THE VĀLMĪKI-RĀMĀYAṆA

Critical Edition

Vol. V

THE VĀLMĪKI-RĀMĀYAṆA

CRITICALLY EDITED FOR THE FIRST TIME

Published under the Authority of the Maharaja Sayajirao University of Baroda

ORIENTAL INSTITUTE
Baroda (India)
1965

THE SUNDARAKĀṆḌA

THE FIFTH BOOK OF THE VĀLMĪKI RĀMĀYAṆA

The National Epic of India

Critically edited

by

G. C. JHALA, M.A.,
Head of the Department of Sanskrit,
St Xavier's College, Bombay.

Oriental Institute
Baroda (India)
1966

Printed by R. J. Patel, Manager, The Maharaja Sayajirao University of Baroda Press (Sadhana Press), near Palace Gate, Palace Road, Baroda, and published by Prof. B. J. Sandesara, the Director, Oriental Institute, Baroda, 1966.

CONTENTS

ABBREVIATIONS AND DIACRITICAL SIGNS

add = adding
addl = additional
adhy = adhyaya(s)
App = Appendix
B = Bombay edition of the R (Gujrati Printing Press A D 1912 The Vulgate)
chap = chapter(s)
comm = commentary (taries)
cont = continue(s ed ing)
corr = corrected correction
Crit App = Critical Apparatus
ed = edition
fig = figure(s)
fol = folio(s)
foll = following
frag = fragment(ary)
G = Gorresio's ed of the R
Gov = Govindaraja
hapl = haplographic(al ally)
hypm = hypermetric
illeg = illegible
inf lin = *infra lineam* (below the line)
ins = insert (s ed ing)
int lin = *inter lineas* (between the lines)
interp = interpolate(s)
introd = introduction introductory
K = Kumbhakonam ed of the R
Kat = Kataka
L = Lahore ed of the R
l = line(s)
m or marg = marginal(ly)
Mah = Maheśvaratirtha
Manu = Manusmrti (N S P ed)
Mbh = Mahabharata
meta = by metathesis
N = Northern
NE = North eastern
NR = Northern Recension
NW = North western
om = omit(s ing ed)
orig = original(ly)
post = posterior
pr m = *prima manu* (by own hand)
R = Ramayana
r = repeat(s ed ing)
Ram = Ramanuja
ref = refer(ence)
resp = respective
respy = *respectively*
Rm = Ramayanamanjari (Kavyamala No 83)
Ro = Ramopakhyana (Mbh III 258-275, BORI, Poona 1942)
S = Southern
sec m = *secunda manu* (by another hand)
SR = Southern Recension
st = stanza(s)
subm = submetric
subst = substitute (s ed)
supp = supplementary.
sup lin = *supra lineam* (above the line)
Ti = Tilaka (comm by Nageśa)
transp = transpose(s ed) transposition
v = verse
v l = varia(e) lectio(nes)
(var) = (with variation)
vulg = vulgate
W = Western

ꕥꕥ (in the critical footnotes) enclose citations from commentators

[ ] besides their normal uses enclose *additions* to MS readings

( ) besides their normal uses enclose superfluous letters, which should be *omitted* from MS readings

* (superior star) in the text indicates an *emendation*

* (in the crit foot notes before a verse or verses and preceded by a numerical figure) indicates additional or substitute passages

* * (in the MS readings) indicate equal no of syllables lost through injury to MS

〰 printed below (or along the side margin of) any part of the constituted text indicates that the reading of it is less than certain

C denotes a commentary, prefixed to the abbreviation of the name of a commentator (or a commentary) thus **Cv** = Comm Vivekatilaka **Cr** = Comm of Ramanuja, **Cmg** = Comm of Maheśvaratirtha and Govindaraja **Ckt** = Comm Kataka and Tilaka A *p* is added on to denote a patha or variant thus, **Crp** = a patha mentioned in the Comm of Ramanuja

PREFACE

It gives me great pleasure to place before the world of scholars this fifth volume of the Critical Edition of the Vālmīki-Rāmāyaṇa, comprising the Sundara-Kāṇḍa edited by Prof. G. C. Jhala.

I am very sorry to note that Professor Govindlal H. Bhatt, who from the very beginning was the General Editor of the Critical Edition of the Rāmāyaṇa, passed away on 4-4-1965. Prof. Bhatt, as Director of the Oriental Institute, proposed the scheme of this Critical Edition of the Valmiki Rāmāyaṇa which was readily accepted by the then Vice-Chancellor (of the M. S. University of Baroda) Smt. Dr. Hansaben Mehta, who has been taking keen interest in this work even after her retirement. Professor Bhatt took great pains to collect the necessary manuscript material from all over India and abroad, and himself chalked out the principles governing this Critical Edition. These principles, though generally following the principles of the Mahābhārata evolved by the great savant, the late Dr. V. S. Sukthankar, were slightly modified by Prof. Bhatt, in the light of the special textual problems of the Rāmāyaṇa and the manuscript data collected.

Prof. Bhatt himself edited the first kāṇḍa (the Bālakāṇḍa) and as General Editor of this Critical Edition he had also planned to edit the last kāṇḍa (the Uttarakāṇḍa).

Unfortunately Prof. Bhatt passed away before the completion of the whole scheme. The staff of the Rāmāyaṇa Department of the Oriental Institute and the present General Editor as well as the Assistant Editor hereby pay their homage to the departed soul. May his soul rest in peace.

The undersigned took charge as General Editor from 5-7-1965.

The publication of the Sundarakāṇḍa is unfortunately delayed by about six months for which we crave the indulgence of scholars.

The first part of the Critical Edition of the Yuddhakāṇḍa, edited by Dr. P. L. Vaidya, is already in the Press, under print.

My sincere thanks are due to our Vice-Chancellor, Dr. C. S. Patel, for the keen interest he has been showing in the work of this Critical Edition. To the University Grants Commission and to the Gujarat Government I am thankful for the financial assistance given to the Rāmāyaṇa Department.

I am also thankful to the Staff of the Rāmāyaṇa Department for their sincere co-operation, and to the Director, Oriental Institute, for the interest he has taken. I thank very heartily the Manager of the University Press for his co-operation and the painstaking care he has been taking in the printing.

Rāmāyaṇa Department,
Oriental Institute,
Baroda.
7-11-1966.

UMAKANT P. SHAH
General Editor
and
Head of the Rāmāyaṇa Department.

INTRODUCTION

The Critical Edition of the *Sundarakāṇḍa of the Vālmīki-Rāmāyaṇa* is based on 29 MSS These MSS. are written, as in the case of the first four Kāṇḍas, in the principal scripts such as Śāradā, Newārī, Maithilī, Bengali, Devanāgarī, Telugu, Grantha and Malayālam. Of the 29 MSS. 14 MSS are common to the Kāṇḍas 1-5, 4 (D1 11 T2 M2) are common to 4 and 5, and 1 (D2) is common to 1, 3, 4 and 5 Two MSS, (V1 D3) are common to the Kāṇḍas 3-5, 2 (D7 10) are common to 1, 4 and 5, whereas 1 (D1) is common to 3 and 5 Five new MSS. (V2 B1-4 M2) are utilized for this Kāṇḍa. The MSS. are fairly representative of different periods as they range from A.D. 1020 to A.D. 1850. The commentaries of Udāri Varadarāja (earlier than A.D. 1250), Rāmānuja (14th century), Maheśvaratīrtha (c A D. 1550), Govindarāja (c. A.D. 1600), Katakayogīndra (c A.D 1650) and Nāgeśa Bhaṭṭa (c. A.D. 1700) have been also regularly utilized for the purpose of variants. All these six commentators hail from South India and comment upon the Southern text of the Rāmāyaṇa. The Bengali commentator Lokanātha Cakravarti has, however, commented upon the Bengali text of the Rāmāyana He very often refers to Vimalabodha and Sarvajña-Nārāyaṇa (both between A.D. 1100 and 1300), the old commentators of both the Rāmāyana and the Mahābhārata, and quotes from their commentaries on the Rāmāyana which are not available at present.

The 29 MSS. utilized for this Kāṇḍa are as follows

I N(orthern) Recension (16 MSS. — Ś Ñ V B 9 + D 7)

(a) North-Western Group

(i) Śāradā Version (Ś)

Ś1 = Baroda, Oriental Institute, No 14061. Undated.

(b) North-Eastern Group

(i) Newārī Version (Ñ)

Ñ1 = Baroda, Oriental Institute, No. 14156 Microfilm of MS No 934 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal. Undated.

Ñ2 = Baroda, Oriental Institute, No. 14157. Microfilm of MS. No. 905 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal. Dated Newārī Samvat 795 (c. A D. 1675).

(ii) Maithilī Version (V)

V1 = Baroda, Oriental Institute, No. 4 (Addenda). Microfilm of a Maithili MS. of the University Library, Patna. Dated Śaka 1670 (A D. 1748).

V2 = Baroda, Oriental Institute, No 14146. Devanāgarī Transcript of a Maithili MS. of the Palace (Raj) Library, Darbhanga. Dated Śaka 1772 (A.D. 1850).

(iii) Bengali Version (B)

B1 = Baroda, Oriental Institute, No. 14125. Photostat copy of MS. No. 348 of the Bibliothèque Nationale, Paris Undated

B2 = Calcutta, Asiatic Society of Bengal, No. G 393. Undated.

B3 = Calcutta, Bangiya Sāhitya Pariṣad, No. 94. Undated.

B4 = Calcutta, Bangiya Sahitya Pariṣad, No. 1434 (G.A.). Undated.

(c) Devanāgarī Composite Version (D)

D1 = Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute, No 825 of 1875-76 Dated Samvat 1650 (c. A D. 1594). (W)

D_3 = Baroda, Oriental Institute, No. 12864. Dated Samvat 1716 (c. A.D. 1660). (NW)

D_3 = Ujjain, Scindia Oriental Institute, No. 5600. Dated Samvat 1787 (c. A.D. 1731). (W)

D_4 = Jodhpur, Palace Library, Bandha No. 5 Dated Samvat 1788 (c. A.D. 1732). (W)

D_5 = Baroda, in private possession (of Prof. G. H. Bhatt). Unnumbered. Dated Samvat 1831 (c. A.D. 1775). (S) It contains the commentary of Govindarāja.

D_6 = Ujjain, Scindia Oriental Institute, No. 1611. Dated Samvat 1837 (c. A.D. 1781). (NE)

D_7 = Ujjain, Scindia Oriental Institute, No. 1633. Dated Samvat 1888 (c. A.D. 1831). (S)

D_8 = Poona, Bhārata Itihāsa Saṁśodhaka Maṇḍala, No. 844. Dated Śaka 1698 (c. A.D. 1776). (S) It contains the commentary of Maheśvaratīrtha

D_9 = Jodhpur, Palace Library Unnumbered. Undated. (S) It contains the commentary of Nāgeśa Bhaṭṭa.

D_{10} = Jodhpur, Palace Library, Bandha No. 4. Undated. (NW)

D_{11} = Jodhpur, Palace Library, Bandha No. 5. Dated Samvat 1835 (c. A.D. 1779) (NW)

II S(outhern) Recension (13 MSS. — T G M 9 + D 4)

(i) *Telugu Version* (T)

T_1 = Madras, Adyar Library, No. 72372. Undated.

T_2 = Madras, Adyar Library, No. 75597. Undated

T_3 = Madras, Adyar Library, No. 74122. Dated Śaka 1730 (A.D. 1808).

(ii) Grantha Version (G)

G_1 = Baroda, Oriental Institute, No. 6362. Dated Kollam 993 (A.D. 1818).

G_2 = Trippunithura (Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No. 152. Undated.

G_3 = Ahmedabad, in private possession (of Muni Śrī Punyavijayajī). Unnumbered and undated.

(iii) Malayālam Version (M)

M_1 = Trippunithura (Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No 158. Dated Kollam 865 (c. A.D. 1690).

M_2 = Trippunithura (Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No. 953. Dated Kollam 817 (c. A.D. 1642).

M_3 = Chundampatta (via Pattambi), South Malbar, in private possession (of C. Chitrabhanu Nambudiri). Unnumbered and undated.

TESTIMONIA

(i) Commentaries

Cv = Commentary (Vivekatilaka) of Udāri (also Udāli) Varadarāja as in the transcript of the MS. No. 3409 of the Government Oriental Manuscripts Library, Madras. The commentary is earlier than A.D. 1250.

Cr = Commentary of Rāmānuja as given in MS. No 14132 of the Oriental Institute, Baroda, Transcript of MS. No. 8214 of the Government Oriental Manuscripts Library, Madras Undated.

Cm = Commentary of Maheśvaratīrtha (D_8) as given in MS. No. 844 of the Nasik Patwardhan Collection deposited at the Bhārata Itihāsa Saṁśodhaka Maṇḍala, Poona. Dated Śaka 1698 (c. A.D. 1776).

Cg = Commentary of Govindarāja as given in MS. (D_5) of Prof. G. H Bhatt, Baroda. Dated Saṁvat 1831 (c. A.D. 1775).

Ck = Commentary (Kataka or Amṛtakataka) of Katakayogīndra (alias Mādhavayogin) as given in MS. No. 24258 of the Oriental Institute, Baroda; Transcript of MS. No. B 11777 of the Tanjore Maharaja Serfoji's Saraswathi Mahal Library, Tanjore. Undated.

Ct = Commentary (Tilaka) of Nāgeśa Bhaṭṭa as given in D4. Undated. Also as printed in Vulgate editions.

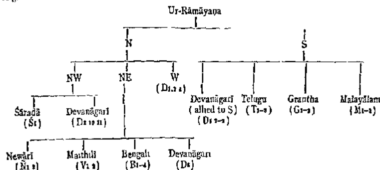
(ii) Epitomes

(1) The Rāmopākhyāna: Mbh. III. 258–276 (BORI, Poona, 1942).

(2) Purāṇas—Viṣṇu-Purāṇa III. 3, IV. 4 (Gītā Press, Gorakhpur, 1937).
Agni-Purāṇa Chaps. 5–11 (Ānandāśrama ed., Poona, 1900).
Padma-Purāṇa IV. 66; IV. 112, V. 35 (Ānandāśrama ed., Poona, 1893-94) etc.

(3) The Rāmāyaṇa-Mañjarī of Kṣemendra (Kāvyamālā No. 83, Nirṇaya Sāgara Press, Bombay, 1903).

All the MSS. utilized for this Kāṇḍa clearly show that there are two main Recensions, Northern and Southern, each of which is further divided into several versions. This will be clear from the following pedigree of the MSS.:

Detailed Description of the MSS.

Ś1

Baroda, Oriental Institute, No. 14061. Undated. It was purchased for the Institute by Dr. S. N. Sharma of Shrinagar. Thick unglazed paper, size 11½″ × 6½″, Śāradā script.

The MS. is complete in seven Kāṇḍas, total number of folios for Sundara being 109. The folio has 14 to 16 lines to a page and about 36 to 43 letters to a line. Margins are unruled. Stanzas are unnumbered. Sargas are not regularly numbered. The total number of Sargas for Sundara is 100, which includes Crit. Sargas 1–15 of Yuddha. The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindhā as its part. A single daṇḍa demarcates both the halves of the stanza. Colophons, which bear significant Sarga names, are daubed over with red chalk and erasures, which are not many, are made by the copyist himself with black ink and orpiment. There are marginalia occasionally. Corrections are few and are *pr m*. Transpositions of stanzas are noticed in some places. Stanzas are at times omitted. Condition fairly old. Writing fairly legible and correct. Parasavarṇa is generally used. No pṛṣṭhamātrās. The MS. seems to have been written by two scribes.

Though the Kāṇḍa is undated, it seems to be a very late exemplar.

The MS. represents the NW version.

The * passages exclusive to this MS. are: (*Ins.*) 217, 224, 357, 1185, 1229, (*Subst.*) 1222, 1228, 1230.

Ñ1

Baroda, Oriental Institute, No 14156 Microfilm of MS No. 934 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal Undated. Palm-leaves, size 21½" × 2". Newārī script.

The codex has preserved all the seven Kāṇḍas. Folios 377 to 505 cover the subject-matter of Sundara The folio has 5 to 6 lines to a page and about 100 letters to a line. Sargas and stanzas are unnumbered. The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiskindhā as its part. So also Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara.

For details, *vide* Bālakāṇḍa, Intro p. XV.

The scribe seems to have been changed from Sundara onwards since prsthamātrās (contrary to the prevalent practice in earlier Kāṇḍas) are absent and the script is to some extent *modernized*.

No date is recorded at the end of Sundara. However, the post-colophon entry at the end of Kiskindhā gives the date as follows:

संवत् १०७६ आषाढ वदि ४ महाराजाधिराजपुण्यावलोकपरमसोमवंशोद्भवगरुडध्वजश्रीमद्गाङ्गेयदेवभुज्यमानतीरभुक्तौ कल्याण-विजयराज्ये नेपालदेशीयभाण्डशालिकश्रीआनन्दस्य कृते पाटकावस्थितपण्डितकायस्थश्रीश्रीकुरस्यात्मजश्रीगोपतिनालेखीदम् ॥

(The post-colophon entry given in the detailed account of Ñ1 in the Bālakānda was based upon a microfilm which is not clear. The above reading is from the enlarged photostat copy of Ñ1 recently obtained on loan from Dr. Lokeshchandra, Director, The International Academy of Indian Culture, New Delhi, to whom we are very thankful for his kind courtesy and cooperation. The word कायस्थ is added intralinear.)

The MS. represents the NE version.

The following * passages are exclusive to this MS., (*Ins.*) 239, 245 (A), 270, 271, 296, 309 (A), 311, 312, 315, 316, 317, 322, 328, 334, 337, 339, 340, 341, 347, 349, 350, 352, 363, 366, 372, 373, 383, 386, 387, 398, 414, 418 (A), 431, 436, 443, 445, 448, 449 (A), 450, 452, 453, 454, 455, 457, 460, 463, 466, 487, 490, 491, 496, 503, 519, 521, 522, 535, 538, 543, 544, 545, 549, 551, 552, 553, 554, 559, 561, 562, 564, 565, 567, 568, 569, 573, 588, 589, 596, 597, 626, 627, 628, 639, 665, 667, 675, 682, 684, 685, 690, 694, 713, 717, 721, 734, 735, 741, 743, 765, 786 (A), 786 (B), 813, 824, 831, 832, 833, 845, 846, 854, 856, 857, 863, 865, 868 (A), 872, 876, 877, 879, 882, 893, 895, 923, 925, 930, 938, 942, 944, 951, 1328, (*Subst*) 302, 439, 718.

Ñ2

Baroda, Oriental Institute, No. 14157. This is a microfilm of MS. No. 905 of the Bir Library, Kathmandu, Nepal, dated Newārī Samvat 795 (A.D. 1675). It is written on thick country paper, size 20¾" × 5", in the Newārī script.

98 folios are devoted to the Sundarakāṇḍa.

For details, *vide* Bālakāṇḍa, Intro, p. XV.

At the end of the Bālakānda, a list of the total number of Sargas and stanzas in each Kāṇḍa is provided, *pr. m.* Accordingly, the Sundarakāṇḍa has 43 Sargas and 2045 stanzas. Actually, however, the present Kāṇḍa has 106 Sargas This number covers Crit. Sargas 1–15 of Yuddha as well as Crit. Sargas 63–66 of Kiṣkindhā.

The MS represents the NE version.

There is only one * passage exclusive to this MS., *viz*, (*Ins.*) 365 (A).

V1

Baroda, Oriental Institute, No. 4 (Addenda). This is a microfilm of the MS. which is in possession of the University Library, Patna. Dated Śaka 1670 (A.D. 1748). Size of the microfilm 1" × ½". Maithili script.

The codex has preserved all the seven Kāṇḍas in 535 folios and has been utilized for the Crit. Edition of *Araṇya and Kiṣkindhā* Crit. Sargas 63-66 *of Kiṣkindhā and Crit.* Sargas 1-15 (*mostly illeg.*) of Yuddha are included in the present Kāṇḍa as its integral parts. Many Sargas are illegible in this Kāṇḍa, e.g. the portion from 5 11 29 up to Sarga 5 19 of our Crit. Text is illegible.

For details, *vide* Araṇyakāṇḍa, Intro. p. XIII.

The MS. represents the NE version.

Only two * passages are exclusive to this MS., *viz.*, (*Ins.*) 298 and 826 (A).

V₁

Baroda, Oriental Institute, No. 14146. *This is a transcript in Devanāgarī, of the* Sundarakāṇḍa MS. which is in possession of the Palace (Raj) Library, Darbhanga. The original MS. in the Maithilī script is dated Śaka 1772 (A.D. 1850). The total number of folios is 62 with 14 to 15 lines to a page and about 66 to 72 letters to a line. The MS. contains only the present Kāṇḍa.

The Devanāgarī transcript contains 290 leaves (written on one side only) of size 13" × 8", with 22 lines to a page and 16 letters to a line. Margins are unruled. Sargas, which amount to 86, are numbered, while stanzas are not. The Sundarakāṇḍa commences from Crit. Sarga 2 and ends with Crit. Sarga 15 of Yuddha in this MS. Single and double daṇḍas are used in first eighty-three leaves to demarcate *the two halves of a stanza, while in the rest* a single daṇḍa *alone is used.* Colophons *with suitable* Sarga names are written in red ink. Corrections which are very few are made in the margin either in black or red ink. Corrupt readings are at times noticed. The rule of parasavarṇa is generally followed. Writing legible and correct.

The post-colophon entry, giving the date of the MS. as also the scribe's name, at the end of this MS. runs as follows:

शाके १७७२ कार्तिकशुक्लत्रयोदश्यां रवौ श्रीगोपालशर्मणा लिखितमिदम्.

The MS. represents the NE version.

The exclusive * passages peculiar to this MS. are:

(*Ins.*) 152, 221, 417, 796, (*Subst.*) 223, 227, 299

B₁

Baroda, Oriental Institute, No. 14125. Photo-copy *in situ* of MS. No. 348 of the Bibliotheque Nationale, Paris. Undated. This MS. was utilized by Dr. Gorresio for his edition, and was designated G by him. Palm-leaves. Bengali script. Size of the photograph 17⅞" × 2¼".

The MS. is complete in seven Kāṇḍas, total number of folios for Sundara being 175. The MS. has been utilized for the Crit. Edition of the previous four Kāṇḍas also. It has 7 lines to a page and 45 to 50 letters to a line. Margins are unruled. Stanzas are unnumbered, while Sargas are numbered. The total number of Sargas for Sundara is 91. Crit. Sargas 63-66 of Kiṣkindha and Crit. Sargas 1-12 of Yuddha are included in this MS. as integral parts of Sundara. A single daṇḍa is used to mark the halves of the stanza. Colophons give significant Sarga names. Sometimes marginal readings as well as marginal corrections *pr. m.* are found. Corrections are at times made *sup. lin.* by the scribe himself. Stanzas are rarely transposed. The condition of the original MS. is generally good; but at some places the folios are broken. Handwriting is nice, devoid of errors. Rules of samdhi are usually observed and pṛṣṭhamātrās are commonly used. Parasavarṇa is generally used. The Kāṇḍa is copied by a single scribe.

No date is recorded at the end of Sundara. But the Bālakāṇḍa gives the date Śaka 1610 (c. A.D. 1688).

The MS. represents the NE version.

There is only one * passage exclusive to this MS., *viz.*, (*Ins.*) 1278 (A).

B1

Calcutta, Asiatic Society of Bengal, No G 393 Undated Written on paper, size 18¼" × 6½". Bengali script

This MS. contains only three Kāṇḍas viz. Sundara, Yuddha and Uttara It has 83 folios for Sundara and 12 to 15 lines to a page and 52 to 64 letters to a line Margins are unruled. Sargas are numbered throughout, while stanzas are numbered only in the *latter half portion of the present* Kāṇḍa. The total number of Sargas of Sundara is 96, which includes Crit Sargas 1–15 of Yuddha. Double dandas separate the two halves of stanzas Colophons bear suitable Sarga names Red ink is used for corrections and marginal writings in some places in the beginning Corrections which are few are made by the scribe himself, at times in margin. *Additional Sargas and omissions are noticed.* Instances of transpositions of stanzas and lines are very few. The MS is in good condition Handwriting very nice and correct Parasavarna is used only in few places Anusvāra is predominantly used. Pṛṣṭhamātras are used and rules of samdhi are usually followed The MS seems to be copied by single scribe but with different pens

No date is mentioned at the close of this Kaṇḍa

The MS. represents the NE version.

The exclusive * passages pertaining to this MS are

(*Ins*) 45, 59, 68, 72, 123, 167, 193, 222, 234, 290, 293, 297, 319, 339, 358, 377, 405, 494, 517, 558, 584, 591

B2

Calcutta, Bangīya Sāhitya Parisad, No 94 Undated Written on paper, size 18¾" × 4½". Bengali script.

The MS has preserved only the Sundarakanda It has 97 folios. The folio has 9 to 10 lines to a page and approximately 60 letters in each line Margins are unruled. Stanzas are not numbered, while Sargas are generally numbered The total number of Sargas is 91. Crit Sargas 63–66 of Kiskindha and Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS. A single danda is used for separating both the halves of stanzas Colophons give significant Sarga names Corrections which are very few in number are made by the scribe himself Scribal errors such as रावण्य for रावणस्य are sometimes found; but *the scribe corrects such errors pr. m. in margin Supr. lin* readings are also found. Corrupt variants like भविता for भवित्रा are at times noticed Transpositions of stanzas and lines are rare Additional Sargas and omissions of stanzas are found. The MS is in good condition. Writing is good and generally correct Prsthamātras are used Samdhi rules are strictly observed. Parasavarna is used only in a few places Anusvara is predominantly used The entire MS *is from the pen of a single scribe*

The MS is silent as regards the date of the MS and name of the scribe

The MS. represents the NE version

The * passages exclusive to this MS. are (*Ins*) 71, 81, 255, 258, 413, 620, 633, 673, 688, 692, 693, 744, 748, 758, 808, 873, 906, 908, 911, 916, 969 978, 986, 992, 993, 994, 996, 1000, 1013, 1014, 1017, (*Subst.*) 508, 914

B4

Calcutta, Bangiya Sāhitya Parisad, No. 1434 (G A.). Undated. Written on paper, size 18" × 4½". Bengali script.

This MS. contains the Sundarakaṇḍa only and has 149 folios. Folio 46 is missing. The folio has 7 lines to a page and 65 to 68 letters to a line. Margin is unruled. Sargas but not the stanzas are numbered The aggregate number of Sargas is 108. Crit. Sargas 63–66 of Kiskindha and Crit. Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS. Both the halves of stanzas are demarcated by single daṇḍas. Colophons contain suitable Sarga names. Very few marginalia and corrections. Corrections

are made *pr m* Marginal readings, over and above the original readings, are found. Additional Sargas and omissions of stanzas (at times haplographically) are noticed. Stanzas and lines are transposed in very few places The MS. is in good condition Handwriting is neat and legible, devoid of errors. Pṛṣṭhamātrās are used. Saṃdhi rules are strictly followed. The whole MS. is copied by a single scribe

No mention of date of the MS and name of the scribe is noticed.

The MS. represents the NE version

This MS. has got the following exclusive * passages (*Ins*) 187, 1037, 1076, 1082 (B), 1095, 1105, 1278 (B), 1282(C), (*Subst*) 364, 1387

D1

Poona, Bhandarkar Oriental Research Institute, No. 825 of 1875–76 Dated Samvat 1650 (c. A D. 1594). Written on old paper, size 11" × 4½". Devanāgarī script.

This MS, utilized for the previous four Kāṇḍas, contains all the seven Kandas in full The total number of folios for Sundara is 191 It has 10 lines on each page and about 40 letters in each line Margins are ruled Folio numbers are written in margin. Sargas and stanzas are unnumbered The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindhā as its part. Crit Sargas 1–31 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS. Double dandas are used to separate both the halves of stanzas *Colophons give appropriate Sarga names Very few marginalia. Corrections, both pr. m.* and *sec m*, are found *Some additional Sargas and stanzas are noticed Stanzas are sometimes* transposed. *A few repetitions are to be found in this MS.* The condition of the paper is old Writing fairly legible with few errors व is sometimes used for ब, so also ष for ख. The letter र्‍ is replaced by ह. Scribal errors such as विपु for विष्णु and स्वमुरेण for असुरेण are noticed. Visarga is dropped in many cases—generally at the end of a line. The use of prsthamatras is seen. Samdhi rules are observed The whole Kanda is copied by a single scribe and is complete.

The post-colophon entry at the end of this Kānda, giving its date, runs as follows

सवत् १६५० वर्षे कार्तिकमासेऽसितपक्षे द्वतिथौ चन्द्रवारे लिखितमिदं सुन्दरकाण्ड ॥ छ ॥

The MS. represents the W version.

*The * passages exclusively found in this MS. are* (*Ins*) 45, 49, 530, 761, 787, 790, 821, 843, 852 and 936

D2

Baroda, Oriental Institute, No 12864 Dated Samvat 1716 (c A D 1660) Written on old paper, size 14½" × 5¼" Devanāgarī script.

The MS contains all the seven Kandas and was utilized for the Crit Edition of Bāla, Aranya and Kiṣkindha The MS has 80 folios (nos 74–154) for Sundara The folio has 11 lines to a page and about 154 letters to a line Margins are ruled in black ink. Stanzas and Sargas are not numbered The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindha as its part Crit Sargas 1–5 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS Black ink is used for dandas as well as colophons, but colophons are daubed over with red colour Colophons give significant Sarga names A single danda demarcates both the halves of stanzas No marginalia. Some *pr m* corrections are found *Stanzas are rarely omitted Transpositions of stanzas are noticed in few places The MS is dilapidated in condition Handwriting* is nice, with few errors *Corrupt readings are sometimes found* Visarga dropped through mistake is inserted *sup. lin* many times व is sometimes used for ब and vice versa so also ख for ष The letters र्‍ and ह्‍ are written as र्‍ and ह्‍ respy No pṛṣṭhamātrās Rules of samdhi are generally followed The Sundara-kāṇḍa is complete

For details regarding date and scribe, *vide* Aranyakaṇḍa, Intro p XVII.

The MS represents the NW version

The * passages exclusive to this MS are (*Ins*) 120, 216, 279, 397, 719, 937, 951, 953, 1193

D_1

Ujjain, Scindia Oriental Institute No 5600 Dated Samvat 1787 (c. A.D 1731) Written on paper, size 12" × 5½", Devanagari Script

The codex is complete in seven Kāndas, and was utilized for the Crit Edition of Aranya and Kiskindhā. The total number of folios for Sundara is 127 It has 15 lines to a page and approximately 39 letters to a line. Stanzas are unnumbered, while Sargas are numbered The aggregate number of Sargas of Sundara is 110 Crit. Sargas 1-15 of Yuddha appear at the end of Sundara as its integral parts No marginalia. Some additional Sargas are found. Corrupt readings are sometimes noticed. The Kānda is in good condition No prsthamātrās. The Kānda is complete. The codex seems to have been copied by a single scribe

For details, *vide* Aranyakānda, Intro p XVII.

As stated at the end of the present Kanda, the scribe completed the Sundarakānda on Monday, the sixth day of the Bright Half of the month of Āsādha in Samvat 1787 (c A.D. 1731):

संवत् १७८७ अब्धींदुरूपिवसुसंख्यागते (?) अब्दे ॥ आषाढशुक्ल ६ चन्द्रवारे ॥

The MS represents the W version

This MS has a large number of exclusive * passages, *viz*, (*Ins.*) 98, 102, 103, 105, 108, 112, 115, 143, 148, 182, 190 200, 213, 252, 259, 272, 294, 641 (B), 698, 703, 762, 830, 888, 912, 947, 971, 972, 1006, 1012, 1020, 1036, 1067, 1082 (A), 1087, 1103, 1111 (A), 1113, 1116 (A)—(F), 1122, 1135, 1138, 1173, 1188, 1202, 1225, 1252, 1262, 1302, 1316, 1326, 1327, 1329, 1331, 1346, 1348, 1349, 1351, 1364, 1366, 1368, 1369, 1372, 1383 and App I Nos 3 and 6, (*Subst*) 375, 599, 902, 967, 1161, 1165, 1172, 1181, 1186

D_4

Jodhpur, Palace Library, Bandha No 5 Dated Samvat 1788 (c. A.D. 1732). Written on paper, size 15" × 6⅝" Devanāgari script.

The MS. has preserved all the seven kāndas and has been utilized for the Crit. Edition of Kiskindhā The total number of folios for Sundara is 133 It has 12 lines to a page and about 59 letters to a line. Margins are ruled. Stanzas as well as Sargas are unnumbered. At the end of Sundara, the total number of stanzas of the present Kānda is stated to be 4655. The first Sarga of Sundara is read at the end of Kiskindha as its integral part. Similarly, Crit Sargas 1-31 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS Single and double dandas are used at random to separate the halves of stanzas. Colophons give significant names to Sargas. Red ink is used for dandas Scribal mistakes such as कालेशीम् for कालाग्निम् are noticed, but they are corrected *pr m.* either in margin or *sup. lin.* Omissions of stanzas and lines are found. Additional Sargas and occasional transpositions of stanzas are noticed. The MS. is somewhat old and writing is clear, with occasional errors The words ग्रह and विग्रह are usually written as ग्रह्य and विग्रह्य respy. The word अङ्कुश is generally written as अङ्कुस विष्णु is written as विष्नु. No prsthamātrās Samdhi rules are generally observed. The Kānda is copied by one person.

The Yuddhakanda records Samvat 1788 (c A D. 1732) as the date of the MS.

The MS represents the W version.

The * passages exclusive to this MS are (*Ins*) 116, 643, 763; (*Subst.*) 304.

D_5

Baroda, in private possession (of Prof G. H Bhatt) Unnumbered, Dated Samvat 1831 (c. A.D. 1775). Written on rough and durable paper, size 12½" × 5¼". Devanāgari script. Handwriting of North India

This codex is complete in seven Kandas and is utilized for the Crit. Edition of all the previous Kandas. The total number of folios for Sundara is 116. The MS. contains the comm. Śrngāratilaka

of Govindaraja The folio has approximately 14 lines to a page and about 50 and 54 letters to a line in the text and the commentary respy Folio 49ᵃ contains the commentary portion only The total number of Sargas of Sundara is 68 as in the Vulgate Scribal errors such as निरिक्ष for निरीक्ष, नैरुत for नैऋत, स्त्रीट् for स्वैरट् are noticed The Kanda is copied by a single scribe

For details *vide* Kiskindhākanda Intro p XVI (*i e* D_4)

The post colophon entry made at the end of Sundara indicates that the scribe completed the Kanda in *Śrīpurusottamaksetra on Sunday, the twelfth day of the Bright Half of the month of Vaiśakha* in Samvat 1831 (c A D 1775)

लिख[लि]त श्रीपुरषोत्तमक्षेत्र सवत् १८३१ वैशाखमासे सुकल[शुक्ल]पक्षे द्वादसी रवि[रवि]वारे॥

The MS represents the S recension and the text is usually of Govindarāja

No exclusive * passage is found in this MS

D_4

Ujjain Scindia Oriental Institute, No 1611 Dated Samvat 1837 (c A D 1781) Written on old and durable paper, size 13″ × 5¼″ Devanagari script

This MS contains all the seven Kandas, written probably by different scribes at different periods The MS is utilized for the Crit Edition of all the earlier Kandas It has 131 folios for Sundara The central part of the first folio is kept blank The folio has 11 lines on each page and about 40 letters in each line Margins are ruled Only the Sargas are numbered stanzas are not The total number of Sargas of Sundara is 106 Crit Sargas 63–66 of Kiskindha are read in the beginning of Sundara Similarly, Crit Sargas 1–15 of Yuddha are relegated to Sundara *Double dandas in red ink are used to demarcate the two halves of stanzas Colophons which give suitable Sarga names are written in red* ink Corrections are made by the scribe himself in margin Corrupt readings are found in plenty, *e g* वुनवा for वृत्तं and प्राप्य for पथम् Additional Sargas and omissions of stanzas are noticed Stanzas and lines are transposed only in few places Condition good Writing fairly legible with some errors Scribal errors like तमुत for तामुक are found Samdhi rules are generally followed The whole Kanda is written in one hand and is complete

The post-colophon remark giving the name of the scribe as also the date and place of the MS at the end of Sundara runs as follows

संवत् १८३७ शाके १७०२ पौषे कृष्णपक्षे १४ रविवारान्वितायां ५५ ज्येष्ठानक्षत्र ३१४८ गडयोग ४०५२ ववकर्णे ३० लिखित प श्रीदुबे सर्वराय क्नोनिया टहरोली शुभस्थान॥

The Ms represents the NE version

There is no * passage exclusive to this MS

D_7

Ujjain Scindia Oriental Institute No 1633 Dated Samvat 1888 (c A D 1831) Machine manufactured paper, size 12″ × 5″ Devanāgari script Handwriting of Rajasthan

This codex utilized for the Crit Edition of Bala and Kiskindha contains all the seven Kandas, total number of folios for Sundara being 216 The folio has 7 lines to a page and about 33 letters to a line Sargas and stanzas are numbered Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate No prsthamatras The Kanda is complete and is from the pen of a single scribe

For details *vide* Kiskindhakanda Intro p XVII

At the end of Uttara it is stated that the entire MS was completed by Pandit Sri Tiwari Lakhana in the Samvat year 1888 (c A D 183)

The MS represents the S recension

No exclusive * passage is found in this MS

D8

Poona, Bharata Itihāsa Samśodhaka Maṇḍala, No 844. Dated Śaka 1698 (c. A.D. 1776). Written on paper, size 14" × 6½" Devanāgari script

This codex contains all the Kāndas except Kiskindha and has been utilized for the Crit. Edition of Aranya. Sundara has 154 folios The folio has 8 lines to a page and about 47 letters to a line. The total number of Sargas of Sundara amounts to 68 as in the Vulgate. Black ink is used for dandas and colophons Scribal errors are corrected in margin So also letters dropped through oversight are inserted in margin. विष्णु is written as विष्नु. No pṛsthamātrās. Samdhi rules are generally followed. The Kanda is from the pen of a single person and is complete.

For details, *vide* Aranyakaṇḍa, Intro p XVI.

The MS contains the commentary of Maheśvaratīrtha.

Although no date is mentioned at the end of Sundara, there is mention at the close of Uttara that the codex was completed in the Śaka year 1698 (c. A.D. 1776).

The MS represents the S recension.

The following * passages are exclusive to this MS. (*Ins.*) 26, 48, 132, 1115

D9

Jodhpur, Palace Library. Unnumbered. Undated. Written on tough paper, size 13½" × 6". Devanāgarī script.

This codex contains all the seven Kāṇdas written probably by different scribes at different periods and is thus a composite MS It has been fully utilized for the Crit. Edition of the previous four Kāṇdas The total number of folios for Sundara is 212. Folio 99 is blank. It has 8 lines to a page and about 34 letters to a line. Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate. Dandas are in red ink, while colophons are in black ink. Corrupt readings are found in big number; e g भक्षिनै for भक्षिनो and कृतान्तकालाक्ति for कृतान्तकालाग्नि. Anusvāra is sometimes dropped when it is required and vice versa. Scribal mistakes such as ग्रास for ग्रह are also noticed. No pṛsthamātrās. The Kāṇḍa is from the pen of a single scribe and is complete.

For details, *vide* Araṇyakanda, Intro p. XV (*i e.* D11).

The MS contains the commentary Tilaka of Nageśa Bhaṭṭa.

No date is mentioned at the end of Sundara.

The MS. represents the S recension.

No exclusive * passage is found in this MS.

D10

Jodhpur, Palace Library, Bardha No. 4. Undated. Written on paper, size 13½" × 7". Devanāgari script.

The MS, utilized for the Crit. Edition of Bāla and Kiṣkindhā, has all the seven Kandas The total number of folios for Sundara is 88, the last folio being unnumbered. It has 18 lines to a page and approximately 40 letters to a line Margin is unruled Stanzas and Sargas are not numbered. The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindhā as its integral part. Crit. Sargas 1-15 of Yuddha are relegated to Sundara in this MS. There is no device to separate the halves of stanzas. Colophons contain appropriate Sarga names No marginalia. Corrections are few in number and are made by the copyist himself with yellow pigment of black ink. Corrupt readings are found; e g. दुर्दृश्यिता for दुर्मना व्यथिता and हवला for अबला Omissions of stanzas are noticed here and there. Some additional Sargas are found. Stanzas and lines are at times transposed Conditions good. Writing neat and legible, with some errors. Visarga is unnecessarily inserted in many places. The word दुःखार्ता is usually written

as दु खाता. Scribal errors such as रागवस्य for राघवस्य, देनु for धेनु, सवदर for समुन्दर, मश for यश are to be found many times No pṛṣṭhamātrās The Kāṇḍa is copied by a single scribe and is complete

At the close of Aranya, it is stated that a Brahmin by name Gopāla Khare wrote the MS. at Kalāmūla Maṭha in Central Kashmir. Though the MS. is undated, it seems to be about 350 years old.

The MS represents the NW version

Only two exclusive * passages are found in this MS, *viz*, (*Ins*) 76 and 881.

Dn

Jodhpur, Palace Library, Bandha No 5 Dated Samvat 1835 (c A D 1779). Written on paper, size 15" × 5½", Devanagari script

The MS has all the seven Kāṇḍas and was utilized for the Crit. Edition of Kiṣkindhā. It has 173 folios for Sundara, folio no. 97 being duplicated The folio has 9 lines to a page and about 40 letters to line. The first Sarga of Sundara appears at the end of Kiṣkindhā as its integral part, while Crit. Sargas 1-15 of Yuddha are relegated to Sundara. Colophons and dandas are written in black ink. Colophons contain significant Sarga names Very few marginalia Additional Sargas are found. Stanzas are sometimes omitted Corrupt readings are found in plenty, e g ममाप्रागु for मयाराा च Scribal mistakes are also noticed. Visarga is sometimes unnecessarily inserted; e g सुवचकाम for सुवक्त्राय कीवितम् is always written as जीवतम्. No pṛṣthamātrās The Kāṇḍa is written in one hand and is complete.

For details, *vide* Kiṣkindhākāṇḍa, Intro p. XIX, (i.e. Dn)

The post-colophon remark at the end of Uttara indicates that the entire MS. was completed by a Brāhmin named Rṣirāma at Kṛṣṇagaḍh on the 5th day of the Bright Half of the month Kārtika in the Samvat year 1835 (c A D. 1779).

The MS represents the NW version.

The * passages exclusive to this MS. are: (*Ins.*) 114, 266, 590, 669, 699, 739 910, 1152, 1388.

T1

Madras, Adyar Library, No 72372. Undated. Written on palm leaves, size 18¼" × 2". Telugu script.

The MS, utilized for the Crit. Edition of the previous four Kāṇḍas, contains all the seven Kāṇḍas. Folios 177 to 217 cover the portion of Sundara Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate, Sarga numbers being mentioned in words The whole MS is written in one hand.

For details, *vide* Araṇyakāṇḍa, Intro. p XIX.

Although no date is recorded anywhere in the MS, the MS seems to be more than 500 years old.

The MS. represents the S recension.

*No exclusive * passge is found in this MS.*

T2

Madras, Adyar Library No 75597. Undated Written on palm leaves, size 19½" × 2". Telugu script.

This MS, utilized for the Crit. Edition of all the earlier Kāṇḍas, contains only the first six Kāṇḍas written by different scribes Araṇya and Sundara seem to have been written by one scribe. The total number of folios for Sundara is 23 The back side of folio 23 is blank. The folio has 16 to 18 lines to a page and 124 to 130 letters to a line. Sarga numbers are stated in words. Sundara has 67 Sargas in all, Vulgate Sargas 59 and 60 (=Sargas 57 and 58 of the Crit. Edition) being combined into one Sarga The word कृत is written as कृत

For details, *vide* Aranyakanda, Intro. p. XX.

The MS is not dated anywhere, but it seems to be 350 years old.

The MS represents the S recension.

The exclusive * passages peculiar to this MS are (*Ins*) 285, 659, 818, 1049, 1128, 114c, 1209, 1337, 1354 and App I No 10.

T3

Madras, Adyar Library, No 74122. Dated Śaka 1730 (A D. 1808). Written on palm-leaves, size 19½" × 2½". *Telugu script.*

The MS has preserved all the seven Kāndas and has been utilized for the Crit. Edition of Kiṣkindhā Folios 134 to 169 comprise the subject-matter of Sundara. The folio has 13 to 16 lines per page and about 102 to 106 letters per line. Sargas, which amount to 68 as in the Vulgate, are numbered in words. The word कृ is written as कृ. The MS. is written in one hand.

For details, *vide* Kiṣkindhākāṇḍa, Intro. p. XX.

As stated at the end of the Uttarakānda, the MS. was completed by Lakṣmana on Wednesday, the tenth day of the Dark Half of the month of Caitra in the Śaka year 1730 (*i.e.* 20th April 1808).

The MS. represents the S recension.

Only two * passages are exclusive to the MS, *viz*, (*Ins.*) 16 and 1356.

G1

Baroda, Oriental Institute, No. 6362. Dated Kollam 993 (A.D 1818). Written on palm-leaves. size 16¾" × 2¼". Grantha script.

This MS. is complete in seven Kāndas and is utilized for the Crit. Edition of all the previous Kāndas. Folios 94ᵃ to 119 cover the portion of Sundara. Sargas are numbered in words and they are 68 as in the Vulgate. No additions and omissions. Corrupt readings like अवरेषु: for अप्सरेषु are of rare occurrence. The word तामुद is written as तामुद. Samdhi rules are generally followed. The whole MS. is from the pen of a single scribe

For details, *vide* Aranyakāṇḍa, Intro. p. XX.

As stated at the end of Uttara, the MS. was completed by Śrinivasan on Friday, the 28th day of the month of Mithuna (named here as Āni) in Hastanakṣatra in Kollam year 993 called Bahudhānya samvatsara (A D. 1818).

The MS. represents the S recension.

The following * passages are found exclusively in this MS. (*Ins.*) 27 (A), 851, 1023, 1201, 1281.

G1

Trippunithura (Travancor Cochin, now Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No. 152. Undated. Written on palm leaves, size 17" × 1¾". Grantha script.

The MS. is complete in seven Kandas and is utilized for the Crit. Edition of the previous four Kandas. Folios 191 to 234 comprise the portion of Sundara. Sargas, 68 as in the Vulgate, are numbered in words. No additions and omissions. The scribal peculiarities of G1 are shared by this MS. also. Samdhi rules are mostly observed The entire MS is from the pen of a single scribe.

For details, *vide* Aranyakāṇḍa, Intro p. XXI.

Though the MS. is undated, it seems to be about 300 years old.

The MS represents the S recension.

Only one * passage is exclusive to this MS., *viz*, (*Ins.*) 1219.

G2

Ahmedabad, in private possession (of Muni Śrī Puṇyavijayaji). Unnumbered and undated. Written on palm-leaves, size 15" × 2¼". Grantha script.

The MS. contains all the seven Kāṇḍas and has been utilized for the Crit. Edition of the four earlier Kāṇḍas. Folios 83 to 102 comprise the subject-matter of Sundara. Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate and bear numbers in words No additions and omissions. Some lines are illegible. Repetitions of stanzas are found in few places The word शुन is written as शूनं The scribal peculiarities of G1 are shared by this MS. also. The MS is written in one hand.

For details, *vide* Araṇyakāṇḍa, Intro p XXI.

The MS represents the S recension

Only two * passages are exclusive to this MS, *viz*, (*Ins.*) 206 and (*Subst*) 1373.

M1

Trippunithura (Travancore-Cochin, now Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No. 158. Dated Kollam 865 (c. A.D. 1690). Written on palm-leaves, size 20" × 2" Malayalam script.

The MS, utilized for the Crit. Edition of the previous four Kandas, is complete in seven Kāṇḍas The portion of Sundara is covered by folios 162 to 207 The folio has about 13 lines to a page and 94 to 96 letters to a line. Margins are unruled and folio numbers are written therein Stanzas are unnumbered Sargas are numbered in words and they are 68 as in the Vulgate Dandas are not used, the writing is continuous. No marginalia, no corrections, no additions. Stanzas are rarely omitted. Transpositions of stanzas and lines are few in number. The MS. is not in good condition: the central part as also the two ends of folios are broken Some pādas are damaged *Writing is clear and correct with few errors The following scribal peculiarities are noticed* क्त्वा is written as क्त्वां, धर्मे a धर्मे, ये as य्वे, पत्र as पत्र, and धरित्र as धरित्र. The rules of samdhi are observed. The whole MS is written in one hand.

The Uttarakāṇḍa states that the MS was completed by Candraśekharan, son of Karakujathilmikkum Pillai Kutti for Śivatiratti Mullamangalattu Śivantiravāsi on the 29th day of the month of Kārtika in the Anju (*i e* Kollam) year 865 (A D. 1690)

The MS. represents the S recension

The * passages exclusive to the MS. are: (*Ins*) 644, 780, 884 and 1008.

M2

Trippunithura (Travancore-Cochin, now Kerala State), Maharaja's Grantha Library, Sanskrit College, No. 953 Dated Kollam 817 (c A D. 1642). Written on palm leaves, size 12½" × 2". Malayalam script.

This MS contains only three Kāṇḍas *viz* Sundara, Yuddha and Uttara and has 310 folios in all. The total number of folios for Sundara is 70 Two blank folios are inserted one at the beginning and the other at the end of the MS. The folios has 11 lines to a page and 55 to 60 letters to a line Margins are unruled and folio numbers are written therein Stanzas are unnumbered Sargas are numbered in words. Sargas of Sundara amount to 68 as in the Vulgate. Sargas generally begin with श्रीरामाय नम *There is no device to separate the ślokārdhas or even ślokas. Corrections by a different hand are found. No marginalia, no additions. Stanzas are very rarely omitted* Instances of transpositions of stanzas and lines are very few. Condition good. Handwriting is nice and correct. The scribal peculiarities of M1 are shared by the present MS. also. Samdhi rules are observed The whole MS is written in one hand.

As stated at the end of Uttara, the MS was completed on Wednesday, the 13th day of the Dark Half of the month of Kumbh in the Antu (i.e. Kollam) year 817 (c A D. 1642):

आण्डु ८१७ मत कुंभमास अविट्टं (अविष्ठा) कृष्णपक्षत्रयोदशि बुधवार अन्नसे मिथुनराशिकोण्ड(मिथुनलग्ने) रामायणं.

The MS represents the S recension.

The following * passages are found exclusively in this MS. (*Ins*) 29, 332, 629, 655 (A), 655 (B), 658, 955, 1265, 1392

M3

Chundampatta, via Pattambi, South Malbar, in private possession (of C. Chitrabhanu Nambudiri). Unnumbered and undated Written on palm-leaves, size 27½" × 2 1". Malayālam script.

The MS is complete in seven Kāṇḍas and is utilized for the Crit. Edition of Kiṣkindhā. Folios 120–148 comprise the subject-matter of Sundara. It has 12 lines to a page and 155 to 160 letters to a line. Margins are unruled, Kanda name, Sarga numbers and folio numbers are all written in margin. Stanzas are not numbered. Sargas of Sundara are 68 as in the Vulgate and they are numbered in words. There is no device to separate the halves of stanzas or even stanzas No marginalia, no omissions. Corrections are few in number and they are *pr. m.* Stanzas are transposed in few places. Lacunae are found in four places. The MS. is in very good condition and its writing is very nice and correct. The scribal peculiarities of M1 are shared by this MS. also. त्स is written as त्स्स. Rules of samdhi are observed. The entire MS. is from the pen of a single scribe.

The Ms. is undated, however, it seems to belong to a relatively modern period.

The MS. represents the S recension.

The single * passage exclusive to this MS is: (*Ins.*) 848.

The Southern Recension

That the S recension represented by its three versions has on the whole preserved a uniform text has been noted in regard to the first four *Kandas* of the *Ramayana* by their respective editors. The same holds good in the case of the Sundarakaṇḍa, too, as will be seen from the following analysis.

Appendix Passages: Out of a total of 14 Appendix passages, only two, nos. 11 and 13, are insertions in S recension (all MSS.) only. No. 5 is a S insertion but the length of the passage varies in different MSS No. 1 consisting of 73 lines is a S insertion which however is seen also in composite codices D1 and D6. No. 2 (12 lines) is common to S recension and NW and W versions of the N recension.

Star Passages:

The following exclusive star passages are found in all the MSS. of the Telugu, Grantha and Malayalam versions, i.e., the entire S recension:

Insertion: 65, 67, 80, 82, 94, 113, 153, 158, 160, 162, 169, 170, 172, 174, 175, 184, 191, 195, 204, 236, 243, 262, 276, 277, 314, 406, 469, 499, 518, 528, 542, 548, 610, 613, 614, 645, 648, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 660, 664, 666, 704, 706, 716, 720, 727, 731, 732, 745, 751, 779, 836, 839, 842, 853, 860, 867, 875, 913, 917, 919, 932, 948, 956, 959, 965, 979, 1029, 1032, 1039, 1041, 1043, 1064, 1072, 1077, 1080, 1084, 1088, 1089, 1092, 1098, 1100, 1119, 1127, 1129, 1133, 1136, 1144, 1160, 1189, 1191, 1192, 1195, 1200, 1226, 1232, 1238, 1239, 1246, 1248, 1250, 1253, 1279, 1285, 1296, 1324, 1380, 1384 = 114

Substitute: 1245 = 1

The following star passages are common to a smaller or larger number of MSS. of the S recension only:

Insertion: 33, 63, 214, 284, 295, 359, 473, 477, 479, 493, 520, 534, 536, 537, 574, 585, 594, 609, 611, 612, 619, 624, 631, 662, 663, 683, 705, 801, 802, 850, 861, 874, 961, 962, 963, 995, 1003,

1051, 1052, 1053, 1055, 1056, 1058, 1059, 1062, 1070, 1073, 1074, 1083, 1091, 1123, 1151, 1234, 1259, 1266, 1268, 1280, 1288, 1355, 1365 = 60
Substitute: Nil.

Two things stand out clearly from this analysis. (i) S recension has not remained static since it first received the text from the North. It has as many as 175 exclusive additional passages in addition to the Appendix passages, which indicates that in course of time the text of the S recension has undergone inflation. (ii) It is noteworthy that out of a total of 175 exclusive star passages, as many as 115 are common to *all* the codices of the S recension—which indicates the uniformity of the text-tradition in the S recension which is otherwise discernible on the whole.

These conclusions are borne out by the fact that individual codices of the S recension have a negligible number of exclusive star passages—a total of 33, which would be reduced to a mere 22, if T1 and T2 (which are noticed in detail below) are excluded. M2 is a codex utilized for the first time: it has nine exclusive insertions. However, it by no means follows that the text preserved in the S recension carries a dead—rubber stamp—uniformity. As a matter of fact, each one of the MSS. carries variants which are peculiar to itself or common to one or more MSS of the S recension or sometimes even common to one or more of the codices of the different versions of the N recension. The variations in the readings of the different codices of the S recension would appear to be of the same kind as are found in the codices of the N recension. It would therefore be erroneous to believe that the uniformity of the S recension is artificial or unnatural.

T1

There are, moreover, two MSS —T1 and T2—which reveal significant affinity with the MSS of the N recension. T2 shows not infrequently variants which are common to one or more MSS of the N recension. The deviations of T1 from the text-tradition of the S recension are, however, significant by virtue of their nature as well as number. In the first place, T1 has an Appendix passage (No. 10) of 33 lines as an insertion exclusive to itself. Secondly, it has nine exclusive inserted star passages all its own (for details see the description of the codex). This is indicative of the fact that this codex is not toeing the line of the S recension.

More important is the fact that T1 discloses positive agreement with MSS. of N recension in passages which are not found in any other MS. of the S recension. It has the following nine star passages in common with N recension (two or more MSS): 679, 680, 999, 1045, 1273, 1320, 1342, 1357, 1370. It has one passage, no 453, in common with Ñ1 only. Together with D7-8 which are composite Southern codices, T1 reads the following 15 star passages in common with N recens on (one or more MSS.) 1101, 1114, 1143, 1272, 1274, 1291, 1300, 1305, 1318, 1319, 1323, 1332, 1338, 1344, 1359. Together with D7 8, it reads 1102 in common with N MSS

In the matter of variants, T1 is seen to go with N recension much more frequently than with MSS of S recension. This codex, therefore, while retaining its basic character as a Southern codex, does provide an indication, which other S MSS, too, more or less support, that the S recension is not a closed recension in the sense that it has not altogether resisted additions or modifications without sacrificing the unity of its text-tradition. That this recension has preserved a more ancient text than the N recension has been pointed out, among others, by the editors of the preceding *Kandas* of this edition; this view is amply justified by the state of language and grammar in this *Kanda* also.

N recension

The Northern recension is represented by the NE version (Ñ V B D6), the NW version (Ś1 D5.8-11) and the W version (D1.2.4). The NE version includes the codex Ñ1 which, as is already known, is our earliest MS. of the *Rāmayana* so far available. The editors of the previous *Kandas* have

already pointed out that despite its being a NE codex by virtue of its script and provenance, it is generally in agreement with the NW version. Let us discuss its character in detail.

Ñ1

This codex assumes additional—perhaps, intriguing—importance for the Sundarakānda and the following two *Kandas* for two reasons. Firstly, the last three *Kāndas* beginning with the Sundarakānda are written by a scribe different *from the one who copied the first four Kāndas.* Secondly, there is no mention of the date of copying or any other personal data anywhere in any of these three *Kāndas.*

The codex contains a post-colophon entry at the end of the Kiskindhākāṇḍa, *i e*, at the end of the first Sarga of the Sundarakānda here, which is as follows:

सवत् १०७६ आषाढ वदि ४ महाराजाधिराज-पुण्यावलोक-सोमवंशोद्भव-गरुडध्वज श्रीमद्-गाङ्गेयदेव भुज्यमान तीरभुक्तौ कल्याणविजयराज्ये नेपालदेशीय- भाण्डशालिक श्रीआनन्दस्य कृते पाटकावस्थित (कायस्थ *int. hn*) पण्डित श्री श्रीकुरस्यात्मज-श्रीगोपतिनालेखीदम् ।

Prof G. H. Bhatt, the former General Editor, had reproduced this entry in the description of Ñ1 in his Introduction to the Bālakānda (p. xv) but he had realized that his reading was far from satisfactory and accepted the correctness of Dr. Mirashi's reading (cf. B. O. R. I. Vol. XXIII [1942], p. 293) in a footnote on the first page of his Supplementary Introduction to the same *Kānda*. The original wrong reading was somehow reproduced in the Introduction (p ix) to the Ayodhyākānda. This entry states that the copy of the *Ramāyana* was made by Gopati, son of Śrikura, in the Samvat year 1076 which has been unanimously identified with Vikrama Samvat 1076 and is thus equivalent to 1020 A.D. We are not here concerned with the historical question of the identity of the king mentioned in this entry. What is more important for our purposes is the fact that the first scribe Gopati went on with the work of copying the *Ramayana* from *Kānda* to *Kānda* without mentioning his name or date anywhere until he came to the end of the Kiṣkindhākāṇḍa at the close of which he affixed a colophon giving the date of copying, the name of the ruling king and his own identity as well in a manner which clearly shows that he had completed his task. Now, it is impossible to believe that a scribe would be commissioned to copy the text of the *Ramāyana* up to the end of the Kiṣkindhākāṇḍa only. The question naturally arises as to what made the scribe suddenly to end his assignment and affix his signature, as it were, at the end of his part of the work by way of the post-colophon entry.

The second question relates to the data of the copying of the last three *Kāndas* beginning with the Sundarakānda. As no date is mentioned anywhere in this part of the MS., it is difficult to state with any degree of *certainty what margin of time separates, if it does at all, the copying of the first four Kāndas from that of the last three* in this codex. In fact, had it not been for the continuous numbering of the folios of Sundara and the two following *Kāndas*, a more fundamental question would have naturally risen whether these three *Kandas* really form part of a single MS. whose first four *Kandas* were copied by Gopati. We may also take note of the fact that the first four *Kāndas* as well as the last three are copied continuously *i e.* without leaving any space between the end of the preceding *Kanda* and the beginning of the following ones. It is only at the end of the Kiskindhākanda that this uniformity is broken: the Kiṣkindhākanda ends on folio 376ᵃ with only a single line written on it while the Sundarakānda is commenced on folio 377ᵃ.

Ñ1—Its character

Prof. G H Bhatt has stated in the Introduction to the Aranyakāṇḍa that Ñ1 appeared to lean towards the NW version rather than the NE version to which it belonged. Prof. D. R Mankad, in his Introduction to the Kiṣkindhakānda, endorsed this observation of Prof. Bhatt on the strength of the evidence of the Kiṣkindhākāṇḍa While in the Aranyakanda Ñ1 has 185 star passages (87 ins. + 98 subst) in common with NW version, it has 186 star passages (95 ins. + 91 subst.) in common with NW version in the Kiṣkindhākanda. This clearly shows that the affiliation of this NE codex to the NW version is not accidental or casual. This is confirmed negatively by the fact that Ñ1 has 40 star passages

(16 *ins.* + 21 *subst.*) in common with the NE version (*one or more* MSS.) in the Araṇyakāṇḍa, while in the Kiṣkindhākāṇḍa it has merely 3 inserted star passages common to NE version (one or more MSS.). It is obvious that while Ñ1 remains steady in its relation with NW version in both the Araṇyakāṇḍa and Kiṣkindhākāṇḍa, its relation with NE version, so far as the evidence of the star passages goes, deteriorates substantially in the Kiṣkindhākāṇḍa.

This tendency of Ñ1 to agree with NW version rather than NE version continues to be as pronounced in the Sundarakāṇḍa as in the Kiṣkindhākāṇḍa. Let us consider the evidence in detail.

At the outset, we find that in regard to the extent of the Sundarakāṇḍa, Ñ1 agrees with NW MSS. rather than with NE MSS. For, while the NE MSS., *viz.*, Ñ2 V1 B1 3 4 D5 include Sargas 63–66 of the Kiṣkindhākāṇḍa (Cr. Ed.) in the Sundarakāṇḍa, Ñ1 agrees with NW and W MSS., *viz.*, Ś1, D1 2 3.10 11 and reads the first Sarga of the Sundarakāṇḍa (Cr.) as the last Sarga of the Kiṣkindhākāṇḍa. That this agreement of Ñ1 with NW MSS. is not accidental becomes clear when we consider the evidence provided by the star passages in the Sundarakāṇḍa.

Note: NW stands for NW + W MSS. in this section.

Ñ1 going with NW (one or more MSS.) only:

Ins.: 30, 38, 46, 58, 96, 100, 106, 138, 154, 282, 288, 370, 442, 449, 456, 458, 461, 468, 475, 481, 483, 488, 512, 514, 523, 546, 555, 572, 581, 587, 600, 601, 708, 709, 712, 723, 725, 740, 746A, 756, 757, 769, 782, 788, 791, 810, 816, 820, 822, 827, 834, 869, 880, 915, 920, 929, 943, 954, 982, 1033, 1061, 1065, 1068, 1071, 1126, 1130, 1139, 1150, 1153, 1156, 1218, 1236, 1241, 1249, 1289, 1290, 1310, 1317, 1321, 1330, 1336, 1376, 1391 = 83

Subst.: 32, 247, 516, 575, 579, 593, 595, 598, 803, 828, 878, 883, 886, 896, 973, 988, 1001, 1028, 1142, 1148, 1184, 1203, 1210, 1221, 1271, 1282B, 1309, 1371A, 1382 = 29

Ñ1 going with NE (one or more MSS.) only:

137, 273 = 2 (both insertions)

The obvious conclusion is reinforced by negative evidence, too.

NE (two or more MSS.) only without Ñ1:

Ins.: 6B, 8, 40, 44, 55, 78, 85, 87, 89, 90, 97, 107, 131, 133, 135, 145, 150, 159, 171, 181, 192A, 207, 211, 233, 235, 248, 250, 260, 261, 269, 274, 291, 301, 318, 320, 321, 323, 329, 331, 344, 345, 346, 348, 361, 362, 365, 374, 379, 402, 409, 412, 424, 426, 428, 440, 446, 447, 462, 467, 472, 500, 506, 507, 509, 513, 547, 556, 557, 560, 621, 622, 634, 638, 643, 661, 677, 695, 747, 753, 755, 770, 781, 783, 805, 806, 826, 835, 862, 898, 901, 924, 940, 1025, 1034, 1035, 1038, 1042, 1047, 1050, 1066, 1079, 1154, 1171, 1237, 1295, 1298, 1301, 1308, 1314, 1335, 1345, 1350, 1381, 1390 = 114

Subst.: 12, 31, 36, 61, 64, 66, 69, 69A, 70, 101, 109, 111, 117, 127, 134, 139, 140, 141, 166, 176, 177, 178, 194, 196, 198, 202, 208, 218, 219, 226, 230, 232, 253, 254, 256, 268, 303, 305, 336, 343, 353, 376, 380, 422, 429, 430, 433, 437, 451, 459, 474, 478, 489, 492, 495, 504, 576, 580, 586, 592, 636, 637, 668, 701, 702, 711, 728, 733, 749, 750, 773, 785, 792, 793, 794, 797, 799, 811, 812, 814, 829, 837, 838, 858, 899, 900, 905, 926, 935, 939, 975, 990, 991, 997, 998, 1004, 1022, 1026, 1046, 1054, 1057, 1158, 1204, 1205, 1206, 1227, 1240, 1260, 1264, 1276, 1283, 1311, 1322, 1340, 1374, 1375, 1377, 1379 = 118

NW (two or more MSS.) only without Ñ1:

Ins.: 5, 7, 14, 15, 17, 19, 25, 28, 34, 47A, 53, 60, 74, 75, 84, 88, 91, 92, 95, 95A, 110, 119, 130, 351, 381, 411, 420, 444, 482, 565, 632, 635, 700, 707, 724, 767, 772, 775, 957, 1016, 1018, 1027, 1112, 1282D, 1282E, 1333 = 46

Subst.: 2, 6A, 21, 73, 129, 246, 434, 438, 441, 485, 602, 670, 771, 817, 819, 1313 = 16

Besides, in regard to variants, Ñ1 is found to go more frequently with NW MSS. than with NE

MSS. The evidence provided by the Sundarakāṇḍa considered both positively and negatively would compel the conclusion that Ñ1 is a filiate of *NW version rather than a codex of NE version to which* it belongs.

Ñ1 has, in fact, gone further. It appears that it has developed its own identity—independently of any version. When Prof. Mankad remarked in his Introduction to the Kiṣkindhākāṇḍa, 'the point worthy of note is this that there are some cases in which Ñ1 does not go with NE, NW or S i. e. it has its own tradition' (p. XXIX), he could not have had in mind the evidence of the Kiṣkindhākāṇḍa only; because in the Kiṣkindhākāṇḍa Ñ1 has only *two* exclusive insertions (nos. 148 and 1233) and *two exclusive substitute passages* (nos. 183 and 614)—*which would be negligible as evidence on which to base any opinion. Probably, he had the evidence of the* Araṇyakāṇḍa in mind: for, in that *Kāṇḍa*, Ñ1 has 47 exclusive passages (38 ins + 9 subst.). In comparison with the practically total absence of exclusive passages in the Bālakāṇḍa, Ayodhyakāṇḍa and Kiṣkindhākāṇḍa, the existence of as many as forty-seven exclusive passages in the Araṇyakāṇḍa is *striking* and marks a deviation in the character of this codex in that *Kāṇḍa*.

In the Sundarakāṇḍa, this deviationist tendency of Ñ1 reveals itself quite clearly. It has in this *Kāṇḍa* a total of 131 exclusive passages (128 ins + 3 subst.) all to itself. For details, see the description of the codex. This is practically one-tenth of the total number of star passages in the whole *Kāṇḍa* and is quite remarkable for a single MS to register.

Lastly, N recension (NW two or more MSS. + NE two or more MSS.) going without Ñ1 in the following star passages:

4, 6, 9, 10, 11, 35, 51, 56, 57, 62, 99, 163, 183, 186, 203, 205, 209, 210, 214, 327, 382, 570, 571, 582, 630, 646, 647, 649, 650, 710, 754, 774, 776, 1134, 1195, 1197, 1198, 1199, 1213, 1275, 1276, 1286, 1287, 1297, 1299, 1312 = 46

Out of these, six passages viz. 51, 214, 1134, 1213, 1276, 1286, are not supported by D1. Besides, the following eight passages of N recension are not supported by any MS. of W version:

392, 393, 578, 974, 989, 1030, 1315, 1334.

There is not a single star passage which is common to Ñ1 and W version exclusively.

There is not a single star passage in which Ñ1 agrees alone with one or more MSS. of the S recension.

The following conclusions may be drawn on the basis of this evidence of the Sundarakāṇḍa:

1. Ñ1 represents a text-tradition of the Northern recension after the original common text had been divided into the Northern and the Southern recensions.
2. Ñ1 individually reveals no influence of the S recension.
3. Ñ1 represents a text-tradition of the N recension before its bifurcation into NW and NE versions occurred, because 54 star passages which are exclusive to the N recension are absent in Ñ1. This would be possible only if the text-tradition common to NW and NE recension developed after the text-tradition represented by Ñ1 had separated from it.
4. The text-tradition represented by Ñ1 later came under the influence of NW version after the bifurcation of N recension into NW and NE versions took place, as the 112 star passages (83 ins + 29 subst.) which Ñ1 has in common with NW only would show.
5. At the same time, the text-tradition of Ñ1 was itself undergoing inflation as indicated by the 131 exclusive star passages which are not found in any other codex.
6. All these stages of development were completed before 1020 A.D., the date of the codex.

Before concluding these observations regarding Ñ1, it is worth noting that the individualistic tendency of Ñ1 represented by its own exclusive passages is fluctuating: in Bālakāṇḍa and Ayodhyā-

kāṇḍa, it is practically non-existent; it emerges in a definite form in Araṇyakāṇḍa (with 47 exclusive passages), subsides in Kiṣkindhākāṇḍa (with 4 exclusive passages) and appears again in a pronounced manner in Sundarakāṇḍa (with 131 exclusive passages). Obviously, we have to wait for the evidence of the last two *Kāṇḍas* before arriving at a final assessment of the character of this codex.

Other NE MSS.

Ñ2 and B1 continue to remain steady in the text-tradition represented by NE version But the other three codices of Bengali version *viz*, B2-4 which are utilized for the first time show a varying degree of fluctuation as indicated, for example, by the number of exclusive star passages in each one of them More particularly, B2 and B4 are seen sometimes to agree with MSS of NW version and at others recording their own individual variant readings B4 has twelve additional lines at the end of Appendix passage no 12 which it has in common with other N MSS.

W version

The question of the existence of an independent Western version was first mooted by Prof G H. Bhatt in his Introduction to the *Balakāṇḍa*, but he later revised his opinion in the Introduction to the Araṇyakāṇḍa and stated that the MSS in question should be included in NW version as there was not enough evidence to warrant the postulation of an independent Western version Before Prof. Bhatt revised his opinion in 1963, the Ayodhyakanda had been published and its editor, Dr P. L Vaidya, had seen no need to differ from Prof Bhatt's opinion and accepted an independent W version represented by three MSS Prof D. R Mankad, editor of the Kiṣkindhākanda, took note of the shift in Prof Bhatt's view, examined the question in relation to Kiṣkindhākaṇḍa and came to the conclusion that the acceptance of an independent W version would be justified

It is only natural that this important question should be investigated in relation to the Sundarakāṇḍa There are three MSS, *viz* D1 2 4 involved in the problem so far as this *Kanda* is concerned. We shall examine the evidence furnished by each one of them

We may note in the beginning that in regard to the extent of the Sundarakanda D2 4 agree with NW MSS in reading the first Sarga of the Sundarakaṇḍa (Cr) as the last Sarga of the Kiskindhākaṇḍa. As regards the end of the Sundarakānda, all N MSS except B1 D1 2 4 read Sargas 1-15 of the Yuddhakaṇḍa (Cr) in the Sundarakanda. D1 and D4 stand apart from all the other MSS of both the recensions in reading Sargas 1-31 of the Yuddhakanda (Cr) as part of the Sundarakanda.

Let us examine the three codices individually on the basis of star passages

D1

Exclusive passages 43, 49, 530, 761, 787, 790, 821, 843, 852, 936 (all insertions)

It has only one passage—no 52—in common with NE only and none at all in common with NW only. It has two insertions—no 31 and 945—and one subst passage, no 889 in common with NW and NE versions taken together It has no passage in common with S recension only

D2

Exclusive passages

			Ins 116, 643, 763,	*Subst* : 304	
D2 agreeing	with	NE only		Nil	
"	"	NW only		442, 632, 635	
"	"	N recension	*Ins*	408, 435, *Subst*	809
"	"	S recension	Nil		

This analysis shows that there is hardly anything distinctive about these two MSS, that they are individually not influenced by S codices so far as star passages are concerned, that on the whole they

are N MSS., D_1 having a single star passage in common with NE but none with NW, and D_4 having three star passages in common with NW but none with NE.

This assessment of their character remains unaffected when the two MSS. are considered together :

D_1 and D_4 have one insertion (531) and one substitute passage (3) exclusive to them together.

They have the following star passages in common with N recension (one or more MSS.) only :

Ins.: 104, 154, 164, 214, 367, 369, 385, 403, 607, *791*, 1040, 1075, 1124, 1125, *1126*, 1132, *1147*, 1213, *1218*, *1236*, 1257 (nos. in *italics* being found only in $\bar{N}_1$ among NE MSS.).

Subst. 124, 199, 604, 605, *896*, 973, 976, *988*, 1134, 1137, *1148*, 1183, *1184*, *1203*, 1216, *1221*, 1286 (nos. in *italics* being found only in $\bar{N}_1$ among NE MSS.).

D_1 and D_4 together have no star passage common with S recension only.

Next, let us consider D_1 and D_4 *each in combination with* D_5. The picture emerging from the above detailed consideration does not change materially, although the impact of D_5 is not imperceptible.

D_1 and D_5

—have the following star passages exclusive to them :

Ins.: 18, 39, 47A, 50, 671, 676, 722, 760, 870, 885, 892, 903, 916, 918, 958, 968, 985 = 17
Subst.: 22.

—have in all 24 star passages in common with N recension out of which

(i) 5, 7, 19, 34, 88 are insertions common to NW version (one or more MSS.) only,

(ii) 6, 9, 10, 57, 62, 83, 93, 464, 868, 952, 1197 are insertions and 35, 54, 56, 73, 1243 are substitute passages common to N recension (one or more MSS. of NW and NE versions),

(iii) 410, 816 are insertions and 32 a subst. passage common to NW (one or more MSS.) and $\bar{N}_1$ only from the NE version.

—have only five star passages common to S recension (one or more MSS. : 20, 24, 27, 529, 927) (all *insertions*)

Now let us consider D_4 and D_5 together.

D_5 and D_4

—have five exclusive star passages. 118, 142, 515, 798, 964 (all *insertions*).

—have 465, 501, 511, 646, 672, 909, 1231 (*ins.*) and 670 (*subst.*) in common with N recension (one or more MSS.).

—have 456, 514, 601, 712, 740, 756 (*ins.*) and 883 (*subst.*) in common with NW (one or more MSS.) and $\bar{N}_1$ only from NE version.

—have no star passage common to S recension only.

D_5

The picture undergoes a significant change when we examine D_5 individually and $D_{1, 4, 5}$ all together. Considered individually, it has two Appendix passages (Nos. 3 and 6) consisting of a total of 75 lines (33 + 42) exclusively to itself. Besides, it has 68 inserted and 9 substitute passages, making a total of 77, exclusively to itself. (For details, see description of the codex). This is a clear indication that D_5 is not moving in the groove of any particular version or recension.

Moreover, D_5 has

—452 (*ins.*) and 1313 (*subst.*) in common with NW (one or more MSS.) only,

—1123 (*ins.*) and 122, 149, 1220 (*subst.*) in common with NE (one or more MSS.) only,

—172, 404, 470, 453, 571, 582, 746 A, 928, 983, 1110, 1130, 1149, 1150, 1233, 1275, 1278,

1282 B, 1287, 1297, 1299 (*ins.*) and 125, 212, 1277, 1294, 1312 (*subst.*) in common with N recension (one or more MSS. of NW + NE versions),

—126, 168, 263, 264, 686, 1007, 1011, 1131, 1207, 1212 (all *ins*) in common with S recension (all MSS.) only.

D_3, thus, appears individually to be a misch-codex, deviating from NW version, too, unlike D_1 and D_4. The fact that it has ten star passages in common with the entire S recension indicates how, unlike its allied codices, it is individually influenced by S recension.

When $D_{1\,3\,4}$ are considered collectively, the incidence of deviation rises.

$D_{1,3,4}$

—have the following 16 star passages exclusive to them ·

ins.: 121, 238, 308, 382 A, 526 A, 527, 618, 623, 642, 956, 987, 1063, 1120, 1353.

Subst.· 225, 231.

—go with N recension (*one or more* MSS. of NW + NE *versions*) *only* :

ins : 4, 128, 144, 157, 163, 180, 183, 185, 192, 203, 205, 209, 210, 212, 228, 241, 242, 275, 278, 283, 289, 300, 307, 309, 310, 313, 324, 326, 327, 330, 331, 351, 356, 360, 368, 371, 382, 384, 391, 399, 407, 416, 418, 425, 464, 476, 480, 484, 497, 524, 525, 532, 533, 539, 541, 563, 570, 577, 603, 606, 617, 630, 641, 641 A, 647, 650, 673, 674, 681, 689, 695, 697, 707, 710, 736, 737, 738, 742, 746, 752, 754, 759, 764, 766, 767, 768, 774, 776, 777, 784, 786, 789, 795, 807, 823, 844, 855, 859, 864, 866, 887, 897, 931, 950, 980, 1010, 1015, 1021, 1069, 1082, 1107, 1117, 1118, 1141, 1146, 1155, 1187, 1190, 1196, 1217, 1224, 1293, 1304, 1343, 1371 = 125

Subst.: 99, 136, 155, 179, 186, 201, 237, 240, 245, 249, 257, 281, 286, 287, 306, 325, 342, 355, 432, 505, 550, 583, 608, 616, 649, 681, 714, 715, 729, 730, 778, 800, 804, 815, 825, 840, 841, 847, 849, 907, 921, 922, 970, 984, 1002, 1009, 1019, 1024, 1045, 1050 1090, 1094, 1104, 1159, 1182, 1198, 1199, 1208, 1211, 1214, 1215, 1235, 1242, 1244, 1247, 1251, 1254, 1256, 1258, 1282, 1303, 1325, 1378 = 73

—have one subst. passage (no 220) only in common with NE version without $\tilde{N}_1$.

—have the following star passages *in common with* NW (*one or more* MSS) and $\tilde{N}_1$ *only* :

Ins.: 100, 106, 138, 282, 288, 370, 400, 401, 421, 423, 442, 449, 458, 461, 468, 475, 481, 512, 516, 523, 546, 552, 572, 587, 600, 708, 709, 723, 725, 737, 769, 782, 788, 810, 820, 822, 827, 828, 834, 869, 880, 886, 894, 915, 920, 929, 943, 954, 982, 999, 1033, 1061, 1065, 1068, 1156, 1241, 1249, 1271, 1280, 1290, 1310, 1317, 1321, 1330, 1336, 1339, 1376, 1382, 1391 = 69

Subst : 247, 421, 579, 593, 595, 598, 803, 810, 878, 1001, 1028, 1071, 1142, 1210, 1309, 1371 A, 1382 = 17

—have the following star passages *in common with* NW (*one or more* MSS) *only*

ins.: 130, 354, 381, 411, 420, 767, 771, 772, 775, 817, 1018, 1027 = 12

subst.: 129, 434, 438, 485, 510, 819 = 6

—have only three star passages in common with S recension (one or more MSS.) only:
1, 502, 526 (all *insertions*).

On the basis of these data, it may be stated that $D_{1\,3\,4}$ together represent a text-tradition which, so far as star passages are concerned is practically unaffected by the S recension, that the text-tradition is essentially based on the N recension, however, this tradition is totally unaffected by NE version exclusive of $\tilde{N}_1$ which, as we have already seen, is a representative of the NW version. The relation of

D1.2.4 (together) with NW and Ñ1 appears rather significant. D1.2.4 have only 18 star passages (12 ins.+6 subst.) exclusively in common with NW version (one or more MSS.). This contrasts sharply with the 86 star passages (69 ins. + 17 subst.) which they have in common with NW (one or more MSS) version plus Ñ1. It would appear therefore that after the NW version separated from the NE version, its text continued to grow through additions which are also received in Ñ1 and D1.2.4 which therefore represent a later stage of development. Thereafter, however, Ñ1 and D3 continued to develop each on its own, as the very large number of star passages exclusive to each of the two would show.

A broad survey of the variants exclusive to each one of these codices revealed the proportion to be, D1 : D2 D4 = 5 : 28 : 2 and D1.2 : D1.4, D2.4, D1.2.4 = 13 45 : 1 : 16.

Putting all these facts together, it appears that D1.2.4—*more particularly* D3—represent a text-tradition which is based on but not identical with NW version and show distinctive peculiarities in such number as would justify the hypothecation of a separate version—called W version—represented by them.

The Extent of the Sundarakāṇḍa

S recension is unanimous in regard to the extent of the Sundarakāṇḍa which is the accepted in this edition. N recension is, however, divided both in regard to its beginning and its ending. And this division is, as might only be expected, version-wise. The NE version except Ñ1 includes the last four Sargas (63-66) of the Kiṣkindhākāṇḍa in the Sundarakāṇḍa, while Ñ1 and NW MSS. read the first Sarga of the Sundarakāṇḍa as the last Sarga of the Kiṣkindhākāṇḍa. As for the end, N recension MSS. are unanimous in extending the Sundarakāṇḍa over a few Sargas at the beginning of the Yuddhakāṇḍa. All of them except B1 D1.2.4 include Sargas 1-15 of the Yuddhakāṇḍa (Cr. ed.) in the Sundarakāṇḍa. B1 includes only 1-12 Sargas and D2 only 1-5 Sargas of the Yuddhakāṇḍa in the Sundarakāṇḍa; while D1 and D4 extend the Sundarakāṇḍa so as to include the first thirty-one Sargas of the Yuddhakāṇḍa.

We may refer to the view of some scholars regarding the extent of the Sundarakāṇḍa in the earlier stages of the growth of the epic. For instance, Dr. V. S. Agrawala and Rai Krishnadas state: "Some MSS. (in N-W recension) carry the title Sundarakāṇḍa up to the end of Yuddha kāṇḍa, treating the latter as the Lankā-parvan of the former. This shows that at one time only the Ayodhyā-kāṇḍa and the Sundarakāṇḍa formed the whole text up to Rāma's coronation."—JAOS Vol. 82 (1962), p. 578. Suffice it to say here that the evidence of the MSS. in this respect should be treated with great circumspection. For it is not unlikely that the scribes were not as serious in this matter as they might be expected to be. For instance, D1 designates किष्किन्धाकाण्ड as उद्योगकाण्ड in the colophons of Sargas 49 and 50; D10 has the colophon: सुन्दरकाण्डे सीतादर्शनं etc., at the end of Sarga 27 and सुन्दरकाण्डे हनुमद्विक्रमः at the end of Sarga 28 of the Sundarakāṇḍa.

In Kṣemendra's Rāmāyaṇamañjarī

Kṣemendra's Rm which generally follows the NW recension does so in this respect also. The contents of the first Sarga of the Sundarakāṇḍa are found included in the Kiṣkindhākāṇḍa in st. 510-573.

Rm. lists the following topics which constitute the contents of the Sundarakāṇḍa in this edition (additional titles are placed within brackets):

In Kiṣkindhākāṇḍa—1. [हनुमतः महेन्द्रपर्वतारोहणम् (st. 510-533)], 2. मैनाकदर्शनम् (534-47); 3. सुरसादर्शनम् (548-559). 4. सिंहिकावधः (560-64); 5. सागरलङ्घनम् (565-73).

In Sundarakāṇḍa—6. पुरप्रवेशः (1-47); 7. अन्तःपुरपरिचयः (48-121); 8. अशोकवनिकाप्रवेशः (122-136); 9. सीतादर्शनम् (137-161); 10. रावणागमनम् (162-280); 11. त्रिजटास्वप्नः (281-297); 12. हनुमत्सीतासंभाषणम् (298-381); 13. महोद्यानविध्वंसः (382-413); 14. किंकरवधः (414-431), 15. जम्बुमालिवधः (432-439); 16. मन्त्रिसुतवधः (440-443); 17. दुर्धर्षादिवधः (444-452); 18. अक्षवधः (453-462); 19. हनुमद्बन्धनम् (463-483); 20. लङ्कादहनम् (484-570); 21. हनुमत्प्रत्यागमनम् (571-596), 22. मधुवनविध्वंसनम् (597-632), 23. वानरसमागमनम् (633-643), 24. [हनुमता सीता-

वृत्तान्तनिवेदनम् (644-660)]; 25. समुद्रतरणम् (661-678), 26. [रामस्य सुग्रीवं प्रति आदेशः (679-693)]; 27. [रामस्य सेनाप्रयाणम् (694-705)].

Nos 25, 26 and 27 of this list are included in the Sundarakāṇḍa in the Rm. but they form the contents of Sargas 1–5 of the Yuddhakāṇḍa in this edition. Rm. agrees with Ds in this respect.

The Story In the Sundarakāṇḍa

In the Sundarakāṇḍa, Hanumān flies over the strip of the ocean in an attempt to find out Sītā's whereabouts. On the way, he shoves aside the mountain Maināka which had emerged from the water to provide a resting platform to him, he had to use his wits against Surasā whom the gods had sent to test his strength, and had to kill Simhikā, the female demon, who blocked his progress. After landing on the island, he scans the beauty of the city of Laṅkā nestling on the Trikūṭa mountain. Wondering how to get inside this strongly guarded capital of Rāvaṇa, he finally enters it evening time, assuming the size of a cat. The moon is scattering its silver sheen over the landscape, while Hanumān searches the city and the palaces of *Rāvaṇa and his councillors and the Aśokavanikā where he is lucky to find Sītā* surrounded by female demons. In the early hours of the morning, Rāvaṇa lustfully visits Sītā and coaxes, cajoles and threatens her in an attempt to secure her willing submission. Sītā, however, spurns his advances whereupon he orders the female demons to bend Sītā to his will by any and every means and leaves the place.

The attempts of the female demons to persuade or frighten Sītā fail. They threaten to cut the distressed Sītā to pieces. But Trijaṭā intervenes and warns them all against the terrible fate that would overtake Rāvaṇa as indicated by the dream she had had and asks them to treat Sītā kindly.

Hanumān *who was perched on a tree was a witness to all these happenings. he proclaims the* glory of Rāma and his family and, then presenting himself before Sītā, assures her about his identity and narrates the events leading to his arrival there. He then offers her the ring which Rāma had sent. Sītā is greatly moved. she describes her own plight and warns that Rama should rescue her from Ravana within two months after which Ravana had threatened to dispose of her if she remained unyielding. Hanuman asks for a token of recognition for Rama whereupon Sītā hands over her crest jewel to him and describes the crow incident *which was known in its details to no other persons except Rama and herself.*

The Hanumān, *desiring to test the strength of Ravana, destroys the Aśoka garden and kills the* guards of the garden. Rāvaṇa sends bands of armed demons and his son, Akṣa, who is killed by Hanumān. Then Indrajit comes on the scene, he fetters Hanumān with the Brahma missile and marches him off to Rāvaṇa who out of rage orders that the tail of Hanumān be tied with rags, soaked in oil and set afire. With his tail ablaze, Hanumān roams about the city, setting everything on fire and in the end plunges into the ocean to extinguish the blaze on his tail. After taking leave of Sītā who luckily had remained unharmed, Hanuman flies back across the ocean to the Mahendra mountain where the monkeys were anxiously waiting for his return. He is warmly received by Angada and other monkeys who are all pleased with the success of his mission. On their way back, the monkeys, being full of elation, ravage the Madhuvana which was beloved of Sugrīva, the monkey-chief and belabour the monkey-guards. Then, they all meet Rama, Lakṣmaṇa and Sugrīva and narrate Hanumān's successful flight to and from Laṅkā. Rāma anxiously asks for details about Sītā whereupon Hanumān offers him the crest-jewel and gives a detailed account of how Sītā was living in the hope of her rescue by Rama himself.

The contents of the Sundarakāṇḍa with some details are attested, apart from other testurania, by Kabdāsa in *Raghuvaṃśa* 12 60^ff –65 and in *Meghaduta* st.

Critical Remarks

This *Kāṇḍa* is peculiar in its constitution because it contains internal checks in regard to its contents. Whatever experiences Hanumān goes through in the course of his flight and stay in Laṅkā are recounted by him before the monkeys on his return and then before Rama on the Prasravaṇa mountain. Broadly speaking, therefore, Hanumān's recapitulation of his experiences would act as a check on the

contents of the earlier Sargas of the *Kanda*. There is discernible a high sense of propriety and relevance in the manner of Hanuman's reporting to his superiors because he reports to Angada and other monkey-chiefs his experiences during the flight and the scenes in Ravana's palace and his witnessing how Ravana threatened Sita and his own conversation with Sita. It is only proper that the details of his conversation with Sita, her laments, her reference to the highly personal details of experience in the Crow incident are all recounted before Rama. This peculiarity of containing built in checks marks off the Sundarakanda from other *Kandas*.

The *Critical Notes* are designed to deal with questions of detail as well as larger questions which ordinarily would be dealt with in the Introduction. The *Notes* are therefore to be treated as a part of the Introduction. We shall notice here some of the episodes or aspects of episodes which have not been discussed in the *Notes*. Before taking them up however we shall discuss the significance of the title of this *Kanda*.

The Title of the Kanda

The title 'Sundarakanda' is unusual so to say. For while the titles of Ayodhyā-, Araṇya- and Kiṣkindhā *kāṇḍas* are derived from place-names and Yuddhakanda is also optionally known as Lankakanda, the names of the Bala- and Uttara *kandas* are based on the earlier and later life of the hero *i.e.* they are based on the element of time. The title of the Sundarakaṇḍa conforms to neither of the two principles of designation and thus stands apart from the rest in this respect. Jacobi (*Das Ramayana*, p. 124) has opined that the lovely descriptions in which this *Kanda* abounds gave it its name—Sundara Kanda (the Beautiful Section). Winternitz is inclined to the same view. Cf. *History of Indian Literature* (Eng. tr.) Vol. I (1927) p. 490. It should be noted in this connection that the word सुन्दर occurs only once in 6.15 in this *Kanda* in a quite inconspicuous manner. The question of the origin of the title is brought no nearer to solution by taking into consideration the possible larger extent of this *kāṇḍa* in the earlier stages of the growth of the epic.

Episodes and Incidents

Surasā episode—The details of this episode and the sequence of the three encounters which Hanuman faced and overcame are set forth in the *Critical Notes*. But the larger question regarding the authenticity of this episode remains despite the fact that it is supported by the MSS. The question arises because of the internal checks referred to above.

The difference in location of the Surasa episode in the first Sarga in NW and W versions on one side and NE version on the other inside the same-Northern recension may raise doubts which are only strengthened by its omission (which is unlikely to be due to haplology) in Sarga 56 in NW and W (except D1) versions. As a matter of fact the very motivation of this episode looks absurd in the context and makes the episode suspect. It is said that gods wanted to test Hanuman's prowess and therefore requested Surasa (mother of gods or Nagas) to obstruct his progress (बलं पराक्रमं च ज्ञातुमिच्छामहे). That Hanuman who is the only one among monkey leaders capable of crossing the ocean and who has undertaken this task in the larger interests of the gods should have to face an additional obstacle deliberately created by the gods with a view to test his strength is a proposition too unreal to be convincing. Very probably, this episode is inserted here to counterbalance the Simhika episode. Indeed according to the evidence of some MSS it is no more than a duplication of the Simhika episode in conception and details of description.

That the Simhikā episode is an organic part of the contents of the Sundarakāṇḍa is beyond doubt. When Sugriva briefs the monkey leader about the topography and land marks of the Southern direction, he states that in the midst of the southern ocean there lived a female demon known as Angaraka, who lived on creatures by catching hold of their shadows.

दक्षिणस्य समुद्रस्य मध्ये तस्य तु राक्षसी ।
अङ्गारकेति विख्याता छायामाक्षिप्य भोजनी ॥—4.40.26

He mentions Mainâka, too, but there is, naturally, no mention of Surasâ for, as we learn from this *Kânda*, she was a temporary obstacle engineered by gods and not a permanent feature of the southern ocean.

The evidence of the Râma-upâkhyâna in the *Mahâbhârata* (III. 258-276) is also significant. *Mbh.* III. 266 57 reads:

तत्र पितरमाविश्य पुप्लुवेऽहं महार्णवम्।
शतयोजनविस्तीर्णं निहत्य जलराक्षसीम्॥

This statement about the destruction of a water-demoness clearly refers to the destruction of Simhikâ. (It may be borne in mind that Surasâ is not destroyed, and that she, mother of gods, is described as assuming the demon form). The version of the Râma story utilized by Ru. has, therefore, no knowledge of the Surasâ episode.

Rm. knows the Surasâ episode with its motivation as conceived in the present *Kânda*. On the other hand, the *Agni Purâna* refers to the Mainâka and Simhikâ episodes but does not mention the Surasâ episode. Cf दृष्टोऽद्रिश्च मैनाकः सिंहिकां विनिपात्य च।—A P. 9 3. The *Padma Purana* is silent about all the three episodes and therefore sheds no light on the question under consideration.

Lastly, it should be noted that the two tables of contents given in the first and the third Sargas of the Bâlakânda do not mention any of these three episodes.

It is apparent on the evidence before us that the Surasâ episode, notwithstanding the support of the MSS, did not form part of the original text of the *Ramâyana* and therefore is a later addition.

Lanka-devi episode—Relegated to the Appendix I (No. 1). It is supported by the entire S recension and by D2 and D4 from the N recension. D2 is a misch-codex, influenced by S recension. The statement in the 70th line of this passage contradicts the statements made earlier by all these MSS. regarding the manner of Hanumân's entry into the city.

Puspaka-varnana—Relegated to the Appendix I (No. 2). The passage is supported by S recension and NW and W versions of N recension: it is omitted in NE version. This passage is omitted in the edition of Gorresio as well as that of Amarnath Thakur in the Calcutta Sanskrit Series (wherein it is Sarga 13 and the footnote adds: क and प पुस्तकयोरेव सर्गो नास्ति। p. 3565). The passage is highly artificial in language and style and empty of ideas behind high-sounding expression.

Gorresio has omitted Sarga 6 (= 7 B. ed) also, despite the fact that it is supported by all NE MSS. too.

Appendix passage no. 4—is a NW and W insertion of 70 lines. Apart from the amplification contained therein, the passage states that Hanuman had to wait for a whole day before he could convince himself about the identity of Sita at night-fall.

Appendix passage no 5—is a S insertion. It amplifies the details of Trijatâ's dream and unreservedly describes Râma not only as Visnu but the Highest Brahman. *Cf lines 18 ff.*

The Kâka episode—is fully supported by both the recensions in Sarga 36 where Sitâ narrates it before Hanumân at the latter's request *for a means of recognition for Râma* and again in Sarga 65 where Hanumân gives a description of the plight of Sita, hands over to him the crest jewel sent by Sita and repeats the Kaka-incident to convince Rama about the authenticity of the information brought by him. It may be recalled that this episode is not included in the constituted text of the Ayodhyakânda by its editor, Dr. P. L. Vaidya, for want of adequate MS. support.

The *Kaka*-episode is attested by Kâlidâsa in *Raghuvamśa* 12 22-23, Ru. 266 67, *Agni Purâna* 9.14, *Padma Purâna* 6 269 194 ff and Rm 5 369-372. The Padma Purana version is slightly different from all other accounts towards the end: it states that at the request of Sita Râma spared the crow through mercy; there is no mention of the crow losing one eye for his misadventure.

Aksa vadha episod —is fully supported by the MSS It is attested by Kalidasa *Raghu* 12 63, *Agni P* 9 17 *Padma P* 6 269 286 (राक्षसह हुत is clearly अक्ष) Rn however does not refer to the destruction of Aksa

The first table of contents in Balakanda refers to the crushing of the brave Akṣa' (1 1 60) but the second table in the third Sarga of the same *Kanda* is silent about it

Lanka dahana episode—is supported by both the recensions It is attested by Kalidasa, *Raghu* 12 63 Rn 266 68[ad], *Agni P* 9 22 *Padma P* 6 269 288, Rm 5 484-570

Both the tables of contents refer to the burning of the city of Lanka. Cf I 1 62 and 3 23

Jacobi after a careful invest gation of the evidence considers both the Aksa vadha and Lanka dahana episodes as later additions Cf *Das Ramayana* pp 31 ff

Madhuvana episode—is described in Sargas 59 62 The MS evidence is discussed in the Critical Notes on 1274* Jacobi (*op cit* p 37) holds that the incident of the spoliation of Madhuvana interferes with the smoothness of the narrative and therefore is a later interpolation

The arguments of Jacobi can be understood but are such as leave room for a different and equally valid approach to the problem He has made out a strong case against the Lanka dahana episode being a part of the original *Ramayana* and in the course of his reference to the epic in Hanuman which the reciters and poets would be tempted to exploit to the full he makes a reference to the devastation of Madhuvana by the monkeys who were elated at their success in the mission It appears that while the crux of Jacobi s argument remains valid, the appraisal of the Madhuvana episode has suffered from its being assessed from what may be described as a subsidiary stand point Let us see how

It would be readily conceded by every one, I hope that the successful completion of a rather difficult assignment generates a sense of elation in everyone Valmiki was a poet and the author of a poem like the *Ramayana* could not possibly miss or forego the description of this natural reaction in the host of monkeys bursting with the joy of a mission successfully carried out What the monkeys would have done would be nothing more than taking some liberty with things usually forbidden to them While returning they might have tresspassed on the Madhuvana the preserve of the monkey chieftain Sugriva, and plucked fruits and helped themselves with the exhilarating fruits juices ignoring the protests of the guards This would be not only intelligible but natural enough There is evidence to show that originally this was the only manner in which the monkeys dealt with the Madhuvana—they enjoyed' it For instance Rn (266 26) states मधुवन हुत वनमत 1 Ru thus refers to the forcible enjoyment of the Madhuvana by Hanuman Angada and their companions This reading (हुत) is supported by all MSS utilized for the Critical Edition of the third Parvan of the *Mahabharata* The *Agni P* is perhaps more explicit when it states मह्गदे पीत्वा मधुवने मधु। जित्वा दधिमुखादींश्च। (9 23) It clearly asserts that the elated monkeys drank *Madhu* in the Madhuvana despite the protests of Dadhimukha and others which were brushed aside The *Padma P* in keeping with its tendency to pass over some details in this context makes no mention of the Madhuvana at all Rm lists the topic as *Madhu vilopana* but describes the drinking of *Madhu* by the monkeys who played pranks characteristic of their kind and the overpowering of Dadhimukha by Angada who pressed him to the ground and 'broke some of his limbs Actually while introducing this incident, Rm states that Angada permitted them 'to enjoy the festival of drinking *madhu*' (यथेष्टम् पिबतां मधुपानोत्सवम् (5 626)

Finally, it may be noted that the first table of contents in the first Sarga of the Balakanda makes no mention of the Madhuvana episode while the second table in the third Sarga of the same Kanda refers to the forcible enjoyment of *Madhu* by the monkeys Cf मधुनां हरणं तथा। (st 23) This should not straightaway be taken as indicative of this episode being a later interpolation For while the first table of contents is as believed by scholars earlier than the second it sometimes requires explanation in matters of detail For instance the disputed Akṣa vadha episode is mentioned in the first table but omitted in the second

There is, therefore, evidence to show that originally the exuberant monkeys indulged in drinking *Madhu* and taking liberties with the Madhuvana, being *quite unmindful of the protests of the guards. On this natural foundation, the later reciters built, as argued by Jacobi, the superstructure of the fights* and fisticuffs and the devastation of the Madhuvana. The *Bhoga* (enjoyment) of the Madhuvana was distorted into its *Bhanga* (destruction)—how easy it is in Sanskrit to change भोग into भङ्ग ! The layers of the superstructure are not difficult to discern.

Principles followed in the Constitution of the text

The principles followed in the Constitution of the text of the Sundarakāṇḍa are the same as those which were formulated and enunciated by the late Prof. G. H. Bhatt, the first General Editor of the Rāmāyaṇa, in his Introduction to the Bālakāṇḍa. I should like to add for clarification that when S MSS. are divided among themselves as well as against N MSS. which, too, are not uniform, a reading has been chosen, which would reasonably account for the variants in both the recensions.

* * * * *

Before concluding, I am glad to make acknowledgements. In the first place, I have to refer, with a sense of personal loss, to the sudden demise of Prof. G. H. Bhatt, the first General Editor of the Rāmāyaṇa, in April last year. A man of genial temperament and untiring in the discharge of his duties, Prof. Bhatt considered the *Rāmāyaṇa* project a mission to which in the last few years he dedicated himself entirely. I acknowledge my deep debt of gratitude to him for the help and advice which he offered to me unreservedly in the course of my work in connection with this *Kaṇḍa*. He was able to see the first printed form of the Sundarkāṇḍa before he passed away suddenly. Next, I tender sincere thanks to my esteemed *friend and senior colleague, Rev. A. Esteller, S. J., former Head of the Department of* Sanskrit at the College, who with his unbounded interest *in text-critical problems was generous in* offering his views full of critical insight and thereby enabled me to have a better perspective of the points which I referred to him. I sincerely thank Dr. U. P. Shah, the present General Editor of the Rāmāyaṇa, for the uniform courtesy shown to me. I offer my heart felt thanks to Shri M. R. Nambiar, Shri H. T. Desai (both of whom are an asset to the dept.) and all other members of the staff of the Rāmāyaṇa Department for their willing and generous co-operation extended to me in the course of my work *on this Kāṇḍa. I, also, thank Shri R. J. Patel, Manager of the University Press, for the* neat elegant printing of a work of (from the printer's point of view) such a complicated nature.

वन्देहं रामचन्द्रं पवनसुतनुतं सुन्दर सुन्दराख्यम्।

आश्विन शुक्ल १, वि. सं. २०२२
BOMBAY,
15th October, 1966

G. C. JHALA

CONCORDANCE OF THIS EDITION

with the Bombay, Kumbhakonam, Gorresio and Lahore Editions

N.B. —(i) A * passage that is a substitute in one edition and an insertion passage in another edition is marked by the sign { placed before that * passage.

(ii) A passage noted in footnotes in the Lahore edition is marked by fn. in the Concordance.

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
1 1	1 1	1 1	5 1	—
1*	2	2	—	—
2	3	3	—	IV. 60 13
3-6	4-7	4-7	—	14-17
4* l. 1-2	—	—	—	10
,, l. 3-6	—	—	2-3	11-12
,, l. 7-10	—	—	4-5	—
5* l. 1-3	—	—	—	61 $6-7^{b}$
,, l. 4	—	—	—	—
6* l. 1-2	—	—	$13^{c}-14^{b}$	9
,, l. 3-4	—	—	$14^{c}-15^{b}$	$15-16^{b}$
6(B)*	—	—	—	—
6* l. 5-8	—	—	—	$16^{c}-17$
,, l. 9-10	—	—	$15^{c}-16^{b}$	18
—	—	—	16^{cd}	—
6* l. 11-12	—	—	—	19
7* l. 1-2	—	—	—	$7^{c}-8$
,, l. 3-4	—	—	—	—
7^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	6^{cd}	60 18^{ab}
8*	—	—	$7-8^{b}$	—
7^{c}	8^{c}	8^{c}	8^{c}	18^{c}
$7^{d}-8^{a}$	$8^{d}-9^{a}$	$8^{d}-9^{a}$	—	$18^{d}-19^{a}$
8^{b}	9^{b}	9^{b}	8^{d}	19^{b}
9* l. 1	—	—	6^{ab}	—
,, l. 2-3	—	—	—	19^{b} fn.
10* l. 1	—	—	9^{ab}	19^{ab} fn.
,, l. 2-3	—	—	$9^{c}-10^{b}$	$19^{c}-20^{b}$
,, l. 4	—	—	—	—
,, l. 5	—	—	—	20^{cd}
$8^{c}-10^{b}$	$9^{c}-11^{b}$	$9^{c}-11^{b}$	—	61 $1^{c}-3^{b}$
11* l. 1	—	—	—	3^{cd}
,, l. 2	—	[11^{cd}]	10^{cd}	4^{ab}
10^{cd}	11^{cd}	11^{ef}	—	4^{cd}
11^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	11^{ab}	5^{ab}
13*	—	—	$11^{c}-12$	—
14*	—	—	—	5^{cd}
11^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	16^{cd}	—
12	13	13	17	20
15*	—	—	—	21-22
16*	—	—	—	—
13	14	14	—	—
14^{a-d}	15	15	—	23
17*	—	—	—	$24-25^{b}$
18*	—	—	—	—
19*	—	—	—	25^{cd}
14^{ef}	16^{ab}	16^{ab}	13^{ab}	—
20*	16^{cd}	16^{cd}	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
15-16	17-18	17-18	—	26-27
17-19	19-21	19-21	—	11-13
23*	—	—	—	14
24*	—	—	—	—
20-24	22-26	22-26	—	28-32
25-26	[27^{a-h}]	27-28	—	33-34
27-28	27^{i}-28	29-30	—	35-36
25*	—	—	—	37-38
26*	—	—	—	—
27* l. 1	29^{ab}	31^{ab}	—	—
27(A)*	—	—	—	—
27* l. 2	29^{cd}	31^{cd}	—	—
29-33	30-34	32-36	—	39-44
28*	—	—	—	45
34	35	37	—	46
35^{a-d}	36	38^{a-d}	18	47
35^{e}-39	37-41^{b}	38^{e}-42^{d}	—	60 20^{e}-24
29*	—	—	—	—
40^{ab}	41^{cd}	42^{ef}	—	61 1^{ab}
40^{cd}	42^{ab}	43^{ab}	—	47^{cd}fn
30*	42^{cd}	43^{cd}	—	47^{cd}fn
41-47	43-49	44-50	19-20	48-54
31* l. 5-6	—	—	—	—
48-49	50-51	51-52^{d}	—	55-56
33*	[52^{ab}]	52^{ef}	—	—
50	52^{c-f}	53	—	57
34*	—	—	—	58-59
51-52	53-54	54-55	21-22	60-61
53-54	55-56	56-57	—	62-63
55	57	58	23	64
56	58	59	—	65
57	59	60	25	66
58	60	61	—	67
59	61	62	26	68
60	62	63	24	69
61	63	64	—	70
62	64	65	27	71
63	65	66	—	72
64	66	67	28	73
65-67^{b}	67-69^{b}	68-70^{b}	—	75-77^{b}
37*	69^{c}-70^{b}	70^{c}-71^{b}	—	77^{c}-78^{b}
67^{cd}	70^{cd}	71^{cd}	—	78^{cd}
38* l. 1-3	71-72^{b}	72-73^{b}	—	79-80^{b}
" l. 4	72^{cd}	73^{cd}	—	—
68	73	74	29	74
39*	—	—	—	—
69^{ab}	74^{ab}	75^{ab}	30^{ab}	—
69^{cd}	74^{cd}	75^{cd}	30^{cd}	80^{cd}
70	75	76	31^{a-d}	81
40*	—	—	31^{ef}	—
41*	76	77	7 57^{c}-58^{b}	82
42* l. 1-2	77	78	—	83
" l. 3	78^{ab}	79^{ab}	61^{cd}	84^{ab}
" l. 4	78^{cd}	79^{cd}	—	84^{cd}
" l. 5	79^{ab}	80^{ab}	63^{ab}	85^{ab}
—	79^{c}-80	80^{c}-81	—	85^{c}-86
71-74	81-84	82-85	—	87-90
75-83	85-93^{d}	86-94	1-9	91-99
84-85^{b}	[93^{e}-93v]	95-99^{b}	10-14^{b}	100-104^{b}
85^{c}-89^{b}	93w-94^{b}	99^{c}-100^{b}	14^{c}-15^{b}	104^{c}-105^{b}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
43*	—	—	—	—
89^{cd}	94^{cd}	100^{cd}	15^{cd}	105^{cd}
44*	—	—	16	—
45*	—	—	—	—
90	95	101	17	106
46*	96	102	—	107
$91–97^{d}$	97–103	$103–109^{d}$	18–24	108–114
47* l. 1	—	—	47^{cd}	115^{ab}
47 A)*	—	—	—	—
47* l. 2	—	—	48^{ab}	115^{cd}
47* l. 3	—	—	—	116^{ab}
97^{ef}	104^{b}	109^{ef}	25^{ab}	116^{cd}
48*	—	—	—	—
98	$104^{c}–105^{b}$	110	$29^{c}–30^{b}$	117
49*	—	—	—	—
$99–101^{b}$	$105^{c}–107$	$111–113^{b}$	$25^{c}–27$	$118^{c}–120^{b}$
$101^{c–f}$	108	114	$28^{c}–29^{b}$	121
50*	—	—	—	—
102^{ab}	109^{ab}	113^{cd}	28^{ab}	120^{cd}
$102^{c}–107^{b}$	$109^{c}–114^{b}$	$115–120^{b}$	$30^{c}–35$	122–126
51*	—	—	$36^{c}–40^{b}$	127–130
107^{cd}	114^{cd}	120^{cd}	36^{ab}	—
108–112	115–119	121–125	$40^{c}–45^{b}$	$131–135^{d}$
52*	—	—	$45^{c}–48^{b}$	—
113	120	126	$48^{c}–49^{b}$	$135^{e}–136^{b}$
53*	—	—	—	136^{cd}
$114–116^{b}$	$121–123^{b}$	127–128	$49^{c}–51$	$137–139^{b}$
55*	—	—	52^{ab}	—
$116^{c}–117$	$123^{c}–124$	129	$52^{c}–54^{b}$	$139^{c}–140$
57*	—	—	$54^{c}–55^{b}$	141
118^{ab}	125^{ab}	130^{ab}	55^{cd}	142^{ab}
118^{cd}	125^{cd}	130^{cd}	—	142^{cd}
119	126	131	$56^{c}–57^{b}$	$143^{a–d}$
58*	—	—	—	143^{ef}
120^{ab}	127^{ab}	132^{ab}	—	62 1^{ab}
120^{cd}	127^{cd}	132^{cd}	56^{ab}	1^{cd}
59*	—	—	—	—
121^{ab}	128^{ab}	133^{ab}	cf. 41* l. 1	2^{ab}
60*	—	—	—	2^{cd}
121^{cd}	128^{cd}	133^{cd}	cf. 41* l. 2	3
$122–129^{b}$	$129–136^{b}$	$134–141^{b}$	$66–73^{b}$	$4–11^{b}$
62*	—	—	73^{cd}	—
129^{cd}	136^{cd}	141^{cd}	—	11^{cd}
63*	—	[142^{cd}]	—	—
130^{ab}	137^{ab}	142^{ab}	6 2^{ab}	12^{ab}
$130^{c}–136$	$137^{c}–143$	$142^{e}–148$	$2^{c}–8$	$12^{c}–18$
65*	144	[149]	—	—
137^{ab}	145^{ab}	150^{ab}	9^{ab}	19^{ab}
137^{cd}	—	150^{cd}	9^{cd}	19^{ab} fn.
138–142	$145^{c}–149$	151–155	10–14	20–24
67*	$150–151^{b}$	$156–157^{b}$	—	—
—	$151^{c}–152^{b}$(r.)	$157^{c}–158^{b}$(r.)	—	—
143	$152^{c}–153^{b}$	$158^{c}–159^{b}$	15	25
68*	—	—	—	—
144	$153^{c}–154^{b}$	$159^{c}–160^{b}$	16	26
145^{ab}	[154^{cd}]	160^{cd}	17^{ab}	27^{ab}
145^{cd}	154^{ef}	161^{ab}	17^{cd}	27^{cd}
146–149	[155^{a}–155p]	162–165	$18–23^{b}$	28–31
150^{ab}	155qr	166^{ab}	23^{cd}	32^{ab}
150^{cd}	155st	[166^{cd}]	24^{ab}	32^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
151–156	156–161	166^{c}–171	24^{c}–29	33–38
157	162	172	1	39
72^{*}	—	—	—	—
158–159	163–164	173–174	7 58^{c}–60^{b}	40–41
74^{*}	—	—	—	—
160^{ab}	165^{ab}	175^{ab}	64^{cd}	42^{ab}
75^{*}	—	—	—	—
160^{c}–161^{b}	165^{c}–166^{b}	175^{c}–176^{b}	62	42^{c}–43^{b}
161^{cd}	166^{cd}	176^{cd}	60^{cd}	43^{cd}
162^{ab}	167^{ab}	177^{ab}	61	44^{ab}
162^{cd}	167^{cd}	177^{cd}	—	44^{cd}
76^{*}	—	—	—	45
163–164^{b}	168–169^{b}	178–179^{b}	—	46–47^{b}
77^{*} l. 1	169^{cd}	179^{cd}	—	—
77^{*} l. 2–3	170	[180]	—	47^{c}–48^{b}
164^{cd}	171^{ab}	[181^{ab}]	63^{cd}	48^{cd}
78^{*}	—	—	64^{ab}	—
165	171^{c}–172^{b}	[181^{c-f}]	65	49
79^{*}	172^{c}–173^{b}	182	—	—
166–170	173^{c}–178^{b}	183–187	8 1–5	50–54
80^{*}	178^{cd}	188^{ab}	—	—
171–173	179–181	188^{c}–190^{d}	6–8	55–57
81^{*}	—	—	—	—
82^{*}	182^{ab}	190^{ef}	—	—
174–175^{c}	182^{c}–183^{c}	191–192^{a}	9–10^{a}	58–59^{a}
				—
175^{bc}	183^{d}–184^{a}	192^{bc}	10^{bc}	59^{b}
175^{d}	184^{b}	192^{d}	10^{d}	59^{c-f}
176	184^{c}–185^{b}	193	—	60^{ab}
177^{ab}	185^{cd}	194^{ab}	11^{ab}	60^{cd}
83^{*} l. 1	—	—	—	—
83^{*} l. 2–4	—	—	—	61
177^{cd}	186^{ab}	194^{cd}	11^{cd}	62
84^{*}	—	—	—	—
85^{*}	—	—	12–14	—
86^{*} l. 1–2	186^{c}–187^{b}	195	—	64^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
2 97*	2 —	2 —	9 1^{ab}	V. 1 —
1	1	1	1^{c}–2^{b}	1
2	2	2	—	2
98*	—	—	—	—
3	3	3	2^{c}–3^{b}	3
100*	—	—	—	4^{ab}
4–7^{b}	4–7^{b}	4–7^{b}	3^{c}–6	4^{c}–7^{b}
7^{c}–8	7^{c}–8	7^{c}–8	—	7^{c}–8
9^{ab}	9^{ab}	9^{ab}	7^{ab}	9^{ab}
102*	—	—	—	—
9^{c}	9^{c}	9^{c}	7^{c}	9^{c}
9^{d}–10^{a}	9^{d}–10^{a}	9^{d}–10^{a}	—	9^{d}–10^{a}
10^{bcd}	10^{bcd}	10^{bcd}	7^{d}–8^{b}	10^{bcd}
103*	—	—	—	—
11–12^{b}	11–12^{b}	11–12^{b}	8^{c}–9	11–12^{b}
104*	—	—	10^{ab}	12^{cd}
105*	—	—	—	—
12^{c}–13	12^{c}–13	12^{c}–13	10^{c}–11	13–14^{b}
106*	—	—	—	14^{cd}
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	12^{ab}	15^{ab}
107*	—	—	12^{c}–14	—
14^{c}–16^{b}	14^{c}–16^{b}	14^{c}–16^{b}	15–16^{b}	15^{c}–17^{b}
110*	16^{c}–17^{b}	16^{c}–17^{b}	—	17^{c}–18^{b}
16^{cd}	17^{cd}	17^{cd}	17^{ab}	18^{cd}
17–19	18–20	18–20	17^{c}–24^{b}	19–21
20^{a}	24^{a}	24^{a}	—	23^{c}
20^{b}	[24^{b}]	24^{b}	—	23^{d}
20^{cd}	[24^{cd}]	24^{cd}	16^{cd}	25^{ab}
21^{abc}	[$24^{ef/g}$]	25^{abc}	—	25^{cde}
21^{d}	24^{h}	25^{d}	—	25^{f}
22	21	21	—	24
112*	—	—	—	—
113*	22^{ab}	22^{ab}	—	—
114*	—	—	—	—
23^{a-d}	22^{c}–23^{b}	22^{c}–23^{b}	24^{c}–25^{b}	22
23^{ef}	23^{cd}	23^{cd}	—	23^{ab}
115*	—	—	—	—
24	24^{i-l}	26	25^{c}–26^{b}	26
116*	—	—	—	—
25	25	27	26^{c}–27^{b}	27
118*	—	—	—	—
26–29^{b}	26–29^{b}	28–31^{b}	27^{c}–30	28–31^{b}
119*	—	—	—	31^{cd}
29^{cd}	29^{cd}	31^{cd}	31^{ab}	31^{ef}
30	30	32	—	32
31	31	33	31^{c}–32^{b}	33
120*	—	—	—	—
32–33	32–33	34–35	32^{c}–34^{b}	34–35
34^{ab}	34^{ab}	36^{ab}	—	36^{ab}
34^{cd}	34^{cd}	36^{cd}	34^{cd}	36^{cd}
121*	—	—	—	—
35	35	37	35	37
36^{ab}	36^{ab}	38^{ab}	36^{ab}	—
36^{c}–38	36^{c}–38	38^{c}–40	36^{c}–38	38^{ab} fn.
39–45	39–45	41–47	39–45	38–44
123*	—	—	—	—
46^{a-d}	46	48	46	45
{125*	—	—	—	—
125*	47^{ab}	49^{ab}	—	—
46^{ef}	47^{cd}	49^{cd}	47^{ab}	46^{ab}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
151-156	156-161	166^{c}-171	24^{c}-29	33-38
157	162	172	1	39
72*	—	—	—	—
158-159	163-164	173-174	7 58-60^{b}	40-41
74*	—	—	—	—
160^{ab}	165^{ab}	175^{ab}	64^{cd}	42^{ab}
75*	—	—	—	—
160^{c}-161^{b}	165^{c}-166^{b}	175^{c}-176^{b}	62	42^{c}-43^{b}
161^{cd}	166^{cd}	176^{cd}	60^{cd}	43^{cd}
162^{ab}	167^{ab}	177^{ab}	61	44^{ab}
162^{cd}	167^{cd}	177^{cd}	—	44^{cd}
76*	—	—	—	45
163-164^{b}	168-169^{b}	178-179^{b}	—	46-47^{b}
77* | 1	169^{cd}	179^{cd}	—	—
77* | 2-3	170	[180]	—	47^{c}-48^{b}
164^{cd}	171^{ab}	[181^{ab}]	63^{cd}	48^{cd}
78*	—	—	64^{ab}	—
165	171^{c}-172^{b}	[181^{c-f}]	65	49
79*	172^{c}-173^{b}	182	—	—
166-170	173^{c}-178^{b}	183-187	8 1-5	50-54
80*	178^{cd}	188^{ab}	—	—
171-173	179-181	188^{c}-190^{d}	6-8	55-57
81*	—	—	—	—
82*	182^{ab}	190^{ef}	—	—
174-175^{a}	182^{c}-183^{c}	191-192^{a}	9-10^{a}	58-59^{a}
175^{bc}	183^{d}-184^{a}	192^{bc}	10^{bc}	—
175^{d}	184^{b}	192^{d}	10^{d}	59^{b}
176	184^{c}-185^{b}	193	—	59^{c-f}
177^{ab}	185^{cd}	194^{ab}	11^{ab}	60^{ab}
83* | 1	—	—	—	60^{cd}
83* | 2-4	—	—	—	—
177^{cd}	186^{ab}	194^{cd}	11^{cd}	61
84*	—	—	—	62
85*	—	—	12-14	—
86* | 1-2	186^{c}-187^{b}	195	—	—
" | 3	187^{cd}	196^{ab}	—	64^{ab}
" | 4	187^{ef}	—	—	64^{cd}
178-179^{ab}	188-189^{b}	196^{c}-197^{b}	15-16^{b}	65-66^{b}
87*	—	—	16^{c}-18^{b}	—
179^{cd}	189^{cd}	197^{cd}	18^{cd}	66^{cd}
88*	—	—	—	67
180	190	198	19	63
181	191	199	20	68
89*	—	—	21^{ab}	—
182^{ab}	192^{ab}	200^{ab}	22^{ab}	69^{ab}
90*	—	—	22^{c}-23^{b}	—
182^{cd}	192^{cd}	200^{cd}	21^{cd}	69^{cd}
91*	—	—	—	70-72^{b}
183-184	193-194	201-202	—	72^{c}-73
92*	—	—	—	74
185-187	195-197	203-205	23^{c}-25	75-77
{93*	—	—	—	78
94*	198	206	—	—
188	199	207	—	79
189	200	208	26	80
95*	—	—	—	81^{ab}
96* | 1-2	201^{ab}	209^{ab}	—	82^{ab}
96(A)*	—	—	—	82^{cd}
96* | 3-4	201^{cd}	209^{cd}	—	81^{cd}
190	202	210	—	83

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
1 97*	2 —	2 —	9 1^{ab}	V, 1 —
1	1	1	$1^{c}-2^{b}$	1
2	2	2	—	2
98*	—	—	—	—
3	3	3	$2^{c}-3^{b}$	3
100*	—	—	—	4^{ab}
$4-7^{b}$	$4-7^{b}$	$4-7^{b}$	$3^{c}-6$	$4^{c}-7^{b}$
$7^{c}-8$	$7^{c}-8$	$7^{c}-8$	—	$7^{c}-8$
9^{ab}	9^{ab}	9^{ab}	7^{ab}	9^{ab}
102*	—	—	—	—
9^{c}	9^{c}	9^{c}	7^{c}	9^{c}
$9^{d}-10^{a}$	$9^{d}-10^{a}$	$9^{d}-10^{a}$	—	$9^{d}-10^{a}$
10^{bcd}	10^{bcd}	10^{bcd}	$7^{d}-8^{b}$	10^{bcd}
103*	—	—	—	—
$11-12^{b}$	$11-12^{b}$	$11-12^{b}$	$8^{c}-9$	$11-12^{b}$
104*	—	—	10^{ab}	12^{cd}
105*	—	—	—	—
$12^{c}-13$	$12^{c}-13$	$12^{c}-13$	$10^{c}-11$	$13-14^{b}$
106*	—	—	—	14^{cd}
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	12^{ab}	15^{ab}
107*	—	—	$12^{c}-14$	—
$14^{c}-16^{b}$	$14^{c}-16^{b}$	$14^{c}-16^{b}$	$15-16^{b}$	$15^{c}-17^{b}$
110*	$16^{c}-17^{b}$	$16^{c}-17^{b}$	—	$17^{c}-18^{b}$
16^{cd}	17^{cd}	17^{cd}	17^{ab}	18^{d}
17-19	18-20	18-20	$17^{c}-24^{b}$	19-21
20^{a}	21^{a}	24^{a}	—	23^{c}
20^{b}	$[24^{b}]$	24^{b}	—	23^{d}
20^{cd}	$[24^{cd}]$	24^{cd}	16^{cd}	25^{ab}
21^{abc}	$[24^{efg}]$	25^{abc}	—	25^{cde}
21^{d}	24^{h}	25^{d}	—	25^{f}
22	21	21	—	24
112*	—	—	—	—
113*	22^{ab}	22^{ab}	—	—
114*	—	—	—	—
23^{a-d}	$22^{c}-23^{b}$	$22^{c}-23^{b}$	$24^{c}-25^{b}$	22
23^{ef}	23^{cd}	23^{cd}	—	23^{ab}
115*	—	—	—	—
24	24^{a-d}	26	$25^{c}-26^{b}$	26
116*	—	—	—	—
25	25	27	$26^{c}-27^{b}$	27
118*	—	—	—	—
$26-29^{b}$	$26-29^{b}$	$28-31^{b}$	$27^{c}-30$	$28-31^{b}$
119*	—	—	—	31^{cd}
29^{cd}	29^{cd}	31^{cd}	31^{ab}	31^{ef}
30	30	32	—	32
31	31	33	$31^{c}-32^{b}$	33
120*	—	—	—	—
32-33	32-33	34-35	$32^{c}-34^{b}$	34-35
34^{ab}	34^{ab}	35^{ab}	—	35^{ab}
34^{cd}	34^{cd}	36^{cd}	34^{cd}	36^{cd}
121*	—	—	—	—
35	35	37	35	37
36^{ab}	36^{ab}	38^{ab}	36^{ab}	—
$36^{c}-38$	$36^{c}-38$	$38^{c}-40$	$36^{c}-38$	38^{ab} fn.
39-45	39-45	41-47	39-45	38-44
123*	—	—	—	—
46^{a-d}	46	48	46	45
125*	—	—	—	—
126*	47^{ab}	49^{ab}	—	—
46^{ef}	47^{cd}	49^{cd}	47^{ab}	46^{ab}

	Crit Ed		Bom Ed		Kumbh Ed		Gorresio Ed.		Lahore Ed
	128* | 1–2		—		—		—		46^{c-f}
	„ | 3		—		—		50^{cd}		47^{ab}
	| 4		—		—		50^{ab}		47^{cd}
	| 5–7		—		—		51–52^{b}		48–49^{b}
	| 8–10		—		—		—		49^{c}–50
	47		48		50		68		51
	48–49		49–50^{f}		51–52		—		52–53
	50^{ab}		[50^{ef}]		53^{ab}		—		54^{ab}
	130*		—		—		—		54^{cd}
	50^{c}–51		50^{g}–51		53^{c}–54		—		55–56
	52		52		55		61^{b}–62^{b}		57
	53		53		56		—		58
	54–55		54–55		57–58	11	1–2		59–60
3	1^{ab}	3	1^{ab}	3	1^{ab}		—	2	1^{ab}
	1^{cd}		1^{cd}		1^{cd}	9	67^{cd}		1^{cd}
	2^{ab}		2^{ab}		2^{ab}		47^{cd}		2^{ab}
	131*		—		—		48^{ab}		—
	2^{c}–3^{b}		2^{c}–3^{b}		2^{c}–3^{b}		—		2^{c}–3^{b}
	3^{c}–4^{b}		3^{c}–4^{b}		3^{c}–4^{b}		49		4^{c}–5^{b}
	132*		—		—		—		—
	4^{cd}		4^{cd}		4^{cd}		58^{ab}		4^{ab}
	133*		—		—		58^{cd}		—
	5^{ab}		5^{ab}		5^{ab}		55		5^{cd}
	135*		—		—		56		—
	5^{cd}		5^{cd}		5^{cd}		57^{ab}		7^{ab}
	137*		—		—		—		7^{ab} fn
	6^{ab}		6^{ab}		6^{ab}		57^{cd}		3^{cd}
	6^{cd}		6^{cd}		6^{cd}		—		6^{cd}
	138*		—		—		—		7^{cd}
	7^{ab}		7^{ab}		7^{ab}		59^{ab}		8^{ab}
	7^{cd}		7^{cd}		7^{cd}		46^{cd}		6^{ab}
	8^{ab}		8^{ab}		7^{ef}		60^{ab}		8^{cd}
	8^{cd}		8^{cd}		8^{ab}		52^{cd}		9^{ab}
	9–10^{b}		9–10^{b}		8^{c}–9^{b}		53–54^{b}		9^{c}–10
	10^{cd}		10^{cd}		9^{cd}		54^{cd}		—
	11		11		10		59^{c}–60^{b}		11
	12^{ab}		12^{ab}		11^{ab}		61^{ab}		12^{ab}
	12^{cd}		12^{cd}		11^{cd}		—		12^{cd}
	142*		—		—		—		—
	13–17		13–17		12–16		62^{c}–67^{b}		13–17
	18		18		17	10	1		18
	143*		—		—		—		—
	19		19		18		2		20
	App I (No 1) | 1–27		20–33^{b}		19–32^{b}		—		—
	„ „ | 27 fn		—		[32^{cd}]		—		—
	„ „ | 28–45		33^{c}–41^{f}		32^{e}–40		—		—
	„ „ | 45 fn		—		—		—		—
	„ „ | 46–56		42–47^{b}		41–46^{b}		—		—
	„ „ | 56 fn		—		—		—		—
	„ „ | 57–67		47^{c}–51		46^{c}–50		—		—
	„ „ | 68–70	4	1–2^{b}	4	1–2^{b}		—		—
	„ „ | 71		2^{cd}		[2^{cd}]		—		—
	„ „ | 72–73		3		3		—		—
	20^{ab}		4^{ab}		4^{ab}		—		—
	20^{cd}		4^{cd}		4^{cd}		6^{ab}		21^{ab}
	144*		—		—		6^{cd}		21^{cd}
	145*		—		—		7		—
	146*		—		[5^{ab}]		—		—
	147*		5^{ab}		5^{cd}		—		—
	21^{ab}		5^{cd}		6^{ab}		3^{ab}		22^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
21^{c-f}	6	6^{c}–7^{b}	5	24
22	7–8^{b}	7^{c}–8	3^{c}–4	22^{c}–23
148*	—	—	—	—
23	8^{c}–9^{b}	9	8	25
150*	—	—	9–11^{b} (cf. 5 2.48–50)	—
151*	9^{c}–10^{b}	10	—	19
24–25	10^{c}–12	11–13^{b}	11^{c}–13	26–27
152*	—	—	—	—
153*	13^{ab}	13^{cd}	—	—
26^{ab}	13^{cd}	14^{ab}	16^{ab}	29^{cd}
26^{cd}	14^{ab}	14^{cd}	14^{ab}	37^{ab}
154*	—	—	—	37^{cd}
27–28^{b}	14^{c}–15	15–16^{b}	14^{c}–15	28–29^{b}
28^{cd}	16^{ab}	16^{cd}	16^{cd}	29^{ef}
156*	—	—	—	30^{ab}
29^{ab}	16^{cd}	17^{ab}	17^{ab}	30^{cd}
29^{cd}	17^{ab}	17^{cd}	18^{cd}	33^{cd}
30^{ab}	17^{cd}	18^{ab}	19^{ab}	34^{cd}
30^{cd}	18^{ab}	18^{cd}	21^{ab}	34^{ab}
30^{ef}	18^{cd}	19^{ab}	22^{cd}	35^{ab}
31^{ab}	19^{ab}	19^{cd}	17^{cd}	31^{ab}
157*	—	—	18^{ab}	31^{cd}
158*	19^{cd}	20^{ab}	—	—
31^{cd}	20^{ab}	20^{cd}	19^{cd}	32^{ab}
159*	—	—	20^{ab}	—
160*	20^{cd}	21^{ab}	—	—
32^{ab}	21^{ab}	21^{cd}	21^{cd}	36^{cd} fn.
161*	—	—	—	36^{ef}
32^{cd}	21^{cd}	22^{ab}	—	32^{cd}
33^{ab}	22^{ab}	22^{cd}	20^{ef}	33^{ab}
162*	22^{cd}	23^{ab}	—	—
33^{cd}	23^{ab}	23^{cd}	21^{ab}	35^{cd}
{163*	—	—	—	—
{164*	—	—	—	—
165*	—	—	—	36^{ab}
34^{ab}	23^{cd}	24^{ab}	22^{ef}	—
167*	—	—	—	—
168*	24–25	24^{c}–26^{b}	—	—
34^{cd}	26^{ab}	26^{cd}	—	—
35–37^{b}	26^{c}–28	27–29^{b}	—	38–40^{b}
169*	29^{ab}	29^{cd}	—	—
37^{cd}	29^{cd}	29^{ef}	—	40^{cd}
170*	30	30	—	—
4 171*	5 —	5 —	11 1–2	3 —
1–5	1–5	1–5	3–7	1–5
172*	6–7	6–7	—	—
6–9^{a}	8–11^{a}	8–11^{a}	8–11^{a}	6–9^{a}
9^{b}	11^{b}	11^{b}	11^{b}	9^{d}
9^{c}	11^{c}	11^{c}	11^{c}	10^{b}
9^{d}	11^{d}	11^{d}	11^{d}	9^{a} fn.
10^{a}	12^{a}	12^{a}	12^{a}	9^{c}
10^{b}	12^{b}	12^{b}	12^{b}	9^{b}
173*	—	—	—	—
174*	12^{cd}	12^{cd}	—	—
10^{c}	13^{a}	13^{a}	12^{c}	10^{a}
10^{d}	13^{b}	13^{b}	12^{d}	10^{c}
175*	13^{cd}	13^{cd}	—	—
11–18	14–21	14–21	13–20	11–18
19	22	22	—	19

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
20–24	23–27	23–27	21–25	20–24
180* l. 1–3	—	—	—	26^{b}
—	—	—	—	26^{c}–29
				(cf. 5 3.34^{c}–37 [var.])
180* l. 4–7	—	—	26	30
5 1	6 1	6 1	12 —	4 6
2	2	2	17^{c}–18^{b}	18^{c}–19^{b}
181*	—	—	18^{cd}	—
3^{a}	3^{ab}	3^{ab}	25^{cd}	19^{cd}
3^{c}–6	3^{c}–6	3^{c}–6	19–22^{b}	19^{c}–22
7–11^{b}	7–11^{b}	7–11^{b}	—	23–27^{b}
182*	—	—	—	—
183*	—	—	22^{cd}	27^{cd}
184*	11^{cd}	11^{cd}	—	—
11^{cd}	12^{ab}	12^{ab}	23^{ab}	28^{ab}
185*	—	—	—	29^{cd}
12^{ab}	12^{cd}	12^{cd}	23^{cd}	28^{cd}
187*	—	—	—	—
12^{cd}	13^{ab}	13^{ab}	24^{ab}	29^{ab}
188*	—	—	24^{c}–25^{b}	—
13^{ab}	13^{cd}	13^{cd}	—	30^{ab}
13^{c}–14^{b}	14	14	26	30^{c}–31^{b}
189*	—	—	27–29^{b}	—
14^{cd}	15^{ab}	15^{ab}	29^{cd}	31^{cd}
190*	—	—	—	—
191*	15^{cd}	15^{cd}	—	—
192* l. 1	—	—	1^{ab}	1^{ab}
192(A)*	—	—	1^{cd}	—
192* l. 2–8	—	—	2–5^{b}	1^{c}–4^{b}
192* l. 9	—	—	—	4^{cd}
" l. 10	—	—	—	5^{ab}
" l. 11	—	—	5^{cd}	5^{cd}
15^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	6^{ab}	7^{ab}
193*	—	—	—	—
15^{c}–18^{c}	16^{c}–19^{e}	16^{c}–19^{e}	6^{c}–9^{c}	7^{c}–10^{c}
18^{d}	19^{f}–20^{a}	19^{de}	—	10^{d}–11^{a}
18^{f}–20	20^{b}–22^{b}	19^{f}–21	9^{d}–11	11^{b}–13^{b}
195*	22^{cd}	22^{ab}	—	—
21–24^{b}	23–26^{b}	22^{c}–25^{b}	12–15^{b}	13^{c}–16^{b}
197*	—	—	—	—
24^{c}–26	26^{c}–28	25^{c}–27	15^{c}–17	16^{c}–18
27^{a-d}	29	28^{a-d}	—	32
27^{e}–28	30	28^{e}–29^{b}	30	33
203*	—	—	31^{ab}	37^{ab}
204*	31^{ab}	29^{cd}	—	—
29^{ab}	31^{cd}	30^{ab}	34^{cd}	34^{ab}
205* l. 1	—	—	—	34^{cd}
" l. 2–5	—	—	35–36	35–36
29^{c}–30^{b}	32	30^{c}–31^{b}	31^{c}–32^{b}	37^{c}–38^{b}
30^{cd}	33^{ab}	31^{cd}	34^{ab}	38^{cd}
31^{ab}	33^{cd}	32^{ab}	—	39^{ab}
31^{cd}	34^{ab}	32^{cd}	32^{cd}	30^{cd}
206*	—	—	—	—
32	34^{c}–35^{b}	33^{a-d}	33	40^{a-d}
33^{ab}	35^{cd}	33^{ef}	37^{ab}	40^{ef}
33^{cd}	36^{ab}	34^{ab}	—	41^{ab}
34–35	36^{c}–38^{b}	34^{c}–35	—	41^{c}–42
36–37	38^{c}–39	36–37	37^{c}–39^{b}	43–44
207*	—	—	39^{c}–41^{b}	—
38	40	38	41^{c}–42^{b}	45

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
39	41	39	47	46
209* l. 1	—	—	48^{ab}	47^{cd}
,, l. 2	—	—	48^{cd}	52^{cd}
210* l. 1	—	—	46^{ab}	53^{ab}
—	—	—	—	53^{cd}
,, l. 2	—	—	46^{cd}	54^{ab}
40	42	40^{a-d}	42^{c}–43^{b}	47^{a-d}
211* l. 1	—	—	—	—
,, l. 2-3	—	—	43^{c}–44^{b}	—
41	43	40^{e}–41^{b}	44^{c}–45^{b}	48
42^{ab}	44^{ab}	41^{cd}	49^{ab}	49^{ab}
212*	—	—	—	54^{cd}
213*	—	—	—	—
214* l. 1	—	—	45^{cd}	49^{cd}
,, l. 2-6	—	—	—	50–52^{b}
42^{cd}	44^{cd}	41^{ef}	49^{cd}	55^{ab}
215*	—	—	—	55^{cd} (r.)
6 1	7 1	7 1	—	5 9
216*	—	—	—	—
2	2	2	—	10
217*	—	—	—	10^{d} fn.
3–5	3–5	3–5	—	11–13
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	—	13^{d} fn.
6^{c}–7^{b}	6^{c}–7^{b}	6^{c}–7^{b}	—	14
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	—	14^{d} fn.
8^{a}	8^{a}	8^{a}	—	15^{a}
8^{bcd}	8^{bcd}	8^{bcd}	—	—
9^{ab}	9^{ab}	9^{ab}	—	15^{bc}
221*	—	—	—	—
9^{c}	9^{c}	9^{c}	—	—
222*	—	—	—	—
9^{d}	9^{d}	9^{d}	—	15^{d}
10^{a}	10^{a}	10^{a}	—	16^{a}
10^{b}	10^{b}	10^{b}	—	—
10^{cd}	10^{cd}	10^{cd}	—	16^{bc}
224*	—	—	—	16^{c} fn.
—	—	—	—	16^{d}
11	11	11	—	—
12	12	12	—	17
13	13	13	—	17^{d} fn.
228*	—	—	—	—
14–17	14–17	14–17	—	18–21
7 App. 1 (No. 2) l. 1–2	8 1^{ab}	8 1^{ab}	—	—
App. 1 (No. 2) l. 3–8	1^{c}–2	1^{c}–2	—	30–31^{b}
App. 1 (No. 2) l. 8 fn. [l. 1–18]	—	—	—	31^{c}–35
App. 1 (No. 2) l. 8 fn. [l. 19–20]	—	—	—	35 fn.
App. 1 (No. 2) l. 9–10	3^{ab}	3^{ab}	—	36^{ab}
App. 1 (No. 2) l. 11	3^{c}	3^{c}	—	36^{d}
App. 1 (No. 2) l. 12	3^{d}	3^{d}	—	36^{e}
App. 1 (No. 2) l. 13–25	4–7^{a}	4–7^{a}	—	37–40^{a}
App. 1 (No. 2) l. 26–27	7^{bc}	7^{bc}	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
App. I (No. 2) l. 28–32	7^{d}–8	7^{d}–8	—	40^{b}–40^{f}
1	9 1	9 1	13 6	1
233*	—	—	1–2	—
234*	—	—	—	—
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	3^{ab}	3^{ab}
235*	—	—	3^{c}–5^{b}	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	7^{cd}	3^{cd}
3	3	3	—	2
236*	4	4	—	—
4–8	5–9	5–9	—	4–8
9^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	—	22^{ab}
238*	—	—	—	—
9^{c}–14^{b}	10^{c}–15^{b}	10^{c}–15^{b}	—	22^{c}–27^{b}
14^{cd}	15^{cd}	15^{cd}	7^{ab}	27^{cd}
241*	—	—	—	28^{ab}
15^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	—	28^{cd}
242*	—	—	—	29^{ab}
15^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	29^{cd}
243*	17–18	17–18	—	—
244*	[19^{ab}]	19^{ab}	—	—
15^{ef}	19^{cd}	19^{cd}	5^{cd}	29^{ef}
245(A)*	—	—	—	—
16–26	19^{e}–30^{b}	20–30	8–18	41–51
27	30^{c-f}	31	20	52
{249*	—	—	—	—
28	31	32	21	53
29	32	33	19	54
{250*	—	—	—	—
251*	—	—	—	55–56
App. I (No. 3)	—	—	—	—
30^{ab}	33^{ab}	34^{ab}	22^{ab}	57^{ab}
252*	—	—	—	—
30^{c}–39	33^{c}–42	34^{c}–43	22^{c}–31	57^{c}–66
255*	—	—	—	—
40–46	43–49	44–50	32–38	67–73^{b}
258*	—	—	—	—
47–48	50–51	51–52	—	73^{c}–74
49–50	52–53	53–54	39–40	75–76
51	54	55	—	77
52^{ab}	55^{ab}	56^{ab}	41^{ab}	78^{ab}
259*	—	—	—	—
52^{cd}	55^{cd}	56^{cd}	41^{cd}	78^{cd}
53–55^{b}	56–58^{b}	57–59^{b}	(cf. l. 3–7 of 274*)	79–81^{b}
55^{cd}	58^{cd}	59^{cd}	—	81^{cd}
56–57^{a}	59–60^{a}	60–61^{a}	56–57^{a}	82–83^{a}
57^{bc}	60^{bc}	61^{bc}	—	83^{bc}
57^{d}–58	60^{d}–61	61^{d}–62	57^{b}–58^{b}	83^{d}–84
59^{ab}	62^{ab}	[63^{ab}]	59^{ab}	85^{cd}
59^{cd}	62^{cd}	[63^{cd}]	58^{cd}	85^{ab}
60–61	63–64	64–65	59^{c}–61^{b}	86–87
62^{ab}	65^{ab}	66^{ab}	—	88^{ab}
62^{cd}	65^{cd}	66^{cd}	61^{cd}	88^{cd}
260*	—	—	62–63 (For l. 1–2 and l. 3–4 cf. 5.9 32 and 5.9 28 respy.)	—
63	66	67	64	89
64	67	68	—	90

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
65^{ab}	68^{ab}	69^{ab}	65^{ab}	91^{cd}
65^{cd}	68^{cd}	69^{cd}	65^{cd}	91^{ab}
261*	—	—	66-67	—
262*	69	70	—	—
66-69	70-73	71-74	68-71	92-95
8 1	10 1	10 1	14 1	96
263*	2	2	—	—
2	3	3	2^{c}-3^{b}	97^{c}-98^{b}
264*	4	4	—	—
3^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	8^{ab}	99^{cd}
{265*	—	—	—	—
3^{cd}	5^{cd}	5^{cd}	7^{cd}	97^{ab}
4^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	2^{ab}	98^{cd}
4^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	3^{cd}	99^{ab}
5-8^{b}	7-10^{b}	7-10^{b}	4-7^{b}	100-103^{b}
8^{c}-9	10^{c}-11	10^{c}-11	8^{c}-9	103^{c}-104
266*	—	—	—	—
10^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	105^{ab}
267*	—	—	—	—
10^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	105^{cd}
11	13	13	14	106
12	14	14	13	107
13-15^{b}	15-17^{b}	15-17^{b}	15-17^{b}	108-110^{b}
15^{c}-16^{b}	17^{c}-18^{b}	17^{c}-18^{b}	—	110^{c}-111^{b}
16^{c}-17	18^{c}-19	18^{c}-19	17^{c}-18	111^{c}-112
269*	—	—	19^{ab}	—
18-21	20-23	20-23	—	113-116
270*	—	—	—	—
22^{ab}	24^{ab}	24^{ab}	—	117^{ab}
271*	—	—	—	—
22^{cd}	24^{cd}	24^{cd}	—	117^{cd}
272*	—	—	—	—
23-25	25-27	25-27	—	118-120
26	28	28	—	—
27	29	29	—	121
273*	—	—	—	121 fn.
28^{ab}	30^{ab}	30^{ab}	—	122^{ab}
28^{c}-30	30^{c}-32	30^{c}-32	20^{c}-22	122^{c}-124
274*	—	—	23-28 { For l. 1-2, cf. 5.9 31, l. 3-7, cf. 5.7. 53-55^{b} and l. 9-12, cf. 5.9. 8-9)	—
31	33	33	19^{c}-20^{b}	125
32	34	34	—	126
33^{ab}	35^{ab}	35^{ab}	13 45^{ab}	—
33^{cd}	35^{cd}	35^{cd}	45^{cd}	130^{ab}
275*	—	—	—	130^{cd}
276*	36	36		—
34	37	37	42	126 fn.
35-36	38-39	38-39	43-44	127-128
37^{ab}	40^{ab}	40^{ab}	47^{ab}	129^{ab}
277*	40^{c}-41^{b}	40^{c}-41^{b}	—	—
37^{cd}	41^{cd}	41^{cd}	47^{cd}	129^{cd}
38	42	42	46	131
{278* l. 3-4	—	—	—	132
39-40^{b}	43-44^{b}	43-44^{b}	48-49^{b}	133-134^{b}
279*	—	—	—	—
40^{cd}	44^{cd}	44^{cd}	49^{cd}	134^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
41	45	45	51	136
42	46	46	50	135
43-44	47-48	47-48	52-53	137-138
45	49	49	—	140
282*	—	—	—	141
46	50	50	14 29	142
47	51	51	31^{c}-32^{b}	144
48	52	52	30	143^{a-d}
283*	—	—	31^{ab}	143^{ef}
49	53^{a-f}	53-54^{b}	32^{c}-33	145
284*	[53gh]	54^{cd}	—	—
285*	—	—	—	—
50	54	55	—	146
9 1-3^{d}	11 1-3	11 1-3^{d}	34-36	6 1, 3-4
288*	—	—	—	5^{ab}
289*	—	—	—	5^{cd}
290*	—	—	—	—
291*	—	—	37-38	—
3^{ef}	4^{ab}	3^{ef}	39^{ab}	2^{ab}
292*	4^{cd}	—	39^{cd}	2^{cd}
4	5	4	13 55	6
5^{ab}	6^{ab}	5^{ab}	54^{ab}	5 139^{ab}
293*	—	—	—	—
5^{cd}	6^{cd}	5^{cd}	54^{cd}	139^{cd}
294*	—	—	—	—
6-7^{b}	7-8^{b}	6-7^{b}	14 10-11^{b}	7-8^{b}
295*	8^{c}-10^{b}	—	—	—
7^{c}	10^{c}	7^{c}	11^{c}	8^{c}
296*	—	—	—	—
7^{d}	10^{d}	7^{d}	11^{d}	8^{d}
8-9	11-12	8-9	(cf. l. 9—12 of 274*)	9-10
10-11^{b}	13-14^{b}	10-11^{b}	40-41^{b}	11-12^{b}
297*	—	—	—	—
11^{c}-12^{b}	14^{c}-15^{b}	11^{c}-12^{b}	41^{c}-42^{b}	12^{c}-13^{b}
298*	—	—	—	—
12^{c}-13^{b}	15^{c}-16^{b}	12^{c}-13^{b}	42^{c}-43^{b}	13^{c}-14^{b}
13^{c}-14^{d}	16^{c}-17	13^{c}-14^{b}	—	14^{c}-15
14^{ef}	18^{ab}	14^{cd}	43^{cd}	16^{ab}
300*	—	—	44^{ab}	16^{cd}
15^{ab}	18^{cd}	15^{ab}	45^{ab}	20^{cd}
15^{c}-18^{b}	19-21	15^{c}-18^{b}	—	17-19
18^{cd}	22^{ab}	18^{cd}	45^{cd}	20^{ab}
{301*	—	—	—	—
19^{ab}	22^{cd}	19^{ab}	—	23^{ab}
19^{cd}	23^{ab}	19^{cd}	44^{cd}	23^{cd}
19^{e}-20^{b}	23^{c}-24^{b}	20	46	21
20^{c-f}	24^{c}-25^{b}	21	48	25
21^{ab}	25^{cd}	22^{ab}	—	22^{ab}
21^{cd}	26^{ab}	22^{cd}	49^{ab}	22^{cd}
22	26^{c}-27^{ab}	23	47	24
23	27^{c}-28^{b}	24	49^{c}-50^{b}	26
24^{ab}	28^{cd}	25^{ab}	50^{cd}	26^{cd} fn.
24^{cd}	29^{ab}	25^{cd}	51^{ab}	27^{cd} fn.
25^{ab}	—	26^{ab}	51^{cd}	26^{ef} fn.
25^{cd}	—	26^{cd}	52^{ab}	27^{ab}
26-27	29^{c}-30	27-28	—	27^{c}-28
28	31	29	[1] (cf. l. 3-4 of 260*)	29
29^{ab}	32^{ab}	30^{ab}	53^{cd}	30^{ab}
29^{e}	32^{e}	30^{e}	—	31^{a}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
—	—	—	—	31^{b}
307* l. 1	—	—	—	—
{ ,, l. 2	—	—	—	30^{e}
29^{f}	32^{f}	30^{f}	—	30^{f}
30^{a-d}	33	30^{c}–31^{b}	—	31^{e}–32^{b}
30^{ef}	34^{ab}	31^{cd}	51^{ab}	32^{cd}
31–32	34^{c}–36^{b}	32–33	(cf. l. 1–2 of 274* and l. 1–2 of 280*)	33–34
33	36^{c-f}	34	51^{c}–55^{b}	35
308*	—	—	—	—
309* l. 1	—	—	—	37^{ab}
,, l. 2	—	—	52^{cd}	37^{cd}
,, l. 3	—	—	—	38^{ab}
309(A)*	—	—	—	—
309* l. 4	—	—	53^{ab}	38^{cd}
34^{ab}	37^{ab}	35^{ab}	—	39^{ab}
34^{cd}	37^{cd}	35^{cd}	55^{cd}	39^{cd}
{310*	—	—	—	40^{ab}
35^{ab}	38^{ab}	36^{ab}	55^{ef}	40^{cd}
311*	—	—	—	—
35^{c}–37	38^{c}–40	36^{c}–38	56^{c}–58	40^{e}–42
312*	—	—	—	—
38–43	41–46	39–44	59–64	43–48
44	47	45	—	49
313*	—	—	—	50–52
314*	48	46	—	—
10 1^{ab}	12 1^{ab}	12 1^{ab}	65^{ab}	7 1^{ab}
315*	—	—	—	—
1^{c}–5	1^{c}–5	1^{c}–5	65^{c}–69	1^{c}–5
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	15 1^{ab}	6^{ab}
316*	—	—	—	—
6^{c}–7	6^{c}–7	6^{c}–7	1^{c}–2	6^{c}–7
317*	—	—	—	—
8^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	3^{ab}	8^{ab}
8^{cd}	8^{cd}	8^{cd}	4^{cd}	8^{cd}
{318*	—	—	—	—
9	9	9	3^{c}–4^{b}	9
10^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	5^{ab}	10^{cd}
10^{cd}	10^{cd}	—	7^{ab}	10^{ab}
11–12^{b}	11–12^{b}	10^{c}–11	5^{c}–6	11–12^{b}
12^{cd}	12^{cd}	12^{ab}	—	12^{cd}
13^{ab}	13^{ab}	12^{cd}	8^{ab}	13^{ab}
13^{cd}	13^{cd}	13^{ab}	8^{cd}	—
14^{ab}	14^{ab}	13^{cd}	9^{ab}	13^{ef}
14^{cd}	14^{cd}	14^{ab}	7^{cd}	—
15^{ab}	15^{ab}	14^{cd}	—	13^{cd}
15^{cd}	15^{cd}	15^{ab}	9^{cd}	14^{ab}
16^{a-d}	16	15^{c}–16^{b}	10	14^{c}–15^{b}
16^{ef}	17^{ab}	16^{cd}	—	15^{cd}
319*	—	—	—	—
320*	—	—	11^{ab}	—
17^{a}	17^{c}	17^{a}	11^{c}	16^{a}
321*	—	—	11^{d}–12^{a}	—
17^{b}–20	17^{d}–20	17^{b}–20	12^{b}–15	16^{b}–19
21	21	21	—	20
22	22	22	16	21
322*	—	—	—	—
23	23	23	17	22
24	24	24	—	23

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
25^{ab}	25^{ab}	25^{ab}	18^{ab}	24^{ab}
323*	—	—	18^{c}–22	—
25^{cd}	25^{cd}	25^{cd}	—	24^{cd}
324*	—	—	—	25
11 1–2^{b}	13 1–2^{b}	13 1–2^{b}	—	8 1–2^{b}
326 l. 1	—	—	—	2^{cd}
326(A)*	—	—	—	—
326* l. 2–4	—	—	—	2^{c}–3
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	—	4^{ab}
327*	—	—	—	4^{cd}
328*	—	—	—	—
3	3	3	—	9
329*	—	—	—	—
4	4–5^{b}	4	—	10–12^{b}
330*	—	—	24^{c}–25	11^{c}–12
331*	—	—	23–24^{b}	—
5	5^{c-f}	5	26	13
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	—	5^{ab}
332*	—	—	—	—
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	—	5^{cd}
333*	—	—	—	6–8
7–11	7–11	7–11	27–31	14–18
334*	—	—	—	—
12	12	12	32	19
13–14	[13^{a-h}]	13–14	33–34	21–22
15	13^{i}–L	15	35	20
16^{a-c}	14^{a-c}	16^{a-c}	36^{a-c}	23^{a-c}
337*	—	—	—	—
16^{d}–17^{b}	14^{d}–15^{b}	16^{d}–17^{b}	36^{d}–37^{b}	23^{d}–24^{b}
338*	—	—	—	—
17^{c}–18	15^{c}–16	17^{c}–18	37^{c}–38	24^{c}–25
19	17	19	—	26
339*	—	—	—	—
20	18	20	39	27
21^{ab}	19^{ab}	21^{ab}	—	28^{ab}
340*	—	—	—	—
21^{cd}	19^{cd}	21^{cd}	—	28^{cd}
22^{a}	20^{a}	22^{a}	40^{a}	29^{a}
341*	—	—	—	—
22^{b}–27	20^{b}–25	22^{b}–27	40^{b}–44^{b}	29^{b}–34
344*	—	—	44^{c}–45^{b}	—
28	26	28	45^{c}–46^{b}	35
345*	—	—	46^{cd}	—
29^{ab}	27^{ab}	29^{ab}	47^{ab}	36^{ab}
{346*	—	—	—	—
29^{cd}	27^{cd}	29^{cd}	47^{cd}	36^{cd}
347*	—	—	—	—
30–31	28–29	30–31	48–49	37–38
32	30	32	—	39
33–35	31–33	33–35	50–52	40–42
36	34	36	—	43
37–38^{b}	35–36^{b}	37–38^{b}	53–54^{b}	44–45^{b}
348*	—	—	54^{cd}	—
38^{cd}	36^{cd}	38^{cd}	—	45^{cd}
39^{ab}	37^{ab}	39^{ab}	—	46^{ab}
349*	—	—	—	—
39^{c}	37^{c}	39^{c}	—	45^{c}
350*	—	—	—	—
39^{d}	37^{d}	39^{d}	—	46^{d}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
40	38	40	—	47
351*	—	—	—	48
41	39	41	55	49
352*	—	—	—	—
42–43	40–41	42–43	56–57	49 fn. l. 1–4
354*	—	—	—	49 fn. l. 5
44^{ab}	42^{ab}	44^{ab}	—	49 fn. l. 6
44^{cd}	42^{cd}	44^{cd}	—	50^{ab}
45	43	45	58	50^{c}–51^{b}
356*	—	—	—	51^{c}–53
46^{ab}	44^{ab}	46^{ab}	—	54^{ab}
357*	—	—	—	—
358*	—	—	—	—
46^{c}–48	44^{c}–46	46^{c}–48	—	54^{c}–56
359*	47^{ab}	[49^{ab}]	—	—
49–50	47^{c}–48	49^{c}–50	—	57–58
51	49	51	59	59
52–54	50–52	52–54	—	60–62
55	53	55	(cf. l. 3–4 of 365*)	63
56–66^{a}	54–64^{a}	56–66^{a}	—	64–74^{a}
360*	—	—	—	74^{bc}
66^{b}–68	64^{b}–66	66^{b}–68	—	74^{d}–76
{361*	—	—	—	—
69	67	69	—	77
{362*	—	—	—	—
12 1	14 1	14 1	—	9 1
2–3^{b}	2–3^{b}	2–3^{b}	16 1–2^{b}	2–3^{b}
363*	—	—	—	—
3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	2^{cd}	3^{cd}
365* l. 1–2	—	—	3	—
,, l. 3	—	—	4^{ab} (=5 11.55^{ab})	—
365(A)*	—	—	—	—
365* l. 4	—	—	4^{cd} (=5 11.55^{cd})	—
366*	—	—	—	—
367*	—	—	5^{ab}	4^{ab}
4^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	6^{cd}	6^{ab}
{368*	—	—	7^{ab}	6^{cd}
4^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	5^{cd}	4^{cd}
369* l. 1	—	—	6^{ab}	5^{ab}
,, l. 2	—	—	—	5^{cd}
5	5	5	7^{c}–8^{b}	7
370*	—	—	—	7^{ab} fn.
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	8^{cd}	12^{ab}
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	9^{ab}	8^{ab}
371*	—	—	—	8^{c}–11
7^{ab}	7^{ab}	7^{ab}	10^{ab}	12^{ab}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	9^{cd}	12^{cd}
8–11^{a}	8–11^{a}	8–11^{a}	10^{c}–13^{c}	13–16^{a}
372*	—	—	—	—
11^{b}–12	11^{b}–12	11^{b}–12	13^{d}–15^{b}	16^{b}–17
373*	—	—	—	—
13–17^{b}	13–17^{b}	13–17^{b}	15^{c}–19	18–22^{b}
374*	—	—	20^{ab}	—
17^{c}–19	17^{c}–19	17^{c}–19	20^{c}–22	22^{c}–24
20	20	20	—	25
21^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	23^{ab}	26^{ab}
377*	—	—	—	—
21^{c}–22^{b}	21^{c}–22^{b}	21^{c}–22^{b}	23^{c}–24^{b}	26^{c}–27^{b}
378*	—	—	24^{cd}	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
$22^{c}-25^{b}$	$22^{c}-25^{b}$	$22^{c}-25^{b}$	25-27	$27^{c}-30^{b}$
25^{cd}	25^{cd}	25^{cd}	—	30^{cd}
26-27	26-27	26-27	28-29	31-32
(379*	—	—	—	—
28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	30^{ab}	33^{ab}
28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}	—	33^{cd}
29-33	29-33	29-33	$30^{c}-35^{b}$	34-38
34^{ab}	34^{ab}	34^{ab}	—	39^{ab}
381*	—	—	—	$39^{c}-40^{b}$
$34^{c}-35$	$34^{c}-36^{b}$	$34^{c}-35$	$35^{c}-37^{b}$	$40^{c}-41$
382* l. 1-4	—	—	$37^{c}-39^{b}$	41^{cd} fn.
382* l. 5	—	—	39^{cd}	—
" l. 6-7	—	—	40	42
" l. 8	—	—	41^{ab}	42 fn. l. 1
384(A)*	—	—	—	—
382* l. 9	—	—	41^{cd}	42 fn. l. 2
" l. 10-11	—	—	42	43
36^{a-d}	$36^{c}-37^{b}$	36^{a-d}	46	47
383*	—	—	—	—
384*	—	—	$47-48^{b}$	$48-49^{b}$
36^{ef}	37^{cd}	36^{ef}	48^{cd}	49^{ab} fn. l. 1
37-39	38-40	37-39	43-45	44-46
385*	—	—	(cf. 46^{ab})	—
40^{ab}	41^{ab}	40^{ab}	49^{ab}	49^{ab} fn. l. 2
$40^{c}-41^{a}$	$41^{c}-42^{a}$	$40^{c}-41^{a}$	$49^{c}-50^{a}$	$49^{c}-50^{a}$
386*	—	—	—	—
41^{bcd}	42^{bcd}	41^{bcd}	50^{bcd}	50^{bcd}
387*	—	—	—	—
388*	—	—	51	51
42^{ab}	43^{ab}	42^{ab}	52^{ab}	52^{ab}
389*	—	—	52^{cd}	—
42^{cd}	43^{cd}	42^{cd}	53^{ab}	52^{cd}
390*	—	—	53^{cd}	—
43	44	43	54	53
44-47	45-48	44-47	—	54-57
391*	—	—	—	58^{ab}
48-49	49-50	48-49	—	$58^{c}-59$
50	51	50	—	60
51	52	51	55	61
13 1^{ab}	15 1^{ab}	15 1^{ab}	17 1^{ab}	10 1^{ab}
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	3^{ab}
392*	—	—	—	3^{cd}
393*	—	—	2	2
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	3^{ab}	3^{ab} fn.
394* l. 1-3	—	—	$3^{c}-4$	—
" l. 4-5	—	—	—	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	—	3^{cd}
3-4	3-4	3-4	8-9	4-5
395* l. 1	—	—	10^{ab}	—
" l. 2	—	—	10^{cd}	5^{cd} fn.
5^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	11^{ab}	6^{ab}
396*	—	—	11^{cd}	6^{cd}
$5^{c}-7$	$5^{c}-8^{b}$	$5^{c}-8^{b}$	12-14	7-9
397*	—	—	—	9^{cd} fn.
$8-9^{b}$	$8^{c}-9$	$8^{c}-9^{b}$	$15-16^{b}$	$10-11^{b}$
398*	—	—	—	—
9^{cd}	10^{ab}	9^{cd}	16^{cd}	11^{cd}
10-12	$10^{c}-13^{b}$	10-12	5-7	12-14
13-14	$13^{c}-15^{b}$	13-14	17-18	15-16
399*	—	—	19	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
400*	—	—	—	—
15–17	15^{c}–18^{b}	15–17	20–22	17–19
18^{a-c}	18^{c}–19^{a}	18^{a-c}	18 1^{a-c}	20^{a-c}
401*	—	—	—	20^{d}–21^{a}
18^{d}	19^{b}	18^{d}	1^{d}	21^{b}
402*	—	—	2^{ab}	—
403*	—	—	2^{c}–3^{b}	21^{ab} fn. l. 1-2
18^{c}–20^{b}	19^{c}–21^{b}	19–20	3^{c}–5^{b}	21^{c}–23^{b}
404*	—	—	5^{cd}	21^{ab} fn. l. 3
405*	—	—	—	—
20^{c}–21	21^{c}–22	21–22^{b}	6–7^{b}	23^{c}–24
22	23	22^{c}–23^{b}	8^{c}–9^{b}	25
23	24	23^{c}–24^{b}	12^{c}–13^{b}	26
24^{ab}	25^{ab}	24^{cd}	11^{ab}	27^{ab}
406*	25^{cd}	25^{ab}	—	—
24^{c}–25^{b}	26	25^{c}–26^{b}	21^{c}–22^{b}	27^{ab} fn.
25^{c}–28^{b}	27–29	26^{c}–29^{b}	22^{c}–25^{b}	27^{c}–30^{b}
407*	—	—	25^{cd}	30^{cd}
28^{cd}	30^{ab}	29^{cd}	26^{ab}	31^{ab}
29^{ab}	30^{cd}	30^{ab}	26^{cd}	—
29^{cd}	31^{ab}	30^{cd}	11^{cd}	31^{cd}
408* l. 1	—	—	—	31^{cd} fn.
" l. 2	—	—	—	32^{ab}
409*	—	—	12^{ab}	—
30^{ab}	31^{cd}	31^{ab}	9^{cd}	32^{cd}
410*	—	—	—	33^{ab}
30^{cd}	32^{ab}	31^{cd}	10^{ab}	33^{cd}
31^{ab}	32^{cd}	32^{ab}	10^{cd}	—
31^{c}–32^{b}	33	32^{c}–33^{b}	7^{c}–8^{b}	34
32^{cd}	34^{ab}	33^{cd}	13^{cd}	35^{ab}
411*	—	—	—	35^{c}–36^{d}
33^{ab}	34^{cd}	34^{ab}	—	36^{ef}
33^{cd}	35^{ab}	34^{cd}	14^{ab}	37^{ab}
412*	—	—	14^{cd}	—
34–35	35^{c}–37	35–36	15–17^{b}	37^{c}–39
413*	—	—	—	—
36–37^{a}	38–39^{a}	37–38^{a}	17^{c}–18^{c}	40–41^{a}
414*	—	—	—	—
37^{bcd}	39^{bcd}	38^{bcd}	18^{d}–19^{b}	41^{bcd}
415* l. 1-2	—	—	19^{c}–20^{b}	—
—	—	—	20^{cd} (r.)	—
415* l. 3	—	—	21^{ab}	—
38–39^{b}	40–41^{b}	39–40^{b}	—	42–43^{b}
39^{cd}	41^{cd}	40^{cd}	—	43^{ab} fn. l. 1
40^{ab}	42^{ab}	41^{ab}	19 12^{ab}	43^{ab} fn. l. 2
40^{c}–42^{a}	42^{c}–44^{a}	41^{c}–43^{a}	12^{c}–14^{a}	43^{c}–45^{a}
42^{bc}	44^{bc}	43^{bc}	—	45^{bc}
42^{d}	44^{d}	43^{d}	14^{b}	45^{d}
43–44	45–46	44–45	10–11	46–47
45	47	46	—	48
46	48	47	19^{c}–20^{b}	49
416* l. 1-2	—	—	20^{c}–21^{b}	50
" l. 3-4	—	—	21^{c}–22^{b}	—
47–48	49–50	48–49	16^{c}–18^{b}	51–52
49	51	50	31	—
50	52	51	18^{c}–19^{b}	53
—	53 (cf. 5.14.27)	52 (5.14.27)	—	—
51	[54^{a-d}]	53	18 37	70
52	54^{e-h}	54	38	71
14 1-2	16 1-2	16 1-2	19 1-2	11 1-2

Crit. Ed.	Bom Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
3^{ab}	3^{ab}	3^{ab}	—	10 54^{ab}
3^{c}–4^{b}	3^{c}–4^{b}	3^{c}–4^{b}	29^{c}–30^{b}	54^{c}–55^{b}
417*	—	—	—	—
4^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	30^{cd}	55^{cd}
5	5	5	32	56
6–7	6–7	6–7	18 27–28	57–58
8–10	8–10	8–10	29–31	60–62^{d}
418* l. 1	—	—	32^{ab}	62^{ef}
418* from l. 2—the prior of l. 9	—	—	—	63–66^{c}
418(A)*	—	—	—	—
418* the post half of l. 9	—	—	—	66^{f}
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	32^{cd}	59^{ab}
419*	—	—	33^{ab}	—
11^{cd}	11^{cd}	11^{cd}	33^{cd}	59^{cd}
12^{abc}	12^{abc}	12^{abc}	34^{abc}	67^{abc}
420*	—	—	—	—
12^{d}–14	12^{d}–14	12^{d}–14	34^{d}–36	67^{d}–69
15–20^{b}	15–20^{b}	15–20^{b}	19 3–8^{b}	11 3–8^{b}
20^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	8^{cd}	9^{ab}
21^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	9^{ab}	8^{cd}
21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	9^{cd}	9^{cd}
22	22	22	14^{c}–15^{b}	10
423*	—	—	—	11^{ab}
424*	—	—	15^{cd}	—
425*	—	—	16^{ab}	11^{cd}
23–28	23–28	23–28	22^{c}–28^{b}	12–17
App. I (No. 4) l. 1–65	—	—	—	18–48^{b}
App. I (No. 4) l. 65 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 4) l. 66–70	—	—	—	48^{c}–49
427* l. 1	—	—	28^{cd}	(18^{cd} = l. 2 of App. I [No. 4])
,, l. 2	—	—	29^{ab}	10 54^{cd}
29	29	29	33	72
30	30	30	—	73
31	31	31	35	11 50
32	32	32	34	51
15 1	17 1	17 1	—	12 1
2–3	2–3	2–3	20 1–2	2–3
428*	—	—	3	—
4	4	4	17 23	4
5^{ab}	5^{ab}	5^{ab}	24^{cd}	5^{ab}
5^{cd}	5^{cd}	5^{cd}	24^{ab}	5^{cd}
6^{abc}	6^{abc}	6^{abc}	25^{abc}	6^{abc}
431*	—	—	—	—
6^{d}–7^{b}	6^{d}–7^{b}	6^{d}–7^{b}	25^{d}–26^{b}	6^{d}–7^{b}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	—	7^{cd}
8^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	28^{cd}	8^{ab}
8^{cd}	8^{cd}	8^{cd}	26^{cd}	8^{cd}
9–10^{b}	9–10^{b}	9–10^{b}	27–28^{b}	—
10^{c}–11	10^{c}–11	10^{c}–11	29–30^{b}	10 and 8^{ef}
435*	—	—	—	9
436*	—	—	—	—
12^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	32^{cd}	11^{ab}
12^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	—	11^{cd}
440*	—	—	33^{ab}	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
13^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	—	12^{ab}
442*	—	—	—	12^{cd}
13^{c}–14^{b}	13^{c}–14^{b}	13^{c}–14^{b}	30^{c}–31^{b}	13
443*	—	—	—	—
14^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	31^{cd}	14^{ab}
444*	—	—	—	14^{cd}
445*	—	—	—	—
15^{a}	15^{a}	15^{a}	32^{a}	15^{a}
15^{bcd}	15^{bcd}	15^{bcd}	—	15^{bcd}
16^{a}	16^{a}	16^{a}	—	—
16^{b}	16^{b}	16^{b}	32^{b}	—
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	34^{ab}	—
447*	—	—	34^{cd} (cf. 449* l. 1)	—
448*	—	—	—	—
17^{ab}	17^{ab}	17^{ab}	33^{cd}	16^{ab}
449* l. 1	—	—	—	16^{cd}
449(A)*	—	—	—	—
449* l. 2–3	—	—	—	17
450*	—	—	—	—
17^{c}–18^{b}	17^{c}–18^{b}	17^{c-f}	35	18
18^{c}–19	18^{c}–19	18	—	19–20^{b}
452*	—	—	—	—
20–24^{b}	20–24^{b}	19–23^{b}	—	20^{c}–24
453*	—	—	—	—
24^{c-f}	24^{c}–25^{b}	23^{c}–24^{b}	36	25
25	25^{c-f}	24^{c-f}	—	26
454*	—	—	—	—
26–32^{b}	26–32^{b}	25–31^{b}	—	27–33^{b}
455*	—	—	—	—
32^{cd}	32^{cd}	31^{cd}	—	33^{cd}
456*	—	—	—	—
16 1	**18** 1	**18** 1	—	**13** 1
457*	—	—	—	—
2	2	2	—	2
458*	—	—	—	3^{ab}
3	3	3	**20** 4	3^{c}–4^{b}
460*	—	—	—	—
4^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	5^{ab}	4^{cd}
461*	—	—	—	5^{ab}
4^{c}–5	4^{c}–5	4^{c}–5	5^{c}–6	5^{c}–6
462*	—	—	7^{ab}	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	7^{cd}	7^{ab}
6^{c}–7^{a}	6^{c}–7^{a}	6^{c}–7^{a}	8^{c}–9^{a}	8^{abc}
463*	—	—	—	—
7^{b}	7^{b}	7^{b}	9^{b}	8^{d}
{464* l. 1	—	—	—	12^{ab}
" l. 2	—	—	10^{ab}	12^{cd}
7^{cd}	7^{cd}	7^{cd}	9^{cd}	9^{ab}
465*	—	—	12^{cd}	9^{cd}
8^{ab}	8^{ab}	8^{ab}	11^{cd}	10^{cd}
466*	—	—	—	—
467*	—	—	12^{ab}	—
8^{c}–9^{b}	8^{c}–9^{b}	8^{c}–9^{b}	10^{c}–11^{b}	11
9^{cd}	9^{cd}	9^{cd}	8^{ab}	7^{cd}
10	10	10	13	13^{a-d}
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	14^{ab}	10^{ab}
11^{c}	11^{c}	11^{c}	14^{c}	13^{e}
11^{d}	11^{d}	11^{d}	14^{d}	—
468*	—	—	—	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
12^abc	12^abc	12^abc	—	—
12^d	12^d	12^d	—	13^f
13	13	13	15	14
14	14	14	—	15
15	15	15	—	20
469* I 1-3	16–17^b	16–17^b	—	20 fn (I 1 3)
I 4-8	17^c–19	17^c 19		—
16–20^b	20–24^b	20–24^b	16–20^b	16–19
20^c 21	24^c 25	24^c–25	20^c–21	19^cd fn and 20^cd fn (I 5 and 9 resp)
{470*	—	—	—	20^cd fn (I 6)
22	26	26	22	20^cd fn (I 7-8)
23^ab	27^ab	27^ab	23^ab	21^ab
23^cd	27^cd	27^cd	23^cd	21^ab fn
24^ab	28^ab	28^ab	24^ab	21^cd
472*	—	—	24^cd	—
24^c–26^b	28^c–30^b	28^c–29 30^cd	25–26	22–23^f
473*	30^cd	[30^ab]	—	—
26^cd	30^ef	30^ef	27^ab	23^ef
27^ab	31^ab	31^ab	—	24^ab
27^cd	31^cd	31^cd	27^cd	24^cd
28	32	32	—	25
475*	—	—	—	—
17 1	19 1	19 1	21 —	14 1
2–5	2–6^b	2 6^b	1–5^b	2–6^b
476* I 1	—	—	5^cd	6^cd
I 2	—	—	8^ab	7^ab
477*	6^cd	6^cd	—	—
	(cf 5 15 25^cd)	(cf 5 15 25^cd)		
6 –	7–8	7–8	6–7	7^c–8
c–9	9–10	9–10	8^c–10^b	9–10
479*	[11^a–d]	11	—	—
	(cf 5 13 33^ab and 36^cd)	(cf 5 13 33^ab and 36^cd)		
10^ab	11^ef	12^ab	10^cd	11^ab
480*	—	—	13^cd	11^cd
10^c–11^b	11^e–12^b	12^c–13^b	11	12
11^cd	12^cd	13^cd	—	13^ab
12^ab	13^cd	14^ab	12^ab	13^cd
12^cd	14^ab	14^cd	12^cd	—
13^ab	14^cd	15^ab	13^ab	14^cd
13^cd	13^ab	15^cd	14^ab	—
14	15	16	14^c–15^b	15
15^ab	16^ab	17^ab	15^cd	17^ab
481*	—	—	—	17^cd
482*	—	—	—	—
15^cd	16^cd	17^cd	16^ab	14^ab
16	17	18	16^c 17^b	18
483*	—	—	—	16
17	18	19	17^c–18^b	19
484* I 1	—	—	18^cd	20^ab
I 2	—	—	—	20^cd
I 3-6	—	—	19–20	21–22
18	19	20	—	23
19–20	20–21	21–22	21–22	24–25
487*	—	—	—	—
21	22	23	—	26
18 1	20 1	20 1	22 1	15 1
{488*	—	—	—	—
2	2	2	2	2

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
3	3	3	5	3
490*	—	—	—	—
4–5	4–5	4–5	3–4	4–5
6	6	6	6	6
491*	—	—	—	—
7–16^{c}	7–16^{c}	7–16^{c}	7–16^{c}	7–16^{c}
493*	[16^{d-e}]	16^{d-e}	—	—
16^{d}–19^{b}	16^{f}–19^{b}	16^{f}–19^{b}	16^{d}–19^{b}	16^{d}–19^{b}
494*	—	—	—	—
19^{c}–33	19^{c}–34	19^{c}–34	19^{c}–34	19^{c}–34
34	35	35	—	35
35	36	36	35	36
19 1	21 1	21 1	23 1	16 1
496*	—	—	—	—
2–4^{b}	2–4^{b}	2–3	—	2^{c}–4
[497*	—	—	—	2^{ab}
2^{c}–9^{b}	4^{c}–9^{b}	4^{c}–9^{b}	2–7^{b}	5–10^{b}
498*	9^{cd}	9^{cd}	—	—
9^{cd}	10^{ab}	10^{ab}	7^{cd}	10^{cd}
499*	10^{cd}	10^{cd}	—	—
10	11	11	9	11
500*	—	—	—	—
11	12	12	8	12
12–14	13–15	13–15	10–12	13–15
501*	—	—	13^{ab}	16^{ab}
15–18	16–19	16–19	13^{c}–17^{b}	16^{c}–19
502*	20–22	20–22	—	—
19	23	23	17^{c}–18^{b}	20
503*	—	—	—	—
20–22	24–26	24–26	18^{c}–21^{b}	21–23
506*	—	—	—	—
23	27	27	21^{c}–22^{b}	24
507*	—	—	22^{cd}	—
24	28	28	23	25
509* l. 1–2	—	—	24	—
„ l. 3–10	—	—	25–28	(cf. 512*)
„ l. 11–12	—	—	29	—
25	29	29	30	26
{510*	—	—	—	—
{511*	—	—	—	—
26–29	30–33	30–33	31–34	27–30
30	34	34	—	31
20 1–6	22 1–6	22 1–6	24 1–6	17 1–6
7	7	7	—	7
512*	—	—	(cf. l. 3–10 of 509*)	8–11
8–9	8–9	8–9	7–8	12–13
513* l. 1	—	—	—	—
„ l. 2	—	—	9^{cd}	—
„ l. 3	—	—	9^{ab}	—
„ l. 4	—	—	—	—
10–12	10–12	10–12	10–12	14–16
514*	—	—	—	17
13	13	13	13	18
515*	—	—	—	—
14–19^{b}	14–19^{b}	14–19^{b}	14–19^{b}	19–24^{b}
517*	—	—	—	—
19^{c}–21	19^{c}–21	19^{c}–21	19^{c}–21	24^{c}–26
22	22	22	—	27
23–25	23–25	23–25	22–24	28–30
26	26	26	26	31

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
518*	27	27	—	—
27	28	28	25	32
519*	—	—	—	—
520*	29	29	—	—
28^{abc}	30^{abc}	30^{abc}	27^{abc}	33^{abc}
521*	—	—	—	—
28^{d}–29^{b}	30^{d}–31^{b}	30^{d}–31^{b}	27^{d}–28^{b}	33^{d}–34^{b}
522*	—	—	—	—
29^{c}–30	31^{c}–32	31^{c}–32	28^{c}–29	34^{c}–35
31	33	33	—	36
32	34	34	—	—
33	35–36^{b}	35–36^{b}	—	37
523*	—	—	—	38
{524* l. 1	—	—	30^{ab}	39^{ab}
{ " l. 2	—	—	30^{cd}	39^{ef}
" l. 3-5	—	—	31–32^{b}	—
{ " l. 6	—	—	32^{cd}	39^{cd}
34–35^{b}	36^{c}–40	36^{c}–40^{b}	33–37^{b}	40–44^{b}
35^{c-f}	42^{c}–43^{b}	42	37^{c}–38^{b}	44^{c}–45^{b}
{525*	—	—	38^{cd}	45^{cd}
526* l. 1	41^{ab}	40^{cd}	—	45^{cd} fn. l. 1
526(A)*	—	—	—	45^{cd} fn. l. 2
526* l. 2	41^{cd}	41^{ab}	—	45^{cd} fn. l. 3
527*	—	—	—	45^{cd} fn. l. 4-7
528*	42^{ab}	41^{cd}	—	—
39^{ab}	43^{cd}	43^{ab}	39^{ab}	46^{ab}
529*	43^{c}–44^{b}	43^{c}–44^{b}	—	—
39^{cd}	44^{cd}	44^{cd}	39^{cd}	46^{cd}
40^{a}	45^{a}	45^{a}	25 1^{a}	47^{a}
530*	—	—	—	—
40^{bcd}	45^{bcd}	45^{bcd}	1^{b-d}	47^{bcd}
41	46	46	—	48
21 1	23 1	23 1	—	18 1
531*	—	—	—	—
2	2	2	25 2	2
3–8^{b}	3–8^{b}	3–8^{b}	—	3–8^{b}
532*	—	—	—	8^{cd}
8^{c}–10	8^{c}–11^{b}	8^{c}–10	—	9–11
533*	—	11	—	—
11–12^{c}	11^{c}–12^{c}	12–13^{c}	—	12–13^{b}
534*	—	—	—	—
12^{d}–13	12^{d}–13	13^{d}–14	—	13^{d}–14
535*	14^{ab}	15^{ab}	—	—
14–15	14^{c}–15	15^{c}–16	—	15–16
536*	16^{ab}	17^{ab}	—	—
16^{ab}	16^{cd}	17^{cd}	—	17^{ab}
537*	—	—	—	—
16^{c}–19	16^{c}–19	17^{c}–20	—	17^{c}–20
538*	—	—	—	21
22 1–2^{b}	24 1–2^{b}	24 1–2^{b}	3–4^{b}	19 1–2^{b}
539*	—	—	—	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	4^{cd}	2^{cd}
3^{ab}	3^{ab}	3^{ab}	5^{ab}	3^{ab}
3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	5^{cd}	—
540*	—	—	6–7	3^{cd}
541*	4	4	—	4–5
4	5	5	8	—
542*	—	—	—	6
5^{abc}	6^{abc}	6^{abc}	9^{abc}	—
543*	—	—	—	7^{abc}
			—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
5^{d}-6	6^{d}-7	6^{d}-7	9^{d}-10	7^{d}-8
7^{a-d}	8	8	—	9
545*	—	—	—	—
7^{ef}	9^{ab}	9^{ab}	11^{ab}	10^{ab}
546*	—	—	—	10^{c-f}
547*	—	—	11^{c}-12^{b}	—
548*	9^{c}-13^{b}	9^{c}-12	—	—
8	13^{c-f}	13	12^{c}-13^{b}	11
549*	—	—	—	—
9-11^{a}	14-16^{a}	14-16^{a}	13^{c}-15^{c}	12-14^{a}
551*	—	—	—	—
11^{b}-12	16^{b}-17	16^{b}-17	15^{d}-17^{b}	14^{b}-15
552*	—	—	—	—
13	18	18	17^{c}-18^{b}	16
553*	—	—	—	—
14-16^{b}	19-21^{b}	19-21^{b}	18^{c}-20	17-19^{b}
554*	—	—	—	—
16^{c}-20	21^{c}-26^{b}	21^{c}-25	21-25	19^{c}-24^{b}
555* l. 1	—	—	—	24^{cd}
" l. 2-3	—	—	—	—
" l. 4	—	—	—	25^{ab}
556*	—	—	26-27	—
21	26^{cd}	26^{ab}	28^{ab}	25^{cd}
557*	—	—	28^{cd}	—
22	27	26^{c-f}	29	26
558*	—	—	—	—
23^{ab}	28^{ab}	27^{ab}	30^{ab}	27^{ab}
559*	—	—	—	—
23^{c}	28^{c}	27^{c}	30^{c}	27^{c}
560*	—	—	—	—
23^{d}	28^{d}	27^{d}	30^{d}	27^{d}
561*	—	—	—	—
24^{ab}	29^{ab}	28^{ab}	31^{ab}	28^{ab}
562*	—	—	—	—
24^{cd}	29^{cd}	28^{cd}	31^{cd}	28^{cd}
563* l. 1-2	—	—	32	29
—	—	—	33 (r.)	—
563* l. 3—the prior half of l. 5	—	—	34-35^{a}	30-31^{a}
564*	—	—	—	—
563* the post half of l. 5	—	—	35^{b}	31^{b}
24^{c}-25	30-31^{ab}	25^{c}-29	35^{c}-36	31^{c}-32
26-27^{b}	31^{c}-32	30-31^{b}	37^{c}-38	33-34^{b}
27^{cd}	33^{ab}	31^{cd}	37^{cd}	34^{cd}
28	33^{c}-34^{b}	32	39	35
565*	—	—	—	—
29-31	34^{c}-37^{b}	33-35	40-42	36-38
566*	—	—	—	39
567*	—	—	—	—
32	37^{c}-38^{b}	36	43	40
568*	—	—	—	—
33	38^{c}-39^{b}	37	44	41
569*	—	—	—	—
34-36^{b}	39^{c}-41	38-40^{b}	45-47^{b}	42-44^{b}
36^{c}-37	[42^{c-f}]	40^{c}-41	47^{c}-48	44^{c}-45
{570*	—	—	—	46^{a-d}
38^{ab}	[42^{ab}]	42^{ab}	49^{ab}	47^{ab}
38^{cd}	42^{cd}	42^{cd}	—	45^{ef}
39^{ab}	42^{ef}	43^{ab}	49^{cd}	47^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed	Kumbh Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
39^{cd}	43^{ab}	43^{cd}	—	47^{ef}
40-41	43^{c}-45^{b}	44-45	50-51	48-49^{d}
571* l. 1	—	—	52^{ab}	—
" l. 2	—	—	52^{cd}	49^{ef}
42	45^{c-f}	46	53	50
572*	—	—	—	51
23 1^{ab}	25 1^{ab}	25 1^{ab}	54^{ab}	20 1^{ab}
573*	—	—	—	—
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	54^{cd}	1^{cd}
2	2	2	26 3	6
574*	—	—	—	—
3	3	3	4	7
4-6	4-6	4-6	8-10	12-14
7	7	7	25 55	2
577*	—	—	56	3
578* l. 1	—	—	—	17^{ab} fn.
" l. 2-6	—	—	—	—
8-9	8-9	8-9	26 1-2	4-5
10^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	5^{ab}	8^{ab}
10^{cd}	10^{cd}	10^{cd}	5^{cd}	9^{cd}
11	11	11	11	8^{e-f}
12-13	12-13	12-13	6-7	10-11
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	12^{ab}	9^{ab}
14^{c}-20^{b}	14^{c}-20^{b}	14^{c}-20^{b}	12^{c}-18^{b}	15-20^{b}
581*	—	—	—	20^{cd}
20^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	18^{cd}	21^{ab}
582*	—	—	19^{ab}	21^{cd}
24 1	26 1	26 1	19^{c}-20^{b}	22
{583*	—	—	—	—
584*	—	—	—	—
2-5	2-5	2-5	20^{c}-24^{b}	23-26
585*	6	6	—	—
6	7	7	24^{c}-25^{b}	27
7-8	—	8-9	25^{c}-27^{b}	28-29
9-13	8-12	10-14	27^{c}-32^{b}	30-34
14^{ab}	[13^{ab}]	15^{ab}	—	35^{cd} fn.
14^{cd}	[13^{cd}]	15^{cd}	—	—
15	[13^{e-h}]	16	33^{c}-34^{b}	35
16	13^{ij}	17	40^{c}-41^{b}	36
17	14	18	—	37
18	15	19	32^{c}-33^{b}	38
19^{ab}	16^{ab}	20^{ab}	34^{cd}	39^{ab}
587*	—	—	—	39^{cd}
588*	—	—	—	—
19^{c}-24^{b}	16^{c}-21	20^{c}-25	35-40^{b}	40-44
589*	—	—	—	—
24^{c}	22^{a}	26^{a}	41^{a}	45^{a}
591*	—	—	—	—
24^{def}	22^{bcd}	26^{bcd}	41^{d}-42^{b}	45^{bcd}
592*	—	—	—	—
25^{ab}	23^{ab}	27^{ab}	43^{cd}	46^{ab}
593*	—	—	—	—
25^{cd}	23^{cd}	27^{cd}	43^{ef}	46^{cd}
26-28	24-26	28-30	—	47-49
29	27	31	42^{c}-43^{b}	—
30-32	28-30	32-34	—	50-52
594*	31^{ab}	35^{ab}	—	—
33-35	31^{c}-34^{b}	35^{c}-37	—	53-55
36^{ab}	[34^{cd}]	38^{ab}	—	56^{ab}
36^{c}-40	34^{e}-38	38^{c}-42	—	56^{c}-60

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
596*	—	—	—	—
41-45	39-43	43-47	—	61-65
597*	—	—	—	—
46-49^{b}	44-47^{b}	48-51^{b}	—	66-69^{b}
600*	—	—	—	69^{cd}
49^{cd}	47^{cd}	51^{cd}	—	69^{ef}
25 1^{ab}	27 1^{ab}	27^{ab}	27 1^{ab}	21 1^{ab}
601* l. 1-2	—	—	—	—
" l. 3	—	—	—	1^{cd}
" l. 4-5	—	—	—	—
1^{c}-7	1^{c}-7	1^{c}-7^{d}	1^{c}-7	1^{c}-7
603*	—	—	8^{ab}	8^{ab}
8-9	8-9^{b}	7^{c}-8^{d}	8^{c}-9	8^{c}-9
606*	—	—	10	10
10	9^{c}-10^{b}	8^{c}-9	11	11
—	10^{cd} (cf. 17^{cd})	9^{cd} (cf. 17^{cd})	—	—
11^{ab}	11^{ab}	10^{ab}	—	12^{ab}
11^{cd}	12^{cd}	10^{cd}	12^{ab}	12^{cd}
{607*	—	—	—	—
11^{ef}	12^{ab}	10^{ef}	12^{cd}	12^{ef}
12-16	12^{c}-16^{d}	11-15	—	14-18
17^{ab}	16^{ef}	16^{ab}	14^{ab}	19^{ab}
17^{cd}	17^{ab} r.	[17^{ab} r.]	14^{cd}	19^{cd}
App. 1 (No. 5) l. 1-5	—	[17^{c}-19]	—	—
App. 1 (No. 5) l. 6	—	20^{ab} (cf. 17^{ef})	—	—
App. 1 (No. 5) l. 7-8	—	—	—	—
App. 1 (No. 5) l. 9-32	—	[20^{c}-29]	—	—
17^{ef}	18^{ab} (cf. l. 4 of 610*)	30^{cd} (cf. l. 4 of 610*)	13	13
608* l. 1	[16^{gh}]	16^{cd}	—	—
" l. 2	—	—	—	—
609*	17^{cd}	30^{ab}	—	—
610* l. 1-2	18^{c}-19^{b}	30^{e}-31^{b}	—	—
" l. 3	[19^{cd}]	31^{cd}	—	—
" l. 4	[19^{ef} r.]	32 r.	—	—
—	—	33-34 r.	—	—
" l. 5-6	[19^{gh}]	35	—	—
" l. 7-8	19^{h}-20^{b}	36	—	—
18	20^{c}-21^{b}	37	15	20^{a-d}
19^{ab}	21^{cd}	38^{ab}	16^{ab}	—
611*	22-25	38^{c}-41^{d}	—	—
19^{cd}	26^{ab}	[41^{ef}]	16^{cd}	—
612*	—	—	—	—
20	26^{c}-27^{b}	42	17	—
613*	27^{c}-28^{b}	43	—	—
21^{ab}	28^{cd}	44^{ab}	18^{ab}	—
21^{cd}	29^{ab}	44^{cd}	18^{cd}	20^{ef}
614* l. 1	29^{cd}	44^{ef}	—	—
" l. 2-5	[29^{e-l}]	45-46^{d}	—	—
" l. 6	29^{mn}	46^{ef}	—	—
22-23	30-31	47-48	19-20	21-22
615*	[32^{a-d}]	49	—	—
24-25	32^{e}-33	50-51	21-22	23-24
617*	—	—	23	25
618*	—	—	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
26	34	52^{a-d}	24	26
—	—	[52^{ef}]	—	—
27	35	53	25	27
28	36	54	—	28
29-30	37-38	55-56	$29^{c}-31^{b}$	29-30
619*	—	—	—	—
(cf. 5.56.73-74 [including star passages])				
31	39	57	—	31
32^{ab}	40^{ab}	58^{ab}	31^{cd}	32^{ab}
620*	—	—	—	—
$32^{c}-33$	$40^{c}-41$	$58^{c}-59$	$32-33^{b}$	$32^{c}-33$
621*	—	—	33^{cd}	—
34	42	60	34	34
35^{ab}	43^{ab}	61^{ab}	26^{ab}	35^{ab}
35^{cd}	43^{cd}	61^{cd}	27^{ab}	35^{cd}
622*	—	—	27^{cd}	—
36^{ab}	44^{ab}	62^{ab}	26^{cd}	36^{ab}
$36^{c}-37$	$44^{c}-45$	$62^{c}-63$	$28-29^{b}$	$36^{c}-37$
38	46	64	35	38
623*	—	—	—	—
624*	47	[65]	—	—
26 $1-7^{b}$	28 $1-7^{b}$	28 $1-7^{b}$	28 $1-7^{b}$	22 $1-7^{b}$
{625*	—	—	—	—
$7^{c}-9^{b}$	$7^{c}-9^{b}$	$7^{c}-9^{b}$	$7^{c}-9^{b}$	$7^{c}-9^{b}$
626*	—	—	—	—
$9^{c}-10$	$9^{c}-10$	$9^{c}-10$	$9^{c}-10$	$9^{c}-10$
11-15	11-15	11-15	—	$11-15^{b}$
16^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	—	—
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	15^{cd}
17	17^{e-h}	18	—	16
18	17^{a-d}	17	—	17
19^{ab}	18^{ab}	19^{ab}	—	18^{ab}
19^{cd}	18^{cd}	19^{cd}	11^{ab}	18^{cd}
20^{ab}	19^{ab}	20^{ab}	—	19^{ab}
20^{cd}	19^{cd}	20^{cd}	11^{cd}	19^{cd}
27 1-4	29 1-4	29 1-4	14-15	23 1-4
5	5	5	—	5
6-8	6-8	6-8	16-18	6-8
28 1^{ab}	30 1^{ab}	30 1^{ab}	29 1^{ab}	24 1^{ab}
627*	—	—	—	—
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}
628*	—	—	—	—
2	2	2	2	2
629*	—	—	—	—
3-6	3-6	3-6	3-6	3-6
7^{ab}	7^{ab}	7^{ab}	—	7^{ab}
$7^{c}-8$	$7^{c}-8$	$7^{c}-8$	$7-8^{b}$	$7^{c}-8$
9	9	9	—	9
10-13	10-13	10-13	$8-12^{b}$	10-13
14	14	14	$13^{c}-14^{b}$	14
630*	—	—	$14^{c}-15^{b}$	15
15	15	15	$12^{c}-13^{b}$	16
$16-17^{b}$	$16-17^{b}$	$16-17^{b}$	$15^{c}-16$	$17-18^{b}$
17^{cd}	17^{cd}	17^{cd}	—	18^{cd}
18^{ab}	18^{ab}	18^{ab}	17^{ab}	19^{ab}
18^{cd}	18^{cd}	18^{cd}	18^{ab}	19^{cd}
631*	[19^{ab}]	18^{ef}	—	—
19	19^{c-f}	19	—	20

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
20^{ab}	20^{ab}	20^{ab}	17^{cd}	21^{ab}
20^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	—	21^{cd}
21-23^{b}	21-23^{b}	21-23^{b}	18^{c}-20	22-24^{b}
632*	—	—	—	—
23^{c}-24	23^{c}-24	23^{c}-24	21-22^{b}	24^{c}-25
25	25	25	—	26
26-27^{b}	26-27^{b}	26-27^{b}	22^{c}-23	27-28^{b}
633*	—	—	—	—
27^{cd}	27^{cd}	27^{cd}	24^{ab}	28^{cd}
28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	29^{ab}	29^{ab}
{634*	—	—	—	—
28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}	29^{cd}	29^{cd}
29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	—	29^{cd} fn.
29^{cd}	29^{cd}	29^{cd}	24^{cd}	29^{cd} fn.
30	30	30	25	30
31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	25^{ab}	31^{ab}
{635*	—	—	—	—
31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	25^{cd}	31^{cd}
32-33	32-33	32-33	26-27	32-33
34	34	34	30	34
{636*	—	—	—	—
35	35	35	31	35
36^{ab}	36^{ab}	36^{cd}	32^{ab}	36^{ab}
36^{cd}	36^{cd}	36^{ab}	—	36^{cd}
37-38	37-38	37-38	—	37-38
(cf. 5.2.37-38)				
39	39	39	—	39
40-41^{b}	40-41^{b}	40-41^{b}	32^{c}-33	40-41^{b}
639*	—	—	—	—
640*	—	—	34^{ab}	—
41^{cd}	41^{cd}	41^{cd}	34^{cd}	41^{cd}
42-43	42-43	42-43	—	42-43
641* l. 1	—	—	35^{ab}	44^{ab}
641(A)*	—	—	—	44^{cd}
,, (B)*	—	—	—	45^{ab}
641* l. 2	—	—	35^{cd}	45^{cd}
44	44	44	—	46
29 1^{ab}	31 1^{ab}	31 1^{ab}	30 1^{ab}	23 1^{ab}
642*	—	—	—	—
643*	—	—	—	—
1^{c}-2^{b}	1^{c}-2^{b}	1^{c}-2^{b}	1^{c}-2^{b}	1^{c}-2^{b}
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	2^{ab}
644*	—	—	—	—
645*	[3^{ab}]	3^{ab}	—	—
2^{ef}	[3^{cd}]	3^{cd}	—	2^{cd}
3-4	3^{c}-4	4-5	3-4	3^{c}-5^{b}
646*	—	—	—	5^{cd}
5	5	6	[illegible]	6
6^{ab}	6^{ab}	7^{ab}	[illegible]	7^{ab}
6^{cd}	6^{cd}	7^{cd}	[illegible]	7^{cd}
7-8^{b}	7-8^{b}	8-9^{b}	[illegible]	8-9^{b}
647*	—	—	[illegible]	9^{cd}
648*	8^{cd}	9^{cd}	—	—
8^{c}-f	9	[illegible]	—	—
650*	—	—	7	11
651*	10-14^{b}	[illegible]	[illegible]	12
9	14^{c}-15^{b}	[illegible]	—	—
10-11	15^{c}-16	[illegible]	—	[illegible]
652*	17	[illegible]	11-12	[illegible]
12	18	[illegible]	—	[illegible]
		[illegible]	—	[illegible]

Cnt. Ed.		Bom. Ed.		Kumbh. Ed.		Gorresio Ed.		Lahore Ed.	
30	1^{ab}	32	1^{ab}	32	1^{ab}		13^{ab}	26	1^{ab}
	653*		1^{cd}		1^{cd}		—		—
	1^{cd}		2^{ab}		2^{ab}		13^{cd}		1^{cd}
	654*		2^{cd}		2^{cd}		—		—
	—		3^{ab}		[3^{ab}]		—		—
			(cf. 2^{ab})		(cf. 2^{ab})				
	655* l. 1-3		3^{c}-4		3^{c}-4		—		—
	655(A)*		—		—		—		—
	" l. 4		5^{ab}		5^{ab}		—		—
	655(B)*		—		—		—		—
	655* l. 5-6		5^{c}-6^{b}		5^{c-f}		—		—
	2^{ab}		6^{cd} (r.)		6^{ab} (r.)		14^{ab}		2^{ab}
	2^{cd}		6^{ef}		6^{cd}		14^{cd}		2^{cd}
	656*		7		7		—		—
	3		8		8		15		3
	4		9		9		—		4
	5		10		10		16		5
	657*		11		11		—		—
	6-8		12-14		12-14		17-19		6
	658*		—		—		—		—
31	659*	33	—	33	—	31	—	27	—
	660*		1		1				—
	1-3		2-4		2-4		1-3		1-3
	4		5		5		—		9
	5-6		6-7		6-7^{cd}		4-5		4-5
	662*		[8^{ab}]		7^{ef}		—		—
	7		8^{c-f}		8		6		6
	8		9		9		—		7
	663*		10		10		—		—
	9		11		11		7		8
	10		12		12		8		10
	664*		13		13		—		—
	11		14		14		9		11
	665*		—		—		—		—
	666*		15		15		—		—
	12-13		16-17		16-17		10-11		12-13
	14-19		18-23		18-23		12-17		14-19
	669*		—		—		—		—
	20-22^{b}		24-26^{b}		24-26^{b}		18-20^{b}		20-22^{b}
	671*		—		—		—		—
	22^{c}-26		26^{c}-30		26^{c}-30		20^{c}-24		22^{c}-26
	27		31		31		—		27
	672*		—		—		—		28
32	1	34	1	34	1		25	28	1
	673*		—		—		—		2-3
	2		2		2		26		4
	674*		—		—		—		5^{ab}
	675*		—		—		—		—
	676*		—		—		—		—
	3		3		3		—		5^{c-f}
	4		4		4		27		6
	677* l. 1-3		—		—		28-29^{b}		—
	677* l. 4-5		—		—		—		—
	" l. 6-12		—		—		29^{c}-32		—
	678*		—		—		—		—
	5-6		5-6		5-6		—		7-8
	679*		—		—		—		9^{ab}
	7^{ab}		7^{ab}		7^{ab}		—		9^{cd}
	[680*		—		—		—		—
	7^{c}-11		7^{c}-11		7^{c}-11		—		9^{e}-13

Crit. Ed	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
682*	—	—	—	—
683*	[12^{ab}]	12^{ab}	—	—
12^{ab}	12^{cd}	12^{cd}	—	14^{ab}
684*	—	—	—	—
12^{cd}	12^{ef}	12^{ef}	—	14^{cd}
$13–14^{b}$	$13–14^{b}$	$13–14^{b}$	$33–34^{b}$	$15–16^{b}$
14^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	—	—
685*	—	—	—	—
$15–16^{b}$	$15–16^{b}$	$15–16^{b}$	—	—
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	34^{cd}	16^{cd}
686*	17	17	—	—
$17–18^{b}$	$18–19^{b}$	$18–19^{b}$	$35–36^{b}$	—
18^{cd}	19^{cd}	19^{cd}	36^{cd}	17^{ab}
19–20	20–21	20–21	38–39	$17^{c}–18$
21	22	22	37	19
22–24	23–25	23–25	40–42	20–22
25^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	43^{cd}	23^{ab}
687*	26^{cd}	26^{cd}	43^{ab}	23^{cd}
688*	—	—	44	—
25^{cd}	—	—	—	—
26	27	27	45	24
689*	—	—	$46–47^{b}$	$25–26^{b}$
$27–28^{b}$	$28–29^{b}$	28	$47^{c}–48$	$26^{c}–27$
690*	—	—	—	—
$28^{c}–29$	$29^{c}–31^{b}$	29–30	49–50	$28–29^{b}$
691*	—	—	—	$29^{c}–30$
692*	—	—	—	—
30	$31^{c}–32^{b}$	31	52	31
31	$32^{c}–33^{b}$	32	51	32
693*	—	—	—	—
$32–34^{c}$	$33^{c}–35^{c}$	$33–35^{c}$	$53–55^{c}$	$33–35^{c}$
694*	—	—	—	—
$34^{d}–37^{b}$	$36^{b}–38$	$35^{d}–38^{b}$	$55^{d}–58^{b}$	$35^{d}–38^{b}$
695*	—	—	$58^{c}–59^{b}$	$38^{c}–39^{b}$
$37^{c}–39$	39–40	$38^{c}–40$	$59^{c}–61$	$39^{c}–41$
696*	—	—	62	—
697*	—	—	—	42
33 1	35 1	35 1	32 1	29 1
698*	—	—	—	—
2	2	2	2	2
3	3	3	—	3
4	4	4	3	4
699*	—	—	—	—
5–6	5–6	5–6	4–5	5–6
$7–8^{b}$	$7–8^{b}$	$7–8^{b}$	—	$7–8^{b}$
700*	—	—	—	8^{cd}
$8^{c}–9^{b}$	$8^{c}–9$	$8^{c}–9$	—	$9–10^{b}$
10^{ab}	10^{ab}	10^{ab}	6^{ab}	10^{cd}
(cf. 5 29 6)				
10^{cd}	10^{cd}	10^{cd}	—	—
11	11	11	—	11
12	12	12	$7^{c}–8^{b}$	12
13	13	13	$6^{c}–7^{b}$	13
14^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	9^{cd}	14^{ab}
14^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	9^{ab}	14^{cd}
15	15	15	10	15
16^{ab}	16^{ab}	16^{ab}	8^{ab}	16^{ab}
16^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	11^{ab}	16^{cd}
703*	—	—	—	—
17^{ab}	17^{ab}	17^{ab}	13^{ab}	18^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
704*	17^{cd}	17^{cd}	—	—
17^{cd}	18^{ab}	18^{ab}	12^{cd}	18^{ab}
18^{abc}	18^{c}–19^{a}	18^{c}–19^{a}	13^{c}–14^{a}	19^{abc}
18^{d}–19^{a}	19^{bc}	19^{bc}	—	—
19^{b}	19^{d}	19^{d}	14^{b}	19^{d}
App. I (No 6)	—	—	—	—
19^{c-f}	20	20	11^{c}–12^{b}	17
20	21	21	—	21
21	22	22^{a-d}	14^{c}–15^{b}	20
705*	23^{ab}	[22^{ef}]	—	—
706*	23^{c}–24^{b}	23	—	—
22	24^{c}–25^{b}	24	18	23
23–25^{b}	25^{c}–27^{b}	25–27^{b}	—	24–26^{b}
25^{cd}	[27^{cd}]	27^{cd}	—	26^{cd}
26^{ab}	27^{ef}	28^{ab}	—	28^{ab}
{707*	—	—	—	27
26^{c}–28	28–30^{b}	28^{c}–30	—	28^{c}–30
708* l. 1–2	—	—	—	31
,, l. 3–4	—	—	—	—
29–32	30^{c}–34^{b}	31–34	—	32–35
709*	—	—	—	36^{ab}
33^{ab}	34^{cd}	35^{ab}	—	37^{cd}
33^{c}–34	35–36^{b}	35^{c}–36	—	36^{c}–37^{d}
710* l. 1–3	—	—	15^{c}–16	—
{ ,, l. 4–5	—	—	17	22
,, l. 8–16	—	—	19–23	—
35^{ab}	36^{cd}	37^{ab}	32^{ab}	38^{ab}
35^{c}–36	37–38^{b}	37^{c}–38	—	38^{c}–39
37^{ab}	38^{cd}	39^{ab}	32^{cd}	40^{ab}
37^{cd}	39^{ab}	39^{cd}	—	40^{cd}
711* l. 1–2	—	—	31	—
38	39^{c}–40^{b}	40	33	41^{a-d}
712*	—	—	—	41^{ef}
39^{ab}	[40^{cd}]	41^{ab}	—	42^{ab}
39^{cd}	40^{ef}	41^{cd}	—	42^{cd}
40	41	42	34	43
41	42	43	—	44
713*	—	—	—	—
42–45	43–46	44–47	35–38	45–48
46	47	48	39	—
47	48	49	—	49
716*	49	50	—	—
48	50	51	—	50
717*	—	—	—	—
49	51	52	—	51
50–51^{b}	52–53^{b}	53–54^{b}	—	30 1–2^{b}
719*	—	—	—	—
51^{cd}	53^{cd}	54^{cd}	—	2^{cd}
720*	54	55	—	—
52^{ab}	55^{ab}	56^{ab}	—	3^{ab}
*721	—	—	—	—
52^{cd}	55^{cd}	56^{cd}	—	3^{cd}
—	—	—	—	4^{a-d}
722*	—	—	—	4^{ab} fn.
723*	—	—	—	4^{cd}
53^{ab}	56^{ab}	57^{ab}	—	5^{ab}
724*	—	—	—	5^{cd}
725*	—	—	—	5^{cd} fn.
53^{c}–55	56^{c}–58	57^{c}–59	—	5^{e}–7^{b}
726* l. 1	59^{ab}	—	23^{cd}	7^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
726 l. 2	—	—	24^{ab}	8^{ab}
727*	59^{cd}	60^{ab}	—	—
56	60–61^{b}	60^{c}–61	24^{c}–25	8^{c}–9
57	61^{c}–62^{b}	62	—	10
58^{ab}	62^{cd}	63^{ab}	{ 26^{ab}	11^{ab}
58^{cd}	63^{ab}	63^{cd}	„	—
59^{ab}	63^{cd}	64^{ab}	26^{cd}	11^{cd}
59^{cd}	64^{ab}	64^{cd}	—	—
60–61	64^{c}–66^{b}	65–66	27–28	12–13
62^{a-d}	66^{c}–67^{b}	67	—	14
731*	67^{cd}	68^{ab}	—	15^{cd}
62^{ef}	68^{ab}	68^{cd}	—	15^{ab}
732*	68^{c}–69^{b}	69	—	—
63^{ab}	69^{cd}	70^{ab}	—	16^{ab}
63^{cd}	70^{ab}	70^{cd}	29^{cd}	16^{cd}
733* l. 1	—	—	29^{ab}	—
„ l. 3–4	—	—	30	—
734*	—	—	—	—
64^{abc}	70^{c}–71^{a}	71^{abc}	—	17^{bc}
735*	—	—	—	—
64^{d}	71^{b}	71^{d}	—	17^{d}
65–66	71^{c}–73^{b}	72–73	—	22–23
67–68^{b}	73^{c}–74	74–75^{b}	—	31 9–10^{b}
736*	—	—	—	10^{c}–11^{b}
68^{c}–70	75–77^{b}	75^{c}–77	—	11^{c}–13
737*	—	—	—	14
71^{ab}	77^{cd}	78^{ab}	—	15^{ab}
71^{cd}	78^{ab}	78^{cd}	—	15^{ab} fn. l. 1
738*	—	—	—	15^{ab} fn. l. 2
739*	—	—	—	15^{ab} fn. l. 3
72	78^{c}–79^{b}	79	—	15^{c-f}
73^{ab}	79^{cd}	80^{ab}	40^{ab}	30 18^{ab}
740*	—	—	—	—
73^{c}–74	80	80^{c}–81	40^{c}–41	18^{c}–19
741*	—	—	—	—
75	81–82^{b}	82–83^{b}	42–43^{b}	20–21^{b}
742*	—	—	43^{cd}	21^{cd}
743*	—	—	—	—
744*	—	—	—	—
745*	82^{cd}	83^{cd}	—	—
76^{ab}	83^{ab}	84^{ab}	33 15^{ab}	32 1^{ab}
76^{cd}	83^{cd}	84^{cd}	14^{cd} (cf. l. 28 of App. 1 [No. 7])	1^{cd}
77^{ab}	84^{ab}	85^{ab}	15^{cd}	2^{ab}
746* l. 1–2	—	—	16	2^{c}–3^{b}
746* l. 3	—	—	—	3^{cd}
„ l. 4–5	—	—	17	4
746(A)*	—	—	—	—
746* l. 6–12	—	—	18–21^{b}	5–7
747*	—	—	32 46–47^{b}	—
77^{cd}	84^{cd}	85^{cd}	47^{cd}	31 19^{cd}
748*	—	—	—	—
78^{a-d}	85	86	48	—
78^{e}–79	86	87	—	—
			—	—
751*	87	88	—	—
80	88	89	—	30 24
752*	—	—	—	25
753*	—	—	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
App. 1 (No. 7) l. 1-12	—	—	33 1-6	31 1-6
App. 1 (No. 7) l. 13-14	—	—	7	6^{cd} fn.
App. 1 (No. 7) l. 15-16	—	—	8	7
App. 1 (No. 7) l. 17-27	—	—	$9-14^{b}$	7^{cd} fn.
34 1	36 1	36 1	—	8
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	—	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	32 44^{ab}	17^{ab}
751*	—	—	45	16
755*	3^{ab}	3^{ab}	—	—
2^{ef}	3^{cd}	3^{cd}	—	17^{cd}
—	—	[3^{ef}]	—	—
3^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	—	18^{ab}
756*	—	—	—	$18^{c}-19^{b}$
3^{cd}	4^{cd}	4^{cd}	—	19^{cd}
4	5	5	—	20
(cf. 33 77^{c-d})				
5^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	—	21^{ab}
757*	—	—	—	21^{cd}
5^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	—	—
6	7	7	33 $21^{c}-22^{b}$	32 9
758*	—	—	—	—
7-10	8-11	8-11	$22^{c}-26^{b}$	10-13
759*	—	—	—	14-15
11	12	12	$26^{c}-27^{b}$	16
12-13	13-14	13-14	—	31 22-23
760*	—	—	—	—
761*	—	—	—	—
762*	—	—	—	—
763*	—	—	—	—
$14-15^{b}$	$15-16^{b}$	$15-16^{b}$	$27^{c}-28$	32 $18-19^{b}$
15^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	29^{ab}	17^{cd}
16	17	17	$29^{c}-30^{b}$	20
{764*	—	—	—	—
765*	—	—	—	—
766*	—	—	$30^{c}-31^{b}$	21
17-19	18-20	18-20	$31^{c}-34^{b}$	$22-24^{d}$
20	21	21	$34^{c}-35^{b}$	25
21	22	22	—	36
767*	—	—	—	37
22^{ab}	23^{ab}	23^{ab}	35^{cd}	26^{ab}
768* l. 1-5	—	—	$36-38^{b}$	$26^{c}-28$
—	—	—	38^{cd}	—
			(r. cf. 34^{ab})	
768* l. 6	—	—	35^{ef}	24^{ef}
" l. 7-10	—	—	39	39
22^{cd}	23^{cd}	23^{cd}	—	17^{ab}
769*	—	—	—	19^{cd}
23-24	24-25	24-25	$44^{c}-45$	38-39
(770*	—	—	—	—
25-26	26-27	26-27	46-47	40-41
771*	—	—	—	42
27-28	28-29	28-29	40-41	30-31
29^{ab}	30^{ab}	30^{ab}	—	32^{ab}
{774* l. 1-2	—	—	42^{ab}	32^{cd}
" l. 3-4	—	—	—	33^{ab}
29^{cd}	30^{cd}	30^{cd}	42^{cd}	33^{cd}

Crit. Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
775*	—	—	—	34
776*	—	—	$43-44^{b}$	$35-36^{b}$
30	31	31	—	43
$31-32^{b}$	$32-33^{b}$	$32-33^{b}$	34 $1-2^{b}$	33 $1-2^{b}$
778*	—	—	2^{cd}	2^{cd}
779*	33^{cd}	33^{cd}	—	—
780*	—	—	—	—
$32^{c}-33^{b}$	34	34	4	—
33^{e-f}	35	35	3	3
782*	—	—	—	4
34-35	36-37	36-37	5-6	31 21-22
783*	—	—	7^{ab}	—
36-37	38-39	38-39	$7^{c}-9^{b}$	23-24
784* l 1	—	—	9^{cd} (cf 782*)	33 16^{ab}
" l 2	—	—	10^{ab} (cf 783*)	—
38	40	40	—	34 25
39	41	41	$10^{c}-11^{b}$	33 5
786* l 1-3	—	—	$11^{c}-12$	$6-7^{b}$
786(A)*	—	—	—	—
786* l 4-10	—	—	$13-16^{b}$	7-10
786(B)*	—	—	—	—
786* l 11-12	—	—	$16^{c}-17^{b}$	11
40-41	42-43	42-43	$17^{c}-19^{b}$	12-13
787*	—	—	—	—
42-43	44-45	44-45	$19^{c}-21^{b}$	$14-15^{d}$
788* l 1	—	—	—	15^{ef}
" l 2	—	—	—	16^{cd}
789* l 1-2	—	—	21^{c-f}	—
" l 3-6	—	—	22	18
44	46	46	23	17
45	47	47	—	31 24
790*	—	—	—	—
791*	—	—	—	—
35 $1-9^{a}$	37 $1-9^{a}$	37 $1-9^{a}$	35 $1-9^{a}$	34 $1-9^{a}$
794* from the prior half of l 1 up to the post half of l 2	—	—	9^{bc}	—
9^{bcd}	9^{bcd}	9^{bcd}	$9^{d}-10^{b}$	9^{bcd}
795*	—	—	10^{cd}	—
10-11	10-11	10-11	11-12	10-11
12	12	—	13	12
796*	—	—	—	—
13^{ab}	13^{ab}	—	14^{ab}	13^{ab}
798*	—	—	—	—
13^{cd}	13^{cd}	—	14^{cd}	13^{cd}
14-19	14-19	12-17	15-20	14-19
801*	—	—	—	—
20 (cf 34 $32-33^{b}$)	20	18	—	20
21-22	21-22	19-20	—	25-27
23-24	23-24	21-22	21-22	28-29
805*	—	—	23	—
25-26	25-26	23-24	24-25	30-31
27^{ab}	27^{ab}	25^{ab}	—	32^{ab}
27^{cd}	27^{cd}	25^{cd}	26^{ab}	32^{cd}
806*	—	—	26^{cd}	—
28-29	28-29	26-27	27-28	33-34

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
807*	—	—	29	35
808*	—	—	—	—
30	30	28	30	36
810*	—	—	—	37
31	31	29	—	38
32–33^{ab}	32–33^{ab}	30–31^{ab}	31–32^{ab}	39–40^{ab}
33^{cd}–34^{ab}	33^{cd}–34^{ab}	31^{cd}–32^{ab}	—	40^{cd}–41^{ab}
34^{cd}	34^{cd}	32^{cd}	32^{cd}	41^{cd}
35^{ab}	35^{ab}	33^{ab}	—	—
35^{cd}	35^{cd}	33^{cd}	—	42^{ab}
36–40	36–40	34–38	33–36	42^{cd}–46
813*	—	—	—	—
41–45	41–45	39–43	37–41	47–51
46	46	44	—	52
47	47	45	42	53
816*	—	—	—	54
48–57	48–57	46–55	—	55–64
818*	—	—	—	—
58	58	56	—	65
59	59	57	—	—
60^{ab}	60^{ab}	58^{ab}	—	66^{ab}
820*	—	—	—	66^{cd}–69^{ab}
821*	—	—	—	—
60^{cd}–61	60^{cd}–61	58^{cd}–59	—	69^{cd}–70
822*	—	—	—	71
823*	—	—	43	72
824*	—	—	—	—
62^{ab}	62^{ab}	60^{ab}	44^{cd}	73^{cd}
62^{cd}	62^{cd}	60^{cd}	44^{ab}	73^{ab}
63	63	61	45	74
826* l. 1	—	—	46^{ab}	—
826(A)*	—	—	—	—
826* l. 2	—	—	46^{cd}	—
64^{ab}	64^{ab}	62^{ab}	47^{ab}	75^{ab}
827*	—	—	—	75^{cd}
64^{cd}	64^{cd}	62^{cd}	47^{cd}	75^{ef}
65–67	65–67	63–65	—	76–78
68	68	66	48	79
36 1–7	38 1–7	38 1–7	36 1–7	35 1–7
830*	—	—	—	—
8	8	8	—	8
831*	—	—	—	—
9^{ab}	9^{ab}	9^{ab}	8^{ab}	—
832*	—	—	—	—
9^{cd}	9^{cd}	9^{cd}	8^{cd}	—
10	10	10	9	9
833*	—	—	—	—
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	10^{ab}	10^{cd}
11^{cd}	11^{cd}	11^{cd}	10^{cd}	10^{ab}
App. I (No. 8) l. 1–15	—	—	11–18	—
App. I (No. 8) l. 16 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 17	—	—	19^{ab}	—
App. I (No. 8) l. 17 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 18–20	—	—	19^{cd}–20	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
App. I (No. 8) l. 20 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 21-22	—	—	21	—
App. I (No. 8) l. 22 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 23	—	—	22^{ab}	—
App. I (No. 8) l. 23 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 24	—	—	22^{cd}	—
App. I (No. 8) l. 24 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 25-34	—	—	23-27	—
App. I (No. 8) l. 34 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 35-36	—	—	28	—
App. I (No. 8) l. 36 fn.	—	—	—	—
App. I (No. 8) l. 37-40	—	—	29-30	—
11-14	12-14	12-14	31-33	11-13
834*	—	—	—	$14-15^{b}$
—	—	—	—	15^{cd}
835*	—	—	34	—
15	21^{cd}	21^{cd}	—	22^{ab}
836* l. 1	22^{ab}	21^{ef}	—	—
" l. 2-3	22^{c-f}	22	—	$22^{c}-23^{b}$
" l. 4-5	23	23	—	—
" l. 6-7	[24^{a-d}]	24	—	—
" l. 8	24^{ef}	25^{ab}	—	—
16-20	15-19	15-19	35-37	16-20
838*	—	—	40^{ab}	—
21^{ab}	20^{ab}	20^{ab}	40^{cd}	21^{ab}
21^{cd}	20^{cd}	20^{cd}	41^{ab}	23^{cd}
839*	21^{ab}	21^{ab}	—	21^{ef}
22-25	$24^{e}-28$	$25^{c}-29$	—	24-27
$26-27^{b}$	$29-30^{b}$	$30-31^{b}$	$41^{c}-42^{b}$	$28-29^{b}$
842*	30^{cd}	31^{cd}	—	—
27^{c-f}	31	32	$42^{c}-43^{b}$	29^{c-f}
843*	—	—	—	—
844*	—	—	$43^{c}-44^{b}$	30
28^{ab}	32^{ab}	33^{ab}	—	31
845*	—	—	—	—
28^{cd}	32^{cd}	33^{cd}	—	31^{cd}
846*	—	—	—	—
29^{ab}	33^{ab}]	34^{ab}	—	32^{ab}
29^{cd}	33^{cd}	34^{cd}	—	—
29^{ef}	[34^{ab}]	34^{ef}	44^{cd}	—
30	34^{c-f}	35	45	$32^{c}-33^{b}$
848*	[35^{ab}]	35^{ab}	—	—
31	35^{cd}	35^{cd}	46^{ab}	33^{cd}
850*	35^{ef}	36^{ef}	—	—
851*	—	—	—	—
32	36	37	—	34
33	37	38	$46^{c}-47^{b}$	35
34^{ab}	38^{ab}	39^{ab}	45^{cd}	43^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
853*	38^{cd}	39^{cd}	—	—
34^{cd}	39^{ab}	40^{ab}	45^{ab}	43^{cd}
35^{ab}	39^{cd}	40^{cd}	56^{ab}	44^{ab}
854*	—	—	—	—
855*	—	—	56^{cd}	44^{cd}
35^{cd}	40^{ab}	41^{ab}	57^{ab}	45^{ab}
856*	—	—	—	—
35^{ef}	40^{cd}	41^{cd}	—	—
857*	—	—	—	—
36	41	42	47^{c}–48^{b}	36
37–41	42–46	43–47	49^{a}–54^{b}	37–41
859*	—	—	54^{c}–55	42–43^{b}
—	47–51 (The lines of 38.12–16 [var.])	48–52 (The lines of 38.12–16 [var.])	—	—
860*	52–53^{b}	53–54^{b}	—	—
861*	[53^{cd}]	54^{cd}	—	—
42	53^{e}–54^{b}	55	57^{c}–58^{b}	45^{c}–46
862*	—	—	58^{c}–59^{b}	—
43–45	54^{c}–57	56–58	59^{c}–62	47–49
46	58	59	64^{c}–65^{b}	51^{c}–52^{b}
863*	—	—	—	—
47–48^{b}	59–60^{b}	60–61^{b}	63–64^{b}	50–51^{b}
48^{c}–49^{b}	60^{c}–61^{b}	61^{c}–62^{b}	65^{c}–66^{b}	52^{c-f}
864*	—	—	—	53
49^{cd}	61^{cd}	62^{cd}	67^{ab}	54^{cd}
865*	—	—	—	—
866*	—	—	67^{c}–68	55–56^{b}
49^{ef}	62^{ab}	63^{ab}	66^{cd}	54^{ab}
867*	62^{c}–63	63^{c}–64	—	—
50–51	64–65	65–67^{b}	67–71^{b}	56^{c}–58
865* l. 1–4	—	—	71^{c}–73^{b}	59–60
868(A)*	—	—	—	—
868* l. 5	—	—	73^{cd}	61^{ab}
52	66	67^{c-f}	74	61^{c-f}
53	67	68	—	62
54^{ab}	68^{ab}	69^{ab}	75^{ab}	63^{ab}
869*	—	—	—	63^{cd}
870*	—	—	—	—
54^{cd}	68^{cd}	69^{cd}	75^{cd}	64^{cd}
871*	—	—	76^{ab}	64^{ab}
872*	—	—	—	—
55	69	70	76^{e-f}	65
873*	—	—	—	—
56	70	71	77	66^{c}
37 1–4^{b}	39 1–4^{b}	39 1–4^{b}	—	36 1–4^{b}
4^{cd}	4^{cd}	4^{ef}	—	4^{cd}
874*	5^{ab}	4^{cd}	—	—
5–7	5^{c}–8^{b}	5–7^{b}	—	5–7
875*	8^{cd}	7^{cd}	—	—
8 (= 5.38.22)	9	8	—	—
9^{ab}	10^{ab}	9^{ab}	—	8^{ab}
876*	—	—	—	—
9^{cd}	10^{cd}	9^{cd}	—	8^{cd}
877*	—	—	—	—
10–20	11–21	10–20	(for 10, 13^{ab}; 14^{c}–16^{f}, l. 1–2; l. 5–10 of 901*)	9–19
879*	—	—	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed.
21-27	22-28	21-27	—	20-26
28	29	28	—	27
880* l. 1-2	—	—	—	—
" l. 3-4	—	—	—	28
29-32	30-33	29-32	—	29-32
881*	—	—	—	—
$33-37^{b}$	$34-38^{b}$	$33-37^{b}$	—	$33-37^{b}$
882*	—	—	—	—
$37^{c}-47$	$38^{c}-48$	$37^{c}-47^{d}$	—	$37^{c}-47$
884*	—	47^{ef}	—	—
48-49	49-50	48-49	—	48-49
885*	—	—	—	—
50-53	51-54	50-53	(for 50 cf. l. 11-12 of 901*)	50-53
38 1-2	40 1-2	40 1-2	37 1-2	37 1-2
888*	—	—	—	—
3-6	3-6	3-6	3-6	3-6
890*	—	—	7^{ab}	—
$7-8^{b}$	$7-8^{b}$	$7-8^{b}$	$7^{c}-8$	$7-8^{b}$
$8^{c}-9$	$8^{c}-9$	$8^{c}-9$	$9^{c}-10$	$8^{c}-9$
10	10	10	9^{ab}	10
11	11	11	11	11
892*	—	—	—	—
12-13	12-13	12-13	—	12-13
893*	—	—	—	—
$14-18^{b}$	$14-18^{b}$	$14-18^{b}$	—	$14-18^{b}$
894*	—	—	—	18^{cd}
18^{cd}	18^{cd}	18^{cd}	—	19^{ab}
895*	—	—	—	—
$18^{e}-20^{b}$	19-20	$18^{e}-20^{b}$	—	19^{cd}, $21-22^{b}$
20^{c-f}	21	20^{c-f}	$22^{c}-23^{b}$	$22^{c}-23^{b}$
897*	—	—	23^{cd}	23^{cd}
898*	—	—	24	—
21	22	21	12 (cf. 37.7)	24
22 (= 37.8)	23	22	13 (cf. 37.9)	25
901* l. 1-2 (= 37.10)	—	—	14	—
" l. 3-4	—	—	15	—
" l. 5-10 (= 37.13^{ab} and $14^{c}-16$)	—	—	16-18	—
901* l. 11-12 (= 37.50)	—	—	19	—
901* l. 13-17	—	—	$20-22^{b}$	—
23	24	23	25	26
903*	—	—	—	—
904*	—	—	26	20
24	25	24	27	27
39 1-3	41 1-3	41 1-3	28-30	38 1-3
906*	—	—	—	—
4-5	4-5	4-5	31-32	4-5
908*	—	—	—	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	33^{ab}	6^{ab}
909*	—	—	33^{cd}	6^{cd}
910*	—	—	—	—
$6^{c}-8^{b}$	$6^{c}-8^{b}$	$6^{c}-8^{b}$	$33^{c}-35^{b}$	$6^{c}-8^{b}$
911*	—	—	—	—
8^{cd}	8^{cd}	8^{cd}	35^{cd}	8^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
App. 1 (No. 9) l. 7-27	—	—	$4-14^{b}$	—
36	44	43	—	60
41 1-2	43 1-3	43 1-3	38 —	39 —
946*	4	4	—	—
3	5	5	27	29
4-7	6-9 (r. cf. 40.31-34)	6-9 (r. cf. 40.31-34)	28-31 (cf. 45-46) for 30 and 31	34-37
{949*	—	—	—	—
8-9	10-11 (r. cf. 40.35-36)	10-11 (r. cf. 40.35-36)	32-33	38-39
10^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	34^{ab}	40^{ab}
950*	—	—	—	—
10^{c}	12^{c}	12^{c}	34^{c}	40^{c}
951*	—	—	—	—
10^{d}	12^{d}	12^{d}	34^{d}	40^{d}
952*	—	—	35-36	41-42
11^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	—	—
11^{c-f}	$13^{c}-14^{b}$	13^{c-f}	—	50
—	$14^{c}-15^{b}$ r. (cf. 40.27)	14 r. (cf 40-27)	—	—
953*	—	—	—	—
12	$15^{c}-16^{b}$	15^{a-d}	—	(cf 929*)
13	16^{cd}	15^{ef}	—	51^{ab}
954*	—	—	—	51^{cd}
14	$17-18^{b}$	$16-17^{b}$	—	—
955*	—	—	—	—
956*	$18^{c}-19^{b}$	$17^{c}-18^{b}$	—	—
15^{ab}	19^{cd}	18^{cd}	—	52^{ab}
15^{cd}	20^{ab}	18^{ef}	44^{cd}	52^{cd}
—	—	—	45-46 r. (cf. 30-31)	—
16	$20^{c}-21^{b}$	19^{a-d}	47	53
957*	—	—	—	54-55
958*	—	—	—	—
959*	$21^{c}-24^{b}$	$19^{e}-22^{b}$	—	—
17-18	$24^{c}-25$	$22^{c}-23$	48-49	56-57
960* l. 1	—	—	—	58^{ab}
" l. 2-3	—	—	$50^{c}-51^{b}$	$58^{c}-59^{b}$
42 1-2	44 1-2	44 1-2	39 $14^{c}-18^{b}$	40 1-2
961*	—	[$3-4^{b}$]	—	—
962* l. 1	—	[4^{cd}]	—	—
" l. 2-3	—	[7^{c-f}]	—	—
3-4	3-4	5-6	$16^{c}-18^{b}$	3-4
963*	—	[7^{ab}]	—	—
$5-7^{a}$	$5-7^{a}$	$8-10^{a}$	$18^{c}-20^{c}$	$5-7^{a}$
964*	—	—	—	—
$7^{b}-8$	$7^{b}-8$	$10^{b}-11$	$20^{d}-22^{b}$	7-8
965*	9	12^{a-d}	—	—
9^{ab}	10^{ab}	12^{ef}	22^{cd}	9^{ab}
$9^{c}-11^{b}$	$10^{c}-12^{b}$	$13-14^{b}$	23-24	$9^{c}-11^{b}$
968*	—	—	—	—
$11^{c}-14$	$12^{c}-15$	$14^{c}-17$	$25-28^{b}$	$11^{c}-14$
969*	—	—	—	—
15-17	16-18	18-20	$28^{c}-30^{b}$	15-17
971*	—	—	—	—
18^{ab}	19^{ab}	21^{ab}	31^{cd}	18^{ab}
972*	—	—	—	—
$18^{c}-19$	$19^{c}-20$	$21^{c}-22$	$31^{e}-32$	$18^{c}-19$

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
912*	—	—	—	—
913*	9	9	—	—
9-12	10-13	10-13	36-39	9-12
13	14	14	—	13
915*	—	—	—	14
14	15	15	40	15
916*	—	—	—	—
15	16	16	41	16
917*	17-18	17-18	—	—
16	19	19	42	17
918*	—	—	—	—
919*	20	20	—	—
17	21	21	43	18
40 920*	42 —	42 —	38 —	39 1
1-10	1-10	1-10	1-10	2-11
921*	—	—	—	—
11-14	11-14	11-14	11-14	12-15
925*	—	—	—	—
15-16	15-16	15-16	$15-16^{b}$	16-17
17^{ab}	17^{ab}	17^{ab}	—	18^{ab}
$17^{c}-22$	$17^{c}-22$	$17^{c}-22$	$16^{c}-21$	$18^{c}-23$
927*	23	23	—	—
23-25	24-26	24-26	22-24	24-26
928*	—	—	25-26	27-28
26	27	27	36	30
27	28	28	—	31
	(cf. 41 $14^{c}-15^{b}$)	(cf. 41 14)		
929*	—	—	—	32 (cf. 41.12*)
930*	—	—	—	—
931*	—	—	37^{ab}	33^{ab}
932*	29	29	—	—
28^{ab}	30^{ab}	30^{ab}	—	—
28^{cd}	30^{cd}	30^{cd}	37^{cd}	33^{cd}
—	31-36 (cf. 41 4-9)	31-36 (cf. 41 4-9)	—	—
$29-31^{b}$	$37-39^{b}$	$37-39^{b}$	$38-40^{b}$	$43-45^{b}$
933*	—	—	40^{cd} (cf. 41 13)	—
$31^{c}-32$	$37^{c}-41^{b}$	39^{c-f}	41 42^{b}	$45^{c}-46^{b}$
934*	41^{cd}	(39^{ef})	—	46^{cd}
33	$41^{e}-42^{b}$	40^{a-d}	—	47
935*	—	—	—	—
937*	—	—	—	—
34^{ab}	42^{ab}	41^{ab}	42^{cd}	48^{ab}
939*	—	—	—	—
34^{cd}	42^{cd}	41^{cd}	43^{ab}	48^{cd}
940*	—	—	$43^{c}-44^{b}$	—
941*	—	—	—	—
35^{ab}	43^{ab}	42^{ab}	50^{ab}	49^{ab}
942*	—	—	—	—
943*	—	—	—	49^{cd}
944*	—	—	—	—
35^{cd}	43^{cd}	42^{cd}	51^{cd}	59^{cd}
945*	—	—	51^{ef}	59^{ef}
946*	—	—	—	—
(for l. 2 cf. 929*)				
947*	—	—	—	—
App. I (No. 9) l. 1-6	—	—	39 1-3	59^{ef} (n.

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
App. 1 (No. 9) l. 7–27	—	—	$4-14^b$	—
36	44	43	—	60
41 1–2	43 1–3	43 1–3	38 —	39 —
948*	4	4	—	—
3	5	5	27	29
4–7	6–9 (r. cf. 40.31–34)	6–9 (r. cf. 40.31–34)	28–31 (cf. 45.46) for 30 and 31	34–37
{949*	—	—	—	—
8–9	10–11 (r. cf. 40.35–36)	10–11 (r. cf. 40.35–36)	32–33	38–39
10^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	34^{ab}	40^{ab}
950*	—	—	—	—
10^c	12^c	12^c	34^c	40^c
951*	—	—	—	—
10^d	12^d	12^d	34^d	40^d
952*	—	—	35–36	41–42
11^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	—	—
11^{c-f}	13^c-14^b	13^{c-f}	—	50
—	14^c-15^b r. (cf. 40.27)	14 r. (cf. 40-27)	—	—
953*	—	—	—	—
12	15^c-16^b	15^{a-d}	—	(cf 929*)
13	16^{cd}	15^{ef}	—	51^{ab}
954*	—	—	—	51^{cd}
14	$17-18^b$	$16-17^b$	—	—
955*	—	—	—	—
956*	18^c-19^b	17^c-18^b	—	—
15^{ab}	19^{cd}	18^{cd}	—	52^{ab}
15^{cd}	20^{ab}	18^{ef}	44^{cd}	52^{cd}
—	—	—	45–46 r. (cf. 30-31)	—
16	20^c-21^b	19^{a-d}	47	53
957*	—	—	—	54–55
958*	—	—	—	—
959*	21^c-24^b	19^e-22^b	—	—
17–18	24^c-25	22^c-23	48–49	56–57
960* l. 1	—	—	—	58^{ab}
" l. 2–3	—	—	50^c-51^b	58^c-59^b
42 1–2	44 1–2	44 1–2	39 14^c-18^b	40 1–2
961*	—	[$3-4^b$]	—	—
962* l. 1	—	[4^{cd}]	—	—
" l. 2–3	—	[7^{c-f}]	—	—
3–4	3–4	5–6	16^c-18^b	3–4
963*	—	[7^{ab}]	—	—
$5-7^a$	$5-7^a$	$8-10^a$	18^c-20^c	$5-7^a$
964*	—	—	—	—
7^b-8	7^b-8	10^b-11	20^d-22^b	7–8
965*	9	12^{a-d}	—	—
9^{ab}	10^{ab}	12^{ef}	22^{cd}	9^{ab}
9^c-11^b	10^c-12^b	$13-14^b$	23–24	9^c-11^b
968*	—	—	—	—
11^c-14	12^c-15	14^c-17	$25-28^b$	11^c-14
969*	—	—	—	—
15–17	16–18	18–20	28^c-30^b	15–17
971*	—	—	—	—
18^{ab}	19^{ab}	21^{ab}	31^{cd}	18^{ab}
972*	—	—	—	—
18^c-19	19^c-20	21^c-22	31^e-32	18^c-19

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
29	29	29	15	29^{c}–30^{b}
30–31	30–31	30–31	—	30^{c}–32^{b}
32–36	32–36	32–36^{d}	16–20	32^{c}–37^{b}
37	37^{ab}	36^{ef}	—	37^{cd}
38–39	37^{c}–38	37–38	21–22	38–39
46 1–3^{b}	48 1–3^{b}	48 1–3^{b}	43 1–3^{b}	44 1–3^{b}
1003*	3^{cd}	3^{cd}	—	—
3^{c}–6^{b}	4–6^{b}	4–6^{b}	3^{c}–6^{b}	3^{c}–6^{b}
1005*	—	—	6^{cd}	6^{cd} fn.
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	7^{ab}	6^{cd}
1006*	—	—	—	—
7	7	7	7^{c-f}	7
1007*	8^{ab}	8^{ab}	—	—
8^{abc}	8^{cde}	8^{cde}	8–9^{a}	8–9^{a}
1008*	—	—	—	—
8^{d}	8^{f}	8^{f}	9^{b}	9^{b}
1010*	—	—	9^{cd}	9^{cd}
9–10	9–10	9–10	10–11	10–11
1011*	11–12	11–12	—	—
11–13	13–15	13–15	12–14	12–14
14–15	16–17	16–17	—	15–16
16	18	18	15	17
17–18	19–20	19–20	44 1–2	18–19
1012*	—	—	—	—
19–21	21–23	21–23	—	20–22
22–25	24–27	24–27	3–6	23–26
26–28	28–30	28–30	—	27–29
29–30	31–32	31–32	7–8	30–31
1013*	—	—	—	—
31^{ab}	33^{ab}	33^{ab}	9^{ab}	32^{ab}
1014*	—	—	—	—
31^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	9^{cd}	32^{cd}
32^{abc}	34^{abc}	34^{abc}	—	33^{abc}
1015*	—	—	—	33^{f}–34^{e}
32^{d}	34^{d}	34^{d}	—	34^{d}
1016*	—	—	—	35^{ab}
33	35	35	10	35^{c-f}
1017*	—	—	—	—
34	36	36	—	36
1018* l. 1	—	—	—	—
„ l. 2–6	—	—	—	37–38
35	37	37	—	39
36	38	38	11	40
37–39	39–41	39–41	—	41–43
40	42	42	17	44
1020*	—	—	—	—
41–43	43–45	43–45	—	45–47
1021*	—	—	—	48
44	46	46	12	49
45	47	47	18	50
46	48	48	—	51
47–48	49–50	49–50	13–14	52–53
1023*	—	—	—	—
49	51	51	15	54
1025*	—	—	16	—
50	52	52	19	55
51–57	53–59	53–59	—	56–62
58–59	60–61	60–61	20–21	63–64
47 1–4^{b}	49 1–4^{b}	49 1–4^{b}	45 1–4^{b}	45 1–4^{b}
1027*	—	—	—	4^{cd}

Crit. Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
974*	—	—	33	20
43 1-10	45 1-10	45 1-10	40 1-10	41 1-10
977*	—	—	—	—
11-13^{b}	11-13^{b}	11-13^{b}	11-13^{b}	11-13^{b}
13^{cd}	13^{cd}	13^{cd}	—	13^{cd}
978*	—	—	—	—
14-15	14-15	14-15	13^{c}-14	14-15
979*	16	16	—	—
16	17	17	15	16
44 1-3	46 1-3	46 1-3	41 1-3	42 1-3
980*	—	—	—	4^{ab}
4	4	4	4	4^{c-f}
5	5	5	5	5
6^{a-d}	6	7^{a-d}	6	6^{c}-7^{b}
981* l 1	7^{ab}	[6^{ab}]	7^{ab}	6^{ab}
" l 2	7^{cd}	[6^{cd}]	7^{cd}	—
6^{e}-7^{b}	8	7^{e}-8^{b}	8	7^{c}-8^{b}
982*	—	—	—	8^{c}-9
983*	—	—	9^{ab}	9^{cd} fn.
7^{cd}	9^{ab}	8^{cd}	9^{cd}	10^{ab}
985*	—	—	—	—
8	9^{c}-10^{b}	9	10	10^{c}-11^{b}
—	10^{c}-11^{b}	—	—	—
	(1 cf 4)			
9^{ab}	11^{cd}	10^{ab}	11^{ab}	11^{cd}
986*	—	—	—	—
9^{c}-10^{c}	12-13^{b}	10^{c}-11^{c}	11^{c}-12^{a}	12-13^{a}
987*	—	—	—	—
10^{d}-12	13^{c}-15^{b}	11^{d}-13	12^{d}-14	13^{b}-14
989*	—	—	15	15
13-20	15^{c}-22^{f}	14-21	16-23	16-23
21	23	22	—	24
22-26	24-28	23-27	24-28	25-29
992*	—	—	—	—
27-30	29-32	28-31	29-32	30-33
993*	—	—	—	—
31-35	33-37^{d}	32-36^{d}	33-37	34-38
991*	—	—	—	—
995*	37^{ef}	[36^{ef}]	—	—
36	38	37	38	39
996*	—	—	—	—
37-39	39-41	38-40	39-41	40-42
45 1-2	47 1-2	47 1-2	42 1-2	43 1-2
3	3	3	—	3
4-6	4-6	4-6	3-5	4-6
7-10	7-10	7-10	—	7-10
11	11	11	6	11
12-13	12-13	12-13	—	12-13
14-15^{a}	14-15^{a}	14-15^{a}	7-8^{a}	14-15^{a}
998* l 2-3	—	—	8^{bc}	—
15^{bcd}	15^{bcd}	15^{bcd}	8^{d}-9^{b}	15^{b-d}
16-21^{b}	16-21^{b}	16-21^{b}	—	16-21^{b}
21^{c}-24	21^{c}-24	21^{c}-24	9^{c}-12	21^{c}-24
25	25	25	—	25
26	26	26	13	26
27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	—	27^{ab}
999*	—	—	—	27^{cd}
27^{c}-28^{b}	27^{c}-28^{b}	27^{c}-28^{b}	14	28
1000*	—	—	—	—
28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}	—	29^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
29	29	29	15	29^c–30^b
30–31	30–31	30–31	—	30^c–32^b
32–36	32–36	32–36^d	16–20	32^c–37^b
37	37^{ab}	36^{ef}	—	37^{cd}
38–39	37^c–38	37–38	21–22	38–39
46 1–3^b	48 1–3^b	48 1–3^b	43 1–3^b	44 1–3^b
1003*	3^{cd}	3^{cd}	—	—
3^c–6^b	4–6^b	4–6^b	3^c–5^b	3^c–6^b
1005*	—	—	6^{cd}	6^{cd} fn.
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	7^{ab}	6^{cd}
1006*	—	—	—	—
7	7	7	7^{c-f}	7
1007*	8^{ab}	8^{ab}	—	—
8^{abc}	8^{cde}	8^{cde}	8–9^a	8–9^a
1008*	—	—	—	—
8^d	8^f	8^f	9^b	9^b
1010*	—	—	9^{cd}	9^{cd}
9–10	9–10	9–10	10–11	10–11
1011*	11–12	11–12	—	—
11–13	13–15	13–15	12–14	12–14
14–15	16–17	16–17	—	15–16
16	18	18	15	17
17–18	19–20	19–20	44 1–2	18–19
1012*	—	—	—	—
19–21	21–23	21–23	—	20–22
22–25	24–27	24–27	3–6	23–26
26–28	28–30	28–30	—	27–29
29–30	31–32	31–32	7–8	30–31
1013*	—	—	—	—
31^{ab}	33^{ab}	33^{ab}	9^{ab}	32^{ab}
1014*	—	—	—	—
31^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	9^{cd}	32^{cd}
32^{abc}	34^{abc}	34^{abc}	—	33^{abc}
1015*	—	—	—	33^d–34^c
32^d	34^d	34^d	—	34^d
1016*	—	—	—	35^{ab}
33	35	35	10	35^{c-f}
1017*	—	—	—	—
34	36	36	—	36
1018* l. 1	—	—	—	—
,, l. 2–6	—	—	—	37–38
35	37	37	—	39
36	38	38	11	40
37–39	39–41	39–41	—	41–43
40	42	42	17	44
1020*	—	—	—	—
41–43	43–45	43–45	—	45–47
1021*	—	—	—	48
44	46	46	12	49
45	47	47	18	50
46	48	48	—	51
47–48	49–50	49–50	13–14	52–53
1023*	—	—	—	—
49	51	51	15	54
1025*	—	—	16	—
50	52	52	19	55
51–57	53–59	53–59	—	56–62
58–59	60–61	60–61	20–21	63–64
47 1–4^b	49 1–4^b	49 1–4^b	45 1–4^b	45 1–4^b
1027*	—	—	—	4^{cd}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
4^{c}-6	4^{c}-6	4^{c}-6	4^{c}-6	5-6
7	7	7	—	7
8-18	8-18	8-18	7-17	8-18
1020*	19^{ab}	19^{ab}	—	—
19-20	19^{c}-20	19^{c}-20	18-19	19-20^{d}
1030*	—	—	—	20^{ef}
48 1	50 1	50 1	46 1	46 1
1031*	2-3	23	—	—
2-3	4-5	4-5	2-3	2-3
1032*	6	6	—	—
4-9	7-12^{b}	7-12^{b}	4-9^{b}	4-9^{b}
1033*	—	—	—	9^{cd}
1034*	—	—	9^{cd}	—
10^{ab}	12^{cd}	12^{cd}	10^{ab}	10^{ab}
1035*	—	—	10^{c}-11^{b}	—
10^{c}-14	13-17^{b}	13-17^{b}	11^{c}-15	10^{c}-14^{b}
1036*	—	—	—	—
15	17^{c}-18^{b}	17^{c}-18^{b}	16	14^{c}-15^{b}
1037*	—	—	—	—
1038*	—	—	17	—
1039*	18^{cd}	18^{cd}	—	—
16	19	19	18	15^{c}-16^{b}
1040*	—	—	—	16^{cd}
49 1-10	51 1-10	51 1-10	47 1-10	47 1-10
1041*	11	11	—	—
11-14^{d}	12-15	12-15	11-14	11-14
1042*	—	—	15	—
14^{ef}	16^{ab}	16^{ab}	—	—
1043*	16^{cd}	16^{cd}	—	—
15-18	17-20	17-20	16-19	15-18
1044*	—	—	20^{ab}	—
19^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	21^{ab}	19^{ab}
19^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	20^{cd}	19^{cd}
—	—	—	21^{cd}	—
			(r. cf. 19^{cd})	
20-22	22-24	22-24	22-24	20-22
23-25^{b}	25-27^{b}	25-27^{b}	27-29^{b}	25-27^{b}
{1045*	—	—	—	—
1046*	—	—	29^{cd}	—
25^{cd}	—	27^{cd}	—	27^{cd}
26^{ab}	27^{cd}	[28^{ab}]	—	28^{ab}
26^{c}-31	27^{e}-32	28^{c}-33	30-35^{b}	28^{c}-33
32-33	33-34	34-35	25-26	23-24
34	35	36	35^{c}-36^{b}	34
35	36	37	—	35
1048*	37-44	38-45	—	—
1049*	—	—	—	—
36	45	46	—	37
50 1	52 1	52 1	36^{c-f}	36
2-4	2-4	2-4	48 1-3	48 1-3
1051*	5	5	—	—
5	6	6	4	4
1052*	7-13	7-13	—	—
6^{ab}	14^{ab}	14^{ab}	5^{ab}	5^{ab}
1053*	—	—	—	—
6^{c}-9	14^{c}-17	14^{c}-17	5^{c}-8	5^{c}-8
1055*	[18^{a-k}]	[18-19]	—	—
10-12^{b}	18^{l}-20^{b}	20-22^{b}	9-11^{b}	9-11^{b}
12^{cd}	[20^{cd}]	22^{cd}	11^{cd}	11^{cd}
13-14	20^{e}-21	23-24	12-13	12-13

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
1056*	—	[25-28]	—	—
15-17	22-24	29-31	24-26	14-16
1058*	25	32	—	—
1059* l. 1-2	—	—	—	—
" l. 3-24	—	33-35	—	—
51 1-4	53 1-4	53 1-4	49 1-4	49 1-4
5	5	5	—	5
6-7	6-7	6-7^{ab}	5-6	6-7
1060*	—	—	7^{ab}	—
8-9	8-9^{ab}	7^{cd}-8	—	8-9^{ab}
1061*	—	—	—	9^{cd}
1062* l. 1	[9^{cd}]	9^{ab}	—	—
" l. 2	10^{ab}	9^{cd}	—	—
10	9^{ef}; 10^{cd}	10	—	10
11^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	7^{cd}	11^{ab}
1063*	—	—	—	11^{cd}
11^{cd}	11^{cd}	11^{cd}	8^{ab}	12^{ab}
1064*	12	12	—	—
12-13^{ab}	13-14^{ab}	13-14^{ab}	—	12^{cd}-13
1065*	—	—	—	14^{ab}
13^{cd}	14^{cd}	14^{cd}	9^{ab}	14^{cd}
13^{ef}	15^{ab}	14^{ef}	8^{cd}	14^{ef}
14	15^{cd}-16^{ab}	15	9^{cd}-10^{ab}	15
1066*	—	—	10^{cd}-12^{ab}	—
1067*	—	—	—	15^{cd} ln.
15-16	16^{cd}-18^{ab}	16-17	12^{cd}-14^{ab}	16-17
1068*	—	—	—	18^{ab}
1069*	—	—	14^{cd}-15^{ab}	21
1070*	18^{cd}	18^{ab}	—	—
17	19	18^{cd}-19^{ab}	—	18^{cd}-19
18	20	19^{cd}-20^{ab}	15^{cd}-16^{ab}	20
1072*	21^{ab}	20^{cd}	—	—
1073*	—	20^{ef}	—	—
19	21^{cd}-22^{ab}	21	—	22
1074*	[22^{c-f}]	22	—	—
20-24	22^{g}-27^{ab}	23-27	16^{cd}-21^{ab}	23-27
25-26	[27^{c-f}]	28-29	21^{cd}-23^{ab}	28-29
27^{ab}	[27^{gh}]	30^{ab}	—	30^{ab}
1075*	—	—	—	30^{cd}
27^{cd}	[27^{ij}]	30^{cd}	—	30^{ef}
1076*	—	—	—	—
28	27^{k}-28^{ab}	31	23^{cd}-24^{ab}	31
1077*	28^{c-f}	32	—	—
App. I (No. 10) l. 1-17	—	33-39	—	—
—	—	40^{ab}	—	—
App. I (No. 10) l. 18-33	—	40^{cd}-47^{ab}	—	—
29-33	29-33	47^{cd}-51	24^{cd}-29^{ab}	32-36
34^{ab}	34^{ab}	52^{ab}	—	37^{ab}
1078*	34^{cd}-35	52^{cd}-53^{ab}	—	37^{cd}-38^{ab}
34^{cd}	36^{ab}	53^{cd}	—	38^{cd}
35-38	36^{cd}-39	54-57	29^{cd}-33^{ab}	39-42
1079*	—	—	33^{cd}	—
39	40	58	—	43
52 1-6	54 1-6	54 1-6	50 1-6	50 1-6
1080* l. 1-3	7-8^{ab} (cf. 5.6.16-17^{ab})	7-8^{ab} (cf. 5.6.16-17^{ab})	—	—
" l. 4	8^{cd}	8^{cd}	—	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
1080* l 5	9^{ab} (cf 5 6 17^{cd})	9^{ab} (cf 5 6 17^{cd})	—	—
7	9^{cd}	9^{cd}	7^{ab}	7^{ab}
1081*	—	—	7^{cd}	—
App I (No 11)	10–20	10–20	—	—
8	21	21	8^{c}–9^{b}	8
1082* l 1–2	—	—	—	9
1082(A)*	—	—	—	9^{ab} fn
1082* l 3–9	—	—	—	10–12
1082(B)*	—	—	—	—
1082* l 10–16	—	—	—	13–15
9	22^{ab}	22^{ab}	8^{ab}	7^{cd}
1083*	[22^{cd}]	22^{cd}	—	—
10	22^{e}–23^{b}	23	9^{c}–10^{b}	17
11	23^{c}–24^{b}	24	10^{c}–11^{b}	16
1084*	24^{c} 27^{b}	25–26	—	—
12–13^{b}	27^{c}–28	27–28^{b}	11^{c}–12	18–19^{b}
13^{cd}	29^{ab}	—	—	—
{1085*	—	—	—	—
1086*	29^{cd}	28^{cd}	13^{ab}	19^{cd}
App I (No 12) l 1–4	—	[33–34]	13^{c}–15^{b}	20–21
App I (No 12) l 5–6	—	[35]	—	22
App I (No 12) l 7	—	[36^{ab}]	15^{cd}	23^{ab}
App I (No 12) l 8–10	—	—	16–17^{b}	23^{c}–24
App I (No 12) l 10 fn	—	—	17^{c}–18^{b}	—
App I (No 12) l 11 14	—	—	18^{c}–19	25–26^{d}
App I (No 12) l 14 fn	—	—	—	—
App I (No 12) l 15–18	—	[36^{c}–38^{b}]	3^{c}–5^{b}	26^{e}–28^{b} (cf after l 5 of App I No 14)
App I (No 12) l 19–21	—	[38^{c}–39]	5^{c}–6	28^{c}–29
—	—	[40–41 cf 5 52 14–15]	—	—
—	48 (cf l 5–8 of 1088*)	[42 cf l 5–8 of 1088*]	—	—
App I (No 12) l 22–25	—	—	7–8	30–31
App I (No 12) l 25 fn	—	—	—	—
App I (No 13) l 1–2	—	29	—	—
App I (No 13) l 3–12	30–32	30–32	—	—
App I (No 13) l 13–44	33–40	43–50	—	—
14	41	51	20	32
15	42	52	—	35
1088* l 1–4	43	53	—	—
" l 5 8	[44^{a-d}]	54	—	—
16	44^{e-h}	55	21	33
1089* l 1–4	45	56	—	—

Crt. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
109* L 5-8	46	60	—	—
" L 9-10	47	57	—	—
" L 11-12	[50^{c-f}]	59	—	—
[illegible]	49	55 1	—	34
App I (No. 14) before L 1 fn	—	—	—	51 1^{ab}
App I (No 14) L 1-5	—	—	52 1-3^b	1^c-3^b
—	—	—	—	3^c-5^b (r.)
App I (No 14) L 6-17	—	—	9-14	5^c-10
App I (No 14) L 18-19	—	—	15	—
App I (No. 14) L 20-23	—	—	16-17	11-12
App I (No. 14) L 24-39	—	—	—	13-16^b
App I (No 14) L 40-43	—	—	18	16^c-17^b
App I (No. 14) L 44-45	—	—	—	17^{cd}
App I (No. 14) L 47-49	—	—	19	18
33 1	55 1	2	51 1	52 1
2-3	2-3	3-4	—	2-3
109^{a}*	4-7	5-8	—	—
4	8	9	4	4
5-6	9-10	10-11	2-3	5-6
7-21	11-25	12-26	5-19	7-21^d
22^{ab}	26^{ab}	27^{ab}	—	—
22^{cd}	26^{cd}	27^{cd}	20^{cd}	21^{ef}
[109* L 1	—	—	20^{ab}	22^{ab}
" L 2	—	—	—	22^{cd}
22^{ef}	27	28	—	—
23-25	28-30	29-31	21-23	23-25
110*	31	32	—	—
26	32	33	24	26
111*	33	—	—	27
27-28	34-35	34-35	25-26	28 (1-2)
54 1	56 1	56 1	53 1-2^b	53 1
(1-2^{ab})	—	—	—	[illegible]
111*	—	—	—	[illegible]
2	2	2	2^c-3^b	4
110^{a}*	—	—	—	
3 (= 37.27) 110* L 1-2	3-10	[3-10]	3^c-11^b	4-10
(= 37.28) 110* L 3-4	11	11	11^c-12^b	11
4-6	—	—	12^c-13^b	14
(= 37.29-30) 110* L 1-2	11-14	12-14	13^c-14^b	[illegible]
(= 37.32) 110* L 3	15	—	14^c-17^b	[illegible]
(= 37.33^{ab}) 7^{ab}	1^{ab}	[15]	17^c-18^b	[illegible]
110*	2^{ab}	[16^{ab}]	18^{cd}	
111^{c}*	15^{cd}	17^{ab}		
= 37.31				

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
8^{cd}	13^{ab}	12^{ef}	11^{cd}	12^{cd}
9	13^{c}–14^{b}	13	12	13^{a-d}
10	14^{c}–15^{b}	14	17	18
1130*	—	—	—	19–20
1131* l. 1	15^{cd}	15^{ab}	—	—
—	16^{ab} (r. cf. 8^{ab})	15^{cd} (r. cf. 8^{ab})	—	—
1131* l. 2–11	16^{c}–20	16–20	—	—
11–16	21–26	21–26	5–10	6–11
1132*	—	—	11^{ab}	12^{ab}
1133*	27	27	—	—
17–18	28–29	28–29	18–19	21–22
1135*	—	—	—	—
1136*	30	30	—	—
19	31	31^{a-d}	20	23
20^{ab}	32^{ab}	31^{ef}	31^{cd}	34^{cd}
20^{cd}	32^{cd}	32^{ab}	29^{cd}	33^{ab}
21	33	34^{c}–33^{b}	21	24
22^{ab}	34^{ab}	[33^{cd}]	22^{ab}	25^{ab}
22^{cd}	34^{cd}	—	22^{cd}	25^{cd}
23–24	35–36	34–35	23–24	26–27
25	37	36^{a-d}	30^{c}–31^{b}	33^{c}–34^{b}
26–27	38–40^{b}	36^{e}–38	—	56 5^{c}–7
1138*	—	—	—	—
1139*	—	—	—	1
28–31^{a}	40^{c}–43^{a}	39–42^{a}	25–28^{a}	55 28–31^{a}
1140*	—	—	—	—
31^{bcd}	43^{d}–44^{b}	42^{bcd}	28^{bcd}	31^{bcd}
1141*	—	—	29^{ab}, 30^{cd}	32
32–33	44^{c}–46^{b}	43–44	—	56 9–10
1143*	46^{c}–47^{b}	[45]	—	11
1144*	47^{cd}	46^{ab}	—	—
34	48	46^{c}–47^{b}	—	12
35	49	47^{c}–48^{b}	32	55 35
1145*	50^{ab}	[48^{cd}]	33^{ab}	36^{ab}
36	50^{c}–51	48^{c}–49	33^{c}–34	36^{c}–37
1146*	—	—	35	38
1147*	—	—	—	39^{a-d}
37^{ab}	52^{ab}	50^{ab}	36^{ab}	40^{ab}
1148*	—	—	—	39^{ef}
37^{cd}	52^{cd}	50^{cd}	36^{cd}	40
38	53	51	—	41
56 1	58 1	58 1	—	56 1
1149* l. 1–2	—	—	—	2
" l. 3	—	—	56 1^{ab}	3^{ab}
1150*	—	—	—	3^{c}–5^{b}
1151*	2^{ab}	—	—	—
2^{ab}	2^{cd}	2^{ab}	—	13^{ab}
1152*	—	—	—	—
2^{c}–4^{b}	3–4	2^{c}–4^{b}	1^{c}–3^{b}	13^{c}–15^{b}
1153*	5^{ab}	[4^{cd}]	—	15^{cd}
4^{cd}	5^{cd}	4^{ef}	3^{cd}	16^{ab}
1154*	—	—	4	16^{ab} fn
5–6	6–7	5–6	5–6	16^{c}–17
1155*	—	—	—	18
7	8	7	7	19^{a-d}
1156*	—	—	—	19^{ef}
1157*	—	—	8	—
8–19^{b}	9–19	8–18^{b}	40–50	32–42^{b}
1160*	20	18^{c-f}	—	—

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
1111* l. 1-2 (= 37.41)	17	[17]	—	18
1111* l. 3-5 (= 37.42-43^{b})	18-19^{b}	[18-19^{b}]	26^{c}-27	19-20^{b}
1111(A)*	—	—	—	—
1111* l. 6-8 (= 37.43^{c}-44)	19^{c}-20	[19^{c}-20]	28-29^{b}	20^{c}-21
7^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	—	—
8	22	22	29^{c-f}	22
1112*	—	—	—	23
1113*	—	—	—	—
1114* l. 1	23^{cd}	[23^{cd}]	—	54 1^{ab} fn
„ l. 2	24^{ab}	[24^{ab}]	54 1^{ab}	1^{cd}
—	23^{ab}	[23^{ab}]	—	2^{ab}
1114* l. 3	24^{cd}	[24^{cd}]	1^{cd}	2^{cd}
l. 4	25^{ab}	[24^{ef}]	—	2^{ef}
1115*	—	—	—	—
9-10^{b}	25^{c}-26	25-26^{b}	2-3^{b}	3-4^{b}
1116* l. 1	27^{ab}	26^{cd}	—	—
1116(A)*	—	—	—	—
1116* l. 2-5	27^{c}-29^{b}	27-28	—	—
1116(B)*	—	—	—	—
1116* l. 6	29^{cd}	29^{ab}	—	—
1116(C)*	—	—	—	—
1116* l. 7	30^{ab}	29^{cd}	—	—
1116(D)*	—	—	—	—
1116* l. 8-13	30^{c}-33^{b}	30-32	—	—
1116(E)*	—	—	—	—
1116* l. 14	33^{cd}	33^{ab}	—	—
1116(F)*	—	—	—	—
10^{c}-12	34-36^{b}	33^{c}-35^{b}	3^{c}-5	4^{c}-6
13	36^{c}-37^{b}	35^{c-f}	—	7
14-19	37-43	36-41	6-12^{b}	8-14^{b}
1117*	—	—	12^{cd}	14^{cd}
20-22	44-46	42-44	13-15	15-17
23	47	45	17	19
1118*	—	—	18	20
24	48	46	16	18
25	49	47	19	21
26	50	48	—	22
1119*	51	49	—	—
55 1120*	57 —	57 —	55 —	55 1^{ab} fn
1121*	1^{ab}	[1^{ab}]	—	1^{ab}
1122*	—	—	—	—
1-3^{b}	2-4^{b}	1^{c}-3^{b}	1-3^{b}	1^{c}-3^{b}
3^{cd}	1^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}
1123*	4^{cd}	4^{ab}	—	—
3^{ef}	6^{ab}	4^{cd}	4^{ab}	5^{ab}
4	5	5	—	4
5^{ab}	—	6^{ab}	13^{ab}	13^{cd}
1124*	—	—	13^{cd}	14^{ab}
—	—	[6^{cd}]	—	—
5^{cd}	6^{cd}	6^{ef}	14^{ab}	14^{cd}
1125*	—	—	14^{cd}	15^{ab}
1126*	—	—	—	15^{cd}
6-7	7-8	7-8	15-16	16-17
1127*	9-10	9-10	—	—
8^{ab}	11^{ab}	11^{ab}	4^{cd}	5^{cd}
1128*	—	—	—	—
1129*	11^{c}-12	11^{c}-12^{d}	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
8^{cd}	13^{ab}	12^{ef}	11^{cd}	12^{cd}
9	13^{c}–14^{b}	13	12	13^{a-d}
10	14^{c}–15^{b}	14	17	18
1130*	—	—	—	19–20
1131* l. 1	15^{cd}	15^{ab}	—	—
—	16^{ab}	15^{cd}	—	—
	(r. cf. 8^{ab})	(r. cf. 8^{ab})		
1131* l. 2–11	16^{c}–20	16–20	—	—
11–16	21–26	21–26	5–10	6–11
1132*	—	—	11^{ab}	12^{ab}
1133*	27	27	—	—
17–18	28–29	28–29	18–19	21–22
1135*	—	—	—	—
1136*	30	30	—	—
19	31	31^{a-d}	20	23
20^{ab}	32^{ab}	31^{ef}	31^{cd}	34^{cd}
20^{cd}	32^{cd}	32^{ab}	29^{cd}	33^{ab}
21	33	32^{c}–33^{b}	21	24
22^{ab}	34^{ab}	[33^{cd}]	22^{ab}	25^{ab}
22^{cd}	34^{cd}	—	22^{cd}	25^{cd}
23–24	35–36	34–35	23–24	26–27
25	37	36^{a-d}	30^{c}–31^{b}	33^{c}–34^{b}
26–27	38–40^{b}	36^{e}–38	—	56 5^{c}–7
1138*	—	—	—	—
1139*	—	—	—	1
28–31^{a}	40^{c}–43^{c}	39–42^{a}	25–28^{a}	55 28–31^{a}
1140*	—	—	—	—
31^{bcd}	43^{d}–44^{b}	42^{bcd}	28^{bcd}	31^{bcd}
1141*	—	—	29^{ab}, 30^{cd}	32
32–33	44^{c}–46^{b}	43–44	—	56 9–10
1143*	46^{c}–47^{b}	[45]	—	11
1144*	47^{cd}	46^{ab}	—	—
34	48	46^{c}–47^{b}	—	12
35	49	47^{c}–48^{b}	32	55 35
1145*	50^{ab}	[48^{cd}]	33^{ab}	36^{ab}
36	50^{c}–51	48^{e}–49	33^{c}–34	36^{c}–37
1146*	—	—	35	38
1147*	—	—	—	39^{a-d}
37^{ab}	52^{ab}	50^{ab}	36^{ab}	40^{ab}
1148*	—	—	—	39^{ef}
37^{cd}	52^{cd}	50^{cd}	36^{cd}	40
38	53	51	—	41
56 1	58 1	58 1	—	56 1
1149* l. 1–2	—	—	—	2
" l. 3	—	—	56 1^{ab}	3^{ab}
1150*	—	—	—	3^{c}–5^{b}
1151*	2^{ab}	—	—	—
2^{ab}	2^{cd}	2^{ab}	—	13^{ab}
1152*	—	—	—	—
2^{c}–4^{b}	3–4	2^{c}–4^{b}	1^{c}–3^{b}	13^{c}–15^{b}
1153*	5^{ab}	[4^{cd}]	—	15^{cd}
4^{cd}	5^{cd}	4^{ef}	3^{cd}	16^{ab}
1154*	—	—	4	16^{ab} fn.
5–6	6–7	5–6	5–6	16^{c}–17
1155*	—	—	—	18
7	8	7	7	19^{a-d}
1156*	—	—	—	19^{ef}
1157*	—	—	8	—
8–19^{b}	9–19	8–18^{b}	40–30	32–42^{b}
1160*	20	18^{e-f}	—	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
75-76	$92^{c}-94^{b}$	86-87	$95^{c}-97^{b}$	74-75
1202*	—	—	—	—
$77-79^{b}$	$94^{c}-96$	$88-90^{b}$	$97^{c}-99$	$76-78^{b}$
1205*	—	—	100^{ab}	—
$79^{c}-84$	97-102	$90^{c}-95$	$100^{c}-106^{b}$	$78^{c}-83$
1207*	103	96	—	—
$85-87^{b}$	$104-106^{b}$	$97-99^{b}$	$106^{c}-108$	$84-86^{b}$
1209*	—	—	—	—
$87^{c}-98$	$106^{c}-117$	$99^{c}-110$	$109-120^{b}$	$86^{c}-97$
99-100	$118-119^{b}$	111	—	—
101	119^{cf}	112^{ab}	123^{ab}	100^{cd}
1212*	120^{ab}	112^{cd}	—	—
102	$120^{c}-121^{b}$	113^{a-d}	$123^{c}-124^{b}$	101
1213*	—	—	124^{cd}	102^{ab}
$103-104^{b}$	$121^{c}-123^{b}$	$113^{e}-115^{b}$	$120^{c}-122$	$98-100^{b}$
104^{c-f}	$123^{c}-124^{a}$	$115^{c}-116^{b}$	125	$102^{c}-103^{b}$
1217*	—	—	126^{ab}	103^{cd}
1218*	—	—	—	104
105^{ab}	$124^{c}-125^{a}$	$116^{c}-117^{a}$	$126^{c}-127^{a}$	105^{abc}
1219*	—	—	—	—
105^{d}	125^{b}	117^{b}	127^{b}	105^{d}
106	$125^{c}-126$	$117^{c}-118^{d}$	—	—
107	$127-128^{b}$	$118^{e}-119$	$128^{c}-129^{b}$	—
1221*	—	—	—	106
108^{ab}	128^{cd}	120^{ab}	127^{cd}	107^{ab}
1223*	—	—	128^{ab}	—
$108^{c}-109$	$129-130^{b}$	$120^{c}-121$	$129^{c}-130$	$107-108^{a}$
1224*	—	—	131^{ab}	—
1225*	—	—	—	—
1226*	130^{cd}	122^{ab}	—	—
110	131	$122^{c}-123^{b}$	$131^{c}-133^{b}$	111
1229*	—	—	—	111 fn 1 2
111	132	$123-124^{b}$	$132^{c}-133^{b}$	112
112-113	133-134	$124^{c}-125$	—	113-114
114^{ab}	135^{ab}	125^{ab}	133^{cd}	115^{ab}
{1231*	—	—	—	124^{cd}
114^{cd}	135^{cd}	126^{cd}	—	115^{cd}
1232*	137^{ab}	127^{ab}	—	—
115^{ab}	136^{ab}	[126^{ef}]	—	116^{ab}
115^{cd}	136^{cd}	—	—	116^{cd}
$115^{e}-117^{b}$	$137^{c}-139^{b}$	$127^{c}-129^{b}$	—	$116^{e}-118^{b}$
1234*	[139^{cf}]	$129^{c}-130^{b}$	—	—
$117^{c}-124^{b}$	$139^{e}-145^{b}$	$130^{c}-136^{b}$	—	$118^{c}-124^{b}$, 125^{b}
124^{cd}	146^{ab}	136^{cd}	134^{ab}	125^{cd}
1236*	—	—	—	126^{ab}
1237*	—	—	134^{cd}	—
1238*	146^{cd}	137^{ab}	—	—
125	147	$137^{c}-138^{b}$	135	126^{c-f}
1239*	148	$138^{c}-139^{b}$	—	—
126^{ab}	149^{ab}	139^{cd}	136^{ab}	127^{ab}
$126^{c}-127^{b}$	$149^{c}-150^{b}$	140	—	$127-128^{b}$
$127^{c}-129$	$150^{c}-152$	$141-143^{b}$	$136^{c}-138$	$128^{c}-130$
130^{ab}	153^{ab}	143^{cd}	—	131^{ab}
1241*	—	—	—	$131^{c}-132^{b}$
130^{cd}	153^{cd}	144^{ab}	139^{ab}	132^{cd}
131^{ab}	154^{ab}	144^{cd}	—	133^{ab}
131^{cd}	154^{cd}	—	—	133^{cd}
132^{ab}	155^{ab}	145^{ab}	—	134^{ab}
$132^{c}-135$	$155^{c}-158$	$145^{c}-147$	$139^{c}-142$	$134^{c}-137$
136^{ab}	159^{ab}	[148^{ab}], 148^{cd}	143^{ab}	138^{ab}

Crit Ed	Bom Ed	Kumbh Ed	Gorresio Ed	Lahore Ed
1246*	159^{cd}	148^{ef}	—	—
136^{cd}	160^{ab}	149^{ab}	143^{cd}	138^{cd}
1248*	160^{c}–161^{b}	$149^{c–f}$	—	—
137^{ab}	161^{cd}	150^{ab}	144^{ab}	139^{ab}
1249*	—	—	—	139^{cd}
137^{cd}	162^{ab}	150^{cd}	144^{cd}	139^{ef}
138^{ab}	162^{cd}	151^{ab}	—	140^{ab}
1250*	163–165^{b}	151^{c}–153^{d}	—	—
138^{cd}	165^{cd}	153^{ef}	—	141^{cd} fn
1252*	—	—	—	—
1253*	166–167	154–155	—	—
139–140	168–169	156–157	145–146	144–145
1255*	—	—	—	140^{c}–143
57 1–2	59 1–2	59 1–2^{d}	57 1–2	57 1–2
3^{ab}	3^{ab}	[2^{ef}]	3^{ab}	3^{ab}
3^{c}–5	3^{c}–5	3–4	3^{c}–5	3^{c}–5
6–7^{b}	21–22^{b}	24–25^{b}	6–7^{b}	6–7^{b}
7^{c}–8^{b}	22^{c}–23^{b}	25^{c}–26^{b}	—	7^{c}–8^{b}
8^{c}–10^{b}	23^{c}–25^{b}	26^{c}–28^{b}	7^{c}–9^{b}	8^{c}–10^{b}
10^{cd}	[25^{cd}]	28^{cd}	9^{cd}	10^{cd}
11–16^{b}	25^{e}–30^{b}	29–33^{d}	10–14	11–16^{b}
{1258*	—	—	—	—
16^{cd}	30^{cd}	33^{ef}	—	16^{cd}
1259*	31	34	—	—
17	32	35	15	17
58 1^{ab}	60 1^{ab}	60 1^{ab}	58 1^{ab}	18^{ab}
1^{c}–4	59 6–8	59 5–7	1^{c}–4	18–21
1261*	60 7^{cd}	60 2^{ef}	—	—
5–6^{b}	59 9	59 8–9^{b}	5–6^{b}	22–23^{b}
1262*	—	—	—	—
6^{c}–8	10–12^{b}	9^{c}–11	6^{c}–8	23^{c}–25
—	12^{cd} (r) (cf 7^{cd})	—	—	—
9–10^{b}	13–14^{b}	12–13^{b}	9–10^{b}	26–27^{b}
1263*	—	—	—	—
10^{c}–12	14^{c}–16	13^{c}–15	10^{c}–12	27^{c}–29
1265*	—	—	—	—
13^{ab}	17^{ab}	16^{ab}	13^{ab}	30^{ab}
1266* l 1	17^{cd}	16^{cd}	—	—
—	[18^{a-b}] (cf 2–5^{b})	—	—	—
1266* l 2–7	18^{c}–20	21–23	—	—
1267*	—	—	—	—
13^{cd}	60 2^{ab} (cf 18^{cd} of 59 Sarga)	17^{ab}	13^{cd}	30^{cd}
1268*	—	17^{cd}	—	—
14–16	2^{c}–5^{b}	18–20	14–16	31–33
17	[1^{c-d}]	60 3	17	34
—	1^{ab} (= 59 17^{ab})	—	—	—
—	5^{c}–6^{b} (r) (= 59 7)	[1^{c-f}] (r) (= 59 6)	—	—
—	6^{c}–7^{b} (r) (= 59 8)	—	—	—
18	8	4	18	35
1269*	—	—	19^{ab}	—
19	9	5	19^{c}–20^{b}	36
1270*	10	[6]	—	37
20	11	7^{a-d}	20^{c}–21^{b}	38
1272* l 1	12^{ab}	[7^{ef}]	21^{cd}	39^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
1272* l. 2	12^{cd}	—	21^{ef}	39^{cd}
,, l. 3-4	13	[8]	—	40
21	14	9	59 1^{ab}	58 1^{ab}
1274*	15-19	[10-14]	1^{c}-6	1^{c}-6
22	20	15	—	—
59 2^{ab}	61 1^{ab}	61 1^{ab}	—	7^{ab}
{1275*	—	—	7^{ab}	7^{cd}
1^{cd}	1^{cd}	1^{cd}	—	8^{ab}
2^{ab}	2^{ab}	2^{ab}	8^{cd}	8^{cd}
{1276*	—	—	—	—
2^{cd}	2^{cd}	2^{cd}	7^{cd}	9^{ab}
3^{ab}	3^{ab}	3^{ab}	—	9^{cd}
3^{cd}	3^{cd}	3^{cd}	8^{ab}	9^{ef}
4-11	4-11	4-11	9-16	10-17
1278* l. 1	—	—	17^{ab}	18^{ab}
1278(A)*	—	—	—	—
1278(B)*	—	—	—	—
1278* l. 2-10	—	—	17^{c}-20	18^{c}-21
12	12	12	—	59 2
13	15	15	—	—
14-15^{a}	16-17^{a}	16-17^{a}	—	—
15^{b}	17^{b}	17^{c}	—	—
1279* l. 1	—	17^{d}	—	—
,, l. 2	—	17^{b}	—	—
15^{c}-16^{b}	17^{c}-18^{b}	18	—	—
1280*	—	[19^{ab}]	—	—
16^{cd}	18^{cd}	19^{cd}	—	—
1281*	—	—	—	—
17^{a}	19^{a}	20^{a}	—	—
17^{b}	[19^{b}]	20^{b}	—	—
1282* l. 1-9 (subst. of st. 14-17^{b} in L. ed.)	—	—	—	17-19^{a}
1282(B)*	—	—	—	—
1282* l. 10-19	—	—	—	19^{b}-21^{c}
1282(C)*	—	—	—	—
1282* l. 20-21	—	—	—	21^{d}-22^{a}
1282(D)*	—	—	—	22^{b}
1282* l. 22	—	—	—	22^{c}
—	—	—	—	22^{d}
1282(E)*	—	—	—	22^{d} fn.
1282* l. 23-24	—	—	—	—
1283* (subst. of st. 14-17^{b} in G. ed.)	—	—	60 15-17	—
1284*	—	—	—	—
17^{c}	19^{c}	20^{c}	18^{a}	23^{a}
17^{d}	[19^{d}]	20^{d}	18^{b}	23^{b}
17^{e}-18	19^{e}-20	21-22^{b}	18^{c}-19	23^{c}-24
19	21	22^{c}-23^{b}	20	26
20	22	23^{c}-24^{b}	61 18	27
21	23	24-25^{b}	19	25
22	24	25^{c-f}	20	28
60 1	62 1	62 1^{a-d}	—	—
1285*	2^{ab}	1^{ef}	—	—
2	2^{c} 3^{b}	2	60 1	59 1
3	3^{c}-4^{b}	3	2	3
4	4^{c}-5^{b}	4	3	4
1287*	—	—	4^{ab}	5^{ab}
5	5^{c}-6^{b}	5	4^{c}-5^{b}	5^{c-f}

Crit. Ed.	Bom. Ed	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
1246*	159^{cd}	148^{ef}	—	—
136^{cd}	160^{ab}	149^{ab}	143^{cd}	138^{cd}
1248*	160^{c}–161^{b}	149^{c-f}	—	—
137^{ab}	161^{cd}	150^{ab}	144^{ab}	139^{ab}
1249*	—	—	—	139^{cd}
137^{cd}	162^{ab}	150^{cd}	144^{cd}	139^{ef}
138^{ab}	162^{cd}	151^{ab}	—	140^{ab}
1250*	163–165^{b}	151^{c}–153^{d}	—	—
138^{cd}	165^{cd}	153^{ef}	—	141^{cd} fn.
1252*	—	—	—	—
1253*	166–167	154–155	—	—
139–140	168–169	156–157	145–146	144–145
1255*	—	—	—	140^{c}–143
57 1–2	59 1–2	59 1–2^{d}	57 1–2	57 1–2
3^{ab}	3^{ab}	[2^{ef}]	3^{ab}	3^{ab}
3^{c}–5	3^{c}–5	3–4	3^{c}–5	3^{c}–5
6–7^{b}	21–22^{b}	24–25^{b}	6–7^{b}	6–7^{b}
7^{c}–8^{b}	22^{c}–23^{b}	25^{c}–26^{b}	—	7^{c}–8^{b}
8^{c}–10^{b}	23^{c}–25^{b}	26^{c}–28^{b}	7^{c}–9^{b}	8^{c}–10^{b}
10^{cd}	[25^{cd}]	28^{cd}	9^{cd}	10^{cd}
11–16^{b}	25^{e}–30^{b}	29–33^{d}	10–14	11–16^{b}
{1258*	—	—	—	—
16^{cd}	30^{cd}	33^{ef}	—	16^{cd}
1259*	31	34	—	—
17	32	35	15	17
58 1^{ab}	60 1^{ab}	60 1^{ab}	58 1^{ab}	18^{ab}
1^{c}–4	59 6–8	59 5–7	1^{c}–4	18^{c}–21
1261*	60 7^{cd}	60 2^{ef}	—	—
5–6^{b}	59 9	59 8–9^{b}	5–6^{b}	22–23^{b}
1262*	—	—	—	—
6^{c}–8	10–12^{b}	9^{c}–11	6^{c}–8	23^{c}–25
—	12^{cd} (r.) (cf. 7^{cd})	—	—	—
9–10^{b}	13–14^{b}	12–13^{b}	9–10^{b}	26–27^{b}
1263*	—	—	—	—
10^{c}–12	14^{c}–16	13^{c}–15	10^{c}–12	27^{c}–29
1265*	—	—	—	—
13^{ab}	17^{ab}	16^{ab}	13^{ab}	30^{ab}
1266* l. 1	17^{cd}	16^{cd}	—	—
—	[18$^{a-?}$] (cf. 2–5^{b})	—	—	—
1266* l. 2–7	18^{c}–20	21–23	—	—
1267*	—	—	—	—
13^{cd}	60 2^{ab} (cf. 18^{cd} of 59 Sarga)	17^{ab}	13^{cd}	30^{cd}
1268*		17^{cd}	—	—
14–16	2^{c}–5^{b}	18–20	14–16	31–33
17	[1^{c-f}]	60 3	17	34
—	2^{ab} (= 59 17^{ab})	—	—	—
—	5^{c}–6^{b} (r.) (= 59.7)	[1^{c-f}] (r.) (= 59 6)	—	—
—	6^{c}–7^{b} (r.) (= 59 8)	—	—	—
18	8	4	18	35
1269*	—	—	19^{ab}	—
19	9	5	19^{c}–20^{b}	36
1270*	10	[6]	—	37
20	11	7^{cd}	20^{c}–21^{b}	38
1272* l. 1	12^{ab}	[7^{ef}]	21^{cd}	39^{ab}

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
14^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	17^{cd}
15^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	—	18^{ab}
15^{cd}	17^{cd}	19^{ab}	—	18^{cd}
16–18	19^{c}–22^{b}	21–23	—	22–24
19^{ab}	22^{cd}	24^{ab}	17^{ab}	23^{ab}
19^{cd}	23^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	25^{cd}
20^{ab}	23^{cd}	18^{ab}	18	19
20^{cd}	24^{ab}	18^{cd}	19^{ab}	20^{ab}
20^{ef}	24^{cd}	24^{cd}	19^{cd}	20^{cd}
{1318* l. 1–2	—	—	21 (r.) (= 18)	—
,, l. 4	—	[19^{cd}]	—	—
1319*	—	[20]	—	21^{a-d}
21	25	25	20	26
22–23	26–27	26–27	22–23	27–28
{1320* l. 2	—	—	—	21^{ef} (= 27^{cd})
1321*	—	—	—	29–30^{b}
24–25^{c}	28–29^{c}	28–29^{a}	24–25^{c}	35–36^{b}
25^{d-e}	29^{d}–30^{a}	29^{bc}	—	36^{c}–37^{a}
25^{f}–26	30^{b}–31^{b}	29^{d}–30	25^{d}–26	37^{b}–38^{b}
1323*	31^{c-f}	[31]	27	38^{c-f}
27	32	32	28	39
1324*	33	33	—	—
62 1–5	64 1–5	64 1–5	64 1–5	62 1–5
1226*	—	—	—	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}
1227*	—	—	—	—
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}
1228*	—	—	—	—
1229*	—	—	—	—
1330*	—	—	—	7^{ab}
1331*	—	—	—	—
7^{ab}	7^{cd}	7^{ab}	7^{ab}	7^{cd}
1332*	7^{ab}	[6^{ef}]	—	8^{ab}
1333*	—	—	—	9^{ab}
7^{cd}	8^{ab}	7^{cd}	7^{cd}	8^{cd}
1335*	—	—	8	—
1336*	—	—	—	9^{cd}
8	8^{c}–9^{b}	[8]	9	10
9^{ab}	9^{cd}	9^{ab}	10^{ab}	11^{cd}
9^{cd}	10^{ab}	9^{cd}	10^{cd}	11^{ab}
10–13^{b}	10^{c}–13	10–13^{b}	11–14^{b}	12–15^{b}
1337*	—	—	—	—
1338*	14^{ab}	[13^{cd}]	—	15^{cd}
13^{c}–16	14^{c}–17	13^{c}–16	14^{c}–17	16–18^{b}
1339*	—	—	—	18^{cd}
17–23	18–24	17–23	18–24	19–25
—	25^{ab} (= 37^{cd})	[24^{ab}] (= 37^{cd})	—	—
24	25^{c}–26^{b}	24^{c-f}	25	26
25–26	26^{c}–28^{b}	25–26	65 1–2	63 1–2
1341*	28^{cd}	[27^{ab}]	—	3^{ab}
27	29	27^{c-f}	3	3^{c}–4^{b}
1342*	—	—	—	4^{cd}
28–30^{d}	31–32	28–30	4–6	5–7
{1343*	—	—	12^{ab}	—
1344*	36–37^{b}	[33^{c}–34]	7^{c}–8	8
1345*	—	—	9^{cd}	—
30^{ef}	33^{ab}	31^{ab}	7^{ab}	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
14^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	17^{cd}
15^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	—	18^{ab}
15^{cd}	17^{cd}	19^{ab}	—	18^{cd}
16-18	$19^{c}-22^{b}$	21-23	—	22-24
19^{ab}	22^{cd}	24^{ab}	17^{ab}	25^{ab}
19^{cd}	23^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	25^{cd}
20^{ab}	23^{cd}	18^{ab}	18	19
20^{cd}	24^{ab}	18^{cd}	19^{ab}	20^{ab}
20^{ef}	24^{cd}	24^{cd}	19^{cd}	20^{cd}
{1316* l. 1-2	—	—	21 (r.) (= 18)	—
,, l. 4	—	[19^{cd}]	—	—
1319*	—	[20]	—	21^{a-d}
21	25	25	20	26
22-23	26-27	26-27	22-23	27-28
{1320* l. 2	—	—	—	21^{ef} (= 27^{cd})
1321*	—	—	—	$29-30^{b}$
$24-25^{c}$	$28-29^{c}$	$28-29^{a}$	$24-25^{c}$	$35-36^{b}$
25^{d-e}	$29^{d}-30^{a}$	29^{bc}	—	$36^{c}-37^{a}$
$25^{f}-26$	$30^{b}-31^{b}$	$29^{d}-30$	$25^{d}-26$	$37^{b}-38^{b}$
1323*	31^{c-f}	[31]	27	38^{c-f}
27	32	32	28	39
1324*	33	33	—	—
62 1-5	64 1-5	64 1-5	64 1-5	62 1-5
1226*	—	—	—	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}
1227*	—	—	—	—
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}
1228*	—	—	—	—
1229*	—	—	—	—
1330*	—	—	—	7^{ab}
1331*	—	—	—	—
7^{ab}	7^{cd}	7^{ab}	7^{ab}	7^{cd}
1332*	7^{ab}	[6^{cd}]	—	8^{ab}
1333*	—	—	—	9^{ab}
7^{cd}	8^{ab}	7^{cd}	7^{cd}	8^{cd}
1335*	—	—	8	—
1336*	—	—	—	9^{cd}
8	$8^{c}-9^{b}$	[8]	9	10
9^{ab}	9^{cd}	9^{ab}	10^{ab}	11^{cd}
9^{cd}	10^{ab}	9^{cd}	10^{cd}	11^{ab}
$10-13^{b}$	$10^{c}-13$	$10-13^{b}$	$11-14^{b}$	$12-15^{b}$
1337*	—	—	—	—
1338*	14^{ab}	[13^{cd}]	—	15^{cd}
$13^{c}-16$	$14^{c}-17$	$13^{c}-16$	$14^{c}-17$	$16-18^{b}$
1339*	—	—	—	18^{cd}
17-23	18-24	17-23	18-24	19-25
—	25^{ab} (= 37^{cd})	[24^{ab}] (= 37^{cd})	—	—
24	$25^{c}-26^{b}$	24^{c-f}	25	26
25-26	$26^{c}-28^{b}$	25-26	65 1-2	63 1-2
1341*	28^{cd}	[27^{ab}]	—	3^{ab}
27	29	27^{c-f}	3	$3^{c}-4^{b}$
1342*	—	—	—	4^{cd}
$28-30^{d}$	31-32	28-30	4-6	5-7
{1343*	—	—	12^{ab}	—
1344*	$36-37^{b}$	[$33^{c}-34$]	$7^{c}-8$	8
1345*	—	—	9^{ab}	—
30^{ef}	33^{ab}	31^{ab}	7^{ab}	—

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
14^{cd}	16^{cd}	16^{cd}	—	17^{cd}
15^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	—	18^{ab}
15^{cd}	17^{cd}	19^{ab}	—	18^{cd}
16–18	19^{c}–22^{b}	21–23	—	22–24
19^{ab}	22^{cd}	24^{ab}	17^{ab}	25^{ab}
19^{cd}	23^{ab}	17^{ab}	17^{cd}	25^{cd}
20^{ab}	23^{cd}	18^{ab}	18	19
20^{cd}	24^{ab}	18^{cd}	19^{ab}	20^{ab}
20^{ef}	24^{cd}	24^{cd}	19^{cd}	20^{cd}
{1318* l. 1–2	—	—	21 (1.) (= 18)	—
,, l. 4	—	[19^{cd}]	—	—
1319*	—	[20]	—	21^{a-d}
21	25	25	20	26
22–23	26–27	26–27	22–23	27–28
{1320* l. 2	—	—	—	21^{ef} (= 27^{cd})
1321*	—	—	—	-9–30^{b}
24–25^{c}	28–29^{c}	28–29^{a}	24–25^{c}	35–36^{b}
25^{d-e}	29^{d}–30^{a}	29^{bc}	—	36^{c}–37^{a}
25^{f}–26	30^{b}–31^{b}	29^{d}–30	25^{d}–26	37^{b}–38^{b}
1323*	31^{c-f}	[31]	27	38^{c-f}
27	32	32	28	39
1324*	33	33	—	—
62 1–5	64 1–5	64 1–5	64 1–5	62 1–5
1226*	—	—	—	—
6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}	6^{ab}
1227*	—	—	—	—
6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}	6^{cd}
1228*	—	—	—	—
1229*	—	—	—	—
1330*	—	—	—	7^{ab}
1331*	—	—	—	—
7^{ab}	7^{cd}	7^{ab}	7^{ab}	7^{cd}
1332*	7^{ab}	[6^{ef}]	—	8^{ab}
1333*	—	—	—	9^{ab}
7^{cd}	8^{ab}	7^{cd}	7^{cd}	8^{cd}
1335*	—	—	8	—
1336*	—	—	—	9^{cd}
8	8^{c}–9^{b}	[8]	9	10
9^{ab}	9^{cd}	9^{ab}	10^{ab}	11^{cd}
9^{cd}	10^{ab}	9^{cd}	10^{cd}	11^{ab}
10–13^{b}	10^{c}–13	10–13^{b}	11–14^{b}	12–15^{b}
1337*	—	—	—	—
1338*	14^{ab}	[13^{cd}]	—	15^{cd}
13^{c}–16	14^{c}–17	13^{e}–16	14^{c}–17	16–18^{b}
1339*	—	—	—	18^{cd}
17–23	18–24	17–23	18–24	19–25
—	25^{ab} (= 37^{cd})	[24^{ab}] (= 37^{cd})	—	—
24	25^{c}–26^{b}	24^{c-f}	25	26
25–26	26^{c}–28^{b}	25–26	65 1–2	63 1–2
1341*	28^{cd}	[27^{ab}]	—	3^{ab}
27	29	27^{c-f}	3	3^{c}–4^{b}
1342*	—	—	—	4^{cd}
28–30^{d}	31–32	28–30	4–6	5–7
{1343*	—	—	12^{ab}	—
1344*	36–37^{b}	[33^{c}–34]	7^{c}–8	8
1345*	—	—	5^{ab}	—
30^{ef}	33^{ab}	31^{ab}	7^{ab}	—

Crit Ed	Bom. Ed	Kumbh Ed.	Gorresio Ed	Lahore Ed.
31-32	$33^{c}-35^{b}$	$31^{c}-32$	$9^{c}-11^{b}$	—
33	35^{cd}	33^{ab}	11^{cd}	8^{cd} fn. l 1
1346*	—	—	—	8^{cd} fn. l 2
1347*	—	—	—	—
34^{a-d}	$37^{c}-38^{b}$	35^{a-d}	$12^{c}-13^{b}$	9^{a-d}
1348*	—	—	—	—
1349*	—	—	—	—
$34^{e}-38^{b}$	$38^{c}-42^{b}$	$35^{e}-39^{b}$	$13^{c}-17^{b}$	$9^{e}-13^{b}$
1350*	—	—	17^{cd}	—
1351*	—	—	—	—
38^{cd}	42^{cd}	39^{cd}	—	13^{cd}
1352*	43	[40]	—	—
39-40	44-45	41-42	18-19	14-15
63 $1-4^{b}$	65 $1-4^{b}$	65 $1-4^{b}$	66 $1-4^{b}$	64 1-3
1354*	—	—	—	—
$4^{c}-7^{b}$	$4^{c}-7^{b}$	$4^{c}-7^{b}$	$4^{c}-7^{b}$	$4-6^{b}$
1355*	7^{cd}	7^{cd}	—	—
7^{cd}	8^{ab}	7^{ef}	7^{cd}	6^{cd}
$8-14^{b}$	$9^{c}-15$	$9-14^{d}$	$8-14^{b}$	7-13
14^{cd}	16^{ab}	14^{ef}	14^{cd}	14^{cd}
15^{ab}	16^{cd}	15^{ab}	15^{ab}	14^{ab}
15^{cd}	17^{ab}	15^{cd}	15^{cd}	14^{ef}
1356*	—	—	—	—
(= 1259*)				
$16-17^{b}$	$17^{c}-18$	16	$16-17^{b}$	$15-16^{b}$
1357*	—	—	17^{cd}	16^{cd}
17^{c-f}	19	17	18	17^{a-d}
1358*	—	—	—	$17^{e}-19$
1359*	—	—	19-22	20-23
18	20	18	29	28
{1360*	—	—	—	29
1361*	—	—	30-31	$30-31^{b}$
19	21	19	$25^{c}-26^{b}$	25
20^{ab}	22^{ab}	20^{ab}	23^{ab}	24^{ab}
1362*	—	—	—	—
20^{cd}	22^{cd}	20^{cd}	23^{cd}	24^{ab} fn
21^{ab}	23^{ab}	21^{ab}	24^{ab}	24^{cd}
1363*	—	—	24^{cd}	—
21^{c}	23^{c}	21^{c}	25^{a}	25^{a}
1364*	—	—	—	—
1365* l 1	—	21^{d}	—	—
, l 2	[24^{a}]	22^{a}	—	—
—	[24^{b}]	—	—	—
21^{d}	23^{d}	22^{b}	25^{b}	25^{b}
22^{a}	24^{c}	22^{c}	26^{c}	26^{a}
1366*	—	—	—	—
22^{b}	24^{d}	22^{d}	26^{d}	26^{b}
1367*	—	—	27^{ab}	—
1368*	—	—	—	—
$22^{c}-23$	$24^{e}-25$	23	$27^{c}-28$	$26^{c}-27$
24	26	24	32	31^{c-f}
1369*	—	—	—	—
1370*	—	—	34	32
1371*	—	—	—	35
25	27	25	33	33
26	28	26	—	34
61 $1-15^{d}$	66 $1-15^{d}$	66 $1-15^{d}$	67 1-15	65 $1-15^{d}$
1372*	—	—	—	—
15^{ef}	15^{ef}	[15^{ef}]	—	15^{ef}
65 1-3	67 1-3	67 1-3	68 1-2	66 1 3

Crit. Ed.	Bom. Ed.	Kumbh. Ed.	Gorresio Ed.	Lahore Ed.
4^{ab}	4^{ab}	4^{ab}	3^{ab}	—
4^{c}–8	4^{c}–8	4^{c}–8	3^{c}–7	4–7
1376*	—	—	—	7^{cd} fn. l. 1
9–11	9–11	9–11	8–10	8–10
12^{ab}	12^{ab}	12^{ab}	11^{cd}	11^{ab}
{1378*	—	—	—	—
12^{cd}	12^{cd}	12^{cd}	12^{ab}	11^{cd}
13^{ab}	13^{ab}	13^{ab}	11^{ab}	12^{ab}
13^{c}–14	13^{c}–14	13^{c}–14	12^{c}–13	12^{c}–13
1380*	15^{ab}	15^{ab}	—	—
15–16^{b}	15^{c}–16	15^{c}–16^{b}	14–15^{b}	14–15^{b}
1381*	—	—	15^{c}–16^{b}	—
16^{c}–23	17–24^{b}	16^{c}–23	16^{c}–23	15^{c}–22
1383*	—	—	—	—
24–32	24^{c}–33	24–33^{b}	24–33^{b}	23–32^{b}
1384*	34^{ab}	33^{cd}	—	—
1385*	34^{c}–40	[34–39]	33^{c}–39	32^{c}–38
33–34	41–42	40–41	40–41	39–40^{d}
1386*	—	—	—	40^{ef}
35–36	43–44	42–43	42–43	41–42
66 1	68 1	68 1	69 1	67 1
2	2	2	—	2
3–17	3–17	3–17	2–16	3–17
1388*	—	—	—	—
18–19^{b}	18–19^{b}	18–19^{b}	17–18^{b}	18–19^{b}
1389*	—	—	—	—
19^{c}–21^{b}	19^{c}–21^{b}	19^{c}–21^{b}	18–20^{b}	19^{c}–21^{b}
1390*	—	—	—	—
21^{c}–28^{b}	21^{c}–28^{b}	21^{c}–28^{b}	20^{c}–27^{b}	21^{c}–28^{b}
1392*	—	—	—	—
28^{c}–29	28^{c}–29	28^{c}–29	27^{c}–28	28^{c}–29

CONTENTS OF THE SUNDARAKĀṆḌA

(N.B.: The figures within brackets show the number of stanzas.)

CONTENTS OF THE SUNDARAKĀṆḌA

(N B The figures within brackets show the number of stanzas)

॥ वाल्मीकिरामायणम् ॥

॥ सुन्दरकाण्डम् ॥

ततो रावणनीतायाः सीतायाः शत्रुकर्शनः ।
इयेष पदमन्वेष्टुं चारणाचरिते पथि ॥ १

अथ वैदूर्यवर्णेषु शाद्वलेषु महाबलः ।
धीरः सलिलकल्पेषु विचचार यथासुखम् ॥ २ G. 5. 5. a B. 5. 1. 3 L. 4. 60. 13

☞ Ś1 Ñ1 D1–4 10.11 read this Sarga as the last Sarga of Kiṣkindhā Kāṇḍa. Ñ2 V1 (=V2 of Kiṣkindhākāṇḍa) B1 3 4 D4 (=D7 of Kiṣkindhā kāṇḍa) begin Sundarakāṇḍa from 4 63. V2 begins from Sarga 2 only and so its var. are not recorded for Sarga 1. D3 begins with श्रीरामाय नमः; D8 begins with the following benedictory st.:

जयति रघुवंशतिलकः कौशल्याहृदयनन्दनो रामः ।
दशवदननिधनकारी दाशरथिः पुण्डरीकाक्षः ॥
कूजन्तं रामरामेति मधुरं मधुराक्षरम् ।
आरुह्य कविताशाखां वन्दे वाल्मीकिकोकिलम् ॥
रामेति वर्णद्वितयं गुह्याद्गुह्यतरं सदा ।
तस्य माहात्म्यकथने नाहं शक्तो न लोकधृत् ॥
यः कर्णाञ्जलिसम्पुटैरहरहः सम्यक्पिबत्यादरा-
द्वाल्मीकेर्वदनारविन्दगलितं रामायणाख्यं मधु ।
जन्मव्याधिजराविपत्तिमरणैरत्यन्तसोपद्रवं
संसारं स विहाय गच्छति पुमान्विष्णोः पदं शाश्वतम् ॥
चरितं रघुनाथस्य शतकोटिप्रविस्तरम् ।
एकैकमक्षरं पुंसां महापातकनाशनम् ॥
पठितव्यश्चेद्वेदः शास्त्रपारगतो वा
यमनियमपरो वा धर्मशास्त्रार्थवृद्धः ।
अपि तु सकलतीर्थस्नातको वा हुताग्नि-
र्न हि हृदि यदि रामः सर्वमेतद्वृथा स्यात् ॥
रामेति वर्णद्वयमादरेण
सदा स्मरन्मुक्तिमुपैति जन्तुः ।
कलौ युगे कल्मषमानसाना-
मन्यत्र धर्मे खलु नाधिकारः ॥
यत्र यत्र रघुनाथकीर्तनं
तत्र तत्र कृतमस्तकाञ्जलिम् ।
बाष्पवारिपरिपूर्णलोचनं
मारुतिं नमत राक्षसान्तकम् ॥
रचितं भगवता तेन हरिणा लोकधारिणा ।
अर्जुन विश्वरूपेण निर्गुणेन गुणात्मना ।

—Thereafter cont. the introductory st. of Govindarājīya:

तत्त्वज्ञानसमुद्भवो यदुदयासारस्य सारो महा-
न्विष्कर्षः कमलानिवासचरणं द्वन्द्वानुरागः श्रियः ।
भक्तेशः परिपाक एव भगवाञ्छक्त्यपुण्यावले-
रस्माकं निधिरक्षयो विजयते श्रीमान्शठारिर्गुरुः ॥
श्रीरामायणभूषायै प्रवृत्तो रामभक्तितः ।
व्याख्यां सुन्दरकाण्डस्य तिलकं (कलयाम्यहम्) ।

—D7 begins with श्रीरामचन्द्राय नमः which is followed by the पारायणविधि of the अध्यात्मरामायण; D8 with ॐ श्रीगणेशाय नमः; T1 with श्रीदक्षिणामूर्तये नमः । श्रीरामचन्द्राय नमः । श्रीसीतारामेश्वरीदेवताभ्यां नमः निरन्तरायोऽस्तु ।; G1 (m.) सुन्दरकाण्डे; G2 (m.) with हरिः ॐ शुभमस्तु । श्रीगुरुभ्यो नमः । सुन्दरकाण्डे.

1

☞ T1 missing st. 1–66 on missing fol. Ñ1 illeg. for 1–32

1 Ś1 D1 10 11 om. 1. G2 damaged for 1[b].—[b]) B1 (after corr. as in text) परिमार्गेण, D1 श्लोककर्शन ; D3 T2 3 °सूदन, D2 7 8 10 Ct °कर्षण; Cr m.g. as in text (for शत्रुकर्शनः).—[c]) D4 पतिम् (sic), T2.3 (also) पथम् (for पदम्) —G3 damaged from 2 up to चारणा in [d].—[d]) Ñ2 B1 3 4 (अ)म्यर्चिते (for -(आ)चरिते). B3 वानराध्युषित कपि; D1 4 नानारचिते पथि. ॐ Cr m.: अत्र गन्तुमिति पदमध्याहर्तव्यम् । शत्रुकर्शनो हनुमान्रावणनीताया रावणेनापहृताया. सीतायाः पदं स्थानमन्वेष्टुं चारणाचरिते पथि सुरवर्त्मनि गन्तुमियेषेति योजना ॐ.—After 1, Ñ2 V1 B D4 ins. l. 3–10 of 4*, while D1.2–5 7–8 T2 3 G M ins.

1* दुष्करं निष्प्रतिद्वन्द्वं चिकीर्षन्कर्म वानरः ।
समुदग्रशिरोग्रीवो गवां पतिरिवाबभौ ।

[(1) D1 4 हि महत्कर्म (for निष्प्रतिद्वं), D3 4 चिकीर्षु, Cg as above (for निरावम्) D1.4 पवनात्मज (for कर्म वानर)]

2 Before 2, Ś1 D1.10 11 ins. l. 1–6 of 4*. Ñ2 V1 B D4 om. 2–6.—[a]) Some MSS. वैदूर्य°.—[b]) D2–3 7–9 11

D1 3 further cont Ś1 D2.10.11 cont after 14*

5* गिरिराक्रम्यमाणस्य तेन प्रक्रमता तदा ।
चन्दनानि विमुञ्चन्ति रसं स्वसत्त्वर्पतम् ।
गिरिस्तस्य समाक्रान्ता हरितालमयाशु या ।
चाल्यमानाश्च विविधुर्लेप्याश्च सुमन शिला ।

[(l 1) Ś1 D2,10.11 गिरिं प्रकम्पमानस्य (for the prior half) D3 प्रक्रान्ते (for प्रक्रमता) —(l 2) D1 विमुच्य रा (sic) (for विमुञ्चन्ति) Ś1 D2.10.11 स मुक्तसैलाः(D10.11 °स्थिता) रस (for the prior half) D3 सनिभं (for स्वर्पतम्) —(l 3) D2 तस्य (for तस्य) —Ś1 D2.10.11 om l 4 —(l 4) D3 चाल्यमानाश्च विविधुर्लिप्याश्च मनन शिला]

D1 3 cont after 5* Ś1 D2.10.11 cont l 1-2 after 7* and l 3-12 after 23*, Ñ2 V1 B D4 ins l 1-10 after 14*ʳ and l 11-12 after 14*ᵈ

6* शिलान्तरगता सधा पीड्यमाना महाशिला ।
सधूम ज्वलन घोर शुशुचुर्ज्वलन मुदा ।
समाक्रान्तो बलवता वानरेण महागिरि ।
मुमोच पाण्डुरा धारा सलिलस्य समन्तत ।
स चन्दनरसै रक्तैश्चित्रै काञ्चनधातुभि ।
गिरिकाञ्जनसमृष्टे शिखरै पुष्पितैरिव ।
समन्तात्स तु शैल पाण्डुर विपुल जलम् ।
मुक्ताजालैरिवाभाति सर्वतो दारितो गिरि ।
सिद्धचारणयुक्तानि किंनराध्युषितानि च ।
गिरेराक्रम्यमाणस्य शिखराणि चकम्पिरे ।
स तु शृङ्गै समुद्भूतैर्घूर्णमानैश्च पादपै ।
शोभते पुष्पशबल प्रवृत्त इव पर्वत ।

[V1 moth eaten for l 1 For l 1-2 cf l 5-6 of 1409* of Kiskindhakanda —(l 1) B1 3 4 शैलान्तरगता, B2 शैलाम्बरगता B3 सर्वे (for सर्वा) Ś1 महाशिला, D10 महाशिला (for महाशिला) —(l 2) B4 D4 सधूमज्वलन, D1 सधूमज्वलित (for सधूम ज्वलन) Ś1 लोहितैर्मुखै, D2.10.11 ज्वलितै(D11 °ल)र्मुखै, D10 लोहितैर्मुखे (for ज्वलन मुदा) Ñ2 V1 B D4 ससुज्ज्वले महाचला (for the post half) —After l 2 Ś1 D1-3.10.11 ins (var) the lines of 4 66 42

[नि श्वसद्भिस्तदा तैस्तु भुजगैरवनि सृते ।
स्वतःक ह्यामयिनि स तदा धरणीधर ॥]

[(l. 1) D3 नि श्वासद्भिस् Ś1 D1-3.10.11 तनय (for तत्) Ś1 D2.10.11 सर्पै (for तैस्तु) —(l 2) D3 तदा ॥ (by transp) Ś1 D2.10.11 महेन्द्रपर्वत श्रीमान्सशाख श्वापदै]

Thereafter Ś1 D2.10.11 read st 17-19

—(l 3) D11 स च कान्तो —(l 4) Ñ2 V1 B1-2 पाण्डरा (for पाण्डुरा) —For l 4 Ś1 D2.10.11 subst

6(A)* जलधारा प्रसुस्राव महावीरिव गिर ।
पुनातस्तमाशु ता धारा सलिलस्य समन्तत ।

[(l 1) D11 प्रशुश्राव Ś1 D11 गिर —(l 2) D2.11 पुनरेवम् (for पुनात्)]

—After l 4 Ñ2 B D4 ins

6(B)* स रक्तरूप निश्चित्रै रवनधातुभि ।

[B2 3 D4 -[व]निभाद् B1 चित्रै B2 D4 चित्र, B3 चित्र (for चित्र)]

☞ V1 illeg from l 5 up to पतता in 5 2 11*. —D6 om l 5-7 Ñ2 B transp l 5 and l 6 —(l 5) Ñ2 B ताम्रैश्च (for रक्तैः) Ś1 D10 रक्तचन्दनसत्कारै, D2 मनानस्थसत्कारै D11 सचन्दन भास्वरा (for the prior half) Ś1 D2.10.11 चित्रा Ñ2 चित्र, B2 4 चित्रै B3 चित्र (for चित्रै) —(l 6) B3 गिर (for गिरि) D1 गिरिकाञ्चन समृष्टे, D3 गैरिकाञ्जनसंपृक्तै (for the prior half) B3 (marg also पुष्पितैरिव)पन्नगैरपि (for पुष्पितैरिव) Ś1 D2.10.11 गैरिकाञ्जनसंयुक्ता बभुर्दिग्ध इवे यथा —Ñ2 B om l 7 —(l 7) D3 शाश्वत् (for स तु) Ś1 D2.10.11 समन्तात्स्रवमाणश्च(Ś1 °णैश्चापि) (for the prior half) Ś1 D2.10.11 विमल (for विपुल) —(l 8) Ñ2 B D4 हा(B3 त)रकाय(D4 °या) (for मुक्ताजालैः) Ś1 D2.10.11 यथौ (for [वि]भाति) Ś1 D2.10.11 मणनात्पातो (for सर्वतो दारितो) Ñ2 B D4 रक्तचन्दन(D4 °रा)रुण (for the post half) —(l 9) Ñ2 B2 3 4 -गुह्यानि B1 D11 सुश्राणि (for युक्तानि) Ś1 D2.10.11 किंनरोपचितानि च Ñ2 B D4 किंनरैश्चितानि च (for the post half) —(l 11) Ñ2 B2 D4 स्थूलाश्च B1 3 महद्भिश्च D4 शालाभृत (for स तु शृङ्गै) Ñ2 B2 4 D4 समाश्रितै, B1 3 समाहृतै (for समुद्भूतै) Ś1 D10 विधूयमानैश, D2.11 चाघूर्णद्भिश्च (for घूर्णमानैश्च) —(l 12) Ś1 Ñ2 B D1 3 10 11 शुशुभे (for शोभते)]

—Thereafter D1 3 ins (var) the lines of 4 66 41

[सज्यमानस्तदा तस्य शक्तिमीनमहोरगा ।
शल्यप्रदिप्तास्तस्तमूल्य महागिरि ॥]

[(l 1) D1 3 पीड्यमाने (for सज्यमान) D3 शक्तिमीन (for शक्तिमीन) —(l 2) D1 3 चन्द्रप्रमहोऽन्लगन्ती म (D3 °शीत)महागिरि]

—Then D1 3 cont Ś1 D2.10.11 cont l 1-2 only after 5*

7* सत्त्वा परिमि सार्धं पेतुस्तस्य महाशिला ।
पृथिव्या तेन शब्देन चुक्षुभे वरुणालय ।
दीर्घमायस्य शब्देन शिखराणि चकम्पिरे ।
विद्याधरैश्च क्रीडद्भिर्यक्षै सिद्धैर्महोरगै ।

[(l 1) Ś1 D2.10.11 तस्य (for तस्य) —(l 2) Ś1 D2.10.11 पृथिव्याम् (for पृथिव्या) —(l 4) D3 सिद्ध (for सिद्धैः)]

—Thereafter, Ś1 D2.10.11 cont l 1-2 of 6* while D1 3 ins (var) the lines of 4 66,43

6 8 18 स सूर्याय महेन्द्राय पवनाय स्वयंभुवे ।
भूतेभ्यश्चाञ्जलिं कृत्वा चकार गमने मतिम् ॥ ७
अञ्जलिं प्राङ्मुखः कुर्वन्पवनायात्मयोनये ।
ततो हि ववृधे गन्तुं दक्षिणो दक्षिणां दिशम् ॥ ८

प्लवंगप्रवरैर्दृष्टः प्लवने कृतनिश्चयः ।
ववृधे रामवृद्ध्यर्थं समुद्र इव पर्वसु ॥ ९
निष्प्रमाणशरीरः सँल्लिलङ्घयिषुरर्णवम् ।
बाहुभ्यां पीडयामास चरणाभ्यां च पर्वतम् ॥ १०

[कौशिकस्यमभ्यान्तरम्यगात निरीक्ष्य ।
सीरमहति कान्तारे सार्थेन त्वाश्वग ॥]

[(l 1) D1 सगुल्म (for राज्ञामीस) D1 त्यास्यमान D3 त्यस्ये म (for लायमान) —(l 2) D1 3 सदाविव मार्थिक (for the post half)]

7 ☞ D4 om 7 1go —a) Ñ2 V1 B D6 चद्रसूर्ये महेन्द्रभ्य —b) Ś1 D10 दुखाय च D1 विष्णवे च D3 वरुणाय G पावकाय Cg k t as in text (for पवनाय) G3 [आ]त्मयोनये Cg t as in text (for स्वयंभुवे) D3 विष्णवे पवनाय च —After 7ab Ñ2 V1 B D6 ins

8* महेश्वराय स्कन्दाय यमाय वरुणाय च ।
रामलक्ष्मणसीताभ्य सुग्रीवाय महात्मने ।
ऋषिभ्यश्च पितृभ्यश्च यक्षेन्द्राय च धीमते ।

[(l 1) D6 om from यमाय up to पितृभ्यश्च]

—c) D1 3 नमस्कार (for [अ]ञ्जलिं कृत्वा) Ś1 D2 10 11 स त(Ś °तौ)भ्यश्च नमस्कार —d) Ñ2 V1 B प्लवने (for गमने) Ś1 D-3 10 11 कपिकुंजर (for गमने मतिम्) D1 चकार प्लवने मतिम् ॥ Cr सूर्यस्येति । प्रारीप्सितविघ्न परिसमाप्त्यर्थं सूर्यादिभ्यो नमस्कार । पितृवादाकाशगमनेऽप योगिवशवर्तद्भूयाय पारमुख्येन वा नमस्कार ॥ Cg स सूर्यायेत । स्वयंभुव चतुर्मुखाय । भूतेभ्यो देवयोनिभ्य । Ck पूर्वतनमिति सिद्धिस्माधकसिद्धयोगिवृन्द इति पवनो भग वान्प्रत्यक्ष बभूव । स्वयमेव जीवात्मना सकलस्वपरिकराय प्रहाय भक्त्यभिभवयन इति स्वयंभु । Ct स्वयंभुव पवनाय पूर्वत पन स्वभावत योगिवृन्द स पवनो भगवान्प्रत्यक्षस्वभूतो रात । अतन सकलविघ्ननिवारणाय देवताप्रार्थनापूर्वं कार्या कार्याणि सदाचारो बोधित ॥

8 ab) B1 D7 9 11 प्राङ्मुखे Ś1 Ñ1 V1 B D 5 6 10 11 Cg कृत्वा (for कुर्वन्) D3 11 सगणाय (for पवनाय) Ś1 D10 कृत्वा चापि प्रदक्षिण Ñ2 V1 B D6 प्लवनाय(B1 सगणाय B3 सगमाय D6 [उ त्प *णाय] महोदधे (for b) D1 3 प्राञ्जल प्रगतो(D1 प्राङ्मुखो) भूत्वा सगणाय विनाशिन —After 8ab D1 3 11 ins Ñ2 V1 B D6 cont l 1 only after 4*

9* प्रणम्य स महाबाहुर्देवताभ्य समाहित ।
मनसा वन्द्य राम स लक्ष्मण च महारथम् ।
सागर सरितश्चैव प्रणम्य शिरसा कपि ।

[D—12 om l 1 —(l 1) Ñ2 V1 B1 D6 5 B3 4 च (for स) —(l 2) D1 वन्दन (for °रथम्) —(l 3) D3 8 राद्र (for सरित) D3 3 11 स नमस्य (for शिरसा कपि)]

—Thereafter D1-3 11 cont while Ś1 Ñ2 V1 B D4 10 ins after 8ab

10* ज्ञातीन्स्वा सपरिष्वज्य कृत्वा चाभिप्रदक्षिणम् ।
अरिष्ट गच्छमास्तिष्ठ पुण्य वायुनिषेवितम् ।
पुनरागमनायाति वानरैरभिपूजित ।
स गत्वा महदस्यात सागर प्रतिपूजित ।
इहैव तिष्ठतेत्युक्त्वा प्रमाणायोपचक्रमे । [5]

[Ś1 D10 om l 1 —(l 1) Ñ2 V1 B D6 ज्ञातीश्च D3 ज्ञातीना (for ज्ञातीन्स्वान्) D2 11 ज्ञातीश्च परिष्वज्य (for the prior half) D2 11 [अ]पि D3 [प]वि D6 त्रि (for [अ]भि) —(l 2) B1 D1 आरिष्ट (for आरिष्टम्) B1 D1 पुण्य (for पुण्य) —(l 3) D1 प्राप्तपूजित (for अभिपू°) —Ñ2 V1 B D6 om l 4 5 Ś1 D2 10 11 om (hapl) l 4 —(l 4) D1 गच्छस्याथ D3 हनुमान्वानरैस्तु (for the post half) —(l 5) Ś1 D10 तिष्ठ त्वा (for तिष्ठतेत्युक्त्वा) D2 10 11 प्लवनाय कृतोद्यम D3 प्लवनायोप° (for the post half)]

—Thereafter Ś1 D2 10 11 (D2 10 11 repeating them in their proper places) read 35a–40d, while D1 3 ins the lines of 4 66 44 + th colophon

—Ñ2 V1 B D6 om from 8c–10 —c) G3 M1 3 [s]पि Cg as in text (for हि) Ś1 D1-3 11 13 ततो ऽ्यापवृधे (D1 °वितृत D3 °वधृत) दृष्टो ॥ Cg अञ्जलि मिति । आत्मयोनय स्वकारणभूताय । दक्षिण समर्थ । हनुमान् प्राङ्मुख सन्नात्मयोनये पवनायाञ्जलिं कृत्वा ततो दक्षिणा दिश गन्तुं ववृधे इत्यन्वय । हि पादपूरण । अञ्जलिं प्राङ्मुख कुर्वन्निति पाठस्वयुक्त । पश्चात्प्राङ्मुखस्याञ्जलिकरण दक्षिणदिग्गमनोद्योगयोरेककालिक असम्भाव्या विरोधात् । नहि प्राङ्मुखस्यैव सतो दक्षिणदिग्गमनोद्योगो युज्यते ॥

9 Ñ2 V1 B D6 om 9 (cf v l 8) —a) Ś1 प्लवग , D7 9 T3 G2 M1 प्लवग C+ as in text (for प्लवंग) D1 3 10 12 T1 प्लवग प्लवगैर्दृष्ट (D1 °दृष्ट) —b) D1 प्रागम (for प्लवने) —c) D1 रामकृत्यर्थं D3 कामसिद्ध्यर्थं D10 °वृत्यर्थं G1 °सिद्ध्यर्थं Cm g t as in text (for रामवृद्ध्यर्थं) —d) Ś1 D1 3 11 T2 3 पर्वणि (for पर्वसु)

10 Ñ2 V1 B D6 om 10 (cf v l 8) —a) V2 D1-3 निष्प्रमाण D1 नु (for सँल्) Ś1 D2 10 11 नातिस (for नातिसँल्) D3 निष्प्रकाशरीर स —b) D10 11 °ल्लिलङ्घयिषु(D1 °षुम्) (for °षुर्) —After 10ab Ś1 D2 10 11 ins Ñ2 V1 B D6 cont l 2 only after

स चचालाचलश्चारु मुहूर्तं कपिपीडितः ।
तरूणां पुष्पिताग्राणां सर्वं पुष्पमशातयत् ॥ ११

तेन पादपमुक्तेन पुष्पौघेण सुगन्धिना ।
सर्वतः संवृतः शैलो बभौ पुष्पमयो यथा ॥ १२

तेन चोत्तमवीर्येण पीड्यमानः स पर्वतः ।
सलिलं संप्रसुस्राव मदं मत्त इव द्विपः ॥ १३

पीड्यमानस्तु बलिना महेन्द्रस्तेन पर्वतः ।
रीतीर्निर्वर्तयामास काञ्चनाञ्जनराजतीः ।
मुमोच च शिलाः शैलो विशालाः समनःशिलाः ॥ १४ G 5 5 13 B 5 1 16 L 4 61 0

10* (due to om) while D1.3.8 M2 ins 1 2 after 10ab

11* क्रोधस्तेनक्षया वीर्यं प्रविवेश महाबल ।
प्रगृह्य स महाबाहू लङ्कामभिमुखस्थित ।

[(1 1) D2.11 °च° (for °क्र°) —(1 2) Ñ2 V1 B4 प्रहृष्य स B3 स प्रगृह्य (by transp) D6 प्रगृह्य च (for प्रगृह्य स) Ñ2 V1 B D6 महाबाहु Ś1 D1.3.10.11 प्रगृह्य बलवान्बाहू, M2 प्रगृह्य बन्धबाहू (for the prior half) B2 लङ्काभिमुखमस्थित (for the post half)]

—After 10 M1 reads 4–5

11 a) D7.8 चारु, D10 चारु G1 चैव G2 चारद्, M3 चापि (for चारु) D3 [क]पिप्रष्टो —For 11ab, Ñ2 V1 B D6 subst

12* समाक्रान्तस्य तु शैल स चचाल महागिरि ।

[B3 चचाल स (by transp) B4 चचाल च (for स चचाल)]

—Thereafter cont while D1.3.8 G1.3 M1 cont after 23*

13* गिरिराजस्य भ्रममाणस्य तरव तरुणाङ्कुरा ।
मुमुचुश्चन्दनरस रक्तसुखकगन्धय ।
गैरिकाञ्जनसंसृष्टा हरितालसमाकुला ।

[(1 2) D8 G1.3 M1 पुष्पवर्णाणि (for चन्दनरस) D8 G1 व्यवस्य (for रक्त) D1 -संनिभ D3 -गन्धि D8 G1 -गन्धिन (for गन्धय) G3 M1 रसोत्तलसुगन्धिन (for the post half) —(1 3) D1 M1 -संयुता D2 G1.3 -संयुक्ता (for -संसृष्टा) B1 D1.3.8 G1.3 M1 समावृता]

—After 13*, Ñ2 V1 B D6 read 14ef (followed by 1 1-10 of 6*) while D1.3.8 G1.3 M1 cont 24*

—After 11ab, Ś1 D2.10.11 ins

14* वने सिंहपरामृष्टो महोत्पात इव द्विप ।

[D2.11 महामृष्टो (for परा°) Ś1 D10 मदोन्मत्त (for महोत्पात)]

—Thereafter Ś1 D2.10.11 cont 5* —Ś1 D2.10.11 om 11cd —c) D1.3 नगाना (for तरूणा) —d) T2 सर्वे (for सर्वं) Ñ2 B1.2.4 D6 अशीर्यत (B2 D6 °त) D2 T2.3 G1 अपातयत् (for अशातयत्) B3 पुष्पाणां च प्रसीदता ꣸ Cr m अशातयदपातयत् (Cr °यदिलय)।, Cg स चचालेति। चापीत्येकमव्ययमप्ययनम्। अशातयद् पातयत्। इवाथ गिर्। , Ck अशातयदिति। शदेर्गतौ त इति तत्वम्। श्यातुलोत्। अचगोऽत्र कथा ꣸

12 a) B3 D6 -मुक्तन, T3 मुक्तेन (for मुक्त) Ś1 D10 सपादपरिमुक्तेन D2.11 सपादपविमुक्तेन —b) Ś1 Ñ2 B D1.3.8.10.11 कुसुमन (for पुष्पौघेण) ꣸ Cr पुष्पौघेण त्यन कुसमत चेति सवत्रम् ꣸ —c) Ñ2 B3 D6 स वृत (for संवृत) ꣸ Cr पुष्पमय इव।, Ck यथा पुष्पमय इति पुष्पात्मक इति। अभूतोपमेयम्। पुष्पमयो यथत्यनन्तर सार्वश्लोक क्वचित्प्रक्षिप्त। Ct पुष्पमयो यथा पुष्पप्रचुर स्वयमिवस्थ ꣸ —After 12 Ś1 D2.10.11 ins

15* मज्यमानमहाश्मानु सनिलीनमहोरग ।
मत्तकुञ्जमहामीनैर्रुद्राभूत्स महागिरि ।
पक्षिभिश्चामसश्चा त्रैस्पन्द्यमानोऽविदूरत ।
रराज स च कान्तारश्रुत स च दिवोल्बण ।

[D2 om (hapl ?) 1 2–4 —(1 2) D11 °त्त° (for °क्त°) Ś1 सन (for तन) —(1 4) D11 रराज कान्तारगन (for the prior half) D10 च स (by transp) D11 शुभवर्णविच्वान L (ed) श्रुत समाभितस्य (for the post half)]

while T3 ins

16* तन चोत्तमवेगेन पुष्पवृष्टस्य वानर ।
बभूव हृतसवाद्रो मदमत्त इव द्विप ।

13 Ś1 Ñ2 B D2.6.10.11 om 13 G1 transp 13ab and 14ab —a) D1 ** **स (for तन चोत्तम) —b) D1.3 महागिरि (for स पर्वत) —c) D1 स प्रसुस्राव, D3 सप्रसुस्राव —d) D8.9 T3 G1 मद (for मद) D2 मदोन्मत्त (for मद मत्त)

14 G1 transp 13ab and 14ab T3 om 14ab —ab) Ś1 D10.11 G1 स D2 च (for तु) Ñ2 B D6 स पर्वतवर श्रीमान्पीड्यमान समन्तत —c) B4 G2 M1.2 रीति D6 रीतिर् Cv m g k.t as in text (for रीतीर्) Ñ2 D1.2.3.8–11 निवर्त(Ñ2 °र्त)यामास —d) B4 D2.11 -राजता(B4 °ती) D8.10 -राजति (for राजती) —After 14ab, Ś1 D2.10.11 ins

17* तस्य व्याघूर्णमानस्य तरवस्तरुणाङ्कुरा ।
मुमुचु स्वरम दाम शीलोत्पलसुगन्धिम ।
सपादपरसो व्याप्तो विभ काञ्चनधातुभि ।

[(1 3) D2.10 -समव्याप्तो (for -रसो व्याप्तो).]

while Ñ2 V1 (illeg) B D6 ins 1 11–12 of 6* and D1.3 ins after 14cd

G 5 5 0
B 5 1 17
L 4 61 20

गिरिणा पीड्यमानेन पीड्यमानानि सर्वशः ।
गुहाविष्टानि भूतानि विनेदुर्विकृतैः स्वरैः ॥ १५
स महासत्त्वसंनादः शैलपीडानिमित्तजः ।
पृथिवीं पूरयामास दिशश्चोपवनानि च ॥ १६
शिरोभिः पृथुभिः सर्पा व्यक्तस्वस्तिकलक्षणैः ।
वमन्तः पावकं घोरं ददंशुर्दशनैः शिलाः ॥ १७
तास्तदा सविषैर्दष्टाः कुपितैस्तैर्महाशिलाः ।
जज्वलुः पावकोद्दीप्ता बिभिदुश्च सहस्रधा ॥ १८
यानि चौषधजालानि तस्मिञ्जातानि पर्वते ।
विषघ्नान्यपि नागानां न शेकुः शमितुं विषम् ॥ १९

18* समन्तान्मलवच्चैरश्चित्रैः कनकधातुभिः ।

—Thereafter Ś1 D1-3.10 cont

19* परिक्षिप्त विचित्रैर्भैर्गैरिकधातुभिः ।

[D10 परिक्षिप्त D1-3 श्रीमान्मेरुरिवापरो (for the post half)]

—Ś1 D2.10.11 om 14^{ef} Ñ2 V1 B D6 read 14^{ef} after 13* —^{e}) D1 स सुमोच (for मुमोच च) Ñ2 V1 B D6 व्यदारयं(Ñ2 V1 °दारीणं, B3 °दार्य)त गिरिस्तस्य —^{f}) Ñ2 V1 B D6 शिलाश्च (for विशाला) D1 च D6 सु (for स) —After 14^{ef} Ñ2 V1 B D6 ins l 1-10 of 6* while D1-3.5.7.8 T2.3 G M ins after 14

20* मध्यमेनार्चिषा जुष्टो धूमराजिरिवानलः ।

[T3 स्पृष्टो (for जुष्टो) D1-3 म्लायमानोऽचिषा जु(D3 °षा जु)ष्टो M1.2 वर्धमानार्चिषा जुष्टो (for the prior half) D1.6 M1.2 धूमराजी(M1.2 °जिर्) D3 धूमराजी वानल (for the post half) ⊛ Cv मध्यमेनार्चिषा मध्यमया ज्वालया । सा पुनः काली कराली विष्फुलिङ्गिनी धूम्रवर्णा विश्वरुचिर्लोहिता मनोजवाभिधानासु सप्तस्वग्निजिह्वासु चतुर्थी धूम्रवर्णा । Cr मध्यमेनार्चिषा जुष्ट । काली कराली विष्फुलिङ्गिनी धूम्रवर्णा सुचिरा लोहिता मनोजवा इत्यभिधानासु सप्तजिह्वासु मध्यमया धूम्रवर्णरूपया जुष्ट Cm मध्यमेनार्चिषा जुष्ट । कालीकराली विष्फुलिङ्गिनीधूम्रवर्णाविश्वरुचिर्लोहितामनोजवाभिधानासु सप्तस्वग्निजिह्वासु मध्यमया धूम्ररूपया विशिष्टोऽग्निधूमराजीरिव धूमरेखयान्वित ऐव पर्वत ईषत् मुक्तोऽपीति संबन्ध । Cg मध्यमेनार्चिषा मध्यमया ज्वालया । पावकज्वाला हि न धूमविमिश्रा । Ck मध्यमेन मध्यमभागेनार्चिषा जुष्ट संबद्धो योऽनलस्तस्य धूमराजिरिव बभासेति शेष । Ct मध्यमेन मध्यमभागेनार्चिषा ज्वालया जुष्टे योऽनलस्तस्य धूमराजिरिव बभासेत्यर्थ । य ऐत्यध्याहार । धूमराजिरिव इति सत्पाठ । तीर्थस्तु मध्यमेनार्चिषा मध्यमया सप्तजिह्वया जुष्टो विशिष्टोऽग्निर्धूमराजिरिव धूम्रविचित्रतानिर्यत्र('धूमराजीरिव इति च पाठ इत्याह ⊛]

15 Ñ2 B D6 om 15-34 D1.3 (repeats) read 15-16 after 24* —^{a}) D7-9 G1 Ck t हरिणा, Cg as in text (for गिरिणा) Ś1 D2.10.11 तत संपीड्यमानेन ⊛ Cr 'गिरिणा पीड्यमानोऽपि' पाठ ⊛ —^{b}) D1.3.5.7.9 M1.3 सर्वत (for सर्वश) —^{c}) D7.8 G1 Ct सत्त्वानि Ck as in text (for भूतानि) —^{d}) Ś1 D2.10.11 विकृत (D11 °त) स्वर (for विकृतै स्वरै)

16 Ñ2 B D6 om 16 (cf v l 15) D1.3 (repeats) read 15-16 after 24* —^{a}) D1.7.8 G3 M1.3 महान् (for महा) G3 सुमहान् (for स महा) D1 -सत्त्वसपन्न , D2.10.11 सत्त्वबालाद (for °सनाद) ⊛ Cm स इति महासत्त्वा महाजन्तवस्तेषा सनाद । Cg सत्त्वसनादो भूत सनाद । Ct 'स महासत्त्व ' इति पाठे महासत्त्वा महाजन्तव स्तेषा सनाद इति बोध । 'स महान्सत्त्वसनाद ' इति पाठा न्तरम् ⊛ —^{b}) D1 शैल D3 शैलपीडा , M3 शैलपीड —^{c}) Ś1 D2.10.11 दुरीश्च, D1 वनानि (for दिशश्च) G3 M1 दिशश्चोपदिशस्तथा

17 Ñ2 B D6 om 17 (cf v l 15) —Ś1 D2.10.11 read 17-19 (including star passage) after l 2 of 6* which is followed by the l of 4 66 42 —^{a}) D3 उग्रैरभि (sic) (for शिरोभि) Ś1 D2.10.11 चैव D7.8 नागा (for सर्पा) —^{b}) Ś1 पृथु , D2.10.11 पद्म , G1 व्यक्तै (for व्यक्त) D1.3 -लक्षणा (for -लक्षणै) —^{c}) Ś1 D2.10.11 G2 दीप्त, D1.3 क्रुद्धा (for घोर)

18 Ñ2 B D6 om 18 (cf v l 15) For sequence in Ś1 D2.10.11 cf v l 17 —^{a}) D5 M1 तथा (for तदा) Ś1 D1-3.10.11 G3 M1 [आ]दीविषैर् Ck t as in text (for सविषैर्) —^{b}) D3 महाविषै (for °शिला) —^{cd}) D5 पावकैर्दीप्ता T2 पावकादीप्ता Ct as in text D5 G1 सहस्रश (for °धा) Ś1 D1-3.10.11 प्रदीप्ता पावकाविष्टा व्यभिद्यत सहस्रश (Ś1 D2.10 °धा)

19 Ñ2 B D6 om 19 (cf v l 15) For sequence in Ś1 D2.10.11 cf v l 17 —^{a}) D3.5.7.8 T2 M1 तु (for च) D6 T2 [औ]षधि Ś1 D1-3.5.10 G2 M1 जाता (D1 °नी)नि (for जालानि) —^{b}) D1.3 तस्मिन् सति महाबले (D1 नगोत्तमे) ⊛ Cr m g t शमितु शमयितुम् ⊛ —For 19^{cd} Ś1 D2.10.11 subst

21* विषघ्नान्युरगाणा तु तैस्तु तच्छमितं विषम् ।

[D2 तैस्तच्छाम्यति विष (for the post half)]

while D1.3 subst for 19^{cd}

22* विषघ्नान्यौरगा तानि शेकु शमयितु विषम् ।

Ś1 D1-3.10.11 cont while D6 G1.3 M1 ins after 19

23* अपरे च महाकाया वमन्तोऽग्नि स्वतेजसा ।
कन्दरेभ्यो विनिष्पेतु कपिपादप्रपीडिता ।

[(l 1) D6 G3 M1 तु G1 [ऽ]पि (for च) Ś1 D2.10.11 स्वतेजसा (for स्वतेजसा) —(l 2) Ś1 D1-3.10.11 गिरिभ्यो (for कन्द°) Ś1 D10 विनिश्चेरु (for °ष्पेतु) G1 lacuna for कपिपाद D1.8 G3 M1 निपीडिता (for प्र°)]

भिद्यतेऽयं गिरिर्भूतैरिति मत्वा तपस्विनः ।
त्रस्ता विद्याधरास्तस्मादुत्पेतुः स्त्रीगणैः सह ॥ २०
पानभूमिगतं हित्वा हैममासवभाजनम् ।
पात्राणि च महार्हाणि करकांश्च हिरण्मयान् ॥ २१
लेह्यानुच्चावचान्भक्ष्यान्मांसानि विविधानि च ।
आर्षभाणि च चर्माणि खड्गांश्च कनकत्सरून् ॥ २२
कृतकण्ठगुणाः क्षीबा रक्तमाल्यानुलेपनाः ।
रक्ताक्षाः पुष्कराक्षाश्च गगनं प्रतिपेदिरे ॥ २३
हारनूपुरकेयूरपारिहार्यधराः स्त्रियः ।
विस्मिताः सस्मितास्तस्थुराकाशे रमणैः सह ॥ २४
दर्शयन्तो महाविद्यां विद्याधरमहर्षयः ।
सहितास्तस्थुराकाशे वीक्षांचक्रुश्च पर्वतम् ॥ २५ G 5 5 0 / B 5 1 27 / L 4 62 33

—Ś1 D2 10 11 further cont l 3 12 of 6* and D1 3 8 G1 2 M3 cont 13* and thereafter D1 3 8 G1 3 M1 cont

24* व्यशीर्यन्त गिरेस्तस्य शिलास्ता समन्ततः ।
सचन्दनरसैस्ताम्रैश्चित्रै काञ्चनधातुभि ।
परिक्षिप्त शिखिनिभै गवत्तिरिव धातुभि ।

[(l 1) D1 3 8 G1 व्यशीर्यन्त D1 गिरिरत्र D2 गिरेस्तत्र D1 शिलाशतम् —G3 om l 2-3 —(l 2) D8 सचन्दनरसैस्ताम्रै, G1 सचन्दनमोम्लश M1 मचन्दनरसस्ताम्रा (for the prior half) G1 चित्र (for चित्रै) D8 M1 चित्र काञ्चन धातुभिः (M1 °धातुभि) (for the post half) —G1 om l 3 —(l 3) D1 शरैरिव (for शिखिनिभै) M1 चित्र शिखिनिभै शैलैरिव धातुभि]

—Thereafter D1 2 (repeats) read st 15–16

20 Ñ2 B D8 om 20 (cf v l 15) —a) D2 10 यो (for ऽयं) Ś1 D2 3 10 दैवैर् (for भूतैर्) D1 विद्राव्यते गिरिर्दैवैर्, D11 शर्वरीदैवतैरेव (sic) ※ Cr भूतैं विद्याधरविशिष्टकर्तृभि । Cm भूतैः पृथिव्यादिभि सह । Ck t भूतैर्ब्रह्मरक्षोमुख, Ct °क्ष प्रमृति]महाभूतै ※ —b) Ś1 D2,10 11 मनस्विन (for तप°) ※ Cr तपस्विन इति विद्याधरविशेषणम् । तेषां तपस्विस्त्व भूतपूर्वगत्या ※ —c) G2 त्रस्त, M2 त्रस्त, Cg as in text (for त्रस्ता) Ś1 D2,10 11 चैत्रम् (for तस्माद्) —d) Ś1 D1–3 10 11 पत्नी (for स्त्रीगणै)

21 Ñ2 B D8 om 21 (cf v l 15) —a) D1 पानभूमिं जले, D2 °भूमिं स्तो, D11 °भूमिगता (for °भूमिगत) —b) Ś1 D10 हमरात्त, D2 11 हैमराजत, G2 M2 Cg हैममासव (for हैममासव) D1 भोजन (for भाजनम्) —c) Ś1 D1–3 10 11 पानानि, Cg as in text (for पात्राणि)

22 Ñ2 B D8 om 22 (cf v l 15) —a) Ś1 D2,10 11 मद्यसुधासव शर्करा, D1 2 लेह्यसुधासव भक्ष्य (D2 °क्ष) —b) Ś1 D2 10 11 माल्यानि, D1 2 पानानि, G2 रसानि (sic) (for मांसानि) —D2 om 22cd —c) D1 कर्माणि (for चर्माणि) —d) Ś1 D10 कनकाचितान्, D1 विविध रसस्त्न्, D2 विविधान्नुत्स्न् (for कनकत्सरून्)

23 Ñ2 B D8 om 23 (cf v l 15) —a) D1 2 रक्तकण्ठ, D2 11 कृतकच्छ, G1 कृतकण्ठ (for कृतकण्ठ) M1 क्षीबा Ś1 D10 कृतपानगुणक्षीब —c) Ś1 D2 10 11 पुष्क (D10 11 °ष्प)रागाक्षा (for °क्षाश्च) —d) Ś1 D1–3 10 11 रथ उद्य (for गगन)

24 Ñ2 B D8 om 24 (cf v l 15) —a) Ś1 -केयूर (for -केयूर) T2 हारा नूपुरकेयूरा —b) Ś1 परिहार्यवरा स्त्रिय, D1 2 पा(D1 प)रिहार्यधरा स्त्रिय, D2 11 परिहा(D11 °धा)र्यवरा(D11 °र) स्त्रिय, D10 पारिहार्यवरा स्त्रिय, G1 पारिहार्येलङ्कृता —c) Ś1 D2,10 11 सहितास् (for सस्मितास्) D1 2 विरक्ता विस्मितास् —d) D1 चामरं (for रमणैः) D2 11 आकाशैरमले (D11 °रे) सह ※ Cv g पारिहार्यं वलयम् । Cr m पारिहार्यो वलय । "आवापक पारिहार्यं कटक वलयोऽस्त्रियाम्" इत्यमर । Ck पारिहार्य शब्द श्रेष्ठवाची । तथास्मन्मातामहानां श्रीरङ्गमहाकवीनां प्रयोग 'पुरवैरिणि त्रिभुवनहरवैरधिकभुजपारिहार्याणि । करवै मनसि महांसि स्मरवैभवपिशुनकामभागानि' इति । अत्र पर श्लोकद्वय प्रक्षिप्त क्वचित्पुस्तके । तपस्विना एव श्रुत्वा तमर्थमेव दृष्ट्वा । तत्तस्तदूर्ध्वं भूतैरय गिरिर्भिद्यत (इति) ब्रुवन्त । Ct पारिहार्यशब्द श्रेष्ठवाचीति कतक । पारिहार्यो वलय इति नाथ । एतदग्रे 'दर्शयन्तो महा°, सहितास्तस्थु°, शुश्रुवुश्च त°, चारणानां च सिद्धानां स्थितानां विमलेऽम्बरे ॥" इति श्लोकद्वय प्रक्षिप्त क्वचिदिति कतक ※

25 Ñ2 B D8 om 25 (cf v l 15) G1 om 25ab G2 transp ab and cd —a) D2 दर्शयन्तो Ś1 D1–3 6 10 11 विद्याम्(D1 6 °धा) D8 om (for विद्या) —b) Ś1 D2 3 10 11 ते(D2 तास्) तु विद्याधरर्षभा (D2 °स्त्रिय), D1 विद्या विद्याधरप्रभा ※ Cs शुश्रुवुश्चस्य विद्याधरमहर्षयश्च भक्त्या अपि विद्याधरा एव श्रावका । इति विद्याधरा श्रुत्वेत्युपसंहारात् । Cr विद्याधरा महर्षय इव । उपमित व्याघ्रादिभिरित्यादिना समास । विद्याधरश्रेष्ठा इत्यर्थ । अत्र द्वन्द्वसमासानङ्गीकरणम् । उपरितनेति विद्याधरा श्रुत्वेति श्रवणकर्तृत्वानुवादसमये विद्याधराणामेवोपादानात् । Cm विद्याधरमहर्षयो विद्याधरश्रेष्ठा इत्यर्थ । Cg विद्याधरमहर्षयो विद्याधरा महर्षय इवेत्युपमितसमास । उपमित व्याघ्रादिभि सामान्याप्रयोग इत्यनुशासनात् । विद्याधरश्रेष्ठा इत्यर्थ । विद्याधरा महर्षयश्चेति द्वन्द्वसमासो न युक्त । इति विद्याधरा श्रुत्वेत्युपरितनश्लोके विद्याधराणामेवोपादानात् ※ —c) Ś1 D1–3 10 11 G1 2 सन्नियास, D2 समयासं, G3 M1 2 Cv विस्मितास (for सहितास्)

G 5 5 0 B 5 1 27 L 4 61 34 शुश्रुवुश्च तदा शब्दमृषीणां भावितात्मनाम् ।
चारणानां च सिद्धानां स्थितानां विमलेऽम्बरे ॥ २६
एष पर्वतसंकाशो हनूमान्मारुतात्मजः ।
तितीर्षति महावेगं समुद्रं मकरालयम् ॥ २७
रामार्थं वानरार्थं च चिकीर्षन्कर्म दुष्करम् ।
समुद्रस्य परं पारं दुष्प्रापं प्राप्तुमिच्छति ॥ २८
दुधुवे च स रोमाणि चकम्पे चाचलोपमः ।
ननाद च महानादं सुमहानिव तोयदः ॥ २९
आनुपूर्व्याच्च वृत्तं च लाङ्गूलं रोमभिश्चितम् ।
उत्पतिष्यन्विचिक्षेप पक्षिराज इवोरगम् ॥ ३०
तस्य लाङ्गूलमाविद्धमतिवेगस्य पृष्ठतः ।
ददृशे गरुडेनेव ह्रियमाणो महोरगः ॥ ३१
बाहू संस्तम्भयामास महापरिघसंनिभौ ।
ससाद च कपिः कट्यां चरणौ संचुकोच च ॥ ३२
संहृत्य च भुजौ श्रीमांस्तथैव च शिरोधराम् ।
तेजः सत्त्वं तथा वीर्यमाविवेश स वीर्यवान् ॥ ३३
मार्गमालोकयन्दूरादूर्ध्वप्रणिहितेक्षणः ।
रुरोध हृदये प्राणानाकाशमवलोकयन् ॥ ३४

26 Ñ2 B D6 om 26 (cf v l 15) —ᵃ) D1 सुसुवुस (for शुश्रुवुश) T2 महा T3 तथा (for तदा) —ᵈ) Ś1 D2 10 11 विपुल(D2 11 °ले)वरे D3 विमला° (for विमलेऽम्बरे)

27 Ñ2 B D6 om 27 (cf v l 15) —ᵃ) D1 सूर्य, D2 भय (for एष) —ᵇ) D1 3 नाम वानर (for मारुता त्मज) —ᶜ) D3 तितीर्षुश्च D5 G1 °र्षु स Cg as in text (for तितीर्षति) Ś1 V1 D1 3 5 7 9 11 T2 G2 M वेग, T3 वेगात् (for वेग) ※ Cv तितीर्षति महावेग इति सम्बन्ध । Cc तितीर्षुरिति । महावेगमिति पाठ । महावेगमिति क्रियाविशेषणम् ※ —ᵈ) G3 सागर (for समुद्र) Ś1 D1-3 10 11 सरितां पतिं, D7 9 T2 वरुणालय (for मकरालयम्)

28 Ñ2 B D6 om 28 (cf v l 15) —ᵃ) Ś1 D3 10 रावणार्थं च, D1 2 11 रावणानर्थं, M2 वानराणां च (for वानरार्थं च) —ᵇ) Ś1 D1 3 T2 चिकीर्षु, D4 चिकीर्षन् D1 दुस्तर (for दुष्करम्) —ᵈ) D1 8 G3 दु पार, D3 8 11 दु प्राप, D5 दुष्प्राप्य T2 दुष्प्राप (for दुष्प्राप) —After 28 Ś1 D3 10 11 ins

25* देवास्त ददृशु सर्वे वैस्ते सह महर्षिभि ।
ऋषय सह गन्धर्वै सिद्धाश्च सह चारणै ।
जातकौतूहलास्तस्थुस्तद्दृष्ट्वा महदद्भुतम् ।

[(l 1) Ś1 सर्वैस् (for सर्वे) —(l 3) D3 त (for तद्)] while D8 ins

26* समुत्सर्पति वेगेन समुद्र इव पर्वणि ।

—Thereafter D8 cont while D1 3 5 7 9 T2 3 G M ins after 28

27* इति विद्याधरा वाच श्रुत्वा तेषां तपस्विनाम् ।
समप्रैक्ष ददृशु पर्वते वानरर्षभम् ।

[T3 om l 1 —(l 1) D8 T3 G M2 श्रुत्वा वचस् M1 श्रुत्वा वाचम् (by transp) (for वाच श्रुत्वा) D1 3 5 M महात्मनां (for तपस्विनाम्) —After l 1, G1 ins

27(A)* बहुमानेन ते सर्वे हनुमन्त प्रपेदिरे ।

—(l 2) D1 3 तैस्तै सह महर्षिभि (for the post half)]

29 Ñ2 B D6 om 29 (cf v l 15) —ᵃ) Ś1 D1 10 दुद्रुवे, Ck t as in text (for दुधुवे) D11 दुधुवे वाग्भिरो माणि —ᵇ) D1 T3 चाचलोत्तम, D3 11 च महाग्रव (D11 °वे) D2 8 चाचलोपम, G1 चाचलैपम (for चाचलोपम) —ᶜ) Ś1 D3 10 T3 G3 M3 सु, D1 11 G1 स (for च) —ᵈ) G1 स महान् (for सुमहान्) D8 अपि (for इव)

30 Ñ2 B D6 om 30 (cf v l 15) —ᵃ) Ś1 D10 अनुरूप च, D1 8 आनुपूर्वं च, D3 11 हनुरूप च, T3 °र्व्यं च, M2 3 Cg °र्व्यण B(ed) °पूर्व्या च (for आनुपूर्व्याच्च) D1 7 9 T2 तत्, D5 त (for second च) —ᵇ) Ś1 D3 7-11 T2 G1 3 रोमभिरा —ᶜ) Ś1 D3 9 10 11 स चिक्षेप D1 सुचि°, Cm t as in text (for विचि°)

31 Ñ2 B D6 om 31 (cf v l 15) —ᵇ) M3 आत्त (for अति) Ś1 D3 10 11 वीर्यस्य (for वेगस्य) —ᶜ) D3 5 8 G3 [ए]व (for [इ]व) —ᵈ) Ś1 D3 10 11 धूयमानो, G3 M3 ह्रीयमाणो (for ह्रियमाणो) D8 M3 यथोरग (for महो°)

32 Ñ2 B D6 om 32 (cf v l 15) —ᶜ) Ś1 D10 समादध D3 11 समादधौ, D7 9 Ct आससाद, T3 ननाद च, Cm as in text (for ससाद च) Ś1 कपि कस्या (sic) M1 क*** (for कपि कट्या) —ᵈ) G3 ह Cr g as in text (for च) D3 चरणौ शकुचतौ, D11 चरणौ सकुचतौ

33 Ñ2 B D6 om 33 (cf v l 15) Ñ1 resumes from 33 (cf v l 1) —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1-8 10 11 स सहृ (D10 °हृ)त्य (for संहृत्य च) —ᶜ) Ś1 D1 3 8 11 ओज (for तेज) Ś1 M3 महा D1 यथा, T2 सदा (for तथा) —ᵈ) D1 आदिदेश (for आविवेश) Ś1 D3 10 11 [अ]ति, D1 [अ]थ (for स) —After 33 Ś1 D3 10 11 ins

28* वैनतेयस्य सदृशो वपौ चाप्यनिलात्मज ।

34 Ñ2 B D1 6 om 34 (for all except D1, cf v l 15) —ᵃ) Ś1 D10 मालोकयद् , Ct as in text (for

पद्भ्यां दृढमवस्थानं कृत्वा स कपिकुञ्जरः ।
निकुञ्च्य कर्णौ हनुमानुत्पतिष्यन्महाबलः ।
वानरान्वानरश्रेष्ठ इदं वचनमब्रवीत् ॥ ३५
यथा राघवनिर्मुक्तः शरः श्वसनविक्रमः ।
गच्छेत्तद्वद्गमिष्यामि लङ्कां रावणपालिताम् ॥ ३६
न हि द्रक्ष्यामि यदि तां लङ्कायां जनकात्मजाम् ।
अनेनैव हि वेगेन गमिष्यामि सुरालयम् ॥ ३७
यदि वा त्रिदिवे सीतां न द्रक्ष्यामि कृतश्रमः ।
बद्ध्वा राक्षसराजानमानयिष्यामि रावणम् ॥ ३८
सर्वथा कृतकार्योऽहमेष्यामि सह सीतया ।
आनयिष्यामि वा लङ्कां समुत्पाट्य सरावणाम् ॥ ३९
एवमुक्त्वा तु हनुमान्वानरान्वानरोत्तमः ।
उत्पपाताथ वेगेन वेगवानविचारयन् ॥ ४०
समुत्पतति तस्मिंस्तु वेगात्ते नगरोहिणः ।
संहृत्य विटपान्सर्वान्समुत्पेतुः समन्ततः ॥ ४१ G 5 5 19 B 5 1 43 L 4 61 48

आलोकयन्) G2 धीमान्, Ck t as in text (for दूराद् —b) Ś1 D2 5 8–10 M1 2 ऊर्ध्वं, Ck t as in text (for ऊर्ध्वं) G3 -[ई]क्षण —After 34ab, Ñ1 reads 35cd —d) Ś1 Ñ1 D2 8 10 11 अभिपेदिवान्, Ck as in text (for अवलोकयन्)

35 Ñ1 partly illeg for 35ab —b) B D1 3 transp कृत्वा and स M1 -कुच्* —Ñ1 reads 35cd after 34ab —c) Ś1 Ñ1 B1 2,4 D6 8 10 निकुच्य, Ñ2 विदृच्य (sic) D1 सुनिकु (sic) M1 *कुच्य, Cr as in text, Ck t निकुच्य (for निकुञ्च्य) Ś1 Ñ1 D2 10 11 मतिमान् (for हनुमान्) —d) B D6 उत्पपात (for उत्पतिष्यन्) —Ś1 D2 10 11 read (D2 10 11 repeat here [cf v l 8]) 35e–40b after 10* Ñ2 B D6 om 35e–40 Ñ1 om 35e–40ab. —e) D9 वानर श्रेष्ठ D1 3 वानरो वानरश्रेष्ठान्

36 Ñ B D6 om 36 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11 cf v l 35 —a) D2 (second time) गच्छद् D1 3 यथैव ज्यानिर्मुक्त —c) D2 (second time) गच्छद् (for गच्छेत्) M1 तावद् (for तद्वद्) D2 10 (both second time) 11 (both times) गमिष्येह (for °ष्यामि)

37 Ñ B D6 om 37 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11 cf v l 35 —a) Ś1 D1 द्रक्ष्यामि यदि नाह तां (D1 नाजाह), D2 3 10 11 (D2 10 11 both times) M1 द्रक्ष्यामि यदि वा नाह ※ Cv g न हीत्यत्र (Cg °हीति ।) हिशब्द पादपूरणे ※ —c) Ś1 D1–3 10 (D2 10 first time) त्र, D2 10 (both second time) 11 (both times) च, G2 तु (for हि) —d) Ś1 D10 (first time) गमिष्येह, M1 गमि** (damaged) (for °ष्यामि)

38 Ñ B D6 om 38 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11 cf v l 35 —a) Ś1 D1–3 10 11 (D2 10 11 both times) अथ (for यदि) G1 च (for वा) —b) G1 Cg [अ]कृतश्रम, M2 [अ]कृताश्रय ※ Cr g राक्षसराजानमित्यत्र समासान्तटपाविधानस्यानित्यत्वाज्जभाव (Cg °नमित्यत्र टजभाव आर्ष) । आनयिष्याम्यानेष्याम। Ck राक्षसराजानमित। अनित्य समासान्त इति बहुधा उक्तम्। Ct आनयिष्याम्यानेष्यामि ※

39 Ñ B D6 om 39 (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11 cf v l 35 —b) D10 (second time) ईप्स्यामि (for ए°) Ś1 D2 10 (D2 10 first time) 11 (both times) आनेष्यामीह (D11 °मि स) जानकीं —c) G2 वै, G3 वा (for वा) —d) D2 11 (both both times) समुत्पाद्य, Ck t as in text (for °त्पाट्य) D1–3 10 (D2 10 second time) M1 2 सराक्षसां, D2 3 11 (both times) G1 सरावण (sic) (for सरावणाम्) —After 39 Ś1 D2 10 11 (D2 10 11 after 39 first time) read an additional colophon

[Kanda name D10 किष्किंधा —*Sarga name* D2 10 11 हनुमत्पर्वतारोहण]

—After 39 M1 ins

29* राक्षसं वा वधिष्यामि दशग्रीवं महाबलम् ।
कामसस्तु हृता सीता प्रत्याचीर्णं भविष्यति ।

40 Ñ1 B D6 om 40 (cf v l 35) Ñ1 om 40ab (cf v l 35) For sequence and repetition in Ś1 D2 10 11, cf v l 35 —a) Ś1 D2 10 (both first time) उक्त्वा स D1 3 आभाष्य (for उक्त्वा तु) D3 बहुधा (for हनुमान्) G1 इत्येवमुक्त्वा हनुमान् —b) D7 8 M1 वानरो (for वानरान्) —D11 om 40c–41b Ś1 om 40cd —c) D2 10 च (for [अ]थ) —d) D2 10 अभि धारयत्, Ct as in text (for अवि°) D1 3 वेगमामति धारयन् —After 40 Ñ1 D1–3 5 7 10 T2,3 G M ins

30* सुपर्णमिव चात्मानं मेने स कपिकुञ्जरः ।

[Ñ1 मन्यमान कपीश्वर (for the post half)]

41 D11 om 41ab (cf v l 40) —a) Ś1 D2 10 समुत्पतत, Cv r m g t as in text (for समुत्पतति) Ś1 D2 5 7 10 G1 M1 Ct वेगात्तु, Cv r m g as in text (for तस्मिंस्तु) Ñ1 T1 समुत्पततवेगात्तु D1 3 T1 तस्यो त्पततवेगेन —b) Ś1 D2 10 G1 M1 Cr नगास्त (M1 °स्ते), T2 वेगिता, Cm g t as in text (for वेगात्ते) D1 नगास्त नगरोहिण —For 41–47, Ñ1 B D6 subst 31*

G 5 1 0 B 5 1 44 L 4 61 49 स मत्तकोयष्टिभकान्पादपान्पुष्पशालिनः ।
उद्वहन्नूरुवेगेन जगाम विमलेऽम्बरे ॥ ४२
ऊरुवेगोद्धता वृक्षा मुहूर्तं कपिमन्वयुः ।
प्रस्थितं दीर्घमध्वानं स्वबन्धुमिव बान्धवाः ॥ ४३
तमूरुवेगोन्मथिताः सालाश्चान्ये नगोत्तमाः ।
अनुजग्मुर्हनूमन्तं सैन्या इव महीपतिम् ॥ ४४
सुपुष्पिताग्रैर्बहुभिः पादपैरन्वितः कपिः ।
हनुमान्पर्वताकारो बभूवाद्भुतदर्शनः ॥ ४५
सारवन्तोऽथ ये वृक्षा न्यमज्जँल्लवणाम्भसि ।
भयादिव महेन्द्रस्य पर्वता वरुणालये ॥ ४६
स नानाकुसुमैः कीर्णः कपिः साङ्कुरकोरकैः ।
शुशुभे मेघसंकाशः खद्योतैरिव पर्वतः ॥ ४७
विमुक्तास्तस्य वेगेन मुक्त्वा पुष्पाणि ते द्रुमाः ।
अवशीर्यन्त सलिले निवृत्ताः सुहृदो यथा ॥ ४८

---

42 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ś1 D5 10 कपीन्द्र पथि नानास्तान्, D1 समन्त कोयष्टिका स्तान्, D3 11 स तदा कोयष्टिकास्तास्तान् D6 समततो यष्टि भकान्, T2 G M स मत्तकोयष्टिभकान् ॐ Cv g कोयष्टिभक कोयष्टि ।, Cr कोयष्टिभक पिकविशेष ।, Ck कोयष्टिरेव कोयष्टिभ ।, Ct कोयष्टिकोयष्टिभौ पर्यायौ ॐ —b) D11 सुरप (for पुष्प)

43 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ñ1 illeg from द्धता up to मुहूर्तं in b D1 3 T2 3 G1 [उ]त्थिता, G2 [उ]द्धृता (for [उ]द्धता) D2 3 उद्वेगा द्धता —b) Ś1 मुहूर्ते (for °र्तं) Ñ1 (also) D2 कपि कुंजर D11 °सत्तमा, G2 °सत्त्रयु (sic) (for कपिमन्वयु) —c) M1 दूरम् (for दीर्घम्)

44 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 41 and 47 —ab) Ñ1 illeg from गो up to द्र (see var) in b D1 [श]न्य (for [अ]न्ये) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 शालश्च(D1 °लाश्च)द्र(Ñ1 illeg)नचंपका (D11 °पादपा) (for b) ॐ Cg तमिति। तमूरुवेगेति पाठ ॐ —d) Ś1 D2 3 11 पौरा, D1 3 सेना (for सैन्या) Ś1 D10 महा (for मही) ॐ Cr g सैन्या सेनायां समवेता पुरुषा । (Cg "सेनायां समवेता ये सैन्यास्ते सैनिकाश्च ते" इत्यमर ।), Ct सैन्य शब्दोऽर्थवादि ॐ

45 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ñ1 om D3 T2 G M1 स (for सु) Ś1 D10 [स]प्रि यितै 1 D-11 [स]प्रशितै (for [स]पुष्पितै) —b) D1 सायुत (for न्वित) Ś1 D3 10 11 हरि (for कपि) D1 पादपै करिराजव —c) Ś1 D1-3 10 11 तोयदाकारो —d) D11 [अ]मित (for [अ]द्भुत) —After 45 Ñ1 reads 48

46 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ś1 D1 10 11 च वृक्षा ये, Ñ1 सु न वृक्षा, D1 3 च वृक्षाणा —b) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 निपेतुर्, Ck t as in text (for न्यमज्जँल्) —d) Ś1 D1-3 10 11 दानवा, Ct as in text (for पर्वता) D1 11 वरुणालये, D10 वर्णणालये

47 a) D1 कीर्णै (for कीर्णः) Ś1 D10 नानाकुसुम सङ्कीर्ण, D2 नानाकुसुमैः कीर्णै, D11 नानापुष्पशतै कीर्ण —b) Ś1 D10 कोमलै Ct as in text (for कोरकै) Ñ1 कपि पर्वतसन्निभ —c) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 T3 मेरु, Cg as in text (for मेघ) D3 सकाशै, T3 शुभाभ, Cg as in text (for सकाश) —d) Ś1 खद्योत इव —For 41-47, Ñ2 B D6 subst

31* तदूरुवेगोन्मथिता शालस्यन्दनचन्दना ।
उत्पतन्त समुत्पेतुर्हनुमन्त सुपुष्पिता ।
समुन्मथितवेगास्ते नगेन्द्रवनरोहिण ।
सस्कन्धविटपा भग्ना समुत्पेतु क्षम तत ।
अनुजग्मुर्हनूमन्त वेगोन्मथितद्रुमा ।
प्रस्थित दीर्घमध्वान स्वबन्धुमिव बान्धवा ।

[(l 1) B3 सालचन्दनस्यन्दना, B4 साल्वेतमचन्दना (for the post half) —(l 3) Ñ2 D6 -वृन्गस्ते B3 वेगेन (for वेगास्ते) B3 नगेन्द्रस्य B4 नागेन्द्रवन D6 नगेन्द्र इव (for नगेन्द्रवन) —(l 5) B3 4 D6 [उ]न्मथिता B3 [उ]त्थिता (for [उ]न्मथित) —(l 6) B3 दूरम् B4 शीघ्रम् (for दीर्घम्)]

48 Ñ1 reads 48 after 45 —a) D3 विमुक्तास्, T2 विमुक्तान्यतिवेगेन —b) D1 3 स्वकत्वा, Cg as in text (for मुक्त्वा) Ś1 B3 D3 10 मुक्तपुष्पाश्च, B1 (before corr as in text) मुक्त्वा पुष्पाश्च (sic) D11 मुक्त पुष्पाश्च (sic) B1 मुक्तपुष्पा वनद्रुमा —c) Ś1 D1 10 11 अवतीर्यंत Ñ1 अन्युपागम्य, Ñ2 B1 D3 6 अन्व(B1 D3 °वा)शीर्यंत, D7-9 व्यव°, G2 M1 अवशीर्यंत (for अवशीर्यन्त) D3 सलिलैर् ॐ Cm अवशीर्यन्त । अडभाव आर्ष ।, Cg अवशीर्यन्ताता शीय त। आगमशासनस्यानित्य त्वादडभाव । शिथिलान्यभवन्नित्यर्थ । Ct व्यवशीर्यन्त । आर्षोऽडभाव ॐ —d) B1 (after corr as in text) प्रवृत्ता (for निवृत्ता) D6 M1 बांधवा (for सुहृदो) B3 तथा (for यथा) Ñ1 निवृत्ता इव बांधवा ॐ Cm सुहृदो यथेति। बन्धुप्रस्थापनार्थं गता सुहृदो बन्धून्प्रस्थाप्य यथा निवर्तन्ते तथा द्रुमा निवृत्ता इत्यर्थ ।। Cg निवृत्ता व धूतगुणाच्च निवृत्ता । सुहृत्पदे सलिल इति सामीप्ये सप्तमी । "उदकान्तात्प्रियो बन्धुमनुव्रजेत्" इत्युक्ते । Ct सुहृदो यथा। बन्धुप्रस्थापनार्थं गता सुहृदो यथा बान्धवान्प्रस्थाप्य निवर्तन्ते तद्वत् ॐ

लघुत्वेनोपपन्नं तद्विचित्रं सागरेऽपतत् ।
द्रुमाणां विविधं पुष्पं कपिवायुसमीरितम् ॥ ४९

पुष्पौघेणानुबद्धेन नानावर्णेन वानरः ।
बभौ मेघ इवोद्यन्वै विद्युद्गणविभूषितः ॥ ५०

तस्य वेगसमुद्धूतैः पुष्पैस्तोयमदृश्यत ।
ताराभिरभिरामाभिरुदिताभिरिवाम्बरम् ॥ ५१

तस्याम्बरगतौ बाहू ददृशाते प्रसारितौ ।
पर्वताग्राद्विनिष्क्रान्तौ पञ्चास्याविव पन्नगौ ॥ ५२

पिबन्निव बभौ चापि सोर्मिजालं महार्णवम् ।
पिपासुरिव चाकाशं ददृशे स महाकपिः ॥ ५३

तस्य विद्युत्प्रभाकारे वायुमार्गानुसारिणः ।
नयने विप्रकाशेते पर्वतस्थाविवानलौ ॥ ५४ G 5 5 0 B 5 1 56 L 4 61 63

---

49 Ñ2 B D4 om 49 and 50 —ᵃ) D4 न G1 या (for तद्) —ᵇ) T2 विविधे, G1 विगुत (for विविध) D5 [ऽ]पते (for ऽपतत्) Ꞓ Cg लघुत्वेनोपपन्नं लघुत्वेन युक्तम् ।, Ct अपतदिति शेषः । यद्वा तल्लघुत्वेनोपपन्नमुपपत्तिमत् Ꞓ —For 49 Ś1 Ñ1 D1-3.10.11 subst

32* लाघवेनोपपन्नं च पतमानं महार्णवे ।
द्रुमाणां विविधं पुष्पं कपि वायुरवाकिरत् ।

[(l 1) D1.2 न (for च) Ñ1 D1.3 महार्णव (for °र्णवे) —(l 2) D11 द्रुम (for द्रुमाणां) —Ñ1 illeg from विविध up to सह in 67ᵃ Ś1 D11 व्यकिरत]

—After 49 D6 G1.2 M1.2 ins

33* नानासुमनसां तत्र बभौ स महार्णवः ।

[D6 तारकामं, M1 Cg तथाविधम् (for नानासुमनसां) M1 बभौ च Cg as above (for बभौ) G2 M2 च Cg as above (for स)]

50 Ñ2 B D4 om 50 (cf v l 49) Ñ1 illeg for 50 (cf v l 49) —ᵃ) Ś1 D2.3.10.11 T2 [अ]नुगन्धेन, D1-3 सुगन्धेन, G2.3 °विद्धेन (for [प]नुबद्धेन) —ᶜ) Ś1 D10 [उ]धस्ते, D1.3 [उ] द्गच्छन्, G1 [उ]द्याति, G2 M3 [आ]काशे (for [उ]द्यन्वै) —ᵈ) Ś1 D1-3.10.11 मेरुचापस्तडिद्गुणः —After 50 Ś1 D1-3.10.11 ins

34* प्रचक्रर्ष महामेघ सपुरोवातविद्युतम् ।
प्रवह कपिराजस्य वायुमार्गमिवाम्बरे ।
समुत्पतितमध्यस्य समुद्भूतानलस्य च ।
समभासीत्तदा रूप सागरस्याम्बरस्य च ।

[(l 1) D3 म चर्ष D1 मध्ये (for सपुरो) —(l 2) D1 वाचेव, D3 मार्गेव D11 प्रद्य (for प्रवह) D2.11 रूपश्च (for नाजस्य) D1.3 वर्ता गगनेनि (D1 °नि)हन, D3.11 वायुमार्गा (D3 °म)वाभिर (for the post half) —(l 3) D1 मनुद्भूत (for समुद्भूत)]

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 49) —ᵃ) D3 T2 G2 M1.3 -समाधूतैः, D1-3 T2 -समुद्धूतैः —For 51ᵃᵇ, Ś1 Ñ2 B D1-3.6.10.11 subst

35* तस्य वायूद्धतैः पुष्पैः शरीरं कुसुमैर्वृतम् ।

[D1 तस्ये (for तस्य) Ñ2 B वेगोद्धूतैः, D1.3.4 वेगोद्धूतैः (for वायू°) Ñ2 B1.2.3 D6 चित, B3 चिर (for वृतम्)]

—ᶜ) Ñ2 B1.3 D6 ताम(B1 °सि)काग्राभिर्, B2.4 न(P1 इ)र ताम्राभिर्, D5.7.8 Ct इव ग°, D11 ऊर्जित° (for अभिरामाभिर्) —ᵈ) Ś1 D3.10.11 चकितामिर् (for उदिता°) B1 ताराभिर्वियवौ

52 Ñ1 illeg for 52 (cf v l 49) D8 om 52-54 —ᵃ) D2 [अ]म्बरगतौ, D5 [अ]र्णवगौ, G2 [अ]म्बरगतौ —ᵇ) Ś1 Ñ2 B D1-3.10.11 सुयुसाते (for ददृशाते) —ᶜ) Ś1 D1.3.10.11 पर्वताग्राद्विनिष्कान्तौ (D1-3 °नि क्रा)न्तौ —For 52ᶜᵈ Ñ2 B subst

36* अम्लानाविव निर्धौतौ निर्मुक्तौ भुजगाविव ।

[B3 निस्तुप्तौ (for °र्मुक्तौ)]

53 Ñ1 illeg for 53 (cf v l 49) D8 om 53 (cf v l 52) Ñ2 B om 53 and 54 —ᵃ) D11 पिबति च (sic) (for पिबन्निव) Ś1 D10 चाप, D1 वापि, M1 श्रीमान् (for चापि) —ᵇ) D1.3 M2 सार्ध (for जाल) T2 महार्णवान् —ᶜ) Ś1 D1.2.10.11 विभिन्नन्, D2 विलि मेव(sic) (for पिपासुर्) —ᵈ) D1 महाकपिः Ꞓ Cr पिबन्निवेत्युत्पतनवेगेन सहसा क्षीयमाणः सागरस्य विस्तारे स पीयमान इव भवति । अम्बरं च तथा । ततोऽपि वेगेन गच्छन् महार्णवं पिबन्निव बभौ । आकाशं पिपासुरिव च ददृशे । आकाशस्यानवच्छिन्नत्वात्तस्य क्षयो नोपलभ्यते । तस्मात्पिपासुरित्युक्तम् ।, Cr पिबन्निवेति । सागरस्यासन्नप्रदेशगमनवेलायां महोर्मिं पिबन्निव बभौ । तदुपरि गमनावस्थायामाकाशं पिपासुरिव ददृशे ।, Cm पिबन्निवेति । सागरसमीपगमनवेलायामूर्मिं पिबन्निव बभौ । उपरि गमनावस्थायामाकाशं पिपासुरिव ददृशे ।, Cg पिबन्निवेति । अर्णवं पिबन्निवाकाशं पिपासुरिवेत्याभ्यामस्य महावेगः सूच्यते । उत्पतनवेगेन सहसा क्षीयमाणे सागरविस्तारे स पीयमान इव भवति । एवमम्बरं च । ततोऽपि वेगेन गच्छन् महार्णवं पिबन्निव बभौ तथाकाशमपीत्यर्थः ।, Ck पिबन्निवेति । समीपस्थत्वादर्णवं स्वरूपेण गमनात् ।, Ct ऊर्ध्ववक्त्रतया पिबन्निवेति । अधोवक्त्रतया इत्युत्प्रेक्षा । ऊर्ध्ववक्त्रत्वे आकाशं पिपासुरिवेति Ꞓ

54 Ñ1 illeg for 54 (cf v l 49) Ñ2 B D8 om 54 (for D8 cf v l 52 and for the rest cf v l 53) —ᵇ) Ś1 D2.10.11 वायुरेव —ᶜ) G1 सुप्रकाशेन, Ck Ct वि प्रकाशेते (as in text) —ᵈ) D1.2 उल्के इव नभोगते

G 5 5 0 B 5 1 44 L 6 61 49

स मत्तकोयष्टिभकान्पादपान्पुष्पशालिनः ।
उद्वहन्नूरुवेगेन जगाम विमलेऽम्बरे ॥ ४२
ऊरुवेगोद्धृता वृक्षा मुहूर्तं कपिमन्वयुः ।
प्रस्थितं दीर्घमध्वानं स्वबन्धुमिव बान्धवाः ॥ ४३
तमूरुवेगोन्मथिताः सालाश्चान्ये नगोत्तमाः ।
अनुजग्मुर्हनूमन्तं सैन्या इव महीपतिम् ॥ ४४
सुपुष्पिताग्रैर्बहुभिः पादपैरन्वितः कपिः ।
हनुमान्पर्वताकारो बभूवाद्भुतदर्शनः ॥ ४५
सारवन्तोऽथ ये वृक्षा न्यमज्जँल्लवणाम्भसि ।
भयादिव महेन्द्रस्य पर्वता वरुणालये ॥ ४६
स नानाकुसुमैः कीर्णः कपिः साङ्कुरकोरकैः ।
शुशुभे मेघसंकाशः खद्योतैरिव पर्वतः ॥ ४७
विमुक्तास्तस्य वेगेन मुक्त्वा पुष्पाणि ते द्रुमाः ।
अवशीर्यन्त सलिले निवृत्ताः सुहृदो यथा ॥ ४८

42 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ś1 D3 10 कपीन्द्र पथि नानास्तान्, D1 समन्त कोयष्टिकास्तान् D2 11 स तत्कोयष्टिकास्तास्तान् D3 समन्ततो यष्टिभवान्, T2 G M स मत्तकोयष्टिभकान् ※ Cv g कोयष्टिभक कोयष्टि । Cr कोयष्टिभक पक्षिविशेष । Ck कोयष्टिरेव कोयष्टिभ । Ct कोयष्टिकोयष्टिभौ पर्यायौ ※ —b) D11 गुल्म (for पुष्प)

43 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) N2 illeg from द्धृता up to मुहूर्तं in b D1 2 T2 3 G3 [ऊ]थिता, G1 [ऊ]द्धृता (for [ऊ]द्धृता) D1 2 ऊरुवेगसद्धृता —b) Ś1 मुहूर्तं (for °र्तं) Ñ1 (also) D3 कपिकुञ्जरं D11 °सत्तमं, G2 °सन्वयु (sic) (for कपिमन्वयुः) —c) M1 दूरम् (for दीर्घम्)

44 For subst in Ñ2 B D6, cf v l 41 and 47 —ab) Ñ2 illeg from गो up to द्रु (see var) in b D2 [अ]न्य (for [अ]न्ये) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 शालश्च (D1 °लाश्च) द्र(Ñ1 illeg)मचपका (D11 °पादपाः) (for b) ※ Cg तमिति । तमूरुवेगेति पाठ ※ —d) Ś1 D3 10 11 पौराः D1 2 सेना (for सैन्या) Ś1 D10 महा (for मही) ※ Cr g सैन्या सेनाया समवेता पुरुषा । (Cg 'सेनाया समवेता ये सैन्यास्ते सैनिकाश्च ते " इत्यमर ।), Ct सैन्य शब्दोऽर्शआद्यदि ※

45 For subst in Ñ1 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ñ1 om D3 T3 G M1 स (for सु) Ś1 D10 [अ]ग्रैर्निर्गैः, D3 11 [अ]ग्र प्रतिपाग्रैः (for [अ]ग्रैर्बहुभिः) —b) D3 भावृत (for अन्वित) Ś1 D3 10 11 हरि (for कपि) D1 पादपैः करिवावृत —c) Ś1 D1 3 10 11 तोयदाकारो —d) D11 [अ]मित (for [अ]द्भुत) —After 45 Ñ1 reads 48

46 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 41 and 47 —a) Ś1 D3 10 11 च वृक्षा ये। Ñ1 गुरुतः वृक्षाः, D1 2 च वृक्षौघा —b) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 निपेतुर्, Ck t as in text (for न्यमज्जँल) —d) Ś1 D1-3 10 11 दानवा, Ct as in text (for पर्वता) D1 2 11 वरुणालयं D10 वरुणालये

47 a) D2 कीर्णे (for कीर्णः) Ś1 D10 नानाकुसुमसंकीर्ण, D2 नानाकुसुमितैः कीर्ण, D11 नानापुष्पशतैः कीर्ण —b) Ś1 D10 कोमलैः, Ct as in text (for कोरकैः) Ñ1 कपि पर्वतसंनिभ —c) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 T3 मेरु, Cg as in text (for मेघ) D2 सकाशैः, D3 सुप्रभ, Cg as in text (for संकाश) —d) Ś1 खद्योत इव —For 41–47, Ñ2 B D6 subst

31* तदूरुवेगोन्मथिता शालस्य-दनचन्दना ।
उत्पतन्त समुत्पेतुर्हनुमन्त सुपुष्पिता ।
समुन्मथितवेगास्ते नगेन्द्रवनरोहिण ।
सस्कन्धविटपा भग्ना समुत्पेतु समन्तत ।
अनुजग्मुर्हनूमन्त वेगेनोन्मथितद्रुमा ।
प्रस्थित दीर्घमध्वान स्वबन्धुमिव बान्धवा ।

[(l 1) B3 मान्यचन्दनस्यन्दना B4 सालैतमचन्दना (for the post half) —(l 3) Ñ2 D6 -मूलास्ते B3 वेगेन (for वेगास्ते) B3 नगेन्द्रवर B4 नागेन्द्रवन, D6 नगेन्द्र इव (for नगेन्द्रवन) —(l 5) B2 4 D6 [उ]न्मथिता B3 [उ]त्पतिता (for [उ]न्मथित) —(l 6) B3 दूरम् B4 शीघ्रम् (for दीर्घम्)]

48 Ñ1 reads 48 after 45 —a) D2 विमुक्तास् T3 विमुक्तास्यतिवेगेन —b) D1 2 त्यक्त्वा, Cg as in text (for मुक्त्वा) Ś1 B2 D3 10 मुक्तपुष्पाश्च, B1 (before corr as in text) मुक्त्वा पुष्पाश्च (sic) D11 मुक्ता पुष्पाश्च (sic) B3 मुक्तपुष्पा वनद्रुमा —c) Ś1 D4 10 11 अवनीयंत Ñ1 अम्युपागम्य, Ñ3 B4 D1 6 अ व(B4 D6 °वा)शीर्यंत, D1 9 व्यव°, G2 M1 अवरीर्यंत (for अवशीर्यन्त) D3 सलिलैर् ※ Cm अवशीर्यन्त । अडभाव आर्ष ।, Cg अवशीर्यन्नाप्यवशीर्यन्त । आगमशासनस्यानित्य वाद्द्भाव । स्थित्वेत्यर्थ ।, Ct व्यवशीर्यन्त । आर्षोऽडभाव ※ —d) B1 (after corr as in text) प्रवृत्ता (for निवृत्ता) D6 M1 बान्धवा (for सुहृदो) B3 तथा (for यथा) Ñ1 निवृत्ता इव बान्धवा ※ Cm सुहृदो यथेति । बन्धुमस्थापनार्थं गता सुहृदो बन्धून्प्रस्थाप्य यथा निवर्तन्ते तथा द्रुमा निवृत्ता इत्यर्थ ।, Cg निवृत्ता बन्धूननुगम्य निवृत्ता । सुहृत्पक्षे सलिले इति सामीप्ये सप्तमी । "उदकान्ताद्स्निग्धो बन्धुमनुव्रजेत्" इत्युक्ते ।, Ct सुहृदो यथा । बन्धुप्रस्थापनार्थं गता सुहृदो यथा तान्प्रस्थाप्य निवर्तन्ते तद्वत् ※

लघुत्वेनोपपन्नं तद्विचित्रं सागरेऽपतत् ।
द्रुमाणां विविधं पुष्पं कपिवायुसमीरितम् ॥ ४९
पुष्पौघेणानुबद्धेन नानावर्णेन वानरः ।
बभौ मेघ इवोद्यन्वै विद्युद्गणविभूषितः ॥ ५०
तस्य वेगसमुद्धूतैः पुष्पैस्तोयमदृश्यत ।
ताराभिरभिरामाभिरुदिताभिरिवाम्बरम् ॥ ५१
तस्याम्बरगतौ बाहू ददृशाते प्रसारितौ ।
पर्वताग्राद्विनिष्क्रान्तौ पञ्चास्याविव पन्नगौ ॥ ५२
पिबन्निव बभौ चापि सोर्मिजालं महार्णवम् ।
पिपासुरिव चाकाशं ददृशे स महाकपिः ॥ ५३
तस्य विद्युत्प्रभाकारे वायुमार्गानुसारिणः ।
नयने विप्रकाशेते पर्वतस्थाविवानलौ ॥ ५४   G 5 5 0 H 5 1 56 I 4 61 63

49 Ñ2 B D6 om 49 and 50 —a) D8 त G1 वा (for तद्) —b) T2 विचित्रे G1 निवृत्त (for विचित्र) D5 (ऽ)परे (for ऽपतत्) ❀ Cg लघुत्वेनोपपन्न लघुत्वेन युक्तम्। Ct अपतदिति शेषः। यदुपततल्लघुत्वेनोपपन्नमुपपत्तिमत् ❀ —For 49 Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 subst

32* लाघवेनोपपन्न च कुरुमान महार्णव।
द्रुमाणां विविधं पुष्पं कपिं वायुरवाकिरत्।

[(l 1) D1 2 न (for च) Ñ1 D1 3 मत्तवत (for °पन्ने) —(l 2) D11 वृक्षा (for द्रुमाणां) —Ñ1 illeg from विरत् up to वाहा in 67d Ś1 D11 हवाकरत्]

—After 49 D8 G1 3 M1 2 ins

33* ताराशतमिवाकाश प्रबभौ स महार्णव ।

(D8 तारकाश्रम्, M1 Cg ताराचित्रम् (for ताराशत) M1 बभौ च Cg as above (for प्रबभौ) G3 M3 च Cg as above (for स)]

50 Ñ2 B D6 om 50 (cf v l 49) Ñ1 illeg for 50 (cf v l 49) —a) Ś1 D2 6 10 11 T3 [अ]नुबधन, D7 8 सुगधन, G2 3 °विद्धेन (for [अ]नुबद्धेन) —b) Ś1 D10 [उ]द्यते D1 2 [उ]च्छ्रद् G1 [उ]द्याने, G2 M2 (आ) काशे (for [उ]द्यन्वै) —d) Ś1 D1-3 9 11 मद्रचापकृदिष्ण —After 50 Ś1 D1-3 10 11 ins

34* प्रचकर्ष महामेघ सघुरोवातविद्युतम् ।
प्रवह कपिराजस्य वायुमार्गमिवाश्रित ।
समुत्पतितमेघस्य समुद्धृतजलस्य च ।
ममभासीत्तदा रूप सागरस्याम्बरस्य च ।

[(l 1) D3 स चार्थ D1 सघनो (for सघुरो) —(l 2) D1 मधिर D3 माधव D11 प्रचर (for प्रवह) D1 11 राजस्य (for -राजस्य) D1 3 वातो गमनमि (D1 °मि)धन, D3 11 वायुमार्गम्(D3 °म)वाश्रित (for the post half) —(l 3) D1 समुद्धृत (for समुद्धृत)]

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 49) —a) D5 T1 G1 M1 3 -समाधूतै, D1-3 T2 समुद्धूतै —For 51ab, Ś1 Ñ2 B D1-3 5 10 11 subst

35* तस्य वायूद्धतं पुष्पं शरीर कुसुमे वृतम् ।

[D1 ततो (for तस्य) Ñ2 B वेगोद्धते, D1 1 वेगोद्धते (for वायू°) Ñ2 B1 2 4 D4 कि, B2 किरं (for वृतम्)]

—c) Ñ2 B1 2 D6 अल(B1 °सि)ताभ्राभिर् B3 4 न(B4 इ)व साभ्राभिर् D5 7 8 Ct इव श्री°, D11 कविता° (for अभिरामाभिर्) —d) Ś1 D1 10 11 रुचिराभिर् (for रुदिता°) B2 ताराफलिरिवाम्बरे

52 Ñ1 illeg for 52 (cf v l 49) D6 om 52 54 —a) D2 [अ]ततगतौ D5 [अ]बरगुणर्, G2 [अ]परगतौ —b) Ś1 Ñ2 B D1 3 10 11 न्युद्भाते (for ददृशाते) —c) Ś1 D1 3 10 11 पर्वतादभिनिष्क्रा(D1 3 °नि क्रा)न्तौ —For 52cd Ñ2 B subst

36* अमलाविव निस्त्रिंशौ निर्मुक्तौ भुजगाविव।

[B1 निस्तुषौ (for °स्त्रिंशौ)]

53 Ñ1 illeg for 53 (cf v l 49) D6 om 53 (cf v l 52) Ñ2 B om 53 and 54 —a) D11 पिबन्ति च (sic) (for पिबन्निव) Ś1 D10 चाय, D1 वापि M1 श्रीमान् (for चापि) —b) D1 3 M3 सार (for चार) T2 महार्णवात् —c) Ś1 D1 2 10 11 विभिवद्, D3 विभिर्मद्(sic) (for पिपासुर्) —d) D8 महाकपि ❀ Cv पिबन्निवोदधिमहावेगेन सहसा क्षीयमाणे सागरस्य विस्तारे स पीयमान इव भवति। अम्बरं च तथा। ततोऽतिवेगेन गच्छन्स महार्णवं पिबन्निव बभौ। आकाश पिपासुरिव च ददृश। आकाशस्यापरिच्छिन्नत्वात्तस्य क्षयो नोपलभ्यते। तस्मात्पिपासुपदप्रयोग।, Cr पिबन्निवेति। सागरस्यान्यप्रदेशगमनवेलायां महोदधिं पिबन्निव बभौ। तदुपरि गमनावस्थायामाकाश पिपासुरिव ददृशे। Cm पिबन्निवेति। अत्र समीपगमनवेलायामुदधिं पिबन्निव बभौ। उपरि गमनावस्थाया आकाश पिपासुरिव ददृशे।, Cg पिबन्निवेति। अत्र निरवधि आकाश पिपासुरिवेत्याभ्यामस्य महाजवत्वं सूच्यते। रहसावेगेन सहसा क्षीयमाणे सागरविस्तारे स पीयमान इव भवति। तथाम्बरं च। ततोऽतिवेगेन गच्छन्स महार्णवं पिबन्निव बभौ आकाशमपीत्याहु।, Ck पिबन्निवेति। सनाहवशाद्विस्तृतवक्त्रतया गमनात्।, Ct विवृतवक्त्रतया पिबन्निवेति। अधो वक्त्र च दृश्यमुखेन। ऊर्ध्ववक्त्रस्य आकाश पिपासुरिवेति ❀

54 Ñ1 illeg for 54 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 54 (for D6 cf v l 52 and for the rest cf v l 53) —b) Ś1 D2 10 11 वायुवेग —c) G2 सम्प्रकाशेते Ck t विप्रकाशेते (as in text) —d) D1 3 उल्के इव नभोगते

G 5 5 23 B 4 1 97 L 4 61 64 पिङ्गे पिङ्गाक्षमुख्यस्य बृहती परिमण्डले ।
चक्षुषी संप्रकाशेते चन्द्रसूर्याविव स्थितौ ॥ ५५
मुखं नासिकया तस्य ताम्रया ताम्रमाबभौ ।
संध्यया समभिस्पृष्टं यथा सूर्यस्य मण्डलम् ॥ ५६
लाङ्गूलं च समाविद्धं प्लवमानस्य शोभते ।
अम्बरे वायुपुत्रस्य शक्रध्वज इवोच्छ्रितः ॥ ५७
लाङ्गूलचक्रेण महाञ्शुक्लदंष्ट्रोऽनिलात्मजः ।
व्यरोचत महाप्राज्ञः परिवेषीव भास्करः ॥ ५८
स्फिग्देशेनाभिताम्रेण रराज स महाकपिः ।
महता दारितेनेव गिरिर्गैरिकधातुना ॥ ५९
तस्य वानरसिंहस्य प्लवमानस्य सागरम् ।
कक्षान्तरगतो वायुर्जीमूत इव गर्जति ॥ ६०
खे यथा निपतत्युल्का उत्तरान्ताद्विनिःसृता ।
दृश्यते सानुबन्धा च तथा स कपिकुञ्जरः ॥ ६१
पतत्पतंगसंकाशो व्यायतः शुशुभे कपिः ।
प्रवृद्ध इव मातंगः कक्ष्यया बध्यमानया ॥ ६२

---

55 Ñ1 illeg for 55 (cf v l 49) —^{a}) Ñ2 B1 2 4 D4 मुखे B3 मधो (for पिङ्गे) D3 पिंगाक्षस्य (hypm) (for पिङ्गाक्ष) —^{b}) Ś1 D2 10 11 चक्षुषी Ñ2 B D6 महती (for बृहती) —^{c}) Ś1 D2 10 11 बृहती (for चक्षुषी) D1 च प्रकाशेते —^{d}) D8 G3 [क्षं]वरे, G3 M1 3 [उ]दितौ, Ct as in text (for स्थितौ) Ś1 Ñ2 B D1–3 6 10 11 चन्द्रसूर्याविव (D3 °योपमौ) —After 55 Ñ2 B D6 read 60

56 Ñ1 illeg for 56 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 56 —^{b}) Ś1 D2 10 11 नम्रया ताम्रया बभौ —G3 om 56^{cd} —^{c}) Ś1 D1–3 10 11 यथा नभसि संध्यायां (D1 2 °यां) —^{d}) Ś1 D1–3 10 11 ताम्र, Ct as in text (for यथा) D5 G1 M1 2 ताम्रं, D7–9 T1 स्वासूर्य (for सूर्यस्य)

57 Ñ2 illeg for 57 (cf v l 49) G2 reads ^{ab} in marg in Malayalam script —^{a}) Ś1 D2 10 11 सहसा विद्ध, B3 M3 च समाविद्ध (B3 °द्ध) (sic) Cv g च समाविद्ध (as in text) —^{b}) Ñ2 B D6 प्रभावात्तस्य (for प्लवमानस्य) D1 प्लवमाणमशोभते (sic) —^{c}) D2 अंबरे (for अम्बरे) —^{d}) B1 4 D1 3 [उ]च्छ्रित, D2 5 7 8 [उ]च्छित (for [उ]च्छ्रित) T1 M1 शक्रध्वज मिवोच्छ्रित

58 Ñ1 illeg for 58 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 58 —^{a}) D1 7–9 T1 लाङ्गूलचक्रो हनुमान् —^{b}) Ś1 D10 वर, D1 शुभ, D8 (m after corr as in text) मह, T1 शुभ्र (for शुक्ल) Ś1 D2 10 11 हि वानर, G1 महाकपि, M1 महाबल (for ऽनिलात्मज) —^{c}) D1 3 महातेजा, G1 °दृष्ट (for °प्राज्ञ) —^{d}) Ś1 परिवेषी ※ Ct शुक्ल दंष्ट्र स्वरूपकथनमात्र न तु परिवेषिभास्करोपमोपयोगि ※

—Ś1 om 59^c–60^b —^{c}) D1 महता (sic) (for महता) T2 [ए]व (for [इ]व) —^{d}) G3 गिरेर् (for गिरिर्) D3 धातुवान् (for धातुना)

60 Ñ1 illeg for 60 (cf v l 49) Ś1 om 60^{ab} (cf v l 59) Ñ2 B D6 read 60 after 55 —^{a}) D5 तदा (for तस्य) D1 3 वानरराजस्य —^{b}) Ñ2 B D6 क्रममाणस्य —^{c}) Ś1 D10 कक्ष्यान्तर्गतो वायुर्, D2 11 कक्षान्तर्गतो वायुर्, D3 कक्षान्तर्गतो वायुर् (subm) —^{d}) ※ Cr g गर्जनवद्गर्जन्। , Cm t गर्जति जगर्ज। , Ck जीमूत इवेति। जीमूतगत इवेत्यर्थ । जीमूत इति सप्तम्यर्थेऽपि च दोष । , Ct जीमूत इति सप्तम्यन्तमिति कतक ※

61 Ñ1 illeg for 61 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 61 Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{a}) Ś1 D10 [ए]व पतति, D1 3 3 M नि(D3 नि)पतति, D2 11 [इ]व पतति (for निपतति) —^{b}) Ś1 D2 10 11 उत्तराधाद्, D1 उत्तरात, M2 (to avoid hiatus) ह्युत्त° (for उत्तरान्ताद्) Ś1 D1–3 10 11 M विनि सृता, D4 T2 3 G3 विनिसृता (D8 °ता) —^{c}) T3 सानुबधाश्च (sic), G1 °बधो वा (for °बन्धा च) Ś1 D2 10 11 सानुप्रतश्च दृश्यते, D1 3 सानुबधा प्रददृशे, D1 M2 दृश्यत सानुबधा (M2 °बद्धा)श्च ※ Cm सानुबन्धा सूक्ष्मोल्कासहिता। , Cg सानुबन्धा सपुच्छा। उल्का हि पुच्छयुक्ता निपतति। , Ck t सानुबन्धा सूक्ष्मोल्कान्तरानुबन्धसहिता (Ct °बद्धा। इत्र विशेषेण पुच्छसाहित्याद्।) ※ —^{d}) D2 11 यथा स, T1 स यथा (for तथा स)

उपरिष्टाच्छरीरेण छायया चावगाढया ।
सागरे मारुताविष्टा नौरिवासीत्तदा कपिः ॥ ६३
यं यं देशं समुद्रस्य जगाम स महाकपिः ।
स स तस्याङ्गवेगेन सोन्माद इव लक्ष्यते ॥ ६४
सागरस्योर्मिजालानामुरसा शैलवर्ष्मणाम् ।
अभिघ्नंस्तु महावेगः पुप्लुवे स महाकपिः ॥ ६५
कपिवातश्च बलवान्मेघवातश्च निःसृतः ।
सागरं भीमनिर्घोषं कम्पयामासतुर्भृशम् ॥ ६६
विकर्षन्नूर्मिजालानि बृहन्ति लवणाम्भसि ।
अत्यक्रामन्महावेगस्तरङ्गान्गणयन्निव ॥ ६७
प्लवमानं समीक्ष्याथ भुजङ्गाः सागरालयाः ।
व्योम्नि तं कपिशार्दूलं सुपर्णमिति मेनिरे ॥ ६८ G 5.5.79 B 5.1.73 L 4.61.74

(orig as in text marg) ᵃ कथया चय' B₃ चन) माल्या Ck t कक्षयया वध्यमानया (as in text)

63 Ñ₁ illeg for 63 (cf v l 49) Ñ₂ B D₆ om 63 —ᵃ) D₃ शरीरस्य, G₂ रे च (for रेण) Ś₁ D₁₀ 63 —ᵃ) D₃ शरीरस्य, G₂ °रे च (for °रेण) Ś₁ D₁₀ उपरि(D₁₀ °रि)ष्ट शरीरस्य (sic) —ᵇ) D₁ गाढमानया, D₁₁ च्छ्वगाढया —ᶜ) Ś₁ D₂ ₁₀ ₁₁ च समाविष्टा(D₂ °ष्ट) D₁₃ मरुताविष्टा(D₁ °ष्ट) Cl t as in text (for मारुता°) —ᵈ) Ś₁ D₁ ₃ ₁₀ ₁₁ स कपिर्नौरि(D₁ °र्द्विरि [sic])वाप्लवत्

64 Ñ₁ illeg for 64 (cf v l 49) —ᵇ) Ñ₂ B₂ ₃ transp जगाम and स D₄ जगाम कपिकुञ्जर —ᶜ) D₂ ₅ ₇ ₉ G₁ ₂ स, D₁₁ च (for second स) G₃ M₃ तस्योरु Ś₁ D₁₀ वातेन, Ñ₂ B₁ ₃ D₂ ₆ ₁₁ वातेन (for वेगेन) B₄ स तस्याप्यनवातेन —ᵈ) D₁ ₃ सोत्पात (for °न्माद) M₃ दृश्यते, Cm as in text (for लक्ष्यते) —After 64 Ś₁ D₂ ₁₀ ₁₁ read 68

65 Ñ₁ illeg for 65 (cf v l 49) Ñ₂ B D₆ om 65–67 —ᵃ) D₁ ₃ ₅ M₂ मालाना, D₁ T₂ G₂ जालानि (with hiatus) (for जालानाम्) —ᵇ) Ś₁ D₂ ₃ ₁₀ ₁₁ महता D₇–₉ T₂ ₃ G₂ ₃ शैल(T₃ चैव)वर्ष्मणा, G₁ स्वकायभव (for °वर्ष्मणाम्) D₁ महता देहवर्ष्मणा —ᶜ) Ś₁ प्रतिघ्नंश्च, D₄ विनिघ्नंस्तु G₁ महावेगात् (for °वेग) D₂ ₃ ₁₀ ₁₁ प्रतिघ्नंश्च महावेग(D₁ °गात्) D₈ अभिघ्नंस्तुमुलो वेग (sic) —ᵈ) D₂ प्लवगर्षभ (unmetrical) (for स महाकपि) ¶ Cr ऊर्मिजालानामित्यत्र न लोकान्वयेति पष्ठ्या निषेधेऽपि कर्मणि षष्ठ्यार्षी। Ck t ऊर्मिजालानामभिघ्नन्। (Ct कर्मणि शेषत्वविवक्षया षष्ठी।) तान्यभिघ्नन्निति यावत् ¶

66 Ñ₁ illeg for 66 (cf v l 49) Ñ₂ B D₆ om 66 (cf v l 65) —ᵇ) Ś₁ मेघस्य (for मेघ) D₅ T₂ ₃ G₃ निसृत, D₇ ₉ विनिर्गत (for निःसृत) —ᶜ) Ś₁ D₂ ₁₀ ₁₁ मेघ (for भीम) D₁ ₃ महाश, D₇–₉ निर्हाद (for निर्घोष)

67 Ñ₁ illeg up to तरङ्गा in ᵈ (cf v l 49) Ś₁ Ñ₂ B D₆ om 67 (for all except Ś₁, cf v l 65) D₃ om 67ᵃᵇ T₁ resumes from 67 (cf v l 1) —ᵇ) T₃ वेगेन (for बृहन्ति) D₁ ₃ G₁ लवणाम्भस —After 67ᵃᵇ, D₁–₃ ₇ ₈ ₁₀ ₁₁ S ins whereas D₆ ins l 2 only before 67ᶜᵈ

37* प्लुप्लुवे कपिशार्दूलो विकिरन्निव रोदसी।
मेरुमन्दरसंकाशानुद्धतान्स महार्णवे।

[(l 1) D₁ ₃ ₁₀ ₁₁ G₁ ₂ विकिरन् Ct as above (for °किरन्) D₂ ₃ ₁₁ रोदसी (sic) —(l 2) D₁ ₃ उत्कटान D₂ मूर्धानं (sic) D₇ ₉ T₂ उद्धतान् (T₂ °न) D₆ उद्ध° D₁₁ उद्ध° G₂ ₃ वर्धि° (for उद्धता°) T₃ तरङ्गि (for °तो)]

—ᶜ) D₂ ₈ ₁₀ ₁₁ M₁ ₂ Cv r अतिक्रामन्, D₃ महामागान् (for °वेगस्) D₁ अत्यक्रामन्महावेगम् — Cv g अति क्रामदत्यक्रामन् — —ᵈ) D₁ तरङ्गात्, D₁₀ suf fin (for तरङ्गान्) D₁₁ तरगा सुगणयन्निव (sic) —After 67 Ñ₁ D₁–₃ ₅ ₇–₁₁ S ins

38* तस्य वेगसमुद्धूतं जलं सजलदं तदा।
अम्बरस्थं विबभ्राज शारदाभ्रमिवाततम्।
तिमिनक्रझषाः कूर्मा दृश्यन्ते विवृतास्तदा।
वस्त्रापकर्षणेनेव शरीराणि शरीरिणाम्।

[(l 1) D₁₀ सम Cr m g k t as above (for वेग) Ñ₁ T₂ G₂ ₃ M₃ Cm p g उद्भूत(Ñ₁ Cm p °द्भू)तं D₁ ₃ ₁₁ समुद्भूत(D₁₁ °द्ध) D₁₀ समुद्धुत (sic) Cm k t as above (for समुद्धूत) D₃ आसीत्तदा, M₁ सलिलं Cr m g k t as above (for सजल°) D₅ T₂ यथा (for तदा) Ñ₁ D₁ ₃ जलं सलिलसंनिभं D₂ ₁₀ ₁₁ जलं स जलदो यथा (for the post half) ¶ Cr तस्य वेगसमुद्भूतं इत्यत्र तस्य वेगसमुद्भूतं सलिलं सजलं तदा जलवत्त्वेन व्याप्तं मेघमण्डलमिव ... सजलत्वेनाकाशे ... ¶ —(l 2) D₂ ₁₀ अम्बरस्थं D₇–₉ T₁ M₂ वि(D₈ च)बभ्राज M₁ दि° अम्बरस्थो D₇–₉ T₁ M₂ वि(D₈ च)बभ्राज Cm as above (for विबभ्राज) D₁₁ अम्बरस्थानि विभ्राज (for the prior half) —Ñ₁ illeg from the post half up to 72ᵃ D₇ ₉ T₃ G₁ Ct शारदाभ्रम्, Cm k शारदाभ्र (as above) M₃ (before corr after corr as above) यथा above) D₁₈ [आ]ततम् Cl t as Cm k t as above (for इव) D₁₈ [आ]ततम् Cl t as above (for [आ]ततम्) —(l 3) D₂ ₁₁ नक्रा (for नक्र) D₂ कूर्मा (sic) D₁₀ कूर्मा, D₁₁ दृष्टा (sic) (for कूर्मा) D₅ T₂ G₃ तथा (for तदा) D₂ ₈ ₁₀ ₁₁ T₂ विविधास्तथा (T₂ °दा) (for विवृतास्तदा) —D₂ ₁₀ ₁₁ om l 4]

68 Ñ₁ illeg for 68 (cf v l 38*) Ś₁ D₂ ₁₀ ₁₁

G 5 5 30 B 5 1 74 L 1 61 0 दशयोजनविस्तीर्णा त्रिंशद्योजनमायता ।
छाया वानरसिंहस्य जले चारुतराभवत् ॥ ६९
श्वेताभ्रघनराजीव वायुपुत्रानुगामिनी ।
तस्य सा शुशुभे छाया वितता लवणाम्भसि ॥ ७०

प्लवमानं तु तं दृष्ट्वा प्लवगं त्वरितं तदा ।
ववृषुः पुष्पवर्षाणि देवगन्धर्वदानवाः ॥ ७१
तताप न हि तं सूर्यः प्लवन्तं वानरेश्वरम् ।
सिषेवे च तदा वायू रामकार्यार्थसिद्धये ॥ ७२

read 68 after 61 —^{a}) D3 प्लवमाण (sic) D7 9 क्रममाण Ś1 D10 समारुह्य D3 11 समालम्ब्य (for समीक्ष्याथ) —^{b}) Ś1 Ñ2 B D1 5 6 7 9 11 T2 G1 M3 भुजगा D7 9 सागरगता (for °शाल्या) —^{c}) D2 10 11 हरिशार्दूलं —^{d}) D11 समुद्रम् (sic) G2 भुजगम् (for सुपर्णम्) Ś1 Ñ2 B D1-3 5 11 T इव (for इति) G3 सुपर्ण *** रे —After 68 D1 3 ins

39* महानागाश्च विस्तार्च्छाया दृष्ट्वा हनूमत ।
सुपर्ण इति विज्ञाय पाताल विविशुस्तदा ।

69 Ñ1 illeg for 69 (cf v l 38*) Ś1 om 69-70 D2 10 11 om 69^{ab} —^{a}) G3 शत (for दश) Ñ2 B D6 विस्तीर्णा —^{b}) Ñ2 B D6 दृष्ट्वा त्रि(B3 द्वि)गुणमायता —^{cd}) D1 5 वानरराजस्य D7 9 जरे (for जले) D11 चारतया, T3 °मता (sic) (for °तरा) Ñ2 B D6 छाया वानरराजस्य जलचा(Ñ2 D6 चारणा) विस्मय गता

70 Ñ1 illeg for 70 (cf v l 38*) Ś1 om 70 (cf v l 69) —^{a}) Ñ2 B1 4 श्वेताभ्रे Ñ2 B D6 मेघ, D1 नर (sic) D3 -घन (for घन) —^{b}) G1 -[श्र]नुसारिणी (for °गामिनी) —^{c}) D10 सा तस्य (by transp) B1 (marg as in text orig) [ऽ]तीव (for छाया) —^{d}) Ñ2 B D6 प्रवृद्धा D7 9 पतिता T1 पतती (for वितता) —After 70 Ñ2 B D6 ins

40* खे पुरा वैनतेयस्य ह्रियत इवामृतम् ।

[B3 हरिष्वति (with hiatus) (for °ष्यत)]

—Thereafter all the above MSS ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 B1 3 D6 हनुमत्प्लवन B3 हनूमत एकागमन B4 हनूमदुत्प्लवन —*Sarga no* (figures words or both) B1 om Ñ2 B2-4 D6 5]

—Then they read st 157 130-156 (including omissions and star passages)

—After 70 D1 3 6 7 11 S ins while Ñ2 B D6 subst for 121

41* शुशुभे स महातेजा महाकायो महाकपि ।
वायुमार्गे निरालम्बे पक्षवानिव पर्वत ।

[(l 1) D10 om (hapl) महाकायो Ñ2 B D6 महाबल, T3 G3 महामति M1 महा** (for °कपि) —(l 2) D3 G3 निराल्म्ब]

—Thereafter D1-3 5 7 11 S cont Ñ2 B D6 ins l 3 after 162^{cd} and l 5 after 161^{ab}

42* येनासौ याति बलवान्वेगेन कपिकुञ्जर ।
तेन मार्गेण सहसा द्रोणीकृत इवार्णव ।
आपाते पक्षिसंघाना पक्षिराज इव व्रजन् ।
हनुमान्मेघजालानि प्रकर्षन्मारुतो यथा ।
पाण्डुरारुणवर्णानि नीलमाञ्जिष्ठकानि च । [5]

[(l 1) D1-3 10 11 यत्र स (for येनासौ) —After l 2, D1 3 ins the lines of 157

[(l 1) D1 3 वरुण वासवरुन (for the post half) —(l 2) D1 3 रश्मि गरुड यथा (for the post half)] —(l 3) B1 2 D6 आपाते, B3 आपूते B4 प्रपाते T2 M3 आपाते (for आपाते) D3 3 10 11 T2 M1 व्रजन् Ñ2 B1 2 4 D6 पक्षि(B4 °क्षि)राडिव भोजनम्, B3 damaged (for the post half) ⊛ Cm आपात इति । आपतन्ति सवत्सरस्मिन्निति आपातो मार्गः । so also Ck t ⊛ —(l 4) D1 3 7 9 G2 3 M1 3 हनूमान् D2 6 10 M3 प्लावयन् Ct as above (for प्रक°) —T1 reads l 5 and the line of 164^{cd} after 165^{cd} —(l 5) B1 2 D3 T1 G M पीतर B3 D7 9 G -मञ्जिष्ठानि] —Thereafter D1 3 5 7-11 S ins the lines of 165*-165

[(l 1) G3 प्लवमानानि, Ck t as above, for [मा]हर्ष°) D2 11 महार्णवे (for °भाणि) —(l 2) D3 3 निपतद्, D10 11 निपतद् (for निप°) —(l 3) D2 7 9 दृश्यते (for लक्ष्यते)]

71 Ñ1 illeg for 71 (cf v l 38*) Ñ2 B D6 om 71-74 —^{a}) G3 च (for तु) —^{b}) M3 प्लवग (for प्लवगं) D1 यथा T3 यदा, G1 2 तथा (for तदा) Ś1 D1-3 10 11 समुद्र(D1 प्लवग D3 त्वरित, D11 समूहे) प्लवगर्षभ —^{c}) Ś1 D2 10 11 मुमुचु (for ववृषु) D7 9 T2 M3 Ct तत्र पुष्पाणि (for पुष्पवर्षाणि) —^{d}) G1 -चारणा (for दानवा) Ś1 D1-3 10 11 देवतास्तस्य मूर्धनि

72 Ñ2 B D1 5 om 72 (for all except D1 cf v l 71) Ñ1 illeg for 72^a (cf v l 38*) —^{a}) G1 हरिं (for हि तं) Ś1 D1-3 10 11 न तताप(D11 पपात) तदा(D3 महा) सूर्य, Ck t तताप न हि स सूर्य (as in text) —^{b}) Ś1 D2 10 11 प्रयात(D11 °ते) (for प्लवन्त) Ś1 D1-3 10 11 वानरर्षभ(D11 °भे), Ñ1 M3 वानरोत्तम (for वानरेश्वरम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 सुखो, T3 यदा (for तदा) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 वातो, Ct as in text (for वायू)

ऋषयस्तुष्टुवुश्चैनं प्लवमानं विहायसा ।
जगुश्च देवगन्धर्वाः प्रशंसन्तो महौजसम् ॥ ७३
नागाश्च तुष्टुवुर्यक्षा रक्षांसि विबुधाः खगाः ।
प्रेक्ष्याकाशे कपिवरं सहसा विगतक्लमम् ॥ ७४
तस्मिन्प्लवगशार्दूले प्लवमाने हनूमति ।
इक्ष्वाकुकुलमानार्थी चिन्तयामास सागरः ॥ ७५
साहाय्यं वानरेन्द्रस्य यदि नाहं हनूमतः ।
करिष्यामि भविष्यामि सर्ववाच्यो विवक्षताम् ॥ ७६
अहमिक्ष्वाकुनाथेन सगरेण विवर्धितः ।
इक्ष्वाकुसचिवश्चायं नावसीदितुमर्हति ॥ ७७
तथा मया विधातव्यं विश्रमेत यथा कपिः ।
शेषं च मयि विश्रान्तः सुखेनातिपतिष्यति ॥ ७८
इति कृत्वा मतिं साध्वीं समुद्रश्छन्नमम्भसि ।
हिरण्यनाभं मैनाकमुवाच गिरिसत्तमम् ॥ ७९
त्वमिहासुरसंघानां पातालतलवासिनाम् ।
देवराज्ञा गिरिश्रेष्ठ परिघः संनिवेशितः ॥ ८०
त्वमेषां ज्ञातवीर्याणां पुनरेवोत्पतिष्यताम् ।
पातालस्याप्रमेयस्य द्वारमावृत्य तिष्ठसि ॥ ८१
तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव शक्तिस्ते शैल वर्धितुम् ।
तस्मात्संचोदयामि त्वामुत्तिष्ठ नगसत्तम ॥ ८२ G 5 7 8 B 5 1 92 L 4 61 58

73 N2 B D6 om 73 (cf v l 71) —a) Ś1 D10 [ष्टु]व (for [ष्टु]वु) —b) Ś1 D2 10 11 G2 M1 विहायसि, Ñ1 महाकपि, T1 G2 M2 (after corr as in text) °यस (for विहायसा) —c) D2 10 जग्मुश्च (for जगुश्च) —d) Ś1 D2 10 11 प्रशशंसु (for प्रशंसन्तो) Ś1 D1–3 10 11 प्लवगम, Ñ1 विहायसि, D7 9 वनौकस, T3 महौजस, G3 महाजव (for महौजसम्)

74 Ñ2 B D6 T2 G3 M3 om 74 (for Ñ2 B D6, cf v l 71) —a) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 नागा यक्षा सुपर्णाश्च —b) Ñ1 D1 2 M1 राक्षसा, Cg as in text (for रक्षांसि) Ś1 Ñ1 D2 3 M1 विविधा (for विबुधा) D5 तथा, T2 तदा (for खगा) D7 9 रक्षांसि विविधानि च —Ñ1 illeg from कपिवर in c up to चिन्तया in 75d, —c) Ś1 Ñ1 D2 10 11 प्रेक्षकास्ते, D5 7–9 T2 M3 प्रेक्ष्य सर्वे (for प्रेक्ष्या काशे) —d) Ś1 D10 चोपचक्रमु, D3 5 11 च्युपु(D1 च्य)प चक्रमु, D2 तेऽभ्युपाचरन् (for विगतक्लमम्)

75 Ñ1 illeg up to चिन्तया in d (cf v l 74) —a) B3 वानर (for प्लवग) —b) Ś1 D2 10 11 विहायसि (for हनूमति) —c) B3 (marg also as in text) इक्ष्वाकुनंदनस्यार्थी

76 B3 om 76–77 —b) Ś1 D2 10 11 [अ]हं वै (for नाहं) —cd) Ś1 D2 10 11 न च वाच्यो, D1 3 वाच्य सर्वं (by transp) Ck t as in text (for सर्ववाच्यो) D2 3 6 G1 विवदि(D2 °क्ष्य)ता (for विवक्षताम्) Ñ2 B1 2 4 D6 करोमि कम्पमानस्य लोके वाच्यो(B1 [marg also लोके वाच्यो] मित्रद्रोही) भवाम्यह

77 B3 om 77 (cf v l 76) —b) Ñ B4 D2 7 9 11 T3 G M1 सागरेण (for सग°) —Ñ1 illeg from कु in c up to 78c —c) Ś1 D10 देहक्ष्वाकु (for इक्ष्वाकु) —d) B4 न विषीदितुम् (for नावसीदि°) Ñ2 B1 2 D6 नावमान (B1 °मनु)मिहार्हति, B1 (marg sec m) मा मत्रपित महंति, D5 7–9 T2 G1 2 M1 2 तत्राहंत्यवमा(D5 T2 °मी) दितु ※ Cr नावसीदतुमर्हतीति पाठ ※

78 Ñ1 illeg for abc (cf v l 77) —a) T1 तदा, G2 तस्मात् (for तथा) —b) Ś1 D2 10 11 विश्रामयेत, Ñ2 B D1 3 6 विश्राम्यति (for विश्रमेत) —c) B2 सूत, B4 सोय, D10 शेषे (for शेष) Ñ2 B2–4 D1 3 6 हि (for च) —d) D5 **ष्यति Ś1 D2 10 11 सुखेनाधि(D2 °ति)गमिष्यति, Ñ1 सुख वीरो गमिष्यति, Ñ2 B D6 सुखेनाभिपतिष्यति, D7–9 T2 सुखी सो(T2 °खेना)तितरिष्यति

79 a) G3 मत्वा (for कृत्वा) —b) Ñ2 B2 4 D6 स्थितम् (for छन्नम्) Ś1 D3 10 T3 अंभसा (for °सि) D11 सुवर्णछन्नमभसा ※ Cr m t हिरण्यनाभ हिरण्यप्रधानम्। "नाभिर्हिरण्यमित्यर्थं (Ct °ण्यप्रधान तन्मयमिति यावत्)। "नाभि प्रधाने कस्तूर्याम्" इति विश्व । Cg हिरण्यनाभ हिरण्यप्रधानम्। नाभिशब्दो ह्यध्यक्षवाची। शृङ्ग च पर्वतस्याध्यक्षमेव। नाभिरध्यक्षकस्तूर्योरिति दर्पण ※ —d) Ñ2 B D6 समुद्रो गिरि(B2 वाक्य)मब्रवीत्

80 M2 om 80–82 —b) D7 9 T2 3 देवराज्ञा महात्मना —Ñ1 illeg for 80c–81b —c) Ś1 D5 10 G1 गिरिश्रेष्ठ, Ñ2 B D6 देवराजेन मैनाक, D1 देवै D3 नगश्रेष्ठ (for गिरि°) ※ Cr देवराजेन्द्रण नगश्रेष्ठ D7 9 T2 3 पातालनिलयानां हि ※ Cr पातालवासिनामसुराणां नित्यत्वात् ※ —d) Ś1 प्रतिष्ठा, D2 11 प्रतिघ, D10 प्रतिघ्न (sic), G2 M3 परिघ (for परिघ)

81 M2 om 81 Ñ1 illeg for 81ab (for both, cf v l 80) —a) Ś1 D2 10 11 ह्येषां, Ñ2 B D6 चैव, D1 3 पुव (for एषा) Ś1 D7 ज्ञाति (sic), Ñ2 D6 [अ]द्भुत, B1 4 (marg also as in Ñ2) 3 [अ]ज्ञात, D1 3 T1 G1 M3 ज्ञात, Ct as in text (for ज्ञात) —b) Ś1 D2 10 11 स महाबलवीर्याणा, B3 (marg also as in text) प्लवगैरुत्पतिष्यता —d) D3 आश्रित्य (for आवृत्य) B3 द्वारमाक्रम्य तिष्ठसि

82 M2 om 82 (cf. v l 80). —d) B1 वर्धितु, T2

G 5 5 30
B 5 1 74
L 4 61 0

दशयोजनविस्तीर्णा त्रिंशद्योजनमायता ।
छाया वानरसिंहस्य जले चारुतराभवत् ॥ ६९
श्वेताभ्रघनराजीव वायुपुत्रानुगामिनी ।
तस्य सा शुशुभे छाया वितता लवणाम्भसि ॥ ७०
प्लवमानं तु तं दृष्ट्वा प्लवगं त्वरितं तदा ।
ववृषुः पुष्पवर्षाणि देवगन्धर्वदानवाः ॥ ७१
तताप न हि तं सूर्यः प्लवन्तं वानरेश्वरम् ।
सिषेवे च तदा वायू रामकार्यार्थसिद्धये ॥ ७२

read 68 after 64 —^a) D2 प्लवमाण (sic) D7-9 क्रममाण Ś1 D10 समाप्लुत्य, D3 11 समाल्प्य (for समीक्ष्याथ) —^b) Ś1 Ñ2 B D3 6 7 9 11 T2 G1 M3 भुजगा D7 9 सागरगमा (for °शालया) —^c) D2 10 11 हरिशार्दूल —^d) D11 समुद्रम् (sic) G2 भुजगम् (for सुपर्णम्) Ś1 Ñ2 B D1-3 6-11 T इव (for इति) G2 सुपर्ण * * * * रे —After 68 D1 3 ins

39* महानागाश्च विस्ताच्छाया दृष्ट्वा हनूमत ।
सुपर्ण इति विज्ञाय पाताल विविशुस्तदा ।

69 Ñ1 illeg for 69 (cf v l 38*) Ś1 om 69-70 D4 10 11 om 69^ab —^a) G1 शत (for दश) Ñ2 B D6 विस्तीर्णा —^b) Ñ2 B D6 दृष्ट्वा त्रि(B3 द्वि)गुणमायता —^cd) D1 5 वानरराजस्य D7 8 जये (for जले) D11 चारुतया, T1 °मता (sic) (for °तरा) Ñ2 B D6 छाया वानरराजस्य जलधा(Ñ2 D6 चारणा) विस्मय गता

70 Ñ1 illeg for 70 (cf v l 38*) Ś1 om 70 (cf v l 69) —^a) Ñ2 B2 4 श्वेताभ्रे Ñ2 B D6 मेघ, D1 नर (sic) D3 -वन (for घन) —^b) G3 [स] नुसारिणी (for °गामिनी) —^c) D10 सा तस्य (by transp) B1 (marg as in text orig) [S]तीव (for छाया) —^d) Ñ2 B D6 मवृद्धा, D7-9 पतिता T1 पतते (for वितता) —After 70, Ñ2 B D6 ins

40* खे पुरा वैनतेयस्य हरिश्चित इवामृतम् ।
[D3 हरिश्चति (with hiatus) (for °श्चत)]

—Thereafter all the above MSS ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 B2 3 D6 हनुमत्प्लवन, B1 हनुमत लङ्कागमन, B4 हनूमदुत्प्लवन —*Sarga no* (figures, words or both) B1 om Ñ2 B1-4 D6 5]

—Then they read st 157 130-156 (including omissions and star passages)

—After 70 D1-3 6 7 11 S ins while Ñ2 B D6 subst for 121

41* शुशुभे स महातेजा महाकायो महाकपि ।
वायुमार्गे निरालम्बे पक्षवानिव पर्वत ।

[(l 1) D10 om (hapl) महाकायो Ñ2 B D6 महाबल, T3 G2 महामति M1 महा** (for °कपि) —(l 2) D3 G1 निराहन]

—Thereafter D1-3 6 7 11 S cont Ñ2 B D6 ins l 3 after 162^cd and l 5 after 161^ab

42* येनासौ याति बलवान्वेगेन कपिकुञ्जर ।
तेन मार्गेण सहसा द्रोणीकृत इवार्णव ।
आपाते पक्षिसंघाना पक्षिराज इव व्रजन् ।
हनुमान्मेघजालानि प्रकर्षन्मारुतो यथा ।
पाण्डुरारुणवर्णानि नीलमाञ्जिष्ठकानि च । [5]

[(l 1) D1-3 10 11 यन म (for येनासौ) —After l 2, D2 3 ins the lines of 157

[(l 1) D1 3 वेगेन कपिसत्तम (for the post half) —(l 2) D1 3 सहसा गच्छे यथा (for the post half)] —(l 3) B1 3 D6 आयाते, B2 आप्लुते, B4 प्रयाते, T2 M3 आसन्ने (for आपाते) D2 3 10 11 T2 M1 इवाव्रजन् Ñ2 B1 2 4 D6 पङ्क्ति(B2 °क्ष)राजिव सोऽव्रजत्, B3 damaged (for the post half) ꣸ Cm आपाते इति। आपतन्ति सन्तत्येत्यस्मिन्नित्यापातो मार्ग।, so also Ck t ꣸ —(l 4) D1 2 3 9 G2 3 M1 2 हनूमान् D2 3 10 M3 प्रकर्षन्, Ct as above (for प्रक°) —T1 reads l 5 and the line of 164^cd after 165^cd —(l 5) B1 2 D3 T1 G M पाण्डर B3 D7 8 G -माञ्जिष्ठकानि] —Thereafter D1-3 5 7-11 S ins the lines of 164*-165

[(l 1) G3 गृह्यमाणानि Ck t as above, for [आ]कृष्य°) D3 11 महान्तीणि (for °श्राणि) —(l 2) D2 3 नि पतन्, D10 11 निपतन् (for निप°) —(l 3) D1 1 दृश्यते (for लक्ष्यते)]

71 Ñ1 illeg for 71 (cf v l 38*) Ñ2 B D6 om 71-74 —^a) G3 च (for तु) —^b) M3 प्लवग (for प्लवगं) D1 यथा, T3 यदा, G1 2 तथा (for तदा) Ś1 D1-3 10 11 समुद्रे(D1 प्लवग, D2 त्वरित, D11 समूद्रे) प्लवगर्षभ —^c) Ś1 D2 10 11 मुमुचु (for ववृषु) D3 7 9 T2 M2 Ct तत्र पुष्पाणि (for पुष्पवर्षाणि) —^d) G1 चारणा (for दानवा) Ś1 D1-3 10 11 देवतास्तस्य मूर्धनि

72 Ñ2 B D2 9 om 72 (for all except D1 cf v l 71) Ñ1 illeg for 72^a (cf v l 38*) —^a) G1 हरिं (for हि तं) Ś1 D1-3 10 11 न तताप(D11 पपात) तदा(D1 महा) सूर्य, Ck t तताप न हि तं सूर्यं (as in text) —^b) Ś1 D2 10 11 प्रयात(D11 °ते) (for प्लवन्त) Ś1 D1-3 10 11 वानरर्षभ(D11 °भे), Ñ1 M3 वानरोत्तम (for वानरेश्वरम्) —^c) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 सुखो, T3 यदा (for तदा) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 वातो, Ct as in text (for वायू)

ऋषयस्तुष्टुवुश्चैनं प्लवमानं विहायसा ।
जग्मुश्च देवगन्धर्वाः प्रशंसन्तो महौजसम् ॥ ७३
नागाश्च तुष्टुवुर्यक्षा रक्षांसि विबुधाः खगाः ।
प्रेक्ष्याकाशे कपिवरं सहसा विगतक्लमम् ॥ ७४
तस्मिन्प्लवगशार्दूले प्लवमाने हनूमति ।
इक्ष्वाकुकुलमानार्थी चिन्तयामास सागरः ॥ ७५
साहाय्यं वानरेन्द्रस्य यदि नाहं हनूमतः ।
करिष्यामि भविष्यामि सर्ववाच्यो विवक्षताम् ॥ ७६
अहमिक्ष्वाकुनाथेन सगरेण विवर्धितः ।
इक्ष्वाकुसचिवश्चायं नावसीदितुमर्हति ॥ ७७
तथा मया विधातव्यं विश्रमेत यथा कपिः ।
शेषं च मयि विश्रान्तः सुखेनातिपतिष्यति ॥ ७८
इति कृत्वा मतिं साध्वीं समुद्रश्छन्नमम्भसि ।
हिरण्यनाभं मैनाकमुवाच गिरिसत्तमम् ॥ ७९
त्वमिहासुरसंघानां पातालतलवासिनाम् ।
देवराज्ञा गिरिश्रेष्ठ परिघः संनिवेशितः ॥ ८०
त्वमेषां ज्ञातवीर्याणां पुनरेवोत्पतिष्यताम् ।
पातालस्याप्रमेयस्य द्वारमावृत्य तिष्ठसि ॥ ८१
तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव शक्तिस्ते शैल वर्धितुम् ।
तस्मात्संचोदयामि त्वामुत्तिष्ठ नगसत्तम ॥ ८२

G 5 7 8
B 5 1 92
L 4 61 58

73 N2 B D6 om 73 (cf v l 71) —a) Ś1 D10 [प]त (for [ष्टु]व) —b) Ś1 D2 10 11 G3 M1 विहायसि, N1 महाकपि, T1 G2 M2 (after corr as in text) °यस (for विहायसा) —c) D2 10 सम्मुख (for जग्मुश्च) —d) Ś1 D1–3 10 11 प्लवगम, D2 10 11 प्रशशसु (for प्रशंसन्तो) Ś1 D1–3 10 11 प्लवगम, Ñ1 विहायसि, D7 8 वनौकस, T3 महौजस G3 महाबल (for महौजसम्)

74 Ñ2 B D6 T3 G2 M2 om 74 (for Ñ2 B D6, cf v l 71) —a) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 नागा यक्षा सुपर्णाश्च —b) Ñ1 D1 3 M1 राक्षसा, Cg as in text (for रक्षांसि) Ś1 Ñ1 D2 3 M1 त्रिदिवा (for विबुधा) D2 तथा, T2 वरा (for खगा) D7 8 रक्षांसि विविधानि च —Ñ1 illeg from कपिवर in c up to चिन्तया in 75d —c) Ś1 N2 D2 10 11 प्रेक्षकास्ते, D5 7–9 T2 M3 प्रेक्ष्य सर्वे (for प्रेक्ष्याकाशे) —d) Ś1 D10 चोपचरमु, D2 3 11 व्यु(D3 व्य)प चरमु, D2 तेभ्युपाचरन् (for विगतक्लमम्)

75 Ñ1 illeg up to चिन्तया in d (cf v l 74) —a) B2 वानर (for प्लवग) —b) Ś1 D2 10 11 विहायसि (for हनूमति) —c) B1 (marg also as in text) इक्ष्वाकु नन्दनार्थी

76 B2 om 76–77 —b) Ś1 D2 10 11 [अ]हं वै (for नाहं) —cd) Ś1 D2 10 11 व च वाच्यो, D1 3 वाच्य सर्व (by transp) Ck t as in text (for सर्ववाच्यो) D2 3 5 G3 विवक्षि(D2 °क्ष्य)ता (for विवक्षताम्) Ñ2 B1 3 4 D6 करोमि क्रममाणस्य लोक वाच्यो (B1 [marg also लोके वाच्यो] मित्रद्रोही) भवाम्यहं

77 B2 om 77 (cf v l 76) —b) Ñ B3 D5 7 9 11 T1 G M3 सागरेण (for सग°) —Ñ1 illeg from कु in a up to 78a —c) Ś1 D10 ऐक्ष्वाकु (for इक्ष्वाकु) —d) B4 न विषीदितुम् (for नावसीदि°) Ñ2 B1 3 D6 नावमान (B1 °मनु)मिहार्हति, B1 (marg sec m) मा मनस्विनु महेति, D5 7–9 T2 G1 3 M1 2 तथाहंत्यरमा(D6 T2 °मी) दितु ※ Cr नावसीदतुमर्हतीति पाठ ※

78 Ñ1 illeg for abc (cf v l 77) —a) T3 तदा, G2 तस्मात् (for तथा) —b) Ś1 D2 10 11 विश्राम्येत, N2 B D1 3 6 विश्राम्यति (for विश्रमेत) —c) B2 मूल, B4 सोय, D10 शेषे (for शेष) Ñ2 B2 4 D1 3 6 हि (for च) —d) D3 **ष्यति Ś1 D2 10 11 सुखेनाधि(D2 °ति)गमिष्यति, Ñ1 सुख वीरो गमिष्यति, N2 B D6 सुखेनाभिपति ष्यति, D2 9 T2 सुखी सो(T2 °खेना)तितरिष्यति

79 a) G3 मात्वा (for कृत्वा) —b) Ñ2 B2 4 D6 स्थितम् (for छन्नम्) Ś1 D2 10 T3 अंभसा (for °सि) D11 सुवर्णेऽम्भमभसा ※ Cr m t हिरण्यनाभं हिरण्यप्रधानम्। D11 (Ct °ण्यप्रधानं तन्मयमिति यावत्)। " नाभि हिरण्मयमित्यर्थं " इति विश्व । Cg हिरण्यनाभं हिरण्य प्रधाने कस्तूर्याम् । नाभिशब्दो मुख्यराजनी । शृङ्गं च पर्वतस्याप्यश्मेव । नाभिरस्यश्चक्रस्य्यारति दर्पण ※ —d) N2 B D6 समुद्रो गिरि(B2 वाक्य)मब्रवीत्

80 M2 om 80–82 —b) D7 9 T2 3 देवराज्ञा महात्मना —Ñ1 illeg for 80c–81b —c) Ś1 D5 10 G1 गिरिश्रेष्ठ, D2 नगश्रेष्ठ (for गिरि°) Ñ2 B D6 देवराजेन मैनाक D1 देवेन्द्रेण नगश्रेष्ठ D7 9 T2 3 पातालनिलयानां हि ※ Cr देवराजेन त्वत्र समागमात्स्यानिति यावत्तमाय ※ —d) Ś1 प्रतिष्ठा D2 11 प्रतिघ, D11 प्रतिज्ञा (sic) G2 M3 परिख (for परिघ)

81 M2 om 81 Ñ1 illeg for 81ab (for both, cf v l 80) —a) Ś1 D2 10 11 क्षेपा, N2 B D6 चैव, D1 2 पुत्र (for त्वमे) Ś1 D2 ज्ञाति (sic) Ñ2 D6 (अ)तुल, B1 3 (marg also as in Ñ2) 3 [अ]ज्ञात, D1 3 T3 G2 M3 ख्यात, Ct as in text (for ज्ञात) —b) Ś1 D2 10 11 स महाबलचारिणा B3 (marg also as in text) पुनरेवोत्पतिष्यता —d) D3 आश्रित्य (for आवृत्य) B2 द्वारमावृत्य तिष्ठसि

82 M2 om 82 (cf v l 80) —b) B1 वर्तितुं, T2

G 5 7 9
B 5 1 93
L 4 61 59

स एष कपिशार्दूलस्त्वामुपर्येति वीर्यवान् ।
हनूमान्रामकार्यार्थं भीमकर्मा समाप्लुतः ॥ ८३
तस्य साह्यं मया कार्यमिक्ष्वाकुकुलवर्तिनः ।
मम इक्ष्वाकवः पूज्याः परं पूज्यतमास्तव ॥ ८४
कुरु साचिव्यमस्माकं न नः कार्यमतिक्रमेत् ।
कर्तव्यमकृतं कार्यं सतां मन्युमुदीरयेत् ॥ ८५
सलिलादूर्ध्वमुत्तिष्ठ तिष्ठत्वेष कपिस्त्वयि ।
अस्माकमतिथिश्चैव पूज्यश्च प्लवतां वरः ॥ ८६
चामीकरमहानाभ देवगन्धर्वसेवित ।
हनूमांस्त्वयि विश्रान्तस्ततः शेषं गमिष्यति ॥ ८७
काकुत्स्थस्यानृशंस्यं च मैथिल्याश्च विवासनम् ।
श्रमं च प्लवगेन्द्रस्य समीक्ष्योत्थातुमर्हसि ॥ ८८

चेष्टितु Cr m as in text (for वर्धितुम्) G2 शक्र शैल विवर्धितु —c) Ś1 D3 10 11 सवेशयामि, D1 सवेद° D2 सवोद°, D3 सवोध° (for सवोद्°) B3 [अ]स्माद्, D10 T1 त्वम् (for त्वाम्) Ñ2 B1 3 4 D5 तस्मात्त्वा चो(B3 °त्व चो)द्याम्यस्माद् —d) D5 7 8 T2 3 M3 गिरिसत्तम T4 त्व नगोत्तम (for नगसत्तम)

83 T3 G3 M1 2 repeat 83ab after 87 —a) Ś1 Ñ B D1-3 6 10 11 य (for स) T3 गिरिशार्दूल (for कपिशार्दूलस्) —b) Ñ1 माम् (for त्वाम्) T1 G3 (both second time) उपेष्यति (for उपर्येति) Ś1 D2 10 11 मामुपैष्यति वेगवान्, Ñ2 B1 2 4 D5 8 समोपर्येति वीर्यवान्, B3 दयितोऽति ममा त्मन, D4 मामायात्यभि वीर्यवान् —B3 om 83c–84b. Ñ1 illeg for 83c —c) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D2 6 7 9 11 कार्यार्थी, D1 3 कार्यार्थे, D8 कामार्थे (for कार्यार्थं) —d) Ñ2 सहप्रभ, B1 (m sec in मया श्रुत) D1 समाप्लुत, B4 स मारुति, D8 महाप्रभ (for समाप्लुत) B2 भीमकर्मार्थं माश्रित (sup lin also °मारुति). ※ Cr m त्वामुपरि तवोपरि । (Cr उपर्यध्यधस सामीप्य इति द्वितीया) ।, Ck त्वामुपर्येतीति । तवोपरिप्रदेश प्राप्नोति । तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ नगसत्तम तद्विश्रमायेति पूर्वेणान्वय । 'हनुमान्रामकार्यार्थी भीमकर्मा समाप्लुत । श्रम च प्लवगेन्द्रस्य समीक्ष्योत्थातुमर्हसीति गाङ्ग पाठ । अत्राप्लुत इत्यनन्तरमतिचतुर सम्यक्प्रक्षेपस्थलदर्शी कश्चित्पञ्चश्लोकानमाक्षिपत् । श्रम चेति । यस्माद्रामकार्यार्थी यतश्च श्राम्यति ततस्तस्य प्लवगेन्द्रस्य श्रम समीक्ष्योत्थातुमर्हसि ।, Ct उपयति तवोपरिप्रदेश प्राप्नोति । तस्माद्विश्रामाय त्वमुत्तिष्ठेति पूर्वेणान्वय । एतदुत्तरम्, 'हनूमान्रामकार्यार्थी भीमकर्मा समाप्लुत । श्रम च प्लवगेन्द्रस्य समीक्ष्योत्थातुमर्हसी'ति प्राचीन पाङ्ग पाठ । अत्र 'समाप्लुत' इत्यनन्तर कश्चिच्छ्लोका प्रक्षिप्ता वैरैरिति कतक । यतो रामकार्यार्थी यतश्च श्राम्यति ततस्तस्य श्रम समीक्ष्योत्थातुमर्हसि ※

84 B3 om 84ab (cf v l 83) D7 9 M2 om 84–86b —a) B4 तत्र स्थान D2 ससाहाय्य (sic), D8 10 11 M3 Cg अस्य साह्य, Cr as in text (for तस्य साह्य) Ś1 Ñ D1 2 D1 3 8 10 11 देयम् (for कार्यम्) B4 समादेयम् D5 transp साह्य and कार्यम् M1 साहाय्य तस्य कर्तव्यम् —b) Ñ2 B1 2 4 D5 हितकाम्यया, D1 3 T3 हितवर्तिन, G2 वश वर्तिन (for -कुलवर्तिन) —c) Ś1 Ñ1 D1-3 8 10 11 T1 G M1 2 हीक्ष्वाकव, Ñ1 B D6 चेक्ष्वा°, T2 3 चिक्ष्वा° (all to avoid hiatus) —d) D2 प्रति, M1 पूज्य (for पर) Ś1 D2 10 11 तथा (for तव) Ñ2 BD6 गिरे पूज्यतरास्तव, D1 परिपूज्यतमास्तथा —After 84 M1 reads 87ab

85 D7 9 M2 om 85 (cf v l 84) —a) Ñ2 B D1 साहाय्यम् (for साचिव्यम्) —Ñ1 illeg from स्मा in b up to कार्यं in c. —b) D1 तत, T3 न तु (for न न) Ś1 D2 10 11 न न कालात्ययो भवेत् (D2 महान्) Ñ2 B1 2 4 D5 6 नात (B1 °त्र) कार्यं त्वयान्यथा (D5 °थैवमतिक्रम), B3 नात्र कार्या विचारणा —c) Ś1 D2 3 10 11 ह्यकृत, Ñ2 B D6 सुहृद D1 ह्यश्च D5 8 T2 3 M1 नकृत, Cm as in text (for मकृत) —d) Ñ2 B D6 त्वयाद्य वचनाग्मम (B2 D6 °न मम)

86 D7 9 M2 om 86 (cf v l 84) —a) B3 तूर्णम् (for ऊर्ध्वम्) —b) Ñ2 B2 तिष्ठत्येष, B1 विश्रम्येष, B3 तिष्ठत्वेव, D5 विष** (for तिष्ठत्वेष) Ś1 D2 10 11 विश्रमेत यथा कपि —Ñ2 illeg for 86c–87b —c) Ñ2 B D1-3 5 8 11 T2 3 M1 ह्येष (for चैव) Ś1 D10 अस्माकमपि चैवेष —d) Ñ2 B2 3 D6 पतता (for प्लवता)

87 D7 9 M2 om 87 (cf v l 84) Ñ1 illeg for ab (cf v l 86) B4 reads 87–88b in marg M1 reads 87ab after 84 —a) Ś1 D10 इवाभाति, V1 B3 महाप्रभ, B1 2 (marg also as in text) D1 3 11 G1 2 महाभाग B4 मयाभात, T2 °नाग (for महानाभ) —b) Ñ2 सुर, B2 नाग, D6 वसु (for देव) Ś1 D2 10 11 पूजित, Ñ2 B1 D1 5 6 सेवित (B4 °ते) (for सेवित) ※ Cr चामीकरो हिरण्यात्मक । महानाभिदेवगन्धर्वैर्विसेवितेत्येक मामन्त्रितम् ※ —c) D12 मम (for त्वयि) B2 विश्राम्य (for विश्रान्तस्) —Ñ1 mostly illeg for 87d —d) Ś1 D2 10 11 पुन, D5 उम (for तत) D10 प्रयास्यति (for गमि°) Ñ2 B2 3 4 D6 मम शेष करिष्यति, B3 शेष सागर सेत्स्यति, T1 G3 शेष वै सतरिष्यति, M2 शेष सन्नमयिष्यति —After 87, T3 G3 M1 2 repeat 83ab

88 D7 9 M2 om 88ab (cf v l 84) B4 reads 88ab in marg (cf v l 87) —a) Ś1 Ñ2 B D2 3 5 8 10 11 T2 3 [अ]नृशमस्य, Cm as in text (for [आ]नृशस्य च) —b) Ñ1 मैथिल्याश्चापि वासन —c) B3 शार (corrupt) (for श्रम) T3 जलरेन्द्रस्य (for

हिरण्यनाभो मैनाको निशम्य लवणाम्भसः ।
उत्पपात जलात्तूर्णं महाद्रुमलतावृतः ॥ ८९
स सागरजलं भित्त्वा बभूवात्युच्छ्रितस्तदा ।
यथा जलधरं भित्त्वा दीप्तरश्मिर्दिवाकरः ॥ ९०
शातकुम्भमयैः शृङ्गैः सकिंनरमहोरगैः ।
आदित्योदयसंकाशैरालिखद्भिरिवाम्बरम् ॥ ९१
तस्य जाम्बूनदैः शृङ्गैः पर्वतस्य समुत्थितैः ।
आकाशं शस्त्रसंकाशमभवत्काञ्चनप्रभम् ॥ ९२
जातरूपमयैः शृङ्गैर्भ्राजमानैः स्वयंप्रभैः ।
आदित्यशतसंकाशः सोऽभवद्गिरिसत्तमः ॥ ९३
तमुत्थितमसंगेन हनूमानग्रतः स्थितम् ।
मध्ये लवणतोयस्य विघ्नोऽयमिति निश्चितः ॥ ९४

G 5 7 21
B 5 1 100
C 4 61 111

°स्रगो°) —B1 2 read d in marg —d) D1 2 समीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 B1 (after corr as in text) D1 10 11 [उ]त्थितुम्, B3 [उ]द्धर्तुम् (for [उ]त्थातुम्) B1 समीक्ष्य स्थातुमर्हसि

89 B2 reads 89 in marg —a) D5 9 T2 हिरण्यगर्भो, Cr m g k t as in text (for °नाभो) Ñ2 D6 व्यालम्ब, V1 B2 4 D1 3 हरयलो, D1 तद्द्रुपो, B2 g वचो (for मैनाको) —After 89ab, D1 ins

43* पुनमहित्यस्योवाच समुद्र सरिता पतिम् ।

—Ñ2 illeg from त्ता in c up to 90b —c) B1 जला त्पूर्णं (for जलात्तूर्णं) —d) Ś1 D3 10 11 नाना (for महा) Ś2 Ñ B D3 6 7 9 10 T3 -चुत (for -वृत) —After 89 Ñ2 B D6 ins

44* ततो नीलात्समुद्रस्य सलिलात्प्रज्वलन्निव ।
उत्पपात महातेजा पर्वत सूर्यसंनिभ ।

[(l 1) B3 यत्नात् (for नीलात्)]

—B2 cont

45* पुरा रे च हनुमत विश्रामस्यापि हेतवे ।

90 Ñ1 illeg for ab (cf v l 89) —a) D8 G1 M1 सागरस्य (for स सागर) Ñ2 B2 D1 6 -तल (for -जल) —D6 G2 om (hapl) 90bc —b) Ñ2 B3 D1 3 9 T3 [अ]त्युच्छ्रितस्, D3 3 5 8 10 11 T1 2 G1 2 M1 3 [अ]भ्युच्छ्रितस् (for [अ]त्यु°) D1 6 G3 तथा (for तदा) —D10 om from 90c up to l 1 of 46* D5 om 90cd —c) B1 यथा च तिमिरं भित्त्वा —After 90 Ś1 Ñ1 (illeg up to शृङ्गै in 91a) D1-3 5 7-11 (D5 10 after 90ab owing to om) S ins

46* स महात्मा मुहूर्तेन पर्वत सलिलावृत ।
दर्शयामास शृङ्गाणि सागरेण नियोजित ।

[D10 om l 1 —(l 1) Ś1 D6 11 (with hiatus) वहिन (for पर्वत) Ś1 [आ]श्रित (for [आ]वृत)]

91 Ñ1 illeg for a (cf v l 90) —a) Ś1 D3 10 11 -कांस (for -कुम्भ) —Ñ1 illeg from शृङ्गै up to आलिख in d —b) Ś1 D6 10 M3 भ्राजमानै स्वयम्प्रभै, D3 11 कुसुमैः स महागिरि ‡ Cv शातकुम्भमयैरित्याद्यारित्रभूतलक्षण इति कृतात्मा । पूरय च सम्बन्ध । Cr स महात्मेत्यादिश्लोकद्वयमेक वाक्यम् । पर्वत सलिलावृत इति पाठ । शातकुम्भमयैस्थिर्य शृङ्गैरित्युपलक्षण तृतीया । Cm शातकुम्भमयै शृङ्गैरुपलक्षित । C0 शातकुम्भनिभै स्वर्णमयै । आदित्योदयसकाशैरादित्यो दयतुल्यैरित्यर्थ । शृङ्गैरुपलक्षित शृङ्गाणि दर्शयामासेति योजना । Ck 'सागरेण नियोजित ' इत्यनन्तरम्, शातकुम्भमयै शृङ्गै रिति पाठ । इदमपि प्रक्षेपमुखलम् । अत्रापि 'नियोजित ' इत्यनन्तर द्विना श्लोका प्रक्षिप्ता । हिरण्यनाभो हिरण्यशृङ्गो ऽपीति प्रदर्शत शातकुम्भमयैरित्यादि । Ct शातकुम्भमयैर इत्यादि । अत्रापि द्विश्लोकप्रक्षेप परेषाम् । हिरण्यनाभ नामिरत्न शातकुम्भमयैरिति । आदित्योदयसकाशैरित्युपलक्षित इतरत्र ‡ —c) Ś1 शत, B3 रश्मि (for -[उ]दय) —d) Ś1 Ñ1 B1 2 D1 3 6 11 T G1 उल्लिखद्भिर् (for आलि°) B1 भ्राजमानै स्वयमभै (=93b)

92 B1 om 92-93 D2 11 om (hapl) 92d - 93c D5 transp 92 and 93 —ab) D3 T2 M3 तत्र (for तस्य) Ñ2 B1-3 D1 3 6 G1 2 समुच्छ्रित (for °त्थितै) T1 G2 तस्य जाम्बूनदमयै शृङ्गै सद्य समुत्थित —Ś1 om 92c - 93b Ñ1 illeg from सकाशम् in c up to 94b D3 illeg for c —c) Ñ2 B2 शत्र, B1 वर्म, B3 अर्क (for शस्त्र)

93 B4 D3 om 93 Ś1 D10 om 93ab D2 11 om 93c Ñ1 illeg for 93 (for Ś1 Ñ1 B1 D2 11 cf v l 92) D5 transp 92 and 93 —a) D5 तस्य जाम्बूनदै शृङ्गैर्, G2 जाम्बूनदमयै शृङ्गैर् —Ñ2 B1 2 D6 transp b and d —b) D11 दार्यमाणै (for भ्राजमानै) D7 8 महाप्रभ, T1 स्वलंकृतै (for स्वयंप्रभै) —c) Ñ2 B1 2 T1 2 G M1 2 [उ]दय, B3 [उ]पल (for -शत) Ñ2 B1-4 T3 G1 2 M1 सकाशै (for सकाश) —d) G1 अभवद् (for सोऽभवद्)

94 Ñ1 illeg for 94ab (cf v l 92) D2 11 om (hapl) 94-96b —a) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D1 6 7 9 10 T2 3 तम् (for तम्) S1 अकस्मात्त D1 महाशृङ्गैर्, T3 अनारम्य (for असगेन) B3 समुत्थितप्रसगेन —b) B3 D3 6 M2 स्थित (for स्थितम्) —d) Ś1 D2 10 [अ]मन्यत Ñ1 [अ]चिन्तयद्, Ñ2 बुद्धिमान्, B D6 बुद्धवान्, M3 विस्मय (for निश्चित) D5 विघ्नोयाविस्मयमन्यत ‡ Cv समित्यस्य 'निश्चित ' इत्यनेन सम्बन्ध । कर्तार च विद्या । निश्चितवानिति यावत् । , so also Cr g ‡

कृते च प्रतिकर्तव्यमेष धर्मः सनातनः ।
सोऽयं तत्प्रतिकारार्थी त्वत्तः संमानमर्हति ॥ १००
त्वन्निमित्तमनेनाहं बहुमानात्प्रचोदितः ।
योजनानां शतं चापि कपिरेष समाप्लुतः ।
तव सानुषु विश्रान्तः शेषं प्रक्रमतामिति ॥ १०१
तिष्ठ त्वं हरिशार्दूल मयि विश्रम्य गम्यताम् ।
तदिदं गन्धवत्स्वादु कन्दमूलफलं बहु ।
तदास्वाद्य हरिश्रेष्ठ विश्रान्तोऽनुगमिष्यसि ॥ १०२
अस्माकमपि संबन्धः कपिमुख्य त्वयास्ति वै ।
प्रख्यातस्त्रिषु लोकेषु महागुणपरिग्रहः ॥ १०३
वेगवन्तः प्लवन्तो ये प्लवगा मारुतात्मज ।
तेषां मुख्यतमं मन्ये त्वामहं कपिकुञ्जर ॥ १०४

G 5 1 13
1 5 1 111
L 4 11 121

(for बद्धि) Ś1 D8-11 G1 परिवर्धित (for परिवर्धित) Ñ2 B D8 पूर्वैः (Ñ2 B1 D8 °कै) रावरस्यायमुदधि स(B4 सु)प्रवर्धि(B1 °ति)त —c) Ś1 त्व, D1 T1 G3 M2 त्वा (for त्वा) D6 युक्त (for युक्त) —d) Ś1 D3 10 11 M1 प्रत्यर्थ(D11 °र्थं, M1 °र्दे)यति (for प्रत्यर्चयति) Ñ2 B D6 प्रत्य(B2 सत्य)र्चयितु(Ñ2 * * * * [illeg])मिच्छति (B2 °मर्हसि)

100 a) Ś1 D10 युक्तेन Ñ B1 2 4 D2 6 कृत हि, B3 सुते हि, D1 कृत हि, Cm as in text (for कृते च) D10 G1 परिकर्तव्यम् (for प्रति°) —b) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 एष। सात स(D1 तातस्य)त्व(Ś1 °दा) स(D2 स)ति —B1 reads ab in marg —c) Ś1 D10 यो (for सो) Ś1 D1 3 10 11 प्र युपकारार्थी T2 Cg स्व प्रति°, Cr m as in text (for तत्प्रति°) Ñ2 B D6 सोय(B3 अद्य) त्वयि(B1 मयि, B2 त्वयि, B4 तव)पकारार्थी —f) Ś1 D10 त्व न Ñ2 त्वत्त (for त्वत्त) Ś1 D10 अर्हति, Cr m g अर्हति (as in text) B1 त्वं तु समन्तुमर्हसि, B2 4 विश्राम(B4 °श्राम) त्वमिहार्हसि, B3 तस्य सत्कर्तुमर्हसि, D6 तस्य सुरपदमर्हसि ⁂ Cm कृत चेति। कृते उपकारे सोऽयमुदधिरस्य प्रतिकारार्थीति पाठ ⁂ —After 100 T1 reads 102ab

यथा चाभिहितोऽस्मि त्वया मरुत्सुता ।
सङ्गच्छ विधिरेतस्यास्मावाप्रातिविरोधम ।

[(l 1) D2 [s]मि (for स्थे) D2 [illegible] —(l 4) Note hiatus between the two halves]

102 G2 om 102ab Ñ1 illeg for 102ab Ś1 Ñ B D1-4 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102ab after 101ad while T1 reads 102ab after 100 —a) D1 4 त्व तिष्ठ (by transp) D2 उत्तिष्ठ (for तिष्ठ त्व) G1 M2 Cr m कपिशार्दूल Ś1 D2 10 11 उत्तिष्ठ तिष्ठिशार्दूल Ñ1 B D6 उत्तिष्ठ वानरश्रेष्ठ, Cr m k t as in text —b) Ś1 D2 10 11 त्वयि विश्राम्य तु क्षण, Ñ2 B1 4 D6 त्वयि विश्र(B4 °श्रा म्य गच्छतु B1 विश्रान्तो च गमिष्यति, D1 2 मयि विश्र(D2 °श्रा) म्यतामिति T1 विश्रम्य मयि गम्यतां ⁂ Ct अत्र 'तिष्ठ त्वम्' इत्यर्थं प्रतिज्ञामिति पठित् ⁂ —B1 om 102c-f —d) Ñ2 B1 2 4 D6 सुचि (for बहु) D6 मूल (for मूल) G2 महत् (for बहु) —e) Ś D2 10 11 आस्वाद्यितद्, Ñ2 B1(before corr as in B1) 2 D6 समास्वाद्य, B4 समास्वाद्य (for तदास्वाद्य) —f) T2 विश्राम्य (for विश्रान्तो) Ś1 D1 3 10 11 [s]सि Ñ1 illeg Ñ2 B1 2 4 D6 [s]सि, D2 [s]सि, D3 8 s]च, T2 श्चो (for त्सु) D1 3 8 T3 G1 2 M1 2 पतिष्यसि(D1 G1 °ति) D2 11 नामिष्यति (for °मि)

G 5 7 22
B 5 1 101
L 4 61 112

स तमुच्छ्रितमत्यर्थं महावेगो महाकपिः ।
उरसा पातयामास जीमूतमिव मारुतः ॥९५
स तदा पातितस्तेन कपिना पर्वतोत्तमः ।
बुद्ध्वा तस्य कपेर्वेगं जहर्ष च ननन्द च ॥९६
तमाकाशगतं वीरमाकाशे समवस्थितम् ।
प्रीतो हृष्टमना वाक्यमब्रवीत्पर्वतः कपिम् ।
मानुषं धारयन्रूपमात्मनः शिखरे स्थितः ॥९७
दुष्करं कृतवान्कर्म त्वमिदं वानरोत्तम ।
निपत्य मम शृङ्गेषु विश्रमस्व यथासुखम् ॥९८
राघवस्य कुले जातैस्तद्भिः परिवर्धितः ।
स त्वां रामहिते युक्तं प्रत्यर्चयति सागरः ॥९९

95 D3 11 om 95 (cf v l 94) —a) Ñ2 D1 3 10 G2 उत्थितम् (for उच्छ्रितम्) D1 अत्युच्च (for अत्यर्थं) Ñ2 B D4 समभ्युत्थितमत्यर्थं —b) B4 महाद्युति (for °कपि) —c) B1-3 D2 6 तरसा (for उरसा) Ś1 B1 4 [आ]च्छादयामास, B2 3 D3 10 छाद° D2 8 ताद°, G2 ताड° (for पात°) —Ñ1 illeg for 95d–97 —d) Ś1 Ñ2 B D6 10 मारुति

96 D3 11 om 96ab (cf v l 94) Ñ2 illeg for 96 (cf v l 95) —a) Ñ2 B1 2 D6 G1 3 M1 2 तथा (for तदा) Ś1 Ñ2 B D6 10 [आ]च्छादितस्, D1 3 4 7–9 T2 M3 Ck1 सादि°, G2 ताडि° (for पाति°) —b) G2 नगसत्तम (for पर्वतोत्तम) —c) D6 बुद्ध्या (for बुद्ध्वा) D2 8 G3 हरेर् (for कपेर्) Ś1 D2 10 11 दृष्ट्वा तस्योरवेग च(D11 °गेन) D3 बुद्ध्वास्य च महावेग —d) Ś1 D2 10 11 जहृषे (for जहर्ष) N2 B1 2 4 D1 3 6–9 T2 G1 M1 2 ननाद (for ननन्द) B2 जहर्ष पर्वतोत्तम ॐ Cv जहर्षे विसिष्मिये। Cr m जहर्ष च ननाद(Cm °नन्द) च। (Cr °चेति पाठ ।) 'च' द्वयमनेन कायमनसोर्विकृतिरुच्यते।, Ck 'जहर्ष च ननाद चेति पाठ । यस्वैभव दृष्ट्वा अहर्ष। अथ स्वोत्थानप्रयोजनावेदनाय ननाद च शब्दं च कृतवान्।, Ct जहर्ष च ननाद च' इति प्राचीन पाठ । यस्वैभवं दृष्ट्वा जहर्ष स्वो त्थानप्रयोजनावेदनाय ननाद शब्दं कृतवान्। 'ननन्द' इति त्वाधुनिककल्पित पाठ ॐ

97 Ñ1 illeg for 97 (cf v l 95) —a) Ś1 Ñ2 B D1 3 6 10 11 स तमाकाशगमीरम्(B3 °गमनम्) —b) D3 T2 आकाश (for °शे) Ś1 D11 च समुत्थित, N2 D2 5 7 9 10 M3 समुपस्थित(D5 7 9 M3 °त) T M2 समवस्थित, G2 पर्यवस्थित (for समवस्थितम्) B1 2 4 आकाशस्थमभि (B1 °च)स्थित B3 दर्शनीय व्यवस्थित —D3 transp cd and ef —c) Ś1 D2 10 11 स्थितो हृष्टमना Ñ2 B D6 हृष्ट (B3 दृष्ट्वा) प्रीतियुत, D1 3 स(D1 सु)प्रहृष्टमना, D5 प्रीतो तुष्टमना (for प्रीतो हृष्टमना) —d) B3 हरि (for कपिम्) D9 पर्वत कपिमब्रवीत् (by transp) —After 97cd Ś1 D1–3 10 11 ins while D6 ins after 97

47* हिरण्यनाभो नाम्नाहं काञ्चन पर्वत कपे।
मयि विश्रम भद्रं ते त्वदर्थमहमुत्थित ।
अब्रवीच्च हनूमन्त काञ्चन पर्वतोत्तम ।

[(l 1) Ś1 D10 11 om (hapl) from पर्वत up to काञ्चन in l 3 —After l 1 D1 3 ins

47(A)* मा वीर भूय मद्र त्वसि वरो मनोगतम्।
विश्रो विश्रजितोऽ हि पितु प्रियमवस्तार।

[(l 2) D1 अह (for [ऽ]ह हि)]

—(l 2) D3 अत्र (for मयि) D2 विश्रम्य D11 विश्राम्य (for विश्रम) D2 11 उत्थित (for उत्थित) D6 नगोऽभिमागत (for the post half) —D3 om l 3 —(l 3) D2 11 त (for च)]

—e) B2 मानुष्य Ś1 D2 10 11 धारयन्मानुष (by transp) —f) Ś1 D10 रामस्य, D2 11 स्थीये च (for आत्मन) B2 शिखर (for °रे) —After 97 D2 ins

48* उवाच हरिशार्दूलं मैनाक पवनात्मजम्।

98 Ñ2 B D6 read 98 after 101 —a) N1 illeg D5 11 दुष्कृत, Cr as in text (for दुष्कर) B2 करिष्यसि महत्कर्म —b) D11 अद्य (sic) (for इद) Ñ2 B D1 वानरेश्वर, D1 11 वानरोत्तम —Ñ1 illeg from शृङ्गेषु in c up to यथा in d —c) Ñ2 B निपत्य, D3 निपात (for निपत्य) B1 कूटेषु (for शृङ्गेषु) —d) Ś1 D2 10 विश्राम्य हर, N1 B1 2 4 D6 विश्रम्येह, B3 विश्रामय, D3 विश्रम त्व, D11 °म्य त्व (for °मस्व), D7 8 सुख विश्रम्य गम्यता ॐ Cv विश्रमस्व यथासुखमिति पाठ । Cr विश्रमस्वेति । श्रमिरा मनेरादौ भावादिक कश्चिदस्ति। तथाचोक्त भट्टमल्लेन विश्राम्यतीति विश्राम्तो तथा विश्रमते मतमिति ॐ —After 98 D1 ins

49* त्वा वीर लङ्घने दृष्ट्वा सागरस्य महीयस ।
मध्यागत त्वामुदधि प्रहृष्टेनान्तरात्मना।
स मामाह सुतो ह्येष वायो प्रियसखस्य ते।
राघवार्थे कृतोद्योगो लङ्का रावणपालिताम्।
सीता द्रक्ष्यति दुर्धर्षा रामस्य महिषीं प्रियाम्। [5]
रावणस्य विनाशाय राघवस्यार्थसिद्धये।
देवाना च प्रहर्षाय विनाशाय च रक्षसाम्।
अविश्रान्तस्य वीरस्य कपिसिंहस्य पर्वत।
मारुतस्य प्रिय कुर्वन्नुत्तिष्ठस्व नगोत्तम।
त्वया च कृतविश्रान्त ससुख च तरिष्यति। [10]
सागरस्य पर पार हनुमान्कपिसत्तम ।
कृत हि पूर्व पित्रास्य तव पर्वतसत्तम।

99 Ñ1 illeg up to रुद्धि in b —ab) Ś1 मुदा च

कृते च प्रतिकर्तव्यमेष धर्मः सनातनः ।
सोऽयं तत्प्रतिकारार्थी त्वत्तः संमानमर्हति ॥ १००
त्वन्निमित्तमनेनाहं बहुमानात्प्रचोदितः ।
योजनानां शतं चापि कपिरेष समाप्लुतः ।
तव सानुषु विश्रान्तः शेषं प्रक्रमतामिति ॥ १०१
तिष्ठ त्वं हरिशार्दूल मयि विश्रम्य गम्यताम् ।
तदिदं गन्धवत्स्वादु कन्दमूलफलं बहु ।
तदास्वाद्य हरिश्रेष्ठ विश्रान्तोऽनुगमिष्यसि ॥ १०२
अस्माकमपि संबन्धः कपिमुख्य त्वयास्ति वै ।
प्रख्यातस्त्रिषु लोकेषु महागुणपरिग्रहः ॥ १०३
वेगवन्तः प्लवन्तो ये प्लवगा मारुतात्मज ।
तेषां मुख्यतमं मन्ये त्वामहं कपिकुञ्जर ॥ १०४ G 5. 7. 23 B 5. 1. 111 L 4. 61. 124

(for वर्धि) Ś1 D8 11 G1 परिवर्धित (for परिवर्धित) Ñ1 B D8 पूर्वैं (Ñ2 B1 D4 °कैः) रामस्यायमुदधि स(B4 सु)प्रवर्धि(B1 °र्द्धि)त —c) Ś1 त्वं, D1 T1 G1 M2 त्वा (for त्वां) D8 युक्त (for युक्त) —d) Ś1 D1 10 11 M1 प्रत्यर्थं(D11 °र्थं, M1 °र्थं)यति (for प्रत्यर्थयति) Ñ2 B D8 प्रत्यु(B2 कार्य)र्पयितु(Ñ2 (illeg))मिच्छति (B1 °मर्हति)

100 a) Ś1 D10 कुर्यंश्च, Ñ B1 2 4 D6 कृते हि, B3 कृते हि, D1 कृत हि, Cm as in text (for कृते च) D10 G1 परिकर्तव्यम् (for प्रति°) —b) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 एष तान म(D1 तावस)भा(Ś1 °द्रा) ग(D3 म)ति —B1 reads cd in marg —c) Ś1 D10 यो (for सो) Ś1 D1–3 10 11 प्रत्युपकारार्थी, T2 Cg सम्प्रति°, Cr m as in text (for तत्प्रति°) Ñ2 B D8 सोय(B3 अह) त्वत्वि(B1 मधि, B2 त्वमि, B4 तमि)पकारार्थी —d) Ś1 D10 त्वं न, Ñ2 तत्र (for त्वत्तः) Ś1 D10 मर्हसि, Cr m g मर्हति (as in text) B1 त्वं तु सम्मानमर्हसि, B2 4 त्रि नाम(B4 °धाम) त्वमिहार्हसि, B3 तत्र सत्सर्तुमर्हसि, D8 तस्मै सुखत्वमर्हसि ‡ Cm कृते चेति । कृते उपकारे सोऽयमुदधिस्तत्प्रतिकारार्थीति पाठ ‡ —After 100 T1 reads 102ab

101 a) Ñ1 illeg up to बहुमाना in b —b) B1 D3 मनोदित, B3 समीरित (for प्रचोदित) —After 101ab Ś1 Ñ B D1–3 5 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102ab —c) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 शूर, Ñ2 B D8 सह, D8 चापि (for चापि) —d) D8 कथं शेष (for कपिरेष) Ñ2 B D8 समागत, D1 3 8 11 T2 G1 M2 Ck t समाप्लुत, Cr m as in text (for समाप्लुत) —B1 reads 101cd in marg —e) D5 मम, D6 तव, D11 तत (for तव) D8 सानुनि (for °षु) Ñ2 B D8 विश्रम्य (for विश्रान्त) —f) B4 D1 3 6 8 वि(D8 म)क्रमताम्, Cr प्रक्रमतां द्, Cm g k t as in text (for प्रक्रमताम्) Ñ1 B1 सय (for इति) Ś1 D1 10 11 त(D3 त्व)त शेषं गमिष्यति ‡ Cv त्वन्निमित्त मित्यादि । अत्र पूर्वार्धं पश्चार्धं द्रष्टव्यम् । तत्संबन्धसु प्रमाणा नामनाम्), Cr m त्वन्निमित्तमित्यादि श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् ‡ —After 101, Ñ2 B D8 read 98 —After 101, D1 3 ins

50* सोऽहमेव समुद्रेण मत्वोऽर्थे महानख ।
तव सम्प्रीतियुक्तेन स्थितास्म्यागतोऽचम ।

त्वया गतितिर्लङ्घ्यास्मि त्वया मप्रकम्पित ।
गवृत्त सिर्गर्हितिमवामागधागतिक्रम ।

[(L 1) D3 (5 वें (for °र्थे) D3 °[illegible] —(L 2) Note hiatus between the two halves]

102 G3 om 102ab Ñ1 illeg for 102ab Ś1 Ñ B D1–3 5 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102ab after 101ab while T1 reads 102ab after 100 —a) D1 3 त्वं तिष्ठ (D5 transp) D8 उत्तिष्ठ (for तिष्ठ त्वं) G1 M2 Cr m कपिशार्दूल Ś1 D1 10 11 उत्तिष्ठ गिरिशार्दूल, Ñ2 B D8 उत्तिष्ठ पर्वतश्रेष्ठ Cr m k t as in text —b) Ś1 D1 10 11 मयि विश्रम्य तु क्षण, Ñ2 B2 4 D8 मयि वि(B1 °ष्टा)श्रम्य गच्छतु, B1 विश्रान्तो गमिष्यति, D1 3 मयि विश्र(D3 °श्रा) म्यतामिति T1 विश्रम्य मयि गम्यता ‡ Ct अत्र 'तिष्ठ त्वम्' इत्यर्धं प्रक्षिप्तमिति केचित् ‡ —B1 om 102cd —c) Ñ2 B1 2 4 D8 सुरभि (for कन्द) D8 मूल (for मूल) G3 महत् (for बहु) —e) Ś D1 10 11 आस्वादितं, Ñ2 B1 (before corr as in B4) 2 D8 समास्वाद्य, B3 समास्वाद्य (for तदास्वाद्य) —f) T2 विश्रम्य (for विश्रान्तो) Ś1 D1 3 10 11 (5 °सि Ñ1 illeg Ñ2 B1 2 4 D8 वै, D6 5 चि, D1 3 5 च, T2 वो (for 5नु) D1 3 T2 G1 2 M1 2 गमिष्यसि(D3 G3 °सि) D1 11 गमिष्यति (for °सि)

103 Ñ1 D1 3 transp 103 and 104 and read after 105 —b) Ś1 D1 10 11 श्रेष्ठ (for मुख्य) Ś1 Ñ B D1 3 10 11 महत्स्यापि (for त्वयास्ति वै) —c) Ñ2 illeg L D8 प्रथितस्, D1 3 विख्यातस् (for प्रख्या°) D5 reads लोकेषु in m ‡ Cr महागुणसंग्रहो महागुणानां परिग्रहो महागुणपरिग्रह ।, Cm महागुणपरिग्रहो महागुणानां वायुना परिग्रहात् इति तथा ।, Cg प्रख्यातः इति सम्बन्धविशेषणम् । महागुणानां परिग्रहो यस्मिन् तथा ।, Ck t महागुणपरिग्रहः । तन्नीतिमम् । अन्यत्र त्रि, Ct तत्त्रिषु लोकेषु प्रख्यातः ‡

104 Ñ1 D1 3 transp 103 and 104 and read after 105 —a) Ś1 B1 D1 10 T1 2 पुत्रसे ये, B1 कपिश्रेष्ठ (for प्लवन्तो ये) Ñ2 D8 वेगेन प्लवमाना ये —b) D1 T1 प्लवगा —B1 om 104c (except तथा) —c) D1 M1 तथा, Ck t as in text (for तेषां) B1 मुख्यतम, G1 °मह Ck t as in text (for °तम) —d) M1 चिर (for अह) Ś1 D1 10 11 कपिसत्तम, Ñ1 कपिपुङ्गव, Ñ2 B D8 पवनात्मज, D8 कपिकुञ्जर

G 5 7 22
B 5 1 102
L 4 61 112

स तमुच्छ्रितमत्यर्थं महावेगो महाकपिः ।
उरसा पातयामास जीमूतमिव मारुतः ॥ ९५
स तदा पातितस्तेन कपिना पर्वतोत्तमः ।
बुद्ध्वा तस्य कपेर्वेगं जहर्ष च ननन्द च ॥ ९६
तमाकाशगतं वीरमाकाशे समवस्थितम् ।
प्रीतो हृष्टमना वाक्यमब्रवीत्पर्वतः कपिम् ।
मानुषं धारयन्रूपमात्मनः शिखरे स्थितः ॥ ९७
दुष्करं कृतवान्कर्म त्वमिदं वानरोत्तम ।
निपत्य मम शृङ्गेषु विश्रमस्व यथासुखम् ॥ ९८
राघवस्य कुले जातैरुदधिः परिवर्धितः ।
स त्वां रामहिते युक्तं प्रत्यर्चयति सागरः ॥ ९९

95 D5.11 om 95 (cf v l 94) —ª) Ñ1 D1 8 10 G1 उत्थितम् (for उच्छ्रितम्) D1 अत्युच्च (for अत्यर्थं) Ñ2 B D6 समभ्युत्थितमत्यर्थं —ᵇ) B4 महाद्युति (for °कपि) —ᶜ) B1-3 D3 6 तरसा (for उरसा) Ś1 B2 4 [आ]च्छादयामास, B2 3 D6 10 छाद° D1 2 खाद्°, G2 खाड्° (for पात°) —Ñ1 illeg for 95ᵈ - 97 —ᵈ) Ś1 Ñ2 B D8 10 मारुति

96 D1 11 om 96ᵃᵇ (cf v l 94) Ñ1 illeg for 96 (cf v l 95) —ª) Ñ2 B1 2 D6 G1 2 M1 2 तथा (for तदा) Ś1 Ñ2 B D6 10 [आ]च्छादितस्, D1 3 5 7-9 T2 M3 Ck t खादि°, G2 ताडि° (for पाति°) —ᵇ) G2 नगसत्तम (for पर्वतोत्तम) —ᶜ) D8 बुद्ध्वा (for बुद्ध्वा) D7 8 G3 हरेर् (for कपेर्) Ś1 D3 10 11 दृष्ट्वा तस्योरुवेगे च (D11 °गेन) D8 बुद्धास्य च महावेग —ᵈ) Ś1 D3 10 11 जहर्ष (for जहर्ष) Ñ2 B1 2 4 D1 3 6-9 T3 G1 M1 3 ननाद (for ननन्द) B2 जहर्ष पर्वतोत्तम ※ Cv जहर्ष विसिस्मिये।, Cr m जहर्ष च ननाद(Cm °नन्द) च। (Cr °चेति पाठ ।) 'च' इत्यनेन कायमनसोर्विकृतिरुच्यते।, Ck 'जहर्ष च ननाद चेति पाठः। चरवैभव दृष्ट्वा जहर्ष। अथ हर्षोत्थानप्रयोजनावेदनाय ननाद च शब्द च कृतवान्।, Ct जहर्ष च ननाद च' इति प्राचीन पाठ। चरवैभव दृष्ट्वा जहर्ष हर्षोत्थानप्रयोजनावेदनाय ननाद शब्द कृतवान्। 'ननन्द' इति स्वाधुनिककल्पित पाठ ※

97 Ñ1 illeg for 97 (cf v l 95) —ª) Ś1 Ñ2 B D1-3 8 10 11 स तमाकाशगमीरम्(B2 °गमनम्) —ᵇ) D3 T3 आकाश (for °शे) Ś1 D11 च समुच्छ्रितम्, Ñ2 D1 6 7 9 10 M3 समुपस्थित(D8 9 M3 °त) T M2 समवस्थित, G2 पर्वतस्थित (for समवस्थितम्) B1 2 4 आकाशस्थमभि (B1 °च)स्थितं, B3 दृष्ट्वैव स्वयवस्थित —D2 transp ᶜᵈ and ᵉᶠ —ᶜ) Ś1 D 10 11 स्थितो हृष्टमना Ñ2 B D6 दृष्ट (B3 दृष्ट्वा) प्रीतियुत D1 3 स(D1 स)प्रहृष्टमना, D5 प्रीतो तुष्टमना (for प्रीतो हृष्टमना) —ᵈ) B3 हरिं (for कपिम्) D5 पर्वत कपिमब्रवीत् (by transp) —After 97ᵈ Ś1 D1-3 10 11 ins while D6 ins after 97

47* हिरण्यनाभो नाम्नाहं काञ्चन पर्वत कवेः
मयि विश्रम भद्रं ते स्वकार्यमहमुद्यतः।
अमर्यादि हनुमन्ते काञ्चन पर्वतोत्तम ।

[(l 1) Ś1 D10 11 om (hapl) from पवन up to काञ्चन in l 3 —After l 1 D1 3 ins

47(A)* का वीर भूय प्रहर नासि यते मनोगतम्।
विद्धि विश्रान्तोऽद्य हि गिरु प्रियमाचक्षार।

[(l 2) D1 नाह (for [s]द्य हि)]

—(l 2) D3 अत्र (for मयि) D3 विश्रम्य D11 विश्राम्य (for विश्रम) D8 11 तदिव (for उद्यत) D6 तत्रैर्भिमतम (for the post half) —D5 om l 3 —(l 3) D3 11 त (for च)]

—ᵉ) B3 मानुषं च Ś1 D8 10 11 धारयन्मानुष (by transp) —ᶠ) Ś1 D10 स्वस्य, D8 11 स्वीये च (for आत्मन) B2 शिखर (for °रे) —After 97 D5 ins

48* उवाच हरिशार्दूल मैनाक पवनात्मजम्।

98 Ñ2 B D6 read 98 after 101 —ª) Ñ1 illeg D5 11 दुष्कृत, Cr as in text (for दुष्कर) B3 करिष्यसि महत्कर्म —ᵇ) D11 अह (sic) (for इद) Ñ2 B D6 वानरेश्वर, D1 11 वानरोत्तम —Ñ1 illeg from शृङ्गेषु in ᶜ up to यथा in ᵈ —ᶜ) Ñ2 B निपत्स्व D8 निषाद्य (for निपत्य) B1 कूटेषु (for शृङ्गेषु) —ᵈ) Ś1 D3 10 विश्राम्य त्व, Ñ2 B1 2 4 D6 विश्रम्येह, B3 विश्रामय, D3 विश्रम त्व, D11 °म्य त्व (for °मस्व), D1 2 सुख विश्रम्य गम्यता ※ Cv विश्राम्यस्व यथासुखमिति पाठ।, Cr विश्रमस्वेति। श्रमित मनेर्दरी भावादिक कश्चिदस्ति। तथाचोक्त भट्टमल्लेन विश्राम्यतीति विश्रान्तौ तथा विश्रमते मतमिति ※ —After 98 D1 ins

49* एषा धीर लङ्घने दृष्ट सागरस्य महीधर ।
मध्यागत स्वानुदधि प्रहृष्टेनान्तरात्मना।
स मामाह सुतो ह्येष वायो विश्वसखस्य ते।
राघवार्थे प्लुतोऽभ्येति लङ्का रावणपालिताम्।
सीता प्रश्नरति दुर्धर्षां रामस्य महिषीं प्रियाम्।
रावणस्य विनाशाय राघवस्यार्थसिद्धये।
देवाना च प्रहर्षाय विनाशाय च रक्षसाम्।
प्रयातस्तस्य वीरस्य कपिसिंहस्य पर्वत।
मारुतस्य प्रिय कुर्वंस्तिष्ठस्व नगोत्तम।
त्वया च कृतविश्रान्त समुद्र च तरिष्यति।
सागरस्य पर पार हनुमान्कपिसत्तम ।
एतन्हि पूर्वं पित्रास्य तव पर्वतसत्तम।

99 Ñ1 illeg up to रुदधि in ᵇ —ᵃᵇ) Ś1 मुदा च

कृते च प्रतिकर्तव्यमेष धर्मः सनातनः ।
सोऽयं तत्प्रतिकारार्थी त्वत्तः संमानमर्हति ॥ १००
त्वन्निमित्तमनेनाहं बहुमानात्प्रचोदितः ।
योजनानां शतं चापि कपिरेष समाप्लुतः ।
तव सानुषु विश्रान्तः शेषं प्रक्रमतामिति ॥ १०१
तिष्ठ त्वं हरिशार्दूल मयि विश्रम्य गम्यताम् ।
तदिदं गन्धवत्स्वादु कन्दमूलफलं बहु ।
तदास्वाद्य हरिश्रेष्ठ विश्रान्तोऽनुगमिष्यसि ॥ १०२
अस्माकमपि संबन्धः कपिमुख्य त्वयास्ति वै ।
प्रख्यातस्त्रिषु लोकेषु महागुणपरिग्रहः ॥ १०३
वेगवन्तः प्लवन्तो ये प्लवगा मारुतात्मज ।
तेषां मुख्यतमं मन्ये त्वामहं कपिकुञ्जर ॥ १०४

G 5 7 93
B 5 1.111
L 4 61 125

(for इक्षधि) Ś1 D9-11 G1 परिवर्धित (for परिवर्धित) Ñ1 B D4 पूर्वैर्(Ñ2 B2 D4 °कै) राघवस्यापमुद्धृधि म(B4 मु)प्रवधि(B1 °र्धि)त —c) Ś1 त्व, D1 T1 G3 M1 त्वा (for त्वत्) D6 युक्त (for युक्त) —d) Ś1 D9 10 11 M1 प्रत्यर्थं(D11 °र्थ, M1 °र्थ)यति (for प्रत्यर्थयति) Ñ2 B D4 प्रत्य(B2 अभ्य)र्थयितु(Ñ1 * * * * (illeg.))मिच्छति (D4 °मर्हसि)

100 a) Ś1 D10 कृतेश्च, Ñ B1 2 3 D8 कृते हि, B4 मृते हि, D1 कृत हि, Cm as in text (for कृते च) D10 G1 परिरक्षेप्यम् (for प्रति°) —b) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 प्रुषा तात स(D1 तावत्स)ना(Ś1 °दा) न(D3 म)ति —B1 reads cd in marg —c) Ś1 D10 यो (for सो) Ś1 D1-3 10 11 प्रत्युपकारार्थी, T3 Cg तत्प्रति°, Cr m as in text (for तत्प्रति°) Ñ2 B D6 सोत्र(B3 अद्य) त्वत्त्रि(B1 सत्रि, B2 त्वत्रि, B4 तत्रि)यकामार्थी —d) Ś1 D10 त्व त, Ñ2 तत्र (for त्वत्त) Ś1 D10 अर्हसि, Cr m g अर्हति (as in text) B1 त्व तु समनुमर्हसि, B2 4 विश्राम(B4 °श्राम) त्वमिहार्हसि, B3 तत्र सत्कर्तुमर्हसि, D4 तत्र सुहत्त्वमर्हसि ॐ Cm कृते चेति। कृते उपकारे सोऽयमुपचित प्रतिकारार्थीति पाठः ॐ —After 100 T1 reads 102ab

101 a) Ñ1 illeg up to बहुमाना in b —b) B1 D3 प्रचोदित, D3 समीरित (for प्रचोदित) —After 101ab Ś1 Ñ B D1-3 5 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102ab —c) Ś1 Ś1 D1-3 10 11 दूर, Ñ2 B D6 मात्र, D8 चापि (for चापि) —d) D1 कथ शेष (for कपिरेष) Ñ2 B D4 समाप्लुत, D1-3 11 T2 G1 M1 Ck t समाप्लुत, Cr m as in text (for समाप्लुत) —B1 reads 101cd in marg —e) D5 मम, D4 तत्र, D11 तत्र (for तव) D4 सानुनि (for °षु) Ñ2 B D6 विश्रम्य (for विश्रान्त) —f) B4 D1 2 6 8 वि(D6 स)क्रमताम्, Cr प्रक्रमताद्, Cm g k t as in text (for प्रक्रमताम्) Ñ1 B4 तथ (for इति) Ś1 D8 10 11 स(D3 इत)क्र शेष गमिष्यति ॐ Cv त्वन्निमित्त मित्यादि। अत्र पूर्वार्धं पश्चार्धं दृष्टव्यम्। तत्सर्वस्तु प्रमाश्चियत्वम्।, Cr m त्वन्निमित्तमित्यादि श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् ॐ —After 101, Ñ2 B D4 read 98 —After 101, D1 3 ins.

50* सोऽद्यमेव समुद्रेण भवतोऽर्थे महायश ।
उक्त संप्रीतियुक्तेन स्थितवान्यानरोत्तम ।

त्वया चापि वर्तमानेन त्वमा मत्प्रार्थित ।
मत्तः शिवर्धर्षितम्मामागत्याधितिष्ठम ।

[(l 1) D3 s वै (for सं) D1 नगेन्द्र —(l 3) Note hiatus between the two halves]

102 G2 om 102ab Ñ1 illeg for 102ab Ś1 Ñ B D1-3 5 6 8 10 11 T2 3 G3 M read 102ab after 101ab while T1 reads 102ab after 100 —a) D1 6 त्व तिष्ठ (by transp) D3 त्वतिष्ठ (for तिष्ठ त्व) G1 M3 Cr m कपिशार्दूल Ś1 D8 10 11 त्वतिष्ठ गिरिशार्दूल, Ñ2 B D6 त्वतिष्ठ पर्वताग्रेऽह Cr m k t as in text —b) Ś1 D3 10 11 त्वयि विश्राम्य तु क्षण Ñ2 B2 4 D6 त्वयि विश्र(B4 °श्रा) म्य गच्छतु, B3 विश्रान्तो न गमिष्यति, D1 3 मयि विश्र(D3 °श्रा) म्यतामिति T1 विश्रम्य मयि गम्यता ॐ Ct अत्र 'तिष्ठ त्वम्' इत्यर्धं प्रक्षिप्तमिति कश्चित् ॐ —B3 om 102cd —c) Ñ2 B1 2 4 D6 शुचि (for स्वादु) D1 मूल (for मूल) G3 मधुर (for बहु) —e) Ś D3 10 11 आस्वादितुं, Ñ1 B1(before corr. as in B4) 2 D6 समास्वाद्य, B1 समायात (for तदास्वाद्य) —f) T2 विश्रम्य (for विश्रान्तो) Ś1 D3 8 10 11 (3 मि Ñ1 illeg. Ñ2 B1 2 4 D6 °नै, D1 3 थि, D2 3 थ, T2 श्री (for 3नु) D1 3 8 T3 G1 2 M1 2 गमिष्यसि(D3 G2 °सि) D8 11 -गमिष्यति (for °सि)

103 Ñ1 D1 3 transp 103 and 104 and read after 105 —b) Ś1 D3 10 11 श्रेष्ठ (for मुख्य) Ś1 Ñ B D1 3 6 10 11 महात्मन्नपि (for त्वयास्ति वै) —c) Ñ1 illeg. B D6 प्रथितम्, D1 3 विख्यातम् (for प्रख्या°) D1 reads लोकेषु in m ॐ Cr महागुणपरिग्रहो महागुणानां परिग्रहो महागुण परिग्रह।, Cm महागुणपरिग्रहो महागुणस्य वस्तुनः परिग्रहस्य इति यथा।, Cg अग्रयाश इति मत्सम्बन्धित्वम्। महागुणानां परिग्रहो यस्मिन्न् तथा।, Ck t महागुणपरिग्रह। त्रैलोक्येऽहि धम्। अतएव त्रि(Ct अतत्रि) षु लोकेषु प्रख्यात ॐ

104 Ñ1 D1 3 transp 103 and 104 and read after 105 —a) Ś1 B1 D3 10 T2 3 वेगवन्तो ये, B1 कपिश्रेष्ठ (for प्लवन्तो ये) Ñ2 D6 वेगेन प्लवमाना ये —b) D1 T1 प्लवगा —B3 om 104a (except तथा) —c) D8 M1 तेषु Ck t as in text (for तेषां) B1 मुख्यतम, G2 °मह Ck t as in text (for °तमं) —d) M1 त्विर (for अहं) Ś1 D8 10 11 कपिसत्तम, Ñ1 कपिपुङ्गव Ñ2 B D6 पवनात्मज, D1 कपिकुञ्जर

5 7 31 / 5 3 112 / 4 67 125

अतिथिः किल पूजार्हः प्राकृतोऽपि विजानता ।
धर्मं जिज्ञासमानेन किं पुनर्यादृशो भवान् ॥ १०५
त्वं हि देववरिष्ठस्य मारुतस्य महात्मनः ।
पुत्रस्तस्यैव वेगेन सदृशः कपिकुञ्जर ॥ १०६
पूजिते त्वयि धर्मज्ञ पूजां प्राप्नोति मारुतः ।
तस्मात्त्वं पूजनीयो मे शृणु चाप्यत्र कारणम् ॥ १०७
पूर्वं कृतयुगे तात पर्वताः पक्षिणोऽभवन् ।
तेऽपि जग्मुर्दिशः सर्वा गरुडानिलवेगिनः ॥ १०८
ततस्तेषु प्रयातेषु देवसंघाः सहर्षिभिः ।
भूतानि च भयं जग्मुस्तेषां पतनशङ्कया ॥ १०९
ततः क्रुद्धः सहस्राक्षः पर्वतानां शतक्रतुः ।
पक्षांश्चिच्छेद वज्रेण तत्र तत्र सहस्रशः ॥ ११०
स मामुपगतः क्रुद्धो वज्रमुद्यम्य देवराट् ।
ततोऽहं सहसा क्षिप्तः श्वसनेन महात्मना ॥ १११
अस्मिँल्लवणतोये च प्रक्षिप्तः प्लवगोत्तम ।
गुप्तपक्षः समग्रश्च तव पित्राभिरक्षितः ॥ ११२

---

105 a) Ś1 D2.10.11 प्रत्त D9 रि न (for किल) D6 पूजार्हं D11 पूज्यार्हं —b) Ñ1 मत सता D1 सता वर, D3 सता मत, D8 विधानत (for विजानता) Ñ2 B1.3 D6 जानता (D1 °त, B2 (marg.) also समाह) प्रा(Ñ2 प्र)कृतो हवि B3 जनाना प्रकृतो हवि, B4 पूजां प्राप्नोति मारुत (sic) —c) D5 धर्मं D9 धर्मं, M3 मया (for धर्मं) Ñ1 D1.3 धर्मं विजानता (D3 °त) मिच, Ñ2 B D6 धर्मज्ञेन (B1 °ज्ञश्च) कपिश्रेष्ठ D4 धर्मनिज्ञासमानोऽपि —d) B2 D8 T2 G2 M3 किं पुनस्त्वादृशो महान् (B3 °शो भवान्, T2 °शोऽतिथि) ※ Cr. in त्वादृशो महानिति पाठ।, Ct. भवान्यादृशस्तादृश पूज्य इति। किं पुनरिति योजना ※ —After 105 Ñ1 D1.3 read 103–104 (transp.)

106 a) D3 तेन (for त्वं हि) —b) Ñ2 D4 पवनस्य (for मारुतस्य) —d) D1.4 D1.3.8.9.11 M1 कपिकुञ्जर

107 a) Ś1 D2.10.11 सत्कारमा Ñ1 D1.3 धर्मात्मा, Ñ2 B पूजार्हे(Ñ2 °र्हं, B3 °र्हे) D8 पूजा वै D7–9 T1 धर्मज्ञे (for धर्मज्ञ) —b) Ñ1 वायु ***(illeg.)जित, B3 D5 पूजित (D6 प्राप्नोति) स च मारुत —After 107ab Ś1 D2.10.11 ins. while Ñ2 B D1.4 ins. after 107

51* एवमुक्तस्तु हनुमान्सुनाभेन महात्मना।
अन्तरिक्षगत श्रीमान्मारुतस्यात्मसंभव।
स त दृष्ट्वा महावीर्यं पर्वत मेघभूषितम्।
मणिरत्नाकर दिव्य सुनाभमिदमब्रवीत्।
समुद्रस्याप्रमेयस्य महामकरसंकुले। [5]
किं त्वमत्रैव वीर विगाह्य ब्रूहि कारणम्।
एवमुक्त शुभ वाक्य सुनाभ पर्वतोत्तम।
प्रत्युवाच हनूमन्त शृणु चाप्यत्र कारणम्।

(l. 1) D8.11 भवान् (for हनुमान्) —(l. 2) Ñ2 B अन्तरिक्षगत B2 reads from मारुतस्य up to श्रीमान् (see var.) in l. 6 in marg. —(l. 3) Ñ2 B1 D6 तु दृष्ट्वा B4 दृष्ट्वा न (for न दृष्ट्वा) Ñ2 B3.4 D1 महाबाहु (for °र्यं) Ñ2 B1.3 D1.4 हेम (for मेघ) B4 सलिल (for भूषितम्) —(l. 5) B3 समन्त (for समुद्रस्य) Ś1 D10 कुहरे (for संकुले) —(l. 6) Ñ2 D2 धीमान् B1.4 D6 वीरान्, B3 धीमान् (for वीर) Ñ2 विगृह्य B2 विगृह्य D1 विगाह D4 विगृह्य (for विगाह्य) —d) om. (hapl.) from l. 7 up to 107 —(l. 7) D8.11 उक्त्वा (for उक्त) Ñ2 *** तोत्तम (illeg.) (for the post. half) —(l. 8) Ñ2 B D6 वाक्यज्ञ(B3 D6 °ज्ञो) वाक्यकोविद (Ñ2 B3 D6 °द) (for the post. half)]

—Thereafter B4 cont. ll. 4–6 of 52* D8.10.11 om. (hapl.) 107cd —c) Ñ2 B D6 तस्मात्पूजार्ह एव त्व —d) B4 [अ]न्यत्तु D6 [अ]न्युत (for [अ]प्यत्र) D1 तच्चाप्यत्र च कारण

108 B4 om. 108–112 —ab) Ś1 D1–3.10.11 पुरा (for पूर्वं) Ñ B1–3 D6 पक्षवन्त पुरा शैला बभूवु रतिमानिन —c) Ś1 D1–3.10.11 ते(D3 वि) व्रजन्ति, Ñ2 B1.3 D6 व्रजन्ति स्म, D5 तेऽपि सर्वे T1.3 G3 M3 तेऽभिजग्मुर् (for तेऽपि जग्मुर्) B1 नानादेश अभ्रमुस्ते ※ Cg. पक्षिणः पक्षवन्त। हि पादपूरणे ※ —d) D7–9 G गरुडा इव (for °डानिल) Ś1 Ñ2 B1–3 D6.10.11 रहस (for वेगिन).

109 B4 om. 109 (cf. v.l. 108) —b) Ñ1 सदानवा, Ñ2 B1–3 D6.8 सहस्रश, D9.10 T2 महर्षिभि, M1 सुरर्षिभि (for सहर्षिभि) —d) D10 पातन, D11 पर्वत (sic) (for पतन)

110 B4 om. 110 (cf. v.l. 108) —b) Ś1 D2.10.11 पुरदर, Ñ B1.3 D6 सहस्रश, B3 महात्मनो, D4 क्षयाय वै (for शतक्रतु) —c) G1 चिच्छेद पक्षान् (by transp.) —d) Ñ2 G2 तत्रस्तत्र D7–9 G1 M2 तत्र तत्र, T2 M1 शतशश्च (for तत्र तत्र) Ñ B1–3 D6 शतक्रतु (for सहस्रश) ※ Cr. तत्र तत्र सहस्रश इति पाठ ※

111 B4 om. 111 (cf. v.l. 108) —ab) D2.5.6 उपागत, T1 उपागमत्, M1 उपागम्य (for उपागत) D11 समुपागमत क्रुद्धो (for a) Ś1 देवराट् B3 मां चापि वज्र मुद्यम्य पर्वान् देवेतु स देवराट् —c) T2 इह, Cr. as in text (for क्षिप्त) —d) Ñ B1–3 D6 G3 पवनेन (for श्वसनेन).

112 B4 om. 112 (cf. v.l. 109) Ñ1 illeg. for a. —b) B3 निक्षिप्तो (for प्रक्षिप्त) Ñ2 D1.3 D6 वानरर्षभ, G2 हरिसत्तम —c) Ś1 D1–3.10.11 गुप्त(D3.10 °त)पक्ष Ś1 D2.10.11 समस्तश्च, Ñ2 B1–3 D6 समग्रश्च, D1 सम ग्रेह, D7 समग्रश्च, T2 समुद्रश्च, G1 समूलश्च, Cg. as in text

ततोऽहं मानयामि त्वां मान्यो हि मम मारुतः ।
त्वया मे ह्येष संबन्धः कपिमुख्य महागुणः ॥ ११३
अस्मिन्नेवंगते कार्ये सागरस्य ममैव च ।
प्रीतिं प्रीतमनाः कर्तुं त्वमर्हसि महाकपे ॥ ११४
श्रमं मोक्षय पूजां च गृहाण कपिसत्तम ।
प्रीतिं च बहु मन्यस्व प्रीतोऽस्मि तव दर्शनात् ॥ ११५
एवमुक्तः कपिश्रेष्ठस्तं नगोत्तममब्रवीत् ।
प्रीतोऽस्मि कृतमातिथ्यं मन्युरेषोऽपनीयताम् ॥ ११६
त्वरते कार्यकालो मे अहश्चाप्यतिवर्तते ।
प्रतिज्ञा च मया दत्ता न स्थातव्यमिहान्तरे ॥ ११७ G 5 7 54 B 5 1 124 L 4 61 140

(for समग्रश्च) —^{d}) N_{1} महात्मना, D_{1-3} $D_{10\ 11}$ हि (B_{3} सु, $D_{10\ 11}$ [त]स्मि) दर्शित (for ब सिद्°) $\hat{S}$ C_{g} समग्र समग्रपथ । गुणसमग्रपथश्च यथा भजामि तथामि रक्षितोऽस्मीत्यर्थः ॥ —After 112 N_{2} B_{1-3} D_{1} 6 ins while B_{3} cont l 4-6 only after 51*

52* तदा गिरिणा मयैषा हिमवान्महासना ।
पश्चान्द्दृष्ट्वा महेन्द्रश्च प्रविशोऽहं महार्णवम् ।
सोऽहमिन्द्रभयात्तात प्रविष्टो वरुणालयम् ।
वमालयन्दरीले घोरे भोगवानिव पन्नग ।
हिरण्यनाभो नाम्नाहं काञ्चन पर्वतोत्तम ।
मा मैर्पीर्विश्रमात्र त्व त्वदर्थमहमुत्थित ।

[(l 1) B_{3} D_{1} नगो (for मया) N_{2} B_{3} D_{6} महात्मना (for °ना) D_{1} हिमवानपि महा (for the post half) —(l 2) B_{1} पश्चान्महेन्द्र D_{1} दृष्ट्वा पश्चात् महा (for the prior half) —(l 3) B_{4} भयार्दित (for भयात्तात) D_{1} वमालय कन्दरस्थ (for the post half) —(l 4) D_{1} निवसन् (for वमाल) B_{4} वरुणालय गते घार (corrupt) (for the prior half) $\hat{N}_{2}$ D_{1} पन्नग (for पन्नग) —(l 5) For l 5-6, cf l 1-2 of 47* $\hat{N}_{2}$ B_{3} नाभा (for नाम्ना) D_{1} पुत्रत्वेन —(l 6) $\hat{N}_{2}$ $B_{1\ 3}$ मा भैषीः (N_{2} °षा) श्रम त्यक्त्वा $D_{1\ 6}$ सखि (D_{6} मा मैर) विश्रम मद्र ते (for the prior half)]

113 ^{a}) B_{2} अतो (for ततो) B_{1} मानयिष्यामि, B_{4} मित्रभावेन (for मानयामि त्वां) —^{b}) T_{3} [s]स्मि (for हि) $\hat{N}_{2}$ $B_{1\ 2\ 4}$ D_{6} मान्यमानामि सुतो मम, B_{2} त्वामस्यत्र महत्तम, $D_{7\ 3}$ मान्योऽसि मम मारुत —^{c}) D_{3} मम (for मे हि), $\hat{S}_{1}$ $D_{10\ 11}$ त्वमस्यप्रियो यत् , N B $D_{1\ 6}$ एष मे त्वयि संबन्ध —^{d}) $B_{1\ 3}$ $T_{1\ 2}$ G_{3} महागुण, $D_{2\ 11}$ महामन —After 113 $\hat{S}_{1}$ $D_{10\ 11}$ ins

53* एष तु त्वयि संबन्धः कृतः कपिवरोत्तम ।

[D_{2} reads कृत in marg $\hat{S}_{1}$ D_{11} °वरोत्तम .]

114 ^{a}) T_{3} तस्मिन् $D_{1\ 2}$ D_{6} अ(B_{2} न)स्मिन्नेव $\hat{S}_{1}$ D_{10} च सम्बन्धे, B_{4} च कार्येऽपि, D_{1} G_{1} स्थिते कार्ये, $C_{r\ t}$ as in text (for गते कार्ये) —^{b}) D_{4} G_{1} M_{1} हि, M_{2} ह (for च) —^{c}) $\hat{N}_{1}$ $D_{7\ 10\ 11}$ G_{3} प्रीतिमना , $\hat{N}_{2}$ B D_{6} प्रीतिमत , D_{1} यतमना (for प्रीतमना) —^{d}) D_{6} T_{3} G_{1} M_{1} अर्हसि त्वं (by transp) $\hat{S}_{1}$ $D_{10\ 11}$ महाबल (D_{11} °ल), $D_{7\ 3}$ °मते (for °कपे)

115 ^{b}) $D_{5\ 7\ 3}$ T_{2} G_{3} M_{2} हरिसत्तम T_{3} हरिपुंगव (for कपिसत्तम) —C_{r} श्रो मय मुख । मो a निरस्त इति चौराग्निशे धातु ॥ —For 115^{cd}, $\hat{S}_{1}$ N B $D_{1\ 3\ 6\ 10\ 11}$ subst

54* श्रममोक्षाय पाद्यार्घं गृहाण च कपीश्वर ।

[$\hat{N}_{1}$ $D_{2\ 3}$ पाद्यं च B_{1} पाद्यार्घ्यं D_{1} पाद्यार्घं (for पाद्यार्घं) $\hat{S}_{1}$ $D_{6\ 10}$ समाभाज्य पावन (for the prior half) $\hat{S}_{1}$ $D_{10\ 11}$ स्वागत (for गृहाण) $\hat{S}_{1}$ $\hat{N}$ $D_{1-3\ 6\ 10\ 11}$ कपि-सत्तम, B_{4} वानर]

—^{c}) D_{5} भाव , $D_{7\ 3}$ मम (for बहु) D_{7} मान्यस्व, D_{3} मानस्व, D_{11} मान्यस्य (for मन्यस्व) B_{4} प्रीतिं सुरद्युषा धीर —^{d}) B_{3} प्रसाद्य (for प्रीतोऽस्मि) $\hat{S}_{1}$ N B $D_{1\ 6\ 10\ 11}$ दर्शने

116 ^{ab}) N_{2} B D_{6} इत्युक्तः शैलराजेन हनूमान्मारुता-त्मजः —After 116^{ab}, $\hat{N}_{2}$ B D_{6} ins

55* अमरीकृतहृत्योऽस्मि विश्रान्तश्च नगोत्तम ।

—^{c}) B_{1} प्रियम् (for कृतम्) —^{d}) D_{1} चैव (for एषो) $\hat{S}_{1}$ $D_{7\ 10\ 11}$ त्वया मे पर्वतोत्तम(D_{11} °म) $\hat{N}_{1}$ सौहार्द मपनीयता, N_{2} B_{3} D_{6} सौहार्दं चापि दर्शित, B_{1} हार्दिक्यं चापि दर्शित, $B_{2\ 4}$ हार्दिक्य चापि(B_{4} °पि)दर्शित

117 ^{a}) D_{6} त्वरतो, D_{10} त्वरे च, $C_{v\ r\ m\ g}$ as in text (for त्वरते) $\hat{S}_{1}$ D_{10} माम् (for मे) N B D_{6} त्वरया कार्यहेतोर्मे, D_{2} त्वरेय चरित कार्य , D_{1} त्वरते कार्यमुपात Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) N_{2} B D_{6} कालश्चैव, $D_{3\ 11}$ अहश्चापि, D_{6} G_{2} ह्यह्° (to avoid hiatus) $C_{v\ r\ g}$ as in text (for अहश्चापि) B_{2} (अ तिवर्तन (for |श्च तिवर्तते) T_{3} अहश्च ह्यतिवर्तते —D_{10} om 117^{cd} —^{c}) $\hat{N}_{1}$ कृता मया प्रतिज्ञा च —^{d}) $\hat{S}_{1}$ G_{1} मया, $M_{1\ 3}$ मन, $C_{v\ r\ g}$ as in text (for इह) D_{5} [अं]तर, D_{6} $T_{1\ 2}$ $M_{1\ 3}$ $C_{v\ r\ g}$ °रे (for [अ]न्तरा) —For 117^{cd}, $\hat{S}_{1}$ $\hat{N}_{2}$ B $D_{1-3\ 6\ 11}$ subst

56* प्रतिश्रुता प्रतिज्ञात मया च सालिमण्डले ।
साधिकं योजनशतं नाधवा स्वयमिच्छुत ।

[(l 1) B_{2} D_{6} कृतश्च (for °ता) $\hat{S}_{1}$ $D_{1\ 2\ 11}$ प्रश्ना च B_{1} D_{3} प्रश्नाज्ञ म B_{2} प्रनष्टा (for प्रतिज्ञात) B_{3} प्रतिश्रुत्य पत्रावत् (for the prior half) B_{2} एवं (for मया) $\hat{N}_{2}$ D_{6} तु (for च) D_{3} इदं (for मया च) $\hat{S}_{1}$ $D_{1\ 2\ 11}$ कृता म कपि सन्नधौ(D_{1} जालिनध°) (for the post half) —(l 2) B_{2} मध्ये $D_{1\ 3}$ गत्वा, D_{6} माधव (for साधिक) $\hat{S}_{1}$ गत्वे

G 5 7 55 B 5 1 125 L 4 61 142 इत्युक्त्वा पाणिना शैलमालभ्य हरिपुंगवः ।
जगामाकाशमाविश्य वीर्यवान्प्रहसन्निव ॥ ११८
स पर्वतसमुद्राभ्यां बहुमानादवेक्षितः ।
पूजितश्चोपपन्नाभिराशीर्भिरनिलात्मजः ॥ ११९
अथोर्ध्वं दूरमुत्पत्य हित्वा शैलमहार्णवौ ।
पितुः पन्थानमास्थाय जगाम विमलेऽम्बरे ॥ १२०

भूयश्चोर्ध्वगतिं प्राप्य गिरिं तमवलोकयन् ।
वायुसूनुर्निरालम्बे जगाम विमलेऽम्बरे ॥ १२१
तद्द्वितीयं हनुमतो दृष्ट्वा कर्म सुदुष्करम् ।
प्रशशंसुः सुराः सर्वे सिद्धाश्च परमर्षयः ॥ १२२
देवताश्चाभवन्हृष्टास्तत्रस्थास्तस्य कर्मणा ।
काञ्चनस्य सुनाभस्य सहस्राक्षश्च वासवः ॥ १२३

समागते B1 (marg also) श्यामि वोनगहे, B3 सविशे योनकन D2 11 तर्वत्ते समागते (for the prior half)]

Ś1 Ñ2 B D1-3 cont D10 ins after 117^{ab} (owing to om)

57* तस्मादिह न तिष्ठामि त्वयि पर्वतसत्तम ।
स्पृशामि त्वाङ्गमङ्गुल्या मानितोऽस्तु भवानिति ।

[(l 1) Ś1 D3 10 11 नाह स्थास्यामि वै तस्मात्, D1 3 तस्मादह तु न स्थास्ये (for the prior half) —(l 2) Ś1 D1 3 10 सत्स्पृशाम्यङ्गमङ्गुल्या, B3 त्वां स्पृशाम्यङ्गमङ्गुल्या D2 11 संस्पृश्य त्वाङ्गमङ्गुल्या (for the prior half) B1 [s]स्मि, D1 न, D3 11 [s]स्मि (for ऽस्तु) Ś1 D10 मानयन्भवतामिति (for the post half)]

118 B2 reads 118^{ab} and 120^{cd} here in marg repeating them after 119 Ñ2 B1 2(second time) 3 4 D2 transp 118^{ab} (all om ^{cd}) and 119 —^{a}) B3 [ड]क्त (for °क्त्वा) B3 करिणा (for पाणिना) —^{b}) B2 (both times) समस्पृश्य, D3 G2 श्चालिङ्ग्य, T2 3 M2 Cr श्चारुह्य, Cm t as in text (for आलभ्य) —Ñ2 B D2 om 118^{cd} —^{d}) Ñ1 illeg from वान् up to 119^{a} Ś1 D1 10 11 वानरोत्तम, Cr t as in text (for प्रहसन्निव)

119 Ñ1 illeg for 119^{a} (cf v l 118) Ñ2 B D2 transp 118^{ab} and 119 —^{b}) B2-4 समपेक्षित (for अवेक्षित) —^{c}) G1 स (for च) Ñ2 illeg after श्चो up to र्भि in ^{c} —^{d}) Ñ1 D7 9 अभिनन्दित (for अनिलात्मज) B3 सपर्याभिर्नगोत्तम (sic) —After 119 Ś1 D2 10 11 ins while Ñ1 ins only colophon

58* द्विगुण तु कृतोत्साह सोम्बर समगाहत ।

Colophon

[D2 कृत (for कृ) D2 स समाहित (for समगाहत). —*Kanda name* Ñ1 D10 किष्किंधा —*Sarga name* Ś1 Ñ1 D10 मैनाक (Ñ1 *** [illeg]) [illegible] D2 11 मैनाकवाक्य]

—After 119 B2 repeats 118^{ab} and 120^{cd}

120 Ñ2 B D2 om 120^{ab} —^{a}) D11 श्चतोर्ध्वं (metri causa) Ś1 D2 10 11 उत्तस्थ, Ñ1 उ [illegible], D7 9 G2 M1 आप्लुत्य (for उत्पत्य) D2 अत ऊर्ध्वं समुत्पत्य —^{b}) Ś1 D1-3 10 11 [अ]म्बर (for शैल) —B2 repeats here 120^{cd} (cf v l 118) —^{c}) B1 (marg also as in text) पूर्वं (for पितु) Ś1 D10 आप्लुत्य, Ñ1 B1 D1 7-9 11 T1 G3 आसाद्य, D2 आदाय (for आस्थाय) B3 पितु स्थान समासाद्य —^{d}) Ñ2 B (B2 both times) D2 प्रहसन्निव (for विमलेऽम्बरे) —After 120^{cd} (first occurrence), B2 ins

59* दर्शनेनैव तुष्टोऽहं सर्वथा गिरिसत्तम ।

121 Ñ1 M2 om (hapl) 121 —^{a}) T1 G1 2 ततश्च, Ct as in text (for भूयश्च) Ś1 [ऊ]र्ध्वं, D1 2 [ऊ]र्ध्वां (for [ऊ]र्ध्वं) —After 121^{ab}, Ś1 D10 ins

60* जगामाकाशमाविश्य वेगेन गरुडो यथा ।

[Cf 157^{cd}]

—^{c}) Ś1 D1-3 10 11 वायुपुत्रो (for °सूनुर्) D1 7 9-11 निरालम्बो (for °लम्बे) —^{d}) D1 कपिवरो, D3 7 9 T2 3 कपिकुञ्जर (for विमलेऽम्बरे) —For 121, Ñ2 B D2 subst 41*.

122 Ñ2 B D2 read 122-129^{b} after 165 —^{a}) Ñ1 B1 D2 तत्तृ(B1 [marg also] अद्वि)तीय, B3 T2 अद्वि (marg also as in text)तीय B2 अतिद्वितीये (hypm), D2 न द्वितीय (for तद्द्वितीय) D2 11 हनुमता (for °तो). —^{b}) D2 11 कृतवा (for दृष्ट्वा) G1 transp दृष्ट्वा and कर्म D1 सुदुस्तर (for °ष्करम्) ☞ Cv द्वितीयमिति । समुद्रलङ्घन प्रथम पूर्वत्र । जयो द्वितीय कर्म ।, Ci द्वितीय कर्म, समुद्र लङ्घन कर्म प्रथम मैनाकगिरौ विश्रम्य तत ऊर्ध्वमुत्प्लुत्य पितु पन्थानमास्थाय गमन द्वितीय कर्म ।, Cm समुद्रलङ्घन प्रथम कर्म । द्वितीय मैनाकगिरावविश्रम्य गमनम् ।, Cg तद्द्वितीय मिति । द्वितीय समुद्रलङ्घनापेक्षया द्वितीय तत्पर्वतनयरूप कर्म ।, Ck तद्द्वितीय कर्मेति । अविश्रम्यैव पुनरूर्ध्वोत्पतनरूप कर्म । so also Ct ☞ —^{c}) Ñ2 B D2 देवता ह्य(B1 2 °श्चा, B2 4 श्च)भवन्तुष्टा . —^{d}) Ñ2 B D2 सर्वे (for सिद्धाश्च)

123 For sequence in Ñ2 B D2 cf v l. 122 and 165 —^{a}) Ñ1 देवाश्चापि (for देवताश्च) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 G2 तुष्टास्, Cr m as in text (for हृष्टास्) Ñ2 B1 2 4 D2 नागगन्धर्वदैतेया, B3 नागगन्धर्वयक्षाश्च —^{b}) Ñ2 त्रिप्रस्थास्, D2 तत्रसुम (for तत्रस्थास्) B1 2 4 D2 तेन (for तस्य) B3 गिरेस्तस्य च कर्मणा —^{c}) D1 समुद्रस्य (for काञ्चनस्य) Ñ1 D3 समुद्रश्च सु(D3 स)नाभश्च ☞ Ck काञ्चनस्येति । काञ्चनमयस्येति यावत् । शोभना नाभिर्यस्य स तथा । उभाभ्यां हिरण्यनाभिरिति व्युत्पत्तिद्वारा कविना दर्शितम् ।, Ct काञ्चनस्य

उवाच वचनं धीमान्परितोषात्सगद्गदम् ।
सुनाभं पर्वतश्रेष्ठं स्वयमेव शचीपतिः ॥ १२४
हिरण्यनाभ शैलेन्द्र परितुष्टोऽस्मि ते भृशम् ।
अभयं ते प्रयच्छामि तिष्ठ सौम्य यथासुखम् ॥ १२५
साह्यं कृतं ते सुमहद्विक्रान्तस्य हनूमतः ।
क्रमतो योजनशतं निर्भयस्य भये सति ॥ १२६
रामस्यैष हि दूत्येन याति दाशरथेर्हरिः ।
सत्क्रियां कुर्वता शक्त्या तोषितोऽस्मि दृढं त्वया ॥ १२७
ततः प्रहर्षमगमद्विपुलं पर्वतोत्तमः ।
देवतानां पतिं दृष्ट्वा परितुष्टं शतक्रतुम् ॥ १२८
स वै दत्तवरः शैलो बभूवावस्थितस्तदा ।
हनूमांश्च मुहूर्तेन व्यतिचक्राम सागरम् ॥ १२९
ततो देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
अब्रुवन्सूर्यसंकाशां सुरसां नागमातरम् ॥ १३० G 5 6 2 / B 5 1 137 / L 4 62 12

काञ्चनमयस्य सुनाभस्य शोभनसन्यस्य ॐ —d) Ñ2 B D6 परितुष्टश्च, G1 °न्याश्च म, Cr as in text (for सहस्राक्षश्च)

124 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 122 and 165 —a) Ś1 D10 इन्द्र तु D2.11 स इन्द्र (for उवाच) Ñ1 illeg for उवाच वचन D 2 भया (D2 ततो) महपति धीमान् —b) Ś1 D2 to 11 परितोषस्य लक्षण, Ñ1 D1 2 परितुष्ट पुनर —For 124ab, Ñ2 B D6 subst

61* इन्द्र चोवाच वचन सस्वरस्त उदारं सद् ।

[Ñ2 म वचन B1 सस्वरैर् B4 सस्य म D6 म सम्या (for सस्वरम्)]

—c) B2 सुनाभ, D1 सनाभ (for सुनाभ) —d) Ñ1 illeg from मेव up to द्विजा in 126b Ś1 D1-3 to 11 प्राह (for स्व) Ñ2 B D6 मथ (B3 प्राह) मिद सुरेश्वर

125 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 122 and 165 Ñ1 illeg for 125 (cf v l 124) —c) D5 प्रगा स्यामि (for प्रयच्छामि) —d) D6 7 8 G गच्छ (for तिष्ठ) B3 स्वामि तिष्ठ गिरीन्द्र

126 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 122 and 165 Ñ1 illeg up to द्विजा in b (cf v l 124) —a) D11 transp कृत and ते —b) B3 D5 7 8 T2 M1 त्रिभागस्य (for विक्रान्तस्य) —c) B2 3 4 D2 5 क्रामतो (for क्र°) —d) D1 निर्भयस्य (for °स्य) ॐ Cv निर्भ यस्य भये मति भयहर्ता सति तन्नामा निर्भयस्य समुद्रलङ्घने किं भविष्यतीत्यस्माकं भये सतीति वा । Cr निर्भयस्य भये सति । भविष्यत्समुद्रोपघाताद्यागमने समुद्रपतनाद्भयनिमित्तसमा धनावासपि निर्भयस्य ॐ

127 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 122 and 165 —a) Ñ2 D6 रामस्याय B2 रामस्य D1-3 8 11 G1 रामस्यैव (for रामस्यैष) D1 11 G2 M3 हि दूत्येन D6 हि दूतोय D7 8 हितार्थाय (for हि दूत्येन) Ś1 D10 रामकार्यार्थदूतस्य B1 3 4 रामस्य हि स दौत्येन —b) Ś1 D10 हरे, D1 हरो D10 त्वया (for याति) Ś1 Ñ1 D10 हरे, D1 हरी D7 8 कपि (for हरि) —c) D2 11 सत्क्रिया (for °यां) D1 2 T1 G2 M3 तस्य G1 भक्त्या (for शक्त्या) —d) Ñ2 B D6 तोषितात्मा D2 °ह (for तोषितोऽस्मि) Ś1 D10 त्वया भृशं, Ñ2 B1 2 D6 दृढ वय B1 4 वय दृढ, D1 3 11 त्वया दृढ (by transp) (for दृढ त्वया)

128 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 122 and 165 —a) D7 8 स तद् (for तत) Ś1 Ñ B D2.6.10 11 M1 अ(Ś1 illeg after अ up to मे [see var] in b)तुलं, D1 2 T2 3 M3 अगमद् D5 G1 समगद् (for अगमद्) —b) Ś1 Ñ1(illeg) D2 10 स लेभे D11 सुनाभ (for विपुल) Ñ2 B1 2 4 D6 लेभे सानुगिरीश्वर B3 लेभे गिरिवरामन —c) Ñ2 B D6 प्रभु (for पतिं) —d) D11 तुष्ट (for तुष्ट) D1 2 शचीपति (for शतक्रतुम्)

129 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 122 and 165 —a) Ś1 D10 सोपि Ñ2 D1 6 स तु, B स तेन, D1 सनु D5 11 स हि (for स वै) —b) Ś1 Ñ1 B1 D10 11 तत T2 सदा (for तदा) ॐ Cr तदा तस्मिन्काले स्वस्थोऽभूदित्यर्थः । अवस्थितमर्थेति पाठ ॐ —After 129ab, Ñ2 B D6 ins while D1-3 11 ins only colophon after 129

62* देवता सिद्धगन्धर्वा यथागतमपूजयन् ।

Colophon

[Ñ2 D6 ब्रवाणि यत्तु B1 मधु माहिषपूजयन् (for the post half) —*Kanda name* D1 किष्किन्धा —*Sarga name* Ñ2 B1 4 सुनाभोद्गम B2 सागरकथा सुनाभोद्गम B3 सुनाभोद्गमन D1 3 11 समुद्रलङ्घन (D2 °न) D6 सुनाभवत —*Sarga no* (figures words or both) B1 D2 11 om Ñ2 B3-4 D6 7 D1 41 D3 2]

—Ñ2 B D6 om 129cd —c) D2 तु (for च) T2 समुत्पत्य (for मुहूर्तेन) —Ñ1 illeg for d —d) Ś1 D10 व्यतिक्रा(Ś1 °क्र)म्य च (for व्यतिचक्राम) —After 129 T2 G1 M1 ins while D1 ins after 130ab

63* त प्रयान्त समुद्वीक्ष्य आकाशे मारुतात्मजम् ।

[M1 transp त and प्रयान्त D6 (to avoid hiatus) व्याकाशे (for आ°)]

130 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —a) T2 च (for स) D10 om सगन्धर्वा —After 130ab, D5 ins 63* —Ñ1 illeg up to नाग in d —d) Ś1 D10 नाम D1 3 11 देव (for नाग)

G 5. 6. 5 B 5. 1. 138 L 6. 62. 13

अयं वातात्मजः श्रीमान्प्लवते सागरोपरि ।
हनूमान्नाम तस्य त्वं मुहूर्तं विघ्नमाचर ॥ १३१
राक्षसं रूपमास्थाय सुघोरं पर्वतोपमम् ।
दंष्ट्राकरालं पिङ्गाक्षं वक्त्रं कृत्वा नभःस्पृशम् ॥ १३२
बलमिच्छामहे ज्ञातुं भूयश्चास्य पराक्रमम् ।
त्वां विजेष्यत्युपायेन विषादं वा गमिष्यति ॥ १३३
एवमुक्ता तु सा देवी दैवतैरभिसत्कृता ।
समुद्रमध्ये सुरसा बिभ्रती राक्षसं वपुः ॥ १३४
विकृतं च विरूपं च सर्वस्य च भयावहम् ।
प्लवमानं हनूमन्तमावृत्येदमुवाच ह ॥ १३५
मम भक्षः प्रदिष्टस्त्वमीश्वरैर्वानरर्षभ ।
अहं त्वा भक्षयिष्यामि प्रविशेदं ममाननम् ॥ १३६
एवमुक्तः सुरसया प्राञ्जलिर्वानरर्षभः ।
प्रहृष्टवदनः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १३७

131 For sequence in Ñ2 B D8 cf v l 70 —a) Ñ2 B D8 वायुसुत (for वातात्मज) —b) G3 M3 क्रमते (for प्लवते) D1 3 सागर हरि (for °रोपरि) Ñ1 B D6 लङ्घयिष्यति सागर —c) M3 तस्मात् (for तस्य) —d) B3 गच्छतो (for मुहूर्तं) G3 damaged for विघ्नमाचर

132 For sequence in Ñ2 B D8 cf v l 70 Ñ1 T3 M2 om 132 —a) B2 3 राक्षसी (B3 °सीं) (for राक्षस) B3 मनुष्य (for रूपम्) D10 भास्थाय (for मास्थाय) —b) B4 सुघोरा (for सुघोर) D6 पर्वतोत्तम B1 3 सुघोरा पर्वतोपमा B6 सुघोरा पर्वतोपमा —c) B1 4 D6 11 -कराल, B3 कराला (for कराल) B6 पिङ्गाक्षीं (for °क्ष) —d) B3 रक्त (for वक्त्र) Ś1 B3 D10 12 नभ स्पृशत्, D6 T2 G3 M3 °सम (for नभ स्पृशम्) ※ Ct नभ स्पृशमिति पुस्त्वमार्षम्। वक्त्रशब्दोऽर्धर्चादिर्वा ※

133 For sequence in Ñ2 B D8 cf v l 70 —a) Ñ1 T3 G2 वयम्, Ck t as in text (for बलम्) D11 इच्छाम्यह (for °महे) —b) T3 [त्व]पि (for [भ]स्य) —For 133ab, Ñ2 B D8 subst

64* बल विज्ञातुमिच्छाम सत्त्व चास्य महात्मन ।

[B3 अत्र (for बल) B6 च ज्ञातुम् D1 तु ज्ञातुम् (for विज्ञातुम्)]

—D11 om 133c–134 —c) Ś1 B3 D3 10 G3 किं करिष्य त्युपाय वा Ñ B1 2 4 D1 3 6 कः (D1 3 किं) मनिष्यत्युपाय वा

135 For sequence in Ñ2 B D8, cf v l 70 Ñ1 illeg for 135 (cf v l 131) —a) B1 विक्रम (for विकृत) D1 तु (for च) D3 बलिरूप, D11 बल° (for च विरूप) —b) Ñ2 B D8 दृष्ट्वा रूप, D1 सर्वेस्यापि, M3 सर्वथा च (for सर्वस्य च) —After 135ab, G2 ins 67* —T1 damaged for 135c–136b —d) D11 भादल्य, G3 वाक्य च (for आवृत्य) M3 [द]वम् (for [द]दम्) D12 च (for ह) Ñ2 B D8 स(B1 स)मावृत्येदमब्रवीत्

136 For sequence in Ñ2 B D8 cf v l 70 Ñ1 illeg up to वान in b (cf v l 131) T1 damaged for 136ab (cf v l 135) —a) Ś1 D2 10 भक्ष्यभूत, Ñ2 B D1 6 7 T2 M1 मम भक्ष्य, D11 भक्षभूत (for मम भक्ष) Ś1 B1 (after corr in marg as in text) D2 5 M3 प्रतिष्टस्, G1 3 प्रतिष्ठम् (corrupt) (for प्रदिष्टस्) —b) G2 धर्मैर् (for ईश्वरैर्) Ñ1 D2 3 11 वान(Ñ1 2 3 [illeg])रर्षभ (for °भ) Ñ2 B D8 सैन्दै सुरगणै कपे —c) D1 transp अह and त्वा Ñ2 B1 2 3, D6 ग्रासार्थं गृह्णामि (D6 °ति) सूतान, B4 इद गृह्णामि दूतान —d) G1 प्रविश त्व (for प्रविशेद्) D11 स्वमानन (for मम°) —After 136 D7-9 G3 M1 ins repeating them after 67* while D5 T G2 3 M2 3 cont after 67*

65* वर एष पुरा दत्तो मम धात्रेति स त्वरा ।
व्यादाय वक्त्रं विपुलं स्थिता सा मारुते पुर ।

रामो दाशरथिर्नाम प्रविष्टो दण्डकावनम् ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा वैदेह्या चापि भार्यया ॥ १३८
अस्य कार्यविषक्तस्य बद्धवैरस्य राक्षसैः ।
तस्य सीता हृता भार्या रावणेन यशस्विनी ॥ १३९
तस्याः सकाशं दूतोऽहं गमिष्ये रामशासनात् ।
कर्तुमर्हसि रामस्य साह्यं विषयवासिनि ॥ १४०
अथवा मैथिलीं दृष्ट्वा रामं चाक्लिष्टकारिणम् ।
आगमिष्यामि ते वक्त्रं सत्यं प्रतिशृणोमि ते ॥ १४१
एवमुक्ता हनुमता सुरसा कामरूपिणी ।
अब्रवीन्नातिवर्तेन्मां कश्चिदेष वरो मम ॥ १४२

G 5 6 14
B 5 1 149
L 4 61 24

138 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —^{a}) Ñ2 B D1 3 6 T1 3 G2 श्रीमान् (for नाम) —^{b}) Ś1 Ñ B D1-3 5 8 10 11 दण्डक (for दण्डका) —^{d}) D8 T2 G1 M1 सीतया (for वैदेह्या) D3 [भ]पि च (by transp) D3 T1 G2 3 M2 चैव, M1 सह (for चापि) G1 सीतया (for भार्यया) Ñ2 B D6 पत्न्या च सह सीतया

139 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 G1 om 139-142^b —^{ab}) Ñ1 तस्य D1 2 T1 3 G1 2 Cv r g k अस्य (for अस्य) ⊛ Cm अस्येति पाठ ⊛ D2 काय (for कार्य) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D2 8 10 11 जनस्थाननिमित्तं च, D3 अन्यकार्यविमुक्तस्य (for °) D6 -वैरेण (for -वैरस्य) D1 रक्षसा (for राक्षसैः) B3 समिक्षित्रसत्तस्य जटायुहन्तृ पापिन —^{c}) Ñ1 सा तु, M1 तव (for तस्य) Ś1 D1 10 T2 M2 transp सीता and भार्या G1 रावणापहृता भार्या —^{d}) Ñ1 बलीयसा T2 °न (for यशस्विनी) —For 139^{cd} Ñ2 V2 B D6 subst

66* जहार भार्यां वैदेहीं रावणो राक्षसाधिप ।

[B3 पत्नी रामस्य (for भार्यां वैदेहीं) V2 B3 रावणो नाम (V2 * * . * * [damaged]) राक्षस (for the post half)]

140 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 G1 om 140 (cf v l 139) —^{a}) Ś1 D10 सकाशे, D2 11 समीपे (D11 °प) (for सकाशं) Ñ2 B D6 यास्यामि, T2 °य (for दूतोऽहं) —^{b}) Ñ2 B D6 दूतोऽहं (for गमिष्ये) Ś1 D2 10 11 गच्छामि नृपशासनात्, Ñ2 गमिष्यामि तवाज्ञया —^{c}) Ś1 D2 10 11 सा त्वम् (for कर्तुम्) —^{d}) Ñ2 B1 (before corr as in text) 2 4 सख्यं, D2 11 मित्रा (for साह्यं) B3 सह्य विनयवादिनि ⊛ Cv विषयवासिनी रामराज्यवासिनी । सर्व हि नगचरस्य राज्यमिति भाव ।, Cr g विषयवासिनी रामराज्यवासिनी (Cr इक्ष्वाकूणामिय भूमि सशैलवनकानने त्युक्तत्वात्सरदस्यापि रामविषयत्वम्) ।, Cm विषयवासिनि रामराज्यवासिनि । सर्वोऽस्य नाथरामो भूनाथस्येति भाव । Ck विषयवासिनीति । 'इक्ष्वाकूणामियं भूमि सशैलवनकानने' इत्युक्तत्वात्समपि रामदेशवर्ती यतोऽत साह्य कर्तुमर्हसीति ।, Ct विषयवासिनीति । तस्य राज्याधिपतित्वात् ⊛

141 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 G1 om 141 (cf v l 139) —Ñ2 illeg up to चाक्लि in ^{b} —^{a}) B1 2 4 D6 अहं तु (B1 च, D6 हि) B3 अथ च (for अथवा) —^{b}) Ś1 D10 रामस्याक्लिष्टकर्मण —D6 om (hapl) 141^d-143^c —^{d}) D2 प्रति (for प्रति) D3 [अ]हं (for ते) Ñ2 B सत्यमेतद्ब्रवीम्यहं (B3 °मि ते)

142 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —G1 om 142^{ab} (cf v l 139) D8 om 142 (cf v l 141) —^{a}) B1 3 D2 इत्युक्ता (for °क्ता) —^{b}) D1 सरमा (for सु°) B3 चारिणी (for रूपिणी) —D3 om 142^c-143^d G1 reads 142^{cd} after l 2 of 67* —^{c}) B3 सामवीन्, G1 हनूमन् (for अब्रवीन्) Ś1 D2 8 10 11 T2 G2 M3 Cm -वर्तन Ñ2 B1 2 4 -वर्तते, B3 -नृपाश्च G1 3 -वर्तेमां M1 -वर्तेथा Cmp as in text (for -वर्तेन्मां) —^{d}) D1 तव (sic) (for मम) Ś1 D2 10 11 किंचिद्वा वानरोत्तम, Ñ1 कश्चिदेष हि मे वर Ñ2 B1 2 4 कश्चिदेव सुरवरः B3 केचिदेव सुरवरः मम ⊛ Cv नातिवर्तेन्मामतिक्रम्य न गच्छेत् । अत पर (त) प्रयान्तमित्यादिश्लोकं प्रायिक इति न ग्रहेयम् । मम च शोधितकोशेष्वदृश्यत्वात् । Cr नातिवर्तेन्मामिति वा पाठ । तदानीं परस्मैपदमार्षम् ।, Cg नातिवर्तेत मां समातनम प्रविश्य न गच्छेत् । अतिवर्तेदित्यत्र परस्मैपदमार्षम् । अत्रानिकरण द्रष्टव्यम् । अब्रवीन्नातिवर्तेन्मा कश्चिदेष वरो ममेत्यस्यानन्तर "तदृष्ट्वा व्यादितं वक्त्रं वायुपुत्र सुबुद्धिमान्" इत्यादिश्लोका द्रष्टव्या । मध्ये तु प्रयान्तमित्यादय केचन श्लोका प्रक्षिप्ता असङ्गताश्च । शतयोजनायतवक्त्रे वानरेण दशयोजनमिश्र गात स्यादिति विरोधात् । त इमे प्रक्षिप्ता श्लोका —त प्रयान्त समु°, बल निजाम°, प्रविश्य व°, तद्दृष्ट्वा सु°, व्यादाय वि°, एवमुक्त सु°, अब्रवीत्कु°, इत्युक्त्वा सु°, दशयोजन°, त दृष्ट्वा मेघ° चकार सु°, हनूमांस्तु त°, चकार सुरसा व°, बभूव हनु°, चकार सुरसा च°, तथैव हनु°, चकार सुरसा च°, हनुमांस्त्व°, चकार सुरसा वक्त्र शतयोजनमायतम्" इति ।, Ck कश्चिदपि नातिवर्ततेत्यभिप्रेतो न गच्छामित्यर्थ । Ct कश्चिदपि मां नातिवर्तेद्भक्षितो न गच्छेदित्यर्थ । परस्मैपदमार्षम् ⊛ —After 142 D3 7-9 T G3 M ins G2 ins after 135^{cd}, while G1 ins l 1-2 after 142^{ab} and l 3 after 142^{cd}

67* त प्रयान्त समुद्वीक्ष्य सुरसा वाक्यमब्रवीत् ।
बलं जिज्ञासमाना सा नागमाता हनूमत ।
प्रविश्य वक्त्रं मेऽद्य गन्तव्यं वानरोत्तम ।

[(l 1) G2 सं M2 तद Ck t as above (for त) D8 7 9 प्रयात (for °न्त) —(l 2) D8 जिज्ञासती (for °माना) D8 T1 3 G1 M त (for सा) ⊛ Cr देवमाता हनूमन्त दृष्ट्वा पर प्रविश्य वक्त्रं मे च गन्तव्य वानरोत्तम । इत्येष पुरा दत्तो मम धात्रा इत्येतत् पाठ । ⊛ —(l 3) D 9 Ct r प्रविश्य Cr k as above (for म°)]

G 5. 6 3
B. 5 1 138
L. 6. 62 13

अयं वातात्मजः श्रीमान्प्लवते सागरोपरि ।
हनूमान्नाम तस्य त्वं मुहूर्तं विघ्नमाचर ॥ १३१

राक्षसं रूपमास्थाय सुघोरं पर्वतोपमम् ।
दंष्ट्राकरालं पिङ्गाक्षं वक्त्रं कृत्वा नभःस्पृशम् ॥ १३२

बलमिच्छामहे ज्ञातुं भूयश्चास्य पराक्रमम् ।
त्वां विजेष्यत्युपायेन विषादं वा गमिष्यति ॥ १३३

एवमुक्ता तु सा देवी दैवतैरभिसत्कृता ।
समुद्रमध्ये सुरसा बिभ्रती राक्षसं वपुः ॥ १३४

विकृतं च विरूपं च सर्वस्य च भयावहम् ।
प्लवमानं हनूमन्तमावृत्येदमुवाच ह ॥ १३५

मम भक्षः प्रदिष्टस्त्वमीश्वरैर्वानरर्षभ ।
अहं त्वा भक्षयिष्यामि प्रविशेदं ममाननम् ॥ १३६

एवमुक्तः सुरसया प्राञ्जलिर्वानरर्षभः ।
प्रहृष्टवदनः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १३७

---

131 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —[d]) Ñ2 B D6 वायुसुत (for वातात्मज) —[b]) G2 M3 क्रमते (for प्लवते) D1 3 सागर हरि (for °रोपरि) Ñ2 B D6 लङ्घयिष्यति सागरं —[c]) M2 तस्मात् (for तस्य) —[d]) B3 गच्छते (for मुहूर्तं) G3 damaged for विघ्नमाचर

132 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 Ñ1 T3 M2 om 132 —[a]) B2 3 राक्षसी (B3 °सीं) (for राक्षसं) B3 तनुम् (for रूपम्) D10 आदाय (for आस्थाय) —[b]) B1 सुघोरा (for सुघोरं) D6 पर्वतोपमम् B1 3 सुघोरा पर्वतोपमा, B2 सुघोरा पर्वतोपमा —[c]) B1 3 D6 11 -करालं, B2 -कराला (for करालं) B3 पिङ्गाक्षीं (for °क्षं) —[d]) B3 रक्त (for वक्त्रं) Ś1 B3 D10 11 नभ स्पृशत्, D5 T3 G3 M3 °सम (for नभःस्पृशम्) ❀ Ct नभःस्पृशामिति पुंस्त्वमार्षम्। वक्त्रशब्दोऽप्यर्धर्चादिर्वा ❀

133 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —[a]) Ñ1 T2 G2 वयम् Ck t as in text (for बलम्) D11 इच्छाम्यहं (for °महे) —[b]) T3 [च]पि (for [श्च]स्य) —For 133[ab] Ñ2 B D6 subst

64* बल विज्ञातुमिच्छाम सत्त्व चास्य महात्मन ।

[B3 अत्र (for बल) B2 च आतुम B4 तु ज्ञातुम् (for विज्ञातुम्)]

—D11 om 133[c]–134 —[c]) Ś1 B3 D3 10 G2 कि करिष्यत्युपायं वा, Ñ B1 2 4 D1 5 6 कि (D1 3 कि) भविष्यत्युपाय वा

134 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 D11 om 134 (cf v l 133) —[a]) B1 2 D5 M1 उक्त्वा (for उक्ता) D13 om तु (sunom) —[b]) Ś1 D6 5 G1 2 M3 देयवैर् (sic) (for दै°) Ś1 B3 4 D5 10 G1 M1 अपि (for अभि) D2 अभिसत्कृता D3 °पूजिता (for °सत्कृता) D2 3 देवैरपि सुपूजिता (D3 च स कृता), T3 देवैरप्यपराजिता —G3 damaged for ° except सा —[c]) Ñ1 illeg from च up to वान in 136[b] Ñ2 B D6 तरसा, D1 सहसा G2 M3 सदसा (for सुरसा) —[d]) D1 3 धारयद् (for बिभ्रती) Ś1 D3 10 राक्षसीं (for °सं) D5 transp बिभ्रती and राक्षसं Ñ2 B D6 धारयन्ना (Ñ2 B1 °न्ता)-क्षसीं तनुं

135 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 Ñ1 illeg for 135 (cf v l 134) —[a]) B3 विस्म (for विकृत) D1 तु (for च) D5 वलिरूप, D12 वल° (for च विरूप) —[b]) Ñ2 B D6 कृत्वा रूप, D1 सर्वेस्यापि, M3 सर्वेषा च (for सर्वस्य च) —After 135[ab], G2 ins 67* —T1 damaged for 135[c]–136[b] —[d]) D11 त्वाहृत्य, G1 वाक्य च (for आवृत्य) M2 [ए]वम् (for [इ]दम्) D10 च (for ह) Ñ3 B D6 स (B1 स)माहूयेदमब्रवीत्

136 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 Ñ1 illeg up to वान in [b] (cf v l 134) T1 damaged for 136[ab] (cf v l 135) —[a]) Ś1 D2 10 भक्ष्यभूत, Ñ2 B D1 6 7 T3 M1 मम भक्ष्य, D11 भक्ष्यभूत (for मम भ) Ś1 B1 (after corr in marg as in text) D2 5 M3 प्रविष्टस्, G1 3 प्रतिष्ठस् (corrupt) (for प्रदिष्टस्) —[b]) G3 अमरैर् (for ईश्वरैर्) Ñ1 D1 2 11 वान (Ñ1 * * [illeg])रर्षभ (for °भ) Ñ2 B D6 सैद्रै सुरगणै कपे —[c]) D1 transp अहं and त्वा Ñ2 B1 2 4 D6 त्वाम् गृह्णामि (D6 °ति) भूतात्म, B3 इह गृह्णामि भूतात्मा —[d]) G1 प्रविश त्व (for प्रविशेद) D13 स्वमानन (for ममा°) —After 136 D3 5 G3 M1 ins repeating them after 67* while D5 T G1 3 M2 3 cont after 67*

65* वा एष पुरा दत्तो मम धात्रति स वरा ।
व्यादाय वक्त्र विपुल स्थिता सा मारुते पुर ।

[(l 1) M1 (first time) एव (for एष) —(l 2) T1 G2 (first time) विदार (for व्यादाय), D5 7–9 (D7–9 second time) G1 सुमहद् (for विपुल) T2 G1 (both times) विपुल वक्त्र (by transp) D7 9 (both first time) G2 (both times) पुरः (for पुर)]

137 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —[a]) D6 उक्त, D11 उक्त (for उक्त) D1 सरमया (sic) (for सुरसया) —[b]) Ś1 D10 वाक्यमब्रवीत्, D5 G1 M3 पवना त्मज (for वानरर्षभ) D1 9 प्रहृष्टवदनोऽब्रवीत् —Ś1 D1 2 10 om 137[cd] —[c]) Ñ1 B1 3 4 D6 11 विषण्णवदन, Ñ2 B2 D3 6 विवर्ण°, D1 विशीर्ण° (for प्रहृष्टवदन) D1 धीमान्, D3 भूत्वा (for श्रीमान्) —[d]) Ñ1 D1 2 T3 सुरसा (D1 °मा) वाक्यमब्रवीत्

हनूमानचलप्रख्यो नवति योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतम् ॥ १४९
तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यं वायुपुत्रः स बुद्धिमान् ।
दीर्घजिह्वं सुरसया सुघोरं नरकोपमम् ॥ १५०

स संक्षिप्यात्मनः कायं जीमूत इव मारुतिः ।
तस्मिन्मुहूर्ते हनुमान्बभूवाङ्गुष्ठमात्रकः ॥ १५१
सोऽभिपत्याशु तद्वक्त्रं निष्पत्य च महाजवः ।
अन्तरिक्षे स्थितः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १५२

G 5. 6 75
B 5 1 157
L 5 61 31

---

149 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D2.3 om 149 D10 om 149ab (cf v l 146 and 148 resp) —a) D1.3.11 बभूव स (D1 स बभूव) गिरि प्रख्यो, D5 Cl हनुमानचलप्रख्यो —b) D1.2.8 T नदति, D11 G2.3 M2.4 Cv r g नवतो, Ck as in text (for नवति) —c) D1.10 स(D10 सु)रसा (for सुरसा) —d) D5 सत (for शत)

150 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —a) Ś1 D2.7-11 T1 G2 M1.2.3 Cr m g k t as in text (for तद्) Ś1 व्यादित दृष्ट्वा (sic) D1-3.11 व्यायत वक्त्र, D10 T1.2 व्यादित वक्त्र Cr m g k t as in text (for व्यादित्त स्वास्य) Ñ1 तद्दृष्ट्वा व्या तमा * (illeg) Cr व्यादितम् । दृढाणमस्यास्य । अतिविवृत स्वास्यम् । Ck व्यादितमिति । व्यात्तमिति यावत् । सुरसया व्यादितमुच्यमानविशेषणमास्य ददर्शेत्यन्वय । Ct व्यादित व्यात्तम् । दीर्घजिह्वादिगुणविशिष्ट व्यात्त तरसा आस्य ददर्शेत्यन्वय —D11 om (hapl) 150b–152a —b) Ñ1 illeg for वायुपुत्र Ñ1 [s]ति, D2.8 T2 M Cg सु T1 सु (for स) Ś1 D2.10 T2 शतयोजनमायत —For 149–150ab Ñ2 B1-3(B1 only) D6 subst

69* त दृष्ट्वा सुमहद्रूप राक्षसी घोरदर्शना ।
चकार सुरसा वक्त्र दशयोजनमायतम् ।
ता दृष्ट्वा दशविस्तारा सोऽभूद्विंशतियोजन ।
दृष्ट्वा विंशतिविस्तार सा त्रिंशद्योजनाभवत् ।
त्रिंशद्योजनिका दृष्ट्वा चत्वारिंशत्ततो ह्यभूत् ।
चत्वारिंशत्तत दृष्ट्वा सा तु पञ्चाशत गता ।
त ता पञ्चाशत दृष्ट्वा षष्टियोजनविस्तरोऽभवत् ।
षष्टियोजनिका दृष्ट्वा सोऽभूत्सप्ततियोजन ।
सप्तति तु च त दृष्ट्वा अशीत्यैव स्थिता हि सा ।
अशीतिका तु ता दृष्ट्वा सोऽभून्नवतियोजन ।
नवति योजन दृष्ट्वा सोऽभवच्छतयोजन ।
शतयोजनविस्तार त दृष्ट्वा राक्षसा तत ।
चकार सुरसा वक्त्र शतयोजनमायतम् ।
अद्य खादन भवत प्रविशस्वोदर मम ।

[B2 transp l 1–2 and l 3–4 —(l 1) B2 तद् (for त) D1 सा (for सु) B1.2 (before corr) ऽ विंशते ह्यमायन (for the post half) B2 reads from राक्षसी up to l 7 in marg —(l 2) Ñ2 B1 (due to transp) D6 om from the post half up to इति in l 5 B3 om (hapl) from the post half up to the prior half of l 13 —(l 3) B1 त दृष्ट्वा ... —(l 4) B1 दृष्ट्वा विंशति ... —(l 5) Ñ2 B1 D6 च त्वा (for गतो ह्य) —(l 6) Ñ2 B1 D6 त तु (for सा) Ñ2 B1 D6 मान्यचत्वारिंशदत्त (B1 °नाभवत्, D6 °योजन) (for the post half) —(l 7) l 7 (sic) Ñ2 B1 D6 ततु B2 ता (for स ता) Ñ2 B1 D6 सा षष्टियोजना बभूव (for the post half) —After l 8 Ñ2 ins a line mostly illeg —(l 9) D6 नैव तद् (for तु च त) Ñ2 ततस्तु ... (for the prior half) Ñ2 सप्तति (for अ°) —(l 10) D6 ° (for तु) —For l 11–12 Ñ2 B1 D6 subst

69(A)* नवति योजन दृष्ट्वा विस्तार राक्षसी तत ।

—(l 13) Ñ2 illeg for चकार —Ñ2 B1 D6 om l 14 B2 reads l 14 in marg]

—D5 M2 om 150cd —a) Ś1 Ñ2 B1.2(also sup lin) 3.4 D2.8.10 T2 दाह (for दीर्घ) D1.10 स(D10 सु)रसया (for सुरसया) —d) Ś1 D2.10 महोग्र D 8 सुभीम (for सुघोर) D1.3 पावक (for नरक) Ñ1 सुघोर निरयोपम Ñ2 B D6 निरीक्ष्य निरयोपम

151 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 D11 om 151 (cf v l 150) —a) B4 om स (subm) Ś1 समुत्क्षिप्य D2 समाक्षिप्य D3 स सक्षिप्य T2 G1.3 सक्षिप्य च T2 M2 सु° (for स सक्षिप्य) Ñ1 तत सक्षिप्य काय स —D2 T1 G2 M om 151bc —b) Ñ2 D1.3 जीमूतमिव मारुत (Ñ2 मानर) —c) D2 भगवान् (for हनुमान्) G1 तन्मुहूर्ते तु सुमहान् —d) M2 मात्रक (for °क) ≈ Cg प्रकृत विलिखित । तद्दृष्ट्वा व्यादित स्वास्य वायुपुत्र सुबुद्धिमान् । सुसक्षिप्यात्मन काय बभूवाङ्गुष्ठमात्रक इति ≈

152 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 D11 om 152a (cf v l 150) Ñ2 illeg up to च in b Ñ1 illeg up to निष्पत्य in d —a) D5 G [s] भिपत्याशु D7.8 °पाय, T2 °त्याय (for °त्याशु) B1.3 सद्वक्त्र B2.4 D6 महावक्त्र (for [शा शु तद्वक्त्र) —b) Ś1 D12 निष्पत्य स्थाने B1 निष्क्रम्य च B2 निष्क्रा(sup lin °म्य)र च L2 D7.11 निपत्य च M1 सल्पित्य (for निष्पत्य च) D7.8 T1 G2 महाबल (for °जव) —c) B2 D2.3.11 हर्षित (for स्थित) T2 धीमान् (for श्री°) —d) Ñ1 D1.3.11 T1.2 M2 सद्वचमब्रवीत्, Ck t as in text (for इदं वचनम्)

G 5 6 15
B 5 1 152
L 4 62 25

एवमुक्तः सुरसया क्रुद्धो वानरपुंगवः ।
अब्रवीत्कुरु वै वक्त्रं येन मां विषहिष्यसे ॥ १४३

इत्युक्त्वा सुरसां क्रुद्धो दशयोजनमायतः ।
दशयोजनविस्तारो बभूव हनुमांस्तदा ॥ १४४

तं दृष्ट्वा मेघसंकाशं दशयोजनमायतम् ।
चकार सुरसाप्यास्यं विंशद्योजनमायतम् ॥ १४५

हनुमांस्तु ततः क्रुद्धस्त्रिंशद्योजनमायतः ।
चकार सुरसा वक्त्रं चत्वारिंशत्तथोच्छ्रितम् ॥ १४६

बभूव हनुमान्वीरः पञ्चाशद्योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रं षष्टियोजनमायतम् ॥ १४७

तथैव हनुमान्वीरः सप्ततिं योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रमशीतिं योजनायतम् ॥ १४८

—Thereafter D3 T G2 3 M2 3 cont while D7 9 G2 M3 repeat 65* and G3 alone repeats 1 3 of 67*

143 For sequence in Ś1 B D6 cf v l 70 D1 om 143ᵃᵇᶜ (cf v l 141) D2 om 143 (cf v l 142) —ᵃ) D1 सुरसया (for °सया) —ᶜ) Ś1 B1 कुरु वक्त्रं त्वं (B1 तु), Ñ B2 4 कुरु तद्वक्त्रं B3 कुरुष्व विवृतं वक्त्रं, D1 G3 कुरु ते वक्त्रं, D10 कुरु वक्त्रं स्वं (for कुरु वै वक्त्रं) —ᵈ) Ś1 D2 10 11 निग्रहि(D11 °ग्रहि)ष्यसि, Ñ1 D2 4 विषहिष्यसि (D2 °ति), Ñ2 B भक्षयिष्यसि (B1 (marg also) 3 4 °सि) D1 विसहिष्यसि D5 विषहिष्यसि, T1 विसहिष्यसे, Cr in g as in text (for विषहिष्यसे) —After 143 B1 ins

68* इत्युक्त्वा सुरसा चक्रे दशयोजनकं मुखं ।

144 For sequence in Ñ1 B D6 cf v l 70 —ᵃ) D1 11 T2 [उ]क्त्वा (for [उ]क्त्वा) Ś1 D1 8 11 T2 सुरसा वक्त्रं (D3 T2 क्रुद्धा) D1 सरसा वक्त्रं, Cg as in text (for सुरसां क्रुद्धो) D3 एवमुक्ता सुरसास्य —ᵇ) Ñ2 B D6 त्रिंशद् (for दश) B2 D2 6 T2 G2 3 आयत, D7 9 Ck t आयता, Cr g as in text (for आयतः) Ś1 D1 2 10 11 चकार दशयोजन —ᵈ) Ś1 D10 कपि D6 तथा (for तदा) Ñ2 B1 2 4 D6 बभूव पवनात्मज, B3 शशभञ्जनात्मज, D2 11 बभूव स महाकपि, D7 9 हनुमानभवत्तदा

145 For sequence in Ñ1 B D6 cf v l 70 D7 9 om (hapl) 145ᵃᵇ For 145–150ᵇ Ñ1 B D6 subst 69* —ᵃ) Cg त (as in text) Ct तद् D6 गिरि संकाश (for मेघ°) —ᵇ) Cg as in text Ct त्रिंशद् (for दश) D2 11 उच्छ्रित (for आयतम्) —ᶜ) D1 10 सुरसा (for °सा) Ś1 D2 10 11 T2 Cr वक्त्र T3 ह्यास्य, M2 Cg चास्य Cv k t as in text (for [अ]प्यास्य) —ᵈ) D11 आयता (for °तम्) Ś D10 षष्टियोजनविस्तृत D1 3 सीम त्रि(D3 त्रि)शतियोजन D2 चत्वारिंशत्तदायत ॐ Cv r अत पर ' हनुमांस्तु त°, चकार सुरसा व° बभूव हनु°, चकार सुरसा व°, तथैव हनु° चकार सुरसा व°, हनू(Cr °नु)मा°, चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतमित्येते श्लोका प्रायेण पुस्तकेषु लेखकप्रमादात्पतिता । (Cr °योजनमायतमित्येष पाठक्रम केषुचित्कोशेषु प्रमादात्पतित) ।; Ck चकार सुरसाप्यास्य त्रिंशद्योजनमायतमित्यनन्तरं तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यमिति पाठ । इदमतिसुश्लिष्टप्रक्षेपस्थलम् । अत एवात्रात पर ' हनुमांस्तु ... त्रिंशद्योजनमायत" इत्यादि 'शतयोजनमायतम्' इत्यन्तश्लोकाः प्रक्षिप्ताः । भाष्यमस्माकम् । शतयोजने समस्ता त्रिंशद्योजनमायता इत्यनुवर्त्तः । Ct "चकार सुरसाप्यास्य त्रिंशद्योजनमायतम्" इत्यनन्तरम्, तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यमिति प्राचीन पाठ । अत्र ' तद्दृष्ट्वा मेघ°, हनुमां°, चकार सु° बभूव हनु°, चकार सुर°, तथैव हनु°, चकार सुर°, हनुमानेव°, चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतम्' इति श्लोकास्तु प्रक्षिप्ता इति कतक ℘ —After 145 T1 M3 ins the line of 150ᵃᵇ (with v l ता, विस्तृतास्य तु and सुबुद्धिमान्)

146 For sequence in Ñ1 B D6 cf v l 70 For subst in Ñ1 B D6 cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 9 om (hapl) 146–149 D10 om (hapl) 146–147 D1 om (hapl) 146 —ᵃ) D11 च (for तु) G1 सुमहद्रूप, Cv r g k as in text (for तत क्रुद्ध) T2 बभूव हनुमान्वीरो, G1 M1 तत पर हनूमांस्तु —ᵇ) D2 उच्छ्रित, D11 G2 3 आयत, Cv r g k as in text (for आयत) —ᶜ) D1 सरमा (for सुरसा) G2 [अ]प्यास्य, Cv r g k as in text (for वक्त्रं) —ᵈ) D1 11 तदाय(D11 °यु)त, T2 तथैव च, G1 तथायत M1 तथोच्छ्रितं, Cv g k as in text Cr °सर (for तथोच्छ्रितम्)

147 For sequence in Ñ1 B D6 cf v l 70 For subst in Ñ1 B D6 cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 9 10 om 147 (cf v l 146) —ᶜ) D1 सरमा (for सुरसा) —ᵈ) Cv r षष्टिं, Cg k as in text (for षष्टि) D2 8 T2 3 G2 M1 Cr l उच्छ्रित, Cv g as in text (for आयतम्)

148 For sequence in Ñ1 B D6, cf v l 70 For subst in Ñ1 B D6 cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D3 7 9 om 148 (cf v l 146) —ᵃ) D1 2 11 बभूव (for तथैव) D1 8 11 क्रुद्ध , D10 कुर्वन् (for वीर) —ᵇ) D1 2 6 T सप्ततिर्, G1 3 M2 3 सप्तति , Cv g °ती, Cr k as in text (for सप्तति) ॐ Cr सप्ततीयोजनोच्छ्रित इत्यादिषु दीर्घ आर्ष ॐ —D10 om (hapl) 148ᶜ–149ᵇ —ᶜ) D1 2 11 प्रसार्य (for चकार) D1 सरमा (for सुरसा) —ᵈ) D1 6 T1 2 G2 3 M Ck अशीति , D2 11 T3 अशीतिर्, Cr as in text Cg °ती (for अशीतिं) D6 Cg k [उ]च्छ्रित Cv r as in text (for [आ]यतम्) G1 योजनाशीतिमायत

हनूमानचलप्रख्यो नवतिं योजनोच्छ्रितः ।
चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतम् ॥ १४९
तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यं वायुपुत्रः स बुद्धिमान् ।
दीर्घजिह्वं सुरसया सुघोरं नरकोपमम् ॥ १५०

स संक्षिप्यात्मनः कायं जीमूत इव मारुतिः ।
तस्मिन्मुहूर्ते हनुमान्बभूवाङ्गुष्ठमात्रकः ॥ १५१
सोऽभिपत्याशु तद्वक्त्रं निष्पत्य च महाजवः ।
अन्तरिक्षे स्थितः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १५२ G 5. 6 26 B 5 1 157 L 4 61 34

149 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 For subst in Ñ2 B D6 cf v l 145 and 150 Ś1 Ñ1 D1 7 9 om 149 D10 om 149^{ab} (cf v l 146 and 148 resp y) —^{a}) D1 2 11 बभूव स(D1 स बभूव) गिरि प्रख्यो, D5 Ck हनुमानचलप्रख्यो —^{b}) D1-6 T नवतिं, D11 G2 3 M2 3 Cv r g नवती, Ck as in text (for नवतिं) —^{c}) D1 10 स(D10 सु)रमा (for सुरसा) —^{d}) D2 शत (for शत)

150 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —^{a}) Ś1 D2 7-11 T1 G2 M1 2 3, Cr m g k t as in text (for तद्) Ś1 व्यादितं दृष्ट्वा (sic), D1-3 11 व्यादितं वक्त्रं, D10 T1 3 व्यादितं वक्त्रं, Cr m g k t as in text (for व्यादितं त्वास्यं) Ñ1 तद्दृष्ट्वा व्या तमः * (illeg) ,& Cr व्यादितम्। इडागमस्त्वार्षे । अतिविस्तृत त्वास्यम् ।, Ck व्यादितमिति। व्यात्तमिति यावत्। सुरसया व्यादितमुच्यमानविशेषणमास्य दृष्ट्वेत्यन्वय ।, Ct व्यादितं व्यात्तम्। दीर्घजिह्वत्यादिगुणविशिष्टं व्यात्तं तत्तस्या आस्यं दृष्ट्वेत्यन्वय & —D11 om (hapl) 150^{b}–152^{a} —^{b}) Ñ1 illeg for वायुपुत्र Ñ1 [S]पि, D1 5 T2 M Cg सु T1 तु (for स) Ś1 D2 10 T1 शतयोजनमायत —For 145–150^{ab} Ñ2 B1-3 (l 1 only) 4 D6 subst

69* तं दृष्ट्वा सुमहद्रूपं राक्षसी घोरदर्शना ।
चकार सुरसा वक्त्रं दशयोजनमायतम् ।
तां दृष्ट्वा दशविस्तारां सोऽभूद्विंशतियोजनः ।
दृष्ट्वा विंशतिविस्तारं सा त्रिंशद्योजनाभवत् ।
त्रिंशद्योजनविस्तारं दृष्ट्वा चत्वारिंशतो ह्यभूत् ।
चत्वारिंशतं दृष्ट्वा सा तु पञ्चाशत गता ।
स तां पञ्चाशतं दृष्ट्वा षष्टियोजनिकोऽभवत् ।
षष्टियोजनिकां दृष्ट्वा सोऽभूत्सप्ततियोजनः ।
सप्ततिं तु च तं दृष्ट्वा अशीत्यर्धेन स्थिता हि सा ।
अशीतिकां तु तां दृष्ट्वा सोऽभून्नवतियोजनः ।
नवतिं योजनं दृष्ट्वा सोऽभवच्छतयोजनः ।
शतयोजनविस्तारं तं दृष्ट्वा राक्षसी ततः ।
चकार सुरसा वक्त्रं शतयोजनमायतम् ।
शत रोदनं भवतं प्रविशाम्योदरं मम ।

[B1 transp l 1-2 and l 3-4 —(l 1) B2 तद् (for तं) D6 हा (for सु) B1 2 (before corr) 3 विंशद्यो नमायत (for the post half) B4 reads from राक्षसी up to l 7 in marg —(l 2) Ñ2 B1 (due to l transp) D6 om from the post half up to दृष्ट्वा in l 5 B2 om (hapl) from the post half up to the prior half of l 13 —(l 3) B4 न दृष्ट्वा त्वन्विस्तार मामूर्ध्वनियोजना —(l 4) B1 दृष्ट्वा विंशतिविस्तारं स त्रिंश नवाप्त —(l 5) Ñ2 B4 D6 च योजन (for तो ह्यभू) —(l 6) Ñ2 B4 D6 च तां (for सा) Ñ2 B1 4 D6 सोऽभूत्पञ्चाशद्योजन (B4 °शयत , D6 °योजना) (for the post half) —(l 7) l 7 (sic) Ñ2 B1 D6 न तु B2 गतां (for स तां) Ñ2 B4 D6 स षष्टियोजनान्यभूत् (for the post half) —After l 8 Ñ2 ins a line mostly illeg —(l 9) D6 चैव तद् (for तु च तं) Ñ2 ततस्तु सुरसा जाता (for the prior half) Ñ2 माशीति (for अ°) —(l 10) D6 हि (for तु) —For l 11-12, Ñ2 B1 D6 subst

69(A)* नवतिं योजनं दृष्ट्वा विस्तारं राक्षसी तत ।

—(l 13) Ñ2 illeg for चकार —Ñ2 B1 D6 om l 14 B2 reads l 14 in marg]

—D5 M2 om 150^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 B1 2 (also *sup lin*) 3 4 D2 6 10 T2 दीर्घं (for दीर्घ) D1 10 स(D10 सु)रमया (for सुरसया) —^{d}) Ś1 D2 10 तद्घोर, D1-4 सुभीम (for सुघोरं) D1 2 पातक (for नरक) Ñ1 सुघोर निरयोपम, Ñ2 B D6 त्रिलोकेव निरयोपम

151 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 D11 om 151 (cf v l 150) —^{a}) B4 om स (subm) Ś1 समुत्क्षिप्य D2 समाक्षिप्य, D3 स संक्षिप्त T1 G1 2 संक्षिप्य T2 M3 सु° (for स संक्षिप्य) Ñ1 तत संक्षिप्य कायं स —D6 T1 G1 M om 151^{bc} —^{b}) Ñ1 D1 3 जीमूतमिव मारुत (Ñ1 वानर) —^{c}) D2 भगवान् (for हनुमान्) G1 M2 मात्रत (for °क°) & Cg तन्मुहूर्ते तु सुमहान् प्रकृत विनिर्दयते। तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यं वायुपुत्र सुबुद्धिमान्। सुसंक्षिप्यात्मन कायं बभूवाङ्गुष्ठमात्रकः इति &

152 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 D11 om 152^{a} (cf v l 150) Ñ2 illeg up to च in ^{b} Ñ1 illeg up to निष्पत्य in ^{b} —^{a}) D5 G [S]भिपत्याशु D1 3 °पात्य T2 °त्याय (for °त्याशु) B1 3 महद्वक्त्र, B2 4 D6 महावक्त्र (for [ऽभिप]त्याशु तद्वक्त्र) —^{b}) Ś1 D10 निष्क्रम्य स्थात्, B1 निष्क्रम्य च B2 निष्प(*sup lin* °म्य)त्य च B3 D3 11 निपत्य च, M3 सन्निपत्य (for निष्पत्य च) D7 9 T1 G2 महाजव (for °जवः) —^{c}) B3 D2 3 11 अन्तरिक्ष (for °क्षे) T2 धीमान् (for श्री°) —^{d}) Ñ1 D1 2. 9 11 T1 2 M3 प्रहसन्निदम्, Ck t as in text (for इदं वचनम्)

सिंहकुञ्जरशार्दूलपतगोरगवाहनैः ।
विमानैः संपतद्भिश्च विमलैः समलंकृते ॥ १५९

वज्राशनिसमाघातैः पावकैरुपशोभिते ।
कृतपुण्यैर्महाभागैः स्वर्गजिद्भिरलंकृते ॥ १६०

वहता हव्यमत्यन्तं सेविते चित्रभानुना ।
ग्रहनक्षत्रचन्द्रार्कतारागणविभूषिते ॥ १६१

महर्षिगणगन्धर्वनागयक्षसमाकुले ।
विविक्ते विमले विश्वे विश्वावसुनिषेविते ॥ १६२

देवराजगजाक्रान्ते चन्द्रसूर्यपथे शिवे ।
विताने जीवलोकस्य वितते ब्रह्मनिर्मिते ॥ १६३

बहुशः सेविते वीरैर्विद्याधरगणैर्वरैः ।
कपिना कृष्यमाणानि महाभ्राणि चकाशिरे ॥ १६४

G 5. 7. 63
B 5. 1. 171
L 4. 62. 45

159 T3 om 159. T1 missing (for both cf. v. l. 158). —ab) B4 सिंहशार्दूलतुरग (for a). Ñ2 B1.3 D5 -तुरग, B2 कुञ्जर, D1 तुरग, G1 पतग, Ck t as in text (for पतग). D6 वानरैः (for वाहनैः). Ś1 D2.10.11 सिंहशार्दूलगरुडतुरगोरगवाहनैः (Ś1 °नैः). —c) D6 विमानैः (for विमानैः). D3.8 संपतद्भिश्च विविधैर् (D4 °सैर्). —d) Ś1 Ñ B D2.3.8.10.11 विविधैः, D3.8 विमानैः (for विमलैः). Ś1 Ñ1 B2 D1.3.10 समलंकृत (B2 °तैः). —After 159, D2.11 ins.:

74* वज्राशनिसमाघाते ... विभूषिते ।

160 T3 om. 160. T1 missing (for both cf. v. l. 158). B3 om. 160ab. Ñ2 B1.2.4 D6 read 160ab after 78*. —a) Ś1 Ñ1 B4 D1.3.10 निपातैश्च, Ñ2 B1.3 D3.11 निपाताद्यैः (B2 D2.11 °द्यैः). D6 निपातैश्च, T2 समाघूर्णैः, G3 -समाघातैः (for -समाघातैः). —b) B4 पादपैर् (for पावकैर्). Ś1 Ñ1 D1.3.10 उपशोभित, D6 उपसेविते, D7.8 इव शोभिते (for उपशोभिते). B1 भ्रापकैरुपसेविते. —After 160ab, D2.11 ins.:

75* सागरात देवसंघातैः ... इव ... ।
[Cf. l. 3 of 42*.]

—c) B3 महा (for कृत). —d) Ñ2 B3.4 D6 स्वर्गजिद्भिर् (D4 °जिद्भिः) (for °जिद्भिर्). D1.3 G2 अलंकृत, D7.9 अधिष्ठि(D4 °ष्ठि)ते (for अलंकृते). Ś1 Ñ1 D10 समाच्छं(Ñ1 [illeg.])दिरलंकृत, B1.3 D11 स्वर्गजिद्भिरलंकृतैः. ※ Cv g वज्राशनिसमाघातैः पावकैर्वज्राशनिसमाघातहनुभिर्वा पावकैः।, Crm वज्राशनिसमाघातैर्वज्राशन्यो समरतुल्य आघातो ऽभिघातो येषां ते पावकैः।, Ck t वज्राशनिसमस्पर्शैस्तैः (Ct °विशिष्ट स्वर्गजिद्भिरधिष्ठित।) इत्याणहैः पावकैः पवाग्निभिः ('समाघातैः' इति पाठे वाज्या तुल्य आघातोऽभिघातो येषां तैरित्यर्थः) ※

161 T3 om. 161. T1 missing (for both cf. v. l. 158). —a) Ś1 B3.4 D10 G2 M1.3 हव्य(Ś1 °वि)मत्यर्थं, D2.11 हतमत्यन्त, D5 हव्यमत्यन्त, D6 हव्यमादाय (for हव्यमत्यन्तं). —b) Ś1 Ñ1 B1 D1.3.10 सेवित (for °ते). ※ Ck t पवाग्निभिरोऽप्यसौ (Ck °य पावकैः) चित्रभानु ※. —After 161ab, Ñ2 B D6 ins. l. 5 of 42*. —c) Ś1 Ñ1 Ś1 Ñ2 B1.4 D1.3.8.10 ग्रहचन्द्रार्कनक्षत्र. —d) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 विराजित(D3.11 °त). Ñ2 P D4 निषेवित (for विभूषिते). —After 161, T3 ins. the line of 159ab (var. सेविते for -वाहनैः).

162 a) Ñ2 B D6 देव (for -गण). —b) Ś1 D10 पति (for -यक्ष). Ś1 Ñ1 D1.3.10 समाकुल (for °ले). Ñ2 B2.3 D4 यक्षराक्षससेविते, B1.4 -पति(B4 यक्ष)रग निषेविते. —After 162ab, Ñ2 B D6 ins. l. 3 of 42*. Ñ2 B D6 om. 162c–164b. —c) D2.11 धृते (for शिवे). Ś1 Ñ1 D1.3.10 विविक्त विमल दिव्य(Ñ1 D1.3 विश्व). —d) Ś1 Ñ1 D2.3.10 निषेवित (for °ते). ※ Cv g विश्वे विश्वगते (Cg व्यापक इत्यर्थः)।, Cr विश्वे विश्वस्मिन् विश्वे व्यापके इत्यर्थः।, Cm t विश्वे विश्वव्यापके(Ct °व्याश्रये)। विश्वावसुर्गन्धर्वेशानः।, Ck विश्वे विश्वाश्रय इत्यर्थः ※. —After 162, D10 ins.:

76* सेवितं वारिधाराभिर्भुजंगैश्च निषेवितम् ।

163 Ñ2 B D6 om. 163 (cf. v. l. 162). —a) Ś1 Ñ1 D1.3.10 -नागाक्रान्त, D2.11 मनोन्मत्ते, G2 (after corr. and lin. as in text) पद्माक्रान्त (for गजाक्रान्ते). ※ Cv g देवराजगजाक्रान्ते (Cg ऐरावतभिक्षिगजाक्रान्ते)।, Ck t देवराजगजस्य गन्धा पुण्डरीकस्य ※. —b) D1.2 -पथ शुभ, T3 G3 पदे शिवे (for पथे शिवे). Ś1 चन्द्रसूर्यपथेस्थित, Ñ1 सूर्यचन्द्र[illeg.]शुभ(illeg.), D2.11 सूर्यचन्द्रोपशोभि(D11 °शोभि)ते. D10 सूर्याचन्द्रोपरिस्थित. —T2 om. 163cd. —c) Ś1 D1–3.10.11 वितत(D2.11 °न). Ñ1 वितुन (for विताने). —d) D2.11 विमाने, D7.8 विमले, M3 सेविते (for वितते). Ś1 Ñ1 D1.3.10 वितत(Ñ1 °मल D1.3 °तानं). ※ Cr विताने उल्लोचभूते। अत्र वितानतुल्येव ब्रह्मनिर्मितं ※, Cm विताने वितानतुल्ये। वितत इति वितानविशेषणम्।, Ct विताने ऽवकाशावरणत्वात् 'चान्दवा' इति प्रसिद्ध उपमानम्।

164 Ñ2 B D6 om. 164ab (cf. v. l. 162). —a) Ś1 D1.3.10.11 बहुभिः (for °शः). Ś1 Ñ1 D1.3.10 सेवित (for सेविते). —Ñ1 illeg. from वीरैर् up to वरैः in b. D1.3 सूर —b) D2.11 वरैः, D5.7 वृते, D3 वृत (for वरैः). D1.3 सूर विद्याधरवरैः, T3 विद्याधरगणेश्वरैः. ※ Cv r विद्याधरगणैर्वरैः ([Cr °वरैः]) सम्मानित्वात् परमः, 'नगर' वायुमार्गे च (Cr °मार्गे) सम्मानितिरि(Cr वायुर इ)ति पाठस्य। उपर तु प्रमाणान्तरिति (Cr °नम्) ※. —After 164ab, D5.7.8 S ins. Ś1 D1.2.10.11 ins. l. 2–3 only after 164ab.

G 5 6 26
B 5 1 158
L 4 62 35

प्रविष्टोऽस्मि हि ते वक्त्रं दाक्षायणि नमोऽस्तु ते ।
गमिष्ये यत्र वैदेही सत्यं चास्तु वचस्तव ॥ १५३

तं दृष्ट्वा वदनान्मुक्तं चन्द्रं राहुमुखादिव ।
अब्रवीत्सुरसा देवी स्वेन रूपेण वानरम् ॥ १५४

अर्थसिद्ध्यै हरिश्रेष्ठ गच्छ सौम्य यथासुखम् ।
समानय च वैदेहीं राघवेण महात्मना ॥ १५५

तत्तृतीयं हनुमतो दृष्ट्वा कर्म सुदुष्करम् ।
साधु साध्विति भूतानि प्रशशंसुस्तदा हरिम् ॥ १५६

स सागरमनाधृष्यमभ्येत्य वरुणालयम् ।
जगामाकाशमाविश्य वेगेन गरुडोपमः ॥ १५७

सेविते वारिधाराभिः पतगैश्च निषेविते ।
चरिते कैशिकाचार्यैरैरावतनिषेविते ॥ १५८

153 For sequence in Ñ2 B D4 cf v l 70 —a) Ś1 D3 10 11 (s)ह च, D1 3 चास्मि, Cr g k t as in text (for ऽस्मि हि) D11 तद् (for ते) Ñ1 मत्वक्त्र —For 153ab, Ñ2 B D6 subst

70* दाक्षायणी प्रविष्टो॰ह तव वक्त्र नमोऽस्तु ते ।

[D6 वक्त्र (for वक्त्रं) B3 तद्वक्त्र तत्रनोस्तु ते (for the post half)]

—B3 om 153cd.—c) Ñ B1 2 4 D6 गच्छामि (for गमिष्ये) —d) Ś1 अस्तु, D5 T1 G2 3 चासीद् (for चास्तु) D6 G3 M1 3 वर (for वचस्) D4 11 यथा (for तव) Ñ1 D7 3 M3 सत्यश्चासीद्वरस्तव, Ñ2 B1 3 4 D6 सत्य वचनमस्तु ते, D1 3 T1 सत्यश्चास्तु वास्तव (D3 °था) ❁ Cr सत्य चासीद्वर तव । त्वदास्य प्रविश्य निर्गमनाज्ञ्ञया दत्तवर आसीदित्यर्थ । वरशब्दस्य नपुसकत्वमार्षम् ।, Ct सत्य आसीत्सत्यो जात इत्यर्थ ❁

154 For sequence in Ñ2 B D6, cf v l 70 G1 om 154ab —a) D5 वचनात् (for वदनात्) —b) Ñ2 illeg up to मुखाद् —For 154ab B3 subst

71* एवमुक्ता हनुमता नागमाता भयप्रदा ।

—c) D1 10 स(D10 सु)रमा (for सुरसा) —d) G3 स्नेह (for स्वेन) M1 वानर (for वानरम्)

155 For sequence in Ñ2 B D4 cf v l 70 —a) Ś1 B1 2 D10 सिद्धै, Ck t as in text (for सिद्ध्यै) B3 कपि (for हरि) —b) B4 इव हि (for सौम्य) —c) B4 (before corr as in text) 2 4 D6 समागमय, B2 °नयत D2 11 °योजय, T3 M3 Cr °नयस्व (for °नय च) Ñ2 B2 4 D6 वदेहा ❁ Cm समानय सयोजय ।, Ct समानय सगमय ❁ —d) D11 महामन (sic) (for °ना) Ś1 D6 राघवस्य महामन, Ñ2 B D4 राम दशरथात्मज

156 For sequence in Ñ2 B D6 cf v l 70 —a) Ñ B4 तद्वितीय B1 3 D6 T2 अद्वितीय (for तत्तृतीय) D1 स समुत्तीर्य हनुमान्, D3 11 तृतीय हनुमतो दृष्ट्वा (hypm) ❁ Cr तृतीय कर्म सुरसावक्त्रनिर्गमनरूपम् ।, so also Cm k t ❁ —b) D2 कृत D11 कृत (for दृष्ट्वा) G1 transp दृष्ट्वा and कर्म —B3 om 156cd —c) D1 तथा (for तदा) Ñ2 B1 2 4 D6 प्रशशंसुर्महात्मन —After 156 Ñ (Ñ1 illeg) B1–3 (after 155) 4 D6 ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 B2 4 सुरसावक्त्रप्रवेश, B1 3 सागरप्रलङ्घने सुरसावक्त्रप्रवेश, D6 सुरसागुखप्रवेश —*Sarga no* (figures, words or both) B1 D6 om Ñ2 B2–4 6]

157 For sequence in Ñ2 B D4 cf v l 70 Ñ1 om 157ab —a) D5 अनाहश्यम् (for °धृष्यम्) —b) Ś1 B1 D10 मध्ये स, B1 2 D1 3 11 मध्येन, B4 मध्ये च, D6 म ये॰, G1 समेत्य (for अभ्येत्य) D2 वेगेन कपिकुञ्जर —c) M1 आप्लुत्य (for आविश्य) —d) Ś1 Ñ B1 3 4 D1 3 4 10 11 गरुडो यथा, B3 मारुतो यथा (for गरुडोपम) D2 गरुड परिशाविव —After 157 B2 ins

72* स दृष्ट्वा क्षोभिता सर्व देवगन्धर्वकिंनरा ।

158 a) Ś1 Ñ1 D1 3 10 सेवित (for सेविते) —b) D4 T1 G2 3 M2 पतगैस्, G1 पन्नगैस् (for पतगैस्) Ś1 Ñ1 D1 3 10 निषेवित (for °ते) B3 पतत्रीभि समतत, D2 पतगसुनिषेविते, D11 पतगे सुरनिषेवित (corrupt) —T3 om 158c–161 T2 missing —c) Ś1 Ñ1 D10 चरित, D2 5 G1 सेविते (for चरिते) B1 3 कौशिकाचार्यै, B2 4 D6 10 M3 कौशिकाचार्यैर्, D2 काशिकमार्गैर् (for कैशिकाचार्यैर्) T2 तुम्बुरुप्रभृतिसिद्धैर् (hypm) ❁ Cv कैशिकाचार्यैरिति । कैशिक इति नृत्तविशेषस्य । सङ्गमार्गविशेषस्य । तदाचार्या कैशिकाचार्या । ते च विद्याधरविशिष्टा ।, Cr m कैशिकाचार्यै कैशिक गानविशेषस्त(Cm °क नृत्तादि त)दाचार्यैस्तुम्बुरुप्रभृतिभिरित्यर्थ (Cm °तिभि) ।, Cg कैशिकाचार्यै कैशिक रागविशेष आचार्यैर्विद्याधरविशेषैरित्यर्थ ।, Ck t कैशिक गानविद्या । तदाचार्यास्तुम्बुरुप्रमुखा गन्धर्वा (Ct °चार्यैस्तुम्बुरुप्रभृतिभिर्गन्धर्वै) ❁ —d) B2 4 एरा॰ण (for °त) Ś1 D2 10 मारुतेनपरीक्षित (D2 °त), Ñ1 मारुतैश्चापि शोभित ❁ Cr m ऐरावतनिषेविते । ऐरावतमि दृश्यदीर्घमिन्द्रधनुरुच्यते । (Cr तेन निषेविते इति । 'इन्द्रायुध शक्रधनुस्तदेव ऋजु रोहितम्' । ऐरावण च विद्युच्च चञ्चला चपलेति वैजयन्ती) ।, Ct ऐरावतमृजुदीर्घमिन्द्रधनुरिति तीथ । गजविशेष इत्यन्ये ❁ —For 158cd D1 3 11 subst

73* खेचरैश्च महाभागैर्मारुतैरुपशोभितम् ।

[D11 °°°°भागैर्मार्गे (for the prior half) D11 जीविते (for शोभितम्)]

सिद्धकुञ्जरशार्दूलपतगोरगवाहनैः ।
विमानैः संपतद्भिश्च विमलैः समलंकृते ॥ १५९

वज्राशनिसमाघातैः पावकैरुपशोभिते ।
कृतपुण्यैर्महाभागैः स्वर्गजिद्भिरलंकृते ॥ १६०

वहता हव्यमत्यन्तं सेविते चित्रभानुना ।
ग्रहनक्षत्रचन्द्रार्कतारागणविभूषिते ॥ १६१

महर्षिगणगन्धर्वनागयक्षसमाकुले ।
विविक्ते विमले विश्वे विश्वावसुनिषेविते ॥ १६२

देवराजगजाक्रान्ते चन्द्रसूर्यपथे शिवे ।
विताने जीवलोकस्य वितते ब्रह्मनिर्मिते ॥ १६३

बहुशः सेविते वीरैर्विद्याधरगणैर्वरैः ।
कपिना कृष्यमाणानि महाभ्राणि चकाशिरे ॥ १६४ G 5 7 63 / B 5 1 171 / L 4 61 43

159 T3 om 159. T1 missing (for both cf. v.l. 158). —ab) B4 सिद्धशार्दूलतुरग (for °) Ñ2 B1.3 D1 -तुरग, B4 तुरग, D1 सुरग, G1 पवग, Cv.t as in text (for -पतग) D6 -वानैर् (for वाहनैः) Ś1 D2.10.11 सिद्धशार्दूलगन्धर्वसुरगोरगवाहनैः (Ś1 °नैः) —c) D6 विमानैं (for विमानैः) D1.8 सम्पतद्भिश्च विविधैर् (D6 °सैन्द्र) —d) Ś1 Ñ B D2.3.9.10.11 विविधैः, D1.8 विमानै (for विमलैः) Ś1 Ñ1 B2 D1.3.10 समलंकृत (B3 °तैः) —After 159, D2.11 ins.:

74* वज्राशनिसमाघाते शक्रचापविभूषिते ।

160 T3 om 160. T1 missing (for both cf. v.l. 158). B2 om 160ab. Ñ2 B1.2.4 D1 read 160ab after 78*. —a) Ś1 Ñ2 B4 D1.3.10 विपातैश्च, Ñ2 L1.2 D6.11 निपातैश्च (B2 D2.11 °घ), D6 निपातैः, T2 समापूतैः, G2 -समापातैः (for -समाघातैः) —b) B4 पादपैर् (for पावकैर्). Ś1 Ñ1 D1.3.10 उपशोभित, D3 उपसेविते. D1.8 इव शोभिते (for उपशोभिते) B1 वायवैरसेविते —After 160ab, D2.11 ins.:

75* आयातैर्देवमध्याना दैवतान इव पावकैः ।

[Cf. l. 3 of 42*]

—c) B2 महा (for कृत) —d) Ñ2 B2.4 D6 स्वर्गविद्भिर (for °जिद्भिर्) D1.8 G2 अलंकृत, D7.9 अभिद्धि (D1 °[illeg.]) ते (for मलंकृते) Ś1 Ñ1 D10 समाकृते (Ñ1 *** [illeg.]) ...लंकृते, B1.2 D11 स्वर्गविद्भिरलंकृतैः ⊕ Cv.g वज्राशनिसमाघातैः पावकैर्वज्राशनिसमाघातहेतुभिरात्मैः पावकैः । Cm वज्राशनिसमाघातैर्ज्वालाजालैः ... आघातो ... । Cl.t वज्रादिसमरपरीक्षण ... पावकैः । ... पावकैः पठामिति (Ct °जिद्भिरिति स्वर्गजिद्भिरिति ।) 'समाघातैः' इति पाठे गाम्भीर्य ... आघातोऽभिघातो येषां वैदिकानां) ⊕

161 T3 om 161. T1 missing (for both, cf. v.l. 158). —a) Ś1 B3.4 D10 G1 M1.3 हव्य (Ś1 °व्य) मत्यर्थं, D2.11 हव्यमथवा, D3 कव्यमत्यन्त, D6 हव्यमत्यन्त (for हव्यमत्यन्तं) —b) Ś1 Ñ1 B1 D1.3.10 सेवित (for °ते) ⊕ Cl.t पञ्चाग्निभिर्लोकान्सर्गः (Cl. °ण पावकः) चित्रभानुः ⊕ —After 161ab, Ñ2 B D6 ins. l. 5 of 42* —c) Ś1 Ñ1 Ś1 Ñ2 B1.2.4 D1.3.8.10 ग्रहचन्द्रार्कनक्षत्र —d) Ś1 Ñ1 D1-3.10.11 ... (D2.11 °ते) Ñ2 B D6 विनिर्जित (for विभूषिते) —After 161, T3 ins. the line of 159ab (var. सेविते for -वाहनैः)

162 a) Ñ2 B D6 देव (for -गण) —b) Ś1 D10 -यति (for -यक्ष) Ś1 Ñ1 D1.3.10 -समाकुलम् (for °ले) Ñ2 B2.3 D6 यक्षराक्षससेविते, P1.4 -यक्ष P2 यक्षराक्षसनिषेविते —After 162ab, Ñ2 B D6 ins. l. 3 of 42* Ñ2 B D6 om 162c–164b —c) D2.11 सेवे (for विश्वे) Ś1 Ñ1 D1.3.10 विविक्त विमल दिव्य (Ñ1 D1.3 दिव्य) —d) Ś1 Ñ1 D1.3.10 निषेवित (for °ते) ⊕ Cv.g विश्वे विश्वानि विश्वे व्यापके (Cg व्यापके इत्यर्थः) । Cr विश्वे विश्वानि विश्वे व्यापक इत्यर्थः । Cm.t विश्वे विश्वव्यापके (Ct °व्यापके) । विश्वव्यापके इत्यर्थः । Cl. विश्व विश्वालय इत्यर्थः ⊕ —After 162, D10 ins.:

76* सेवित यक्षगन्धर्वैर्मुनिसंघैश्च निषेवितम् ।

163 Ñ2 B D6 om 163 (cf. v.l. 162). —a) Ś1 Ñ1 D1.3.10 -गजाक्रान्त, D2.11 -जोल्लसने, G3 (after corr. sec. m. as in text) -सदाक्रान्ते (for -गजाक्रान्ते) ⊕ Cv.g देवराजगजाक्रान्ते (Cg देवराजस्य ऐरावतगजेनाक्रान्ते) । Cl.t ऐरावताक्रान्ते यस्य ... ⊕ —b) D1.3 -पथ, T2 G2 -पथे शिवे (for -पथे शिवे) Ś1 चन्द्रसूर्यपथाश्रितः, Ñ1 सूर्यचन्द्र** शुभ (alter.), D2.11 सूर्यचन्द्रोपशोभित (D11 °ते) D10 सूर्यचन्द्रोपसेवित —T3 om 163cd —c) Ś1 D1-3.10.11 वितत (D2.11 °ते) Ñ1 वितत (for विताने) —d) D2.11 विताने, D1-3 वितते ... M1 सेविते (for वितते) Ś1 Ñ1 D1.3.10 वितत (Ñ1 °मल D1.3 °तत) ⊕ Cr वितान उल्लोचवद्रूपे । अथवा विततानामिव ब्रह्मनिर्मिते इत्यर्थः । Cr वितानं विस्तृतम् । वितानं इति विस्तारो इत्यर्थः । Ct वितानं ... 'वाच्या' इति प्रसिद्ध उपमानम् । ⊕

164 Ñ2 B D6 om 164ab (cf. v.l. 162). —a) Ś1 D1-3.10.11 बहुभि (for °शः) Ś1 Ñ1 D1.3 सेवित (for सेविते) —Ñ1 damaged from वीरैर् up to ... in b —b) D2.11 वरैः D1.3 वृते D6 वृत (for °वरैः) D1.3 वृत ⊕ Cv.g विद्याधरगणैर्वरैः, T3 विद्याधरगणैर्वृते ... ⊕ —After 164ab, D1-3 S ins., Ś1 D1.3.11 ins. l. 2-3 only after 164ab.

G 5 7 65 B 5 1 171 L 4 61 49 प्रविशन्नभ्रजालानि निष्पतंश्च पुनः पुनः ।
प्रावृषीन्दुरिवाभाति निष्पतन्प्रविशंस्तदा ॥ १६५
प्लवमानं तु तं दृष्ट्वा सिंहिका नाम राक्षसी ।
मनसा चिन्तयामास प्रवृद्धा कामरूपिणी ॥ १६६
अद्य दीर्घस्य कालस्य भविष्याम्यहमाशिता ।
इदं हि मे महत्सत्त्वं चिरस्य वशमागतम् ॥ १६७
इति संचिन्त्य मनसा छायामस्य समाक्षिपत् ।
छायायां संगृहीतायां चिन्तयामास वानरः ॥ १६८
समाक्षिप्तोऽस्मि सहसा पङ्गूकृतपराक्रमः ।
प्रतिलोमेन वातेन महानौरिव सागरे ॥ १६९
तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव वीक्षमाणस्ततः कपिः ।
ददर्श स महासत्त्वमुत्थितं लवणाम्भसि ॥ १७०

77* नगाम वायुमार्ग च गरुत्मानिव मारुतिः ।
हनुमान्मेघजालानि प्रकर्षन्मारुतो यथा ।
कालागरुसवर्णानि रक्तपीतसितानि च ।

[M3 repeats l 1 after 164 as in M1 —(l 1) D8 G2 3 M2 मार्गेण, G1 वेगेन M3 मार्ग तु (for मार्ग च) G1 वानर (for मारुति) —M3 om from l 2 up to 165 —(l 2) = l 4 of 42*. D3 8 T3 M1 2 प्रकर्षन् (for प्राकर्षन्) —(l 3) D2 3 8 11 कालागुरु, T2 -सुवर्णानि (for स°) Ś1 D10 गुरूणि सर्ववर्णानि (for the prior half) T2 G1 पीतरक्त (by transp) (for रक्तपीत) Ś1 D2 8 10 [अ]सितानि (for सितानि) D5 रक्ते पार्श्वसितानि च (sic) (for the post half)]

—Ñ1 D1 om 164c-165 —c) B3 कर्षमाणानि (for कृष्य°) —After 164 Ñ2 B D6 ins

78* वज्रालानीला सपाते वज्राशनिविभूषिते ।

[Cf 74* B3 वज्राशनिविदारा (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 B1 3 4 D6 read 160ab

165 Ñ1 D1 M3 om 165 (cf v l 164) —b) B1 निमेष, B3 निष्प्रभश्च (for निष्पतंश्च) D1 समततं (for पुन पुन) —cd) M1 प्रावृडि (for °षि) D5 7 3 T2 M1 तथा (for तदा) Ś1 Ñ2 B D3 5 6 10 12 प्रच्छन्नश्च प्रकाशश्च चन्द्रमा इव लक्ष्यते —After 165, Ñ1 D1 3 5 7-9 S ins

79* प्रदृश्यमान सर्वत्र हनुमान्मारुतात्मज ।
भेजेऽम्बर निरालम्ब लम्बपक्ष इवाद्रिराट् ।

[T3 om. T1 reads inf lin l 1 —(l 1) D2 3 प्रदृश्यमान D6 G2 प्रविश्यमान (for प्रदृश्यमान) ॐ Cr प्रदृश्यमान इत्यपि पाठ ॐ —(l 2) Ñ1 D7-9 पक्षयुक्त, D3 पक्षिराण G2 अदृश्य G3 लम्बरोह (for लम्बपक्ष)]

—After 165 Ñ2 B D6 read st 122-129ab

166 a) Ś1 Ñ1 D3 10 11 ततस्त तु, D1 3 तथा तत्र, G2 M1 हरि (M3 हि स) दृष्ट्वा (for तु स दृष्ट्वा) Ñ2 B D6 प्लवमाने ततस्तस्मिन् —b) D1 6 सिंहका (for सिंहिका) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 प्रे(Ñ1 D1 3 वी)क्ष्य वानर (for नाम राक्षसी) —c) B4 छायामासाद्य तु कपे

167 a) B3 अपि, D3 तथ, T2 अस्य (for अद्य) Ś1 D2 10 11 सुदीर्घस्य D3 11 °स्य तु) कालस्य, D6 अद्यास्य दीर्घकालस्य —b) B3 4 D5 आशिता (sic) D11 भाशिसि (sic) (for आशिता) ॐ Cr भविष्याम्यहमाशिता । अहं भुक्तवती भविष्यामि । आशित कर्तरि निपातनात्साधु ।, Cm आशिता भुक्तवती । Cg °माशिनी ।, Ch आशिता भुक्तवती भविष्यामि । आशित कर्तरि निपातनादिद् ।, Ct आशिता कृतभोजना ॐ —c) Ñ1 D5-9 मम, Ñ2 B से तु, T3 च मे (for हि मे) Ś1 D3 10 12 महद्भूत, Ñ1 D7-9 T3 महासत्त्व (for महत्सत्त्व) —D10 om d —d) B3 च समागतं (for वश°)

168 Ñ1 illeg up to चिन्तया in d —a) Ś1 D1-3 10 11 सा तस्य, G3 सहसा (for मनसा) —B3 om 168b (except छाया) —b) D3 11 आशु (for अस्य) T2 समक्षिपत् (for समा°) Ś1 छायया समुपाक्षिपत्, Ñ2 D6 छाया वस्त्रेण भषिता, B1 छायामुत्कम(after marg corr °या पक्षसि)याक्षिपत्, B2 (marg, also छायावस्त्रसिवा विशत्) छाया वस्त्रमिवाक्षिपत्, B4 छायाया वस्त्रमाक्षिपत्; D1 3 छाया(D1 शरीर [hypm])व्यक्तमिवाक्षिपत्, D10 छायायामसुमाक्षिपत् ॐ Cm समाक्षिपत्जग्राह ।, Cg समाक्षिपत्सम्यग्गृहीतवती ।, Ch छाया समाक्षिपदिति । छायाग्रहात्तद्वस्तुनिरोधशक्तिमंत्रदसा । तथा च न्यरुगद्दित्यर्थ ।, so also Ct ॐ —c) Ñ2 B D6 नि(Ñ2 तु)गृहीतायां, D1 7-9 M3 गृह्यमाणया (for संगृहीतायां) —d) G3 मारुति (for वानर)

169 a) Ñ2 B D6 अहो क्षिप्तोऽस्मि (for समा°) —T1 damaged for b —b) Ś1 Ñ B1 2 4 D1-3 5 10 11 निरुद्ध(B1 2 4 D6 °भूत) इव पर्वत, B3 क्व न वा दुष्टबुद्धिना, M1 पङ्गूकृत इवाभव —T1 illeg for 169c-170b —c) D6 चलेन (for वातेन) —d) Ś1 D1-3 10 11 महापोत इवार्णवे ॐ Cg पङ्गूकृतपराक्रम कुण्ठितगति ।, Ch पङ्गूकृत स्तब्धगति पराक्रमो यस्य स तथा । स्यन्तोऽस्मि ।, Ct पङ्गूकृत स्तब्धगति पराक्रमो यस्य । महानौर्यथा पङ्गूकृतपराक्रमा स्तब्धगति प्रतिलोमेन वातेन क्रियते । वायुदेवगतिनिरोध एवात्र स्तब्धगतित्वम् । यद्वा तेन यथा विपरीतगतिकारणाय पङ्गु स्तब्धगति कार्यते तथाहं केनचित्स्तब्धगति कृत ॐ

170 T1 illeg for 170ab (cf v l 169) —a) Ś1 D1-3 10 11 चाप्यधश्च, Ñ2 B1-3 D6 अधरस्ता(B1 °तु) (for मधश्चैव). —b) Ś1 B1 D1-3 5 10 T2 वीक्ष्यमाणस्,

कपिराज्ञा यदाख्यातं सत्त्वमद्भुतदर्शनम् ।
छायाग्राहि महावीर्यं तदिदं नात्र संशयः ॥ १७१

स तां बुद्ध्वार्थतत्त्वेन सिंहिकां मतिमान्कपिः ।
व्यवर्धत महाकायः प्रावृषीव बलाहकः ॥ १७२

तस्य सा कायमुद्वीक्ष्य वर्धमानं महाकपेः ।
वक्त्रं प्रसारयामास पातालाम्बरसंनिभम् ॥ १७३

स ददर्श ततस्तस्या विवृतं सुमहन्मुखम् ।
कायमात्रं च मेधावी मर्माणि च महाकपिः ॥ १७४

स तस्या विवृते वक्त्रे वज्रसंहननः कपिः ।
संक्षिप्य मुहुरात्मानं निष्पपात महाबलः ॥ १७५

आस्ये तस्या निमज्जन्तं ददृशुः सिद्धचारणाः ।
ग्रस्यमानं यथा चन्द्रं पूर्णं पर्वणि राहुणा ॥ १७६

G 5 9 0
B 5 1 155
L 4 62 59

Ct as in text (for वीर्य°) Ś1 D2.8.10 11 G1 M1 2 तस्तत्र, Ñ2 B D4 स(B2 सु) मारुति, D7 9 तत्र कपि. Ct as in text (for तत कपि) —c) Ñ B1-3 D6 स Ct as in text (for तत कपि) Ñ B1-3 D6 स ददर्श (by transp) B4 ददृशाय, D3 G2 ददर्श (D3 reads from दं up to स्मति in d in marg) सु (for ददर्श स) Ñ B1-3 D6 10 M3 महत्सत्त्वम् (for महा°) D8 11 ददर्श महमा सत्त्वम् ❀ Ck t महासत्त्व छायेत्य शालिनम् ~ महमा सत्त्वम् —d) Ś1 D10 सद्गु (for इयिन) Ñ B1-4 D6 त्र भय (for °मि) D7 11 उद्यम(D11 °म्य)त यथाचर (D12 °दस), G2 त्रियमाणय वानर —After 170 D3 → T1(damaged from 80* up to 172) 2 3 G M ins

80* तदृष्ट्वा चिन्तयामास मार्गनिर्विघ्नतान्तराम् ।

[D3 T3 G2 तां D3 T2 M1 2 3 न (for तद्) D3 विघ्नानन्त T3 G1 M1 3 (after corr sec m as above) 3 °न (for °नाम्) G2 (with hiatus) इयिन त्वा मधि (=170d) (for the post half)]

171 T1 damaged for 171 (cf v l 80*) D1 2 11 om 171ab —a) Ś1 Ñ1 D10 समाख्यात, D5 9 T2 3 om 171ab —b) Ś1 Ñ1 D10 समाख्यात (for यदा°) Ñ2 B D6 कथित यथाख्या(T2 °ता)त (for यदा°) Ñ2 B D6 कथित कपिराजेन, M3 कपिराजन कथित ❀ Cr कपिराज्ञा कपि कपिराजेन, M3 कपिराजन कथित —b) Śt D10 तत्सत्त्व सुमहोदधौ Ñ1 तत्सत्त्व तादव सांप्रत ❀ —b) Śt D10 तत्सत्त्व सुमहोदधौ Ñ1 तत्सत्त्व तादव ** (illeg) Ñ2 B D4 यत्सत्त्व मे महोदधौ D1 सत्त्व ** (illeg) Ñ2 B D4 यत्सत्त्व मे महोदधौ D1 सत्त्व वन्हि चाभगि —c) D1 छायायां हि (for °ग्राहि) —d) B1 तदेतत्र न संशय, D1 2 भविष्यति न संशय

172 T1 damaged for 172 (cf v l 80*) Ñ1 illeg for a —a) M1 मत्वा (for बुद्ध्वा) Ñ2 B1 2 4 D1 2 6 8 11 [स]च, D2 स्व (for [स]ये-) B3 बुद्ध्वा स ता महार्थिर (for —b) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 कपिकुञ्जर, B3 इति वानर (for मतिमान्कपि) —After 172ab, B3 erroneously repeats 169a and brackets it —D8 om 172c-173b D12 om 172cd —c) Ś1 D10 प्रावर्धत (for व्यव°) —d) Ñ B1-3 D1 2 पयोधर (for बलाहक)

173 D4 om 173ab (cf v l 172) —a) Ś1 D10 [क]य (for सा) —b) T2 वर्धमाना (for °मानं) —Ñ1 illeg for 173c —c) Ś1 D10 निवर्धयामास, Ñ2 B1-3 D1-4 8 11 स्य(B3 D11 वि)सृणुतास्यं, B4 विवृतमस्यं (for प्रसारयामास) —d) T1 3 पातालोत्तर G1 2 पातालतल (for पातालाम्बर) Ś1 D1 8 10 सदृश (for संनिभम्) V1 D7 11 पाताल D11 °लं)निव सिंहिका, V2 B D6 पाताल मदृशं तदा(B4 °या) ~ Cr पातालाम्बरसंनिभ पाताल विवरसंनिहितम् । पातालाम्बरमित्यत्रैव पाठेऽप्ययमेवार्थ ~ —After 173, B1 ins

81* मुखं व्यावृत्य सर्वं व्याचकार च राक्षसी ।,

while D2.7-9 S ins after 173

82* घनराजीव गर्जन्ती वानरं समभिद्रवत् ।

174 D1 3 om 174 —a) V1 चास्या (for तस्या) —b) Ś1 Ñ1 D10 G1 M3 विवृत (for विवृत) D7 सुमहा (for सुमहत्) Ñ2 B1 2 4 D6 सुमहद्विवृत मुख, B3 शरीरात संक्षिप्य यत्, G2 विवृतास्य महन्मुख —V1 illeg from c up to च in d —c) V2 कायमात्र च B3 कायंमा (marg also °वत्ता) च, B3 काय तस्याश्च, B4 कायंवित्ता च, D7 11 कार्यवाक्षेव, D6 कायमेतच्च T2 कायमात्र स Ś1 D10 कायमात्राणि संक्षिप्य, B1 कायंत्वाग्नुनि(m also कायवत्ता च) मेधावी (sic) —d) D7 11 मर्मविद (for ममाणि च) Ñ1 D2.11 महाबल (for °कपि) ❀ Cr काय मात्र कायकार्त्स्न्यम् । कृत्स्नकायमिति यावत् । 'मात्र कार्त्स्न्य ऽवधारणे' इत्यमर ।, Cm g कायमात्र शरीर(Cg °त्र देह) प्रमाणम् । (Cm स्वशरीरकवलनपर्याप्तमित्यर्थ ।), Ck काय मात्र कायप्रमाणम् । मात्रशब्दोऽकारान्तो नपुंसकलिङ्ग कार्त्स्न्य मात्र कायप्रमाणम् । मात्रशब्दोऽकारान्तो नपुंसकलिङ्ग कार्त्स्न्यं प्रमाणावधारणाल्पवाची । ममाणि चेति भेददर्शनार्थं ददर्शेत्य नुषङ्ग ।, Ct कायमात्र स्वशरीरकवलनपर्याप्त शरीरप्रमाण मित्यर्थं इति तीर्थ । मात्रशब्दोऽल्पवाचीति कतक ❀

175 T2 om (hapl) 175ab Ñ1 illeg for 175a —a) D1 3 तस्या स (by transp) D12 स तया (for स तस्या) D3 7-9 T1 2 विकृते (for °वृते) Ś1 D10 पितृद्धे मुखे तस्मिन्, Ñ2 B2 4 D4 तस्मिन्स(D6 °न्सु) विवृते वक्त्र, B1 तस्मिन्पारवृत वक्त्रे —Ś1 D10 om 175bc —b) B4 वज्रसारो महाकपि —D6 om 175c-176 —c) B2 D3 पुनर्, B4 बहुधा (for मुहुर्) —d) Ñ D3 5 7 9 11 T2 G3 Ct निपपात, B प्रविवेश (for निष्पपात) Ñ1 B3 महामति, Ñ2 B1 2 4 D3 7-9 °कपि (for °बल) Ś1 D10 स पपात महानव ❀ Cr संक्षिप्य पुनरात्मानं निपपात महाबल इति पाठ . ❀

176 Ñ2 B1-3 D6 om 176 (for D6 cf v l 175) —a) D2 11 [अ]पि मज्जत (for निमज्जन्त) —b) Ś1 B1 D10 ते जलाशया, Ñ1 illeg, D1 3 स नगाश्रया, D3 11 गगने

यस्य त्वेतानि चत्वारि वानरेन्द्र यथा तव ।
धृतिर्दृष्टिर्मतिर्दाक्ष्यं स कर्मसु न सीदति ॥ १८०
स तैः संभावितः पूज्यः प्रतिपन्नप्रयोजनः ।
जगामाकाशमाविश्य पन्नगाशनवत्कपिः ॥ १८१
प्राप्तभूयिष्ठपारस्तु सर्वतः प्रतिलोकयन् ।
योजनानां शतस्यान्ते वनराजिं ददर्श सः ॥ १८२
ददर्श च पतन्नेव विविधद्रुमभूषितम् ।
द्वीपं शाखामृगश्रेष्ठो मलयोपवनानि च ॥ १८३
सागरं सागरानूपान्सागरानूपजान्द्रुमान् ।
सागरस्य च पत्नीनां मुखान्यपि विलोकयन् ॥ १८४ G 5 8 0 B 5. 1 194 L. 4 62 73

कृता क्षेमाश्च पन्थान सुरा गच्छन्ति खेचरा ।
अजेया निहता ह्यपा राक्षसी कामरूपिणी ।

[(l 2) B1 यस्या (for अस्या) —B3 om l 2 —(l 3) B2 D6 गच्छतु (for गच्छन्ति)]

—c) Ñ2 D6 साधय स्वम् (for साधयार्थम्) —d) D1-3 11 Ñ2 B D6 प्रस(B3 अरमन, T2 अटुप (for अरिष्ट) Ñ2 B D6 प्रस(B3 आरमन, T2 गच्छ मारुते (for कृतता गच्छ) वानर, D2 11 प्लवगेश्वर, T1 3 गच्छ मारुते (for कृतता वर) ※ Ct अरिष्ट शुभम् । 'अरिष्टे तु शुभाशुभे' इत्यमर ।, Ck Cm g अरिष्ट शुभम्(Cg °म यथा भवति तथा) ।, Ck अरिष्ट 'रिप हिंसायाम्'। निर्बाध यथा तथा साधय ।, so also Ct ※ —After 179 Ś1 D10 ins while D1 3 ins after 180

83* स्वनुर्थं कर्म तद्दृष्ट्वा दुष्कर कृतमोजसा ।
सेन्द्रा सुरगणाश्चैव दैवतास्तमपूजयन् ।

[(l 1) D1 कर्म चौजसा (for कृतमो°) —(l 2) D1 3 सर्षि (for सुर) D10 समपूजयन् (for तमपू°)]

180 Ś1 D10 read 180 after 84* B1 reads 180ab in marg —a) Ś1 D10 यस्य ह्येतानि Ñ2 B D6 एतानि (B1 3 4 मस्त्वानि) यस्य, D1 तस्य ह्येतानि, D3 ततस्त्वेतानि, D11 यस्य स्वतन(sic), Ct as in text (for यस्य त्वेतानि) —cd) Ñ1 illeg from दृ up to क Ś1 D10 धृतिर्बाहुर्दं —cd) Ñ1 illeg from दृ up to क Ś1 D10 धृतिर्बाहुर्व धार्ष्यं(Ñ2 वा श्राह्य, Ñ2 B1 2 4 D1-3 6 11 धृतिर्मतिर्दृष्टिः धार्ष्यं(Ñ2 वा शाह्य, D1-3 6 11 दाक्ष्य) (for °) B3 सत्, D3 3 दाक्ष्य, D1-3 6 11 दाक्ष्य) (for °) B3 सत्, D3 3 (before corr in marg) T2 3 G1 M3 स्व, M2 व (for स) D6 (before corr in marg) -कर्मस्थ (for कर्मसु) M2 स (for न) B3 धृतिर्मतिर्विदुर्विक्रमस्य सर्वं प्रसीदति —After 180 Ś1 D10 ins l 3-4 of 86* while D1 3 ins 88*

181 a) Ś1 Ñ B1 2 4 D1 3 4 10 समानित, B3 D2-3 G1 2 Ck t स(B1 सु)पूजित, Cg as in text (for संभा वित) Ś1 Ñ B D1 3 6 10 प्राज्ञ, T2 G1 3 पूज्यै (for पूज्य) D2,11 स तैः सत्कृत्य(D11 °याच)मानो वै —b) Ś1 D10 प्रपन्न शतयोजन, D2 11 हृतविपक्ष प्रयोजने, D6 प्रति पन्न प्रयोजने, Cv m g k as in text, Ct प्रतिपन्नप्रयोजने —c) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 जगाम पुनराकाश(Ñ1 illeg from काश up to प्राप्तम् in 182a) —d) Ñ2 B D6 स्वरमाणो महाकपि —After 181, Ñ2 B D6 ins

89* स सागरमनाधृष्यं क्रमित्वा वानरर्षभ ।

182 Ñ1 illeg for प्राप्तम् (cf v l 181) Ñ2 B D6 transp ab and cd —a) Ś1 D10 -पार स, Ñ2 B1 2 D1 3 6 -पारश्च, B3 पारेषो, M2 -पारस्तु (for -पारस्तु) —b) Ś1 Ñ1 D1 3 6 10 प्रवि, Ñ2 B1 2 4 D6 स प्रि, D7 9 परि (for प्रति) B2 दिशो दश विलोकयन् —After 182ab, Ñ2 B D6 ins

90* ददर्श नगरीं लङ्कां त्रिकूटशिखरे स्थिताम् ।
सपूर्णां राक्षसैर्घोरैरिन्द्रस्येवामरावतीम् ।

[(l 1) B1 नगरीं (for नगरी)]

—d) Ś1 B2 D3 9 11 T1 2 वनराजीं D7 10 G2 M1 °राजीः (for वनराजिं) Ñ B D3 6 G2 इ (for स) —After 182 Ś1 D10 ins.

91* तालान्प्रियकतालांश्च चम्पकान्सहरिद्रकान् ।
चूताशोकाशोकपुंनागान्यवार्जुनांश्च किंशुकान् ।
तिन्दुकाञ्जम्बुकानम्रान्पनसान्सिन्धुवारकान् ।
कदम्बान्सप्तपर्णांश्च खर्जूरान्कुरुमानकान् ।
बन्धूकाश्चितलकानुद्दालान्कोविदारांश्च कर्णिकारानपि ।

[(l 3) Ś1(sup lin also) D10 चन्दनान् (for जम्बुकान्)]

183 Ñ2 B D6 om 183 184 —a) Ñ1 illeg for ददर्श T1 G2 स (for च) D1 3 कुनन् (for पतन्) Ś1 D10 स दृष्ट्वापरं तत्र, D2 11 स ददर्श सत्वन (sic) —b) Ñ1 D1 3 10 11 -शोभित (for भूषितम्) Ś1 विविधद्रुमशोभित —c) Ñ1 D2 11 द्वीपविशाखाश्रृंगपुष —d) Ś1 D3 10 त्रिकूट (for मलय) Ñ1 D2 11 -[उ]पवन महत् (for- [उ]प वनानि च) ※ Cv मलयोपवनानि । लङ्कामलय इति दक्षिण तीरेऽप्यस्ति मलयस्तस्योपवनानि ।, Cm मलयो लङ्काया मलयो नाम गिरि ।, Cg मलयोपवनानि लङ्कामलय इति दक्षिणतीरे स्थितमलयस्तस्योपवनानि । Ck t मलयोपवनानि । (Ct अनेन) उत्तरतीर इव दक्षिणतीरेऽपि मलयाख्य पर्वतोऽस्ति (Ct °स्तीति गम्यते) ※

184 Ñ2 B D6 om 184 (cf v l 183) —a) Ś1 D10 सागरानूपे, T1 3 G M1 3 सागरानूप (for °नूपान्) —b) D1 3 सागरोपवनानि च —c) D3 om च (subm) —Ñ1 illeg for 184d —d) Ś1 D2,10 11 M1 [अ]पि, D1 om D3 [अ]पि (for [अ]पि) Ś1 D1 7 9 G विलोकयत्, D2 11 [अ]विलोकयत् (for विलोकयन्) ※ Ct विलोकयन्दृष्टलोकयन् ※ —After 184 Ś1 D10 ins

G 5 8 11 B 5 1 185 L 4 61 60

ततस्तस्या नखैस्तीक्ष्णैर्मर्माण्युत्कृत्य वानरः ।
उत्पपाताथ वेगेन मनःसंपातविक्रमः ॥ १७७
तां हतां वानरेणाशु पतितां वीक्ष्य सिंहिकाम् ।
भूतान्याकाशचारीणि तमूचुः प्लवगर्षभम् ॥ १७८
भीममद्य कृतं कर्म महत्सत्त्वं त्वया हतम् ।
साधयार्थमभिप्रेतमरिष्टं प्लवतां वर ॥ १७९

चरा (for सिद्धचारणा) —N1 illeg from चन्द्र in c up to मर्माण्यु in 177b —c) Ś1 ग्रस्यमाण, D1 ग्रस्यमाने (for ग्रस्यमान) —d) D1 सूर्य, D2 पूर्णे, D7 T3 पूर्वं, D10 पूर्णे (for पूर्णं)

177 Ñ1 illeg up to मर्माण्यु in b (cf v l 176) —b) Ś1 D10 [श्रा]कृत्य, B3 [भा]भिद्य, T2 [उ]त्कृष्य (for [उ]त्कृत्य) —After 177ab Ñ2 (partly illeg) D1-3 11 ins Ś1 Ñ2 D10 ins l 1 only after 177ab

83* आकाशमादाय शरीरेण वेगेनाप्लवतो मुखात् ।
कृत्तोऽस्य हृदये साथ ममार लवणाम्भसि ।
स्वयंभुवैव हनुमान्दृष्टस्तस्या निपातने ।
तं दृष्ट्वा वदनान्मुक्तं चन्द्रं राहुमुखादिव ।

[(l 1) Ñ2 transp शरीरेण and वेगेन Ś1 D1 10 निःसृतो (for [अ]प्लवतो). —(l. 2) D1 तु (for ऽथ) Ñ2 पपात (for ममार) D2 सिंहिकाभसि —(l 3) D1 3 11 स्वयंभुवा च Ñ1 स्वयंभूरेव भगवान् (for the prior half) —(l 4) D8 11 तं कृत्वा वदनोन्मुक्तं (for the prior half)]

—D1 3 om 177c-178b Ñ1 D8 11 om 177cd —d) Ś1 D10 शूरो मारुततत्कपिः, Ñ2 B D6 मनोमारुतविक्रम (B3 °वेगवान्) —After 177, Ś1 D10 ins

84* सा पतन्ती हता तेन भित्त्वा हृदयबन्धने ।
अव्यक्तपदमन्वर्थमेतद्वाक्यमुवाच ह ।

[(l 1) D10 [अ]पतन्निहता (for पतन्ती हता)]
—Thereafter they read 180
—After 177 Ñ2 B D6 ins

85* दृष्ट्वा धाष्टर्येन धृत्या च दाक्ष्येण विनिहत्य च ।
स कपिः परमं वेगं विदधे पुनरात्मवान् ।
सा तु तेनैव वेगेन मनोमारुतरंहसा ।
निहता वानरेन्द्रेण निपपात महोदधौ ।
स सिंहिकावधं कृत्वा वेगवान्सुसमाहितः । [5]
लङ्काद्वीपं प्रतिप्रेप्सुः पपात पपात च ।

[(l 1) Ñ2 D6 धारार्येन (for धाष्टर्येन) B3 दृष्ट्वा तां च स्ववीर्येण (for the prior half) Ñ2 दाक्षिण्ये (for दाक्ष्येण) B2 (m also च कर्तेन) न विकृत्य (for विनिहत्य) B3 दाक्षिण्येन निहत्य च (for the post half) —(l 2) B3 विदधे B1 परमात्मवान् (for पुनरा°) —B1 om l 3-4 —(l 3) B2 D6 सा तु तेनाति B3 प्रययावथ (for सा तु तेनैव) —D6 om l 4-6 —(l 6) B3 हत सीताम् (for लङ्काद्वीपं) B2 3 अभिप्रेप्सुः (for प्रति°) B2 महाबलवान् (for पपात च) B1 लङ्कां प्रतिजगामाशु वेगेन गरुडो यथा B4 लङ्कां कालवर्त्यं अभ्युर्गयने कृतनिश्चयः .]

while D5 7-9 S ins after 177, Ś1 D10 ins l 3-4 only after 180

86* ता तु दिष्ट्या च धृत्या च दाक्षिण्येन निपात्य च ।
स कपिप्रवरो वेगाद्ववृधे पुनरात्मवान् ।
हृतहृत्सा हनुमता पपात लवणाम्भसि ।
स्वयंभुवैव हनुमान्सृष्टस्तस्या निपातने ।

[(l 1) D5 M1 4 Cv m g दृष्ट्वा T G2 3 M3 दृष्ट्वा, Cr k t as above (for दिष्ट्या) M3 [अ]थ (for first च) G1 कृत्वा, M1 धृत्वा, Cm g k t as above (for धृत्या) D5 G3 निहत्य (for निपात्य) D7 9 तु, G1 हि Ck t as above (for third च). ‖ Ck,t दिष्ट्या दैवानुग्रहेण ।, Ct: 'दृष्ट्वा' इति पाठे यथादर्शनेनेत्यर्थः . ‖ —(l 2) D7 9 कपिप्रवीरो वेगेन (for the prior half) —(l 3) Ś1 D10 निहता, D5 हतथद् (for हृतहृत्) Ś1 D10 न्यपतत्, D5 marg (for पपात) D5 7-9 M3 4 विधुराभसि (for लवणाम्भसि) —D5 T G1 2 M3 5 om l 4 —(l 4) D6 M1 निपातक (for निपातने) ‖ Cm हताहृदिदारितहृदया । अत एव विधुरा विह्वला ।, Cg हतहृदिति । विधुरा विह्वला ।, Ck हताहृदहृदयलक्षणप्राणस्थाना । अत एव विधुरा प्राणशून्यावस्थित पपात । अनन्तरम्, " स्वयंभुवैव हनुमान्सृष्टस्तस्या निपातने " इत्यर्थं प्राचीनपाठे पाठः । हनुमन्तमपि छायां गृहीत्वा निरोधभक्षणशक्तिमत्या न येनापि शक्यसंहारात्तस्याः स्वच्छन्दप्रदेन भगवता स्वयंभुवैव कर्तुमकर्तुमन्यथा कर्तुं च सर्वथा साक्षात्स्वतन्त्रत्वात्तस्या निपातने निपातननिमित्तं हनुमत्प्रावणनाशाय रामवत्सलत्वदपेक्षितज्ञानबलसामर्थ्यदानेनानुगृहीत इत्यर्थः । अयमेवार्थो 'दिष्ट्या धृत्येति' विशिष्टपदेन सूचितः । परस्तु —महाप्राणस्थानसहमात्रं असमर्थं त्यक्तवान् हताहृदित्यर्थमिति सत्याय । Ct हताहृद्धतहृदयलक्षणप्राणस्थाना । अत एव विधुरा प्राणशून्याम्भसि पपात । अथ कश्चित्प्रेक्षते—तस्याश्छायाग्रहणमात्रेण भक्षणादिशक्तिमत्त्या सिंहिकाया निपातने निपातननिमित्तं रावणनाशाय रामस्वरूपरामवत्सलत्वसाकारो हनुमान्सृष्ट . ‖

178 D1 3 om 178ab (cf v l 177) —ab) D2 वानरेणाथ, M1 °रेन्द्रेण (for °रेणाशु) Ś1 Ñ2 B1 3 4 D2 12 निहता वानरेन्द्रेण (for a) Ñ1 D8 11 निहता च महारौद्रा सागरे रक्षसां सिंहिका —c) D8 11 तत (for भूतानि) D1 वासीनि (for चारीणि) —d) G3 प्राहु (for ऊचु) D5 7 9 T2 G3 M3 प्लवगोत्तम (for °गर्षभम्)

179 a) Ś1 D10 महद् (for भीमम्) Ñ2 B D6 कर्म (for अद्य) D3 मत्यद्भुत, D11 अप्रकृत (for अद्य कृत) Ñ1 B D1 भाव (for कर्म) —b) Ñ2 om B1 D8 11 महा (for महत्) Ś1 यथा (for त्वया) —After 179ab, Ñ2 B D6 ins

87* अस्या भयात्सुरपतिर्दैवाश्च सह चारणैः ।
इमं देशं वर्जयन्ति सा त्वया निहता बलात् ।

यस्य त्वेतानि चत्वारि वानरेन्द्र यथा तव ।
धृतिर्दृष्टिर्मतिर्दाक्ष्यं स कर्मसु न सीदति ॥ १८०
स तैः संभावितः पूज्यः प्रतिपन्नप्रयोजनः ।
जगामाकाशमाविश्य पन्नगाशनवत्कपिः ॥ १८१
प्राप्तभूयिष्ठपारस्तु सर्वतः प्रतिलोकयन् ।
योजनानां शतस्यान्ते वनराजिं ददर्श सः ॥ १८२
ददर्श च पतन्नेव विविधद्रुमभूषितम् ।
द्वीपं शाखामृगश्रेष्ठो मलयोपवनानि च ॥ १८३
सागरं सागरानूपान्सागरानूपजान्द्रुमान् ।
सागरस्य च पत्नीनां मुखान्यपि विलोकयन् ॥ १८४ G 5 8 0 B 5 1 194 L 4 61 73

कृत्वा क्षेमाश्च पन्थान सुर गच्छन्ति खेचरा ।
अनेया निहना होषा राक्षसी कामरूपिणी ।
[(l 1) B1 यथा (for अन्या) —B4 om l 2 —(l 3) B2 D6 गच्छ (for गच्छन्ति)]

—d) Ñ2 D6 साधय स्वम् (for साधयार्थम्) —d) D1-3 11 अरिष्ट, T3 अदुष्ट (for अरिष्ट) Ñ2 B D6 व्रज (B3 आगम) वानर, D2 11 हुवनेश्वर, T1 3 गच्छ मारुते (for हुवना नर) ※ Cr अरिष्ट शुभम् । 'अरिष्टं तु शुभाशुभे' इत्यमर I, Cm g अरिष्ट शुभम् (Cg °म यथा भवति तथा) I, Ck अरिष्ट 'रिष्ट हिंसायाम्' । निराघ यथा तथा साधय I. so also Ct ※ —After 179 Ś1 D10 ins while D12 ins after 180

88* चतुर्थं कर्म तद्दृष्ट्वा दुष्कर कृतमोजसा ।
सेन्द्रा सुरगणाश्चैव दवनामभ्यनूनयन् ।
[(l 1) D1 कम चौजसा (for कृतो°) —(l 2) D1 3 सर्वे (for सुर) D10 समपूजयन् (for नन्द°)]

180 Ś1 D10 read 180 after 84* B1 reads 180ab in marg —a) Ś1 D10 यस्य ह्येतानि Ñ2 B D6 पतानि (B1 2 4 मरुतानि) यस्य D1 तथ चैतानि, D5 तमस्येतानि, D11 यस्य शेतत्र (sic), Ct as in text (for यस्य त्वेतानि) —cd) Ñ1 illeg from दृ up to क Ś1 D10 धृतिर्धार्ष्ट्यं, Ñ2 B1 3 4 D1-3 5 11 धृतिर्मतिर्बलं धार्ष्ट्यं (Ñ2 दाक्ष्य, Ñ2 B1 3 4 D1-3 5 11 दाक्ष्य) (for °) B1 सन्, D3 3 (before corr in marg) T2 3 G1 M2 3 स्व, M2 न (for स) D5 (before corr in marg) -कर्मस्थ (for कर्मसु) M2 न (for न) B3 धृतिर्मतिर्विवेकस्य सर्वं प्रसीदति —After 180 Ś1 D10 ins l 3-4 of 86*, while D12 ins 88*

181 a) Ś1 Ñ B1 2 4 D1 3 6.10 सम्मानित, B3 D2-5 G1 3 Ck t स(B3 सु)पूजित, Cg as in text (for सम्भा वित) Ś1 Ñ B D1 3 6 10 प्राज्ञ, T3 G1 3 पूज्यं (for पूज्य) D2.11 स तैः सत्कृत(D11 °याच)मानो वै —b) Ś1 D10 प्रपन्न शतयोजन, D2.11 हाविषण्ण प्रयोजने, D5 प्रति पन्न प्रयोजन, Cv m g k as in text, Ct प्रतिपन्नप्रयोजने —c) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 जगाम पुनराकाश (Ñ1 illeg from काश up to प्राप्तम् in 182a) —d) Ñ2 B D6 स्वरमाणो महाकपि —After 181, Ñ2 B D6 ins

89* स सागरमनाधृष्य अभिसृत्य वानरर्षभ ।

182 Ñ1 illeg for प्राप्तम् (cf v l 181) Ñ1 B D6 transp ab and cd —a) Ś1 D10 प्राप स, Ñ2 B1 2 D1 3 6 प्राप्य B3 प्राप्तो, M3 प्राप्तस्तु (for प्राप्तस्तु) —b) Ś1 Ñ1 D1 3 6.10 प्रति, Ñ2 B1 2 4 D6 स वि, D10 परि (for प्रति) B3 निरीक्षन् विलोकयन् —After 182ab, Ñ2 B D6 ins

90* ददर्श नगरीं लङ्का त्रिकूटशिखरे स्थिताम् ।
सपूर्णा सर्वयन्त्रैश्च रक्षोभिः इन्द्रस्यधामसन्नाम् ।
[(l 1) B1 लङ्को (for लङ्का)]

—d) Ś1 B2 D3 9 11 T1 3 वनराजीं D6 10 G2 M1 °राजीर् (for वनराजिं) Ñ B D6 4 G2 द (for स) —After 182 Ś1 D10 ins

91* सालान्प्रियङ्कतालांश्च पनसान्सदृशिद्रकान् ।
चूताशीराश्वमनुष्याणामन्वाग्रकर्णिकारान् ।
निर्गुण्डा बन्धुकान्जम्बूवनमालिन्यपाटलान् ।
कम्प्या महपणांश्च सन्तानकुटमाल्यवान् ।
बन्धूकासिन्दुराभ्यां धरास्त्र्योकान्नानावनि । [5]
[(l 3) Ś1 (sup lin also) D10 बन्धान् (for बन्धुकान्)]

183 Ñ1 B D6 om 183-184 —a) Ñ1 illeg for ददर्श T1 G3 स (for च) D1 3 कृतत् (for पतन्) Ś1 D10 स दृष्ट्वा परे T D3 11 स ... सरोन (sic) —b) Ñ1 D2-3 10 11 -शोभित (for भूषितम्) Ś1 विविधद्रुमशोभित —c) Ñ1 D2.11 द्वीपं शाखामृगैः —d) Ś1 D3 10 विपुल (for मलय) Ñ1 D2 11 नद(शैल)वन मद्दन् (for -(उ)प वनानि च) ※ Cv मलयोपवनानि । लङ्कामलय इति दक्षिण तीरेऽपि सागरोपवनानि । Cm मलयो लङ्काया मलयो नाम गिरि I, Cg मलयोपवनानि लङ्कामलय इति दक्षिणतीरे स्थितमलयपर्वतस्योपवनानि I, Ck t मलयोपवनानि । (Ct अनेन) उत्तरतीर इव दक्षिणतीरेऽपि मलयाख्य पर्वतोऽस्ति (Ct °स्तीति गम्यते) ※

184 Ñ1 B D6 om 184 (cf v l 183) —a) Ś1 D10 सागरान्ते T1 3 G M1 3 सागरानूप (for °नूपान्) —b) D1 2 सागरोपवनानि च —c) D1 om च (subm) —Ñ1 illeg for 184d —d) Ś1 D2.3.10 11 M1 [ब]हि, D1 om, D3 [ब]हि (for [अ]पि) Ś1 D1 2 G विलोकयन्, D2.11 [अ]विलोकयन् (for विलोकयन्) ※ Ct विलोकयन्नवलोकयन् ※ —After 184 Ś1 D10 ins

C 5 8 23 B 5 1 105 L 4 62 93 स महामेघसंकाशं समीक्ष्यात्मानमात्मवान् ।
निरुन्धन्तमिवाकाशं चकार मतिमान्मतिम् ॥ १८५

कायवृद्धिं प्रवेगं च मम दृष्ट्वैव राक्षसाः ।
मयि कौतूहलं कुर्युरिति मेने महाकपिः ॥ १८६

ततः शरीरं संक्षिप्य तन्महीधरसंनिभम् ।
पुनः प्रकृतिमापेदे वीतमोह इवात्मवान् ॥ १८७

स चारुनानाविधरूपधारी
परं समासाद्य समुद्रतीरम् ।
परैरशक्यप्रतिपन्नरूपः
समीक्षितात्मा समवेक्षितार्थः ॥ १८८

ततः स लम्बस्य गिरेः समृद्धे
विचित्रकूटे निपपात कूटे ।
सकेतकोद्दालकनालिकेरे
महाद्रिकूटप्रतिमो महात्मा ॥ १८९

92* समुद्रतीरेषु तथा सूक्ष्मशाद्वलवालुका ।
हरिरम्याणि पश्यन्स चिन्तयामास वानर ।

185 a) B4 सद्य D1 महात् (for महा) D6 तेज (for मेघ) B2 D1 3 सकाश —b) B2 निरीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 Ñ2 B D1 3 8 10 T2 3 G1 आत्मना, Ct as in text (for °वान्) —c) Ś1 B3 D6 10 M3 निरुध्यतम्, Ñ1 विरचयम्, B2 T2 निरन्धृतम्, D1–3 11 निरुध्यानम् (for निरुन्धन्तम्) G3 महा (for इव) —d) Ñ2 B D6 मदृष्ट्यायां (Ñ2 °ध्यौ वा) स्मरात्कपि

186 D4 om (hapl ?) 186 —a) D10 कार्यं, D11 लङ्का (for काय) B4 व्यग (for वृद्धिं) Ś1 Ñ B D1 3 5 8 10 11 प्र (B3 वि) वेशं (for प्रवेग) —b) D2 11 दृष्ट्वैव मम (by transp) —B1 om 186cd —c) Ś1 D10 क्वचित् B2 मग, B4 अपि (for मयि) —d) Ś1 D10 स वानर Ñ1 + निश्चय, D1 9 महामति (for महा कपि) Ñ2 B1 2 4 D1–3 11 इति मे निश्चिता मति

187 ab) Ś1 D10 स (for ततः) D1 8 संक्षिप्य तु शरीर हि (D5 स्वं) महीधरसमोपम —d) D1 3 [आ]त्मनि (for °वान्) —For 187 Ñ B D4 8 11 subst while Ś1 D1 3 10 ins after 187

93* तत शरीरमत्यर्थं संक्षिप्याथ सुसंवृत ।
कपि प्रकृतिमापेदे विष्णुरिव त्रिविक्रमः ।

[(l 1) Ñ3 अत्यर्थ (for अत्यर्थं) Ś1 D10 संक्षिप्य च सुसंवृत B3 स संक्षिप्याथ संवृत D1 3 11 संहृत्य च (D1 स) सुसंवृत (D1 °हृत) (for the post half) —(l 2) D10 हरि (for कपि) Ś1 D10 स्थित D6 निभूर् (for विष्णुर्) D2 11 विष्णुस्त्रीनिव (D11 °णि च) विक्रमान् (for the post half)]
—After 187 D4 7–9 S ins

94* तद्रूपमतिसंक्षिप्य हनूमान्प्रकृतौ स्थित ।
त्रीन्क्रमानिव विक्रम्य बलिवीर्यहरो हरि ।

[(l 1) D1 3 T2 G2 M1 2 अपि Ck t as above (for अति) M3 समीक्ष्य (for संक्षिप्य) —(l 2) T3 इति Ck t as above (for इव) M3 T3 Cl t बलेर् (for बलि)]

188 Ñ1 B D4 om 188 —a) G1 धापि, Cr g t as in text (for धारी) —b) Ś1 D10 पार (for पर) —After 188ab, D3 1 read erroneously l 2–4 of 96*. —c) Ñ2 D1 7 8 T1 3 G1 M1 Ck t मशक्य (for अशक्य) M3 -रूप (for रूप) —d) G1 समीक्ष्यवासौ (for समीक्षितात्मा) Ś1 समनीक्षितार्थं, Ñ2 समये कृतार्थ. ❀ Cv पूर्वोक्तोपसंहारश्लोक एष ।, Cr पूर्वोक्तार्थसंग्रहश्लोकोऽयम् ❀

189 Ñ1 B D1 transp 189 and 190 —a) D10 यत (for ततः) Ś1 Ñ1 B D1 3 8 10 सुवेलस्य, D2 प्रलम्बस्य, T2 (with hiatus) सुरो अस्य, M3 समालम्ब्य (for स लम्बस्य) Ś1 D10 प्रवीर, Ñ B D1–3 8 समृद्धे (B4 °द्धो) (for समृद्धे) D11 तत्र प्रलम्बगिरिसिरे समृद्ध (corrupt) ❀ Cr m k t लम्बस्य लम्बाख्यस्य (Cm °ख्यस्य गिरे ; Ck °ख्याख्यगिरे)।, Cg लम्बस्य लम्बमानस्येव स्थितस्य । अभिज्ञातामस्येत्यर्थः ❀ —b) B1 विचित्रकूटे (for विचित्र°). Ñ2 B D8 शृंगे (for कूटे) Ś1 D10 प्रवृद्धकूटस्य पपात कूटे —c) Ś1 D10 सकतकीचम्पक (Ś1 °चम्पक) (for सकेतको द्दालक) Ś1 Ñ B D5 7–10 T नारि (Ñ1 °रि) केले (Ś1 D10 °रे, B3 T3 °लैर्) D4 नालिकेरके (for नालिकेरे) ❀ Cv उद्दालकः वृक्षविशेषः ।, Cg उद्दालकाः श्लेष्मातकाः ।, so also Ck t ❀ —d) Ś1 Ñ B1 2 4 D1 3 5–10 T1 G3 M1 2 महाभ्रकूट, D3 11 महागकूट (sic) (for महाद्रिकूट) Ñ1 B1–3 D1 3 8 11 प्रतिमे (for प्रतिमो) Ñ1 D3 11 कपीश (for महात्मा) —After 189 Ś1 D10 ins

95* तत शरीरं पदशामुखाभं
संक्षिप्य वीरो गिरिसंनिकाशम् ।

—Ś1 D10 cont while Ñ1 (partly illeg) D2 3 7–9 11 S ins after 189

96* ततस्तु संप्राप्य समुद्रतीरं
समीक्ष्य लङ्कां गिरिवर्यमूर्ध्नि ।
कपिस्तु तस्मिन्निपपात पर्वते
विधूय रूपं व्यथयन्मृगद्विजान् ।

[Ś1 D10 transp l 1–2 and l 3–4 —(l 1) Ñ1 D2 11 ततस्तु पारं सरिता पतेर्गत —(l 2) Ś1 Ñ1 D10 गिरिम-

स सागरं दानवपन्नगायुतं
बलेन विक्रम्य महोर्मिमालिनम् ।
निपत्य तीरे च महोदधेस्तदा
ददर्श लङ्कामरावतीमिव ॥ १९० G 5 8 0 B 5 1 202 L 4 62 B3

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

युदाम D2 11 गिरिमिकुलोपमा Cl t as above (for गिरिवर्षमूर्ध्न) —After l 2 (transp) Ś1 ins D10 ins after l 4 (transp)

96(A)* कथिदु तस्मिन्विचचार शैले
राक्षस पार्श्वं मनसा प्रगम्य ।

—(l 3) D2 11 स (for तु) —(l 4) D11 विपयान्, M1 2 T1 विषमत् (for व्यथयन्) D5 मृगान् (for मृग) क्षिपान् (for द्विजान्) ॐ Cv ततस्तु समाप्ते वाक्यार्थोपन्यासम् । Cg वृत्तपुष्पजानि Ck उपसंहारेण वाद यथेरिचयादि ॐ]

190 Ñ2 B D6 transp 189 and 190 —a) D6 पन्नगदानव (by transp) Ñ2 B D1 3 6 [आ]लय (for -[आ]युत) —c) Ś1 D10 पारं स, Ñ1 पारे स Ñ2 B1 2 4 D1-3 6 11 पारे च, B3 वेगेन (for तीरे च) D5 तथा (for तदा) —d) Ś1 D10 यथा (for इव) B3 ददर्श लङ्कामलकां ॐ तारावत ॐ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धैकाधिकद्विशतश्लोका ॐ

Colophon Before colophon G3 records st no 2134 —Kanda name Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 किष्किन्धाकाण्डे —After Kanda name D1 ins उद्योगपर्वणि द्वितीये —Sarga name Ś1 B1 3 4 D6 10 सागरलङ्घन (B1 °प्लवन) Ñ B3 D2 11 समुद्रलङ्घन, D1 सागरप्लवन, D3 हनुमत्सागर प्लवन D4 हनुमत्पर्वतारोहण D5 हनूमत्समुद्रवितरण —Sarga no (figures words or both) Ś1 Ñ1 B1 3 D2 4 10 11 om, Ñ2 B3 4 D6 8 D1 42 D3 3 —After colophon Ś1 ins

समाप्तश्चायं किष्किन्धाकाण्ड । शुभमस्तु । अत पर सुन्दर काण्डो भविष्यति ।

—Ñ1 ins

संवत् १०७६ आषाढ वदि ४ महाराजाधिराजपुण्यावलोकसोम वंशोद्भवगरुडध्वजश्रीमद्गाङ्गेयदेवभुज्यमानतीरभुक्तौ कल्याण विजयराज्ये नेपालदेशीयभाण्डशालिकश्रीआनन्दस्य कृत पाटका वस्थितपण्डितकायस्थश्रीश्रीकुरस्यात्मजश्रीगोपातिनालेखीदम् ॥

—D1 ins

संवत १८२१ वर्षे कार्तिक वदि ५ दिने अद्य विरमग्राममध्ये ईडरनगरज्ञातीय त्रवाडी गंगाराम उपासिक भवानीदास श्री

—D5 ins (marg)

समाप्त किष्किंधाकाण्ड ।

—D10 ins

समाप्तोय किष्किन्धाकाण्ड ।
श्लोकाना द्वे सहस्रे च अष्टौ श्लोकशतानि च ।
श्लोकाना च शत चैव पञ्चविंशतिरेव च ।
श्रीरामाय नम ।

—D11 ins

समाप्तमिति । इति किष्किन्धाकाण्ड समाप्तिमगमत् ।

—After colophon G M3 conclude with श्रीरामाय नम

२

G 5.9.1 B 5.1.1 L 5.1.1 स सागरमनाधृष्यमतिक्रम्य महाबलः ।
त्रिकूटशिखरे लङ्कां स्थितां स्वस्थो ददर्श ह ॥ १
ततः पादपमुक्तेन पुष्पवर्षेण वीर्यवान् ।
अभिवृष्टः स्थितस्तत्र बभौ पुष्पमयो यथा ॥ २
योजनानां शतं श्रीमांस्तीर्त्वाप्युत्तमविक्रमः ।
अनिश्वसन्कपिस्तत्र न ग्लानिमधिगच्छति ॥ ३
शतान्यहं योजनानां क्रमेयं सुबहून्यपि ।
किं पुनः सागरस्यान्तं संख्यातं शतयोजनम् ॥ ४
स तु वीर्यवतां श्रेष्ठः प्लवतामपि चोत्तमः ।
जगाम वेगवाँल्लङ्कां लङ्घयित्वा महोदधिम् ॥ ५

2

Ś1 begins with ॐ अथ सुन्दरकाण्ड लिख्यते Ñ1 ॐ नमो श्रीरामचन्द्राय V2 D1 ॐ नमो रामचन्द्राय, D2 राम D4 11 श्रीगणेशाय नम , D10 ॐ श्रीरामचन्द्राय नम ॐ, M1 2 श्रीरामाय नम

—Thereafter Ś1 D18 read the introductory st नित भगवता सेव etc Ñ1 D1 4 read कूजन्त राम रामेति etc and V2 reads जयति रघुवंशतिलक etc
—Before 1 B D6 ins, while Ñ2 ins after 2

97* तत स हनुमान्वीक्ष्य सागर मकरालयम् ।

1 V1 illeg up to पवना in 11[cd] (cf v l 6*) Ñ2 repeats 1[ab] after 97* —[a]) N2(second time) V2 B D6 निपत्य च परे पारे —[b]) Ñ2 (second time) V2 B विश्रम्य च D6 निश्वस्य च M2 अभिगम्य (for अतिक्रम्य) B3 महाकपि (for °बल) Ś1 N (Ñ2 first time) D1 4 10 11 विक्रम्य हरिपुंगव , D5 विलङ्घ्य कपिकुंजर —[cd]) Ś1 Ñ1 D1 3 7 9–11 T2 G1 M1 2 Ck t त्रिकूटस्य तटे (D1 G1 M1 °ले) लङ्का(Ś1 गमा [sic]) V2 चित्रकूटतटे लङ्का (for °) Ś1 N D1 3–5 7 9 11 T2 M1 2 Ck t स्थित (for स्थिता) Ś1 Ñ1 D2 4 10 निरैक्षत N2 D1 11 निरीक्ष त, D3 न्यपश्यत (for ददर्श ह) V2 B D6 ददर्श ता(B2 समस्ता तु) पुरीं लंका त्रिकूटशिखरे(V2 D6 °र) स्थिता ॐ Cr त्रिकूटशिखरे लङ्का स्थितामिति पाठ ॐ

2 V1 illeg for 2(cf v l 1) V2 B D6 om 2 —[a]) D2 मुक्तस्य (for -मुक्तेन) G3 पादपै सम्प्रमुक्तन —[b]) D2 -वर्षस्य (for वर्षेण) —[c]) D1 11 दृष्ट (for -वृष्ट) D3 7 1 G3 M1 ततस्तु (for स्थितस्त) —[d]) D7 9 हरि (for यथा) —After 2 Ñ2 ins 97*, while D2 ins

98* स वीर्यमाण शुशुभे नमस्तारागणैरिव ।

3 V1 illeg for 3 (cf v l 1) B1 transp [ab] and [cd] Ñ1 illeg from [a] up to [अ]प्यु in [b] —[a]) D2 तारया (for श्रीमान) —[b]) D6 यथा (for तीर्त्वा) —For 3[cd], Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 10 11 subst

99* सागरान्सागरस्यान्ते निपत्योत्तमविक्रम ।

(V2 B2 सत्त्वा (for मान्वान्) Ś1 D10 निपत्य (for निपत्य) D2 [अ]नुग (for [उ]त्तम)]

—[c]) Ś1 N B2 D6 समाश्वास्य, V2 B1 3 D1–4 10 11 समा (D2 स चा)श्वस्य Cr m k t as in text (for अनिश्वसन्) —[d]) M1 ग्लानम् (for ग्लानिम्) Ś1 D10 चाध्यगच्छत, Ñ1 illeg D1 3 4 सोऽध्यगच्छत, D11 अधिगच्छत, T2 अपि गच्छति (for अधि°) Ñ2 V2 B2–4 D6 स ग्लानिं नाध्यगच्छत (B2 3 °ति) B1 सोऽद्विनाशा(marg also स श्रम ना and स ग्लानिं ना)धिगच्छति ॐ Cv तत्र न ग्लानिमधिगच्छति । तत्र समुद्रलङ्घने ग्लानिं नाध्यगच्छत् । भूतार्थ लट् ।, Cr अनिश्वसन्श्रमनिबन्धनादीर्घनिश्वासममुञ्चन् । आलम्बने निमित्त सप्तमीयम् । अधिगच्छति । अध्यगच्छत् ।, Cm अधिगच्छति । अध्यगच्छत् । Ck न ग्लानिं गच्छति स्मेति कविवाक्यमिदम् । एव मवेशक्तिमूलो हनुमदाचार कविना प्रदर्शित ।, Ct न ग्लानि मिति । कविवाक्यमेतत् ॐ —After 3 Ś1 Ñ1(mostly illeg) D1 3 4 10 11 ins

100* आमसस्य मन कृत्वा चिन्तयामास वानर ।

[D11 आसमस्य स चि°न (for the prior half) D2 वीयवान् (for वानर) N1 (illeg except चिन्तय) D1 4 11 रमसानो ह्य(D11 °भ्य)चिन्तयत् (for the post half)]

4 V1 illeg for 4 (cf v l 1) —[a]) D2 इत्येव (for शतानि) Ñ2 V2 B D6 11 योजनानां सहस्राणि —[b]) Ñ1 विक्रमेय बहून्यपि —[c]) B2 [अ]त , D1 11 [अ]न्त (for [अ]न्तं) —[d]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 परि(D11 अत्र [with hiatus])संख्यात(D1 4 °त)गोचर, Ñ2 V2 B D2 3 4 परिसंख्यातयोजन ॐ Cv शतान्यहमि त्यादि । अस्यार्थ इत्यर्थ इतिशब्दो द्रष्टव्य ।, Cr m अह सुबहून्यपि योजनानां शतानि क्रमेयम् । शतयोजन(Cm °नन यथा तथा)संख्यात सागरस्यान्त किं पुनरित्यन्वयस्तु शेष ।, Ck t योजनानां(Ck °नानां सु) बहूनि शतान्यपि क्रमेय क्रमेय क्रमितु शक्त (Ck °क्तोऽस्मि) । शतयोजनमिति संख्यात सागरस्यान्त पर पार क्रमेयमिति का गणना ममेति । मन्यते स्मेति शेष ॐ

5 V1 illeg for 5 (cf v l 1) —[ab]) Ñ1 V2 B1 2 4 D6 इति (for स तु) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 मतिं कृत्वानिला त्मज । D2 ददर्श सुमहावेग (for [b]) B2 इति सम्यङ्मतिं कृत्वा तदा स पवनात्मज —D2 om 5[cd] —[c]) Ñ1 illeg up to यगवाँ Ś1 D1 4 10 11 मतिमाँल्, Ck as in text

शाद्वलानि च नीलानि गन्धवन्ति वनानि च ।
गण्डवन्ति च मध्येन जगाम नगवन्ति च ॥ ६
शैलांश्च तरुसंछन्नान्वनराजीश्च पुष्पिताः ।
अभिचक्राम तेजस्वी हनुमान्प्लवगर्षभः ॥ ७
स तस्मिन्नचले तिष्ठन्वनान्युपवनानि च ।
स नगाग्रे च तां लङ्कां ददर्श पवनात्मजः ॥ ८
सरलान्कर्णिकारांश्च खर्जूरांश्च सुपुष्पितान् ।
प्रियालान्मुचुलिन्दांश्च कुटजान्केतकानपि ॥ ९
प्रियङ्गून्गन्धपूर्णांश्च नीपान्सप्तच्छदांस्तथा ।
असनान्कोविदारांश्च करवीरांश्च पुष्पितान् ॥ १०
पुष्पभारनिबद्धांश्च तथा मुकुलितानपि ।
पादपान्विहगाकीर्णान्पवनाधूतमस्तकान् ॥ ११ G 5 5 9 / B. 5 2 11 / L. 5 1 11

(for वेगवाँश्च) D3 ददर्शाप्रतिमा वेला —For 5^{cd}, Ñ2 V3 B D8 subst

101* प्रतिष्ठत समाश्वस्तो लङ्कां प्रति महाकपि ।

[Ñ2 D8 महाबाहुः (for समाश्वस्तो) Ñ2 D8 नारुयत (for लङ्कां प्रति) V3 B1 महाबल]

6 V1 illeg for 6 (cf v l 1) —^{a}) D5–8 7–9 11 G M1 2 शाद्वलानि, Cr m g शाड्वलानि (as in text) Ñ1 illeg after च up to गन्धवन्ति in ^{b} D3 रम्याणि (for नीलानि) —^{b}) Ś1 D1 3 4 10 11 माल्यवन्ति, Ñ2 V3 B1 3 4 D3 विविधानि (for गन्धवन्ति) Ñ1 V3 फलानि (for वनानि) B3 फलानि विविधानि च, D2 पुष्पवन्ति वृक्षवन्ति च —^{c}) D7 9 G1 मधुमन्ति, D8 G2 M1 2 गजवन्ति, Cr गद्यवन्ति, Cm g as in text (for गण्ड°) Ś1 Ñ V3 B D1–4 6 10 11 T M3 गत्वेति च सपश्यत् (Ś1 D10 गधन, Ñ1 D3 9 11 T M3 मध्येन, B3 सोपश्यत्, D1 4 हृद्यानि) —^{d}) Ñ2 V3 B D4 प्रभुरु, D1 4 तथैव (for जगाम) V3 B1 (marg also) 2 (after corr marg also as in text) D1 4 रमन्ति (for नग°) ※ Cr नगवन्ति प्रशस्तवृक्षयुक्तानि।, Cm गण्डवन्ति स्थूलपाषाणवन्ति। नगवन्ति क्षुद्रगिरिवन्ति।, Cg गण्डवन्ति स्थूलोपलवन्ति। नामैकदेशे नामग्रहणेन गण्डशब्देन गण्डशैल उच्यते।, Ck t नगवन्ति वृक्षवन्ति। प्राशस्त्ये मतुप् ※

7 V1 illeg for 7 (cf v l 1) —^{a}) Ś1 D10 गिला (for शैलां°) Cr शैलानिति। अत्र शैलशब्दः क्षुद्रपर। शिलासमिच्छद्‌शा ※ Cr शैलानिति। अत्र शैलशब्दः क्षुद्रपर। , Ck शैलानिति। एतच्च पूर्वगिरिस्थगिरिमनस्योच्यमानानाम्।, so also Ct ※ —Ñ2 V3 B D3 4 गिरिपादरूपानित्यर्थः। —^{c}) Ś1 D1 4 10 11 आदि, D3 परि (for अभि) —^{d}) Ñ1 D1 4 11 मारुतात्मज, T3 वानरर्षभ (for प्लवगर्षभ) om 7^{c}–8 —^{c})

8 V1 illeg for 8 (cf v l 1) Ñ2 V3 B D3 4 om 8 (cf v l 7) —^{a}) Ś1 D10 स च तस्मिन्वने तिष्ठन् —^{c}) D7 9 Ñ1 D10 11 पर्वताग्रे, Ct as in text (for स नगाग्रे) D7 9 G2 M1 Ct स्थिता, D8 स्थितो (for च ता) Ś1 तपर्वता घल रुरो (sic) D1 4 यथाग्रे च लङ्कां स D3 पर्वताग्रे च तान्यपाम् —^{d}) Ñ1 D1 4 11 ददर्श हनुमानपि ※ Cv g स तस्मिन्नचले स्थायम् च ददर्शत्ययुज्यते।, Cr स इति। तस्मिन्नचले एकशिरो तिष्ठन्वानर उपवनानि च ददर्शेत्यपरं च सवन्यनीयम्। अन्यथा तच्छब्दोऽसिद्धिरत्येत।, Ck स तस्मिँल्लम्बाचलपर्यन्ते पर्यन्ते तिष्ठँल्लङ्काया वनान्युपवनानि च ददर्श। अपि च स पवनात्मजश्च लङ्कां नगाग्रे पर्वताग्रे ददर्शेति तच्छब्दद्वयस्य योजना। स तस्मिन्निति श्लोकपूर्वोत्तरार्धोक्तार्थप्रपञ्च सरलानित्यादि।, So also Ct ※

9 V1 illeg for 9 (cf v l 1) —^{a}) Ś1 कालिकान्, B4 मन्दारान्, D8 सबलान्, D10 मानिलान् (for सरलान्) Ñ1 शालास्तालास्तथा सालान्, D3 4 11 शालांस्तालान्कर्णिकारान् —^{b}) Ś1 B1 3 D1 2 4 10 11 खर्जूरांश्च पुष्पितान्, B2 खर्जूराम्राश्च पुष्पितान्, B3 प्रियालान्शुकानपि, D3 कदम्बांश्च पुष्पितान् —After 9^{ab}, D3 ins

102* चन्दनान्मधुलक्ष्मीभ्रान् * तराश्चैव पुष्पितान् ।

—Before 9^{cd} D3 reads 11^{ab} D6 8 om (hapl) 9^{c}–10 —^{c}) V3 B1 2 प्रियालान्, B3 अश्वत्थान्, M1 बकुलान्, Cv r g as in text (for प्रियालान्) Ñ2 च मुकुलान्, Ñ2 B D1 2 4 8 11 मुचु(D8 °च)कुन्दान्, V3 मध मुकुन्दान्, D3 सुपक्षरान्, D8 पिचुमर्दांश्च, T2 पिचुमन्दांश्च, G2 M1 Cv मुचिलिन्दान्, Cr g k t as in text (for मुचुलिन्दान्) Ś1 D10 प्रियाल(Ś1 प्रिया)लाश्च पुलिन्दाश्च ※ Cv मुचिलिन्दो निम्ब।, Cr g मुचुलिन्दाम्रवीरान्।, so also Ck t ※ —Ñ2 V3 B om (hapl ?) 9^{d}–10^{a} —^{d}) D3 कटुकान्, D8 तिन्दुकान्, G2 M3 कुटचान् (sic) (for °जान्) M3 कैतकान् (for कत°) D3 करवीरांश्च पुष्पितान् (=10^{d})

10 V1 illeg for 10 (cf v l 1) D6 8 om 10 Ñ2 V3 B om 10^{a} (for all cf v l 9) —^{a}) Ñ1 illeg from कुन् up to पा in ^{b} Ś1 D10 नागवृक्षान्, D1 4 च कपित्थान्, T2 हस्तपूर्णान्, Ck t as in text (for गन्धपूर्णान्) D3 स प्रियकर्कपुष्पांश्च, D11 प्रियाणान्मतो गन्धपूर्णान् —^{b}) Ś1 D1 10 T1 2 G2 अपि, T3 तदा, M3 बहून् पुष्पांश्च (for तथा) —D8 om 10^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 पनसान्, V3 B1–3 अशोकान्, D8 आसनान् (for असं°) B3 कोविदारादीन —^{d}) D7 कणवीरान् (for कर°) V3 (also) सु, D11 स (for च) D1 4 पुष्पितान्कलितान् तथा —After 10 D3 ins

103* पुष्पभारावनम्राश्च पल्लवैरुपशोभितान् ।

11 V1 illeg for 11 up to पवना in ^{d} (cf v l 1) D3 reads 11^{ab} before 9^{cd} —^{a}) Ś1 D3 10 विबुद्धांश्च, Ñ1 विनद्धांश्च Ñ2 V3 B1–3 D1 4 11 [अ वनद्धांश B4

G 5 9 9 B 5 2 12 L 5 1 12 हंसकारण्डवाकीर्णा वापीः पद्मोत्पलायुताः ।
आक्रीडान्विविधान्रम्यान्विविधांश्च जलाशयान् ॥ १२
सततान्विविधैर्वृक्षैः सर्वर्तुफलपुष्पितैः ।
उद्यानानि च रम्याणि ददर्श कपिकुञ्जरः ॥ १३
समासाद्य च लक्ष्मीवाँल्लङ्कां रावणपालिताम् ।
परिखाभिः सपद्माभिः सोत्पलाभिरलंकृताम् ॥ १४
सीतापहरणार्थेन रावणेन सुरक्षिताम् ।
समन्ताद्विचरद्भिश्च राक्षसैरुग्रधन्विभिः ॥ १५

D6 [अ]वनद्धान्, D3 निबद्धान्, D5 T1.3 G1 [अ]तिबै (D8 °न)द्धान्, M1 [अ]तिमात्रान् (for निबद्धान्) —[b]) T3 तदा (for तथा) B3 स्वर्गनिभान् D2 कुसुमितान् (meta) (for मुकुलितान्) D10 तथा मुकुलितानि च —[c]) Ś1 D10 विहगास्तत्र Ñ1 विचयाकीर्णान् (for विहगाकीर्णान्) —[d]) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 मारुतोद्धूत, V B D2.3.6.8 T2 पवनोद्धूत, D5 पवनाहत (for पवनाधूत)

12 T1 damaged from 12–13[c] —[a]) B3 [आ]कीर्णान् (for °कीर्णा) —[b]) D3 वाप्य (for वापी) Ś1 Ñ2 D2.3.6.7.9–11 [आ]वृता, Ñ1 [आ]स्थिता, D1.4 [अ] न्विता (for [आ]युता) B2 नानाविधलतायुतान् —After 12[ab] Ś1 Ñ V B D1.2.4.6.10.11 ins

104* नद्या शुभजलाश्चैव पादपैरुपशोभिता ।

[Ś1 शुभ D8 शीत (for शुभ) D1.4.11 चक्रवाकोप शोभिता (for the post half)]

while D9 ins

105* समन्तात्पुष्पसंवीतैः पादपैः पुष्पगन्धिभिः ।

—[c]) D2 सक्रीडान् (for आक्री) Ś1 D10 विविधारण्यान् Ñ2 V1 B4 D6 सुमहद्रम्यान्, B2.3 सुमहद्गल्यान्, M1 विविधा नद्यो (for °धान्रम्यान्) —[d]) V3 सुरहृद्या (for विविधान्) D1.2.4 जलाश्रयान् (for °शयान्)

13 T1 damaged for 13[abc] (cf v l 12) —[a]) Ś1 Ñ1 B1 (marg also) D1–3.10.11 सवृतान्, Ñ2 V B1.2.4 D6 सधितान्, B3 सगतान्, G1 समतान् (for सततान्) D3 T3 M1 विविधान् (for °धैर्) D2 वृक्षान् (for वृक्षैः) —[b]) Ñ1 D1.4.11 -कुसुमोज्ज्वल(D3 °ल्ह)रि (D11 °लान्) Ñ2 V B2.4 D6 -फलपुष्पैः (for °पुष्पितैः) D3 सर्वत्र फलसंयुतैः —[d]) Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 निरीक्ष्य (for ददर्श) Ś1 Ñ2 V1 B1.2.4 D2.6.10.11 कपिसत्तमः ❀ C1 आक्रीडान्क्रीडास्थलान्। सर्वर्तुफलपुष्पितैः सर्वर्तुषु फलपुष्पैः येषां सजातमिति सर्वर्तुफलपुष्पिताः। तैः सर्वर्तुफलपुष्पितैः ।, Cr आक्रीडशब्दस्य सत्यप्ययत्वेऽपि सर्वसाधारणोद्यानविशेषान्। पुमानाक्रीड उद्यानं राज्ञः साधारणं वनमित्यमरः। सर्वर्तुफलपुष्पितैः सर्वर्तुष्वपि सजातफलपुष्पैः। उद्यानानि राज्ञः साधारणान्युपवनानि ।, Cm आक्रीडाञ्जनसर्वाधारणेऽपि साधारणोद्यानानि। उद्यानानि राज्ञामसाधारणानि ।, Cg आक्रीडान्सर्वसाधारण क्रीडास्थानानि। उद्यानानि राजयोग्यानि। सर्वर्तुफलपुष्पितैः सर्वर्तुषु फलपुष्पाण्येषां सजातानीति तैः ।, Ch आक्रीडा क्रीडापर्वता ।, Ct रावणस्योद्यानस्य सर्वे वृक्षाः सर्वदा पुष्पिता इति न कश्चिद्विरोध । आक्रीडाः क्रीडापर्वता इति कतक । साधारणोद्यानान्याक्रीडा इत्यन्ये ❀ —After 13 Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 ins

106* ददर्श लङ्कां हनुमान्निविष्टां गिरिमूर्धनि ।

[Ś1 Ñ1 D10 निविष्टे (for °ष्टां)]

14 [a]) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1–4.6.10.11 आससाद (for समासाद्य) Ñ2 V B1.2.4 D6 T1.2 G1 स, D1.4.11 [अ]थ (for च) D3 आससाद ततो लङ्कां —[b]) B3 लङ्का (for लङ्कां) —[c]) T G3 M परिघाभि (for °खाभि°) ❀ Cr m (Cr समासाद्येति ।) लङ्कां लङ्कासमीपम् ।, Cg समासाद्येति । समासाद्य ददर्शेति क्रियाभेदाल्लङ्कापदावृत्ति । Ck t समासाद्येति लङ्कासमीपं प्राप्योच्यमानलक्षणां लङ्कां ददर्शेत्यन्वय, so also in Ct ❀ —After 14[cd], Ñ2 V B D6 ins

107* शङ्खशुक्तिक्रमद्यातैरवकीर्णेन पर्वसु ।
अधिकोद्वृत्ततोयेन वेलालोलमहोर्मिणा ।
नानारत्नाकरवता क्रिमरावासदायिना ।
नागासुरनिवासेन पवनोद्धूतवीचिना ।
ग्रसतेव नभ कृत्स्नं सागरेणाभिसंवृताम् । [5]

[(l 1) B1(m also)2.4 अवनीषु (for °कीर्णेन) —(l 2) V2 [उ]द्धृत B2.4 [उ]द्धृत D6 [उ]द्भ्रन (for [उ]द्वृत्त) V2 B1 (m also as above) -तोय (for -लोल) B3 वेलानीरे महोर्मिमि (for the post half) —(l 3) D6 दायिना (for °यिना) —(l 4) B3 नानासुर V2 -[उ]द्धत (for [उ]द्धृत) —B3 om l 5 —(l 5) V1 D6 पालितां (for -संवृताम्)]

—For 14[c]–16[b], Ñ2 V B D6 subst 109* —After 14 D3 ins

108* अनेकयोजनायामामुद्यानवनशोभिताम् ।

15 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 14 and 16 D3 transp 15[ab] and [cd] —[a]) Ś1 D3.10 सीतापह(Ś1 °हृत)-रणोर्थेन, Ñ1 °हरणा ** (illeg) D1.2.4 °हरणार्थय (sic) D7.8 °हरणाजन, D11 °हरणाञ्जन ❀ Cv r सीतापहरणार्थेन सीतापहरणेनाथन हेतुना (Cr °रणरूपहेतुना । "अथ स्यादुपधे मोक्षे शब्दवाच्ये प्रयोजने। व्यवहारे धने शास्त्रे वस्तुहेतुनिवृत्तिषु" इत्य नै(मेदिनी)।, Cm सीतापहरणार्थेन सीतापहरणहेतुना अपहृतद्रव्यार्थेन हेतुना सुरक्षितामित्यर्थः।, Cg सीतापहरणमर्थं प्रयोजनं यस्य तेन। सुरक्षितत्वे हेतुरयम्।, Ch t सीतापहरणात्सीतां लङ्कायामपहृत्य स्थापनाद्धेतोरित्यर्थ ❀ —[b]) Ś1 D1–4.10.11 रामणेन त्वाक्षिता, Ñ1 रामणेन *** (illeg)

काञ्चनेनावृतां रम्यां प्राकारेण महापुरीम् ।
अट्टालकशताकीर्णां पताकाध्वजमालिनीम् ॥ १६
तोरणैः काञ्चनैर्दिव्यैर्लतापङ्क्तिविचित्रितैः ।
ददर्श हनुमाँल्लङ्कां दिवि देवपुरीमिव ॥ १७
गिरिमूर्ध्नि स्थितां लङ्कां पाण्डुरैर्भवनैः शुभैः ।
ददर्श स कपिः श्रीमान्पुरमाकाशगं यथा ॥ १८
पालितां राक्षसेन्द्रेण निर्मितां विश्वकर्मणा ।
प्लवमानामिवाकाशे ददर्श हनुमान्पुरीम् ॥ १९

G 5 9 24
B 5 2 20
L 5 2 21

—D3 reads 15^{cd} twice —^{d}) D1 4 अभिरक्षिता D6 8 (first time) अभिरक्षिता, D3 (second time) भीमरूपैन, D7 T G1.2 उग्रधन्वभि, D11 उपशोभिता (for उग्रधन्विभि) Ś1 D10 रामसैरुपलक्षिता ✤ Cr उग्रधन्विभि । उग्राश्च ते धन्विन । Cg चिरादिक्षैलत्र चकारो भिन्नक्रम । राक्षसैश्च धन्विन । Ck उग्राश्च धन्विनश्च तथा ✤ सुरक्षिताम् ।

16 Ñ1 illeg from 16 up to बलर in 32^{b} D6 reads 16^{ab} after 17^{ab} —^{a}) D2 10 सौवर्णेन (for काञ्चनेन) —^{b}) T2 [रम्या]त्वा D1 4 11 दिव्या, M1 रम्य (for रम्यां) —^{b}) T2 [का]कुवा (sic) (for महा) —For 14^{c}–16^{b}, Ñ2 V B D6 subst

109* यत्रै श्वेतचयाकारैः परिखाभिश्च सर्वतः ।
अगाधाम्बुपतोयाभिरुप परिहितामिव ।
शातकुम्भेन महता प्राकारेण सुसंवृताम् ।

[(l 1) B2 प्रासादैर्बहुशाकारै (for the prior half) B1 सर्वत्र (for सर्वत) V2 परिघाभि संयुक्त (for the posterior half) —(l 2) B3 (before corr) अधिकोदकतोयाभिर् (for the prior half) B3 यत्र (meta) (for अथ) Ñ2 B2 परिवृताम् (for °हिताम्)]

—After 16^{ab}, D1–5 7–11 S ins

110* शृङ्गैश्च गिरिसङ्काशैः शारदाम्बुदसंनिभैः ।
पाण्डुराभि प्रतोलीभिरुच्चाभिरभिसंवृताम् ।

[(l 1) M3 शृङ्ग (for गिरि) —(l 2) D1 4 मानाभि D10 प्रभुराभि, T1 G M Cv g पाण्डुराभि Cm t as above (for पाण्डु°) D1 4 रथ्याभिर् D3 क्वचित् T2 द्विष्टाभिर् (for उच्चाभिर्) D1 4 10 11 उपशोभिता (for अभिसंवृताम्)]
—Before 16^{cd}, Ñ2 V B D6 read 20^{cd} —^{cd}) D1 समाकीर्णां (for शता°) T3 G1 पताक Cr m g t as in text (for पताका) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 7 9 G2 -तोरणा V2 -सचिवा, Cr m g t as in text (for मालिनीम्) B3 रत्नकाञ्चनचित्राद्विपताकाभिरलङ्कृता

17 Ñ1 illeg for 17 (cf v l 16) —^{a}) G1 दीप्ता (for दिव्यैर्) —^{b}) D1 लताभिश्च, D2 3 T2 °भक्ति, G1 Ck °भक्ति, Cv r m g t as in text (for °पङ्क्ति) D2 3 विराजितै, M3 विचीर्णतै, Cr as in text (for विचित्रितै) Ś1 D10 स्तम्भै(D10 °र्वै)रविचित्रिता D6 लताश्चैव विचित्रिता —After 17^{ab}, D6 reads 16^{cd} (including 110*) —^{c}) Ś1 D1 2 4 10 11 transp हनुमाँल्ल and लङ्का —^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 transp हनुमाँल्लङ्का D1 द्यौ, D6 om (for दिवि) ✤ Cm ददर्श हनुमाँल्लङ्का मिव पुन पुन (Cm °मान्पुरीमिव पुन) दर्शनाभिधान विशेषा स्वर्गस्त्रियमयोपमाना नारायशया च ✤ —For 17–19 Ñ2 V B D6 subst 111*

18 Ñ1 illeg for 18 (cf v l 16) For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 17 and 19 —^{a}) M1 गिरि, Ck t as in text (for गिरि) Ś1 D1 2 4 10 11 उच्चै, D3 तां तु, D1 T2 G1 M1 रम्यां Ct as in text (for लङ्कां) —^{b}) T1 G M1 3 पाण्डरै (for पाण्डु°) Ś1 D1 2 4 10 11 भवनोत्तमै (for °नै शुभै) —^{c}) G2 transp ददर्श and स T2 ममर्श, G2 स हरि (for स कपि) M3 कपिश्रेष्ठ (for कपि श्रीमान्) —^{d}) Ś1 D10 पुरमार्गं (Ś1 °र्गं) गतकथा, D5 7 9 T2 पुर्याका काशगामिव (D5 T2 °गा यथा) ✤ Ck आकाशग पुरमिवाति, Ct गिरिमूर्धस्थ नाम्ना काशगपुरोपमया लङ्काया ✤

19 Ñ1 illeg for 19 (cf v l 16) —^{b}) D1 विहिता (for निर्मिता) —After 19^{ab} Ś1 D1 2 4 10 11 read 23 and om 19^{cd} —^{c}) D3 4 प्लवमानमिवाकाश (D3 °शे) —^{d}) D1 5 7–9 T2 G2 3 M1 4 Cv g कपि, Cm as in text (for पुरीम्) ✤ Ck आकाशे प्लवमानामिति च गिरिमूर्ध्नि स्थितत्वात् I, Ct गिरिमूर्धस्थ आकाशे प्लवमानामिव । लङ्का ददर्श हनुमत इव तद्गगनप्रमातस्य कौतुकार्थमसनया ददर्श प्रत्यक्षीकृतं गोवाय । विस्मयेन पुन पुनर्दर्शनं वा तात्पर्यम् ✤ —For 17–19 Ñ2 V B D6 subst

111* स्फाटिकैः काञ्चनैश्चैव शोभितामिन्द्रगोपकै ।
प्राकारवत्तरस्यैश्चन्द्रसूर्यैश्च तारकै ।
समाहताल्पकैश्चैव स्वर्भैरचितितोरणाम् ।
स्फाटिकैर्हेमसंलग्नैः कपाटैर्भूषितामिव ।
राक्षसैरभियुक्तैश्च शूरैः सायुधसंचयैः ।
अलङ्कृतपुरद्वारां सर्पैर्द्वारमिव स्वपिणीम् ।
विमानैर्हर्म्यनिर्यूहैर्वितर्दीगोपुरवेदिकै ।
घण्टाध्वजपताकाभिरलङ्कृतामिव श्रियम् ।
नानातूर्यनिनादैश्च हयानां हेषितेन च ।
बृंहितेन च नागानां रथनेमिस्वनेन च ।
सिंहनादैश्च रक्षसां गायमानां समाकुलैः ।
सागरस्य च घोषेण क्षुधा प्रहसितामिव ।
गिरिमूर्ध्नि स्थितां दिव्यां निर्मितां विश्वकर्मणा ।
प्लवमानामिवाकाशे पुरीं स्वर्गोपमाम् ।

[(l 2) B3 D6 अपि (for इव) —B3 reads l 3 4 in marg —(l 3) Ñ2 D6 समारब्ध रत्नैर् V2 समाहताल्पकैर्नैव, B3 महाधाराकल्पकैर् (for the prior half) V1 illeg from रत्नैर् up to अमव in l 4 V1 नेत्रैर् (for स्फाटिकैर्) —(l 4) Ñ2 B3 भवने, V1 -अदैव, B1 (m also as

G 5 9 0
B 5 2 24
L 5 1 23

संपूर्णां राक्षसैर्घोरैर्नागैर्भोगवतीमिव ।
अचिन्त्यां सुकृतां स्पष्टां कुबेराध्युषितां पुरा ॥ २०

दंष्ट्रिभिर्बहुभिः शूरैः शूलपट्टिशपाणिभिः ।
रक्षितां राक्षसैर्घोरैर्गुहामाशीविषैरिव ॥ २१

वप्रप्राकारजघनां विपुलाम्बुनवाम्बराम् ।
शतघ्नीशूलकेशान्तामट्टालकवतंसकाम् ॥ २२

द्वारमुत्तरमासाद्य चिन्तयामास वानरः ।
कैलासशिखरप्रख्यमालिखन्तमिवाम्बरम् ।
ध्रियमाणमिवाकाशमुच्छ्रितैर्भवनोत्तमैः ॥ २३

above) -वातैश्च B3 -नक्षत्रै (for भवत्यन्ते) N2 D6 तथा (for इव) —(l 5) B3 -सुवर्णैश् D6 गुणैश् (for -धुवैतैश्) B3 नानायुद्धविशारदै (for the post half) —(l 6) B1 समुद्रा बहु (for °द्विभिष) —(l 7) V1 illeg from नै up to विटङ्कैः B2 D6 हेम (for द्रव्य) V3 B3 D6 निर्यूहैर् B1 -रायुभैर् (for निर्यूहैर्) B3 -वास्तिङ्कैर् (for विटङ्कैर्) B3 मुनि (for मणि) —(l 8) B1 उन्मीलितीम् (for वह्निरन्तीम्) —(l 9) V2 हसितेन (for हेषि°) —(l 10) V1 स्वरेण (for -स्वनेन) B4 रथानां निस्वनेन च (for the post half) —(l 11) V2 हृष्टानां (for हृष्टानां) —(l 12) B1 (m also as above) आगमस्य (for नगरस्य) B2 *नाग्नि B1 च घोषे च (for च घोषेण) B1 हर्षिता (hypm) (for दर्पात्) —(l 14) V2 B1 पुरानिमा (B1 °व) (for पुरोपमाम्)]

20 N1 illeg for 20 (cf v l 16) Ñ2 V B D6 om 20[ab] D3 (after 113*) 5 7-8 S (G1 transp 20[b] and 21[d]) read 20–21 after 23 D5 7 4 G2 om (hapl) 20[b]–21[c] After 20[ab], S1 D1 2 4 10 11 read 22 —Ñ2 V B D6 read 20[cd] before 16[cd] —[cd]) Ś1 D2 10 सुकृतस्पर्शां N2 V1 B2–4 D1 5 11 °तप्रख्या (B3 °स्येता, D11 °प्रख्या) V2 °तिस्पष्टा B1 M1 °ता (B1 °ति) स्पष्टा D6 °ताकृष्टा (for सुकृता स्पष्टा) Ś1 V2 B3 D1 2 4 6 10 11 पुरीं (for पुरा) D3 अचिंत्यामप्रधृष्या च दुर्गधर्षदानवै

21 N1 illeg for 21 (cf v l 16) Ñ2 V B D6 om 21–22 D3 (after 115*) 5 7–9 S (D5 10 G1 om 21[abc] [cf v l 20]) read 20–21 after 23 —[a]) D2–4 10 11 बलिभि (for बहुभि) —[b]) T G1 2 M पट्टश (for पट्टिश) —G1 transp 20[b] and 21[d] —[d]) D5 दुराधर्षां सुरैरपि

22 N1 illeg for 22 (cf v l 16) Ñ2 V B D6 om 22 (cf v l 21) Ś1 D2 4 10 11 read 22 after 20[cd] D1 reads 22[ab] in marg —[a]) D1 वज्र (for वप्र) —[b]) D3 T1 G2 [अ]म्बुधर, D5 7 9 M3 [अं]बुवन (for [अ]म्बुनव) Ś1 D10 विपुलैर्भवनैर्वृता, D1 4 विपुलाबुधरावृता, D2 विपुला भवनावृता, D11 विपुलां बुद्धिनिर्वृता, M1 विपुलोपवनावृता —[c]) Ś1 D10 -जाल, D2 मूल (for शूल) G1 सकाशाम् (for केशान्ताम्) —[d]) D5 7 10 [अ]वतंसका, T1 2 वतंसिका (for वतंसकाम्) D1 3 4 महाट्टालावतंसि (D3 °स) का D11 महाट्टालकचामिव ✥ Cv प्राकारेत्यादावपि ददर्श हनुमान्कपिरित्यनुवर्तते। वप्र प्राकारमूलिक प्राकार साल। शतघ्नी यन्त्रविशेष ।, Cg वप्रेति।
वप्रेत्यादावपि ददर्श हनुमान्कपिरित्यनुवर्तते। वप्र प्राकारमूलिक। प्राकार साल। विपुलाम्बु परिखारूप नवाम्बर यस्या सा। शतघ्नी यन्त्रविशेष। वतंसोऽवतंस। भागुरिमतनाल्लोप।, Cr m वप्रेति। वप्र (Cm वप्रश्च।) प्राकाराधारवेदिकेति यावत्। 'स्याच्चयो वप्रमस्त्रियाम्" इत्यमर। विपुलाम्बुनवाम्बराम्। नवाम्बु (Cr °म्बर) शब्देन परिखान्तर्गतजलमुच्यते। (Cr अट्टालकवतंसकाम्। प्राकारवेदिकोपरि युद्धार्थं परिकल्पित मध्यविशेषकाणाभरणाम्।), Ck वप्रेत्यादिना लङ्काया स्त्री समाधि। वप्र प्राकारान्तरवेदिका। प्राकार साल। विपुलाम्बु समुद्र।, Ct वप्रेति। वप्र प्राकाराभ्यन्तरवेदिका। तद्युक्तप्राकार जघनाम्। विपुलाम्बु समुद्रो वनानि चाम्बरं वासो यस्यास्ताम्। अत्राम्बुशब्देन परिखान्तर्जलमिति तीर्थ ✥ —After 22, D3 ins

112* शोभिता राजमार्गेण मेघैः ससितरेणुकाम् ।,

while D5 7–9 S ins

113* मनसेव कृता लङ्का निर्मिता विश्वकर्मणा ।

[M1 [ए]व तया (for [ए]व कृता) Post. half = 19[d] ✥ Cv निर्मिता विश्वकर्मणेति पुनर्वचनं मनसा कृतामेव निर्मितां विश्वकर्मणोऽस्त्र विशेष यत्तम्। Cr मनसा कृता विश्वकर्मणा निर्मिता लङ्कामत्र ददर्शेत्यनुषज्यते। Cm निर्मितामिवेत्य दर्शेत्यनुषज्यते।, Cg वस्तुतो विश्वकर्मणा निर्मिता विचार्यमाणे तेनापि मनसा निर्मितामिव स्थितामित्युत्प्रेक्षा।, Ck विश्वकर्मणा निर्मिता तेनापि मनसेव कृतामव स्थिताम् ✥]

whereas D11 ins

114* यन्त्रव्यासकृताग्रा कपाटकृतकञ्चुकी ।

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v l 16) Ś1 D2 4 10 11 read 23 after 19[ab] —[a]) N2 V B D6 उत्तर द्वारम् (by transp) D11 द्वारमुत्तमम्, G3 उत्तरद्वारम् (for द्वारमुत्तरम्) B3 आश्रित्य, D1 11 आरुह्य (for आसाद्य) —[b]) N2 V B1 2 4 D6 तस्याश्च (B4 °स्या स) हरिपुंगव, B3 तस्या घोष सहस्रश, D2 ददर्शतां पुरीं कपि ✥ Cv द्वारमुत्तरमित्यादि। द्वारमुत्तरमासाद्य तां चिन्तयामास तां निरूपयामास।, Cr द्वारमिति। उत्तरद्वारमासाद्य लङ्का केन प्रदेशेन सुखप्रवेशेति ज्ञातुमिति भाव।, Cm चिन्तयामास। लङ्का केन प्रदेशेन गन्तव्येति चिन्तयामासेति भाव।, Cg द्वारमिति। उत्तरं द्वारमासाद्य चिन्तयामास मनसा निरूपयामास। वैदेही दर्शनोपायमिति शेष।, Ck द्वारमुत्तरमासाद्येति। समुद्रदक्षिणतटस्थतापेक्षयोत्तरद्वारमेव किल प्राप्यम्। चिन्तयामास। सा तु वक्ष्यमाणरीतिका।, Ct द्वारमुत्तरमासाद्य समुद्रदक्षिणतटे

तस्याश्च महतीं गुप्तिं सागरं च निरीक्ष्य सः ।
रावणं च रिपुं घोरं चिन्तयामास वानरः ॥ २४
आगत्यापीह हरयो भविष्यन्ति निरर्थकाः ।
न हि युद्धेन वै लङ्का शक्या जेतुं सुरैरपि ॥ २५
इमां तु विषमां दुर्गां लङ्कां रावणपालिताम् ।
प्राप्यापि स महाबाहुः किं करिष्यति राघवः ॥ २६
अवकाशो न सान्त्वस्य राक्षसेष्वभिगम्यते ।
न दानस्य न भेदस्य नैव युद्धस्य दृश्यते ॥ २७
चतुर्णामेव हि गतिर्वानराणां महात्मनाम् ।
वालिपुत्रस्य नीलस्य मम राज्ञश्च धीमतः ॥ २८

G 5. 9. 30
B 5. 2. 28
L 5. 2. 30

गगनेन सर्वेत्र प्रथम प्राप्ते । क्रिया वक्ष्यमाणप्रकारा ※ —ᶠ) B₄ D₃.₆.₁₁ कैलास D₇₋₉ G₁ Ct निलय (for गिरेः) Ś₁ D₇₋₉.₁₀.₁₁ M₁.₃ प्राप्याम्, T₂ प्राप्य, Ct as in text (for -प्राप्यम्) —ᵈ) Ś₁ D₂.₄.₁₀.₁₁ T₂ M Ct as in text (for -ममम्) Ś₁ D₂.₄.₁₀.₁₁ T₂ M उल्लिखन्तीम्, Ñ₂ V B D₆ समुल्लिखद्, D₅ उल्लिखन्तीम्, आलिखन्तीम्, Ñ₂ V B D₆ समुल्लिखद्, D₅ उल्लिखन्तीम्। Ck t as in text (for आलिखन्तीम्) ※ Cr आलिखन्तीमिति लिखन्त्यमस्य मार्ग ※ —Ñ₂ V B D₆ om 23ᵉᶠ —ᵉ) D₃.₆ M ही (M₁.₂ पी)यमानाम् (M₃ °नम्) T₂ G₂ पीयमानम्, G₁ भ्रममानम्, Ct as in text (for प्रियमाणम्) Ś₁ D₂.₃.₁₀ हीयमानामिवाकाशे, D₁.₁₁ दीप्य (D₁₁ °न्विय) मान (D₁ °ना) मिवाकाशे T₁.₃ G₃ विनर्नी (G₃ °त) मिव चाकाशम्, ※ Cv g हीयमानां गच्छन्तीम् । (Cg " ह्रीद् विहायसः गतौ" इत्यस्माच्छानच्) ।, Cr उह्रीयमानामित्यादि । उह्रीयमाना मिवोत्पतन्तीमिव । उह्रीयमानस्याद्रिविशेषणविशिष्टाम् ।, Cm हीयमानामिवाकाशं प्रत्युत्पतन्तीमिव स्थिताम् । हीयमान त्वाद्विविशेषणविशिष्टाम् ※ —ᶠ) Ś₁ D₂.₃.₄.₁₀.₁₁ वनवैर्, D₃ (with hiatus) उत्सैर् (for उच्छ्रितैर्) —After 23, D₃ ins

115* महाकायैर्महानीयैर्महोष्माहैर्महाबलैः ।

—Thereafter D₃ reads while D₇₋₉ S read after 23 20–21, G₁ alone transp 20ᵇ and 21ᵈ

24 Ñ₁ illeg for 24 (cf v l 16) D₃ om 24 —ᵃᵇ) Ś₁ D₂.₁₀ M₁ तस्या च (D₁ तु), Ñ₂ V B D₆ ए वापा (for तस्याश्च) D₃ तस्या तु महतीं गुप्तिं (for ᵃ) Ś₁ D₁.₂.₁₀ प्राकार (for सागर) D₁₁ तस्या सम ताद्गुप्तिं च प्राकाराश्च निरीक्ष्य च —ᶜ) Ś₁ D₁.₂.₁₀.₁₁ [अ] पि (D₁.₄ °ति) बलिन, Ñ₂ V B D₆ [अ]पि रावण (for रिपुं घोरं) ※ Ck भवनोत्तमैरम्बरमालिखन्तीमिव स्थित लङ्काया उत्तरद्वारमित्यन्वय । अत परम्, " सपूर्णां राक्षसैर्घोरैर् गुहामाशीविषैरिव " इति पाठः । इदमपि मर्वाचीन प्रक्षेप स्यात् । अत्रापि स्थित प्रक्षेप कश्चित् । राक्षसैः पूर्णां नगरीम्, तस्या महतीं गुप्तिं च घोरं रिपुं रावणं च निरीक्ष्य चिन्तयामास ।, Ct उच्छ्रितैर्भवनोत्तमैरम्बरमालिखन्तीमिव । आकाशं ध्रियमाण मिवाकाशधारणं कुर्वतीमिव । एतदग्र " सपूर्णां राक्षसैर्घोरैर्गुहामाशी विषैरिव " इति पाठ । इतरव्यथिसमिति कतक । राक्षसैः सपूर्णां नगरीं महतीं गुप्तिं रिपुं रावणं च सागरं च निरीक्ष्य चिन्तयामास सागर चिन्तयामासेत्यप ※ —After 24 D₄ ins

116* नगरी साधु गुप्तेव दुराधर्षा सुरैरपि ।

25 Ñ₁ illeg for 25 (cf v l 16) —ᵃ) D₁₋₄ आगत्य]पीह (metri causa) Ś₁ D₁₀ M₁ आगत्यापीह (M₁ °श्रापि) हरयो, Ñ₂ V₁ B₁.₃.₄ D₆ आगता हरयो यत्र, V₃ आगता हरयो यत्र, B₂ आगता हरयोऽप्यत्र, D₁₁ आगता हरयो पीह ※ Cr अथापि सन्देहस्य मन्दमागत्य एतत्पूर्वमागमनमेव दुर्घटमिति सूच्यत ※ —ᵇ) Ñ₂ V B D₆ भविष्यति (for भवि°) —ᶜ) D₁₋₄.₁₀.₁₁ वा (for वै) Ś₁ D₁₀ लङ्कां (for लङ्का) —ᵈ) T₂ transp शक्या and जेतुं G₃ M₃ सुरासुरैः (for सुरैरपि) Ś₁ D₂.₁₀ शक्या राक्षस्यत्वेन वा, D₁.₁₁ शक्या कम्पनेनेव च, D₃ सं(? ग्रा)माभावेन च, D₁ (with hiatus) सपदा वानरेण च —For 25ᶜᵈ, Ñ₂ V B D₆ subst

117* नेह युद्धेन वा शक्य किञ्चिदागमनेन वा ।

[B₂ यत्नेन वा B₄ युधि (sic) तत्र (for युद्धेन वा) V₁ अत्रागमेन V₂ B₁ व्यवसितेन, B₃ अथ देवैः B₄ अन्यगमेन (for चागमेन) V₂ च (for वा)]

—After 25 D₂.₄ ins

118* देवदानवगन्धर्वैः शक्यार्येषि सत्तम् ।

[D₄ शक्या कर्तेऽन च (for the post half) Cf 25ᵈ V l]

26 Ñ₁ illeg for 26 (cf v l 16) B₂ om 26ᵃᵇ —ᵃᵇ) Ś₁ V₂ B₁.₂.₄ D₁.₃.₄.₆.₁₀.₁₁ सुविषमां (V₂ °मा) Ñ₂ त्वविषमा, V₁ D₇ सुविषमां D₂ सुविमलं (for तु विषमां) B₁ reads दुर्गां in marg D₁.₂.₃ T₁ G₁.₂ M₁.₂ transp दुर्गां and लङ्कां —ᶜ) D₇.₈ T₃ G₃ M₁ सु (for स) Ś₁ Ñ₂ V B D₁₋₄.₆.₁₀.₁₁ प्राप्य दाशरथी राम —ᵈ) Ñ₂ V B D₁.₃ वीर्यवान्, D₁.₂.₄.₁₁ रावण (for राघव) ※ Ck प्राप्यापीत्यनेन पश्चादेवागमनमेव तावद्दुष्कर मिति सूच्यते । किं करिष्यति । प्रायेण रामेणापि दुःसाध मित्यर्थः । So also Ct. ※

27 Ñ₁ illeg for 27 (cf v l 16) —ᵃ) Ś₁ D₁.₂.₄.₇.₉₋₁₁ सान्त्वस्तु, B₃ सामस्य (sic), D₅ सान्त्वस्य (for सान्त्वस्य) V₃ अवकाशो न मनुष्यस्य (hypm) —ᵇ) Ñ₂ V B D₆ [इ]ह दृश्यते, D₂ T₁ G₁.₂ M₁ [अ]भिगम्यते, D₃ [अ]धि गम्यते (for [अ]भिगम्यते) Ś₁ D₁.₂.₄.₁₀ राक्षसेष्वा (Ś₁ °न्ना) धि (D₁.₄ °द)गम्यते —ᵈ) D₅ नैव (for नैव)

28 Ñ₁ illeg for 28 (cf v l 16) —ᵃ) D₂ [इ]ह (for हि) D₅ मतिर् (for गतिर्) Ñ₂ V B D₆ गतिरत्र चतुर्णां हि —ᵇ) Ś₁ स महामता (hypm) D₃ हितात्मना, D₇.₉ तरस्विना (for महात्मनाम्) —ᵈ) D₁₁

G 5 9 30 B 5 2 29 L 5 1 31 यावज्जानामि वैदेहीं यदि जीवति वा न वा ।
तत्रैव चिन्तयिष्यामि दृष्ट्वा तां जनकात्मजाम् ॥ २९
ततः स चिन्तयामास मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ।
गिरिशृङ्गे स्थितस्तस्मिन्रामस्याभ्युदये रतः ॥ ३०
अनेन रूपेण मया न शक्या रक्षसां पुरी ।
प्रवेष्टुं राक्षसैर्गुप्ता क्रूरैर्बलसमन्वितैः ॥ ३१
उग्रौजसो महावीर्या बलवन्तश्च राक्षसाः ।
वञ्चनीया मया सर्वे जानकीं परिमार्गता ॥ ३२
लक्ष्यालक्ष्येण रूपेण रात्रौ लङ्कापुरी मया ।
प्रवेष्टुं प्राप्तकालं मे कृत्यं साधयितुं महत् ॥ ३३
तां पुरीं तादृशीं दृष्ट्वा दुराधर्षां सुरासुरैः ।
हनूमांश्चिन्तयामास विनिःश्वस्य मुहुर्मुहुः ॥ ३४
केनोपायेन पश्येयं मैथिलीं जनकात्मजाम् ।
अदृष्टो राक्षसेन्द्रेण रावणेन दुरात्मना ॥ ३५

corrupt (for राज्ञश्च) B3 सुग्रीवस्य ममापि च, D14 मम सूर्यात्मजस्य च

29 Ñ1 illeg for 29 (cf v l 16) —a) B4 न हि (for यावत्) Ś1 D10 G2 वैदेही (for °हीं) —b) B4 सालि (for यदि) Ś1 पुन (for न वा) D11 यदि जीवति मानवा —After 29ab Ś1 D10 ins

119* इमां सुविषमां दुर्गां विचिन्त्य च महापुरीम् ।
[D10 विचिन्त्य (for विचिन्त्य)]

—c) D5 तदैव, D8 G2 तत्रव (for तत्रैव) —d) Ñ2 V B1 2 4 D5 6 G1 transp दृष्ट्वा and तां ⊕ Cv यावज्जानामीति । यावच्छब्दोऽवधारणे । जानाम्येव । तत्र न संशयं कार्यं इत्यर्थः ।, Cr m यावदिति । जीवति वा नवेति वैदेहीं (Cr °हीं न) जानामि यावत् । जानाम्येव । यदि जीवति सा जनकात्मजा दृष्ट्वा तत्रैव तस्मिन्काले पुन चिन्तयिष्यामीति योजना । (Cm यद्वा जीवति वा जीवतीति वैदेहीं न जानामि यावत् , न जानाम्येव वा । अत यदि जीवति सा जनकात्मजा दृष्ट्वा तत्रैव तस्मिन्काल एव चिन्तयिष्यामीत्यर्थः ।), Cg यावदिति । यावद्यदा जीवति वा न वेति वैदेहीं जानामि । तत्रैव काले तां जनकात्मजां दृष्ट्वा चिन्तयिष्यामि । यद्वा यावच्छब्दोऽवधारणे । जानाम्येव जीवति वा न वेति जानाम्येव । यदि जीवति तदा तां जनकात्मजां दृष्ट्वा तत्रैव तत्काल एव चिन्तयिष्यामीत्यन्वय । Ch t यावज्जानामीति । 'यावत्पुरा' इति शब्द । ज्ञास्य इत्यर्थ । तां दृष्ट्वेति । पश्चाद्विचिन्त्य तत्तदानीमेव चिन्तया(Ch °न्तयिष्या)मीति शेष ⊕

30 Ñ1 illeg for 30 (cf v l 16) Ñ2 B1 3 D6 om 30 —a) V B3 4 D1 4 11 एतत् (for ततः) B4 D1 6 4 11 T2 G2 3 M1 3 स (for स) —b) D10 पुंगव (for कुञ्जर) —c) V1 D7 9 गिरे शृङ्गे B2 गिरिशृङ्ग D8 शैल शृङ्गे (for गिरिशृङ्गे) D6 श्रीमान्, D11 यत्र (for तस्मिन्) —d) G2 [अ]भ्युदये (sic) (for °भ्युदये) Ś1 V1 D1 4 T2 M1 स्थित, D11 नर (for रत) D7 9 Ct राम स्याभ्युदय तत (D6 °दाश्च च [corrupt]) D10 °भ्युदयोद्यत

31 Ñ1 illeg for 31 (cf v l 16) —a) D1 4 एतन (for अनेन) Ñ2 V B D5 रूपेणानेन च मया —b) Ś1 V1 B3 D2 10 न शक्य(D2 °क्या) राक्षसीं पुरीं, V2 B1 2 4 D5 6 न शक्य रक्षसां पुरीं(D6 °री) —c) Ś1 D2 10 गुप्ता, Ñ1 B रक्षैर्, V दीप्तैर्, D3 घोरैर्, D6 गुप्तैर् (for गुप्ता) —d) Ñ2 गुप्ता, V B1 2 4 D5 6 गुप्ता, D1 4 11 शूरैर् (for क्रूरैर्) Ś1 D2 10 नारीभागवतीमिव (cf 20b) B3 गुप्ता मपिवृता सदा —After 31, D2 ins

120* अविज्ञातेन रक्षोभिर्महाबलसमन्वितैः ।

32 Ñ1 illeg up to बलव (cf v l 16) Ś1 D10 om 32 —a) D1 4 उग्रयोद्धा(D4 °धा) D7-9 महौजसो, D11 उग्रो यशो (sic) (for उग्रौजसो) —b) B3 यशस्विन (for च राक्षसा) —c) B3 वारणीया (for वञ्चनीया), G2 महान् (for सर्वे)

33 a) Ś1 D2 10 [अ]लक्ष्याम Cm g as in text (for °क्ष्येण) —b) Ś1 D1 2 4 10 Ct रात्रौ लङ्कामिमा पुरीं, V1 D7 11 रात्रौ लङ्का महापुरीं Ñ2 V B D5 रात्रौ लङ्का(B1 D5 °का)पुरीमिमा —After 33ab T2 reads 36 for the first time, repeating it in its proper place —c) V B1 G2 प्राप्तकाले(V1 °ले), D5 कार्ये पुन, Cr m g t as in text (for प्राप्तकाल) D7 9 transp प्रवेष्टुं and प्राप्तकाल Ñ2 च (for मे) —d) Ś1 D2 10 तत्त्व, D6 कार्ये Cr m g t as in text (for °त्य) —After 33 D3 ins 121*

34 Ñ2 V1 B D6 om 34ab —a) D5 स (for तां) —b) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 सुदुर्ध(V2 दुराध)र्षां(D3 °र्षां च, D11 °र्षे) सुरैरपि —V1 illeg from 34c up to मैथिलीं in 35b —c) Ñ2 B2 3 D6 पुनश्च, V2 B1 4 स पुनस् (for हनूमांश्) G1 चिंतयामास हनुमान् —d) D3 5 T2 3 M2 Cv विनिश्विस्य T1 G M1 3 Cr विनिश्वस्य (for विनि श्वस्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मुहूर्तं कपिकुञ्जर, Ñ2 V2 B D6 हनूमान्मारुतात्मज —After 34 D1 4 ins while D3 ins after 33

121* तदुपायं न पश्यामि येनोपायेन वानर ।
अपीव संतरिष्यन्ति बाहुदानवायुधा ।
[(l 1) D1 तम्, D3 त गु (for तद्)]

35 V1 illeg up to मैथिलीं in b (cf v l 34) —a) D3 पश्यामि, D11 पश्येमा (sic) (for पश्येयं) —D11 om (hapl) 35c-36 G2 om 35c-36b —c) B1 राहुता (for अदृष्टो) —d) D10 कथं भवेत् (for दुरात्मना)

न विनश्येत्कथं कार्यं रामस्य विदितात्मनः ।
एकामेकश्च पश्येयं रहिते जनकात्मजाम् ॥ ३६
भूताश्चार्था विपद्यन्ते देशकालविरोधिताः ।
विक्लवं दूतमासाद्य तमः सूर्योदये यथा ॥ ३७
अर्थानर्थान्तरे बुद्धिर्निश्चितापि न शोभते ।
घातयन्ति हि कार्याणि दूताः पण्डितमानिनः ॥ ३८
न विनश्येत्कथं कार्यं वैक्लव्यं न कथं भवेत् ।
लङ्घनं च समुद्रस्य कथं नु न वृथा भवेत् ॥ ३९
मयि दृष्टे तु रक्षोभी रामस्य विदितात्मनः ।
भवेद्व्यर्थमिदं कार्यं रावणानर्थमिच्छतः ॥ ४०
न हि शक्यं क्वचित्स्थातुमविज्ञातेन राक्षसैः ।
अपि राक्षसरूपेण किमुतान्येन केनचित् ॥ ४१
वायुरप्यत्र नाज्ञातश्चरेदिति मतिर्मम ।
न ह्यस्त्यविदितं किंचिद्राक्षसानां बलीयसाम् ॥ ४२
इहाहं यदि तिष्ठामि स्वेन रूपेण संवृतः ।
विनाशमुपयास्यामि भर्तुरर्थश्च हीयते ॥ ४३
तदहं स्वेन रूपेण रजन्यां ह्रस्वतां गतः ।
लङ्कामभिपतिष्यामि राघवस्यार्थसिद्धये ॥ ४४ G 5 9 4 B 5 2 4 L 5 1 4

36 D1 om 36, G3 om 36^{ab} (for both, cf v l 35) T2 repeats 36 here (cf v l 33) D10 om (hapl) 36–39 Ñ1 om $36-39^{b}$, Ś1 D3 T3 om (hapl) 36–38 —^{a}) D5 कृत (for कथ) —^{b}) D1 2 3 राघवस्य महात्मन —V1 illeg for $36^{c}-37^{a}$, D3 repeats G3 reads 36^{cd} after 41 —^{c}) D5 7 8 G1 तु (for च) Ñ2 V2 B D6 पश्येय कथमेकाते, D1 2 3 एका कथ तु (D3 च) पश्येय, D8 (first time) एक एका च पश्येय. —^{d}) Ñ2 V2 B1 3 रहिता, B2 4 विहिता, D1 हितेन, D2 रहितो (for रहिते)

37 Ś1 Ñ1 D3 10 T3 om 37, V1 illeg for 37^{a} (for all, cf v l 36) —^{a}) Ñ2 V2 भूतान्यथा, B भूता ह्यथा, D1 2 3 सतोप्यथा, D6 T1 Ck भूतार्थाश्च D11 Cv दूताश्चाथ, Cr m g as in text (for भूताश्चार्था) Ñ2 V2 B D1 2 4 6 7 8 9 11 Ct विनश्यति, Cr m g as in text (for विपद्यन्ते) —^{b}) B3 -काले (for -काल) D1 2 4 विरोधिन (for °धिता) M1 damaged from माद्य in ^{c} up to तम सू in ^{d} —^{a}) B2 दृष्टम्, D6 हृतम् (for दूतम्) D11 विक्लव नूतमासाद्य

38 Ś1 Ñ1 D3 10 T3 om 38 (cf v l 36) B3 om 38^{ab} —^{a}) D11 [अ]नथान्तरे (for °न्तरे) —V1 illeg after नि in ^{b} up to ^{d} —^{b}) V2 निश्चितार्थं (for °तापि) D11 हि (for न) —^{c}) B3 घोतयति (sic) Ñ2 च, B1 D2 7 9 [इ]ह, Cr as in text (for हि) B4 D5 घातयि ष्यति कार्याणि —^{d}) D11 दूत (for दूता) ॐ Cr घात यन्ति हि कार्याणीति । तस्माद्यथापस्तो 'वक्तीयाः' इत्यर्थं प्रमादाल्लिखितम् ॐ —After 38, V1 reads 41^{ab} for the first time, repeating it in its proper place

39 D10 om 39 Ñ1 om 39^{ab} (for both, cf v l 36) —^{a}) D2 इत्थ (for कथ) —^{b}) D11 भये (for भवेत्) D3 वैक्लव्येन कथ मम —^{c}) B1 हि, B4 D1 4 G1 तु (for च) —^{d}) Ñ1 V B1 4 D1–4 11 तु न, B1 हि न, B3 G3 च न, D2 न तु, D4 न च (for नु न). V2 D7 8 T M2 transp वृथा and भवत् Ś1 न विरथं कथं भवेत्

40 ^{a}) Ś1 B1 D2 10 (ऽ)पि, Ñ2 V1 B2–4 हि (for तु) V1 illeg from क्षो up to 40^{d} D1 रक्षोभिर्यदि दृश्येय —^{c}) B3 इहायाय (for इद कार्यं) —^{d}) V1 V2 B1 2 रावणादर्थमिच्छत, B3 पर पापमिच्छत, D4 रावणे नार्थमिच्छत

41 V2 repeats 41^{ab} here cf v l 38) D3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ V B2 D1 4 6 11 कथ चक्यमिह (Ñ2 V2 B2 °हा) स्थातुम् —^{b}) B स (B3 (sup lin also वि)ज्ञातेह D3 प्रविज्ञातेन (for अवि°) —^{d}) M1 (also as in text) कल वा (for कनचित्) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 न चक्यमपि (V2 °मुपि D4 इह मापि)पु नया —After 41, D3 repeats while G3 reads 36^{cd}

42 D3 reads 42 in marg —^{a}) V1 illeg after (अ)त्र up to ^{b} T M2 न ज्ञातश्च (for नाज्ञा°) —^{b}) B1 इह (for इति) D1 reads मति in marg B1 इति मे वनेन मति —B1 reads $42^{c}-43^{b}$ in marg —^{c}) Ñ V2 B2 4 D1 4 8 T2 G2 न ह्यत्र, B3 मयत्र, D3 न त्वत्र, Ck t as in text (for न ह्यस्ति) D6 T1 विज्ञात (D4 °त) (for [अ]वि°) —D11 om $42^{d}-43^{c}$ —^{d}) V2 महात्मना (for बलीयसाम्) D7 9 Ct रक्षसा भीमकर्मणा

43 D11 om 43^{abc} B1 reads 43^{ab} in marg (for both cf v l 42) —^{a}) V1 D1 4 एव तु (for (अ)ह) D3 इहोस्मि, Ct as in text (for तिष्ठामि) —For 43^{ab}, B2 4 D2 subst

122* इहाह स्वेन रूपेण यदि तिष्ठामि सवृत ।

(D3 स्थास्यामि (for तिष्ठा) B3 सवृत D3 [अ]सवृत (for स°)]

—^{c}) Ś1 Ñ V B D1 4 5 10 विनाश (B3 स च ता) यास्य मेष्यामि (D1 °ष्यति), Ct विनाशमुपयास्यामि (as in text) —^{d}) Ñ2 D1–4 6 11 T2 G2 ह्रास्यते, Ñ2 V B D5 7 हास्यति D3 कर्मेण T1 नश्यति, T3 G2 हस्यते (for हीयते)

44 V1 illeg for 44^{ab} —^{a}) D11 तदर्थं D10 G1 स्नेह, Ck t as in text (for स्वेन) Ñ2 B D 5

G 5 9 41 B 5 2 45 L 5 1 44 रावणस्य पुरीं रात्रौ प्रविश्य सुदुरासदाम् ।
विचिन्वन्भवनं सर्वं द्रक्ष्यामि जनकात्मजाम् ॥ ४५
इति संचिन्त्य हनुमान्सूर्यस्यास्तमयं कपिः ।
आचकाङ्क्षे तदा वीरो वैदेह्या दर्शनोत्सुकः ।
पृषदंशकमात्रः सन्बभूवाद्भुतदर्शनः ॥ ४६
प्रदोषकाले हनुमांस्तूर्णमुत्पत्य वीर्यवान् ।
प्रविवेश पुरीं रम्यां सुविभक्तमहापथाम् ॥ ४७

महनैनेव रूपेण —^{c}) B$_{2}$ D$_{11}$ M$_{3}$ कपि, Cr k t as in text (for कमि) B$_{3}$ D$_{6}$ गमिष्यामि Cr k t as in text (for पति°)

45 ^{a}) Ñ$_{1}$ लङ्का D$_{6}$ रम्या (for रात्रौ) —^{b}) Ś$_{1}$ D$_{10}$ च D$_{11}$ स M$_{1}$ [दा]सु Cr as in text (for सु) B$_{3}$ सम्प्रविश्य दुरासदा —^{c}) D$_{7-9}$ प्रविश्य (for विचिन्वन्) Ś$_{1}$ च वन (for भवन) Ñ$_{2}$ V$_{1}$ B D$_{3\,4}$ भ(B$_{3\,4}$ सु)वनानि विचिन्वानो(D$_{3}$ °न्वश्च), D$_{11}$ विचिन्वतमिदं सर्वं —After 45 B$_{3}$ ins

123* यत्र तिष्ठति सा देवी रामस्य सदृशी प्रिया।

46 B$_{1}$ om V$_{1}$ illeg for 46^{ab} —^{a}) Ś$_{1}$ Ñ$_{1}$ B$_{4}$ D$_{6\,8}$ सचित्य (sic) Ñ$_{2}$ D$_{7-9}$ निश्चित्य (for संचिन्त्य) V$_{3}$ मनसा (for हनु°) —^{b}) Ñ V$_{2}$ B$_{1\,2\,4}$ D$_{1\,2\,11}$ G$_{3}$ [स] स्तमन, D$_{4}$ °सम Cr as in text (for °मय) Ś$_{1}$ Ñ$_{2}$ V$_{2}$ B$_{1\,2\,4}$ D$_{2\,10}$ प्रति N$_{1}$ D$_{1\,4\,11}$ तदा G$_{1\,2}$ हरि (for कपि) D$_{3}$ सुग्रीवसचिवस्तत, D$_{6}$ सूर्यस्यास्तमनं प्रति —^{c}) D$_{1}$ तथा (for तदा) —For 46^{cd} Ś$_{1}$ Ñ$_{1}$ V$_{2}$ B$_{4}$ D$_{1\,2\,4\,10\,11}$ subst

124* चकाङ्क्षे मनसा वीरो वैदेह्या दर्शनं तदा।

[Ś$_{1}$ Ñ$_{1}$ D$_{10}$ आकाङ्क्षन् (for चकाङ्क्षे) Ñ$_{1}$ illeg B$_{4}$ धीरो (for वीरो) B$_{4}$ दर्शने (for °न) Ñ$_{1}$ D$_{1\,4\,11}$ प्रति (for तदा)]

—Then Ñ$_{1}$ V$_{2}$ B$_{4}$ D$_{11}$ cont while Ñ$_{2}$ V$_{1}$ B$_{1-3}$ D$_{3\,6}$ subst for 46^{cd}

125* रक्षसामन्तरप्रेक्षी तस्थावाश्रित्य काननम् ।

[D$_{11}$ अतर (for अन्तर) D$_{11}$ तस्थाव (for तस्थाव्)]

—Thereafter D$_{3}$ cont while D$_{5\,7\,8}$ S ins after 46^{cd}

126* सूर्ये चास्तं गते रात्रौ देहं संक्षिप्य मारुतिः ।

[After रात्रा T$_{2}$ repeats erroneously 45^{bcd} and the prior half of 126* D$_{3}$ वीर्यवान् (for मारुति)]

—^{ef}) D$_{5\,7\,9}$ Ct वृषदंशक D$_{8}$ पृष दशक, Cr m as in text (for पृषदंशक) D$_{7\,9}$ G$_{1}$ [s]थ (for सन्) Ś$_{1}$ Ñ$_{1}$ V$_{2}$ D$_{1\,2\,4\,10\,11}$ द्विदश(D$_{2}$ समर)मात्र (D$_{12}$ °त्र) स वपिरः M$_{3}$ वृषदंशमात्र स कपिर् (hypm) (for ^{e}) M$_{1}$ कपिस्तु (for बभूव) D$_{3}$ मार्जारमात्रो भूत्वा तु पुप्लुवे ऽद्भुतविक्रम ‡ Cr m g पृ(Cg वृ)षदंशकमात्र । (Cm पृषाम्पृषिकान्दशतीति पृषदंशो मार्जार ।) बिडालमात्र (Cg °लप्रमाण)। (Cr m "ओतुर्बिडालो मार्जारो वृषदंशक आखुभुक" इत्यमर)। Ck पृषदंशक आखुभुग्बिडाल । तन्मात्र स प्रमाण । Ct वृषा मूषकान्दशतीति वृषदंशको मार्जारस्त न्मात्रस्तत्प्रमाण ‡ —For 46^{ef}, Ñ$_{2}$ V$_{1}$ B D$_{6}$ subst

127* वृषदंशप्रमाणस्तु ततो भूत्वा गतेऽहनि ।

[B$_{2\,3}$ प्रमाण (for °णस्) Ñ$_{2}$ द्विदशपरिमाणं तु (for the prior half)]

—After 46 Ś$_{1}$ Ñ$_{1}$ D$_{1-4\,10\,11}$ ins while Ñ$_{2}$ V (V$_{3}$ first time) B D$_{6}$ ins 1 3–7 (transposing 1 3 and 4) after 5 3 4^{ab}

128* स तु पर्वतशृङ्गस्थः पुरीमालिख्य वानरः ।
आलोकयामास तदा पुरंदरपुरीमिव ।
अनेकजनसंपूर्णामुद्यानवनशोभिताम् ।
सुविभक्तमहारथ्या चत्वरापणमण्डिताम् ।
सज्जयन्त्रोपकरणां प्रभूतबलवाहनाम् ।
हृष्टराक्षससंपूर्णां सर्वकामसमृद्धिनीम् ।
शिलाप्रवालवैदूर्यमुक्ताकाञ्चनराजिते ।
आजमाना गृहैः श्रेष्ठैर्नक्षत्रैर्गगनं यथा ।
निविष्टां पर्वतस्याग्रे प्रियामङ्कगतामिव ।
तां सकैरवल्लिष्टैश्च राक्षसैराकुलां पुरीम् ।

[(1 1) Ñ$_{2}$ D$_{1\,4}$ सीतादर्शनमन्विच्छन् (V$_{3}$ °न*** [illeg]) D$_{3}$ अथ पर्वतशृङ्गस्थो (for the prior half) D$_{3}$ आकल्य (for आलिख्य) —After 1 2 D$_{4}$ ins 142* —(1 3) Ś$_{1}$ D$_{1\,10}$ संकीर्णाम् (for संपूर्णाम्) Ñ$_{2}$ V B D$_{6}$ अनेकशोभनस्थानाम् (for the prior half) Ñ V$_{2}$ B$_{3}$ D$_{4\,11}$ शन B$_{2}$ वर (for वन) V$_{1}$ (after corr as in text) सेविता (for शोभिताम्) —(1 4) D$_{2}$ सुविभक्तां B$_{3}$ महारण्या (for °रथ्या) Ś$_{1}$ Ñ$_{2}$ V$_{2}$ B D$_{6\,10}$ शोभितां V$_{1}$ सेविता (for मण्डि°) —B$_{1}$ om 1 5 —(1 5) Ñ दास (for सज्ज) V$_{2}$ मन्त्र (for यन्त्र) Ś$_{1}$ D$_{10}$ नर (for बल) —(1 6) V$_{2}$ दृप्त D$_{11}$ दुष्ट (for हृष्ट) B$_{4}$ समृद्धिनी (for समृद्धिनीम्) Ñ$_{2}$ D$_{6}$ पताकाशतमालिनी V$_{3}$ सर्वकामैश्च वर्षिणी (for the post half) —(1 7) N$_{1}$ illeg after शिला up to 55^{b} V$_{1}$ D$_{1-4\,6\,11}$ वैडूर्य (for वैदूर्य) Ś$_{1}$ D$_{10}$ शिलाप्र (Ś$_{1}$ °त्र [sic]) वालवैडूर्यै (for the prior half) B$_{1}$ राजितैः (for राजिते) Ñ$_{2}$ V$_{2}$ D$_{6}$ मुक्ता(V$_{2}$ °रा)जतकाञ्चनैः (for the post half) —(1 8) Ś$_{1}$ राजमाना (for भ्राजमाना) D$_{1\,3\,10}$ गृह (for गृहैः) —(1 9) Ś$_{1}$ D$_{3\,10}$ स्थाम् (for स्थिताम्)]

47 Ñ$_{1}$ illeg for 47 [cf v l 128*] Ñ$_{2}$ V (V$_{3}$ after 1^{cd} first time) B D$_{6}$ read 47 53 and colophon after 5 3 1 —^{a}) Ñ$_{2}$ V B D$_{6}$ प्रदोषसमये धी

प्रासादमालाविततां स्तम्भैः काञ्चनराजतैः ।
शातकुम्भमयैर्जालैर्गन्धर्वनगरोपमाम् ॥ ४८
सप्तभौमाष्टभौमैश्च स ददर्श महापुरीम् ।
तलैः स्फाटिकसंकीर्णैः कार्तस्वरविभूषितैः ॥ ४९
वैदूर्यमणिचित्रैश्च मुक्ताजालविभूषितैः ।
तलैः शुशुभिरे तानि भवनान्यत्र रक्षसाम् ॥ ५०
काञ्चनानि विचित्राणि तोरणानि च रक्षसाम् ।
लङ्कामुद्द्योतयामासुः सर्वतः समलंकृताम् ॥ ५१
अचिन्त्यामद्भुताकारां दृष्ट्वा लङ्कां महाकपिः ।
आसीद्विषण्णो हृष्टश्च वैदेह्या दर्शनोत्सुकः ॥ ५२

G 5 7 62
B 5 2 52
L 5 1 51

(V श्री)मास —^{b}) Ś1 V2 D5 10 G2 3 M1 3 उत्प्लुत्य (for उत्पत्य) Ś1 V B D1-4 8 10 11 चोग्रवान् (for वीर्यवान्) —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 8 10 11 T2 G3 रम्या (for रम्यां), —^{d}) M1 damaged from भक्त up to प्राप्ता in 48^a B4 D1 7-8 T1 2 प्रविभक्त (for सुवि°) B4 महात्मा (sic) (for °पथाम्) ✻ Cr m प्रविवेश प्रवेष्टुमुपक्रान्त । "अद्वारेण महाबाहुः प्राकारमभिपुप्लुवे" इति चतुर्थे(Cm °र्थे)सर्गे साक्षात्प्रवेशस्य वक्ष्यमाणत्वात् ।, Cg प्रदोषकाल इत्यादि प्रविवेश प्रवेष्टुमुपक्रान्त । चतुर्थे सर्गे प्रवेशस्य वक्ष्यमाणत्वात् । लङ्कादर्शनं तु निगूढदर्शनस्थित्या ।, Ck प्रविवेश पुरीमित्यादिना प्रवेशान्वेषणसंक्षेपोक्तिरासमाप्तिप्रश्नेन ।, Ct प्रविवेश पुरीमिति प्रवेशपूर्वकान्वेषणसंक्षेपोक्तिः ✻

48 Ñ1 illeg for 48 (cf v l 128*) M1 damaged up to प्रासा in ^{a} (cf v l 47) Ñ2 V B D4 om. 48–51 —^{b}) D7 8 सन्निभैः (for राजतैः) —^{c}) Ś1 D1-4 10 कौम्भमयैर्, D7-8 कुम्भनिभैर्, Cg as in text (for कुम्भमयैर्) —^{d}) Ś1 D1-4 10 (उ)पमैः (for -(उ)पमाम्) ✻ Cg शातकुम्भमयैर्जालैश्चोपलक्षिताम् । गन्धर्वनगरोपमामिति । गन्धर्वनगरं नाम आकाशेऽसम्भाव्योपस्थितप्रासादादियुक्तनगरादिवद्भासमानमभ्रचित्र तद्वदाश्चर्यावहामित्यर्थः । यथोक्तम्—"अनेकवर्णाकृति खे विराजते पुरं पताकाध्वजतोरणान्वितम् । यदा तदा हस्तिमनुष्यवाजिनां पिबत्यसृग्भूरि रणे वसुंधरा" इति ✻

49 Ñ1 illeg for 49 (cf v l 128*) Ñ2 V B D8 om 49 (cf v l 48) —^{b}) G1 स्व (for स) D1 G2 transp स and ददर्श. —^{c}) T2 स्तम्भैः (for तलैः) T2 स्फटिक (for स्फा°) D7-8 Ck t स्थलैः स्फटिकसंकीर्णैः —^{d}) D8 परिष्कृतैः (for विभूषितैः) ✻ Cr सप्तभौमाष्टभौमैः । भूमौ भवन्तीति भौमानि तलानि । सप्त भौमानि येषां ते सप्तभौमाः । अष्ट भौमानि येषां तेऽष्टभौमाः । सप्तभौमाश्चाष्टभौमाश्च तैः । प्रासादैरिति शेषः ।, Cm भूमिषु भवन्तीति भौमानि तलानि । सप्त भौमानि येषां ते तथा । एवमष्टभौमाः । तैः प्रासादैरिति शेषः ।, Cg सप्तभूमाष्टभूमैश्चेति । भूमिशब्देनात्र शयनादियोग्य तलमुच्यते । सप्त भूमयो येषां ते सप्तभूमाः । "कृष्णोदक्पाण्डुसंख्यापूर्वाया भूमेरजिष्यते" इत्यच्समासान्तः । एवमष्टभूमाः । सप्तभूमादिशब्देन तादृशाः प्रासादविशेषा उच्यन्ते । यद्वा प्रासादैरिति शेषः । तैरुपलक्षिताम् ।, Ck "कार्तस्वरविभूषितैः" इत्यत्र च प्रक्षेपस्थलत्वादेकार्धस्य प्रक्षेप क्वचित् ।, Ct सप्तेति । भूमिषु समूहे सहसंख्याययुक्तैरुपलक्षिताम् । स्फटिकसंकीर्णैः स्फटिकखचितैः स्वर्णखचितैश्च । स्थल भू । "तलैः" इति पाठेऽपि स एवार्थः । तैस्तैः प्रासादैरिति शेषः ✻ —For 49, Ś1 D1-4 10 11 subst

129* ददर्श बहुभौमांश्च सप्तभौमांश्च वानरः ।
तलैः स्फटिकमयीतैः प्रासादैः स्वर्णभूषितैः ।

[D4 om up to the prior half of l 2 —(l 1) D11 पूर्णो बहुधा (for बहुभौमांश्च) Ś1 स प्रासादान् (for सप्तभौमांश्) —(l 2) Ś1 तलैः, D3 तत्रैः (for तलैः) D11 तत्स्फाटिकमयीतैः (for the prior half)]

50 Ñ1 illeg for 50 (cf v l 128*) Ñ2 V B D8 om 50 (cf v l 48) D7 8 om.(hapl) 50^{ab} —^{b}) D6 विराजितैः (for विभूषितैः) Ś1 D1-4 10 11 मुक्ताप्र(D1 3 4 11 °र)वरचित्रितैः —After 50^{ab}, Ś1 D1-4 10 11 ins

130* भ्राजमानैर्गृहश्रेष्ठैर्गिरीन्द्रैरिव चित्रितैः ।

[D1 4 गृहैः (for गृह) Ś1 D3 10 भ्राजमाना गिरिश्रेष्ठैः (for the prior half) D1 4 तोयदैः (for चित्रितैः)]

—D8 om 50^{cd} M1 damaged for 50^c —^{c}) Ś1 D1 4 शालैः, D1 9 तैस्तैः (for तलैः)

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 128*) Ñ2 V B D4 om 51 (cf v l 48) —^{a}) G1 च चित्राणि (for विचित्राणि) —^{b}) G1 विविधानि (for तोरणानि) Ś1 D2 10 रा(D3 4 र)जतैर्भूषितानि च, D1 3 4 11 तोरणान्युच्छ्रि(D1 °च्छ्र)तानि च —^{c}) G2 सर्वत्र (for सर्वतः)

52 Ñ1 illeg for 52 (cf v l 128*) Ñ2 V B D8 read 52 after 53 12^{ab} —^{b}) Ñ2 V2 B D8 हनूमान्मारुतात्मजः ✻ Cr अचिन्त्यामिति । विषण्णो हृष्टश्च विवेश । चिन्तायाश्च विषयत्वाद्विषादः । अद्भुताकारत्वाद्धर्षः । यद्वा अचिन्त्या प्रवेशचिन्ताविषयभूताम् । अद्भुताकारां प्रवेष्टुम चिन्त्येषु दुर्गेषु पुरीम् । अतो विषादः ।, Cm विषण्णो लङ्कायाः दुर्धर्षत्वाद्विषण्णः । अत्यद्भुतत्वाद्धृष्टश्च ।, Cg अचिन्त्येति । विषण्णो हृष्टश्चेति । अचिन्त्या दुष्प्रधर्षेति च विषण्णः । यतोऽद्भुताकारा, अतो विस्मयनीयतया हृष्टः ।, Ck t अचिन्त्या मनसाप्यन्वेषणचिन्ताम् । अत्र विषादहेतुः । अद्भुताकारामित्यत्र (Ct °मिति) हर्षहेतुः ✻

53 Ñ1 illeg for 53 (cf v l 128*) Ñ2 V B D8 read 47, 53 and colophon after 53 r. —^{a}) Ś1 D3 10 ता पाण्डुराभाम्, Ñ2 V स पाण्डु(Ñ2 °ड्ड)रोद्धूत, B

G 5.9 o
B 5 1 53
L 5.1 53

स पाण्डुरोद्विद्धविमानमालिनीं
महार्हजाम्बूनदजालतोरणाम् ।
यशस्विनीं रावणबाहुपालितां
क्षपाचरैर्भीमबलैः समावृताम् ॥ ५३

चन्द्रोऽपि साचिव्यमिवास्य कुर्वं-
स्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् ।
ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोक-
मुत्तिष्ठते नैकसहस्ररश्मिः ॥ ५४

शङ्खप्रभं क्षीरमृणालवर्ण-
मुद्गच्छमानं व्यवभासमानम् ।
ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः
पोप्लूयमानं सरसीव हंसम् ॥ ५५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

स पाड(D8 °द्रु)रोद्धृत D1 3 4 ता पाडुरोद्धृत, D5-7 Ch t स पाण्डुराविद्ध (D6 °रोद्धृत) D11 ता पाडुरो द्धृ, G1 स पाडुरोद्ध, Cr m as in text (for स पाण्डुरोद्विद्ध) N2 वितान (for विमान) M1 damaged from मीं up to न in [b] D5 मालिनीं (for मा°) D9 स पाडुरा विद्धगदाविमालिनीं —[b]) Ś1 Ñ2 V B D1-4 8 10 11 चित्र (for जाम्ब) D1 तोरण (sic) —[c]) D1 यशस्विनो (sic) D3 पालिता पुरी (for -बाहुपालिता) —[d]) Ś1 D1-4 10 11 G2 3 निशाचरैः (for क्षपा°) D1 3 4 समाश्रिता D3 4 सुपालिता G1 दुरासदा (for समावृताम्) N2 V B D1 विचरन् स्म हनुमान्महाकपि

54 Ñ1 illeg for 54 (cf v 1 128*) Ñ2 V B D8 om 54-55 here and ins before 5 4 1 —[a]) Ś1 D8 10 (s)स्य D1 3 4 च (for ऽपि) Ś1 D3 10 कुर्वन्, D1 3 4 कुर्वन् G2 सचिवस्य (for कुर्वस्य) D11 चन्द्रस्तानि स्वमिरांशु कुर्वतान् —D1 tran p [d] and [e] —[b]) Ś1 D3 T2 M1 विराजन्, D11 °नन्. Cr m t as in text (for °जन्) —[c]) D5 om वितान Ś1 D3 10 विधि(D10 °वि)त्य, Cr m g t as in text (for वितत्य) D1-3 8 11 Cr m t लोकान्, Cg लोकम् (as in text) —[d]) D1 3 4 G1 Ch t (s)पि च (for नैक) Ś1 D8 11 समुदि(D8 उदित)तोऽनेकसहस्ररश्मि D5 उपरि नेक° ∘ Cr चन्द्र इति । सहस्ररश्मिरपि ज्योत्स्नावितानेन लोकं वितत्यास्य साचिव्य कुर्वन्निव कुर्वंश्च विरात्रमध्यगतस्ताराणां मध्ये स्थितः प्रादुर्भूतिस्म च । नैकसहस्ररश्मिरिव चन्द्रस्य सुमुखेऽभिमाय । तारागणैर्नाडिवारादिवच्चन्द्रोऽपि साचिव्य कुर्वन्प्रादुर्भूतिर्शाख्यदनारावयाय । Cm ज्योत्स्नावितानेन लोकं वितत्य विमाविरूप्यास्य हनूमतो नैकरश्मिदुपमाविय कुर्वन्निव कुर्वंश्च विराजमानगणराणामध्यगतस्ताराणां महीनिष्ठ प्रादुर्भूतिस्मय ॥ Cg चन्द्रोऽपीति । मध्यगत मध्ये भाव्यमानस्य भावत । साचिव्यमिति सहयोग कृपायाः । ज्योत्स्नावितानेन लोके वितत्य व्याप्योत्तिष्ठत आविर्भवति स्म । ' उद्गेऽसूर्यकर्मोऽनु' इत्यात्मनेपदम् । Ct मध्यगत तारागणानामिति यावत् । इदं तु मध्यगतोऽलसापनम् । उत्तिष्ठते इत्यत्र समा सनेपदम् । अनेकसहस्ररश्मिर्व प्रादुर्भवार इत्यते । पूर्ण चन्द्र इति यावत् । Ct मध्यगत ब्रह्मध्यगत । अनेकसहस्रत्वेन पूर्णत्वम् । अनेकसहस्रैव सहस्रत्वस्य विशेषणम् । उत्तिष्ठते । आविर्भवत् । ज्योत्स्नावितानेन लोकान्वितत्याथार्थे सम्पगवलोकन साधनत्वादस्य हनुमत साचिव्य साहाय्यं कुर्वन्निव । ननु नभमध्यगतस्य प्रदीप उदयेऽल्पमयो न तदा पूर्णत्वम् । पूर्णस्य तु न नभमध्यगतस्योदय इति चेत । पुष्पिताग्रदर्शी नभमध्यसमीप गतत्वेन मध्यगतत्वोपचारात्पूर्णत्वं च पूर्णकल्पत्वेन व्यवहृतम् । यद्वाऽनेकस्मृता सहस्र दशमी यस्येति मध्यमदशमीतिथ्युपलक्ष गम्या बहुव्रीहि । अत एव रात्रिशेषे हनुमत्यशोकवनिकास्थे सीतासमीपे रावणस्यागमनकाले दीपिकावर्णन कृतम् । तेन हि तदा चन्द्रप्रभानुमानम् । सा चैव मार्गशीर्षस्य । फाल्गुने लङ्कायां प्रविशाया सीताया " वस्त दशमो मासो द्वौ तु शेषौ प्लवंगम " इति हनुमन्त प्रति वचनात् । हरणदिन एव च सीताया लङ्कायां दत्त तदमयादिति स्पष्टम् ॥

55 Ñ1 illeg for 55[ab] (cf v 1 128*) Ñ2 V B D8 om 54-55 here and ins before 5 4 1 —[a]) D1 क्षीर (for क्षीर) D11 मृणाल (for मृणाल) —[b]) D1-4 11 उद्गच्छ D5 °च्छ)मान (for उद्ग°) Ś1 D3 10 दिवि भास्वत्, D1 3 4 11 व्यवभासमान, T1 2 व्य(T2 ह्य)वभासय मानं (for व्यवभास°) D5 T3 ह्युद्गच्छमानं ह्यवभासमान —[c]) T1 3 G3 M2 हरि (for कपि) —[d]) Ś1 D10 प्रोद्वीयमान (for पोप्लूय°) ∘ Cr m t पोप्लूयमान भृश प्लवमानम् ॥ Cg पोप्लूयमानं मन्दमास्थानम् ∘ Ñ1 illeg for हंसम्

Colophon —Sarga name Ś1 B1 D10 हनुमत्प्रवेश, N1 हनुम *****, Ñ2 V B2 D1 4 लङ्काप्रवेश, B1 2 हनूमतो लङ्काप्रवेश, D1 4 हनुमच्चिन्ता, D5 हनुमच्चिन्ता, D11 लङ्कायां हनुमच्चिन्ता —Sarga no (figures, words or both) Ś1 N1 I1 D 1 3 10 11 om N1 V1 B1-4 D1 9 V1 1 D5 4 —After colophon D5 concludes with राम G M2 with श्रीरामाय नम —After 5 2 D1 reads for the first time 5 3 18-19 repeating them in the proper place

३

स लम्बशिखरे लम्बे लम्बतोयदसंनिभे ।
सत्त्वमास्थाय मेधावी हनुमान्मारुतात्मजः ॥ १

निशि लङ्कां महासत्त्वो विवेश कपिकुञ्जरः ।
रम्यकाननतोयाढ्यां पुरीं रावणपालिताम् ॥ २

शारदाम्बुधरप्रख्यैर्भवनैरुपशोभिताम् ।
सागरोपमनिर्घोषां सागरानिलसेविताम् ॥ ३

सुपुष्टबलसंगुप्तां यथैव विटपावतीम् ।
चारुतोरणनिर्यूहां पाण्डुरद्वारतोरणाम् ॥ ४ G 5 9 5, B 5 3 4, L 5 3 4

3

Ñ2 V B cont the previous Sarga M1 begins with श्रीरामाय नमः

1 Cr missing up to 5 3 24 Ñ2 V1 2 (first time) B D6 om 1^{ab} V3 (except 2^{c}–3^{b}) repeats st 1 3 (reading 3^{c} 4^{d} after 4^{cd}) before 18 (including star passages) —^{a}) Ś1 D5 लम्ब D10 लम्बे (sic) (for स लम्ब) Ś1 D8–10 लम्बे Ñ1 D1 3 4 11 तस्मिन् Cr m g k t as in text (for लम्बे) ✲ Cr लम्बे लम्ब मानाकारे। लम्बतोयदसंनिभे। लम्बशिखरे लम्बायमानशिखर। Cm लम्बे लम्बाकारे। लम्बशिखरे लम्बगिरिशृङ्गे। Cg लम्बे लम्बाख्ये। लम्बशिखरे लम्बगिरिशिखर इति पाठः। यद्वा लम्बे लम्बमान इव स्थिते। लम्बशिखर निम्नशिखर। Ck स लम्बकलम्बशिखर इत्यादि। लम्ब लम्बपर्वत। अलम्बशिखर उन्नतशिखरे। अत एव लम्बतोयदसंनिभे। परंतु लम्बे लम्ब मानेः लम्बस्य शिखर इत्यादि। किं तत लम्बस्य शिखर लम्ब शारदलम्बमान इत्यम् ? उत मधुपर्यन्ता(°न्ता ?)दिति न जानीम। Ct लम्बशिखरे उन्नतशिखरे लम्बे लम्बाख्यपर्वते, अत एव लम्बतोयदसंनिभे ✲ —N1 partially illeg for 1^{cd} Ñ2 V B D6 (after 19 first time preceded by App I [No 1]) read 1^{cd} (V3 1^{cd} first time) 5 2 47 53 and colophon after 17 —^{c}) B3 एवम् (for सत्त्वम्) —^{d}) D7 8 11 M1 2 Cr हनूमान् (for हनु°) Ñ2 V1 2 (first time) B D6 बली मारुतनन्दनः

2 V3 repeats 2^{ab} (cf v l 1) V1 illeg from 2^{ab} up to कुञ्ज in 131* —^{a}) N2 V2 (first time) B D6 तथा (for सत्त्वो) —^{b}) M1 damaged from र up to तो in 2^{c} Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 जगाम (for विवेश) Ñ2 B2 (also in marg as in D6) 4 प्र(B4 प्रा)विश्य मारुतात्मज V3 (first time) B1 2 D6 प्रा(V3 प्र)विशत्(B3 प्रवेष्टुं) मारुतात्मज —After 2^{ab} N2 V (V3 first time) B D6 ins

131* त्रिविष्टपं पर्वताग्रे लङ्कामुज्ज्वलामिव ।

[V1 illeg up to ज्ज्व V2 त्रिविष्ट (for °प्टं)]

—Ñ2 V1 2 (first time) B D6 om 2^{c}–3^{b} —^{c}) Ś1 Ñ1 V2 D1 3 4 10 11 रम्यां काननपेरमाल्या

3 Ñ2 V1 2 (first time) B D6 om 3^{ab} (cf v l 2) The sequence of st 3–11 (including subst and ins) in Ñ2 V1 2 (first time) B D6 3 7^{cd} (B3 om) 3–4^{b} (all om 3^{ab}) 128* (l 3–7) 8^{c}–10, 5–6^{d} 4^{cd} 7^{ab} 11 8^{cd} —^{a}) Ñ1 illeg up to प्र Ś1 D10 [अ]भ्रगण D2 [अ]भ्रवर (in marg) D11 [अ]शो° (for [अ]म्बुधर) —^{b}) G2 भवनेन (for °ऐः) Ś1 Ñ1 V2 D1 3 4 10 प्रतिमण्डिता G1 चोप° (for उपशोभिताम्) —After 3^{ab} Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 read 6^{ab} and 4^{cd} V2 repeats 3^{cd} (cf v l 1) —^{c}) Ñ2 B3 निर्घोषा (for °षां) —^{d}) Ś V2 (second time) D10 -वी(D10 वा)सिता D2 सेवता (sic) D11 -वासिता (for -सेविताम्) N2 D1 3 4 अचलानिलवासिता

4 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 3 V2 repeats 4 (cf v l 1) —^{ab}) D5 -बलि (sic) (for -बल) D1 3 सगुणा D5 G1 3 M3 -संगुप्ता T3 संयुक्ता (for -संगुप्ता) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1 10 11 सुवर्णप्र(N1 D11 °वि V2 °र)चिता गुप्ता D3 4 सुवर्ण चिति(D2 °प्र)ता गुप्ता M1 सुवर्णा रत्नगुप्ता (for °) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 तथैव (for य°) Ś1 विटपावृता (for °वतीम्) N2 V1 (illeg) 2 (first time) B D6 सुगुप्ता शस्त्रैर्नैर्ग यथा देवगणालया —After 4^{ab} D2 reads 7–12 (preceded by 138*) while D6 ins

132* वस्त्रौकसारप्रतिमा गुप्ता रत्नौघकर्णिकैः ।

—After 4^{ab} G2 reads for the first time 5^{c}–6^{b} repeating them in their proper place —Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 read 6^{ab} and 4^{cd} after 3^{ab} D2 reads 4^{cd} after 6^{ab} —^{c}) V1 2 (first time) B3 D1 3 4 8 10 11 निर्व्यूह(D3 °हा) B1 2 निर्युक्त D8 9 निर्यूढ(D2 °ढा) Cr m g k t as in text (for निर्यूहां) —^{d}) Some MSS and Cr m k पाण्डर Cg as in text (for पाण्डुर) B2 गोपुरा (for -तोरणाम्) Ś1 Ñ V1 2 (first time) B1 4 D1–4 10 11 पाण्डुरद्वा(D 6 °श्च)रगोपुरा V2 (second time) पाण्डुराग(गोपुरा B3 सौवर्णाद्वारगोपुरा —After 4 N2 V1 2 (after 4 first time) B D6 ins

133* महाप्रतिमहाचक्रशालस्वरणायुधाम् ।

[V2 -चक्र- (for चक्रशाल) V1 illeg after म Ñ2 D6 [आ]युधा]

—After 4 G1 reads 6^{cd} for the first time repeating it in its proper place

C 5 9 51
B 5 3 5
L 5 2 5

भुजगाचरिता गुप्तां शुभां भोगवतीमिव ।
तां सविद्युद्घनाकीर्णां ज्योतिर्मार्गनिषेविताम् ॥ ५
चण्डमारुतनिर्ह्रादां यथेन्द्रस्यामरावतीम् ।
शातकुम्भेन महता प्राकारेणाभिसंवृताम् ॥ ६

किङ्किणीजालघोषाभिः पताकाभिरलंकृताम् ।
आसाद्य सहसा हृष्टः प्राकारमभिपेदिवान् ॥ ७
विस्मयाविष्टहृदयः पुरीमालोक्य सर्वतः ।
जाम्बूनदमयैर्द्वारैर्वैदूर्यकृतवेदिकैः ॥ ८

5 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 3 V3 repeats 5 (cf v l 1) D6 T2 M3 om. $5-6^{b}$ D3 om 5^{ab} —^{a}) M1 सुजग (for भुजग) Ñ1 उग्रा (for गुप्ता) Ś1 V3(second time) D1 2 4 10 11 भुजगचरि (V3[second time] D" °रचि)तासुप्ता —^{b}) M1 damaged from भि up to ना in 5^{c} D3 गुहा (for शुभा) —For 5^{ab}, Ñ2 V(V3 first time) B D6 subst

134* घन्विभिर्बलिभिर्वीरैः शूलपट्टिशपाणिभि ।
रक्षिता राक्षसैर्घोरैर्नागैर्भोगवतीमिव ।

[V1 illeg from ब in l 1 up to नां in l 2 —(l 1) cf $5\,2\,21^{ab}$ B1 3 धारिभि (for पाणिभि) —(l 2) cf $5\,2\,20^{ab}$ B4 om from the post half of l 2 up to the prior half of l 2 of 135*]

—Thereafter all the above MSS cont

135* उरिसक्तैरवलिसैश्च भोगिभिर्वलिभि सदा ।
सम्पूर्णां राक्षसैर्भीमैर्गुहामाशीविषैरिव ।

[(l 1) B1 उच्छ्रितैर् B2 प्रक्षिप्तैर् (for उत्क्षिप्तैर्) V1 उ**** सैश्च (illeg) (for the prior half) V3 बहुभि (for बलिभि) —For l 2 cf $5\,2\,21^{cd}$]

—G2 repeats 5^{cd} (cf v l 4) —^{c}) D7-9 M1 गण, G1 मार्गे (for मार्ग) —For 5^{cd}, Ś1 Ñ V1(illeg) 3 B D1-4 10 11 subst, while V2 B2 only repeating here

136* साभ्रज्योतिर्गणाकीर्णां विद्युज्ज्वालाभिमण्डिताम् ।

[Ś1 D10 साभ्रां, B4 सर्वं, D11 शुभ्र (for साभ्र) Ñ2 B3 (first time) कुल (for गण) V2 (second time) विद्युन्माला (for °ज्वाला) N2 V2 (first time) B (B3 both times) D6 पीडितां (for मण्डिताम्) D2 साभ्रविद्युद्गणकीर्णां (sic) ज्योतिर्गुणनिषेवि*त]

—Thereafter, Ñ1 V3 cont

137* विद्योतमाना शरदि द्यामिव द्युतिशालिनीम् ।
[Ñ1 मालिनीं (for शालिनीम्)]

6 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 3 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 6^{ab} and 4^{cd} after 3^{ab}. G2 repeats 6^{ab} here (cf v l 4) D1 T2 M3 om 6^{ab} (cf v l 5) —^{ab}) D3 चक्र (for चण्ड) D1 4 10 सद्राद्रा, D6 (after corr as in text) M1 सकाशा, Ck as in text (for निर्ह्रादा) Ś1 N1 D2 11 चारु (D2 11 चद्) मारुतसद्रा (Ś1 °ह्रा) दा, Ñ2 V B D6 चन्द्रमारुतसंपूर्णां, M3 मंदमारुत सचारा (for °) Ś1 D2 10 यथा स्वर्गे, N1 यथैरपि, Ñ2 V B D6 वासस्ये (D6 °स्यं) व, D1 11 त (D11 य) थैव हि, D3 यथै वापि, D1 9 G1 3 यथा चापि (for यथेन्द्रस्य) D4 1 M1 यथावद् (D4 यथैवम) मरावतीं (for °) G2 (second time) मद मारुतसचारामनीरशुभदर्शनां ‡ Ct अमरावतीमिव स्थिताम् । अमरा अस्या सन्तीत्यमरावती द्यौरित्यर्थं । "मतौ बह्वच" इति दीर्घाऽसञ्ज्ञायामप्यार्षे । न त्विहेन्द्रपुरीत्वेनामरावतीशब्द । उक्तलक्षणाभावात् । लङ्काया उक्तसादृश्यम् । सालकाराक्षस त्वादुज्ज्वलदीपप्रदीपनित्यप्रकाशमार्गत्वात्सदा मलघोषबहुलत्वाद्य । Ct अमरावतीमिव स्थिताम् । अत्रामरा सन्त्यस्यामित्यमरावती द्यौ । असञ्ज्ञायामपि 'मतौ बह्वच ' इत्यार्षो दीर्घ । न त्विहेन्द्र पुर्यमरावती । उक्तलक्षणाभावात् । लङ्काया उक्तसादृश्य च सालकाराक्षसत्वादुज्ज्वलदीपबाहुल्याच्चेति कतक ‡—After 6^{ab}, D3 reads 4^{cd} —Ñ1 V B D6 om 6^{cd}, G1 repeats 6^{cd} here (cf v l 4) —^{c}) Ś1 D1-4 10 11 कौम्भेन, Ct k t as in text (for कुम्भेन) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सुस (Ś1 Ñ1 समा) वृता (for [अ]भिसंवृताम्) —After 6, Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 ins, while D5 ins after 4^{ab}

138* महाचयाट्टालवतीं पद्मराक्षसमावृताम् ।

[Ś1 Ñ1 D10 महाशय (for °चय)]

7 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 D1 reads 7–12 (preceded by 138*) after 4^{ab} V1 om 7^{ab} —^{a}) D6 ज्वाल (sic) (for जाल) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 निर्घोषा, N2 V2 B D6 वाचा (V2 °*) लाः (for -घोषाभि) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 बहु (D11 बधु [sic]) रक्षसमावृतां —B3 om 7^{cd} —^{c}) Ś1 D3 स (Ś1 च) कपिः, G1 स महा (for सहसा) —^{d}) Ś1 D10 सोभ्युपेदिवान्, D2 दृष पेयवान्, Cr as in text (for अभिपेदिवान्) D3 प्राकारमुपेयिवान् —For 7^{cd}, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst

139* कृत्स्नामालोकयामास प्राकारमधिरुह्य स ।

[V2 स कृत्स्नम् (hypm) B1 अभि (for अधि) V2 पुरंदरपुरीमिव (for the post half)]

8 For sequence in Ñ2 V B D6, cf v l 3 and for sequence in D1 cf v l 7 —^{b}) M1 damaged from क्य up to द in °. Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 वानर (for सर्वत) —For 8^{ab}, Ñ2 V B D6 subst

140* विस्मयोत्फुल्लनयन समन्तादवलोकयन् ।

मणिस्फटिकमुक्ताभिर्मणिकुट्टिमभूषितैः ।
तप्तहाटकनिर्यूहै राजतामलपाण्डुरैः ॥ ९

वैडूर्यतलसोपानैः स्फाटिकान्तरपांसुभिः ।
चारुसंजवनोपेतैः खमिवोत्पतितैः शुभैः ॥ १०

क्रौञ्चबर्हिणसंघुष्टे राजहंसनिषेविते ।
तूर्याभरणनिर्घोषैः सर्वतः प्रतिनादिताम् ॥ ११

वस्वोकसाराप्रतिमां समीक्ष्य नगरीं ततः ।
खमिवोत्पतितां लङ्कां जहर्ष हनुमान्कपिः ॥ १२ G 5 9 0 B 5 3 12 L 5 2 12

[B3 मनसा विनेश्वरम्, B3 दिशो दश विनेशयन् (for the post half)]

—d) B3 सह (for सर्वत) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 जाम्बूनद (for द्वारैर्) ※ Cr जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्युपलक्षणे तृतीया। राजहंसनिषेवितैरित्यन्तैः विशेषणविशिष्टैर्द्वारैरुपलक्षिता लङ्का नगरीं समीक्ष्येति सम्बन्धः।, Cm जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्युपलक्षणे तृतीया। राजहंसनिषेवितैरित्यन्तविशेषणविशिष्टद्वारैरुपलक्षिता लङ्कानगरीं समीक्ष्य हनुमाञ्जहर्षेति सम्बन्धः।, Cg जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्यादौ सहयोगे तृतीया ※ —d) Some MSS वैडूर्य (for वैडू°) D1 3 4 G1 2 मय, Cr g k t as in text (for कृत) V B वैडूर्यमणिवेदिकैः, D1 वैडूर्यमय वेदिभि

9 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 3 and for sequence, in D3 cf v l 7 —a) D6 G3 M3 Cr m g वज्र, T1 शुद्ध, Ck t as in text (for मणि) D1 2 3 G1 M1 2 Ck स्फाटिक, Cr m g t as in text (for स्फ°) —b) M1 कृत (for मणि) D6 भूषणै D4 वर्ण्कै (for भूषितै) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रवालकृत (N1 °कुत्ति) भूमिभि —c) Ś1 D10 निर्यूह, D4 8 निर्यूह, Cr as in text (for निर्यूहै) —d) Some MSS पाण्डरै, Cr m as in text (for °ण्डुरै) G1 राजताकारवेश्मिभि

10 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 3 and for sequence in D3, cf v l 7 —a) Some MSS वैडूर्य, Ct as in text (for वैडू°) D7 8 M1 2 कृत (for तल) Ś1 D2 10 सपानै, N1 सर्वागैर्, D11 सतापै Ck t as in text (for सोपानै) D6 वैडूर्यतलसोपानै —b) D7 8 G2 स्फाटिकाढ्य, Cr g k t as in text (for स्फा°) D6 पाङ्क्तिभि, Cr g as in text (for पांसु°) Ś1 D2 10 छाद्योत (D2 °कात) रवांके, N1 D2 3 4 11 छाद्यकाय (N1 °फोतत) तोरणै —Ñ1 D1-4 10 11 om 10cd —c) D6 T2 सजीवन, Cr m g k t as in text (for सञ्ज°) —For 9-10, Ñ2 V B D6 subst

141* मणिसोपानसम्पन्नैः प्रवालाचितभूमिभिः ।
कैलासशिखराकारैः शारदाम्बुदपाण्डुरैः ।
अन्तर्भाता गृहश्रेष्ठैर्भवनैरेव यथा ।
वीक्ष्यमाणामिवाकाशमुच्छ्रितैर्भवनोत्तमैः ।

[(l 1) V1 illeg after स B1 सपूरे (for °सन्नैः) V2 विचित्रमणिसोपान (for the prior half) B3 प्रवालोचित (for °लाचित) —B3 om l 2 V1 partially illeg for l 2 —(l 2) All except V1 पाण्डु° (for °ण्डुरै) —(l 3) V2 D6 भ्राजमान (D6 °ना) —(l 4) Ñ2 D6 भवनानाम्, V1 B2 3 वीक्ष्यमाणान् V2 त्रिसानाम् (for वीक्ष्यमाणाम्) V2 मुच्छ्रितैर् (for उ°)]

11 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 3 and for sequence in D3, cf v l 7 —a) V1 illeg up to ह in 11b. B1 3 सारस (for बर्हिण) Ś1 सघुष्टे (sic) (for संघु°), —b) D11 निषेविते (for °विते) Ñ2 V B2 4 D6 हंस (D6 °स) मारमकूजि (N2 D6 °नादि) ते, B1 हंसकारण्डसेविते, B3 हंसबर्हिनिषेविते —c) D6 मघोषै (for निर्घो°) Ñ2 V B तूर्यभूषणघोषैश्च, D6 तूर्यघोषेण भूषैश्च —d) B1 4 पर्वत (for सर्वत) N2 D7 8 परि (for प्रति)

12 For sequence in D3 cf v l 7 —a) V2 B2 4 वस्वोक, D1-4 8 M1 2 वस्वौक, D11 विश्वोक, Cr as in text (for वस्वोक) Ś1 Ñ1 B1 3 4 D2-4 6-11 T2 G1 2 M2 Cr प्रतिमा (for [अ]प्र°) —b) D5 M3 स वीक्ष्य, G3 प्रवी° (for समीक्ष्य) Ś1 D1-4 10 11 तदा (for तत) Ñ2 V1 B D6 रावणस्य पुरीं शुभां V2 रावणस्य महापुरीं ※ Cr अत्र वस्वोकसाराप्रतिमामिति पूर्वदिग्व्यवस्थितराजपुरीसाम्यमुच्यते। "वस्वोकसारा शक्रस्य याम्या संयमनी तथा। पुरी सुखा जलेशस्य सोमस्यैशामरावती" इति विष्णुपुराणवचनात्तत्पुरीवाचकत्वम्।, Cm वस्वोकसारा पूर्वदिग्व्यवस्थेन्द्रपुरी।, Cg वस्वोकसाराऽलका। यद्वा वस्वोकसारा पूर्वदिग्व्यवस्थिता राजपुरी। "वस्वोकसारा शक्रस्य पूर्वस्यां दिशि वै पुरी" इति पुराणवचनात्।, Ck वस्वोकसारा त्वलका। तत्प्रतिमात्वम्। जाम्बूनदमयैर्द्वारैरित्यादिभिर्वस्वोकसारकथनस्याप्यत्राप्युपवर्णितत्वात्। Ct वस्वोकसाराख्या तत्सदृशीम्। इन्द्र आप जाम्बूनदमयद्वारस्वामिना सादृश्यम् ※ —After 12ab Ñ2 V B D6 read 5 2 52 and om 12cd —c) Ñ1 कामात् D11 कामा, M1 काम (for लङ्का) Ś1 D1 4 10 M3 Cm खमिवो त्पतितु (D10 °त) कामान् (D1 °मा, D2 M3 Cm °मां) ※ Cm उत्पतितु कामामुत्पतितुमिव स्थिताम्. ※ —d) D2 हरि (for कपि) —After 12 D3 ins D4 ins after l 2 of 128*

142* रम्यकाननतोयाढ्यां बहुप्रासादशोभिताम् ।
द्रुमसारसनिर्घोषैः सागरानिलसेविताम् ।
अप्रमेया सुगुप्ता च महाबलपराक्रमैः ।
सम्पूर्णा राक्षसैर्घोरैर्भोगवत्यामिव ।

[(l 1) D3 रम्या (for रम्य) D3 °वनशोभितां (for °वनशोभिताम्) —(l 4) = 5 3 20ab]

प्रविष्टः सत्त्वसम्पन्नो निशायां मारुतात्मजः ।
स महापथमास्थाय मुक्तापुष्पविराजितम् ॥ २०
हसितोद्घुष्टनिनदैस्तूर्यघोषपुरःसरैः ।
वज्राङ्कुशनिकाशैश्च वज्रजालविभूषितैः ।
गृहमेघैः पुरी रम्या बभासे द्यौरिवाम्बुदैः ॥ २१
प्रजज्वाल तदा लङ्का रक्षोगणगृहैः शुभैः ।
सिताभ्रसदृशैश्चित्रैः पद्मस्वस्तिकसंस्थितैः ।
वर्धमानगृहैश्चापि सर्वतः सुविभूषितैः ॥ २२   G 5 10 4 B 5 4 8 L 5 2 23

मनष्टस्तिमिरैर्दीपैः ॥ Cr शासिति । अथ वृन्दवात्यपकृष्यते । यद्वा । एकस्य एतच्छन्दस्य प्रसिद्धिपरत्वेन श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् ।, Cm ता रवेत्याद्विश्लोकद्वयमेकं वाक्यम् । तत्रैक मच्छब्द प्रसिद्धिपर । अपर प्रकृतपरामर्शी ।, Cg ता रवेत्यत्र दृढशॉलपक्रम्यते । मत्येक वाक्य श्लोकद्वयम् । तच्छब्दद्वयप्रयो गात् । प्रथमे श्लोके खीलाश्योत्तेश्च ।, Ck t ता प्रसिद्धाम् ॥ —[b]) D3 11 भास्वरैश्, D10 भासुरैश् (for भास्व°) Ś1 D10 गते (for -गृहे) —[c]) D5 G1 नगर (for °रीं) B4 राक्षसपते M1 * * * न्द्रस्य (for राक्षसेन्द्रस्य) —[d]) Ś1 D7 10 प्रविश्य च, V2 D1 4 प्रविवेश D6 (first time)-स स ददर्श (by transp) Ñ V3 B D6 (second time) प्रविवाशु (Ñ2 °श्य स) स्वे कपि D3 बभ्राम पवनात्मज, D5 ददर्श हनुमान्कपि —After 19 D1 6 (after 19 first time) 7-9 S ins a passage relegated to Appendix I (No 1)

20 Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 om 20[ab] —[a]) D9 प्रविष्टे, M1 * ष्ट (for प्रविष्ट) —Ñ1 V1 B1 3 4 D6 read 20[cd] (B1 4 [first time] preceded by l 2 of 150*) after 21 B2 reads 20[cd] after 21[ab]. —[c]) Ś1 B2 D2 10 श्मासाद्य, Cr as in text (for आस्थाय) —[d]) D2 7 8 G1 M2 मुक्त- (for मुक्ता) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 मुक्ताविद्रु (D11 °द्रु) मसुत्तम (D4 11 °मा), Ñ2 V B D6 सर्वत प्रवि (V3 प्रवि, B2 परि) लोकयन्, D2 मुक्ताप्राकारचित्रित —After 20 Ś1 Ñ V B D1-4 6 10,11 ins

144* मातङ्गमदगन्धाढ्य पवनं सलिलान्वितम् ।

[Ñ1 illeg the prior half Ś1 V2 D1 4 11 -गन्धाढ्यं, B1 °ढ्यं (for °ढ्य) Ś1 Ñ2 V2 D10 11 चारुप्रासादसं (Ś1 °शोभि) तं, D1-4 चारुप्रासाद (D3 °कार) संशु (D1 °भृ) त (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 V1 B D6 cont

145* अभीप्सा गृहमुख्यानां नक्षत्रसदृशोपिनाम् ।
निवेशमनुपश्यामि स्व समुत्पततामिव ।

[(l. 2) B3 राक्षसानां दुरात्मनां (for the post half)]

—After 20, D8 G4 ins

146* संवृतं राक्षसैर्भीमैर्बलिभि शस्त्रपाणिभि ।

[G3 बहुभि (for बलिभि)]

while D1-9 S ins

147* ददर्श तां पुरीं लङ्कां रम्यामभियथौ कपि ।

[G1 मीरो (for लङ्कां) D5 T1 G2 3 M1 2 transp लङ्कां and रम्याम्, M1 हरि (for कपि)]

21 [a]) Ñ2 illeg up to पं Ś1 D10 स तूर्य, D1 हेषित G3 म्हिहत (sic) (for हसित) D2 3 7-9 11 T M1 3 Cm g k t [उ] त्कृष्ट, Cr as in text (for [उ] द्घुष्ट) D3 मुदितैर् (for निनदैस्) Ñ1 V1 B D6 ज (B3 क) विरतोत्कृ (B3 also as in text [marg]) ष्टसितैः V2 स तूर्यघोषनिनदै, D1 तुरुर्याकृष्टनिनदैः (sic) ॥ Cr निनदैश्चेत्युपलक्षणे तृतीयान्तमेतत् । गृहमुख्यविशेषणं वा ॥ —[b]) Ś1 Ñ2 V1 B1-4 D2 6 10 स्तुति, V2 D1 4 श्रुति, D8 सूर्य (sic), D11 स्फुत (for तूर्य) Ś1 D10 पुरस्कृत D7 9 -पुरस्कृतैः (for पुरःसरैः) D3 द्युतिघोषपुरःसर —After 21[ab], Ś1 Ñ V1 B2 3 4 D1-4 6 10 11 read 22 (Ñ1 B4 om 22[ef]) while B2 reads 20[cd] —[c]) B3 बहुरत्न, Cr m g k t as in text (for वज्राङ्कुश) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 10 11 वज्रवैदू (V B1 2 4 °दू) र्यचित्रैश्च ॥ Cr वज्राङ्कुशनिकाशैर्वज्रसमसंस्थानैः । अङ्कुश इति दैवयन्ती ।, Cm वज्राङ्कुशनिकाशैर्वज्रनिकाशैरङ्कुशनिकाशैश्च । Cg वज्राङ्कुशनिकाशैर्वज्रमङ्कुशो यस्य स वज्राङ्कुश ऐरावतस्तत्तुल्यैस्तद्वच्छुभ्रैरित्यर्थः । वज्राङ्कुशतुल्यसंस्थानैर्वा ।, Ck वज्राणामङ्कुशानां च निकाशा प्रतिमा येषु गृहमेघेषु ते तथा । So also Ct ॥ —Ñ1 illeg for 21[d] —[d]) Ś1 V B D1 2 4 10 11 हेम (for वज्र-), Ñ2 हेमजालविरोचितैः, D3 हेमजालकभूषितैः —D6 8 T3 M3 repeat 21[ef] after 22 —[e]) Ś1 -न्वर्यैः B2 -जालैः, D5 (both times) 8 (second time) T3 (both times) G1 2 Cm p मुख्यैः T1 2 -सर्वैः, Cm g as in text (for मेघैः) Ś1 Ñ V B2 3 D1-4 (second time) 6 8 (second time) 10 11 T1 2 भूप, B4 हृष (sic) M1 रुका (for रम्या) B1 गृहमेघैः पराभूय ॥ Cr गृहमुख्यैरिति पाठः । गृहमेघैरिति पाठे मेघशब्दः श्रेष्ठवाची । Cg गृहमेघैर्गृहश्रेष्ठैः । "उपमितं व्याघ्रादिभिः" इत्युपमितसमास ॥ —[f]) Ś1 Ñ V B D1-4,6,10 11 शुशुभे (for बभासे) D1 10 [अ] शुभे (for °दैः) —After 21 Ñ2 V1 B1 2 4 (B2 4 [repeats l 2 in its proper place] preceded by l 2 of 150*) D6 read 20[cd]

22 G (G2 only 22[ab]) M1 2 om 22 Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1-4 6 10 11 read 22 (Ñ1 B1 om 22[ef]) after 21[ab] —[a]) Ñ2 illeg from ज्व in लङ्का up to प in 22[c] Ś1 Ñ1 B3 D3 10 11 प्रजज्वाल सा (B3 च) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 प्रजज्वाले (D6 °च) V2 दिदीपे सा D1 रराज सा (for प्रजज्वाल) Ś1 तथा T1 2 पुरी (for तदा) B3 लोका (for

G 5 10 8 B 5 4 8 L 5 2 25 तां चित्रमाल्याभरणां कपिराजहितंकरः ।
राघवार्थे चरञ्श्रीमान्ददर्श च ननन्द च ॥ २३
शुश्राव मधुरं गीतं त्रिस्थानस्वरभूषितम् ।
स्त्रीणां मदसमृद्धानां दिवि चाप्सरसामिव ॥ २४
शुश्राव काञ्चीनिनदं नूपुराणां च निःस्वनम् ।
सोपाननिनदांश्चैव भवनेषु महात्मनाम् ।
आस्फोटितनिनादांश्च क्ष्वेडितांश्च ततस्ततः ॥ २५

स्कन्दा) D3 जगत्यैव पुरीं लङ्का —[d]) Ś1 V3 D1 2 4 10 11 शाले (for गृहै) V3 D3 शुभा (for शुभ्रै) Ñ2 V1 B D6 राक्षसानां हि(Ñ2 च V1 सु) वेश्मसु(B4 °नि) —[c]) Ś1 D1-4 10 11 ध्वजाग्र (for सिताभ्र) D3 शुभ्रै (for चित्रै) Ñ2 V B D6 ध्वजाग्रसहि(V1 °ग्रथि B1 3 °हसि [meta])तैश्चित्रै —[d]) Ś1 V3 सद्वृतै, Ñ1 सस्तुतै B2 -सहितै, B3 D11 चित्रितै D2 10 -सयुतै Cr m g k t as in text (for -मस्थितै) —Ñ1 B4 om 22[ef] —[e]) Ś1 Ñ1 V3 B3 D2 10 11 निषे(B3 °फा)वैश्च V1 B1 4 D1 2 4 6 विशेषैश्च G3 गृहैश्चैव Cr as in text (for गृहैश्चापि) —[f]) D3 नवात (sic) (for सर्वत) T3 G2 M3 सुविभूषिता(G3 °ता) (for °तै) Ś1 Ñ1 V3 D1 2 4 10 वर्धमानगृहैस्तथा V1 B1-3 D6 वर्धमानानि(B2 °नै)स्तथा D11 वर्धमानप्रहैस्तथ ॐ Cr वर्धमानगृहैर्वर्धमानसंज्ञकसस्थान गृहैः ।, Cm वर्धमानगृहैर्वर्धमाननाम्ना सस्थानेन सस्थितैः । स्वस्तिकाख्यगृहा आकृत्या चतुर्धा । 'चतुःशाला चतुर्द्वारा सर्वतोभद्रसंज्ञिता । पश्चिमद्वाररहिता नन्द्यावर्ता ह्यानना । दक्षिणद्वाररहिता वर्धमाना धनप्रदा । प्राग्द्वाररहिता स्वस्तिकाख्या पुत्रधनप्रदा ।" इत्युक्तेः पद्मस्वस्तिकवर्धमानाख्यगृहाः प्रभुगृहभेदा इत्यर्थः ।, Cg पद्मस्वस्तिकसस्थितैः पद्मस्वस्तिकनामभ्या सस्थानविशेषाभ्यां सस्थितैः । वर्धमानगृहैर्वर्धमाननाम्ना सस्थानेन सस्थितैर्गृहैः । तल्लक्षणानि वराहमिहिरसंहितायां व्यक्तानि विस्तरभयान्न लिख्यन्ते ।, Ch पद्मादिसंज्ञेन सन्निवेशेन स्थितमवस्थानं येषां ते तथा । वर्धमानं शिरोगृहम् ।, Ct वर्धमानगृहैर्वर्धमाननामकसस्थानयुक्तैः । "चतुःशालं चतुर्द्वारं सर्वतोभद्रसंज्ञितम् । पश्चिमद्वाररहितं नन्द्यावर्ताह्वयं तु तत् । दक्षिणद्वाररहितं वर्धमानं धनप्रदम् । प्राग्द्वाररहितं स्वस्तिकाख्यं पुत्रधनप्रदम् ।" इत्युक्तं ॐ —After 22 D3 ins

148* यथा तु गृहमुख्यानां नक्षत्रपथशोभिताम् ।
त्रिशर्पं नानुपश्यामि स्वयमुत्पतताभिव ।।

while D2 8 T3 M3 repeat 21[ef] after 22

23 [a]) Ś1 Ñ1 D2 10 माना, D11 M3 माला (for माल्य) —[b]) Ś1 V3 D2 10 हित(D10 °त)रत, D1 4 मन शिवत (for हितकर) Ñ1 माना ***(illeg)भूषिता, D6 T3 M3 कपिराजो भयंकर D11 कपी रामहितेरित ॐ Ch t हितकर इत्यार्षे (Ch °त्यार्ष सम्) ॐ —For 23[cd], Ñ2 V1 B D6 subst

149* विचित्रनानाभरणास्तत्रान्भवनोत्तमान् ।

[Ñ2 B2 3 D6 तत्र (for तत्र) D6 कपिशार्दूल च (for the post. half)]

—[c]) D7-9 राघवार्थे, M1 °र्थेच्छ (for °र्थं) Ś1 Ñ1 V3 D1 4 10 राघवार्थकर धीमान्, Ñ2 V1 B D6 राघवार्थे कपि धीमान् ॐ Cr श्रीमान्, श्रीशब्देन स्वामिकार्यकरणरूपसम्पदुच्यते ॐ —[d]) G2 जहर्ष, Cr t as in text (for ददर्श) V3 ननाद, D2 ननर्द (for ननन्द) —After 23, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 ins B2 ins l 1 and l 3-5 after 23 and l 2 after 21

150* प्रासादमाला विविधास्तस्मै काञ्चनराजतै ।
शातकुम्भमयैर्जालैर्गन्धर्वनगरोपमै ।
वैडूर्यमणिसकाशैर्मुक्ताराजतचित्रितै ।
तलै स्फाटिकसकाशैरुपेता सुमनोहरै ।
ददर्श बहुभौमाश्च सप्तभौमाश्च वानर । [5]

[Cf 5 2 48-50 —(l 1) Ñ2 V1 B3 D6 स्तवै (for तलै) —B4 repeats l 2 here (cf v l 21) —After l 2 B2 4 (after l 2 first time) read 20[cd]. —(l 3) D6 वैडूर्य Ñ2 B4 राजत (for र°) B3 मुक्तामणिसमाजितै (for the post half) —(l 4) Ñ2 V1 B4 D6 स्फटिक (for स्फा°) Ñ2 V1 B1 उपेतान्, B3 -व्येता (for उपेता)]

while D5 7-9 S ins after 23 whereas Ś1 Ñ1 V3 D1 2 4 10 11 ins after 18 D3 ins before 19

151* भवनाद्भवन गच्छन्ददर्श पवनात्मज ।
विविधाकृतिरूपाणि भवनानि ततस्तत ।

[(l 1) Ñ1 illeg up to दर्शे D1 7-9 कपिकुञ्जर —(l 2) D1 4 विविधान्यपि D2 11 M3 °कृत (for °कृति) Ś1 Ñ1 V3 D1 2 4 10 11 च सपश्य G3 समन्तत .]

—Thereafter G1 M1 cont 153*

24 [a]) D7-9 रुचिर (for मधुर) —[b]) D3 स्वन (for स्वर) D1 3 4 11 शोभित (for भूषितम्) Ś1 D10 ताल्पमध्यसम(D10 °स्वना)न्वित M1 ******* (illeg)त, Ñ2 V1 B D6 कर्णसुखान(V1 °स्वर, B1 4 °ताल, B3 °स्वन)-समन्वित(B3 °मीरित) —[c]) Ñ1 illeg from न (see var in [b]) up to र in [d] B3 D10 सदा, D3 महा (for मद) D1-3 धीमा मदनविह्वला —[d]) Ś1 Ñ2 V B D1-4 10 11 त्रिदिवे (for दिवि च)

25 [a]) Ñ2 V1 B D6 शुश्राव (for शुश्राव) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 -नादं च (for निनदं) D11 शुश्राव किङ्किणीनां च M1 शुश्राव काञ्चीनादं —[b]) B3 शिञ्जितं (for निःस्वनम्) Ś1 Ñ V B1 3 4 D1 2 4 6 10 नूपुरस्वनमाहि(Ñ1 illeg from हि up to नें in 25[d])तं, D3 11 नूपुरस्वरसहितान्(D3 °सयुत)-

स्वाध्यायनिरतांश्चैव यातुधानान्ददर्श सः । रावणस्तवसंयुक्तान्गर्जतो राक्षसानपि ॥ २६ G. 5. 10. 14 B. 5. 4. 14 L. 5. 2. 37

—B3 om. 25cd. —c) D7-9 [अ]पि (for [ए]व). Ś1 D3.10 सोपानानां निनादं च; Ñ2 V B1.2.4 D6 प्रस्वा (Ñ2 V °स्था)पननिनादांश्च; D1.4 सोपानानां स नादांश्च, D2 तत्रोत्वाद्दं च मधुरं; D11 शोभनानां निनादांश्च. —d) D1.4 भवनानां (for °वेषु). Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.10.11 -कपि: (for -[आ]स्फनाम्). —e) B1 D6 आस्फोटन- (D6 °हिता); B3 स मुश्राव (for आस्फोटित-). —f) Ś1 D10 क्ष्वेडितानि च वै तथा; Ñ2 वालानां कृततां (sic) तथा; V1 B वालानां खेल(B1 °लि)तां(B2 न) तथा; V2 वालानां क्ष्वेडितानिव; D6 वालानां क्ष्वेडतां तदा. —After 25, V2 ins.:

152* भवनान्तरजालानि रक्षसां अभिवानि च ॥

while D5.7-9 S (G1 M2 cont. after 151*) ins.:

153* शुश्राव जपतां तत्र मन्त्रान्रक्षोगृहेषु वै ।

[G1 पठतां (for जपतां). G1 -गोपु (for -गृहेषु). D5 G2 च (for वै).]

26 Ñ2 V B1.2.4 D6 read 26cd after 28cd; D5 T2 G2 read 26ab for the first time here repeating it after 28cd. —a) Ś1 Ñ V B D2.3.4.10.11 तत्र (for चैव). —b) Ñ1 *** (illeg.) स-; Ñ2 V1 B D1.4 (first time).6 T2 (second time) सहस्रशः; D1.4 तथैव च (for ददर्श सः) Ś1 D10 ददर्श कपिकुंजरः; V2 यातुधानांस्तथैव सः; D1.4 यातुधानांस्तथैव च. —V2 reads 26cd after 30. D11 repeats 26cd (followed by 154*) consecutively. —c) Ś1 Ñ1 V2 D3.10.11 (both times) -मधुर (D2 °धुः);

☞ In Ś1 Ñ1 D1-4.10.11, the sequence of stanzas 26–33 (along with substitutes and insertions) is so complicated that it is given separately in a tabular form for the guidance of the reader and is ignored in the Critical Apparatus.

Ś1 D10	Ñ1	D1.4	D2	D3	D11
				26^{cd}	
27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}	27^{ab}
155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})	155* (27^{cd})
28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}	28^{ab}
26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}	26^{ab}
28^{cd}	28^{cd}		28^{cd}	28^{cd}	28^{cd}
156*			156*		156*
29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}	29^{ab}
31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}	31^{ab}
157*	157*	157*	157*	157*	157*
				29^{c}–30^{b}	
31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}	31^{cd}
32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}	32^{c}–33^{b}
29^{c}–30^{b}	29^{c}–30^{b}	29^{c}–30^{b}	29^{c}–30^{b}		29^{c}–30^{b}
		28^{cd}			
163* (30^{cd})		163*	163*	163*	163*
164* (30^{ef})	164*	164*	164*		164*
			165*		
					30^{cd}
			30^{ef}		30^{ef}
			32^{ab}	32^{ab}	
33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}	33^{cd}
165*	165*				
		30^{cd}	30^{cd}	30^{cd}	
32^{ab}					
161*	161*		161*		161* (32^{ab})
		30^{ef}		30^{ef}	
	32^{ab}				
	30^{cdef}				
26^{cd}	26^{cd}	26^{cd}	26^{cd}		26^{cd}
154*	154*	154*	154*		154*
					26^{cd} (r.)
					154* (r.)

G 5 10 14 B 5 4 24 L 5 2.28

राजमार्गं समावृत्य स्थितं रक्षोबलं महत् ।
ददर्श मध्यमे गुल्मे राक्षसस्य चरान्बहून् ॥ २७
दीक्षिताञ्जटिलान्मुण्डान्गोजिनाम्बरवाससः ।
दर्भमुष्टिप्रहरणानग्निकुण्डायुधांस्तथा ॥ २८
कूटमुद्गरपाणींश्च दण्डायुधधरानपि ।
एकाक्षानेककर्णांश्च चलल्लम्बपयोधरान् ॥ २९
करालान्भुग्नवक्त्रांश्च विकटान्वामनांस्तथा ।
धन्विनः खड्गिनश्चैव शतघ्नीमुसलायुधान् ।
परिघोत्तमहस्तांश्च विचित्रकवचोज्ज्वलान् ॥ ३०

N2 V1 B D8 -युक्तानि D1 3 4 युक्त च (for समुक्तान्) —^{d}) D8 गर्जितो, T3 गृध्रुतो (for गर्जतो) Ś1 D2 10 राक्षसै र्जल्पित यत्, Ñ1 V2 रक्षसा यद्दुजल्पित, Ñ2 V1 B D8 रक्षसा जल्पितानि च D3 राक्षसाना च जल्पित, D1 6 11 (both times) रक्षसा जल्पित(D11 °तान्) बहु —After 26 Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 (repeats after 26^{cd} second time) ins

154* शुश्राव हनुमांस्तत्र सीतान्वेषणतत्परः ।

27 M1 repeats 27^{ab} after 33 —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 स राजपथमास्थाय Ñ2 V1 B D8 अथ राजपथे तत्र —^{b}) Ñ1 illeg after ह V2 स्थिर D1 4 8 (after corr as in text) G2 स्थितो (for स्थित) V1 D5 1-3 G1 M1 (first time) गण (for बल) D10 कपि (for महत्) Ś1 स्थितो रक्षोबल कपि —^{c}) T3 ददर्श मध्यगुल्मे तु —^{d}) M3 रावणस्य (for राक्षसस्य) —For 27^{cd} Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

155* ददर्श बहुशस्तत्र रावणस्य चरानुगम् ।

[Ñ1 illeg for तत्र स Ś1 D2 10 ददर्श(D2 °र्शे) बहुशश्चैव(Ś1 °यान्) (for the prior half) Ś1 B1-3 D10 च स्त(D10 मो)गुण(Ś1 D10 °गान्) D8 बलानुग (for चरा°)]

28 B3 om 28^{ab} —^{b}) Ś1 गोजित (sic) V B2 M1 अजिन, B1 लोहित, D8 क्षौम (for गोजिन) D9 वासिन (for वासस) B4 सुमान्जिनाम्बरवासस (hypm) ‖ Cr गोजिनाम्बरवासस वसनाश्च।, Cm गोजिनाम्बरवाससो गोचर्मवाससो विवसनाश्च। Cg गोजिनाम्बरधारिणो वृषभचर्मरूपवस्त्रधारिण।, Ck गोजिनेति। गोरजिनम्। ' सर्वत्र विभाषा गो " इति प्रकृतिभावाभाव। गोजिनवाससश्चाम्बरवाससश्च तथा।, Ct गोजिन गवाजिन तद्वाससोऽम्बरवाससो विवासस। ननु लङ्काया भारतखण्डाद्बहिर्भावेन कर्मभूमित्वाभावात्कथ तत्र रक्षसा दीक्षितत्वमिति चेन्न। नित्यकर्मस्वन्यदेशेऽप्यधिकारात्। रावणादेस्तपोमाहात्म्यात्तत्र काम्यकर्मसिद्धिरपीत्यन्यत्। 'यथा रघुरपेन्द्रस्येव सोममाजह्रे' इत्यादिश्रुतयोक्तरीत्या। एतेन देवानामपि द्विक्रतानपि यज्ञान्दर्शयतीति भाष्यरीत्या चाङ्गवैकल्येऽप्यनुष्ठितात्कर्मणो बृहद्रोत्पत्तिरूपकामनासिद्धिस्तथा प्रकृते देशरूपाङ्गवैकल्येऽपि तत्सिद्धि। रक्षसामपि देवयोनित्वात् ‖ —After 28^{ab}, Ñ2 V B1 3 4 D8 read while D6 T3 G3 repeat 26^{ab} —^{c}) D8 प्रस्तरणान् (for -प्रह°) —^{d}) D11 मग्नकाड (for अग्निकुण्ड) T3 तदा (for तथा) ‖ Cv अग्निकुण्डायुधाश्च यज्ञोपवीतिन् ।, Cr m अग्निकुण्डायुधान्कृत्याद्युत्पादनद्वारा शत्रु(Cr पर)मारकतयाग्निकुण्डानामायुधत्वम् ।, Cg अग्निकुण्डायुधाश्रयार्थं होमशीलान् ।, Ck अग्निकुण्डमेवायुध येषा ते तथा।, Ct कृत्याद्युत्पादनद्वारा शत्रुमारकतयाग्निकुण्डानामायुधत्वम् ‖ —After 28 Ś1 D2 10 11 ins

156* विरूपान्बहुरूपांश्च विकटान्वामनांस्तथा ।

[D2 वित्रसत् (for विरूपान्)].

29 ^{a}) Ś1 Ñ1 V D10 11 प्रास , Ñ2 B D1-4 8 प्रास , T3 गज , Cg k t as in text (for कूट) D11 -हस्ताश्च (for पाणींश्च) —^{b}) D11 चक्र (for दण्ड) B1 -शान् (for धरान्) —After 29^{ab}, Ñ2 V1 B2 3 4 D8 read 31^{ab} (followed by 157*) —V2 reads 29^{cd} after 31 —^{c}) Ś1 D1-4 11 एकाक्षांश्चैक , Ñ1 एका*** (illeg) (for एकाक्षानेक) Ñ2 V1 D8 वर्णांश्च (for कर्णांश्च) D10 एकाक्षांश्चैव नर्णांश्च —^{d}) D2 7 9 Ck t चलद्देह D6 G1 M1 लम्बकर्ण , T1 2 G2 3 M2 चलल्लम्ब , M3 लम्बोदर (for चलल्लम्ब) Ñ1 लम्बोदरान् Ś1 D10 लम्बितो(D10 °तो)त्वस्तनूदरान् , Ñ1 कर्णस्थावरणानपि (sic), V1 चलल्लम्बोदरस्तनान् , V2 B1 4 D3 चल(V2 मुग्ध)लम्बस्तनोदरान् , B2 3 D8 लम्बकर्ण(B3 °मान D8 °र्णा)स्तनोदरान् , D1 लम्बोष्ठाश्च तनूदरान् , D9 लम्बमानतनूदरान् , D11 चलल्लम्बस्तनूदरान्

30 V2 reads 30^{ab} after 33^{ab} —^{a}) D1 6 8 10 11 भग्न , D8 गुप्त (for भुग्न) V1 -वक्त्राश्च , B4 दन्ताश्च , T1 M3 (after corr as in text) -वक्त्राश्च (for वक्त्रांश्च) Ś1 करालनासवक्त्राश्च, Ñ1 करालान्भग्नवक्त्राश्च, Ñ2 B1 D8 करालान्(B1 °ल)भग्नकर्णांश्च, V2 कठकान्भग्नदर्पांश्च, B2 (also as in B1) 3 करालान्भग्नदन्ता(B3 °न्तश्च [hypm])श्च —^{b}) M1 विरूकान् (meta) Cv r m g t as in text (for विकटान्) D4 वामनान् (sic) (for वामनान्) Ñ1 विकटास्यामनोनपि (sic) —After 30^{ab}, V2 ins 163* —Ñ2 V1 B1 2 4 D8 read 32 (32^{cd} om) and 30^{cdef} after 163* V2 transp 30^{cd} and 30^{ef} —^{c}) N1 B D1 4 8 11 [ध]पि (for [ए]व) —^{d}) V2 D3 शूल(D8 प्रास)पाणीस्तथापरान् —After 30^{cd}, V2 ins 165* followed by 161* —^{f}) Ñ V1 B D8 स ददर्श महाकपि , V2 D3 8 11 ददर्श स(D11 च) महाकपि .

—After 30 V2 reads 26^{cd}.

नातिस्थूलान्नातिकृशान्नातिदीर्घातिह्रस्वकान् ।
विरूपान्बहुरूपांश्च सुरूपांश्च सुवर्चसः ॥ ३१
शक्तिवृक्षायुधांश्चैव पट्टिशाशनिधारिणः ।
क्षेपणीपाशहस्तांश्च ददर्श स महाकपिः ॥ ३२
स्रग्विणस्त्वनुलिप्तांश्च वराभरणभूषितान् ।
तीक्ष्णशूलधरांश्चैव वज्रिणश्च महाबलान् ॥ ३३ G. 5 10 25 B. 5 4 33 L. 5 8 35

31 Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 31^{ab} (followed by 157*) after 29^{ab} —^{a}) Ñ2 V1 अति (for first नाति) Ś1 Ñ1 (illeg after ना up to the end of 31^{b}) V2 B D1-4 6 10 11 अतिस्थूलान्(D1 °ला)तिकृशान् —^{b}) T2 3 transp दीर्घ and ह्रस्व M3 दीर्घांश्च (for °ति) Ś1 D10 कृष्णान्दीर्घांस्तथापरान्, Ñ2 V B D1-4 6 11 दीर्घा(D2 वीपा) न्कुब्जा(Ñ2 D6 °सर्वा)स्तथापरान्(V2 °था पुन) ⊛ Cg नातिदीर्घातिह्रस्वकानित्यत्र ह्रकारोपरि अकारोच्चारणं वृत्तभङ्गपरिहाराय। एवं प्रचितेति वक्तव्ये प्रचीतेत्युक्तिश्च छन्दोभङ्गपरिहारार्थैव।, Ck नातिदीर्घातिह्रस्वकानिति। वृत्तभङ्ग आर्षः। तथाऽप्यपि। Ct नातिदीर्घातिह्रस्वकानान्। वृत्तभङ्गो रेफहकारसंयोगपरो गुरुर्लघुकार्यकारीति न ⊛ —After 31^{ab}, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 ins

157* स ददर्श महाबाहूनाक्षसान्घोरदर्शनान् ।

[B1 D3 transp स and ददृ Ś1 -बाहो Ñ1 V2 D1-4 10 11 बाहू B3 -मरकान् (for -बाहून्) Ñ1 क्रूरकर्मान् (for घोरदर्शनान्)]

while D5 7-9 S ins

158* नातिगौरान्नातिकृष्णान्नातिकुब्जान्न वामनान् ।

[D5 T2 G1 2 M2 अतिगौरान्(G1 °*)तिकृष्णान् (for the prior half) T3 G3 M2 चाति (for नाति) D5 T2 G1 2 M2 3 नातिकुब्जातिविमलान् G3 नातिकु ज श्च वामनान् (for the post half)]

—^{c}) Ś1 D2 10 ददर्श (for विरूपान्) —^{d}) Ś1 D2 10 वि(D2 सु)रूपांश्चैव सर्वशः Ñ1 सुरूपान्**वर्चस, Ñ2 V1 B1 सुरूपान्मितवर्चस, V2 स्वरूपान्बहुवर्चस, B1 2 सुरूपामितमतेन(B2 °वच)स, D6***नमितवर्चस —After 31 Ñ2 V1 B D6 ins

159* विशालं राजमार्गं तु यथायथमवस्थितान् ।

[B2 (राजमार्गेषु (for the prior half) B2 -स्थम् B2***म् D6 -स्थम् (for -स्थम्)]

while D5 7-9 S ins

160* क्वचित्प्रतापितश्चैव ददर्श विविधायुधान् ।

[All except D5 6 T2 M1 read prior half bypro D6 ध्वनि (for क्वचित) D6 प्रतापितश्चैव T1 प्रतापितश्च ध्वनि] M1 क्वचित्प्रतापितश्च (for the prior half) ⊛ Ct 2 छन्दोभङ्ग आर्ष ⊛]

—After 31, V2 reads 29^{cd}, while D6 reads 33^{ab} after 31 (preceded by 159*)

32 D1 4 om 32^{ab} V2 reads 32^{ab} after 33 Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 32 (32^{cd} om) and 30^{cdef} after 161* —^{a}) G3 शास्त्र (for शक्ति) Ñ1 V2 (श)पि (for (वृ)क्ष) Ś1 D2 10 यष्टिशूलायुधांश्चापि, Ñ1 V1 B D6 शक्ति(D6 प्राप्ति)शूलायुधान्कांश्चित् (for ^{a}) D10 पट्टिम, T2 3 G M Ck पट्टिम, Cg t as in text (for पट्टिश) Ś1 Ñ V B1 3 4 D2 4 10 (श्रा)शुच, B2 [अ]शन, Ch t as in text (for [अ]शनि) D3 शक्तिशूलायुधान्कांश्चित्पट्टिशासिधारानपि —For 32^{ab} D11 subst while Ś D10 ins after 32^{ab} whereas Ñ1 V2 cont after 163* and D2 ins after 30^{cd}

161* भिण्डिपालगदाहस्तान्दृष्टिहस्तांश्च दंशितान् ।

[Ñ1 V2 दिण्डिपाल (for भिण्डि°) Ñ1 असि D2 10 यष्टि (for कृष्टि) D11 भिन्दिपालगदाहस्तान्दृष्टिहस्तांश्च दंशितान्]

—Ñ2 V1 B D6 om 32^{cd} —^{c}) Ś1 V1 V2 D2 4 10 11 विशाल(D11 °ए) राजमार्गं च(Ś1 का D2 च) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 transp. ददर्श and स D5 हनुमान् (for स महा)

33 D6 reads 33^{ab} after 31 —^{a}) Ś1 D1 2 4 10 11 G1 2 स्रग्विण सु D3 चन्दनेन D1 स्रग्विणश्च (for स्रग्विणस्तु) Ñ1 V2 स्रग्विणो बद्धरत्नाश्च(V2 °रत्नान्), Ñ2 V1 B1 2 4 D6 स्रग्विणो लिप्तका(B1 [before corr]°मा)श्च B3 स्रग्विणश्च वराङ्गिन —^{b}) Ś1 D10 परमाभरणान्वितान्, Ñ V B D1 4 6 11 परमाभरणान्(D3 °णाश्च)तान् —After 33^{ab} V2 reads 30^{ab} while D5 7-9 S ins after 33^{ab}

162* नानावेषसमायुक्तान्यथा स्वैरगतान्बहून् ।

[D5 -समायुक्तास् (for °न्) D5 तथा T2 3 बोधान् (for यथा) D7 8 चरान् G2 -गतीन् (for गतान्)]

—^{cd}) D3 -मूल (sic) (for -शूल) D6 11 धराश्च (for °रान्) Ñ1 D11 (क्ष पि (for [च]व) Ś1 Ñ1 D10 11 पाशपाणीं(D11 °बाणा स्तथापरान्, D1 2 4 वज्रासिवरधारिण D2 वज्रायुधधरानपि (for ^{d}) V2 तीक्ष्णशूलधरा न्काश्चिच्छक्तीर्मुद्गरायुधान् —For 33^{cd}, Ñ2 V1 B D6 subst. Ś1 D10 subst for 30^{cd} V2 D2 11 ins after 30^{ab} D1 4 ins after 28 D2 ins after 33^{ab}

163* विकृतोरःशिरोग्रीवान्विकृतानुरुकानपि ।

[Ś1 D2 10 विकृतोर- B2 विवृ° D1 4 °होर° D2 विवृ° D11 विवृतोर (sic) (for विकृतोर) D5 वक्तान् (corrupt) (for उरु°) D10 (before corr) विकृतैराननास्तथा (for the post half)]

G. 5 10 22 B. 5 4 23 L. 5 2 0 शतसाहस्रमव्यग्रमारक्षं मध्यमं कपिः ।
प्राकारावृतमत्यन्तं ददर्श स महाकपिः ॥ ३४
त्रिविष्टपनिभं दिव्यं दिव्यनादविनादितम् ।
वाजिहेषितसंघुष्टं नादितं भूषणैस्तथा ॥ ३५
रथैर्यानैर्विमानैश्च तथा गजहयैः शुभैः ।
वारणैश्च चतुर्दन्तैः श्वेताभ्रनिचयोपमैः ॥ ३६
भूषितं रुचिरद्वारं मत्तैश्च मृगपक्षिभिः ।
राक्षसाधिपतेर्गुप्तमाविवेश गृहं कपिः ॥ ३७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे तृतीयः सर्गः ॥ ३ ॥

—After 163*, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 read 32 (32cd om) and 30cdef After 163*, V2 D1 2 4 11 cont, Ñ1 ins after 30cd Ś1 D10 subst for 30ef

164* परश्वधधरान्तुमान्सांश्चिन्मुद्गरधारिण ।

[D2 उग्रांश्च (for यमान्श्चित्)]

—After 33 Ś1 Ñ1 D10 ins, while V3 ins after 30cd, whereas D2 cont. after 164*

165* चक्रतोमरहस्तांश्च शिलापाशायुधानपि ।

(Ñ1 भक्र, V1 धत्र (for चक्र) Ñ1 खड (for पाश)]

—Thereafter V3 cont. 161*.

—After 33, V3 reads 32cd, M1 repeats 27cd.

34 Ś1 Ñ1 V3 D1 2 5 10 11 om 34 —b) D2 वारभग् (for शत्यग्रम्) —d) D3 मध्यम ददर्श कपि ✽ Cg शतसहस्रमेव शतसाहस्रम् ✽ —For 34cd, Ñ2 V1 B D6 subst.

166* राक्षसान्दानवश्रेष्ठांस्तस्मिन्मध्ये स्थितान् ।

[Ñ2 D6 रक्षां B3 विविधाकारान् (for दानवश्रेष्ठान्) B1 दुर्गे (for मध्ये) B2 वरानुधस्थितान् (for the post. half)]

—Then B3 cont.

167* आश्चर्यं च तदा मेने वायुपुत्रः प्रतापवान् ।

—After 34cd, D4 5 7-9 S ins.

168* रत्नोपिचितविन्यस्तं ददर्शान्तःपुरासनं ।
स तदा तद्गृहं दृष्ट्वा महाहाटकतोरणम् ।
राक्षसेन्द्रस्य विख्यातमद्रिमूर्ध्नि प्रतिष्ठितम् ।
पुण्डरीकावतंसाभिः परिखाभिः समावृतम् ।

[(l. 1) D3 रत्नां च (for रत्नोपिचितविन्यस्तं) D3 विन्यस्तमन्तःपुरासनं (for the post. half).—(l. 2) D3 रम्यं (for तदा). D3 च तदा तद्गृहं दृष्ट्वा चोपनयोच्चैः. —(l. 3) D3 श्रेष्ठं (for मूर्ध्नि) —(l. 4) M3 सरस्तुः; M3 समावृतम् (for समावृतम्). ✽ Cs स तदा तद्गृहं दृष्ट्वा महाहाटकतोरणम् । राक्षसेन्द्रस्य गृहं ददर्श । आश्चर्यमानात् गृहमिदमस्य ।

एवमन्वीयते, प्रथमप्रयुक्तप्राकारस्मरणार्थो द्वितीय सर्वार ।, Cr स इति । इत्येकम् । तमेव दृष्ट्वा राक्षसेन्द्रस्य गृहं ददर्शेति । द्वितीयस्तच्छब्द प्रसिद्धिपरः ।, Cm स इत्यादि श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् । द्वितीयस्तच्छब्दः प्रसिद्धिपरः ।, Cg स तदेत्यादि श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् । स कपिस्तदा गृहं दृष्ट्वा स राक्षसेन्द्रस्य गृहं ददर्शेत्यन्वय । क्रियाभेदाच्छब्दद्वयम् ।, Ct स प्रकृत प्रसिद्ध कपि । राक्षसेन्द्रस्य गृहमुच्यमानविशेषणं ददर्श ✽]

—Ñ2 V1 B D6 om (hapl) 34c-37 —c) T1 2 M3 वृतम् (for -[प्रा]वृतम्) T1 2 G1 2 M3 अत्यर्थं (for °न्तं) D3 प्राकारप्रष्टमारक्षं.

35 Ñ2 V1 B D6 om 35 (cf v l 34) G1 reads 35ab for the first time here repeating it (var) after 37 —a) V2 तत्र (for दिव्य) Ś1 D10 त्रिविष्टपनिभा दिव्यं —b) D4 तूर्य (for दिव्य) Ś1 Ñ1 V3 D1 2 5 10 11 T2 निनादित (Ś1 D10 °ता) G1 (second time) M3 -विभूषित (for विनादितम्) D3 दिव्यवादित्रनादित —c) Ñ1 V3 D1 5 11 वाजिहेषित (for °हेषित) Ś1 D10 संघुष्टा (for °ष्ट) —d) G1 भूषितैस् (for भूषणैस्). T1 तदा (for तथा) Ś1 Ñ1 V3 D1 2 5 10 11 नादितं (Ś1 D10 °ता) भूषणानां D7 9 मनुजैश्च हयैस्तथा

36 Ñ2 V1 B D6 om 36 (cf v l 34) —a) M1 रथैर् (for रथैर्). D11 यानैर् (for यानैर्). —b) M1 तदा (for तथा) D4 7 9 T2 M3 हययानै (by transp), D1 G1 M1 2 [स]तुरगैः, G1 भूतैर्यैर् (for गजहयैः) Ś1 D1 10 11 शुभैर्युत (Ś1 D10 °युतम्, D3 °भूत) हयैस्तथा. Ñ1 V3 शुभैर्न (V3 trans) नागैस्तथा. ✽ Cg हयानां स्थितिस्थानम् दिव्यगन्धपरः । मत्तो न वारणैः स्थितेन पुनरपि ।, Ct हयानां हयगर्जनीत्यादि याचन् ✽ —c) D10 वारणैर् (meta) (for वारणैर्). —d) M3 [श्वे]द्रि- (for [श्वे]ता) Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 ता (D1 4 8) उग्राभ्रसन्निभैः (D4 °भैः)

37 Ñ2 V1 B D6 om 37 (cf v l 34) —a) D4 7 9 भूषितैर् (for °तं) D3 द्वारैर् (for द्वारं) —c) Ś1 Ñ1 V3 D1 2 5 10 पर्वेद. D3 11 पर्वेद (for गुप्तम्). D3 (before corr.) परिश्रम (for परिवेश) —After 37cd, D4 7-9 S ins.

४

ततः स मध्यंगतमंशुमन्तं
ज्योत्स्नावितानं महदुद्वमन्तम् ।
ददर्श धीमान्दिवि भानुमन्तं
गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमन्तम् ॥ १ ॥ G. 5. 11. 3 B. 5. 5. 1 L. 5. 3. 1

169* रश्मिं सुमहार्चिर्वर्णानुयातैः महाप्रभः ।

[D5 रश्मिनिश्च (for रश्मिं सु-).]

—[c]) Ñ1 illeg. from गृं up to [d]. —[d]) D2 प्रविवेश (for आवि[c]). V2 कपिः पुनः; D3-4.11 कपिगृहं (by transp.); M3 यथा कपिः (for गृहं कपिः). —After 37, G2 repeats 35[ab], while D5.7-9 S ins. after 37:

170* महेम जाम्बूनदचक्रवालं
महार्हमुक्तामणिभूषितान्तम् ।
पराध्यकालागरुचन्दनार्हं
स रावणान्तःपुरमाविवेश ।

[(l. 2) D5.8 M1 -भूषितांतर (for °न्तम्). —(l. 3) G1 परार्ध- (for °र्ध्य-). D5.9 -[अ]गुरु- (for -[अ]गरु-). D7.9 -चंदनाढं; D8 °भतिले (for °नार्हं). ☸ Cv : सहेमेत्यादि । हेमान्वत जात सुवर्णम् । जाम्बूनदं जम्बूनद्यां जातम् । चक्रवालं प्राकारमण्डलम् । सहेमेति केचित्पठन्ति ।; Cr : सहेम हेमगर्भितं सर्वरत्नयुक्तमिति यावत् । जाम्बूनदचक्रवालं जाम्बूनदमयप्राकारमण्डलयुक्तम् । चक्रवाले तु मण्डलमित्यमरः । स रावणान्तःपुरमाविवेश । विशेषणान्तरविधानार्थमुक्तस्यापि प्रवेशस्य पुनरभिधानम् ।; Cm : सहेमेति छेदः । हेमसहितं जाम्बूनदचक्रवालरूपं स्वर्णप्राकारमण्डलयुतम् ।; Cg : सहेमेति । हेमान्वत जातं सुवर्णम् । जाम्बूनदं जम्बूनद्यां जातम् । चक्रवालं प्राकारमण्डलम् ।; Ck : हेम्ना सामान्यस्वर्णेन जाम्बूनदेन षोडशवर्णस्वर्णेन च निर्मितं चक्रवालं प्राकारमण्डलं यस्य तत्तथा । एवं मध्येऽन्तरमुक्तम् । अर्थान्तरालं महार्हेत्यादि । अन्तः हिमभागः । काष्ठागरुचन्दनाभ्यामर्होऽर्हणं पूजा यस्य तत्तथा । अन्तःपुरमाविवेशेति संबंधः ।; Ct : हेम सामान्यं स्वर्णं तस्यैवैव जाम्बूनदेन षोडशवर्णस्वर्णेन निर्मितं चक्रवालं प्राकारमण्डलं यस्य. ☸]

Colophon. —B2 om. (cont. the Sarga). —*Sarga name* : Ś1 V1 D1.2.4.10.11 लंकावर्णनः (Ś1 V2 D10 °नं); Ñ1 हनुमल्लंकावर्णनं; Ñ2 B2 D6 लंकाविचयः; V3 लंकापुरदर्शनं; B1 महालंकाविचयः; B4 लंकाप्रवेशः; D3 लंकापुरवर्णनः. —*Sarga no.* (figures, words or both) : Ñ1 D4.10.11 om.; Ś1 V2 2; Ñ2 V1 B1.3.4 D4 10; D1.3.7-9 S 4; D5 6. —After colophon, D2 concludes with श्रीरामः; G with श्रीरामाय नमः.

4

M1.2 begin with श्रीरामाय नमः.

Before 1, Ñ2 V B D6 ins.:

171* चन्द्रश्च सान्निध्यमिवास्य कुर्वं-
स्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् ।
ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोका-
नुत्तिष्ठतेऽनेकसहस्ररश्मिः ।
शङ्खप्रभं क्षीरमृणालवर्ण-
मुद्यन्तमाना निशि भासयन्तम् ।
ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः
पोप्लूयमानं शरदीव हंसम् ।

[Cf. 5.2.54-55 which are omitted in the proper place. —(l. 1) V1 न चन्द्रः; B4 चंद्रस्तु (for चन्द्रश्च). —(l. 2) V2 विराजन्त् (for °जन्). —(l. 3) B3.4 वितन्य (for वितत्य). —(l. 4) Ñ2 अति- (for अनि-). —(l. 6) B3 वर्तन्तम् (for उद्यन्तम्). V B2 काशां (for आशां). V1 इव (for निशि). —B3 om. l. 7-8. —(l. 8) Ñ2 B4 प्रदीप्यमान (for पोप्लूय°). B1 मरालीव (for शरदीव). V2 प्लवमानमानं सर-सीव हंसः; D6 हंसं यथा क्षीरनिधौ प्लवन्तं. ☸ Ct : "चन्द्रोऽपि सान्निध्यमिवास्य कुर्वंस्तारागणमध्यगतो विराजन् । ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोकानुत्तिष्ठतेऽनेकसहस्ररश्मिः । शङ्खप्रभं क्षीरमृणालवर्णमुद्गच्छमानं व्यवभासमानम् । ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः पोप्लूयमानं सरसीव हंसम् ।" इति क्षेपद्वयं प्रक्षिप्तम्. ☸]

1 [a]) D11 सु- (for स). V2 B1.3.4 मध्ये (for मध्यं-). B2 -गामिनम् (for -गतम्). D2 ततः समस्युद्गतमंशुमंतं. —D1 om. (hapl. ?) 1[b]-2[a]. D3 transp. [b] and [c]. —[b]) Ś1 D10 -[अ]वदातं (for -वितानं). Ñ2 D5.7-9 सुहुरुद्वमंतं (D2 °हं)तं; B1.2 D6 महदुद्वहंतं; B3 सुमहद्वहंतं; D5 महदुद्वमंतं; D10 महतद्भ्रमंतं (sic); T2 महदुत्पतंतं (for महदुद्वमन्तम्). —[c]) Ñ2 V1 B D6 वीरो (for धीमान्). D5.7.8 G1 सुवि (for दिवि). D11 भानुमंतं (for भानु°). —[d]) D6 गोष्ठं (for गोष्ठे). Ś1 D10 वृषश्रेष्ठम् (for वृषं मत्तम्). V2 भ्रमंतः; G2 [आ]भ्रमंतं (for भ्रमन्तम्). ☸ Cv : मध्यंगतं व्योम्नोंऽशुमन्तं चन्द्रं भानुमन्तं तेजस्विनम् ।; Cr : गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमन्तमिति दृष्टान्तस्यात्यन्तमध्यंगतमिति ताराणां मध्यगतत्वं विवक्षितमित्यवगम्यते । आकाशमध्यगतत्वे विवक्षिते मत्तवृषदृष्टान्तोऽसमञ्जस इत्युक्तम् । भ्रमिनुल्येन गमनविशेषेण । अंशुमन्तं शीतांशुमन्तम् । भानुमन्तं प्रकाशकिरणम् ।; Cm : मध्यंगतं गगनस्येति शेषः । यद्वा तारामध्यंगतमंशुमन्तं चन्द्रम् । भानुमन्तं दीप्तिमन्तम् ।; Cg : ततः स मध्यमित्यादि । दिवि आकाशे मध्यंगतमाकाशमध्यगतमित्यर्थः । लङ्काप्रवेशो चन्द्रोदयोक्तेः रावणनगरप्रवेशोऽर्धरात्र इति सूच्यते । उत्तरश्लोके प्रविशन्नित्यनेन नाभिगमनमुच्यते । दक्षिणो दिशं गच्छतोऽभिमुखत्वासंभवात् । किं तु गमनमात्रम् । सदृशोऽपि "प्रजगाम नभश्चन्द्रः" इति प्रकर्षेण गमनवचनं नभोमध्याङ्गतत्वमाचष्टे । अंशुमन्तमिति चन्द्र एवोच्यते । भानुमन्तं दीप्तिमन्तम् ।; Ck : मध्ये व्योममध्यम् । अंशुमन्तं शीतांशुम-

G 5 10 22
D 5 4 23
L 5 2 0

शतमाद्यसमव्यग्रमारुह्य मध्यमं कपिः ।
प्राकारावृतमत्यन्तं ददर्श स महाकपिः ॥ ३४
त्रिविष्टपनिभं दिव्यं दिव्यनादविनादितम् ।
वाजिहेषितसंघुष्टं नादितं भूषणैस्तथा ॥ ३५

रथैर्यानैर्विमानैश्च तथा गजहयैः शुभैः ।
वारणैश्च चतुर्दन्तैः श्वेताभ्रनिचयोपमैः ॥ ३६
भूषितं रुचिरद्वारं मत्तैश्च मृगपक्षिभिः ।
राक्षसाधिपतेर्गुप्तमाविवेश गृहं कपिः ॥ ३७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे तृतीयः सर्गः ॥ ३ ॥

—After 163* Ñ2 V1 B2.3.4 D3 read 32 (32cd om) and 30cd. After 163* V2 D1.3.4.11 cont. Ñ1 ins after 30ab. Ś1 D10 subst for 30cd:

164* पश्चपद्यरानुमारश्चि मुद्रधारिणः ।
[D3 उर्माश्च (for उद्यान्वितम्)]

—After 33 Ś1 Ñ1 D10 ins, while V2 ins after 30cd, whereas D3 cont. after 164*:

165* चक्रतोमरहस्ताश्च गिरावाणायुधानपि ।
[Ñ1 कम* V2 वक्र (for चक्र) Ñ1 नाद (for वाण)]

—Thereafter V2 cont. 161*.

—After 33 V2 reads 32ab, M1 repeats 27ab.

34 Ś1 Ñ1 V2 D1.2.4.10.11 om 34.—a) D3 मारभम् (for मारुह्य).—b) D1 मध्यमं ददर्श कपि. ‹‹ Cg शतमद्ध्यमेव गतसाह्यम्. ›› —For 34ab Ñ2 V1 B D4 subst.:

166* राक्षसान्तःपुरमिश्वारक्षे मध्यमे स्थितान् ।
[Ñ1 D1 रम्यां. B1 विविधाकारान् (for नगनागरिकान्). B1 दुर्गमे (for मारुते). B1 वराशुभ्यस्वश्चिनान् (for the post. half).]

—Then B1 cont.:

167* आश्चर्यं च तदा तत्र वायुपुत्र प्रतापवान् ।

—After 34ab D4.5.7-9 S ins.:

168* रत्नौघविलसद्भित्तिं ददर्शान्तःपुरासदः ।
स तत्र तद्गृहं दृष्ट्वा महाहाटकतोरणम् ।
राक्षसेन्द्रस्य विख्यातमद्रिमूर्ध्नि प्रतिष्ठितम् ।
पुण्डरीकावतंसाभिः परिखाभिः समावृतम् ।

[(l. 1) D3 रत्नौ॰ (for रत्नौघ॰). D1 विन॰ (for the post. half).—(l. 2) D3 तदा (for तत्र). D3 स तत्रान्तःपुरात् तत्र चापलेन्द्रेण.—(l. 3) D3 सदा (for अद्रि).—(l. 4) M1 सरस्व॰ M3 सस्व॰ (for समावृतम्). ‹‹ Cv स तत्र तत्र समावृतं तद् दृष्ट्वा राक्षसेन्द्रस्य गृहं ददर्शेत्यन्वयः । आधाराधारवतोः विलक्षणप्रकाशार्थ । द्वितीय सकार । Cr स इति । दृष्ट्वेत्यत्रत्यम् । तमेव दृष्ट्वा राक्षसेन्द्रस्य गृहं ददर्शेति । द्वितीयस्तच्छब्दः प्रसिद्धिपरः । Cm स इत्यादि श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् । द्वितीयस्तच्छब्दः प्रसिद्धिपरः । Cg स तत्रेत्यादि श्लोकद्वयमेकं वाक्यम् । स कपिस्तत्र तद् दृष्ट्वा स राक्षसेन्द्रस्य गृहं ददर्शेत्यन्वयः । क्रियाभेदाच्छब्दद्वयम् । Ct स प्रत्न प्रसिद्ध कपिः । राक्षसेन्द्रस्य गृहमुच्यमानविशेषणं ददर्श. ››]

—N2 V1 B D4 om. (hapl.) 34c–37.—c) T2.3 M1 वृतम् (for [आ]वृतम्). T1.2 G1.2 M1 अत्यर्थं (for ॰न्त). D3 प्राकारवृतमारुह्य.

35 N2 V1 B D4 om. 35 (cf. v.l. 34). G2 reads 35ab for the first time here, repeating it (var.) after 37.—a) V2 तत्र (for दिव्य). Ś1 D10 त्रिविष्टपनिभां दिव्यां.—b) D3 तूर्य (for दिव्य). Ś1 N1 V2 D1.2.4.10.11 T2 निनादित (Ś1 D10 ॰ता). G2 (second time) M1 विभूषित (for विनादितम्). D3 दिव्यवादित्रनादित.—c) N1 V2 D7.11 वाजिह्रेषित (for ॰हेषित). Ś1 D10 ॰सघुष्टां (for ॰ष्ट).—d) G2 भूषितैस् (for भूषणैस्). T2 तदा (for तथा). Ś1 N1 V2 D1.2.4.5.10.11 नादित (Ś1 D10 ॰तां). भूषणध्वनं. D7.9 मञ्जुवैश्च हर्षैस्तथा.

36 N2 V1 B D4 om. 36 (cf. v.l. 34).—a) M1 रथ्यैर् (for रथैर्). D12 वाणैर् (for यानैर्).—b) M1 तदा (for तथा). D1.2.6 T2 M3 हयगजैः (by transp.). D5 G3 M1.2 [अ]द्भुतहयैः. G1 भूतैर्हयैर् (for गजहयैः). Ś1 D1.10.11 शुभैर्द्रुमैः (Ś1 D10 ॰द्रुम॰). D1 ॰भूत॰)हर्षैस्तथा. N1 V2 शुभैर्(V2 राजस॰)वारणैस्तथा. ‹‹ Cg हयगजस्थितः गजाश्चेह द्विदन्तागजपरः । अतो न वारणे स्थितेन पुनरुक्तिः । Ct हयगजैः वारणैरित्यत्र हयगजैरिति पाठः. ››—c) D10 वाजपेयैर् (meta.) (for वारणैश्च).—d) M1 [अ]द्रि (for [अ]भ्र). Ś1 N1 V2 D1.2.4.10.11 रा(D1.4 र)नाथस्तनिभैः (D4 ॰भैः).

37 N2 V1 B D4 om. 37 (cf. v.l. 34).—a) D1.7.9 भूषितैर् (for ॰त). D3 द्वारैर् (for द्वारं).—b) Ś1 Ñ1 V2 D1.2.4.10 पत्रैश्च; D10.11 चत्रैश्च (for मत्तैश्च). D1 (before corr.) पक्षिभ (for पक्षिभिः).—After 37ab, D4.5.8 S ins.

४

ततः स मध्यंगतमंशुमन्तं
ज्योत्स्नावितानं महदुद्वमन्तम् ।
ददर्श धीमान्दिवि भानुमन्तं
गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमन्तम् ॥ १ G 5. 11. 3 B 5. 5. 1 L 5. 3. 1

169* रविर्त सुमहातेजैर्यानुयांनं महद्यश ।

[D5 रविनिश्च (for रविरतु)]

—ᶜ) Ñ1 illeg from गुं up to ᵈ —ᵈ) D1 प्रविवेश (for आविं°) V2 कपि पुन , D1-4 11 कपिपुंद्र (by transp), M2 यथा कपि (for गृह कपि) —After 37, G1 repeats 35ᵃᵇ, while D1-4 S ins after 37

170* महेम जाम्बूनदचक्रवाल
महार्हमुक्तामणिभूषितान्तम् ।
परार्ध्यकालागुरुचन्दनाक्तं
स रावणान्तःपुरमाविवेश ।

[(l 2) D5 6 M1 -भूषितान्त (for °न्तम्) —(l 3) G1 पराध्य (for °र्घ्य) D5 8 -[अ]गुरु- (for -[अ]गरु) D7 8 -चन्दनार्द्रं D5 °नाक्तैन (for °नाक्तं) ⊕ Cv महेमेत्यादि । हेमान्यत्र स्वर्णपुत्राः । जाम्बूनदं जम्बूनदीभवं स्वर्णम् । चक्रवालं प्राकारमण्डलम् । गहमिति केचित्पठन्ति ।, Cr महतं हेममयेन महता जाम्बूनदेनेति यावत् । जाम्बूनदचक्रवालं जाम्बूनदमयप्राकारमण्डलम् । चक्रवालं तु मण्डलमित्यमरः । स रावणान्तःपुरमाविवेश । निष्प्रत्यूहविधानानुसन्धानं प्रवेशस्य पुनरभिधानम् ।, Cm महतं वेद । हेममयेन जाम्बूनदचक्रवालेनाप्राकारमण्डलयुतम् ।, Cg महेमम् । हेमान्यत्र स्वर्णपुत्राः । जाम्बूनदं जम्बूनदीभवम् । चक्रवालं प्राकारमण्डलम् ।, Ck हेमा स्वर्णपुत्रसमूहेन जाम्बूनदेन जाम्बूनदसुवर्णेन च निर्मितं चक्रवालं प्राकारमण्डलं यस्य तत्तथा । एवं सम्प्रेक्षणानन्तरम् । अथवानन्तरं महार्हत्यादि । अन्तःशिरोभागः । मन्दिराणामन्तःप्रदेशः पूर्वं यस्य तत्तथा । अन्तःपुरमाविवेशेति सहत ।, Ct हेम तसरं स्वर्णं जाम्बूनदेन तसखर्ण्देन निर्मितं चक्रवालं प्राकारमण्डलं यस्य ⊕]

Colophon —B1 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 V2 D1 2 4 10 11 लङ्कावर्णनं (Ś1 V2 D10 °न), Ñ1 हनुमल्लङ्कावर्णनं, Ñ2 B2 D8 लङ्काविचय , V1 लङ्कापुरदर्शनं, B3 महालङ्काविचय , B4 लङ्काप्रवेश , D2 लङ्कागृहवर्णनं —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D2 5 10 11 om , Ś1 V2 2 , Ñ2 V1 B1 2 4 D6 10 , D1 3 7-9 S 4 , D2 6 —After colophon, D2 concludes with श्रीराम, G with श्रीरामाय नम.

4

M1 2 begin with श्रीरामाय नम

Before 1, Ñ2 V B D5 ins.:

171* चन्द्रश्च साचिव्यमिवास्य कुर्वं
स्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् ।
ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोका
नुत्तस्थिवानेकसहस्ररश्मिः ।
शङ्खप्रभं क्षीरमृणालवर्ण
मुद्गच्छमानं दिवि भासमानम् ।
ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः
पोप्लूयमानं सरसीव हंसम् ।

[Cf 5 2 54-55 which are omitted in the proper place —(l 1) V1 स चन्द्र B1 चन्द्रश्च (for चन्द्रश्च) —(l 2) V2 विराज्य (for °जन्) —(l 3) B2 4 वितत्य (for वितत्य) —(l 4) Ñ2 अति (for अनि) —(l 6) B2 उद्यन्तम् (for उद्यन्तम्) V B1 आशा (for भासा) V1 तत्र (for दिवि) —B2 om l 7-8 —(l 8) Ñ2 B1 सदृपमान (for पोप्लू°) B1 सलिल (for सरसीव) V2 स्थलपथगामी हंस इव हंस D5 हंस यथा हंसनिर्भरे प्रवृत्त, ⊕ Ct " चन्द्रोऽपि सचिवमिवास्य कुर्वंस्तारागणैर्मध्यगतो विराजन् । ज्योत्स्नावितानेन वितत्य लोकानुत्तस्थिवानेकसहस्ररश्मिः । शङ्खप्रभं क्षीरमृणालवर्णमुद्गच्छमानं दिवि भासमानम् । ददर्श चन्द्रं स कपिप्रवीरः पोप्लूयमानं सरसीव हंसम् ।" इति श्लोकद्वयं प्रक्षिप्तम् ⊕]

1 ᵃ) D11 सु (for स) V2 B1 2 4 मध्ये (for मध्य) B2 गामिम् (for गतम्) D5 तत समस्युद्धतसमुन्नत —D1 om (hapl ?) 1ᵇ-2ᵃ D3 transp ᵇ and ᶜ. —ᵇ) Ś1 D10 [अ]वगात (for वितान) Ñ2 D2 7-9 मुदुद्वहन्तम् (D8 °ह)न्त, B2 3 D6 महदुद्वहन, B3 सुमहदुद्वहन, D3 तत मुद्धतत D10 महदुद्गमत (sic) T1 महदुद्यतत (for महदुद्वमन्तम्) —ᶜ) Ñ2 V1 B D5 वीरो (for धीमान्) D2 7 9 G1 भुवि (for दिवि) D11 भानुमत (for भानु°) —ᵈ) D4 गोष्ठ (for गोष्ठे) Ś1 D10 वृषभेन्द्रम् (for वृषं मत्तम्), V2 प्रमत, G2 [आ]भ्रमन्त (for भ्रमन्तम्) ⊕ Cv मध्यगत व्योम्नोऽशुमन्त चन्द्र भानुमन्त तेजस्विनम् ।, Cr गोष्ठे वृषं मत्तमिव भ्रमन्तमिति दृष्टान्तस्वारस्यात्सप्तमीति ताराणां मध्यगतत्वं विवक्षितमित्यवगम्यते । आकाशमध्यगतत्वे विवक्षिते समन्तलोकेऽभियान्तमिति युक्तम् । आभिमुख्येन गमनविश्लेषेन । अंशुमन्त शीतांशुमन्तम् । भानुमन्त प्रकाशविराजम् ।, Cm मध्यगत गगनस्यैति शेष । यद्वा ताराणां मध्यगतमंशुमन्त चन्द्रम् । भानुमन्त दीप्तिमन्तम् ।, Cg तत स मध्यमित्यादि । दिग्भागकाले मध्यगतमाकाशमध्यगतमित्यर्थ । एकादशदिने चन्द्रोदयोक्ते रावणनगरप्रवेशोऽर्धरात्रे इति सूच्यते । उत्तरश्लोकेऽभियान्तमित्यनेन आभिगमनमुच्यते । दक्षिणां दिशं गच्छतोऽभिमुख्यागमनभावात् । किं तु गमनमात्रम् । सततं सर्वोऽपि " प्रजगाम नभश्चन्द्र " इति श्लोकेन गगनचरत्व नभो मध्यगतत्वमाचष्टे । अंशुमन्तमिति चन्द्र उच्यते । भानुमन्त दीप्तिमन्तम् ।, Ck मध्य व्योममध्यम् । अंशुमन्त शीतांशुम

G 5 11 4
B 5 5 3
C 5 3 2

लोकस्य पापानि विनाशयन्तं
महोदधिं चापि समेधयन्तम् ।
भूतानि सर्वाणि विराजयन्तं
ददर्श शीतांशुमथाभियान्तम् ॥ २

या भाति लक्ष्मीर्भुवि मन्दरस्था
तथा प्रदोषेषु च सागरस्था ।
तथैव तोयेषु च पुष्करस्था
रराज सा चारुनिशाकरस्था ॥ ३

हंसो यथा राजतपञ्जरस्थः
सिंहो यथा मन्दरकन्दरस्थः ।
वीरो यथा गर्वितकुञ्जरस्थ-
श्चन्द्रोऽपि बभ्राज तथाम्बरस्थः ॥ ४

स्थितः ककुद्मानिव तीक्ष्णशृङ्गो
महाचलः श्वेत इवोच्चशृङ्गः ।
हस्तीव जाम्बूनदबद्धशृङ्गो
विभाति चन्द्रः परिपूर्णशृङ्गः ॥ ५

न्तम् ।, Ct ततोऽन्त पुरप्रवेशोत्तरम् । तत्र प्रथमपादस्य समाप्तिकल्पत्वमेवेति बोध्यम् । मध्यगत व्योममध्य गगनमध्य च प्राप्तमंशुमन्त शीतांशु भानुमन्त सूर्ययोगेन प्रकाशवत्किरण वन्तम् ※

2 D4 om 2ᵃ (cf v l 1) Ñ1 om (hapl ?) 2 —ᵃ) D11 दीपानि (for पा°) Ś1 Ñ2 V1 B D6 10 विनाशयत, D1 विनाशयत, D11 निशातयत (for विनाशयन्त) ※ Cv g k पापानि दु खानि । Cr पापानि पापशब्देन पापफल दु ख मुच्यते । लोकाह्लादकरत्वाच्चन्द्रस्य दु खविनाशकत्वम् । यद्वा चन्द्रसूर्यादीना सकलवस्तुशोधकत्वात्पापविनाशकत्वम् । तथा च याज्ञवल्क्य — पन्थानश्च विशुध्यन्ति सोमसूर्यांशुमारुतैरिति ।, Cm लोकस्येति । पापशब्देन पापफल दु खमुच्यते । लोक ह्लादकत्वाच्चन्द्रस्य दु खविनाशकत्वम् । यद्वा सूर्यचन्द्रादीना लोकपावनत्वादिति भाव ।, Ct पापानि पापजनकदु खानि ※ —After 2ᶜ Ś1 D5 10 read 2ᵈ —ᵇ) D4 [द]श (for [धा]पि) —ᶜ) B3 पवित्रयत, D5 10 11 T2 M1 च रा(D11 र)श्रयत (for विराजयन्त) —ᵈ) V1 B D5 6 [उ]दयत, D1 4 [उ]पयात, D2 5 8 12 [अ]भियात (for [अ]भियान्तम्)

3 ᵃ) V1 B D5 य(B4 त)था हि, V3 यथाति, D3 विभाति, D10 या वाति, Cv r m k t as in text (for या भाति) —V3 transp ᵇ and ᶜ —ᵇ) Ñ V3 D7 9 यथा, D3 रत्न (for तथा) Ñ2 प्रभातेषु D5 प्रदेशेषु, D10 प्रदो षेषि (for प्रदोषेषु) V1 B2(marg also as in B1) यथा प्रभाते सितपुष्करस्था, B1(marg) १४ यथा प्रभातेषु च पुष्क (B3 पद्)रस्था, D5 यथा प्रभा प्रभते पुष्करस्था (unmetrical) —Ñ1 partially illeg for 3ᶜᵈ —ᶜ) V1 B D5 6 यथा (for तथा) Ś1 तोयेषि (for तोयेषु) Ñ2 V1 B D1 6 सागरस्था (for पुष्क°) —ᵈ) D4 रात्रि (for चारु) V1 B तथा रात्रे(D5 °त्रौ)त्र निशाकरस्था

4 ᵃ) B3 (marg also) सिंहो (for हंसो) Ś1 D10 भाति सुपञ्जरस्थ, Ñ V B D1-4 8 राजति पुष्कर(D4 पञ्जर)स्थ, D11 राजति पञ्जरस्थ (for राजतपञ्जरस्थ) —ᵇ) D11 तथा (for यथा) Ś1 सुन्दर, V1 B D4 राजति (for मन्दर) B2(marg also as in text) कुञ्जरस्थ, B3 मन्द°, D5 -***स्थ (for -कन्दरस्थ) —ᶜ) B4 शशी (for वीरो) Ś1 Ñ1 V3 D2 10 दर्पित, Ñ2 V1 B D2 6 राजति, D1 4 गर्जति (for गर्वित) M1 वीरो यथा कुञ्जरगर्वितस्थ —Ñ1 illeg from श्च in ᵈ up to महाचल in 5ᵇ —ᵈ) V3 D11 विभ्राज (for ब°) Ś1 D10 चन्द्रस्तथा भ्राजति चाम्बरस्थ, Ñ2 V1 B D2 8 रराज चन्द्रोऽपि तथाम्बरस्थ, D2 चन्द्रोऽपि विभ्राजति मन्दरस्थ ※ Cv हंसो यथेत्यादौ श्लोकद्वये हंसपुङ्गवसमुद्धृतसमग्रश्रीमत्यादयो हंसादिषु ये गुणास्तैः प्रायेण तेषा चन्द्रस्य च सादृश्यम् । किं च राजतपञ्जरस्थो गगनगर्भस्य ज्योत्स्नाक्षालितत्वात् । मन्दरकन्दरस्थस्तस्य रजतगिरित्वात् । गर्वितकुञ्जरस्थो नीलरूपस्य नभस उपरि स्थानात् ।, Cr अम्बरस्थ राजतपञ्जरसाम्य ज्योत्स्नाक्षालिततया ।, Cg हंस इति । राजतपञ्जरस्थो गगनगर्भस्य ज्योत्स्नाक्षालितत्वात् । मन्दरकन्दरस्थस्तस्य श्वेतगिरित्वात् । गर्वितकुञ्जरस्थो नीलरूपस्य नभस उपर्यवस्थानात् ।, Ck हंसो यथेत्यादिषु किंचिदाधारादि प्रतिष्ठितत्वमात्रेणाम्बरस्थचन्द्रसादृश्यमात्रम् । अन्यत्सर्वं स्वरूप कथनमात्रम् । Ct हंसो यथेति । किंचिदाधारप्रतिष्ठितशुक्लवस्तुत्वमात्रेणाम्बरस्थचन्द्रे सादृश्यमिति फलम् । कुञ्जरोऽप्यत्र श्वेत एव । अम्बरमपि तत्किरणैरेव श्वेतमिति बोध्यम् । अम्बरस्थोऽम्बरमध्यस्थ ※

5 Ñ1 illeg up to महाचल in ᵇ (cf v l 4) —ᵇ) D4 महाबर, D6 11 महावल (for महाचल) D11 शैल (for श्वेत) Ñ D2 7-11 T1 [ऊ]र्ध्व (for [उ]च्च) —ᶜ) D11 सु (for [इ]व) —After 5ᶜ G2 repeats 5ᵃᵇ erroneously —ᵈ) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 T1 2 G2 M3 रराज (for विभाति) Ś1 पूर्ण, Ñ1 शृङ्ग (for चन्द्र), D11 T1 2 G1 2 M1 2 Cv प्रति, Cr m g k t as in text (for परि) Ñ1 V2 D1 विद, D11 श्वेद (for शृङ्ग), B1 रराज चन्द्र प्रतिबिम्बसग —After 5 D1 7-9 S ins

172* विनष्टशीताम्बुतुषारपङ्को
महाग्रहग्राहविनष्टपङ्क ।
प्रकाशलक्ष्म्याश्रयनिर्मलाङ्गो
रराज चन्द्रो भगवाञ्शशाङ्क ।
शिलातल प्राप्य यथा मृगेन्द्रो [5]
महारण प्राप्य यथा गजेन्द्र ।
राज्य समासाद्य यथा नरेन्द्र
स्तथा प्रकाशो विरराज चन्द्र ।

प्रकाशचन्द्रोदयनष्टदोषः
प्रवृद्धरक्षःपिशिताशदोषः ।
रामाभिरामेरितचित्तदोषः
स्वर्गप्रकाशो भगवान्प्रदोषः ॥ ६

तन्त्रीस्वनाः कर्णसुखाः प्रवृत्ताः
स्वपन्ति नार्यः पतिभिः सुवृत्ताः ।
नक्तंचराश्चापि तथा प्रवृत्ता
विहर्तुमत्यद्भुतरौद्रवृत्ताः ॥ ७

मत्तप्रमत्तानि समाकुलानि
रथाश्वभद्रासनसंकुलानि ।
वीरश्रिया चापि समाकुलानि
ददर्श धीमान्स कपिः कुलानि ॥ ८

परस्परं चाधिकमाक्षिपन्ति
भुजांश्च पीनानधिविक्षिपन्ति ।
मत्तप्रलापानधिविक्षिपन्ति
G 5 11 11 B 5 5 11 L 5 3 0 मत्तानि चान्योन्यमधिक्षिपन्ति ॥ ९

[(1 1) G2 M2-3 [अ]नु- (for -[अ]म्नु) —(1 6) M3 महारथ (for °रा) —(1 8) T2 तथावर प्राप्य राज भद्र ※ Cg विनष्टति । शानांबु हिमाम्बु तुषारा पृषता पङ्कलम, विनष्ट शान्ताम्बुतुषारा एव पङ्का यस्मिस्तथा । "तुषार शीकरे हिमे" इति विश्व । महाग्रहाणां शुक्रबृहस्पत्यादीनां ग्राहेण ग्रहणेनाच्छादनेन विनष्ट पङ्को मन यस्य स महाग्रहग्राहविनष्टपङ्क, सर्वेभ्यो महाग्रहेभ्य स्वकरेण व्यक्तत्वेन इत्यर्थ । यद्वा महाग्रह गुरुस्तस्य ग्राहेण विरगाहि ग्रहेण विनष्टो विनाशित पङ्कलनो यस्य स । यद्वा शरणिकिरणगणकलनेन देदीप्यमानमण्डल इत्यर्थ ।, Ck विनष्ट शीताम्बुतुषारस्य शीतलबिन्दुरूपपङ्कस्य पङ्को यस्य स तथा । तथा च वर्षाकालस्यावीनत्वात् । महाग्रहस्य सूर्यस्य ग्राहेण पूर्णमण्डलमहाग्रहेण विनष्टपङ्को विनाशित तथा ।, Ct विनष्ट शीताम्बुतुषारस्य शीतलबिन्दुरूपपङ्कस्य पङ्को यस्य तत् । तत्र च वर्षाकालस्यातीतत्वात्तत्र हिमकालेऽपि विनष्ट शीत लबिन्दुसंपर्कस्य पङ्को यस्य तनिस्थ । हिमान्तस्यातिदूरत्वादिति भाव । विनष्ट द्वितीयार्थं प्रथमामङ्गीकृत्येदम् । महाग्रहस्य सूर्यस्य ग्राहेण किरणग्रहणेन विनष्टो विनाशित पङ्कलनो येन स । अत एव प्रकाश स्वस्थयोगेन हेतुना निर्भग्नाङ्को व्यक्तपुरुषाकृति रराज गगनमध्य प्राप्येति शेष ※]

—Thereafter D3 ins विरराजे नभ

6 a) D11 प्रकाश (for प्रकाश) Ñ2 V3 B1-3 D1 रम्यदोष, V2 -नष्टदोष (for नष्टदोष) —After 6a, Ś1 D2.10 read 6d.—D1 om (hapl) 6b B3 om from शि in b up to second श in c —b) V2 B1.2.4 T1.2 M3 Cr प्रवृत्तरक्ष-, V3 प्रवाहदोष, Cv m g k t as in text (for प्रवृद्धरक्ष-) B1 (also as in text) पिशिताशि, M1 पिशिता च (for पिशिताश-) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 प्रनष्टरो(Ñ1 °रो)ष पिशिताशिनो(Ñ1 °शतो, D10 °शितो)षो, D3 प्रनष्टरक्ष पिशताशिदोष, D11 प्रदास्त उग्रोऽस्य विशिताशितदोष ※ Ck प्रवृद्धा वर्धिता, "अन्यथा त्रिवपि " रक्ष पिशिताशाहला दोषा येन स तथा ※—B3 reads 6cd in marg —c) B1.4 D11 रामेन्द्र(B4 °रु, D11 °चि)त (for -रामेरित) T3 चित्र (for चित्त) Ś1 Ñ1 D1-4.10 रामाभिरामोपितचित्तदोष, B3 **** मोहितचित्तदोष —d) Ś1 D10 शशिप्रकिरो, Ñ V B D2.4 स्वर्गोपमो(Ñ °मा)मृद् (B1 [marg also] °स्तुभ [sic]) D3 रात्रि प्रविष्टो, Cr m g k t as in text (for स्वर्गप्रकाशो)

7 a) Ś1 Ñ B3 D1.3 G1 स्वरा (for -स्वना) B2 -सुख प्रवृत्ता, D2.3 सुखा निवृत्ता, D11 सुखीकृता (sic) (for सुखा प्रवृत्ता) —b) D5 वदति, T2 स्वदति (for स्वपन्ति) D11 नाथा (for नार्य) V B3.4 प्रवृत्ता, D3.10 समेता, D-4 Ct सुवृत्ता, Ck स्व° (for सुवृत्ता) ※ Ct 'स्ववृत्ता' इति पाठे स्व स्वीय सद्व्यापारे लक्षण वृत्त चारित्र यासा ता ※ —V2 om (hapl) 7cd —Ñ2 illeg from क in c up to मत्य in d —c) V1 रक्षोगणास्तु (for नक्तंचरास्तु) B2 ते (for च) B1.3.4 D2.4 M2 तदा, Ck t as in text (for तथा) —d) B3 विनेतुं (for विहर्तुम्) B4 D4 अत्युद्भुत, D2 अत्युद्धत, D11 अप्यद्भुत (for अत्यद्भुत)

8 Ñ1 partly illeg for 8ab —a) D1.4.10 मत्त(D10 धति)प्रवृत्तानि, D2 प्रमत्तमत्तानि (for मत्तप्रमत्तानि) Ś1 अतिप्रवृत्तानि समाकुलानि —b) Ś1 रथानि, V2 रथाश्व (for रथाश्व) B2 नदीं स्वैरसंकुलानि —B3 om (hapl) 8cd —c) D11 विर (for वीर) Ś1 D3.10 श्रियामिश्र (for श्रिया चापि) T2 सहाकुलानि, Cg t as in text (for समा°) ※ Cv अत्र वीर इति पदभङ्ग, Cg वीरश्रिया वीरलक्ष्म्या । वीर इति भिन्न पद वा कपिविशेषणम् ※ —d) D1 श्रीमान् (for धीमान्) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.10.11 विचरन् (for स कपि) Ñ1 illeg from कुलानि up to 9

9 Ñ1 illeg for 9 (cf v l 8) —a) V1 आक्षपति (for आक्षिपन्ति) Ñ2 V2 B D2 परस्पर चाक्षिपन्ता (B1.4 D4 °न्त)नियति, D2 पानेन मत्ता मदमाक्षिपन्ति ※ Cv आक्षिपन्तीत्यादि प्रायन्तानि रक्षासीत्यस्य विशेषणानि । So also Cm g ※—D11 om (hapl) 9cd —b) Ñ2 V1 B D2.4 अमित क्षिपति (for अधिविक्षिपन्ति) Ś1 रक्षांसि बलानि समाक्षिपन्ति, V2 यात्राणि कतासु विनिक्षिपन्ति, D1.4 भुजांश्च पीनानपि विक्षिपन्ति, D2 केयूरहाराश्च विनिक्षिपन्ति

☞ V1 illeg from -प्रलापान् in c up to 5.5.31b (except 5.5.29ab and 30cd) —c) Ñ1 V1 B D2

G 5 11 12
B 5 5 12
L 5 3 9

रक्षांसि वक्षांसि च विक्षिपन्ति
गात्राणि कान्तासु च विक्षिपन्ति ।
ददर्श कान्ताश्च समालपन्ति
तथापरास्तत्र पुनः स्वपन्ति ॥ १०

महागजैश्चापि तथा नदद्भिः
सुपूजितैश्चापि तथा सुमद्भिः ।
रराज वीरैश्च विनिःश्वसद्भि-
र्ह्रदो भुजङ्गैरिव निःश्वसद्भिः ॥ ११

बुद्धिप्रधानान्रुचिराभिधाना-
न्संश्रद्दधानाञ्जगतः प्रधानान् ।
नानाविधानान्रुचिराभिधाना-
न्ददर्श तस्यां पुरि यातुधानान् ॥ १२

भुज (for मत्त) D11 प्रकाशान्, T3 प्रतापान्, G1 M as in text (for प्रतापान्) Ś1 V1 B3 4 D1-4 6 10 मवि(Ś1 D4 4 10 भवि)समिपंति, V2 D11 भवितसल्पति, B1 2 M1 3 भवित (M1 3 भविके) क्षिपति (for भविविक्षिपन्ति) —Ś1 D10 om (hapl) 9ᵈ-10ᵇ —ᵈ) Ñ2 V2 B D5 मत्ता, य(V2 °न्य)था D1 3 4 11 मत्ता(D1 मत्ता)तथा, D5 मत्ता पृथा (for मत्तानि च) B3 4 भविक्षिपति, D11 भविक्षिपति (for भविक्षिपन्ति)

10 Ś1 D10 om 10ᵃᵇ (cf v 1 9) Ñ2 B3 T3 om (hapl) 10ᵃᵇ M2 transp ᵃ and ᵇ including star passage —ᵃ) V1 वासांसि B3 D11 रक्षांसि, D1 चक्षूंषि (for वक्षांसि) B1 transp रक्षांसि and वक्षांसि V2 D3 4 समाक्षिपति, B2 विनि°, D2 समापयति (for च विक्षिपन्ति) M1 रक्षांसि वक्षोत्पन्नाः क्षिपति —V2 D4 om (hapl) from 10ᵇ up to l 3 of 273* —ᵇ) B1 2 4 D1 3 4 11 च विक्षिपति T2 विनि° (for च वि°) —After 10ᵃᵇ D2 ins V1 D (both due to om) ins l 4 only after 10ᵈ

273* सदस्य श्काल्य पर्तीरिपूर्शति
सद्यश्चापास्त पुरः स्वपन्ति ।
विहस्य काश्चासु च मालपन्ति
पयूरहाराश्च विनिक्षिपन्ति ॥

while D3 7-9 T G M1 3 ins M1 ins after 10ᵈ (transp)

274* स्पर्शनि विचाणि च विविधानि
स्थानि धामानि च विक्षिपन्ति ।

[(l 1) G1 धामानि (for विच°) T2 विविधानि (for च वि°) ✿ Ck [illegible] ✿ —T2 om (hapl) l 2 —(l 2) T1 [illegible] (for च वि°) ✿ Cg धामानि धाम ✿]

—D1 om (hapl) from समा in 10ᶜ up to वीरैश्च in 11ᶜ —ᶜ) Ñ1 illeg for ददर्श कान्ता B1 D4 कान्तासु, D3 कांताश्च (for कान्ताश्च) Ś1 V1 D4 10 समालपन्ति Ñ2 B1-3 D4 परस्परं हि B4 परिपिबन्ति D5 T1 G1 3 M1 Cg समालप (G1 °पि)न्त्यः D7-9 T1 G2 M2 3 Cv r m g t समालप्यन्तः D11 समानयन्ति (for समालपन्ति) D1 ददर्श काश्चित् मन्मथि Cv समालभन्त्योऽङ्गरागेणानुलिम्पन्त्यः । सर्वत्र लक्षणेन द्वितीयार्थे प्रथमा ।। Cr समालभन्त्योऽङ्गरागेणानुलिम्पन्त्य । समालभ्यो ऽनुलेपनसिलमर ।। Cm समाल-

भन्त्य इत्यादौ द्वितीयार्थे प्रथमा । समालभन्त्यश्चन्दनादिनानुलिम्पन्त्य । समालम्भो विलेपनमित्यमर ।। Cg समालभन्त्यो ऽङ्गरागेणानुलिम्पन्त्य । समालभन्त्य इति च पाठ । सर्वत्र लक्षणेन द्वितीयार्थे प्रथमा ।। Ct समालभन्त्यश्चन्दनादीनीति शेष । द्वितीयार्थे इयं प्रथमा । समालम्भस्त्वश्च ददर्शेति शेषो वा ✿ —Ñ1 illeg for 10ᵈ —ᵈ) Ñ2 B D5 यथायथं च(B1 वा)पि, T2 तदापरास्तत्र (for तथापरास्तत्र) D3(marg) 7-9 S स्वपन्त्य (for स्वपन्ति), Ś1 तथापरास्तत्र सुख स्वपन्ति, V2 D1-3 10 11 तथापरास्त्व(D2 °त्वे[न्ये])त्र सुख स्व(V1 ख)पन्ति —After 10, D3 7-9 S ins

275* सुरूपवक्त्राश्च तथा हसन्त्य
क्रुद्धा पराश्चापि विनि श्वसन्त्य ।

[(l 1) D5 सरूप (for सु°) —(l 2) D5 रुष्टा (for क्रुद्धा)]

11 D1 om 11ᵃᵇᶜ (cf v l 10) V2 om 11 —ᵃ) Ñ1 illeg from पि up to द्भि Ś1 D1-3 10 11 वश्च (for चापि) D5 T2 सदा (for तथा) Ś1 स्वपद्भि, D1 वदद्भि, D2 वसद्भि, D5 भ्रमद्भि D10 11 वमद्भि (for नदद्भि) Ñ2 B1 2 4 D6 महार्णवैस्तामरैश्चप्रमद्भि (D6 °र्णवद्भि), B3 महार्णवैरुत्तमगैश्चप्रमद्भि —Ś1 om (hapl) 11ᵇ Ñ1 illeg from श्चा in ᵇ up to भुजङ्गै in ᵈ —ᵇ) T2 सदा (for तथा) D6 T1 G1 2 सुहृद्भि, Cg k t as in text (for सुमद्भि) V2 B1 4 D1-3 4 सं(D1 प्र D2 सु)पूजितै रक्षगणै सु(D3 5 °रक्षसु)हृद्भि, B2 सुपूजितैर्भ्रमरै सुहृद्भि, B3 मन्यो वपूजा भवति सुहृद्भि, D10 सुपूजितस्तत्र ✱✱✱✱✱, D11 सुपूजितैर्दृश्यमानसुहृद्भि —ᶜ) D11 पुतिन (for वीरैश्च) D2 समुच्छ्वसद्भि Ś1 D1-3 10 रराज पुरिभि समुच्छ्वसद्भि Ñ2 B D6 रराज रक्षोभिरभि, B3 °भि)श्वसद्भि —T1 om (hapl) 11ᵈ —ᵈ) V2 D1 1 T1 2 ह्रदा, D2 सरा, Cr as in text (for ह्रदो)

12 ᵃ) Ñ1 V1 D1-3 11 M1 प्रधानबुद्धीन्, Cv r g k t as in text (for बुद्धिप्रधानान्) Ś1 D3 10 प्रधानबुद्धि(Ś1 द्धि)रुचिराभिधानं, V2 B D5 M2 प्रधानबुद्धी(B3 [marg also] °बुद्धा)बुद्धिप्रधानान ✿ Cv बुद्धिप्रधानान्प्रधानबुद्धीन् ।। Cg बुद्धिप्रधानान्बुद्धया श्रेष्ठान्प्रधानबुद्धयाश्च । इत्यमबुद्धीनित्यर्थ ।। Ck बुद्धि प्रधानं मुख्यं येषां ते तथा ।। Ct बुद्धि प्रधानं प्रधानबुद्धि येषाम् ✿ —Ñ1 illeg for ᵇ (except प्रधानान्) —ᵇ) V1 अनुद्दमानम् D1 4 प्र(D5

ननन्द दृष्ट्वा स च तान्सुरूपा-
न्नानागुणानात्मगुणानुरूपान् ।
विद्योतमानान्स च तान्सुरूपा-
न्ददर्श काश्चिच्च पुनर्विरूपान् ॥ १३

ततो वरार्हाः सुविशुद्धभावा-
स्तेषां स्त्रियस्तत्र महानुभावाः ।
प्रियेषु पानेषु च सक्तभावा
ददर्श तारा इव सुप्रभावाः ॥ १४

श्रिया ज्वलन्तीस्त्रपयोपगूढा
निशीथकाले रमणोपगूढाः ।
ददर्श काश्चित्प्रमदोपगूढा
यथा विहगाः कुसुमोपगूढाः ॥ १५

अन्याः पुनर्हर्म्यतलोपविष्टा-
स्तत्र प्रियाङ्केषु सुखोपविष्टाः ।
भर्तुः प्रिया धर्मपरा निविष्टा
ददर्श धीमान्मदनाभिविष्टाः ॥ १६ G 5 11 18 B 5 5 19 L 5 3 16

स)श्रद्धानाश्च (for सश्रद्धानाश्च) Ś1 D10 स (D10 सु)शुद्ध् शुद्धि जगत प्रधान, Ñ3 B D8 स(B2.3 स)श्रद्धानास्तपसो निधानान्, D3 सश्रद्धान जगत प्रधान, D11 स श्रद्धानाभि जनप्रधानान् —D8 om (hapl) 12cd —c) D3.10 निधान, D3 M1 [अ]भिधानान् (for निधानान्) Ś1 रचिरस्वराणां, V3 D1.2.4.10.11 °राभरणार (for °राभिधानान्) Ñ3 B नानाविधान्वस्त्र समादधानान्, D8 नानाविधानाभरणा न्दधानान् —d) B3 प्रति (for पुरि) Ś1 D1.3.10.11 राक्षसानां, V3 D4 राक्षसीना (for यातुधानान्)

13 a) Ś1 D1.2.4.10 न च D3 न स, D7.8 T2 च स (by transp) (for स च) D11 नदतो (for स च तान्) Ś1 D1-4.10.11 विरूपान् D8 G2 M1 स्व° Cr as in text (for सु°) —Ñ1 illeg for 13de D8 transp d and e —b) Ś1 D3.10.11 निधानवतो न्यायवतो नि(D11 °भि)रूपान् D1.3.4 इच्छावतो न्यायवतोभिरूपान् —c) G3 विद्योतयति (sic) M1.2 विद्योतयन्ती, Cr Ct as in text (for °मानान्) D8 T1.2 G2.3 तथा M3 तदा (for च तान्) G2 M1 स्वस्वरूपान् M3 [अ]नु°, Ct as in text (for सु°) Ś1 D1.2.4.10.11 नानागुणाढ्या मनुजानुरूपान् D3 नानागुणानाम गुणानुरूपान् —d) D10 काश्चिच्च D11 काश्चित्तु T2 कान्ताश्च, M1.2 कान्ताश्च (for काश्चिच्च) Ś1 D10 विकारस्वरूपान्, D1 यथा पुनर्विरूपान्, D8 पुन सु° M1.2 पुनर्विरूपा (for पुनर्विरूपान्) ❀ Cr ददर्श काश्चिच्च पुनर्विरूपानिति पाठ ❀ —For 13 Ñ3 V3 B D8 subst

176* निनिन्द दृष्ट्वा तु स तान्विरूपा
ननन्द काश्चिच्च पुन सुरूपान् ।
नानागुणाना मनुजानुरूपा
त्रिधावतो न्यायवतोऽनुरूपान् ।

[(l 1) B4 [अ]पि (for तु) —(l 2) Ñ3 तु (for च) V3 स्वरूपान् (for सु°) —B2 om after ना in l 3 up to र in l 4 (see var) —(l 3) Ñ3 V3 नाग (for ना म) V3 B3.4 गुण (for -गुज-) —(l 4) B2.4 त्रिधा वतो B3 इयावतो (for त्रिधा°) B3 तु (for [ऽ]नु) Ñ3 D8 ज्याख्याताम्(Ñ3 °ख्याय)तोऽनुरूपान्, V3 त्रिधावतो यानतो विरूपान्]

14 a) D10 वधाद्द (corrupt) G3 वराणां (for वरार्हाः) B3 तम स्वभावा B1.3 शुचिशु(B3 °सि)द्ध D7.8 T2 स वि° M1 सुसमृद्ध (for सुविशुद्ध) ❀ Cr m वरार्हा श्रेष्ठभूषणानुलेपनादि(Cr °णाद्यनुलेपन)योग्या । Cg वराणां श्रेष्ठानामर्हा वरार्हाः ।, Ck वरार्हाः प्रार्थनार्हाः उत्तमो त्तमरूपा इत्यर्थः । Ct वरार्हाः श्रेष्ठविभूषणादियोग्या उत्तमो त्तमरूपाश्च ❀ —G2 reads 14bc twice —b) Ñ1 illeg for महानुभावा —Ś1 D10 om (hapl) 14cd —c) Ñ V3 B प्रियस्य, D8 ददर्श, D9 विप्रेषु (for प्रियेषु) Ñ V3 B D8 M1 भावेषु, D11 चान्येषु (for पानेषु) B2 रूपा (for भावा) —d) D8 भाया (for तारा) V3 च्छवि (for इव) Ñ D1-4.7 T2 G3 सुस्व(D1.2 शुद्ध, D3 दृष्ट)भावा, D11 सप्रभाव (for सुप्रभावा) ❀ Cg महानुभावा पातिव्रत्यरूपमहाप्रभावा । यद्वा महानुभावा, अनुभावाः कटाक्षभुजक्षेपादयः । सुप्रभावा शोभनरंभसः ❀

15 Ñ1 illeg from रु in a up to रमणो in b —a) D7.8 T2 स्त्रियो (for श्रिया) Ś1 D1-4.10.11 ज्वलन्त्या (D4.11 °न्त्यो) D8 T2 G1 ज्वलन्तस् Ct as in text (for ज्वलन्तीस्) Ś1 D1-4.10.11 सुत्रपयोपगूढा Ñ3 V3 B D8 दयितोप° —b) Ñ3 V3 B D8 ददर्श काश्चित्प्रमदा नवोढा (B3 °दा समस्ता) —c) D10 om ददर्श D11 कामात् (for काश्चित्) D2.3.4 °दा सुगूढा D3.5 M2 °दोपगूढा (D3 °दान्) D11 °दा सगूढा (for °दोपगूढा) Ñ3 V3 B D8 लतास्तमाल्स्य नव(Ñ3 D8 वन)प्रसूता —d) Ś1 D2-4.11 M2 विहङ्गी, Ñ1 D1.10 °गा Ñ3 B D8 °गै, D3 om (for विहगा) B4 कुसुमोपसृष्टा, D3 कुसुदोपगूढा, D7.8 विहगो° (for कुसुमोपगूढा) ❀ Cv विहगा विहङ्गी । So also Cr m g. ❀

16 a) B2 प्राप्य (for हर्म्य) D1.4.12 G1 तले निविष्टास् (for तलोपविष्टास्) —D11 om (hapl) 16cd Ñ1 illeg for b Ś1 D3.10 transp b and c —b) Ñ3 V3 B D8 काश्चित् (for तत्र) D8 -[अ]ग्रेषु (for [अ]ङ्केषु) —D8 om (hapl) 16cd —c) Ś1 V3 B1.3.4 D1-4.10 भर्तुं, Ct as in text (for भर्तुः) D1-3 Ct पराः (for प्रिया) Ś1 Ñ V3 B D1.2.4.10 परे, D8 परे, Ct as in text

G. 5 11.10
B. 5 5.10
L. 5 3.17

अप्रावृताः काञ्चनराजिवर्णाः
काश्चित्परार्ध्यास्तपनीयवर्णाः ।
पुनश्च काश्चिच्छशलक्ष्मवर्णाः
कान्तप्रहीणा रुचिराङ्गवर्णाः ॥ १७

ततः प्रियान्प्राप्य मनोभिरामा-
न्सुप्रीतियुक्ताः प्रसमीक्ष्य रामाः ।
गृहेषु हृष्टाः परमाभिरामा
हरिप्रवीरः स ददर्श रामाः ॥ १८

चन्द्रप्रकाशाश्च हि वक्त्रमाला
वक्राक्षिपक्ष्माश्च सुनेत्रमालाः ।
विभूषणानां च ददर्श मालाः
शतह्रदानामिव चारुमालाः ॥ १९

न त्वेव सीतां परमाभिजातां
पथि स्थिते राजकुले प्रजाताम् ।
लतां प्रफुल्लामिव साधु जातां
ददर्श तन्वीं मनसाभिजाताम् ॥ २०

(for पत्ता) —d) N2 V2 B1 2 4 D3 काश्चित् (for धीमान्) Ś1 Ñ1 D1 2-8 G3 Ct -[इ]तरिष्टा (D3 (before corr) [आ]हदेष्टा) B4 [अ]भिजुष्टा (for [अ]भिविष्टा)

17 a) Ś1 D3 10 11 सुप्रावृता, Ñ1 illeg Ñ2 V2 B D6 अपाश्रितान् (B4 °ता) D1 4 वस्त्रावृता, D2 अपा° (for अप्रावृता) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 रश्मिवर्णा, Ñ2 V2 B1-3 D6 राशि (B2 चूर्ण) वर्णांश्च (B3 °नद्वास्), B4 D5 T2 G3 M3 राशिवर्णा, Cr m g t as in text (for राजिवर्णा) —D11 om (hapl) 17bcd T3 om (hapl) 17b D8 M1 read 17b after 17d —b) D3 तथा (for काश्चित्) Ś1 D10 पुनश्च काश्चिच्छश (D10 °शि)- कान्तवर्णा, N1 श्रियश्च काश्चिच्छशिकान्तवर्णा, Ñ2 B1 2 D6 तथा परार्ध्य (B1 °र्धां) स्तपणीयपूर्णान् (B3 [marg also] °स्तपणीयवर्णान्) V2 (also as in Ñ2) तथा परार्ध्यास्तपनीय पूर्णान्, B3 1 * 1 * * तरुणीयवर्णान्, B4 तथा परार्ध्यास्त वनीयपूर्णा, D1 3 4 पुनश्च काश्चिच्छशि (D1 [also] °र) रश्मि (D3 °कान्ति) वर्णा —c) Ś1 N1 D1 2 4 10 कमलाभि, D3 शशि° (for शशलक्ष्म) —D10 om (hapl) 17d —d) D1 3 4 T2 G कांता, D2 कांता, T3 कांत, Cm g t as in text (for कान्त) D1 3 4 T2 G1 Ck प्रवीणा, G2 प्रियाङ्गी, G3 प्रतीता, Cv r m g t as in text (for प्रहीणा) Ś1 काश्चित्प्रियगूढसुलतासुवर्णा —For 17cd, Ñ2 V2 B D6 subst

177* अपाश्रितान्काञ्चनचन्द्रवर्णा
न्ददर्श धीरो रुचिराङ्गवर्णान् ।

[(l 1) V2 अप्रश्रयान्, B1 (marg also as above) अलमहान्, B2 °श्रमान्, B4 °श्रया (for अपाश्रितान्). B- (marg also as above) चित्र, B4 चूर्ण, D6 -तुल्य (for चन्द्र) —(l 2) B1 (marg also as above) रुधिर (for रुचिर) B4 वर्णा (for वर्णान्)]

18 a) Ñ1 V2 सत (for तत) Ś1 D3 10 स्त्रियः (for प्रियान्) Ś1 D10 स चाभिरामा, Ñ1 D5 G1 M1 मनोभि रामा, V2 D1-4 11 स (D3 त, D11 म) द्वाभिरामा (for मनोभिरामान्) Ñ2 B D6 एव स्त्रियो वै क्रमशोभिरामा —b) Ś1 T3 स प्रीति, B4 D11 G3 सुप्रीत, Cv, m g t as in text (for सुप्रीति) Ñ1 सुम * * * * (illeg), Ñ2 V2 B D6 7 8 Ct सुमनोभिरामा, Cv r m g tp as in text (for प्रसमीक्ष्य रामा) —c) V2 D1 3 4 11 गृहे गृहे ता, D3 गृहे रताश्च, D10 प्रिये समेता (for गृहेषु हृष्टा) T2 प्रमदा, Cm t as in text (for परम) Ś1 प्रिये समेता परथाभिरामा —d) Ñ1 कपि (for हरि) ※ Ct सुमनोभि पुष्पैरभिरामा, अत एव हृष्टा परमया शोभयाभिरामा स्वस्व कान्तमनोहरा रामा गृहेषु ददर्श। 'प्रसमीक्ष्य रामा' इति पाठे प्रियान्प्राप्य तान्समीक्ष्य प्रीतियुक्ता रामास्तैः प्रियैः रम्यमाणा अत एव गृहेषु हृष्टा रामा। ददर्शेति शेषः ※ —For 18cd Ñ2 B D6 subst

178* गृहे गृहे ता स हरिप्रवीर
परिभ्रमस्तत्र ददर्श रामा ।

[(l 1) B1 भ्रान्ताभिरामा (for स हरिप्रवीर) —(l 2) B2 परिक्रमन् (for °भ्रमन्)]

19 Ñ2 B D6 om 19 —a) Ś1 D11 प्रकाशामल, Ñ1 V2 प्रकाशावर, D1 3 4 प्रकाशाश्च सु, D10 प्रका * * *, T2 प्रकाशाश्चर G1 2 M1 प्रकाशा शशि (for प्रकाशाश्च हि) —b) D1 4 मृद्वक्षि, D6 वक्त्राक्षि, D7 8 (before Corr वक्त्राणि), T1 वक्रा सु, T2 3 G1 M3 वक्राक्षि (for वक्राक्षि) D4 T3 G1 पद्माश्च (for पक्ष्माश्च) Ś1 वक्त्रा सुभ्रोद्भासितनेत्रमाला, Ñ1 वक्त्रोत्पलश्यामलनेत्रमाला, V2 रक्ताश्च पद्मामलनेत्रमाला, D2 10 वक्त्रा पद्मा साध्वसनेत्रमाला, D3 11 वक्त्राभिसमीरितेत (D11 °पद्मो वल) नेत्रमाला —c) D1 विभूषितानां (for °षणानां) V2 D11 स (for च) ※ Ck चहिशब्दौ पादपूरकौ। मालाशब्दः समूहवाची। शतह्रदानां चारुमाला इव विभूषणानां च माला ददर्श।, Ct चहि पादपूरकौ। वक्त्रमाला वक्त्रसमूहा वक्रा चक्षुःप्रेक्षणा। सुपक्ष्मा शोभनपक्ष्मयुक्ता नेत्रमाला ददर्श। 'वक्राक्षिपक्ष्मा' इति पाठे अक्षिपक्ष्मविक्रम्। वक्रपक्ष्मा इत्येवोचितम्। पक्ष्मसु वक्रत्वमपि केषांचिदपि चिह्नम् ※

20 a) B3 om न त्वेव सीता Ś1 D1 10 न चैव, B2 D8 नन्वेव (for न त्वेव) —G3 damaged from a up to मन in d. —b) D2 स्थितो, D6 8 स्थिता (for स्थिते). Ñ1 [अ]भिजाता, D11 प्रयाता (for प्रजाताम्). V2 B पथि स्थिता (V2 स्थितो) राजकुलम् (V2 B1 °लाभि) जा (B2 °सू) तां.

सनातने वर्त्मनि संनिविष्टां
रामेक्षणीं तां मदनाभिविष्टाम् ।
भर्तुर्मनःश्रीमदनुप्रविष्टां
स्त्रीभ्यो वराभ्यश्च सदा विशिष्टाम् ॥ २१

उष्णार्दितां सानुसृतास्रकण्ठीं
पुरा वराहोत्तमनिष्ककण्ठीम् ।
सुजातपक्ष्मामभिरक्तकण्ठीं
वने प्रनृत्तामिव नीलकण्ठीम् ॥ २२

अव्यक्तलेखामिव चन्द्रलेखां
पांसुप्रदिग्धामिव हेमलेखाम् ।
क्षतप्ररूढामिव बाणलेखां
वायुप्रभिन्नामिव मेघलेखाम् ॥ २३ G.5 21 24 B 5 5 26 L.5 3 23

—D5 om 20^c–21^d. —^{c}) Ñ2 illeg. up to सा. D10 सानुसृता, T2 सा सुजाता (for सानु सृता). Cr m सानुसृतामित्येतद्वाविशेषणम् — ^{d}) Ś1 D1.3.8–10 सनसिप्रयाता, Ñ1 D11 मनसि(D11 °स)प्रयाता, Ñ2 V2 B मनसिप्रयाता, M1 मदनाभियाता (for मनसाभियाताम्)

21 D2 om 21^{ab} (cf. v. l. 20). —^{a}) V2 वर्त्मनि, B2 कर्मणि (for वर्त्मनि). D4 संनिकृष्टा (for °विष्टा). —^{b}) Ñ2 रामैषिणीं D2.8 T2.3 G2.3 M3 Cr रामेक्षणा (for रामेक्षणीं). Ñ2 -युष्टा (for विष्टाम्). Ś1 D1.3.10 रामैषिणीं (D3 °मैषिणीं) तां मनसा निविष्टा, V2 B D6 रामैषिणीं तां मदना(B1 प्रमदा)भि(D6 °ति)तु(B1 °यु)ष्टा, D4 रामैषिणीं तामनसा निविष्टा (corrupt). D11 रामैषिणीं तां मनसि प्रविष्टा. Cr रामेक्षणा राम एवेक्षणं ज्ञानं यस्यास्ताम् ।, Cg रामेक्षणो निश्चयो यस्यास्ताम् ।, Ck राममीक्षत ध्यायतीति रामेक्षणी । ल्युट्प्रत्यान्ङीप् ।, Ct राममीक्षते ध्यायति रामेक्षणी ताम्. —B4 reads 21^c and 22^d after l. 1 of 179*. —^{c}) Ñ V2 B D6 चापि तथा (for श्रीमदनु). Ś1 D3.10 भर्तुर्मनस्था. D2 °श्च (for °श्री)मनुनिविष्टा. —^{d}) D2–6 T G1.2 M3 वराभ्यः (for च°). V2 B1.2.4 सती (for सदा). D5 (m.v.)प्रविष्टां, M1 प्रदृष्टां (for विशिष्टाम्). B3 स्त्रीभ्यो वरिवनुप्रवरा (corrupt). D6 स्त्रीभ्यो वरापि सती* विशिष्टां (corrupt)

22 B3 om 22^{ab}. —^{a}) D6 सूष्मार्दिता सानुसृताश्रुवक्त्री. Ct अनुसृतास्रम् प्रवृत्तबाष्पेण सहवर्तमानं कण्ठो यस्यास्ताम् । अत्र टीकायां 'कण्ठाम्' इति वा पाठः. —For 22^{ab}, Ś1 Ñ V2 B1.2.4 D1–4.6–10.11 subst.:

179* शोकाग्निनामश्रुचिताश्रुकण्ठीं
वरां वराहाम्बरनिष्ककण्ठीम् ।

[(l. 1) Ñ2 ताम (for शोक°). Ñ1 B2 D6 अश्रुचिताश्रु (B4 [marg. also] °चिताश्रु). V2 अश्रु*क्षेत्र, D2 सानुप्रलोम (for अश्रुचिताश्रु). Ś1 तसाग्निनामश्रुसानुकण्ठी (sic). D1.4 °ग्निनां शोकसाश्रुकण्ठी, D3.10 तत्साग्निनां सानुयताश्रु(D10 °नु)-कण्ठीं, D11 तत्साग्निनां समसूक्ष्मकण्ठी (sic). —After l. 1, B4 reads 21^c and 22^d. —(l. 2) Ś1 D1.3.10.11 पुरा, D6 om. (for वरां). —Ñ1 illeg. for -कण्ठीम्.]

—^{cd}) D10 स्व (for सु). Ś1 D10 पक्ष्मामिव, Ñ2 पक्ष्मासनु, (for पक्ष्मामभि). V2 जात (for रक्त). Ñ2 B D6 सुजातपक्ष्मामभि(B4 °मिव)नीलकण्ठीं. D2 नृत्य (for वने). B1 G2 प्रविष्टाम्, B3 प्रनृत्ताम्, T M1 Cr प्रवृत्ताम् (for प्रनृत्ताम्). D1.3.4 सुनीलनिर्मलपक्ष्मकण्ठीं वनान्तिकामिव नीलकण्ठीं

23 G3 damaged up to प्र in ^{b}. —^{a}) V2 सुव्यक्त (for अ°). Ś1 Ñ V2 B D1–4.8.10.11 रूपाम्, D5.7.8 T1.2 M3 Cr m g k t रेखाम्, Cv as in text (for लेखाम्). B3 D6.8 T2 M3 चन्द्ररेखा (for चन्द्रलेखा). —After 23^a, D1.4 read 23^d. —D2 om. (hapl.) 23^{bcd}. —^{b}) D1.4 पांसु (for पांसु). D8 M1.2 प्रवृत्ताम्, T2 प्रदिग्धाम् (for प्रदिग्धाम्). B1 D2–8 T M3 Cm g हेमरेखा. B3 °लेखा. D9 धूमलेखा (for हेमलेखाम्). Ś1 D10 वायुप्रभग्नामिव चारु(D10 हार)लेखां —B2 om. (hapl.) 23^{cd}. B3 reads 23^c twice (var.). —^{c}) Ś1 जात. Ñ2 B1(marg. also as in text) D1.4 कृत, B3 (both times) हत. D3 क्षतज् (for क्षत). D8 प्ररूढाम् (for प्ररूढाम्). Ś1 D10 चारुलेखा. V2 B3 (first time) हेम°, B1.4 D6 T M3 Cm g बाणरेखा, D1.3 Ct वर्णरेखा, D11 हेममाला, Ck as in text (for बाणलेखा). Cv क्षतप्ररूढा क्षते प्ररूढा क्षते सति रोपिताम् । अन्तर्व्रणरूपत्नीम् । बहिः समाहितामित्यर्थः ।, Cr क्षतप्ररूढामन्तः क्षते सति बहिः समाहितामित्यर्थः ।, Cm क्षतप्ररूढा क्षता च सा प्ररूढा च ताम् अन्तर्व्रणां बहिश्छादितामित्यर्थः । यद्वा क्षते व्रणे प्ररूढा प्रकीर्णाम् ।, Cg क्षतप्ररूढा क्षतेन प्ररूढा संरूढा व्रणा हिताम् । अन्तः शल्यदोषवतीं बहिः समाहिताम् ।, Ct क्षतेन बाणक्षतेन प्ररूढामुत्पन्नाम् ।, Ct क्षतप्ररूढा क्षतेन प्ररूढा सुप्रकाशम्. —^{d}) Ś1 V2 D1.7.10.11 M1.2 प्रभग्नाम्, N1 D3.8 T3 प्रमुग्नाम्, T2 प्रलग्नाम्; Cg as in text (for प्रभिन्नाम्). D7 हेमरेखां. D9.10 T M3 Cv मेघरेखां (for मेघलेखाम्). Ñ2 B1.2.4 D6 वायुप्ररूढामिव धूमरेखां.

G 5 11 75
B 4 5 27
L 5 3 24

सीतामपश्यन्मनुजेश्वरस्य
रामस्य पत्नीं वदतां वरस्य ।
बभूव दुःखाभिहतश्चिरस्य
प्लवंगमो मन्द इवाचिरस्य ॥ २४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥

24 ᵃ) Ś1 B D1 2 4 8 10 सतीम्, D3 11 सतीम्, Cr m g as in text (for सीताम्) —ᵇ) Ś1 V3 D1 2 4 10 11 भार्यां वदतां, Ñ B D8 भार्यां जयता (for पत्नीं वदतां) D3 रामस्य पत्नीं जगतीश्वरस्य —ᶜ) Ñ2 D1 9 T1 G1 2 M1 Ck t (अ)भिहतश्च, Cr g as in text (for (अ)भिहतश्च) ◈ Ck चिरस्येति विभक्तिप्रतिरूपकमव्ययम्। चिरमनिष्ट्यावस्य पश्यन्।, Ct चिरस्य चिरमित्यर्थेऽव्ययम् ◈ —ᵈ) Ś1 प्लवगम साधुनात्मचितस्य, Ñ2 V3 B D8 8 शोभे प्रपाद् तथ बुद्धिरस्य D1 2 4 प्लवगमो मद्गमिवाचर D3 °क)स्य, D10 प्लवगमो * * * * नतस्य —After 24, Ś1 Ñ1 V2 D8 10 ins D1 2 4 11 ins l 1-3 after Sarga 4 and along with Ñ2 V B D3 ins l 4-7 after 24

१४०* समीक्ष्यमाणो बहुधा ददर्श कपिकुञ्जर ।
प्राकारत्रासम्पन्न रावणान्त पुर महत् ।
पुण्डरीकारतलाभि परिखाभि समावृतम् ।
प्रविश्य नाम्बूनदजालकाञ्च
मणिप्रवेकागरजालकान्तम् । [5]
पराध्यरत्नाकरमुद्रिगन्त
दशाननान्वर्णगर नितान्तम् ।

[(l 1) D1 2 4 11 स वीक्ष्यमाणो D10 समीक्षमाणो (for °क्ष्यमाणो) D1 4 बहुशो, D3 हनुमान् D11 विविधा (for बहुधा) D2 पवनात्मज (for कपिकुञ्जर) —(l 2) Ñ1 V3 D11 प्रकारतदुज्ज्व(D11 °ष)ल (for the prior half) D2 दद्श (for रावण) —(l 3) V3 D2 पुष्करिणाभिरन्त (D2 °मा)भि (sic) (for the prior half) D1 2 4 11 अलङ्कृत D3 10 समावृतो (for °तम्) —After l 3 Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 ins (var) the lines of 5 3 34ᶜ-37

((l 1) Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 दा(Ś1 ता)त्तोरणतद्युम (D10 °च D11 °सिंतुरे) (for the prior half) V3 सप्तद्रुम प्रत्मोदुम (for the post half) —(l 2) D3 om D4 शुभा (sic) (for स्थि) Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 दि पत्रादिभ्नि स्वन(Ñ1 D11 °नादित D1 3 4 °नादिन) (for the post half) —(l 3) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 शृगालवैन (for भुरगैस्तथा) —(l 4) Ś1 D2 10 रथ (for रथैः) Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 शुभेद्रैन(Ś1 °र्गल, D2 10 °भै छत्र, D11 °भै स्त)श्वै(Ñ1 V2 °नौ)स्तथा (for the post half) —(l 5) Ś1 V2 D1-4 10 11 राजानकसन्निभे, Ñ1 illeg (for the post half) —V2 om l 6 Ñ1 partly illeg for l 6-7 —(l 6) Ś1 D2 10 रुचिरेन्द्रारम्, D1 3 4 रुचिरोन्नरै(D3 4 °र) Ś1 D10 अ गेश्च D1 2 4 सत्रेश्च D2 अ गेस्तु (for मत्तैश्च) —(l 7) Ñ1 V2 D1-4 11 transp गृह and कपि)]

—(l 4) D3 प्रज्य (for प्रविश्य) D4 तातकोन (for जाम्बू°) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 सु(Ñ1 सि, V2 सु) शुभ्रम पुरुषालन्त, D1 4 सुविद्धजाम्बूनदमाल्यवत D11 सप्तुबजाम्बूनदविज्यस्त —B3 transp l 5 and 6. —(l 5) D1 4 वेदिकान D4 जालकाति (for जाल्कान्तम्) Ś1 D10 मणिप्रवेकाभरणान्(D10 न्य)यत Ñ1 D11 मणिप्रकाश(D11 °कारा)मल्वेदिकान्त, V2 मणिप्रकाशोत्तमजालकान्त, B3 D1 3 मणिप्रवेकोत्तमवेदि(B3 °रत्न)कान्त —(l 6) Ñ1 B1-3 पराध्य (for °र्ध्य) B1 (marg also as above) चास्या B3 वर्णे (for रत्न) D1 4 गन्धरकांत D3 °युक्त (for कडिमन्त) —(l 7) B3 दशाननात (for °नान्तर्) B1 निभात (for नितान्तम्) Ś1 Ñ1 V2 D1-3 10 11 स रावणान्त पुरमाविवेश D4 स राक्षण रावणमन्दिर शुभ (रावणमन्दिर शुभ in marg)]

Colophon —D1 reads colophon in marg —*Sarga name* Ś1 V2 B4 D2 3 10 प्रदोषवर्णन Ñ1 पुरप्रवेशे प्रदोषवर्णनम् Ñ2 B1-3 D1 प्रदोषवर्णनं(D1 °न) D3 प्रदोष चन्द्रोदयवर्णन D8 रावणमन्दिरदर्शन, D11 दिग्विजये प्रदोष वर्णन —*Sarga no* (figures, words, or both) Ñ1 D2 4 10 11 om, Ś1 V2 D1 3 Ñ2 B1 2 3 D8 11, B4 10, D3 7, D5-7 S 5 —After Colophon, D3 Concludes with श्रीकृष्ण, G with श्रीरामाय नम

५

स निकामं विमानेषु विचरन्कामरूपधृक्।
विचचार कपिर्लङ्कां लाघवेन समन्वितः ॥ १
आससादाथ लक्ष्मीवान्राक्षसेन्द्रनिवेशनम्।
प्राकारेणार्कवर्णेन भास्वरेणाभिसंवृतम् ॥ २
रक्षितं राक्षसैर्भीमैः सिंहैरिव महद्वनम्।
समीक्षमाणो भवनं चकाशे कपिकुञ्जरः ॥ ३
रूप्यकोपहितैश्चित्रैस्तोरणैर्हेमभूषितैः।
विचित्राभिश्च कक्ष्याभिर्द्वारैश्च रुचिरैर्वृतम् ॥ ४
गजास्थितैर्महामात्रैः शूरैश्च विगतश्रमैः।
उपस्थितमसंहार्यैर्हयैः स्यन्दनयायिभिः ॥ ५
सिंहव्याघ्रतनुत्राणैर्दान्तकाञ्चनराजतैः।
घोषवद्भिर्विचित्रैश्च सदा विचरितं रथैः ॥ ६ G. 5. 12, 22 B 5. 6. 6 L 5. 4. 22

5

☞ Ñ1 mostly illeg. for Sarga 5. V1 illeg. for 1–31ab (except 29cd and 30cd) (cf. v.l. 5.4.9). M1.2 begin with श्रीरामाय नमः.

Before 1, V2 D1–4.10.11 ins. 192*.

1 Ś1 Ñ B D6 om. 1–2ab.—a) D1–4.10 शिरिकासु (for स निकामं) D1 (also) विमानेन (for °नेषु) —G2 om. 1b–2a.—b) D5 T2 M3 Cr g विपण्ण, T1 निर्गिण्ण (for विचरन्). V2 D1–4.10 निपत, V3 प्रपत, D2 निक्षिप्य)- न्यास्येषु च, D11 न्यपतत्स्वरूपेषु च.—c) D5 विचकाशे (for विचचार). T1.2 M3 Cr पुनर् (for कपिर्) —d) V2 D1–4.11 लघुप्र(D11 °रि)क्रमविक्रम, D10 लघुप्रक्रमताथ स°. ❁ Cr: विचचारपुनर्लङ्कामिति सम्यक्। विचचार कपिर्लङ्कामिति पाठेऽपि वैदेह्यदर्शनेन विषण्णस्य हनूमतोऽन्वेषणेन कर्तृत्वाभिधानात्पुनरन्वेषणं कृतवानित्यर्थं उपलभ्यते. ❁

2 Ś1 Ñ V2 B D1–4.6.10.11 om. 2ab; G3 om. 2abc (for all except V2 D1–4.10.11, cf. v.l. 1).—a) D5.7.9 T1.2 M2 Cr च (for [स]थ).—b) D10 राक्षसेन्द्र (for राक्षसेन्द्र-) —Ś1 Ñ1 (mostly illeg.) 2 V2 B (for om. cf. 7) D1–4.6.10.11 read 2c–34 after 26.—c) T2 G1 [स]प्रि- (for [स]र्क).—d) G1 कासुरेण (for भास्वरेण). Ś1 Ñ V2 B D1–4.6.10 महता सुमहा(D2.4 °महा,दु- (D10 दु))तः; D11 समंतात्सुमहावृतं.—After 2, Ñ2 B D6 ins.:

181* पुण्डरीकावतंसाभिः परिखाभिः परिक्षितम्।
[B1 परिष्कृत (for परिक्षितम्).]

3 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11, cf. v.l. 2. Ñ2 V2 (r.) B1.3.4 (after 12cd transp.) D6.11 (r.) read 3ab after 12 (preceded by 183*). B2 om. 3ab.—a) Ś1 रक्षितः (for रक्षितं). Ś1 Ñ2 V2 B1.3.4 D2.6.10.11 (V2 D11 second time) T1 G1.2 M1 घोरैः (for भीमैः).—b) D1 सिद्धैर (for सिंहैर) Ś1 Ñ2 V2 (first time) B1.3.4 D1–4.6.10.11 (both times) महावन (for महद्वनम्).—D3 om. 3cd.—c) Ñ2 V2 B2.4 D6 स वीक्ष(D6 °क्षय)माणो; B1.3 D1.2.4.6.7–9 T1 समीक्षमाणो (for समीक्ष°) Ś1 D1.2.4.10.11 नगरीं (for भवनं).—d) T2 Cr p.m.b चचार; Cr m as in text (for चकाशे). Ś1 Ñ2 V2 B D1.2.4.6.10.11 परिचक्राम वानरः. ❁ Cr m: 'चचार कपिकुञ्जरः' इति वा पाठः। ; Cg: चकाशे जहर्षेत्यर्थः. ❁

4 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4.6.10.11, cf. v.l. 2.—a) T2 रूप्येण; Cr m g k t as in text (for रूप्यक). Ś1 V2 D1–4.10.11 मणिसोपा(D1.2.4.11 °सोप)न- पंक्तम्, Ñ2 B D6 मणिविद्रुमपूर्णम् —b) D5 तोमरैर् (for तोरणैर्). Ñ2 V2 B1.2.4 D5 विमलैः; B3 D7–10 G3 M3 -भूषणैः (for -भूषितैः). D3 स्तंभैर्हेममयैरपि.—c) Ś1 Ñ2 V2 B D1.2.4.6.10.11 राजती(Ś1 D2.10 °ता)भिश्च (for विचित्राभिश्च). B2 द्रष्टाभि ; D1.3.4.6 पश्चाभि ; Cv r m g as in text (for कक्ष्याभिर्) D3 मणिरत्नोज्ज्वलैरपैर —d) D7.8 रुचिरावृत (for रुचिरैर्वृतम्). Ś1 D2.10 स्तम्भैः Ś1 (D2 °मै)र्हेममयैः शुभैः ; Ñ2 B D6 स्तम्भैः (Ñ2 तैस्तैः) हिरण्मयाणि: V2 D1.4.11 स्तम्भैर्हेमपरिष्कृतैः, D3 द्वारैश्चारुतरैर्युतं. G1 द्वारैश्चारभिरावृतं

5 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1–4.6.10.11, cf. v.l. 2.—a) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4.6.10.11 महामत्तैर् (D1.4.11 °मात्रैर्). M2 गजस्थितैर्, Cr k t as in text (for गजा°). B3 महानत्रै ; D1.4 °स्तंभै ; D11 °मत्रै (for °मात्रै).—b) B3 स्वरैश् (for शूरैश्). Ś1 V2 D2.4.10.11 कृतनिश्चयैः, B2 विगतज्वरैः ; D1.4 कृतविश्रमैः, D3 M1 [स]- पगतश्रमैः (for विगतश्रमैः) —c) B3 (marg. also as in text) महानागैर् ; B3 महार्णवैर् (for असंहार्यैर्) —d) V2 वीरैश्च B1.2 D1.3.4.6.11 T2 G M1.2 हयः ; Ck as in text (for हयैः) M1 damaged for स्यन्दन. V2 -योधिभिः ; B1 (m also as in text) T2 G3 सादिभिः ; Cg k t as in text (for यायिभिः). Ś1 D10 स्वनैरन्- तुषा(D10 °तुया)यिभिः. ❁ Ck: हयैः स्यन्दनयायिभिरिति पाठः. ❁

6 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11, cf. v.l. 2.—a) Ñ2 B D6 सिंहव्याघ्राजिनच्छन्नैर् —b) Ś1 D1.2 दंत ; V2 दत्त ; B2 (m also) 4 D10 धातु, B2 (after corr. as in text) D4 दीप्त ; B3 तथा, D11 रत्न-

G 5 12 0
B 5 6 7
L 5 4 13

बहुरत्नसमाकीर्णं परार्ध्यासनभाजनम् ।
महारथसमावासं महारथमहास्वनम् ॥ ७

दृश्यैश्च परमोदारैस्तैस्तैश्च मृगपक्षिभिः ।
विविधैर्बहुसाहस्रैः परिपूर्णं समन्ततः ॥ ८

विनीतैरन्तपालैश्च रक्षोभिश्च सुरक्षितम् ।
मुख्याभिश्च वरस्त्रीभिः परिपूर्णं समन्ततः ॥ ९

मुदितप्रमदारत्नं राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ।
वराभरणनिर्ह्रादैः समुद्रस्वननिःस्वनम् ॥ १०

तद्राजगुणसम्पन्नं मुख्यैश्च वरचन्दनैः ।
भेरीमृदङ्गाभिरुतं शङ्खघोषविनादितम् ॥ ११

नित्यार्चितं पर्वहुतं पूजितं राक्षसैः सदा ।
समुद्रमिव गम्भीरं समुद्रमिव निःस्वनम् ॥ १२

(for दात) N2 D6 शांतिनि —^{c}) D1 घोतयश्चिर् (for घोषय°) —^{d}) B3 यथा (for सदा) Ś1 V2 B1 2 4 D1 3 4 6 10 11 [अ]नुचरित, D3 सु°, T विरचित (meta) (for विचरित) B3 सदानुचरसेविते —After 6 B ins 183*

7 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 cf v l 2 B3 om 7-11 B1 2 4 om 7 11^{b} —^{a}) Ś1 D10 यज्ञ (for बहु) Ś1 Ñ2 V2 D2 3 10 11 महाकक्ष (D2 10 °क्ष्य D3 °रत्न) (for समाकीर्णं) D1 4 बहुरत्न महारक्ष —^{b}) D1 8 भूषित (for भाजनम्) —^{c}) D1 3 4 महारस (for महारथ) Ñ2 D6 सुसबाध V2 D5-8 महा (D5 6 समा)चाप, D1 7 8 11 M2 Cr p m p k t समाराप, T2 समालाप, Cv r as in text (for समावास) Ś1 D10 महार्थरत्नसचित —^{d}) D6 G Cg महास्वन, Cv r m k t as in text (for महासनम्) Ś1 N2 D1 6 8 10 महास (D1 4 °स)नवरासन (D1 4 °व) V2 D11 महाशरवरासन D2 महासुरवरासन D9 महारतपरिग्रह

8 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 8 11 cf v l 2 B om 8 (cf v l 7) —^{a}) Ś1 V2 D2 10 प्रख्यैश्च, Ñ2 D6 प्रख्यैश्च D1 4 11 पुष्पैश्च, Cr m k t as in text (for दृश्यैश्च) —^{c}) Ś1 D2 10 विहितैर्, M1 विचित्रैर् (for विविधैर्) —^{d}) G2 परिकीर्णं (for °पूर्णं)

9 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 cf v l 2 B T2 om 9 (for B cf v l 7) —^{a}) Ś1 D2 10 भक्षपालैश्च, D3 अंतपालैश्च (for अन्त°) —^{b}) Ś1 V2 D1 च सुसंवृत, Ñ2 D6 सुसमावृतं (D6 °त) G1 च समन्तत, M1 च समन्वित (for च सुरक्षितम्) D2 4 10 11 रश्मिभिश्च सुसंवृत, D3 पक्षिभिश्च समाकुल —^{c}) Ñ2 D6 सुरस्त्रीभि (for वरस्त्रीभि) —^{d}) Ś1 N2 V2 D1 2 3 4 6 10 11 समन्तात्परिचारित

10 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 cf v l 2 B om 10 (cf v l 7) —^{a}) D1 G3 मुदित (for मुदित) Ñ2 V2 D1 3 4 6 11 प्रमद रम्य (for प्रमदारत्न), Ś1 D2 10 मुदितं (D6 °त) सर्वतो रम्य —^{b}) Cv राक्षसेन्द्रनिवेशनम्। राक्षसेन्द्रा निविशन्ते सामीप्येन निविशन्ते ऽस्मिन्निति राक्षसेन्द्रनिवेशनम्। एवं सति वक्ष्यमाणस्य वेश्मनो विशेषणं भवति। अन्यथा पुनरुक्तिः स्यात् So also Cg —^{c}) Ñ2 D6 दिव्य, T1 3 महा (for वर) V2 D2 6 7 8 T M3 सन्नादै (for निर्ह्रादै) —^{d}) G3 Cv समुद्रमिव Cr g k t as in text (for °स्वन) D6 निस्वनै S निस्वन (for निःस्वनम्) Ś1 N V2 D1-4 6 10 11 समुद्रमिव सस्वन

11 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 cf v l 2 B3 om 11 B1 2 4 om 11^{ab} (for all cf v l 7) —^{a}) Ś1 N2 V2 D1 3 4 6 10 दिव्येनागु(D1 4 °ग)रुणा यु(Ś1 Ñ2 D2 10 °सि)क्त, D3 यातु न शक्यते गुरु —^{b}) D1 4 दिव्यश्च, D3 सुसश्च (for मुख्यैश्च) D6 M3 चागुरु, T2 परम, Ck t as in text (for च वर) —After 11^{ab} D3 ins

182* दिव्यैराभरणान्नैश्च पुष्पैश्च विविधैस्तथा।

—D3 cont, while Ś1 N2 V2 D1 2 4 6 10 11 ins after 11^{cd} B ins after 6 (owing to om)

183* स्वाहाकारवषट्कारैर्ब्रह्मघोषैश्च नादितम्।

[V2 D1-4 11 घोषनि (D3 °नि) (for घोषैश्च) B1 नादितै]

—Thereafter V2 cont 186*

—After 11^{cd} D6 7-8 S ins

184* महाजनसमाकीर्णं सिंहैरिव महद्वनम्।

[T1 3 G2 3 M3 महाजनै (for महाजन) —After the prior half G1 reads (erroneously) 13^{d}–14 and in their proper place]

—D2 10 om 11^{cd} D1 3 4 transp 11^{cd} and 12 (including star passage) —^{c}) T2 [अ]भियुत, M1 विकृत (for [अ]भिरुत) —^{d}) V2 स्वन, D6 नाद, D11 शब्द (for घोष) Ś1 V2 B2 4 D1 3 4 11 G M3 विना दित (for विना°) —After 11 V2 D1 3 4 ins, Ś1 D2 10 ins after 12, B4 cont after 187*, D11 ins after 3^{ab} (r)

185* यातुधानशतैर्गुप्तं सर्पैर्भोगवतीमिव।

[V2 B4 D11 गुप्त (for गुप्त) Ś1 D2 10 नागैर् (for सर्पैर्), D1 4 यथा (for इव)]

12 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11, cf v l 2 and 11 —^{a}) D7 8 G3 M3 Ct पर्वसुत (M3 °ते), Cr m g k as in text (for °हुत) —^{b}) D3 सह (for सदा) Cr नित्यार्चितं गन्धपुष्पादिभिर्नित्यार्चितम्। पर्वसु हुतं होमो यस्मिं स्तत्पर्वसु हुतम्। रावणस्याहिताग्नित्वात् पर्वसु पौर्णमास्यादि

महात्मनो महद्वेश्म महारत्नपरिच्छदम् ।
महाजनसमाकीर्णं ददर्श स महाकपिः ॥ १३
विराजमानं वपुषा गजाश्वरथसंकुलम् ।
लङ्काभरणमित्येव सोऽमन्यत महाकपिः ॥ १४
गृहाद्गृहं राक्षसानामुद्यानानि च वानरः ।
वीक्षमाणो ह्यसंत्रस्तः प्रासादांश्च चचार सः ॥ १५ G 5.12 6 B 5 6 10 L 4 7

स्थाय । अस्यादितादिरप युद्धकाण्ड प्रतिद्धम् । पूर्णित राक्षसं मदा । स्यालिगृहस्याद्रा r' सना नमस्कृतम् । पूजा नमस्कापचितिरिस्यमर । विद्याचित निस्तोनताम् । मवसुपविश्यर्थ । अर्जितमिति वा पाठ । पयरत्नमिति वा पाठे पयश दलोत्मन उच्यते ⁶⁶ —For 12^ab Ś1 Ñ2 V2 (subst and cont after 185*) B D1-4 10 11 subst

186* विस्याहितमहाशूर सना पर्वेषु राक्षसं ।

[Ś1 D10 नित्य[मित] B3 निर्व्याहित D1-4 [न्याहित] D2 नित्याचित D11 निलाद्दत (for निराहित) B2 D1-4 महाशूप, B3 4 D11 महाशूता (for °शूर) Ś1 म च (for सना) D1-4 पूजित (for राक्षसं) B1 पूजित राक्षसे सना (for the post half)]

—Then B4 cont

187* राक्षसाना तु सर्वेषा समयन्त महासत्रम् ।

—Thereafter B4 further cont 185* —V2 reads 12^cd 3^ab (r) and 14^ab after 9 B1 transp 12^cd and 13^ab —^d) Cv r g t इव (as in text) Ñ1 सत्वन D7 T G3 M1 त्रिमक्ते Ś1 V2 B D1-4 8 12 पर्वचमित्र(B1 °सम) स(V2 तु B3 4 दि)स्तन D5 7 8 G1 2 M1 2 समुद्रसम (D6 G2 M1 3 स्वन D9 इव)नि(D8 9 नि)स्वन —After 12 Ś1 D2 10 ins 185*, while Ñ2 V2 B D9 11 ins

188* बहुरूपैर्विरूपैश्च मेघपक्षसमनिभै ।
स्वाराङ्गुलासिपर्वै शक्तितोमरपाणिभि ।

[(l 1) D6 बहुल (for बहुरूपैः) D11 च विवैर (for विरूपैश्च) —(l 2) B4 धारिभि (for पाणिभि)]

—Then Ñ2 V2 (repeats) B1 3 4 D8 11 (repeats) read 3^ab

13 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 8 10 11 cf v l 2 B4 transp 12^cd and 13^ab Ñ2 B1 3 D4 om 13^ab —^a) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 8 10 11 महारसम Ct as in text (for महद्रसम) —^b) Ś1 Ñ1 V2 B4 D1-4 10 11 महासर्वै (D2 °सुरै) सुरक्षित —^c) V2 D1-4 11 महासत्व D1 2-4 S महाधन (for महाजन) V2 D1 4 11 जनाकीर्णे, B1 3 समापूर्णं (for -समाकीर्णं) —^d) Ś1 Ñ V2 B D2-4 10 11 ददर्श (D1 ददृशे) स(Ñ2 D6 °ह) इवाकप(D3 °वोकपै)

14 For sequence in Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 cf v l 2 —^a) Ñ2 V2 B D6 वपुषा (for वपुषा) Ś1 D10 गृह विराजद्वपु(D10 °षा) —^b) D6 रता (for गज) D5 G1 transp गज and रथ D5 सकुलै (for संकुलम्) —After 14^ab Ñ2 V2 B D8 11 ins

189* न त्रिविष्टपसकाशमेकत्र विपकसरा ।
कृष्णस्य नगर सार मतनीयविरोद्धमम् ।
सुरागारासुरागा च सूरादपि मयकृतम् ।
विहगादृम्यपूर्णं नैरमयस्यैव कम्पनम् ।
रावणस्य गृह दृष्ट्वा स कपि मुदमाप्त ।

[(l 1) Ñ2 D8 नत्र (for न) V2 सविमानमैत्रन्त (for the prior half) V2 वित्रैश D11 वित्र (for एकत्र) —(l 2) D8 शाल्येव सुहृत (for the post half) —(l 4) D8 मतम (for मेरुम्) —V2 om l —(l 5) B2 विस्मय गत D11 सुमहात (for मुदमाप्त)

—^c) Ñ2 B1 2 D1 4 8 11 वुस्येव D3 लङ्कामाव (for इवेव) —^d) D5 अमन्यत (for सोऽमन्यत) Ś1 Ñ2 V1 D1-4 10 11 महाकप (for °कपि) V2 B D6 तत्रोमन्यत(B1 °त्र) विस्मित —After 14 D1 ins

190* चचार स कपि[श्रे]ष्ठो रावणस्य च सप्तदश ।
स विमानाद्विमानेषु विपत पादपेषु च ।
[Cf 5.5.1]

—while D1 7 8 S ins after 14

191* चचार हनुमांस्तत्र रावणस्य समीपत ।

15 Before 15, Ś1 Ñ1 (mostly illeg) B D8 ins V2 D1-4 10 11 ins before 1

192* स प्रविश्यात्मना काय प्रविश्यानुपर्वृत्ति ।
चिन्तयामास मतिमा मुहूर्तं ध्यानमास्थित ।
कपिश्रेष्ठो हनुमानस्य प्रियकाम्यया ।
वैदेही बध्यते यद्धा मुक्ता वा स्यात्मनो ।
काथ रथन्ति राक्षस कथमया न मैथिली ।
न दृष्टपूर्वा च मया वैदेही जनकात्मजा ।
इङ्गितैश्चानुमानैश्च मया ज्ञेया मनस्विनी ।
एता बुद्धिं तदा कृत्वा हनुमान्मारुतात्मज ।
प्रविवेश पुरीं लङ्का सप्तर्षेराक्षसैर्वृताम् ।
स ददर्श तदा लङ्का वायुपुत्रो महाबल ।
प्रविवेश तत सीता राघवप्रियकाम्यया ।

[(l 1) Ñ2 B D6 तथा(B1 °त्र) संविश्य (for संक्षिप्यात्मन) D5 समक्षिप्यात्मन काय (metri causa) (for the prior half) Ñ2 B1 3 4 D6 प्रविश्य B2 प्रविश्य (for प्रविश्य) —After l 1 Ñ2 B D6 ins

192(A)* रावणस्य पुरे शुभ्रां मार्गितव्यस्य नन्दनम् ।

[Ñ2 D6 रावणस्य पुरे (for °स्य पुरे) and अन्विष्य (for मार्गितव्य)]

—(l 2) Ñ2 B D6 सुनात (for मतिमा) D1 4 आस्थित (for

G 5 12. 7
B 5 6. 17
L 5 4. 8

अवप्लुत्य महावेगः प्रहस्तस्य निवेशनम् ।
ततोऽन्यत्पुप्लुवे वेश्म महापार्श्वस्य वीर्यवान् ॥ १६

अथ मेघप्रतीकाशं कुम्भकर्णनिवेशनम् ।
बिभीषणस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपिः ॥ १७

महोदरस्य च तथा विरूपाक्षस्य चैव हि ।
विद्युज्जिह्वस्य भवनं विद्युन्मालेस्तथैव च ।
वज्रदंष्ट्रस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपिः ॥ १८

शुकस्य च महावेगः सारणस्य च धीमतः ।
तथा चेन्द्रजितो वेश्म जगाम हरियूथपः ॥ १९

जम्बुमालेः सुमालेश्च जगाम हरियूथपः ।
रश्मिकेतोश्च भवनं सूर्यशत्रोस्तथैव च ॥ २०

-अपि च) Ñ2 B1.2.4 D8 transp. the post. halves of l. 2 and 3. B2 रक्ताभिश्चाग्यश (for the post. half). —(l. 3) Ñ1 B1.2.4 D8 भवमा (for हनुमान्). V2 रामप्रियचिकीर्षया. B3 ततो ध्यानमुपाश्रित (for the post. half). —(l. 4) Ś1 B4 D10 च वने (for वनेने). D2.13 नद्ध्या (for वदा). D1.3.4.11 वैदूर्यंवेधनिवहा (for the prior half). D2 वं (for या). —(l. 5) Ñ2 V2 B कथं रक्षसि वैदेही, D8 क्व चारि वैदेही (for the prior half). Ñ2 B D8 सा भवेत् (for मविली). V2 का न कथा हि गत भवेत् (for the post. half). —(l. 6) Ñ2 V2 B D8 अनुपूर्वा हि गवा (for the prior half). Ś1 D2.10 मैथिली (for वैदेही). —(l. 7) Ñ2 नेव. B2 D8 अनु (for चानु-). Ñ2 D8 मम (for गवा). —(l. 8) B3 समरवाप (for तत्र कृत्वा). —Ñ2 V2 B D8 om. l. 9–10. —(l. 9) D2 रच्यो (for रहूं). —D10 om. (hapl.) from the post. half up to the prior half of l. 10. D11 समृद्धो (for समृद्ध). Ś1 लघु प्रकम्पमान. Ñ1 D2 मगृही राक्षसानां (for the post. half). —Ś1 Ñ1 om. l. 10–11. —(l. 10) D2 transp. स and दर्म. —(l. 11) D2 तथा (for तदा). D2.10 रावण (for रावण). Ñ2 V2 B2.4 D8 रावणस्य पुरे शुभे. B1.4 रावणस्य निवेशन(B1 °ने) (for the post. half).]

—a) Ñ1 B3.4 गृह गृहं; B1.3 D8 गृहे गृहे (for गृहाद्गृह). —b) D1.4 G1.3 सर्वतः (for सागर). —After 15ab, B3 ins.:

301* प्रकाशे च यतुस्थाने न दृष्ट्वा तत्र मैथिलीम् ।

—c) Ś1 D1–5.7–9 T2 M2 वीक्षमाणो; D11 हर्ष° (for वीक्ष°). D1.4.5.7.8.11 [S] पि (for हि). Ś1 [अ]मवत्तः; V2 D3.4.11 (अ)मवत्तः; D3 [अ] विग्रह (for [अ]भवत्तः). —d) G1 हृ (for स). Ś1 Ñ1 V3 D1–3.10.11 प्रापाद्वाश्चापि बुद्धिमान्. —For 15cd, Ñ2 B D8 subst.:

301* स वीक्षमाणो यत्स्वरमणाद्श्चैव स वेश ।

[B1 om. स (subm.). B3 विवक्षमा; B4 स वीक्ष्यमाणो (for स वीक्ष°).]

16 Ś1 D10 आप्लुत्य च. Ñ2 V2 D1.4.10.11 आप्लुत्य च; Ñ2 B D8 स पुप्लुवे; Ct as in text (for अवप्लुत्य). —D1 om. (hapl.) 16c–17b. —c) D1 पुप्लुवे (for पुप्लुवे). B3 ततो जगाम वेगेन. —d) Ñ2 D8 रक्षस; V2 वेगवान् (for वीर्य°).

17 D1 om. 17ab (cf. v. l. 16). —a) Ñ2 B3–4 D8 गत्वा. B2 महा (for अथ). Ñ2 महा; T2 मेरु- (for मेघ). T1 प्रकाश च (for प्रतीकाशं). —b) B2 (m. also as in text) कृष्णमेघ (for कुम्भकर्ण). —c) Ś1 D10 तत; D2 M1.2 तदा (for तथा). Ñ2 B D8 विभीषणगृहं रम्यं. —d) Ñ2 B D1.2.4.8 प्रविवेश (for पुप्लुवे स).

18 G1 om. (hapl.) 18. —a) Ś1 D1.2.4.10 भवनं, Ñ1 या गृह, V2 च तत, B1(m. also) D8 M2 च गृहं; D3 T2 च तदा (for च तथा). —Ś1 D10 om. 18b–e. —b) Ñ2 B D2.8 महाकायस्य, D1.4 महोदरस्य, D2 महापार्श्वस्य (for विरूपाक्षस्य). D11 M2 तु (for हि). V2 सुपार्श्वस्यापि वानर. —c) B4 वैद्युत्, D1.4 शुचि (for विद्युज्). D1.2.4 सदन (for भवन). —d) Ñ2 D8 ज(D3 जा)म्बुमालेस्, D1.3.4.11 सूर्यशत्रोस् (for विद्युन्मालेस्). Ñ2 B D8 विद्युन्मालिन एव च. —e) D1.4 वक्र, D5 वज्र, D7 बहु (for वज्र). T2 तदा (for तथा). —f) B3 दुद्रुवे (for पुप्लुवे). Ñ2 कपिपुंगव; B1.2.4 कपिपुंगव. (for स महाकपिः). Ś1 D10 स जगाम महाकपि; B3 प्रहस्तस्यापि सागर. —After 18, T1.2 read 21.

19 a) Ś1 Ñ1 V2 D1.8.10 महावेग, T1.2 G3 M2 °वेग (for °वेग). —Ś1 om. (hapl.) 19bc —b) Ñ V2 B D1–4.8.10.11 तथैव च (B1 हि) (for च धीमत). —Ñ2 reads 19c–20 in marg. —c) Ñ V2 B D1–4.11 तथा (for तथा). —d) M1 पुप्लुवे (for जगाम). D1 हरिसत्तम.

20 Ñ2 reads 20 in marg. (cf. v. l. 19). T2 om. 20. D1 om. 20cd. T1 transp. 20ab and 20cd. —a) Ś1 Ñ1 V2 D1–4.10.11 विद्युन्माले (for जम्बुमाले). Ñ2 B D8 वज्रजिह्वस्य च ततो (V2 D8 °स्य भवनं). —b) Ñ2 D8 कपिपुंगव; B G1 भवन कपि (G1 तत). D1.4 T2 M2 हरिसत्तम, M1 स महाकपि (for हरियूथप). Ś1 Ñ1 V2 D1–4.10.11 अ(D1.4 सु)वशानि सर्वा(V2 सर्वा) कपि. —c) Ś1 D1.10 धूम्राक्षस्य. Ñ2 B D8 रश्मिग्रीवस्य (for °केतोश्च). —d) B D8 सूर्या(D8 सूर्य)क्षस्य. D1.4.11 सैंहमालेस् (for सूर्यशत्रोस्). B1.4 हि (for च). —After 20, D1.4 T2 G M ins.:

धूम्राक्षस्य च संपातेर्भवनं मारुतात्मजः ।
विद्युद्रूपस्य भीमस्य घनस्य विघनस्य च ॥ २१
शुकनाभस्य वक्रस्य शठस्य विकटस्य च ।
ह्रस्वकर्णस्य दंष्ट्रस्य रोमशस्य च रक्षसः ॥ २२
युद्धोन्मत्तस्य मत्तस्य ध्वजग्रीवस्य नादिनः ।
विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानां तथा हस्तिमुखस्य च ॥ २३
करालस्य पिशाचस्य शोणिताक्षस्य चैव हि ।
क्रममाणः क्रमेणैव हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २४
तेषु तेषु महार्हेषु भवनेषु महायशाः ।
तेषामृद्धिमतामृद्धिं ददर्श स महाकपिः ॥ २५
सर्वेषां समतिक्रम्य भवनानि समन्ततः ।
आससादाथ लक्ष्मीवान्राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ॥ २६

G 5.11 27
B 5.6 18
L 5.6 18

195* वज्रकायस्य च तथा पुरुषं स महाकपिः ।

[Cf 5 5 18ef]

21 D6 om (hapl ?) 21 T1 3 read 21 after 16 —a) D10 T [ध्र]वि, D3 7-9 G1 M1 [ध्र]प (for धू) Ś1 D10 सपातो (for संपातेः) —c) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 6 D1-4 10 11 विरुपाक्ष(V2 °रूप)स्य, B2 धूम्राक्षस्य च (for विद्युद्रूपस्य) —d) Ś1 Ñ2 B1 3 D2-4 10 11 G2 3 M2 घनस्य (for घनस्य) Ś1 B1 3 G M1 विघसस्य, B2 D2-4 8 9 10 11 प्रघस(D4 °मघ)स्य (for विघनस्य) B4 प्रघसस्य घसस्य च

22 Ś1 D10 om 22 23b —a) Ñ1 B2 3 D1 3 4 T2 M1 शुकनाश(D2 °क, D6 T2 M2 °स)स्य, B1 सकनाभस्य (for शुकनाभस्य) Ñ V2 B1 3 T वक्रस्य D3 4 D7-9 11 च(D6 स)रस्य D2 विक्रस्य (for वक्रस्य) —b) G1 3 वंशस्य (for शठस्य) Ñ1 V1 D4 G2 विशठस्य Ñ2 B1 4 D6 विकटस्य D2 चारकस्य, B2 विघसस्य D4 विकशस्य D1-9 कपटस्य (for विकटस्य) D2 शठस्य च महाकपि —c) M3 महाकर्णस्य (for ह्रस्व°) V1 हृन्दपगाशकपास्य —d) Ñ1 V2 D1-4 11 भीमाक्षस्य D3 5 रोमान्यस्य, D6 T2 रोमस्य (for रोमशस्य) —For 22cd Ñ2 B D6 subst

196* राक्षसो रोमशस्याथ दंष्ट्राह्वस्वरणयो ।

[Ñ2 B1(m also) D6 रोमहर्ष (for °शस्याथ) V2 B1 रणत्रस्तुरणयो (for the post half)]

23 Ś1 D10 om 23ab (cf v l 22) —b) V2 D1 3 4 10 11 वक्र(D10 11 °त्र)ग्रीवस्य (for ध्वज°) D2 वादिन, D7-9 सादिन, G1 रक्षस (for नादिन) —c) Ś1 D1-4 10 11 दत्फेर्तु, V1 B D6 दत्तजिह्व (B1 °ग्र) D9 निह्वह्वि (for जिह्वेन्द्र) Ś1 D10 निह्वस्य, G1 M2 निह्वाश्वा (for जिह्वानां) V1 विद्युद्रूपस्य निह्वस्य T2 विद्युन्निह्वोऽथनिह्वस्य 〈Cv विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचन तदामानस्य बहुत्व इत। विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वास्यामिति च पाठ।〉, Ct विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचननिर्देशात समासा बहव सन्तीत्यवगम्यत। विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वाभ्यामिति पाठेऽपि पदार्थे चतुर्थी।, Cm विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचनमार्षम्। यद्वा तदाभानो बहव सन्ति। Cg विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचनम्। तन्नाम्ना बहूना सत्त्वात्।, Ck विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति व्यत्ययाद्बहुवचनम्। विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वयोरित्यर्थ।, Ct विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वानामिति बहुवचनमार्षम्। तयोरित्यर्थ। 'विद्युज्जिह्वेन्द्रजिह्वाभ्याम्' इति वा पाठः स्यात् 〉 —d) B3 घोष (for हस्ति)

24 a) B3 रामभस्य (for करालस्य) D3 7 9 T2 M1 पिशाचस्य (for पिशाचस्य) —b) Ñ2 B D6 रक्षस, V2 D1-4 11 शक(D11 °कि)न, D5 M2 चैव च G1 चीतस्य (for चैव हि) Ś1 D10 श्रो(D10 णो)णिताक्षस्य राक्षस —After 24ab V2 D11 ins

197* मकराक्षस्य वीर्यस्य तथा कुम्भनिकुम्भयो ।
त्रिशिरोऽतिकायकयोश्च देवान्तकनरान्तकयो ।
यमान्तकस्य चाप्यथ कुम्भकर्णस्य चाप्यथ ।
हरोन्तकमहापार्श्वो तथा खरविनाशयो ।
मारुतात्मज भवनं प्रययौ कपिसत्तम । [5]

[(l 2) D11 [त्रि]शिरस्तकयो (for [त्रि]शिरो°) D1 नरान्तक —(l 3) D11 अथ (for अपि) D11 °क (for °णोऽ) —(l 4) V2 हरोन्तकमहाकाय [illegible] (for the post half) —(l 5) D1 [illegible] (for मारुतात्म) and ययौ स (for प्रययौ)]

—c) D1 3 G1 तुरमाण (for क्रममाण) V2 D1-3 [illegible] (for [क्र]म) —d) Ś1 V2 D1-4 10 11 हनुमान्वानर्षभ, Ñ2 B D6 स्व(D1 त्रि)स्तथा D5 G2 M1 2 मारुतात्मज (for मारुतात्मज)

25 a) D1 तेषां (for first तेषु) Ś1 Ñ2 V2 B1 (m also) 3-4 D2 8 10 पर्यन्तीत्सो, D2 [अ]त्यन्तीसो, D1 3 4 [अ]पर्यन्तीसो, D11 च साम्प्रीतो (for महार्हेषु) —d) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 8 10 11 महाकपि (for °यशा) —Ś1 D3 8 10 om 25c-26b —For 25cd Ñ2 B subst

198* ऋद्धिमत्सु परामृद्धिं दृष्ट्वा पश्यन्पुन पुन ।

while, V2 D1-4 11 subst

199* नृपेन्द्रस्यद्धिमतामृद्धिं कपि पश्यन्नुत्तमाम्।

[D1 नृपेन्द्रस्यद्धिनामृद्धि D6 नृपस्य तमामृद्धि D11 त्रूं वृद्धिनां वृद्धि (for the prior half)]

whereas D2 subst for 25cd

200* स वीक्ष्यमाणो बहुधा राक्षसामृद्धिमुत्तमाम्।

26 Ś1 D3 8 10 om 26ab (cf. v l 25) —c) V2

G 5 12 9
B 5 6 29
L 5 4 28

रावणस्योपशायिन्यो ददर्श हरिसत्तमः ।
विचरन्हरिशार्दूलो राक्षसीर्विकृतेक्षणाः ।
शूलमुद्गरहस्ताश्च शक्तितोमरधारिणीः ॥ २७
ददर्श विविधान्गुल्मांस्तस्य रक्षःपतेर्गृहे ॥ २८
रक्तान्श्वेतान्सितांश्चैव हरींश्चैव महाजवान् ।
कुलीनान्रूपसम्पन्नान्गजान्परगजारुजान् ॥ २९

D1 2 4 11 च सर्वेषाम् (for तेषां सम) —ᵇ) N3 V3 B D1 2 4 11 महाकपि, G1 3 महायशा (for समन्वत). —ᶜ) N3 B D6 स (for [श्र]य) D1 4 लक्ष्मीवद् (for लक्ष्मीवान्) —ᵈ) Ś1 V3 D1 1 1 रावणस्य D11 रक्षसस्य (for राक्षसेन्द्र) —After 26 Ś Ñ V3 B D1 4 6 10 11 read 2ᶜ – 14

27 Ñ3 B D6 om 27ᶜ⁻ᵈ —ᵃ) G3 राक्षसस्य Cv r g as in t xt (for रावणस्य) ⊛ Cv रावणस्योपशायिन्यो रावणस्य पर्यायशायिनी । Cr रावणस्येति। उपशायिन्य स्व स्व यामक्रमेण पुरुषस्य जागरी वा परिशायिन्य ।, Cm उपशायिन्य समीपशायिन्य ।, Cg रावणस्येति। उपशायिन्य पर्यायशायिनी । रावणे शयाने जाग्रती रक्षय । Cl पर्यायतो जागरित्वेन रक्षिका उपशायिन्य । उपशायोऽपशायश्च पर्यायशयनार्थौ ।, Ct उपशायिन्य । 'उपशायोऽपशायश्च पर्यायशयनार्थकौ ।' पर्यायेण शयनस्थानरक्षिका इत्यर्थ इत्याह ⊛ —ᵇ) G3 हरियूथप (for °सत्तम) —For 27ᵃᵇ Ś1 V3 D1-4 10 11 subst

201* रावणस्य समीपस्थास्तत्र स समवैक्षत ।

[Ś1 समीपस्थान् D9 [उ पशायि यन् (for समीपस्थान्) Ś1 D3 10 तत्रापि (for तत्र स)]

—ᶜ) Ś1 D10 विचिन्वन् (for विचरन्) —ᵈ) D1 4 विकृतानना D11 कमलेक्षणा (for विकृतेक्षणा) Ś1 D10 M1 राक्षसा विकृतेक्षणान् —ᵉ) N3 L D3 9 4 6 11 तोमर (for मुद्गर) Ś1 D10 M1 हस्ताश्च Ñ3 V3 B D1-4 6 11 हस्तास्त (for हस्ताश्च) —ᶠ) Ś1 D1 10 गदा, D6 शूल (for शक्ति) N3 B 1 4 D1 4 4 मुद्गर (for तोमर) Ś1 D1-10 T1 3 G1 M1 धारिण, N3 B D3 5 6 धारिणा, V3 D3 11 धारिणः (for धारिणी)

28 ᵃ) T1 विमलान्, M1 हनुमान् (for विविधान्) D11 मृगान्, M1 तत्र (for गुल्मान्) —ᵇ) V3 T3 तत्र (for तस्य) M1 राक्षसानां पतेर्गृहे —For 28 Ñ3 B1 2 3 D6 subst

202* ददर्श च महागुल्मं विस्तरेण ततो गृहात् ।

[B3 ददर्श (for ददर्श च)]

—Then all the above MSS cont B3 subst for 28 Ś1 V3 D1-4 10 11 cont after 205*

203* च च मुदिरे सन्दर्शायिदरत्नस्थानविहितान् ।

[N3 च (for च) V3 मृगान्, B1(m also as above) D1-4 मृगा B3 कुचान् (for कुचान्) V3 मुदि विरान् B3 4 D11 सर्वविहितान् D1 2 4 च विहितान् D3 महाविस (for अविहितान्) Ś1 D10 विशालेन च सद्गुणान् (for the post half)]

—After 28, D5 7-8 S ins

204* राक्षसाश्च महाकायान्नानाप्रहरणोद्यतान् ।

29 Ñ3 V1 B D6 read 30ᶜᵈ and 29ᵃᵇ after 32 —ᵃ) Ñ2 V1 B3 4 D6 पीतान्, G1 चश्च (for श्वेतान्) Ś1 D2 3 5 7-10 T3 M1 2 [अ]पि (for [च]व) V3 रक्तपीतासितश्वेतान्, B1 रक्तान्पीतान्सितान्नीलान् B3 रक्तपीतासिताश्चैव D1 रक्तान्श्वेतानसितान्पीतान् D11 रक्तश्वेतानसितान्पीतान् —ᵇ) Ś1 V3 D1-4 5 7 11 T3 M3 3 हरींश्चापि (D6 M3 °श्च) N3 V1 D6 हरिद्रान्स (V1 °न्सु) B1 2 हरींश्च स, B3 D3 G1 हरिताश्च G3 हरींश्च सु, M1 हरीनश्च (for हरींश्चैव) D3 महाहयान् D11 T3 महाबल (T3 °लान्) M3 महाजनान् (for महाजवान्) B3 घोटकारिणोऽपि च —After 29ᵃᵇ Ś1 N3 V B D1-4 6 10 11 ins

205* कुलीनान्रूपसम्पन्नान्ददर्श कपिसत्तम ।
ऋष्यकास्तालवृन्ताश्च शोणान्नागान्रोमकान् ।
मल्लिकाक्षान्विरूपाक्ष श्चैवचान्मनोजवान् ।
आरट्टजाश्च काम्बोजान्वाह्लिकान्सुलक्षणान् ।
शुकाननाश्च तुरगानन्यकक्षान्तर गज । [5]

[(1 ᵃ) Ś1 V3 D1 2 3 10 11 हरियूथप D3 स महाकपि (for कपिसत्तम) —(1 2) V3 रक्षकान्, B4 दृष्टकान् (for ऋष्य°) Ś1 D2 10 11 ऋक्षकास्तालवर्णाश्च V1 ऋष्यमूकास्त लजय्, B3 ऋष्यमूकश्च हरितान् D1 3 4 ऋष्य(D3 °क्ष)कास्तिलवर्णाश्च (for the prior half Ś1 V3 B3 D1-4 10 11 शोण (for शोणान्) Ñ3 D6 रोमिणान् D3 -पामरान् (for रोमकान्) —(1 3) Ś1 D3 10 प्रवालाक्षान्, V3 D1 4 11 प्रवालाक्षान् (for विरूपाक्षान्) B3 मल्लिकाक्षांश्च रक्ताश्च D3 प्रवालाक्षांश्चरूपांश्च (for the prior half) N3 D6 कौञ्चवाक्षान्, V1 पारसीकान् B3 चक्रीं पश्चात् (for [राज्ञ]वान्) Ś1 V3 D1-4 10 11 हसकाञ्चक्रवाकान् (for the post half) —(1 4) B1 वारथ्यां चैव B3 आरट्टकांश्च (for आरट्टजांश्च) V1 कश्मीरान् V3 बहीकान् B1 पहलवान् (for बाह्लिकान्) B3 आरट्टकुलीनांश्च (for the prior half) Ś1 D1 2 3 4 10 बाह्लिकाश्च काम्बोजान् (by transp) B3 स्वदेशोद्भवशुल्कजान् (for the post half) D3 नैवयाश्व च तीक्ष्णाग्रनाशाभानुजान् —B3 reads 1 5 before 1 1 —(1 5) B3 D1 4 शुकाननांश्च, B3 शुकनासांश्च, D3 शुकनासांश्च D1 रक्तनासांश्च, D11 शुकाननांश्च (for शुकाननाश्च) B3 रक्तां (for अन्य) B3 4 गजान् (for गज) Ś1 V3 D1-4 10 11 दन्ते कपिकुञ्जर, B1 अवदान्तविराजित (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 V3 D1-4 10 11 cont 203*

निष्ठितान्गजशिक्षायामैरावतसमान्युधि ।
निहन्तॄन्परसैन्यानां गृहे तस्मिन्ददर्श सः ॥ ३०
क्षरतश्च यथा मेघान्स्रवतश्च यथा गिरीन् ।
मेघस्तनितनिर्घोषान्दुर्धर्षान्समरे परैः ॥ ३१
सहस्रं वाहिनीस्तत्र जाम्बूनदपरिष्कृताः ।
हेमजालैरविच्छिन्नास्तरुणादित्यसंनिभाः ॥ ३२
ददर्श राक्षसेन्द्रस्य रावणस्य निवेशने ।
शिबिका विविधाकाराः स कपिर्मारुतात्मजः ॥ ३३
लतागृहाणि चित्राणि चित्रशालागृहाणि च ।
क्रीडागृहाणि चान्यानि दारुपर्वतकानपि ॥ ३४
कामस्य गृहकं रम्यं दिवागृहकमेव च ।
ददर्श राक्षसेन्द्रस्य रावणस्य निवेशने ॥ ३५ G. 5 12 0 B 5 6 38 L. 5 4 42

—^{c}) V2 अथ (for रूप) —^{d}) T2 वीर (for पर) Ś1 गजानुजान् (sic) B1 D11 T2 गजारहान् (D11 T2 °ह) D1 गजारुज, D2 गजानुज, D3 G1 गजानपि (for गजारुजान्) B3 सुनागानपरान्गजान् ॐ Cr परगजारुजान्। आरुजन्तीत्यारुजान्। परगजानामारुजा परगजानां भञ्जका इत्यर्थ। Cm परगजारुजान्। परगजानां भञ्जकान्। Cg पर गजानारुजन्ति पीडयन्तीति परगजारुजान्। Ck परगजान्शत्रु गजानारुजन्ति भञ्जयन्ति परगजारुजा। Ct परगजान्शत्रु गजानारुजन्ति भञ्जयन्ति ते तान् ॐ

30 D4 om 30^{ab} —^{a}) D7 G1 शिक्षितान् D3 विशिक्षितान्, G2 विहतान् (for निष्ठितान्) D2 शिक्ष स्याम् (sic) (for शिक्षायाम्) —^{b}) Ś1 D2.3.4.10.11 ऐरावण, B2 ऐरावतम् (for ऐरावत) V2 B सम (B2 इव) युधीन् —Ñ2 V1 B D6 read 30^{cd} and 29^{ab} after 32 V2 transp 30^{cd} and 31 —^{c}) Ś1 Ñ2 V B D1.2.4.6.10.11 हन्तृन् D2 द्रविन (for निहन्तॄन्) —^{d}) D6 गृह (for गृहे) D6 तस्य (for तस्मिन्) V2 हू (for स) G2 तद्गृहेस्मिन्ददर्श ह

31 D6 om 31^{ab} V2 transp 30^{cd} and 31 —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D2.10 गर्जतश्च, G2 स्रवतश्च Cg as in text (for क्षरतश्च) B1 तु (for च) Ñ2 V2 B G1.3 M1.3 महा D11 तथा (for यथा) B2.4 घोषान् (for मेघान्) ॐ Cg क्षरतश्चेतिश्लोक पूर्वार्धमपविशेषक ॐ —^{b}) Ś1 D10.11 द्रवतश्च Ñ2 B2.4 धावतश्च B1 शवतश्च D2 द्रुवतश्च (for स्रवतश्च) Ñ2 B.4.6 T2 M3 महा M1 तथा (for यथा) V2 धावतश्च गिरीनिव T2 धाव ते वा महागिरीन् —^{d}) G1 दुर्धरान् (for दुर्धर्षान्) Ñ2 V B D6 समरापि (for समरे परैः) D1.11 सुदुर्धर्षान्सुरैरपि —After 31 G2 ins

206* शाखा तरुणविच्छिन्न तरुणादित्यसंनिभम् ।

—Thereafter G2 reads 33^{ab}

32 D1 T2 read 32^{ab} after 33^{ab} —^{a}) T2 G2 महस्र Cg k as in text (for °स्रं) Ś1 D2.3.10.11 G2 M1 वाहिनम् T1.2 वाहिना Ck as in text (for वाहनीम्) D6 इम (for तत्र) Ñ2 V1 B D6 महस्रशो वहि तत्र V2 शतशोथ वहिस्तत्र D1.3.4 सहस्रवाहि (D3 °हि)-महत्र —^{b}) Ś1 D1.2.3.8.10.11 T2 G2 M1 पारिष्कृतान् (T2 °ता) Ñ2 V1 B D6 विभूषितान् (for परिष्कृताः) —T1.3 M3 om 32^{c}–33^{b} M1 reads 32^{cd} after 33 —^{c}) Ś1 V2 D2.10.11 अचल (V2 °न) जाल Ñ2 V2 B D6 अभि (B1 °धि) रताम् D3 इवनता (sic) D1.4 अवनताम्, D6 इव च्छाम T2 अपच्छास G2 परिच्छिनान् Ck t as in text (for अविच्छिन्नाम्) D8 M3 हेमजालपरिच्छन्नास् (M3 °जास) —^{d}) Ś1 D2.10 सु (D10 स) प्रभान् Ñ2 V B D6.8 G1.2 M1 वर्चस, D1.4.5.11 T2 G2 मलिभान् (for संनिभाः) ॐ Cg महस्रमिति। वाहिनी सेना यया नीतित्यर्थ। न म्लनद जम्बूनदीप्रभव स्वर्णम्। हैम केवलस्वर्णम्। उभयविधस्वर्णमयाभरणयुक्ता इत्यर्थ। Ck महस्र वाहिनी इति। अनेकसेना इत्यर्थ। हेमजालैरविच्छिन्ना इति। आपाद मस्तकभूषिता इत्यर्थ। Ct हैमजालैरविच्छिन्ना सतो भूषिता इति शिबिकाविशेषणम् ॐ —After 32 Ñ2 V1 B D6 read 30^{cd} and 29^{ab}

33 T1.3 M3 om 33^{ab} (cf v l 32) M1 om 33^{ab} G2 reads 33^{ab} after 206* —^{a}) Ñ2 V1 B D6 विस्मितो (for ददर्श) —^{b}) B2.4 निवेशम —After 33^{ab} D1 T2 read 32^{cd} —V1 B D6 om (hapl) 33^{c}–35 G2 om 33^{cd} —^{c}) T2 शिला नानाविधाकाराः —After 33 M1 reads 32^{cd}

34 V1 B D6 om 34 (cf v l 33) —^{a}) Ś1 V2 D2.3.10 रम्याणि D6 हृद्यानि D11 दिव्यानि (for चित्राणि) —^{b}) G2 M1 चत्र Cr m k t as in text (for चित्र) V2 [illegible] (for च) —Ś1 D10 om (hapl ?) 34^{cd} —^{c}) Ñ2 D6 क्रीडागृहाणास्तथान्यांश्च —^{d}) Ñ2 D2.4.6 तथा मणिगृहाणि च D7.8 T2 G1.3 M1 दारुपर्वतकानि च (T2 G1 M1 °यपि) ॐ Cr चित्रशालागृहाणि चित्रशालायुक्तगृहाणि। दारुपर्वतान्विशस्तम्भमयकृत्रोपमसम्। Cm चित्रशाला गृहाणि चित्रशालायुक्तगृहाणि। Ck चित्रयुक्तानि चित्रशालानि च शाला इव गृहाणि तथा दारुनिर्मिता क्रीडापर्वता। Ct चित्रशालागृहाणि चित्रयुक्तशालायुक्तानि गृहाणि। दारुनिर्मिता क्रीडापर्वता दारुपर्वतकानि। क्लीब वामपम् ॐ

35 V1 B D6 om 35 (cf v l 33) —^{a}) V2 कामग (for कामस्य) Ś1 Ñ2 V2 D1.4.8.10.11 T1.3 G1.3 च (Ñ2 V2 D2.8.11 तु) गृह (for गृहकं) D6 दिव्य (for रम्य) ॐ Ct कामस्य गृहकं रतिगृहकं स्वगृहकं दिवविहारगृहम्। सर्वत्रास्य तस्याधिकं चेत् ॐ —^{b}) Ñ2 V2 D2.6.11 निशागृह (D6 °कं) मनुत्तमं D1.4 वायमानमनुत्तम —D1.4.11 om

G. 5. 12 37
B. 5. 6.38
L. 5. 4.43

स मन्दरतलप्रख्यं मयूरस्थानसंकुलम् ।
ध्वजयष्टिभिराकीर्णं ददर्श भवनोत्तमम् ॥ ३६
अनन्तरत्ननिचयं निधिजालं समन्ततः ।
धीरनिष्ठितकर्मान्तं गृहं भूतपतेरिव ॥ ३७
अर्चिर्भिश्चापि रत्नानां तेजसा रावणस्य च ।
विरराजाथ तद्वेश्म रश्मिमानिव रश्मिभिः ॥ ३८
जाम्बूनदमयान्येव शयनान्यासनानि च ।
भाजनानि च शुभ्राणि ददर्श हरियूथपः ॥ ३९

(hapl) 35°-36 G1 om 35ᶜᵈ —ᶜ) V1 गृहोत्तमे, D6 M1 निवेशन (for निवेशने) ❀ Cg रावणस्य निवेशन इति पाठ ❀

36 D1 4 11 om 36 (cf v l 35) D8 reads 36 40 and 42ᵃᵇ (including star passages) after 5 7 26 —ᵃ) G2 त (for स) Ñ1 T1 3 G2 3 M3 गिरि, D7 9 -सम, T2 [श]चर (for तल) B1 तमिंद्रभवनप्रख्य, D3 समुद्रगुहाप्रख्य —ᵇ) V2 D2 6 व्रात B1 2 4 G3 स्वन, B3 स्थल- (for -स्थान) G3 नादित (for संकुलम्) —ᶜ) B3 पक्तिभिर् (for यष्टि°) V1 B1 3 D3 आपूर्णं (for आकीर्णं) V3 ध्वजयष्टिसमाकीर्णं —D6 om (hapl ?) 36ᵈ–37ᵃ.

37 D6 om 37ᵃ (cf v l 36) For sequence in D3 cf v l 36 —ᵃ) Ñ2 V1 B D3 -संपूर्णं (for निचय) Ś1 Ñ1 V2 D2 3 4 10 11 M3 अनेकरत्न (M3 °त्न)सर्वो (V2 D11 °र्व)र्णं —ᵇ) Ś1 V3 D1-4 10 11 निधिशालिवतसक, N1 illeg Ñ2 V1 B D3 G2 निधिजाल (B1 °ल)समावृत, M3 निधिजालनिरतर —ᶜᵈ) V3 B1 2 (both in also) 3 D1 3 4 6 11 वीर- (for धीर) B3 G1 [श]धिष्ठित, D6 निश्चित (for निष्ठित) D4 2 8 Cr t कर्माणं (for -कर्मान्त) ❀ Cv धीरनिष्ठितकर्मान्त धीरैं कृतकर्मविशेषम् ।, Cr धीरनिष्ठितकर्मान्त निष्ठिता निष्ठावन्तो दृढव्रता । धीराश्च ते निष्ठिताश्च तेषा कर्म तपोरूपम् । तस्यान्त फल महा तप फलमिति यावत् । कर्मेण फलविनाशिष्यान्तशब्देन फल विवक्षितम् ।, Cm धीरनिष्ठितकर्मान्त निष्ठिता निष्ठावन्तो दृढव्रता । धीराश्च ते निष्ठिताश्च धीरनिष्ठितास्तेषा कर्म तपोरूप तस्यान्त फल महातप फलमिति यावत् ।, Cg धीरनिष्ठितकर्मान्त धीरैं कृतकल्पकर्मकम् ।, Ck धीरैर्निर्भयस्थिरचित्तैर्निष्ठित निवृत्त कर्मणो निधिरक्षकर्मणोऽङ्ग महिषादिबलिर्यस्मिस्तथा । कर्माङ्ग मिति पाठ । परस्तु कर्मान्तमिति पठित्वा कर्मफलमित्यर्थमाह । नैतन्मन्तशब्दार्थे प्रसिद्ध ।, Ct धीरनिष्ठितकर्माङ्ग धीरैर्निर्भय स्थिरचित्तैर्निष्ठित निर्मित कर्मणो निधिरक्षादिकर्मणोऽङ्ग महिषा दिबलिरूप यस्मिन् । कश्चित्तु कर्मान्तमिति पठित्वा धीरैर्निष्ठित स्यानुष्ठितस्य कर्मणस्तपोरूपस्यान्ते फलरूपमित्यर्थमाह ❀ —ᵈ) D3 पशु (for भूत) B3 नानाहीरकान्वित —After 37 Ñ2 V1 B D8 ins

207* नानाविधमहारत्न पराध्यासनभाजनम् ।
दर्पैश्च परमोदारैस्तैस्तैश्च सुमपरिछिरि ।
विचित्रैर्वेदुरत्नैश्च परिपूर्णं समन्तत ।
यथास्थ च मुख्याभिर्वरनारीभिरावृतम् ।

[V1 om l 1 —(l 2) B2 दुर्पैश्च (for दर्पैश्च) B1 विविधैर् (for तैस्तैश्च) —(l 4) B3 नर (for वर) D8 वनराभिर् Ñ2 V1 B2 आस्थित (for आवृतम्)]

38 For sequence in D3 cf v l 36 —ᵃ) Ś1 Ñ2 V1 B D2 6 10 11 अर्चिरा, Ñ1 illeg, V2 D1 4 प्रभया, Cg as in text (for अर्चिर्भिश्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 चैव, Ñ2 V B D6 वर (for चापि) —ᵇ) B3 तेषा च भानया पृथक्, T1 2 रावणस्य च तेजसा —Ñ1 illeg for ᶜ —ᶜ) V3 D1 4 7 9 11 च, D6 [श]ति (for [श]थ) —ᵈ) V1 D1 3 7-9 11 T1 3 G1 रश्मिवान्, Cg as in text (for °मान्) Ś1 D2 10 रश्मिभी रश्मिमालिन —For 38ᶜᵈ, N2 V1 B D8 subst

208* विराजमान सतत रश्मिवन्तमिवांशुभि ।

[B4 विभ्राजमान (for विराजमान) Ñ2 B1 2 रश्मिवन् (for °वन्तम्)]

39 For sequence in D3, cf v l 36 Ñ2 V1 B D8 read 39 after 41 (preceded by l 1 of 214*) —ᵃ) B1 -मयैश्चैव (for -मयान्येव) —Ñ1 illeg for ᵇ —ᵇ) Ś1 D1 2 4 10 रानतानि, Ñ2 V B D3 6 11 भाजनानि (for शयनानि) —ᶜ) Ñ V B1 2 4 D1-4 6 11 भूषणानि च, T2 भ्राजमानानि (for भाजनानि च) V3 D1 3 4 M3 मुख्यानि B3 शुद्धाणि, D3 सर्वाणि (for शुभ्राणि) Ś1 D10 भूषणानि विचित्राणि —Ñ1 illeg for ᵈ —ᵈ) Ś1 ददृशे (for ददर्श) N2 V1 B D8 G1 2 कपिकुञ्जर, V3 हरिपुंगव, D2 10 11 कपि यूथप, D3 कपिसत्तम (for हरियूथप) —After 39 N2 V1 B D8 ins Ś1 D2 10 ins l 1 after 40 and cont l 2 after 214* V2 ins l 1 for the first time after 40 and repeats after 214* and then cont l 2 D1 4 cont after l 1 of 214*, D3 ins after 40 D11 cont l 1 for the first time after l 5 (first occurrence) of 214* and repeats after l 5 (second occurrence) of 214* and then cont l 2

209* शोभयन्ति स्म तद्वेश्म शोभमाना धरस्त्रिय ।
यथा कैलासशृङ्गाणि शरदि किंनरीगणा ॥

[(l 1) V3 [द]व (first time [द]व च [hypm]) B1 2 च (for स्म) V3 (first time) D1 4 11 (first time) यथा स्वर्गे B3 भ्रममाणा (for शोभमाना) —(l 2) D3 यान (for यथा) Ś1 D10 किंनराणा (for °गणा)]

—Thereafter Ś1 V2 D1-4 10 11 cont, Ñ2 V1 B D8 cont after l 1 of 214*

मध्यासक्तकृतच्छेदं मणिभाजनसंकुलम् ।
मनोरमसंबाधं कुबेरभवनं यथा ॥ ४०
नूपुराणां च घोषेण काञ्चीनां निनदेन च ।
मृदङ्गतलघोषैश्च घोषवद्भिर्विनादितम् ॥ ४१
प्रासादसंघातयुतं स्त्रीरत्नशतसंकुलम् ।
सुव्यूढकक्ष्यं हनुमान्प्रविवेश महागृहम् ॥ ४२ G.5.12.49 B.5.6.44 L.5.4.53

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चमः सर्गः ॥ ५ ॥

210* स्त्रीवेशैः स्त्रीप्रभावैश्च ज्वलिताङ्गपयोधरैः ।
हृतश्चेतश्च धावद्भिर्वृत सर्वमनोरमैः ।

[(l. 1) Ś1 D1-4 10 11 वनिताम (for ज्वलिताङ्ग) D1 4 -मदन्विते ; D11 -विभूषणे (for -पयोधरैः). B3 ज्वलिताङ्गुलिभिः (for the post. half). —After l. 1, Ś1 D0 (repeats after 42) cont. 215*. —Ś1 om l. 2 —(l. 2) B3 तनत् (for चेतश्च). D8 मनोहरैः . V2 D1 6 11 वृत सर्वैः, D2 3 10 वृत सैव (D3 क्षीव) गर्वैरपि (for the post half).]

—Thereafter V2 D1 2 4 10 11 cont 212*.

40 For sequence in D3, cf. v.l. 36. —c) B3 स्वसंबाधं (for रसंबाधं) V2 मयूरध्वजसंबाधं —d) Ś1 D10 -सदनोपम, Ñ2 V B D1-4 8 11 -भवनोपम (for -भवन यथा) —After 40, Ś1 V2 (first time) D2 10 ins. l. 1 of 209*, while Ñ2 V1 B D8 ins. after 40

211* नानाविधमहारत्न परार्घ्यमनभाजनम् ।
महार्हस्वास्तरणोपेतैश्च शयनोत्तम ।
चित्रनागुरुधूप च श्वेतमाल्यविभूषितम् ।

[B2 om l. 1 —(l. 3) D8 विचित्रागरु. Ñ2 B2 D8 -माल्य (for -माल्य). B3 चान्यागुरुधूप च नानागन्धसुवासित]
—After 40, D1 4 ins l. 2-5 of 214*, while D3 ins. 209*, whereas D11 ins l. 5 (first time) of 214*, repeating it in its proper place

41 D3 om 41. —a) D3 M1 नादेन (for घोषेण) —D10 om (hapl ?) 41bc —b) Ñ2 V1 B D2 3 8 नि (V1 D2 3 नि स्वनेन (for निनदेन) —c) D11 मृदङ्गैः. Ñ1 V B D1 2 4 6 11 M1 तल (for -तल) Ś1 D2 -घोषैश्च, D2 3 8 T1 निर्घोषैः (for -घोषैश्च) —d) V2 घोषवद्भिः (for °वद्भिः). V2 D1 6-11 T G1 Ck निनादितं, Ct as in text (for विना°). Ś1 किंकिणीभिश्च नादितं, Ñ2 V1 B D8 सर्वतो विनादितं —After 41, Ñ2 V1 B D8 read 39 (preceded by l. 1 of 214*).

42 For sequence in D3 cf. v.l. 36 B3 om 42. —a) Ś1 V2 D1 2 4 10 11 शैलप्रासाद (for प्रासादसंघात). Ś1 D2 10 -नादितं (for -संकुलम्) —For 42ab, Ñ V1 B1 2 4 D3 8 subst., V2 D1 2 4 10 11 cont after 210*

212* विनीतजनसंबाध स्त्रीरत्नशतशोभितम् ।

[Ñ1 V2 D1-4 10 11 संयुक्त (for -शोभितम्).]

—Thereafter D3 cont.

213* मेरुमन्दरसंकाशमुल्लिखन्तमिवाम्बरम् ।
सुवर्णमुक्तामणिभूषितं तत्
रथाश्वमातङ्गनिनादनादितम् ।
क्षणेन सोऽपि प्रविवेश योगिवत्
द्विधेव विद्वान्हनुमान्महाकपिः । [5]

—After 42ab, Ś1 V2 D10 12 ins., Ñ2 V1 B D8 ins. l. 1 only after 41, D1 4 ins. l. 1 after 42ab and l. 2-5 after 40 D3 ins l. 1 and 6 only after 42cd :

214* कृष्णागरुसुसंयुक्तं गन्धर्वनगरोपमम् ।
चन्दनागरुभिश्च स्निग्धधूपैश्च धूपितम् ।
माल्यदामभिराकीर्णं पुष्पजातिविचित्रितम् ।
स्थितमन्दानिलकम्पितैर्विचित्राभिर्विशोभितम् ।
सौकुमार्यसमायुक्तं व्यप्रभाभिरिवोज्ज्वलम् । [5]
गृहाणि सौधवेश्मानि भूषयन्ति वराङ्गनाः ।

[(l. 1) B1 (marg also as above) दृढगा°र् D1 11 कुर (for कृष्ण). B2 नगरोपमं , B4 नगरोत्तम (for °पमम्). —After l. 1, Ñ2 V1 B D8 cont. 210*, while D1 4 cont 209* —(l. 2) Ś1 V2 D10 -[अ]गुरुस्निग्ध(V2 °र) (for [अ]गरुभिश्च). Ś1 D10 स्निग्ध (for स्निग्ध) —(l. 3) D1 4 माला (for माल्य). V2 धूप- (for पुष्प). D1 4 विभूषितं (for -विचित्रितम्). —(l. 4) D1 4 -[अ]वसराभिर् (for -[अ]वलिकाभिर्) D1 न (for वि). —D11 reads l. 5 for the first time after 40, repeating it here. —(l. 5) D1 4 11 (first time) संपन्नं विभूषितं (D11 °मस्तं) (for the post. half). —After l. 5

६

G. 5.0.0 B. 5.7.1 L. 5.9

स वेश्मजालं बलवान्ददर्श
व्यासक्तवैडूर्यसुवर्णजालम् ।
यथा महत्प्रावृषि मेघजालं
विद्युत्पिनद्धं सविहंगजालम् ॥ १

निवेशनानां विविधाश्च शालाः
प्रधानशङ्खायुधचापशालाः ।
मनोहराश्चापि पुनर्विशाला
ददर्श वेश्माद्रिषु चन्द्रशालाः ॥ २

गृहाणि नानावसुराजितानि
देवासुरैश्चापि सुपूजितानि ।
सर्वैश्च दोषैः परिवर्जितानि
कपिर्ददर्श स्वबलार्जितानि ॥ ३

(first time) D1 cont l 1 of 209* and repeats after l 5 (r) and then cont l 2 of 209* —V3 D1.11 om l 6 —(l 6) D2 शेषश्रि वरानना (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 D3.9 cont l 2 of 209* while V3 cont 209* (repeating l 1 here)

—Ś1 om 42cd —c) D1.3.10.11 स व्यूढ(D3.10.11 °ह)कक्षे (D10 °क्ष्ये) D5 T2 G2.3 स(G2 सु)व्यूढकक्ष्य(D5 °क्ष) D3.10.11 महद्गृह (for महागृहम्) Ñ1 V B D6 सु(B1 [also]) स व्यूढ(V3 D6 °व्याप्त)कक्ष्ये सुमहत्त्रिवेशं(D6 °त्रिवेश स) कपिर्गृहं —After 42 Ñ1 V3 D11 ins while Ś1 D10 cont after l 1 of 210* (D10 alone repeating here)

215* रत्नानुपूरस्व सरो हंसैरिवाकुलम् ।

[Ś1 D10 (first time) उत्कट (for रत्ना) D10 (first time) रत्नाकर]

Colophon V3 om colophon —*Sarga name* Ś1 D1.3.10.11 भवनविचय Ñ1 एका * * * (illeg) Ñ2 V1 B1.3.4 रावणभवनदर्शन B2 रावणगृहवर्णन D6 रावणस्य दृष्ट्वे —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B1 D1.3.10.11 om Ś1 4 Ñ2 V1 B2.4 D6 12 B3 11 D1 3 D3 8 D4.5.6 S 6 —After colophon D2 concludes with श्रीकृष्ण G with श्रीरामाय नम —After Sarga 5 Ś1 D10 read 5 7 1–8 while D1.3.4 read 5 7 1–9d (all including omissions and star passages)

6

☞ Ś1 D11 missing for Sarga 6 V3 continues the previous Sarga M1.2 begin with श्रीरामाय नम

1 ab) Ś1 D3.10 ततो ददर्शाद्भुतहेमजालं Ñ1 V B D6 ददर्श धीमान् स(B3 °स्व [sic]) महद्गृहं (for ab) Ñ2 V D1.3.4 D6 सौवर्ण ; B3 संयुत (for व्यासक्त) Ś1 D10.11 स्वर्ण ; Cr m g as in text (for सुवर्ण) D1.3.4 ददर्श धीमानथ वेश्मजालं मारुतिर्वैडूर्यसुवर्णजालं —Ś1 D3.10 om (hapl) 1c —B3 om (hapl) 1d D10 reads 1d twice —d) D2.4.10 (first time) विद्युद्विनद्ध, D10 (second time) सविद्युद्विनद्ध (for विद्युत्पि°) —After 1 D6 ins

216* तडित्तिरित्युच्चैरिवाभ्रजालम् ।

[Cf 1c]

2 a) B2.3 निवेशनार्थं M3 निवेशनाना V3 B2 (*sup lin* also) D6 माला (for शाला) Ś1 D3.10 ददर्श नाना विविधानि शाला (Ś1 °ल) —B3 om (hapl) 2b —b) T2 प्रवाल , Cr m g k t as in text (for प्रधान) Ś1 Ñ2 D1.3.10 प्रधानशालाश्च शशाङ्कमा(D3.10 °शा)ला V B2 (*sup lin*) प्रधानशब्दाश्च शशाङ्कमा(B2 [orig]°शा)ला B1 प्रवालमाला (marg also प्रधानशाखा)श्च शशाङ्कशाला D1.3.4 प्रासादयुक्ताश्च शशाङ्कमाला —c) G1 मनोरमाश्च —d) Ś1 B1 D1.3.4.10 Cv g k वेश्मादिषु Cr m t °द्रिषु (as in text) Ś1 D1.3.4.10 चित्र , Cv r m g t as in text (for चन्द्र) V3 D3 माला (for शाला) D2 ददर्श वैमानिकचन्द्रमाला ‡ Cr निवेशनाना विविधाश्च शाला इति पाठे प्रधानभूतानां सम्बन्धिनीर्विविधा शाला ददर्शेति भवति। वेश्मादिष्विति पाठे भावित्वदिन प्रासादादय उच्यन्ते। so also Cm ‡ —After 2 Ś1 ins

217* कपिप्रवीरो धवहस्तयार्ध ।

3 a) D1 मृहाणि च (for गृहाणि) Ñ2 V B D6 मणि (for वसु) B2 विचित्रितानि, B3 मेदितानि, B1 नजितानि (for रानि°) —D1 repeats 3ab (var) after 4a —b) D1 (second time) सुर (for देव) D6 च (for सु) D1 कुबेरमाकम्प समानितानि —c) D1 om दोषै D1 (second time) परिवारितु (sic) T2 समपर्जितानि (for परिवर्जितानि) —D1 reads 3d in marg —d) Ś1 D1.3.10 [ब]लि (for स्व) Ñ2 V1 B D6 ददर्श वीरस्मयमानि तानि V3 ददर्श वीरस्य पुरोपमानि ‡ Ck नानावसु नानाधनम्। स्वबलशब्दो रावणवाची। Ct स्वबलं तस्य स्वबलशब्दो रावणवाची। कुबेरादिभ्यस्तेन स्वबाहुना आच्छिद्य गृहीतत्वात्। यद्वा स्वबलशब्दो हनुमद्वाची। स्वबलेनार्जितानि स्वप्रवेशानि ‡

तानि प्रयत्नाभिसमाहितानि
मयेन साक्षादिव निर्मितानि ।
महीतले सर्वगुणोत्तराणि
ददर्श लङ्काधिपतेर्गृहाणि ॥ ४
ततो ददर्शोच्छ्रितमेघरूपं
मनोहरं काञ्चनचारुरूपम् ।
रक्षोऽधिपस्यात्मबलानुरूपं
गृहोत्तमं ह्यप्रतिरूपरूपम् ॥ ५
महीतले स्वर्गमिव प्रकीर्णं
श्रिया ज्वलन्तं बहुरत्नकीर्णम् ।
नानातरूणां कुसुमावकीर्णं
गिरेरिवाग्रं रजसावकीर्णम् ॥ ६
नारीप्रवेकैरिव दीप्यमानं
तडिद्भिरम्भोदवदर्च्यमानम् ।
हंसप्रवेकैरिव वाह्यमानं
श्रिया युतं खे सुकृतां विमानम् ॥ ७
यथा नगाग्रं बहुधातुचित्रं
यथा नभश्च ग्रहचन्द्रचित्रम् ।
ददर्श युक्तीकृतमेघचित्रं
विमानरत्नं बहुरत्नचित्रम् ॥ ८ G 5 0 0 B 1 7 8 L 5 5 0

4 G1 om (hapl) 4ab —a) Ś1 D3.10 प्रयत्नानि D8 G2.3 M1 प्रयत्नेन. Cv r m g t as in text (for प्रयत्ना) D2.4 सुसंहतानि. T3 समाधृ° Cv r m g t as in text (for समाहितानि) Ñ2 V B D6 नाना V3 महा)- प्रयत्नानि (D3 °शस्तानि) सुसंहृ(Ñ2 B1.4 °हि, V1 °मृ)तानि. D1 तानि प्रयत्नानि ***तानि (marg also गृहाणि पुण्या) —After 4a, D1 repeats 3cd (var) —b) V3 सौमेन B3 धात्रा तु (for मयेन) Ś1 D2.10 तत्रापि (D3 °मि) वि, V3 D1.4 साक्षादपि (for साक्षादिव) —c) Ś1 Ñ2 V B D1-4.6.10 गुणान्वितानि D5 गृहोत्तराणि (for °गुणोत्तराणि) ※ Cv प्रयत्नाभिसमाहितानि प्रयत्नेन कृतसमाधानानि । लङ्कापतिना स्वदेहाश्रितश्रियोऽयं श्लोक । अन्यथा लङ्काया विश्वकर्मनिर्मितत्वाद्विरोधो न सङ्गच्छेत ।, Cr मयेन प्रयत्नसमाहितानि प्रयत्नेन चित्रविधानेन कृतसाधनानि । Cg प्रयत्नाभिसमाहितानि प्रयत्नेन यथायोग स्थापितानि । मयेनेति विश्वकर्मा लक्ष्यते । महीतले निर्मितानि । इव शब्देन मयस्य निर्माणृत्वव्यावृत्तिरुक्ता । रावणप्रयत्नेनैव निर्मितानीत्यर्थ । यद्वा अन्यानि गृहाणि विश्वकर्मनिर्मितानि । इमानि तु मय स्वातीकृत्य स्वयमुपायप्रदर्शनमुखेन निर्मितानीति पूर्वगृहेभ्यो विशेष उच्यते ※

5 a) D1 [श्रा]द्धृत, M1 [ड]दृढ (for [च्छ्रि]त-) Ś1 D1-3.10 शैल (for -मेघ) —b) G1 मनोरम (for °हर) D1.4 चित्ररूप M1 -राशिरूपं (for चाररूपम्) —c) D1.4 तदात्मगस्यात्मगुणानुरूप —d) Ś1 D10 सुप्रतिपक्ष, D1.4 लोकोत्तररूप, D3 सुप्रति° (for ह्यप्रतिरूप) G1 गृहोत्तमस्य प्रतिरूपरूप —For 5 Ñ1 V B D6 subst

218* स वानरस्तत्र मनोज्ञरूपं
ततो ददर्शोच्छ्रितशैलरूपम् ।
मनोहरं काञ्चनचारुरूपं
रक्षोऽधिपस्यात्मबलानुरूपम् ।

[(l 1) V1 महोत्पलं —(l 2) B1 -श्राम (for -शैल) —(l 3) D6 जात** (for -चारुरूप)]

6 Ś1 D10 om 6ab —a) D6 वर्गे (for स्वर्ग) B1 स्वम् (for स्वर्गम्) D1 G1.2 [स]पर्यासं C t as in text (for प्रकीर्णं) —b) M1 damaged for श्रिया V3 B1.4 -सूर्यं, B2 सूर्यं, B3 श्रिय- (for श्रिया) D1.4 प्रकीर्णितं सूर्यसमानु (D1 [after corr sup lin] °तम)-कीर्णं D5 प्रकीर्णितैस्सूर्यसमानरूपं —Ñ1 V B D6 om (hapl) 6cd —c) D1.4 कुसुमै प्रकीर्णं (for कुसुमाव°) —d) Ś1 D1-3.10 रजसावकीर्णं

7 a) D2.10 अपि, D1.4 अति (for इव) —b) D7.8 समोधरम् (for °दवद्) Ś1 D1-6.10 तडिद्भिरम्भोदमिवार्च्य (Ś1 °ध)मान —For 7ab, Ñ1 V B D6 subst

219* नारीप्रवेकैरमितोऽभिपूर्णं
महोदधिं चन्द्रमसेव पूर्णम् ।

[(l 1) V3 रूपप्रवेकैर् B3 नानाविधैर् (for नारीप्रवेकैर्) Ñ1 V3 D6 प्र(V1 वि)कीर्णं B1 [ऽ]भिपूर्णं (for ऽभि°)] —Ś1 Ñ2 V B D2.10 om (Ś1 D10 hapl) 7cd —c) D1 अतिवर्धमान (for इव वाह्य°) D1.4 मन प्रवर्णोज्ज्व नोह्यमान —d) D1.4 वृत (for युत) D1.2.3.5 G1 सुकृत Cr m g as in text (for °तां) D3 वदनानसेनाभि समुद्यताने ※ Cv नारीप्रवेकैर्नारीप्रवरै नारीमुख्यै ।, Cr प्रवेक श्रेष्ठ । नारीप्रवरैरिव । अत्यमान मेघकान्त्याधारितरूपैश्च श्रेष्ठ्यं । तत्र दृष्टान्तमाह तडिद्भिरम्भोदवदर्च्यमानमिति । अर्च्यमान पूज्य मानम् । एवमादिपदे यमकनिर्देशप्रयुज्यमाने तु सामिप्य कार्यं ※ —After 7 D1.4 read 11 D3 reads 11a

8 a) Ś1 D2.10 बहुधातुपूर्णं D1 G1 °धा विचित्र (for °धातुचित्र) —Ś1 D1.10 om (hapl) 8bcd —V1 reads 8b after l 1 of 220* —b) D3 om from च up to चित्रम् D1.4 सप्रह (for च ग्रह) V1 B2.1 D6 -चन्द्र (for -चन्द्र) V1 यथा नभ सुग्रहचित्रचित्र, B1 (m, also as in V1) यथा नभ सुग्रहतारचित्रं —c) D3 युक्तीकृत- G1.2 युत गृह (G3 कृत) (for युक्तीकृत-) D1 -चाम्भ्य (for मेघचित्र) —d) D1 चित्र विमान (for विमानरत्न)

C 5 o o
B 5 7 o
L 5 5 15

महीं कृता पर्वतराजिपूर्णा
शैलाः कृता वृक्षवितानपूर्णाः ।
वृक्षाः कृताः पुष्पवितानपूर्णाः
पुष्पं कृतं केसरपत्रपूर्णम् ॥ ९

कृतानि वेश्मानि च पाण्डुराणि
तथा सुपुष्पा अपि पुष्करिण्यः ।
पुनश्च पद्मानि सकेसराणि
धन्यानि चित्राणि तथा वनानि ॥ १०

पुष्पाह्वयं नाम विराजमानं
रत्नप्रभाभिश्च विवर्धमानम् ।
वेश्मोत्तमानामपि चोच्चमानं
महाकपिस्तत्र महाविमानम् ॥ ११

कृताश्च वैदूर्यमया विहंगा
रूप्यप्रवालैश्च तथा विहंगाः ।
चित्राश्च नानावसुभिर्भुजंगा
जात्यानुरूपास्तुरगाः शुभाङ्गाः ॥ १२

Mı चित्र (for -त्र) —For 8ᶜᵈ N₂ V B D1.3.4.6 subst

220* यथा स सामुद्रगृहसचित्र
तथा वशी सद्गुरुरक्षित्रम् ।

[(l 1) V₁ च (for स-) V₂ सतत (for सामुद्र-).]

9 ᵃ) Ñ₂ V B D₆ कृत्रिमशैल (B₃ °रत्न), D1.3.4 G₂ M₂ Cv पर्वतराज (for पर्वतराजि) Ś₁ D₂.₁₀ महीकृता कांचनराजिपूर्णा ❀ Cr मही कृता मही निर्मिता । एवमुत्तरत्रापि कृतपदार्थो ? —ᵇ) V₂ वृक्षा, B₃ सला (sic) (for शैला) V₂ पुष्प (for वृक्ष) M₁ -समूह, M₂ विमान, Ct सः in text (for -वितान) Ś₁ D₂.₁₀ ब(D₂ वै)लंकृत वृक्षवितानपूर्णं —After 9ᵃᵇ, V₂ ins

221* यत्र कृता पद्मपलाशपूर्णा
गृहा कृता रत्नवितानपूर्णा ।

—Ś₁ D₂.₁₀ om (hapl) 9ᶜ.—After 9ᶜ, B₃ ins in marg

222* तथा पुरीव पद्मपेशसपूर्णा ।

—ᵈ) Ś₁ D₁₀ पुष्पैर्वृतं D₂ पुष्पै वृत (for पुष्पं कृतं) Ñ₂ V₁ B1.2.4 पूर्ण Ś₁ D₂.₁₀ सत्र, B₃ गंध, M₁ जाल (for -पत्र) G₂ -कीर्णं (for पूर्णम्)

10 ᵃ) Ś₁ D₂.₁₀ सुपुष्पजातिं(D₂ °तानि), T₁ G₁ च पाण्डुराणि (for च पाण्डुराणि) —Ś₁ D₁₀ om 10ᵇ —ᵇ) Ñ₂ V₁ B D1.4.6 तथा प्रफुल्ला D1.3.4 °दृष्टा (नि च पुष्कराणि G₁ M₂ तथा सुपुष्पाणि च वन(M₃ °वनापि पुष्क)राणि —ᶜ) Ñ₂ V₁ B1.3 D₆ स (for च) Ś₁ Ñ₂ V₁ B D1-4.6.10 पद्मोत्पल D₆ पद्म नि सु (for पद्मानि स) V₁ B1-4 D₆ धनानि —D₂ om 10ᵈ–11ᵃ —ᵈ) T₁ धान्यानि G₃ धनानि (for धन्यानि) Ś₁ N₂ V₁ B D1.3.4.6.10 वनानि चित्राणि मनोज्ञ(Ś₁ D₁₀ मनोह D1.3.4 तपोवन)शानि D₂.₃ T₁ M₃ वनानि चित्राणि तथा च(D₂ मनोज्ञ M₁ तपाय)राणि, D₆ वनानि चान्यानि तपाश्रमाणि —For 10, V₂ subst

223* स्थानानि वेश्मानि मनोहराणि
स्तम्भैर्हतानि च पाण्डुराणि ।
वनानि चित्राणि वधेतराणि
यत्र प्रफुल्लानि च केसराणि ।

—After 10, Ś₁ ins

224* सुगन्धवृक्षान्यत्र मनोहराणि ।

11 D₂ om 11ᵃᵇᶜ (cf v l 10) Ś₁ Ñ₂ V B D₁₀ om 11 D1.3.4 read 11 (with subst) after 7 —ᵇ) D₇.₈ विघूर्णमान (for विवर्ध°) D1.3.4 रत्नप्रभैरभिवर्धमान —D₂ reads 11ᵈ after 7 —ᵈ) T₁.₂ M₃ Cv तत्तु (for तत्र) ❀ Cv महाकपिस्तत्तु महाविमानमिति पाठ ।, Cr वेश्मोत्तमानामिव । पक्षस्थ षष्ठी । तथा स य उच्चमानमुच्च मितं यावत् । अपि चेति निपातसमुदायो विशेषणसमुच्चयपर ।, Ch वेश्मोत्तमानां देवगेहसमूहविमानानामुच्चमानैः सर्वेषामुच्चत्वं परमकाष्ठां प्राप्तम् । so also Ct —For 11ᶜᵈ, D1.3.4 subst

225* वेश्मोत्तमैश्चापि स मुख्यमानं
ददर्श वीरः सुकृतं विमानम् ।

12 ᵃ) B₃ महार्हं D₂ मूलाश्च (for कृताश्च) B₁ वैदूर्यमहा, D₇ M₁ वैडूर्यमहा (for वैदूर्यमया) —B₄ om (hapl ?) from 12ᵇ up to विहगा in 13ᵈ Ś₁ D₁₀ om (hapl ?) 12ᵇ —ᵇ) D1.3.4 रौप्य (for रूप्य) D₄.₆ प्रवालैश्च (D₆ °लैः सदा, D₃ पुनश्चित्रागा (for तथा विहगा) N₂ V₁ B1-3 D₆ रूप्य B₁ रौप्य, D₆ रूप (प्रवाल B₂ (marg also रूप्यप्रवाल) मत्स्य चित्रगा —ᶜ) D₆.₅ G₂ विहगा (for भुजंगा) —ᵈ) T₁ जात्यानु G₂ जाताजु Cv r in g t as in text (for जात्यानु) Ś₁ D₁₀ पुष्पाढ्य ❀ Cr आत्मानुरूपा आत्मनुरूपकत्वा । तुरगविशेषणं चैतत् ❀ —For 12ᶜᵈ, N₂ V₁ B1.3 D₆ subst

226* चित्रगता हयविमुक्तिगृहा
वातजु चित्रपु विचित्रितगृहा ।

[(l 2) B₁ वातजु (for वाजेषु) B₂ वित्रेषु वाजेषु (by transp.)]

—For 12, V₂ subst

प्रवालजाम्बूनदपुष्पपक्षाः
सलीलमावर्जितजिह्मपक्षाः ।
कामस्य साक्षादिव भान्ति पक्षाः
कृता विहंगाः सुमुखाः सुपक्षाः ॥ १३

नियुज्यमानाश्च गजाः सुहस्ताः
सकेसराश्चोत्पलपत्रहस्ताः ।
बभूव देवी च कृता सुहस्ता
लक्ष्मीस्तथा पद्मिनि पद्महस्ता ॥ १४

इतीव तद्गृहमभिगम्य शोभनं
सविस्मयो नगमिव चारुशोभनम् ।
पुनश्च तत्परमसुगन्धि सुन्दरं
हिमात्यये नगमिव चारुकन्दरम् ॥ १५

ततः स तां कपिरभिपत्य पूजितां
चरन्पुरीं दशमुखबाहुपालिताम् ।
अदृश्य तां जनकसुतां सुपूजितां
सुदुःखितां पतिगुणवेगनिर्जिताम् ॥ १६ G 5.0 0 B 5.7.16 L 5.5.20

227* जहद्यल्लक्षमगोचिताङ्ग
कृताश्च वैदूर्यमया विहंगाः ।
हृष्यप्रवालाभ्रगोचिताङ्गा
श्चित्रस्वना हेमविभूषिताङ्गाः ।

—After 12, D2 ins 228*

13 B1 om up to विहगा in 13ᵈ (cf v l 12) S1 D10 om 13 V2 transp ᵃ and ᵇ —ᵃ) Ñ1 V2 B1-3 D8 4 नक्र(B3 रत्न)पक्षा, D1 2 4 पद्मकक्षा, T2 G3 °वृक्षा, G1 2 चित्रपक्षा, Cv r m g t as in text (for पुष्पपक्षा) —ᵇ) Ñ2 V1 B1 2 D1 3 4 6 सली(D6 सनी)लमावृत्य(B1 °या वृद्धि, B2 °मावृति) विभूषिताक्षा, V2 रत्नेषु चित्रेषु विभूषिताक्षा, B3 सलीलमवृत्तविभूषिताक्षा, D2 सलील मावृत्य विनिह्मपक्षा (sic), Cv सलीलमावर्जितवक्रपक्षा —V1 transp ᶜ and ᵈ —ᶜ) D1 3 पक्षा (for साक्षाद्) Ñ2 B2 D6 भक्त, V1 B3 भान्ति, V2 B1 शक्ति (for भान्ति) —ᵈ) Ñ2 V B1 3 D1 3 4 6 कान्ता विहगा, B3 om (for कृता वि°) —After 13 Ñ2 V B D1 3 4 6 ins, whereas D2 ins after 12

228* द्विजाश्च रत्नाचितपक्षतुण्डा
द्विजाश्च हेमाचितचारुतुण्डाः ।
द्विजाश्च चामीकरचारुतुण्डा
द्विजाश्च वाग्मि परिपूर्णतुण्डाः ।

[(l 1) D1 3 4 रत्नाकर (for °चित) V2 °तुण्डश्च (by transp) (for °पक्षतुण्डा) D6 द्विजाश्च पक्षाचितपक्षतुण्डा —D2 om (hapl) l 2-3 —(l 2) B1 (sup lin also) °चारु (for चारु) D1 3 4 तुण्ड (for °तुण्डा) B2 द्विजाश्च रत्नाचित(marg also हेमाचित)हेमतुण्डा —(l 3) V1 om °तुण्डा —(l 4) D6 वह्नि (sic) (for वाग्मि) B1 च सु (for परि)]

14 ᵃ) Ś1 Ñ2 V1 B2 3 D6 10 नि(Ś1 स)युज्यमानास्, V2 निबद्ध°, D2 निरुद्ध° (for नियुज्य°) M3 तु (for च) Ś1 B4 स्व(B1 स)हस्ता (for सु°) —D10 om (hapl) 14ᵇ —ᵇ) D2 सकलाश्च, Ś1 D1 4 द्विपश्च(Ś1 D2 सर्वेऽ) पद्मोत्पलपद्महस्ता, Ñ2 V B2 3 D6 सर सु(V D6 सर च B1 सानिल)पुष्पोत्पलपत्र(V2 °श्र)हस्ता । M3 कृता सपुष्पोत्पलपद्महस्ता (sic) P3 सहस्रपद्मोत्पलपत्रहस्ता —ᶜ) D6 देवी (metri) (for देवी) G1 यथा (for कृता) —ᵈ) T2 तदा, G2 स्थिता (for तथा) D1 3 लक्ष्मीस्तथा पद्मनिभप्रहस्ता —For 14ᶜᵈ, Ś1 D2 10 subst :

229* लक्ष्मीस्तथा पद्मविलासहस्ता
गृहान्तरे राजति तस्य मत्ता ।

[(l 1) D2 लक्ष्मीस्तथा पद्मनिभप्रहस्ता —(l 2) D2 गृहान्तरे (for °न्तरे) Ś1 तत्र (for तस्य).];

while Ñ2 V B D6 subst.

230* बभूव देवी सुकृता समन्ता
लक्ष्मीस्तथा हेमपयोजहस्ता ।

[(l 1) Ñ2 V1 D6 सुरूपा (for समन्ता). B1 स देवता-नाभिकृता समन्ता (sic)]

15 ᵃ) M1 इत्यतीव (for अभि°) B(ed) शोभनानं (for शोभन) Ś1 इत्थं स तद्गृहमवेक्ष्य सुन्दर Ñ2 V1 P1 2 1 D1-4 6 10 इति स्म(D1 2 4 अतीव, D 10 इत्थं स) तद्गृहमभिवीक्ष्य सुन्दर, V2 इत्य कपिस्तद्गृहमीक्ष्य सुन्दर, B3 इत्थमतो गृहमभिवीक्ष्य सुन्दर —ᵇ) Ś1 D1 10 मु Ś1 स) विस्मय, V2 सविस्मयो D1 2 4 विविस्मये (for सविस्मयो) —D10 om (hapl) from शोभन up to चारु in ᵈ Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 °कन्दर, T3 दर्शनं, Cg as in text (for शोभनम्) —ᶜ) Ś1 Ñ2 V B2 D1 2 6 पुरं B1 पुर (for पुनश्च) Ś1 मन्दिर, V2 B1 2 4 D6 सुन्दर (for सुन्दरं) B3 परतर गृहमभिवीक्ष्य सुन्दर, D2 पुर च तत्सुसुगन्धि मंदिर (sic) —M1 om (hapl) 15ᶜ-ᵈ) D1 2 4 वनम् (for नगम्) Ś1 B1 3 मदर, D1 2 4 Cm सुन्दर, D2 मंदिर, Cv r k t as in text (for °कन्दरम्) Cv इनावेत्यादे । इव शब्द पादपूरणे । Cg इतीवत्यत्र इव शब्दो वाक्यालङ्कारे । इतीवेत्येकनिपातो वा प्रकारार्थ । —After 15 D1 wrongly read 16ᵃ, some portion of 16ᵇ and 15ᶜ, and ᵈ twice.

16 ᵃ) D1 पुर (for तत) M1 तु (for स) Ś1 D1 कपि(D10 कपि) रोसृप, Ct as in text (for कपिरभि°)

G 5.0.0
B 5.7.17
L 5.5.21

ततस्तदा बहुविधभावितात्मनः
कृतात्मनो जनकसुतां सुवर्त्मनः ।
अपश्यतोऽभवदतिदुःखितं मनः
सुचक्षुषः प्रविचरतो महात्मनः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षष्ठः सर्गः ॥ ६ ॥

D1 M1.2 सुजितां (for पूजितां). D2 तथासु तां स कपिर- निरीक्ष्य पूजितां; T2 तत स तां कपिवरसूत्य भाजितां. —d) D2.3 T2 M3.4 -निर्जितां (for -पालिताम्). Ś1 D2.10 यशो पुरीं तद्विपदानुनिर्जिता. —For 16cd, D3.4 subst.:

231* तत स महाकपिरभिभूय दुर्जयं
        पयःपुरं तद्विपदानुनिर्जितम् ।

—e) Ś1 D1-4.10 ददर्श सो जनकसुतां गुण वि(D2 °जि)तां (D1.3.4 °गुणन्वितां). —f) Ś1 स दु गितां. D2 T1.2 M1.3 Cv.r.m गुरु ति (for मृदु गिता). Ś1 D2.10 -वेश (D2 °ग)पर्जितां (for -वेशर्जं°) D1.3.4 पतिगुणवेश (D3 °मेव नि गितां. B Cv g° तत इत्यादि। भरतप्राप्तुः कपिनिशानमस्माप्रदंशि इयम्. Cr: भरतप्राप्तुः। एवमादि दर्शनं B So al o Cr.m g.h.t. —For 16, Ñ2 V B D4 subst.:

232* तत स तां प्रसमरः मृदुजंघ
        मृदु स्थितां परिगृह्य नियमोजिताम् ।
   कृतात्मा हे जनकसुतां निरीक्ष्य
        न ददर्श महदर्शाय दुःखितः ।

[(l. 2) B1 मुदुम्बिर (for मृदुस्थितां). B3 मृदुस्थितां नृपवरमंपयशीनां]

17 Ñ2 V B D4 om. 17. —a) D1 T2 G2 तथा D2 G3 M2 मु ता; Cg as in text (for तदा). G1 बहुगुण ; Cr.m g.h.t as in text (for °विध°). —b) Ś1 D10 महात्मन स्वयमुपिनार्यदर्शन ; D3.4 कृतात्मनः (D3 om. hapl.) समदृष्टिरार्यदर्शन ; D2 महात्मनो दृष्टु मु विचार्य सद्गुणः. —c) D2 G2 [ऽ]भवदति ; T2 भवति मु (for ऽभवदति). D2 मदृष्टतोभूदतिदुःखितं मन. —d) Ś1 D1-4.10 सुचक्षुषः ; D2 T1.2 G1 M2 Cv.h.t समक्षुषः ; Cr.m g as in text (for सुचक्षुः). D2 प्रविचरतो.

Colophon: V2 om. (cont. the Sarga). —*Sarga name*: Ś1 D10 सुन्दरकाण्डे: Ñ2 V2 B1.4 D5 सीतान्वेषणं B2 राजगृहदर्शनं B3 D2 प्रमदावनदर्शनं (D2 °न.), D3.4 पुष्पकदर्शनं (D1 °न.). —*Sarga no.* (figures, words or both): D2.6.10 om., Ś1 5; Ñ2 V1 B1.2.4 D5 13; B3 12, D2 9, D1-4 S 7. —After colophon, D3 concludes with राम, G with श्रीरामाय नमः.

७

तस्यालयवरिष्ठस्य मध्ये विपुलमायतम् ।
ददर्श भवनश्रेष्ठं हनूमान्मारुतात्मजः ॥ १
अर्धयोजनविस्तीर्णमायतं योजनं हि तत् ।
भवनं राक्षसेन्द्रस्य बहुप्रासादसंकुलम् ॥ २
मार्गमाणस्तु वैदेहीं सीतामायतलोचनाम् ।
सर्वतः परिचक्राम हनूमानरिसूदनः ॥ ३
चतुर्विषाणैर्द्विरदैस्त्रिविषाणैस्तथैव च ।
परिक्षिप्तमसंबाधं रक्ष्यमाणमुदायुधैः ॥ ४
राक्षसीभिश्च पत्नीभी रावणस्य निवेशनम् ।
आहृताभिश्च विक्रम्य राजकन्याभिरावृतम् ॥ ५ G 5 13.0 B 5 9 6 L 5 3 5

7

Before Sarga 7, D5.7-9 S ins App I (No 2) V3 cont the previous Sarga M1.2 begin with श्रीरामाय नम

1 V3 om 1 Ś1 D10 om 1^{ab} Ś1 D2.10 read st 1-8, D1.3.4 read st $1\text{-}9^{b}$ (all including omissions and star passages) after 5 5 Ñ2 V1 B D6 read 1 and 2^{cd} (including star passages) after 245* —a) Ñ B1 D6.8 (आ)लय (for (आ)लय) Ñ2 B1 D6 वरिष्ठ च, D2 प्रविष्टस्य (for वरिष्ठस्य) V1 B1.2.4 वस्यालीय वरिष्ठ च (B1.2 °ष्ठस्य) —b) Ñ1 V1 D2.3.4 G विमलम् (for विपुलम्) D8 आस्थित (for आयतम्) —c) B1 (m also as in text) कुबेरश्रेष्ठं, D1.4.11 G3.4 M1 भवन श्रेष्ठ, Cr m as in text (for भवनश्रेष्ठ) —d) Ś1 Ñ2 D2.10.11 हरियूथप, D1.3.4 हरिपुंगव (for मारुतात्मज) B3 तत्र मारुतनन्दन.—After 1 Ñ2 V1 B1.2.4 D6 read 240*.

Before 2^{ab}, Ñ2 V B D6 ins

233* अथ शुश्राव निनदं मेघानामिव गर्जताम् ।
शङ्खदुन्दुभिवाद्यानां तूर्यगीतविमिश्रितम् ।
ततस्तं दशमानस्य शुश्रुवे यत्र स स्वनः ।
ददर्श पुष्पकं नाम विमानं काञ्चनप्रभम् ।

[(l 1) V D6 गर्जितं B1 गर्जित (for गर्जताम्) —(l 2) B1 D6 घोष (for -गीत) Ñ2 तूर्यघोषविनोच्छ्रित V2 तूर्यघोष विनिश्रित (for the post half) —B3 om l 3 —(l 3) B1 तद् (for त) B3 D6 आगत्य (for °स्य) V2 सुस्वन, B1.4 निस्वन (for स स्वन)]

—Thereafter B2 cont

234* न दृष्टं न श्रुतं वस्तु परमाश्चर्यरूपकम् ।

2 For sequence in Ś1 D1-4.10 cf v l 1 Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 transp 2 and 3 (Ś1 D10 om 3^{ab}) —a) V2 सार्धं, D3 दृश (for अर्ध) Ñ2 V2 B D1.3.4 M1.2 विशालम्, Cr t as in text (for विस्तीर्णम्) —b) D5.7-9 T2 M1 महद् (for हि तत्) Ś1 Ñ V B D1-4.10.11 सार्ध (Ñ2 V B D6 अर्धं, D1-4 साम, D11 साम) योजनमायत (V2 °मुच्छ्रित) —After 2^{ab} Ñ2 V B D6 ins

235* काञ्चनस्तम्भसंबाधं मणिकाञ्चनतोरणम् ।
मुक्ताजालप्रतिच्छन्नं सर्वकामफलद्रुमम् ।
नातिशीतं न चात्युष्णं सर्वर्तुसुखदं शुभम् ।
दिव्यं कामगमं दृष्ट्वा प्रवालोच्छ्रिततोरणम् ।

[(l 1) B3 माणिक्य (for second काञ्चन) —(l 2) B3 परिच्छिन्न (for प्रतिच्छन्न) V B1.2 D6 फलप्रद —B3 om l 3 —(l 4) Ñ2 V1 दिव्य (for दिव्यं) B1 प्रवालाचित]

—Thereafter, V2 reads 245* —Ñ2 V1 B D6 read 1 and 2^{cd} (including star passages) after 245* V2 reads 2^{cd} after 15^{cd} —c) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 तद्गृहं, Ñ2 V B D6 सुगुप्तं (for भवन) V2 राक्षसेन्द्रेण —d) D1 संयुत (for संकुलम्) Ñ2 V B D6 बहु (V1 वर) प्राकार शोभित

3 For sequence in Ś1 D1-4.10 cf v l 1 B3 om $3\text{-}15^{d}$ Ñ2 V1 B1.2.4 D6 om $3\text{-}14^{b}$ V3 om 3^{ab} Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 transp 2 and 3 (Ś1 D10 om 3^{ab}) —a) Ñ1 D1-4.11 स मार्गमाणो (for मार्गमाणस्तु) —b) Ñ1 मृगशावेक्षणा, D3.11 कमलेक्षणा (for आयत°) —V2 reads 3^{cd} and 6 9 after 29 (preceded by 251*) —c) Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 वानर (for सर्वत) ‡ Cv m सर्वत पुष्पकान्यत्र सर्वत्र ‡ —d) Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 शत्रुसूदन, D6 G2 रिपुसूदन —After 4 D5.7-9 S ins

236* ततस्तु राक्षसावासं हनुमानवलोकयन् ।
आससादाथ लक्ष्मीवान्राक्षसेन्द्रनिवेशनम् ।

[(l 1) D3 राक्षसेन्द्रस्य आवासम् (for °मावासं हनुमान्)]

4 For sequence in Ś1 D1-4.10, cf v l 1 Ñ2 V1 B D6 om 4 (cf v l 3) V3 om 4-5 Ñ1 illeg from द्विं in a up to b —a) Ś1 D1-4.10.11 च नागैर् (for द्विरदैस्).—b) Ś1 D1-4.10.11 T2 द्विविषाणैस् —c) D11 असंबद्ध —d) D1.3.4.11 रक्षमाणम् Ñ1 रक्षोभि रावणं महत् (sic)

5 For sequence in Ś1 D1-4.10 cf v l 1 Ñ2 V B D6 om 5 (cf v l 3 and 4) —a) Ś1 D2.10 सपत्नीभि, D1.3.4.11 च बह्वीभि (for च पत्नीभि) G2 राक्षसै

तथ्नरमकराकीर्णं तिमिंगिलझषाकुलम् ।
वायुवेगसमाधूतं पन्नगैरिव सागरम् ॥ ६
या हि वैश्रवणे लक्ष्मीर्या चेन्द्रे हरिवाहने ।
सा रावणगृहे सर्वा नित्यमेवानपायिनी ॥ ७
या च राज्ञः कुबेरस्य यमस्य वरुणस्य च ।
तादृशी तद्विशिष्टा वा ऋद्धी रक्षोगृहेष्विह ॥ ८
तस्य हर्म्यस्य मध्यस्थं वेश्म चान्यत्सुनिर्मितम् ।
बहुनिर्यूहसंकीर्णं ददर्श पवनात्मजः ॥ ९
ब्रह्मणोऽर्थे कृतं दिव्यं दिवि यद्विश्वकर्मणा ।
विमानं पुष्पकं नाम सर्वरत्नविभूषितम् ॥ १०
परेण तपसा लेभे यत्कुबेरः पितामहात् ।
कुबेरमोजसा जित्वा लेभे तद्राक्षसेश्वरः ॥ ११
ईहामृगसमायुक्तैः कार्तस्वरहिरण्मयैः ।
सुकृतैराचितं स्तम्भैः प्रदीप्तमिव च श्रिया ॥ १२

मद् पद्मोमी ॐ Cv पुष्पकारोहणस्य पश्चाद्वक्ष्यमाण राक्षसी भिरिस्थानी श्लोकद्वयेऽस्यासमार्देति सम्बन्ध । रावणस्य निवेशन मिति पुनरुपादान पूर्वविशेषणविवक्षया ॐ

6 For sequence in Ś1 D1-4 10 cf v l 1 Ñ2 V1 B D4 om 6 (cf v l 3) For sequence in V2 cf v l. 3 —ᵃ) Ś1 D10 सत्कूर्म , Cv r g as in text (for तथ्नर) —ᵇ) Ś1 D11 G1 3 M3 तिमिंगल M1 तिमि मीन , Cv r g as in text (for तिमिंगिल) —ᶜ) Ś1 D10 समवस्थं. V2 D1 4 समुद्धृत D2 3 11 -समुद्धृत, D8 G1 समाधूतै (for -समाधूत)

7 For sequence in Ś1 D1-4 10 cf v l 1 Ñ2 V1 B D4 om 7 (cf v l 3) For sequence in V3 cf v l 3 —ᵃ) Ś1 Ñ1 V2 D1 4 10 11 च (for हि) —ᵇ) Ñ1 V2 D2 3 T2 1 G3 M3 यद् (for चेन्द्रे) Ś1 हरिवाहिनी (sic) —ᶜ) D2 om सा (subm) D1 4 T2 रावणस्य गृहे (for सा रावणगृहे) Ś1 Ñ1 D10 लक्ष्मीर् , V2 D1 2 4 यथा D2 7 9 तस्या, D11 यस्मात् (for सर्वा) —ᵈ) ॐ Cr या हि वैश्रवण इति श्लोकद्वयेन वैश्रवणेन्द्रयोर्ग्रहणमितरदिक्पालानामुपलक्षणम् . ॐ

8 For sequence in Ś1 D1-4 10 cf v l 1 Ñ2 V1 B D4 om 8 (cf v l 3) For sequence in V2 cf v l 3 —ᵃ) G3 हि (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 यादृग् हि (for या च राज्ञ) —ᶜ) D1 तद्विशेषा (for °शिष्टा) Ś1 V2 D1-4 10 11 तादृश तद्विशिष्टं च (V2 D4 वा) —ᵈ) M1 लक्ष्मी (for ऋद्धी) D1 [क्ष]ति, D2 G1 M3 [क्ष]यः T1 [क्ष]तो G2 3 वै (for [इ]ह) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 तस्य रक्ष पतेर्गृहे

9 Ñ2 V1 B D4 om 9 (cf v l 3) For sequence in V2 and D2 3 cf v l 3 and 1 respy —ᵃ) G1 हर्म्येषु (for हर्म्यस्य) —ᵇ) D2 सुनिर्मित —For 9ᵃᵇ Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 subst (D1 4 repeat after 9ᶜᵈ and D2 repeats before 9ᶜᵈ)

239* यस्सत्वमस्य मध्यस्थमन्यद्भवन विनिर्मितम् ।

Ś1 D10 भव न (for भवन)

—After 3* [illegible] D1 [illegible]

[illegible] [illegible] तु निर्यूह [illegible] [illegible]

[D1 निर्यूह (for नि यूह)]

—ᶜ) V2 D11 दिव्य (for बहु) D8 9 निर्यूह Ś1 Ñ1 D1-4 दिव्य निगूढ (D1 3 4 °र्यूह) D7 9 संयुक्त (for -संकीर्णं) —ᵈ) Ś1 V2 D1-4 10 11 हनुमान्कपि , Ñ1 हरि यूथप (for पवनात्मज) ॐ Cv g तस्य हर्म्यस्येत्यादे पूर्व मुक्तार्थस्यापि पुनरुपन्यास पुष्पकस्य मध्ये रावणस्य निवास भवनमन्यद्दृष्टीत्यस्यार्थस्य स्पष्टीभावार्थ ।, Cr तस्य हर्म्यस्य पूर्वोक्तविशेषणविशिष्टस्य रावणभवनस्य ।, Cm तस्य हर्म्यस्ये त्यादिश्लोकत्रयस्य पवनात्मजस्तद्विमान ददर्शेति सम्बन्ध ।, Ck तस्य हर्म्यस्येति । अर्धयोजनविस्तीर्णमित्यायुक्तरूपहर्म्य स्येत्यर्थ । वेश्मेति । सखीकशयनगृहम् ।, Ct तस्य हर्म्यस्यार्ध योजनविस्तीर्णत्वादिधर्मस्य । वेश्म सखीकशयनगृहमिति कतक । वेश्म पुष्पकाख्यमिति तीर्थ । अत्र तीर्थव्याख्या ज्यायसी ॐ

10 Ñ2 V B D4 om 10 (for all except V2 cf v l 3) —ᵃ) Ś1 Ñ1 D2 10 ब्रह्मार्थं हि, D1 3 4 ब्रह्मणो (D1 °णो) हि, Cr g k t as in text (for °णोऽर्थे) D11 ब्रह्मार्थं कृत दिव्य हि —ᵇ) D8 M3 विभिरद् (for दिवि यद्) —ᵈ) Ś1 D1-4 10 11 सर्वकामगम शुभ, Ñ1 सर्वकामप्रदम् ॐ Cr ब्रह्मणो इत्यादि । यद्ब्रह्मणोऽर्थे कृत यत्कुबेरस्तपसा लेभे तद्वेश्म ददर्शेति पूर्वेण सम्बन्ध । कुबेर इत्यारभ्य सर्वत्र सम लंकृतमित्यन्तमेक वाक्यम् । अतो वक्ष्यमाणेन पुनरागादादेन न पौनरुक्त्यम् ।, Cg ब्रह्मणोऽर्थ इत्यादि । ब्रह्मणोऽर्थे कृतं यत्कुबेरस्तपसा लेभे तद्वेश्म ददर्शेति पूर्वेण सम्बन्ध ।, Ck ब्रह्मणोऽर्थ इत्यादि । भगवल्लीलाप्रयोजनायेत्यर्थ ।, Ct ब्रह्मणोऽर्थ इति । भगवतो लीलाकल्पकमित्यर्थ , ॐ —After 10 Ñ1 ins

239* [illegible] दिव्यसकाशं चन्द्रादित्यसमं शुभम् ।

11 Ñ2 V1 B D4 om 11 (cf v l 3) —ᵃ) D8 G1 वरेण (for परेण) —D11 om 11ᶜᵈ —ᶜᵈ) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 11 कुबेरादो (Ś1 Ñ1 D2 °से) तथा लेभे राक्षसाधिपती बलम्

12 Ñ2 V1 B D4 om 12 (cf v l 3) —ᵃ) Ñ1 V2 D11 G1 -मागर्जिर्ते G2 °युर्ते) D1-4 -समायुक्तं (for -समायुक्तै) Ś1 D10 विभ्रिगुते समायुक्तं —ᵇ) D1-4 विभू षितं T1 1 G1 हिरण्मयैः (for हिरण्मयैः) G1 कार्तस्वर [illegible] Ct कार्तस्वरमिव हाटकमितिरिक्तो स्वर्ण [illegible] इति केचित् —ᶜ) Ñ1 V1 D1 सुकृत वापूर्णं V2

मेरुमन्दरसंकाशैरालिखद्भिरिवाम्बरम् ।
कूटागारैः शुभाकारैः सर्वतः समलंकृतम् ॥ १३

ज्वलनार्कप्रतीकाशं सुकृतं विश्वकर्मणा ।
हेमसोपानसंयुक्तं चारुप्रवरवेदिकम् ॥ १४

जालवातायनैर्युक्तं काञ्चनैः स्फाटिकैरपि ।
इन्द्रनीलमहानीलमणिप्रवरवेदिकम् ।
विमानं पुष्पकं दिव्यमारुरोह महाकपिः ॥ १५

तत्रस्थः स तदा गन्धं पानभक्ष्यान्नसंभवम् ।
दिव्यं संमूर्छितं जिघ्रन्रूपवन्तमिवानिलम् ॥ १६ G. 5. 13. 8 B. 5. 9. m L. 5. 9. 48

D1.3.6.11 सु(V2 स्व: D3 सं)वृतैरावृतैः D5 सुरैराहृतैः D1.4 °है राजितैः D2 °नै राजन, T1 G2 M1 सुरैर राजतैः M2 सुरत्नैराचितैः (for सुरत्नैराचितैः).

13 Ñ1 V1 B D4 om. 13 (cf. v.l. 3). —ᵃ) D2 दलिर्गगम्; D3 G1 आलिख्यदिव (for दलिख्यदिव). —ᶜ) Ś1 D10 शुभाकारैः; Ñ1 D1-6.8 M2 शुभागारैः; V2 भासागारैः (for शुभाकारैः). D1 कूटागारशुभागारैः.

14 B3 om. 14. Ñ2 V1 B1.2.4 D4 om. 14ᵃᵇ (for both, cf. v.l. 3). —ᵃ) Ś1 Ñ2 D1-3.7.9-11 T1 G2.3 M3 -प्रतीकाशैः; Cr as in text (for -प्रतीकाशं). —ᵇ) V2 D1.3.4.11 सुकृतैर् (for सुकृतं). —ᶜ) D2.5 G1.2 -युक्तं च (for -संयुक्तं). —G2 om. (hapl.) 14ᵈ-15ᵃ. —For 14ᶜᵈ, Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.7.10.11 subst. (Ñ2 V1 B1.2.4 D4 read after 1):

240* हेमजालपरिच्छन्नं स्वर्णसंपूर्णवेदिकम् ।

[B1 -परिच्छन्नं; D11 -परिच्छिन्नं, D1.2.4 मुक्त- (for स्वर्ण-). Ñ2 V1 B1.2.4 D4 -तोरणं, D1 -वेदिकं, D11 वैदूर्यमणिवेदिकं (for the post. half).]

—Thereafter Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 cont.

241* सर्वरत्नसमाकीर्णं हर्म्यसमविभूषितम् ।

[D1.3.4.11 -समायुक्तं (for °कीर्णं)]

15 Ñ2 V1 B D4 om. 15ᵃ⁻ᵈ (for B1, cf. v.l. 3). G1 om. 15ᵃ (cf. v.l. 14). —ᵇ) D2.9.10 स्फाटिकैर्. —After 15ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 ins.:

242* हेमैरामरणैः श्रवणैः प्रसूनैः सुमनादिनैः ।

[Ś1 D2.10 मालोदरैः (for मामरणैः). V2 सीसैः; D11 मुक्तैः (for श्रवणैः). D1.3.4.11 प्रचितैः (for प्रसूनैः). D4 सुमनादिन.. —ᶜ) D2 इन्द्रानीलं तं (for इन्द्रनील-). G2 महानीलं. Cf. Ck.: जालवातायनकाञ्चनस्फाटिकमयोगा इत्यत्र कथंचिद्वान्तरभेदप्रकल्पनेन नेयाः। कश्चिदेकं हि सुमेः। Ct.: जालवातायनयोः काञ्चनकांस्यरोमयोगमयोग कश्चिदेव परिकल्प्य निर्वाहः। एवमिन्द्रनीलमहानीलयोरपि. —After 15ᶜᵈ, Ś1 D1-3.10 ins. a passage relegated to App. I (No. 2); V2 reads 2ᶜᵈ; while D2.7-9 S ins.

243* विद्रुमेण विचित्रेण मणिभिश्च महाधनैः ।
निस्तुलाभिश्च मुक्ताभिस्तलेनाभिविराजितम् ।
चन्दनेन च रक्तेन तपनीयनिभेन च ।
पुण्यगन्धनिधाना पुष्पमालिन्यकोविदम् ।

[(l. 1) G1 विद्रुमेण (for the prior half). —(l. 2) D1.4 T2 Cv.k. निस्तुलाभिः; Cr m g.t निस्तुलाभिस् (as above). M1 मणेन (for °रेण). —(l. 4) D5 M1 -वन (for °वत्). M1 ... (for the post. half). Cv.g. निस्तुल (Cv °रत्न) ... अतिस्वच्छामिश्च ... I Ct. निस्तुलाभिर्मुक्ताभिर्विरालितम् ... Cm. ... Ck. ...]

—Thereafter D5 T2 G2.3 M cont., D4 ins. after 15ᶜᵈ

244* कूटागारैर्वराकारैर्विविधैः समलंकृतम् ।

[D4 ... G1.2 शुभाकारैः, M1 ... (for वराकारैः). D2 ... (for विविधैः).]

—Ś1 D10 om. 15ᶜᵈ. —For 15ᶜᵈ, Ñ V2 (V1 subst. and reads after 235*) B D1-4.11 subst.

245* आरुरोह हरिश्रेष्ठो विमानं पुष्पकं महत् ।

[D11 आरुरोह (for आरोह). —After the prior half, Ñ1 ins.:

245(A)* ...सुतमात्मवान् ।

Ñ1 D1-4 गुरु, B1 ... ; D11 ... (for महत्)]

—Thereafter Ñ2 V1 B D4 read 1 and 2ᵃᵇ (including star passages).

16 ᵃ) D2-6 G1 तत्रस्थो T2 G1.2 M1.2 स तत्रे (for स तदा) —ᵇ) G1 धाने. —For 16ᵃᵇ, Ś1 D10 subst.:

246* तत्र प्रसन्ने सौगन्ध्ये पानभक्ष्यान्नसंभवम् ।

[D10 ... (for ...).]

while Ñ2 D1-4.11 subst.

247* ... स तत्र ... ।

[Ñ1 ... up to ... D1.2 ...]

G 5 13 9 B 5 9 20 L 5 5 42 स गन्धस्तं महासत्त्वं बन्धुर्बन्धुमिवोत्तमम् ।
इत एहीत्युवाचेव तत्र यत्र स रावणः ॥ १७

ततस्तां प्रस्थितः शाला ददर्श महतीं शुभाम् ।
रावणस्य मनःकान्तां कान्तामिव वरस्त्रियम् ॥ १८

मणिसोपानविकृतां हेमजालविराजिताम् ।
स्फाटिकैरावृततलां दन्तान्तरितरूपिकाम् ॥ १९

मुक्ताभिश्च प्रवालैश्च रूप्यचामीकरैरपि ।
विभूषितां मणिस्तम्भैः सुबहुस्तम्भभूषिताम् ॥ २०

(D11 गथात्र) (for the prior half) Ñ2 पानमाल्यानुमत्त्व D11 पानमाल्यान्नभोजन (for the post half)]

—c) D5 8 T2 M1 2 समुच्छ्रित Ch t as in text (for समूर्छित) Ś1 D2 10 जघ्रौ D8 8 11 T1 M3 Cv r m g विघ्रद्, Ck t as in text (for जिघ्रन्) ※ Cv जिघ्रन्। अजिघ्रत्। अडागमशासनस्यानित्यत्वादडागमाभाव ।, Cr जिघ्रन्। अजिघ्रत्। अडभाव आर्ष ।; Cm g जिघ्रत्। अजिघ्रत् ※ —d) D7 8 G1 [म]नल D11 [ब]न्धर्ल Cr m k t as in text (for [अ]निलम्) —For 16 Ñ2 V B D5 subst

248* यत्रां च तत्र सुरभि पानमाल्यानुलेपनैः ।
नित्य सम्मूर्छितो गन्धो रूपवानिव मारुत ।

[(l 1) V3 माल्योपलेपनै —(l 2) B3 (m) समुत्थितो B3 समन्वितो (for समूर्छितो)]

17 a) B1 सुगाधित्व, B3 4 सुगाधस्त, B4 सुगाधत्व D5 ससाधत्वं (for स गन्धस्त) V3 यत्र यत्र जगामासौ —b) V3 हरिर् (for बन्धुर्) V1 [उ]त्थित, B1 [उ]त्थित, M1 [ग्र]गत (for [उ]त्तमम्) Ñ2 V1 B1 2 4 D5 वधुं वंधुरिवोत्थित —c) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1-4 8 10 [प्र]न, B1 [अ]थ, D11 [इ]द् (for [इ]व) —d) D1 3 4 8 T2 यत्र (for तत्र) V2 B1 3 4 D3 5 6 8 तत्र Ch t as in text (for यत्र) Ñ2 V1 B1 3 4 D6 वानर, D11 वानर (sic) (for रावण) V3 तत्र यत्र पताकया, B3 प्रवीर स स वानर ※ Ch यत्र स रावणो यस्मिन्गृहे स रावणस्तत्रेत एहीत्युवाचेव। दिव्यगन्धेन रावणो यत्र शेते तद्गृह ज्ञात्वा नित्यर्थ ।, Ct यत्र स रावणस्तत्र स्थाने इत एहीत्युवाचेव। उक्तगुणवायु कता। दिव्यगन्धेन रावणशयनगृह ज्ञात्वा नित्यर्थ ※

18 a) D3 11 T2 G2 ततस्तां, Cr m k t as in text (for ततस्तां) Ñ V B D6 स(Ñ2 स)प्रस्थित (for प्रस्थित) —b) D7 8 दिव्यां (for शुभाम्) —c) B1 स वै D1 4 महा, D11 मनि (sic) (for मन) ※ Cr m ततस्तामित्यारभ्य श्लोकत्रयेण दिव्यां श्रिय मवलनी मित्यन्तमेक वाक्यम्। एकदापन्द्र प्रस्थित इत्यनेन संबध्यते। अपरे ददर्शेत्यनेन ।; Ch ' ततस्ता प्रस्थित शालाम् ' इति ल्यब्लोपे पञ्चमी। तस्मा पुष्पकाद्गत्वा तां रावणशयनशालां प्रति प्रस्थित सन् शाला ददर्श। परन्तु ततस्तस्मा त्प्रस्थित सन्द्वारानित्यत्र पुष्पकस्था शाला प्रस्थित सन् पुष्पकस्थां रावणशयनशालां ददर्शेति तन्मत। विमानसंगत प्रतिष्ठितस्वगृह एव सखीकशयनस्योचितत्वा प्रस्थित इत्युक्ति वैयर्थ्याच्च। अपि च अर्धयोजनविस्तीर्णमित्यादिना मूलालय प्रदर्शनोपक्रमवैयर्थ्यं च। अत्र मूलालयदर्शनानन्तर तद्वहि प्रतिष्ठित पुष्पकमेव तावदन्विष्य पश्चाद्रावणमूलालय विशेष्या मीति धिया पुष्पकारोह। तस्मिन्विचिते तत्स्थ एव सन्दिव्य गन्धेन रावणशयनगृहमनुमाय तां प्रति पुष्पकादवरुह्य प्रस्थित सस्तदा ददर्शेति व्याख्य मन्यामहे मूलालयवर्णनम् ।, Ct ततस्तस्मा पुष्पकादवरुह्य गन्धानुमितां तां रावणशयनशालां प्रस्थितस्तां शाला ददर्श। यत्तु पुष्पकस्यैव सा शाला तत इत्यस्य तदनन्तरमित्यर्थ इति, तच्चिन्त्यम्। प्रस्थित इति पदस्वारस्यात्। अर्धयोजनविस्तीर्णमित्यादिना मूलालयप्रदर्शनोपक्रमाच्च। मूलालय दृष्ट्वा तद्वारि स्थ पुष्पकमन्विष्य तत्स्थ एव रावणशयनगृह तद्गृहवर्त्यनुमाय पुष्पकादवरुह्य त प्रति प्रस्थितस्तां ददर्शेत्येव व्याख्येयमिति कतक। यत्वित्यादिनोक्ता व्याख्यैव युक्तेति मम भाति। " अवतीर्य विमानाच्च हनुमान्मारुतात्मज " इत्यस्य उप संहारात् ※

19 a) Ś1 Ñ1 D10 सुकृता, V B D6 वितता (for विकृता) —b) Ñ2 D6 G2 M1 विभूषिता, G1 3 विराजता (for विराजिताम्) —c) Ñ1 alleg for स्फाटिकैरावृत Ś1 Ñ2 V B D1-4 8 10 11 स्फाटिकप्रावृततला(D10 °ला [meta]) —d) Ś1 D10 धातवतरित, V3 B1 4 दन्तान्तरित, V2 रातस्तुतिव (sic), B2 दन्ताताचित, B3 दन्तचित्रित, D11 दन्तातवरित (corrupt) (for दन्तान्तरित) Ś1 Ñ2 V B D1 4 6 10 12 रूपका (for रूपिकाम्)

20 B3 om 20ab —a) Ś1 Ñ V B1 2 D1-4 8 10 11 मुक्तामणि, B1 मणिमुक्ता D1-8 G1 मुक्तावज्र (for मुक्ताभिश्च) V3 तु (for second च) —b) V2 B1 रौप्य (for रूप्य) G2 तथा (for अपि) —c) Ñ2 V B1 2 4 D6 विभूषितैर्(V2 °षणैर्) (for विभूषिता) Ś1 Ñ1 D1-8 10 11 विभूषितमणिस्तम्भा —d) Ś1 D1-8 10 सुवर्ण (for सुबहु) D1 2 4 11 मण्डिता (for भूषिताम्) Ñ2 V B D6 समन्तादुपशोभिता, D6 बहुस्तम्भविभूषिता T2 समन्तात्सुविभूषितै ; M2 सुभगेश्च विभूषिता ※ Cr सुबहुस्तम्भभूषिते। स्तम्भस्य स्थितो विनिर्मितान्तरसुबहुस्तम्भभूषिते। भूषितामिति पाठे सुवर्णास्सुबहुस्तम्भभूषितामित्यर्थ ।, Cm सुबहुस्तम्भभूषितामित्यत्र बहुत्वविधानाय स्तम्भानुवादात्र पौनरुक्त्यम्। Cg सुवर्णस्तम्भभूषिताम्। अत्रान्तरबहुस्तम्भभूषिताम्। सुबहुस्तम्भभूषितेति पाठे सुबहुस्तम्भ स्तम्भदार्व्याकारिषट्टर्ल्गृताश्रितार्थ। Cr स्तम्भशोभनाय पुन स्तम्भानुवाद। बहुत्व च विपुलत्वम् ※

समैर्ऋजुभिरत्युच्चैः समन्तात्सुविभूषितैः ।
स्तम्भैः पक्षैरिवात्युच्चैर्दिवं संप्रस्थितामिव ॥ २१

महत्या कुथयास्तीर्णां पृथिवीलक्षणाङ्कया ।
पृथिवीमिव विस्तीर्णां सराष्ट्रगृहमालिनीम् ॥ २२

नादितां मत्तविहगैर्दिव्यगन्धाधिवासिताम् ।
परार्ध्यास्तरणोपेतां रक्षोधिपनिषेविताम् ॥ २३

धूम्रामगरुधूपेन विमलां हंसपाण्डुराम् ।
चित्रां पुष्पोपहारेण कल्माषीमिव सुप्रभाम् ॥ २४

मनःसंह्लादजननीं वर्णस्यापि प्रसादिनीम् ।
तां शोकनाशिनीं दिव्यां श्रियः संजननीमिव ॥ २५

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थैस्तु पञ्च पञ्चभिरुत्तमैः ।
तर्पयामास मातेव तदा रावणपालिता ॥ २६ G 5 13 18 B 5 9 30 L 5 5 51

21 Ñ1 partly illeg for ab —a) V1 ध्वजाभिर्, B1 उज्वलैर् (for ऋजुभिर्) B3 D5.8.11 अत्युग्रै D6 इत्युच्चै (for अत्युच्चै) —b) D8 च, D4 स (for सु) Ñ2 D1-4 T3 G2 विभूषिता (D2.3 °त), Ct as in text (for °षितै) Ś1 D10 समेता च विभूषिता, Ñ2 V B D6 सर्वत समलंकृत (V1 °ता, V2 °त) —c) B1 ध्वजैस् (for पक्षैर्) Ñ2 V1 B D6 यथा (for इव) Ñ1 [अ]त्युग्रैर् (for °च्चैर्) —Ñ1 illeg from 21d up to 22a —d) D1.2.4.11 Ck दिवि D8.9 दिव, Ct m g as in text (for दिव) Ś1 D8.9.10 संप्रस्थितैरपि, Ñ2 V1 B1.3.4 संप्रस्थितै दिव, Cm k t as in text (for °तामिव) V2 दिविव संस्थितैरपि

22 Ñ1 illeg for 22a (cf v l 21) Ś1 D10 om 22ab —a) B1 (m also as in text) कक्ष्यया, D5.11 कुप्यया (for कुथया) Ñ2 V2 B1 D7 [आ]कीर्णं D1.4.8 [आ]रीर्णं (for [आ]स्तीर्णां) —D8 transp b and d —b) B3 लक्षणान्विता, B4 लक्षणाक्षया (sic) (for °णाङ्कया) D3 स ता नूपुरमालिनी —After 22ab, D1 wrongly reads 22b —d) G2 सुराष्ट्र (for सराष्ट्र) Ñ V1 D5.11 माल्यया, D6 पालिनीं, T3 Ct -शालिनीं (for मालिनीम्) Ś1 D10 शाला नूपुरशा (D10 °मा) लिनीं, V2 B2 (marg also) 3.4 सु (B1 स) राष्ट्रगृहमालया B1 स्वाविद्यास्तरणावृता, D1.3.4.6 सराष्ट्रा गृहमालया M1 सुराष्ट्र ग्राममालिनीं

23 a) Ś1 अर्दिता, Ñ2 V1 B D6 उषिता (for नादिता) Ś1 Ñ1 D4.11 यत्र, D1-9.10 यत्र (for मत्त) —b) V2 -गन्धादिवासिता, B1 गंधसुवासितैः, D6 -गन्धविवासिता D11 गन्धैश्च वासिता —B4 om (hapl ?) 23cd —c) Ś1 V2 D1.8.10 [आ]स्तरणैर्युक्ता (V2 °युक्त), Ñ2 V1 B1.3.4 D6 शयनैर्युक्ता, D3.4.11 [आ]भरणैर्युक्ता (for [आ]स्तरणोपेता) —d) G3 रक्षोगण (for रक्षोधिप) D5 निषेविता (for निषेविताम्) Ś1 Ñ1 B1 D1-4.10.11 रक्षोधिपनिसेविता

24 V1 illeg from 24-52 —a) V2 अगुरु-, D5.8 मगुरु (for अगरु) Ś1 Ñ1 D8.10 धूमे (D8 °प) नागुरुधूपानां (Ñ1 °पन) B3 ध्वस्तनामगरुधूपेन D3.8.11 धूपेनागरुणा धाम्ना (D4 धाया) D6 सम्भ्रामागरुधूपेन —b) Ś1 D10 द्वतपाद्गुरा Ñ2 B D6 हसपङ्क्तिभि (for हसपाण्डुराम्) Ñ1 नाना * * * * (illeg) G1 विमलाभा सपाद्गुरा —After 24ab Ñ1 reads a line which is illeg —c) Ś1 D10 पूर्णां D7.8 पत्र (for चित्रा) Ś1 पुष्पोपका ([marg also] °हा)रेण V2 D8 G1 पुष्पोपहारैश्च Ñ1 चित्रमाल्योपहारेण —d) Ñ2 B1.4 D6.10 कल्मषा (B1 °ल्याणा)मिव V2 कल्माषपीव (for कल्माषीमिव) T3 सप्रभा Ś1 कल्मषा सुप्रभामिव, B2 कल्माषामिव च प्रभा, B3 कल्यामिव च सुप्रभा

25 V1 illeg for 25 (cf v l 24) —a) Ñ1 मन प्रहर्ष Ñ2 B1.3.4 D6 मन प्रह्लाद, V2 मन प्रसादि, B2 मन प्रसाद D1 मन सह्लादे (sic), D8 T2 G1 M1 मनसो ह्लाद, D3.9 मनसो मोद, G2 मनसा ह्लाद (for मन संह्लाद) —b) Ś1 D10 कामस्य Ñ2 D6 चित्तस्य (for वर्णस्य) Ñ B1 D7-9 T3 G3 Cg t प्रसाधि (B1 °द्य)नीं P7.8 D1-3.10 M2 प्रसादनीं (for °दिनीम्) D4 रावणस्य प्रसादनीं, T2 वर्णस्यापि प्रसाधिनीं —c) D7 T2.3 M2 शोकनाशनीं Ś1 Ñ2 B D1.6.8.10.11 हत्शोक (D2 °प)नाशि (B1.2 D1.4.11 °श)नीं V2 कृच्छ्रोकनाशिनीं (for ता शोकनाशिनीं) —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10 श्रेय D11 सेय (for श्रिय) G1 M2 अपि (for इव) V2 श्वसता जननीमिव ※ Cv 'ततस्ता प्रविश्य' इत्येतन्नारभ्य 'श्रिय संजननीमिव' इत्येतदन्ते वाक्यार्थे प्रथमस्ता शब्द प्रविश्य इत्यनेन सबध्यते। द्वितीयो दृष्टवानेन। ता प्रविश्य ता ददर्शेति। Cg ता शोकनाशिनी मिति। ततस्तामिति वर्तमाने पुनस्तच्छब्द उपसंहाराय। ता प्रति प्रविश्य ददर्शेति वा सबन्ध ※

26 V1 illeg for 26 (cf v l 24) —a) Ś1 G3 इन्द्रियाद् (for इन्द्रियाणि) Ś1 Ñ V2 B D7.8.10 च (for तु) D11 [इ]न्द्रियार्थाश्च D1.3.4 इंद्रियाणां प्रियार्थैश्च —b) Ś1 Ñ1 D8.10 सर्व, Ñ2 V2 B1.3.4 D3.4.11 सम, B2 स्वयं (for पञ्च) —V2 B2 om 26cd —c) D11 तर्पयामास Ñ1 D1-4 सतत D11 स तदा (for मातेव) Ś1 D10 तर्पयन्ती च सतत Ñ2 B2-4 D6 तर्पयन्तीमिव सुहृद् —d) Ś1 Ñ B2-4 D8.10 M1 सदा, D2 सात (corrupt) (for तदा) Ś1 Ñ P2-4 D1.6.8.10 सेविता (D8.10 °तं, D7 °ता) (for पालिता) D1.3.4 रक्षोधिपतिसेवित D11 राक्षसाधिपसेविता —After 26 Ñ2 B2 read 250*, while D3 reads 5 5 36-42b (om 41)

G 5.13.20 B 5.9.30 L 5.5.52

स्वर्गोऽयं देवलोकोऽयमिन्द्रस्येयं पुरी भवेत् ।
सिद्धिर्वेयं परा हि स्यादित्यमन्यत मारुतिः ॥ २७
प्रध्यायत इवापश्यत्प्रदीपांस्तत्र काञ्चनान् ।
धूर्तानिव महाधूर्तैर्देवनेन पराजितान् ॥ २८
दीपानां च प्रकाशेन तेजसा रावणस्य च ।
अर्चिर्भिर्भूषणानां च प्रदीप्तेत्यभ्यमन्यत ॥ २९
ततोऽपश्यत्कुथासीनं नानावर्णाम्बरस्रजम् ।
सहस्रं वरनारीणां नानावेषविभूषितम् ॥ ३०

27 V1 illeg for 27 (cf v l 24) —a) N1 D11 ब्रह्म (for देव) Ś1 D10 स्वर्गार्थं देवलोकार्थम्, D2 ब्रह्मलोकोऽयमिति च —b) D7 8 इन्द्रस्यापि M1 गान्धर्वीय (for इन्द्रस्येयं) Ś1 Ñ B D1-4 8 10 11 इयं सिद्धि परा (Ś1 D10 °द्धिप्रदा)भवेत् (Ñ1 मता), V2 इति सिद्धि परा मता —c) D1 G2 M3 गान्धर्वीय (for सिद्धिर्वेयं) T2 G3 M2 पुरा, G1 M1 पुरी (for परा) D8 सिद्धिर् (for हि स्याद्) ※ Cv स्वर्गोऽयमित्यादि। पाताळ स्वर्गो भौम स्वर्गो वास्ति। तत्र स्वर्गदेवलोकयोर्न पुनरुक्ति। गान्धर्वी अळका।, Cr स्वर्ग इति। स्वर्गश्चिद्वि देवलोकोऽप्यन्तकादिलोक। इन्द्रस्य पुरी वस्वौकसारा शक्रस्येत्युक्ता पूर्वदिगवस्थिता शक्रस्य पुरी प्रसिद्धा। उत्कृष्टतप फलभूतो ब्रह्मलोक।, Cm स्वर्ग पातालादि। देवलोको वायुवरुणादिलोक। इन्द्रपुर्यमरावती। परा सिद्धिरुत्कृष्टतप फलभूतो ब्रह्मलोक।, Cg स्वर्गोऽयमिति। सामान्यत स्वर्गोऽयम्। तत्रापि देवलोकस्त्रयस्त्रिंशद्देवाना लोक। तत्रापीन्द्रस्य पुर्यमरावती। परा सिद्धिर्ब्रह्मण स्थानमित्युत्तरोत्तरोत्कर्ष।, Ct स्वर्गो ज्योतिष्टोमादिफलभोगभूमि। देवलोको वायुवरुणादिलोक। इन्द्रस्य पुर्यमरावती ※—For 27cd, Ś1 Ñ V2 B D2-4 8 10 11 subst while D5 ins after 27

249* इति संचिन्तयामास बहुधा स विलोकयन् ।

[Ś1 Ñ1 D2 10 बहु चिंतयन् (D2 °या) B1 सुविलोकयन् D1 4 मारुतात्मज D5 बहुवत्तथा D11 कपिपुंगव (for स विलोकयन्) D3 हनुमान्बहुशस्तदा (for the post half)]

28 V1 illeg for 28 (cf v l 24) —a) V2 मध्यायत, T2 विस्मापित, Cr m g k t as in text (for प्रध्यायत) B1 सदा (for इव) Ś1 D10 प्रध्यायत्येव चा (D10 वा)पश्यत् —Ñ1 illeg for 28bcd —b) D7 8 11 G1 M1 Ck प्रदीप्तान्, Ñ2 B D5 दीपांस्तत्र च (B4 स) काञ्चनान् ※ Crg प्रध्यायत इव निश्चलतया प्रकृष्टध्यानयुक्तानिव।, Cm प्रध्यायत इव ध्याननिष्ठानिव। अध्यायत इति पाठे अरिति प्रकाशसंभारासंभ्रलागच्छत इव स्थितान्।, Ck प्रध्यायत इति द्वितीयाबहुवचनम्।, Ct प्रध्यायतो ध्याननिष्ठान् ※—cd) D2 8 11 धूर्तामिव Ś1 D10 देवतैर्, Ñ2 V1 B1 देवनेषु (for °नेन) D4 8 11 पराजितौ, B2 धूपानि पद्मने सम्यक्समयर्ते सपराजितान् (sic)

29 For sequence in V2 cf v l 9 V1 illeg for 29 (cf v l 24) —a) V2 B4 तु (for च) —b) Ś1 Ñ1 V1 B1 D2-4 10 श्रिया चातुल्या (V2 चातुल्य (subm) D4 चातुल्यया) तथा (D2 °था) D11 श्रिया वत्सलया तथा —c) D1-8 11 M1 अर्चिर्भिर् (for अर्चिर्भिर्) Ś1 Ñ1 V2 D3 तु (for च) —d) D6 च सम्यत (for [अ]भ्यमन्यत) Ś1 D10 दीप्त(D10 °प्त)दीप्तामसन्यत, V2 D2 प्रदीप्तामामसन्यत (V2 °दयत), B4 D1 3 4 ता प्रदीप्तामसन्यत, D11 ता प्रदीप्तेति मन्यते —For 29 Ñ2 (reads after 26) B1-3 D6 subst, V1 ins after 30 while B4 ins after 26

250* राक्षसेन्द्रप्रभावेन श्रिया चातुलया तथा ।
अर्चिषा भूषणाना च ज्वलन्तीमिव सर्वत ।

[(l 1) Ñ2 B D6 प्रभावेण B1 तया (for तथा), B2 चापि विभूतिर्वा (for चातुलया तथा) —(l 2) V2 B1(marg) 2 अर्चिभिर् (for °चिषा) B4 च शशाङ्कस्य (for भूषणाना च) B3 कामिनी (for सर्वत) V1 ज्वलद्भिरिव सर्वश (for the post half)]

—After 29 Ś1 Ñ1 V2 B4 D1 2 4 5 6 10 11 ins

251* काञ्चनैरुज्ज्वलैर्दीप्तैः समन्तादवभासिताम् ।
कपाटजालैर्विततैरुद्वमन्तीं प्रभामिव ।
तां तदा प्राविशद्धृष्टो हनूमान्मारुतात्मज ।
नि शब्दपदविक्षेपैर्दूरात्प्रणिहितेक्षण ।

[D6 om l 1 —(l 1) V2 मञ्जुलैर् (for उज्ज्वलैर्) Ś1 D10 दूरात्प्रणिहितेक्षण (for the post half) —Ñ1 (partly) illeg for l 2 —(l 2) Ś1 N1 V2 D4 कपाट (for कपाट-) Ś1 B4 D2 विपुलैर् D10 विपुलैर् (for विततैर्) V2 D1 2 4 5 उद्वमती, B1 उज्ज्वलती, D10 उद्वसती (for उद्वमन्ती) D11 वदन्ता प्रजासेव (for the post half) —(l 3) B4 पुरीं (for ताम्) Ñ1 तत्र ताम् (by transp), D1 4 तदा स (for तां तदा) Ñ1 आविशद् (for प्रा°) Ś1 N1 D10 पवनात्मज (for मारुता°) —(l 4) Ñ1 -पदनिक्षेपाद्, V2 पदनिक्षेपो B4 पादविक्षेपो, D1 4 -पदनिक्षेपैर् (for °विक्षेपैर्) Ś1 D10 दूर (for दूराद्) Ś1 [इ]क्षणी]

—Thereafter V2 reads 3cd and 6-9 —After 29, D2 ins a passage relegated to App I (No. 3)

30 V1 illeg for 30 (cf v l 24). —a) Ś1 Ñ1 D1-4 11 अथ V1 तत्र (for ततो) Ś1 D10 कचाकीर्णं, Ñ1 D11 कुथास्तीर्णं V2 कुथस्तीर्णं D2 कथाकीर्णं (sic), D7 सुखासीनं (for कुथासीनं) —b) D11 नानागंधावहस्रजं ※ Cr नानावर्णाम्बरस्रजम्। नानावर्णा अम्बरस्रजो यस्य तत्। स्रक्शब्दस्य हलन्तात्वाद्टाबन्तत्वे वा। भा?)गुरिमते सिद्धम्।, Cg नानावर्णाम्बरस्रजमिति हलन्तस्य स्रक्शब्दस्य भागुरिमतेन टाबन्तत्वादकारान्तत्वोपपत्ति ※ —After 30ab, D3 ins

252* स्वैरैव तासां सुप्त राक्षसानां च सद्यम् ।

परिवृत्तेऽर्धरात्रे तु पाननिद्रावशं गतम् ।
क्रीडित्वोपरतं रात्रौ सुष्वाप बलवत्तदा ॥ ३१
तत्प्रसुप्तं विरुरुचे निःशब्दान्तरभूषणम् ।
निःशब्दहंसभ्रमरं यथा पद्मवनं महत् ॥ ३२
तासां संवृतदन्तानि मीलिताक्षाणि मारुतिः ।
अपश्यत्पद्मगन्धीनि वदनानि सुयोषिताम् ॥ ३३
प्रबुद्धानीव पद्मानि तासां भूत्वा क्षपाक्षये ।
पुनः संवृतपत्राणि रात्राविव बभुस्तदा ॥ ३४
इमानि मुखपद्मानि नियतं मत्तषट्पदाः ।
अम्बुजानीव फुल्लानि प्रार्थयन्ति पुनः पुनः ॥ ३५ G 5 11 27 B 5 9 36 L 5 5 62

—^{cd}) D8 सदृश Ś1 Ñ1 D1-10 11 सहस्रमेव(D11 °क) (for सहस्र वर) G1 3 -वण (for वेष) Ś1 Ñ1 D10 वेशचय(D10 °य)त्रिया D1 3 11 वरधरश्रिया(D3 °त्रिया) D8 -वेषवयस्त्रिया (for -वेषविभूषितम्) D8 वराभरणभूषित (for ^{d}) V2 शयनीय परार्ध्ये च स्त्रिय दानसहस्रक —For 30 Ñ2 B D8 subst

253* कुथास्थापश्यदासीना नानावर्णाम्बरस्रजम् ।
नारी सहस्रशस्तत्र नानावेषोज्ज्वलत्त्रिय ।

[(l 1) Ñ2 D8 कुथास्तपश्यद् B1 कथा-(?)श्च (after corr in also कुथास्तपश्यद्) B3 कुथयापश्यद् B3 नानाव(?) सुरत्न (for the post half) —(l 2) B2(m as in B4) -वेश B4 -वण (for वेष) B3 [स]त्रिय (for त्रिय) —After 30 V1 reads 250*

31 V1 illeg for 31 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 V1 V2 B1 2 4 D2 4 10 परावृत्त, B3 परावृत्त (for परिवृत्त) B2 च (for तु) D1 4 11 परावृत्ता(D11 °त्य [sic]) धरात्रेण —^{b}) V2 ह्रासौ D8 तत्र T2 पानात् (for पान) B4 गता (sic) (for गतम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 क्रीडना(Ñ2 D3 °डिता)द्विरत (for क्रीडित्वोपरत) Ś1 D1 10 सर्वा, Ñ1 मुख, D1 3 4 श्रान्त D11 रम्य (for रात्रौ) Ñ2 B1 (marg) D6 क्रीडि(D6 °ड) तोपरतश्चैर्ण(B1 [orig]°त वामि) V2 क्रीडत परम स्वर्ग —^{d}) Ś1 Ñ2 B D1 2 4 6 7 9 10 G Ck t प्रसुप्त Ñ1 सुष्वाप V2 प्रवास्त D8 सुषुपे (for सुष्वाप) Ś1 Ñ1 Ñ1 सुष्वाप V2 प्रवास्त D8 सुषुपे (for सुष्वाप) (V2 reads D3 10 बहुलं तत Ñ2 V2 B1 2 4 D6 बहुधा तदा (V2 reads तदा in marg), B3 वरशय्यया D1 3 4 समत्र° (for बलवत्तदा) D11 जन सुबहुल शत

32 V1 illeg for 32 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 D10 तत्र सुप्त Ñ1 ***म (illeg) D3 स च सुप्त Ct as in text (for तत्प्रसुप्त) M1 प्रविषसौ (for विरुरुचे) V1 V2 B D6 प्रसुप्तविहग चैत्र D11 तत प्रसुप्तं ररच —^{b}) V2 B1 2 D1-4 8 11 [र्श]बर (for [भ]न्तर) D7 9 भूषित (for भूषणम्) Ś1 Ñ1 D10 नि शब्द वरभूषण —^{c}) D3 निलीन (for नि शब्द) —^{d}) V1 V2 B D6 बभौ D11 यथा (for यथा) V1 V2] D11 यथा D1 4 8 तथा (for यथा) महत्)

33 V1 illeg for 33 (cf v l 24) —^{a}) V2 समुप Cr m g k t as in text (for संवृत) Ś1 V2 B D2 3 8 10 11 दंष्ट्राणि D1 °त्रानि Cr m g l t as in text (for दन्तानि) D1(or g) 9 मुद्रित(P1 [m also मवृत, B3 मुक्त)दष्ट्राणि D8 स वृत्तदन्तानि (for संवृतदन्तानि) —^{b}) Ś1 V1 V2 B1 D3 4 8-10 T1 2 Ck t मीलितांक्षाणि, M2 निमीलाक्षाणि (for मीलिताक्षाणि) ✲ Ck निद्रा(?)गतत्वात् संवृतदान्तानि संवृतपक्ष्माणि म्लानिदस्तु(म्लानिच ?)रोग्न मीलिताक्षीणीति । मतिसवृतपक्ष्माणि । स्वगदस्लोकादिवरमवृत्त मीलितानेरपि कल्प्यो भेद इत्युक्तमेव । अपि वा वर्णना । मयेत्त पौनरुक्त्यमवश्यमित्येवोपम परिहार । तथ्यिन्ताया व्याख्या तृणाम(तृणा ?)व्याख्यानमर्थस्वलितमयात् । अपि च नेदं सूत्रे माप्यान्कि वा । येन प्रयोजनानि चिन्त्येत(°न्येरन् ?) । अपि च काव्यमर्वदम् । तत्र च न कनापि (कर्तुं ?) शक्या पदप्रयोजन चिन्ता । Ct निद्रित वा मवृतानि सवृतपक्ष्माणि तादृशानि च तानि दान्तानि म्लानानि मीलिताक्षीण्यानिमवृतपक्ष्माणि स्वर्गेन्द्र लोकाद्रिव मवृतमीलितयोरपि भेदो बोध्य । यद्वा मवृतदान्ता नीयस्यैव व्याख्यान निमीलिताक्षीणीति । यद्वा मवृतच मोष्ठयो ✲ —^{c}) Ś1 D10 पद्मपत्रानि, D4(m also) वक्त्रपद्मानि (for पद्मगन्धीनि) —D8 reads 33^{d} in marg —^{d}) Ś1 V2 B D2 3 4 10 स योषिता

34 V1 illeg for 34 (cf v l 24) D4 om 34 —^{a}) D3 प्रसुप्तानीव D6 प्रबुद्धानीव —^{b}) B3 निशि M2 पुरा (for तासा) Ś1 V1 V2 B D1 4 6 10 11 उद्धृत्य (for भूत्वा) Ñ2 B1 4 D2,5 8 10 क्षपाक्षये Cr m g k t as in text (for °क्षये) D3 तन्मुखानि क्षपाक्षये —^{c}) Ś1 D10 11 T2 G1 2 M1 Ck सहृत D3 समूढ, Cr m g as in text (for संवृत) D3 गात्राणि (for पत्राणि) —^{d}) D3 रात्रावथ Ś1 D10 यथा तथा D3 बभौ तत्र (corrupt) T2 स्वमतथा Cr m g k t as in text (for बभुस्तदा) D3 गात्राणि विबभुस्तथा D11 रात्रौ विरमबुस्तथा —For 34^{cd} Ñ2 V2 B D6 subst

254* तदा वै कुसुमानीव वदनानि विलोक्य स ।

[Ñ2 B2 D6 तदा तु B4 तत्र (for तदा वै) B3 कुन्दानि (for कुसुमानि) B2 ह योषिता (for विलोक्य स)]

35 V1 illeg for 35 (cf v l 24) —^{a}) Cr इमानीं (for इमानि) Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 वक्त्र(V2 रक्त) पद्मानि D8 बहुपद्मानि Cr m g t as in text (for मुख°) —^{b}) V2 B D6 प्रिय D3 तत्र D10 स तु T2 पद्म (for मत्त) Ś1(before corr as in text) D10 षट्पद, D8 नियतवितरद्वना —^{c}) D6 अम्बुजानीव (for अम्बुजानीव) D3 पद्मानि (for फुल्लानि) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 अम्बुजानीति

G 5 13 28 B 5 9 39 L 5 5 63 इति वामन्यत श्रीमानुपपत्त्या महाकपिः ।
मेने हि गुणतस्तानि समानि सलिलोद्भवैः ॥ ३६
सा तस्य शुशुभे शाला ताभिः स्त्रीभिर्विराजिता ।
शारदीव प्रसन्ना द्यौस्ताराभिरभिशोभिता ॥ ३७
स च ताभिः परिवृतः शुशुभे राक्षसाधिपः ।
यथा ह्युडुपतिः श्रीमांस्ताराभिरभिसंवृतः ॥ ३८
याश्च्यवन्तेऽम्बरात्ताराः पुण्यशेषसमावृताः ।
इमास्ताः संगताः कृत्स्ना इति मेने हरिस्तदा ॥ ३९
ताराणामिव सुव्यक्तं महतीनां शुभार्चिषाम् ।
प्रभावर्णप्रसादाश्च विरेजुस्तत्र योषिताम् ॥ ४०
व्यावृत्तगुरुपीनस्रक्प्रकीर्णवरभूषणाः ।
पानव्यायामकालेषु निद्रापहृतचेतसः ॥ ४१
व्यावृत्ततिलकाः काश्चित्काश्चिदुद्भ्रान्तनूपुराः ।
पार्श्वे गलितहाराश्च काश्चित्परमयोषितः ॥ ४२

(Ñ1 D1.4.11 °व) मन्वाना (D10 सधाना) —d) Ś1 B3 D2.3.10.11 प्रार्थयते, T2 प्रासवत (for प्रार्थयन्ति) ⊛ Cr प्रार्थयन्ति प्रार्थयेरन् । नियत नूनम् ।, Cm प्रार्थयन्ति प्रार्थयेरन् । नियत नूनम् । 'प्रार्थयन्त' इति पाठे प्रार्थयमाना भवेयुरिति शेष ।, Cg प्रार्थयन्ति प्रार्थयेरन् । मधुरमलुब्धतयात्र पुन पुन पतेयुरित्यर्थ । व्यत्ययेन परस्मैपदम् । अनुदात्तत्वेनात्मनेपदत्वात् । नियत नूनम् ।, Ck t नियत नित्यम् ⊛

36 V1 illeg for 36 (cf v l 24) —a) Ś1 V3 D3.5.8 G1.3 [इ]व (for वा) D11 [इ]वामन्यते, G2 M1.2 चामन्यत (for वामन्यत) Ñ2 B D6 इत्यमन्यत स श्रीमान् —b) Ś1 Ñ1 D10.11 M1 उत्पत्य च (D10 स) Ñ2 B2 (m after corr) 3.4 D6 तान्यालोक्य, V2 उत्प्लुत्य स, B1 (m also तद्विलोक्य) ता विलोक्य, D1.4 उपेत्य स, T2 G उपपत्य (G3 °द्य) Cr m g t as in text (for उपपत्त्या) D1 महान् (for महा) D2 उत्पत्य सहसा कपि D3 उपेत्याभिमुख तदा —c) B2 सम (for मेने) N1 च (for हि) D2 द्विगुणतस्, D11 च गुणतस् (for हि गुणतस्) —d) D11 समान (for °नि)

37 V1 illeg for 37 (cf v l 24) —a) D2 तत (for ताभि) —M1 om 37cd —) B1 (after corr in m) D1-5.7.9.10 T1 G1 M2 शरदीव (for शारदीव) —d) Ñ2 V2 B D1.2.4.6.11 उपशोभिता, T2.3 इव शोभिता, G1 अभिसंवृता (for अभिशोभिता)

38 V2 illeg for 38 (cf v l 24) —a) Ś1 Ñ V3 B D1-4.6.10.11 तासि परिवृत शूर (Ñ2 V2 B D6 स्त्रीभि) —b) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 M1 राक्षसेश्वर, Ñ1 B D6 राक्षसस्तदा (B2 °था) —D11 om 38cd —c) Ñ2 V2 B D6 तारापति, D2 ताराधिप, T2 चोडुपति (for ह्युडुपति) —d) Ś1 D10 परिवारित, Ñ1 D5.7.9 G1 इव संवृत Ñ2 V2 B D1.4.6 उपशोभित D2 इव शोभित, D3 अभिसंवृत (for अभिसंवृत)

39 V1 illeg for 39 (cf v l 24) Ś1 D10 om 39ab —a) N1 या***आत्तारा (illeg) D1.4 याश्च्युता ह्यम्बरात्तारा, D2.6.11 G3 याश्च्यवन्त्यम्बरात्तारा, D3 याश्च्युता नभसस्तारास् —b) N1 V2 D2.4.11 काले काले निराकृता, N2 B D6 तत्र मन्ये (B2 °र्ये) निराकृता —c) Ś1 Ñ1 V2 D1.2.4.10.11 सर्वा, D3 तारा (for कृत्स्ना) —Ś1 D10 om 39d-41a —d) D1.2.4.11 तत्रामन्यत वै हरि —After 39 B3 ins

255* संवन्ते कुङ्कुमानीव वदनानि विलोक्य ते ।

40 V1 illeg for 40 (cf v l 24) Ś1 D10 om 40 (cf v l 39) B1 om 40ab —a) Ñ2 V2 B1.2.4 D1.2.4.11 हि व्यक्त, D2 सुवर्णे (for सुव्यक्त) D6 तारागणमिव व्यक्त —b) D11 महती च (for महतीना), N1 illeg B1 सुवर्चसा, B2 (after corr as in text) सुरार्चिषा, D1-4.11 महार्चिषा (for शुभार्चिषाम्) —V2 om 40c-43 —c) B1 प्रभाव तद्-, B4 प्रभावाच, D3 प्रभावर्हि (for प्रभावर्ण) B3 प्रसादात्, T1.3 G2 प्रभावाश् (for प्रसादाश्) M1 प्रसादार्चिर् B3 प्रभावर्णा प्रसादश्च, D2 प्रभावर्णा प्रभाद्र (sic) —d) B4 चापि (for तत्र) B3 विवेकाचापि (for विरेजुस्तत्र)

41 V1 illeg for 41 (cf v l 44) Ś1 D10 om 41a (cf v l 39) V2 om 41 (cf v l 40) —a) D1.3 G1 Ct वक्र, D8 कुच, Cr m g as in text (for गुरु) Ñ B D6 व्यावृत्त (B4 °त्ता) शिरसस्तत्र, D1-4 व्यावृत्तगूढ़ि (D3 °गोपि) तस्त्रस्ता, D11 व्यावृत्त गूहन्त शास्त्रा (sic) —b) Ś1 Ñ2 B D1-4.6 [अ]वर (for वर) D10 प्रकीर्णा स्वरभूषणा ⊛ Cr व्यावृत्तगुरुपीनस्रगाश्च ता प्रकीर्णवरभूषणाश्चेति कर्मधारय ⊛ —c) Ś1 D1.2.4.10 -कालिश्च, N1 -काले च, Ñ1 B D6.8 -विधाश्च, G2 लोलाक्ष्यो, Cv m g t as in text (for -कालेषु) D11 यातव्या यामकाले च —d) Ś1 Ñ D1-9 Ct -[अ]पहृत, B1 D3.6.10 G3 [अ]पहृत, Cg as in text (for [अ]पहृत) D1 निद्रामभूतचेतना, D6 निद्रया हृतचेतस

42 V1 illeg for 42 (cf v l 24) V2 om 42 (cf v l 40) —a) Ś1 N D1.3.4.10.11 नि(Ñ2 वि)वृत्त, B व्यामृष्ट, D2 हुवृत्त, D6 विसृष्ट, Cg t as in text (for व्यावृत्त) D10.11 तिलका काचित् —b) D3 om (hapl) D10.11 काचिद् (for काश्चिद्) Ś1 D1.8.10 उत्सृष्ट, N1 illeg N2 अपात, D2.11 उत्कृष्ट, Cr m g t as in text (for उद्भ्रान्त) D10.11 नूपुरा —cd) B2 D1.2.4 पार्श्वाद् (for पार्श्वे) N2 B1(m) 2.4 D2.6 पार्श्वागलित (B1 [before corr] °कुलित) T2 पार्श्वाद्गलित

मुक्ताहारवृताश्चान्याः काश्चित्प्रस्रस्तवाससः ।
व्याविद्धरशनादामाः किशोर्य इव वाहिताः ॥ ४३
सुकुण्डलधराश्चान्या विच्छिन्नमृदितस्रजः ।
गजेन्द्रमृदिताः फुल्ला लता इव महावने ॥ ४४
चन्द्रांशुकिरणाभाश्च हाराः कासांचिदुत्कटाः ।
हंसा इव बभुः सुप्ताः स्तनमध्येषु योषिताम् ॥ ४५
अपरासां च वैडूर्याः कादम्बा इव पक्षिणः ।
हेमसूत्राणि चान्यासां चक्रवाका इवाभवन् ॥ ४६
हंसकारण्डवाकीर्णाश्चक्रवाकोपशोभिताः ।
आपगा इव ता रेजुर्जघनैः पुलिनैरिव ॥ ४७
किङ्किणीजालसंकाशास्ता हेमविपुलाम्बुजाः ।
भावग्राहा यशस्तीराः सुप्ता नद्य इवाबभुः ॥ ४८ G 5 13 0 B 5 9 51 L 5 5 74

(for पार्श्व गलित) G3 गिरेतुस्तत्र योषित (for ^{d}) D11 पार्श्वे गलितहाराश्च काचिदुरयोषित

43 V1 illeg for 43 (cf v l 24) V2 om 43 (cf v l 40) B3 om 43^{ab} Ñ1 mostly illeg for 43^a —^{a}) D8 T2 3 M2 3 Cg मुक्ताहाराहृताश्च (for °रवृताश्च) Ś1 D1 2 4 10 मुक्तसा(D1 4 प्रमुक्त)रसना काश्चिद्, D3 मुक्ता सारसना काश्चिद्, D11 मुक्तसरशना काश्चिद् —^{b}) Ñ1 हि स्रस्त, D1 1 4 5 9 प्र स्रस्त, T1 M1 स(M3 वि)स्रस्त (for प्रस्रस्त) —For 43^{ab}, Ñ2 B2 3 4 D6 subst

256* मुक्ता सरसना काश्चित्काश्चिदामुक्तनूपुरा ।

[B1 मुक्तरसना, B3 मुक्तवसना (for सरसना) B4 स्रस्तसवसना B4 उद्भ्रान्तलोचना, D6 आयुक्तनूपुरा (for आमुक्त°)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D10 विमृद्ध, Cr m g k t as in text (for व्याविद्ध) Ñ2 B3 -वसना B1 2 D1-8 -रसना (for -रशना) Ñ2 B3 यामा D8 व्यावद्धवसनादार्या, D11 प्रमुक्तरसना यामा —^{d}) G1 इति (for इव) Ñ2 B D4 चापरा, D3 11 वासिता (for वाहिता)

44 V1 illeg for 44 (cf v l 24) —^{a}) Ñ1 V3 D1 2 4 5 9 11 श्व(V2 D2 11 स)कुण्डल (for सुकुण्डल) —Ñ1 illeg for 44^b —^{b}) D2 10 विभिन्न, M3 विच्छिन्न (for विच्छिन्न) B3 विमद (for मृदित) D1-9 विच्छिन्ना मृदित —^{c}) D6 मृगेन्द्र (for गजेन्द्र) Ś1 D10 -मथिता, B3 -मृदिता, D3 मर्दिता (for -मृदिता) V2 कीर्णा, D11 फुल्या (for फुल्ला)

45 V1 illeg for 45 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 Ñ V3 B D1 4 6 10 नि(B2 दि)कराभा(D3 °राभा)श्च, D11 निकराभाश्च G2 किरणनाभा (for किरणाभाश्च) —Ñ1 illeg for 45^b —^{b}) D7 9 G1 उत्कटा Cg as in text (for उत्कटा) B3 हारा राधवराजिभि —^{cd}) G1 तनु, Cg as in text (for इव) G3 -मध्ये तु (for मध्येषु) M3 स्तनमध्ये सुयोषिता —For 45^{cd}, Ś1 Ñ V1 B D1-4 6 10 11 subst

257* स्तनमध्येषु सुप्तानां निरेजुर्हंससंनिभा ।

[Ñ2 B2 4 निरयस्ता (for सुप्तानां) V2 B3 D6 स्तनम ये सुविन्यस्ता(V2 [m also] °स्तीर्णा) B1 स्तनमध्येषु सुविन्यस्ता D1 2 4 11 स्तनमध्ये सु(D2 11 प्र)सुप्तानां (for the prior half) Ñ2 B1 2 4 D6 पाण्डु(D6 °डु)रा B3 -नरय (for -संनिभा)]

46 V1 illeg for 46 (cf v l 24) —^{a}) V3 इतरासां, B1(m also as in text) सुप्तानां (for अपरासां) Ñ1 G3 तु (for च) —V1 illeg for 46^{bcd} —^{b}) V3 B4 D10 कल्पा —^{d}) Ñ2 B D6 G3 [आ]बभु, V3 [आ]सुरा (for [इ]वाभवन्) D2 10 11 चक्रवाक इवा भवत् ॥ Ck कादम्ब कलहंस । हेमसूत्राणि चेति । तत्रापि स्तनमध्योद्गतानीत्यनुषङ्गः । चक्रवाकाना पीतवर्णत्वसाम्यादुपमा । Ct वैडूर्या वैडूर्यमणिमाला । कादम्बा कलहंसा । अत्र कादम्बशब्देन कारण्डवपदवाची जलकाक उच्यते । अन्यथा वैडूर्योपमानत्वमसंगत स्यात् । हेमसूत्राणि च । अत्रापि स्तनमध्योद्गता नीत्यनुकृष । चक्रवाकाना पीतत्वसादृश्यादुपमानत्वम् ॥ —After 46 B3 ins

258* मृदङ्गेषु च कासांचित्करा सुनिरता इव ।

47 V1 illeg for 47 (cf v l 24) —^{a}) B3 -वन, D7 8 [उ]पेताश्च (for [आ]कीर्णाश्च) —Ñ1 illeg for 47^d —^{d}) Ñ2 V3(m also as in text) B1-3 D6 पुलिनोपमै (for °नैरिव) B4 घनैश्च पुलिनैरपि

48 V1 illeg for 48 (cf v l 24) —^{a}) Ś1 V3 D2 10 11 -शादिक्वास, Ñ1 ना-कर (illeg) Ñ2 D6 निवासास B1 -सोत्कृष्टास, B2 3 D3 -सोत्कोशास B4 -शोभाख्यास D1 4 मालिन्य D5 G3 M3 Cv m g सकोशास, T2 शैवालास, G2 सनीलास Cr k t as in text (for सकाशास) —^{b}) D5 M3 हैम D6 इव (for हेम) Ś1 D3 10 तिल(D3 °लि [meta])कान्विता Ñ1 V2 D11 तिलकाङ्किता Ñ2 B D3 4 तिलकबुजा M1 विमलाम्बुजा (for विपुलाम्बुजा), D1 4 सामोदास्तिलकाङ्किता T2 G1 ता पद्मकनकाम्बुजा —^{c}) Ñ1 हारग्राह Ñ2 D6 कान्चीग्राहा D3 भावग्राह (for भावग्राहा) Ś1 D2 10 भावग्राहो(D2 10 °ग्राहो)यशस्तीरा V3 हारग्राहा हयस्तीरा (sic) B1 (m also as in text) काञ्चीग्राहा सुजघना B2 3 काञ्चीग्राहाय(B3 [m also] काञ्चग्राह)घनतीरा B4 काञ्चीग्राहा मनस्तीरा, D1 4 भावग्राहा सुजघना D11 कान्चिग्राहसुजघना —^{d}) B1 G2 सुप्त D3 सुप्यन् (for सुप्ता) Ś1 Ñ V3 B2-4 D1-4 5 10 11 [आ]भवन् (for [आ]बभु) ॥ Cg किङ्किणीति । किङ्किणीजालमकोशा किङ्किणीजालमेव मकोशा मुकुलानि यासा ता । एतत्स्थाने सकोशा इति पाठान्तर

G 5 13 39 मृदुष्वङ्गेषु कासांचित्कुचाग्रेषु च संस्थिताः ।
B 5 9 52 बभूवुर्भूषणानीव शुभा भूषणराजयः ॥ ४९
L 5 5 75 अंशुकान्ताश्च कासांचिन्मुखमारुतकम्पिताः ।
उपर्युपरि वक्त्राणां व्याधूयन्ते पुनः पुनः ॥ ५०
ताः पताका इवोद्धूताः पत्नीनां रुचिरप्रभाः ।
नानावर्णसुवर्णानां वक्त्रमूलेषु रेजिरे ॥ ५१
ववल्गुश्चात्र कासांचित्कुण्डलानि शुभार्चिषाम् ।
मुखमारुतसंसर्गान्मन्दं मन्दं सुयोषिताम् ॥ ५२
शर्करासवगन्धः स प्रकृत्या सुरभिः सुखः ।
तासां वदननिःश्वासः सिषेवे रावणं तदा ॥ ५३

दर्शनात्सकोशशब्दो मुकुलवाचीत्यवगम्यते ।, Ct किङ्किणी जालसकाशात्द्वन्मुकुलितनयनास्तस्थाने च नद्या मुकुलित कुमुदानि । हेमविपुलाम्बुज वेन वक्त्रनिगरणमुपमाने तु न निगरणम् । "किङ्किणीजालसबाधा" इति पाठे किङ्किणीजाल सबाधत्वमुभयत्रापि स्पष्टमेव । शब्दवत्साधर्म्यात्किङ्किणी शब्देन रहरीणामप्युक्त । भावा विलासा एव स्वामिकसुरतभावो वा ग्राहो यासां ता । यशोऽतिगुणवद्कृतयश एव तीर यासां ता । यश शब्देन लक्षणया कान्तिरित्यन्ये ॐ

49 V1 illeg for 49 (cf v l 24) —a) V3 B3 मृद्गेषु (B3 °षु च) B2 (m also as in text) मृद्वङ्गेषु च, G1 मृदुष्वकेषु (for मृदुष्वङ्गेषु) —Ñ1 illeg from कासा up to स in b (see var) —D11 om (hapl) 49b–52a —b) Ś1 D10 प्रतिरूप समुत्थत Ñ1 V1 D4 प्रतिरूप स(Ñ1 illeg up to स)मुस्थित, Ñ2 प्रतिरूपमुपस्थिता, B1 अप्रत समुपस्थिता, B2 उद्यत समुत्थिता, B3 सुन्यस्तवरभूषणा, B4 उद्यतसमुत्थिता, D1 8 प्रतिरूप समुत्थिता (D2 °त), D3 सभोगोत्था समतत, D5 प्र*रूप**स्थिता —c) D5 भ्रमराणि (for भूषणानि) Ś1 D10 तासां बभुर्भूषितस्तना, G1 बभूवुभ्रमरामाश्च —d) D6 8 शुभ्रा (for शुभा) V3 [आ] भरण (for भूषण) ॐ Cv भूषणराजय । भूषणधारणमार्ग रेखा ।, Cr m भूषणराजय । भूषणविमर्दजनितरेखा । त्रिस्तभूषणानां कासांचिद्भूषणस्थानरेखा भूषणानीव बभूवु रित्यर्थ । Cg भूषणराजय । भ्रमराणीव भ्रमरा इव । व्यत्यय आर्ष । कामुका इव बभूवु । "भ्रमर कामुके भृङ्गे" इति दर्पण । केचित्तु भूषणानीति पाठ कल्पयित्वा भूषणराजयो भूषण विमर्दकृतरेखा । त्रिस्तभूषणानामपि कासांचिद्भूषणानीव बभूवुरित्यर्थ इत्याहु ।, Ck भूषणाना राजय इत्यनेन वैडूर्य मणिमाला । भ्रमराणीवेति वचनसामर्थ्यात् । Ct भूषणानयो विमर्दजनितरेखा । 'भूषणराजय ' इति पाठेऽप्ययमेवार्थो लक्ष णादिना बोध्य ॐ

50 V1 illeg for 50 (cf v l 24) D11 om 50 (cf. v l 49) —a) T2 अशुकाद्या —Ñ1 illeg for 50b —b) Ñ2 V3 B1 3 4 D1 2.4 5 पट्टिता, B3 D3 -पट्टिका (D3 °शा) D5 -कल्पिता (for -कम्पिता) —c) Ñ2 B D4 वस्त्राणि (for °णा) —d) V3 व्याधूयत, D10 व्याधूयेते (for व्याधूयन्ते) ॐ Cr अंशुकान्ता इति । उपर्युपरि वक्त्राणाम् । षष्ठीयोग आर्षे । वक्त्राण्युपर्युपरीत्यर्थ । व्याधूयन्ति चलन्ति । व्यत्ययेन श्यन् । अंशुकान्ता व्याधूयन्त इत्यनेनांशुकान्तानां मृदुसूक्ष्मता द्योत्यते ।, Cg अंशिवाति । मुखमारुतकम्पिता अंशुकान्ता सूक्ष्मवस्त्रदशा । उपर्युपरि वक्त्राणां वक्त्राण्युपर्युपरि । "धिगुपर्यादिषु त्रिषु । द्वितीया ऽऽम्रेडितान्तेषु" । इति द्वितीयाभाव आर्षे । व्याधूयन्त इति यगार्षं । धूनाते कथान्दित्वात् ।, Ct वक्त्राणामुपर्युपरी त्यन्वय ॐ

51 V1 illeg for 51 (cf v l 24) D11 om 51 (cf v l 49) Ñ2 B D6 om 51 —a) G1 का (sic) Cr m g t as in text (for ता) D7 8 [क्षा]धूता (for [द्धू]ता) M2 पताका इव चोद्धूता ॐ Cr ता इति । अंशुकान्ता । विधे प्राधान्यात्स्त्रीलिङ्गनिर्देश ।, Cg ता इति । विधेयत्वात्स्त्रीलिङ्गता ।, Ct ता इति । विधेयमपेक्ष्य स्त्रीलिङ्ग निर्देश ॐ —b) Ś1 Ñ1 V2 D1–4 11 स्त्रीणां (for पत्नीनां) D3 रुचिरा —c) Ñ1 V3 D1–4 8 T1 3 G2 M1 वर्णा, Cv r m g t as in text (for वर्ण) G2 सवर्णानां M3 नानासुवर्णवर्णाना —d) D8 जज्ञिरे (for रेजिरे)

52 V1 illeg for 52 (cf v l 24) D11 om 52a (cf v l 49) —a) V3 स्वतश्च, B4 (before corr) चवतुश्च (for ववल्गुश्च) B3 चापि, G3 M2 तत्र, M1 चाह (for चात्र) B4 वसेयात्र कासाचित्, D3 ववल्गुश्चापरासाचित् —b) Ś1 D1 2 8 10 11 महार्चि(D11 °षि)षा, Ñ2 V2 B D4 [सं]यदानि च, D8 सुयोषिता, Ck t as in text (for शुभार्चिषाम्) —After 52ab, D8 ins

"59* अशुकानि च सूक्ष्माणि रेजिरे संयुतानि च।

—B3 om 52cd —c) D3 सुख (for मुख) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 कर्ष(D9 स्पर्श[meta])ण, Ñ2 V3 B1 2 4 D6 -कर्षेण, D1 4 कर्षेस्तु, D5 7 9 G1 Ck t -सकर्षैर्, D6 M1 सक्षोभात्, T2 -सकर्षैर्, G3 सपर्कैर्, M3 -संसर्गे (for संसर्गान्) —d) Ś1 मदं मदै, D1 8 मदमैदैर, D2 10 मदमदै, D11 गधमदै, Ct as in text (for मन्दं मन्दं) Ñ1 D7 8 च D1 तु, D5 8 T2 G2.3 M3 स (for सु) Ñ2 V3 B1 2.4 D6 मद(Ñ2 B1 °द)मदेन योषिता

53 Ñ2 V1 B D6 om 53–55 (V1 55b) (cf 5 8 I 3 7 of 274*) —a) Ś1 D10 T2 गधश्च, Ñ1 V3 D2 T1 3 G3 M3 गधी स(V3 तु) D1 8 4 -गधी च, D5 -गधिन्य, D11 गभीर, G1 V3 गधैश्च, M1 -गोधास्य, Ct as in text (for -गन्ध स) —b) Ś1 D10 शुभ, V3 सुख, D2 4 6 सुख D5 T1 3 G1 2 सुख, Ck t as in text (for सुख) —c) Ñ1 D5 श्वासा Ś1 D10 सुरभि, Ñ1 illeg (for वदन) Some MSS. निश्वास (for नि श्वास) —d) D7 4 सदा (for तदा) ॐ Ck प्रकृत्या

रावणाननशङ्काश्च काश्चिद्रावणयोषितः ।
मुखानि स्म सपत्नीनामुपाजिघ्रन्पुनः पुनः ॥ ५४
अत्यर्थं सक्तमनसो रावणे ता वरस्त्रियः ।
अस्वतन्त्राः सपत्नीनां प्रियमेवाचरंस्तदा ॥ ५५
बाहूनुपनिधायान्याः पारिहार्यविभूषिताः ।
अंशुकानि च रम्याणि प्रमदास्तत्र शिश्यिरे ॥ ५६
अन्या वक्षसि चान्यस्यास्तस्याः काचित्पुनर्भुजम् ।
अपरा त्वङ्कमन्यस्यास्तस्याश्चाप्यपरा भुजौ ॥ ५७
ऊरुपार्श्वकटीपृष्ठमन्योन्यस्य समाश्रिताः ।
परस्परनिविष्टाङ्ग्यो मदस्नेहवशानुगाः ॥ ५८
अन्योन्यस्याङ्गसंस्पर्शात्प्रीयमाणाः सुमध्यमाः ।
एकीकृतभुजाः सर्वाः सुषुपुस्तत्र योषितः ॥ ५९
अन्योन्यभुजसूत्रेण स्त्रीमाला ग्रथिता हि सा ।
मालेव ग्रथिता सूत्रे शुशुभे मत्तषट्पदा ॥ ६० G 5 13 60 B 5 9 63 L 5 9 86

सुरभिरपि । वायुरिति] शेष । मुख मुखाद्वह सुरभिगन्धो बभूव ।, Ct शर्करासव आसवविशेषस्तद्योगात्तद्गन्ध प्रकृत्या च सुरभि, अतएव सुप्तताखा वदनानि श्वासो रावण सिषेवे । यद्वा प्रकृत्यासुरभिरपि वायुरिति शेष । तासा वदनानि श्वासस्तु युक्त । अर्थो आर्धजन्तम् । अत एव शर्करासवगन्धो रावण सिषेवे ॥

54 Ñ2 V1 B D4 om 54 (cf v l 53) —ab) D10 [ब]द्रेन (sic), Ck t as in text (for -[आ]नन). Ñ1 illeg for शङ्काश्च काश्चि Ś1 सक्ताश्च (for -शङ्काश्च) D8 रागस (for रावण) —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मुखवात (D11 °स), D7-9 मुखानि च, M1 मुखश्वास (for मुखानि स्म)

55 Ñ2 B D4 om 55 V1 om 55ab (cf v l 53) —a) Ś1 अत्यतासक्त, V2 रत्यर्थं सक्त D2 10 G1 अत्यर्थी सक्त (for अत्यर्थं सक्त) —b) Ś1 Ñ1 D1 4 11 काञ्चन, V2 रावण, D9 ता वरा, Ck t as in text (for ता वर) D2,10 रावण काञ्चन स्त्रिय, D8 तत्र काञ्चन योषित, T2 रावणेन हृता स्त्रिय —V1 illeg from 55c up to रावण in 62d —c) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 सु(Ñ1 सा)स्थिरत्वात् (for अस्वतन्त्रा) D3 4 सखिष्टाश्च सपत्नोपि —d) Ś1 Ñ1 D2,3,10 प्रीयमाणा बभु(D2 10 स्वभु)स्तदा, V2 प्रीयमाणा पुनस्तदा, D3 4 11 प्रीयमाणा बभु(D11 वभु)स्तदा

56 V1 illeg for 56 (cf v l 55) —a) Ś1 Ñ1 D10 बाहूपरि, V2 बहुरूपं, D7 9 बाहू उप (for बाहूनुप) Ñ1 illeg. after परि up to शेप in b (see var) M3 [अ]स्या (for [अ]न्या) Ñ2 B D5 स्वभुजानु(B1 D6 °न्यु)पधायान्या, D3 बाहून्पविनिधायान्या, G3 बाहूनुपरि धायान्या —b) G2 परिहार्य D4 G1 M1 3 विभूषितान् (for °ता) Ś1 Ñ1 D10 पा(D10 प)रिहारोप(Ñ1 illeg up to शेप)शोभिता, N2 V1 B D1-4 8 11 प(N2 B2 D1 पा)रिहा (V2 B1 3 °वा)र्योपशोभिता(B D2 3 11 °ता) D8 परिहार्य विभूषिताम्. —Ñ1 illeg after अंशुका in c up to प्रमदा in d. —c) Ś1 V2 D2 10 11 [ए]व सूक्ष्माणि, Ñ2 B D3 4 च(B2 तु) सूक्ष्माणि, D1 6 [स]वसक्तानि (for च रम्याणि) —d) Ñ2 सुखाश्च, V2 B1-3 D6 सुषुपुस, B1(marg also) 4 प्रसुप्तास् (for प्रमदास्) Ś1 D1-4 10 शिश्यिरे, Ñ V2 B D6 योषित (B1 °ता) D3 शेरते, D11 ससृजु (for शिश्यिरे)

57 V1 illeg for 57 (cf v l 55) —a) D2 3 8 वक्ष्यमि (sic) (for वक्षसि) V2 [अ]न्यासा (for [अ]न्यस्यास्) —Ñ2 B D6 om (hapl) 57bc —b) D11 अन्या (for तस्या) Ś1 D1 2 4,10 G1 3 M1 3 काश्चित् (for काचित्) G1 भुजौ (for °जम्) Ñ1 V2 तस्याश्चान्या पुन कुचौ —c) V2 अपरा स्वेवमन्यासा —d) Ś1 Ñ2 B1 2 D1-4 8 10 कुचौ, Ñ1 V2 भुज, M1 वमौ (for भुजौ) B3 अन्यस्या अर्पितौ कुचौ, B4 तथा चान्यपरा कुचौ, D11 अस्या चैवापरा कुचौ ॥ Cv अन्या वक्षसीत्यादि । अत्र शिश्यिरे इत्येतदेकवचनान्त सूत्वा समाप्यते । उपविधायेति च ।, so also Cr m g k t ॥

58 V1 illeg for 58 (cf v l 55) —a) Ś1 B1 D2 4 ऊरु(D2 °रू)पार्श्वं, T2 G ऊरूपार्श्वं (T2 °र्श्वं) (for ऊरुपार्श्व) D8 9 -कटि (for -कटी) D11 पृष्ठम् (for -पृष्ठम्) B2 ऊरु कटी तथा पृष्ठम् —b) Ñ2 V2 D1-4 10 11 G1 मन्यो(V2 D1 3 4 °न्या)न्यस्या Ñ2 B D6 M3 अन्योन्य समुपाश्रिता —c) Ś1 Ñ1 V2 D10 विनिविष्टाङ्गा (Ś1 °ग) Ñ2 B1 3 D6 [अ]ल्पवितागयो, B2 [आ]कृतितागयो (sic), D3 विश्लिष्टाङ्गा, D11 निविष्टाङ्गा (for निविष्टाङ्ग्यो) B3 ता परस्परश्लेषिण्यो —d) D2 मद् (sic), D8 महत्, D11 मर्दृ (for मद) B4 -स्वेद (for -स्नेह) Ñ2 D6 वश गता (for -वशानुगा)

59 V1 illeg for 59 (cf v l 55) M3 om (hapl) 59 D6 om 59ab —a) Ñ V2 B1 3 D1 4 10 11 अन्योन्यगात्र, B4 °न्यगात्र (for अन्योन्यस्याङ्ग) V1 D3 T2 M3 सस्पर्श, D2 11 G1 -सस्पर्शा (for -सस्पर्शात्) —b) M3 ह्रियमाणा B2 सुमवृता (for सुमध्यमा) —Ś1 om 59cd. —c) Ñ1 D3 भुजाश्च(D8 °स्तु) ता, B1 भुजभुजा, D1 2 4 10 भुजा स्म ता D11 भुजा स्मृता (for -कृतभुजा) —d) B4 G1 प्रसुप्तास् (for सुषुपुस्)

60 V1 illeg for 60 (cf v.l 55) —a) G1 अन्योन्य Ś1 D10 -न्यबाहू, Ñ V2 B D1-4 8 -सूत्रेणा (D3 °ण) D11 -सुखास्ता (for सूत्रेण) —b) B1 (in also) श्री (for स्त्री) Ś1 Ñ2 B D1-4 8,10 यथा Ñ1 V2 इव (for हि सा). D11 धीमाला ग्रथिता यथा —c) D11 ग्रथिता Ś1

G 5 13 60 B 5 9 64 L 5 5 87 लतानां माधवे मासि फुल्लानां वायुसेवनात् ।
अन्योन्यमालाग्रथितं संसक्तकुसुमोच्चयम् ॥ ६१
व्यतिवेष्टितसुस्कन्धमन्योन्यभ्रमराकुलम् ।
आसीद्वनमिवोद्धूतं स्त्रीवनं रावणस्य तत् ॥ ६२
उचितेष्वपि सुव्यक्तं न तासां योषितां तदा ।
विवेकः शक्य आधातुं भूषणाङ्गाम्बरस्रजाम् ॥ ६३
रावणे सुखसंविष्टे ताः स्त्रियो विविधप्रभाः ।
ज्वलन्तः काञ्चना दीपाः प्रैक्षन्तानिमिषा इव ॥ ६४
राजर्षिपितृदैत्यानां गन्धर्वाणां च योषितः ।
रक्षसां चाभवन्कन्यास्तस्य कामवशं गताः ॥ ६५

D3 10 तत्र, N1 D1 3 4 6 11 M1 सूत्रै (for सूत्र) —ᵈ) G1 नेत्र (for मत्त) V1 illeg for पद्पदा

61 V1 illeg for 61 (cf v l 53) —ᵃ) B4 माता D13 T3 मासे (for मासि) —ᵇ) Ñ2 B2-3 सेवितै, D11 सेपणात् (sic), T2 सेवया (for सेवनात्) Ś1 D1 3 4 10 फुल्लानामिव योषितां, B1 D6 फुल्लाना सुख(B1[m also] वायु, D6 om)सेवित —D5 reads 61ᶜᵈ in marg —ᶜ) Ś1 D1 3 4 10 बाहु V2 वर्ण (for माला) D3 अन्योन्य मगाङ्ग्रथित —ᵈ) Ś1 D10 सपक्षौ N1 V2 D1 3 4 11 सपक्ष, B4 सयुक्त (for संसक्त) D2 [उ]पम (for [उ]च्चयम्)

62 V1 illeg up to रावण in ᵈ (cf v l 55) —ᵃ) D1 3 G1 M1 Cb अति(M1 विनि)वेष्टित D2 3 11 व्यतिवेष्टित, D7-9 Ct प्रतिवेष्टित, Cg as in text (for व्यतिवेष्टित) Ñ2 B1 D6 सुजातम्, B3 सर्वांगम् G1 3 M1 स(M1 पु)स्कन्धम् Cg k t as in text (for सुस्कन्धम्) Ś1 D10 व्यवेष्टत तथा सुखु, D2 व्यति वेष्टितसुजाते B4 व्यालतिष्ठेत सुजातम् —ᵇ) Ś1 D3 10 च(D3 न)थाश्रि, B2 समयोन्य D1 4 तेजाश्रि, M1 भासक्त (for अन्योन्य) —After 62ᵃᵇ V3 reads 5 8 33-45 —B1 reads 62ᶜ-63 in marg —ᶜ) D3 3 11 [उ]द्धूर G1 [आ]धूर (for [उ]द्धूत) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2 10 स्त्रीरत्न D11 स्त्री स्त्रीणां (sic) Ct as in text (for स्त्रीवन) D3 राक्षसस्य (for रावणस्य) V2 च, D2 10 तु (for तत्) —After 62 N2 V B1(m) 2 4 D6 ins

260* तासां नितान्तविश्वस्त मूर्छितानां मदेन च ।
पद्मिनीनां प्रसुप्तानां रूपमासीद्यथैव हि ।
तासामुच्छ्वासवातेन माल्यं वस्त्रं च गात्रतः ।
नात्यर्थं स्पन्दते चित्रं प्राप्य मन्दमिवानिलम् ।

[For l 3-4 cf 5 9 28 —(l 4) B3 अतीव (for नात्यर्थं) V2 कृत (for चित्र) D6 स्वानत]

63 B1 reads 63 in marg (cf v l 62) —ᵃ) Ś1 Ñ1 V3 B2 3 अचिरेण, Ñ2 V1 B1 3(marg also) 4 D6 सुचिरेण, D1 4 उदितेन D3 10 रुचिरेण D3 उचितेन, D11 कपितेन (for उचितेषु) B3 [अ]भि (for [अ]पि) —ᵇ) B2 तथा, D4 सदा (for तदा) B1 स ताः योषित तथा —ᶜᵈ) D7 9 Ck t विवेक शक्यम् D3 मारब्धु, D3 आदातु (for आधातु) Ś1 D1 3 4 10 11 विवेकः शक्यमारब्धु, Ñ1 विवेक शक्यते कर्तुं (for ᶜ) Ś1 Ñ1 D1 3 4 भूषणास्य, D3 भूषणाग्र (for भूषणाङ्ग-) D2 3 -[अं]बरस्रज D10 भूषणान्यास्यरस्रजा (corrupt), D12 भूषिताग्र्याम्बरस्रजा (for ᵈ) Ñ2 V B D6 विवेक शक्यते कर्तुं भूषणाम्बरस्रजा (V3 B3 D6 °ज)

64 Ñ3 V1 B D6 om 64 —ᵃ) Ś1 D10 रावण Ś1 V3 D3 10 ससुख(V2 D3 °हे) Cr m g t as in text (for संविष्टे) M1 रावणेन सुखयुक्तास् —ᵇ) D12 त (for ता) G3 रुचिर (for विविध) Ś1 प्रिया (for प्रभा) D2 10 विबुधप्रिया —G3 mostly damaged for 64ᶜ —ᶜ) Ñ1 V2 D3 ज्वलिता (for ज्वलन्त) T2 दीप्ता (for दीपा) Ś1 D10 ज्वलिता काञ्चनादीप्ता, D1 4 ज्वलितै काचनैर्दीपै D11 ज्वलत काञ्चनान्दीपान् (sic) —ᵈ) Ś1 D10 M1 Cg प्रैक्षत, Ñ1 V3 D7 9 T प्रेक्षतो D1-5 प्रेक्ष्यते D3 11 Cm प्रक्षते M3 प्रैक्ष्यतस्य (for प्रैक्षन्त)

65 B1 reads 65 in marg —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 नृप, D7 9 G1 Ck t विप्र Cr as in text (for पितृ) G1 देवाना Cr k t as in text (for दैत्याना) Ñ3 V B1 3 D6 नृनागा(B1 °ग)सुरदैत्या(V2 °देवा)ना, B4 नृणामसुरदत्याना —ᵇ) D6 10 11 योषिता, Ct as in text (for °त) —ᶜ) B4 (also) राक्षसाना (hypm) (for रक्षसा च) B3 [अ]भवस्त्वो (for °भवन्कन्यास्) M3 राक्षसाना च या कन्यास् —ᵈ) D10 तत्र (for तस्य) Ś1 D10 गतास्तदा Ñ1 B1 वशास्तदा D2 मतास्तदा D3 वश तदा D11 गता इव (for वश गता) N2 V B1 3 4 D6 ता(B3 स) हि त(B4 °सित)स्य परिग्रह (V3 °हा), B2 रावणस्य परिग्रह, D4 तस्य कामवशास्तदा —After 65 Ñ2 V B1(m) 2-4 D6 ins

261* तासां चन्द्रोपमैर्वक्त्रैः शुभैर्ललितकुण्डलैः ।
व्यराजत विमानं तन्नभस्तारागणैरिव ।
नूपुरैरपविद्धैश्च वलयैश्चापि भास्वरैः ।
हारैश्च हरिणाक्षीणां प्रकीर्णैः शुशुभे मही ।

[l 1-2 = 5 8 32 —(l 1) B3 ज्वलित (for ललित) —(l 2) B3 तु (for त) V3 भूरा शाना, D6 विताने त (for विमानं त) —(l 4) B3 शुशुभाते (for शुशुभे मही)]

while D4 7-9 S ins

262* युद्धकामेन ता सर्वा रावणेन हृता स्त्रिय ।
समदा मदनेनैव मोहिता काश्चिदागता ।

[(l 1) ※ Ct सर्वा इति बाहुप्राभिप्रायम् ※ —(l 2) T3 प्रमदा Cr t as above (for समदा) G2 3 M2 अगमा Cr g as above (for आगता)]

न तत्र काचित्प्रमदा प्रसह्य
वीर्योपपन्नेन गुणेन लब्धा ।
न चान्यकामापि न चान्यपूर्वा
विना वरार्हां जनकात्मजां तु ॥ ६६
न चाकुलीना न च हीनरूपा
नादक्षिणा नानुपचारयुक्ता ।
भार्याभवत्तस्य न हीनसत्त्वा
न चापि कान्तस्य न कामनीया ॥ ६७

बभूव बुद्धिस्तु हरीश्वरस्य
यदीदृशी राघवधर्मपत्नी ।
इमा यथा राक्षसराजभार्याः
सुजातमस्येति हि साधुबुद्धेः ॥ ६८
पुनश्च सोऽचिन्तयदार्तरूपो
ध्रुवं विशिष्टा गुणतो हि सीता ।
अथायमस्यां कृतवान्महात्मा
लङ्केश्वरः कष्टमनार्यकर्म ॥ ६९ G. 5. 11. 72 B. 5. 9. 71 L. 5. 5. 95

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तमः सर्गः ॥ ७ ॥

66 [a]) Ś1 Ñ V B1 D1. 7-9 G M1 Cr g k t तत्र काश्चित्, B3 तत्र कश्चित्, D11 काश्चिदत्र, Cv m, as in text (for तत्र काचित्) Ś1 Ñ V B1 D1. 7. 9 G M1 Cr g k t प्रमदा, Cv m as in text (for °दा) G3 damaged from सह up to लब्धा in [b] Ñ2 V B D6 प्रधाना (for प्रसह्य) —[b]) D7. 9 G1. 2 M1 Cr g k t लब्धा, Cv m लब्धा (as in text) Ś1 Ñ D1. 6. 10. 11 प्रधान (Ñ2 D6 °सह्य) वीर्येण धन्ये (D3. 4 हि न) न लब्धा (D6. 10. 11 °ब्धा) V B1-3 नयेन धी (B1 [marg also] धै) र्येण च (B2 ह) या न लब्धा, B4 रूपेण धैर्येण च या न लब्धा —[c]) D11 चान्यकामापि Ś1 Ñ V B D2-4. 6. 10. 11 न (V2 च) तथा (for [अ]पि न च) —[d]) T1. 2 G M3 तु, T2 च (for तु) Ś1 Ñ1 D1. 4. 10 विना वराया (D2. 4 वराका) जनकात्मजाया, Ñ2 V B D6 हीना च यस्मान्न (B1 °दन्य)-नकात्मजाया, D11 विना वराया जनकात्मजाया

67 [a]) V3 [मा]कुला वा (for [अ]कुलीना) V1 हीनसत्त्वा (for °रूपा, —[b]) V2 D11 °दक्षिणा (for [अ] °दक्षिणा) T3 च (for second न) Ñ1 B1 D3 G1 M1 -युक्ता, B3 दृप्ता (for -युक्ता) D1. 4. 11 [अ]प्युपचारयुक्ता (D1. 4 °क्ता) Ś1 D10 नदाक्षिणानैव (D10 °नात) पचारयुक्ता, B2 नादक्षिणा नोपचारयुक्ता —B3 om 67[cd] —[c]) D11 नार्यो (for भार्या) Ś1 D10 [आ]बभूव, B1 भवेद्, D2. 11 G1 M1 [अ]भवन् (for [अ]भवत्) Ñ1 हान** (illeg) B4 चारुपकामा D11 हीनसत्त्वा (for हीनसत्त्वा) —[d]) Ñ1 [अ]न्य (for [अ]पि) Ś1 Ñ1 D1-4. 10. 11 कान्तस्य, Ct as in text (for कान्तस्य) D1. 3. 11 G1 M1 कामनीया Ñ2 V1 B1. 2. 4 D6 न चान्यकामा (B1 °न्यसत्त्वा) न च (B3 °स्य न) कामहीना, V3 न चाल्पकान्त्यास्य न हीनकामा

68 [a]) Ś1 Ñ1 च हरीश्वरस्य, Ñ2 V B D2-4. 6. 10. 11 च कपी° (for तु हरी°) —[b]) Ś1 D10 येदृशी (for इ°) G3 damaged from यत्र up to साधु in [d] —[c]) D7. 9 यदा (for यथा) V2 B1. 2 -भाय (for -भार्याः) —[d]) Ś1 D2. 10 सुजातमस्या इव, Ñ V1 B1-3 D1. 3. 4. 6 सुजातमस्या इति, V2 सुजातशोभा इति, B4 सुजातमस्या इति, D11 सुजातरूपा इति (for सुजातमस्येति) Ñ2 V B1. 2. 4 D6 जातबुद्धि, B2 D1. 2. 4 T3 मातुबुद्धि, Cr m g k t as in text (for साधुबुद्धेः)

69 [ab]) Ś1 Ñ1 D1-4. 10. 11 अथार्त्य, B1 (m) D7 M1 Ck t आर्तरूपो, Cv r m g as in text (for यार्तरूपो) V2 पुनश्च वीरो हनुमान्महात्मा मुनिश्च नृत्यगुणा हि माता ✻ Cv आर्तरूप इति। पूर्वं दृष्टानुचितचिन्तावशात् तान्तां त्वमपि देवीमदृष्ट्वा योग्यत्व चिन्तयित्वा तत मनसो न कष्टम् । Cr m लङ्केश्वरोऽनार्यस्मात्कष्टमस्य कर्म कृतवान् कर्मस्या तद्रूप पुनश्चाचिन्तयत् (Cm °रूप सन्पुनश्चाचिन्तयदिति सम्बन्ध)। Cg आर्तरूपोऽप्यनन्तरमात्। प्रशंसाया... पुनश्चाचिन्तयत्। Ck आर्तरूप इति पाठः। ... इमं संशयं निश्चेष्यति। "न रामेण वियुक्ता सा स्वप्तुमर्हति भामिनी" इत्यादिना। "यद्वा महत्सत्त्वस्य ... पश्चिमा ... इत्यादि यदुक्तमन्यमन्यमभूत्। तथापि इति पश्चात्तापयुक्त इत्याह। ... इति पाठे ... Ct आर्तरूप ... भवति तथा कृतवान्। । "आर्तरूप इति पाठे ... इत्यर्थः ⁊P —V2 om 69[cd] —[c]) Ś1 Ñ1 B1. 4 D1 अथायमस्या, Ñ2 V1 B2 D2. 3. 4. 10 अथाय यस्या, B3 नो चैकश्च वा, D3 अथै च यस्या D11 यथायमस्या, M1 ** यमस्या (damaged) (for अथायमस्यां) —[d]) D11 लङ्केश्वर Ś1 Ñ V1 B1-3 D1. 4. 10. 11 कष्टं (D11 ना) धर्मेवत् (for मनार्यकर्म) B4 लङ्केश्वर स्वयमनार्यमेतत्, D10 लङ्केश्वर श्रेष्ठ न कार्यमेतत् (sic)

Colophon B1 reads in marg —*Sarga name* Ś1 B1 D11 रावणगृहोद्यान (D11 °ला***) दर्शन, Ñ2 अन्तःपुरमध्ये अन्तःपुरसप्तन, Ñ2 V1 B1 D1. 3. 11 अन्तरोध दर्शन (D3. 4 °न), V2 अन्तःपुरवर्णन, B3 श्रीमदर्शन, B4 अन्तःपुरदर्शन, D1. 4 अन्तरोधवर्णन, D2 अन्तःपुरविचयो रावणान्तरोधवर्णन —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1-4. 10. 11 om Ś1 6, Ñ2 V1 B1. 2. 4 D6 14, V2 4, B3 12, D6 7-9 S 9 —After colophon, D3 concludes with रामः G with श्रीरामाय नमः

लोहितेनानुलिप्ताङ्गं चन्दनेन सुगन्धिना ।
संध्यारक्तमिवाकाशे तोयदं सतडिद्गुणम् ॥ ६

वृतमाभरणैर्दिव्यैः सुरूपं कामरूपिणम् ।
सवृक्षवनगुल्माढ्यं प्रसुप्तमिव मन्दरम् ॥ ७

क्रीडित्वोपरतं रात्रौ वराभरणभूषितम् ।
प्रियं राक्षसकन्यानां राक्षसानां सुखावहम् ॥ ८

पीत्वाप्युपरतं चापि ददर्श स महाकपिः ।
भास्वरे शयने वीरं प्रसुप्तं राक्षसाधिपम् ॥ ९

निःश्वसन्तं यथा नागं रावणं वानरोत्तमः ।
आसाद्य परमोद्विग्नः सोऽपासर्पत्सुभीतवत् ॥ १०

अथारोहणमासाद्य वेदिकान्तरमाश्रितः ।
सुप्तं राक्षसशार्दूलं प्रेक्षते स महाकपिः ॥ ११

शुशुभे राक्षसेन्द्रस्य स्वपतः शयनोत्तमम् ।
गन्धहस्तिनि संविष्टे यथा प्रस्रवणं महत् ॥ १२

काञ्चनाङ्गदनद्धौ च ददर्श स महात्मनः ।
विक्षिप्तौ राक्षसेन्द्रस्य भुजाविन्द्रध्वजोपमौ ॥ १३ G. 5 24 15 B. 5 20 15 L. 5. 5 108

प्रदीप्त) D7 -[उ]ज्ज्वल, D10 तु स (for [उ]त्तम), V1 तप्तकांचनकुंडले, D5 प्रदीप्तमप्रकुंडल (sic) —c) D6 लोहिताक्ष (for °ताम्र) G1 रार्त (for बाहु) —d) D7 राजत, D10 Cvp gp रजत (for -रजत) Ñ1 भूषित B3 सन्निभ (for -यासम्) B3 वह्निशुद्धांशुकावृत

6 a) Ñ1 illeg from न in लिप्ताङ्ग up to b —b) B3 सुशोभित (for सुगन्धिना) —c) B2 रक्तसंध्याम् (by transp) (for संध्यारक्तम्) B1(also m) 4 [आ]काश (for °शे) —d) V1 प्रभ, B2 (sup lin also) घन, B3 T1 2 M3 -वर्ण, D5 गूह (for गुणम्)

7 a) D3 5 धृतस्य (for धृतम्) B2 आ 3 रणैर् (for आभ°) Ñ V B D3 6 M1 मुख्यै (for दिव्यै) —b) Ś1 D1 3 4 10 11 सुदृष्ट, D5 4 स्वरूप (for सुरूप) B2 (also in marg) -चारिण (for -रूपिणम्) —c) D1 4 11 सु, Cv r m g t as in text (for स) B3 गण, D1 4 -वट, D11 वल (for वन) B1 गजाढ्य (for गुल्माढ्य) —d) B2(sup lin also, unmetrical) मन्दर, B3 मदिर, D2 11 अंबर (with hiatus) (for मन्दरम्)

8 a) Ś1 D1-4 10 क्रीडनाद्विरत रात्रौ, Ñ1 क्रीडित्वो द्विरत रात्रौ, Ñ2 V B D3 11 क्रीडित्वा(V3 D11 °ताद्) विरत रात्रौ, D5 क्रीडितोपरत रात्रौ —b) B1 नाना (for वर) B3 विविधस्त्रीगुणैर्युत —After 8ab Ñ2 V2 B3 D5 repeat 3cd (followed by 265*) B3 reads while D11 ins 265* —c) D6 प्रिय (for प्रियं) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 नैर्ऋत (for राक्षस) D5 कल्याना (for -कन्याना) —d) Ñ1 illeg, B1 2 4 राक्षसीना, G3 रक्षस्य च, M1 सतत च (for राक्षसाना) G2 शुभावह

9 Ñ1 illeg for 9a —a) D5 हि (for first [अ]पि) Ś1 V2 D2 10 पानादुपरत चैव(V2 तत्र), Ñ2 V1 B2-4 D6 पीत्वा च विरत तत्र, B1 पीत्वा मधूनि विरत D1 3 4 11 पाना दुप(D5 °पा)रत चा(D4 वा)पि —b) V3 D1 4 11 स ददर्श (by transp) B1 त ददर्श (for ददर्श स) Ñ1 ददर्श हरि यूथप —c) D10 भासुरे (for भास्वरे) B1 धीर (for वीर) D5 भास्वरे शयनेर्वीरै —d) Ñ2 D6 शयानं, D5 प्रसुप्त (for प्रसुप्त) Ñ1 D1 4 11 G3 राक्षसेश्वर, B3 रावणी वरी (for राक्षसाधिपम्) —After 9 Ñ2 V B D6 read 5 9 6-7 while D11 ins

266* दिव्यचन्दनगात्राङ्गो राक्षसेन्द्र महायशम् ।

10 T1 2 om 10ab —a) V1 2 D1 3 10 11 T3 G M निश्वसत B1 महा (for यथा) —d) M1 राक्षसोत्तम M2 वानरर्षभ (for वानरोत्तम) B3 त तदा कपिसत्तम —After 10ab B2 ins

267* दृष्ट्वा त च महावीर मेघाकार सुदुर्जयम् ।

—b) Ś1 Ñ1 D2 10 सोप(Ñ1 D10 °पा)सर्प्य V2 B1 D3 6 11 G1 3 M1 सोपसर्पत् (for सोऽपासर्पत्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विनीतवत्, Ñ2 V1 B2.4 D6 अशङ्कितत, V2 समीपत, B1 अपेतश्री, D2 विसीतवत्, D5 सभी° (for सुभीतवत्) B3 परमं विस्मय गत

11 Ñ2 V1 B D6 transp 11 and 12 —a) B3 तथा D6 यथा (for अथ) —b) D11 [उ]त्तरम् (for [अ]न्तरम्) B3 समाश्रित, D5 11 M2 माश्रित (for आश्रित) Ñ2 D6 वेदिकान्तरसश्रित V1 वेदिकान्त समाहित, —c) B1 तत्रो, D7 9 क्षीर (for सुप्त) D5 6 T1 2 शायान (for शार्दूल) —d) V1 B1 2 4 D6 ई(B1 2 धी)क्षाचक्रे, B3 ईक्षते च D3 5 प्रेक्ष्यते स्म (for प्रेक्षते स्म) D11 सदा (for महा)

12 Ñ2 V1 B D6 transp 11 and 12 —a) Ñ2 V1 B2 4 D6 बभौ हि(B2 च), B1 2 सबभौ (for शुशुभे) —D1 4 om (hapl) 12b–13a —b) V2 प्रसुप्त (sic) T2 स्फाटिक (for स्वपत) D7 9 शयन शुभ (for °नोत्तमम्) —c) D5 -हस्तेन (for हस्तिनि), Ñ2 V D7 9 सनिह (for °ष्टे) —d) D2.3 5 11 प्रस्रवण Ñ2 V1 B D6 यथा प्रस्रवणो गिरि

13 D1 4 om 13abc (cf. v l 12) —a) Ś1 D2 10 -बद्धौ च, Ñ V2 B D6 नद्धा(B1 orig °द्धा [sic])श्च, V3 D7 9 Ct संनद्धौ(V3 °द्धान्), G3 मद्धेन (for -नद्धौ च) —b) V B D6 [म]हा, D6 T1 3 M1 सु (for स) Ñ1 महाहरि Ñ2 D5 11 M1(also inf lin pr m as in text) °कपि (for °त्मन) —c) Ñ2 V B D6 वि

८

G 5 14 1 B 5 10 1 L 5 5 96

तत्र दिव्योपमं मुख्यं स्फाटिकं रत्नभूषितम् ।
अवेक्षमाणो हनुमान्ददर्श शयनासनम् ॥ १
तस्य चैकतमे देशे सोऽग्र्यमाल्यविभूषितम् ।
ददर्श पाण्डुरं छत्रं ताराधिपतिसंनिभम् ॥ २
बालव्यजनहस्ताभिर्वीज्यमानं समन्ततः ।
गन्धैश्च विविधैर्जुष्टं वरधूपेन धूपितम् ॥ ३
परमास्तरणास्तीर्णमाविकाजिनसंवृतम् ।
दामभिर्वरमाल्यानां समन्तादुपशोभितम् ॥ ४
तस्मिञ्जीमूतसंकाशं प्रदीप्तोत्तमकुण्डलम् ।
लोहिताक्षं महाबाहुं महारजतवाससम् ॥ ५

8

M1 2 begin with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) D1 4 ततो, T2 तत्तु (for तत्र) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 शुभ्र, D8 M1 रम्य (for मुख्य) Ñ2 V B D6 सथ (B1 [in marg]) दिव्योप(Ñ2 °च)म तत्र —^{b}) B1 हेम, D3 रक्त (for रत्न) Ñ1 V1 -शोभित (for भूषितम्) —After 1^{ab}, G2 reads 2^{cd} for the first time here, repeating it in its proper place —D11 om (hapl) 1^{c}-2^{b} —^{c}) Ś1 D1-6 7 9 अ(D3 म)वेक्षमाणो, Ñ2 V1 B D6 निरीक्ष्य(B2 4 °क्ष)° D8 समावेक्ष°, Cm t as in text (for अवेक्ष°) —^{d}) Ś1 Ñ V B (B1 [in marg]) D1 2 4 6 10 प(B2 व)रमासन, D8 पवनात्मज, Ct as in text (for शयनासनम्) —After 1 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 read 3^{cd} Ñ2 V1 B2-4 D6 read 4^{ab}, V2 reads for the first time 3^{cd} repeating it after 8^{ab} while D5 7 9 S ins

263* दान्तकाञ्चनचित्राङ्गैर्वैदूर्यैश्च वरासनैः ।
महासस्तरणोपेतैरुपपन्नं महाधनैः ।

[(l 1) D9 चित्राग (for °ङ्गैः) D3 G3 वैदूर्यैः Cm g t as in text (for वैदूर्यैश्च) —M1 damaged from नै in वरासनै up to first महा in l 2 —(l 2) D5 7 9 G1 M2 Ct [म]हा(D5 om हा)स्तरण (for सस्तरण)]
—Thereafter D5 G1 3 M1 cont 264*

2 D11 om 2^{ab} (cf v l 1) D8 om 2^{ab} —^{a}) D1 4 तत्र (for तस्य) G3 lacuna from मे up to सो in ^{b} —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 M1 3 सो(M1 सा)ग्र्यमाला, Ñ2 V B1 2 4 D6 नानारत्न, D2 3 साग्रमाल्य, D7 9 दिव्य माल्य G1 सोग्र° (for सोऽग्र्यमाल्य) D7 9 M2 [उ]प शोभित (for विभूषितम्) —After 2^{ab} T2 reads 4 G2 repeats 2^{cd} here (cf v l 1) —^{c}) D1 11 पाडुर, T1 M पाडर (for पाण्डुर) —^{d}) D3 राका (for तारा) V2 -वर्धम (for संनिभम्) B2 तारापतिसमन्वित ॐ Cv उपपन्नं महाधनैरित्यत पर "तस्य चैकतमे" इत्यादिश्लोक । अत्र पर जातरूपमित्यादि । व्यत्यासस्तु लेखकप्रमादकृत । Cr तस्येति । तस्य चैकतमे देश इति श्लोक एतस्मादनन्तर केषु चित्कोशेषु लेखकप्रमादकृत ॐ —After 2, Ś1 D1 3 4 10 read 4 D6 7 9 T2 G2 M1 3 ins while T1 3 ins after 3^{ab} whereas D5 G1 3 M1 cont after 263*

264* जातरूपपरिक्षिप्तं चित्रभानोः समप्रभम् ।
अशोकमालाविततं ददर्श परमासनम् ।

[(l 1) D3 T1 3 M1 3 चित्रभानु (for °नो) —(l 2) D3 अशोकमाल्यावनत (for the prior half) D3 शयन महत्, G3 कपिरासन Cv g k t as above (for परमासनम्)]

3 D3 reads 3^{ab} after 4 Ñ1 illeg from बा in ^{a} up to भा in ^{b} —For 3^{ab} Ñ2 V2 B1 D6 subst. and read after 3^{cd} (r), V1 B2 subst and read after 3^{cd}, B3 subst and reads after 8^{ab} D11 ins after 8^{ab}

265* वीज्यमानं वरस्त्रीभिर्बालव्यजनपाणिभिः ।

[Ñ2 V1 B3 वीक्ष्यमाण (for वीज्यमान) D11 वरस्त्रीणा (for °भिर्)]
—After 3^{ab}, T1 3 ins 264* D11 om 3^{cd} Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 read 3^{cd} after 1 Ñ2 B1 D6 read 3^{cd} (first time) after 4^{ab} while V2 reads 3^{cd} (first time) after 1 and all repeat 3^{cd} after 8^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1 B4 (second time) D3 10 भक्तिभिर् (for गन्धैश्च) V2 (second time) बहुभिर्, M1 damaged (for विविधैर्) V2 (first time) चित्र, B4 (second time) जुष्टैर्, D1 4 युक्त (for जुष्ट) —^{d}) Ñ2 (first time) V2 (second time) B1 D6 (second time) वरधूपाद्य, V1 °पोप, B3 °पाभि, G1 °पैश्च (for °पेन) B2 वरधूपोपशोभित

4 V2 om 4^{ab} Ś1 D1 2 4 10 read 4 after 2 Ñ2 V1 B2-4 D6 read 4^{ab} after 1 T2 reads 4 after 2^{ab} —^{a}) Ś1 D3 10 परमास्तरण चैव, B3 परमास्तरणाकीर्ण D3 बालव्यजनक चैव G2 महासस्तरणास्तीर्णम् —^{b}) Ś1 Ñ D1 3 4 10 राङ्कव, D2 वरात्व (sic) Cv m g k t as in text (for आविक) Ñ1 वासस, B2 सस्तृत (for -संवृतम्) D11 मासिवेश कपिगृह —After 4^{ab} Ñ2 B1 D6 read 3^{cd} for the first time —^{c}) D11 रामाभिर् (sic) (for दामभिर्) G2 वन (for वर) B2 -मालाना (for माल्याना) M1 दाम सर्वरमाल्याना (sic) —After 4, D6 reads 3^{ab}

5 ^{a}) Ñ2 V B D6 ततो, G1 तस्य, M1 तीक्ष्ण (for तस्मिन्) —^{b}) Ś1 Ñ1 B D1-4 11 प्रतप्त, D10 °प्त (for

लोहितेनानुलिप्ताङ्गं चन्दनेन सुगन्धिना ।
संध्यारक्तमिवाकाशे तोयदं सतडिद्गुणम् ॥ ६

वृतमाभरणैर्दिव्यैः सुरूपं कामरूपिणम् ।
सवृक्षवनगुल्माढ्यं प्रसुप्तमिव मन्दरम् ॥ ७

क्रीडित्वोपरतं रात्रौ वराभरणभूषितम् ।
प्रियं राक्षसकन्यानां राक्षसानां सुखावहम् ॥ ८

पीत्वाप्युपरतं चापि ददर्श स महाकपिः ।
भास्वरे शयने वीरं प्रसुप्तं राक्षसाधिपम् ॥ ९

निःश्वसन्तं यथा नागं रावणं वानरोत्तमः ।
आसाद्य परमोद्विग्नः सोऽपासर्पत्सुभीतवत् ॥ १०

अथारोहणमासाद्य वेदिकान्तरमाश्रितः ।
सुप्तं राक्षसशार्दूलं प्रेक्षते स्म महाकपिः ॥ ११

शुशुभे राक्षसेन्द्रस्य स्वपतः शयनोत्तमम् ।
गन्धहस्तिनि संविष्टे यथा प्रस्रवणं महत् ॥ १२

काञ्चनाङ्गदनद्धौ च ददर्श स महात्मनः ।
विक्षिप्तौ राक्षसेन्द्रस्य भुजाविन्द्रध्वजोपमौ ॥ १३ G. 5 14 15 B. 5 10 15 L. 5. 5 108

प्रदीप्त) D7 8 -[उ]ज्ज्वल, D10 सुख (for [उ]त्तम). V1 तप्तकाञ्चनकुण्डल, D8 प्रदीप्ताग्नमकुण्डल (sic) —c) D6 लोहिताग (for °ताक्ष) G1 दान (for -बाहु) —d) D1 3 -रानत, D10 Cvp gp रजत (for -रक्त) Ñ1 भूषित, B2 सन्निभ (for -वासवम्) B3 वह्निगुह्याशुकावृत

6 a) Ñ1 illeg from ना in लिप्ताङ्ग up to b —b) B2 सुशोभित (for सुगन्धिना) —c) B2 रक्तसंध्याम् (by transp) (for संध्यारक्तम्) B1 (also m) 4 [आ]काश (for °शे) —d) V1 प्रभ, B2 (sup lin also) घन, B3 T1 2 M3 -गण, D8 -गृह (for गुणम्)

7 a) D3 4 वृतम् (for वृतम्) B1 आ*रणैर् (for आभ°) Ñ V B D2 6 M1 मुख्यै (for दिव्यै) —b) Ś1 D1 3 4 10 11 सुदृष्ट, D3 4 स्वरूप (for सुरूप) B3 (also in marg) चाक्षिण (for रूपिणम्) —c) D1 4 11 सु, Cv r m g t as in text (for स) B1 गण, D1 4 -वर, D11 वल (for वन) B4 गजाढ्य (for गुल्माढ्य) —d) B2 (sup lin also, unmetrical) मन्दर, B3 मन्दिर, D2 11 अंबर (with hiatus) (for मन्दरम्)

8 a) Ś1 D1-4 10 क्रीडनाद्विरत रात्रौ, Ñ1 क्रीडित्वो द्विरत रात्रौ Ñ2 V B D8 11 क्रीडित्वा (V3 D11 °त्वाद्) विरत रात्रौ D9 क्रीडित्वोपरत रात्रौ —b) B4 नाना (for वर-) B4 विविधस्त्रीगुणैर्युक्त —After 8cd, Ñ2 V2 B1 D8 repeat 3cd (followed by 265*), B1 reads while D11 ins 265* —c) D6 प्रिय (for प्रिय) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 नैर्ऋत (for राक्षस) D6 कन्याना (for -कन्यानां) —d) Ñ1 illeg, B2 4 राक्षसीना, G2 रक्षसा च, M3 मत्त च (for राक्षसानां) G2 सुखावह

9 Ñ1 illeg for 9a —a) D8 हि (for first [अ]पि) Ś1 V2 D3 10 पानादुपरत चैव (V2 सत्र), Ñ2 V1 B2-4 D6 पीत्वा च विरत तत्र, B1 पीत्वा मधूनि विरत, D1 3 4 11 पाना दुप (D3 °पा) रत चा (D4 चा) पि —b) V2 D1 4 11 स ददर्श (by transp) B1 व ददर्श (for ददर्श स) Ñ1 ददर्श हरि यूथप —c) D10 भासुरे (for भास्वरे) B1 वीर (for वीरं) D8 भास्वरं शयनेर्वीरं —d) Ñ2 D6 शयानं, D8 प्रसुप्त (for प्रसुप्तं) Ñ1 D1 4 11 G2 राक्षसेश्वर, B2 रावणं बली (for राक्षसाधिपम्) —After 9 Ñ2 V B D6 read 5 9 6-7, while D11 ins

266* दिव्यचन्दनमाद्राङ्गो राक्षसेन्द्र महाबलम् ।

10 T1 2 om 10ab —a) V1 2 D1 3 10 11 T2 G M निश्वसत B1 सदा (for यथा) —b) M1 राक्षसोत्तम M3 वानरर्षभ (for वानरोत्तम) B2 त तदा कपिसत्तम —After 10ab, B2 ins

267* दृष्ट्वा त च महावीर मेघाकार सुदुर्जयम् ।

—d) Ś1 Ñ1 D2 10 सोप(Ñ1 D10 °पा)सर्प्य, V2 B2 D3 6 11 G1 2 M1 सोपसर्पत् (for सोऽपासर्पत्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विनीतवत्, Ñ2 V1 B2 4 D6 भयीतवत, V2 समीपत, B1 अपेतभी, D3 विभीतवत्, D8 भयी° (for सुभीतवत्). B3 परम विस्मय गत

11 Ñ2 V1 B D6 transp 11 and 12 —a) B2 तथा D8 यथा (for अथ) —b) D11 [उ]त्तरम् (for [अ]न्तरम्) B2 आश्रित, D2 11 M2 आश्रित (for आश्रित) Ñ2 D6 वेदिकान्तरसंश्रित V1 वेदिकात समाहित —c) B3 ततो D7 8 क्षीव (for सुप्त) D2 8 T1 3 रावण (for शार्दूल) —d) V2 B1 2 4 D6 ई(B1 2 वी)क्षत्यके, B3 ईक्षते च D3 5 प्रेक्ष्यते स्म (for प्रेक्षते स्म) D11 सदा (for महा)

12 Ñ2 V1 B D6 transp 11 and 12 —a) Ñ2 V2 B2 4 D6 वशौ हि (B2 च), B1 2 सवशौ (for शुशुभे) —D1 4 om (hapl) 12b-13a —b) V2 प्रसुप्त (sic) T2 स्फाटिक (for स्वपत) D7 8 शयन शुभ (for °नोत्तमम्) —c) D6 हस्तेन (for हस्तिनि) Ñ2 V D7 8 सविष्ट (for °ष्टे) —d) D2 3 6 11 प्रस्रवणं Ñ2 V1 B D6 यथा प्रस्रवणो गिरि

13 D1 4 om 13abc (cf. v l 12). —a) Ś1 D2 10 -बद्धौ च, Ñ V1 B D6 नद्धा(B1 orig °क्षा [sic])क्ष, V1 D7 8 Ct संनद्धौ(V2 °द्धान्), G2 नद्धेन (for नद्धौ च) —b) V B D6 [अ]स्य, D8 T2 3 M1 सु (for स) Ñ1 महाहरि Ñ2 D4 11 M1 (also inf lin pr m as in text) °कपि (for °त्मन) —c) Ñ2 V B D6 वि

G 5 14 16
B 5 10 16
L 5 5 109

ऐरावतविषाणाग्रैरापीडितकृतव्रणौ ।
वज्रोल्लिखितपीनांसौ विष्णुचक्रपरिक्षतौ ॥ १४

पीनौ समसुजातांसौ संगतौ बलसंयुतौ ।
सुलक्षणनखाङ्गुष्ठौ स्वङ्गुलीतललक्षितौ ॥ १५

संहतौ परिघाकारौ वृत्तौ करिकरोपमौ ।
विक्षिप्तौ शयने शुभ्रे पञ्चशीर्षाविवोरगौ ॥ १६

शशक्षतजकल्पेन सुशीतेन सुगन्धिना ।
चन्दनेन परार्ध्येन स्वनुलिप्तौ स्वलंकृतौ ॥ १७

उत्तमस्त्रीविमृदितौ गन्धोत्तमनिषेवितौ ।
यक्षपन्नगगन्धर्वदेवदानवराविणौ ॥ १८

ददर्श स कपिस्तस्य बाहू शयनसंस्थितौ ।
मन्दरस्यान्तरे सुप्तौ महाही रुषिताविव ॥ १९

(V2 प्र)क्षिप्तान् (for °प्तौ) —^{d}) D3 ध्वजाविव (for °करोपमौ) Ñ2 V B D6 भुजानिंद्रध्वजानिव, D2 ध्वजा विद्ध्वजोपमौ

14 ^{a}) Ś1 D1 4 7 9-11 ए(D3 7 ऍ)रावण (for °त) B3 विमानाग्रैर् (sic) (for विषाणाग्रैर्) —^{b}) V2 D1 7 9 11 T1 2 G3 M3 Ct आपीडन D8 उपीडन Ck as in text (for आपीडित) Ś1 D2 10 कुचवर्णौ Ñ2 V B D6 11 कृतव्रणान् (D11 °णौ) Ck t as in text (for कृतवर्णौ) —^{c}) B3 वक्त्र (for वज्र) Ś1 पीतांगो (sic) Ñ1 D3 10 पीनांगौ (Ñ1 °गो) N2 V1 B1 3 4 D6 पीनांसान् V3 B2 पीनांगान् (for पीनांसौ) —Ñ2 om 14^{d} —^{d}) N1 D1 4 11 नानायुध (Ñ1 °द्ध) (for विष्णुचक्र) D6 M2 परिक्षितौ (for °क्षतौ) Ś1 D10 रात्रौ युद्धपरीक्षितौ V1 B2 4 D6 नानायुध (V1 °द्ध)परिक्षतान् V3 B1 D2 3 नानायुधपरीक्षितान् (D3 3 °तौ) B3 नानास्त्रीगणवीक्षितान्

15 D1 4 11 om (hapl ?) 15^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 सम् (for सम) Ś1 D10 अनुजातौ तौ Ñ1 अनुजातगौ, D3 प्रनातासौ (for सुजातांसौ) —^{b}) T1 G1 Cmp सहतौ Cv m g t as in text (for संगतौ) D8 -सुगतौ (for संयुतौ) Ś1 Ñ1 D10 सहतौ चलितांस (D10 °सु)तौ D2 3 सह(D3 °हि)तौ कपिलंपतौ —For 15^{cd} Ñ2 V B D6 subst

268* स्वलंकृतासमानपीनान्सहृतान्भुजगायतान् ।

[B1 [अ]गान् (for [अ]तान्) B3 स्वलंकृतानपरागीनान् (for the prior half) B2 स्वहस्तान् (for सहृतान्)]

—^{c}) Ñ2 V B D6 -नखाङ्गुष्ठान् D7 कृताङ्गुष्ठ D3 4 11 कृता(D3 यरा)ङ्गुष्ठौ (for नखाङ्गुष्ठौ) —^{d}) N1 D7 9 G1 M3 Ct स्वङ्गुलीयक B1 3 4 अंगुलीतल (for स्वङ्गुलीतल) N2 भूषितौ N2 V B1 3 4 D6 ल(D6 om hapl ल)क्षणान् (for लक्षितौ) Ś1 D10 अङ्गुलीभिरलंकृतौ B2 स्वङ्गुलीतल(sic also in marg °शुभ)लक्षणान् D1-4 11 अ(D2 स्व)ङ्गुलीय(D11 °भिर्)विभूषितौ ※ Ck स्वङ्गुलीयक इति पाठान्तरम् पाठः ※

16 ^{ab}) N1 संयतौ D3 8 संघातौ D7 9 संवृतौ T3 आस्कन्नौ M3 संगतौ Cv r g as in text (for संहतौ) Ś1 N1 D1 3 10 11 करौ (for वृत्तौ) D4 महा(in marg)करि करोपमौ G3 गन्धोत्तमनिषेवितौ (for ^{b}) N2 V B D6 विशाल परिघाकारान्वृत्तान्करिकरोपमान् —^{c}) Ñ1 illeg from क्षि up to शीर्षा in ^{d} Ś1 N2 V1 B D2 3 4 10 विस्तीर्णे D11 विक्षिप्ते (for विक्षिप्तौ) V3 विस्तीर्णान्शयने शुभ्रे —^{d}) Ñ2 V B D6 पञ्चशीर्षानिवोरगान् ※ Cv प्रथमस्य विक्षिप्ताविव्यस्य पदस्य दीर्घीकृताविव्ययमर्थ । द्वितीयस्य निक्षिप्ताविति ※

17 ^{a}) Ś1 शशि V3 शश्व, B1(after corr as in text) सम B3 शिशि (for शश) N2 V1 B D6 लोहित (for क्षतज) —^{b}) Ś1 D10 चद्नेन Ñ V B D1 3 4 6 11 M3 शीतलेन D3 शीतेन स (for सुशीतेन) —^{c}) Ś1 D10 शीतेन च (for चन्दनेन) B3 सुशीतेन D3 विचित्रेण (for परार्ध्येन) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 सुतेजसौ D3 11 स्व(D3 सु)तेजसा (for स्वलंकृतौ) N2 V1 B1 3 4 D6 स्वनुलिप्ता न्सुतेजस V3 सुलिप्तागान्स्वतेजस, B2 सुलिप्तान्सुतेजस (sic) D10 स्वनुलिप्तौ सुतेजसौ —After 17 Ñ2 V B D6 ins

269* बाहूंस्तस्य महाबाहोर्भुजगेन्द्राङ्गसंनिभान् ।

[B2(Before corr as above) [अ]ङ्ग (for [आ]ङ्ग) V3 भुजगद्लमप्रभान् (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 B2 4 D6 read 31

18 B om 18 28^{ab} Ñ2 D6 om 18-21 V3 om 18-20 V1 om 18^{ab} T2 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) D11 प्रमुदितौ (for विमृ°) —^{b}) Ś1 D3 10 गन्धोच्च(D10 °चु [sic])म (for गन्धो°) Ś Ñ1 D 6 निषेवि(N1 °दि)तौ, T2 M1 विभूषितौ (for निषेवितौ) —^{c}) M3 किन्नर (for -पन्नग) —^{d}) Ś1 पूजितौ N1 D1 4 10 भीषणौ D11 भूषणौ G2 रावणौ Cr as in text (for -राविणौ) V1 द्वानरभीषणान् —After 18 V1 reads 31

19 Ñ2 V3 B D6 om 19 (cf v l 18) V1 om 19-28^{ab} —^{a}) M1 transp ददर्श and स —^{b}) Ś1 D1 4 10 संगतौ D11 संयुतौ (for संस्थितौ) ※ Cr g ददर्शेति पुनरभिधानं विशेषणान्तरविवक्षया Cm ददर्श स कपिरित्यत्र ददर्शेति क्रियापदावृत्तिर्विशेषणान्तरस्यात् । Ct ददर्शेत्यादरेण ददर्श । नात पुनरुक्ति ※ —^{c}) G3 [ह]न्तरे (for [अ]न्तरे) D3 गुप्तौ (for सुप्तौ) —^{d}) D11 पुरुषाविव (sic) (for रुषिताविव)

ताभ्यां स परिपूर्णाभ्यां भुजाभ्यां राक्षसाधिपः ।
शुशुभेऽचलसंकाशः शृङ्गाभ्यामिव मन्दरः ॥ २०

चूतपुंनागसुरभिर्बकुलोत्तमसंयुतः ।
मृष्टान्नरससंयुक्तः पानगन्धपुरःसरः ॥ २१

तस्य राक्षससिंहस्य निश्चक्राम मुखान्महान् ।
शयानस्य विनिःश्वासः पूरयन्निव तद्गृहम् ॥ २२

मुक्तामणिविचित्रेण काञ्चनेन विराजता ।
मुकुटेनापवृत्तेन कुण्डलोज्ज्वलिताननम् ॥ २३

रक्तचन्दनदिग्धेन तथा हारेण शोभिना ।
पीनायतविशालेन वक्षसाभिविराजितम् ॥ २४

पाण्डरेणापविद्धेन क्षौमेण क्षतजेक्षणम् ।
महार्हेण सुसंवीतं पीतेनोत्तमवाससा ॥ २५

माषराशिप्रतीकाशं निःश्वसन्तं भुजङ्गवत् ।
गाङ्गे महति तोयान्ते प्रसुप्तमिव कुञ्जरम् ॥ २६

चतुर्भिः काञ्चनैर्दीपैर्दीप्यमानैश्चतुर्दिशम् ।
प्रकाशीकृतसर्वाङ्गं मेघं विद्युद्गणैरिव ॥ २७ G 5 14 0 B 5 10 29 L 5 5 121

20 N2 V2 B D6 om 20 (cf v l 18) V1 om 20 (cf v l 19) —ab) D3 T2 शु, D3 T3 G3 M1 2 स (for श) D3 om (hapl) from first भ्या up to भुजा D7 T2 डभाभ्या, D11 रावणो (for भुजाभ्या) Ñ1 D1-3 T2 3 G3 M3 राक्षसेश्वर (for °साधिप) —c) Ñ1 लकेश्वरोसौ शुशुभे, D11 शुशुभे स च लकेश

21 Ñ2 B D6 om 21 (cf v l 18) V1 om 21 (cf v l 19) —ab) D11 सनाग (for पुं°) Ñ1 केसरोत्तम (for बकुलो°) D8 सूचित (for संयुत) D2 बकुलामोदसमत (for b) V3 तत पुनागसुरभिर्बकुलोत्तम समित ※ Ct बकुलोत्तमसंयुत उत्तमबकुलगन्धयुत । अय पुरुषविशेषघ्रासधर्म इति कतक । चूतादिसुरभिश्च तु तदधिवासितवस्त्रसेवनात् ※ —c) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 6 10 11 मि (D1 2 6 सृ)ष्टान्नरससपृक्तो —d) V3 D1 6 10 11 नाना (for पान) Ñ1 नानासौरभसयुत —After 21, Ñ1 ins

270* विशुद्धगन्धशुशुभिर् (sic) नानागन्धपुर सर ।

22 B and V1 om 22 (cf v l 18 and 19 respy) —a) D7-9 G2 M1 राजस्य (for सिंहस्य) b) Ñ2 D1-3 T1 2 G2 3 M1 2 महामुखात्, D6 गुहामुखात्, D11 मुखान्महत् (for मुखान्महान्) —After 22ab, Ñ1 ins

271* गन्धो बनसमाहारी रामाचित्तसुवर्धन ।

—c) Ñ D1-3 11 S वि (D6 च) निश्वास ; V2 च नि श्वास —After 22 D8 ins

272* शिरोभिर्दशभिश्चैव शुशुभे राक्षसाधिप ।
शिखरैर्धातुभिश्चित्रैर्मन्दराद्रिरिवापर ।

23 B and V1 om 23 (cf v l 18 and 19 respy) —b) Ñ2 * * नेन (illeg) (for काञ्चनेन) Ś1 D1 2 6 10 11 G1 M3 विराजिता (Ś1 D2 [before corr] 10 °ता, M3 °त) (for °जता) —c) T1 2 G M मकुटेन Ś1 N V2 D2 3 6 10 11 [अ]कृमोन्न; T3 पिनद्धेन (for [अ]पवृत्तेन) D1 राजता मुकुटेनार्क D6 राजता मुकुटेनार्कवर्णेन (hypm) —d) T2 [ड]ज्योतित (for [ड]ज्ज्वलित) Ś1 D1 2 10 11 -[आ]नन (for [आ]ननम्)

24 B and V1 om 24 (cf v.l 18 and 19 respy) —a) D2 10 दिग्धेन (for दिग्धेन) —b) D6 रत्न, T2 तारा (for तथा) Ś1 सितहारेणदीपिता, Ñ2 V2 D1 6 11 हारभारेण (D1 °रत्न, D6 °रोप) शोभिना D2 3 वर (D2 भार) हारोपशोभित (D2 °ना) D10 तारहारेण शोभिता, G1 पारिहार्येण शोभिना ※ Cv "तथा हारेण शोभिना" इति पाठ ※ —c) D3 पीनायेन (for पीनायत) —d) Ś1 V2 D10 G3 Crp [अ]ति, Ñ1 च D6 11 हि (for [अ]भि) Ś1 Ñ D10 विराजिता (Ś1 D10 °ता) D2 6-9 Ct °ज (D2 [before corr] °वि) ता (D2 °त) Crp as in text (for °जितम्)

25 B and V1 om 25 (cf v l 18 and 19 respy) —a) T1 G M पाटलेण, Ct पाण्डुरेण (as in text) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 3 10 11 [अ]तपत्रेण (for [अ]पविद्धेन) —b) Ś1 D1 6 10 क्षतजेक्षण (Ś1 °णा) V2 च परिष्कृत, D6 [आ]वरितेक्षण (for क्षतजेक्षणम्) —c) Ś1 च सविता, V2 सुसवृत, D1 6 10 सुसवीत, D6 तु सवीत, Ct as in text (for सुसंवीत) —d) N V2 D3 6 7 9 11 G2 Ct पीतेनोत्तर, D10 °नो तु स (sic) G1 क्षौमेणोत्तर (for पीतेनोत्तम)

26 B and V1 om 26 (cf v l 18 and 19 respy) Ś1 Ñ V2 D2 6 10 11 om 26 —a) D1 3 4 मेघ (for माष) —b) D1 2 7 9 S निश्वसत —c) D6 तोयौघे (for तोयान्ते)

27 B and V1 om 27 (cf v l 18 and 19 respy) —a) Ñ1 V2 बहुभि (for चतुर्भि) —b) Ś1 D10 दीप्यमानाश्च Ñ1 D2 7-9 T3 Ct °न, D1 6 11 M3 °नस्तु (for °नैस्) —cd) D10 प्रकाश (for °शी) Ś1 D1 6 10 सर्वांगा (D1 6 °गो) (for सर्वाङ्ग) Ś1 D10 मेघा, D1 6 मेघो (for मेघं) D1 3 6 11 G1 M1 Cv r m tp -लैर् Cvp rp mp g as in text (for -णैर्) D6 मेघैर्विद्युद्गणैरिव (for d) V2 प्रकाशमासीत्सर्वांग घन विद्युल्लतैरिव ※ Cv मेघ विद्युद्भिरित्यत्र कपिप्रयोगप्रायत्वेन पुल्लिङ्गता, Cr m विद्युल्लतैरिवेति (Cm °तैरिति) पाठे लिङ्गव्यत्यय आर्ष ।, so also Ct ※ —After 27, Ñ1 V2 ins

273* स ददर्श महावीरो मातङ्गमिव केसरी ।
मारुतिर्बलशाली तमुरसीकृत्य विक्रमम् ।
[(l 1) Ñ1 transp स and ददर्श]

G 5 14 0
B 5 10 30
L 5 5 122

पादमूलगताश्चापि ददर्श सुमहात्मनः ।
पत्नीः स प्रियभार्यस्य तस्य रक्षःपतेर्गृहे ॥ २८
शशिप्रकाशवदना वरकुण्डलभूषिताः ।
अम्लानमाल्याभरणा ददर्श हरियूथपः ॥ २९
नृत्तवादित्रकुशला राक्षसेन्द्रभुजाङ्कगाः ।
वराभरणधारिण्यो निषण्णा ददृशे कपिः ॥ ३०
वज्रवैदूर्यगर्भाणि श्रवणान्तेषु योषिताम् ।
ददर्श तापनीयानि कुण्डलान्यङ्गदानि च ॥ ३१
तासां चन्द्रोपमैर्वक्त्रैः शुभैर्ललितकुण्डलैः ।
विरराज विमानं तन्नभस्तारागणैरिव ॥ ३२

28 B and V1 om 28^{ab} (cf v l 18 and 19 respy) —a) V3 D9 T3 Cr पादमूल, Cm t as in text (for °ल) D6 [भा]गताश्च (for गताश्च) D1 8 [भ]स्य (for [श्च]पि) —b) Ś1 D1-8 10 11 T3 G1 ददर्श स, Ñ2 V3 स ददर्श (for ददर्श सु) —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 पत्नीस्ता, Ñ2 V1 B D6 पत्नीश्च, V2 पत्न्यस्ता, T3 G3 पत्नी स (for पत्नीः स) D11 स पत्नीस्ता प्रिया भार्यास् —d) Ñ2 D6 तथा, V B2-4 तदा (for गृहे) B1 रक्षोधिपपतेस्तदा

29 B3 om 29^{ab} —a) D6 सकाश (for प्रकाश) —b) T1 2 G2 M1 2 चारु- (for वर) Ś1 V3 D1 2 4 7-9 11 M1 भूषणा, Ñ1 -मण्डिता, D10 भूषिण (for भूषिता) —c) Ś1 D1-4 9 11 म्र(D9 भा)म्लान (for अम्लान) V3 B2 4 D6 माला (for माल्य) —d) Ś1 D6 10 प्रसुप्ता (for ददर्श) Ñ1 हरिकुञ्जर, G3 स महाकपि Ñ2 V B D6 सोपश्यदुपशायिनी

30 a) Ñ V B D1 3-8 11 T2 नृत्य D2 भृत्य, D10 ऋतु (for नृत्त) —b) T2 रावणस्य (for राक्षसेन्द्र) Ñ D6 भुज(Ñ1 °जा)गता, B3 भुजाश्रगा, G1 कुचा गता, M1 भुजागाका (meta) Cv r m g t as in text (for भुजाङ्कगा) —c) Ś1 Ñ1 V3 D1 4 10 11 सयुक्ता, Ñ2 V1 B D6 सच्छ्लक्षा, Cv r m g t as in text (for धारिण्यो) —d) D8 ददर्श (sic) (for ददृशे) T1 3 G1 M3 हरि (for कपि) Ś1 D10 स ददर्श वरस्त्रिय, N1 D1 3 4 11 नि(Ñ1 D11 वि)षण्णास्तत्र ता स्त्रिय, Ñ2 V B1 3 4 D6 स्त्रियोपश्यत्तथा(V2 °दा)परा B2 नानारत्नविभूषिता, D2 निपुणा सुस्त्रिता स्त्रिय ※ Cv वराभरणधारिण्य इति व्यत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा।, Cr वराभरणधारिण्यो वराभरणधारिणीः स्त्रियः। व्यत्ययेन प्रथमा। निर्वि(°ष ?)ण्णा अधिशायिता ददृशे। आत्मनेपदमार्षम्।, Cm t धारिण्यो धारिणीः।, Cg वराभरणधारिण्य इति द्वितीयार्थे प्रथमा। निषण्णा शयाना। ददृश इत्यात्मनेपदमार्षम् ※—After 30, V1 B ins Ñ2 D6 (l 1 8) ins after 32, while V1 (second time) ins after 281*

274* श्यामावदाता सुन्दर्या काश्चित्कृष्णा वराङ्गना ।
काश्चित्काञ्चनवर्णाङ्ग्य प्रमदास्तमुपाश्रिता ।
मदिरासवगन्धी तु मधुरा सुरभि शुभ ।
तासां वदननिश्वास सिषेवे रावणं तदा ।
रावणाननसंस्पर्शात्काश्चिद्रावणयोषित ।
वदनानि सपत्नीनामुपाजिघ्र पुन पुन ।
रत्यर्थं रक्तमनसो रावणं रावणस्त्रिय ।
बाहुभि परिरभ्यैनमत्यर्थं निजगूहिरे ।
तासां मध्ये महाबाहु शुशुभे राक्षसेश्वर ।
गोष्ठे महति मुख्यानां गवां मध्ये यथा वृष ।
स राक्षसेन्द्र शुशुभे ताभि परिवृत स्वयम् ।
करेणुभिर्महारण्ये परिकीर्णो यथा द्विप ।

[For l 1-2, cf 5 9 31 —(l 1) Ñ2 D6 सुकन्य, B4 सुरपश (for सुन्यस्ता) B1 (*sup. lin* also as above) किंचित् (for काश्चित्) V2 कुदा, B3 कृष्टा, B4 कृष्ता (for कृष्णा) —(l 2) V2 कनक (for काञ्चन) B2 वर्णाभा (for -वर्णाङ्ग्य) Ñ2 D6 गमाश्रिता V3 उपासते (for उपाश्रिता) —For l 3-7, cf 5 7 53-55ab —(l 3) V3 प्रफुल्लासव- (for मदिरा°) V1 गन्धिरतु B1 (m also within brackets as above) गन्धेन, B2 गन्धी च B3 -गन्धाढ्या (for गन्धी तु) V2 मुख B2 (*sup lin* also as above) सुख (for शुभ) B1 (m also within brackets as above) प्रकृष्टास्तनुमध्यमा, B3 पाश्चनी सुनितम्बना (for the post half) —(l 4) V3 B1 रावणस्य —(l 5) B3 रामा मत्तलसा (for रावणयोषित) —(l 6) V B3 4 उपाजिघ्रन् (for °घ्रु) B1 उपाजघ्नु परस्पर (for the post half) —(l 7) V B3 रक्त B1 सक्त (for रक्त-) D3 4 रत्यर्थासक्त V3 B1 रावणे B3 रावणाद् (for रावण) —(l 8) Ñ2 D6 मुजगूहिरे, B2 विजुगूहिरे (for निजगूहिरे) —l 9-12 = 5 9 8-9 —(l 9) V2 राक्षसोत्तम (for °सेश्वर) —B3 om l 10 —(l 11) B4 रामर्षिद्रश्च (for स राक्षसेन्द्र) V स्वयन् B3 श्रमन् (for स्वयम्) —(l 12) B4 [अ]रण्य V1 गज (for द्विप) N2 महागज (for यथा द्विप)]
—Thereafter B reads 46

31 Ñ2 B3 4 D6 read 31 after 269*, while V1 reads 31 after 18 —a) Some MSS -वैडूर्य D3 गात्राणि, D6 भाणि (for गर्भाणि) —b) Ñ2 V1 B D6 चैव हि (for योषिताम्) —c) B3 तापनीयस्त, D3 6 10 तपनीयानि —d) D6 कुडलादि (for °नि) Ś1 [अ]पि (for च)

32 V1 om 32 45 B om 32 —b) D3 शुभ्रे (sic) (for शुभैर्) Ś1 D10 वलित ; D1 3 4 11 ज्वलित (for ललित) —c) Ś1 Ñ1 V3 D1-4 6 10 11 व्यरोचत, D3 7 9 Ct विराजत (for विरराज) V3 विमानस्थ (sic), D6 11 विमानानि (D11 °ता) (for विमान तत्). Ñ1 व्यचरत विमानानि ※ Ct विमान मञ्चकविशेष। पुष्पकमित्यन्ये।

मदव्यायामखिन्नास्ताः राक्षसेन्द्रस्य योषितः ।
तेषु तेष्ववकाशेषु प्रसुप्तास्तनुमध्यमाः ॥ ३३
काचिद्वीणां परिष्वज्य प्रसुप्ता संप्रकाशते ।
महानदीप्रकीर्णेव नलिनी पोतमाश्रिता ॥ ३४
अन्या कक्षगतेनैव मड्डुकेनासितेक्षणा ।
प्रसुप्ता भामिनी भाति बालपुत्रेव वत्सला ॥ ३५
पटहं चारुसर्वाङ्गी पीड्य शेते शुभस्तनी ।
चिरस्य रमणं लब्ध्वा परिष्वज्येव कामिनी ॥ ३६
काचिद्वंशं परिष्वज्य सुप्ता कमललोचना ।
निद्रावशमनुप्राप्ता सहकान्तेव भामिनी ॥ ३७ G 5 13. 46 B 5 10 41 L 5 5 119

बिराजत स्पराजत ४९ —After 32 Ñ2 D6 (1 1–8 only) read ins 274*

33 V1 om 33 (cf. v l 32) Ś1 om 33–34 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 om 33ab Ñ2 B1–3 (after 52ab owing to om) 4 D6 read 33–45 after 5 7 52 reading 33 after 36 (D6 om 33ab and 36cd) V3 reads for the first time 33–45 after 5 7 62ab reading 33 after 36 and repeats 33–45 (om 40, 42 and 43) here —a) G2 च (for ता) Ñ2 V2 (first time) B म(Ñ2 B2 3 प)दविन्यासस(V2 B2 3 °मु)न्यस्ता —b) Ñ2 V2 (first time) B2 4 D6 समुद्र(V2 D6 स्वप्नयु)-क्तास्वथापरा, B1 स्वप्नल(m also °मु)कान्तवत्स्तत (m also °भापरा) B3 सत्वयुक्त तथा वथा —Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 read 33cd after 37 (Ñ1 after 37c) —cd) Ñ2 V2 (first time) B तेषु तेषु च भावेषु (Ñ2 कालेषु) (for c) B2 सु (for प्र) V2 (first time) सुप्तास्तत्र सुमध्यमा, B3 प्रसुप्ता च सुमध्यमा (for d) Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 वेणु(Ñ1 **) काचित्परि-ष्वज्य(Ñ1 V2 °रसमालिंग्य) प्रसुप्ता तनुमध्यमा —After 33, Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 ins while Ś1 ins after 37

275* चिरस्येव समामाद्य पत्नी प्रावासिक पतिम् ।

[Ś1 चिरभेव, D11 °स्येव (for °स्येव) V2 (marg also as above) समाश्रित्य (for °साद्य) V2 प्राप्य स्वक (for प्रावासिक) D2 कामिनी कामिन प्रिय, D11 पत्नी वा प्रसुप्तपिवि (corrupt) (for the post half)]

while D5 7–9 S ins

276* मदहारैस्तथैवान्या कोमलनृत्तशालिनी ।
विन्यस्तशुभसर्वाङ्गी प्रसुप्ता वरवर्णिनी ।

[(1 1) D5 भारैस, G2 -नारैस् Cv r m g t as above (for हारैस्) M1 च (for [ए]व) D5 7 8 Ct नृत्य, Cv r m g as above (for नृत्त) —(1 2) G2 मुज (for -शुभ) M3 -सर्वाङ्ग (for -सर्वाङ्गी)]

34 V1 om 34 (cf v l 32) Ś1 om 34 (cf v l 33) For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 33 D10 om 34 —ab) Ñ1 V2 (second time) D1 2 4 विपञ्चीं च, D3 विपञ्चीं च (sic), D11 विपर्यं च (sic) (for काचिद्वीणां) V2 (second time) D1–4 11 [अ]न्या (for प्र) Ñ2 V2 (first time) B1 2 4 D6 काचिन्नदर्शक लीना सुप्ता तत्र स्म राजते, B3 कामाविद्वदङ्गसिक्ते प्रसुप्ताश्च विरेजिरे —cd) Ñ1 D6 -नदीप्रकीर्णेव, V2 (second time) D1 2 -नदीं प्रती(V2 °धी)र्णेव D3 4 (before corr as in D3) -नदीं प्रपन्नेव, D11 -नदी प्रनीतेव Ñ2 B1 2 4 D2 4 (after corr in m) 6 झवम् (for पोतम्) Ñ2 D6 आस्थिता (for आश्रिता) Ñ1 V2 (second time) D2 नारी झवसमाश्रिता, V2 (first time) नलिनीदलमाश्रिता, D1 (before corr) नारी झवसमाश्रिता D11 नारीझवा पाश्रिता (sic) (for d) B3 महाप्रकीर्णेव चन्द्रं नलिनी झषमाश्रितं (sic)

35 V1 om 35 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 33 Ñ1 partially illeg for 35ab —a) Ś1 D10 एका(D10 °क) कश्य (Ś1 [before corr] °हृद्ये) (for अन्या कक्ष) D10 [आ]गतेन (for गतेन) Ñ2 V2 (first time) B D6 कश्या(B2 4 D6 °क्षा)गतविपञ्चीका, D2 अन्या कक्षांयते नेव (corrupt) —b) Ñ2 V2 (first time) B D6 शुशुभेऽन्या, V2 (second time) पटहेन, D6 मड्डुकेन, D11 गेडुकेन (for मड्डुकेन) Ś1 D10 मृदङ्गेनायतेक्षणा, D1–4 पणवे(D2 मड्डुक)नायतेक्षणा —c) Ś1 D10 सुप्रभा, B1 प्रसुप्त (for प्रसुप्ता) Ñ2 V2 (both times) B D1 3 4 कामिनी, D11 मानिनी (for भामिनी) Ñ1 प्रसुप्ता भाति भामिन्य —d) B1 D6 -पुत्रेण M1 -वत्सेव (for -पुत्रेव) Ñ1 वत्सला, D2 वल्लभा (for वत्सला)

36 V1 om 36 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 33 —a) B2 मुरज, B3 मुरजं (for पटहं) —b) D10 न्यस्य (for पीड्य) Ś1 V2 (second time) D1–4 10 11 शेते सपीड्य भामि(V2 D11 °नि)नी, Ñ1 शेते सर्वा स भामिनी (sic), Ñ2 V2 (first time) B D6 समालिंग्य तथापरा(B3 °स्थिता) —D6 om 36cd —c) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1–4 10 11 चिरेण (for चिरस्य) Ś1 Ñ1 D1 10 11 कामिन, V2 (second time) कामिन (for रमणं) V2 (first time) सुप्ताप रावणं लब्ध्वा B3 चिरस्य वमन लब्ध्वा —d) B2 परिरभ्येव, D11 परिष्वज्य च (for °ष्वज्येव) V2 (second time) मानिनी, D3 सगता D5 8 Ta 3 M3 भामिनी (for कामिनी) —After 36, Ñ2 V2 (first time) B D6 (after 36ab owing to om) read 33.

37 V1 om 37 (cf v l. 32) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l. 33 and for subst. see 38

G 5 13 47
B 5 10 42
L 5 5 131

अन्या कनकसंकाशैर्मृदुपीनैर्मनोरमैः ।
मृदङ्गं परिपीड्याङ्गैः प्रसुप्ता मत्तलोचना ॥ ३८

भुजपार्श्वान्तरस्थेन कक्षगेन कृशोदरी ।
पणवेन सहानिन्द्या सुप्ता मदकृतश्रमा ॥ ३९

डिण्डिमं परिगृह्यान्या तथैवासक्तडिण्डिमा ।
प्रसुप्ता तरुणं वत्समुपगूह्येव भामिनी ॥ ४०

काचिदाडम्बरं नारी भुजसंभोगपीडितम् ।
कृत्वा कमलपत्राक्षी प्रसुप्ता मदमोहिता ॥ ४१

D5 om 37–38 —^{ab}) D8 7 9 G2 3 M3 वीणा, T2 वेणु, G1 as in text (for वल्ल) G2 3 प्रसुप्ता कमलेक्षणा (for ^{b}) Ś1 Ñ1 V3 (second time) D1–4 10 11 अन्या वीणां समालिंग्य प्रमदा प्रियदर्शना —After 37^{ab} D5 7 8 S ins

277* रह प्रियतम गुह्य सकामा इव कामिनी।
विपञ्चीं परिगृह्यान्या नियता नृत्तशालिनी।

[(l 1) D5 वर D7 9 वर (for रह) G1 3 सकामम् (for °मा) T1 3 भामिनी (for का°) D5 7 9 G2 M3 सकामेव हि (M3 च) कामिनी (for the post half) —(l 2) D5 8 वृत्त (for नृत्त)]

—^{c}) M1 damaged from द्रा up to म —After 37^{c}, Ñ1 reads 33^{cd} (followed by 275*) —Ñ1 illeg for 37^{d} —^{d}) T2 G3 M2 कामिनी (for भा°) Ś1 V2 (second time) D1–4 10 11 सकाशा प्रमदा यथा (D2 11 इव) —After 37 Ś1 ins 275* V3 (second time) D1–4 10 11 read 33^{cd} (followed by 275*)

38 V1 om 38 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 D8 om 38 (cf v l 37) —^{a}) D1 4 स्त्रिय, D2 10 अन्या, G3 कन्या (for अन्या) V3 (second time) सकाशा (for °शैर्) —^{b}) Ś1 Ñ1 V3 (second time) D1–4 10 11 मृदुपीन (D3 नै) पयोधरै (V2 °रा) —^{c}) D2 3 मृदगान् (for मृदङ्ग) Ś1 Ñ1 V3 (second time) D1–4 10 11 च (D2 स D11 नि) प्रपीड्यागैं D7 8 T1 परिविद्धयागैं (for परिपीड्याङ्गैः) —^{d}) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D3 11 सुप्ता कमललोचना, D1 2 4 10 सुप्ता कमललोचना —For 37 38 Ñ3 V3 (first time) B D5 subst while N1 D1–4 11 ins only l 3–4 after 38

278* प्रियङ्गुफलसकाशैस्तनुमध्या पयोधरैः ।
मृदङ्गं परिपीड्यान्या सुप्ता कमललोचना ।
आलिङ्गयेषु तलान्कृत्वा प्रसुप्ता परमा स्त्रिय ।
वेणुशय्याप्रवृत्ताश्च प्रसुप्ता पानखेदिता ।

[(l 1) B3 पयोधरा (for °धरैः) —(l 2) D8 स्वामिन (for मृदङ्ग) V2 परिवार्याया (for °पीड्यान्या) —V3 om l 3 —(l 3) Ñ1 B1 3 D1 3 11 आलिंगेषु (D11 °ङ्ग) तल (N1 D11 °ला) कृत्वा (N1 illeg from कृत्वा up to स्त्रिय), B3 आलिंगेषु च (m also पालिंगेषु) त दत्वा B2 आलिंगेषु नम कृत्वा D2 4 आलिंग्येषु तल मु (D4 कृ) त्वा (for the prior half) Ñ1 B2 4 D5 परमस्त्रिय B1 (m also as in Ñ2) प्रमदा स्त्रिय, D1–4 11 समदा स्त्रिय —(l 4) Ñ1 B3 वेणुशय्या Ñ2 D5 रेणुशय्या B1 विश्वशय्या (m also as above) (for वेणुशय्या) V2 वेणु परनाश्रया काश्चिद D1 4 प्रविश्यवेणुशय्याश्च D2 11 प्रवृत्तवेणुलाग्या (D11 °शया) श्च D3 प्रवृत्त रेणुशय्या च (for the prior half) B1 सुप्ताश्च D11 प्रसन्ना (for प्रसुप्ता)]

39 V1 om 39 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 —^{a}) B3 सम्यक् (for भुज) Ś1 Ñ1 D5 7 9 10 T1 2 पाश (for पार्श्व) Ś1 D1 3 4 10 [र्श्व] व (D3 [त्र] त्त) स्थं च, D1 स्थिता चैव (for [श्व] न्तरस्थेन) —^{b}) Ś1 Ñ1 V3 (second time) D10 11 स्व (D10 सु) कक्षेण, Ñ2 V3 (first time) B D5 मृदङ्गेन, D1 2 4 समकक्ष, D3 सुकक्षा वै, M3 चषकेन (for कक्षगेन) —^{c}) D5 ** येन (for पण°) Ñ1 V3 (second time) समायु (Ñ1 °स) क्ता D8 M3 सहैवान्या G2 सहानिस्या (for सहानिन्द्या) Ś1 D1–4 10 11 पणव काचिदालिङ्ग्य Ñ2 V3 (first time) B D5 पणव च समालिङ्ग्य —^{d}) D1 सुप्ता मद, D1 प्रसुप्ता मद (hypm) (for सुप्ता मद) G1 transp मद and कृत Ś1 D10 विमोहिता D11 कृशा तदा (for कृतश्रमा)

40 V1 om 40 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 V3 (second time) om 40 —^{a}) D1 डिंडिमं D2 10 11 प्रति, G1 as in text (for परि) V3 (first time) B1 3 D5 गृह्यान्यास् D5 विप्यान्या (for गृह्यान्या) —After 40^{a} Ś1 D10 read 42^{bcd} omitting (hapl) 40^{bcd} to 42^{a} —^{b}) B1 स्तनावासक्त M1 त *** क्त (for तथैवासक्त) N2 B2 4 गोमुखा V3 (first time) B1 3 D5 गोमुखा D4 डिंडिमा (for डिण्डिमा) D2 प्रसुप्ता शुचि भामिनी D11 तथैव डिंडिम कृत्वा —After 40^{ab} D3 ins

279* दृष्ट्वा च कपिशार्दूल अथान्या सहडिण्डिमा ।
—Ñ1 illeg from च in ^{c} up to ^{d} —^{c}) D11 प्रसुप्तास्, T1 3 प्रमदा (for प्रसुप्ता) D5 तरुणी G3 तरुणी (for तरुणं) V3 (first time) प्रसुप्तास्तरुणं गुह्यम् —^{d}) D1 2 3 11 G3 गृह्येव (for -गू°) N2 B D5 भाविनी, D3 11 योषित, T2 कामिनी (for भामिनी)

41 V1 om 41 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 Ñ V3 (first time) B D1 2 (om [hapl] 41^{c}–44^{a}) 3 4 6 (om [hapl] after प्रसुप्ता in 42^{b} up to प्रसुप्ता in 41^{d}) 11 transp 41 and 42 —^{a}) Ś1 Ñ1 V3 (second time) D2 4 10 11 आ (Ś1 D2 10 चा) लिंगन (D11 °ने), B4 आभरणे, D5

कलशीमपविद्ध्यान्या प्रसुप्ता भाति भामिनी ।
वसन्ते पुष्पशबला मालेव परिमार्जिता ॥ ४२
पाणिभ्यां च कुचौ काचित्सुवर्णकलशोपमौ ।
उपगूह्याबला सुप्ता निद्राबलपराजिता ॥ ४३
अन्या कमलपत्राक्षी पूर्णेन्दुसदृशानना ।
अन्यामालिङ्ग्य सुश्रोणी प्रसुप्ता मदविह्वला ॥ ४४
आतोद्यानि विचित्राणि परिष्वज्य वरस्त्रियः ।
निपीड्य च कुचैः सुप्ताः कामिन्यः कामुकानिव ॥ ४५ G 5-13 0 B 5 10, 49 L 5 5 140

काञ्चन (for धाडम्बर) V2(first time) काचिद्वाडम्बरा श्रित्य —^{b}) G2 भुन (for भुज) Ñ2 V3 (both times) B D5 M2 Cm समोग, Cv r g k t as in text (for -समोग) Ś1 Ñ1 V2(second time) D1 6 10 पीडिता, Cv r g k t as in text (for °तम्) D11 भुजै समोग पीडितै —Ś1 D10 om 41^{cd} —^{d}) Ñ1 illeg Ñ2 V2(first time) B D5 6 काममोहिता, V3(second time) D1 4 11 पान°, T2 वरवर्णिनी (for मदमोहिता) G2 सुप्ता मदनमोहिता

42 V1 om 42 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5, cf v l 33 Ś1 D10 read 42^{bcd} omitting (hapl) 40^{bcd} to 42^a after 40^a Ñ V2(first time) B D1 2(om [hapl] 41^d–44^a) 3 4 6(om [hapl] after प्रसुप्ता in 42^b up to प्रसुप्ता in 41^d) 11 transp 41 and 42 V3(second time) om 42 —^{ab}) Ñ2 D1–4 11 T(Ñ1 व)सनाम् (for कलशीम्) D1 4 उप (for अप) Ñ2 B D5 कलस च समाविध्य(B1 °विध्य G[ed]°लिंग्य) (for °) Ñ2 सुप्ता B1 प्रसुप्तामिव (hypm) (for प्रसुप्ता) Ś1 D1–4 11 भुवि (for भाति) Ñ B D11 भाविनी M2 मानिनी (for भामिनी) D5 प्रसुप्ता मदविह्वला (for ^{b}) V2(first time) कलश च समाविध्यमानेव प्रतिभाविनी —^{c}) Ś1 D1–4 10 सयुक्ता(D2 °क्ता) (for शबला) Ñ2 V2(first time) B D11 वसन्तपुष्पग्रथिता(D11 °सकला) —^{d}) Ś1 D10 परमार्चिता Ñ2 V2(first time) B1 3 D11 परिचर्चिता B2 °र्चिता B4 °वर्धिता, D1 4 °मोचिता G2 °मानती (for °मार्जिता) D5 माला *मार्जिता

43 V1 om 43 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 V2(second time) D2 9 om 43 (for D5 cf v l 41) B2 reads twice 43 —^{a}) D5 पाणिपादौ (for °भ्यां च) D1 4 कुचौ तथान्या (D5 °थ्या*) पाणिभ्या —^{b}) T2 कमलोपमौ (for कलशो°) —For 43^{ab}, Ś1 Ñ V2(first time) B D4 10 11 subst

280* काचित्पाणी तथान्योन्य स्तनान्तरमुपाश्रिता ।

[Ñ1 illeg from पा up to र V3 पाणिभ्यां च B2 (first time) कृत्वा पाणीद् (for काचित्पाणी) Ś1 D10 11 पाणी(D11 °णि) तथान्या(D11 °न्या च) पाणिभ्या B4 (with hiatus)पाणी तथान्या अन्या°य (for the prior half) Ś1 D10 तथाश्रितौ Ñ2 D4 तथाश्रितौ V2 तथाश्रिता B2(second time) अथा (first time तथा)श्रितान् D11 तथान्यौ (for उपाश्रिता) B2 पाणिपादतथायोन्य स्तनान्तरमपाश्रित]

—D5 om 43^c–44 —^{c}) Ś1 Ñ1 V2(first time) B1 D1 3-4 11 T1 3 G1 -गृह्य, Ñ2 B3-4(B2 both times) D9 10 गुह्य (for -गूह्य) Ś1 Ñ1 D10 11 T2 G1 [अ]वरा, V2(first time) B2(both times) 4 [अ]बला M1 (before corr as in text) वरा (for [अ]बला) —^{d}) Ś1 V2(first time) B2(second time) D1 2 4 10 11 -बशाम्, Ñ1 सुख Ñ2 वश, B1-3(B2 first time) [आ]वेश , B4 D5 वेग , D1 -बलम् (for -बल) Ś1 V2 (first time) B2(second time) D1 3 4 7 10 11 उपागता (V2 B2 °ता), Ñ1 समाश्रिता, B2(first time) 4 °श्रिता (for पराजिता)

44 V1 om 44 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 D2 om 44^a (cf v l 41) D5 om 44 (cf v l 43) —^{b}) Ñ2 V3(first time) B D5 पूर्णचन्द्रनिभानना —^{c}) Ñ2 V2(first time) B D5 वीणाम् (for अन्याम्) Ś1 Ñ1 D1 2 3 4 10 T1 3 M1 2 सुश्रोणीं (for °णी) —D1 om 44^d–45^a —^{d}) D5 प्रसुप्त (for °प्ता) G1 मोहिता (for विह्वला) D7 9 निद्रावश मुपागता —After 44 Ñ2 V3 B D5 read 5 9 4-5 (transp), V3 alone repeating 5^{ab} only after 44 (second time) Ś1 Ñ1 D1–8 10 11 (Ś1 D2 10 om [hapl] 5^{bc}) read 5 9 5 after 44

45 V1 om 45 (cf v l 32) For sequence in Ñ2 V3 B D5 cf v l 33 D1 om 45^a (cf v l 44) V2 (first time) om 45 —^{a}) Ś1 Ñ1 V2 (second time) D1-3 10 11 तूर्याणि च, Cv r m g t as in text (for आतोद्यानि) —^{b}) Ś1 Ñ V2(second time) B D2 4 6 10 11 रागणस्य (for परिष्वज्य) Ñ2 B D5 वशानुगा , T2 G2 [अ]परा(G2 परा)स्त्रिय (for वरस्त्रिय) —^{c}) D5 G1 कुचौ (for कुचै) D5 काश्चिद् (for सुप्ता) —For 45^{cd} Ś1 Ñ V2 (second time) B D1–4 6 11 subst

281* उपगूह्य प्रसुप्तास्ता पाननिद्रावशागता ।

[Ñ2 V3 B D2 6 10 गुह्य (for -गूह्य) D1 4 निविश्य (for प्रसुप्ता)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 cont

282* नूपुरैश्चापविद्धैस्तैर्वलयैश्चापि शोभिते ।
हारैश्च हरिणाक्षीणा प्रकीर्णैः शोभते मही ।
सफेनबिन्दुनिकरैर्यथा राजी नदीरिव ।

[(l 1) D3 4 अप D10 त्वापि (for चाप) Ñ1 D3 4 च D11 तु (for तैर्) D11 [व]के (for [अ]पि) D1 3 4 खचिते (for शोभिते) —(l 2) D1 3 4 शामिना (for शोभते)

९

अवधूय च तां बुद्धिं बभूवावस्थितस्तदा ।
जगाम चापरां चिन्तां सीतां प्रति महाकपिः ॥ १

न रामेण वियुक्ता सा स्वप्तुमर्हति भामिनी ।
न भोक्तुं नाप्यलंकर्तुं न पानमुपसेवितुम् ॥ २

नान्यं नरमुपस्थातुं सुराणामपि चेश्वरम् ।
न हि रामसमः कश्चिद्विद्यते त्रिदशेष्वपि ।
अन्येयमिति निश्चित्य पानभूमौ चचार सः ॥ ३

क्रीडितेनापराः क्लान्ता गीतेन च तथा पराः ।
नृत्तेन चापराः क्लान्ताः पानविप्रहतास्तथा ॥ ४ G 5 13-15 B 5 11 5 L 5 6 6

9

Ñ2 V1 B D4 continue the previous Sarga M3 begins with श्रीरामाय नमः.

1 a) G2 तु (for च) —b) D3 तथा (for तदा) —For 1ab, Ś1 N V B D1-4 8 10 11 subst

287* ततस्ता मारुतिश्चिन्ता व्यवधूय व्यवस्थितः ।

[D11 तु (for ता) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 हनुमान् (for मारुतिश्) Ñ2 व्यवधाय D2 अवधूय D4 व्यवच्छिद्य (for व्यवधूय) D3 समुत्थितः (for व्यवस्थितः) Ś1 D3 10 11 अवधूय च बुद्धिमान् (D3 समुत्थितः, D11 महाकपिः), B3 सीतां प्रति महायशा, D4 विधूय समुपस्थितः (for the post half)]

—B3 om 1cd —c) D8 चोत्तरां, D11 परमां (for चापरां) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1 2 4 8 चिन्तामपरां, V2 D2,10 चिन्तां परमां —d) Ñ2 द्युति, V2 B1 2 D4 मति (for कपि) —After 1, Ñ1 D1 4 11 read 3ef and 292*

2 a) Ñ2 V2 B1 D3 4 वियु(D6 °क्ता)क्ता सा, B1 वियुक्ता च T3 विनिर्मुक्ता (for वियुक्ता सा) —b) B2 स्वप्नम्, D11 वस्तुम् (for स्वप्तुम्) N1 V2 इच्छति (for अर्हति) Ś1 Ñ1 V2 D2 8 10 11 मैथिली, Ñ2 V1 B D4 भाविनी (for भामिनी) —d) D3 गानम् (for पानम्) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 कु(Ś1 त)त पानं निषेवितु(Ś1 D1 11 °त)

3 a) B3 जनम् (for नरम्) —b) V2 इव (for अपि) Ñ2 V B D4 वासवं (for चेश्वरम्) Ś1 N1 D1-4 10 11 वापरमिमो हि स, M3 नराणामपि चेश्वरं —D1 reads 3c in marg —d) D8 रा-सम (for रामसमः) Ñ2 त्रिदशे कश्चित्, D1 3 त्रिदिवेष्वपि (for त्रिदशेष्वपि) ※ Cv 'सीतां प्रति महाकपि' इत्यत्र परमन्वेषमित्याद्यर्धं प्रमादाल्लिखितम् । 'विद्यते त्रिदशष्वपी'त्यत्र परमेवास्य स्थानम् । So also Cr, Cg त्रिदशेष्वपीत्यनन्तरमन्वेषमित्यर्धम् ※ —After 3cd, Ś1 Ñ1 D1-4,10 11 ins

288* इति संचिन्त्य हनुमान्बुद्ध्या स कपिकुञ्जरः ।

[Ñ1 बहुधा (for हनुमान्) Ś1 D3 10 स्वबुद्ध्या Ñ1 बद्धा (for बुद्ध्या स)]

[1] Thereafter, Ñ1 D1 4 11 cont Ś1 D3 10 cont 292*, whereas Ñ2 V2 B3 D4 ins after 3

289* रावणान्तःपुरं भूयो विचेतुमुपचक्रमे ।

[D1 4,11 [अ]न्तपुरे (for -[अ]न्तःपुरं)]

—After 3cd B3 ins

290* तस्य पत्नी सती साध्वी सर्वधर्मपरायणा ।

—Then cont while Ñ2 V B1 2 4 D4 ins after 3cd

291* क्वचै सीता महाभागा धर्मज्ञा धर्मचारिणी ।
कामयुक्तेन मनसा उपतिष्ठेत रावणम् ।
इति वायुसुतस्तत्र धीमानालोचनापरः ।
इङ्गितैर्लक्षयामास नेयं सीतेति निश्चितम् ।

[(l 2) B3 काम- (for काम) B3 -स्येन (for -यु°) Ñ2 V1 B उपतिष्ठेत (to avoid hiatus) D4 उपतिष्ठति —(l 3) V2 धीमानालोक्य पुन (for the post half) —(l 4) V1 निश्चय (for निश्चितम्)]

—Ñ1 D1 4,11 read 3ef after 1 —f) D1-4 भूयस्तत्र (for पानभूमौ) Ś1 Ñ1 D2 10 11 भूयस्तत्र तु(Ñ1 स) वानर, Ñ2 V B D4 भूयस्तामन्विषेत स, D1 4 भूयश्चक्राम वानर, D3 भूयस्तत्र सुबुद्धिमान् —After 3 Ñ2 V2 B3 D4 ins 289* and then cont Ś1 V1 B1 2 4 D2,5 7-10 T2 G3 M3 ins after 3 while Ñ1 D1 4 11 ins after 3ef

292* पानभूमौ हरिश्रेष्ठः सीतासंदर्शनोत्सुकः ।

[Ś1 D2,5,8 10 T2 M3 Cr भूमिं (for -भूमौ) B3 पानभूम समाविष्ट (for the prior half) D1 सीतां (for सीता) N1 सीतान्वेषण त्वरः B1 2 स सीतां(B2 सीताया)दर्शनोत्सुक (for the post half)]

—Thereafter Ś1 D2 3 10 cont 289* G1 reads l 4 of 295* after 3

4 V1 om 4-5 Ś1 D10 om 4 Ñ2 V2 [after 44 (first time)] B D4 transp 4-5 and read after 5 8.44 —a) D2 क्रीडया च (for क्रीडितेन) D1 4 11 परा (for [अ]परा) B4 D4 G3 क्लान्ता —b) D8 पीतेन (for गी°) N2 V2 B D1 4 8 11 क्लान्ता गीतेन चापरा D2 पानेन विहितापरा, D3 सगीतेन च चापरा —c) Ñ V2 B D1-4 T2 नृत्येन (for नृत्तेन) B1-4 D4 [अ]परा क्लान्ता, D2,3 8 [अ]परा क्ला(D1 क्रा)न्ता D3 तथा क्लान्ता (for [अ]पराः क्लान्ता) V3 कान्ता, प्रसुप्ता दर्शनेन, D11 सुप्तु(?)से-

G 5 14 29
B 5 10 50
L 5 5 142

तासामेकान्तविन्यस्ते शयानां शयने शुभे ।
ददर्श रूपसम्पन्नामपरां स कपिः स्त्रियम् ॥ ४६

मुक्तामणिसमायुक्तैर्भूषणैः सुविभूषिताम् ।
विभूषयन्तीमिव च स्वश्रिया भवनोत्तमम् ॥ ४७

गौरीं कनकवर्णाभामिष्टामन्तःपुरेश्वरीम् ।
कपिर्मन्दोदरीं तत्र शयानां चारुरूपिणीम् ॥ ४८

स तां दृष्ट्वा महाबाहुर्भूषितां मारुतात्मजः ।
तर्कयामास सीतेति रूपयौवनसम्पदा ।
हर्षेण महता युक्तो ननन्द हरियूथपः ॥ ४९

आस्फोटयामास चुचुम्ब पुच्छं
ननन्द चिक्रीड जगौ जगाम ।
स्तम्भानरोहन्निपपात भूमौ
निदर्शयन्स्वां प्रकृतिं कपीनाम् ॥ ५०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टमः सर्गः ॥ ८ ॥

—(l. 3) D2 देस (for फेन) D3 वनराजीर् (for °जी) D1.3 जलैयथा D3 तलैरिव (for जलैरिव)]

—whereas V3 reads 274* after 281* (second time)

46 B reads 46 after 274* —a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 °सन्यस्ते, V2 प्रश्स्ते, Cm k t as in text (for विन्यस्ते) Ñ2 V1 B1.2.4 D6 तस्य चो(B2 सो)पात सन्यस्ते, B3 तस्य चौपानसुन्यस्त (sic) D11 तासामेकांत मन्यास्ता —c) D2 वृत्त (for रूप) —d) Ś1 Ñ V B1-4 D1-4.9.10.11 सुश्रोणीं, D3.9 कथ ता (for अपरा) Ś1 च कपि, Ñ2 वानर (for स कपि) B2 सुश्रोणि कपिसत्तम (marg also स कपि स्त्रिय)

47 Ś1 Ñ V B D1-4.9.10.11 transp 47 and 48 —a) V3 माला (for मणि) —b) Ś1 Ñ V B D1-4.9.10.11 तस्य(D2 स्वस्त)कांचनै (for सुविभूषिताम्) —c) T1.3 तत् (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 भूषिता भूषयती वा(D3 तत्) Ñ2 V2 B3-4 D6 भास्वरैर्भूषयती ता(V1 B4 तत्, B2 तु) B1 भास्वरैर्भासयती च —d) Ś1 Ñ1 V2 D1.2.4.5.10 सुश्रिया(D2 °य) (for स्व°) D1.4.5 भुवन (for भ°) D6 [उ]त्तमे (for [उ]त्तमम्) B3 स श्रिया मिव योत्तमा

48 Ś1 Ñ V B D1-4.9.10.11 transp 47 and 48 —a) B1 रत्नाभाम् (for वर्णा°) B2 जैवातृकसवर्णाभाम् —b) Ś1 D10 भर्तु (for अन्त-) D2 पुरेश्वर (for °रीम्) —cd) D10 ददोंदरीं (for मन्दो°) D3 शयाना शयने तत्र (for c) Ñ1 D1.4.11 शयने तदा (Ñ1 D11 शुभे) D6 चारुभाषिणीं (for चारुरूपिणीम्) Ś1 D2.9.10 यौवनोत्तम शालिनीं (for d) Ñ2 V B D6 तत्र मंदोदरीं(D6 °री) तस्य शयानां शयनोत्तमे —After 48, Ś1 Ñ V B D1-4.9.10.11 ins

283* ददर्श जलदे नीले ज्वलन्तीमिव विद्युतम् ।

[Ś1 D2.10 शोभनीं D3 राजनीं (for ददर्श) Ñ1 D1.4 नीलजन्दे D11 नीले जलदे (by transp) (for जलदे नीले). D11 ज्वलंतीं वैद्युतिं यथा (for the post half)]

49 a) Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10.11 तां समी(Ś1 स वी)क्ष्य, Ñ2 V1 B D6 स ता वीक्ष्य (for स तां दृष्ट्वा) D1.4 -बुद्धिर् (for बाहुर्) —b) Ś1 Ñ V B D1-4.9.10.11 हनुमान्(B3 °मत्) (for भूषिता) Ñ1 कपिकुंजर (for मारुतात्मज) —c) D11 [इ]व (for [इ]ति) —D6 om 49ef —f) Ś1 Ñ V B D1-4.9.10.11 T2 [प्र]विष्टो (for युक्तो) —f) Ñ2 V2 कपिकुंजर, Ñ1 B D6 च स(B3 सु) विस्मित, V1 हरिविस्मित, D2.10.11 कपियूथप, D3 कपिसत्तम (for हरियूथप) —After 49, D2 G2 M1 ins

284* दृष्ट्वा सीतेति तत्राभूद्दीनश्चाविनदर्शनात् ।

[M1 ह्यो (for तत्र)]

while T2 ins

285* दृष्टमात्रे सुहृष्टोऽभूद्दीनश्चामित्रकर्शनात् ।

50 Ñ2 V1 B D6 om 50 —a) D3 चुसुप (sic) (for चुचुम्ब) Ś1 पुच्प (for पुच्छ) —b) D10 चतूनि (sic) T2 जहास, Cm k t as in text (for जगाम) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 ननर्त चिक्रीड जगौ च बल्गु(Ś1 भूरि), D6 ननद् चिक्रीड जगौ च नाम, D11 ननर्द विक्रीडित गवौ चवरा (corrupt) —c) D5 स्तम्भावरोहान् —d) D5 सदर्शयन्स्वा, D8 निदर्शयाल, G2 M2 °यन्स्व, Cm k t as in text (for निदर्शयन्स्वका) —For 50cd, Ś1 Ñ1 V2 D1.4.10.11 subst

286* स वानराणामृषभ प्रतीतो
ज्ञात्वा नरेन्द्रस्य सुता च सीताम् ।

[Ś1 प्रतीत्य D10 प्रभीतो (for प्रतीतो) Ś1 D2.10 नरेंद्र- (for नरेन्द्रस्य) D1.3.4 तु (for च)]

Colophon Ñ2 V1 B D6 om (Sarga cont) —*Sarga name* Ś1 V2 स्त्री(V3 श्री)वर्णन, Ñ1 रावणशयन ** स्त्रीवर्णन, D1.4 लंकाप्रवेशे अंत पुरवर्णन, D2.11 अंत पुर विषये रावणस्त्रीवर्णन(D11 °न), D3 मंदोदरीदर्शन, D10 अंतपुरविचये स्त्रीवर्णन —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1.4.10.11 om , Ś1 7, V2 5, D2 13, D3 7-1 S 10 —After colophon, D3 concludes with राम, while G with श्रीरामाय नम .

९

अवधूय च तां बुद्धिं बभूवावस्थितस्तदा ।
जगाम चापरां चिन्तां सीतां प्रति महाकपिः ॥ १

न रामेण वियुक्ता सा स्वप्तुमर्हति भामिनी ।
न भोक्तुं नाप्यलंकर्तुं न पानमुपसेवितुम् ॥ २

नान्यं नरमुपस्थातुं सुराणामपि चेश्वरम् ।
न हि रामसमः कश्चिद्विद्यते त्रिदशेष्वपि ।
अन्येयमिति निश्चित्य पानभूमौ चचार सः ॥ ३

क्रीडितेनापराः क्लान्ता गीतेन च तथा पराः ।
नृत्तेन चापराः क्लान्ताः पानविप्रहतास्तथा ॥ ४

G 5. 13. 55
B 5. 11. 5
L 5. 6. 6

9

Ñ2 V1 B D4 continue the previous Sarga. M2 begins with श्रीरामाय नमः.

1 [a]) G2 तु (for च) —[b]) D4 तथा (for तदा) —For 1[cd], Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 subst

287* ततस्ता मारुतिश्चिन्ताः व्यवधूय व्यवस्थितः ।

[D11 तु (for ता). Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 हनुमांश् (for मारुतिश्). Ñ1 व्यपधाय, D2 अवधूय, D6 व्यवच्छिद्य (for व्यवधूय). D2 समुत्थितः (for व्यवस्थित). Ś2 D3.10.11 अवधूय च बुद्धिमान् (D2 समुत्थितां, D11 महाकपिः). B3 सीतां प्रति महायशा, D4 विधूय समुपस्थितां (for the post. half).]

—B3 om 1[cd] —[c]) D6 चोत्तरा, D11 परमां (for चापरां) Ś1 Ñ V2 B1.2.4 D1.2.4.6 चिन्तामपरां, V2 D2.10 चिन्तां परमां —[d]) Ñ2 द्युति, V2 B1.2 D4 मति (for कपि) —After 1, Ñ1 D1.6.11 read 3[ef] and 292*.

2 [a]) Ñ1 V2 B1 D3.6 विमु(D4 °*)क्ता सा, B4 वियुक्ता च, T2 विनिर्मुक्ता (for वियुक्ता सा) —[b]) B2 स्वप्नम्, D11 लब्धुम् (for स्वप्तुम्). Ñ1 V1 इच्छति (for मर्हति). Ś1 Ñ1 V1 D2.3.10.11 मैथिली, Ñ2 V1 B D6 मानिनी (for भामिनी) —[d]) D1 गानम् (for पानम्). Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 कु(Ś1 त)त पानं निषेवितु(Ś1 D1.11 °तं).

3 [a]) B4 जनम् (for नरम्) —[b]) V1 इव (for अपि). Ñ2 V B D4 वासव (for चेश्वरम्). Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 वासवप्रतिमो हि स, M2 नराणामपि चेश्वर. —D4 reads 3[c] in marg —[c]) D6 रा** (for रामसम). Ñ1 त्रिदशे क्वचित्, D1.2 त्रिदिवेष्वपि (for त्रिदशेष्वपि). Cp. Cv. 'सीतां प्रति महाकपि' इत्यतः परमन्येयमित्यस्यार्धं प्रमादाल्लिखितम्। 'विद्यते त्रिदशेष्वपी'त्यतः परमेवास्य स्थानम्।, So also Cr. Cg. त्रिदशेष्वपीत्यनन्तरमन्येयमित्यर्थम्. —After 3[cd], Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 ins

288* इति संचिन्त्य हनुमान्बुद्ध्या स करिकुञ्जर ।

[Ñ1 बहुधा (for हनुमान्). Ś1 D2.3.10 स्वबुद्ध्या. Ñ1 बद्धे स (for बुद्ध्या स).]

—Thereafter, Ñ1 D1.6.11 cont., Ś1 D2.3.10 cont after 292*, whereas Ñ2 V1 B2 D4 ins after 3

289* रावणान्तःपुरे भूयो विचेतुमुपचक्रमे ।

[D1.6.11 [अ]न्तपुरे (for -[अ]न्तःपुरे).]

—After 3[cd], B2 ins

290* तस्य पत्नी सती साध्वी सर्वधर्मपरायणा ।

—Then cont., while Ñ2 V B1.3.4 D4 ins after 3[cd]

291* कथं सीता महाभागा धर्मज्ञा धर्मचारिणी ।
कालयुक्तेन मनसा दर्पितेन रावणम् ।
इति वायुसुतस्तत्र सीतान्वेषणतत्परः ।
हरिश्चिन्तयामास नेयं सीतेति निश्चितम् ।

[(l. 2) B4 काल (for काल). B4 –वन्त (for –यु°). Ñ2 V1 B दर्पितं (to avoid hiatus). D4 दर्पितं. —(l. 3) V2 सीतान्वेषणतत्पुनः (for the post. half) —(l. 4) V1 निश्चय (for निश्चितम्).]

—Ñ1 D1.6.11 read 3[ef] after 1 —[f]) D1–4 भूयस्तत्र (for पानभूमौ). Ś1 Ñ1 D2.10.11 भूयस्तत्र तु(Ñ1 स) वानर, Ñ2 V B D6 भूयस्तत्रान्वियेष स, D1.4 भूयश्चचार वानर, D3 भूयस्तत्र सुबुद्धिमान् —After 3, Ñ2 V1 B1 D4 ins 289* and then cont. Ś1 V1 B1.2.4 D2.3.7–10 T1 G2 M2 ins after 3, while Ñ1 D1.6.11 ins after 3[ef]

292* पानभूमौ हरिश्रेष्ठ सीतासंदर्शनोत्सुकः ।

[Ś1 D2.3.6.10 T2 M2 Cr. भूमि (for भूमौ). B4 तत्सत्र पुनर्दृष्ट्वा (for the prior half). D1 सीतां (for सीता-). Ñ1 सीतान्वेषण –त्सुक. B1.2 स सीता(B4 सीतायां) –त्सुक (for the post. half).]

—Thereafter, Ś1 D2.3.10 cont 289*. G2 reads l. 4 of 291* after 3.

4 V1 om 4–5. Ś1 D10 om. 4. Ñ2 V2 (after 4[ef] [first time]) B D4 transp. 4–5 and read after 5.8.44 —[a]) D3 क्रीडया च (for क्रीडितेन). D1.6.11 परा (for [अ]परा). B1 D2.4 G2 श्रान्ता —[b]) D1 पीनेन (for गी°). Ñ2 V1 B D1.4.11 श्रान्ता गीतेन चापरा. D2 पानेन विहितापरा. D3 नर्तितेन चापरा —[c]) Ñ V1 B D1–4 T2 नृत्येन (for नृत्तेन). B4–4 D2 [अ]परा श्रान्ता, D2.3.4 [अ]परा क्ला(D3 श्रा)न्ता. D6 तथा क्लान्ता (for [अ]परा क्लान्ता). V1 श्रान्ता प्रसुप्ता दर्पेण, D11 सुसुप्ते-

G 5 13 51 B 5 11 6 L 5 5 139 मुरजेषु मृदङ्गेषु पीठिकासु च संस्थिताः ।
तथास्तरणमुख्येषु संविष्टाश्चापराः स्त्रियः ॥ ५

अङ्गनानां सहस्रेण भूषितेन विभूषणैः ।
रूपसंछ्लापशीलेन युक्तगीतार्थभाषिणा ॥ ६

देशकालाभियुक्तेन युक्तवाक्याभिधायिना ।
रताभिरतसंसुप्तं ददर्श हरियूथपः ॥ ७

तासां मध्ये महाबाहुः शुशुभे राक्षसेश्वरः ।
गोष्ठे महति मुख्यानां गवां मध्ये यथा वृषः ॥ ८

स राक्षसेन्द्रः शुशुभे ताभिः परिवृतः स्वयम् ।
करेणुभिर्यथारण्ये परिकीर्णो महाद्विपः ॥ ९

सर्वकामैरुपेतां च पानभूमिं महात्मनः ।
ददर्श कपिशार्दूलस्तस्य रक्षःपतेर्गृहे ॥ १०

नापरा क्वता —[d]) D8 प्रवि (for विप्र) D1 4 11 परा, T1 तदा (for तथा) Ñ2 V2 B D6 प्रसुप्ता (V2 सदशा) स्तन योषित (B1 D6 °ता) D2 पानविप्रहतापरा

5 V1 D4 om 5 (for V1 cf v l 4) Ś1 Ñ1 (partly illeg) D1 2 10 11 (Ś1 D2 10 om [hapl ?] 5[bc]) read 5 after 5 8 44 Ñ2 V2 B D6 transp 4–5 and read both after 5 8 44 V2 alone repeating 5[ab] after 5 8 44 (1) —[a]) Ñ2 V2 (first time) B D6 पणवेषु T1 2 G M1 2 Ck मुरवेषु Ct as in text (for मुरजेषु) —[b]) D7 8 Ct चेलिकासु (for पीठिकासु) Ñ2 V2 (first time) B D1 3 4 11 सर्वेव च (for च संस्थिता) —After 5[ab], B3 ins

293* करवाल करे कृत्वा काचित्सुप्वाप कावरा ।

—[c]) Ñ2 B1 2 4 D6 M2 कुथास्तरण, D1 सुखास्तरण, T1 तदास्तरण (for तथास्तरण) —[d]) T2 पर, T3 [अ]पर, M1 3 परा (for [अ]परा) Ś1 D10 तथा तालातरेषु च, Ñ2 V2 B1-3 D1-3 8 11 तथा (D11 गेहु) तालीष (D1-3 11 °स) वषु च, B4 तथा सौधतलेषु च
—After 5 D2 ins

294* अनेकेष्ववकाशेषु सुप्ता मदविमोहिता ।

6 Ñ2 V B D6 read 6–7 after 5 8 9 —[a]) B3 स्त्रीगणानां (for अङ्गनानां) —[b]) Ś1 D2 10 11 विभूषित (D11 °तै) Ñ2 V B D6 समतत (for विभूषणैः) D3 * * * * * भूषणै —[cd]) Ñ2 V B1 2 4 D6 वृतमालाप (for रूपसंछ्लाप) D3 युक्तै (for युक्त) Ś1 D2 3 10 -[अ]भिभाषिणा Ñ2 V B1 4 D6 -[अ]नुवादिना, B2 [अ]नुनादिना G1 -[अ]र्थभूषणा (for [अ]र्थभाषिणा) D11 युक्ता गीतार्थभाषिणी (for [d]) B3 धृत नानोपगीतेन सुगीतनानुवादिना

7 Ñ2 V B D6 read 6–7 after 5 8 9 —[a]) D6 देशकाले Ś1 D2-4 10 11 विभक्तेन, M1 [अ]भिभक्तेन, Ñ2 V B D6 विधिज्ञेन; Cm g k t as in text (for [अ]भियुक्तेन) —[b]) B1 मुक्त; D1 मूक (for युक्त) D6 विधायिना (for -[अ]भि°) Ś1 D10 युक्तवाक्या भिभाषिणा D1 2 4 युक्तवाक्य (D4 also °कालः) भिधायिना —After 7[ab], D7 8 G2 ins. D1 M1 ins. l 2–3 after 7, G3 ins l 1–3 after 7[ab] and l 4 after 3

295* रताभिरत संयुक्ता ददर्श हरियूथप ।
अन्यत्रापि वरस्त्रीणां रूपसंलापशालिनाम् ।
सहस्रं युवतीनां तु प्रसुप्तं स ददर्श ह ।
देशकालाभियुक्तं तु युक्तवाक्याभिधायि तत् ।

[For l 1 cf 7[cd] —(l 1) G1 Ck संयुक्त (for °क्ता) G2 व्रीडितशोपरत सुप्त (for the prior half) —(l 2) G1 -यौवन (for -संलाप) D7 8 Ck t शालिनां (for शालिनाम्) D8 रम्याणां रूपशालिनां (for the post half) —(l 3) D8 G1 सदर्श ह G2 मारुतात्मज (for स ददर्श ह) —(l 4) G1 [अ]भिधायि च G2 [अ]भिधायिन (for [अ]भिधायि तत्) ※ Ck अन्यत्रापि वर° सहस्रं युव°, देशकाल° रताभिरत° अनन्तरं तासां मध्य इति पाठः पाठः । एवं लिखितश्लोकद्वय निरस्य गच्छति परं । अर्थसूचकत्वात् । Ct अन्यत्रापीत्यादि श्लोकद्वयं नाया प्रमादात्र पठन्ति ※]

—[c]) Ñ1 D2 7 8 11 G1 3 रताविरत, Ñ2 V B1 2 4 D6 रतोपरम, B3 धर्मौ परम, D1 3 4 T2 G2 रतोपरत, D10 रतापरत, Cv r m g as in text (for रताभिरत) Ñ1 T1 संयुक्ता D1 -सतत, D2 T2 3 G2 -संयुक्त, M2 संसुप्तां, Cv r m g as in text (for संसुप्त) Ś1 रताविरतसंयुक्त —After 7[c], Ñ1 ins

296* दर्शनीय सुरैरपि ।
कन्दर्पनिलय गेह रावणस्य महीयसः ।
समस्त * * संयुक्त

—[d]) T1 3 -सत्तम, Cr as in text (for यूथप) Ś1 D1-4 10 राक्षसेन्द्र ददर्श स ; Ñ2 V B D6 राक्षसेन्द्र महाबल

8 Cr folio missing from 8 up to 5 10 4[d] Ñ2 V B D6 om 8–9 here (cf l 9–12 of 274*) Ñ1 partly illeg for 8[ab] —[b]) D2 राक्षसाधिप (for °सेश्वर) —Ś1 D2 10 om 8[c]–9[b] B3 om 8[cd] —[c]) M2 मुख्यानां (for मुख्यानां) —[d]) D11 G1 M3 (after corr as in text) महावृष (for यथा वृष)

9 Ñ2 V B D6 om 9 here (cf v l 8) Ś1 D2 10 om 9[ab] (cf v l 8) —[b]) D2 स्वस्त् (for स्वयम्) —[c]) D1 3 4 11 G1 2 महा (for यथा) —[d]) D1 3-4 8 यथा (for महा) D11 परितोष महागज

10 [a]) D11 वृयेतानां Ñ2 V1 B2 3 सर्वकाम (B1 °पान)-समोपेतां V1 B1 4 D6 सर्वकामरसो (V2 °गुणो) पेतां (B4

मृगाणां महिषाणां च वराहाणां च भागशः ।
तत्र न्यस्तानि मांसानि पानभूमौ ददर्श सः ॥ ११
रौक्मेषु च विशालेषु भाजनेष्वर्धभक्षितान् ।
ददर्श कपिशार्दूलो मयूरान्कुक्कुटांस्तथा ॥ १२
वराहवार्ध्राणसकान्दधिसौवर्चलायुतान् ।
शल्यान्मृगमयूरांश्च हनूमानन्ववैक्षत ॥ १३
क्रकरान्विविधान्सिद्धांश्चकोरानर्धभक्षितान् ।
महिषानेकशल्यांश्च छागांश्च कृतनिष्ठितान् ।
लेह्यमुच्चावचं पेयं भोज्यानि विविधानि च ॥ १४
तथाम्ललवणोत्तंसैर्विविधै रागषाडवैः ।
हारनूपुरकेयूरैरपविद्धैर्महाधनैः ॥ १५ G 5.14.0 B 5.11.19 L 5.6.17

D6 °त) —ᵇ) D1 4 ददर्श स (D4 ह) (for महात्मन) B4 पानभूमौ महात्मना —D1 2 4 om 10ᶜᵈ —ᶜ) Ñ1 illeg from वि up to हे 10ᵈ T2 3 G2 M3 हरि (for कपि) —ᵈ) B4 D2 11 गृह (for गृह)

11 ᵃ) D3 10 महिर्षाणां (for °षाणां) B2 तु (for च) —ᵇ) G3 वराहा* * (for °हाणां च) Ñ2 V1 B D6 M1 सर्वेश (for भागश) Ś1 (erroneously) पानभूमिं महात्मन —After 11ᵃᵇ, B2 ins (in brackets)

297* क्वचिद्‍रौप्यपीठेषु स पानानि व्यलोकयत् ।
क्वचिद्धस्ताश्च विविधान्

—ᶜ) B2 ततो (for तत्र) B4 तस्य न्यस्तानि मांसानि —ᵈ) B2 om पान B3 ददर्श कपिकुञ्जर

12 ᵃ) Ś1 D3 10 रौक्मेषु तु (D4 *) Ñ1 B2 सौवर्णेषु B3 कांस्येषु च (for रौक्मेषु च) V1 विधानेषु (for विशालेषु). —ᵇ) Ñ1 [भ]*भक्षितान्, B1 (also as in text [sup lin]) व्यवस्थितान्, D1 4 11 च (D11 तु) संस्कृता, D3 4 10 [स्व]प्य (D10 च) भक्षितान् (for [भ]र्धभक्षितान्) —After 12ᵃᵇ, V1 ins

298* मांसराशीन्विनिर्दिश्य पानभूमौ ददर्श स ।
मयूरान्कुक्कुटांश्चैव तथान्यर्धभक्षितान् ।

—After 12ᵃᵇ, M3 reads 14ᶜᵈ for the first time repeating it in its proper place

—ᶜ) V2 D3 4 T G2 M3 हरि (for कपि) —ᵈ) B1 2 D1 T1 2 G1 मायूरान्, Cv g as in text (for म°) V2 B2 D1 G2 क्रौञ्चांस् (for कु°) T2 अपि (for तथा) V1 द्विजान्बार्हिणांस्तथा

13 Ñ2 partially illeg for 13ᵃᵈ —ᵃ) B1 D1 2 T1 2 वाराह (for व°) Ś1 D10 मृगमयूरान्, Ñ2 V1 B1 2 D1 -वधी मुकुवा V2 -वाध्रान्मुकुटान्, B3 -मुकुटान्गृधान्, B4 मरालान्मुकुटान, D1 4 -वाधीमुकुटान्, D2 -मृगान्मुकुटान्, D3 -वध्वान्मुकुटान्, D3 7 8 वाधीणसकान्, T2 -गृध्रान्कुम कान् G1 M1 -गृधान्मुकुटान (for वार्ध्राणसकान्) D11 वरा पदाश्च सुकृता —ᵇ) B3 दाय D1-3 11 दधा (for दधि) B4 सौवर्चलान् Ś1 D10 [ल]न्वितान्, N2 V1 B1 2 D2 11 -[ला]युता, B4 अपि, D2 [ला]श्रितान् (for [ला]युतान्) —V1 (cf 298*) B om 13ᶜ–14ᵈ —ᶜᵈ) Ś1 D1-4 8 10 पल्यान्, D11 अन्यान् (for शल्यान्) D4 हाहकान्हंसमायूरान् (for °) D1 4 नमि (for मृगु) Ś1 ददर्श कपिकुञ्जर। D2 10 हनुमान्दृष्टवान्स (for ᵈ) V2 मृगांश्च मृगनाभूरान्कुक्कुटान्विविधानपि

14 V1 B om 14ᵃᵇᶜᵈ (cf v l 13) —ᵃ) Ñ2 D7 9 T1 Ct कृकलान्, D1 4 अकलान्, D5 कुकरान्, T2 Cmp कृसवान्, Cm g कक°, Ck as in text (for कृकरान्) D2 गिरान्, (sic) D1-3 छागान्, T2 शिखरान्, T3 मत्स्यान् । G1 कृष्णान्, Cg as in text (for सिद्धान्) —ᵇ) D7 8 शशकान् (for चकोरान्) —T2 om, D3 reads in marg 14ᶜᵈ M3 repeats 14ᶜᵈ here —ᶜ) Ś1 D10 पैर, D3 चक्र ; Cv m g k t as in text (for एक-) Ś1 Ñ2 D1-4 6 10 मूल्यान्, D11 -शृगान्, Cv m g k t as in text (for -शल्यान्) —ᵈ) D7 8 छेरान्, D3 मेषान् (for छागान्) Ś1 D1 10 निश्चय, D1 6 11 निश्चितान्, Cv m g k t as in text (for निष्ठितान्) Ñ1 छा * * * * (illeg) निष्ठितान्

—For 14ᵃᵇᶜᵈ, V2 subst.

299* सिद्धाश्चकोरान्[illegible]कान्मूल्यांश्च महिषानपि ।

—Ñ1 illeg for ᵉ —ᵉ) B3 मद्यम् (for लेह्यम्) D2 स्वादु (for पेय) D7 8 T2 G2 M1 2 लेह्यानुच्चावचान्पेयान्. —ᶠ) Ś1 Ñ V B D1 2,4,6 10 11 फलानि, G2 मद्यानि (for भोज्यानि) D2 पेय चोष्यकाणि च, D7 8 भोज्यानुच्चावचानि च —After 14 Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4,6,10,11 ins.

300* रागषाडवयोगांश्च विविधान्स ददर्श ह ।

[Ñ2 नाना (for राग) Ś1 D10 -षाडव, B4 षाडिव (for षाड्व) Ś1 D2 10 -योगानु, V1 -योगांश D11 -जन्मानि (for -योगांश्च) V2 रसरागमयुक्तान् B3 राजन्दाडवयोगांश्च B4 नानागविशानांश्च, D3 तोय रस ते च (for the prior half) Ś1 D2 10 ददर्शान् (D10 °शन्) Ñ2 [illegible] * *, V2 स ददर्शान् D11 [illegible] (sic) (for विविधान्) Ś1 Ñ1 B1 (after corr as in text) 2 D1 10 स (for ह)]

—Thereafter Ñ2 V B read 19ᶜᵈ while D4 reads 19ᵃᵇᶜᵈ

15 Ś1 D10 read 15ᵃᵇ after 18 —ᵃ) Ś1 V2 B2 D2 10 [ल]वणैर् (B1 °ण) B3 [ल]वणैर् (for °लवणोत्तंसैर्) —ᵇ) D2 8 11 Ct राजभि, D5 T2 3 षाड्वै, Cv m g k as in text (for षाडवै) Ś1 D10 विविधैर्विविधैस्तथा, Ñ2

G 5 74 0 B 5 11 19 L 5 6 17 पानभाजनविक्षिप्तैः फलैश्च विविधैरपि ।
कृतपुष्पोपहारा भूरधिकं पुष्यति श्रियम् ॥ १६
तत्र तत्र च विन्यस्तैः सुश्लिष्टैः शयनासनैः ।
पानभूमिर्विना वह्निं प्रदीप्तेवोपलक्ष्यते ॥ १७
बहुप्रकारैर्विविधैर्वरसंस्कारसंस्कृतैः ।
मांसैः कुशलसंयुक्तैः पानभूमिगतैः पृथक् ॥ १८

दिव्याः प्रसन्ना विविधाः सुराः कृतसुरा अपि ।
शर्करासवमाध्वीकाः पुष्पासवफलासवाः ।
वासचूर्णैश्च विविधैर्मृष्टास्तैस्तैः पृथक् पृथक् ॥ १९
संतता शुशुभे भूमिर्माल्यैश्च बहुसंस्थितैः ।
हिरण्मयैश्च करकैर्भाजनैः स्फाटिकैरपि ।
जाम्बूनदमयैश्चान्यैः करकैरभिसंवृता ॥ २०

V B2-4 D4 आद्या(V3 अम्लाः D6 आम्ला)शकविभूषितैः, B1 गुडेन सह मिश्रित —After 15^{ab} Ś1 D3 read 19^{ef}, while Ñ1 D6 ins 301* —V1 B om 15^{c}–18^{b} V2 om 15^{c}–16^{b} —^{c}) D7 8 M3 महा (for हार) —^{d}) D6 उपयुक्तैर् (for अपविद्धैर्)

16 V1 B om 16 V2 om 16^{ab} (for both cf v l 15) —^{a}) D6 T2 3 G3 भोजन (for भा°) D11 निक्षिप्तैः, T3 विक्षेपैः (for विक्षिप्तैः) —Ñ1 illeg from ^{b} up to रधि in ^{d} —^{b}) D6 स्थूलैश्च, D8 विमलैर् (for फलैश्च) —^{c}) D4 भूत, D10 च्युत (for कृत) —^{d}) V3 D3 5 8 7 9 T G3 अधिकां (for °कं) D11 पुष्पित (for पुष्यति) Ñ1 illeg D1 4 श्रय, D2 8 श्रिया (for श्रियम्)

17 V1 B om 17 (cf v l 15) —^{a}) D6 om (hapl) second तत्र Ś1 Ñ V3 D1–4 8 10 11 दीप्तैः(V3 D6 11 दीपैः)श्च कलधौतैश्च —^{b}) Ś1 Ñ V3 D1 4 8 10 11 विन्यस्तैः, D5 7–9 सुश्लिष्ट, T3 G1 M1 संश्लिष्टैः, T3 सुश्लिष्टैः (for सुश्लिष्टैः) G3 damaged from स्तैः up to विवि in 18^{a} —D11 om 17^{c}–18 —^{d}) D2 10 -लक्षते (for लक्ष्यते) —After 17, V3 reads 21^{ab}

18 V1 B om 18^{ab} (cf v l 15) D11 om 18 (cf v l 17) G3 damaged up to विवि in ^{a} (cf v l 17) —^{a}) V3 प्रकार (for °रैर्) Ñ1 बहुप्रकारसिद्धैश्च —^{b}) D2 4 मृत (for वर) Ś1 संचार (for संस्कार) D6 असंस्कारसंस्कृतैः —^{c}) T1 कलश, Cm g t as in text (for कुशल) Ñ1 V3 D1 4 G3 संसिद्धैः, D3 संकृतैः, D4 संश्लिष्टैः, Cm g k t as in text (for संयुक्तैः) Ś1 D2 10 मत्स्यैः कुशलिभिः सिद्धैः —For 18^{cd} V1 B subst while Ñ1 D6 ins after 15^{ab}

301* मत्स्यरूपैर्बहुभिर्मांसैः समुपपादितैः ।

[Ñ1 B4 मांसैश्च(Ñ1 मांस+) समुपान्नि (sic) (for the post half)]

—After 18 Ś1 D2 10 read 15^{ab} and V2 reads 20^{ab}

19 M1 om (hapl) 19 Ñ2 V1 B om 19^{ab} Ś1 D2 10 read 19^{abcd} after 21 D6 reads 19^{abcd} after 300* —^{ab}) D1–4 11 (प्र)सन्नाः, D6, 8 तथा (for अपि) Ś1 D10 सुरास्तत्र तथासवान्, T1 सुरा इतरसास्तथा (for ^{b}) Ñ1 प्रसन्ना विविधा दिव्या शुद्धा * *** (illeg) सुरा, V2 दिव्या प्रसन्ना सुरसा शुद्धाश्च विविधा सुरा —Ñ1 V B read 19^{cd} after 300* —^{c}) Ś1 D10 माध्वीकान्, Ñ2 V1 B -माध्वीक, V3 T1 3 M3 -मध्वीक, Cv m g k t as in text (for -माध्वीका) ✿ Cv m g माध्वीका मधुना कृता । (Cm माद्वीका इति पाठे द्राक्षाफलविकारा वा । "मृद्वीका गोस्तनी द्राक्षा" इत्यमर)। Ck मधूपादानः माध्वीका मधूक पुष्पाद्यासवा ।, Ct मधूपादानको माध्वीक । द्राक्षोपादानक इत्यन्ये । मधूकपुष्पादिज पुष्पासव ✿ —^{d}) Ś1 V2 D10 [फला]सवान्, Ñ2 V1 B °च (for °वा) —Ś1 D3 read 19^{ef} after 15^{ab} B1 reads 19^{ef} in marg —^{e}) T1 वासमाणैश् (sic) G2 °पूर्णैश्, M1 वासैश्च° Cv m g k t as in text (for °चूर्णैश्) Ś1 Ñ D10 वासैश्च पूर्णमाल्यैश्च (D10 om from र्मा up to 20^{a}) V1 वासैश्च पूर्णैश्च मांसैश्, B D1–4 6 10 11 वासैः(B1 श्[also in marg]। गधैः)श्चूर्णैश्च माल्यै(B3 मांसैः, D2 वासैः)श्च —G3 damaged from 19^{f} up to भू in 20^{a} —^{f}) Ś1 Ñ1 D2 11 विविधैस्तैः, Ñ2 B D3 6 विविधैश्च, V1 च माल्यैश्च, D5 8 T2 3 G2 M2 3 Cm g हृष्टास्तैस्तैः, Ck t as in text (for मृष्टास्तैस्तैः) D1 4 धूपैश्च विविधैः पृथक्

20 D10 om 20^{a}, G3 damaged up to भू (for both cf v l 19) V2 reads 20^{ab} after 18 —^{a}) Ñ1 B1 3 D1 4 5 समतान्, B2 समस्ता (for संतता) —^{b}) D3 सु (for च) Ñ1 -सज्जकैः D11 -सज्जितैः (for संस्थितैः) Ś1 D2 पुष्प(D2 बहु)माल्यैश्च सज्जितैः; Ñ V B D6 भक्ष्यै(Ñ2 V1 B1 भक्षैः)श्च विविधैस्तथा(B1 °द्रा) D10 माल्यैश्च ++ सज्जितैः ✿ Cv सन्ततेति । अस्यानन्तरं हिरण्मयैरित्यादि श्लोकद्वयं द्रष्टव्य ✿ —After 20^{ab} Ñ2 V1 B D6 read 22 and Ś1 V3 D2 4 10 11 T3 read 20^{cdef} after 22 Ñ1 reads 20^{cdef} after 302* D1 reads 20^{cdef} after 21 —^{c}) D1 2 4 स (for च) Ś1 D2 10 M3 विविधैर्, B1 D7 8 कलशैर्, B3 चषकैर्, D6 सुकृतैर्, T1 करणैर् (for करकैर्) —^{d}) D6 करकैः (for भाजनैः) Ś1 D10 राजतैर् (for स्फाटिकैर्) D1 2 4 transp भाजनैः and स्फाटिकैर् B2 तथा (for अपि) —^{e}) Ñ1 T3 [अ]पि (for [अ]न्यैः) —^{f}) T3 करणैर्, M1 कनकैर्, Cg t as in text (for करकैर्) V2 उप, D1 7–9 11 G2 3 अपि, Cg as in text (for अभि) Ś1 D2 8 10 T2 G3 M3 -संवृता(Ś1 D10 °तान्, T3 °त) Ñ1 D6 -पूरिते, V1 पूरितैः, D1 संवृतैः, D2 4 संभृतै, Cm g as in text (for -संवृता) B1 शान

राजतेषु च कुम्भेषु जाम्बूनदमयेषु च ।
पानश्रेष्ठं तदा भूरि कपिस्तत्र ददर्श ह ॥ २१

सोऽपश्यच्छातकुम्भानि शीधोर्मणिमयानि च ।
राजतानि च पूर्णानि भाजनानि महाकपिः ॥ २२

क्वचिदर्धावशेषाणि क्वचित्पीतानि सर्वशः ।
क्वचिन्नैव प्रपीतानि पानानि स ददर्श ह ॥ २३

क्वचिद्भक्ष्यांश्च विविधान्क्वचित्पानानि भागशः ।
क्वचिदन्नावशेषाणि पश्यन्वै विचचार ह ॥ २४

क्वचित्प्रभिन्नैः करकैः क्वचिदालोडितैर्घटैः ।
क्वचित्संपृक्तमाल्यानि जलानि च फलानि च ॥ २५

शयनान्यत्र नारीणां शून्यानि बहुधा पुनः ।
परस्परं समाश्लिष्य काश्चित्सुप्ता वराङ्गनाः ॥ २६ G 5 14 0 B 5.11 39 L 5 6 28

कुम्भमयैस्तथा (also सरकैरपि पूजितैः in marg) B3 कलशैं (B2 °नकै)रभिपूरितैः, B4 करकैरपि पूरितैः —After 20 D6 reads 25

21 V2 reads 21^{ab} after 17 —^{a}) Ñ2 V1 B3 (marg) B2-4 D6 राघवस्य (B2 °पि) कुम्भैश्च —^{b}) Ñ2 V1 B2-4 D6 शातकुम्भमयैस्तथा —^{c}) D1.2.10.11 पान श्रेष्ठ D4.7-9 M2 Ck t पानश्रेष्ठा (for पानश्रेष्ठं) Ś1 N1 V2 D1-8 T2 G2 M2 तथा (for तदा) N2 V1 B D6 पानभूमिं तदा (B4 यथा) कीर्णां D7-9 पानश्रेष्ठां तथा (D8 तदा) भूमिं —^{d}) D1 T1 M1.2 स, T1 हि G2 damaged (for ह) Ś1 V2 D2-4.10.11 ददर्श हरि (D5 कपि) यूथप, Ñ V1 B D6 ददर्श कपिकुञ्जरः —After 21 Ś1 D2.10 read 19^{abcd} while D1 reads 20^{cdef} (owing to om of 22)

22 D1 om 22 Ñ2 V1 B D6 read 22 after 20^{cd} —^{a}) V2 D6 शात (for शात) Ś1 Ñ D2.4.6.10.11 °कौम्भानि —^{b}) Ś1 D10 कपिर्, B1 D2-4 सीधोर् (B1 (before corr) सिधार) B4 सवोर् (sic) D5 सिध्येर् (sic) D11 शीर्योर् (sic) T2 सिदेर् (sic) Cm g as in text (for शीधोर्) —^{c}) Ñ2 D1.3 तानि तानि (for राजतानि) Ś1 D10 रम्याणि V2 D2.11 मुख्यानि (for पूर्णानि) —For 22^{cd}, Ñ1 subst

302* भाजनानि विचित्राणि शयनान्यासनानि च ।
नानाफलसम ** न्यपरीतोन्यनेकशः ।
तत्रापश्यत्कपिश्रेष्ठ सम ****मारज ।

—Thereafter Ñ1 reads 20^{cdef}

—After 22 Ś1 V2 D2-6.10.11 T2 read 20^{cdef}

23 ^{a}) T2 G2 अर्ध Cm t as in text (for अर्धं) Ś1 V2 [अ]वशेषेण B3 [अ]वशिष्टानि Cm t as in text (for [अ]वशेषाणि) —^{b}) D7.9 [अ]शायक (for सर्वश) —^{c}) D2 [न]र्थं G2 [न]प (for [न]व) B2 च (for प्र) Ñ2 V1 B1.3.4 D6 क्वचिच्च नैव (B1 °च्चापि नैव) पीतानि D11 क्वचिन्नैव प्रसादानि —^{d}) Ś1 D10 पानानि प्रेक्षत स्म स N1 B4 स पाना यवलोकयत्, V2 B1.2 D2.4.6 स पानानि व्य (D6 वि) लोकयत्, B3 भाजनानि व्यलोकयत्, D2.11 पानानि व्यव (D11 सम) लोकयत्

24 D1.3 om 24. D4 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) B4 भोज्यांश्च, D7-9.11 G1 M2.3 भक्षांश्च Cg as in text (for भक्ष्यांश्च) —^{b}) D5 सर्वश (for भागश) Ś1 D10 पानानि विविधानि च Ñ V B D2.6.11 पानानि च (B1 निपानानि D11 पादनानि (corrupt)) क्वचित्कचित्, D7.9 क्वचित्पान विभागत —G2 mostly damaged for 24^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D7.10 T1.2 अर्धं (for अन्न) G1 क्वचिदन्न विशेषाणि —^{d}) M स (for ह) D2.11 कपिर्वीर (for विचचार ह) Ś1 D10 सोऽपश्यत्कपिकुञ्जर N1 पश्यन्स कपिकुञ्जर —For 24^{cd} Ñ2 V B D6 subst

303* फलानि चार्धशेषाणि क्वचिद्वि दर्शितानि च ।

[V2 [अ]व (for [अ]थ) Ñ2 V1 क्विचिन् (for क्वचिन्)]

—For 24 D1 subst

304* क्वचित्प्रभिन्नैः सरकैः क्वचित्पीतानि सर्वशः ।
क्वचिन्नैव प्रपीतानि स पानानि व्यलोकयत् ।

25 Ñ1 om $25–26^{ab}$ D2.4 om 25 D6 reads 25 after 20 —^{a}) D6 प्रभिन्न D11 प्रशन्नै (for प्रभिन्नै) D1 सरकै T2 करणै (for करकै) V2 क्वचिद्भिन्नैश्च शरकै —^{b}) Ś1 V2 D1-4.10 आरोपितैर् M1 आलोलितैर्, Cv आलोलितैर् (for आलोडितैर्) D11 क्वचिदारोपितैर्घटै

—For 25^{ab} Ñ2 V1 B D6 subst

305* क्वचित्प्रभिन्नान्करकान्क्वचिदालोडिता घटान् ।

[B1 क्वचित्प्रभिन्नकरकान् (for the prior half)]

—^{c}) B1.2 संयुक्त, T2 संवृत्त Cv g as in text (for संपृक्त) —^{d}) Ś1 D1-6.10.11 फलानि च जलानि च Ñ2 D6 विविधानि फलानि च V B1.2.4 फलानि (B1 om hapl) विविधानि च —After 25 Ñ2 V1 B D6 ins. l 2 and 4 of 309*

26 Ñ1 om 26^{ab} (cf v l 25) Ñ2 V1 B D6 om 26 28 —^{a}) D2 च (for [अ]त्र) —^{b}) T2 M3 शुभ्राणि Cm t as in text (for शून्यानि) Ś1 V2 D2.10 शुभ्रा (V2 शुभ्रा) नि विविधानि च D3.4.11 शून्यानि विविधानि च ॐ Cm शून्यानि बहुधा पुनरिति पाठः । शून्यानि पतिशून्यानि ॐ —^{c}) D1.11 समालिङ्ग्य, D3.8 समालक्ष्य (for समाश्लिष्य) —^{d}) Ś1 D10 वराङ्गिय (for वराङ्गना) D1 काचि सुप्ता वरांगना

G 5 14 9
B 5 11 50
L 5 6 28

काचिच्च वस्त्रमन्यस्या अपहृत्योपगुह्य च ।
उपगम्याबला सुप्ता निद्राबलपराजिता ॥ २७

तासामुच्छ्वासवातेन वस्त्रं माल्यं च गात्रजम् ।
नात्यर्थं स्पन्दते चित्रं प्राप्य मन्दमिवानिलम् ॥ २८

चन्दनस्य च शीतस्य शीधोर्मधुरसस्य च ।
विविधस्य च माल्यस्य पुष्पस्य विविधस्य च ॥ २९

बहुधा मारुतस्तत्र गन्धं विविधमुद्वहन् ।
स्नानानां चन्दनानां च धूपानां चैव मूर्छितः ।
प्रववौ सुरभिर्गन्धो विमाने पुष्पके तदा ॥ ३०

श्यामावदातास्तत्रान्याः काश्चित्कृष्णा वराङ्गनाः ।
काश्चित्काञ्चनवर्णाङ्ग्यः प्रमदा राक्षसालये ॥ ३१

तासां निद्रावशत्वाच्च मदनेन विमूर्छितम् ।
पद्मिनीनां प्रसुप्तानां रूपमासीद्यथैव हि ॥ ३२

---

27 Ñ2 V1 B D6 om 27 (cf v l 26) —a) G1 M3 काश्चिच (for काचिच्) —b) G3 damaged from प up to ह(in b D6 -गृह्य च, G1 M1 गुह्य ताम्, Ct as in text (for गुह्य च) D5 T1 M3 Ck अभिहृ(T3 अपहृ)त्योपगुह्य ता, T1 3 G2 M3 स्वपत्या परिधाय च —For 27ab, Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 subst

306* काश्चिदन्योन्यवस्त्रान्तमपकृष्योपगुह्य च ।

[V3 काचिद् D3 10 कश्चिद् (for काश्चिद्) D11 अपहृदे (corrupt) (for °कृष्य) Ś1 Ñ1 D10 [अ]व(Ñ1 [अ]प) गृह्य D3 [अ]वगुह्य (for [उ]पगुह्य) V3 उपगुह्योपकृष्य च (for the post half)]

—c) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 M3 अभि(D2 परि, M3 उप)-सृत्य, T1 3 M3 आहृत्य च, T3 G2 उपगृह्य, G1 अभिगम्य, Ct as in text (for उपगम्य) Ś1 D1 3 4 T3 [अ]बला, T2 [अ]परा (for [अ]बला) Ñ1 D10 11 M3 अभि(M3 उप)सृत्याबला सुप्ता D6 उपगम्याबला सर्वा, M3 आहृत्य चाबला सुप्ता —d) D2 -बश (for बल) D1 2-4 T1 M3 3 पराजिता (for °जिता) Ś1 Ñ1 V3 D10 निद्रावशपराजिता (Ñ1 °वशगा, V3 °वशगा)

28 Ñ2 V B D6 om 28 (for all except V2 cf v l 26) For 28 cf l 3-4 of 260* —a) D5 निःश्वास (for उच्छ्वास) —b) D10 11 T1 3 G1 3 वस्त्र (for वस्त्रं) Ś1 N1 D3 4 10 11 T2 गात्रग (for °जम्) ※ Cm g t गात्रजं गात्रस्थम् ※ —c) Ś1 स्पर्थं (sic)

29 a) D5 [ए]व (for च) Ś1 Ñ V B D1 2 (marg) 3 4 10 11 दिव्यस्य (for शीतस्य) —b) Ñ V B1 D2-4 Ct सीधोर्, M1 च शीधोर् (hypm) (for शीधोर्) T2 मधुमयस्य, Cv as in text (for °रसस्य) B1 सीधोश्च मधुरस्य च —B1 om 29c-30d D5 om 29c-30b Ñ1 D1 3 4 11 transp c and d —c) B1 D2 om च G1 पुष्पस्य (for माल्यस्य) —After 29c, D2 ins Ś1 V3 D10 subst l 2 for 29c, while Ñ1 D1 3 4 11 ins l 1 after 29c and l 2 after 29d

307* मधितस्य शुभे करे ।
कर्पूरस्य तथाऽपरस्य
[(l 1) D11 करे शुभे (by transp)]

—d) B3 4 फलस्य, D2 T1 3 M3 धूपस्य, G1 मांसस्य (for पुष्पस्य) D1 च फलस्य (for विविधस्य)

30 B1 om 30abcd (cf v l 29) Ñ2 V1 B2-4 D6 om 30ab (for D5 cf v l 29) —a) Ś1 D1-4 10 11 बभूव, V3 प्रवरो (for बहुधा) D6 7-8 T3 M3 तस्य (for तत्र) —b) T M1 3 उद्वमन् (for °हन्) —cd) G3 damaged for स्नानानां चन्द V3 D1 3 माल्यानां, B3 माल्यानां, B3 पुष्पाणां, B4 गन्धानां, D6 M2 Cg रसानां, T3 मधूनां, G1 2 M1 पानानां, Cv m as in text (for स्नानानां) T2 पानानां (for धूपानां) Ś1 D10 च स, D5 स च (for चैव) D6 स्नानानां च धूपानां सुगंधीनां चैव मूर्छित ※ Ct 'स्नानानां चन्दनानाम्' इति पाठे स्नानार्हचन्दनानामित्यर्थः ※ —e) V3 ववौ च B3 प्रवरो (for प्रववौ) Ñ2 V1 B D6 वायुर् (for गन्धो) —f) Ś1 Ñ2 V1 B2 D6 T2 तथा (for तदा) D11 विमाने पुष्पकेषु च —After 30 D6 reads 33ab

31 N2 V B D6 om 31 and 32 here cf l 1-2 of 274* and l 1-2 of 258* respy —a) D1 4 [अ]वदाता (for °दाताः) Ñ1 D3 11 सुतान्या D1 4 काश्चिच, D2 *** (for तत्रान्या) Ś1 D10 श्यामावदाता सुतान्या ※ Cg अवदाता अवदाता । मधुरिमतेषाल्गेप । शुभ्रा इत्यर्थः ※ —b) D3 10 काचिद् (for काश्चित्) D2 सुता (for कृष्णा) D3 10 वराङ्गनाः (for °ना) D1 काश्चित्कृष्णावरा तत, D3 रक्तकृष्णावराङ्गना, D11 काश्चित्कृष्णावरस्तना —c) D10 11 काचित् (for काश्चित्) D10 कनक (for काञ्चन) N1 सर्वाङ्ग्य, D3 -वर्णाङ्गा (for वर्णाङ्ग्य)

32 Ñ2 V B D6 om 32 (cf v l 31) —b) Ś1 D1-3 10 11 M1 च, Ñ1 तु, D4 om (for वि) —d) G1 damaged for मासीद् Ñ1 च D3 10 तत् (for हि) Ś1 रूपमासीत्तथैव तत्, D1 11 रूपमासां तथैव तत्, D2 रूपमासीद्यथा तथा D6 रूपं तासां तथैव तत् ※ Cg तासामिति । चकारोऽप्यर्थकः । निद्रापरवशानामपि तासां रूपं प्रसुप्तानां पद्मिनीनां रूपमिव रम्यमासीदित्यर्थः ※

एवं सर्वमशेषेण रावणान्तःपुरं कपिः ।
ददर्श सुमहातेजा न ददर्श च जानकीम् ॥ ३३
निरीक्षमाणश्च ततस्ताः स्त्रियः स महाकपिः ।
जगाम महतीं चिन्तां धर्मसाध्वसशङ्कितः ॥ ३४
परदारावरोधस्य प्रसुप्तस्य निरीक्षणम् ।
इदं खलु ममात्यर्थं धर्मलोपं करिष्यति ॥ ३५
न हि मे परदाराणां दृष्टिर्विषयवर्तिनी ।
अयं चात्र मया दृष्टः परदारपरिग्रहः ॥ ३६
तस्य प्रादुरभूच्चिन्ता पुनरन्या मनस्विनः ।
निश्चितैकान्तचित्तस्य कार्यनिश्चयदर्शिनी ॥ ३७
कामं दृष्टा मया सर्वा विश्वस्ता रावणस्त्रियः ।
न तु मे मनसः किंचिद्वैकृत्यमुपपद्यते ॥ ३८
मनो हि हेतुः सर्वेषामिन्द्रियाणां प्रवर्तने ।
शुभाशुभास्ववस्थासु तच्च मे सुव्यवस्थितम् ॥ ३९

G 5. 11. 60
B 5. 11. 42
L 5. 6. 44

33 D4 reads 33^{ab} after 30 —^{a}) T2 अशेष वै, G1 विशेषेण (for अशेषेण) —^{b}) D1.4 राक्षस (for रावण) V1 T2 [अं]त पुरे (for °र) —D8 om 33^{c}–34 —^{c}) Ś1 D2.7.9–11 ददर्श स, Ñ1 D3 स ददर्श, Ñ2 V B अन्विष्येव, G2 M1 ददर्श च (for ददर्श सु) B1 D5.11 °तेजा D8 वीरो (for तेजा) —^{d}) Ś1 D10 मैथिलीं न ददर्श च, Ñ V B न चा(B4 वा)पश्यत(Ñ2 V1 B4 °त) जानकीं, G1 जानकीं न ददर्श ह —After 33 D1.3.4 ins

308* स च तां चिन्तयामास कपिर्बुद्धिमतां वरः ।

—Thereafter, all the above MSS cont (om [hapl] l 2 3) while Ś1 Ñ1 V2 D2.10.11 ins after 33 whereas Ñ2 V1 B D8 ins l 2 and 4 after 25

309* फलानि चावशेषाणि माल्यानि विविधानि च ।
मृदितान्यपविद्धानि गन्धवन्ति ददर्श सः ।
बहूंश्च विविधान्भक्ष्यान्फलानि विविधानि च ।
स्रजश्च विविधाश्छिन्नाः प्रकीर्णाश्च ततस्ततः ।

[Ś1 D10 om l 1–2 —(l 1) V2 तु (for च) D3 [अ]प (for [अ]व) —(l 2) N1 V2 [अ]परिविद्धानि (hypm) (for [अ]पवि°) Ñ2 V1 B D8 तथैव च (for ददर्श स) —(l 3) V2 हववहून् (for बहूंश्च) —After l 3 Ñ1 ins

309(A)* * * नि गन्धवन्तीनि पर्यन्ति च स * * * ।

—(l 4) B2 विप्रकीर्णाश्च (for विविधाश्छिन्ना) D3 प्रविकीर्णाश्च, D4 प्रविकीर्णांश्च (for प्रकीर्णाश्च) Ñ2 V1 B2.3.4 D8 विप्रकीर्णा ददर्श स (B4 ह), B2 विविधा ददर्श ह (for the post half)]

34 D8 om 34 (cf v l 33) Ñ2 V1 B om 34^{ab} —^{a}) D2.3.5.7.8 निरीक्ष्यमाणश्च, G3 तु (for च) T2 M2 तदा (for ततस्) V2 निरीक्ष्यमाणस्ता सर्वा (for °) V2 D11 स्त्रियश्च (for ता स्त्रिय) D1 तु, D3 T1.2 च (for स) D7 ता स्त्रिय शुभदर्शना (शुभदर्शना [in marg]) (for ^{b}) Ñ1 समन्तात्तु निरीक्षन्वै वरनार्यो महाकपि —D4 om 34^{cd} —^{c}) D1.3 G1.2 M2 शङ्कां (for चिन्तां) V1 B जगामाथ चवक्षिता —^{d}) D2 भय (for धर्म-) Ś1 D10 विप्लव; Ñ2 V1 B1.2.4 सङ्कट, Cm g k t as in text (for साध्वस) B3 हनूमान्मारुतात्मज

—After 34 Ś1 N1 V2 D2–7.10.11 ins while D4 subst for 34^{ab}

310* स तुद्धया चिन्तयामास कपिर्बुद्धिमतां वरः ।

[Ś1 D3 स्व D10 तु (for स), Ñ2 मतिमतां (for बुद्धिमतां)]

35 D4 repeats 35^{ab} (var) after 36^{ab} —^{a}) D3 परराजा- (for परदारा) D1 [अ]वरुद्धस्य (for [अ]वरोधस्य) —^{b}) B D2.6 सु(B3 सु [sup lin])तस्य च (for प्रसुप्तस्य) —After 35^{ab}, Ñ1 ins

311* तस्य राक्षसराजस्य रावणस्य दुरात्मनः ।

—^{d}) Ñ2 V1 B लोपो, V2 -लोपि, D6 लोपे (for -लोपं) Ñ2 V B D8 भविष्यति (for करि°)

36 ^{a}) V2 M3 दारेषु Cg k t as in text (for दाराणां) —^{b}) Ñ2 V B1–3 D8 बुद्धिर् (for दृष्टिर्) B4 बुद्धिर्विषयवर्तिनी —After 36^{ab}, D4 repeats 35^{ab} (var) —^{c}) Ñ1 V2 D1.2.4.10.11 अद्य, D3 G2 चाद्य (for चात्र) Ś1 अद्य सोऽयं मया दृष्ट, T2 अयं चात्र महादृष्ट —^{d}) V2 D1.4 द्वारा (sic) (for दार)

37 Ś1 D10 om 37–38^{a} —^{ab}) D1.4 स्वयमेव, D2.3.11 पुनरेव (for पुनरन्या) Ñ2 V B1–3 D8 पुनरेव महा(B3 °मना)मन (for ^{b}) B4 तस्य चापि महाचिन्ता बभूव सुमहात्मन —^{c}) D1.4.11 निश्चितैकस्य (D11 °कान्त) D3 निश्चय स्वैकान्त, D8 तथानैकान्त —^{d}) B2 निर्णय (for निश्चय) N V B D1–3.11 -दर्शिन (for दर्शिनी) —After 37, Ñ1 ins

312* हनूमतोऽविधीरस्य विदितस्य महात्मन ।

38 Ś1 D10 om 38^{ab} (cf v l 37) D3 transp 38 and 39 —^{a}) B2.4 D5.11 दृष्ट्वा (for दृष्टा) —^{b}) Ñ2 D2.4 विवस्त्रा Ñ2 V1 B1–3 D8 विस्रब्धा, B4 विविधा (for विश्वस्ता) V2 D2.3.11 विवस्त्रा(V2 °विधा)रावणा (V2 °ण) स्त्रिय —^{c}) N2 V B1.2.4 D5.6.11 च T1.2 G3 M3 हि (for तु) Ñ2 D7.9 T2 मनसा (for °स) —^{d}) Ś1 Ñ2 V1 B D2.6.10 वैरूप्यम् (for वैकृत्यम्) Ś1 B2 D2.10 कपि °पद्यते, N1 V2 D1.3.4.11 °जायते, B2 °दृश्यते, B4 °गच्छति (for उपपद्यते)

39 D3 transp 38 and 39 —^{a}) Ś1 D10 हि (for च) B3 तन्मनस्तु व्यवस्थित, D2.4 तच्च मे शुभव्यवस्थित

G 5 14 61 B 5 11 43 L 5 6 43 नान्यत्र हि मया शक्या वैदेही परिमार्गितुम् ।
स्त्रियो हि स्त्रीषु दृश्यन्ते सदा संपरिमार्गणे ॥ ४०
यस्य सत्त्वस्य या योनिस्तस्यां तत्परिमार्ग्यते ।
न शक्यं प्रमदा नष्टा मृगीषु परिमार्गितुम् ॥ ४१
तदिदं मार्गितं तावच्छुद्धेन मनसा मया ।
रावणान्तःपुरं सर्वं दृश्यते न च जानकी ॥ ४२
देवगन्धर्वकन्याश्च नागकन्याश्च वीर्यवान् ।
अवेक्षमाणो हनुमान्नैवापश्यत जानकीम् ॥ ४३
तामपश्यन्कपिस्तत्र पश्यंश्चान्या वरस्त्रियः ।
अपक्रम्य तदा वीरः प्रध्यातुमुपचक्रमे ॥ ४४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे नवमः सर्गः ॥ ९ ॥

40 Ś1 D10 om 40–41 —a) Ñ2 B D4 चान्यत्र (for [अ]न्यत्र हि) —b) D4 मैथिली (for वैदेही) —D11 om (hapl) 40c–41 B1 reads 40c–41 in margin —d) B3 सदसत्, D1 3 सर्वदा D3 सदैव, M3 क्षीणा स, Cg t as in text (for सदा स)

41 Ś1 D10 14 om 41 B1 reads 41 in marg (for all cf v l 40) —a) D3 वसुस्य (for सत्त्वस्य) B4 यस्य यस्या मनो बुद्धिस् —b) D4 स, G1 तु (for तत्) Ñ1 V2 ([marg] also as in V1) D3 5 9 G1 Ck t मार्गते, Ñ2 V2 B2 3 D1 6 8 G2 मृग्यते, B1 तुष्यते, B4 -दृश्यते (for मार्ग्यते) —c) Ñ V B D1 2 4 4 T2 G2 M2 शक्या, Ck t as in text (for शक्य)

42 a) V3 D11 M3 मार्गितु (for °तं) V2 सम्यक् G2 यावच् (for तावच्). —b) D4 (after corr as in text) 2 बुद्धेन (for शुद्धेन) Ñ2 V1 B D4 विशुद्धेनान्तरात्मना —c) V2 सम्यक् B2 तावद् (for सर्वं) D3 [अ]त्र, T3 हि G2 M1 तु (for च) D3 तत्र दृष्टा च मैथिली

43 B2 D4 om 43–44 D10 (hapl ?) om 43 Ñ1 illeg from गन्ध in a up to नाक in b —b) Ñ1 च सर्वेश, Ñ2 V B1 3 4 तथैव च (for च वीर्यवान्) —c) T2 अन्वीक्षमाणो (for अवे°) Ñ2 V B1 3 4 यक्षराक्षसकन्याश्च —d) Ś1 V2 D1–4 11 च (for [ए]व) D1 2 4 G2 3 पश्यति, Cg as in text (for [अ]पश्यत) Ñ2 V2 B1 3 4 दृश्यते न च (Ñ2 B2 तु) जानकी ‖ Cg अपश्यत अपश्यत् ‖ —After 43 Ñ2 ins l 9–12 of 313*

44 B3 D4 om 44 (cf v l 43) Ñ2 V2 B1 3 4 om 44 —a) Ś1 D10 तामपश्यन्कपिस्तत्र —b) Ś1 D10 अपि, V2 D1 2 4 11 चापि, D2 चाथ (for चान्या) Ñ1 D11 परा, V2 D1 3 4 [अ]परा D2 10 पर (for वर) —c) D2 अवक्रम्य, G2 Ck अपक्रामत्, Ct as in text (for अपक्रम्य) Ś1 N1 V2 D1–4 10 11 ततो धीर (for तदा वीर) —d) Ś1 Ñ1 D1 सध्यातुम्, V3 D2–4 10 सध्यातुम्, D5 7–8 M1 2 प्रस्थातुम्, D11 सध्यायाम् (for प्रध्यातुम्) —After 44 Ś1 N1 V2 D1–4 10 11 ins while Ñ2 ins only l 9–12 after 43

313* भोज्यै स पेयैरवशत्वदृष्टै
पानैश्च हारैश्च विरस्यमानम् ।
दृष्ट्वा प्रसुप्तं प्रमदाजनं त
प्रहृष्टरोमा प्लवगो बभूव ।
तमुग्ररूपं स जलाम्बुदोपम
प्रहृष्टमुत्सिक्तमभीतचारिणम् ।
रहोगतं रावणमुग्रदर्शनं
ददर्श घोरं हनुमान्महाकपिः ।
स शर्वरीं प्रेक्ष्य बहुप्रयाताम्
अपश्यमानो जनकात्मजां च ।
सुग्रीवकारी मतिमान्विमाना
दवारुरोह त्वरितोऽथ तस्मात् ।

[(l 1) Ś1 भोगैश्च D2 10 भोज्यैश्च (for भोज्यै स) —(l 2) Ś1 D10 महासुवर्णैः, D11 विरस्यमाण (for °णम्) —(l 3) D5 तु (for त) —(l 4) Ñ1 * * * (for प्रहृष्ट) —(l 6) Ñ1 अ * * V2 D1 3 4 11 अतीव (for अभीत) —(l 7) D4 रूप (for -दर्शनं) —(l 8) D1 2 सुमहान् D4 सु*** (for हनुमान्) —V2 om l 9–12 —(l 10) Ñ1 * D1 2 तां D11 इव (for च) —Ñ1 om l 11–12 —(l 11) Ś1 Ñ2 D1 4 11 स (for सु) —(l 12) D1 4 च (for ऽथ)]

—After 44 D5 7–9 S ins

314* स भूयस्तत्पुरं श्रीमान्मारुतिर्यत्नमास्थितः ।
आपानभूमिमुत्सृज्य तद्विचेतुं प्रचक्रमे ।

[(l 1) D5 G3 सत्वर (G3 °र), D7–9 सवत, T2 तत्पर, G1 M1 2 Cm तत्पर, M3 Cg तु पर (for तत्पुर) —(l 2) D5 पानभूमिं समुत्सृज्य (for the prior half) D7 8 T2 G1 M1 तां विचेतु, D5 दिचेतु च (for तद्विचेतु) D5 उपचक्रमे (hypm) (for प्रचक्रमे) M3 विचेतुमुपचक्रमे (for the post half)]

Colophon —Ñ2 V1 B D4 reads colophon after 5 10 5 —*Sarga name* Ś1 रावणपानभूमिवर्णनं, Ñ1 रावण शयनपानभूमिवर्णनं Ñ2 D4 सीता वेषण (D4 °णे) हनुमच्चिंता, V2 D1 2 4 11 पानभूमिवर्णनं (V2 D2 °नं) D5 प्रमदादर्शनं, D10 रावणभूमिवर्णनं —*Sarga no* (figures words or both) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 om Ñ2 V1 B1 3 4 D4 15, V2 5, B2 13, D3 14 D5 7–9 S 11 —After Colophon, D4 concludes with श्रीकृष्ण, while G concludes with श्रीरामाय नमः

१०

स तस्य मध्ये भवनस्य वानरो
लतागृहांश्चित्रगृहान्निशागृहान् ।
जगाम सीतां प्रति दर्शनोत्सुको
न चैव तां पश्यति चारुदर्शनाम् ॥ १

स चिन्तयामास ततो महाकपिः
प्रियामपश्यन्रघुनन्दनस्य ताम् ।
ध्रुवं नु सीता म्रियते यथा न मे
विचिन्वतो दर्शनमेति मैथिली ॥ २

सा राक्षसानां प्रवरेण बाला
स्वशीलसंरक्षणतत्परा सती ।
अनेन नूनं प्रतिदुष्टकर्मणा
हता भवेदार्यपथे परे स्थिता ॥ ३

विरूपरूपा विकृता विवर्चसो
महानना दीर्घविरूपदर्शनाः ।
समीक्ष्य सा राक्षसराजयोषितो
भयाद्विनष्टा जनकेश्वरात्मजा ॥ ४

सीतामदृष्ट्वा ह्यनवाप्य पौरुषं
विहृत्य कालं सह वानरैश्चिरम् ।
न मेऽस्ति सुग्रीवसमीपगा गतिः
सुतीक्ष्णदण्डो बलवांश्च वानरः ॥ ५ G. 5. 14. 69 B. 5. 12. 5 L. 5. 7. 5

10

D10 begins with ॐ; M2 with श्रीरामाय नमः.
1 Cr missing for st. 1-4[a] (cf. 5. 9. 8) —[a]) Ñ2 V B D6 तत स (for स तस्य). Ś1 D1.2.3.10.11 वीरो (for मध्ये). Ñ2 V B D6 T1.2 M2 मारुतिर्; D1-4 G1 संस्थितो (for वानरो). Ñ1 ततः स वीरो भवनानि वानरो. —[b]) B2 निशाम्य; D6 दिशो गृहान्; D10 निशागृहं, T1 G2 M2 दिवागृहान्; T2 महा°, G1 Ck लता°; Cm g t as in text (for निशागृहान्). B1 लतागृह चित्रगृहं तथैव च; D11 लतागृहांश निशया जगाम —After 1[ab], Ñ1 (partly illeg.) ins.:

315* स्वर्णा[?]* * मतिमान्विमा॰
पुरा पुरो * न दिन * वस्तत ।

—[c]) V1 B1.2 विचित्य, B3.4 D6 विचिंत्य, D11 om. (for जगाम). D6 दर्शनोत्सुको —[d]) D3 [अ]पि (for [च]व). Ñ2 V1 B D6 ददृश (for पश्यति). G1 चारुदर्शिनीं.

2 [a]) V2 D11 om., D3 स (for स). Ś1 Ñ1 V2 D2.10.11 महाकपिस्तदा; V1 B महाकपिः प्रियाम् (for ततो महाकपि). —[b]) Ś1 Ñ V2 D2.3.4.5.10.11 T2.3 रघुनन्दनस्य (for °नस्य ताम्) V1 B अ(B3 स)पी(B1 °वे)क्ष्यमाणो रघुनंदनस्य(B3 °नस्य ता). ॐ Cv. रघुनन्दनस्य तामिति पाठः. ॐ —[c]) Ś1 Ñ V B D1-4.6.7.8-11 T1 G1 Ct न; D5 G2.3 M1 तु; T3 M2 हि (for नु). D1.2.11 T2 Ct म्रियते; T2 ह्रियते; Cv,m g k as in text (for म्रियते). Ś1 D10 प्राण(D10 °ण)ता तथा मे, Ñ2 B1.2 D6 म्रियते य(D2 त)था मे, V1 B3.4 म्रियते य(V1 स)था हि मे, V2 म्रियते * * * *, D1.3.4 म्रि(D3 ग्रि)यते य(D4 °* *)थो न मे, D4 म्रियते तथा न मे. ॐ Ct: "ध्रुवं नु सीता म्रियते" इति क्वचित्पाठः। तत्र हेतुः यथेति। यत इत्यर्थः. ॐ —[d]) V2 या चिन्वतो (for विचिन्वतो). Ñ2 B D6 चैव (B2 °व), V2 चैव सा (for मैथिली).

3 [a]) D6 प्रबलेन (for °वरेण). V1 चापलाद्, B2.3 चापलात्; T1.2 G1 M2 लावसी (for बाला). B4 सा वीर्यमाणा प्रवरेण चापलात्. —[b]) V1 B3 D2.5 सु(D5 स)शील॰; B4 स्वलीन (sic) (for स्वशील°) —[c]) B1 (after corr. m. as in text) मूलं (for नून). T1 G2 वत, T2.3 परि (for प्रति) Ñ2 V B D6 निध (for °दुष्ट) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 अनेन(Ś1 °चापि) स्व(D2 गाधात्; D10 माध) प्रतिरौद्र(D4 °रोध)कर्मणा. —[d]) B2 तदा (for हता). B4 दीर्घपये (for मार्ये°). Ś1 D10 धरा; Ñ1 D2.11 धरे; Ñ2 V B D2.3 स्थिव॰; D1 T1.2 परि (for परे)

4 [a]) B1.2.4 सुकृता सु (for विकृता वि). B3 विरूपरूपाकृतय सुवर्चसो —T1 illeg. for 4[cd]. —[c]) Ś1 D1.10 वै, Ñ1 V2 D1.2.3.11 वा, Ñ3 V1 B3 D7.8 T2 ता (for सा) T3 समीक्ष्य सा रावणयोषितस्तदा —[d]) Ñ1 [S]भवद् (for भयाद्) Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 विपन्ना (for विनष्टा). Ñ2 V1 B D6 भयाद्विपन्ना जनकात्मजाथवा

5 [a]) Ś1 D1.2.4.10 [अ]पि (for हि) D2 [अ]प्यवशाप्य; D11 न च वाप्य (for ह्यनवाप्य) —[b]) V2 B2 विहृत्य (for °हृत्य) V2 B1 वायथैश्चिर, B2.3 राक्षसैश्चिर(B2 °शह) (for वानरैश्चिरम्). —[c]) T2 हि (for ऽस्ति). V1 B1.2.4 D2.8.11 T1 G2 M2 -समीपगा गतिः. —[d]) D3 स (for सु). D1 दृढो हि (for दण्डो) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 हि (V2 स) वानर, G2 महाकपिः (for च वानरः) —After 5, Ñ2 V1 B D6 read colophon of 5 9.

G 5 15 1 / A 5 12 6 / L 5 7 6

दृष्टमन्तःपुरं सर्वं दृष्टा रावणयोषितः ।
न सीता दृश्यते साध्वी वृथा जातो मम श्रमः ॥ ६
किं नु मां वानराः सर्वे गतं वक्ष्यन्ति संगताः ।
गत्वा तत्र त्वया वीर किं कृतं तद्वदस्व नः ॥ ७
अदृष्ट्वा किं प्रवक्ष्यामि तामहं जनकात्मजाम् ।
ध्रुवं प्रायमुपेष्यन्ति कालस्य व्यतिवर्तने ॥ ८
किं वा वक्ष्यति वृद्धश्च जाम्बवानङ्गदश्च सः ।
गतं पारं समुद्रस्य वानराश्च समागताः ॥ ९
अनिर्वेदः श्रियो मूलमनिर्वेदः परं सुखम् ।
भूयस्तावद्विचेष्यामि न यत्र विचयः कृतः ॥ १०
अनिर्वेदो हि सततं सर्वार्थेषु प्रवर्तकः ।
करोति सफलं जन्तोः कर्म यच्च करोति सः ॥ ११
तस्मादनिर्वेदकृतं यत्नं चेष्टेऽहमुत्तमम् ।
अदृष्टांश्च विचेष्यामि देशान्रावणपालितान् ॥ १२

---

6 ^{b}) Ś1 Ñ1 D2.10.11 सर्वा, D1.5.8.9 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) Ś1 Ñ D राक्षस (for रावण) D8 योषिता —After 6^{ab}, Ñ1 ins

316* न च सीता महासाध्वी दृष्टा ***** ।

—^{d}) D4 (after corr *sup lin*) व्यर्थं (for वृथा) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 परिश्रम (for मम श्रम)

7 ^{a}) Ñ2 V1 न V2 B1.3.4 D1–4.8.10.11 तु (for नु) —^{b}) D1 द्रक्ष्यति, Ck t as in text (for व°) Ś1 Ñ1 V3 D1.2.4.10.11 मामिति, Ñ2 V1 B सुग्रीव, D3 मामित, D6 पुग्रिण (for संगता) —^{c}) B1 पुनर् (for तत्र) —^{d}) Ś1 Ñ1 V2 D1–4.10.11 किं कृत पवनात्मज, Ñ2 V1 B2.3 D6 कृत किं तद् (Ñ2 न, D6 तु) व्यवस्थित B1.4 कृत किं तद्विवक्षित ※ Cg किं त्विति सामान्येन निर्वेदोक्ति । विशेषतश्चाह—गत्वेति । इत्युक्त इति शेष । वदस्व न इत्युक्त किं प्रवक्ष्यामि । यद्वा किं त्विति पाठ । पूर्ववदर्थजयसेक वाक्यम् । किं त्विति पूर्वस्माद्विशेषोक्ति । मा वानरा वदस्व न इति वक्ष्यन्ति तदादृष्ट्वा किं प्रवक्ष्यामीति योजना ※ —After 7 Ñ1 ins

317* तेषु वानरमुख्येषु प्रस्थितेषु यशस्विषु ।

8 ^{a}) M1 अपश्यन् (for अदृष्ट्वा) B2 नु (for प्र) —^{b}) V1 B4 तत्र (for ताम्) —After 8^{ab}, V2 reads 9 for the first time repeating it in its proper place —^{c}) D1.4 नूनं (for ध्रुवं) Ś1 D10 प्राणम्, N2 D6 कालम्, V2 प्रियाम् (sic) D11 प्राप्यम्, Cg t as in text (for प्रायम्) Ś1 Ñ D8.10.11 उ (Ñ2 D8 अ) पेक्षते (D11 °ति) D1.4 T1.3 G1 उपेष्यामि, D3 उपेक्ष्यामि D6 M3 उपैष्यति, D7.8 T2 M2 उपासिष्ये (for उपेष्यन्ति) —^{d}) D6 प्रति (for व्यति) Ñ1 V3 वर्तनात्, D1 वर्तिन, Cg t as in text (for वर्तने) Ś1 D2.10 कालश्च परिवर्तते, N2 कालस्य प्रतिवर्णने D1 कालस्य वशवर्तिन, G1 कालश्चाप्यतिवर्तते —For 8^{cd}, V1 B subst and read after 9, while Ñ2 D6 ins after 9

318* पुन प्रायमुपैष्यन्ति नूनं हि गविरीदृशी ।

[Ñ2 V1 उपेक्ष्यति B1 (m also) 4 उपेक्ष्यति, B3 पतिष्यामि (for उपैष्यन्ति) B2 पुन प्रायासमप्यसित (corrupt) (for the prior half) D6 om हि]

9 V3 reads 9 after 8^{ab}, repeating it here —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 T2 G1 M1 Cr मा, Ct as in text (for वा) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 तु (for च) Ñ2 V B D6 किं नु (V2 [first time] B1.4 D6 तु) वक्ष्यत्यसौ वृद्धो, V2 (second time) किं मा वक्ष्यति सुग्रीवो —^{b}) Ś1 D1.4 जाम्बवान् Ś1 Ñ1 D2.10.11 तथा, N2 D6.8 च मां, V2 (second time) तदा (for च स) —^{c}) D10 गतु —^{d}) Ñ1 illeg after वा up to अनिर्वेद in 10^{b} Ś1 वे, D8.10 वा (for च) V1.3 (first time) B D6 त्यक्त्वा व्यर्थक (V3 °ता) मम —After 9 Ñ2 V1 B D6 read 318*

10 Ñ1 illeg up to अनिर्वेद in ^{b} (cf v l 9) D1.4 T1 transp ^{ab} and ^{cd} —^{b}) D2 अनिर्वेद (sic) B4 सदा (for परं) D11 निर्वेद परम सुख —T1.2 G1.3 M3 om 10^{cd} Ñ2 V2 B1–3 D6 read 10^{cd} and 14^{cd}, V1 B4 G1 read only 10^{cd} after 12^{ab} —^{c}) D2 पुनस् (for भूयस्) Ś1 D10 तावच, D1.4.7–9 तत्र (for तावद्)

11 ^{a}) Ñ1 om सतत —^{b}) Ś1 D3.10 निवर्तक, Ñ2 V2 B2.4 D1.4 [स]नुवर्तते (D1.4 °क), V1 B1.3 प्रवर्तते, D2.6.11 [सर्वा]निवर्तक (D6 न°) (for प्रवर्तक) —^{c}) B3 G1 सकल, M1 सतत Cg t as in text (for सफल) D1.4 जन्म, D11 तस्य G1 M1 जन्तु (for जन्तो) —^{d}) T2 यद् (for यच्च) D8 M1.3 तत् (for च) T2 G2 च (for स) Ś1 D2.10 जीवित जीवितेष्वपि (Ś1 [with hiatus] °ते अपि), Ñ V B1.3.4 D1.4.6 जीवित ह्यस्य (N2 [illeg]) जेष्वपि (B3 °षु च) B2 जीवित मनु (m also °तमद) जेष्वपि, D8 जीवितस्य त्यजेत्वपि, D11 जीवित त्यजतेष्वपि (corrupt)

12 Ñ1 illeg for 12 except तस्मादनि —^{a}) Ś1 Ñ2 V B D1.3.6.7.8.11 G1.3 Ck t -कर, G2 -गत Cr m g as in text (for कृत) —^{b}) D1 यत्र T1.3 यत्तत्, G2 युक्त Cg t as in text (for यत्न) Ś1 D10 चेष्टे (Ś1 °ष्टे) मम् D1.4 दृष्टेऽहम् (for चेष्टेऽहम्) D8 उत्तर Ñ2 V1 B यत्न कर्तास्म्यनुत्तम, D6 यत्न कर्तुमनुत्तम, D11 यत्न चेष्टे हनूमत (corrupt) G1.3 यत्न कुर्यादनुत्तम —After 12^{ab}, N2 V B D6 G1.2 (V1 D4 G3 only 10^{cd}, G2 only 14^{cd}) read 10^{cd} and 14^{cd}, D8 reads 14^{ab} Ñ2 V B D6 om 12^{cd} —^{c}) Ś1 D1.3.4.10.11 अदृष्टां

आपानशाला विचितास्तथा पुष्पगृहाणि च ।
चित्रशालाश्च विचिता भूयः क्रीडागृहाणि च ॥ १३

निष्कुटान्तररथ्याश्च विमानानि च सर्वशः ।
इति संचिन्त्य भूयोऽपि विचेतुमुपचक्रमे ॥ १४

भूमीगृहांश्चैत्यगृहान्गृहातिगृहकानपि ।
उत्पतन्निपतंश्चापि तिष्ठन्गच्छन्पुनः क्वचित् ॥ १५

अपावृण्वंश्च द्वाराणि कपाटान्यवघट्टयन् ।
प्रविशन्निष्पतंश्चापि प्रपतन्नुत्पतन्नपि ।
सर्वमप्यवकाशं स विचचार महाकपिः ॥ १६

चतुरङ्गुलमात्रोऽपि नावकाशः स विद्यते ।
रावणान्तःपुरे तस्मिन्यं कपिर्न जगाम सः ॥ १७

प्राकारान्तररथ्याश्च वेदिकाश्चैत्यसंश्रयाः ।
श्वभ्राश्च पुष्करिण्यश्च सर्वं तेनावलोकितम् ॥ १८

C 5 11 13
B 5 12 13
L 5 7 18

द्वि D2 °ष्ट्वा तु G1 भूयस्तामशान्, M3 भूयस्तारम् (for अदृष्ट्वा) —d) Ś1 D1.2.4.10.11 पुरी (D1.4 पुरीं) रावण (D11 वरण)पालिता —After 12 T2 reads 14cd

13 G1 om 13 14a —a) D11 आपणाश्च (subm) (for आपानशाला) Ś1 V2 V1 B D2.8.10 विविधास् (for विचितास्) —V1 om (hapl) 13bc —b) D1.4 तस्य (for तथा) —Ś1 D10 om 13c–15b V1 D1.4.11 om (hapl) 13cd —c) V2 V2 B D6 T1 M1 विविधा (for विचिता) —d) V2 B3 भूतक्रीडा B1 मालाकार (for भूयः क्रीडा) V2 [अ]पि (for च) ⊕ Cv भूयः क्रीडागृहाणि चेत्यत्र चिन्ताक्रमाविसूचक इति शब्दो द्रष्टव्यः ⊕

14 Ś1 D6 om 14 G1 om 14ab (for both cf v l 13) V1 D1.4.11 transp 14ab and 15ab D2 reads 14ab after 12ab —a) B2 कपाट D11 रथ्यानि M1 प्राप्याश्च Cv r m g t as in text (for रथ्याश्च) V2 निष्कुटान्तरमार्गाश्च —D6 om 14b —b) M2 भवन (for °श्च) —V1 om 14c–15b V1 D1.4.11 om 14cd Ś1 V2 B1.3 D6 G1 (only 14cd) read 10cd and 14cd after 12ab T2 reads 14cd after 12 —cd) T2 बहुधे G1 हनुमान् (for भूयोऽपि) V2 V2 B D6 इति कृत्वा मतिं तत्र हनुमान्मारुतात्मजः

15 Ś1 V1 D10 om 15ab (cf v l 13 and 14) D6 om 15 16c V2 B G1 om 15ab V1 D1.4.11 transp 14ab and 15ab —a) V2 D1.4.6 भूमि (V2 नित्य)गृहांश्च T2 सौम्या गृहान् D6 चित्र° M3 चित्र (for चैत्य) D2.11 भूमिगृहांश्चैत्यगृहा —V1 illeg (for a —b) D1.4 गृहाणि (for °न) D4.11 गृहाश्च (D11 °णि) गृहका अपि D6 गृहाणि गृहकाण्यपि D8 तथा चैत्यगृहाण्यपि T1.3 G2 M1 गृहानतिगृहाणि च (G2 M1 °पि) M2 गृहातिगृहकाणि च —c) Ś1 D6 विपतन् D5 व्यप° (for निप°) D2 उत्पत्याभिपतंश्चापि —d) Ś1 D2.10 ग्रति (for तिष्ठन्) D2 om गच्छन् Ś1 V1 B4 D1.4.6.10.11 M3 पुनः (for क्वचित्) V2 गत्वाभित्र पुनः पुनः ⊕ Cv गृहस्य दूरतस्ता न स्वैर विहारार्थं निर्मिता गृहा गृहातिगृहकाः । Cr m g as in Cv ⊕

16 D6 om 16a–c (cf v l 15) —a) Ś1 D10 आपानभूमि D4.11 अपावर्तंश्च D1 अपावृतानि G1.2 अपवृण्वश्च (for °वृण्वंश्च) V2 V1 B द्वा(V1 तु)राणि समुखा(B3 च मसा)नृपस्य —b) V1 V2 कपाटान् B2.4 G M2.3 कवाटानि (for कपा°) B1 [अ]पवाद्यन्, D2 विवाद° D4 [अ]वघाट° D11 °पीड° T G1 M2.3 Cr g [अ]वधार्°, Ck t as in text (for [अ]वघट्ट) Ś1 D6 कवाटान्यवधा(D10 °धा) [meta] °यन् D1.4 कवाटानव घाट्यन् —Ś1 D10 om 16cd —c) V2 निपतन् D2.8.11 M2 निपतन्, D3 T2 उत्पतन् D4 निपत Cm g t as in text (for निष्पतन्) —d) D2 निपतन् T3 निपतन् (for उत्प°) D2.3 तत्र (for नपि) D1.4 निष्क्रम्य प्रविशन् पुनः D5 निविशञ्चावतरति —B1.3 om 16ef —e) Ś1 V1 V B1 D10.11 अवशम् D2 आश्रमम् D3 भवनम् (for सर्वम्) D8 [अ]वकाशं Ś1 V1 V2 D1.5.10.11 च (for स) V2 B4 अन्याचरणाश्च —f) D11 स (for वि) —After 16 B1 ins

319* रामागमनयोद्भिन्नो न दृष्टा यत्र जानकीम् ।

—Then B1 cont while V2 V B1.3 (B1.3 after 16cd owing to om) D6 ins after 16

320* स ददर्श शाखामार्गी प्रमदावन इवापरे ।
[V2 पुर (for वन°) V1 V2 B1 D6 दवार (for °ण)]

17 a) V2 V1 B1.3 D6 मात्र सदा V2 (also) मात्रं न L° मात्रश्च B1 मात्र च (for मात्रोऽपि) —After 17ab V2 V1 B D6 ins

321* पादवप्रान्त वानर ।
न हि यत्र गमिष्यति
[(1 2) B1 (अ) न्यम् (for गमि°)]

—b) Ś1 अ V2 तु D1.4 [स]त्र (for स) V2 B1.2 D6 transp न and स V2 B3.4 मोक्षकार्ये हि विद्य(B1 दृश्य)न्ते T2 मारुकार्ये न विद्यते —d) D4.11 प (for य) D3 transp य and कपिः D2 [अ]जगाम (for न ज°) Ś1 D10 वानरः निजगाम स V1 ** स कपिकार (illeg) V2 V1 B D6 न किंचिद्व्यचा(B1 °चा)र स G1 न जगाम महाकपिः ⊕ Cr यं कपिः जगाम न इति पाठः ⊕

18 a) D2 रथ्याद् D1.4 Ck आश्रयाः, Cv r m g as in text (for रथ्याश्च) —b) B3 प्रश्रयाः Cv r m g

G 5 15 14
B 5 12 19
L 5 7 18

राक्षस्यो विविधाकारा विरूपा विकृतास्तथा ।
दृष्टा हनूमता तत्र न तु सा जनकात्मजा ॥ १९
रूपेणाप्रतिमा लोके वरा विद्याधरस्त्रियः ।
दृष्टा हनूमता तत्र न तु राघवनन्दिनी ॥ २०
नागकन्या वरारोहाः पूर्णचन्द्रनिभाननाः ।
दृष्टा हनूमता तत्र न तु सीता सुमध्यमा ॥ २१
प्रमथ्य राक्षसेन्द्रेण नागकन्या बलाद्धृताः ।
दृष्टा हनूमता तत्र न सा जनकनन्दिनी ॥ २२
सोऽपश्यंस्तां महाबाहुः पश्यंश्चान्या वरस्त्रियः ।
विषसाद महाबाहुर्हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २३
उद्योगं वानरेन्द्राणां प्लवनं सागरस्य च ।
व्यर्थं वीक्ष्यानिलसुतश्चिन्तां पुनरुपागमत् ॥ २४
अवतीर्य विमानाच्च हनूमान्मारुतात्मजः ।
चिन्तामुपजगामाथ शोकोपहतचेतनः ॥ २५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे दशमः सर्गः ॥ १० ॥

as in text (for सश्रया) D8 वैविक्राश्चैत्यसश्रयात् D3 चैदिकाश्चैव सश्रया —D10 om 18ᶜ–20ᵇ —ᶜ) N1 V2 D1 4 6 8 शुभ्राश्च, Ñ2 V1 B1 3 4 शभ्राणि B2(*sup lin* also as in Ñ2) विभ्राणि, D3 8 शुभ्राणि D11 शुभ्राश्च, G1 शुद्धाश्च M1 दार्विका Ct as in text (for शभ्राश्च) —ᵈ) N2 V1 B1 3 D8 सर्वा(B2 °म)स्तास्तेन वीक्षिता B4 सर्वास्तेन निरीक्षिता D1 3 4 सर्वं तेनै(D3 °ना)व लक्षित

19 D10 om 19 (cf v l 18) —ᵃ) Ñ2 D6 विविधास्तत्र B3 विकृताकारा (for विविधा°) —ᵇ) Ñ2 V1 B1–3 D6 सुरूपा, B4 स्वरूपा(sic) (for वि°) V2 D1 4 G2 विकृताननाः Ś1 Ñ1 स्वरूपा विविधाश्च(Ñ1 °कृताश्च) याः, D2 3 11 सु(D3 स)रूपा विविधा(D3 °कृता)श्च(D2 °श्च) याः —B2 om 19ᶜ–20ᵇ T1 reads *inf lin* 19ᶜ–21 —ᶜ) B3 D1 3 11 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) —Ś1 T2 om (hapl) 19ᵈ–22ᶜ D2 om (hapl) 19ᵈ–20ᶜ —ᵈ) Ñ1 न स्वेका Ñ2 V D3 8 11 न त्वेव B1 न त्वेव B4 नत्वैव D1 4 न दृष्टा (for न तु सा) B3 न सा दशरथस्नुषा, T2 न तु राघवनन्दिनी G2 न तु सीता सुमध्यमा

20 D8 10 om 20ᵃᵇ (for D10 cf v l 18) Ś1 T2 om 20 D2 om 20ᵃᵇᶜ B2 om 20ᵃᵇ T1 reads 20 *inf lin* (for all cf v l 19) G2 reads 20 twice —ᵃ) V2 चैव (for लोके) —ᵇ) N2 V1 B1 3 4 D6 श्रेष्ठा D1 3 4 सिद्ध, D1 9 M2 परा (for वरा) Ñ1 V2 D11 देव गन्धर्वयोषित, G1 विद्याधरयस्त्रिय, G2 (first time) तथा यक्षवरागना —B2 reads 20ᶜᵈ after 22ᵃᵇ D1 transp 20ᶜᵈ and 21ᵃᵇ —ᶜ) V2 तेन (for तत्र) —T1 om (hapl) 20ᵈ–21ᶜ —ᵈ) D3 कामिनी (for नन्दिनी) Ñ V B1 3 4 D1–4 6 10 11 न सा(D3 दृष्टा [hypm]) दशरथ स्नुषा, B2 T2 G2(second time) न सा जनकनन्दिनी, T2 (also) न सा राघवसुन्दरी, G2(first time) न तु सा जनकात्मजा

21 Ś1 T2 om 21 (cf v l 19) T1 om 21ᵃᵇᶜ (cf v l 20) Ñ2 V1 B D8 om 21 D8 transp 20ᶜᵈ and 21ᵃᵇ —ᵇ) D8 पूर्णाद्, D9 पूर्णं (for पूर्ण) —D3 8 om 21ᶜᵈ —T2 reads 21ᵈ *inf lin* —ᵈ) Ñ1 V2 D1 3 6 10 11 न सा जनकनन्दि(D1 3 11 °द)नी, D7 9 न तु सा जनकात्मजा

22 Ś1 T2 om 22ᵃᵇᶜ (cf v l 19) B2 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ (22ᶜᵈ read twice) T1 reads 22ᵃᵇ *inf lin* —ᵇ) Ñ V B1 2 D1–4 6 11 T1 M1 दव, D10 G1 राज Cv r m g t as in text (for नाग) Ñ2 हृता बलात्, V2 हृताश्च या, D8 °कृता (for बलाद्धृता) B3 4 बलाद्बलवता हृता ※ Cv प्रमथ्येत्यादि। प्रसह्य प्रलय बन्दीकृता नागकन्या उच्यन्ते। पूर्वश्लोकेऽन्यासां नागकन्यानां सुपदानात्।, Cr बलाद्धृता नागकन्या इत्यभिधानादत्र बन्दीकृतानां ग्रहणम्। पूर्वत्र वृद्धानां नागकन्यानाम्। अतो न पुनरुक्ति ।, so also Cm g t ※ —After 22ᵃᵇ, B2 reads 20ᶜᵈ —ᶜ) V2 तत्र (for तत्र) —ᵈ) Ñ2 B3(second time) D8 12 न सा दशरथस्नुषा V2 D1 4 न त्वेव जनकात्मजा T2 न सा राघवसुन्दरी, G2 न तु सीता सुमध्यमा —After 22 N1 (partly illeg) ins

322* प्रमदानां कुल तत्र रतिनानिनपुंजसम्।
दृष्ट सार**रे पुत्र ******सि।
इति चिन्ता* ** *** ***।

23 ᵃ) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 अपश्यत्, G1 सोपश्यत —ᵇ) Ś1 B3 D10 अन्या D2 त्वन्या (for चान्या). —After 23ᵃᵇ M2 wrongly repeats 23ᵃ and 23ᵇ —ᶜ) Ś1 N1 V2 D1 4 10 11 महातेजा N2 V1 B1 3 4 D6 तदा तत्र B3 कपिश्रेष्ठ, M2 सुदुर्धीमान् (for महाबाहुर्) D8 G1 M1 विषाद्मगमद्धीमान् (M1 °द्वीरो) —ᵈ) Ś1 D8 पवनात्मज N2 हार्द(also धीयं)विक्रम (for मारुतात्मज) ※ Cr 'विषादमगमद्धीमान्हनुमान्मारुतात्मज ' इति पाठ ※

24 Ś1 D2 om (hapl) 24–25ᵇ Ñ2 V1 B D8 om 24 —ᵃ) Ñ1 तद्योग D4 वानरेन्द्रस्य (for °न्द्राणां). —ᶜ) D10 व्यर्थ (for व्यर्थं) N1 illeg after वीक्ष्या up to 25 —ᵈ) D7–8 उपागत, D10 उपेयिवान् (for उपागमत्)

25 Ś1 D8 om 25ᵃᵇ Ñ1 illeg for 25 (for both cf v l 24) —ᵃ) D3 11 विमानात्तु D6 G2 °नागाच्,

११

विमानात्तु सुसंक्रम्य प्राकारं हरियूथपः ।
हनूमान्वेगवानासीद्यथा विद्युद्घनान्तरे ॥ १

संपरिक्रम्य हनुमान्रावणस्य निवेशनात् ।
अदृष्ट्वा जानकीं सीतामब्रवीद्वचनं कपिः ॥ २

G. 5 15 0
B 5 13 2
L. 5 8 4

(G1 °प्राप्त) Cm k t as in text (for °वाग) —ᶠ) Ñ2 V1 B2-4 D6 विवशानाय तु°ति, D11 हनुमान्प्रवनागमन —After 25ᵒᵇ, Ñ2 V1 B D6 ins

323* स प्रकाशमिह श्वासु रावणस्य नरपान्ये ।
ताना हि रावण क्रूर हर्तं मचिन्त्य बुद्धिमान् ।
परिक्रम्य ततो दीन पुनर्ध्यानमुपागमत् ।
ततो दृष्ट्वा प्रयत्नेन विचित्य पवनात्मज ।
ततन्यामपंदेशया प्राकारे निषसाद स । [5]
नितरो मोघसङ्कल्पश्चिन्तयन्विविधा मती ।
विक्रान्त सागर क्रान्तो मत्वाश्चिन्तामहार्णवे ।
स खेदेन मनसा प्राकारस्थो महाकपि ।
अपश्यञ्जानकीं सीता चिन्तयामास मुहुर्मुहु ।

[(l 1) B2 transp न and प्रकाशमिह —(l 2) B1 राक्षस (for रावण) —(l 3) V1 B4 उद्गम (for °गमत्) —(l 4) B1 3 D6 विचिन्त्य(sic) (for विचित्य) —(l 5) B4 ह (for स) —(l 6) B3 मुक्त (for मोघ) Ñ2 B3 D6 विविधां मतिं —(l 7) B1.3 सागर (for °र) V1 अन्तो B1 (आ)क्रान्तो B4 तीर्णो (for क्रान्तो) —(l 8) B3 [अ]दृष्ट्वा (for [अ]दृष्ट्वा) —(l 9) B4 जानकीं (for अप°) B2 तत्र (for सीता)]

—V1 B1 3 4 om from 25ᶜ to 5 11 4 Ñ2 B3 D6 om from 25ᵉ to 5 11 2 —ᵉ) D7-[आ]गम्य (for अगम्य) Ś1 [आ]सीत्, D2 10 11 [आ]सु (for [आ]य) —ᵈ) D11 सक्रोध (for सोत्क्रोध) —After 25, Ś1 V2 D1-4 10 11 ins

324* ध्यात्वा क्षण ततो भूयो विचेतुमुपचक्रमे ।
हर्दि कृत्वा प्रयत्न तु प्रयत्न भवन विवि ।

[(l 1) V2 D1 3 4 तत्र (for ततो) —D1.3 4 om l 2 —(l 2) Ś1 स D10 च D11 च (for तु) V2 प्रदद (for second °त्न).]

Colophon Ś1 Ñ V B D1 6 10 11 om D3 reads colophon after 5 11 1 —*Sarga name* D1 3 4 सर्वपुरविचय —*Sarga no* (figures words or both) *D2 4 om D3 15, D5 7-9 S 12 —After colophon,* G concludes with श्रीरामाय नम

11

Ś1 Ñ1 V2 D2 4 10 11 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 B1 3 4 om 1-4 Ñ2 B2 D6 om 1-2 (for both, cf v l 5 10 25) —ᵃ) D5 7-9 T2 M1 Cv r m (for सु) Ś1 V1 D1.12 स विमानाच्च निष्क्रम्य, V2 D11 स विमानाद्विनिष्क्रम्य, D1 3 4 स विमानं तु सङ्क्रम्य —ᵇ) T2 प्रासादम् (for प्राकार) M2 प्रासाद हरियूथप, —ᶜ) V2 अथ हनुमान् (hypm) (for हनूमान्) Ñ1 यथा वेगेन हनुमान —ᵈ) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 10 घनान्तरे, D3 4 7 (D6 8)-नाद्भुत, Cv r m k t as in text (for घनान्तरे) D11 यथा विद्युदिवाम्बुद (sic) —After 1, D3 reads colophon of 5 10

2 Ñ2 V1 B D6 om 2 (cf v l 1) —ᵇ) D5 7-9 Cv r m निवेशनात्, G2 Cv p निवेशन, Ct निवेशनात् (*as in text*) —*For 2ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 subst*

325* रावणान्तःपुरे सर्वं विचित्य स महाकपि ।

[D3 तत्र, D11 पि (for सर्वं) V2 विनिन्द्य D1 4 विचित्य, D2 3 विचित्य Ñ1 शाम्यात्म (for स महाकपि)]

—Then Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 cont while D1 3 4 cont l 1 and 3 and ins l 4 after 2

326* स दृष्ट्वा तत्र सीतां मैथिलीं जनकात्मजाम् ।
चन्द्ररेखामिव नवां व्योम्नि मेघाभ्रसंवृताम् ।
तत्र प्रासादहर्म्येषु विमानभवनेषु च ।
निष्कुटेषु च रम्येषु तथा सर्ववनेषु च ।

[(l 1) V2 D1 4 ददा (for तत्र) Ś1 D10 न तत्र ददृशे सीता (for the prior half) V2 विचित्य च पुन पुन (for the post half) —After l 1 Ñ1 ins.

326(A)* रावणस्य प्रिया भार्यां पद्मपत्रनिभेक्षणा ।

—(l 2) Ñ1 सन्तां, V2 -सनिभा D11 -समूहे (for -संवृतान्) —(l 3) D3 तत्र (for तत्र) D1 तत्र (sic) (for विमान) D2 तथा नृपदेनेषु च (for the post. half) —V2 om (hapl) l 4 —(l. 4) Ñ1 D2 निष्कुटेषु Ś1 शान्ते D10 मान्ये (for रम्ये), D2 -वनेषु (for -वनेषु) D1 4 स भवनेषु (for सर्व°) Ñ1 अन्येषु वनेषु च, D2 तथान्तःपुरेषु च (for the post half)]

—ᵈ) Ś1 V2 D1-4.10 11 विचित्य च मुहुर्मुहु, Ñ1 समभिवेक्ष्य पुन पुन —After 2, Ś1 V2 D2 10 11 ins D1 3 4 cont. after l. 4 of 326* whereas Ñ1 B3 D6 ins. before 3

327* नेह पश्यामि इति हनुमाश्चक्रे बुद्धिं महाकपि ।

[V2 मत (for °त्) and सहसा (for °कपि°) Ñ2 B2 D6 चिन्तयाम भारत (for the post half)]

—Thereafter Ś1 D1-4 10 11 read 6 (followed by 333*) —After 2, Ñ1 ins

G 5 15 0 / D 5 13 3 / L 5 8 9

भूयिष्ठं लोडिता लङ्का रामस्य चरता प्रियम् ।
न हि पश्यामि वैदेहीं सीतां सर्वाङ्गशोभनाम् ॥ ३

पल्वलानि तटाकानि सरांसि सरितस्तथा ।
नद्योऽनूपवनान्ताश्च दुर्गाश्च धरणीधराः ।
लोडिता वसुधा सर्वा न च पश्यामि जानकीम् ॥ ४

इह संपातिना सीता रावणस्य निवेशने ।
आख्याता गृध्रराजेन न च पश्यामि तामहम् ॥ ५

किं नु सीताथ वैदेही मैथिली जनकात्मजा ।
उपतिष्ठेत विवशा रावणं दुष्टचारिणम् ॥ ६

328* सीता नेदेति नेहेति सम्लान्त पुरे कपि ।
विमानाद्रिचरस्तत्र बुद्धिं चक्र महामति ।

—Thereafter Ñ1 reads st 6

3 V1 B1 3 4 om 3 (cf v l 1) Ñ2 B2 D3 ins 327* before 3 —ᵃ) D3 6 भूयिष्ठा Ś1 N V2 D2 D1–4 6 10 11 विचिता D5–9 S Cr m g k t लोलि(S °ळि)ता (for लोडिता) —ᵇ) Ś1 D3 10 [भ]नुव(Ś1 D2 °र)ता (for चरता) Ś1 B2 D2 3 11 प्रिया (for प्रियम्) G1 परम प्रिया (for चरता प्रियम्) —D1 4 om 3ᶜᵈ —ᶜ) Ś1 नानु Ñ1 D10 नैव N2 V2 B2 D2 3 6 11 न च (for न हि) G2 * *श्यामि —ᵈ) Ñ1 T1 2 सर्वांगसुंदरी —After 3 Ñ2 D6 ins

329* अपश्यञ्जानकीं सीता वेदिकाश्चैलसश्रया ।

[D6 प्रासादान्तरस्थाश्च (for the prior half)]

4 V1 B om 4 (for V1 B1 3 4 cf v l 1) —ᵃ) Ś1 Ñ D1 4 6 10 11 तडागानि (for तटाका°) —ᶜ) Ś1 Ñ2 D2 6 12 नद्यश्चोपवनान्ता(D6 °न्त)श्च, Ñ1 कूलानि नद्यो नदावता (sic) V2 कुदया नद्य वनान्ताश्च D1 4 नदकूपवनान्ता (D1 °नान्ताश्च) च D3 G1 उद्यानोपवनान्ताश्च Cv r m g as in text —ᵈ) Ś1 N V2 D1 4 6 10 11 दुर्गाणि Ś1 D6 धरणीधर (sic) Ñ2 D1 °धरान् (for °धरा) —ᵉ) Ś1 N Ñ2 D2 3 10 11 विचिता D7 8 S लोलि (S °ळि)ता (for लोडिता) D1 4 विचिता वसुधा सर्वे D6 विचित्य वसुधा सर्वे —ᶠ) D6 T1 3 M3 तु (for च) D10 पश्यामि च (by transp) N1 मैथिलीं —After 4 Ś1 Ñ1 Ñ2 D1 4 6 (repeating after 331*) 10 11 ins N2 B cont after 331*

330* सीता कमलपत्राक्षीं रामस्य महिषीं प्रियाम् ।
न सोऽस्ति शैलो भूमिर्वा सरित काननानि च ।
यत्र नार्या मया सीता मार्गिता चरता महीम् ।

[(l 2) Ñ1 तु नास्ति (by transp) (for न सो स्ति) Ñ2 B D6 (second time) न सन्ति भुवि शैला वा (B3 °लास्ते) V2 न सन्ति भूमिर्वा शैलो D6 (first time) न सन्ति भूमि शैलो वा (for the prior half) Ñ2 नद्य D6 (first time) नर (sic) (for सरित) Ñ2 B2 4 D2 3 6 (both times) वा (for च) —(l 3) Ñ1 न यत्र (by transp) Ñ2 यत्र नार्या Ñ1 B D6 (second time) यत्रार्या न(B3 भार्या येन (sic)) मार्गिता (for the prior half) Ñ1 B D6 (second time) मया (for महीम्)]

while Ñ2 ins after 4 B ins before 5 (preceded by 330*) and D6 cont after 330* (first time)

331* यत्कृते वानरा सर्वे विचिन्वन्ति सर्वतो दिश ।
यत्र चाक्रतिम तीर्णो सागर मकरालयम् ।
ता न पश्यामि वैदेहीं धर्मज्ञा धर्मदर्शिनीम् ।

[(l 3) B3 transp ता and न B1 धर्मचारिणी (for °दर्शिनीम्)]

5 Before 5 B ins 331* and 330* —ᵃ) Ñ2 B3 4 इति (for इह) —ᶜ) D6 गृद्धराजन (sic) G2 गृध्ररा * * —ᵈ) G2 damaged for न च D1 om च (subm) Ś1 Ñ2 D6 T2 जानकीं Ñ1 V1 B D2 10 11 मैथिलीं (for तामहम्) D7 8 न च सा दृश्यते नु किं

6 Ñ2 V B D6 G1 om 6 Ś1 D1–4 10 11 read 6 (followed by 333*) after 327* Ñ1 reads 6 (followed by 333*) after 328* —ᵃ) D7 8 T1 G2 Cr g Cv m g k t as in text (for नु) T2 [अ]थ, Cr m g as in text (for [अ]थ) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 कथं हि (N1 तु D3 च) सीता (for किं नु सीताथ) —After 6ᵃᵇ M3 ins

332* उपविष्टा विशालाक्षी रावणेन हृता बलात् ।

—ᶜ) T3 G1 2 3 Cv g as in text (for उप) Ś1 उपतिष्ठ दमत्वा सा Ñ1 चिरमेवावातश्च D3 10 उपतिष्ठत्तम(D2 °त वि) वशा D11 उपातहत्तु विवशा T2 उपाविशद्विशालाक्षी —ᵈ) D1 * * * दुष्टचारिण D7 8 Cr रावणेन हृता बलात् ※ Cf 'रावण दुष्टचारिणम्' इति पाठे तु यथाश्रुतमेव ※

—After 6 Ś1 Ñ1 Ñ2 D1 4 10 11 ins

333* गेहे स्यादपि वदेही रामपत्नी यशस्विनी ।
अन्य समीपे दुधर्षं कानने प्रमदावनम् ।
निचिनु दृष्ट्वा पवन हनुमान्मारुतात्मज ।
रजन्या यामशेषाया प्राकार निपपात ह ।
स त्वहद्धन मनसा प्राकारस्थो महाकपि । [5]
क्व सा सीतेति हनुमाश्चिन्तयामास वानर ।

[(l 2) Ñ1 V2 D2 अस्तु(Ñ1 V2 °न्य)त्समीपे D11 अत्र इमिपे D6 दुर्गं (for °र्षं) Ś1 कानन D2 10 कांचन (for कानन) Ñ2 प्रमदावन —For l 3–5 cf 323* (l 4 5 and 8 respy) —(l 3) Ñ1 D2 3 विचित्य (sic) D3 तस्तेन D4 पवेन (sic) (for पवेन) Ñ1 स्तुविक्रम (for मारुतात्मज) —(l 4) Ś1 D10 रात्र्यायामशेषायां

क्षिप्रमुत्पततो मन्ये सीतामादाय रक्षसः ।
बिभ्यतो रामबाणानामन्तरा पतिता भवेत् ॥ ७
अथवा ह्रियमाणायाः पथि सिद्धनिषेविते ।
मन्ये पतितमार्याया हृदयं प्रेक्ष्य सागरम् ॥ ८
रावणस्योरुवेगेन भुजाभ्यां पीडितेन च ।
तया मन्ये विशालाक्ष्या त्यक्तं जीवितमार्यया ॥ ९
उपर्युपरि वा नूनं सागरं क्रमतस्तदा ।
विचेष्टमाना पतिता समुद्रे जनकात्मजा ॥ १०
अहो क्षुद्रेण चानेन रक्षन्ती शीलमात्मनः ।
अबन्धुर्भक्षिता सीता रावणेन तपस्विनी ॥ ११
अथवा राक्षसेन्द्रस्य पत्नीभिरसितेक्षणा ।
अदुष्टा दुष्टभावाभिर्भक्षिता सा भविष्यति ॥ १२
संपूर्णचन्द्रप्रतिमं पद्मपत्रनिभेक्षणम् ।
रामस्य ध्यायती वक्त्रं पञ्चत्वं कृपणा गता ॥ १३ G 5 15 33 B 5 13 15 L 5 8 21

(for the prior half) V₂ विनिपात (for नि°) —(l 5) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ न तु कृष्ण, V₃ न मह°, D₁₄ सोप्रह°, D₃ तस्याह° (for न स्वह°). —(l 6) Ś₁ D₃₀ कार्यं मीरेति, Ñ₁ क मा पश्यीति (sic), D₃ नेह सी° (for न मा सातेति) Ñ₁ त्रिन यस्तु महारथि D₃ स्वरितनाथ शरणम् (for the post half)], whereas G₃ reads 15 and 11–14 after 6

7 ᵃ) Ś₁ Ñ₁ B₁ D₂ ₆ ₁₀ ₁₁ उत्पतितो —ᵇ) Ś₁ Ñ B₃ D₁ ₈–₁₁ राक्षस, B₁(m as in text) रावण (for रक्षस) —ᶜ) Ñ₂ बिभीतो, D₃ त्रिग्रस्तो, G₃ damaged (for बिभ्यतो) D₁ ₂ बाणौघ (for बाणानाम्) Ś₁ D₁₀ विद्रुता राक्षस (D₁₀ °वण) स्मृत्, Ñ₂ V₁ B D₆ प्रच्युत् (B₁ °च्युत्) ता रावणस्याङ्कात् —ᵈ) Ś₁ D₁–₄ ₁₀ ₁₁ अं (Ś₁ चा, D₁₀ सा)-कादि, Ñ₁ V₂ रुचा नि, B₁(m as in text) ऽभवा (for अन्तरा) Ñ₂ V₁ B D₆ भुवि (for भवेत्)

8 ᵃ) Ñ₂ V₁ B D₆ तस्या वा (B₄ °श्च) (for अथवा) D₆ त्रियमाणाया —B₃ om (hapl ?) 8ᵇᶜ G₃ mostly damaged for ᵇ —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ V₃ D₁–₄ ₁₀ ₁₁ नूनं स्फुटितम्, Ñ₂ V₁ B₁ ₂ ₄ D₆ शङ्के हृदयम् (for मन्ये पतितम्) —ᵈ) Ñ₂ V₁ B₁ ₂(marg as in B₃) D₆ स्फुटितं, B₃ पतितं, B₄ ज्वलित (sic) (for हृदय) Ś₁ Ñ₁ V₂ D₁–₅ ₈–₁₁ वीक्ष्य Ñ₂ V₁ B D₆ राघव, T₂ सगर (for सागरम्)

9 ᵇ) V₁ B D₆ भुजयो V₁ B₂ ₄ D₈ ₁₁ पीडनेन (for पीडितेन) V₂ B₄ वा (for च) —ᶜ) T₁ ₂ तदा (for तया) —ᵈ) Ñ₂ V₁ B D₆ जीवितं त्यक्तम् (by transp)

10 ᵃ) G₃ damaged from परि up to सागर in ᵇ Ś₁ Ñ V₁ D₁ ₂ ₃ ₈–₁₁ T₂ M₃ सा (for वा) —ᵇ) Ñ₂ V₁ B₂–₄ D₆ गच्छतस्तु (for क्रम°) D₈ ₁₁ तथा —Ñ₁ D₁₁ repeat (var) 10ᶜᵈ after 15ᵃᵇ —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ (first time) ₂ V₁ ₂ B D₁–₁₀ ₁₁ (both times) विचेष्टमाना —G₃ damaged from प up to द्रे in ᵈ Ñ₁ (second time) निश्चेष्टा पतिता सा वा —ᵈ) Ñ₁ (first time) V₂ D₁ ₃ ₄ ₈ M₁ सागरे Ś₁ Ñ₁ (both times) ₂ V B₁–₄ D₁–₄ ₈ ₁₀ ₁₁ (both times) जानकी ध्रुवं (for जनकात्मजा). B₁ जानकी शुशुभे ध्रुवं

11 G₂ reads 15 and 11–14 after 6 —ᵃ) Ś₁ Ñ₁ D₁–₅ ₈–₁₁ M₂ Ct (v.l.) अहो, Ñ₂ V₁ B D₆ मम, Ct अहो (as in text) Ñ₁ अथवा B₃ (sup lin as in text) क्रुद्धेन (for क्षुद्रेण) Ś₁ Ñ V₁ B D₁ ₂ ₄ ₈ ₁₀ च तेन, D₁₁ G₃ M₂ पापेन, G₂ चान्येन (for चानेन) V₂ अथ द्विगेन भर्मेण —ᵇ) D₆ रक्षमा (sic) (for रक्षन्ती) Ś₁ D₁₀ रक्षसि, D₁₁ मानसा (for आत्मनः) —ᶜ) Ñ₂ D₆ अबन्धु B₁ (marg after corr as in text) सुबन्धुः (for अबन्धुः). B₄ भक्षिता (sic) (for भक्षिता) —ᵈ) V₂ D₆ यशस्विनी, M₁ मनस्विनी —After 11, Ñ₁ ins

334* दुरात्मना तेन देवी जानकी रामवल्लभा ।

12 For sequence in G₃ cf v.l. 11 D₆ om. 12ᶜ–13ᵇ G₃ damaged for 12ᶜ —ᶜ) Ś₁ Ñ V₂ B₋₃ D₁–₄ ₁₀ ₁₁ चित्ताभिर्, V₁ चेष्टाभिर् (for भावाभिर्) B₃ दुष्टचित्ता दुष्टाभिर् —ᵈ) T₂ M₁ वा (for सा) D₃ व्यसनदहा (for भक्षिता सा) Ś₁ Ñ₂ V B D₁–₄ ₁₀ ₁₁ जनकात्मजा Ñ₁ जानकी ध्रुवम् (for सा भविष्यति) Ct: अत परं समीचीन प्रक्षेपस्थलम् । अत्र द्वौ श्लोकौ अभिज्ञैः प्राचीन कोशेषु न दृष्टौ । Ct: पतत्युक्तम्, "संपूर्णचन्द्र°, रामस्य ध्याय°, हा राम लक्ष्मण°, विलप्य बहु वैदेही व्यसन°" इत्यादि श्लोकद्वय प्रक्षिप्तमिति वदन्ति —After 12, Ś₁ D₁₀ read 15

13 For sequence in G₃ cf v.l. 11 D₆ om 13ᵃᵇ (cf v.l. 12) D₁ ₃ ₄ M₁ om (M₁ hapl) 13–14 G₃ repeats erroneously 13ᵃᵇ after 14 —For 13ᵃᵇ, Ś₁ Ñ₁ V₂ D₁₀ ₁₁ subst

335* पुत्तपद्मकमलाभ शुभं ज्वलितकुण्डलम् ।
[Ñ₁ -श्याम, D₁₀ -नयन (for -लक्षण) V₂ शुभ्र, D₁₁ शुभ (for शुभं) D₁₀ ज्वलितं कुण्डलं (for the post half)]
—while Ñ₂ V₁ B subst

336* अथवा चन्द्रसंकाशं वक्त्रसुभ्रूवलकुण्डलम् ।
[B₃ कमल (for सुभ्रू)]

—ᶜ) G₃ illeg from वक्त्र up to भविष्य in 14ᵈ Ś₁ D₁₀ ₁₁ रामस्य चिन्तयन्ती D₁₁ °यानस्य), Ñ₁ V₂ रामानन चिन्तयती, Ñ₂ V₁ B D₂ ₆ रामस्य चिन्तयती (B₃ विचर्सा)

G 5 15 31 B 5 13 19 L 5 8 21

हा राम लक्ष्मणेत्येव हायोध्येति च मैथिली ।
विलप्य बहु वैदेही न्यस्तदेहा भविष्यति ॥ १४

अथवा निहिता मन्ये रावणस्य निवेशने ।
नूनं लालप्यते मन्द पञ्जरस्थेव शारिका ॥ १५

जनकस्य कुले जाता रामपत्नी सुमध्यमा ।
कथमुत्पलपत्राक्षी रावणस्य वशं व्रजेत् ॥ १६

विनष्टा वा प्रनष्टा वा मृता वा जनकात्मजा ।
रामस्य प्रियभार्यस्य न निवेदयितुं क्षमम् ॥ १७

निवेद्यमाने दोषः स्याद्दोषः स्यादनिवेदने ।
कथं नु खलु कर्तव्यं विषमं प्रतिभाति मे ॥ १८

अस्मिन्नेवंगते कार्ये प्राप्तकालं क्षमं च किम् ।
भवेदिति मतिं भूयो हनुमान्प्रविचारयन् ॥ १९

यदि सीतामदृष्ट्वाहं वानरेन्द्रपुरीमितः ।
गमिष्यामि ततः को मे पुरुषार्थो भविष्यति ॥ २०

ममेदं लङ्घनं व्यर्थं सागरस्य भविष्यति ।
प्रवेशश्चैव लङ्काया राक्षसानां च दर्शनम् ॥ २१

सा —[d]) Ś1 D2 10 नूनमागता Ct as in text (for कृपणा गता) Ñ1 सा दैन्य कृपण गता, D11 दैव कृपणा गता (sic)

14 For sequence in G2 cf v l 11 Ś1 D1 8 4 10 M1 om 14 (for D1 3 4 M1 cf v l 13) G3 illeg up to भविष्य in [d] (cf v l 13) —[a]) Ñ3 V B D1 8 8 11 T G2 M3 [ए]व, Ct as in text (for [ए]व) Ñ1 हा लक्ष्मणेति (for लक्ष्मणेत्येव) —[b]) Ñ1 V2 सासकृत्, D7 भामिनी (for मैथिली) Ñ2 V1 हायोध्यापि चासकृत् (subm) B1 हा चायोध्येति चासकृत् B2 4 हायोध्या इति चा(B4 चा[स]कृत् (with hiatus), D2 लक्ष्मणेति च चासकृत्, D3 हा अयोध्येति मैथिली (with hiatus) D6 हा हायोध्यपि चासकृत्; D11 अयोध्येति चासकृत (subm) —[c]) Ñ1 बहुए सीता (for बहु वैदेही) —[d]) V2 D8 त्यक्त (for न्यस्त) Ñ3 V1 B D6 मृताकृत्य तपस्विनी —After 14 G3 repeats erroneously 13[ab]

15 Ś1 D1 10 read 15 after 12 G2 reads 15 after 6 —[a]) D8 रहो वा, G3 अदृष्टा (for अथवा) Ś1 D1 4 10 G1 Cm निहिता Ñ1 B3 D1 8 11 निहृता, B1 4 D6 निहता Cv g k t निहिता (as in text) —[b]) D8 निवेशन —After 15[ab] Ñ1 D11 repeat (var) 10[cd] —[c]) V1 B सीता D1 11 क्वचिद्, D7 8 Ct भूत, Ck as in text (for नूनं) M1 विलप्यते Ñ2 V1 B D1 8 4 8 7 9 G1 2 Ct बाला D2 नून D5 T1 8 M3 सीता, D11 निल, Cr as in text (for मन्द) Ś1 D10 क्वचिल्लालपती (Ś1 °प्यते) दीन, Ñ1 क्वचिल्लालप्यत पूर V2 नून सा लपते बाला T3 नून लालप्यमाना सा —[d]) Ś1 Ñ V B1 2 D1 4 8 11 Ct शारिका

16 Ś1 D10 om 16[ab] —[a]) T1 3 M3 सुता सीता (for कुले जाता) —[b]) G3 damaged from सी up to कथमु in [c] Ñ V1 B2 4 D3 4 T2 G1 2 यशस्विनी B1 तपस्विनी D1 सुधाङ्गिता (for सुमध्यमा) —[c]) Ś1 अथवा (for कथम्) B1(m after corr as in text) -वर्णा वा (for पत्राक्षी) —After 16[c], N1 ins

337* वैदेही वामलोचना ।
दशरथस्नुषा लक्ष्मी सूर्यवंशविवर्धिनी ।
राक्षसेन दुरात्मना

—[d]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 वशानुगा Ñ2 V B D6 वशं गता (for वशं व्रजेत्)

17 [a]) G3 damaged after विन up to प्रन —[b]) D1 4 वानरैर् D11 मृता च (for मृता वा) Ñ2 V1 B D6 भक्षिता वापि मैथिली —After 17[cd] B3 ins

338* अदृष्ट्वा तां कथं यामि किं वादिष्यति राघव ।

—[c]) D11 तमस्य (sic) (for रामस्य) —[d]) D6 om न (subm) D5 हि चदयितु (for निवेद°) B1 3 4 क्षम

18 [a]) V2 D6 11 निवेद्यमानो —[b]) Ñ2 V1 B1 (orig) 2-4 D6 स(B1 [marg also] 3 4 स)दोषमनिवेदन —[d]) G2 मा (for मे) Ś1 Ñ V1 B1 4 D1-4 8 10 11 व्यसनं खलिम(D1 4 नचि)द् महत् V2 B2 3 दारुण(V2 प्राप्तं) व्यसनं महत्

19 Ñ2 V1 B D6 om 19 G3 mostly damaged for [a] —[a]) Ś1 तस्मिन् D11 यथाविधे (for °गते) D10 कार्ये —[b]) V2 कार्ये, D4 -काल (for -काल) D2 तु (for च) —[c]) Ś1 D11 मतिर् D1 4 पुनर् D2 8 T2 3 M मतं (for मतिं) —[d]) Ñ1 प्रविणोत्तम D5 T2 3 M2 3 प्रवि चारयत्, G3 प्रविचा** —After 19 Ñ1 (l 1 partly illeg) ins

339* **** सति ** विचेतु प्रविचारयत् ।
कर्तमेना आत्मनैव सखा रामस्य वानर ।

20 [a]) D3 अदृष्ट्वैव D4 अ*** (for अदृष्ट्वाहं) —[b]) B2 गमिष्यामि (sic), T1 3 वानरस्य (for वानरेन्द्र) D2 एत (for इत) D4 न भविष्यति गोचरे (gloss चक्षुर्विषये न भविष्यति) —D4 om 20[c]–21[b].

21 D4 om 21[ab] (cf v l 20) Ñ2 V1 B D6 om 21 —[a]) Ś1 V2 D7 10 11 महत्तम Ñ1 सदीयम (for भविष्यति) —After 21[ab], N1 ins

किं वा वक्ष्यति सुग्रीवो हरयो वा समागताः ।
किष्किन्धां समनुप्राप्तौ तौ वा दशरथात्मजौ ॥ २२
गत्वा तु यदि काकुत्स्थं वक्ष्यामि परमप्रियम् ।
न दृष्टेति मया सीता ततस्त्यक्ष्यति जीवितम् ॥ २३
परुषं दारुणं क्रूरं तीक्ष्णमिन्द्रियतापनम् ।
सीतानिमित्तं दुर्वाक्यं श्रुत्वा स न भविष्यति ॥ २४
तं तु कृच्छ्रगतं दृष्ट्वा पञ्चत्वगतमानसम् ।
भृशानुरक्तो मेधावी न भविष्यति लक्ष्मणः ॥ २५
विनष्टौ भ्रातरौ श्रुत्वा भरतोऽपि मरिष्यति ।
भरतं च मृतं दृष्ट्वा शत्रुघ्नो न भविष्यति ॥ २६
पुत्रान्मृतान्समीक्ष्याथ न भविष्यन्ति मातरः ।
कौसल्या च सुमित्रा च कैकेयी च न संशयः ॥ २७
कृतज्ञः सत्यसंधश्च सुग्रीवः प्लवगाधिपः ।
रामं तथागतं दृष्ट्वा ततस्त्यक्ष्यति जीवितम् ॥ २८ G 5 15 46 B 4 13 26 L 5 8 35

340* महात्मान एतच्छ्रुत्वा कथं मेऽधिगमिष्यति ।

—c) Ñ1 D3 [अ]पि (for [ए]व) Ñ2 V2 D1-5 10 11 एकाया —d) G2 damaged for वाक्यमानम्

22 a) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 10 11 T2 3 M3 सः D6 T1 मा (for वा) B3 वक्ष्यस्य (sic) D7 वक्ष्यति (for वक्ष्यति) —After 22a, Ñ1 ins

341* वानराधिपतिर्वली ।
कुमुदाङ्गदद्विविदा मावनीपो महाकपिः ।
सुषेण परमश्चैव ये चैवान्या कपीश्वराः ।
प्रेक्षितौ रामसुग्रीवौ जाम्बवान्स हरीश्वरः ।
किं मां वक्ष्यन्ति तत्रस्था [5]

—b) Ñ1 T2 [इ]ति (for वा) D7 8 [अ]पि समागता D8 महायशा (for समागताः) —c) Ś1 B3 4 D4 किष्किन्धा (Ś1 °न्धां) B3 D1-4 T3 M1 2 3 समनुप्राप्त, D1 7 8 समनुसंप्राप्त (D5 °प्तौ) —d) Ñ1 V2 उभौ वा रामलक्ष्मणौ

23 Ñ1 om 23-24b —a) D6 गत्वा G1 यात्वा Ñ2 V1 B D4 [अ]ह (for तु) B1 काकुत्स्थौ —b) Ñ2 V1 B1 2 D6 परमाप्रियम्, V2 °महिप्य D7 8 परुष वच (for परमप्रियम्) ⊕ Cr g अप्रियमिति (Cr °ति पद)च्छेद ⊕ —c) D5 तु दृष्टा D6 G3 दृष्टा हि, Ck t as in text (for दृष्टेति) Ś1 V2 D1-4 10 11 न सीतामधिगच्छामि, Ñ2 V1 B D6 न दृष्टा (B1 3 °ष्टा) मैथिली चे (B1 °ली इ)ध —d) Ś1 D10 त्यक्ष्यामि (for °क्ष्यति) B1 जीवन

24 Ñ1 om 24ab (cf. v l 23) —ab) B2 D4 (before corr) 10 पुरुष, G2 पौरुष, Cv r m g t as in text (for प°) G1 दारुण Ñ2 D6 क्षिप्र, V1 B2 कृच्छ्र B1 3 क्षुद्र, B4 (sup lin as in B2) क्षुब्ध, Cv r m g as in text (for क्रूर) Ñ2 V1 B D6 कटुम्, G1 तीक्ष्णम्, Cv r m g as in text (for तीक्ष्णम्) V2 D1 5 7 8 G1 Ct transp क्रूर and तीक्ष्णम् B4 दीपन (for तापनम्) —c) V1 D1 4 निमित्ते Ñ2 B D6 स श्रुत्वा, D1 दुर्वास (sic) D2 4 11 दुर्वाच्यं (for दुर्वाक्यं) —d) Ñ1 B2 D4 दुर्वाक्यं, B1 4 दुर्वाच्यं, B3 दुराप D8 सत्य स (for श्रुत्वा स) Ś1 D2 12 न स (by transp) D1 4 [अ]सौ न (for स न).

25 D2 4 om (hapl) 25-26b —a) B2 च कृच्छ्र (for तु कृच्छ्र) —b) Ś1 पञ्चत्व, D3 पञ्चत्व (for पञ्चत्व) Ñ2 V1 B राम पञ्चत्वमागतं V2 पञ्चत्वमथवा गत D1 4 स तत्र गतमानसं —c) Ñ V B1 D7 [अ]नुरक्त, D8 [अ]नुरक्तो (for °रक्तो) —d) B1 D3 लक्ष्मणो न भविष्यति

26 D2 4 om 26ab (cf. v l 25) For 26-27 V1 B subst 343* —a) D10 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) —b) Ś1 Ñ1 V2 D1 4 G1 2 न भविष्यति (for ऽपि मरि°) —c) G2 श्रुत्वा (for दृष्ट्वा) —d) M3 [ऽ]पि मरिष्यति (for न भवि°) —For 26cd, Ś1 Ñ V2 D1-4 8 10 11 subst

342* भ्रातृविनाशाच्छ्रुत्वा तु शत्रुघ्नोऽपि मरिष्यति ।

(Ś1 विनाय Ñ2 विश्रुत्वा V2 D1 4 क्वा च D2 10 ना° D3 कृत्वा D8 °म D11 ना—त्वा (for श्रुत्वा तु) Ñ1 D1 4 न (N1 [ऽ]प) भविष्यति (for ऽपि मरि°)]

27 a) Ś1 Ñ V2 D1 4 8 10 11 मृतान्पुत्रान् (by transp) Ñ1 om समीक्ष्याथ —b) Ś1 Ñ V2 D1-4 8 10 11 तां मरिष्यति (for न भवि°) —d) D11 न च (by transp) —For 26-27 V1 B subst

343* भरतो मातृभिः सार्धं शत्रुघ्नश्च मरिष्यति ।

(B1 [इ]व (for [ए] च) B2 भरतेनैव शत्रु (for the prior half)]

—V1 B cont whereas V2 D6 ins after 27

344* यदि गच्छाम्यहं सानामदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ।
कृष्णस्यैक्ष्वाकवंशस्य भवात्र भवेद्ध्रुवम् ।

[(l 1) D6 [अ]रा (for [अ]ह) V1 सीताम् (for सीताम्) —(l 2) B3 कृ भव् (for कृष्णस्य), B1 एव (for एव) B2 नाश एव भविष्यति (for the post half)]

28 a) Ś1 Ñ1 V2 D2 10 11 हितज्ञ (for कृतज्ञ) G1 सत्यसंधस्तु —b) Ñ1 स कपाश्वर Ñ2 V1 B D6 11 प्लवगेश्वर D10 प्लवगर्षभ —c) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 कृच्छ्रगत (for तथा°) V2 मया —d) Ś1 Ñ V B D1 2 4 11 राजा, D3 यदि, D10 त्वथ (for ततस्) Ś1 Ñ D10 त्यजति (for °क्ष्यति) —After 28 Ñ2 V1 B1 3 4 D6 ins

G 5.15.47 B 5.13.27 L 5.8.36 दुर्मना व्यथिता दीना निरानन्दा तपस्विनी ।
पीडिता भर्तृशोकेन रुमा त्यक्ष्यति जीवितम् ॥ २९

वालिजेन तु दुःखेन पीडिता शोककर्शिता ।
पञ्चत्वगमने राज्ञस्तारापि न भविष्यति ॥ ३०

मातापित्रोर्विनाशेन सुग्रीवव्यसनेन च ।
कुमारोऽप्यङ्गदः कस्माद्धारयिष्यति जीवितम् ॥ ३१

भर्तृजेन तु शोकेन अभिभूता वनौकसः ।
शिरांस्यभिहनिष्यन्ति तलैर्मुष्टिभिरेव च ॥ ३२

सान्त्वेनानुप्रदानेन मानेन च यशस्विना ।
लालिताः कपिराजेन प्राणांस्त्यक्ष्यन्ति वानराः ॥ ३३

न वनेषु न शैलेषु न निरोधेषु वा पुनः ।
क्रीडामनुभविष्यन्ति समेत्य कपिकुञ्जराः ॥ ३४

सपुत्रदाराः सामात्या भर्तृव्यसनपीडिताः ।
शैलाग्रेभ्यः पतिष्यन्ति समेत्य विषमेषु च ॥ ३५

विषमुद्बन्धनं वापि प्रवेशं ज्वलनस्य वा ।
उपवासमथो शस्त्रं प्रचरिष्यन्ति वानराः ॥ ३६

345* भीममारोदनं व्यक्तं भविष्यति गते मयि ।
[D6 आक्रन्द (for आरो°)]

☞ V1 illeg. from st. 29 up to Sarga 39

29 Ś1 M3 om. (hapl.) 29. Ñ1 repeats (var.) 29 after 347*. D1-4 transp. ab and cd. —a) Ñ1 (second time) illeg. for दुर्मना. D10 दुर्दशव्यथिता (sic) (for दुर्मना व्य°). —b) Ñ1 (second time) निरालम्बा (for °नन्दा). V2 यशस्विनी (for तप°). Ñ2 B1-3 D6 रामा (B2 D6 रमा, B3 माता) तस्य मरिष्यति. —For 29ab B4 subst., while B1 (marg.) ins. after 29ab:

346* सुग्रीव तु मृते राज्ञि तस्य पत्नी मरिष्यति ।
[B1 च (for तु) and रुमा तस्य (for तस्य पत्नी)]

—c) T3 क्लीशिता (for पी°). Ñ2 (first time) दुःखेन (for शोकेन). —d) D10 तारा (sic) (for रुमा). Ñ1 (first time) शोकेन महता युना. Ñ2 B D6 भार्या चैव (B1 तस्य) पतिव्रता. —After 29, V1 ins.:

347* न जीविष्यति वैदेही ✶ ✶ ✶ परायणा (illeg.) ।

30 a) B4 वैधव्येन (for वालिजेन). Ñ1 B1-3 D1-4, 7-10 G2-3 M3 च (for तु). V2 B3 D3 शोकेन (for दुःखेन). D6 वालिनो मृत्युदुःखेन. —b) V2 पतिता. V1 M1 दुःख . D2 शोक (for शोक). Ñ2 B D1-8, 10 कर्षिता (for कर्शिता). V1 पीडिते शोककर्षिते. —c) B4 पञ्चत्वगमनेनाशु, D1-4 पञ्चत्वगमनात्तस्य शाखी. D1 T M3 पंचत्वं च (T2 तु) गते शाखि (D1 T2 °ता शाखी).

31 D6 transp. 31 and 32. —a) Ñ2 B D6 मातापितृवियोगेन. —b) D1-4 G1 हि, D1 न (for हि). Ś1 (च) गते (for °सने). V2 B D1-4 धीमान्, D1-4 ताम्र . D6 बालम् (for कस्माद्). —d) D1-4 त्यक्ष्यति (for धारयि°). V2 B D1-4 सुग्रीवं (B1 मधुरं, D6 वाक्यम्) न धरिष्यति.

32 Ñ2 B D6 om. 32. D6 transp. 31 and 32. Note hiatus between a and b. —a) V2 D1-4 M3 च, G2 हि (for तु). Ś1 Ñ1 V2 D1-4, 7-10 T2 M1-3 दुःखेन (for शोकेन). —b) Ś1 Ñ2 D7-10 परि(Ñ2 °रा)भूता, V2 M2 ह्यति(M3 °धि)भूता (to avoid hiatus). D1-4, 11 G1-2 M3 ह्य(D1-4 चा, G1 त्व)भिभूता (to avoid hiatus). D5 अभिजाता. —c) D3 शिरसि. Ś1 D3 च, D10 नि (for (अ)भि). Ś1 D6 हरिष्यति. —d) G1 या (for च).

33 a) D10 सत्त्वेन (for सान्त्वेन). Ś1 Ñ1 V2 D10-11 [अ]प, B4 तु, D5 [अ]थं (for (अ)नु). B4 D5 प्रमादेन, G1-3 प्रसादेन (for प्रदानेन). B1 (m. also as in text) सान्त्वेनाथ प्रमादेन, B3 श्रीरामस्य प्रसादेन. —b) D6 reads मानेन in marg. B2 (तु)व, D3-11 तु (for च). —c) B1 पालिता. D1-4 G1 नाथेन (for राजेन). —d) Ñ2 B D6 देह (for प्राणान्).

34 V1 om. 34. —a) D2-3 च (for second न). Ñ1 D11 M3 वनेषु वनशै(Ñ1 न च पा)लेषु. Ñ2 B D6 गिरिषी वनषण्डे(Ñ2 D6 °ण्डे)षु. —b) Ñ2 B D6 नदीनीरेषु, G नदीरोधस्सु. M1 निरोधेषु न. Cm. g. t. as in text (for न निरोधेषु). Ś1 Ñ1 D1-4, 10-11 वापि रोध(Ś1 °द)स्सु वानरा, D6 निरोधेषु च वानरा. —c) Ñ2 B D6 नानु (for मनु). —d) Ś1 D1-4, 10-11 पुनरे. Ñ2 B D6 भर्तृव्य(B3-4 °र्तुर्व्य)सनकर्शिता.

35 B1 om. 35ab. —a) D6 स (for स). D1 सामात्य- (for °त्या). —b) B4 रामस्य द्वार (for भर्तृव्यसन). D6 -कर्शिता (for पीडिता). Ñ2 B1-3 D6 राम(B2 °ज)-व्यसनमोहिता. —c) Ñ2 B शैलप्रपात, D6 °प्राप्ता (for °ग्रेभ्य). —d) D1-4 समेषु. Ś1 Ñ1 V2 D1-4, 10-11 हरि(V2 कपि)यूथपा, Ñ2 B D6 हरियूथपा (for विषमेषु च).

36 Ñ2 B D6 om. 36. —a) D2 विषमुद्बन्ध. V1 च (for वा). —b) Ś1 D10 ज्वलनेऽपि. T3 ज्वलनस्य (for °नस्य). Ś1 V1 D1-4, 10-11 च (for वा). —c) D5 उद्बन्धम् (for उप°). D6 शस्त्रं (for शस्त्रं). —d) Ś1 Ñ1 V1 D1-4, 10-11 M2 प्र(Ñ1 om.)करिष्यन्ति (for प्रच°).

घोरमारोधनं मन्ये गते मयि भविष्यति ।
इक्ष्वाकुकुलनाशश्च नाशश्चैव वनौकसाम् ॥ ३७

सोऽहं नैव गमिष्यामि किष्किन्धां नगरीमितः ।
न हि शक्ष्याम्यहं द्रष्टुं सुग्रीवं मैथिलीं विना ॥ ३८

मय्यगच्छति चेहस्थे धर्मात्मानौ महारथौ ।
आशया तौ धरिष्येते वानराश्च मनस्विनः ॥ ३९

हस्तादानो मुखादानो नियतो वृक्षमूलिकः ।
वानप्रस्थो भविष्यामि अदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ॥ ४०

सागरानूपजे देशे बहुमूलफलोदके ।
चितां कृत्वा प्रवेक्ष्यामि समिद्धमरणीसुतम् ॥ ४१

उपविष्टस्य वा सम्यग्लिङ्गिनं साधयिष्यतः ।
शरीरं भक्षयिष्यन्ति वायसाः श्वापदानि च ॥ ४२

G 5 15 56
B 5 13 40
L 5 8 0

37 ᵃ) Ś1 मारोधन Ñ2 B1 2 4 D6 तु वै(B1 वि)शम, V2 आरेकृत D3 °हृण (sic?) (for आरोधन) B3 वा (sup lin च)धर चैतस्य मन्ये —ᵇ) B3 om गते मयि —ᶜ) Ś1 D10 नाशार्थ, D6 नाथस्य (for नाशश्च) —ᵈ) Ñ2 B D6 सर्वेषां च D11 भद्र गात्रो (for नाशश्चैव) Ś1 D1 4 10 हरिणा च भ्रश(D1 3 4 नि त्रन) तथा Ñ1 नाशश्च हरिणा नृप, V2 हरिणा मुशनाशन. —After 37, D6 ins 348*

38 ᵃ) G1 सोऽहं नैव, G2 नाहं चैव —ᵇ) Ś1 किष्किन्धा D3 भ्रत (for इत) Ñ2 B D6 सुग्रीवस्य पुरीमित (B3 समीपत) —After 38ᵃᵇ, Ñ2 B1 3 4 ins B3 cont after 351* while D6 ins after 37

348* एतावत्त्व विनाश हि न द्रष्टुमहमुत्सहे ।
[B1 तु (for हि)]

—Ñ2 B1 3 4 D6 om 38ᶜ–40 —ᶜ) Ñ1 नैव, D5 T1 3 M2 न च, D11 न॰ B3 D11 शक्यामि (sic), D3 शक्नोमि (for शक्ष्यामि) B2 वै (for अहं)

39 Ś1 Ñ2 B1 3 4 D6 10 om 39 (for Ñ2 B1 3 4 D6, cf v l 38) —ᵃ) B3 D5 11 मयि गच्छति —ᵇ) D3 G1 M1 महाबलौ (for °रथौ) —After 39ᵃᵇ, Ñ1 (partly illeg) ins

349* रामवाक्य* *ग्री वैदेहा हि विनाकृतौ ।
** *•* ******** दुःखम् ।

—ᶜ) D5 T2 न (for तौ) D1 अमयितौ (sic) (for आशया तौ) D2 धरिष्यत, D5 T2 M3 अ(M3 च)रिष्येत Cm t as in text (for धरिष्येते) B3 मर्ययातौ भरिष्येत —After 39ᶜ, Ñ1 ins

350* जीवित प्लवमत्तमम् ।
वानराश्च ससुग्रीवा

—ᵈ) Ñ1 विश्वासश्च (for वानराश्च) V1 V3 B2 D1 2 4 7 9 11 T1 G1 तर(B2 D1 4 °प)स्विन, D3 यशस्विन

40 Ñ2 B1 3 4 D6 om 40 (cf v l 38) B2 om 40ᵃᵇ —ᵃ) Ñ1 मुखादो वा (for °दानो) Ś1 V2 D1–4 10 11 हस्तादो वा मुखादो वा —ᵇ) Ś1 D4 5 8 10 12 G2 मूलक Cv r m g t मूलिक (as in text) —Note hiatus between ᵇ and ᶜ —ᵈ) D2 T2 3 G2 3 M3 हदृष्ट्वा (to avoid hiatus) (for अ°) Ś1 D1–4 10 11 ह्य(D3 न)दृष्ट्वा कमलेक्षणा (to avoid hiatus) —After 40 Ś1 Ñ1 V2 B2 D1–4, 10 11 ins

351* तस्य बुद्धिरिव नाना निपुणस्य विपश्चित ।
रामस्य मर्गनिवृत्ता धर्मिष्ठा धर्मवत्सला।

[(l 1) B2 om नाना —(l 2) D11 °तस्य (for रामस्य) Ś1 D10 नि(Ś1 रि)वृत्त, D2 3 निवृत्त (for निवृत्ता) Ñ1 V2 °वत्सल B2 °वत्सा (for °वत्सला) Ś1 D10 धर्मेष्ठा धर्मवत्सल (for the post half)]

—Then B2 cont 348*

41 ᵃᵇ) Ś1 [स]नूपजे, D1 11 [सं]वर्जने D3 [स]नुपजे, Cg as in text (for °[स नूपजे]) Ñ2 B1 सागर नूपस्येह(B1 °शे च) (for ᵃ) D3 सार (for नूप) Ñ2 B1–3 D6 °लनुपुरे(D6 °व) (for °नूपजे) B4 सागरस्यैकदेशे तु रत्नुरत्नसमायुत —ᶜ) Ś1 चिन्ता D1 3 चिति (for चितां) D3 प्रवत्स्यामि, D6 प्रवेक्ष्यामि —ᵈ) Ś1 समिद्धस् Ñ1 मरणाभय V1 V2 B D6 जातवेदस D10 °णि सुत D11 °णा सुता (sic) Cr m g k t as in text (for °मरणीसुतम्) —After 41, V1 ins

352* बहिरपि स्थित्वाहि इत्यम्बुत **** (illeg).

42 ᵃ) V1 illeg from वा up to ᵇ Ś1 V2 D1–4 10 11 विक्रम् (for सम्यग्) V2 B D6 प्रविष्टस्य हि(B2 4 च) मे नून —ᵇ) V2 B D3 स्कन्द(D6 °ह) D2 लिङ्गिना (sic) D5 लिङ्गिन D11 इलिन T1 G1 2 M2 Cv p g k लिङ्गि(G1 °न)नं, Cs r m t as in text (for लिङ्गिनं) M3 सापयिष्यन (for साध°) Ś1 V2 D1 2 4 10 दहिष्यन्ति (D1 4 °न्त्य)पश्यत (V2 °न्त्य च) ∞ Cv लिङ्गिन मात्र विष्यत आत्मान मोचयिष्यत । लिङ्गं शरीरम् । लिङ्गिनीमिति च पाठ । तदेव व्याख्यातम् । लिङ्गं मरणम्, अनशनम्, वह्नौ लिङ्गिनीं वा साधयिष्यत इति । Cr m लिङ्गिनं लिङ्गं(Cr °ङ्ग) शरीरमस्यास्तीति लिङ्गी तथा मात्मानम् (Cr °त्मानम्) । साधयिष्यत शरीरान्मो(Cr °र मो)चयिष्यत । Cg लिङ्गिनीम् लिङ्गं मन्यासोऽस्त्यस्य वह्नी लिङ्गिनी वा साधयिष्यत । लिङ्गिनमिति क्वचित्पाठ । तत्र लिङ्गं शरीर तदस्यास्तीति, आत्मा तं साधयिष्यत शरीरादात्मान मोचयिष्यत इत्यर्थ । Ck लिङ्गिनो प्राणलिङ्गिनोम् । Ct लिङ्गिनं प्राणलिङ्गिनं लिङ्गशरीरवन्त यात्मान साधयिष्यत शरीरात् वियोजयिष्यत । 'लिङ्गिनीम्' इति पाठे प्राणलिङ्गिनीं चितिम् । चैतन्यलिङ्गर्य ∞

G 5 15 57 B 5 13 61 L 5 8 0

इदमप्यृषिभिर्दृष्टं निर्याणमिति मे मतिः ।
सम्यगापः प्रवेक्ष्यामि न चेत्पश्यामि जानकीम् ॥ ४३

सुजातमूला सुभगा कीर्तिमाला यशस्विनी ।
प्रभग्ना चिररात्रीयं मम सीतामपश्यतः ॥ ४४

तापसो वा भविष्यामि नियतो वृक्षमूलिकः ।
नेतः प्रतिगमिष्यामि तामदृष्ट्वासितेक्षणाम् ॥ ४५

—[c]) D6 भक्षयिष्यामि (sic) —[d]) M2 वानरा (for वायसा) Ś1 V2 D1.2.6.10.12 श्वापदा वायसैः सह N2 श्वापदा सह वायसैः, Ñ1 B D4 श्वापदानि वयांसि च D5 श्वापदा वायसादय ✻ Cv श्वापदानि व्याघ्रादिक्रूरसत्त्वानि ।, Cr श्वापदानीति लिङ्गव्यत्यय आर्षः । श्वापदा व्याघ्रादयो दुष्ट जन्तव । व्याघ्रादयो वनचरा पशवः श्वापदा स्मृता इति हलायुध । Cm g श्वापदानि श्वापदा व्याघ्रादय ✻

43 [a]) Ñ1 illeg प्यृषि up to [b] D3 च ऋषिभिर्, D6 मे भ्र°, T M3 महर्षि° (for अप्यृषिभिर्) Ś1 D2.3.10 G2.3 दुष्ट V1 दिष्टा (for दृष्ट) D5 इद सम्यगुद्दिष्ट, D11 इदमपृथमिदिष्ट (sic) —[b]) D1.4 G1 निर्वाणम् (for निर्या°) D3 om मे —D3 reads 43[cd] (including 354*) after 44 —[c]) T2 M3 यात, Cr m g k t as in text (for आप) Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10.11 अप सम्यक ✻ Cr आप, अप इत्यर्थ ।, So also Cm g k t ✻ —[d]) D6 च (sic) (for चेत्) D7 M3 पश्याम N1 V3 D11 मैथिली (for जानकीम्) Ś1 D1-6.10 तामदृष्ट्वासितेक्षणा —For 43 Ñ2 B1-3 D6 subst B4 subst l 2 only for 43[cd]

353* इदमत्यसुख प्राप्य निश्चित मनसो हि मे ।
अपो वापि प्रवेक्ष्येऽहमदृष्ट्वा जनकात्मजाम् ।

[(l 1) Ñ2 D6 भय तु न (sic) (for अत्य°) B3 निश्चित मनसा (for °त मनसो) —(l 2) B3 वार प्रवेक्ष्यामि दृष्ट्वा]

—After 43 Ś1 D1-4.10 ins

354* यावत्पश्यामि वैदेहीं मैथिलीं जनकात्मजाम् ।

[Ś1 D3 यद (for यावद्) D3 तां वैदेहीं न पश्यामि (for the prior half)]

44 Ñ2 B D6 om 44 —[a]) D3 सुभगा —[b]) T2 कीर्तिरस्ति —For 44[cd], Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10.11 subst

355* अवाप्स्यति सुभगां कीर्तिमतीं यशस्विनीम् ।
[Ś1 अवाप्स्य , Ñ1 अवाप्स्यन्ती]

—Ś1 D3 om (hapl) from 44[c] up to l 2 of 356*. —[c]) Ñ1 V1 D1.4.10.11 प्रनष्टा —Ñ1 illeg after चिररा up to [d] V1 चिरकाल्या D1.2.4-6.11 T2 G1 Ch t °रात्राय Cr m g as in text (for °रात्रीयं) D5 सततो चिराय —[d]) V1 D1.4.11 सीतामदृष्टवान् ✻ Cg चिररात्री चिरकाल दीर्घभूत रात्रि । प्रभग्ना निष्फला । एवं कल्पनीयं रात्रि सीता न्वेषणो न सफल जातेत्यर्थ । "दृष्टेष्वास्तिरिव " इति दर्शे ।। Ch चिररात्रीय अत्यन्तम् । चिरायेति पाठ ।। Ct चिररात्रेणलब्धम् । चिरदैर्घ्य । चिरात् व्यतीत्येतदर्थकम् । तात्पर्ये । कर्पूरेषु —" चिररात्रीयं मम " इति पाठे प्रकरण सीतान्वेषणोपयुक्तत्वेन शोभनमूला सीतान्वेषणमौकर्यापादक चन्द्रिकया सुभगा सीतान्वेषणमहकारिणीति सर्वैः क्रियमाणा कीर्तिरिव माला यस्या सेय चिररात्री चिरकालविशिष्टा दीर्घा रात्रि स्वस्य लङ्काप्रवेशरात्रि प्रभग्ना निष्फला जातेत्यर्थ । अनेन रामकार्यसहकारिणो हरेष्विया रात्रिष्वासान वर्धितवर्त्मानि सूच्यत इत्याहु ✻ —After 44, D3 reads 43[cd] (including 354*)

45 Ś1 D3 om up to l 2 of 356* (cf v l 44) —[a]) G3 तापसोह (for तापसो वा) —D10 om (hapl) 45[bc] —[b]) V3 T2 नियत Ñ1 V2 D1 (before corr as in text) 11 मूलक (for मूलिक) Ñ2 B D6 वृक्षमूलफला शन ✻ Cv तापसो वा तापस एव । अनेकार्थाधारकृपाना मवधारणेऽत्र वाशब्द । अन्यथा पौनरुक्त्यम् । "विनाशे बहवो दोषा" इति परेण विरोधश्च ।, Cr g वाशब्दोऽवधारणे ।, Ch t तापसो जटावल्कलादिचिह्नो यति ✻ —[c]) Ñ1 V2 D1.2.4.11 नाह, Ñ2 B D6 M1 न तु, D5 नियत (hypm) (for नेत). B3 पतिष्यामि (for °गमि°) —Ñ1 illeg for [d] —[d]) Ñ2 B1-3 D6 शुभानना, B4 तु जानकीं, D3 (आ)यतेक्षणा, D10 यशस्विनीं (for (अ)सितेक्षणाम्) —After 45, Ś1 Ñ1 (l 1-2 only) V2 B3 D1-4.10.11 ins

356* पर्णाशो वा फलाशो वा यदि वा वृक्षमूलिक ।
वने धर्मं चरिष्यामि तामदृष्ट्वा यशस्विनीम् ।
तत्रस्थस्य निराशस्य सीताया दर्शनं प्रति ।
लङ्कायामथवारण्ये वृक्षेणि सतपोवनम् ।
पुनश्चेष्यतिकाङ्क्षामि निवसामि वनेष्विह ।
काययात्रां करिष्यामि प्रतिवसामि चिरदर्शनम् ।

(Ś1 D3.10 om l 1-2 —(l 1) Ñ1 B3 D4 (before corr as above) 11 मूलक (for °मूलिक) V2 वायुभक्षोऽपि वा (for the post half) —(l 2) V1 V2 चरन् (for च°) Ñ1 illeg for the post half V2 (orig marg also as above) यशस्विनीं, D11 सत्कीर्तिं (for यशस्विनीम्) —(l 3) Ś1 D11 तत्र (for तत्र°) Ś1 सीतया (sic) (for सीताया) —(l 4) D2 वनिता (sic) D3 चरन्, D4 वक्ष (for वृक्षाणि) Ś1 D10 सत्रं तु अरण्येषु (for the prior half) Ś1 D10 तपसा (for स°) —(l 5) D1 पुनः क्षिप्र, D3 °क्षिप्र D11 न पुन (for पुनश्च) Ś1 पुन सत्य ध्यावल् (for the prior half) —D1 om (hapl) from the post half up to 45[c] Ś1 वनानि, B3 वनवास —(l 6) V2 काय वा रक्षिष्यामि D11 रक्षामि यावदि तत् (for the prior half) B3 (स)व चरन् D11 °र्ण° (for °रै°) D3 वायव्यं न च न पर न च सत्यम्)

यदीतः प्रतिगच्छामि सीतामनधिगम्य ताम् ।
अङ्गदः सहितैः सर्वैर्वानरैर्न भविष्यति ॥ ४६

विनाशे बहवो दोषा जीवन्प्राप्नोति भद्रकम् ।
तस्मात्प्राणान्धरिष्यामि ध्रुवो जीवति संगमः ॥ ४७

एवं बहुविधं दुःखं मनसा धारयन्मुहुः ।
नाध्यगच्छत्तदा पारं शोकस्य कपिकुञ्जरः ॥ ४८

रावणं वा वधिष्यामि दशग्रीवं महाबलम् ।
काममस्तु हृता सीता प्रत्याचीर्णं भविष्यति ॥ ४९

अथवैनं समुत्क्षिप्य उपर्युपरि सागरम् ।
रामायोपहरिष्यामि पशुं पशुपतेरिव ॥ ५०

इति चिन्तासमापन्नः सीतामनधिगम्य ताम् ।
ध्यानशोकपरीतात्मा चिन्तयामास वानरः ॥ ५१

यावत्सीतां न पश्यामि रामपत्नीं यशस्विनीम् ।
तावदेतां पुरीं लङ्कां विचिनोमि पुनः पुनः ॥ ५२

संपातिवचनाच्चापि रामं यद्यानयाम्यहम् ।
अपश्यन्राघवो भार्यां निर्दहेत्सर्ववानरान् ॥ ५३ G 5 15 0 B 5 13 51 L 5 8 61

46 D1 om 46^a (cf v l 45) B1 3 4 om 46–50, D6 om 46–50^ab Ñ2 om 46 48 Ñ1 illeg for 46 —^a) Ś1 B2 D2 8 10 11 या, V2 D1 3–9 T2 G M3 तु (for हि ते) —^b) M1 अनभिगम्य —After 46^ab, Ś1 ins

357* ध्यानशोकपरीतात्मा चिन्तयामास वानरः ।

—whereas B2 ins

358* मनोहरा दृष्टिहरा सौगन्ध्या प्राणहारिणीम् ।

—^c) Ś1 V2 D7 9 10 T1 3 G सहित, B1 D3 4 11 M सह वै, T1 सचिवै (for सहितै) —^d) B2 दर्शने (for वानरैर्)

47 Ñ2 B1 3 4 D6 om 47 (cf v l 46) B2 om 47–50 Ś1 D10 om 47 —^a) Ñ1 D1–4 11 सु(D11 तु) महान्(Ñ1 D2 °हा)लोपो(Ñ1 °पा) —^b) D4 जीवन प्रति (for °प्राप्नोति) Ñ1 D1–4 11 यच्छुभं, V2 यच्छुत (for भद्रकम्) D2 T1 3 M1 3 जीवन्भद्राणि पश्यति —^c) D3 हि रक्षिष्ये, T2 G1 M1 हि रक्ष्यामि(M1 °मो), G3 भवि ष्यामि, Ck t as in text (for धरिष्यामि) Ñ1 V2 D1–3 11 M2 तस्मा प्राणा हि(Ñ1 °णाति, D2 °णामि) रक्ष्या मि(D2 M3 से) —Ñ1 illeg for 47^d–48^b —^d) V2 ध्रुव, D5 8 श्रेयो (for ध्रुवो) D2 3 8 11 M2 Cm जीवित मगम ※ Ct नाधेस्तु अत्र "जीवितमगम" इति पाठ कल्पयामास ※

48 Ñ2 B D6 om 48 (for B2 cf v l 47 and for the rest cf v l 46) Ñ1 illeg for 48^ab (cf v l 47) V2 reads 48^ab twice (var) —^a) V2 (second time) स संप्रसिद्धे तु च —^b) D11 बहुशो (for मनसा) Ś1 D10 चिन्तयन् V2 (first time second time as in D1) महान्, D5 7 8 11 T2 G M2 बहु (for मुहु) —^c) D11 T2 नाप्य गच्छत् —After 48 D7–9 G1 ins

359* ततो विस्मयमापन्नो धैर्यवान्कपिकुञ्जरः ।

49 B D6 om 49 (for B2 cf v l 47 and for the rest, cf v l 46) Before 49 Ñ2 reads 51 D5 transp ^ab and ^cd —^a) Ś1 Ñ V2 D1 3 4 10 11 तु (for वा) V2 दशग्रीव D1 5 हनिष्यामि (for वधिष्यामि) —^b) V2 महाकाय, D6 दुरात्मान (for दशग्रीव) —^c) Ś1 कामतस्तु (for °मस्तु), D8 G1 रामपत्नी हृता येन ※ Cv रामपत्नी हृता येनेति सम्यक्पाठ ※ —^d) Ś1 V1 D3 10 11 प्रेम कीर्तिर्, Ñ पुण्या कीर्तिर् T2 G1 M2 प्रत्याचीर्णा, Cv r m k t प्रत्याचीर्णं (as in text)

50 B om 50 (for B2 cf v l 47 and for the rest cf v l 46) D6 om 50^ab (cf v l 46) Note hiatus between ^a and ^b. M2 reads erroneously 49^c as in D6 in place of 50^a —^a) V2 D1 3 6 11 T G1 अथ चैन Ś1 D1–4 10 11 समाक्षिप्य, Ñ V2 समादाय (Ñ1 °क्षिप्य) (for समुत्क्षिप्य) —^b) Ś1 Ñ2 D1 3 4 10 ह्युपरि (to avoid hiatus) (for first उपरि) —D6 reads 50^cd after 51^ab —^c) D3 रामस्य D2 [अ]थ (for [उ]प) —^d) Ś1 पशुपतिर्, D9 पशुपतेर् (om bapl)

51 Ñ1 reads 51 before 49 —^a) Ñ2 B2 D1 2 6 8 10 T1 3 G चिंता Ñ2 D8 समापाद्य B2 G1 समागम्य (for समापन्न) —^d) B1 3 4 स (for ताम्) Ñ1 D1–4 11 अनधि(Ñ1 मनसि)गमिताम्, Ñ2 D6 °गम्य स, V2 मनसि चिन्तयन्, B3 °मिगम्य च (for अनधिगम्य ताम्) —After 51^ab D6 reads 50^cd D6 om 51^c–52 Ś1 om 51^cd —^c) D2 योग (for शोक) Ñ2 समापन्न, B परि(B1 °री [sic])तापस् —^d) Ñ2 B वस्यां च(B3 4 स) विप्रता वरि

52 Ñ2 D6 om 52 (for D6 cf v l 51) B om 52–67 —^a) D3 G2 M1 तु T1 3 G2 M3 हि G1 तु(sic) (for न) —^c) V2 D3 8 T2 G3 M1 पुना G1 एव (for एता) ※ Cr यावदिति । यावत्पुरानिपातयोर्लडिति भविष्यदर्थे लट् । So also Cm g t ※

53 B om 53 (cf v l 52) —^a) Ś1 D1 2 4 10 11 चेद्, V2 च (subm) D5 T2 G3 M2 3 वापि (for चापि) —^b) D1 4 प्रत्यानयामि D2 यद्वान° D6 11 यच्चान° (for यद्यान°) Ś1 D2 10 राम यास्यामि मा(D10 वा)प्यह —^d) D2 निर्दहन् (sic) D5 निरदहत् (for निर्द°)

G 5 15 0
B 5 13 51
L 5 8 62

इहैव नियताहारो वत्स्यामि नियतेन्द्रियः ।
न मत्कृते विनश्येयुः सर्वे ते नरवानराः ॥ ५४

अशोकवनिका चापि महतीयं महाद्रुमा ।
इमामभिगमिष्यामि न हीयं विचिता मया ॥ ५५

वसून्रुद्रांस्तथादित्यानश्विनौ मरुतोऽपि च ।
नमस्कृत्वा गमिष्यामि रक्षसां शोकवर्धनः ॥ ५६

जित्वा तु राक्षसान्देवीमिक्ष्वाकुकुलनन्दिनीम् ।
संप्रदास्यामि रामाय यथा सिद्धिं तपस्विने ॥ ५७

स मुहूर्तमिव ध्यात्वा चिन्ताविग्रथितेन्द्रियः ।
उदतिष्ठन्महाबाहुर्हनूमान्मारुतात्मजः ॥ ५८

नमोऽस्तु रामाय सलक्ष्मणाय
देव्यै च तस्यै जनकात्मजायै ।
नमोऽस्तु रुद्रेन्द्रयमानिलेभ्यो
नमोऽस्तु चन्द्रार्कमरुद्गणेभ्यः ॥ ५९

स तेभ्यस्तु नमस्कृत्वा सुग्रीवाय च मारुतिः ।
दिशः सर्वाः समालोक्य अशोकवनिकां प्रति ॥ ६०

स गत्वा मनसा पूर्वमशोकवनिकां शुभाम् ।
उत्तरं चिन्तयामास वानरो मारुतात्मजः ॥ ६१

---

54 B om 54 (cf v l 52) Ñ2 D6 om 54-56 —a) Ñ1 प्रायमाश्रिष्ये (for नियताहारो) —c) Ñ1 V2 मत्कृते ते(V2 हि) D1 11 नमस्कृते (sic) D3 तन्म°, D4 मम कृते (for न मत्कृते) —d) T1 3 G3 ते सर्वे (by transp) D1 4 वर (for नर) D5 वानरा यथा (for नरवानरा) Ś1 D10 वानराश्च तथा नरा

55 Ñ2 B D6 om 55 (for Ñ2 D6 cf v l 54 and for B cf v l 52) —a) Ś1 D10 [अ]थ च, D4 6 वापि, M3 चेय (for चापि) —b) T1 3 G3 M3 दृश्यतथ (for महतीय) D5 महद्रुमा —c) D1 2-8 11 G2 M3 अपि (for अभि) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 पतिष्यामि —M3 om (hapl) 55d-56c —d) D5 महीय (for न हीय)

56 Ñ2 B D6 om 56 (for Ñ2 D6 cf v l 54 and for B cf v l 52) M3 om 56a-c (cf v l 55) —a) Ñ1 transp वसून् and रुद्रान् D6 तथा दैत्यान् (sic) D11 च*दित्याद्, T1 तथादित्यान —b) D11 चाश्विनौ (for श्°) D4 मारुतौ (sic) Ś1 D10 तथा V2 D1 4 6 T1 3 [ऽ]पि वा (for ऽपि च) Ñ1 मरुतश्चाश्विनौ तथा —Ś1 wrongly repeats 54c in place of 56c —c) Ñ1 V2 D1-4 10 11 G3 नमस्कृत्य G3 प्रयास्यामि (for गमिष्या°) —d) Ś1 राक्षसां D6 शोकवर्धनं (sic)

57 B om 57 (cf v l 52) V2 om 57-58b —a) D1-4 10 हि, D11 [अ]हं (for तु) T1 3 G3 M3 सर्वान् (for देवीम्) —b) D1 11 T2 3 कुलनन्दनीं —c) Ś1 D10 रामाय संप्रदास्यामि (by transp) —d) Ś1 D10 सर्वसिद्धि Ñ2 D1-4 7-9 11 M2 Cm k सिद्धिमिव Cr g as in text (for यथा सिद्धि) Ñ1 D1 10 तप(V1 यत्र)स्विनी, D1 4 11 मनस्विन(D6 °नीं)

58 B om 58 (cf v l 52) V2 om 58ab (cf v l 57) —a) T1 इति (for इव) D11 समुहूर्तमपि ध्यात्वा —V1 D6 transp b and c —b) Ñ1 ध्यातु क्षिप्र, T1 ग्रथित, G1 [अ]भिग्रथित, M3 [अ]प्रग्र°; Cm k t as in text (for विग्रथित) Ś1 V1 D1-6 10 11 M1 चिन्तया व्य(M1 प्र)थितेन्द्रिय —c) Ñ1 D10 तदुत्तिष्ठन्, Ñ2 D6 उपातिष्ठन् T1 3 G2 3 M3 महातेजा (for °बाहुर्)

59 B om 59 (cf v l 52) —a) D3 च (for स) —b) Ñ2 D6 नमोस्तु (for तस्यै च) —c) D5 [अ]नलेभ्यो —d) D3, T3 G M1 ममश्च Ś1 Ñ V2 D1-3 9 11 [अ]ग्नि (for [अ]र्क).

60 B om 60 (cf v l 52) Ñ2 D6 om 60-64 —a) Ś1 D4 सम्ये(D4 °र्ये)भ्यश्च, Ñ1 स तेभ्य (subm) V2 D1 3 10 11 T2 स तम्यश्च, D6 T1 3 स तु तेभ्यो (by transp) M3 इति तभ्यो Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 G2 नमस्कृत्य (for °त्वा) M1 इति सेभ्योऽञ्जलीन्कृत्वा —b) V2 स मारुति, G1 महाकपि —Note hiatus between c and d —c) D1 दिशा (for दिश) D11 सदालोक्य (for समा°) M3 दिश समवलोक्याथ —d) Ś1 M3 ह्यशोक (to avoid hiatus) D4 7-9 11 T G M2 सो(D11 स)शोक (to avoid hiatus) Ś1 D10 ययौ D5 गत (for प्रति) ❀ Cv स तु तेभ्यो नमस्कृत्ये(?)त्यत्रेतिशब्दो द्रष्टव्य । इति तभ्यो नमस्कृत्ये(?)ति। सुग्रीवाय च मारुतिरित्यत्र नमश्चक्र इति विभक्तिविपरिणाम कार्य । सोऽशोकवनिका प्रतीत्य(°त्यत्र) समालोक्य दिशालोकयतश्च । अन्यथा सशब्दोऽतिरिच्यते । अथ कोटिशु दृश्यमानस्य पाठस्य निवाद । समीचीनस्तु पाठो न दृष्ट । Cr m सुग्रीवाय चेत्यत्र नमश्चक्र (Cr °वाय नमश्चक्र) इति करोतेर्विपरिणाम । अशोकवनिका गत । मनसेति शेष । अशोक वनिका प्रतीति पाठे समालोक्यदिशालोकयतविपरिणाम । अन्यथा तच्छब्दोऽतिरिच्यत ।, Cg स तभ्यस्तित्यादिश्लोकद्वय मेकान्वयम् । नमस्कृत्यालोकनक्रियाभेदात्तच्छब्दद्वयम् । नमस्कृत्य अशोकवनिकां प्रत्युद्दिश्य सर्वा दिश समालोक्यापि अशोकवनिकां परिच्छेत्तुं तस्यां सर्वा दिशो दृष्टा सा स मनसा गत्वोत्तर चिन्तयामासेति योजना । अशोकवनद् मध्ये ध्यात्वा ।, Ct अशोकवनिका गत । मनसेति शेष । 'अशोकवनिकां प्रति' इति पाठ गत इत्यध्याहार ❀

61 Ñ2 B D6 om 61 (for Ñ2 D6 cf v l 60 and for B cf v l 52) G3 om 61ab —a) D5 तूर्णम् (for पूर्वम्) —b) D3 रवि (for शुभाम्)

ध्रुवं तु रक्षोबहुला भविष्यति वनाकुला ।
अशोकवनिका चिन्त्या सर्वसंस्कारसंस्कृता ॥ ६२

रक्षिणश्चात्र विहिता नूनं रक्षन्ति पादपान् ।
भगवानपि सर्वात्मा नातिक्षोभं प्रवायति ॥ ६३

संक्षिप्तोऽयं मयात्मा च रामार्थे रावणस्य च ।
सिद्धिं मे संविधास्यन्ति देवाः सर्षिगणास्त्विह ॥ ६४

ब्रह्मा स्वयंभूर्भगवान्देवाश्चैव दिशन्तु मे ।
सिद्धिमग्निश्च वायुश्च पुरुहूतश्च वज्रभृत् ॥ ६५

वरुणः पाशहस्तश्च सोमादित्यौ तथैव च ।
अश्विनौ च महात्मानौ मरुतः सर्व एव च ॥ ६६

सिद्धिं सर्वाणि भूतानि भूतानां चैव यः प्रभुः ।
दास्यन्ति मम ये चान्ये अदृष्टाः पथि गोचराः ॥ ६७

तदुन्नसं पाण्डुरदन्तमव्रणं
शुचिस्मितं पद्मपलाशलोचनम् ।
द्रक्ष्ये तदार्यावदनं कदा न्वहं
प्रसन्नताराधिपतुल्यदर्शनम् ॥ ६८

G 5 15 0
B 5 13 66
L 5 8 76

62 Ñ3 B D6 om 62 (for Ñ2 D6, cf v.l 60 and for B, cf v l 52) —a) Ś1 ध्रुव, D8 10 ध्रुव, Cr g k t as in text (for ध्रुवं) Ñ1 D1 बाहुल्यो (D1 °ल्य) V3 D8 9 10 स्वा(D8 सा, D10 तु)रक्षि, D1(after corr sup lin pr m) u सा रक्षा Cv g k t as in text (for तु रक्षो) —b) Ś1 D8 10 11 जलाकुला, D4(after corr pr m) रामा° (for वना°) —c) Ś1 D10 सदा, Ñ1 V2 D2 4 6 11 दिव्या, D7 9 पुण्या, Cr g as in text (for चिन्त्या) —d) D10 दिव्य, Cg k as in text (for सर्व) Ñ1 V3 D2 4 10 11 शोभिता, Cg t as in text (for -संस्कृता) S1 कथं सीताभिरक्षित

63 Ñ2 B D6 om 63 (for Ñ2 D6 cf v l 60 and for B, cf v l 52) —a) D11 [र]पि (for [श्च]त्र) Ś1 G2 निहिता, D8 सहिता —b) Ś1 D10 घोरा (for नूनं) —c) V2 धर्मात्मा D7 9 विश्वात्मा (for सर्वा°) —d) D1 [प्र]भि (for [प्र]ति) Ś1 D2 3 4 10 11 क्षोभ Ś1 Ñ1 V2 D1-4 9-11 G1 3 प्रवा(V2 °था)त्यसौ, D3.8 G2 M3 Cr प्रवाति च(D8 M3 वै) (for °यति) M1 सेरभयाद्रि वै * * (corrupt)

64 Ñ2 B D6 om 64 (for Ñ2 D6, cf v l 60 and for B cf v l 52) —a) Ñ1 V2 तु (for च) Ś1 D9 10 T2 महात्मा च, D1 4 8 ममात्मा च D3 महानात्मा D11 ममात्मा (sic) G2 मया चात्मा (by transp), Cm k t as in text (for मयात्मा च) —b) G1 2 कार्यार्थ Ś1 D10 G1 2 राघवस्य, Ñ1 V2 वानरस्य, Cv r m g t as in text (for रावणस्य) —c) D4 तेः T2 ये (for मे) Ś1 G2 सिद्धिं मे सविधास्यन्तु Ñ1 वृद्धिं म तु प्रदास्यन्तु, V2 G3 Cv सिद्धिं मे सम्प्रदास्यन्ति, D2 सिद्धिमेव विधास्यति, D7 9 सिद्धिं दिशतु मे सर्वे —d) G1(before corr after corr pr m as in text) सथा (for त्विह) D11 दया ऋषिगणैः सह ꣹ Cv सम्प्रदास्यन्तीति लोडर्थे लट्। सम्प्रददत्विति वाक्य । एष या राक्षसो ऽशोकवनिकाप्रवेशो सम्प्र्न्यस्त ।, Cg संविधास्यन्ति त्व त्वितर्थ, ꣹

65 B om 65 (cf v l 52) —b) Ś1 D1-4 9 10 11 M3 वज्रायु, T2 वधायु, Cr g k t as in text (for वज्रायु) D7 9 तपस्विन (for दिशन्तु मे) —c) D1 11 सिद्धम् (for °द्धिम्) —d) Ś1 V2 D1-10 G2 M3 वज्रभृत्, Ñ1 V2 D11 T2 G1 2 M1 2 वज्रधृक

66 B om 66 (cf v l 52) —After 66a Ś1 Ñ1 V2 D1-4 6 10 11 ins

360* वासुदेवश्च चक्रभृत्।
सकर शूलहस्तश्च

[D3 om l 1 —(l 1) Ñ1 V2 D11 चक्रधृक]

D3 erroneously reads 66b twice —c) D5 om (hapl) च महात्मानौ —d) M3 शव (for सर्व)

67 B om 67 (cf v l 52) —a) D4 सर दि (for सिद्धिं) —b) V2 अपि (for चैव) D2 यत्, D8 हि (for य) —Note hiatus between c and d —c) Ś1 T2 G2 दास्यन्तु, V2 शाम्यति D8 सरर, D6 M1 सिद्धिं य (for मम ये) D7 वा (for च) —d) Ñ1 D1 4 5 7 8 [ऽ]प्यदृष्टा (to avoid hiatus) V2 T G M2 3 ह्यदृष्टा (to avoid hiatus) D6 ये च स्यु, D3 M1 भूताश्च (for अदृष्टा) D1 8 भय (for पथि) D11 (ऽ)दृष्टा पथि सगोचरा (sic)

68 Ñ2 transp 68 and 69 D6 repeats 68ab after 69, —a) Ś1 D10 तदा(D10 °तु)न्नसम् V2 V3 B1-3 D4(second time) u तदुन्नत(V2 °सम)त, D1 4 तदुत्तम D3 तनुसम, D1 8 T2 G2 Cr m समुन्नस (J2 °त) Cg k as in text (for तदुन्नस) B1-3 T1 G M पाण्डर V2 इतमदल D11 -नसुप्रभ —b) B1 सविस्मित B3 सुनिर्मित D2 सस्मित (for शुचिस्मित) —c) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 6 10 11 द्रक्ष्यामि सीता, D7 9 T2 द्रक्ष्ये कदाया, G1 द्रक्ष्येयमाया D3 4 8 कदा स्वह D8 11 कदाहं, D5 कथ मह, T2 कथ स्वह (for कदा न्वह) —d) G1 damaged for प्रस V1 D7 8 वयम (for न्नतम्) ꣹ Cr समुन्नसम्। समुन्नता नासिका यस्य तत्समुन्नसम्। उपपादाद्वि समासान्तश्च स्थलयो न सादृश्य। अनवमनर्थ तदभिन्नातन रामण निर्वर्तितम्। तदुन्नसमिति पाठे तच्छन्द पुनरतिपरिहारायम्।

G 5 15 9
B 5 13 67
L 5 8 77

क्षुद्रेण पापेन नृशंसकर्मणा
सुदारुणालंकृतवेषधारिणा ।
बलाभिभूता अबला तपस्विनी
कथं नु मे दृष्टिपथेऽद्य सा भवेत् ॥ ६९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकादशः सर्गः ॥ ११ ॥

तदार्यावदनमित्यत्र ' तदा ' इति पदं छेत्तव्यम् । तदानीमनौचित्यं न घटते । समुच्चयवार्दीनां सार्वकालिकत्वात् ॥ —For 68^{cd}, Ñ$_{2}$ B subst , whereas D$_{5}$ ins after the second occurrence of 68^{ab}

361* द्विजाधिराजप्रतिपूर्णदर्शनं
शुभ्रसुकेशान्तमुदग्रमाननम् ।

[(l 1) Ñ$_{2}$ D$_{5}$ प्रशस्तताराधिपतुल्यदर्शनं, B$_{3}$ द्विजराजपरिपूर्णेन दर्शनं (unmetrical) —(l 2) Ñ$_{2}$ स (for शु) B$_{3}$ -कोशनम् (for केशान्तम्) Ñ$_{2}$ D$_{5}$ उदग्रसुभ्रमं, B$_{1}$ उन्नमाननं, D$_{5}$ उदग्रं तेन]

—Thereafter Ñ$_{2}$ D$_{5}$ cont 362*

69 Ñ$_{2}$ transp 68 and 69 —^{a}) Ñ$_{1}$ नक्षेण (illeg) D$_{7}$. T$_{1.2}$ हीनेन (for पापेन) D$_{5}$ -कारिणा, D$_{1-3}$ -मूर्तिना (for -कर्मणा) —^{b}) D$_{1.2}$ G -वेश (for वेष) D$_{5}$ [स]लंकृतिरूप D$_{12}$ सु°°णालंकृतवेषधारिणा —^{c}) Note hiatus between °भूता and अबला D$_{5}$ T$_{2}$ बाला (for बल) Ś$_{1}$ Ñ$_{1}$ V$_{1}$ D$_{8-10.11}$ S ह्यबला (to avoid hiatus), Ñ$_{2}$ ह्यबला (to avoid hiatus) D$_{1.4}$ [स],ऽब-बला D$_{5}$ कथं नु मा, D$_{10}$ हृदबला (sic) (for अबला) Ś$_{1}$ D$_{1.8.10}$ यशस्विनी —^{d}) D$_{1.2.4.6.11}$ तु (for नु) D$_{10}$ सा (for मे) Ś$_{1}$ D$_{10}$ से (for सा) —For 69 B subst , while Ñ$_{2}$ D$_{5}$ cont after 361*

362* कथं दयनीयेन नृशंसकारिणा
मनोज्ञरूपा सुजघन्यवर्तिना ।
बलाभिभूतेव बलाद्धृता सती
सुदेवपात्री धनं हि धारयेत् ।

[(l 2) B$_{1.2}$ मनोनुरूपा —(l 3) B$_{3}$ [अ]नुरूपेण (for [अ]भिभूतेव) —(l 4) B$_{1}$ सुरक्षिताना Ñ$_{2}$ D$_{5}$ प, B$_{1}$ om (for हि) D$_{5}$ धारयेत् B$_{2}$ कथं नु मा दृष्टिपथे भवेत् प (sic)]

—After 69 D$_{5}$ repeats 68^{cd}.

Colophon —*Sarga name* Ś$_{1}$ D$_{1.10.11}$ पत्नपुरुषचिंतन (D$_{1}$ °चिंतन । D$_{11}$ °चिंता) Ñ$_{1}$ हनूम**दर्शन (illeg), Ñ$_{1}$ V$_{2}$ B$_{3}$ D$_{5}$ हनुमच्चिंता, B$_{1-2}$ प्राकाराश्च (B$_{1}$ °रुये)-हनूमच्चिंता, D$_{1}$ पुरुषचिंतन, D$_{3}$ हनुमच्चिंताप्रपत्ति , —*Sarga no* (figures words or both) Ñ$_{1}$ D$_{1.4.6.10.11}$ om , Ś$_{1}$ 10, Ñ$_{2}$ B$_{1.3}$ D$_{1}$ 16 V$_{1}$ 7 B$_{2}$ 14, D$_{7-8}$ S 13 —After colophon D$_{5}$ concludes with राम , G M$_{3}$ with श्रीरामाय नमः

१२

स मुहूर्तमिव ध्यात्वा मनसा चाधिगम्य ताम् ।
अवप्लुतो महातेजाः प्राकारं तस्य वेश्मनः ॥ १

स तु संहृष्टसर्वाङ्गः प्राकारस्थो महाकपिः ।
पुष्पिताग्रान्वसन्तादौ ददर्श विविधान्द्रुमान् ॥ २

सालानशोकान्भव्यांश्च चम्पकांश्च सुपुष्पितान् ।
उद्दालकान्नागवृक्षांश्चूतान्कपिमुखानपि ॥ ३

अथाम्रवणसंछन्नां लताशतसमावृताम् ।
ज्यामुक्त इव नाराचः पुप्लुवे वृक्षवाटिकाम् ॥ ४ C 5 15 5 B 5 11 1 L 5 9 1

12

V2 illeg for Sarga 12 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 Ñ2 V1 B D6 om 1 G3 damaged from ध्यात्वा in a up to चा in b. — a) T2 मुहूर्तं, G1 °मिति, Cg as in text (for °मिव) — c) D7 [अ]पि (for च). T1 G1 Ch [अ]पि, Cm t as in text (for [अ]पि) — c) D10 अवप्लुत्य, D11 आप्लुतो हि (for अवप्लुतो) M2 महावेग (for °तेजाः) — Ś1 om (hapl) 1d–2a — d) D1.2.3.10 M1 प्राकारान् (D10 °र) D11 सकलान्, Cr m g k t as in text (for प्राकारं) T2 प्राकारात्तस्य वेश्मन

2 Ś1 om 2a (cf v l 1) — a) Ñ2 V2 B1.3.4 D1 संहृष्टसर्वाङ्ग ; B2 संहृष्टसर्वाङ्ग ; D11 सर्वाङ्गसंहृष्ट (by transp), T2 सहृष्टसर्वाङ्ग (for संहृष्टसर्वाङ्ग). — c) Ś1 D1–3.10.11 वसन्त च (D1 वा) Ñ1 वसन्त तु, Ñ2 V2 B D6 च (D6 स) पादपद्रु ; Cg k t as in text (for वसन्तादौ) — d) Ñ2 V1 B1.3.4 D6 ददृशे, B2 पुष्कर (for ददर्श)

3 D2 om 3 Ñ1 illeg from श in a up to b — a) Ñ2 V1 B1 D1.3–5.12 शालान् (for सालान्) Ñ2 V2 B1–3 D6 अश्वत्थान्, D1.6 द्विपान् (for भव्यांश्च) M2 शालाश्च कोविदारांश्च — b) D11 चैव चम्पकान् (sic) (for चम्पकान्) Ś1 D10.11 अतिमुक्तान्, Ñ1 V1 B3.4 D1.3.4.5 अतिमुक्तकान् ; B2 अतिपुष्पितान् (for च सुपुष्पितान्) @ Cg भव्यान्भ्रामितयतोऽकविशेषम् । यद्वा भव इव महत्त्वानिति भव्याखनवृक्षविशेषान् । Ct भव्या फलाद्युपगन्तु ॥ — After 3ab, M2 (mostly illeg) ins.

363* कदम्बान्नशोकं * * * * * * * * * * * ।
 कशवान * * * * * * * * * * * सलिलान् ।

— D11 om 3cd — cd) D10 उद्दालकान्, G1 उद्दालगान् (for °कान्) Ñ1 किंशुकांश्च (for नागवृक्षान्) Ñ2 V1 B1–3 D6 दूर्वरान् (M1 वदनान्, B2 दुर्दरान् [also in marg ददर्श and दूर्वरान्]; B3 रक्ताशान्, D6 मदरान्) नाग पुष्पांश्च (for °) — G3 damaged from सा in d up to अ in 4a. D4 (also sup lin) सवान् (for चूतान्) Ś1 D10 सुखानन्तान् (for मुखानपि) V1 सरलाञ्जम्बुकाञ्चान्, Ñ2 V1 Ba D6 पुष्पकशिरान् (V1 °पुष्प °कमानपि, D6 °शिरा) V2 (sic) सुमनांसि, D3.4 G2 पुष्पमुखान्, D7 G1 पुष्पमुखान् (G1 °फल)मुखानपि (for °) — D1 or 3 P3 subst

364* अशोकानागवृक्षांश्च पुष्पाश्च कपित्थकान् ।

— B1 cont. Ñ2 V1 B1–3 D6 ins after 3

365* सा तु दृष्ट्वा महाबाहुरशोकवनिकां शुभाम् ।
 चिन्तयामास बहुधा हनूमान्मारुतात्मजः ।
 अशोकवनिका चापि महती सुमहाद्रुमा ।
 इमामपि विचेष्यामि न ह्यसौ विचिता मया ।

[(l 1) B4 सीतां (hypm) (for सा) — (l 2) B4 मधारी, D6 om (for बहुधा) — (l 3) Ñ2 B4 च (V1 दे) च (for चैव) Ñ2 मया सीता निरीक्ष्या (for the post half) — After l 3, Ñ2 ins

365(A)* इमा राक्षसानाम कन्या मन्त्रितव्या वा ।

— Ñ2 om l 4 — (l 4) B1 न (for हि)]

— Thereafter, V2 B D6 cont 367*.

— After 3 Ñ1 (l 1 partly illeg) ins

366* नानाविधानद्रुमस्थान्वृक्ष * * * * * * ।
 तेषु वृक्षेषु मतिमान्मारुती मारुतात्मजः ।

— Thereafter Ñ1 cont while Ś1 D1.2.4.10 ins after 3, whereas V2 B D6 cont after 365*

367* अथ धैर्यमवष्टभ्य प्रवृद्धाभिः कीर्तनः ।

[Ñ1 illeg from धै up to वि. V2 B D6 मनश्च (for अवष्टभ्य) B4 प्रवृत्य (for प्रवृद्ध) V2 B D6 तान्त, D1.2.4 बभाषत् (for कीर्तनः)

— Thereafter, Ś1 D10 cont l 2 of 369* while V1 cont. one line, which is illeg (except पादपान्)

4 Ñ1 V2 B D1.2.4.5.11 transp ab and cd — a) D7 T2.3 M1 यथा (for अथ) Ñ1 D10 प्राकार (for [आ] म्रवण) T अशोक (for °संछन्ना) V1 V2 B D6 लता (B1 मृदा) पादपम् (B1 °पी)— — d) Ś1 पुनः (for पुप्लुवे) D10 °गृह, D11 °पुर (for वृक्ष) L2 D2 °वाटिकां (D2 °वृक्षा) D1.2 °वनिकां (for °वाटिकाम्) V2 इमामपि पाटलिकां — After 4ab, V1 V2 B D1.2.4.5.11 ins., while V1 V2 D10.11 subst for 4cd

365* अशोकवनिका रम्या विविधा महाकपे ।

G 5 17 7
B 5 14 5
L 5 9 7

स प्रविश्य विचित्रां तां विहगैरभिनादिताम् ।
राजतैः काञ्चनैश्चैव पादपैः सर्वतो वृताम् ॥ ५
विहगैर्मृगसंघैश्च विचित्रां चित्रकाननाम् ।
उदितादित्यसंकाशां ददर्श हनुमान्कपिः ॥ ६
वृतां नानाविधैर्वृक्षैः पुष्पोपगफलोपगैः ।
कोकिलैर्भृङ्गराजैश्च मत्तैर्नित्यनिषेविताम् ॥ ७
प्रहृष्टमनुजे काले मृगपक्षिसमाकुले ।
मत्तबर्हिणसंघुष्टां नानाद्विजगणायुताम् ॥ ८
मार्गमाणो वरारोहां राजपुत्रीमनिन्दिताम् ।
सुखप्रसुप्तान्विहगान्बोधयामास वानरः ॥ ९

—^{c}) V2 D8 विमुक्त (for व्यामुक्त) —^{d}) B1 पुष्पुषे B2 प्रदु(also °द्रु sup lin)वे (for पुप्लुवे) V1 B1 3 4 D8 G1 पुष्प, B2 (s)शोक (for वृक्ष) —After 4 Ñ1 V2 B D1 2 4 6 11 ins while Ś1 D10 cont l 2 only after 367*

369* स गत्वा वेगवान्वेगाद्धनुमान्मारुतात्मजः ।
दद्दर्शाशोकवनिकां पुष्पिताशोकशोभिताम् ।

[(l 1) B3 बलवान् (for हनू°) —V2 B D6 om l 2]

5 ^{a}) T3 M2 स (for स) —^{b}) D1 4 8 विहगैर् (for विहगैर्) Ś1 Ñ1 अ(Ñ1 प्र)तिनादिता, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 उपशोभिता B3 D11 उप(D11 अनु)नादिता, D2 G2 अभिनदि(D2 °नदि)ता, D3 सप्रणादिता (for अभिनादिताम्) D10 विहगावलिनादिता —Ś1 D10 om 5^{cd}. —^{c}) M2 रजतै (for राजतै) Ñ2 चित्रै, B3 D1 4 11 चापि (for चैव) —^{d}) Ñ2 B3 D6 उपशोभिता V2 B1 2 अनुसतता, B4 समलकृता (for सर्वतो वृताम्) ※ Ct राजतै रजतादि सारकृतैस्तद्वर्णैर्वा ※ —After 5 Ñ1 D1-4 11 ins

370* श्रोत्रहारिस्तै सर्वैर्विहग सप्रणादिताम् ।

[D1 2 4 विहगै (for विहगै) Ñ1 D1 सप्रणोदिता D2 4 °नादिता (for °णादिताम्)]

6 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ś1 D8 3 T1 G1 विहगैर्, D10 विहग (for विहगैर्) Ś1 Ñ B1 D1 6 10 11 सिंहश्च (for सवैश्च) T2 वृता विहगसघैश्च —Ñ1 illeg for 6^{b} —G2 damaged from चित्र(in ^{b} up to स्य in ^{c} —^{b}) Ś1 D1 3 4 10 विचित्रै (for °त्रा) B2 तोरणा (for काननाम्) —^{c}) D6 उदय (for उदित) Ś1 Ñ2 V2 B D1 2 4 10 11 अचिरोदितसूर्याभा(D2 4 °र्या) D3 प्रतिरोदितसूर्याभा —^{d}) D2 3 बली (for कपि) Ñ1 ददर्श स महाकपि Ñ2 V2 B D6 अपश्यन्मारुतात्मज —After 6 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins while Ñ2 B2 D6 ins l 1 only after 6

371* मनोहरां दविहरा सौगन्ध्यघ्राणहारिणीम् ।
महता प्रांशुना चैव सुचित्रविहितेन च ।
प्राकारेणाम्बुदनेव सौवर्ण कृतमेखलाम् ।
गदापाणिभिरेकाग्रैरारक्षैर्द्वारि रक्षितै ।
गुप्तद्वारां महाद्वारामनाधृष्यां सुरैरपि ।
नीलवर्णैर्द्रुमगणैर्मेघवृन्दैरिवावृताम् ।
स्वयं तत्समाश्रित्य हनुमान्प्रविवेश ह ।

[(l 1) Ñ1 मनोरमा (for °हरा) B2 उत्तमाग्र्यां (for दृष्टिहरां) B2 सागन्धाद् D3 सौगधि (sic) (for सौगन्ध्य) Ñ [आ]घ्राण (for घ्राण) D1 सौगन्धस्र(before corr °घ्रा)-णहारिणीं, D2 सेव्य व्याप्त हारिणा (sic) (for the post half) —(l 2) D1 4 सुपत्र, D2 स्वस्त्र (for सुचित्र) Ñ1 विविधेन (for विहितेन) D11 प्रसुचित्र हितेन च (for the post half) —(l 3) Ś1 Ñ1 D2 4 11 [अ]म्बुदेनेव, D3 [इ]द्वगौरेण (for [अ]म्बुदेनेव) —(l 4) D10 द्वार (for द्वारि) —(l 5) D2 10 अनाधृष्या(D10 °ष्या) (for °धृष्या) —(l 6) Ś1 विहगैर्, D10 द्रुममितैर् (for द्रुमगणैर्) D1 2 4 वर्णैर् (for वृन्दैर्) —(l 7) Ñ1 D2 तामभ्यागम्य, D3 समुपास्थय (for त समाश्रित्य) D1 ता (for ह)]

7 Ñ V2 B D6 transp ^{ab} and ^{cd} Ñ1 illeg for 7^{a} —^{a}) V2 D7 वृतैर्, D1 4 युता (for वृता) —^{b}) Ś1 पुष्पगुण (for पुष्पोपग) Ñ2 D6 कर्णि(Ñ2 कार्णि)-काराद्भिभिस्तथा, D8 पुष्पोद्गमफलोद्गमे —^{c}) Ñ1 राजहसैश्च (for भृङ्गराजैश्च) D1 4 राजहसै कोकिलैश्च —^{d}) B3 मत्यैर् (sic) D2 सत्वैर् (for मत्तैर्) Ś1 Ñ2 B2-4 D1 2 4 10 नित्य (for नित्य) B1 (after corr as in text) निषेविते, D1 4 11 °त (for °ताम्) Ñ1 प्रमत्तैश्च प्रपेविता

8 D2 3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) B2 प्रहृष्ट (for °हृ) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1-4 11 G1 मुदिते, B3 मुदितै, D7 8 Ct मनुजा G2 मनुजै, Cv r m g as in text (for मनुजे) —^{b}) D10 पक्ष (for पक्षि) Ś1 D2 3 सु(D2 मु)खावहे Ñ2 V2 B D6 निषेविते(D6 °ता) D1 4 सुखावहे(D6 °ह) D3 महाकुले, D7 8 G1 महाकुला (G1 °ले) D11 मवाहये (for समाकुले) Ñ1 मृगपक्षिणा *** (illeg) ※ Ct 'प्रहृष्टमनुजे काले' इति पद्वये सप्तम्यन्तपाठे तत्तत्काले वसन्तप्राग्भावे तत्सन्निहिते काले इत्यर्थ ※ —G2 damaged from ण in ^{c} up to णो in 9^{a} —^{c}) D1 3 4 बर्हिण (for बर्हिण) Ñ2 V2 B1 3 D6 चक्रादैर्, B4 चक्राद्यैर् (for सघुष्टा) —^{d}) G2 द्रुम (for द्विज) Ś1 D3 गणावृता N1 °रिता D1 4 निषेविता (for गणायुताम्) Ñ2 V2 B D6 वसन्त(D6 °न्त)कामदीपने (B3 °नै)

9 G2 damaged up to णो in ^{a} (cf v l 8) —^{c}) B2 अथ, B4 सुख (for सुख) —^{d}) G2 मारुति (for वानर)

उत्पतद्भिर्द्विजगणैः पक्षैः सालाः समाहताः ।
अनेकवर्णा विविधा मुमुचुः पुष्पवृष्टयः ॥ १०
पुष्पावकीर्णः शुशुभे हनुमान्मारुतात्मजः ।
अशोकवनिकामध्ये यथा पुष्पमयो गिरिः ॥ ११
दिशः सर्वाभिधावन्तं वृक्षषण्डगतं कपिम् ।
दृष्ट्वा सर्वाणि भूतानि वसन्त इति मेनिरे ॥ १२
वृक्षेभ्यः पतितैः पुष्पैरवकीर्णा पृथग्विधैः ।
रराज वसुधा तत्र प्रमदेव विभूषिता ॥ १३
तरस्विना ते तरवस्तरसाभिप्रकम्पिताः ।
कुसुमानि विचित्राणि ससृजुः कपिना तदा ॥ १४
निर्धूतपत्रशिखराः शीर्णपुष्पफलद्रुमाः ।
निक्षिप्तवस्त्राभरणा धूर्ता इव पराजिताः ॥ १५
हनूमता वेगवता कम्पितास्ते नगोत्तमाः ।
पुष्पपर्णफलान्याशु मुमुचुः पुष्पशालिनः ॥ १६
विहंगसंघैर्हीनास्ते स्कन्धमात्राश्रया द्रुमाः ।
बभूवुरगमाः सर्वे मारुतेनेव निर्धुताः ॥ १७ G 5 16 20 H 5 14 17 L 5 9 22

---

10 ^{a}) Ś1 D10 उ(D10 त)त्पतन्तो द्विजगणाः —^{b}) D7 पक्ष (for पक्षैः) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 शाखा (D2.3 °ख्या), D5 वृक्षा, D6 शाखा, D7-9 शाखे (for सालाः) Ś1 D5.10.11 समाहिते (D11 °ता) D9 समाहता, G1 °कुला (for °हताः) Ñ2 V2 B D6 पक्षवातसमुद्धता (B1 °समन्विते, B2.4 °समुद्धते) —^{cd}) Ñ2 V2 B D6 तरविरद् (for विविधा) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 विमुक्ता, B3 विमुक्ता (for मुमुचु) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 अनेकवर्णा मुमुचु (D11 मुमु) पुष्पवृष्टि(D4 °ष्टी) समन्ततः ※ Cv : पुष्पवृष्टयः । व्यत्ययेन (Cv °त्यय इति) द्वितीयार्थे प्रथमा ।, Cm g Lt पुष्पवृष्टय पुष्पवृष्टी ※

11 G2 damaged from र्णः in ^{a} up to म in ^{c}. —^{a}) Ś1 D10 तत्र की(D10 °कार्णी)र्णः स, Ñ1 V2 B D1-4.11 तत्रावकी(B3 D4 [also *inf lin* °नी])र्णे (D3 °र्णो) (for पुष्पावकीर्णः) Ñ1 तत्रावकीर्णे मुमानीन (hypm) —After 11^a, Ñ1 ins

372* शुशुभे मारुतात्मज ।
विक्षोत्य च गिरि सदा

12 ^{a}) D8 सर्वा दिशो (by transp), T1.2 तत्र सर्वा (for दिशः सर्वाः) Ś1 D10 व्यधावत (sic), Ñ V2 B D1.3.4.11 T1.2 G1 M1 विधावत, G2 [अ]पि धावत, M3 प्रधावत (for [अ]भिधावन्त) D5 दिश सर्वाश्च धावत ※ Ck सर्वाभिधावन्तमिति सविश्रान्तम् ।, so also Ct ※ —^{b}) Ś1 Ñ V2 D1.2.4-9 -खण्ड, D1 -खड (for षण्ड) Ñ1 D3 हरि, B1 D6.11 T2 कपि (sic) (for कपिम्) —^{c}) B1 reads भूतानि in marg —^{d}) Ñ V2 B D1-4.11 T2 वसन्तमिव (for °न्त इति) Ś1 D10 वारिद् (D10 °रा) (for मेनिरे) —After 12, Ñ1 ins

373* प्रादुर्भूते भूचिवन्त ** रागमिह स्थिते ।

13 ^{a}) Ñ2 प्रसेभ्य, V2 B D6 द्रुमेभ्य (for वृक्षेभ्य) —^{b}) B1 D2.3.11 T2 M3 अवकीर्णो (D5 M1 °र्णा [sic], D11 T2 °र्णे) (for °र्णा) D8 विधा (for विधैः) —^{c}) D11 वहुधा (for वसुधा) B3 यत्र (for तत्र) —G2 damaged from ^{d} up to प्र in 14^b —^{d}) D6 प्रमदेन (for °व)

14 G2 damaged up to प्र in 14^b (cf v l 13). —^{a}) Ñ1 तेन (hypm) (for ते) Ñ2 V2 B D6 तरसा तत्र (for ते तरवः) —^{b}) Ñ2 तत्र (for तरसा) Ś1 D2.3.10 विप्रकम्पिता, Ñ1 D1.4.11 प्रति° Ñ2 V2 B D6 सम°, D5 [अ]पि प्र°, D7-9 G1 Ck t बहु°, T2 भीत° (for अभिप्र°) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 पुष्पवृष्टिं विचित्रा मु(D11 ते, D2 स)) , Ñ2 V2 B3 पुष्पवृष्टिं वर्षु(V2 °वृषु)स्ते, B1.2.4 पुष्पवृष्टिमिव(B2 [before corr] °मम)र्षस्ते(B4 °त) D6 पुष्पवृष्टीर्ववृषुस्ते —^{d}) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 विचित्रा (Ñ2 V2 D6 °त्रा), B3 विसृष्टा, T2 G3 मुमुचु (for ससृजु) Ñ1 हरिणा (for कपिना) Ś1 Ñ1 V1 D1.2.3.10.11 [अ]हता, Ñ2 B1.4 युता, B2 D6.8 [उ]द्रु(D6.8 °द्र)ता, B3 धृता, D5 हि ता (for तदा)

15 ^{a}) D1.3 विधूत (for निर्धूत) Ś1 M1 -पत्रा, B D6 -पर्णं, T2 -पुष्प, Ck t as in text (for पत्र) —^{b}) Ñ2 V2 B1.2 (before corr) 3.4 D6 कीर्ण, B2 (after corr *sup lin*) कीर्णा, D1 दीर्णा, T2 M1 शीर्णे (for शीर्ण) Ś1 D10 पर्ण, D2.3 T2 G1 -पत्र (for पुष्प) Ś1 D10 M3 फला (for -फल) —G2 om (hapl) 15^c–17^b —^{c}) Ś1 Ñ V2 B2.4 D1-4.11 विक्षिप्त (for निक्षिप्त)

16 G2 om 16 (cf v l 15) —^{a}) Ś1 विधूतास्, Ñ1 कम्पितास्, D1.3 विधूतास्, D2.10.11 धूनितास् (for कम्पितास्) D10 महात्मना (for नगोत्तमा) —D5 reads 16^{cd} in marg —^{c}) Ś1 D2.3.7.8.10 पुष्पपत्र, Ñ2 V2 B1-3 पर्णपुष्प (by transp) B4 पत्रपुष्प, D6 वरपुष्प, D11 पुष्पपर्ण (for पुष्पपर्ण) D2 om from फलान्याशु up to मात्रा in 17^b B3 -फलान्यस्ते, D1 °न्यस्य (for °न्याशु) —^{d}) Ñ2 V2 B D6-8 पत्र (for पुष्प) D11 शाखिन (for शालिन)

17 G1 om 17^{ab} (cf v l 15) D2 om up to मात्रा in ^{b} (cf v l 16) —^{a}) Ś1 पूर्वे, Ñ2 V2 B1.4 D6 सङ्घ, B2.3 सार्थ D2.7.8 -संघैर्, D10 विहैर् (for -संघैर्) Ñ2 B D6 च (for ते) V2 नीडाश्र M3 विहंगा (for हीनास्ते) Ñ1 हीना विहगसंघैस्ते —^{b}) Ś1 Ñ1 D1.2

G 5 16 21
B 5 14 18
L 5 9 23

निधूतकेशी युवतिर्यथा मृदितवर्णका ।
निष्पीतशुभदन्तोष्ठी नखैर्दन्तैश्च विक्षता ॥ १८
तथा लाङ्गूलहस्तैश्च चरणाभ्यां च मर्दिता ।
बभूवाशोकवनिका प्रभग्नवरपादपा ॥ १९
महालतानां दामानि व्यधमत्तरसा कपिः ।
यथा प्रावृषि विन्ध्यस्य मेघजालानि मारुतः ॥ २०

स तत्र मणिभूमीश्च राजतीश्च मनोरमाः ।
तथा काञ्चनभूमीश्च विचरन्ददृशे कपिः ॥ २१
वापीश्च विविधाकाराः पूर्णाः परमवारिणा ।
महार्हैर्मणिसोपानैरुपपन्नास्ततस्ततः ॥ २२
मुक्ताप्रवालसिकतास्फाटिकान्तरकुट्टिमाः ।
काञ्चनैस्तरुभिश्चित्रैस्तीरजैरुपशोभिताः ॥ २३

8 10 स्थिता, D3 तथा (for द्रुमा) Ñ2 V2 B D6 पत्र पुष्पविना(V2 B3 4 °विरा)कृता, D11 स्कन्धमात्रश्रिया स्थिता —After 17^{ab} Ñ2 V2 B D6 ins

374* नागुष्यन्त प्रिय वृक्षा निराशा इव निर्धना ।

[B3 (after corr sup lin as above) नागुसुव, B3 नागपुष (for नागुष्यन्त)]

—B1 reads 17c–18 in marg —c) B2 D10 भग (B2 दुर्ग)मा, D8 उत्तमा, D9 मगता (for जगमा) Ś1 वसुरजगमा सर्वे —d) Ś1 (अ)पि निर्धुता Ñ2 D6 निर्लिता, V2 B D1 7 8 T1 G1 3 Ck t विनिर्धुता, D2 प्रकम्पिता, D3 [इ]व निर्दिता, D10 विनिमत्ता, D11 T2 3 G2 [पु]त्र निर्धुता, Cr m e as in text (for [इ]व नि°) M3 निहता इव मातुषी ※ Ck विनिर्धुता इत्यत्र छान्दसो ह्रस्व ।, Ct विनिर्धुता इति ह्रस्व आर्षं इति कतकस्तद्वृथा। ह्रस्वस्यापि धुञः सत्त्वात् ※

18 B1 reads 18 in marg (cf v l 17) —a) Ś1 Ñ1 D2 10 11 वमूव वेश्या B1-3 D6 विधूतकशा(B3 D6 °क्शा, B3 °वेणी) B4 D5 T1 2 Cg निर्धूतकशी(B4 °शा D5 °शा), Cr as in text (for विधूत°) Ñ2 V2 B D6 प्रमदा, D2 जगति D8 G3 M3 युवतीर्, D8 G2 M2 युवती (for युवतिर्) —b) B2 4 मुदित (for मृदित) Ñ2 D6 लेपना(D6 °ना) V2 वर्णिका B1 3 4 कर्णिका B2 D6 8 M1 वर्णका (for वर्णका) D11 यथा द्वितीय वर्णिका —For 18^{ab}, D3 subst

375* दृश्यन्ते शाखिनः सर्वे निधूतयुवती तथा ।
मृदितवृणिका (sic) विश्व कामिना व्यास्त परा ।

—a) Ś1 Ñ1 D7 8 G1 निपीत, D1 2 6 10 11 वितात (for विष्पीत) Ś1 Ñ1 शुक, D10 शुभ्र (for शुभ) Ñ1 D1 2 4 11 क(D7 11 द)र्णोष्ठी, D8 दत्तोष्ठा D10 दत्तौष्ठी (for दन्तोष्ठी) D3 विवक्षा शुभ्रन्तोष्ठी —d) D11 स (for च) D1-4 विक्षिता(D1 °ता) D8 वीक्षता (for विक्षता) —For 18^{cd} Ñ2 V2 B D6 subst

376* क्रीडनाद्राति विरता नखदन्ताभिविक्षता ।

[V2 क्रीडास्थानानि B3 प्रक्रीडनाते D6 क्रीडनाद्यानि B2 4 रिता (for विरता) Ñ2 B2 [आ]भिविक्षता V2 [अ]भिरक्षिता D6 [अ]भिविक्षता (for [अ]भिविक्षता)]

19 a) B3 यथा, T2 तदा (for तथा) Ś1 Ñ V2 B D1-4 8 10 11 हस्ताभ्यां D6 7 8 T2 G1 हस्तैस्तु —b) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 समाहता D11 समाहिता (for च मर्दिता) ※ Ct लाङ्गूलहस्तैरित्येकवद्भाव आर्षः ※ —D11 om 19c–20 —c) D1 8 तथैव (for बभूव) —d) Ś1 Ñ1 D1-4 7 10 M1 वन (for वर) Ñ2 V2 B D6 भग्नप्रवर पादपा, D9 प्रभग्नामिव पादपा (sic)

20 Ñ2 V2 B D6 11 om 20 (for D11 cf v l 19) —b) Ś1 D2 10 विहरत्तरसा D2 3 4 विहरत्तुरसा (for व्यध मत्तरसा) Ñ1 विनि*****+ (illeg) —c) Ś1 D10 प्रवृष्टेर् (for प्रावृषि) D7 9 वेगेन (for विन्ध्यस्य) D6 यथा प्रावृड्भ्रवृन्दानि —d) D9 मारुता (for मारुत)

21 a) B3 त मणिश्च (for तत्र मणि) Ś1 D1 4 10 11 भूमि (for भूमीश्च) —D2 11 T om (hapl) 21bc —b) Ś1 D1 3 8 10 राजती च मनोरमा Ñ2 V2 B D6 काचनीश्च महाकपि —After 21^{cd} B3 ins

377* नानारत्नमयी चैव बहुरूपा च शोभिता ।

—c) Ñ2 V2 B D6 रा(B र)जत (for काञ्चन) Ś1 D1 2 4 10 भूमि D3 भूमीश्च (for भूमीश्च) —d) Ś1 N1 D1-4 10 11 ददृशे (for ददृशे) Ñ2 V2 B D6 विचचार समाहित (B3 महामति) D8 M3 ददर्श विचरन्कपि.

22 a) D8 G1 वाप्यश्च, D11 चार्या च (sic) (for वापीश्च) —D3 om 22b–24a —b) D11 पूर्णाश्च (hypm) (for पूर्णा) B1 विविध (for परम) —After 22^{ab}, Ñ2 V2 B D6 11 ins

378* प्रसन्नसलिलाश्चान्या नलिनी फुल्लपङ्कजा ।

[D11 [अ]पि (for [अ]या) Ñ2 D6 नलिन्य V2 नलिनीश्च (hypm) (for नलिनी) D11 पुष्प (for फुल्ल)]

—c) Ś1 V2 B D6 (before corr as in text) 8 10 महार्हे (for °र्हैर्) D11 हर (for मणि) —d) V2 समतत, T2 सहस्रश (for ततस्तत)

23 D3 om 23 (cf v l 22) —a) Ñ2 V2 B D6 मणि॰ (for मुक्ता) Ś1 D10 वैडूर्य, Ñ1 D1 3 4 8 T2 M3 सिक्ता, Ñ2 V2 B1 4 D6 विकृता, B3 वितता, B2 विहिता, D11 सिकण (sic) Ck t as in text (for सिकता) —b) D1 8 10 स्फटिक (for स्फा°) Ś1 D2 10 11 भूषिता Ñ1 D1 4 शोभिता, V2 भूमिता (for कुट्टिमा)

पुष्पमोत्पलवनाभ्रनानोपशोभिताः ।
नत्यूहरामघुष्टा हममारसनादिताः ॥ २४
दीर्घाभिर्द्रुमयुक्ताभिः सरिद्भिश्च समन्ततः ।
अमृतोपमतोयाभिः शिवाभिरुपसंस्कृताः ॥ २५
लताशतैरवतताः सन्तानकसमावृताः ।
नानागुल्मावृतघनाः करवीरकृतान्तराः ॥ २६
ततोऽम्बुधरसंकाशं प्रवृद्धशिखरं गिरिम् ।
विचित्रकूटं कूटैश्च सर्वतः परिवारितम् ॥ २७
शिलागृहैरवततं नानावृक्षैः समावृतम् ।
ददर्श कपिशार्दूलो रम्यं जगति पर्वतम् ॥ २८

C 16 0
B 5 11 18
L 5 9 31

—Ñ1 D11 o 23cd —c) Ś1 गीरन्द्र, G1 मन्द्र (for कारन्द्र) Ñ2 V1 B D1 तारैश्चो (V2 B1 °र) पशोभिता (B1 °ते)

24 D1 om 24a (cf v l 22) T1 om (hapl) 24ab Ñ1 reads 24-26d after 27 D1 reads 24 in marg —a) Ś1 Ñ2 D1 7 9 11 G1 M1 2 पु(D10 -प)ष्प Cr as in text (for पुष्प) Ñ1 धनाश्र V2 V3 B1 2 4 D5 10 वनीश्र (for नवाभ्र) G1 चमरौघव शोभितास्तथा —b) Ś1 V V1 (marg also) B1 2 4 D5 11 T1 G1 3 शोभिता, D2 मुद्रिता (for नुदिता) V2 (orig) करवीरवनान्तरा —c) Ś1 D10 विहंग Ñ1 चक्र D1 2 4 5 11 T1 G1 दात्यूह Cr g k t as in text (for नत्यूह) Ñ2 V1 B D1 सारसाक्रन्दनादिता —d) V1 सेविता (for नादिता)

25 For sequence in Ñ1 cf v l 24 —a) Ś1 नदीभिर् (for दीर्घाभिर्) Ś1 D10 अममानाभि Ñ1 सरमाणाभि) N2 V2 द्रुमयुक्ताभि B1 (marg also) 3 सभयुक्ताभि (B3 °क्ता) B1 (marg also as in text) खुगजुताभि D11 गुभजालाभि Ch t as in text (for द्रुमयुक्ताभि) D1 4 कीर्णा विद्रुमयुक्ताभि C2 दीर्घकाभिश्च दीर्घाभि —b) Ś1 D10 शीताभिर् (for सरिद्भिश्) B1 2 4 सततम (for समन्तत) V2 सरिद्भिश्च ततस्तत —) • B1 2 om 25cd —c) D11 अमृता अपि तोयाभि (sic) —d) D2 शिलाभिर् (for शिवाभिर्) Ś1 D1 4 10 11 G1 M1 शभि(D2 °भि D10 °पि)संवृता B1 D1 शवि(D1 °भि) संवृता (for उपसंस्कृता)

26 For sequence in Ñ1 cf v l 24 D1 om 26-27 —a) Ś1 D5 वृक्षैर् Cr m as in text (for लतैर्) Ś1 D1 10 अवतता V V2 B D1 4 G1 अवतता (D10 °ता B1 °त G1 °त) D11 अनुगता (for अवतता) —b) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 संता(D1 [sup l] पुष्प)सतानसमावृता (Ś1 D1 10 11 °ता Ñ1 °ता) N1 V1 B D1 भवतान(V1 सवतान B1 द्रुमतान B1 धवतान)गौमया D1 4 T1 M1 Cm सतानकसुमावृता —c) T M1 2 घना (for घना) Ś1 V1 D 1 5 10 11 लताधि(D1 2 °व)ता(V1 ****[illeg])नमहका V1 °ना D1 4 °भा) V1 B1 2 लतागुल्मफलोपेता (B1 °फल) V1 लताफलगुह्योपेता L1 D1 लतागुल्मफलोपेता (D1 °ता) —d) Ś1 D1 10 11 कुसुमैस्ता V V1 B1 2 4 D1 सन्तोयैस्ता (D1 °ये B1 °र) B1 करवीरसो D1 कुसुमैस्ता (for करवीरक)

27 D1 om 27 (cf v l 26) T1 illeg for 27a —a) Ś1 D 5 11 तत्र D1 2 4 गिरिम् Ch t as in text (for ततो) B1 तत्र नीलशिखरं —b) V1 प्रवृद्ध (for °द्ध) D11 गिरिम् (for र) Ś1 D1 2 4 10 11 महत् B1 गुह (for गिरिम्) —c) Ś D10 कूटैश्च तथा V1 D1 4 पूर्णं वृक्षै V1 *** illeg] मि D1 कुसुमै पूर्णं , D2 पूर्णं विविधै D11 पूर्णं कुसुमै (for कूटैश्च कूटैश्च) —d) T1 सर्वत D1 2 4 समन्तात् (for सर्वत) —For 27 Ñ1 V1 B1 2 D1 subst an add Le B1 ins after 28

3 9* तामम्बुधरसंकाशं प्रवृद्धशिखरं शुभं ।
विचित्रं विवरैश्च पर्वतं पर्वतोपशोभितम् ।

[(l 1) B1 अम्बुधर (sic) (for अम्बुधर) B1 प्रवृद्ध (for °द्ध) —(l 2) B1 विचित्र (for °त्रं)]

—After 27 Ñ1 reads 24 – 6b

28 G1 om (hapl ?) 28ab —a) M1 नाना (for शिला) Ś1 D 5 गृहैरवततं V1 D1 गृहसमायुक्तं V1 B गृहपातशिला (for गृहैरवतत) —b) Ś1 V B1 D1 5 11 G1 द्रुम V1 B1 2 4 गुह (for द्रुमं) V1 म मयूर V1 V B1 समाकीर्णा D1 समाकीर्ण D1 G1 समावृत D1 समावृता (for समावृतम्) V1 V2 B1 3 D1 om (hapl ?) 28cd —c) B1 D1 T1 G1 M1 हरि (for कपि) & Ch नगाननगतम् । मूल शाखापत्र इत्यादि प्रसन्न पवत । Cr नगान(नी)न्द्र । इत्यर्थ । नानी भूमिषु वृक्ष धातवः । तत्प्रधानान(°प्राधान्येन) नानाविधवनानि सन्। यद्वा नानाविधपक्ष इति यत्। Cm शिलि श्रीप प्रशमम् । तस्य विग्रह नानाविधवर्णानि । इत्यर्थ । नाना भूमिषु गिरि धातव । तत्प्रधान्य नानाविधवनानि दृष्टानि । Cg नानेति लोके रम्यमत्वमिन्यत्र रम्य विविधाह्लादकस्य । पवत इदुर्ग्राह्यतम । Ch जगति रम्य नाम सुन्दरतमस्य पर्वत सु दम् । परन्तु नानाविधवन् । इत्यर्थ । कम पर्वत इ(°कपि)श्रेष्ठ । दृष्ट्वापि गुणान् द्वि(क)विधाय यान्यत्रापि न वार्थान । Ch जगत् लोके सर्वं सुन्दर पर्वतमपि पर्वतसुन्दरम् । सर्वत्र जगतीतलविषय । इत्यर्थ । मुख्यवनानि धातवोऽपि तथाभ्यां रचनस्य एव —After 28 B1 ins 379*

G 5 10 30
B 5 14 29
L 5 9 34

ददर्श च नगात्तस्मान्नदीं निपतितां कपिः ।
अङ्कादिव समुत्पत्य प्रियस्य पतिता प्रियाम् ॥ २९
जले निपतिताग्रैश्च पादपैरुपशोभिताम् ।
वार्यमाणामिव क्रुद्धा प्रमदां प्रियबन्धुभिः ॥ ३०
पुनरावृत्ततोयां च ददर्श स महाकपिः ।
प्रसन्नामिव कान्तस्य कान्तां पुनरुपस्थिताम् ॥ ३१
तस्यादूरात्स पद्मिन्यो नानाद्विजगणायुताः ।
ददर्श कपिशार्दूलो हनुमान्मारुतात्मजः ॥ ३२
कृत्रिमां दीर्घिकां चापि पूर्णां शीतेन वारिणा ।
मणिप्रवरसोपानां मुक्तासिकतशोभिताम् ॥ ३३
विविधैर्मृगसंघैश्च विचित्रां चित्रकाननाम् ।
प्रासादैः सुमहद्भिश्च निर्मितैर्विश्वकर्मणा ।
काननैः कृत्रिमैश्चापि सर्वतः समलंकृताम् ॥ ३४

29 ᵃ) N2 D6 निर्ग(D6 °मि)ता तस्या, V1 वनगा रम्या, B1 वनमध्यस्था D3 च नगा तस्या (sic) B3 वाप्निका तस्या, D8 स नगात्तस्माद् (for च नगात्तस्मात्) —ᵇ) D2 नदीद् (for नदीं) Ś1 D10 प्रपतिता N2 V2 B D6 निम्नादिनीं D2 निपतितास् D3 8 M1 निष्पतिता Cm t as in text (for निपतिता) Ś1 D10 भुवि, N1 पुन D2 तत , D11 वर (for कपि) —ᶜ) B1(after corr marg as in text) स्वर्गादिव, B3 साक्षादिव, D2 अगादिव (for अङ्कादिव) —ᵈ) Ś1 N2 V2 B D1-4 6 10 11 कुपिता, T2 G3 प्रियता, Cm t as in text (for पतिता) —After 29 B2 reads 31ᶜᵈ for the first time repeating it in its proper place

30 ᵃ) Ś1 D1 सारैर्, Ñ1 D1-8 11 शालैर् (for जले) D6 Ct जलेन पतिताग्रैश्च D10 सालैर्निपतिताग्रैश्च —Ñ1 illeg for 30ᶜ-36ᵇ —ᶜ) D3 धार्यमाणाम् (for वा°) —ᵈ) T2 इव, Cm k t as in text (for प्रिय) —For 30 N2 V2 B(B2 reads after 31ᶜᵈ [first time]) D6 subst

380* बालपल्लवशाखा च स ददर्श नगोत्तमे ।
क्रीडन्ती दोलया हृष्टा प्रमदामिव सुन्दरीम् ।

[(l 1) B4 शाखाग्र (for शाखा च) B3 वनोत्तमा (for नगोत्तमे) —(l 2) B3 (marg also as above) रुष्टा (for हृ°) D6 गेल्याहृष्टा (sic) (for °या हृष्टा)]

31 Ñ1 illeg for 31 (cf v l 30) —ᵃ) Ñ2 V2 B D6 आवर्तमाना च D2 आवृत्ततोयाश्च, G1 आवर्ततोया च Cm g k t as in text (for आवृत्त°) —ᵇ) N2 V2 B D6 सरित(V2 B1 4 °ता) कपि (for स महाकपि) —B2 repeats 31ᶜᵈ here (cf v l 29) —ᵈ) B3 कान्ता (for कान्तां) N2 V2 B1 2 4 D6 T1 2 G3 उपागता Cm t as in text (for उपस्थिताम्) B2(both times) कान्ता च पुनरागता

32 Ñ1 illeg for 32 (cf v l 30) —ᵃ) Ś1 D10 पद्मिनी स, Cv m g k t as in text (for स पद्मिन्यो) Ñ2 V2 B D6 सपद्माश्च नदीस्तत्र, D1-4 तत्र नद्य स(D3 सु)-पद्मिन्यो, G1 तस्मान्दूरात्पद्मिन्यो —ᵇ) D1-4 11 पक्षि (for द्विज) Ś1 B1 D6 M3 गणावृता (for °युता) —ᶜ) Ñ2 V2 B D6 हनुमान्वीरो, G2 3 M3 हरि° (for कपिशार्दूलो) —ᵈ) Ś1 पवनात्मज (for मारुता°) N2 V2 B D6 नदद्भिर्विहगै (B2 °द्भि पतगै) शुभैः, D1 2 4 विरुवद्भिहगा शुभा ※ Cv m g k t पद्मिन्य पद्मिनी ।, Cr पद्मिन्य । व्यत्ययेन द्वितीयार्थे प्रथमा ※

33 Ñ1 illeg for 33 (cf v l 30) —ᵃ) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 च(Ś1 D10 स) नदी(B2 °दीस्) G3 दीर्घिकास (sic) (for दीर्घिकां) Ś1 B1 4 D1-4 10 11 रम्या, Ñ2 B2 D6 अ(B2 चा)न्या, V2 दिव्या, B3 पुण्याम् (for चापि) —G3 om (hapl) 33ᵇ-34ᶜ —ᵇ) B3 अन्या (for पूर्णां) V2 D6 शीतल , B2 3 शीतस्य (for शीतेन) B2 3 D6 वारिण (for °णा) —ᶜ) V2 मल (sic) (for मणि) Ś1 B3 D3 10 11 प्रवाल (for प्रवर) —ᵈ) Ś1 D1-4 10 11 मुक्तासकत(Ś1 D10 °सौवर्ण)सतता Ñ2 V2 B D6 मुक्तासिक्थित(B4 °प्रतिम)वालुका(B3 °पत्रका) ※ Ct सिकत शोभितामित्यत्र ह्रस्व आर्ष ※

34 Ñ1 illeg for 34 (cf v l 30) G3 om up to 34ᶜ (cf v l 33) N2 V2 B D6 om 34ᵃᵇ —ᵃ) D6 विचित्रैर् (for विविधैर्) Ś1 D10 मृगसिंहैस्, D11 द्रुम भृङ्गैस् (for मृगसंघैस्) —ᵇ) D6 सेविता (for विचित्रां) Ś1 D10 चित्रितानना (for चित्रकाननाम्) —After 34ᵃᵇ, Ś1 D1-4 10 11 ins

381* पद्मिनीभिश्च चित्राभि काञ्चनैश्च महाद्रुमै ।
तरुणादित्यसंकाशै शोभिता समपुष्पितै ।

[D3 10 om l 2 —(l 2) D1 om शोभिता D11 द्रुमपुष्पिता (for समपुष्पितै) Ś1 शोभितामा च पुष्पितै (for the post half)]

—ᶜ) B3 प्राकारै (for प्रासादै) —ᵈ) Ś1 D10 T1 2 G1 निर्मिता, N2 V2 B1-3 D6 सु(V2 स्व)कृतैर् (for निर्मितैर्) B1(m also as in text) पुण्यकर्मणा —ᵉ) Ś1 Ñ2 B1 2 4 D1-4 6 10 11 काननै B3 पर्वतै G1 कृत्रिमै (for काननैः) Ñ2 V2 D1 2 4 D6 पर्वतैस्, B3 G1 काननैस् (for कृत्रिमैस्) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 T2 G3 [ए]व (for [अ]पि) —ᶠ) D2 11 पर्वतै (for सर्वत) N2 V2 B D6 कृत्रिमैरुपशोभिता

ये केचित्पादपास्तत्र पुष्पोपगफलोपगाः ।
गन्धवत्यः मतिनद्वीरा: मर्व मौवर्णवेदिका: ॥ ३५

लताप्रतानैर्बहुभिः पर्णैश्च बहुभिर्वृताम् ।
ददर्श [illegible] ॥
वृतां हेममयीभिस्तु वेदिकाभिः समन्ततः ॥ ३६

G [illegible]
R [illegible]
L [illegible]

35 Ñ1 illeg. for 35 (cf. 5.1. 30) —ᵃ) D11 [illegible] (for ये केचित्) —ᵇ) Ś1 [illegible] (for °गा) —D1 om. 35ᶜᵈ —ᶜ) D1 मन्निधा (for गन्धवत्यः) D3 [illegible]; G2 [illegible] (for मतिनद्वीरा) Ñ1 V3 B1 D4 [illegible] ([illegible]) [illegible]. D11 [illegible] —D4 om. (hapl.) 35ᵈ —ᵈ) Ś1 D1.10.11 सर्वं (for मर्व) ☞ G1 [illegible] । [illegible] ☞ —After 35, Ñ1 V3 L D1.2.4.11 ins. while Ś1 D3.10 ins. l. 6–7 and 10–11 only after 35:

3⁹2* दिव्यामिर्बहुपुष्पाभिर्लताभिरनुवेष्टिता ।
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] । [5]
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] । [10]
[illegible] ।

[(l. 1) D1 [illegible] (for [illegible]) —(l. 2) [illegible] —(l. 3) Ñ1 B1.2 D1.4.11 [illegible] —(l. 4) [illegible] (for the post. half) —(l. 5) [illegible] —(l. 6) [illegible] (by transp.) [illegible] —(l. 7) [illegible] —(l. 8) [illegible] (for the post. half) —(l. 9) [illegible] —After l. 8, D1.2.4 ins.:

3⁹3(A)* [illegible] ।

—D1.2.4 om. l. 9. —(l. 9) [illegible] —(l. 10) [illegible] (for the post. half) —(l. 11) [illegible] (for [illegible])]

36 Ñ1 illeg. for 36ᵃᵇ (cf. [illegible]). [illegible] D1.4.11 om. 36ᵃᵇ. Ś1 D10 read 3[illegible] after [illegible] —D11 read 36 after 3[illegible] —ᵃ) D1 [illegible] (for प्रतानैर्) —ᵇ) D1 [illegible] (for पर्णैश्च) D11 T2 [illegible] (for [illegible]) [illegible] D1.4.11 read 36ᶜᵈ after 393* —ᶜ) Ś1 [illegible] Ñ V3 B D1.4.11 G2 M G1 [illegible] (D11 [illegible]) [illegible] Cm.g. as in text (for [illegible]) V3 om. (hapl.) after [illegible] in 36ᵈ up to [illegible] in l. 3 of 394* —ᵈ) Ñ1 [illegible], V3 B D1 [illegible] D11 [illegible] D1.4.11 G2 M [illegible] (for [illegible]) —After 36ᵃᵇ, Ñ1 (partly illeg.) ins.:

3⁹3* [illegible] ।

—Thereafter, Ñ1 cont.; while Ś1 Ñ1 V3 B D1.4.11 ins. after 36ᵃᵇ:

3⁹4* [illegible] ।
[illegible] ।
[illegible] ।

[V3 om. up to [illegible] in l. 3. Ñ1 illeg. [illegible] up to [illegible] in l. 2 —(l. 1) Ñ1 B D1 [illegible] (for [illegible]) —(l. 2) D1.4.11 [illegible] (for [illegible]) Ñ1 [illegible] (for the post. half) —Ñ1 illeg. up to [illegible] in l. 3. —(l. 3) Ś1 [illegible] (for [illegible]) D11 [illegible].]

—Ś1 D11 om. 36ᶜᵈ —ᶜ) D1 [illegible] (for [illegible]) Ś1 V3 B D1.4.11 G2 [illegible] (for [illegible]) —ᵈ) Ñ1 [illegible] (for [illegible])

G 5 16.43 B 5 14 38 L 5 9 44

सोऽपश्यद्भूमिभागांश्च गर्तप्रस्रवणानि च ।
सुवर्णवृक्षानपरान्ददर्श शिखिसंनिभान् ॥ ३७
तेषां द्रुमाणां प्रभया मेरोरिव महाकपिः ।
अमन्यत तदा वीरः काञ्चनोऽस्मीति वानरः ॥ ३८
तां काञ्चनैस्तरुगणैर्मारुतेन च वीजिताम् ।
किङ्किणीशतनिर्घोषां दृष्ट्वा विस्मयमागमत् ॥ ३९
सुपुष्पिताग्रां रुचिरां तरुणाङ्कुरपल्लवाम् ।
तामारुह्य महावेगः शिंशपां पर्णसंवृताम् ॥ ४०
इतो द्रक्ष्यामि वैदेहीं रामदर्शनलालसाम् ।
इतश्चेतश्च दुःखार्तां संपतन्तीं यदृच्छया ॥ ४१
अशोकवनिका चेयं दृढं रम्या दुरात्मनः ।
चम्पकैश्चन्दनैश्चापि बकुलैश्च विभूषिता ॥ ४२

37 Ñ1 om 37–39 —[a]) Ś1 D1–4 10 11 पश्यन् (for ऽपश्यद्) D6 भूमिभागैश्च (for °गांश्च) —[b]) Ñ2 B1–3 D1 4 6 11 तत्र V2 B4 T2 तत्र, D7 9 नत्र M2 पत्र (for गत) Ś1 D10 लतास्तत्र वनानि च —[cd]) D1 सौवर्णं, D4 सुवर्ण (for सुवर्ण) G3 पुष्पान् (for वृक्षान्) Ś1 सरिसंनिभान्, D6 marg (for शिखि°) Ñ2 V2 B D6 तथा (B4 °थ) सुवर्णवृक्षांश्च सौवर्णं (V2 °र्णं) कुसुमच्छदान् (B1 °द्रुमान्)

38 Ñ1 om 38 (cf v l 37) —[b]) Ś1 D10 मेरुर्, D3 मेरत्व (for मेरोर्) Ñ2 D6 समतत, V2 B समप्रभ, D8 T1 2 G1 2 M3 दिवाकर (for महाकपि) —[c]) Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 10 11 महातेजा T1 तदा पीत T2 ततो वीर (for तदा वीर) —[d]) Ñ2 V2 B D6 M3 मारुति, D7 9 सर्वत (for वानर) —After 38 Ś1 D10 read 36[c–d]

39 Ñ1 om 39 (cf v l 37) Ś1 D10 om 39–40[b] —[a]) D2 5 6 11 T3 M3 तत् Cm g as in text (for ता) Ñ2 V2 B D6 G3 Ck t ता काञ्चनैस्तरुगणान्, D7 9 तान्स्त (D9 ताका) चनान्वृक्षगणान्, M1 तत्काञ्चनैस्तु तरुभिर् —[b]) B3 श्वसनेन (for मारुतेन) —After मारुतेन, D4 repeats erroneously from महातेजा (see var) in 38[c] up to मारुतेन in 39[b] Ñ2 V2 B D1–4 6 11 समीरिताम् (D1 3 4 °ता, D2 11 °त) D3 7 9 प्रकम्पिताम् (D3 °त), D1 G1 च वीजितां (G1 °तान्), T2 च कम्पितं, M1 च शोभिता M3 प्रविराजित (hypm) (for च वीजिताम्) —[c]) D1 3 4 ज्जाल (for शत) Ñ2 V2 B D2 7 9 G1 निर्घोषान्, D8 11 M1 2 निर्घोष Cg as in text (for निर्घोषां) —[d]) D1 T2 G1 Ck आगत Ct as in text (for आगमत्) Ñ2 V2 B D6 ददर्श पवनात्मज D1–4 11 ददर्श स महाकपि —After 39 Ñ2 V2 B D1 4 6 11 ins

383* लताप्रवालैस्तरुणै पत्रैश्च बहुभिर्वृताम् ।

[Ñ2 D6 लत्र B1 त ता (sic) (for लता) D11 प्रवालान् (for प्रवालैस्) D1 4 11 बहुभि (for तरुणै) B4 प्रवालै रतस्थम B3 लता पुराणैस्तरुणै (for the prior half) V2 B1 पत्रैस् (for पत्रैश्)]

—Thereafter they read 36[cdef] —After 39 D2 3 read 36

40 Ś1 D10 om 40[ab] (cf v l 39) —[a]) B1 4 M1 2 Ck t सुपुष्पिताग्राम्, D2 3 9 T1 3 Cm g स पुष्पिताग्रां (D9 °ग्रान्) D4 सुपुष्पिताग्रा (for सुपुष्पिताग्रां) Ñ2 V2 B1 D7 9 G M2 काञ्चनाम्, D8 हनुमान्, M1 तरुणाम् (for रुचिरां) Ñ2 B2 3 D6 11 पुष्पिताग्रां (D11 °ग्रा) सुरुचिरां —[b]) Ñ2 V2 B D6 —कोमला, D7 कोरका (sic) D7 9 पल्लवान् (for पल्लवाम्) —[c]) Ś1 Ñ2 V2 B D2 6 10 स (Ś1 D10 त) मारुह्य (for ता°) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 तेजा, T1 3 G3 M3 वायु (for वेग) —[d]) D1 4 शशिपा D2 6 11 शिशिपा, D3 6 7 9 T2 3 M3 Cm शिंशुपा, G3 शिंशुमा (for शिंशपा) Ñ2 V2 B D6 तामचिंतयत्, T3 पर्णसयुता (for °वृताम्)

41 [a]) Ś1 ततो, Ñ2 V2 B D6 इह (for इतो) Cg इतो द्रक्ष्यामि, इमामारुह्य द्रक्ष्यामि। ल्यब्लोपे पञ्चमी —After 41[a] Ñ1 ins

386* रामपत्नीं यशस्विनीम् ।
स तां जनकराजस्य

—[d]) T2 सचरतीं, B(ed) सतपतीं (for संपतन्तीं) —After 41 Ñ1 ins

387* सतपन्ती भृश बालां राक्षसीगणसेविताम् ।

—Thereafter Ñ1 cont while Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 11 ins after 41

388* निरुद्धा परमोद्विग्ना बाष्पापिहितलोचनाम् ।
मृगेण हरिणीं हीनां मृगराजवशामिव ।

[Ñ1 illeg from द्वि in l 1 up to l 2 —(l 1) Ś1 V2 D10 11 बाष्पोपहत B3 बाष्पपीडित (for बाष्पापिहित) D11 चनना —(l 2) Ś1 D10 11 विहीनां मृगराजेन (for the prior half) Ś1 D10 –गृहम् D11 गृहम् (for –शाम्)]

42 [a]) Ñ2 V2 B D6 हीय D11 चैव (for चेय) —[b]) Ś1 D6 8 10 G1 दृढा, D6 सा तु D11 दृष्ट्वा (for दृढं) B3 D7 रम्या (for रम्या) D1 महात्मन (for दुरा°) —After 42[ab] Ñ2 V2 B D6 11 ins

389* नागकेसरयुता पुष्पैर्द्रुमैः सुमनोहरैः ।
[D11 आग्रैर् (for अश्वा)]

—[c]) Ś1 Ñ1 D10 चम्पकै (for चम्पकैर्) Ś1 Ñ V2 B D1 2 4 6 10 11 सर (B3 °ब) लैश्, D3 तिलकैर् (for चन्दनैर्) D7–9 G1 2 M1 2 चन्दनैश्चम्पकैर् (by transp),

इयं च नलिनी रम्या द्विजसंघनिषेविता ।
इमां सा राममहिषी नूनमेष्यति जानकी ॥ ४३

सा रामा राममहिषी राघवस्य प्रिया सदा ।
वनसंचारकुशला नूनमेष्यति जानकी ॥ ४४

अथवा मृगशावाक्षी वनस्यास्य विचक्षणा ।
वनमेष्यति सा चेह रामचिन्तानुकर्शिता ॥ ४५

रामशोकाभिसंतप्ता सा देवी वामलोचना ।
वनवासरता नित्यमेष्यते वनचारिणी ॥ ४६

वनेचराणां सततं नूनं स्पृहयते पुरा ।
रामस्य दयिता भार्या जनकस्य सुता सती ॥ ४७

संध्याकालमनाः श्यामा ध्रुवमेष्यति जानकी ।
नदीं चेमां शिवजलां संध्यार्थे वरवर्णिनी ॥ ४८

G 5 16 0
B 5 14 49
L 5 9 58

Ñ2 V2 B D8 चैव G3 चापि (for चापि) —d) D8 चापि भूषिता, T2 उपशोभिता, Cr as in text (for च विभूषिता) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 8 10 11 शोभिता पद्मैस्तथा (D8 °नै पृथक्), Ñ1 चद्रैश्च सुशोभिता —After 42, Ñ2 V2 B D8 11 ins

390* रताभिश्च सुपुष्पाभिस्तालैश्च जलैस्तथा ।

[B2 चपुष्पाभि, D8 च पुष्पाभिर्, D11 च सुपुष्पाभिर् (for च सुपुष्पाभिर्) V2 B4 तमालैर् B3 शालैश्च (for सालैश्च)]

43 D8 om 43 —b) Ś1 गिह, V2 इस (for सह) —Ñ1 illeg from महिषी in c up to d —c) Ñ2 V2 B D6 इह (for इमां) Ñ1 D2 6 7 8 G1 M1 2 Ct राम, Cr.m as in text (for राम) —d) D8 om (hapl) from एष्यति up to 46c Ś1 D10 न समष्यति (for नूनमेष्यति) —After 43 Ñ1 ins 5 lines which are illeg —After 43 D1 (first time) ins 391* while D4 reads 47ab (preceded by 391*)

44 D1 om 44 (cf v l 43) V2 B1-3 om 44-50 Ñ2 om 44-46b. Ś1 Ñ1 D4 11 om (hapl) 44 —a) D1 वने चे सासता (corrupt) (for सा रामा) D6 7-9 T3 राम (for राम) D3 सा राममहिषी देवी —b) M1 रावणस्य (for राघवस्य) D6 T1 2 G2 M3 सती (for सदा) B4 D1-3 10 रामस्य च सखी (D1 3 10 °ती) प्रिया ∗ Ck t अथवा रामवियुक्ता ∗ —c) M3 -चारेषु (for संचार) —d) D6 7-9 T2 G1 2 M1 2 शुभम्, D10 वनम् (for नूनम्) —After 44, D1 reads 47ab (preceded by 391* [second time])

45 Ñ2 V2 B1 3 D8 om 45 (cf v l 43 and 44) D1 4 read 45ab after 46 —b) Ñ1 दिदृक्षया (for विचक्षणा) —c) D3 ध्रुवम् (for वनम्) Ś1 B4 D7 10 सा चेह, Ñ1 सा चेद, D1 4 सार्थेव, D2 सार्थेह, D5 सार्था हि, D7 9 सार्थेह, D6 G2 M3 Cvp g सार्थेह, D11 सार्थीह, T2 सा देवी, G1 सा नूनं, G3 सार्थैव, M2 सार्थेह (for सा चेह) —d) Ñ1 D7-9 -सुकर्शिता (for [अ]नु°) ∗ Cv सार्थेहेति पाठे सा भार्या इह वन इ वन (?) वनप्रदेशोऽप्य संध्यायमर्थान्तरपरिग्रह । Cg सा आर्येति पच्छेदः ∗

46 D8 om 46abc (cf v l 43) V2 B1-3 om 46, Ñ2 om 46ab (for both cf v l 44) —b) Ñ1 जानकी (for सा देवी) Ś1 D10 दुवी कमललोचना —c) B4 -वासवती, D3 10 G3 M2 3 -वासे रता (for -वासरता) —d) D11 वनचारिणी, T2 वरवर्णिनी (for वनचारिणी) ∗ Cg एष्यते एष्यति ∗ —After 46 D1 4 read 45ab

47 V2 B1-3 om 47 (cf v l 44) Ñ2 D8 om 47ab D1 4 (after 43 owing to om) read 47ab after 44 (both preceded by 391* [D1 391* second time]) —a) D1 4 सुभग (for सतत) —b) D10 स्पृहयती, D11 स स्रियते (sic) (for स्पृहयते) Ś1 स्तुति, Ñ1 शुभा, B4 वना, D7 5 11 G2 M2 वरा, D3 च सा, D10 रति, M1 -तरा (for पुरा) D1 4 राम सुश्रूषते त(D4 स)दा —c) D2 च प्रिया (for दयिता) D7 9 चाया (for भार्या) —d) Ś1 Ñ2 B4 D1-6 8 10 11 नूनमेष्यति जानकी, M1 नूनमेष्यति जानकी (sic) —After 47, Ś1 Ñ B4 D3 6 11 ins (D1 [repeats after 44] 4 ins after 43

391* रामशोकाभिसंतप्ता प्रिया राममनोरमा ।

[D1 शोभित (sic) (for शोकाभि) D1 (both times) 4 मनोहरा (for °रमा) Ñ1 निरत रामपरायणा (for the post half)]

—Thereafter Ñ1 reads दशरथोपि and then illeg up to 5 13 6

48 V2 B1-3 om 48 (cf v l 44) Ñ1 illeg for 48 (cf v l 47) Ñ2 D8 om 48–49 Ś1 D7 10 om (D3 10 hapl) 48ab —a) D1 3 4 T2 -कालघन, D11 -कालवन, Cv r m g as in text (for -कालमना) D3 श्याम (for श्यामा) B4 सन्ध्येय वामरस्यास्ते —b) D3 वनम् (for ध्रुवम्) D6 T2 मैथिली (for जानकी) D1 4 सुचाङ्गवरलक्षणा —c) Ś1 B4 D1-4 10 11 इमां नदीं T1 3 नदीं चैनां, Ck as in text (for नदीं चेमां) Ś1 B4 D1-4 10 11 T3 G1 M3 शीत, D6 7 9 शुभ (for शिव) —d) B4 सन्ध्या च (sic) (for संध्यार्थे)

G 5 16 0
B 5 14 50
L 5 9 59

तस्याश्चाप्यनुरूपेयमशोकवनिका शुभा ।
शुभा या पार्थिवेन्द्रस्य पत्नी रामस्य संमता ॥ ४९

यदि जीवति सा देवी ताराधिपनिभानना ।
आगमिष्यति सावश्यमिमां शिवजलां नदीम् ॥ ५०

एवं तु मत्वा हनुमान्महात्मा
प्रतीक्षमाणो मनुजेन्द्रपत्नीम् ।
अवेक्षमाणश्च ददर्श सर्वं
सुपुष्पिते पर्णघने निलीनः ॥ ५१

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वादशः सर्गः ॥ १२ ॥

49 Ñ2 V3 B1-3 D4 om 49 (cf v l 44 and 48) Ñ1 illeg for 49 (cf v l 47) —[a]) D1 तस्या (for तस्याश्च) —[b]) B4 गुहा (for शुभा) —[c]) Ś1 D2 10 शुभार्था B4 अत्र या D1 1 7 9 G3 M1 2 शुभाया (for शुभा या) —[d]) D1 3 5 8 T2 G1 M1 2 पत्न्या (for पत्नी) Ś1 D10 सम्मत D5 सगता D5 M1 2 संपत्ता (for संमता)

50 V2 B1-3 om 50 (cf v l 44) Ñ1 illeg for 50 (cf v l 47) —[b]) Ś1 Ñ2 B4 D2 3 8 10 तारापति (for °धिप) —[c]) Ś1 Ñ3 D2 6 10 सुव्यक्तम्(Ś1 D10 °क्ता) (for सावश्यम्) —[d]) D5 7 9 T3 G2 3 M1 2 शीत, Cg as in text (for शिव) Ś1 Ñ3 B4 D1-4 8 10 11 पुण्यां महानदीं

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 47) —[a]) D1 om D3 स (for तु) D3 5 7 9 मत्वा Ñ3 V3 B D8 इत्येव मुक्त्वा (for एवं तु मत्वा) B3 भगवान् (for हनुमान्) —D8 reads from माणो in [b] up to अवेक्ष in [c] in marg —[b]) Ñ1 V3 B1 3 4 D6 निरीक्ष(V3 D6 °क्ष्य)माणो, B2 परीक्षमाणो, D3 5 9 प्रतीक्ष्यमाणो, Cg t as in text (for °क्षमाणो) M1 पुत्र (sic) (for पत्नीम्) —[c]) V3 D2 3-5 8 अवेक्ष्यमाणश्च, Cg t as in text (for अवेक्ष°) Ś1 D10 स, D6 तु (for च) —[d]) B1 3 4 D8 सुपुष्पित, D2 5 सुपुष्पिते (for सुपुष्पिते) Ś1 Ñ3 V3 B D1-4 8 10 11 पत्रघ(B3 °व)ने Cv m g k t as in text (for पर्णघने) B4 प्रलीन, D1 4 8 विलीन, G1 निलीन, Cm g as in text (for निलीन)

Colophon Ñ1 illeg (cf v l 47) —*Sarga name* Ś1 D10 अशोकवनिकादर्शन Ñ3 V3 B D8 अशोकवनिका (B3 °वन)प्रवेश, D1 4 हनुमद्वितर्क, D2 11 अशोकवनिकाप्रवेशो हनुमद्वितर्क D3 अशोकवनिकाप्रवेशो हनुमच्चिंता —*Sarga no* (figures words or both) D1 3 4 10 11 om, Ś1 11 Ñ3 B1 2 4 D3 8 17, V3 8 B3 15 D5 7-9 S 14 —After colophon, G M1 conclude with श्रीरामाय नम

१३

स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिलीम् ।
अवेक्षमाणश्च महीं सर्वां तामन्ववैक्षत ॥ १
संतानकलताभिश्च पादपैरुपशोभिताम् ।
दिव्यगन्धरसोपेतां सर्वतः समलंकृताम् ॥ २

तां स नन्दनसंकाशां मृगपक्षिभिरावृताम् ।
हर्म्यप्रासादसंबाधां कोकिलाकुलनिःस्वनाम् ॥ ३
काञ्चनोत्पलपद्माभिर्वापीभिरुपशोभिताम् ।
बह्वासनकुथोपेतां बहुभूमिगृहायुताम् ॥ ४ G. 5 17 9 B 5 15 4 L. 5 10 5

13

☞ V1 illeg for Sarga 13 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 Ñ1 illeg for 1-6 (cf v l 5 12.47) —a) Ñ2 V2 D3 9 11 T2 3 Ck समीक्षमाणस्, B3 M1 वीक्षे°, Cv r m g t as in text (for स वीक्षमाणस्) Ñ2 V2 B तत्रात्र, D1 2 4 सत्रस्थो (for तत्रस्थो) Ś1 D10 अवेक्षमाण सश्रान्तो —b) D3 मृग्यमाणा (for मार्गमाणस्) V2 D6 तु (for च) V2 V3 (m also) B1 2 4 D6 जानकीं (for मैथिलीम्) ☞ Cr स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिली मिति पाठः —c) Ś1 D1-4 10 11 भूमिं च Cr m g t as in text (for च महीं) —For 1cd, Ñ2 V2 B D6 subst while Ś1 D10 ins after 1ab, whereas D6 11 ins after 1

392* अपश्यद्भूमिभागांश्च सर्वान् सुसमाहितान् ।

[B4 अपश्यत् Ś1 Ñ2 B3 4 D6 10 समाहितः (Ñ2 D6 °हितान्)]

—Thereafter all cont

393* सुपक्षिषु द्रुमेषु विचरन्ता नवदियान् ।
स्पर्शं हनुमांस्तत्र मणिकाञ्चनरत्नवान् ।

[(l 1) V2 B3 सुमपुष्पेषु B1 विचरन् (for °न्तेषु) V2 प्रहृष्टान् D2 संविधान् (for विचरन्तान्) Ñ2 D6 पुष्पाढ्य चारुतान्, B1 चकोरैर्वर्तिभान् D11 प्रज्ञानकुसैः रतान् (for the post half) Ś1 D10 तुरगेषु मृगेषु सुहृत्सु (D10 °ग) चिताद् —V2 reads l 2 twice —(l 2) V2 D11 शोभनान् (for रत्नवान्)]

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) B3 om 2 Ś1 D10 om 2ab —a) D3 सन्तानैर् —b) V2 वपितान् (for °शोभिताम्) Ñ2 B1 2 4 D1 4 6 11 पादपानुत् (D1-4 °पुष) शोभितान् —After 2ab, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 ins while D6 11 subst l 5 for 2cd

394* मुक्ता पुष्पफलैः नीलमालिव सर्वतः ।
पताकैश्च ध्वजैश्चैव तथा शालविनिर्गुतैः ।
उपवनाभिसंस्कुर्वे समन्तादुपशोभितान् ।
तमालं कर्णिकारैश्च पनसैश्च सुपुष्पितैः ।
मेरो शिखरसंकाशैर्नानाविधशिलाविसान् । [5]

[(l 1) D6 पक्ष (sic) (for पक्ष) —(l 2) V2 प्रसाल (for शाखावि) —(l 3) B1 घुष (for कुहैः) —(l 4) D6 om second श्च —(l 5) D6 11 शिखरिणि B2 D6 कोकिला नाम (D6 °न) नान् (for the post half)]

—M1 om (hapl) 2c-4d Ñ2 V4 B1 2 4 D6 om 2cd —c) Ś1 D1 4 10 दिव्यैर् (for °न्ध) —d) Ś1 D1-4 10 11 सर्वेश्च (for सर्वत) D1-4 समलंकृताम्

3 Ñ1 illeg for 3 (cf v l 1) M1 om 3 (cf v l 2) G1 om (hapl ?) 3 4b Before 3 Ñ2 V2 B D6 read 10 12 —a) Ś1 D10 तत्र Ñ2 V2 B1 2 4 D6 स तु, B3 स च, D3 तान्, T2 ता च Ct as in text (for तां स) Ś1 B3 D10 G2 चन्दन, Ct as in text (for नन्दन) Ñ2 V2 B D6 सराग D3 सकाशान् (for °शां) —b) D2 आवृतान् (for °ताम्) Ś1 D10 T2 मृग परिसमावृता (T2 °वृता) Ñ2 V4 B D6 मृगपक्षि (B3 °यूथ) निषेवित (V2 °गणैर्वृत) —c) B2 हर्म्य (for हर्म्य) Ñ2 V2 B D6 प्रासाद D3 प्रबद्धान् —d) D7 T G2 3 M2 3 निस्वना Ś1 D1 4 10 11 कोकिलाना (Ś1 °र) समदिना (D3 °नादितान्) Ñ2 V2 B D6 कोकिलैः कुल (Ñ2 D6 °लौ रुत, V2 °शाकुल B3 °कोकिल) नादिन

4 Ñ1 illeg for 4 (cf v l 1) G1 M1 om 4ab (cf v l 3 and 2 resp.) —a) Ñ2 V2 B D6 पुष्पित (for काञ्चन) Ś1 Ñ2 D6 पद्माभिर् (for °पद्माभिर्) —b) B1 (after corr as in text) श्रमाभिर् (for वापीभिर्) Ñ2 V2 B D2 4 शोभित (D3 °तान्) —c) B2 4 बह्वा, B3 °द्वा) सन- M2 सह्वा°, Cv r m g t as in text (for बह्वासन) Ś1 V4 V2 B D1 4 10 11 T2 G3 M1 गृहो (T2 कुतो) पेता (V2 V2 B D6 °त D3 °तान्), Cv r m g t as in text (for °कुथोपेता) ☞ Cv बह्वासनकुथोपेतामिति पाठ —d) B2 यत्र, D6 बहु (for बहु) V2 V2 B1 3 D6 हर्म्य (V2 यत्र) वृत्त D1 4 मणायुता (for गृहा°) B4 मणिकाञ्चनवाणि D3 बहुभौमगृहायुताम् —After 4 Ñ2 V2 B D2 4 ins

395* लताविताने विविधैः पुष्पैर्वनतद्रुमम् ।
तथा गुल्मसहस्रैश्च सर्वतः समलंकृतम् ।

[D2 om l 1 —(l 1) Ñ2 B4 लतावनानि D4 लता वितानैर् B1 बहुभिः (for विविधैः) —After पुष्पैः B1 erroneously repeats from 4b up to पुष्पैः in l 1 of 395* —(l 2) D3 समलंकृता (for °तम्)]

G 5 16 0 B 5 14 50 L 5 9 59 तस्याश्चाप्यनुरूपेयमशोकवनिका शुभा ।
शुभा या पार्थिवेन्द्रस्य पत्नी रामस्य संमता ॥ ४९
यदि जीवति सा देवी ताराधिपनिभानना ।
आगमिष्यति सावश्यमिमां शिवजलां नदीम् ॥ ५०

एवं तु मत्वा हनुमान्महात्मा
प्रतीक्षमाणो मनुजेन्द्रपत्नीम् ।
अवेक्षमाणश्च ददर्श सर्वं
सुपुष्पिते पर्णघने निलीनः ॥ ५१

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वादशः सर्गः ॥ १२ ॥

---

49 Ñ2 V3 B1-2 D4 om 49 (cf v l 44 and 48) Ñ1 illeg for 49 (cf v l 47) —a) D1 तस्या (for तस्याश्च) —b) B4 गुहा (for शुभा) —c) Ś1 D8 10 सुभार्या, B4 अत्र या D3 5 7-9 G3 M1 2 शुभाया (for शुभा या) —d) D1 3 5 6 T2 G3 M1 2 पत्न्या (for पत्नी) Ś1 D10 सा(प्र)त, D3 सुगता D5 M1 2 सपदा (for समता)

50 V3 B1-3 om 50 (cf v l 44) Ñ1 illeg for 50 (cf v l 47) —b) Ś1 Ñ2 B4 D2 3 6 10 तारापति (for °धिप) —c) Ś1 Ñ2 D1 6 10 सुव्यक्तम्(Ś1 D10 °क्ता) (for सावश्यम्). —d) D3 7-9 T2 G3 M1 2 शीत, Cg as in text (for शिव) Ś1 Ñ2 B4 D1-4 6 10 11 पुण्या महानदीं

51 Ñ1 illeg for 51 (cf v l 47) —a) D1 om, D3 स (for तु) D2 6 7 9 गत्वा Ñ2 V2 B D6 इत्येव सुरम्या (for एवं तु मत्वा) D2 भगवान् (for हनुमान्) —D2 reads from मत्वा in a up to अवेक्ष in c in marg —b) Ñ2 V3 B1 3 4 D6 निरीक्ष(V3 D6 °क्ष्य)माणो, B2 परीक्षमाणो, D3 5 8 प्रतीक्ष्यमाणो, Cg t as in text (for °क्षमाणो) M1 पुत्र (sic) (for पत्नीम्) —c) V2 D1 3-6 8 अवेक्ष्यमाणश्च Cg t as in text (for अवेक्ष°) Ś1 D10 स, D6 तु (for च) —d) B1 3 4 D6 सुपुष्पित, D2 3 सपुष्पिते (for सुपुष्पिते) Ś1 Ñ2 V3 B D1-4 6 10 11 पत्रघ(B3 °व)ने, Cv m g k t as in text (for पर्णघने) B3 प्रलीन D1 4 6 8 विलीन, G1 निलीन, Cm g as in text (for निलीन)

Colophon Ñ1 illeg (cf v l 47) —*Sarga name* Ś1 D10 अशोकवनिकादर्शनं Ñ2 V2 B D6 अशोकवनिका (B3 °वन)प्रवेश D1 4 हनुमद्वितर्कं, D2 11 अशोकवनिकाप्रवेशे हनुमद्वितर्कः, D3 अशोकवनिकाप्रवेशे हनुमच्चिन्ता —*Sarga no* (figures words or both) D1 3 4 10 11 om, Ś1 11 Ñ2 B1 2 4 D1 6 17, V3 8, B3 15, D5 7-9 S 14. —After colophon, G M1 conclude with श्रीरामाय नमः

१३

स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिलीम् ।
अवेक्षमाणश्च महीं सर्वां तामन्ववैक्षत ॥ १
सन्तानकलताभिश्च पादपैरुपशोभिताम् ।
दिव्यगन्धरसोपेतां सर्वतः समलंकृताम् ॥ २
तां स नन्दनसंकाशां मृगपक्षिभिरावृताम् ।
हर्म्यप्रासादसंबाधां कोकिलाकुलनिःस्वनाम् ॥ ३
काञ्चनोत्पलपद्माभिर्वापीभिरुपशोभिताम् ।
बह्वासनकुथोपेतां बहुभूमिगृहायुताम् ॥ ४ G. 5.17.9 B. 5.15.1 L. 5.10.5

13

☞ V1 illeg for Sarga 13 (cf v l 5 11 29) M1 begins with श्रीरामाय नम

1 Ñ1 illeg for 1-6 (cf v l 5 12 47) —a) Ñ2 V1 D3 9 11 T2 3 Ck समीक्षमाणस्, B3 M1 अवे°, Cv r m g t as in text (for स वीक्षमाणस्) Ñ2 V1 B तत्राथ D1 2 4 मतस्तो (for तत्रस्थो) Ś1 D10 अवेक्षमाण सप्रातो —b) D2 मृगयमाणा (for मार्गमाणश्) Ñ2 D6 तु (for श्च) Ñ1 V2(m also) B1 2 4 D6 जानकीं (for मैथिलीम्) ॐ Cr स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिली मिति पाठ ॐ —c) Ś1 D1-4 10 11 भूमि च Cr m g t as in text (for च महीं) —For 1cd, Ñ2 V2 B D6 subst while Ś1 D10 ins after 1ab, whereas D2 11 ins after 1

392* अपश्यद्भूमिभागांश्च सर्वान् सुसमाहितान् ।

[D4 अपश्यन् Ś1 Ñ2 B2 4 D6 10 समाहितं (Ñ2 D6 °हितान्)]

—Thereafter all cont

393* सुसमृष्टेषु देशेषु विन्यस्ता रत्नवेदिकाः ।
ददर्श हनुमांस्तत्र मणिकाञ्चनतोरणान् ।

[(l 1) V2 B3 सुसमृष्टु B1 विन्यस्तान् (for देशेषु) V2 मृष्टान् D2 सुविहृतान् (for विन्यस्तान्) Ñ2 D6 सुसंबद्धय वेदिकान् B4 वज्रवैदूर्यतोरणान् D11 प्रवृद्धान्वेदिकान् (for the post half) Ś1 D10 सुसंस्थितेषु देशेषु प्रवृद्धम(D10 °म)रवे दिकान् —Ñ2 reads l 2 twice —(l 2) V2 D11 तोरणान् (for °रणान्)]

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) B1 om 2 Ś1 D10 om 2ab —a) D2 सतातैर् —b) V2 चम्पितान् (for °शोभिताम्) Ñ2 B1 2 4 D1-4 8 11 पादपानुप(D1 4 °पुष) शोभितान् —After 2ab Ñ2 V2 L1 2 6 D6 ins while D2 11 subst l 5 for 2cd

394* मृदूनि पुष्पजालानि जीमूतानिव वर्षत ।
चम्पकैश्चाशोकैश्च तथा बालमल्लिकापुष्पैः ।
वल्लिनामैर्विविधैः पुष्पैः समन्तादुपशोभितान् ।
तमालैः कर्णिकारैश्च वकुलैश्च सुपुष्पितैः ।
सर्वे पिनद्धप्रासादप्रागान्ते विराजितान् । [5]

[(l 1) D6 पवन (sic) (for वर्षत) —(l 2) V2 श नव (for बालम°) —(l 3) B1 पुष्पे (for पुष्पै) —(l 4) D6 om second च —(l 5) D2 11 विराजितं B2 D6 सर्वैरिव राजि(D6 °न)ताम् (for the post half)]

—M1 om (hapl) 2c–4b Ñ2 V1 B1 2 4 D6 om 2cd —c) Ś1 D1-4 10 °ड पैत (for °ता) —d) Ś1 D1-4 10 11 पुरश्च (for सर्वत) D1-4 समलङ्कृताम्

3 Ñ1 illeg for 3 (cf v l 1) M1 om 3 (cf v l 2) G1 om (hapl ?) 3–4b Before 3 V1 V2 B D6 read 10–12 —a) Ś1 D10 रम Ñ2 V2 B1 2 4 D6 स त, B3 स च, D2 ता स, T2 ता च Ct as in text (for ता स) Ś1 B3 D10 G3 घन्स, Ct as in text (for नन्दन) Ñ2 V2 B D6 सकाश D2 सकाशान् (for °शा) —b) D3 आवृतान् (for °ताम्) Ś1 D10 T2 मृग पक्षिसमावृता(T2 °कला) V2 V2 B D6 मृगपक्षि(B2 °यूथ)निषेवित(V2 °गणैर्युत) —c) B2 हर्म्य (for हर्म्य) Ñ2 V2 B D6 सबाध, D3 सबाधान् —d) D7 T G2 3 M2 3 निस्वना Ś1 D1 4 10 12 कोकिलाकुल(Ś1 °र)नमदिना (D3 °नादितान्), Ñ2 V2 B D6 कोकिलोद्गत(Ñ2 D6 °शोभित V2 °शद्गत B3 °कोकृष्ट)नादिता

4 Ñ1 illeg for 4 (cf v l 1) G1 M1 om 4ab (cf v l 3 and 2 resp) —a) Ñ2 V2 B D6 पुष्पित (for काञ्चन) Ś1 Ñ2 D4 पद्माभिर् (for °पद्माभिर्) —b) B1 (after corr as in text) प्रभाभिर् (for वापीभिर्) Ñ2 V2 B D2 4 शोभित(D3 °तान्) —c) B1 4 बहा, B2 °बहु)सन M3 महा° Cv r m g t as in text (for बह्वासन) Ś1 V1 V2 B D1 4 6 10 11 T2 G2 M1 गृहो(T2 कुथो)पेता(V2 V2 B D6 °त D3 °तान्), Cv r m g t as in text (for °कुथोपेता) ॐ Cv बह्वा सनकुथोपेतामिति पाठ ॐ —d) B2 रत्न, D6 बहु (for बहु) Ñ2 V2 B1 2 D6 शतै(V2 शतै)र्युत D2 4 सगायुता (for गृहा°) B1 मणिकाञ्चनवाटि D2 बहुभीमगृहायुतान् —After 4 Ñ2 V2 B D2 6 ins

395* लताविताननैर्विविधैः पुष्पैरवनतद्रुमम् ।
तथा पुष्पमदेशैश्च सर्वत समलङ्कृतम् ।

[D2 om l 1 —(l 1) Ñ2 B1 लतावनैर् D6 लता विधानैर् B1 बहुभि (for विविधै) —After पुष्पै B2 erroneously repeats from 4b up to पुष्पै in l 1 of 395* —(l 2) D2 समलङ्कृता (for °कृतम्)]

G 5 17 11
D 5 15 5
L 5 10 6

सर्वर्तुकुसुमै रम्यैः फलवद्भिश्च पादपैः ।
पुष्पितानामशोकानां श्रिया सूर्योदयप्रभाम् ॥ ५
प्रदीप्तामिव तत्रस्थो मारुतिः समुदैक्षत ।
निष्पत्रशाखां विहगैः क्रियमाणामिवासकृत् ।
विनिष्पतद्भिः शतशश्चित्रैः पुष्पावतंसकैः ॥ ६
आमूलपुष्पनिचितैरशोकैः शोकनाशनैः ।
पुष्पभारातिभारैश्च स्पृशद्भिरिव मेदिनीम् ॥ ७
कर्णिकारैः कुसुमितैः किंशुकैश्च सुपुष्पितैः ।
स देशः प्रभया तेषां प्रदीप्त इव सर्वतः ॥ ८
पुंनागाः सप्तपर्णाश्च चम्पकोद्दालकास्तथा ।
विवृद्धमूला बहवः शोभन्ते स्म सुपुष्पिताः ॥ ९
शातकुम्भनिभाः केचित्केचिदग्निशिखोपमाः ।
नीलाञ्जननिभाः केचित्तत्राशोकाः सहस्रशः ॥ १०
नन्दनं विविधोद्यानं चित्रं चैत्ररथं यथा ।
अतिवृत्तमिवाचिन्त्यं दिव्यं रम्यं श्रिया वृतम् ॥ ११

5 N1 illeg for 5 (cf v l 2) —a) D10 सर्वं सत् (for सर्वर्तु) D1 4 अन्य, T3 G1 M3 रम्या (for रम्यै) Ñ2 V2 B D8 दिव्यै सर्वर्तुकुसुमै —After 5ab Ñ2 V2 B D2 8 11 ins

396* दिव्यगन्धरसस्पर्शैः शोभितां सप्रपुष्पितैः ।

[D8 11 शोभितो Ñ2 D6 च सु (for सप्र)]

—d) Ś1 B2 D10 श्रिय (for श्रिया) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 प्रभा सूर्योदय प्रति

6 Ñ1 illeg for 6 (cf. v l 1) —a) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 प्रवृद्धाम्, B3 D3 प्रदीप्तम् (for प्रदीप्ताम्) —b) V2 B1 4 D2 3 समवैक्षत (for समुदै°) T2 हनुमानन्ववैक्षत —c) V2 D1 2 4 नि पत्र Ñ2 V2 B D8 शाखाश्च नगा, D1 शाखा विहगैः (for शाखां विहगैः) —d) D2 कूजमानाम् (for क्रियमाणाम्) Ñ2 V2 B1 2 4 D8 क्रिय(V2 क्लिय, B4 धिय, D8 कीर्य)माणा इवापरे, B3 क्रियमाणा बलात्सकृत् —e) Ś1 Ñ2 V2 B D8 10 G3 निष्पतद्भिश्च, D1-4 11 विनि ष°, Ct विनिष्पतद्भि (as in text) M3 शकुनैश्च, Ct as in text (for शतशश्च) —f) B2 छिन्नै, B3 चित्र, D1 रितै (for चित्रैः)

7 a) Ñ2 V2 B D6 आमूलात्, D7 9 समूल, Ck as in text (for आमूल) D3 पत्र (for पुष्प) Ñ1 रचितैर् B1 D8 10 11 M1 विचितैर्, D2 [अ]वनतैर्, D7 9 रचितैर्, T1 2 [उ]पचितैर्, T2 निचयैर् (for निचितैर्) Ś1 आमूल विचितैः पुष्पैर् —b) V2 उपशोभितैः B3 D8 11 शोकनाशकैः —c) D11 पुष्पभारादि Ñ2 V2 B D6 भारेण (for भारैश्च) Ñ1 पुष्पसभारशोभैश्च —After 7, D2 ins

397* प्रफुल्लैः सुमनोभिश्च हारस्रजनिभैः शुभैः ।
रोहितकवनैश्चैव पुष्पभारावनामितैः ।

8 a) Ñ2 V2 B सरलैः कर्णिकारैश्च D6 सालैः कर्णिकारैश्च (subm) —Ñ1 illeg from कैश्च in b up to सर्वत in d —b) B4 [अ]पि पुष्पितैः —B1 reads 8cd in marg —c) Ñ2 V2 D6 भ्रमराणाम, B1 भ्रमरायोगाद्, B2 भ्रमरैः कीर्णैः, B4 भ्रमरा पाला (sic) (for प्रभया तेषां) B3 प्रदेशो भ्रमरैरलीन् (sic) (also in marg °रायोगात्) —d) Ñ2 V2 B D6 लक्ष्यते (for सर्वत) —For 8cd, D2 11 subst l 5 of 394*

9 a) T1 पुनाग (for °गा) —b) T2 तदा (for तथा) Ś1 D10 चम्पका किंशु(D10 °श)कास्तथा —After 9ab, Ñ1 ins

398* कन्दनागुरुकदम्बा सर्जतालनकण्टका ।
शाला प्रियालास्तमाला शाल्मलैश्च ॥ १३ ॥

—c) Ñ2 V2 B D6 शतश (for बहव) D2 प्रवृद्धमूला बहव —Ñ1 illeg from सु in d up to 10a —d) D2 10 च (for स्म) Ñ1 B2 4 शोभयति, B1 3 D1 4 °यत (for शोभन्ते स्म) B3 4 स्म (for सु) V2 शोभयति च सर्वश

10 Ñ1 illeg for 10a (cf v l 9) Ñ2 V2 B D6 read 10-12 before 3 —a) Ś1 D1-4 10 शातकौंभ (for °कुम्भ) Ñ2 V2 B3 3 D8 10 प्रभा, D2 D11 मया (for निभा) —b) B2 erroneously repeats केचिदग्नि Ś1 Ñ1 D10 T2 M2 शिखाप्रभा, D1 2 4 5 7 11 शिखप्रभा (sic) (for शिखोपमा) —c) D2 शुभा (for निभा) —d) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 समतत (for सहस्रश) B2 शापतीया समतत

11 Ñ2 V2 B D6 read 10-12 before 3 —a) Ś1 D10 चदनैर् (for नन्दन) Ñ V2 B2 D3-5 7 9 C1 2 Ck t विबुधोद्यान Cv r m g as in text (for विविधो°) B1 (marg also) 4 यथा नदनमुद्यान, M3 नदन विविधै वृक्ष —b) Ś1 Ñ2 V2 B1 D1 10 वन M3 चित्र, Cr m k t as in text (for चित्र) V2 चैत्ररत, D2 11 चैत्ररथो (sic) Ñ2 D6 तथा, D2 तदा (for यथा) —c) Ś1 Ñ1 D2 10 अति(Ñ1 °प्र)वृक्षम्, V2 B1 D6 Cr अति(V2 Cr °भि)वृत्तम्, D1 इतिवृत्तम् T1 2 अति(T2 °भि)वृद्धम्, G1 2 अति(G2 °ति)गुल्मम्, Cv m g k t as in text (for अति वृत्तम्) Ñ V2 B D6 [अ]दित्यम् (for [अ]चिन्त्य) D11 अतिवृद्ध सरूपं च —d) Ś1 D1 6 रम्य (for रम्य) D1 7 9 M1 वृत (for वृतम्) Ñ2 V2 B D6 अचिंत्य सद्गनोत्तमं

द्वितीयमिव चाकाशं पुष्पज्योतिर्गणायुतम् ।
पुष्परत्नशतैश्चित्रं पञ्चमं सागरं यथा ॥ १२

सर्वर्तुपुष्पैर्निचितं पादपैर्मधुगन्धिभिः ।
नानानिनादैरुद्यानं रम्यं मृगगणैर्द्विजैः ॥ १३

अनेकगन्धप्रवहं पुण्यगन्धं मनोरमम् ।
शैलेन्द्रमिव गन्धाढ्यं द्वितीयं गन्धमादनम् ॥ १४

अशोकवनिकायां तु तस्यां वानरपुंगवः ।
स ददर्शाविदूरस्थं चैत्यप्रासादमूर्जितम् ॥ १५

मध्ये स्तम्भसहस्रेण स्थितं कैलासपाण्डुरम् ।
प्रवालकृतसोपानं तप्तकाञ्चनवेदिकम् ॥ १६

मुष्णन्तमिव चक्षूंषि द्योतमानमिव श्रिया ।
विमलं प्रांशुभावत्वादुल्लिखन्तमिवाम्बरम् ॥ १७

ततो मलिनसंवीतां राक्षसीभिः समावृताम् ।
उपवासकृशां दीनां निःश्वसन्तीं पुनः पुनः ।
ददर्श शुक्लपक्षादौ चन्द्ररेखामिवामलाम् ॥ १८ G 5 18 3 B 5 15 17 L 5 10 21

12 Ñ2 V2 B D6 read 10-12 before 3 —b) D1 स्निग्ध (for पुष्प) Ś1 D12 ज्योतिर्गणैर्युतं, V2 V3 B1.2.4 D6 ज्योतिर्गणावृतं, D2.10 ज्योतिर्गणाढ्य(D3 °युं)त —c) D14 -चयैश्च; G1 गणैश्च (for शतैश्) Ñ2 V2 B D6 चित्रं (for चित्रं) —d) B4 पञ्चम सागरो यथा

13 a) Ś1 D6 सर्वत्र, D10 सर्वं तु (for सर्वर्तु) Ś1 Ñ1 V2 B1.2.4 D1.4.10 पुष्पनिचयं, V2 B2 D2.3.4.11 पुष्पनिचितं —c) D8 निनादैर् (for निनादैर्) Ś1 Ñ V2 B D1.2.4.10.11 नानाविहगसंघुष्टं(Ś1 Ñ1 D2.10.11 °घुष्ट B2 [marg also] °घोषं) D3 नानाविहगसंघुष्ट —d) Ñ2 V2 B D6 दिव्य (for रम्य) D12 मुनि (for मृग) Ś1 D1-4.7-10 T1.2 G2 M2 -गणैर्द्विजैः, Ñ1 D11 गणैर्युतं, V2 V2 B D6 गणाश्च(Ñ2 B2 D6 °श्च)त (for गणैर्द्विजैः)

14 a) Ñ1 D11 दिव्य, T2 रत्न (for गन्ध) B2 D2.3.4.11 T2 G2.3 M2 प्रभवं(D1.4 °वैः) (for प्रवहं) —b) B1 पुण्यगन्धि, D14 दिव्यगन्ध, D2.10 G3 M1.2 पुण्य(D2 °ण्य)गन्ध (for पुण्यगन्धं) D7.9 मनोहर (for °रमम्) Ś1 Ñ V2 B2.4 D2.3.4.11 T2 G1 पुण्य(B4 °ण्य) गन्ध(Ñ2 B2.4 D6 °न्धि)मनोहर —cd) V2 V2 B D6 गन्धमादनं (for °दन द्वितीय) —After 14, Ñ V2 B D12(m.).3.4.11 ins

399* तत्स्थानिलगन्धश्च शोभितं चित्रदर्शनैः ।
कोकिलैर्भृङ्गराजैश्च हंसैर्मत्तैश्च सारसैः ।

[(l. 1) Ñ1 D1-4 अशोके (for °ङ्ग) D6 नैर्नैर् (for °नं) Ñ1 B1.2 D11 -दृग्जन(Ñ1 °ज) (for °दं) —(l. 2) Ñ1 चक्राहै, D1.2.4 चकोरैर्, D2.11 चक्रार्वैर् (D11 °वैर्) (for कोकिलैर्)]

—Thereafter Ñ1 D1.2(marg).3.4.11 cont

400* नास्ति यानिव सलीऽ च स्त्रीनमनोरमम् ।
नास्ति दुःसा नीमा सुरम्य प्रमदावनम् ।

[D1-4.11 om l. 1 —(l. 2) Ñ1 हनुमन् (for नास्ति) Ñ1 सुरूप (for सुरम्य)]

15 a) B1 (marg also) 2.3 च (for तु) —c) Ñ2 V2 B D6 सोऽपश्यद् (for स ददर्श) Ñ1 V2 D6 [अ वि(V2 [अ]वि)दूरस्थ, D2 चिर D11 विदू' (for स विदूरस्थ) D11 प्रासादं विदूरस्थं —d) Ś1 D12 चैत्य, Ñ1 चित्र, T2 G1 चैत्र (for चैत्य) Ś1 D12 दर्शन Ñ1 D1.2.4.11 M2 दर्शितं, D2.9 G1 M2 उत्तम (for ऊर्जितम्) Ñ2 V2 B D6 प्रासाद चैत्यमुत्तम(B3 °त्तं)

16 a) Ñ2 B1.2 D6 मूल V2 B2.4 D2 मूल (for मध्ये) —b) Ñ2 V2 B D6 तस्य D2 स्थित (for स्थित) Ś1 D12 -मतिभ, B D6 T1 G1.2 M -पाण्डर (for -पाण्डुरम्) G2 कैलासमिव पाण्डर —c) G1 प्रवाले (for °ल) —d) D6 तप्त (for तप्त) Ñ1 मूर्ति (for वेदिकम्)

17 b) B D6 द्योतयत् (for °मानम्) B3 श्रिय —c) D2.3 निर्मल (for विमल) Ñ2 V2 B1.2 D6 दिव्य (V2 °म)ल प्रांशुतयोन्नाद्, B2 समन(before corr विमल) प्रांशुतयोन्नाद्, B3 विपुलप्रांशुभावाच —d) B2 प्रोद्गिरन्तम् (for उ°) D2 [अ]नन्त (for अ म्बरम्) —After 17, Ñ2 V2 B D6 read 5 15.4-24

18 a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 तस्मिन् (for ततो) Ñ2 V2 B1.2.3 D6 मलिनवासम्वीतां B1 (before corr as in text) ततो मलिन समावृता —b) Ñ1 समावृता, Ñ2 V2 B1.2.3 D6 सुसंवृता —c) V2 कृश (for कृशां) —After 18c Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

401* [illegible]
[illegible]

[(l. 1) Ñ1 [illegible] (for [illegible]) —(l. 2) Ñ1 [illegible] (by transp) Ś1 [illegible]]

—d) D2.11 [illegible], D2.3 निश्वसन्ती (for निःश्वसन्तीं) D11 मुहुर्मुहुः (for पुनः पुनः) —After 18cd, Ñ2 V2 B D6 ins

402* [illegible]
[Cf 401* B1.3 [illegible] (for [illegible])]

—Thereafter all the above MSS cont while Ñ1 D1.2.4 ins. after 18cd

403* [illegible]
[illegible]

G. 5. 18. 4
B. 5. 15. 20
L. 5. 10. 22

मन्दप्रख्यायमानेन रूपेण रुचिरप्रभाम् ।
पिनद्धां धूमजालेन शिखामिव विभावसोः ॥ १९
पीतेनैकेन संवीतां क्लिष्टेनोत्तमवाससा ।
सपङ्कामनलंकारां विपद्मामिव पद्मिनीम् ॥ २०
व्रीडितां दुःखसंतप्तां परिम्लानां तपस्विनीम् ।
ग्रहेणाङ्गारकेणेव पीडितामिव रोहिणीम् ॥ २१
अश्रुपूर्णमुखीं दीनां कृशामनशनेन च ।
शोकध्यानपरां दीनां नित्यं दुःखपरायणाम् ॥ २२
प्रियं जनमपश्यन्तीं पश्यन्तीं राक्षसीगणम् ।
स्वगणेन मृगीं हीनां श्वगणाभिवृतामिव ॥ २३
नीलनागाभया वेण्या जघनं गतयैकया ।
सुखार्हां दुःखसंतप्तां व्यसनानामकोविदाम् ॥ २४

[(l. 1) D3 रहां (for वहां). —(l. 2) Ñ1 V1 B D2 ददर्श (for °चस्मी). Ñ1 वासर इव (for परिवृताम्).]

—Ñ1 illeg. from 18[f] up to सुमध्या in 28[d]. —[a]) Ñ2 V1 B1.2 D2 सादर्शी, B2.4 सुन्दरीं, D2 सुन्दरी (for ददर्श). B3 शुक्लपक्षादौ, D4.8 शुक्लपक्षा (for शुक्लपक्षादौ). —[d]) Ñ2 B2-4 D1-4.8.9 T2 G2.3 M1.2 लेखाम् (for रेखाम्). Ñ2 B1 D2.6 [ज्ञा]रिता, V2 [क्षा]लिता, B1.4 D11 [अ]स्ता, D1.4 M2 [अ]पता, D3 [अं]तरे (for [अ]मलाम्).

19. Ñ1 illeg. for 19 (cf. v.l. 18). —[a]) Ñ2 B1.4 Cm (orig.) मद्, D2.4 मद्, Cv Ck Ct as in text (for मन्द). B3.4 D2 प्रक्षीयमाणेन, D11 प्रख्याय° (for प्रख्याय°). Ś1 D10 चित्रप्राग्यमलिना. —[b]) Ñ2 V1 B D2 रूपेण (D2 °पश्री)प्रतिमेन ता, D3 रूपेण रजिता शुभा. —[c]) Ś1 D10 विन्द्धा, B3 D4.11 निबद्धा, D1.4 विनद्धा (for पिनद्धा). —[d]) Ñ2 V1 B D2 प्रभाम् (for शिखाम्).

20. Ñ1 illeg. for 20 (cf. v.l. 18). —[a]) D3 क्लिष्टेन (for पीतेन). —[b]) Ñ2 B1.4 कृशेन, V1 शिथिल, B3 कृष्णेन, D3 पीतेन (for क्लिष्टेन). Ñ2 V2 B D4.6 G1.3 [उ]त्तर; Cr as in text (for [उ]त्तम). Ś1 D1.4.10.11 दीनेन (D11 °य) वसना स(D1.4 य)था, D2 क्लिष्टेनाश्ववाससा; Cr क्लिष्टेनोत्तमवाससेति पाठः. —After 20[ab], Ñ2 V2 B D1.2.3 ins.:

404* श्रुत्याभां साधुवृत्तासां मलिनध्वस्तकुंचोदरीम् ।

[P1 (also in marg.) श्रद्धाभा (for श्रुत्याभां). D2.3 वस्त्रधा ध्यु(D3 मृदु)णार्था De श्रुतस्थलान्वितां (sic) (for the prior half). B1 (also in marg. as above) अविद्धा (for °ध्वस्त).]

—Thereafter B2 cont.:

405* पूर्णचन्द्रो यथाकाशे मेघमध्ये स्थितो भवत् ।

—D3.10 repeat 20[c]–21[b] after 29. —[c]) Ñ2 V2 B D2 सर्वेशाम्, B1 (also in marg.) सर्वङ्काम् (for सपङ्काम्). —[d]) Ś1 D1.3.10.11 विवृद्धाम्; Ñ2 V2 B1 (also in marg.) D2 म, D1.4 पद्माम्; B3 मरमाम्, D3 शार्दूलाम् (for विपद्माम्). D2 पद्मिनीमिव स्थिताम्. —For 20[cd], D1 subst. l. 1 of 415*. —After 20, G1 reads 24[c]–25.

21. Ñ1 illeg. for 21 (cf. v.l. 18). D3.10 repeat 20[c]–21[b] after 29. G1 reads 21[cd] after 24[ab] (preceded by 406*). —[a]) B3 मथिता, D2 विव्रशा, D1-4.11 पीडिता, G1 सुखार्हां (for व्रीडिता). —[b]) Ñ2 V2 B1.3 D3.6 M1 परिम्लाना, B2 सुकुमारी, D7.8 परिक्षीणा, M1 परिक्लिष्टा (for परिम्लाना). —[cd]) M2 उग्रेण (for ग्रहेण). Ś1 D1-3.9.10 G1 M1.3 [इ]व (for [इ]व). D1.4.10 दिवि (for इव). Ñ2 V2 B D6 ग्रहे(Ñ2 अग्रे)ण लोहिताङ्गेन रोहिणीमिव पीडिता.

22. Ñ1 illeg. for 22 (cf. v.l. 18). The sequence of st. 22–37 in Ñ2 V2 B is 31[c]–32[b], 22, 30–31[b], 24[ab], 29[cd], 23, 32[c]–37 (om. 33[ab]) and 24[c]–29[b] (all including star passages). D2 om. 22–24[b]. V2 B1.2 repeat 22[cd] after l. 2 of 415*. —[a]) Ñ2 V2 B (V2 B1.2 first time) अश्रुपूर्ण (for अश्रुपूर्ण). D3 बाला (for दीना). —[b]) D2.3 क्षाताम् (for कृशाम्). Ś1 D1.4.10.11 पीडिता शोककर्शि(Ś1 D10 °षि)ता, B1 कृशा मातरतु गिता. —[cd]) Ś1 D1.3.4.10 ध्यानशोक (by transp.). D1-4.10.11 साध्वीं (for दीनां). D3.9 T1.2 G1 निरत (for नित्यं). Ś1 D1-4.10.11 राम (for दुःख). Ñ2 V2 B दुर्बला दुःखसक्ता सुकुमारी तपस्विनीं.

23. Ñ1 illeg. for 23 (cf. v.l. 18). For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. D6 om. 23 (cf. v.l. 22). —D3 reads from पश्य in [a] up to [b] in marg. —[a]) D1.2.4-11 अपश्यन्तीं (sic). —[b]) D1.4-11 G1 पश्यन्तीं (sic) (for पश्यन्तीं). Ś1 Ñ2 V2 B D1.3.10.11 G1 M1 जन (for गणम्). D1 राक्षसीगणसंवृतां (reads संवृता sup. lin.). —[c]) Ś1 D10 यूथेन, Ñ2 V2 B यूथपेन, D1-4 स्वयूथेन, D11 स्वगणा (for स्वगणेन). Ś1 D1 दीनां (for हीनां). —[d]) V2 V1 B1.2.4 D1-4 शार्दू(D3 °र्दू)लानु(D3 °ग्रि; D4 °ग्र)तामिव, B3 शार्दूलाहितामिव, D1 शार्दूलाभिवृतामिव (by pm.), D7.8 T2 श्वगणैः वृतामिव, D11 श्वगणाभिवृतामिव, G1 श्वगणेनैव संवृता; M1 श्वगणैर् समावृता.

24. Ñ1 illeg. for 24 (cf. v.l. 18). For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. D6 om. 24[ab] (cf. v.l. 22). —[a]) Ñ2 D1.4 व्यालभोग (for नीलनाग). B3 वेण (for वेण्या). Ś1 D10 व्यालभोगोपमा करया(D10 °मा वेण्या), B1 नीलवा सोभया वेण्या, D11 व्यालभोगोपमया वेण्या. —[b]) Ś1 D1-4.11 जघन(D2 °नं)स्थितवेण्या. B1 ...

तां समीक्ष्य विशालाक्षीमधिकं मलिनां कृशाम् ।
तर्कयामास सीतेति कारणैरुपपादिभिः ॥ २५
ह्रियमाणा तदा तेन रक्षसा कामरूपिणा ।
यथारूपा हि दृष्टा वै तथारूपेयमङ्गना ॥ २६
पूर्णचन्द्राननां सुभ्रूं चारुवृत्तपयोधराम् ।
कुर्वन्तीं प्रभया देवीं सर्वा वितिमिरा दिशः ॥ २७
तां नीलकेशीं बिम्बोष्ठीं सुमध्यां सुप्रतिष्ठिताम् ।
सीतां पद्मपलाशाक्षीं मन्मथस्य रतिं यथा ॥ २८
इष्टां सर्वस्य जगतः पूर्णचन्द्रप्रभामिव ।
भूमौ सुतनुमासीनां नियतामिव तापसीम् ॥ २९
निःश्वासबहुलां भीरुं भुजगेन्द्रवधूमिव ।
शोकजालेन महता विततेन न राजतीम् ॥ ३० G 5 18 32 B 5 15 32 L 5 10 33

**तु यं कथा (sic) D11 जघनागतयैकया, M1 जघन प्रति एकया —After 24^{ab}, D5 7-9 S ins

405* नीलया नीरदापाये वनराज्या महीमिव ।

—Thereafter G1 reads 21^{ab} Ś1 D10 om 24^{c}–25^{b} D4 reads 24^{c}–29^{b} after 37 (preceded by 415*) G2 reads 24^{c}–25 after 20 —^{c}) V2 तु खार्णं (sic) G1 खानीता (for सुप्याह्नं) D2 तुष (for तु ए) Ñ2 B4 सुपहीना तु गतसा —^{d}) D1 व्यसनगार्ताम् (for °नाम्)

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 18) Ś1 D10 om 25^{ab} (cf v l 24) For sequence in Ñ2 V2 B cf v l 22 and for D4 cf v l 24 G2 reads 24^{c}–25 after 20 —^{a}) D1 9 T2 G1 विलोक्य, Cg as in text (for समीक्ष्य) —^{b}) B1 D11 अधिका (for °कं) B2 G1 मलिनीं (for °नां) B1 मलिना कपिकुञ्जर —^{d}) Ñ2 V2 B D4 उपपादयन्.

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D4 cf v l 24 —^{a}) V3 D1 2 3 12 T G2 M1 ह्रियमाणा D6 तु सा (for तदा) Ñ2 V2 [आ]गेन, B1-2 D2 6 [आ]ह्म (for तेन) B4 ह्रियमाणा दृशास्येन —^{b}) D1 2 4 भीम (for काम)—Ś1 D10 om 26^{cd} —^{c}) D6 हि, D7 9 सा (for वै) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 यथा पुरा च दृष्टा मे (V2 च), B3 D5 यथा पुरा (D5 यथारूपा) मया दृष्टा, D1 2 4 11 यथारूपा (D5 °प)मपश्याम —^{d}) D4 6 तथारूपेण संगता (D6 चागता)

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B, cf v l 22 and for D4, cf v l 24 —^{a}) Ś1 D1-4 8 10 निभा श्यामा (D3 शोभा), Ñ2 V2 B D6 -[आ]नना श्यामा, D5 -[आ]नना शुभ्रा, D11 निभा श्यामा (for -[आ]नना सुभ्रू) —^{b}) Ś1 चट (for चारु) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 8 10 पयोधरा, M2 विशोधरा ; Cr in g t सुभ्रू सुभ्रुम् । (Cg उक्तार्थमाप्य). &c —^{c}) Ś1 D1 3 4 8 10 कुर्वती, Ñ2 V2 D6 T2 Ct कुर्वता B D2 11 कुर्वता, Cg as in text (for कुर्वन्तीं) B D1-4 8 10 11 G1 2 देवी (for देवीं) M1 कुर्वतीं तेजसा स्वेन

28 Ñ1 illeg up to सुमध्या in ^{b} (cf v l 18) For sequence in Ñ2 V2 B cf v l 22 and for D4 cf v l 24 —^{a}) D7 9 नीलकर्णीं (for °केशीं) D6 ता नीलकेशा बिम्बोष्ठा —After 28^{ab}, Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 ins

407* दीनामिव सुरश्रेष्ठ दुःखेन महतान्वितीम् ।

[B2 सुर (for सुर°) D1 4 10 नरश्रेष्ठ (for the prior half) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 अन्य (for सुर) B2 एक नदुःखेन (for the post half)]

—^{c}) Ñ2 V2 B D6 पद्मपत्रविशालाक्षीं —^{d}) Ñ B D1-4 6 11 रतामिव (metri causa) (for रतिं यथा)

29 For sequence in Ñ2 V2 B cf v l 22 and for D4 cf v l 24 Ś1 B4 D10 om 29^{ab} Ñ1 D11 read 29^{ab} after 30^{ab} —^{b}) B1 निभाम् (for प्रभाम्) —After 29^{ab}, Ñ1 ins 410* while V2 V3 B (B4 after 28) D6 read 5 14 6 14 —D4 om 29^{c}–31^{b} —^{c}) D3 सततम् (for सुतनुम्) Ñ1 transp भूमौ and यामीना V2 B1 3 4 भूमौ देवीं त(B1 स)दासीना, V3 B2 भूमौ देवीं तद्र(B2 °था) सीता —^{d}) B3 निरता (for नियताम्) Ñ2 V2 B 1 2 तापसीमिव (by transp) —After 29 Ś1 Ñ1 D3 5 11 ins

408* सविषामलकारां पद्महीनामिवाङ्गिनीम् ।
दुःखेन तु खसत्ता मुकुमारां यशस्विनीम् ।

[(l 1) Ś1 मानाम् D11 मानान् (for सविशान्) Ñ1 नवत्रवमना ह्यान (for the prior half) Ś1 पुष्प (for पद्म) Ñ1 D2 विष (for [अ]ङ्गिनीम्) —(l 2) Ñ1 दुःखार्ता दुःखना सीता (for the prior half) D11 सुकुमारा (for °रां) Ś1 तापिनीं (for यश°)]

while Ñ2 V2 B (B2 after 30) ins after 29

409* प्रध्यानपरमा वाला रुदन्तीं कुररीमिव ।
[B2 बन्ती (sic) (for रुदन्ती)]

—whereas D1 10 repeat 20^{a}–21^{b} after 29

30 For sequence in Ñ2 V2 B cf v l 22 D4 om 30 (cf v l 29) —^{a}) D1 5 7 9-11 S निश्वास (for निःश्वास) V2 परमा (for बहुला) Ñ V2 B D1 4 भीता M1 सीमा (for भीरु) —D4 om 30^{b}–31^{b} —^{b}) Ñ2 V2 B G2 पन्नगेन्द्र (for भुज°) —After 30^{ab}, Ś1 Ñ1 V2 B G2 (after 29^{ab}) D1 3 10 ins, while D2 ins after 32^{ab}

410* भावनामिव विच्छिन्नामाशामिव विलोरिताम् ।

G 5. 18. 10
B 5. 15. 12
L 5. 10. 22

संसक्तां धूमजालेन शिखामिव विभावसोः ।
तां स्मृतीमिव संदिग्धामृद्धिं निपतितामिव ॥ ३१
विहतामिव च श्रद्धामाशां प्रतिहतामिव ।
सोपसर्गां यथा सिद्धिं बुद्धिं सकलुषामिव ॥ ३२
अभूतेनापवादेन कीर्तिं निपतितामिव ।
रामोपरोधव्यथितां रक्षोहरणकर्शिताम् ॥ ३३
अबलां मृगशावाक्षीं वीक्षमाणां ततस्ततः ।
बाष्पाम्बुप्रतिपूर्णेन कृष्णवक्त्राक्षिपक्ष्मणा ।
वदनेनाप्रसन्नेन निःश्वसन्तीं पुनः पुनः ॥ ३४
मलपङ्कधरां दीनां मण्डनार्हाममण्डिताम् ।
प्रभां नक्षत्रराजस्य कालमेघैरिवावृताम् ॥ ३५
तस्य संदिदिहे बुद्धिर्मुहुः सीतां निरीक्ष्य तु ।
आम्नायानामयोगेन विद्यां प्रशिथिलामिव ॥ ३६

[Ś1 Ñ1 आयताम्. D3 आशा प्रणष्टामिव (for the post. half).]

—After 30^{cd}, Ñ1 D11 read 29^{ab}, while D3 reads 32^{ab}. —D11 om. (hapl.) 30^{c}–31. B1 om. 30^{cd}. —^{d}) Ñ1 D1–3 समावृता; Ñ2 V2 B1. 3 [अ]भिसंवृता, C2 M1 विरा°, Cr g k as in text (for न राजतीम्). Ś1 D10 विवृते(D10 °ष्टे)न समावृता. —After 30, B2 ins. 409*.

31. For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. D6 om. 31^{ab} (cf. v.l. 29). D11 om. 31; Ś1 Ñ1 D1. 4. 10 om. 31^{ab} (for D3. 11 cf. v.l. 30). —^{a}) Ñ2 V2 B सच्छन्नां (for संसक्तां). —B1 om. 31^{c}–32^{b}. —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4. 10 तां बुद्धिम्; B3 D5. 6 तां स्मृतिम्; B2 पूर्वतीम्; Cr m g k t as in text (for तां स्मृतीम्). D3 सदृश्याम्. —^{d}) Ñ1 सिद्धिं (for ऋद्धिं). B2 सपतिताम्. D6 प्रतिह° (for निपतिताम्). ❀ Cr. स्मृतीं स्मृतिम्। दीर्घं आर्षं (!), so also Cm k t ❀ —After 31, D3 ins. 411*.

32. For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. B4 om. 32^{ab} (cf. v.l. 31). D6 om. (hapl.) 32–33^{b}. D3 reads 32^{ab} (followed by 410*) after 30^{ab}. —^{a}) Ś1 D4. 10 विहिताम्, Cg k t विहता (as in text). Ś1 सपत्नाम्; D10 सशुद्धाम् (for च श्रद्धाम्). Ñ2 V2 B1–3 आशा(B2 संज्ञा)मिव व्यपगताम्. —^{b}) Ñ2 V2 B1–3 आशां (for आशा). —D3 om. (hapl.) 32^{cd}. —^{c}) Ś1 Ñ1 B3 M1 वृद्धिं (for बुद्धिं). Ñ2 V2 B प्रतिहताम्, D10. 11 सु(D11 च)कलुषाम् (for सकलुषाम्). T1 सुबुद्धिं कलुषामिव. —After 32, Ś1 (l. 3 only) D1. 3. 4. 10. 11 ins., while D3 ins. after 31:

411* प्रनष्टामिव पतिरीणां स्मृतिं प्रविहतामिव ।
दीप्तामिव दिश काले पूजां पर्युषितामिव ।
पौर्णमासामिव निशां राहुग्रस्तनिशाकराम् ।

[(l. 1) D1. 4 प्रनष्टाम्, D11 प्रशान्ताम् (for प्रनष्ट). D1–4 प्रविहताम् (for °हताम्). —D2. 10 om. (hapl.) l. 2. —(l. 2) D11 प्रतिपन्नाम् (for पर्युषिताम्). —(l. 3) D3. 11 पूर्णाभाम्.]

33. D6 om. 33^{ab} (cf. v.l. 32). For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. Ñ2 V2 B om. (hapl.) 33^{ab}. —^{a}) Ś1 Ñ1 D1. 3. 4. 10. 11 प्रभूतेन, M2 अभू°. Cr m g k t as in text (for अभूतेन). —^{b}) D10 प्रतिहताम् (for निपतिताम्). ❀ Cr. अद्भुतेनेति पाठः ❀ —Ś1 D10 om. 33^{cd}. —^{c}) Ñ2 V2 B D6 रामा(B2 सीता)पराध, M3 रामावरोध (for रामोपरोध). —^{d}) G1 ग्रहण (for हरण). Ñ V2 B D2. 5 कर्षिता (for कर्शिताम्). D7. 9 रक्षोगणनिपीडिता. —After 33, Ñ2 V2 B D6 ins.:

412* चित्रामिव भद्रग्रस्तां राक्षसीगणरक्षिताम् ।

[D6 भद्र (for भद्र). B1 चित्रामिव गृहस्थानां (for the prior half). V2 -करिता (for रक्षिताम्).]

34. For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. —^{a}) D6 अमला (for अबला). —^{b}) Ñ1 इमा * णाम् (sic). D3 ईक्षमाणां (for वीक्षमाणां). Ś1 Ñ V2 B D10 G2 इतस्ततः, G3 समततः. —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 अश्रुबाष्पा(Ñ1 °शोका)ति, Ñ2 V2 B1. 3. 4 D6 शोकजा पाति (B2 °ति), D3. 11 अश्रुबाष्पाभि, D5. 7. 8 T2 M3. 5 बाष्पाम्बुपरि, D10 अश्रुप्रपाति (for बाष्पाम्बुप्रति). B3 शोकबाष्पावकीर्णेन. —^{d}) D6 कृष्ण (sic) (for कृष्ण). Ñ1 D6 रक्तान्त, V2 B1. 4 -वर्णाक्षि, B2 -वक्रान्त, B3 वर्णान्त, D7 T1. 3 वक्राक्षि, Ct as in text (for वक्त्राक्षि). Ś1 Ñ1 D1. 4. 10. 11 वारकृष्णा(D1. 4 °णामा)क्षिपक्ष्मणा, D5 कृष्टे वक्राक्षिपक्ष्मणा. —^{e}) Ñ2 V2 B2. 3 D6 नयनेन (for वद°). —^{f}) Ñ2 V2 B1 D2. 6. 7. 9. 11 S निश्वसतीं. Ñ2 V2 B D6 मुहुर्मुहुः (for पुनः पुनः).

35. For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. —^{a}) B3 [आ]वृता (for धरा). —^{b}) Ś1 D10 मण्डनार्हा(D10 °र्हि)मंडिता. —^{c}) T2 नायस्य (for राजस्य). —^{d}) D3 कालै (for काल). —After 35, B1 ins.:

413* सुप्रभां कादम्बरीरसां मन्दिरेषु विरोधिताम् ।

36. For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22. —^{b}) D7. 8 सदा (for मुहुः). D6 सिद्धिं (for सीतां). D7–9 च (for तु). Ś1 Ñ1 D1–4. 10 प्र(D3 तु)पश्यतः, D11 स्वपश्यतः, T2 निरीक्षितुं, T3 M1 निरीक्ष्यते(M1 °तां). Ñ2 V2 B D6 तां दृष्ट्वा तद्विनिर्णी(B1 °र्णा)ये. —^{c}) Ś1 Ñ1 D1. 3. 4. 11 अनाम्नायाम्, D10 अनायासानाम् (for आम्नायानाम्).

दुःखेन बुबुधे सीतां हनुमाननलंकृताम् ।
संस्कारेण यथा हीनां वाचमर्थान्तरं गताम् ॥ ३७
तां समीक्ष्य विशालाक्षीं राजपुत्रीमनिन्दिताम् ।
तर्कयामास सीतेति कारणैरुपपादयन् ॥ ३८
वैदेह्या यानि चाङ्गेषु तदा रामोऽन्वकीर्तयत् ।
तान्याभरणजालानि गात्रशोभीन्यलक्षयत् ॥ ३९
सुकृतौ कर्णवेष्टौ च श्वदंष्ट्रौ च सुसंस्थितौ ।
मणिविद्रुमचित्राणि हस्तेष्वाभरणानि च ॥ ४०
श्यामानि चिरयुक्तत्वात्तथा संस्थानवन्ति च ।
तान्येवैतानि मन्येऽहं यानि रामोऽन्वकीर्तयत् ॥ ४१
तत्र यान्यवहीनानि तान्यहं नोपलक्षये ।
यान्यस्या नावहीनानि तानीमानि न संशयः ॥ ४२
पीतं कनकपट्टाभं स्रस्तं तद्वसनं शुभम् ।
उत्तरीयं नगासक्तं तदा दृष्टं प्लवंगमैः ॥ ४३

G 5 19 13
B 5 15 45
L 5 20 45

D5 T2 भयोगेन, G1.m.g as in text (for °गेन) Ñ2 V2 B D6 सा(B2-4 स)ज्ञाता(V2 सज्ञाता, B1 सर्वाता) योगहीनस्य, D3 सत्कारमयप्रयोगेण —d) Ś1 Ñ1 स(Ñ2 सु)निन्दिताम्, Ñ2 V2 B D6 अनिन्दि(V2 B2 D6 न्दि)ताम्

37 For sequence in Ñ2 V2 B, cf. v.l. 22 Ś1 D8 om. (hapl.) 37 —a) B3 दुःखैभिर् (for दुःखेन) Ñ V2 B1.2.4 D1.4.6 चैता (for सीता). —After 37a, Ñ1 ins.:

414*   यत्नेन महता स्थिता ।
        विदिता सा रामभार्या

—b) Ñ2 V2 B D5.6 सम्यक्तानम (for मनलंकृताम्) —c) B3 संस्कृतेन (for संस्कारेण) Ñ2 हीना यथा (by transp.) —d) B3 M1 वाचमर्थान्तरा(M1 °रां)गता —After 37, Ñ2 V2 B D6 ins., while D5 subst. l. 1 for 20cd:

415* निरुन्नासनरकारा दीप्यमाना स्वतेजसा ।
     अयशा तु समस्ता निरानन्दा तपस्विनीम् ।
     पङ्केनोपहता दीना तापसीवेशधारिणीम् ।

[(l. 2) B3 निरशा Ñ2 B1 सा न (for तु न) —After l. 2, V2 B2.3 repeat 22ab —(l. 3) Ñ2 D6 दीना (for दीना)]

—Thereafter D6 reads 24c–29d.

38 Ñ2 V2 B D6 om. 38–39 —a) Ñ1 समीक्ष्य ता (by transp.) —d) Ñ1 उपशोभिता D1.3.4.13 T1.3 M1.3 उपपादिमि (D2 °ता), Ch.t उपपादयन् (as in text).

39 Ñ2 V2 B D6 om. 39 (cf. v.l. 38) —a) D2 चायानि (for चाङ्गेषु) —b) Ś1 Ñ1 D3.10.11 G3 [ऽ]न्वकीर्तयन् (sic), D5 [ऽ]नुकीर्तयत् —c) Ś1 D1–5.10.11 M3 -आनानि (for -जालानि) —d) D1.3 T1.3 M Cv.r.m.g गात्र, D11 स्राप, Ck as in text (for गात्र°). Ñ1 D5.11 लक्षये (for [अ]लक्षयत्) Ś1 D10 सुखानि हि लक्षये, D1.3.4 सीतायामुपलक्षये, D2 ग्रात्रोमीनि च लक्षये (sic) — Ct. शीर्षस्तु-' शास्त्राशोनीनि' इति पाठ प्रकल्प्य रामविश्लेषसमये भूषणपरित्यागस्यानुचितत्वादिदेशाः भूषणानि स्वाङ्गेभ्य उन्मुच्य शाखायां न्यस्तानीति गम्यत इति व्याख्यायाँ, तत्तत्श्लोकयोरेकवाक्यतेति तथा श्यामानि चिरयुक्तत्वा... पदद्वयमसिद्धम् —After 39, G1 reads for the first time 42cd, repeating it in its proper place.

40 Ñ2 V2 B D6 read 40–43 after 5.14.21, reading 43–44 before 40 —a) Ś1 D10 सुकर्णौ, Cr.k.t as in text (for सुकृतौ) D1 वर्णौ, D2 वर्णौ (for वेष्टौ) B3 सुवेष्टौ च कर्णवेष्टौ च D5 सुमस्तुतौ कर्णवेष्टौ —b) Ś1 मणिभिः, D1.3.4 सुदृष्टौ, D2.9.11 T1 G1 सु D2 ...ष्ट्रौ, D6 महार्घौ, Cv.r.m.g.t as in text (for श्वदंष्ट्रौ) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 G1 सुमस्तुतौ, D5 सु प्रतिसन्धितौ, Ch.t सुसंस्थितौ (as in text) Ñ2 V2 B D6 कर्णे च सुमस्त (B1 स्वलङ्कृ)ता, D5 स्वर्णौ च स्वसंस्थितौ, G1 सुमसृणौ च संस्थितौ, G2 सुदंष्ट्रौ च ... —c) Ñ2 V2 B D6 युक्तानि (for चित्राणि) —d) Ś1 Ñ1 D1.3.10 हस्तेषु, D2 हस्तेषि T3 सुहस्त (for हस्तेषु) Ñ2 illeg. from स्ता up to च V2 B D6 हस्तयोर्भूषणानि च

41 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf. v.l. 40 —a) Ś1 D1.10.11 बालानि, Ñ1 इमानि, B3 स्थानानि B1 ममानि, D2 प्यातानि (for श्यामानि) Ś1 V2 B2 D3.5 चिरसु(Ś1 °स)न्नत्वात्, V B3 D1.4.6.11 चिरयु(D2.4 °यु)क्तानि (for °युक्तत्वात्) B1 यानि चैव विमुक्तानि —b) Ś1 D1.10 तद्, T1 तदा (for तथा) B1 D5 संस्थानवन्ति च, D1 च). —c) Ñ2 V2 B D6 तान्यस्या मन्ये मन्येऽहं D5 यानि चैतानि मन्येऽहं —d) Ñ1 B3 [ऽ]नुकीर्तयद्, D1.3.11 [ऽ]न्वकीर्तयत् (sic) V2 यानि वा सोऽनुकीर्तयेद् (sic).

42 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf. v.l. 40 —a) D2.11 यत्र Ś1 विहीनानि D10 (अ[?]) D10 वि)हीनानि Cr.m.g.t as in text (for [अव]हीनानि) Ñ2 V2 B D6 अस्या तु विहीनानि —D2 om. (hapl.?) 42b–43a. Ś1 Ñ1 V1 B1.3 D6 om. (hapl.) 42cd —b) D1.3 नेह (for [ना]ह न) —G2 repeats 42cd here (cf. v.l. 39) —c) B2.3 D10 न(B3 नु) विहीनानि, D1.3.11 न च ह° (for नावही°) T2 यान्यन्यवहीनानि, M2 यान्यस्यान वहीनानि —d) Ñ2 V2 B D6 [पु]नरपि (for [त]नि हि).

43 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf. v.l. 40. D7 om. 43 (cf. v.l. 42) —a) D6 कायत (for कनक-)

G 5 19 11 B 5 15 46 L 5 10 47 भूषणानि च मुख्यानि दृष्टानि धरणीतले ।
अनवैक्षापविद्धानि स्वनवन्ति महान्ति च ॥ ४४

इदं चिरगृहीतत्वाद्वसनं क्लिष्टवत्तरम् ।
तथा हि नूनं तद्वर्णं तथा श्रीमद्यथेतरत् ॥ ४५

इयं कनकवर्णाङ्गी रामस्य महिषी प्रिया ।
प्रनष्टापि सती यस्य मनसो न प्रणश्यति ॥ ४६

इयं सा यत्कृते रामश्चतुर्भिः परितप्यते ।
कारुण्येनानृशंस्येन शोकेन मदनेन च ॥ ४७

स्त्री प्रनष्टेति कारुण्यादाश्रितेत्यानृशंस्यतः ।
पत्नी नष्टेति शोकेन प्रियेति मदनेन च ॥ ४८

अस्या देव्या यथारूपमङ्गप्रत्यङ्गसौष्ठवम् ।
रामस्य च यथारूपं तस्येयमसितेक्षणा ॥ ४९

Ś1 B3 D10 G2 स्वर्णाभ, D1.4.11 पत्राभ, Ct as in text (for पद्माभ) N2 V3 B1.3.4 पीत(N2 B1 °त)कांचनवर्णा (V3 B2 °पट्टा)भ —b) Ñ2 V3 B D6 य(B1.3 ह)स्याम्बु(?)वसनोत्तम(B3 °न शुभ) —Ñ2 illeg from न in c up to d —c) Ś1 D11 तदा(D11 समा)सक्त V2 B1.3.4 D6 नगे(V3 °ग) सक्त, B3 च सत्यत्त (for नगासक्त) —D5 reads 43d in marg —d) D1.4 तत्र (for तदा) D11 सक्त (sic) (for दृष्ट) V2 B D6 दृष्ट मे वा(B2 तदा)नैर सह

44 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 40 D2 om 44a (cf v l 42) —a) T2 विचित्राणि (for च मुख्यानि) —b) B3 धृष्टानि D10 G1 भ्रष्टानि (for दृष्टानि) —Ñ1 illeg from वा in c up to d —c) D1.4 प्रसृष्टानि D3 प्रक्षिप्तानि D11 प्रनिष्टानि (sic) T2 [अ]प सृष्टानि G1 M1 प्रमुक्तानि (for [अ]पविद्धानि) Ś1 D10 स्वनवन्ति प्रवृद्धानि

45 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 40 —a) D2 चिर (for चिर) V2 गृहीतं तु T2 °त तद् (for गृहीतत्वाद्) Ś1 D14 इद चीर गृहीतं वा तु —b) Ś1 क्लिष्टरतर V1 क्लिष्टमुत्तर D3 कृष्णवत्तर D10 कृष्णवर्णक N2 V3 B D6 परिक्लि(V3 त क्लि)ष्टमनत्तर T2 वास सक्लिष्टवत्तर —c) D1 G2 यथा T1.3 यथा (for तथा) Ś1 N1 D1.2.4.10.11 हि त(D1 न)नु तद्, Ñ2 B1 D6 तत्र हि तद्(B1 त) V2 हि तत्र तद् B3 तद्विहित D7.9 M3 Ck t [अ]प्यनून तद्, G2 स्फुर तथा M3 [अ]पि नून तद् Cm g as in text (for हि नूनं तद्) N1 वस्त्र (for वर्णं) B3 तथा च न हि तस्य तम्, B4 यथा हि सुवेष सम् D3 तथा हि ननु वर्णं च —d) Ś1 D10.11 Ck t यथा G2 तदा Cm g as in text (for तथा) Ś1 D3.10.11 T2 G1 [इ]तर N1 स्थिर Ck t as in text (for [इ]तरत्) N2 V2 B D6 उत्तरीय त(B2 च)थैव तत्(V2 B1.3 च) D3 तथा क्षीरयथोत्तर ‹Ct समृतमप्युत्तरं। वर्णविवक्षया चेत्। अर्थवादिना वर्णनम्›

46 Ñ2 V2 B D6 read 46–48 50 (reading 46 after 50) after 415* —a) Ś1 N V2 B D1-4.10.11 इयमिदानयनाक्षा —b) V2 च या (for प्रिया) —cd) Ś1 N2 D1.2.4.10 T G M1.2 प्रणष्टा Ś1 N1 D1-4.10.11 तस्या D2 वास्या D4 T1.2 M3 यस्य, Cm g k t as in text (for यस्य) Ś1 जिनश्यति N2 V2 B D6 चिरप्रन(N2 D6 °ण)ष्टापि सती हृदयाच प्रणश्य(V2 °श्र हि नश्य B2.3 °श्यापसर्प)ति —After 46 Ñ2 V2 B D1-4.6.11 ins (D1-4.11 ins l 1-2 only)

416* पतिशोकेन चाविष्टा तपसा च कृशा भृशम् ।
प्रतिपच्चन्द्रलेखेव दृश्यते श्रोतनेन च ।
इय प्रकृत्या तन्वङ्गी तद्वियोगाच्च कर्षिता ।
अनभ्यसनशीलस्य विद्यव तनुता गता ।

[(l 1) D11 परि (for पति) V2 च हिया D2 कृशी (for च कृशा) —(l 2) D2-4.6 श्रोतनेन न (for °नेन) —(l 4) V2 अश्वयसन (for अनभ्य°)]

47 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 46 N1 illeg for 47ab —a) D2 परितप्यति D6 पातयिष्यति D7.9 इह तप्यत —Ñ2 om 47c–50b —c) Ñ2 V2 B D1-4.6.10.11 कारुण्येन Cm g k t as in text (for कारु°) N2 V2 B1 D1-7.9.11 [आ]नृशंसेन

48 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 46 N1 om 48 (cf v l 47) Ś1 D10.11 om 48–49 —a) D3 श्री (for स्त्री) N2 B D1.7.9 T1.2 G2.3 M1 प्रणष्ट M2 [इ]व नष्टा (for प्रनष्टा) Ñ2 V2 B D1.4.6 कारुण्यम्(D1-4 °ण्याद्) D7.9 T G1 कारुण्यम्, Cv m g k t as in text (for कारुण्याद्) —b) D2 M1 आश्र(M1 °श्र)ता (sic) (for आश्रिता) Ñ2 B D3 T1.2 [अ]नृशंसता V2 D6 T3 G1 M2 [आ]नृशंसता D1.4 [अ]नुकम्पया D7.9 M2 [आ]नृशंस्यता (sic) Cv m g t (आ)नृशंस्यत (as in text) ‹Cv 'प्रनष्टेति(ति च) कारुण्यादाश्रितेत्यानृशंस्यतः ' इति पाठः›
—c) N2 V2 B D6 पतिव्रत(V2 B1 °ता)ति D1.4 साता सापत्नीति D7.9 साध्वी नष्ट(D9 हृत)ति (for पत्नी नष्टेति) —d) T2 मदनेति च

49 Ś1 N1 D1.4.10.11 om 49 (for Ñ1 cf v l 47 and for Ś1 D10.11 cf v l 48) N2 V2 B D6 read 49 after 5 14 4 —a) D7.9 G1 सदृशा Cr m g as in text (for अस्या) Ñ2 V2 B D6 -युगम् (for रूपम्) —c) G2 तथा (for यथा) Ñ2 V2 B D6 रा(B1 का)मस्य हि च(B2.3 त)था तुष्टा G2 रामस्य च यथारूपस्य (hypm) —d) Ñ2 V2 B D6 पत्नी (for तस्य)

अस्या देव्या मनस्तस्मिंस्तस्य चास्यां प्रतिष्ठितम् ।
तेनेयं स च धर्मात्मा मुहूर्तमपि जीवति ॥ ५०
दुष्करं कुरुते रामो य इमां मत्तकाशिनीम् ।
सीतां विना महाबाहुर्मुहूर्तमपि जीवति ॥ ५१
एवं सीतां तदा दृष्ट्वा हृष्टः पवनसंभवः ।
जगाम मनसा रामं प्रशशंस च तं प्रभुम् ॥ ५२ G 5 18 39 B 5 15 58 L 5 17 31

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रयोदशः सर्गः ॥ १३ ॥

50 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 46 Ñ1 om 50ab (cf v l 47) —a) Ś1 अस्यास्तस्मिन्मनो देव्या Ñ2 V3 B D6 अ(B4 त)स्यास्तत्र मनो तथा —b) Ñ1 V3 B D6 [इ]ह (for [अ]स्या) —c) Ś1 न चेय (sic), T3 केनाय, Cr m g t as in text (for तेनेय). D1 T3 च स (by transp) Ñ2 V3 B D6 येनेय स च तेजस्वी —d) Ś1 D10 क्षण कष्टेन, Ñ1 illeg D1-4 11 क्षणि(D3 क्षण, D11 क्षणा)कृच्छ्रेण (for मुहूर्तमपि) Ñ1 D11 जीवन (for °ति) —After 50, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 read 5 14 3-14, while D5 7-9 S read 5 14 27 for the first time repeating it in its proper place

51 D7 8 om (hapl) 51 —a) D1-4 11 दु कर, T2 दुष्कृतं Ś1 D1 4 10 11 T3 कृतवान्, Cg as in text (for कुरुते) V3 पाप (for रामो) Ñ1 कृतवान्दु कर रामो —b) Ñ2 V3 B D6 यद् (for य) D1 3 11 मत्तका (D11 °गा)मिनीं, D4 मत्त कामिनीं (for मत्तकाशिनीम्) Ś1 D10 यदिमा हसगामिनीं —c) Ñ1 D3 M1 विना सीता (by transp) D1 3 बताहैश (for महाबाहुः) Ñ2 V3 B D6 विना सीता महाभागा —d) D4 इव (for मपि)

52 ab) D7 8 T3 M3 Ct तथा (for तदा) Ś1 Ñ1 M3 नद्दन (for सम्र) Ñ2 V3 B D6 एव दृष्ट्वा तदा सीता हनूमान्मारुतात्मज —c) D1 3 4 वानर, D3 11 राघव (for प्रभुम्) Ś1 Ñ1 D10 प्रथम स च(D10 च स) राघव (Ñ1 यान) Ñ2 V3 B D6 सीता च प्रशशस ह —After 52 Ś1 D1-4 10 11 read 5 14 29-30

Colophon Ñ1 illeg —*Sarga name* Ś1 Ñ2 B3 4 D1 3 4 5 11 सीतादर्शन(D1 3 4 °न) V2 B1 3 अशोक वनिकानि(B2 °नि)चये सीतादर्शन, D5 सीतादर्शनम्, D11 अशोकवनिकाप्रवेशे सीतादर्शन.—*Sarga no* (figures, words or both) D1 3 4 6 10 11 om, Ś1 12, Ñ2 B1 3 4 D5 18, V1 9, B2 16 D7-9 S 15.—After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम.

१४

G 5 19 1 B 5 16 1 L 5 11 1 प्रशस्य तु प्रशस्तव्यां सीतां तां हरिपुंगवः ।
गुणाभिरामं रामं च पुनश्चिन्तापरोऽभवत् ॥ १
स मुहूर्तमिव ध्यात्वा बाष्पपर्याकुलेक्षणः ।
सीतामाश्रित्य तेजस्वी हनुमान्विललाप ह ॥ २
मान्या गुरुविनीतस्य लक्ष्मणस्य गुरुप्रिया ।
यदि सीतापि दुःखार्ता कालो हि दुरतिक्रमः ॥ ३
रामस्य व्यवसायज्ञा लक्ष्मणस्य च धीमतः ।
नात्यर्थं क्षुभ्यते देवी गङ्गेव जलदागमे ॥ ४
तुल्यशीलवयोवृत्तां तुल्याभिजनलक्षणाम् ।
राघवोऽर्हति वैदेहीं तं चेयमसितेक्षणा ॥ ५
तां दृष्ट्वा नवहेमाभां लोककान्तामिव श्रियम् ।
जगाम मनसा रामं वचनं चेदमब्रवीत् ॥ ६
अस्या हेतोर्विशालाक्ष्या हतो वाली महाबलः ।
रावणप्रतिमो वीर्ये कबन्धश्च निपातितः ॥ ७
विराधश्च हतः संख्ये राक्षसो भीमविक्रमः ।
वने रामेण विक्रम्य महेन्द्रेणेव शम्बरः ॥ ८

14

V1 illeg for Sarga 14 (cf v l 5 11 29) M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 Ñ1 illeg for 1-2 —^{a}) Ś1 V2 प्रशस्य (for प्रशस्य) Ñ2 B D6 च D1 om (for तु) V3 प्रशसाद्दौ (for प्रशस्तव्यां) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B D1 8 10 11 स (for तां) T2 हरियूथप —^{d}) D2 8 ततश्च (for पुनश्च) D5 चिन्ताश्रयो (for °परो)

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) —^{a}) D10 सु Cm g as in text (for स) G1 इति (for इव) —D6 om 2^c–3^b —^{c}) D1 आसाद्य D3 आसृत्य (for आश्रित्य) G3 मेधावी (for तेजस्वी) —^{d}) G2 हा (for ह) D2 मारुतात्मज (for विललाप ह) N2 V2 B विललाप सुदु:खित

3 Ñ2 V2 B1 3 4 D2 8 om 3^{ab} (for D6 cf v l 2) B3 om up to सीतापि in ^{c} (cf v l 28) Ś1 Ñ1 D3 8 (om 3^{ab}) 9 10 11 read 3–14 (Ś1 D10 om 5) after 5 13 50 —^{a}) Ś1 (marg also as in text) धन्या D1 4 मन्ये (for मान्या) Ś1 D10 विनीतस्य Cv r m g t as in text (for °तस्य) —^{b}) Ś1 गुण (for गुरु-) D10 लक्ष्मणस्य गुरुप्रिया —After 3^{ab} Ś1 N1 D2 (before 3^{cd} owing to om) 10 11 ins l 2 only of 427* —N1 B D6 read 3^c–4 5 13 49 and 5 (D6 om 5) after 427* V1 reads 3^c–4^b (preceded by 427*) after 28 —^{c}) Ś1 D10 कथं, Ñ2 V2 B1 2 D6 यत्र B3 यदा Cr m g t as in text (for यदि) Ś1 D3 7 8 Ck हि, G1 सु Cr m g t as in text (for [अ]पि) —^{d}) N1 सु, V2 B1 2 4 D6 च (for हि) B3 स्वव्यतिक्रम (for दुरति°) B2 काल एष व्यतिक्रम

4 For sequence in Ś1 N V2 B D1–6 8 10 11 cf v l 3 N1 illeg for 4^{cd} except रामस्य —^{a}) Ś1 N1 V2 B D1–4 10 11 सत्त्व (B3 मति) ज्ञा लक्ष्मणस्य च —After 4^{ab} V2 ins

427* यथाख्यातमनो दृष्ट्वा तरसागमनकाङ्क्षया (hypm) ।

—V2 reads 4^{cd} 5 13 49 and 5 after 27^{ab} —^{c}) Cg [अ]लर्थं (as in text) Ck t [अ]यत B4 क्षुभते (sic) Ñ2 V1 B D6 बाला (for देवी) —^{d}) T2 नलदागमे Cg t as in text (for °गमे)

5 For sequence in Ñ V2 B D1 4 12 cf v l 3 and 4 Ś1 D8 10 om 5 —^{a}) N2 V2 B1 3 4 वृत्ता, G1 रूपा Cr m g t as in text (for वृत्तां) D6 तुल्य शीलवता तुल्या —Ñ2 illeg for 5^b except तुल्या —^{b}) B3 रूपिता D12 सवृत्ता (for लक्षणाम्)

6 For sequence in Ś1 N1 D1–4 10 11 cf v l 3 Ñ2 V2 B (B4 after 28) D6 read 6–14 after 5 13 29^{ab} —^{a}) N2 V2 B D1 तत्र, D2 च तु (for नव) T3 हेमार्थं Ct as in text (for हेमाभां) —^{d}) N2 V2 B D6 मारुतस्यात्मसंभव

7 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 and Ñ2 V2 B D6 cf v l 3 and 6 respy —^{a}) D2 राघवेण (for विशालाक्ष्या) —^{b}) B1 हतो वानरः D2 राक्षसो वै (for हतो वाली) —^{c}) D10 वीर (for वीर्ये) Ś1 रावणप्रतिमो वीर —^{d}) D1 कबन्धस्य (sic) (for °न्धश्च) B4 च महा बल T3 विनिपातित (for च निपातितः) —After 7, Ś1 N1 D1 4 10 11 (om 11^{ab}) read 11

8 For sequence in Ś1 N1 D1 4 10 11 and Ñ1 V2 B D6 cf v l 3 and 6 respy —^{a}) G2 M मृध (for संख्ये) —^{b}) D1 4 भीमदर्शन (for °विक्रम) —Ś1 D10 om 8^{cd} —^{c}) Ñ1 D1–4 11 सामर्थ्य (for विक्रम्य) Ñ2 V2 B D6 तत्र विक्रम्य रामेण (D6 °माणेन) —^{d}) D6 महेन्द्रेण (for महेन्द्रेण) D2 च D12 [इ]व (for [इ]व) N1 B1 D3 समरे, B3 धामुर, D11 समर (for शम्बर)

चतुर्दशसहस्राणि रक्षसां भीमकर्मणाम् ।
निहतानि जनस्थाने शरैरग्निशिखोपमैः ॥ ९
खरश्च निहतः संख्ये त्रिशिराश्च निपातितः ।
दूषणश्च महातेजा रामेण विदितात्मना ॥ १०
ऐश्वर्यं वानराणां च दुर्लभं वालिपालितम् ।
अस्या निमित्ते सुग्रीवः प्राप्तवाँल्लोकसत्कृतम् ॥ ११
सागरश्च मया क्रान्तः श्रीमान्नदनदीपतिः ।
अस्या हेतोर्विशालाक्ष्याः पुरी चेयं निरीक्षिता ॥ १२
यदि रामः समुद्रान्तां मेदिनीं परिवर्तयेत् ।
अस्याः कृते जगच्चापि युक्तमित्येव मे मतिः ॥ १३
राज्यं वा त्रिषु लोकेषु सीता वा जनकात्मजा ।
त्रैलोक्यराज्यं सकलं सीताया नाप्नुयात्कलाम् ॥ १४ G 5 18 36 B 5 16 14 L 5 10 69

9 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 and Ñ2 V2 B D6 cf v l 3 and 6 respy —a) D8 सहस्रा हि (for °सहस्राणि) —b) Ñ1 D1-4 10 11 घोरकर्मणा, B3 शस्त्रपाणिना (for भीमकर्मणाम्) —d) D1 4 शरैराशीविषोपमैः

10 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —a) G2 M संख्ये (for मन्ये) D8 निहतास्तेऽत्रो (sic) —b) Ś1 Ñ2 B D1-4 10 11 G1 दूषणश्च, Ñ2 V2 दूषणश्च, D6 दूषणश्च (for त्रिशिराश्च) Ñ V2 B D3 6 महाबल (for निपातित) —c) Ś1 Ñ V2 B D1 4 6 10 11 G1 त्रिशिराश्च (for दूषणश्च) Ś1 D10 महावीर्यो (for °तेजा) —d) B3 विनिपातित, G1 त्रिशिरात्मना (for विदितात्मना). —After 10 Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 ins, while Ñ2 V2 B D6 ins l 1 only

418* कृता शूर्पणखा चैव कृत्तकर्णोष्ठनासिका ।
इमामभ्यवपन्नोऽसौ ह्रियमाणां बलीयसा ।
जगायुर्निधनं प्राप्तः पुण्यांल्लोकांश्च शाश्वतान् ।
अस्या हेतोर्वनोद्भूतं हतं कामरूपिणम् ।
सुग्रीवेण समादिष्टा मार्गन्तः सर्वतो दिशः ।
अस्या हेतोर्महद्दुःखं प्राप्तं रामेण धीमता ।
परं समागता चास्मात्तस्यां दिशि निवेशिता ।
इमां वा शिंशपामूले दूरादेव व्यवस्थिताम् ।
गृध्र कथितवान्विन्ध्ये वानराणां सुखासये ।

[(l 1) Ñ2 V2 B D6 घोरा (for कृता) D3 नाम (for चैव) D10 हत (for कृत) Ñ1 D10 [श्रो]ष्ठ, Ñ2 B1 4 D6 -[क]र्ण B2 [ह]स्त D3 [श्रा]ण (for [ओ]ष्ठ) V2 B1 D1 2 4 11 कृत्तकर्णा[(D1 4 °र्णा)नासिका (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 अभ्यवपन्नासौ Ñ1 D1 4 अभ्युपपन्नासौ(Ñ1 °पन्नासी [sic]) (for अभ्यवपन्नोऽसौ) —(l 4) Ś1 D10 वानरा (for हतं) —(l 5) D3 10 मार्गन (for मार्गन्त) Ś1 D1 4 दिश (for दिशः) —(l 6) D1 4 10 महा (for महद्) —Ś1 D10 om l 7 —(l 7) Ñ1 समागता (for °गता) Ñ1 D1 4 चास्मा, D2 नास्मात् (for चास्मात्) Ñ1 illeg for the post half D1 4 अस्यां, D2 11 तस्यां (for तस्यां) D3 दिश (for दिशि) —(l 8) Ñ1 transp इमां and वा D1 4 स्थिता, D2 तस्मात् (for शिंशपा) D2 दूरादपि स्थितां D3 दूर दारात्परस्थितान् (for the post half) —(l 9) D1 4 नगे, D11 नदे (for विन्ध्ये) —After the prior half of line 9 Ñ1 ins

418(A)* सम्पातिर्नाम पक्षिराट्।
विनतः सुरसत्तमः
Ñ1 D1 4 सुहृत्तमः D11 सहृदय (for सुखासये)]

11 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 and Ñ2 V2 B D6 cf v l 3 and 6 respy Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 (om 11ab) read 11 after 7 —a) D6 वानरद्राणां —b) B2 3 पालित (for पालितम्) —After 11ab, Ñ V2 B D2 6 ins

419* तारा रुमा च माला च कपिराज्यं च शाश्वतम्।
[B2 रुमा माला (for च माला च) V2 तारां चैव रुमां चापि (for the prior half)]

—c) Ñ1 D2 D3 6 T2 G1 M1 निमित्त, Cr m g t as in text (for °त्ते) —d) Ś1 सत्तम, Ñ2 V2 B1 D1 10 सत्कृत, B2 समत, D1 4 सत्कृत, D7 9 विश्रुत, D11 सत्कृता (for सत्कृतम्) B3 प्राप्तवान्राज्यमुत्तमं, D3 प्राप्तवाँल्लोकमक्षय

12 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 and Ñ2 V2 B D6 cf v l 3 and 6 resp) —a) D3 समाक्रान्त (for मया क्रान्त) —c) Ś1 D1 2 4 10 11 कृते (for हेतोर्) —After 12c D1-4 ins

420* विचितश्च मया मही।
अस्याः कृते राघवस्य

—d) D2 प्रदर्शिता, T2 समवेक्षिता (for निरीक्षिता)

13 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 and Ñ2 V2 B D6, cf v l 3 and 6 respy —b) D11 परिवर्तयन् (for °येत्) Ñ1 बहुधा पर्यवर्तयेत् —c) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 6 10 11 सर्वम्, N1 D1 4 कृत्स्नम् (for चापि) —d) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D1-4 6 10 11 मनु(Ś1 D10 ननु)मन्ये(D1 4 °मन्ये)त केवल, B2 विचिन्त्यति स्म वानरा .

14 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 and Ñ2 V2 B D6 cf v l 3 and 6 respy —b) D3 om वा Ñ V2 B1 2 4 D2 3 4 11 सीता वा (D11 च) जनकात्मजा —T2 om 14c – 16 —For 14cd, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst.

421* मन्ये सर्वे त्रयो लोकाः सीताया नार्घमाप्नुयुः ।
[N1 अन्ये D11 च सर्वे ते (for सर्वे त्रयो) D1 4 सीतायास्त्वर्घम् (for सीताया नार्घम्)]
while Ñ2 V2 B D6 subst

G 5 19 3 B 5 16 15 L 5 11 3

इयं सा धर्मशीलस्य मैथिलस्य महात्मनः ।
सुता जनकराजस्य सीता भर्तृदृढव्रता ॥ १५
उत्थिता मेदिनीं भित्त्वा क्षेत्रे हलमुखक्षते ।
पद्मरेणुनिभैः कीर्णा शुभैः केदारपांसुभिः ॥ १६
विक्रान्तस्यार्यशीलस्य संयुगेष्वनिवर्तिनः ।
स्नुषा दशरथस्यैषा ज्येष्ठा राज्ञो यशस्विनी ॥ १७
धर्मज्ञस्य कृतज्ञस्य रामस्य विदितात्मनः ।
इयं सा दयिता भार्या राक्षसीवशमागता ॥ १८
सर्वान्भोगान्परित्यज्य भर्तृस्नेहबलात्कृता ।
अचिन्तयित्वा दुःखानि प्रविष्टा निर्जनं वनम् ॥ १९
संतुष्टा फलमूलेन भर्तृशुश्रूषणे परा ।
या परां भजते प्रीतिं वनेऽपि भवने यथा ॥ २०
सेयं कनकवर्णाङ्गी नित्यं सुस्मितभाषिणी ।
सहते यातनामेतामनर्थानामभागिनी ॥ २१
इमां तु शीलसम्पन्नां द्रष्टुमिच्छति राघवः ।
रावणेन प्रमथितां प्रपामिव पिपासितः ॥ २२

422* मन्ये लोकाद्ययोऽप्येते नार्हन्ति जनकात्मजाम् ।
[B3 [॰]प्येते B4 ह्येते (for ऽप्येते)]

15 T2 om 15 (cf v l 14) D6 om 15[ab] Ñ1 illeg for 15–22[b]. —[a]) B1 ८ च (for सा) —[b]) D7 8 जनकस्य (for मैथिलस्य) G2 सयुगेष्वनिवर्तिन —[c]) D7 8 मैथिल (for जनक)

16 T2 om 16 (cf v l 14) Ñ1 illeg for 16 (cf v l 15) —[a]) Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 6 10 धरणीं D1 4 धारिणीं, D11 हरणीं Ck t as in text (for मेदिनीं) —[b]) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 6 10 11 क्षेत्राद् (for क्षेत्रे) Ś1 मुखक्षता, Ñ2 B D1 3 4 6 10 11 °क्षतात्, V2 °क्षणात् (for मुखक्षते) D8 क्षेत्राद्धलमुपस्थिता —[c]) B1 (marg also as in text) पद्मेंदुसन्निभैर् Ñ2 B2 स्पृष्टा, V2 स्पृष्टा, B1 दृष्टा (also स्पृष्टा in marg) B3 मृष्टा B4 D6 स्पृष्टा, D1 4 कीर्णा, D5 marg (for कीर्णा) —[d]) Ś1 Ñ2 V2 B D1 4 6 10 11 गौरैः, D2 गौरी, D3 गौर, D6 marg (for शुभैः) V2 B2 4 D1–3 5 10 11 पांशुभि, B3 रेणुभि, Cg as in text (for पांसुभि)

17 Ñ1 illeg for 17 (cf v l 15) —[a]) V2 [का]र्ये (for [स्या]र्य) —D6 om 17[d]–18[a] —[b]) D2 समरेष्व निवर्तिन —D3 reads 17[d] in marg —[d]) Ñ2 V2 B2 3 चा(B3 च)रित्राढ्या, B1 सुचारित्र्या B4 चाहनेत्रा (for ज्येष्ठा राज्ञो) D1 4 महात्मन, D8 मनस्विन, G2 M1 2 यशस्विन (for यशस्विनी)

18 Ñ1 illeg for 18 (cf v l 15) D6 om 18[a] (cf v l 17) —[a]) D3 धार्मिकस्य (for धर्मज्ञस्य) —[b]) G1 विनिताक्मन (for विदि॰) —[d]) B2 राक्षसीभि समावृता

19 Ñ1 illeg for 19 (cf v l 15) —[a]) Ñ2 V2 B D6 सुख सर्वं (for सर्वान्भोगान्) —[b]) T1 भर्तुं (for भर्तृ) Ś1 D10 वशीकृता B3 भना कृता D3 परा कृता (for बलात्कृता) B2 भर्तृव्यसनकर्षिता —[c]) B3 न सार्ता D1 2 T1 G1 कष्टानि (for दुःखानि) Ś1 D10 विहाय गिरिदुर्गाणि, D1 4 11 विहाय धन(D1 वर)स्थानि —[d]) Ś1 M1 विजन (for निर्जन)

20 Ñ1 illeg for 20 (cf v l 15) —[b]) Ñ2 illeg after शुश्रू up to [d] V2 B D1 3 4 6 8 G M1 2 रता (for परा) D7 8 M3 Ck t भर्तृशुश्रूषणा परा, D11 भर्तृशुश्रूषणेन च —B1 om 20[cd] —[c]) V2 B1 3 4 D6 या गृहे, D11 या परा (for या परा) V2 भजता, D1 4 भवने (for भजते) —[d]) V2 भवता तथा B1 3 4 भजते तथा, D2 °ने तथा, D6 भजते यथा (for भवने यथा) T2 भवनेपि वने यथा

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 15) —[a]) B1 (also as in text, in marg) 4 सैषा (for सेयं) Ś1 काचन (for कनक) Ś1 Ñ2 V2 B D6 10 वर्णाभा D3 सर्वांगी (for वर्णाङ्गी) —[b]) D6 निश्च (for नित्य) Ś1 V2 B D3 6 9 10 सस्मित, G2 विस्मित (for सुस्मित) D2 11 सेय सस्मितभाषिणी —[c]) G3 M1 2 वहते (for सहते) D11 om यातनाम् Ś1 Ñ2 V2 B D6 घोराम्, D2 G एनाम् (for एताम्) —[d]) Ś1 D1–4 10 11 ह्यभाजन (for अभागिनी) Ñ2 V2 B D6 अ(B2 चा)भाग्या मदभागिनी —After 21 Ñ2 V2 B D6 read 5 13 40–45 (reading 43–44 before 40)

22 Ñ1 illeg for 22[cd] (cf v l 15) —[a]) B1 च, B3 सु (for तु) —[b]) D1 द्रष्टुमिच्छति (sic), D2 3 11 M3 भर्तृवि (for इच्छति) Ñ2 V2 B D6 द्रष्टुमिच्छामि मैथिलीं —[c]) D2 परामृष्टा T2 प्रवसिता (for प्रमथिता) —[d]) D11 प्रजाम् (sic) (for प्रपाम्) Ś1 Ñ2 V2 B D2 3 4 10 11 पिपासुना Ñ1 पिपा** (illeg) (for °सित) T2 प्रभामिव विभावसो —After 22 Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

423* पतिशोकाभिसंतप्ता तपसा च कृशा भृशम् ।
[D11 [अ]वकृता (for च कृशा)]
while Ñ2 V2 B D6 ins

424* इक्ष्वाकुसरसस्तस्माद्रावणेनोद्धृता बलात् ।
[V2 धृता बलात्, B1 कृता बलात्, B2 बलाद्धृता (for [उ]द्धृता बलात्)]
—Then both the groups cont

425* मृणाली पङ्कदिग्धेव न विभाति विभाति च ।
[Ś1 म्लिष्टांगी D1 क्लिन्न D2 मग्न (for दिग्धेव) Ñ1 पङ्कदिग्धा मृणालीव (for the prior half) Ñ1 V2 विभाति च

अस्या नूनं पुनर्लाभाद्राघवः प्रीतिमेष्यति ।
राजा राज्यपरिभ्रष्टः पुनः प्राप्येव मेदिनीम् ॥ २३
कामभोगैः परित्यक्ता हीना बन्धुजनेन च ।
धारयत्यात्मनो देहं तत्समागमकाङ्क्षिणी ॥ २४
नैषा पश्यति राक्षस्यो नेमान्पुष्पफलद्रुमान् ।
एकस्थहृदया नूनं राममेवानुपश्यति ॥ २५
भर्ता नाम परं नार्या भूषणं भूषणादपि ।
एषा हि रहिता तेन शोभनार्हा न शोभते ॥ २६
दुष्करं कुरुते रामो हीनो यदनया प्रभुः ।
धारयत्यात्मनो देहं न दुःखेनावसीदति ॥ २७
इमामसितकेशान्तां शतपत्रनिभेक्षणाम् ।
सुखार्हां दुःखितां दृष्ट्वा ममापि व्यथितं मनः ॥ २८ G. 5. 19. 1 B. 5. 16. 1 L. 5. 11. 1

B2 (also in marg.).3 D1–4 न मानि च (for न विभाति). B1 तपस्विनी (for विभाति च).]

—Thereafter Ñ2 V2 B D4 read 5.13.47–48, 50 and 46.

23 ^{a}) Ñ2 V2 B D6 M1 transp. अस्या and नूनं. D4 om. (hapl.) from पुनर् up to यथाप्नोति (see var.) in ^{d}. D3 महत् (for पुनर्). Ś1 Ñ1 D10,11 हार्म (for लाभाद्). —^{b}) Ś1 Ñ1 D1,10,11 प्रतिपत्स्यते; B2 (also as in text in m.) °मेष्यति (for प्रीतिमेष्यति). —^{c}) M3 राज्यात् (for राज्य-). Ś1 Ñ1 D1,11 -विहीनः (D11 °नं) सन् (D1 स) (for -परिभ्रष्टः). D3 राज्यराष्ट्रविहीनस्तु; D10 राजा गुणविहीनस्य. —^{d}) Ñ2 V2 B D2,4 लब्ध्वेव (for प्राप्येव). Ś1 Ñ1 D10,11 महीमिव पुनर्यथा; D1,4 यथाप्नोति (D4 om.) पुनर्महीं; D3 पुनर्लब्ध्वा महीं यथा.

24 ^{a}) D3,10 काम (for काम-). D2 प्रियहीना; G1 °भ्रष्टा (for परित्यक्ता). Ñ2 V2 B D4 कामभोगविहीनेयं. —^{b}) M1 सीता (for हीना). —^{c}) B4 पालयति; D1,11 धारयंती (for धारयति). —^{d}) Ś1 Ñ V2 B D1–4,10,11 -कांक्षया (for -काङ्क्षिणी). —After 24, V2 reads 28, 3^c–4^b (including 427*).

25 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1,3,4,10,11 राक्षसीः पश्यते नैषा; Ñ2 V2 B1,3,4 D2,4 राक्षसीर्वीक्षते नैषा; B2 राक्षसीर्विकृताकारा (also °तीर्नैषा). —^{b}) Ś1 D10 न च; T2 नैतान्; Cg as in text (for नेमान्). B D1,4,11 -धरान्; T2 -धर-; Cg as in text (for -फल-). D3 नैषा पुष्पफलान्तुमा; G2 नेमान्पुष्पित-पादपान्. ❀ Cv,r,m g,t: राक्षस्यो राक्षसीः (Cr,t राक्षसीरित्यर्थ). ❀ —^{c}) B1 D2,4 -हृदयां (D1 °यं) (for -हृदया). Ñ1 D1,4 मन्ये; B2 तस्या; D3,11 शंके (for नूनं). Ś1 D10 एकस्थहृदयं च; Ñ2 V2 B2–4 D2,4 एकस्थं (D4 °स्थ) हृदये ह्य (B2 य) स्या (D1 मन्ये). —^{d}) Ñ1 प्रपश्यति; D1,3,4 प्रपश्यते; D2 °ते; D8 न पश्यति (for [म]नुपश्यति).

26 ^{a}) Ś1 भर्तुर्; D4 भार्या (for भर्ता). G1 हि परमं (for नाम परं). B4 D1,3,4 भार्या- (for नार्या). —^{b}) D7,8 Ct शोभनं (for भूषणं). Ś1 Ñ V2 B D1,3,4,8,10 भूषणैर्विना (for °णादपि). —^{c}) G2,3 सैषा (for एषा). Ś1 D10 T2 वि-; T1,3 G3 M3 तु (for हि). M3 [म]नेन (for तेन). —^{d}) Ś1 G1 शोभनापि; D1–4,11 शोभार्हापि; D6 T1 G1 M2,3 भूषणार्हा; D10 शोभमाना (for शोभनार्हा). D4 om. शोभनार्हा न. —For 26^{cd}, Ñ2 V2 B D4 subst.:

426* एषा तस्यानुरागेण शोभतेऽप्यनलंकृता ।

[V2 षा (for षि).]

27 D6,7–9 S read 27 first time after 5.13.50, repeating it here. —^{a}) D3 T2 M3 (all first time) दुष्कृतं; Cr m g,t (both times) as in text (for दुष्करं). Ñ1 (illeg.) B1 D1,3–5,7–9 S (D5,7–9 T M Cg,t first time, G both times) कृतवान्; Cm,t (second time) as in text (for कुरुते). —^{b}) D2 हीने (for हीनो). Ś1 [म]माप् (for यद्). G1 (first time) दर्शनात् (for अनया). Ñ2 B D4 विभुः; V2 भुवि (for प्रभुः). —After 27^{ab}, V2 reads 4^{cd}, 5.13.49 and 5, while G2 (at the second occurrence) erroneously repeats 24^c–27^b. —V2 om. 27^{cd}. —^{c}) M1 (first time) धारयामि (for धारयति). —^{d}) Ś1 Ñ B D5,7–9 S Cm g (D5,7–9 S Cg first time) शोकेन; Ct (second time) as in text (for दुःखेन). D11 [म]पि (for [अ]व-).

28 V2 reads 28, 3^c–4^b (including 427*) after 24. —^{a}) D3 हसित (for असित-). —^{b}) Ñ2 illeg. from -निभेक्षणां up to ममापि in ^{d}. Ś1 Ñ1 V2 B D1–4,10,11 -निभानना; Cg as in text (for -निभेक्षणाम्). —D8 om. 28^{cd}. —^{c}) Ñ1 D2–4 T2 M1,2 प्रादृश्य; Cg as in text (for दृष्ट्वा). —^{d}) D3 माम्; D4 मया (for मम). Ś1 Ñ B3,4 D2,7,8,10,11 व्यथते; V2 वृणुते (sic); Cg as in text (for व्यथितं). —After 28, Ś1 Ñ1 D1–3,4 (l. 1–66),10,11 ins. a passage relegated to App. I (No. 4). —After 28, Ñ2 V2 B D4 ins.; while Ś1 Ñ1 D10,11 ins. l. 2 only after 3^{ab}, D3 ins. l. 2 before 3^{cd} (owing to om.):

427* कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति मैथिली ।
राघवस्याप्रमेयस्य लक्ष्मणस्य च धीमतः ।

[(l. 1) B2 मु (for नु). B1 (after corr. *inf. lin.* as above) नुन्नु, B2,4 नु नु (by transp.) (for नु खलु). —B3 om. from दुःखस्य up to मानति in 3^c. D4 मैथिलि. —(l. 2) Ś1 D10 [अ]पि वीरस्य, D11 [अ]पि वीर्येण (for

G 5 19 33
B 5 16 29
L 5 10 72

क्षितिक्षमा पुष्करसंनिभाक्षी
या रक्षिता राघवलक्ष्मणाभ्याम् ।
सा राक्षसीभिर्विकृतेक्षणाभिः
संरक्ष्यते संप्रति वृक्षमूले ॥ २९
हिमहतनलिनीव नष्टशोभा
व्यसनपरंपरया निपीड्यमाना ।
सहचररहितेव चक्रवाकी
जनकसुता कृपणा दशां प्रपन्ना ॥ ३०

अस्या हि पुष्पावनताग्रशाखाः
शोकं दृढं वै जनयन्त्यशोकाः ।
हिमव्यपायेन च मन्दरश्मि-
रभ्युत्थितो नैकसहस्ररश्मिः ॥ ३१
इत्येवमर्थं कपिरन्ववेक्ष्य
सीतेयमित्येव निविष्टबुद्धिः ।
संश्रित्य तस्मिन्निषसाद वृक्षे
बली हरीणामृषभस्तरस्वी ॥ ३२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुर्दशः सर्गः ॥ १४ ॥

[अ]प्रमेयस्य) N1 कापुरुष° (for लक्ष्मणस्य) V1 om B4 D11 [अ]पि (for च) Ś1 D10 जीवित (for जीवत)]
—Thereafter Ñ2 B D6 read 3°–4 5 13 49 5 (D6 om 5)

29 Ś1 D1.3.10.11 read 29–30 after 5 13 52 —[a]) D11 क्षया (for क्षमा) Ś1 नाबुज (for पुष्कर) D7.9 सन्निभेक्षणा (for संनिभाक्षी) Ñ2 V2 B D6 इयं पुरा पङ्कजसंनिभाक्षी —[b]) B1.2 लक्ष्मणराघवाभ्यां —[c]) B D6 विकृताननाभि D11 विवृते° (for विकृतेक्षणाभि) —[d]) D2.4 संरक्षते D5.9.10 संरक्षिते, D11 संरक्ष्यते, Ct as in text (for संरक्ष्यते)

30 Ś1 D1–3.10.11 read 29–30 after 5 13 52 Ñ2 V2 B D6 om 30 —[ab]) V1 illeg from [इ]व up to न in [b] D5 विनष्ट (for [इ]व नष्ट) M1 परपरा (for परंपरया) Ś1 N1 D1.3.4.11 [अ]नुगम्यमाना D2.10 [अ]नगम्य° D5 G1 M2 Cg [अ]तिपीड्य°, G3 [अ]भिपीड्य° (for निपीड्यमाना) —[d]) D10 करुणा (for कृपणा) —After 30 D4 ins I 67–70 of App I (No 4)

31 Ñ2 V2 B D6 transp 31 and 32 —[a]) D6 अस्याः (for अस्या) D2 [अ]प्रशाख D5 प्रशाखा D10 [अ]प्रशाखा (for [अ]ग्रशाखा) Ñ2 V2 B D6 इमे च पुष्पावनता सुशाखा, D11 अस्या हि पुष्पावनता समग्रा —[b]) Ś1 N1 D1.3.4.10.11 G2.3 M1 दृढ स, Ñ2 V2 B D6 भृशं मे (Ñ2 त्वं) G1 मद्दृढं (for दृढं वै) D4 सजनयत्यशोक (for वै जनयन्त्यशोकाः) —[c]) Ñ2 illeg up to च Ś1 B1 D10.11 क्षपा (for हिम) D8 तु (for च) N1 तुषार, B1 D7.9 T1 G1 M2 Ck t च शीत, Cr m g as in text (for च मन्द) V2 B2–4 D6 क्षपाव्यपाये रव(V1 B4 °व्य)य(D6 °भित्र) मदरश्मिर्, D1.3.4 °ये तु सहस्ररश्मिर्, D2 क्षपात्ययेनैव च मदरश्मिर् —[d]) Ś1 Ñ V1 B D1–4.6.10.11 रविर्दिवा (Ñ2 V2 B °त) शशाङ्क, Cr k [अ]नेक°, Cm g t as in text (for नैकसहस्ररश्मि)

32 Ñ2 V1 B D6 transp 31 and 32 —[a]) D10 [ए]नम् (for [ए]वम्) M1 मुद्गर (for कपिर्) M2 अनु वीक्ष्य (sic) (for अन्ववेक्ष्य) N2 V2 B1.3.4 D6 एवं स ता हेतुभिरन्ववेक्ष्य (B1 °थी D6 °र्थै) (B4 °क्षत्) B2 एवं स ता वानरजोऽभिवीक्ष्य —[b]) D1.4.11 M1 विनष्ट D7.9 Cm t तु जात (for निविष्ट) —[c]) Ñ2 V2 B D4 सलीय, D1.2.4.11 समृत्य D3 समुत्य, T2 संवृत्य G1 सहृत्य Cm k t as in text (for संश्रित्य) T1 वृक्ष, T2 तिष्ठन् Ck t as in text (for तस्मिन्) N1 V2 B4 D3 विषसाद, D1.3.4 निपपात (for निषसाद) —[d]) T2 मुखानाम् (for हरीणाम्) T1.3 G1 प्रवरस् (for ऋषभस्) D10 तदाशी (for तरस्वी)

Colophon *Sarga name* Ś1 D10 सीतान्वेषण Ñ1 D1.3.4.11 सीतापरिज्ञान (D1.4 °न) Ñ2 V2 B1.3.4 D6 हनुमद्विलाप, B2 हनुमद्वाक्य D5 अशोकवनिकाप्रवेशे सीतापरिज्ञान —*Sarga no* (figures words or both) N1 D1.2.4.10.11 om Ñ2 B1.2 D3 19 V2 10 B3 17 B4 9 D5.7.9 S 16 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

१५

ततः कुमुदषण्डाभो निर्मलं निर्मलः स्वयम् ।
प्रजगाम नभश्चन्द्रो हंसो नीलमिवोदकम् ॥ १
साचिव्यमिव कुर्वन्स प्रभया निर्मलप्रभः ।
चन्द्रमा रश्मिभिः शीतैः सिषेवे पवनात्मजम् ॥ २
स ददर्श ततः सीतां पूर्णचन्द्रनिभाननाम् ।
शोकभारैरिव न्यस्तां भारैर्नावमिवाम्भसि ॥ ३
दिदृक्षमाणो वैदेहीं हनूमान्मारुतात्मजः ।
स ददर्शाविदूरस्था राक्षसीर्घोरदर्शनाः ॥ ४
एकाक्षीमेककर्णां च कर्णप्रावरणां तथा ।
अकर्णां शङ्कुकर्णां च मस्तकोच्छ्वासनासिकाम् ॥ ५
अतिकायोत्तमाङ्गीं च तनुदीर्घशिरोधराम् ।
ध्वस्तकेशीं तथाकेशीं केशकम्बलधारिणीम् ॥ ६
लम्बकर्णललाटां च लम्बोदरपयोधराम् ।
लम्बोष्ठीं चिबुकोष्ठीं च लम्बास्यां लम्बजानुकाम् ॥ ७ G. 5 17 6 B 5 17 7 L. 5 17 7

15

Ñ1 illeg for Sarga 15 (cf v l 5 11 29) M3 begins with श्रीरामाय नम

1 Ñ2 V2 B1-3 D5 om 1 —ᵃ) D4 कुसुम (sic) (for कुमुद) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 7-11 Ct त्र(Ś1 द्र)डाभो (D11 °भ) (for °षण्डाभो) —ᵇ) Ś1 D10 निमल(शुभ)र स्वय Ñ1 T2 G2 3 M1 3 निर्मलो निर्मल स्वय D5 M3 निर्मल(D5 °लो) निर्मलप्रभ D7-9 निमल (D8 °शीय) निर्मलोदय —ᶜ) Ś1 B4 D1 4 10 प्रजग्राह T2 जगाम Ct m g as in text (for प्रजगाम) —ᵈ) B1 हंदा (sic) (for हंसो)

2 ᵃ) D1 4 साहाय्यम् (for साचिव्यम्) Ś1 V2 B2 1 D1-4 6 11 कुर्वाण (for कुर्वन्स) D10 सादृश्यमपि (sic) कुर्वाण —ᵇ) B3 विमल (for निर्म°) D9 प्रभया निगल नभ —ᶜ) D8 शीत (for शीतै) —ᵈ) V1 सिषेवे (for सि°) Ñ2 V2 B D5 मारुतात्मज(D5 °न (sic)) D10 पवनात्मज (sic) (for पवनात्मजम्)

3 D2 10 om 3-4ᵇ —ᵇ) B2 प्रभानना (for निभा°) —ᶜ) Ś1 द्वयन्यस्ता D2 4 समाक्रान्ता D5 क्षयन्यस्ता D11 प्रविस्मार्णा (for इव न्यस्ता) Ñ2 V2 B D5 शोकभारसमाक्रान्ता(B1 °न्ताता [also sup lin °क्रान्ता]) —ᵈ) D1 [भ]णवे (for [म]म्भसि) —After 3 Ñ2 V2 B D5 ins

4ᵃ4ᵃ* राक्षसानां सभामध्ये ददर्श कपिकुञ्जराम् ।
उदितां शुक्लपक्षादौ चन्द्रलेखामिवामलाम् ।

[(l 2) B1 [अ]पग]

4 D1 10 om 4ᵃᵇ (cf v l 3) —Ñ2 V2 B D5 read st 4 24 (including star passages) after 5 13 17 —ᵇ) D4 11 T2 M3 पवनात्मज (for मारुता°) —ᶜ) D2 7 9 10 T G2 विदूरस्था (for [अ]विदूरस्था) —ᵈ) T1 राक्षसीर्विकृतेक्षणा —For 4 Ñ2 V2 B D5 subst

429* स प्रविश्य महाबाहुरशोकवनिका शुभाम् ।
ददर्श विकृतास्तत्र राक्षसीः कपिकुञ्जरः ।

[(l 1) B1 मनसि च ऽक —(l 2) Ñ2 राक्षसीश्च (hypm) (for राक्षसीः) V1 transp विकृताम् and राक्षसी]

5 For sequence in Ñ2 V2 B D5 cf v l 4 —ᵃ) D1 4 10 मकर्णां (for कर्णां) Ñ2 V2 B D5 एकाक्षीमेक (B4 °श्रोत्र)कर्णा(V1 D5 °णा)श्च —ᵇ) Ñ2 V2 B D5 प्रावरणाः (for °णां) D11 कर्णप्रावरणास्तथा —Ś1 om 5ᶜᵈ —ᶜᵈ) Ñ1 बहुकर्णां सकर्णां च D5 मकर्णां तनुकर्णां D11 अकर्णां शङ्कुकर्णां च (sic) (for ᶜ) D2 लम्बकर्णां त्रिकर्णिका (for ᵈ) D10 अकर्णां शङ्कुकर्णां च लम्बकर्णां तिर्यक्करां —For 5ᶜᵈ, Ñ2 V2 B D5 subst and read before 5ᵃᵇ

430* त्रिकर्णा शङ्कुकर्णाश्च लम्बकर्णास्त्वकर्णिका ।

{V1 D5 त्रिकर्ण (V1 °र्णा) शङ्कुकर्णा (for the prior half) V2 B2 लम्बकर्ण (B2 °र्णा sic)श्च D5 लम्बकर्ण (for °कर्णा) B3 लम्बकर्णस्त्वकर्णिका (for the post half) }

6 For sequence in Ñ2 V2 B D5 cf v l 4 D11 om 6-7ᵈ —ᵃᵇ) Ñ2 V2 B1 2 D2 5 मात्र M1 दीर्घ (for काय) V1 [उ]त्तराङ्गीं Ñ2 (उ)त्तमाङ्गीं (for [उ त्तमाङ्गीं]) V2 B2 तन (for तनु) V2 D2 4 शिरो(D5 पयो)धरा (D5 धरा) B1 2 4 °धरा (for शिरोधराम्) B3 आननाञ्जीर्णनासाश्च दीर्घनासिशिरोधरा —ᶜ) Ś1 D10 ध्वस्तकर्णी Ñ1 ध्वस्तकर्णी D5 ध्वस्तकर्णी (for तथा°) Ñ2 V2 B D5 मुक्तकेशी(V2 °ण) ध्वस्तकेशी —After 6ᶜ, Ñ1 ins

431* भक्षयन्तीमकर्णिकाम् ।
ज्वलन्मालोऽन्तर्कर्णी

—ᵈ) Ñ2 V2 B D5 धारिणी (for °णीम्)

7 For sequence in Ñ2 V2 B D5 cf v l 4 D11 om 7ᵃᵇ (cf v l 6) B2 om 7 —ᵃ) D2 पृथु (for लम्ब) N1 लम्बोदर (for लम्बकर्ण) Ñ2 V2 B1 3 4 पृथुलम्ब° कर्णललाटा(B1 °टा)च D5 ललाटकर्णी ललाटाक्षी —ᵇ) Ś1 लम्बोदर (for लम्बोदर) Ñ2 V2 B1 3 D1 4 पयोधरा (for °राम्) —Ñ2 V2 B1 2 4 D5 om 7ᶜᵈ —ᶜᵈ) D1

G 5 17 28 B 5 17 28 L 5 12 25 ह्रस्वां दीर्घां च कुब्जां च विकटां वामनां तथा ।
करालां भुग्नवक्त्रां च पिङ्गाक्षीं विकृताननाम् ॥ ८
विकृताः पिङ्गलाः कालीः क्रोधनाः कलहप्रियाः ।
कालायसमहाशूलकूटमुद्गरधारिणीः ॥ ९
वराहमृगशार्दूलमहिषाजशिवामुखाः ।
गजोष्ट्रहयपादाश्च निखातशिरसोऽपराः ॥ १०
एकहस्तैकपादाश्च खरकर्ण्यश्वकर्णिकाः ।
गोकर्णीर्हस्तिकर्णीश्च हरिकर्णीस्तथापराः ॥ ११

विद्रुक (sic) D2 8 T3 4 G3 M1 Cm g क्षुद्रक Cv r t as in text (for वि°) M1 रुचोर (for हस्ताभ्या) G2 नासिका (for चानुकाम्) D11 रुरोष्ठीश्चिबुकोष्ठीश्च लंबास्या लंबजानुका

8 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 G3 om 8–11[b] —[a]) Cg ह्रस्व (for ह्रस्वा) T2 कुब्जा च दीर्घा च (by transp) T3 M3 ह्रस्वा दीर्घा तथा कुब्जा —For 8[ab] Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 subst Ñ2 V2 B D6 subst and read after 433*

432* ह्रस्वा दीर्घास्तथा कुब्जा विकटा वामनास्तथा ।

[B2 D2 ह्रस्व (for °स्वा) Ś1 D1 4 10 11 च कुब्जाश्च (Ś1 D2 11 °ब्जा च) (for तथा कु ब्जा) B3 विकृतास् (for वामनास्)] —B2 om 8[c]–9 —[c]) Ś1 Ñ V2 B1 3 4 D1–4 6 10 11 कराला भग्न(Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 लंब, B2 भुग्न)वक्त्राश्च(D1 8 11 °क्त्रा च) —[d]) D5 पिंगाक्षा G1 पिंगला, Cr as in text (for पिङ्गाक्षीं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 पिंगाक्षीर्विकृताननां, Ñ2 V2 B1 3 4 D6 विरूपा विकृतास्तथा (B1 °नना)

9 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 B2 G3 om 9 (cf v l 8) D4 reads 9 twice —[ab]) D1 3 5 8 11 काली (for काली) Ñ2 V2 B1 3 4 D6 दुर्मुखा (B3 4 D6 °खी) कपिला कृष्णा (for [a]) Ś1 D10 transp पिङ्गला and क्रोधना D1 3 8 9 11 प्रिया (for °या) —[c]) Ś1 Ñ1 B3 D1 शूला (D1 °ल), D5 प्रास (for शूल) —[d]) Ś1 Ñ1 D10 खड्ग, D8 शूल, G1 पट्ट (for कूट) B3 पणव, D6 11 G2 धारिणी (D11 °ण G2 °णीं) (for धारिणी) D1 मुद्गरलागधारिणी, D3 मुद्गरा ताडधारिणी, D4 मुद्गरायसधारिणी —After 9 Ñ1 ins 435*

10 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 G3 om 10 (cf v l 8) Ñ1 om 10[ab] —[a]) D2 11 वाराह —[b]) M1 [अ]श्व (for [अ]प) Ś1 D10 मुखीस्त (D10 °खी स)था D3 शिलीमुखा D5 8 T1 2 G1 2 M1 3 शिवामुखी (for °खा) D2 11 गोवृषानाविकानना —For 10[ab], Ñ2 V2 B D6 subst

433* वराहतनुवक्त्राश्च अशिवा शिवदर्शना ।

[Note hiatus between the two halves B3 वक्र, B4 नक्र (for तनु)]

—Thereafter they read 432*

—After 10[ab] Ś1 D1 10 read 434* and D2 11 ins 435* —[c]) Ñ2 V2 B D6 खर (for हय) D3 11 G2 M2 3 पादीश्च (D5 °दाश्च, D11 °दी) M1 -वक्त्रास्च (for पादाश्च) D8 मनोष्ठखरवक्त्राश्च —[d]) M1 निघात (sic) (for °खात) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 निखरोपमा Cr m g k t as in text (for शिरसोऽपरा) Ñ2 V2 B1 3 4 शार्दूलमहिषानना B2 विरूपा विकृतानना, D1 शिरोऽङ्ग शिरसोपमा, D6 पृथुपादाश्चिपादिका

11 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 4 G3 om 11[ab] (cf v l 8) —[a]) G1 हस्तैश्च (for हस्तैक) D1 3 पादाश्च, D6 °देश्च, D10 °दश्च, D11 °दी (for पादाश्च) —[b]) D5 8 G1 M1 -कर्णाश्च (D9 °र्णीश्च) (for कर्ण्यश्च), Ñ1 D1 3 एककर्णास्च(Ñ1 °र्णां स D1 र्णाश्च)कर्णिका, D2 4 10 स(D2 च)रकर्णी र(D2 °म)कर्णिका(D10 °के), D11 बहुपादस्त्रिपादका —Ñ1 illeg for 11[cd] except गोकर्णी —[c]) D5 8 हस्त (for हस्ति) —[d]) D2 हय (for हरि) ∞ Cv g हरिकर्णा कपिकर्णा L, Ck t हरिकर्णी सिंहकर्णी ∞ —For 11[cd], Ś1 D1 3 4 10 11 subst (Ś1 D10 read after 10[ab])

434* गोकर्णी हयकर्णी च हस्तिकर्णी तथापराम् ।

[D1 11 हस्ति (for हय) D3 गोकर्णां हस्तिकर्णां च (for the prior half) D1 हय (for हस्ति) D3 11 हयकर्णा (for हस्तिकर्णा)]

—Thereafter Ś1 D1 10 cont while Ñ1 ins after 9 and D2 11 ins after 10[ab]

435* दुर्मुखी वृकवक्त्राश्च शिवाश्चाशिवदर्शना ।
हयवक्त्रास्तथा घोरा महिषोष्ट्रमुखीस्तथा ।

[(l 1) Ñ1 दुर्मुखा विमुखाश्चापि D11 दुर्मुखा पृथुकर्णाश्च (for the prior half) Ñ1 illeg for शिवाश्चा D1 शिव- (for [अ]शिव°) —(l 2) D1 10 -वक्त्रा (for °क्त्रास्) D11 च शार्दूल (for तथा घोरा) Ñ1 हयवक्त्रा गृध्रवक्त्रा (for the prior half) Ñ1 D2 -मुखा (for °खीस्)]

—Thereafter Ñ1 cont

436* गजेन्द्रखरवक्त्राश्च काकक् * * स्तोस्तथा ।

—For 11 Ñ2 V2 B D6 subst

437* हस्त्यश्वखरनागास्या मत्स्यकोष्ट्रयनासिका ।
चतुष्पादास्त्रिपादाश्च पृथुपादीस्त्रिपादिका ।

[D6 om l 1 —(l 1) B2 -रथ (for -खर) V2 -नागास्या (for नागा°) —(l 2) D6 चतुष्पादीर् (for °पादीर्) B3 द्वि (for त्रि)]

—After 11, Ñ1 ins a passage which is illeg

अनासा अतिनासाश्च तिर्यङ्नासा विनासिकाः ।
गजसंनिभनासाश्च ललाटोच्छ्वासनासिकाः ॥ १२
हस्तिपादा महापादा गोपादाः पादचूलिकाः ।
अतिमात्रशिरोग्रीवा अतिमात्रकुचोदरीः ॥ १३
अतिमात्रास्यनेत्राश्च दीर्घजिह्वानखास्तथा ।
अजामुखीर्हस्तिमुखीर्गोमुखीः सूकरीमुखीः ॥ १४
हयोष्ट्रखरवक्त्राश्च राक्षसीर्घोरदर्शनाः ।
शूलमुद्गरहस्ताश्च क्रोधनाः कलहप्रियाः ॥ १५
कराला धूम्रकेशीश्च राक्षसीर्विकृताननाः ।
पिबन्तीः सततं पानं सदा मांससुराप्रियाः ॥ १६

G 5 17 3
B 5 17 1
L 5 12

12 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 Ñ2 V2 B D6 read 12 after 15^{ab} —ᵃ) Ñ2 V2 B1 3 D6 ह्रस्व(V2 अथ)नासातिनासा(B3 °दीर्घा)श्च, B4 ह्रस्वनासाश्चा तिनासा, D7 9 अतिनासाश्च काश्चिच्च —ᵇ) V2 [अ]ति, B2 च, D4 11 M1 श्च, T1 G1 2 M3 द्वि (for वि) —ᵈ) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 [उ]च्छ्रित) (for -[उ]च्छ्वास) B2 ललाटोच्छ्रितनासिका —For 12 Ś1 D1-4 10 11 subst

438* अनासा चातिनासा च ह्रस्वनासा तथापराम् ।
गजसंनिभनासा च तिर्यङ्नासा कुनासिका ।

[(l 1) D2 नति, D11 नाति (for चाति) D2 [इ]तरां (for [अ]पराम्) D3 11 तिर्यङ्नासां कुनासिकां (for the post half) D1 अनासाश्चातिनासाश्च ह्रस्वनासा यथापरा —(l 2) Ś1 -नासम्° (for -नासां) D1 2 तिर्यङ्नासां कुनासिकां D3 11 ललाटेसमि(D11 °च्छ्वास)नासिकां (for the post half)]

while Ñ1 subst for 12*

439* विनासा सर्पनासा च दीर्घनासा स्वनासिकाम् ।
सुनासांसुप्रनासा च ह्रस्वनासा तथापराम् ।
महाप्रलम्बनासा च मूर्धनासा तथापराम् ।

—Thereafter Ñ1 cont a passage which is illeg —After 12, Ñ2 V2 B D6 ins.

440* अग्निमुद्गरशूलानि दधतीर्मांसभोजना ।

13 Ñ2 V2 B D6 om 13^{ab} and for sequence in them cf v l 4 —ᵃ) G1 हस्तिपाद Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 हस्तिपादामपादा च —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 गोपादा पादमूषि (D1 °मृडि [sic] D2 °वृद्धि)का(Ñ1 D1 3 °का) —For 13^{ad} D2(l 1 only) 11 subst

441* पृथुपादामपादीं च बहुपादविपादिकाम् ।
लम्बपादीमपादीं च दीर्घपादीं तथापराम् ।
हस्तिपादीमपादीं च दीर्घपादीं तथापराम् ।

[(l 1) D11 पृथुपादी *** (for पृथुपादामपादी) D11 बहुल्प स्व (sic) (for बहुपादवि)]

—Thereafter D11 cont, Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 ins after 13^{ab}

442* चतुष्पादी त्रिपादा च बहुपादीं त्रिपादिकाम् ।

[D11 चतुष्पादी Ś1 D1 10 बहुपादामपादिकां Ñ1 त्रिपादं ** पादिकां, D4 गोपादां चाप्यपादिकां (for the post half)]

—Thereafter Ñ1 cont two lines which are mostly illeg —D2 om 13^{c}–14^{b} —ᶜ) B1 अद्रि (sup lin also as in text) (for अति) V2 स्तन (for शिरो) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 -ग्रीवाम् (for ग्रीवा) —ᵈ) B1 अद्रि (sup lin also as in text) (for अति) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 -कुचो(D3 कृशो)दरीं(D4 °रीं, D6 °रा), Ñ2 B1 -वक्त्रो(Ñ2 -कुचो)धरा, V2 B3 -स्तनोदरी (for कुचो°)

14 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 D2 om 14^{ab} (cf v l 13) —ᵃ) B1 अद्रि (for अति) Ś1 D1 3 4 10 11 -नेत्रा च(Ś1 °श्च) B2 -नयना (for नेत्राश्च) —ᵇ) Ś1 V2 B1 3 4 -नखीस्(Ś1 °खीम्) D6 7 8 T1 [आ]ननास्, T2 -मुखास् (for -नखास्) Ś1 अपि (for तथा) —After 14^{ab}, Ñ1 ins

443* अति * * मुखीं * * * * लोमास्यनासिकाम् ।

—ᶜ) B2-4 अश्व, D3 धेनु, D6 खर, D9 ह्रस्व (for हस्ति) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 अजामुखीं हस्तिमुखीं, Ñ2 अजामुखा खरमुखीर् B1 अजमुखीरश्वमुखीर् —ᵈ) Ś1 D1 3 4 10 11 गोमुखीं सूकरानना(D11 °नां), Ñ1 गोमुखीं च खरोदरा (sic), D2 ह्रस्वमुखा च खरानना —After 14 Ś1 D1 4 10 11 ins.

444* गोलाङ्गूलमुखीं चैव शृगालसदृशाननाम् ।

[D1 -मुखा (for -मुखीं)]

while Ñ1 ins

445* तिर्यगा * मुखीं सीमा पातालसदृशोदरीम् ।

15 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 4 —ᵃ) V2 B1 2 4 D2 तद्वत् (for हयोष्ट्र) Ñ1 D1 खरोष्ट्र मुख(D1 °पशु)वक्त्राश्च Ñ2 सुरास(D2 °ख)स्नासाश्च, B2 तद्वत्सुखरवक्त्राश्च —ᵇ) Ñ2 V2 B1-3 D6 भीमविक्रमा (V2 °क्रमाण) (for घोरदर्शना) —After 15^{ab}, Ñ2 V2 B D6 read 12 —Ñ2 V2 B D6 om 15^{c}–16^{b} —ᶜ) G1 मूल M1 मूट (for शूल)

16 Ñ2 V2 B D6 om 16^{ab} (cf v l 15) and for sequence in them cf v l 4 Ś1 D1 10 om (l 1) [illegible] —ᵃ) D2 3 T1 कराल (D2 °ली) D3 8 11 G1 [illegible] (D1 G1 °शाश्च), D7 9 -केशिन्यो (for [illegible]) —ᵇ) G1 विनासीर् (for राक्षसीर्) Ñ1 [illegible] (for °आनना) ⊕ Cv r m राक्षसीर्विकृताननाः [illegible]

G 5 17 33 B 5 17 17 L 5 12 16 मांसशोणितदिग्धाङ्गीर्मांसशोणितभोजनाः ।
ता ददर्श कपिश्रेष्ठो रोमहर्षणदर्शनाः ॥ १७

स्कन्धवन्तमुपासीनाः परिवार्य वनस्पतिम् ।
तस्याधस्ताच्च तां देवीं राजपुत्रीमनिन्दिताम् ॥ १८

लक्षयामास लक्ष्मीवान्हनूमाञ्जनकात्मजाम् ।
निष्प्रभां शोकसंतप्तां मलसंकुलमूर्धजाम् ॥ १९

क्षीणपुण्यां च्युतां भूमौ तारां निपतितामिव ।
चारित्र्यव्यपदेशाढ्यां भर्तृदर्शनदुर्गताम् ॥ २०

भूषणैरुत्तमैर्हीनां भर्तृवात्सल्यभूषिताम् ।
राक्षसाधिपसंरुद्धां बन्धुभिश्च विनाकृताम् ॥ २१

वियूथां सिंहसंरुद्धां बद्धां गजवधूमिव ।
चन्द्रलेखां पयोदान्ते शारदाभ्रैरिवावृताम् ॥ २२

शेष (Cv °ति सवध्यसे। अन्यथा राक्षसीभिरित्यतिरिच्यते।, Cm °ति शेष। अतो न पौनरुक्त्यम्) ※ —D₂ om 16ᶜ-17ᵇ —ᶜ) D₅ ₇ ₉ G₃ पिबति (for पिबन्ती) Ñ₁ * क पिबती सततं (sic) —ᵈ) V₁ मधु (for सुरा) D₇ ₉ ₁₂ Ck t सुरामांसासव(D₇ ₉ Ck t °समदा)प्रिया —For 16ᶜᵈ Ñ₂ V₂ B D₈ subst and read after 17ᵃᵇ

446* पिबन्ती खादमानाश्च नित्य मांससुराप्रिया ।

[Ñ₂ रस V₂ [आ]सव B₁ मग (for यथा)]

—Thereafter they cont

447* अनाशिता सदा क्षुधा सर्वभक्षा समुन्नता ।

[V₂ दुष्टा B₃ क्रूरा (for क्षुधा) Ñ₂ B₁ सुसनता D₈ समतत (for समुन्नता)]

—After 16 Ñ₁ ins

448* वसाशोणित * * * * * शोणिततत्परा ।

17 D₃ om 17ᵃᵇ (cf v l 16) —ᵃᵇ) D₃ मक्षाश्च (for दिग्धाङ्गीर्) D₃ लेपना (for भोजना) Ñ₂ V₂ B D₈ वसा(Ñ₂ मुदा [sic], D₈ मेदो)दिग्धकरानना Ñ₁ वसाशोणितभोजिन्य कुञ्चितविलोचना —After 17ᵃᵇ Ś₁ Ñ₁ D₁ ₃, ₈ ₁₀ ₁₁ ins

449* अनासिका सनासाश्च सर्वभक्ष्या सुदारुणा ।
नानाविकृतवेशाश्च नानासंस्थानसंस्थिता ।
कुरवेताश्च तथान्याश्च राक्षसीर्विकृताननाः ।

[(l 1) Ś₁ गृजानना (for सना°) Ñ₁ D₁ ₁₁ अनासिकाश्च सा(D₁₁ °रि)श (for the prior half) D₁ ₃ ₁₁ भक्षा (for -भक्ष्या) —After l 1, Ñ₁ ins.

449(A)* अन्यस्त्वश्च वाणाश्च शिशुमस्तकभक्षणा ।
हस्तपादैश्च मुण्डैश्च काश्चित्कुर्वन्ति भूषणम् ।
मस्तक * करा काश्चित्कुर्वन्ती शिरोधरान् ।
कृत * * * कराश्च हस्तपादमुखीस्तथा ।
नृत्यन्ति विकृत काश्चिद्विकृत च हसन्ति वै । [5]
गायन्ति विकृत काश्चिद्रोद काश्चित्कुर्वन्ति च ।

—D₁ om l 2-3 Ñ₁ om l 2 —(l 3) D₁ विकृताश्चा]

—After 449* Ñ₁ cont

450* ददर्श स कपिश्रेष्ठो रोमाञ्च * समायतान् ।

—After 17ᵃᵈ, Ñ₂ V₂ B D₈ read 446* —ᶜ) Ś₁ D₁ ₈ ₁₀ M₁ ₂ कपिश्रेष्ठो G₃ हरिश्रेष्ठो, M₃ हरि श्रेष्ठो Ñ₁ तूष्णीं सर्वस्थिरोश्चापि (sic) —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ D₁₋₃ ₁₀ ₁₁ तत्पर(Ś₁ Ñ₁ °रा) (for दर्शना) T₂ दर्शनहर्षणा (by transp) ※ Cr ता ददर्श हरिश्रेष्ठो रोमहर्षणदर्शना इति पाठ ※ —For 17ᶜᵈ Ñ₂ V₂ B D₈ subst

451* ता दृष्ट्वा वानरो हृष्टो रोमहर्षसमन्वित ।

[Ñ₂ B₃ लोमहर्षे V₂ B₁ ₂ ₄ समुद्भव (for समन्वित)]

18 ᵃ) Ś₁ Ñ₁ V₁ B₁ ₂ ₄ D₁₋₃ ₄ ₁₁ T₂ G₁ उपासीन (B₄ °सीर्णा) (for उपासीना) —ᵇ) Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ M₃ परिपीड्य(M₃ °वार्य), Ct as in text (for °वार्य) B₃ समतत (for वनस्पतिम्) —Ñ₂ V₂ B D₈ om 18ᶜ-24ᵇ —ᶜ) T₂ [अ]धस्था (for [अ]धस्ताच्) Ñ₁ वृता D₁₁ सिता (for च ता)

19 Ñ₂ V₂ B D₈ om 19 (cf v l 18) —ᶜ) Ñ₁ D₁₋₃ ₁₁ नि प्रभा —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ दीना मलिन (D₁₃ मलिन)मूर्धजा(Ñ₁ °वाससा) —After 19 Ñ₁ ins

452* धूलिध्वस्तकेशपाशा धूलिध्वस्तवपुष्मतीम् ।

20 Ñ₂ V₂ B D₈ om 20 (cf v l 18) Ś₁ om 20ᵃ-24ᵇ —ᵃ) D₈ क्षीणा (for क्षीण) —ᵇ) Ñ₁ D₁₋₃ मद्(D₁ इंदु D₃ चद्र)प्रभाम् (for निपतिताम्) D₄ ₁₀ ₁₁ तारा मन्प्रभामिव —ᶜ) D₁₁ व्यपदेशांतो (for -व्यप°) D₄ ₁₀ चारित्र वृ(D₁₁ नृ)पदेशाढ्या(D₄ °ढ्या) (corrupt) —ᵈ) N₁ D₁ ₃ T₁ G₁ M₃ हालसा D₄ ₁₀ दुर्गमा, G₁ कर्शिता Cv r m g t as in text (for -दुर्गताम्)

21 Ñ₂ V₂ B D₈ om 21 (cf v l 18) Ś₁ om 21 (cf v l 20) —ᵇ) Ñ₁ D₃ G₁ ₂ M₃ Cg भूषणा, Ck as in text (for भूषिताम्) —ᶜ) D₁ ₃ सद्रु(D₃ °ध)द्धा (for संरुद्धां) G₁ राक्षसीभिश्च संरुद्धा —ᵈ) D₁ ₁₁ विनाकृता

22 Ñ₂ V₂ B D₈ om 22 (cf v l 18) Ś₁ om 22 (cf v l 20) —ᵃ) G₁ विधूता (sic) Ñ₁ व्याघ्र (for सिंह) —ᵇ) Ñ₁ D₁ ₃ ₄ ₁₀ ₁₁ वन, D₃ भ्रष्टां M₃ बन्धा (for बद्धां) —ᶜ) D₁₃₋₄ T₂ G₁ M₃ रेखां (for -लेखां) —ᵈ) D₁ पुच्छैरभ्रैर् (for शारदा°)

क्लिष्टरूपामसंस्पर्शादयुक्तामिव वल्लकीम् ।
सीतां भर्तृहिते युक्तामयुक्तां रक्षसां वशे ॥ २३

अशोकवनिकामध्ये शोकसागरमाप्लुताम् ।
ताभिः परिवृतां तत्र सग्रहामिव रोहिणीम् ।
ददर्श हनुमान्देवीं लतामकुसुमामिव ॥ २४

सा मलेन च दिग्धाङ्गी वपुषा चाप्यलंकृता ।
मृणाली पङ्कदिग्धेव विभाति च न भाति च ॥ २५

मलिनेन तु वस्त्रेण परिक्लिष्टेन भामिनीम् ।
संवृतां मृगशावाक्षीं ददर्श हनुमान्कपिः ॥ २६

तां देवीं दीनवदनामदीनां भर्तृतेजसा ।
रक्षितां स्वेन शीलेन सीतामसितलोचनाम् ॥ २७

तां दृष्ट्वा हनुमान्सीतां मृगशावनिभेक्षणाम् ।
मृगकन्यामिव त्रस्तां वीक्षमाणां समन्ततः ॥ २८

दहन्तीमिव निःश्वासैर्वृक्षान्पल्लवधारिणः ।
संघातमिव शोकानां दुःखस्योर्मिमिवोत्थिताम् ॥ २९

तां क्षामां सुविभक्ताङ्गीं विनाभरणशोभिनीम् ।
प्रहर्षमतुलं लेभे मारुतिः प्रेक्ष्य मैथिलीम् ॥ ३०

हर्षजानि च सोऽश्रूणि तां दृष्ट्वा मदिरेक्षणाम् ।
मुमोच हनुमांस्तत्र नमश्चक्रे च राघवम् ॥ ३१

G 5 20 0
H 5 17 31
L 5 15 32

---

23 Ñ2 V2 B D6 om 23 (cf v l 18) Ś1 om 23 (cf v l 20) D2 om 23–24b —a) D4 10 क्लिश (for क्लिष्ट) D1 3 4 10 Ck असंस्पर्शाम्, Cv r m g t as in text (for °र्शाद्) —b) D4 10 lacuna for वल्लकीम् Ñ1 आमुक्तामिव पद्मनीं —c) D2 4 G1 M1 स ता T1 2 M3 -वशे (for हिते) D3 स ता पतिहिते युक्ताम् —d) D1 सयुक्ता (for अ°) D8 T1 2 Cg राक्षसी, Cr m t as in text (for रक्षसां) T2 पते, Cr m g t as in text (for वशे) Ñ1 रक्षसा वशमागता, D3 4 10 सु(D3 स)युक्ता राक्षसीवशे(D3 °शे)

24 Ñ2 V2 B D6 om. 24ab (cf v l 18) Ś1 om. 24ab (cf v l 20) D2 om 24ab (cf v l 23).—a) D1 3 4 10 11 अशोकवनिकोद्देशे —b) D1 3 4 10 T2 -सागर- (for °रम्) D1 3 4 10 सयु(D1 3 °प्लु)ता, D11 शाकुला, Ct as in text (for आप्लुताम्) —After 24ab, Ñ1 (l 2 illeg) T2 ins

453* राक्षसीभिश्च साभिर्वै बद्धा शुद्धाभिरेव हि ।
तामि परिवृता सीता ददर्श हनुमान्कपि ।

—Ñ1 om 24cd —c) D4 परिवृतो (sic) (for °ता). D11 ता हि (for तत्र) —e) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 7 9 तत्र, B3 सीता (for देवीं) D3 ददर्श स महादेवीं —f) Ś1 लता सकुसुमामिव, Ñ2 V2 B D6 4 T G1 2 M3 Cg लता कुसुमितामिव, D11 लतामकुसुमाचिता ‖ Cm लतामकुसुमामिवेति पाठ. ‖ —After 24 B1 reads an addl colophon

25 Ñ2 V2 B D6 om from 25 up to 5 16 2 —a) D2 सु, D3 (क)मि, D11 (क)ति (for च) —b) D1–4 10 11 वपुषा च विभूषिता, D6 वपुषाप्यनलङ्कृता —cd) Ñ1 D1–4 10 11 पद्मिनी (for मृणाली) Ñ1 -पद्म (for पङ्क) Ñ1 वि (for न) D1 3 T1 3 M3 Cm न विभाति (for च न°). D8 न भाति च विभाति च, D4 10 11 न विभाति विभाति च (for d) Ś1 पद्मिनी पद्मदिग्धेन न विभाति विभाति च —After 25, Ñ1 ins

454* अनलङ्कारा सा देवी साल्ङ्कारेव शोभते ।

26 Ñ2 V2 B D6 om 26 (cf v l 25) —a) Ñ1 D1–3 8 11 च (for तु) D1–3 11 श्लक्ष्णेन, M3 यत्नेन (for वस्त्रेण) Ś1 D4 10 श्लक्ष्णेन मलिनेनाथ —b) M1 क्लिष्टव (for °न) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वसनेन वराङ्गना (Ś1 °रानना, Ñ1 D1 2 °रानना) —c) Ś1 D10 सञ्छिन्ना (for °वृता) D3 नीरजाक्षीं (sic) (for मृगशावाक्षीं).

27 Ñ2 V2 B D6 om 27 (cf v l 25) —b) Ś1 D1–4 10 11 स(D1 3 स)तेजस्वमुपागता, Ñ1 रक्षो * हमुपस्थिता —D1 reads 27cd twice.—c) Ś1 रूपेण Ñ1 D1 (both times) 2–4 10 11 वृत्तेन (for शीलेन) —d) D8 क्षामाम् (for सीताम्)

28 Ñ2 V2 B D6 om 28 (cf v l 25) —a) Ñ1 दृष्ट्वा ता (by transp), D2 निशम्य (for ता दृष्ट्वा) —c) Ñ1 बालाम् (for -कन्याम्) —d) D2–5 7–9 11 वीक्ष्यमाणा (for वीक्ष°) Ñ1 om D1 M1 ततस्तत, G2 इतस्तत (for समन्ततः)

29 Ñ2 V2 B D6 om 29 (cf v l 25) Ś1 om 29–30b Ñ2 om. 29ab.—a) D1–3 7 8 10 11 S निश्वासैर् (for नि°) —b) D3 -कोमलान् (for धारिण) D4 10 दुमान्कोमलपल्लवान्, D2 सुगन्धपल्लवकोमलान् —c) Ñ1 D3 मारीचि(Ñ1 स **)मिव शोकस्य, D1 2 4,10 11 स(D2 मा)रीचिमिव शोक(D2 मोह)स्य

30 Ñ2 V2 B D6 om 30 (cf v l 25) Ś1 om 30ab (cf v l 29) —a) Ñ1 स्थिता वा, D1 3 4 10 ता श्यामा, D2 सुरूपामा, D6 8 T2 ता क्षमा, G1 2 M1 ता समा (for ता क्षामां) —b) G1 वरा (for विना) Ñ1 illeg, D2 भूषिता, D3 4 10,11 शोभिता (for -शोभिनीम्) D1 वराङ्गीं वरवर्णिनीं —d) D11 वीक्ष्य (for प्रेक्ष्य) Ś1 D1 10 जानकीं D2 मारुतिर्भीमविक्रम

31 Ś1 Ñ2 V2 B D6 om 31 (for all except Ś1, cf v l 25) —a) D1 तदा, G2 तु सो (for च सो) —Ñ1

C 5 19. 0 B 5.17 39 L 5 13 33 नमस्कृत्वा च रामाय लक्ष्मणाय च वीर्यवान् । सीतादर्शनसंहृष्टो हनूमान्संवृतोऽभवत् ॥ ३२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चदशः सर्गः ॥ १५ ॥

१६

तथा विप्रेक्षमाणस्य वनं पुष्पितपादपम् ।
विचिन्वतश्च वैदेहीं किंचिच्छेषा निशाभवत् ॥ १
षडङ्गवेदविदुषां क्रतुप्रवरयाजिनाम् ।
शुश्राव ब्रह्मघोषांश्च विरात्रे ब्रह्मरक्षसाम् ॥ २
अथ मङ्गलवादित्रैः शब्दैः श्रोत्रमनोहरैः ।
प्राबोध्यत महाबाहुर्दशग्रीवो महाबलः ॥ ३

illeg for 31[d] M3 om 31[cd] —[c]) D3 सुमोह (sic) (for सुमोच) —[d]) T1 मलत (meta) (for नमत) D1.3 जानकी (for राघवम्) D1.4.10.13 नमस्कृत्य(D1 °चरि, D13 °कृत्य च) जानकी

32 Ś2 V3 B D6 om 32 (cf v.l. 15) —[a]) Ś1 D1-4.10.11 T1 नमस्कृत्य, Cg नमस्कृत्वा (as in text) Ś1 D2.10 T M3 तु D3.9 G3 [तु]च (for च) —[b]) Ś2 illeg M3 धीमते (for वीर्यवान्) —After 32[ab], Ś1 ins

455* धीर्यवान्कपिशार्दूलो विशुद्धो हर्ष * * * ।

—[d]) Ś1 D1-4.10.11 T1 सिद्ध(D1-3 T1 °द्धं)तो(Ś1 °तो), Cm g k t as in text (for संवृतो) N1 हनुमान्कपिकुञ्जरः —After 32 Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

456* निवृत्तो रावणस्याथ सैन्ये च रक्षसां क्षयम् ।

(Ñ1 मार्ग त्सं पुरस्य(sic) D1.3.11 °पुरं(D1 °र) राक्षसैन्ये (for the prior half)]

Colophon Ś2 V3 B D1-6 om (cont the Sarga) —Sarga name Ś1 D3.11 सीतादर्शनं D12 सर्गसंक्षेपः —Sarga no (figures words or both) D1.11 om D1.3-11 S 17 —After the colophon G concludes with श्रीरामाय नमः

16

V3 illeg for Sarga 16 (cf v.l. 5 12 17) Ś2 V3 B D1-6 continue the previous Sarga M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 Ś2 V3 B D6 om 1[ab] (cf v.l. 5 15 25) Ś1 om 1[c] —[a]) Ś1 D1.10 तथापि T1.3 तदा वि T2 तथा च, Cg as in text (for तथा वि) D1.4 प्रेक्षमाणस्य D11 प्रेक्षितस्तस्य (for प्रेक्षमाणस्य) D2.13 समप्रेक्षमाणस्य —[c]) D1 विचिन्वतस्तु, D1 विचिन्वतश्च D6 विचिन्वतः D5 (before corr) विचिन्वतस्य (for विचिन्वतश्च) Ñ1 वै देवीम् (for वैदेहीं) —[d]) M3 भवेत् (for [अ]भवत्) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 अर्धरात्रं च(D3 °त्र वि, D11 °प्रोष)यामे D1 शर्वरी तु यथानिशा —After 1, Ñ1 ins

457* हनूमतो हरेस्तस्य रामदूतस्य धीमतः ।

2 Ñ2 V3 B D6 om 2 (cf v.l. 1) —[a]) Ñ1 D1.11 शुश्रुवे D1.10 शाश्राव (for शुश्राव) Ś1 V1 D3.11 T1 घोषं (for घोषांश्च) Ś1 D1-4.10.11 M1.3 तु (for च) —[b]) Ś1 D3.10 मंत्रिणां V1 रात्र्यर्धे D2 निशायां D3 [S]र्धरात्रे D11 त्रियामा T1 सुरास्त्रे G1 धीरोऽत्र (for विरात्रे) —After 2 Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

458* धर्मविश्वासिरे सुप्त सीमि यत् महोत्सव ।

3 [a]) Ś1 D3.11 समुदितः V1 D1 ततो V3 अथ D3 तत्र (for तथ) —Ñ1 illeg after अथ up to श्रोत्र in 3[b] V1 B D6 -वाद्य (for °त्र) —[b]) V3 B1.4 D6 घोषैः B1 घोषैः D6 दिव्यैः (for शब्दैः) B1 स्तोत्रैः D1 श्रुति (for श्रोत्र) Ś1 T1.2 G3 M1.3 मनोहरैः V3 B1-4 D6 मनोहर (for °रैः) —[c]) Ś1 D1.10 T1.3 M3 प्राबुध्यत V1 D1-4 T2 समबुध्यत D11 विबुध्यत (for प्राबोध्यत) Ś1 यथाशास्त्रं D1 महा॰भुज —Ś1 om from 3[c] up to 4[b] —[d]) Ñ1 महाभुज (for °बल) —For 3[cd], Ñ2 V3 B D6 subst

459* बोध्यमान दशग्रीव महामानीमहाद्युति ।

[B1 मह॰(for महा) B1 [म ..] (for °ति)] —After 3, V3 ins

460* मद् वलो विनयुतो देवयुग्म * * * * * ।

विबुध्य तु यथाकालं राक्षसेन्द्रः प्रतापवान् ।
स्रस्तमाल्याम्बरधरो वैदेहीमन्वचिन्तयत् ॥ ४
भृशं नियुक्तस्तस्यां च मदनेन मदोत्कटः ।
न स तं राक्षसः कामं शशाकात्मनि गूहितुम् ॥ ५
स सर्वाभरणैर्युक्तो बिभ्रच्छ्रियमनुत्तमाम् ।
तां नगैर्विविधैर्जुष्टां सर्वपुष्पफलोपगैः ॥ ६
वृतां पुष्करिणीभिश्च नानापुष्पोपशोभिताम् ।
सदामदैश्च विहगैर्विचित्रां परमाद्भुताम् ॥ ७
ईहामृगैश्च विविधैर्वृतां दृष्टिमनोहरैः ।
वीथीः संप्रेक्षमाणश्च मणिकाञ्चनतोरणाः ॥ ८

G 5 20 10
B 5 18 8
L 5 23 11

4 Ś1 om 4^{a} (cf v 1 3) —^{a}) Ñ2 V2 B D6 स विबुद्धो (B1 °ध्य) D2 प्रबुध्य तु, D8 विजृम्भित, D5 7 9 T2 G1 वि(D3 प्र, G1 प्य)बुध्यत, D4 10 प्राबुस्त (sic) D11 व्यनुभव (for विबुध्य तु) D1 3 यथाकाले, D3 11 महातेजा, D7 9 महाभागो (for यथाकालं) Ñ1 + + 3 *महातेजा —^{b}) Ś1 D1 6 10 11 महामना, Ñ स रावण, Ñ2 V2 B D5 6 महाबल, D1 महायुध (for प्रतापवान्) —After 4^{ab}, Ś1 M1 D1–4 10 11 ins

461* प्रबुद्धस्तामपश्यन्स कैलास इव मूर्तिमान्।
[Ś1 D4 10 स (for प्र)]

—^{c}) Ś2 Ñ2 D1–4 10 11 स्त्रिय, Ct as in text (for स्रस्त) B1 क्षौमो, B4 -क्षौमो (for धरो) V2 स्रस्तस्रस्ता सुरता वो (sic) B2 शुक्लस्वस्त्रग्रीवो —^{d}) Ś1 Ñ B2 D1–5 10 T G1 M2 अनुचिन्तयत्(Ñ B2 °यत्) (for अन्वचिन्तयत्)

5 ^{a}) B3 विमुक्तस्, B4 निमग्नस् (for नियुक्तस्) D11 यस्मा (for तस्यां) Ś1 Ñ B1 3 D1 2 4 6 7 9 11 हि, V2 B4 वै, D8 om (subm) (for च) —^{b}) Ñ1 B3 मनोद्धत, D8 महोत्कट —Ś1 D4 10 om 5^{cd}. —^{c}) Ñ1 D7 8 नु त, D11 शुच (for स त) Ñ2 V2 B D5 6 न शशाकात्मन कामम् —^{d}) Ñ2 V2 B1 2 D5 6 आगतं विनिगूहितुम्, B3 आगत विनिवारितु, B4 निग्रहीतु समागत, D11 शशाकात्म गूहितु —After 5 Ñ2 V2 B D6 ins

462* मैथिलीं द्रष्टुकामोऽथ निर्जगाम ततो गृहात्।
[B3 वै (for थ)]

6 ^{a}) Ñ1 सर्वाभरणैर्युक्तो, Ñ2 V2 B D6 स(Ñ2 *) सर्वाभरणोपेतो —^{b}) T2 प्रीतिम् (for श्रियम्) —After श्रियम्, M2 wrongly reads ईह and 8^{cd} repeating it in its proper place —After 6^{ab} Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 read 9^{cd} —D1 om 6^{c}–7^{b} —^{c}) Ñ2 illeg up to सर्व in ^{d} B3 पुन्नाग, B4 ता मृगैः T1 3 M3 बहुभिर् (for विविधैर्) D4 11 युक्ता, D6 युष्टा (for जुष्टां) —^{d}) V2 B1 2 D6 दिव्य, B4 विन्ध्य (for सर्व) M1 om पुष्प B1 फलोपगा, G1 -फलोत्करैः (for °गैः)

7 D1 om 7^{ab} (cf v l 6) —^{a}) D6 om च (subm) —After 7^{a}, Ñ1 ins.

463* शोभिताभिश्च पुष्करैः ।
सर्वैश्चाभरणैश्च

—^{b}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 विविधै(D11 °चित्रै)र्द्रुमै(D4 +)र्द्रुमैः, Ñ2 V2 B D6 विविध बहुभि(B1 विविधै)र्द्रुमैः, D8 मणिकाञ्चनतोरणा —After 7^{ab} Ñ2 V2 B (B1 alone repeating 1 2 after 7^{cd}) D6 ins Ś1 Ñ1 D1 3 11 ins after 9^{ab} and D4 10 subst for 8^{c}–9^{ab}

464* दूर्वाङ्कुरैस्तामरसैः सुविभक्तजलैः शुभैः।
समभूमितला रम्या दिव्या वैदूर्यवालुका।

[B2 reads] 1–2 in brackets —(l 1) Ś1 Ñ1 B2 D1 4 10 11 नानाश्र V2 काञ्चन B1 2 विमल B4 पवन (for तेजस) Ś1 Ñ1 मणिसज्जलैः Ñ2 B1 सज्जलैर्नित B4 मणिसज्जलैः D4 10 मणिमुक्ताफलैः (for सुविभक्तजलैः) B3 D3 11 युतैः —(l 2) Ś1 Ñ B4 D3 11 सम्या B1 (second time) नानी D1 नाना (for सम) D1 रम्या (for रम्या) D2 समभूमितला रम्या (for the prior half) B1 (first time) om दिव्या D2 दिवि D8 दिव्य D3 दिव्यैर् (for दिव्या) B3 4 दिव्या रम्या (by transp) B2 रम्य (for -रम्या) Ś1 D1 [व]सना(D1 °मा) D2–4 10 11 वैडूर्यवाला(D2 °न D3 °कै)]

—Thereafter D11 cont 465* D3 om 7^{c}–8 Ñ2 V2 B2–4 D6 om 7^{cd} —^{c}) D7–9 G1 M1 सतैश्च (for मदैश्च) D8 विविधैर् (for विहगैर्) —^{d}) Ś1 D4 11 विचित्रैर्, Ñ1 B1 D1 2 4 10 विचित्र M1 विविधै (for विचित्रां) Ś1 Ñ2 B1 D1 2 4 10 11 -मधुरस्वनैः (B1 D4 10 °नैः) D1 7–9 परमाद्भुतैः (for °ताम्) —After 7 Ś1 D4 10 ins, while Ñ V2 B D2 3 ins after 10 while D11 cont after 464*

465* जगाम मदनोन्मत्तो दशग्रीवो महाबलः ।
—Thereafter Ś1 D4 10 read 11^{ab}

8 D2 om 8 (cf v l, 7) Ñ2 V2 B D6 read 8^{ab} after 9^{ab} —^{a}) Ś1 D4 10 क्रीडा, D11 महा (for ईहा) Ñ1 repeats मृगैश्च Ñ1 om T2 विहगैर् (for विविधैर्) —^{b}) T1 3 M3 (before corr हता) जुता (for वृतां) B2 T2 G1 M1 2 मनोरमैः, G3 °हरा G1 °रमा (for मनोहरैः) Ś1 D4 10 मयोल्वणिका वृता Ñ1 मृग****युतैः, D1 2 वृता पद्मवनैस्तथा D11 वृता पद्मवनैर्युता —After 8^{ab}, Ñ2 ins

466* स***पि बहुभिर्वृता पद्मवनैरपि ।
while Ñ2 V2 B D6 ins. after 8^{ab}

467* क्रीडामृगैश्च विविधैरावृतां सर्वतो दिशम्।

G 5 20 11 B 5 18 9 L 5 13 11 नानामृगगणाकीर्णां फलैः प्रपतितैर्वृताम् ।
अशोकवनिकामेव प्राविशत्संततद्रुमाम् ॥ ९
अङ्गनाशतमात्रं तु तं व्रजन्तमनुव्रजत् ।
महेन्द्रमिव पौलस्त्यं देवगन्धर्वयोषितः ॥ १०
दीपिकाः काञ्चनीः काश्चिज्जगृहुस्तत्र योषितः ।
वालव्यजनहस्ताश्च तालवृन्तानि चापराः ॥ ११
काञ्चनैरपि भृङ्गारैर्जह्रुः सलिलमग्रतः ।
मण्डलाग्रानसीश्चैव गृह्यान्याः पृष्ठतो ययुः ॥ १२
काचिद्रत्नमयीं पात्रीं पूर्णां पानस्य भामिनी ।
दक्षिणा दक्षिणेनैव तदा जग्राह पाणिना ॥ १३
राजहंसप्रतीकाशं छत्रं पूर्णशशिप्रभम् ।
सौवर्णदण्डमपरा गृहीत्वा पृष्ठतो ययौ ॥ १४
निद्रामदपरीताक्ष्यो रावणस्योत्तमस्त्रियः ।
अनुजग्मुः पतिं वीरं घनं विद्युल्लता इव ॥ १५

[V2 सरीर्णा, B1 सपूर्णां (for विविधैर्) B2 3 दिश , B4 दृश (for दिशन्) V2 B1 विहगैश्च सन्मदे (for the post half)]

—Ñ2 mostly illeg for 8^{cd} M3 wrongly reads 8^{cd} preceded by हरे after चित्रयम् in 6^{ab}, repeating it here —^{c}) B1 3 4 D5 8 11 G1 3 वीथी (for वीथी) V2 D3 5–9 11 G2 सप्रेक्षमाणश्च, Ś1 सुवापीं प्रेक्षमाणश्च —^{d}) Ś1 V1 B1 3 4 D5 7–9 11 G -तोरणा(D11 °णै) —For 8^{c}–9^{b}, D4 10 subst 464*

9 For 8^{c}–9^{b}, D4 10 subst 464*. —^{a}) B1 3 4 D6 गणै कीर्णां (for -गणा°) —^{b}) Ñ1 D1 3 तथा (for वृताम्) Ñ2 V2 B2 विहगैश्च सदामदे, B1 विहगैश्च निनादिता, B3 विहगैश्च समावृता, B4 D6 विह(D6 °ह)गैश्च महामदे —After 9^{ab} Ś1 Ñ1 D1–3 11 ins 464* while Ñ2 V2 B D6 read 8^{ab}. Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 read 9^{cd} after 6^{ab} —^{c}) Ś1 एव (for एव) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 विवेश (for प्राविशत्) Ś1 विकचद्रुमा, Ñ1 D1–3 11 रुचिरद्रुमा(D1 °श्रैः) B3 फुल्लविद्रुमा, D4 10 स महद्रुमा, G1 मदविह्वल, G2 M1 2 स ततद्रुमा (for संततद्रुमाम्)

10 D11 transp 10 and 11 —^{a}) Ś1 Ñ1 D3 4 7 10 अंगना D2 शयुक्त (for मात्र तु) —^{b}) V1 पृष्ठतस्तम्, D2 व्रजत च, D3 व्रनत त (by transp) (for तं व्रजन्तम्) Ś1 Ñ1 D2 4 10 समन्वयु, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 उपाव्रजत्, B3 समागच्छत, D1 3 11 समन्व(D1 °न्वि)यात्, D5 7 9 Cr k t अनुमजन्, Cm g as in text (for अनुव्रजत्) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 सुरेशम् (for महेन्द्रम्) ※ Cr m अनुव्रजन् (Cm °जत्) । अडभाव आर्षः ।, Cg अनुव्रजत्, अन्वव्रजत् ।, Ct अङ्गना शतमात्रमित्यवधारण इति कतक । देवादियोषितो महेन्द्रमिव पौलस्त्य रावणमनुव्रजन् । अडभाव आर्षः ※ —After 10 Ñ V2 B D2 5 6 ins 465*

11 D11 transp. 10 and 11 Ś1 D4 10 read 11^{ab} (preceded by 465*) after 7 —^{a}) Ś1 Ñ V2 B D2–4 6 10 11 काञ्चनीर्(D6 °ना)दीपिकाश्चिया G1 दीपिका काञ्चनी काश्चिन् —^{c}) Ñ2 V1 B D2 6 व्यजनमन्याश्च(B1 2 D2 °न्याश्च) (for -व्यजनहस्ताश्च) —Ś1 D10 om. 11^{c}–12^{c}. —^{d}) B1 (before corr.) -सूत्राणि (for -वृन्तानि). D5 6 [श]पेरा Ñ1 तालवृन्तसमायुता —After 11, Ñ1 D1–4 ins while D11 ins before 11

466* अपरा दर्शयन्त्यार्यां हस्तमालम्ब्य दक्षिणम् ।

[D1 4 अपराश्चान्यार्यमार्गं (hypm) (for the prior half) D11 आश्रित्य (for आलम्ब्य)]

12 Ś1 D10 om 12^{abc} (cf v l 11) —^{a}) Ñ1 D1–4 11 अथ, D5 7 9 चैव (for अपि) —^{b}) Ñ1 D1 4 ऊहु, B3 चक्रु, D8 जगृहु (hypm) D6 M3 ऊहु, D11 सुहु (for जह्रु) V3 जगृहु सलिलाग्रत, T1 2 G2 जगृहुर्जलमग्रत —^{c}) Ñ1 D3,11 मडलाग्रासिहस्ताश्च, Ñ2 V2 B D6 असीनन्याश्च(B2 °न्या सु) निशितान्, D1 4 कुसुमासक्त हस्ताश्च, D2 मडलाग्रा स्थिता मन्या (sic) D5 7–9 G1 M3 मडलाग्रा बृसीश्चैव, T1 2 G2 मडलाग्राण्यसिं चैव —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 तथा(D11 °स्या)न्या ; D2 गृहीत्वा (for गृह्यान्या) Ś1 D1 4 10 [ऽ]न्वयु (for ययु) Ñ2 V2 B1(in after corr) 3–4 आदायायाति पृष्ठत, B1 प्रगृह्यायाति पृष्ठत, D6 व्रजयति च पृष्ठत ※ Cg बृसीमास्तरणम् । गृह्य गृहीत्वा ।, Ck मण्डलाग्रा बृसीश्चेति पाठः ।, Ct भृङ्गारै कलशै । धत्तूरकुसुमसदृशपात्रैरित्यथ इति तीर्थे । मण्डलाग्रा वृत्तपर्यन्ता । बृसीरासनविशेषान् ※

13 ^{a}) V2 काश्चिद् Ś1 D1 4 10 11 रत्नमय, D3 रक्तमय (for रत्नमयीं) Ś1 D1 3 4 10 11 पात्र(D11 °त्र) M3 Cg स्थालीं (for पात्रीं) Ñ2 B D6 काश्चिद्रत्नमयीं पात्रीं, D2 मणिरत्नसमायुक्त —^{b}) Ś1 D1–3 10 पूर्ण, Ñ1 D4 11 पूर्ण, Ñ2 B D6 पूर्णा, Cr m g k t as in text (for पूर्णां) Ñ1 भाविनी, Ñ2 V2 B D2 6 योषित, D3 11 भाजन, D7 9 Ct भ्रामती, D8 M3 भाजनी (for भामिनी) —^{c}) Ñ2 V2 B D6 दक्षिणैर्हस्तैर्, D2 दक्षिणे पाणौ, M1 दक्षिणेनैव —^{d}) Ñ1 D3 11 काचिच्च, D1 4 नारी (for तदा) Ś1 D10 गृहीत्वा पाणिना ययौ, Ñ2 V2 B D6 आदायाजग्मुरग्रता, D2 गृह्यागच्छत चापरा —After 13, B3 D6 ins the line of 22^{cd}

14 Ñ2 V2 B D6 om 14–15 —^{c}) D10 सुवर्ण —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 प्रमदा (for पृष्ठतो)

15 Ñ2 V2 B D6 om 15 (cf v l 14) Ś1 D10 om 15 Ñ1 D1–4 11 read 15 after 20 —^{b}) D1 2 4 5 11

ततः काञ्चीनिनादं च नूपुराणां च निःस्वनम् ।
शुश्राव परमस्त्रीणां स कपिर्मारुतात्मजः ॥ १६
तं चाप्रतिमकर्माणमचिन्त्यबलपौरुषम् ।
द्वारदेशमनुप्राप्तं ददर्श हनुमान्कपिः ॥ १७
दीपिकाभिरनेकाभिः समन्तादवभासितम् ।
गन्धतैलावसिक्ताभिर्ध्रियमाणाभिरग्रतः ॥ १८
कामदर्पमदैर्युक्तं जिह्मताम्रायतेक्षणम् ।
समक्षमिव कन्दर्पमपविद्धशरासनम् ॥ १९
मथितामृतफेनाभमरजो वस्त्रमुत्तमम् ।
सलीलमनुकर्षन्तं विमुक्तं सक्तमङ्गदे ॥ २०
तं पत्रविटपे लीनः पत्रपुष्पघनावृतः ।
समीपमुपसंक्रान्तं निध्यातुमुपचक्रमे ॥ २१ G 5 22 21 B 5 18.25 L 5 23 0

G1 2 M1 2 [उ]त्तमा (for [उ]त्तम) —d) Ñ1 D5 सघ, G2 घना (sic) (for घन) —After 15 D5 7 9 S ins.

479* स्पाविद्धहारकेयूरा समासादितवर्णका ।
समागलितकेशान्ता सम्यक्स्वन्नाहरका ।
घूर्णन्त्यो मदरोषेण निद्रया च शुभानना ।
स्वेदक्लिष्टाङ्गकुसुमा सुमाल्याकुलमूर्धजा ।
प्रयान्त नैर्ऋतपति नार्यो मदिरलोचना । [5]
बहुमानाच्च कामाच्च प्रियमायास्तमन्वयु ।
स च कामपराधीन पतिस्तासां महाबल ।
सीतासक्तमना मन्दो मन्दाञ्चितगतिर्बभौ ।

[(l 1) T2 M1 व्याविद्ध D5 -मृनिवर्णिका —(l 2) T2 समाकुलित T3 ता स्वद (for सम्येद) T2 वदा D1 -वदनाबुजा (for °नाम्बरा) —(l 4) G1 क्लिष्टा- T G2 M2,3 सुमाल्याकुल- —(l 5) D5 प्रयान्त:; G2 प्रयान्त्यो (for प्रयान्त) G1 मदन, Ck,t as above (for मदिर-) —(l 6) M प्रिया मार्यम्.—D5 reads l 8 (except सीता) in marg —(l 8) D5 T2 G M1 2 कृत (for मन्दो) M Cr g मदाञ्चित D5 -मति((for -गति() D5 M1 वशी (for बभौ)]

16 b) Ñ1 शिञ्जित, D1 9 10 11 S निस्वन. —c) T2 परम D1 स्त्रीणां शुश्राव परम —d) Ñ2 V3 B1 2,4 D6 तदा, B2 तासां (for कपिर्) D7 9 कपिशार्दूलनंदन

17 D5 om 17 —a) Ś1 Ñ V3 B D2 3 8 10 11 समप्रतिम B(ed) -कुर्याणम् (for -कर्मा°) —D6 om (hapl) from प्राप्त in c up to हनु in d —d) Ñ1 हनुमान्द्वारि, Ñ2 V2 B D6 पवनात्मज, G1 स महाकपि

18 b) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 स्त्रीभिश्च समन्तत:, D11 स्त्रीभिश्च परिवारित —c) B2-4 D2 3 T2 [अ]धिभि(B2-4 °पि)-क्ताभिर्, D1 4 [अ]रस° (for [अ]वसिक्ताभिर्) —d) Ś1 D2 10 11 प्रीयमाणाभिर्, D5 T2 3 ह्रियमाणाभिर्,

19 a) B2 काङ्क्ष (for काम) Ś1 मदैर्; D1 2 4 -मदैर् (for मदैर्) V2 मत्त (for युक्त) D2 कामदर्पकलोन्मत्तो (sic) D5 कंदर्पसमाकारम्, T2 कन्दर्पदर्पसंयुक्त —b) V2 D1 जिह्म Ś1 D10 पूर्णो व्यात्तु नक्षण, Ñ2 D1-4 11 जिह्मताम्रा कुलेक्षणम्(D1 °ण [sic]), T2 पद्मपत्रायतेक्षण —B2 repeats 19cd after 21ab —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 समक्षम्; Ñ2 V2 B1-3(both times) D6 साक्षात्स्वम् (B2 also सुदृश्यम्), B2 गच्छन्तम् (for समक्षम्)

20 a) D5 -फेनाभ , D6 -फेनाभम् —b) Ś1 B2 D10 T2 दृश्यान D5 विरजो (for अरजो) D11 स्निग्धम् (for वस्त्रम्) B2 D6 अरजोंबरम् Ś1 शक्लम् B2 आयत (for उत्तमम्) D1 2 4 वस्त्रमवृत Ñ1 अरजोंबरसंवृत, D2 -रजो स्निग्धमुत्तम —Ś1 D10 om 20c–22 —c) Ñ B D1-3 6-8 11 M2 Ck,t सपुष्पम्, V2 D1 9 T2 G1 M1 सु पुष्पम्, Cr m g as in text (for सलीलम्) Ñ2 B1 2 D1 6 T2 इव कर्षन, V2 B1(also) 4 इव वर्षत, D1 7 9 Ck,t अपकर्षत, Cr m g as in text (for अनुक°) —d) Ñ1 B2 D1 3 4 विन्यस्त, Ñ2 V3 B1 4 D6 11 विन्य(V2 B3 4 D11 °स्य)स्य(D11 °स्य) B1 विसृष्ट (for विमुक्त) Ñ1 V3 B3 4 D2 4 6 11 सायकम्, Ñ2 सांसम्, B1 2 मस्तम्, G2 लिङ्गम् (for सक्तम्) Ñ1 D1 6 12 अङ्गुक, Ñ2 B2 अंसत, V2 B1 2,4 अगत°, D2 हस्तत, D4 अंसत (for अङ्गदे) D2 विन्यस्तवस्त्रमङ्गुक —After 20, Ñ1 D1-4,11 read 15 ※ Cr सलीलमुत्क(°मनुक)र्षन्तमिति पाठ, Ck सपुष्पमवकर्षन्त विमुक्तमित्येव सर्वत्र पाठ । एवमादी योजनावस्था यथेष्ट पठति पर°, Ct सपुष्पमवकर्षन्तमित्येव पाठ । तीर्थस्तु एतद्योजनाशक्त्या 'सलीलमवकर्षन्तम्' इति पाठं कल्पयति ※

21 Ś1 D10 om 21 (cf v l 20) D1 4 om 21–22 —a) Ñ2 V2 B D6 स, T1 2 तत् (for तं) Ñ V2 B D2 3 4 11 वृक्ष (for पत्र) Ñ1 D2 3 12 विग्पाडीन —b) B2 -लतावृते, D7 9 घनावृते, D7 -समावृत, T2 फलावृत (for घनावृत) Ñ1 पुष्पवर्णघनावृत, Ñ2 V2 B2 D6 पुष्पपत्रफलावृत, B1 2 पुष्पपत्रलतावृत, D2 प्रेक्ष्य पर्णलतावृत, D11 पुष्पकणदिताद्रुत (sic). —After 21ab, Ñ1 ins a line which is mostly illeg whereas B2 repeats 19cd after 21ab —Ñ1 D11 transp 21cd and 22 D2 reads 21cd after 25 —c) G1 M2 इत (for उप) Ñ1 D1 G2 -सर्पत D7 -गच्छत D11 T1 समास (for -संक्रान्तं) —d) Ñ2 सध्यातुम्, D2 7 9 Ct निशातुम्, D11 यथातुम् (sic) T1 2 प्रध्यातुम्, Cr m g tp as in text (for निध्यातुम्) —For 21cd, Ñ2 V2 B D6 subst while D11 ins after 21ab and D2 after 21

470* हनूमानभिगच्छन्त समंचरत वानर ।

[Ñ1 V2 B2 4 त्वेवं (B2 °मे च B1 °द वा) D11 -भेदेनम् (sic) (for -गच्छन्त) B2 2 D6 6 11 अवेक्षत च (for समवेक्षत)]

G 5 20 22
B 5 18 26
L 5 13 0

अन्वेक्षमाणश्च ततो ददर्श कपिकुञ्जरः ।
रूपयौवनसम्पन्ना रावणस्य वरस्त्रियः ॥ २२
ताभिः परिवृतो राजा सुरूपाभिर्महायशाः ।
तन्मृगद्विजसंघुष्टं प्रविष्टः प्रमदावनम् ॥ २३
क्षीबो विचित्राभरणः शङ्कुकर्णो महाबलः ।
तेन विश्रवसः पुत्रः स दृष्टो राक्षसाधिपः ॥ २४
वृतः परमनारीभिस्ताराभिरिव चन्द्रमाः ।
तं ददर्श महातेजास्तेजोवन्तं महाकपिः ॥ २५
रावणोऽयं महाबाहुरिति संचिन्त्य वानरः ।
अवप्लुतो महातेजा हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २६
स तथाप्युग्रतेजाः सन्निर्धूतस्तस्य तेजसा ।
पत्रगुह्यान्तरे सक्तो हनूमान्संवृतोऽभवत् ॥ २७
स तामसितकेशान्तां सुश्रोणीं संहतस्तनीम् ।
दिदृक्षुरसितापाङ्गीमुपावर्तत रावणः ॥ २८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षोडशः सर्गः ॥ १६ ॥

—After 21cd (transp) Ñ1 ins while B1 ins after 26ab

471* किमिद् कारणं कोऽय निशि सीतामुपस्थित ।

[B1 योय (for कोऽय)]

22 Ś1 D1.4.10 om 22 (cf v l 20 and 21) D2 om 22–24b Ñ1 D11 transp 21cd and 22 —a) D3.6.9 अवेक्ष्यमाणस्, G1 अन्वेक्षमाण Ñ1 G1.2 स, D7.9 T1.3 M3 तु (for च) D7–9 तदा (for ततो) —b) Ñ1 B3 (m also) D3 हरिपुंगव, Ñ2 V2 B D5 हरि (B1 कपि) सत्ता —d) T2 G1.2 M1 वरा (for वर) Ñ V2 B D5.6.11 भूषणोत्तमभूषिता

23 D2 om 23 (cf v l 22) Ñ1 om 23–24 —a) G1 स्त्रीभि (for ताभि) —b) Ñ2 V2 B1.2.4 D5 युवतीभिर्, B3 सुरमीभिर्, D5 स्वरूपाभिर् (for सुरूपाभिर्) D11 महद्यशा —Ś1 D10 om 23cd —d) D1.4 प्रविवेश महावन T2 प्रहृष्ट प्रमदावन ❀ G1 प्रविष्ट प्रमदावनमिति पाठ ❀

24 Ñ1 om 24 and D2 om 24ab (cf v l 23 and 22 respy) —a) B1 (before corr) वीरो, M1 क्षीबो (for क्षीबो) —b) D1.4 महाभुज —After 24ab, Ñ2 V2 B D5 ins

472* श्मशानचैत्यद्रुमवत्भूषितोऽपि भयकर ।

—c) Ś1 D10 स हि (for तेन) —d) Ś1 D10 प्राविशद्, B3 सुदृष्टो G1 सदृष्टो (for स दृष्टो) Ñ2 V2 B D5 राक्षसेश्वर

25 a) Ñ1 पाव (for वृत) —Ñ1 illeg for b —c) Ś1 D10 दिदृक्षुर् Ñ1 D1–4.11 निरीक्ष्य (for ददर्श) D3 महाकाय —d) Ś1 Ñ1 D1.3.4 to 11 तेजोयुक्त D11 महामति Ñ2 B1.4 तेजोनैतक (Ñ2 °च) र (B3 ह) कपि, V2 D5 तेनोद्युतक (D5 °ह) र कपि, B4 नक्त नक्तचर कपि —After 25 D5 reads 21cd

26 a) Ñ2 V2 B D5 रावणस्य स (for रावणोऽय) —b) G1 सतर्क्य Ñ2 V2 B1.2.4 D5 धीर्यवान्, M1 मारुति M2 वामन (for वानर) —After 26ab, B3 ins 471* —After 26ab D7–9 M1 ins

473* सोऽयमेव पुरा शेते पुरमध्ये गृहोत्तमे ।

—D1.4 om 26cd —c) Ñ2 D5 अपप्लुत्य V2 B अवप्लुत्य D2 आप्लुत्य स Ś1 D10 वृक्ष, Ñ2 V2 B1.2.4 D5 बुद्धिर्, B3 बाहुर्, D2 वीर्य (for -तेजा) —d) Ñ2 V2 B D5 दिदृक्षुस्तस्य चेष्टित, D2 तस्मात्स्थानान्महाकपि

27 Ñ2 V2 B D5 om 27ab —a) T1 तदा D3.8.10 T1.2 [अ]युग्र, D11 [अ]नुग्र (for [अ]प्युग्र) Ś1 D1.5.7–10 T1 M2 स, Ñ1 G3 (m also सन्) च (for सन्) —cd) D1.7.9 पत्र (for पत्र) Ś1 D10 -गेहान्तरे D1.4 -गुहान्तर, G1 गुल्मान्तरे (for -गुह्यान्तरे) D1.4 -[आ]सक्तो, D5 युक्तो D7.9 मतिमान् (for हनूमान्) Ñ1 वज्रगह्वरसंवीता हनुमानतस्तदा —For 27cd Ñ2 V2 B D5 subst

474* पर्णपुष्पवृतामन्यां शाखां गत्वा स्थितोऽभवत् ।

[B1.2 गुल्म (B2 °ल्मा) वृताम् B3 गुच्छावृताम् B4 पुष्पवतीम् (for पुष्पवृताम्)]

28 Ñ2 V2 B D5 om 28 D2 reads 28 after colophon —a) D5.8 T2 G3 M2.3 सीताम्, D11 अथो (with hiatus) (for स ताम्) —c) D2.6 दिदृक्षुम् T2.3 G M3 [अ]पाङ्गाम् —d) Ś1 अपावर्तत, T2 उपासर्पत D11 वानर (sic) (for रावण) —After 28 Ñ1 D1–4.11 ins

475* दिव्याभिरावृत स्त्रीभिर्विद्युद्भिरिव तोयद ।

१७

तस्मिन्नेव ततः काले राजपुत्री त्वनिन्दिता ।
रूपयौवनसम्पन्ना भूषणोत्तमभूषिता ॥ १
ततो दृष्ट्वैव वैदेही रावणं राक्षसाधिपम् ।
प्रावेपत वरारोहा प्रवाते कदली यथा ॥ २
ऊरुभ्यामुदरं छाद्य बाहुभ्यां च पयोधरौ ।
उपविष्टा विशालाक्षी रुदन्ती वरवर्णिनी ॥ ३
दशग्रीवस्तु वैदेहीं रक्षितां राक्षसीगणैः ।
ददर्श दीनां दुःखार्तां नावं सन्नामिवार्णवे ॥ ४
असंवृतायामासीनां धरण्यां संशितव्रताम् ।
छिन्नां प्रपतितां भूमौ शाखामिव वनस्पतेः ।
मलमण्डनदिग्धाङ्गीं मण्डनार्हाममण्डिताम् ॥ ५
समीपं राजसिंहस्य रामस्य विदितात्मनः ।
संकल्पहयसंयुक्तैर्यान्तीमिव मनोरथैः ॥ ६ G 5 21 6 B 5 19 7 L 5 14 7

Colophon D11 om —*Sarga name* Ś1 N B3 D1 3 4 6 10 रावणदर्शन (Ñ1 D2 3 4 °नो) V3 B1 4 अशोकवनिकाप्रवेशे रावणदर्शन, B3 अशोकाते अशोकवनिकाप्रवेशे रावणदर्शन, D5 रावणगमन —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1 3 4 10 om Ñ2 B1 2 4 D3 6 20 V3 11 B3 D7–9 S 18 —After colophon D5 reads 28 and concludes with राम, G1 with श्रीरामाय नम

17

D11 cont the previous Sarga V3 alleg for Sarga 17 (cf v l 5 11 29)

1 Ñ2 V3 B D6 om 1 —ᵇ) Ś1 D1 3 4 10 हि (for तु) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 सपन्ना, Cr g as in text (for -सम्पन्न) —ᵈ) Ś1 D3 भूषिता (for °तम्) Ñ1 भूषणैरव-भूषिता, D1 4 भूषणार्हाप्यभूषिता ✿ Cr रूपयौवनसम्पन्न भूषणोत्तमभूषितामिति पाठ ✿

2 ᵃ) Ś1 D10 तत्र (for ततो) D1 4 दृष्ट्वैव सहसा यात, D3 सा त दृष्ट्वा च वैदेही —ᵇ) D6 om रावण Ś1 Ñ2 D1–4 8 10 राक्षसेश्वर, T3 दुष्टचारिणं (for राक्षसाधिपम्) —Ś1 D10 om 2ᶜ–3ᵇ —ᶜᵈ) Ñ1 प्रावपत N2 B1 2 D6 महाभागा, B3 महासीता (for वरारोहा) Ñ B1 2 D3 8 9 11 कदलीवानिलाहता (for ᵈ) V3 B3 वेपमाना महाभागा कदलीवानिलाहता

3 Ś1 D10 om 3ᵃᵈ (cf v l 2) —ᵃ) Ñ V3 B D1–4 6 11 T M3 प्र(D3 T M3 आ)च्छाद्योदरमूरुभ्या —ᵇ) T3 कराभ्यां (for बाहुभ्या) —ᶜᵈ) Ñ2 V3 B D6 वरारोहा (for विशालाक्षी) Ś1 Ñ V3 B D1–4 6 7 8–11 T3 Ck t रुदती, Cm as in text (for रुदन्ती) D6 8 T2 G M1 उपविष्टां विशालाक्षीं रुदतीं वरवर्णिनीं

4 ᵃ) Ś1 Ñ2 D7 10 11 T1 2 G1 M3 सीता, D2 दीना D4 दु खार्ता (for दु खार्तां) —ᵈ) Ś1 D3 10 11 नाव म(D6 स)ग्नम्, Ñ V3 B1 2 4 D2 6 सन्ना नावम्, B3 सक्ता नावम्, D6 M3 नाव मिवाम्, Cm t as in text

5 ᵃᵇ) Ñ1 असत्तृतायाम्, V3 D3 सुसवृतायाम्, D5 सुयन्त्रितगीम् D6 असस्तृतयाम् (for असवृतायाम्) D11 असंस्कृता चामासीना (sic) (for ᵃ) Ś1 D5 10 संश्रित, Ñ2 V3 B2 3 D4 सु(D6 च)व्रत, B1 सुदृढ, D1 3 शासित, Cr m t as in text (for संशित) B4 असवृतकामासीना विष्टरेषु कृशव्रता —ᶜ) B4 मलिना (for छिन्ना प्र) Ñ2 V3 B1–3 D1–4 4 निपतिता, T2 °वर्जी (for प्रपतिता) —ᵈ) Ś1 Ñ V3 B1–3 D2 3 4 6 10 11 लताम् (for शाखाम्) B4 सतपा जातवेपथु (sic) ✿ Cr शाखामिव वनस्पतेरित्यनन्तर वृत्तश्रीलकुलेत्यय श्लोक केषु कोशेषु प्रमादाल्लिखित । अस्यानुस्वार (°ष्ट)न रोहिणीं धूमकेतुनेवाव परम् ✿ —ᵉ) T M1 -मडल (for -मण्डन) D1 3 T2 G1 M1 3 Cm g चित्राङ्गीं(M1 °गी) Ck t as in text (for दिग्धाङ्गीं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मलसादिग्धसर्वाङ्गीं, Ñ2 V3 B D6 मृजाविहीना दीनाङ्गीं(B3 दीनाङ्गी, D6 दिग्धाङ्गीं) —ᶠ) B3 कलिंदिता, D7 9 T अमडना, D10 सुमडिता (for अमण्डिताम्) M1 मडनार्हाप्यमडना ✿ Ck मलेन मण्डनस्थानेषु दिग्धाङ्गीं रूपिताङ्गीम् । एव पाठ । मलमण्डनचित्राङ्गीमिति पठति पर । मलमेव मण्डन तेन चित्राङ्गीमिति । कर्बुरवर्णामित्यर्थ । पर्यायतस्तस्य मलमपि मण्डन गृह्णातु च ।, Ct ' चित्राङ्गीम् ' इति पाठे मलरूपेण मण्डनेन चित्राङ्गीं कर्बुरवर्णामित्यर्थं लोके कार्ड । स व्यासेरशुद्धिरेव तस्य मलेऽपि मण्डनत्वबुद्धि ✿ —After 5, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins Ñ2 V3 B D4 ins l 1 after 5 and l 2 after 7

476* अविशुद्धरजोध्वस्ता काञ्चनीं प्रतिमामिव ।
स्निग्धेनैवाभ्ररागेण द्योतमानामनिन्दिताम् ।

[(l 1) Ñ2 V3 B2–4 D1 3 सुविशुद्धां, B1 D2 अविशुद्धां, D4 6 शुचि°, D11 अनि° (for अविशुद्ध) Ñ1 -रजोरक्षां (for -रजोध्वस्तां) —(l 2) B4 [आ]भ्रत (for [ए]वाभ्र-) B3 द्योतयतीम् (for °मानाम्)]

while D7–9 T G M1 3 ins after 5

477* मृणाली पङ्कदिग्धेव विभाति न विभाति च ।

[Cf 5 15 25ᶜᵈ G M1 Cv च न भाति Cr t as above (for न विभाति) ✿ Cg मृणाली पङ्कदिग्धेवेत्यत्र वेत्यध्याहार्यम् ✿]

6 ᵃ) M3 सदेशस (for समीप) —ᶜ) V3 सत्रपैर् (sic) (for सकल्प) Ś1 काय, B4 D2 हर्ष (for हय) —ᵈ) Ś1 D10 यान्तीर् (for यान्तीम्) D11 मनोहरै (for °रथै)

G 5 21 7 B 5 19 8 L 5 14 8 शुष्यन्तीं रुदतीमेकां ध्यानशोकपरायणाम् ।
दुःखस्यान्तमपश्यन्तीं रामां राममनुव्रताम् ॥ ७
चेष्टमानामथाविष्टां पन्नगेन्द्रवधूमिव ।
धूप्यमानां ग्रहेणेव रोहिणीं धूमकेतुना ॥ ८
वृत्तशीले कुले जातामाचारवति धार्मिके ।
पुनः संस्कारमापन्नां जातामिव च दुष्कुले ॥ ९
सन्नामिव महाकीर्तिं श्रद्धामिव विमानिताम् ।
प्रज्ञामिव परिक्षीणामाशां प्रतिहतामिव ॥ १०
आयतीमिव विध्वस्तामाज्ञां प्रतिहतामिव ।
दीप्तामिव दिशं काले पूजामपहृतामिव ॥ ११
पद्मिनीमिव विध्वस्तां हतशूरां चमूमिव ।
प्रभामिव तमोध्वस्तामुपक्षीणामिवापगाम् ॥ १२
वेदीमिव परामृष्टां शान्तामग्निशिखामिव ।
पौर्णमासीमिव निशां राहुग्रस्तेन्दुमण्डलाम् ॥ १३
उत्कृष्टपर्णकमलां वित्रासितविहंगमाम् ।
हस्तिहस्तपरामृष्टामाकुलां पद्मिनीमिव ॥ १४

---

7 ^{a}) Ś1 D10 गच्छन्तीं N2 D8 9 11 स्फुरन्तीं, D1 4 स्मरन्तीं (for शुष्यन्तीं) G1 रुदिताम् (for रुदतीम्) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ध्यानेनोपहता भृशम् —For 7^{ab}, Ñ2 V3 B D6 subst

478* स्मरन्तीं दयितं चैव शोकेनोपहतां भृशम् ।

[B3 उग्नितामेवा (sic) B2 दयितां चैवं B4 रामचरण (for दयितं चैव) Ñ2 D6 महता भृश B1 [अ]पहता भृश B3 [उ]पहतप्रिय (for [उ]पहतां भृशम्)]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 दु खेनानुगता तत्र (D1 4 रामा) B2 दु खितां तां तु पश्यन्तीं D6 प्रिय जनमपश्यन्तीं —^{d}) B2 मत्तीं रामम् D1 4 राम कामम् (for रामा रामम्) —After 7 Ñ2 V3 B D6 ins l 2 of 478*

8 ^{a}) D1 4 चेष्टमानाम् G3 M1 2 मयाविष्टा, M3 तथा° (for अथा°) Ś1 Ñ V2 B D1 4 6 10 11 विचेष्टमानामाविष्टा (D2 °ष्टा) —B4 om 8^{cd} —^{c}) B1 (*sup lin* also as in text) 2 3 धूप्यमाना, D8 10 11 धूपमाना T2 दूष्यमाणा (for धूप्यमाना) D3 8 4 11 M1 [ए]व (for [इ]व) D1 4 धूप्यमानामिवोग्रेण, D3 दूष्यमाणामिवोग्रेण

9 ^{a}) Ś1 Ñ V3 B1 (*sup lin* also) 3–4 D3 4 to 11 वृत्तामिव B1 शुभशीले D1 3 4 मतामपि (D3 °मिव) D4 8 T2 3 M G1 m g वृत्तशीले (for वृत्तशीले) —^{b}) Ś1 D10 सुतामातिधार्मिके (D10 °र्म) B3 सदैव अतिधार्मिके (with hiatus) B4 आचारमभिधार्मिक (sic) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सु, B3 om (for च) Ñ2 B1 4 D6 ता (D6 य)तामिव B2 आयातामिव (for तामिव च) —After 9 T2 3 M3 ins while D3 ins after 14

479* प्रभूतेनापवादेन कीर्तिं निपतितामिव ।
आम्नायानामयोगेन विद्यां प्रशिथिलामिव ।
[Cf 5 13 33^{ab} and 36^{cd}]

10 ^{a}) D1 4 13 छन्नाम् (for स°) Ñ2 V3 B D6 प्रभा (D6 °भो)दितां कीर्तिमिव —After 10^{ab} Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins while B3 ins after 10 Ñ2 V3 B1 2 4 D6 ins after 13^{ab}

480* निष्प्रभां परितां भूमौ चन्द्रलेखामिवाम्बरात् ।

[B4 D6 रेखाम् (for लेखाम्) B3 पुष्पश्रेणीं ग°मिव (for the post half)]

—^{c}) B1–3 D8 9 10 11 प्रनाम् D3 M G3 पूताम्, Cv as in text (for प्रज्ञाम्) —^{d}) Ñ1 D1 3 4 11 विनिहताम् (for प्रति°) D3 आशामिव निपद्वता ❋ Cv प्रज्ञामिव परिक्षीणा मिति सम्यक् ❋ —After 10 D3 reads 15^{cd}

11 B3 om (hapl) $11–15^{b}$ D1 4 om 11–13, Ñ2 D6 om (hapl) 11 Ś1 D10 om (hapl) 11^{ab} Ñ1 reads 11^{ab} and 15^{cd} after 12^{ab} —^{a}) B1 (before corr as in text) 2 (marg also) देवताम्, B4 D2 11 M2 आयसीम् (for आय°) B3 (m also) विध्वस्ताम्, B4 विश्वस्ताम् (for विध्व°) —G1 om (hapl) $11^{b}–12^{a}$ D3 om (hapl) $11^{c}–12^{b}$ —^{c}) D2 दिशा (for दिशं) —^{d}) V3 D3 7–9 अ(D6 उ)पहृताम् (for °हृताम्) Ś1 Ñ1 D2 10 11 पूजामिव निराहिता B3 प्रभा मुपहतामिव —After 11, D7 9 read 13^{cd}

12 B3 D1 4 om 12 G1 om 12^{abc} D3 om 12^{ab} (for all cf v l 11) V3 transp 12^{ab} and 12^{cd} B4 transp 12^{a} and 12^{c} —^{b}) D3 erroneously repeats 11^{b} in place of 12^{b} Ś1 D10 ध्वस्तशूरां, T2 हत नाथां (for हतशूरां) —After 12^{ab} Ñ1 reads 11^{cd} and 15^{cd} while D3 reads 15^{cd} —Ś1 om (hapl) $12^{c}–15^{b}$ D10 om (hapl) $12^{c}–14$ —^{c}) D11 प्रज्ञाम् (for प्रभाम्) —^{d}) Ñ2 V3 B1 2 4 D6 परिक्षीणाम्, T1 3 उप (T3 अद)ध्वस्ताम् (for उपक्षीणाम्) Ñ1 D2 9 11 उपक्षीण (D3 °णा)निशामिव

13 Ś1 B3 D1 4 10 om 13 (cf v l 11 and 12) D3 om $13–14^{b}$ T1 om (hapl) $13^{b}–14^{c}$ —After 13^{ab}, Ñ2 V3 B1 2 4 D6 ins 480* —Ñ1 D2 11 om 13^{cd} D7–9 read 13^{cd} after 11 —^{c}) T1 पौर्णमास्याम् M3 पौर्णमासीमिव निशां (hyp m) —^{d}) D1 9 Ct तमोग्रस्त (for राहु°) V2 V3 B1 2 4 D6 निशाकर (for [इ]न्दु मण्डलाम्)

14 Ś1 B3 D10 om 14 (cf v l 11 and 12) T1 om 14^{abc}, D3 om 14^{ab} (for both cf v l 13)

पतिशोकातुरां शुष्कां नदीं विस्रावितामिव ।
परया मृजया हीनां कृष्णपक्षे निशामिव ॥ १५
सुकुमारीं सुजाताङ्गीं रत्नगर्भगृहोचिताम् ।
तप्यमानामिवोष्णेन मृणालीमचिरोद्धृताम् ॥ १६
गृहीतामालितां स्तम्भे यूथपेन विनाकृताम् ।
निःश्वसन्तीं सुदुःखार्तां गजराजवधूमिव ॥ १७
एकया दीर्घया वेण्या शोभमानामयत्नतः ।
नीलया नीरदापाये वनराज्या महीमिव ॥ १८ G 5.21.9 B 5.19.19 L 5.14.23

—^{c}) Ñ2 V2 B1.2.4 D1.4.6 T2 निध्यमुपण (B1.4 D1.4 °म्र), D3 उत्कृष्टपूर्ण, D5 उत्कृत्तपर्णा, G1 M1 °वर्णं, Cv m g k t as in text (for उत्कृष्टपर्णां) ‖ Cr उत्कृत्तपर्णांकमला- मिति पाठ ‖ —^{d}) D3 यूथ (for हस्त) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 परिक्लि(B2 °कृ)ष्टाम्, D11 -समाविष्टाम् (for परामृष्टाम्) —^{d}) D3 व्यालत्रस्ताम् (for व्याकुला) D1.4.5-7 G M1 transp पद्मिनीम् and इव —After 14 D3 ins 479* while D11 ins l 2 of 483*

15 Ś1 B3 om 15^{ab} (cf v l 11 and 12) D10 transp 15^{ab} and 15^{cd} —^{a}) G2 सति (for पति) Ñ1 D1.2.4.10.11 शोकाकुला V2 -शोकपरा (for शोकातुरा) Ñ V2 B1.2.4 D1-4.6.10.11 दीना Ct as in text (for शुष्कां) —^{b}) D1.4 भूमीं (sic) (for नदीं) D2 G1 M1 निस्रावितां D3 नि शोषि° M2 विश्वासि°, Cr m g k t as in text (for विस्रावि°) Ñ2 D6 शुष्कतोया नदीमिव, V2 B1.2.4 शुष्कस्रोतो(V2 °तां)नदीमिव —After 15^{ab}, Ñ1 D1-4.10.11 ins

481* रामलक्ष्मणहीना तामुत्कण्ठातिमिरावृताम् ।
[D10 सुकी D11 मुक्तायां (for उत्कण्ठा)]

—Then D1.3 cont

482* ध्यानदु खपरीताङ्गीं कृशामनशनेन तु ।
[D3 च (for तु)]

—D1.4.11 G2 (haplo) om 15^{cd} Ñ1 reads 15^{cd} after 11^{ab} D2 reads after 12^{ab}, while D3 reads after 10 —^{c}) Ś1 D2.10 सुश्रिया Ñ2 B3 D6 प्रभया B3 पू° M2 दू° Cv r m g t as in text (for मृजया) Ñ1 श्रिया परमया हीना —^{d}) V2 B1.3 D2.5.6 T1.3 G1.3 M3 -पक्ष (for पक्षे)

16 Ś1 om (hapl) 16-17 —^{a}) D2.4 सुकुमारा, D10 om (for सुकुमारीं) B2 D6 सुजाताङ्गा(D6 °ता च) V2 सुकुमारा सुचार्वङ्गी —^{b}) D11 om -गर्भ Ñ1 D2 -गृहोचिता —Ñ1 D10 om (hapl?) 16^{cd}. —^{c}) D1-4 तप्यमानाम् —^{d}) D1.2.4.11 पद्मिनीम् (for मृणालीम्) Ñ2 D6 मनिलोद्धृता, V2 B1.4 इव चोद्धृता B2 D1-4.11 अचिरोत्थि(B3 °द्धृ)ता —After 16 Ñ1 (after 16^{ab} owing to om) D1.3 ins while D11 ins l 2 only after 14

483* शिवामिव विनश्यन्तीं हृतकान्तां वधूमिव ।
नाव यथा विपद्यन्तीं दिग चोपहतामिव ।

17 Ś1 om 17 (cf v l 16) —^{a}) B3 D2 लालिता D1.3 Ch t लाडिता T1 भायस G1 योनिता Cv r m g as in text (for आलिता) D6 हंते (for स्तम्भे) Ñ1 B1.4 D1.4.6.11 गृहीं ता लालिता स्तम्भे(D11 °भद्)। Ñ2 B2 D3 गृही वा रति(B2 बद्धे D3 °कलि)ता स्तम्भे D10 बद्धा गृहीता स्तम्भे च —^{b}) B3 यूथपाना (for °पेन) B1 D2.11 निराकृता, B3 निवारिता (for विनाकृताम्) ‖ Ch लाडिता रुदनमुपसन्नायाम्। यथपूर्वं न्य एदिश्य लालनाथ । लाडितामिति पाठ । परस्तु आलितामिति पठित्वा, आलानिता(°ता)मित्यर्थ इत्याह । Ct कश्चित्तु 'गृहीता मालिताम्' इति पठित्वा मालानितामित्यर्थमाह ‖ —^{c}) Ñ1 D1-4.11 स(Ñ1 सु)नि श्वासा (for निःश्वसन्तीं) D10 सुनि श्वास सुदु खात (sic) —After 17 Ñ1 D1.4.10.11 ins Ñ2 V2 B D6 ins l 1-2 after 17 and l 3-6 after 18

484* चित्ररक्ता छादयन्तीं च गात्रैर्गात्राणि सर्वशः ।
व्याधेनाभिसमायुक्तां व्यथमाना मृगीमिव ।
नाभिमण्डलगामिन्या प्रसन्नायतनीलया ।
भूषयन्तीं स्वकौ पीनौ रोमराज्या पयोधरौ ।
सजातौ च सुजातौ च स्तनौ स्तबकसंनिभौ ।
प्रच्छादयन्तीं सव्रीडा पीतस्यान्तेन वाससः ।

[(l 1) D11 वा छादयन्तीं (for छादयन्तीं च) and सर्व (for °श) —(l 2) V2 व्याधेनाभि- D2 व्याधेनाभि (for °मि) B3.4 परा(B4 -समा)यत्तां (for -समायुक्तां) Ñ1 D2 वने व्याघ्रभयार्तां B2 व्याधेन विध्या शार्ङ्गे (sic) D1.4 व्याघ्रस्य वशमापन्नां D2.10.11 व्याघ्रेण हि समायुक्तां (for the prior half) B3 D4 व्यथमाना B3 यूथपाना (for व्यथमानां) —(l 3) D6 सालिन्या (for -गामिन्या) B3 प्रसन्नाय च (sic) (for °यत) D1.3 -कीलया (for -नीलया) D11 प्रसन्नाञ्जनलीलया (for the post half) —(l 4) Ñ2 D1-4.10.11 भूषितौ सह(D1.2.4.11 सहि)तौ पीनौ रोमराज्या सुमध्यया —Ñ2 om l 5 —(l 5) Ñ1 सध्यमौ B3 सन्तौ च D1.2.4.10.11 सहितौ च (for सजातौ च) D3 सहितौ वर्तुलौ पीनौ (for the prior half) D3 कलक- (for स्तबक) D10 शोभितौ —(l 6) D10 छादयन्ती च (for प्रच्छादयन्तीं) Ñ2 B4 सुवीडा D2 सव्रीडं D3 छादयन्तीं सुमव्रीडा (for the prior half) D3 पीनस्य (for पीतस्य) D6 वाससा V2 D10 पीनेनाधर(D10 °न मिव)वाससा (for the post half)]

18 ^{a}) Ñ1 नीलया (for दीर्घया) D11 एकया दीर्घं प्राचीनया —^{b}) Ś1 D10.11 शोभमाना समन्ततः, D3 शोभमाना प्रयत्नतः —^{d}) B3 मेघराज्या B1 वर्° (for वनराज्या) Ś1 D10 मही यथा —After 18, Ñ2 V2 B D6 ins l 3-6 of 484*

G 5. 21. 21 R 5. 19. 20 L 5. 14. 24

उपवासेन शोकेन ध्यानेन च भयेन च ।
परिक्षीणां कृशां दीनामल्पाहारां तपोधनाम् ॥ १९
आयाचमानां दुःखार्तां प्राञ्जलिं देवतामिव ।
भावेन रघुमुख्यस्य दशग्रीवपराभवम् ॥ २०

समीक्षमाणां रुदतीमनिन्दितां
सुपक्ष्मताम्रायतशुक्ललोचनाम् ।
अनुव्रतां राममतीव मैथिलीं
प्रलोभयामास वधाय रावणः ॥ २१

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तदशः सर्गः ॥ १७ ॥

---

19 Ś1 om 19.— a) D3 वियोगजेन, D10 तपस्तप्ता च (for उपवासेन). — b) Ñ2 चिंतया. M3 ध्यायेन (sic) (for ध्यानेन). D11 om. first च. D3 [अ]वशनेन (for च भयेन). — d) V2 B1.3.4 त्यक्ताहारा, B2 (m also) निरानन्दा (for अल्पाहारा). G1 तपस्विनीं (for तपोधनाम्). Ñ2 B2 D6 त्यक्ताहारा तपोर(D6 °स्व)ता, D10 गजराजवधूमिव (17d). D11 अनाहारतपोधना.

20. a) B2 (before corr. as in text) D1-6.11 T2 G2 क्षयाच(D3 °च्य)माना. G1 M3 याचमाना सु°. Cv r m g t as in text (for आयाचमाना). D10 दुःखात (for दुःखार्तां). — b) Ś1 D10 काक्षतीं, B4 G3 M1.3 प्राञ्जरीं, D3 साञ्जलिं, D8 प्राञ्जलिर् (for प्राञ्जलिं). D1.3.4 सर्वदेवता(D1 °ता) (for देवतामिव). ⊛ Ck देवतामिव । इवशब्द एवार्थेऽत्र प्रायेण ।, so also Ct ⊛. — c) G1 रघुनाथस्य. Cm g t as in text (for °मुख्यस्य). — For 20cd Ś1 D1.3.4.10.11 subst.:

485* भव च रघुवरस्य दशग्रीवस्य चाभवम् ।

[Ś1 (before corr.) भव (for भव). Ś1 D10 रघुनाथस्य. D11 वा (for second च).],

while Ñ V3 B D2.4 subst. for 20cd:

486* रामस्य च भव नित्यमभव रावणस्य च ।

[V3 D6 तु (for first च). N1 D2 [अ]भ्युदये युक्तम् (for च भव नित्यम्). Ñ1 illeg. for the post. half. V3 D2 अभाव(D3 °वे).]

—Then Ñ1 cont.:

487* अथ राजा राक्षसानां कन्दर्पहतचेतनः ।

21. a) Ñ1 D2 अवेक्षमाणा(D2 °णो). Ñ2 V3 B D6 स वी(B1 समी)क्षमाणो, D1.4.5.11 G3 Ck समीक्ष्यमाणो (D5.11 G3 Ck °णा), D3 तामीक्षमाणो, Cg as in text (for समीक्षमाणां). Ñ2 D1 सुदु खिता, D3 मनिंद्या (for अनिन्दिता). — b) Ñ1 सु****यत (illeg.). V3 सुशुद्ध ताम्रायत; B1.3 सुसूक्ष्म°, B4 सताम्र° (for सुपक्ष्म°). Ś1 Ñ D2.3.5.10.11 चारु, V3 B1-4 शुद्ध, D1.4 लोल, D3 M3 पद्म, Cg t as in text (for शुक्ल). — d) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 अक्लोभयत्स्वा(D11 °त्वा)त्म, D3 समाससाद स (for प्रलोभयामास).

Colophon.—Sarga name: Ś1 D10 रावणयाने सीतावर्णन, Ñ D1.3.6.11 सीतावर्णन(Ñ2 D6.11 °न) V3 B1.2.4 सीतासस्थानवर्णना(V3 °न), B3 सीताद्रु खवर्णना, D3 सीतादौस्थ्यानवर्णन.—Sarga no. (figures, words or both): Ñ1 D1.3.4.10.11 om.; Ñ2 B1.4 D3.5 21, V3 12, B2 20, B3 D2.7-9 S. 19.—After colophon, D3 concludes with राम. G with श्रीरामाय नमः.

१८

स तां परिवृतां दीनां निरानन्दां तपस्विनीम् ।
साकारैर्मधुरैर्वाक्यैर्न्यदर्शयत रावणः ॥ १
मां दृष्ट्वा नागनासोरु गूहमाना स्तनोदरम् ।
अदर्शनमिवात्मानं भयान्नेतुं त्वमिच्छसि ॥ २
कामये त्वां विशालाक्षि बहु मन्यस्व मां प्रिये ।
सर्वाङ्गगुणसम्पन्ने सर्वलोकमनोहरे ॥ ३
नेह केचिन्मनुष्या वा राक्षसाः कामरूपिणः ।
व्यपसर्पतु ते सीते भयं मत्तः समुत्थितम् ॥ ४
स्वधर्मो रक्षसां भीरु सर्वथैष न संशयः ।
गमनं वा परस्त्रीणां हरणं संप्रमथ्य वा ॥ ५
एवं चैतदकामां च न त्वां स्प्रक्ष्यामि मैथिलि ।
कामं कामः शरीरे मे यथाकामं प्रवर्तताम् ॥ ६
देवि नेह भयं कार्यं मयि विश्वसिहि प्रिये ।
प्रणयस्व च तत्त्वेन मैवं भूः शोकलालसा ॥ ७   G. 5 22 7 B. 5 20 7 L. 5 15 7

18

V1 illeg for Sarga 18 (cf v l 5 11 29). M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 ᵃ) Ś1 D10 G2 स्रोता, B2 सर्वा Cm g as in text (for स ता) Ñ1 V2 B1.3.4 D1-4.8.10.11 T1.2 M3 पतिव्रता, Ck t as in text (for परिवृता) —ᶜ) Ñ1 D2 सान्त्वयन्; D1.2.4 सकामो, T2 M3 सत्कारैर् (for साकारैर्) —ᵈ) Ñ1 व्यलोभयत, D1.4 प्रालोभयत, D3 *लोभयत, T2 आवभाषेथ, G1 निदर्शयत (sic) Cr न्य°, Cm g k.t as in text (for न्यदर्शयत) —For 1ᶜᵈ, Ś1 D10.11 subst, while Ñ1 D2 ins. after 1

488* सकामो मधुरैर्वाक्यैरिदं वचनमब्रवीत् ।

[D3 रावणस् (for °मो) Ñ1 illeg for मधुरैर्वाक्यैर् Ñ1 वचन चेदम् (for इद वचनम्)],

whereas Ñ2 V2 B D4 subst

489* सरागो रावण सीतामिदं वचनमब्रवीत् ।

[B1 सरागो]

2 ᵃ) Ś1 D3.10 नागनासोरु (for °नासोरु) —ᵇ) M3 ग्रहमाना, Ck t as in text (for गूह°) Ś1 Ñ V2 B2-4 D1-4.6.10.11 स्तनस्तन, Ck t as in text (for स्तनोदरम्) B1 गुह्(before corr. sup lin प्राथ)मानाप्सिस्तन (sic) —ᶜ) Ś1 इद (for इव) —ᵈ) Ñ2 B2-4 D4 इहेच्छसि, V2 B1 इहाहसि (for त्वमिच्छसि)

3 Ñ2 V2(om 3ᶜᵈ) B D4 read 3 after 5 —ᵃ) Ś1 रमयिरसा, D1-4.10.11 रमये त्वा, M2 कामये त्वा, Cv m g k t as in text (for कामये त्वा) D4 विशालाक्षी —ᵇ) B1 पति (for बहु) M2 मा, Cv m as in text (for मा) —D1.2.4 repeat 3ᶜᵈ after 7ᵃᵇ. —ᵈ) Ś1 D10 मनोरमे (for °हरे) —After 3, Ñ1 ins

490* नेह * * प्रिया भार्या राक्षसी मम भामिनि ।

4 ᵃ) Ś1 D10 ते हि, Cm g k t as in text (for नेह) Ñ1 D7 किंचिद्, B4 कश्चिन्, D11 काचिन् (for कचिन्), Ś1 D1-4.10 G2 M1.2 Cv मनुष्याद्रा, B4 मनुष्यो वा, D11 प्रिया द्वारा, Cm as in text (for मनुष्या वा) —ᵇ) Ñ2 V2 B D4 राक्षसा (B1 °सी) वापि भामिनि (B D4 °नी), D2 राक्षसा मम भामिनी, D11 राक्षसीममरादिभि (sic) —ᶜ) Ñ1 व्यपसर्पयतु, Ñ2 V2 B D4 व्यपगच्छतु, D1.4 व्यपसर्पति, G2 M1 व्यप°, Ck.t as in text (for व्यपसर्पतु) —ᵈ) D2.6.8.11 स्थित (for मत्त)

5 ᵃ) Ś1 B2 D3.10 स्वधर्मो, D1.4 स धर्मो, Cr m g k.t as in text (for स्वधर्मो) Ñ1 D1.2.4 सीते (for भीरु) —ᵇ) D7-9 सर्वदैव, T1.2 M3 °दैव, T2 °देव (for °थैष) Ś1 Ñ V2 B D1-4.6.10 सर्वथै (Ñ1 D1.2.4.10 °दै)व (D1 °व) सनातन, D11 सर्वत्र च सनातन —ᶜ) B2 प्रदृथा (for गमनं) D2-4 च (for वा), D2 बलात् (for पर) Ś1 D10 परदाराणा (for वा परस्त्रीणा) Ñ2 B1.2.4 D4 प्रहृष्य वा (Ñ2 D4 च) बलात्स्त्रीणा, V2 प्रहृष्य रावणास्त्रीणा —ᵈ) Ñ1 वा, D2 च (for स) D2.4 च (for वा) T2 वा प्रमथ्यता —After 5, Ñ2 V2(om 3ᶜᵈ) B D4 read 3

6 V1 om (hapl owing to sequence) 6–7ᵇ —ᵃ) D7 चैव हि, D7-9 Ct चैवम्, Ck tp as in text (for चैतद्). B4 चेद्, D1.2.6 T1.2 G1 M3 तु D7.9 Ck t त्वा (for second च) Ś1 D10 एव भवतु कामार्तम् (D10 °ता) Ñ1 एवमेतन्कामा च D11 एवमेव तराकामा —ᵇ) Ś1 D10 तनु, D7.9 न च Cm k.t as in text (for न त्वा) Ś1 Ñ D9.10 प्रेक्ष्यामि, B1 द्रक्ष्यामि, B2 D2.6 स्प्रक्ष्यामि, B4 T2 वक्ष्यामि, D2 शक्ष्यामि (sic), D11 पृच्छामि, Cm k t as in text (for स्प्रक्ष्यामि) Ñ2 B D4 भामिनी, D4 G2 मैथिली (for मैथिलि) —ᶜ) B1 काम (for कामं) B1 transp काम and कामं. —ᵈ) B1 यथाकाम, D4 यथा कामं (for यथाकाम) D11 प्रवर्तते. —After 6 Ñ2 ins

491* तथापगत्य हे भीरु मयि काम प्रवर्तताम् ।

7 V2 om 7ᵃᵇ (cf v l 6) —ᵃ) Ñ2 नेह देवि (by transp), D2 वैदेहि न (for देवि नेह) —ᵇ) D2 विश्वस हि (for °सिहि) Ś1 D10 विश्राम गच्छ मैथिलि; Ñ1 D1-4.11 विश्वास गच्छ मे प्रि (D2 मयि)ये —After 7ᵃᵇ, D1.2.4 repeat 3ᶜᵈ —ᶜ) Ñ1 प्रणय चैव T1.2 प्रीणयस्व च,

G 5 22 8 N 5 20 8 L 5 15 8

एकवेणी धराशय्या ध्यानं मलिनमम्बरम् ।
अस्थानेऽप्युपवासश्च नैतान्यौपयिकानि ते ॥ ८
विचित्राणि च माल्यानि चन्दनान्यगरूणि च ।
विविधानि च वासांसि दिव्यान्याभरणानि च ॥ ९
महार्हाणि च पानानि यानानि शयनानि च ।
गीतं नृत्तं च वाद्यं च लभ मां प्राप्य मैथिलि ॥ १०
स्त्रीरत्नमसि मैवं भूः कुरु गात्रेषु भूषणम् ।
मां प्राप्य तु कथं हि स्यास्त्वमनर्हा सुविग्रहे ॥ ११
इदं ते चारु संजातं यौवनं व्यतिवर्तते ।
यदतीतं पुनर्नैति स्रोतः शीघ्रमपामिव ॥ १२
त्वां कृत्वोपरतो मन्ये रूपकर्ता स विश्वकृत् ।
न हि रूपोपमा त्वन्या तवास्ति शुभदर्शने ॥ १३
त्वां समासाद्य वैदेहि रूपयौवनशालिनीम् ।
कः पुमानतिवर्तेत साक्षादपि पितामहः ॥ १४
यद्यत्पश्यामि ते गात्रं शीतांशुसदृशानने ।
तस्मिंस्तस्मिन्पृथुश्रोणि चक्षुर्मम निबध्यते ॥ १५

Cm g k t as in text (for प्रणयस्व च) G3 तथ्येन —^{d}) Ñ1 शोकविह्वला ※ Ck प्रणयस्व समान कुरु। समाने नयतेरा मनेपदम्।, so also Ct ※—For 7^{cd}, Ñ2 V2 B D6 subst

492* प्रणय कुरु वैदेहि मैव शोकपरा भव।

[B1 (after corr marg as above) प्रणाम, B4 प्रसन्न (for प्रणय) B3 नैव (for मैव)]

8 ^{a}) D7 8 Ck t अध (with hiatus), Cv r m g as in text (for धरा) Ś1 D8 6 10 11 एकवेणीधरा त्व च, Ñ V2 B D1 2 4 एकवेणीधरस्त्व च —^{b}) Ś1 D10 ध्यानाच्च मलिनांबरा —^{c}) Ś1 भस्थान च Ñ B3 D8 10 11 अस्नान च (for अस्थानेऽपि) V2 B1 3 4 D1 2 4 6 अस्नान (B4 अयाण [sic] D5 स्नान न) चोपवास च —^{d}) D10 11 [औ]पायिकानि (for [औ]प°) D1 4 च (for ते) B3 त्व कथ कर्तुमर्हसि

9 D6 om 9 D2 om 9^{bc} —^{b}) Ś1 Ñ V2 B D1 4 5, 7 9 10 [अ]गुरूणि D11 गुरूणि (for [अ]गरूणि) —B1 reads 9^{cd} in marg

10 B3 om (hapl) 10^{ab} —^{ab}) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 माल्यानि (for पानानि) T2 transp पानानि and यानानि D1 4 विविधानि D11 वसनानि (for शयनानि) Ñ2 V2 B1 2 4 D6–1 M3 शयनान्यासनानि च (for ^{b}) —^{c}) M1 गीत (for गीत) Ñ V2 B D2 11 T2 3 नृत्य (for नृत्त) D1 गीतनृत्य, G2 M1 नृत्त गीत (by transp) —^{d}) Ś1 D1 3 4 10 11 भज Ñ1 illeg M2 लभ्य (sic) Cm k as in text (for लभ) D1 4 भामिनि (for मैथिलि) Ñ1 B1 3 D3 4 मा चैवार्हसि मैथिलि V2 माल्य चैवार्हसि प्रिये, B4 माल्य चार्हसि मैथिलि ※ Cm लभ प्राप्नुहीति सबन्ध । Ck लभ लभस्वेति यावत्। so also Ct ※

11 ^{a}) Ñ2 V2 B D6 कल्याणि D10 चव भू (sic) (for मैव भू) —^{b}) B कुरु गात्र नि(B3 °त्रैर्वि)भूषण D6 कुरु मार्तावभूषण (corrupt) —Ś1 D10 om 11^{cd}. —^{c}) Ñ1 D3 च Ñ2 B D2 4 5 7 9 11 T2 G1 2 M हि, D1 om (subm) G3 [अ]पि (for तु) Ñ2 V2 B न, D1 2 5 G3 M2 नु D2 11 तु, D7–9 T2 वा, Cv r m g as in text (for हि) D6 प्राप्य मा हि कथ सुरुया —^{d}) T1 G1 मानाहा Cr m g k t as in text (for अनर्हा) Ñ1 D1 3 4 त्वमरत्ना सुमध्यमे Ñ2 V2 B D6 त्वमेवं (B1 D6 °व) वरवर्णिनि, D3 त्वपरोना सुविग्रहे, D11 तुमदस्या सुविग्रहे (corrupt) ※ Cv प्राप्य हीत्यत्र हिशब्द पादपूरणे।, Cr प्राप्य हीत्यत्र हिशब्दस्याप्यर्थ ।, Cm प्राप्य हि प्राप्यापि।, Cg हि पादपूरणे अप्यर्थो वा। Ck t सुविग्रहे। इति सबुद्धि ※

12 ^{a}) Ñ2 D1 3 4 एतत्, B4 इति, D2 एव (for इद) Ś1 D10 तु (for ते) —^{b}) Ñ1 व्यतिरिच्यते, B1 D1 4 चातिवर्तते, B4 D7–9 G1 M1 ह्याति°, T2 स्वाति° (for व्यतिवर्तते) —^{cd}) Ś1 D10 यदि, M3 तद् (for यद्) B1 reads ^{d} in marg B1 (after corr as in text) श्रुत (for स्रोत) V2 B3–4 स्रोत (V2 श्रुत, B3 सुत, B4 गत) शीघ्रमिवोदक (for ^{d}) D6 पुनर्नैति स्रोत सरिता तु शीघ्रमपामिव

13 Ś1 D10 om 13 —^{a}) D6 सृष्ट्वा (for कृत्वा) B3 4 T2 M2 [उ]परत (sic) Cr m g k t as in text (for [उ]परतो) —^{b}) Ñ2 B3 रूप कृत्वा D2 च (for स) G1 2 विश्वसृक्(G2 °ट्) (for विश्वकृत्) B4 रूपकर्तारिमत्रुत —^{c}) Ñ1 च (for हि) D11 रूपोभया (sic) (for °पमा) Ñ1 D1 4 2 8 G1 3 ह्यन्या Ñ2 V2 B D6 काचित्, D5 T1 3 G1 [अ]प्यन्या (for त्वन्या) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 तव मैथिलि विद्य(V2 B3 4 वर्त)ते

14 ^{a}) V2 B1 3 4 D5 वैदेहीं, D2 चार्वङ्गीं (for वैदेहि) —^{c}) D7 9 पुनर् (for पुमान्) Ś1 Ñ B1 2 D1 4 8–10 T3 G2 M2 Cv r m k t नातिवर्तेत B3 परि°, D2 नाभि°, Crp mp g tp as in text (for अतिवर्तेत) ※ Cr m क पुमान तिवर्ततेति पाठे न कोऽप्यतिक्रमेते(Cr °मेदि)त्यर्थ ।, so also Ct ※

15 ^{b}) Ñ2 V2 B D6 चन्द्राशु (for शीतांशु) T1 3 समदर्शने (for सदृशानने) —^{c}) Ś1 D3 10 च(D3 तु) सुश्रोणि (for पृथु°) Ñ V2 B D2 6 तत्र तत्र विशालाक्षि —^{d}) A1 transp चक्षुर् and मम

भज मैथिलि भार्यां मे मोहमेनं विसर्जय ।
बह्वीनामुत्तमस्त्रीणां ममाग्र्यमहिषी भव ॥ १६
लोकेभ्यो यानि रत्नानि संप्रमथ्याहृतानि मे ।
तानि ते भीरु सर्वाणि राज्यं चैतदहं च ते ॥ १७
विजित्य पृथिवीं सर्वां नानानगरमालिनीम् ।
जनकाय प्रदास्यामि तव हेतोर्विलासिनि ॥ १८
नेह पश्यामि लोकेऽन्यं यो मे प्रतिबलो भवेत् ।
पश्य मे सुमहद्वीर्यमप्रतिद्वन्द्वमाहवे ॥ १९
असकृत्संयुगे भग्ना मया विमृदितध्वजाः ।
अशक्ताः प्रत्यनीकेषु स्थातुं मम सुरासुराः ॥ २०
इच्छ मां क्रियतामद्य प्रतिकर्म तवोत्तमम् ।
सप्रभाण्यवसज्जन्तां तवाङ्गे भूषणानि च ।
साधु पश्यामि ते रूपं संयुक्तं प्रतिकर्मणा ॥ २१
प्रतिकर्माभिसंयुक्ता दाक्षिण्येन वरानने ।
भुङ्क्ष्व भोगान्यथाकामं पिब भीरु रमस्व च ।
यथेष्टं च प्रयच्छ त्वं पृथिवीं वा धनानि च ॥ २२
ललस्व मयि विस्रब्धा धृष्टमाज्ञापयस्व च ।
मत्प्रभावाल्ललन्त्याश्च ललन्तां बान्धवास्तव ॥ २३

G 5 22 24
B 5 20 24
L 5 25 24

16 a) D3 मातनि मार्ये (sic) (for मैथिलि भार्यां) —b) Ś1 D2.11 एव, Ñ V3 B1.3.4 D5-9 G1 M2 Cm त्वं, D10 एव (for एनं) Ś1 B3 D2.3 वि(D3 तु)सर्जय (for विसर्जय) B2 विसर्जय च शयन —c) Ś1 बहूनाम् (sic) (for बह्वी°) —After 16c, T1.2 G2.3 M3 ins

493* आहृत्यानमितस्तत ।
सर्वाण्येव मद्य ते

—d) Ś1 Ñ2 D2.4.10.11 ममाग्र्या Ñ2 V3 B D6 त्वमग्र्य, D3 ममाग्र, Cm t as in text (for ममाग्र्य)

17 a) D3 लोकेश यानि च रत्नानि —b) B2.3 D2.4.8 G2 M1 हृतानि (for (आ)हृतानि) Ñ2 B1.4 च G2.3 M2 मे (for मे) —c) D2.4 G3 M2.3 सं (for ते) —d) Ś1 Ñ1 V2 B D1-4.10.11 चेदम्, Ñ2 D5 सर्वम् (for चैतद्) D1.4 तु (for च) D7.9 राज्य चैव ददामि ते, T1.2 राज्यं चैतद्दत्त च मे

18 a) Ś1 Ñ V3 B D2.9.11 नग(D6 नगर [corrupt])रमयुता, D3.4 रत्नमालिनीम्, D8-10 नगरमयुता (for नगरमालिनीम्) —d) G1 मनुत्तमे (for विलासिनि)

19 a) Ś1 D1.2.4.10.11 न च Ñ1 नाह, V3 B2-4 D5 T2 न हि B1 नाह, D3 न तु, D7 नैव (for नेह) Ś1 D10.11 न शैव Ñ1 न मीह, Ñ2 V3 B D6 लोकेऽस्मिन्, D1.2.4 लोके वं (for लोकेऽन्यं) —b) D2 प्रतिबली, D6 °बले (for °बलो) —After 19ab, B2 ins

494* विनतो दानवाश्च मानुषस्य च का कथा ।

—c) Ñ V3 B D2.4 पश्य, D1 मत्स्व (for पश्य) D11 मां (for मे) B2.4 त्व महद्वी(B4 °द्वार्य)र्यम् B3 D2 सुम(D3 तम)हार्यम् (for सुमहद्वीर्यम्)

20 Ñ1 illeg for 20b —a) B1 D2.4 विमृदिता D3 प्रमृदित (for विमृदित) B4 मया दत्ता विमर्दिता, G1 मया भगिरविद्रुते —c) Ñ2 V3 B D6 न शक्ता (for अशक्ता) —d) Ś1 D10 सर्वे (for मम) D3 पुर स्थातुं (for स्थातुं मम)

21 a) Ñ1 D1-4.9.11 T G2 Cr m g इच्छया Ñ2 V3 B D2 इच्छ त्व, G1 इच्छा मे M3 इच्छ मा (for इच्छ मां) D1 प्रीयताम् (for क्रि°) —b) B3 प्रीति (for प्रति) Ś1 नवोत्तम, B4 तवप्मित D1.6 (त)त्तम तव (by transp) D3 त्वयोत्तम, D11 तु चो°, T1.2 G2 त्वयो° (for तवोत्तमम्) —Ñ1 illeg for 21c–29b B1 reads 21cd twice (var) in marg —c) Ś1 Ñ2 V3 B1(both times).2.4 D1-5.9-11 M3 सु (for स) Ś1 V2 B1(both times).6 D6.10 (अ)वबध्यताम्, B2 °स्यताम्, D1.4.11 (ज)त्र गम्यताम् D3 (तु)त्र सज्ज त्व, D8 (अ)पि सज्जता, M3 (अ)पसज्जता (for (अ)वसज्जन्तां) B3 सुप्रमारे च बध्यता —d) Ś1 B1 D10.11 त्वसङ्कृद् Ñ2 तवाङ्गे V3 B1(first time) D1.2.4 अमन्त्र, B1 (second time) शरीरे, B2 अत्यत B3 सशत्र (sic) D3 सर्वा (for तवाङ्गे) D2 भूषयामि (for °णानि) Ś1 B1(first time).2-4 D1-4.10.11 तु, D5.9 हि, G2.3 Cr (अ)पि M1.3 ह (for च) —e) D1.3.4 पश्येम (for पश्यामि) M1 (after corr as in text) लोक (for रूप) B1 transp ते and रूप —f) Ś1 V3 D1.3.7-10 सुयुक्त D6 °क्त Cg as in text (for संयुक्तं) B3 reads प्रतिकर्मणा in marg ❀ Cg पश्यामि पश्येयम् ❀

22 Ñ1 illeg for 22 (cf v l 21) —a) Ś1 Ñ2 V3 B1.2(marg).3.4 D1-4.6.10.11 प्रतिकर्म च संयुक्त —b) Ñ2 V3 B वराङ्गने, D3 T1.2 वरानने D6 तवानन (for वरानने) —c) B3 भुक्ष्व (for भुङ्क्ष्व) D1.4 कामान् (for भोगान्) —d) B1 मया (for पिब) Ñ2 V3 B D6 त्व विहरस्व, D2 भीरु रमस्व (for भीरु रमस्व) D1.4 मे (for च) —e) D10 om (subm) M1 म (for च) Ñ2 V3 B D6 यथेष्टमपि (for यथेष्टं च) D7 प्रतीच्छ (for प्रयच्छ) —f) Ś1 D10 च (for वा) Ñ2 V3 B D6 तस्य पृथ्वीं (for पृथिवीं वा), V3 वै B1(sup lin also as in text).2.4 D1.2.4 G1.3 M1.2 वा (for च)

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v l 21) —a) Ś1 D1.4.10 T2 रमस्व, Ñ2 V3 B1.4 G1.2 M1 रमस्व, B2

G 5 22 25 B 5 20 25 L 5 15 25 ऋद्धिं ममानुपश्य त्वं श्रियं भद्रे यशश्च मे ।
किं करिष्यसि रामेण सुभगे चीरवाससा ॥ २४
निक्षिप्तविजयो रामो गतश्रीर्वनगोचरः ।
व्रती स्थण्डिलशायी च शङ्के जीवति वा न वा ॥ २५
न हि वैदेहि रामस्त्वा द्रष्टुं वाप्युपलप्स्यते ।
पुरोबलाकैरसितैर्मेघैर्ज्योत्स्नामिवावृताम् ॥ २६
न चापि मम हस्तात्त्वां प्राप्तुमर्हति राघवः ।
हिरण्यकशिपुः कीर्तिमिन्द्रहस्तगतामिव ॥ २७
चारुस्मिते चारुदति चारुनेत्रे विलासिनि ।
मनो हरसि मे भीरु सुपर्णः पन्नगं यथा ॥ २८
क्लिष्टकौशेयवसनां तन्वीमप्यनलंकृताम् ।
त्वां दृष्ट्वा स्वेषु दारेषु रतिं नोपलभाम्यहम् ॥ २९
अन्तःपुरनिवासिन्यः स्त्रियः सर्वगुणान्विताः ।
यावन्त्यो मम सर्वासामैश्वर्यं कुरु जानकि ॥ ३०
मम ह्यसितकेशान्ते त्रैलोक्यप्रवराः स्त्रियः ।
तास्त्वां परिचरिष्यन्ति श्रियमप्सरसो यथा ॥ ३१

भजस्व D2 लालस्व, Cv r g t as in text (for ललस्व) D6 मम (for मयि) Ś1 D10 विस्रम, B D1-6 विश्रब्धा (D3 °ब्ध) (for विप्रब्धा) D11 ललस्वमविविधभाद् (corrupt) —b) Ś1 B3 D10 T2 हृष्टम्, V2 मा त्वम्, D6 om, D5 दृष्टम् (for धृष्टम्) M1 चाज्ञापयस्व Ś1 B2 D10 M1 मा (for च) —B1 reads 23cd in marg. —c) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 11 T1 G3 M2 Cr m t प्रसादाद् (D11 °दाच्) (for प्रभावात्) B4 लसत्याश्च, D2 M3 लभ (M2 °ल)त्याशु D3 लभत्याश्च, D11 च लालसा (for ललन्त्याश्च) —d) T2 लभते, M3 लाछने, Cr m as in text (for ललन्त्व) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 11 लल (B3 नद, B4 लस, D6 भव) तु तव बाधवा, D7 ललता बाधवस्तव, D10 ललत तव बाधव

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 21) —a) V2 ऋजु, B2 D6 नन्द, D6 सिद्धिं, T2 M3 बुद्धिं, Cv r m as in text (for ऋद्धिं) V2 B3 D6 M3 माम् (for मम) D3 [अ]च (for [अ]नु) B3 ऋद्धिं तु मम पश्य त्वं, B4 ऋद्धिं मम पुरस्कृत्य D1 सिद्धिं समनुपश्य त्वं, D2 ऋद्धिं त्वामनुपश्यतु (sic) —b) Ñ2 V2 B1-3 D6 श्रृणु, B4 श्रेयो, D2 3 6 प्रिय (D3 °ये) (for श्रिय) Ś1 भद्र (for °द्रे) B4 ते (for मे) V2 वचश्च मे, B1 D2 7-9 यशस्विनि, B3 वचो मम (for यशश्च मे) —D9 om 24cd —c) D2 सुभद्रे (for सुभगे) D5 7 G चीरवासिना ❀ Cm अचीरवाससेति छेदः । चीरवासोऽहितेन पीताम्बरधारिणेत्यर्थः ❀

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 21) —a) B2 D2 8 त्रिक्षिप्त, B4 क्षप्तास (for निक्षिप्त) Ś1 B D1 3 4 8 10 11 विपयो, V2 (marg also) न्नपयो, Cm g k t as in text (for विजयो) —c) D3 जटी, T2 व्रत (for व्रती)

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 21) —a) Ñ2 B D1 3 4 8 10 च V2 न, Cr g as in text, (for हि) —Ś1 om (hapl) 26b–27a —b) D1-4 10 श्रोतुमपि, Cr m g k t as in text (for द्रष्टुं वापि) D1 7 9 G3 M1 Cl, t [उ]पलभ्यते T1 2 °पश्यते, Cr m g tp as in text (for [उ]पलप्स्यते) Ñ2 V2 B D6 भूय (Ñ2 D6 पुन) पश्येस्त्वचन, D11 श्रुतिस्तुप्युपलस्यते (corrupt) ❀ Cl उपलभ्यते । स्वमुखेन इत्यन्वयः ।, so also Ct ❀ —c) D3 14 पुरीं च लकाम् (for पुरोबलाकैर्) D1 4 बलाकास (D6 °न्स)-हितैर् (for -बलाकैरसितैर्) —d) D5 मेघज्योत्स्नाभिरावृता —For 26cd, Ñ2 V2 B D6 subst

495* स्निग्धैर्नीलाहकैर्व्योम्नि चन्द्रलेखामिवावृताम् ।

[D6 स्निग्धैनवाह वै व्योम्नि (sic) (for the prior half) V2 D6 रेखाण् (for लेखाम्)]

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 21) Ś1 om 27a (cf v l 26) —a) V2 B D6 त्वा (for [अ]पि) Ñ2 B1 3 4 D6 हस्तादि V2 °द्धै, B3 °त्तु, D6 °त्या, T हस्तास्या (for हस्तात्त्वा) —c) V2 B1 D3 M1 कशिपोर् (for °पु) Ñ2 V2 B D6 लक्ष्मीम् (for कीर्तिम्) ❀ Cv हिरण्यकशिपु कीर्तिमिति सम्यक् ।, Ct इयं च कथा भागवते प्रसिद्धेति शेषः ❀

28 Ñ2 illeg for 28 (cf v l 21) —a) B3 चारु हस्ते (for °स्मिते) V2 D2 8 11 चारुदति, B3 °चक्रे, B4 D6 °नेत्रे (for °दति) —b) D6 चारुसर्वे (for °नेत्रे) B2 तपस्विनि (for विलासिनि), B4 पीनोन्नतपयोधरे —c) D10 रहसि (meta) (for हरसि) V2 B D6 देवि (for भीरु) —d) Ñ2 V2 B D6 इव पन्नग, D3 पन्नगीं यथा

29 Ñ1 illeg for 29ab (cf v l 21) —a) V2 B कृष्ण (for क्लिष्ट) —b) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 6 10 11 एवम्, D2 एकाम्, G3 तन्मम (sic) (for तन्वीम्) —c) D6 [अ]न्येषु (for स्वेषु) —d) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 [उ]पलभे प्रिये (B4 सुख D6 ऽहं) Cm as in text (for [उ]पलभाम्यहम्)

30 a) B3 विलासिन्य G1 [अ]धिवासिन्य (for निवासिन्य) —b) D1 4 सर्वा (for सर्व) —c) Ś1 Ñ V2 B D1 4 6 8 10 G यावत्यो (for °न्त्यो) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 तासां त्वम् (for सर्वासाम्) —d) D3 आश्चर्यं (for ऐश्वर्यं) Ñ2 V2 B1 2 (marg also as in D6) 3 4 भामिनि, D6 भामिनि (for जानकि)

31 a) Ñ1 वा D3 तु D10 [अ]सि, G1 [ए]हि (for हि) M3 [अ]स्थित (for [अ]सित) Ś1 D10 M1 वशां

यानि वैश्रवणे सुभ्रु रत्नानि च धनानि च ।
तानि लोकांश्च सुश्रोणि मां च भुङ्क्ष्व यथासुखम् ॥ ३२
न रामस्तपसा देवि न बलेन न विक्रमैः ।
न धनेन मया तुल्यस्तेजसा यशसापि वा ॥ ३३
पिब विहर रमस्व भुङ्क्ष्व भोगा
न्धननिचयं प्रदिशामि मेदिनीं च ।
मयि लल ललने यथासुखं त्वं
त्वयि च समेत्य ललन्तु बान्धवास्ते ॥ ३४
कुसुमिततरुजालसंततानि
भ्रमरयुतानि समुद्रतीरजानि ।
कनकविमलहारभूषिताङ्गी
विहर मया सह भीरु काननानि ॥ ३५ G 5 27 35 B 5 20 36 L 5 19 36

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टादशः सर्गः ॥ १८ ॥

नाम् (for -र्दशान्ते) —[b]) D1 3 त्रैलोक्ये M1 D9 10 प्रवर (for प्रथम) D12 त्रैलोक्यस्य प्रभविष्य

32 Ś1 D10 om 32 —[a]) B1 D12 सखि, G M1 2 सुभ्रू (for सुभ्रु) Ñ V2 B1-3 D1-4 6 यानि वैश्रवण स्यालम् —[b]) D2 धनानि (for रत्नानि) Ñ1 B D1-3 4 11 M2 त्रिविधानि (for च धनानि) —[c]) Ñ2 V2 B D1-4 6 11 लर्कांश्च (for लोकांश्च) —[d]) D7 8 मया (for मां च) D2 transp च and भुङ्क्ष्व

33 D3 transp [ab] and [cd] —[a]) Ś2 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 भीरु (for देवि) —[b]) V1 D5 7 8 G च विक्रमैः; D2 3 11 पराक्रमैः (for न विक्रमैः) Ś1 D10 विक्रमेण बलेन च —[c]) Ś1 D10 धनेन च, D3 न दानेन; G1 धनेन न (by transp); G2 न धनैर् (for न धनेन) —[d]) Ñ V2 D1 3 4 6 11 श्रिया (for [य]शसा वा)

34 Ñ2 V2 B D4 om 34 —[a]) Ś1 विहरस्व (for विहर) —[b]) T2 G C1 प्रदिशामि (for °मि) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 धननिचयाग्र्यविधान (for °यं प्रदिशामि) D3 4 वा, D12 om (for च) & Cv विहर, मनुभव 1; Cg विहर संचर। विहारशब्दस्य संचारेऽपि प्रयोगात् & —[c]) Ś1 D3 10 वर, D1 om, D12 लुलि (sic), T2 लल Cm Ck Ct as in text (for लल) Ś1 om, D2 10 11 हि (for त्व) —[d]) D1 3 मयि (for त्वयि) Ś1 Ñ1 D10 वसमेत्य (for च समेत्य) D1-3 च ललतु समेत्य (by transp), D4 विलसन्तु समेत्य (for च समेत्य ललन्तु)

35 [a]) B1 भग्न (for -तरु-) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 सद्रु(D3 11 °भृ)मानि (for -संततानि) —[b]) D5 समरयुतानि (for °युतानि) B2 तीरजाताति (hypm) D4 जीवजानि (for तीरजानि) —[c]) Ñ V2 B3 4 D2 3 6 विमलकनक (by transp) B1 4 विमलकमल, D5 कनककमल (for कनकविमल) Ñ1 भूषितानि (for भूषिताङ्गी) —[d]) B4 विचर (for विहर) B3 om भीरु

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ B1 3 D3-4 6 10 11 सीतापलोभनं(D3-4 °नं); V2 B4 सीताप्रलोभनं(B4 °लोभे) रावणवाक्यं, B1 सीताप्रमोद (also °प्रलोभ in marg), D2 सीताप्रणय —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1 3 4 10 11 om Ñ2 B1 2 D3 6 22 V2 13 B2 21, B3 D4-6 T G M1 2 20 M3 19 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नमः

१९

G 5 23 1
B 5 21 1
L 5 16 1

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सीता रौद्रस्य रक्षसः ।
आर्ता दीनस्वरा दीनं प्रत्युवाच शनैर्वचः ॥ १
दुःखार्ता रुदती सीता वेपमाना तपस्विनी ।
चिन्तयन्ती वरारोहा पतिमेव पतिव्रता ॥ २
तृणमन्तरतः कृत्वा प्रत्युवाच शुचिस्मिता ।
निवर्तय मनो मत्तः स्वजने क्रियतां मनः ॥ ३
न मां प्रार्थयितुं युक्तस्त्वं सिद्धिमिव पापकृत् ।
अकार्यं न मया कार्यमेकपत्न्या विगर्हितम् ।
कुलं संप्राप्तया पुण्यं कुले महति जातया ॥ ४
एवमुक्त्वा तु वैदेही रावणं तं यशस्विनी ।
राक्षसं पृष्ठतः कृत्वा भूयो वचनमब्रवीत् ॥ ५
नाहमौपयिकी भार्या परभार्या सती तव ।
साधु धर्ममवेक्षस्व साधु साधुव्रतं चर ॥ ६
यथा तव तथान्येषां रक्ष्या दारा निशाचर ।
आत्मानमुपमां कृत्वा स्वेषु दारेषु रम्यताम् ॥ ७
अतुष्टं स्वेषु दारेषु चपलं चलितेन्द्रियम् ।
नयन्ति निकृतिप्रज्ञं परदाराः पराभवम् ॥ ८

19

V1 illeg for Sarga 19 (cf v l 5 11 29) M2 begins with श्रीरामाय नम

1 ^{a}) Ñ1 B1 2 [ए]तद् (for तद्) —^{b}) D1-4 11 तदा (for सीता) —^{c}) T3 आत D2 11 हीन (for दीन) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 8 10 11 G1 दीना Cm t as in text (for दीन) —^{d}) Ñ2 V3 B D5-9 G M1 तत शनै M2 शनै शनै (for शनैर्वच) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 शनै रुदितलोचना —After 1 Ś1 B1 D1-4 10 11 ins 497* while Ñ1 (slightly illeg) ins

496* भृशं वा करुय ** दुःखिता कदली यथा ।
समीक्ष्य हरण त च महाभूतभयंकरम् ।

—Thereafter Ñ1 cont 497*

2 B1 2 om 2-4^{b} —^{a}) Ś1 सा प्ररुदती Ñ1 स * रुदती B4 सप्रमुदिता D1-4 11 सप्ररु[D2 °नु]दिता (for रुदती सीता) D10 दु खार्ता सप्ररुतीर्वं (corrupt) —^{b}) N1 सुदु खिता, D2 8 11 मनस्विनी, D10 यश° (for तपस्विनी) —^{c}) Ś1 D2 10 11 त(D2 11 सा) चिंतयित्वा वैदेही, N1 D3 सा चिंत्य राम वैदेही, D1 4 संचिंतयती वैदेही —For 2-4^{b}, Ñ2 V1 B3 D1 subst 497*

3 B1 2 om 3 (cf v l 2) Ñ1 om 3^{ab} For subst in Ñ2 V3 B3 D1 cf v l 2 and 4 —^{a}) B4 तृणवञ्च तत कृत्वा —^{b}) G1 तत शनै (for शुचिस्मिता) ※ Cr m g प्रत्युवाचेति पुनरभिधान वचनप्रकारविशेषकथनार्थम् । दु खार्ताया अपि शुचिस्मितत्वाभिधान वस्तुस्वभावेन स्मितवत्प्रतीयमानत्वात् (Cm °नार्थम् । शुचिस्मितेति । वस्तुत स्वभाववर्णनम्) ।, Ct कुद्धोक्त्या मन पदादे पौनरुक्त्य न दोषमा ह । वर्णनीयभयीभावाश्च (?) कवेरपि तादृश न दोषाय ※ —^{c}) G2 निवर्तस्व —^{d}) D7 1 G3 M1 2 Ck t क्रीयतां, G1 ध्रियता (for क्रियता) D8 हि जन् (for मन)

4 B1 3 om 4^{ab} (cf v l 2) —^{a}) B4 D1-3 11 प्रापयितु (for प्रार्थ°) B4 D1-8 11 शक्तस् (for युक्तस्) D10 न च मा प्रापितु शक्तस् —^{b}) T1 3 M3 सु (for स्व) —For 2-4^{b}, Ñ2 V3 B3 D4 subst while Ś1 B1 D1-4 10 11 ins after 1 Ñ1 cont after 496*

497* रावण राक्षसश्रेष्ठ कोपपर्याकुलेक्षणा ।

[Ñ1 स्पृष्टेनृप रावण त (for the prior half) D3 [आ]कुलेक्षण]

—^{d}) N2 V3 B D6 साधु (for युक्त) —Ś1 D10 om 4^{ef} —^{e}) V3 B2 1 कुले, D4 गुण (for कुल) V2 B2-4 पुण्ये (for पुण्य)

5 ^{b}) Ś1 D10 तं मनस्विनी, Ñ2 D6 राक्षसेश्वर, D2 4 11 त तपस्विनी, G1 त यशस्विन (for त यशस्विनी) V2 B राक्षसेंद्र तपस्विनी —^{c}) N V2 B D6 1 रावण (for राक्षस) —^{d}) D1 3 4 11 रावणम् (for वचनम्) Ñ2 V2 B D1 भूयोप्या(V2 B1 2 °यो प्रा)ह शुभानना

6 Ś1 D10 om 6^{cd} —^{a}) D2 11 औपायिकी (for औपयिकी) —^{b}) D8 reads परभार्या in marg —^{c}) B3 निरीक्षस्व (for अवेक्षस्व) —^{d}) D6 साधो, G1 त्व च (for साधु) V3 शव (sic) (for चर) Ś1 साधुधर्मं समाचर, T1 साधुवृत्त च रावण

7 ^{b}) Ñ2 V3 B D3 4 T1 2 M1 2 transp रक्ष्या and दारा Ś1 (before corr) निशाचरे, Ñ2 V3 B D6 न सशय (for निशाचर) —^{c}) Ś1 D10 उत्तम (for उपमा) —^{d}) D5 reads दारेषु in marg N1 (with hiatus) श्च प्रभार्यासु, Ck स्वदारेष्वेव (for स्वेषु दारेषु) Ś1 रम्यता (for रम्यताम्)

8 ^{a}) Ś1 D10 G1 अनिष्ट, D1 4 असृष्टं, Cr m g t as in text (for अतुष्ट) N2 V1 B D3 4 असतुष्ट स्वदारेषु —^{b}) D8 चलितं (for चपलं) Ś1 N B3 D1-4 6 7 8-11 चपल T2 चचल (for चलित) —^{c}) Ś1 D1 11 नियर्त

इह सन्तो न वा सन्ति सतो वा नानुवर्तसे ।
वचो मिथ्याप्रणीतात्मा पथ्यमुक्तं विचक्षणैः ॥ ९
अकृतात्मानमासाद्य राजानमनये रतम् ।
समृद्धानि विनश्यन्ति राष्ट्राणि नगराणि च ॥ १०
तथेयं त्वां समासाद्य लङ्का रत्नौघसंकुला ।
अपराधात्तवैकस्य नचिराद्विनशिष्यति ॥ ११
स्वकृतैर्हन्यमानस्य रावणादीर्घदर्शिनः ।
अभिनन्दन्ति भूतानि विनाशे पापकर्मणः ॥ १२
एवं त्वां पापकर्माणं वक्ष्यन्ति निकृता जनाः ।
दिष्ट्यैतद्व्यसनं प्राप्तो रौद्र इत्येव हर्षिताः ॥ १३
शक्या लोभयितुं नाहमैश्वर्येण धनेन वा ।
अनन्या राघवेणाहं भास्करेण प्रभा यथा ॥ १४ G 5 23 12 B 5 21 15 L 5 16 15

(for नयन्ति) Ś1 D3 10 निष्कृति, B1 T3 G1 निकृत, D5 प्रकृति, D11 T2 निकृति, Cr m g k t as in text (for निकृति) D11 T2 प्राज्ञ (for प्रज्ञ) —d) D5 10 द्वार (for द्वारा)

9 a) Ñ2 इहस्थ (for इह) Ś1 (m also as in text) सत्तो (for सन्तो) Ñ2 D6 न भवन्ति (for न वा सन्ति) —b) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सद्भिर्, B4 सति (for सतो) Ś1 D3 10 11 नानुवर्त्य(D11 °वर्त्य)ते, B1 2 नानु(B2 °वि)वर्तसे D5 नानुवर्तसे, Cr m g k t as in text (for नानुवर्तसे) Ñ2 D6 यथा त्वमनुवर्तसे —After 9^{ab}, D2 5 7 9 S ins

498* तथा हि विपरीता ते बुद्धिराचारवर्जिता ।

[D7 9 T2 G2 Ck t यथा Cr m g as above (for तथा)]

—c) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 प्रणीत(D11 °य) ते, Ct as in text (for प्रणीतात्मा) Ñ2 V2 B D6 न च(B–4 वा) धर्मप्रणीत ते —d) B2 (m) तथ्यमुक्त D11 यथामुक्त (sic) M3 पथ्ययुक्त (for पथ्यमु°) —After 9 D5 7-9 S ins

499* राक्षसानामभावाय त्वं वा न प्रतिपद्यसे ।

—Thereafter G1 reads 12

10 Ñ2 V2 B transp 10 and 11 —a) T2 अयथा, Cm k t as in text (for अकृत) —D6 om (hapl) 10^{b}–11^{a} —b) Ñ2 V2 B भर्तारम् (for राजानम्) Ñ2 V1 B D2–4 स्थित D11 पर (for रतम्) —c) Ñ2 B सुसमृद्ध V2 सुसमृद्धा (for समृद्धानि) Ś1 D1 4 10 [अ]पि नश्यन्ति, V2 B2 4 विनश्यन्ति, D2 [अ]पि पश्यन्ति (sic) (for विनश्यन्ति) —d) Ñ2 V2 B दुर्गाश्च (for राष्ट्राणि) D1–3 11 च पुराणि, D4 om (hapl) T1 2 विविधानि (for नगराणि) —After 10 V2 B1 (m) 3 4 ins while Ñ2 B2 ins after 11 (1), D6 ins after 11

500* मिथ्यावृत्त समासाद्य नाथ रक्षोगणाधिपम् ।
धनधान्यसमाकीर्णा रक्षोगणसमावृता ।

[(l 1) B4 मिथ्या (for मिथ्या) —(l 2) B2 रत्नौघ विनश्यति (for the post half)]

11 D6 om 11^{a} (cf v l 10) Ñ2 V2 B transp 10 and 11 Ñ2 B2 repeat 11 after 10 (transp) —a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 यथेयं D7 9 T G1 2 तथैव (for तथेयं) Ñ2 (first time) V2 B1 2 (first time) 3 4 अकृतात्मानमासाद्य —b) Ñ2 (both times) V2 (m also) B2 (first time) 3 4 D6 –समृता (for –संकुला) —d) D1 शाचिराद्, G3 (with hiatus) अचिराद् (for नचिराद्) Ñ2 (both times) V2 B2 (both times) 3 4 D6 न चिरेण विनश्य(B1 °नश्य)ति —After 11 Ñ2 B1 D6 (Ñ2 B2 after 11 1) ins 500*

12 G2 reads 12 after 499* —a) Ś1 स्वकृत, Ñ2 B1–3 D6 स्वदोषैर्, B1 D10 सुकृतैर्, Cm k t as in text (for स्वकृतैर्) V2 वध्यमानस्य, B2 हन्यमानाश्च (for हन्यमानस्य) —b) Ś1 Ñ1 B1 D1–4 10 11 नरस्य (for रावण) B2 जीविन (for दर्शिन) ¶ Cv g राक्षसा, Cg °वणा)श्रेदर्शिन इत्यत्र राक्षसे(Cg °वणे)ति सद्बुद्धि 1, Cr रावणादीर्घदर्शिन इति पाठ 1, Cm रावणेति सम्बोधनम् ¶ —D6 reads 12^{c}–13^{b} in marg —c) D1 नंदति, Ct as in text (for नन्दन्ति) —d) Ś1 Ñ1 V2 B D2–4 6 10 11 विनाश, D1 निवाश (sic), Ck t as in text (for विनाशे) Ś1 कर्मिण, B3 धर्मिण (for –कर्मण)

13 D6 reads 13^{ab} in marg (cf v l 12) —a) Ñ1 त्वामेव (by transp) (for एव त्वा) —b) Ś1 B2 4 D1 11 T1 G1 निकृत, Ñ2 D6 विबुधा, D2 4 निकृति, Ck t as in text (for निकृता) D3 द्विजा Ck t as in text (for जना) M2 निकृतात्मन —c) Ś1 D1 3 10 दिष्ट्यैव, Ñ B3 4 D6 दिष्ट्याय, V2 B1 दुष्टाश्च, D2 11 दिष्ट्यैव(D11 °व) (for दिष्ट्यैतद्) Ñ2 D11 निकृति(D11 °त) (for व्यसन) —d) Ñ V2 B D6 रौद्रकर्मेति V2 D11 कर्षिता, B3 मर्हित (sic) D2 मर्षिता, G2 भाषिता (for हर्षिता)

14 a) Ś1 Ñ V2 B D1–4 5 10 11 transp शक्या and नाहम् —b) Ś1 D10 स्वैश्वर्येण, D4 वै° (for ऐश्वर्येण) B2 बलेन (for धनेन) Ñ2 D6 च (for वा) —c) Ś1 D10 अंगना (for अनन्या) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 राघवस्य (for °वेण) D3 [अ]श (for [अ]हं) —d) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 भास्करस्य V2 B3 D5 7 9 यथा प्रभा (by transp) (for प्रभा यथा) —After 14 Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 ins

501* तस्याहं लोकनाथस्य रामस्य विदितात्मन ।

G. 5 23 13
B 5 21 16
L 5 16 16

उपधाय भुजं तस्य लोकनाथस्य सत्कृतम् ।
कथं नामोपधास्यामि भुजमन्यस्य कस्यचित् ॥ १५
अहमौपयिकी भार्या तस्यैव वसुधापतेः ।
व्रतस्नातस्य विप्रस्य विद्येव विदितात्मनः ॥ १६
साधु रावण रामेण मां समानय दुःखिताम् ।
वने वाशितया सार्धं करेण्वेव गजाधिपम् ॥ १७
मित्रमौपयिकं कर्तुं रामः स्थानं परीप्सता ।
वधं चानिच्छता घोरं त्वयासौ पुरुषर्षभः ॥ १८
वर्जयेद्वज्रमुत्सृष्टं वर्जयेदन्तकश्चिरम् ।
त्वद्विधं न तु संक्रुद्धो लोकनाथः स राघवः ॥ १९
रामस्य धनुषः शब्दं श्रोष्यसि त्वं महास्वनम् ।
शतक्रतुविसृष्टस्य निर्घोषमशनेरिव ॥ २०

---

15 a) Ś1 N2 V2 B2 3 D2 4 6 1 11 सत्य D3 दिव्य (for सत्कृत) —b) Ś1 Ñ1 B4 D2 3 10 11 चन्द्रनागु(D3 °ग)रु, B3 3 D5 लोककान्तस्य (for लोकनाथस्य) D3 सत्कृत G1 स कृत (sic) —c) M3 [उ]पयास्यामि (for [उ]पधा°)

16 a) D3 11 औपासिकी —b) Ñ1 वसुधानुज, Ñ2 V2 B1-3 D6 सु(B2 हि)महात्मन D3 विदितात्मन, D7 9 च धरापते, D11 वसुधाधिपे (sic) (for वसुधापते) —c) M1 व्रत स्नातस्य, M2 V2 B D6 स्नात(B3 °न) व्रतस्य, D11 व्रतस्थितस्य (for व्रतस्नातस्य) D5 T2 G1 2 M1 2 Cg tp धीरस्य D7 1 Ct विप्रेव, G3 वीरस्य Ch as in text (for विप्रस्य) —d) D7 9 Ct विप्रस्य, Cg as in text (for विद्येव) ॐ Ct अन्ये तु विप्रपदं त्रैवर्णिकपरम्। त्रैवर्णिकस्यैव ब्रह्मविद्यायामधिकार । अतएव 'धीरस्य' इति क्वचित्पाठ इत्याहु ॐ

17 b) Ś1 D3 10 समानीय D1 °दाय Cm g k t as in text (for °नय) B4 D4 दु खित (sic) (for °ताम्) —c) D3 वन D11 रणे (for वने) Ś1 N V2 B D2 3 5 6 8 11 T2 3 G1 वासितया, D4 वासितया (for वाशितया) Ś1 N2 V2 B1 3 D2 3 6 10 11 मत्त Ñ1 B4 D1 4 मित्य, Cm k t as in text (for सार्धं) —d) Ś1 D1 3 4 10 M1 करिण्येव, Cg k t as in text (for करेण्वेव) D3 महागज (for गजाधिपम्) N2 V2 B1-3 D6 करेण्वा यूथप यथा ॐ Cv r करेणुर्गजवधू । सैव युवतिर्वाशिता ।, Cm वने वासिता वन्द्या करेणु गजाधिपेन सार्धमिति विभक्तिविपरिणामेन योज्यम् । अन्यथा विरोधात् ।, Cg वाशितया यौवन गतया । "वाशिता युवति प्रोक्ता कलभ करिपोतक" इति वचनात् । यद्वा वासितयेति पाठ । वने वासितया वद्धया । अत्र विभक्तिव्यत्यास कार्य । वने वासिता करेणु गजाधिपेनेवेति । वस्तुतस्तु यथान्यास एवान्वयेति ।, Ch वने वासितयेति पाठ । वाशिता करेणुस्तया सार्धं क्रीडार्हं गजाधिप करेण्वेव समानय । Ct वने वासितया कामुकया करेण्वा सार्धं गजाधिपमिव । उपमानोपमेयवाक्ययो वैषम्य तु क्रुद्धविरहिण्युक्तित्वान्न दोषावहम् । करेणु गजाधिपेनेति अवतुमुचितम् ॐ

18 a) B2 D1 11 औपायिक Ñ1 D1 मन्ये (for कर्तुं) —b) D5 परीप्सया (for परीप्सता) Ś1 N2 V2 B1-3 D2 3 4 6 10 11 राघव(D11 °वो) रावण त्वया, Ñ1 त्वया रामेण रावण, B4 रामेण रावण त्वया, D3 राघवो रावणस्य च ॐ Cg मित्रशब्दापेक्षया औपयिकमिति नपुसकनिर्देश ॐ —c) B3 मल, D7 वध (for वध) D11 वा (for च) —Ñ1 illeg from 18d up to वज्रमु in 19a —d) Ś1 N2 V2 B D1-4 8 10 पुरी च(V2 वा) परिरक्षता, D11 पुरी सप्रतिरक्षता —After 18 D1 2-6 7 8 S ins

502* विदित स हि धर्मज्ञ शरणागतवत्सल ।
तेन मैत्री भवतु ते यदि जीवितुमिच्छसि ।
प्रसादयस्व त्व चैन शरणागतवत्सलम् ।
मा चास्मै प्रयतो भूत्वा निर्यातयितुमर्हसि ।
एव हि ते भवेत्स्वस्ति सप्रदाय रघूत्तमे । [5]
अन्यथा त्व हि कुर्वाणो वध प्राप्स्यसि रावण ।

[(l 1) D1 3 4 विनीत D4 म इ, D7 8 Ct सर्व , D8 तव (for स हि) D8 धर्मिमा (for धर्मज्ञ) —(l 3) D7 9 G1 स (for त्व) —(l 4) G3 चैव (for चास्मै) D1 3 4 मा तस्मै प्रणतो भूत्वा (for the prior half) —(l 5) D5 तु (for हि) D1 3 4 मां (for स) —(l 6) D3 तु (for हि) D7 9 परा (for वध) D8 4 राघवात्, D7 9 वानर (for रावण)]

19 Ñ1 illeg up to वज्रमु in a (cf v l 18) —a) D1 4 वज्रम्(meta) D1 वच्छिद्र (sic) (for उत्सृष्ट) N2 D6 अतको मर्त्य, V2 B1-3 अंतकृन्मर्त्य, B4 धैर्यमुत्कृष्टो, D3 °ति सृष्ट, D6 वह्नि सत्सृष्टो (sic) (for वज्रमुत्सृष्ट) —b) B4 मानव (for वर्जयेद्) Ś1 D2 10 कुपितान्तक, Ñ1 B4 D1 3 4 11 कुपितोन्तक, Ñ2 V2 B1 3 D6 अनिलोनल T1 अन्तक कश्चित् (for अन्तकश्चिरम्) —c) Ś1 D10 त्वद्विधे, D2 4 8 11 त्वद्वधे (for त्वद्विध) D4 स तु T1 3 तु न (by transp) (for न तु) N1 D3 न वर्जयति सक्रुद्धो, Ñ2 V2 B1-3 D6 न तु त्वा(B1 त्वा च, B3 हि त्वा) रावण क्रुद्धो, D1 तद्विध नातिसक्रुद्धो —d) D1 4 पालू, D11 T3 नाथ (for नाथ) B1(also as in text) सनातन (for स राघव) —After 19 N1 partly illeg ins

503* तद्वध खलु पौ * रस्य * * * * * * * * ।
राघवस्याप्रमेयस्य क्रुद्धस्याक्लिष्टकर्मण ।

20 b) Ś1 Ñ1 B1 D1-4 10 11 सुदारुण Cv r m g t as in text (for महास्वनम्) Ñ1 V2 B1-3 D6 श्रोष्यसे घोर (Ñ2 D6 मेघ)निस्वन —Ñ1 illeg for c (except शतक) —c) Ś1 विनिसृष्टस्य, B4 विसृष्टस्य (for विसृष्टस्य) D1 शतक्रतोरिवोत्सृष्ट —d) Ś1 B4 D1 4 10 11 निर्घातम्, D2

इह शीघ्रं सुपर्णाभा ज्वलितास्या इवोरगाः ।
इषवो निपतिष्यन्ति रामलक्ष्मणलक्षणाः ॥ २१
रक्षांसि परिनिघ्नन्तः पुर्यामस्यां समन्ततः ।
असंपातं करिष्यन्ति पतन्तः कङ्कवाससः ॥ २२
राक्षसेन्द्रमहासर्पान्स रामगरुडो महान् ।
उद्धरिष्यति वेगेन वैनतेय इवोरगान् ॥ २३
अपनेष्यति मां भर्ता त्वत्तः शीघ्रमरिंदमः ।
असुरेभ्यः श्रियं दीप्तां विष्णुस्त्रिभिरिव क्रमैः ॥ २४

G 5 23-25
B 5 21-28
L 5 16-25

विस्फोटम् (for निपातम्) —For 20^cd Ñ2 V2 B1 2 D2 subst

504* वज्रहस्तविमुक्ताया विस्फूर्जितमिवाशनेः ।

[B1 2 वज्रि Ñ2 D2 °विमुक्तस्य (for °मुक्ता)]

21 ^a) D3 रामान्न (for इह) Ś1 उपागतो (sic) (for सुपर्णाभा) —^b) M1 ज्वलन्मुख्या (for ज्वलितास्या) Ñ2 B4 ज्वलिताग्निशिखोपमा —^c) Ñ V2 B D2 6 शरास्तीक्ष्णा पतिष्यन्ति, D1 शरास्तीक्ष्णा भविष्यन्ति —D2 om (hapl) while D2 reads in marg from 21^d up to the prior half of 505* —^d) D1 -नामाङ्क (for -लक्षण) Ś1 Ñ V2 B1 2 4 D2 4 7-12 T2 G2 Ck t -लक्षिता, B3 विभूषिता, D2 -चिह्निता Cv r m g as in text (for लक्षणा) D1 नामरामाङ्कचिह्निता

22 D2 om, while D2 reads in marg up to the prior half of 505* (cf v l 21) —^a) D1 निपतिष्यन्ति, D7 8 निहनिष्यन्त, G2 वधमिच्छन्त (for परिनिघ्नन्त) Ś1 Ñ1 B4 D1-6 10 11 रक्षसा हन्यमानानाम्, Ñ2 B1 3 रक्षसां च (B2 तु) व्यसनानाम्, V2 रक्षसां रक्षमाणानाम् (marg also युध्यमानानाम्) T2 हन्यमानविनिघ्नन्त —^b) Ś1 Ñ V2 B D1-4 11 अस्यां पुर्यां (by transp) D10 अस्यां पुरि (for पुर्यामस्यां) D7 8 न संशय, D11 अरिंदम (for समन्ततः) —^c) T1 2 G1 Ck t^p असंबाध, M2 °चार Cv m g t as in text (for °पात) —^d) T2 पतितां (for पतन्त) G1 2 -पत्रिण, Ct as in text (for -वासस) —For 22^cd, Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 subst

505* असमाधा भविष्यन्ति पत्यान शरवृष्टिभिः ।

[D1 om, while D2 reads in marg the prior half Ś1 D10 अगम्या हि Ñ2 V2 B1 2 4 अ(Ñ2 सु)गम्या B3 अगम्या स, D1 अमध्या (for असमाधा)]

—Thereafter, Ñ2 V2 B1 3 D2 cont

506* रामचापविनिर्मुक्तैः कङ्कपत्रैः शिलाशितैः ।

[B3 -बाण (for चाप) V2 °निर्मुक्ते (for °मुक्तैः)]

23 Ñ1 illeg for 23^a —^a) B1 3 राक्षसेन्द्र Ś1 Ñ2 V2 B D1 6 11 -सर्पं, D3-6 10 -सर्पं, Cm g k t as in text (for -सर्पान्) —^b) Ś1 B1 1 D1 6 8 11 रामो (for राम) —^c) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 स्व(B2 स)र्व हनिष्यति (for उद्धरि°) —^d) Ś1 Ñ B D2-4,6,10 11 [उ]रगं, D1 [उ]रग (sic) (for [उ]रगान्) —After 23 Ñ2 V2 B D2 ins

507* नचिरादेव क्रुद्ध प्राप्य रामपराक्रमम् ।

[B1 2 अचिराद् D2 अवतारेण (for अचिरा°त्)]

24 ^a) Ñ2 D2 उपने यति V2 B1 4 M1 स्व(M2 °प) नयति, D2 अपि नयति Cm g t as in text (for अपनेष्यति) V2 B1 2 म (for मा) —^b) B1 त्वां तु (for त्वत्त) D11 आरिंदम —^c) T2 असुरेन्द्र (for °रेभ्य) D11 दिव्या (for दीप्ता) —^d) Ś1 transp विष्णुश्च and त्रिभिर् —For 24^cd, B1 subst

508* असुरेभ्य श्रिय विष्णुरिन्द्राय प्रददौ यथा ।
तथान्यस्यै पुरी लङ्का प्रशास्यति स राघव ।

—Thereafter B2 cont while Ñ2 V2 B1 3 4 D2 ins after 24

509* एवमुक्तस्तु सक्रुद्धो मैथिल्या राक्षसाधिप ।
असम्पादभवत्क्रुद्धो वचन चेदमब्रवीत् ।
स्त्रीत्वादवध्यमात्मान मन्यसे रममशयम् ।
तथा हि परुषाण्यत्र भाषसे गतसाध्वसा ।
न युक्त परुष वाक्यमीदृशं विविधानि च ।
जनस्य महतो मध्ये प्रमविष्णोर्विशेषत ।
अलङ्कारो हि नारीणा मार्दव परमुच्यते ।
तर्हि क्व त मृद भर्तुर्वशा कथ त्वमि ।
यादृशोऽद्य मम कोपो यथा च त्वामुपस्थित ।
वधाय विनयेय त्वा स्त्रीत्वमाहेन धार्यसे ।
तस्य राक्षसराजस्य भार्या न समृद्धे वच ।
पुण्यकीर्तिसमावीर्ति तत कोपादुवाच ह ।

[(l 1) B3 राक्षसेश्वर (for राक्षसाधिप) —(l 2) Ñ2 D2 असम्पादकृद्धो (for the prior half) V2 वचनद (sic) —(l 3) Ñ2 B1 2 D2 अ(B3 न)वध्य (for °वध्य) —(l 4) B2 [अ]ति (for हि) B2 वचनाध्युवत (for गत साध्वसा) —(l 5) V2 B1 4 वक्तुम् (for वाक्य) B1 3 4 वा (for च) —V2 om l 8–10 —(l 8) Ñ2 उच्चा, B1 वर्तते (for तव ते) B2 दुःख तत्त्व ते न्द्र (for the prior half) B1 हि (for तु) B2 भर्तुरिच्छा कथ त्वयि (for the post half) —(l 9) B1 [इ]ह (for च) —(l 10) B2 अवगानेन धास्ये B3 स्त्रवनाविनिवारिसे (sic) (for the post half) —(l 11) D2 om न (subm) —(l 12) D2 [अ]र्तिनि (for [अ]र्तिनि) B1 अत (for तत)]

while D2 3 ins 511* after 24

G 5 23 30
B 5 21 29
L 5 16 26

जनस्थाने हतस्थाने निहते रक्षसां बले ।
अशक्तेन त्वया रक्षः कृतमेतदसाधु वै ॥ २५
आश्रमं तु तयोः शून्यं प्रविश्य नरसिंहयोः ।
गोचरं गतयोर्भ्रात्रोरपनीता त्वयाधम ॥ २६
न हि गन्धमुपाघ्राय रामलक्ष्मणयोस्त्वया ।
शक्यं संदर्शने स्थातुं शुना शार्दूलयोरिव ॥ २७
तस्य ते विग्रहे ताभ्यां युगग्रहणमस्थिरम् ।
वृत्रस्येवेन्द्रबाहुभ्यां बाहोरेकस्य निग्रहः ॥ २८
क्षिप्रं तव स नाथो मे रामः सौमित्रिणा सह ।
तोयमल्पमिवादित्यः प्राणानादास्यते शरैः ॥ २९
गिरिं कुबेरस्य गतोऽथवालयं
सभां गतो वा वरुणस्य राज्ञः ।
असंशयं दाशरथेर्न मोक्ष्यसे
महाद्रुमः कालहतोऽशनेरिव ॥ ३०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनविंशः सर्गः ॥ १९ ॥

25 D11 om 25 —ᵃ) D3 जनस्थान, D10 °न (for °ने) Ś1 D3.10 हत श्रुत्वा T2 महास्थाने, Ck t as in text (for हतस्थाने) D4 जनस्थानेव वा स्थाने (sic) —ᵇ) D3 नियत (for निहते) D10 दली (for बले) Ś1 निहत रक्षसा बल —D5 reads from हे in ᶜ up to वै in ᵈ in marg —For 25ᶜᵈ Ś1 D1.4.14 subst while Ñ1 cont after 511*

510* तीन स्वमाप्नुया दुःख शम्भोमार इवातुर ।

[D1.4 मातवान् (for आस्य) D4 वैर (for दुःख) Ñ1 पूर्व मार D1.4 पूर्वाभाविनम् D8 पूतगात् (for शम्भोमरि)]
—For 25 V2 B D1.8 subst while D3.4 ins after 24

511* जनस्थानवध श्रुत्वा हतौ च खरदूषणौ ।
पूर्ववैरमनुध्याय मामिहानीतवानसि ।

[(1 r) Ñ1 illeg after जनस्था up to the prior half of) 2 B2.4 D1 जनस्थाने (for °न) D3 खवौ (for वध) —(1 2) V2 अनुसधाय (hyprn) D2 इद ध्यात्वा D3.4 इद ध्यावन् (for अनुध्याय) D2.4 स्व(D3.4 मा)मिहाहृतवानसि (for the post half)]

26 Ś1 D10 om 26 —ᵃ) Ñ1 illeg for आश्रम तु Ñ2 V2 B D2-4.6.11 आलय (for आश्रम) Ñ2 V3 B1.3 D6 हि, D5.7.9 तत् (for तु) B1 T1.3 तत (for तयो) Ñ1 B2 D2.3.11 शीघ्र (for शून्य) D1 अथ न तु तयोर्मध्ये (sic) —ᵇ) Ñ1 B1 D1.4.11 संतस्ते Ñ2 B1-3 आसीनत् V2 कासीनु, D6 मातात्र(sic) (for प्रविश्य) —ᶜ) Ñ2 V2 B D6 मृगया (for गोचर) D1 न तयोर् (sic) T3 न गतो (for गतयोर्) D4.11 गोचर च(D3 °रच) गतो भ्रातो —ᵈ) M3 पुरा (for [अ]धम) Ñ2 V2 B D6 तदानीं सिंहयोरिव D1-4.11 शृगाल इव सिंहयो ❀ Cv गोचर गतयो । गावो हि बाह्ये चरन्ति ।, Cr m गोचर गतयो मायामृगरूपमिन्द्रियार्थं गतयो ।, Cg गोचर गतयो । बाह्यदेश गतयो ।, Ck गोचर वनप्रदेश गतयो ।, Ct गोचर गतयो । मायामृगवृत्तान्त ज्ञातु गतयो । गोचर वनप्रदेश गतयोरिति वार्थ ❀

27 Ñ1 partially illeg for ᵃᵇ —ᵃ) Ñ2 V2 B D6 समाघ्राय (for उपाघ्राय) —ᵇ) D2 तदा M1 तयो (for त्वया) —ᶜᵈ) V2 शक्य हि B2 न शक्य D2 शक्य तु (for शक्य स) Ś1 D10 न शक्य स्वप्ने स्थातु शृगाल इव सिंहयो

28 ᵃ) Ś1 Ñ1 V2 B D1-4.6.10.11 विग्रहस्, Ñ1 T3 विग्रह, Cv as in text (for विग्रहे) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1.2.6.10.11 अ(Ś1 प्र, D1 नि D4 न)युक्तो मोहमास्थित, Ñ2 V2 B D5 अयुक्तोयमुपस्थित D2 प्रयुक्तो मोहमात्मन ❀ Cv r m यु(Cv सयु)गग्रहण युद्धजय ।, Cg युगग्रहण सयुगे जय ग्रहणम् । अस्थिरमसभावितम् । यद्वा युगग्रहण युद्धारम्भ ।, Ck युगग्रहण सहायसम्पादनम् ।, Ct युगग्रहण सहाय सम्पत्ति ❀ —ᶜ) Ś1 Ñ B3.4 D1-4.10.11 विष्णुभ्या (for बाहुभ्या) —ᵈ) Ś1 Ñ B3 D1.4.10.11 यथैवैकस्य, V2 B2 बाहोरेकस्य, B4 महानेकस्य, M3 बाहू° (sic) (for बाहोरेकस्य) Ś1 Ñ V2 B D1-6.8.10.11 निग्रह, D7.9 विग्रहे, M3 निग्रह, Cv as in text (for निग्रह)

29 ᵃ) V2 B1 D11 हि(D11 च) तत्र (for तव स) Ś1 Ñ V2 B D1.4.6.10.11 ससैन्यस्य (for स नाथो मे) ❀ Cg स नाथ इति पदच्छेद ❀ —Ñ1 partially illeg for ᶜᵈ —ᶜ) M2 [आ]दित्य (for [आ]दित्य) —ᵈ) M3 आदाय ते (for °स्यते) Ś1 V2 B D1.2.10.11 प्राणा नादाय यास्यति, Ñ2 D6 प्राणानप(D6 °न्यदि)हरिष्यति

30 ᵃ) D3 गिरे, D1.11 गिर (sic) Cv rp m g k t as in text Cr mp पुरीं (for गिरिं) Ś1 Ñ V2 B D1.2.4.6.10 गतस्त्वमालय D3.11 गत तदालय, D5 M2.3 गतोऽथवा य (M3 °द वा) (for गतोऽथवालय) —ᵇ) D2 समागतो (for सभा गतो) Ś1 Ñ2 B4 D1-4.10.11 नभो गतो वा (D11 °तं स्वा) वरुणस्य वा D2.4.10 वाऽस्य, Ñ2 V2 B1-3 D6 भयात्तो

२०

सीताया वचनं श्रुत्वा परुषं राक्षसाधिपः ।
प्रत्युवाच ततः सीतां विप्रियं प्रियदर्शनाम् ॥ १
यथा यथा सान्त्वयिता वश्यः स्त्रीणां तथा तथा ।
यथा यथा प्रियं वक्ता परिभूतस्तथा तथा ॥ २
संनियच्छति मे क्रोधं त्वयि कामः समुत्थितः ।
द्रवतो मार्गमासाद्य हयानिव सुसारथिः ॥ ३
वामः कामो मनुष्याणां यस्मिन्किल निबध्यते ।
जने तस्मिंस्त्वनुक्रोशः स्नेहश्च किल जायते ॥ ४
एतस्मात्कारणान्न त्वां घातयामि वरानने ।
वधार्हामवमानार्हां मिथ्याप्रव्रजिते रताम् ॥ ५
परुषाणि हि वाक्यानि यानि यानि ब्रवीषि माम् ।
तेषु तेषु वधो युक्तस्तव मैथिलि दारुणः ॥ ६
एवमुक्त्वा तु वैदेहीं रावणो राक्षसाधिपः ।
क्रोधसंरम्भसंयुक्तः सीतामुत्तरमब्रवीत् ॥ ७

G 5.21.0
B 5.22.7
L 5.17.7

(D6 °हृतो [sic]) वा वरुणालयात्पर. ❀ Cv गिरिं कुबेरस्य गत्वोऽपयास्येति सम्यक्। कुबेरस्य गिरिं गन्धमादनम्, अपयाय, अपक्रम्य।, Cg गिरिं कैलासम् ❀ —°) Ñ1 D7.9 T1 Ck t दाशरथेर्हि, D1-3.11 दाशरथिनं, G3 दाशरथस्य (sic) (for °थेने) Ñ V3 B1.2.4 D1.5 G1.3 Ct मोक्षसे, D8.11 मोक्षते (for मोक्ष्यसे) —d) B3 यथा (for महा) V3 द्रुम (for द्रुम) D3 G -गतो, Ck t as in text (for -द्रुतो) Ñ2 V2 B D6 ययाताने (for ऽग्नानेरिव) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 द्रुम(Ś1 D10 द्रुमो, D3 भुव) यथा कालगतो(D11 °ति) महावनि (Ś1 N1 D3.10 °ने) ❀ Ct विमोक्षसे प्राणानिति शेष। 'विमोक्ष्यसे' इति पाठः पाठ इति कतक ❀ —After 30 D2 ins राम

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ2 V3 B1.3.4 D2.3.4.10.11 सीतावाक्य, Ñ1 रावण प्रति सीतावाक्य, B3 सीतावच, D1.4 रावणतिरस्करण —*Sarga no* (figures words or both) Ś1 Ñ1 D1.2.3.4.10.11 om Ñ2 D5 D6 23 V3 14 B1 M3 20, B3 22 B3 D6.7-9 T G M1.3 21 —After colophon, D3 concludes with कृष्ण, G with श्रीरामाय नम

20

M3 begins with श्रीरामाय नम, श्रीगुरवे शरण

1 a) Ś1 Ñ1 B1 D1-3.4.10.11 तद्वच, Ñ3 V B1.2 तु वच (for वचन) —b) Ś1 Ñ V B D1.4-10 राक्षसेश्वर, Cm as in text (for °साधिप) —c) Ñ2 V B D6 पुन (for तत) —d) B1 विप्रियां, D1 अप्रिया, D4 अप्रिय (for विप्रियं) D1 प्रियदर्शिना, D3.4 °दर्शन, D10 °दर्शनात्, Ct as in text (for प्रियदर्शनाम्)

2 ab) B3 D3.4 सान्त्वयित्वा (for °यिता) D11 तस्य (for वश्य) D3 यथा यथा (for तथा तथा) D1 यथा सान्त्वयिता वश्य स्त्रीणा भक्ता यथा तथा —c) D3.4.11 भूत (for यथा) D1 यथा सान्त्वयिता भूय —d) D6 om (hapl) second तथा

3 a) V2 D10.11 म, D1 य D9 त, Cr m g k t as in text (for म) D6 च (for मे) V1 कोप, D1 क्रोधम (sic) (for क्रोध) —b) V3 D1.3.4.9.11 M1 समुत्थित, B1 उपस्थित, M1 समुच्छ्रित, Cm k t as in text (for समुत्थित) —cd) Ñ2 V B3.4 D6 दुर्गम्, B1 (marg also as in B3) तु रम् (for मार्गम्) V2 मास्थाय (for मासाद्य) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 उ(D1 तमु [hypm]) दिर्णिता (Ś1 N1 D10.11 °ण) बलाद्गत हयानामिव सारथि ❀ Cr m g अमार्गमिति च्छेद 1, so also Ck t ❀

4 V1 illeg for 4–9b —a) Ñ2 V2 B M2 काम, D6 गत (sic) (for वाम) —b) D2 तु परिवध्यते, D6 उपनिवध्यते, T2 तु किल बध्यस (for किल नि°) —c) D11 येन (for जने) Ś1 Ñ2 V2 B D1.6.10.11 T2 G2 Cr m k t मनुक्रोश, D1.4 अनुक्रोध D3 न तु क्रोध D1 स्वनु°, Cv g as in text (for त्वनुक्रोश) —d) Ñ2 V2 B D6 खलु (for किल) D2.3.4 प्रतिकूलेपि जायत

5 V1 illeg for 5 (cf v l 4) —a) D11 तस्मात् (subm) (for एतस्मात्) —b) G3 नाशयामि (for घातयामि) —c) Ñ2 V3 B D6 अप(B2 °व)मानार्हां D3 मम मानार्हां (for अवमानार्हां) —D2 om 5d–7a —d) D1.4 वृथा (for मिथ्या) Ñ1 D6 -प्रव्रजिता (sic) V2 D1.7.9 T2 M3 Ck t -प्रवचन, G1 प्रभाजिते G2 प्रव्राजने, Cr m g tp as in text (for -प्रव्रजिते)

6 V1 illeg D2 om 6 (cf v l 4 and 5) —a) B1 D3.6 M1 च, B4 D1.8.10 T1.2 M1.3 [इ]ह (for हि) —b) D3 om (hapl) first यानि Ñ1 B1 D8.10 हि, T2 M3 मा (for माम्) —d) G1 रावण (sic) (for दारुण)

7 V1 illeg for 7 (cf v l 4) D2 om 7a (cf v l 5) Ñ2 V2 B D6 om 7 D3 reads 7 after 9 —b) Ś1 D10 राक्षसपुंगव, D1-4.11 राक्षसेश्वर (for राक्षसाधिप) —c) M3 संरक्त (for -संरम्भ) D3 संयुत (for °क्त) D6 G3 क्रोधसंरक्तनयन —d) T सीता पुनरथाब्रवीत् —After 7, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

G 5 24 7 B 5 22 8 L 5 17 32 द्वौ मासौ रक्षितव्यौ मे योऽवधिस्ते मया कृतः ।
ततः शयनमारोह मम त्वं वरवर्णिनि ॥ ८
द्वाभ्यामूर्ध्वं तु मासाभ्यां भर्तारं मामनिच्छतीम् ।
मम त्वां प्रातराशार्थमारभन्ते महानसे ॥ ९
तां तर्ज्यमानां संप्रेक्ष्य राक्षसेन्द्रेण जानकीम् ।
देवगन्धर्वकन्यास्ता विषेदुर्विपुलेक्षणाः ॥ १०
ओष्ठप्रकारैरपरा नेत्रवक्त्रैस्तथापराः ।
सीतामाश्वासयामासुस्तर्जितां तेन रक्षसा ॥ ११
ताभिराश्वासिता सीता रावणं राक्षसाधिपम् ।
उवाचात्महितं वाक्यं वृत्तशौण्डीर्यगर्वितम् ॥ १२

512* स्त्रीत्येतद्वचनं भद्रे स्वभावमस्वमाश्रिता ।
भाषसे परुषाण्येव विश्रब्धं गतसाध्वसा ।
न युक्तं परुषं वक्तुमीश्वरे ह्यप्रियाणि च ।
जनस्य पश्यतो मध्ये प्रभविष्णोर्विशेषतः ।
अलंकारो हि नारीणां दाक्षिण्यं परमुच्यते । [5]
दुर्लभं नच ते सीते कथं भर्तुः प्रिया ह्यसि ।
यादृशोऽयं मम क्रोधो यथावस्थस्त्वचलस्थिता ।
वधाय वै सृजेयं त्वां स्त्रीभावात्तु न वध्यसे ।

[(l 1) D2 4 विदित (for वचन) D1 स्त्रीत्येव तद्धि भद्र D3 स्त्रीणां स्वद्वचनाद्भद्र (for the prior half) Ñ1 D3 त्वमवध्या व्यवस्थिता D4 स्वमवध्यत्वमागता D11 स्वमवध्यत्व समाश्रिता (hypm) (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 परुष रेव D4 °ण्येव (for परुषाण्येव) Ñ1 विश्वस्ता D11 विशुद्ध (for विश्रब्ध) D10 साधु मा (sic) (for साध्वसा) —(l 3) Ś1 (after corr वाक्य) वक्तुं Ñ1 D11 युक्त D10 वक्त्य (sic) (for युक्त) Ś1 (after corr as above) युक्तम् (for वक्तुम्) Ñ1 D11 °श्वरो (sic) (for °रे) D2-4 वा (for च) D1 ईश्वरस्याप्रियाणि च (for the post half) —(l 4) Ś1 (before corr as above) पार्श्वे Ñ1 D2 4 11 महतो D3 विदतो (for पश्यतो) D1 प्रभुविष्णुर् D2 प्रभविष्णुर् D11 प्रभोर्विष्णोर् (for प्रभविष्णोर्) —(l 6) D2 तत्र D11 तन (for नच) D4 सीते ते (by transp) (for ते सीते) —(l 7) D10 यथा वा (for यथावस्) Ś1 यथा वा त्वमसि स्थिता D11 यथा त्वमनवस्थिता (for the post half) —(l 8) Ñ1 D1 2 10 11 [अ]वध्योय (Ñ1 D1 °द) D4 न वधाह (for वै सृजेय) D3 यथा यथा स्थिरोऽर्थं (for the prior half) D11 स्त्रीभावो (sic) D1 हि भाषसे (for तु वध्यसे) Ñ1 D2 4 स्त्रीभावेनैव (D2 °नापि D3 °न तु D4 नाग्नि) भाषसे (D3 °ते) (for the post half)]

V3 त्वं प्रतिवासोय (corrupt) D7 9 त्वां प्रातराशार्थे (for त्वां प्रातराशार्थम्) Ś1 D10 ततस्त्वां राक्षसाः सर्वे, Ñ1 D2 4 11 ततस्त्वा प्रातराशार्थे (D11 °र्थी [sic]) (for °) D6 G2 M2 Cvm आलभते Cg as in text (for आरभन्ते) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 7 9 11 सूदास्ते (Ś1 D1 4 10 सूदा छे)त्स्यन्ति खड्गैः (for °) B2 अहं त्वां छेदयिष्यामि खड्गेन शत्रुसदृश ॥ Cg आरभन्त आलभन्ते। लभोरभेद । आलम्भ स्पर्शहिंसयोरित्यमरः ॥—After 9 Ñ2 V B D6 ins

513* न हि मैथिलि रामस्त्वां प्राप्स्यते कामसाध्वस ।
हिरण्यकशिपुर्लक्ष्मीमिन्द्रहस्तगतामिव ।
न च मैथिलि रामस्त्वां पुनः समुपलप्स्यते ।
पुरा बलाकैरसितैर्मेघैश्चन्द्रमिवावृतम् ।

[(l 1) B1 च (for हि) V आप्नुत D6 आपमो (sic) (for आप्स्य) B2 आप्स्यसे कामं मे भर्ता (sic) B4 पुनः समुपलप्स्यते (for the post half) —(l 2) Ñ2 V3 B1 4 हिरण्यकशिपोर् (for °पुर्) —(l 3) D6 हि (for च) —(l 4) D6 पुरो (for पुरा) B1 घनैर्नीलैरसितैर् (for the prior half) B4 घनैश् (for मेघैश्) D6 [आ]वृतां (for °तम्)]

—After 9 D5 reads 7

10 a) Ñ2 D6 संतर्ज्यमाना B4 D7 9 ता म त्वमाना Ñ2 V2 B D6 सलक्ष्य V3 समीक्ष्य (for संप्रेक्ष्य) —b) Ñ2 V B D6 दशग्रीवेण (for राक्षसेन्द्रेण) —c) Ś1 B1 ता Ñ1 D2 11 च (for ता) —d) D1 5 निषेदुर् (for विषेदुर्) Ś1 D1 10 कमलेक्षणा, D7 9 M3 विक्रोशे° (for विपुलेक्षणा)

नूनं न ते जनः कश्चिदस्ति निःश्रेयसे स्थितः ।
निवारयति यो न त्वां कर्मणोऽस्माद्विगर्हितात् ॥ १३
मां हि धर्मात्मनः पत्नीं शचीमिव शचीपतेः ।
त्वदन्यस्त्रिषु लोकेषु प्रार्थयेन्मनसापि कः ॥ १४
राक्षसाधम रामस्य भार्याममिततेजसः ।
उक्तवानसि यत्पापं क्व गतस्तस्य मोक्ष्यसे ॥ १५
यथा दृप्तश्च मातंगः शशश्च सहितौ वने ।
तथा द्विरदवद्रामस्त्वं नीच शशवत्स्मृतः ॥ १६
स त्वमिक्ष्वाकुनाथं वै क्षिपन्निह न लज्जसे ।
चक्षुषो विषयं तस्य न तावदुपगच्छसि ॥ १७
इमे ते नयने क्रूरे विरूपे कृष्णपिङ्गले ।
क्षितौ न पतिते कस्मान्मामनार्य निरीक्षतः ॥ १८
तस्य धर्मात्मनः पत्नीं स्नुषां दशरथस्य च ।
कथं व्याहरतो मां ते न जिह्वा पाप शीर्यते ॥ १९

G 5 21 19
B 5 22 19
L 5 17 24

वृत्तशौटीर(V₂ B₁ °र्य)गर्विता, D₈ वृत्तशौटीर्यमास्थिता, D₁ वृत्तशौडीर्यगर्विता —After 12, Ś₁ Ñ₁ D₁-₄ ₁₀ ₁₁ ins

514* तस्य राक्षसराजस्य सीता न मसृषे वच ।
पुण्यकीर्तिरियाकीर्तिं पुन कोपात्युवाच ह ।

[(l 2) Ś₁ D₁₀ शोकाद् (for कोपात्) D₃ ₈ न (for ह) D₁₁ अपवाक्यमागिरां (for the post half)]

13 ᵃ) V₂ D₈ ₈ ₁₁ ते न (by transp) D₆ वै ते, D₉ न त (sic) (for न ते) G₁ damaged for जन क —ᵇ) D₁₀ Ct अस्मिन् Cr m g k as in text (for अस्ति) D₃ ₇₋₉ T₂ ₃ Ct नि श्रेयसि, Cr m g k as in text (for नि श्रेयसे) Ñ₂ V B D₆ पर, M₁ रत (for स्थित) —ᶜ) Ś₁ D₁₀ M₁ हि, D₂ [स]स, Cm g t as in text (for न) —D₉ reads 13ᵈ (except कर्म) in marg —ᵈ) V₂ D₃ विगर्हित (sic), D₁₁ विगर्हिता (sic) —After 13 D₃ ₄ ins

515* देवानामपि पूज्योऽह यद्व्वीपि सुकुत्सितम् ।
भास्करवाशकर छेदद्दूरेरैरोचनेयथा ।

14 ᵃ) Ñ₂ V B D₁ ₆ न (for मा) D₁ [म]ह, G₁ यो (for हि) —ᵇ) Ś₁ D₁ ₈ ₁₀ शतक्रतो, V₂ शचीपति (for शचीपते) —ᵈ) Ñ₁ V B₁ ₄ D₈ [ठ]त, B₃ G₁ मा (for क) —For 14ᶜᵈ, Ś₁ Ñ₁ D₁-₄ ₁₀ ₁₁ subst

516* प्रार्थयेतापि मनसा त्रिषु लोकेषु कोऽपर ।

[Ñ₁ D₈ प्रार्थयिता, D₃ प्राथये न D₁₁ प्रार्थये च (for प्रार्थयेत) Ñ₁ illeg for [अ]पि मनसा Ś₁ D₁₀ क पर, D₁ क पुमान् D₃ नापर (for कोऽपर)]

15 ᵃ) D₃ राक्षसाधिप (for °धम) —ᵇ) Ñ₂ V B D₆ पत्नीम् (for भार्याम्) —ᶜ) D₁₁ उक्तवा त्वं (for उक्तवान्) Ś₁ Ñ V B₂ ₄ D₃ ₄ ₁₀ ₁₁ मामिद वाक्य, B₁ ईदश वाक्य, D₁ ₂ ₄ त्वमिद वाक्य, M₁ अपि यत्पाप, Ct as in text (for असि यत्पापं) —ᵈ) D₁ क्व विमोक्ष्यसे (for तस्य मोक्ष्यसे) Ś₁ D₁₀ शुभतस्त्व(D₁₀ °तोपि) न मोक्ष्यसे, Ñ₂ V B D₆ द्रक्ष्यसे यस्य(B₁ °त्र) निश्चयं ⊛ Cr m तस्य तस्मात् I, so also Cg ⊛

16 ᵃᵇ) D₃ को हि (for यथा) V₂ B₁ दृष्टश्च, D₈ [भ]तिदत्त ; D₁₀ दुष्टश्च, Cm k t as in text (for दृप्तश्च) Ś₁ D₁₀ सदृशो भवेत् Ñ V D₂ सदृशो युधि(Ñ₁ V₁ भुवि), D₁ विहितौ वने, M₂ ₃ Cv g महितौ वने, Ck t as in text (for सहितौ वने) B D₆ शशवत्(D₁ ₄ °श्च, B₂ °शाश्च)सदृशो युधि(D₆ भुवि) (for ᵈ) D₁ ₄ को हि दृप्तस्य मातस्य शशक सदृशो भवेत्, D₁₁ न जातु शशको दृप्तो मतंगमदृशो भवेत् ⊛ Cm 'महितौ' इति पाठ ⊛ —ᶜ) D₁₁ T₃ यथा Cv m g k t as in text (for तथा) Ñ₁ V B D₆ मातंगवद्, D₁ स द्विरदो, D₄ हि द्विरदो (for द्विरदवद्) —ᵈ) Ñ V₂ B₁ ₄ D₅ ₆ ₁₁ T₂ M₂ नीच, Ck as in text (for नीच) B₂ त्वमप्य (for त्व नीच) Ś₁ D₁₀ -सदृशोपम, V₂ °समित, B₁-₃ D₆ शशवन्मत, D₂ शशक स्मृत, D₁₁ शशकसम (unmetrical) (for शशवत्स्मृत) D₁ ₄ शृगाल (D₄ त्व चैव) शशको मत

17 ᵃ) Ś₁ D₁-₄ ₁₀ ₁₁ नाथ त, Ñ₂ V B D₆ -नाथाद् (for नाथ वै) —ᵇ) V₂ क्षिपन्निन, D₁ °न्नाणो (for क्षिपन्निह) Ś₁ Ñ₁ B₁ D₃ ₄ क्षिप्र प्राप्य क्षिपन्निह(Ñ₁ B₄ D₄ °नक्ष्य)से, Ñ₂ V₂ B₂-₃ क्षिपन्निह(B₁ ₂ °चैव) न बुध्यसे D₂ क्षिप न विलक्षिष्यति D₄ किमेवमत्रसन्धम D₁₀ क्षिप्र प्राप्य नदिष्यसि, D₁₁ पश्यन्नपि न पश्यति —G₂ om 17ᶜᵈ —ᶜ) B₁ ₃ D₃ ₈ ₈ ₁₁ T₂ ₃ M₂ ₃ चक्षुषोर् (for चक्षुषो) Ñ V B D₃ ₈ विषये, D₁ ₁₁ विषयस् (for विषय) D₈ चक्षुषी विषमे तस्य —ᵈ) Ś₁ V D₂ ₁₀ M₁ Ck t यावद्, Cg as in text (for तावद्) Ñ₂ V B D₆ अत्र(B₂ °सि) तिष्ठसे, D₁ ₁₁ उपतिष्ठसि (for उपगच्छसि) ⊛ Cr m उपगच्छसि । पलायनं भूतं इत्यर्थः ⊛

18 ᵇ) Ñ₂ V B D₆ त्रिवमे D₃ ₈ T₃ G₁ विकृते (for विरूपे) M₂ कृत (for कृष्ण) —ᶜ) Ñ₂ V B D₆ क्षिप्र (for क्षितौ), G₂ ₃ M₁ नि, Ck t as in text (for न) Ś₁ Ñ₁ D₁ ₃ ₄ ₁₀ ₁₁ T₂ G₁ पतत, B₂ स्फुरिते Ck t as in text (for पतिते) G₁ किं नु (for कस्मात्) D₂ क्षिप्र नाशतवस्यस्माद् —ᵈ) G₂ M₁ अनार्या (sic) G₂ निरीक्षित (for °क्षत) Ś₁ Ñ₁ D₁-₄ ₁₀ ₁₁ ममानार्य निरीक्षमाण(D₁ विलोकयता)स्, Ñ₂ V₂ B₁ ₃ ₄ अथैव(B₁ °व) मा(Ñ₂ B₁ मा) हि पश्यत V₁ B₂ अद्य मामभिपश्यत, D₆ अथैवमभिपश्यते (sic)

19 ᵇ) D₁ दशरथात्मज (for दशरथस्य च) —After 19ᶜᵈ, B₂ ins

G 5.24.20 B 5.22.20 L 5.17.25 असंदेशात्तु रामस्य तपसश्चानुपालनात् ।
न त्वा कुर्मि दशग्रीव भस्म भस्मार्हतेजसा ॥ २०
नापहर्तुमहं शक्या तस्य रामस्य धीमतः ।
विधिस्तव वधार्थाय विहितो नात्र संशयः ॥ २१
शूरेण धनदभ्रात्रा बलैः समुदितेन च ।
अपोह्य रामं कस्माद्धि दारचौर्यं त्वया कृतम् ॥ २२
सीताया वचनं श्रुत्वा रावणो राक्षसाधिपः ।
विवृत्य नयने क्रूरे जानकीमन्ववैक्षत ॥ २३
नीलजीमूतसंकाशो महाभुजशिरोधरः ।
सिंहसत्त्वगतिः श्रीमान्दीप्तजिह्वोग्रलोचनः ॥ २४
चलाग्रमकुटः प्रांशुश्चित्रमाल्यानुलेपनः ।
रक्तमाल्याम्बरधरस्तप्ताङ्गदविभूषणः ॥ २५
श्रोणीसूत्रेण महता मेचकेन सुसंवृतः ।
अमृतोत्पादनद्धेन भुजगेनेव मन्दरः ॥ २६

517* कथ्या ननकरानस्य रथानस्य भुवि सर्वत ।

—ᶜ) B₃ च्यादृस्त (for °तो) Ñ₂ V B D₆ दास(B₃ °प) D₈ वापि (for मा ते) —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ D₃.₄.₅.₁₀.₁₁ निह्वा पाप न (by transp) D₁ निह्वा पवित्रं, D₂ न त निह्वापि (for न निह्वा पाप) D₇ M₁ Ck t पाप शीर्यसि T₁.₂ M₂ च्यवशीर्यंते G₃ वावशीर्यत (for पाप शीर्यत) Ñ₂ V B D₆ जिह्वा न पतिता तव(Ñ₂ D₆ भुवि)

20 ᵃ) Ñ₁ असमद्वात् Ś₁ Ñ V B₁.₃.₄ D₁₋₄.₈.₁₁ हि B₂ D₁₀ च (for तु) —ᵇ) D₁ [अ]नुलेपनात् (for °पालनात्) —ᶜ) D₃ M₁ त्वा (for त्वा) G₁ कुर्यां (for कुर्मि) Ś₁ Ñ₁ B₄ D₁₋₄.₁₀.₁₁ न त्वा क(D₃ तत्क)रोम्यह कुद्धा Ñ₂ V B₁₋₃ D₆ न त्वा करोमि पापात्मन् —ᵈ) Ś₁ V₁ B D₁.₄.₁₀.₁₁ G₃ भस्मसादद्य(D₁₄ °त्वेन G₃ °द्वाम) तेजसा(Ś₁ °स) V₃ तस्या * द्य तनया M₃ भस्माद्ध निजतेजसा ✩ Cg कुर्मि करोमि। हदनविकरणप्रत्ययलोपा वार्षी। भस्मार्हं भस्मीकरणार्हं। (Cg तेजसा पातिव्रत्यप्रभावेन)। Cm भस्मार्हा भस्मीकरणार्हा। कुर्मि करोमि। भस्मार्हा भस्म इति पाठ। Ck हे भस्मार्ह भस्मीकर्तुं योग्य त्वत्तेजसा स्वीयेन पातिव्रत्येन न भस्म कुर्मि करोमि। Ct भस्मार्हेण भस्मजननसामर्थ्यवता तेजसा स्वीयपातिव्रत्यतेजसा न भस्म कुर्मि करोमि ✩

21 ᵃ) B₃.₄ नापकर्तुम्, D₈ नाप हर्तुम् (sic), D₂ नोप° (for नापहर्तुम्) M₃ शक्या (for शक्या) D₁.₄ ना(D₁ मो)पहर्तुं मया शक्य —ᵇ) T₂.₃ G₃ M₃ त्वया (for तस्य) Ñ₁ V B₁.₃ D₆ जीवत G₁ तेजसा (for धीमत) —ᶜ) D₁ विधिस्तव हितार्थाय —ᵈ) Ś₁ Ñ V B₁₋₃ D₃.₅.₈.₁₀.₁₁ [ऽ]त्र संशय (Ś₁ D₃.₈.₁₀ °य) B₄ D₁.₄ (ऽ)त्र(D₁ (ऽ)सौ) न संशय (for नात्र संशय)

22 Ñ₁ B₁₋₃ D₆ om 22 —ᵇ) B₄ समुदितेन (for °न) D₃ om च (subm) D₁₀ बलेन मुदितेन च —V₃ om 22ᶜᵈ —ᶜ) D₃ क्रमात्व D₇.₈ Ct कस्मात्विद् (for कस्माद्धि) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ कस्मात्त्व च ते राम V₂ D₁₁ तथा परोक्षे(V₃ °ते) रामस्य(D₁ रामे हि), B₄ D₇.₈.₄ स्वकारणाद्रामं हि(B₁ रामे हि D₁ ते रामं) —ᵈ) D₂ दारचौर्य (for °र्यं) Ś₁ Ñ₁ V₃ B₄ D₁₋₄.₁₀.₁₁ हृतं, Ct as in text (for त्वया)

23 ᵃ) Ś₁ Ñ V₃ B D₁₋₄.₈.₁₀.₁₁ वहूचा। V₃ तु वच (for वचन) —ᵇ) D₃ राक्षसेश्वर (for °साधिप) —D₁ om 23ᶜ–24ᵇ —ᶜ) T₃ विकृत्य, Cg as in text (for विवृत्य) Ñ₂ V B₃ रौद्र (for क्रूरे) B₄ ... नयनै रौद्रैर् —ᵈ) T₂ सीता ताम् (for जानकीम्) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ वाम वैक्षत, V₃ D₁.₃ °वैक्ष्यत, D₃ समवै° (for अन्ववैक्षत)

24 D₈ om 24ᵃᵇ (cf v l 23) —ᵇ) Ñ₁ D₃ परिमह (for शिरोधर) —ᶜ) Ś₁ D₁₀ खेलगति, V₃ सत्त्वपति, D₃.₄ T₁.₂ M₃ सत्त्वगत, D₆ M₁ Ctp सहनन, Cg t as in text (for सत्त्वगति) D₁₁ धीमान् T₁.₂ G₂.₃ धीरो (for श्रीमान्) B₃ सिंहविक्रमशालिनो (sic), D₃ सिंहसत्त्वभुज श्रीमान —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ D₃.₈.₁₀.₁₁ G₁ M₂.₃ Cg जिह्वाग्र (for जिह्वोग्र) Ñ₂ V₁ B D₆ दीप्तास्यो दीप्तलोचन V₃ erroneously reads 25ᵈ (cf v l) in place of 24ᵈ

25 ᵃ) D₃.₁₁ चलार्क, D₆ शिखाग्र (for चलाग्र) Ś₁ Ñ V B D₁.₈₋₁₀ मुकुट D₇.₁₁ T₁.₂ M₁ Cg t मुकुट, G₃ M₁ मकुट (for मकुट) V₃ न चाग्र मुकु? (sic) —ᵇ) B₃ गन्ध (for चित्र) D₈ माल्य (for माल्य) —After 25ᵃᵇ, D₄ erroneously repeats (var) 24ᵈ–25ᵇ —ᶜᵈ) M₃ रक्ताम्बरधरः श्री* (for °) D₁ M₂ स्तप्ताङ्गद, D₁₁ तप्ताङ्गद G₃ सहाङ्गद, Cg as in text (for तप्ताङ्गद) D₄ विभूषित (for °षण) Ñ₁ V B D₆ रक्ताम्बरधर श्रीमांस्तप्तकाञ्चनभूषण

26 Ñ₂ V B D₆ transp 26 and 27 —ᵃ) D₃.₄ श्रोणि, Cv r m k t as in text (for श्रोणी) —ᵇ) Ś₁ D₁₀ काञ्चनेन, V₁ ....न, B₁ (marg also) मेचकेन (sic) B₃ पाण्डुरेण, D₁.₄ सुदृढेन; D₃.₁₂ पाण्डुरेण (for मेचकेन) D₃ सुसंवृत (sic) D₆ विराजित, D₁₁ सुसंवृत (sic) (for सुसंवृत) —ᶜ) Ś₁ Ñ V B D T₂ अमृतोत्पादने न(B₃ D₂.₃.₁₃ च)द्धो —ᵈ) B₂.₃ D₁.₃₋₄.₁₁ T G₁ M₃ भुजगेनेव, B₂.₄ भुजगेनैव —After 26 D₁.₇.₈ S ins

518* तावयो म परिवृत्ताभ्यां भुजाभ्यां राक्षसेश्वर ।
शुशुभे ऽचलसंकाश शृङ्गाभ्यामिव मन्दर ।

[(l 1) D₃ G₁ तावयो Cg t as above (for तावयो) T₁ G₃.₃ M₃.₄ सं (for म), ✩ Ch सुवर्णा विद्युदाभ्यां कल्पितरत्नम्।; Ct सुवर्णस्य महत्या सुधया रञ्जिता रक्तसुमनस्त्रिति विस्तरम्। तावद्यस्तु सुवर्णपरिवृतरत्नमणि ✩]

तरुणादित्यवर्णाभ्यां कुण्डलाभ्यां विभूषितः ।
रक्तपल्लवपुष्पाभ्यामशोकाभ्यामिवाचलः ॥ २७

अवेक्षमाणो वैदेहीं कोपसंरक्तलोचनः ।
उवाच रावणः सीतां भुजंग इव निःश्वसन् ॥ २८

अनयेनाभिसम्पन्नमर्थहीनमनुव्रते ।
नाशयाम्यहमद्य त्वां सूर्यः संध्यामिवौजसा ॥ २९

इत्युक्त्वा मैथिलीं राजा रावणः शत्रुरावणः ।
संदिदेश ततः सर्वा राक्षसीर्घोरदर्शनाः ॥ ३०

एकाक्षीमेककर्णां च कर्णप्रावरणां तथा ।
गोकर्णीं हस्तिकर्णीं च लम्बकर्णीमकर्णिकाम् ॥ ३१

हस्तिपाद्यश्वपाद्यौ च गोपादीं पादचूलिकाम् ।
एकाक्षीमेकपादीं च पृथुपादीमपादिकाम् ॥ ३२

G 5 24 0
P 4 22 31
L 5 17 0

27 Ñ3 V B D6 transp 26 and 27 —[a]) B3 प्रदीप्तादित्य, B4 बालादित्य B1 (marg also as in text) -सकाश (for वर्णाभ्या) —[b]) T2 विराजित (for विभूषित) —Ś1 D10 om 27[c]–28[b] —[c]) T1 3 G3 पुष्प (for रक्त) B1 शाखाभ्याम् (for पुष्पाभ्याम्) G1 रक्तपुष्पपल्लवाभ्याम् —[d]) D1 यथा (for इव) —After 27 Ñ1 ins

519* स हि राजा राक्षसानां रावणो लोकरावण ।

while D4 T1 3 G M1 3 ins

520* स कल्पवृक्षप्रतिमो वसन्त इव मूर्तिमान् ।
श्मशानचैत्यप्रतिमो भूषितोऽपि भयंकर ।

[(l 1) D1 (after corr as above) G1 स (for स)
—(l 2) M1 -सदृशो (for प्रतिमो) ※ Cr श्मशानचैत्यवद्विम श्मशानवृक्षसदृश । Cg चैत्य श्मशानवृक्ष श्मशानमण्डपो वा ।, Ck श्मशानचैत्यप्रतिम इति । तदुभयसदृशरमणपरिहार्यदर्शनवानित्यर्थ ।, Ct वसन्त इव भूषितोऽपि श्मशानचैत्यप्रतिमस्तदुभयवत्परिहार्य[illegible] । चैत्य बुद्धायतनम् । अत एव भयकर ※]

28 Ś1 D3 10 om 28[ab] (for Ś1 D10, cf v l 27) D4 om 28 —[b]) Ñ2 V B D1 4 क्रोध (for कोप) —[c]) Ñ1 वचन (for रावण) Ñ2 V B वाक्य (for सीता) —After 28[c] Ñ1 ins

521* [illegible] तु लोकवहितम् ।
प्रकम्पमान सुमुख

—[d]) B4 reads भुजंग in marg V2 D1 निःश्वस, D5 7 8 11 S निःश्वसन् (for निःश्वसन्) B1 भुजगाम इव श्वसन्

29 D5 om 29–30 —[a]) B4 [अ]भि, D3 [अ]सि (for [अ]भि) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D1–4 8 10 समुत्थाम्, V2 B3 समुत्थम्, D11 सम्पन्नाम्, T1 3 सपत्ते, T2 सपत्नाम् (for सम्पन्नम्) —[b]) B2 D11 अर्थहीनाम् (for °नम्) Ñ1 अनर्थकम्, V1 अनुव्रत, D1 3 T2 अनुव्रता Ct as in text (for अनुव्रते) Ś1 Ñ2 B1 4 D2 6 10 अर्थहीनामनुव्र(D2 °त्र)ता, D3 मम शत्रुमनुव्रता —After 29[ab], Ñ1 ins

522* आर्यमनार्यचरितामार्यैर्विगर्हित च यत् ।
रावणानुगतं मरं तु प्रसूते तु मानुषि ।

—[c]) D2 [ए]व (for त्वा) —[d]) Ñ2 V B D6 Ct [उ]दित, D2 [उ]रात (for [ओ]जसा) ※ Cm अनयेनेति श्लोक केषुचित्कोशेषु नास्तीति कृत्वा न व्याख्यात ।, Ck अनयेन धराजधर्मेण । सूर्य इति । उदित इति शेष ।, Ct अनयेनानीत्या युक्तम् । अर्थहीन प्रयोजनहीन व्रत राम वा । 'अनुव्रते' इति सबोधनम् ※

30 D5 om 30 (cf v l 29) —[a]) B1 तत्र, T3 सीता (for राजा) —[b]) Ś1 D10 शत्रुकर्षण, Ñ2 V B D6 लोकरावण (for शत्रुरावण) D11 राक्षसाधिपरावण —[c]) D7 9 सदृशे (for संदिदेश) —[d]) D3 राक्षसीं (sic) (for राक्षसीर्) D8 भीमदर्शना

31 [a]) Ñ1 चैवकर्णां, D4 10 एककर्णां (for एककर्णां) D1 शुकाक्षारिकर्णाश्च, D3 4 शुकाक्षीं चककर्णीं च, D11 अकर्णां सेकर्णीं च —[b]) D3 कर्ण (for कर्ण) D2 प्रावरणाम्, D3 °र्णी (for प्रावरणा) Ś1 Ñ1 D3 4 8 10 11 G2 M2 अपि (for तथा) ※ Cv g प्रधानप्रधानसूते एकाक्ष्यौ द्वे स्त । अत पश्चाक्षया पुनरुपादानम् (Cg °धानसूते द्वे एकाक्ष्यौ । अतो न पुनरुक्ति । अथवा अक्षमिन्द्रियम् । एकाक्षीमेकेन्द्रियाम् । श्रोत्रनासादावेकमात्रवतीमित्यर्थ) ।, Cr m t एकाक्षीमिति द्विरुपादानम् । व्यक्तिभेदात् ※ —[c]) D1 4 लम्बकर्णी, D3 मेघकर्णीं (for हस्तिकर्णीं) D3 गोकर्णां हस्तिकर्णां च —[d]) D1 4 हस्तिकर्णी(D4 °र्णाम्) G1 शङ्कुकर्णीम् (for लम्बकर्णीम्) D4 सकर्णिका (for °काम्) —For 31–33 Ñ2 V B D6 subst 524*

32 For subst in Ñ2 V B D6, cf v l 31 and 33 —[a]) T2 [अ]श्वपद्य (for °पद्यौ) Ś1 D10 हस्तिपादा च गोपादाम्, Ñ1 D4 11 हस्तिपादीमपादीं च (D4 °दीश्च), D1 हस्तिपादी अपादीश्च, D3 5 हस्तिपादीं श्व(D3 श्वा)पादीं च, D3 4 हस्तिपद्याश्वप(D3 °पा)दी च, D8 हस्तिपादाश्वपादा च, T1 3 हस्तिपादाश्वपादाश्च(T3 °पदौ च), G3 हस्तिपदाश्वपदाश्च —[b]) D2 गोपादीं, D1 M3 गोपादीं T1 3 G3 गोपादान (for गोपदीं) Ś1 D10 अपादां पादमू(Ś1 °मू)लिका, D3 11 गोपा(D11 °प)दीं पादमूलिका, D1 गोपादीं पादमूलिका —D2 om 32[c]–33[b] Ś1 Ñ1 D3 10 11 om 32[cd] —[cd]) T1 2 G1 3 M1 एकपादां (for °दीं) T1 3 G3 पृथुपादाम् (for °पादीम्) D1 अपादिका (for अपा°) D1 3 द्वयोन्मयपादीश्च पृथुपादीश्पादिका

G 5 24 0 B 5 22 35 L 5 17 37

अतिमात्रशिरोग्रीवामतिमात्रकुचोदरीम् ।
अतिमात्रास्यनेत्रां च दीर्घजिह्वामजिह्विकाम् ।
अनासिकां सिंहमुखीं गोमुखीं सूकरीमुखीम् ॥ ३३
यथा मद्वशगा सीता क्षिप्रं भवति जानकी ।
तथा कुरुत राक्षस्यः सर्वाः क्षिप्रं समेत्य च ॥ ३४
प्रतिलोमानुलोमैश्च सामदानादिभेदनैः ।
आवर्तयत वैदेहीं दण्डस्योद्यमनेन च ॥ ३५
इति प्रतिसमादिश्य राक्षसेन्द्रः पुनः पुनः ।
काममन्युपरीतात्मा जानकीं पर्यतर्जयत् ॥ ३६
उपगम्य ततः क्षिप्रं राक्षसी धान्यमालिनी ।
परिष्वज्य दशग्रीवमिदं वचनमब्रवीत् ॥ ३७
मया क्रीड महाराज सीतया किं तवानया ।
अकामां कामयानस्य शरीरमुपतप्यते ।
इच्छन्तीं कामयानस्य प्रीतिर्भवति शोभना ॥ ३८

33 D1 2 4 om (hapl except D2) 33[ab] (for D2 cf v l 32) —[a]) Ñ1 दीर्घं (for मात्र) —[b]) D10 कृशोदरीं, T2 शिरो° (for कुचो°) —[c]) D2 मात्रा च, D6 M2 मात्रसु, M1 मात्रादि (for मात्राश्य) D14 नेत्राश्र —[d]) D2 नेत्रा (for जिह्वाम्) Ś1 D2 10 खरानना, G2 मजिह्वका (for अजिह्विकाम्) Ñ2 D3 6 7-9 11 T2 G1 M1 2 दीर्घजिह्वा (D3 7 9 °ह्व) नखामपि (Ñ1 D3 11 °नना) D1 4 दीर्घं जिह्वानयानना (D2 °खा+ +) —[ef]) Ñ1 D10 सनासिका (for °सिका) Ñ1 व्याघ्र (for सिंह) Ñ2 D2 3 सूकरानना, D7 9 शूकरी° (for सूकरीमुखीम्) Ś1 D10 समुखीं सूकरानना, D11 व्याघ्रशूकरमानना (with hiatus) (for [f]) D1 4 मातस्रास्या सिंहमुखीगोमुखी शूकरानना —After 33, Ñ1 D3 10 11 ins while D1 4 ins l 2 only after 33

523* द्वयोरुत्कवक्त्रायाश्च राक्षसीर्घोरदर्शना ।
खड्गमुद्गरशूलानि शोणिताक्तानि बिभ्रती ।

[(l 1) Ñ1 क्रूरकर्माण (for घोरदर्शना) D3 11 सुरामांस वसाप्रिया (for the post half) —(l 2) Ñ1 मुद्गरखड्ग (by transp) D10 शोभमानानि (for शोणिताक्तानि)]
—Thereafter Ñ1 D1 2 4 cont l 2 only D3 10 cont l 1 6 and 2 D11 cont l 1 and 6 while Ñ2 V B D6 subst for 31-33

524* नानाप्रहरणा घोरा नानारूपसमन्विता ।
मांसशोणितदिग्धाङ्गी मेदोदिग्धकरानना ।
सनादिता मांसतुष्टा सदा मांसवसाप्रिया ।
नानारूपसमुत्थाना नानावेषधरा सदा ।
खड्गमुद्गरनिस्त्रिंशशक्तिप्रासपरश्वधा । [5]
विचित्रमाल्याभरणा रक्तमाल्यानुलेपना ।

[(l 1) D3 10 11 प्रहरणोपेता (for °णा घोरा) and गुणान्विता (for -समन्विता) —(l 2) D1 दिग्धास्यो (for °ग्धाङ्गी) D6 मेधा- (sic) (for मेदो) —V1 illeg from l 3 up to 41 —(l 3) V2 सनासिका, D6 सनासिनी (for सनादिता). V2 -[मां]सा (for -तुष्टा) —(l 4) B2 3 -समुत्थाना (for समुत्थाना) B1 रूप (for वेष) Ñ2 V2 B2 D6 सदा (for सदा) —(l 5) B3 4 अग्नि- (for शक्ति) V2 B2 D6 -परशु (for प्रास).—(l 6) B3 रत्नमाल्य (for °माल्य)]

34 V1 illeg for 34 (cf v l 524*) —[a]) D2 मम वशा, D3 11 मे वशगा (for मद्वशगा) —[b]) G1 भवतु (for °ति) —[d]) Ñ1 D2 क्षिप्र सर्वा (by transp), D1 G3 2 सर्वे क्षिप्र (for सर्वाः क्षिप्र) Ñ1 D7 9 वा (for च) Ñ2 V2 B D6 नि शक्य मम शासनात्

35 V1 illeg for 35 (cf v l 524*) —[ab]) D2 [अ]नुलोमाभ्या (for °लोमैश्च) D1 reads in marg [b]. Ś1 D1-4 10 -विभेदनैः (for -[आ]दिभे°) D11 सामदान विभेदितैः (for [b]) Ñ2 V2 B2-4 D6 सामदानवि (V2 °नादि) भेदैश्च प्रतिलोमानुलोमत (V2 B3 °मि, B4 °कै) B1 साम दानादिमिश्चैव प्रतिलोमविलोमभि —[c]) Ñ1 प्रावर्तयत, B1 सत्रासयत, D1 4 5 7 9 11 T1 2 G1 M2 C3 आवर्जयत (for आवर्तयत) —[d]) D1 3 4 11 [उ]द्यमनैरपि (for °नेन च) Ś1 D10 निर्बन्धाद्यम (Ś1 [before corr] °श]नैरपि, Ñ2 V2 B1-3 D6 वा (B1 च) हुडुदोष (Ñ2 V2 B1 °दैर्दे) मैरपि

36 V1 illeg for 36 (cf v l 524*) —[a]) D11 सीता (for प्रति) —[b]) Ñ2 V2 B D6 राक्षसी (V2 B1 °सीं) राक्षसेश्वर —[c]) Ś1 D10 कोप (for काम) —[d]) B1 समतर्जयत्, D6 T2 M2 पर्यगर्जत, D7 9 Ct प्रतिगर्जत, G2 पर्यसर्पयत्, M1 परि°, M3 पर्यवर्जयत् (for पर्यतर्जयत्) Ś1 D10 गर्जन्गर्जन्स जानकीं, Ñ1 D2 11 पर्यगर्जत् (D1 °र्ज)स जानकीं, D1-4 पर्यतर्जत् (D1 °भार्त्से,)स जानकीं ‡‡ Ct प्रतिगर्जेत प्रत्यगर्जत् ‡‡.

37 V1 illeg for 37 (cf v l. 524*) —[a]) Ś1 D10 उपागम्य (for उपगम्य) Ś1 D10 शीघ्रं, Ñ V2 B D1-4 6 11 तूर्णं (for क्षिप्रं) —[b]) Ś1 D10 वाक्यशालिनी D1 ध्यान°, D2 3 धन° D11 वन्य° (for धान्यमालिनी) Ñ2 V2 B D6 प्रिया मंदोदरी तदा (Ñ2 B2 [marg also] °या)

38 V1 illeg for 38 (cf v l 524*) —[a]) D11 रम (for क्रीड). T2 महाभाग (for °राज) —[b]) G2 सीतायाँ (sic) (for सीतया). Ś1 Ñ2 V2 B1 2 D2 M3 करिष्यसि Ñ1 B1 3 D1-4 8 11 करिष्यसि (for तवानया) —D2 G1 M1 om 38[cdef] —[c]) B1 2 D6 काममानस्य —[d]) Ñ2 V2 B D6 परिपीड्यते D1 कोप° (for उपतप्यते) —Ś1 D10 om 38[ef]. —[e]) Ñ1 सकामां, B1 D1 2 4 6-9 इच्छतीं (for इच्छन्तीं) D1 2 4 काममानस्य (for °यानस्य) —[f]) Ñ1 B D6 रतिर् (for प्रीतिर्) G1 भवतु (for °ति) —After 38, Ñ V2 B D1-4 6 ins , while D11 subst for 38[ef].

एवमुक्तस्तु राक्षस्या समुत्क्षिप्तस्ततो बली ।
ज्वलद्भास्करवर्णाभं प्रविवेश निवेशनम् ॥ ३९
देवगन्धर्वकन्याश्च नागकन्याश्च तास्ततः ।
परिवार्य दशग्रीवं विविशुस्तद्गृहोत्तमम् ॥ ४०

स मैथिलीं धर्मपरामवस्थितां
प्रवेपमानां परिभर्त्स्य रावणः ।
विहाय सीतां मदनेन मोहितः
स्वमेव वेश्म प्रविवेश भास्वरम् ॥ ४१

G 5 24 0
B 5 22 40
L 5 17 40

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे विंशः सर्गः ॥ २० ॥

525* प्रीतिमाहुस्तु विद्वांस कामस्य परमुत्तमम् ।

[V2 प्रीतमाहि (sic) (for °माहुः) Ñ B2 D1 च D1 2 हु (for तु)]

—D1 3 4 cont , D5 7 8 S ins after 38ab

526* विवर्णया कृपणया मानुष्या राक्षसेश्वर ।
नूनमस्या महाराज न दद्या भोगमुत्तमान् ।

[(l 1) D2 विवर्णया D3 4 [अ]मानुष्या (for राक्षसेश्वर) ⊛ Cm अकृपणयेति छेदः । अकृपणया पतिव्रतया सीतया किं करिष्यसि । अमानुष्येति छेदः । अमानुष्या अत एव निवर्णा मनुष्यभोगविलक्षणा । उत्तमवर्णयेत्यर्थः ⊛ —After l 1 D1 3 4 ins

526 (A)* कल्याणीकनया रामहीनया किं करिष्यसि ।

—(l 2) D3 6 7 9 T1 M1 अस्यां (for अस्या) D1 3 4 G1 महाबाहो (for °राज) D5 तादिव्यान् M1 Cg न दिव्यान् (for न दद्या) D1 3 4 पूर्णान् (for उत्तमान्)]

—D1 3 4 further cont

527* विद्युर्येन दौर्भाग्याद्धं त्वामिच्छति जानकी ।
देवगन्धर्वकन्याश्च यक्षराक्षसकन्यका ।
कन्याश्चैव महाबाहो पौरुषेण त्वयार्जिता ।
तामिः क्रीड महाराज जहीमामन्यचेतसम् ।

[(l 2) Prior half = 40a —(l 3) D1 [च]व (for [ए]व) —(l 4) D4 महाबाहो (for °राज)]

—After 526*, D5 7-9 S cont

528* विद्धयस्मरश्रेष्ठास्त्व बाहुवशार्जितान् ।

[M1 श्रेष्ठान् , Ck t as above (for श्रेष्ठाः) Cg विद्धयस्मरश्रेष्ठान् (for the prior half) G1 वशार्जिताः (for °र्जितान्)]

39 V1 illeg for 39 (cf v l 524*) —a) T3 उक्ते (for उक्तः) Ś1 Ñ2 D2 10 11 तया राज्ञः, Ñ3 V3 B D4 6 दशग्रीव , D1 4 स राक्षस्या (for तु राक्षस्या) —b) D1 M1 समुत्क्षिप्य, Ct as in text (for °क्षप्तः) Ś1 Ñ1 D2 10 11 स्मित कृत्वा दशानन , Ñ2 V2 B D4 6 प्रियया मोहितः (D2 °तक)या D3 4 समाश्लिष्टो महाबल —After 39ab, D1 2 5 7 9 S ins

529* महाघनमेघसंकाशो राक्षस स व्यवर्तत ।
प्रस्थित स दशग्रीव कम्पयन्निव मेदिनीम् ।

[(l 1) G1 महस्य Ck t as above (for महाघन°) D1 3 4 स प्रवर्तत D1 3 राक्षसीभिः प्रवर्तत (for the post half)]

—D1 om 39cd —c) Ś1 Ñ V2 B D2 3 4 10 11 दिवाकरवर (Ñ1 °हारक) (for ज्वलद्भास्कर) D7 9 प्रकाश (for -वर्णाभं) —D8 om (hapl ?) 39d–40c —d) Ś1 ततो गृह, Ñ1 गृह स्वक Ñ2 V2 B D2 3 10 11 गृह सत (B1 तथा), D1 गृहोत्तम (for निवेशनम्)

40 V1 illeg for 40 (cf v l 524*) D1 om 40abc (cf v l 39) —After 40a, D6 ins

530* यक्षराक्षसकन्यका ।
तथा च दानवकन्याश्च

[(l 1) = Post half of l 2 of 527*]

—b) Ś1 महद्वस , Ñ1 तथैव च Ñ2 च तास्तथा, V2 B1-3 D2 च तास्तदा, B4 च त तदा, D1 3 4 10 11 च सर्वश , D5 च तास्त्रिय , T1 3 G1 M3 च सर्वत , T2 ततस्तत (for च तास्तत) —Ñ1 illeg for 40d —d) D5 6 T1 M2 विविशुस्ता, D7 9 M1 प्रविशुस्ता G2 °शुस्त (for विविशुस्तद्) Ś1 D1-4 10 11 वि(Ś1 प्र)विशुर्भवनोत्तम, Ñ2 V3 B D4 प्राविशन्गृहमुत्तम ⊛ Ct प्रविशु प्रविविशु ⊛

41 V1 illeg for 40 (cf v l 524*) —a) B4 लोकपरम्, D1 3 धर्मपथे (for धर्मपराम्) D2 4 व्यवस्थिता, (for अव°) —D11 om 41b —b) D1 प्रवेशमाना (for प्रवेप°) V3 B1-3 परितर्ज्य, D2 प्रविभत्स्यं D4 परिरभ्य (corrupt) (for परिभर्त्स्य) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 तु निवेर]

२१

G. 5 75 9 B. 5 23 1 L. 5 18 1 इत्युक्ता मैथिलीं राजा रावणः शत्रुरावणः ।
संदिश्य च ततः सर्वा राक्षसीर्निर्जगाम ह ॥ १
निष्क्रान्ते राक्षसेन्द्रे तु पुनरन्तःपुरं गते ।
राक्षस्यो भीमरूपास्ताः सीतां समभिदुद्रुवुः ॥ २
ततः सीतामुपागम्य राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
परं परुषया वाचा वैदेहीमिदमब्रुवन् ॥ ३
पौलस्त्यस्य वरिष्ठस्य रावणस्य महात्मनः ।
दशग्रीवस्य भार्यात्वं सीते न बहु मन्यसे ॥ ४
ततस्त्वेकजटा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
आमन्त्र्य क्रोधताम्राक्षी सीतां करतलोदरीम् ॥ ५
प्रजापतीनां षण्णां तु चतुर्थो यः प्रजापतिः ।
मानसो ब्रह्मणः पुत्रः पुलस्त्य इति विश्रुतः ॥ ६
पुलस्त्यस्य तु तेजस्वी महर्षिर्मानसः सुतः ।
नाम्ना स विश्रवा नाम प्रजापतिसमप्रभः ॥ ७
तस्य पुत्रो विशालाक्षि रावणः शत्रुरावणः ।
तस्य त्वं राक्षसेन्द्रस्य भार्या भवितुमर्हसि ।
मयोक्तं चारुसर्वाङ्गि वाक्यं किं नानुमन्यसे ॥ ८

(for रावण) —[c]) D8 दुःखित (for मोहित) —[d]) B2 तद्व, B3 स्वकीय (for स्वमेव) Ś1 Ñ B3 D1.4.7-11 G2 M1.2 रावण, V2 B1.2.4 D5.6 दुर्मना, G1 वीर्यवान् (for भास्वान्)

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 सीतारावणसंवाद, Ñ1 D11 राक्षसीसमादेश, Ñ2 B1 D1 रावणगर्जन, V B3.4 रावणतर्जन B2 रावणगर्हा D1.4 सीतासंतर्जन, D2 रावणराक्षसीसमादेश, D3 राक्षसीसमादेश —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1.4.10.11 om Ñ2 V2 B1.4 D5.6 24 V3 15 B2 23 B3 D5.7.8 T G M1.2 22 M3 19 —After colophon, D2 concludes with राम। G श्रीरामाय नम

21

M3 begins with श्रीरामाय नम

1 [a]) Ñ1 D3 राक्षसेश्वर, Ñ2 V B2.3.4 D6 लोक°, B1 °कर्षण (for शत्रुरावण) —[c]) G2 तु (for च) D2 समादिश्य (for संदिश्य च) V B1.4 ततः D3.5.6.8 तथा (for ततः) —[d]) B1 D1.4 स, G2 हा (for ह) —After 1, D1.4 ins

531* प्रविवेश गृहं रम्यं राक्षसेन्द्रो महाबल ।
संदिश्य त्रिजटा चैव राक्षसीश्च महत्तमाम् ॥

[(l 2) D4 ब्रतुत्तमां (for महत्तमाम्)]

2 [a]) Ñ1 D1-4 निःक्रान्ते, Ñ2 V2 B1.2.4 D6 निर्गं(B3 °या)ते (for निष्क्रान्ते) —[b]) Ś1 D10 रावणे शत्रुरावणे —[c]) D1 राक्षसेन्द्रे (sic) (for राक्षस्यो) B1 विकराला, T3 रूपाला (for रूपास्ताः) —[d]) D4 समभिदुद्रुवन् (sic) V1 सीतां दुद्रुविरे (corrupt)

3 ☞ V3 B1 om from 3 up to colophon —[a]) Ś1 Ñ1 V1 B2.4 D1.2.4.5.6.10.11 ततस्तां समु(V1 °स्तास्तामु)पागम्य, Ñ1 विकृत समुपागम्य, B3 तत प्रहस्य ता सीता D2 ततस्ता समुपागम्य —[b]) B4 विकृतानना (for क्रोधमूर्छिता) —Ñ1 illeg for ° —[c]) Ñ2 B3 D6 पुन (for परं) —[d]) D8 राक्षस्य, G2 मैथिलीम् (for वैदेहीम्) Ś1 D10.11 अब्रवीत् (sic)

4 V2 B1 om 4 (cf v l 3) —[a]) Ś1 Ñ V1 B3-4 D1-4.6.10.11 पौलस्त्यानां (for °स्त्यस्य) B4 परिष्वज्य (sic) (for वरिष्ठस्य) —[d]) D11 मन्यते

5 V2 B1 om 5 (cf v l 3) Ñ2 B2 D6 om from 5 up to colophon —[a]) D11 त्रिजटा (for [त्व्]एकजटा) B3 नाम्ना —[b]) T1.2 G2 वाचम् (for वाक्यम्) —Ñ1 illeg for ° —[cd]) D2 आक्रम्य Ś1 D1.4.11 क्रुद्ध, D2 क्रुष्ट, D11 क्रूद्ध (sic) (for क्रोध) Ś1 D10 G2 ताम्राक्षीं V1 B3 अमर्षपुष्टताम्राक्षी (for °) D2 ता वामलोचनां (for करतलोदरीम्) B4 आयताक्षी शुभा सीता रामस्य प्रियकामिनीं —After 5 D2 reads 7[ab] in marg

6 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 6 (cf v l 3 and 5) —[a]) G1 M2 च (for तु) B4 चतुर्णां (for षण्णां तु) Ñ1 षण्णां य प्रजापतीनां —[b]) D3.5.7.8 T1.2 [ऽ]य (for यः) —D2 reads 6[a]–7 in marg —[c]) D4 मनसो (for मा°) —[d]) D11 पौलस्त्य (sic)

7 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 7 (cf v l 3 and 5) D2 reads 7 in marg (cf v l 6) D2 reads (m) 7[ab] after 5 —[a]) D1.4 च (for तु) T1.2 G2 स पुलस्त्यस्तु (T2 °स्य) (for पुलस्त्यस्य तु) —[b]) B2.4 D1.4.5.8 T G1 महर्षेः B4 D10 स्मृत (for सुतः) —[c]) Ś1 Ñ1 B3 D1.4.10.11 तु B3 om, D2 च (for स) —[d]) Ś1 Ñ1 V1 B3 D4.10 -सम प्रभु, B4 D1.3.11 °प्रभु (for -समप्रभः)

8 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 8 (cf v l 3 and 5) —[a]) B4 D1 विशालाक्षो, D1.2.3 G1.2 M3 °लाक्षी (sic). —After 8[ab], Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 ins

ततो हरिजटा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
विवृत्य नयने कोपान्मार्जारसदृशेक्षणा ॥ ९
येन देवास्त्रयस्त्रिंशद्देवराजश्च निर्जितः ।
तस्य त्वं राक्षसेन्द्रस्य भार्या भवितुमर्हसि ॥ १०
वीर्योत्सिक्तस्य शूरस्य संग्रामेष्वनिवर्तिनः ।
बलिनो वीर्ययुक्तस्य भार्यात्वं किं न लप्स्यसे ॥ ११

प्रियां बहुमतां भार्यां त्यक्त्वा राजा महाबलः ।
सर्वासां च महाभागां त्वामुपैष्यति रावणः ॥ १२
समृद्धं स्त्रीसहस्रेण नानारत्नोपशोभितम् ।
अन्तःपुरं समुत्सृज्य त्वामुपैष्यति रावणः ॥ १३
असकृद्देवता युद्धे नागगन्धर्वदानवाः ।
निर्जिताः समरे येन स ते पार्श्वमुपागतः ॥ १४ G 5 23. 0 D. 5.23.14 L. 5.18 15

532* पुष्पोत्कटायासुत्पन्नश्चतुर्थे प्रपितामहात् ।

—Then they all subst for 8cd

533* सा तस्य रक्षोधिपतेर्भार्यात्वं किं न कल्पसे ।

[B4 वक्रशिरम् (sic) (for रक्षोधि°) B4 त्वं रक्षःपते: स (for the prior half) Ś1 D10 भार्यार्थे, Ñ1 त्वं भार्या (for भार्यात्वं) D3 भार्या किं तु न मन्यसे (for the post half)]

—d) D2 सर्वोत्तमा, D11 सर्वोत्तमा D7.8.11 G1 M3 सर्वाङ्गी (sic) (for °ङ्गि) —f) B3 सा न, B4 त्वं न, G2 M3 नाद्य (for नानु) Ñ1 कथं भाव्यं न मन्यसे —After 8, G1 reads 11

9 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 9 (cf v l 3 and 5) —a) B4 (स्र)लेकजटा (for हरि°) —b) Ś1 D10 मैथिलीं (for राक्षसी) D3 पुनरब्रवीत्, D6 क्रोधमूर्छिता (for वाक्यमब्रवीत्) —After 9ab, D8 ins l 2 only of 534* —Ś1 D10 om 9c-10b —c) Ñ1 V1 B3.4 D1-4.11 क्रोधदीप्ते (D1.2 °रक्ते)क्षणा क्रूरा (D3 दीप्तिः) —d) D7 -दर्शने (for सदृश) D1 (आ)जिना (for (ई)क्षणा)

10 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 10 (cf v l 3 and 5) Ś1 B3 D10 om 10ab (for Ś1 D10 cf v l 9). —b) B4 सुर (for देव) D11 वर्जित, G M3 विर्जिता —D6 om 10cd —c) Ś1 Ñ2 V1 B4 D1.2.10.11 तस्य (Ś1 D10 सीते) राक्षसेन्द्र (Ñ1 V1 D3 °राज)स्य, B4 तस्य देवेन्द्रराजस्य —d) Ś1 V2 B4 D10 भार्यात्व (Ś1 D10 °त्वं) किं न कल्पसे, Ñ1 B1 D2 भार्यार्थं (B4 °र्था वै) किं न म(D4 नानुम)न्यसे. —After 10 T1.2 G(G2 after 12) M1.2 ins, while D8 ins l 2 only after 9ab

534* ततस्तु प्रघसा नाम राक्षसी क्रोधमूर्छिता ।
भर्त्सयन्ती तदा घोरमिदं वचनमब्रवीत् ।

[M1 om l 2 —(l 2) D4 भर्त्सयन्ती G2 धारं (for घोरम्)]

11 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 11 (cf v l 3 and 5) G1 reads 11 after 8 —a) D6 (व)चिक्रान्तस्य (for -(उ)त्सिक्तस्य) V1 B3 वीरस्य (for शू°) —b) Ś1 (अ,नि)वर्जिता (for °न). D3.11 समरे न निवर्तिन .—c) Ś1 Ñ2 V1 B3 D1-4.10.11 निधयुक्तस्य, B4 च नियुक्तस्य (for वीर्य°) —d) Ś1 D10 भार्यार्थं (D3 °र्थे) किं, D3 भार्या किं त्वं (for भार्यात्वं किं) Ś1 D1-3 Ch t लप्स्यसे, Ñ2 V1 D1 G1 M3 मन्यसे, B1 D2.4.10.11 कल्पसे (for लप्स्यसे) B3 भार्यात्व नाभिमन्यसे

12 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 12 (cf v l 3 and 5) —ab) Ś1 बहुमतीं D10 °मतीं (for °मता) D6 T1.2 प्रिया बहुमता भार्या (for °) D1 स ता त्यक्त्वा D1 सर्वाण्यक्त्वा (for त्यक्त्वा राजा) Ś1 D10 transp भार्यां and राजा Ś1 महायशाः, Ñ2 °भुज (for °बल) —c) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1.4.10.11 मन्दोदरीं मनोज्ञाङ्गीं (Ś1 D10 °ज्ञा वै D2 °ज्ञा च) G1 स सर्वाश्च महाभागम् —After 12c Ñ1 ins

535* स * रक्ष समाकुलाम् ।
मन्दरध्वानगम्भीरमन्दराश्रयवेश्मकाम् ।
पारिजातसुगन्धाढ्या मनोनयनवर्गिनीम् ।
राजा स राक्षसेन्द्रस्य

—d) Ś1 B3.4 D1-4.10.11 त्वामुपैति स(D1 हि, D4 च) Ñ1 उपैति त्वां स, D7-9 T1.2 G2.3 M1 Cv °पैष्यति (sic) Cr m g t as in text (for त्वामुपैष्यति) —After 12 G1 ins 534*

13 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 13 (cf v l 3 and 5) D1 om (hapl) 13 D6 transp 13 and 14 —a) B3.4 समृद्धं, D11 सबल (for समृद्ध) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 स्त्रीसहस्रैश्च (B3 °स्रं तु) —b) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D2-4.10 नानारत्नै(D2 °रत्नै)श्च मैथिलि, T1.2 M3 नानारत्नेन शोभित (sic) —c) D3.7.8 T2 G1 M2 तद् (for सम्) —d) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D2.4.10.11 उपैति स, D7-9 T1.2 G1.2 M1 उपै° (for उपैष्यति) —After 13, D7.8 T1.2 G1.2 M1.2 ins

536* अन्या तु विकटा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
[T1 स (for तु)]

14 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 14 (cf v l 3 and 5) D6 transp 13 and 14 —a) Ś1 Ñ1 B3 D1.2.4.10.11 देवता (D1.4 देवतै) सार्धं, V1 B4 D3 देवगणा सदा (D2 °णं), D7.9 सीमवीर्येण (for देवता युद्धे) —b) Ś1 T2.3 देव, Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 यक्ष, D3.7.8 G1 M3 नाना, B(ed) नाग (for नाग) D3 राक्षस (for -गन्धर्व) Ś1 Ñ1 B3 D1.10.11 -दानवैः (for °वाः) —c) D3 समरे निर्जिता (by transp) —d) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1.2.3.10.11 मूलम् (for पार्श्वम्) D3 उपागमत्, D6 °गम (for °गत). D3 स ते मुद्रत्वमागत (sic).

G. 5.25 0 B 5.23 15 L. 5.18 16

तस्य सर्वसमृद्धस्य रावणस्य महात्मनः ।
किमर्थं राक्षसेन्द्रस्य भार्यात्वं नेच्छसेऽधमे ॥ १५
यस्य सूर्यो न तपति भीतो यस्य च मारुतः ।
न वाति स्मायतापाङ्गे किं त्वं तस्य न तिष्ठसि ॥ १६
पुष्पवृष्टिं च तरवो मुमुचुर्यस्य वै भयात् ।
शैलाश्च सुभ्रु पानीयं जलदाश्च यदेच्छति ॥ १७
तस्य नैरृतराजस्य राजराजस्य भामिनि ।
किं त्वं न कुरुषे बुद्धिं भार्यार्थे रावणस्य हि ॥ १८
साधु ते तत्त्वतो देवि कथितं साधु भामिनि ।
गृहाण सुस्मिते वाक्यमन्यथा न भविष्यसि ॥ १९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकविंशः सर्गः ॥ २१ ॥

15 Ñ2 V2 B1.2 D1 om 15 (cf v l 3 and 5) —[a]) D7 यस्य (for तस्य) B1 सूर (for सर्व) —[b]) Ñ1 महीयस (for महात्मन) —[c]) D5 वत्र, T2.3 G1.2 M यत्र (for कथं) —[d]) Ś1 D10 भार्यार्थं (for °त्वं) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 [भ]सि(Ñ2 V3 [भ]ति, B1 D10 [भ]सु, D6 [मृ]ख, D11 [भ]व)म-यसे (for [ने]च्छसेऽधमे) —After 15, D7.1 T1.2 G M1.3 ins

537* ततस्तु दुर्मुखी नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
(D7 T1 तां (for तु))

16 Ñ2 V2 B1.2 D1 om 16 (cf v l 3 and 5) —[a]) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 यद्भयाच्च तपत्यर्को (Ś1 D10 °त्सूर्यो) —[b]) D7.8 स (for च) Ś1 V1 B3.4 D1-4.10.11 यद्भयाच्च, Ñ1 स्मैति (for यस्य च) —After 16[ab], Ñ1 (l 2 illeg) ins

538* ***************** ।
न यो यस्मो देवराज सर्वदा यदि स्थिता ।

—[c]) V3 B1 D1.4.11 स्मायताक्षीणि, B1 D2.3 स्वा(B3 च), D6 रवा)यताक्षाणि, D1.11 G1 स्मायता°, D8 मत्तनायकीणि, D5 चारुलितायाङ्गे D6 M1 चारुलितायाङ्गि, M2 °गे) (for स्मायतापाङ्गे) Ñ2 तस्य तस्य च वीरस्य —D8 reads 16[d] in marg —[d]) D7.8 T2 G1 Cm तिष्ठसे, Cv r g t as in text (for °सि) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 तस्माद(D1.4 °स्य सं) न स्थितेसि किं ॐ Cv r g तस्य न तिष्ठसि तस्मै न तिष्ठसे । प्रकाशनादिरूप्यार्थवाक्यपरमेतद् षष्ठी च (। Cr °भे न तिष्ठसि । आत्मानं न प्रकाशयसीत्यर्थः । वाक्यमेतत्परमार्थम्)।, Cm तस्य न तिष्ठसे वशा इति शेषः । तस्मै न तिष्ठसे इति यावत् ।; so also Ct. ॐ

17 Ñ2 V2 B1.2 D1 om 17 (cf v l 3 and 5) —[ab]) D1 पुष्पवृष्टिश्च Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 पुष्पवृष्टिं(Ś1 Ñ1 D1.10 °ष्टि)मुमुचुर्यस्य भयात्(D11 °त्)तु महा(Ñ1 सुरा)द्रुमा (Ś1 °रमन) —[c]) Ñ1 V1 B1 T2.3 सस्तु D1.2.11 सुभ्रा (for सुभ्रु) Ś1 D10 शैलपत्राश्च, B1 शीतल चैव, D7.8 T2 Ch t शैलाः सुभ्रु (T2 °सुभ्रू) (for शैलाश्च सुभ्रु) Ñ1 om पानीय —[d]) Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D2.3.5.10.11 T2.3 M3 यथेच्छया(Ś1 D10 °त , D3 T2.3 °ति) D4 यदृच्छया, D8 यदीच्छति Ch t as in text (for यदेच्छति) D1 जलदेव ** च्छया

18 Ñ2 V2 B1.2 D6 om 18 (cf v l 3 and 5) —[a]) D1.4 नायकस्य (for राजस्य) —[b]) Ñ1 श्रीमत । B3 D11 भामिनि, B1 मैथिलि (for भामिनि) —[d]) B3 D5.10 भार्यार्थे, D1 T1 M1 °र्थे, Ct as in text (for भार्यार्थे) B3 D11 T2 च, B1 D2.10 T1 ह (for हि)

19 Ñ2 V1 B1.2 D6 om 19 (cf v l 3 and 5) —[a]) D1.4 मन्मथस्य ते, D3 चेतद्वचो, G1 तात्र तु ते (for ते तत्त्वतो) Ś1 D10 एतन्मायु मया देवि, Ñ1 V1 साधु वै(V1 मे) तद्वचो देवि(Ñ1 चेद्), B3.4 D2.11 मा स्व(B4 साह)मितद्वचो देवि —[b]) Ś1 V1 B3 D1.2.10.11 भाषितं, D5 निश्चितं, Cm g t as in text (for कथितं) G1 मम (for साधु) Ś1 B3 D1.2.3.11 भाषितं (for भामिनि) Ñ1 B1 D5 भाषितं चारुभाषिणि, D4 ***** भाषिणि ॐ Cm t साधु कथितं साधु गृहाण(Cm °ण चेति सम्बन्ध)।, so also Cg ॐ —[c]) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4.10.11 सुस्मिता, G1.2 सुस्मित (G2 °ते) (for सुस्मिते) B1 सुस्मिते वाक्यं (for सुस्मिते वाक्यम्) —[d]) T2 अनन्यथा (for अन्यथा) G1 भविष्यसि Ś1 Ñ1 D10 मामूले मनसि स्यथा; V1 B3.4 D1-4.11 मामूल्य (B4 किं वै म)नसि ते व्यथा —After 19, Ś1 Ñ1 V1 B3.4 D1-4.10.11 ins

539* तमरातिश्मिरी यस्य प्रमोदविवशचेता
स्त्रिभुवनसिरि नूनं प्राप्नुयादिष्ट मुख्या।
विजितसकललोके रावणे तं महेन्द्रे
किमिति न कुरुषे आराधनं प्रयासतादि ।

२२

ततः सीतामुपागम्य राक्षस्यो विकृताननाः ।
परुषं परुषा नार्य ऊचुस्ता वाक्यमप्रियम् ॥ १
किं त्वमन्तःपुरे सीते सर्वभूतमनोहरे ।
महार्हशयनोपेते न वासमनुमन्यसे ॥ २
मानुषी मानुषस्यैव भार्यात्वं बहु मन्यसे ।
प्रत्याहर मनो रामान्न त्वं जातु भविष्यसि ॥ ३
मानुषी मानुषं तं तु राममिच्छसि शोभने ।
राज्याद्भ्रष्टमसिद्धार्थं विक्लवं तमनिन्दिते ॥ ४ G. 5 25 8 B. 5 24 5 L. 5 19 6

[(l 1) D3 तत्र D3 भ्रष्ट, D4 ग्रस्त (for भ्रस्त) B3 वित्रस्त (for विध्वस्त) D5 देवा (for चेता) —(l 2) B4 सुर (for दिश) Ś1 Ñ1 D10 युक्त, D1 युक्त (for युक्ता) B3 पञ्चारमयुक्तया (sic), B4 पञ्चापंचभूत (for पञ्चाधिक युक्ता) —(l 3) B4 यथेच्छ D3 महेश, D12 महेंद्र (for महेन्द्र) V1 मत्सयेच्छ B3 सर्वनरस्य —(l 4) Ś1 D10 [उ]त्तमानि, B2 [आ]यताक्षि (for [आ]नताक्षि)]

Colophon Ñ2 V2 B1 3 D5 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 सीताप्रबोध, Ñ1 B2 4 D2 सीतातर्जन (D2 °न) V1 D3 सीतासंतर्जन (D3 °न) D1 समूहवाक्य, D6 राक्षसीसमूहवाक्य, D10 सीताप्ररोचन, D11 राक्षसीवाक्य —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B1 D1 2 4 10 12 om V1 B4 D3 25 D4 7-8 T G M1 3 23 M2 22 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

22

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 [a]) D4 पुन (for तत) Ś1 Ñ1 B4 D (except D6) T2 G1 M1 2 समभ्यागम्य (for उपागम्य) Ñ2 V B1 3 D6 तत (V1 पुन) प्रहस्य तां सीतां (D6 ᐥ ᐥ) —[c]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 8 (after corr *inf lin* also) 9-11 [म]नुष्यिम्, D1 3 T1 G1 3 [अ]नार्या (for नार्य) M1 पर परुषा नार्या (sic) —[d]) Ś1 Ñ2 D1-8 ऊचुस्तद्, B4 तामूचुर, D1 2 4 10 11 T3 G1 3 रूचुस्ता (for °स्ता) Ñ2 V B1-3 D6 अप्रिय वाक्यमब्रुवन्

2 [a]) Ś1 सा (for किं) —[b]) B4 पूर्वं (for सर्व) Ś1 D7 -मनोरमे Ñ2 V B1-3 D1 4 8 सर्वकामसमायु (B2 °समन्वि, D2 4 °मायु)ते —After 2[ab], Ś1 D2 10 11 ins

540* चारुसस्मार्कीर्णे न विश्वसिषि मैथिलि ।

—D1 om (hapl) from 2[c] up to l 2 of 541* —[c]) D2 शयने पाने (sic) (for °नोपेते) —[d]) Ś1 B4 D3 10 11 M1 बहु मन्यसे, Ñ2 V B3 D6 वसिनद्मि (for मनुमन्यसे) B1 3 निवास वासिनदसि

3 D3 om up to l 2 of 541* (cf v l 2) D11 om (hapl) 3 D6 M2 om (hapl) 3[a b] —[a]) B3 मनसा D1 8 मानुषे (sic) (for °षी) D1 त्व (for [ए]व) Ś2 D3 10 मानुषी मानुष राम, Ñ2 V B2 3 D6 मनसा मानुष चैव (V1 चैव त्व, B2 त्वव, B3 भीरु) —[d]) Ś1 D10 कि श त्व, Ñ2 V B1-3 D6 मतार, D1 पतीत्व, D3 किं नु त्व (for भार्यात्व) —[e]) Ñ2 V B1-3 D6 निवर्तय मति रामान्, —[d]) D7 3 T2 Ck t [ए]व, Cv r m g as in text (for त्व) Ś1 Ñ2 V B1 D6 गमिष्यसि, D7 3 Ck t भविष्यति Ñ1 B4 D1 2 4 न त्व (Ñ1 त्व, D1 तु) जातु गमिष्यसि, B2 D10 न त्व तत्र (D10 जात [sic]) गमिष्यसि, B3 न त्व जीवितुमिच्छसि ‡ Ck रामान्निति पदम्। "नैव जातु भविष्यति" इति पाठम्। एव से रामसमागमाभीष्ट जातु कदाचिदप्यत पर न भविष्यति। अत्र रामस्य प्रसक्त्यभावात्व च तत्र प्रसक्त्यभाव श्वेत्याशय ।, so also Ct ‡ —After 3 Ś1 Ñ V B D1-3 4 10 11 (l 3-4 only after 2 owing to om) ins, D4 ins before 3[cd]

541* किं त्वमावसथे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।
सह राक्षसराजेन रमसे नाद्य मैथिलि ।
येन देवाश्च यक्षाश्च सुरराजश्च निर्जित ।
तस्य नैऋतराजस्य भार्यार्थे किं न कल्पसे ।

[D3 om l 1-2 D4 reads l 1 after l 4 —(l 1) D3 अतःपुरे (for आवसथे) V1 सर्व (for नाना) Ś1 Ñ1 दिव्य (Ñ1 सर्व)सर्वमनोहरे B4 नित्य लोकमनोरमे D1 4 10 नित्य- (D1 °व्ये)सर्वमनोरमे D2 नित्यकाममनोरमे (for the post half) —D4 om l 2 —(l 2) D6 महा (for सह) B3 शृणु (for नाद्य) Ś1 Ñ1 B4 D1 3 10 चारुसस्मार्कीर्णे न बाद्य बहु (D10 वास बहु न) मन्यसे (Ñ1 न वास मन्यसे न कि [sic]) —(l 3) Ś1 Ñ1 B4 D2 3 10 11 येन लोकास्त्रय सर्वे (for the prior half) —Ñ1 illeg from the post half up to l 4 —(l 4) B4 राक्षस (for नैऋत) Ś1 D10 भार्यार्थे, D2 4 11 भार्यात्व D3 भार्यार्थे (for °र्थे) Ñ2 V1 तु (for न) B3 भार्या किं न भविष्यसि, B4 D1 भार्यात्व किं न मन्यसे (for the post half)],

while D6 7-9 S ins after 3

542* त्रैलोक्यवसुभोक्तारं रावणं राक्षसेश्वरम् ।
भर्तारमुपसंगम्य विहरस्व यथासुखम् ।

[(l 1) M2 राक्षसाधिप (for °सेश्वरम्)]

4 [a]) Ś1 D1 10 राम, Ñ2 V B D6 किं त्व, D4 11 गतु, T2 G त त्व, Cv r m g as in text (for तं तु) —[b]) Ś1 D10 कातम्, D1 मनुष्, Ct as in text (for रामम्) D1 शोभन ‡ Cv मानुषं त्विति सम्यक्। त्वमिति पाठे लेखकप्रमादकृत ।, Cr मानुषी मानुषं त तु

G 5 25 9
B 5 24 6
L 5 19 7

राक्षसीनां वचः श्रुत्वा सीता पद्मनिभेक्षणा ।
नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यामिदं वचनमब्रवीत् ॥ ५
यदिदं लोकविद्विष्टमुदाहरथ संगताः ।
नैतन्मनसि वाक्यं मे किल्बिषं प्रतितिष्ठति ॥ ६
न मानुषी राक्षसस्य भार्या भवितुमर्हति ।
कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ।
दीनो वा राज्यहीनो वा यो मे भर्ता स मे गुरुः ॥ ७
सीताया वचनं श्रुत्वा राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
भर्त्सयन्ति स्म परुषैर्वाक्यै रावणचोदिताः ॥ ८
अवलीनः स निर्वाक्यो हनुमाञ्शिंशपाद्रुमे ।
सीतां संतर्जयन्तीस्ता राक्षसीरशृणोत्कपिः ॥ ९

राममिति पाठ ।, Cg मानुषीति हेतुगर्भम् । मानुषी त्व मानुष शमिच्छमि ॐ —c) Ś1 Ñ1 D10 राघ्वाद्, Ñ2 V B1-4 D1-4.11 राज्य, Cm as in text (for राज्याद्) T2 कदर्थं Cm as in text (for असिद्धार्थं) —d) D3.8.12 T1 M स्वम्, Cm as in text (for तम्) Ñ2 V B D1.3.4.6 विक्रुष्टं(D2 टं)नराधम, G1 वाक्यहीनमनिंदिते —After 4, Ñ1 (partly illeg) ins

543* ततस्तास्तु सदा तत्र जल्पन्ती ता * विप्रियम् ।
अनिष्ट शृखसं यच * * . . * * * * * ।

5 b) Ñ2 V B D4 पद्मनिभानना, D2 पद्मदलेक्षणा —c) Ś1 D1.10 वारि, D4 परि (for अश्रु) —After 5c, Ñ1 ins

544* पश्यन्ती चार * भूशम् ।
निश्वसन्ती मुहुश्चैव

6 b) Ñ2 V B D4 दारुण (for संगता) —c) V2 B1.3 D1.4 तद् (for [न]तद्) Ś1 D1.4.6.10 transp वाक्य and मे —d) Ś1 D10 कलुष Ś1 D1.4.6.10.11 सप्रतिष्ठते, Ñ1(sup lin also as in V1) सप्रपद्यते, V B D1.4 मद(B3 परि)वर्तते, T1.2 G1 M2 °भाति च (for प्रतितिष्ठति)

7 Ñ1 V B D4 om 7c-d —c) D2.8.11 खादन्तु (for खादत) —d) Ñ1 रावणे (for वो वच) —After 7cd, Ñ1 ins

545* भवत्या नात्र मुख्यानामन्यासां च महीयसाम् ।
न भर्ता च सर्वेशो देवता मम राघव ।
देवता * * * चक्षा विधेरन्यादि यो दिन । (illeg) [3]
सर्वे वै ते समे भक्षा राघव परमो मत । [7]
(Lines 4, 5 6 and 8 are illeg)

—Ñ1 om 7ef —e) Ś1 धीरो (for दीनो) D10 राज्यहीनो, G2 [श]पि श्रीद्रो (for राज्यहीनो) —f) V2 B1 स मे, B3 रामो (for यो मे) —After 7, Ś1 D1.4.10.11 ins Ñ1 cont after 545*

546* यथो गुरुर्महातेजा सत्वस्यानुगतो यथा ।
न स राघव परित्यक्तुं शक्यं दैवतं पति ।

[(l 1) Ñ1 illeg for the prior half Ś1 D10 राम (for यो) Ś1 D10 तेजस (for शुचस) D11 [स]मुनो —D1 om l 2 —(l 2) Ñ1 transp न and स, D3 संशक्य (for स शक्य) Ñ1 दैवत Ś1 दया D1.4.11 पती (for पति)]

while Ñ2 V B D4 ins after 7

547* यथा भृगुर्महावीर्यं स्वस्या पत्न्या मतोऽभवत् ।
तथाशक्य परित्यक्तुं ममासौ दैवत पति ।

[(l 1) B1 (m also as above) गुरुः (for भृगुः) V2 स्वस्यां पत्न्यां V प्रियो (for मतो) B2 D4 भवेत् (for ऽभवत्) B3 पत्न्यामस्या यतो भवेत् (sic) B4 स्वस्यां पत्न्यां रतो भवेत् (for the post. half) —(l 2) V B4 तथाशक्य B2 न हि शक्य B1(m also) मया (for मम) V2 ममासौ दैवत पति (for the post half)]

whereas D3 1-8 S ins

548* स नित्यमनुरक्तास्मि यथा सूर्यं सुवर्चला ।
यथा शची महाभागा शक्रं समुपतिष्ठति ।
अरुन्धती वसिष्ठं च रोहिणी शशिनं यथा ।
लोपामुद्रा यथागस्त्यं सुकन्या च्यवनं यथा ।
सावित्री सत्यवन्तं च कपिलं श्रीमती यथा । [5]
सौदासं मदयन्तीव केशिनी सगरं यथा ।
नैषधं दमयन्तीव भैमी पतिमनुव्रता ।
तथाहमिक्ष्वाकुवरं रामं पतिमनुव्रता ।

[(l 2) G1 महाभाग D1.3 T1 G M1.3 समुपतिष्ठति —T1 G3 transp l 4 and 5 —(l 7) T2 अनुव्रता (for °व्रता) —G2 M3 om (hapl) l 8]

8 a) Ñ2 V2 B D1.4 तद्वच, D4 तद्वचनं (hypm) (for वचन) —b) D3 शत्रु (for क्रोध) —V1 illeg for 8c-23 —c) B1 तर्जयन्ति (for भर्त्सयन्ति) Ñ2 V2 B D4 वैदेहीं, D3 परुषं (for °षैर्) —d) Ñ1 देहिता D1 चोदिता, D11 चोदिते (for चोदिताः) Ñ1 V2 B D4 दुर्वाक्यैमनस्ताप —After 8, Ñ1 (partly illeg) ins

549* राज्ञो च स्वराज्यानं दुराचारं * नविस्तम् ।
* * * * * * * * दृष्टिदृष्टमाविग्नम् ।
दृष्ट्वाश्रुतदागवयं वानरो मारुतात्मज ।

9 V1 illeg for 9 (cf v l 8) —a) Ś1 अथ (for अव) Ś1 Ñ1 B1.3 D3.10 तु तद्वाक्यं Ñ1 तु हनुमान् V2 B2 D1-4.11 तु(B3 च) निर्वाक्यो(D11 °क्यौ) Ck t as in text (for स नि°) B4 अवलीनं तु निर्वाक्यो —b) Ñ1 म * क (for हनुमान्) T1 Ck शिंशपायां Ct as in text

तामभिक्रम्य संरब्धा वेपमानां समन्ततः ।
भृशं संलिलिहुर्दीप्तान्प्रलम्बदशनच्छदान् ॥ १०
ऊचुश्च परमक्रुद्धाः प्रगृह्याशु परश्वधान् ।
नेयमर्हति भर्तारं रावणं राक्षसाधिपम् ॥ ११
सा भर्त्स्यमाना भीमाभी राक्षसीभिर्वरानना ।
सा बाष्पमपमार्जन्ती शिंशपां तामुपागमत् ॥ १२
ततस्तां शिंशपां सीता राक्षसीभिः समावृता ।
अभिगम्य विशालाक्षी तस्थौ शोकपरिप्लुता ॥ १३
तां कृशां दीनवदनां मलिनाम्बरधारिणीम् ।
भर्त्सयांचक्रिरे भीमा राक्षस्यस्ताः समन्ततः ॥ १४
ततस्तां विनता नाम राक्षसी भीमदर्शना ।
अब्रवीत्कुपिताकारा कराला निर्णतोदरी ॥ १५
सीते पर्याप्तमेतावद्भर्तुः स्नेहो निदर्शितः ।
सर्वत्रातिकृतं भद्रे व्यसनायोपकल्पते ॥ १६ G 5 25 21 B 5. 24 21 L 5 19 19

(for °स्रुमे) —For 9[cd], Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 subst

550* सीता सवर्जयन्तीनां राक्षसीनामुपाशृणोत् ।

[D3 समु(D1 जि॑)त्सर्जीनां B3 D1 4 तासां वाक्यम् (for राक्षसीनाम्) Ñ1 अशृणोद्य (hypm) Ñ2 B1-3 स(Ñ2 च) शुश्रुवे D2 समाशृणोत्, D3 °शृणोत् (for उपाशृणोत्) V2 B4 शुश्रुवे पवनात्मज (for the post half)]

10 V1 illeg for 10 (cf v l 8) —[a]) Ñ1 सवद्धा, T1 3 G2.3 M2 3 सक्रुद्धा (for संरब्धा) V2 B D3 5 6 8 10 11 M1 तामतिक्रम्य संरब्धा(B1 4 D6 11 °ब्धा) D1 4 तामथ तिक्रम्य सरब्धा, T2 ता समीक्ष्य सुसंरब्धा —D11 om 10[b]–11[a] —[b]) Ñ2 D2-4 ततस्ततः (for समन्ततः) Ś1 D1 10 वेपमानास्ततस्ततः —[c]) Ś1 D4.10 जिह्वा, Ñ1 D3 चोष्ठ Ñ2 V2 B D4 6 जिह्वा (for दीप्तान्) D2 भृशं लिलिहुर्निर्ह्रोष्ठा —[d]) D6 7 8 T3 M प्रलम्बान्, D8 प्रालम्ब (for प्रलम्ब) Ś1 Ñ V2 B D1 4 8 10 -च्छदा (for °दान्) D1 प्रलम्ब वृशनच्छदा, D2 प्रलम्बदशनच्छदा।

11 V1 illeg for 11 (cf v l 8) D11 om 11[a] (cf v l 10) —[a]) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 8 10 ऊचुश्चैना सुसंरब्धा(V2 B1 D2 °ब्धा) Ñ1 ऊचुश्चैना सुना रुष्टा, D8 ऊचु परमसंक्रुद्धा —After 11[a], Ñ1 ins

551* राक्षस्यो दुरतिक्रमा ।
भयकरा सम यक्.

—[b]) Ś1 परिगृह्य, Ñ2 V1 B1-3 D3 गृहीत्वासि (D6 °सि) I2 G2 प्रगृह्यासि (for °ह्याशु) —[cd]) Ś1 D10 येनम्, D2 नैषम्, D3 नैनम् Ñ1 D1-4 इच्छति (for महति) D1-4 रावण व(D4 मा)ध्यकामिथ (for [d]) Ñ1 V1 B D6 यदि नेच्छसि भर्तारं रावणं वध्यसे ध्रुव

12 V1 illeg for 12 (cf v l 8) —[a]) D1 M3 समभ्यस्यमाना Cr gp k t as in text Ñ1 V2 B D1 घोराक्षी (for भीमाक्षी) Ś1 (sic) D10 सा भर्त्स्यंते न भीमाक्षी(D10 °भी) D1 निर्भर्त्स्यमाना भीमाभी (sic) —[b]) B3 D1 6 7 8 G2 वरानना ⊛ Cg सा भर्त्स्यमानेति पाठे भर्त्सनोपगमनरूप क्रियाभेदात्तच्छब्दद्वयम् ⊛ —[cd]) B3 4 D6 T1 स (for सा) Ñ1 D3 8 उपसर्पंती, Ñ1 V2 B1 3 4 D1 अपसर्पंती, T G2 3 M2 3 Ch सम(T2 °मि)सर्पंता, Cr as in text (for अप°) B2 सा च तुपा बाष्पमयी (for [c]) B2 D3 8 सम् (for ताम्) Ś1 D10 सबाष्पमुपसर्पंती शिंशपा सा समागमत्, D1 4 11 सबाष्पमुपसर्पंती शिंशपा समुपागमत्(D11 °ता) —After 12 Ñ1 ins

552* अश्रुपूर्णमुखी दीना म्लुतिक्तपयोधरा ।

13 V1 illeg for 13 (cf v l 8) —[a]) D1 सा (for ता) D3 8 T2 3 G3 Cg शिंशुपा —[b]) Ñ1 उपद्रुता, V2 B1 3 4 अभिद्रुता, B2 अनुगता, D2 निरोधिता T2 °वृता (for समावृता) Ñ1 राक्षसीपरिमर्दिता —After 13 Ñ1 ins

553* समीक्ष्य * हृदन्तीं च मरणे कृतनिश्चयाम् ।
राघवस्य प्रिया भार्या सशोका जनकात्मजाम् ।

14 V1 illeg for 14 (cf v l 8) —[a], V2 वशा (for कृशा) —[b]) Ñ1 V2 B1 3 4 D8 -स्रजा D3 7-9 T1 M1 3 -च सितौं (for धारिणीम्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 मलिनाक्लिष्ट(D2 11 °ष्ट, D3 कृष्ट)वाससा —[cd]) D11 T1 3 M3 सीता, G2 सत्रा (for भीमा) Ñ1 V2 B D6 अत्रासयत(Ñ2 D6 °स्त्र, B3 °स्त्रा) वैदेहीं (for [c]) M2 ता (for ता) G2 विरूपा वक्रा (for ता समन्ततः) D2 विरूपच ते वैदेहीं राक्षस्य स्तर्जयति च

15 V1 illeg for 15 (cf v l 8) —[a]) Ś1 Ñ V2 B D2.3 4 7 8-11 तु (for तां) D4 विनता D11 वनिता (meta) (for विनता) —[b]) Ś1 D3 10 सीमन्ति (D10 °न्ति) स्वना, Ñ V2 B D6 घोरदर्शना —[c]) Ś1 Ñ1 D2.4 10 11 क्रूरा (for -(क्र)कारा) —[d]) D2 बहुला D8 T2 कराली (for °ला) Ś1 V2 B2 D2 10 निशितोदरी, Ñ2 D6 विन°, Cv m g k t as in text (for निर्णतो°) ⊛ Cv g निर्णतोदरी उन्नतोदरी ।, Cm k t निर्णतो° कृशोदरी (Ck निम्नो°, Ct अतिनिम्नोदरी) ⊛

16 V1 illeg for 16 (cf v l 8) D3 om 16 —[a]) T2 M2 भर्तुं (for भर्तुः) G2 निदर्शित°. Ś1 D10 भर्तुर्वि (Ś1 °र्बुद्धि)ता प्रदर्शिता, Ñ1 D1 4-4 11 भर्तुं (D1-4 11 °र्तुं)स्नेह प्रदर्शित, Ñ2 V2 B भर्तुं (B °र्तुं) स्नेहनि (B3 °र्हानि)दर्शन —After 16[cd], Ñ1 ins

G 5 25 21
B 5 24 22
L 5 19 20

परितुष्टास्मि भद्रं ते मानुषस्ते कृतो विधिः ।
ममापि तु वचः पथ्यं ब्रुवन्त्याः कुरु मैथिलि ॥ १७
रावणं भज भर्तारं भर्तारं सर्वरक्षसाम् ।
विक्रान्तं रूपवन्तं च सुरेशमिव वासवम् ॥ १८
दक्षिणं त्यागशीलं च सर्वस्य प्रियवादिनम् ।
मानुषं कृपणं रामं त्यक्त्वा रावणमाश्रय ॥ १९
दिव्याङ्गरागा वैदेहि दिव्याभरणभूषिता ।
अद्यप्रभृति सर्वेषां लोकानामीश्वरी भव ।
अग्नेः स्वाहा यथा देवी शचीवेन्द्रस्य शोभने ॥ २०
किं ते रामेण वैदेहि कृपणेन गतायुषा ॥ २१
एतदुक्तं च मे वाक्यं यदि त्वं न करिष्यसि ।
अस्मिन्मुहूर्ते सर्वास्त्वां भक्षयिष्यामहे वयम् ॥ २२

554* एवावत्त ॰श्रीमत्या धर्मश्चापि क्रियामति ।

—c) B4 निकृत (for [अ]तिकृत) T3 भद्र B3 सर्वेषा निष्कृत भद्र —d) D3 विकृत्य (for व्यसनाय) D2 [पु]व (for [ड]प) D8 [ड]पकल्प्यते D1 8 व्यवसायोपपद्य (D6 °कल्प)ते

17 V1 illeg for 17 (cf v l 8) —ab) D1 8 परितुष्टा स्म N V2 B1 2 G1 3 M3 ते भद्रे, B4 भद्रे ते, D3 ते वीरे (for भद्र ते) Ś1 Ñ V2 B D3–4 10 11 कर्तव्य मानुष कृ(B3 °षाद)त D1 कर्तव्यमतिमानुष (for b) D6 सीते भद्र न कर्तव्य मानुष प्रति ते शुच —c) Ś1 D3 4 10 वचन, N1 illeg D3 6 11 च वच (for तु वच) Ñ2 V3 B D6 ममाना(B1–2 °भ चा)पि वचन(V2 यथा)तथ्य, D1 तत्व ममापि वचन —d) D2–4 T3 ब्रुवत्या N2 V1 B D6 शृणु (for कुरु)

18 V1 illeg for 18 (cf v l 8) —a) Ś1 D10 कुरु (for भज) —b) D4 om (hapl) भर्तार —c) B2 3 D1 18 विक्रात, D8 दिक्षात (sic) Ś1 N1 D3 10 रूपसंपन्न D7 8 T1 आयतात च (for रूपवन्त च) —d) Ñ2 V2 B D6 वीरामिंद्रसम द्युति

19 V1 illeg for 19 (cf v l 8) —a) B3 D2 दाक्षिण्य (sic) T3 अक्षीण Ñ2 V2 B1 3 4 D6 चा(B4 धी)र्य शील B3 वीर्यवत (for त्याग°) —b) D11 T M3 प्रियदर्शन —cd) T2 दीन (for राम) B4 त्यक्त्वा राम (by transp) D10 मानुषमाश्रय (sic)

20 V1 illeg for 20 (cf v l 8) —a) D11 दिव्याग रागे D1–9 T G M1 2 वैदेही —b) D11 भूषिते —cd) B2 भूतानाम् (for लोका°) V2 B1 3 4 D1 7–9 transp सर्वेषा and लोकानाम् —e) B4 स्वाहा चाग्ने Ś1 N V2(sup lin also as in text) B D1–4 6 10 11 पत्नी, G1 देवि (for देवी) —f) D2–4 शची चेंद्रस्य, D11 (with hiatus) शची इंद्रस्य Ś1 D10 राजते (for शोभने) Ñ2 V2 B D6 शक्रस्य च यथा शची —After 20 Ś1 N1 D1–4 10 11 ins

555* उमा देवी च रुद्रस्य सध्या पूर्णो वरानने ।
दाक्षायणी च सोमस्य लक्ष्मीविष्णोर्यशस्विनी ।
धात्रा तस्य शुभा भार्या नित्य बहुमता प्रिया ।
एव त्व राक्षसेन्द्रस्य भव पत्नी वरानने ॥

[D10 transp l 1 and 2 —(l 1) Ñ1 D8 11 देवस्य (for देवी च) D1 राज्ञी (for सध्या) D10 विराजते (for वरानने) —Ś1 om (hapl) l 2 4 —(l 2) Ñ1 D4 दीक्षा(D4 दाक्षी) देवस्य सोमस्य D2 11 दीक्षा सोमस्य देवस्य (for the prior half) Ñ1 transp लक्ष्मीर् and विष्णोर् D10 मनस्विनी (for यश°) —D10 om l 3 —(l 3) D8 शिवा (for शुभा) N1 रामो तस्य मा भार्या (illeg) D2 धात्रास्तु सुशुभा भार्या (for the prior half) D11 बहुमती —(l 4) N1 एव राक्षसराजस्य (for the prior half) D1 भयभीता (sic) D2 युक्ता पत्नी D10 पत्नी भव (by transp) (for भव पत्नी)]

while N2 V2 B D6 ins after 20

556* उमा रुद्रस्य देवस्य सूर्यस्य च सुवर्चला ।
दीक्षा सोमस्य महिषी लक्ष्मीविष्णोर्यशस्विनी ।
ब्रह्मणो या क्रिया भार्या सध्या पूर्णा वरानना ।
एव त्व राक्षसेन्द्रस्य युक्ता पत्नी वरानना ।

[(l 1) B2 उमा देवस्य शर्वस्य (for the prior half) B1 2 4 सुवर्चसा (for °र्चला) —(l 2) B3 om लक्ष्मी Ñ2 B4 D6 विष्णोर्लक्ष्मीर् (by transp) —(l 3) V2 ब्रह्म लोकप्रिया भार्या B4 ब्रह्मणो ह्यथवा भार्या (for the prior half) B2 वरांगना —(l 4) V2 B4 वरानने B3 शुभानना (for वरा°)]

21 V1 illeg for 21 (cf v l 8) —a) V3 तेन (hypm) (for ते) B3 रूपेण (for रामेण) N2 V2 B D6 सुभगे —b) Ś1 D3 10 मानुषेण (for कृपणेन) —After 21 N2 V2 B D6 ins

557* रावण भज भर्तारं त्यक्त्वा त्वमपरायणम् ।

22 V1(first time) illeg for 22 (cf v l 3) Ñ2 V B1 3 4 D6 repeat 22 after l 2 of 563* —a) V2 B1(both second time) D1 4 एवमुक्त, D2 एतदुक्त B3 (second time) वाक्य मे (by transp) —b) V2 B4 (both second time) यद्येव (for यदि त्व) M2 न त्व (by transp) —c) D8 (first time) om त्वा —d) Ś1 N1 B3 D8 10 11 भक्षया(D3 11 °ये)म(B3 °मो) न सशय, V2(second time) भक्षयिष्यामो न सशय (hypm) B1 3 (both second time) भक्षयिष्यसि सशय, B4 (second time) भक्षयामो नात्र सशय (sic) —After 22 (first occurrence) B2 ins

558* तिलशः कारयिष्यामि आज्ञा या रावणस्य च ।

अन्या तु विकटा नाम लम्बमानपयोधरा ।
अब्रवीत्कुपिता सीतां मुष्टिमुद्यम्य गर्जती ॥ २३
बहून्यप्रतिरूपाणि वचनानि सुदुर्मते ।
अनुक्रोशान्मृदुत्वाच्च सोढानि तव मैथिलि ।
न च नः कुरुषे वाक्यं हितं कालपुरस्कृतम् ॥ २४
आनीतासि समुद्रस्य पारमन्यैर्दुरासदम् ।
रावणान्तःपुरं घोरं प्रविष्टा चासि मैथिलि ॥ २५
रावणस्य गृहे रुद्धा अस्माभिस्तु सुरक्षिता ।
न त्वां शक्तः परित्रातुमपि साक्षात्पुरंदरः ॥ २६

G 5 25 38
B 5 24 32
L 5 19 33

[Note the hiatus between the two halves]

—After 22, B2 ins l 3–5 of 563*

23 V1 illeg for 23 (cf v l 8) B3 om 23–24 —a) D1 अथ सो, D2 अन्या तु ; D4 अथान्या D6 अन्याति (for अन्या तु) Ś1 विकटा D10 विघना B2 (m) घोरा (for नाम) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 राक्षसी क्रोधमूर्छिता, Ñ2 V3 B1 2 4 D6 राक्षसी घोरदर्शना —After 23ab, Ñ1 ins

559* महाघोरा–घोरा वा घोरकर्मा महोद्यमा ।

—c) Ś1 Ñ2 D1–4 10 11 वचन (for कुपिता) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 G2 अब्रवीत्कुपिताकारा —After 23c, Ñ2 B2 4 D6 ins

560* दीप्तास्या दीप्तलोचना ।
जानकीं कुपिताकारा

—d) M1 यदिम् Ś1 Ñ2 D1–10 M1 Ck t तर्जनी Ñ1 illeg, B2 D11 G1 2 गर्जति cf Ct तर्जेती तर्जयन्ती cf —After 23 Ñ1 ins

561* गर्जयन्ती भर्त्सयन्ती तर्जयन्ती पुन पुन ।

24 B3 om 24 (cf v l 23) —a) D2 प्रतिरूपाणि, D4 6 T1 3 M1 2 [अ]प्रियरूपाणि (for [अ]प्रति°) —b) Ś1 B1 D4 10 सहामत, Ñ1 B4 D2 3 11 सहासि ते, Ñ2 V B2 D1 4 सहामहे, T2 च दुर्मते (for सुदुर्मते) —After 24ab Ñ1 ins

562* शृणोष्यप्रतिरूपाणि श्रवणाप्रियवादिनी ।

—c) D11 अनुक्रोश B2 मदृत्वात् (for मृदु°) —d) Ś1 D1 10 खेदाय, Ñ1 D3 सर्वत्वात्, D1 4 वात्सल्यात्, D2 प्रोक्तानि, D11 एकत्वास् (for सोढानि) G1 मम (for तव) Ñ2 V B1 2 4 D6 खेदाय (B4 °दत्वाद्, D4 om) तव जानकि —After 24cd, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–2 8 10 11 12 ins, B2 ins l 3–5 only after 22 (owing to om)

563* तव हेतोर्वय बाले परिक्लिश्यामहे ध्रुवम् ।
इच्छ वा रावण सीते नेच्छ वा किं चिरेण ते ।
ततो हयमुखी घोरा लम्बितास्या निशाचरी ।
अब्रवीत्कुपिता सीता दीप्तास्या दीप्तलोचना ।
अनुनीता त्वमस्माभि पर सान्त्वेन मैथिलि । [5]

[(l 1) Ś1 D10 विशालाक्षि Ñ1 D1–4 11 वय सर्वा (for वय बाले) Ñ1 D1–4 11 चिरं, V1 पुव (sic), V3 B1 4 वय B3 D1 ध्रुवं (for ध्रुवम्) Ś1 D10 सर्वा क्लिश्यामहे यत (for the post half) —(l 2) V3 B1 ते (for वा) Ñ1 गच्छ त्व D3 इच्छाग (sic), D4 अथवा (for इच्छ वा) Ñ1 D6 यद्धे (for सीते) Ś1 D3 10 किं चिरेण प्रियस्व Ñ1 D1 2 11 किं चिरे(D1 राणे)न प्रियस्व वा (Ñ1 चिर मृते [corrupt]), D4 किं चिरेण कुरुष्व वा (for the post half) —After l 2 Ñ2 V B1 2 4 D6 repeat (var) 22 —(l 3) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ततो हय(Ś1 D10 °व)मुखी (D4 वक्रमुखी) नाम लम्बमान(Ñ1 प्रलम्बित)पयोधरा —Ñ1 reads l 4 twice —(l 4) Prior half = 23c and post half = l 1 of 560* B1 कुपिता Ś1 D10 °ता B2 सीता D3 दीनां (for सीता) B2 सीतां तां, D6 °स्यां (for दीप्तास्या) D2 4 11 दीप्तमूर्धजा —D1 om l 5 —(l 5) —After the prior half of l 5 Ñ1 ins

564* सर्वाभिर्गुणसुन्दरे ।
बहुनैव चिरं साधु

Ś1 D1–3 10 11 चिरं (for पर) Ñ1 सान्त्वेनैव तु जानकी (for the post half)]

—c) Ñ1 D2 3 11 न च तत् (Ñ1 ते) V3 यदि न B1 न चेरव, G1 नहि न (for न च न) Ñ1 D3 T1 कुरुते —d) D1 ध्रुव, G1 M2 इद (for हित) Ś1 Ñ1 काल उपस्थिते, B1–3 काल(B3 **)परिष्कृत, D6 G2 M3 Cv m g k °पुर सर, D10 11 °मुपस्थिते(D10 °त) Cr t as in text (for °पुरस्कृतम्)

25 a) D4 अनुनीतासि (hypm) —b) D3 10 मर्त्यैर्, D2 अति , G2 मन्ये (for अन्यैर्) Ñ2 V1 2(sm) (m also) B2–4 D6 दुरागम —After 25ab, B4 reads 27cd —B4 om 25cd —c) B3 [अ]त पुर रम्य, D1–3 °पुरे घोरे —d) V B1–3 D4 [अ]सि च (by transp.) Ñ1 प्रविष्टा **वास्यसि (illeg) —After 25 Ñ2 V B1–3 D6 read 27cd

26 a) Ñ1 D2 4 11 T2 रुद्धाम् (for रुद्धा) Ś1 Ñ2 V B D2 3 10 रावणात पुरे (V1 B2 °र) रुद्धाम् (B2 गच्छ) —Note hiatus between a and b —b) T (except T3 to avoid hiatus) ह्यस्माभिस् Ś1 च प्ररक्षिता, Ñ V B1 2 D1 4 6 10 11 T2 M2 च सुरक्षिता (D2 T3 M2 °ता), B3 परिरक्षिता B4 D1–3 G1 2 Ct स्वभिरक्षिता (B4 °सा) T1 G2 M3 तु सुरक्षिता (T2 °ता), M2 वयं रक्षिता (for तु सुर°) —d) Ñ2 V B D6 यदि देव , D3 साक्षादपि (by transp) (for अपि साक्षात्) Ś1 D10 शतक्रतु (for पुरंदर)

G 5 25 38
B 5 24 32
L 5 19 34

कुरुष्व हितवादिन्या वचनं मम मैथिलि ।
अलमश्रुप्रपातेन त्यज शोकमनर्थकम् ॥ २७
भज प्रीतिं प्रहर्षं च त्यजैतां नित्यदैन्यताम् ।
सीते राक्षसराजेन सह क्रीड यथासुखम् ॥ २८
जानासि हि यथा भीरु स्त्रीणां यौवनमध्रुवम् ।
यावन्न ते व्यतिक्रामेत्तावत्सुखमवाप्नुहि ॥ २९
उद्यानानि च रम्याणि पर्वतोपवनानि च ।
सह राक्षसराजेन चर त्वं मदिरेक्षणे ॥ ३०
स्त्रीसहस्राणि ते सप्त वशे स्थास्यन्ति सुन्दरि ।
रावणं भज भर्तारं भर्तारं सर्वरक्षसाम् ॥ ३१
उत्पाट्य वा ते हृदयं भक्षयिष्यामि मैथिलि ।
यदि मे व्याहृतं वाक्यं न यथावत्करिष्यसि ॥ ३२
ततश्चण्डोदरी नाम राक्षसी क्रूरदर्शना ।
भ्रामयन्ती महच्छूलमिदं वचनमब्रवीत् ॥ ३३
इमां हरिणलोलाक्षीं त्रासोत्कम्पपयोधराम् ।
रावणेन हृतां दृष्ट्वा दौर्हृदो मे महानभूत् ॥ ३४

27 ^{b}) V3 वचनात् N1 तव (for मम) —Ñ2 V B (B4 after 25^{ab}) D6 read 27^{cd} after 25 —^{c}) Ś1 D5 10 11 G2 M1 तुच्छम्, Cr m as in text (for अलम्) D7-9 Cmp निपातेन (for प्रपा°) Ñ1 तुल्यमात्मप्रदानेन —^{d}) B4 टौकम् (sic) (for शोकम्)

28 ^{a}) B4 भद्रे (for भज) D4 M1 प्रीति (for प्रीतिं) Ś1 N2 V B D8 10 च (for प्र) D2 11 भज प्रहर्षं प्रीतिं (D11 शोकं) च —^{b}) V2 त्यज तां च (hypm) D7 त्यज्यतां D3 8 M1 त्यज तां, G2 त्यजैनां (for त्यजैतां) D3 4 नित्यदीनतां Ś1 N1 B3 D10 11 त्यज त्वं (Ñ1 B3 D11 तां) नित्यदीनतां, Ñ2 V1 B1 2 4 D1 2 5 त्यजेमां (Ñ2 V1 °ज तां, B2 °तां D5 °ज्यतां) नित्यदीनतां, D6 T1 3 त्यजैतां नित्यं D4 दैन्य हि त्यजतां —^{c}) Ś1 N1 D2 3 10 11 त्वं त्वं (for सीते) —^{d}) D8 सक्रीडय (sic) D7 9 G1 2 Ct परिक्रीड, G3 समाक्रीड, Cr as in text (for सह क्रीड) Ñ1 रावणेन महात्मना —After 28, Ñ1 (partly illeg) ins

565* ******** तपस्विषु यथासुखम् ।

29 ^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B1 3 4 जानासि च, V3 D6 10 जानासि च, D1 9 11 जानासि हि, D7 8 जानीमहे G3 जानामीह, Cm as in text (for °सि हि) —^{b}) N2 V1 B1 2 4 D8 स्त्रियः (for स्त्रीणां) Ñ1 योषितां यौवनं शुभं —^{c}) B1 4 न तद्, D1 2 4 तत्र D11 न * (for न ते) D11 व्यतिक्रान्त Ś1 N2 D10 तत्र व्यतिक्रान्त (Ñ2 °क्राम) Ñ1 V2 न तद्व्यतिक्रान्त (V2 °क्रम्य (sic)) B2 न व्यतिचक्राम D6 न ह्यव्यति क्रामेत् (sic) D8 T2 नैतत्त्व T3 °द्)तिक्रमेत् (for न ते व्यतिक्रामेत्) D3 व्यतिक्रामति यावत्तत् —^{d}) Ś1 हु खम् (sic) D11 सर्वम् (for सुखम्)

30 ^{a}) Ś1 D10 सर्वाणि, Ñ1 दिव्यानि (for रम्याणि) D11 मन्दिराणि च दिव्यानि —D10 om 30^{cd} —^{d}) Ś1 भज Ñ1 D2 8 रम (for चर) N2 V B D8 भ्र (D2 र)म त्व मदिरेक्षणा

31 D2 om 31-32 —^{a}) D1 4 [स]नेकानि, D7 8 (before corr as in text) ते देवि, G1 ते सुभ्रु (for ते सप्त) Ñ2 D2 स्त्रीणां सप्त सहस्राणि —^{b}) Ñ2 V D D5 6 मैथिलि (for सुन्दरि) —D2 om 31^{cd} —^{cd}) = 18^{ab} —After 31 Ś1 D10 11 ins

566* स्त्रीदु ख स्त्री विजानीते तेनार्थं प्रब्रवीमि ते ।
स्त्रीणां स्त्रियो गतिर्यस्मात्तेन त्वा प्रब्रवीम्यहम् ।

[(l 1) D11 विजानति (sic) D11 तेनात्यर्थं ब्रवीमि ते (for the post half) —(l 2) Ś1 transp स्त्रीणां and स्त्रियो Ś1 यस्माद् D11 सीते (for यस्मात्) D11 प्रार्थयामहे (for प्रब्रवीम्यहम्)]

while Ñ1 ins after 31

567* न करिष्यसि चेदेव वचन मम पांसुले ।

32 D2 om 32 (cf v l 31) B2 transp 32^{ab} and 32^{cd} —^{a}) B2 बाहू, D10 ते वा (by transp) M1 वा* (for वा ते) Ñ1 हृदयं ते समुत्पाट्य —^{b}) N1 ते स्वयं, V2 [अ]ह स्वयं, D7 च मैथिलि (hypm) Ñ2 V1 B D8 भक्षयिष्यामहे वयं ❀ Cv m g उत्पाट्य वा उत्पाट्यन् । Cr वा स्याद्विकल्पोपमयोरेवार्थे च समुच्चय इति विश्व ❀ —^{c}) B3 एतदुक्तं मया वाक्यं —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1 2 D3 8 10 यथावत्त (by transp) B3 यदि त्वं न, B4 त्वं कृथा न (for न यथावत्) —After 32 Ś1 reads 34^{ab} while Ñ1 ins

568* दुर्विनीता दुराराेहा भक्षयिष्याम्यसंशयम् ।

33 ^{a}) Ś1 शातोदरी N2 V B1 2 4 D8 वज्रो°, B3 वक्रो° (for चण्डो°) —^{b}) Ś1 क्रूरदर्शन, Ñ1 क्रोधविह्वला Ñ2 V B D8 T2 घोरदर्शना, D3 M2 °निस्वना, D5 T1 3 G2 3 M3 क्रोधमूर्छिता, D11 °कर्मिणा (sic) (for क्रूरदर्शना) —^{c}) D2 10 भ्रमयती Ś1 D1 4 10 महा (for महच्) —N1 illeg for ^{d} —^{d}) Ś1 D10 वचनं चेदमब्रवीत् —After 33 Ñ1 ins

569* उवाच वचन चास्य भ्रामयन्ती दिशो दश ।

34 Ś1 reads 34^{ab} after 32 —^{a}) V2 नेत्राक्षीं, D6 7 8 G3 शावाक्षीं (for लोलाक्षीं) —^{b}) B D1 4 T1 3 G2 3 M3 त्रासोत्कम्पि, D3 °त्कम्प (sic) (for °त्कम्प) —B1 reads 34^{c}-35 in marg —^{c}) Ś1 राक्षसेन D1 3 G1 2 M3 [आ]हृतां —^{d}) Ś1 Ñ1 D2-4 8 10 11 दोहदो, D8

यकृत्प्लीहमथोत्पीडं हृदयं च सबन्धनम् ।
अन्त्राण्यपि तथा शीर्षं खादेयमिति मे मतिः ॥ ३५
ततस्तु प्रघसा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
कण्ठमस्या नृशंसायाः पीडयामः किमास्यते ॥ ३६
निवेद्यतां ततो राज्ञे मानुषी सा मृतेति ह ।
नात्र कश्चन संदेहः खादतेति स वक्ष्यति ॥ ३७
ततस्त्वजामुखी नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
विशस्येमां ततः सर्वान्समान्कुरुत पीलुकान् ॥ ३८
विभजाम ततः सर्वा विवादो मे न रोचते ।
पेयमानीयतां क्षिप्रं माल्यं च विविधं बहु ॥ ३९

G 5 25 9
B 5 24 3
L 5 19 7

G2 3 दौहृन्दे (for दौर्हृदे) D5 7 9 T1 3 G2 M2 भय (for अभूत्) Ñ2 V B D6 ममाभूद्दारुणो महान्

35 B1 reads 35 in marg (cf v l 34) Ñ1 illeg for 35 – 41 —a) D1–9 M1 Cm t यकृन्क्रोड, T2 यथोत्कृत्य, G2 M2 यथोत्क्रोड, Cm p g k t p as in text (for यथोत्पीड) Ś1 D10 यकृत्क्लिन्न च हृत्य, Ñ2 D6 यकृत्पित्त (D6 °त्पीड) मथोत्क्रो., V B1–3 यकृत्पि (V2 उत्कृत्य पिं [hypm] B2 पक्ष्पि) ममयोत्क्रोड B4 उत्कृत्य पिंड सक्रोध, D1 4 यकृत्पिंड (D4 यत्कालिन [sic]) च क्रोड च, D2 यकृत्पिंड तथा क्रोड, D3 यत्स्लिंड च*** D5 यकृत्प्लीहमेदक्रोड, D11 यक्लिक्षिपत्र क्रोधाच (corrupt) —b) Ś1 D10 रुधिर (for हृदय) V3 om च (subm) V3 स्नधन, B3 रसायन, D1 सकधर, D3 लि° (for सबन्धनम्) D6 (before corr) नहृदय स्नायुबधन ‡‡ Cv उत्क्रोडमिति च पाठः । , Cr g कारान्तस्य शीह्नशब्दस्याकारान्तत्वमार्षम् (Cg उत्क्रोडमिति पाठ उत्क्रोडो हृदयस्य स्थानम्) । , so also Ck t ‡‡ —c) D3 8 गात्राणि, D3 S मात्राणि Ñ2 V B1 3 D6 च (for [अ]पि) V3 यथा (for तथा) Ś1 B4 D1–4 10 11 अंत्राण्यस्या (D1 °णि च, D1 °पि) शिरश्चैव (B4 °श्चोरू) B3 स्तनौ सुरुचिरौ दृष्ट्वा —d) B4 D3 8 M1 खादयामि (for खादेयम्)

36 Ñ1 illeg for 36 (cf v l 35) B3 om 36 – 38ab —a) D2 सा (for तु) D3 उपसा, D11 पट्टिसा (for प्रघसा) V B1 2 4 पुनर्व (B4 °ह्व) विस्ता नाम —c) Ñ2 B1 3 D6 निपीड्यैव (D6 °ह) (for नृशंसायाः) V कंठे भस्या निपीड्यैव (with hiatus) —d) G2 पीडयामि, T2 खाद्°, Ct as in text (for पीडयाम) Ś1 B4 D1–4 10 11 पीड (Ś1 D10 पाट) यामि किमेतया, Ñ2 V D6 प्रव्र (Ñ2 °मृ) तनि निवेद्यता, B1 मृतेति प्रतिवेद्यता, B2 मृतेय प्रतिपाद्यता

37 Ñ1 illeg B3 om 37 (cf v l 35 and 36) V3 om 37ab —a) Ś1 D10 निवेद्यते, D11 निवेद्य D2 तथा (for ततो) —b) Ś1 B4 D2 10 11 [इ]य, D1 च Ct as in text (for सा) Ś1 B4 D2 10 11 हि, D1 3–6 7 8 च (for ह) —c) Ś1 V3 B4 D2 10 11 मत्र कश्चि (D11 कश्चि) द्व, D1 7 9 नात्र कश्चिद्ध (D1 °ह [sic]) (for नात्र कश्चन) —d) Ś1 B4 D2 4 10 11 [प]व, T2 च, Ct as in text (for स) D11 काङ्क्षति (for वक्ष्यति) V1 खादयत्र च वक्ष्यति, D1 स्वदतेयेव वक्ष्यते, D2 खाद्-ित्येव वक्ष्यति —For 37, Ñ2 V1 B1 2 D6 subst, while Ś1 V2 B4 D1–4 10 11 ins after 37

570* दृष्ट्वा ह्येता निरुच्छ्वासा वैवस्वतगति गताम् ।
मद्व्यतामिति सुव्यक्त रावणो ह्यभिधास्यति ।

[(1 1) V1 B1 [ए]तां D2 (ए ता) (for [ए ता]) D2 निस्त्पाशा (for °च्छ्वासा) Ñ2 V B1 2 4 D2 6 च्चा (for -गतिं) —(1 2) Ś1 D10 भक्ष्यताम् D6 भिमद्यताम् (hypm) Ś1 D1 10 मन्वानो, D1 4 सर्वाने D11 ना मर्वा (for सुव्यक्त) Ñ2 V B1 2 4 D2 6 प्रभुणाप्यभिधास्ये (for the post half)]

38 Ñ1 illeg for 38 (cf v l 35) B3 om 38ab (cf v l 36) V2 transp ab and cd —a) D6 च (for तु) Ś1 D1 2 10 11 [अ]योमुखी, D2 4 [अ]चो°, D3 4 [अ]ज° (for [त्व]जा°) —b) Ñ2 V B1 2 4 D2 6 राक्षसी प्रत्युवाच ह —Ś1 om (hapl) 38c – 40b Ñ2 V1 B1 2 4 D6 om 38cd —c) D1 विभज्य; D11 °नाश्य (for °शस्य) V2 D2 4 [ए]ता, B4 D1 2 11 [ए]ता (for [इ]मां) V2 D3 6 G1 2 M1 2 सर्वा (for सर्वान्) D10 विवर्णेता तत सर्वा —d) B4 मास (sic) (for समान्) V2 भागश, B2 पेलद, D1 पंलिक्श, D2 सर्वेत, D2 लैदात D4 यात्शिशा (sic) D5 7 9 T1 2 G2 Cr m k t पिंड (Cr °डि) कान्, D11 भागत, T1 M2 Cv पीलकान्, G2 पेलकान्, Cg as in text (for पीलु°) D1 मामाश्च कुर्तपिंडकान् (sic) ‡‡ Ck अत्र श्लोकद्वय क्वचित्प्रक्षिप्तम् । सुयशेयमित्यारम्य । , Ct विशस्येमामिति । मध्ये 'कण्ठमस्या नृश°, निवेद्यता त°, नात्र कश्चिन स° ततस्त्वजामुखी नाम रा°' इति श्लोकद्वय प्रक्षिप्तमिति कतक ‡‡

39 Ñ1 illeg for 39 (cf v l 35) Ś1 om 39 (cf v l 38) —a) D2 T2 G2 3 M1 विभजामस, D2 विभज्यापि (for °जाम) D1 समानकालान्, D10 इह्तो न (sic) D11 समयेन (for तत सर्वा) Ñ2 V B1 2 4 D6 विभजामो (B2 °म) वय सर्वा, B3 °जाम समानेलान्, D6 °जाम समवैषिणान् (sic), D6 °जाम समाशीला —b) D2 सवादो (for विवादो) D10 रुचन (sic) D11 गायते (for रोचते) —D5 om (hapl) 39c – 40 Ñ2 V B D6 om 39cd —c) D2 पानम् (for पेयम्) D1 4 क्षीघ्र (for क्षिप्र) D11 मेघ्यमर्दायता क्षिप्र —d) D5 बलत्वे, G1 लेह्य च, M1 मद्य च (for माल्य च) T1 2 G2 M2 Cg लेह्यमुच्चावच बहु

G 5 25 38
B 5 24 32
L 5 19 34

कुरुष्व हितवादिन्या वचनं मम मैथिलि ।
अलमश्रुप्रपातेन त्यज शोकमनर्थकम् ॥ २७
भज प्रीतिं प्रहर्षं च त्यजैतां नित्यदैन्यताम् ।
सीते राक्षसराजेन सह क्रीड यथासुखम् ॥ २८
जानासि हि यथा भीरु स्त्रीणां यौवनमध्रुवम् ।
यावन्न ते व्यतिक्रामेत्तावत्सुखमवाप्नुहि ॥ २९
उद्यानानि च रम्याणि पर्वतोपवनानि च ।
सह राक्षसराजेन चर त्वं मदिरेक्षणे ॥ ३०
स्त्रीसहस्राणि ते सप्त वशे स्थास्यन्ति सुन्दरि ।
रावणं भज भर्तारं भर्तारं सर्वरक्षसाम् ॥ ३१
उत्पाट्य वा ते हृदयं भक्षयिष्यामि मैथिलि ।
यदि मे व्याहृतं वाक्यं न यथावत्करिष्यसि ॥ ३२
ततश्चण्डोदरी नाम राक्षसी क्रूरदर्शना ।
भ्रामयन्ती महच्छूलमिदं वचनमब्रवीत् ॥ ३३
इमां हरिणलोलाक्षीं त्रासोत्कम्पपयोधराम् ।
रावणेन हृतां दृष्ट्वा दौर्हृदो मे महानभूत् ॥ ३४

27 ^{b}) V3 वचनात् N2 तव (for मम) —Ñ2 V B (B4 after 25^{ab}) D6 read 27^{cd} after 25 —^{c}) Ś1 D5.10.11 G3 M1 तुल्यम्, Cr m as in text (for अलम्) D7–9 Cmp निपातन (for प्रपा°) Ñ1 तुल्यमास्यप्रदानेन —^{d}) B4 शोकम् (sic) (for शोकम्)

28 ^{a}) B4 भत्र् (for भज) D6 M1 प्रीतिं (for प्रीतिं) Ś1 Ñ2 V B D6.10 च (for प्र) D3.11 भज प्रहर्षं प्रीतिं (D11 शोक) च —^{b}) V3 त्यज ता च (hypm) D7 त्यक्यता D6.8 M1 त्यज ता, G3 त्यजैना (for त्यजैतां) D1.4 नित्यदीनता Ś1 N1 B3 D10.11 त्यज त्व (Ñ1 B3 D11 ता) नित्यदीनता, Ñ2 V1 B2.3.4 D1.2.5 त्यजैना (Ñ2 V1 °जती, B2 °ता D6 °ज्यता) नित्यदीनता D4 T1.2 त्यजैना नित्य (D6 दैन्य) दैन्यता —^{c}) Ś1 N1 D3.10.11 सा त्व (for सीते) —^{d}) D3 सक्रीडय (sic) D7.9 G1.2 Ct परिक्रीड, G3 समाक्रीड Cr as in text (for सह क्रीड) Ñ2 राघवेन महात्मना —After 28, Ñ1 (partly illeg) ins

565* ＊＊＊＊＊＊＊＊ तपस्विषु यथासुखम् ।

29 ^{a}) Ś1 N2 V1 B1.3.4 जानासि च, V3 D6.10 जानामि च, D1.3.11 जानासि हि D7.9 जानीमहे, G2 जानामीह, Cm as in text (for °सि हि) —^{b}) N2 V1 B1.2.4 D3 स्त्रिया (for स्त्रीणां) Ñ1 योषिता यौवन शुभ —^{c}) B3.4 न तद्, D1.2.4 तत्, D11 न ＊ (for न ते) D11 व्यतिक्रान्त Ś1 N2 D10 तत्र व्यतिक्रान्त (Ñ2 °क्राम) Ñ1 V2 न तत्रातिक्रान्त (V2 °क्रम्य [sic]) B3 न व्यतिचराम, D4 न ह्रस्वति कामेत् (sic) D8 T2 नैतत्त्व T2 °द्)तिक्रामेत् (for न ते व्यति क्रामेत्) D3 अतिक्रामति यावत्तत् —^{d}) Ś1 दु खम् (sic) D11 सर्वम् (for सुखम्)

30 ^{a}) Ś1 D10 सत्वाणि, Ñ1 दिव्यानि (for रम्याणि) D11 मदिराणि च दिव्यानि —D10 om 30^{cd} —^{d}) Ś1 भज, N1 D3.8 रम (for चर) Ñ2 V B D6 भ्र (B2 र) म रव मदिरे कटा

31 D3 om 31–32 —^{a}) D1.4 [अ]नेकानि, D7.8 (before corr as in text) ते देवि G1 ते सुभ्रु (for ते सप्त) N2 D6 स्त्रीणां सप्त सहस्राणि —^{b}) N2 V B D4.6 मैथिलि (for सुन्दरि) —D4 om 31^{cd} —^{cd}) = 18^{ab} —After 31 Ś1 D10.11 ins

566* स्त्रीषु च स्त्री विजानीते तेनार्थं प्रवदामि ते ।
स्त्रीणां स्त्रियो गतिर्यस्मात्तेन त्वा प्रब्रवीम्यहम् ।

[(l 1) D11 विजानति (sic) D11 तेनात्मर्थं ब्रवीमि ते (for the post half) —(l 2) Ś1 transp स्त्रीणां and स्त्रियो Ś1 तस्मात् D11 सीते (for यस्मात्) D11 प्रार्थयामहे (for प्रब्रवीम्यहम्)]

while Ñ1 ins after 31

567* न करिष्यसि चेदेतद्वचनं मम पांसुले ।

32 D8 om 32 (cf v l 31) B3 transp 32^{ab} and 32^{cd} —^{a}) B1 बाहू, D10 ते वा (by transp) M1 वाम (for वा ते) Ñ1 हृदयं ते समुत्पाट्य —^{b}) N1 त्वया, V2 [अ]द्य त्वयं, D3 च मैथिलि (hypm) Ñ2 V1 D3 भक्षयिष्यामहे वयं ❀ Cv m g उत्पाट्य वा उत्पाट्यैव Cr वा स्याद्विकल्पोपमयोरेवार्थे च समुच्चय इति विश्व —^{c}) B3 एतदुक्तं मया वाक्यं —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1.2 D यथावत्त्व (by transp) B3 यदि त्वं न, B4 त्वं – (for न यथावत्) —After 32 Ś1 reads 34^{ab} Ñ1 ins

568* दुर्विनीता दुराचारा भक्षयिष्याम्यसंशयम्

33 ^{a}) Ś1 शातोदरी Ñ2 V B1.2.4 D6 चण्डो (for चण्डो°) —^{b}) Ś1 क्रूरदर्शन, Ñ1 क्रोधवि– D4 T2 घोरदर्शना, D2 M2 °लिस्तना, D3 क्रोधमूर्छिता, D11 °कर्णा (sic) (i —^{c}) D3.10 भ्रामयती Ś1 D1.8.10 महा (i illeg for ^{d} —^{d}) Ś1 D10 वचनं चेदमब्र Ñ1 ins

569* उवाच वचनं चाग्र भ्रामयन्ती दिर

34 Ś1 reads 34^{ab} after 32 —^{a}) D6.7.8 G3 –शावाक्षीं (for लोलाक्षीं) —^{b}) B G2.3 M3 त्रासोत्कपि; D3 °कल्पं (sic) (for °i —B1 reads 34^{c}–35 in marg —^{c}) Ś1 राक्षसेन G1.3 M2 [आ]हृता —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4.8.10.11 दोहदो, L

२३

तथा तासां वदन्तीनां परुषं दारुणं बहु ।
राक्षसीनामसौम्यानां रुरोद जनकात्मजा ॥ १
एवमुक्ता तु वैदेही राक्षसीभिर्मनस्विनी ।
उवाच परमत्रस्ता बाष्पगद्गदया गिरा ॥ २
न मानुषी राक्षसस्य भार्या भवितुमर्हति ।
कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ॥ ३
सा राक्षसीमध्यगता सीता सुरसुतोपमा ।
न शर्म लेभे दुःखार्ता रावणेन च तर्जिता ॥ ४
वेपते स्माधिकं सीता विशन्तीवाङ्गमात्मनः ।
वने यूथपरिभ्रष्टा मृगी कोकैरिवार्दिता ॥ ५
सा त्वशोकस्य विपुलां शाखामालम्ब्य पुष्पिताम् ।
चिन्तयामास शोकेन भर्तारं भग्नमानसा ॥ ६
सा स्नापयन्ती विपुलौ स्तनौ नेत्रजलस्रवैः ।
चिन्तयन्ती न शोकस्य तदान्तमधिगच्छति ॥ ७ G 5 25 55 B 5 25 7 L 5 20 2

23

Ñ2 V B D8 continue the previous Sarga M3 begins with श्रीरामाय नमः The sequence of st in Cv is as in text It adds एष मात्रा पाठक्रम । अन्य कोशेषु लेखकप्रमादकृत इ, while in Cr, it is as follows 1-7, 11-13 8, 9 एष पाठक्रम । केषुचित्कोशेषु व्युत्क्रमस्तु लेखकप्रमादकृत

1 a) D7.8 T2.3 M1 Ct. अथ, Cv r m g t as in text (for तथा) D6 ब्रुवतीना Ś1 D1-4.10.11 तथा (Ś1 इति, D3 अथ) तासु वन्तीषु —b) Ś1 V2 D10 वच (for बहु) —After 1ab, Ñ1 ins.

573* तुल्यरूपैर्विशालाक्षी घोरासु विकृतासु च ।

—c) Ś1 D1.10 राक्षसीष्वतिघोरासु, Ñ1 अथासौम्यासु राक्षसी (sic) B3 राक्षसीना च बहुधा, D1.6 राक्षसीषु सुघोरासु D4.11 राक्षसीष्वसौम्यासु —After 1 T2 reads 7-9 while M1 reads 7ab

2 B1 om 2-5 The sequence of st 2-14 in Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 1, 7-9 2-3 (D1 om 3) 10ab, 11, 14ab, 10cd (D1.6 10 11, 14ab), 12-13 4-6 and 14cd (Ś1 D10 om 6 and 14cd), while the sequence in Ñ2 V B2-4 D5.6 G1 is 7-9 2-3 10 12-13 (D5 repeats 12-13 after 11), 4-6, 11 and 14 —a) T1.3 च (for तु) D7.8 एव सर्वाभिः सीता —b) Ñ1 B2 अभिद्रुता (for मनस्विनी) D3 शम त मनसागमत् —After 2ab, Ś1 D1.10 ins l 1 of 578* —c) D3 भयेन (for उवाच) B1 परत (for परम) —d) Ñ2 विह्वलया (for गद्गदया) D2 निःश्वसती मुहुर्मुहु, M1 ** सद्विधया गिरा —After 2 T1 G1 ins

574* रावणस्य नृशंसस्य वचनं कर्तुमर्हथ ।

3 B1 om 3 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4.10.11 G1, cf v l 2 —c) D6 हि (for न) —d) D6 करिष्यामि न (by transp)

4 B1 om 4 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4.10.11 G1 cf v l 2 —ab) B3 राक्षसीना (for सा राक्षसी) —c) D5 शर्म न (by transp) D1.4.5 .. G3 M3 शोकार्ता (for दुःखार्ता) Ñ1 V2 B2.3 D6 तत्रासगता (for लेभे दुःखार्ता) —d) B(ed) (त)त्र (for च) D7.8 भर्त्सिता B2 रावणेन विवर्जिता

5 B1 om 5 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4.10.11 G1, cf. v l 2 —For 5ab Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 subst

575* शोकेनार्ताधिकं सीता स्वगात्रमिव चाविशत् ।

[D1.6 सा वशी (for सीता) D1.4.6 चाविशत् (for चा°)]

while Ñ2 V1 B2-4 D6 subst for 5ab

576* स्वगात्र प्रविशन्तीव सा चावेपत मैथिली ।

[Ñ2 D6 प्रवेशन B3 (अ)वेप च (by transp) B4 (अ)चवेशन (for चावेशन) V2 प्रवेशन च]

—c) D1.6 मृगी D6.11 वन (for वने) Ś1 यथा (for यूथ) —d) D1.6 वने D11 मगैर् (sic) (for मृगी) Ñ2 D6 श्वापदैर्, B4 शोकैर्, D1-4.10.11 T2.3 G3 M3 काकैर्, G1 श्वाद्भिर् Cr m g t as in text (for कोकैर्)

6 For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4.10.11 G1 cf v l 2 Ś1 D10 om 6 B1 transp 6 and 7 —b) D1 आलिंग्य, D11 आलम्बसु (sic) (for आलम्ब्य) Ñ1 स्थिता (for पुष्पिताम्) —c) Ñ2 V2 B D6 शोकार्ता (for शोकेन) —d) Ñ V1 B D1-4.6.11 गतमानसा

7 For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4.10.11 G1, cf v l 2 T2 reads 7-9 while M1 reads 7ab after 1 B1 transp 6 and 7 —a) Ś1 मज्जयन्ती D6 विमलौ (for विपुलौ) V B D6 विपुलौ सा V1 B2.4 (स्ना)पयन्ती सा —b) B2 बाष्प (for नेत्र) D11 नेत्राश्रुजलैः (corrupt) —c) Ś1 Ñ2 V B D6.10 च (for न) —d) D1 पार सम्, D5 मा पदम् (for तदान्तम्) Ś1 D10 पार चानधि गच्छति Ñ2 V B D6 तदा नान्त V2 °त्र)गच्छति D6 पार तस्य जगाम सा —After 7 Ś1 Ñ V B D1-4.10.11 ins

G 5 25 40
B 5 24 43
L 5 19 48
ततः शूर्पणखा नाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् ।
अजामुख्या यदुक्तं हि तदेव मम रोचते ॥ ४०
सुरा चानीयतां क्षिप्रं सर्वशोकविनाशिनी ।
मानुषं मांसमासाद्य नृत्यामोऽथ निकुम्भिलाम् ॥ ४१
एवं संभर्त्स्यमाना सा सीता सुरसुतोपमा ।
राक्षसीभिः सुघोराभिर्धैर्यमुत्सृज्य रोदिति ॥ ४२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वाविंशः सर्गः ॥ २२ ॥

40 Ñ1 illeg for 40 (cf v l 35) Ś1 om 40ab (cf v l 38) D5 om 40 (cf v l 39). —a) D7-9 11 T2 3 G1 3 शूर्पणखी ✻ Cr शूर्पणखा रावणस्यसुरन्या।, so also Ck t ✻ —cd) D7-9 T3 वै (for हि) Ñ2 V B1 3 D6 यदेवोक्त B4 अयुमा च यदेवोक्त (for °) Ś1 D1-4 10 11 अयो(D2 4 °घो)मुख्या यदेवोक्त मम(D3 11 °या)प्येतद्विवक्षित

41 Ñ1 illeg for 41 (cf v l 35) —a) B2 सर्वा, G2 शीघ्र (for क्षिप्र) Ś1 D14 11 सुरामानयत क्षिप्र D1 सुरामानय क्षिप्र च, D2 4 T3 सुरामानी(D6 °नं, T3 °रा चानी) यतां क्षिप्र —b) M1 -शोग (for शोक) Ś1 D1 3 10 T2 विनाशिनीं Ñ2 V B1-3 D6 मांस्य च(D6 मांस *) विविध बहु B4 मद्य च विविध कुरु —c) Ś1 D10 भाद्याय, B2 3 D6 T1 G M1 3 आस्वाद्य, D2 4 अश्नीमो (for आसाद्य) —d) B4 निर्यामिक (sic) D1 6 T3 M1 °मोद्य(D6 °त्र) D4 °मद्य (for नृत्यामोऽथ) Ś1 D10 यथासुख (for निकुम्भिलाम्) Ñ2 V B1-3 D6 प्रनृत्याम(V1 °मो) निकुम्भिले, D6 11 नृत्यामश्च(D11 °मोद्य) निकुम्भिले —After 41, Ś1 Ñ2 V B D2 3 8 10 11 ins

571* उच्यमानैर्वमस्माभि करोति वचन न यत् ।
तस्मादेनामभ्यभ्य खादाम सहिता वयम् ॥

[Ś1 D2 3 10 om l 1 —(l 1) D6 [इ]यम् (for [ए]वम्) V1 B2 चेद् (for यत्) D11 न करोति वचो यत (for the post half) —(l 2) Ś1 D2 3 10 11 एताम्, D6 इमाम् (for एनाम्) V1 B1 2 अवलुप्य D2 °हन्त्य, D3 अवबध्य (for अवरभ्य) Ś1 D10 भक्षाम (metri causa), V B1 D6 11 खादाम D3 सकला परा (for सहिता वयम्)]

42 a) Ñ V B D4-9 निर्भर्त्स्यमाना, D1 3 11 संतर्ज्यमाना D1 om सा D3 राक्षसीना वच श्रुत्वा —c) D4 सु***, D7 9 विरूपाभिर् (for सुघोरा°) —d) Ś1 Ñ V B D1-4 (D1 om up to ह) 6 10 11 धैर्यं त्यक्त्वा रुरोद ह (B2 सा, B4 च) ✻ Cr m g t रोदितिस्वरत्।, Ck रोदिति। "रुदादिभ्य सार्वधातुके" इतीट् ✻ —After 42 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

572* दस्युत्कटाभिरसकृत्परिभर्त्स्यमाना
सा राक्षसीभिरसितोत्पलपत्त्रवाक्षी ।
निश्वासधूममकरोच्छुगलज्ज्वलस्य
तुल्यं मुखं तदधिक तत एव चासूत् ।

[(l 1) Ś1 D3 10 अत्युत्कटाभिर् —(l 3) Ś1 Ñ1 निश्वास D4 धूपम् (for धूमम्) D1 अग्नि (for शुग) D3 दृष्ट्वा तदा हनुमता स वीर च सीता —(l 4) D1 तुल्याधिक D3 3 11 यद् (for तद्) D2 4 चासीत् (for °भूत्) D3 तस्यापि कोप प्रचुरो बभूव (subm)]

Colophon Ñ3 V B D6 om —*Sarga name* Ś1 D1 4 10 सीतातर्जन (Ś1 D10 °न) Ñ1 सीताविभीषिका, D2 राक्षसीगर्जन, D3 सीताविभीषणिका, D11 सीताभीषण —*Sarga no (figures words or both)* Ñ1 D1 2 3 10 11 om, Ś1 20 D3 26 D7-9 T G M1 3 24, M2 23 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम.

२३

तथा तासां वदन्तीनां परुषं दारुणं बहु ।
राक्षसीनामसौम्यानां रुरोद जनकात्मजा ॥ १
एवमुक्ता तु वैदेही राक्षसीभिर्मनस्विनी ।
उवाच परमत्रस्ता बाष्पगद्गदया गिरा ॥ २
न मानुषी राक्षसस्य भार्या भवितुमर्हति ।
कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ॥ ३
सा राक्षसीमध्यगता सीता सुरसुतोपमा ।
न शर्म लेभे दुःखार्ता रावणेन च तर्जिता ॥ ४
वेपते स्माधिकं सीता विशन्तीवाङ्गमात्मनः ।
वने यूथपरिभ्रष्टा मृगी कोकैरिवार्दिता ॥ ५
सा त्वशोकस्य विपुलां शाखामालम्ब्य पुष्पिताम् ।
चिन्तयामास शोकेन भर्तारं भग्नमानसा ॥ ६
सा स्नापयन्ती विपुलौ स्तनौ नेत्रजलस्रवैः ।
चिन्तयन्ती न शोकस्य तदान्तमधिगच्छति ॥ ७ G 5 25 55 B 5 25 7 L 5 20 2

23

Ñ2 V B D2 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम The sequence of st in Cv is as in text It adds एष साक्षात्पाठक्रम । अन्यकोशेषु व्युत्क्रमस्तु लेखकप्रमादकृत । while in Cr it is as follows 1-7 11-13 8 9 एष पाठक्रम । क्वचित्कोशेषु व्युत्क्रमस्तु लेखकप्रमादकृत

1 a) D7 9 T2 3 M1 Ck यथा, Ct r m g t as in text (for तथा) D3 ब्रुवन्तीनां Ś1 D1-4 10 11 तथा (Ś1 इति, D2 यथ) तासु वदन्तीषु —b) Ś1 V3 D10 वच (for बहु) —After 1ab, Ñ1 ins

573* तुल्यदर्शिविशालाक्षी घोरासु विकृतासु च ।

—c) Ś1 D2 10 राक्षसीष्वतिघोरासु Ñ1 अथासौम्यासु राक्षसी (sic) B3 राक्षसीनां च तच्छ्रुत्वा, D1 4 राक्षसीषु सुघोरासु D1 11 राक्षसीष्वतसौम्यासु —After 1 T2 reads 7-9 while M3 reads 7ab

2 B1 om 2-5 The sequence of st 2-14 in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 is 7 9 2-3 (D1 om 3) 10ab 11 14ab 10cd (D1 4 10 11 14ab) 12 13 4-6 and 14cd (Ś1 D10 om 6 and 14cd) while the sequence in Ñ2 V B2-4 D6 8 G1 is 7-9 2-3 10 12-13 (D5 repeats 12-13 after 11) 4-6 11 and 14 —a) T1 2 च (for तु) D1 4 सैव सर्वार्दिता सीता —b) Ñ2 B2 क्षभिद्रुता (for मनस्विनी) D3 राम ध्र मनसागमत् —After 2ab Ś1 D2 10 ins l 1 of 578* —c) D7 भयेन (for उवाच) B1 वचन (for परम) —d) M1 विह्वलया (for गद्गदया) D3 विश्वसती सुहुर्मुहु, M1 ++ सद्विधया गिरा —After 2 T1 G1 ins

574* रावणस्य नृशंसस्य वचन कर्तुमद्य ।

3 B1 om 3 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4 10 11 G1 cf v l 2 —a) D3 किं (for न) —d) D1 करिष्यामि न (by transp)

4 B1 om 4 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4 10 11 G1 cf v l 2 —ab) B3 राक्षसीनां (for सा राक्षसी) —c) D6 शर्म न (by transp) D1 4 5 7-9 G3 M2 नोऽलभत (for दुःखार्ता) Ñ2 V3 B2 3 D6 तत्राप्यत (for लेभे दुःखार्ता) —d) B(ed) [ल]व (for च) D7 9 भर्त्सिता B2 रावणेन विवर्जिता

5 B1 om 5 (cf v l 2) For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4 10 11 G1 cf v l 2 —For 5ab, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

575* आवेपताधिक सीता स्वगात्रमिव चाविशत् ।

[D1 4 साध्वी (for सीता) D2 3 4 चाविश्य (for चा°)]

while Ñ2 V2 B2-4 D6 subst for 5ab

576* स्वगात्र प्रविशन्तीव सा चावेपत मैथिली ।

[Ñ2 D6 प्रावेपत B3 (प्र)वेपत च (by transp) B4 (प्र)वेपत (for चावेपत) V2 प्रवेपत च]

—c) D1 4 मृगी D4 11 वन (for वने) Ś1 यथा (for यूथ) —d) D1 4 वने D11 मृगैर् (sic) (for मृगी) Ñ2 D6 व्याघ्रैर्, B1 लोकैर् D1-4 10 11 T2 3 G2 M3 वाकैर्, G1 व्याघ्रैर्, Ct m g t as in text (for कोकैर्)

6 For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1 4 10 11 G1 cf v l 2 Ś1 D10 om 6 B1 transp 6 and 7 —b) D4 आलिङ्ग्य, D11 आलम्ब्य (sic) (for आलम्ब्य) Ñ1 दु खिता (for पुष्पिताम्) —c) Ñ1 V2 B D6 शोकार्ता (for शोकेन) —d) Ñ V2 B D1-4 11 गतमानसा

7 For sequence in Ś1 Ñ V B2-4 D1-4 10 11 G1 cf v l 2 T2 reads 7-9 while M1 reads 7ab after 1 B1 transp 6 and 7 —a) Ś1 सस्नापयन्ती D6 विमलौ (for विपुलौ) V B D6 विपुलौ स्ना V1 B2 4 (स्ना)पयन्ती सा —b) B2 बाष्प (for नेत्र) D12 नेत्रौ... (corrupt) —c) Ś1 Ñ2 V B D6 10 च (for न) —d) D1 पारं सम्, D5 सा पारम् (for तदान्तम्) Ś1 D10 पार चाधिगच्छति Ñ2 V B D6 तदन्तं नाध्य° V1 °ग(च्छ)ति D3 चाव तस्य नगाम सा —After 7 Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 ins

G 5.26.? R 5.?1.8 L 5.?

सा वेपमाना पतिता प्रवाते कदली यथा ।
राक्षसीनां भयत्रस्ता विवर्णवदनाभवत् ॥ ८
तस्याः सा दीर्घविपुला वेपन्त्याः सीतया तदा ।
ददृशे कम्पिनी वेणी व्यालीव परिसर्पती ॥ ९
सा निःश्वसन्ती दुःखार्ता शोकोपहतचेतना ।
आर्ता व्यसृजदश्रूणि मैथिली विललाप ह ॥ १०
हा रामेति च दुःखार्ता पुनर्हा लक्ष्मणेति च ।
हा श्वश्रु मम कौसल्ये हा सुमित्रेति भामिनी ॥ ११
लोकप्रवादः सत्योऽयं पण्डितैः समुदाहृतः ।
अकाले दुर्लभो मृत्युः स्त्रिया वा पुरुषस्य वा ॥ १२

577* सर्वोपार्धं [illegible] सीता तां [illegible] ।
[illegible] [illegible] भर्तृसात्मा ।

(l. 1) Ś1 B1.3 D3 [illegible] (B1 [illegible]) [illegible] Ñ1 [illegible] (for [illegible]) [illegible] (for the prior half) D1-4.10.11 [illegible] D5 om. (hapl.) (for [illegible]) Ñ2 V B D5 [illegible], D4.10 [illegible] (for [illegible]) —(l. 2) V1 [illegible] (for [illegible]) Ñ1 D11 [illegible] (D1 [illegible]) [illegible] V2 D1.4 [illegible] D3 [illegible] (for [illegible])]

—Ñ2 V B D1 cont. while Ś1 D3.11 ins. l. 1 only after 2ab

578* रामसीतो विलपन्ती भृशं [illegible] सुदुःखिता ।
समर्पितप्रसविता सीता [illegible] [illegible] ।
नूनं शरीरं मम पापकल्पा
[illegible] [illegible] [illegible] रामसेन्द्र ।
[illegible] लोकनाथे
[illegible] [illegible] । [5]

Colophon

[(l. 2) B1 [illegible] (for [illegible]) —(l. 2) B1 [illegible] (for [illegible]) V1 om. [illegible] —(l. 3) B1 [illegible] (for [illegible]) —(l. 5) D1 [illegible] —(l. 6) B1 [illegible] V1 D1 [illegible] B1 [illegible] (for [illegible]) —Colophon. Sarga name: Ñ2 V B1 D1 [illegible] B1.3 [illegible] B1 [illegible] —Sarga no. (figures, words or both): Ñ2 D1 25 V1 B1 26 V1 [illegible] B1.3 24]

8 For sequence in Ś1 Ñ V1 [illegible] D1-4.10.11 G1 cf. v. l. [illegible] [illegible] Ś1 D1 reads 577* after 13 —a) Ś1 D1-4.10 [illegible] Ñ1 [illegible] M1 [illegible] (for [illegible]) V1 V1 B1.3 D1 [illegible] [illegible] [illegible] —c) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 [illegible] D1 [illegible] Cm. g. t. as in text ([illegible]) Ñ1 V B1.3 D1 [illegible] D1 [illegible] —d) D1 M1 [illegible] ([illegible])

9 For sequence in Ś1 Ñ V B1-4 D1-4.10.11 G1, cf. v. l. 2 [illegible] om. 9 (cf. v. l. 5) D1 reads 580 after 13 —a) D1.4 G1 [illegible] (for [illegible]) Ñ V1 [illegible] D1 [illegible] [illegible] —d) D1 [illegible] Ñ V [illegible] D1 [illegible] D1 G1 M1 [illegible] —For 9cd, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 subst.:

579* तस्या सा कम्पमाना दीर्घा सुविपुला [illegible] ।

[D1 [illegible]]

—a) Ś1 D10 कंपिता Ñ1 V B1-4 D1 ददृशे (for ददृशे) Ś1 D10 दर्शिता Ñ V B1.4 D1-4.10.11 T1 G1 M1 कंपिता M1 [illegible] (for कम्पिनी) —d) Ñ1 V B1-4 D1 *परिवर्तिनी* (D1 [illegible]) G1 [illegible] Cm. g. t. as in text (for °सर्पती) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 सर्प(Ś1 D1 [illegible]) [illegible] भुजगी यथा. Cf. Cm. g. t. [illegible] (Cg [illegible]) [illegible] [illegible] परिसर्पती परिसर्पन्ती (Cg [illegible] [illegible]) [illegible]

10 For sequence in Ś1 Ñ V1 (i. e. from 10 up to 5. 24. 22) B1-4 D1-4.10.11 G1 cf. v. l. 2 B1 om. 10 (cf. v. l. 5) —a) Ś1 Ñ1 D1.10.11 नि (D1.11 नि) श्वसन्ती Ñ2 V1 B1.4 नि श्वसती च (B1 °सी) [illegible] B1 °सन्ति), D1.4 S [illegible] निश्वसन्ती D1 निश्वसन्ति [illegible] D1 [illegible] (for सा नि श्वसन्ती) D1 शोकार्ता (for दुःखार्ता) —b) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 भय V1 V1 B1-4 D1 दुःख (for शोक) D1.4.11 मानसा (for चेतना) —c) Ś1 D10 च (for आर्ता) D10 [illegible] D1 [illegible] [illegible] —d) Ś1 Ñ2 V1 B1.4 D1.4.10.11 G1 M1 च (for ह)

11 For sequence in Ś1 Ñ V1 (i. e.) B1-4 D1-4.10.11 G1 cf. v. l. 2 —a) Ñ1 [illegible] D1.4.11 च (D1 om. (subm.)) [illegible] D1 [illegible] (for च दुःखार्ता) Ś1 D10 हा हा रामेति दुःखार्ता (D10 [illegible]) Ñ1 V1 B D1 हा (D1 ह) राम इति [illegible] (with l. ates) —b) Ñ1 V1 B D1-4 S transp. पुनः and हा V1 [illegible] —d) G1 [illegible] M1 [illegible] Cm. g. t. as in text (for हा सुमित्रेति) Ś1 D1.4.10.11 हा सुमित्रे [illegible] V1 सुमित्रे [illegible] V1 V1 B D1 [illegible] Cm. [illegible] [illegible] also Cm. [illegible]

12 For sequence in Ś1 Ñ V1 (i. e.) B1-4 D1-4 repeats 12 [illegible] G1 cf. v. l. 2 [illegible] om. 12–13 —a) V1 D1 लोक [illegible] D1 [illegible] —b) Ñ1 V1 B1.4 D1 [illegible] (for समुदाहृतः) —c) [illegible] D1 दुर्लभ [illegible] (for दुर्लभो) —d) D1-4 [illegible] G1 M1.3 [illegible] (for [illegible]) B1 [illegible] D1.4 [illegible] (for second वा)

यत्राहमाभिः क्रूराभी राक्षसीभिरिहार्दिता ।
जीवामि हीना रामेण मुहूर्तमपि दुःखिता ॥ १३
एषाल्पपुण्या कृपणा विनशिष्याम्यनाथवत् ।
समुद्रमध्ये नौः पूर्णा वायुवेगैरिवाहता ॥ १४
भर्तारं तमपश्यन्ती राक्षसीवशमागता ।
सीदामि खलु शोकेन कूलं तोयहतं यथा ॥ १५
तं पद्मदलपत्राक्षं सिंहविक्रान्तगामिनम् ।
धन्याः पश्यन्ति मे नाथं कृतज्ञं प्रियवादिनम् ॥ १६

सर्वथा तेन हीनाया रामेण विदितात्मना ।
तीक्ष्णं विषमिवास्वाद्य दुर्लभं मम जीवितम् ॥ १७
कीदृशं तु मया पापं पुरा देहान्तरे कृतम् ।
येनेदं प्राप्यते दुःखं मया घोरं सुदारुणम् ॥ १८
जीवितं त्यक्तुमिच्छामि शोकेन महता वृता ।
राक्षसीभिश्च रक्षन्त्या रामो नासाद्यते मया ॥ १९
धिगस्तु खलु मानुष्यं धिगस्तु परवश्यताम् ।
न शक्यं यत्परित्यक्तुमात्मच्छन्देन जीवितम् ॥ २० G. 5 26 18 B. 5 25 20 L. 5 20 21

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रयोविंशः सर्गः ॥ २३ ॥

13 For sequence in Ś1 Ñ V1(illeg) 3 B2-4 D1-5(repeats 13) 8 10 11 G1, cf. v l 2 B1 om 13 (cf v l 12) —ᵃ) B3 यत्रो, B4 (m also) यत्र (for यत्र) B2 D4 भक्ति-; T2 3 M2 युवं (for भासि), Ñ2 D6 क्रुद्धाभी, D1 घोराभिर् (for क्रूराभी) D3 यथाहमपि घोरा भिर्, ✻ Cm g यत्र यत।, so also Ct ✻ —ᵇ) Ñ2 V2 B2 3 D6 अभिद्रुता, D3 उपद्रुता (for इहार्दिता) D1 4 मानुषामामिरर्दिता —ᶜ) Ś1 D1-4 10 11 पतिना हीना, Ñ2 V2 B2-4 D6 पतिहीना च(B3 om [subm]), D5 (second time) यदि रामेण, D8 [अ]ह न रामेण (sic) (for हीना रामेण) Ñ1 यस्या विना * जीवामि (sic), D5 (first time) विना रामेण जीवामि —ᵈ) B2 अपि च (hypm) D2 इव (for अपि) —After 13, D5 reads 8–9

14 For sequence in Ś1 Ñ V1(illeg) 3 B2-4 D1-6 10 11 G1, cf v l 2 —ᵃ) D1 4 8 पुण्य (for पुण्या) D2 निपुणा (sic) (for कृपणा) —ᵇ) T2 दीना क्लिश्यामि (for विनशिष्यामि) Ś1 N1 D1-4 10 11 विनश्यामि यथाबला(Ś1 D10 °यथ, D1 2 °अबा) Ñ1 V2 B D6 विनश्या (V2 D6 °नंक्ष्या)मि यथासुग —Ś1 D10 om 14ᶜᵈ B2 reads 14ᶜᵈ twice —ᶜ) D11 स्वस्ता (for पूर्णा) —ᵈ) D1 वायुनगाद् D2 [आ]हते, D11 [अ]गमत् (for [आ]हता) Ñ2 V2 B D6 वायिता मारुतरिव(B1 2 °वैथा)

15 V1 illeg for 15 (cf v l 10) —ᵃ) Ś1 D1 4 10 स्तम् (for तम्) —ᵇ) N V2 B D6 पश्यन्ती राक्षसीगण(V2 °गान्, B2 °कुन्°); D1 4 राक्षसीनां यथा गता —ᶜ) D6 ननु (for खलु) B1 दुःखेन —ᵈ) Ś1 Ñ2 D1-4 10 11 कूल तोयैरिवानु(Ś1 D10 °वू, Ñ1 °*)ग

16 V1 illeg for 16 (cf v l 10) —ᵃ) B3 4 D1 2 4 6 11 रक्ताक्षं B2 -पत्राक्ष° (for पत्रा°) Ś1 D1 सुपत्र दलपाक्ष ✻ Cv g पद्मदलपत्राक्षम् । दलशीति दल त्रिकालिन पत्राणनिलय । यद्वा स्वशीलि दल गर्भपत्रम् । विकसद्दलपत्रेकार्थं दलद्वय वा ✻ —ᵇ) B2 विक्रम (for विक्रान्त) B1 सिंहविक्रमशालिन —ᶜ) Ś1 D3 10 तं राम, Ñ1 illeg Ñ2 B1 2 4 D6 काकुत्स्थ, D2 11 वै राम (for मे नाथ) B3 धन्या पश्यामि काकुत्स्थ —ᵈ) Ś1 B3 D3 10 प्रियदर्शं(D3 °र्शिं)न D1 12 सत्यवादिन

17 V1 illeg for 17 (cf v l 10) —ᵃ) M3 विष तीक्ष्णम् (by transp) V2 B1 D1-6 11 T1 [आ]माद्य —ᵈ) D11 तव (sic) (for मम) D7 9 जीवन Ñ2 V2 B1 2 4 D6 transp मम and जीवित B2 जीवित दुर्लभ मम

18 V1 illeg for 18 (cf v l 10) —ᵃ) V2 B4 हि (for तु) D4 T2 M1 2 पुरा D8-9 महा (for मया) G1 ईदृश तु पुरा पाप —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 पूर्व (D3 °वं) B3 पर, D6-9 T2 G1 M2 3 मया (for पुरा) M1 3 जन्मान्तरे —ᶜᵈ) D7 9 महा (for मया) D7-9 transp दुःख and घोर Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 यदि(D3 येने)द प्राप्य तवस्था मया(D1 4 °हा) घोरा सुदारुणा, N2 V2 B D6 यदय प्राप्यते शोको मया घोरा च(B4 तु) यातना ✻ Ck सुदारुणमित्यनन्तरमेव श्लोक इति प्रक्षिप्त ✻ —After 18, G1 2 ins 585* (G1 alone repeating it after 5 24 7)

19 V1 illeg for 19 (cf v l 10) After 19ᵃᵇ, B3 reads 5 24 3ᶜ–5ᵇ —Ś1 D10 om 19ᶜᵈ —ᶜ) G1 3 तु (for च) Ñ1 D1-4 11 राक्षसीभिरितस्वाच ✻ Cr m g रक्षन्त्या रक्षमाणया ✻ —ᵈ) N1 D1-4 11 M3 कामो (for रामो) —For 19ᶜᵈ, Ñ2 V2 B D6 subst

580* मया नावाप्यते कामो राक्षसीभि सुरक्षिता ।

[D4 रामो (for कामो) B4 राक्षसीकृतरक्षा (for the post half)]

20 V1 illeg for 20 (cf v l 10) —ᵃ) D3 कीमतर तु (sic) (for खलु मानुष्य) —After 20ᵃᵇ, Ś1 N1 D1-4 10 11 ins

581* राक्षसीवशमापन्नं भर्त्सयमान सुदारुणम् ।

२४

G 5 26, 29 B 5 26, 1 L 5 20 32 प्रसक्ताश्रुमुखी त्वेवं ब्रुवन्ती जनकात्मजा ।
अधोमुखमुखी बाला विलप्तुमुपचक्रमे ॥ १
उन्मत्तेव प्रमत्तेव भ्रान्तचित्तेव शोचती ।
उपावृत्ता किशोरीव विवेष्टन्ती महीतले ॥ २
राघवस्याप्रमत्तस्य रक्षसा कामरूपिणा ।
रावणेन प्रमथ्याहमानीता क्रोशती बलात् ॥ ३
राक्षसीवशमापन्ना भर्त्स्यमाना सुदारुणम् ।
चिन्तयन्ती सुदुःखार्ता नाहं जीवितुमुत्सहे ॥ ४
न हि मे जीवितेनार्थो नैवार्थैर्न च भूषणैः ।
वसन्त्या राक्षसीमध्ये विना रामं महारथम् ॥ ५

[D1-4 रक्षणा याह D11 रक्षमापन्ना (for वशमापन्न) D(4 12 भत्स्यमाना]

—^{c}) Ñ2 V1 B D6 यत्र शक्य (by transp) M3 न शक्यते (for न शक्य यत्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D10 स्वच्छंदेनाहम, B2 कामनैव तु, T2 3 G3 मम छंदेन Cg k t as in text (for कामच्छन्देन) —After 20 Ś1 Ñ1 B1 4 D3 6 10 11 ins

582* यस्मादपारेदुं सीमां प्राप्ता नयति नान्तक ।

[B1 D6 अपारे दु में मां B1 नांतिक (sic) (for नान्तक)]

Colophon Ś1 Ñ V1 B D1 3 4 10 11 om (cont. the Sarga) —*Sarga name* D3 4 सीताविलाप —*Sarga no* (figures words or both) D3 4 om, D3 1-4 T G M1 3 25 M2 24 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नम

24

Ś1 Ñ V1 B D1 3 4 10 11 cont the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 illeg up to 12 (cf v l 5 23 20) —^{a}) D1 प्ररिक्ताश्रु, D8 10 T1 प्रसृताश्रु, D11 प्रशक्ताश्रु (sic) Cm g k t as in text (for प्रसक्ताश्रु). Ñ1 V2 B1 D1 3 4 7 8 T2 3 M2 त्वेवं B2 होव (for [इ]त्येव) —B1 om from जन in 1^{b} up to स्वाद् in 586* —^{b}) Ś1 B2 D2 3 10 रुदती, Ñ V1 B1 3 4 D2 7 8 T Ct ब्रुवती, D1 ब्रुवंती, Cm k as in text (for ब्रुवन्ती), —^{c}) B4 D2 4 अधोम(B4 °न)ख (for °मुख) Ñ1 दीना, D4 दीना (for बाला) —^{d}) M1 प्रलप्तुम्, Cm k t as in text Ñ1 V2 B2-4 D4 विल्लाप सुदु खिता ✻ Cm k t विलप्तुं विल पितुम् ✻ —For 1^{cd} Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst, while B4 ins after 1

583* अधोमुखी विलपितु वाक्य समुपचक्रमे ।

—After 1, B4 ins

584* हा राम हा ✻ सौमित्रे उवाच च पुन पुन ।

2 V1 illeg for 2 B1 om 2 (for both, cf. v l 1) —^{a}) Ś1 D11 रुदती च(D10 °तीव) (for उन्मत्तेव) D1 reads प्रमत्तेव in marg. —^{b}) Ś1 D1-4 10 11 भामिनी Ñ1 मानवी, Ñ2 V2 B2-4 D6 चातुरा, Ck t as in text (for शोचती) ✻ Ck t शोचती शोचन्ती ✻ —^{c}) B1 D1 5 7 8 T2 उपावृत्त, G1 उपविष्टा, Cr m g k t as in text (for उपावृत्ता) D1 च (for [इ]व) D11 कुमारी च (for किशोरीव) —Ñ1 illeg for 2^{d}–3^{a} —^{d}) Ś1 B1 D3 11 च्य(Ś1 वि)चेष्टत, Ñ2 V1 B2 4 D2 6 चेष्टमाना, D1 4 7-8 विचेष्टती, D10 विचेष्टत (for विवेष्टन्ती)

3 V1 illeg for 3 B1 om 3 (for both cf v l 1) Ñ1 illeg for 3^{a} (cf v l 2) —^{a}) Ś1 Ñ2 B1 D1 3 4 6-10 M2 3 Cm g t प्रमत्तस्य, V2 B3 प्रशक्तस्य, D6 D8 G2 [अ]प्रमेयस्य, Cr as in text (for [अ]प्रमत्तस्य) ✻ Cr अप्रमेयस्येति पाठ सम्यक् ✻ —B3 reads 3^{c}–5^{b} after 5 23 19^{ab}. —^{c}) D(प्रविश्य (for प्रमथ्य) —^{d}) Ñ2 V2 B2-4 D6 रुदती (for क्रोशती) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मोहात्यपहृता बलात्

4 V1 illeg for 4 B1 om 4 (for both cf v l 1) For sequence in B3 cf v l 3. Ś1 om. 4–5^{b} —^{b}) Ñ V2 D4 7 8 T2 च दारुणे(V2 °णं), D2 4 पुन पुन, D6 °णा D10 सु ✻ हते (for सुदारुणम्) —D10 om 4^{c}–5^{b} —^{c}) Ñ1 D1-4 11 G1 विचिंतयंती(Ñ1 D2 11 °यामि) (for चिन्तयन्ती सु) —^{d}) Ñ V2 B2 4 D1-4 6 11 नाह(Ñ2 V2 B2 3 D6 न हि) शक्या(B3 4 °क्ते)मि जीवितु

5 V1 illeg for 5 B1 om 5 (for both cf v l 1) For sequence in B3 cf v l 3 Ś1 D10 om 5^{cd} (cf v l 4) —^{a}) M1 च (for हि) M2 जीवितेनार्थो —Ñ1 illeg for ^{b} —^{b}) V2 B3 4 [अ]पि, D6 वा T1 G1 च (for [ए]व) V2 B2 नाप्यर्थैन, D6 नाप्यर्थैः Cg नैवार्थैर्न (as in text) B2 D1-4 पि, B3 [अ]पि D11 [ए]व (for च) —^{c}) Ś1 B2 D10 वसती V2 B2 3 D1-4 6 10 11 राक्षसी (for राक्षसी) —^{d}) Ñ2 V2 B2 4 D6 T2 3 G1 महाबले, B2 सुदु खिता (for महारथम्) —After 5 D1-4 T G2 M1 3 ins while G1 3 ins after 5 23 18(G1 repeating it after 5 24 7)

585* अश्ममारमिदं नूनमथवाप्यजरामरम् ।
हृदयं मम येनेदं न दु खेन विशीर्यते ।

((L 1) G1(first time) • अश्ममारमदं —(L 2) M1

धिङ्मामनार्यामसतीं याहं तेन विना कृता ।
मुहूर्तमपि रक्षामि जीवितं पापजीविता ॥ ६
का च मे जीविते श्रद्धा सुखे वा तं प्रियं विना ।
भर्तारं सागरान्ताया वसुधायाः प्रियंवदम् ॥ ७
भिद्यतां भक्ष्यतां वापि शरीरं विसृजाम्यहम् ।
न चाप्यहं चिरं दुःखं सहेयं प्रियवर्जिता ॥ ८
चरणेनापि सव्येन न स्पृशेयं निशाचरम् ।
रावणं किं पुनरहं कामयेयं विगर्हितम् ॥ ९

प्रत्याख्यातं न जानाति नात्मानं नात्मनः कुलम् ।
यो नृशंसस्वभावेन मां प्रार्थयितुमिच्छति ॥ १०
छिन्ना भिन्ना विभक्ता वा दीप्ते वाग्नौ प्रदीपिता ।
रावणं नोपतिष्ठेयं किं प्रलापेन वश्चिरम् ॥ ११
ख्यातः प्राज्ञः कृतज्ञश्च सानुक्रोशश्च राघवः ।
सद्वृत्तो निरनुक्रोशः शङ्के मद्भाग्यसंक्षयात् ॥ १२
राक्षसानां जनस्थाने सहस्राणि चतुर्दश ।
येनैकेन निरस्तानि स मां किं नाभिपद्यते ॥ १३

G 5 26 32
B 5 26 12
L 5 20 31

ब ममैवेन (for मम यने°) G1 (first time) ः दु ग्ग न (by transp) T2 M3 [अ]शक्रियो]

6 V1 illeg for 6 B1 om 6 (for both, cf v l 1) —a) B3 अनाथाम् —b) B4 तेनाहं (by transp) —c) Ñ2 V2 B2-4 D5 7 8 11 M1 Ct जीवामि, D4 तिष्ठामि (for रक्षामि) Ś1 Ñ1 D1-3 10 यन्मु (D1 3 न मु [sic], D2 सुमु) हूतमपीच्छामि —d) Ñ2 V2 B2 4 D6 जीवती, D3 4 10 11 जीविष्ठुं (for जीविता) Ś1 B1 D5 7 8 10 -जीविका, Ñ2 B3 4 D1 जीविका, D7 जीवित, G1 वनिता, Ck as in text (for जीविता) ※ Ck पापजीवितेत्यनन्तरं "चरणेनापीत्यादि"। अत्र च मध्ये द्वौ श्लोकौ प्रक्षिप्तौ॥, so also Ct ※

7 V1 illeg for 7 B1 om 7 (for both cf v l 1) D1 7 8 T2 M3 om 7-8 —a) Ñ2 D6 वा (for च) V3 वा (for मे) Ñ1 D2-4 11 नास्ति मे B3 का रामे, B4 का मेऽस्ति, Ct as in text (for का च मे) B2 वाञ्छा (for श्रद्धा) Ś1 D10 जीविते नास्ति मे श्रद्धा —b) V3 रति (for वा स) Ś1 D1-4 10 11 विना प्रिय (by transp) Ñ1 विना पति —After 7 G1 repeats 582*

8 V1 illeg for 8 (cf v l 1) B1 D5 7 8 T2 M3 om, 8 (cf v l 1 and 7) —a) Ś1 Ñ2 V2 B2-4 D1-4 6 10 11 च्छिद्यतां (for भिद्यतां) Ñ1 छिद्यतां (for भक्ष्यतां) Ñ2 V3 B2 4 D6 वा तो, G1 मेद्य (for वापि) —c) Ś1 दारुणं नेदृश दुःखं, Ñ2 V2 B3-4 D6 न चेद् (Ñ2 D6 चाहं, V2 चेत्) सुमहद् दुःखं D1 3 4 मा चिरं विविधं दुःखं, D2 11 अचिराद्विविधं दुःखं D10 दारुणमीदृशं दुःखं —d) D1 प्रियवर्जित

9 V1 illeg for 9 B1 om 9 (for both cf v l 1) —a) D1 T2 G1 [अ]प (for [अ]पि) Ñ2 V2 D6 वामेन, Ct as in text (for सव्येन) —b) B2 D1 स्पृशेयं न (by transp) Ñ2 V2 B2-4 D6 कदाचन (for निशाचरम्) —c) G2 तं (for किं) Ñ1 V2 B2-4 D1-4 6 11 नीचं (for अहं) Ś1 D10 किं पुना रावणं नीच —d) Ś1 कामयेय Ñ2 V2 B2-4 D6 पृथग्जन, D7 8 निशाचरं (for विगर्हितम्)

10 V1 illeg for 10 B1 om 10 (for both cf v l 1) Ñ2 om 10ab —a) Ś1 Ñ1 D1 7-11 T2 M1 Ct k t प्रत्याख्यान (Ś1 Ñ1 D10 °नो), V2 B2 4 D6 °दिष (V3 B4 °ष), Cr m g as in text (for °ख्यात) D2-4 D7 8 स, D10 वि, Cv t as in text (for न) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 जानीते, Cv t as in text (for जानाति) —b) Ś1 D10 न'मान (with hiatus) (for ना°) —c) Ś1 Ñ1 D1-4 11 प्रभावेण (D1 °चन, D3 11 °णे मा), D10 -स्वभावत्वात् (for स्वभावेन) —d) T2 G3 मा (for मां) Ś1 Ñ1 D1 2 10 धर्षयितुम्, Ñ2 B2-4 D6 परामष्टुम्, V2 वा + स्पृष्टुम्, Ck t as in text (for प्रार्थयितुम्) D3 4 11 प्रधर्षयितुम्

11 V1 illeg for 11 (cf v l 1) —a) D7 8 प्रभिन्ना (for विभक्ता) —b) D7 8 T2 दीप्ता (for दीप्ते) Ś1 Ñ1 [ऽ]ग्नौ वा (by trasp), D1 7 8 11 चाग्नौ (for वाग्नौ) Ś1 Ñ1 D2 4 प्रवेशिता, D1 प्रवेशनात् (for प्रदीपिता) D10 प्रदीप्तेऽग्नौ प्रवेशिता ※ Cv r दीप्ते वेत्यत्र चेति पदच्छेद ※ —For 11cd, Ñ2 V2 B D6 subst

586* छिन्ना भिन्नापि वादन्ता दीप्ते वाग्नौ प्रवेशनात् ।

[B1 om up to वा° (cf v l 1) V2 B4 छिन्ना (for भिन्ना) Ñ2 B2 D6 च (for [अ]पि) Ñ2 D6 वापि V2 B2 दाहा (for दाह) V2 B3 D6 च (for वा) D6 प्रदीप्ता] —d) Ś1 विलापेन B3 वा पर, D1 10 11 वा चिर T2 निश्चय (sic) Ct as in text (for वश्चिरम्)

12 V1 illeg for 12 (cf v l 1) —a) D2 10 प्रज्ञ (for प्राज्ञ) D3 11 ज्ञानमय Ñ2 V2 B D6 कुलीनश् T2 स (for च) —b) D6 [ऽ]थ, T2 स (for च) —c) Ś1 D1 10 सन्नत Ñ2 B3 4 D3 6 8 11 T1 2 G3 M2 Ck सवृत्तो, B2 चरितो, D8 G2 M1 सुवृत्तो Cg as in text (for सद्वृत्तो) —d) B2 om शङ्के D1 10 सद्भाग्य (for मद्भाग्य) Ñ2 D12 मच्चयात् (sic) D1 M2 सक्षये G2 सुक्षयात्, Cr m g k t as in text

13 a) B1 सहस्राणां T1 2 G2 M3 सहस्राणि जनस्थाने (by transp) —c) D2-9 T2 एकेनैव (for येनैकेन)

G 5 26 0
B 5 26 13
L 5 20 0

निरुद्धा रावणेनाहमल्पवीर्येण रक्षसा ।
समर्थः खलु मे भर्ता रावणं हन्तुमाहवे ॥ १४
विराधो दण्डकारण्ये येन राक्षसपुंगवः ।
रणे रामेण निहतः स मां किं नाभिपद्यते ॥ १५
कामं मध्ये समुद्रस्य लङ्केयं दुष्प्रधर्षणा ।
न तु राघवबाणानां गतिरोधी ह विद्यते ॥ १६
किं नु तत्कारणं येन रामो दृढपराक्रमः ।
रक्षसापहृतां भार्यामिष्टां नाभ्यवपद्यते ॥ १७

इहस्थां मां न जानीते शङ्के लक्ष्मणपूर्वजः ।
जानन्नपि हि तेजस्वी धर्षणां मर्षयिष्यति ॥ १८
हृतेति योऽधिगत्वा मां राघवाय निवेदयेत् ।
गृध्रराजोऽपि स रणे रावणेन निपातितः ॥ १९
कृतं कर्म महत्तेन मां तदाभ्यवपद्यता ।
तिष्ठता रावणद्वंद्वे वृद्धेनापि जटायुषा ॥ २०
यदि मामिह जानीयाद्वर्तमानां स राघवः ।
अद्य बाणैरभिक्रुद्धः कुर्याल्लोकमराक्षसम् ॥ २१

—d) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 Ck स मा(D6 मा) नाभ्युप (Ś1 Ñ2 D1-4 10 Ch °भ्यव)पद्यते ॐ Ck अत पर काम मध्य इत्यादि। अत्र च मध्ये द्वौ श्लोकौ प्रक्षिप्तौ क्वचित्।, Ct एतदुत्तर काम मध्य इति। मध्ये, निरुद्धा रावणेन, समर्थं खलु मे, विराधो दण्डकारण्ये, रणे रामेण इति श्लोकौ प्रक्षिप्ताविति कतक ॐ

14 G2 om (hapl) 14-15 Ñ2 V B D1 2 6 om 14 —a) Ś1 Ñ1 D10 11 [इ]ह Ck as in text (for [अ]हम्) —b) Ś1 Ñ1 D10 स्वल्प, D11 स्वेन, Ck as in text (for अल्प) Ś1 Ñ1 D3 4 10 11 वीर्यवान्(D3 4 °त), Ck as in text (for रक्षसा) —c) Ś1 Ñ1 D10 11 कथ नु, Ck as in text (for समर्थ) Ś1 Ñ1 D10 11 मा (for मे) —Ñ illeg for d —d) Ś1 D3 4 10 11 रामो नाभ्यव (D12 °भ्युप)पद्यते(Ś1 °वर्तते)

15 G3 om 15 (cf 5 1 14) Ñ2 V B D6 read 15 after 18 —a) D6 8 विरोधो (sic) Ck as in text —c) Ś1 Ñ V B D1-6 8 10 11 शरैर्येनैव, Ck as in text (for रणे रामेण) —d) Ś1 N V B D1-4 6 7 8 11 T2 G1 Ck स मा(D8 मा) नाभ्यव(Ñ2 V B D6 11 °भ्युप पद्यते

16 Ñ2 V B D6 read 16 after 24ab —a) D11 यप (for काम) —b) Ñ2 V B D6 दुर्धर्षा(V1 B4 °र्षया) रक्षसा(V2 राक्षसी) पुरी —c) D4 10 नु, Ct as in text (for तु) V2 B1 4 4 राघवस्य (for राघव) —d) Ś1 Ñ1 D1-4 समाप्ता(D3 4 °प्य मुप(Ñ1 D2 °मव)धार्ये Ñ2 V B D6 समाप्य श्रुति विद्यते D3 7 9 Ct गतिरोधो भवि ष्यति(D3 हि विद्यते D9 °प्र दृश्यते) D10 अप्राप्येरुपधार्ये D11 न प्राप्येसत्रधार्ये

17 Ñ2 V B D6 om (hapl) 17 —a) D1-4 8-10 M3 कि(D2 त (sic)) नु (for किं नु) Ś1 D10 किं (sic) (for तत्) —cd) D1 भार्या गिरा (sic) G1 दृष्ट्वा म च (for भार्यामिष्टां) D3 4 यो नाभिपद्यते, D5 11 नाभ्युप पद्यत, G3 नाभ्यवपद्यत

18 a) D3 इह स्थां G3 इह * * (damaged) Cm g k t as in text (for इहस्थां मा) B2 मामि (for मां न) G1 जानाति —b) Ñ1 V B D6 नून (for शङ्के) —D6 reads from जस्वी in c up to d in marg —c) V1 B2 4 D1-4 6 11 G2 M1 2 न हि, T2 इह (for अपि) Ś1 Ñ V B D T2 G2 M1 2 स (for हि) —d) B4 न धैर्यं, D6 T2 M2 धर्षण —After 18, Ñ2 V B D6 read 15.

19 a) Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 M2 योभि(Ś1 Ñ1 °वि, D11 °वि)गत्वा मा, Ñ2 V B1 2 4 D6 यो हि मां ग(Ñ2 D6 ज्ञा)त्वा, B2 यो मा स गत्वा च (hypm), D3 योपि मा गत्वा, D7 9 Ct मा योधिगत्य, Ck as in text (for योऽधिगत्वा मा) —b) G1 M1 न्यवेदयेत् (sic) —After 19ab, Ś1 Ñ2 D1-4 10 11 ins

587* सुमहत्तेन कल्याण कृत स्यालोकनन्दनम्।

—Thereafter Ñ2 cont

588* न त पश्यामि तदानीं सुहृद करणालयम्।

—c) Ñ1 च, D3 8 T2 G1 2 M1 हि (for ऽपि) M2 हि (for स) Ś1 Ñ1 D1 10 11 समरे Ñ2 V B D6 रणे सोपि (by transp) (for ऽपि स रणे) D1 2 4 स गृध्रराज समरे.

20 a) Ś1 Ñ1 B4 D1 4 10 11 transp कर्म and तेन —Ñ2 V B D6 transp b and c —b) D3 4 मा (for मां) M2 Cm तथा (for तदा) Ś1 D1 [अ]भ्यव(D2 [अ]भ्युप)गच्छता Ñ2 V B D2 4 11 [अ]भ्युपपद्यता, D11 स्वदराष्छता (corrupt) M1 ह्यवपद्यता ॐ Cr मा तदाभ्यव पद्यता मामुद्दिश्य निपद्यतेत्यर्थः। परस्मैपदमार्षम् ॐ —c) Ñ1 रावणे, D1 2 4 6 T1 3 रावण M1 परन (for रावण) Ñ1 D6 युद्धे D7 9 Ck t च३, Cr m g tp as in text (for द्वंद्वे) ॐ Ck 'रावणवधे' इति पाठः। रावणवधार्थमित्यर्थः।, Ct रावणवधे तिष्ठता रावणवधार्थं यतता। 'रावणद्वंद्वे' इति पाठे रावणेन सह द्वंद्वयुद्ध इत्यर्थः ॐ —d) D11 गृध्रेणापि, M1 वृद्धेन हि (for वृद्धेनापि) Ñ1 गतायुषा G3 ज* * *.

21 a) D1 2 4 G3 मति : Ch as in text (for इह) —b) D6 7 9 हि (for स) Ñ2 V B D6 तिष्ठती रावणक्षये —D6 reads 21cd in marg —c) D3 4 यथ (for अद्य) Ñ1 D10 11 G3 मति, Ñ2 V B D6 सुम : G1 M1 2 मपि

निर्मथेच्च पुरीं लङ्कां शोषयेच्च महोदधिम् ।
रावणस्य च नीचस्य कीर्तिं नाम च नाशयेत् ॥ २२
ततो निहतनाथानां राक्षसीनां गृहे गृहे ।
यथाहमेवं रुदती तथा भूयो न संशयः ।
अन्विष्य रक्षसां लङ्कां कुर्याद्रामः सलक्ष्मणः ॥ २३
न हि ताभ्यां रिपुर्दृष्टो मुहूर्तमपि जीवति ।
चिताधूमाकुलपथा गृध्रमण्डलसंकुला ।
अचिरेण तु लङ्केयं श्मशानसदृशी भवेत् ॥ २४
अचिरेणैव कालेन प्राप्स्याम्येव मनोरथम् ।
दुष्प्रस्थानोऽयमाख्याति सर्वेषां वो विपर्ययः ॥ २५
यादृशानि तु दृश्यन्ते लङ्कायामशुभानि तु ।
अचिरेणैव कालेन भविष्यति हतप्रभा ॥ २६
नूनं लङ्का हते पापे रावणे राक्षसाधिपे ।
शोषं यास्यति दुर्धर्षा प्रमदा विधवा यथा ॥ २७
पुण्योत्सवसमृद्धा च नष्टभर्त्री सराक्षसा ।
भविष्यति पुरी लङ्का नष्टभर्त्री यथाङ्गना ॥ २८ G 5 26 0, B 5 26 26, L 5 20 49

(for अभि) D8 त वाणैरपि संक्रुद्ध —d) Ñ2 V B D6 कुर्यात्कामराक्षसा (B1 °सी)

22 a) Ś1 D10 विध्वंसेच Ñ1 प्रविशेत्तु, B2 विध्वंसयेत् D8.9 निर्दहेच —b) Ñ2 D7.9 निर्दहेच् (for शोषयेच्) Ñ1 तु (for च) Ñ2 V B D6 महार्णव —c) D6 [अ]प (for च) B3 सवशस्य (for च नीचस्य) —d) Ñ2 V B D2.6 स्वकुल नाशयेत्

23 b) Ś1 D7.10 Cv राक्षसानां, D11 om (hapl ?) Cg as in text (for राक्षसीनां) —c) B2 समेव, Cr m g k t as in text (for [अ]हमेव) Ñ2 V B D1.3.4.6 रुदितैं (for रुदती) —d) T1.2 G1.2 भूयात्, Cv as in text (for भूयो) M1 भविष्यति (for न संशय) Ś1 Ñ V B D1–4.8.10.11 प्रसीतेव (Ś1 Ñ1 D10 °माते च, Ñ2 V1 D6 °भीते च) पुरी भवेत् —e/f) V B4 D2.6 मन्वेष्य (D2.6 °ष्य) T1.2 G1 मन्वीक्ष्य G3 अ * * Cv as in text (for अन्विष्य) V2 B1 G1 राक्षसीं D1.4 T1 G3 M1 राक्षसान्, Cv as in text (for रक्षसां) M1 लोकान् (for लङ्कां) Ś1 Ñ1 D10.11 विनष्टराक्षसा लङ्का (Ś1 °सांल्लोकान्) Ñ2 D6 समीक्ष्य (Ñ2 तां वीक्ष्य) भस्मसात्कृत (for °) D8 सह (hypm) (for स) B2 रामलक्ष्मणयोर्युद्धे संरंभाविर्विपोपमे ※ Cv r अन्विष्य रक्षसामित पाठ ※

24 a) Ś1 D10.11 शरैः स्पृष्टो, Ñ1 D2.6 शरैर्दृष्टो (D2.6 °र्दृष्टौ) (for रिपुर्दृष्टो) Ñ2 V B D6 न तयोर्हि शरैः स्पृ (B1 °ष्टैः)ष्टो —After 24ab, Ñ1 ins

589* दुष्टात्मासौ दुराचारो रावणो लोककण्टकः ।

—After 24cd, Ñ2 V B D6 read 16 —e) Ñ1 D11 धूमाकुल (°यासौ) (D11 चैव) —After 24e D11 ins

590* गृध्रधूमाकुला तथा ।
चिताशताकुला चैव

—d) D7.9 भविता (for भवेत्) —e) D8 [पु]व (for तु) Ś1 Ñ V B D1.4.8.10.11 पुरी लङ्का D7.9 [पु]व कालेन (for तु लङ्केयं) —D8 reads e in marg

25 a) Ś1 Ñ2 D1–4.10.11 नातिदीर्घेण (Ś1 Ñ1 न न)दीर्घेण (for अचिरेणैव) —b) Ś1 प्राप्स्यसे (sic) Ś1 B2 तन् (sic) V D2 [पु]तन् (sic), B2 [पु]त, D1.3.4.9.11 M1 [पु]न, D6 T2.3 [पु]व (for [पु]व) D11 महारथ D10 प्राप्स्यते स मनोरथ —After 25ab, B2 ins

591* भविष्यति तदा कार्यं मम वाक्यानुसारतः ।

—c) Ś1 Ñ1 D1–4.8.10.11 G1 दुष्प्र (Ś1 D10 G1 दुष्ट)स्थान (Ñ1 °नो) Ś1 D2.8.10.11 स(D8 म)माख्याति, Ñ1 D7.9 Ct [ऽ]यमाभाति D1.3.4 यथाख्याति (D1 °ति) D6 [ऽ]यमाख्यात , Cm as in text (for ऽयमाख्याति) —d) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10 हि, D11 च (for वो) Ś1 Ñ1 D1.4.8.10.11 S Cm विपर्यय, Ct °र्यय (as in text) D2 दुष्प्रस्थान्य विपर्ययात् —For 25cd, Ñ2 V B D6 subst

592* दुष्टात्माय यथाख्याति राक्षसो वधमात्मन ।

[Ñ2 B2 D6 न नाशानि (for यथाख्याति) B2 रावणो रक्षसो भवेत् (for रक्षसो वधम्)]

26 Ñ2 V B2.4 D6 om 26–49 B1 om 25 —a) D6 T2 Ck तादृशानि, Cr m g t as in text Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 T1.2 G2 M3 Cg [ई]दृ, M2 च (for तु) —b) Ś1 Ñ2 D1–4.10.11 M2 च, T1.2 G2 M3 वै (for तु) —c) T1.2 M3 तु (for [पु]व)

27 Ñ2 V B2.4 D6 om 27 (cf v l 26) B1 reads 27–29 in marg —a) D8 काल , D2 लोक (for लङ्का) D1 पतौ (for हते) Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 हते लङ्कापतौ पापे (D2.6 पापे) —b) D8 रामेण (for रावण) Ś1 D10 राक्षसेश्वरे B1 D3.4 T1.2 M3 राक्षसाधमे D1 राक्षस हत —c) Ś1 D8.10 शोक N1 illeg D2.4 हानिं (for शोषं) D7.9 गच्छति (for यास्यति) D11 शोचयिष्यति D2 रूक्षा (for दुर्धर्षा) —d) D2 गृहिणी (for प्रमदा)

28 Ñ2 V B2.4 D6 om 28 (cf v l 26) B1 reads 28 in marg (cf v l 27) —a) D1 पुण्यो नव D11 मानो° (for पुण्योत्सव) Ś1 Ñ2 B1 D2.4.10.11 [ऋ]द्धि (for च) —D5 om (hapl) 28bc —b) Ś1 B1 D3.10 तु (B1 न)ष्टस्वा स , Ñ1 दुष्टप्रम , D3.4.11 नष्ट (D11 °नि)प्रज , M1 °पत्नी स (for नष्टभर्त्री स) —c) Ś1 D10 विनश्यति, D1 विनश्यति — M3 om (hapl) 28c–

C 5 26 42
B 5 26 27
L 5 20 0

नूनं राक्षसकन्यानां रुदन्तीनां गृहे गृहे ।
श्रोष्यामि नचिरादेव दुःखार्तानामिह ध्वनिम् ॥ २९
सान्धकारा हतद्योता हतराक्षसपुंगवा ।
भविष्यति पुरी लङ्का निर्दग्धा रामसायकैः ॥ ३०
यदि नाम स शूरो मां रामो रक्तान्तलोचनः ।
जानीयाद्वर्तमानां हि रावणस्य निवेशने ॥ ३१
अनेन तु नृशंसेन रावणेनाधमेन मे ।
समयो यस्तु निर्दिष्टस्तस्य कालोऽयमागतः ॥ ३२
अकार्यं ये न जानन्ति नैरृताः पापकारिणः ।
अधर्मात्तु महोत्पातो भविष्यति हि साम्प्रतम् ॥ ३३
नैते धर्मं विजानन्ति राक्षसाः पिशिताशनाः ।
ध्रुवं मां प्रातराशार्थे राक्षसः कल्पयिष्यति ॥ ३४
साहं कथं करिष्यामि तं विना प्रियदर्शनम् ।
रामं रक्तान्तनयनमपश्यन्ती सुदुःखिता ॥ ३५
यदि कश्चित्प्रदाता मे विषस्याद्य भवेदिह ।
क्षिप्रं वैवस्वतं देवं पश्येयं पतिना विना ॥ ३६
नाजानाज्जीवतीं रामः स मां लक्ष्मणपूर्वजः ।
जानन्तौ तौ न कुर्यातां नोर्व्यां हि मम मार्गणम् ॥ ३७

---

30 —^{d}) Ś1 L1 D2.3.10.11 भता (sic) D1.4 नाया (for भर्त्रा) B1 यथाबला

29 Ñ2 V B1.3 D6 M3 om 29 (cf v l 26 and 28) D1 reads 29 in marg (cf v l 27) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2.7.10.11 T2 G1.3 M1 रुदतीनां —^{c}) D6 श्रोष्यति —^{d}) D10 दु खातानां (sic) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 महा, B1 अहं, D7.9.12 Cm p k t इव G1 अपि (for इह) ✻ Ct दु खार्तानामिव इति पाठ ✻

30 Ñ2 V B2–4 D6 om 30 (cf v l 26) M3 om 30^{abc} (cf v l 28) B1 om 30–49 —^{a}) T2 हतोद्याना —^{b}) M1 गत (for हत) —For 30, Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 subst

593* सान्धकारविघोषोत्थ हते राक्षसपुंगवे ।
भविष्यति समुन्मोक्षो मेघाना शारदीव चेत् ।

[(l 1) D11 श्वोत्थान —D2 om from l 2 to st 31 —(l 2) D1 सयानाना D4 सु वै मोक्षे (for समुन्मोक्षो) D1 शरन्मने]

31 Ñ2 V B D2.6 om 31 (cf v l 26 and 30) M3 om 31^{cd} —^{a}) D6 राम (for नाम) —^{b}) D6 इह (for रामो) G1 रक्त[ान्त]*** —^{c}) D6 मे, D1.6 Cr m g k सो D6 Ct यत् (for हि) —D6 reads ^{d} in marg —^{d}) D1.7.9 T1 Ck t रावणस्य Cr m g as in text

32 Ñ2 V B D6 om 32 (cf v l 26 and 30) —^{a}) D1 च (for तु) —^{b}) D11 T1 M3 च (for मे) —^{c}) D1 यः, D2 हि (for तु) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 [ऽ]पि (Ñ1 D11 [ऽ]मि, D6 न)यात (for ऽयमागत) —After 32, D7.9 ins

594* स च मे विहितो मृत्युरस्मिन्दुष्टेन वर्तते ।

33 Ñ2 V B D6 om 33 (cf v l 26 and 30) D3 om 33 —^{a}) Ś1 अनानु (sic) (for जानन्ति) —^{b}) D1.3.8.11 G2 M1.2 पापचारिण, Cm g k t as in text Ś1 D10 राक्षसा पिशिताशिन —^{c}) D5 हेत् (for तु) T1 महोत्पाता Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 धर्मास्ते (Ś1 Ñ1 D10 धर्मेस्ते), D6 कर्मं त (for महोत्पातो) —^{d}) T2 भविष्यति Cm g t as in text Ś1 D2.3.4.10.11 मा प्रति Ñ1 मा विभो (for साम्प्रतम्) ✻ Ct नगोऽस्त्वानुकर्ष इति कतक ✻

34 Ñ2 V B D6 om 34 (cf v l 26 and 30) Ś1 D2 om 34^{ab} —^{ab}) D6 T2 Cr ते (for [न]ैत) D11 प्रजीवति (for विजानन्ति) D6 पिशिताशिन D10 नैर्‌ऋता पापकर्माण (metri causa) (for ^{b}) D5 नैव धर्मं विजानाति राक्षस पिशिताशन —D6 repeats 34^{c}–35^{b} after 48^{ab} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1.6 (both times) T1 Ck t प्रातराशार्थं (D6 ^{o}र्थ) D1 प्रति मासाय, D10 प्रातःप्राशार्थं (sic) (for प्रातराशार्थे) —^{d}) Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 योजयिष्यति (for कल्प^{o}) D4 क्रूर संयोजयिष्यति

35 Ñ2 V B D6 om 35 (cf v l 26 and 30) D6 repeats 34^{c}–35^{b} after 48^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D1.2.10.11 भविष्यामि M1 धरि^{o}, Ct as in text (for करि^{o}) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 वीर (for विना) D1 प्रियदर्शिन —^{c}) Ś1 राजीवपत्राक्षम् —^{d}) Ś1 D10 च (for सु)

36 Ñ2 V B D6 om 36 (cf v l 26 and 30) D2.7 om 36, D6 transp 36 and 37^{ab} —^{b}) D6 विषस्य Ś1 D10 T1.3 G1.2 भविष्यति D6 भवेदिति (for भवेदिह) —^{c}) Ñ1 क्षिप्तः (sic) D10 देव (for देवं) —^{d}) D1 पश्येह ✻ Ct पतिनेति नामाव भार्ये ✻

37 Ñ2 V B D6 om 37 (cf v l 26 and 30) D6 transp 36 and 37^{ab} —^{a}) M1 जानकी (for नाजानात्) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 न जाने हि (Ś1 Ñ1 D11 हि)मा (D2 यदा) राम ✻ Cg k t जीवतीं जीवन्तीम् ✻ —^{b}) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 वा, D2 तु D6 च (for मां) Ñ1 D1.4.11 राघव, D5.7.9 G1 M3 भारत (for लक्ष्मण) —^{c}) D1.4.11 G1 जीवन्तौ, Cv g k t as in text (for जानन्तौ) D1 तु (for तौ) Ś1 Ñ1 D10 जीवेतौ न प्रकुर्याता, M1 जानन्तौ नाद्य कुर्यात् (sic) ✻ Cv जानन्तौ तौ न कुर्यातामिति पाठ ✻ —^{d}) D2.7–9 T1 Ct मम (for मम) D1 पृथिव्यामपि, D6 मोर्व्यामपि हि (sic) D6 कर्षे तु परि, D1 मोर्व्यामपि हि मम (hypm.) D11

नूनं ममैव शोकेन स वीरो लक्ष्मणाग्रजः ।
देवलोकमितो यातस्त्यक्त्वा देहं महीतले ॥ ३८
धन्या देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
मम पश्यन्ति ये नाथं रामं राजीवलोचनम् ॥ ३९
अथवा न हि तस्यार्थो धर्मकामस्य धीमतः ।
मया रामस्य राजर्षेर्भार्यया परमात्मनः ॥ ४०
दृश्यमाने भवेत्प्रीतिः सौहृदं नास्त्यपश्यतः ।
नाशयन्ति कृतघ्नास्तु न रामो नाशयिष्यति ॥ ४१
किं नु मे न गुणाः केचित्किं वा भाग्यक्षयो हि मे ।
याहं सीता वरार्हेण हीना रामेण भामिनी ॥ ४२
श्रेयो मे जीवितान्मर्तुं विहीना या महात्मना ।
रामादक्लिष्टचारित्राच्छूराच्छत्रुनिबर्हणात् ॥ ४३
अथवा न्यस्तशस्त्रौ तौ वने मूलफलाशनौ ।
भ्रातरौ हि नरश्रेष्ठौ चरन्तौ वनगोचरौ ॥ ४४
अथवा राक्षसेन्द्रेण रावणेन दुरात्मना ।
छद्मना घातितौ शूरौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ॥ ४५
साहमेवंगते काले मर्तुमिच्छामि सर्वथा ।
न च मे विहितो मृत्युरस्मिन्दुःखेऽपि वर्तति ॥ ४६ G. 5. 26. 0 B. 5. 26. 44 L. 5. 20. 66

नोऽर्थामपि हि; M3 तच्चोऽर्थं मम (for नोऽर्थो हि मम). D6 मार्गामि. —After 37, D3 reads 44–45.

38 Ñ2 V B D6 om. 38 (cf. v.l. 26 and 30). —a) D1 हूतं (for नूनं). D3 च मम (for ममैव). —b) Ś1 D10 रामो (for वीरो). —For 38cd, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 subst.:

595* देवातिथेयं शुद्धात्मा मन्ये त्यक्त्वा गतोऽनयः।
[Ñ1 धर्मात्मा (for शुद्धात्मा). D1 गतव्ययः, D3 देवातिथिशुद्धात्मा गतो वैश्रवण' क्षय-]

39 Ñ2 V B D6 om. 39 (cf. v.l. 26 and 30). —a) D2 देवा धन्या (by transp.). —b) D3 यथा ह्यप्सरसां गणा. —c) Ñ1 ये च (for मम) and मे (for ये). D5.7-9 T2 M1 Ct वीरं (for नाथं). D2 तत्र द्रक्ष्यंति ये राम. —d) D3 वीरं (for राम).

40 Ñ2 V B D6 om. 40 (cf. v.l. 26 and 30). —a) D6 यथा वा (for अथवा). D3 नियतश्चार्थो (sic) (for न हि तस्यार्थो). —b) T2 धर्मज्ञस्य. —d) Ñ1 विहितात्मनः. —After 40, Ñ1 ins.:

596* न मयं धर्मज्ञो राजा सोऽनुमन्येत कर्हिचित्।

41 Ñ2 V B D6 om. 41 (cf. v.l. 26 and 30). —a) D3 पश्यतो हि (for दृश्यमाने). —b) G1 सौहृदं. D7-9 G2.3 M1 Ck.t (अ)दृश्यतः; T2 (अ)पश्यति, Cm.g as in text (for (अ)पश्यत). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 अदृश्ये प्रीति(Ñ1 D3 रति; D2.4 मति; D5 नापि)सौहृद. —c) G1 नाशयतु. D3 ये, D11 च (for तु).

42 Ñ2 V B D6 om. 42 (cf. v.l. 26 and 30). —a) Ñ1 D1.2.4.5.11 तु (for नु). D3 ममैव हि (for किं नु मे न). D1 किंचित्; D10 सति (for केचित्). D11 गुणः कश्चित्. Ś1 किं रामे न गुणाः सन्ति; D3 किं वा मयगुणाः केचित्. —b) D3 यथा (for किं वा). D2 (ऽ)पि वा. T1.2 G3 M3 मम (for हि मे). —cd) D1 च. D2.4 T1 M2 हि; Ct as in text (for (अ)हं). Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 हीना. D5 M3 सीता, G1 स्थिता (for सीता). D10 वरार्हेन (sic) (for वरार्हेण). T2 G2.3 M3 याहं सीतासि रामेण (for a). D5 T2 विना (for हीना) T2 G2.3 M3 शून्येन (for रामेण) G1 कामिनी. Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 रामेण विहितात्मना (for d). D3 धर्ममेवानुतापेन राघवो न विपद्यते.

43 Ñ2 V B D6 om. 43 (cf. v.l. 26 and 30). —a) Ś1 D10 श्रेयान् (for श्रेयो). D3 जीवित (for °तान्). —T1 damaged from न्म up to रा in 45a. Ś1 Ñ1 D10.11 मृत्युर; D3 स्वर्गं; Cr.g as in text (for मर्तुं). —b) Ś1 D2.10.11 ह्यहं ततः; Ñ1 ह्यमतयं; D1.4.5.7-9 T2 G2 M3 Cr.g महात्मनः; M1.2 समंततः; Ct as in text (for महात्मना). Cf. Cr· विहीनाहं महात्मन इति पाठः; Cg: महात्मनो रामाद्विहीनाया महात्मना रामेण विहीनायाः। तृतीयार्थे पञ्चमी।; so also Cm.k. —c) Ś1 D10 अक्लुष्ट-; D1 प्रशस्त; D3 भरिष्ट- (sic) (for अक्लिष्ट-).

44 Ñ2 V B D6 om. 44 (cf. v.l. 26 and 30). T1 damaged for 44 (cf. v.l. 43). D3 reads 44–45 after 37. —a) Ś1 D10 त्यक्त- (for न्यस्त-) —b) D3 वन- (for वने). Ś1 Ñ1 D2.4.5.10 T2.3 G1.3 M1.2 -फलाशिनौ. —c) G1 सूतरौ (sic) (for भ्रातरौ). D1.4 पुरुष-; M1 तु नर- (for हि नर-). D3 शोकसमुद्वृत्तौ. —d) Ś1 Ñ1 D10 चरतो; D3 तु स्थितौ; D5 चरंत(:); T3 G2 M3 Cg सहितौ (for चरन्तौ).

45 Ñ2 V B D6 om. 45 (cf. v.l. 26 and 30). T1 illeg. up to रा in a (cf. v.l. 43). D3 reads 44–45 after 37. —a) D3 भ्रमतौ (for अथवा). —c) D6 मोहितौ (sic); D5 M3 Cg (अ)स हितौ (for घातितौ). Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 वीरौ (for शूरौ). —After 45, Ñ1 ins.:

597* भ्रंयतो मम वीरेतौ द्विपविक्षतरौ।

46 Ñ2 V B D6 om. 46 (cf. v.l. 26 and 30). —a) D3 त (for सा). D7-9 M3 एवं वै. —b) M1 यमम् (for मर्तुम्). D3 M2 सर्वशः; T2 G1 सर्वतः. —T1 damaged for 46c–47. —c) D3 हि (for च). —d)

धन्याः खलु महात्मानो मुनयः सत्यसंमताः ।
जितात्मानो महाभागा येषां न स्तः प्रियाप्रिये ॥ ४७
प्रियान्न संभवेद्दुःखमप्रियादधिकं भयम् ।
ताभ्यां हि ये वियुज्यन्ते नमस्तेषां महात्मनाम् ॥ ४८
साहं त्यक्ता प्रियेणेह रामेण विदितात्मना ।
प्राणांस्त्यक्ष्यामि पापस्य रावणस्य गता वशम् ॥ ४९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुर्विंशः सर्गः ॥ २४ ॥

Ś1 D10 [illegible] (for [illegible]). D1 [illegible] [ऽ]ति; D2 म (for इति). Ś1 Ñ1 D[illegible] T2 M2 [ऽ]पि(Ñ1 D[illegible] म), D1 T2 M2 [ऽ]पि D11 [ऽ]पि) [illegible] D5 [illegible] (for [ऽ]पि [illegible]). — Cr. [illegible]; [illegible]; Cg [illegible]; Ct [illegible].

47 Ñ2 V B D1 om. 47 (cf. v.l. 26 and 30). T1 damaged for 47 (cf. v.l. 46). — a) Ś1 Ñ1 D[illegible] [illegible]; D5 [illegible] (for मुनय). Ś1 D[illegible] [illegible]; Ñ1 [illegible]; D5 [illegible]; D2 G1 M1 [illegible]; Ct as in text (for सत्यसंमता). — c) D5 T1 [illegible](T1 [illegible])त्मानो, Cr k t as in text (for जित°). Ñ1 D1 [illegible](D1 [illegible])त्मानो D[illegible] महात्मानो (for महाभागा). — d) D5 [illegible] (for येषां). Ś1 D[illegible] G1 M1 [illegible] D2 [illegible]. Ct as in text (for न स्तः). Ś1 D[illegible] G1 M1 [illegible](D5 °[illegible]), Cm k t as in text (for [illegible]).

48 Ñ2 V B D1 om. 48 (cf. v.l. 26 and 30). — a) Ś1 D[illegible] [illegible](D5 °[illegible]); Ñ1 [illegible]. D[illegible] om. (h[illegible]) [illegible]. — b) Ś1 D[illegible] [illegible]; Ñ1 T1 M1 [illegible] (sic). D[illegible] M1 Ct [illegible]; D11 [illegible] (sic). Cm [illegible] as in text (for [illegible]). — After 48ab, D5 repeats 31cd–35b. — c) G1 [illegible]. Ct as in text. — For 48cd, Ś1 Ñ1 D[illegible] subst.:

59[illegible]* [illegible]

(Ñ1 D1 [illegible]; D11 [illegible] (for [illegible]). Ñ1 D[illegible] ते (for तान्). Ñ1 [illegible], D[illegible] [illegible](D11 °[illegible] [sic])म्, D5 [illegible] (for [illegible]). D[illegible] [illegible].)
— For 48, D5 subst.:

599* [illegible]
प्रियाप्रियाभ्यां मुक्ता ये नमस्तेभ्यः पुनः पुनः ।

49 Ñ2 V B D1 om. 49 (cf. v.l. 26 and 30). D11 om. (hapl.?) 49ab. — a) D1 [illegible]; D[illegible] Ct °[illegible], T2 G1 M2 [illegible]; G2 M1 °[illegible](M1 °[illegible]) (for प्रियेणेह). — b) D5 [illegible]. — After 49ab, Ś1 Ñ1 D[illegible] ins.:

600* [illegible]

[Ñ1 [illegible]. Ś1 D11 [illegible] (for [illegible]). Ñ1 [illegible] (for the post. half).]

— T1 damaged from 49c up to colophon. — c) D1 [illegible] (for [illegible]). Ś1 Ñ1 D[illegible] [illegible] G1 [illegible] (for [illegible]). — d) Ś1 Ñ1 D[illegible] [illegible] D[illegible]). D1 G2 M1 [illegible] (by [illegible]).

Colophon. T1 damaged (cf. v.l. 49). D[illegible]. — Sarga name: Ś1 Ñ1 D[illegible] [illegible]; D[illegible] °[illegible]; Ñ2 V B D[illegible]; D[illegible]. — Sarga no. (figures, words or both): Ñ1 D[illegible] om.; Ś1 23; Ñ1 B1 D[illegible] T G M1 [illegible]; V1 B1 D[illegible] 27; V1 29; [illegible] M1 25. — After [illegible], [illegible] with श्रीरामचन्द्र[illegible]

२५

इत्युक्ताः सीतया घोरं राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
काश्चिज्जग्मुस्तदाख्यातुं रावणस्य तरस्विनः ॥ १
ततः सीतामुपागम्य राक्षस्यो घोरदर्शनाः ।
पुनः परुषमेकार्थमनर्थार्थमथाब्रुवन् ॥ २
हन्तेदानीं तवानार्ये सीते पापविनिश्चये ।
राक्षस्यो भक्षयिष्यन्ति मांसमेतद्यथासुखम् ॥ ३
सीतां ताभिरनार्याभिर्दृष्ट्वा संतर्जितां तदा ।
राक्षसी त्रिजटा वृद्धा शयाना वाक्यमब्रवीत् ॥ ४
आत्मानं खादतानार्या न सीतां भक्षयिष्यथ ।
जनकस्य सुतामिष्टां स्नुषां दशरथस्य च ॥ ५
स्वप्नो ह्यद्य मया दृष्टो दारुणो रोमहर्षणः ।
राक्षसानामभावाय भर्तुरस्या भवाय च ॥ ६
एवमुक्तास्त्रिजटया राक्षस्यः क्रोधमूर्छिताः ।
सर्वा एवाब्रुवन्भीतास्त्रिजटां तामिदं वचः ॥ ७
कथयस्व त्वया दृष्टः स्वप्नोऽयं कीदृशो निशि ॥ ८ G. 5 27 8 B. 5 27 8 L. 5 21 8

25

Ms begins with श्रीरामाय नमः

1 T1 damaged from ᵃ up to रावणस्य in ᵈ. —ᵃ) Ś1 Ñ1 D2 8 9 10 11 G2 M2 घोरा D4 तास्तु (for घोरं) Ñ2 V B D5 सीतयानद्य(B2 °द्धु च)च श्रुत्वा —After 1ᵃᵇ, Ñ2 ins, Ś1 D2-4 10 11 ins 1 3 only after 1ᵃᵇ

601* महावीरं महा * * सर्वलोकभयंकरम् ।
जर्जरं विरावस्य कुम्भाणां प्रस्थिता स्थिरः ।
तूर्णमुत्पतिता सूक्ष्मा सूक्ष्मशक्तिपरश्वधाः ।
उपवासकृशप्रत्यन्यो राक्षस्यो भीमदर्शनाः ।
काश्चिद्व्रज्यमयासास्तु सीतां वा क्रूरदर्शना । [5]

[(1 3) Ñ1 घोरा, D4 11 घोरा (for सूक्ष्मा) Ś1 D2 10 शक्तिपर (by transp) D8 शक्तिशूलासिहस्ताश्च (for the post half)]

—ᵃ) Ñ V B D6 जग्मुः काश्चित् (by transp) D3 जग्मुः सवाय Ñ1 V1 तथा (for तद्) Ś1 D2 10 11 जग्मुरन्यास्तथा राक्षसीः, D1 2 जग्मुस्तस्य तमाख्यातुं —ᵈ) Ñ2 V B1 2 4 D1 4-7 9 G1 दुरात्मनः (for तरस्विनः)

2 Ñ1 illeg for 2ᵃᵇ. —ᵃ) Ñ2 V B D1 सत्वरं (for ततः) —D6 om (hapl) 2ᵇ-3ᵇ —ᵇ) D7-9 M1 भीम (for घोर) —ᶜ) Ñ2 B D1 4 8 एकार्थम् (for एका°) —Ñ1 illeg for 2ᵈ-5ᵇ. —ᵈ) B2 सनाथा तास् (for अनर्थार्थम्) M3 [अ]नर्थीर्थम् (sic) B4 D3 8 12 अनर्थार्थं (D11 °र्थं हि)इमब्रुवन् —for 2ᶜᵈ, Ś1 D10 subst

602* परुषं परुषानर्थमनर्थार्थमिदमब्रुवन् ।

[D10 अब्रवीत् (sic)]

3 D6 om 3ᵃᵇ, Ñ1 illeg for 3 (for both cf v l 2). T1 damaged for 3 4 —ᵃ) D2 3 9 T2 3 G M all Cs मद्य (for हन्त) M1 [इ] मानि (sic) Ñ2 B3 4 D1 दद्या, G1 हत्या (sic) (for तव) —ᶜ) D5 भक्षयिष्यामो —ᵈ) Ś1 D10 तथा (for एतद्) Ñ2 V B D5 मामान्यु(B2 °समु)त्कृत्य सर्वशः

4 Ñ1 V1 illeg for 4 (for Ñ1 cf v l 2) T1 damaged for 4 (cf v l 3) —ᵃᵇ) Ś1 Ñ2 V2 B D1 3 4 8 10 11 भीमैर्(Ś1 प्रभ)भिस्ता (for संतर्जिता) D3 यथा (for तदा) D2 सीता तासिश्च सीतामिहैष्टा (sic) निर्भर्त्सिता तदा ‰ Cr सीतां ताभिरनार्याभिर्दृष्ट्वा भर्त्सितां इति पाठः ‰ —ᶜ) D1 6 नाम (for वृद्धा) —ᵈ) B1 समागता, D1 4 7 8 G1 Ch1 प्रबुद्धा, Cg as in text (for शयाना)

5 Ñ1 illeg for 5ᵃᵇ (cf v l 2) —ᵃ) B1 (अ)नार्ये (sic), D1 8 [अ]नार्या (sic) —ᵇ) D10 खादयिष्यथ —ᶜ) Ñ2 V B D1 [आ]त्मजाम् (for सुताम्) D2 इष्ट (for इष्टा) —ᵈ) G1 महाराजदशरथस्नुषा

6 T1 damaged for 6-7 Ñ1 illeg. for 6-7ᵇ —ᵃ) B2 [s]वापि, D2 ह्यत्र (marg) (for ह्यद्य) —ᵇ) D5 दुर्दान्तो (for दारुणो) V B D1 3 10 रोम (for रोम) —ᶜ) G1 राक्षसीनाम्, Cm Ct as in text (for °सानाम्) —ᵈ) V2 B1 T3 G M1 ह्यपाय Cm Ct as in text (for भवाय) D11 भर्तुरस्यासभवाय च, T2 त्वभर्तुरभवाय च

7 T1 damaged for 7 (cf v l 6) Ñ1 illeg for 7ᵃᵇ (cf v l 6) —ᵇ) Ñ2 V B D5 प्रह्व(B2 प्रोक्ता) मैथिली (for क्रोधमूर्छिताः) Ś1 D2-4 10 11 राक्षस्योपास्य मैथिली (metri causa) —ᶜ) V1 D3 सर्वा एव सुरवी ता D11 सर्वा एव सुरवीस्ताम् (sic) —ᵈ) Ñ2 V1 1-3 D5 त्रिजटां परिवार्य ता —After 7, Ś1 Ñ V B D2-4 8 10 11 ins

603* अहोष श्रोतुमिच्छामस्त्वया दृष्टमदर्शनम् ।

[Ñ2 V B D5 श्रोतुमिच्छाम् मासं (for the prior half) Ñ2 D11 दृष्टम्...दृष्ट V3 B1 2 स्वप्नं स्वप्नं (for the post half)]

8 D5 om. 8-9 —For 8, Ś1 Ñ V B D1 2 4 8 11 subst

G 5 27 9 B 5 27 8 L 5 27 9 तासां श्रुत्वा तु वचनं राक्षसीनां सुरोद्धतम् ।
उवाच वचनं काले त्रिजटा स्वप्नमथितम् ॥ ९
गजदन्तमयीं दिव्यां शिबिकामन्तरिक्षगाम् ।
युक्तां वाजिसहस्रेण स्वयमास्थाय राघवः ॥ १०
स्वप्ने चाद्य मया दृष्टा सीता शुक्लाम्बरावृता ।
सागरेण परिक्षिप्तं श्वेतपर्वतमास्थिता ।
रामेण संगता सीता भास्करेण प्रभा यथा ॥ ११
राघवश्च मया दृष्टश्चतुर्दन्तं महागजम् ।
आरूढः शैलसंकाशं चचार सहलक्ष्मणः ॥ १२
ततस्तौ नरशार्दूलौ दीप्यमानौ स्वतेजसा ।
शुक्लमाल्याम्बरधरौ जानकीं पर्युपस्थितौ ॥ १३
ततस्तस्य नगस्याग्रे आकाशस्थस्य दन्तिनः ।
भर्त्रा परिगृहीतस्य जानकी स्कन्धमाश्रिता ॥ १४
भर्तुरङ्कात्समुत्पत्य ततः कमललोचना ।
चन्द्रसूर्यौ मया दृष्टा पाणिभ्यां परिमार्जती ॥ १५

604* [illegible] स [illegible] यथा दृष्ट [illegible] हि [illegible] ।

[Ś1 Ñ1 D 10 11 [illegible] यथा दृष्ट (for the prior half) Ñ2 V B D4 [illegible] (for [illegible]) D11 तु (for [illegible]) D4 मे (for न) Ś1 [illegible] (sic) (for the post half)]

9 D3 om 9 (cf v l 8) —[b]) T1 2 M2 [illegible] —T1 damaged for 9[c]–10 —[d]) D3 [illegible] G1 M1 [illegible] Cm ch t as in text (for [illegible]) —For 9 Ś1 Ñ V B D1 2 5 6 10 11 subst

605* तामेतेतद्वच श्रुत्वा त्रिजटा वृद्धराक्षसी ।
वक्तुं [illegible] स्वप्नमुपचक्रमे ।

[(l 1) B4 [illegible] (for [illegible]) D4 [illegible] (for [illegible]) —(l 2) Ś1 [illegible] (for the prior half) Ñ1 [illegible] (by transp)]

—Then all the above MSS cont D3 cont after 603* (owing to om)

606* [illegible] [illegible] मन्यमानो वसुंधराम् ।
[illegible] रामो मया दृष्टो रुधिरं पीतवा[illegible] ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 [illegible] (for वसुंधराम्) —(l 2) V B1–3 मयाद्य [illegible] (for the prior half) Ñ1 [illegible] (for रुधिर) B4 [illegible] (for [illegible])]

10 T1 damaged for 10 (cf v l 9) —[a]) V2 गिरिकाम् (sic) (for शिबिकाम्) P [illegible] —[c]) D3 [illegible] Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 [illegible] Ñ2 V B D6 [illegible] D1 T2 M3 [illegible] M2 [illegible] Ck t as in text (for [illegible]) —After 10 D4 7 + S Ct read 17[cd] D7 + G1 M1 Ct repeating it in its proper place

11 Ñ2 V B D4 om 11[ab] —[a]) D1 सीता (for स्वप्ने) G1 [illegible] (for [illegible]) D1 [illegible] (for दृष्टा) —[b]) D1 [illegible] (for [illegible]) —[d]) D1 T1 3 M [illegible] (for [illegible]) G1 [illegible] (for [illegible]) Ś1 D1 [illegible] (sic) —For 11[cd] Ñ2 V B D4 subst while Ñ1 D1 11 ins after 11[cd]

607* [illegible] परिक्षिप्तमारूढा श्वेतपर्वतम् ।

[B4 [illegible] D1 [illegible] (for [illegible]) Ñ2 V B D4 [illegible] (sic) D1 [illegible] (for the post half)]

—T1 damaged for 11[d]–12 —[f]) D1 om (hapl ?) सीता —[f]) D1 10 G1 यथा प्रभा (by transp) D1 भास्करस्य प्रभा इव ([illegible] hiatus) —After 11 Ś1 V B2 B D1 4 10 11 read 605*

12 T1 damaged for 12 (cf v l 11) V2 B1 3 om 12[cf]

[illegible] V1 illeg from 12 up to colophon —[a]) D1 [illegible] (for राघवश्च) D7 8 T1 G1 3 M3 Ct पुनः (for मया) —[b]) B1 D 5 [illegible] —[c]) D6 [illegible] (for शैल) —[d]) Ś1 Ñ1 B4 5 D1 4 5 विचरन् Ñ2 D7 8 Ct [illegible] D5 [illegible] T3 [illegible] Cg as in text (for चचार) D1 [illegible] —After 12 D5 ins for the first time l 1–7 of App I (No 5) repeating them after l 22 of the same passage

13 V2 B1 2 om V1 illeg for 13 (for both cf v l 12) V2 B3 D6 om 13–16 —[a]) D4 8 M1 3 तु (for तौ) B1 [illegible] D7 8 T1 [illegible] G1 [illegible] —[b]) D10 [illegible] —[c]) D5 [illegible] (for [illegible]) —[d]) Ś1 B1 D1 4 10 11 [illegible] Ñ1 [illegible] T2 3 G1 M1 [illegible] Cm t [illegible] (as in text)

14 Ñ1 V2 B1–3 D6 om V1 illeg for 14 (for both cf v l 12 and 13) D4 transp [ab] and [cd] Note hiatus between [a] and [b] —[a]) Ś1 Ñ2 B1 D1 4 10 11 M3 [illegible] (for [illegible]) —[b]) D3 5 T G M1 2 [illegible] (to avoid hiatus) D1 [illegible] (sic) M2 [illegible] —T1 damaged for 14[c]–15 —[c]) Ś1 D10 [illegible] D1 4 10 11 M1 [illegible] (sic) G1 [illegible] (sic) Cr m t as in text (for [illegible]) —[d]) Ś1 D10 [illegible] Ñ2 D1–4 11 [illegible] Ś1 D4 [illegible] (for [illegible])

15 Ñ1 V2 B1 3 D6 om V1 illeg for 15 (for both cf v l 12 and 13) T1 damaged for 15 (cf v l 14) —[a]) Ś1 [illegible] D10 [illegible] Cm t as in

ततस्ताभ्यां कुमाराभ्यामास्थितः स गजोत्तमः ।
सीतया च विशालाक्ष्या लङ्काया उपरि स्थितः ॥ १६

पाण्डुरर्षभयुक्तेन रथेनाष्टयुजा स्वयम् ।
शुक्लमाल्याम्बरधरो लक्ष्मणेन समागतः ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया ॥ १७ G 5 27 13 B 5 27 18 L 5 21 19

text —*b*) G₄ सीता Ct as in text (for तत) —*c*) D₅ ₃ ₆ ₁₁ T₂ ₃ G₂ दृष्टौ (for दृष्टा) Ś₁ D₁₀ चन्द्रसूर्योपमा दृष्टा —*d*) Ś₁ B₄ D₁ ₄ ₁₀ ₁₁ T₃ ₄ G₁ ₂ M₁ ₂ Cg k पाणिना Ct as in text (for °क्ष्या) —After 15 T₂ ins (var) l 1 2 of App I (No 5)

16 Ñ₂ V₂ B₁ ₃ D₆ om V₁ illeg for 16 (for both cf v l 12 and 13) —*b*) Ś₁ D₁₀ कास्थितौसौ, D₁ कास्थिताभ्यां (for °त स) —*d*) D₆ G₁ लङ्कायाम् Ś₁ Ñ₁ B₁ D₂ ₄ ₁₀ ₁₁ लङ्कां प्रति (D₄ प्रत्य)भि स्थित, D₃ लङ्का कश्चित् स्थित, D₅ लङ्काया समुपस्थित —After 16 G₁ ins 608*

17 V₁ illeg for 17 (cf v l 12) —*a*) V₃ D₅ पाण्डुरस्य, B₃ पाण्डुरस्य, T₁ ₂ G M Cv r पाण्डर्षभ (for पाण्डुरर्षभ) —*b*) V₂ B₁₋₃ D₂ ₆ [भ]म्य (for [ष्ट]यु) Ś₁ Ñ₁ B₄ D₁ ₁₀ ₁₁ युग Cv as in text (for °युजा) Ñ₂ D₆ तत् (for स्वयम्) —D₃ ₇ ₉ S Ct read 17*cd* after 10 D₇ ₉ G₃ M₁ Ct repeating it here —*c*) D₃ शुक्ल (for शुक्ल°) D₆ (first time) शुक्लाम्बरधरो धारी —*d*) Ś₁ B₄ D₁₋₃ ₇ ₁₁ T₃ G₁ ₃ M Cv k t (D₇ ₉ Ct second time G₁ M₁ both times) सहागत, Ñ₂ V₂ B₁ ₃ D₆ समन्वित (for समागत) —After 17*cd* (1). G₁ M₁ (l 1-5 and 9 only) ins a passage relegated to App I (No 5) —*f*) D₃ ₇ ₉ T₂ G₁ M₂ ₃ Cv g वीर्यवान् (for भार्यया) —For 17*ef*, Ś₁ Ñ V₂ B D₁₋₄ ₆ ₁₀ ₁₁ subst and read after 11 D₅ T₂ ₃ G₃ M₃ ins after 17*ab*, D₆ ins after 17*cd* (1) T₁ G₂ M₂ ins l 1 after 17*ab* and cont l 2 after 609*, G₁ ins after 16

608* इहोपयाने काकुत्स्थ सीतया सह भार्यया ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा विमाने पुष्पके स्थित ।

[(l 1) D₃ महोपयाने (sic) D₁ वीर्यवान् (for भार्यया) Ś₁ भार्यया सह (by transp) Ñ₂ V₂ B₁₋₃ D₆ transp सीतया and भार्यया —T₁ damaged from l 2 up to l 2 of App I (No 5) —M₃ om l 2 —(l 2) Ñ₂ V₂ B D₆ न वीरेण (for सह भ्रात्रा) D₃ विमान पुष्पमास्थित (for the post half)]

—Thereafter D₅ ₆ T₂ cont D₇ ₉ ins after 17*cd* (1) T₁ (damaged) G₂ M₂ (G₂ M₂ repeat before 17*ef*) ins after l 1 of 608* T₃ G₁ ₃ ins before 17*ef*

609* ततोऽन्यत्र मया दृष्टो राम सत्यपराक्रम ।

[Ck तत्र (for ततो) D₅ ₆ T₂ M₂(second time) Cv ह्यत्र Cr k t as above (for °न्यत्र) M₂(second time) रामो विष्णुपराक्रम (for the post half)]

whereas T₁ ₃ G₂ ₃ M₂ ins a passage relegated to App I (No 5) after 608* ⊛ Cv ततो ह्यत्र लक्ष्मणेन सह°, आरुह्य पु पकं°, उत्तरा दिशमालोक्य° एव स्वप्ने मया, लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया इत्येव पाठक्रम । अत्र पुस्तकान्तरगतो येऽपि वचन श्लोका सन्ति त प्रक्षिप्ता इति न प्रदर्शिता । Cr अत्र पुस्तकान्तरेषु पाण्डरं त्रिभुवनमित्यादय कतिचन श्लोका दृश्यन्ते । बहुषु पुस्तकेषु न दृश्यन्ते । नातस्ते व्याख्याता । Cg अत्र श्लोका प्रक्षिप्ता । तत एव न व्याख्याता इत्याहु । लक्ष्मणेन सह भ्रात्रेति । एतदनन्तरम्— सीतया सह वीर्यवान् आरुह्य पुष्पकं उत्तरा दिशमालोक्य एव स्वप्ने मया° लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया । इति पाठक्रम । विमाने पुष्पके स्थित । पाण्डरं त्रिभुवनमित्याद्य राम सत्यपराक्रम इत्यन्तो ग्रन्थ प्रक्षिप्त अकृताव्याख्यानश्च । तत्रैव स्वप्न भूत्वेति प्रक्षिप्तग्रन्थश्च विष्णुपराक्रम इत्यन्त इति । धात्त्व । Ck °शुक्लमाल्याम्बर° इत्यनन्तर तत्रान्यत्र मया दृष्ट इति अत्र मध्ये "पाण्डरं भुवनमित्यादिको ग्रन्थ नीत पुस्तकेषु दृष्ट " इत्यन्त च चतुर्दशश्लोकी स्वमतानुसारेण प्रक्षिप्ता रामानुजीयानां कोशेषु च दृश्यत । क्वचित्। तन्न व्याख्येयम् । तथैव पूर्वव्याख्यातृभिरव्याख्येयमित्युक्तम् । Ct अत्र मध्ये "पाण्डरं भुवनम्" इत्यादयो बहव श्लोका रामानुजमतस्थ पुस्तकेषु दृश्यन्ते । ते प्रक्षिप्ता इति कतकादयोऽन्ये च ⊛ —After 17 D₃ ₇ ₉ S ins

610* आरुह्य पुष्पकं दिव्य विमान सूर्यसंनिभम् ।
उत्तरा दिशमालोक्य जगाम पुरुषोत्तम ।
एव स्वप्ने मया दृष्टो रामो विष्णुपराक्रम ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह वीर्यवान् ।
न हि रामो महातेजा शक्यो जेतुं सुरासुरै । [5]
राक्षसैर्वापि संग्रामे स्वर्ग पापजनैरिव ।
रावणश्च मया दृष्टो क्षितौ तैलसमुक्षित ।
रक्तवासा पिबन्मत्त करवीरकृतस्रज ।

[(l 2) D₇ ₉ आलोक्य Cv g as above (for °क्य) T₁ damaged from जगाम up to l 5 D₃ ₉ प्रस्थित Cv g as above (for जगाम) —D₇ ₉ om l 3 6 —(l 3) G M Cv g स्वप्न (for स्वप्ने) —(l 4) D₃ T₃ G₂ M₂ Cv g भार्यया T₃ G₃ M₃ राघव (for वीर्यवान्) —After l 4 D₃ ins a passage relegated to App I (No 5) —D₃ ₉ om l 5-6 —(l 5) G₁ महारणे G₂ महाहवे (for सुरासुरै) —(l 6) T₃ ₃ M₃ नाकेषु G₂ लोके (for स्वर्ग) M₂ स्वर्गो वापि लोकेन (for the prior half) —(l 7) G₁ तु (for च) D₇ ₉ Ck t मुण्ड (for क्षितौ) T₃ समन्वित (for समुक्षित) —T₁ damaged from l 8]

G 5 27 15 B 5 27 20 L 5 21 20 निमानात्पुष्पकादद्य रावणः पतितो भुवि ।
कृष्यमाणः स्त्रिया दृष्टो मुण्डः कृष्णाम्बरः पुनः ॥ १८
रथेन खरयुक्तेन रक्तमाल्यानुलेपनः ।
प्रयातो दक्षिणामाशां प्रविष्टः कर्दमं ह्रदम् ॥ १९

कण्ठे बद्ध्वा दशग्रीवं प्रमदा रक्तवासिनी ।
काली कर्दमलिप्ताङ्गी दिशं याम्यां प्रकर्षति ॥ २०
वराहेण दशग्रीवः शिशुमारेण चेन्द्रजित् ।
उष्ट्रेण कुम्भकर्णश्च प्रयातो दक्षिणां दिशम् ॥ २१

---

up to दमनवन् in l 1 of 611* —(l 8) ॐ Cg कावीरकुसम इत्यकारा रत्नमार्ग। इत्ताक्षा इत्यापो विधानात्सिनकच्छ रथाय इत्येत वा भिन्न ॐ]

18 V1 illeg for 18 (cf v l 12) T1 damaged for 18 (cf v l 610*) —^{a}) D5 दृष्टो, D6 दिव्याद् (for अद्य) —^{b}) Ś1 Ñ V2 B1 3 D2 6 10 11 मया D1 7 9 G3 भितौ (for भुवि) —^{cd}) T2 मया (for स्त्रिया) D6 7 9 transp दृष्टो and मुण्ड Ś1 Ñ2 V2 B1-3 D1-4 8 मुण्ड पीत(V2 B1-3 D4 रक्त)वासो हसन्(Ñ1 D5 हि स, D8 चासन्) B4 रक्ताम्बरधरो हसन्, D8 G2 3 M1 मुण्ड कृष्णाम्बरावृत (for ^{d}) —After 18 D10 reads 20^{cd}

19 V1 illeg for 19 (cf v l 12) T1 damaged up to हरयुक्तन् in l 1 of 611* (cf v l 610*) Ñ1 transp ^{ab} and ^{cd} —^{b}) D3 रक्तमाला D9 10 [अ]नुलेपवन् —After 19^{ab} D7 9 T1 2 (ins after 20) G 3 M1 3 ins while M2 cont after 612*

611* पिब तैल हसन्नृत्यन्भ्रान्तचित्ताकुलेन्द्रिय ।
गर्दभेन ययौ शीघ्रं दक्षिणां दिशमास्थित ।
पुनरेव मया दृष्टो रावणो राक्षसेश्वर ।
पतितो विशिरा भूमौ गर्दभाद्भयमोहित ।
सहसोत्थाय संभ्रान्तो भयार्तो मदविह्वल । [5]
उन्मत्तरूपो दिग्वासा दुर्वाक्य प्रलपन्बहु ।
दुर्गन्धं दुःसहं घोरं तिमिरं नरकोपमम् ।
मलपङ्कं प्रविश्याशु मग्नस्तत्र स रावण ।

[(l 1) T1 damaged up to हरयुक्तन T2 3 M3 तिला (for तैल) —G3 om l 2-5 —(l 2) D7 9 आश्रित (for आस्थित) —T1 damaged for l 4-7 —(l 4) D7 9 T2 G2 M1 3 [S]वशिरा (for विशिरा) M3 पतित रक्ष्वादिग्ध भूमौ (hypm) (for the prior half) T2 ‑सहित (for ‑मोहित) —(l 5) T2 भ्रम [for भयार्तो] —(l 6) L1 T2 G2 3 M1 3 उन्मत्त इव for दिग्वास् —(l 7) G2 दुर्गन्धि —(l 8) M2 मग्न (for मग्न) G2 3 महाह्रदे (for स रावण)]

—T1 3 G2 3 M3 om 19^{cd} Ś1 transp 19^c–20^b and 20^{cd} T1 reads 19^{cd} after l 1 of 613* —^{c}) D2 3 प्रस्थितो M2 प्रयाता (for प्रयातो) —^{d}) D4 गोमय B (c?) G1 (5 कर्दम Ś1 Ñ1 B1 D6 पङ्क (L1 क दृष्टे हद Ñ1 V2 L1 2 D2 11 मांस हद D1 गोमय हद D1 गोमय हद —After 19 M2 ins while G2 3 cont after 613*

612* रक्तमाल्याम्बरधरो रक्तगन्धानुलेपनो ।

—Thereafter M2 cont 611*

20 V1 illeg for 20 (cf v l 12) Ś1 transp 19^c–20^b and 20^{cd} —^{b}) M1 कृष्ण (for रक्त) Ś1 D10 ‑वासस D1 4 वासस D2 3 वाससी (for वासिनी) —D10 reads 20^{cd} after 18 —T1 damaged from 20^d up to दृष्ट in l 1 of 613* —^{cd}) Ś1 V2 B1 4 D1 4 10 11 काली कमलपत्राक्षी B3 काली करालवदना (for ^{c}) Ś1 D10 प्रकर्षन्ती B2 प्रयच्छति D11 प्रधावती D1 पाङ्गुरैदेशगै हेतुप्रकर्षनार दक्षिणामुख —After 20 D7 9 T2 3 G M ins while T1 ins 611* and then cont

613* एव तत्र मया दृष्ट कुम्भकर्णो निशाचर ।
रावणस्य सुता सर्वे मुण्डास्तैलसमुक्षिता ।

[(l 1) T1 partially damaged for the prior half M3 मुडस (for एव) D7 9 T1 महाबल (for निशाचर) —After l 1 D8 reads 19^{cd} —T1 damaged from l 2 up to 21^{ab} —(l 2) T3 G1 M3 मुण्डा (for मुण्डास्)]
—Thereafter G1 2 cont 612*

21 V1 illeg for 21 (cf v l 12) T1 damaged for 21^{ab} (cf v l 613*) Ś1 om 21 —^{a}) D1 वाराहेण Ñ2 V2 B1 2 D5 वानरेण मया दृष्ट (V2 समारूढ B4 रावणश्च (B3 °णेन [sic]) मया दृष्ट —^{b}) Ñ1 V2 D2 3 10 12 [अ]सकृत् (for [इ]न्द्रजित्) Ñ2 D8 कृष्यमाणोऽपि चासकृत् —^{c}) V2 मु (for च) Ñ1 D2-4 10 11 उष्ट्रेण च मया दृष्ट (D4 reads या दृष्ट in marg) —^{d}) D1 प्रविष्टो, D2 प्रयातो D4 (m) यातो च, D2 8 G2 M3 प्रयाता —After 21 D1-3 S ins

614* एकस्तत्र मया दृष्ट श्वेतच्छत्रो विभीषण ।
शुक्लमाल्याम्बरधर शुक्लगन्धानुलेपन ।
शङ्खदुन्दुभिनिर्घोषैर्नृत्तगीतैरलंकृत ।
आरुह्य शैलसंकाशं मेघस्तनितनिःस्वनम् ।
चतुर्दन्तं गजं दिव्यमास्ते तत्र विभीषण । [5]
चतुर्भि सचिवै सार्धं वैहायसमुपस्थित ।

[ॐ Cs आरुह्य विभीषण इत्यादि पर 'चतुर्भि सचिवै' इति । अत्र सर्वे सकारस्य लोप इति ॐ —After l 1, D8 M2 read l 6 —D2 7 9 G1 2 M1 om (hapl ?) T1 damaged for l 2-5 —(l 3) D8 नृत्य (for नृत्त) D8 T2 गीतैर् (for गीतै) —(l 4) M3 शैलसंकाश —(l 6) D8 T2 विहायसम् Cr in gloss as above (for वैहा°) D8 उपस्थित]

समाजश्च महान्वृत्तो गीतवादित्रनिःस्वनः ।
पिबतां रक्तमाल्यानां रक्षसां रक्तवाससाम् ॥ २२
लङ्का चेयं पुरी रम्या सवाजिरथसंकुला ।
सागरे पतिता दृष्टा भग्नगोपुरतोरणा ॥ २३
पीत्वा तैलं प्रनृत्ताश्च प्रहसन्त्यो महास्वनाः ।
लङ्कायां भस्मरूक्षायां सर्वा राक्षसयोषितः ॥ २४
कुम्भकर्णादयश्चेमे सर्वे राक्षसपुंगवाः ।
रक्तं निवसनं गृह्य प्रविष्टा गोमयह्रदे ॥ २५
अपगच्छत नश्यध्वं सीतामाप्नोति राघवः ।
घातयेत्परमामर्षी सर्वैः सार्धं हि राक्षसैः ॥ २६

G 5 27 21
B 5 27 34
L 5 21 56

22 V1 illeg for 22 (cf v l 12) —ª) Ñ1 D3 T1 M2 3 वृत्तो, G1 वृ* (for वृत्तो) Ś1 Ñ2 D3.8.10 मया दृष्टो, D5 महातेजा (for महान्वृत्तो) —ᵇ) G3 damaged for गीतवा Ś1 Ñ1 B3 D1-4.10.11 नृत्यवान्, Ch t as in text (for नि स्वन). Ñ2 V2 B1-4 D 6 नृत्यवादित्रगीतवान् —T1 damaged from 22ᶜ up to l 1 of 615* G1 damaged for 22ᶜᵈ —ᶜ) D1 धूम्रत (s c) (for पिबतां) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 पिबतां रक्तमाल्यानि, Ñ2 V2 B D5 पिबतां गृध्रदीपिनां

23 V1 illeg for 23 (cf v l 12) T1 damaged up to l 1 of 615* (cf v l 22) —ª) Ś1 Ñ V1 B D1-4.8.10 दृष्टा, D11 कृष्णा (for रम्या) —ᵇ) Ñ2 D2.7.9 T2 G M3 तुरगा (for सकुला) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 गजाश्वरथसंकुला (D8.11 °रथा)कुला —ᶜ) D5 सागर Ñ1 *का (for दृष्टा) —ᵈ) Ś1 भग्न , D1.8.11 प्राकार (for गोपुर-) M3 भग्नतोरणगोपुरा —After 23 T1.3 G1.3 M1.3 ins

615* लङ्का दृष्टा मया स्वप्ने रावणेनाभिरक्षिता ।
दग्धा रामस्य दूतेन वानरेण तरस्विना ।

[T1 damaged for l 1 —(l 1) G1 पुरी स्वप्ने, G3 M1 पुन स्वप्न (for मया स्वप्ने) M3 [अ]भि (for [रा]भि) G3 T3 वानरेण तरस्विना M3 lacuna (for the post half) —(l 2) G3 damaged after दग्धा up to भस्म in 24ᵇ. T1 महात्मना (for तरस्विना) M3 दग्धा * * पुरी मया रावणेनाभिपालिता]

24 V1 illeg for 24 (cf v l 12) G3 damaged up to भस्म in ᶜ (cf v l 23) M1 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ —ª) Ś1 D10 T1 प्रनृत्यन्त्य, V1 D1-2 प्रनृत्ताश्च, B2 प्रनृत्ताश्च, B3 प्रनृत्यान (sic) D4 प्रनृत्ताश्च, D5-8 M3 प्रमत्ताश्च, G1 M1 प्रनृत्यति (for प्रनृत्ताश्च) —ᵇ) B3 दिवाशिता, D10 महास्वरा , M3 °स्वन (for महास्वना) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D3.10.11 T1 रूक्षायां, D1 भूतायां, Cm as in text (for रूक्षायां) Ñ2 B1-4 D5 भस्मशायां, B3 T3 G1 भस्मरूपायां —T1 damaged for 24ᵈ-26ᵇ. —ᵈ) D3.11 T1 सर्वे (for सर्वा) T3 M3 प्रविष्टा राक्षसस्त्रिय

25 V1 illeg for 25 (cf v l 12) T1 damaged for 25 (cf v l 24) G1 damaged for ª —ª) B2 [अ]न्ये, D1 M3 [ए]ते, T3 G1 [ए]व (for [इ]मे) D1 निकुम्भाद्यश्चाप्येते —ᵇ) D1 महा , G3 सर्वे (for सर्वे) D1 पुरोः —ᶜ) D1 रक्तनिवसनं गृह्य, T3 वसनं इव गृह्य —ᵈ) T3 ह्रदे D7 G3 गोमये ह्रदे —For 25ᶜᵈ Ś1 V1 (illeg.) 1 V2 B D1-4.8.10.11 sub 1

616* नीलवत्रापिता यत्र श्रीरूपो गोमये ह्रदे ।

[Ś1 D10 निवसितः , T1 निवसितम D1-4.11 निवसनम् (for निवसिता यत्र) Ś1 Ñ2 V2 D10 °ह्रदे

—Thereafter Ś1 Ñ B1.4 D1.3.10.11 cont D1 cont. after l 3 of 618* D2 cont after l 2 of 618*

617* श्वेतपर्वतमारुह्य तस्यैव ऋष्य दिशीदिश ।
पश्चभि सचिवैः सार्धं राक्षसैस्तिमिरे भि ।

[(l 1) Ś1 Ñ2 D3.10.11 श्व, B1 एक (for अप) D1 आरुह्य B3 D1.11 एक (for रोक) D1 द्रम्य निरीक्षय (for the post half) —(l 2) B1 D3 भ्रातृभि]

—D1 further cont , D1.4 cont after 616*

618* लङ्कायां च मया रात्रौ पुरुषः कृष्णपिङ्गलः ।
काले गृहाणि सर्वाणि पर्यटन्वै पुनः पुनः ।
यस्यां राक्षसा पर्यविन्दिता विसीतम् ।
पूर्वविधौ मया स्वप्नो दृष्टो राक्षससंक्षय ।

[(l 1) D1 वानर पुरुषम (s) (for the post half) —(l 2) D1 काले (for का ते) D1 प (for वै) —(l 4) D1 transp स्वप्नो and दृष्टो]

26 V1 illeg for 26 (cf v l 12) T1 damaged for 26ᵃᵇ (cf v l. 25) G1 illeg for 26-27ª —ª) Ś1 D10 उपसर्पत, Ñ V1 B D1.4.8.11 अपसर्पत, D3 अपसर्पतु, M3 अप° Cr g k t as in text (for अपगच्छत) Ś1 Ñ1 V2 B1 D1.2-4 Ck t पश्यत Cr g as in text (for नश्यध्वं). T1 अपगच्छत्तिष्ठ —ᵇ) D5 T3 G1.3 M1 Cg प्राप स M1 प्राप्य Ck t as in text (for प्राप्नोति) Ś1 Ñ B D1.4.8.11 श्रुत्वा मत्तु म, V1 I 1 D1.10 श्रुत्वा स मत्तु D1 मामहुतं म (for सीतामाप्नोति) —D1 om (hapl) 26ᵇ-27 —ᶜ) Ś1 पश्चात् (for घात°) D1 परामर्षी स (for परमामर्षी) —ᵈ) D1.2 दुःसहान् (for सर्वै) G1.3 M1 राक्षसान् (for °सै) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 सर्वानामत्य(D1.3 °त्य) राक्षसान्, Ñ1 V2 B D1 सहैतत् हि राक्षसान् , D1 सर्वानन्वर्हि राक्षसान्. . Cr g नश्यन्त्यू अद्य प्राप्नुत । अपनेत्र्यमानेसं (Cg सीतामार सीताप्रतिष्ठेनाभ्यनीयथे । सर्वे राक्षसै सार्धं धारं ...इति सिद्धम् । अपगच्छत नश्यध्वं इत्युक्त्या रामापितत्वात्ह्हस्ते वा) -
]

G. 5.27.25 B. 5.27.35 L. 5.21.27
प्रियां बहुमतां भार्यां वनवासमनुव्रताम् ।
भर्त्सितां तर्जितां वापि नानुमंस्यति राघवः ॥ २७
तदलं क्रूरवाक्यैर्वः सान्त्वमेवाभिधीयताम् ।
अभियाचाम वैदेहीमेतद्धि मम रोचते ॥ २८
यस्या ह्येवंविधः स्वप्नो दुःखितायाः प्रदृश्यते ।
सा दुःखैर्बहुभिर्मुक्ता प्रियं प्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ २९
भर्त्सितामपि याचध्वं राक्षस्यः किं विवक्षया ।
राघवाद्धि भयं घोरं राक्षसानामुपस्थितम् ॥ ३०
प्रणिपातप्रसन्ना हि मैथिली जनकात्मजा ।
अलमेषा परित्रातुं राक्षस्यो महतो भयात् ॥ ३१
अपि चास्या विशालाक्ष्या न किंचिदुपलक्षये ।
विरुद्धमपि चाङ्गेषु सुसूक्ष्ममपि लक्षणम् ॥ ३२
छायावैगुण्यमात्रं तु शङ्के दुःखमुपस्थितम् ।
अदुःखार्हामिमां देवीं वैहायसमुपस्थिताम् ॥ ३३
अर्थसिद्धिं तु वैदेह्याः पश्याम्यहमुपस्थिताम् ।
राक्षसेन्द्रविनाशं च विजयं राघवस्य च ॥ ३४

27 Ñ1 V1 illeg. for 27 (for V2, cf. v.l. 12). D8 om. 27 (cf. v.l. 26). G3 illeg. for 27^{a} (cf. v.l. 26).—^{b}) Ś1 Ñ2 V3 B D2–4.6.10.11 वनवासेप्यनुमतां (D4 °व्रतां).—T1 damaged for 27^{c}–28.—^{c}) Ś1 D1–4.10.11 भ्र(D11 था)मितां (for तर्जितां). Ś1 B2.3 चापि; Ñ2 D6 चैव (for वापि).—^{d}) T2 G1 Cr [अ]वमंस्यति. Ś1 D1–4.10.11 राघवो नानुमंस्यते; Ñ2 V2 B D6 न रामो मर्षयिष्यति.—After 27, V3 B read 35–37.

28 V1 illeg. for 28 (cf. v.l. 12). T1 damaged for 28 (cf. v.l. 27). V3 B om. 28. G3 damaged for 28.—^{a}) D7.9 च, G2 वा (for व:). D3 वाक्यार्थैः; T2 वाग्भिर्वं (for °वाक्यैर्वः).—^{b}) D4 सान्त्वयित्वा विधीयतां.—^{c}) Ś1 Ñ D1.4.6.10.11 T2 अभियाचत, D2 अभियाचाद्य च, Cr g as in text.—After 28, Ñ2 D6 read 35–37.

29 V1 illeg. for 29 (cf. v.l. 12).—^{a}) D5 T2.3 G2 M3 यस्या (for यस्या). Ś1 D10 पूर्वविध, Ñ2 V3 B1.3.4 D6 ह्यादृश, D8 चैतादृश (for ह्येवंविध) D1 अस्यस्यैवंविधः (corrupt), T3 M3 यस्यामेवंविध.—^{b}) T G3 M1.2 दुःखितायां. Ś1 D10 प्रदर्शित (for प्रदृश्यते). D5 दुःखितायां प्रपद्यते.—Ñ1 illeg. for 29^{cd}.—^{c}) T1.3 G1 M3 विविधैर् (for बहुभिर्). D1 सा दुःख सर्वमुत्सृज्य.—^{d}) D1 सुखं (for प्रियं). Ś1 D1.10.11 प्रिय प्राप्नोत्यनुत्तमां; Ñ2 V3 B D6 प्रिय पश्यत्यनंतरं.

30 V1 illeg. for 30 (cf. v.l. 12). T1 damaged for 30–31.—^{a}) D6 तर्जितामिति. Ñ2 V2 B D1.4.6.11 सर्वथामपि D2 (पि)याव' D11 °वाच्य)च(V2 B1–3 D6 °यामो).—^{b}) D1 किमु यक्षया (sic). G3 किं विप्रक्षया (sic).—G3 mostly damaged for ^{cd}.—^{c}) D3 यद् (for हि).—^{d}) M3 भवि (for उप-).—After 30, D1 G3 ins.

619* तत्र्या गतः सर्वा विस्ताता निरायसा ।
यदि स्य ममताना विश्रामनमुपागता ।
माम् एव प्रवुर सु गीता भर्तोहृते रता ।
विरध्य परण इना प्रसन्नोप सृष्ट विद्या ।
मार्ग प्रभ्यात्समुत्थाय विमद्दा पावयमर्पयत् । [5]

[Cf. 5.56. 73–74 (including star passage). G3 mostly damaged for l. 1.—(l. 1) G3 समुपम (for निर°).—(l. 3) G3 चैव (for चैव).—(l. 5) G3 मध्ये (for मध्यात्).]

31 V1 illeg. for 31 (cf. v.l. 12). T1 damaged for 31 (cf. v.l. 30). Ñ2 V3 B1–3 D4 om. 31.—^{a}) Ś1 Ñ1 D1.10 आर्ता; D3.4 भार्ता; D5 अत्र (for हि).—^{d}) Ś1 Ñ1 B4 D1–4.10.11 G2 राक्षसीर् (for °स्यो).

32 V1 illeg. for 32 (cf. v.l. 12). D8 reads 32–33 after 35.—^{a}) B1 (also).3 तथा ह्यस्या, D2 अभिप्राय (for अपि चास्या). B2 एतस्यास्यां विशालाक्ष्यां.—^{b}) D11 नो (for न). D6–8 उपलक्ष्यते.—After 32^{ab}, B3 ins.

620* दृष्टा कथयतीमास्या रावणं पुरतः स्थितम् ।
राक्षस्योऽथ विशालाक्ष्या न किंचिदुपलक्षये ।

—^{c}) Ñ1 D3.7–10 Ck t विरूपम् (for विरुद्धम्). Ś1 विरूपमथगात्रेषु, Ñ2 B विरुद्धं (B2–4 द्रु°) गुणसंगेषु; V3 D10 विरुद्धगुणसंगेषु, D6 विरूपगुणसंगेषु ॐ Ct: अपि चेति द्वितीयमपि चेति पादपूरणे. ॐ—^{d}) Ś1 D8.10 यत्; B2 D3.5 T2 न; D2 स (for सु). Ś1 वापते, D6 (स)क्ष्यते, D10 किंचन (for लक्षणम्).

33 V1 illeg. for 33 (cf. v.l. 12). D1 om. 33. T1 damaged for 33–35^{b}. D1 reads 32–33 after 35.—^{a}) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 -वैगुण्यमात्रा(D11 °त्रां)त्रि Ñ2 V3 B D6 इदं ते (V3 B1 (m. also).3.4 इदं वै)गुणमात्रेण. ॐ Cv छायावैगुण्यमात्रं(त्रे) त्विति तत्स्वरूपम् ॐ—^{b}) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 मन्ये (for शङ्के). Ñ2 V3 B D6 उपागता D8 °मत्) (for उपस्थितम्).—D1.10 om. 33^{cd}. D6 reads 31^{cd} except यद् हा in marg.—^{d}) Ś1 D1.3.11 विवरां सा पश्ये स्थिता; Ñ1 विवशा समुपस्थिता; Ñ2 V3 B D6 न शोकमिह मर्हथ.—After 33, Ñ2 V3 B D6 ins.:

621* इदं वै देवगुह्येन (B2 °वे) रक्षोनायंकथा ।

34 V1 illeg. for 34 (cf. v.l. 12). T1 damaged for 34 (cf. v.l. 33). D5 T3 M3 om. (hapl.) 34^{ab}.—^{a}) Ś1 अथ (for अर्थ). T3 च (for तु).—^{b}) G3 समु-

निमित्तभूतमेतत्तु श्रोतुमस्या महत्प्रियम् ।
दृश्यते च स्फुरच्चक्षुः पद्मपत्रमिवायतम् ॥ ३५
ईषच्च हृषितो वास्या दक्षिणाया ह्यदक्षिणः ।
अकस्मादेव वैदेह्या बाहुरेकः प्रकम्पते ॥ ३६
करेणुहस्तप्रतिमः सव्यश्चोरुरनुत्तमः ।
वेपन्सूचयतीवास्या राघवं पुरतः स्थितम् ॥ ३७
पक्षी च शाखानिलयं प्रविष्टः
पुनः पुनश्चोत्तमसान्त्ववादी ।
सुस्वागतां वाचमुदीरयानः
पुनः पुनश्चोदयतीव हृष्टः ॥ ३८ G 5 27 39 B 5 27 40 L 5 21 38

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चविंशः सर्गः ॥ २५ ॥

पस्थिता, Cm g k t as in text (for [अ]हमुप°) A1 ****दलक्षये (illeg) —c) Ñ2 V2 B D6 रावणस्य (for राक्षसेन्द्र) —d) T2 रावणस्य जय तथा

35 V1 illeg for 34 (cf v l 12) T1 damaged for 35^{cd} (cf v l 33) Ñ2 V2 B (V2 B after 27 owing to om) D6 read 35–37 after 28 —a) Ñ2 V2 B D6 हि (for तु) D2 निमित्तमेतद्धृत तु —b) D4 स्तोतुम् (sic) (for श्रोतुम्) D2 M2 प्रिय, D1 फलं (for प्रियम्) Ñ2 V2 B D6 पुरतास्या सु(Ñ2 D6 °श्या * स्या)महत्प्रिय —Ñ2 V2 B1–3 D6 transp 35^{cd} and 36^{ab} —c) S1 D1–4 10 11 स्फुरत्पश्यामि(D11 °त्पश्यापि) नयन, Ñ2 V2 B D6 पश्यत स्फुरमान च —d) D2 [हृ]द्धृत (for [आ]यतम्) —After 35 Ñ2 V2 B D6 ins

622* सव्यागातेव सुश्रोण्या प्रव्यक्तमिव लोचनम् ।

[B1 2 D6 स्व (for स्व)]

while D6 reads 32–33 after 35

36 V1 illeg for 36 (cf v l 12) For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 35 —ab) T1 2 एतन्त (for ईषच्च). M1 हर्षित D2 (अ)हृषितोऽपि, T2 स्फुरित च (for हृषितो वा) Ñ D1 2 ह्यस्या, D2 G3 बाहुर् (for वास्या) Ñ2 V2 B D6 ईश्वरः(D2 यथा) प्रहर्षित संस्य, D1 ईश्वरहर्षेण ह्यस्या (sic) D11 ईषत्प्रहर्षितोऽस्यास्या (for a) Ñ2 V2 B D6 M2 प्र(T2 M1 हृ)स्फिर (for ह्यदक्षिण). D1 स्फिमाहिप्र°(sic), D2–4 11 हृष्टितोऽपि D11 °पि)प्रदक्षिण (D2 °ण D1 °ण) (for b) S1 D10 एष चाहृषितो वा, D10 °चोष्य)स्या हृष्टितोऽपि(D10 °पि)प्रदक्षिण —T2 damaged for 36^{c}–35^{b}, —c) D2 10 साथ (for एव). —d) T2 एव (for एक) S1 D1 10 प्रवर्तते, Ñ2 V2 L D6 प्रवेपित, D2 4 स्म वेपते (for प्रकम्पते) D1 बाहु सव्य सवेपथु, D11 बाहुश्च प्रवेपत

37 V1 illeg for 37 (cf v l 12) T1 damaged for 37 (cf v l 36). For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l 35 —a) D5 करेणोर (for करेणु) D6 हेम (for हस्त) B2 प्रतिम —b) S1 Ñ1 D1–3 10 11 सवेपथु, D5 ऽनुत्तम (for अनुत्तम) B2 सव्य चोत्तमुत्तम, D4 *च****** —cd) S1 Ñ1 D1–3 10 11 ईदृशा, T2 एव, M2 वपु, Cv t as in text (for वेपन्) G1 [अ]ति, M1 [अ]स्यै (for [अ]स्या) Ñ2 V2 B D6 रूप सूचयतीवास्या, D2 वेपते सूचयत्यस्या, D3 T3 G2 M3 वेपमान सूचयति, M1 वेपयन्सूचयत्यग्रे (for c) S1 Ñ1 D2 3 10 11 राघव स्थितमग्रत (for d) D4 देवस्यास्त राघव** सूचयतीवमग्रत ... Cv वेपन्सूचयतीवास्या इति पाठ

38 V1 illeg for 38 T1 damaged for 38^{ab} (cf v l 36) —a) D2 4 Cl [तु]च Cv as in text (for च) T2 निचय, Cv as in text (for °लय) M1 प्रहृष्ट, Cv as in text (for °विष्ट) S1 D2 10 -[आ]लयन प्रहृष्ट, Ñ1 G2 निलय प्रहृष्ट, Ñ2 B1 2 4 D6 निलयोऽभ्यु(D6 °भ्यु)पाव, V2 -निलयादुपाव B3 निलयो ह्यपारीत, D1 निलय प्रकाम D2 11 (आ)लयन प्रकाम(D2 पुन पुन) —b) S1 D2 10 शान्तवादी(S1 °दी) (for सान्त्ववादी) Ñ1 श्रोत्तमसान्त्ववादी (for चोत्तम°) B3 पुन पुनश्चोत्तमसान्त्ववादी —c) S1 B2 D1 2 3 सुस्वा B3 D2 स्वस्य)गता, Cv r m p t as in text (for सुस्वागता) B1 D11 सुपागत च स (D11 वाक्यम्) S1 Ñ V2 B D2 10 उदीरयन्त्य(Ñ1 °यम्) —d) G3 प्रहृष्ट (for [इ]व हृष्ट) S1 Ñ1 D2 10 11 प्रयातम(D2 °त) चोदय(S1 D10 °देय Ñ1 हृषेय)तीव काय, Ñ2 V2 B D6 मास निय हृषितीव काक, D1 श्री चोदय चोदयतीव काक, D2 4 प्रयागम चोदयतीव काय —After 38, D1(l 1–4 only) 4 ins

२६

G 5 28 1
B 5 28 1
L 5 22 1

सा राक्षसेन्द्रस्य वचो निशम्य
तद्रावणस्याप्रियमप्रियार्ता ।
सीता वितत्रास यथा वनान्ते
सिंहाभिपन्ना गजराजकन्या ॥ १

सा राक्षसीमध्यगता च भीरु-
र्वाग्भिर्भृशं रावणतर्जिता च ।
कान्तारमध्ये विजने विसृष्टा
बालेव कन्या विललाप सीता ॥ २

सत्यं बतेदं प्रवदन्ति लोके
नाकालमृत्युर्भवतीति सन्तः ।
यत्राहमेवं परिभर्त्स्यमाना
जीवामि किंचित्क्षणमप्यपुण्या ॥ ३

सुखाद्विहीनं बहुदुःखपूर्ण-
मिदं तु नूनं हृदयं स्थिरं मे ।
विदीर्यते यन्न सहस्रधाद्य
वज्राहतं शृङ्गमिवाचलस्य ॥ ४

623* त्यजस्व सीते हृदि शोकमुद्गत
प्रीतिं भज स्वाभ्युदय समागत ।
ति शेषचन्द्र प्रतिपूर्णमानसा
समाप्स्यसे जानकि कोशलेन्द्रम् ।
इत्येवमुक्ते वचने तदानीं
प्रहस्य शीघ्रं कुपितो रावणश्च ।
स राक्षसीं तां निजगाद वाक्यं
मा पण्डिते क्षुद्रमिहालपस्व ।
किं कुर्महे स्वामिभावे स्थितासि
भाव सर्वं श्रोष्यते राक्षसेन्द्र ।
एवं प्रलापा बहुधैव कृत्वा
सुखी मणस्त्रिजटा सापि सुप्ता ।

[(l 1) D1 उद्भिन्न D2 उद्धत (for उद्गत) —(l 2) D1 समागम (sic) (for °गत) —(l 3) D2 3 चन्द्रप्रतिपूर्णमानस (D2 °सा) —(l 4) D1 अवाप्स्यसि D2 समाप्स्यसे —(l 6) D2 स (for च)]
while D7 9 ins

624* तत सा हीमती बाला भर्तुर्विजयहर्षिता ।
अवोचद्यदि तत्तथ्य भवेयं शरणं हि व ।

Colophon V1 illeg —*Sarga name* Ś1 त्रिजटा दु स्वप्नसदर्शन, Ñ1 D1 3 4 11 त्रिजटास्वप्नदर्शनं N2 V2 B1 D6 त्रिजटास्वप्नदर्शन° B1 3 त्रिजटास्वप्नकथन B2 स्वप्नदर्शनं, D2 त्रिजटास्वप्नवर्णनं D10 त्रिजटास्वप्न —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om Ś1 24 Ñ2 B1 D6 8 T G M1 2 27 V2 18 B2 3 M3 26 B4 D3 28 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

26

M3 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 illeg up to द्रा in ᵇ —ᵃ) B4 तद् (for सा) Ś1 D3 विचिंत्य (for निशम्य) G1 निशम्य वाक्य (for वचो निशम्य) —ᵇ) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 तद्राक्षसीनां च वच सुतीक्ष्ण —ᶜ) D4 तदा (for यथा). —ᵈ) D1 7 [अ]भिपन्ना M1 [द्र]व° (for -[अ]भि°) Ñ2 V2 B D2 4 6 सिंहाभिपन्ने (B1 3 °हाद्विपन्ने, B2 °हाप्रपन्ने, B4 °हावसन्ने) व गजेंद्रकन्या

2 ᵃ) B3 4 भीरुस् D2 सुभीता, D10 [अ]पि भीरुर्, D11 सुभीरुर् (for च भीरुर्) —ᵇ) Ś1 D2 10 वाक्यैर्, Ñ V B D2 4 6 तथा (for वाग्भिर्) B1 D1 गर्जिता, D11 निर्जिता (for तर्जिता) —ᶜ) N2 V1 B D2 6 विहीना (for विसृष्टा) —ᵈ) Ñ2 V B D6 शोका, D2 4 कोपिद् (for कन्या) B3 निपपात (for विललाप) Ñ2 योषा (for सीता) D3 रुरोद सीता कुररीव दिना

3 ᵃ) Ś1 D10 तथेद, D1 बतेति, D3 वदतम्, D4 न मिथ्या D6 हिनद (sic), D11 च तेद (sic) (for बतेद) D11 लोका N2 V B D6 सत्य वचो य प्रवदन्ति (B3 प्र* * *) विप्रा (B4 लोका) —ᵇ) T2 हरति, G1 भविता (for भवति) B1 4 [इ]इ (for [इ]ति Ś1 D10 विज्ञा Ñ V B D6 लोके D1 4 11 तज्ज्ञा (for सन्त)

☞ V1 illeg from 3ᶜ up to colophon —ᶜ) D2 एका (for एव) Ś1 D10 परितर्ज्यमाना, Ñ2 V2 B D6 पतिना विहीना —ᵈ) N2 B1 3 D4 सीता, V2 B4 भीता D7 9 Ck t यस्मात् (for किंचित्) Ś1 Ñ1 D10 कृपणाल्प पुण्या, B1 D1 3 11 T2 G2 M2 क्षण(D1 फल)मल्प°, B1 क्षणमप्युपास्सा (for क्षणमप्यपुण्या) ※ Cr m यत्र यत । Cg यत्र येन । किंचिज्जीवामि कुत्सित जीवामि ※

4 ᵃ) Ś1 Ñ V2 B2-4 D2 4 6 10 सुखैर्, B1 (m also as in B2) अर्थैर् (for सुखाद्) —ᵇ) N V2 B D1 3 4 हि (for तु) D3 दृढ (for स्थिर) —After 4ᵃᵇ D1 erroneously repeats 3ᶜ-4ᵇ and then again 3ᶜ —ᶜ) D1 3 T1 3 G2 M1 3 विशीर्यते Ś1 Ñ V2 D1-4 6-9 11 यत्र (for यन्न) D3 4 सहस्रधा च

नैवास्ति नूनं मम दोषमत्र
वध्याहमस्याप्रियदर्शनस्य ।
भावं न चास्याहमनुप्रदातु-
मलं द्विजो मन्त्रमिवाद्विजाय ॥ ५
नूनं ममाङ्गान्यचिरादनार्यः
शस्त्रैः शितैश्छेत्स्यति राक्षसेन्द्रः ।
तस्मिन्ननागच्छति लोकनाथे
गर्भस्थजन्तोरिव शल्यकृन्तः ॥ ६
दुःखं बतेदं मम दुःखिताया
मासौ चिरायाभिगमिष्यतो द्वौ ।
बद्धस्य वध्यस्य यथा निशान्ते
राजापराधादिव तस्करस्य ॥ ७
हा राम हा लक्ष्मण हा सुमित्रे
हा राममातः सह मे जनन्या ।
एषा विपद्याम्यहमल्पभाग्या
महार्णवे नौरिव मूढवाता ॥ ८
तरस्विनौ धारयता मृगस्य
सत्त्वेन रूपं मनुजेन्द्रपुत्रौ ।
नूनं विशस्तौ मम कारणात्तौ
सिंहर्षभौ द्वाविव वैद्युतेन ॥ ९ G 5 28 9 B 5 2* 9 L 5 22 9

5 ᵃ) T1 2 G1 नेवेह (for नूनं) M3 transp नूनं and दोषम् T1 2 G1 नूनमत्र, T3 नैव एवम् (for दोषमत्र) Ś1 Ñ1 D1–4 10 12 दोष(D2 दोष) किंचनॉ मम नास्ति नूनं (D2 किंचिद्), Ñ2 V2 B D6 नूनं किंचनॉ मम(V2 D6 °मीमव) दोषमस्ति ⁘ Cv r m g दोष दोष (I Cr g आर्षं नपुंसक [Cr °करव]म् I, so also Ct ⁘ —ᵇ) Ñ2 V2 B2 4 D6 वध्यास्मि, T3 जयाहम् (for वध्याहम्) Ś1 B3 D1 10 अस्य, Ñ2 V2 B2 4 D6 तस्य, D5 T1 3 तत्र, T2 अन्या, Cm g k t as in text (for अस्य). —ᶜ) Ñ1 B2 4 तावन्, D1 भवेन्, M3 भय (for भाव) Ñ2 B D6 सरस्याहम्; D4 वाचादम् (for चास्याहम्) Ñ2 V2 B1 2 4 मदयाम्, B3 प्रयातुम् (for प्रदातुम्) —ᵈ) M1 मन्त्रम् (for मन्त्रम्) Ś1 Ñ V B D1–4,6 10 11 अल (Ñ2 V2 B1 2 4 मदा) द्विजो मन्त्र यथाल्पनाय(V2 B3 °नादय, B1 °जस्य, D6 °जातौ)

6 ᵃ) Ś1 D10 श्चिराद् (sic) (for [अ]चिराद्) D1 ममाग नचिराद् —ᵇ) D1 7 8 शरै (for शस्त्रै) D1 3 11 शरैश्च V2 B1 2 4 राक्षसोय (for °सेन्द्र) —ᶜ) D1 न चागच्छति, D2 त्वना° (for अना°), Ś1 D10 लोकपाले —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 इवा (for कृन्त) Ñ2 V2 B1 2 D1 4 गर्भस्थितस्यादिव शल्यकर्ता(Ñ2 °कृत), B2 * * * गर्भानि * शल्यकृता, B4 गर्भान्विशिष्टानिव शल्यकर्ता, D5 गर्भस्थनिष्टानि विशल्यकर्तौ (sic) ⁘ Cv शल्यकृन्तोऽस्त्यस्य I, Cr m g शल्यकृन्तो नापित I, Ck t शल्य शस्त्र तेन कृन्ततीति शल्यकृन्त शाम्बष्ठैव (I Ct आर्षत्वात्साधु) ⁘

7 Ś1 D10 om 7 —ᵃ) D1 किलेदं, D3 3 बतसौ, D11 M3 ममेदं, G3 यदेतत्, Cv g k t as in text (for बतेदं) D7 9 ननु M3 यत (for मम) Ñ1 D1–4 11 दुःखं नरया(D11 °रय [sic])त् (for दुःखिताया) —ᵇ) T3 पोषौ (for मासौ) D1–4 [अ]य, T1 2 G2 M3 Cr g [अ]धि, G1 [अ]नि, G3 [अ]प, Ct as in text (for [अ]भि) T3 [अ]भिगमिष्यते Ñ1 om T3 [ऽ]द्व (for द्वौ) D11 नेमौ चिराय गमिष्यतो तौ —For 7ᵃᵇ, Ñ2 V2 B D6 subst while Ñ1 cont after 626*

625* द्वौ चापि मासौ ममशावशिष्टौ
दृण्डश्च मे धास्यति नाशशोपं ।

[(I 1) D6 मनसोपशिष्टे —(I 2) D1 नान्यति B3 नद (for नोप°)]

—ᶜ) D1–4 11 G3 वध्यस्य बद्धस्य (by transp) D2 बध्यस्य वधादि M2 3 Cv g यथा Cr m gp as in text (for यथा) Ñ2 V2 B D6 [अ]वशिष्टे(B1 4 °ष्टे) (for निशान्ते) —ᵈ) Ñ1 राजोपहतुं दिव (sic), Ñ2 V2 B D6 राजापराधैरिव(B3 °धेन), D1–4 11 राजा(D1 2 °ना)पकर्तु स्तिवत्(D2 11 °र्तु), D5 T2 G3 Cv राजोपचा(G3 °का)रादिव, D7 9 राजोपरोधादिव, Cr m g as in text (for राजापराधादिव) ⁘ Cg यथेति पाद इवशब्दो वाक्यालङ्कारे. ⁘

8 ᵇ) D7 9 G2 Ck t जनन्य, D6 जनस्य (sic), T2 न तहसा (for जनन्या) —ᶜ) Ñ2 V2 B D6 विन(V2 °प)श्यामि, G1 मरिष्यामि G2 °ष्यामि, Ct as in text (for विपद्यामि) Ś1 Ñ1 D10 गृह्णामि(Ñ1 एव हि)पद्य मूढाभरगपुण्या, D1–4 11 एषा विपदो(D3 °स्ये) मूढाभल्पभाग्या —ᵈ) Ś1 Ñ1 D11 वातरणा, Ñ2 V2 B1–3 D6 6 वातसू(Ñ2 °गू)हा, B4 वातसक्ता D1 रुक्षवाताद्, D2 वातहता, D5 मदयाना D10 वायुसुता, Cr m g k t as in text (for मूढवाता)

9 ᵃᵇ) B2 G2 M2 तरस्विना(B° °नो), Cr m g k t as in text Ñ2 B1–3 D6 धारयतो (for °ता) Ñ2 V2 B1 2 D6 ध्यानेन (for सत्त्वेन) Ś1 Ñ1 B4 D1–4,10 11 तौ धारयन्तौ हि मृगाधिपस्य सत्त्व च रूप(Ñ1 वीर्य) च नरेन्द्र(B4 मनुजेन्द्र)पुत्रौ —After 9ᵃᵇ, Ñ1 ins

626* पराक्रमं रूपमनल्पविक्रमौ
तौ राघवौ सुन्दरामर्शं च ।

—Thereafter Ñ1 cont 625* —ᶜ) Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 विनष्टौ Cr g k t as in text (for विशस्तौ)

सा जीवितं क्षिप्रमहं त्यजेयं
विषेण शस्त्रेण शितेन वापि ।
विषस्य दाता न तु मेऽस्ति कश्चि-
च्छस्त्रस्य वा वेश्मनि राक्षसस्य ॥ १६

शोकाभितप्ता बहुधा विचिन्त्य
सीताथ वेण्युद्ग्रथनं गृहीत्वा ।
उद्बध्य वेण्युद्ग्रथनेन शीघ्र-
महं गमिष्यामि यमस्य मूलम् ॥ १७

इतीव सीता बहुधा विलप्य
सर्वात्मना राममनुस्मरन्ती ।
प्रवेपमाना परिशुष्कवक्त्रा
नगोत्तमं पुष्पितमाससाद ॥ १८

उपस्थिता सा मृदुसर्वगात्री
शाखां गृहीत्वाथ नगस्य तस्य ।
तस्यास्तु रामं प्रविचिन्तयन्त्या
रामानुजं स्वं च कुलं शुभाङ्ग्याः ॥ १९

शोकानिमित्तानि तदा बहूनि
धैर्यार्जितानि प्रवराणि लोके ।
प्रादुर्निमित्तानि तदा बभूवुः
पुरापि सिद्धान्युपलक्षितानि ॥ २०   G 5 28 11 B 5 28 19 L 5 22 19

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षड्विंशः सर्गः ॥ २६ ॥

त्रिदशत्वमित्यादिमात्रा (sic) —^{c}) Ñ2 मोह D4 D10 मच (for मोच) Ś1 V1 B4 D1-4 8 9 10 G3 च V2 D6 [श]ा श D11 म (for [श]च) Ñ1 D6 तपो वत्र (for नयो मत्र) —^{d}) D1 [श]ह D11 रिष्मा (by pm) (for शिन) Ñ1 गुप्या, D1-3 11 G3 Ck t सामया, Cg as in text (for भग्या)

16 V2 B1 3 om 16 (cf v l 1) Ś1 V B4 D2 4 10 11 om 16^{cd} —^{a}) D7 T1 M1 स, G1 सु, G2 हा (for सा) —D1 om 16^b —^{c}) D5 न (for वा) —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 नच, V2 D6 [श चि न D2 M2 तु न (by transp) G1 M3 न हि (for न तु) D1 3 च (D2 न) ममेह, D1 ननु मेऽस्ति, D11 T2 न ममास्ति (for न तु मेऽस्ति) D2 किंचिद् —^{d}) D1 राक्षसे (for राक्षस्य वा) Ś1 Ñ B4 D1-4 6 10 11 Cr रावणस्य Ck g t as in text — Cv रावणस्येत्यत पर इतीव दृत्वा बहु विलपत (बहुधा विल प्येद) तत्। अत श्लोकान्तरत शोकाभितप्ता बहुधा विचिन्त्ये त्येतत्। अनयो पादयोर्व्यत्यासो लेखकप्रमादकृत ।, Cr रावणस्येत्यत पर, इतीव गाना बहुधा विलप्येत्यद्य श्लोके द्रष्टव्य । अत्र विलप्यान प्रकृतिविलापमवगात । अन श्लोकाणि तत्रेति श्लोक । नयत्सामन्तु रूप्यत्नेष । Ck राक्षसस्यस्य नन्तर, "इतीवत्यादि"। अत्रैक श्लोक क्वचिदाव प्रक्षिप्त क्वचित्, so also Ct

17 V3 B1 3 om 17 (cf v l 11) Ñ2 D6 om 17^{cd} D2 7-8 T1 2 (T1 2 om 18^{cd}) G2 M2 3 transp 17 and 18 —^{a}) D10 विलप्य (for विचिन्त्य) —^{b}) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 11 दीना (for सीता) Ñ1 D3 4 ग्रथन, B4 [द्]ग्रथने (for [द्]ग्रथन) D10 सर्वात्मना राममनुस्मरन्ती —^{c}) Ñ2 D5 उद्बध्य (D5 °द्ध्), D2 10 बद्ध्वा D2 उद्धृत्य, T2 उद्धृत्य (for उद्बध्य) D6 T2 [उ]द्ग्रथितेन, D11 [उ]द्ग्रथने स (sic) (for -[उ]द्ग्रथनेन) Ś1 उद्ग्रथन वण्युद्ग्रथनेन शीघ्रम् (by pm) —^{d}) T2 इतो (for अह) V2 मूल (for मूलम्) Cv यमस्य मूलमित्यनन्तरमत्र योग्य

18 V2 B1-3 om 18 (cf v l 11) D1 7 8 T1 2 (T1 2 om 18^{cd}) G2 M2 3 transp 17 and 18 —^{a}) Ś1 इत्येव, D1 ससीव (for इतीव) D5 7 8 M3 Ck k t दुःखी, Cr as in text (for सीता) —^{b}) Ñ2 D1 मनुस्मरन्ता —V2 D6 T1 2 om 18^{cd} —^{c}) Ś1 प्रवि, D1 वहु (for परि) D4 शुष्क (for शुष्क) Ñ2 illeg G3 वक्त्रा Ct as in text (for वक्त्रा)

19 V2 B1-3 om 19^{ab} (cf v l 11) —^{a}) D1 2 मृदु (D3 मृग) चारुनेत्रा —^{b}) Ś1 B4 D1 10 तु D2 7 8 च D6 om (for [अ]थ) Ś1 V B4 D1-4 6 10 11 नगोत्तमस्य —^{c}) Ñ2 V2 B1-4 D1 T2 च (for तु) Ś1 V1 B4 D1 4 5 7 9 11 T2 परि (D6 शुचि) चिन्तयन्त्या V2 V2 D1 2 D6 प्रति (V2 °वि) चिन्तयन्त्या D1 2 परि (D2 प्रति) चिन्तयित्वा (sic) D5 G1 2 M1 3 तु (G2 M1 च) विचिन्तयन्त्या —^{d}) Ñ2 V2 B पत्नु वरं (for रामानुज) B1 सूर्यं (for स्वं च) Ś1 शुभाय V2 B4 D1 10 11 शुभाया, D1 शुभाया (for शुभाङ्ग्या) D1 रामानुज च बहुर विचिन्त्य, D6 पत्नु कुल स्व च कुलस्य माया

20 Ñ2 V2 B1 3 D6 om 20^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 शुभानि दर्शनि D7 8 Ct दृष्ट्वा त्रिलोकानि, D1 शाका°, T1 G2 शुभानि° M1 शोकापनोदानि Cr m g as in text (for शोकानिमित्तानि) Ś1 B4 D10 T2 G2 M1 3

C 5 28 10 H 5 24 12 L 5 22 10 नूनं स यातो मृगरूपधारी
मामल्पभाग्यां लुलुभे तदानीम् ।
यत्रार्यपुत्रं विससर्ज मूढा
रामानुजं लक्ष्मणपूर्वजं च ॥

हा राम सत्यव्रत दीर्घबाहो
हा पूर्णचन्द्रप्रतिमानवक्त्र ।
हा जीवलोकस्य हितः प्रियश्च
वध्यां न मां वेत्सि हि राक्षसानाम् ॥ ११

अनन्यदेवत्वमियं क्षमा च
भूमौ च शय्या नियमश्च धर्मे ।
पतिव्रतात्वं विफलं ममेदं
कृतं कृतघ्नेष्विव मानुषाणाम् ॥ १२

मोघो हि धर्मश्चरितो ममायं
तथैकपत्नीत्वमिदं निरर्थम् ।
या त्वां न पश्यामि कृशा विवर्णा
हीना त्वया संगमने निराशा ॥ १३

पितुर्निदेशं नियमेन कृत्वा
वनान्निवृत्तश्चरितव्रतश्च ।
स्त्रीभिस्तु मन्ये विपुलेक्षणाभिः
संरंस्यसे वीतभयः कृतार्थः ॥ १४

अहं तु राम त्वयि जातकामा
चिरं विनाशाय निबद्धभावा ।
मोघं चरित्वाथ तपो व्रतं च
त्यक्ष्यामि धिग्जीवितमल्पभाग्या ॥ १५

Ś1 D1-3 काञ्चनाद्, Ñ2 B1-3 D3 काञ्चन सौ, B2 काञ्चनेन, D2-4 °मयम्, D5 °मयो —d) B1 reads सिद्धर्षौ in marg. D1 भूमि (for इव) Ś1 D10 वैदूर्येन, D1-4 °विद्रुमेन. Cv I m g, t as in text (for वैदु°) Ñ2 V1 B D1 सिद्धर्षौ सैव(B3 सि)द्रुमाद्भिनेव

10 a) B D1-3 -वेश (for रूप) —b) Ś1 मम (for माम्) Ś1 B1 नाग्यादृ, Ñ V1 B1-3 D1-4 पुण्या Ś1 लभते (for लुलुभे) —V2 om. 10c. B1 repeats 10cd after 11ab —cd) D1-3 G1 पुत्री (for पुत्र) M1 P1 (both times) -4 D6 स्वयोज्यं यत्र(Ñ1 D1 यत्र, B1 यत्र) विसृष्टवेता (for °) Ś1 Ñ1 D1-4-10-11 मोहान्मया तत्र तु सौ(D1 ततो, D1 तदा) नियुक्तौ रामानुजो लक्ष्मणपूर्वजश्च. Cr m g यत्र पतिव्रताले(Cr °नाशकार णात्) । विपन्नो(C5 °नौ) । मूर्छेत(C5 °र्मिन्दु)रामपुत्रो- मत्रचनम्(Cm °ते स्वयमग्रम्) ।, Ck विषपन्नं विसृष्टवान् । मयोत्सिक्ति (Ct °ति विसर्जितवानिव पातोदमारोप्य) fr 8

11 Ñ2 B2-3 om. 11a-16b. B1 reads 11cd in marg. —b) B1-3 D1-3-11 प्रतिरूप (for °मान) Ñ1 रूप (for वक्त्र) —After 11ab, P1 repeats 10cd —B1 om. 11c-9b —c) B1 हा धीर: D1 राजेन्द्र, D5 हे जीव (for हा जीव) Ś1 Ñ B1 D1-4-10-11 हित विधाय T2 हितविधाय: G1 M1 हितविधौ च Ck t as in text (for हित: प्रियश्च) —d) Ś1 वध्यो D1 वध्यो (for वध्यां) D1 वध्यामिमां Ś1 D10 वेत्स्यसि Ś1 पश्यसि D1 वेत्सि न (for वेत्सि हि) D1-4 राक्षसीनां D1 वध्या स्थितां वेत्सि न राक्षसीनां

12 Ś1 Ñ2 B1-3 D10 om. 12 (for V2 B1-3 cf. v l 11) —a) Ñ2 D1 इदं; Ñ1 B1 D1-3-11 T2 G1 M1 (after corr. as in text) इति; C5 k t as in text (for इव) Ñ1 समाप्, Ñ2 D6 समास, D2-3 समाय, D3 समाप, D4 कुशाय (for क्षमा च) —b) D6 तु (for च). D1-3 नियमा(D5 °मा)त्, D3 T1 नियता, Ñ2 B1 धर्म, D1-4 धमा (for धर्मे) —c) Ñ2 न मे स्यात् (for समेदं) D1-3-11 च न (D11 न च) मे फलं स्यात्, D6 सफलं न मे स्यात्. Ñ2 D3 पतिव्रताया च समाफलं स्यात्. B1 पतिव्रतात्वं च न मे फलाय

13 Ñ2 B1-3 om. 13 (cf. v l 11) —a) Ś1 D10 मिथ्या, Ñ1 D1-4 M1 Ck t मोघ (for मोघो). D1 च (for हि) Ś1 Ñ1 D1-4-9-11 T2 समाप(Ś1 °मम्) (for ममाय) B1 नतो हि धर्मश्च विमो ममायं —b) Ś1 Ñ1 B1 तथैव, D1 तथैव, D3 तथैक (for तथैक) Ś1 Ñ1 B1 D1-3-4-9-11 T2 G1-3 M1 निरर्थं, Ñ1 निरर्थ (for निरर्थम्) —c) Ś1 Ñ1 B1 D1-3-9-11 यम् (for या) G1 यदि विपश्यामि, M1 यावत्र पश्यामि D1-3 कृपा (for कृशा) B1 विरक्ता, D1 विहीना (for विवर्णा) —d) D1 reads from ना up to सा in marg. D1 दीना (for हीना) D1 मानसा (for °ने) B1 हीना त्वया मनसो निराशा.

14 Ñ2 B1-3 om. 14 (cf. v l 11). —a) M1 नियोगं C5 as in text (for निदेशं). Ś1 Ñ B1 D1-3-4-9-11 निर्गत्य(B1 D1 °योगा)विपमाद्(D1 °त्र D1 °त)ही (B1 °ही)ने —b) D1 पतान् (for वनात्) —c) D1-3 T2-3 G1 च (for तु) Ś1 D10 मध्ये (for मन्ये) T1 विपुल (for विपुल) B1 स्त्रीभिस्त्वमन्याभिरनेकशाभि —d) B1 मयम्यसे, D1 G1 M1-3 C5 वने विहरेत् L1 त्वं मस्यसे T1 G1 संरंस्यसे (for संरंस्यसे).

15 V2 B1-3 om. 15 (cf. v l 11) —a) Ñ1 B1 हि (for तु). —b) Ś1 Ñ B1 D1-3-10-11 सदा (for चिरं). Ś1 Ñ1 D10 विनाशाय (for विनाशाय) B1 विरुध्य । D1-3-4 विपुद्य (for निबद्ध-) Ś1 निबद्धकामा. D1 सदा

सा जीवितं क्षिप्रमहं त्यजेयं
विषेण शस्त्रेण शितेन वापि ।
विषस्य दाता न तु मेऽस्ति कश्चि-
च्छस्त्रस्य वा वेश्मनि राक्षसस्य ॥ १६

शोकाभितप्ता बहुधा विचिन्त्य
सीताथ वेण्युद्ग्रथनं गृहीत्वा ।
उद्बध्य वेण्युद्ग्रथनेन शीघ्र-
महं गमिष्यामि यमस्य मूलम् ॥ १७

इतीव सीता बहुधा विलप्य
सर्वात्मना राममनुस्मरन्ती ।
प्रवेपमाना परिशुष्कवक्त्रा
नगोत्तमं पुष्पितमाससाद ॥ १८

उपस्थिता सा मृदुसर्वगात्री
शाखां गृहीत्वाथ नगस्य तस्य ।
तस्यास्तु रामं प्रविचिन्तयन्त्या
रामानुजं स्वं च कुलं शुभाङ्ग्याः ॥ १९

शोकानिमित्तानि तदा बहूनि
धैर्यार्जितानि प्रवराणि लोके ।
प्रादुर्निमित्तानि तदा बभूवुः
पुरापि सिद्धान्युपलक्षितानि ॥ २०   G. 5. 28. 11 B. 5. 28. 19 L. 5. 28. 19

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षड्विंशः सर्गः ॥ २६ ॥

विगात्यतिसाळभावा (sic). —ᶜ) Ñ2 मोहं; B1 D10 स्वयं (for मोपं). Ś1 Ñ1 B4 D2.4.5.8.10 G2 च; Ñ2 D6 [अ]-स; D11 स (for [अ]स्). Ñ1 D6 तपो हृतं (for नयो ष्टतं). —ᵈ) D4 [स]हं; D11 विम्सां (hypm.) (for विश्). Ñ1 -पुण्या; D7.9.11 G1 Ch.t -भाग्यां; Cg as in text (for -भाग्या).

16 V3 B1-3 om. 16 (cf. v.l. 11); Ś1 Ñ B4 D2.6.10.11 om. 16ᵃᵇ. —ᵃ) D7 T3 M1 स-; G1 सु-; G3 हा (for सा). —D1 om. 16ᵇ. —ᵇ) D5 च (for वा). —ᶜ) Ś1 Ñ1 D10 मच; Ñ2 D6 [अ]पि नः D2 M2 तु न (by transp.); G1 M3 न हि (for न तु). D1.3 च (D3 न) ममेह; D4 ननु मेऽस्ति; D11 T2 न ममास्ति (for न तु मेऽस्ति). D3 किंचित्. —ᵈ) D4 शक्तप्रदो (for शस्त्रस्य वा). Ś1 Ñ B4 D1-4.8,10.11 Cr रावणस्य; Cv.g.k.t as in text. ⊗ Cr: राक्षसस्येत्यतः परं, इतीव देवी बहु विलप्यते (बहुधा विलप्येत्ये) तत्। अतः शोकात्परतः शोकाभितप्ता बहुधा विचिन्त्येत्येतत्। अनयोः पादयोर्व्यत्यासो लेखकप्रमादकृतः॥; Cr: रावणस्येत्यतः परं, इतीव सीता बहुधा विलप्येत्यर्थं श्लोको द्रष्टव्यः। अत्र विलप्येति प्रकृतिविलापगमनात्। अतः शोकाभितप्तेति श्लोकः। व्यत्यासस्तु लेखकदोषः॥ Ck: राक्षसस्येत्यनन्तरं, "इतीवेत्यादि"। अनेकः श्लोकः कस्मस्थाने प्रक्षिप्तः क्वचित्॥; so also Ct. ⊗

17 V3 B1-3 om. 17 (cf. v.l. 11); Ñ2 D6 om. 17ᵃᵇ. D3.7-9 T1.2 (T1.2 om. 18ᶜᵈ) G3 M2.3 transp. 17 and 18. —ᵃ) D10 विलप्य (for विचिन्त्य). —ᵇ) Ś1 Ñ1 B4 D1-4.11 दीना (for सीता). Ñ1 D7.9 -ग्रथनं; B4 -[उ]द्ग्रथने (for -[उ]द्ग्रथनं). D10 सर्वात्मना राममनुस्मरंती. —ᶜ) Ñ2 D5 तद्बध्य (D4 ॰द्ब-); D2.10 उद्बद्-; D3 उद्बध्य; T2 ऊर्ध्व्य (for उद्बध्य). D6 T3 -[उ]द्ग्रथितेन; D11 -[उ]द्ग्रथने स (sic) (for -[उ]द्ग्रथनेन). Ś1 उद्बंधनं वेण्युद्ग्रथनेन शीघ्रम् (hypm.). —ᵈ) T3 इतो (for अहं). Ñ2 मूलं (for मूलम्). ⊗ Cv: यमस्य मूलमित्यत्रेनिवान्वश्च योज्यः. ⊗

18 V3 B1-3 om. 18 (cf. v.l. 11). D3.7-9 T1.2 (T1.2 om. 18ᶜᵈ) G3 M2.3 transp. 17 and 18. —ᵃ) Ś1 इत्येव; D1 बतीव (for इतीव). D3.7-9 M3 Cv.k.t देवी; Cr as in text (for सीता). —ᵇ) Ñ2 D4 अनुस्मरन्ती. —Ñ2 D4 T1.2 om. 18ᶜᵈ. —ᶜ) Ś1 प्रवि-; D2 बहु- (for परि-). D1 -शुष्क- (for -शुष्क-). Ñ1 illeg.; G2 -कंठा; Ct as in text (for -वक्त्रा).

19 V3 B1-3 om. 19ᵃᵇ (cf. v.l. 11). —ᵃ) D1.2 मृदु (D3 मृग) चारुनेत्रा. —ᵇ) Ś1 B4 D1.10 तु; D3.7.9 च; D5 om. (for [अ]थ). Ś1 Ñ B1 D1-4.6.10.11 नगोत्तमस्य. —ᶜ) Ñ2 V3 B1-3 D6 T2 च (for तु). Ś1 Ñ1 B4 D2.4.6.7.9-11 T2 परि (D3 मुनि) चिन्तयंत्याः; Ñ2 V3 B1-3 D6 प्रति (V3 ॰वि) चिन्तयंत्याः; D1.3 परि (D3 प्रवि) चिन्तयित्वा (sic); D4 G1.3 M1.3 सु (G3 M3 च) विचिन्तयंत्या. —ᵈ) Ñ2 V3 B पश्युः कुलं (for रामानुजं). B3 सूर्य- (for स्वं च). Ś1 शुभायाः; V3 B4 D3.10.11 शुभायाः; D3 शुभाया (for शुभाङ्ग्याः). D1 रामानुजं च बहुलं विचिन्त्य; D4 पश्युः कुले स्वं च कुलेषु भार्यं.

20 Ñ2 V3 B1-3 D6 om. 20ᵃᵇ. —ᵃ) Ś1 Ñ1 B1 D1-4.10.11 शुभानि सर्वाणि; D7.9 Ct तस्या विशोकानि; D3 शंका॰; T1 G2 शुभानि॰; M3 शोकापनोदानि; Cr.m.g as in text (for शोकानिमित्तानि). Ś1 B4 D10 T1 G2 M2.3

२७

G 5 28 12
B 5 29 1
L 5 23 1

तथागता तां व्यथितामनिन्दितां
व्यपेतहर्षां परिदीनमानसाम् ।
शुभां निमित्तानि शुभानि भेजिरे
नरं श्रिया जुष्टमिवोपजीविनः ॥ १

तस्याः शुभं वाममरालपक्ष्म-
राजीवृतं कृष्णविशालशुक्लम् ।
प्रास्पन्दतैकं नयनं सुकेश्या
मीनाहतं पद्ममिवाभिताम्रम् ॥ २

भुजश्च चार्वञ्चितपीनवृत्तः
परार्ध्यकालागुरुचन्दनार्हः ।
अनुत्तमेनाध्युषितः प्रियेण
चिरेण वामः समवेपताशु ॥ ३

गजेन्द्रहस्तप्रतिमश्च पीन-
स्तयोर्द्वयोः संहतयोः सुजातः ।
प्रस्पन्दमानः पुनरूरुरस्या
रामं पुरस्तात्स्थितमाचचक्षे ॥ ४

शुभं पुनर्हेमसमानवर्ण-
मीषद्रजोध्वस्तमिवामलाक्ष्याः ।
वासः स्थितायाः शिखराग्रदन्त्याः
किंचित्परिस्रंसत चारुगात्र्याः ॥ ५

तथा (for तदा) —ᵇ) Ś1 Ñ1 B4 D1 3 4 10 11 सख्यो(D1 °ख्यौ)चितानि, D3 सख्यानि यानि Cv as in text (for धैर्या-न्वितानि) D3 काले (for लोके) —ᶜ) D10 T2 3 तथा (for तत्र) —ᵈ) D5 reads ᵈ except पुरा प्र, in marg Ś1 D1 10 पुरा त्रि Ñ1 D11 पुरा सु Ñ3 V2 B D8 सुरवि D2 6 पुरा प्र, G3 पुरावि Cr m g k t as in text (for पुरावि) Ś1 B3 D1 10 शुद्धानि Cr as in text (for सिद्धानि) Ś1 D10 11 सु(D10 स)लक्षणानि, Ñ1 D2 4 सुलक्षि°, B4 [उ]पलक्षणानि Ñ3 B1 2 सिद्धान्यु(Ñ3 °द्यु)पलक्षितानि

Colophon Ñ3 V2 B1-3 D8 om —*Sarga name* Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 सीतारि(Ñ1 D1 °प्र)लाप D3 सीताशुभदर्शन —*Sarga no* (figures words or both) Ñ3 D1 2 4 6 10 11 om, Ś1 24 B4 D3 29 D7 9 T G M1 2 28 D5 18 M3 27 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

27

Ñ2 V2 B1-3 D8 cont the previous Sarga M3 begins with श्रीरामाय नम .

1 ᵃ) D4 तथागता T2 परिहीनमानसा (for व्यथिता मनिन्दिता) Ś1 D1 10 तथा च ता(D1 °थागता) सुव्यथिता सुदीना B3 तथा तपतीं बहुधाप्यनिन्दितां —ᵇ) Ñ1 B4 D4 व्यपेतहर्षा D3 °शोक D7 9 T3 व्यतीतहर्षां Cg as in text (for व्यपेतहर्षां) B2 प्रहीनमानसा D10 अतिदीन°, T2 व्यथितामनिन्दिता Cg as in text ※ Cg व्यपेतहर्षाम् । इदं पूर्वमस्यामुषित्वा गत इति न ज्ञातमित्यथ । अपपाम्यामुप समीप्य तथा प्रतीयत ※ —ᶜ) Ś1 D10 G1 तथा Ñ1 D1-4 11 तदा Ñ2 V B D6 भासन् Cg k as in text (for शुभां) Ñ2 V B1 2 4 D6 सर्वतो B2 तानि D7 9 जज्ञिरे (for भेजिरे) —ᵈ) Ś1 D10 जय Ñ1 नृप (for नर)

N2 V B1 3 D6 [अ]नुजीविन D1 [अ]पि जी°, D5 7 9 G Ct [उ]पसे°, Cm g as in text (for [उ]पजी°)

2 ᵇ) Ś1 D1 3 10 राजीवदव(D1 °भव्) Ñ2 V B2 4 D6 राजीवृत, D4 7 9 Ck t राज्यावृत D5 विराजित, G3 -राजीयुत, Cm as in text (for राजीवृत) Ś1 D10 11 युक्त, B4 सूक्ष्म (for शुक्लम्) T1 3 M3 शुक्लविशालकृष्ण (by transp) —D4 om from 2ᶜ up to गु in 3ᵇ —ᶜ) B3 पस्पन्द चैक, D11 प्रस्पन्ददैव (sic) (for प्रास्पन्दतैक) Ñ2 V B D6 वराग्या, M1 शुभाग्या (for सुकेश्या) —ᵈ) Ś1 D10 T3 वाताहत (for मीना°) Ś1 [अ]तिधूम्र, V2 [अ]तिपद्म B D6 G3 [अ]तिताम्र Cv m g k t as in text (for [अ]भिताम्रम्) D11 पद्मप्रियाभिताम्र

3 D4 om up to गु in ᵇ (cf v l 2) —ᵃ) Ñ1 V2 B बाहुश्च प(V2 वी)नायित, V1 illeg D6 बाहुश्च पशायन (sic) (for भुजश्च चार्वञ्चित) Ñ3 D1-3 5 7 9 G3 M2 वृत्तपीन (by transp) —ᵇ) D1 3 8 T1 3 G M1 3 [अ]गह Ñ2 V B D6 G1 चन्दनाश्च —ᶜ) D4 ननूत्तमेन, D6 अनुक्रमेण (for अनुत्तमेन) —ᵈ) B1-3 D6 वीरेण (for चिरेण) Ñ2 V B D6 परिवेपते स्म (for समवेपताशु) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रा(Ñ1 D1 प्र[sic])चेप्ताथ्या सु(D10 सम)चिरेण(Ñ1 °रस्य) वाम

4 ᵇ) D1 सततयो Ś1 D10 च जात, D1 सुपात, M1 द्विजात, B (ed) तु जात (for सुजात) N V B2-3 D2-4 6 सो रो(Ñ1 D2 4 तयो)रेक सुशुभ(Ñ3 B1 D2 सुशुभे V2 च सुभ) सुगात्र, B4 पीठोरनेकश्च तत प्रयात (sic) —ᶜ) M3 प्रस्पन्दमान (sic) D8 अन्यो (for अस्या) N V B D1-4 6 कनकावदातो

5 Ñ1 V B1 3 D6 om 5 —ᵃ) Ś1 Ñ1 D10 सुस, D1 शुभ्र, T3 शुद्ध, Cr g as in text (for शुभ) —ᵇ) D1-3 मथ (for इव) D7 9 [अ]तुलाक्ष्या —ᶜ) Ñ1 रामास्थिरस्या (sic) (for वास स्थिताया) Cv k t as in

एतैर्निमित्तैरपरैश्च सुभ्रूः
संबोधिता प्रागपि साधुसिद्धैः ।
वातातपक्लान्तमिव प्रनष्टं
वर्षेण बीजं प्रतिसंजहर्ष ॥ ६

तस्याः पुनर्बिम्बफलोपमोष्ठं
स्वक्षिभ्रुकेशान्तमरालपक्ष्म ।
वक्त्रं बभासे सितशुक्लदंष्ट्रं
राहोर्मुखाच्चन्द्र इव प्रमुक्तः ॥ ७

सा वीतशोका व्यपनीततन्द्री
शान्तज्वरा हर्षविबुद्धसत्त्वा ।
अशोभतार्या वदनेन शुक्ले
शीतांशुना रात्रिरिवोदितेन ॥ ८

G. 5 28 18
B 5 29 8
L. 5 27. 8

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तविंशः सर्गः ॥ २७ ॥

---

text Cr m g दृष्ट्वा (for गन्त्वा) —ᵈ) D₆ reads ᵈ except किंचिद् in marg D₁ ₂ ₄ तदा (for पति) Ś₁ D₁₀ ₁₁ स्वनेऽस्पदत, D₁₁ स्वन स्पदत (for परिस्पन्दत) Ñ₁ कथंचिद्वाकेप च (sic) D₆ चारुत्वा (for °गात्र्या) B₄ किंचित्तदाशसा चारुतन्व्या D₆ किंचित्प्रवाशस सुचारु गात्र्या ※ Cr m g t परिस्पन्दत पर्यस्पन्दत (Cr g अङ्गमात्रमात्रे) ※

6 ᵃ) B₄ एतैद् (sic) (for एतैर्) D₆ च शुभैश् (for चापरैश्) Ś₁ D₁₀ सीता (for सुभ्रू) —ᵇ) B₃ D₇₋₉ ₁₁ T₂ ₃ सचोदिता B₁ ₄ साध्यसिद्धैः, B₃ सिद्धसाध्यैः, B₃ D₂ ₄ साधुबुद्धि (D₃ °बुद्धैः, D₅ °बोधैः) Cm g k t as in text (for साधुसिद्धैः) ※ Cm t 'मनाद्भिभि' इति पाठान्तरम् ※ —ᶜ) B₄ D₃ T₃ क्लान्तम् (for क्लान्तम्) Ś₁ Ñ₁ B₁ ₄ D₁₀ [म]प्र(Ś₁ B₁ D₁₀ °प)नष्ट, V₁ [श]प्रणष्ट, V₃ D₆ [श]प्रहृष्ट, B₂ [अ]प्रहृष्य, B₃ प्रहृष्यात्, D₁ [श]पहृष्ट, D₈ ₁₁ [श]पहृष्ट, D₃ प्रहृष्ट, T₁ ₃ प्रहृष्ट Cg as in text (for प्रनष्ट) —ᵈ) Ś₁ वर्षं च (for वर्षेण) D₁₁ जीव (for बीज) Ñ₂ V B₁ ₂ D₆ प्रत्यस्निनीव B₃ हृषण जीव हि यथा विनीवे

7 B₁ om 7 —ᵃ) D₅ पुन, G₁ तस्या (for तस्या), D₃ ₄ वद्रा (for पुनर्) Ś₁ D₁ ₂ ₄,₅ ₁₀ ₁₁ T₂ ₃ M₃ फलाधरौ(D₁ ₄ T₂ ₃ M₃ °रो)ष्ठ V₁ V B₂₋₄ D₆ फलाधरौ(V₂ B₄ D₆ °रो)ष्ठम् (for फलोपमोष्ठ) —ᵇ) Ś₁ D₂ ₄ सुचक्षि, Ñ₁ शुभाक्षि, Ñ₂ V B₁ ₄ D₆ सुनास, D₂ शुक्लाक्षि, D₅ स्वादिभ्रू (sic) D₁₀ स्वच्छाक्षि (sic), D₁₁ शुभाक्षि (for स्वक्षिभ्रु) —ᶜ) D₁ वदाभात् (for बभासे) Ñ₂ V B₂(also)D₆ ₅ सितन (for सित-), D₆ T₂ दंत (for °ष्ट्र) Ś₁ D₁ ₄ ₁₀ ₁₁ चारुदंष्ट्र, Ñ V B₂₋₄ D₁ ₂ ₆ चारुदंत (for शुक्लदंष्ट्र) —ᵈ) D₁ यथा (for मुखाच्) V₂ B₂₋₄ D₆ इवार्थमुक्त ※ Cv सितशुक्लदंष्ट्र मलरहितं दन्तम्। विशेषार्थमेकार्थे शब्दद्वयप्रयोगो वा।, Cr सितशुक्लदंष्ट्र नीरन्ध्रत्वेन सहितशुक्लदंष्ट्रम्।, Cm सितशुक्लदंष्ट्र पङ्क्तिबद्धधवलदन्तमित्यर्थः।, Cg सितशुक्लदंष्ट्रमत्यन्तशुक्लदन्तम्। एकार्थे शब्दद्वयप्रयोगोऽतिशयज्ञापनार्थः। यथा सुधवलमिति। नीलत्वाभावेन सहजशुक्लदंष्ट्रमिति वार्थः।, Ck t सितशुक्लदंष्ट्र स्फटिकादिसितपदार्थवच्छुक्ला दंष्ट्रा यत्र तत् ※

8 ᵃ) Ś₁ Ñ₁ B₄ D₇₋₁₀ Cr तन्द्रा, D₃ तन्द्रा, Cm g as in text (for °तन्द्री) —ᵇ) Ś₁ V B₁₋₃ D₁ ₂ ₄ ₆,₁₀ विशुद्धसत्त्वा, B₄ D₆ G₁ ₂ M₃ Cm g विशुद्ध°, Cv r k t as in text —ᶜ) Ś₁ D₂ ₄ ₁₀ ₁₁ सुभ्रू, Ñ₁ शुभ्रा, D₁ सीता D₃ तथा, T₂ M₁ शुक्ला, Cm g k t as in text (for शुक्ले) Ñ₂ V B D₆ व्यराजतार्या(B₃ °तत्र सुश्रा(V₂ °श्रुभ्रू, B₄ मनीव)शुक्ला(B₁ ₄ °क्ले) G₁ अशोभत तावदनेन शुक्ले —ᵈ) D₁₁ शीतांशुनारात्रिरिवोदितेन

Colophon —*Sarga name* Ś₁ शुभनिमित्तदर्शनं, Ñ₁ B₁ D₆ सीतायाः शुभनिमित्तदर्शनं (B₁ °सूचनं, D₆ °सूचक) Ñ₂ V B₂ ₄ D₁ ₄ सीताशुभनिमित्तसूचनं (D₁ °नं) B₃ शुभसूचननिमित्तदर्शनं, D₁₀ लङ्कायां सीताया शुभनिमित्तदर्शनं, D₁₁ निमित्तदर्शनं —*Sarga no* (figures words or both) Ñ₁ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ om Ś₁ 25, Ñ₂ V₁ D₃₋₅ T G M₁ ₂ 29 V₂ 19, B₁ ₄ M₃ 28, B₂ 27 (as in text) B₄ D₁ 30 —After colophon D₆ concludes with राम, G श्रीरामाय नमः

२८

G 5 29 1
B 5 30 1
L 5 24 1

हनुमानपि विक्रान्तः सर्वं शुश्राव तत्त्वतः ।
सीतायास्त्रिजटायाश्च राक्षसीनां च तर्जनम् ॥ १
अवेक्षमाणस्तां देवीं देवतामिव नन्दने ।
ततो बहुविधां चिन्तां चिन्तयामास वानरः ॥ २
यां कपीनां सहस्राणि सुबहून्ययुतानि च ।
दिक्षु सर्वासु मार्गन्ते सेयमासादिता मया ॥ ३
चारेण तु सुयुक्तेन शत्रोः शक्तिमवेक्षता ।
गूढेन चरता तावदवेक्षितमिदं मया ॥ ४
राक्षसानां विशेषश्च पुरी चेयमवेक्षिता ।
राक्षसाधिपतेरस्य प्रभावो रावणस्य च ॥ ५
युक्तं तस्याप्रमेयस्य सर्वसत्त्वदयावतः ।
समाश्वासयितुं भार्यां पतिदर्शनकाङ्क्षिणीम् ॥ ६
अहमाश्वासयाम्येनां पूर्णचन्द्रनिभाननाम् ।
अदृष्टदुःखां दुःखस्य न ह्यन्तमधिगच्छतीम् ॥ ७
यदि ह्यहमिमां देवीं शोकोपहतचेतनाम् ।
अनाश्वास्य गमिष्यामि दोषवद्गमनं भवेत् ॥ ८

28

M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 ᵃ) D3 सलील, D8 M3 Cr m विख्यात, Cg k t as in text (for विक्रान्त) —ᵇ) D1 तद्वत (for तत्त्वत) —After 1ᵃᵇ Ñ1 ins

627* रावणस्य च पापस्य राक्षसीनां च गर्जितम् ।

—ᶜ) B4 त्रिदशायाश्, D2 त्रिजटायाश् (for त्रिजटा°) —Ñ1 illeg for ᵈ —ᵈ) B3 राक्षसी चव (sic) (for राक्षसीनां च) Ś1 D3 5 8 10 M3 तर्जित, Ñ2 V B3-4 D6 भाषित D4 7 9 11 गर्जित, Cg as in text (for तर्जनम्) B1 सर्वं शुश्राव चेष्टित —After 1 Ñ1 (partly illeg) ins

628* शिश ** स्थितो वीर शुश्रवान्दृष्टवानपि ।
अचिन्त्यप्रमहातेजा स * * * * * * * ।

2 V2 illeg for 2–13 —ᵃ) V2 B1 D1–4 8 10 T2 ह्यवेक्ष्यमाणस् B3 अवेक्ष्य सीतां D3 सोऽवेक्ष्यमाणस्, Cr g as in text (for अवेक्षमाणस्) D2 4 11 एव (for देवीं) —ᶜ) T1 3 हनुमान्बहुधा (for बहुविधां चिन्ता) —ᵈ) N2 V3 B D3 6 मारुति (for वानर) —After 2 M3 ins

629* अवेक्षमाणो वैदेहीमब्रवीन्मारुतात्मज ।

3 V1 illeg for 3 (cf v l 2) —ᵃ) Ś1 N1 D1–4 10 11 शतो(D1 °ते)कानि (for सहस्राणि) —ᵇ) Ś1 N2 V2 B D010 प(B2 4 अ, with hiatus)युतान्ययुतानि च N1 D1 3 4 11 सहस्राण्यर्बुदानि च D3 सहस्राण्ययुतानि च, D5 शतानि नियुतानि च D 8 बहूनि अयुतानि च (with hiatus) —ᶜ) D1 सर्वाणि (for °सु) D3 10 मार्गति (for मार्गन्ते) Ñ2 V3 B D6 मार्गति वानरी सीता

4 V1 illeg for 4 (cf v l 2) Ś1 D10 om (hapl) 4 —ᵃ) B1 3 D1–4 G1 चारेण च M1 चारेणैव M2 चारेण (sic) (for चारेण तु) B2 3 D6 चरेण सुसयुक्तेन, D8 चारेण समुयुक्तेन —ᵇ) D5 शत्रौ (for शत्रो) N2 V3 B D6 शक्तिमपे(B2 3 °वे)क्षया D1 3 °मभीप्सया, D5 °रयेक्षिता (for शक्तिमवेक्षता) —ᶜ) Ñ2 V3 B तत्र D3 त च, D8 यावद् (for तावद्) —ᵈ) Ñ2 B1 2 4 उपेक्षि (sic) V3 D6 उपेक्षितम्, B3 आलक्षितम् (for अवेक्षितम्) D4 ध्यया (sic) (for मया)

5 V1 illeg for 5 (cf v l 2) —ᵃ) D4 राक्षसीः Ś1 Ñ2 B4 D1 4 8 10 11 निवेश(Ś1 D1 4 10 °शा, D11 °शं) Ñ1 D3 निवासाश्, V2 विनाशाश्, B3 G2 विशेषेण विनाशाय D8 विशेष च, Cm k t as in text (for विशेषश्) —ᵇ) Ñ1 सुदुर्गेम Ñ2 V3 B2 D6 7 8 निरीक्षिता B3 3 4 परीक्षिता (for अवेक्षिता) D11 पुरीं चेमां निरीक्ष (corrupt) —ᶜ) N2 V3 B D1 6 तस्य, D3 अस्य (for अस्य) —ᵈ) D4 प्रकाशो (for प्रभावो) D11 तु (for च)

6 V1 illeg for 6 (cf v l 7) —ᵃ) D7 9 च (for युक्त) —ᵇ) Ś1 N1 D3 4 10 सेव(D5 वीर्य) सत्त्व(D2 4 °त्र) मया V2 B सत्य सत्यवतो(B° °त्यमवतो, °त्य सत्य वचो) मया D1 सत्यमुत्तमतो मया, D11 सर्वसत्त्वमतो मया —N1 illeg for 6ᶜ–16 —ᶜ) Ś1 D10 सी D1 2 4 11 भार्या (for भार्यां) —ᵈ) Ś1 पत्युर, D1 3 10 भर्तुर् (for पति) Ś1 D1 2 4 6 11 काङ्क्षिणी N2 V2 B D लालसा (for काङ्क्षिणीम्)

7 Ñ1 V1 illeg for 7 (cf v l 6 and 2 respy) V2 B1 4 om 7ᵃᵇ —ᵃ) Ñ2 D2 6 स्वयम् D1 तोऽह (for अहम्) —ᶜ) Ś1 पूर्वं V B1–4 D3 T1 दुःख (for दुःखा) G1 M2 दुःखानां (for दुःखस्य) —ᵈ) D5 महान्तम् (for न ह्यन्तम्) V2 B1 3 4 D1 4 11 T1 नाधिगच्छति D2 9 अनु(D3 उप)गच्छति (for अधिगच्छतीम्) G2 M3 दुःखस्यान्तमगच्छतीं

8 Ñ1 V1 illeg for 8 (cf v l 6 and 2 respy) —ᵃ) N2 V2 B D8 तु D3 च T1 3 M3 [अ]पि (for हि) D1 9 सतीम् (for इमां) Ś1 D1 3 8 10 T2 G M एन N2 V2 B D6 पक्ष D1 2 3 9 पुन, D5 दीनां (for देवीं) D11 यदाहं विषमामेव —ᵇ) D3 शोकाभिहत N B1 D1–4 T1 3 G1 चेतस (for -चेतनाम्) —D5 read

गते हि मयि तत्रेयं राजपुत्री यशस्विनी ।
परित्राणमविन्दन्ती जानकी जीवितं त्यजेत् ॥ ९
मया च स महाबाहुः पूर्णचन्द्रनिभाननः ।
समाश्वासयितुं न्याय्यः सीतादर्शनलालसः ॥ १०
निशाचरीणां प्रत्यक्षमक्षमं चाभिभाषणम् ।
कथं नु खलु कर्तव्यमिदं कृच्छ्रगतो ह्यहम् ॥ ११
अनेन रात्रिशेषेण यदि नाश्वास्यते मया ।
सर्वथा नास्ति संदेहः परित्यक्ष्यति जीवितम् ॥ १२
रामश्च यदि पृच्छेन्मां किं मां सीताब्रवीद्वचः ।
किमहं तं प्रतिब्रूयामसंभाष्य सुमध्यमाम् ॥ १३
सीतासंदेशरहितं मामितस्त्वरया गतम् ।
निर्दहेदपि काकुत्स्थः क्रुद्धस्तीव्रेण चक्षुषा ॥ १४
यदि चेद्योजयिष्यामि भर्तारं रामकारणात् ।
व्यर्थमागमनं तस्य ससैन्यस्य भविष्यति ॥ १५
अन्तरं त्वहमासाद्य राक्षसीनामिह स्थितः ।
शनैराश्वासयिष्यामि संतापबहुलामिमाम् ॥ १६ G 5 29 15 B 5 30 16 L 5 31 17

[d] in marg —[d]) V2 B1 D3 मोप बहुमतं (sic), B2 D8 11 दोषो बहुमतो (for दोषरञ्जन)

9 Ñ1 V1 illeg for 9 (cf v l 6 and 2 respy) B1–3 om 9 —[a]) B4 मयि च G1 नु मयि, Cg k t as in text (for हि मयि) Ñ2 V2 B4 D8 मद्रेय (for तत्रेय) —[b]) V2 D8 11 तपस्विनी, B4 मनस्विनी (for यश°) —[c]) B4 अचिन्वती, D2–4 G1 2 अपश्यती M1 अजानती (for अविन्दन्ती) —[d]) B4 जीवन, G1 दिष्ट्यजीवितं (hypm) (for जीवित)

10 Ñ1 V1 illeg for 10 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) Ś1 D7 9 यथा (for मया) Ś1 D10 transp च and स B4 महायशा महाबाहु —[c]) Ś1 D10 योग्य, V2 D8 M1 युक्त, B D6 शक्य, D3 T2 Cr न्याय्य, D11 G2 नार्थं (sic) Cv m g k t as in text (for न्याय्य) —[d]) V2 V2 B1 2 3 D8 न्वान्वित (for लालस)

11 Ñ1 V1 illeg for 11 (cf v l 6 and 2 respy) —[b]) D4 न क्षम (for अक्षम) D7 9 चाभिभाषितु(D9 °त), T3 नैव भाषण Cm k t as in text (for चाभिभाषणम्) Ś1 D10 न युक्त प्रतिभाषित म, V2 D8 न युक्त चाभि भाषित(D8 °तिभाषण), V3 समुक्त चापि भाषण, B3 कथ सम्यगभिभाषण, D1 3 न क्षम प्र(D3 चा)तिभाषण, D2 न क्षम चाभिमर्षण, D11 मया चास्याभिभाषण, T1 3 M3 अनर्हं चापि भाषण —[c]) V2 B3 D1 4 6 9 खु (for नु) —[d]) Ś1 D3 10 G3 इति, Cm k t as in text (for ह्य) Ñ2 V1 B D8 इति चिंतापरोऽभवत्

12 Ñ1 V1 illeg for 12 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) V2 B1 2 [अ]द्यावशेषेण (for रात्रिशे°) Ñ2 B2 D4 तस्मिन्काले तु कल्याणी —[b]) T3 यदि नाश्वासयाम्यह —[c]) D3 [अ]त्र (for [अ]स्ति) —[d]) B4 परित्यजति

13 Ñ1 V1 illeg for 13 (cf v l 6 and 2 respy) —[a]) V2 D7 9 T1 2 Ct तु Cr] as in text (for च) Ñ2 V2 B D8 मा पृच्छेत्(by transp) —[b]) D2 त्वा, D3 M1 वा, Ct as in text (for सा) D3 इति (for वच) Ñ2 V2 B D1 किं मे कान्ता(B2 भामा)मवीदिति —[c]) D11 om स (subm) Ś1 D10 विप (for प्रति) —[d]) Ñ2 B D8 अदृष्ट्वैमा, V2 समदृष्ट्वा (hypm) (for असंभाष्य)

14 Ñ1 illeg for 14 (cf v l 6) Ñ2 V B D8 transp 14 and 15 —[b]) V2 B D8 तस्मा, D4 त्वरित (for त्वरया) —[c]) Ś1 क्रूरम् D7 9 क्रोध (for क्रुद्धस्) Ś1 Ñ2 V B D8 10 M1 तीक्ष्णेन, D11 निमन्न (for तीव्रेण) D1 ऋद्धाग्निमित्रचक्षुषा D3 4 क्रुद्धाग्निवन चक्षुषा D3 क्रोधदीप्तेन चक्षुषा, D3 कपिनस्तीक्ष्णचक्षुषा —After 14 Ś1 Ñ2 V B D1–4 6 10 11 ins

630* यद्यनाश्वास्य यास्यामि संतापबहुलामिमाम् ।
प्राणत्यागे भविष्यामि दोषश्चात्मापणे महान् ।

[(l 1) D3 यदा (for यदि) Ś1 D1 नाश्वास्य (for [अ] नाश्वास्य) Ś1 D1–4 10 11 गच्छामि (for यास्यामि) Ś1 D1 2 4 10 11 नोवेनाविधि(D1 2 11 °नि)पीडिता (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 प्रायः शोषि (for प्राणत्यागे) Ś1 D1–4, 10 11 [अ]वसने (for [अ]श्वापने) B2 मत (for महान्) B3 राजमशीघ्रो पुर (for the post half)]

15 Ñ1 illeg for 15 (cf v l 6) Ñ2 V B D8 transp 14 and 15 —[a]) Ś1 D1 10 नाद गमिष्यामि Ñ2 V B D8 चो(V2 B1 2 चे)द्वेजयि°, D3 11 वा योजयि, D4 7–9 M2 Ch t चोद्योजयि°, T1 2 चेद्योधयि°, G2 3 M1 3 Cr m चोद्योजयि° (for चेद्योजयिष्यामि) —[b]) D3 T1 3 हतार, D12 कपींद्र, M1 सुग्रीव, Cm g k t as in text (for भर्तार) D1 रामसन्निकाद् (for रामकारणात्) Ñ2 V B D8 राम यशान्विते(B4 °दूरे)क्षण —[cd]) Ś1 D10 वृथागमनमित्येव तस्य राज्ञो भविष्यति

16 Ñ1 illeg for 16 (cf v l 6) —[a]) Ś1 अनन (for अन्तर) B4 [इ]दम् (for [अ]हम्) Ś1 D1 10 च समासाद्य (for त्वहमा°) —[b]) Ś1 D10 T2 सह स्थित, B3 इतस्थित, D2 इहास्थित, D7 G2 अवस्थित (for इह स्थित) —[c]) V B1 3 सजन, B2 कथम्, B4 मनम् (for शनैर्) D7 9 शनैराश्वासयाम्यद्य —[d]) D3 निकाय (for संताप) Ñ2 V2 B1 4 D8 शोकसता(B2 °न्तो)प(B4 °पि, D8 °प)हतेंद्रिया, V3 शोकसंपीडितेक्षणा B1 2 शोकनादिहितेंद्रिया

२८

G 5 29 1 B 5 30 1 L 5 24 1

हनुमानपि विक्रान्तः सर्वं शुश्राव तत्त्वतः ।
सीतायास्त्रिजटायाश्च राक्षसीनां च तर्जनम् ॥ १
अवेक्षमाणस्तां देवीं देवतामिव नन्दने ।
ततो बहुविधां चिन्तां चिन्तयामास वानरः ॥ २
यां कपीनां सहस्राणि सुबहून्ययुतानि च ।
दिक्षु सर्वासु मार्गन्ते सेयमासादिता मया ॥ ३
चारेण तु सुयुक्तेन शत्रोः शक्तिमवेक्षता ।
गूढेन चरता तावदवेक्षितमिदं मया ॥ ४
राक्षसानां विशेषश्च पुरी चेयमवेक्षिता ।
राक्षसाधिपतेरस्य प्रभावो रावणस्य च ॥ ५
युक्तं तस्याप्रमेयस्य सर्वसत्त्वदयावतः ।
समाश्वासयितुं भार्यां पतिदर्शनकाङ्क्षिणीम् ॥ ६
अहमाश्वासयाम्येनां पूर्णचन्द्रनिभाननाम् ।
अदृष्टदुःखां दुःखस्य न ह्यन्तमधिगच्छतीम् ॥ ७
यदि ह्यहमिमां देवीं शोकोपहतचेतनाम् ।
अनाश्वास्य गमिष्यामि दोषवद्गमनं भवेत् ॥ ८

28

M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 ^{a}) D3 सलीर, D8 M2 Cr m विश्रांत, Cg k t as in text (for विक्रान्त) —^{b}) D8 तद्वत (for तत्त्वत) —After 1^{ab} Ñ1 ins

627* रावणस्य च पापस्य राक्षसीनां च गर्जितम् ।

—^{c}) B4 त्रिदशायाश्च, D8 त्रिपटायाश्च (for त्रिजट°) —Ñ1 illeg for ^{d} —^{d}) B4 राक्षसीं चच (sic) (for राक्षसीनां च) Ś1 D3 6 8 10 M3 वर्जितं, Ñ2 V B2 4 D5 भाषितं D2 1 7 8 12 गर्जितं Cg as in text (for तर्जनम्) B1 सर्वं शुश्राव चेष्टितं —After 1 N1 (partly illeg) ins

628* शिरा ** स्थितो वीर श्रुतवान्दृष्टवानपि ।
अचिन्तयन्महातेजा त ********* ।

2 V1 illeg for 2–13 —^{a}) V3 B1 D1 4 6 10 T3 अवेक्ष्यमाणस्तां B4 अवेक्ष्य सीतां D8 सोऽवेक्ष्यमाणस्तां, Cr g as in text (for अवेक्षमाणस्तां) D4 11 पुत्र (for देवीं) —^{c}) T1 3 हनूमान्बहुधा (for बहुविधां चिन्तां) —^{d}) N2 V2 B D3 6 मारुतिः (for वानरः) —After 2 M2 ins

629* अवेक्षमाणो वैदेहीमब्रवीन्मारुतात्मजः ।

3 V1 illeg for 3 (cf v l 2) —^{a}) Ś1 N1 D1–4 10 11 वानरा(D1 °रै)णि (for सहस्राणि) —^{b}) Ś1 N2 V2 B D8 10 सु(B2 4 स[with hiatus])बहून्यर्बुदानि च N1 D1 2 4 11 सहस्राण्यर्बुदानि च D3 सहस्राण्ययुतानि च D5 शतानि नियुतानि च D9 बहूनि अयुतानि च (with hiatus) —^{c}) D1 सर्वाणि (for °सु) D3 10 मार्गेषि (for मार्गन्ते) Ñ2 V2 B D8 मार्गन्ति जानकीं रीता

4 V1 illeg for 4 (cf v l 2) Ś1 D 6 om (hapl) 4 —^{a}) B1 4 D1–4 G1 चारेण च M1 चारेणैव V3 वानरेण (sic) (for चारेण तु) B2 3 D8 चारण सुसयुक्तस्य D9 चरेण प्रयुक्तेन —^{b}) D शत्रौ (for शत्रोः) N2 V2 B D8 शक्तिर्व्यवे(B2 3 °वे)क्षया D1 3 °मभीप्सता, D6 °रवक्षिता (for शक्तिमवेक्षता) —^{c}) Ñ2 V2 B तत्वम् D4 8 च D8 चारत् (for तावद्) —^{d}) Ñ2 B1 3 4 उपेक्षितम् (sic) V2 D5 उपेक्षितम्, B2 आलक्षितम् (for अवेक्षितम्) D4 तथा (sic) (for मया)

5 V1 illeg for 5 (cf v l 2) —^{a}) D1 राक्षसीनां Ś1 Ñ2 B4 D1 4 8 10 11 निवेश(Ś1 D1 4 10 °शा D11 शा)श्च Ñ1 D2 निवासाश्च V2 विनाशाश्च, B2 G2 विशेषेण D3 विनाशाय D5 विशेष च Cm k t as in text (for विशेषश्च) —^{b}) Ñ1 सुदुर्गीम N2 V2 B2 D2 4 7 8 निरीक्षिता B1 3 4 परीक्षिता (for अवेक्षिता) D11 पुरीं चेमां निरीक्षणा (corrupt) —^{c}) N2 V2 B D2 6 तस्य D8 अद्य (for अस्य) —^{d}) D4 प्रकाशो (for प्रभावो) D11 तु (for च)

6 V1 illeg for 6 (cf v l 7) —^{a}) D7 9 यथा (for युक्तं) —^{b}) Ś1 N1 D2 4 10 सैन्य(D2 वीर्य)सत्त्ववतो (D2 4 °ता) मया V2 B सत्य सत्यवतो (B2 °श्रमवतो B1 °स्य सत्य वचो) मया D1 सत्यमुत्तमतो मया D11 सर्वसत्त्वमतो मया —N3 illeg for 6^c–16 —^{c}) Ś1 D10 सीतां D1 7 8 11 मार्यां (for भार्यां) —^{d}) Ś1 पत्युर् D1 2 10 भर्तुर् (for पति) Ś1 D1 2 4 10 11 काङ्क्षिणी N2 V3 B D8 लालसां (for काङ्क्षिणीम्)

7 N1 V1 illeg for 7 (cf v l 6 and 2 resp) V2 D1 2 4 om 7^{ab} —^{a}) Ñ2 D2 6 स्वयम् D1 सोऽहम् (for अहम्) —^{c}) S1 पूर्वां V3 B1 4 D3 T3 दुःखां (for दुःखां) G1 M2 दुःखार्तां (for दुःखस्य) —^{d}) D11 महान्तम् (for न ह्यन्तम्) V3 B1 2 4 D1 4 11 T3 अधिगच्छति D2 3 अनु(D3 उप)गच्छति (for अधिगच्छतीम्) G2 M1 दुःखस्यान्तमगच्छती

8 N1 V1 illeg for 8 (cf v l 6 and 2 resp) —^{a}) N2 V2 B D8 तु D3 च T1 3 M3 [अ]पि (for हि) D10 सतीम् (for इमां) Ś1 D4 5 8 10 T2 G M3 एतां N2 V2 B D8 एकां D1 2 3 7 एनां, D1 दीनां (for देवीं) D11 यद्यह विमनास्ते —^{b}) D2 शोकाभिहत N2 B2 D1–4 T1 3 G2 चेतस (for चेतनाम्) —D3 reads

मम रूपं च संप्रेक्ष्य वनं विचरतो महत् ।
राक्षस्यो भयवित्रस्ता भवेयुर्विकृताननाः ॥ २५
ततः कुर्युः समाह्वानं राक्षस्यो रक्षसामपि ।
राक्षसेन्द्रनियुक्तानां राक्षसेन्द्रनिवेशने ॥ २६
ते शूलशरनिस्त्रिंशविविधायुधपाणयः ।
आपतेयुर्विमर्देऽस्मिन्वेगेनोद्विग्नकारिणः ॥ २७
संक्रुद्धास्तैस्तु परितो विधमन्रक्षसां बलम् ।
शक्नुयां न तु संप्राप्तुं परं पारं महोदधेः ॥ २८
मां वा गृह्णीयुराप्लुत्य बहवः शीघ्रकारिणः ।
स्यादियं चागृहीतार्था मम च ग्रहणं भवेत् ॥ २९
हिंसाभिरुचयो हिंस्युरिमां वा जनकात्मजाम् ।
विपन्नं स्यात्ततः कार्यं रामसुग्रीवयोरिदम् ॥ ३०
उद्देशे नष्टमार्गेऽस्मिन्राक्षसैः परिवारिते ।
सागरेण परिक्षिप्ते गुप्ते वसति जानकी ॥ ३१

G 5 29 28
D 5 30 31
L 5 21 31

T1 2 षड् (for भय) Ñ1 V B D1 2 4 यद्वा (D1 2 °द्वि) प्रासु न (L1 °सुम) शङ्कयु

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 22) Ñ2 V B D6 om 25 —ᵃ) Ś1 D10 रूपसदृशं, D2 च त दृष्ट्वा D3 च सवित्त, D11 च सदृश्य (for च संप्रेक्ष्य) —ᵇ) Ś1 D1 6 7–11 G3 M3 वने (for वन) D1 2 4 11 च चरित, D2 विचरित (for °रतो) D5 दूरे (for महत्) M1 वचन वदतो महत् —ᶜ) Ś1 D1 3 10 सन्त्रस्ता, Ct as in text (for वित्रस्ता) —D5 reads ᵈ in marg —ᵈ) D7 8 विकृतस्वरा

26 Ñ1 illeg for 26ᵃᵇ (cf v l 22) —ᵃ) Ñ2 V1 B1 2 4 D6 तदा (for तत) B3 समाह्वान तदा कुर्युं —ᵇ) D1 राक्षसान् (for रक्षसाम्) Ñ2 V B D1 4 6 रक्षसा भीमकर्मणा —ᵈ) Ñ2 V B D6 राक्षसानां (for राक्षसेन्द्र) B1 निवेशन, B4 महाबल: (for निवेशने) D2 11 मम सम्प्रति धावता (D11 शासने) D4 मम प्रतिमशासने

27 Ñ1 illeg for 27–28ᵇ —ᵃ) Ñ2 V B3–4 D6 शक्ति (for शूल) B2 शूल, D1 2 T2 वर, D6 4 G3 M3 शक्ति (for शर) B1 राक्षसा मा (for शूलशर) B4 D4 निस्त्रिंशा (for निस्त्रिंश) —Ś1 D10 transp ᵇ and ᵈ —After 27ᵃᵇ B3 ins

633* ग्रहणे वा वधे वापि मम कुर्युर्महाबला ।

—D1 om 27ᶜᵈ —ᶜ) V2 प्रापतेयुर् (for आ°) —ᵈ) D3 7 8 T Ct [ऽ]द्विग्न, Cr m g as in text (for [उ]द्विग्न) Cr m g as in text Ct कारणात् (for -कारिण) Ś1 D10 प्रापत्तोमरधारिण, Ñ2 V B1–3 D6 वेगिता विघ्नकारिण, B4 भविता विघ्नकारक, D2–4 वेगेना(D3 °न) विघ्नकारिण, D11 विगणामल्लकारिण

28 Ñ1 illeg for 28ᵃᵇ (cf v l 27) V1 om (hapl) 28–29ᵇ Ñ2 V2 B1 2 3 (om 28ᶜᵈ) D6 read 28 (including star passage) before 34 —ᵃ) D7–9 G2 M2 3 Cg सक्रुद्धस, T3 सवृत्तस, G1 सक्रुद्धेस् (for सक्रुद्धस) Ś1 D10 तेषु रण सु M1 तै परिवृतो (for तैस्तु परितो) B4 D11 सरब्धैस्तैस्तु रक्षोभि, D1 4 सक्षुब्धैस्तैस्तु रक्षोभिद्, D2 सनद्धैस्त सुरक्षोभिर्, D3 सप्रसक्तैश्च रक्षोभिर्, G1 सक्रुद्धैस्तै परिवृतो —ᵇ) Ś1 विद्रवन्, D7–9 विधमे D10 विद्रमन्, Cg as in text (for विधमन्) Ś1 D1–3 5–8 11 G1 M2 राक्षसे, D10 राक्षसी, Cg as in text (for रक्षसा) —For 28ᵃᵇ Ñ2 V2 B1–3 D6 subst while B4 ins after 33

634* सरुद्धस्त्वतिवेगेन विधमेय निशाचरान् ।

[B1 सरुद्धस्त्वति- B3 सवृद्धितिव B2 स्वश्च चापि B4 सवृद्धमपि (for सरुद्धस्त्वति) B1 विध्वमेय (for विधमेय) B3 निशाचर]

—B4 om 28ᶜ–29ᵇ D6 om 28ᶜᵈ —ᶜ) D1 शक्रुया (sic) (for शक्नुया) Ñ1 illeg D4 तु न (by transp) (for न तु) B1 न प्राप्तु, B2 ताप्रातु, T2 समाप्य (for संप्राप्तु) Ś1 नियत प्राप्तु B4 शक्नुयाम कथ प्राप्तु —ᵈ) D1 परे पारे (for पर पार)

29 Ñ2 V B1–3 om 29ᵃᵇ (for V1 B4 cf v l 28) D6 om 29–30ᵇ —ᵃ) B1 नगृह्णुर (for गृह्णीयुर) Ś1 राघवस्य (sic) Ñ1 D1 7 8 आप्लुत्य D2 10 आक्रम्य (for आप्लुत्य) D1 मा गृह्णीयुर्मयाप्लु य (sic) —ᵇ) D1 2 4 11 -चारिण (for कारिण) —ᶜ) Ñ1 B4 D1 4 10 विगृह्णीयर्या (B4 °ता वा) Ñ2 V1 B2 चा(B3 वा)गृहीतार्था V2 B1 3 D2 3 11 वा गृहीतार्था T3 G3 च गृहीत° G2 चाकृतार्था हि, Cr m g k t as in text (for चागृहीतार्था) —ᵈ) B D1 वा D1 [अ]पि (for च) V B1 3 कृत (for भवेत्)

30 D6 om 30ᵃᵇ (cf v l 29) Ñ1 illeg for 30ᵃ —ᵃ) Ś1 यदि क्रुद्धाश्च मा, V B1 2 D1–4 11 हिंसारुचि वान्मा, B3 हिंसारुचिरसा B4 हिंसाशीलाश्च मा D10 यदि क्रुद्धाश्च मा (for हिंसाभिरुचयो) —ᵇ) V2 सख (for इमा) Ś1 B4 D10 च (for वा) —ᶜ) B3 तदा D1 कृत D2 सत, D10 तु वत् (for तत) D10 कर्म (for कार्य).

31 V1 om 31 Ñ1 illeg for 31ᵃᵇ G2 transp 31ᵃᵇ and 31ᶜᵈ —ᵃ) Ś1 D10 प्रदेशे B4 विदेशे Cv as in text (for उद्देशे) B4 न तु (for नष्ट) Ś1 D10 च (for ऽस्मिन्) —D1 om (hapl) from राक्षसै in ᵇ up to ऽस्मिन् in 635* —ᵇ) D11 परिवारिते (for °वारिते) —For 31ᵃᵇ D1 subst while D2 11 ins after 31ᵃᵇ

635* देशे सुगूढे दुर्गेऽस्मिन्राक्षसेन्द्राभिरक्षिते ।

G 5 29 16 B 5 30 17 L 5 24 18 अहं ह्यतितनुश्चैव वानरश्च विशेषतः ।
वाचं चोदाहरिष्यामि मानुषीमिह संस्कृताम् ॥ १७
यदि वाचं प्रदास्यामि द्विजातिरिव संस्कृताम् ।
रावणं मन्यमाना मां सीता भीता भविष्यति ॥ १८
अवश्यमेव वक्तव्यं मानुषं वाक्यमर्थवत् ।
मया सान्त्वयितुं शक्या नान्यथेयमनिन्दिता ॥ १९
सेयमालोक्य मे रूपं जानकी भाषितं तथा ।
रक्षोभिस्त्रासिता पूर्वं भूयस्त्रासं गमिष्यति ॥ २०
ततो जातपरित्रासा शब्दं कुर्यान्मनस्विनी ।
जानमाना विशालाक्षी रावणं कामरूपिणम् ॥ २१
सीतया च कृते शब्दे सहसा राक्षसीगणः ।
नानाप्रहरणो घोरः समेयादन्तकोपमः ॥ २२
ततो मां संपरिक्षिप्य सर्वतो विकृताननाः ।
वधे च ग्रहणे चैव कुर्युर्यत्नं यथाबलम् ॥ २३
तं मां शाखाः प्रशाखाश्च स्कन्धांश्चोत्तमशाखिनाम् ।
दृष्ट्वा विपरिधावन्तं भवेयुर्भयशङ्किताः ॥ २४

17 ᵃ) D5.6 M3 तु (for हि) N2 विविग्नस् V B D2.4.1 [अ]विविक्तस् D3 [अ]वितनुस् (sic) T3 [अ]व्यक्तमस् (for [अ]तितनुस्) N2 D8 तत्र (for चैव) — Ñ2 V B D8 om 17^{cd} —ᶜ) D4 वाचा (for वाचं) D1.4 न (for च) Ś1 Ñ1 D6-8.10.11 [उ]दीरयिष्यामि (for [उ]दाहरि°) — D1 om (hapl ?) 17^{d}–18^{a} —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2.8.10.11 एव D3.6 T2 इव (for इह) Ś1 D2.10 संस्कृता Cm g k t as in text (for संस्कृताम्)

18 D2 om 18^{a} (cf v l 17) D2.5 G3 om (hapl) 18^{ab} —ᵃ) Ś1 Ñ1 यदा वाचाभिधास्यामि N2 V B D8 वाचं वदिष्यामि D10 वाचाभिधास्यामि D3.11 चैवाभिधास्यामि (for वाचं प्रदास्यामि) — Ñ1 illeg for 18^{b}–19^{b} —ᵇ) B3 D11 द्विजातिमे(D11 °मि)व (for द्विजातिरिव) D2 संस्कृत॰ D4 संस्कृता (for संस्कृताम्) Ś1 D2.10 संतापं वद्धुयामि(D2 °द्ध्यं विं)मा —After 18^{ab} N2 V B1-3 D8 read 20^{ab} —ᶜ) V2 B3 D8.10 G2.3 मन्यमाना सा(B3 हि) D4 बहुमन्वाना —ᵈ) N2 V B D8 पुनस्त्रासं गमिष्यति —After 18 D5.8 T1.3 G2.3 M3 ins

631* वानरस्य विशेषेण कथं स्यादभिभाषणम् ।

19 Ñ1 illeg for 19^{ab} (cf v l 18) Ñ2 V B1-3 D8 om 19 —ᵃ) D1 अवश्यम् (for अवश्यम्) D2 M2 एव (for एव) Ś1 D3.4.10.11 वक्तव्यं D5 T2 कर्तव्यं (for वक्तव्यं) —ᵇ) Ś1 D6 मानुष्यं (for °षं) —ᵈ) B4 [अ]न्यथैवम् D4 [अ]न्यथैनैवम् (for [अ]न्यथेयम्)

20 Ñ2 V B1-3 D8 read 20^{ab} after 18^{ab} —ᵃ) D4.11 अन्यथा (for सेयम्) N2 V B1-3 D8 आलक्ष्य रूपं च —ᵇ) N2 V B1-3 D8 च मे B4 D5 यथा D4 मया, T3 G3 सदा M1 तत (for तथा) — N2 V B1-3 D8 om 20^{cd} —ᶜ) D1 नूनं (for पूर्वं) — Ñ1 illeg for 20^{d}–21 —ᵈ) B4 D6 पुनस्, D1 भयाद् (for भूयस्) D7.8 उपैष्यति (for गमिष्यति)

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 20) Ś1 D10 om 21^{ab} —ᵇ) D3 श्रुत्वा (for कुर्यात्) D2.4.11 तपस्विनी (for मन°) —ᶜ) Ś1 D3.4.10.11 जानती हि, Ñ2 V B D8 विजानती D1 जानकी हि D2-4 जानाना सा G3 ज्ञानमाना, Cr m g k t as in text (for जानमाना) —ᵈ) B4 वानरं, T1 राक्षसं (for रावणं) ❀ Cm जानमाना मन्वाना । Cg k जानमाना जानाना (Ck °नानेति यावत्) (Cg सुमागमसाध्य) ❀

22 ᵃ) Ś1 Ñ1 सीताया (for सीतया) Ś1 Ñ1 D2.10 हि (for च) D11 सर्वे (sic) (for शब्दे) —ᵇ) D11 राक्षसीगण (for राक्षसीगणः) —ᶜ) D1 प्रहरणैर् (for प्रहरणो) Ś1 D10 प्रहरणा घोरा V B3.4 प्रहरणैर्घोरैः D2.4.11 G3 M1 प्रहरणोपेतो (for प्रहरणो घोरः) — N1 illeg for 22^{d}–26^{b} —ᵈ) Ś1 D10 समशा अंतकोपम (Ś1 °मा) (sic) Ñ2 V B D2.4.6.11 मामुपेयात् (B3 °पैति न) सशय

23 V1 illeg for 23 (cf v l 22) —ᵃ) D1.4 ताश्च (for ततो) B3.4 मे (for मां) Ś1 D10 ताश्च मां संपरिक्षिप्य V1 D2 ततो मे परिसंक्षिप्य D2 तास्तु मां वीक्ष्य तिष्ठत D11 ताश्च मां सर्वेषु पृच्छति —ᵇ) Ś1 D10 सर्वाश्च, B1 सर्वास्ता D4 विकृतानना M3 °न (for विकृताननाः) —After 23^{ab} D2.4.11 ins

632* अनेनोद्गनितेरयेव तत्र कुर्युः पराक्रमम् ।
[D4 [अ]पि (for [इ]ति)]

—ᶜ) B D2.4.6.11 वा (for first च) D5 प्रहरणे (for च ग्रहणे) N2 V B D2.4.6 वापि (for चैव) —ᵈ) N2 V B3.4 D8 यत्नं कुर्युर् (by transp) B1 यत्नं कुर्याद्, V2 कपायत्न (for कुर्युर्यत्नं) Ś1 D2.5.7.8.11 महाबलं (D2.9 °लाः) D1 तथा बलं (for यथाबलम्) B3 यत्नं कुर्यात्न सशय

24 N1 illeg for 24 (cf v l 22) —ᵃ) Ś1 N2 V B D2.6.10 तत D1.3.4 तां मां D5 G3 M1.3 गृह D11 तासा (sic) Ct as in text (for तं मां) B3 D1.5.6.11 T2 G1 शाखां (G1 °खाः), Ck t as in text (for शाखाः) D3 प्रशाखासु (for °खाश्च) —D2 om 24^{bcd} —ᵇ) B4 स्कन्धं च D3 स्कन्धेषु (for स्कन्धांश्च) D11 [उ]त्तर (for [उ]त्तम) D8 शाखिन D10 स्कन्धाश्चोत्तमशाखिनी —ᶜ) Ñ2 V B D1.2.4 दृष्टा (for दृष्ट्वा) Ś1 मामभिधावन्त B2 D1 परिविधावन्त(D1 °न्त) D7.8 Ck t च परिधावन्त Cr g as in text (for विपरिधावन्तं) —ᵈ) D1.8 Ck परि,

मम रूपं च संप्रेक्ष्य वनं विचरतो महत् ।
राक्षस्यो भयवित्रस्ता भवेयुर्विकृताननाः ॥ २५
ततः कुर्युः समाह्वानं राक्षस्यो रक्षसामपि ।
राक्षसेन्द्रनियुक्तानां राक्षसेन्द्रनिवेशने ॥ २६
ते शूलशरनिस्त्रिंशविविधायुधपाणयः ।
आपतेयुर्विमर्देऽस्मिन्वेगेनोद्विग्नकारिणः ॥ २७
संक्रुद्धास्तैस्तु परितो विधमन्रक्षसां बलम् ।
शक्नुयां न तु संप्राप्तुं परं पारं महोदधेः ॥ २८
मां वा गृह्णीयुराप्लुत्य बहवः शीघ्रकारिणः ।
स्यादियं चागृहीतार्था मम च ग्रहणं भवेत् ॥ २९
हिंसाभिरुचयो हिंस्युरिमां वा जनकात्मजाम् ।
विपन्नं स्यात्ततः कार्यं रामसुग्रीवयोरिदम् ॥ ३०
उद्देशे नष्टमार्गेऽस्मिन्राक्षसैः परिवारिते ।
सागरेण परिक्षिप्ते गुप्ते वसति जानकी ॥ ३१ G 5 29 28 B 5 30 31 L 5 24 31

T1.3 बहु (for भय) Ñ2 V B D1.2.4 यद्वा (D1.2 °न्ति) प्राप्तु न (B1 °सुम) शक्नुयु

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 22) Ñ2 V B D3 om 25 —a) Ś1 D10 त्वसरक्ष, D3 च त दृष्ट्वा D2 च सविस्य, D11 च सदृश्य (for च संप्रेक्ष्य) —b) Ś1 D1–5.7.11 G2 M3 वने (for वन) D1.3.4.11 च चरित, D3 विचरित (for °रतो) D5 दूरे (for महत्) M1 वचन वदतो महत् —c) Ś1 D1.3.10 सत्रस्ता, Ct as in text (for वित्रस्ता) —D5 reads d in marg —d) D7–9 विकृतस्वरा

26 Ñ1 illeg for 26ab (cf v l 22) —a) Ñ2 V1 B1.2.4 D6 तदा (for तत) B3 समाह्वान तदा कुर्यू —b) D1 राक्षसान् (for रक्षसाम्) Ñ2 V B D3.4.6 रक्षसा भीमकर्मणा —c) Ñ2 V B D6 राक्षसाना (for राक्षसेन्द्र) B1 नियतान B3 महावेगा (for निवेशने) D3.11 मम भ्रमति धावता (D11 शासने) D4 मम प्रतिमशासने

27 Ñ1 illeg for 27–28b —a) Ñ2 V B2.4 D6 शक्ति (for शूल) B3 शूर, D1.2 T2 वर, D2.4 G2 M3 शक्ति (for शर) B1 राक्षसा मा (for शूलशर) B4 D4 निस्त्रिंशा (for निस्त्रिंश) —Ś1 D10 transp b and d —After 27ab, B3 ins

633* ग्रहणे वा वधे वापि मम कुर्युर्महाबला ।

—D1 om 27cd —c) V2 आपतेयुर (for आ°) —d) D5.7.9 T Ct [उ]द्विग्न, Cr m g as in text (for [उ]द्विग्न) Cr m g as in text Ct कारणात् (for कारिण) Ś1 D10 प्रापयेमम्यकारिण, Ñ2 V B1–3 D6 वेगिता विघ्नकारिण, B4 भविता विघ्नकारक, D3–4 वेगेना (D4 °न) विघ्नकारिण, D11 रिपवाणमहाकारिण

28 Ñ1 illeg for 28ab (cf v l 27) V1 om (hapl) 28–29b Ñ2 V2 B1.2.3 (om 28cd) D6 read 28 (including star passage) before 34 —a) D7–9 G3 M3.4 Cg सरद्धस, T2 संक्रुद्धस, G2 संक्रुद्धस (for संक्रुद्धास) Ś1 D10 तस्तु रक्ष सु M1 तै परिवृतो (for तैस्तु परितो) B4 D11 समन्ध्वंसतैस्तु रक्षोभि, D2.4 संक्रुद्धैस्तैस्तु रक्षोभर, D2 सम्बद्धस्तैं सुरक्षोभिर, D3 सङ्गम्यकैश्च रक्षोभिर, G1 संक्रुद्धैस्तै परिवृतो —b) Ś1 विदमन्, D7.9 विधमे D10 विदमन्, Cg as in text (for विधमन्) Ś1 D1–3.7–9.11 G1 M2 राक्षस, D6 राक्षसी, Cg as in text (for रक्षसा) —For 28cd Ñ2 V2 B1–3 D6 subst while B4 ins after 33

634* समुद्रस्यतिवेगेन विधमेव निशाचरान् ।

[B1 सरदस्तानि- B3 समुद्रस्तिदर B3 समन्ध नागि, B4 समुद्रमपि (for समुद्रस्यति) B1 विधमेय (for विधमेव) B4 निशाचर]

—B3 om 28c–29b D4 om 28cd —c) D1 शक्या (sic) (for शक्नुया) Ñ1 illeg D4 तु न (by transp) (for न तु) B1 स प्राप्तु, B3 तं प्राप्त, T2 सप्राप्य (for संप्राप्तु) Ś1 विधत प्राप्तु B4 शक्नुयाम कथ प्राप्तु —d) D6 परे पारे (for पर पार)

29 Ñ2 V B1–3 om 29ab (for V2 B3 cf v l 28) D4 om 29–30b —a) B1 नयेयुर (for गृह्णीयुर) Ś1 राभस्य (sic) Ñ1 D3.2.1 आप्लुत्य D2.10 आक्रम्य (for आप्लुत्य) D1 मा गृह्णीयुर्सैयाप्लुत्य (sic) —b) D7.9.11 चारिण (for कारिण) —c) Ñ1 B4 D1.4.10 नियुहीतार्था (B4 °ता वा), Ñ2 V1 B2 चा (B3 वा) गृहीतार्था V2 B1.3 D2.3.11 वा गृहीताया T2 G2 च गृही° G1 चाकृतार्था हि, Cr m g k t as in text (for चागृहीतार्था) —d) B D2 वा, D3 [अ]पि (for च) V B1.2 कृत (for भवेत्)

30 D6 om 30ab (cf v l 20) Ñ1 illeg for 30a —a) Ś1 भविसु हाश मा, V B1.2 D1–4.11 हिंसारुचिवान्मा, B3 हिंसारुचिरसा B4 हिंसाशीलाश्च मा D10 अभिद्रुह्याश्च मा (for हिंसाभिरुचयो) —b) V2 अथ (for इमां) Ś1 B1 D10 च (for वा) —c) B3 तदा D1 कृत D6 मत, D10 तु तत् (for तत) D10 कर्म (for कार्यं).

31 V1 om 31 Ñ1 illeg for 31ab. G2 transp 31ab and 31cd —a) Ś1 D10 प्रदेशे B3 विदेशे Cv as in text (for उद्देशे) B1 न तु (for नष्ट) Ś1 D10 च (for ऽस्मिन्) —D4 om (hapl) from राक्षसै in b up to ऽस्मिन् in 635* —b) D11 परिवारिते (for °वारिते) —For 31ab D6 subst while D7.11 ins after 31ab

635* देशे सुदूरे दुर्गेऽस्मिन्राक्षसेन्द्राभिरक्षिते ।

G 5 29 26 B 5 30 32 L 5 24 32 निहते वा गृहीते वा रक्षोभिर्मयि संयुगे ।
नान्यं पश्यामि रामस्य सहायं कार्यसाधने ॥ ३२
विमृशंश्च न पश्यामि यो हते मयि वानरः ।
शतयोजनविस्तीर्णं लङ्घयेत महोदधिम् ॥ ३३
कामं हन्तुं समर्थोऽस्मि सहस्राण्यपि रक्षसाम् ।
न तु शक्ष्यामि संप्राप्तुं परं पारं महोदधेः ॥ ३४
असत्यानि च युद्धानि संशयो मे न रोचते ।
कश्च निःसंशयं कार्यं कुर्यात्प्राज्ञः ससंशयम् ॥ ३५
एष दोषो महान्हि स्यान्मम सीताभिभाषणे ।
प्राणत्यागश्च वैदेह्या भवेदनभिभाषणे ॥ ३६
भूताश्चार्था विनश्यन्ति देशकालविरोधिताः ।
विक्लवं दूतमासाद्य तमः सूर्योदये यथा ॥ ३७
अर्थानर्थान्तरे बुद्धिर्निश्चितापि न शोभते ।
घातयन्ति हि कार्याणि दूताः पण्डितमानिनः ॥ ३८

—^{d}) Ś1 D10 युग (for युगे) —For 32 Ñ2 V2 B1-3 D6 subst and read after 33

636* देशे दुर्गे सुदूरे च सागरेणाभिसंवृते ।
गुहे वसति वैदेही राक्षसेन्द्राभिरक्षिते ।

[(l 1) Cf 635* B2 न दूरे (for सुदूरे) B1 3 दूरे च तु (for दुर्गे सुदूरे) B3 D6 [अ]भिसंवृत (sic) (for °ते) —(l 2) B3 रावणेन (for °रीन्द्र) V2 [अ]भिरोपिते, B2 °ता D6 °त (for [अ]भिरक्षिते)]

32 ^{a}) Ś1 D10 विध्वस्ते, B4 D2 विनष्टे, D1 विहत Cr g) t as in text (for निहते) —^{b}) Ś1 D10 शोणिते (for रक्षोभिर्) —T3 om 32^{cd} —^{c}) B (ed) नाथ (for नान्य) —^{d}) D4 11 सहाय, G2 M3 साहाय्य (for सहाय) D6 कर्मे (for कार्ये) —For 32 V B1-3 subst while Ñ2 D6 subst l 1 only for 32^{ab}

637* हते चापि गृहीते वा मयि क्रुद्धैर्निशाचरैः ।
नान्यं वीक्षेत वैदेही रामस्य च सहीदृशम् ।

[(l 1) B3 निगृहिते (for [अ]पि गृहीते) —(l 2) B3 ना यो वीक्षेत वैदेही रामस्य सन्निधिमह]

33 ^{a}) Ñ1 illeg for विमृशंश्च न Ñ2 V1 B1 3 4 D6 10 विमृश्य B2 विसृशान् (sic) Cr g as in text (for विमृशंश्च) Ś1 D1-3 10 11 नैव, V3 B3 न च (by transp) (for च न) —^{b}) B4 त हते D2 रक्षते (for यो हते) B4 वानर, D2 °रे (for °र) —^{d}) V2 B2 D1 11 लङ्घयेच्च, B1 4 लङ्घयेतरो, B3 विलङ्घयेद्यो D2 लङ्घयिष्यत्, D3 लङ्घयेत्त (for लङ्घयेत) —After 33 Ñ2 V2 B1 3 D6 read 636* while D4 ins 634*

34 Before 34 Ñ2 V3 B2 3 4 (om 28^{cd}) D6 read 28 (including star passage) V3 B3 4 transp 34^{ab} and 34^{cd} —^{a}) B3 सदा (for कामं) D10 हर्तुं (for हन्तुं) G2 [ऽ]हं (for ऽस्मि), D6 विमृशन्नपि न पश्यामि (sic) —^{b}) Ś1 D10 11 सहस्राण्येव D6 सहस्रमपि (for सहस्राण्यपि) —Ñ1 illeg for 34^{c}–40^{b} —^{c}) V2 illeg up to स D3 नतु, M1 न हि, Ct as in text (for न तु) D3 5 शक्यामि (sic) D5 पश्यामि (for शक्ष्यामि) D7-9 [अ]हं प्राप्तुं (for संप्राप्तुं) B3 शक्तुया न तु संप्राप्तुं, B2 शक्नुयामुत्तमं प्राप्तुं B4 शक्नुयां च तत प्राप्तुं —^{d}) Ś1 पार (for पर) —For 34^{cd}, Ñ2 V2 B1 D6 subst while V1 B3-4 ins after 34^{ab}

638* एष तु सुमहत्कार्यं विनश्येत्प्राज्ञ संशय ।

[B1 च B3 तद् (for तु)]

35 Ñ1 illeg for 35 (cf v l 34) —^{a}) Ñ2 V B D6 M1 अनित्यानि, D11 असमानि (for असत्यानि) V हि (for च) Ś1 D10 संशयोपि हि युद्धेषु —^{c}) V2 D3 11 कश्चिन्, B3 D1 कथ (for कश्च) T2 3 G1 M2 Cm k नि-संशय Cr g t as in text (for °य) D11 G4 कुर्याद् (for कार्यं) Ñ2 V B1-3 D6 निःसंशये कार्य —^{d}) B3 कुर्यां G3 कार्यं (for कुर्यात्) Ñ2 V B2 D6 कार्यं (for प्राज्ञ) D16 transp कुर्याद् and प्राज्ञ , V2 न संशय, T2 G1 3 M2 °य., Cm g t as in text (for ससंशयम्) B1 3 कार्यमसंशय D11 प्राज्ञ कार्यं न संशय

36 Ñ1 illeg for 36 (cf v l 34) G1 3 M3 transp 36^{ab} and 36^{cd} —^{a}) B1 D5 एव (for एष) Ñ2 V B D4 से (for हि) —^{b}) D1 [अ]पि (for [अ]भि) Ñ2 V B D6 सीतामनभिभाषणे —Ñ2 V B1-3 D6 om 36^{c}–39 M1 2 om (hapl) 36^{cd} —^{c}) Ś1 B4 D3 4 5 10 11 तु D1 [अ]थ (for च) —^{d}) T2 मृतामिभाषणे (for अनभि°)

37 Ñ1 illeg for 37 (cf v l 34) V2 V B1-3 D1 om 37 (cf v l 36) =5 2 37 —^{a}) Ś1 B4 D1-4 10 11 सतोऽप्यथा G1 भूतार्थाश्च, Cr m g as in text (for भूताश्चार्था) D7-9 T1 विरुध्यति (T1 °ते), T3 M1 विपद्यते, Cr m g as in text (for विनश्यन्ति) —^{b}) Ś1 D10 विरोधत , D3 4 °न , Cr m g as in text (for विरोधिता) —^{c}) G4 नूतम्, Cr m g as in text (for दूतम्)

38 Ñ1 illeg for 38 (cf v l 34) Ñ2 V B1-3 D6 om 38 (cf v l 36) =5 2 38 —^{a}) Ś1 (marg also) अर्थानत्थान्तरे, D10 अथान्तर्यान्तरे, D11 अर्थेदिग्थातरे (sic) (for अर्थानर्थान्तरे) D1 वापि (for बुद्धिर्) —^{b}) G3 हि (for [अ]पि) Ś1 B4 D1 3 4 10 11 नीशा चा Ś1 °ताय D1-4 °ता वा)पि, Cm g as in text (for निश्चितापि) —^{c}) B4 D5 घातयति D3 11 घातयति (for घातयन्ति) D3 11 om हि (subm)

न विनश्येत्कथं कार्यं वैक्लव्यं न कथं भवेत् ।
लङ्घनं च समुद्रस्य कथं नु न वृथा भवेत् ॥ ३९
कथं नु खलु वाक्यं मे शृणुयान्नोद्विजेत च ।
इति संचिन्त्य हनुमांश्चकार मतिमान्मतिम् ॥ ४०
राममक्लिष्टकर्माणं स्वबन्धुमनुकीर्तयन् ।
नैनामुद्वेजयिष्यामि तद्बन्धुगतमानसाम् ॥ ४१
इक्ष्वाकूणां वरिष्ठस्य रामस्य विदितात्मनः ।
शुभानि धर्मयुक्तानि वचनानि समर्पयन् ॥ ४२
श्रावयिष्यामि सर्वाणि मधुरां प्रब्रुवन्गिरम् ।
श्रद्धास्यति यथा हीयं तथा सर्वं समादधे ॥ ४३ G 5 29 0 B 5 30 43 L 5 4 43

39 Ñ1 illeg for 39 (cf v l 34) Ñ2 V B1-4 D8 om 39 (cf v l 34) —a) B2 D1 4 5 12 T G1 वृथा Cg as in text (for कथं) —b) D1 न वैक्लव्यं (by transp) D7 4 वैक्लव्येन B1 D2 4 5 7 9 11 G1 M2 भवेत् Cm g as in text (for भवेत्) D3 कथंचन —c) D1 6 तु D3 in marg (for च) —d) B1 तु, D7 6 11 तु (for नु) D1 न तु (for नु न) G3 M1 transp वृथा and भवेत् Ś1 D10 वृथा नु न कथं भवेत्

40 Ñ1 illeg for 40ab (cf v l 34) T1 damaged for 40ab —a) D1 न, D3 वा D4 6 तु, T2 च, Cr as in text (for नु) Ś1 Ñ1 V B D1 4 6 10 11 transp वाक्यं and मे —B3 om (hapl) from 40b up to the prior half of 640* —b) V B2 D2 T3 G1 M3 वा B1 G1 सा (for च) Ś1 D10 [उ]द्विजेत वा B1 [उ]द्विजेदपि D1 2 11 [उ]द्विजेत च D4 [उ]द्विजोत्तम (sic) (for [उ]द्विजेत च) —B4 repeats 40c–41b (including star passage) after 42ab —c) D5 10 मतिमान् (for हनुमान्) Ñ2 V B1 2 D6 इति चिन्तापरो भूत्वा —d) M2 मन (for मतिम्) D3 मतिमान्मन, D10 हनुमान्मतिं, T1 G3 मतिमुत्तमां, Cr m g as in text (for मतिमान्मतिम्)

41 B3 om up to the prior half of 640* B4 repeats 41ab (including star passage) (for both cf v l 40) —b) Ś1 Ñ1 D10 स्वबन्धुम्, Ñ2 V B1 4 (both times) D2 निमित्तैः, D1 2 4 11 Ch सबन्धुम्, D3 स बन्धुम्, D7 9 G2 Ct सुबन्धुम्, Cr m g as in text (for स्वबन्धुम्) Ñ1 अनुकीर्तितु, B4 (first time) °र्तिवान्, D11 °र्तयन् (for अनुकीर्तयन्) —After 41ab, Ñ1 (mostly illeg) ins

639* ******** राम सर्वान्यानप्रद्रम् ।
******** ***** *** ।

—After 41ab, Ñ2 V B1 (after 40b due to om) 4 D6 ins, while B3 cont after 641*

640* तस्माद्वक्ष्याम्यहं वाक्यं मनुष्य इव संस्कृतम् ।

[B3 om the prior half B4 (second time) वेगवं (for वक्ष्यामि)]

—Ñ1 illeg for 41cd —c) Ś1 D10 नेनाम् Cr g as in text (for नैनाम्) —d) Ś1 D1-3 4 10 11 तन्मत (D1 11 °द्वे) Ñ1 D6 मनसु, V B G3 तद्बुद्धि (V1 °द्धि) Cv r g t as in text (for तद्बन्धु) Ś1 D8 11 G2 मानस (sic) D2 7 9 Ct चेतनां Cv r g as in text (for मानसाम्) T1 तद्बन्धुमनुरागिणीं

42 For 42 43 Ñ2 V B1-3 D6 subst 641* —After 42ab B4 repeats 40c–41b (including star passage) —B4 om 42cd —c) D1 सूक्तानि (for युक्तानि) —d) Ś1 D2 4 10 समर्पयत् T2 प्रदर्शयन्, Ch t as in text (for समर्पयन्)

43 a) T1 3 G1 मधुर (for सर्वाणि) —b) G1 सर्वाणि (for मधुरां) M2 गिरा (for गिरम्) Ś1 Ñ1 B4 D1 4 10 11 मधुरं मधुराक्षरं, D3 मधुरं प्राप्य गिरं, G1 3 मधुरार्थां (G2 °र्थं) ब्रुवन्गिरम् —Ñ1 illeg from 43c up to 5 30 7 —c) P1 चेयं, D7 9 सीता D10 चेद (for हीयं) —d) M1 सर्वान्, Ch t as in text (for सर्वं) B4 सद्गामहं, D1 यथा वद् (for समादधे) D8 मनिश्चाम्यास्यहं तथा —For 42 43 Ñ2 V B1 3 D6 subst, while Ś1 B4 D1 4 10 11 ins after 43

641* यदि ह्य परिशुष्यन्त्या राममक्लिष्टकारिणम् ।
पश्यन्त्या चाप्रत साध्वी नोद्विग्ना मे भविष्यति ।

[(l 1) D1 एव (for यदि) Ś1 V2 D10 च (for हि) B1 3 परिशुष्यती (for °शुष्यन्त्या) Ś1 D1-4 10 12 विस्मय दुर्लभं (for the post half) —After l 1 Ś1 B4 D1 4 10 11 ins

641 (A)* यत्न यस्मात्सहसा वक्ष्या भवेत् ।

[Ś1 स्यात् (for वक्ष्या) D1 विद्याहवा]

—D1 cont

641 (B)* एव स्थिता यत्र रत्नं विभज्य ।

—D10 om l 2 —(l 2) Ś1 वाचया (for चाग्रत) Ś1 D2 11 °यति D1 3 सत्त D1 वित्र (for साध्वी) Ñ2 D6 वै (for मे) B3 करिष्यति B4 भवि° (for गमे°) Ś1 D1-4 11 नोद्विग्ना मे (D1 तु) भवेत् (D11 नमे) भवति (for the post half)]

—Thereafter, B3 cont 640*

G 5 29 0
B 5 30 44
T. 5 24 46

इति स बहुविधं महानुभावो
जगतिपतेः प्रमदामवेक्षमाणः ।
मधुरमवितथं जगाद वाक्यं
द्रुमविटपान्तरमास्थितो हनूमान् ॥ ४४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टाविंशः सर्गः ॥ २८ ॥

२९

एवं बहुविधां चिन्तां चिन्तयित्वा महाकपिः ।
संश्रवे मधुरं वाक्यं वैदेह्या व्याजहार ह ॥ १

राजा दशरथो नाम रथकुञ्जरवाजिमान् ।
पुण्यशीलो महाकीर्तिरृजुरासीन्महायशाः ।
चक्रवर्तिकुले जातः पुरंदरसमो बले ॥ २

44 Ñ1 illeg for 44 (cf v l 43) —ᵃ) V2 D9 om स B1 बहुविविधं, B4 पवनसुतो, D2 स बहुविमृश्य (for स बहुविध) T2 महाप्रभावो (for °नुभावो) —ᵇ) Ś1 D1–4 10 11 मनुजपते, Ñ2 V B D6 प्लवगवर, Cr m g k t as in text (for जगतिपते). D1 प्रसादम् (for प्रमदाम्) Ś1 B4 D1 3 6 8 T1 अवेक्ष्यमाण —ᶜ) T3 Cr जगाम, Cv m g as in text (for जगाद) —ᵈ) D3 G3 मास्थितो (for आस्थितो) Ś1 Ñ2 V B D1 विटपात(B4 °पोद, D6 °पोत्त)रसंस्थितो Ś1 D1 2 4 10 11 महात्मा (for हनूमान्) ※ Cm जगतिपतेरिति दीर्घाभाव आर्षः ।, So also Cr g k t ※

Colophon —*Sarga name* Ś1 D2 4 11 हनुमद्वितर्क, Ñ2 V1 B D6 हनुमद्विचारण, V2 हनूमद्विचार, D1 4 सीतासंभाषणं प्रति हनुमच्चिन्ता(D3 °द्वितर्को) D10 लङ्कापर्वणि हनुमद्वितर्को —*Sarga no* (figures, words or both) D1 2 4 10 11 om, Ś1 26 Ñ2 B1 2 D6 M2 29, V1 D3 7–9 T G M1 3 30, V2 20 B3 28 (as in text), B4 D5 31 —After colophon D3 concludes with राम G with श्रीरामाय नमः

29

Ñ1 illeg for Sarga 29 (cf v l 5 28 43) M2 begins with श्रीरामाय नमः.

1 ᵃ) Ś1 V2 B4 D1 11 एतद्, B1 3 स तद् (for एव) Ś1 D1 3 10 11 बहुविध चित्र Ñ2 V B D2 4 बहुविचिन्त्यार्थं (for °विधां चिन्ता) —ᵇ) T3 चिंतयानो, Ct as in text D2 3 11 स(D2 [m]ध) वानर, D7 8 °मति (for महाकपि) Ś1 D1 4 10 चिंतयामास वानर —After 1ᵃᵇ, D1 3 4 ins

642* सुदासु तासु घोरासु राक्षसीषु महामति ।
[D1 प्रसुप्तासु च (for सुप्तासु तासु)]

—D1 cont

643* एवं बहुविधं चित्रं यावच्चिन्तयतीह स ।
तावदूर्ध्वं स्थिता सीता कण्ठ स्व बन्धयेद्दृढम् ।
स्ववेणीमेव चादाय भीता धैर्यविनाशने ।
राक्षसी त्रासिता प्रेक्ष्य मरणाय प्रतिष्ठिता ।
शाखा गृहीत्वा विविधा निबध्यात्मानमात्मना ।
उपवेष्टु कृतमतिर्हनुमाञ्शङ्कितोऽभवत् ।
उत्पपात वायुवेगेन हनुमान्मारुतात्मज ।
अमोचयन्महाप्राज्ञो महत्स्व स्वेन कर्मणा ।
तत सा चकिता भीता कैनेद कृतमन्तरा ।
दिश आलोकय सुश्रोणी पुनर्वक्तु प्रचक्रमे ।
तत कपिवरो धीमान्पूर्णमितिरजितेन्द्रिय ।
[(l 8) Note hiatus between the two halves]

—ᵃ) Ś1 D10 प्रसाद्य, D1 3 सु(D3 स)श्राय, D3 M1 संश्रये, Cv m g t as in text (for संश्रवे) Ñ2 V B D6 तान्तं स(Ñ2 V2 स, D6 सु)श्रवणे(Ñ2 D6 °ण)वाक्यं ※ Cv g संश्रवे सम्यक् श्रूयतेऽस्मिन्निति संश्रव समीपम् । (Cg समीपे व्याजहार । यद्वा "पार्श्वे गेये च मधुरम्" इति संश्रवे श्रवणे मधुरम् ।), So also Cr m t ※ —ᵈ) Ñ2 V B D6 सीताया (for वैदेह्या) Ś1 D1 3 10 T2 स, Ñ2 V B1 2 4 D6 वै, G3 ह्य, M3 च (for ह)

2 ᵇ) Ś1 D11 वाजिना, D1 G3 वाजिनान्. Ñ2 V B D2 4 प्रभूतबलवाहन —Ś1 D10 11 transp ᶜᵈ and ᵉᶠ —ᵈ) Ñ2 V B D6 दत्त(B4 वेद [meta]]वृत्ती(B1 [marg. also] °शीलो), D7–9 इक्ष्वाकूणा, M1 3 प्राज्ञु(M3 ऋषि)रासीन् (for ऋजुरासीन्) V3 B4 महातपा, B1 महाबल —After 2ᶜᵈ, M1 ins

अहिंसारतिरक्षुद्रो घृणी सत्यपराक्रमः ।
मुख्यश्चेक्ष्वाकुवंशस्य लक्ष्मीवाँल्लक्ष्मिवर्धनः ॥ ३
पार्थिवव्यञ्जनैर्युक्तः पृथुश्रीः पार्थिवर्षभः ।
पृथिव्यां चतुरन्तायां विश्रुतः सुखदः सुखी ॥ ४
तस्य पुत्रः प्रियो ज्येष्ठस्ताराधिपनिभाननः ।
रामो नाम विशेषज्ञः श्रेष्ठः सर्वधनुष्मताम् ॥ ५
रक्षिता स्वस्य वृत्तस्य स्वजनस्यापि रक्षिता ।
रक्षिता जीवलोकस्य धर्मस्य च परंतपः ॥ ६
तस्य सत्याभिसंधस्य वृद्धस्य वचनात्पितुः ।
सभार्यः सह च भ्रात्रा वीरः प्रव्रजितो वनम् ॥ ७
तेन तत्र महारण्ये मृगयां परिधावता ।
जनस्थानवधं श्रुत्वा हतौ च खरदूषणौ ।
ततस्त्वमर्षापहृता जानकी रावणेन तु ॥ ८ G 5 30 9 B 5 31 9 L 5 25 11

644* पितुर् मनुर्लोकस्य सुरेश्वरसमद्युतेः ।

—M1 cont, while D5 T G M2 3 ins after 2ab, whereas D6 ins after 4

645* शासनीयो गुण श्रेष्ठस्तस्य चारित्रमि मम ।

[D3 गुरु (for गुण) M1 (with hiatus) कविमि G3 चरित्रमम (for चरित्रमि मम)]

—Ñ2 V B D1-4 8 7 9 om 2ab D6 reads 2ab (preceded by 645*) after 4

3 a) Ñ2 V B D6 हरिर् M2 रतिर् (for -रतिर्) D4 लघुद्र (for अक्षुद्रो) —b) Ñ2 V B D4 5 कान, D1 क्षान T2 घृणि (for घृणी) Ś1 D10 सत्यपरायण, D3 °प्रतिश्रव (sic) D4 सत्यप्रतिश्रय —c) Ñ2 V B D2 4 6 पुण्यस्य, D1 3 7 8 T1 G1 2 M2 Ct °स्य (for मुख्यश्च). D5 यशस्य (for वंशस्य) —d) D1 प्रीतिवर्धन D5 कीर्ति°, D11 श्रीर° (for लक्ष्मि°) Ś1 D10 राज्य(D10 °श)लक्ष्मी विवर्धन Ñ2 V B D2 4 6 विश्रुत कीर्ति(D2 प्रीति)वर्धन Ct लक्ष्मिवर्धन इति ह्रस्व आर्षं

4 a) G3 पार्थिवैर्, Cr m g k t as in text (for पार्थिव) Ñ2 V B1 2 4 D6 व्यञ्जनोपेत, B3 °न धीमान् (for °नैर्युक्त) Ś1 D10 पृथिवीशो नरैर्युक्त —b) M1 पार्थिवाग्रज (for °वर्षभ) Ñ2 V B D6 पृथु(B1 °थु) श्री(B3 धी)मान् समाहित —c) B3 चतुरंगायां D1 4 11 G3 सागरान्तायां (for चतुरन्तायां) —d) D3 सुरप (for सुखद) Ś1 सुधी (for सुखी) B2 कीर्तिवर्धन (for सुखद सुखी) D2 4 विदित शुभ(D4 सुख)दर्शन —After 4 Ś1 Ñ2 D2 4 6 10 11 ins

646* धर्मशीलो यशस्वी च सत्यवादी जितेन्द्रिय ।

[D2 सत्य- (for धर्म) Ñ2 D6 महात्मा (for यशस्वी च). D2 मितभाषी D3 4 सत्य° (for सत्यवादी)]

—After 4, D3 reads 2ab (preceded by 643*)

5 a) Ś1 D1 10 11 सुत, B2 महात्मा (for प्रियो). D4 11 M1 श्रेष्ठस् (for ज्येष्ठस्) —b) Ś1 Ñ2 V B D2 4 10 तारापति (for °धिप)

6 For 6 cf 1 1 13ab and 57* Ñ2 V B D6 transp ab and cd Ś1 D10 transp a and c —a) D5 तस्य, D7 हारय (for स्वस्य) Ś1 D1 4 10 नरस्य, T1 2 G2 M3 धर्मस्य (for वृत्तस्य) Ñ2 D6 च स्ववृत्तस्य (for स्वस्य वृत्तस्य) —b) V B D1-4 11 G1 M3 च T G2 [अ]पि (for [अ]पि) Ś1 D10 जनस्य च (for स्वजनस्यापि) Ñ2 D6 विश्रुत कीर्तिवर्धन —c) D4 om. (hapl.) रक्षिता D2 जीवलोकस्य सर्वस्य —d) Ñ2 V B D6 परिरक्षिता (for च परंतप)

7 a) Ñ2 V B D6 स च (for तस्य) —b) D11 वृद्धस्याद्वचन पितु (sic) —c) D6 सहभार्य (haplog.) Ś1 स सह, D1 च सह (by transp.) (for सह च) B1 भ्राता च, B3 सह भ्रात्रा (for च भ्रात्रा) D3 4 11 सहभार्य सह भ्रात्रा —d) Ñ2 V B D6 राम (for वीर) D9 11 M Cp प्रव्रजितो Cg वन प्रव्रजित, सह भ्रात्रा पितु

8 a) Ś1 Ñ2 V B D1 10 तत्र तस्य, D1-4 11 तस्य तत्र (for तेन तत्र) —b) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 परिधावत Cg t as in text —After 8ab, Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 ins

647* रावणेन हृता भार्या मिथिलाधिपतेः सुता ।

[Ñ2 V B1-4 D6 रक्षसा(D6 °सा) हृता B3 राक्षसा निहृता (for रावणेन हृता)],

while D3 7-9 S ins after 8cd

648* राक्षसा निहता शूरा बहव कामरूपिण ।

[G3 transp निहता and बहव]

—Before 8cd, Ś1 (9ab only) D1-4 10 11 read 9 —c) Ś1 B2 4 D1 2 10 जनस्थाने Cg t as in text (for °न) D11 कृत्वा G3 श्रुत्वा Ct as in text (for श्रुत्वा) —d) Ñ2 D7 8 Ct निहतौ (for हतौ च) D1 हतौ तौ च सदूषणौ —e) G1 [अ]मर्षापहृता Cg t as in text —f) G3 रावणेन तु जानकी (by transp.) —For 8ef, Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 subst

649* सैनार्दनाद्विहानीता रावणेन दुरात्मना ।

[Ś1 D1 2 4 10 11 स्वनन्द, D3 स्वनन्द (for दरन्द)]

—Thereafter, all the above MSS cont

650* शृणु वैदेहि रामस्य राजा कौशल्यनन्दन ।
देवद्यापि त वीर कुशली देवि लक्ष्मण ।

यथारूपां यथावर्णां यथालक्ष्मीं विनिश्चिताम् ।
अश्रौषं राघवस्याहं सेयमासादिता मया ॥ ९
विससर्ज मुखस्थाने वाच वानरपुंगवः ।
जानकी चापि तच्छ्रुत्वा विस्मयं परमं गता ॥ १०
ततः सा वक्रकेशान्ता सुकेशी केशसंवृतम् ।
उन्नम्य वदनं भीरुः शिंशपावृक्षमैक्षत ॥ ११
सा तिर्यगूर्ध्वं च तथाप्यधस्ता-
न्निरीक्षमाणा तमचिन्त्यबुद्धिम् ।
ददर्श पिङ्गाधिपतेरमात्यं
वाताात्मजं सूर्यमिवोदयस्थम् ॥ १२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनत्रिंशः सर्गः ॥ २९ ॥

[(l. 1) V B [illegible] (for दृ) D₄ न राम (for रामस्ते) Ś₁ D₂ [illegible] इति B₃ राम D₄ इति (for राम) D₁₀ [illegible] —Ś₁ om. 1 2 —(l. 2) D₁ दृ, D₆ [illegible] (for वीर) D₂ [illegible] D₁₀ दृ [illegible] (for the post. half).]

—After 9, D₂ [illegible] S ins.:

651* यद्यपि [illegible] वने राम सुग्रीवेण मायया ।
स मार्गमाणो ददर्श राम सीतामनिन्दिताम् ।
मामगाद् वने [illegible] सुग्रीवं [illegible] ।
तत [illegible] हत्वा राम [illegible] ।
आपन्नो [illegible] महायशः ।
सुग्रीवमपि [illegible] ।
[illegible] दृष्टां [illegible] ।
अहं [illegible] ।
[illegible] ।

[(l. 5) D₃ G₁ [illegible] (for श्र°) D₁ दृ D₆ om. [illegible] G₃ [illegible] (for दृ) D₇ T₂ [illegible] (for °श) —(l. 6) D₁ T₃ M₁ [illegible] T₁ [illegible] (for [श्र]वि) —(l. 7) D₁ T₂ [illegible] G₁ [illegible] (for [illegible]) —(l. 9) T₁ G₃ M₃ [illegible] (for [illegible]) D₇ T₁ [illegible] ([illegible]).]

9. V₁ B₁ D₆ om. 9 Ś₁ (9ᵃᵇ only) D₂ [illegible] read 9 before 8ᵈ —ᵃ) D₃ यथारूप (sic) (for °रूपां) Ś₁ D₂ [illegible] यथारूपां and यथावर्णां —ᵇ) D₃ [illegible] T₃ G₁ M₂ [illegible] (for °ता) G as in text (for विनिश्चिताम्) Ś₁ D₁ [illegible] G₃ M₂ G₁ [illegible] (D₁ °ता) [illegible] (Ś₁ D₂ [illegible]) G₁ [illegible] —ᶜ) Ś₁ D₁ [illegible] D₁ [illegible] D₂ [illegible] T₂ [illegible] —ᵈ) Ś₁ D₁ [illegible] (Ś₁ D₂ [illegible])

10. ᵃ) Ś₁ D₁ G₃ M₂ [illegible] V B D₂ [illegible] M₁ तु T₁ सा (for [श्र]सौ) D₁ [illegible] (for [illegible]) —ᵇ) Ś₁ V₂ V B D₁ [illegible] हनूमान्सा Ś₁ वचनं सा D₂ [illegible] D₂ [illegible] —ᶜ) T₂ सा (for च) —ᵈ) Ś₁ V₂ V B D₁ [illegible] [illegible]

11. ᵃ) D₁ तथा V₂ V B₁ D₁ सा [illegible] B₂ [illegible] D₃ [illegible] (for सा वक्र) —ᵇ) Ś₁ V₂ B₁ D₂ [illegible] D₁ °सा Ch as in text (for °संवृतम्) V₁ B₁ [illegible] —ᶜ) D₁ [illegible] D₁₀ [illegible] (sic) (for उन्नम्य) Ś₁ D₁₀ [illegible] D₂ [illegible] (for भीरु) D₁ [illegible] M₃ [illegible] —ᵈ) D₁ T [illegible] Ś₁ V₂ V B D₁ [illegible] (D₁ [illegible]) (V₂ V B D₂ [illegible]) D₇ [illegible] —After 11, D₁ [illegible] S ins.:

652* [illegible] सीता वचनं [illegible]
[illegible] ।
[illegible] परमं [illegible]
[illegible] रामनुस्मरन्ती ।

[(l. 1) G₁ [illegible] (for च) —(l. 3) [illegible]]

12. V₂ V I [illegible] D₁ om. 12 —ᵃᵇ) D₁ [illegible] (sic) (for सा तिर्यग्) D₁ [illegible] (for च) D₁ [illegible] (for [illegible]) Ś₁ B₁ D₂ [illegible] G₁ [illegible] D₂ [illegible] (for [illegible]) D₂ [illegible] T₂ M₁ [illegible] T₁ [illegible] Ś₁ B₁ D₁ [illegible] (for [illegible]) —ᵈ) T₁ D₁ [illegible] (sic) (for [illegible])

Colophon: [illegible] —Sarga name: Ś₁ B₁ D₂ [illegible] हनूमद्दर्शनम् —Sarga no.: [illegible] D₁ [illegible] Ś₁ [illegible] B₁ 3[illegible] D₂ [illegible] T G M₁ 31 M₂ 30 —After colophon, G₃ [illegible] श्रीरामाय नमः

३०

ततः शाखान्तरे लीनं दृष्ट्वा चलितमानसा ।
सा ददर्श कपिं तत्र प्रश्रितं प्रियवादिनम् ॥ १
सा तु दृष्ट्वा हरिश्रेष्ठं विनीतवदुपस्थितम् ।
मैथिली चिन्तयामास स्वप्नोऽयमिति भामिनी ॥ २
सा तं समीक्ष्यैव भृशं विसंज्ञा
गतासुकल्पेव बभूव सीता ।
चिरेण संज्ञां प्रतिलभ्य चैव
विचिन्तयामास विशालनेत्रा ॥ ३
स्वप्नो मयायं विकृतोऽद्य दृष्टः
शाखामृगः शास्त्रगणैर्निषिद्धः ।
स्वस्त्यस्तु रामाय सलक्ष्मणाय
तथा पितुर्मे जनकस्य राज्ञः ॥ ४

G. 5 30 0
B 5 32 9
L. 5 26 4

30

Ñ2 V B1-3 D1-4 6 continue the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नमः शुभमस्तु

1 Ñ1 illeg for 1-7 (cf v l 5 28 43) —b) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 प्रस्था (for दृष्ट्वा) B2 च स्थित, G2 चकित (for चलित) D2 -लोचना, G2 मानिम, Cv r m g t as in text (for मानसा) —After 1ab, D5 7 9 S ins

653* चेष्टितुंनमचा त विधुतसमाविनल्पम् ।

—c) Ñ2 V B D6 ददर्श प्रसृत (V2 B2 °श्रित, B1 2 [also] °सृता) सीता —d) Ñ2 V B D6 वानर D1 3 5 11 G1 प्रसृत (for प्रश्रित) B1 -दर्शन (for -वादिनम्) —After 1, D5 7-9 S ins

654* पुष्करोकेरकाभास तस्चामीकरेक्षणम् ।

—T1 2 G1 M2 3 cont D7-9 G1 3 M1 ins after 2ab, T2 ins after 2

655* मैथिली चिन्तयामास विस्मय परम गता ।
अहो भीमिमिदं रूप वानरस्य दुरासदम् ।
दुर्निरीक्ष्यमिति ज्ञात्वा पुनरेव मुमोह सा ।
विललाप भृश सीता करुण भयमोहिता ।
राम रामेति दुःखार्ता लक्ष्मणेति च भामिनी । [5]
रुरोद बहुधा सीता मन्द मन्दस्वरा सती ।

[T2 om l 1 —(l 2) T2 इम (for इद) D7 9 भीम, M1 मर्ं (for रूप) ⊛ Ct वानरस्य । निरीक्ष पक्षी । आवाकर वचनम् ⊛ —(l 3) D7-9 G1 इन्, Ct as above (for इति) D7 9 Ct मत्वा Ck as above (for ज्ञात्वा) M3 मुमोह जनका त्मजा (for the post half) —After l 3, M3 ins

655 (A)* चिरेण सज्ञा सप्राप्य पुनर्ध्याय भामिनी ।

—After l 4 M3 ins

655 (B)* विचरमाना पतिता भूमौ दुःखमूर्छिता ।
पुनश्च शाखानाग्रस्य कपेः तत्स्मरता ।

—(l 5) M3 सहरा (for भामिनी) —T2 om l 6 —(l 6) D7-9 महता (for बहुधा) D2 T2 G2 मद (for सती)]
—Thereafter, D7-9 G3 M1 repeat (var) 2ab

2 Ñ1 illeg for 2 (cf v l 1) D7-9 G3 M1 repeat 2ab after 655* —a) Ñ1 B D6 न, V1 D3 T1 2 G1 2 M1 (D3 G3 first time M1 both times) सत, V2 D5 7-9 (D7 9 both times D8 second time) T1 G1 M2 [स]ध (for तु) Ñ2 V B D6 7 9 (D7 8 second time) हरिवर, D10 कपि° (for हरिश्रेष्ठ) —b) D1 2 उपविष्टा D5 7 9 (D7 8 first time) G1 वृत° D7-9 (all second time) उपागत (for उपस्थितम्) —After 2ab, D7-9 G1 3 M1 ins 655* —c) D2 दृष्ट्वा (for इति) Ñ2 V B D6 भाविनी, D1 3 11 विस्मिता (for भामिनी) —After 2 D1 reads 3d-4a (transp) —After 2 T2 ins 655* and then cont while D5 7-9 T1 2 G M1 ins after 2

656* सा वीक्षमाणा पृथुभुग्नवक्त्र
शाखामृगेन्द्रस्य यथोक्तकारम् ।
ददर्श पिङ्गप्रवर महार्ह
वातात्मज बुद्धिमतां वरिष्ठम् ।

[(l 1) D5 7 8 Ct सा Cg k as above (for मुग्न) —(l 2) T2 [न]वकारिण (for °कारम्) ⊛ Cr m g k t यथोक्तकारस्मातारम् (Cr °ज्ञाकारिणम्) (Ck t यथा यथोक्तैः चानुकम्पाकारान् । धार्ष्ण्यो भवेत्) ⊛ —(l 3) D5 कपीन्द्र G3 महास्य (for महार्ह) T1 2 G2 M1 ददर्श विगतविचार मात्य]

3 Ñ1 illeg for 3 (cf v l 1) —a) B2 [स]ह (for त) D1 निरीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 D10 [स]ध, D2 ध (for [तु]व) Ñ2 V B1-3 D6 विमनस्क्रान्ता, D7 9 भृश विपन्ना, Cg t as in text (for भृश विसंज्ञा) —b) Ñ2 V B D6 विमुक्तचेतारा, D1 मृता सुकन्देन, D3 गतासुवा स्येव (for गतासुकल्पेव) ⊛ Cg इवशब्दो वाक्यालंकारे ⊛

☞ V1 illeg from 5 30 3c up to 5 33 80 —c) Ś1 D1-3 10 11 चिरस्य, Cg as in text (for चिरेण) B1 D7 9 11 T2 G2 चैव, T1 2 चित्ते, G3 M2 भूयो (for चैव) D1 दृष्ट्वा तु सा तत्र हरिप्रवीर —D1 transp 3d and 4a and reads after 2 —d) B1 विचिन्त * * *, T2 सा चिन्तया मास D2 विस्मयनेत्रा, T2 विशालनेत्री

4 Ñ1 illeg for 4 (cf v l 1) Ñ2 V2 B1 2 D6 om 4 D1 transp 3d and 4a and reads after 2

स्वल्पोऽपि कालं न हि नेष्यति स्त्रिया
क्रोधेन कुप्येत च पीडितात्मा ।
दुःखं हि मे नास्ति यतोऽस्ति सीता
देवेन्द्रपुत्र्यादिभिरन्वितेव ॥ ५

कष्टं हि तस्याः सततं मनोऽन्तरेण
संतापिता दुःखसहस्रकृता ।
विचिन्तयन्ती सततं तथैव
तथैव पश्यामि तथा करोमि ॥ ६

मनोऽन्यथा व्याहरति विलपन्ति
दृश्यन्ति दृष्ट्वा च विचिन्तयन्ति ।
किं कार्यं तस्य हि नास्ति सर्वं
दुःखप्रकारस्य समन्ततं मम ॥ ७

मनोऽस्तु बलमन्तेन सर्वमेव
स्वर्गेऽपि चैव तु लक्षणानि ।
अनेन चोक्ते यदिदं मनस्तो
कर्तव्यता एव यथास्तु तत्त्वत ॥ ८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे दशमः सर्गः ॥ १० ॥

३१

तामब्रवीन्महातेजा हनूमान्मारुतात्मजः ।
शिरस्यञ्जलिमाधाय सीतां मधुरया गिरा ॥ १
का नु पद्मपलाशाक्षी क्लिष्टकौशेयवासिनी ।
द्रुमस्य शाखामालम्ब्य तिष्ठसि त्वमनिन्दिता ॥ २
किमर्थं तव नेत्राभ्यां वारि स्रवति शोकजम् ।
पुण्डरीकपलाशाभ्यां विप्रकीर्णमिवोदकम् ॥ ३
सुराणामसुराणां च नागगन्धर्वरक्षसाम् ।
यक्षाणां किंनराणां च का त्वं भवसि शोभने ॥ ४
का त्वं भवसि रुद्राणां मरुतां वा वरानने ।
वसूनां वा वरारोहे देवता प्रतिभासि मे ॥ ५ G 5 31 4 B 5 33 6 L 5 37 4

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 सीतानु(D10 °स)-चिंतन Ñ1 D3 सीताभाषित(N1 °स) Ñ2 B2 3 D6 सीतासमोह(B3 °बोध)न V2 B1 4 सीतासमोह, D1 3 सीतासभाषण(D3 °ण) D4 11 सीताभिभाषित —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1 2 1 10 11 om Ś1 28 Ñ2 B1 2 D6 30 (as in text) V2 21 B3 29 B4 33 D3 5 7 9 T G M1 3 32 M2 31 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

31

V1 illeg for Sarga 31 (cf v l 5 30 3) Ś1 begins with ॐ M3 with श्रीरामाय नम

Before 1, T2 ins

659* ततक्ता सहिता सवा विद्रुता निरुद्यमा ।
परिक्षिप्य समन्तात्ता निद्रावशमुपागता ।
तासु वै विप्रसुप्तासु सीता भर्तृहिते रता ।
विलप्य करुण दीना प्रशुशोच सुदु खिता ।
प्रणिपातप्रपन्ना हि मैथिली जनकात्मजा । [5]
तत सा ह्रीमती बाला भर्तुर्विप्रयकर्शिता ।
अशोचयदि तत्तथ्य भवेय शरण हि च ।

[Cf 5 56 73-74 (including last 3 l of Star passage)]

—T2 cont while D5 7-9 T1 3 G M ins before 1

660* सोऽपश्यीर्थं द्रुमात्तस्माद्विद्रुमप्रतिमानन ।
विनीतवेष कृपण प्रणिपत्योपसृत्य च ।

[(l 1) G3 अपश्यद्वै Cr m g k t as above (for सोप्य°) M1 विद्रुन (for विद्रुम) —(l 2) D5 -वेष (for वेष) G1 विनीतवेषप्रण, M3 विक्लिवेषरूपेण (for the prior half)]

1 T3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{ab}) Ñ1 D2 4 11 पुनर्धीमान्, D1 महावार (sic), D3 महाभासौ (for महातेजा) Ñ2 V1 B D6 ततस्तु(V2 B1 °स्त स) हनुमान्भूयो जानकीमभ्य (B1 °न्त्र)भाषत —T1 G3 om 1^{cd} —^{c4}) B1 D1 5 शिरसोञ्जलिम् Ś1 V2 B4 D1 3 5 10 आदाय (for आधाय) Ñ1 V2 B D2 4 6 वैदेहीं प्रतिपूजयन् (for ^{d}) Ñ1 बद्ध्वाञ्जलि च शिरसि वैदेहीं प्रतिपूजयन्

2 ^{a}) Ñ V2 B1 3 4 D1 2 4 6 11 T2 त्व, D5 [क]सि, Ck t as in text (for नु) G2 M1 पद्म(M1 [also]पत्र)

विशालाक्षि (for पद्मपलाशाक्षी) Ś1 D10 कर त्व कमलपत्राक्षि, B2 D6 कासि (B2 -त्व) पद्मविशालाक्षि D3 पद्मपत्रविशालाक्षि —^{b}) Ś1 D10 दृश्यसे Ñ V2 B D2 4 6 पीत D1 3 11 श्यामा (for क्लिष्ट) Ś1 Ñ V1 B3 4 D3 4 6 7 9 10 M3 शालिनि B2 D1 वासम्ि (sic) (for वासिनी) —Ñ1 transp 2^{cd} and 3 —^{c}) Ñ1 श्यमाना वा (for शाखामालम्ब्य) —^{d}) D5 T2 तिष्ठसीयम्, T3 G1 2 M2 तिष्ठसीयम् (for तिष्ठसि त्वम्) Ś1 D9 10 11 M1 3 अनिंदिते (for °न्दिता) Ñ1 शाखामालम्ब्य तिष्ठति D1 स्थिता तिष्ठस्यनिंदिते, D2 4 तिष्ठसे वर(D4 °स्यमर)वर्णिनि —For 2^{cd} Ñ2 V2 B D6 subst

661* द्रुमशाखामथालम्ब्य तिष्ठस्यमरवर्णिनि ।

[B4 तिष्ठसे (for तिष्ठसि) V2 B4 वर (for [अ]मर) B2 कथ तिष्ठसि भामिनि (for the post half)]

3 Ñ1 transp 2^{cd} and 3 —^{a}) B1 मित्राभ्या (sic) (for ने°) —D4 (reads 4 after 9) om (hapl) from ति in ^{b} up to भव in 5^{a} —^{b}) D5 अश्रु D3 परि (for वारि) D11 स्रवति (for स्रवति) V2 B नेत्रज D6 वै जल, D10 शोभने (for शोकजम्) ※ Cg किमर्थं कस्य कस्येद दाय । यद्वा किमर्थं कि चेतसि कृत्वा ※ —^{c}) B3 -पलाशाक्षि, B4 T3 G1 विशालाभ्या (for -पलाशाभ्या) —^{d}) V3 विपुलाभ्याम्, B D6 वि(B1 4 सु)प्रपन्नम् (for विप्रकीर्णम्)

4 Ñ2 V2 B1-3 D6 om 4 Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 read 4 after 9 T2 transp 4 and 5 —^{a}) D5 om (hapl) णामसुरा D2-4 11 M1(also) 3 वा (for च) —^{b}) D3 दैत्य (for नाग) —^{c}) B4 D2 3 10 T2 M3 वा (for च) —^{d}) Ñ1 D1-4 11 वद मे (for शोभने) ※ Cv सुराणामित्यादे श्लोकस्य स्थान विप्रकीर्णमिवोदकमित्यत परम् । उपरि तु लेखकप्रमादश्रुतम् । so also Cr t Cg सुराणामित्यादिषु विचारणे षष्ठी ※

5 D4 om up to भव in ^{a} (cf v l 3) T2 transp 4 and 5 G2 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) B3 रुद्राणी (for रुद्राणा) —^{b}) D11 मारुताना (for मरुता वा) —^{c}) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D2 4 10 11 का वसूना (for वसूना वा) N1 का वा वसूना चापि त्व —^{d}) B2 प्रतिभासिनी, D1 G1 3 M2 प्रतिभासि मे(G2 M2 मा) —After 5, D3 ins 662*

G. 5.31.5 B. 5.33.7 L. 5.—.5 किं नु चन्द्रमसा हीना पतिता विबुधालयात् ।
रोहिणी ज्योतिषां श्रेष्ठा श्रेष्ठा सर्वगुणान्विता ॥ ६
कोपाद्वा यदि वा मोहाद्भर्तारमसितेक्षणे ।
वसिष्ठं कोपयित्वा त्वं नासि कल्याण्यरुन्धती ॥ ७
को नु पुत्रः पिता भ्राता भर्ता वा ते सुमध्यमे ।
अस्माल्लोकादमुं लोकं गतं त्वमनुशोचसि ॥ ८
व्यञ्जनानि हि ते यानि लक्षणानि च लक्षये ।
महिषी भूमिपालस्य राजकन्यासि मे मता ॥ ९
रावणेन जनस्थानाद्बलादपहृता यदि ।
सीता त्वमसि भद्रं ते तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ॥ १०
सा तस्य वचनं श्रुत्वा रामकीर्तनहर्षिता ।
उवाच वाक्यं वैदेही हनूमन्तं द्रुमाश्रितम् ॥ ११
दुहिता जनकस्याहं वैदेहस्य महात्मनः ।
सीता च नाम नाम्नाहं भार्या रामस्य धीमतः ॥ १२

---

6 a) Ś1 Ñ V2 B D1.4.5.7.9.11 कद, D1 किं च; D2 किं तु (for किं नु) B2 D13 चन्द्रमसा (metr.) D14 चन्द्रमसो (for चन्द्रमसा) V1 चन्द्रकान्ताङ्गीना — b) Ś1 D13 विबुधान्त — c) D13 योषितां Ñ1 B D6 कस्मात् T2 नार्ये (for श्रेष्ठा). D2 रोहिणी ज्योतिषिका च — d) Ś1 D1.2.10.11 त्वमसितेक्षणे; Ñ1 D7 विदेहे; D1 तं त्व) सुलोचने; Ñ2 V2 B1.2.4 वनितासि सुलोचने D7 मत्तासि सुलोचने. Ct प्रक्षिप्तं 'का त्वं भवसि कल्याणि त्वम् अनिन्दितलोचने' इत्यर्धं अधिकम्. — After 6, D3 reads 8 cd. — After 6 D7.9 T G M1.2.3 ins.; D6 ins. after 5

662* का त्वं भवसि कल्याणि त्वमनिन्दितलोचने ।

7 a) Ś1 Ñ1 D7.10.11 रोषाद्; V2 B1.2.4 कामाद्, Ct as in text (for कोपाद्). B1.3 लोभाद् (for मोहाद्) — b) D5 reads from असितेक्षणे up to कोपयित्वा in marg. B4 असितेक्षणा — c) Ś1 Ñ1 B4 D1.5.6.10.11 [इ]हेति; Ñ2 D6 M1.2 तु; V2 B1.3 त्वं हि; D1 या (for त्वं) — d) D7.9 Ct वसि (for नासि) Ś1 कल्याणि त्वम् अनिन्दिते. Ñ V2 B D1.4.6.7.8.11 कल्याणि (V2 कल्या) त्वमरुन्धती

8 Ñ2 V2 B1.4 D5 om. 8 — a) Ś1 D2.11 कः नु; Ñ1 D4.6 किं नु, B4 कथं; D1 किं नु; Ct as in text (for को नु), G2 om. भ्राता — b) B1 वा च (for भर्ता वा) D1 वापि; D11 वाले (for वा ते) — D3 reads 8cd after 6 — c) B1 T1.2 G2 M1 क(T1 त)स्माद्, G3 as in text (for अस्माल्) D13 अस्य (for अमुं). — d) Ś1 गत्वा त्वम्; Ñ1 D1.2.3.11 गतोऽस्मि (sic) B1 D2.12 T1 G2 M1 G3.1 गतं त्वम्, D3 गतस्त्वम् (sic), Cr.m.g.t as in text (for गतं त्वम्). — After 8, D3.9 T1.2 G M1.2 ins.

663* रोदनादतिनिःश्वासाद्भूमिसंस्पर्शनादपि ।
न त्वां देवीमहं मन्ये राज्ञः संज्ञावधारणात् ।

[(L 1) D7 G M1 [illegible] T1.2 यदि हि (T1 हि) [illegible]. V1 [illegible] (for [illegible]) —(L 2) D7 G1.2.3 om. G3 [illegible] [illegible] (Cl. [illegible])]

9 a) Ś1 D11 तु, Ñ V2 B D1.4.5.11 G2 V3 च, T1 G1 [इ] इ (for हि) — b) T1 [इ] इ (for च) B1 लक्षणानीह च (sic). — c) B1 त्वं महिषी (for महिषी) — d) D13 च (for [इ]ह मे) G1 Cl.t मति (for मता) — After 9, Ś1 Ñ1 B1 D1.4.6.11 read 4.

10 Ś1 D11 om. 10ab — a) Ñ1 D1.4.7.9.11 G1.2.3 Ct दशग्रीवेण V2 अपहृता Ct as in text (for अपहृता). — c) Ñ1 यासि च; D11 त्वमसि (for त्वमसि) V1 V2 B D6 वैदेही (for भद्रं ते) — d) V1 मम (for मम). D1 मातृणी (for पृच्छतः) Ś1 Ñ V2 B D1.2.4.5.11 तत्त्व; D1 [इ]माशोऽपि कर्तव्यं सत्यमिति (Ś1 B1 D1 सत्यमिति Ñ1 D13 शोभने) D2 तत्त्वमाख्यातुमर्हसि — After 10, D3.7.9 S ins.

664* यथा हि तव वै दैन्यं रूपं चाप्यतिमानुषम् ।
तपसा चान्वितो वेषस्त्वं राजमहिषी ध्रुवम् ।

[(L 1) D1 त्वा (for तव) D6 G1 दैन्य तु (G1 च), M1 वै रूपं (for वै दैन्यं) D7.9 G1 रूपं- (for चाप्य-) —(L 2) D3 च (for वेषः) T1 तव (for त्वं).]

11 a) D13 तस्य (for तस्य). — b) D1 रामकीर्ति (for रामकीर्तन) — d) D1 [इ]वा स्थितम् (for [द्रुमा]श्रितम्) Ś1 D13 हनुमन्तं द्रुमाश्रिता; Ñ2 V2 B D6 वृक्षमाश्रितम् (sic); G1 वानरं रघुनन्दन; Ct. रघुनन्दनस्य [illegible] —After 11, Ñ1 ins.

665* दर्शनादस्य वाचा विनीता राक्षसस्य च ।
राक्षसानां महासत्त्वो मनस्वी च समुत्थितः ।

while D3.7.9 S ins.

666* पृथिव्यां राजसिंहानां मुख्यस्य विदितात्मनः ।
स्नुषा दशरथस्याहं शत्रुसैन्यप्रतापिनः ।

[(L 1) G1 transp. the post. halves of L 1 and 2 —(L 2) D7.9 [illegible], T1.2 G2.3 [illegible], G3 as above (for [illegible])]

12 a) Ś1 Ñ1 B1.2.4 D1.4.5.11 विदेहस्य (for वैदेहस्य) — c) G2 M1 transp. च and नाम Ś1 D1 तस्याहं Ñ V2 B D7.8.9 विख्याता D7.9 चोक्ताहं (for नाम्नाहं) D1 राज्ञा नामास्मि मद्र ते (sic), D11 सीतेति नाम तस्याहं

समा द्वादश तत्राहं राघवस्य निवेशने ।
भुञ्जाना मानुषान्भोगान्सर्वकामसमृद्धिनी ॥ १३
ततस्त्रयोदशे वर्षे राज्येनेक्ष्वाकुनन्दनम् ।
अभिषेचयितुं राजा सोपाध्यायः प्रचक्रमे ॥ १४
तस्मिन्संभ्रियमाणे तु राघवस्याभिषेचने ।
कैकेयी नाम भर्तारं देवी वचनमब्रवीत् ॥ १५
न पिबेयं न खादेयं प्रत्यहं मम भोजनम् ।
एष मे जीवितस्यान्तो रामो यद्यभिषिच्यते ॥ १६

यत्तदुक्तं त्वया वाक्यं प्रीत्या नृपतिसत्तम ।
तच्चेन्न वितथं कार्यं वनं गच्छतु राघवः ॥ १७
स राजा सत्यवाग्देव्या वरदानमनुस्मरन् ।
मुमोह वचनं श्रुत्वा कैकेय्याः क्रूरमप्रियम् ॥ १८
ततस्तु स्थविरो राजा सत्यधर्मे व्यवस्थितः ।
ज्येष्ठं यशस्विनं पुत्रं रुदन्राज्यमयाचत ॥ १९
स पितुर्वचनं श्रीमानभिषेकात्परं प्रियम् ।
मनसा पूर्वमासाद्य वाचा प्रतिगृहीतवान् ॥ २० G 5 31 18 B 5 33 24 L 5 37 20

G2 सीता नाम्ना च नामाह —d) D10 पत्नी (for भार्या) Ñ1 रामस्य महिषी प्रिया ❀ Cv सीता च नामसत्र नामशब्द प्रसिद्धौ।, So also Cr m k ❀

13 a) M1 [स्मा]स, Cv g as in text (for [श]द्) Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 वत्सरान्द्वादश पुरा, Ñ2 V3 B D6 उषिता वर्षमेवैक (Ñ2 D6 °क व, V2 °कैक), D1 सवत्सरान्द्वादश पुरा (hypm) —b) B1 श्वशुरस्य (for राघवस्य) ❀ Cv r तत्रासमिति तु सम्यक (Cr °ति पाठ सम्यक्)।, Cg द्वादश समा द्वादश संवत्सरान् । अत्यन्तसंयोगे द्वितीया ❀ —d) B सर्वभोग, G2 सर्वकर्मं, Cr g as in text (for सर्वकाम) Ś1 D10 फलासवह, Ñ1 D1 2 4 11 परान्वहून्, Cr g as in text (for समृद्धिनी) D3 पत्या रामेण लालिता —After 13 Ñ1 ins

667* राघवस्य कुलस्य कौशल्येयमनीषत ।

14 a) T M1 2 तत्र (for ततस्) —b) Ś1 Ñ1 D1 10 राज्ये च D1 राज्यस्, G2 राम च (for राज्येन) Ś1 D2 10 11 [इ]क्ष्वाकुनदन —c) D1 अभिषिंचयितुं —d) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 [s]करोन्मतिं (for प्रचक्रमे) —For 14, Ñ2 V2 B D6 subst

668* तत सवत्सरान्पूर्वं व्यमयत त पिता ।
राज्येनेक्ष्वाकुवशस्य सामात्य सपुरोहित ।

[(l 1) D6 व्यमयत V2 आमयत भपिता (for the post half) —Ñ2 om l 2 —(l 2) B2 राज्यन्, B4 (with hiatus) राज्य (for राज्येन)]

15 a) D6 T2 अस्मिन्, Cg as in text (for तस्मिन्) D2 सभ्रियमाणा D11 सा ध्रियमाणे D1 2 4 च, D2 [इ]व (for तु) Ñ2 V2 B D6 तत सर्वोत्तमाने तु (D6 °नेषु) —c) B1 तु तत्र (for नाम) —d) Ñ V2 B D2 4 7 8 11 इदं (for देवी) ❀ Ct नाम प्रसिद्धमित्यर्थे ❀

16 a) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 न पिबा(D2 जीवा)मि न खादामि, Ñ2 V2 B D6 न पास्ये न च भोक्ष्येह —b) Ñ2 प्रभुः, B2 प्रत्यूर्द, D3 11 प्रत्यूद् (for प्रत्यह) Ś1 D2 10 न च V2 ह्यन, B1 ननु D8 11 तो न (for मम) D6 भोजन (for भोजनम्) D1 2 न च निद्रा करोम्यह ❀ C1 भोजनमित्या हार्यस्य सर्वस्याभिधानम्।, Cr g मुज्यत इत भोजनम्। (Cr कर्मणि ल्युट्)।, Cm मम भोजनमित्यत्र प्रथमार्थे षष्ठी ❀ —c) D1 त (sic) (for म) —d) D1 राघवस्य (sic) (for रामो यदि) Ñ2 V2 B D6 transp रामो and यदि

17 a) Ñ1 V2 B D1 4 11 यदुक्त तु (Ñ1 D2 4 तद्, B2 हि, D11 मे) D6 यदुक्ते तु (for यत्तदुक्त) Ñ1 D2 पुरा (for त्वया) B4 पूर्व, D11 कार्ये (for वाक्य) —b) D1 4 स नृपसत्तम —Ñ1 illeg for 17cd —c) Ś1 D10 तच्चे न, D1 8 न चेत्, D2 मानुवन् D6 तच्च न, D11 तवैनं (for तच्चेन्न) T2 अवितथ (for न वितथ) Ñ2 V2 B D6 तचैवा(V2 B2 4 °थैवा)वितथ तेस्तु, G2 तच्चदवितथा-कार्यं (sic)

18 Ñ1 transp ab and cd —a) Ñ2 V2 B D6 वचनात्तस्या, D2 सत्यवाक्येन (for सत्यवाग्देव्या) —c) Ñ2 V2 B D6 तूर्णं च (for वचन) —d) Ñ2 V2 B D6 तु तद् (for क्रूरम्) D1 अद्भुत (for अप्रियम्) D11 क्रूमपर (sic)

19 a) Ś1 Ñ V2 B1 3 D1-3 11 स, B3 च, D1 5 7 8 T1 3 M2 त (for तु) D6 तत सधार्मिको राजा —D1 om 19b-20a —b) Ś1 सत्ये धर्मे, D2 3 5 8 11 T1 3 G1 सत्य धर्मे, M3 सत्ये धर्मे (for सत्यधर्म) V2 सत्यधर्मसमन्वित ; B3 सत्यधर्मपरायण, D1 सत्यधर्मव्यवस्थित, G3 सत्यधर्मव्यपेक्षित —Ñ1 illeg for 19c-20b —c) B2 राज्य (for पुत्र) —d) B1 पुत्र रामम्, T2 राम राज्यम् (for रुद राज्यम्) D6 रुदन्नोवाच किंचन —After 19 D11 ins.

669* रामो राज्य त च हित्वा सवपा देवसमताम् ।
यदन्यन्मनसा देवि तन्म ब्रूहि ददामि त ।

20 D1 om 20ab Ñ1 illeg for 20ab (for both cf v l 19) —ab) Ñ2 V2 B D6 T2 (with hiatus) श्रुत्वा (for श्रीमान्) —b) Ñ2 V2 B D6 राज्यादपि महत्तर (for b) —For 20ab Ś1 D1 4 10 11 subst

670* अभिषेकात्प्रियतर श्रुत्वा स वचन पितु ।

G 5 31 19 B 5 33 25 L 5 27 21 दद्यान्न प्रतिगृह्णीयान्न ब्रूयात्किंचिदप्रियम् ।
अपि जीवितहेतोर्हि रामः सत्यपराक्रमः ॥ २१
स विहायोत्तरीयाणि महार्हाणि महायशाः ।
विसृज्य मनसा राज्यं जनन्यै मां समादिशत् ॥ २२
साहं तस्याग्रतस्तूर्णं प्रस्थिता वनचारिणी ।
न हि मे तेन हीनाया वासः स्वर्गेऽपि रोचते ॥ २३
प्रागेव तु महाभागः सौमित्रिर्मित्रनन्दनः ।
पूर्वजस्यानुयात्रार्थे द्रुमचीरैरलंकृतः ॥ २४
ते वयं भर्तुरादेशं बहुमान्य दृढव्रताः ।
प्रविष्टाः स्म पुरादृष्टं वनं गम्भीरदर्शनम् ॥ २५
वसतो दण्डकारण्ये तस्याहममितौजसः ।
रक्षसापहृता भार्या रावणेन दुरात्मना ॥ २६
द्वौ मासौ तेन मे कालो जीवितानुग्रहः कृतः ।
ऊर्ध्वं द्वाभ्यां तु मासाभ्यां ततस्त्यक्ष्यामि जीवितम् ॥ २७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकत्रिंशः सर्गः ॥ ३१ ॥

[D4 ज्ञात्वा स कांक्षितं रिपु (for the post half)]

—c) D11 आस्वस्य (sic) G3 आस्पाद्य Cg as in text (for आसाद्य) —d) V3 B राज्य D24 वच (for वाचा) V3 B34 न तु, D310 परि (for प्रति) B1 न चैष्कृत (for गृहीतवान्) D11 T3 वचन प्रगृहीतवान्

21 a) D1 दत्त (for दद्यान्) —D4 om after प्रति up to 22a —b) Ś1 सत्यम् (for किंचिद्) Ñ3 V3 B D6 8 सत (V3 B3 D7-9 सत्य B4 दद) मूयाश्च चानृत, D2 न कुयाश्च वचोनृत —c) D1 11 जीवति (for जीवित) —d) Ś1 परायण (for °क्रम)

22 D4 om 22a (cf v l 21) —a) Ś1 (before corr) सोपिश्रौत (for स विहाय) V3 [उ]त्तमराज्यानि (hypm) (for [उ]त्तरीयाणि) —b) T3 वराह्णाणि (for महार्हाणि) ※ Cv स विहायोत्तरीयाणि। अत्रोत्तरीयशब्दो वासोमात्रे वर्तते। बहुवचनप्रयोगात्। Cr m g उत्तरीयाणि वासांसि (Cr m °सीत्यर्थे) ※ —After 22ab D1 3 ins

671* मनश्चकार विपिने राघव शत्रुकर्शन ।

[D3 दधार चीराणि ततो (for the prior half)]

—c) D3 च महा (for मनसा) —d) D4 जनन्या (for जनन्यै) Ñ2 V3 B D4 वनमास्थि(D6 °श्रि)त

23 a) D6 8 तस्य गता (for तस्याग्रतस्) D3 शीघ्रं T1 3 तूर्णं (for तूर्णं) —b) Ś1 Ñ1 V3 B D1-4 6 10 11 चीरवासिनी(B1-3 D10 °सस) Ct as in text (for वनचारिणी) Ñ2 प्रविष्टा चीरवाससी —c) D4 नहि तेन विहीनाया

24 a) Ñ2 V3 B D4 महाबुद्धि D3 M1 °भ्राज (for °भाग) —b) Ñ2 V3 B D4 भ्रातृवत्सल D3 M1 मित्रदर्शन (for मित्रनन्दन) —c) Ś1 N V3 B D1-4 6 10 11 [अ]नुयात्रार्थे D5 °यात्रार्थी (for °यात्रार्थे) —d) B2 3 D5 7-9 कुश (for द्रुम) D6 11 अलङ्कृतः

25 D1 4 आदृशाद् (for आदेश) —b) Ś1 D10 प्रगेव तु Ñ1 B4 D1-4 6 11 बहुमन्य D2 बहुमता (for बहुमान्य) —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 स्मो दुराधर्षं Ñ2 D4 स पुरादिष्ट, V2 B स्म(B3 सा)पुर(B3 गृह) स्वर्ग्या T2 स्म पुरा घोर T3 स्मा पुरास्पृष्ट (for स्म पुरादृष्ट) —d) D6 वर (for वन) V3 B गभीरमोजसा ※ Cr m t पुरा अदृष्टमिति(Cr °ति पद)च्छेदः। So also Cg h. ※

26 a) D1 वसति (sic) (for वसतो) —b) B1 अमितौजस (sic)

27 V3 B1-3 om 27 —a) D1 कालोय D3 4 6 M3 मे कालौ D11 मे काले, T3 काले मे (by transp) (for मे कालो), —b) D3 4 6 [अ]नुग्रहे (for [अ]नुग्रह) D6 कृतौ (for कृत) D6 11 जीवि(D11 °व)तानुग्रहे कृते —c) Ś1 ताभ्यां (for द्वाभ्यां) —After 27, Ś1 N B4 D1 4 10 11 ins

672* रावणो विकृताकारो राक्षसोऽतिभयानकः ।
समुद्रपारो दुष्प्राप कारे परिमितश्च मे ।

[(l 1) B4 D3 4 विकृताचा(B4 °द्या)रो D6 विकृतिकारो (for °ताकारो) Ś1 D10 [ऽ]तिभयकर B4 [ऽ]तिभयानक D6 राक्षसोऽनयनाशक , D11 राक्षसोऽतिभयानकः (for the post half) —(l 2) B4 D6 पारे (for पारो) Ñ1 D4 दुष्पर (for दुष्प्राप) D11 ते (for मे) B4 समर्तिपुर (for परिमितश्च मे)]

Colophon Ñ2 V3 B D4 om —*Sarga name* Ś1 D1 4 10 11 सीतावाक्य Ñ1 हनुमत्सीतासंवादे सीतावाक्य —*Sarga no* (figures words or both) D1 2 4 10 11 om Ś1 29 D3 5 7 9 T G M1 3 33 M2 32 —After colophon *G concludes with* श्रीरामाय नम

३२

तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा हनूमान्हरियूथपः ।
दुःखाद्दुःखाभिभूतायाः सान्त्वमुत्तरमब्रवीत् ॥ १

अहं रामस्य संदेशाद्देवि दूतस्तवागतः ।
वैदेहि कुशली रामस्त्वां च कौशलमब्रवीत् ॥ २

यो ब्राह्ममस्त्रं वेदांश्च वेद वेदविदां वरः ।
स त्वां दाशरथी रामो देवि कौशलमब्रवीत् ॥ ३

लक्ष्मणश्च महातेजा भर्तुस्तेऽनुचरः प्रियः ।
कृतवाञ्शोकसंतप्तः शिरसा तेऽभिवादनम् ॥ ४ G 5 31 27 D 5 34 4 L 5 28 6

32

☞ V3 illeg for Sarga 32 (cf v l 5 30 3) Ñ2 V2 B D6 cont the previous Sarga M3 begins with श्रीरामाय नमः .

1 B2 reads 1ᵈ-2ᵇ in marg —ᵇ) Ñ2 V3 B1 3 4 D6 हरिसत्तम , B3 D7 3 °पुंगव , D1 3 T1 3 G3 मारुतात्मज (for हरियूथप) —ᶜ) Ś1 D10 महा , Ñ2 V3 B1 D2 6 8 11 दु खे (for दु खाद्) Ñ B1 2 4 D6 [अ]भिपन्नायमा, V2 [अ]भिभूतायमा, B3 [अ]भिपन्नाय॰, D11 [अ]भिभूताना (for °भूतायाः) —ᵈ) Ś1 Ñ V3 B1 4 D1-4 6 10 11 वाक्यम्, D6 सान्तम् (for सान्त्वम्) B2 वाक्य च किंचिदब्रवीत्, B3 वैदेहीं वाक्यमब्रवीत् ❀ Ck t दु खाद् दुःखाभिभूता (Ck °दु खे प्रपन्ना)या इत्यनुशारं । दु खपरम्परातितापा ❀ —After 1, Ś1 Ñ B4 D1-4 6 10 11 ins

673* एवं मार्गमाणा रामार्थे क्लिश्यन्ते दिक्षु वानरा ।
क्षुत्तृष्णाभ्यां परिश्रान्ता सिद्धिं मुनिगणा इव ।
रघूणा च हरीणां च प्राणास्त्वयि समाहिता ।
सा त्व दिष्ट्या मया दृष्टा नास्ति धन्यतरो मम ।

[(l 1) D11 मार्गमाणे (sic) (for °णा) B4 दृश्यते (for क्लिश्यन्ते) —(l 2) B4 तैस्तैस्तपोभिर्नियतै D1-4 6 11 क्षुत्पिपास(D1 3 °भ्यां)परिम्लाना (D4 °क्लाता) (for the prior half) D3 सुर (for मुनि) —(l 3) D1 वानराश्च रघूणां च (for the prior half) B4 समाश्रिता D2 °गता (for समाहिता) —(l 4) Ś1 दृष्ट्वा B4 अप, D2 4 11 दृष्ट्वा (for दिष्ट्या) D3 4 दिष्ट्वा D6 11 दृष्ट्वा (for दृष्टा) Ñ D6 10 11 मया (for मम)]

2 B2 reads 2ᵃᵇ in marg (cf v l 1). M2 om (hapl) 2 —ᵇ) V3 B2-3 D2 दूत (for देवि) Ś1 D1 3 10 M1 समागत , Cr m g k t as in text (for तवा°) T2 G1 देवि दूतस्त्वमागत ❀ Cr m तवागत समीपमिति शेष ।, Cg तव दूतस्त्वां प्रति प्रेषितो दूत ❀ —V2 B2 3 om 2ᶜ-3 —ᶜ) D10 कुशल (for °ली) —ᵈ) Ñ B2 D3 7 8 G2 स त्वा, D2 त्वां च , D6 सत्वे (sic) (for त्वां च) Ś1 Ñ2 B3 4 D1-4 6 10 11 कौशल्यम् (for °लम्) —After 2, Ś1 Ñ B4 D1 3 4 6 10 11 ins

674* दाता भोक्ता प्रहर्ता च श्रेष्ठो लोके धनुर्धर ।

[B4 जेता योद्धा, D2 कर्ता भोक्ता D3 पाता भोक्ता (for दाता भोक्ता) D11 च हर्ता (for प्रहर्ता) Ñ2 D6 धीमान् गोप्ता च कर्ता च (for the prior half) D3 ज्येष्ठो (for श्रेष्ठो) B4 D1 3 4 लोक (for लोके) Ñ2 D6 धनुष्मता (for °धर)]
—Thereafter Ñ1 cont

675* हन्ता शत्रुकुलानां च विधाता *च विश्वदृक् ।,

while D1 3 cont

676* राम प्रहरता श्रेष्ठ कौशल्यानन्दवर्धन ।

3 V2 B2 3 om 3 (cf v l 2) B4 D2 om (hapl) 3 —ᵃ) Ś1 Ñ B4 D1 3 4 6 10 11 देव च, Cm t as in text (for वेदांश्च) D3 wrongly repeats वेदांश्च —ᵇ) Ñ2 B4 D6 वेत्ति, D4 om (hapl) (for वेद) —ᵈ) Ś1 B4 D1 3 4 6 10 11 कौशल्यम् (for °लम्)

4 ᵃ) D1 3 4 तु (for च) D10 om महा Ñ2 V3 B1 3 -बुद्धि B4 D6 -बाहु , T2 वीर्या (for तेजा) —ᵇ) B4 तेऽनघ , D2 त्वनु° (for तेऽनुचर) Ñ2 V3 B1-3 D6 सुमित्रानन्द(V3 D6 °द)वर्धन —ᶜ) D4 सप्रश्र (for संतप्त) B2 कृतवांस्तापसंतप्त (corrupt) —ᵈ) B1 (with hiatus) अपि (for तेऽभि) D11 वादित (sic) (for वादनम्) —After 4 Ñ2 V2 B1 3 D6 ins

677* मातृवत्सलात त्वा हि नित्य लक्ष्मीविवर्धन ।
य पुरा दण्डकारण्ये कृत्वा रूप मनोहरम् ।
काञ्चन मृगरूपेण रावणो लोकरावण ।
छलवान्स्त्वा महामाय सर्वभूतभयकर ।
वरदानमदोन्मत्तो लोकान्सर्वानचिन्तयन् ।
स च रामो मम भ्राता ज्येष्ठ पितृसमस्तदा ।
धर्मात्मा धर्मतत्त्वज्ञो राजीवशुभलोचन ।
निष्पातयद्युक्तेन शरेणानतपर्वणा ।
कृत्वा च सुमहानाद मारीचो निपपात ह ।
प्रीत्यर्थं तद्धच श्रावी पृष्ठतोऽनुससार ह ।
एतस्मिन्नन्तरे वाक्य मदुक्त परुष त्वया ।
स त प्रणमते नित्य लक्ष्मणो देवि देवर ।

[(l 1) B2 नित्य (for लक्ष्मी) —(l 2) V2 यत् (for य) Ñ2 B1 D6 मनोरम (for °हरम्) —(l 4) V2 कृतवान् (for छलवान्) B2 महाकाय (for °माय) —(l 5) V2 -मत्त- (for -मद-) Ñ2 D6 वरदानात्समुन्मत्तो (for the prior half) D6 लोकान्वान*विनयन् (for the post. half) —(l 6) Ñ2 D6 सदा B2 तथा (for तदा) —(l 7) Ñ2 D6 धर्मवान्, V3 B1 3 धर्मज्ञो (for धर्मात्मा) B2 -दल (for -शुभ-).
]

C. 5.31.0 B. 5.34.5 L. 5.28.7

सा तयोः कुशलं देवी निशम्य नरसिंहयोः ।
प्रीतिसंहृष्टसर्वाङ्गी हनूमन्तमथाब्रवीत् ॥ ५
कल्याणी बत गाथेयं लौकिकी प्रतिभाति मे ।
एति जीवन्तमानन्दो नरं वर्षशतादपि ॥ ६
तयोः समागमे तस्मिन्प्रीतिरुत्पादिताद्भुता ।
परस्परेण चालापं विश्वस्तौ तौ प्रचक्रतुः ॥ ७
तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा हनूमान्हरियूथपः ।
सीतायाः शोकदीनायाः समीपमुपचक्रमे ॥ ८
यथा यथा समीपं स हनूमानुपसर्पति ।
तथा तथा रावणं सा तं सीता परिशङ्कते ॥ ९
अहो धिग्धिक्कृतमिदं कथितं हि यदस्य मे ।
रूपान्तरमुपागम्य स एवायं हि रावणः ॥ १०
तामशोकस्य शाखां सा विमुक्त्वा शोककर्शिता ।
तस्यामेवानवद्याङ्गी धरण्यां समुपाविशत् ॥ ११

—(l. 8) B3 D6 मुक्त (for युक्त) —(l. 9) B2 स मातच प्रणम्य (for the post. half) —(l. 10) B3 प्रत्यु॰ (for प्री॰) Ñ2 त्वद्व॰ D6 (also as above) तद्व॰ (for तद्व॰) —B3 om. l. 11 —(l. 12) Ś1 त (for ते) B2 स त्वा प्रणम्य शतनाम् (sic) (for the prior half)] —Thereafter B2 cont.:

678* तदा शून्ये गृहे च त्वं रावणेन हृता सती।

5 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 5-12 —a) B1 वाक्य (for देवी) —b) Ś1 B4 D10 वीरयोर्, G1 प्रविश्य (sic) (for निशम्य) D3 देवयो (for सिंहयो) —c) Ś1 B4 D1.10 श्रुत्वा D7.8 प्रति, Cr m.g. as in text (for प्रीति) D11 सहृष्ट (for सहृष्ट) —d) Ñ1 तदो, T2 तथा (for अथ)

6 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 6 (cf. v.l. 5) —a) Ñ1 D4.10 तत्, D1 प्रति, Cr m k t as in text (for बत) B4 कल्याणी च यथार्थेय, D11 कल्याणी च तथाप्येव —b) B4 D5.8.9 मा, D7 G2.3 M2.3 Cm.g.k.t मा (for मे) ‡ Cm. बतति हर्षे। Ch.t. गाथाया सर्वादित्यदर्शनजो हर्षो बतेत्यनेन सूच्यते ‡—c) Ñ2 एहि D2.9 इति (sic), D2 पतिर् (sic) (for एति) D1.3 जीवितम् (for जीवन्तम्) B4 D11 एति जीवत्यानन्दे —After 6, Ś1 Ñ1 B4 D1.10.11 T2 ins.:

679* ततः सत्वाविश्रम्भा सीता शशिनिभानना।

[B4 D1 विश्वासा D11 शरणा T2 सहर्षा (for विश्रम्भा)] —Thereafter T2 cont. 680*

7 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 7 (cf. v.l. 5) —a) D5 T1.3 G2 M1.3 तथा (G2 ॰योः) समागते —For 7cd, Ś1 Ñ1 B4 D1-8.10.11 subst. while T2 cont. after 679*:

680* तया समागतश्चापि हनुमान्प्रीतिमानस ।

[D4 तथा समागतश्चापि (for the prior half) Ś1 D10 प्रीतिमानभौ B4 T2 ॰नभूत्, D3.4 प्रीत॰ (for प्रीतिमानस)] —c) Ś1 D10 वाचाल्य D6 चाल्पेन्य (sic) M1 चालापे (for चालाप) —d) G1 विश्वस्तस् (sic) (for ॰स्तौ)

8 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 8 (cf. v.l. 5) —a) Ś1 ततस् (for तस्याम्) D1-8.10 तु Ct as in text (for तद्)

—b) Ś1 B4 D1.7-10 G2.3 मारुतात्मज (for हरियूथप) —c) Ś1 सात, B4 D3.7.8.11 तथाया, D1.3.4.4 दीनाया (for दीनाया) ‡ Cr m.g. उपचक्रमे गन्तुमिति शेष (Cg प्राप्तेति वार्थं)।, Ck. उपचक्रम इति। शाखाया अवरुह्य पुनरेति शेष।, Ct. उपचक्रमे वृक्षात्सौऽवतीर्य शाखामवरुह्य समीपं गन्तुं प्रक्रान्तमभूदित्यर्थः ‡

9 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 9 (cf. v.l. 5) Ñ1 D2 om. 9a-10b —a) Ś1 B4 D1.3.4.10.11 यथा समीप सीताया —d) D8 सीताद्, M1 सीता स (by transp.) (for स सीता) —For 9cd, Ś1 B4 D1.3.4.10.11 subst.:

681* तथा रावण इत्येन त सीता पर्यशङ्कत।

[D1 इत्येव (for ॰न) Ś1 D10 सा (for त) D1.3 समशङ्कत, D11 पर्यशङ्कित (sic) (for पर्यशङ्कत)]

10 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 10 (cf. v.l. 5) Ñ1 D2 om. 10ab (cf. v.l. 9) —a) D7 अतो वै, D11 अहो वै, T1.2 अहो किं (for अहो धिग्) Ś1 B4 D1.3.4.10 किं कृतम्, D5.6 G1 M1.2 Cm.g. दुष्कृतम्, D11 वैकृतम्, Cr k t as in text (for धिक्कृतम्) D4 om. इदं —b) Ś1 D10 (erroneously repeats) कथितं हि मे, B4 विप्रकाशित, D1.3.4.11 हि यद्य मे (for हि यदस्य मे) —d) Ś1 D10.11 [अ]यमि (for [अ]यं हि)

11 Ñ2 V2 B1-3 D6 om. 11 (cf. v.l. 5) —a) B4 तम् (for ताम्) Ś1 Ñ1 D1.3.4.7.8.11 शाखां तु, B4 शाखात, D2 शाखां च D5 G1.3 सा शाखां (by transp.) (for शाखां सा) —b) Ś1 D1.10 मुक्त्वा सा, Ñ1 D1.4 त्यक्त्वा सा, D1 त्यक्त्वा सा, D1.3 G2 विमुक्ता, D11 मुक्ता सा (for विमुक्त्वा) B4 मुक्त्वा शरीरेण कर्षिता —c) Ś1 D1-8.10.11 भयार्तस्य, Ñ1 B4 भयातुरा (Ñ1 ॰त्या [sic]) (for तस्यामेव) —d) D धरायां (for धरण्यां) ‡ Cv. तामशोकस्येति। ननु शिंशपावृक्षस्य शाखां गृहीत्वा स्थितेत्युक्त्वा कथमशोकस्य शाखां विमुच्येत्युच्यते। न दोषः। शिंशपाशोकाधिष्ठानसरूढो(॰ढ) एकीभूय स्थिताविति परिकल्प्यते। तेनेदं च पूर्वोक्तं च सर्वं समीचीनम्।, Cr m t. अशोकस्याशोकवनस्थशिंशपावृक्षस्येत्यर्थः।, Cg. यद्यपि पूर्वं शिंशपाशाखावलम्बनमुक्तं तथापि शिंशपाशाखा अशोकसंश्लिष्टेति पक्षचिह्निकाये युज्यते

अवन्दत महाबाहुस्ततस्तां जनकात्मजाम् ।
सा चैनं भयवित्रस्ता भूयो नैवाभ्युदैक्षत ॥ १२
तं दृष्ट्वा वन्दमानं तु सीता शशिनिभानना ।
अब्रवीद्दीर्घमुच्छ्वस्य वानरं मधुरस्वरा ॥ १३
मायां प्रविष्टो मायावी यदि त्वं रावणः स्वयम् ।
उत्पादयसि मे भूयः संतापं तन्न शोभनम् ॥ १४
स्वं परित्यज्य रूपं यः परिव्राजकरूपधृत् ।
जनस्थाने मया दृष्टस्त्वं स एवासि रावणः । १५

उपवासकृशां दीनां कामरूप निशाचर ।
संतापयसि मां भूयः संतापं तन्न शोभनम् ॥ १६
यदि रामस्य दूतस्त्वमागतो भद्रमस्तु ते ।
पृच्छामि त्वां हरिश्रेष्ठ प्रिया रामकथा हि मे ॥ १७
गुणान्रामस्य कथय प्रियस्य मम वानर ।
चित्तं हरसि मे सौम्य नदीकूलं यथा रयः ॥ १८
अहो स्वप्नस्य सुखता याहमेवं चिराहृता ।
प्रेषितं नाम पश्यामि राघवेण वनौकसम् ॥ १९ G 5 31 38 D 5 34 20 L 5 28 17

क्वचिदश्लोक इति। अतो न कश्चिद्दोषः ꣸ —After 11, Ñ1 ins

682* ततो हनुमानमितमान्महातेजा ज्वल * त । ,
while D8 T1 3 G2 3 M1 3 ins

683* हनूमानपि दुःखार्तां तां दृष्ट्वा भयमोहिताम् ।
[T1 3 G2 M3 दुःखार्तम् (for °र्तां)]

12 Ñ2 V2 B1-3 D4 om 12 (cf v l 5) —^{a}) Ś1 D10 अवन्दत(D10 °स्तु), D4 अविन्दत (sic) (for अवन्दत) —After 12^{ab}, Ñ1 ins (sic)

684* दीनं च भाषत * * नूनय प्रशयस्विनम् ।
मा देवि शैर्षीमा दुष्ट नाहं या * स्मि रावण ।

—^{c}) D1 [प्]व, D11 [प्]व (for [प्]न) Ś1 D8 7 10 T3 G1 Cm t सत्रस्ता Cg as in text (for वि°) —^{d}) Ñ1 वाग्नाभ्युदैक्षत, D1 नैवाभ्यवैक्षत च, D2 6 नैवाभ्युदै (D6 °पै)क्षत, D7-9 नैनिमुदैक्षत, T2 नैवाभ्यपद्यत (for नैवाभ्युदैक्षत)

13 ^{a}) D1 दृष्ट्वा त (by transp) Ñ1 D8 7 9 च (for तु) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 वन्दमानं तु तं दृष्ट्वा, B3 इति स वक्तु मानता (metri causa) —^{b}) B1 दृष्ट्वा (for सीता) Ś1 D1-4 8-11 चन्द्र , Ñ1 पद्म (for शशि) —^{cd}) D6 दीर्घं शब्दस्य, G3 °मुच्छ्वास्य (for °मुच्छ्वस्य) Ś1 Ñ1 D1 10 स्वर(Ś1 °नं) ,D4 [श]स्वर (for स्वरा) Ñ2 V2 B D6 दीर्घमुष्णं च(D6 वि) नि श्वस्य वानरं वाक्यमब्रवीत्

14 ^{a}) Ś1 D3 10 माया (for मायां) D4 11 मायाविन् (for °वी) Ñ2 V2 B2 4 D6 मायाबल(B2 °रूप) समाश्रित्य, B3 मायाबलमुपाश्रित्य —D4 om 14^{b}–15^{b} —^{b}) D6 वा (for त्वं) —After 14^{ab}, D11 reads 16^{cd}.—D11 om 14^{cd} —^{c}) Ś1 D8 10 उन्मादयसि, Ñ V2 B D1 3 4 संताप° (for उत्पाद°). Ś1 Ñ V2 B D1-3 6 8 10 मां (for मे) —^{d}) Ś1 Ñ2 B D1-4 6 10 सन्ताप, Cg t as in text (for संताप) B3 G3 स न (for तन्न) —After 14, Ñ1 ins

685* मृतः किं हन्यते कश्चिद्धत्वा किं लभते फलम् ।
मा मृतामिति जानीहि न किंचित्ते फलं भवेत् ।

15 D4 om 15^{ab} (cf v l 14) Ñ2 V2 B D6 G3 om (hapl) 15–16 —^{a}) Ñ1 स्वक (hypm) D10 स्वे (sic) T3 स्वय (hypm) V2 Ck म , Ct as in text (for स्वं) D1 2 च, D11 त, M3 स (for य) —^{b}) Ś1 Ñ1 D2 3 5 7-11 T2 G1 M1 रूपवान्, D3 T1 G1 M1 °धृक् (for रूपधृत्) —^{d}) Ñ1 स त्वम् (by transp) Ś1 Ñ1 D1-4 7 8-11 T1 एव हि (for एवासि) Ñ1 D2 4 11 राक्षस (for रावण).

16 Ñ2 V2 B D6 G3 om 16 (cf v l 15) —^{a}) Ñ1 यो से (for दीनां) —^{b}) Ś1 रूपी, D3 रूपिन् (for रूप) Ś1 D1 4 10 11 M1 निशाचर —Ñ1 D7 4 om 16^{c}–18^{b} D11 reads 16^{cd} after 14^{ab} —^{c}) Ś1 D10 त्य चेज्जिहीर्षसि पुन —^{d}) Ś1 D8 3 10 11 T1 2 M2 सत्यश, D1 मन्नश्ना (for संताप) D8 G2 M1 न तु (for तन्न) —After 16 D2 3 7 9 S ins

686* अथवा नैतदेव हि यन्मया परिशङ्कितम् ।
मनसो हि मम प्रीतिरुत्पन्ना तव दर्शनात् ।

[(l 1) D6 एतद् (sic) (for एव) D8 यदि (for यद्दि) —(l 2) G1 मम तव Ct as above (for हि मम)]

17 Ñ1 D2 4 om 17 (cf v l 16) Ś1 D10 om 17–18 D11 om 17–18^{b} —^{a}) Ñ2 V2 B D6 अथ (for यदि) —^{b}) D8 स्वागत (for आगतो) —^{c}) D8 कथां कथय रामस्य

18 Ś1 D10 om 18 Ñ1 D1 2 4 11 om 18^{ab} (for all except D5, cf v l 16 and 17) D1 repeats 18 after 19 —^{c}) D1 2 भूयो (for सौम्य) Ñ1 D4 11 चित्त जिहीर्षसे नार्य(D11 °से पाप) —^{d}) Ñ V2 D1-4 11 इवामसा(D1 2 °स (sic)) B1-3 स्रोतसा ; B4 स्रोतसं ; D6 इव प्लव (for यथा रय) —After 18, Ñ2 V2 B D6 read 21

19 ^{a}) D6 यातौ (for अहो), B2 D6 सुचिरा D11 दु स्विन्न (for सुखता) Ś1 Ñ1 D10 अहो स्वप्नस्तु सुखदो —^{b}) D2 3 7 4 G2 एव (for एवं) Ś1 D10 चिरा हृता ; Ñ B2 D6 चिराहृता V2 B1 D11 चिराहृता, B4 G1 चिरायुता,

G 5 31 39 B 5 34 21 L 5 28 18

स्वप्नेऽपि यद्यहं वीरं राघवं सहलक्ष्मणम् ।
पश्येयं नावसीदेयं स्वप्नोऽपि मम मत्सरी ॥ २०
नाहं स्वप्नमिमं मन्ये स्वप्ने दृष्ट्वा हि वानरम् ।
न शक्योऽभ्युदयः प्राप्तुं प्राप्तश्चाभ्युदयो मम ॥ २१
किं नु स्याच्चित्तमोहोऽयं भवेद्वातगतिस्त्वियम् ।
उन्मादजो विकारो वा स्यादियं मृगतृष्णिका ॥ २२
अथवा नायमुन्मादो मोहोऽप्युन्मादलक्षणः ।
संबुध्ये चाहमात्मानमिमं चापि वनौकसम् ॥ २३
इत्येवं बहुधा सीता संप्रधार्य बलाबलम् ।
रक्षसां कामरूपत्वान्मेने तं राक्षसाधिपम् ॥ २४
एतां बुद्धिं तदा कृत्वा सीता सा तनुमध्यमा ।
न प्रतिव्याजहाराथ वानरं जनकात्मजा ॥ २५
सीतायाश्चिन्तितं बुद्ध्वा हनूमान्मारुतात्मजः ।
श्रोत्रानुकूलैर्वचनैस्तदा तां संप्रहर्षयत् ॥ २६

B4 चिर व्रभो, D1 3 M1 चिर हृता, D2 3 °हृता, D4 पुरा हृता, Ck t as in text (for चिराहृता) —c) Ñ2 V2 B1-3 D6 त्वामि, B4 त्वा हि, D1 तेन, D12 M3 नानु, Ck t as in text (for नाम) —After 19c D1 erroneously repeats 19d —d) Ś1 D1 11 वनौकसा —After 19 D9 repeats 18

20 a) Ñ1 D7 हि (for ऽपि) D6 यद् (for यदि) Ñ2 V2 B D6 राम, D2 वीर (for वीरं) —b) Ñ2 B1 पश्येह, B2 4 D6 पश्येय, B3 पश्यामि (for राघव) —c) M3 वा (for न) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 विषीदेय, D6 विषदेय (for [ना]वसीदेय) Ñ2 V2 B D6 जीवेय (B1 °इ)मिति (V2 °मपि, B1 3 4 °मभि) पश्यतो —d) Ś1 Ñ1 D10 मम स, V2 B3 D2 हि (B3 *) मम, T1 [ऽ]य मम, Cg as in text (for ऽपि मम) D6 शोभन, D2 वत्सरी (sic) (for मत्सरी)

21 Ñ2 V2 B D6 read 21 after 18 —a) Ñ2 B D6 अहो, V2 अह (for नाह) V2 G1 इद (for इम) —b) B1 3 D4 दृष्ट्वा (D4 °ष्टो) (for दृष्ट्वा) V2 B D6 च (for हि) B2 3 D4 वानर —c) D8 अशक्यो V2 प्राप्त (sic) D6 10 प्राप्त (sic) (for प्राप्तु) —d) T1 3 जातश्च, T2 G3 M1 2 प्रियश्च (for प्राप्तश्च) G3 [अ]प्यधिको, Ct as in text (for [अ]भ्युदयो) Ś1 Ñ V2 B1 4 D1-4 6 10 मया B3 महान्, B1 यथा (for मम)

22 a) Ś1 Ñ V2 B4 D1-3 8 10 11 तु मे, B1 3 D4 तु मे (for नु स्यात्) D3 4 11 समोहो (for मोहोऽयं) —b) D11 व्यातगतेस् (sic) (for वातगतिस्) D2 स्वय D6 T3 स्वय (for त्वियम्) Ñ2 V2 B D6 ह्य मारुत (Ñ2 D6 था भूत) विक्रिया (V2 °क्रम), D3 भवेद्वा वातविभ्रम —Ñ2 om 22c–23b —c) Ś1 Ñ1 V2 B D1 6 8 10 11 उन्मादो वा (for उन्मादजो) —d) Ś1 D10 वेय, D1 6 7 9 11 T1 स्वय (for इय)

23 Ñ2 om 23ab (cf v l 22) —b) B1 D6 मोहादि, B2 4 D1 3 4 10 मोहो हि, M1 मोहो हि, Cr m g t as in text (for मोहोऽपि) B1 D1 3 4 लक्षण B3 मोहा दुन्मादलक्षण, D2 मोहो यस्माच्च लक्ष्मण (sic) —c) B3 संरोध्य, B4 संवेद्मि, M1 प्रबुध्ये, Cr as in text (for संबुध्ये) D3 6 8 11 वा (for च) D1 4 समुध्ये वा मनात्मानम् —d) Ś1 (m after corr as in text) तेषा D11 इद (for इम) D1 शोक (sic), D9 11 चापि (for चापि) D10 11 वनौकसा (sic)

24 a) Ś1 D10 बुद्धा (for सीता) —c) V2 B राक्षस, D4 राक्षसी (sic) (for रक्षसां) Ś1 D10 रूपाणां, Ñ V2 B D2 8 11 G2 रूपित्वान् (for रूपत्वान्) —B4 om 24d–26a —d) Ś1 D2 मन्ये, D10 मत्य (sic) (for मेने) V2 B1-3 वानराधिप T2 राक्षसेश्वर (for राक्षसाधिपम्)

25 B4 om 25 (cf v l 24) Ñ1 repeats 25ab after 25 Ñ2 V2 B1-3 D6 transp ab and cd —a) Ś1 Ñ1 (first time) D1 4 11 एव Ś1 G3 तत, D4 6 यथा (for तदा) Ñ2 D6 परीक्षती कपिश्रेष्ठ B3 तां बुद्धिं तु तदा कृत्वा —b) D3 सा सीता (by transp) G1 2 सीता तु (for सीता सा) G3 जनकात्मजा (for तनुमध्यमा). Ñ1 (second time) 2 V2 B1-3 D6 वैदेही वाक्यमब्रवीत् —After 25cd, Ñ1 (after 25ab [r]) 2 V2 B1-3 D6 ins while D11 ins after 25

687* अनुमाने कपिश्रेष्ठ भूयो मे वक्तुमर्हसि ।
यथा रामस्य दूतस्त्वं कथं रामो वनौकसाम् ।

[(l 1) D11 हनुमन् (subm) (for अनुमाने) Ñ1 B3 D11 भूयो वक्तुमिहा (B3 °मथा) र्हसि (for the post half) —(l 2) Ñ2 B3 D6 कथ (for यथा) Ñ V2 D11 च राम (for रामस्य) D11 कथं राजा कपीश्वर (for the post half)] —Thereafter B3 cont

688* समुद्रस्य परे पारे गमनं वा कथं भवेत् ।

—a) Ś1 D10 जिज्ञासती तदा भूयो Ñ1 D2 8 11 जिज्ञास (Ñ1 °स्य) ते तदा (D8 11 स सा) भूयो, Ñ2 V2 B1-3 D6 अजिज्ञासन्तो भूयो, D1 3 न प्रतिव्याहरद्भूयो

26 B4 om 26a (cf v l 24) —a) Ś1 D10 सीता याश्च मत बुद्ध्वा Ñ V2 B1-3 D6 सीतायाश्चैव (Ñ V2 °स्तु वच) श्रुत्वा D1 सीतायास्त्वेव बहुधा D2 8 11 सीताया स्त्वेव तद्बुद्ध्वा D3 सीतया चैवमुक्त स D6 7 9 M1 सीताया निश्चितं बुद्ध्वा —b) Ś1 D10 हरियूथप (for मारुतात्मज) Ñ2 V2 B D6 वायुपुत्र प्रतापवान् —d) D3 M3 तथा D11 तथैव (for तदा) D7-9 12 T2 G2 3 M3 Cr k t समहर्षयत् Cg as in text Ś1 तथैनां प्रत्यनन्दयत्, Ñ1

आदित्य इव तेजस्वी लोककान्तः शशी यथा ।
राजा सर्वस्य लोकस्य देवो वैश्रवणो यथा ॥ २७
विक्रमेणोपपन्नश्च यथा विष्णुर्महायशाः ।
सत्यवादी मधुरवाग्देवो वाचस्पतिर्यथा ॥ २८
रूपवान्सुभगः श्रीमान्कन्दर्प इव मूर्तिमान् ।
स्थानक्रोधप्रहर्ता च श्रेष्ठो लोके महारथः ।
बाहुच्छायामवष्टब्धो यस्य लोको महात्मनः ॥ २९

अपकृष्याश्रमपदान्मृगरूपेण राघवम् ।
शून्ये येनापनीतासि तस्य द्रक्ष्यसि यत्फलम् ॥ ३०
नचिराद्रावणं संख्ये यो वधिष्यति वीर्यवान् ।
रोषप्रमुक्तैरिषुभिर्ज्वलद्भिरिव पावकैः ॥ ३१
तेनाहं प्रेषितो दूतस्त्वत्सकाशमिहागतः ।
त्वद्वियोगेन दुःखार्तः स त्वां कौशलमब्रवीत् ॥ ३२ G 5 31 33 B 5 34 34 L 5 28 33

D1-4 10 सर्थीना(D2 वर्थेना) प्रत्यहर्षयत्(V1 °यन्) Ñ2 V2 B D4 अथ ता सत्र(B2 प्रत्र)भाषत ꣸ Cg सप्रहर्षयत्सम्रा हर्षयत् ꣸ —After 26, Ś1 Ñ V3 B D1-4 6 10 11 ins

689* प स विग्रहवान्धर्मे साधु सत्यपराक्रम ।
परित्राता च दाता च सर्वभूतहिते रत ।
बलवा मातरिश्व महेन्द्र इव दुर्जय ।

[(l 1) V3 D3 तु (for म) D1 मतिमा (for विग्रह वान्) D3 तस्य D4 सत्य (for सत्य) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रतिश्रव (D1 2 10 °य) (for °पराक्रम) —(l 2) Ñ1 परि पाल (for °त्राता) Ś1 D2 10 प महस्य Ñ1 D1 4 11 प्रदाता च (for च दाता च) D2 परित्राणमदाताच (for the prior half) —After the prior half of l 2, Ñ1 ins some lines which are illeg B2 -लोक- (for भूत) —Ñ1 illeg for l 3 —(l 3) V2 बल्वा स (hypm) D2 मारुत इव (for मातरिश्व) D1 वज्रभृत् (for दुर्जय)]

27 b) Ś1 Ñ B D1 2 4 6 11 यथा शशी (by transp) —c) Ñ1 V2 B D4 प्रिय (for राजा) —D4 om from लो up to रय in 28d —d) Ś1 Ñ1 D10 11 रामो D1 3 राजा (for देवो) Ñ2 V2 B D4 राजा वैश्रवणोपम, D3 यथा वैश्रवण प्रभु

28 D4 om up to रय in d (cf v l 27) —a) B1 2 [उ]पपन्नस्य D3 [उ]दित धीमान् (for [उ]पपन्नश्च) —b) Ñ2 V3 B D4 -यश (for यशा) —After 28ab, Ñ1 ins

690* पितृत्राणचाम ** (illeg)प सत्ये तु समाश्रित ।

—After मधुर in c, D3 erroneously repeats विष्णु र्महायशा । सत्यवादीमधुर —d) T2 वयस्वरो (for वाच स्पतिर्)

29 Ñ1 illeg for 29a —a) Ś1 D10 क्रोधस्थाने Ñ2 V2 B D6 11 नितशो र, D1 2 4 स्थाने क्रोध (D3 °ध) D3 स्थाने लोक D7-9 Ck स्थानक्रोधे (D6 °धी) M1 Cm g स्थानक्रोध Ct as in text (for स्थानक्रोध) T2 प्रहर्ता (for °हर्ता) —d) B3 श्रेष्ठ (for श्रेष्ठो) D1 M3 लोक (for लोके) Ś1 D10 धनुष्मता Ñ1 महारस, M3 °यशा (for महारथ) —e) Ś1 B3 D1-4 10 11 मवष्टब्य Ñ2 समाश्रित T2 °ष्टब्धा (for °ष्टब्धो) —f) D1 तस्य, T1 लोक, Cr m g as in text (for यस्य) Ś1 D2-4 10 11 T2 लोका T2 यस्य, G1 लोके (for लोको). —After 29 Ś1 Ñ1 V2 D1 4 10 11 ins, D3 T2 3 ins l 1 only after 29

691* देवा इव महेन्द्रस्य सोऽस्य ते विगतज्वरा ।
न तादृशमनाधृष्य देवानामपि दुर्जयम् ।
महेन्द्रसदृश शौर्ये क्षमाया पृथिवीसमम् ।

[(l 3) Ś1 Ñ1 -सदृशो (for सदृ°) D2 सौम्ये (for शौर्ये) Ś1 Ñ1 V3 D2 10 क्षमया (for क्षमायां) Ñ1 V3 महाप्रेम (for °वी समम्)],

while B3 ins

692* तस्य रावस्य रूप वा बल वा किं च पौरुषम् ।
त्रिषु लोकेषु न स्थानुमपचारी रणे प्रभु ।

30 Ñ1 illeg for 30a —a) Ñ2 V2 B1-3 D6 अप वाह्य B4 °कृष्य D1 अवकृष्य (for अपकृष्य) Ś1 D2 4 10 [आ]श्रमात्त तु (for °मपदान्) D11 अपकृष्याश्रम त तु —b) V3 राघर (sic) B2 वापर (for राघवम्) —c) B1 D6 [उ]पनीतासि (for [अ]प°) —d) D1 3 T2 G2 V2 तत् (for यत्) Ś1 Ñ1 D2 10 11 फल(D2 मूल) द्रक्ष्यसि तस्य च (D4 11 स) Ñ2 V2 B1 3 D6 तस्य सद्रक्ष्यसे(B2 °दृश्यत) फल, B4 D2 फल द्रक्ष्यति तस्य स D1 3 तस्याशु द्रक्ष्यसे क्षय (D3 क्षय), D3 तस्य द्रक्ष्यामि तत्फल

31 Ñ1 illeg for 31ab —a) Ś1 B4 D2 4 10 11 कुपितो, Ñ2 D1 2 7 9 M1 Ct अचिराद्, Ck t as in text (for नचिराद्) D2 10 G3 M2 3 सखे (sic) M1 सखे (for संख्ये) Ś1 Ñ1 B1 D2 4 10 घातयिष्यति, Ñ2 V3 B1 3 D6 8 स(D3 यो) हनिष्यति, Ck t as in text (for यो वधिष्यति) D1 3 वधिष्यति स राघव (for b) B2 नचिराद्रावणवधं भविष्यति न संशय —Ñ1 illeg from 31c up to त in 32a —c) B1 D3 7 9 क्रोध (for रोष) Ñ2 V3 B D6 प्रदीप्तैर्, D1 8 T प्रमुक्तैर (for प्रमुक्तैर्) V2 इष्वाभ (sic) (for इषुभिर्) Ś1 D10 रोषमुक्तै शरैस्तीक्ष्णैर् —d) B2 सविषैर् (for ज्वलद्भिर्) Ñ2 V3 B2-4 D1 6 11 पन्नगै (for पावकै) —After 31, B2 ins

693* रावण शतधा तुर्णं करिष्यति सबान्धवम् ।

32 Ñ1 illeg up to त in a (cf v l 31) —a) V2 हि (for [अ]हं) D1 प्रेषीतो (sic) (for प्रेषितो) —b)

G 5 31 54 / d 5 34 34 / L 5 28 34
लक्ष्मणश्च महातेजाः सुमित्रानन्दवर्धनः ।
अभिवाद्य महाबाहुः सोऽपि कौशलमब्रवीत् ॥ ३३
रामस्य च सखा देवि सुग्रीवो नाम वानरः ।
राजा वानरमुख्यानां स त्वां कौशलमब्रवीत् ॥ ३४
नित्यं स्मरति रामस्त्वां ससुग्रीवः सलक्ष्मणः ।
दिष्ट्या जीवसि वैदेहि राक्षसीवशमागता ॥ ३५
नचिराद्द्रक्ष्यसे रामं लक्ष्मणं च महारथम् ।
मध्ये वानरकोटीनां सुग्रीवं चामितौजसम् ॥ ३६
अहं सुग्रीवसचिवो हनूमान्नाम वानरः ।
प्रविष्टो नगरीं लङ्कां लङ्घयित्वा महोदधिम् ॥ ३७
कृत्वा मूर्ध्नि पदन्यासं रावणस्य दुरात्मनः ।
त्वां द्रष्टुमुपयातोऽहं समाश्रित्य पराक्रमम् ॥ ३८
नाहमस्मि तथा देवि यथा मामवगच्छसि ।
विशङ्का त्यज्यतामेषा श्रद्धत्स्व वदतो मम ॥ ३९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्वात्रिंशः सर्गः ॥ ३२

D11 उप (for इह) —c) D6 तद् (for त्वद्) N2 V2 B2 3 D5 शोकात (for दुःखार्ते) B4 शोकार्तस्त्वद्वियोगेन —d) D6 सदा G M1 2 स त्वा (for स त्वा) Ś1 Ñ1 B1 3 4 D2-4 9 11 कौशल्यम्, G1 कुशलम् B2 स त्वा वाक्यमथाब्रवीत्

33 D4 om (hapl) 33-34 D1 3 11 transp 33 and 34 G1 3 M1 2 transp ab and cd —B3 om 33bc —b) Ñ2 B1 3 4 G M1 3 नदि (for [आ]नद्) D8 वर्धिता (sic) G3 नधंन (sic) (for -वर्धन) —c) M3 तेजा (for बाहु) —d) Ś1 Ñ V2 B D1 3 8 9 11 T1 G1 M3 त्वां, D3 10 त्वा (for ऽपि) Ś1 Ñ1 B D1-3 6 10 11 कौशल्यम्, G1 कुशलम्

34 D4 om 34 (cf v l 33) Ś1 D2 6 om (hapl) 34 D1 3 11 transp 33 and 34 G1 3 M1 2 transp ab and cd —a) Ñ1 राघवस्य G3 रामस्य तु (for रामस्य च) Ñ B1-3 D8 11 वीर (for देवि) V2 D10 महावीर —b) Ñ2 V2 B3 4 D8 वीर्यवान् (for वानर) —V3 om 34cd —After 34c, Ñ1 ins •

694* सूर्यपुत्रो महाद्युति ।
किष्किन्धाया पति श्रीमान्.

—d) D10 G2 3 M1 3 त्वां (for त्वा) Ñ1 B D8 10 11 कौशल्यम्, G1 3 कुशलम् D1 3 स ते पादौ नमस्यति

35 a) D4 स्मरति (for स्मरति) Ś1 D10 रा(D10 ना [sic])मस्ते, Ñ2 V2 B D5 9 M2 ते राम, G3 काकुत्स्थ (for रामस्त्वा) —b) Ś1 D1-4 10 11 सुग्रीवश्च (for ससुग्रीव) D3 सु (for स) Ñ1 सहसुग्रीवलक्ष्मण, N2 V2 B D5 6 G3 M2 सुग्रीव सहलक्ष्मण —c) Ñ2 D11 जीवति (sic) —d) D1 3 राक्षसीना वशं गता

36 a) D1 3 6 अचिराद् Ñ1 D3 4 11 नचिराद्द्रक्ष्यसि पति —b) Ñ1 D3 T2 3 G3 M3 बल (for रथम्) N2 B3 D5 स[D8 तु]सुग्रीव सलक्ष्मण, V3 B1 2 4 सुग्रीवं सह लक्ष्मण —c) Ś1 D10 मुख्य (for मध्ये) —d) Ś1 D1 3 4 10 11 G3 च महौजस, M1 च महाबल D5 विपुलौजस, D6 T2 3 M1 अमितौजस Ñ2 V2 B D8 महतामिव वासवं

37 a) B2 तद्वीर (for सुग्रीव) —b) Ñ2 D6 वीर्यवान् (for वानर) D1 3 हनूमान्मारुतात्मज —After 37ab Ś1 N V2 B D1-4 6 10 11 ins

695* दूतोऽहं राजसिंहस्य रामस्याक्लिष्टकर्मण ।
त्वत्सकाशमनुप्राप्तो रामवाक्यप्रचोदित ।

[(l 1) Ñ B1 3 D4 [ऽ]स्मि (for ऽह) —(l 2) B1 इह (for अनु-) Ñ1 प्रवेशित B1 D2 3 4 मनोल्लि B3 समीरित (for प्रचोदित) Ś1 D10 रामसंदेशतो ह्यद (for the post half)]

—c) D11 प्रविष्टा (sic) (for प्रविष्टो)

38 a) Ś1 D10 मूर्ध्नि दत्त्वा (for कृत्वा मूर्ध्नि) —c) Ñ1 द्रष्टु त्वामुपयातोस्मि, Ñ2 V2 B1-3 D4 कृत्स्ना च विचिता (B3 चरित्वा) लङ्का, B4 प्रविष्टो विचिता लङ्का —d) Ś1 B1 3 D1-4 6 10 11 स्वमाश्रित्य (for समा°) Ñ1 यथो ** (illeg) (for पराक्रमम्)

39 a) B3 सो (for न) —b) Ś1 Ñ2 B2 D8 G3 त्वम् Cr g k t as in text (for माम्) V2 B1-3 D3 अपि D6 अभि (for अव) B1 D11 गच्छति —G3 om 39cd —c) D6 विसज्ञा, T2 शङ्का त्व (for विशङ्का) V2 D1 त्यजताम् (sic) Ś1 D3 10 विशङ्का भव वैदेहि, Ñ1 B4 D4 11 विशङ्का त्यज (Ñ1 B4 त्यज्य [archaic]) वैदेहि, B2 विसज्ञा तु विता त्व हि —d) Ś1 Ñ1 B4 D3 10 11 श्रद्धेहि (for श्रद्धत्स्व) T3 वचन M2 च वचो (for वदतो) N1 V2 B1 3 D6 वदत सप्रीतिहि (V3 D5 °ह) मे, B3 वदत मा प्रतीहि सा D1 3 वदत अद्धरास्व मे D4 श्रद्धत्स्व वचो मम (subm) —After 39 N2 V2 B D4 ins

३३

तां तु रामकथां श्रुत्वा वैदेही वानरर्षभात् ।
उवाच वचनं सान्त्वमिदं मधुरया गिरा ॥ १
क्व ते रामेण संसर्गः कथं जानासि लक्ष्मणम् ।
वानराणां नराणां च कथमासीत्समागमः ॥ २
यानि रामस्य लिङ्गानि लक्ष्मणस्य च वानर ।
तानि भूयः समाचक्ष्व न मां शोकः समाविशेत् ॥ ३
कीदृशं तस्य संस्थानं रूपं रामस्य कीदृशम् ।
कथमूरू कथं बाहू लक्ष्मणस्य च शंस मे ॥ ४

G 5 32 3
B 5 35 4
L 5 29 4

696* मलयगिरितटस्थितोऽहमेको
लवणजलश्च हि गोष्पदाकृतो मे ।
अनृतमपि मयेह नोक्तपूर्वं
वचनमिदं मम मैथिलि शृणोहि ।

[(l 1) N2 नगैः गतो V2 B1.4 नगेस्थितो D6 नग स्थितो (for नगस्थितो) —(l 2) N2 V2 om हि B2.4 D6 लवणश्च (for जलश्च हि) —(l 3) B1.4 D6 च (for [इ]ह) V2 अनृतमनुक्तपूर्वं मयेह —After l 3 N2 V2 B1.2.4 D6 cont the lines of 5 30 3 and 5–8

[(l 1) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 श्रुत्वा च (B2 हि) तव च वि (Ñ2 श्रुति V2 श्रवि D6 तव) संज्ञकन्या —(l 2) Ñ2 D6 विमूढचित्ता च V2 B1.2.4 विमूढचेताश्च (V2 °श्र) —(l 3) Ñ2 B2 [प]ऽ D6 [प]न (for [प]र) —(l 5) N2 V2 B1.2.4 D6 स्वप्नो मया (Ñ2 न वा B2 मया) न तु (V2 न B4 D6 तु) प्रयेन (B1 शयनेन) चाद —(l 6) N2 V2 B1.2.4 D6 भये (V2 भृशे) न गोरैन न लभ्यमाना —(l 7) Ñ2 B1.2.4 D6 निद्रा हि V2 निद्रा तु (for सुख हि) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 यया (V2 B2 मया B1 यथा) विहीना (for यतोऽस्मि हीना) —(l 8) V2 B1.2.4 तेनाहमिद्र (B1.2.4 °दु) B4 प्रतिमाननेन मे Ñ2 D6 मेनाहमिद्रप्रतिमेन भर्त्रा —(l 10) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 समाधिता (for मयीन्दिता) —(l 12) Ñ2 D6 ध्यानेन V2 B1.4 तमेव B2 सर्वेव (for तथैव) —(l 14) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 न चैव (Ñ2 D6 तमेव) दुःखा पतितवयापि —(l 15) N2 V2 B1.2.4 D6 तत्र (for तस्य) —(l 16) Ñ2 V2 रूप (for रूपश्च) B1.4 व्यक्तं स्वरूपश्च B2 व्यक्त च रूप च —(l 17) N2 V2 B1.2.4 D6 नमोऽस्तु स्वयं तथैव वज्रिणे (B1.4 वज्रिणे) —(l 19) N2 V2 B1.2.4 D6 मनेन वानर यदि ह्यत्र कीर्तितं —(l 20) Ñ2 V2 B1.2.4 D6 तन्निदि तथास्तु मे (D1.4 ममास्तु वै)]

—Ñ2 V2 B1.2.4 D6 further cont B2 cont after 696* Ś1 N1 D1–3.10.11 ins after 39

697* स तुमुलतरमित्रपक्षमाणे
महाप्राप्य तत्र तदा निषण्णाम् ।
कौतूहलाच्छोकपरिप्लुताङ्गी
सीताऽभ्यगच्छज्वलिता तदार्तिम् ।

[(l 1) Ś1 N1 B1.4 D10.11 अभिनृत्यमान D1.3 अचर्यमाण D4 अभिविश्यमाण (for अभिवक्ष्यमाण) —(l 2) D1 निषत्त (for निषण्णम्) —(l 3) D1 कुतूहलात् Ś1 D10 कुतूहलाद्भयपरिप्लुताङ्गी D11 कौतूहली भर्तृ —(l 4) D1 [अ]थि D3 [अ]थि (for [अ]भि) V2 [अ]थ गच्छत् Ś1 स्वनिन (for °ता) Ś1 D10 मनीन Ñ2 D1.4.11 इदाश (for तमनीम्)]

Colophon B1 om, D1 reads colophon in marg —*Sarga name* Ś1 हनूमद्वारण N1 हनूमत्सीतासमागम Ñ2 V2 B1.2 D6.10 हनूमत्समागम B4 हनूमद्भाषण D1.3 सीताविश्वास (D3 °स) न D3.11 हनुमद्वाक्य D1 अशोकवनिकाप्रवेश हनुमद्वाक्य —*Sarga no* (figures words or both) N1 D1.2.4.10.11 om Ś 30 N2 B1.2 D6 31 V2 22 B4 D3.5.7.8 T G M1.2.3 32 M3 33 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नमः

33

V1 illeg for Sarga 33 (except 76[cd] and 77[ab] (followed by 746*) (cf v l 5 30 3) B1 continues the previous Sarga M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 D3 damaged for 1–20 —[a]) D1 तं तु रामस्य दृष्ट्वा —[b]) Ñ2 V2 B D1–4.6.10.11 T1 G1 M1.3 वानरपुं (for °र्षभात्) —[c]) G1.2 M2 मधुर (for वचनं) Ś1 Ñ V2 B D4.6.10 उत्तमम् D1.3 शान्तम् D3.11 सीता T2 सत्यम्, G3 सौम्यम् (for सान्त्वम्) —[d]) D2 प्रिय D11 चिद् (for इदं) D6 reads मधुरया गिरा in marg —After 1 D5 ins

698* तत सान्त्वविभ्रमा सीता शशिनिभानना ।
हरिवीरमुवाचेदं वाक्यं कमललोचना ।

2 D3 missing (cf v l 1) —[a]) B2.4 G1.2 कस्ते (for क्व ते) T2 संयोग (for संसर्गः) —[b]) B1 नानास (for °नासि) —[c]) D1 om (hapl) नराणां Ś1 N1 B2 D10 नराणां वानराणां (by transp)

3 D3 missing (cf v l 1) N2 V2 B1.2 D6 om 3 —[a]) D4.6.11 रामस्य यानि (by transp) D1.2.3.5 चिह्नानि Cv m g as in text (for लिङ्गानि) M1 लिङ्गानि रामस्य (by transp) —[b]) N1 महाराज T2 च वानर, G1 च यानि वै (for च वानर) —[c]) D3.11 G1 M1.3 समाचक्ष्व —[d]) Ś1 D10 म नाका (for मां शोक) D6 reads समाविशेत् in marg

4 D3 missing (cf v l 1) N1 illeg for 4–29[b] —[b]) D1–3 तस्य च (for रामस्य) Ś1 कीदृक् D1 वानर

G 5 31 4 B 5 35 5 L 5 29 4

एवमुक्तस्तु वैदेह्या हनूमान्मारुतात्मजः ।
ततो रामं यथातत्त्वमाख्यातुमुपचक्रमे ॥ ५
जानन्ती बत दिष्ट्या मां वैदेहि परिपृच्छसि ।
भर्तुः कमलपत्राक्षि संस्थानं लक्ष्मणस्य च ॥ ६
यानि रामस्य चिह्नानि लक्ष्मणस्य च यानि वै ।
लक्षितानि विशालाक्षि वदतः शृणु तानि मे ॥ ७
रामः कमलपत्राक्षः सर्वभूतमनोहरः ।
रूपदाक्षिण्यसम्पन्नः प्रसूतो जनकात्मजे ॥ ८
तेजसादित्यसंकाशः क्षमया पृथिवीसमः ।
बृहस्पतिसमो बुद्ध्या यशसा वासवोपमः ॥ ९
रक्षिता जीवलोकस्य स्वजनस्य च रक्षिता ।
रक्षिता स्वस्य वृत्तस्य धर्मस्य च परंतपः ॥ १०
रामो भामिनि लोकस्य चातुर्वर्ण्यस्य रक्षिता ।
मर्यादानां च लोकस्य कर्ता कारयिता च सः ॥ ११
अर्चिष्मानर्चितोऽत्यर्थं ब्रह्मचर्यव्रते स्थितः ।
साधूनामुपकारज्ञः प्रचारज्ञश्च कर्मणाम् ॥ १२

(for कीदृशम्) —°) G1 कथमूरु कथ बाहुर् —After 4 D11 ins

699* हस्तपादानि मुख्यानि यादृशानि तयोर्नयो ।

5 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 5 (cf v l 4) —^{ab}) D2 G2 स (for तु) Ñ2 V2 B2 3 4 D8 हनुमा वैदेह्या M1 पवनात्मज (for मारुता°)

6 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 6 (cf v l 4) —^{a}) D2 4 11 जानाना M3 जानती (for जानन्ती) T1 2 G3 M1 यदि (for बत) D1 जानामि नाम, D3 जानमानापि (for जानन्ती बत) Ś1 D10 वैदेही (for दिष्ट्या मा) Ñ2 V2 B D8 जानामि (B2 4 °सि) परम (Ñ2 पुरुष) दिष्ट्या —^{b}) Ś1 D10 दिष्ट्या मा Ñ2 V2 B D8 यन्मा त्वं, D1 G1 2 वैदेही (for वैदेहि) Ś1 D1 10 11 परिपृच्छति (for °सि) —D1 om (hapl ?) 6^{d}–7^{c} —After 6 Ñ2 D8 read 10^{ab} for the first time repeating it in its proper place

7 D5 missing (cf v l 1) N1 illeg for 7 (cf v l 4) D1 om 7^{abc} (cf v l 6) B1–3 om 7–9 D8 om 7 —^{a}) D2 4 11 देवि (for यानि) Ñ2 लक्ष्याणि, V2 लक्ष्माणि B4 D2–4 11 लिंगानि (for चिह्नानि) T2 चिह्नानि रामस्य (by transp) —^{b}) D2 4 11 मे (for वै) —^{c}) D4 T2 लक्षणानि, D10 कलितानि (for लक्षितानि) Ñ2 V2 विशालाक्षि समस्तानि —^{d}) T2 वै (for मे) Ś1 Ñ2 V2 B4 D1–4 10 11 तानि ये (Ś1 B4 D2 3 10 मे) शृणु वत्तत

8 D5 missing (cf v l 1) B1 3 om 8 (cf v l 7) Ñ1 illeg for 8 (cf v l 4) B4 om 8 9 —^{b}) M3 सत्व (for भूत) Ś1 N2 V2 D8 हिते रत, D4 मनोरम (for मनोहर) D3 4 पूर्णचंद्रनिभानन —After 8^{ab}, Ś1 D10 11 ins

700* गुणवाञ्शीलसम्पन्न सर्वलोकहिते रत ।

[D11 रूप (for शील) Ś1 सर्वगुणमनोरम (for the post half)]

9 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 9 (cf v l 4) B om 9 (cf v l 7 and 8) —^{a}) D11 दिव्य (for [आ]दित्य) —^{b}) Ñ2 V2 D8 सदृश क्षिते (for पृथिवीसम —D2 om 9^{c}–11 —^{d}) D9 ** वोपम

10 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 10 (cf v l 4) D3 om 10 (cf v l 9) D1 11 om (hapl) 10^{ab} Ñ2 D8 read 10^{ab} for the first time after 6 repeating it here cf 5 29 6 —^{a}) Ś1 D1 3 10 (repeats erroneously यशस्य) स्वस्य यशस्य (for जीवलोकस्य) —T2 om (hapl) 10^{bc} —^{b}) G3 M2 3 [स्व]सि (for च) N2 (both times) V2 B D8 (both times) धर्मस्य पति, D1 जनकस्य च (for स्वजनस्य च) B1 om 10^{c}–11 —Ś1 D10 om (hapl) 10^{c}–11^{d} Ñ2 V2 B2–4 D1 8 om 10^{cd} —^{c}) D1 जीवलोकस्य D4 7 11 G1 स्वस्य वंश (D9 G2 धर्मं) स्य (for स्वस्य वृत्तस्य) —^{d}) G1 स्ववृत्तस्य (for धर्मस्य च) —After 10 D1 8 read 14 and 20^{ab} respy

11 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 11 (cf v l 4) B1 D3 om 11 (cf v l 10 and 9) Ś1 D10 om 11^{ab} (cf v l 10) —^{a}) D11 भाविनि (for भामिनि) D3 4 11 सर्वस्य T1 3 लोकस्मिन्, Ck t as in text (for लोकस्य) —^{b}) D1 शत्रोवणस्य (corrupt), D11 G1 2 M3 चातुर्वणस्य (for चातुर्वर्ण्यस्य) —T2 om (hapl ?) 11^{c}–13^{b} —^{c}) D4 लोकानां (for लोकस्य) —^{d}) Ś1 D1 3 4 10 11 स्थापयिता Ck t as in text (for कारयिता) D11 हि (for च) D3 य (for स) —For 11 N2 V2 B2–4 D8 subst and read after 12

701* यथास्थानं च लोकस्य भर्ता स्थापयिता च सः ।
स्वभक्तिम्संदुर्दान्त सर्वभूतहिते रत ।

[(l 1) B4 दाता दाता (for यथास्थान) B2 लोकानां (for लोकस्य) B4 च स्थापिता (for स्थापयिता) —B1 3 om l 2 —(l 2) B4 मृदु दयाल (for मृदुर्दान्त)]

—Thereafter Ñ2 V2 B2 4 D8 read 16^{ab}

12 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 12 (cf v l 4) T2 om 12 (cf v l 11) Ñ2 V2 B transp 12 and 13 —^{ab}) Ś1 D10 मर्चित॰योद, D1 3 अर्चित

राजविद्याविनीतश्च ब्राह्मणानामुपासिता ।
श्रुतवाञ्शीलसम्पन्नो विनीतश्च परंतपः ॥ १३
यजुर्वेदविनीतश्च वेदविद्भिः सुपूजितः ।
धनुर्वेदे च वेदे च वेदाङ्गेषु च निष्ठितः ॥ १४
विपुलांसो महाबाहुः कम्बुग्रीवः शुभाननः ।
गूढजत्रुः सुताम्राक्षो रामो देवि जनैः श्रुतः ॥ १५
दुन्दुभिस्वननिर्घोषः स्निग्धवर्णः प्रतापवान् ।
समः समविभक्ताङ्गो वर्णं श्यामं समाश्रितः ॥ १६
त्रिस्थिरस्त्रिप्रलम्बश्च त्रिसमस्त्रिषु चोन्नतः ।
त्रिवलीवांस्त्र्यवनतश्चतुर्व्यङ्गस्त्रिशीर्षवान् ॥ १७

G 5.31 12
B 5 33. 18
L 5 30 15

श्चान्यैर्, D2 T1 2 G1 M1 अर्चितो नित्य(D2 राम), D4 11 अर्चितव्योऽर्थैर् (for भाषितोऽस्यथं) Ś1 D1-4 10 11 ब्रह्मचारि, Cr m g k t as in text (for °चर्य) D8 M1 3 यतोऽद्य Cr m g k t as in text (for यते स्थित) Ñ2 V2 B D6 अचिता याचितोवाता ब्रह्मचारी ह्वतन —c) Ś1 Ñ2 V2 B2-4 D2-4 6 10 उपचारज्ञ D1 स्तुतिवचन (sic), Ck t as in text (for उपकारज्ञ). —d) D1 प्रागिवनीतश्च, D2 प्रचारश्च, T1 2 M1 Ck प्रकारज्ञश्च, G1 विचारज्ञश्च, Cv r m g as in text (for प्रचारज्ञश्च) B1 D1 2 स (D1 2 स्व)कर्मणा —After 12, Ñ2 V2 B2-4 D6 read 701*, while B1 reads 16ab.

13 D5 missing (cf v l 1). Ñ1 illeg for 13 (cf v l 4). T2 om 13cd (cf v l 11) D6 om 13 Ñ2 V2 B transp 12 and 13 —a) V2 B D1 राजा (for राज) D7 2 शीला (for विद्या) Ś1 Ñ2 B D4-6 10 11 विनीतात्मा (for °तश्च) —b) D7 8 11 उपासक, M1 उपस्थित (for उपासिता).—c) D3-4 M1 ज्ञानवान्, Cg as in text (for श्रुतवान्) ※ Cg शीलसम्पन्न सदाचारसम्पन्न । पूर्वं यज्ञादिकर्मानुष्ठानृत्वमुक्तमिति न पुनरुक्ति ※ —For 13cd, Ñ2 V2 B subst

702* रामो विद्याविनीतश्च विनेता च परात्मने ।

[B1 विद्वान् (for विद्या) V2 B1 2 विनेता (for °ता)]

—After 13, Ś1 reads 19cdef.

14 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 14 (cf v l 4) Ś1 om 14-16. B4 om 14ab Ñ2 V2 B1-3 D6 transp ab and cd D7 reads 14 after 10 —a) Ñ2 B1 D4 ऋग्विद्या, V2 विद्यावेद, B2 D1 2 4 10 11 ऋग्वेद, Cm k t as in text (for यजुर्वेद) D2 यजुर्वेदे विनीतात्मा ※ Ck यजुर्वेदविनीतश्चेति चकारादन्येषां समुच्चय । so also Ct ※ —b) B2 विद्वद्भिश्च (for वेदविद्भि). V2 B1 2 D2 4 6 10 11 च (D10 स) पूजित (for सुपू°) —c) B2 D1 om (hapl.) M2 Cg वेदेषु (for वेदे च) B4 धनुर्वेदेषु वेदेषु ※ Cg वेदेषु यजुर्व्यतिरिक्तवेदेषु । अनेन स्वस्य यजुर्वेदत्वं सूचितम् ※ —d) D1 सर्वाङ्गेषु (for वेदाङ्गेषु)

15 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 15 (cf v l 4) Ś1 om 15 (cf v l 14) —a) V2 विपुलाक्षो (for °सो) —b) B1 4 प्रतापवान्, T2 M2 महाहनु (for शुभानन) —D1 repeats 15cd after 16ab —c) B1 दृढजत्रु, B3 श्यामदेह, D7 10 गूढनाभ (sic) D11 गूढपत्र (for गूढजत्रु) D1 (both times) सताम्राक्षो, G2 सुताक्षोऽसौ (for सुताम्राक्षो) V2 गूढपत्रश्च ताम्राक्षो —d) D1-4 7 11 नाम (for देवि) T1 2 transp देवि and रामो D11 जन (for जनै) Ñ2 V2 B D6 राम सत्यपराक्रम

16 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 16 (cf v l 4) Ś1 om 16 (cf v l 14) Ñ2 V2 B D6 read 16ab after 12 (except B1 all preceded by 701*) —a) D2 स्वर (for स्वन) —After 16ab D1 repeats 15cd —c) D7 2 समश्च सुविभक्ताङ्गो —d) Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 गूढगुल्फ (V2 D11 गुल्फगूढ, B1 दृढगुल्फ, B4 गुढदंष्ट्र, D1 गूढस्फूर्ज, D2 4 गूढो गूढ, D10 गुरूगूढ) गिराश्रिक —After 16, Ñ2 V2 B D1 2 4 6 10 11 read 19cdef while D6 ins after 16

703* त्रिपुहस्ते वितस्तौ च नख्य हन्वतु शतम् ।
षण्णवत्यङ्गुले छेदश्चतुःकिष्कुरदाहृत ।
देवांशो नृपति स स्याज्ज्ञायते तेन हेतुना ।
दृष्टाचतुष्कसंयुक्त पुरपाल भवेद्यदि ।
माद्यष्टपतन यावज्ज्ञानेन भवति प्रिय ।
मद्रिणी तारहिते स्मिताश्च वचनं शुभम् ।
मन कर्म तथा शुक्र विधाश यशसा सह ।
जिह्वौष्ठै तालुनासि च गुद नेत्रे स्वरो नखा ।
हस्तौ पादौ यवारयते पद्माभा दश दृष्टिनाम् ।
कक्षाशिवश्लपृष्ठं च मुख चैव कृकाटिका ।
क्रीडा धाम्यथवा पुमा पद्मुव्रतमिति स्मृतम् ।
ख्याप्र प्रतानुरागेण ख्याप्ताराति प्रतापत ।
ख्यातलोकत्रय कीर्त्या त्रिविध्यापी नृपो भवेत् ।
उदरे वल्यस्तिस्रो गम्भीरा यस्य देहिन ।
गम्भीरावर्तनाभिश्च स प्रशस्तो नृपोत्तम ।
गुरुब्राह्मणदेवाना त्रिनतश्चिपु शस्यते ।
भयाद्वा वृत्तिहेतोर्वा न नमेदिह कस्यचित् ।

—Thereafter D6 reads 19cdef

17 D5 missing (cf v l 1). Ñ1 illeg for 17 (cf v l 4) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 transp ab and cd —a) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 त्रिविक्रम, Cv as in text (for त्रिस्थिरस्) V2 B त्रिप्रलम्बी (for °लम्बश्च) —b) Ś1 D10 महास्यो घनस्निग्ध Ñ2 D6 महास्योऽदृश्यु(Ñ2 °न्)स्निग्ध (Ñ2 °च), V2 महास्योऽथदुस्तन,

G 5 32 13
B 5 35 18
L 5 29 19

चतुष्कलश्चतुर्लेखश्चतुष्किष्कुश्चतुःसमः ।
चतुर्दशसमद्वंद्वश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्गतिः ॥ १८
महोष्ठहनुनासश्च पञ्चस्निग्धोऽष्टवंशवान् ।
दशपद्मो दशबृहत्त्रिभिर्व्याप्तो द्विशुक्लवान् ।
षडुन्नतो नवतनुस्त्रिभिर्व्याप्नोति राघवः ॥ १९
सत्यधर्मपरः श्रीमान्संग्रहानुग्रहे रतः ।
देशकालविभागज्ञः सर्वलोकप्रियंवदः ॥ २०
भ्राता च तस्य द्वैमात्रः सौमित्रिरपराजितः ।
अनुरागेण रूपेण गुणैश्चैव तथाविधः ॥ २१

D1 2 4 महान्स्तश्च महात्मन B3 महास्यौष्ठहनुश्च स D1 4 महास्योष्ठो महात्मन D3 महदौष्ठमहात्मन D3 11 महास्योष्ठ हनुम्मन —After 17cd, D7 8 S ins

704* त्रितास्त्रिषु च (D8 *) स्निग्धो गम्भीरस्त्रिषु नित्यश ।

—c) T2 Ct त्रिवलीमान्, M3 त्रिवलीवान्, Cv r m g k as in text (for त्रिवलीवान्) Ś1 D10 विनीतश्च; D1 त्रिशीतस्तु (sic) D3 त्रिविनतश्च, Cv as in text (for °त्र्यवनतश्च) Ñ2 V2 B D4 8 त्रिवलीक (D4 °मी) स्त्रिविनतश्च (D8 °नतश्च), D11 त्रिवली च त्रिविनतश्च —d) T2 चतुर्देतस्, G3 चतुर्वर्गस्, Cv as in text (for °र्व्यङ्गस्) Ś1 Ñ2 V2 B3 4 D1-4 6 10 11 चतुर्गंधस् (V2 °र्देतस्, B4 °स्कदस् [sic]) त्रिकालवित्, B1 3 चतु॰र्वंग (B3 °दश) त्रिविक्षित

18 D5 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 18 (cf v l 4) —a) Ś1 N2 B2 3 D1-4 6 10 11 चतुष्कपात्, V2 चतु किष्कुश्च (sic) M3 चतुष्कलीश्च, Cv as in text (for चतुष्कलश्च) D4 चतुर्गंध (sic) (for °र्लेखश्च) B4 चतुर्लेख श्चतुस्थूल —b) Ś1 N2 V2 B1-3 D1-4 6 10 11 षोडशाश्रस् (D2 °श्रश्च, D4 °ह्यश्च) B4 षोडशाङ्गश्च (for चतुष्किष्कुश्च) —c) Ś1 D10 11 समो (for सम) Ś1 N2 V2 B D1-4 6 10 11 om 18d–19a

19 D6 missing (cf v l 1) Ñ1 illeg for 19 (cf v l 4) Ś1 Ñ2 V2 B D1 4 6 10 11 om 19a (cf v l 18) —b) Ñ2 V2 B D1 2 4 12 पञ्चस्नेहो (for °स्निग्धो) ⊕ Cv ननु त्रिषु स्निग्ध पञ्चस्निग्ध इति चोक्ति परस्पर विरुध्यते । तेन मतभेदसमाश्रयणात्केषांचिन्मत महापुरुष पञ्चस्निग्ध इति केषांचित्त्रिस्निग्ध इति । तदुभय समाश्रित्य भगवता द्विरुक्तम् । so also Cr ⊕ —After 19ab D3 ins a passage relegated to App I (No 6) —Ś1 reads 19c–f after 13 (owing to om) while Ñ2 V2 B D1 2 3 (preceded by 703*) 4 8 10 11 read 19c–f after 16 —c) Ś1 Ñ2 V2 B3 4 D1-4 6 10 11 चतुष्किष्कु (V2 °ष्कुत्र) श्चतुर्दंष्ट्रो, B1 4 चतुष्कपाश्चतुर्दंष्ट्रो —d) N2 V2 B1 4 D3 4 दशपद्मो (for त्रिभिर्व्याप्तो) Ñ2 द्वि, V2 त्रि (for द्वि) Ś1 B1 3 D1 2 4 10 11 द्वि (B3 त्रि) शुक्लो दशपद्मवान् —e) D4 षड्डुन्नतो (for षडुन्नतो) Ś1 N2 B2 D1 4 6 10 11 दशबृहत्, V2 B1 3 4 दशावर्तस् (for नवतनुस्) —f) D3 व्याप्तो हि, T2 व्याप्तश्च (for व्याप्नोति) B4 त्रिभिर्व्याप्ति त्रिपक्व

20 D6 missing (cf v l. 1) Ñ1 illeg for 20 (cf v l 4) N2 V2 B D6 om 20 Ś1 D2-4 10 11 transp 20 and 21 D3 reads 20ab after 10 —a) D2 4 10 स तु D3 स हि, D11 स च (for सत्य) D7 10 रत, T1 धर (for पर) Ś1 स तु धर्मरत, D1 शश्चो धर्मरत (sic) (for सत्यधर्मपर) —b) D1 8 विग्रह D4 विग्रहे (for संग्रह) —c) D9 त्रिभागज्ञ (hapl) (for विभागज्ञ) Ś1 D1 4 10 11 नियता (Ś1 °हित D10 11 °यत) सर्वलोकाना (D2 °भूताना) —d) D1 10 -काल (for लोक) D3 सतत प्रियदर्शन D8 सग्रहानुग्रहे रत —After 20 Ś1 D1-4 10 11 ins l 4–5 of 710* (with variants)

21 Ñ1 illeg for 21 (cf v l 4) Ś1 D1-4 10 11 transp 20 and 21 —a) D5 7-8 V2 चास्य च T2 3 G2 M2 (अ) पि त (T2 M2 °चा) स्य Cg as in text (for च तस्य) Ś1 D1 2 10 11 वैमात्र् (Ś1 D2 °त्रि D11 °त्र) कश्चास्य Ñ2 D6 चैवास्य वैमात्र V2 B चास्य (B1 चैव) स (B2 च) वैमात्र D4 द्वैमात्रकश्चास्य (for च तस्य द्वैमात्र) D3 द्वैमात्रो योस्य च भ्राता ⊕ Cv g द्वैमात्र सपत्नीपुत्र । Cr m द्वैमात्र द्वयोर्मात्रोरपत्य पुमान् द्वैमात्र । (Cr मातुरुत्सख्या सभद्रपूर्वाया इत्यण प्रत्यय । उकारामाव आर्षं । लक्ष्मणस्य द्वैमात्रत्व जन्मप्रसूति । रामस्य कौसल्यया सवर्धित वात्)। Ck द्वैमात्र इति । द्वितीया माता राममात्रपेक्षया । तस्यापत्य सामान्याण । द्वयोर्मात्रोरपत्यमित्यर्थ । एव मातुरदिरुत्व नेह । एव मातृद्वित्वम् । एव भ्रातृ वम् । Ct द्वैमात्र राममात्रपेक्षया द्वितीया माता द्विमात्रा । तस्या अपत्यमित्यर्थ । भिन्नोदरभ्रातेत्यर्थ । 'वैमात्र ' इति पाठान्तरम् ⊕ —b) D7 8 अमितप्रभ D12 अमरार्चित (sic) (for अपराजित) —c) D8 अनुकारेण (for °रागेण) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 वीर्येण (for रूपेण) —d) Ś1 D1 4 7 8 11 चापि T1 3 भवि (for चैव) Ñ2 V2 B D6 रूपे (B2 वीर्ये) ण च समन्वित —After 21 D7 8 ins

705* स सुवर्णच्छवि श्रीमान्नाम श्यामो महायशा ।

—Thereafter D7 8 cont while D5 8 S ins after 21

706* तावुभौ नरशार्दूलौ त्वद्दर्शनसमुत्सुकौ ।
विचिन्वन्तौ महीं कृत्स्नामस्माभि सह सगतौ ॥

[(l 1) M1 उभौ तु (for तावुभौ) D7 8 -कुतोत्सवौ, T2 -कुतूहलौ (for समुत्सुकौ) —T1 om from l 2 up to 23b —(l 2) T1 3 M3 अपि, G2 उप (for सह)]

त्वामेव मार्गमाणौ तौ विचरन्तौ वसुंधराम् ।
ददर्शतुर्मृगपतिं पूर्वजेनावरोपितम् ॥ २२
ऋश्यमूकस्य पृष्ठे तु बहुपादपसंकुले ।
भ्रातुर्भयार्तमासीनं सुग्रीवं प्रियदर्शनम् ॥ २३
वयं तु हरिराजं तं सुग्रीवं सत्यसंगरम् ।
परिचर्यामहे राज्यात्पूर्वजेनावरोपितम् ॥ २४
ततस्तौ चीरवसनौ धनुःप्रवरपाणिनौ ।
ऋश्यमूकस्य शैलस्य रम्यं देशमुपागतौ ॥ २५
स तौ दृष्ट्वा नरव्याघ्रौ धन्विनौ वानरर्षभः ।
अभिप्लुतो गिरेस्तस्य शिखरं भयमोहितः ॥ २६
ततः स शिखरे तस्मिन्वानरेन्द्रो व्यवस्थितः ।
तयोः समीपं मामेव प्रेषयामास सत्वरः ॥ २७
तावहं पुरुषव्याघ्रौ सुग्रीववचनात्प्रभू ।
रूपलक्षणसंपन्नौ कृताञ्जलिरुपस्थितः ॥ २८
तौ परिज्ञाततत्त्वार्थौ मया प्रीतिसमन्वितौ ।
पृष्ठमारोप्य तं देशं प्रापितौ पुरुषर्षभौ ॥ २९ G 5 33 0 B 5 35 37 L 5 23 31

22 Ñ1 illeg for 22 (cf v l 4) T2 om 22 (cf v l 706*) For 22-34 Ñ2 V2 B D4 subst 710* —a) D2 भ्रातरौ (for त्वामेव) D2 त्वा D4 तु (for तौ) —b) T1 2 G1 2 विचिन्वतौ (for विचरन्तौ) —c) Ś1 D2 10 ददृशाते च सुग्रीवं, D1 4 11 ददृशतुः कपिराजानं, D2 वालिना कपिराजेन, G1 ददर्श कपिशार्दूल —d) D2 [अ]वरोपित G1 Cr °रोपित, Cm g t as in text (for °रोपितम्) D11 सुग्रीवं सत्यसंगरम्

23 Ñ1 illeg for 23 (cf v l 4) T2 om 23ab (cf v l 706*) For subst in Ñ2 V2 B D4 cf v l 22 and 34 —a) D2 शृङ्गे, D7 8 शृङ्गे (for पृष्ठे) Ś1 D1 4 10 11 प्रस्थे च (D1 2 प्रस्थेषु, D2 प्रस्थं तम्, D4 पृष्ठेषु D11 प्रस्थे वै) ऋश्यमूकस्य —b) Ś1 D10 रम्य, D1-4 11 रम्ये (for बहु) —d) D1 2.11 शुभ (for प्रिय) T1 2 G2 3 व्यादित (for -दर्शनम्)

24 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D4, cf v l 22 and 34 —a) D7 8 च (for तु) Ś1 D1-4 10 11 कपिराजानं (D2 °जं त), D4 M1 2 हरिराजानं (for हरिराजं तं) —b) Ś1 D10 हितकारिणं, D1 सुमहावीर्यं (for सत्यसंगरम्) —c) Ś1 D1 4 10 11 M2 Cm परिच(D1-4 11 °चा)र्यामहे, Cr k t as in text (for °महे) ※ Cr परिचर्यामहे सेवाम इत्यर्थः ।, Ck परिचर्यामहे सेवामह इति यावत् । भार्यो लक्ष्मणौ ।, so also Ct ※ —d) D1 3 11 पराजित, D4 पुरा नित (for [अ]वरोपितम्)

25 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D4 cf v l 22 and 34 —a) Ś1 D10 T1 2 G2 3 तु (for तौ) Ś1 D1-4 10 11 चीरवसनौ, D1 °वसनौ, T1 2 नरशार्दूलौ (for चीरवसनौ) —b) D1-4 11 T2 M1 धारिणौ, Cr m g k t as in text (for पाणिनौ) ※ Cr m g पाणिनाविति(Cg °नाविति) नान्त(Cm इकार)त्वमार्षम् ।, Ck t पाणिनाविति । पाणी इति यावत् ※ Ś1 D10 धनुःप्रवरधारिणौ —D7 8 om 25cd —c) D1 4 रम्य (for रम्य) D4 वरम् (for देशम्) Ś1 D1 2.4.10 उपस्थितौ (for उपागतौ) —After 25 D1-4.11 ins. 707*

26 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D4 cf v l 22 and 34 —b) D1 च नरर्षभौ (for वानरर्षभ) —For 26ab, Ś1 D10 subst, while D1-4 11 ins after 25

707* तौ मार्गमाणौ सुबरौ वन सम्मीतमोत्तमा।
सुग्रीवो ऽपश्यत्प्रथममद्र तदानरर्षभ ।

[(l 1) Ś1 ताः (for तौ) —(l 2) D11 स ते (for मद्र)]

—c) D2 अभिद्रुतो, D3 T1.2 M2 भव' (for अभिप्लुतो) —d) Ś1 D1 10 शिखरे (for °र) Ś1 D1-4 10 11 भीमविक्रम (D4 °म) (for भयमोहित)

27 Ñ1 illeg for 27 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D4 cf v l 22 and 34 —a) D1 स तस्य, D3 ततोऽपि (for तत स) —b) D2 [S] व्यतिष्ठत (for व्यवस्थित) —c) D2 सकाश (for समीप) D11 एवं (for एव) —d) Ś1 D1.7-10 G1 M2 3 मत्वर D1 2 प्राहिणोद्दिशारदम्

28 Ñ1 illeg for 28 (cf v l 4) For subst in Ñ2 V2 B D4 cf v l 22 and 34 —a) T1 दृष्ट्वा (for अहं) —D4 om 28bc —b) D1 2 सह (for प्रभू) —After 28 Ś1 D1-4 10 11 ins., while Ñ1 ins. l. 3-4 after 30

708* तदास्मि राघवेणोक्तः शोकार्तेन महात्मना।
इत्थं तव वैदेहि रामेण दुरात्मना।
ऋश्यमूकस्य शिखरे तत्र पुत्राय राघव ।
ददर्श कपिराजानं पूर्वजेनावरोपितम् ।

[(l 1) D1 2 तदास्मि D4.11 हरास्मि (for तदास्मि) —Ś1 D10 om (hapl) l 2 —(l 2) D4 त्व (for तव) —(l.3) Ñ1 तस्मिन् (for तत्र) —(l.4) Ñ1 D4.11 राजित (for [अ]वरोपितम्)]

29 Ñ1 illeg for 29ab (cf v.l 4) For subst. in Ñ2 V2 B D4 cf v l 22 and 34. D4 reads 29b in marg —b) D1 मया प्रीतिं समाश्रितौ, D4 सत्याश्रितिसमन्वितौ

G. 5. 33. 0 B. 5. 35. 31 L. 5. 29. 33 निवेदितौ च तत्त्वेन सुग्रीवाय महात्मने ।
तयोरन्योन्यसंभाषाद्भृशं प्रीतिरजायत ॥ ३०
तत्र तौ कीर्तिसम्पन्नौ हरीश्वरनरेश्वरौ ।
परस्परकृताश्वासौ कथया पूर्ववृत्तया ॥ ३१
तं ततः सान्त्वयामास सुग्रीवं लक्ष्मणाग्रजः ।
स्त्रीहेतोर्वालिना भ्रात्रा निरस्तमुरुतेजसा ॥ ३२
ततस्त्वन्नाशजं शोकं रामस्याक्लिष्टकर्मणः ।
लक्ष्मणो वानरेन्द्राय सुग्रीवाय न्यवेदयत् ॥ ३३
स श्रुत्वा वानरेन्द्रस्तु लक्ष्मणेनेरितं वचः ।
तदासीन्निष्प्रभोऽत्यर्थं ग्रहग्रस्त इवांशुमान् ॥ ३४
ततस्त्वद्गात्रशोभीनि रक्षसा ह्रियमाणया ।
यान्याभरणजालानि पातितानि महीतले ॥ ३५

30 For subst. in Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$, cf. v.l. 22 and 34.—^{a}) Ś$_1$ D$_{10,11}$ निवेदितं (D$_{11}$ °ते), D$_{1.3}$ श्रा° (for निवेदितौ).—^{c}) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4,10,11}$ तेषाम् (for तयोर्). Ś$_1$ D$_{10}$ संवादाद्; Ñ$_1$ D$_{4.11}$ T$_{1.3}$ M$_3$ -सल्लापाद्; D$_8$ संतापाद् (for -संभाषाद्).—^{d}) Ñ$_1$ महा-; G$_1$ परा (for भृशं).—After 30, Ñ$_1$ ins. l. 3–4 of 708*.

31 For subst. in Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$, cf. v.l. 22 and 34.—^{a}) D$_8$ M ततस् (for तत्र). Ś$_1$ D$_{1-4,10,11}$ T$_{1.3}$ M$_3$ प्रीतिसंपन्नौ; Ñ$_1$ परमप्रीतौ (for कीर्तिसम्पन्नौ).—^{b}) Ś$_1$ D$_{10}$ नरेश्वरहरीश्वरौ.—^{c}) D$_4$ पर कृत- (sic) (for परस्पर). D$_{11}$ -कृतालापौ G$_2$ समा° (for कृताश्वासौ).—^{d}) D$_{5}$ कथापूर्वप्रवृत्तया.

32 For subst. in Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$, cf. v.l. 22 and 34.—^{a}) D$_{1.3}$ M$_1$ ततस्तं (by transp.), D$_{2.4.11}$ तं तथा; M$_3$ ततः स (for तं ततः). Ś$_1$ D$_{10}$ T G$_2$ तं त(T$_2$ यत्त)दा(Ś$_1$ D$_{10}$ °था)श्वासयामास.—^{c}) D$_1$ बलिना (for वालिना).—^{d}) D$_8$ निरस्त'. Ś$_1$ D$_{10}$ अमितौजसं, D$_{7-9}$ पुरु° (for उरुतेजसा). D$_1$ निरस्तोमिततेजसा.—After 32, Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4,10,11}$ ins.:

709* तवार्थे हरणं तस्य सौमित्रिरथ वीर्यवान् ।

[D$_{4.10}$ [अ]र्थे (for [आ]र्थे). D$_{11}$ हरणाद् (for हरणं). Ñ$_1$ D$_{1.3}$ तस्मै (for तस्य). Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{10}$ अमि- (for अथ).]

33 For subst. in Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$, cf. v.l. 22 and 34. Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4,10,11}$ read 33^{cd} after 34.—^{a}) T$_2$ दुःखं (for शोकं). M$_1$ नाशजनितं (for °जं शोकं). Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4,10,11}$ स तस्यानाश(Ś$_1$ °स)यच्छोकं.—^{d}) D$_5$ निवेदयत्.

34 ^{a}) D$_8$ M$_{1.3}$ तच् (for स).—^{b}) D$_3$ G$_3$ [उ]दितं (for [ई]रितं). D$_{11}$ लक्ष्मणो नैर्ऋतं वचः (sic).—^{c}) D$_8$ ततः सोऽभिप्रभोत्यर्थं (sic).—^{d}) T M$_2$ राहु- (for ग्रह-). Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{2,4,6,10,11}$ G$_2$ [उ]डुराड्; D$_{1.3}$ [इं]दुराड् (for [अं]शुमान्).—After 34, Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4,10,11}$ read 33^{cd}.—For 22–34, Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$ subst., Ś$_1$ D$_{1-4,10,11}$ ins. l. 4 and 5 after 20:

710* यथा च राघवो दूत मामवाप शुचिस्मिते ।
सुग्रीवेण यथा चैव सगतस्तच्छृणुष्व मे ।
हृतायां त्वयि वैदेहि हते चैव जटायुषि ।
रावणेनापनीता त्वा श्रुत्वा दीनस्तु राघव ।
अन्विष्यंस्त्वरया शूरो जनस्थानं ततस्ततः ।
अन्वेषमाणस्त्वां चैव सर्वां ते पृथिवीमिमाम् ।
सुग्रीवं दृष्टवान्भ्राता पूर्वजेन निराकृतम् ।
स मया देवि शैलाग्रमानीत सहलक्ष्मण ।
चकार मित्रं सुग्रीवं तव दर्शनकाङ्क्षया ।
तं रामो बाहुवीर्येण स्वराज्ये प्रत्यपादयत् ।
कपिराजं रणे हत्वा वालिनं सुमहाबलम् ।
स्वराज्यं प्राप्य सुग्रीवो वानरेन्द्रः प्रतापवान् ।
अन्वेष्टुं वानरान्सर्वानादिदेश दिशो दश ।
तेन स्म कपिराजेन प्रेषिताः सर्वतो दिशम् ।
देवि त्वां राघवस्यार्थे सर्वे वै मृगयामहे ।
व्यतिवृत्ता तु नः सख्या बिले नष्टतमोनुदे ।

[B$_3$ om. l. 1–5. B$_1$ om. l. 1–3.—(l. 1) D$_6$ यदा (for यथा). V$_2$ B$_4$ तु (for च). Ñ$_2$ D$_6$ उवाच (for अवाप).—(l. 2) B$_2$ सगम, D$_6$ समदत् (for सगतस्). B$_4$ च (for तच्).—(l. 4) D$_1$ [अ]पिनीता त्वां, D$_2$ हृता भार्या, D$_4$ [उ]पनीता त्वां (for [अ]पनीता त्वा). D$_{11}$ रोचने त्वाश्नीता त्वा (sic) (for the prior half). D$_4$ च (for तु). D$_6$ छत्राभ्य धीमतः (for the post. half).—(l. 5) Ś$_1$ D$_{10}$ तत, D$_1$ यदा, D$_3$ सदा, D$_{11}$ तथा (for ततः). D$_8$ जनस्थाने Ś$_1$ D$_{1-3,4,10,11}$ दहत् (for ततस्). D$_2$ ततो जटायुषो वाक्यादेव तौ रामलक्ष्मणौ.—(l. 6) B$_{2.4}$ अन्विष्यमाणस्त्वां B$_4$ स (for ते).—(l. 7) V$_2$ B$_1$ ददर्श (unmetrical) (for दृष्टवान्). Ñ$_2$ D$_6$ राम (for भ्राता). B$_2$ ददर्श भ्राता सुग्रीव (for the prior half). B$_1$ निवारित, B$_2$ (also) निराकृत (for निराकृतम्).—(l. 8) Ñ$_2$ B$_2$ शैलाग्रे (for °ग्रम्). V$_2$ स च (for सह-). B$_2$ समानीत. सलक्ष्मण (for the post. half).—(l. 10) V$_2$ B$_1$ बहु (for बाहु). B$_2$ स्वराज्य, D$_6$ सुराज्ये (for स्वराज्ये).—(l. 11) V$_2$ B$_1$ स महाबल.—(l. 12) D$_6$ सुराज्य (for स्व°).—(l. 13) B$_2$ अन्वेषत् (for अन्वेष्टुं). B$_2$ चादिदेश.—(l. 14) B$_{1.4}$ [अ]स्मद् (for स्म). B$_{2-4}$ दिश (for दिशम्).—(l. 15) B$_1$ त्वा (for वै).—After l. 15, V$_2$ reads st. 55.—(l. 16) B$_2$ व्यतिक्रान्ता (for °वृत्ता). B$_2$ [आ]स्माः, D$_6$ पुन (for तु नः). V$_2$ वने, B$_2$ छिद्रे (for बिले). B$_4$ (marg. also) नष्टे (for नष्ट). B$_4$ -तमोनुदि (for °दे).]

—Thereafter, Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$ cont. 726*.

35 For 35–37, Ñ$_2$ V$_2$ B D$_6$ subst. 711*.—^{a}) Ś$_1$ Ñ$_1$ D$_{1-4,10,11}$ तैः T$_2$ तु; Ch.t as in text (for त्वद्-).

तानि सर्वाणि रामाय आनीय हरियूथपाः ।
संहृष्टा दर्शयामासुर्गतिं तु न विदुस्तव ॥ ३६
तानि रामाय दत्तानि मयैवोपहृतानि च ।
स्वनवन्त्यवकीर्णानि तस्मिन्विहृतचेतसि ॥ ३७
तान्यङ्के दर्शनीयानि कृत्वा बहुविधं ततः ।
तेन देवप्रकाशेन देवेन परिदेवितम् ॥ ३८

पश्यतस्तानि रुदतस्ताम्यतश्च पुनः पुनः ।
प्रादीपयन्दाशरथेस्तानि शोकहुताशनम् ॥ ३९
शयितं च चिरं तेन दुःखार्तेन महात्मना ।
मयापि विविधैर्वाक्यैः कृच्छ्रादुत्थापितः पुनः ॥ ४०
तानि दृष्ट्वा महार्हाणि दर्शयित्वा मुहुर्मुहुः ।
राघवः सहसौमित्रिः सुग्रीवे स न्यवेदयत् ॥ ४१

G. 5. 33. 0
B. 5. 33. 42
L. 5. 33. 41

—[b]) Ś1 D10 हनया राक्षसेन तु. —[c]) Ś1 D1-4.10.11 T1.2 M2 -जाताति (for -जातानि). —[d]) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 नि(Ñ1 न; D3 नि)क्षिप्तानि; T1.2 M1 पति[2] (for पातितानि).

36 For subst. in Ñ2 V2 B D4, cf. v.l. 35 and 37. —[a]) Ñ1 संगृह्य (for सर्वाणि). Ś1 D2.4.10.11 संहृत्य; D1.3 संगृह्य (for रामाय). —Note hiatus between [a] and [b]. —[b]) Ś1 D1-4.10.11 रामाय; Ñ1 सर्वाणि; M1 आदाय (for आनीय). D1.3 हरिसत्तमाः; D2.4.11 T2 °यूथप: (for °यूथपाः). —[c]) D11 T2 दर्शयामाम (sic). D3 संहृष्टो दर्शयामास. —[d]) D3 च (for तु). D5 T2 न विविदुम् (for तु न विदुस्).

37 [a]) D4 स्थानि (for दत्तानि). D3 दत्तानि रामाय (by transp.). —[b]) D3 यथा (for मया). Ś1 D1.10 [अ]पहृतानि; G1 [उ]पहितानि; Cg.k.t as in text (for [उ]पहृतानि). M1 वै (for च). —[c]) Ś1 Ñ1 D10 वि(Ñ1 प्र)कीर्णानि; M1 [अ]वशीर्णानि; Ck.t as in text (for [अ]वकीर्णानि). —[d]) D3 विहित-; T1.2 G3 M3 Ck विगत-; G1 निहत-; Ct as in text (for विहृत-). Ś1 D10 ततो विपुलचेतसा (D10 °सः); D1.3.4 स्वया विवि(D3 °हृ)तचित्तया; G2 तत यानि महीतले. Ck: विगतचेतसीति स्वत्यागश्रवमपि सप्तमी। स मूर्छितचित्तोऽभूदित्यर्थः; So also Ct. —For 35–37, Ñ2 V2 B D4 subst. and read after 733*:

711* अस्माभिस्ते महार्हाणि भूषणान्यपि भूषिते।
विप्रकीर्णानि दृष्टानि निहितानि हि जानकि।
यानि ते स्वयपविद्धानि ह्रसा ह्रियमाणया।
तानि रामाय दत्तानि मया सान्त्वित मैथिलि।

[(l. 1) B1.2 तु (for ते). Ñ2 B3 D4 त्व(B4 [अ]पि) भूषिते; V2 [अ]पि भूतले; B2 महीतले (for [अ]पि भूषिते). —(l. 2) B4 विविधानि (for निहितानि). V2 B1.4 च (for हि). D4 हितानि हि (for हि जानकि). —(l. 3) B1 तानि (for यानि). B2 स्वपविद्धानि. B1 सदा पल्लवविद्धानि (for the prior half).]

—Thereafter they read 38–46 (om. 39 and 41).

38 For sequence in Ñ2 V2 B D4, cf. v.l. 37. D6 reads 35[cd] in marg. —[a]) G1 [अ]ङ्गे; M1 [ए]व (for [अ]ङ्के). —[b]) Ś1 Ñ1 D1.2.4-11 ततः; V2 B1-4 मुहुः; B1 D1.2.4 बहु; D3 G1 M1 तव (for ततः). G2 ग्धारयित्वा मुहुर्मुहुः. —[c]) Ñ D2.6.9.11 देवि (for तेन). B1 देवि- (sic) (for देव-). Ñ1 D1 -प्रकाशेन. Ñ2 B D4 -निभासेन; D1.3 G2 -प्रभावेन (for -प्रकाशेन). Ś1 D10 देवि देवि प्रकाशं मे. —[d]) Ñ2 V2 B D4 रामेण (for देवेन). B1 परिसेवितं; D1.3 परिदेवना (D3 °ने). Ś1 Ñ1 D2.3.10 देवी (Ś1 D10 देवी; Ñ1 मौनि) रि कस्ये चिरं. —After 38, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins.:

712* एवंदेवप्रतिघः शोकोपहतचेतनः।

[Ś1 D2.10 दर्शयित्वापदेन (for the prior half). Ś1 Ñ1 D2.10 -चेतन (Ñ1 °न) (for -चेतनः).]

39 Ñ2 V2 B D4 om. 39. D2.8 om. 39[cd]. —[a]) D2.3.8 S तानि (for तस्य). —[b]) Ś1 Ñ1 D10 तप्यतस्; D11 तो पतत् (corrupt) (for ताम्यतश्). —[c]) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 प्रा(Ñ1 D1.4.11 प्र)ज्वालयत्; D3 प्रदीपयत्; Ck.t प्रादीपयन् (for प्रादीपयन्). —[d]) D2.8 G1 तस्य (for तानि). D11 T2 -हुताशनः.

40 For sequence in Ñ2 V2 B D4, cf. v.l. 37. —[a]) Ś1 Ñ1 D1.4.10 शोचितं; Ñ2 V2 D1 G Ct शायितं; D3 सेवितः (sic); D2 शयनं; Cg as in text (for शयितं). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 सुचिरं; B1 च चिमु (sic); B2 च वहे; D2.4 चरितं; T1 तु चिरं (for च चिरं). Ñ2 V2 B D4 भूमौ (for तेन). —[c]) Ś1 D2.10 मः; Ñ V2 B D1-4.8.11 M1 च (for [अ]पि). —[d]) B2 D1.3 उत्थापितं. Ñ V2 B2.4 D4 ततः; B1.2 तदा (for पुनः).

41 Ñ2 V2 B D4 om. 41. —[a]) M1 महाबाहुर् (for °र्हाणि). —[b]) D2.9 T2 पुनः पुनः. —After 41[ab], Ñ1 ins. a line which is illeg. —[d]) M1 सुग्रीवं (for सुग्रीवे). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 सुग्रीवमनुपश्यत(Ś1 Ñ1 D10 °दृशत्)यत्; D4 सुग्रीवं समवेक्षयत्; D5 G2 Cv.g सुग्रीवे संन्यवेदयत्; D7.9 T2 G1 सुग्रीवे संन्य(T2 न्य न्य)वेदयत्; G1 सुग्रीवाय न्यवेदयत्. —After 41, Ñ1 ins.:

713* आलिङ्ग्य च वपुषां वस्त्र राघो विचिन्तनः।

G 5 32 35
B 5 35 43
L 5 29 47

स त्वदादर्शनादार्ये राघवः परितप्यते ।
महता ज्वलता नित्यमग्निनेवाग्निपर्वतः ॥ ४२
त्वत्कृते तमनिद्रा च शोकश्चिन्ता च राघवम् ।
तापयन्ति महात्मानमग्न्यगारमिवाग्नयः ॥ ४३
तवादर्शनशोकेन राघवः प्रविचाल्यते ।
महता भूमिकम्पेन महानिव शिलोच्चयः ॥ ४४
काननानि सुरम्याणि नदीप्रस्रवणानि च ।
चरन्न रतिमाप्नोति त्वामपश्यन्नृपात्मजे ॥ ४५
स त्वां मनुजशार्दूलः क्षिप्रं प्राप्स्यति राघवः ।
समित्रबान्धवं हत्वा रावणं जनकात्मजे ॥ ४६
सहितौ रामसुग्रीवावुभावकुरुतां तदा ।
समयं वालिनं हन्तुं तव चान्वेषणं तथा ॥ ४७
ततो निहत्य तरसा रामो वालिनमाहवे ।
सर्वर्क्षहरिसंघानां सुग्रीवमकरोत्पतिम् ॥ ४८
रामसुग्रीवयोरैक्यं देव्येवं समजायत ।
हनूमन्तं च मां विद्धि तयोर्दूतमिहागतम् ॥ ४९

42 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 37 D11 om 42^{cd} —^{a}) M1 आर्यो D1 3 [अ]दर्शनेनार्ये Ś1 Ñ1 D2 10 तवादर्शनजेनार्ये (Ñ1 °र्थि) Ñ2 V2 B D6 त्वद्दर्शनपरो देवि, D4 तव ह्यादर्शनेनार्ये —^{b}) Ś1 D10 मनुर्भि (for राघव) D10 परितापयते (for °तप्यते) D2 राम शोकेन चाल्यते —^{c}) D11 शोकेन महता (for महता ज्वलता) Ñ2 V2 B D6 देवि (for नित्यम्) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 वह्निना (for अग्निना) G1 [ए]व (for [इ]व) Ś1 D2 3 10 हि (for [अ]ग्नि)

43 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 37 —^{a}) D1 त्वद्दर्थे Ś1 Ñ V2 B D2 4 6 10 12 मदनश्चैव (V2 B1 4 °न, B3 °व) D1 3 मदनो देवि (for तमनिद्रा च) —^{b}) Ś1 B1 4 D1 10 12 शोकचिता (for शोकश्चिन्ता) —^{c}) D2 बाधयन्ति (for तापयन्ति) —^{d}) Ś1 Ñ1 V2 B D2–7 9–12 G1 [-अ]गारम् (for [अ]गारम्)

44 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 37 —^{b}) D6 7–9 G2 M1 परिचा(G2 °पा)ल्यते (for प्रविचाल्यते) —For 44 Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

714* तवादर्शनजेनार्ये शोकेन स विचाल्यते ।
महाभूमिचलेनेव शिलाधातुचितोऽचल ॥

[(l 1) Ñ2 V2 B D6 [अ]दर्शनयुक्तेन V2 °शोकेन D1 3 चान्यजेनार्ये N2 राघव V2 युक्तेन (for शोकेन) Ś1 D2 3 10 च D1 4 11 तु (for स) Ñ1 परितप्यते Ñ2 B1 परिचाल्यते —(l 2) D6 [ए]व (for [इ]व) B4 D2 चलेनै(B4 °ने)व D1 6 चलेनैव B2 (m as above) D11 महाभूचलनेनै (D11 °ने)व (for the prior half) Ś1 D10 सलो (for चितो) Ñ2 V2 B D6 गिरि (for अचल) D1 शिलाधातुविचल (for the post half)]

45 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf v l. 37 —^{a}) D6 च रम्याणि —^{b}) T3 M3 नदी (for नदी) D6 प्रस्रवणानि —For 45 Ś1 Ñ V2 B D1–4 6 10 11 subst

715* तानि रम्याणि पश्यन्स काननानि महान्ति च ।
रतिं न विन्दते रामस्त्वामपश्यन्नृपात्मजे ।

[(l 1) D4 संपश्यन् (for पश्यन्स) Ñ1 रम्याणि तानि पश्य वै Ñ2 V2 B1 3 4 D6 नदी रम्या स(V2 °म्याश्च) पश्यन्वै B2 नदीं रम्यमपश्यन्वै (sic) (for the prior half) —(l 2) Ñ2 D6 नृपात्मज B2 नृपात्मजा B3 वरानने D10 नन्दिनि (for नृपात्मजे)]

46 For sequence in Ñ2 V2 B D6 cf v l 37 Ś1 D10 om (hapl) 46 —^{a}) Ñ2 V2 B D6 पुरुष (for मनुज) —^{b}) B3 प्रिया (for क्षिप्र) Ñ V2 B D1–4 6 11 द्रक्ष्यति, M1 पृच्छति (for प्राप्स्यति) —V2 om 46^{c}–54 —^{c}) B3 T3 ससुतबान्धवं, B4 राक्षसान्समरे (for समित्रबान्धवं) —^{d}) N1 लोककण्टक (for जनकात्मजे)

47 V2 om 47 (cf v l 46) Ñ2 B D6 om 47–55 —^{a}) D6 सह तौ (for सहितौ) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 तत, D6 तथा (for तदा) —^{c}) D1 सहितौ (sic) (for समय) D11 T हत्वा (for हन्तु) —^{d}) D5 T2 3 M3 तदा, D7 9 प्रति (for तथा) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 तौ तवान्वेषणाय च —After 47 D5 7 9 S ins

716* ततस्ताभ्यां कुमाराभ्यां वीराभ्यां स हरीश्वर ।
किष्किन्धां समुपागम्य वाली युधि निपातित ।

[(l 1) D5 सहित (for वीराभ्यां) M1 हरीश्वर —(l 2) T3 M3 समनुपाप्य (for समुपागम्य) D2 9 T1.3 M3 युद्ध (for युधि)]

48 Ñ2 V2 B D6 om 48 (cf v l 46 and 47) —^{c}) Ś1 D10 सैन्यानां, D1–4 11 सिंहानां (for संघानां) —After 48, Ñ1 ins

717* राम सर्वधनुष्मतां श्रेष्ठो भीमपराक्रम ।

49 Ñ1 V2 B D2 4 om 49 (for all except D3 cf v l 46 and 47) —^{a}) Ś1 D10 11 सख्य (for ऐक्य) —^{b}) D1 लक्ष्मैव (for देव्येव) —Ś1 D10 om 49^{cd} —^{c}) D7 9 देवि (for विद्धि) Ñ1 मां विजानीहि (hypm) (for च मां विद्धि) —^{d}) D5 7 9 उपागत (for इहा°) Ñ1 तथाभूतमिवागत —After 49 D1 4 ins while Ś1 D10 ins after 49^{ab} (owing to om) an addl colophon

[*Sarga name* Ś1 D4 हनुमद्वाक्यं, D1 सीताभाषणं, D10 लङ्कापर्वणि सीतासंभाषणं —*Sarga no* D1 4 10 om Ś1 31]

स्वराज्यं प्राप्य सुग्रीवः समानीय महाहरीन् ।
त्वदर्थं प्रेषयामास दिशो दश महाबलान् ॥ ५०
आदिष्टा वानरेन्द्रेण सुग्रीवेण महौजसः ।
अद्रिराजप्रतीकाशाः सर्वतः प्रस्थिता महीम् ॥ ५१
अङ्गदो नाम लक्ष्मीवान्वालिसूनुर्महाबलः ।
प्रस्थितः कपिशार्दूलस्त्रिभागबलसंवृतः ॥ ५२
तेषां नो विप्रनष्टानां विन्ध्ये पर्वतसत्तमे ।
भृशं शोकपरीतानामहोरात्रगणा गताः ॥ ५३
ते वयं कार्यनैराश्यात्कालस्यातिक्रमेण च ।
भयाच्च कपिराजस्य प्राणांस्त्यक्तुं व्यवस्थिताः ॥ ५४
विचित्य वनदुर्गाणि गिरिप्रस्रवणानि च ।
अनासाद्य पदं देव्याः प्राणांस्त्यक्तुं व्यवस्थिताः ॥ ५५
भृशं शोकार्णवे मग्नः पर्यदेवयदङ्गदः ।
तव नाशं च वैदेहि वालिनश्च तथा वधम् ।
प्रायोपवेशमस्माकं मरणं च जटायुषः ॥ ५६ G. 5 32 25 B. 5 35 61 L. 5 37 9

50 N2 V2 B D6 om 50 (cf v l 46 and 47) —a) Ś1 Ñ1 D1 8 10 11 T2 3 स राज्य, D7 स्व राज्य (for स्वराज्य) —b) D1 9 स्वानालीय (for समानीय), Ś1 D10 M3 हरीश्वरान्, D2 महान्हरीन्, D3 तथा हरीन्, D7-9 महाकपीन् (for महाहरीन्) —c) Ś1 D1-4 10 11 त्वदर्थं प्रेषयत्सर्वान् —d) D11 दिशि (for दश) Ś1 D10 T1 2 महारव —For 50cd, Ñ1 subst

718* ***त्वदर्थेन हरीन्पश्चाद्दिशो दश ।
महाबलान्महाकायान्महावीर्यपराक्रमान् ।

51 Ñ2 V2 B D6 om 51 (cf v l 46 and 47) —b) D3 G1 M1 हरयश्च G2 वानराश्च (for सुग्रीवेण) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 महात्मना, T1 वरानने, T2 M3 महौजसा, T3 G2 वनौकस (for महौजस) —After 51ab, D2 ins

719* अद्रिराजप्रतीकाशान्सन्दिदेश महाबलान् ।
—c) D2 प्रतीकास —d) D2 प्रस्थितो Ñ1 प्रेषिता * त्रि (for प्रस्थिता महीम्) —After 51, Ñ1 ins a line which is illeg —After 51 D5 7 8 S ins

720* ततस्ते मार्गमाणा वै सुग्रीववचनातुराः ।
चरन्ति वसुधां कृत्स्नां वयमन्ये च वानराः ।

[(l 1) D5 T1 2 Cgp वचनानुगा M2 °तुरा, Cr g k t as above (for °तुरा) ※ Cr सुग्रीववचनानुगा इति पाठः ※ —(l 2) G3 चरन्ति (for चरन्ति)]

52 Ñ2 V2 B D6 om 52 (cf. v l 46 and 47) —b) Ś1 Ñ1 D10 T2 M2 वालिपुत्रो Ñ1 प्रतापवान् (for महाबल) —After 52ab, Ñ1 ins

721* महाधनो महाकायो द्विषद्बलविनाशकः ।
—Ñ1 illeg for 52c —After 52, D1 3 ins

722* दक्षिणां दिशमास्थाय मेरुराजेन पालिताम् ।
—Thereafter D1 3 cont , while Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 ins after 52

723* त्वां देवि राघवस्यार्थे सर्वे वै मृगयामहे ।
[Ś1 त्वां देवि (sic) D10 सर्वशो (for सर्वे वै) D11 मृगयावहे (sic).]

53 Ñ2 V2 B D6 om 53 (cf v l 46 and 47) —a) D4 T2 G3 विप्रवि (T2 °प्र)हाना, D10 T1 3 G1 2 M2 Ck t विप्रणष्टाना, Cv m g as in text —b) M1 मध्ये (for विन्ध्ये) Ñ1 पर्वतमस्तक —After 53ab, Ś1 D10 ins

724* क्षुधार्ताना दिने वापि तृषार्ताना तदामताम् ।,
while Ñ1 D1 4 11 ins after 53ab

725* क्षुत्पिपासा निराशाना दिने कस्मिश्चिदागताम् ।
[D1 3 क्षुत्पिपासा (for क्षुत्पिपासा) D2 कस्मिन्वेदिनि]
—c) D10 भ्रम (sic) (for भृश) —d) D2 स्वहोरात्र D3 महोरात्रि (for अहोरात्र)

54 Ñ2 V2 B D6 om 54 (for all except D1 cf v l 46 and 47) —d) D7 9 व्यवस्थिता (for व्यवस्थिता) Ś1 Ñ1 D1 10 11 कालात्ययविशङ्कया (Ś1 [marg also]°लघया), D1 3 कालातिग (D3 °क्र)महाकया

55 Ñ2 B D6 om 55 (cf v l 47) V2 reads 55 after l 15 of 710* —a) Ś1 Ñ1 V1 D1 2 4 10 11 विचीय, D5 6 M2 विचित्य (for विचित्य) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 7-11 गिरि (for वन) —b) Ś1 V2 D1-4 7-11 नदी, Ñ1 D6 नदी (for गिरि) —c) D1 3 प्रवृत्तिं त (for पदं देव्या) Ñ1 समासाद्यवयन्त्या च —d) Ś1 N1 V2 D1 4 10 11 उपस्थिता , D6 reads in marg T1 2 G2 M1 2 समुद्यता (for व्यवस्थिता) —After 55 Ś1 Ñ1 D1 4 7 8-11 ins while Ñ2 V2 B D6 cont after 710*

726* ततस्तस्य गिरेर्मूर्ध्नि वयं प्रायमुपास्महे ।
अथ न पर्वते विन्ध्ये निराशानामनिन्दिते ।

[(l 1) B2 तदा (for ततस्) —D7 8 om l 2 —(l 2) D11 पतितो विंध्यो (sic) Ñ2 V2 B D6 निराशानविधुनि (B2 °ते) (for the post half)]
—Thereafter D7 8 cont while D1 3 S ins after 55

727* दृष्ट्वा प्रायोपविष्टांश्च सर्वान्वानरपुङ्गवान् ।
[G1 तदा दृष्ट्वोपविष्टांश्च (for the prior half)]

56 a) Ñ2 V2 B D6 मग्नान् (for मग्न) —b) Ñ2 V2 B D6 अंगद पर्यदेव (V2 B1 प्रत्यवेद, B2 प्रत्यबोध,

G 5 31 0
B 5 35 61
L 5 30 10

तेषां नः स्वामिसंदेशान्निराशानां मुमूर्षताम् ।
कार्यहेतोरिहायातः शकुनिर्वीर्यवान्महान् ॥ ५७
गृध्रराजस्य सोदर्यः संपातिर्नाम गृध्रराट् ।
श्रुत्वा भ्रातृवधं कोपादिदं वचनमब्रवीत् ॥ ५८
यवीयान्केन मे भ्राता हतः क्व च विनाशितः ।
एतदाख्यातुमिच्छामि भवद्भिर्वानरोत्तमाः ॥ ५९
अङ्गदोऽकथयत्तस्य जनस्थाने महद्वधम् ।
रक्षसा भीमरूपेण त्वामुद्दिश्य यथातथम् ॥ ६०
जटायोस्तु वधं श्रुत्वा दुःखितः सोऽरुणात्मजः ।
त्वामाह स वरारोहे वसन्तीं रावणालये ॥ ६१
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा संपातेः प्रीतिवर्धनम् ।
अङ्गदप्रमुखाः सर्वे ततः संप्रस्थिता वयम् ।
त्वद्दर्शनकृतोत्साहा हृष्टास्तुष्टाः प्लवंगमाः ॥ ६२
अथाहं हरिसैन्यस्य सागरं दृश्य सीदतः ।
व्यवधूय भयं तीव्रं योजनानां शतं प्लुतः ॥ ६३

B2 पर्यंवा()यत् —d) Ñ1 वालिनाश D2 10 11 तथाविध, D8 यथा वध M3 वध तथा (by transp) (for तथा वधम्) —f) Ś1 Ñ V2 B D2 4 6 10 11 विनाश च D1 3 वध चैव (for मरणं च)

57 Ñ2 V2 B D6 om 57 —a) Ś1 Ñ1 D10 सदेशे, G1 सदेश (for संदेशान्) —c) Ś1 Ñ1 D2 8 10 11 इवोपेत, D1 3 इवायत्त, D5 7 9 T M2 इहायात, Ck t as in text (for इवायात) —d) G1 प्रभु (for महान्) Ś1 N1 D1-8 10 वानर(Ś1 D10 चेद्)मब्रवीत्, D11 वै तदाब्रवीत् (for वीर्यवान्महान्)

58 b) Ś1 Ñ1 D1-8 10 11 वीर्यवान्, D8 नामत (for गृध्रराट्) —Ś1 Ñ1 D1-8 10 11 om 58cd —c) D8 भ्रातुर्वधं (for भ्रातृवधं) T3 शोकाद् G1 घोरम् (for कोपाद्) —For 58 Ñ2 V2 B D6 subst

728* तच्छ्रुत्वा गृध्रराजस्य भ्राता संपातिरब्रवीत् ।

59 a) T3 मे हत कन (for केन मे भ्राता) —b) D3 हत क्व न, M1 हत स च T3 हतो भ्राता G1 निहत क्व M3 हत क्वचिन् (for हतः क्व च) D1 निवासित, D7 9 M2 निपातित (for विनाशित) Ñ2 V2 B D2 4 6 हत कस्मिंश्च कारणे, M3 हत क्वचन पातित —Ñ V2 B D1-8 10 11 om 59cd ❀ Ck भवद्भिराख्यातुमिच्छामीति भिन्नकर्तृकेऽपि तुमुन्, Ct आख्यातुमित्यसमानकर्तृकेऽपि तुमन्नार्षः ❀

60 b) D8 महद्वधं (for महद्वधम्) —d) D5 यथागत, D7 9 यथार्थत, T2 यथा तथा (for यथातथम्) —For 60 Ś1 Ñ V2 B D1 4 6 10 11 subst

729* शशंस चाङ्गदस्तस्मै जनस्थाने महद्वधम् ।
राक्षसेनातिकायेन त्वां च तत्रापवाहिताम् ।

[(l 1) V2 B तस्य D6 तत्र (for तस्मै) V3 महाबल, B1-3 D2 4 6 महाहवे B4 ततो वध (for महद्वधम्) —(l 2) D2 [अ]तिकायेन (for [अ]ति°) B3 रावणेनातिवृत्तेन हृत्वा त्वा दुरात्मना]

61 a) T1 G2 3 M3 जटायुषो (for जटायोस्तु) —For 61ab, Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 subst

730* जटायुषश्च संपातिर्वधं श्रुत्वाति दुःखित ।

[Ñ1 V2 B1 3 4 D6 तु (for च) Ñ2 V1 B1-4 D6 तु ,

D1 4 11 [दुः]ख (for [दुः]खि) D8 दुःखित (for दुःखित)] —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 आचष्ट, D5 आह तु, T1 3 G1 V1 मानस, T2 आह नो (for आह स) Ñ2 V2 B D6 आचष्ट भवतीं देवीं(B1 4 °वि) —d) Ñ2 V2 B D6 निहित (for वसन्तीं)

62 Ñ1 illeg for 62ab For 62-63 Ñ2 V2 B D6 subst 733* —a) D3 ततस्त (for तस्य) —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 M3 तूर्णं (for सर्वे) —d) Ñ1 तु प्रस्थिता D1 3 प्रस्थापिता (for संप्रस्थिता) —After 62cd, D5 7 9 S ins

731* विन्ध्यादुत्थाय संप्राप्ताः सागरस्यान्तमुत्तरम् ।
[T1 3 M3 उत्तर (for उत्तरम्)]

—D10 om (hapl [see var]) 62e-63b —e) Ś1 Ñ1 D5 7 9 T °दर्शने (for दर्शन) D2 reads from कृतोत्साहा up to त्वद्दर्शन (see var) in 63c in marg —f) Ś1 Ñ1 हृष्टा पुष्टा, D2 3 4 8 11 हृष्टतु(D8 °तु)ष्टा, D1 2 हृष्टा पुष्टा, D6 हृष्टा ** (for हृष्टास्तुष्टा) —After 62 D5 7-9 S ins

732* अङ्गदप्रमुखाः सर्वे वेलोपान्तमुपस्थिताः ।
चिन्तां जग्मुः पुनर्भीमां त्वद्दर्शनसमुत्सुकाः ।

[G3 om l 1 —(l 1) D3 8 9 (in marg) उपागता G2 उपाश्रिता (for उपस्थिता) —(l 2) D8 दीनां, T3 G M3 घोराम् (for भीमां) M1 महात्मानम् (for पुनर्भीमां)]

63 D10 om 63ab D2 reads up to त्वद्दर्शन (see var) in a in marg (for both cf v l 62) —a) Ñ1 D1 ततोऽहं, G1 अहं हि (for अथाहं) D1 सैन्यानां (for सैन्यस्य) —b) D2 राघव (sic) (for सागर) Ś1 Ñ1 D1 2 11 G2 M3 प्रेक्ष्य, D3 प्रति, T3 प्राप्य, G1 वीक्ष्य (for दृश्य) D3 सीदता D1 सागर प्रेक्ष्य प्रसीदत (sic) —cd) D1 अवधूय (for व्यव°) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 त्वद्दर्शनकृतोत्साह पुप्लुवे शतयोजन —For 62-63 Ñ2 V2 B D6 subst

733* सोऽहं तु त्वत्परीतानां ज्ञातीनां सुमहद्भयम् ।
स्वामिकोपं च विज्ञाय श्रुत्वा चान्यकृतात्ययम् ।
अहं च कपिमुख्याश्च गुणवन्तो महाबलाः ।
त्वां देवि राघवस्यार्थे मार्गमाणा भ्रमामहे ।

लङ्का चापि मया रात्रौ प्रविष्टा राक्षसाकुला ।
रावणश्च मया दृष्टस्त्वं च शोकनिपीडिता ॥ ६४
एतत्ते सर्वमाख्यातं यथावृत्तमनिन्दिते ।
अभिभाषस्व मां देवि दूतो दाशरथेरहम् ॥ ६५
त्वं मां रामकृतोद्योगं त्वन्निमित्तमिहागतम् ।
सुग्रीवसचिवं देवि बुध्यस्व पवनात्मजम् ॥ ६६
कुशली तव काकुत्स्थः सर्वशस्त्रभृतां वरः ।
गुरोराराधने युक्तो लक्ष्मणश्च सुलक्षणः ॥ ६७
तस्य वीर्यवतो देवि भर्तुस्तव हिते रतः ।
अहमेकस्तु संप्राप्तः सुग्रीववचनादिह ॥ ६८
मयेयमसहायेन चरता कामरूपिणा ।
दक्षिणा दिगनुक्रान्ता त्वन्मार्गविचयैषिणा ॥ ६९
दिष्ट्याहं हरिसैन्यानां त्वन्नाशमनुशोचताम् ।
अपनेष्यामि संतापं तवाभिगमशंसनात् ॥ ७० G 5 32 0 B 5 35 77 L 5 31 13

[(l. 1) B4 परीतानि B8 सुगद्दत्तम (for सुगद्दहरम्) —(l 2) B3 2 दुतनान् (for स्नुतनान्)]

—Thereafter Ñ2 V2 B D6 read 711* and 38 46 (including star passages).

—After 63, Ñ1 ins.

734* **माकाशमाविश्य लङ्घने शतयोजनम् ।
सागर शशगम्भीरमुत्तर सागरालयम् । (sic)

64 V2 om 64–73, B om 64–72 Ñ2 D6 om, 64–66 —a) D6 वा (for च) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 इय लका (for लङ्का चापि) D3 3 इमा लङ्कामह रात्रौ —b) Ś1 D1 4 10 11 दृष्टा (D1 °पृा) वै, Ñ1 वीक्षि* D3 प्रविष्टो (for प्रविष्टा) D2 3 राक्षसाकुला, T2 रक्ष° (for राक्षसाकुला) D8 दृष्टा राक्षससकुला —c) D1 तु (for च) Ś1 D2 4 to 11 चापि सहृ (Ś1 °द) दृष्ट, D8 M1 2 चापि मे दृष्ट (for च मया दृष्ट) —After 64c, Ñ1 ins

735* *** परिवेष्टित ।
ततोधयप्रतीभाव

—d) D1 तत्र (for त्व च) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 शोकेन पीडिता (D1 °त) M3 शोकपरिप्लुता (for शोकनिपीडिता) D3 त्व शोकेन च पीडिता —After 64 Ś1 N1 D1–4 10 11 read 73–75

65 Ñ2 V2 B D6 om 65 (cf. v l 64) —c) D2 सीते, D4 reads in marg (for देवि)

66 Ñ2 V2 B D6 om 66 (cf v l 64) —a) Ś1 D2 10 11 M4 3 त, Ñ1 D1 3 5 7–8 T2 G3 तन् (for त्व) D8 च (for मा) Ś1 D2 4 10 11 रामकृतादेशः D3 रामस्य सन्देशात्, Cg as in text (for रामकृतोद्योग).—b) D3 [आ]गते (for °तम्) —D1 om 66cd —c) D4 [प]लवग (for सचिव) —d) Ñ1 D3 विद्धि मा (for बुध्यस्व) Ś1 D10 जनकात्मजे (for पवनात्मजम्)

67 V2 B om 67 (cf v l 64) Ś1 Ñ1 (illeg from 67c up to हि in 5 34 2a) D1–4 10 11 read st 67–72 (Ś1 D10 om 72) after 5 34 1, while Ñ2 V2 B D6 read st 67–72, 76ab (V2 B only st 76ab) and 77ab (including star passages) before 5 34 6 —a) Ś1 Ñ2 D1–4 9 10 11 देवि काकुत्स्थ, Ñ1 राघवो देवि (for तव काकुत्स्थ) —b) D4 6 -शास्त्र (for शस्त्र) —c) D8 सक्तो (for युक्तो) —d) Ñ2 D3 4 11 च सु (Ñ2 D6 13 स)-लक्ष्मण, D1 5 7–9 T1 2 G2 M1 शुभ (M1 च स) लक्षण (for च सुलक्षण)

68 V2 B om 68 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1 (illeg) 2 D1–4 8 10 11, cf v l 67 Ś1 om 68ab —a) Ñ2 D6 यस्य, D8 तत्र (for तस्य) Ñ2 D1–4 8 10 11 कार्यव (D8 °र) तो (for वीर्यवतो) —b) Ñ2 D1–3 6 11 सर्वे (for तव) —After 68ab Ñ2 D1–4 8 10 11 ins while Ś1 ins after 67 (due to om)

736* लोकमालोकयन्त्यन्ये हरय संचारिण ।
मासद्वया परे वीरा वेलाया समुपस्थिता ।

[(l 1) D1 3 4 सह (for सच) D3 संचरस्थिता (for संचारिण) —(l 2) D4 (with hiatus) परे कथेद् D11 परिवारा (for परे वीरा) Ñ2 D6 यथ सर्वे परीवारा (for the prior half) D2 सुवेले, D1 10 वेलया, D11 वेल्या (for वेलाया) Ś1 D10 समवस्थिता (for समुप°)]

—d) Ś1 Ñ2 D1–4 8 10 11 सपातेर् (Ś1 D10 °ति) (for सुग्रीव)

69 V2 B om 69 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1 (illeg) 2 D1–4 8 10 11, cf v l 67 —a) Ñ2 D1 G3 [ए]वम् (for [इ]यम्) D2 4 मयैव च (D6 स) सहायेन, D11 मयेय सहमा येन —c) D3 M3 om (hapl) दक्षिणा Ś1 Ñ2 D1 3 4 8 10 11 समाक्रान्ता, G1 मनुप्राप्ता (for मनुक्रान्ता) D2 दक्षिणा दिशमाक्रान्ता (sic) —d) M3 विचयैषिणा, Cg as in text (for विचयैषिणा) Ś1 Ñ2 D1–4 8 10 11 देवि त्वामनुमार्गता

70 V2 B om 70 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1 (illeg) 2 D1–4 8 10 11, cf v l 67 —a) Ś1 दिष्ट्याथ, Ñ2 D6 दिष्ट्या हि, D1–4 10 11 दिष्ट्याहं, G2 दृष्ट्वाह (for दिष्ट्याहं) Ñ2 सैन्यानि, D1 3 11 मिहाना, D3 सघाता (for सैन्यानां) —b) Ś1 त्वन्नाशम (sic), D1 त्वन्वदम् (sic) D2 त्वन्नाशयम्, D3 त्वन्नर्थम् (for त्वन्नाशम्) —d) Ś1 Ñ2 D1–4 8 10 11 [अ]भि (D3 4 10 [अ]भि) गमना दृह, D7 9 M3 Crp mp t [अ]भि (M3 [अ]भि) गमना (D3 Crp mp °रा) सनात्, Cm g k as in text (for [अ]भिगमशंसनात्) —After 70 Ś1 Ñ2 D1–4 8 10 11 ins

G 5.32 [illegible] B 5.35 77 L 5.31 15

दिष्ट्या हि न मम व्यर्थं देवि सागरलङ्घनम् ।
प्राप्स्याम्यहमिदं दिष्ट्या त्वद्दर्शनकृतं यशः ॥ ७१
राघवश्च महावीर्यः क्षिप्रं त्वामभिपत्स्यते ।
समित्रबान्धवं हत्वा रावणं राक्षसाधिपम् ॥ ७२
कौरजो नाम वैदेहि गिरीणामुत्तमो गिरिः ।
ततो गच्छति गोकर्णं पर्वतं केसरी हरिः ॥ ७३
स च देवर्षिभिर्दिष्टः पिता मम महाकपिः ।
तीर्थे नदीपतेः पुण्ये शम्बसादनमुद्धरत् ॥ ७४
तस्याहं हरिणः क्षेत्रे जातो वातेन मैथिलि ।
हनूमानिति विख्यातो लोके स्वेनैव कर्मणा ।
विश्वासार्थं तु वैदेहि भर्तुरुक्ता मया गुणाः ॥ ७५

737* दिष्ट्याहं वानरान्सर्वान्हरीणामीश्वरं च तम् ।
दृष्टा देवीति वक्ष्यामि दृष्ट्वा रामं च सानुजम् ।

[(1 2) D11 दिश्वा (sic) (for दृष्टा) D11 विरयाव (for वक्ष्यामि) D1 3 4 8 11 दिश्वा (sic) (for दृष्ट्वा)]

71 V2 B om 71 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1(illeg) 2 D1-4 8 10 11 cf v l 67 —ᵃ) T G2 M1 3 मम न (by transp) Ś1 D1 4 8 11 च न व्यर्थमिद Ñ2 न व्यर्थकमिद, D8 हि च ममाप्यत्र G1 कृत महाभीम, G3 न मम हि व्यर्थं (for हि न मम व्यर्थं) —ᵇ) Ś1 Ñ2 D1 4 8 10 11 मम G2 इद (for देवि) D7-9 सागरस्येह लघनं —ᶜ) G1 प्रासश्च (for प्राप्स्यामि) Ñ2 D4 8 11 [अ]घ त्व(D11 ह्य)ह (for [अ]हमिद) D7 9 दत्रि (for दिष्ट्या) Ś1 D10 अहं प्राप्स्यामि दिष्ट्याद्य(D10 °मि (sic)) D2 चाद्य प्राप्स्याम्यहं देवि —After 71 Ś1 Ñ2 D1 4 8 10 11 ins

738* तद्धार्थसिद्धि भद्र ते क्षीणदुःखासि मैथिलि ।
[D3 दि (for [अ]सि) Ś1 D4 10 मालिनि (for मैथिलि)]
—D11 cont

739 यशसा तपसा चैव वीर्येण च विशांपते ।

72 Ś1 V2 B D10 om 72 (for V2 B cf v l 64) For sequence in Ñ1(illeg) 2 D1-3 8 11 cf v l 67 —ᵃ) N2 D8 11 स (for च) Ñ2 D8 G1 महावीर (for °वीर्य) D3 राघव च महावीर्यं (sic) —ᵇ) D4 अभिपश्यते (sic) —D3 om 72ᶜᵈ —ᶜ) D7 9 T1 सपुत्र (for समित्र)

73 V2 om 73 (cf v l 64) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 read 73–75 after 64 —ᵃᵇ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कुञ्जरो D4 7 9 G1 M3 Cr m g k t माल्यवान्, T2 कैलासो, G3 कौनञ्जो M1 गोकर्णो (for कौरजो) N2 B D8 गोकर्णो दृश्यते यस्मात्पर्वताद्ध(B2 D8 °तो गं)धमादनात् —After 73ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 ins

740* यतो दृश्येत शोकार्त पर्वतो गन्धमादन ।

[Ś1 D2 10 ततो (for यतो) Ś1 Ñ1 D10 [ऽ]दृश्यत D1 4 11 गोपर्वं, D10 शोकोत (for शोकार्त)]

—ᵇ) Ś1 Ñ B D1-4 8 10 11 तस्माद् (for ततो) B4 गोक णत् —ᵈ) Ñ1 B2 4 D1-4 11 पर्वतात्

74 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 4 10 11, cf v l 73 —ᵃ) Ś1 D3 10 11 स तु Ñ1 D2 8 यत्र, Ñ2 V1 B D6 तत्र, T2 स हि (for स च) Ś1 Ñ D7 8 10 T1 जुष्ट, V2 B1 3 4 जुष्ट, B2 दृष्टे, D5 7 8 M2 दिष्ट (for दृष्ट) M1 देवर्षिनिर्दिष्ट (for °भिर्दिष्ट) —ᶜ) Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 तीर्थे, T2 तीरे (for तीर्थे) T3 नद्यते Ś1 Ñ1 V2 D1 3 10 M3 पुण्य, Ñ2 B D2 8 11 पुण्ये, D4 मुक्त (sic) (for पुण्ये) —ᵈ) Ñ1 D1 2 10 T2 3 शश्च (for शम्ब) T2 3 -साधनम्, M1 -शासनम् (for सादनम्) Ñ1 D1 2 10 उत्तम, D7 8 T1 3 G1 3 M1 Ck t उद्धरन् Cm g as in text (for उद्धरत्) Ś1 D3 11 गन्धमादनमुत्तम, Ñ2 V2 B D6 शम्बमुक्तासनाथवत् D4 शम्ब दानवमुत्तम ‡ Cm g उद्धरत् उद्धरत्, Ck t उद्धरन् उद्धृतवान् अवधीदित्यर्थः । भूतेऽपि लट् शत्रौ ‡ —After 74 N1 ins (1 2 illeg)

—************ ।

741* त दृष्ट्वा ससलिकान्त दैत्य * नगरूपिणम् ।

75 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 cf v l 73 —ᵃ) D7 9 M3 यस्य (for तस्य) Ñ2 V2 B D1 4 8 11 केसरिण (for [अ]हं हरिण) D11 पुत्रो (for क्षेत्रे) Ś1 D1 10 तस्याहं क्षेत्रज पुत्रो, D3 अहं तस्य हरे क्षेत्रे ‡ Cr m g हरिण हरे (Cr m नकारान्तत्वमापम्, केसरिण इत्यर्थः) ‡ —ᵇ) N2 जानकि (for मैथिलि) Ñ2 V2 B D6 जातोहं मातरिश्वना —ᶜ) D1 3 नाम (for इति) B3 D1 व्याख्यातो (for वि°) —ᵈ) D1 ख्यात (for लोके) Ñ1 लोकेह स्वेन, Ñ2 V2 B D2 4 8 प्रकाशः स्वेन (for लोके स्वेनैव) B3 कर्मणा (for कर्मणा) —ᵉ) B2 विज्ञानार्थं B1 3 G हि, D11 च (for तु) Ś1 Ñ1 D2 4 10 ते(Ś1 Ñ1 वै) देवि (for वैदेहि) D1 विश्वासनार्थं ते देवि, D3 तव विश्वासनार्थं तु —ᶠ) Ñ2 V2 B D1 8 पितुर्, D2 om (for भर्तुर्) B4 D11 महागुणा —After 75, Ś1 Ñ V2 B D1-4 8 10 11 ins

742* यथा मां त्वं कपिं रूपक मन्येथा जनकात्मजे ।

[D2 यथा त्वं मा (by transp), D3 यन्मां त्वं तु (for यथा मां त्वं) B2 नान्यथा D1 मन्यते (for मन्येथा) Ñ2 V2 B D6 ना(B2 चा)न्यथेति ह(B1 3 च, B4 D6 हि) (for जनकात्मजे)]
—Thereafter Ñ2 cont

743* तथा मामभगच्छ त्वं सत्य सत्येन ते शपे ।
—After 742*, Ñ2 V2 B1 2 4 D6 read 5 34 2ᶜᵈ (including star passages) while B3 cont after 742*

एवं विश्वासिता सीता हेतुभिः शोककर्शिता ।
उपपन्नैरभिज्ञानैर्दूतं तमवगच्छति ॥ ७६

अतुलं च गता हर्षं प्रहर्षेण तु जानकी ।
नेत्राभ्यां वक्रपक्ष्माभ्यां मुमोचानन्दजं जलम् ॥ ७७

G. 5. 32. 47
B. 5. 35. 84
L. 5. 31. 19

744* अञ्जना नाम मे माता विख्याता वामरूपिणी ।
तव प्रसादाद्वैदेहि मथुरं गोष्पदं यथा ।
विचरते यथाकामं क्रीडार्थं शिशुरेव च ।
योजनानां सहस्राणि नियतानां शतानि च ।
क्रमिष्यामि यथाकामं किं पुनः शतयोजनम् ।
स मनो गमने वापि गरुडो वा महाजवः ।
पवनो वा समो वापि पूर्वतो वा महाजवः ।
लङ्कामुत्पाद्य सर्वेतु शक्तोऽहं मारुतात्मजः ।
मद्बलं विक्रमं वापि श्रोष्यसे द्रक्ष्यसे भृशम् ।
मत्समो वाधिको वापि कोटिकोटिमहाबलः
महाबला महावीर्या वानराः सन्ति ते भृशम् ।
पर्वतान्स्वकरेणापि चोत्पाट्य विक्षिपेयुतः ।
युद्धे कीटः पतंगो वा रावणोऽयं भविष्यति ।
जिज्ञासार्थं तु वैदेहि किंचिदुक्तं मया बलम् ।

—Thereafter B3 reads 5.34.2cd.

—After 75 D1.7-9 S ins.:

745* अचिराद्राघवो देवि स्वामिनो भवितानघे ।

[D1.7.9 transp. राघवो and स्वामिनो. D7.9 भुव (for [भ]वे.]

76 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf. v.l. 67. Ś1 Ñ1 V1(om. 76cd) D1-4.10.11 read 76–77ab (followed by 746*) before 5.34.6.—a) Ś1 Ñ V2 B D1-4.6.10.11 सा तु, V1 सांति- (for एवं). Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 तेन; G3 देवी (for सीता).—b) Ś1 D10 चोपशोभि(D10 °द्वेदि)तै ; Ñ1 चापि सांत्विता; Ñ2 V B D6 च नि(B4 सु)दर्शिता; D2.3.4.11 चैव सांत्विता; D5 चोपपादिता (for शोककर्शिता).—Ñ2 V B D6 om. 76cd.—c) D5 चोपपन्नैस्तु (for उप°).—d) D2 नून; D10 युक्तं (for दूत). Ś1 D10 तं चाप्यगच्छत; D2.11 T2 समवा D3 °मि)गच्छत; D4.5.9 G1 M1.2 Ct तमधि(G1 °मि)गच्छति (D4 °त), D1 तमभिमन्यते, D5 कपिमभ्यन्यत; Cr.m g as in text (for तमवगच्छति).

77 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11, cf. v.l. 67 and 76.—a) Ñ2 समृद्धं च; D4 मतुलेन (for मतुलं च). Ś1 D10 सा गता; Ñ V1 B1.2 D2.4.11 G3 M1 चागता; B3 समता; D1 सा ततो, D5 तु गता (for च गता).—b) D5 M2 च (for तु). Ś1 Ñ1 D1-4.10 च (Ś1 D10 [तु]च; D3 (प)व) भामि(Ñ1 °नि)नी (for तु जानकी). Ñ2 V B D6 परां प्रीतिं च भामिनी; D11 प्रहर्षेणैव भामिनी.—After 77ab, Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 ins.:

746* बाष्पसंरुद्धनयना शिंशपां वासुदेवत ।
दृष्ट्वा च हनुमन्तं सा विनीतं सहवाञ्जलिम् ।
मुमोचानन्दजं वारि गद्गदं मधुराक्षरम् ।
बाष्पसंदिग्धया वाचा शोकहर्षविमिश्रया ।
उवाच मधुरं वाक्यं हरिं हरिणलोचना ।
भजेयं देवताः काले यस्यार्थे प्लवगोत्तम ।
दिष्ट्या जीवति मे भर्ता दिष्ट्या जीवति लक्ष्मणः ।
परितुष्टा चिरात्कृत्वा रामकौशल्ययोः कथाम् ।
लक्ष्मणस्य च वीरस्य प्रार्थयदथ मारुतिम् ।
कपे त्वामभिनन्दामि चिरं जीव सुखी भव ।
सानुजः कुशली भर्ता येन मेऽद्य निवेदितः ।
बलेन यशसा चैव वर्धस्व प्रजया तथा ।

[D4 reads from संरुद्ध in l. 1 up to वाष्प in l. 4 in marg.—(l. 1) B1 -संदिग्ध-; D10 -संबद्ध; D11 -सुरुद्ध- (for -संरुद्ध-). D3 -वदना (for -नयना). D1 मुमोचानन्दजं वारि (for the prior half). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 कपिं तं समुदै(D2.10 °दी)क्षत (for the post. half).—D3 om. l. 2.—(l. 2) Ñ1 तं हनुमन्तं; D1 मां हनूमन्तं (for हनुमन्तं सा) Ś1 D10 मां दृष्ट्वा च हनुमन्, B1 दृष्ट्वा सा च हनुमन्तं (for the prior half). B4 च कृताञ्जलिं (for सहवाञ्जलिम्). D2 विनीतवदुपस्थितम् (for the post. half).—D1 om. l. 3-7. Ñ2 V B D6 om. l. 3.—(l. 3) Ś1 D2.10.11 बाष्पं, Ñ1 वारि (for वारि-).—(l. 4) B4 -गद्गदया (for -संदिग्धया). Ñ2 D6 -विमिश्रित; B2 -विमिश्रिता, B3 -विदीर्णया (for -विमिश्रया).—(l. 5) Ś1 Ñ1 D2-4.10.11 वचनं चेदं (Ñ1 सीता, D2-4 चैव) (for मधुरं वाक्यं). D2.4 सीता (for हरिं).—After l. 5, Ś1 Ñ1 D2(l. 1 only).10.11 ins.:

746(A)* कपिं चैव हनुमन्तं विनीतवदुपस्थितम् ।
परितुष्टा प्रियं श्रुत्वा प्रशशंस पुनः पुनः ।

[N1 om. l. 1.—(l. 1) D2 च (subm.) (for चैव). D11 न हनुमन्तं च (for चैव हनूमन्तं) and नवस्थितं (for उपस्थितम्).]

—(l. 6) B2 पूजयामि, D6 ज्ञेयं (for भजेयं). Ś1 B2 D6 देवता (for देवताः). D4 यत्र (for यस्यार्थे).—(l. 7) D4 om. (hapl.) from जीवति up to दिष्ट्या. Ś1 मे ध्रियते; Ñ1 मे ध्रियते, D3 प्रियः स मे, D10 मे ध्रियते (for जीवति मे). Ś1 D2.10 ध्रियते, D3.4 ध्रियते (for second जीवति).—(l. 8) B3.4 परितुष्टास्मि श्रुत्वा या (B3 मे श्रुत्वा) (for the prior half). Ś1 D10 सीता- (for राम-). Ś1 D2-4.10.11 -कौशल्ययोः (D1.3.4 °मार्क)था.—B4 om. l. 9.—(l. 9) Ś1 [अ]थ (for च). Ś1 Ñ1 D2-4.10.11 प्रशशंस च (for प्रार्थयदथ).—(l. 10) Ñ2 D4 अथ, V2 B कथ (for कपे).—(l. 11) Ñ2 ममनिवेदितः (sic), D4 ते इति°; D11 चाद्य नि° (for मेऽद्य निवेदितः).—Ñ1 illeg. for l. 12.—(l. 12) Ś1 D2-4.10.11 प्रम(D2-4 °ज)दाभि च, B4 प्रमदा तथा; D1 पवनात्मजः (for प्रजया तथा). V2 वर्धय पुत्रजया तथा (hypm.) (for the post. half).]

G 5 37 9 B 5 35 77 L 5 31 15 दिष्ट्या हि न मम व्यर्थं देवि सागरलङ्घनम् ।
प्राप्स्याम्यहमिदं दिष्ट्या त्वद्दर्शनकृतं यशः ॥ ७१
राघवश्च महावीर्यः क्षिप्रं त्वामभिपत्स्यते ।
समित्रबान्धवं हत्वा रावणं राक्षसाधिपम् ॥ ७२
कौरजो नाम वैदेहि गिरीणामुत्तमो गिरिः ।
ततो गच्छति गोकर्णं पर्वतं केसरी हरिः ॥ ७३
स च देवर्षिभिर्दिष्टः पिता मम महाकपिः ।
तीर्थे नदीपतेः पुण्ये शम्बसादनमुद्धरत् ॥ ७४
तस्याहं हरिणः क्षेत्रे जातो वातेन मैथिलि ।
हनूमानिति विख्यातो लोके स्वेनैव कर्मणा ।
विश्वासार्थं तु वैदेहि भर्तुरुक्ता मया गुणाः ॥ ७५

737* दिष्ट्याहं वानरान्सर्वान्हरीणामीश्वरं च तम् ।
दृष्ट्वा देवीति वक्ष्यामि दृष्ट्वा रामं च सानुजम् ।

[(l 2) D11 दिष्ट्या (sic) (for दृष्ट्वा) D11 विख्यात (for वक्ष्यामि) D1 3 4 8 11 दिष्ट्वा (sic) (for दृष्ट्वा)]

71 V3 B om 71 (cf v l 64) For sequence in Ś1 Ñ1(illeg) 2 D1–4 6 10 11 cf v l 67 —a) T G2 M1 3 मम न (by transp) Ś1 D1 4 6 11 च न व्यर्थमिदं Ñ2 न व्यर्थकमिदं D8 हि च ममाव्यग्र, G1 कृत्त महाभीम, G3 न मम हि व्यर्थं (for हि न मम व्यर्थं) —b) Ś1 Ñ2 D1 6 8 10 11 मम G3 इह (for देवि) D7–9 सागरस्येह लंघन —c) G1 प्रासश्च (for प्राप्स्यामि) Ñ2 D8 11 [अ]श त्व(D11 ह्य)ह (for [अ]हमिद) D7 9 देवि (for दिष्ट्या) Ś1 D10 अहं प्राप्स्यामि दिष्ट्वाद्य(D10 °मि (sic)) D8 अद्य प्राप्स्यत्यहं देवि —After 71 Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 11 ins

738* तदाश्वसिहि भद्रं ते क्षीणदु खासि मैथिलि ।

[D3 हि (for [अ]सि) Ś1 D8 10 खासिनि (for मैथिलि)] —D11 cont

739 यशसा तपसा चैव वीर्येण च विशांपति ।

72 Ś1 V3 B D10 om 72 (for V3 B cf v l 64) For sequence in Ñ1(illeg) 2 D1–4 6 11 cf v l 67 —a) Ñ2 D6 11 तु (for च) Ñ2 D6 G1 महावीर (for °वीर्यं) D3 राघव च महावीर्यं (sic) —b) D4 अभिपश्यते (sic) —D3 om 72cd —c) D7 9 T1 सपुत्र (for समित्र)

73 V2 om 73 (cf v l 64) Ś1 Ñ2 D1–4 10 11 read 73–75 after 64 —ab) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 कञ्जरो D6 7 9 G1 M1 Cr m g k t माल्यवान्, T2 कैलासो, G3 कौमजो M1 गोकर्णो (for कौरजो) Ñ2 B D6 गोकर्णो दृश्यते यस्मात्पर्वताद्(B2 D6 °तो य)थमादनात् —After 73ab Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

740* यतो दृश्येत गोकर्णे पर्वतो गन्धमादन ।

[Ś1 D3 10 ततो (for यतो) Ś1 Ñ1 D10 [S]दृश्यत D3 4 11 गोकर्णं, D10 शोकार्ते (for शोकार्ते)]

—c) Ś1 Ñ B D1 4 6 10 11 यस्माद् (for ततो) B4 गोकर्णात् —d) Ñ1 B1 3 D1 4 11 पर्वतात्

74 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11, cf v l 73 —a) Ś1 D3 10 11 स तु Ñ1 D3 4 यश्च, Ñ2 V3 B D6 तत्र, T1 स हि (for स च) Ś1 Ñ D3 6 10 T2 जुष्ट, V3 B1 3 4 जुष्ट, B3 दृष्ट, D6 7–9 M3 दिष्ट (for दृष्ट) M1 देवर्षिनिर्दिष्ट (for °भिर्दिष्ट) —c) Ś1 Ñ V3 B D1–4 10 11 तीर्थं, T2 तीरे (for तीर्थे) T3 नदूपते Ś1 Ñ1 V3 D1 3 10 M3 पुण्य Ñ2 B D3 6 11 शुभे, D4 शुभ (sic) (for पुण्ये) —d) Ñ1 D1 2 10 T2 3 शास्त्र (for शम्ब) T2 3 -साधनम्, M1 -सासनम् (for सादनम्) Ñ1 D1 2 10 उत्तमः D7 T1 3 G1 3 M1 Ck t उद्धरन्, Cm g as in text (for उद्धरत्) Ś1 D3 11 गन्धमादनमुत्तमे, Ñ2 V3 B D6 शस्त्रमुक्तासनाधनव, D4 शस्त्र दानवमुत्तमं ✿ Cm g उद्धरत् उदहरत्, Ck t उद्धरन् उद्धृतवान् अवधीदित्यर्थः । भूतेऽपि लट् सन्मार्प ✿ —After 74 Ñ1 ins (l 1 illeg)

* * * * * * * * * * * * * * * * ।

741* स दृष्ट्वा समतिक्रान्त दैत्य * नगरूपिणम् ।

75 For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 cf v l 73 —a) D7 9 M3 यस्य (for तस्य) Ñ2 V3 B D3 4 6 11 केसरिणि (for [अ]हं हरिणः) D11 पुत्रो (for क्षेत्रे) Ś1 D1 10 तस्याहं क्षेत्रज पुत्रो, D3 अहं तस्य हरेः क्षेत्रे ✿ Cr m g हरिणः हरेः (Cr m नकारान्तत्वमार्षम्, केसरिणः इत्यर्थः) ✿ —b) N1 जानकि (for मैथिलि) Ñ2 V3 B D6 जातोहं मातरिश्वना —c) D1 3 नाम (for इति) B2 D1 व्याख्यातो (for वि°) —d) D1 ख्यात (for लोके) Ñ1 लोकेहं स्वेन, Ñ2 V3 B D3 4 6 प्रकाश स्वेन (for लोके स्वेनैव) B2 वाक्येन (for कर्मणा) —e) B2 जिज्ञासार्थं B1 3 G हि, D11 च (for तु) Ś1 Ñ1 D3 4 10 ते(Ś1 Ñ1 वै) देवि (for वैदेहि) D1 विश्वासनार्थं ते देवि, D3 तत्र विश्वासनार्थं तु —f) Ñ2 V3 B D1 6 पितुर्, D3 om (for भर्तुर्) B2 D11 महागुणा —After 75, Ś1 Ñ V3 B D1–4 6 10 11 ins

742* यथा मा त्वं कपिं व्यक्त मन्येथा जनकात्मजे ।

[D3 यथा त्वं मा (by transp), D3 यन्ता त्वं तु (for यथा मा त्व) B3 नान्यथा, D3 मन्यसे (for मन्येथा) Ñ2 V3 B D6 ना(B2 चा)न्ययेति ह(B1 3 च, B4 D6 हि) (for जनकात्मजे)] —Thereafter Ñ1 cont

743* यथा मामवगच्छ त्वं सत्य सत्येन ते शपे ।

—After 742*, Ñ2 V3 B1 3 4 D6 read 5 34 2cd (including star passages) while B2 cont after 742*

एवं विश्वासिता सीता हेतुभिः शोककर्शिता ।
उपपन्नैरभिज्ञानैर्दूतं तमवगच्छति ॥ ७६

अतुलं च गता हर्षं प्रहर्षेण तु जानकी ।
नेत्राभ्यां वक्रपक्ष्माभ्यां मुमोचानन्दजं जलम् ॥ ७७   G. 5. 32. 47 B. 5. 35. 84 L. 5. 31. 19

744* अञ्जना नाम मे माता दिव्याङ्गी कामरूपिणी ।
तव प्रसादाद्वैदेहि समुद्रं गोष्पदं यथा ।
विलङ्घ्ये यथाकामं क्रीडार्थं शिशुरेव च ।
योजनानां सहस्राणि नियतानां शतानि च ।
क्रमिष्यामि यथाकामं किं पुनः शतयोजनम् ।
स मनो गमने वापि गरुडो वा महाजवः ।
पवनो वा समो वापि पृच्छते वा महाजवः ।
लङ्कामुत्पाट्य सनेतुं शक्तोऽहं मारुतात्मजः ।
मद्बलं विक्रमं वापि श्रोष्यसे द्रक्ष्यसे भृशम् ।
मत्समो वाधिको वापि कोटिकोटिगणास्तथा
महाबला महावीर्या वानराः सन्ति ते भृशम् ।
पर्वतान्दक्षकरेणापि घोरपाल्य निःक्षिपेत्पुनः ।
युद्धे कीटः पतंगो वा रावणोऽयं भविष्यति ।
विश्वासार्थं तु वैदेहि किंचिदुक्तं मया वचः ।

—Thereafter B1 reads 5.34.2ᶜᵈ.

—After 75 D5.7–9 S ins.:

745* अचिराद्राघवो देवि स्वामिनो नयिताऽनघे ।

[D5.7.9 transp. राघवो and स्वामिनो. D7.9 भुव (for [अ]नघे.]

76 For sequence in Ñ2 V2 B D6, cf. v.l. 67. Ś1 Ñ1 V1(om. 76ᶜᵈ), D1–4.10.11 read 76–77ᵃᵇ (followed by 746*) before 5.34.6.—ᵃ) Ś1 Ñ V2 B D1–4.6.10.11 सा तु, V1 सान्ति- (for एवं). Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 तेन; G3 देवी (for सीता).—ᵇ) Ś1 D10 चोपशोभि(D10 °दृशि)ते.; Ñ1 चापि सान्त्विता; Ñ2 V B D6 च नि(B4 सु)दर्शिता; D1.2.4.11 चैव सान्त्विता; D3 चोपपादिता (for शोककर्शिता).—Ñ2 V B D6 om. 76ᶜᵈ.—ᶜ) D3 चोपपन्नैर् (for उप°).—ᵈ) D3 नूनं; D10 श्रुतं (for दूतं). Ś1 D10 त चाप्यगच्छत; D3.11 T2 तमव(D2 °भि)गच्छत, D4.7.9 G1 M1.2 Ct तमधि(G1 °भि)गच्छति (D4 °त), D1 तमभिमन्यते, D5 कपिसमन्यत; Cr.m.g as in text (for तमवगच्छति).

77 For sequence in Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11, cf. v.l. 67 and 76.—ᵃ) Ñ2 सम्पूर्ण च; D4 मतुलेन (for मतुलं च). Ś1 D10 सा गता, Ñ V1 B1.2 D2.4.11 G3 M1 चागता; B3 समगता; D1 सा ततो, D6 तु गता (for च गता).—ᵇ) D6 M3 च (for तु). Ś1 Ñ1 D1–4.10 च (Ś1 D10 [इ]व; D1 [ए]व) भामि(Ñ1 °नि)नी (for तु जानकी). Ñ2 V B D6 पारं प्रीतिं च भामिनी; D11 प्रहर्षाच्चैव भामिनी.—After 77ᵃᵇ, Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 ins.:

746* बाष्पसंरुद्धनयना शिंशपा बाहुवेक्षणा ।
दृष्ट्वा च हनुमन्तं सा विनीतं सहसाञ्जलिम् ।
मुमोचानन्दजं वारि गद्गदं मधुराक्षरम् ।
बाष्पमदृश्यया वाचा शोकहर्षविमिश्रया ।
उवाच मधुरं वाक्यं हरिं हरिणलोचना ।
यन्नेयं देवताः काले यस्यार्थे प्लवगोत्तम ।
दिष्ट्या जीवति मे भर्ता दिष्ट्या जीवति लक्ष्मणः ।
परितुष्टा चिरात्कृत्वा रामकौशल्यजां कथाम् ।
लक्ष्मणस्य च वीरस्य प्रासमद्य मारुतिम् ।
कपे त्वामभिनन्दामि चिरं जीव सुखी भव ।
सानुजः कुशली भर्ता येन मेऽद्य निवेदितः ।
बलेन यशसा चैव वर्धस्व प्रज्ञया तथा ।

[D2 reads from सद्द in l. 1 up to मार in l. 4 in marg.—(l. 1) B1 -नुदिम-; D10 -सरद; D11 -मुखद- (for -सुरुद्ध). D2 -नदना (for -नयना). D1 मुमोचानन्दजं वारि (for the prior half). Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 कपिं तं समुदै- (D2.10 °दी)क्षत (for the post. half).—D3 om. l. 2.—(l. 2) Ñ1 त हनूमत; D1 सा हनूमन (for हनुमन्तं सा) Ś1 D10 सा दृष्ट्वा च हनूमन्तं, B1 दृष्ट्वा सा च हनूमन्तं (for the prior half). B4 च कृताञ्जलिं (for सहसाञ्जलिं). D1 विनीतवदुपस्थितम् (for the post. half).—D1 om. l. 3–7. Ñ2 V B D6 om. l. 3.—(l. 3) Ś1 D3.10.11 बाष्प, Ñ1 वापि (for वारि-).—(l. 4) B3 -गद्गदया (for -संमिश्रया). Ñ2 D6 -विमिश्रित; B2 -विमिश्रिता, B3 -विशीर्णया (for -विमिश्रया).—(l. 5) Ś1 Ñ1 D2–4.10.11 वचनं चेद (Ñ1 सीता; D2–4 चैव) (for मधुरं वाक्यं). D4.6 सीता (for हरिं).—After l. 5, Ś1 Ñ1 D3(l. 1 only).10.11 ins.:

746(A)* कपिं चैव हनूमन्तं विनीतवदुपस्थितम् ।
परितुष्टा प्रियं श्रुत्वा प्रशशंस पुनः पुनः ।

[Ñ1 om. l. 1.—(l. 1) D3 च (subm.) (for चैव). D11 तं हनुमतं च (for चैव हनूमन्तं) and अवस्थितं (for उपस्थितम्).]

—(l. 6) B3 पूजयामि, D6 ज्येष्ठ (for यन्नेयं). Ś1 B2 D4 देवता (for देवताः). D4 यदर्थे (for यस्यार्थे).—(l. 7) D4 om. (hapl.) from जीवति up to दिष्ट्या. Ś1 मे ध्यायते; Ñ1 मे स्निग्धे, D3 प्रिय * मे, D10 मे प्रियते (for जीवति मे). Ś1 D2.10 ध्यायति, D3.4 प्रियति (for second जीवति).—(l. 8) B2.4 परितुष्टास्मि श्रुत्वा या (B4 ते श्रुत्वा) (for the prior half). Ś1 D10 सीता- (for राम-). Ś1 D1–4.10.11 -कौशल्यमत (D1.2.4 °मल्प)र्थां.—B4 om. l. 9.—(l. 9) Ś1 [ए]व (for च). Ś1 Ñ1 D2–4.10.11 प्रशशंसाग्र्य (for प्रासमद्य).—(l. 10) Ñ2 D6 तथ, V2 B कथ (for कपे).—(l. 11) Ñ2 समनिवेदितः (sic), D4 ते श्रुति°; D11 चाद्य नि° (for मेऽद्य निवेदितः).—Ñ1 illeg. for l. 12.—(l. 12) Ś1 D2–4.10.11 प्रम(D2–4 °ज्ञ)यापि च; B4 प्रभया तथा, D1 पवनात्मज (for प्रज्ञया तथा). V2 वर्धय सुप्रज्ञया तथा (hypm.) (for the post. half).]

G 5 32 48 B 5 35 85 L 5 31 20 चारु तच्चाननं तस्यास्ताम्रशुक्लायतेक्षणम् ।
अशोभत विशालाक्ष्या राहुमुक्त इवोडुराट् ।
हनूमन्तं कपिं व्यक्तं मन्यते नान्यथेति सा ॥ ७८
अथोवाच हनूमांस्तामुत्तरं प्रियदर्शनाम् ॥ ७९

हतेऽसुरे संयति शम्बसादने
कपिप्रवीरेण महर्षिचोदनात् ।
ततोऽस्मि वायुप्रभवो हि मैथिलि
प्रभावतस्तत्प्रतिमश्च वानरः ॥ ८०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रयस्त्रिंशः सर्गः ॥ ३३ ॥

—Before 77^{cd} N3 V2 B D6 ins

747* अथ हर्षपरीताङ्गी बाष्पेण पिहितानना ।
प्रतिजग्राह न वची चक्रे स्निग्धं चैव हि ।
श्रुत्वा च रामसंदेशं दृष्ट्वा चैवाङ्गुलीयकम् ।

[(l 1) V3 B1 3 [अ]पिहित B3 सहित (for पिहित) V3 B1 [आ]मना (for [आ]नना) —(l 2) B3 4 तद् (for न) B4 कृत्वा (for चक्रे) —(l 3) B2 रामस्य (for च राम) V2 [अ]ङ्गुलीयक]

—D1 om 77^{cd} Ś1 N1 D3 3 (repeats after l 2 [1] of 756*) 4 10 11 read 77^{cd} after 756* —^{c}) Ś1 N V2 B1 2 D2 5 6 10 11 कृष्णता(D3 [first time] 4 °ता)राभ्या B4 अश्रुपूर्णाभ्या(D1 वक्रपक्ष्माभ्या(T3 पद्मपत्राभ्या (for वक्रपक्ष्मान्ताभ्या) —^{d}) G3 M1 पत्र (for जलम्) B3 [आ]नन्दमात्मज (for °ज जलम्) —After 77 B3 ins

748* त्वत्र वा आणाम्युन सीता सजीव मन्यते सती ।
मेनेऽस्मित्व शरीरस्य मनसानन्दपूर्णता ।

78 Ś1 N1 D1 4 10 11 om 78 —^{a}) D3 7 8 G1 2 M2 तद्वदनं M1 तत्राननं (for तच्चाननं) T3 देव्यास(for तस्यास्) D6 सा तस्य वचनं श्रुत्वा —^{b}) D3 [आ] यतेक्षणा —^{c}) D6 विशालाक्षी (for °क्ष्या) —For 78^{c-d} N2 V3 B D6 subst

749* तस्यास्तद्विमलं वक्त्रं सुदत्या सुगुणैर्युतम् ।
यथा राहुविनिर्मुक्तमभवच्चन्द्रमण्डलम् ।

[(l 1) V2 तु B2 च D6 om (subm) (for तद्) B1 2 सुदत (for सुदत्या) B1 2 स्वगुणैर् (for सुगुणैर्) V2 सुदर स्वगुणैर्युत (for the post half)]

—Ñ2 V1 B D6 om 78^{ef}

79 For 79 Ñ2 V3 B D6 subst

750* इति प्रहृष्टमनसं मैथिलीं जनकात्मजाम् ।
उवाच हनुमांस्तत्र पुनः सहर्षवत्वच ।

[B3 om l 1 —(l 1) B4 संहृष्ट (for प्र°) B1 मनसीं —(l 2) V3 संहर्षेन (for संहर्षेवत्) B3 इव (for वच)]

—After 79 D3 7 8 S ins

751* एवन्तु सर्वमाख्यातं समाश्वसिहि मैथिलि ।
किं करोमि कथं वा ते रोचते प्रतियाम्यहम् ।

[Ck किं करोमीत्यादि । सर्वमाख्यासमीप्ये स्थौ । प्रतियामि प्रतियास्ये राक्षसमीपम् किं करोमि किं करिष्ये कथं वा ते रोचते चिकीर्षिततयेति शेषः । so also Ct]

80 Ś1 D1 10 om 80^{ab} —^{a}) T2 3 शम्बसादने T3 (also) सम्बसाधने M1 शम्बरासने (for शम्बसादने) N V3 B D2 4 8 11 हतो गजो(B1 °तो गतो D6 °तोऽसुरो) येन स(Ñ1 B4 D2 4 11 च) गन्धमादने(N1 D3 4 शम्बसादने) —^{b}) M3 हरि (for कपि) Ñ1 येश नाद् B1 D3 4 नोदनात् (for चोदनात्) B4 च दूरदर्शिना (for महर्षिचोदनात्) —^{c}) Ś1 D10 मह तु D1 11 ततस्तु (for ततोऽस्मि) Ś1 D2 10 11 [ऽ]स्मि T2 [ऽ]पि (for हि) N V B D2 4 8 तद्(N1 D3 4 °द्वय:)न्वये(N1 °रूपो) वायुसुतोऽस्मि मैथिलि(N2 D6 जानकि) —^{d}) V3 B1 प्रभावितस् Ś1 V1 D3 4 10 11 प्रतिमोऽस्मि V3 B3 प्रभवश्च G3 सदृशश्च (for प्रतिमश्च) —After 80 Ś1 N V B D1 4 8 10 11 ins

752* ब्रूहि सर्वं हृदयस्थितं ते
मा वै चिरेण स्वमतेन्यरूपे ।
यावद्ब्रवीम्युपमजवेन गत्वा
प्रियं प्रियास्तेऽधिगतेति रामम् ।

[(l 1) Ś1 सीते (for सर्व) Ñ2 B1 3 D4 8 हृद्ये D1–8 11 हृदि यद्(D1 ह) (for हृद्य) Ñ2 V1 B1 3 D6 यत् V3 वै B3 D11 च (for ते) B4 हृदय हि यन्मो (for हृदयस्थित ते) —(l 2) Ś1 Ñ1 D10 मा स्म N3 गां * V3 B3 यन्मो D4 स मे (for मा वै) B4 चिरेण गत्वा स्वमतिस्वरूपे Ś1 D10 om l 3 4 —(l 4) Ñ3 ते प्रियतेति V1 B1 तेन गतेति (for तेऽधिगतेति)]

—Thereafter, N3 V B D6 cont

753* तथा तु सा वायुसुतेन हर्षिता
बभूव सीता परिपूर्णमानसा ।
हतेषु दैत्येषु यथाभवच्छची
भृशं प्रतीता सुरराजविक्रमैः ।

[(l 1) B4 [इ]ति (for तु) —(l 2) B3 परिपूर्ण (l 3) B1 दैन्येषु (for दैत्येषु) B3 छदा (for शची)]

३४

भूय एव महातेजा हनूमान्मारुतात्मजः ।
अब्रवीत्प्रश्रितं वाक्यं सीताप्रत्ययकारणात् ॥ १

वानरोऽहं महाभागे दूतो रामस्य धीमतः ।
रामनामाङ्कितं चेदं पश्य देव्यङ्गुलीयकम् ।
समाश्वसिहि भद्रं ते क्षीणदुःखफला ह्यसि ॥ २

गृहीत्वा प्रेक्षमाणा सा भर्तुः करविभूषणम् ।
भर्तारमिव संप्राप्ता जानकी मुदिताभवत् ॥ ३

चारु तद्वदनं तस्यास्ताम्रशुक्लायतेक्षणम् ।
बभूव प्रहर्षोदग्रं राहुमुक्त इवोडुराट् ॥ ४

ततः सा ह्रीमती बाला भर्तुः संदेशहर्षिता ।
परितुष्टा प्रियं श्रुत्वा प्राशंसत महाकपिम् ॥ ५   G 5 33 0 B 5 36 6 L 5 32 8

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1 3 4 10 हनुमद्वाक्य, Ñ1 सीतासमाश्वासे हनुमद्वाक्यं, Ñ2 B3 D8 अंगुली(B3 °री) यकसमर्पणं V B2 अंगुली(B2 °री)यकसमर्पण, B1 4 अंगुरी यकदान, D5 द्विविजये रामवचन, D12 सीतासंभाषण —*Sarga no* (figures words or both) N1 D1 2 4 10 11 om Ś1 Ñ2 B1 2 D8 32 V1 33 V2 23 B3 30 B4 D3 6 7-9 T G M1 2 35 M3 34 —After Colophon G concludes with श्रीरामाय नमः —After Sarga 33 Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 ins a passage relegated to App I (No 7)

34

M3 begins with श्रीरामाय नम

1 V1 om 1-5 V2 B om 1-2ᵇ N2 illeg for 1ᵃ —ᵃ) Ś1 N2 D1-4 6 10 11 भूय(Ś1 अन्य)श्चापि (for भूय एव) —ᵇ) D5 7 8 T1 2 G1 M1 पवनात्मज —ᶜ) Ñ1 प्रभूत, D1-4 6 M3 2 प्रसृत Cv as in text (for प्रश्रित) —After 1, Ś1 Ñ1 (illeg from 67ᶜ up to हि in 2ᵉ) D1-4 10 11 read 5 33 67-72 (Ś1 D10 om 72)

2 V1 om 2 Ñ1 illeg up to हि in 2ᵉ (for both cf v l 1) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 om 2ᵃᵇ (for V2 B cf v l 1) —Ñ2 V2 B D6 read 2ᶜᵈ (including star passages) after 5 33 75 (followed by 742* B3 followed by 742* and 744*) —ᶜ) B3 श्री रामेण (for रामनाम) D10 [आ]कृत, Ck t as in text (for [अ]ङ्कित) B1 इद D8 देवि (for चेद) —ᵈ) Ś1 D3 10 11 दिव्यं पश्य N2 V2 B D6 प्रगृह्णा D3 3 त्वं गृहाण, D4 प्रगृह्णीष्व (for पश्य देवि) —After 2ᶜᵈ, Ñ2 V2 B3 4 (N2 V2 B4 om [hapl]) D1 3 6 11 ins while Ś1 B1 D10 ins before 2ᶜᵈ whereas B2 cont after 755*, while D4 ins after 2

754* सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च भामिनि ।
प्रेषितं रामचन्द्रेण सुवर्णस्याङ्गुलीयकम् ।

[(1 2) Ś1 न मैथिलि B1 3 D6 11 च भामिनि B2 [अ]ङ्गुली यदं (for च भामिनि) D10 स्ववर्णस्य स्ववर्णस्य स्ववर्णस्यैव मैथिलि —(1 2) D1 4 रामभद्रेण B3 D3 तव रामेण D11 रामदेवेन (for रामचन्द्रेण) B1 रामेण प्रहितं देवि B2 प्रहितं रामभद्रेण D3 4 रामेण प्रेषितं भद्र (for the prior half) D10 स्ववर्णस्य] —B3 D6 cont N2 V2 B1 2 4 D3 7-9 S ins after 2ᶜᵈ

755* प्रत्ययार्थं तवानीतं तेन दत्तं महात्मना ।

[Ñ2 V2 B D6 त्वदभिज्ञानहेतोर्हि (for the prior half) Ñ2 V2 B D6 दत्तं तेन (by transp)]

—Ñ2 V1 B D6 om 2ᵉ-5 —ᵉ) D3 समाश्वसे च (sic)

3 Ñ2 V B D6 om 3 (cf v l 1 and 2) —ᵃᵇ) Ś1 D3 10 तद्, Ñ1 D4 11 त D3 [अ]त्र (for सा) D1 3 11 विभूषित D3 गृहीत्वा प्रेयमाणा तद्भर्तुं करभूषणं (sic) —After 3ᵃᵇ Ś1 N2 D2-4 10 11 ins

756* मुमोच हर्षजं वारि सवीडितमवाङ्मुखी ।
तच्छ्रुत्वा मधुरं वाक्यं सीता रामगुणान्वितम् ।

—Then they all read 5 33 77ᶜᵈ D3 repeating l 2 of 756* and 5 33 77ᶜᵈ after 762* —ᶜ) Ś1 D3 4 10 11 समाप्य, N1 D1 2 7 8 T G2 Ct समाप्त Cg as in text (for °प्राप्ता) —ᵈ) D1 3 समभन्यत (for मुदिताभवत्)

4 Ñ2 V B D6 om 4 (cf v l 1 and 2) —ᵃ) T1 तच्चारु वदनं (by transp) —N1 illeg for 4ᵇ —ᵇ) D1 मुक्त, D3 -युक्त (for -शुक्ल) Ś1 D1 3 4 10 11 [अ]सित, D2 सित (for [आ]यत) Ś1 D11 [इ]क्षणा (sic) —ᶜ) D7 8 T2 Ck t हर्षोदग्र(D3 °ग्र) च(T3 *) T1 2 हर्षितोदग्र (for प्रहर्षोदग्रं) Ś1 D1-4 10 11 हर्षोदग्र(D1 3 °ग्र, D11 ततो हर्षो) बभूवाथ N2 यथा राहुविनिर्मुक्ता D1 M3 अशोभत विशालाक्ष्या ॥ Cr. बभूव हर्षादग्रमित्यत्र स्वरभक्ति पृथग्वर्णतया पद्यपूरणाय पाठ्या । Ct 'बभूव हर्षादग्रं च ' इति पाठ ॥ —N1 illeg for 4ᵈ —ᵈ) D10 -ग्रस्त (for मुक्त) D11 इवोडुपान् (sic) (for इवोडुराट्) D3 राहु मुक्तमिवेन्दुराट्, D1 राहुमुक्तेन्दुमण्डल

5 N2 V B D6 om 5 (cf v l 1 and 2) —ᵇ) D1 3 भर्त्रभिज्ञान (for भर्तुः संदेश) Ś1 D10 भर्तृव्यसन कर्षिता Ñ1 D3 4 11 भर्तुः शोकेन कर्षि(D4 पीडि)ता —After 5ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 (illeg) D1-4 10 11 ins

757* ददृशे शोकहर्षाभ्यां मुदिता वाक्यमब्रवीत् ।

G. 5 33 21
B. 5 36 7
L. 5 32 9

विक्रान्तस्त्वं समर्थस्त्वं प्राज्ञस्त्वं वानरोत्तम ।
येनेदं राक्षसपदं त्वयैकेन प्रधर्षितम् ॥ ६
शतयोजनविस्तीर्णः सागरो मकरालयः ।
विक्रमश्लाघनीयेन क्रमता गोष्पदीकृतः ॥ ७
न हि त्वां प्राकृतं मन्ये वानरं वानरर्षभ ।
यस्य ते नास्ति संत्रासो रावणान्नापि संभ्रमः ॥ ८
अर्हसे च कपिश्रेष्ठ मया समभिभाषितुम् ।
यद्यसि प्रेषितस्तेन रामेण विदितात्मना ॥ ९
प्रेषयिष्यति दुर्धर्षो रामो न ह्यपरीक्षितम् ।
पराक्रममविज्ञाय मत्सकाशं विशेषतः ॥ १०
दिष्ट्या च कुशली रामो धर्मात्मा धर्मवत्सलः ।
लक्ष्मणश्च महातेजाः सुमित्रानन्दवर्धनः ॥ ११
कुशली यदि काकुत्स्थः किं नु सागरमेखलाम् ।
महीं दहति कोपेन युगान्ताग्निरिवोत्थितः ॥ १२

[Ś1 हर्षशोकाभ्यां (by transp) D2 3 काम° (for शोक हर्षाभ्यां) D1 3 जानकी D2 दृष्ट्वा D4 11 हर्षिता D12 दृषिता (for मुदिता)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 (illeg for all except 45^{cd}) D1-4 10 11 read 12, 13 and 45 (including star passages) —Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 om 5^{cd} —^{c}) D5 7-9 T2 M2 3 Cv r m g t कृत्वा (for श्रुत्वा) —^{d}) D5 7 9 M3 प्रशशंस

6 Before 6 Ś1 Ñ1 V1 (om 76^{cd}) D1-4 10 11 read 5 33 76-77^{ab} (including star passage) while Ñ2 V3 B D6 read 5 33 67-72 (V3 B om 67-72), 76^{ab} and 77^{ab} (including star passages) before 6 —^{a}) D3 महाप्राज्ञ , D1-3 G1 समर्थश्च (for समर्थस्त्व) —^{b}) Ñ2 V3 B1 2.4 D6 प्लवगर्षभ B3 समर्थो भव सर्वदा —^{cd}) G1 पुर (for पद) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 4 10 11 येनाय रक्षसा(D10 °सो) शासस्, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 8 येनाय राक्षसा शासस् (for °) D10 मयैकेन (sic) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 10 11 प्रध(D2 °क)र्षित (for प्रधर्षितम्) B3 येनाद्य राक्षसारामे त्वयागत्य निवेदिता —After 6, B3 ins

758* अद्य परं मद्‌कार्यं क करिष्यति शान्तिक ।

7 ^{a}) D2 विस्तीर्णं —^{b}) Ñ2 V B D6 च महोदधि (for मकरालय) D2 सागर मकरालय —^{c}) Ñ2 V B (B2 m) D6 विक्रमै (B3 also °मे) D4 विक्रम्य (for विक्रम) —^{d}) B1 D3 11 क्रामता, Ck t as in text

8 ^{a}) D5 त्वा —^{b}) D1 3 प्लवगोत्तम, D11 G3 वानरो त्तम —^{c}) Ñ2 V B D6 (ए)व (for (अ)हित) —^{d}) Ś1 Ñ1 D7-10 Ct अपि, Ñ2 V B1 3 D3 4 6 न च, B2 नैव, B4 च न, D5 नाहित, T2 नाति (for नापि) B3 सभय , D5 वि° (for संभ्रम)

9 ^{a}) Ś1 B2 D1 3 10 अर्हसि, T1 हर्षसे (sic), Cr m g k t as in text (for अर्हसे) Ś1 Ñ2 V B3 4 D1 3 6 10 त्व (for च) —^{b}) Ś1 Ñ V1 B1 3 4 D1-4 6 10 11 G3 M1 2 समभिभाषण —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 11 परीक्ष्य, Ñ2 V B D6 यस्मात्त्व(B1 2 °स्स), D2 4 G3 यदासि, D3 यदाहसि, D4 यद्यसि , D5 M2 3 Cr m g यद्यपि, Ck t as in text (for यद्यसि) ॐ Cr अव्ययानामनेकार्थत्वादत्र यद्यपीति निपात समुदायोऽवधारणे वर्तते।, so also Cg ॐ —^{d}) B4 परमात्मना

10 ^{a}) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 मेधावी (for दुर्धर्षो) —D10 om (hapl) from 10^{b} up to the prior half of l 1 of 759* —^{b}) Ś1 Ñ1 D1-4 11 न रामो (by transp) V2 (अ)भ्युपवीक्षितु, D6 ह्यपवीक्षित, D11 °क्षता (sic) (for ह्यपरीक्षितम्) —^{c}) D4 इति रामम् (sic) (for पराक्रमम्) B4 परिज्ञाय, D11 स विज्ञाय (for अवि°) —^{d}) Ñ2 V B D6 मत्समीप(D6 °पे) —After 10 Ś1 Ñ V2 D1-4 6 10 11 ins

759* अग्निमुखो नाम मेधावी राक्षसो वृद्धसमत ।
तद्वाक्यादवगच्छामि रामसुग्रीवयोरहम् ।
सख्यं वालिवधं चैव सुग्रीवैश्वर्यमेव च ।
कपिराघवसबन्धत्वं च दूतमवेक्ष्यहम् ।

[(l 1) D10 om the prior half Ś1 वृद्धसमत , Ñ1 D1 वृद्ध(Ñ1 ** [illeg])सत्तम Ñ2 दृढसंमत , V1 ** समत —(l 2) Ś1 D10 अपि V2 अपि D3 तव (for अव) D2 तद्वाक्येनाभिजानामि (for the prior half) —(l 3) D1 -वधस्त इ (for -वध चैव) —Ñ2 D6 om l 4 —(l 4) Ś1 D10 कपे, Ñ1 हरि (for कपि) D1 3 सबाधाव् D11 सबध (for सबन्धात्)]

11 ^{a}) Ś1 D3 8 10 T2 G2 3 M1 तु, D2 4 11 तु (for च) —^{b}) Ñ2 D6 धर्मज्ञो (for धर्मात्मा) D7 9 M3 सत्यसंगर , D5 T G M1 2 सत्यवत्सल —^{d}) V B D6 G M1 2 सुमित्रानंदि —After 11, Ś1 Ñ1 D1 (preceded by 769*) 2-4 10 11 read 22^{cd}

12 Ñ2 V B D6 om 12-13 Ś1 Ñ1 (illeg) D1-4 10 11 read 12, 13 and 45 after 5^{ab} (preceded by 757*) —^{a}) D10 कुशले (sic) —^{b}) Ś1 D1-4 10 11 Cg p t न, Cr g k as in text (for नु) ॐ Cr कुशली यदि काकुत्स्थ किं नु सागरमेखलामिति पाठ . ॐ —^{c}) Ś1 D1-4 10 11 लंका, Cg k t as in text (for महीं) —^{d}) D3 reads from क्षा up to त in marg

अथवा शक्तिमन्तौ तौ सुराणामपि निग्रहे ।
ममैव तु न दुःखानामस्ति मन्ये विपर्ययः ॥ १३
कच्चिन्न व्यथते रामः कच्चिन्न परितप्यते ।
उत्तराणि च कार्याणि कुरुते पुरुषोत्तमः ॥ १४
कच्चिन्न दीनः संभ्रान्तः कार्येषु च न मुह्यति ।
कच्चित्पुरुषकार्याणि कुरुते नृपतेः सुतः ॥ १५
द्विविधं त्रिविधोपायमुपायमपि सेवते ।
विजिगीषुः सुहृत्कच्चिन्मित्रेषु च परंतपः ॥ १६
कच्चिन्मित्राणि लभते मित्रैश्चाप्यभिगम्यते ।
कच्चित्कल्याणमित्रश्च मित्रैश्चापि पुरस्कृतः ॥ १७   G 5.33.32 B 5.36.18 L 5.32.22

13 Ñ2 V B D4 om 13 Ñ1 illeg for 13 (for both cf v l 12) For sequence in Ś1 Ñ1 D1–4,10 11 cf v l 12 —a) M3 इदानीं Cv r g k t as in text (for अथवा) D1 3 शक्तियुक्तौ, D11 क्रियमतौ (sic) (for शक्तिमन्तौ) ⊕ Cv अथवत्यर्थे । अथात्रोऽनन्तरार्थं विकल्पार्थममङ्गल इति वचनादत्र अथशब्द इदानीमर्थे वर्तते ।, Cr अथ चेति । अथार्थे ⊕ —c) D1 3 नास्ति, D2 तु तु, D4 नून, D5 G1 न तु (by transp) T1 3 हि न —d) D1 3 मन्येयापि D5 नास्ति मन्ये (for अस्ति मन्ये) —After 13 D1 3 ins

760* तच्छ्रुत्वा हनुमान्धन्या जानक्या परिदेवितम् ।

—D1 cont

761* उवाच शान्तया वाचा कुशलं राघवस्य च ।
निशाम्य वाक्यं जनकात्मजा सा ।

while D3 cont after 760*

762* भूयश्चापि महात्मना जानकीं पर्यसान्त्वयत् ।
शोकोऽयं त्यज्यतां वीरे कल्याणं समुपस्थितम् ।
राघवः स महाबाहुः क्षिप्रं त्वां प्रतिपत्स्यते ।
सभ्रातृबान्धवं हत्वा रावणं राक्षसाधिपम् ।
निर्वैरः स हि धर्मात्मा निहते राक्षसैर्विभुः । [5]
त्वां प्रदीप्स्यति काकुत्स्थो नष्टां वेदश्रुतीमिव ।

—Thereafter D3 repeats l 2 of 756* and 5 33 77cd
—After 13 D4 ins

763* नष्टां यथा विश्रुतां च श्रुतिं
पुनः प्रमोदं भजते द्विजोत्तमः ।
तथैव श्रुत्वा जनकात्मजा वा
रामस्य वार्तां प्रमुमोद दुःखिता ।

14 a) D2 कच्चिन् (for कच्चिन्) D3 कच्चिद् (for रामः) —b) D2 10 कच्चिन् —c) D10 11 तु (for च) —d) D1 पुरुषर्षभ, G2 नृपतेः सुतः

15 a) D2 कच्चिन् Ñ2 V B3 4 वातो न B1 2 दानो न (by transp) D5 धीतो न (for न दीनः) —b) Ś1 Ñ V1 B1 3 D10 न त्रिमुह्यति (V1 B1 2 °द) V2 न च विद्यते, B2 4 D1 2 3 न च (B2 परि, D1 स न, D3 [अ]पि न, D4 2 न) मुह्यति (D5 °त) (for च न मुह्यति) —After 15ab, D10 ins 769* —Ś1 D10 read 15cd after 22 —c) D1 किंचित् Ś1 Ñ1 D10 पुरुषकारं च (Ñ1 स) D1–4,11 °कारेण Cg k t as in text —d) Ś1 Ñ V B D1–4,6,10 11 पार्थिवात्मजः (for नृपतेः सुतः)

16 a) Ñ1 D3 त्रिविधं (Ñ1 °धम्) B3 D3 11 Cr त्रिविध (for द्विविधं) D3 [उ]पाय, D4 [उ]पायम् (for [उ]पायम्) —b) D3 उपयम् (for उपायम्) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6,10 11 कश्चि (B D1,2,6,11 °च्चि) न्मित्र D5 T1 उपसेवन्, Cv as in text (for अपि सेवते) D5 सोपाय समुपस्थित —c) Ñ1 विनीतश्च Ñ2 D4 सहृ (Ñ1 °हृ) द्भ D1–3 11 13 च हृ (D1 10 हृ) द्भ, D4 G1 सुहृत्कश्चित् (for सुहृत्कच्चिन्) —d) Ñ1 D1 3,4,10 11 न च न्द्र (D10 द्वेष) परायण (Ñ1 °पर कश्चिन्) D5 कच्चित्कमपि योजित ⊕ Cm सुहृत्परतन्त्रो राजा विजिगीषु मध्यमित्रोपाय सामदानभेदरूपमुपायम् । उपायमपि दण्डोपायमपि । मित्रेषु चकारादमित्रेषु च द्विविध यथा भवति तथा भजन कच्चित् । मित्रेषु सामदाने अमित्रेषु भेददण्डौ येनैव विभज्य प्रयुङ्क्ते कच्चित् ।, Ck विजिगीषुसुहृत्कच्चित् ' बहुव्रीहि सत्पुरुषश्च " ⊕ —For 16cd Ś1 Ñ2 V B D4 subst while Ñ1 ins. after 19 whereas D1,3,4 10,11 ins. after 16ab

764* अविरागी च दक्षश्च कच्चित्कर्माणि योजित ।

[Ś1 D10 अविनाशी Ñ1 अभिमानी D1 4 अविरागी D11 न कृपा (for च दक्षश्च) B4 तन्त्रार्थ इव (for the prior half) Ñ1 B4 D1 10 कच्चित् D2 कच्चित्, D3 कच्चित् (for कच्चि) Ś1 D10 कारित, Ñ2 कारिता B3 कर्म D1 कारित]
—Thereafter Ñ1 (partly illeg) cont.

765* कच्चित्कारितपूर्वं तु स्थितासत्र सुहृत्प्रियाम् ।
******** जानकीं रघुनन्दन ।

—Ñ1 further cont l 6 of 765*
—After 764* Ñ2 V B D5 cont while Ñ1 D1–4,10 ins. after 16

766* यस्तु नारभते कर्म नरो दैवपरायण ।
मित्र भवति निर्द्रव्य पलायनपरायण ।

[Ñ1 transp l 1 and 2 —(L 1) Ñ1 नारभते Ñ1 D1–4 किंचित् (for कर्म) —(l 2) D1 न्द्रव्य (for निर्द्रव्य)]

17 Ś1 om (hapl) 17cd —a) D1 कच्चिन् Ñ2 V B D6 भजत (for लभते) —b) Ñ2 V B D6 चाप्यपि (Ñ2 V1 °पि) D1–4,10,11 M1 चाप्सु (D11 °प्सु)प T1,3 चाप्यपि, Cm g k t as in text (for चाप्यभि) D1 मित्रैश्चाप्युदय लभेत् —c) D1 कच्चिन् Ś1 Ñ1 D1,10,11 -मित्रैश्च, Ñ2 V1 B1–4 D6 -कृत (Ñ2 D2 °ति)श्च D5 मित्रस्थः

G 5.33 32 B 5.36 19 L 5.32 23 कच्चिदाशास्ति देवानां प्रसादं पार्थिवात्मजः ।
कच्चित्पुरुषकारं च दैवं च प्रतिपद्यते ॥ १८
कच्चिन्न विगतस्नेहो विवासान्मयि राघवः ।
कच्चिन्मा व्यसनादस्मान्मोक्षयिष्यति वानर ॥ १९
सुखानामुचितो नित्यमसुखानामनूचितः ।
दुःखमुत्तरमासाद्य कच्चिद्रामो न सीदति ॥ २०
कौसल्यायास्तथा कच्चित्सुमित्रायास्तथैव च ।
अभीक्ष्णं श्रूयते कच्चित्कुशलं भरतस्य च ॥ २१
मन्निमित्तेन मानार्हः कच्चिच्छोकेन राघवः ।
कच्चिन्नान्यमना रामः कच्चिन्मा तारयिष्यति ॥ २२

Cr m g k t as in text (for मित्रश्च) —^{d}) Ñ2 V3 B D6 मित्रैर(V2 °श्चा)पि च सवृत

18 ^{a}) D1 किंचिन् (for कच्चिद्) Ñ1 आशास्ते, D2 नाशास्ति Ñ2 V B1–3 D6 देवाना कच्चिदाशास्ते, B4 देवानारध्य चासाद्य ❀ Cr आशास्तीति परस्मैपदमार्षम् t, Cm g k l आशास्ति आशास्ते (Ck t प्रार्थयत इत्यर्थ) ❀ —D11 om (hapl) 18^{c}–19^{b} D7 reads 18^{cd} in marg —^{c}) D1 किंचित् (for कच्चित्) D2 वै (for च) —^{d}) D1 3 दैवत(D4 °त∗) (for दैव च) T2 दैवत च प्रपद्यते

19 D11 om 19^{ab} (cf v l 18) —^{a}) D1 कच्चित् B3 [स]विगत, G1 विदित (for विगत) —^{b}) M3 प्रवासात् (for वि°) D1–4 10 मे नरर्षभ (for मयि राघव) Ś1 निवसन्मेदिनीपते, Ñ V B D6 विप्रवासात्परंतप —Ñ2 V B read 19^{cd} for the first time here repeating it after l 5 of 768* —^{c}) Ñ2 V B D6 (Ñ2 V B1 2 4 both times B3 first time) अपि, B3 (second time) कथ (for कच्चिन्) M1 मा (for मा) D3 तस्मात् (for अस्मान्) —^{d}) D7 8 M3 राघव (for वानर) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 (Ñ2 V B both times) सुघोराद्धरिष्यति, D2 3 सुघोरात्तारयिष्यति, D11 सुघोरान्मोक्षयिष्यति —After 19 N3 ins 764*, followed by 765* and l 6 of 768* while D6 ins l 6 of 768* after 19

20 Ś1 D10 om 20 B3 om 20^{ab} —^{b}) Ñ2 V B1 2 D2 3 4 6 11 च नोचित, B4 इहोचित (sic) D2 तु मोचित T1 2 M2 3 Cv r m अनौचित, T2 अक्वोचित Cg k t as in text (for अनूचित) ❀ Cv r m अनुचित एवानौचित (Cv प्रज्ञादिभ्यश्चेति स्वार्थेऽण्प्रत्यय) t, Cg अनूचित इति दीर्घं आर्षं । so also Ck t ❀ —^{c}) N2 V2 B D1 4 6 11 उत्तमम् (for उत्तरम्) —^{d}) D6 कच्चिद् N1 D1 2 4 11 शोचति D2 मुह्यति (for सीदति) —After 20 B3 ins 768*

21 B3 om 21–22 Ñ2 V B1 2 4 D6 om 21 Ś1 D1–4,10,11 read 21 and 23–26 after 29 (including star passages) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 देव्या (for कच्चित्) —^{b}) Ś1 N1 D1–4 10 11 कच्चित्सह सुमित्रया —^{c}) D1 4 10 11 तत्र (for कच्चित्) —After 21, Ś1 D1–4 10 11 ins

767* कच्चिच्छ्रयेत कौसल्या सुमित्रा चाप्यनामयम् ।
कच्चिद्धर्मेण शासन्त स्तुवन्ति भरत नरा ।

[D1 om (hapl) l 1 —(l 1) Ś1 D10 शृणोति (for श्रयेत) D2 4 वा (for च) D1–4 11 [अ]नामया (for [अ]नामयम्) —(l 2) Ś1 D1 10 प्रजा D3 पना (for नरा)]

22 B3 om 22 (cf v l 21) —^{a}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 निमित्त च(D2 हि), Cv as in text (for निमित्तेन) —^{b}) Ś1 Ñ1 D4 11 तापेन, Ñ2 V B1 2 4 D1 2 4 वानर, G1 2 शोचेन; Cv r m t as in text (for शोकेन) D3 कच्चिद्वानर D10 कच्चित्तापेन —After 22^{ab} Ś1 Ñ V B (B3 after 20 [owing to om]) D1–4 6 10 11 ins

768* अल्पमाश्वास्यते वीर सोऽद्य भूमिपते सुत ।
यदि जीवति काकुत्स्थ किमर्थं रावणालयम् ।
न निर्दहति कोपेन युगान्त पावको यथा ।
किमर्थं मर्षयति मा रिपुमस्यास्मरिंदम ।
न रावणविनाशाय प्रयत्नमुपतिष्ठति ।
धक्ष्यते सायकैश्चास्य त्वयि प्रविगते पुरीम् ।
कच्चित्स नाथो मम राजपुत्र
सर्वस्य लोकस्य च धर्मनाथ ।
मा धीरनाथा बलवद्गृहीता
मनाथवच्चा क्षति चिन्तयान ।

[Ś1 B3 om l 1 —(l 1) B2 4 अनयम् (for अद्यम्) Ñ2 D6 आतप्यत B3 आश्वस्यते B4 आश्वयो (for आश्वास्यते) Ñ2 V B1 2 4 D6 रामो (for वीर) D2 त्यो (for सोऽद्य) Ñ2 V B1 2 4 D6 विदेशे मृगते सुत (for the post half) —(l 2) D1 राक्षसालय (for रावणालयम्) —(l 3) D2 4 वरुणो (for पावको) Ś1 D1 3 10 11 युगा(Ś1 वना)न्ता(D2 न्वराम)ग्निरिवोत्थित N2 युगाग्निरिव चोत्थित (for the post half) —D6 om (hapl ?) from the post half of l 4 up to the prior half of l 6 —(l 4) B2 मर्षति मा च B4 मर्षति श्रीमान् D11 मर्षयिष्यति (sic) (for मर्षयति मा) Ñ V1 अरि (for रिपु) D11 रथानम् (for अस्मान्) N2 V B3 मामर्षम B1 2 4 अरिसङ्घानमर्षण (for the post half) —(l 5) D1 स (for न) Ñ V B1 2 4 D2 4 अनुतिष्ठति, D2 स्थानिष्ठते —After l 5 Ñ2 V B repeat 19^{cd} —Ś1 D1–3,10 11 om l 6 Ñ1 cont l 6 after 765* while D6 ins l 6 after 19 —(l 6) D2 [त्व]य (for [त्व]यि) Ñ1 च शरैर्वा (for सायकैश्चास्य) Ñ1 illeg D2 -गते पुत (for -गते पुरीम्) —(l 7) D2

कच्चिदक्षौहिणीं भीमां भरतो भ्रातृवत्सलः ।
ध्वजिनीं मन्त्रिभिर्गुप्तां प्रेषयिष्यति मत्कृते ॥ २३
वानराधिपतिः श्रीमान्सुग्रीवः कच्चिदेष्यति ।
मत्कृते हरिभिर्वीरैर्वृतो दन्तनखायुधैः ॥ २४
कच्चिच्च लक्ष्मणः शूरः सुमित्रानन्दवर्धनः ।
अस्त्रविच्छरजालेन राक्षसान्विधमिष्यति ॥ २५
रौद्रेण कच्चिदस्त्रेण रामेण निहतं रणे ।
द्रक्ष्याम्यल्पेन कालेन रावणं ससुहृज्जनम् ॥ २६
कच्चिन्न तद्धेमसमानवर्णं
तस्याननं पद्मसमानगन्धि ।
मया विना शुष्यति शोकदीनं
जलक्षये पद्ममिवातपेन ॥ २७ G 5.33.40 B 5.36.19 L 5.32.30

न (for स) —(l 8) V3 स मत (for मवस्य) Ś1 B4 D10 लोकनाथ D3 धर्मेशान (for पमनाथ) —B1 om (hapl ? [see var]) from l 9 up to 774* —(l 9) Ñ1 मागमाने Ñ2 D4 वाप्यनायां D3 न्याय्यमाने D11 नाथमानं (for शीलाद्यौ) Ñ2 V D1-3 D5 यहेन्ना (for यत्वद्) —(l 10) Ś1 D10 वस्वन्त Ñ1 शुष्यति, Ñ2 D4 नम्यति V3 द्राययि; V2 B2 नों यति; D7 11 तास्यति D3 नावति D4 नासति (sic) (for तां पति) D1.11 शोकशुक (D11 °दर्भा) (for चिन्तयान) D3 नानाथवन्धास्यति शोकतान]

—Ñ2 V B1 3 D5 om 22^{cd} Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 read 22^{cd} after 21 (including star passage) —^{c}) D2 क्वचिद् D1 [स]न्यमतो (sic) —^{d}) D3 कच्चिन् D10 मा (for मा) —After 22 Ś1 D10 read 15^{cd}. —After 22 Ñ1 D2-4.11 ins while D1 ins after 21 whereas D10 ins. after 15^{ab}

769* कच्चिद्वोक्षा इवोग्रेण भारेण व्यवसीदति ।

[D2 कच्चिन् D1 3 कच्चिद्धुरन्धरो(D1 °धुरन्धर चो)ग्रेण (for the prior half) D10 परिपीडिता D11 सत्र° (for व्यवसी दति) Ñ1 महता भारेण सीदति (hypm) (for the post half)]

23 For sequence in Ś1 D1-4 10 11, cf v.l. 21 Ñ2 V B D5 read 23-26 after 29 (including star passages) Ñ1 illeg for 23 26 —^{a}) Ś1 D10 अक्षौहिणीयुक्तो (D10 °क्त [sic]), Ñ2 V B D2.4 अक्षौहिणीं भीमां; D3 अक्षौहिणीं दीनां D5 अक्षौहिण्या मता, T1 2 G2.3 अक्षौहिणीं पूर्णां —^{b}) Ś1 D1-4.10 11 वा(D4 चा)त्यस (D1 °ह)र्षित (for भ्रातृवत्सल) Ñ1 V B D4 भरतस्य महात्मन —^{c}) D3 युक्ता (for गुप्ता) Ś1 D1-4 10 11 ध्वजिन्यां मन्त्रिभिर्गुप्ता, Ñ1 V B D5 ध्वजिनी मन्त्रिभिर्गुप्ता —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D1-4.6 10.11 क्षिप्रमेष्यति (for प्रेषयिष्यति)

24 For sequence in Ś1 Ñ2 V B D1-4 6.10.11, cf v.l. 21 and 23 Ñ1 illeg for 24 (cf v l 23) —^{a}) Ś1 Ñ2 D1-4.6 10 11 वानराणां पति —D11 om (hapl ?) 24^{b}-25^{a} —^{b}) D1 एष्यते —^{c}) Ś1 Ñ2 D1.2.4 6.10 सार्धं, D3 सार्क (for वीरैर्) —For 24 V B subst., while Ñ2 D5 ins after 24

770* कच्चिद्वेगमिष्यन्ति वानरा भीमविक्रमा ।

25 For sequence in Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10,11 cf v.l. 21 and 23 Ñ1 illeg for 25 (cf v l 23) D11 om 25^{a} (cf v.l 24) Ś1 om 25^{ab} —^{a}) V B D1-4 10 स, D6 om (hapl) (for च) Ñ2 V B D1-4 6 10 श्रीमान् (for शूर) —^{b}) Ñ2 V2 B D5 G M1 2 -[भा]नन्दिवर्धन —D1 reads from वि in °up to ^{d} in marg —^{d}) Ś1 D1-4 10.11 रणाग्नि प्रमथि(Ś1 D10 शमयि)ष्यति Ñ2 V B D5 प्रमथि(B3 शमयि)ष्यति रागस्मान्

26 For sequence in Ś1 Ñ2 V B D1-4.6 10 11 cf v l 21 and 23 Ñ1 illeg for 26 (cf v l 23) —^{a}) Ñ2 V B D5 परमास्त्रेण, D1 कच्चिद्दोर्भ्याम् —^{b}) M3 ज्वलता (for रामेण) Ś1 D1-4 10 11 युधि (for रणे) —^{c}) M3 राघव (for रावण) M1 सु (for स) T3 G2 -मर्ही (for -जनम्) —For 26^{cd}, Ś1 D1-4 10 11 subst

771* द्रक्ष्यामि रावणं क्षुद्रं पतितं रणमूर्धनि ।

[D1.3 कुद्र (for क्षुद्र) Ś1 D10 सत्र (for पतितं)]

—They all cont

772* कच्चिद्रामो महाबाहुः शोकेन महता वृत ।
सपक्ष पक्षवान्व्योम विहग इव चोत्पतत् ।

[(l 1) D1 वृत (for वृत) —(l 2) D3 कच्चिन्नाशे (for पक्षवान्व्योम) D3 चान्तर्, D1 नागपत् (sic) (for चेत्तरद्) D1 अपक्ष पक्षवद्व्योम विहगम इवाम्बरद्]

—After 26 V3 B read an addl colophon (see var below at st 30)

27 B4 om 27 (cf v.l. 22) —^{a}) Ñ1 न सोमस्य, Ñ2 V B1-3 D1 3 6 10.11 न(D6 स, D11 च) तत्सोम D3 तत सोम (for न तद्धेम) Ñ1 -कान्ति Ñ2 V B1-3 D5 -कात (for -वर्णं) ॐ Cv सुद्दनावृतसमिति कृत्वा श्याम रामानन हेमसमानवर्णमिति सुग्यते ॐ —^{b}) B3 सोम (for पद्म) B2 -प्रकाश (for -समान) Ś1 D10 -गन्ध (for -गन्धि) —^{c}) Ñ1 -शत (for -दीन) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 जलाशये —For 27^{cd}, Ñ2 V B1-3 D5 subst.

773* शशिव्कुम गुष्यति सहस्रगाना
चन्द्रो यथा वै क्षयणोपरक्ते ।

[(l 1) B3 कृष (for शुष्म) V3 B3 पश्यति (for शुष्यति)]

G 5 33 41
B 5 36 29
L 5 32 31

धर्मोपदेशात्त्यजतश्च राज्यं
मां चाप्यरण्यं नयतः पदातिम् ।
नासीद्व्यथा यस्य न भीर्न शोकः
कच्चित्स धैर्यं हृदये करोति ॥ २८

न चास्य माता न पिता न चान्यः
स्नेहाद्विशिष्टोऽस्ति मया समो वा ।
तावद्ध्यहं दूत जिजीविषेयं
यावत्प्रवृत्तिं शृणुयां प्रियस्य ॥ २९

इतीव देवी वचनं महार्थं
तं वानरेन्द्रं मधुरार्थमुक्त्वा ।
श्रोतुं पुनस्तस्य वचोऽभिरामं
रामार्थयुक्तं विरराम रामा ॥ ३०

28 Ś1 B4 D10 om 28 (for B4, cf v l 22) —^{a}) B1-3 D1-4 6 11 धर्मोपदेशात् Ñ2 V2 B1-3 D2 7 8 स्वराज्य (for च राज्य) —^{b}) V2 [अ]वश्य, D2 [अ]रण्यात् (for [अ]रण्य) Ñ V B1-3 D1-3 11 T1 पदाते (for पदातिम्) —^{c}) Ñ1 B2 आसीद्, M3 नास्ति (for नासीद्) Ñ V B1 2 D3-5 6 7 T1 3 M2 यथा (for व्यथा) D1-4 11 तस्य, M1 चास्य (for यस्य) V2 कच्चित् (for शोक) —^{d}) T2 3 G2 M3 च (for स) V1 B1-3 D6 वहते तथैव (B1 सहे)व (for हृदये करोति) Ñ1 D1-4 11 कच्चित्तु (Ñ1 °त्स, D1 °श्च, D2 न कच्चिद्, D3 °च) धैर्याद्धि (Ñ1 D4 11 °र्यं ध्रि)यते यथावत्, V2 स नीतिकार्यं वहते तथैव

29 B4 om up to लोकनाथ (see var) in l 4 of 774* (cf v l 22) —^{a}) Ñ V2 D1 2 4 6 11 तस्य, D5 ह्यस्य (for चास्य) D3 M3 च माम्य (by transp) D4 न चास्य, G2 च मान्य (for न चान्य) —D11 om (hapl) 29^b —^{b}) D5 विशिष्टो (for विशिष्टो) —For 29^{ab}, Ś1 V1 B1-3 D10 subst, while Ñ2 D1-4 6 11 (after 29^a) ins after 29^{ab} whereas V2 subst for 29^{cd}

774* स्नेहादमर्षाच्च तस्य निमित्ता
न व्याधिरुच्छत्यमराधिपाभ ।
श्रुत्वा रवणौ मामिह वर्तमाना
विक्रस्यते कच्चिददीर्घकालम् ।

[Ś1 V1 B1-3 D10 om l 1-2 —(l 1) Ñ2 D8 च वीर्याच्च (for समर्षाच्च) D4 निर्तातान् D8 11 निमित्त (for निमित्तान्) —(l 2) V2 व्याधि नियच्छति D2 11 न व्याधिमाच्छति (for न व्याधिरुच्छति) D1 [अ]धिमान (for °पाभ) —(l 3) Ś1 D10 [अ]गमौ (for रवणौ) Ñ2 V1 B1-3 D8 श्रुत्वा समेतौ (B1 °तीया) विरुयौ महाचि —(l 4) D2 नमोध्यते (for विक्रस्यते) D1 3 8 कालात् (for -कालम्) Ñ2 V1 B1-3 D6 कच्चित्स विक्रा (B1 °स हि का) य (D6 °क्रम्य) ति लोकनाथ]

—^{c}) D1 3 हि मे T1 M1 त्वह (for ह्यह) Ñ2 V1 B D6 तावच्च (V1 °द्धि) जीवेयमहं हनूमन्, D3 तावद्धि दूत प्रजि जीविषेयं —^{d}) B4 मनाक् (for यावत्) Ñ2 V1 B1 2 3 शृणुयात्प्रियो मे Ś1 D1-4 10 11 transp प्रवृत्तिं and प्रियस्य —After 29 Ś1 D1-4 10 11 ins

775* कच्चिन्महात्मा न पराजितात्मा
कच्चिन्न दैवं कुरुते प्रमाणम् ।
मनो हि यस्योद्वहतीव भारं
तस्याग्रतो दैवमनुप्रयाति ।

[(l 3) D3 [इ]ति (for [इ]व) D8 सारं (for भारं), —(l 4) D11 अन (for अनु)]

—They all cont (l 1-2 only), while Ñ2 V1 (preceded by an addl colophon) B D6 ins after 29 whereas V2 cont after 774*

776* उक्त्वा स पश्चात्स्वयं सूक्ष्मा प्रेषितो मया ।
गतो रामगत मार्गं कच्चिज्जीवति लक्ष्मण । ,
कच्चिज्जीवति कौसल्या सुमित्रा च यशस्विनी ।

[(l 1) B2 उक्त, D8 उक्तं (for उक्त्वा) Ś1 D3 10 उक्त (D10 °क्त) स पश्च पूर्व (D2 वाक्यं) D1 2 4 11 उक्त स पूर्व पश्च (D1 पुरुषो) (for the prior half) Ś1 D10 मुख्येन प्रेरितो —(l 2) Ś1 D10 -गतिं D11 -गतो (sic) (for -गत) Ś1 मागन् B1 सार्थं (for मार्गं)]

—Thereafter Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 read 21 (Ñ2 V B D6 om) and 23-26

30 V B om 30 —^{a}) Ś1 D10 [इ]त चेदं, Ñ2 D6 [इ]दमुवाच, D1-4 11 [ए]व ह्यपी (for [इ]व देवी) D3 महार्हं, D4 11 महान्त, D5 हितार्थं (for महार्थं) —^{b}) Ś1 Ñ D1-4 6 10 11 कपिप्रवीर (for तं वानरेन्द्र) D1 पुनः, D6 उक्त (for उक्त्वा) Ñ2 महदर्थयुक्त (for मधुरार्थमुक्त्वा) —^{c}) D2 श्रुत (sic) D5 वचस् (for पुनस्) Ś1 Ñ2 D6 10 वचो यथोक्त Ñ1 D1-4 11 यथावदु (D3 °थयु) क्त, D5 मनोऽभिराम —^{d}) Ś1 Ñ2 D6 10 रामेण रम्य (Ñ2 D6 हीनं), Ñ1 D1-3 रामार्थ (Ñ1 °तु [sic]) मस्य D11 °थमुग्र, Cr m g k t e s in text (for रामार्थयुक्तं) Ñ2 D6 सीता (for रामा) —After 30, Ś1 Ñ D1-4 6 10 11 read an addl colophon while V2 B read it after 26 whereas V1 reads after 29

[*Sarga name* Ś1 Ñ2 V B D2 3 5-10 सीतावाक्यं, Ñ1 सीताप्रसाद, D4 11 सीताप्रश्न —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B3 D1 3 4 10 11 om Ś1 35 Ñ2 B1 2 D6 33 V1 34 V2 24 B4 36 D5 37]

सीताया वचनं श्रुत्वा मारुतिर्भीमविक्रमः ।
शिरस्यञ्जलिमाधाय वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ ३१
न त्वामिहस्थां जानीते रामः कमललोचनः ।
श्रुत्वैव तु वचो मह्यं क्षिप्रमेष्यति राघवः ॥ ३२
चमूं प्रकर्षन्महतीं हर्यृक्षगणसंकुलाम् ।
विष्टम्भयित्वा बाणौघैरक्षोभ्यं वरुणालयम् ।
करिष्यति पुरीं लङ्कां काकुत्स्थः शान्तराक्षसाम् ॥ ३३
तत्र यद्यन्तरा मृत्युर्यदि देवाः महासुराः ।
स्थास्यन्ति पथि रामस्य स तानपि वधिष्यति ॥ ३४
तवादर्शनजेनार्ये शोकेन स परिप्लुतः ।
न शर्म लभते रामः सिंहार्दित इव द्विपः ॥ ३५

G 5 34 6
B 5 36 37
L 5 31 22

31 For 31, Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 12 subst

777* एतच्छ्रुत्वा शुभं वाक्यं सीताया मारुतात्मजः ।
इदं मधुरया वाचा कृताञ्जलिरभाषत ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1-4 10 12 एवमुक्त (Ñ1 D11 °क्त) V2 सच्छ्रुत्वा तु (for एतच्छ्रुत्वा) Ñ2 D8 वचो (for शुभं) D1-4 10 कौसल्या (for सीताया) Ñ2 D8 कुञ्जरर्षभ, V पवनात्मज —(l 2) B3 पुनर् (for इदं) D1 3 4 11 मधु(D1 उत्त)रमाहेमे (for मधुरया वाचा) Ś1 D1 3 10 प्रत्युवाच कृताञ्जलि D2 12 वक्तु वचनमुत्तम, D8 वचनं वद्गुमुत्तम (for the post half) Ñ1 इद वचन * * * मधुर * * मुत्तम) (illeg)]

32 a) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1-4 8 10 त्वामहेवि Ñ1 च देवि वि, B2 त्वा जानकि, D11 तावद्देवि वि, M1 त्वामिह वि (for त्वामिहस्थां) D1-4 11 T G2 जानाति, Ct °नीते (as in text) —b) T2 3 G3 M2 3 -लोचने Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 8 10 12 त्वामिहस्था (D11 त्वाहि वसन्त) स(V2 तु, D8 हि)राघव, B3 (with lnates) इहस्था स च राघव —After 32ab, Ñ2 V B1 2 4 D8 ins, while Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst for 32c-33b

778* यद्यस्ते सायकैराशु लङ्का प्रतिगते मयि ।

[D3 द्रक्ष्यसे D1 2 4 त्वाशु D3 चिरा D11 चाशु (for आशु) Ñ2 V B1 2 4 मयि प्रतिगते पुरी D8 राम मयि गते पुरी (for the post half)]

while D1 3-4 S ins

779* तेन त्वं वानरश्रेष्ठाशु शचीमिव पुरंदर ।
[T2 आनयति (for नानयति)]

—M1 cont.

780* श्रुत्वैव हरिभिर्वीरैर्युतो दन्तनखायुधैः ।

—B3 om 32cd. Ñ2 V B1 2 4 D8 read 32c-33b after 33ef. —c) D7 8 च (for तु) Ñ2 V B1 2 4 D8 मम श्रुत्वैव तु(B2 च) वच (V2 B4 वचन) G1 M1 श्रुत्वा तु(M1 कुद्दस्तु) वचन मह्यं (!) Cr m g मह्यं मम (Cr g व्यत्ययेन षष्ठ्यर्थे चतुर्थी), Ct मह्यं मत्त (!)

33 For subst in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 and small sequence in Ñ2 V B1 2 4 D8, cf v l 32 —a) D1 2 4 M हर्यंक्ष (sic) (for हर्यृक्ष) D7 8 -संयुता (for -संकुलाम्) —For 33cd, Ñ2 V B D8 subst.

781* प्रकर्षन्महतीं सेनां वानराणां महात्मनाम् ।
[B1 इत्यन् (for प्रवन्)]

—B3 om 33c-f —c) Ñ2 V B1 2 4 D8 विष्टभ्य स हि (for विष्टम्भयित्वा) —d) Ś1 Ñ V B1 2 3 D1-4 8 10 12 अगाध(D11 °ध) (for अक्षोभ्य) —e) Ñ1 D1 3 8 11 रिपो(for पुरीं) —f) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 प्रमत्त हु(D1 त)त राक्षसा Ñ2 V B1 प्रयत्ना(V2 यत्नाद्)न्निष्यराक्षसा, B2 3 प्रयत्नादप्यराक्षसा, D8 प्रयत्नात्तु राक्षस —After 33 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

782* त्वामेव तु विशालाक्षीमनुध्यायन्निश्वसन् ।
स्वल्पकामस्य रामस्य निद्रा नैवोपपद्यते ।

[(l 1) D11 च (for तु) D3 4 विशालाक्षि Ś1 D10 रात्रौ D4 स च (for अनु) Ñ1 D10 11 निश्वसन्, D1 2 निश्वस (for निश्वसन्) D3 ममनुध्यायन्निह (for the post half) —(l 2) D2 मधुरामस्य, D3 स्वल्पकामस्य D1 [उ]पपद्यते D2 4 11 न निद्रा क्षणिन्नायते (for the post half)]

—After 33ef, Ñ2 V B1 2 4 D8 read 32c-33b (subst)

34 Ś1 Ñ1 (second time) D1-4 10 11 read 34-38 after 5 35 20 (Ñ1 [first time] D11 read 36cd after 5 35 17ab) —a) Ñ1 तस्य (for तत्र) D3 [अं]तरे (for [अ]न्तरा) —b) T1 युधि, T3 युद्ध, G2 अपि, Cr m t as in text (for यदि) Ś1 वा स (for देवा) Ñ1 D3 7-11 महासुरा, D2 सवासवा, D3 सुरासुरा, G2 महोरगा, M3 सहामरा (for महासुरा) Ñ2 V B D8 यदि सेंद्रा दिवौकस —cd) Ś1 Ñ1 D1 यदि, D2 1 11 युधि (for पथि) Ñ2 V B D8 स्था(V2 थ)स्यति तानपि रणे(V2 वहे (sic)) काकुत्स्थो निहनिष्यति

35 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-3 10 11, cf v l 34 —a) Ñ1 D4 तदा, D11 यथा (for तव) Ñ2 V B1 2 4 D8 M1 [अ]दर्शनशोकेन(M1 °जेनार्यं) (for °जेनार्ये) B3 तव देवनशोकेन —b) D4 T2 G1 च (for स) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 G3 समभिप्लुत, D2 महताप्लुत D7 8 M1 परिप्लुत(M1 °प्लुत)त, G3 समभि° (for स परि°) Ñ2 V B D8 महता समभिप्लुत (B3 सपरिच्छद) —c) Ñ2 V B D8 शान्ति (for शर्म) Ñ1 रामोसौ (hypm) (for राम) —c) V B1 2 (marg also as in text) इवर्षभ

G 5 34 7 B 5. 36 38 L 5 34 36
दर्दरेण च ते देवि शपे मूलफलेन च ।
मलयेन च विन्ध्येन मेरुणा मन्दरेण च ॥ ३६
यथा सुनयनं वल्गु बिम्बोष्ठं चारुकुण्डलम् ।
मुखं द्रक्ष्यसि रामस्य पूर्णचन्द्रमिवोदितम् ॥ ३७
क्षिप्रं द्रक्ष्यसि वैदेहि रामं प्रस्रवणे गिरौ ।
शतक्रतुमिवासीनं नाकपृष्ठस्य मूर्धनि ॥ ३८
न मांसं राघवो भुङ्क्ते न चापि मधु सेवते ।
वन्यं सुविहितं नित्यं भक्तमश्नाति पञ्चमम् ॥ ३९

(for इव द्विप) D10 मिहान्विशवतद्विप (corrupt). —After 35, Ñ2 V B D6 ins

783* सत्येन वै शपे देवि तथैव सुकृतेन च।

[Ñ2 सत् (for सु)]

36 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 cf v l 34 Ś1 D10 om 36 D1 om 36ᵃ G3 M3 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ —ᵃ) Ñ1 V3 B3 D2 5 8 दुर्धरेण Ñ2 V1 B3 T2 M3 दर्दुरेण, B4 अंकुरेण, D4 दुर्दरेण, D7-9 G3 Ct मद्दरेण; D11 दुदुरेण, Cr as in text (for दर्दरेण) Ñ2 D6 9 M1 वै(M1 सु) देवि, V B वैदेहि (for ते देवि) D8 दर्दुरे समये देवि —ᵇ) D1 शोक (sic) D2 8 शाक- (for शपे) Ñ1 वा (for च) B3 शाकमूलफलेषु च —B3 om 36ᶜ–37ᵇ Ñ2 repeats 36ᶜᵈ and illeg (first occurance) for 36ᶜ —ᶜ) V1 वमलेन, B1 3 4 D6 वरुणेन (for मलयेन) Ñ2 V3 B1 3 4 D6 स (for च) D2 हिमालयेन विंध्येन —ᵈ) D1-3 6 मंदिरेण (sic), D7-9 Cm g t दर्दुरेण (for मन्दरेण) G3 दर्दुरेण च मेरुणा

37 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 cf v l 34 B3 om 37ᵃᵈ (cf. v l 36). D11 om 37 —ᵃ) Ñ1 अथवा (hypm) D10 सीते (for यथा) V3 घनलय (for सुनयन) Ś1 वंजु, Ñ2 V3 B1 2 D6 वीर, V1 B4 धीर (for वल्गु) —ᵇ) D10 विंशोष्ठ Ñ2 V B1 2 4 D6 दशन, D3 -मडल (for कुण्डलम्) —D6 om 37ᶜ–38 D10 om. 37ᶜᵈ. —ᶜ) Ś1 Ñ V B D1-4 क्षिप्र (for मुख). —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1-4 पूर्णचन्द्रनिभ मुखं(B3 4 D1 3 °मानन) —After 37, Ñ2 V B D6 (after 37ᵃᵇ, owing to om) ins, while Ś1 Ñ1 D3 4 10 11 cont l. 1 only after l 1 of 788*, whereas D2 8 ins l 1 only after 43

784* त्वामेव ध्यायति सदा विशालाक्षि स राघव।
सुखस्यैव च रामस्य निद्रा नैवोपतिष्ठति।

[Cf 782*. —(l 1) Ñ2 D6 ध्यायते नित्य, D1-3 सतत ध्याति (metri causa) (for ध्यायति सदा) —(l 2) Ñ2 D6 [च]व तु, B2 [च]व हि, B3 चैव (by transp) (for [च]व च) Ñ2 B3 4 D6 [उ]पतिष्ठते]

38 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11, cf v l 34. Ñ2 V B D6 om 38 (for D6, cf v l 37) —ᵇ) D1-8 11 प्रश्रवणे. —ᵈ) D3 4 7 8 T1 2 G1 2 Cr m ना(D3 (न)-गराज(D7 8 °पृष्ठ)स्य ‖ Ct नागराजस्य मूर्धनि। ऐरावतस्य मूर्धनि। नाकपृष्ठस्य मूर्धनीति पाठे स्वर्गोपरीत्यर्थ । ; so also Cm, Cg नाकपृष्ठो नामेन्द्रस्यासाधारणस्वर्गस्थानविशेष ।, Ct नागपृष्ठस्य मूर्धन्यैरावतोपरि स्थितमिन्द्रमिव म'शृङ्ग राम द्रक्ष्यसीत्यर्थ । नाकपृष्ठस्य' इति पाठ । स्वर्गस्योपरीत्यर्थ इति तीर्थ ? ‖

39 ᵃ) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 न भक्षयति मांसानि —ᵇ) Ñ1 दधि, D2-4 देवि, D7 9 चैव (for चापि) Ś1 D10 दधिमध्वाशन न(D10 °दि नैव) च, Ñ2 V B1-3 D6 न मधूनि(V3 च हृद्य, B1 च फुल्य, B3 च पान, D6 च मद्य) निषे(B3 च से)वते, B4 न च ऋत निवर्तते D1 11 न देवि मधु सेव्यते (D1 °मेव च) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 शयानं स्थण्डिले शय्यां —ᵈ) Ś1 D3 10 नक्तम्, Cm g t as in text (for भक्तम्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 चाश्नते(D1 3 °म, D2 °क) Cm g t as in text (for पञ्चमम्), D11 रात्रिं नयति सर्वदा —For 39ᶜᵈ, Ñ2 V B D6 subst

785* वानेयं विहित लोकमश्नुते भक्ष्यमष्टमम्।

[B3 रामो यत् (for वानेय) B3 पथ्यम् (for लोकम्) B4 राम परिक्लिन्न लोकम् (for the prior half) B3 अश्नाति (for अश्नुते) Ñ2 V भुक्तम् (for भक्ष्यम्) Ñ2 B2 D6 उत्तम (for अष्टमम्)]

—Thereafter, all the above MSS cont, while Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins after 39

786* न कामाच्च च संरम्भाच्च भयाच्च च वृद्धये।
आहारमाहारयसे प्राप्ते काले तथाश्रमे।
मतिमानपि काकुत्स्थो वीरश्चैव विशेषत ।
त्वद्वियोगकृतं क्षेम विक्लव समपद्यत।
न शौर्यं नात्मकौशल्ये न रतौ न च भोजने।
सुख विन्दति वैदेहि त्वद्गतेनान्तरात्मना।
विलपन्सतत भीरु शोचश्च बहुशो भृशम्।
जीवित निन्दते नित्य कुले जन्म च सर्वदा।
धिक्शस्त्राणि दिव्यानि धिग्वीर्यं धिक्पराक्रमम्।
धिग्जन्म मे कुले तेषामिक्ष्वाकूणां महात्मनाम्।
यत्र मे रक्षसा भार्या प्राणेभ्योऽपीष्टतमा सती।
हृताश्रमस्य शून्यत्वात्कृत्वा मे सर्वथा सुखम्।

[D10 om (hapl) ll 1-2 —(l 1) Ś1 B1 D3 4 न च कामात् (by transp) V3 संरम्भात् (for संरम्भात्) V B1 3 4 कार्येण च(V3 °त्रार्थ), B2 न कार्येण (for भयाच्च च) Ś1 वृत्तेन, Ñ1 गृध्नन, D1 3 गृद्धित, D2 गृद्धित D4 गृध्नया (for वृद्धये) D11 न भयाद्वागृह्यत (for the post half) —(l 2) B3 आहारयसि सुभ्रु (for the prior half) V1 B4 D4 प्राश्य (for प्राप्ते) B3 (marg also) तथाहन —(l 3) Ñ2 स हि, B1 D3 11 अपि (for अपि) B3 D2-4

नैव दंशान्न मशकान्न कीटान्न सरीसृपान् ।
राघवोऽपनयेद्गात्रात्त्वद्गतेनान्तरात्मना ॥ ४०
नित्यं ध्यानपरो रामो नित्यं शोकपरायणः ।
नान्यच्चिन्तयते किंचित्स तु कामवशं गतः ॥ ४१
अनिद्रः सततं रामः सुप्तोऽपि च नरोत्तमः ।
सीतेति मधुरां वाणीं व्याहरन्प्रतिबुध्यते ॥ ४२
दृष्ट्वा फलं वा पुष्पं वा यच्चान्यत्स्त्रीमनोहरम् ।
बहुशो हा प्रियेत्येवं श्वसंस्त्वामभिभाषते ॥ ४३ G 5 35 21 B 5 36 45 L 5 33 35

धीरस्तु Ś1 D10 एव Ñ1 B3 D1.3.4.11 चापि (for नैव) —After l 3 Ñ1 ins

786(A)* विशेषतो विशिष्य वियोगजनेन ।

—(l 4) D1 वियोगेन, D4 वियोगजेन (hypm) (for वियोगज) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 शोकेन (for दुःखेन) V3 B3.4 D2.3 विह्वल (for विह्वल) Ñ1 V D2 समपश्ये B4 सम तप्यन, D6 समतापनम् (for समपवन) —(l 5) D3 [अ]पि, D4 [अ]त्र (for [अ]त्र) V2 शरेण B1 संताप (B2 marg also सालम्बे) B4 शरेषु (for नीडस्थे) D1 रात्री (for रात्रौ) Ś1 D5.10.11 नापि ज्ञाने महामति (D1 न मोचने) (for the post half) —After l 5 Ñ1 ins a line which is mostly illeg —(l 6) Ś1 D10 सुत सबुध्य (D1 °विद)त देवि, Ñ1 D2.4 सुप्त न(D2 स) विदते देवि D3 स विदति सुप्त देवि, D11 स्वसुप्त विदते देवि (for the prior half) Ñ2 हर्षितेन B2(marg also) स्वकृतेन (for स्वद्गतेन) —(l 7) D1 विक्षिपन् (for विलपन्) D1.3 बहुधा (for सतत) Ñ1 देवि (for भीरु) V2 D1 शोचते (for शोचथ) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 बहुधा (for बहुशो) Ś1 D10 तथा Ñ1 बहु (for भृशम्) —(l 8) D2 देवि (for नित्य) B1 D2.11 कुल (for कुले) D1 दिविषत्राविन निस च (for the prior half) Ñ1 B1.3.4 D6 भवया, D1 निद्रा (for सततं) D2 तथा हीन दशाभवत् (for the post half) —(l 9) Ñ1 नामाक्षाणि B2 हाक्षाणि च B1 मामकाणि D2.11 तो(D11 ता) हाक्षाणि (for मक्षाणि) Ś1 in marg B3 सर्वाणि (for पिप्पानि) —Ñ1 illeg for the post half —(l 10) Ñ1 D2 न म च, Ñ2 B1 D6 च सुप्त (B2 °र) V सुप्तरे, B2 सुप्त पिन् B3 प्रसुप्त, B1 सुप्तास्त, D1 विजन, D2 च जन (for जन ते) D1 कुले (for कुले) Ñ2 V B D6 जन (for तेजस्) —After l 10 Ñ1 ins

786(B)* पिपासु ** पिपर्श्यं विधानेव च सम्पा ।

—(l 11) V1 यतो B3 यत्र D2 यत्र (for यत्र) V B D6 रश्मीर् (for रश्मा) B2 भीवे (for भावौ) D2.6 हस्तरा D11 विवरता (for हस्तमा) Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 प्रिया (for सुनी) D1.3 प्राणव्यापि वविमदी (for the post half) —(l 12) Ś1 D10 हस्तरसानात् Ñ °गये B1 D1.5 हस्तमल D2 हस्तामय (corrupt) D11 हस्ता च म ये (for हस्तरस्य) Ś1 हस्त D1-4.11 हृत D6 कृता, D10 कृत (for कृता) B2 मा D2 सद् (for मा) V3 मवमातुर]

40 a) D3 त ; D10 वै (for [अ]त्र) D1 दंशात् (sic) (for दंशान्) —b) Ś1 D10 कन्याप्यैव Ñ1 नाथ ** (illeg) Ñ2 V2 B1 D2.6 कन्यागस्त्रापि, V1 B3 D1.3.4.11 कान्याश्चापि (D11 °श्चैव), B1 कन्याश्चापि, D2 नान्यानपि (for न कीटान्) —c) Ś1 Ñ V B1.3 D4.6.10.11 वायसस्य गात्(Ś1 °गात्र), B3 वायसैगात्, B1 वायसग्रो (for ऽपनयेद्गात्रात्) —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 तत्र(D1 न च) तामरसा चरन्, Ñ2 V B D6 तथाऽर्थं यदर्पिणि

41 D3 reads 41cd twice —a) D6 नित्य D3 (second time) चिंता (for ध्यान) —b) Ś1 D10 जप, B1 कोप, D3 (second time) मोह (for शोक) —c) V2 B1.3 D7-9 M1 नान्य D2-4.10.11 नित्य (for नान्यच्) D5 ध्यानपरश्च, D11 सचिंतयेत् (for चिन्तयते) Ś1 Ñ2 V B1-3 D3.6.10.11 चापि Ñ1 रामस्, D1 चापि, D2 नापि, T1.2 G2 देवि (for किंचित्) D1 नित्य त्वया परश्चेति —d) T2 हि (for तु) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 स्वद्गतेनान्तरात्मना —After 41, D1 ins

787* विक्षिपद्बहुधा भीरु स्वद्गतेनान्तरात्मना ।

42 a) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 निच निद्रावशो राम, Ñ2 V B D6 त्वामेव चिन्तयन्त्रा(B1 °द्रा)म(V2 °**) —b) Ś1 D10 सुप्तो हि, Ñ1 प्रसुप्तोपि (hypm), B2 (in marg also) सुप्तो न, B3 D2 स्वप्नेऽपि D1 सखोपि, M1 सुप्तापि, Cm t as in text (for सुप्तोऽपि) Ś1 D1.4.11 पुरुषर्षभ, Ñ2 V B D6 प्रतिबुध्यते, D2 महाप्राज्ञ, D6 च नरेश्वर (for च नरोत्तम) —c) D4 मधुर —d) Ś1 D1.4.10.11 स निबुध्यते, Ñ1 सरि बुध्यते Ñ2 V B D6 पुरुषर्षभ, D2 समबुध्यत.

43 a) Ś1 D10 तु (for first वा) Ñ2 V B D6 फल वा(V2 B1.4 D6 वा)लोक्य पुष्प(B3 मूल) वा D2.11 दृष्ट्वा पुष्प फल वा(D11 पुष्पफल चा)पि —b) V2 B3.4 D5.6 T3 M3 वा (for च) Ś1 D1.2 श्री, B2 वै, T1.2 G2 M1 तु, Ct as in text (for स्त्री) G1 यद्भित (for यच्चान्यत्स्त्री) Ñ2 B3 D6 मनोरम ‡. Ct स्त्रीमनोहर स्त्रीसन्निधाने मनोहर स्त्रीणां मनोहर वा ‡ —c) Ñ2 V B D6 दृष्टीवा (for बहुशो) D6 प्रिये नित्य, D6 प्रिये ह्येव (for प्रियेत्येवं) —d) D10 स्मरस् (for श्वसन्) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 नि(Ś1 नि)श्वासबहुलोऽब्रवीत् (Ñ1 D1 °ल सदा D1 °लो सुधन्, D2 °लो रुदन् D11 °लो रुदन्) Ñ2 V B D6 नि(V3 नि, B1 नि)श्वासपरमोऽभवत्(Ñ2 V2 D6 °नो भवेत्) —After 42 Ś1 Ñ1 D3.4.11 ins, while D1.3 ins only l 2 (preceded by l 1 of 784*) after 43

788* हा जानकीति निःश्वस्य बाष्पपूर्णमुखोऽब्रवीत् ।
क्षिप्रं प्राप्स्यसि वैदेहि राम पद्मदलेक्षणम् ।

G 5 34 23
B 5 36 46
L 5 33 17

स देवि नित्यं परितप्यमान-
स्त्वामेव सीतेत्यभिभाषमाणः ।
धृतव्रतो राजसुतो महात्मा
तवैव लाभाय कृतप्रयत्नः ॥ ४४

सा रामसंकीर्तनवीतशोका
रामस्य शोकेन समानशोका ।
शरन्मुखेनाम्बुदशेषचन्द्रा
निशेव वैदेहसुता बभूव ॥ ४५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुस्त्रिंशः सर्गः ॥ ३४ ॥

[(l 1) Ś1 नि श्वास्य N1 निश्वस्य, D11 निश्वस्य D6 सवेद (for स्वनन्) —After l 1 Ś1 N1 D8 10 11 cont l 1 only of 784* —(l 2) D4 क्षणवसे D3 °णे, D5 निमे क्षणे (for -दलेक्षणम्) Ñ1 राम राघवेन्नवक D2 राम सर्वान्तरात्म (for the post half)]

—After 43 Ñ2 V B D6 ins while Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 ins l 3–6 only after 44

789* हा सीते हानवद्याङ्गि हा ममाद्भुतदर्शने ।
क्वासि कुत्रासि वैदेहि इति रोदिति सर्वदा ।
उदितमपि निशासु वीक्ष्य चन्द्र
प्रकृतिसुख सुखशीतलांशुजालम् ।
मदनवशगतो विहाय निद्रा [5]
नयति गिरिं नयने शशाङ्कमस्तम् ।

[(l 1) V2 सीतेत्यनवद्याङ्गि V1 B3 अहा (for हा) —(l 2) Note hiatus between the two halves D6 प्रति (for इति) V नयति (for रोदिति) —(l 3) N1 उदितमिव —(l 4) Ñ1 D1 4 11 -सुखलम (for सुख सुख) B3 D1 जाते (for जालम्) —(l 5) B3 om वश D1 स मन्मथेरितो D2 मन्मथपरः (for मदनवशगतो) —(l 6) D3 चिर (for गिरिं) B3 om नयने B3 अन D3 om (for अस्तम्) D4 नयति निशां निशाकरमिव]

44 ᵃ) Ś1 D2 10 स पुत्र, Ñ2 V B D6 त्वामेव D1 3 एवं स (for स देवि) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 यदुशो चि(Ñ1 D1 °नु)चित्य Ñ2 V B D6 परिचिन्तयन्स(V2 °यन्सदा, B4 °यन्से) (for परितप्यमानः) —ᵇ) D4 सीते परि (for सीतेत्यभि) Ñ2 V B D6 प्रियेति हा हेति च तप्य(B3 जल्प)मान —) Ñ2 V D4-4 D8 Ñ2 M2 दृढ (for धृत) B4 वीर (for राज) —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 तवो(B2 परो)पलब्ध(B4 °लम्भा)य (for तवैव लाभाय) —After 44 Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 ins l 3–6 only of 789*

45 For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 cf v l 12 Ñ2 V B D6 om 45 —ᵃ) Ś1 D10 रामस्य, Cv as in text (for सा राम) Ś1 D1 4 10 नष्टशोका D2 11 -जातहर्षा(D11 °रोषा [sic]) Cv as in text (for वीत शोका) —ᵇ) D3 च पीडिताङ्गी (for समानशोका) —ᶜ) D5 G M Cv r m k मुखे सा (for मुखेन) Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 शरन्मुखे सा(D10 °खेनो)बुदचन्द्रले(D2 °दे)खा D3 दधुपलुलीय चन्द्रा मना सदा —ᵈ) Ś1 Ñ1 D10 11 निशेव सा राम D1 2 4 निशा यथा राम, D3 प्रहर्षिता राम, Ct as in text (for निशेव वैदेह) ※ Ct सम्बुदशेषश्चन्द्रो यस्या सा शरत् । लुप्तपदीयम् । प्रकाशाप्रकाशयुक्तशरन्निशेव हर्षशोकवती बभूव ※ —After 45 D1 ins

790* विशोकासा सा च महाहर्षेषु ।

—Thereafter D1 cont while Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 ins after 45

791* हतेषु दैत्येष्वभया यथाभव
च्छची प्रतीता सुरराजविक्रमे ।
तथैव सा वायुसुतेन हर्षिता
बभूव सीता परिपूर्णमानसा ।

[(l 1) Ñ1 om [अ]भया D1 यथाभया शची D10 भयावधा शची (for [अ]भया यथाभवच) Ś1 D10 हते पि नीतभया यथाभवत् —(l 2) Ś1 (in marg also as above) D11 भवेत् (for शची) D3 प्रतीन्द्र सा (for शची प्रतीता) —(l 3) Ś1 त (for [ए]व)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read an addl colophon while D3 reads it after 45

[Sarga name Ś1 D10 अंगुलीयदान Ñ1 अभिज्ञानदान, D1 2 4 अगुलीयकदर्शन(D1 °न), D3 11 अंगुलीयक(D11 °क)दान —Sarga no (figures words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om Ś1 34 D3 36]

Colophon —Sarga name Ś1 Ñ2 V B1 3 4 D6 10 11 हनुमद्वाक्य, Ñ1 D1 हनुमत्संवाद, D2 सीतां प्रति हनुमद्वाक्य D3 सीतासमनुरागवर्णन, D4 कन्दकार्यो हनुमद्वाक्य D5 सीताश्वास —Sarga no (figures words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om, Ś1 D6 7 8 T G M1 2 36 M1 D5 M3 35 V1 25 B3 32 B4 37 D1 38 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नम

३५

सीता तद्वचनं श्रुत्वा पूर्णचन्द्रनिभानना ।
हनूमन्तमुवाचेदं धर्मार्थसहितं वचः ॥ १
अमृतं विषसंसृष्टं त्वया वानर भाषितम् ।
यच्च नान्यमना रामो यच्च शोकपरायणः ॥ २
ऐश्वर्ये वा सुविस्तीर्णे व्यसने वा सुदारुणे ।
रज्ज्वेव पुरुषं बद्ध्वा कृतान्तः परिकर्षति ॥ ३
विधिर्नूनमसंहार्यः प्राणिनां प्लवगोत्तम ।
सौमित्रिं मां च रामं च व्यसनैः पश्य मोहितान् ॥ ४
शोकस्यास्य कदा पारं राघवोऽधिगमिष्यति ।
प्लवमानः परिश्रान्तो हतनौः सागरे यथा ॥ ५
राक्षसानां क्षयं कृत्वा सूदयित्वा च रावणम् ।
लङ्कामुन्मूलितां कृत्वा कदा द्रक्ष्यति मां पतिः ॥ ६
स वाच्यः संत्वरस्वेति यावदेव न पूर्यते ।
अयं संवत्सरः कालस्तावद्धि मम जीवितम् ॥ ७
वर्तते दशमो मासो द्वौ तु शेषौ प्लवंगम ।
रावणेन नृशंसेन समयो यः कृतो मम ॥ ८
विभीषणेन च भ्रात्रा मम निर्यातनं प्रति ।
अनुनीतः प्रयत्नेन न च तत्कुरुते मतिम् ॥ ९ G. 5 35 10 B. 5 37 9 L. 5 31 9

35

M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 ^{a}) D5 7 8 M1 G1 सा सीता Cg k as in text (for सीता तद्) —^{c}) Ñ2 V B D8 सधोवाच (for उवाचेद) —^{d}) Ñ2 V B D8 वचो (D8 ॰॰) धर्मार्थ (V2 °र्थ) सहित

2 ^{a}) Ś1 ससृष्ट, Ñ1 D1 7 8 सयुत, D3 सयुक्त, D8 11 T2 3 G1 संसृष्ट, Cg k as in text (for संसृष्ट) —^{b}) D1 तथा M1 यथा (for त्वया) Ñ1 हनुमन्भाषित त्वया —For 2^{ab}, Ñ2 V B D8 subst

792* विषेण चामृत मिश्र भाषित वचन त्वया ।

[Ñ2 V1 विशेषेण, V2 द्विगेव B1-3 विषण्ण (for विषेण च) B4 [अ]मृते V2 (after corr as above) पीत (for मिश्र)]

—^{c}) D10 यश्च B3 (marg also) [अ]प्यन्यमना, B4 [अ]नन्यमना (for नान्यमना). —^{d}) D10 यश्च Ñ2 V B D8 यश्च कामेन पीडित

3 D1 om (hapl) 3^b–4^c —^{b}) B1 व्यसनेन D2 चापि दारुण (for वा सुदा°) ※ Ct ऐश्वर्ये व्यसने इति च विषय सप्तमी ※ —^{c}) L1 रज्ज्वा वा (sic) D2 रज्ज्वे च, D11 रज्ज्वेन (sic) M1 रज्जेन (for रज्ज्वेव) Ś1 Ñ V B D2 4 6 10 11 पुरुषो Ś1 V2 D2 4 10 11 बद्ध, D8 बद्ध (for बद्ध्वा) —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D2 4 6 10 11 कृतान्तेनैव (Ś1 [before corr]°नैव) नीयते, Ñ1 वनदेवेन नीयते

4 D1 om 4^{abc} (cf 3 1 3) —^{a}) Ñ2 V B D8 transp विधिर् and नूनम् B3 असंहार्य (for असं°) —^{b}) Ñ2 V B D8 वानरर्षभ (for प्लवगोत्तम) —^{c}) B3 पश्य (for मां च) G3 सीता (sic) (for रामं) —^{d}) D3 विधाने, D8 व्यसने (for व्यसनै)

5 ^{a}) D8 च (for [अ]स्य) D7 8 कथं (for कदा) —^{b}) Ñ2 V B D8 गमिष्यति, D11 ऽपि गमिष्यति —Ś1 D10 om 5^{cd} —^{c}) D7 8 Ct परित्रस्तो, D6 °श्रान्तो (for °श्रान्तो) —^{d}) D8 हतनौ, D11 हता नौ D3 4 भ्रान्ता (D1 हत) नौरिव सागरे —For 5^{cd} Ñ2 V B D8 subst

793* यथा पारमिवाप्याय पुरुषः सलिलार्णवे ।

[V1 B1 3 तरन् V2 P2 पार (for पर) B3 सलिलान्तरे]

6 ^{a}) B4 D3 7-8 M3 क्षय (for क्षयं) B3 राघवरामाय वैरस्नीक्षणेर —^{b}) Ś1 Ñ1 D1-8 10 11 घातयित्वा, Ñ2 V B D8 नाश° (for सूद°) —^{c}) Ñ1 V1 D7 8 T3 उन्मथिता (for उन्मूलिता) V2 (m also) चापि (for कृत्वा) D3 लङ्कामुन्मूलयित्वा तु —^{d}) B1 सदा (for कदा) B3 मा द्रक्ष्यते (for द्रक्ष्यति मा) Ñ1 प्रभु (for पति)

7 ^{a}) Ś1 D3 10 मम वाक्येन Ñ2 D8 सत्वर चैव, V2 सत्वर चेति, B3 तु त्वया चेति (for सत्वरस्वेति) B3 स शक्र स वर चापि (hypm) D1 11 संत्वर (D11 स वाच्य) सत्वरस्वेति, D2 सम सत्वरस्वेति —^{c}) T3 सकल्पित (for संवत्सर)

8 ^{a}) B3 समम कुसुमो मासो D10 वर्तत दशमे मासो —^{b}) T2 च (for तु) D2 शेष D11 शेषौ, M3 मासौ (for शेषौ) Ś1 मासौ द्वौ तु D2 द्वौ दोषौ तु (by transp) (for द्वौ तु शेषौ) Ñ2 V D1 3 8 D8 द्वौ तु मासौ (V1 B4 मासौ तु) महारूपे, B3 द्वौ मासौ चापि निष्कृत —^{c}) T2 (also) विशेषेण G1 [अ]नुसरेण (for नृश°) —^{d}) S1 D2 4 6 10 T3 [ऽ]य (for य) D11 मया (sic) (for मम) Ñ2 V B D8 य कृत समयो मम

9 D8 om 9–11^b —^{a}) D2 4 11 सौम्येन, T3 स भ्रात्रा (for च भ्रात्रा) —^{b}) Ś1 D1 10 स्वय तेन, Ñ1 स्वय दृष्टो, D2 4 11 स्वय भ्रात्रा D3 स्वय पापो (for प्रयत्न) M1 उक्तोपि बहुशस्तावणो —^{d}) Ś1 D1 10 च ता Ñ1 D2 स ता D3 स तत् (for च तत्) D2 4 न च तत्कृतवानमथा (D1 °था) D11 स च ता कृतवामति —For 9 Ñ2 V B subst

G 5 35.11 B 5 37 10 L 5 31 10 मम प्रतिप्रदानं हि रावणस्य न रोचते ।
रावणं मार्गते संख्ये मृत्युः कालवशं गतम् ॥ १०
ज्येष्ठा कन्यानला नाम विभीषणसुता कपे ।
तया ममैतदाख्यातं मात्रा प्रहितया स्वयम् ॥ ११
अविन्ध्यो नाम मेधावी विद्वान्राक्षसपुंगवः ।
धृतिमाञ्शीलवान्वृद्धो रावणस्य सुसंमतः ॥ १२
रामात्क्षयमनुप्राप्तं रक्षसां प्रत्यचोदयत् ।
न च तस्यापि दुष्टात्मा शृणोति वचनं हितम् ॥ १३
आशंसेयं हरिश्रेष्ठ क्षिप्रं मां प्राप्स्यते पतिः ।
अन्तरात्मा हि मे शुद्धस्तस्मिंश्च बहवो गुणाः ॥ १४
उत्साहः पौरुषं सत्त्वमानृशंस्यं कृतज्ञता ।
विक्रमश्च प्रभावश्च सन्ति वानर राघवे ॥ १५
चतुर्दश सहस्राणि राक्षसानां जघान यः ।
जनस्थाने विना भ्रात्रा शत्रुः कस्तस्य नोद्विजेत् ॥ १६
न स शक्यस्तुलयितुं व्यसनैः पुरुषर्षभः ।
अहं तस्यानुभावज्ञा शक्रस्येव पुलोमजा ॥ १७

794* विभीषणस्तु धर्मात्मा रावणस्यानुजः ।
विनयवाक्यानां स मम निवेदन प्रति।
अनुनीतो मुहुस्तेन न च तत्कृतवानसौ।

[(l. 3) Ñ2 V (S)मुन्य (for मुहुः) B2 नत्कृतवान् (for न तत्कृतवान्)].

Thereafter all the above MSS. cont while Ñ1 D1-4.10.11 ins. after 9

795* भ्रातुः सकाशाद्रक्षस्य दत्त्वा किल स निर्गत ।

[Ś2 किल वि V B3 स किल (by transp) D3.10 स तु वि (for किल स) Ñ1 D1 दत्त्वा स तु (Ñ1 सति) भ्रातुः D3 दत्त्वा राम भ्रातुः D11 दत्त्वा स तु प्रविष्टः (for the post half)]

10 D5 om. 10 (cf v.l. 9) —a) B3 तु D3 च (for हि) —b) D5 रावणाय —cd) Ñ1 D1.3.4.10 राघव (for रावण) Ś1 रावणो मार्गते मत्य D4.11 रावणमार्गेण गत (for a) Ś1 D1-4.10.11 मृत्यु (D1.11 °त्यु) Ś1 Ñ2 D1-4.10.11 T2 G1 गत (for गतम्) Ś2 V B रावणान्मार्गते मृत्यु मन्ये कालवशं गत

11 D5 om. 11ab (cf v.l. 9) —ab) D1 G2 ज्येष्ठ कन्या D1 (unmetrical) सुता D3 कन्या (for [ज्ये]ष्ठा) Ś1 V B D1.4.10.11 विभीषणसुता ज्येष्ठा नदा नाम महाकपे —c) D3 यदा (for तदा) Ñ2 V B D5 मम स्वयम्, T M5 ममेदम् Ct as in text (for ममैतद्) D3 तया मयेदं प्रख्यातं —d) V1 B1 D4 प्रेषितया V B3-4 स्वा(V2 B4 च) प्रहिता D3 मातरिता D5 सन्निता D1 [अ]भिन्निता D11 प्रहित+ (for प्रहितया)

12 D5 T1.2 G M om. 12-13 —a) B1 सुविन्ध्यो D1.3 सत्यत्वो Ñ V B2.3 D1-4.11 तेजस्वी (for मेधावी) —D3 om. (hapl) from रावण in d up to 13a —c) Ś1 V1 धृतिमान् B3 तेजस्वी कन्यानुवृद्धो —d) D11 सुमतः, D5 T2 च T3 सु) सतः —After 12 V1 ins.

796* कन्यां मातुला राम रात्रिनिवेदन प्रति।

13 D4 up to 13a) T1.2 G M om. 13 (cf v.l. 12) —a) D2 राम क्षयम्, D2.3 Ct रामभयम् Cv Ct रामभय रक्षसा रामात्क्षय प्राप्तमित्यर्थः —b) Ś1 Ñ1 D1.4.10 प्रत्यवदयत्, T2 पर्यचोदयत् (for प्रत्यचोदयत्) D1 वाक्यमात्रा प्रत्यचोदय (by pm) D4.11 राक्षस (D11 °सान्) प्रत्यवेदयत् —For 13cd, Ñ2 V B D5 subst

797* सोऽस्मायनयमनुप्राप्य रावण प्रत्यवेदयत्।

[V3 D5 [आ]त्मन् (for [म]न्वम्) B2.4 मनुना- B1 सोऽन्यस्मान्नयमनुप्राप्य (for the prior half) Ñ2 D5 पर, B2 रक्षसा (for रावण) V1 प्रत्यचोदयत्, V3 B3 प्रत्य° (B3 °पा)दयत्]

—After 13cd, D2.4 ins.

798* बाधेयं त्वां निहत्य वालिन प्रत्यवेदयत्।

—a) D3 न हि B2 [भ]रि गुणात्मा (unmetrical), D5 [भ]विगुणात्मा D— स गुणात्मा D11 [भ]वि दृष्टात्मा (for [भ]वि तु°) B1 तस्य वि न च मूढात्मा

14 a) Ś1 D10 सात्वहं Ñ V B1.2.4 D1.2.4.11 °सति B3 D5 °स हि (D1 *) D4.5 T2 M समसय (for आशंसेयं) Ñ1 D4.5.10 T1.2 हरिश्रेष्ठ (for हरिश्रेष्ठ) Cv यथा दासे च प्राप्स्यति, so also Ct —b) D1 प्राप्स्यते D4.11 मा स्प्रक्ष्यते D5 समा° (for मां प्रा°) Ś2 V B D5 क्षिप्रमेष्यति राघव —Ś1 D10 om. 14cd —c) B3 D1 T च B3 न (sic) (for हि) D11 शुद्धश्च (for मे शुद्धः) —d) B4 तु D4 हि (for च)

15 a) D5 T2 हासाह D4.5 G1 सत्त्वम् (for सत्त्वम्) —b) Ś2 V (V2 also) B D5 सत्त्वमाद् (for मानृशं) —c) B3 विभ्य (for मन्ति) V1 प्रभावा राघव इति (sic)

16 a) D2 सहस्राणां —b) Ś1 च V1 B1 D1 ते (for य) —c) D1 स्थाने जनस्य (by transp) D1 शत्रु भ्रात (for शत्रुः कस्) Ś1 D4.10 कम्पते (for नोद्विजेत्)

17 ab) T2 न स तु शक्य D3.4 तुलयितुं (for तुल°) Ñ1 विपदा स न व्यसनैः ([also तुलयितुं] [by pm]) (for a) V1 D1.3.4.11 T1.2 व्यसने D10 सर्वेषु (subst) (for पुरुष°) Ś1 विपत्सु न स व्यसनैः पुरुषर्षभ —After 17ab, V1 (for the first time le-

शरजालांशुमाञ्शूरः कपे रामदिवाकरः ।
शत्रुरक्षोमयं तोयमुपशोषं नयिष्यति ॥ १८
इति संजल्पमानां तां रामार्थे शोककर्शिताम् ।
अश्रुसंपूर्णवदनामुवाच हनुमान्कपिः ॥ १९
श्रुत्वैव तु वचो मह्यं क्षिप्रमेष्यति राघवः ।
चमूं प्रकर्षन्महतीं हर्यृक्षगणसंकुलाम् ॥ २०
अथवा मोचयिष्यामि त्वामद्यैव हि राक्षसात् ।
अस्माद्दुःखादुपारोह मम पृष्ठमनिन्दिते ॥ २१
त्वां हि पृष्ठगतां कृत्वा संतरिष्यामि सागरम् ।
शक्तिरस्ति हि मे वोढुं लङ्कामपि सरावणाम् ॥ २२
अहं प्रस्रवणस्थाय राघवायाद्य मैथिलि ।
प्रापयिष्यामि शक्राय हव्यं हुतमिवानलः ॥ २३ G 5 35 21 B 5 37 23 L 5 31 28

and second time cf v l 20) D11 read 5 34 36cd —c) D2 3 T1 2 प्रभारज्ञा (for [अ]नुगा°) —d) Ś1 D1 10 11 यथा शची (for पुरोमजा) Ñ1 D2-4 वृत्रहन्तुर्य (D3 महेंद्रस्य य)था शची —For 17 Ñ2 V B D6 subst

799* नासौ चालयितुं शक्यो धैर्येण पुरर्षभ ।
महेन्द्र प्रभारज्ञा वासवस्य यथा शची ।

[(l 1) Ñ2 V2 च, V3 (also) D6 न (for [अ]सौ) —(l 2) Ñ2 V2 एवा (for एव) Ñ2 B2 D6 वासवेन (D6 °स्य च) (for वासवस्य)]

18 a) B2 (m also) शरमाला Ś1 Ñ1 V3 B1 D1 4 10 11 [शं]शुमि (for [शं]शुमान्) Ñ2 V B D2 4 वीर (for शूर) —b) Ñ2 B1 3 D6 कदा (for कपे) —For 18cd, Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 subst

800* विधमिष्यति संक्रुद्धो रावणप्रभवं तमः ।

[D11 विवर्धिष्यति B4 D2 3 11 स क्षिप्र, D4 सक्षिप्र (for संक्रुद्धो) D1 वधिष्यति स तु क्षिप्र (for the prior half) Ñ2 V1 रावण B3 रावण लोकरावण, B4 D2-4 11 तद्रावण (D3 दशानन)तमो महत् (for the post half) Ś1 D10 विने(D11 वधि)ष्यति स तु क्षिप्र रावण करपुगत Ñ1 विजेष्यति स क्षिप्र तद्रावणतम क्षेमने (unmetrical)]

19 a) D3 एव (for इति) Ñ2 V B D6 समाभाषमाणा सा, D2 3 11 संकल्प(D4 °ल्प)माना तां —b) B2 रामार्थं Ś1 Ñ2 V2 B D6 7-10 कर्षिता, V1 दर्शिता (for कर्शिताम्) —c) M3 नयनाम् (for वदनाम्) Ñ1 अश्रुपूर्णमुखीं दीनाम्, B3 अश्रुवि पूर्णवदनाम् —d) Ñ2 V B D6 हरिपुङ्गव, M3 वचनं कपि (for हनुमान्कपि) —After 19 G2 M3 ins

801* न त्वामिहस्था जानीते राम कमललोचन ।
तेन त्वा नानयत्याशु शचीमिव पुरंदर ।

[Cf 5 34 32ab and 779*]

20 =5 34 32e–33b Ñ2 V B D6 om 20-22 Ñ1 illeg for 20a —a) D7 9 च, G3 हि (for तु) Ś1 D1 3 10 11 श्रुत्वा मम वचो देवि, D2 3 श्रुत्वा च(D4 श्रुत्वै *) मन्मुखाद्देवि ※ Cf मह्य मम मत्तो वा ※ —b) Ś1 D1 10 क्षिप्र मुक्ष्यसि राघवं (D1 °ति राघव) —c) Ś1 D10 प्रकृष्य, D1 3 11 प्रकृष्य (for प्रकर्षन्) Ñ1 स ता प्रगृह्य महतीं —After 20 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 read (Ñ1 [first time] D11 read 36cd after 5 35 17ab) 5 34 31–38 while G2 M3 ins after 20

802* विष्टम्भयित्वा बाणौघैरक्षोभ्यं वरुणालयम् ।
करिष्यति पुरीं लङ्कां काकुत्स्थः शान्तराक्षसाम् ।

[Cf 5 34 33e–f]

21 Ñ2 V B D6 om 21 (cf v l 20) —a) D1 अथाह Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 G2 मोक्षयिष्यामि (for मोच°) —b) D6 T2 (also) M1 2 सराघवां, D3 6 Ct स राक्षसात्, D8 च रावणात्, T1 G1 हि रावणात्, T2 च राक्षसात्, G2 M3 वरानने (for हि राक्षसात्) Ś1 D10 दु खादस्मा सुहृज्जनात्, Ñ1 D2 4 11 दुःखात्स्वात् स(D3 °र्वस)सुहृज्जना D1 दुःखातान जनेश्वर (sic), D2 दु खास्मा जनकात्मजे —c) D1 तस्माद् G2 त्वमारोह (for उपारोह) —For 21cd Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

803* पृष्ठमारोह मे देवि मा मुक्तकालस्य पश्यय ।

[D10 मारुह Ś1 क्षिप्रमारुह मां देवि (for the prior half) D3 कालविपर्ययं]

—Thereafter D3 reads 26cd and 27cd for the first time repeating them in their proper place

22 Ñ2 V B D6 om 22 (cf v l 20) —a) D5 7 9 M3 तु (for हि) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 त्वयाहं पृष्ठलीनाया D3 त्वयाह लीलया पृष्ठे —After 22ab D1 reads 26cd and 27cd —c) D3 च D8 न (sic) (for हि) D4 G3 M3 सोढुं (for वोढुं) —d) Ś1 Ñ1 D1 2 6 1 सगोनना T G3 सराक्षसां (for सरावणाम्)

23 a) D4 8 प्रश्रवणस्थाय —For 23ab, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

804* अहं त्वा चारुसर्वाङ्गि रामायार्पये मैथिलि ।

[Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 चक्र (for चारु) Ś1 B4 नेष्यामि D3 रामम् (for रामाय) Ś1 D1 3 4 10 मैथिलि Ñ1 मालिनि (for मैथिलि) D3 सवत्साय च मानिनि D11 सरामायैव मातिनि (for the post half)]

—c) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 दुर्बेभ्यो (for शक्राय) —d) D3 हव्यवाहुतिम् (for हव्यं हुतम्)

G 5 35 22 B 5 37 74 L 5 34 29 द्रक्ष्यस्यद्यैव वैदेहि राघवं सहलक्ष्मणम् ।
व्यवसायसमायुक्तं विष्णुं दैत्यवधे यथा ॥ २४
त्वद्दर्शनकृतोत्साहमाश्रमस्थं महाबलम् ।
पुरंदरमिवासीनं नागराजस्य मूर्धनि ॥ २५
पृष्ठमारोह मे देवि मा विकाङ्क्षस्व शोभने ।
योगमन्विच्छ रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी ॥ २६
कथयन्तीव चन्द्रेण सूर्येणेव सुवर्चला ।
मत्पृष्ठमधिरुह्य त्वं तराकाशमहार्णवम् ॥ २७
न हि मे संप्रयातस्य त्वामितो नयतोऽङ्गने ।
अनुगन्तुं गतिं शक्ताः सर्वे लङ्कानिवासिनः ॥ २८
यथैवाहमिह प्राप्तस्तथैवाहमसंशयम् ।
यास्यामि पश्य वैदेहि त्वामुद्यम्य विहायसम् ॥ २९
मैथिली तु हरिश्रेष्ठाच्छ्रुत्वा वचनमद्भुतम् ।
हर्षविस्मितसर्वाङ्गी हनूमन्तमथाब्रवीत् ॥ ३०

24 ^a) G1 द्रक्ष्यसे Ñ2 V B D6 अद्यैव पश्य वैदेहि —^b) D3 च सलक्ष्मण —Ś1 om 24^c–25^b —^c) D7 11 व्यवसायसिरामक्त (D11 °ह्य) —^d) Ñ V B D1 4 8 10 11 दै(Ñ V दे)त्यव(V2 D8 [m also] D11 °यु)स्तेन कर्मणा —After 24 Ñ2 V B D6 ins

805* एहि पृष्ठं समारुह्य देवपारम्भस्य शोभसु ।
अहं त्वा दर्शयिष्यामि रामायाचैव पश्य माम् ।

[(l 1) V2 दं·पालम शिरोधरान् B4 (with hiatus) अद्रस्य गिरोधर (for the post half) —(l 2) Ñ2 V1 B2 D6 रामम् (for रामाय) B3 पश्यन्तं]

25 Ś1 om 25^ab (cf v l. 24) —^b) V2 माश्रयस्य (sic) B3 मानसस्य (for माश्रमस्थ) —^d) Ñ1 V B4 D1 5 7 8 M1 3 Cv p g p k t नगराजस्य, B1–3 D3 5 राज° D2 शैल° M3 Cg नाक° (for नाग°) ☸ Cv नाकपृष्ठस्य नाकपृष्ठसंज्ञस्य स्वर्गस्य । नगराजस्येति पाठे मेरोर्ज्ञेय 1, Cg नाकराजस्य मूर्धनि नाकपृष्ठसंज्ञस्य मूर्धनि । नगराजस्येति पाठे मेरोरित्यर्थः 1, Ck t नगराजस्य (Ck पर्वत) श्रेष्ठस्य प्रस पर्णगिरेरित्यर्थ ☸

26 D1 om 26^ab —^a) D3 पश्यम् (for पृष्ठम्) Ś1 B3 D10 मारुह T M1 वैदेहि (for मे देवि) D3 पृष्ठमाविश्य वैदेहि —^b) Ś1 D4 10 T2 G1 2 विशङ्कस्व Ñ1 D4 7 11 विचारय Ñ2 V1 2 3 4 त्व विश्व V1 2 त्व चिंतय, B2 त्व विरय, B1 त्व विरस, B4 (m also) त्व विरम B3 मा चिंतय, D8 विस्वस्व, Cv rp m g t as in text (for विकाङ्क्षस्व) ☸ Ct मा विकाङ्क्षस्वेति पाठे मोपेक्षिष्ठा इत्यर्थं । मा विश्वसेति पाठ ☸ —D1 reads 26^cd and 27^cd after 22^ab D3 reads 26^cd and 27^cd for the first time after 803* repeating them here —^c) D10 येन समिच्छ रामेण (sic)

27 Ñ2 V B D6 om 27^ab —^ab) D7–9 शशिना (for चन्द्रेण) D1 T2 शचीव च महेन्द्रेण G1 M1 पौलोमीव महेन्द्रेण (for ^a) D1 T2 3 M1 2 सूर्येण च महाप्रभा D7–9 समाश्लिष्यसि रोहिणी (for ^b) Ś1 Ñ2 D10 11 सन्ध्यादि- रिव चंद्रेण सूर्येणेव महा(Ñ2 D11 °व महा)प्रभा, D1–4 सर्वे हि सर्वेण पूर्णचन्द्रविमानये (D8 °मा) —D1 reads 26^cd and 27^cd after 22^ab. D3 reads 26^cd and 27^cd for the first time after 803* repeating them here —^c) Ś1 D10 अधिरोहस्व, Ñ V B D6 °रूढा त्व, D1 7–9 T2 G1 °रोह त्व Cm as in text (for अधिरुह्य त्वं) —^d) Ś1 D10 त्वरकोश, D1 11 तर शोक, D3 7 8 G3 Ct तराकाश, T2 उत्तराशु G3 तराकाशे, Cm as in text (for तराकाश) D8 M3 Cm महार्णवौ Ñ1 D3 T2 3 तराकाशमिवार्णव, Ñ2 V B1 2 4 D6 त(B4 m also)रा)काशेन सागर, B3 सुखे यास्यसि मैथिलि, D5 सततकाश सागर —After 27, Ñ2 V B D6 ins

806* वृषभं समुपारूढा देवि देवीव पार्वती ।

[D6 दिवि देवी च पार्वती (for the post half)]

28 ^b) Ś1 D10 नयतो वरे, D3 °तोऽनघे (for °तोऽङ्गने) Ñ V B D6 गृहीत्वा त्वां शुभा(Ñ1 B3 वरा)नने, D1 5 त्वां गृहीत्वा वरानने —^c) Ñ2 V B1 2 4 D6 अनुयातु B3 नानुयातु (sic) (for अनुगन्तुं) Ś1 D10 इमे, D1 न ते D11 अमी (for गतिं)

29 ^ab) Ñ1 T1 3 G1 3 M3 असंशय, D1 5 तथैवाद्येव पुन (for ^b) Ś1 D10 यथैवमिह संप्राप्तस्तथैव हि न संशय —Ñ1 illeg for 29^c —^c) Ś1 D10 नयामि (for यास्यामि) —^d) Ñ1 D11 मादाय (for उद्यम्य) Ś1 Ñ V1 B D1–8 10 11 T1 3 M3 विहायसा V2 महायसा —After 29 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 ins

807* अथ चेत्संशयो देवि मम पृष्ठाधिरोहणे ।
नृपसिंहगतानीना कस्य रूप करोम्यहम् ।

[D6 om l 1 —(l 1) Ñ2 V B D6 अथवा (for अथ चेत्) Ś1 D10 पृष्ठस्य (for पृष्ठाधि) Ñ1 पृष्ठारोहण मम (subst) (for the post half) —(l 2) Ñ1 गो , D1 3 4 भू (for नृ) Ñ2 V B D6 भूगो(Ñ2 B4 D6 °यो) पूर्वविमानौ (for the prior half) D11 रूप कस्य (by transp)]
—Then B3 cont

808* समारोह गरुडो यानि पवनो या समो गतो ।

30 ^c) G3 विस्मय (for विस्मित) —For 30 Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

809* मैथिली तु हरिश्रेष्ठं भीमं भीमपराक्रमम् ।
अब्रवीत्परमा शुभ वाक्य वाक्यज्ञा वाक्यकोविदम् ।

हनुमन्दूरमध्वानं कथं मां वोढुमिच्छसि ।
तदेव खलु ते मन्ये कपित्वं हरियूथप ॥ ३१
कथं वाल्पशरीरस्त्वं मामितो नेतुमिच्छसि ।
सकाशं मानवेन्द्रस्य भर्तुर्मे प्लवगर्षभ ॥ ३२
सीताया वचनं श्रुत्वा हनुमान्मारुतात्मजः ।
चिन्तयामास लक्ष्मीवान्नवं परिभवं कृतम् ॥ ३३
न मे जानाति सत्त्वं वा प्रभावं वासितेक्षणा ।
तस्मात्पश्यतु वैदेही यद्रूपं मम कामतः ॥ ३४
इति संचिन्त्य हनुमांस्तदा प्लवगसत्तमः ।
दर्शयामास वैदेह्याः स्वरूपमरिमर्दनः ॥ ३५
स तस्मात्पादपाद्धीमानाप्लुत्य प्लवगर्षभः ।
ततो वर्धितुमारेभे सीताप्रत्ययकारणात् ॥ ३६
मेरुमन्दरसंकाशो बभौ दीप्तानलप्रभः ।
अग्रतो व्यवतस्थे च सीताया वानरर्षभः ॥ ३७
हरिः पर्वतसंकाशस्ताम्रवक्त्रो महाबलः ।
वज्रदंष्ट्रनखो भीमो वैदेहीमिदमब्रवीत् ॥ ३८
सपर्वतवनोद्देशां साट्टप्राकारतोरणाम् ।
लङ्कामिमां सनाथां वा नयितुं शक्तिरस्ति मे ॥ ३९

G 5 35 33
B 5 37-39
L 5 34 45

[(l 1) Ñ2 V B D5 हनूमन् (for हरिश्रेष्ठ) Ñ3 B3 D5 कपि (for वीर) —(l 2) Ñ1 अब्रवीत्, D3 4 उक्तवन् (for अब्रवीत्सा) Ñ2 V B D5 अब्रवीत्पश्चि(B1 2 4 °श्चा)न वाक्य वानर प्रियदर्शि(B2 3 °दर्शी)न]

—Then Ñ1 D2 1 10 11 cont, while D1 3 subst for 30

810* तद्वानरवचः श्रुत्वा जानकी शस्तेक्षणा ।
ईषदुत्थितसर्वाङ्गी हनूमन्तमथाब्रवीत् ।

[(l 1) Ñ1 illeg for the prior half —(l 2) D1 3 ईषद्वीड्य चार्वङ्गी D3 हृष्टद्व्यसितमना (for the prior half)]

31 Ñ2 V B D5 om 31 —b) D1 वोढुं त्वम्, D2 7 8 मा नेतुम् (for मा वोढुम्) Ś1 D3 10 अर्हसि, D3 11 M2 इच्छति (for इच्छसि) —D2 om (hapl) 31c-32b —c) Ś1 तदेतत्, D8 तवेद D5 एषु (for खलु) —d) Ñ1 कपियूथप, D2 4 अनवस्थित (for हरियूथप)

32 D2 om 32ab (cf v l 31) —a) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 8 10 11 अल्प, D3 7 9 T चाल्प, D6 वाल्प, G3 वा स्व (for वाल्प) D10 शरीरस्थ —b) D8 इतो मा (by transp), M3 अतो मा M3 अमितो (sic) (for मामितो) Ś1 नेतुमर्हसि, Ñ2 V B D5 वोढुमर्ह(B3 °मिच्छ)सि —c) Ñ2 V B D5 मनुजेन्द्रस्य (for मानवे°) —N1 illeg for 32d —d) B2 D1 प्लवगर्षभ, B1 प्लवगेश्वर, D3 वानरर्षभ, D4 प्लवगोत्तम, Ś1 D10 भर्तुः प्लवगसत्तम, M1 भर्तुरेव प्लवगम

33 a) Ś1 Ñ1 V3 D1-4 10 11 T2 G2 3 तद्वच, V1 D1 2 तु वच (for वचन) Ñ2 B D5 स सीताया वच श्रुत्वा —b) Ś1 D2 4 10 प्लवगोत्तम, Ñ1 प्लवगर्षभ, Ñ2 V B D5 प्लवमानस, D11 हरियूथप (for मारुतात्मज) —D2 4 om (D1 hapl) 33c-36b Ñ2 V B D5 om 33c-34d —c) Ś1 N1 D10 11 देव्या (for नव) D2 3 देव्या परिभव कृत ,

34 D2 4 om 34; Ñ2 V B D5 om 34ab (for all cf v l 33) —a) Ś1 Ñ1 D2 3 10 T2 जानासि M1 transp सत्त्व and वा —b) Ś1 Ñ1 D2 3 10 T2 वासिते क्षणे, G1 अमितेक्षणा —c) V B1-3 अनुवीक्षन्त्व, B4 मा निरीक्षस्व (for तस्मात्पश्यतु) Ś1 D10 तस्मात्त्व पश्य वैदेहि, Ñ2 D5 त्व तु वीक्षस्व वैदेहि G2 तस्मात्पश्यति वैदेहि —d) Ś1 Ñ1 D2 10 11 परम मम, Ñ2 V B D5 मम रूपम्, D3 यद्रूप मम (for मम कामत) D8 मद्रूप जनकात्मजा ✲ Cv तस्मात्पश्यतु वैदेही यद्रूप मम कामत इत्यय पाठ समीचीन । अन्योऽसमीचीन । पूर्वापरविरोधात् । , so also Cr g ✲

35 Ñ2 V B D1 4 6 om 35 (for D1 4 cf v l 33) Ś1 Ñ1 D2 10 11 om 35ab —ab) T1 2 तथा (for तदा) D3 स तस्या प्रत्ययार्थं तु हनुमान्प्लवगोत्तम —c) D7 8 सीताया (for वैदेह्या) —d) D3 11 T2 3 M1 स्व रूपम्

36 D1 3 4 om 36ab (except D3 cf v l 33) —a) Ś1 D10 श्रीमान् (for धीमान्) —b) Ś1 D2 10 11 दास्थ(D2 11 शाखा)स्य प्लवगोत्तम, Ñ1 समुत्प्लुत्य च वानर —c) D10 वृद्धत्वम् (sic) (for वर्धितुम्) —For 36, Ñ2 V B D5 subst

811* तत स कपिशार्दूलो द्रुत प्रस्कन्द्य पादपात् ।
व्यवर्धत महातेजा कामरूपी प्लवगम ।

[(l 1) B3 च (for स) V1 प्रलक्ष (sic) (for प्रस्कन्द्य)]

37 Ś1 om 37 For 37-38 Ñ2 V B D5 subst 812* —a) Ñ1 D2 4 10 विन्ध्य, D2 शैल, D3 बभौ (for मेरु) —c) Ñ1 D2 4 व्यवतस्थे स, D10 व्यवतिष्ठत्स, T2 M1 ह्यवतस्थे च G2 M3 [s]व्यवतस्थे च, Cv g t व्यवतस्थे स (as in text) —d) Ñ1 हरिपुगव, D10 G3 M3 वानरोत्तम (for °र्षभ)

38 a) Ś1 D10 G1 वज्रदंष्ट्रनखो भीमो, D1 3 दंष्ट्री वज्रनखो भीमो —For 37-38 Ñ2 V B D5 subst

812* नीलजीमूतसंकाश स भूत्वा कपिकुञ्जर ।
सीताया प्रमुखे स्थित्वा वाक्यमेतदथाब्रवीत् ।

[(l 1) B3 °संकाश तस्य श्रुत्वा स वानर —(l 2) B1 सन्मुखे (for प्र°) B1 चेदम् (for एतद्)]

39 b) D2 4 साद्रि (for साट्ट) D1 गोपुरा (for

G 5. 35. 36 B 5. 37. 40 L 5. 34. 46

तदवस्थाप्यतां बुद्धिरलं देवि विकाङ्क्षया ।
विशोकं कुरु वैदेहि राघवं सहलक्ष्मणम् ॥ ४०
तं दृष्ट्वाचलसंकाशमुवाच जनकात्मजा ।
पद्मपत्रविशालाक्षी मारुतस्यौरसं सुतम् ॥ ४१
तव सत्त्वं बलं चैव विजानामि महाकपे ।
वायोरिव गतिं चापि तेजश्चाग्नेरिवाद्भुतम् ॥ ४२
प्राकृतोऽन्यः कथं चेमां भूमिमागन्तुमर्हति ।
उदधेरप्रमेयस्य पारं वानरपुंगव ॥ ४३
जानामि गमने शक्तिं नयने चापि ते मम ।
अवश्यं संप्रधार्याशु कार्यसिद्धिरिहात्मनः ॥ ४४
अयुक्तं तु कपिश्रेष्ठ मया गन्तुं त्वया सह ।
वायुवेगसवेगस्य वेगो मां मोहयेत्तव ॥ ४५
अहमाकाशमासक्ता उपर्युपरि सागरम् ।
प्रपतेयं हि ते पृष्ठाद्भयाद्वेगेन गच्छतः ॥ ४६
पतिता सागरे चाहं तिमिनक्रझषाकुले ।
भवेयमाशु विवशा यादसामन्नमुत्तमम् ॥ ४७

°तोऽ(णम्) —ᶜ) Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 लङ्कामपि सनाथाथा (V3 D3.11 °मा त्वा) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 नेतुं वै, B3 प्रणेतुं, B4 नाशितुं, Cr k t as in text (for नयितुं) B2.4 अस्तु (for अस्ति) ※ Ck t नयितुं नेतुम् (Ck °तुमिति यावत्) ※

40 ᵃ) B4 मूर्ति (for बुद्धिर्) —ᵇ) Ñ1 D1.3.5 T2 विशङ्कया, Ñ2 V B1–3 D4.6.11 विष(D6 °*)ण्णया, Cm g k t as in text (for विकाङ्क्षया) Ś1 D10 मम सागरलङ्घने (Ś1 °सागरे), B4 स्मरण देवि वक्ष्यसि —D6 reads 40ᵈ in marg —ᵈ) D3 कुरु (sic) (for सह) B1 °सलक्ष्मणं (subm) —After 40, Ñ1 ins

813* योऽहमायुतमुत्प्लुत्य नीत्वा लङ्का शुभेक्षणे ।
शक्तिरस्ति हि मे गन्तुं किमु स्था सागरं पुनः ।

41 ᵃ) Ñ1 V B D6 गिरिं, M1 भीमं (for [अ]चल) —Ś1 B1 om 41ᶜᵈ —ᶜ) B2 D5 पद्मशाक्षी (for विशालाक्षी)

42 ᵃ) D1 नय (for तव) B1.3 सत्त्वबलं D1.3 धैर्यं (for चैव) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1.4.10 सजानामि, Ñ2 B D6 विदित मे, D15 जानामि त्वां (for विजानामि) —ᶜ) Ś1 D4.10 गतिं चैव (D4 चापि) Ñ1 D1–3 T2 M1 गतिश्चापि, Ñ2 V B D6 गतिश्चैव —ᵈ) D6 तेजसा (for तेजश्च) Ñ2 V1 B D6 इवोत्तम V2 तेजसाग्निरिवोत्तम

43 ᵃ) Ś1 D1.3.4.10.11 क, Ñ1 च, D3 चेन्द् (for न्य) —ᵇ) Ñ1 D10 भुवम् (for भूमिम्) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 चाप्रमेयस्य —ᵈ) D1–3 G1.2 M1.2 न्पुंगव (for पुंगव) Ñ1 वर्ष पारं च सत्तम —For 43, Ñ2 V B D6 subst

814* तत्त्वज्ञ क समर्थो हि विशक मनसापि च ।
स्वतं कपिशार्दूल पारं गन्तुं महोदधेः ।

[(L. 1) B1 त्वदृते (for ज्ञात) B1 च (for क) Ñ2 V2 D6 विना..., B2 [म]पि च B1.2 न (for [म]पि च) B4 पि... (for the post ...) —(L. 2) V1 ..., B3 ... B4 ... (for ...)]

44 ᵃᵇ) D1 ज्ञाने त्व B4 नयने D1 गमने (for गमने) Ś1 D10 transp गमने and नयने. D1 वा (for च) D10 [ऽ]पि च (by transp). Ñ1 D2.4.11 [ऽ]न्न (for मम) Ñ2 V B D6 नयितुं मां महा(V2 B च ते)कपे, D1.3 नयने च तवानघ (for ᵇ) —Ś1 D10 om 44ᶜ–45ᵇ —ᶜ) Ñ2 V1 B1.3.4 D1.4.6 G1.2 तु, B2 [अ]थ, D5 स्यात् (for [आ]शु) —ᵈ) Ñ V B1.2.4 D1–4.6.11 विमर्शया, B3 मनासया, D5.7.8 G1.2 इवात्मनः, M3 महात्मन (for इहा°) T2 M3 कार्यसिद्धि महा(M1 °द्धिरिवा)त्मन

45 Ś1 D10 om 45ᵃᵇ (cf. v. l. 44) —ᵃ) D2 T1.2 G3 M3 हरिश्रेष्ठ (for कपि°) —ᵇ) G2 समागन्तुं M3 मया गन्तुं (for मया गन्तुं) M3 [अ]नघ (for सह) —For 45ᵃᵇ, Ñ V B D1–4.6.11 subst

815* असमर्थं मे हरिवर त्वया गन्तुं विहायसा ।

[Ñ1 अयुक्त, D2 अशक्त, D3.4 असमं (for असमर्थं) V1 B1 हरिश्रेष्ठ, D1–4.11 कपिश्रेष्ठ (for हरिवर) D2 ... (for त्वया)]

—ᶜᵈ) D3.4 वायो: समानवेगस्य, D10 T2 M3 वायुवेगस्य (T2 °स्य)वेगस्य (for °) D2 [ऽ]प (for मां) V1 B1.3(m. also) 4 D6 पातयेत्, V B3 मोहयेत् (for मोह°) D3 तदा (for तव) B2 वायुवेगस्य वेगो मामंबरे पातयेत्तु न

46 Ñ2 V B D6 om 46 —ᵃ) D5 G1 आकाशं- M1 उत्पतन्ती Ñ1 D1.3.4.10.11 V2 आपन्ना, D5 -मपन्ना G3 -मापन्ना (for आसक्ता) —Note hiatus between ᵃ and ᵇ. —ᵇ) Ś1 D2.4.7.10.11 M3 (to avoid hiatus) ह्युपरि (for उपरि) —D1 om (hapl.) 46ᵃ–52ᵇ —ᶜ) D10 पृष्ठतस् (for ते पृष्ठाद्) D11 प्रयाने यदि ते पृष्ठाद्. —ᵈ) Ñ1 D1.4 भूयो, D3 महद् (for भयाद्)

47 D1 om 47 (cf. v. l. 46) —ᵃ) V3 D5 न D3 त (for च) —ᵇ) D6 तरिमद् (for तिमि) Ñ2 V1 B समाकुले D2 सरि°, D11 मत्स°, G1 °कुले (for झषाकुले) —ᶜᵈ) D6 मत्र (for आशु) Ñ1 ... (for ...) B1 भवेय विविनक्षणं सहसा यादसामहं —After 47, Ś1 Ñ D1–4.10.11 ins

816* तस्मै नो एतदुचितं तव हरिश्रेष्ठ महाजव ।
मह्यं दिशु प्रतिशयायं यदा मारुतात्मज ।

न च शक्ष्ये त्वया सार्धं गन्तुं शत्रुनिनाशन ।
कलत्रवति संदेहस्त्वय्यपि स्यादसंशयम् ॥ ४८
ह्रियमाणां तु मां दृष्ट्वा राक्षसा भीमविक्रमाः ।
अनुगच्छेयुरादिष्टा रावणेन दुरात्मना ॥ ४९
तैस्त्वं परिवृतः शूरैः शूलमुद्गरपाणिभिः ।
भवेस्त्वं संशयं प्राप्तो मया वीर कलत्रवान् ॥ ५०
सायुधा बहवो व्योम्नि राक्षसास्त्वं निरायुधः ।
कथं शक्ष्यसि संयातुं मां चैव परिरक्षितुम् ॥ ५१
युध्यमानस्य रक्षोभिस्ततस्तैः क्रूरकर्मभिः ।
प्रपतेयं हि ते पृष्ठाद्भयार्ता कपिसत्तम ॥ ५२
अथ रक्षांसि भीमानि महान्ति बलवन्ति च ।
कथंचित्सांपराये त्वां जयेयुः कपिसत्तम ॥ ५३
अथवा युध्यमानस्य पतेयं विमुखस्य ते ।
पतितां च गृहीत्वा मां नयेयुः पापराक्षसाः ॥ ५४
मां वा हरेयुस्त्वद्धस्ताद्विशसेयुरथापि वा ।
अव्यवस्थौ हि दृश्येते युद्धे जयपराजयौ ॥ ५५
अहं वापि विपद्येयं रक्षोभिरभितर्जिता ।
त्वत्प्रयत्नो हरिश्रेष्ठ भवेन्निष्फल एव तु ॥ ५६ G 5 33 0 B 5 37 56 L 5 34 63

[(l 2) D1 3 महारौद्रा (for प्रतिभयाद्)]
while V B ins 823* after 47

48 D4 om 48 (cf v l 46) V B om 48-61 Ñ2 D6 om 48 —a) D8 M1 नाहं शक्ष्ये, G2 न शक्ष्येह (for न च शक्ष्ये) Ś1 Ñ1 D10 न शक्नोमि त्वया यातुं (Ñ1 गंतुं) D1-3 11 न शक्ष्यामि (D11 °क्ष्यास्मि [sic]) त्वया यातुं —b) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 सर्वं, D2 सार्धं (for गन्तुं) D3 शत्रुविमर्दन —After 45ab, Ñ1 ins l 2 of 823* (repeating it in its proper place) and then reads st 62 onwards up to colophon —Ñ1 illeg for 48d —d) D7 3 स्यादपि (by transp) Ś1 D1-3 10 11 अनघर, T2 G1 M3 असंशय, Ct as in text (for असंशयम्)

49 V B D4 om 49 (cf v l 46 and 48) —b) Ñ2 D6 भीमदर्शना —D3 reads 49d in marg

50 V B D4 om 50 (cf v l 46 and 48) —a) G2 स (for तैस्) D3 परिवृते (for °वृत) Ś1 D10 तैः सम्यगावृत शूरैः, Ñ D2 6 11 तैः सपरिवृत (D11 °तैः) शूरैः (D3 शूरैं, D4 °रः) —b) D1 3 धारिभि (for पाणिभि) —c) Ś1 D1 3 10 11 सशय (for संशय) —d) D2 धीर (for वीर) ‖ Cv तैस्त्वमित्यादि । तैस्त्वं परिवृतो भवेः । पश्चान्मया कलत्रवान्, मया रक्ष्यवांस्त्वं संशयं प्राप्तश्च भवेः । इति वाक्यभेदेन योज्यम् । अन्यथा त्वंशब्दोऽतिरिच्येत । तैः सपरिवृत इति सम्यक् । Cr तैः परिवृत शूरैः परिवृतो भवेः । पश्चान्मया कलत्रवांश्चैव मया संशयं प्राप्तो भवेरिति वाक्यभेदेन युष्मच्छब्दयोर्निर्वाहः । तैः सपरिवृत इति पाठः ।; so also Cm g t ‖

51 V B D4 om 51 (cf v l 46 and 48) —a) D1 नरायुध (for निरा°) —c) Ś1 D10 शक्नोषि, D11 समीक्ष्य, T3 शक्ष्यति (for शक्ष्यसि) Ś1 मां यातुं D2 त्व यातुं G1 Cv सयातुं, Cr g as in text (for संयातुं) M1 कथं शक्ष्यति संयोद्धुं —T1 om (hapl ?) from चैव in d up to 54c —d) Ñ1 D1 3 4 11 मां चापि, D2 मां वा °, M1 आत्मनं (for मां चैव)

52 D4 om 52ab (cf v l 46) V B T3 om 52 (cf v l 48 and 51) —a) G1 युध्यमानस्तु —b) Ś1 D10 M3 तव ते, D3 तथा ते, T1 G3 तत्र (for ततस्तै) —Ś1 om 52cd —c) D7 प्रपतेह Ñ2 सह D1 तव, D3 4 च ते, D6 हि तान्, D10 अहं (for हि ते) D4 दृष्ट्वा (for पृष्ठाद्) —d) D1 हरिसत्तम, D3 हरिपुंगव, D11 T2 कपिकुञ्जर (for कपिसत्तम)

53 V B T3 om 53 (cf v l 48 and 51) Ñ2 D6 om 53-54b —a) D1 3 सर्वाणि (for भीमानि) —c) D1-3 8 10 11 सपराये M3 त्वा (for त्वां)

54 Ś1 V B om 54 (for V B, cf v l 48) T3 om 54abc Ñ2 D6 om 54ab (cf v l 51 and 53) —b) D10 युद्धतश्च, T2 विमलस्य, M1 विमतस्य, Cv g k t as in text (for विमुखस्य) —c) Ñ D2 4 नाशयेयुस्ते, D1 3 च नयेयुर्मां, D4 10 11 मां (D11 तु) नयेयुस्ते (for च गृहीत्वा मां) —d) Ñ D1-4 8 10 11 राक्षसा भीमविक्रमाः

55 Ñ2 V B D6 om 55 (for V B, cf v l 48) Ñ2 illeg for 55-58b —a) D11 चाहरेयुस् Ś1 D10 गृह्णीत्वे D8 M1 सरभसा (for त्वद्धस्ताद्) —b) D11 विनश्येयुर् T2 तथा (for अथ) Ś1 D2 10 विषमे युध्यतोऽपि वा —c) D1 7 8 मनवस्थौ Ś1 D1 4 10 11 च (for हि) —d) T2 रणे (for युद्धे), M1 जीव (sic) (for जय)

56 V B om 56 (cf v l 48) Ñ1 illeg for 56 (cf v l 57) —a) Ś1 D4 10 11 वा यद्, D1 3 यदि T2 चापि (for वापि) Ñ2 D4 विपद्येयमहं वापि —b) D2 चैव, D4 om (hapl) (for अभि) Ś1 D10 भीडिता D11 मर्दिता (for तर्जिता) —c) Ś1 D10 11 त्वत्प्रयत्ने Ñ2 D2 4 6 प्रयत्नेन, D1 3 प्रमादेन (for त्वत्प्रयत्नो) D10 कपिश्रेष्ठ —d) Ś1 Ñ2 D1-4 8 10 11 किं (Ñ2 ह) भवेत्तु (Ś1 D10 °द्धि, Ñ2 D2 °त्ति) प्रयोजन —After 56 Ñ1 D6 ins 823*

57 V B om 57 (cf v l 48) Ś1 illeg for 57 (cf v l 55) Ñ2 D6 om 57-61 —a) D1 3 4 6 G1 3 M1 2 अपि (for अपि) D2 सप्राप्तो (for पर्याप्तो) —b) D2 विहन्तुं सर्वराक्षसान् —c) T2 हीयात् (for हीयेत) —d)

G 5.35 0 B 5.37 47 L 5.34 64 कामं त्वमपि पर्याप्तो निहन्तुं सर्वराक्षसान् ।
राघवस्य यशो हीयेत्त्वया शस्तैस्तु राक्षसैः ॥ ५७
अथवादाय रक्षांसि न्यस्येयुः संवृते हि माम् ।
यत्र ते नाभिजानीयुर्हरयो नापि राघवः ॥ ५८
आरम्भस्तु मदर्थोऽयं ततस्तव निरर्थकः ।
त्वया हि सह रामस्य महानागमने गुणः ॥ ५९
मयि जीवितमायत्तं राघवस्य महात्मनः ।
भ्रातॄणां च महाबाहो तव राजकुलस्य च ॥ ६०
तौ निराशौ मदर्थे तु शोकसंतापकर्शितौ ।
सह सर्वर्क्षहरिभिस्त्यक्ष्यतः प्राणसंग्रहम् ॥ ६१

T₂ त्वया शासनात्तु राक्षसा —For 57ᶜᵈ Ś₁ D₁₋₄.₁₀.₁₁ subst

817* गन्तु समीप रामस्य यत्तो हीयेत राघव ।

[D₂ समीपे D₃ तु प्रीयेत स राघव, D₄ मम हीयेत वानर D₁₁ स किं प्रीयेत राघव (for the post. half)]
—After 57, T₂ ins.

818* तथापि युक्ता न भवेद्गन्तु वानरपुंगव ।

58 Ñ₂ V B D₆ om 58 (cf v l 48 and 57) Ñ₁ illeg for 58ᵃᵇ (cf v l 55) —For 58ᵃᵇ Ś₁ D₁₋₄.₁₀.₁₁ subst

819* मामादाय हि रक्षांसि नयेयुरदृशो क्वचित् ।

[D₂.₁₀ समादाय D₁ च (for हि) D₂ अदृशो, D₁₁ अथवा (for क्वचित्) D₃ नयेयुरन्यतान्यत (for the post half).]
—ᶜ) Ś₁ Ñ₁ D₂.₃.₁₀.₁₁ यत्र मा, D₁.₃ तत्र मा (D₃ मे) (for यत्र ते) D₄.₁₁ न विजानीयुर् —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ D₁.₄.₁₀ न च, D₁₁ वापि (for नापि) M₂ राघवौ

59 Ś₁ Ñ₂ V B D₂.₁₀ om 59 (for all except Ś₁ D₁₀ cf v l 48 and 57) —ᵃ) D₁₋₄.₁₁ त(D₄.₁₁ स)-थारम्भो (D₃ समादोपि) मदीयोय —ᵇ) D₁₋₄ भवेत् (for ततस्) D₁₁ भवेयुरनिरपेक्ष —G₃ reads 59ᶜᵈ after the first occurrence of 64 —ᶜ) D₆ तथापि (for त्वया हि).

60 Ñ₂ V B D₆ om 60 (cf v l 48 and 57) —ᵃ) D₁ मायत्त (for मायत्त) Ś₁ D₁₀ मम जीवितमाशाय; D₁₁ मयि जीवति येष स्याद् —ᵇ) D₁₋₄ [म]मितौजस (for महात्मन) —After 60ᶜᵈ, Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄.₁₀.₁₁ ins

820* तस्मिन्निक्ष्वाकुवंशस्य प्राणः सन्ना महामते ।
अप्राप्तुवन्तौ काकुत्स्थ प्राणानपि परित्यजेत् ।
तत्र निवर्तितं दृष्ट्वा न भवेद्धारमन्तो ध्रुवम् ।
यमस्या भ्रातरौ सुरता वैवस्वतस्य गतौ ।
कथं जीवेन्महाराजा भरतो भ्रातृवत्सलः । (5)
तयोः प्राणवियासे किं शेष स्यात्महात्मनाम् ।

[(l 1) D₃ अयं D₄ वहे मे (for वंशस्य) Ś₁ (also sup lin) कन (for प्राण) —(l 2) D₂.₃ अप्राप्य च (for अप्राप्नुवन्तौ) —(l 4) D₆ दृष्ट्वा (for सुरता) Ś₁ D₁.₁₀.₁₁ (for) —D₆ om. from l. 5 up to st. 61. —(l. 6) D₁ तयोः न भवेद्दृष्टि (for the post half)]
—Then D₁ cont

821* तेषां च मातरः सर्वाः पुत्रशोकेन कर्शिता ।
न भविष्यति संदेहः सुग्रीवश्च महाकपिः ।

—D₁ om 60ᶜ–61ᵇ —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ D₂.₃.₁₀.₁₁ रघुश्रेष्ठ Ct as in text (for भ्रातृणां च) Ś₁ Ñ₁ D₃.₁₀ महाबाहोस्. —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ D₂.₃.₁₀.₁₁ T₁.₃ तस्य, Ct r e as in text (for तव) D₃ वा (for च)

61 Ñ₂ V B D₆ om 61 (cf v l 48 and 57) D₄ om 61, D₁ om 61ᵃᵇ (cf v l 820* and 60 respy) —ᵃ) Ś₁ Ñ₁ D₂.₁₀.₁₁ ममार्थाय, D₃ समाशाय D₁₋₃ मदर्थं च, G₂ ममार्थे तु M₃ नित्यं तु (for मदर्थे तु) —ᵇ) Ś₁ Ñ₁ D₂.₃ • 820-कर्शितौ —ᶜ) Ś₁ सर्वे सहर्षं हरिभिः, D₁ तत्र सर्वे च हरयस्, D₂.₁₁ यत्रां हर्यक्षसैन्याना D₃ सह सर्वेपि हरयस् —ᵈ) Ś₁ D₁₁ त्यक्ष्येया (sic) Ñ₁ D₂.₃ त्यक्ष्येता, D₁.₃ त्यक्ष्येयु, G₂ त्यजत (for त्यक्ष्यत) D₃ reads in marg प्राणसंग्रह —After 61, Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄ (after l 4 of 820* owing to om).₁₀.₁₁ ins.

822* एवमन्यतराभावे तव चैव समाप्ति वा ।
मद्दर्शनगुणोद्र्के न तेऽस्ह शुश्रमाह्वे ।

[(l 1) D₂.₁₁ [अ]भावात् (for °भावे) D₃ [इ]ह (for [ए]व) D₁ स्वैव D₂ च (for वा) —(l 2) D₃ अनिशित D₁₁ दर्शने (for भरा)]
—Then all the above MSS cont (Ñ₁ ins. l 2 for the first time after 48ᵃᵇ, reading it here illegibly) V B ins. after 47 (owing to om) Ñ₂ D₆ ins. after 56 (owing to om)

823* तस्य धर्मप्रधानस्य यशसा रामस्य वानर ।
शत्रुं पुनानधेयस्य न युक्तमभिरोहितुम् ।

[(l 1) D₁ न च (for तस्य) B₂ यश (for यशसा) Ñ₁ V₃ B₂ D₆ धीमतः (for वानर) —D₁₁ om l 2 to st 62. —(l 2) Ñ₁ Ñ₁ (first time) B₂ D₁₁ पुत्र D₁₋₄ वर्ष (for शत्रुं) V₂ न तु (by pm) (for न) Ñ₁ Ñ₁ (first time) B₁ D₁₋₄.₁₀ अतिरोहितुं Ñ₂ °ते) D₁ युक्त त्वर्हिर्तुं (for the post half)]
—Thereafter Ñ₁ (post half illeg) further cont

824* कथं स्वमिच्छस्तं * * * * * * * * ।

Colophon

[*Sarga name* हनुमत्संवादे सीतासार्धं]

भर्तुर्भक्तिं पुरस्कृत्य रामादन्यस्य वानर ।
नाहं स्प्रष्टुं पदा गात्रमिच्छेयं वानरोत्तम ॥ ६२

यदहं गात्रसंस्पर्शं रावणस्य गता बलात् ।
अनीशा किं करिष्यामि विनाथा विवशा सती ॥ ६३

यदि रामो दशग्रीवमिह हत्वा सराक्षसम् ।
मामितो गृह्य गच्छेत तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ ६४

श्रुता हि दृष्टाश्च मया पराक्रमा
महात्मनस्तस्य रणावमर्दिनः ।
न देवगन्धर्वभुजंगराक्षसा
भवन्ति रामेण समा हि संयुगे ॥ ६५

समीक्ष्य तं संयति चित्रकार्मुकं
महाबलं वासवतुल्यविक्रमम् ।
सलक्ष्मणं को विषहेत राघवं
हुताशनं दीप्तमिवानिलेरितम् ॥ ६६ G 5. 35. 0 B 5. 37. 65 L 5. 34. 77

62 For sequence in Ñ1 cf v l 48 D12 om 62 (cf v l 823*) Ś1 D10 om 62ab —a) B1 D8 T2 M1 2 भर्तृभक्ति D1 3 4 भर्तुं शक्ति Ñ2 V (V3 m also) B D3 समाश्रित्य (for पुरस्कृत्य) —b) Ñ2 V1 B1-3 D6 M2 कस्यचिद्, M1 वा न वा (for वानर) B4 रामादन्य न साधये —After 62ab, D2 reads 828* —cd) G1 [अ]पि, M2 [अ]सि (for [अ]हं) D7 8 स्वतो T1 2 सदा, G2 M3 तथा, G1 स्वयं (for पदा) D4 पवनात्मज (for वानरोत्तम) D6 यथा पुन पुमानन्यो न शुभ स्पृष्टुमात्मना, T3 M3 न स्पृशामि शरीर तु पुंसो(T2 स्व हि) वानरपुंगव —For 62cd, Ś1 Ñ V B D1-6 8 10 subst and all except Ś1 D10 read before 62ab

825* न शुभतो गात्रसंस्पर्शं पुरुषस्य सयानघ ।

[B3 शुभो न(by transp) B4 गत्र (for गात्र) —Ś1 D10 om (hapl ?) from the post half up to 63a Ñ2 V1 B2-4 D1 6 मम D4 त्वया (for मया)]

63 For sequence in Ñ1 cf v l 48 Ś1 D10 om 63a (cf v l 62). —a) Ñ1 यद्यपि, B1 D3 11 G1 यदि (G1 °*)दृ, D1 यद्यास्मि D2 यद्यपि, D3 यदाह (for यदहं) —b) Ś1 D10 वश गता D1 6 M1 बलाद्गता (by transp), D2 बलाद्धृता, D11 बलात्कृत T2 दुरात्मन, G2 हृता बलात् (for गता बलात्) Ñ1 B4 D2 रावणेन बलात्कृत (B4 °ह) —c) B1 D2 अनीशा B3 अवशा (for अनीशा) Ñ1 B2 D2 12 करोम्यरिमन् (for करिष्यामि) —d) Ś1 D2,10 11(Ś1 D10 [with hiatus]) अनाथा, B2 नान्यथा D3 4 अनाथा (for विनाथा) Ñ2 B1 2 D6 स्ववशा, V2 वद्वशा, B3 दुर्बला (for विवशा) Ś1 D10 सह (for सती) —After 63 Ñ2 V B D6 ins

826* कामस्य स्ववशैव कार्यस्य परिमापने ।
यथाह वरीयश्च किन्तु त्वां बोधयाम्यहम् ।

[V2 B4 om l 1 —(l 1) B2 एव (for अस्य) —After l 1 V1 slightly illeg ins

826(A)* स्वलामे त्वां सतानेतु मत्वा तु ... ।
शुद्ध्यै मत्वा न कान्यथा नशुगहात् ।
यदि ने मन्ये * * * * * * * * * ।

—(l 2) Ñ2 V1 परीक्षा B2 हि नमसि (for बधयामि)]

64 For sequence in Ñ1 cf v l 48 G2 reads 64 twice, reading 59cd after the first occurrence of 64 —a) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 किं तु (for यदि) —d) Ñ1 D1 T2 M3 सवाधव (for सराक्षसम्) —After 64ab Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 ins

827* मत्सयो रामसाता च रघुसतविवर्धन ।

[D1 ततस्ते (for मत्सयो) Ñ1 स (for च)]

—Ś1 D10 om 64cd —For 64cd, Ñ1 D1-4 (D2 reads after 62ab) 11 subst

828* इतो युक्तो हि मा नेतुं लक्ष्मणेन सहाविभुः ।

[Ñ1 गतो नियुक्तो (hypm) D4 11 रथे युक्त (for इत युक्तो) Ñ1 illeg D3 11 सहाचिरात् (for सहाविभुः)

—For 64 Ñ2 V B D6 subst

829* वरं समरेरिता मां रावण यदि संयुगे ।
सर्वेत स्वपुरीं रामस्त्वत्तस्य यशस्करम् ।

[(l 1) V2 तां(sic) (for मां) —(l 2) B2 स्वपुरं रामस्तत्तु यशस्कर]

65 For sequence in Ñ1, cf v l 48 V B om 65–67 —a) Ñ2 D1-4 7 8 T1 2 M2 G1 t ष G3 m g t as in text (for हि) D5-8 T2 हि (for च) D11 श्रुत्वा च दृष्ट्वा च D2 मयास्य विक्रमा (for मया पराक्रमा) Ś1 Ñ2 D10 श्रुतश्च दृष्टश्च महा(Ñ1 °वा)पराक्रमो —b) Ś1 D10 गु (D10 र) णावमर्दिनः Ñ1 D11 रणे(D11 om)वमर्दिन Ñ2 रणे निमर्दिन, D1 रणाभिमर्दिन, D4 6 रणेऽव(D6 °पि)मर्दिनः —d) Ñ D6 रणाजौ (for हि संयुगे) ⊕ G2 श्रुता हीत्यादावन्त्ये हिशब्दः पादपूरणे। G3 श्रुता इति। प्रथमहिशब्दो गुणप्रसिद्धौ। द्वितीयो निगमनप्रसिद्धौ) ⊕

66 For sequence in Ñ1, cf v l 48 V B om 66 (cf v l 65) —a) G2 समेत्य (for समीक्ष्य) Ś1

G 5 35 6
B 5 37 6
L 5 34 8

सलक्ष्मणं राघवमाजिमर्दनं
दिशागजं मत्तमिव व्यवस्थितम् ।
सहेत को वानरमुख्य संयुगे
युगान्तसूर्यप्रतिमं शरार्चिषम् ॥ ६७

स मे हरिश्रेष्ठ सलक्ष्मणं पतिं
सयूथपं क्षिप्रमिहोपपादय ।
चिराय रामं प्रति शोककर्शितां
कुरुष्व मां वानरमुख्य हर्षिताम् ॥ ६८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चत्रिंशः सर्गः ॥ ३५ ॥

D10 स्वर्पति, D6 सपति (for सयति) —°) D11 ससहेत (for त्रिप°) —Ñ1 om (hapl) from को up to सलक्ष्मण in 67°.—°) G M1 (स)तर (sic) (for (स)निर)

67 For sequence in Ñ1, cf v l 48 V B om 67 (cf v l 65) Ñ1 om up to सलक्ष्मण (cf v l 66) —°) D11 सहामुख (for सलक्ष्मणं) Ś1 Ñ2 D1-4.8.10.11 बालिवधेन —°) Ś1 D1.2.3.10 ककुद्मिनं, Ñ D1.11 वने (D11 महा) गजे D1 ककुद्मं, M1 सिरागज (for दिशागज) D1.3 दिगागवद् (for मत्तमिव) —°) D6 सहेत (for सहेत) D8 सयुगे हरा (for मुख्य संयुगे) —°) Ś1 D10 प्रतिमानिपरागतान् Ñ1 प्रतिम महोज्ज्म D1.3 °मानम मावर्क D8 °म नराधिप D4.11 °मालदानिपरन्, M1 °मं शरार्चिषा (for प्रतिमं शरार्चिषम्) Ñ2 युगान्तबहुम शराग्नि दर्श (sic), D6 युगान्तबहुभागान्तृर्चिपेन (sic)

68 For sequence in Ñ1, cf v l 48 —°) Ś1 Ñ1 D1-4.7.8-11 T1 G1 M1 सं (D1.4.7.8 T1 G1 M2 स) मे हरिश्रेष्ठ D7.8 प्रिय (for पतिं) —°) V1 V B1-4 D6 सयमानय, B1 स्वयानय (sic) D1.3 (क्षि)प्रमहव त (for (क्षि)प्रमिहोपपादय) —°) Ś1 Ñ1 D1.2.7.8.11 शोककर्शिता V1 B D8 चिराय (B1 °रेण) रामेण हि सगता (V2 °मे. B1 °ग B3 नगर) कपे —°) D1 मा (for मां) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 हर्षमयु (D1 °मोहि) ता, Ñ2 V B D6 विस्मृतत्रता V2 °हुरा (sic)), D4.7.8 T1 M2 वीर हर्षिता, T2 ज्यं हर्षिता G1.3 मुख्य (G3 हर्ष) मोहिता M1 मुख्य मोहिता G1 हर्षमोहितामिति पाठः ॐ

Colophon —*Sarga name* Ś1 हनुमत्सीतासमवादे V1 हनुमत्सीतावाक्य Ñ2 B2 D6 हनुमत्सवत्सदर्शनं. V1 B1.3 सीतावसयदर्शन V2 B1 हनुमद्वाक्य. D1 हनुमत्सीतासमवाप, D2.3.10.11 सीताहनुमत्समवाद, D6 श्रीहनुमत् मवाद —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1.2.4.3.6 om Ś1 D1.3-6 T G M1.2 37, V1 M1 35 V1 2° B1 33 D8 31 D3 39 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नमः

३६

ततः स कपिशार्दूलस्तेन वाक्येन हर्षितः।
सीतामुवाच तच्छ्रुत्वा वाक्यं वाक्यविशारदः॥ १
युक्तरूपं त्वया देवि भाषितं शुभदर्शने।
सदृशं स्त्रीस्वभावस्य साध्वीनां विनयस्य च॥ २
स्त्रीत्वं न तु समर्थं हि सागरं व्यतिवर्तितुम्।
मामधिष्ठाय विस्तीर्णं शतयोजनमायतम्॥ ३
द्वितीयं कारणं यच्च ब्रवीषि विनयान्विते।
रामादन्यस्य नार्हामि संस्पर्शमिति जानकि॥ ४
एतत्ते देवि सदृशं पत्न्यास्तस्य महात्मनः।
का ह्यन्या त्वामृते देवि ब्रूयाद्वचनमीदृशम्॥ ५
श्रोष्यते चैव काकुत्स्थः सर्वं निरवशेषतः।
चेष्टितं यत्त्वया देवि भाषितं मम चाग्रतः॥ ६
कारणैर्बहुभिर्देवि रामप्रियचिकीर्षया।
स्नेहप्रस्कन्नमनसा मयैतत्समुदीरितम्॥ ७
लङ्काया दुष्प्रवेशत्वाद्दुस्तरत्वान्महोदधेः।
सामर्थ्यादात्मनश्चैव मयैतत्समुदाहृतम्॥ ८
इच्छामि त्वां समानेतुमद्यैव रघुबन्धुना।
गुरुस्नेहेन भक्त्या च नान्यथा तदुदाहृतम्॥ ९ G 5.36.8 B 5.38.9 L 5.35.0

36

M2 begins with श्रीरामाय नमः.

1 ab) D11 च (for स). Ñ1 D5 इति (for कपि) D7.8 तोषित, Cg as in text (for हर्षित) Ś1 Ñ1 D1–6.10.11 सा[Ś1 D10 सा]स्वाद[D1 तास्वाद]विशायुध (Ñ1 °मुख) (for b) Ñ2 V B D6 तत कपिर्गुणसद्वाक्यं सान्त्वयन्स्वयमब्रवीत् [V1 °सभव, B4 D6 °या] —c) Ñ1 transp सीताम् and उवाच —d) T2 विद्या वर (for विशारद) Ñ V B D2.4.6.11 धर्मार्थसहित वच, D8 हर्षितो वाक्यमब्रवीत्

2 a) Ś1 V2 D10.11 अनुरूप (for युक्त°). —b) Ś1 D10 M2 प्रियदर्शने, B3 बुद्धिपूर्वक (for शुभदर्शने) —G3 om 2c–4b —c) B3 तु (for स्त्री) —d) D1 तथैव, G1 वयस्य (for साध्वीना) Ñ V B D1.4.6.10.11 नियमस्य (for विनयस्य)

3 G3 om 3 (cf v l 2) —a) Ś1 Ñ V B D1–4.6.8–11 T2 G1 Ch t स्त्रीचाद्य रव(B4 °द्याइ [sic], T2 G1 °स्त्व तु) समर्थासि(Ś1 D2.10 °र्था वे, V B2.3.4 D2.6.11 T2 G1 °र्था हि) —b) V2 परिवर्तितु, B4 निर्वि°, G1 प्राति°, Cr m g t व्यति° (as in text) —c) D2 समधिष्ठाय, D2.11 समाधिष्ठाय —d) Ś1 D10 सागरं शतयोजन ✤ Cr m (also) स्त्रीत्वमित्यत्र स्त्री(Cr सीता) इति पदच्छेदः। न समर्थासीति लिङ्गव्यत्ययश्चार्षः। सागरस्य निर्वर्तितुमिति पाठे सागरस्य शतयोजन विस्तीर्णमपि सागर विष्ठाय यत्नेनावतारं स्त्रीत्वप्रयुक्तभीरुत्व न समर्थं न शक्नोमि (Cm °ष्ठाय निवर्तितु सुपगन्तु स्त्री त्व न समर्थेति योजना) ✤

4 G1 om 4ab (cf v l 2) —a) D2 तद् (for यद्) —b) Ś1 D10 प्रियदर्शने, V1 राघवप्रिये, B शुभदर्शने, D1–4.11 कमलेक्षणे (for विनयान्विते) Ñ2 V D2 प्रश्रयेपि शुभानने —c) Ñ2 V B D6 वर्णयाम्यहमन्यस्य —d) Ñ2 V B D7–9 T2 G1 M2 समर्थाम् (for °स्पर्शम्) V2 इह, D11 इव (for इति)

5 a) Ś1 Ñ V B D2.6.10.11 सर्वं सदृश वाक्य —b) Ñ2 V B D6 पत्न्या रामस्य धीमत —c) D1.2 न (for का) B3 D4.5 तु (for हि) Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.4.6.10.11 त्वदन्ते ब्रूयाद् (D2.4.11 देवि) (for त्वामृते देवि) B3 त्वदन्या का प्रतिब्रूयाद् —d) Ś1 Ñ1 D2.10 सीत (for प्रयाद्) Ñ2 V B D6 वचन विस्मयदृश

6 a) Ñ2 D6 तच्च, V B2.4 तत्र, B1 श्वा स, D1 स च (for चैव) Ś1 Ñ1 D2–6.10.11 श्रोष्यतीह स, B1 श्रोष्यत्ये तच्च (for श्रोष्यते चैव) —D10 om 6a —b) Ś1 Ñ1 सर्वं सतत्त्वेष्वित (sic) Ñ2 V B D6 तत्र सर्वमशेषत —c) D1 कथित (for चेष्टित) D2 यस्य D11 यन्ये (for देवि) —d) Ś1 Ñ V B D1–4.6–9.11 T1.2 Cm k t च ममाग्रत (by transp) D11 च समाश्रित (sic) G2 मम ह्याग्रत Cg as in text (for मम चाग्रत)

7 a) G1 प्रेय (for स्नेह) D1 प्रस्कन्द D11 T2.3 प्रसन्न, G2 प्रक्लिन्न, G3 प्रशुद्ध, Cg as in text (for प्रस्कन्न) Ś1 D10 स्नेहाद्यादृष्टि(D10 °म)म Ñ2 V B D6 स्नेहविक्लवया बुद्धया —d) Ñ2 V1 B1–3 D6 यत्, V2 तत् (for [स]तत्) Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 G2 समुदाहृत —After 7, D2 ins

830* यदि नोत्सहसे गन्तु मया सार्धमनिन्दिते।

8 Ñ2 V1 B D6.8 om (hapl) 8 V2 transp 8 and 9 —c) Ñ1 [स]वि (for [स्]व) D1 सामर्थ्ये चात्मनश्चैव —d) D7–9 G2 M2 Ct समुदीरित, Ck समुद्ग° (as in text) —After 8 V1 ins

831* मत्पृष्ठमधिरोह त्व नयामि राघवान्तिकम्।

9 V2 transp 8 and 9 —a) D11 इच्छामि (for इच्छामि) Ñ1 इतो नेतुम् (for समानेतुम्) —b) Ś1 Ñ2 V2 B2 रघुनन्दन, V1 D7.9 Ct °नन्दिना B3 रघुवंशेन, B1

G 5 36 9
B 5 38 10
L 5 35 9
यदि नोत्सहसे यातुं मया सार्धमनिन्दिते ।
अभिज्ञानं प्रयच्छ त्वं जानीयाद्राघवो हि यत् ॥ १०
एवमुक्ता हनुमता सीता सुरसुतोपमा ।
उवाच वचनं मन्दं बाष्पप्रग्रथिताक्षरम् ॥ ११
इदं श्रेष्ठमभिज्ञानं ब्रूयास्त्वं तु मम प्रियम् ।
शैलस्य चित्रकूटस्य पादे पूर्वोत्तरे तदा ॥ १२
तापसाश्रमवासिन्याः प्राज्यमूलफलोदके ।
तस्मिन्सिद्धाश्रमे देशे मन्दाकिन्या अदूरतः ॥ १३
तस्योपवनषण्डेषु नानापुष्पसुगन्धिषु ।
विहृत्य सलिलक्लिन्ना तवाङ्के समुपाविशम् ॥ १४
पर्यायेण प्रसुप्तश्च ममाङ्के भरताग्रजः ॥ १५

D₆ ₈ ₁₀ °नद्रसे, Cv ₁ ₁₀ g k as in text (for सुरसुता) —After 9^{ab} Ñ₁ ins

832* सत्यं कारयितुं ते धर्मवत्सलि शोभने ।

—^{c}) D₆ उर (for गुरु) B₃ मोदेन (m also as in text) (for रोदेन) —^{d}) Ś₁ D₁₀ त्वया (for ह्यनघा) Ś₁ D₁ ₈ ₁₀ T₃ G₁ समुद्धृत, D₁-₃ ₁₁ T₁ ₂ M₃ Cm (द्रुतद्रु°, Ct as in text (for हृद्गता)

10 B₁ om 10^{ab} —^{a}) Ś₁ Ñ ₁ B₁ ₂ D₁ ₈ ₁₀ गन्तु (for यातु) —^{b}) D₆ साकम् (for साधम्) Ñ₂ V B₁-₃ D₁ मया सह विद्वायसा —^{cd}) Ś₁ D₁₀ प्रतीच्छ त्व, D₁ प्रय च्छाय (for प्रयच्छ त्व) Ś₁ स (sic) D₁ M₃ तत् (for यत्) Ñ₁ V B D₆ रामो यदभिजानीयादभिज्ञान प्रयच्छ मे —After 10 Ñ₁ ins

833* प्रत्यय इति गच्छेत राघवो मयि तत्र वै ।

11 ^{a}) D₁₀ तथा च (for उवाच) Ñ₂ V B D₆ वाला D₃ दीन (for मन्द) Ñ₁ सा हनुमत, D₁ च मद्गद्, D₃ ₁₁ हनुमत ह D₁₁ च) (for वचन मन्द) —^{d}) Ś₁ D₁₀ गद्गदि, Ñ₂ V B₁ ₂ D₂ ₈ ₈ विग्रथित, B₃ निर्ग्रथित, T₁ प्रग्रथित, G₂ M₁ प्रस्खलित, Cr g as in text (for प्रग्रथित) B₁ या पगद्गदभाषिणी, D₁ बाष्पगद्गदया गिरा D₁₁ सा वा पग्रथिताक्षर —After 11 Ñ V B D₁-₄ ₈ ₁₁ ins a passage relegated to App I (No 8)

12 ^{a}) D₃ चैवम्, D₇ ₈ ₁₁ चैवापि (for श्रेष्ठम्) —^{b}) B₁ च, D₆ om (subm) (for तु) Ś₁ D₁₀ सख्य (for त्व तु) Ñ₁ D₃ ₁₁ इषित मम, Ñ₂ V B₁ ₃ D₆ मम वि(B₁ वदि)य B₃ मम ते वदि, D₃ वचनात्ममम (for तु मम प्रियम्) —^{c}) D₁ शैलेस्य (for शैलस्य, Ñ₁ transp शैलस्य and चित्रकूटस्य —^{d}) Ś₁ D₁₀ पूर्वेतरे Ñ₁ पुरुषे, D₆ तथा D₇ ₈ Ct पद, M₃ पुरा (for तदा) Ñ₂ V B D₆ पादे वरन्ध्रगरे(Ñ₂ V °रत)

13 ^{a}) D₁₁ तपसाश्रम D₁ T₁ G₁ ₂ -वासे च M₁ -वासिन्यो (sic) (for वासिन्या) —^{b}) Ś₁ D₁₀ प्रास, Ñ₂ V₁ B₁ ₃ D₆ ₈ प्राप्य, D₃ सिद्ध ; D₁₁ M₃ प्रादुर (for प्राज्य) Ś₁ D₁₀ मन्योदक Ñ₂ V₁ B₁-₃ D₆ -फल (B₁ °फ) दने (for फलोदके) V₁ B₁ प्राज्य(B₁ °ज्य) मूल फले वने —V₁ illeg for 13^{c} —^{c}) B₁ सारस्ते, D₇ ₈ Ct सिद्धाश्रमे, Cr m as in text (for सिद्धाश्रमे) Ś₁ Ñ₂ V B₁-₃ D₁-₃ ₈ ₁₀ ₁₁ वसिद्धसम(B₁ °सि)ते देशे D₁ च सिद्धमसिते देशे (sic) —^{d}) Ś₁ D₁ ₁₀ ₁₁ मदा किन्याम् Ñ₂ V B₁ ₄ D₆ S₁ ह्यदूरत, B₁ ₃ D₈ ₈ रत°, D₁ रि°, D₃ समीपत (for अदूरत) D₇ ₈ Cr मदाकिन्यविदूरत

14 ^{a}) B₁ ₂ D₁ सेतु (for तस्य) B₁ तत्रैव वन D₁ ₇ ₈ G₁ खंडेषु Ś₁ Ñ V B₁ D₁ ₈ ₁₀ ₁₁ तेषूपवनखंडेषु —^{c}) V₂ विहृत्य, B₃ विहृता, D₁ विहृता (for विहृत्य) Ñ₁ D₁-₃ ₇ ₈ T₁ ₂ सलिले क्लिन्न(D₇ ₈ °न्नो), B₂ D₁₁ सलिलक्लिन्ना G₁ ₃ M₁ सलिलक्लिन्नो Ñ₂ V₁ विहृत्य सलिल क्लिन्ना, B₁ विहृत्य सलिले किं तु —^{d}) D₇ ₈ G₁ ₃ M₁ मम Cr m as in text (for तव) Ś₁ Ñ V B D₁-₃ ₈ ₁₀ ₁₁ [ऽ]समुपाविश(B₁ D₆ °विशत) D₇-₈ G₁ Ct °विशत, G₂ M₁ समुपाविशत्, Cr m as in text (for समुपाविशम्) D₄ स्वाम समुपाविशा —After 14 Ś₁ D₁₀ ins, while Ñ₁ D₁ ₈ ₁₁ ins l 3 only

834* मन शिलामये भाले तिलक मे कृत त्वया।
तदा दाशरथेनापदेव चिह्न प्रमोदि मे।
तुष्यन्तीव प्रहृष्टेन तदाह रमिता त्वया।

[(l 2) D₁₀ एव (for पद) —(l 3) Ñ₁ D₁ ₁₁ तुष्यन्ति D₁ तुष्यन्ती च D₆ हृष्यन्तीव (for तुष्यन्तीव) D₃ प्रहृष्टेन Ñ₁ D₁-₈ ₁₁ त्वया (for तदा) Ñ₁ D₁-₃ ₁₁ तदा D₆ मुझे (for त्वया)]

whereas Ñ₂ V B D₆ ins after 14

835* क्रीडता मे तदा चैव त्वया सूता मन शिलाम्।
रचितस्तिलको वक्त्रे स सकान्तस्तत्क्षोरसि।

[(l 1) B₁ क्रीडया (for क्रीडता) Ñ₂ V₁ D₁ च तु B₃ D₆ तया (for तदा) —Ñ₂ illeg for the post half V₁ तथा पुर, V₁ B₁ वर्षेतु च B₃ तदा प्राप्त D₆ तो च दृष्ट (sic) (for त्वया सूता) —(l 2) V₂ B₁ स तोन तत्, D₆ त से क्रोन्त (for स सकान्तस्त)]

15 Ñ₂ V B D₆ om 15 D₃-₈ S read 15 (preceded by 839*) after 21 —^{a}) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ [ऽ]थ सुप्त च, D₆ च सुप्त च D₇ ₈ ₁₁ प्रसुप्त च G₁ ₃ सुप्तश्च Ct as in text (for प्रसुप्तश्च) —^{b}) D₁ तव (for मम) Ś₁ Ñ₁ D₁ ₃ ₈ ₁₀ ₁₁ तदाङ्के हनुमाग्रज —After 15 D₃-₈ S ins.

ततो मांससमायुक्तो वायसः पर्यतुण्डयत् ।
तमहं लोष्टमुद्यम्य वारयामि स्म वायसम् ॥ १६

दारयन्स च मां काकस्तत्रैव परिलीयते ।
न चाप्युपारमन्मांसाद्भक्षार्थी बलिभोजनः ॥ १७

उत्कर्षन्त्यां च रशनां क्रुद्धायां मयि पक्षिणि ।
स्रस्यमाने च वसने ततो दृष्टा त्वया ह्यहम् ॥ १८

त्वया विहसिता चाहं क्रुद्धा संलज्जिता तदा ।
भक्ष्यगृध्नेन काकेन दारिता त्वामुपागता ॥ १९

G 5 36 35
B 5 38 18
L 5 35 19

836* स तत्र पुनरेवाथ वायसः समुपागमत् ।
तत्र सुप्तमुदरा मां राघवाङ्कसमुपस्थिताम् ।
वायस सहमागम्य विरराद स्तनान्तरे ।
पुनः पुनरथोत्पत्य विरराद स मां भृशम् ।
ततः समुत्थितो रामो मुक्तैः शोणितबिन्दुभिः ।
वायसेन ततस्तेन बलवत्क्लिश्यमानया ।
स मया बोधितः श्रीमान्सुखसुप्तः परंतप ।
स मां दृष्ट्वा महाबाहुर्वितुन्नां स्तनयोस्तदा ।

[(l 1) T2 समुपागम , G2 °विहङ्ग, M1 पुनरागमत् (for समुपागमत्) —(l 2) D3 सुप्तमुद्रा D6 om मां (subm) M3 राघव, Ct as above (for राघव) —(l 3) D3 M1 समुपागम्य, T1 3 सहमागम्य G2 पुनरागम्य Ct as above (for सहमागम्य) D6 T2 M1 3 विददार Ct as above (for विरराद) —(l 4) G2 [अ]तुर (for [अ]थोत्पत्य) D3 T2 M1 3 विददार, Ck t as above (for विरराद) T2.3 सतां (for स मां) —(l 5) G1 शोणितबुभि (sic) —D1 om l 6-7 —(l 7) D3 मया प्रबोधितः, M1 मया सबोधितः (for स मया बोधितः) G1 सुख (for सुख) G1 परतप —(l 8) T1 3 M1 विदीर्णा, Ct as above (for वितुन्नां)]

16 a) D5 G M3 -समायुक्तो; Cr g -समायुक्तो (as in text) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 रोहित्सा(Ś1 D2.10 °त्मा)स विमल (Ñ1 D1 4 °पक्ष, D1 °मलो) मे, M1 ततो मा सहमामनन्ते —b) Ś1 D10 वायसो, Ś1 Ñ1 D2-4 10 12 परिस्पादति, D1 परिस्पादति, G1 3 समतुण्डयत् (for पर्यतुण्डयत्) ⊛ Ct स स्वदनुमत्यामिदं समनन्तरे विकरालमिदुस उत्पर्यतुण्डयत् । स्तनान्तर इति शेषः । यद्वा मांससमायुक्तः मांसच्छायुक्त इत्यर्थः ⊛ —c) Ś1 D1 10 तदा (for तम्) —d) D1 11 च (for स्म). D1 वारयामास, D1 वारयामि स्म Ñ1 D3 सर्वत्र, D3 11 सर्वत्र (for वायसम्) —For 16, Ñ2 V B D1 subst

837* रोहिताक्ष पुनश्चापि विदश्य स्तनयोः प्रति ।
कपोलकाको मया चैव रोषेण विनिवारितः ।

[(l 1) V3 ततश्चापि, B1 प्राप्य काको (for पुनश्चापि). V3 विदित (for विदश्य). B1.4 च, D1 तु (for प्रति) —(l 2) B1 काग (for कपोल) B2 रोषेण (for काको) D6 प्रति (for विनि)]

17 a) Ñ2 V B1-4 D6 रोष(B1 2 °द)वशिर (for दारयन्स च) Ś1 D10 रोषयनेव काको मे, Ñ1 रोषयन्नेव कामात्स (sic), B4 रोषाद्विना मा स काकस्, D1.2.11 रोषयन्नेव(D1 °येतेन) काको मा, D3 रोदयन्निव काको मा, D6 पीडयन्स च काको मा —b) B1 सर्वत्र, D11 न चैव (for तत्रैव) Ś1 Ñ1 परिलीयते, V1 P2 °पीड्यते, V2 °धावते, B1 °पीडित , B3 परिभिद् य , B1 पर्यपीडयत् D1 1 °पीडयत्, D3 °पीडिते, D6 T3 °होयते D11 °भीयते, D11 °नीयते, Cg t as in text (for परिलीयते). —c) M1 स (for न). Ñ1 D1-3 10-11 G M Ct [उ]पारमत्, D3 [उ]पारतो (for [उ]पारमत्) Ñ2 V B1 2 D1 ह्यभ्यय (V1 °पा B2 तदभ्यया)हरन्मासं B3 4 तदा(B1 °त्र) चाभ्याहरन्मांसं —d) Ś1 Ñ1 D1-4 10 भक्षयन्, Ñ2 V1 B D6 प्रभक्ष्य, V2 प्रहत्य, D11 भक्षयन्, T3 भक्ष्यार्थं (for भक्षार्थी) Ś1 D10 बलिभोजन ⊛ Ck t भक्षार्थीति इत्यध्याहार (Ck इत्यस्यध्याहार्यं) । उत्कर्षन्त्यामिति पञ्चमी । मांसमुत्सृज्य भक्षार्थीति । यद्वा मांसभोजनं भक्षार्थीति पुनः पुनर्विरतवान्न विरराम ⊛

18 a) D1-6 उत्कर्षयन्त्या, T1 उत्कर्षन्त्या, G1 उत्कृष्यन्त्या च, Cv r m,g t as in text Ch मार्जयन्त्या च (for उत्कर्षन्त्या च) Ś1 D10 वसन (for रशना) Ñ1 B1 उत्कर्षयन्त्या वसन, Ñ2 V B1 2 4 D6 11 उत्कर्षन्त्याश्च वसन —b) D3 T3 M1 3 Cm पक्षिणा, G2 M3 पक्षिणि Ck t as in text (for पक्षिणि) Ś1 D10 वस्य पक्षिण , D1 कापि पक्षिणि Ñ2 V B D1-4 6 11 क्रुद्धायामथ पक्षिणः —c) Ś1 D10 स्रस्यमाने, Ñ2 B1 D1 4 भ्रश्यमाने, B2 भ्रश्यमाने (hypm), B3 भ्राम्यमाणे, B1 D5 6 T2 G1 3 M Cm स्र(B4 T2 G2 स्र)स्यमाने, D3 ध्वस्यमाने, Ck t as in text (for स्रस्यमाने) D3 निवसने, D6 तु वसने D6 स्रस्य माने वसने (corrupt) —d) G1 [अ]स्मयह (for ह्यहम्) Ś1 D10 त्वया प्रहसिता मम(D10 * * * * मयि) Ñ2 V B D1-4 6 11 ध्वयोपेत(Ñ1 B1 °स्ते (sic))श्च कृत्वा मयि (Ñ2 D1 मम)

19 a) Ś1 D10 प्रहसिता, V D1.4 [अ]प्य°, D1 च हसितं, D3-6 च हसिता, T2 G1 M1 [अ]प°, G1 [अ]पि प्रहसिता, G2 [अ]पि हसिता (for विहसिता) B1 त्वया च सहिताहं वै —b) G1 मलज्जिता D1 तथा (for तदा) Ñ1 D1 11 [अ]भि परिधावती, Ñ2 V D1 तत्र प्रधावती(V °विता), B D6 वि(B1 च)परिधावती (for संलज्जिता तदा) Ś1 D10 हसाव्यस्मलज्जिता, D1 धनुषी परिमार्जती, D6 कृत्वा पासलज्जिता, D1 T1.2 सक्रुद्धा लज्जिता तदा —c) D1 नीच (for भक्ष्य) Ñ2 V2 B1 D1 2.3 6 11 Cr,m g गृध्रेण, B4 G1 2 -लुब्धेन, T1 2 -गर्धेन, Ch,t as in text (for -गृध्नेन). D6 भर्त्सिता चैव काकेन.—D6 om (hapl) from c up to the prior half of 838*.—d) Ś1 Ñ1 D1.4.10 वद्(D1 °ह्)ति: D1 विक्षता: D1 11 विक्षता, G1 दारिता. Cv as in text]

G 5 30 39
B 5 38 19
L 5 35 20

आसीनस्य च ते श्रान्ता पुनरुत्सङ्गमाविशम् ।
क्रुध्यन्ती च प्रहृष्टेन त्वयाहं परिसान्त्विता ॥ २०

बाष्पपूर्णमुखी मन्दं चक्षुषी परिमार्जती ।
लक्षिताहं त्वया नाथ वायसेन प्रकोपिता ॥ २१

आशीविष इव क्रुद्धः श्वसन्वाक्यमभाषथाः ।
केन ते नागनासोरु विक्षतं वै स्तनान्तरम् ।
कः क्रीडति सरोषेण पञ्चवक्त्रेण भोगिना ॥ २२

वीक्षमाणस्ततस्तं वै वायसं समवैक्षथाः ।
नखैः सरुधिरैस्तीक्ष्णैर्मामेवाभिमुखं स्थितम् ॥ २३

पुत्रः किल स शक्रस्य वायसः पततां वरः ।
धरान्तरचरः शीघ्रं पवनस्य गतौ समः ॥ २४

ततस्तस्मिन्महाबाहुः कोपसंवर्तितेक्षणः ।
वायसे कृतवान्क्रूरां मतिं मतिमतां वर ॥ २५

स दर्भसंस्तराद्गृह्य ब्राह्मेणास्त्रेण योजयः ।
स दीप्त इव कालाग्निर्जज्वालाभिमुखो द्विजम् ॥ २६

चिक्षेपिथ प्रदीप्तां तामिषीकां वायसं प्रति ।
अनुसृष्टस्तदा काको जगाम विविधां गतिम् ।
त्राणकाम इमं लोकं सर्वं वै विचचार ह ॥ २७

(for दारिता N₁ D₄ उपगम्य M₃ अपगता (for उपागता) V₂ बहुपरिविमिश्रिता V B₁ ₃ बहुपरिनि(B₃ °व)श्रिता B₄ बहुरूपविनिश्रिता

20 D₄ om 20 (cf v l 19) —ᵃ) Ś₁ N₁ तु B₄ (m (for च) D₃ वासात् (for श्रान्ता) B₂ transp ते and श्रान्ता D₂ आसीना च परिश्रान्ता (for ᵃ) N₂ V B₂ ₃ ₄ पुनरंक(N₂ V °क) समाश्रिता D₃ पुन क्रोध समाश्रिता (for ᵇ) D₁ ₃ तत श्रांताहमुत्संगमासीनस्य तवाविश —ᶜ) D₁ ₁ T₁ [इ]व (for च) Ś₁ N₁ V₂ D₁ ₁₀ रुद्(D₄ °द्)ती च N₂ V₁ B D₃ ₄ र(D₄ तु)च्यतीव(B °ती च) D₂ रुदंतीव (for क्रुध्यन्ती च) G₁ सुहृष्टेन —ᵈ) Ś₁ N₁ D₁ ₁ ₁₀ ₁₁ सान्त्विता पुन (N₁ **) N₂ V B तोषिता सदा (for परिसान्त्विता) D₂ सान्त्विताहं त्वया पुन —After 20 Ñ₂ V B ins while D₄ ins after 19ᵃ (owing to om)

835* पुणमस्यस्त कामन स्तनयोरस्मि सारिता ।

[D₃ om up to the prior half]

21 N₁ D₁ ₁ transp ᵃᵇ and ᶜᵈ —ᵃ) G₁ मुखं (for मुखी) Ś₁ N₂ V B D₁ ₆ ₁₀ दीना D₃ मंदा (for मन्दं) N₁ D₁ ₁ बाष्पपूर्णमुखी दृष्ट्वा —ᵇ) Ś₁ B₄ D₆ ₈ ₁₀ परिमार्जि(D₆ ₁₀ °र्जं)ता B₄ चक्षुषी परिमार्जती —ᶜ) Ś₁ D₁₀ सान्त्विता B₃ D₄ रक्षिता M₃ लक्षिता Ct as in text (for लक्षिता) N₁ [अ]पि B₃ हि (for [अ]हं) N₁ D₄ सदा (for त्वया) Ś₁ N V B D₁ ₂ ₄ ₆ ₁₀ तदा D₃ तावत् ; D₁₁ वीर (for नाथ) —After 21 D₃ ₄ ₅ S ins.

839* परिधमानसमुखा च वायसा इत्यतर्ह विभ्र ।

[D₄ Ct न मुखा हि (for मुखा च) T₁ G₁ M₁ [अ]पि Cm g Ct as above (for इति)]

—Thereafter they read 15 (followed by 836*)

22 Ñ₂ V₁ B D₄ om 22–25 —ᵃ) D₁ मुखे (for श्वसन्) D₃ वाक्यम् (sic) (for वायसम्) V₂ D₁ क्रोधेनाथ D₁ ₂ ₃ ₅–₈ ₁₁ S अभाषत (for अभाषथाः) —ᶜ) D₆ वा T₁ वै (for न) —ᵈ) T₁ स्तनांतरे —For 22ᶜᵈ Ś₁ N₁ V₃ D₁–₃ ₆ ₁₁ subst

840* नखाग्रे केन ते भीरु स्तनयोरन्तरं क्षतम् ।

[D₁ ₃ ₁₁ अहो Ś₁ Ñ₁ कृ (for क्षतम्)]

—ᶜ) D₄ विकीडति (for क्रीडति) —ᵈ) D₁ नीराग (for वक्त्रेण)

23 N₂ V₁ B D₄ om 23 (cf v l 22) —ᵃ) Ś₁ D₁₀ न मुख्यमानस्ततो N₁ V₃ D₁–₃ ₁₁ निरीक्ष(D₄ °क्ष)माणस्ततो(N₁ D₁₁ °ता) —ᵇ) Ś₁ N₁ V₃ D₁₀ सम पश्यथा D₁ ₃ समपश्यथा (D₂ °थ) D₆ समपश्य च D₃ ₇ ₈ G M₁ ₂ समवैक्षत T M₃ समुद्वीक्षत (for समवैक्षथाः) D₁₁ तं वायसमपश्यत —ᶜ) Ś₁ D₁₀ सुरुधि(D₄ °चि)रैस् —ᵈ) T₂ G₁ [अ]भिमुखे D₃ स्थित

24 N₂ V₁ B D₄ om 24 (cf v l 22) —ᵃ) D₃ ₁₁ T₂ M₁ ₂ गत (for चर) V₃ धनान्तरं गत D₁ ₃ Ct धरान्तरं गत , T₁ ₃ धराधरचर Ś₁ D₁₀ T₃ M₃ शीघ्र । D₃ श्रीमान् (for शीघ्रं) N₁ स धात्र्यन्तिरेगत । D₁ ₁₁ धनान्तरगत शीघ्र —ᵈ) M₃ गतम् (for गतौ) G₃ समौ (sic) ❀ Ct धरान्तरचारित्वे तु पवनादस्य विशेष । न हि वायुरन्तरचारीति कतक ❀

25 N₂ V₁ B D₄ om 25 (cf v l 22) —ᵃ) Ś₁ D₁₀ तस्य (for तस्मिन्) Ś₁ N₁ V₃ D₁–₃ ₁₀ ₁₁ महाराजो —ᵇ) Ś₁ N₁ V₃ D₁–₃ ₁₀ ₁₁ क्रोधस(D₃ क्रोधात्सं D₁₁ रोषात्सं)रक्तलोचन ; T₁ क्रोधसंवर्धितनयन —ᶜ) Ś₁ N₁ D₃ ₄ ₁₀ ₁₁ [अ]कत्या (for कृतवान्) V₃ क्रूदर्थाक (corrupt) —ᵈ) D₄ om D₆ बुद्धिं (for मतिं) N₁ V₃ D₁ ₃ ₁₋₃ ₁₁ S वर

26 For 26 Ś₁ N V B D₁–₄ ₆(N₂ V B D₄ for 26–27ᵃ) ₁₀ ₁₁ subst 841* —ᵃ) D₆ T₁ ₃ G₁ ₃ M₃ Cm g स दर्भं M₃ विदर्भं Ct as in text (for स दर्भ) T₁ संस्तरं (for संस्तरात्) —ᵇ) D₃ ₄ Cr m g k t योजयत् (for योजय) D₄ ₈ S ब्राह्म(G₃ M₁ °ह्म)णास्त्रेण योजयत्

27 ᵃ) N₁ D₁ ₃ ₁₁ स तां प्रदीप्तां चिक्षेप D₂ स चिक्षेप प्रदीप्तां तथा D₁ ₂ ₃ S स तं प्रदीप्तं चिक्षेप —ᵇ) D₁–₃ S

स पित्रा च परित्यक्तः सुरैः सर्वैर्महर्षिभिः ।
त्रीँल्लोकान्संपरिक्रम्य त्वामेव शरणं गतः ॥ २८
तं त्वं निपतितं भूमौ शरण्यः शरणागतम् ।
वधार्हमपि काकुत्स्थ कृपया पर्यपालयः* ।
न शर्म लब्ध्वा लोकेषु त्वामेव शरणं गतः ॥ २९
परिद्यूनं विषण्णं च स तमायान्तमुक्तवान् ।
मोघं कर्तुं न शक्यं तु ब्राह्ममस्त्रं तदुच्यताम् ॥ ३०

C 5 36 45
B 5 38 34
L 5 35 33

दर्भं त (for इषीका) —For 26-27^d, Ñ2 V B D6 subst, while Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst for 26

841* तस्योद्दत्य स्वयमिषीका शिक्षा वरदपाणिना ।
ब्रह्मास्त्रेणाभिसंधाय सा प्रजज्वाल खे तदा ।

[(l 1) B4 तत्र (for तस्य) Ś1 Ñ1 (also) D10 च वर पाणिना (for वरदपाणिना) Ñ2 B3 प्रक्षिप्ता वरपाणिना (B1 °वर्णिनी) (for the post half) —(l 2) Ś1 D1-4 10 11 ब्रह्मणो (D2 °णा) ऽस्त्रेण संधाय (for the prior half) V2 स (for सा) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 वै (for खे) D2 3 तेजसा (for खे तदा)]

—After 27^ab, D5 7-9 S ins.

842* ततस्तु वायस दर्भे सोऽम्बरेऽनुजगाम ह ।

[D6 स, T1 3 M3 4 त (for तु) D5 9 T2 G2 3 M1 2 त (for ह)]

—^c) D6 G2 M2 Cr m g बनुदुद्रुवे, G1 2 °द्रुतस् (for °दुद्रुवे) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 अनुपतत्स्व (D1 3 °स्त) या, Ñ2 V B D6 अनुविद्धस्व (B2 4 °स्त) या, D1 अनुकम्प्य त्वया, D4 अपात्त स तदा D9 वायसे (for काको) —^d) Ñ2 V1 B1-3 D6 विविधा गती, B4 बहुधा गतिं (for त्रिविधां गतिम्) —^e) Ñ2 V B D6 सपतन्स (V1 B1 °स्त) D5 T1 3 M3 Cr m g लोककामं, T2 लोकाल्लोकम्, M2 त्रातुकाम, Ck t as in text (for त्राणकाम) B4 त्रिमं (for इमं) B1 लोके (for लोकं) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 खे पतन् (Ñ1 पतन्खे [by transp] D11 खे तदा) स इमाँल्लोकान् —^f) Ś1 Ñ V B D6 10 11 भयादनुचचार ह, D1 3 विषादाच्चचार ह, D2 4 भयाद्ध (D4 °**) प्रचचार ह —After 27, D1 ins

843* ततो राममुपागम्य वायसश्चाभ्यभाषत ।

—D1 further cont Ś1 Ñ1 D2-4 10 11 ins after 27, Ñ2 V1 B D6 subst for 28-29^d while V2 subst for 28^c-29^d and reads after 27

844* य स वर्षति पर्जन्ये मीडते पृषतान्वरे ।
तस्यैषीका त्वया क्षिप्ता छायेवानुगता द्रुतम् ।

[B3 om l 1 —(l 1) Ś1 यत्र Ñ1 यत्र B2 4 स च (for य स) Ś1 D10 पर्जन्ये D4 पृषतो गत, D6 पृषतांतरे Ś1 Ñ1 D10 दीपते पृष (Ñ1 पृष) तरे D1 रमते विपतेद्वरे (corrupt), D2 3 11 वी (D2 वी) यते पृषतांत (D11 °र) रे (for the post half) —(l 2) V2 द्रुम, B2 भूत, D2 ज्वलद् (sic) (for द्रुतम्) Ś1 D1 10 न्यपतद्दर्भ, D1 4 [अ]न्वपतद्दल्तव (D4 °द्रुत) (for [अ]नुगता द्रुतम्) D11 छायानु द्रुम पत्य (sic) (for the post half)]

28 Ñ2 V B D6 subst 844* for 28-29^d (V2 for 28^c-29^d) —^a) Ś1 तदैव, D10 शक्रेण, D11 पित्रापि, T1 3 G3 च पित्रा (by transp), Cm g k t as in text (for पित्रा च) D1 पित्रा च स —^b) T1 सर्वै (for सुरै) D6 M1 चैव, T2 G1 2 M2 3 च स (for सर्वैर्) Ś1 Ñ1 V2 D1-4 10 11 च (D1 स) वायस (for महर्षिभि) D5 7 9 सर्वै (D4 सुरै) श्च परमर्षिभि —After 28^ab, Ñ1 (slightly illeg) ins

845* सोऽयमध्ववलोकं तु नागलोकं तथैव च ।
नागलोकं मया सा वै **** ***** ।

—^c) Ś1 D1 10 परिक्रम्य स लोकांस्त्रीन्, D2 11 परिक्रम्य च त्रींल्लोकान् D3 विपरिक्रम्य लोकांस्त्रीन् —^d) D5 7-9 T G M1 2 Cg तमेव —After 28 Ñ1 ins

846* पित्रा चाभिहित सोऽथ वायस शरणोत्सुक ।
गच्छ पापिष्ठ शरण शरण्य रघुनन्दनम् ।
राम एव शरण त न चान्या विद्यते ** ।
तत स वायसस्तूर्णं त्वामेव शरण गत ।

29 For 28-29^d Ñ2 V1 2 (for 28^c-29^d) B D6 subst 844* D2 om (hapl) 29 Ś1 om 29^ab —^a) D5 7 9 S स तं D11 तं तु (for तं त्वं) G1 भूम (sic) (for भूमौ) Ñ1 त तस्य पतितं —^b) M2 शरण्य D8 G1 शरण गत G2 शरणागतौ —^c) Ś1 Ñ1 D1 3 4 7-9 11 S Cm g k t पर्यपालयत् —D5 7 8 om 29^ef —^e) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 सोऽलब्ध्वा सर्वत शर्म, Ñ2 V B1 D6 अलब्ध्वा (V1 B1 3 D6 °ब्ध्वा, B2 °भ्य) शर्म लोकेषु D2 सो लब्ध्वा शर्मणामान, G3 न शर्म लब्ध्वा लोके* —^f) D9 S तम् (for त्वाम्)

30 ^a) D1 परिपूर्णं (for °द्यून) D5 7 8 T1 G2 3 M1 2 विवर्णं (for विषण्ण) Ñ1 D2 11 परिभूतो (D2 °पूर्णा) विषण्णश्च, D3 परिधूनो विशेषेण —^b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 स समागतम् (for स तमायान्तम्) D5 8 S स तमाधाय मब्रवीद्, D7 9 पतमान तमब्रवीत् —^c) D5 7-9 T1 G3 M2 Ct मस्त्र (for कर्तुं) G2 M1 कर्तुं (M1 मस्त्र) मस्त्रस्य T हि (for तु) —^d) G3 M1 कर्तुं (for ब्राह्मम्) D5 7-9 T2 M2 Ct कर्तुं, G3 M1 ब्राह्म (for अस्त्र) —For 30, Ñ2 V B D6 subst while Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 subst l 2 only for 30^cd

G 5 36 46 B 5 38 35 I 5 35 35

ततस्तस्याक्षि काकस्य हिनस्ति स्म स दक्षिणम् ॥ ३१
स ते तदा नमस्कृत्वा राज्ञे दशरथाय च ।
त्वया वीर विसृष्टस्तु प्रतिपेदे स्वमालयम् ॥ ३२
मत्कृते काकमात्रेऽपि ब्रह्मास्त्रं समुदीरितम् ।
कस्माद्यो मां हरत्त्वत्तः क्षमसे तं महीपते ॥ ३३
स कुरुष्व महोत्साहं कृपां मयि नरर्षभ ।
आनृशंस्यं परो धर्मस्त्वत्त एव मया श्रुतः ॥ ३४
जानामि त्वां महावीर्यं महोत्साहं महाबलम् ।
अपारपारमक्षोभ्यं गाम्भीर्यात्सागरोपमम् ।
भर्तारं ससमुद्राया धरण्या वासवोपमम् ॥ ३५

847* परिद्यूनो विषण्णश्च स त्वयोक्तस्तदा विभो ।
अमोघोऽयमिषु क्षिप्त किमद्य शातयामि ते ।

[(l. 1) Ñ2 D6 परिश्रान्ता, V3 °भूत, B4 °पूर्णो (for परिद्यूनो) —(l. 2) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 मुक्त (for क्षिप्त)]

—After 30, M3 ins.

848* हिनस्तु दक्षिणाक्षि त्वच्छ्रम इत्यथ सोऽब्रवीत् ।

31 d) G3 भिनत्ति (for हिनस्ति) D3 [अ]स्य तु (for स्म स) —For 31, Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 subst.

849* तेनैक नयन त्यक्त तदिषीका व्यशातयत् ।

[D4 मुक्त (for त्यक्त) B1 तदेषीको D10 उदिषीका (corrupt) (for तदिषीका) Ñ1 व्यपानयद्, D3 [अ]भ्यशातयद् (for व्यशातयद्) Ś1 Ñ2 B3 तदे(Ñ2 °दी)षीको व्य(B3 व्य)शातयत्, D4 तदैषीकस्य शातन (for the post. half)]
—After 31, D7-9 T2 G2.3 M1.2 ins.

850* दत्त्वा तु दक्षिण नेत्र प्राणेभ्य परिरक्षित ।

[T2 तव, M2 म (for तु) G3 स दत्त्वा (for दत्त्वा तु)], while G1 ins. after 31.

851* तदा प्रभृति काकानामेकमक्षि विधीयते ।

32 Ñ2 V B D6 om. 32 —a) D5.7-9 S रामाय (for स ते तदा) Ś1 D1-4.8-11 G2 नमस्कृत्य —b) Ś1 राज्ञो (for राज्ञे) Ś1 D8.11 दशरथस्य —c) Ñ1 विसृष्ट (sic), Ś1 D10 सन्, D3.11 च (for तु) D1.7-9 S विसृ(G3 सदि)ष्टस्तेन वीर(D5 राजे, C3 धीर)ण —d) G3 प्रपेदेथ (for प्रतिपेदे) —After 32, D1 ins.

852* स ममार्थाय वक्तव्यो रामो दशरथात्मज ।
मत्तत्पौरुषमाश्रित्य सदेये दैवतान्यपि ।

[(l. 2) post. half sic]

33 a) D3 मत्कृते (for मत्कृते) Ñ1 D2.3.11 हि, Ñ2 B1 D4 ते, B2 च B3.4 D5.8 T1 G M तु, T1.2 तद् (for ऽपि) V काकमात्रेषु D4 तदा वायसमात्रे तु —b) B2 समुदीरणं (for °रितम्) Ś1 D1-4.8.10.11 G1 ब्राह्मम(D4 °हम ते)स्त्रमुदीरितं, T2 ब्राह्मस्त्र समीरित —D2 reads 33cd after 36ab (transp.) —c) D7 T2 G1.3 Ck.t मा Cm as in text (for मां) B2 D4 T1.2 G3 M2 Cr हरेत्, Cm.g.k as in text (for हरत्) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 मा हरेत्तस्य, Ñ2 D6 हरते मां त्व. V हरते त्वत्त, B2 हरते दुष्टे, B3 मां हरेत्तूर्णं, D3 मां हर्ता त्व, M1 मां हरेत्त त्व, M3 मा हरेत्त्वत्त (for मां हरत्त्वत्त) B1 तस्माद्धरेरिपु त्व तु ॥ C.g हरत् अहरत् ॥ —d) Ś1 Ñ1 V B1 D1.4.10.11 त्वं (Ñ2 V B1 D6 तु) क्षमेथा, Ñ1 B2 D2 क्षमेथास्त्व, B3 त्व रक्षसि, B4 सक्षयेथा, D2 कृपा कार्या (for क्षमसे त्व) D6 रावण क्षमसे कथ ॥ Ct कस्मात्क्षमसे इत्यनन्तर वाक्यान्ते इत्युक्तवतीति ब्रूहीति वाक्यशेषो द्रष्टव्य इति कतक । बुद्धिस्थ राममेव सोपालम्भ सचोला प्रार्थयते इति तीर्थ । त्वत्तस्त्वत्सकाशाद्यो मा मामहरदहृतवान् ॥

34 Ś1 Ñ1 D1.2(after 41ab)-4.10.11 read 34-35 (including star passages) (Ś1 D10 om. 34b-35a) after 41 (preceded by 859*). Ñ2 V D6 read 34 after 36 —a) V B2.4 G1.2 तत् (for स) Ñ1 D6 कुरुत्व (for कुरुष्व) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 T2 कुरुष्व त्व (for स कुरुष्व) Ñ2 V B D1.5.6 महेष्वास, D6 यथो°, D7.8 T1 G2 M1.2 महोत्साद(D7.8 °हा) (for महोत्साह) —Ś1 D10 om. (hapl.?) 34b-35a. —b) D4 कपिसिंहेन्द्र (for कृपां मयि) B D6 नरेश्वर, D1.11 M3 नरर्षभ Ñ1 ****तु नरर्षभ (illeg.) —After 34ab, D7-9 S ins.

853* त्वया नाथवती नाथ अनाथा इव दृश्यते ।

[T2 नाथवते Ct as above (for °वती) —Note hiatus between the two halves T1.2 G2.3 M3 ह्य(G3 अ)नाथेव हि(G3 च) (for अनाथा इव) ॥ Cr अनाथा इवेत्यत्र गुणाभाव आर्ष ॥]

—c) B3.4 D8.11 आनृशंस्य —d) Ñ1 D6 तवैव हि (for त्वत्त एव) Ñ2 V1 B1.3.4 D6 श्रुतो मया (by transp.), V2 D4.5.7-9 T1.2 G1.2 मया श्रुत, D2.3.11 श्रुत मया (for मया श्रुत)

35 Ś1 D10 om. 35a (cf. v. l. 34). For sequence in Ś1 Ñ1 D1-4.10.11, cf. v. l. 34. Ñ2 V B1.4 D6 read 35 (all except V2, om. ef) after 41 (preceded by 859*). B2 reads 35 (om. ef) 41c-42 after 47ab (including star passages) —a) Ñ V B D1-3.6.11 महोत्साह, D4 °सत्त्व (for महावीर्यं) —b) Ś1 Ñ V B D1-3.6.10.11 महासत्त्व (for महोत्साह) —After 35ab, Ñ1 (slightly illeg.) ins.

854* लीलया मृदितारातिं सर्वक्षत्रकुलेश्वरम् ।
वारणमखेन्द्रनायक *****धारिणम् ।

—Ñ1 cont., while Ś1 Ñ2 V B D1-4.10.11 ins. after 35cd:

एवमस्त्रविदां श्रेष्ठः सत्त्ववान्बलवानपि ।
किमर्थमस्त्रं रक्षःसु न योजयसि राघव ॥ ३६
न नागा नापि गन्धर्वा नासुरा न मरुद्गणाः ।
रामस्य समरे वेगं शक्ताः प्रतिसमाधितुम् ॥ ३७
तस्य वीर्यवतः कश्चिद्यद्यस्ति मयि संभ्रमः ।
किमर्थं न शरैस्तीक्ष्णैः क्षयं नयति राक्षसान् ॥ ३८
भ्रातुरादेशमादाय लक्ष्मणो वा परंतपः ।
कस्य हेतोर्न मां वीरः परित्राति महाबलः ॥ ३९
यदि तौ पुरुषव्याघ्रौ वाय्विन्द्रसमतेजसौ ।
सुराणामपि दुर्धर्षौ किमर्थं मामुपेक्षतः ॥ ४०
ममैव दुष्कृतं किंचिन्महदस्ति न संशयः ।
समर्थावपि तौ यन्मां नावेक्षेते परंतपौ ॥ ४१

G 5 38 41
B 5 35 40
L 5 35 41

855* महाप्राज्ञ महोत्साह वैनतेयसविक्रम ।

[Ś1 Ñ1 D1.4.10 transp महाप्राज्ञ and महोत्साह D2 महाराक्षे महाप्राज्ञ D11 महाबाहु महाप्राज्ञ (for the prior half) B3 वीर्यवान् (for वैन°) N2 D6.11 महाबल B1 महाबल Ś1 D10 महावीर्यपराक्रम (D10 °म) (for the post half)]

—D1 om 35^{cd} Ñ1 transp ^{cd} and ^{ef} —^c) Ñ V B D3.6.11 अपारापारम्, D1.4 °पारम् (for अपारपारम्) ※ Cv m अपारपारं दूरपारम् । अप्राप्यगुणसीमानमित्यर्थः ।, Cr g अपारापारं दुरधिगमपारम् । असीममित्यर्थः । दुरधिगमगुणसीममित्यर्थो वा (Cr अपारपारम् । अत्र पारशब्देन कर्मसमाप्तिरुच्यते । अपारः पारः कर्मसमाप्तयो यस्य स इत्यर्थः । निरवधिकापदान इत्यर्थः)। Ck t अपारवारम् (Ck छान्दसो ह्रस्वः) अपारावारमित्यर्थः ※ —^d) Ś1 Ñ V B D1.2.4.10 गांभीर्ये D3.11 गम्भीरं (for गाम्भीर्यात्) —After 35^{cd}, Ñ1 ins

856* कौसल्यानन्दवर्धन कौसल्यालोकधारिणम् ।

—B1.3 om 35^{e}-36 V1 V3 B2.4 D2 T1 om (hapl) 35^{ef} —^f) Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 मेदिन्या (for धरण्या) —After 35 Ś1 D10 ins a passage relegated to App I (No 8), while Ñ1 ins. after 35

857* वामनाश्रमपद राम वामनविक्रम युधि ।
रौद्र रुद्राह्व धर रुद्रविक्रमभूषणम् ।
महाबाहु महाप्राज्ञ वैनतेय महोत्सम् ।

36 B1.3 om 36 (cf v l 35) D3 transp ^{ab} and ^{cd} —^a) Ś1 D10 एवमस्त्रविद श्रेष्ठ —^b) D1.4 transp सत्त्ववान् and बलवान् N1 B4 अपि (for अपि) —After 36^{ab} (transp) D3 reads 33^{cd} —^c) T3 किमस्त्रं किम् (for किमर्थमस्त्रं) —^d) D8 मोचयसि (for योजयसि) D6.8 T2 M1.3 न योजयसि राघव —After 36 N2 V1 D6 read 34

37 ^a) Ñ1 V1 B1.2.4 D6 च (for [अ]पि) Ś1 Ñ1 D2-4.10.11 देवा न च, B3 च नागा न D1 दानवाः (for नागा नापि) —^b) N2 V2 B2 D3.6.7.8 सुरा (for [अ]सुरा) Ñ1 V B D6 च राक्षसा (for मरुद्गणा) —^{cd}) Ś1 Ñ V B D1.2.4.6.10.11 तस्य (B3 °स्य D11 न त) राम रणे, D1 राघवस्य रणे (for रामस्य समरे) B3.4 शक्ता (for वेगं) N2 V1 B1.3 D2 transp वेगं and शक्ता Ś1 Ñ1 V B1 D1.2.4.6.10.11 प्रति(Ś1 D10 सं D1 प्र°) समासितु Ñ2 D3.1 T2 Ck t °समीहितु P1 °समाजिता (sic) D3 °समीक्षितु Cg tp as in text (for प्रतिसमाधितुम्) B2.4 शरयेग समासितु ※ Ck t प्रतिसमाहितुम् । प्रतिभटतया स्थित्वा निरोद्धुमित्यर्थः । 'प्रतिसमाधितुम्' इति पाठान्तरम् । तत्रापि स एवार्थः ※

38 ^a) Ñ V B D1.4.6 मम (for तस्य) D6 वीर्येण च तत् (for वीर्यवत) —^b) B1 न हि (for यदि) G1.2 Ck tp मम (for मयि) D2 मग्न (sic) (for संभ्रम) —^c) Ś1 D1.10.11 किं स्व न D1 किं त्वम् D2 कथं न D1 कस्मात्त (for किमर्थं) Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 मार्गणैर् (for न शरैस्) —^d) T3 क्षयम् (sic) (for क्षय) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 नयसि D1 राघव

39 ^a) T3 आज्ञाय (for आदाय) Ñ2 V1 B1-3 D1 आदेशधर्मनो —^b) N1 महाबल D1 °तप (for परंतप) —^d) Ś1 D10 परित्रायति (D10 °येन) राघव, Ñ1 D1-4.11 परित्रायति गुरुः —For 39^{cd} Ñ2 V B D6 subst

858* कच्चित्किम मम वीरो न परित्राति मामिह ।

[V1 तत्किम्, B1 न B4 हि (for न) B1.4 मम वीरो V1 परित्राणु (unmetrical)]

40 ^a) D1-4.11 यदा (for यदि) Ñ1 मन्येतौ नर व्याघ्रौ Ñ1 V B D6 तौ यदा नरशार्दूलौ —^b) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 T1.2 G2.3 M1.2 [अ]ग्नि (for [इ]न्द्र) —^c) D6 दुराधर्षौ (hypm) (for दुर्धर्षौ) —^d) Ñ2 V1 B2 D6 ह्युपेक्षता G1 °क्षितौ (archaic) Cr m g as in text (for °क्षत) B3 किमुपेक्षा करिष्यत

41 For sequence in P1 cf v l 33 —^a) Ñ V B D6.11 M1 मन्ये (for किंचिद्) —After 41^{ab} B2 ins l 2 of 862* while D3 reads 34-35 —D1 om 41^{cd} —^c) Ś1 D10 यौ द्वौ (for तौ यन्) —^d) Ś1 Ñ1 D10 उपेक्षेता B3 नो वेक्षेत B1 D1.2.11 उपेक्षेत D1 M1 नावेक्षेता (for नावेक्षेते) Ñ V B D6.11 सुदु खितां (V1 B1.3 °तौ) (for परंतपौ) —After 41 Ś1 Ñ V B D1.2.4.6.10.11 ins.

859* स वाच्यो राघवो वीर पूर्णचन्द्रनिभानन ।
प्रगल्भसंपूर्णं मैथिल्याः सदृश वचन मम ।
कस्मात्त कुरुषे वीर कृपा मयि नरेश्वर ।

G 5 36 37
B 5 38 53
L 5 35 45

कौसल्या लोकभर्तारं सुषुवे यं मनस्विनी ।
तं ममार्थे सुखं पृच्छ शिरसा चाभिवादय ॥ ४२

स्रजश्च सर्वरत्नानि प्रिया याश्च वराङ्गनाः ।
ऐश्वर्यं च विशालायां पृथिव्यामपि दुर्लभम् ॥ ४३

पितरं मातरं चैव संमान्याभिप्रसाद्य च ।
अनुप्रव्रजितो रामं सुमित्रा येन सुप्रजाः ॥
आनुकूल्येन धर्मात्मा त्यक्त्वा सुखमनुत्तमम् ॥ ४४

अनुगच्छति काकुत्स्थं भ्रातरं पालयन्वने ।
सिंहस्कन्धो महाबाहुर्मनस्वी प्रियदर्शनः ॥ ४५

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 श्रीमान् (for वीर) —(l 2) Ñ1 B2 3 4 प्रणम्य (for प्रणाम) Ñ1 illeg for पूर्वं B4 औदार्यात् (for सौहार्दात्) Ñ2 सुमहद् Ñ2 B1 D6 सस्नेह B3 सदैव (for सखद) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 समागम्य सुहृत्प्रिय (for the post half) —Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 om l 3 —(l 3) B3 नरेश्वर (for नरर्षभ)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 read 34–35 (Ś1 D10 om 34[b]–35[a]) while Ñ2 V B1 4 D6 read 35 (all except V3 om 35[cd]) only

—After 41 D5 7 9 S ins the lines of 5 38 12–16 (var)

[(l 1) T1 पावन Cg as in text (for भावितम्) —(l 2) D5 T1 Cg तथा, T2 3 तदा (for भव) D5 7–9 T G3 M1 2 हरियूथप (for मारुतात्मज) —D5 om l 3 —(l 3) M1 देवि राम (by transp) M2 म (for ते) —(l 4) D5 7–9 T1 2 G3 M दुःखाभितप्त(T3 M1 °भूते) च (D7 9 T3 तु) T2 G1 2 दुःखाभिसंतप्ते(T2 °प्त) (for शोकाभिभूते तु) —(l 5) D5 8 9 S कथंचित्कृतवती बुद्धिं (by transp) (for the prior half) —(l 6) D5 8 G1 M1 2 Cr इव Cm g t as in text (for इम) D7 9 शोभने T3 M1 [अ]निन्दिते (for भामिनि) D5 8 T1 2 G M2 3 द्रक्ष्य स्वप्नमोक्षि (for the post half) ※ Cr m g इम मुहूर्तमस्मिन्मुहूर्ते(Cr g सङ्कल्पे द्वितीया) ※ —(l 7) D5 7–9 S महाबाहो (for अनिन्दिते) —(l 8) D7 9 लोकान् (for लङ्का) —(l 9) D5 7–9 T3 G1 2 M च (for तु) D5 7 T1 2 समरे (for समरे) —(l 10) D5 7–9 S राघवात् (for राघवौ) D5 7–9 T1 2 G M1 2 प्रतिनेष्यति (for प्रापयिष्यत॰) T3 M3 नेष्यति त्वां पुरीं प्रति (for the post half)]

—Thereafter they all cont

860* ब्रूहि यद्राघवो वाच्यो लक्ष्मणश्च महाबल ।
सुग्रीवो चापि तेजस्वी हरयो वा समागताः ।
इत्युक्तवति वाक्येऽस्मिन् सीता पुनरथाब्रवीत् ॥

[(l 1) T3 नृपा Ck t as in text (for ब्रूहि) —(l 2) T1 2 चापि T3 M3 [ऽ]पि (for second वा) —(l 3) G3 वाक्यम् (for पुनर्) T3 M3 सीता सुरसुतोपमा (for the post half)]

—T3 M3 further cont

861* बबाध लोकसत्या हनूमन्त प्लवगमम् ॥

42 For sequence in B4 cf v l 37 —[a]) Ś1 Ñ1 D4 10 लोकगोप्तारं, D2.8 °कर्तारं (for °भर्तारं) —[b]) Ś1 Ñ1 तपस्विनी, B2 यशस्विनी, D10 G1 3 मनस्विन —D5 om 42[cd] —[c]) B1 त्व (for त) Ś1 D4 10 मद्(D4 °मा)र्थं(D10 °र्थे), Ñ2 V B D5 राम त्व (V1 सु, B1 त) Cg k t as in text (for ममार्थे) Ś1 Ñ V B D1–4 8 10 11 पृच्छे (for पृच्छ) —[d]) B4 स (for च) Ś1 N1 [अ]भिवादन, Ñ2 V B D6 प्रसादये, D1 2 4 [अ]भिवादये , D3 [अ]भिवाद्य च, D10 G1 [अ]भिवादयन् ; Cg as in text (for [अ]भिवादय) D11 शिरसाप्यभिवादिन (corrupt) —After 42, Ñ2 V B1 3 4 D6 ins. while B2 ins l 2 only after 41[ab]

862* तत्कुरुष्व महेष्वास कृपा मयि नरर्षभ ।
कथितं चेष्टितं चैव यदि स्मरसि राघव ॥

[(l 2) B4 कथंचित् (for कथितं) B4 यदि स्मरसि राघव (for the post half)]

43 [a]) Ś1 D1–4 10 11 स्रजश्च Ñ1 B1 4 सर्वं, Ñ2 V B2 3 D6 समार्थं, D5 T2 3 M1 विस्तरं, Cg k t as in text (for स्रजश्च) Ś1 D1–4 10 11 रत्नानि (for रत्नानि) —[b]) Ñ2 V B D6 प्रियार्थं च (for प्रिया याश्च) Ś1 Ñ1 D1–4 10.11 प्रिया(D2 स्त्रिय)श्च परमाङ्गना —[c]) Ś1 D10 हि (for च) Ś1 D1–4.10 11 विशालायां —[d]) N अभिनन्दति (Ñ1 °ति) V B D6 नाभिनन्दति(B2 °से, B4 °ति) (for अपि दुर्लभम्) Ś1 D1–4 10 11 पृथिव्यां यो न मन्यत(D2 11 °त)

44 [a]) D11 भ्रातर (for मातर) D10 transp पितरं and मातरं Ś1 Ñ V B1 2 D1–4 8 10 11 [उ]भौ, D5 G1 [अ]पि (for [ए]व) —[b]) D1 प्रणम्य (for समान्य) Ś1 D2 3 10 [अ]भिप्रगम्य (for °प्रसाद्य) Ñ1 समान्या मभिरावत्र (sic) Ñ2 V B D6 योनुमान्य प्रसाद्य च G3 परीत्य च समाद्य च (sic) M1 2 परित्यज्य प्रसाद्य च —[c]) D5 T2 G2 Cr अनुप्रव्राजितो, Cv m g as in text (for °व्रजितो) Ś1 D10 नित्य (for राम) —[e]) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 8 10 11 अनुक्रोशेन B3 अनुरक्तो हि (for आनुकूल्येन) —[f]) D1 त्यक्त्वा प्राप्यसुख हि तत्, D5 सुत्यक्त्वा सुखमुत्तमं

45 D5 om 45 —[a]) Ś1 अनुगच्छत (archaic) V1 °गच्छामि (sic) D10 11 अन्वगच्छत (for अनुगच्छति) —[b]) M1 प्रस्थित (for पालयन्) Ñ2 V B D6 transp भ्रातर and पालयन्

पितृवद्वर्तते रामे मातृवन्मां समाचरन् ।
ह्रियमाणां तदा वीरो न तु मां वेद लक्ष्मणः ॥ ४६
वृद्धोपसेवी लक्ष्मीवाञ्शक्तो न बहुभाषिता ।
राजपुत्रः प्रियश्रेष्ठः सदृशः श्वशुरस्य मे ॥ ४७
मत्तः प्रियतरो नित्यं भ्राता रामस्य लक्ष्मणः ।
नियुक्तो धुरि यस्यां तु तामुद्वहति वीर्यवान् ॥ ४८
यं दृष्ट्वा राघवो नैव वृद्धमार्यमनुस्मरेत् ।
स ममार्थाय कुशलं वक्तव्यो वचनान्मम ।
मृदुर्नित्यं शुचिर्दक्षः प्रियो रामस्य लक्ष्मणः ॥ ४९ G 5.36.65 B 5.35.62 L 5.35.54

46 B4 om 46 Ś1 N V B1 D1-4.6.10.11 read 46 after 46^{ab} —^{a}) B2 सोह (sic) (for रामे) Ś1 Ñ2 D1-3.10.11 वर्तते मयि, Ñ2 V B1-3 D4 च सदा (B1 तथा) मयि, D2.4 G2 Ct मा समाचरत्, G1 मा मदाचरत्, Cr m g as in text (for मा समाचरन्) D4 पितृवर्धेन रामेण मातृवर्धकृते मयि (sic) —B3 om 46^{cd} —^{d}) G1 च (for तु), G1 देव (metr) M3 वेत्ति (for वेद) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 मां वेत्ति स, Ñ2 V B1.2 D4 मां जानाति (for तु मां वेद) —After 46 Ś1 ins 864*, while Ñ1 ins

863* सन्निधावपि तदा स्यादाघवाज्ञनो बली ।
मारीचेन सुतीक्ष्णेन माहिशोषममादनम् ।
राक्षसेन्द्र दुरात्मानं रावण लोक * * षम् ।
रामानुजो महावीर्यः सुमित्रानन्दवर्धन ।

47 D1 om 47^{cd} —^{a}) Ñ2 V B D4 श्री (B3 श्री)-माश्च (for लक्ष्मीवाञ्) —^{b}) M1 ज्ञातो (for शक्तो) D6 बहुभाषितु Ś1 Ñ1 D1-3.10.11 शक्तश्च (Ñ1 सुभ्रूश्च, D1 श्रूरण च, D11 शूरश्च) बहुजल्पकः, Ñ2 V B D4 शूरो न बहुजल्पितः (B3 °त) —After 47^{ab}, B3 reads 35 (om. ^{cd}) and 41^{c}-42 —Ś1 om 47^{cd} —^{c}) V2 B3 D1.3.5-8 T1.2 Ct राजपुत्र Ñ V B1-3 D1-4.6.10.11 प्रियो राज्ञ, B4 प्रिय भ्रात, D6 G2 M3 प्रिय श्रेष्ठ, Ct as in text (for प्रियश्रेष्ठ) —^{d}) D10 सदृशैवाधिपस्य च

48 ^{a}) Ś1 V1 D10 मातु, V3 मत (sic) B4 T2 M3 मम, Ct as in text (for मत्त) —^{b}) Ś1 D10 सखी, Ñ V B D4 मन्ये, D5 मम, D8-6.11 वीरो (for भ्राता) —After 48^{ab}, Ś1 Ñ V B1 D1-4.6.10.11 read 46 —Ś1 B4 om 48^{c}-49^{b} —^{c}) Ñ V B1-3 D1-4.6.10.11 यु (D10 यो) ज्यते, D6 नियुज्य, T2 M3 नियुजन् (for नियुक्तो) Ñ2 V B1-3 D4 हि (for तु) —^{d}) Ñ1 वै वहति (for उद्वहति) Ñ1 D1-4.10.11 धुर्यवत् (for वीर्यवान्) Ñ2 V1 B1-3 D4 स तामुद्वहते धुर, V3 सहतामुद्वहते भ्रुव (hypm)

49 Ś1 B4 om 49^{ab} (cf v l 48) T1 damaged for 49^{abcd} —^{a}) Ñ V B1.2 D1.3.10.11 रामस्नेहाद्रसले (Ñ2 °*** [illeg]) वै (D1.2.10.11 °च), B3 D4 रामस्नेहानुबन्धेन D2 रामप्रियो हसंस्त्व, D4 रामप्रियो ह्यसौ नित्य —^{b}) Ñ V B1-3 D1-4.11 T1 M3 Cr t वृद्धम् (for वृद्धम्) D10 शुद्धमात्म (sic) (for वृद्धमार्यम्) Ñ2 V B1-3 D1-4.6.10.11 G3 मनुस्मरन्, D1.2 T2.3 G1.3 M1.2 Cr m g °स्मरेत्, Ct as in text (for °स्मरत्) —After 49^{ab}, Ñ V2 D1-4.6.10.11 ins while Ś1 ins after 46

864* मातुरा सहगन्धर्वो सुरैरामर्षदर्पणा ।
हन्यामि समरे क्रुद्ध किं पुना राक्षसं रणे ।

[(l 1) D8.11 मनुरा V1 अनुराग D2-4 मनुगा (for मातुरा सह-) D3.11 -गन्धर्वैः D4 गर्वाय (for -गन्धर्वो) V3 -धन (for -सर) D4 मयशोरगात्सम्मान (for the post half) —(l 2) Ś1 D10 निहन्यात् Ñ1 D11 स हन्याय (by transp) D2 हन्याम]

—Ś1 Ñ V B1-3 D1-4.6.10.11 transp ^{cd} and ^{ef} (including star passages) —^{cd}) D4 स महार्थे मदर्थाय (for ^{c}) D1 बहुशस्त्वया, D4 लक्ष्मणस्त्वया (for वचनात् मम) Ś1 D10 महावाक्याकुशल वाच्यस्त्वया वानरपुंगव, Ñ V B D2.4.11 स च (Ñ1 D2.11 तं) मद्वचनाद्वाच्य कुशलं वानरर्षभ (D4 हनुमंस्त्वया) ✱ Ck समायाय मत्प्रयोजनाय मम वचनात्कुशलं वक्तव्य इति ✱ —After 49^{cd} Ñ1 (slightly illeg) ins

865* बहुमन्तामित्रघ्नी * * न्लाभि पुन पुन ।
अभिनन्द्य महाबाहुर्लक्ष्मण शुभलक्षण ।

—Ñ1 cont, while Ś1 (l 3 only) Ñ2 V B D1.4.6.10.11 ins after 49^{cd}

866* अप्रमत्तन कार्यस्ये भवितव्यं त्वयेति च ।
वक्तव्योऽथ वक्तव्यो सौमित्रिर्वचनान्मम ।
कुशलं लक्ष्मण पृष्ठा सुग्रीव च महाबलम् ।

[(l 1) D4 अप्रमत्तन N1 वदा मम (for त्वयेति च) —(l 2) D1 लक्ष्मणो (for सौमित्रिः) Ñ1 D1-3.10.11 वचन च (Ñ1 D1 °नाद्) लक्ष्मणो मम (for the post half) —(l 3) D11 transp कुशल° and लक्ष्मण]

—B4 om 49^{ef} —^{e}) Ś1 Ñ V B1-3 D1-4.6.10.11 शूरस्य (for नित्य) —^{f}) Ñ1 लक्ष्मणो राघवप्रिय —After 49 D5.7-8 S ins

867* यथा हि वानरश्रेष्ठ दु खक्षयकरो भवेत् ।
त्वमस्मिन्कार्यनिर्वाहे प्रमाणं हरिसत्तम ।
राघवस्त्वत्समारम्भान्मयि यत्नपरो भवेत् ।

[(l 1) D5 (ह)र (for हि) —(l 2) D5.6 T1 G M3.4 -निर्वाण (for निर्वाहे) D7-8 हरिपुंगव]

G 5 36 69 B 5 38 64 L 5 35 56

इदं ब्रूयाश्च मे नाथं शूरं रामं पुनः पुनः ।
जीवितं धारयिष्यामि मासं दशरथात्मज ।
ऊर्ध्वं मासान्न जीवेयं सत्येनाहं ब्रवीमि ते ॥ ५०
रावणेनोपरुद्धां मां निकृत्या पापकर्मणा ।
त्रातुमर्हसि वीर त्वं पातालादिव कौशिकीम् ॥ ५१
ततो वस्त्रगतं मुक्त्वा दिव्यं चूडामणिं शुभम् ।
प्रदेयो राघवायेति सीता हनुमते ददौ ॥ ५२
प्रतिगृह्य ततो वीरो मणिरत्नमनुत्तमम् ।
अङ्गुल्या योजयामास न ह्यस्य प्राभवद्भुजः ॥ ५३
मणिरत्नं कपिवरः प्रतिगृह्याभिवाद्य च ।
सीतां प्रदक्षिणं कृत्वा प्रणतः पार्श्वतः स्थितः ॥ ५४

50 ᵃ) V3 इम D3 एवं (for इदं) Ś1 D8 10 11 तु (for च) Ñ2 V B D6 वाक्य (for नाथ) Ñ1 सनाथ त्वमिदं ब्रूया D4 स मे नाथमिदं ब्रूया —ᵇ) Ñ1 नाथ (for राम) V1 B3 transp शूर and राम —ᶜ) Ñ1 धारयाम्येव —ᵈ) Ś1 D10 यावन्मासो गमि(D10 भवि)ष्यति, D3 द्वौ मासौ रघुनन्दन —ᵉ) Ś1 ऊर्ध्वं मास Ñ2 V B D6 मासादूर्ध्वं (by transp) —ᶠ) Ś1 Ñ V B1–3 D8 10 11 सत्यमेतद्, B4 सत्यमेव (for सत्येनाहं) B3 [अ]हं (for ते) D1 3 4 सत्यं प्रतिशृणोमि ते —After 50 Ś1 ins 868*

51 Ś1 om 51 —ᵃ) Ñ V B1 2 D1–4 8 10 11 [उ]परुद्धा, B4 °रुद्धा (for °रुद्धा) B3 [उ]पहृता त्वं —ᵇ) D3 निकृता (for निकृत्या) Ñ1 D2 8 10 11 प्राकृतामिव Ñ2 V B D6 प्राकृता यथा(B1 मया [sic]) D4 प्राकृतामिव (for पापकर्मणा) D3 निर्जनामिव प्राकृता —ᶜ) G2 अर्हति Ñ1 D3 4 10 सज्जनीं, Ñ2 V1 B D1 3 6 11 नश्यतीं V2 लप्यतीं, G3 मा वीर (for वीर त्वं) —ᵈ) Ñ V B D6 पृथिवीमिव(B3 °मपि) वाल(Ñ2 B3 D6 राव)व D1 3 4 11 पातालं इव राघव (sic) D3 केशवो वसुधामिव D10 वराह इव मेदिनीं —After 51 Ñ V B D1–3 4 10 11 ins while Ś1 ins after 50 (owing to om)

868* सीताया वचनं श्रुत्वा हनुमानिदमब्रवीत् ।
सर्वं करिष्यते रामो यथोक्तं मैथिलि त्वया ।
यत्तु रामोऽभिजानीयादभिज्ञानमनिन्दिते ।
प्रीतिसंजननं तस्य तन्मे दातुं त्वमर्हसि ।
सा निरीक्ष्य ततः सर्वं वेण्यां ग्रथितमुत्तमम् । [5]

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 तु वचः D1–3 11 तद्वच (for वचन) —(l 2) B3 यदुक्तं Ś1 D10 यत्त्वमिच्छसि मैथिलि Ñ1 D1–3 11 यावदिच्छसि(D2 11 °ति) मैथिलि (for the post half) —For l 3-4, cf v l 5 38 17 —(l 3) V1 B1 येन D3 युक्त(sic) (for यत्तु) B2 D3 विजानीयाद(D3 °ते) D11 [S]भिजानीते —(l 4) Ś1 Ñ1 D8 10 11 इह (for त्वम्) B3 प्रत्ययं दातुमर्हसि D1 यत्तु त ममार्हसि D3 दातुमर्हसि मैथिलि (for the post half). —After l 4 Ñ1 ins

868(A)* तथा तथा वदिष्येऽहं भाषसे त्वं यथा यथा ।
वैदेहि कारयिष्येऽहं सर्वं वै भाषितं तव ।
ततः सीता बाष्पमुखी हनूमन्तं महाबलम् ।

—(l 5) Ñ1 निरीक्ष्य मां (by transp) D3 सा निशम्य Ñ2 D4 तत्र (for ततः) D3 सीता (for सर्वं) Ś1 Ñ1 V3 D1–3 10 वेणी D11 वेण्युद् (for वेण्यां)]

52 ᵃ) D4 वेणीं (for वस्त्र) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 वेणीं मुक्त्वा ददौ तस्मै Ñ2 V B D6 विमुच्य प्रददौ तस्मै —ᵇ) D6 G1 दिव्य (for दिव्यं) D6 शुचिं (for शुभम्) Ñ V B D1 3 4 11 मणिरत्नं हनूमते —ᶜ) Ñ1 B3 D3 11 G3 प्रदेयः, Ñ2 V B2 D6 देयोऽथ, B4 देयं च (for प्रदेयो) —ᵈ) D1 सा तु (for सीता) D3 तदा (for ददौ) Ś1 Ñ V B D2 3 10 11 सीता सुरसुतोपमा

53 Ñ2 V B D6 om 53 —ᵃ) D3 तु स (for ततो) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मणिं वेणीगतं शुभं —ᶜ) D1 3 G2 3 M1 2 अंगुल्या Cv r m g k t as in text (for अङ्गुल्या) —ᵈ) Ś1 प्राभुयाद्, Ñ1 G3 प्रभवद्, D3 प्रविशद् (for प्राभवद्) Ś1 D1–4 10 11 भुजे (for भुज)

54 ᵃ) Ñ2 V B D3 6 हरिवर (for कपिवर) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D3 4 10 सम्प्रगृह्य, D1 2 11 स संगृह्य (for प्रतिगृह्य) B3 [अ]भिवन्द्य, B3 [अ]भिनद्य —After 54ᵃᵇ Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 ins

869* आचार्यमिव शिष्यो हि विनीतवदुपस्थितः ।

[D11 इति (for हि) D4 उपस्थित Ñ1 D3 11 विनयं इत्य ब्रवीत् (for the post half)]

—Thereafter D1 3 cont

870* दृत्वा तु तं मणिं सीता इदं प्राह शुचिस्मिता ।
अनेन ते इतश्चेह मणिरत्नेन राघव ।
उपनीतेन दृष्टाहमिति नूनं स मस्यते ।
तं गृहीत्वा मणिवरं हनुमान्प्लवगर्षभः ।

[(l 1) Note hiatus between the two halves D1 शुचिस्मिता (for शुचि°)]

—ᶜ) B2 D3 4 G2 प्रदक्षिणीकृत्य —ᵈ) Ñ2 V B D6 प्राञ्जलि (for प्रणत) Ś1 Ñ1 D1–3 10 11 पार्श्वतः प्राञ्जलिः स्थितः —After 54, Ñ2 V B D6 ins, while Ñ1 D2 11 cont after 869*

871* आपृच्छे त्वां विशालाक्षि नीलकण्ठी कर्तुमर्हसि ।

[Ñ1 D2 11 आपृच्छामि हि ते(D2 त्वां) देवि (for the prior half) Ñ1 illeg for नीलकण्ठी]

—Ñ1 (partly illeg) further cont

हर्षेण महता युक्तः सीतादर्शनजेन सः ।
हृदयेन गतो रामं शरीरेण तु विष्ठितः ॥ ५५

मणिवरमुपगृह्य तं महार्हं
जनकनृपात्मजया धृतं प्रभावात् ।
गिरिरिवपवनावधूतमुक्तः
सुखितमनाः प्रतिसंक्रमं प्रपेदे ॥ ५६

G 5 3 77
B 5 38 70
L 5 35 6[illegible]

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्त्रिंशः सर्गः ॥ ३६ ॥

872* आगमिष्यति स भर्ता ** * *** ।
******** राम पश्य सलक्ष्मणम् ।
इति सधाश बहुधा समाश्वास्य च जानकीम् ।

55 B1 om 55 —a) Ś1 N1 D1-4 10 12 (ज्ञा)विष्ट (for युक्त) —b) B2 M2 मदर्शनेन (for दर्शनजेन) B1 D3 च (for स) Ñ2 V1 D1 सीतायाः दर्शनेन स (D5 च) —c) N2 V2 M2 च (for तु) Ś1 B1 D10 12 स्वविष्ठित V1 T1 (भ)व वि(T2 नि)ष्ठित B1 (अ)प्यधिष्ठित D1 4 8 च(D1 तु) धिष्ठित D3 तु स्थिति D5 तु स्थित (for तु विष्ठित) D7 8 लक्ष्मण च सलक्ष्मण —After 55 B3 ins

873* श्रुत्वा तद्वचन सीता हर्षसंपूर्णमानसा ।

56 V1 reads 56 and colophon in marg —a) B2 M3 मणिरत्नम् D11 °प्रवरम् (hypm) (for °वरम्) G2 उपगम्य (for °गृह्य) Ś2 B2 D10 वराहं B3 महान्त G2 महाम° (for महार्हं) —b) Ś1 (ज) नक D3 (धा)हृत T2 (also) धृत (for धृतं) D1 3 11 प्रयत्नात् D2 om (for प्रभावात्) D4 8 धृतप्रभाव —c) V2 V B D3 द्रुम (B4 °त) इव D1 4 11 T2 G M2 3 गिरिरिव (D2 °+ +) (for गिरिरिव) Ś1 V1 V B D1 2 4 10 11 मुक्तः D2 मुक्ता (for मुक्तः) —d) D5 परिसंक्रम (for प्रति°) G2 प्रगम्य G3 + + द (for प्रपेदे) Ś1 N D1 4 10 हृष्ट(V2 सुखि)तवनुहनुमांस्तदा बभूव(Ś1 D10 °मान्बभूव यदा) V B D4 सुखितवनुहनुमान्हनत्सशाली D11 हर्षितमना स तत्र बभूव तत्र

Colophon V1 reads colophon in marg (cf 5 I 56) —Sarga nam Ś1 V V1 B1 3 D5 10 मण्यादान, V1 D3 सीता मणिप्रदान(D2 °न) B2 4 चूडामणिप्रदान D1 2 12 मणिप्रदानिक D4 हनुमतो मणिग्रहण —Sarga no (figures words or both) V1 B3 4 D1 2 4 10 11 om Ś1 D1 7-9 T G M1 2 38 V2 M2 37 V1 27 D5 40 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नमः

३७

G 5 00 0 B 5 39 1 L 5 36 1 मणिं दत्त्वा ततः सीता हनूमन्तमथाब्रवीत् ।
अभिज्ञानमभिज्ञातमेतद्रामस्य तत्त्वतः ॥ १
मणिं तु दृष्ट्वा रामो वै त्रयाणां संस्मरिष्यति ।
वीरो जनन्या मम च राज्ञो दशरथस्य च ॥ २
स भूयस्त्वं समुत्साहे चोदितो हरिसत्तम ।
अस्मिन्कार्यसमारम्भे प्रचिन्तय यदुत्तरम् ॥ ३
त्वमस्मिन्कार्यनिर्योगे प्रमाणं हरिसत्तम ।
तस्य चिन्तय यो यत्नो दुःखक्षयकरो भवेत् ॥ ४
स तथेति प्रतिज्ञाय मारुतिर्भीमविक्रमः ।
शिरसावन्द्य वैदेहीं गमनायोपचक्रमे ॥ ५
ज्ञात्वा संप्रस्थितं देवी वानरं मारुतात्मजम् ।
बाष्पगद्गदया वाचा मैथिली वाक्यमब्रवीत् ॥ ६
कुशलं हनुमन्ब्रूयाः सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवं च सहामात्यं वृद्धान्सर्वांश्च वानरान् ॥ ७
यथा च स महाबाहुर्मां तारयति राघवः ।
अस्माद्दुःखाम्बुसंरोधात्त्वं समाधातुमर्हसि ॥ ८
जीवन्तीं मां यथा रामः संभावयति कीर्तिमान् ।
तत्त्वया हनुमन्वाच्यं वाचा धर्ममवाप्नुहि ॥ ९

37

☞ Ñ2 V B D8 om Sarga 37. M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 a) D11 मत्वा (for तत) —b) Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 वानरं वाक्यमब्रवीत् —c) D4 प्रतिज्ञानम्, D5 (marg gloss ज्ञातमेव) (for अभिज्ञातम्) Ś1 Ñ1 D2.3.10 अनु (D2.3 °भि)ज्ञानमभिज्ञानम् —d) T1.2 इदं (for एतद्) D1.8 G3 धीमत (for तत्त्वत)

2 a) D5 दत्त्वा (sic) (for दृष्ट्वा) D7-9 T1.2 transp तु and दृष्ट्वा. Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 M1 मणिं तु (D5 च) रामो (D2 स तु) दृष्ट्वैव (M3 वै दृष्ट्वा) —b) D10 स (for स) —c) D1 मम चैव जनन्याश्च

3 a) G2 त्वम् (for त्व) T1 G2.3 M2 Ct समुत्साह (M1 °हम्) Ck as in text (for °त्साहे) Ś1 D10 मम यश्च महोत्साहो, Ñ1 मया भूय समुत्साहो, D1.3 स भूय स्त्वमुत्साहात्, D5 स भूयस्तु समुत्साहो, D4 स भूयश्च समुत्साहात्, D11 स भूय सहसोत्साह —b) Ś1 Ñ1 दर्शितो, D5 नोदितो, D11 सादितो (for चोदितो) Ñ1 हरिपुङ्गव, D2.6.11 °सत्तम, D4 वानरर्षभ (for हरिसत्तम) —c) D5 यस्मिन् (for अस्मिन्) D6.8 कार्ये (for कार्य) D7.8 Ck.t समुत्साह (for समारम्भे) —d) G2 विचिन्तय G1.3 तद् (for यद्) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 चिं(Ś1 प्रचिं hypm])- तयेदुत्तरम्

4 T1 om 4ab —a) D2 यस्य (for अस्मिन्) Ś1 D10 सयोगे (for निर्योगे) —b) M2 कपि (for हरि) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 यूथप, D5 पुंगव (for सत्तम).—D4 om 4c–5 —c) D5.8 T2.3 M1.3 Cg चिन्तयतो, Ct as in text (for °य यो) Ś1 Ñ1 D1 तत्त्वचिन्तय यत्नेन, D11 तत्तद्विचिन्त्यैवात्(D11 °त्ने), D8 तत्र चिन्तय यत्नाद् —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 क्षयकर (for °करो) D1 भवेत (for भवेत).—After 4, D7-9 T2 (before 4cd) G M1 ins, while T1.3 M3 ins after 4ab:

874* हनूमन्यत्नमास्थाय दुःखक्षयकरो भव।

5 D1 om 5 (cf v l 4) —a) Ś1 तत् (for स) Ñ1 प्रतिश्रुत्य, D5 तद्वा° (for प्रतिज्ञाय) —c) ☞ Cg आवन्द्येति पदच्छेदः ☜

6 a) D4 तत (for ज्ञात्वा) D1 तु (for स) D1 स्थिते (for स्थित) Ś1 D10 वीर (for देवी) —b) D7 T1.3 G2 पवनात्मज, D5 वानरा° (for मारुता°) —c) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 पीडितया, D5 मधुरया (for गद्गदया) —d) D1 वानर (for मैथिली)

7 a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 कौशल्य (for कुशल) D2.3.9 हनुमन्कुशल (by transp) D1.6 ब्रूयात्, D3 ब्रूहि D8 ब्रूह (sic) (for ब्रूया) —b) Ś1 D10 सह तौ (for सहितौ) —c) Ś1 D10 च महात्मान, Ñ1 D2.11 च(D11 स) महामात्य (for च सहामात्य) —d) D1 चाप्यन्यान् (for सर्वांश्च) D5.7.8 transp वृद्धान् and सर्वांश्च. D4 मन्त्रांश्च हरियूथपान् —After 7, D7-9 S ins

875* ब्रूयास्त्वं वानरश्रेष्ठ कुशलं धर्मसंहितम्।

8 = 5 38 22 Ś1 Ñ1 D2.4.10.11 om 8 D1.3 transp 8 and 9 —a) D7 तथा (for यथा) D1 सु (for स) M3 स च (by transp) —c) D1.3 च दुःख (for दुःखा°) —d) D1 तत्समाधातुमर्हसि

9 D1.3 transp 8 and 9 —a) D5 मा (for मां) —b) G1 समारयति, Cg as in text (for संभावयति) Ś1 D10 वीर्यवान् (for कीर्तिमान्) —After 9ab, N2 ins

876* वीर्यवान्शीलसम्पन्नो लक्ष्मणश्च महाबलः।

—c) Ś1 T2 स त्वया, Ñ1 ह्रवा च, D1 M3 Cg तत्त्वया (for तत्त्वया) Ś1 D5 वाच्यो, M1 वाच्यौ (for वाच्य) D1.4.11 तथा स(D1 स त्वया) हनुमन्वाच्यो D2.11 त्वया(D11

नित्यमुत्साहयुक्ताश्च वाचः श्रुत्वा मयेरिताः ।
वर्धिष्यते दाशरथेः पौरुषं मदवाप्तये ॥ १०
मत्संदेशयुता वाचस्त्वत्तः श्रुत्वैव राघवः ।
पराक्रमविधिं वीरो विधिवत्संविधास्यति ॥ ११
सीतायास्तद्वचः श्रुत्वा हनुमान्मारुतात्मजः ।
शिरस्यञ्जलिमाधाय वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ १२
क्षिप्रमेष्यति काकुत्स्थो हर्यृक्षप्रवरैर्वृतः ।
यस्ते युधि विजित्यारीञ्शोकं व्यपनयिष्यति ॥ १३
न हि पश्यामि मर्त्येषु नामरेष्वसुरेषु वा ।
यस्तस्य वमतो बाणान्स्थातुमुत्सहतेऽग्रतः ॥ १४
अप्यर्कमपि पर्जन्यमपि वैवस्वतं यमम् ।
स हि सोढुं रणे शक्तस्तव हेतोर्विशेषतः ॥ १५
स हि सागरपर्यन्तां महीं शासितुमीहते ।
त्वन्निमित्तो हि रामस्य जयो जनकनन्दिनि ॥ १६
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सम्यक्सत्यं सुभाषितम् ।
जानकी बहु मेनेऽथ वचनं चेदमब्रवीत् ॥ १७
ततस्तं प्रस्थितं सीता वीक्षमाणा पुनः पुनः ।
भर्तुः स्नेहान्वितं वाक्यं सौहार्दादनुमानयत् ॥ १८ G 5 0 0 B 5.30.16 L 5 36 17

त्वया स) हनुमन्वाच्यो, D3 तथा त्वया स वक्तव्यो ＆ Cg तथाथा सत्ययमेतत् ＆ —d) D1 समाशुद्दि (for भवा°) Ñ1 श्रेष्ठौ नरवराक्षसौ —After 9, Ñ1 ins (partly illeg)

877* ＊＊＊＊＊＊＊＊वानराणां＊शौ वच ।
यतो भवान्हरिश्रेष्ठ धर्मात्मा सोऽत्वनुत्तमम् ।

10 a) Ś1 D10 युक्त स, Ñ1 D1 2 4 7 9 11 -युक्तस्य, D3 -संयुक्ता (for -युक्ताश्च) —D6 reads 10a in marg —b) Ś1 D10 वाक्य, Ñ1 D2–6 11 वाच (for वाच) D3 G2.3 M3 त्वया (for मया) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 [ई]रिता (Ś1 D10 °भ) (for [ई]रिता) D1 वाच स्मृत्वा मयेरिता —c) Ś1 D10 विवि(D10 वर्धि)ष्यते दाशरथि

11 a) T G3 M2 -युता, Cm 1 as in text (for -युता) T G2 M2 वाच (for वाचस्) Ś1 D1 10 स हि मे त्व (D10 त)त्समायुक्त(D3 °मा; D4 °क्त), Ñ1 इह मे स समादाय, D1 पौरुष वत्समाधाय, D3 इह मे त्वत्समायुक्तो, D11 इदमेतत्समाधाय —b) D1 7 4 11 वाच (for त्वत्त) Ś1 Ñ1 D10 वच श्रुत्वा च (for त्वत्त श्रुत्वैव) —c) T2 G2 रामो (for वीरो) D2–4 पराक्रमे मतिं वीरो —d) D11 सम्प्रधास्यति (for संवि°)

12 a) D6 T2 M1 2 वचन (for तद्वच) G1 तस्यास्त-द्वचनं श्रुत्वा —b) Ñ1 illeg , D2–4 11 पवनात्मज (for मारुता°) —c) T2 शिरसा (for शिरसि) Ś1 D1 8 10 T2 समादाय (for आधाय)

13 a) D2–6 8 11 G3 M1 हर्यृक्ष(D3 °र्क्ष) (for हर्यृक्ष), D1 युत , M3 वृन (sic) (for वृत) Ñ1 प्रवरा न्वित , T2 प्लवगर्षभै (for प्रवरैर्वृत) —c) D3 वतो, D1 यस्तु D11 यस्मै (for यस्ते) M1 वृति (for युधि) Ś1 D1 2 4 10 T [अ]रि (for [अ]रीञ्) D11 विनिर्जित्य (for विजित्यारीञ्) —d) D11 व्यपनुदिष्यति (for व्यपनयिष्यति) Ś1 Ñ1 D1 10 शोकं च(D8 त) व्यपनेष्यति ＆ Cr व्यप नयिष्यति व्यपनेष्यति ＆

14 Ś1 om 14 —ab) D11 स (for हि) D1 राक्षसेषु (for नामरेषु) D10 [अ]पि, G1 M1 2 च (for वा) D3 सुरेष्वप्यसुरेषु च, D6 8 11 G2 नासुरेष्वमरेषु वा (D4 च), D5 7 9 T2 M2 नासुरे(T2 दानवे)षु सुरेषु वा (for b) Ñ1 तव पश्यामि लोकेष्विमवसुरेषु सुरेषु वा —c) D3 क्षपतो, D1 T1 2 G1 2 M क्षिपतो, Ck t as in text (for वमतो). D1 2 4 10 11 यस्तस्याग्रे द्रुम(D10 °ह)तो बाणान्

15 a) Ś1 D10 अथ (for first अपि) —b) M2 मम (for यमम्) —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 विमोढु, G1 हि सोढा (for हि सोढुं) D3 माध्रयेद्युधि सकुद्धस्

16 Ś1 om 16 —a) Ñ1 D1 4 10 11 न स D3 य स, D2 न च, M1 स तु M2 न हि, Cg as in text (for स हि) —b) D7 8 G2 Ck t साधितुम् (for शासितुम्) D1 7 9–11 Ct महेति Ck as in text (for ईहते) —c) Ñ1 D1 2 4 10 11 निमित्त, Ck t as in text (for निमित्तो)

17 a) Ś1 D10 सम्यक (for श्रुत्वा) —b) D1 2 साहत्व, D11 साधु (for सत्य) Ś1 D10 सा श्रुत्वा हि सुभाषितं, Ñ1 D2.4 सम्यक्सत्यत्व प्र(D3 °क्सत्यत्वेन, D4 °क्सत्यत्व प्र)भाषित —c) Ś1 Ñ1 मन्येव, D1 2 4 10 म(D10 मा)न्येव D6 मान्याथ, D2–8 T2 मेने त, D11 मन्वैव (for मेनेऽथ) D3 बहुधैवोक्तम् —d) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 मैथिली (Ś1 D10 वानर) वाक्यमब्रवीत्, D2 4 T2 इद(D1 ततो) वचनमब्रवीत्

18 Ś1 om 18 —a) D2 हरि (for ततस्) Ñ1 G1 2 स (for त) D3 तत्र सम्प्रस्थितं सीता —b) D1–6 7 9 11 वीक्ष्यमाणा, D10 वक्ष्यमाण (for वीक्षमाणा) —c) D2–4 7 9 11 T1 2 M2 Cr g t भर्तु, Cv m k as in text (for भर्तुः) G1 स्नेहान्वितं (for स्नेहान्वितं) D7 11 भर्तुं, D4 साक्षी (for वाक्य) D1 भर्तृस्नेहान्वित त (sic) —d) D2 G2 M1 अन्वमानयत् (for अनु°) D1 2 11 सौहृदात्समभाषत, D3 10 सौहार्दादिदमब्रवीत्, G1 सौहार्द दयदूताहा ＆ Cv r m अनुमानयत्(Cr अनुमानय ती) सम्मानयन्ती (Cv आर्द्रताद्धितव्यत्यय 1. so also Cr) Cg अनुमानियदन्वमानयत् 1, Ck t अनुमानयदपूजयत् ＆

G 5 00 0 B 5 39 20 L 5 36 18 यदि वा मन्यसे वीर वसैकाहमरिंदम ।
कस्मिंश्चित्संवृते देशे विश्रान्तः श्वो गमिष्यसि ॥ १९
मम चेदल्पभाग्यायाः सांनिध्यात्तव वीर्यवान् ।
अस्य शोकस्य महतो मुहूर्तं मोक्षणं भवेत् ॥ २०
गते हि हरिशार्दूल पुनरागमनाय तु ।
प्राणानामपि संदेहो मम स्यान्नात्र संशयः ॥ २१
तवादर्शनजः शोको भूयो मां परितापयेत् ।
दुःखाद्दुःखपरामृष्टां दीपयन्निव वानर ॥ २२
अयं च वीर संदेहस्तिष्ठतीव ममाग्रतः ।
सुमहांस्त्वत्सहायेषु हर्यृक्षेषु हरीश्वर ॥ २३
कथं नु खलु दुष्पारं तरिष्यन्ति महोदधिम् ।
तानि हर्यृक्षसैन्यानि तौ वा नरवरात्मजौ ॥ २४
त्रयाणामेव भूतानां सागरस्येह लङ्घने ।
शक्तिः स्याद्वैनतेयस्य तव वा मारुतस्य वा ॥ २५
तदस्मिन्कार्यनिर्योगे वीरैवं दुरतिक्रमे ।
किं पश्यसि समाधानं त्वं हि कार्यविदां वरः ॥ २६
काममस्य त्वमेवैकः कार्यस्य परिसाधने ।
पर्याप्तः परवीरघ्न यशस्यस्ते बलोदयः ॥ २७
बलैः समग्रैर्यदि मां रावणं जित्य संयुगे ।
विजयी स्वपुरं यायात्तत्तु मे स्याद्यशस्करम् ॥ २८

---

19 ᵃ) D1 3 त्व, T3 मा (for वा) Ś1 D10 तावद्, Ñ1 D1 3 4 11 तात (for वीर) —ᶜ) D11 G3 कस्मिंश्च —ᵈ) D3 गमिष्यति

20 ᵃ) Ś1 Ñ1 D1 3 7 9 11 T1 3 G1 चैव D4 5 वापि (for चेद्) D4 भागाया (for भाग्याया) —ᵇ) D3 T1 3 सानिध्य(D3 °ध्ये) (for °ध्यात्) Ś1 D10 धीमत D1 7–9 T3 (also) G1 M3 वानर (for वीर्यवान्) D1 सांनिध्ये भव वीर्यवान्, D11 सांनिध्याद्वीर्यवांस्तव —For 20ᶜᵈ Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

878* शोकस्यास्य विपाकस्य मुहूर्तं स्यादपि क्षय ।

[D3 11 [क्ष]य (for [क्ष]स्य) Ñ1 विशालस्य D4 विनाशाश D10 ह्यपारस्य (for विपाकस्य) D3 अपारस्यास्य शोकस्य (for the prior half) D3 8 मपि (for अपि) D4 क्षय (for क्षय)] —Thereafter Ñ1 cont (partly illeg)

879* पश्यामि त्वा यावदह तावत्तौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीव च महात्मान ********* ।

21 Ś1 D10 om 21–22 —ᵃ) Ñ2 D7 9 T1 Ct ततो Ck as in text (for गते) D8 [s]पि M1 Ck तु (for हि) Ñ1 कपि (for हरि) G हरिशार्दूले —ᵇ) T2 च (for तु) D1 पुनरापत्राय चापि (sic) D2 9 पुनरागमाय(D3 °गामिनि) त्वयि D4 पुनरामालये त्वयि (sic) D11 पुनरप्यागमे त्वयि —ᵈ) D3 नास्ति (for स्यान्न) D3 4 11 [श]स्ति (for [क्ष]त्र)

22 Ś1 D10 om 22 (cf v l 21) —ᵃ) Ñ1 D1–4 11 तव मा(D4 स D11 हा)दर्शने चापि(D3 वीर) —ᵇ) G3 प्रति (for परि) D1 तापयिष्यति (for परितापयेत्) —ᶜᵈ) D3 4 दु खे (for दु खाद्) D3 (marg) T1 दु खं, Cr m g l t as in text (for दु ख) Ñ1 D1 4 पराभूतां, D2 परा भूत्वा (for परामृष्टां) M3 इह (for इव) N1 D3 4 दुर्भगस्कामभागिनीं(D3 °स्का विभाविनि), D3 अनाथां दु ख भागिनीं (for ᵈ) D3 11 दु खे दु खतरं(D11 °र) भूत्वा दुर्भगस्कामभागिनी ※ Cc दु खपरम्परामिति पाठे दु खपरम्परामृष्टां मा दु ख भूयो दीपयन्निव उत्पद्यमानेव दीपयेदिति संबन्ध ।, Cm दु ख दु खपरामृष्टामिति पाठे दु खे मा दीपयत् उज्ज्वलयदिव परितापयेदिति संबन्ध ※

23 ᵃ) D4 अह (sic) (for अय) Ś1 D10 तु (for च) —ᵇ) D11 इह (for इव) —ᶜ) Ś1 D5 10 तत् D1 सु D3 च, Ck t as in text (for त्वत्) G3 सकाशात् Ck t as in text (for सहायेषु) D4 11 मम हस्त(D11 सुमहत्सु)सहायेषु —ᵈ) D11 ह्येषु (subm) G3 हर्यक्षेषु (for हर्यृक्षेषु) Ñ1 कपीश्वर, D1 5 7 9 11 G1 Ck t हरीश्वर (G1 °रा)

24 ᵃ) Ś1 D8 कथ तु Ñ1 D3 11 कथं हि, D1 कथंचित्, D8 10 कथ न Ñ1 D3–8 11 दु पार (for दुष्पार) —ᵇ) D3 महार्णव (for महोदधिम्) —ᶜ) D1–4 6 11 ह(D3 ति)र्यश्व (for हर्यृक्ष)

25 ᵃ) Ś1 D2–4 10 G1 अपि Ck t as in text (for एव) —ᵇ) Ś1 D1 10 [क्ष]पि, Ñ1 T3 M1 3 [क्ष]स्य D3 अपि D4 अति D3 [क्ष]पि, D11 G3 [ह]व (for [ह]इ) —Ś1 om 25ᶜ–27ᵇ D10 om 25ᶜ–27ᵃ —ᵈ) D11 च (for second वा)

26 Ś1 D10 om 26 (cf v l 25) —ᵃ) T1 3 G1 त्वम् (for तद्) D3 एव (for अस्मिन्) D1 3 11 स (for निर्) —ᵇ) D1 11 धी(D11 वी)रैश्च (for वीरैव) D3 दैव हि दुरतिक्रम —ᶜ) D3 11 त्व (for किं) Ñ1 D7 9 पश्यस —ᵈ) D3 4 8 G2 3 वर

27 Ś1 D10 om 27ᵃᵇ and 27ᵃ resp (cf v l 25) —ᵃ) T3 रावणस्य D3 एक (for एव) —ᵇ) D3 शक्ति कार्यस्य साधने —ᶜ) D1 11 T3 M3 वीरघ्नो (for °घ्न) —ᵈ) D3 4 यशसस (for यशस्यस) D4 11 तु (for ते) Ś1 Ñ1 D1 3 4 7 9 10 T1 M1 3 Ch फलोदय (D3 °ये) (for बलो°) D1 यशसस्तुल्यफलोदय (hypm)

28 Ś1 reads 28 in marg —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 समस्तैर् (for °ग्रैर्) Ś1 Ñ1 D7 9 युधि (for यदि) —ᵇ) Ś1

बलैस्तु संकुलां कृत्वा लङ्कां परबलार्दनः ।
मां नयेद्यदि काकुत्स्थस्तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ २९
तद्यथा तस्य विक्रान्तमनुरूपं महात्मनः ।
भवेदाहवशूरस्य तथा त्वमुपपादय ॥ ३०
तदर्थोपहितं वाक्यं सहितं हेतुसंहितम् ।
निशम्य हनुमाञ्शेषं वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ ३१
देवि हर्यृक्षसैन्यानामीश्वरः प्लवतां वरः ।
सुग्रीवः सत्त्वसंपन्नस्तवार्थे कृतनिश्चयः ॥ ३२
स वानरसहस्राणां कोटीभिरभिसंवृतः ।
क्षिप्रमेष्यति वैदेहि राक्षसानां निबर्हणः ॥ ३३
तस्य विक्रमसंपन्नाः सत्त्ववन्तो महाबलाः ।
मनःसंकल्पसंपाता निदेशे हरयः स्थिताः ॥ ३४
येषां नोपरि नाधस्तान्न तिर्यक्सज्जते गतिः ।
न च कर्मसु सीदन्ति महत्स्वमिततेजसः ॥ ३५
असकृत्तैर्महोत्साहैः ससागरधराधरा ।
प्रदक्षिणीकृता भूमिर्वायुमार्गानुसारिभिः ॥ ३६
मद्विशिष्टाश्च तुल्याश्च सन्ति तत्र वनौकसः ।
मत्तः प्रत्यवरः कश्चिन्नास्ति सुग्रीवसंनिधौ ॥ ३७
अहं तावदिह प्राप्तः किं पुनस्ते महाबलाः ।
न हि प्रकृष्टाः प्रेष्यन्ते प्रेष्यन्ते हीतरे जनाः ॥ ३८
तदलं परितापेन देवि शोको व्यपैतु ते ।
एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यन्ति हरियूथपाः ॥ ३९

G 5 0 0
B 5 39 40
L 5 35 39

N1 D1.3.4.10.11 विनिर्जित्य (D1.3.11 °जित्य च) दशाननं, D3 जित्वा रावणमाहवे ॥ Cg जित्य निरन्तरा, Cl विजित्य सा गृहीतया, Ct जित्वा विजयी सपत्ना गृहीतया ॥ —c) D2 G1.2 M3 स्वां (M3 स्व) पुरीं, D10 सुपुरं, G3 M1 स्व पुरं (for स्वपुरं) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 रामो (for महात्) —d) Ś1 Ñ1 यत्तस्यात्मव (Ñ1 °*)शस्करं, D1-4.10.11 भवेत्तस्याव शस्करं, D2.3 G3 M3 तत्तस्य सदृशं भवेत् —After 28, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

880* सर्वेराक्षसभवान् सूदयित्वेह रावणम् ।
नयेन्मां यदि काकुत्स्थ पर तत्स्याद्यशस्करम् ।
यथाह तस्य वीरस्य वनवित्वा हता बलात् ।
रक्षसा तद्वदादेव तथा नार्हति राघव ।

(Ś1 Ñ1 D10 om l 1 and 2 D11 reads l 1 and 2 after l 3 —(l 1) D3 सर्वैरेव (for °शित्वा) —(l 3) D1 प्रसह्यापहृता वलाद्, D3 पापिनापापिना हृता (for the post half) —(l 4) Ñ1 रक्षसो D1 [अ]र्हसि]

29 a) D1 बले स्तु, D3.4 G1.2 M1 G1 बलैस्तु, Ck t बलैस्तु (as in text), D4.10 संकुलं (for संकुलां) —b) D3 T1 बलार्दिन (for °र्दन) D2 लङ्कां च रघुनन्दन —c) D1.11 मां (for मां)

30 a) T1 यद् (for तद्) —b) G1 इह, G2 इव (for महा) —c) D3 भवति (for भवेद्) D11 आहुव (for आहव) D2 भवेद्राहवशूरस्य —d) D2.11 उपपादये (D11 °येद्), D3 उपधारय, G1 अपपादय (for उपपादय)

31 a) Ś1 तद्वर्थोपहित (for °र्थोपहित) —b) D4.7-10 Ct प्रश्रि(D4 °सृ)त, D3 (also in marg) T1.2 G3 सहित, Cv r m g as in text (for सहित) Ś1 Ñ1 D11 प्रश्रि D11 °ह)व हेतुसमि(Ñ1 °तु, D11 °ह)त, D1-8 प्रसृत हेतु मधु(D2 °ति, D3 °म)त —c) Ś1 D10 देव्या, D2 तस्या, D3 सीता (for शेषं)

32 a) D3 देव D1-4.8-11 G3 M1 हर्यक्ष (for हर्यृक्ष) —b) Ś1 D4.10 प्लवगोत्तम (for °तां वर) —c) D4.5.7-9 T2 सत्य (for सत्त्व) T2 सुग्रीव सत्यसंधश्च —d) Ś1 त्वदर्थे (for तवार्थे) —After 32 D10 ins

881* तत्राथ सत्त्वसम्पन्नो विनीत सत्यवान्शुचिः ।

33 Ś1 om 33ab —b) D4.5.11 कोटिभिर् —d) Ś1 D10.11 निषूदन, Ñ1 D1.3 निषूदक (for निबर्हण)

34 a) Ś1 सपक्षा, D4 सपात्र, D11 सन्नाता (for °संपन्ना)

35 a) Ś1 D4.10.11 तेषां —b) D3 न तिर्यक्सज्जते गते —d) D2 महत्स्वप्यति (for °मित) Ś1 D10 विक्रमा (for तेजस) D3 महत्स्वप्यमितौजस

36 a) D2.11 असकृत्तैर् (for असकृत्तैर्) —b) Ś1 D3.10 ससा(Ś1 °रा)धरा Ck t as in text (for धराधरा) —c) Ñ1 [अ]सीमि (for भूमिर्) —d) Ñ1 D1.2.11 सर्वे (for वायु) Ś1 D2.10 वेग, Ñ1 ** (for मार्ग)

37 a) D10 तुर्याग्र (sic) (for तुल्याश्) Ñ1 वा (for च) —After 37ab, Ñ1 ins

882* बहवो वानरा देवि महान्तोऽतुलविक्रमा ।

—c) D10 स तु (sic) (for मत्त) —d) Ñ1 चास्ते (for नास्ति)

38 b) T2 महौजस (for महाबला) —d) D2.3.11 प्रेष्य(D2 °ष्य)ते हीनतेजस, T3 प्रेष्यन्त इतरे जना

39 b) M3 व्यपोहतु (for व्यपैतु ते) Ś1 Ñ1 D1-4.10 देवि मन्युरपैतु ते, D11 न देवि पुरपैस्तु त (sic) —c) D3 G1.2 M3 वै (for ते) —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 पुंगवा (for यूथपा)

G 5 60 0 B 5 39 41 L/5 36 40

मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ ।
त्वत्सकाशं महासत्त्वौ नृसिंहावागमिष्यतः ॥ ४०
तौ हि वीरौ नरवरौ सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
आगम्य नगरीं लङ्कां सायकैर्विधमिष्यतः ॥ ४१
सगणं रावणं हत्वा राघवो रघुनन्दनः ।
त्वामादाय वरारोहे स्वपुरं प्रतियास्यति ॥ ४२
तदाश्वसिहि भद्रं ते भव त्वं कालकाङ्क्षिणी ।
नचिराद्द्रक्ष्यसे रामं प्रज्वलन्तमिवानलम् ॥ ४३
निहते राक्षसेन्द्रे च सपुत्रामात्यबान्धवे ।
त्वं समेष्यसि रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी ॥ ४४

क्षिप्रं त्वं देवि शोकस्य पारं यास्यसि मैथिलि ।
रावणं चैव रामेण निहतं द्रक्ष्यसेऽचिरात् ॥ ४५
एवमाश्वास्य वैदेहीं हनूमान्मारुतात्मजः ।
गमनाय मतिं कृत्वा वैदेहीं पुनरब्रवीत् ॥ ४६
तमरिघ्नं कृतात्मानं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ।
लक्ष्मणं च धनुष्पाणिं लङ्काद्वारमुपस्थितम् ॥ ४७
नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान् ।
वानरान्वारणेन्द्राभान्क्षिप्रं द्रक्ष्यसि संगतान् ॥ ४८
शैलाम्बुदनिकाशानां लङ्कामलयसानुषु ।
नर्दतां कपिमुख्यानामार्ये यूथान्यनेकशः ॥ ४९

---

40 a) Ś1 D10 M1 तु, D11 हि (for च) —b) N1 सूर्यचन्द्राव (by transp) D1 चन्द्रसूर्यव्यवस्थितौ —c) D1 2 -सकाशे (for सकाश) D1 7 8 महासत्त्वौ (D1 °सिंहाव) D2 हि वैदेहि (for महासत्त्वौ) —d) Ś1 Ñ1 D4 राजपुत्राविहै (D4 °वै)ष्यत D1 2 इह (D2 तौ च) सिंहाविवैष्यत D10 11 राजपुत्राविहैष्यत

41 D2 om 41 —a) Ś1 N2 D1 2 10 11 तौ च D3 T1 2 G2 M2 ततो T3 उभौ (for तौ हि) G1 -वराभौ (for वरौ) D4 तौ च वीरावरौ —c) Ś1 D4 10 आगत्य (for आगम्य) —d) D11 विधमिष्यति (sic)

42 a) N1 सबल (for सगण) —b) N1 राघवौ रघुनन्दनौ —d) Ñ1 T3 स्व (for स्व) Ś1 D2 3 7 T1 G2 स्वपुरीं D2 8 10 स्वां पुरीं (for स्वपुर) Ñ1 -यास्यत (for यास्यति)

43 a) G2 M2 समाश्वसिहि D10 11 तदाश्व (D11 °स्व) सिद (sic) भद्र त —b) M1 परिकाङ्क्षिणी Cr m g t as in text (for काल°) —c) Ś1 D2 11 M2 अचिराद् —d) S1 D1 2 10 ज्वलन्तमिव भास्कर —For 43cd N1 D1 2 11 subst

883* अचिराद्द्रक्ष्यसि पतिं पत तमिव भास्करम् ।

[D1 द्रक्ष्यसि रामभचिरात् (for the prior half) D1 ज्वलितम् (for पतन्तम्) D2 ज्वलन्तमिव राघव (for the post half)]

44 a) Ś1 D1 6 10 11 तु M2 [ऽ]स्मिन् (for च) —b) D11 G1 -बान्धवै (for बान्धवे) —After 44c D11 erroneously reads 45d and repeats 44c —d) D1 8 9 [ए]व (for [इ]व) D11 शशाङ्कमिव रोहिणी

45 Ś1 om 45 —a) D1 वैदेहि D2 एष्यसि G1 च देवि (for त्वं देवि) D10 क्षिप्रमेष्यसि वैदेहि —b) N1 D7 8 द्रक्ष्यसि, D3 एष्यसि, D10 कोपस्य (for यास्यसि) D1 पर पार च मैथिलि —c) Ñ1 D1-8 10 11 क्षिप्र द्रक्ष्यसि रामेण —d) Ñ1 D2 4 10 11 रावण रणे (for द्रक्ष्यसेऽचिरात्) D1 8 रावण निहत युधि (D3 रणे) D7 8 द्रक्ष्यसे निहत बलात्

46 c) D3 मन (for मतिं) D1 चक्रे (for कृत्वा) —d) D4 8 मैथिलीं (for वैदेहीं) Ś1 D10 इदम् (for पुनर्)

47 a) Ś1 D2 4 10 11 महात्मान (Ś1 D10 °भाग) (for कृतात्मान) —c) Ñ1 D1-4 10 11 स (D10 सु)सुग्रीव (for धनुष्पाणिं) S1 लक्ष्मण सहसुग्रीव G1 लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा —d) N1 D6 7 9 T3 G1 [आ]गत (for स्थितम्) —After 47, M1 ins

884* सुग्रीवसहित वार वानरैः परिवारितम् ।

48 Ś1 om 48-49 —a) D2 4 10 भीमान्, D1 एतान् (for वीरान्) —c) N1 वानरेंद्र च D1-8 11 T3 वानरै (D1 पर्वतै)द्राभान, D8 वानरेंद्रण (for वारणेन्द्राभान्) —d) D1 सघश D2 सङ्गतान् (for संगतान्)

49 Ś1 om 49 (cf v 1 48) —a) D2 शिला (for शैल) N1 समानानां G2 °शाश्च (for निकाशानां) —c) D10 नर्दतां (for नर्दतां) D1 हरिसैन्यानां D2-8 10 11 हरि°, G2 वानरेन्द्राणाम् (for कपिमुख्यानां) N2 नदतां हरिमुख्यानां —d) D2 मार्ग M1 मध्ये (for मार्य) D2 5 8 10 T2 भार्ये श्रोष्यसि नि स्वन D5 8 T1 3 G2 अचिराच्छ्रो ष्यसि स्वन (D8 T1 ध्वनिं) ‡ Cv नर्दतां कपिमुख्यानामार्ये यूथान्यनेकश इत्येतद्द्रक्ष्यसीत्येन विपरीतम्। Cr नर्दतां वानरेन्द्राणामचिराच्छ्रोष्यसि स्वनमिति पाठ ‡ —After 49 D1 2 ins

885* स्वकृते च विशालाक्षि रामो राजीवलोचन ।
दु खमास्ते महाभागस्त्वद्ध्यानो दिवानिशम् ।

स तु मर्मणि घोरेण ताडितो मन्मथेषुणा ।
न शर्म लभते रामः सिंहार्दित इव द्विपः ॥ ५०

मा रुदो देवि शोकेन मा भूत्ते मनसोऽप्रियम् ।
शचीव पत्या शक्रेण भर्त्रा नाथवती ह्यसि ॥ ५१

रामाद्विशिष्टः कोऽन्योऽस्ति कश्चित्सौमित्रिणा समः ।
अग्निमारुतकल्पौ तौ भ्रातरौ तव संश्रयौ ॥ ५२

नास्मिंश्चिरं वत्स्यसि देवि देशे
रक्षोगणैरध्युषितेऽतिरौद्रे ।
न ते चिरादागमनं प्रियस्य
क्षमस्व मत्संगमकालमात्रम् ॥ ५३

G 5 0 0
B 5 39 51
L 5 36 53

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तत्रिंशः सर्गः ॥ ३७ ॥

50 [a]) Ñ1 हि (for तु) Ś1 D1.3.10.11 स हि मर्मसु (Ś1 °न्मथ D11 °र्मण) घोरेण D2.4 स हि मर्मसु घोरेषु —[b]) Ñ1 मदनेषुणा

51 [a]) D2.7.9 T2 रुद मा, D8 अद ते G1 रुदो मा (by transp.) G2 as in text (for मा रुदो) G2 ते विशोकेन (for देवि शोकेन) Ś1 D1.3.10.11 मा शुचो देवि शोकार्दे (Ś1 D10 °र्ते) Ñ1 श्रुत्वा मा देवि शोकार्ते, D2 मा शोचीर्देवि शोकार्दे, D8 मा साधु देव्यशोकार्हे —[b]) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 मनसि (D3 °सा D5 °स) कुरु (Ñ1 ज्वर) D2.7.9 T2 मनसो भय (for मनसोऽप्रियम्) —[c]) D7.9 भर्त्रा (for पत्या) Ś1 D10 शचीचन्द्रेण सीते त्वं, Ñ1 D1.3.11 वासिनी (D3 °काशे, D4 सहिता) श्रीरिवेन्द्रेण —[d]) D6 M1 पत्या (for भर्त्रा) D2.9 सनाथेवासि शोभने

52 [a]) Ś1 D10 को विशिष्टो हि रामेण —[b]) Ś1 D10 को वा, D4 कश्चिन् T1.2 G1.3 M2 कश्च (for कश्चित्) G1 M1 सह (for समः) —For 52[ab], Ñ1 D1-4.11 subst.:

886* को विशिष्टस्तु रामेण सौमित्रेर्वापि कः समः ।

[D3 लक्ष्मणेन च, D1 सौमित्रयापि (for सौमित्रेर्वापि)]

—[c]) Ś1 Ñ1 D1 तु (for तौ) —[d]) Ñ1 संश्रय, D1.4 संश्रय (sic) (for संश्रयौ) D5 आश्रयस्ता, D8 रणसंश्रयौ, D11 नात्र संशय, M1 रामलक्ष्मणौ (for तव संश्रयौ)

53 [a]) D7.8 G2 M3 वत्स्यति, D11 om. (for वत्स्यसि) D1(marg.) चात्र (for देवि) —[b]) D1 M2 हि (for अति) —[c]) Ñ2 प्रियेति (for प्रियस्य) —[d]) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 सह (for मत्) D4 क्षमस्व त्वसागमनाय काल°

Colophon.— Ñ2 V1.2 B D4 om.—Sarga name: Ś1 D1.3.4.10.11 सीताप्रत्याश्वासन (Ś1 D10.11 °न) Ñ1 सीतासमाश्वासन, D3 सीताश्वासन —Sarga no. (figures, words or both): Ñ1 D1.3.4.10.11 om. Ś1 D5.7-9 T G M1.2 39 D3 41, M3 38 —After colophon, G concludes with: श्रीरामाय नमः

G 5 20 0
B 5 39 41
L 5 36 40

मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ ।
त्वत्सकाशं महासत्त्वौ नृसिंहावागमिष्यतः ॥ ४०
तौ हि वीरौ नरवरौ सहितौ रामलक्ष्मणौ ।
आगम्य नगरीं लङ्कां सायकैर्विधमिष्यतः ॥ ४१
सगणं रावणं हत्वा राघवो रघुनन्दनः ।
त्वामादाय वरारोहे स्वपुरं प्रतियास्यति ॥ ४२
तदाश्वसिहि भद्रं ते भव त्वं कालकाङ्क्षिणी ।
नचिराद्द्रक्ष्यसे रामं प्रज्वलन्तमिवानलम् ॥ ४३
निहते राक्षसेन्द्रे च सपुत्रामात्यबान्धवे ।
त्वं समेष्यसि रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी ॥ ४४
क्षिप्रं त्वं देवि शोकस्य पारं यास्यसि मैथिलि ।
रावणं चैव रामेण निहतं द्रक्ष्यसेऽचिरात् ॥ ४५
एवमाश्वास्य वैदेहीं हनूमान्मारुतात्मजः ।
गमनाय मतिं कृत्वा वैदेहीं पुनरब्रवीत् ॥ ४६
तमरिघ्नं कृतात्मानं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ।
लक्ष्मणं च धनुष्पाणिं लङ्काद्वारमुपस्थितम् ॥ ४७
नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान् ।
वानरान्वारणेन्द्राभान्क्षिप्रं द्रक्ष्यसि संगतान् ॥ ४८
शैलाम्बुदनिकाशानां लङ्कामलयसानुषु ।
नर्दतां कपिमुख्यानामार्ये यूथान्यनेकशः ॥ ४९

---

40 ᵃ) Ś1 D14 M1 तु, D11 हि (for च) —ᵇ) N2 सूर्यचंद्राव (by transp) D1 चद्रसूर्याव्यवस्थितौ —ᶜ) D1 2 सकाशे (for सकाश) D1 7 9 महासत्वौ (D1 °सिंहाव) D2 हि वैदेहि (for महासत्त्वौ) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D4 राजपुत्राविहै (D4 °वै)ष्यत, D1 3 इह (D3 तौ च) सिंहाविहैष्यत D10 11 राजपुत्राविहैष्यत

41 D3 om 41 —ᵃ) Ś1 N1 D1 3 10 11 तौ च, D5 T1 2 G3 M2 ततो, T2 उभौ (for तौ हि) G1 व्याघ्रौ (for वरौ) D4 तौ च वीरामरवरौ —ᶜ) Ś1 D4 10 आगत्य (for आगम्य) —ᵈ) D12 विधमिष्यति (sic)

42 ᵃ) Ñ1 सबल (for सगण) —ᵇ) Ñ1 राघवौ रघुनंदनौ —ᵈ) Ñ1 T2 स्व (for स्व) Ś1 D5 7 9 T1 G2 स्वपुरीं D4 8 10 स्वां पुरीं (for स्वपुर) Ñ1 -यास्यत (for -यास्यति)

43 ᵃ) G3 M2 समाश्वसिहि D10 11 तदाश्व(D11 °स्व)-सिह (sic) भद्र त —ᵇ) M1 परिकाङ्क्षिणी, Cr m g t as in text (for काल°) —ᶜ) Ś1 D3 10 M2 अचिराद् —ᵈ) S1 D1 2 10 ज्वलन्तमिव भास्कर —For 43ᶜᵈ N2 D2 4 11 subst

883* अचिराद्द्रक्ष्यसि पतिं प्रज्वलन्तमिव भास्करम् ।

[D4 द्रक्ष्यसि राममचिराद् (for the prior half) D4 ज्वलितम् (for ज्वलन्तम्) D2 ज्वलन्तमिव पावक (for the post half)]

44 ᵃ) Ś1 D1-5 10 11 तु M3 [ऽ]स्मिन् (for च) —ᵇ) D11 G1 -बान्धवे (for बान्धवे) —After 44ᶜ D11 erroneously reads 45ᵈ and repeats 44ᶜ —ᵈ) D2 5 9 [ए]व (for [इ]व) D11 शशाङ्कमिव रोहिणी

45 Ś1 om 45 —ᵃ) D4 वैदेहि D4 गमिष्यसि, G2 च दुरि (for त्वं देवि) D10 क्षिप्रमेष्यसि वैदेहि —ᵇ) N1 D7 9 द्रक्ष्यसि, D3 एष्यसि, D10 कोपस्य (for यास्यसि) D8 पर पार च मैथिलि —ᶜ) Ñ1 D1-4 10 11 क्षिप्र द्रक्ष्यसि रामेण —ᵈ) Ñ1 D2 4 10 11 रावण रणे (for द्रक्ष्यसेऽचिरात्), D1 9 रावण निहत युधि (D3 रणे) D7 1 द्रक्ष्यसे निहत बलात्

46 ᵃ) D2 मन (for मतिं) D1 चक्रे (for कृत्वा) —ᵈ) D4 8 मैथिलीं (for वैदेहीं) Ś1 D10 इदम् (for पुनर्)

47 ᵃ) Ś1 D2 4 10 11 महाभाग (Ś1 D10 °भाग) (for कृतात्मान) —ᶜ) Ñ1 D1-4 10 11 स (D10 सु)सुग्रीव (for धनुष्पाणिं) Ś1 लक्ष्मण सहसुग्रीव G1 लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा —ᵈ) Ñ1 D6 7 9 T2 G1 [आ]गत (for स्थितम्) —Af 47, M1 ins

884* सुग्रीवसहित शूरं वानरैः परिवारितम् ।

48 Ś1 om 48–49 —ᵃ) D2 4 10 भीमान् D (for वीरान्) —ᶜ) N1 वानरेंद्र च D1-4 11 T2 द पर्वते)द्राभान , D8 वानरेंद्रण (for वारणेन्द्राभान्) D1 सघश , D2 सहतान् (for संगतान्)

49 Ś1 om 49 (cf v l 48) —ᵃ) D3 शैल) N1 समानाना, G3 °शाश (for निकाशा° D10 नदता (for नर्दता) D1 हरिसैन्याना D2-4 11 G2 वानरेंद्राणाम् (for कपिमुख्याना) N1 नर्दता हरि —ᵈ) D2 भाग M1 मध्ये (for आर्य) D1 3 4 10 1 द्योऽध्यसि नि स्वन, D5 1 T1 2 G2 अचिराच्छ्रोष्यसि स्व T2 ध्वनि) ⊛ Cv नर्दता कपिमुख्यानामार्ये यूथान्यनेकशः । द्रक्ष्यसीत्येव किंशब्दम् ।, Cr नर्दतां वानरेन्द्राणामचिराच्छ्रोष्यसि स्वनमिति पाठ ⊛ —After 49 D1 1 ins

885* त्वत्कृते च विशालाक्षि रामो राजीवलोचन ।
दुःखमास्ते महाभागश्चिन्तयानो दिवानिशम् ।

एष चूडामणिर्दिव्यो मया सुपरिरक्षितः ।
एतं दृष्ट्वा प्रहृष्यामि व्यसने त्वामिवानघ ॥ ७
एष निर्यातितः श्रीमान्मया ते वारिसंभवः ।
अतः परं न शक्ष्यामि जीवितुं शोकलालसा ॥ ८
असह्यानि च दुःखानि वाचश्च हृदयच्छिदः ।
राक्षसीनां सुघोराणां त्वत्कृते मर्षयाम्यहम् ॥ ९
धारयिष्यामि मासं तु जीवितं शत्रुसूदन ।
मासादूर्ध्वं न जीविष्ये त्वया हीना नृपात्मज ॥ १०
घोरो राक्षसराजोऽयं दृष्टिश्च न सुखा मयि ।
त्वां च श्रुत्वा विपद्यन्तं न जीवेयमहं क्षणम् ॥ ११
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा करुणं साश्रु भाषितम् ।
अथाब्रवीन्महातेजा हनुमान्मारुतात्मजः ॥ १२
त्वच्छोकविमुखो रामो देवि सत्येन ते शपे ।
रामे शोकाभिभूते तु लक्ष्मणः परितप्यते ॥ १३
दृष्टा कथंचिद्भवती न कालः परिशोचितुम् ।
इमं मुहूर्तं दुःखानामन्तं द्रक्ष्यसि भामिनि ॥ १४ G 5 37 0 B 5 40.81 L 5 37 64

7 Ś1 reads 7 in marg (cf v l 4) D3 transp ab and cd —a) D3 स चै (for एष) —b) D3 नित्य (for मया) D7 3 स (for सु) —c) Ś1 D3 10 T2 G2 एनं, G3 M2 3 एवद् (for एत) Ñ2 V B D3 4 य(B1 त्वा) दृष्ट्वा स (D3 च), D8 त्वा दृष्ट्वैव (for एत दृष्ट्वा) —d) Ñ2 V B D4 [S]पि तव T2 त्वामिह (for त्वामिव) D8 व्यसने तु महोदयं

8 Ś1 reads 8ab in marg (cf v l 4) —a) D3 नियापित (for निर्यातित) D4 मोद्य (for श्रीमान्) —b) N1 वारिवासमर (hypm) (for वारिसं°) —After 8ab Ñ2 V B D4 read 891* —c) N2 V1 B2 D4 अत परं D3 विना तन (for अत पर) D8 om न (subm) B शक्यामि (sic), D4 पश्यामि (for शक्ष्यामि) —d) D2,4 जीवित Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 शोककर्शि(D2 3 11 °र्शि)ता Ñ2 D4 शत्रुसूदन V B1 2 4 शत्रु(V3 शोक)कर्षण B3 शत्रुघातिनी (for शोकलालसा)

9 a) D3 4 G1 V3 हि, G3 [इ]ह (for च) V2 B2 4 D10 असह्यानि च T2 असह्यानि च G3 अविषह्यानि (for असह्यानि च) —b) Ś1 N1 D10 हृदयस्थिता —c) D2,5 राक्षसाना V1 B2 D1 3 4 च घो(B2 क्रू)राणा B4 (marg) वचनाक्षण (for सुघोराणा) D7 8 रावणं मद सखाम

10 a) D11 धर्मयिष्यामि —b) D8 11 जीवितु D3 -कशन (for सूदन) —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ऊर्ध्वं मासात्त जीविष्ये —d) Ś1 D10 नरर्षभ (for नृपात्मज) —For 10 Ñ2 V B D4 subst and read after 8ab

891* मासमेक च जीवेय त्वदागमनकाङ्क्षया ।
[B4 तु (for च)]

11 a) Ś1 D10 च (for ऽय) —b) Ś1 Ñ1 D8 10 दुष्टश्च (Ñ1 illeg from श्च up to 12c D4 दुःखरी) न सुख च मे N2 V B D1 4 8 11 अधुव(D1 °दुष्ट)श्च रूपो(B2 परा)मय D3 प्रयकेनाभिपद्यता D4 M1 न दृष्टा सुख(M1 °नि)ता मयि T3 दृष्टैव त्वयानघ —c) Ñ1 V B1-3 D3 4 G3 च दृष्ट्वा B4 मद्दृष्ट्वा D4 श्रुत्वा च (by transp) Ck t as in text (for च श्रुत्वा) Ś1 D10 G1 विरक्षेत Ñ2 V3 B D4 विपीन्तं, D1 3 निरुद्योग D5 7-9 G2 3 विपन्नत T1 3 विपदाय (for विपद्यन्त) ॐ Cv विपद्यन्त शोकनाशमी दन्तम् । अन्ये पूर्वार्धेमरणहेतुमि मद तव शोकश्चेदानीं मरणहेतुमित्यभिप्राय । विपन्नन्तमिति समयक पाठ । विपन्नो विलम्ब ?। Cr g विपन्नन्त विलम्बमानम् (Cr अयमेव पाठ साधु) । Cm विपद्यन्तमिति पाठे त्रिद्यन्तम् । Ck t विपन्नन्त विलम्ब कुर्वाणम् (Ct °वंन्तम्) ॐ —d) Ñ2 D8 अमताय, D7 9 अपि क्षण (for अह क्षणम्) —After 11 D1 3 ins

891* यत्र च भुवनी सीता बाष्पव्याकुललोचना ।
शोकाभिभूता तन्वङ्गी न शशाकाभिभाषितुम् ।
यत्र समाक्षिप्य वक्तु वैदेह्याश्रुत वच ।
पक्ष्ममालापरिश्रष्टैस्तुक्त बाष्पबिन्दुभि ।

[(l 1) D1 तु (for च) D1 [आ]कुल (-व्याकुल) —(l 3) D1 च समाक्षिप्य (for न समाविपु) and श्रुत (for [अ]श्रुत)]

12 Ñ2 V B D4 om 12-20ab —ab) D11 करुण (for वचन) and वचन (for करुण) Ñ1 D1 3 transp वचन and करुण Ś1 D10 चारु D1 3 8 11 G2 M1 साधु (for साश्रु) T2 पावन (for भाषितम्) D5 वैदेह्या वाक्य पूर्णाश्रुया साश्रु सकरुण वच —c) T2 तदा (for अथ) —d) D3 पवनात्मज

13 Ñ2 V B D4 om 13 (cf v l 12) —a) Ñ1 D2 6 10 [अ]भिमुखो, D1 11 [अ]भिहतो, D8 विमना (for विमुखो) —b) D11 सत्येन (for सत्येन) —c) T1 G2 M1 दुःख (for शोक) D5 8 भूते च G1 -तप्त च G3 -पन्न तु (for भूते तु) Ś1 N1 D1,3 4 10 रामदुःखाभिभूतश्च D1 11 M1 2 रामशोकाभिभूतश्च (M2 3 °ते च) —d) Ñ1 प्राणसत्तम (for परितप्यते) —After 13 Ñ1 ins

893* अत्यर्थं वीरशार्दूल सतत परितप्यते ।

14 Ñ2 V B D4 om 14 (cf v l 12) —a) D5 8 11 G1 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) T1 1 M1 कथचिद्भवती दृष्टा —b) D 7 9 परिदेवितु —c) Ś1 D5 8 T G1 2 M1 2 Ck इद Cm g t as in text (for इम) D2 सुमुहूर्तं (hypm) (for मुहूर्तं) ॐ Cm g इम मुहूर्तम् कस्मिन्मुहूर्ते । Ck t

३८

G 5 37 1
B 5 40 1
L 5 37 1

श्रुत्वा तु वचनं तस्य वायुसूनोर्महात्मनः ।
उवाचात्महितं वाक्यं सीता सुरसुतोपमा ॥ १

त्वां दृष्ट्वा प्रियवक्तारं संप्रहृष्यामि वानर ।
अर्धसंजातसस्येव वृष्टिं प्राप्य वसुंधरा ॥ २

यथा तं पुरुषव्याघ्रं गात्रैः शोकाभिकर्शितैः ।
संस्पृशेयं सकामाहं तथा कुरु दयां मयि ॥ ३

अभिज्ञानं च रामस्य दत्तं हरिगणोत्तम ।
क्षिप्तामिषीकां काकस्य कोपादेकाक्षिशातनीम् ॥ ४

मनःशिलायास्तिलको गण्डपार्श्वे निवेशितः ।
त्वया प्रनष्टे तिलके तं किल स्मर्तुमर्हसि ॥ ५

स वीर्यवान्कथं सीतां हृतां समनुमन्यसे ।
वसन्तीं रक्षसां मध्ये महेन्द्रवरुणोपम ॥ ६

38

M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 ^{b}) G2 वानरस्य (for वायुसूनोर्) —For 1^{cd}, Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

887* एवमुक्ता हनुमता प्रियं वाक्यं मनोहरम् ।

[Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 उक्त्वा V2 B D6 हनूमन (for हनुमता) D6 प्रिय Ś1 B4 D1 अनुत्तम V2 B1-3 D2 11 मनोरम (for मनोहरम्)]

—D2 reads 1^{cd} in marg —^{c}) B3 [स]र्व हित, B4 [अं]तर्हित, M3 [अ]मित, Cm k t as in text (for [आ]त्महित) Ś1 Ñ V1 B2-4 D1-4 6 10 11 सीता (for वाक्य) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 वसिष्यत प्लवगम

2 ^{a}) D1 त्वा —^{b}) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 प्रहृष्यामि प्लवगम, Ñ1 D11 गमिष्यामि परां मुदं, D2 प्रहृष्यति प्लवगमा —D4 om 2^{c}-4 T1 damaged for 2^{c}-3^{b} —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 प्राप्य वृष्टिं (by transp) Ñ2 V B D6 तोयं प्राप्य (for वृष्टिं प्राप्य).—After 2, D3 ins

888* सत्समाश्वासिता चास्मि वातया राघवस्य हि ।
एवमुक्तस्तु वचनं जानक्या सुमनोहरम् ।
उवाच प्राञ्जलिर्वीरः पुनर्वाक्यं विभीतवत् ।

—Thereafter D3 reads 17-18 (including 894*)

3 D3 4 om 3 (for D4 cf v l 2) T1 damaged for 3^{ab} (cf v l 2) —^{a}) D5 च, G2 [स]ह (for तं) —^{b}) D5 7 8 -कर्षितैः —For 3^{ab} Ś1 Ñ V B D1 2 6 10 11 subst

889* अन्यं रामाय पुरुष गात्रैर्मतिमतां वर ।

[Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 पुमांसं राघवान्य (for the prior half) D6 गात्र (for गात्रैः) V मतिमतां (for मतिमता) Ñ1 वरं]

—^{c}) Ś1 Ñ1 D10 न स्पृशेय (Ś1 °हे) D1 2 11 स्पृशेय न, M2 मस्पर्शेयं (for संस्पृशेयं) B2 महाराज, D1 11 तथा मामि (D11 °मा चै) D8 समागत्य (for सकामाहं) —^{d}) D5 transp कुरु and मयि Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 यत्नमेतं पर (D1 °त्परं) मम, Ñ2 V B1-3 D6 कर एवं ततो मया B4 कृत वै तत्कुरु मयि।

4 Ś1 reads 4-8^{ab} in marg —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D1-4 6 10 11 तु, Ñ1 G3 हि (for च) Ś1 Ñ2 V B D2 3 M1 रामाय (for रामस्य) —^{b}) D5 तथा, D7 8 Cg t दत्ता D8 G2 M2 3 दृष्टा, Cv k as in text (for दत्तं) T2 G2 M1 -गणेश्वर (for गणोत्तम) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 दत्तास्त्व हरिपुंगव —^{c}) B4 क्षिप्तैषीका तु, D1 G2(after corr as in text) 3 M2 शिल्पा विर्षीका, M3 इर्षीका गृह्य (for क्षिप्तामिषीका) Ś1 D8 10 काकाय V2 क्षिप्ता तामिषिका काके —^{d}) D7 9 -नाशिनीं (for शातनीम्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 पुरा गत्ताशिनीं Ñ2 V B D6 कोपादेकाक्षपा(B1 °पा)तनीं

5 Ś1 reads 5 in marg (cf v l 4) —^{b}) B1 गत्तदेशे (for गण्डपार्श्वे) D5 निवेशित (for निवेशितः) —^{c}) D5 T2 3 G M1 3 Cr प्रनष्टे Ś1 D2 4 10 11 त्वया प्रहृष्टेन मम (D2 3 स मे) N1 त्वया प्रमृष्टस्तिलकस्य Ñ2 V B D2 6 त्वया प्रमृ(V2 B2 3 D3 6 °सृ [sic])ष्ट स च मे, D1 त्वया प्रहृष्टतिलकस् —^{d}) Ś1 D10 त पुन, Ñ V1 B1-3 D2 6 तस्य स (Ñ1 स्व), V2 B1 त च स D1 किल D2 8 पुन, D5 तं किल D11 T2 G1 त्व किल, Cm k t as in text (for तं किल) D8 स्मर्तुमर्हसि वीर्यवान्

6 Ś1 reads 6 in marg (cf v l 4) —^{ab}) Ś1 D10 इमा Ñ1 D2 4 11 हि मां, D1 हि सन्, D3 हित (sic) (for कथं) D3 4 नीता (for सीतां) T2 G1 तामनु, G2 M1 सामनु (for समनु) T1 2 मन्यते Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कथं त्वं समुपेक्षसे (D2 °सि) (for ^{b}) Ñ2 V B1-3 D6 किं रावणगृहे सीतामुपेक्षसि (V °क्षया D6 °क्षिता [sic]) परंतप D8 रावणेन हृतां सीतां कथं मामनुमन्यसे —^{c}) V2 V B D6 राक्षमावासे, G2 राक्षसीमध्ये (for रक्षसां मध्ये) —^{d}) Ś1 V2 D1 6 10 11 T2 G1 M3 -वरुणोपम —After 6 Ñ2 V B D6 ins

890* कथं चैव हरिश्रेष्ठ मम त्रातं रघूत्तमम् ।

[B1-3 कथाचैव (B2 °च)]

एष चूडामणिर्दिव्यो मया सुपरिरक्षितः ।
एतं दृष्ट्वा प्रहृष्यामि व्यसने त्वामिवानघ ॥ ७
एष निर्यातितः श्रीमान्मया ते वारिसंभवः ।
अतः परं न शक्ष्यामि जीवितुं शोकलालसा ॥ ८
असह्यानि च दुःखानि वाचश्च हृदयच्छिदः ।
राक्षसीनां सुघोराणां त्वत्कृते मर्षयाम्यहम् ॥ ९
धारयिष्यामि मासं तु जीवितं शत्रुसूदन ।
मासादूर्ध्वं न जीविष्ये त्वया हीना नृपात्मज ॥ १०
घोरो राक्षसराजोऽयं दृष्टिश्च न सुखा मयि ।
त्वां च श्रुत्वा विषयन्तं न जीवेयमहं क्षणम् ॥ ११
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा करुणं साश्रु भाषितम् ।
अथाब्रवीन्महातेजा हनुमान्मारुतात्मजः ॥ १२
त्वच्छोकविमुखो रामो देवि सत्येन ते शपे ।
रामे शोकाभिभूते तु लक्ष्मणः परितप्यते ॥ १३
दृष्टा कथंचिद्भवती न कालः परिशोचितुम् ।
इमं मुहूर्तं दुःखानामन्तं द्रक्ष्यसि भामिनि ॥ १४ G 5 37 0 B 5 40.31 L 5 37 14

7 Ś1 reads 7 in marg (cf v l 4) D2 transp [ab] and [cd] —[a]) D3 स वै (for एष) —[b]) D1 मित्र (for मया) D7 8 स (for सु) —[c]) Ś1 D5 10 T2 G2 एनं, G3 M1 2 एतद् (for एतं) Ñ2 V B D7 8 च (B4 त्वा) दृष्ट्वा स (D3 च), D5 त्वा दृष्ट्वा (for एतं दृष्ट्वा) —[d]) Ñ2 V B D6 [S]पि तव, T2 त्वामिह (for त्वामिव) D8 व्यसने तु महोदये

8 Ś1 reads 8[ab] in marg (cf v l 4) —[a]) D2 निर्यापित (for निर्यातित) D4 मोघ (for श्रीमान्) —[b]) Ñ1 वारिसंभव (hypm) (for वारिस°) —After 8[ab], Ñ2 V B D6 read 891* —[c]) Ñ1 V2 B2 D6 तत एव D3 विना तेन (for अत परं) D5 om न (subm) B शक्ष्यामि (sic), D6 पश्यामि (for शक्ष्यामि) —[d]) D2,4 जीवित Ś1 Ñ1 D2 3,10 11 शोककर्षि(D2 3 11 °र्शि)ता, Ñ2 D6 शत्रुसूदन, V B1 2 4 शत्रु(V1 शोक)कर्षण B3 शत्रुघातिनी (for शोकलालसा)

9 [a]) D2 4 G1 M2 हि, G3 (इ)ह (for च) V1 B2 4 D10 असह्यानि च T2 असत्यानि च G2 मदियह्यानि (for असह्यानि च) —[b]) Ś1 Ñ1 D10 हृदयस्थिता —[c]) D2 4 राक्षसानां V1 B2 D1 3 4 च घो(B2 दु)राणां B4 (marg) वचसोद्धृण (for सुघोराणां) D7 8 राक्षसैं मह सवास

10 [a]) D11 धारयिष्यामि —[d]) D5 11 जीवितु D7 कशन (for सूदन) —[c]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ऊर्ध्वं मासाद्ध जीवेय —[d]) Ś1 D10 नरर्षभ (for नृपात्मज) —For 10 Ñ2 V B D6 subst and read after 8[ab]

891* मासमेकं च जीवेयं तवागमनकाङ्क्षया ।

[B4 तु (for च)]

11 [a]) Ś1 D10 च (for ऽयं) —[b]) Ś1 Ñ1 D2,10 दुष्टश्च (N1 illeg from श्च up to 11[c] D4 दुष्टरौ) न सुख च म, Ñ2 V B D2 3 4 11 अघुष(D3 °घुष)श्च त्वं(B2 परा)श्च D5 प्रयत्नेनाभिसर्पता, D6 M1 न दृष्टा सुख(M1 °मि)ता मयि T1 दृष्टश्चैव त्वयानघ —[c]) Ñ1 V B1-3 D7 8 G2 च दृष्ट्वा B4 अदृष्ट्वा D6 श्रुत्वा च (by transp) Ck t as in text (for च श्रुत्वा) Ś1 D10 G1 विश्लथा Ñ2 V1 B D6 विर्धयेन D1 3 विरयोग, D7 8 G2 3 विषजन्त T1 2 विपर्येय (for विषज्जन्तं) ॐ Cv विषज्जन्तं शोकेनाप्रसिद्धम्। अन्ये पूर्वोक्तमरणहेतुभिः सह तत्र शोकसंसर्गी मरणहेतुभिर्विलम्बिताय। विषज्जन्तमिति मस्तक पाठ। विषक्तो विलम्ब ॥ Cr g विषज्जन्त विरज्यमानम् (Cr प्रयत्नेन पाठ साधु)। Cm विषज्जन्तमिति पाठे क्लिश्यन्तम्। Ck t विषज्जन्त विलम्ब कुर्वाणम् (Ct °यन्तम्) ॐ —[d]) Ñ1 D1 अगताय, D7 8 अपि क्षण (for अहं क्षणम्) —After 11 D1 3 ins

892* एवं न ब्रुवती सीता बाष्पव्याकुललोचना ।
शोकाभिभूता तन्वङ्गी न शशाकाभिभाषितुम् ।
यत्र समाविनु वनु वैदेह्यापहृत वच ।
पद्मपत्त्रविशालाक्षी बाष्पनिर्धुमि ।

[(l 1) D1 तु (for च) D1 (आ)कन्दै (-व्याकुल) —(l 3) D1 च संभाषितु (for न समाविनु) and हृत (for [अ]पहृत)]

12 Ñ2 V B D6 om 12–20[ab] —[ab]) D11 करुण (for वचन) and वचन (for करुण) Ñ1 D7 8 transp वचन and करुण Ś1 D10 चारु D1 3 4 11 G2 M1 साश्रु (for साश्रु) T2 पालन (for भाषितम्) D5 वैदेह्या साश्रु पूर्णाक्ष्या साश्रु मकरुणं वच —[c]) T2 तदा (for अथ) —[d]) D3 पवनात्मज

13 Ñ2 V B D6 om 13 (cf v l 12) —[a]) Ñ1 D2 4 10 [अ]भिमुखो D1 11 -[अ]भिहतो, D3 विमना (for विमुखो) —[b]) D11 सत्येन (for सत्येन) —[c]) T2 G3 M3 दुःख (for शोक) D7 8 भूते च G1 -आर्त च G3 -पन्न तु (for भूते तु) Ś1 Ñ1 D2,3 4 10 रामदुःखाभिसूतश्च D1 11 M1 2 रामशोकाभिभूतश्च (M1 2 °ते च) —[d]) Ñ1 शाक्यमत्तम (for परितप्यते) —After 13 Ñ1 ins

893* कथं वीरशार्दूल सततं परितप्यते ।

14 Ñ2 V B D6 om 14 (cf v l 12) —[a]) D3 5 11 G3 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) T2 3 M2 कथंचिद्भवती दृष्टा —[b]) D 7 8 पर्यवेदितु —[c]) Ś1 D3 4 T G1,2 M1 2 Ck इद Cm,g t as in text (for इमं) D2 सुमुहूर्तं (hypm.) (for मुहूर्तं) ॐ Cm g इमं मुहूर्तम् अकिंचिन्मुहूर्त।, Ck t.

G 5 37 0 B 5 40 15 L 5 37 15

तावुभौ पुरुषव्याघ्रौ राजपुत्रावनिन्दितौ ।
त्वद्दर्शनकृतोत्साहौ लङ्कां भस्मीकरिष्यतः ॥ १५

हत्वा तु समरे क्रूरं रावणं सहबान्धवम् ।
राघवौ त्वां विशालाक्षि स्वां पुरीं प्रापयिष्यतः ॥ १६

यत्तु रामो विजानीयादभिज्ञानमनिन्दिते ।
प्रीतिसंजननं तस्य भूयस्त्वं दातुमर्हसि ॥ १७

साब्रवीद्दत्तमेवेह मयाभिज्ञानमुत्तमम् ।
एतदेव हि रामस्य दृष्ट्वा मत्केशभूषणम् ।
श्रद्धेयं हनुमन्वाक्यं तव वीर भविष्यति ॥ १८

स तं मणिवरं गृह्य श्रीमान्प्लवगसत्तमः ।
प्रणम्य शिरसा देवीं गमनायोपचक्रमे ॥ १९

तमुत्पातकृतोत्साहमवेक्ष्य हरिपुंगवम् ।
वर्धमानं महावेगमुवाच जनकात्मजा ।
अश्रुपूर्णमुखी दीना बाष्पगद्गदया गिरा ॥ २०

हनूमन्सिंहसंकाशौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवं च सहामात्यं सर्वान्ब्रूया अनामयम् ॥ २१

इम(Ḍ. °द) मुहूर्तम् अस्मिन्नचिरकाल इत्यर्थ ॥ —^{d}) Ś1 D1 3 4 10 11 गच्छसि, Ñ1 यास्यसि (for द्रक्ष्यसि) Ñ1 D11 भाविनि

15 Ñ2 V B D4 om 15 (cf v l 12) —^{a}) Ñ1 D4 नरशार्दूलौ (for पुरुषव्याघ्रौ) —^{b}) T1 3 G2 M3 मरिंदमौ (for मनिन्दितौ)

16 Ñ2 V B D4 om 16 (cf v l 12) —^{a}) Ś1 D10 हत्वा त Ñ1 स हत्वा D2 4 हत्वा स (for हत्वा तु) Ś1 D10 शूर, Ñ1 D1 3 11 शूरो, D5 2 9 T3 G1 रक्षो, D6 M1 2 घोर (for क्रूर) —^{b}) Ś1 D1 10 राक्षस, Ñ1 D5 7 9 T1 G1 2 M1 बान्धवै (for बान्धवम्) —^{c}) Ś1 Ñ2 D1–4 6 10 11 G1 3 M1 राघवस् (for राघवौ) Ś1 D4 विशालाक्षी —^{d}) Ñ1 पुरीं स्वां (by transp) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 G1 2 M1 प्रापयिष्यति, D7 9 M3 प्रति नेष्यत (D9 °ति) (for प्रापयिष्यत) —After 16 Ś1 ins 904*

17 Ñ2 V B D4 om 17 (cf v l 12) Ś1 om 17-19 D2 reads 17-18 (including 894*) after 2 (preceded by 888*) —^{a}) D1 11 हि D2 3 10 G2 M1 2 [s]मि, Ct as in text (for वि) —^{cd}) Ñ1 D7 9 भूयस्त्वम (by transp)

18 Ñ2 V B D4 om 18 (cf v l 12) Ś1 om 18 (cf v l 17) D11 om from 18 up to कपि in 24^b Ñ1 om 18^{ab} D2 reads 17–18 (including 894*) after 2 (preceded by 888*) —^{a}) D1 3 4 10 मस्ते, D5 एवैतद्, D10 एवाहो, T1 3 G2 M3 एवेति, G1 एवेह (for एवेह) —^{b}) T2 मम (for मया) D2 अभिज्ञानमनुत्तम —After 18^{ab}, D1–4 10 ins Ñ1 ins before 18^{cd}

894* वेणीगोभाकर मह्य मणिरत्नं पुरातनम् ।

[D3 केश (for वेणी) D4 10 प्रिय (for मह्य) Ñ1 महा युते (for पुरातनम)]

—^{c}) D4 रामश्च (sic) (for रामस्य) —^{d}) Ñ1 D2 3 यथेन D10 केशादि, T2 मच्छीर्ष (for मत्केश) —After 18^{cd}, Ñ1 (partly illeg) ins

895* श्रद्धास्यति महाबाहुर्बलवीर्यसमन्वित ।
तथापि वचन प्राप्य * * * * * * * * * ।

—^{e}) D5 9 हेतुमद् (for हनुमन्) —^{f}) D10 सर्वं (for वीर) —After 18, Ñ1 D2 10 ins 904*

19 Ñ2 V B D4 om 19 (cf v l 12) Ś1 D11 om 19 (cf v l 17 and 18 respy) D2 om 19-20^{ab} —^{ab}) D3 एवमाभाष्य वैदेहीं श्रीमान्वानरपुंगव —For 19^{ab}, Ñ1 D1 4 10 subst

896* गृहीत्वा तु मणिं हृष्ट श्रीमान्स प्लवगोत्तम ।

[Ñ1 न, D1 [अ]प (for तु] D4 हृष्ट (for हृष्ट) Ñ1 हरिसत्तम (for प्लवगो°)]

—^{c}) Ñ1 D1 4 10 शिरसा(Ñ1 °सासि (hypm))वद्य वैदेहीं D2 शिरसा चरणौ नत्वा

20 Ñ2 V B D4 om 20^{ab} (cf v l 12) D11 om 20 (cf v l 18) D2 om 20^{ab} (cf v l 19) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 समु(Ñ1 स्तु)त्पात —^{b}) Ś1 D10 समीक्ष्य (for अवेक्ष्य) D1 प्लवग वर, D5 7 9 G3 हरियूथप T2 M3 हरिसत्तम —Ñ2 V B D4 read 20^{cdef} (including 897* and 898*) before 23 —^{c}) Ś1 D10 महामानम्, Ñ2 V B D4 कृतोत्साहम् (for महावेगम्) —^{e}) Ś1 D10 वाक्यं D1 3 4 श्यामा (for दीना) —^{f}) Ñ2 D1–4 8 G1 3 M1 2 सद्गिरया (for गद्गदया) Ś1 D10 मारुतिं (D10 उवाच) कपिसत्तमं —After 20, Ś2 Ñ V B D1–4 8 10 11 ins

897* हनुमद्गमनोद्भूतशोकसंतप्तमानसा ।

[B1 वचन (for गमन) Ś1 Ñ1 D1–4 10 हनुमद्गमन (Ś1 Ñ1 D10 °ने)व्यथा V3 हनुमन्मुखमाभाष्य, B3 हनुमन्तं पुरोक्ष्य (for the prior half) V3 B संस्पार (for संतप्त)]

—Thereafter Ñ1 V B D4 cont

898* हनूमन्कपिशार्दूल मम दु खाद्विमोचनम् ।
यथा भवति भद्र ते तथा त्वं कर्तुमर्हसि ॥

[(l 1) B3 दु खान्मम (by transp)]

21 D11 om 21 (cf v l 18) —^{a}) G2 भीम (for सिंह) —^{c}) D4 10 महामात्य (for सहा°) —^{d}) Ś1

यथा च स महाबाहुर्मां तारयति राघवः।
अस्माद्दुःखाम्बुसंरोधात्त्वं समाधातुमर्हसि ॥ २२

इमं च तीव्रं मम शोकवेगं
रक्षोभिरेभिः परिभर्त्सनं च।
ब्रूयास्तु रामस्य गतः समीपं
शिवश्च तेऽध्वास्तु हरिप्रवीर ॥ २३

G 5 37 25
B 5 40 24
L 5 37 26

D1 4 6 10 G1 M1 3 त्वनामय N1 T1 3 G2 3 M3 ह्यनामय T2 मनामय —For 21 Ñ2 V B D8 subst

899* अनामयं च ब्रूयास्त्वं सहितौ रामलक्ष्मणौ।
सुग्रीवं च महासत्त्वं यथावृद्धांश्च वानरान्।

[Cf 5 37 7 —(l 1) B1 सुखं वै (for सहितौ) —T3 om l 2 —(l 2) D8 तु (for second च) B2 सर्वांन्‌ वानरपुंगवान् (for the post half)]

22 D11 om 22 (cf v l 28) = 5 37 8 —a) Ñ1 तथा (for यथा) D3 स च (by transp) T2 [अ]थ स (for च स) G1 यथापि स —cd) G3 damaged from स्मा up to च in 23a S1 D10 सुदुःख D1 दुःखौघ D6 दुःखस्तु, D3 दुःखात्तु (for दुःखाम्बु) D7–9 T1 G1 2 M2 3 Ck t त्वं (for त्वम्) D2 तथा मधातुमर्हसि (for d) Ñ1 °***** सुमर्हसि ⁂ Ct त्वं समाधातुमित्यस्य तथास्त्वात् । समाधानं सविधानम् । 'यथापि स महाबाहु' इति पाठे यद्यस्मि पूर्णार्थमेव। यद्यपि श्रुतवृत्तान्त त्वमेव यातव्यात तथापि त्वमपि यथा मां शीघ्रं तारयति तथा सविधानं कुर्वित्यर्थः ⁂ —For 22 Ñ2 V B D8 subst

900* जीवन्तीं मां यथा रामः संभावयति कीर्तिमान्।
तत्त्वया हनुमन्वाच्यं वाक्यं धर्ममवाप्नुहि।

[Cf 5 37 9 —(l 1) B1 2 4 सभावयति (for सभाव°) —(l 2) B4 स (for तत्) Ñ2 V1 वाक्यं वाचा (sic) B4 D8 वाच्यो (D8 °च्य) वाचा (for वाच्यं वाक्यं) Ñ2 स्मान्नुहि]

—Then all the above MSS cont

901* (37 10) नित्यमुत्साहयुक्तस्य श्रुत्वा वाक्यं तवानघ।
वर्धिष्यते दाशरथेः पौरुषं मदवाप्तये।
तत स हनुमान्वीरो राघवप्रियकाम्यया।
सीतामाश्वासयामास पुनश्चैवमभाषत।
(37 13ab) क्षिप्रमेष्यति काकुत्स्थो हर्यृक्षप्रवरैर्वृतः।
(37 14cd) कस्तस्य तनयो बाणान्स्थातुमुत्सहते प्रत।
(37 15) तथार्कमपि पर्जन्यमपि वैवस्वतं यमम्।
रणे योधयितुं रामस्त्वत्कृते विक्रमिष्यति।
(37 16) स हि सागरपर्यन्तां महीं शासितुमर्हति।
त्वन्निमित्तो हि रामस्य जयो जनकनन्दिनि।
(37 50) स हि समस्तु सर्वेषु यादिशो मन्मथपुण्यः।
न रामं सतत रामं निर्दहन्निव द्विपः।
मा देवि शोचमाना हि त्यज शोकमनिन्दिते।
विष्णुना श्रीरिवन्द्रेण यथा मायवता शची।

यस्या नाथस्त्वनाथाया राघवो नरप्रभुः। [15]
अचिरेणैव कालेन स्वामिनो नन्दते यशः।
ब्रुवन्तमथ मधुरं हनूमन्तं प्लवंगमम्।

[(l 1) B3 त्वथा(sic) (for नव) —(l 2) B1 सम भावये B1 वचन वच (for मदवाप्तये) —(l 3) B2 तत्रा हनूमान्वीरोपि (for the prior half) —(l 4) V1 B2 D8 पुनरेनाम N2 स पुनस्तथा B2 विपुलाभ्याम् (for पुनश्चैवम्) B4 [ए]वतथा (for [ए]वमथ) —(l 5) B1 प्रवीरैः (for प्रवरैः) N2 D8 युत —(l 6) N2 D8 यूथपो (for यूथपा) —(l 7) B3 तथोद्यम् B4 स चासन् (for मदात्तम्) —(l 10) V1 B2 त्वन्निमित्त D8 om l° (subm) —(l 11) B3 सर्वेषु (for समेषु) B4 सन्नाभिना D1 मन्यथाभिना —(l 13) Ñ2 V1 B1 2 4 D8 गावमाना° N2 कव (for त्यज) —(l 14) B1 (m also as above) 2 4 श्रीमता (for विष्णुना) B4 विचित्रेण (for रवीन्द्रेण) N2 V1 D8 भामी (for शची) —(l 15) B4 राघव (for नाथस्त्व) B1 तवानौचे B3 परम नाथस्त्वनाथाया (for the prior half) —(l 16) B2 पुरी B3 वच (for यशः) —(l 17) D8 कुमारं (for हरयम्)]

23 D11 om 23 (cf v l 18) G3 damaged up to इमं च in a (cf v l 22) Before 23 N2 V B D8 read 20cdef (including 897* and 898*) —a) Ś1 D5 7 8 T1 2 M1 2 Cr इदं C5 as in text (for इमं) D1 मु (for च) D8 M1 मोक्ष G3 दीर्घ (for तीव्रं) D8 M1 तात्र (for शोक) —b) N2 D8 रक्षोगणानां V B °गर्णांश्च (for रक्षोभिरेभिः) Ñ1 B2 परमं त्वमान G1 परतापनं च —c) Ś1 N2 V B D4 8 10 ब्रूयाश्च G ब्रूयात्तु —G2 damaged from वीर in d up to कृत्वा in 24b —d) Ś1 D10 यथा शिवस्तस्तु (for शिवश्च तेऽध्वास्तु) N2 V1 B D8 शिवश्च यथास्तव निसमस्त ⁂ Cr शिवश्च तेऽध्वास्तु हरिप्रवीर इति पाठः ⁂ —For 23 D3 subst

902* इदं च तावं दुःखं प्रदाय रक्षोभिश्चाभिमन्त्रणम्।
रामान्तिकं त्वं ब्रूया यथावित शिवोऽस्तु तं।

[The prior halves of l 1 and 2 are hypm and subm respy]

—Thereafter D3 cont while D1 ins after 23

903* एतावदुक्त्वा वचनं बाष्पमग्निमयया गिरा।
अपारयन्त्या स्याद्दुं हसन्त विमसर्ज सम्।

—After 23 V B1 2 ins Ś1 ins after 16 (owing to omission) N1 D2 14 ins after 18 whereas Ñ1 B3 4 D8 ins before 24

G 5 37 27
B 5 40 25
L 5 37 27

स राजपुत्र्या प्रतिवेदितार्थः ।
कपिः कृतार्थः परिहृष्टचेताः

तदल्पशेषं प्रसमीक्ष्य कार्यं
दिशं ह्युदीचीं मनसा जगाम ॥ २४

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टात्रिंशः सर्गः ॥ ३८ ॥

३९

स च वाग्भिः प्रशस्ताभिर्गमिष्यन्पूजितस्तया ।
तस्माद्देशादपक्रम्य चिन्तयामास वानरः ॥ १

अल्पशेषमिदं कार्यं दृष्टेयमसितेक्षणा ।
त्रीनुपायानतिक्रम्य चतुर्थ इह दृश्यते ॥ २

न साम रक्षःसु गुणाय कल्पते
न दानमर्थोपचितेषु वर्तते ।
न भेदसाध्या बलदर्पिता जनाः
पराक्रमस्त्वेव ममेह रोचते ॥ ३

904* एवमुक्तस्तु वैदेह्या हनूमान्मारुतात्मजः ।
पादाभिवन्दनं चक्रे विनीतः कपिकुञ्जरः ।

[(l 1) Ñ1 [S]ṁ D8 स (for तु) V2 इति युक्तस्तु (for एवमुक्तस्तु) D10 एवमुक्त्वा वैदेह्य (sic) (for the prior half) Ś1 Ñ1 D3 हनुमान् वैदेह्या —(l 2) Ñ1 V2 B1 D2 पादाभिवादनं Ś1 Ñ B1.4 D3.8.10 हरिपुंगव (for कपिकुञ्जर)]

24 D11 om up to कपि in ᵇ (cf v l 18) G3 damaged up to कृता in ᵇ (cf v l 23) Ñ2 B3.4 D8 read 24 (preceded by 904*) before 5 39 1 —ᵃ) B3 G1 प्रतिपादितार्थं, D4 विनिवेदितार्थं —ᵇ) D8 प्रति (for परि) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 (ह्रD3 तु)ष्टमना, D2 हृष्यमाण, D4 हृष्टमानस (for हृष्टचेता) Ñ2 V B1.3.4 D8 कपिप्रवीरः परि(V °र प्र [sic], B3 °रश्च प्र)हृष्टमानसः, B2 कपि प्रवीर प्रतिहृष्टमानस —ᶜ) B4 तदल्प, D2 तथाल्प, M3 Cr m g अल्पाव, Ct as in text (for तदल्प) Ñ2 V B D8 समुद्वीक्ष्य (for प्रसमीक्ष्य) —ᵈ) Ñ V B D2.5.8.11 हा(Ñ1 दि)शामुदीचीं

Colophon V B1.2 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ś1 D3.4.10 अभिज्ञानदर्शनं (D4 °न), Ñ1 अभिज्ञानप्रदानं, Ñ2 B3 D8 सीतावाक्य, B4 अभिज्ञानदान, D11 अभिज्ञानवर्णन, D2 सीताभिज्ञाननिवेदन —*Sarga no* (figures words or both) Ś1 Ñ1 D1.3.4 to 11 om Ñ2 D8 37 B3 35 D2 M2 39 D3 42, D6.7.9 T G M1.3 40 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नमः

39

V B1.2 continue the previous Sarga M1 begins with श्रीरामाय नमः

1 Before 1, Ñ2 B3.4 D8 read 5 38 24 (preceded by 904*) —ᵃ) Ś1 D1.10 वाग्मिभि, Cg k as in text (for च वाग्भि) Ñ V B D1-3.8.11 स वाग्भि सु (Ñ1 D1.2.11 °गिभि)प्रशस्ताभिर् —ᵇ) Ñ1 कपि (for तया) Ñ2 V B D8 प्रतिपूजित (for पूजितस्तया) —ᶜ) D7 G1 Ct अपाक्रम्य (for अप°) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10 तस्य(Ñ1 D3 तस्या) सीतामप(Ś1 °ति, D10 °भि)क्रातस्, Ñ2 V B D8 बदित्वा तामति(B1 before corr °प, B3 °नु)क्रम्य D2.11 ता वन्दयित्वा प्रक्रान्त(D11 क्रान्त) —ᵈ) Ś1 D1.10 वीर्यवान्, T मारुति (for वानर)

2 ᵈ) B3 मया (for इह) —ᶜ) D4 अथो नीत्वा, D11 व्यप° (for अतिक्रम्य) Ñ2 V B D8 पूर्वानुपायानुक्र(V2 °नाक)म्य —ᵈ) Ñ B1.3 D1.8 इव (for इह) T2 Cg लक्ष्यते, Cv r m k t as in text (for दृश्यते)

3 ᵇ) D3 दातुम् (for दानम्) M3 [उ]पहितेषु (for °चितेषु) Ś1 D10.11 कल्पते, D3 प्रवक्ष्यते (hypm), D3.4 T1.3 G3 M3 युज्यते (for वर्तते) —For 3ᵃᵇ, Ñ2 V B D8 subst

905* न रावणे शीलगुणाय वर्तते
तथा न सान्त्वोपचयेषु कल्पते ।

[(l 2) B3 सत्त्व (for सान्त्व) B2 [उ]पचयेषु (for °चयेषु) B3 कथ्यते (for कल्पते) B4 यथा न शास्त्रपचयेषु कल्पिता (sic)]

—ᶜ) M3 खेदसाध्या Ck t as in text (for भेद°) D3.11 दर्पगर्विता (for दर्पिता जना) Ñ2 V B1.2.4 D3.4.8 न भेदसाध्यो बलदर्पितो जन, B3 अभेदसाध्यो रणदर्पितो जन —ᵈ) Ś1 D10 तेषु, Ñ1 D11 चेह, Ñ1 V B D4 त्वत्र D1-3.8 G1 M2.3 त्वेव, G3 तेन (for त्वेव) D2 [अ]त्र D3.11 M1 [ए]व, G3 [ए]व (for [इ]ह) —After 3, B3 ins

न चास्य कार्यस्य पराक्रमादृते
विनिश्चयः कश्चिदिहोपपद्यते ।
हतप्रवीरास्तु रणे हि राक्षसाः
कथंचिदीयुर्यदिहाद्य मार्दवम् ॥ ४
कार्ये कर्मणि निर्दिष्टो यो बहून्यपि साधयेत् ।
पूर्वकार्याविरोधेन स कार्यं कर्तुमर्हति ॥ ५
न ह्येकः साधको हेतुः स्वल्पस्यापीह कर्मणः ।
यो ह्यर्थं बहुधा वेद स समर्थोऽर्थसाधने ॥ ६

इहैव तावत्कृतनिश्चयो ह्यहं
यदि व्रजेयं प्लवगेश्वरालयम् ।
परात्मसंमर्दविशेषतत्त्ववि-
त्ततः कृतं स्यान्मम भर्तृशासनम् ॥ ७
कथं नु खल्वद्य भवेत्सुखागतं
प्रसह्य युद्धं मम राक्षसैः सह ।
तथैव खल्वात्मबलं च सारव-
त्संमानयेन्मां च रणे दशाननः ॥ ८ G 5.37.35 B 5.41.8 L 5.38.8

906* स रावणपुरीं लङ्कां मर्दयित्वा महाबलाम् ।
तत्रस्थ प्रविधास्यामि पश्यन्तु मम पौरुषम् ।

4 ᵃ) T2 कार्येण (sic) (for कार्यस्य) —ᵇ) B4 विनिश्चय Ñ2 V B D2 त्वद्य मम (for कश्चिदिह) V2 [उ]-पलभ्यते, B3 [इ]ह पद्यते (metri causa) (for [उ]पपद्यते) D2 कैश्चिदिहोपपद्यते —ᶜᵈ) D3 च, M3 हि (for तु) D4 तु (for हि) T2 इच्छेयुर् (for ईयुर्यद्) D5 युधि हार्दं, G2 यदि हार्दं (for यदिहाद्य) Ś1 D10 इह प्रवीरस्य (D10 °स्र) रणे हि रक्षसा कथ चिरायथन् (D10 °द्रासाद्य [with hiatus]) इहास्य मार्दव —For 4ᶜᵈ, Ñ V B D1-3 4 11 subst

907* हतप्रवीरस्य रणे तु रक्षस ।
कथंचित्प्रपाद्यते च मार्दवम् ।

[(l 1) B2 हनि (for हत) D3 प्रवीर स Ñ1 च, B3 [s]पि, D1-4 हि D11 स (for तु) —(l 2) Ñ2 B1 4 न V2 तु (for च) D1-4 11 आसादयिहास्य (D2 °हैव, D3 यदि नास) B2 कथंचित्प्राप (m also °प, दर्पं तु (m al o न) मार्दव B3 मम वक्ष्यामि निया स्वमार्दव]

5 ᵃ) B3 एककार्येह्य, D1 2 4 10 11 एककार्ये हि, D3 एककार्याभि (for कार्ये कर्मणि) D4 G1 2 M सिंदिष्टे, D1-3 C1 सिद्ध्यर्त्ते (for निर्दिष्टो) Ś1 Ñ V B2 3 4 D6 एककार्य (Ś1 Ñ1 B2 °र्यै) विनिर्दिष्टो —ᵇ) D4 [अ पि हि (hypm) (for [अ]पि). B3 बहून्यपि स (for यो बहून्यपि) —ᶜ) Ś1 D1 3 10 11 सर्वं (for पूर्वं) Ñ2 V3 B D4 क्रियासिद्धौ, D1 3 11 [अ]वरोधेन (sic) (for [अ]वि°) —ᵈ) Ñ1 तत्कार्यं, B3 चापर (for स कार्यं) Ñ2 B1 (also *inf lin* as in text) D3 6 11 अर्हसि (for अर्हति) —For 5ᶜ 6ᵈ, V1 subst 909* —After 5 B3 ins

908* एष धर्मः स्वकार्याणां गुरूणां च महात्मनाम् ।
अभयानां सविधानां सर्वोऽयं मम रोचते ।

6 ᵃ) B3 स (for न) V2 B3 4 [ए]क (for [ए]क) Ñ1 illeg from साधको up to ᵈ Ś1 D10 साधने, B4 साधको (for साधको) —ᵇ) D3 G2 हि (for [इ]ह) Ś1 Ñ2 V1 B D1 3 4 4 10 11 कर्मणामुपपद्यत —After 6ᶜᵈ, Ś1 Ñ V1 B D1-4 6 10 11 ins, while V1 subst for 5ᶜ-6ᵈ

909* कर्मणां मम रातान बहूनामर्थसिद्धये ।

[Ś1 D1-3 10 11 समुपेतानां V1 म * वैतुला (for नवैतानं) Ñ1 अनुष्ठितं]

—D11 cont

910* स ह्यकसाधको हेतुस्वल्पस्यास्य हि रक्षणे ।
[Cf 6ᵃᵈ]

—ᶜ) Ñ2 V B D6 यस्त्व (B2 °द) र्थं बहुधा वेत्ति (B3 चिय) —ᵈ) B3 तत्कार्यं कुरुमेव हि, B4 समर्थो ह्यर्थसाधक, D1 समर्थोऽर्थस्य साधने

7 ᵃ) D1 इच, T[s]ह, G1 C1 [s]प्यह (for ह्यहं) —ᵇ) Ś1 B1 2 D10 मनु (B1 2 परि°) यत्नेय, D1 2 व्रजेयमद्य, Cr m g k t as in text (for यदि व्रजेय) Ś1 Ñ V B D1 6 मनुजेश्वरालय (B1 °राजा) D1 च निवेश°, D11 वनेचेश° (for प्लवगेश्वरालयम्) —ᶜ) Ś1 D10 परार्थसंमर्द Ñ2 D6 परात्मसमर्पं, V B परार्थ (V1 B2 °स्म, V2 °तु) समर्षं, D2 °संदर्श T2 °समर्पं, Cv as in text (for परात्मसंमर्द) D1 विशेष (for तत्त्ववित्) D11 परात्म संसर्दमि दीप्ततत्त्ववित् (sic) —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 इह, D3 कथ (for मम) Ñ2 भर्तृ * * * (illeg) B2 3 °साधने B4 कर्तृ° (for भर्तृशासनम्)

8 Ñ1 illeg for 8-9ᵃ B1 reads 8ᵃᵈ twice —ᵃ) B2 1 (first time) D10 न, D4 6 11 तु (for नु) B1 स्वल्पस्य, B1 °न्न, D6 से साद्य (for खल्वद्य) B1 4 D1 3 4 M1 सुखावह, B1 (second time) महाद्य D11 G1 सुखागम Cv as in text (for सुखागत) —ᵇ) D6 प्रसज्य (for प्रसह्य) —After 8ᵃᵇ (r), B1 ins

911* अपर साधयिष्यामि राक्षसानां सुदर्शनम् ।

—B1 om 8ᶜᵈ —ᶜᵈ) Ñ2 V2 B1 D2 4 कथं नु, V1 B1 4 कथ च, D1 कथ ~ D2 4 कथ हि, D11 कथ तु (for तथैव) Ñ2 D1 6 10 11 हि (for च) Ñ1 V (B1 2 4 D6 तरसा, T2 सारविद, M2 सारवान् (for सारवत्) Ñ2

G 5 37 36
B 5 41 11
L 5 38 9

इदमस्य नृशंसस्य नन्दनोपममुत्तमम् ।
वनं नेत्रमनःकान्तं नानाद्रुमलतायुतम् ॥ ९

इदं विध्वंसयिष्यामि शुष्कं वनमिवानलः ।
अस्मिन्भग्ने ततः कोपं करिष्यति स रावणः ॥ १०

ततो महत्साश्वमहारथद्विपं
बलं समानेष्यति राक्षसाधिपः ।
त्रिशूलकालायसपट्टिशायुधं
ततो महद्युद्धमिदं भविष्यति ॥ ११

अहं तु तैः संयति चण्डविक्रमैः ।
समेत्य रक्षोभिरसंगविक्रमः ।
निहत्य तद्रावणचोदितं बलं
सुखं गमिष्यामि कपीश्वरालयम् ॥ १२

V B1 2 4 D8 प्रभावयेत्, M3 Cm समान° (for समानयेत्) Ś1 D10 कथं नु (D10 न) खल्वयं बलीह हि सारवि (D10 °व)त्समानयेन्मा च दशाननोप ※ Cv g स दशाननो (Cg °नो रण आत्मबलं स्वपक्षबलं मा च सारवत्) मानयेत् परिच्छिन्द्यात् ।, Cr m स(Cr स)मानयेत सम्यक् परिच्छिन्द्यात् ।, Ck स दशानन कथं मानयेत् श्लाघेत ।, Ct स दशानन कथं मानयेच्छ्लाघयेत् । यद्वा तथैव युद्धकरणे खलु दशानन आत्मबलं मा च सारवत्समानयेत् सम्यक् परिच्छिन्द्यादित्यर्थेन युद्धफलमुक्तम् ※ —After 8, D3 ins

912* काम तूतस्य विद्भिर्निर्वक्ते युद्धसंशय ।
असंदिग्ध च निर्मोक्ष पश्यामयहमिहात्मन ।,

while D6 7-8 S ins

913* तत समासाद्य रणे दशानन
समन्त्रिवर्गं सबलप्रयायिनम् ।
हृदि स्थित तस्य मत बल च वै
सुखेन मत्वाहमित पुनर्वजे ।

[(l 2) D7 8 G3 Ck t सबल सयायिन T3 सबल सवाहन G1 M1 रावल प्रियायित M2 °मदायिन Cr m g as above (for सबलप्रयायिनम्) ※ Ck सबल सयायिनमिति पाठ । सह यातु शीलमस्यास्येति सयायी सारथि । तत्र सहशब्दस्यावृत्तिरेकशेषो वा । ततश्च सयायी ससारथिरिति भवति । एव छन्दोऽनुभवितुमशक्नुवन् 'सबल प्रयायिनम्' इति यपाठ पठति वदति च किंचित् । Ct 'सबल सप्रयायिनम्' इति पाठ । सबलप्रयायिनम् इत्याधुनिककल्पित पाठ ※ —(l 3) T1 transp मत and बल D7 8 G3 च (for च वै) G1 बल च वै सुख (for मत बल च वै) —(l 4) G1 मनश्च यद्वा (for सुखेन मत्वा)]

9 Ñ1 illeg for 9a (cf v l 8) —a) Ś1 D10 वन, G1 भग्न (for अस्य) —b) V2 (with hiatus) उद्यानवनम्, D8 मदनो° (for नन्दनोपमम्) M3 नन्दनानामनुत्तम —Ñ1 illeg for 9c–10b —c) Ś1 D10 वननेत्र, V2 वनितानां, D11 नव वन (for वन नेत्र) D3 वन रक्ष पते कान्त —d) Ś1 B3 D7 8 10 11 T2 3 लताकुलं, V D2 4 °वृत (for -लतायुतम्)

10 N1 illeg for 10ab (cf v l 9) —a) Ś1 D1–4 10 11 बलाद्, Cv k t as in text (for इद) N2 V B D8 सर्वं विध्वसयाम्यद्य —b) V1 D11 शुष्कैधनम्, B2 काष्ठ(also शुष्क [m])मूलम्, D6 9 शुष्कवनम् (for शुष्क वनम्) —c) Ñ1 भग्ने चाश्मिस्, B1 2 D3 G1 तस्मिन्भग्ने (for अस्मिन्भग्ने) Ś1 D10 शोक, Ñ2 V B D8 क्रोध (for कोप) D11 transp भग्ने and कोप —d) D2 T1 2 G2 3 M3 दशानन, D10 हि रावण (for स रावण) Ñ1 यो करिष्यति रावण, N2 V B D8 मम(Ñ2 D8 स तु V3 मयि, B3 मयि, B4 भय) राजा गमि(B3 करि)ष्यति

11 a) D2 महान् (for महत्) D6 7 9 स्वाश्व (for साश्व) Ñ D6 G2 रथ महाद्विप, V B1 3 4 रथ(V3 B2 °थ)द्विपाकुल, D2 रथद्विप बल (for महारथद्विप) Ś1 D4 10 ततो महारथाश्व(Ś1 °श्व)पदातियुक्त —b) B4 सर्व, D2 स मे, D4 om (for बल) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 4 10 11 G M Cg समादेक्ष्यति, Ct as in text (for समानेष्यति) Ñ1 राक्षसेश्वर —c) Ś1 D10 -कालोपम (for कालायस-) Ś1 D6 9 10 11 पट्टिश, S पट्टस Ñ B4 D2 6 11 [आ]कुल, B3 [आ]युत (for [आ]युध) —d) Ś1 D10 इतो, Cg as in text (for इद) —For 11 B3 subst

914* गजाश्वरथसयुक्त बल चादेशयिष्यति ।
मया सह तदा युद्ध सहसा तद्भविष्यति ।

12 a) B4 om D2 तु, D7 9 T1 2 च (for तु) V3 B3 सप्रति B4 सयत- (for संयति) Ñ2 V B D8 भीम (for चण्ड) —b) Ś1 B4 D7 9 10 समग(Ś1 °भग्न, B3 °शक्र)विक्रम, Ñ1 B3 अतिप्रशोषि(D3 °वारि)त, Ñ2 V B1 2 D8 अभीतचारिभि, T1 2 G M1 2 असह्य° (for असग विक्रम) —D3 om (hapl) 12c–13b —c) Ñ2 V B D8 वै (for तद्) Ś1 Ñ1 B3 D10 देशित B1 (marg after corr as in text) मोदित (for चोदित) —d) Ñ2 V B1–3 D8 ततो, D2 11 सुखी (for सुख) D1–4 Cr t हरीश्वरालय, Cm g कपीश्वरालय(as in text)

ततो मारुतवत्क्रुद्धो मारुतिर्भीमविक्रमः ।
ऊरुवेगेन महता द्रुमान्क्षेप्तुमथारभत् ॥ १३
ततस्तु हनुमान्वीरो बभञ्ज प्रमदावनम् ।
मत्तद्विजसमाघुष्टं नानाद्रुमलतायुतम् ॥ १४
तद्वनं मथितैर्वृक्षैर्भिन्नैश्च सलिलाशयैः ।
चूर्णितैः पर्वताग्रैश्च बभूवाप्रियदर्शनम् ॥ १५
लतागृहैश्चित्रगृहैश्च नाशितै-
र्महोरगैर्व्यालमृगैश्च निर्धुतैः ।
शिलागृहैरुन्मथितैस्तथा गृहैः
प्रनष्टरूपं तदभून्महद्वनम् ॥ १६ G. 5. 37. 42 B. 5. 41. 19 L. 5. 38. 17

13 D2 om. 13^{ab} (cf. v.l. 12). Ñ2 V B D6 om. 13. —c) D4 तत्र (for ऊरु). —d) Ś1 D10 क्षेप्तुं; D2 क्षेप्तुं (for क्षेप्तुम्) Ś1 D1-4.10.11 प्रचक्रमे, Ñ1 व्यपश्यत; T1 मथाभवत् (sic) (for मथारभत्). —After 13, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins.:

915* प्रभञ्जनसुतस्तत्र धीमान्प्रभञ्जनसुत कपि ।
प्रभञ्जन इवाशोभ्यो निष्प्रभञ्जनमारुत ।

[(l. 1) D1 श्रीमान् (for धीमान्). —(l. 2) Ñ1 प्रभंजनिव (for निष्प्रभञ्जन-). Ñ1 D2 -मारुति]

14 a) Ś1 Ñ V B D4.8.10 M2 तु (for तद्). D11 वृषनाद् (for हनुमान्). —b) D1.11 प्रभंजन् (for बभञ्ज). D6 सुमहावनं. —c) D4 (also *sup. lin.*) नाना; D10 स तु (for मत्त-). Ñ2 V B D6 गणाकीर्णं. D2 -समाकुलं (for -समाघुष्टं). —d) Ś1 D1.10.11 -समा(D2 -लता)वृतं; D3 लतावृतं (for -लतायुतम्). Ñ2 V B D6 नानामृगगणा(B1 °समा)यु(B2 °न्वि)तं —After 14, D1.3 ins.:

916* अथ मारुतवेगेन कपिना ते महाद्रुमाः ।
व्यापिद्धविटपा जग्मुर्महीं निर्धूतपल्लवाः ।

15 b) Ñ2 V B D1.6 भग्नैश् (for भिन्नैश्). B1 सलिलाशयैः. —c) Ñ1 पातित, D6 पतुत्र, D4 चालय- (for पर्वत). Ś1 D10 स(D10 सु)चूर्णितैर्लताग्रैश्च. —d) Ñ2 V B D6 [ध]लिष्ट- (for [अ]प्रिय-). D7.8 T1.2 बहुधा प्रियदर्शनं (T2 °नं). —After 15, D5.7-9 (D6 ins. l. 2 after 15^{ab}) S ins.:

917* नानाशकुन्तविरुतैः प्रभिन्नैः सलिलाशयैः ।
ताम्रैः किसलयैः क्लान्तैः क्लान्तद्रुमलतायुतम् ।
न बभौ तद्वनं तत्र दावानलहतं यथा ।
व्याकुलावरणा रेजुर्विह्वला इव ता लताः ।

[M1 om. l. 1. —(l. 1) G1.2 -विरुत (for -शकुन्त-). D7.8 T1 प्रविष्ट, Cv.r as above (for प्रभिन्नैः). G2 सिक्तपुष्पलतैः (for the post. half). —G1 transp. l. 2 and 3. —(l. 2) D8 G2 क्षीण, G1 क्षीणा, Cv as above; Cr क्लान (for क्लान्तैः). D6 क्रान्त, D7 नीत- (sic), G1.3 M3 Cv.r क्षीण- (for क्लान्त-). D9.8 -युतैः; G1 -युताः (for -युतम्). —M1 om. l. 3. —(l. 3) T2 विभव, Cv.r as above (for न बभौ). ☼ Cv: प्रभिन्नैः सलिलाशयैरित्यत्र पाठः, ... (शेषि. शिल)न्यैः क्लान्तैः क्लान्तद्रुमलतायुतम् । न बभौ तद्वन तत्र दावानलहतं यथेत्येव पाठक्रमः ।, so also Cr. ☼]

16 a) D6 चित्ररथैस् (for °गृहैश्). V B2 D3.8 G1.2 M1 शि(V2 प्र, D8 च)नाशितैर्; D7-9 Ct च मार्दितैर् (for च नाशितैर्). —b) Ñ2 D6 मनोहरैर् (for महोरगैर्). D1 व्याघ्रमृगैस् (for व्यालमृगैस्). Ñ1 D3 विद्रुतैः (D1 °भैः), B3 निर्धुतै, B4 निर्गतैः, M1 नाशितैः, Cg as in text (for निर्धुतैः). Ś1 D1.10.11 महोरगैर्(D1.11 °ग)व्यालमृगैः(Ś1 °मुख्यै)श्च निर्धु(D1 विद्रु)तैः; B1 मनोरमैर्व्यालमृगैश्च निर्धुतैः, D2 महामृगैः पक्षिगणैश्च निर्धुतैः. D7-9 व्यालैर्मृगैरन्यैरेश्च पक्षिभिः. —c) Ś1 लीला; B1 महा (for शिला). B2 निर्मथितैस्, T2 ग्रामगृहैस् (for रुन्मथितैस्). Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 सुधागृहैः, Ñ2 V B D6 तथा(B1.3 °हा) द्रुमैर्, G1.2 तथा गृहैः. —d) Ñ1 विनष्टरूपं; Ñ2 V B D6 मदष्टरूपं (B1.2 °पूर्वं). Ś1 Ñ1 V2 B1 D1-3.10.11 महावनं (for महद्वनम्) G1 तु बभूव तद्वने. —After 16, D1.3 ins.:

918* स तं विनाश्योत्तमकाननं तदा
समीक्षितुं पौरुषमात्मनस्तदा ।
महाभिरिर्जीतरुष स मारुति
विचक्रमे मारुतवन्महाबलः ।

[(l. 2) D1 समीक्षित पौरुषमात्मनः. —(l. 3) D1 महा समिर्जीनमय .],

while D5.7-9 S ins.:

919* सा विह्वलाशोकलताप्रताना
वनस्थली शोकलताप्रताना ।
जाता दशास्यप्रमदावनस्य
कपेर्बलाद्धि प्रमदावनस्य ।

[(l. 1) G3 या, Cv as above (for सा). ☼ Cg: सा विह्वलाः शोकलताः । स्पष्टोऽर्थः । अप्रताना अप्रु प्रताना: कन्द-दारुदय्योऽर्या मा शोकलताप्रताना, स्थलवत्त्वेऽपि दावरः । दशास्य-प्रमदावनस्य रावणस्य । "इयती मेदोऽन्यमेदुरम्" इति बहुलवनाद्रम्याभावः । दशास्यप्रमदावनस्य वनस्यन्दित्र शिखरपुष्पकस्य दुरितमेनिवदुपचारात् षष्ठी. ☼]

G 5 3 43 B 5 42 32 L 5 36 18 स तस्य कृत्वार्थपतेर्महाकपिर्
महद्व्यलीकं मनसो महात्मनः ।
युयुत्सुरेको बहुभिर्महाबलैः
श्रिया ज्वलंस्तोरणमाश्रितः कपिः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनचत्वारिंशः सर्गः ॥ ३९ ॥

४०

ततः पक्षिनिनादेन वृक्षभङ्गस्वनेन च ।
बभूवुस्त्राससंभ्रान्ताः सर्वे लङ्कानिवासिनः ॥ १
विद्रुताश्च भयत्रस्ता विनेदुर्मृगपक्षिणः ।
रक्षसां च निमित्तानि क्रूराणि प्रतिपेदिरे ॥ २
ततो गतायां निद्रायां राक्षस्यो विकृताननाः ।
तद्वनं ददृशुर्भग्नं तं च वीरं महाकपिम् ॥ ३
स ता दृष्ट्वा महाबाहुर्महासत्त्वो महाबलः ।
चकार सुमहद्रूपं राक्षसीनां भयावहम् ॥ ४

17 ᵃ) D5 ततस्य M2 यथा च Cr m g k as in text (for स तस्य) Ś1 Ñ V B D1-3.6.10.11 नृपतेर्, Cv r m g k as in text (for [अ]र्थपतेर्) V2 B1.2.4 D6 बभौ कपिर्, B3 बभौ च D4 महामतिर् (for महाकपिर्) D7.9 Ct तत स कृत्वा जगतीपतेर्महान्, G1 कृत्वा तु रक्षोधिपतेर्महात्मनो —ᵇ) D11 G M1.2 महा (for महद्) Ś1 D10 सहसा, Ñ V B1.2.4 D1-3.6.11 महतो, B3 स कपिर् (for मनसो) V B3.4 D2.4.11 मनस्विन B3 महात्मा G1 महाकपि (for महात्मन) —ᶜ) Ś1 D1-3.10.11 G2 महा बल Ñ1 M1 निशाचरै (for महाबलै) —ᵈ) D1 श्रियो ज्वलन् (for श्रिया ज्वलन्) Ñ1 D1-3.4 M1 आस्थित D4 आविशत्, D11 उपेयिवान् (for आश्रित) B2 पर D2 तदा, D11 तथा (for कपि)

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1-4.10.11 प्रमदावनविध्वंस (D1.4.11 °सन) Ñ1 प्रमदावनभङ्ग Ñ2 V B1.2.4 D6 अशोकवनिकाभङ्ग B3 वनभङ्ग —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1.2.4.10.11 om Ś1 B1 D2.3.6 T G M1.2 41 Ñ2 V1 D4 38 V2 29 B2.4 37 B3 36 D3 43 M3 40 —After colophon D3 concludes with राम while G with श्रीरामाय नमः

40

M3 begins with श्रीरामाय नमः

Before 1 Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

920* वाहृत्य सुमहत्कर्म हनुमान्दर्शयन्बलम् ।
तं लम्भकल्पितं चैत्यं प्रासादं सोऽध्यरोहत ।

[(L 1) D4 क्रुद्धा (for कृत्वा) D10 समहाकर्म —(L 2) Ś1 D10 तु (for त) D2.11 कर्म (for चैत्य) D11 चैत्यप्रासाद Ñ1 [s]भ्यरोहयत् (for °ध्यरोहत)]

1 ᵃ) B1 (m also as in text) D11 कपि (for पक्षि) D2 निनादश्च (for °दन) —ᵇ) V B2.4 D4 वन (for वृक्ष) —ᶜ) Ś1 D2.10.11 तथ D1 तत्र D3 बल D4 तत्तु (for त्रास) Ñ V B D6 बभूवुर्भय(Ñ1 °स्तम्भ Ñ2 V2 °भूत्रा)मवि(Ñ2 V2 B2 °मुद्वि)ग्ना —ᵈ) D6 सर्व (for सर्वे)

2 ᵃ) Ñ1 D2.11 च भयोद्विग्ना Ñ2 V B D6 च विद्रुता D3 च भयव्यग्रा G1 बहुत्रस्ता (for च भयत्रस्ता) D1 विद्रुतास्तु भयव्यग्रा (metri causa) —ᵇ) D4 विनेदुर् D2.10 निनेदुर् D4 विरेजुर् (for विने°) —ᶜ) Ś1 B1 D3.10 राक्षसानां D1 राक्षसा तु, D3.11 T2 राक्षसाश्च (for रक्षसां च) —ᵈ) D3.6 घोराणि (for क्रूराणि) V B D6 प्रादुरासन्, D1 च प्रपेदिरे D2 च चकाशिरे (for प्रतिपेदिरे)

3 ᵃ) Ñ2 illeg for ततो गतायां D2 गतायां राक्षस्यो (sic) —ᵇ) B3 राक्षसा (for राक्षस्यो) D2 विकृतानना —ᵈ) G1 महाबल (for महाकपिम्)

4 Ñ1 om 4–5ᵇ —ᵃᵇ) Ñ1 D1.3.10 स (by transp) V2 B1 D2.3.6 स ता(sic) B3 स तान् D11 ताश्च (for स ता) D2 transp महाबाहुर् and महासत्त्वो V B1-4 D6 महाबा(V2 B1 °सा)त्वो महाकपि (B1 °बल) (for ᵈ) —ᵈ) D6 चकार स (hypm) (for चकार) —ᵈ) B3 राक्षसानां (for °सीनां)

ततस्तं गिरिसंकाशमतिकायं महाबलम् ।
राक्षस्यो वानरं दृष्ट्वा पप्रच्छुर्जनकात्मजाम् ॥ ५
कोऽयं कस्य कुतो वायं किंनिमित्तमिहागतः ।
कथं त्वया सहानेन संवादः कृत इत्युत ॥ ६
आचक्ष्व नो विशालाक्षि मा भूत्ते सुभगे भयम् ।
संवादमसितापाङ्गे त्वया किं कृतवानयम् ॥ ७
अथाब्रवीत्तदा साध्वी सीता सर्वाङ्गशोभना ।
रक्षसां कामरूपाणां विज्ञाने मम का गतिः ॥ ८
यूयमेवास्य जानीत योऽयं यद्वा करिष्यति ।
अहिरेव अहेः पादान्विजानाति न संशयः ॥ ९
अहमप्यस्य भीतास्मि नैनं जानामि कोऽन्वयम् ।
वेद्मि राक्षसमेवैनं कामरूपिणमागतम् ॥ १०
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा राक्षस्यो विद्रुता द्रुतम् ।
स्थिताः काश्चिद्गताः काश्चिद्रावणाय निवेदितुम् ॥ ११ G 5 38 12 B 5 42 11 L 5 39 12

5 Ñ2 om 5ab (cf 1 1 4) —a) D4 7 8 T2 G2 तु, G3 as in text (for त) Ś1 Ñ1 V B D1–4 8 10 11 मेघ (for गिरि) —b) Ś1 Ñ1 B1 D4 10 M1 महाकायं B2 महा रूप (for अतिकाय) Ñ1 B4 D2 3 11 सर्वान्विर, D1 तरन्विर्न, D5 6 T2 M2 (also) महामति, G1 °द्युति, G2 M3 °कपि (for महाबलम्)

6 a) G1 तस्य (for कस्य) T2 सुतो (for कुतो) B4 धार्मो, B4 चेय (sic), D1 11 चाय, G3 M1 वापि (for वाय) —b) D11 इहागत —c) D1 [अ]नेन पुन (for सहानेन) ⊛ Cv इतराक्ष्योऽप्यर्थे।, Cr m g इतरास्त्रो वार्थे ⊛ —For 6cd, Ś1 Ñ V B D1–4 8 10 11 subst

921* कथ वा त्वयि सवाद रात्पुण्यकरोऽयम् ।

[D3 त्वया (for कथ) Ś1 D3.10 च (for वा) B4 तत्र, D2 मह (for त्वयि) D4 सुधात्र (for संवाद) B3 कथ दति (for रात्पुत्र). Ñ2 V B D1 करोतय]

7 a) Ś1 D1–4 10 11 त्व, D4 om (for नो) Ñ1 त्वमा चस्व —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 मा भूत्तव म(D1 ※)य वरे (D1 3 शुभे), Ñ2 V B D4 भय मा (D4 मा भय) भूत्ववानने, —c) Ñ1 D2 4 11 सल्लापम् (for संवादम्) Ś1 Ñ V B D1–4 8 10–11 असितापाङ्गि —d) B2 त्वयि (for त्वया) D2 सर्वो, D11 अह (sic) (for अयम्)

8 a) B4 तत्र (for अथ) Ñ V B D4 राजपुत्री, D2 सद साध्वी, D3 तत साध्वी, D4 8 G1 8 M1 2 तथा साध्वी, D11 रामसुता (for तदा साध्वी) —b) D2 सती (for सीता) Ś1 सर्वाग्य (for सर्वाङ्ग-) T2 G1 M2 -सुदती (for -शोभना) Ñ1 D11 सीता राजीवलोचना, B4 सर्वावयव शोभना —c) M3 भीम (for काम) Ñ2 V1 B D4 रूपि स्याद् (for -रूपाणा) V2 राक्षसी कामरूपी वा —d) D3 4 11 मति (for गति) Ñ2 V B1 3 4 D4 विज्ञाने नास्ति मे मति, B2 विचिन्ता विचिन्ता भुवा, D2 3 विज्ञाने का गतिर्मम

9 a) Ñ2 युयमेतद्, D4 यद्यदेतद् Ñ2 V B D4 G2 विजानीत(D4 °थ), D2 M3 [अ]भिजानीत D8 हि जा°, T1 2 [अ]स्य जानीथ (for [अ]स्य जानीत) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 स्वयमेवास्य(D1 °शु, D2 °थ, D3 हि) जानीध्वं (D3 °से, D4 °ता, D5 °याद्) —b) B1 यच, B4 योह (for योऽयं) Ś1 D10 यत्र Ñ1 किं※, Ñ2 V B2–4 D4 यथा, B1 योय, D2 तद्वा, D3 ※द्वा (for यद्वा) D11 यदि वा किं करिष्यति —c) Note hiatus between एव and अह Ñ B D1–4 8 10 11 S ह्यहे (to avoid hiatus) (for अहे) Ś1 D10 पादौ (for पादान्) —d) Ñ2 V B D4 विजानीयान् (for °नाति)

10 a) D4 सोयम् B4 अस्याह, D3 अप्यस्मिन्, D1 8 अप्यति (for अप्यस्य) Ś1 D1 4 10 भीता हि (D1 च, D4 °ह), Ñ2 V B D4 सभीता, Cr m as in text (for भीतास्मि) ⊛ Cr m अस्य अस्मात् भीतास्मि ⊛ —b) D2 नैव, D7 8 M2 नैव (for नैन) D2 T2 G2 3 M2 ह्यय, D7 8 ह्यह (for न्वयम्) Ś1 B4 D1.3 10 नित्य(B4 D1 नाहं) निर्भसने मति(D1 3 गति), Ñ1 नैतो मे निर्गं※ व्यय (illeg), Ñ2 V B1–3 D4 नैतो(Ñ2 D4 नैतन्, B2 नैता, B3 [with hiatus] इतो) निश्चयने(V B1 4[m also] 3 निष्क्रमणे) मति, D2 11 तत्र (D11 चेत) प्रक्रमणे मति, D2 यदि मे निर्गमे मति —For 10cd, Ś1 Ñ V B D1–4 8 10 11 subst

922* करोमि रक्षोभिरह कामरूपैर्हि वञ्चिता ।

[Ñ2 V B D4 राक्षसैरपि (for रक्षोभिरह) Ś1 D10 कृत्यमेव रक्षोभि, D3 काम रक्षोभिरेवम् D3 पूर्वमेवापि रक्षोभि (for the prior half) Ñ1 च (for हि) Ñ2 V B D4 वञ्चिता काम रूपिभि (for the post half)]

—Then Ñ1 cont (sic)

923* अकस्मात्क्रमनवयानात्कपिना ※ माम वलम् ।
राघवो राघवाना हि कर्ता ते कदन पुन ।

11 a) Ñ2 V B D4 8 सीताया (for वैदेह्या) D4 वद्व्य (for वचन) —b) D4 तदा, T G2 3 दद, T2 (also) द्विरो, G1 M2 G3 द्विस, M1 2 भयात् (for द्रुतम्) Ś1 D2 4 11 विस्मिता दद, Ñ1 विस्मितामयन्, Ñ2 V B1 3 4 D3 4 विस्मिता भुवा, B2 विहृता भुवा, D11 वचन दर्श (for विद्रुता द्रुतम्) —c) D11 T G काचिद् (for first काश्चित्) Ś1 D10 तवो सीता, D11 गता काचिद् —d) Ś1 Ñ1 D2 1 10 [का]चचक्षिरे, D1 [अ]त्रवभिरे, D11 विचक्षिरे (for निवेदितुम्) D2 रावणस्य समीपत ⊛ Cr g निवेदितु निवेदयितुम् ⊛

G 5.35.12 R 5.42.12 L 5.39.13

रावणस्य समीपे तु राक्षस्यो विकृताननाः ।
विरूपं वानरं भीममाख्यातुमुपचक्रमुः ॥ १२
अशोकवनिकामध्ये राजन्भीमवपुः कपिः ।
सीतया कृतसंवादस्तिष्ठत्यमितविक्रमः ॥ १३
न च तं जानकी सीता हरिं हरिणलोचना ।
अस्माभिर्बहुधा पृष्टा निवेदयितुमिच्छति ॥ १४
वासवस्य भवेद्दूतो दूतो वैश्रवणस्य वा ।
प्रेषितो वापि रामेण सीतान्वेषणकाङ्क्षया ॥ १५
तेन त्वद्भुतरूपेण यत्तत्तव मनोहरम् ।
नानामृगगणाकीर्णं प्रमृष्टं प्रमदावनम् ॥ १६
न तत्र कश्चिदुद्देशो यस्तेन न विनाशितः ।
यत्र सा जानकी सीता स तेन न विनाशितः ॥ १७
जानकीरक्षणार्थं वा श्रमाद्वा नोपलभ्यते ।
अथवा कः श्रमस्तस्य सैव तेनाभिरक्षिता ॥ १८
चारुपल्लवपत्राढ्यं यं सीता स्वयमास्थिता ।
प्रवृद्धः शिंशपावृक्षः स च तेनाभिरक्षितः ॥ १९

---

12 a) D1 समीप D2 वा (for तु) —b) B1 D3.11 रुधिरानना D2 रुचिरानना G1 भयविह्वला (for विकृतानना) —c) Ś1 सत्वा च D1.3.10 विरूपा (for विरूपं) D10 वानर (for वानरं) D2 भीम (for भीमम्) —d) D2 आख्यातुम् (for आख्या°) T3 उपचक्रमे D1 प्रतिपत्याचचक्षिरे D10 रावणाय न्यवेदयन् —For 12 N1 V B D4 subst.

924* बद्धाञ्जलिपुटाश्चापि शिरोभिर्धरणीं गताः ।
रावणाय सुमनिकाः शशसुर्भयलोचनाः ।

[(L. 1) N1 B1 D2 कृताञ्जलि N1 B2 भूत्वा B4 तत्र (for चापि) —(L. 2) Ñ2 D4 समुद्विग्ना (for समन्विता) N1 illeg. after ऋ°]

13 b) D1 -वप्र (for -वपु) —c) D2.11 G2 सीतायाः D2 कृतवादश्च (for °संवादस्) —d) D1 [अ]तुल D2 [अ]तुल (for [अ]मित)

14 a) G2 हि (for च) B3 त तत्र Ś1 तानत (s.c.) D2 जानका (for जानकी) —Ś1 D10 om. 14c–15b —c) N2 V2 B1.2.4 D2 बहुभि V2 B3 बहुश (for बहुधा) —d) D1.11 न वदितुम् M1 न प्रवदितुम् Cm.k.t as in text (for निवेदयितुम्) B1 D2 महति (for इच्छति) —After 14, N2 ins.:

925* न तं पार्थामहे राजन्कथाय वानरो महत्।
यत्र बहुश कथो वापि किं वानरो नु कारिष्यति ।

15 Ś1 D1 om. 15ab (cf. v.l. 14) —a) N1 V B D4 ईदृश [f(D4 वा)] (for वासवस्य) —b) N1 V B D2 दूतो D2 marg. D2 om. (hapl.) (for दूतो) B1 D1.4.11 च (for वा) —c) B1 D2 वाय Ś1 D10 मार्यार्थमागतस्तूर्णं —d) D1 T1 ऋ-तृ (for सीतान्वेषण) B2 D1.3 काङ्क्षया (for काङ्क्षया) Ś1 V B1 D3.4.11 सीतार्थं स भविष्यति D3 सीतायाशरणं गत्वा D2 कारणात् ।

16 a) D1 हि D2.3 (च) न T1 (स) हि (for तु) Ś1 N1 D3.4.5.11 तेन मध्ये वनं गते D2 तेन मायाद्भुतोत्तम —b) N1 तत्र यत्र D2 तस्य चैव D1 यद्भुतव (archaic) (for यत्तत्तव) Ś1 N1 D3.4 मनोरम —c) N1 D1.2 G3 ममाकीर्णं (for गणा°) —d) D1.2 प्रमृष्ट D1 T1 प्रमर्द G1 प्रदुष्ट G2 प्रनष्ट Cr.g.k.t as in text (for प्रमृष्ट) —For 16 N2 V B D4 subst.:

926* सर्वं चैव वनं भग्नं तरसा तेन पार्थिव ।

17 N2 V B D4 om. 17ab —a) D5 कश्चोद्दिश (for उद्देशो) N1 D1.2.11 तत्र कश्चिद्वनोद्देशो N1 D1 °द्दे° (for °) N2 तत्र (illeg.) D1.11 तरसा न (D11 नो) (for यस्तेन न) D1.4 मनसैव प्रधर्षित (for b) N1 D1 न स कश्चिद्वनोद्देशस्तरसा यो न नाशित —D1 T1 om. (hapl.) 17cd —c) Ś1 D1.4.10 यत्रासीत् N1 V B D2.4.11 यत्रास्ते D1.5 दुःखी (for सा सा) —d) Ś1 स तं तैव N1 D3.11 स तत्र पालयित N1 V B D4 तस्य न विनाशित

18 D1 om. 18 D2 transp. 18 and 19 —a) Ś1 वै D2 च (for वा) —b) N1 चापि रक्ष्यत T1 (s.c.; T1 also as in text) G2 नोपलभ्यत D1 नोपलभ्यते D5.4.5 °लभ्यत (D4 °म)न (for °लभ्यते) D5 नाभ्युपलभ्यते —d) D2 सा च (for सैव) D1 तेन रक्षा स्थापिता —After 18, D1 repeats 19cd and 1

19 Ś1 D1 om. (hapl.?) 19 D2 transp. 18 and 19 D3 reads 19cd in marg. —a) N1 V B1 D4 चारुवक्त्रा N1 D4.1 चारु च B3 D5.11 चारुस D1 चारु च D1 सीतान्या T1.3 सीतान्य T1 G2 पुत्राढ्य (for पत्राढ्य) —b) D11 आगम्य (for स्था°) N1 V D1 य स्वयं समुपाश्रिता N1 D4 °श्रित]या D1 (hiatus) शाखिवराश्च वानरा D1 वृक्षिराश्रिता D10 वसन्तीनगरा स्थिता D1 repeats 1 cd after 18 (transp.) —c) M3 प्रवृद्ध D1.4 निम्बिका D1 Du.5 T1.3 G1 शिंशुपा (for शिंशपा) D1 वृक्षे निम्बिकाधृक्षे —d) N2 V B D2.4 स तत्र परिरक्षितः Ś1 N1 D2.4 °रक्षि]त

तस्योग्ररूपस्योग्रं त्वं दण्डमाज्ञातुमर्हसि ।
सीता संभाषिता येन तद्वनं च विनाशितम् ॥ २०

मनःपरिगृहीतां तां तव रक्षोगणेश्वर ।
कः सीतामभिभाषेत यो न स्यात्त्यक्तजीवितः ॥ २१

राक्षसीनां वचः श्रुत्वा रावणो राक्षसेश्वरः ।
हुताग्निरिव जज्वाल कोपसंवर्तितेक्षणः ॥ २२

आत्मनः सदृशाञ्शूरान्किंकरान्नाम राक्षसान् ।
व्यादिदेश महातेजा निग्रहार्थं हनूमतः ॥ २३

तेषामशीतिसाहस्रं किंकराणां तरस्विनाम् ।
निर्ययुर्भवनात्तस्मात्कूटमुद्गरपाणयः ॥ २४

महोदरा महादंष्ट्रा घोररूपा महाबलाः ।
युद्धाभिमनसः सर्वे हनूमद्ग्रहणोन्मुखाः ॥ २५

G 5 38 24
B 5 42 26
L 5 39 26

20 a) M3 वीरस्य (for -रूपस्य) Ś1 D2 G1 M3 [उ]ग्र त्वं D5 T3 [उ]ग्रस्त्व (for [उ]ग्रं त्वं) Ñ V B D6 तस्योग्रकर्मणो राजन्, D11 तस्योग्रस्योग्ररूप तु —b) Ś1 G2 भाख्यातुम्, Ñ V B D6 आदेष्टुम्, D14 (also as in text) G2 M3 आज्ञसुम् —c) Ñ2 B3 सभाविता (for संभाषिता) B3 D4 तेन (for येन) —d) Ś1 Ñ1 न, Ñ2 om (for च) D7-9 M3 वन तेन (for तद्वनं च)

21 a) Ś1 Ñ1 D3 11 त्वया (for मनः) B1 2 4 D6 प्रति (for परि) D10 त्वया प्रति —b) D3 10 11 श्रेय (for तव) —c) Ś1 D10 त्वमि, Ñ2 V B परि (for अभि) —d) B3 जनस् (for न स्यात्) D3 त्यक्तजीवित

22 a) Ś1 Ñ V B1 2 3 D2-4 6 10 G2 राक्षसाधिप, B3 लोकरावण, D1 रक्षसां वर (for राक्षसेश्वर) —c) Ś1 Ñ V1 B1 4 D2 3 4 10 11 हुतोऽग्निः, D5 2 4 T1 2 चिताग्निर् (for हुता°) —d) T1 क्रोध Ñ1 D1 -सवर्धित, D1 समूर्छित, D2 11 सवर्तन (for संवर्तित) Ñ2 V B D6 G1 क्रोध(G1 कोप)संरक्तलोचन —After 22, D3 5 6 7-9 S ins

927* तस्य क्रुद्धस्य नेत्राभ्यां प्रापतन्नास्रबिन्दवः ।
दीप्ताभ्यामिव दीपाभ्यां सार्चिषः स्नेहबिन्दवः ।

[(l 1) D1 निपतंति D3 न्यपतन् (for प्रापतन्) D1 6 7 8 अश्रु (for आस्र) —D1 om (hapl) l 2 —(l 2) T1 2 transp दीप्ताभ्याम् and दीपाभ्यां D3 सागस्नेहविन्दुभि (for the post half)]

23 a) T3 मानस (for आत्मन) D7 8 वीरान् (for शूरान्) Ś1 आत्मकारणसंभूतान् Ñ V B D2-4 6 10 11 सोथ (Ñ2 D5 8 अथ, D2 6 10 11 आदत्त) मत्तसमद्युं (Ñ2 °*** [illeg])तान्, D1 आत्मसमृद्धसा नागान् —D1 om (hapl) 23b-24a —b) D1 किंनरान् (for किंक°) T3 मानस (for राक्षसान्) —D3 om 23c-24b —c) Ś1 D10 संदिदेश, Ñ2 V B D1 व्यादिद्दु(D6 °*)श (for व्यादिदेश) —d) Ñ2 V B D6 ग्रहणार्थं (for निग्रहार्थं) Ś1 Ñ1 D3 3 10 11 महाकपे (for हनूमत)

24 D3 om 24ab D2 om 24c (for both, cf v l 23) —a) Ś1 D1 10 साहसा ; Ñ2 V B1 2 D2 9 11 -साहस्रा B4 साहस्री (for -साहस्रं) —b) Ñ1 महाबल D3 महाचमू (for तरस्विनाम्) Ñ2 V B D6 राक्षसानां महाचमू D11 किंनराणां महाचमू —Ñ1 repeats 24cd and 25 after 5.41.3 —c) V1 B D7 8 11 M3 निर्ययौ Ś1 D10 वचनात्, D3 नगरान् (for भवनात्) Ś1 Ñ2 V B D6 10 तस्य, Ñ1 (second time) तूर्णं, D3 सर्वे (for तस्मात्) —d) Ś1 Ñ2 V B D2 6 10 11 T1 शूल (V3 g k t as in text) (for कूट) Ñ1 (first time) B3 D1 4 G1 धारिणा, Ñ2 D10 धारिण V1 B1 2 M1 -पाणिना, D1 -शालिनी (for पाणय)

25 Ñ1 repeats 25 after 5.41.3 —a) Ś1 Ñ (Ñ1 second time) V B1 2 4 D2-4 6 10 11 दृष्ट्वा (V3 D2 11 दृष्टा, B4 हृष्टा) स्वामिहिते यु(Ñ1 र)क्ता, Ñ1 (first time) B3 दृष्ट्वा स्वामिहिते युक्ता —b) D1 महावीर्या (for घोररूपा) B2 भयावहा (for महाबला) —c) Ś1 Ñ1 (second time) D2 4 10 -न्विता (for मनस) —d) Ś1 Ñ1 (second time) D6 10 हनुमत्त्रासनोत्सुका, Ñ (Ñ1 first time) V B D2 4 11 हनूमन्तमुपाद्रवन् (Ñ1 B3 D11 °गमन्, D3 °ययु), D1 हनुमत्त्रासनोन्मुखान्, D2 हनूमच्छासनोत्सुका, M3 °मद्ग्रहणोत्सुका —After 25 Ś1 Ñ V B D2 3 4 10 11 ins

928* हनूमानपि विक्रान्तः स्वपौरुषमुपाश्रितः ।
सहस्रपादमासाद्य स चैत्यं सोऽध्यरोहत ।
आरोहमाणस्य ततो बभौ वेगवतो महान् ।
सोपानेष्वभवत्तस्य प्रातशब्दो वृहत्तर ।

[(l 1) D2 महाबलाम तदृष्ट्वा (for the prior half) Ś1 D10 स्व (for स्व) Ś1 स्ताकिन, D2 ममा° (for उपा°) —(l 2) Ś1 सहर्ष पदस B3 (m also) स हि पादपम्, B3 महापादपम् D10 महीरिपदम् (for सहस्रपादम्) B1 सप्राप्य (for आसाद्य) B3 तं चैत्यम् B3 D3 चैत्य तम् (by transp) Ñ2 V B D6 अधिरूढवान्, D10 सोधिरोहन, D11 स्वाधिरोहित Ñ1 सहस्र वृक्षमासाद्य चैत्य न सोध्यरोहत —D2 om l 3 —(l 3) Ñ2 V B D6 अथाधि(B3 4 अथापि B3 तथापि)रोह तस्तस्य (for the prior half) Ñ2 V B D6 वेगात्, Ñ2 V B महत् (for महान्) —(l 4) Ñ2 V B D6 मोशनात् (for सोपानेषु) and तत्र (for तस्य) D7 वायुत वात्येदस्य (for the prior half) —D2 om from the post half up to 5.41.3c Ñ2 B4 D6 प्रतिपक्ष B1 °क्षरय B6 °शुत्र (m also °शुग and °शुक्र) B3 °क्षु D3 °शुश्रा, D11 °शुद्धो (for °शब्दो), Ś1 महत्तर, Ñ2 B D6 महत्तर, D10 महातुर (for वृहत्तर) V प्रतिशुक्र (V3 °क्र) वृहत्तर (for the post half)]

C 5 38 36 B 5 42 … 5 39 30 ते कपिं तं समासाद्य तोरणस्थमवस्थितम् ।
अभिपेतुर्महावेगाः पतंगा इव पावकम् ॥ २६
ते गदाभिर्विचित्राभिः परिघैः काञ्चनाङ्गदैः ।
आजघ्नुर्वानरश्रेष्ठं शरैश्चादित्यसंनिभैः ॥ २७
हनूमानपि तेजस्वी श्रीमान्पर्वतसंनिभः ।
क्षितावाविध्य लाङ्गूलं ननाद च महास्वनम् ॥ २८
तस्य संनादशब्देन तेऽभवन्भयशङ्किताः ।
ददृशुश्च हनूमन्तं संध्यामेघमिवोन्नतम् ॥ २९
स्वामिसंदेशनिःशङ्कास्ततस्ते राक्षसाः कपिम् ।
चित्रैः प्रहरणैर्भीमैरभिपेतुस्ततस्ततः ॥ ३०
स तैः परिवृतः शूरैः सर्वतः स महाबलः ।
आससादायसं भीमं परिघं तोरणाश्रितम् ॥ ३१

---

26 Before 26 Ś1 Ñ V B D1-4.10 11 read 5.41 3 10 and 952* (D1 om 3 and 10 and also 952*, D3 om 3 B1 om 10cd B4 om 3cd, D2 om 3ab cf v.l. 925*) —ab) D3 त कपिं तं, D1 तप किं तु D4 M1 त कपिंद्र D10 म कपिं तु (for ते कपिं तं) Ś1 तपि त कपिमासाद्य (for °) D5.7 11 प्रासादस्थम् Ś1 Ñ1 D1-4.10 11 अरिंदम (for अवस्थितम्) G2 तोरण समुपस्थित (for °) V1 V B D1 तेपि (D1 °ऽ) वानरमासाद्य चैत्य त राक्षसा स्थित (V1 D1 °ता) —c) Ñ1 अभि** (illeg) Ś1 D1 10 महासाराः Ñ1 D2 °त्वाना, D7 8 °मात्रा G1 °घना (for °वेगाः) —d) D3 पतगा ज्वलन यथा

27 Ñ2 V B D1 om 27 D3 om 27 here and reads after 5.41 11 while D7-8 S repeat 27 after 5.41 11 D1 reads 27ab twice. —b) Ś1 D काञ्चनैस्तथा D11 काचनै गरै (sic) (for °नाङ्गदैः) —D1 repeats 27cd after 30ab —c) D2 आजघ्नुः, D4 T2 आजघ्नुर (for °घ्नुः) D1 (both times) त (second time स) अभ्यघ्नन्त अथ —d) Ś1 D5-8 (second time) 10 S (second time, G2 [both times]) शरैश्च (for शरैः) V1 D1 7 8 11 T1 3 G M (D1 G2.3 M2.3 [both times] D7-8 T1.3 G1 M (second time)) चापिस्य, D3 (first time) चार्चिन् T2 (first time as in D1 second time) चार्चि (for चादित्य) D2 शरैरग्नि निभैश्चैव —After 27 Ś1 V1 D1-4 10 11 ins.

929* ध्वजन इव सोपस्य शाद्वस्य विद्युते महान् ।
ताडितो हनुमांस्तैश्च मवतो रश्मिना गतो ।

(l. 1) Cf 5.41 12ab D2 विद्युते (for °) —(l. 2) Ś1 D1 °स्थित हनुमांश्च (D1 °मुं) (for the prior half D1 11 दर्शितस्तु हनूमान् स …)

—Then V1 cont

930* समाश्रित्य महात्मानं हनूमन्तं महाबलम् ।
स्वस्थानो वानरो विशेषो रश्मी गतः ।

—Thereafter Ñ1 further cont V1 D1-4.10 11 cont after 929* while V2 V B ins after 26 (owing to om) D1 ins after 951*

931* स तैः ताडितः श्रीमान्स्वय महामहाकपि ।

[B1 om from स्थितम् up to सहसैः in 30c V1 सः राक्षैः Ñ1 V B1.2.4 D1 हरीणाम् (for °)]

On the other hand D7-8 S ins after 27

932* सुरं पर्दितं शूरं प्रासनोन्नतिः ।
पस्वाय हनूमन्त सहसा सस्युरम्भः ।

[(l. 1) M1 इति (for °)]

28 B1 om 28 (cf v.l. 27) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1.4 5.6 11 om 28ab —c) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.10 11 समाविध्य च (V1 नु V2 D1 11 °ह) (for क्षितावाविध्य) —d) Ñ2 V B1.2.4 D1.4 तु, D2.10 स (for च) V3 Ḍ1 महास्वरं, D7 8 महास्वानं Ś1 सुमहास्वनं V2 ब** (illeg) —After 28 D1.7-8 S read 5.41.4-9 retaining them in their proper place

29 B1 om 29 (cf v.l. 27) —a) Ñ1 न शब्दं D1 स्वर —b) Ś1 D1 11 °शीलिता, V1 V Ḍ1.2 D1 °सोहिता (for °शङ्किता) —c) V1 V1 B1.2 D1 हनुमत्त्व V1 हि हनूमन्त D1 न हनूमत —d) D1 इ]पित D2 [उ एव (for [उ न्नतम्] V1 B1.2 D1.11 महासत्यमिवोर्जितम् (V1 °य V1 °र B1.4 °र D11 °उ]म

30 B1 om up to सहसैः in 30c (cf v.l. 27) —a) D1 दृशाय (for °) D1 निश्चयात् (for निःशङ्का) —b) D1 तत (for कपिम्) —After 30ab, D1 repeats 27cd —c) T1 चित्र (for चित्रैः) G1 शूलैः (for प्रहरणैः) D2 शस्त्रैः (for भीमैः) —d) S1 V1 D1.10 M1 सहसा, V1 V B D1 T1 G1 सहसा (for ततस्ततः)

31 D1 om 31ab —a) D1.11 तैः स D1 तैः (for स तैः) V1 D1 11 सर्वे, V2 V B1.2 D1 सर्वैः B1 परिवार्य, D1 सहै (for शूरैः) —b) V1 D1 महाबल (for सर्वतः) V1 V B D1 कपिकुञ्जर D1.2.10 11 T G1.3 M1 सु (T1 G1 सु) G1 स मह बल —After 31ab V1 B1.2.4 D1 ins

933* कृत्वा वानरस्य आनायसमं समादिश ।

[Cf 5.41 13]

स तं परिघमादाय जघान रजनीचरान् ॥ ३२

स पट्टसमिवादाय स्फुरन्तं विनतासुतः ।
विचचाराम्बरे वीरः परिगृह्य च मारुतिः ॥ ३३

स हत्वा राक्षसान्वीरः किंकरान्मारुतात्मजः ।
युद्धाकाङ्क्षी पुनर्वीरस्तोरणं समुपस्थितः ॥ ३४

ततस्तस्माद्भयान्मुक्ताः कतिचित्तत्र राक्षसाः ।
निहतान्किंकरान्सर्वान्रावणाय न्यवेदयन् ॥ ३५

G 5 35 51
B 5 42 43
L 5 30. 32

[Ñ2 V1 सव, D5 रत्न च (for पक्ष) V3 B1 गमादिन B1 वभूव सुमहामति (for the post half)]

—B1 om (hapl) 31c–33 For 31c–33, Ñ2 V B3.4 D6 subst. 935* —c) Ś1 D10 [अ]प त, D4 [स]ष स, D7 M2 [मा]यत (for [आ]यस) Ñ1 D1.2.11 घोर (for भीम) —d) Ś1 D1.3.4.10.11 तोरणाश्रय (D5 °य) D3 भीमविक्रम.

32 B3 om 32 (cf v l 31) For 31c–33 Ñ2 V B3.4 D6 subst 935* D5 T2 M3 transp 32 and 33 G2 repeats 32 after 33 —a) D5 सत्य (for स तं) Ś1 D10 आस्थाय (for आदाय) —b) Ś2 D3.10 विनदन् (D3 हनुमान्) रक्षसां गणान्, Ñ1 D2.4.11 G2 (second time) M2 सुघोर (D1 न्यवधीद् G1 M1 महत्) रक्षसां गण T1.3 जघान च निशाचरान् —After 32, Ś2 Ñ1 D1–5.10.11 T2 G2 (after 32 c) M2 ins D1.4 ins after 33

934* सूदयामास वज्रेण दैत्यानिव सहस्रदृक् ।

[D11 दैत्यानिव Ś1 D10 दानवानिव वज्रभृत् D3 देवेंद्र इव दानवान् (for the post half)]

33 B3 om 33 (cf v l 31) D5 T2 M3 transp 32 and 33 —a) D2 मार्गातिपम्, G1 स पत्रग M1 क्रुद्ध (for [आ]दाय) —b) G2 परिघ पतता वर —c) D1 भीमो (for वीर) —d) G1 प्रति (for हरि) Ś1 गृहीतपरिघो हरि, Ñ1 D2.4.10.11 गृहीत्वा (D6 °त्वा तु (hypm)) परिघ हरि (D2 तदा) D3 परिघ मारुतात्मज M1 परिघं गृह्य मारुति ✿ Cv परिगृह्यास्य परिघं कर्म ✿ —For 31c–33 Ñ2 V B3.4 D6 subst

935* प्रासादस्य समुद्धृत्य स्तम्भं हेमविभूषितम् ।
भ्रामयित्वा शतगुणं नाम विख्याप्य चात्मनः ।
राक्षसानां शतं घोरं जघान कपिकुञ्जरः ।

[(l 1) V2 प्रासादस्यान्युद्धस्य (for the prior half) V3 तुङ्ग (for स्तम्भ) —(l 2) B3 महद्रूप (for शतगुण) —(l 3) B3 (also) शतगुण (for शत घोर)]

—After 33, D1 ins

936* परिघेण च तेजस्वी राक्षसानां महद्बलम् ।
अहो दशेति चैकेन प्रहारेण निषूदयन् ।
यदा प्रहारस्तस्य न शक्ता परिचेष्टितुम् ।
स्यात् नाश्यथ सम्भ्रान्ता राक्षसानां गणास्तदा ।
अभ्यधावन्त ते तत्र प्रजज्ञाम परस्परम् ।
सर्वं मारुतरूपेण प्रविष्ट नगरीमिमाम् ।

while D2 ins

937* वक्तुं शोकस्य विंशमशिमम मारुतात्मज ।

—After 33, G2 repeats 32

34 D1 transp ab and cd —ab) Ś1 श्रुत्वा (for हत्वा) Ñ2 V B D1.3 घोरान्, D11 G2 M1.3 वीरान्, G3 सर्वान् (for वीर) B1 G2 transp राक्षसान् and किंकरान् D3 परिघेण हि (for मारुतात्मज) G1 तान्सर्वान्पावने क्षण (for b) D4 स हत्वा राक्षसगण वज्रर्षी महासुरान् —After 34ab, D5 reads 5 41 15cd–18, while Ñ1 ins

938* महाघोरान्दुराधर्षान्हत्वा वानरपिङ्गलः ।

—c) D5 G2.3 M युद्धकाङ्क्षी Ś1 Ñ1 D2.4.10 ततो, D1.11 तदा, D5.7.9 T2 महत् (for पुनर्) —d) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 समभिद्रु(D11 °द्रु)त D5.7.9 T2 M2.3 समवस्थित, T1 M2 समुपाश्रित, G1 ***** (damaged) (for समुपस्थित) T3 तोरणस्तम्भमाश्रित —For 34cd, Ñ2 V B D6 subst

939* अनिर्वृत्तसमुत्साह पुनर्युद्धसमाहुत ।

[B D6 अनिवृत्त B3 महोत्सा° (for समु°), B3 अर्तासुयत् (for °हुत)]

—Then they all cont

940* स वै परिघमुद्यम्य तद्वै तामममण्डलम् ।
सूदयामास सक्रुद्धो भीमं भीमपराक्रम ।

[(l 1) B3 महत् (for स त) —(l 2) V3 पराक्रम]

—Thereafter Ñ2 V B D6 read 5 41 15cd 6 7 (6 and 7 second occurrence) and 16–18 —After 34 D2 ins

941* ततस्ते राक्षसा शूरा गदामुद्गरपाणय ।

—Then cont 943*.

35 a) Ñ2 D6 भय मुक्त्वा (for भयान्मुक्ता) Ñ2 ततो भयादग्र मुक्त्वा, D1 स ननाद ततो मुक्ता —b) Ñ2 प्रभ ग्रास, V1 B2 कथंचित् (for कतिचित्) B3 ते च D1 तस्य (for तत्र) Ś1 D4.10 केचित्तत्र निशाचरा, B1 D2.4.11 T2 केचि(D11 °चि)त्तत्र तु (D1 T3 च) राक्षसा —After 35ab, Ñ1 ins

942* कश्चिद्द्वारं शरणं कश्चिद्गगनगोचरा ।
कश्चित्पतिता भूमौ केचिच्च शरणं कपिम् ।
कश्चित् **** राक्षसा भीमविक्रमा ।

G 5 38 0
B 5 42 44
L 5 39 60

स राक्षसानां निहतं महाबलं
निशम्य राजा परिवृत्तलोचनः ।
समादिदेशाप्रतिमं पराक्रमे
प्रहस्तपुत्रं समरे सुदुर्जयम् ॥ ३६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चत्वारिंशः सर्गः ॥ ४० ॥

—Then Ñ2 cont, while Ś1 D1 3 4 10 11 ins. after 35cd, whereas D2 cont after 941*

943* उग्रस्य बलिनो भीमा ममिश्रयं हनूमत ।

[Ñ3 D2.11 पीरा, D3 भीता (for भीमा) Ś1 D4 संनिकर्षं]

—Then Ñ3 further cont.

944* जग्मु *** स्यतितो राक्षसा भीमविक्रमा ।

—After 943* Ś1 Ñ1 (after 944*) D3 4 10 11 read 5 41 12cd-f, 13 (Ś1 D10 om), 15-18 (all with star passages D1 om 17cd), while D2 reads 5 41 12cd-f and 13

—After 35ab, Ñ2 V B D2 4 ins 1, 2 and 3 of 960* —a) D3 4 राक्षसान् (for किंकरान्) —d) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 [स]वपदिशे V2 D3 4 निवेदयन् (for न्यवेदयत्). —After 35 Ś1 Ñ V B D2 4 10 ins

945* तद्वचनं महाघोरं श्रुत्वा चुकोप रावण ।

[V2 B4 महा॰, B2 चुक्रोध (for चुकोप) Ñ2 तत्र क्रोधं च गत (for the post half)]

—Then B3 cont :

946* स तान्हत्वाहवे घोरान्मारुतिः कपिसत्तमः ।
मतिं कृत्वमहोत्साहः पुनर्युद्धमकाङ्क्षत ॥
[l or l 2 cf. 939*.]

while D2 ins after 35

947* ये त्वया राक्षसा राजन्निर्दिष्टा कपिनिग्रहे ।
ते हतास्तेन वीरेण परिघे गृह्य सागरे ।

—After 945*, Ś1 D1 10 ins a passage relegated to App I (No 9)

36 V1 B2 3 om 36 —a) Ś1 (before corr as in text) D3 10 M1 महद्दृष्ट्वा, Ñ2 र*** (alleg) L1 D1 3 4 महागणं, D11 °रणे (for महाबलं) —b) Ś1 reads राजा sup lin —c) G1 damaged for निश पा Ñ1 D4 11 पराक्रमे (D11 °म) (for °क्रमे) D3 समादिदेशातुल मानविक्रम —d) Ś1 Ñ2 D1 10 प्रहस्तसुतं, D2 रणोत्तमे (for प्रहस्तपुत्रं) Ñ1 V1 B1 4 D2 4 [स]रणे, D4 च, D11 म (for सु)

Colophon —Sarga name Ś1 Ñ1 B1 D1 3 4 10 11 किंकरवध, Ñ1 V D1 3 4 D4 चै(V2 चै)त्यप्रासाद, D1 चैत्य राक्षसवध —Sarga no (figures words or both) Ñ1 D1 3 4 10 11 om, Ś1 B4 D2 7-9 S (except M1) 41 Ñ2 V1 D3 39, V2 29, B1 2 38 B3 37, D1 44, M1 41 —After Colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नमः. —After Colophon, Ñ2 V B D2 4 ins. a passage relegated to App I (No 9)

४१

ततः स किंकरान्हत्वा हनूमान्ध्यानमास्थितः ।
वनं भग्नं मया चैत्यप्रासादो न विनाशितः ।
तस्मात्प्रासादमप्येवमिमं विध्वंसयाम्यहम् ॥ १
इति संचिन्त्य हनुमान्मनसा दर्शयन्बलम् ।
चैत्यप्रासादमाप्लुत्य मेरुशृङ्गमिवोन्नतम् ।
आरुरोह हरिश्रेष्ठो हनूमान्मारुतात्मजः ॥ २
संप्रधृष्य च दुर्धर्षश्चैत्यप्रासादमुन्नतम् ।
हनूमान्प्रज्वलँल्लक्ष्म्या पारियात्रोपमोऽभवत् ॥ ३
स भूत्वा तु महाकायो हनूमान्मारुतात्मजः ।
धृष्टमास्फोटयामास लङ्कां शब्देन पूरयन् ॥ ४
तस्यास्फोटितशब्देन महता श्रोत्रघातिना ।
पेतुर्विहंगा गगनादुच्चैश्चेदमघोषयत् ॥ ५

G 5.38.29
B 5.43.7
L 5.39.35

41

M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 om 1–2 —[b]) G1 ध्यानमाश्रित G2 मारुतात्मज (*for* ध्यानमास्थितः) ॐ Cm: ध्यानमास्थित इति पाठः ॐ —[c]) D5.7.8 T मया (*for* भग्नं) —[f]) G3 damaged *for* मया॰

2 Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 om 2 (cf. v.l. 1) —[a]) G3 damaged *for* इति D5.8 T G2.3 M1.2 मनसा (*for* हनुमान्) G1 इति संचिन्त्यमानोऽसौ —[b]) D5.8 T G M1.3 हनुमान् (*for* मनसा) M2 दर्शयन्बलमात्मनः —[c]) D7.9 Ct उत्प्लुत्य Cg.k as in text (*for* आ॰) —[e]) T2.3 G M1.3 कपि Cg as in text (*for* हरि॰) —[f]) D1 पवनात्मज (*for* मारुता॰) —After 2, D5.7–9 S ins.:

946* आरुह्य गिरिसंकाशं प्रासादं हरियूथप ।
बभौ स सुमहातेजाः प्रतिसूर्य इवोदितः ।

[(l. 2) G2 च (*for* स) D8 तु (*for* सु॰) G2 स बभौ महातेजाः (*for* the prior half) D5 G1 [इ]वान्य (*for* [इ]वोदि॰)]

3 Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 read 3 30 (D om. 3 B3 om. 10[cd] B4 om. 3[ab] D4 om. 3[a] [cf. v.l. 928*]) *before* 5.40.26 G3 mostly damaged *for* [a] —[a]) Ś1 D2 समपदर्य Ñ1 D10.11 समपर्त्य Ñ2 V1 D1 प्रधृ॰ (V2 ॰हृ॰)ष्य स(D1 च) B1 प्रविश्य स B2(m.)3 संप्रद्धृ (B3 ॰हृ॰)ष्य B4 (also) आरुह्य स D5 M3 सप्रहृष्य G1 स प्रधृष्य Cr.g.k.t as in text (*for* संप्रधृष्य) V B1.3 हि D7.9 M1 तु D8 सु (*for* च) Ś1 Ñ1 D10.11 सुदुर्धर्षं B3 तु दुर्धर्षं D2 सु॰ ॰ (*for* च दुर्धर्षः) —[b]) B2.3 चैत्य D6 तम (*for* चैत्य॰) Ś1 D10 प्रासादम् B2 वासवम् (*for* प्रासादम्) Ś1 Ñ1 D2.10.11 आरुह्य Ñ2 V B1.3 D5.7.9 S उत्तमम् (*for* उन्नतम्) —[c]) D4.8 प्रज्वलन् B2 श्रीमान् (*for* लक्ष्म्या) —[d]) Ś1 Ñ1 D2.10.11 पारिजात Cv.g.k.t as in text (*for* ॰यात्र॰) B2 महाकाय प्रतापवान् —After 3, Ñ1 repeats 5.40.24[cd] 25.

4 For sequence in Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 cf. v.l. 3. D1 reads 4–9 *before* 5.40.26 D5.7.8 S read 4–9 *after* 5.40.29 *repeating them here* —[a]) Ś1 D2.4.10.11 भूत्वा च Ñ1 स भूत्वा Ñ2 V1 B D5.7.8 S (D7.9 T G M2 [second time] M1.3 [both times]) भूत्वा सु D3 बभूव D8 (both times) तु भूत्वा (by transp.) (*for* भूत्वा तु) —[b]) Ñ2 V B D5–9 S (D5.7.8 S [second time]) प्रतापवान् (*for* हनूमान्) —[c]) Ś1 D2.7.9 (D7.9 [first time]) पुच्छम् Ñ2 D4 ह्रष्ट D5 हृष्ट D10 T2.3 (T2.3 [both times]) धृष्टम् (*for* धृष्टम्) Ñ2 B2 D4 महत् स्फोटयामास —[d]) D5 G1.3 (all second time) नादयन् (*for* पूरयन्)

5 For sequence in Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 and D5.7.8 S cf. v.l. 3 and 4 respy. —[a]) Ś1 D1.2.4.10 [आ]स्फोटन B2 [आ]स्फालित D3 स्फोटन (*for* [आ]स्फोटित) —[b]) D2 स्फोटशालिना D5.8 T2.3 G2.3 M Cm.g (all first time) सानुनादिना D5 G3 Ct (all first time) सानुनादिना D10 श्रोत्रगामिना (*for* श्रोत्रघातिना) ॐ Cm.g: सानुनादिना सप्रतिध्वनिना । (Cg: यद्वा अनलानिलपवनगुणस्य तत्सहितेन । यद्वा सानुप्रतिध्वनियुक्तेन) ॐ —[c]) Ś विहगा D5 स तु (*for* पेतुर्) G3 (second time) damaged *after* विह॰ up to श्चे॰ (see var.) in [d] Ñ2 B D5–9 T1.3 G2 M (D5.7.8 T1.3 G2 M second time]) पेतुर्विहगमार्गस्थ Ñ1 पेतुर्विहगास्तत्रस्थ T2 (second time) पेतुस्तत्राथ पक्षिणः G1 (second time) पेतुर्विहगमार्गस्थ —[d]) D5 (first time) उच्चैः D8 G1.3 (D5 G1 [first time] G2 both times]) च ततः T2 (first time) उच्चम् M1 (first time) च ततः Cg (first time) as in text (*for* चेदम्) Ś1 Ñ B D5.8 T G1.3 M Ct (D5.7.8 T G1.3 M Ct second time]) चैत्यपालांश्च मोहिता

G 5 38 37 B 5 43 8 L 5 39 6 जयत्यतिबलो रामो लक्ष्मणश्च महाबलः ।
राजा जयति सुग्रीवो राघवेणाभिपालितः ॥ ६
दासोऽहं कोसलेन्द्रस्य रामस्याक्लिष्टकर्मणः ।
हनुमाञ्शत्रुसैन्यानां निहन्ता मारुतात्मजः ॥ ७
न रावणसहस्रं मे युद्धे प्रतिबलं भवेत् ।
शिलाभिस्तु प्रहरतः पादपैश्च सहस्रशः ॥ ८
अर्दयित्वा पुरीं लङ्कामभिवाद्य च मैथिलीम् ।
समृद्धार्थो गमिष्यामि मिषतां सर्वरक्षसाम् ॥ ९
एवमुक्त्वा विमानस्थश्चैत्यस्थान्हरिपुंगवः ।
ननाद भीमनिर्ह्रादो रक्षसां जनयन्भयम् ॥ १०

6 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-3 8 10 11 and D2 3 7 9 S cf v l 3 and 4 respy Ñ2 V B D6 repeat 6 and 7 after 15ᵉᵈ (cf v l 940*) —ᵃ) V2 3 B2 3 (marg) D6 (all first time) रामोऽतिवि क्रमयुत V1 (first time) रामस्त्वतिविजयत B2 (first time) रामो विजयत नित्य D2 7 9 S (all second time) अत्यविमयता रामो —ᵇ) B1 महायशा (for °बल) —ᶜ) D1 (first time) M1 (both times) जयतु (for जयति) —ᵈ) Ś1 D10 रामेणैव Ñ1 लक्ष्मणेन (for राघवेण) Ś1 Ñ2 (second time) B1 (first time) 4 (both times) D1-4 8 (both times) 10 11 [अ]नुपालित Cg (first time) as in text (for [अ]भिपालित)

7 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-3 8 10 11 and D4 5 7 9 S cf v l 3 and 4 respy N2 V B D6 repeat 6 and 7 after 15ᵉᵈ (cf v l 940*) —ᵃᵇ) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 (N2 V B D6 both times) दूतो (for दासो) D1 (first time) om (hapl) स्य राम D12 (first time) [अ]क्लिष्टकारिण —ᶜ) B1 नाम G1 (second time) शूर (for शत्रु) —ᵈ) N2 D6 (both second time) पवनात्मज (for मारुता°) —After 7 Ñ1 ins while D4 subst l 3 only for 7ᶜᵈ

949* सर्वेषां राक्षसेन्द्राणां राक्षसानां च विद्विषाम् ।
हन्तास्मि प्रथितस्तत्र रक्षश्च पृथिवीपते ।
समागतो विनाशाय रक्षसां नगरस्य च ।

[(l 3) D4 राक्षसानां पुरस्य च (for the post half)]

8 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-3 8 10 11 and D4 5 7 9 S cf v l 3 and 4 respy —ᵃ) D11 रावण (sic) —ᵇ) D3 सर्वे (for युद्धे) G2 (second time) damaged after य —ᶜ) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-3 8-11 T2 G1 M1 (D5 T2 M2 [second time] D6 G1 [both times]) च (for तु) B1 शिलाभिर्वृक्षा पत्र —ᵈ) D1 पादपैश्च पुष्पल

9 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-3 8 10 11 and D4 5 7-9 S cf v l 3 and 4 respy —ᵃ) Ś1 N1 D1-3 8 11 T2 M1 (D5 7 9 T1 M2 [second time]) धर्षयित्वा Ñ1 V B D6 मारयित्वा (B1 °त्य) (for अर्दयित्वा) —ᶜ) Ś1 D10 संसिद्धार्थो (D10 °र्थो) N1 B2 3 4 सुसिद्धार्थः B1 सुसिद्धार्थो D6 समग्रार्थो (for समृद्धार्थो) —ᵈ) Ñ1 पश्यतां B1 निहता Cm g (both first time) as in text (for मिषता) B1 राक्षसा (for रक्षसाम्)

10 For sequence in Ś1 Ñ V B D1-3 8 10 11 cf v l 3 G2 repeats 10 11ᵃᵇ and ᶜᵈ after 956* —D6 om 10-11ᵃᵇ —ᵃ) D1 एवद् (for एवम्) Ś1 N2 V B2 3 4 D1-3 8 10 11 विमानाग्र, Ñ1 विशालाग्रे B1 विशीर्णोग्र D7-9 M1 महाकायश्च, T1 2 G3 (both times) महाबाहुश्च G1 विमानस्थात् (for विमानस्थश्च) —ᵇ) Ś1 D1 10 11 चैत्ये स Ñ V B D2 3 8 चैत्यस्य D5 7-9 G1 2 (both times) चैत्यस्थो Cr g as in text (for चैत्यस्थान्) D7 9 T1 G1 (both times) M3 यूथप Cr as in text (for पुंगव) —After 10ᵃᵇ Ñ1 (mostly illeg) ins

950* समाविश्य तु लाङ्गूल * * * * * * * * * ।

—B1 om 10ᶜ-15ᵇ —ᶜ) Ś1 Ñ V B2 3 4 D1-3 8 10 11 ब(Ś1 बा)नदद् D1 अपतद् (for ननाद) Ś1 D10 सनादो Ñ1 स * दं (illeg) D2 सकाशो D3 11 संह्रादो (for निर्ह्रादो) —After 10ᵃ, N1 ins

951* बाहुभ्यां * प्रहार च ।
हनुमान्सुमहावीर्यं

—ᵈ) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 सक्तां शब्दन(D1 नादन) एवं Ñ1 V B1 2 4 D6 सक्तां नादैः प्रचालयन —After 10 Ś1 N V B(B2 after 10ᵃᵈ owing to om) D1 3 8 10 11 ins

952* तेनाक्रान्तं प्रचलितं प्रासादं स हनूमता ।
स्पर्शार्थितं गिरेः शृङ्गं वज्रेणेव विदारितम् ।
तदपि वानरस्थानाय चैत्यं तं राक्षसा स्थितम् ।
अभिपेतुर्महावेगाः पतंगा इव पावकम् ।

[(l 1) Ś1 D10 स चैत्यं (for प्रासादं स) D1 प्रास° समारुतं (for the post half) —(l 2) N1 illeg for गिरे D6 चक्रे (for वज्रेण) B1 ति D1 [अ]भि (for वि) D3 वज्रेणाभिहितं (for the post half) —Ś1 V om l 3 and 4 —(l 3) Ś1 N1 D10 न D1 8 D11 न D11 न (for सपि) Ś1 N1 D1-3 8 10 11 चैत्यस्थान्(Ś1 D8 °स्थ) सं(D11 °स)स्थितं (for the post half) —(l 4) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 अभ्यधावन् (for महावेगा) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 पतङ्गा इव(D3 °रिव)पाव(D1 °क) (for the post half)]

—Thereafter D6 cont 951*

तेन शब्देन महता चैत्यपालाः शतं ययुः ।
गृहीत्वा विविधानस्त्रान्प्रासान्खड्गान्परश्वधान् ।
विसृजन्तो महाकाया मारुतिं पर्यवारयन् ॥ ११
आवर्त इव गङ्गायास्तोयस्य विपुलो महान् ।
परिक्षिप्य हरिश्रेष्ठं स बभौ रक्षसां गणः ॥ १२
ततो वातात्मजः क्रुद्धो भीमरूपं समास्थितः ॥ १३

प्रासादस्य महांस्तस्य स्तम्भं हेमपरिष्कृतम् ।
उत्पाटयित्वा वेगेन हनूमान्मारुतात्मजः ।
ततस्तं भ्रामयामास शतधारं महाबलः ॥ १४
स राक्षसशतं हत्वा वज्रेणेन्द्र इवासुरान् ।
अन्तरिक्षस्थितः श्रीमानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १५
मादृशानां सहस्राणि विसृष्टानि महात्मनाम् ।
बलिनां वानरेन्द्राणां सुग्रीववशवर्तिनाम् ॥ १६

G 5 35 47
B 5 43 21
L 5 39 53

11 B1 om 11 D4 om 11^{ab} (for both, cf v l 10) Ñ2 V B1 2 4 D6 om $11–15^{ab}$ Ś1 Ñ1 D1 8 10 11 om 11^{ab} G3 repeats 11^{ab} and ^{ef} after 956* —^{a}) G3 (both times) damaged up to मह D7 9 नादेन (for शब्देन) —Ś1 N1 D1-4 10 11 read 11^{c-f}, 13 (Ś1 D10 om) 15–18 (all with star passages D3 om 17^{ab}) after 943* (Ñ1 after 944*) D2 reads 11^{c-f} and 13 after 943* —^{cd}) D4 om श्रङ्गा in शलाग्न् Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 त प्रदीप्तानि शूलानि मुद्गराणि (Ñ1 खड्गवाण D1 4 प्रासखड्ग, D3 11 प्रासान्खड्गान्, D10 °सि) परश्व (D10 °*) धान् (D2 गृही वा पट्टिशानि च) —^{e}) D6 G1 2 महाकाय T2 महानादान् (for महाकाया) —^{f}) Ś1 D10 त कपिं, Ñ1 D1 2 4 11 राक्षसा D2 वानर (for मारुतिं) —After 11 D3 reads while D7 9 S repeat 5 40 27 —After 11 D2 ins

953* प्रत शालाग्र्यं दृत सुवन्त चैव किंकरा ।

12 Ñ2 V B D6 om 12 (for B2 cf v l 10 and for the rest 11) Ś1 D10 om 12–14 Ñ1 D1 4 11 om 12 —For 12 in Ś1 N1 D1-4 10 11 cf 929* —^{d}) T2 धर (sic) (for गण)

13 Ś1 Ñ2 V B D2 10 om 13 (for B2, cf v l 10, for Ś1 D10 cf v l 12 and for the rest cf v l 11) —^{d}) D9 11 G2 3 M2 Cr भीम Cm as in text (for भीम) Ñ1 रूप (for रूप) D6 G3 समाश्रित, Cr m as in text (for °स्थित) ❀ Cv ततो वातात्मज क्रुद्ध इत्यत्र वाक्य परिसमाप्ति कार्या। अन्यथा पाश्चात्य पवनात्मजशब्दोऽधिक स्यात् ❀ —After 13 Ñ1 D1-4 11 ins

954* राक्षसानां शत घोर जघान हरियूथप ।

[D1 3 सहस्राणि D3 सहस्र तु (for शत घोर) D6 कपिकुञ्जर (for हरियूथप)]

14 Ś1 Ñ V B D1 3 4 10 11 om 14 (for B3 cf v l 10 for Ś1 D10 cf v l 12 and for all the rest except Ñ2 D1 3 11, cf v l 11) D1 om $14–15^{ab}$ —^{a}) D4 T2 Cmp महाहेम, G3 महत्तस्य (for महांस्तस्य) —^{d}) D6 T2 3 G1 2 M2 3 Cr g पवन, Ck t as in text (for मारुत) —M1 repeats 14^{ef} after 956* —^{e}) M1 (second time) पुनस् (for ततस्) G1 स, Cv r as in text (for स) —^{f}) D4 शित (for शत) ❀ Cv m महाप्रासादस्य महास्तम्भ। दीर्घ (Cm अत्युन्नतमित्यर्थः) इत्यर्थ (Cv महान्तस्येति सम्बन्ध। उत्पाटयित्वेत्यादे पश्चात् ततस्तं भ्रामयामासेत्यादि। उपरि तु लेखकप्रमाद प्रमादादुक्तम्) I, so also Cr Cg शतधार धारा कोटि। वज्रवत् स्थितमित्यर्थ। यद्वा शतधा भ्रमितमिति केद। अर शीघ्रम् ❀ —After 14 M1 ins

955* तस्माच्चैत्यादपाकृत्य स्थितोऽभून्नन्दनोपम ।

—Thereafter M3 cont while D3 7–9 T G M1 3 ins after 14

956* तत्र चाग्नि समभवत्प्रासादश्चाप्यदह्यत ।
दह्यमान ततो दृष्ट्वा प्रासाद हरियूथप ।

[(l 1) D3 अग्नि (for अग्°)]

—Thereafter G3 repeats 10, 11^{ab} and 11^{ef} followed by 5 40 27 repeated erroneously

15 Ñ2 V B D3 4 om 15^{ab} (for B2 cf v l 10 for D2 14 and for the rest 11) For sequence in Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 cf v l 11 —^{a}) G3 वर (for शत) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 स हत्वा राक्षसगण (Ś1 D3 10 °णान्) —Ñ2 V B D2 4 read 15^{cd}–18 after 910* (D2 after 5 40 34^{ab}) —^{c}) D1 3 4 5 8 G M Ct अंतरिक्षे Ñ2 V B1 2 4 D6 गत (V1 °ति) श्चद् B3 गत श्रीमान् (for स्थित श्रीमान्) —^{d}) Ñ1 वचन चेदमब्रवीत्, Ñ2 V B1 2 4 D6 वदा वाक्यमुदाहरत् (B3 °दीरयत्) B3 वाक्यमेतदुवाच ह —After 15^{cd} Ñ2 V B D6 repeat 6 and 7

16 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 and Ñ2 V B D2 6 cf v l 11 and 15 respy —^{a}) Ñ V1 B D1-4 6 11 ईदृशाना (for मादृशाना) Ñ1 V2 सहस्राणा —^{b}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 विविधाना Ck as in text (for विसृष्टानि) Ś1 Ñ2 V2 D1 3 4 10 11 च राक्षसा, Ñ1 V1 B च [illegible] (for महात्मनाम्) —^{c}) G3 बहूना (for बलिना) D2 3 पालितानां कपेन्द्रेण —After 16 Ś1 D10 11 ins

G 5 38 41
B 5 43 24
L 5 39 56

शतैः शतसहस्रैश्च कोटीभिरयुतैरपि ।
आगमिष्यति सुग्रीवः सर्वेषां वो निषूदनः ॥ १७

नैवमस्ति पुरी लङ्का न यूयं न च रावणः ।
यस्मादिक्ष्वाकुनाथेन बद्धं वैरं महात्मना ॥ १८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४१ ॥

957* अस्ति चापि परे पारे समुद्रस्य महात्मनः ।
अहमेकस्तत्र प्राप्तः सीतासंदर्शनोत्सुकः ।
मया च दृष्टा मया साध्वी भर्तृदर्शनलालसा ।
दौत्यकार्यसमाधाने कृतबुद्धिश्च नो नृप ।

[(l 2) D10 तु से (for तत्र) —(l 4) D10 महाबुद्धिर्नो नृप (for the post half)]

while D1 4 ins after 16

958* स पूर्वकतिकोटीभिरनेकाभिर्हरीश्वरः ॥

—whereas D1 7-9 S ins after 16

959* भवन्ति वसुधां कृत्स्नां प्रयतन्ते च वानराः ।
दशनागबला केचित् केचिद्दशगुणोत्तराः ।
केचिन्नागसहस्रस्य बभूवुस्तुल्यविक्रमाः ।
सन्ति चौघबलाः केचित्केचिद्वायुबलोपमाः ।
अप्रमेयबलाः चान्ये तत्रासन्हरियूथपाः । [5]
ईदृशैस्तु हरिभिर्यूथैर्हनिष्यन्ति वानराः ।

[G1 repeats l 2 after l 3 —(l 2) G1 (second time) कोटि (for नाग) D1 om (hapl) first केचित् —(l 4) D6 नाग (for नाग) D6 T1 G1 M1 केचित् (for second सन्ति) —(l 5) D6 T1 2 G2 3 M पाये (for केचित्) —(l 6) M2 3 च (for हरि) M1 वृद्धि (for हरिभिः)]

17 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 and Ñ2 V B D2 6, cf v l 11 and 15 resp. —D1 om 17ab. —a) D1 om शतैः Ś1 Ñ V B D1 4 10 11 स वानर (B1 वानर (sic)) सहस्राणि D1 कोटिभि वानराणां च —b) D2 7 9 T1 वायुवेग (for अयुतैः) Ś1 Ñ1 D1 10 11 कोटि (D1 6 9) कोटिभिश्च (Ś1 D10 धामा) युत Ñ1 V B1 2 3 D11 कोटीभिरयुतैश्चैव B1 कोटिभिर्वृन्दमित्येन —c) Ñ2 B2 3 4 वे (for वो) Ñ2 V B D6 त्रियोस्मया, D1 3 4 निषूदक (for निषूदन) Ñ1 सर्वरक्षोनिषूदक

18 For sequence in Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 and Ñ2 V B D2 6 cf v l 11 and 15 resp —a) G1 युष्मा (for यूयं) V2 च न (by transp); D1 न तु —b) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 य स, Ñ2 V1 B1-3 D2 3-6 M1 3 यस्य V3 B4 येषां, D5 यश्च (for यस्माद्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 रावण, Ñ2 V1 B1 D6 यो लोके; V2 लोकस्य B2 3 वै लोक, B4 तु लोक, D1 7-9 M1 2 विद्याद् (for इक्ष्वाकु) Ś1 Ñ V B1 2 4 D G1 M1 वीरेण T1 सूरेण (for नाथेन) —d) Ś1 D10 कृत; Ñ1 D1-4 11 बद्ध, V1 युद्धं (for बद्धं) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 वैरी; V1 वीर (for वैरं) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 निशाचर (for महात्मना) —After 18, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ins while Ñ2 V B D2 6 ins after 5 40 35ab

960* तवास्तु समरस्तेन कथितोऽयं राक्षसाः ।
वाग्बाणास्तुबहुक्ल्पाः तिरेपुर्नैव येन ॥
इत्याक्रोश्य बलदुरं राक्षसा रावणालयम् ।

[Ñ1 V B D2 6 om. l 1. —(l 1) Ś1 D10 तस्य (D1 तस्यास्तु) तिरोहिता D1 11 भवति (D11 भवति) ॥ इत्थं D2 समयान्त्रकास्तु (subm) (for the prior half). Ś1 D10 ये वैदित्वा, D1 2 4 11 वदि (D11 वदे) तिष्ठ (for वैरं ते) —Ñ1 mostly illeg for l 2 —(l 2) Ś1 D10 तं (for तम्) D11 मूर्ध (for मूर्धज) Ñ2 D6 वात्वा D2 6 वज्र (for the prior half) D6 वदुर, D6 वैरत् (for वैरम्). Ś1 दूर (for नर) —(l 3) V2 दण्डिन (for वनान्तरा) Ñ2 V B D6 ते जग्मु (by transp)]

Colophon. —Sarga no (figures, words or both) D1 2 4 T G M1 2 43 M3 42 —After colophon, G concludes with श्रीरामाय नमः.

४२

संदिष्टो राक्षसेन्द्रेण प्रहस्तस्य सुतो बली ।
जम्बुमाली महादंष्ट्रो निर्जगाम धनुर्धरः ॥ १
रक्तमाल्याम्बरधरः स्रग्वी रुचिरकुण्डलः ।
महान्विवृत्तनयनश्चण्डः समरदुर्जयः ॥ २
धनुः शक्रधनुःप्रख्यं महद्रुचिरसायकम् ।
विस्फारयाणो वेगेन वज्राशनिसमस्वनम् ॥ ३
तस्य विस्फारघोषेण धनुषो महता दिशः ।
प्रदिशश्च नभश्चैव सहसा समपूर्यत ॥ ४
रथेन खरयुक्तेन तमागतमुदीक्ष्य सः ।
हनूमान्वेगसंपन्नो जहर्ष च ननाद च ॥ ५
तं तोरणविटङ्कस्थं हनूमन्तं महाकपिम् ।
जम्बुमाली महाबाहुर्विव्याध निशितैः शरैः ॥ ६
अर्धचन्द्रेण वदने शिरस्येकेन कर्णिना ।
बाह्वोर्विव्याध नाराचैर्दशभिस्तं कपीश्वरम् ॥ ७ G 5 39 8f; B 5 44 7; L 5 40 7

42

M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 a) D3 स दृष्ट्वा D5 आदिष्टो (for संदिष्टो) —b) Ñ2 V B D4 प्रहस्ततनयो बली —c) V3 महाबाहुर् (for जम्बुमाली) D7 महादुष्टो (for °दंष्ट्रो) —d) Ś2 D10 महाबल (for धनुर्धर)

2 a) D2 -माल्याम्बर B1 रक्ताम्बरधर स्रग्वी, B4 रक्तमाल्याम्बर स्रग्वी —b) B1 चन्द्ररुचिर, B2 चारुकाञ्चन (for स्रग्वी रुचिर) V3 सुश्री रुचिरमंडल —G3 om 2cd —c) Ñ2 V B D4 महा, D3 महद् B3 निवृत्त, B4 सुवृत्त (for विवृत्त) Ś1 D10 क्रोधसंरक्तनयन, T3 मायामानवृत्त नयनम् —d) D4 परम (for समर) Ś1 Ñ1 D5.10.11 सदृष्टो (D11 °ष्टो) युगे बली —After 2, M1.2 ins

961* दग्धाद्रिकूटप्रतिमो महाबलदसंनिभ ।
महाभुजशिरस्कन्धो महादंष्ट्रो महानन ।
महाजवो महोत्साहो महासत्त्वो महाविक्रम ।

—Thereafter M1(l 1 only and l 2–3 after 963*) 2 cont while G3 ins after 2ab (owing to om)

962* मातङ्गामाय वेगेन सायुध स महारथ ।
लोहिताङ्गेन महता कवचेनाभिसंवृत ।
तिष्ठ तिष्ठेति सहसा हनूमन्तमथाब्रवीत् ।

[(l 1) M1 [अ]ति, M2 स (for [अ]थ) —(l 2) M2 लोहितामेन M1 [अ]पि (for [अ]भि)]

3 D1 om 3 —a) Ś1 Ñ1 D2.6.10 महत्; D5 महा, D11 प्रवाहन् (by pm) (for महद्) B3 महाशोणितसायक —c) D2 स्वस्वसायक D9.10.11 विस्फारयत (D10 °यं), Cr m g t as in text (for विस्फारयाणो) Ś1 Ñ V3 B1.3.4 D1 विस्फारयन्स (Ś1 Ñ1 °न्त्र) वेगेन, V3 B1 विस्फारयन्महावेगो ꣸ Cr m g t विस्फारयाणः विस्फारयमाणः (Cr मुगाभाव आर्षे) ꣸ —d) Ñ2 V1 B2.4 D4 वज्रस्वन, B1 वज्रध्वनि (for वज्राशनि) B2.3 -समस्वन (for °स्वनम्) Ś1 Ñ1 D2.10.11 वज्रनिष्पेषनि (Ñ2 D2.11 °नि)स्वन B1 महावज्र (before corr °वज्र)स्वन स्वने D3 वज्रनिर्घोषनिस्वन, D4 वज्रनिर्घोषनि स्वने

4 a) D3 घोरेण (for घोषेण) D4 तस्य स्फारण घोरेण —b) Ś1 Ñ1 D2.6.10.11 महतो, B3 वै महा (for महता) —c) D3 दिशश्च (for नभश्च) Ś1 Ñ1 D1-4.10 प्रदिशो गगनं चैव, Ñ2 V B D5.11 विदिशो गगनं चैव —d) Ś1 D10 महता (for सहसा) Ś1 Ñ1 V3 B1.2 D13 समपूरयत् (B1.2 D5 °द) M3 °पूर्येत, Cv r m g t as in text (for °पूर्यत) B2 सहसैवमपूरयत् ꣸ Cr समपूर्यत समपूर्यन्त । वचनव्यत्यय आर्षः ।, Cm t समपूर्यत दिगादि समुदायगोचर (Ct °यापेक्ष) मेकवचनम् । Cg नभः समपूर्यत, दिशः प्रदिशश्च समपूर्यन्तेति विपरिणामेनान्वयः ꣸ —After 4 M1.2 ins

963* उद्गच्छन्निव बालसूर्यः प्रभाभिरिव लोहित ।

[M3 उद्गच्छन्निवादित्य (for the prior half) M3 अपि लोहित]

—Thereafter M1 cont l 2–3 of 962*

5 a) D11 समागतम् Ś1 D10 उद्दिश्य, D11 T3 निरीक्ष्य स (for उदीक्ष्य स) B3 वानरं वीक्ष्य वानर —d) B1 जहास (for जहर्ष) D1 G1 ननर्द, D6 ननर्द (for ननाद)

6 a) B3 ततो धनु, D3 तस्मै बाण (for तं तोरण) —b) G2 अवेक्ष्य स M3 महाबलं (for महाकपिम्) —c) D7.8 महातेजा (for °बाहुर्)

7 a) B1.2 D4 वदने —After 7a D2.3 ins

964* बाहुविव्याध सायकैः ।
नाराचैर्हृदये तस्य

[(l 1) D3 स (subm) (for बाहु)]

—b) D4 शिरश्चैकेन (for °स्येकेन) D4 M3 पत्रिणा, Cm g k t as in text (for कर्णिना) —c) B4 बिभेद (for विव्याध) —d) Ś1 D2.10 शिरोभिस्तं, Ñ2 निशितैस्तु D1 विशेषैस्तं D1.3 G2 दशभिस्तु D11 विशिखैस्तं (for दशभिस्तं) Ś1 Ñ1 D5.6.10.11 T2 महाकपिं (for कपीश्वरम्) Ñ2 V B D6 दशभिश्च (B1 °स्तु) महाबले

G 5 39 21 B 5 44 8 L 5 40 8

तस्य तच्छुशुभे ताम्रं शरेणाभिहतं मुखम् ।
शारदीवाम्बुजं फुल्लं विद्धं भास्कररश्मिना ॥ ८
चुक्रोप नाणाभिहतो राक्षसस्य महाकपिः ।
ततः पार्श्वेऽतिविपुलां ददर्श महतीं शिलाम् ॥ ९
तरसा तां समुत्पाट्य चिक्षेप बलवद्बली ।
तां शरैर्दशभिः क्रुद्धस्ताडयामास राक्षसः ॥ १०
विपन्नं कर्म तद्दृष्ट्वा हनूमांश्चण्डविक्रमः ।
सालं विपुलमुत्पाट्य भ्रामयामास वीर्यवान् ॥ ११
भ्रामयन्तं कपिं दृष्ट्वा सालवृक्षं महाबलम् ।
चिक्षेप सुबहून्बाणाञ्जम्बुमाली महाबलः ॥ १२
सालं चतुर्भिश्चिच्छेद वानरं पञ्चभिर्भुजे ।
उरस्येकेन बाणेन दशभिस्तु स्तनान्तरे ॥ १३
स शरैः पूरिततनुः क्रोधेन महता वृतः ।
तमेव परिघं गृह्य भ्रामयामास वेगितः ॥ १४
अतिवेगोऽतिवेगेन भ्रामयित्वा बलोत्कटः ।
परिघं पातयामास जम्बुमालेर्महोरसि ॥ १५

8 ^{a}) D10 तं (for तच्). — ^{b}) N1 D5 transp. शुभ and मुखम्. — After 8^{ab}, D5 ins. 966* — D5 om. 8^{c}–9^{b}. — ^{c}) B1 शारद च, B4 सरसीव, D12 शारदीव. V3 पूर्णं (for फुल्ल). — ^{d}) Ñ2 V B D5.11 -रश्मिभि. — After 8, D5 7–9 S ins.:

965* ततस्तु रक्त रक्तेन रञ्जिते शुशुभे मुखम् ।
यथाकाशे महाभ्र सिक्त चन्दनबिन्दुभिः ।

[(l. 1) T1.2 शुशुभे रक्त. Cr g k t as in text (for रक्त रक्तेन). — (l. 2) D8 काले (for [आ]काशे). D11 T1.3 G1.3 Cr k t बोधित. Cg as above (for चन्दन).]

9 D1 om. 9^{cd} (cf. v. l. 8). — ^{a}) D12 स कोप (for चुक्रोप). D8 राक्षस स (for राक्षसस्य). — After 9^{ab}, D1.4 ins., while D3 ins. after 8^{ab} (owing to om.):

966* महोरस्को महाबाहुः पार्श्वं समवलोकयन् ।
[D4 सैरंशो. D1 समवलोकयत्.]

— ^{c}) Ñ1 D5 पार्श्वे सु. V. D1 पार्श्वेषु. B2 स पार्श्वे, B3 सव सु, D12 पार्श्वेऽपि. B1 सुविपुलो. Ś1 D10 पार्श्वेऽतिविपुलां सुभ्रां. — ^{d}) D2 महतीं. B1 ददर्श शिलायां तदा.

10 ^{a}) Ś1 Ñ1 D2–4.10.11 समुत्क्षिप्य (for °त्पाट्य). B3 स तां समुत्पाट्य चिक्षेप. V3 om. (hapl.) 10^{b}–11^{a}. D2 reads ^{b} in marg. — ^{b}) B1 तरसा, D4 मुमोच (for चिक्षेप). D13 पवनद्. D12 T1.3 G2 बलवान् (for बलवद्). Ś1 D10 बलवान्हरिः. Ñ2 V1 B D1.4 बलवान्कपिः; D1.2 वानरेश्वरः. — ^{c}) V1 V3 B3–5 D5 क्रोधाद् (for क्रुद्धस्). — ^{d}) Ś1 V1 D1.10.11 सूदयामास. D6.8 चूर्णं; Ct as in text (for ताडयामास). Ñ1 V1 B2.3 D5 चिच्छेद त्रासु निशाचर. B2 चिच्छेदैनं निशाचरः, B4 D5 चिच्छेद स निशाचरः. — For 10^{cd}, D5 subst.:

967* तामापतन्तीं संप्रेक्ष्य शिलां राक्षसपुंगवः ।
चूर्णयामास बाणौघैर्नाराचैश्च महाबलः ।

11 V3 om. $11^{a\text{-}c}$ (cf. v. l. 10). — ^{a}) B1 D5 विपन्न; B2 D3 विफलं, B4 विफलं (for विपन्नं). D1.11 तं (for तद्). — After 11^{ab}, D1.4 ins.:

968* तालमालोक्य चोत्पाट्य चिक्षेप तरसा कपिः ।
निहता राक्षसास्तेन ये तस्य प्रमुखे स्थिता ।
राक्षसान्निहतान्दृष्ट्वा जम्बुमाली सुदुर्जयः ।
विस्फार्य सुमहच्चाप नाराचान्निचिक्षेप तदा ।
नाराचान्स्ततो दृष्ट्वा शालवृक्ष महाबल । [5]

[(l. 1) D1 आक्रम्य (for मालोक्य). — (l. 2) D1 ये (for तेन).]

— ^{cd}) Ś1 D2.10.11 समूलम्; D4 उन्मूल्य (for विपुल). Ñ1 शालवृक्षं समुत्पाट्य. Ñ2 V1 B D5 वृक्षमा(V3 B4 D5 °क्षा)ल समुत्पाट्य. D1 शालमुन्मूल्य चोत्पाट्य (for °). Ñ3 D12 वेगवान्, Ñ2 D5 वेगित. V3 B1.3 वेगिता. B3 रक्षित, B4 त मुहु (for वीर्यवान्). D5 उन्मूल्य भ्रमयामास तरसा पवनात्मजः.

12 B4 om. 12–14^{b}. — ^{a}) B2 भ्रामयित्वा स्थितं दृष्ट्वा. — ^{b}) D3 महोत्कटम्, D4 महाबल (for महाबलम्). Ñ2 V B1.3 D5 त शाखं सुमहाबल (B2 °ल). B3 स्थितं सुमहाबलं. — V2 om. (hapl.) 12^{cd}. — ^{c}) B1 D2.3 T2 G1.3 सु, D1 च (for सु). D11 सुमहाबाण. — ^{d}) D5 निशाचर (for महाबल).

13 B4 om. 13 (cf. v. l. 12). — ^{a}) Ñ1 स तं, D1 सालम् (for सालं). — ^{b}) Ñ1 D5 दशभिः D5 बाहुनि (for पञ्चभिर्). Ñ1 D1 शरैः (for भुजे). — ^{c}) Ñ2 V1 B2 D5 उरसि इन, V3 B3 उरसैकेन, B1 चारे चैकेन. D12 उरस्येकेन (sic). Ś1 Ñ V B1–3 D1–4.10.11 शिवाग्र (for बाणेन). — ^{d}) Ś1 Ñ V B1–3 D1–4.10.11 च (for तु).

14 B4 om. 14^{ab} (cf. v. l. 12). — ^{a}) D2 पूरितसत्त्व; M2 पूरिततनु. — ^{c}) B4 तथैव (for तमेव). Ñ1 V B D5 वीरो (for गृह्य). Ś1 Ñ1 D1.10.11 गृहीत्वा परिघं वीरो. D2 भूयः परिघमादाय. — ^{d}) Ś1 Ñ1 D10.11 वीर्यवान्; Ñ2 V B1 D2.5 वेगवान्, B1 वेगवित्; D5 वेगितः; T1.3 मारुतिः; M2 वेगात् (for वेगितः). — After 14, B1 ins.:

969* क्रोधेन महताविष्ट प्रजज्वालितमिव ।

15 ^{a}) D2 सोऽपि (for अति). D1 अतिवेगेन वीरो. — ^{b}) Ś1 B1.3 D10.11 महोत्कटः; Ñ V1 D1 D4–7 G1

तस्य चैव शिरो नास्ति न बाहू न च जानुनी ।
न धनुर्न रथो नाश्वास्तत्रादृश्यन्त नेषवः ॥ १६
स हतस्तरसा तेन जम्बुमाली महारथः ।
पपात निहतो भूमौ चूर्णिताङ्गविभूषणः ॥ १७
जम्बुमालिं च निहतं किंकरांश्च महाबलान् ।
चुक्रोध रावणः श्रुत्वा कोपसंरक्तलोचनः ॥ १८
स रोषसंवर्तितताम्रलोचनः
प्रहस्तपुत्रे निहते महाबले ।
अमात्यपुत्रानतिवीर्यविक्रमा-
न्समादिदेशाशु निशाचरेश्वरः ॥ १९ G 5. 40. 19 B 5. 41. 20 L 5. 40. 19

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विचत्वारिंशः सर्गः ॥४२॥

M2 महोरकं V3 B3 D1.4 महोरकं, D3 महामुख —d) D1.4 पाणयामास —d) D5-7 स्योपरि (for महोरसि) Ś1 Ñ1 D1.10.11 जंबुमालि(D11 °ली)स्योपरि V2 V B D9 हृदये जम्बुमालिन

16 ab) Ś1 चैव, B2 तत्र B3 D5-9.10.11 M3 G1 चैव, Cg as in text (for चैव) B1 D2.4.11 M2 [अ]पि (for [ना]स्ति) Ñ2 V B1 चैव शिरो नास्ति (sic) D2.4 G1 M2 transp न च and जानुनी Ś1 D1.2.10 न जानु शिरश्च वा हनु (D1.2 °हनू), V1 न जानु न भुजद्वय Ñ2 V B D6 न तनुर्न भुजद्वयं, D3 न जानुस्तथबाहवः D11 न जानु शिरसाहवः T3 न च बाहू न जानुनी (for b) D6 तत्रैवास्य शिरश्छिन्नं स्वन सादितबाहवे —c) D1 धनो (for रथो) Ñ2 V1 B D6 [अ]श्वो (for [अ]श्वाम्) —d) T1.2 तस्य (for तत्र) Ś1 D1.2.10 तत्र किंचिद् दृश्यते, V1 D11 तत्र कश्च न दृश्यते V2 V B D6 न मृतस्यापि (Ñ2 V B1.2 °स्य [sic] B4 °स्य) दृश्यते, D3 तत्र किंचिददृश्यत, D4 तत्र कश्चिच्च दृश्यते ※ Cv तस्य चैव शिरो नास्ति इति च साक्षात् पाठः । नाश्वा इत्यत्र अश्वशब्देन सादृश्यात् खरा लक्ष्यन्ते । पूर्वं रथेन खरयुक्तेनेत्युक्तत्वात् । Cf. also Cg t ※

17 b) T1.2 G2 M3 महाबलः (for °रथः) —c) T2 सहसा (for निहतो) M1 निपपात हतो भूमौ —d) D5-7 T1 इव द्रुमः G2 विभूषणं —For 17, Ś1 Ñ V B D1-4.10.11 subst.

970* स हि तस्यातिवेगस्य वधेन महता हतः ।
सर्वंधूर्णीकृतश्चैव ममर्दासिपशिरस्तनु ।

[(l. 1) D3 च (for हि) Ñ2 illeg. from सा up to वेगेन D1 [आ]रि (for [अ]ति) D4 वेगेन (for वेगस्य) V2 D2 [आ]तुर, B4 नर (for हर) —(l. 2) V2 B3.4 सर्वं, B2 सर्वो Ś1 Ñ2 सर्वान्, V1 B1-4 चूर्णित(B2 °त) D1-4.10.11 संचूर्णित (for चूर्णीकृत). D11 तस्य (for तत्र) Ñ2 D1 शिरो तु, B1.2 शिरस्तु D3 सोऽस्थिशिर-मस्तु (for the post. half)]

—Thereafter, D3 cont.

971* तस्मिन्निपतिते वीरे हतशेषा निशाचराः ।
पलायन्त रणे जम्बुमालिन्यभिहते ।

18 a) D1 विनिहतं D2.4 मु° (for च निहतं) Ś1 V2 V B D1.2.10.11 जम्बुमाली च नि(D2.11 विनि)हत(V2 °त)न Ñ1 D4 प्रहस्तपुत्रं निहतं D3 स जम्बुमालिन हतं —b) Ñ2 निपातितान् D1 निशाचरान् D3 निषूदितान्, T1.2 महा-रथान् (for महाबलान्) Ś1 D1.10.11 किंकरा(Ś1 °र)न्न निपाति(D11 विनाशि)ता(Ś1 °तं), V2 V1 B4 D2.4 किंकरांश्च महाबला (P1 परिता, D3 राक्षसा) V1 B1.2 किंकरांश्चैव समाहित, D3 किंकरा प्रोत्सुन्नता —After 18ab, D3 ins.

972* रामस्यास्य महावीरस्य सैन्ये महाबलम् ।

—c) Ś1 Ñ1 D2.4.10 चुक्रोध G1 चुक्रोश —d) Ñ1 D7-9 T1 G2 M3 क्रोध (for कोप) V2 V B D6 वायुपुत्रोऽसौ (B3 °पुत्र म)हाबल (V2 B1.4 °ल), D1.4 क्रोधमत्युत्तिष्ठन, D3 क्रोधमल्(also [inf. lin.] °च)न्दिनन्दन D11 क्रोधमन्त्रशिलानन.

19 Ñ2 illeg. from स in a up to प्रहस्त in b —a) Ñ1 B1.2 D4 -सवर्धित (for -संवर्तित) Ś1 D10.11 -कोपलो(?)चनो युवा Ñ1 V1 B D1-4 -लोहलोचन (for -ताम्रलोचनः) —b) D4 च हते (for निहते), Ś1 D10 प्रहस्तपुत्रो निहतो Ś1 V2 V B1.2 D1.2.4.10 महाबलः, G1 महावने —c) Ñ2 V B D1.4 अतिवीर्य G1 अतिवीर्य (for अतिवीर्य) —V2 partly illeg. for d —d) M1 समादिदेशाशु V B D6 तदा(B4 °दौ) महायशाः (for निशाचरेश्वरः), D3 तेन दैत्यानुयायान्दशानन् —For 19cd, Ś1 V2 D1.2.4.10.11 subst.

४३

G. 5. 40. 1 B. 5. 45. 1 L. 5. 41. 1 ततस्ते राक्षसेन्द्रेण चोदिता मन्त्रिणः सुताः ।
निर्ययुर्भवनात्तस्मात्सप्त सप्तार्चिवर्चसः ॥ १
महाबलपरीवारा धनुष्मन्तो महाबलाः ।
कृतास्त्रास्त्रविदां श्रेष्ठाः परस्परजयैषिणः ॥ २
हेमजालपरिक्षिप्तैर्ध्वजवद्भिः पताकिभिः ।
तोयदस्वननिर्घोषैर्वाजियुक्तैर्महारथैः ॥ ३
तप्तकाञ्चनचित्राणि चापान्यमितविक्रमाः ।
विस्फारयन्तः संहृष्टास्तडिद्वन्त इवाम्बुदाः ॥ ४
जनन्यस्तास्ततस्तेषां विदित्वा किंकरान्हतान् ।
बभूवुः शोकसंभ्रान्ताः सबान्धवसुहृज्जनाः ॥ ५
ते परस्परसंघर्षात्तप्तकाञ्चनभूषणाः ।
अभिपेतुर्हनूमन्तं तोरणस्थमवस्थितम् ॥ ६
सृजन्तो बाणवृष्टिं ते रथगर्जितनिःस्वनाः ।
वृष्टिमन्त इवाम्भोदा विचेरुर्नैरृतर्षभाः ॥ ७

973* समादिदेशाथ दशायुधस्ता
नमात्यपुत्रान्युद्धमहारिण ।

[(l. 1) D10 [आ]युधान् (for °धस्). Ñ1 D1.4.11 समादिदेशाशु(D11 °न)रथिन(D1 °थिन)विक्रमान्(D11 °न्). D3 समादिदेशाशु तदा महायुधान्. —(l. 2) D3 अतिवीर्यविक्रमान्.]
—Thereafter, Ś1 D3.10 cont., while Ñ2 V B D4 ins. after 19

974* स राक्षसानां निहतं महागणं
बलं च भर्ता परमप्रियं बली ।
हनूमतश्चैव बलं स शुश्रुवा
नमात्यपुत्रांस्तत आदिशद्युधि ।

[(l. 1) B3 महता (for निहतं). Ś1 महाविषो, Ñ2 V B4 महाबल (for महागणं). —(l. 2) B1.3 बलं च, B2 शुत्वा च, B4 निशम्य (for बलं च). B1-3 परम, D2 सुमहत् (for परम-). V परमपर, Ñ2 म ****** य (illeg.). B2.4 बल (for बली). —(l. 3) D1 बले (for बलं). Ś1 D3.10 हनूमतस्तु च निशम्य विक्रमम्, B4 बलं च शुश्राव हनूमतो भृशम्. —(l. 4) Ś1 D3.10 व्यसृजन(D3 व्यदिश)न्महाबलान्, V2 तत आदिदेश ह.]

Colophon.—*Sarga name*: Ś1 Ñ V B D1-4.8.10.11 जं(Ñ नं)बुमालिवधः.—*Sarga no.* (figures, words or both): Ñ1 D1.3.4.10.11 om., Ñ2 V1 D4 41, V2 31, B1-3 39, B4 D5.7-8 T G M1.2 44, D5 45, M3 43.—After colophon, D2 concludes with राम, G with श्रीरामाय नमः.

43

M3 begins with श्रीरामाय नमः.

1 a) D6 तं (for ते). B3 राक्षसेंद्रस्य. —b) Ñ1 D2 चोदिता, B1 D1.3.11 नोदिता, B2 प्रेरिता (for चोदिता). Ñ2 V2 B3 D4.8 M2 मन्त्रिणो सुता, D7 मंत्रिसूनवः. —c) D3 सुवनात्. —d) V2 B3 सप्तर्षि- D1 सप्तति; D11 सप्तार्चि- (for सप्तार्चि). B2 सप्त सप्तार्चिरर्चिष. ❀ Cr: सप्तार्चिवर्चसः रेफाभाव आर्षः ॥ so also Cm g.h.t. ❀

2 a) D7.8 T3 Ch.t महद्बल (for महाबल). D1 महाबला महावीरा. —b) D3 धनुषा ते; D9 °ष्मतां (for °ष्मन्तो). B4 महारथाः. —c) Ñ2 V B D7.8 कृतास्त्रा परमेष्वासा; D3 कृतास्त्रा युध्यतां श्रेष्ठा ❀ Cv: कृतास्त्रास्त्रविदां श्रेष्ठाः। कृतास्त्रा अस्त्रविदां च श्रेष्ठा ॥ so also Cr m g.k.t and Ct adds कृतास्त्राश्चेत्यर्थं संधिः. ❀ —d) Ś1 Ñ V B D1-4.8.10.11 -क्रुद्ध(D6 °प)मा (for -जयैषिणः.)

3 D1 om. 3-4b. —a) D11 हेमजालैः. —b) D11 वज्रवद्भि (for ध्वज°). —For 3ab, Ñ2 V B subst.:

975* महारजतचित्राद्यैर्ध्वजवद्भिरलंकृतैः ।

[B चित्राद्यैर्, B4 ध्वजिनीभिर् (for ध्वजवद्भिर्). B3 नवद्भि समलङ्कृतैः (for the post. half).]

—c) D3 -स्वनि- (for स्वन). —d) D1 वाजिवरैर्वाकिभि

4 D6 om. 4ab (cf. v.l. 3). —a) Ñ2 V B तत (for तप्त-). D3 -पुष्पाणि (for चित्राणि). —b) Ñ2 V B M1 धनूंषि, D1 पात्साति (sic) (for चापानि). B1 -विक्रम. —c) D6 S विस्फा(D6 °सा)रयंत. D10 संहृष्टा (for संहृ°).

5 Ñ1 om. 5. V2 om. 5ab. —a) B4 M3 तु (for तास्). Ś1 D10.11 तदा (for ततस्). Ñ2 V1 B1.3 D6 जघन्यतस्ततस्ते तु, B2 यत्रस्तत्र ततस्ते तु. —b) D11 किंकरा हता. —c) Ś1 D10 -विभ्रान्ता, Ñ2 V B1.3.4 D1.4 G3 -संतप्ता; B2 -संविग्ना; Ck.t as in text (for -संभ्रान्ता.)

6 a) Ś1 Ñ1 V2 B3 D3.10.11 G3 -संहृष्टास्. V1 B2.3 D1.2.8 -संहर्षास्; D6.8 T1.3 G2 M3 -संघर्षात्; Ct as in text (for -संघर्षाद्). D3 ते तु परमसंहृष्टास्. —b) Ñ2 V B D6 T3 -कुंडला; D10 भूषिण (for -भूषणाः). —d) B3 T2 तोरणे स्थम्, D2-3 °णास्थम् (for °णस्थम्). B1 (m. also) महाकपिं (for अवस्थितम्). Ś1 D10 तोरणमस्थितं तदा, Ñ1 D11 तोरणमध्यमवस्थितं, D2 रणाग्रे तु व्यवस्थितं, G1 तोरणं समवस्थितं.

7 a) D1 वर्षंतो (for सृजन्तो). Ś1 D1.10.11 M1 -वर्षं ते; Ñ V B D6 -वर्षाणि, D1-3 -वृष्टीस्ते (for -वृष्टिं ते).

अवकीर्णस्ततस्ताभिर्हनूमाञ्शरवृष्टिभिः ।
अभवत्संवृताकारः शैलराडिव वृष्टिभिः ॥ ८
स शरान्मोघयामास तेषामाशुचरः कपिः ।
रथवेगांश्च वीराणां विचरन्विमलेऽम्बरे ॥ ९
स तैः क्रीडन्धनुष्मद्भिर्व्योम्नि वीरः प्रकाशते ।
धनुष्मद्भिर्यथा मेघैर्मारुतः प्रभुरम्बरे ॥ १०
स कृत्वा निनदं घोरं त्रासयंस्तां महाचमूम् ।
चकार हनुमान्वेगं तेषु रक्षःसु वीर्यवान् ॥ ११
तलेनाभ्यहनत्कांश्चित्पादैः कांश्चित्परंतपः ।
मुष्टिनाभ्यहनत्कांश्चिन्नखैः कांश्चिद्व्यदारयत् ॥ १२
प्रममाथोरसा कांश्चिदूरुभ्यामपरान्कपिः ।
केचित्तस्यैव नादेन तत्रैव पतिता भुवि ॥ १३
ततस्तेष्ववसन्नेषु भूमौ निपतितेषु च ।
तत्सैन्यमगमत्सर्वं दिशो दश भयार्दितम् ॥ १४
विनेदुर्विस्वरं नागा निपेतुर्भुवि वाजिनः ।
भग्ननीडध्वजच्छत्रैर्भूश्च कीर्णाभवद्रथैः ॥ १५ G 5 40 14 B 5 43 15 L 5 41 15

—b) D7 . 9 S निस्वना, Ś1 D10 घोररूप महास्वना, Ñ1 D4 11 घोर(D12 मेघ)स्वनमहास्वना, Ñ2 V B D1.3.4 रथस्वन(V1 °नेमि)महा(B1.3 °हय)स्वना, D2 रथचाप स्वनोद्धता —c) V2 वृष्टिवत, D7 . 9 प्रावृट्काल (for वृष्टि मन्त्) —d) D1.3.7-9 T1.2 M नैर्ऋतास्तदा (for °तर्पभा) Ñ2 V B D5 छादयामासुरव्यग्र, D2 विरेजुर्निर्ऋतास्तदा

8 a) D4 भवकीर्णस्तु Ñ2 V B1.2 D2.3.5.6 तस्तु, D11 त तु (sic) T2 तेषा (for ताभिर्) —b) D1 स्थिर (for वार) —Ñ1 B4 D1 om (hapl) 8cd —d) D6 दैल-साडिव (sic) (for °राडिव)

9 a) B3 स दास्मिन् D4 मम्मतान् (sic) T1.3 स च दान्, Cr g as in text (for स शरान्) V वचयस्तास्तु, B1-3 मोक्षयामास, D5 S Cg मोच(T M3 Cg °घ)या°, D12 वादृया°; Ct as in text (for त्रासयामास) ※ Cr स शरान्मोदयामासेति पाठ ※ —b) Ñ1 D4 12 आशुतर, Ñ2 V1 B1.2.4 D5 °तर, B3 मध्यगत, D2 माशु परम्, D10 °हर, Ck t as in text (for आशुचर) —c) V2 T2 G2 अथ (for रथ) Ś1 D10 वेगेन Ñ V B D3-6.11.12 M3 Cg वेग च(Ñ1 तु) T2 वेगाच्च G2 वीराश्च, M1 वेगैश्च Ck t as in text (for वेगांश्च) D1 रथवेग रिपूणा च —d) V1 व्यचरन् D5 विपुले (for विमले) B1 (orig) रथवद्रि(m also विचरन्ति)मन्यरे

10 a) Ś1 Ñ1 D10 शरै, G1 स्तै (for स तै) D6 धनुष्पाणिर्, D10 वपुष्मद्भिर्, Ct as in text (for धनु ष्मद्भिर्) ※ Ct 'धनुर्मद्भि' रीति पाठे आर्षं रूपम् ※ —b) V B1-3 D5 स्वकारास —c) T2 महामेघैर् —For 10cd, Ś1 Ñ V3 B1.4 D1.3.4.6.10.11 subst

976* गहन्वाशो धनुष्पाणिस्तोयदैरिव मारुति ।

[Ñ1 V3 B3 D6 धनुष्मद्भिस्, D1 वपुष्मद्भिस्]

while V1 B1.2 D2 subst M3 ins after 10cd

977* सहस्राक्षधनुष्मद्भिस्तोयदैरिव मारुत ।

11 b) Ś1 Ñ1 D1.3.10 त्रासयित्वा D11 भ्रामयित्वा (for त्रासयंस्तां) Ñ2 B4 D6 त्रासयन्निव वाहिनीं, V1 B1-3 त्रास(B2 द्राव)यन्रक्षवाहिनीं, D6 त्रासयित्वा महाद्रुम —c) B3 D12 सुमहा (for हनुमान्) —d) Ś1 Ñ1 B D1.4.10.11 विस्मय, Ñ2 V D6 विस्मित(D6 °त), D6.9 भैरव G1 वेगवान् (for वीर्यवान्)

12 a) Ś1 Ñ1 D10 [अ]भ्यवधीत् Ñ2 V B1.2 D1.2 [अ]भ्यवधीत्, B3.4 D6 T2.3 G M [अ]भ्यहनत्, D11 [अ]पि वधेत् (sic) (for [अ]भिहनन्) D10 कपिन् (for कांश्चित्) D4 पाणिनैवावधीत्कांश्चित्, D6 तलैरभ्यहनत्कांश्चित् —D11 om (hapl) 12bc —b) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10 G1.2 M1 पद्भ्यां कांश्चित्, Ñ2 V B D5 पद्भ्यामन्यान्, D1 कांश्चित्पद्भ्यां Ś1 D10 महाबल (for परंतप) ※ Cv g पादैः कांश्चिदिति बहुवचनं वानराणां द्विपात्सु चतुष्पात्सु च ग्रहणात् ※ —c) Ñ2 V B2-4 D1 [अ]ताडयन्, B2 ताडयन्, D3 चावधीत् (for [अ]भ्यहनन्) Ś1 N1 D1.3.4.10 मुष्टिभ्यामवधीत्कां श्चिन्, D7-9 T1 M1 मुष्टिभिश्चा(M1 °भ्याम)हनत्कांश्चिद्(D4 om [hapl] from श्चिन् up to श्चि in d) —d) B3 अन्यान् (for कांश्चिद्) Ś1 D10 व्यदारयत् (for व्यदा°) Ñ2 V B2.3.4 D5 नखैरन्यान(V2 °न्ति)दारयत्

13 a) M3 प्रममार D6 रथात् (for उरसा) B3 प्रमथ्य बाहुभि कांश्चिद् —b) D6 रूपाभ्याम् (sic) D11 हनूभ्याम् (for ऊरु°) Ñ2 V B D5-7.9.11 अपि (for कपि) —B1.2 om 13cd —c) Ñ1 तत्र (for तस्य) T2.3 M3 निनादेन (for [ए]व ना°) Ś1 D10 कश्चित्तस्मिन्नव नोद (D10 °ने दे)शे —d) Ñ2 V B3.4 D5 राक्षसा न्य(B4 भ) पतन्भुवि —After 13, B3 ins.

978* लाङ्गूलेनाहता केचित्पतिता लोष्टवद्भुवि ।

14 a) Ś1 Ñ V B1.2.4 D3-5.9.10.11 M2.3 [अ]व सन्नेषु, B3 च सैन्येषु —c) Ñ2 V B D6 स(B3 चा)भवत् (for अगमत्) —d) Ś1 मदान्वित, Ñ1 D1 °तुर, D2 °कुलं (for °र्दितम्) Ñ2 V B D6 भयोद्विग्न समंततः

15 V3 om 15. —ab) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 विस्वरा (D4 °ना)न्नादान् (for °र नागा) M3 विनेदुर् (for निपे तुर्) D4.11 सागरा, G2 वानरा (for वाजिन) Ñ2 V1 B D5 सच्छत्रैर्विमथितै रथैर्निहतवाजिभि —c) B4 D5 G1 M1 नील, T2 माल, G1.3 M2 नीड, Cr m g t as in

G 5 40 15
B 5 45 17
L 5 41 16

स तान्प्रवृद्धान्विनिहत्य राक्षसा-
न्महाबलश्चण्डपराक्रमः कपिः ।
युयुत्सुरन्यैः पुनरेव राक्षसै-
स्तदेव वीरोऽभिजगाम तोरणम् ॥ १६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४३ ॥

४४

हतान्मन्त्रिसुतान्बुद्ध्वा वानरेण महात्मना ।
रावणः संवृताकारश्चकार मतिमुत्तमाम् ॥ १
स विरूपाक्षयूपाक्षौ दुर्धरं चैव राक्षसम् ।
प्रघसं भासकर्णं च पञ्च सेनाग्रनायकान् ॥ २
संदिदेश दशग्रीवो वीरान्नयविशारदान् ।
हनूमद्ग्रहणे व्यग्रान्वायुवेगसमान्युधि ॥ ३
यात सेनाग्रगाः सर्वे महाबलपरिग्रहाः ।
सवाजिरथमातंगाः स कपिः शास्यतामिति ॥ ४

text (for नीह). B1 2 4 ध्वजश् (for ध्वज) D11 भग्नैश्च ध्वजकैर्भूर् —d) Ś1 D1 3 4 10 भूर्विकीर्णा, D11 भग्न° (for भूश्च कीर्णा) T2 3 बृहद् (for [अ]भवद्). Ñ2 V1 B D6 भूश्चकाशे समतत —After 15, D1 7–9 S ins

979* स्रवता रुधिरेणाथ स्रवन्त्यो दर्शिता पथि ।
विविधैश्च स्वरैर्लङ्का ननाद विकृत तदा ।

[(l. 1) M1 रुधिरौघेण (for °रेणाथ) —(l. 2) G1 विक्रोश् (for विविधैश्) D7–9 T3 स्वनैर् (for स्वरैर्) G3 विकृता (for °त) D8 स्वन]

16 a) Ñ2 V B D6 तत Ñ1 विकीर्णान्, D2 च वृद्धान्, D6 प्रवृ°, D11 प्रधानान् (for प्रवृद्धान्) Ś1 T2 विनिघ(T2 °घा)त्य, B3 अविहत्य (for विनिहत्य) —b) B1–3 D3–4 6 10 महाबलास्, D10 चत्र (for चण्ड) B1 (m after corr as in text) महाबल, B3 D10 11 परा क्रमात् (for पराक्रम) Ñ1 हरि —c) D6 अप्रै, D11 सैन्यैर् (for अन्यै) Ś1 Ñ1 D4 10 11 बहुभि स(D11 °भिश्च) (for पुनरेव) —d) Ñ2 M3 तमेव, B3 तदैव D11 सदेव (for तदेव) D1 3 भूयो, D4 धीरो (for वीरो). V3 B4 D1 निजगाम D4 [ऽ]धि°, D11 [ऽ]पि जगाम (for ऽभि°)

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D4 6 10 11 मन्त्रिपुत्रवध, D1 मन्त्रिपुत्रनाश D2 उद्योगे अमात्यपुत्रवध, D3 मन्त्रिपुत्रसूदन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om Ś1 B4 D6 7–9 T G M1 2 45 Ñ2 V1 D6 42, V3 32, B1 3 49 D3 46, M3 44 —After colophon, D3 concludes with राम G with श्रीरामाय नम

44

M3 begins with श्रीरामाय नम

1 a) D4 स तान् (for हतान्) Ś1 Ñ V B D1–4 10 श्रुत्वा, D3 मत्वा, D6 11 दृष्ट्वा (for बुद्ध्वा) —c) Ñ1 B1 2 D6 क्षुभित, V B4 कुपित, B3 क्षोभित (for संवृत) —d) Ñ2 V B D2 3 6 मतिमान्मति (for मतिमुत्तमाम्)

2 a) D10 [अ]विरूपाक्षौ (for [अ]क्षयूपाक्षौ) —b) Ñ2 V B1 3 D4 6 7 9 G3 दुर्धर्षं, B3 दुर्जय (for दुर्धर) Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 महाबल (for [च]व राक्षसम्) ※ Cv केषुचित्कोशेषु "रावणस्तु विरूपाक्ष यूपाक्ष चैव दुर्धर" इति पाठ (Cv is missing from 2c up to 5 45 38) ※ —c) G1 प्रहस (for प्रघस) D3 भासकर्ण, D6 भासकीर्ण D11 भासकीर्णश्च (for भासकर्णं) —d) Ś1 Ñ1 D10 11 चोदित, Ñ2 V B1 3 D1 2 4 6 T2 G3 -वायिन, B2 4 -गामिन (for नायकान्) D3 सैनाग्रपदि यायिन

3 a) Ś1 Ñ1 D4 रण, B4 युद्ध- (for नय) —c) D3 विग्रहे (for ग्रहणे) Ñ1 D1 11 व्यग्रो (for व्यग्रान्) Ś1 D10 मन्त्रिपुत्रवधव्यग्रो, Ñ2 V B D6 स तु(B2 च) क्रोध समाविष्टो —d) Ś1 Ñ V B D4 6 10 हनु(V2 B1 3 4 °नू)मद्(B4 °मान्म)हण प्रति, D1–3 11 हनु(D2 11 °नू)मन्निग्रहं प्रति —After 3, Ś1 Ñ1 V2 D1–4 10 11 ins

980* महागुणपरिख्याता रणकर्मविशारदा ।

[D3 सर्वे (for महा). Ñ1 D1 11 महा (for रण)]

4 D7 8 repeat 4 after 8 —a) Ñ2 V B1 2 4 D1 4 6 यातु, D11 यान्तु (for यात) V3 D3 सेनाग्रजा (for °ग्रगा) M1 damaged from b up to d. Ś1 Ñ1 D1–4

यत्तैश्च खलु भाव्यं स्यात्तमासाद्य वनालयम् ।
कर्म चापि समाधेयं देशकालाविरोधितम् ॥ ५
न ह्यहं तं कपिं मन्ये कर्मणा प्रतितर्कयन् ।
सर्वथा तन्महद्भूतं महाबलपरिग्रहम् ।
भवेदिन्द्रेण वा सृष्टमस्मदर्थं तपोबलात् ॥ ६
सनागयक्षगन्धर्वा देवासुरमहर्षयः ।
युष्माभिः सहितैः सर्वैर्मया सह विनिर्जिताः ॥ ७ G 5.41.9 B 5.46.9 L 5.41.10

10 11 चैव Ñ2 V B1 3 4 D6 वीर्य (for सर्वे) B3 चैव सेनाग्रणीमुख्यैर् —b) Ś1 Ñ V B D2 6 10 11 पराक्रमा (B3 °म) (for परिग्रहा) —G2 repeats 4cd after 9ab. —c) T1 2 सहाय (for समाप्ति) B3 तमासाद्यमानगे. —d) D1 वीरं (for कपि) B2 D6 शास्यताम् (for शास्यताम्)

5 Ñ1 D1-4 11 repeat 5ab after 5cd —a) D1 2 (both first time) 5 3 8 M2 यत्तैश्च, D11 (first time) यत्तैश्च, Cr m g k t as in text (for यत्तैश्च) D4 (first time) यत्तैर्भवद्भिर् Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 (D1 4 11 second time) यत्नेन (D6 °श्च) खलु योद्धव्य, Ñ1 (first time) यत्तैर्भवद्भिर्योद्धव्य स, M1 यत्तैश्च बहुभिर्भाव्य —b) D11 (first time) भवद्भिरद्य (for तमासाद्य) Ñ1 (second time) यत्नोऽत्र स, B1 प्लवगम, D1-4 11 (all second time) महाबल (D11 °हद्र)ए, G1 च वानर (for वनालयम्) Ñ2 V B1-3 D6 मारुताय हरिपुंगवे —After 5ab (1), D1-4 11 ins 981* —c) D4 11 वा (for च) G2 [अ]पि (for [अ]पि) —d) N1 B2 D2 4 11 देशकाले Ś1 Ñ2 V B D2 3 4 10 नयक्षम, Ñ1 D1 4 11 च यत्तुभ, T2 [अ]विरोधित, G2 M1 2 Cr m g विरोधित (M2 Crp m g °न) Ch t as in text (for [अ]विरोधितम्) ॐ Cr समाधेय परिहर्तव्यम् । देशकालाविरोधित देशकालविरोधीत्यर्थं । देशकालाविरोधित मिति पदे समाधेय कर्तव्यम् । देशकालाविरोधित्वमेव । पाठद्वयेऽपि लिङ्गविभक्तिव्यत्यय आर्षः i, so also Cm ॐ —After 5, Ś1 N1 D10 ins 981*

6 a) Ś1 D10 [अ]पि, Ch t as in text (for हि) —b) D3 4 11 T2 परितर्कयन्, Ck t as in text (for प्रति°) Ś Ñ2 V B D2 10 कर्मभिः (Ś1 D10 °व) परितर्कयन् —c) Ś1 सर्वेतत (for सर्वथा) Ñ1 D2 तन्महाभूतं, Ñ2 V B1 D10 स महत्तत, B3 सुमहद्भूत, B2 4 त (B4 च) महाभूत, D1 तन्महद्भूत (for तन्महद्भूत) —d) D1 महाबलि (for महाबल) N2 V B D2 3 4 11 G2 पराक्रम (for परिग्रहम्) —After 6ab, N1 V B D2 7 8 ins, Ś1 N1 D10 ins. after 5, while D1-4 11 ins after 5ab (1)

981* यत्नोऽयमिति ज्ञात्वा न हि मे शुध्यते मन ।
नैव, त कपिं मन्ये यथैव प्रस्तुत कथा।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 इति ज्ञात्वा (Ñ1 °त्वो) D1 2 3 11 अभिज्ञा ते D2 सवज्ञात्व (for इति ज्ञात्वा) Ñ2 संशुध्यते B1 D2 3 शुद्धति मे, B3 D2 4 न शुध्यते (for मे शुध्यते) —Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 om l 2 —(l 2) B1 [अ]गो (for [इ]व)]

—c) B3 नो यद् (for भवद्) Ñ1 वा सृष्ट, Ñ2 V B D1 सृष्टोऽयम्; G2 सुसृष्टम्; G3 वा दृष्टम् (for वा सृष्टम्) —d) D1-4 समाप्तिं (for अस्मदर्थं) Ś1 D10 मत्कृतानि तपोबल, Ñ1 D4 11 किंचित्स (D1 कस्माद्य D11 कस्मान्न) निर्जितोऽस्मिन्या Ñ2 V B D6 समागत्यविदिस्यता (V2 B2 °तो, B3 °रोचिता, D6 °त)

7 a) Ñ1 V B D6 पन्नगा (for सनाग) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 यज्ञैर्, D7-8 T2 G2 M1 2 गन्धर्व (for गन्धर्वा) —b) Ñ1 D1 देवाश्चैव, B1 2 4 देवाश्च स, B3 देवताश्च (for देवासुर) Ś1 Ñ1 D1 10 देवैश्चापि महर्षिभिः; V देवाश्च परमर्षय, D1-3 11 देवैश्च (D11 °श्च) समहर्षिभि —After 7ab, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

982* समेत्याधिकारिणाय कृत्येव कामरूपिणी।
सुधा तस्मात्प्रयत्नेन योधयस्व महाबला ।
अद्रिनिपात मैन्येन सयुगे युद्धदुर्जया ।

[(l 1) D3 कृत्वानां (for कृत्येव) —(l 2) D1 प्रयुज्य (for प्रयत्न) Ñ1 योद्धव्य त्व (for योधयस्व) Ñ1 D2 11 प्लवगम (for महाबला) —D3 4 om l 3 —(l 3) D4 11 युधि (for युद्ध) Ñ1 संयुगेष्वपि निर्भीता, D1 संग्रामेऽपि दुर्जया (for the post half)]

—D3 4 cont while Ñ2 V B D6 ins after 7ab

983* नियाता सर्वसैन्येषु संयुगेष्वपराजिता ।

[B2-4 निर्जिता (for नियाता) B3 सैन्येषु D1 2 सैन्येन (for सैन्येषु) B3 संग्रामेषु (for संयुगेषु). B2 4 पराजिता, D2 [अ]पराजया, D4 [अ]पराजया (for [अ]पराजिता)]

—c) D1 2 सहितैः (for सहितैः) —For 7cd, Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 subst

984* निर्जिता हि मया देवा समागम्य महारणे।

[V1 D6 निर्जिता (for निर्जिता) D3 ते (for हि) V1 सर्वे (for देवा) B2 4 महाहवे (for °रणे) Ś1 D10 संयुगे स (D10 स)हिता युधि Ñ1 D1-4 11 संगता सुरसत्तमा (for the post half)]

—D1 2 cont

985* युष्मद्बलसहस्य संयुगेष्वपराजिता ।

[D3 पराजिता (for [अ]प°)]

G 5 42 10 B 5 46 9 L 5 42 10 तैरवश्यं विधातव्यं व्यलीकं किंचिदेव नः ।
तदेव नात्र संदेहः प्रसह्य परिगृह्यताम् ॥ ८
नावमन्यो भवद्भिश्च हरिः क्रूरपराक्रमः ।
दृष्टा हि हरयः शीघ्रा मया विपुलविक्रमाः ॥ ९
वाली च सहसुग्रीवो जाम्बवांश्च महाबलः ।
नीलः सेनापतिश्चैव ये चान्ये द्विविदादयः ॥ १०
नैव तेषां गतिर्भीमा न तेजो न पराक्रमः ।
न मतिर्न बलोत्साहौ न रूपपरिकल्पनम् ॥ ११
महत्सत्त्वमिदं ज्ञेयं कपिरूपं व्यवस्थितम् ।
प्रयत्नं महदास्थाय क्रियतामस्य निग्रहः ॥ १२
कामं लोकास्त्रयः सेन्द्राः ससुरासुरमानवाः ।
भवतामग्रतः स्थातुं न पर्याप्ता रणाजिरे ॥ १३
तथापि तु नयज्ञेन जयमाकाङ्क्षता रणे ।
आत्मा रक्ष्यः प्रयत्नेन युद्धसिद्धिर्हि चञ्चला ॥ १४

8 ^{a}) D5 न विहित (for विधातव्य) —^{b}) D11 तत् (for न) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1.4.10 तद्देतन्, Ñ2 V2 B D5 चरोय, V1 वचोय G1.3 हदेव Ct as in text (for तदेव) D10 (अ)त्ति (for (अ)त्र) —^{d}) D6 विनिगृह्यता Ś1 D10 सप्रस (D10 ^{o}सृ)ज्य निस्कृदिता, Ñ1 D1.3.11 त प्रस (D11 ^{o}सृ)ह्य (Ñ1 ^{o}ह्य) निगृह्यता, Ñ2 V B2 स प्रसह्य (B2 ^{o}ज्य) लि (V2 प्र)गृह्यता, B1.3.4 सप्र (B4 प्रति)गृह्य निगृह्यता, D3 स प्रयत्नेन गृह्यता —After 8 D7.9 repeat 4

9 ^{a}) D5.6 नावमान्यो T1 च युष्माभिर् (for भवद्भिश्च) Ś1 N V B D1-4.9.10.11 हरि (Ś1 D10 कपि)रित्येव (Ñ1 D4 ^{o}च) नोपेक्ष्य (V2 D2.8.12 ^{o}क्ष [sic]) —^{b}) Ś1 Ñ V B D कपि (for हरि) D6-9 T2 M3 धीर, T3 शूर (for क्रूर) —After 9^{ab}, B3 ins

986* वानरोऽयमिति ज्ञात्वा न कर्तव्याल्पिका मतिः ।,

while G3 repeats 4^{cd}.—G3 om 9^{cd} —^{cd}) B1 दृष्टा B3 D6 दृष्टा (for दृष्टा) D4 च (for हि) Ś1 D10 क्रूरा, Ñ2 V B3 D11 शूरा D1.3 T1 शीघ्र, D6 M3 पूर्वं, T2 सर्वे T3 तत्र (for शीघ्रा) D4 महा (for मया) Ñ1 दृष्टा च बहव शूरा मयातुलपराक्रमा

10 ^{a}) Ñ2 D4 (प्)व हि, V B (प्)व स (V2 तु) (for सह) —^{b}) D2-5.11 जाम्बवांश्च, Ś1 जाम्बवांश्च महायशा Ñ2 V B D6 हनूमांश्च महाकपि (B3 ^{o}बल) —D3 om (hapl.) from 10^c up to l. 1 of 987* —^{c}) D6 नल, D11 नील (for नील) —After 10^c, D1.4 ins while D3 ins after 10^b

987* नलश्च सुमहाबल ।
अङ्गदो वालितनयो

[D3 om l. 1]

—^{d}) D6 तथान्ये (for ये चान्ये) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 सहनता (D1 ^{o}ह) Ñ2 V B1.4 D6 तेजस्वनता, B2.3 बहवस्तरा, D3 हरिपुङ्गवा (for द्विविदादय)

11 ^{a}) Ñ2 V1 B2 (द)था V2 B4 D6 (प्)था G1 M3 (प)व (for (द्)व) V2 वीर्यं, B1 (before corr as in text) तस्यां D5 व्योम्नि, D6 वेगो (for भीमा) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 तेषा तु (D11 च) न (D1 समा) गतिर्व्योम्नि, B3 नया तया गति भीमा (sic) —^{b}) B1 तेजोबल (for न तेजो न) —^{c}) B3 D6.8 मतिर् (for मतिर्) D10 T2 बलोत्साहौ —^{d}) Ñ2 V B D4.6 परि (D4 प्रति)कल्प Ś1 Ñ1 D1.2.10.11 न रूप न परिग्रह (Ś1 D10 पराक्र Ñ1 च विग्रह)

12 ^{a}) M3 श्रेय (for ज्ञेय) Ñ2 V B D6 ते यूयं प्रमत्ता वै (B2 D6 ^{o}ताश्च) D2 यूयमेव ममार्याय, D3 क्व मेतदधिकाय —^{b}) V2 M3 कपिरूप —For 12^{cd}, Ś1 D1.4.10.11 subst

988* सर्वथैवाप्यवस्थेय कपिरूपस्य तस्य तु ।

[D1 (अ)पि (for (अ)पि) D4.11 सर्वथैव (D4 ^{o}व) व्यवस्थेव (for the prior half) D11 ते (for तु)]

—^{c}) B4 शूरत्व (for प्रयत्न) Ñ1 D4.11 च (Ñ1 तु) सम स्थाय (for महदास्थाय) Ś1 D3.10 महान्त यत्न (Ś1 रूप्) स्थाय Ñ2 V B1.2 D6 सत्त्व परममास्थाय, B3 स्व स्व समास्थाय ※ Cm t प्रयत्नमित्यार्षं क्लीबत्वम् ※ —^{d}) D1 भाग्य (for अस्य) Ś1 D10 कर्तव्यस्तस्य D4 विग्रह (for निग्रह) Ñ2 V B D2.6 निवारयितुमर्हथ —After 12 Ś1 Ñ2 V B D1.4.10 ins

989* नमस्यास्य महोत्साहप्रमत्तैरशायुधै ।
सर्वैरेव समर्थैश्च भवितव्यमसंशयम् ।

[B3 om (hapl.) l. 1 —(l. 1) D3 कपिरेव महोत्सा (for the prior half) Ś1 D4.10 सगायुधै V2 उगायु (for उदायुधै) —(l. 2) D6 इव (for एव) Ś1 D10 सर्वेरैश्च, V1 सर्वेभ V2 मम चैव B1 सर्वेश्च (for सर्वैश्च) B3 तस्मात्सर्वैश्च मिलित्वा (for the prior half) B1 रक्षकिर्वि B4 D6 न सशय (D6 ^{o}य) (for असशयम्)]

13 ^{a}) Ś1 D10 काम मेद्रास्त्रयो लोका —^{b}) Ñ2 V B दानवा (for मानवा) —^{c}) Ś1 D10 असमर्था Ñ1 न प्राप्ता B3 न च शक्ता D6 न पर्यन्ता (for न पर्याप्ता)

14 ^{a}) B2 सर्वं कावि (for तथापि तु) Ś1 D10 कार्य नाशक्ता D1 तुल्ययुक्तेन D3 तु नयो ज्ञेयो, D5 नश्यतास्थाय D11 मायशेयोसौ G1 विनयज्ञेन Ct as in text (for नयज्ञेन) —^{b}) D1.6 माकाङ्क्षिभी (for माकाङ्क्षता) Ñ1 V B1-3 D2 जय च (B3 वर च, D1 विजय, D6 जयेच परिरक्ष (Ñ2 V2 ^{o}क्षि)ता B4 विजयश्च रिरक्षता D5 युद्धे विक्रमशालिना D2 जयमाकाविभिर्युधि —^{c}) Ś1 D4.4.1

ते स्वामिवचनं सर्वे प्रतिगृह्य महौजसः ।
समुत्पेतुर्महावेगा हुताशसमतेजसः ॥ १५
रथैश्च मत्तैर्नागैश्च वाजिभिश्च महाजवैः ।
शस्त्रैश्च विविधैस्तीक्ष्णैः सर्वैश्चोपचिता बलैः ॥ १६
ततस्तं ददृशुर्वीरा दीप्यमानं महाकपिम् ।
रश्मिमन्तमिवोद्यन्तं स्वतेजोरश्मिमालिनम् ॥ १७
तोरणस्थं महावेगं महासत्त्वं महाबलम् ।
महामतिं महोत्साहं महाकायं महाबलम् ॥ १८

तं समीक्ष्यैव ते सर्वे दिक्षु सर्वास्ववस्थिताः ।
तैस्तैः प्रहरणैर्भीमैरभिपेतुस्ततस्ततः ॥ १९
तस्य पञ्चायसास्तीक्ष्णाः सिताः पीतमुखाः शराः ।
शिरस्युत्पलपत्राभा दुर्धरेण निपातिताः ॥ २०
स तैः पञ्चभिराविद्धः शरैः शिरसि वानरः ।
उत्पपात नदन्व्योम्नि दिशो दश विनादयन् ॥ २१
ततस्तु दुर्धरो वीरः सरथः सज्यकार्मुकः ।
किरञ्शरशतैर्नैकैरभिपेदे महाबलः ॥ २२ G. 5 41 24 B. 5 46. 24 L. 5. 42 25

भवितव्य, Ñ V1 B De12 रक्षितव्या (B2 °व्य), D1 रक्षितव्य, D3 रक्ष्यो ह्यात्म (for ह्यात्मा रक्ष्य) D2 सयत्नेन (for प्रयत्नेन) V2 रक्षितव्याथ यत्नेन —ᵈ) Ś1 Ñ V B D3.4.10 T2 युद्धे, D2.12 युधि, Cm.t as in text (for युद्ध) Ś1 Ñ1 D10.12 च, B4 तु (for हि)

15 ᵃ) Ś1 Ñ V B D1-4.8.10.11 सुप्ता (for सर्वे) —ᵇ) Ñ2 V B De महाबला (V1 °लाद्), D3 [अ]मितौजस (for महौजस) —T2 om (hapl) 15ᶜᵈ —ᶜ) D1 महाप्रसा D2 °भागा (for महावेगा) Ś1 D10 समेत्य तु महाभागा —ᵈ) Ñ1 D1 G2 हुताग्नि (for हुताश) Ñ2 V B D4 हुताग्निसम (B1 °शेरिव) वर्चस

16 ᵃ) Ñ V B D2.3.5 T2 M2 मत्तैश्च (by transp) M1 च मत्त (for च मत्तैर्) Ś1 Ñ2 V B D2.3.10 M1.2 मातङ्गैः, D4 च नागैर् (by transp) (for नागैश्च) —ᵇ) Ś1 Ñ1 V B De12 महाबलैः, D11 महौजस (for महाजवैः) —ᶜ) G2 खड्गैश्च, M2 शरैश्च (for शस्त्रैश्च) D1 7-9 G1.3 M1 विविधैस्तु (for विविधैस्) G1 खड्गैः (for तीक्ष्णैः) —ᵈ) D1-3.11 भूय (for सर्वैश्च) D7.9 T1 चोपहिता Ś1 D10 भूयश्चोपवृता बलैः, Ñ1 भूयश्चोपरि सायुधैः —For 16ᶜᵈ, Ñ2 V1 B D4 subst

990* नानाविधविचित्रैश्च विविधाकारैस्तथा प्रयत्नवदा।

[B4 प्रयत्न सयुताम्तदा (for the post half)]

17 ᵃ) Ś1 Ñ2 V B D2.10 तं, D7.9 तु (for त) Ñ2 V B De भीमं, D1 G M1 वीर (for वीरा) —ᵇ) G2 महाबलम् (for महाकपिम्) —D2 reads 17ᶜ–18 in marg —ᶜ) Ñ2 D1-4.11 रश्मिवन्तम् Ś1 Ñ V B D2.3.10 इवादित्य (for इवोद्यन्त) —ᵈ) D4 स्वत् (for स्व) D2 विमलं, G1 मालिन (for मालिनम्)

18 D2 reads 18 in marg (cf v l 17) —ᵃᵇ) B2 तोरणेषु (for °स्थं) Ś1 D1.10 महाभाग M2 महोत्साह (for महावेग) D6 om (hapl) महासत्त्व D4 transp महावेगं and महासत्त्व —B2 om 18ᶜ–19ᵇ —ᶜ) B4 D2 महाप्राज्ञ, M2 महावेग (for महोत्साह) —ᵈ) Ś1 Ñ2 D1.3.4.10 महाकीर्ति (D6 °र्ति) Ñ1 D1.2.4–11 G2 °भुजं, B1 सुविक्रम, T2 (also as in G3) °रथ, G1 °द्युतिं, G3 महाद्युत, M1 महौजस (for महाबलम्) V B1.4 महाकाय (V2 °बल) पराक्रम ※Cg द्वितीयमहाशब्द शक्तिवचन ※

19 B2 om 19ᵃᵇ (cf v l 18) —ᵃ) Ś1 Ñ1 D10.11 G1 च, Ñ2 D1 तु V B1.3.4 [स]प (for [ए]व) —ᶜ) Ñ2 V B De तीक्ष्णैः (for तैस्तैः) Ñ D4 घोरैर् (for भीमैर्) —ᵈ) Ñ2 V B De सहसा (for ततस्तत)

20 ᵃ) D1 पञ्चायसास् Ñ2 V B1.2.4 D6 पञ्चायसा स्तीक्ष्णान् (D4 om [hapl] from इणान् up to स्तीं [see var] in 22ᶜ) B3 पञ्चायसोस्तीक्ष्णा (for पञ्चायसास्तीक्ष्णा) —ᵇ) Ś1 D2.3.4.10 सि(D1 शि)ता पत्र, T2 शिता शित, G1.2 शितास्तीक्ष्ण, M Cg शिता पीत (for सिता पीत) Ñ2 V1 B1.4 सित(Ñ2 शिताद्, V1 स तु)दीप्ताग्नेसमावहान्, V2 B2 कङ्कपत्राग्नेसमावहान्, B3 सिता धारा सपावहा D2 शिता पञ्चायसा शरा, D11 स्थिता पञ्च मुखा शरा —ᶜ) Ñ2 V B1.2.4 -पत्राभान्, B3 °भ्या (for -पत्राभा) —ᵈ) Ñ2 V B दुर्धर स(B2.4 स) म्यपेपत्(B1 °पातयत्)

21 Ñ2 V B De om 21 (for De cf v l 20) —ᵃ) D2 T2 शरै, D3 शतै (for स तै) Ñ1 आविद्ध, D1.2.4 आविष्ट, G2 आविद्धम् (for आविद्ध) —ᵇ) D2 शिरे, T2 शिते (for शरै) —ᶜ) D1.11 तदा व्योम, D4 ततो व्योम्नि, G1 नदन्व्योम (for नदन्व्योम्नि) —ᵈ) D2 निनादयन् Ś1 D10 दिशो नादेन पूरयन्

22 De om up to स्ती (see var) in ᶜ (cf v l 20) —ᵃ) D2 स, D3.11 स (for तु) Ñ2 V B तत स वीरो दुर्धर —ᵇ) Ś1 स रथी, Ñ1 सतु, B1 बलवान् (for सरथ) B3.4 D2 T2 G2.3 M1.2 सज्यकार्मुक, B2 सह° (for सज्ज°) —ᶜ) Ś1 D10 शतान्येव, Ñ1 शतैर्घोरैः, Ñ2 V B D2.4.8.9.11 T1.2 G2 M1 -नाैकैर्(D6 om up to स्ती)क्षणैर, T2 -शतैर्नैकैर् (for शतैर्नैकैर्) —ᵈ) Ś1 D10 Ś1 D10 समापेदे V2 अभिनद (sic) B2 °नेत् (sic) Ct as in text (for अभिपेदे) Ś1 Ñ2 V1 B D2.4.10

G 5 41 23 B 5 40.25 L 5 42 26 स कपिर्धारयामास तं व्योम्नि शरवर्षिणम् ।
वृष्टिमन्तं पयोदान्ते पयोदमिव मारुतः ॥ २३
अर्द्यमानस्ततस्तेन दुर्धरेणानिलात्मजः ।
चकार निनदं भूयो व्यवर्धत च वेगवान् ॥ २४
स दूरं सहसोत्पत्य दुर्धरस्य रथे हरिः ।
निपपात महावेगो विद्युद्राशिर्गिराविव ॥ २५
ततस्तं मथिताष्टाश्वं रथं भग्नाक्षकूबरम् ।
विहाय न्यपतद्भूमौ दुर्धरस्त्यक्तजीवितः ॥ २६
तं विरूपाक्षयूपाक्षौ दृष्ट्वा निपतितं भुवि ।
संजातरोषौ दुर्धर्षावुत्पेततुररिंदमौ ॥ २७
स ताभ्यां सहसोत्पत्य विष्ठितो विमलेऽम्बरे ।
मुद्गराभ्यां महाबाहुर्वक्षस्यभिहतः कपिः ॥ २८
तयोर्वेगवतोर्वेगं विनिहत्य महाबलः ।
निपपात पुनर्भूमौ सुपर्णसमविक्रमः ॥ २९
स सालवृक्षमासाद्य समुत्पाट्य च वानरः ।
तावुभौ राक्षसौ वीरौ जघान पवनात्मजः ॥ ३०
ततस्तांस्त्रीन्हताञ्ज्ञात्वा वानरेण तरस्विना ।
अभिपेदे महावेगः प्रसह्य प्रघसो हरिम् ॥ ३१

महाकपि (D6 °पि), Ñ1 D4 नरोत्तम, D1 3 [ऽ]मरोपम, D11 नरोत्तम (for महाबल)

23 b) T3 -न्वर्षण G3 -वर्षिण (for वर्षिणम्) —c) D1 वृष्टिमेव (for °मन्त) Ś1 N1 D1-3 10 11 निदाघान्ते, D3 °द्वत (for पयोदान्ते) —For 23 N2 V B D6 subst

991* भूयश्च छादयामास शरजालेन सर्वत ।
वृष्टिभि स निदाघान्ते जीमूत इव पर्वतम् ।

[(l 1) Ñ2 D6 स (for च) B2 3 [आ]च्छादयामास]

24 a) Ñ2 V B D6 ताड्यमानस्, G3 युध्य° (for अर्द्यमानस्). —b) Ñ2 V B1 3 D6 दुर्धर्षेण (for दुर्धरेण) —D3 om 24c–25b. —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 M3 कद्रुन (for निनद) Ñ2 V B घोर (for भूयो) —d) Ñ1 B2 स (for च) D3 11 व्यवर्धयत Ś1 D1 9 10 वीर्यवान्, Ñ1 वै परान्, Ñ2 V B वानर , D1 वेगवत् (for वेगवान्)

25 D6 om 25ab (cf v l 24) —a) Ś1 D10 दूरेः Ñ2 रोषात्, V B शूरात्, D11 पूर्वं (for दूर) D3 सहसोत्थाय (for सहसोत्पत्य) —b) Ś1 D10 रथ प्रति, Ñ1 रथ कपि , D5 8 11 T3 रथोपरि, Ct as in text (for रथे हरि) Ñ2 V B दुर्धर्षस्य रथे हरि —c) B2 च वेगेन, D3 °वीर्यो G3 °वीरो (for महावेगो) —d) B4 वज्रम् (for विद्युद्) Ś1 N2 V1 B1 2 4 D1-3 10 अशनि, B2 अग्नि, T2 राजिर्, Ct m g as in text (for राशिर्)

26 a) D1 3 5 8 G2 M1 2 स D1 तु (for तं) Ś1 D10 तत स मथिताश्व, Ñ V B1 2 4 D5 6 T3 तत प्र(Ñ1 °तस्तु, B3 °तश्च, D3 °त सु)मथिताश्व त(Ñ2 B3 °श्च च, V2 D5 °श्च च, B1 D3 T3 °श्वं) B2 तत प्रमथितं सार्धं D11 तत स मथित दृष्ट्वा —b) D7 8 भग्नाक्ष , D11 सक्षेपु (for भग्नाक्ष) —c) G2 सहाय(sic) (for वि°) —d) Ñ2 V B D6 दुर्धर्ष क्षी(V3 क्ष)णजीवित , D11 दुर्धर त्यक्तजीवित —After 26, B3 ins

992* शिरसा ताड्यमानो वि विददार सहस्रधा ।

27 a) D11 तौ (for तं) D6 रूपाक्षौ (for यूपाक्षौ) B1 स यूपाक्षविरूपाक्षौ (by transp) —Ś1 om 27cd. —b) D6 निपतितौ (for °तं) Ñ1 D2 4 10 11 भुवि (for भुवि) —c) D7-9 तौ (for स) Ñ1 दयतौ D9 10 11 उद्युक्तौ (for दुर्धर्षाव्) Ñ2 V B D6 उपेतु मु(N2 °मुश)सक्रुद्धौ, D1 3 सनादसोपाद्युक्तौ, D3 उपेतनुजानोत्थे —d) Ś1 Ñ V B D1-3 6 10 11 कुरु(Ś1 D1 3 10 11 व्योम्नि Ñ1 D1 स्थितौ, B4 शूर)मुद्गरधारिणौ(D2 11 °धारिणौ)

28 a) D7 9 [अ]भ्युत्प (for [अ]त्पत्य) —b) Ś1 D1 विष्ठितो, Ñ1 स्थितो वै, D1 2 4 11 स्थितौ, D10 विश्रिते (sic), G3 विष्ठित (for विष्ठितो) N2 V B D6 वेगात्यो (D6 वेगवान्) महाकपि —c) D6 मुद्गरेण (for °राभ्यां) Ñ2 V B1-3 D6 महावेगा (for °बाहुर्) B4 निपात महावेगो —d) B3 वक्षस्यभिहतो, D4 वक्षस्यभि° (for वक्षस्यभिहत). Ñ2 V B D6 भृश (for कपि)

29 a) D10 om (hapl) from वेगं up to महा in 31c —b) Ś1 Ñ2 V B2-4 D2 4 6-9 T3 M1 निहत्य स, Ñ1 D4 11 स विहत्य, D1 G3 M1 विहत्य स D5 प्रति हत्य (for विनिहत्य) Ñ V B2 4 D1 6 महाकपि , M1 °बल (for महाबल) B1 निहत्य स महा(before corr सहसा) कपि —c) B1 वशा, D11 महा (for पुनर्) —d) T3 -स्व (for सम) D3 9 सुपर्ण इव वेगित

30 D10 om 30 (cf v l 29) —a) B1 D1-4 1 शाल , B3 ताल (for साल) Ñ2 V B D1 3 8 उत्पाट्य (for आसाद्य) —b) D3 9 समाविध्य, M3 समु° (for समुत्पाट्य) Ś1 च पादप, D3 वनेचर (for च वानर) Ñ2 V B D6 प्रहस्य कपिकुञ्जर —c) Ñ1 D2 4 11 मूर्धि Ñ2 V B D6 घोरौ D1 भीमौ D3 मीरौ (for वीरौ) Ś1 उभौ राक्षसवीरौ तौ —d) N1 D1 सहसा(Ñ1 ***) कपि Ñ2 V B2-4 D2 6 [अ]मर्दयत्(B3 °रो चे)त , B1 [अ]मर्दयत् , D11 महसार्दित (for पवनात्मज) —After 30 B3 ins

993* ताड्यमानौ हनुमता विघूर्णितकलेवरौ ।

31 D10 om up to महा in c (cf. v l 29) —a)

भासकर्णश्च संक्रुद्धः शूलमादाय वीर्यवान् ।
एकतः कपिशार्दूलं यशस्विनमवस्थितौ ॥ ३२
पट्टिशेन शिताग्रेण प्रघसः प्रत्यपोथयत् ।
भासकर्णश्च शूलेन राक्षसः कपिसत्तमम् ॥ ३३
स ताभ्यां विक्षतैर्गात्रैरसृग्दिग्धतनूरुहः ।
अभवद्वानरः क्रुद्धो बालसूर्यसमप्रभः ॥ ३४
समुत्पाट्य गिरेः शृङ्गं समृगव्यालपादपम् ।
जघान हनुमान्वीरो राक्षसौ कपिकुञ्जरः ॥ ३५
ततस्तेष्ववसन्नेषु सेनापतिषु पञ्चसु ।
बलं तदवशेषं तु नाशयामास वानरः ॥ ३६
अश्वैरश्वान्गजैर्नागान्योधैर्योधान्रथै रथान् ।
स कपिर्नाशयामास सहस्राक्ष इवासुरान् ॥ ३७
हतैर्नागैश्च तुरगैर्भग्नाक्षैश्च महारथैः ।
हतैश्च राक्षसैर्भूमी रुद्धमार्गा समन्ततः ॥ ३८
ततः कपिस्तान्ध्वजिनीपतीन्रणे
निहत्य वीरान्सबलान्सवाहनान् ।
तदेव वीरः परिगृह्य तोरणं
कृतक्षणः काल इव प्रजाक्षये ॥ ३९ G 5 41 41 B 5 46 41 L 5 42 42

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुश्चत्वारिंशः सर्गः ॥ ४४ ॥

D3 ताम् (for वीर) M1 दृष्ट्वा (for ज्ञात्वा) Ś1 N V B D1-4 8 11 तदा तौ निहतौ दृष्ट्वा (D11 वीरौ) —ᵇ) Ś1 D1 M1 महात्मना, N V B1 3 D2-4 8 11 महाकपी, B2 बलीयसा (for यशस्विना) —ᶜ) Ñ1 D1 4 अभियातो, D4 11 °ज्ञातो, D3 8 °गम्य (for अभिपेदे) D3 महावेगा (for °वेग) Ñ2 V B1-3 D6 भक्ती(B3 °तौ)याय महातेजा B3 अतिवीर्यो महातेजा —ᵈ) Ś1 D2 4 7-9 T2 M3 प्रहस्य, Ñ2 V B D6 विक्रम्य D2 प्रगृह्य (for प्रगृह्य) Ñ1 कपि, D7-9 T1 यशी (for हरिम्)

32 ᵃ) D2 भास्वकर्णस्तु —ᵇ) Ñ2 V2 B1 4 D6 सत्त्ववान्, V1 B3 8 स वर(V1 °र), D3 6 M2 वेगवान् (for वीर्यवान्) —ᶜ) N V B D6 एक स (for एकत) —ᵈ) D1-4 11 अभिप्लुत D2 °तौ, D3 °त), T2 G M3 Ck अवस्थित(G1 °त) Cm t as in text (for अवस्थितौ) Ś1 D10 यशस्वीसहनद्भुत, Ñ V B D6 उभौ समभिपेततु

33 ᵃ) Ś1 Ñ D1 2 4 8 10 11 क्षुरेण, V B क्षु(B3 क्ष)राग्रेण D3 8 शता°, T2 मिता° (for शिताग्रेण) —ᵇ) Ś1 Ñ V B1-3 D6 8 प्रत्यश्यत्, B4 M1 °योधयत्, D1 3 4 10 °वेधयत्, D2 8 11 T2 3 G1 3 M2 3 °योधयत्(D11 °यत्) G(ed) प्रत्यविध्यत (for प्रत्यपोथयत्) —ᶜ) N2 D2 भाष (L3 °स्व,कर्णश्च (for भासकर्णश्च) B2 भल्लेन (for शूलेन) —ᵈ) Ś1 राक्षसे (for °स) N2 V B1-3 D1 हरिसत्तम (B2 °पुंगव), D1 4 हरिकुञ्जर (for कपिसत्तमम्)

34 ᵃ) B1 3 D3 4 विकृतैर् (for विक्षतैर्) D4 ताभ्यां विदिधिर्गात्रं (sic) —ᵇ) N1 रक्त दिग्ध, N2 V2 क्षत साक्ष, V1 B1 2 4 D6 क्षतगात्रे, B3 क्षतजेन D2 रक्तदिग्धस्य D3 रक्तदिग्ध (for असृग्दिग्ध) V2 तनुरुह, B3 T2 °रुहे (T3 तनूरुह) —ᶜ) N1 बभूव Ñ2 V B D6 क्षुभितो (for अभवद्) Ś1 Ñ V B D1 4 8 10 11 दानर(B °र)-श्रेष्ठो (for वानर क्रुद्धो) —ᵈ) D2 यशी (for बाल) Ñ V B D1 6 इवोदत (for समप्रभ)

35 ᵃ) N2 V B D6 स(V1 स)मुत्पाट्य (for समुत्पाट्य) —ᵇ) B3 वानर स महाबल —ᵈ) Ñ1 D1 तौ महाबल (for कपिकुञ्जर) —After 35 B3 ins

994* क्रुद्धे रक्त समुद्गीर्णौ निपेततुरिह क्षितौ ।

while D7-8 ins

995* गिरिशृङ्गसुनिष्पिष्टौ तिलशस्तौ बभूवतु ।

36 D2 om 36 B2 om 36ᵃᵇ —ᵃ) B1 मृतेष्वाजौ (for [स्व]वसन्नेषु) —ᶜ) Ś1 D10 तदवशिष्ट D5 तदव शेष G1 शेषमशेष (for तदवशेष) B1 स T1 3 M3 च (for तु) —After 36 B3 ins

996* महामेघ समुत्कीर्णं पुरतो निक्षिपेद्रिपु ।

37 ᵃ) G2 गजान् (for गजैर्) B1 गजान् G2 नागैर् (for नागान्) —ᵇ) D1 रथान्रथै (by transp) —ᶜ) N2 V B D1 4 सुदयामास (for नाश°) —ᵈ) B3 इवासुरान्

38 ᵃ) D4 11 रथैर्, D7 T1 G2 हयैर् (for हतैर्) D2 नागैश्च (for नागैश्च) B1 तैर्नागैश्च (for हतैर्नागैश्च) V B3 4 D1 3 8 11 G1 2 तुरगैश्च (for च तुरगैर्) Ñ1 तथा नागैस्तु महारथैर् —ᵇ) Ś1 Ñ2 V B D1 3 8 10 भग्नैश्च(V B1 °हतैश्च, B2 °स्तैस्तु, B3 °श्च तु), N1 भग्नैर्यैश्च, D2 वर्षैश्चैव (for भग्नाक्षैश्च) Ñ1 महारथ D6 च पादपै (for महारथै) D11 भग्नैरश्वैर्महारथै —ᶜ) D11 तथैव (for हतैश्च) D2 भीमै (for भूमी) N1 हताश्च रा राक्षसीभाग्य, N2 V B D6 राक्षसैश्च(B3 °र)भवद्भूमिर् —ᵈ) N1 रुद्धमार्गान्, Ñ2 B1-3 D2 8 दुर्ग°, N2 दुर्गमा (for रुद्धमार्गा) D3 बभूव सा (for समन्तत)

39 ᵃ) D3 11 om तत N2 B1 2 4 स (for तान्) Ś1 D10 ध्वजिनीपतीन्यै, Ñ2 V1 ध्वजिनिरिपो बली, B3 °पतींश्च B3 °पताग्रणे T1 ध्वजिना महारणे, Cm g t as in text (for ध्वजिनीपतान्रणे) —ᵇ) N2 D6 सवाम् (for वीरान्)

४५

G 5 42 1
B 5 47 1
L 5 43 1

सेनापतीन्पञ्च स तु प्रमापिता-
न्हनूमता सानुचरान्सवाहनान् ।
समीक्ष्य राजा समरोद्धतोन्मुखं
कुमारमक्षं प्रसमैक्षताक्षतम् ॥ १

स तस्य दृष्ट्यर्पणसंप्रचोदितः
प्रतापवान्काञ्चनचित्रकार्मुकः ।
समुत्पपाताथ सदस्युदीरितो
द्विजातिमुख्यैर्हविषेव पावकः ॥ २

ततो महद्बालदिवाकरप्रभं
प्रतप्तजाम्बूनदजालसंततम् ।
रथं समास्थाय ययौ स वीर्यवान्
महाहरिं तं प्रति नैरृतर्षभः ॥ ३

ततस्तपःसंग्रहसंचयार्जितं
प्रतप्तजाम्बूनदजालशोभितम् ।
पताकिनं रत्नविभूषितध्वजं
मनोजवाष्टाश्ववरैः सुयोजितम् ॥ ४

Ñ2 प्लवग, V B1 1 D6 बलवान् (for सबलान्) Ś1 सराक्ष सान्, V2 B1 2 सबाधवान्, D2 महारथान् (for सवाहनान्) B3 निहत्य धीराक्षिनदक्ष घोर —ᶜ) D7-9 सर्वत्र, T2 जगाम, M3 समीक्ष्य (for तदेव) Ś1 D10 धीर, Ñ1 D1-4 11 तस्थौ (for वीर) Ñ2 V B D8 T1 M1 [ऽ] भिजगाम, D3 प्रतिपद्य, D6 G1 प्रतिगृह्य, T3 पुनरेव, Cm t as in text (for परिगृह्य) —ᵈ) N1 D3 कृताक्षय, D11 °क्षण (for °क्षण) Ś1 D10 क्षये (D10 °य) यथा (for प्रजाक्षये)

Colophon —*Sarga name* Ś1 पञ्चसेनाग्रगराक्षसवध, Ñ1 B3 D2 4 11 सेनापतिवध, Ñ2 V B2 3 D1 3 6 पञ्च सेनापतिवध D10 हनुमद्युद्धे पंचसेनाग्रगराक्षसवध —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 2 4 10 11 om Ś1 M2 45 Ñ2 V D6 43 B1 2 41, B4 D5 7-9 T G M1 3 46 D2 47 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नमः

45

M2 begins with श्रीरामाय नमः Cv is missing for 1–38 (cf v l 5 44 2)

1 ᵃ) Ś1 D10 स तान्, D2 तु स, D6 तु सु (for स तु) Ś1 D2 3 4 10 11 प्रम (D1 °मा) दितान्, N1 प्रवीरान्, D8 T1 G2 3 प्रमाथितान्, Cr m k t as in text (for प्रमापितान्) Ñ2 V B2 3 4 D8 स पञ्च सेनाधिकृताभिपातितान् (V1 B3 °तान्हनूमता), D3 पञ्चाधिसेनापतिकाग्रणेषु D8 स पञ्च सेनाधिपतीन्प्रमाथितान् —ᵇ) B3 हताग्रणे (for हनूमता) N1 वानुचरान् Ś1 Ñ1 B1 1 D2 6 10 सवाधवान्, B2 विपक्षान्, B4 महाबलान् (for सवाहनान्) —ᶜ) Ś1 Ñ V B D2-4 6 11 Cm t निशा (B4 °शा) म्य, Cr g as in text (for समीक्ष्य) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 [उ] द्धत तदा, Ñ2 V1 B1 2 4 D6 [उ] द्यतेर्मुक, V2 [उ] त्सुक तरा, M1 [उ] न्मुखो द्धके (sic) (for [उ] द्धतोन्मुखं) B3 समरे महोत्सुक —D11 om 1ᵈ–2ᵃ —ᵈ) D2 3 10 कुमारमुख्य (D2 °मद्य) D2 च (for म) Ñ2 V B D6 (क्ष) म वै D1 4 5 6 T1 Cm t [आ] क्ष, D6 M1 [क्ष] प्रम, D8 [क्ष] म M1 [अ] क्षणा (for [अ] क्षतम्) Ś1 D10 प्रसमीक्ष्य तस्थौ N1 °मीक्ष्य चाक्षत, D1 °मीक्ष्यतेजसा, G1 °मीक्ष्यताक्षे G1 °भीक्षत क्षण G3 °मीक्ष्यत क्षम (for °मैक्षताक्षतम्)

2 D11 om 2ᵃᵇ (cf v l 1) —ᵃ) Ñ2 V B1 2 D6 दृष्ट्वा (V2 °ष्ट्वा) प्रसभ D6 दृष्ट्वा रणस D8 M3 दृष्ट्यर्पणस (for दृष्ट्यर्पणस) B1 D3 प्रणोदित B3 प्रदेशित (for प्रचोदित) Ñ1 स तस्य दृष्टिप्रणिपातदेशित B4 स तस्य वै दृष्टिनिपातचोदित D1 स तस्य दृष्ट्यर्पणमात्रचोदित, D2 4 स तस्य दृष्टिप्रतिपातचो (D4 °नो) दित, D11 स तस्य दृष्टिन्यणसमचोदित (sic) —Ś1 D10 om (hapl ?) 2ᵈ–3ᵃ —ᵇ) B3 कुडल (for कार्मुक) —ᶜ) V2 B D4 G2 3 [आ] शु (for [अ] थ) B3 दशास्यवर्धितो (for सदस्युदीरितो) —ᵈ) Ñ2 V B D6 इव हव्यवाहन (for हविषेव पावक)

3 Ś1 D10 om 3ᵃ (cf v l 2) Ñ2 V B2-4 D6 om 3 —ᵃ) Ñ1 D3 9 M1 Ct महान्, Cr m g as in text (for महद्) —ᵇ) D3 om (hapl) जाम्बूनद Ś1 B4 D1 2 10 सवृत Ñ1 D2 4 11 भूषित D9 सतत T2 3 शोभित Ck t as in text (for संततम्) —T3 om (hapl) 3ᶜ–4ᵇ —ᶜ) Ś1 D10 महारथो (for स वीर्यवान्) —ᵈ) M3 -कपिं (for हरिं) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 महारथस्त (Ś1 D10 °बल स) प्रति वानरर्षभ

4 T3 om 4ᵃᵇ (cf v l 3) —ᵃ) D11 तत (sic) (for तप) Ś1 N V B1-3 D1 3 10 M3 transp संग्रह and संचय B1 D11 [अ] चित (for [अ] र्जित) D1 संचयाहृत —ᵇ) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 विचित्रकार्मुक Ñ2 V B1 2 D6 -जाल (B1 D6 °त) चन्द्रक B3 चन्द्रजालक D7-9 °चित्रित T2 °संवृत (for -जालशोभितम्) —ᶜ) B3 चन्द्र (for रत्न) T2 विभूषण —B3 om 4ᵈ —ᵈ) D11 -[अ] श्ववरै (by transp) T3 [अ] श्वनरै G1 [अ] श्वरै (for [अ] ष्टाश्व°) Ñ1 मनोजवैश्चाश्ववरै प्रयोजित Ñ2 V B1 2 D6 महाजवाष्टाश्वसमाधिसंयुत B4 मनोजवैरश्ववरैश्च योजित

सुरासुरार्च्यमसंगचारिणं
रविप्रभं व्योमचरं समाहितम् ।
सतूणमष्टासिनिबद्धबन्धुरं
यथाक्रमावेशितशक्तितोमरम् ॥ ५

विराजमानं प्रतिपूर्णवस्तुना
सहेमदाम्ना शशिसूर्यवर्चसा ।
दिवाकराभं रथमास्थितस्ततः
स निर्जगामामरतुल्यविक्रमः ॥ ६

स पूरयन्खं च महीं च साचलां
तुरंगमातंगमहारथस्वनैः ।
बलैः समेतैः स हि तोरणस्थितं
समर्थमासीनमुपागमत्कपिम् ॥ ७

स तं समासाद्य हरिं हरीक्षणो
युगान्तकालाग्निमिव प्रजाक्षये ।
अवस्थितं विस्मितजातसंभ्रमः
समैक्षताक्षो बहुमानचक्षुषा ॥ ८

स तस्य वेगं च कपेर्महात्मनः
पराक्रमं चारिषु पार्थिवात्मजः ।
विचारयन्खं च बलं महाबलो
हिमक्षये सूर्य इवाभिवर्धते ॥ ९

स जातमन्युः प्रसमीक्ष्य विक्रमं
स्थिरः स्थितः संयति दुर्निवारणम् ।
समाहितात्मा हनुमन्तमाहवे
प्रचोदयामास शरैस्त्रिभिः शितैः ॥ १० G 5 42 0 B 5 47 10 L 5 43 10

5 ^{a}) B3.4 असङ्गचारिणं D6 असङ्गकारिणं (sic) —^{b}) B1 D3.4 रविप्रभ D6 समीकृत (for समाहितम्) —B1 (om 5^{cd} —^{c}) V1 illeg for तूणमष्टा G1 सतूणम् (sic) D6 अष्ट (for मष्ट) Ñ2 V B3 D6 समग्र (for -बन्धुर) Ś1 D10 सु(D10 स)सुदर स्वक्षविधानकूबर N1 D11 सवधुर (Ñ1 om) विधानकूबर B3 सतूलसक्तासिनिबद्धसमर्द B4 सतूर्यसक्तासिनिबद्धसमर्द D1-4 सुबधुर स्वक्षचित्ता (D2.3 °धा)नकूबर —^{d}) D1.4 समवेशित (for -क्रमावेशित) Ś1 Ñ1 V2 D6 तोरण (for तोमरम्)

6 ^{a}) D5 T2 Cr m पति Cg k t as in text (for प्रति) Ś1 Ñ1 D1.2.4.11 -चन्द्रक (for वस्तुना) Ñ2 V B D5.6.10 परिपूर्णचन्द्रक —^{b}) Ś1 D10 सुहेम Ñ V B D1-4.6.11 -जाल (for दाम्ना) D2 च स, T2 प्रति (for शशि) (Ś1 Ñ V B D1-6.8.10.11 वर्चसम —^{c}) D2 दिवा D3 स्थिर T2 G2.3 तदा (for ततः) Ś1 Ñ1 D1.2.10.11 सुरथे समास्थित (for रथमास्थितस्ततः) Ñ2 V B1 D5.6 स(V2 D2 सु) पदातण (B1 °ण) स(D2.4 सु)-रथे समास्थित B3.4 स(B4 सु) मञ्जूरूण स्व(B4 °ण सु)रथ समास्थित B2 सुख समास्य रथ व्यवस्थित ‡ Cr दिवाकराभं दिवाकरसदृशम् । तासादृश्य व्योमचरत्वसाम्यात् । अतो रविप्रभमिति न पुनरुक्ति । Cm दिवाकराभमित्यादि पुनर्वचनं रविप्रभमित्यस्यानुस्मरणार्थम् ।, Cg प्रतिपूर्णमस्तिनेति पाठे अस्तिना धनेनेत्यर्थः । हेमदाम्ना हेममयमाल्यादि वस्तुना । शशिसूर्यवर्चसा दामसु किंचित्सितवर्णं किंचित्पूर्णं वर्णमित्यर्थः । प्रतिपूर्णवस्तुना शशिसूर्यवर्चसा हेमदाम्ना च विराजमानमित्यन्वय । यद्वा कचिच्छशिवर्चसा क्वचित्सूर्यवर्चसा च विराजमानमित्यन्वय । चित्रादिषु शशिवर्चसा रथाङ्गेषु सूर्यवर्चसा । दिवाकराभमित्यात्राश्चातिरिक्त दृष्टान्त । अतो न रविप्रभमित्यनेन पुनरुक्ति । तदनुरूपद्वय च पुनरनुस्मरणार्थम् ‡

7 Ñ2 V B D6 om 7-10 —^{a}) Ñ1 D1-4 बा(D2 स)पूरयन् —^{b}) D2.4 om (hapl) मातंग —^{c}) Ś1 D10 अरि, D5.8.9 T2.3 M1 सह (for स हि) D1.2.4 तोरणे स्थित —^{d}) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 स(Ś1 D10 सु D2 स) रससम्, D3 समार्थम् (for समर्थम्)

8 Ñ2 V B D6 om 8 (cf v l 7) —^{a}) Ś1 D2.10 T2 हरीक्षण, Cr m g k t as in text (for हरीक्षणो) —^{c}) Ś1 D10 विस्मृतधीर, D3 T2 M1 विस्मयजात, Cg k as in text (for विस्मितजात) D1.2-4 G Ct -सम्भ्रम Ñ1 D1.4.11 वीतसम्भ्रम, Cg k as in text (for -जातसम्भ्रम) —^{d}) D3 अवैक्षत D8.11 समीक्ष्य(D4 °क्ष)त (for समैक्षत)

9 Ñ2 V B D6 om 9 (cf v l 7) —^{a}) G1 वेगेन (for वेगं च) —^{b}) Ñ1 D7.9 T1 रावणात्मज (for पार्थिवा°) —^{c}) Ś1 M3 Cg विचारयन्, Cr g p विचारयन् (as in text) D5 om च Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 निशाचरो, M3 महाबलोत्कटो (unmetric) (for महाबलो) —^{d}) D3 हिमालये, D7-9 T1 युगक्षये Ś1 [अ]भ्यवर्धत: D1-4 [अ]भ्यवर्धत D7.8 [अ]भिवर्धित, D5 °र्धत, D10 व्यवर्धत, Cm as in text (for [अ]भिवर्धते) ‡ Ct अभिवर्धत सेनया अभ्यवर्धतेत्यर्थं ‡

10 Ś1 V B D6 om 10 (cf v l 7) —^{a}) D5 प्र (for स) Ś1 च प्रस, D11 त द्रुतं (for विक्रमं) Ś1 D1-4.10 प्रसमीक्ष्य विक्रम (D2 °द्रुम) (for प्रसमीक्ष्य विक्रम) ‡ Cm प्रसमीक्ष्य विक्रमं दुर्निवारारम्भम् । so also Ct ‡ —^{b}) D3 स्थिते, D10 G2.3 M3 स्थिरः D11 स्थित T3 स्थिरं (for स्थिरः) Ś1 स्थित **, D1.4 स्थितस्तत D3 **स्थिर D7.8 स्थित स्थिर (by transp), D5 स्थित स्थिरं, T3 M1.2 स्थिरस्थित G1 स्थिरे स्थिते, Ct as in

G. 5 42 6 B. 5 47. 11 L 5 43 11

ततः कपिं तं प्रसमीक्ष्य गर्वितं
जितश्रमं शत्रुपराजयोर्जितम् ।
अवैक्षताक्षः समुदीर्णमानसः
सबाणपाणिः प्रगृहीतकार्मुकः ॥ ११

स हेमनिष्काङ्गदचारुकुण्डलः
समाससादाशुपराक्रमः कपिम् ।
तयोर्बभूवाप्रतिमः समागमः
सुरासुराणामपि संभ्रमप्रदः ॥ १२

ररास भूमिर्न ततापभानुमान्
ववौ न वायुः प्रचचाल चाचलः ।
कपेः कुमारस्य च वीक्ष्य संयुगं
ननाद च द्यौरुदधिश्च चुक्षुभे ॥ १३

ततः स वीरः सुमुखान्पतत्रिणः
सुवर्णपुङ्खान्सविषानिवोरगान् ।
समाधिसंयोगविमोक्षतत्त्ववि-
च्छरानथ त्रीन्कपिमूर्ध्न्यपातयत् ॥ १४

स तैः शरैर्मूर्ध्नि समं निपातितैः
क्षरन्नसृग्दिग्धविवृत्तलोचनः ।
नवोदितादित्यनिभः शरांशुमा-
न्व्यराजतादित्य इवांशुमालिकः ॥ १५

text (for स्थिरः स्थितः). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 दुर्जयाकृति ; M2 दुर्निरीक्षणं; Ct as in text (for दुर्निवारणम्).—D4 om. 10cd.—d) Ñ1 स देश ** सः D1-3.10.11 प्रतो(D2.10 प्रणो, D11 स पो)द्यामास. Ś1 त्रिभिः शितैः शरैः (by transp.); Ñ1 D1-3.10.11 G1.3 M2 शितैस्त्रिभिः शरैः (by transp.), D5-8 शितैः शरैस्त्रिभिः (by transp.) (for शरैस्त्रिभि शितैः).

11 a) Ñ2 D6 कपीन्द्रं; V1 B1.2.4 हरिं तं; V2 B3 हरिं (for कपिं तं), D5 समागतं (for ततः कपिं तं). Ñ1 D1.4 समवेक्ष्य Ñ1 गर्जितो; Ñ2 V B1.2.4 D6 सो(B4 षो)र्जित (for गर्वितं).—b) Ñ2 V1 B D6 गत- (for जित-). Ś1 D10 क्रमं; D1.3 -श्रियं (for -श्रमं). D3 -पराक्रम (for -पराजय-). Ś1 -[ऊ]र्जित, Ñ1 D1.3.4.11 -[ऊ]र्जितं, V2 B D5.7-9 T2 G1.3 M1.3 -[ऊ]र्जितः D10 -[ऊ]र्जितं (for [ऊ]र्जितम्).—c) Ñ2 V B1.2.4 D6 मवेक्ष्य (B1.3 °क्ष)माण; B3 स रोषमाणः; D5 कुमारमक्षः (for अवैक्षताक्षः). Ñ1 D1.3.4.9 G1.2 M1.3 मानसं.—d) D7.8 -चाप- (for -बाण-). D2 T2 -पाणि, D3.4 T1 कार्मुकं. Ñ2 V B D6 विविधबाणं(B3 °णं स [sic]) जगृहे महद्(B3 महत्-) धनुः.

12 Ñ2 V B D6 om. 12-13.—a) D1.4 -चारुकुण्डलं; T2 हेमकुण्डल.—b) D5 G1 स(G2 स)माससाद. G1 -पराक्रमः Cm t as in text (for -पराक्रमः). D5 पराक्रमाश्रयि.—c) Ñ1 तयोर्बभूवाप्रतिम.—d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 इव संभ्रमो(Ś1 D11 सागमो; D10 मससो [sic]) महान्; Ct as in text (for अपि संभ्रमप्रदः).

13 Ñ2 V B D6 om. 13 (cf. v. l. 12).—a) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 चचाल; D5 ररास (for ररास). D5 चचाल (for ममार). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 मारुतो; T2 भानुर.—b) T2 न ययौ (sic) (for ववौ न). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 मेरुः (for चाचलः).—c) D7.8 G1 Ct.t च वीक्ष्य; M2 समीक्ष्य (for च वीक्ष्य). Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 कुमारयोः प्रसमीक्ष्य संयुगे.—d) D4 तु (for first च).

14 a) G1 damaged up to सु. Ś1 Ñ1 D1.3.4.7-11 M1 स(D3 तु) तस्य; T1 ततः सु- (for ततः स). D5.12 समुखान्; G1 प्रमु° (for सुमु°). D6 M2 स(M2 सु)पत्रिणः (for पत°). Ñ2 V B D6 स तस्य वीरः कपिवर (V1 °कुंजर)स्य; D1.4 स तस्य वीरः प्रमुखान्स पत्रिणः.—b) D11 [उ]रगं (sic) (for °गान्).—c) Ś1 Ñ1 D1-4.10 -विमोक्षपायकाः; D12 °तविके (sic) (for °तत्त्ववित्).—D11 om. 14d.—d) D7.8 [अ]नादयत् (for [अ]पातयत्). Ś1 Ñ1 D1-4.10 शरानमहूर्त्मू(Ñ1 स्थिताग्नु श्रीन्मू) D2.3.4 शरांस्तु श्रीन्मूर्ध्नि कपेर्न्यपातयत्.—For 14cd, Ñ2 V B D6 subst.:

997* शरानयो मूर्ध्नि समाहितस्तदा
निवेशयामास निशाचरात्मजः ।

[(l. 1) B3 शरीरेपि (for अथो मूर्ध्नि).]

15 For 15-21, Ñ2 V B D6 subst. 998*.—a) Ś1 D1.3 शितैः, D5 ततः (for स तैः). D11 शरोत्कर (for तैः शरैः). Ś1 Ñ1 स सन्निपातितैः.—b) T2 G1 चरन् (for क्षरन्). G1 damaged from नृ up to लोचन. D5 -दिग्ध- (for -दिग्ध-). ⊛ Cm t: असृग्दिग्धत्वेन विवृत्ते लोचने यस्य । विवृत्तलोचन इति पाठे भ्रमणशीलनेत्रयुक्तत्वं इत्यपि also Ch. ⊛ —c) Ś1 Ñ1 D10 -विमलशरांशुमान्.—d) D2.11 विरराज(D11 °ज)त- (sic); G1.2 M1 व्यरोचत Cm t व्यराजत (as in text). Ś1 D1.3.11 (उ)रू(D11 (अ)न्न)रिवांशुमालि; D2.3 इव(D3 [अ]थ) रविर्महानिव; T1 [अ]ंशुमालिवत्, T2 °लनी, Cg as in text; Ch °वत (for [अ]ंशुमालिकः). D1.4 रराज वालिव इव भास्करो यथा.—After 15, D5 wrongly ins. नवोदितादित्यनिभः.

ततः स पिङ्गाधिपमन्त्रिसत्तमः
समीक्ष्य तं राजवरात्मजं रणे ।
उदग्रचित्रायुधचित्रकार्मुकं
जहर्ष चापूर्यत चाहवोन्मुखः ॥ १६

स मन्दराग्रस्थ इवांशुमाली
विवृद्धकोपो बलवीर्यसंयुतः ।
कुमारमक्षं सबलं सवाहनं
ददाह नेत्राग्निमरीचिभिस्तदा ॥ १७

ततः स बाणासनचित्रकार्मुकः
शरप्रवर्षो युधि राक्षसाम्बुदः ।
शरान्मुमोचाशु हरीश्वराचले
बलाहको वृष्टिमिवाचलोत्तमे ॥ १८

ततः कपिस्तं रणचण्डविक्रमं
विवृद्धतेजोबलवीर्यसायकम् ।
कुमारमक्षं प्रसमीक्ष्य संयुगे
ननाद हर्षाद्घनतुल्यविक्रमः ॥ १९

स बालभावाद्युधि वीर्यदर्पितः
प्रवृद्धमन्युः क्षतजोपमेक्षणः ।
समाससादाप्रतिमं रणे कपिं
गजो महाकूपमिवावृतं तृणैः ॥ २० G 5. 47. 20 B 5. 47. 20 L 5. 45. 20

16 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 15 and 21 —a) D7-9 इवमापिय (for स पिङ्ग°) D6 (*sup lin* also) वस्थ (for सत्तम) —b) Ś1 रामहात्मज (for °वरात्मज) —c) T2 रथ च (for दग्र) D2 कार्मुक वरी D1 चित्रकार्मुक —d) G1 damaged for जहर्ष चापूर्ये D6 चापूर्नित (sic) D3 चावर्धत (for चापूर्यत) D3.11 वा (for second च) Ś1 Ñ2 D1.4.10 [उ]त्सुक (for [उ]न्मुख)

17 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 15 and 21 —a) Ś1 D10 [ऽथ]गुमाल्यपि, Ñ1 [ऽथ]नव स्फुरद्, D1-4.11 (ऽथ)गुमान्पतद्, D8 G1.2 M1.3 [इव]गुमालिनो (for [इव]ांशुमाली) —b) G2 प्रवृद्ध —D2 om (hapl) from वल up to द्व स in c Ś1 D10 वृषित्र D1-3.11 विक्रम (D3 °म) D1.2 सयुत (for संयुत) Ñ1 विवृद्धकोपानलवीरविक्रम —Ñ1 om (hapl) 17c–19b —d) Ś1 D1-4.10.11 मरीचिरश्मिभि (for °चिभिस्तदा)

18 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 15 and 21 Ñ1 om ab (cf v l 17) —a) D2.3.6 M2.3 Cr m g चित्र, Cr p m p चन्द्र Cl t as in text (for शक्र) Ś1 D10 बाणासिति(D10 °सित्र [sic])चित्र, D1.3.11 बाणा(D2 चढा)सनचित्र (for °नशक्र) —b) D1-4.11 प्रवरायुध (for °प्रवर्षो युधि) D10 राक्षसानुज (sic) —c) D1.8 [श]य (for [शा]शु) Ś1 D1.4.10 हरीश्वराचल

19 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 15 and 21 Ñ1 om 19ab (cf v l 17) —a) D1.8 transp तत and कपय M2 विक्रम —b) Ś1 D1-10 T C1 प्रवृद्ध M1 कोपो (for बलो) Ś1 D1.10 विक्रम D1 T2 G1.2 M2 सायुक C1 as in text (for सायकम्) —d) D1 न यु (sic) (for घन) Ś1 D1.3.4 T1.2 G1 (before corr as in text) विक्रम D3.8.9.11 T2 (also) G1.3 M1.3 विग्रह (for विक्रम)

20 For subst in Ñ2 V B D6 cf v l 15 and 21 Ś1 om (hapl) 20–21b —a) D1.11 मति D10 बल (for युधि) D9 गर्वित (for दर्पित) —c) G1 [अ]प्रतिमो D10 महा (for रणे) M2 transp रणे and कपि —d) D11 यथा कूपम् T2 महान्कूपम् (for महाकूपम्) D10 गज महामत्तमिव D3 [आ]वृत (for [आ]वृतं)

21 Ś1 om 21ab (cf v l 20) G2 reads 21ab after 23ab —a) D6 मदम (for प्रसभ) D7 निर्गतिनैव —b) D3.8 भेव (for नाद) D2.3 Ś Cm विक्रम D11 वि(D11 वि)हान C1 विक्रम (as in text) —c) D1.9 मसुरसहेन (for °रथान) M1 [अ]थ (for [आ]शु) Ś1 D10 समुचरल, D3.8.9 समास्थित (for स मार्गत) Ñ1 D1-4.11 समुत्प(D3.4 °त्प)ताशु नद्ध महागज & C1 समुद्गम्य समुत्पाइन हरय माप —d) D1-4.11 भुजांते (D1.4 °दं) (for भुजोरु) D3 विक्रम D11 (sic) (for दर्शन) Ś1 D10 भ्रमासमोपानयतोरदर्शन —For 15–21 Ñ2 V B D6 subst

995* स तं शरासंघैः सुसन्निपातिन
प्रकाश नाद वननादभनिस्वम् ।
महाकपिं सर्वत राक्षसादिन
क्षणं शरच्छोणितदिग्धलोचन ।
ततोऽभ्रिताभ्रियनिभः स तं पर [5]
स्मुतोऽभिवेगैरसुघोररूपिण ।
समुत्पपाताशु नभो महाकपि
मुँबोरदर्शः परिसंस्पृशन्निव ।

[(l 1) Ñ2 V2 B1.3 D6 नृपव (for सुतं तु) B3 सूर्य नि दार्चे —(l 3) V1 —(l 5) V2 (for) Ñ2 V2 D6 B2 वरा (for स चरन्) —(l 6) B1 निर्दि (for) —(l 7) D6 [अ]व (for [आ]शु) V1 रम् (for)]

G 5 42 6
B 5 47 21
L 5 43 8

स तेन बाणैः प्रसभं निपातितै-
श्चकार नादं घननादनिःस्वनः ।
समुत्पपाताशु नभः स मारुति-
र्भुजोरुविक्षेपणघोरदर्शनः ॥ २१
समुत्पतन्तं समभिद्रवद्बली
स राक्षसानां प्रवरः प्रतापवान् ।
रथी रथश्रेष्ठतमः किरञ्शरैः
पयोधरः शैलमिवाश्मवृष्टिभिः ॥ २२
स तान्शरांस्तस्य विमोक्षयन्कपि-
श्चचार वीरः पथि वायुसेविते ।
शरान्तरे मारुतवद्विनिष्पत-
न्मनोजवः संयति चण्डविक्रमः ॥ २३
तमात्तबाणासनमाहवोन्मुखं
समास्तृणन्तं विविधैः शरोत्तमैः ।
अवैक्षताक्षं बहुमानचक्षुषा
जगाम चिन्तां च स मारुतात्मजः ॥ २४
ततः शरैर्भिन्नभुजान्तरः कपिः
कुमारवीर्येण महात्मना नदन् ।
महाभुजः कर्मविशेषतत्त्ववि-
द्विचिन्तयामास रणे पराक्रमम् ॥ २५
अबालवद्बालदिवाकरप्रभः
करोत्ययं कर्म महन्महाबलः ।
न चास्य सर्वाहवकर्मशोभिनः
प्रमापणे मे मतिरत्र जायते ॥ २६
अयं महात्मा च महांश्च वीर्यतः
समाहितश्चातिसहश्च संयुगे ।
असंशयं कर्मगुणोदयादयं
सनागयक्षैर्मुनिभिश्च पूजितः ॥ २७

22 ᵃ) Ś1 Ñ V1 D3.7.9 समुत्पतत. Ś1 B2 समभिद्रवद्, B3 D2 समभिद्रुत(D2 °तो), D1.4.10 समु(D10 संमु)पा°, D8 समसे द्र°, Ct as in text (for समभिद्रवद्) D2 बलात् —ᵇ) Ñ2 V B D6 राक्षसेंद्रस्य सुत (for °सानां प्रवर) —ᶜ) V2 तथा D6 महा (for रथी) Ñ1 D1 T1 M3 रवि (for रथ-) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D3.6.10.11 T2 हरि (D11 रथ, T3 कपि)श्रेष्ठतम, D7.9 रवि(D8 °थी)श्चेतर, G1 °गत (for रथश्रेष्ठतम) B3 T3 रथ(B3 हरि)श्रेष्ठमथा किरन् (for °तमः किरञ्) D6 शतै (for शरैः) —ᵈ) D3.10 पयोधरा. D8 शैलं(sic) (for °लम्) Ś1 D3.4 [इ]व, B1 [आ]शु, B2 [अं]शु (for [अ]श्म)

23 G2 दिवान् (for स तान्) T2 रणे (for कपिश्च) Ñ1 D1-4.7-9.11 G2 M3 हरिर्विमोक्षयन्, Ñ2 D6 M3 कपिर्विमोक्षयन् (by transp); V B वरिर्विमोक्ष(V2 °मोह, B3 °मोक)यन् (for विमोक्षयन्कपिः) —ᵇ) G2 damaged from चि up to विते —ᶜ) V1 B1.2.4 D6 शरान्तरं D11 स चार (for मारुतवद्) V1 D1.3.4.11 विनिष्पतन् Ñ2 V B मनोजवः (for विनिष्पतन्) Ś1 D10 मारुतिरप्य निपातन —ᵈ) Ñ2 V B1.2.4 वानरः D2 सचारं स (for मनोजवः) D1.3.4 G2 M1.2 चण्ड, D7-9 भीम, D11 निज (for चण्ड)

24 ᵃ) Ñ2 V1 B1.2.4 D6.8 विप (for [इ] उ न्मुखं) B2 स्वशक्तिपातविविधं (for [आ] मनमाहवोन्मुखं) Ś1 समाकुलाम्स हरिश्रे**, V2 समाकुलम्यो मनसाहव विधे —ᵇ) Ñ1 D2 स(D3 स)मावहन् D1.11 समावहन् T1.2 M3 Ct विनिन्नै M2 Cp विविधै (for विविधैः) D2 T2.3 M1 शरोत्तमै (for °मैः). Ś1 D10 समावहन्तं विविधैः शरोत्तमैः, Ñ2 V B D3.4 समावहन्तं (Ñ2 D2 °मर्दयन्त, B3 °माप्यवर्जिर्, D2 °मर्षयन्त) विविधै (D8 विविधैः) शरोत्तमै —ᶜ) D2.4 सर्वै(D1 श्वे)ष्वाक्ष (for अवै°) Ñ2 V B D6 महेद्र सोऽस(B1 मोह्रं [sic]) मनसा न(B1 च) चक्षुषा —ᵈ) D10 जगाम*** V1.2 B D2.6 मम, D3.7-9 स च (by transp) D1.6 मारुते स मारुति (for च स मारुतात्म°)

25 Ñ2 V B D6 om 25 —ᵃ) T1 गिरे (for ततः) Ś1 Ñ1 D2-4.10.11 भुजान्तरश्छवि —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 कपि कुमारेण, D3 M3 कुमारवीर्ये(M3 °र्ये)ण D3 समात्मना (for महा°) G2 कुमार*** **** D11 वद्ध (for नदन्) —After 25ᵃᵇ, G2 reads 21ᶜᵈ —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2-4.10.11 विचिन्त्य(D1.4 °न्त्य)यत्नाय Ct as in text (for °यामास)

26 ᵃ) V2 सशालको (sic) (for अबालवद्) Ñ2 V B (उ)पम (for प्रभ) D6 अबालवद्बालदिवाकरोपम (sic) —ᵇ) Ñ2 V1 B1.3 D2.3.7.8 T2 G1 M3 महत् (for महन्) Ñ2 B3 D6 महामना V1 °मनाः, V1 B1.4 महात्मा, B1 °त्मनः (for महाबलः) D6 सहोदयेऽ —ᶜ) Ś1 Ñ V B D1-4.6.8.10.11 सबवस्य (for चास्य) D1.7.8 T1 Ct सर्वत्र (for सर्वाह°) —ᵈ) Ś1 D10 प्रसाधने, Ñ2 V B1.2.4 D6 प्रया(V1 B1.4 °पा B1 °सा)णे G2 सात्विक (for मे मति) Ś1 Ñ V B2.3.4 D1-4.6.8.10.11 जातु M3 जय (for अत्र) B3 प्रयाणकर्मास्य जायते कु Ct प्रमापणे मारुतिरत्र जायते इति पाठे सर्व जन हरिसत्वमेव हनुमान मारुतिरिति विदुः

27 Ñ2 V B D6 om 27ᵃᵇ —ᵃ) D1.4 स (for

पराक्रमोत्साहविवृद्धमानसः
समीक्षते मां प्रमुखागतः स्थितः ।
पराक्रमो ह्यस्य मनांसि कम्पये-
त्सुरासुराणामपि शीघ्रकारिणः ॥ २८

न खल्वयं नाभिभवेदुपेक्षितः
पराक्रमो ह्यस्य रणे विवर्धते ।
प्रमापणं त्वेव ममास्य रोचते
न वर्धमानोऽग्निरुपेक्षितुं क्षमः ॥ २९

इति प्रवेगं तु परस्य तर्कय-
न्स्वकर्मयोगं च विधाय वीर्यवान् ।
चकार वेगं तु महाबलस्तदा
मतिं च चक्रेऽस्य वधे महाकपिः ॥ ३०

स तस्य तानष्ट हयान्महाजवा-
न्समाहितान्भारसहान्विवर्तने ।
जघान वीरः पथि वायुसेविते
तलप्रहारैः पवनात्मजः कपिः ॥ ३१

ततस्तलेनाभिहतो महारथः
स तस्य पिङ्गाधिपमन्त्रिनिर्जितः ।
स भग्ननीडः परिमुक्तकूबरः
पपात भूमौ हतवाजिरम्बरात् ॥ ३२

G 5 42 16
B 5 47 32
L 5 43-33

first च) Ś1 D1 4 10 11 M2 वीर्यवान् (for °व°) —b) Ś1 D1-4 10 11 [अ]शुग(D1 4 °भ]तिग्, Ñ1 [अ]शु शरैश् (for [अ]नितद्दश्) —After 27ab, Ś1 Ñ2 D1-4 10 11 T1 ins.

999* महच्च कर्मप्रतिम समीहत
न चाल्पमात्र समरेऽनुवर्तत ।

[(l 1) T2 महांश्च (for महच्च) D11 महत्त्वकर्मा समर समीहते (sic) —T2 om from l 2 up to 27c —(l 2) D4 तु D2 च, D11 ति (for °नु)]

—c) Ś1 Ñ1 गुणोदयोदय, Ñ2 V B D6 करोत्यथ महत्, D2 °प महत् (for °गुणोदयादय) —d) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मुनिभि सवासुभि, N2 V B D6 मधु(B2 वसु) मिश्र(V2 B1 4 °भि सु) दुष्कर (for मुनिभिश्च पूजित)

28 ab) Ñ2 B D6 -समृद्ध, V2 -प्रवृद्ध- (for विवृद्ध) D1 7 समीक्ष्यते (for °क्षते) Ñ2 V1 B1 2 4 समराग्रमास्थित(V2 °त°), D7 8 प्रमुखोग्रत स्थित, G1 प्रमुखं स° (for प्रमुखागत स्थित) Ś1 D10 समीक्षते स्म प्रमुखे व्यवस्थित, N2 समीक्षते सप्रमुखेऽग्रणी स्थित, V2 स पीक्षते मां समरेमत स्थित, D1 2 4 समीक्ष्यते मत्प्रमुखागत स्थित(D1 °त), D3 समीक्षते म समराग्रमास्थित, D4 समीक्ष्यते मा समराय मा स्थित (sic), D11 समीक्षते हृद्द इवा गत स्थित (for d) B3 मानित****** समग्रमास्थित —After 28ab, B3 ins

1000* विचित्रवर्मा स विवृद्धनार्थ
तदा कपीनां प्रवरो विरोपित ।

—D11 T1 om (hapl) 28c–29a. Ñ2 V B D6 om 28cd. —c) D3 यस्य (for ह्यस्य) —d) D2 सुरा**णाम् (om hapl) Ñ1 शीघ्रहारिण, M2 °गामिन (for °कारिण)

29 D11 T1 om 29a (cf v l 28) D3 om from भवेद् in 29a up to इति प्र in 30a. —a) Ś1 D10 [अ] पि (for [अ]भि) —b) B3 यस्य (for ह्यस्य) D1 2 4 G3 M1 [ऽ]भिवर्धते D11 प्र° (for वि°) —c) Ś1 प्रहापण Ñ2 खेद, V1 illeg N2 नैव, B2 त्वद्य, B1 चास्य, D1 चेदि (sic) D7-9 ह्यस्य, T2 G2 चैव T3 त्वेद (for त्वेव) D8 प्रमापणे तेन (for °ण त्वेव) Ś1 ममास्य Ñ V B2 3 D7-9 ममास्य, D11 ममा* B1 प्रमापण त्वस्य रणेष (before corr त्वद्य ममेह) रोचते, B4 प्रमापेन त्वस्य ममाद्य रोचते

30 D3 om इति प्र (cf v l 29) N2 V B D6 om 30–31 —a) Ñ2 D1 2 4 10 11 च (for तु) D9 पर मस्य (for तु परस्य) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कीर्तयन्, T1 कर्तयन्, Cg as in text (for तर्क°) —b) M2 स, Cr m g k t as in text (for स्व) D6 -वेगं (for योग) D1 4 वीर्तिमान्, D11 कीतयन् (sic) (for वीर्यवान्) —c) G1 वीर्यं (for वेगं) Ś1 Ñ D1-4 10 11 वधे कुमारस्य (for चकार वेगं तु) Ñ1 D1 4 -कपिस् (for बलस्) D6 तथा —d) D1 7 8 T1 2 G1 2 M1 कपनी, D6 दुरात्मन (for महाकपि) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 चकार बुद्धिं हनुमान्महाबल (Ś1 D2 10 °कपि)

31 Ñ2 V B D6 om 31 (cf v l 30) —a) D3 मद्य यत्नान्, D8 वज्रधरान् (for तष्ट हयान्) D6 7 8 G2 M1 2 वरान्महाहयान्, T2 °महान् (for हयान्महाजवान्) Ś1 D10 स तस्य तानुत्तमवा°महाजवान्, D1 4 स तस्य नागाश्च वशो महाबल —b) Ś1 D2 10 11 -समाधिवर्तिन, Ñ1 -सहा विवर्तिन, D1 2 4 -सहा°सुवर्चस, Cr m g k t as in text (for सहान्विवर्तने) G3 समाहृतान्भारसहानुवर्तने —For 31cd, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

1001* रथे नियुक्तान्विजयान वाजिन
स्वतेजसा तांश्च कपिर्महाबल ।

[D3 om l 2 —(l 2) Ñ1 तत्प्रहारे स D11 तांश्च तांश्च Ś1 transp कपिर् and महाबल, D1 4 तत्र जघान कपिर्महामति]

32 a) G1 महान् (for महा) D10 11 -बल- (for

C 5 47 19 B 5 47 33 L 5 43 33

स तं परित्यज्य महारथो रथं
सकार्मुकः खड्गधरः खमुत्पतत् ।
तपोभियोगादृषिरुग्रवीर्यवा-
न्विहाय देहं मरुतामिवालयम् ॥ ३३

ततः कपिस्तं विचरन्तमम्बरे
पतत्रिराजानिलसिद्धसेविते ।
समेत्य तं मारुतवेगविक्रमः
क्रमेण जग्राह च पादयोर्दृढम् ॥ ३४

स तं समाविध्य सहस्रशः कपि-
र्महोरगं गृह्य इवाण्डजेश्वरः ।
मुमोच वेगात्पितृतुल्यविक्रमो
महीतले संयति वानरोत्तमः ॥ ३५

स भग्नबाहूरुकटीशिरोधरः
क्षरन्नसृङ्निर्मथितास्थिलोचनः ।
स भिन्नसंधिः प्रविकीर्णबन्धनो
हतः क्षितौ वायुसुतेन राक्षसः ॥ ३६

महाकपिर्भूमितले निपीड्य तं
चकार रक्षोऽधिपतेर्महद्भयम् ॥ ३७

-रथ°) Ñ₂ V B D₄ नधान सन्नथ (for -हतो महारथ) —ᵈ) D₃ ₅ मत्रिणा भृश D₂ T₁ ₂ G₃ मत्रिणसद्दा (for °निनिस) Ś₁ Ñ₁ D₁ ₄ ₁₀ ₁₁ स तन(Ñ₁ D₁₁ तत स) पिंगाधिपमत्रिणा भृश Ñ₂ V B D₄ सदा(B₂ तत, B₃ तथा, B₄ धीर) प्लवगाधिपमत्रिसत्तम, T₃ स तस्य पिंगाधिपतेर्महा त्मन —ᵉ) T₂ G M₁ ₂ प्र (for स) B₁ चक्र (for -वीड) D₅ प्रमसन्वील Ñ₂ V₁ B₂₋₄ D₆ समवाप, D₇ ₃ T₁ G₃ ₃ M₃ परिवृत्त (M₃ °युक्त) (for परिवृत्त) Ś₁ Ñ₂ D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ प्र(V₁ स D₃ वि)भसनीडेषु(Ś₁ D₂ ₁₀ °ड स)युगाक्षपूरर V₂ B₁ स भसनीडे स(V₂ °क्ष)गवाक्ष पूरर —ᵈ) D₁ ₄ निशवानिनो (for हतवाजिर्) Ś₁ D₁₀ -वाजिनो रथात्, Ñ₂ V B D₆ ₄ वाजिमारथि, D₅ ₁₁ वाजिकोबरात् (for -वाजिसम्वरात्) ॥ Cr g हतवाजि (Cg वाजिरिति) इकारान्तत्वमार्षम् ॥

33 ᵃ) Ñ₂ परिम्वज्य (sic) (for °राज्य) —ᵇ) D₁₁ G₁ M₁ सकार्मुक Ś₁ D₂ ₃ ₁₀ ₁₁ [ऽ]सि(D₁₁ हि)पुत्कुवे, Ñ₁ D₁ ₄ [ऽ]सिदुद्रुवे D₂ ₇ ₉ T₁ ₂ G M₃ ₃ Cm g t स (D₂ G₁ स)मुत्पतत् (for समुत्पतत्) Ñ₂ V B D₆ समुत्प पातासिधर (B₁ °ध नभ) सकार्मुक (B₁ प्रतापवान्) —ᶜ) B₂ तपोभि, D₇ ₉ T तसोभि (for तपोऽभि) Ñ₁ D₁ निर्योगाद् (for भियो°) Ś₁ V₁ D₂ ₃ ₁₀ ऋषिरुग्रवि (V₁ D₂ °स)ग्रहो Ñ₂ V B D₆ °रुग्र(V₂ °द्र)मयमो, D₁ ₄ °रप्रमप्नो, D₁₁ ऋषिनुग्रदग्र व (sic), G₂ °रुग्रनता (for °रुग्रवीर्यवान्) —ᵈ) D₁ ₄ [मा]लये D₂ [म]तये (sic) (for [मा]लयम्) D₁₁ मरुतो दिवालये

34 ᵃ) D₇ ₉ transp तत and कपिस्त D₆ अंबर —ᵇ) Ś₁ V₁ B D₆ मार्गधारिणे (for सिद्धसेविते) —ᶜ) D₃ ₉ T₂ ₃ G₃ M₃ तुम्य (for तं) G₁ विक्रमं Ś₁ Ñ₁ B₄ D₁ ₃ ₁₀ स(Ñ₁ ते) मारुतिमारुतवेगसन्निभा(Ñ₁ B₄ °मानसे, D₂ °वगवान्), Ñ₂ D₆ प्रसामयम्मारुतगुरुताद्देश V B₁₋₃ समाप्लुत्य(B₁ °पत्य)स्मारुतगुरुताद्देश D₁ ₄ समाप्लुत मारुतवेगवान्करि, D₁₁ समाप्लुतं वेगबलेन वानरम् —ᵈ) Ś₁ Ñ V B D₁₋₄ ₆ ₁₀ ₁₁ G₂ M₂ करेण (for क्रमेण) Ś₁ ... D₁₁ B₁ M₃ स (for च) B₃ सुपादय (for च पादयोर्) Ñ₂ D₁ ₄ ₁₁ भुजौ, D₃ दुयो

35 ᵇ) Note hiatus between गृह्य and इव Ś₁ Ñ V B D₂ ₃ ₆ ₁₀ गुह्य, D₁ ₄ ₁₁ गृहन् (for गृह्य) ॥ Cm,t गृह्य इव। असन्धिरार्षः। गृहीत्वेत्यर्थः ॥; so also Cg k ॥ —For 35ᶜᵈ, Ś₁ Ñ V B D₁₋₄ ₆ ₁₀ ₁₁ subst :

1002* कुमारमक्ष प्रविकीर्णभूषण
विनिष्पिपेषाशुगतिर्महीतले ।

[(1 1) D₂ om (hapl) from प्रवि up to र्णे in 36ᶜ B₁ प्रविकीर्ण B₂ परिकीर्ण B₃(m as above) शोभन D₁₀ भूषण (for भूषण) —(1 2) Ñ₁ D₁ ₄ ₁₁ विनि पिपेष D₃ विनिष्पिपेष (corrupt) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ -र्णे Ñ₁ D₃ कृन्दिर्, V₂ मर्दिर् (for -गतिर्) Ñ₂ V₂ B₁ ₂ ₄ D₆ महारणे B₃ महात्मा (for महीतले)]

36 D₂ om up to संधि in ᶜ (cf v l 35) —ᵃ) B प्रभिन्न Ñ₂ V B D₆ वृक्ष (for बाहु) D₇ ₉ ग्रीवो धर —ᵇ) G₂ क्षरन्नसन् (for क्षरन्नसृङ्) Ñ₂ V₁ B D₆ निर्भिन्न(B₂ °भग्न, B₄ °मग्न)बाहुर्मथिताक्षिलोचन (B₄ °लोचन) —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ विभुग्न, D₇ G₁ ₂ M₁ ₂ प्र(D₇ M₁ स)भिन्न, T M₂ स भग्न (for स भिन्न) G₁ -संधि (for -संधि) G₁ ₂ M₂ विकीर्ण (for विकीर्ण) Ñ₁ V B₁ ₂ ₄ D₆ विभुग्नसंधिस्थलगात्रबन्धनो (D₆ marg after corr °स्नायु) ₄ °बन्धनो) निर्गतो B₃ विभुग्नगात्र परिस्नायुबन्धनो —ᵈ) D₉ भूमौ (for हत) D₇ ₁₀ ₁₁ मयूरो (for राक्षस)

37 Ñ₂ V₁ B D₆ om 37 —ᵃ) D₃ महाबलो (for °कपिर्) Ś₁ Ñ₁ D₁ ₄ ₁₀ निपात्य तं D₂ निपत्य तं, D₃ विनिष्पिपेष (corrupt) (for निपीड्य तं) —ᵈ) D₆ महाभय

महर्षिभिश्चक्रचरैर्महाव्रतैः
समेत्य भूतैश्च सयक्षपन्नगैः ।
सुरैश्च सेन्द्रैर्भृशजातविस्मयै-
र्हते कुमारे स कपिर्निरीक्षितः ॥ ३८

निहत्य तं वज्रिसुतोपमप्रभं
कुमारमक्षं क्षतजोपमेक्षणम् ।
तदेव वीरोऽभिजगाम तोरणं
कृतक्षणः काल इव प्रजाक्षये ॥ ३९ G. 5.43.2 B. 5.43.2 L. 5.46.2

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४५ ॥

४६

ततस्तु रक्षोधिपतिर्महात्मा
हनूमताक्षे निहते कुमारे ।
मनः समाधाय तदेन्द्रकल्पं
समादिदेशेन्द्रजितं स रोषात् ॥ १

त्वमस्त्रविच्छस्त्रभृतां वरिष्ठः
सुरासुराणामपि शोकदाता ।
सुरेषु सेन्द्रेषु च दृष्टकर्मा
पितामहाराधनसंचितास्त्रः ॥ २

38 a) Ñ2 V1 B D1-4.6.9.11 चक्र(D3 चित्र)चरैर्. Ñ2 D6 महारथैः; D7.9 G3 Cr.k.t समागतैः (for महाव्रतैः). T2 महर्षिभिश्च प्रवरैरभिष्टुतः.—b) Ñ2 D6 सह (for च स-). Ś1 D10 यक्षैश्च सभूत- (for भूतैश्च सयक्ष-).—d) Ñ2 V B D3.6 प्रपूजितः (for निरीक्षितः).

39 a) T2 निर्जित्य (for निहत्य). D5.7.9 T G1 M2 Ct -सुतोपमं रणे(G1 क्षणात्) (for °मप्रभं). Ś1 Ñ V B D1.4.10 स तं निहत्याम(D2 °सु)रवीरदुर्जयं(Ñ2 D6 °सूदनं; V B °मर्दनं); D2.3.6.11 स तं निहत्या परवीरदुर्जयं; G2 निहत्य तं सुरपतिसूनुसप्रभं. ⊛ Cv: "निहत्य तं वज्रिसुतोपमप्रभम्" इति पाठः. ⊛—b) Ś1 Ñ1 D1.3.6.10 क्षतजेक्षणं कपिः; B3 °क्षोपसेवितं; D11 जलजेक्षणं कपिः (for क्षतजोपमेक्षणम्).—c) G2 M2.3 तम् (for तद्). Ś1 D10 प्रतिगृह्य; Ñ2 D1.6.11 [ऽ]थ जगाम (for ऽभिजगाम).—d) B4 कृतः क्षणे (sic); D3 कृतभयः (for कृतक्षणः).

Colophon.—*Sarga name* : Ś1 Ñ2 B D1.10 अक्षकुमारवधः; Ñ1 D1.3.6 कुमाराक्षवधः; V1 illeg.; V2 D2.3.11 अक्षवधः.—*Sarga no.* (figures, words or both) : Ñ1 D1.2.4.10.11 om.; Ś1 M2 46; Ñ2 V1 D6 44; V2 34; B1.2 42; B3 43; B4 D5.7-9 T G M1.3 47; D3 48.—After colophon, D2 concludes with रामः; G with श्रीरामाय नमः.

46

M2 begins with श्रीरामाय नमः.

1 Cv missing for 1-2.—a) Ñ2 V B D2.3 T1.2 G1.3 M1.3 स; Cg.k as in text (for तु).—c) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 T2 शमि(Ñ1 D1.4 °दि; T2 °धि)तुकल्पं(Ñ1 D11 °ल्पः); Ñ2 V B D6 निवृत्तशोकः; D3 विमूढशोकः; D2 M1 महेन्द्रकल्पं; D7.9 स देवकल्पं (for तदेन्द्रकल्पं).—d) Ś1 D5.7.9.10 G2 सरोषः; Ñ2 V1 B D2.6 रणाय; V2 (after corr. as in V1) समाहितः; D2.3 G1 M2.3 सरोषं (for स रोषात्).

2 a) V B1.3 D3 T2 G1.2 अस्त्रविदां; Cg अस्त्रविद् (as in text). Ś1 B4 D2.4.6.10.11 T2 M2 श्र(Ś1 B4 D10 चा)स्त्रविदां (for शस्त्रभृतां).—b) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 प्रथमबुद्धिः समरेषु शक्तः(Ś1 D10 °रे प्रशस्तः; B1 °रे प्रगल्भः; D4 °रेष्वशक्यः; D6 °रेषु सक्तः).—c) Ñ2 V B1.2.4 D6 दै(B3 दै)त्येषु देवेषु; B3 युद्धेषु कार्येषु; D4 सुरेन्द्रेष्वेषु (sic); D11 G2 सुरेषु चेन्द्रेषु (for सुरेषु सेन्द्रेषु). D3 (अ)पि (for च). D3 -कामः (for -कर्मा).—d) Ñ1 D6 T -संजित-; Cr.m.g.k.t as in text (for -संचित-).

G 5 43 3 B 5 48 3 L 5 44 3 तवास्त्रबलमासाद्य नासुरा न मरुद्गणाः ।
न कश्चित्त्रिषु लोकेषु संयुगे न गतश्रमः ॥ ३
भुजवीर्याभिगुप्तश्च तपसा चाभिरक्षितः ।
देशकालविभागज्ञस्त्वमेव मतिसत्तमः ॥ ४
न तेऽस्त्यशक्यं समरेषु कर्मणा
न तेऽस्त्यकार्यं मतिपूर्वमन्त्रणे ।
न सोऽस्ति कश्चित्त्रिषु संग्रहेषु वै
न वेद यस्तेऽस्त्रबलं बलं च ते ॥ ५
ममानुरूपं तपसो बलं च ते
पराक्रमश्चास्त्रबलं च संयुगे ।
न त्वा समासाद्य रणावमर्दे
मनः श्रमं गच्छति निश्चितार्थम् ॥ ६

3 ᵃ) D7 9 इदद् (for तव) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D7 9 10 ससुरा V B2 D11 न सुरा B3 त्रिदशा, D2 T2 सासुरा (for नासुरा) Ś1 Ñ1 B2-4 D1 3 4 7 9-11 T2 स (for न) —After 3ᵃᵈ D5 7 9 T G1 2 M ins

1003* दोर्भ्यां हि समरे स्थातु सुरेश्वरसमाश्रिता ।

[All except M2 नरेशु M1 समाश्रिता]

—ᶜᵈ) Ś1 Ñ1 D2 अन्येषु D1 4 10 11 अन्ये च T1 3 न केचित् (for न कश्चित्) D2 त्रि॰लोकेषु G1 3 M1 2 संयुगेषु, Cv k t as in text (for संयुगे न) D11 गतश्रम (sic), T1 3 हतश्रिय, T2 कृतश्रम, Cv k t as in text (for गतश्रम) Ś1 D3 7 9 10 संयुगेभि(D2 °गेषु, D4 °भि च)गता शम(Ś1 त्रिये, D10 श्रम) Ñ1 संयुगेषु निर्जिता रण (hypm) (for ᵈ) D2 पर्याप्ता असुरा स्थातु न च लोका क्षयोपि वा ॥ Cv संयुगे न गतश्रम न कश्चित्। सर्वे श्रान्ता भवन्तीत्यर्थ । न कश्चित्त्रिषु लोकेषु संयुगे न गतश्रिय इति च पाठ ।, Cr संयुगे कश्चिदपि न गतश्रमो न सर्वे प्राप्तश्रमा इत्यर्थ । न शेषुरित्याहार्यभावपाठे तवास्त्रबलमासाद्य असुरो न न गतश्रम । मरुद्गणा न न गतश्रमा । त्रिषु लोकेषु कश्चिदपि न न गतश्रम । न गतश्रमा नेति योजना । कश्चित्त्रिलोकेषु न संयुगे न गतश्रम इति पाठ ।, Cm कश्चिदपि न गतश्रमो न । सर्वे प्राप्तश्रमा इत्यर्थ ।, so also Cg ॥ —For 3ᶜᵈ, N2 V B D9 subst

1004* समथा समरे स्थातु त्रैलोक्यमपि धानघ ।

[B3 न समर्था रण (for समर्था समरे) B4 हतु (for स्थातु)]

4 ᵃᵇ) B3 तस्य, B4 -गुणकरः (for -गुप्तश्च) D2 त्व, T1 3 तु Ct as in text (for first च) D11 चापि, M1 चासि, Ct as in text (for चाभि) B3 त्वया तु रक्षसां सर्वो भुजवीर्याभिरक्षित —V1 om 4ᶜᵈ —ᶜ) Ś1 Ñ1 D3 7-10 G1 3 M2 Ct प्रधानज्ञ Ñ1 B D3 4 नयज्ञश्च V1 -मनज्ञश्च (sic) D1 4 11 [अ]पयज्ञश्च, D2 विधिज्ञश्च T2 विधानज्ञ (for विभागज्ञस्) —ᵈ) Ñ2 V1 B D4 मतिमान्वर (B3 °अन), D2 रिपुसूदन, T2 G1 Cr मतिसत्तम, Cg k t मतिमत्तम (as in text)

5 ᵃ) D1 [S]स्तु B2 हि (for ऽस्ति) Ś1 Ñ2 V2 B D2-4 6 10 11 [अ]साध्य D1 [अ]कार्यं (for [अ]शक्यं) Ś1 D3 9 10 G1 Ck t कर्मणा, Ñ2 V1 B D4 कर्मे, T1 3 कर्मणो Cr m g as in text (for कर्मणा) Ñ1 न तेऽस्त्यश॰ समरे॰ कर्म॰ (illeg) V2 स्वकर्मणा तेन महाकपीश्वरो (sic) ॥ Ck न तेऽस्त्यशक्य समरेषु कर्मणामिति पाठ । समरेषु कर्तव्यानां कर्मणां मध्ये तेऽशक्य नास्ति, Ct also adds 'कर्मणा' (?) इत्येव पाठ साम्प्रदायिक इति कतक ॥ —ᵇ) D5 कार्यं (for [अ]कार्यं) D6 मति (for मति) Ś1 D10 दृढपूर्व, D1 4 11 पूर्वदृष्ट D2 T1 G2 -पूर्वमन्त्रिणे D7 9 रूपमन्त्रणे Cr m g k t as in text (for पूर्वमन्त्रण) Ñ V B1-3,4(marg also) D2 3 6 न तेऽस्ति तुल्यो(D2 °स्य) स(B4 [orig]ना)तिदर्शनेषु(Ñ1 °नेन, D2 °नेषु च) —ᶜ) Ś1 D1 4 10 11 G2 3 तेऽस्ति, Ñ1 तेषु, D2 चापि, D5 नास्ति Cv as in text (for सोऽस्ति) Ś1 Ñ1 D1 3 7 10 T1 3 M1 om, D11 वा (for वै) Ñ2 V B D4 न चापि(B3 °हि) कश्चिद्विपता त्रिलिप्रहे —ᵈ) Ñ2 V B D2 6 व्यतिक्रमेत् (for न वेद यस्ते) Ś1 D10 वा (for च) Ś1 D2 3 6 7 9 10 T1 om (second) ते B4 च ते जन, Cv as in text (for बलं च ते) Ñ1 D1 4 11 सहेत येन तु(D11 च) त(Ñ1 थ)था बलं च

6 B3 om (hapl) 6ᵃ —ᵃ) Ñ1 समान (for ममानु) Ñ2 V B1 3 4 D2 3 सुमहद्, D1 T2 तपसा (for तपसो) Ś1 D1-3 10 11 om च B3 4 om स —ᵇ) T2 V2 पराक्रम D3 G2 [अ]स्त्र, D6 [अ]स्ति॰ (for [अ]स्त्र) Ñ2 V B D1 3 4 6 चास्त्र(N2 V2 B2 3 4 चाथ, V1 चाप B3 चापं D6 चार्थं)परिग्रहश्च D2 चापंपराक्रमश्च (for चास्त्रबलं च संयुगे) Ś1 Ñ1 D2 3 11 पराक्रम चास्त्र(D11 °स्त्र)परिग्रह[श्]च —After 6ᵃᵇ, Ñ2 V B D6 ins while Ś1 D2 10 11 ins after 6

1005* सर्वेषु कार्येषु समर्थयुक्त
बुद्धिप्रभावेण महानुभाव ।

[(l 1) Ś1 D10 नियतं नीत्या B3 समवेता च D4,11 समर्थनीय (for समर्थयुक्त) —(l 2) V1 तवास्ते च B3 तवास्त्र B2 तवार्थो हि D2 त्वयाथर D6 तवायेद, D11 तवीर्येण (for तवापद) Ś1 D10 11 महा(D10 °मा)नुभाव(D11 °वा)]

—Thereafter D1 repeats (var) 6ᶜᵈ B3 om 6ᶜ —ᶜ) Ś1 D10 11 न त्वैव समासाद्य Ñ2 V D1 2 4 D2(second time) न च त्वमासाद्य D4 तत्र समासाद्य Ñ1 B1 3 4 D2(second time) 4 11 [अ]वमर्दं, V D1(first time) T2 M1 [अ]वमर्दने(D1 T2 M1 °र्दे) ; D1 4 -[अ]भिमर्दे G1 3 °मर्दने, Cv as in text (for [अ]वमर्दे) D2 भवेत्समासाद्य न मेऽभिमर्दने —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2 4 11 11 मन

निहताः किंकराः सर्वे जम्बुमाली च राक्षसः ।
अमात्यपुत्रा वीराश्च पञ्च सेनाग्रयायिनः ॥ ७
सहोदरस्ते दयितः कुमारोऽक्षश्च सूदितः ।
न तु तेष्वेव मे सारो यस्त्वय्यरिनिषूदन ॥ ८
इदं हि दृष्ट्वा मतिमन्महद्बलं
कपेः प्रभावं च पराक्रमं च ।
त्वमात्मनश्चापि समीक्ष्य सारं
कुरुष्व वेगं स्वबलानुरूपम् ॥ ९
बलावमर्दस्त्वयि संनिकृष्टे
यथा गते शाम्यति शान्तशत्रौ ।
तथा समीक्ष्यात्मबलं परं च
समारभस्वास्त्रविदां वरिष्ठ ॥ १० G 5.43.11 B 5.48.10 L 5.44.11

श्रम, D3 श्रम मनो (by transp.) Cv as in text (for मन श्रम). Ñ1 V B D1(second time) 6 परिश्रम(B3 रणान्त) गच्छसि निश्चितार्थं, D2 (first time) श्रम न गच्छसि विनिश्चितार्थं —After 6, D2 ins.

1006* निहत्य रक्षांसि बहूनि संयुगे
कुमारमक्षं च विनाश्य वानर ।
धर्षयिष्यतीति तस्य निग्रहे
त्वया नु रक्षोवर संविधीयताम् ।

7 b) B1 स (for च) —c) D11 सामात्यवरपुत्रा —d) Ś1 D10 -[अ]ग्रगा हता, Ñ V B D1.7.8.11 [अ]ग्रयास्तथा, D7.9 °गामिन, D6 G1.3 M1 °नायका (for -[अ]ग्रयायिन) —After 7, D7-9 S ins., while D3 ins. after l. 1 of 1009*

1007* रत्नानि सुमसृद्धानि साधनान्यस्त्राणि च ।
[D3 च (for सु).]

8 a) D7.9 सहोदरश्च नयिन —b) C1 निपातित, G1 च सायक, G3 निषूदित (for च सूदित) —c) D4.5 G1 M1 हि (for तु). M3 मे समर (for तेष्वेव मे). T2 सारो मे (by transp.) —After 8a, M1 ins.

1008* वरं च शत्रुसूदन ।
निहतेष्वपु समरे

—For 8, Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 subst.

1009* अक्षः कुमारोऽविषहो दुर्धर्षश्च महाबल ।
न च ते समरे कश्चित्तुल्योऽस्ति रिपुसूदन ।
न च मे सारवान् नयु यथा त्वयि महाद्युते ।

[V3 om. l. 1. —(l. 1) Ñ2 D4 दुर्धर्षो. V3 B निहतो (for ऽविषहो). Ñ1 D1-4.10.11 दुरदः. Ñ2 D6 निहतः (for दुरदः). D1.4.11 निपातित. D3 [अ]विनिर्जितः (for महाबल). —After l. 1, D3 ins. 1007*. —(l. 2) D10 न (for च). Ś1 तु (for ऽस्ति). Ś1 D1.4.11 रिपुघ्न Ñ2 V B D3 न च ते वे(Ñ2 D6 त मे)स्ति समरे(B3 °रे सन्ति कश्चित् (sic)) सखा तुल्येरि(V3 °ल्यो रिपु[hypm.])सूदन (B3 °मर्दन, D1.4 °सूदन). —(l. 3) Ś1 D10 [च]र, Ñ1 D11 च, D1.4 वै (for म). Ś1 D10 सार नतु (for सारवा). Ñ1 महामते (for °द्युते).]

—Thereafter all the above MSS. cont.

1010* तस्मात्त्वमाशु पुत्र त्वं युद्धाय विजयाय च ।

[Ś1 D10 [अ]च (for [आ]शु). Ñ1 D1-4.11 [अ]च च पुत्र (for [आ]शु पुत्र त्वं). D6 विक्रमाय (for विजयाय).]

9 a) D7-9 च, T2 G3 तु (for हि). D7.9 निहत, M1 [अ]प्रतिम, Cr m.g. as in text (for मतिमन्). D3 G1 M2 बल महत् (by transp.). T2 G2.3 M1 महाबलेन (for महद्बल). Ś1 D1.4.10.11 इम द्वाष्टय परम बलेषु, Ñ V B2 D2.6 अय हि कष्ट (Ñ1 D2 द्वाष्टय) परमो(V1 °म) बलेषु, B1.3.4 अय हि कष्ट परम बलेषु(B1 [m. after corr.] °मथ लोके). D3 इमे हि दृष्टा निम बलेषु —b) D3 हरि, T2 G2.3 M1 बल (for कपे). Ñ2 V B D2.6 प्रभावश्च पराक्रमश्च —c) D3 माम् (for त्वम्). Ñ1 D1.2.4.11 [ए]व (for [अ]पि). D7-9 निरीक्ष्य. G2 कुरुष्व (for समीक्ष्य). Ñ1 D1.2.4.11 सत्त्व (for सारं). Ś1 B3 D10 त्वमात्मना चैव(B3 °जश्चैव)समीक्ष्य सर्व(B3 °त्त्व), Ñ2 V B1.2.4 D6 समा(Ñ2 °हा त्मनश्चैव(B4 °श्चासि) तथैव सत्त्वे —d) Ś1 Ñ1 D10 कार्यं, L4 वीर, D1.2.4.11 वीर्यं (for वेग). Ś1 Ñ V1.3(marg. also as in text) B D1.2.3.6.10 स्वगुण, D11 च गुण (for स्वबल).

10 a) B1 गुण (for बल). Ś1 D1.4.11 [अ]वमर्दि (D2 °र्दि) (sic), D7.9 G2 M1 Ck t °मर्दन, Cv r m.g. as in text (for -[अ]वमर्दस्). Ś1 Ñ1 D11 संनिकृष्टे, Ñ2 V B D2.6.10 संनिविष्टो(D10 °ष्ट) (for संनिकृष्टे) —b) D7.9 T1 Ck t शान्तशत्रु, Cv r m.g. as in text (for °शत्रौ). Ś1 Ñ V B D1.2.4.6.10.11 यथा न गच्छेत्सुरशत्रु, D3 यथा न मे स्यादिह शान्तशत्रो. Cm शान्तशत्रौ त्वयि गते इतो निर्गते संनिकृष्टे हनुमत्समीपं प्राप्ते सति बलावमर्दे सेनानाशो यथा शाम्यति सेनाक्षयो यथा न स्यात् तथा आत्मबलं परं च समीक्ष्य समारभस्व I, so also Cg Ck शान्तशत्रुरिति पाठः I गते निर्गते त्वयि संनिकृष्टे सति I बलावमर्दरेण पाठः I अनेकबलप्रमथनैर्दुर्भि शान्तशत्रु दुपतान्वदरणेन I, so also Ct &c. —c) D7.11 [अ]थ (for [आ]त्म). D11 G2 बल (for पर) —d) D7.8.9 T2 G3 M1 [अ]स्त्रभृता, Cr m. as in text (for °विदा). D1 वरिष्ठ. Ś1 D2.10.11 प्रजाकृत(D2.11 °कृत) कम समारभ (D2 °चर)स्व, Ñ V B D1.2.6 प्रजावर्ध(D1.4 पराक्रम) कर्म समारभ, B4 °रभ,स्व —After 10, D3.4.7-9 S ins.

C 5 41 12 B 5 48 13 L 5 44 12 न खल्विय मतिः श्रेष्ठा यत्त्वां संप्रेषयाम्यहम् ।
इयं च राजधर्माणां क्षत्रस्य च मतिर्मता ॥ ११

नानाशस्त्रैश्च संग्रामे वैशारद्यमरिंदम ।
अवश्यमेव योद्धव्यं काम्यश्च विजयो रणे ॥ १२

ततः पितुस्तद्वचनं निशम्य
प्रदक्षिणं दक्षसुतप्रभावः ।

चकार भर्तारमदीनसत्त्वो
रणाय वीरः प्रतिपन्नबुद्धिः ॥ १३

ततस्तैः स्वगणैरिष्टैरिन्द्रजित्प्रतिपूजितः ।
युद्धोद्धतकृतोत्साहः संग्रामं प्रतिपद्यत ॥ १४

श्रीमान्पद्मपलाशाक्षो राक्षसाधिपतेः सुतः ।
निर्जगाम महातेजाः समुद्र इव पर्वसु ॥ १५

1011* न वीर सेना गणशो च्यवन्ति
न वज्रमादाय विशालसारम् ।
न मारुतस्यास्ति गतिप्रमाणं
न चाग्निकल्पः करणेन हन्तुम् ।
तमेवमर्थं प्रसमीक्ष्य सम्यक्
स्वकर्मसाम्याद्धि समाहितात्मा ।
स्मरंश्च दिव्यं धनुषोऽस्य वीर्यं
व्रजाशु कर्म समारभस्व ।

[(l. 1) D3 वीरा (for सेना) and मान्ति (for च्यवन्ति) —(l. 2) D3 नास्त्यायुध मजयशानसार ❧ Cv g गणोचि गा (Cg गणना) नाचवन्ति। Cr m गणोति (Cr गोषते) अवन्ताद् विवनन्ति रूपम) गणम् गोत्रवनानि गणशो (Cr °णु) हे हनुमान् तरिमिनित्त सेना नाशन्ति न रक्षन्ति। (Cm गणेष्वच्यवन्तीति पाठ मघनो ति नाशन्ति रुद हनुमन्ति)। Ct गणोच्चवन्तीत्यादि सकल पाठ। अन्यथापि रोरन छन्नम। हे वीर सेना न सेना मा भूवन् शाम्याशयन्त्न मास्तु। अन गणशः सरण च्यवन्त्येव पताग्रे नश्यन्ति वा नमाश्च तथा। । अत्र व श्राद्ध—गणान् गोनवीति गणस्य न नित्य गणोति हनुमति सेना नाश गति। मन्दमेनद् अत्र स्यात्, गणेति इति पठ्यन्त मान्यात्। तथा विन्यस्यमार प्यम चिरितिपर विस्ता अन्यथा कण्ठमारनिवत्तुः। नास्त्यायुध मनास्य। अन्य चन्दिनेव। तस कण्ठरोधितना तु दरे। so also Ct ❧ —(l. 3) M3 [अ]स्य (for [अ]स्ति) D3 गति T2 M3 Cm t गते Cv r g k as above (for गति) —(l. 4) D3 नाग्य पयोनिदग्नेरिति हन्तु —(l. 5) D3 ध्रुव G1 स्वम् (for तम्) —(l. 6) D3 चाम्य T1.3 न्महि T2 न्मात् च Cv as above (for समाहि) —(l. 7) D3 [°]न्विनाश T2 M3 Cr m g k (°)न्नाय M1 च वीर्य Ct as above (for स्य वीर्य) —(l. 8) D3 T G2 M1.2 समारभस्व Cr m t as above (for समारभस्व)]

11 ª) N1 V B D6 [स्व]मा (for [इ]य) S1 N V 1 D2.10.11 मतिर्मता D1.4 मतमस्ति D7.8 G2 M1 Ct.t मतमस्तु Cr m g as in text (for मति मता) Cv मतिरस्ति मयत पाठ। ह मतिमहा मतावगुदे। मह त्वामाक्रमकरं त्वियं युज मयपामीति यत्। इय न स्त्रु मत मयत्ना नोदिता तु। so also Ct ❧ —ᵇ) N1 D3 न स्वां (sic) N1 D1.4 यत्त्वां D2.3 T2 G2 यस्त्वा D5 M1.3 यत्त्वा D6 वस्त्वा D11 यथा Cr m g k t as in text (for यत्त्वा) —ᶜ) N1 D6 इद (sic) (for इय) N1 B1-3 D2.3.11 तु D1 नु (for च) B3 राज्ञा (sic) (for राज) B4 पुराणा (for धर्माणा) —ᵈ) D11 तु (for च) V2 B3 क्षत्र (B3 पु) त्रस्य च D4 क्षत्रियस्य (for क्षत्रस्य च) Ñ2 V2 B D1.2.4.6.11 मतिर्मता D3 मति प्रदा T2 (also in text) G1 मतिरेव Cr m g k t as in text (for मतिर्मता) Ś1 D10 अविरामा मतिर्मम V1 क्षत्रस्य मतिस्थिता

12 ª) Ś1 V1 D1.10.11 -सर्वैश्च D2 गश्च च D1 G M1 -शस्त्रैश्च D7.8 Ct t -गायुधै Cr m g as in text (for -शस्त्रैश्च) —ᵇ) V2 विशारदम् B1 युद्धद क्षम्, D3 गतस्रमम् (for वैशारद्यम्) —ᶜ) Ś1 N V 1 B D1.3.4.6.10.11 M1 Cr m योद्धव्य Cv k t as in text (for योद्धव्यं) —ᵈ) Ñ2 V B1 (marg also as in text) 3.4 D4 काम (for काम्यश्च) Ś1 कस्यचिद्विजय

13 ª) Ś1 सुतस् (for पितुस्) —ᵇ) V2 D1 धमसुत B1 दशयम, D3 नाकमन (for दक्षसुत) T3 -क्रम Ś1 D10 ह्रष्टि प्रकृत्य च त महात्मा —ᶜ) D4 om (bef ?) भर्तार V2 V B D6 दद्वारयन्तो D4 Ct भतिरत (for अदीनसत्त्वो) —ᵈ) B3 प्रतियातबुद्धि

14 V2 L1.3 om 14–15 —ª) Ś1 D10 वैगुण्यैः V2 सर्वैः B3 D2.4.6 T स्वगुणैः D4.11 स्वगुणैः, Cm t as in text (for स्वगणै) G2 इष्ट Cm as in text (for इष्टैः) —D6 om 14ᶜ 15 —ᶜ) Ś1 D2.6.10 G2 युद्धोद्धत (Ś1 D9 °म, G2 °न) D2.3 M1.2 युद्धोद्धत D7 °द्ध Cr m k t as in text (for युद्धोद्धत) D1 पतोत्सा (sic) ❧ Cr g युद्धोद्धत (Cg °त) कृतोत्साह इत पाठ —ᵈ) V1 D1.4.10 G1 M3 प्रत्यपद्यत V2 B3 D4.11 T1 G1.2 M1.2 समपद्यत V1 D1.2 Cm t प्रत्यपद्यत D3 समपद्यत (for प्रतिपद्यत)

15 V2 L1.2.4 om 15 (cf v.l 14) —ª) V2 D1.4.6 विशालाक्षो (for -पलाशाक्षो) —ᵇ) Ś1 V1 B D1.4 1011 स रथोऽधिकन —ᶜ) Ś1 V1 B1 D1.4 सुग्रीवः सु(V1 स) D सुभ्रुम् सु (for निर्जगाम) Ś1 D10 महावीर्ये V1 महात्मा V1 V1 B1 D1.4.4.11 महाबल —ᵈ) Ś1 Ś1 V1 B1 D1.4.6 G2 Ct पवन (for पर्वसु)

स पक्षिराजोपमतुल्यवेगै-
र्व्यालैश्चतुर्भिः सिततीक्ष्णदंष्ट्रैः ।
रथं समायुक्तमसंगवेगं
समारुरोहेन्द्रजिदिन्द्रकल्पः ॥ १६
स रथी धन्विनां श्रेष्ठः शस्त्रज्ञोऽस्त्रविदां वरः ।
रथेनाभिययौ क्षिप्रं हनूमान्यत्र सोऽभवत् ॥ १७
स तस्य रथनिर्घोषं ज्यास्वनं कार्मुकस्य च ।
निशम्य हरिवीरोऽसौ संप्रहृष्टतरोऽभवत् ॥ १८
सुमहच्चापमादाय शितशल्यांश्च सायकान् ।
हनूमन्तमभिप्रेत्य जगाम रणपण्डितः ॥ १९
तस्मिंस्ततः संयति जातहर्षे
रणाय निर्गच्छति बाणपाणौ ।
दिशश्च सर्वाः कलुषा बभूवु-
र्मृगाश्च रौद्रा बहुधा विनेदुः ॥ २०
समागतास्तत्र तु नागयक्षा
महर्षयश्चक्रचराश्च सिद्धाः ।
नभः समावृत्य च पक्षिसंघा
विनेदुरुच्चैः परमप्रहृष्टाः ॥ २१
आयान्तं सरथं दृष्ट्वा तूर्णमिन्द्रजितं कपिः ।
विननाद महानादं व्यवर्धत च वेगवान् ॥ २२ G 5 41 3 B 5 48 24 L 5 44, 23

16 B3 om 16 —^{a}) Ś1 Ñ2 D1-4.10.12 राजोत्तम, T1.2 G1 राजानिल, Cv r m g t as in text (for राजोपम) Ñ1 -तुल्यविक्रमैर्, Ñ2 V B1.2.4 D5 भीमवेगो (B1.4 °गैर्) D2.6 -तुल्यवेगो (for -तुल्यवेगैर्) ❀ Cv पक्षिराजोपमतुल्यवेगैः पक्षिराजोपमैः, अन्योन्यतुल्यवेगैश्च। अथवैवशब्दार्थैकार्थे शब्दद्वयप्रयोगो वा ❀ —^{b}) Ś1 D3.10 सिंहैस्, D1 (m also as in Ś1) 2.6.11 व्याघ्रैस्, Cv as in text (for व्यालैश्) Ñ1 V B1.2.3 D4.5 शित, D7.8 G1 सु (for सित) —^{c}) D1-9 असहा (for असंग) Ñ2 V B2.3.4 D5 समासक्तमसहा (B1.4 °ह्य) B1 D6.7.9.11 T1.2 M3 वेग ; D3 वेगैं (for वेग) —^{d}) Ñ2 V2 B1.2.4 D5 शक्रप्रख्य (B3 °ख्य) (for इन्द्रकल्प) G2 समारुरोहामर-राजशत्रु —After 16 Ñ2 V B1.2.4 D5 read an addl colophon

[*Sarga name* Ñ2 V B1.2.4 D5 इंद्रजिन्निर्याण —*Sarga no* (figures words or both) Ñ2 V1 D5 45 V2 35 B1.2 43 B4 48]

17 ^{a}) B2.4 D3 रथी (D3 सर्व)रथिनां —D10 om (hapl see var) 17^{d}-18^{c} —^{b}) Ñ1 शस्त्रज्ञश्च, B1 शस्त्रज्ञोथ, B2 सर्वशस्त्र, D1.4.8 G2 शास्त्रज्ञोऽस्त्र (for शस्त्रज्ञोऽस्त्र) B1.2 D1.4.11 विशारद (for विदां वर) Ś1 D3 शूर (D2 °र)शस्त्रभृतां वर —^{cd}) D1 [भ]पि (for [भ]भि) Ś1 N V B D1.4.8.11 रथेनादित्यवर्णेन तु वानर- मुपाद्रवत् (Ś1 Ñ1 °क्रमत्, D11 °गमत्)

18 D10 om 18^{abc} (cf v l 17) —^{cd}) Ś1 Ñ1 D1.4.11 स तु हरिश्रेष्ठ N2 V B D2.4 कपि (D3 हरि)शार्दूल D2 हनुमान्वीर (for हरिवीरोऽसौ) D6 reads *sup lin sec m* ऽसौ संप्रहृष्टतरो V1 D1.2.4 D6 G1 सम्प्रहृष्टमना (G1 °मनो) B3 सम्प्रहर्षयुतो, D4 स सहृष्टतरो (for संप्रहृष्टतरो) G2 सम्प्रहृष्टतनूरुह (for ^{d}) —After 18, D1 108

1012* इन्द्रजितं कपिं दृष्ट्वा तोरणाजिरव्यवस्थितम्।
विपरीते सुखमासीन राक्षस क्षुभितोऽभवत्।

19 Ñ2 V2 B1.4 D5 om 19-23 B2 om 19-21 —^{a}) Ś1 D4.10 स महच्, Ñ1 सुहच्च, V1 D2.11 महच्च, B3 महत्सु, D7.8 इन्द्रजिच् (for सुमहच्) D3 स नामत्वाय मादाय (sic) —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4.10.11 शि(D1-4.11 ति)तपीताश् (for शितशल्यांश्) —^{c}) Ś1 B3 D1.2.4.10.11 समभिद्रु(Ś1 D10 °द्रु B3 °मृ)त्य, D3 उपाद्रुत्य, D7-9 T1 G2.3 °प्रेक्ष्य (for अभिप्रेत्य) —^{d}) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1.2.4.10 युधि वानर, D6 बलिनां वर, D11 युधि मारुति (for रणपण्डित)

20 Ñ2 V2 B1.2.4 D5 om 20 (cf v l 19) —^{a}) B3 ततस् (for तस्मिंस्) Ś1 Ñ1 B3 D1.2-4.10.11 G1.2 M1 सयुग, Cg t as in text (for संयति) —^{b}) B3 चापपाणौ (for बाण°) —^{c}) D3 M1.2 तु Ct as in text (for च) Ś1 D10 प्रदिशश्च नेदुर्, B3 G2 कलुषीबभूवुर् (for कलुषा बभूवुर्) —^{d}) Ñ1 V1 B3 D3.11 रौद्र (for रौद्रा)

21 Ñ2 V2 B D5 om 21 (for all except B3, cf v l 19) —^{ab}) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 समाययुस्, D11 समीपयुस् (sic) (for समागतास्) Ś1 D2.10.11 च (for तु) Ś1 पृक्षा (sic) D11 -यक्षा (for यक्षा) D2.10.11 चक्रचराश्, M3 च्योम्निचराश्, Cv m g k t as in text (for चक्रचराश्) D3 समीपुरत्यर्थकुतूहलाश्च सुरर्षिगन्धर्वभुजंग संघा —^{c}) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 तत (for नभ) and तु (for च) —^{d}) D11 विनेदुर (sic) (for विनेदुर्) D2.11 प्रसभं D3 G1.2 M1 परम Ct as in text (for परम) T2 प्रकृष्टा Ck t as in text (for प्रहृष्टा)

22 Ñ2 V2 B1.4 D5 om 22 (cf v l 19) —^{a}) B1.3 D3 आयात D1.4 तं रथ D6 सरवं (for सरथं). —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 B2.3 D1-4.10.11 तूरम् B (ed) पूर्णम् (for तूर्णम्) D7-9 Ct इंद्रध्वजं Ś1 Ñ1 V1 B3 D1-4.10

G 5 44 4 B 5 48 25 L * 44 24 इन्द्रजित्तु रथं दिव्यमास्थितश्चित्रकार्मुकः ।
धनुर्विस्फारयामास तडिदूर्जितनिःस्वनम् ॥ २३

ततः समेतावतितीक्ष्णवेगौ
महाबलौ तौ रणनिर्विशङ्कौ ।
कपिश्च रक्षोधिपतेश्च पुत्रः
सुरासुरेन्द्राविव बद्धवैरौ ॥ २४

स तस्य वीरस्य महारथस्य
धनुष्मतः संयति संमतस्य ।
शरप्रवेगं व्यहनत्प्रवृद्ध-
श्चचार मार्गे पितुरप्रमेयः ॥ २५

ततः शरानायततीक्ष्णशल्या
न्सुपत्रिणः काञ्चनचित्रपुङ्खान् ।
मुमोच वीरः परवीरहन्ता
सुसंनतान्वज्रनिपातवेगान् ॥ २६

स तस्य तत्स्यन्दननिःस्वनं च
मृदङ्गभेरीपटहस्वनं च ।
निकृष्यमाणस्य च कार्मुकस्य
निशम्य घोषं पुनरुत्पपात ॥ २७

शराणामन्तरेष्वाशु व्यवर्तत महाकपिः ।
हरिस्तस्याभिलक्ष्यस्य मोक्षयँल्लक्ष्यसंग्रहम् ॥ २८

हरि) B₃ युधि (for कपि) —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ V₁ B₂₃ D₁ ₂ ₄ ₅ ₇ ₉ ₁₁ T₁ ₂ ननाद च (B₂₃ T₁ तु), G₂ विनदत (for विननाद) D₅ ननाद सुमहन्नाद —ᵈ) G₃ स (for च) D₁₁ व्यवर्धत (for व्यवर्धत च) D₃ G₂ वीर्यवान्

23 Ñ₂ V₂ B₁₄ D₆ om 23 (cf v l 19) —ᵃ) D₃ सुरथ, D₇ ₉ T₁ ₃ सरथ M₁ च रथ, Cr as in text (for तु रथ) —ᵇ) D₇ ₈ आश्रितश्च (for आस्थितश्च) —ᶜ) B₃ कार्मुकं स्तारयामास —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ B₃ D₁ ₂ ₃ ₁₀ ₁₁ स्फूर्जित, D₅ विस्फूर्ज (for ऊर्जित) D₃ ₄ ₇ ₈ ₁₁ T₁ ₃ G M Cr m निस्वन, T₂ निस्वन (sic), Cg t as in text (for निःस्वनम्) B₃ तडिदूर्जितविक्रम

24 ᵃ) Ñ₂ V₁ B D₆ युधि तीव्र (V₁ °क्ष्ण), D₁₁ अति तीक्ष्ण, G₁ अतिशीघ्र (for अतितीक्ष्ण) —ᵇ) B₂ रणकर्कशावुभौ (marg also युधि निर्विशङ्कौ), B₁ रतिनिर्विशङ्कौ, D₁ समजातवैरौ — D₃ om (hapl) 24ᶜᵈ. —ᶜ) B₃ स (for first च) D₇ ₉ तनूज (for च पुत्र) —ᵈ) Ś₁ D₁₀ वृद्धवैरौ, D₁ जातवैरौ

25 ᵃ) Ñ₁ V B D₆ तत स (V₂ प्र), D₉ ततोस्य (for स तस्य) V महाबलस्य (for °रथस्य) —ᵇ) Ñ₂ B₂ धनुर्भृत Ñ₁ संयति विस्मितस्य, Ñ₂ V B D₆ शस्त्रभृतां वरस्य, D₂ संयति संगतश्च (for संयति संमतस्य) —ᶜ) D₁₀ शरप्रवेश (sic), T₃ शतप्रवेग, G₁ शरस्य वेग, Cg as in text (for शरप्रवेग) Ś₁ Ñ₁ D₂ ₁₀ वितथ प्र(Ñ₁ वि)वृद्ध, D₁ ₄ विरल समृद्ध, D₃ विनय प्रवृद्ध, D₅ व्यहनत्प्रवृद्ध, D₁₁ विपुल प्रवृत्त, T₂ ₃ विहसन्न°, G₁ हनुमन्प्र° (sic), Cg k t as in text (for व्यहनत्प्रवृद्ध) Ñ₂ V B₁₋₃ D₆ शरप्रवेगानवि(Ñ₂ °गानव, B₃ °गान् वि)चिन्तयन्स(Ñ₂ V₁ B₁ D₆ °परागाद्), B₄ शरप्रवेगान्वितथ प्रवृद्धान् —ᵈ) B₁ D₁ ₃ ₁₀ ₁₁ चकार, Cg as in text (for चचार) D₁₁ मार्ग (for मार्गे) D₂ ₈ T₃ M₁ ₂ अप्रमेये

26 Ñ₂ V₂ B₁ ₂ ₄ D₆ om 26–28 —ᵃ) Ś₁ D₁₁ आपतत स, M₂ आयसतीक्ष्ण (for आयततीक्ष्ण) D₁₂ M₁ वेगान, G₂ तुल्यान —ᵇ) B₃ D₁ ₁₁ पतत्रिण, Ñ₁ सुपर्वण कल्पित (for सुपत्रिण काञ्चन) B₃ °पुङ्खान, D₂ पुरुचित्रान् (by transp) —ᶜ) D₁₁ वीर (for वीर) —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ V₁ B₃ D₁ ₂ ₁₀ ₁₁ समन्ततो D₃ G₁ स सततान्, G₃ M₂ सुसंनतान्, Cg t as in text (for सुसंनतान्) G₂ वज्र V₁ D₅ ₇₋₉ समान (for निपात)

27 Ñ₂ V₁ B₁ ₂ ₄ D₆ om 27 (cf v l 26) —ᵃ) D₇ ₉ तत स, M₂ ततस्तु (for स तस्य) Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄ ₁₀ स (for तत्) M₁ स्यन्दन च (by pm) (for स्यन्दन) D₁ ₄ ₈ Ś निस्वन (for निःस्वन) D₁₁ स तस्य स निस्वनरथस्य (sic) —ᵇ) D₁ ₄ पणव (for पटह) Ś₁ D₁₀ प्रणाद (for स्वनं च) —ᶜ) D₁₁ विकृष्यमाणस्य D₅ स (for च) —ᵈ) Ś₁ Ñ₁ V₁ B₃ D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ नाद D₇ ₉ M₂ घोर (for घोष)

28 Ñ₂ V₂ B₁ ₂ ₄ D₆ om 28 (cf v l 29) D₃ reads 28–29ᵇ in marg —ᵃ) B₃ शरैरेवं पढे, D₁₁ चान्तरेष्वाशु —ᵇ) Ś₁ V₁ D₄ ₉ Ct व्यावर्तत B₃ D₃ ₁₁ T₁ ₃ व्यवर्धत (for व्यवर्तत) Ñ₁ व्यपवर्तत वीर्यवान् Ct शराणामन्तरेष्वाशु व्यवर्तत महाकपिरिति पाठ —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ ₁₁ [अ]भि(D₁ °लक्ष)स्य, V₁ B₃ D₄ ₅ ₇₋₉ T₂ G₃ M₂ Cr m g t [अ]भि(B₃ D₂ [अ]भि)लक्ष्यस्य D₁ ₄ [अ]भिलाषस्य (sic) (for [अ]भिलक्ष्यस्य) Ś₁ B₃ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ T₂ Cm p मोहयंल्ल°, D₅ T₁ G₁ ₂ M₁ Cr m g मोघयंल्ल°, T₃ बोधयंल्ल°, Ck t as in text (for मोक्षयँल्ल°) D₁ ₄ ₁₁ T₁ ₃ Cv लक्ष, G₃ मोक्ष, Cr m g k t as in text (for लक्ष्य) M₂ लक्षसंग्रहमुद्वहन् (for ᵈ) D₃ लक्ष्य मोहयल्लक्ष्मसंग्रामस्य प्रतापवान्

शराणामग्रतस्तस्य पुनः समभिवर्तत ।
प्रमार्य हस्तौ हनुमानुत्पपातानिलात्मजः ॥ २९
तावुभौ वेगसंपन्नौ रणकर्मविशारदौ ।
सर्वभूतमनोग्राहि चक्रतुर्युद्धमुत्तमम् ॥ ३०
हनूमतो वेद न राक्षसोऽन्तरं
न मारुतिस्तस्य महात्मनोऽन्तरम् ।
परस्परं निर्विषहौ बभूवतुः
समेत्य तौ देवसमानविक्रमौ ॥ ३१
ततस्तु लक्ष्ये स विहन्यमाने
शरेषु मोघेषु च संपतत्सु ।
जगाम चिन्तां महतीं महात्मा
समाधिसंयोगसमाहितात्मा ॥ ३२
ततो मतिं राक्षसराजसूनु-
श्चकार तस्मिन्हरिवीरमुख्ये ।
अवध्यतां तस्य कपेः समीक्ष्य
कथं निगच्छेदिति निग्रहार्थम् ॥ ३३ G 5 44 30 B 5 48 35 L 5 44 35

29 D3 reads in marg 29[cd] (cf v l 28) —[a]) Ś1 D10 चैवाग्यवर्तत, D5 T2 G2 °वर्धत, Cm g t as in text (for समभिवर्तत) Ñ2 V B D6 वीर स(V1 B2 स वीर, B1 वीरस्य) कपिकुञ्जर, D2 वर्तमान पुन पुन —G1 om 29[c]-30 —[c]) Ñ2 V B1.3.4 D6 प्रहस्य तरसौ, D2 प्रसार्य बाहू (for प्रसार्य हस्तौ) Ś1 D2.10 मतिमान्, D1.4 सुमहान् (for हनुमान्) B3 हनुमान्वायुवेगेन, T2 प्रसार्य हनुमान्बाहू —[d]) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 [अ]निलोपम, T2 G2 [अ]थ(G3 [आ]शु) मारुति (for [अ]निलात्मज) Ñ2 V B D6 वायुवत्पराक्रम .

30 G1 om 30 (cf v l 29) —[a]) B4 कोप (for वेग) —After 30[a], G2 repeats erroneously 29 and 30[a] —[d]) G2.3 M1 मद्भुत (for उत्तमम्) —After 30 B3 ins

1013* तस्य नाशानिवारव्दन (?) वज्रपातैश्च मुष्टिभि ।
हनुमान्स महावेगोऽताडयद्रावणि च तम् ।
धनुश्चान्यत्र चिक्षेप शरांश्चैव सुदूरत ।
रथवाजिगण तीक्ष्ण नखैश्चिच्छेद मारुति ।
काश्चित्कशाभिघातेन काश्चिच्चिच्छेद मारुति । [5]
काश्चिल्लाङ्गूलघातेन सजघान च मारुति ।
वज्रस्तनसम नादं कृत्वा युधि स विक्रमन् ।
सैन्यं चिक्षेप चाकाशे लोकवद्दिशि सर्वत ।
प्राज्वलद्वह्निना येन दग्धं शुष्क तृण यथा ।
तथा तत्र कपीन्द्रेण हत सैन्य महाद्रुत । [10]
वानरस्य बल वीर्यं दृष्ट्वा सर्वे दिवौकस ।
साधु साध्विति ते मुमुचुस्त्या कर्म सुदुष्करम् ।

31 [a]) Ñ2 V B D6 वेत्ति (for वेद) —[b]) M3 स (for न) Ñ2 V B1.2.4 D6 च रक्षसो (for महात्मनो) B3 स वानरश्चद्गिनोस्य चातर —After 31[ab], B3 ins

1014* तत्र मुष्टिप्रहारेण दारुण

—D3 reads 31[c]-32[d] in marg —[c]) Ś1 Ñ1 V B1.2.4 D1.3.4.10.11 निर्विषयौ (Ś1 D2.11 °य), Ñ1 D5 G2.3 M2 दुर्निषहौ Ct as in text (for निर्विषहौ) Ñ1 V B1.3.4 D6 हि तावुभौ (for बभूवतु) B2 परस्परतविषयौ हि तावुभौ —[d]) Ś1 D1.10.11 मारुततुल्य (Ś1 D11 °भीम) (for देवसमान) N1 D2.3 समागतौ मारुततुल्यविक्रमौ, Ñ2 V B D6 वायूवद्धुनिर्विषयवणोपमौ —After 31, B3 repeats 31[c].

32 D3 reads in marg 32[ab] (cf v l 31) Ñ2 V1 B D6 om (hapl ?) 32 —[a]) D1-4.10.11 स (for तु) D1 लक्ष्य, D3.11 G1.3 M1.2 लक्षे, D4 लक्ष (for लक्ष्ये) Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10.11 प्रतिहन्यमाने (D1.4 °न) T2 प्रविहार्यमाणे, Cv स नि°, Cr m g t as in text (for स विहन्यमाने) —[b]) D5.7-9 T G1 M3 Cv r m g t [अ]मोघेषु, D11 घोरेषु, Cmp as in text (for मोघेषु) Ñ1 V1 नि पतत्सु (for संपतत्सु) ※ Cv 'शरेषु मोघेषु' इति सम्यक् ※ —After 32[a], Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10.11 ins

1015* विगाढ्यस्तस्य कपे प्रवेगम् ।
स त समीक्ष्याप्रतिवीर्यवेग
महाकपिं मारुततुल्यवेगम् ।
मतिं चकाराशु ततो महात्मा

[V1 illeg for l 1 —(l 1) Ś1 पश्यन्दृढा D2 विनाय त (for विगाढ्यम्) —(l 2) D3 तम D1.4 प्रवीक्ष्य (for समीक्ष्य) Ś1 D2.10 [अ]प्रतिवार्यवेग, Ñ1 V1 D3 [अ]प्रतिवेग (Ñ1 °शेय)वीर्यं —(l 4) D1.4.11 मतिं (for ततो)]

—[d]) V1 योगाद्व, D1.4 -योगे सु (for -संयोग) D11 -मतिसंहितात्मा, G1 विमोहितात्मा Cv as in text (for -समाहितात्मा) —After 32 Ś1 D10 ins

1016* दिव्यास्त्रयोगेन विनाशनाय
यत्र न मृत्युर्निहितोऽस्य तेन ।
[(l 2) Ś1 स (sic) (for न)]

33 [a]) Ś1 D10 तदा (for ततो) G1 om राज Ñ2 V B D6 -सुवरा (for सूनुः) —[b]) B3 -राम, D11 वीर्यं, G1 -मुख्य (for वीर) —[c]) B4 सत्यव्यता (for अवध्यता) M1 हरे (for कपे) D1.4.11 निरीक्ष्य D8 स वीक्ष्य —[d]) Ś1 D10 नु कुर्यादिति, Ñ1 D1.4.11 नि(D11 तु)यच्छेदिति (Ñ1 °च्छे दि), Ñ1 V2 B D1.5.8 T नु(Ñ2*, B1.2.4 D6.4 न, B3 तु) गच्छेदिति Cv as in text (for निगच्छेदिति) B3 निग्रहार्थं , D3 सग्रह से (sic) M3 निग्रहार्थं]

G 5 44 0 B 5 48 36 L 5 44 36 ततः पैतामहं वीरः सोऽस्त्रमस्त्रविदां वरः ।
संदधे सुमहातेजास्तं हरिप्रवरं प्रति ॥ ३४
अवध्योऽयमिति ज्ञात्वा तमस्त्रेणास्त्रतत्त्ववित् ।
निजग्राह महाबाहुर्मारुतात्मजमिन्द्रजित् ॥ ३५
तेन बद्धस्ततोऽस्त्रेण राक्षसेन स वानरः ।
अभवन्निर्विचेष्टश्च पपात च महीतले ॥ ३६
ततोऽथ बुद्ध्वा स तदास्त्रबन्धं
प्रभोः प्रभावाद्विगताल्पवेगः ।
पितामहानुग्रहमात्मनश्च
विचिन्तयामास हरिप्रवीरः ३७
ततः स्वायंभुवैर्मन्त्रैर्ब्रह्मास्त्रमभिमन्त्रितम् ।
हनूमांश्चिन्तयामास वरदानं पितामहात् ॥ ३८
न मेऽस्त्रबन्धस्य च शक्तिरस्ति
विमोक्षणे लोकगुरोः प्रभावात् ।
इत्येवमेवं विहितोऽस्त्रबन्धो
मयात्मयोनेरनुवर्तितव्यः ॥ ३९

(for निग्रहार्थम्) D5 कथं नियच्छेयमिति ग्रहार्थं —After 33 B3 ins

1017* ततस्तु ब्रह्मणोऽस्त्रेण संधाय कृतवाग्सुधी ।
सोऽभवत्तेन निश्चेष्टः पपात धरणीतले ।

—Thereafter B3 reads 44–49 (including omissions and star passages)

34 Ñ2 V2 B1.2.4 D6 om 34–35 Before 34 B3 reads 40 for the first time repeating it (var) in its proper place —a) G3 घोर (for वीर) —b) D2 सास्त्रम् (for सोऽस्त्रम्) —c) D1 चिक्षेप (for संदधे) Ś1 M1.2 स, B3 तु, D10 स, D11 तु (for सु) —d) D1.11 हरिं (for हरि) D1 reads प्रति in marg —After 34 D1.2.4 ins while D2 ins after 35ab

1018* तत एव विफलं ज्ञात्वा हनूमति महाबले ।
अवध्यं सर्वभूतानां तदस्त्रं न बबन्ध तम् ।
अस्त्रं तद्विफलं ज्ञात्वा स जगर्हे पितामहम् ।
अथागम्य ततो ब्रह्मा मारुतात्मजमब्रवीत् ।
मानुषं मद्वचः कार्यमिहैव गच्छ वानर । [5]
एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वा लक्षभूतः स्थितोऽभवत् ।

[D1.2 om l 1 —(l 2) D1 अवध्य D4 अवध्य D1 (m also as above) अतस्त and च (for तदस्त्र and तम् respy) —(l 3) D1.2 दृष्ट्वा (for ज्ञात्वा) —(l 4) D2.4 आगत्य (for आगम्य) —(l 5) D4 कार्यं (for कार्यम्) —(l 6) D1 ततो (for स्थितो) D2 बद्ध कपिवरात्मज (for the post half)]

35 Ñ2 V2 B1.2.4 D6 om 35 (cf v l 34) —a) G2 [अ]र्थं (for [अ]यम्) Ś1 D10 [अ]स्त्रशस्त्रभृत्, Ñ1 D1–4.11 [अ]स्त्राणां (D2 °णा) स्त्रवित्, B3 [अ]स्त्रविदस्त्रय (for [अ]स्त्रतत्त्ववित्) —After 35ab, D1 ins 1018* —c) G1 निर्जगाम Cr m g k t as in text (for निजग्राह) D1.2 T1 महाबाहु Ś1 N1 V1 B3 D1–4.10.11 बबन्ध युधि (D5 त च) विज्ञातो (Ś1 V1 D10 °त)

36 ab) Ñ1 V B1.2.4 D6 तमस्त्रं ब्रह्मणोऽस्त्रेण बबन्धेन्द्रजिद् रुषित् (V1 °धेन्द्रजिद्रुषाजित् [sic]) —For 36ab, Ś1 N1 B3 D1–4.10.11 subst

1019* स ततो ब्रह्मणोऽस्त्रेण बद्धः कपिवरात्मज ।

[D1 तत स by transp D1.4.11 -वरस्तत्र (D11 °श) (for वरात्मज) D2 बद्धो वानरपुंगव (for the post. half)] —c) Ñ2 V B1.2.4 D6 सोऽभवत्, D2 बभूव (for अभवत्) Ś1 D1.2.10.11 तु (for च) —d) G3 निपपात (for पपात च) Ś1 N1 V2 B3 D1.2.4.10.11 M3 धरणी, D5 महती (for च मही)

37 Ñ2 V2 B1.2.4 D6 om 37–39 —a) D6 [ऽ]थ G3 तु (for ऽथ) Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 तु (D2 स) विज्ञाय महा (N1 बद्) (for ऽथ बुद्ध्वा स तदा) T1 तदा म Mi तथास्त्र (for तदास्त्र) D2 बधन, D10 बद्ध (for -बन्धं) D8 Cm t स तदस्त्रबध, G1.2 सहसास्त्रबधन B3 स त तु विज्ञाय महास्त्रबद्ध —b) T3 अस्त्र, Cm t as in text (for प्रभो) Ś1 D10 प्रयोग, D1–4 [उ]रुसत्त्व (D4 °स्त्र) D3 [उ]प्रवेग, D9 [अ]प्रवेग, T1.3 M3 [आ]त्म वेग T2 प्रभाव Cm k t as in text (for [अ]ल्पवेग) V1 B3 D2.11 प्रभो (B3 °भु) प्रभाव विगतोग्र (D3 °ह) वेग Cm विगताल्पवेग इति पाठ —c) B3 अथतस्य (for आत्मनश्च)

38 Ñ2 V2 B1.2.4 D6 om 38 (cf v l 37) —a) V1 D1.4 बद्ध (for तत) Ś1 स्वयम्भुवैर् —b) V1 D1.2 चासि, Cm g t as in text (for अभि) V1 G1 मन्त्रित (G1 °त) Ś1 Ñ1 B3 D1.2.4.10.11 ब्रह्मास्त्रमति मन्त्रितं, D3 ब्रह्मणोऽस्त्रेण यन्त्रित

39 Ñ2 V2 B1.2.4 D6 om 39 (cf v l 37) —a) Ś1 D3.5.8.9–11 M3 Cm g t न मेऽस्य N1 D1.4 ममास्य V1 B3 न चास्य, T3 न मेऽस्ति (sic) (for न मेऽस्त्र) T -बद्धस्य (for -बन्धस्य) Ś1 B3 D2.10.11 M3 न, D1.4 तु (for च) B3 अस्ति मे (for सस्ति) —b) Ś1 D3 T3 लोकगुरु Ś1 N1 V1 B3 D1–4.10.11 प्रमादात् (for प्रभावात्) —c) G3 M3 [ए]व मत्वा (for [ए]वमेव) T3 एव विहित M1.2 Cv एवोपहितो, Cr m g k t as in text (for एवं विहितो) Ś1 Ñ1 V1 B3 D1.4.10.11 अवश्यमेव विहितस्त्र (D1.4 °ऽस्त्र) बंधो —d) B3 ममात्मयोनैर् (sic) D3 मया स्वयोनेर्, T3 महात्म°, M1 ममात्म°, Cr m g k t as in text (for मयात्मयोनेर्) Ñ1 मनुवर्तनीय

स वीर्यमस्त्रस्य कपिर्विचार्य
पितामहानुग्रहमात्मनश्च ।
विमोक्षशक्तिं परिचिन्तयित्वा
पितामहाज्ञामनुवर्तते स्म ॥ ४०

अस्त्रेणापि हि बद्धस्य भयं मम न जायते ।
पितामहमहेन्द्राभ्यां रक्षितस्यानिलेन च ॥ ४१

ग्रहणे चापि रक्षोभिर्महन्मे गुणदर्शनम् ।
राक्षसेन्द्रेण संवादस्तस्माद्गृह्णन्तु मां परे ॥ ४२

स निश्चितार्थः परवीरहन्ता
समीक्ष्यकारी विनिवृत्तचेष्टः ।
परैः प्रसह्याभिगतैर्निगृह्य
ननाद तैस्तैः परिभर्त्स्यमानः ॥ ४३

ततस्तं राक्षसा दृष्ट्वा निर्विचेष्टमरिंदमम् ।
बबन्धुः शणवल्कैश्च द्रुमचीरैश्च संहतैः ॥ ४४ G 5 44 12 B 5 48 46 L 5 44 49

40 Ñ2 V2 B1.2.4 D5 read 40 (preceded by 1025*) after 49 (for B4 cf v l 54) V1 repeats (var) 40 (preceded by 1025*) after 49 B3 reads 40 for the first time before 34 repeating it (var) here. —a) Ś1 वीर्यं स मत्रस्य, D7.4 स वीर्यमत्रस्य (for स वीर्यमस्त्रस्य) Ñ2 V1 (second time) B1.2.3 (first time) D2.4 त्रिदिव्ता B1 (second time) विचार्य (for विचार्य) D11 स वीर्यमत्रस्य विचार्य धीमान् —Ś1 D10 om (hapl) 40[b-c] —c) Ñ1 V1 (first time) D1.2.4.11 स (D1.4 अ) थात्म, B3 (second time) तथानु (for विमोक्ष) Ñ2 V1 (second time) B1.2.3 (first time) D5 च कपिर्विचिन्त्य, B4 च * * स चित्य, D2 प्रविचिन्त्य वीर (for परिचिन्तयित्वा) —d) V1 (first time) B3 (second time) [अ]त्र परि (for [आ]ज्ञामनु) T1.2 स (for स्म) Ñ2 V1 (second time) B1.2.3 (first time) D5 वैतामही (D5 पि * * *) तामनु (V2 B3 ता स्मर)- वर्तताज्ञा — After 40, V1 (after the second occurrence of 40) B1.2.4 D5 read 45 while D2 ins after 40

1020* अक्षुद्ररूपो हरिराजदूत
समीक्ष्य कार्यं रघुनन्दनस्य ।
सीताममत्र सहते स्म बन्ध

41 Ñ2 V2 B1.2.4 D5 om 41–43 —a) Ś1 V1 D6.10.11 चापि, B3 [अ]पि च, D1.4 [अ]पि प्र (for [अ]पि हि) B3 बधस्य (sic) —b) Ś1 D10 भय न मम विद्यते —d) D1.4 [अ]नलेन च G3 [अ]नुलोचन (sic) (for [अ]निलेन च)

42 Ñ2 V2 B1.2.4 D5 om 42 (cf v l 41) —a) Ś1 D1.4.10.11 प्रहर्णे D5 वापि G1.2 चाभि (for चापि) B3 ग्रहणेनापि —b) Ś1 D10 ममैमिह, D1 G3 M2 C8 महत्स्मे, D11 माहात्म्ये, Ct as in text (for महन्मे) Ś1 D1.4.11 गुणदर्शनं, D11 गुणमुत्तमं, G3 M2 C8 °दर्शनं ; Ct as in text (for गुणदर्शनम्) —c) Ś1 D10 सवादान्, B3 D3.5.11 संवाद (D3.5.11 sic) —d) G1 ग्राहंतु (sic) (for गृह्णन्तु) D10 मा परे, D11 सपनम् (sic) G3 मा परे (for मा परे) B3 करिष्यामि सुरान वै

43 Ñ2 V2 B D5 om. 43 (for all except B3 cf v l 41) —a) M2 कपि (for पर) D10 -हुता (for -हन्ता) —c) Ñ1 D3.5.11 परैः (for परैः) D10 प्रदान्त, D11 T2.3 G3 प्रगृह्य Ct as in text (for प्रसह्य) Ñ1 [अ]तिभूता, V1 [अ]भिमुख्य, D6 [अ]ति गतैर् (for [अ]भिगतैर्) D3 निरीह (for निगृह्य) —d) Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 बभूव तैस्, M1 विनाचतैस्, Ck t as in text (for ननाद तैस्) —After 43 Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 ins

1021* ततस्तु ब्रह्मणोऽस्त्रेण स बद्धो वानरर्षभः ।
मनश्चविर्निचेष्टश्च विचेष्टश्चैव रज्जुना ।

[(l 1) D3 वानरोत्तम Ñ1 प्रविष्टो अस्त्रत्र (for the post half) —(l 2) Ñ1 D1.2.4 तु (for first च) Ś1 V1 D10 विषण्णश्च, D3 विवशश्च, D11 निर्विद्य (for विचेष्टश्च)]

44 B2 reads 44–49 (preceded by 1017*) after 33 —a) Ñ1 D1.3.4.11 तथा त, Ñ2 V B D6–9 ततस्ते, D2 अथ त, D10 ते तया (for ततस्त) Ñ1 D11 राक्षसं (sic) Ñ2 V B D6 दृष्ट्वा (for दृष्ट्वा) —b) D7.9 T1 विनिश्चेष्टम्, M1 महचेष्टम् (for निर्विचेष्टम्) Ñ2 V B D6 बद्धमस्त्रेण मारुतिं —c) Ś1 D3.4.10.11 पाश (D1.4.11 रज्जु) बंधैश्च, Ñ1 D2.3 रज्जु (D3 शाण) पाशैश्च, Ñ2 V B1.3.4 D6 शणपट्टैश्च, B2 समरे तस्मिन्, T3 (also as in text) °पाशैश्च, Cv m g k t as in text (for शणवल्कैश्च) —d) D9 reads marg sec m द्रुमचीरैश्च Ñ2 V2 B3 D6 द्रुमवल्कल (B3 °रज्जैन), V1 द्रुमपट्टैश्च B1.4 द्रुमवल्कै- (B1 [in also] °पट्टै) श्च Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 मारुतिं Ñ2 D6 संयुते, V2 संहितं (sic), D7.9 संहितैः, Cv t m g k as in text (for संहतैः) B2 चीरैर्द्रुमभिरेव च

G 5 44 0 B 5 48 36 L 5 44 36 ततः पैतामहं वीरः सोऽस्त्रमस्त्रविदां वरः ।
संदधे सुमहातेजास्तं हरिप्रवरं प्रति ॥ ३४
अवध्योऽयमिति ज्ञात्वा तमस्त्रेणास्त्रतत्त्ववित् ।
निजग्राह महाबाहुर्मारुतात्मजमिन्द्रजित् ॥ ३५
तेन बद्धस्ततोऽस्त्रेण राक्षसेन स वानरः ।
अभवन्निर्विचेष्टश्च पपात च महीतले ॥ ३६
ततोऽथ बुद्ध्वा स तदास्त्रबन्धं
प्रभोः प्रभावाद्विगताल्पवेगः ।
पितामहानुग्रहमात्मनश्च
विचिन्तयामास हरिप्रवीरः ३७
ततः स्वायंभुवैर्मन्त्रैर्ब्रह्मास्त्रमभिमन्त्रितम् ।
हनूमांश्चिन्तयामास वरदानं पितामहात् ॥ ३८
न मेऽस्त्रबन्धस्य च शक्तिरस्ति
विमोक्षणे लोकगुरोः प्रभावात् ।
इत्येवमेवं विहितोऽस्त्रबन्धो
मयात्मयोनेरनुवर्तितव्यः ॥ ३९

(for निग्रहार्थम्) D3 कथ नियच्छेयमिति ग्रहार्थं —After 33 B3 ins

1017* ततस्तु ब्रह्मणोऽस्त्रेण सन्धाने कृतवान्सुधी ।
सोऽभवत्तेन निश्चेष्ट पपात धरणीतले ।

—Thereafter B3 reads 44–49 (including omissions and star passages)

34 Ñ2 V3 B1 3 4 D6 om 34–35 Before 34 B3 reads 40 for the first time repeating it (var) in its proper place —a) G2 घोर (for वीर) —b) D3 शस्त्रम् (for सोऽस्त्रम्) —c) D3 चिक्षेप (for संदधे) Ś1 M1 2 स B3 तु D10 स्म, D11 तु (for सु) —d) D1 11 हरिं (for हरि) D1 reads प्रति in marg —After 34 D2 3 4 ins while D5 ins after 35ab

1018* तत एव विफलं ज्ञात्वा हनूमति महाबले ।
अवध्य सर्वभूतानां तदस्त्र न बबन्ध तम् ।
अस्त्र तद्वितथ ज्ञात्वा स जगर्हे पितामहम् ।
अथागम्य ततो ब्रह्मा मारुतात्मजमब्रवीत् ।
मारुते मद्वच कार्यमिदं गच्छ वानर । [5]
एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वा लक्षभूत स्थितोऽभवत् ।

[D2 3 om 1 3 —(1 2) D1 अवध्य D5 अवध्य D1(m also as above) 4 अतस्त and च (for तदस्त्र and तम् respy) —(1 3) D2 3 दृष्ट्वा (for ज्ञात्वा) —(1 4) D2 3 आगत्य (for आगम्य) —(1 5) D4 कार्यं (for कार्यमिदं) —(1 6) D5 ततो (for स्थितो) D3 बद्ध कपिवरात्मज (for the post half)]

35 Ñ1 V3 B1 3 4 D6 om 35 (cf v l 34) —b) G2 [अ]थ (for [अ]य) Ś1 D10 [अ स्त्रशस्त्रभृत्, Ñ1 D1 4 11 [अ]स्त्रशा(D1 °श)स्त्रवित्, B3 [अ]स्त्रविच्चय (for [अ]स्त्रतत्त्ववित्) —After 35ab D3 ins 1018* —c) G1 निर्जगाम Cr m g k t as in text (for निजग्राह) D7 8 T3 महाबाहु Ś1 Ñ1 V1 B2 D1–4 10 11 बबंध युधि (D3 स च) विक्रान्तो (Ś1 V3 D10 °न्त)

36 cd) Ñ2 V B1 3 4 D6 तस्यार्त ब्रह्मणोऽस्त्रेण बबंधेन्द्रजिदस्त्रवित् (V2 °ऐन्द्रजिदस्त्रवित् [sic]) —For 36cd Ś1 Ñ1 B2 D1–4 10 11 subst

1019* स ततो ब्रह्मणोऽस्त्रेण बद्ध कपिवरात्मज ।

[D3 तत स by transp D1 4 11 °वरात्मज (D11 °भा) (for वरात्मज) D3 बद्धो वानरपुंगव (for the post half)] —c) Ñ2 V B1 3 4 D6 सोऽभवन्, D3 बभूव (for अभवन्) Ś1 D1 4 10 11 तु (for च) —d) G2 निपपात (for पपात च) Ś1 Ñ1 V3 B2 D1 2 4 10 11 M1 धरणी, D3 महती (for च मही)

37 Ñ2 V3 B1 3 4 D6 om 37–39 —a) D5 [S]थ G3 तु (for Sथ) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 10 11 तु (D3 स) विज्ञाय महा (Ñ1 तद्) (for Sथ बुद्ध्वा स तदा) T1 तदास्त्र M3 तथास्त्र (for तदास्त्र) D3 बधन, D10 बद्ध (for बन्ध) D5 Cm t स तदस्त्रबध G1 2 सहसास्त्रबधनं B1 स त तु विज्ञाय महास्त्रबद्ध —b) T2 अस्त्र, Cm t as in text (for प्रभो) Ś1 D10 प्रयोग, D1 4 [उ]त्तसत्त्व (D1 त्व) D3 [उ]प्रवेग D5 [अ]प्रवेग, T1 2 M1 [अ]भूमवेग T2 प्रमात्र Cm k t as in text (for [अ]ल्पवेग) V1 B2 D2 11 प्रभो (B2 °भु) प्रभाव विगतोग्र(D2 °रु)वेग ※ Cm विगताल्पवेग इति पाठ ※ —c) B1 मथवश (for आत्मनश्च)

38 N2 V3 B1 3 4 D6 om 38 (cf v l 37) —a) V1 D1 4 पद्म (for तत) Ś1 स्वयभुवैर —b) V1 D7 8 धासि, Cm g t as in text (for अभि) V1 G1 मन्त्रितै (G1 °त) Ś1 N1 B2 D1 2 4 10 11 ब्रह्माख्यात मन्त्रितै, D3 ब्रह्मणोऽस्त्रेण यन्त्रित

39 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 om 39 (cf v l 37) —a) Ś1 D1 3 6 7 11 M2 Cm g t न मेस्य Ñ1 D1 4 ममास्य V1 B2 न चास्य T2 न मेन्ति (sic) (for न मेऽस्त्र) T बद्धस्य (for बन्धस्य) Ś1 B2 D2 10 11 M2 न D1 4 तु (for च) B3 शक्ति मे (for अस्ति) —b) Ś1 D1 T1 लोकगुरु Ś1 N1 V1 B2 D1–4 10 11 प्रसादात् (for प्रभावात्) —c) G2 M3 [ए]व मत्वा (for [ए]वमेव) T1 एव विहित M1 2 Cv एवोपहितो, Cr m g k t as in text (for एव विहितो) Ś1 Ñ1 V1 B2 D1–4 10 11 एवमेवं विहितस् (D1 4 °तोऽस्त्र) अत्रो —d) B3 ममानुयायैर (sic) D2 मया स्वयोनेर, T1 महात्म°, M1 ममात्म°, Cr m g k t as in text (for मयात्मयोनेर) Ñ1 अनुवर्तनीय

स वीर्यमस्त्रस्य कपिर्विचार्य
पितामहानुग्रहमात्मनश्च ।
विमोक्षशक्तिं परिचिन्तयित्वा
पितामहाज्ञामनुवर्तते स्म ॥ ४०
अस्त्रेणापि हि बद्धस्य भयं मम न जायते ।
पितामहमहेन्द्राभ्यां रक्षितस्यानिलेन च ॥ ४१
ग्रहणे चापि रक्षोभिर्महन्मे गुणदर्शनम् ।
राक्षसेन्द्रेण संवादस्तस्माद्गृह्णन्तु मां परे ॥ ४२
स निश्चितार्थः परवीरहन्ता
समीक्ष्यकारी विनिवृत्तचेष्टः ।
परैः प्रसह्याभिगतैर्निगृह्य
ननाद तैस्तैः परिभर्त्स्यमानः ॥ ४३
ततस्तं राक्षसा दृष्ट्वा निर्विचेष्टमरिंदमम् ।
बबन्धुः शणवल्कैश्च द्रुमचीरैश्च संहतैः ॥ ४४ G. 5. 44. 12 B. 5. 48. 46 L. 5. 44. 49

40 Ñ2 V2 B1.2.4 D8 read 40 (preceded by 1025*) after 49 (for B4, cf. v.l. 54). V1 repeats (var.) 40 (preceded by 1025*) after 49. B3 reads 40 for the first time before 34, repeating it (var.) here.—a) Ś1 वीर्यं स मंत्रस्य; D1.4 स वीर्यमंत्रस्य (for स वीर्यमस्त्रस्य). Ñ2 V1 (second time).3 B1.2.3 (first time).4 D8.4 विदित्वा, B3 (second time) त्रियाय (for विचार्य). D11 स वीर्यमंत्रस्य विचार्य धीमान्.—Ś1 D11 om. (hapl.) 40bc.—c) Ñ1 V1 (first time) D1.2.4.11 स (D1.4 अ)थास्त्र-; B3 (second time) तथानु- (for विमोक्ष-). Ñ2 V2 (second time) 2 B1.2.3 (first time) D8 च कपिर्विचिंत्य; B3 च ∗ ∗ स चिंत्य, D2 प्रविचिंत्य धीरः (for परिचिन्तयित्वा).—d) V1 (first time) B3 (second time) -[अ]स्त्रं परि (for -[आ]ज्ञामनु-). T1.2 सः (for स्म). Ñ2 V1 (second time) 2 B1.2.3 (first time) 4 D8 पैतामहीं (D8 पै ∗ ∗ ∗) तामनु (V2 B2 तां सम)- वर्तताज्ञां.—After 40, V1 (after the second occurrence of 40) B1.2.4 D8 read 45, while D2 ins. after 40.

1020* प्रहृष्टरूपो हरिराजदूतः
समीक्ष्य कार्यं रघुनन्दनस्य ।
सीतासमक्षं सहते स्म बन्धं

41 Ñ2 V2 B1.2.4 D8 om. 41–43.—a) Ś1 V1 D2.10.11 चापि; B3 [अ]पि च; D1.4 [अ]पि प्र- (for [अ]पि हि). B3 बंधस्य (sic).—b) Ś1 D10 भयं न मम विद्यते.—d) D1.4 [अ]नलेन च; G1 [अ]नुलोमनः (sic) (for [अ]निलेन च).

42 Ñ2 V2 B1.2.4 D8 om. 42 (cf. v.l. 41).—a) Ś1 D1.4.10.11 ग्रहणं. D2 चापि, G1.3 चाभि- (for चापि). B3 ग्रहणेनापि.—b) Ś1 D10 महेश्वरः; D3 G2 M3 Cg महात्मा; D11 महात्म्ये; Ct as in text (for महन्मे). Ś1 D1.4.11 गुणवत्तरः; D10 गुणमुत्तमं; G2 M3 Cg °दर्शनः; Ct as in text (for गुणदर्शनम्).—c) Ś1 D10 भयादात्; B3 D2.3.11 स्वयं (D2.3.11 sic).—d) G1 ग्राह्यं (sic) (for गृह्णन्तु). D11 मां परेः D11 मयतद् (sic), G3 मा परे (for मां परे) B3 करिष्यामि सुखेन वै.

43 Ñ2 V2 B D8 om. 43 (for all except B3, cf. v.l. 41).—a) M3 कपि (for पर) D10 -हर्ता (for -हन्ता).—c) Ñ1 D2.3.11 वरै° (for परै°). D10 प्रशान्त-; D11 T2.3 G3 प्रगृह्य, Ck.t as in text (for प्रसह्य). Ñ1 [अ]विमृश्य; V1 [अ]भिमुख्यै, D2 [अ]तिगतैर् (for [अ]भिगतैर्). D2 निरीक्ष्य (for निगृह्य).—d) Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 बभूव तैस्; M3 निशाचरैस्; Ck.t as in text (for ननाद तैस्).—After 43, Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 ins.:

1021* ततस्तु ब्रह्मणोऽस्त्रेण स बद्धो वानरर्षभ ।
अभवन्निर्विचेष्टश्च निश्चेष्टश्चैव तत्क्षया ।

[(l. 1) D2 वानरोत्तम. Ñ1 प्रतिबद्धो महाबल (for the post. half).—(l. 2) Ñ1 D1.2.4 तु (for first च). Ś1 V1 D10 निष्पन्दः; D2 विवशश्च; D11 निश्चिद्र (for निश्चेष्ट)]

44 B3 reads 44–49 (preceded by 1017*) after 33.—a) Ñ1 D1.3.4.11 तथा तं; Ñ2 V B D8.4 ततस्ते; D2 अथ तं; D10 तं तथा (for ततस्तं). Ñ1 D11 राक्षसं (sic). Ñ2 V B D8 दृष्ट्वा (for दृष्ट्वा).—b) D7.8 T1 विनिश्चेष्टम्; M1 महचेष्टम् (for निर्विचेष्टम्). Ñ2 V B D8 वज्रमस्त्रेण मारुतिं.—c) Ś1 D1.2.10.11 पाश (D1.4.11 रज्जु) बंधैश्च; Ñ1 D1.2 रज्जु (D2 शाण) पाशैश्च. Ñ2 V B1.2.4 D8 शाणपट्टैश्च, B3 समरे शक्तितः; T2 (also as in text) °पाशैश्च; Cv.m.g.k.t as in text (for शणवल्कैश्च).—d) D8 reads marg. sec. m. द्रुमचीरैश्च. Ñ2 V1 B2 D8 द्रुमवल्कल (B2 °ल्केन); V2 द्रुमबंधैश्च, B1.4 द्रुमवल्कै- (B1 (m. also) °पट्टै) श्च. Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 मारुतिं, Ñ2 D8 -संवृतैः; V2 संस्थित (sic); D1.4 सहितैः; Cv.r.m.g.k as in text (for संहतैः). B3 चर्मरज्जुभिरेव च.

G 5 44 18
H 5 48 47
L 5 44 50

स रोचयामास परैश्च बन्धनं
प्रसह्य वीरैरभिनिग्रहं च ।
कौतूहलान्मां यदि राक्षसेन्द्रो
द्रष्टुं व्यवस्येदिति निश्चितार्थः ॥ ४५
स बद्धस्तेन वल्केन विमुक्तोऽस्त्रेण वीर्यवान् ।
अस्त्रबन्धः स चान्यं हि न बन्धमनुवर्तते ॥ ४६
अथेन्द्रजित्तं द्रुमचीरबन्धं
विचार्य वीरः कपिसत्तमं तम् ।
विमुक्तमस्त्रेण जगाम चिन्ता-
मन्येन बद्धो ह्यनुवर्ततेऽस्त्रम् ॥ ४७
अहो महत्कर्म कृतं निरर्थकं
न राक्षसैर्मन्त्रगतिर्विमृष्टा ।
पुनश्च नास्त्रे विहतेऽस्त्रमन्य-
त्प्रवर्तते संशयिताः स्म सर्वे ॥ ४८
अस्त्रेण हनुमान्मुक्तो नात्मानमवबुध्यते ।
कृष्यमाणस्तु रक्षोभिस्तैश्च बन्धैर्निपीडितः ॥ ४९

45 For sequence in B3 cf v l 44 Ñ2 V3 B3 om 45-46 V1 reads 45 after the second occurrence of 40 B1 3 4 D8 read 45 after 40 (for B4, cf v l 54) —ᵃ) Ś1 शेचयामास D8 10 चिंत(D10 चोप)यामास Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 पुनश्च, B2 शरैश्च (for परैश्च) Ś1 Ñ1 V1 B1 3 4 D1 3 4-7 9 10 T2 G3 च(Ś1 D8 10 स्व)बध, D11 च बद्ध (for च बन्धन) —ᵇ) D2 प्रगृह्य (for प्रसह्य) Ñ1 बलि, D5 अपि, D6 11 अरि (for अभि) T2 पै (for च) Ś1 D3 10 अभिसगृ(D10 °सङ्ग)हीत, D1 4 अतिनिग्रह च D3 अभिमर्दनं च, D7 9 अभिगर्हणं च (for अभिनिग्रह च) V1 B1 4 प्रसह्य(B1 [before corr] परं च) रक्षोभिरसु(B1 °स [sic])ग्रह च, B2 प्रसज्य रक्षोभिरव(marg also °नु)ग्रह च —ᶜ) D2 T2 G2 3 Ck कुतूहलान्, Cv r m g t कौतूहलान् (as in text) D1 2 4 10 11 मा(D10 मा) युधि, T2 G1 मे(G1 मा) यदि (for मा यदि) D2 11 राक्षसैंद्र (sic) —ᵈ) Ś1 व्यासीद् (sic) D10 व्यरस्येद् (sic) M2 प्रपश्येद्, Cv as in text (for व्यवस्येद्) Ś1 Ñ1 D1 10 11 विनिश्चेष्ट V1 B1 3 4 D4 जातबुद्धि, D3 आतचेष्ट, D4 निर्विवेच (sic) (for निश्चितार्थ) D2 द्रष्टु यथा चेच्छति निर्विशक

46 For sequence in B3 cf v l 44 Ñ2 V B D6 om 46 (for Ñ2 V2 B3 cf v l 45) —ᵃ) D2 दाए T2 श्रण (for तेन) D11 वबध स्नेन (sic) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 बधेन D3 वीर्येण, T2 वल्कैश्च, Cm k t as in text (for वल्कल) —ᵇ) D11 विमुक्तास्तेन (sic) —ᶜ) D6 शस्त्र (for अस्त्र) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 हि सामान्य (for स चान्य हि)

47 For sequence in B3, cf v l 44 —ᵃ) D5 यथा (for अथ) T2 3 G3 M3 तु (for त) B2 बहु (for द्रुम) Ś1 Ñ1 D1-4 7-9 11 G1 M Cm चीरबद्ध, Ñ2 V B1 2 4 -वल्कव(V1 °वि)द्धं B3 भीमविक्रम, D6 -वल्कलवद्ध (unmetric) T1 3 G1 2 चीरवधन (for चीरबन्ध) —ᵇ) D2 समीक्ष्य D11 योध, G1 धीर (for वीर) G2 च (for तम्) Ś1 D10 वीरमुख्य, Ñ1 D1 3 11 योधमुख्य, D2 3 राजमुख्य (for सत्तम तम्) Ñ2 V B D6 समीक्ष्य वीर द्रुवता वरिष्ठ —ᵈ) T2 ह्यन्येन, G1 M1 2 नान्येन Cm g t as in text (for ह्यन्येन) D5 बधो, G1 2 बद्धा Cm g t as in text (for बद्धो) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 न बध मन्यं(Ś1 Ñ1 °न्यो [sic]) (for अन्येन बद्धो) D2 4 Ct [ऽ]पि, Ck as in text (for हि) D1 M2 निवर्तेत Cm g k t as in text (for [अ]नु°) ✻ Ct 'नान्येन बन्धे ह्यनुवर्ततेऽस्त्रम्' इति पाठे चिन्तास्वरूपमिदम् ✻—For 47ᶜᵈ, Ñ2 V B D6 subst

1022* मुमोच त दारुणमस्त्रबद्ध
मबुद्धमोक्ष कपिसत्तमेन ।

[(l 1) B2 वारुणम (for दारुणम्) V3 D6 बधम् (for -बद्धम्) —(l 2) B1(m after corr as above) 4 मोक्ष (for मोक्ष) B2 3 कपिकुञ्जरेण]

—After 47, G1 ins

1023* इन्द्रजित्तु तदा दृष्ट्वा बध्यमान तु रज्जुभि ।
विपन्न कर्म मे सर्व विमुक्तोऽस्त्रेण वानर ।

48 For sequence in B3 cf v l 44 —ᵃ) D5 अपो (for अहो) Ñ2 V1 D7 9 10 Ct कृत निरर्थ V2 निरर्थकं कृतं (by transp) B4 निरर्थक हि, D2 कृतं निरर्थक —ᵇ) Cm धृतिर् Cg t as in text (for -गतिर्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 मत्र(Ś1 D10 मन्त्र)कृतिर्हि(D1 4 °श्च) राक्षसा, Ñ2 V B D6 अस्त्रगतिरसु(Ñ1 B3 D6 °श्च) गतया (V2 सह्य), D3 अस्त्रगतिर्विगृह्यत D11 °कृतेर्हि राक्षस (for मन्त्रगतिर्विमृष्टा) —ᶜᵈ) V2 B2 4 पि(B2 [m after corr] पै)रास्महास्त्रे Ñ1 B3 D1 प्र(B4 वि)हते, D2 [ऽ]पहते D3 4 G1 प्र(G1 वि)हिते, Cr g t as in text (for विहते) Ñ1 D1 4 G3 [ऽ]न्यदस्त्र (by transp) V2 [ऽ]स्त्रमनुत्तमे (hypm) (for ऽस्त्रमन्यत्) D11 पुनश्च नास्त्रे प्रहते तमन्यै (sic) (for ᶜ) —V3 om 48ᵈ B4 om after प्रवर्तते up to सर्वे B1(m after corr as in text) 4 न वर्तते Ñ V1 B1 3 D1-4 6 11 खलु स्म B3 खलस्य (sic) G3 च सर्वे (for स्म सर्वे) Ś1 D10 पुनश्च नास्त्रैर्ह्यस्त्रमन्यद्धत प्रवर्तते सयति तत्खलु स्म न

49 For sequence in B3 cf v l 44 B4 reads 49 (including 1025*) after 54ᵃᵇ —ᵃ) D6 T2 M3

हन्यमानस्ततः क्रूरै राक्षसैः काष्ठमुष्टिभिः ।
समीपं राक्षसेन्द्रस्य प्राकृष्यत स वानरः ॥ ५०

अथेन्द्रजित्तं प्रसमीक्ष्य मुक्त-
मस्त्रेण बद्धं द्रुमचीरसूत्रैः ।
व्यदर्शयत्तत्र महाबलं तं
हरिप्रवीरं सगणाय राज्ञे ॥ ५१

तं मत्तमिव मातङ्गं बद्धं कपिवरोत्तमम् ।
राक्षसा राक्षसेन्द्राय रावणाय न्यवेदयन् ॥ ५२

कोऽयं कस्य कुतो वापि किं कार्यं को व्यपाश्रयः ।
इति राक्षसवीराणां तत्र संजज्ञिरे कथाः ॥ ५३

हन्यतां दह्यतां वापि भक्ष्यतामिति चापरे ।
राक्षसास्तत्र संक्रुद्धाः परस्परमथाब्रुवन् ॥ ५४

अतीत्य मार्गं सहसा महात्मा
स तत्र रक्षोधिपपादमूले ।
ददर्श राज्ञः परिचारवृद्धा-
न्गृहं महारत्नविभूषितं च ॥ ५५

G 5 44 6
B 5 48 57
L 5 41 60

Cv g शवबुध्यत, Ck t as in text (for °बुध्यते) —For 49^{cd} Ś1 N V B D1 6 10 11 subst

1024* अथ तन्धविमोक्षं तु हनुमान्नावबुध्यत ।

[Ś1 D10 अथबन्ध B1 बधनाक्ष (for न्धविमोक्ष) Ś1 D3 10 च (for तु) Ś1 Ñ1 V2 नावबुध्यत, Ñ2 V1 B2-4 D6 नावबुध्यते]

—^{c}) B2 (marg also as in text) क्रियमाणस्, D6 कृष्यमाणस् (for कृष्यमाणस्) Ś1 D10 हि, Ñ V B D1 6 11 G3 M2 च (for तु) —^{d}) B2 (marg also as in text) शरजालैर्, B4 सरथ बर्धर, D1 6 तैस्तैर्बन्धैर्, D6 तैश्च मन्त्रैर् (for तैश्च बन्धैर्) N1 V2 M1 च (V3 स) पीडित —After 49 Ñ2 V B D6 ins

1025* तत पैतामहैर्बन्धैर्मुक्तः स मारुतिः ।
नाश्मान मोक्षयामास तस्माद्बाढं हतान्वितः ।

[(l 1) V3 B1 अद्वैर् (for महैर्) B3 बद्धस्तु —(l 2) V3 B2 आत्मान (sic) Ñ2 B3 D6 हताविन (for हत°) B1 तस्माद्बलात्तु बाधित (for the post half)]

—Thereafter Ñ1 V2 B3 4 D6 read 46, while V1 repeats 40

50 V3 om 50 57 N2 om 50^{cd} B4 reads 50 after 45 (cf v l 54) —^{a}) D3 हनूमास्तु (for हन्यमानस्) D1 6 10 11 च तै (for ततः) N1 B4 D2 G1 क्रुद्धै, D1 4 M2 शूरैर् (for क्रूरै) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 काम रूपिभि, D7 8 काष्ठमुष्टिभि —^{c}) D3 समीपे —^{d}) G3 महाकपि (for स वानर) Ś1 D10 समाकृष्यत वानर, Ñ2 D6 प्रावेश्यत स मारुति V3 B1 3 समावेश्यत मारुति, B4 समप्रवेश्य च मारुति

51 V3 B4 om 51 (for V1 cf v l 50) Ñ1 B1 3 D6 om 51-57 D3 reads in marg 51^b-52^b —^{b}) D10 शस्त्रेण D1 T1 2 बधं (for बद्धं) Ś1 D10 चीरै, D1 M1 °वल्कै (for सूत्रै) —^{cd}) D3 व्यकर्षयत् G3 यत्र (for तत्र) N1 च (for स) D2 महाप्रवीर महारव त (for °बलं तं हरिप्रवीर)

52 Ñ2 V2 B1-3 D6 om 52 (cf v l 50 and 51). D3 reads in marg. 52^{cd} (cf v l 51) D4 om 52^b —^{b}) Ś1 D10 हरि (for कपि) V1 नरात्मज (for °वरोत्तमम्) —^{c}) D1 4 राक्षसो, D3 राक्षस (sic) (for राक्षसा) —^{d}) V1 B4 T3 M2 व्यदर्शयन्, D1 4 व्यद र्शयद्, D2 प्रदर्शयत् (for न्यवेदयन्)

53 Ñ2 V2 B1 3 D6 om 53 (cf v l 50 and 51) —^{a}) B4 [ऽ]सौ (for ऽयं) Ś1 D10 11 कथ, T1 2 कुतो (for कुतो) Ñ1 [अ]य, M2 [अ]त्र (for [अ]पि) —^{b}) Ñ1 V1 किंकार्य (V1 °वी)र्य (for किं कार्यं) Ś1 Ñ1 V1 B4 D3 10 किं (for को) D7 8 G1 Ct [ऽ]प्यु(G1 [ऽ] प्यु)पाश्रय, Cm as in text (for व्यपाश्रय) —^{c}) Ś1 N1 V1 B4 D1-4 10 11 वृद्धाना (for वीराणां) —^{d}) Ś1 N1 B4 D1-4 10 11 तेषां, V1 illeg D7 8 इत्थं (for तत्र)

54 Ñ2 V2 B1 3 D6 om. 54 (cf v l 50 and 51) —^{a}) D11 कथ्यतां (for हन्यतां) Ś1 D10 हन्यता (for दह्यतां) Ś1 N1 B4 D1 4 10 T1 2 च (for वा) —^{b}) D1 4 भज्यताम् (for भक्ष्यताम्) D4 कपि, D11 इव (for इति) —After 54^{ab} B4 reads 49 1025* 40 45 and 50 —B4 om 54^c-57 —^{c}) D7 8 संवृद्धा (for संक्रुद्धा)

55 Ñ2 V2 B D6 om 55 (cf v l 50 51 and 54) —^{a}) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 10 11 स हन्यमानो बहु(D3 बलि)भिश्च भग्न(D11 °श्च वानर) —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 समेत्य (for स तत्र) D3 11 पार्श्वे (for पाद) D10 मूल —^{c}) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 10 11 पार्श्वेरवृन्दं (D10 °वृन्दं, D11 °वृन्दा), D6 परिचारवृद्धान् Cv m g k t as in text Cvp °वृद्ध (for परिचारवृद्धान्) —^{d}) D1 4 महा (for महा) D3 राज (for रत्न) Ś1 Ñ1 V1 D1-4 10 11 परिच्छद रत्न(D3 महत, D10 त D11 च) (for विभूषित च)

G 5 44 0
B 5 48 58
L 5 44 61

स ददर्श महातेजा रावणः कपिसत्तमम् ।
रक्षोभिर्विकृताकारैः कृष्यमाणमितस्ततः ॥ ५६
राक्षसाधिपतिं चापि ददर्श कपिसत्तमः ।
तेजोबलसमायुक्तं तपन्तमिव भास्करम् ॥ ५७
स रोषसंवर्तितताम्रदृष्टि-
र्दशाननस्तं कपिमन्ववेक्ष्य ।
अथोपविष्टान्कुलशीलवृद्धा-
न्समादिशत्तं प्रति मन्त्रिमुख्यान् ॥ ५८
यथाक्रमं तैः स कपिश्च पृष्टः
कार्यार्थमर्थस्य च मूलमादौ ।
निवेदयामास हरीश्वरस्य
दूतः सकाशादहमागतोऽस्मि ॥ ५९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्चत्वारिंशः सर्गः ॥ ४६ ॥

56 Ñ2 V2 B D8 om 56 (cf v l 50 51 and 54) G3 reads in marg 56–57^b —^a) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 11 त (for स) —^b) D3 कपिकुञ्जर —^c) D1 4 G1 2 विविधाकारैः, D5 विकृताकारैः —^d) T3 कृष्यमाणस् (sic) Ś1 D1 2 4 10 T3 G1 ततस्तत, V1 समततः (for इतस्ततः)

57 Ñ2 V2 B D8 om 57 (cf v l 50 51 and 54) G3 reads in marg 57^ab (cf v l 56) —^a) Ś1 Ñ1 V1 D1 2 4 10 11 [स]धिपतिं क्रुद्धो D3 [स]धिपतिं क्रुद्ध —^b) Ś1 V1 D1–4 10 11 कपिकुञ्जर(D3 °र), Ñ1 कपिसत्तम —^c) D5 तपोबल —^d) Ñ1 D3 पसतम् (meta), D8 ज्वलन्तम् (for तपन्तम्)

58 T1 illeg for 58^ab —^a) B4 D1 4 -संवर्धित (for -संवर्तित) Ñ2 V B1 2 4 D6 नेत्र B3 -नेत्रो (for दृष्टिर्) —^b) Ś1 D2 3 10 11 अन्वैक्षत (for अन्ववेक्ष्य) Ñ1 V B D6 दशानन वायुसुतो ददर्श —^c) Ñ2 V1 B D6 सुखोपविष्ट(V3 B1 3 °शान्) D3 उपोप°, D11 अथो पविष्टान्, G1 अथोपविष्ट, Ck तथोप°, Ct as in text (for अथोपविष्टान्) D6 कुशली च (for कुलशील) —^d) Ñ2 V B1 D6 समादिशत् Ś1 Ñ1 मंत्रिमुख्यं, D3 योधमुख्यान् D5 7–9 मुख्यमन्त्रीन्, G1 M1 मन्त्रिवृद्धान्, G3 मंत्र° M1 वीर° (for मन्त्रिमुख्यान्) ※ Ct मन्त्रीन् मन्त्रीण इत्यर्थं ※

59 B4 om 59 —^a) Ś1 D10 हि, D2 च (for स) D3 सर्व (for कपिस्) Ś1 D2 3 10 M1 स(D1 M3 सु) पृष्ट, Ñ1 D1 4 11 हि पृ(Ñ1 ष्ट)ष्ट D6 G2 3 M2 3 विपृष्ट T2 3 विसृ(T3 °सृ)ष्ट, G1 प्रदिष्ट (for च पृष्ट) D3 यथार्थमेवं स कपिर्विसृष्ट —^b) D3 एव (for मादौ) —For 59^ab, Ñ2 V B1–3 D6 subst

1026* तं वानरेन्द्रः स तदोपगम्य
महाबलं वायुसुतो महात्मा ।

[(1 1) Ñ2 D6 वानराश्च B3 सहसा (for स तदा)] —^c) Ñ V B1–3 D2–4 8 10 11 कपीश्वरस्य

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ2 V B D5 10 दूत महत्त्वम्, Ñ1 D1 11 इंद्रजित्युद्ध D3 इंद्रजित्युद्ध हनुमद्दर्शन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 D1 4 10 11 om Ś1 M2 47 V3 36 B1 3 44 B2 43 B4 D3 49, D6 7–9 T G M1 3 48 —After colophon D3 concludes with राम, G with श्रीरामाय नमः

४७

ततः स कर्मणा तस्य विस्मितो भीमविक्रमः ।
हनुमान्रोषताम्राक्षो रक्षोधिपमवैक्षत ॥ १

भ्राजमानं महार्हेण काञ्चनेन विराजता ।
मुक्ताजालावृतेनाथ मुकुटेन महाद्युतिम् ॥ २

वज्रसंयोगसंयुक्तैर्महार्हमणिविग्रहैः ।
हैमैराभरणैश्चित्रैर्मनसेव प्रकल्पितैः ॥ ३

महार्हक्षौमसंवीतं रक्तचन्दनरूषितम् ।
स्वनुलिप्तं विचित्राभिर्विविधाभिश्च भक्तिभिः ॥ ४

विपुलैर्दर्शनीयैश्च रक्ताक्षैर्भीमदर्शनैः ।
दीप्ततीक्ष्णमहादंष्ट्रैः प्रलम्बदशनच्छदैः ॥ ५

शिरोभिर्दशभिर्वीरं भ्राजमानं महौजसम् ।
नानाव्यालसमाकीर्णैः शिखरैरिव मन्दरम् ॥ ६

नीलाञ्जनचयप्रख्यं हारेणोरसि राजता ।
पूर्णचन्द्राभवक्त्रेण सबलाकमिवाम्बुदम् ॥ ७

बाहुभिर्बद्धकेयूरैश्चन्दनोत्तमरूषितैः ।
भ्राजमानाङ्गदैः पीनैः पञ्चशीर्षैरिवोरगैः ॥ ८

महति स्फाटिके चित्रे रत्नसंयोगसंस्कृते ।
उत्तमास्तरणास्तीर्णे उपविष्टं वरासने ॥ ९ G 5 45 8 B 5 49 9 L 5 45 9

47

M3 begins with श्रीरामाय नमः

1 a) Ś1 D1-4 10 11 तु Ñ1 हि; Cr g k as in text (for स) Ñ2 V B D7 6 ततस्तं (D2 °स्त) कर्मभिस्तस्य, D5 स तस्य कर्मणा तत्र —b) D11 विस्मय (for विस्मितो) Ś1 Ñ2 D1-4 10 विस्मित भीमविक्रम(Ñ1 D2 °कर्मण) —c) Ñ2 B1 D7 9 T क्रोध, B1 2 कोप (for रोष) Ś1 Ñ1 D1 2 (before corr as in text)-4 10 G3 ताम्राक्ष (for -ताम्राक्षो) —d) Ñ1 रम पतिम्, Ñ2 V B D6 राक्षसेन्द्रम् (for रक्षोधिपम्) D3 G3 ऽन्वैक्षत

2 a) D11 महर्पण (sic) (for महार्हेण) —b) Ś1 D10 कवचेन (for काञ्चनेन) D1 2 (before corr) 4 11 विराजिता, G3 वि * * ता (damaged) (for विराजता) —c) Ś1 Ñ V B D2 6 10 वृतातेन D1 4 11 [आ]वृत(D11 °ता)तेन D3 निवद्धेन, D7 8 T1 वृतेनाय M1 विराजेन (for [आ]वृतेनाथ) —d) Ñ2 V2 B1-3 D6 विराजता, V1 B4 महौजसा D1 3 महाद्युति (for °द्युतिम्)

3 B4 om 3 —a) Ñ2 D6 -युक्तैश्च V2 B4 युक्तैः (for संयुक्तैर्) —V2 om from विग्रहैः up to भीम in 5b —b) D1 4 11 विचित्रैः, D9 विद्रुमैः (for विग्रहैः) B1 महामणिविभूषितैः —c) B1 महैम (for हैमैर्) Ñ1 युक्तैः (for चित्रैर्) —D6 om 3d-4a —d) M3 [प्]व (for [इ]व) Ś1 Ñ V1 B1 2 4 D2 3 6 10 12 मानसैः(D1 2 मनोरैः)-रूपशोभित D8 मनसैवाभिनिर्मितैः

4 V1 om 4 D6 om 4abc (for both cf v l 3) —a) Ś1 Ñ1 D7 सर्वात —b) Ñ2 V1 B1-2 चन्दनोत्तम (for रक्तचन्दन) Ś1 Ñ1 B2 3 D1-4 10 11 भूषित, B4 -चर्चित (for रूषितम्) —After 4ab, Ś1 D1 4 10 11 ins

1027* पूर्णचन्द्राभवक्त्रेण हारेणोरसि राजता ।

[D2 -गौरेण (for -वर्णेन) D2 3 हारेणाभिविराजित (for the post half)]

—c) Ś1 D10 अनुभि सु, Ñ1 V1 B D1-4 11 अनुलिप्त (for स्वनु°) —D10 om from भक्तिभिः in d up to भीम in 5b —d) B1 T1 3 G1 2 M1 2 पत्रिभिः, B3 D1 4 11 T2 शक्तिभिः, Cm g k t as in text (for भक्तिभिः)

5 V2 D10 om up to भीम in b (cf v l 3 and 4 respy) B4 om 5 —a) D1-3 Ct विचित्र(D3 °त्रैर्), T2 M2 विविधैर् M3 विचित्रैर् (for विपुलैर्) —b) G2 राक्षसैर् (for रक्ताक्षैर्) Ś1 Ñ2 V B1 2 3 D10 T2 M1 विक्रमैः, Ñ1 D2 3 निस्वनैः (for दर्शनैः) —c) T3 दीर्घ (for दीप्त) D7 8 महादंष्ट —D7 8 om 5d-6a —d) Ś1 पूर्णास्य, Ñ2 V B1 2 3 सदृश, T प्रलम्बि (for प्रलम्ब) D11 -वदन (sic) (for -दशन-)

6 D2 8 om 6abc (cf v l 5) —a) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 सीस, B1 युक्त D7 वीरो D11 भीसो (for वीरं) —b) V1 महौजसा, D1 4 11 महाबल (for महौजसम्) —c) D10 नानाव्याड, G1 बहुव्याल (for नाना°) Ś1 Ñ1 V B D1 4 10 मृगाकीर्णैः Ñ2 D11 समाकीर्णैः (for °कीर्णैः) —d) Ś1 D1 (before corr) मन्दिर (for मन्दरम्)

7 a) D1 नीलाञ्जन Ñ2 -चलप्रख्य, D2 भाजनप्रख्य (for चयप्रख्य) —b) Ś1 राजत, D10 11 राजित —c) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 पूर्णचन्द्राभवर्णेन (B1 °वक्त्रेण) —d) Ś1 D10 तडिद्धनम्, Ñ1 सुरलोकम्, D2 वराहकम्, D1-4 सबलाकम् (for सबलाकम्) G2 इवाम्बर

8 a) Ś1 Ñ1 बद्धु, Ñ2 V B D6 च(V2 तु) स, D11 मत्र (for बद्ध) —b) Ś1 Ñ1 D1 4 8 10 G1 भूषितैः (for रूषितैः) —c) D2 8 M1 भीमैः (for पीनैः) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 भ्रा(V2 रा)जमान मुखैः (V B मुखैः) पीनैः (Ś1 Ñ D10 °नः)

9 a) Ñ1 महद्भि (for महति) D2 M3 स्फटिके D11 स्फाटिकैः D2 11 चित्र(D11 °त्रैः) (for चित्रे) G1 स्फाटिके-

G 5 45 9
B 5 49 10
L 5 45 10

अलंकृताभिरत्यर्थं प्रमदाभिः समन्ततः ।
वालव्यजनहस्ताभिरारात्समुपसेवितम् ॥ १०
दुर्धरेण प्रहस्तेन महापार्श्वेन रक्षसा ।
मन्त्रिभिर्मन्त्रतत्त्वज्ञैर्निकुम्भेन च मन्त्रिणा ॥ ११
उपोपविष्टं रक्षोभिश्चतुर्भिर्बलदर्पितैः ।
कृत्स्नैः परिवृतं लोकं चतुर्भिरिव सागरैः ॥ १२
मन्त्रिभिर्मन्त्रतत्त्वज्ञैरन्यैश्च शुभबुद्धिभिः ।
अन्वास्यमानं सचिवैः सुरैरिव सुरेश्वरम् ॥ १३
अपश्यद्राक्षसपतिं हनूमानतितेजसम् ।
विष्ठितं मेरुशिखरे सतोयमिव तोयदम् ॥ १४
स तैः संपीड्यमानोऽपि रक्षोभिर्भीमविक्रमैः ।
विस्मयं परमं गत्वा रक्षोधिपमवैक्षत ॥ १५
भ्राजमानं ततो दृष्ट्वा हनुमान्राक्षसेश्वरम् ।
मनसा चिन्तयामास तेजसा तस्य मोहितः ॥ १६
अहो रूपमहो धैर्यमहो सत्त्वमहो द्युतिः ।
अहो राक्षसराजस्य सर्वलक्षणयुक्तता ॥ १७
यद्यधर्मो न बलवान्स्यादयं राक्षसेश्वरः ।
स्यादयं सुरलोकस्य सशक्रस्यापि रक्षिता ॥ १८

श्चित्ररत्नैश्च —^{b}) Ñ2 V B रूप°, D5 रौप्य (for रत्न) Ś1 D7 10 चित्रिते, Ñ1 सभृते, B3 संस्थिते, D1 संवृते, D4 11 संवृतै (for संस्कृते) —^{c}) Ñ2 V B D5 -[इ]षेते (for [आ]स्तीर्णे) M1 उत्तमास्तरणैस्तीर्णे —Note hiatus between ^{c} and ^{d} —^{d}) Ñ2 D1 2 4 6 7 9 S सु(D5 द्यु)पविष्ट (all to avoid hiatus)

10 ^{c}) B2 D1 व्याल (for वाल) —^{d}) T3 समभिसेवित Ś1 Ñ V B1 3 4 D3 6 10 स्त्रीभि समुपवीजि(Ś1 Ñ °जीत्रि)त B2 स्त्रीभिश्च परिवीजित, D1 4 तन्वङ्गीभि सुवीजित, D2 11 T1 स्त्रीभि स(T1 आरा)सम्भिवी(D11 °पू)जित

11 ^{a}) D4 दुर्वर्षेण, D10 अधर्षेण (for दुर्धरेण) Ñ2 V B D5 महोदरमहस्ताभ्या —^{cd}) Ñ1 रक्षसा (for मन्त्रिणा) Ñ2 V B1-3 D5 तथैव रणशूरेण निकुम्भेन महात्मना

12 ^{a}) Ñ1 B3 अथोपविष्ट, V2 D10 तपो°, B4 D1 4 उपास्यमान, T2 3 M3 सुखो° (for उपो°) T1 2 G2 सचिवैश्च (for रक्षोभिश्च) —^{b}) D11 बहुभिर् (for चतुर्भिर्) Ñ2 V B D5 7 9 दर्पित (for दर्पितै) Ś1 D10 बलिभिर्भीमविक्रमै, Ñ1 D1 4 सतत(Ñ1 बलिभिर्) बलवत्तरै —^{c}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 5 7 8-11 T1 M3 Ck t कृत्स्न (for कृत्स्नै) D2 T2 लोकैश्च, D11 लोके Ck t as in text (for लोक) D5 8 T3 G M1 3 कृत्स्न (T3 M3 °त्स्नै, G2 3 °त्स्न) परिवृतो लोकश्च —^{d}) B3 इव सागर, D2 परिसागरै

13 D6 om 13 —^{a}) B4 चतुर्भिर् (for मन्त्रिभिर्) ※ Cc मन्त्रिभि प्रधानमन्त्रयुक्तै । अत सचिवैरिति न पौनरुक्त्यम् ।, so also Cg ※ —^{b}) D2 3 T1 शुभदर्शिभि, T2 G2 बहुबुद्धिभि, G3 बहुभिर्बुधै (for शुभबुद्धिभि) Ñ2 V B अमात्यै शुभदर्शनै —For 13^{cd} Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

1028* ताभ्या मन्त्रार्थविदुषा च सारणेन शुकन च ।

[Ś1 Ñ1 D10 शुभन (for मन्त्रार्थ) D11 सगरेण (for सारणेन) Ś1 Ñ1 D10 सभेन(Ñ1 रणेन) शुकनेन च (for the post half)]

—^{c}) Ś1 D10 अत्यमसामान्य, D2 7 9 T G1 समा(D2 उपा)स्य° (for अन्वास्यमान), M3 रक्षोभि (for सचिवै) —^{d}) Ñ1 V B महेश्वर (for सुरे°)

14 G3 om (hapl) 14-16^{b} —^{a}) Ñ V B1 3 4 D2 3 6 G3 M3 अमितौजस, B2 कपिकुञ्जर, D1 4 इति तेजस (for अतितेजसम्) —^{c}) Ś1 D1-4 10 11 विष्ठित, Ñ V1 B D5 वेष्टित, V2 विस्मित (for विष्ठित) Ñ2 B2 3 D1 4 शैल शिखरै —^{d}) D4 तोयद (sic) (for तोयदम्) —After 14, D4 reads 16^{cd} for the first time, repeating it in its proper place

15 G3 om 15 (cf v l 14) —^{a}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 वध्यते (for स तै स) —^{b}) Ś1 D10 कर्मभि (for विक्रमै) —^{c}) B3 ज्ञात्वा (for गत्वा) —^{d}) Ñ V B D5 रक्षपतिम् D3 ददृश्यत (for अवैक्षत)

16 G3 om 16^{ab} (cf v l 14) D4 repeats 16^{cd} here (cf v l 14) —^{a}) Ñ1 D1-4 11 G2 स(Ñ1 चा)स्य विस्मित, Ñ2 V2 B3 D5 मोहितस्तदा B4 तस्य मारुति (for तस्य मोहित)

17 D2 reads 17^{ab} in marg —^{a}) Ś1 Ñ1 B1 D1 4 10 वीर्यम् (for धैर्यम्) B4 D2 3 11 अहो वीर्यमहो रूपम्(D1 सत्त्वम्) —^{b}) D3 रूपम् (for सत्त्वम्) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 बल (for द्युति) —^{d}) Ś1 Ñ2 B4 D1-4 10 11 -संपद्, V2 B3 D6 G3 M1 -संयुता (for -युक्तता)

18 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 यदि नाधर्मबहुल (Ñ2 V B1 2[m also] 3 D6 °परवान्, B4 °रविलान्, D4 °बहुलि) —^{cd}) B1 नर, B2 सर्व, D2 स्वर्ग (for सुर) D3 om स्य सशक्र Ś1 Ñ1 B4 शक्रस्यापि च(B4 °स्यपि) Ñ2 V B1 3 D5 स्वर्लोकस्यापि, D1 4 सशक्रस्यापि, D3 शक्र कस्यापि (for सशक्रस्यापि) —After 18, D1-4 S ins

1029* अस्य क्रूरैर्नृशंसैश्च कर्मभिर्लोककुत्सितै ।

[M1 रौद्रैर् (for क्रूरैर्)]

तेन सिम्यति सत्वस्माल्लोकाः सामरदानवाः ।
अयं सुलहते क्रुद्धः कर्तुमेकार्णवं जगत् ॥ १९

इति चिन्तां बहुविधामकरोन्मतिमान्कपिः ।
दृष्ट्वा राक्षसराजस्य प्रभावममितौजसः ॥ २०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४७ ॥

४८

तमुद्वीक्ष्य महाबाहुः पिङ्गाक्षं पुरतः स्थितम् ।
रोषेण महताविष्टो रावणो लोकरावणः ॥ १
स राजा रोषताम्राक्षः प्रहस्तं मन्त्रिसत्तमम् ।
कालयुक्तमुवाचेदं वचो विपुलमर्थवत् ॥ २
दुरात्मा पृच्छ्यतामेष कुतः किं वास्य कारणम् ।
वनभङ्गे च कोऽस्यार्थो राक्षसीनां च तर्जने ॥ ३   G 5 46 3 B 5 50 5 L 5 46 3

19 B₃ om 19 —ᵃ) D₇ ₉ T₁ सर्वे, Cv m g as in text, Ctp के न (for तेन) Ś₁ D₁₀ सेन सत्वस्य सिम्युर् (D₁₀ °त्युर्) Ñ₁ तेनास्य सिम्यति खलु, Ñ₂ V B₁ ₂ D₁ प्रत्येति सन सात्वस्माद्, B₄ सिम्यन्त्यस्मात्प्रवीरात्ते, D₁ ₂ सिम्यन्त्यस्मादि वीरात्ते, D₂ तेन महत्वस्य विख्याता, D₃ निम्य त्यस्मात्तो वीरात्, D₅ के न सिम्यति सत्वस्मात्, D₁₁ निम्यन्त्यस्मादीरात्तु (sic) ※ Ct 'के न सिम्यति' इति पाठे के नेति पदच्छेदः ※ —ᵈ) Ś₁ Ñ V₁ B₁ ₂ ₃ D₂ ₃ ₉ ₁₀ ₁₁ स (Ñ₂ B₁ ₃ D₂ सा)सुर (for सामर) D₅ ₆ देवाश्च (D₂ लोका सा)सुरमानवा —ᶜ) Ś₁ Ñ₁ V₂ B₄ D₂ ₉ ₁₀ ₁₁ उत्सहते Ś₁ Ñ₂ D₂ ₉ ₁₀ ₁₁ वीर (for क्रुद्ध) —ᵈ) D₂ ₄ स्रष्टुम् (for कर्तुम्) Ś₁ Ñ₂ B₄ D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ मुकामन (for °र्णव)

20 B₃ om 20 —ᵃ) D₄ प्रतिचिन्ता च विविधा —ᵈ) B₃ चकार (for मकरोत्) D₃ T₂ G₂ ₃ M₃ हरिः (for कपिः) Ś₁ Ñ V B₁ ₂ D₁₋₄ ₉ ₁₀ ₁₁ चकार हनुमन्मितः (Ñ₂ V B₁ ₂ D₄ °मान्कपिः) —ᵈ) B₃ प्रकारम् (for प्रभावम्) —After 20, Ś₁ Ñ₂ B₃ D₂ ₉ ₁₀ ₁₁ ins

1030* गाम्भीर्यं च श्रियं चैव मनसा विस्मयं गतः ।

[D₄ श्रिय (for श्रियं) Ñ₂ B₃ D₃ ₉ च, B₃ [अ]पि, D₄ तु) विस्मितो (for विस्मयं गतः)]

Colophon —*Sarga name* Ś₁ D₁₀ हनुमद्दर्शनं, Ñ V B D₁₋₄ ₉ ₁₁ रावणदर्शनं (D₂ ₉ ₁₁ °नः) —*Sarga no* (figures words or both) Ñ₁ D₂ ₃ ₄ ₁₀ ₁₁ om, Ś₁ M₂ 48 V₂ 37, B₁ ₂ 45 B₃ 44 B₄ D₃ 50 D₅ ₇₋₉ T G M₁ ₃ 49 —After Colophon D₃ concludes with राम, G with श्रीरामाय नमः

48

M₂ begins with श्रीरामाय नमः

1 ᵃ) B₁ D₂ ₃ ₈ तमुद्वीक्ष्य B₃ D₁₀ ₁₁ समुद्वी (B₃ °द्वी)क्ष्य, Cg as in text (for तमुद्वीक्ष्य) B₁ ₂ D₈ T₁ महाबाहुं —ᵇ) D₄ दूरतः (for पु°) —ᶜ) M₃ कोपेन (for रोषेण) —ᵈ) Ñ₁ D₁₋₄ शत्रुरावण, Ñ₂ V B D₁₁ शत्रुनाश (D₁₁ °सूद)न (for लोकरावण) —After 1, D₅₋₉ S ins

1031* शङ्काहृतात्मा दध्यौ स कपीन्द्रं तेजसा वृतम् ।
किमेष भगवान्नन्दी भवेत्साक्षादिहागतः ।
येन शप्तोऽस्मि कैलासे मया संचालिते पुरा ।
सोऽयं वानरमूर्तिः स्यात्किंस्विद्बाणोऽपि वासुरः ।

[(l 1) G₂ शङ्कागतात्मा D₈ त (for स) —(l 2) D₅ इव (for इह) —(l 3) D₅ संचालिते, D₈ ₉ प्रहसिते (D₅ °त) G₁ M₂ संचालिते (M₂ °रि)तः, G₃ Ch चव° (for संचालिते) —(l 4) T₂ किं स्याद् (for किंस्विद्) D₈ महासुर (for ऽपि वा°)]

2 ᵃ) Ñ₁ V B D₈ सम्राट (for स राजा) V₁ B₂₋₄ रोषसं, T₁ कोप (for रोष) —ᵇ) Ś₁ Ñ₂ V B₁ ₂ ₄ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ रक्षसा वरं, Ñ₁ रक्षसां पतिं, B₃ D₄ राक्षसेश्वर (B₃ °र) (for मन्त्रिसत्तमम्) —ᶜ) Ś₁ कल्यवतम्, D₃ कालं युक्तम् (for कालयुक्तम्) G₁ damaged from दृ up to विपु —ᵈ) G₃ मर्थवित् (for °वत्) Ś₁ Ñ V B D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ वचो (D₂ ₄ वाचा) विपुलविक्रम

3 ᵃ) D₃ ₄ दुष्टात्मा (for दुरा°) —ᵇ) Ś₁ B₄ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ कस्त्व (B₄ कश्च) किं वा (D₁ ₄ किं च D₁₁ वा किं) प्रयोजनं, Ñ V B₁₋₃ D₃ ₈ क किं चास्य (V B₁ [marg.

G. 5.46.4 B 5.50.7 L 5.46.4 रावणस्य वचः श्रुत्वा प्रहस्तो वाक्यमब्रवीत् ।
समाश्वसिहि भद्रं ते न भीः कार्या त्वया कपे ॥ ४

यदि तावत्त्वमिन्द्रेण प्रेषितो रावणालयम् ।
तत्त्वमाख्याहि मा ते भूद्भयं वानर मोक्ष्यसे ॥ ५

यदि वैश्रवणस्य त्वं यमस्य वरुणस्य च ।
चारुरूपमिदं कृत्वा प्रविष्टो नः पुरीमिमाम् ॥ ६

विष्णुना प्रेषितो वापि दूतो विजयकाङ्क्षिणा ।
न हि ते वानरं तेजो रूपमात्रं तु वानरम् ॥ ७

तत्त्वतः कथयस्वाद्य ततो वानर मोक्ष्यसे ।
अनृतं वदतश्चापि दुर्लभं तव जीवितम् ॥ ८

अथवा यन्निमित्तस्ते प्रवेशो रावणालये ॥ ९

एवमुक्तो हरिवरस्तदा रक्षोगणेश्वरम् ।
अब्रवीन्नास्मि शक्रस्य यमस्य वरुणस्य वा ॥ १०

धनदेन न मे सख्यं विष्णुना नास्मि चोदितः ।
जातिरेव मम त्वेषा वानरोऽहमिहागतः ॥ ११

दर्शने राक्षसेन्द्रस्य दुर्लभे तदिदं मया ।
वनं राक्षसराजस्य दर्शनार्थे विनाशितम् ॥ १२

after corr] चान्न, D3.5 वाक्य) प्रयोजन —N1 om 3^cd —^c) T3 G2.3 वनभगेन (for °भङ्गे च) Ś1 D3.10 वन भग्न किमर्थं च, Ñ2 V B D1.4.5.8.11 वनभग्न (B4 D5 °ग) किमर्थं वा (D1.8.11 °र्थं च, D2 °र्थोय) —^d) Ś1 Ñ2 V B1.2 D G1 राक्षसाला, Ś1 V B D1-4.10.11 वर्तन, Ñ2 D4 मर्दन (for वर्तने) —After 3, D1.2-5 S ins :

1032* मत्पुरीमप्रधृष्यां वै गमने किं प्रयोजनम् ।
आयोधने वा किं कार्यं पृच्छ्यस्तावेष दुर्मते ।

[(l 1) G3 गमन (for °ने) ※ Ct मत्पुरीमिति कद्रर्थेन इत्यीनि वर्णानि षष्ठी दृष्टा द्वितीयैकाक्षराणि षड्भिः । प्रतिश्लोको वाक्यार्थः 1, Cr g मत्पुरीं प्रवीनि श्रेय 1, Cm t मत्पुराम् (Cm °मिति) अरि-वरेति श्रेय । (Ct आयोधने किञ्चादिविशुद्धे । यद्वा मत्पुरागमने मत्पुरा प्राप्तावित्यर्थः । आयं षष्ठ्यभाव ।) so also Ck ※]

4 G3 damaged from वच in ^a up to प्रह in ^b —^a) Ś1 transp भद्र and ते —^d) Ś1 D10 कपे त्वया (by transp) Ñ1 D1-4 महाकपे

5 D1.4 om (hapl) 5 —^a) Ś1 Ñ1 D3.10.11 यदि वा त्व महेन्द्रेण —^b) B1.3 राक्षसालय —^c) T1 transp मा and ते V B D3.6 T1.2 M3 मा भूत्त (by transp) —^d) G1 मोक्ष्यते Ś1 Ñ1 D10.11 भय वानरसत्तम

6 ^a) B2 [ए]न, M1 [अ]हो (for त्वं) —^b) Ś1 Ñ2 V1 B1.3.4 D2.3.5.10 G3.3 वा (for च) —^c) Ś1 D10 त्व तु V D1 हरि, D2.5 M1 Ch t चारु, D3 कपि (for चारु) B2 भूत्वा च कामरूपी च —^d) Ñ2 V B D6 प्रविष्टोसि, G1 °ष्टो मत्, G3 प्र * * * (for प्रविष्टो न) G3 M2 इव (for इमाम्) Ś1 D1-4.10.11 T2 नगरीमिमां, N1 राक्षणालय (for न पुरीमिमाम्)

7 ^a) B2 प्रेरितो (for प्रेषितो) B1 D2 चासि, B3 चास्मि —^b) Ś1 Ñ1 V1 D2 स्त्वा, Ñ2 V1 B D1.3.4.6.10.11 स्त्वं (for दूतो) —^d) R2 कथितं (for वानरम्)

8 ^a) Ñ2 V D6 तत्त्व च, B M1 तत्त्व तु (M1 न) (for तत्त्वत) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 सत्य त्व कथय (D1.4 वानर) क्षिप्र —V2 om 8^bc —^b) D6 मोक्ष्यसे किं चिर क्षिप्रं D11 बहुना किं प्रयोजन —^c) Ś1 N1 B2-4 D2.3.11 ह्यथ, V1 B1 D1.4 ह्यत्र, D3 ह्यस्य, D11 ह्येन (for चापि) —^d) D11 जीवन (for जीवितम्) V B transp दुर्लभ and जीवितम् Ñ1 D6 जीवित च सुदुर्लभ

9 ^a) Ñ2 V B D6 कि- (for यन्) Ś1 Ñ1 V1 B D1-4.10.11 T2 G1 M2 Cr m g निमित्त, Cv m p k t निमित्तस् (as in text) T2 om ते —^b) V1 B2.3 राक्षसालये —After 9, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

1033* तदेव कथय क्षिप्रं बहुना किं प्रयोजनम् ।

[D11 ततो वानर मोक्ष्यसे (for the post half)]

whereas Ñ2 V B D6 ins

1034* तदेतत्कथयस्वाद्य मोक्ष्यसे किं विवक्षया ।

10 ^a) G1 M1 हरिश्रेष्ठस् —^b) Ñ1 त राक्षसेश्वरम् Ñ2 V B D6 तदा राक्षसपुङ्गव, D1-4.10.11 वद्यं त राक्षसेश्वर —After 10^ab, Ñ2 V B D6 ins.

1035* समीक्ष्य स महावेगो हनूमान्पवनात्मजः ।
धृतिमान्वाक्यसम्पन्नो रावणाय न्यवेदयत् ।

[(l 1) Ñ2 स समीक्ष्य (by transp), B2.3 स वीक्ष्य D6 समीक्ष्य (subm) (for समीक्ष्य स) B1.3 D6 मारुतात्मज]

—^c) D6 [अ]पि (for [अ]स्मि) Ñ2 D1 नवास्मि नाहं (for अब्रवीन्नास्मि) —^d) D6 reads यमस्य in marg Ś1 Ñ2 V2 D2.4.7.8.11 G1 M3 च, Ch t as in text (for वा)

11 ^a) B2 सौहृद्य (for सख्य) —^b) G3 damaged from स्मि up to जा in ^c B3 अस्मि (om hapl) B1 नापि, D6 नास्मि (for नास्मि) Ñ1 देशित, B1 D11 नोदित- —^c) Ś1 एव, G1 M1 (sic) एषा (for एव) Ś1 V1 D1-4.10.11 [ए]षा हि, D3 ह्येषा, G3 स्वेन (for त्वेषा) Ñ1 V B D6 मम वै जातिरेवेयं (B4 °रूपेयं)

12 ^a) B2 दुर्लभे, T2 दर्शन, Cr m k t as in text (for दर्शने) —^b) Ś1 (sic) B2 दृष्टाने, T2 दुर्लभ, Cm दुर्लभे

ततस्ते राक्षसाः प्राप्ता बलिनो युद्धकाङ्क्षिणः ।
रक्षणार्थं च देहस्य प्रतियुद्धा मया रणे ॥ १३
अस्त्रपाशैर्न शक्योऽहं बद्धुं देवासुरैरपि ।
पितामहादेव वरो ममाप्येषोऽभ्युपागतः ॥ १४
राजानं द्रष्टुकामेन मयास्त्रमनुवर्तितम् ।
विमुक्तो अहमस्त्रेण राक्षसैस्त्वतिपीडितः ॥ १५
दूतोऽहमिति विज्ञेयो राघवस्यामितौजसः । G 5 46 18
श्रूयतां चापि वचनं मम पथ्यमिदं प्रभो ॥ १६ B 5 50 19 L 5 46 16

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टाचत्वारिंशः सर्गः ॥ ४८ ॥

(as in text) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 सति यत्, Ñ2 V B1 (sup lin as in B1) 2.4 D2.6 सति सन् B3 यतित (for तद्दृष्ट्) D11 मम (for मया) D7-9 Ck t तद्दृष्ट् दुर्लभ मया —c) Ś1 D10 धन च राक्षसद्गस्य —d) Ś1 Ñ B1.3 D2.7.8.9.10 T2 Cm दर्शनार्थं (Ś1 D10 °थ) Ck t दर्शनार्थे (as in text) D1.4 नाशित दर्शनार्थिना

13 a) Ñ2 V B1.3.4 D6 ये च B2 येन, D3 मय (for ततस्) M2 सर्वे (for प्राप्ता) —b) Ś1 D10 युद्धदुर्मदा —c) Ś1 Ñ1 D1-4.10 G2 M1 तु, D11 हि (for च) Ñ2 V B D6 शरीरस्य (for च देहस्य) —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 योधितास्ते, B2 (m as in text) 3.4 G2 M1 प्रतियुद्ध, G3 °योद्धा (sic) Cr m g k t as in text (for प्रतियुद्धा) —G3 damaged from रणे up to पाशै in 14a Ñ2 V B D6 रणाजिरे, D6 मया कृत (for मया रणे)

14 G1 damaged for अस्त्रपाशै (cf v l 13) —a) Ś1 B1 शस्त्रपाशैर्, V2 अस्त्रपाणेर् (sic) V3 D6 अशक्यो (for न श°) B3 बाणमैर्न च शक्योऽह —b) Ñ2 G1.3 बद्द (sic) Ś1 Ñ1 V1 B D1-4.10.11 अत्यायतैर् Ñ2 D6 अप्यपरैतैर्, V2 अथापि तैर्, Ck t as in text (for देवासुरैर्) —Ś1 D10 om 14cd —c) D6.7 T1.2 Cr k.t एव, D6 एष (for एष) Ñ2 V B1.4 D2.4 मया B2.3 पुरा (for वरो) —d) Ñ1 D11 ह्येषो हि D2.4 चैवासि, G1 [अ]प्येष हि (for [अ]प्येषोऽभि) G2 ह्युपस्थित (for ऽभ्युपागत) Ñ2 V B D2.6 पुरा (B2.3 मया) लब्धो वरो महान्, D3 ममाविरुपागमत्, D7.8 ममापि हि ममागत —After 14 D3 ins

1036* अस्त्रबन्धमया तस्य मानमार्थं प्रतीक्षितम् ।

15 a) D3 रावण (for राजान) —b) Ś1 Ñ1 D10.11 न विदा (D10 विधा) रित, D1.2.4 न निवर्तित (for अनुवर्तितम्) B1 मया यनुपालित —c) Note hiatus between विमुक्तो and अहम् Ñ2 V B2.3 D6 चाहम्, B4 D7.8 T1.2 G3 Cm k t [ऽ]प्यहम्, D5 T3 G1 M1.2 Cv r g ह्यहम् D6 M3 (all to avoid hiatus) [ऽ]स्म्यहम् (for अहम्) Ś1 Ñ1 D2.10 विमुक्तो (Ñ1 °मु)क्तो महास्त्रेण D1.2.4 विनिर्मु (D2 °मुक्तो)ऽहमस्त्रेण D11 विमुक्तोऽहमस्त्राण G2 विमुक्तोऽह महास्त्रेण —d) Ñ1 D1-4.11 रक्षोभि Ñ1 पात्पीडित D1.4.11 T2 M2 त्वभि°, D2 तु नि°, D1 वाक्य°, D7.8 Ct त्वभिपीडित, D6 G1.2 M1 Cr ऽभि(D1 G2 °नि)पीडित (for त्वतिपीडित) Ś1 B1 D10 रक्षोभिरतिपीडित, Ñ2 V B1-3 D6 (all with hiatus) इति तद्धि (B1 m also) न वि)दित च मे —After 15 B4 ins

1037* न मे भय न मे पीडा तान्पश्यात्मोक्षमिच्छत( ) ।
मम पुत्र भव विद्धि, सर्वलङ्कानिवासिनाम् ।

—B4 cont while Ñ V B1-3 D6 ins after 15

1038* शक्तोऽपि हि यदन्यो मया सत्यदुर्गविन ।
स कार्यवत्तया राज्ञ नैर्विल्यादपहि वद् ।

[(l 1) B3 om B4 च (for हि) Ñ1 वद् B2 मे, B4 मद् (for वद्) —(l 2) B4 गोनन्याद् (for °वध्याद्) Ñ2 V D6 कीर्ति]

On the other hand, D7.8 S ins

1039* कश्चिद्रावणार्येण समाशोऽस्मि तवान्तिकम् ।

[D7.8 राम , D8 नाम (for राज) G1 damaged from आ up to नवा D7.8 (both with hiatus) आगतो (for समाशो) Ck t ' रामकार्येन इति (Ct पाठ) पाठ]

16 a) G1 इह (for इति) D7.8 G1 विप्रत्व Ś1 Ñ V B D1-4.8.10.11 इह (B3 इति D12 अपि) समाशो (for इति विज्ञेयो) —b) Ś1 D10 [अ]तिनय, T2 G3 महौजस (for [अ]मितौजस) D3 रामस्यामितौजस —c) D7.8 एव, D11 वाति (for चापि) —d) Ś1 Ñ1 D1-4.11.12 वाक्यम् D6 माल्यम् (sic) G2 वाक्यम्, M2 सत्यम् (for पथ्यम्) Ś1 Ñ2 V2 B1-3 D2.10.11 नृप V1 शृणु V1 B4 (marg also as in Ś1) वच , D2.4 तथा D3 विभो (for प्रभो) —After 16 Ś1 Ñ2 V1 D1.4.10.11 ins V3 ins before 5.49 1 (?)

1040* रामो यदाह धर्मात्मा स च राजा हरीश्वर ।

Colophon Ñ1 D2 om (cont the Sarga) —Sarga name Ś1 D10 हनुमद्वाक्य, Ñ2 V B D2.4.6 प्रहस्तवाक्य, D3 हनूमद्वचन, D11 प्रहस्त प्रति हनुमद्वाक्य —Sarga no (figures words or both) D1.4.10.11 om Ś1 D6 M2 49 V2 38 B2.3 46 B4 D3 51, D7.8 T G M1.3 50 —After colophon G concludes with श्रीरामाय नमः

४९

G 5 47 1 B 5 31 1 L 5 47 1

तं समीक्ष्य महासत्त्वं सत्त्ववान्हरिसत्तमः ।
वाक्यमर्थवदव्यग्रस्तमुवाच दशाननम् ॥ १
अहं सुग्रीवसंदेशादिह प्राप्तस्तवालयम् ।
राक्षसेन्द्र हरीशस्त्वां भ्राता कुशलमब्रवीत् ॥ २
भ्रातुः शृणु समादेशं सुग्रीवस्य महात्मनः ।
धर्मार्थोपहितं वाक्यमिह चामुत्र च क्षमम् ॥ ३
राजा दशरथो नाम रथकुञ्जरवाजिमान् ।
पितेव बन्धुर्लोकस्य सुरेश्वरसमद्युतिः ॥ ४
ज्येष्ठस्तस्य महाबाहुः पुत्रः प्रियकरः प्रभुः ।
पितुर्निदेशान्निष्क्रान्तः प्रविष्टो दण्डकावनम् ॥ ५
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया चापि भार्यया ।
रामो नाम महातेजा धर्म्यं पन्थानमाश्रितः ॥ ६
तस्य भार्या वने नष्टा सीता पतिमनुव्रता ।
वैदेहस्य सुता राज्ञो जनकस्य महात्मनः ॥ ७
स मार्गमाणस्तां देवीं राजपुत्रः सहानुजः ।
ऋश्यमूकमनुप्राप्तः सुग्रीवेण च संगतः ॥ ८
तस्य तेन प्रतिज्ञातं सीतायाः परिमार्गणम् ।
सुग्रीवस्यापि रामेण हरिराज्यं निवेदितम् ॥ ९

49

M2 begins with श्रीरामाय नमः —Before 1, V2 ins 1040*

1 a) D1 महत् (for महा) —b) Ś1 Ñ V B2-4 D1-4 6 10 11 पुगव, D1 -यूथप (for सत्तम) —G2 damaged from स in c up to वा in d —c) Ñ1 वाक्यम्, D10 om (for वाक्यम्) D2 सत्यवद्, D10 यथावद् (for अर्थव°) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 अव्यग्रम् —d) Ś1 Ñ V B D1 4 6 to 11 उवाच पवनात्मज

2 D10 om from 2b up to हरीश in 2c —b) D3 एव (for इह) D2 प्राप्त (sic) (for प्राप्तस्) D4 तदालय (sic) D6 तवालये, D7 9 तवांतिक (D9 °क), T1 2 त्वदंतिक (for तवालयम्) —c) Ś1 Ñ1 D1 6 7-9 11 M1 राक्षसश Ñ2 V B1-3 D4 हरीशस्त्वा, B4 कपींद्र° D1 2 11 हरीशस्य T2 °स्त्वद्, Ct as in text (for हरीशस्त्वां) —d) D2 स वै, G2 3 राजा (for भ्राता) Ñ2 D1 4 11 G1 M2 कौशल्यम् (G2 M2 °लम्), Cm t as in text (for कुशलम्) Ś1 D10 कुशलं परिपृच्छति

3 a) Ś1 रामस्य Ñ1 D1 2 4 10 11 राज, B3 प्रभु (for भ्रातु) Ñ1 यथादेश, D3 महा° (for समादेश) G2 भ्रातु शृणुष्व संदेश —b) B4 कपींद्रस्य (for सुग्रीवस्य) —c) Ś1 D10 धर्मार्थयोर्, Ñ1 धर्मार्थाय (for धर्मार्थोप) Ś1 Ñ1 D10 11 चैव, D1 2 4 युक्तम्, D3 पथ्यम् (for वाक्यम्) Ñ2 V B धर्मार्थेन (B3 °स)हित युक्तम्, D6 10 T G3 धर्मार्थसहित वाक्यम् —d) B3 चान्यत्र (for चामुत्र) Ñ1 D11 चा(D11 वा)क्षय, V2 चोत्तम, D1 4 चा(D1 वा)क्षम, D6 (with hiatus) उत्तम T2 च क्षम, Cg k t as in text (for च क्षमम्)

4 b) B2-3 D6 नर (for रथ) Ś1 V1 B1 2 4 D2 11 -वाजिना, Ñ2 -वाजिवान् (for वाजिमान्) —c) G2 damaged for पितेव B सर्व (for बन्धुर्) Ś1 D1-4 10 11 लोकाना (for लोकस्य) —d) D2 महाद्युति, D10 -समद्युति

5 a) B2 तेनोक्तस्य (sic), D11 ज्येष्ठस्य च (for ज्येष्ठस्तस्य) —b) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 प्रीतिकर D6 11 M1 प्रियतर (for प्रियकर) Ś1 D10 M2 पितुः Ñ2 V B1 D6 11 शुभ, D1 4 सुत, D3 प्रिय (for प्रभु) —c) Ś1 Ñ1 B1 D1 2 4 10 11 नियोगात् (Ś1 D10 °ग) D3 M1 निर्देशात् (D3 °श) (for निदेशात्) Ś1 D10 सप्राप्त, D11 च नि° (by pm) (for निष्क्रान्त) —d) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 M2 दण्डक वन (for °कावनम्)

6 b) Ś1 Ñ2 V2 B2 D6 7 8-11 T2 सह (for चापि) Ñ2 V B D6 transp सीतया and भार्यया —c) Ś1 Ñ1 B D1-4 6 10 11 महर्षिभिरनुज्ञात —d) V2 B1 2 4 D1 4 11 धर्मे (for धर्म्यं) D11 -अस्थानम् (for पन्थानम्) Ś1 Ñ1 V B1-3 D1 6 10 11 आस्थित (V2 °त) (for आश्रित°)

7 a) D7 9 जनस्थाने, G2 वने भ्रष्टा (for वने नष्टा) —b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सीता नाम यशस्विनी Ñ2 V B1 2 4 D6 सीता नाम तपस्विनी, B3 सर्वा सीता तपस्विनी D7 9 भ्रष्टा सीतेति विश्रुता —c) Ñ2 V B1 D2 6 11 विदेहस्य D11 विदेहराजस्य सुता

8 a) Ś1 Ñ स (for स) D7 9 मार्गमाणस्तु तां देवीं —b) Ś1 Ñ1 D1 3-5 10 11 पुत्री (for पुत्र) D1 3 4 10 महानु(D3 °भु)ज (for सहानुज) —c) Ś1 ऋषि (for मनु) T2 प्राप्य (for प्राप्त) D10 ऋष्यमूकगिरिं प्राप्त —d) D7 9 महात्मना, D6 तदा गत, G2 च समागत, M2 समागत, Ck t as in text (for च संगत) D11 सुग्रीवसमागत

9 a) B2 4 तेन तस्य (by transp) —b) Ñ1 तत्र (for परि) —D4 om (hapl.) 9c-10d —c) Ś1 V1 V B D1 3 10 11 च, Ñ2 D6 तु (for [स्य]पि) —d) T1

ततस्तेन मृधे हत्वा राजपुत्रेण वालिनम् ।
सुग्रीवः स्थापितो राज्ये हर्यृक्षाणां गणेश्वरः ॥ १०

स सीतामार्गणे व्यग्रः सुग्रीवः सत्यसंगरः ।
हरीन्संप्रेषयामास दिशः सर्वा हरीश्वरः ॥ ११

तां हरीणां सहस्राणि शतानि नियुतानि च ।
दिक्षु सर्वासु मार्गन्ते अधश्चोपरि चाम्बरे ॥ १२

वैनतेयसमाः केचित्केचित्तत्रानिलोपमाः ।
असंगगतयः शीघ्रा हरिवीरा महाबलाः ॥ १३

अहं तु हनुमान्नाम मारुतस्यौरसः सुतः ।
सीतायास्तु कृते तूर्णं शतयोजनमायतम् ।
समुद्रं लङ्घयित्वैव तां दिदृक्षुरिहागतः ॥ १४

तद्भवान्दृष्टधर्मार्थस्तपःकृतपरिग्रहः ।
परदारान्महाप्राज्ञ नोपरोद्धुं त्वमर्हसि ॥ १५

न हि धर्मविरुद्धेषु बह्वपायेषु कर्मसु ।
मूलघातिषु सज्जन्ते बुद्धिमन्तो भवद्विधाः ॥ १६

कश्च लक्ष्मणमुक्तानां रामकोपानुवर्तिनाम् ।
शराणामग्रतः स्थातुं शक्तो देवासुरेष्वपि ॥ १७ G 5 47 18 B 5 51 19 L 5 47 17

वालि, T2 कपि (for हरि) Ś1 Ñ V B D1-3.6.10.11 प्रति(V1 °वि)श्रुत (B2 also in marg प्रप्रज्ञात), D5 G3 M1 Ck t निवेदितं

10 D4 om 10[ab] (cf v l 9) —[a]) Ś1 D10 वने, Ñ V B D1-3.6.11 रणे (for मृधे) —[b]) Ñ2 V1 B1-3 D6 वयस्य तव(B1 त च) (for राजपुत्रेण) B4 वयस्य वालिन तव —[c]) Ś1 D10 प्रापितो (for स्थापितो) Ś1 Ñ2 D10 राज्य —[d]) Ñ2 V B2-4 D6 हर्यृक्षाधि M1 गणभार Ś1 D5.10 हर्यृक्षप्रवरागव(D5 °धिप) Ñ1 D1.4.11 हर्यृक्षपुङ्गवाधिप, D3 हर्यृक्षगणपूजित —After 10, D6 T1-3 S ins

1041* यथा विज्ञातपूर्वश्च वाली वानरपुंगव ।
स तेन विहत संख्ये शरेणैकेन वानर ॥

[(l 1) G1 स, Cm k as above (for च) —(l 2) T1.3 G3 M3 रामेण (for स तेन) ❀ Cm स तेन निहत इति पाठ ❀]

11 B4 om 11-12, M1 om 11[ab] —[a]) D1.3.4-6 T2.3 मार्गेण (for °णे) G1 स सीतामार्गणेक्षणस —[b]) Ñ2 **सागर —D10 om 11[cd] —[d]) B1 G3 दिश सर्वान्, D11 सर्वा दिशो (by transp) (for दिश सर्वा)

12 B1 om 12 (cf v l 11) —[a]) B2 D1.6 हरीणां तु D2 च कपीनां (for तां हरीणां) —D1 repeats [b] after [c] —[b]) Ś1 Ñ V B1-3 D1(both times)-4.6.10.11 प्र(Ñ2 D6 नि B2 D11 [with hiatus] अ)युतान्यर्बुदानि च (D5 °ण्यपि) —Note hiatus between [c] and [d] —[c]) B1.3 D5 मार्गंत (for मार्गन्ते) —[d]) Ñ1 D2.4.5.7-9.11 S (all to avoid hiatus) ह्यधश्च (for अधश्च) D5 [अ]परे (for [अ]म्बरे) Ś1 D10 सुग्रीवस्याज्ञया Ñ2 V B1-3 D6 पृथिव्यामपि चापरे

13 Ś1 D10 om 13 —[a]) B4 चौर (sic) (for तत्र) D3 [अ]नल (for [अ]निल) —V1 om 13[cd] —[c]) B1.3 अचिंत्य (for असंग) B2 (m also as in text) गतय (for गतय) Ñ1 च्छाया D1.3.4.11 चान्ये, D2 केचिद्, D6 शीघ्रगा (hypm) (for शीघ्रा) —[d]) Ñ1 D1.2.4.11 महाकाया (for हरिवीरा) D2 जवा (for बला)

14 [a]) Ñ1 च (for तु) —[c]) Ś1 Ñ1 D1.3.10 कारणात्, Ñ2 V B D2.6.11 कारणे, G1 M1 च कृते (for तु कृते) V2 (marg also as in text) D6 पूर्ण, B1 [ऽ]हं तु B2 कृत (for तूर्णं) D3 सीतार्थमेकवेगेन —[d]) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 योजनानां शतं प्लुत (B2.4 °त) —After 14[cd] Ñ2 V B D6 ins

1042* तत्कुरुष्व महाराज संदेशं मम सर्वश ।
इहलोके हितं चैव परत्र च सुखावहम् ।

[(l 1) V2 महाभाग (for °राज) B4 सत्वर —(l 2) B2.4 इहलोक Ñ2 D6 सुख नैव, V नान्यच्च (for हित चैव) B3 परलोक (for परत्र च) Ñ2 D6 सुखप्रद (for सुखावहम्)]

—Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 om 14[ef] —[f]) D2 G2.3 त्वा (for तां) G1 सीता द्रष्टुमिहागत ❀ Cm k t त्वां दिदृक्षुरिहागत इति पाठ (Ck पाठः) ❀ —After 14 D5 T1-3 S ins

1043* भ्रमता च मया दृष्टा गृहे ते जनकात्मजा ।
[D5 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा)]

15 [a]) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 तत्त्वार्थस(D11 °र्थं) B2 (m also as in text) सर्वार्थस (for धर्मार्थस) —[b]) D10 तत (sic) (for तप) D5 G1.2 श्रम, Cr m g k t as in text (for प्रह) —[c]) B4 M2 परदार (sic) (for °रान्) V1 बाहो (for प्राज्ञ) —[d]) Ś1 नोपरुद्धु, D11 नापराद्धु (for नोपरोद्धु) Ś1 D10 समर्हसि(Ś1 °ति) Ñ2 V B1.3 D6 इहार्हसि(B3 °ति) Ck t as in text (for त्वमर्हसि)

16 D11 reads 16[ab] twice —[a]) B1 विरोधेषु (for विरुद्धेषु) —[b]) Ñ1 V B बहुपापेषु D1.4.10.11 बहूपायेषु (for बह्वपायेषु) —[c]) B1 मूलपातिषु M1 कुलघातिषु, Cm g k t as in text (for मूलघातिषु) D2 मज्जन्त —[d]) D6 बुद्धिवन्तो Ñ1 विचक्षणा (for भवद्विधा)

17 [a]) D1 T2 कश्चित्, Cm t as in text (for कश्च)

G 5.47.19 R 5.51.20 L 5.47.18 न चापि त्रिषु लोकेषु राजन्विद्येत कश्चन ।
राघवस्य व्यलीकं यः कृत्वा सुखमवाप्नुयात् ॥ १८
तत्त्रिकालहितं वाक्यं धर्म्यमर्थानुबन्धि च ।
मन्यस्व नरदेवाय जानकी प्रतिदीयताम् ॥ १९
दृष्टा हीयं मया देवी लब्धं यदिह दुर्लभम् ।
उत्तरं कर्म यच्छेषं निमित्तं तत्र राघवः ॥ २०
लक्षितेयं मया सीता तथा शोकपरायणा ।
गृह्य यां नाभिजानासि पञ्चास्यामिव पन्नगीम् ॥ २१
नेयं जरयितुं शक्या सासुरैरमरैरपि ।
विषसंसृष्टमत्यर्थं भुक्तमन्नमिवौजसा ॥ २२
तपःसंतापलब्धस्ते योऽयं धर्मपरिग्रहः ।
न स नाशयितुं न्याय्य आत्मप्राणपरिग्रहः ॥ २३

—b) D4 om राम V2 -शोकातु (for -कोपातु) Ś1 Ñ1 B4 D1.4.10.11 शराणां (Ñ1 B4 D2 बाणानां) नतपर्वणां, B3 कामक्रोधानुवर्तिना —c) Ś1 V1 B1 D1-4.10.11 दंष्ट्राणाम्, B2 शरागाम् (for शराणाम्)

18 V1 om 18ab —a) D3 नातु (for चापि) —b) B4 (m also as in text) विद्यति (for विद्येत) D11 पुमानस्ताद कश्चन —c) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 च, B1 क, D3 तु (for य) —d) Ś1 D2.10 कृत्वा य (D2 य कृत्वा) सुखमाप्नुयात्, Ñ1 D11 कृत्वा स (D1 च) सुखमेधते, D2.4 य कृत्वा सुखमेधते —After 18 Ñ2 V B1.2.4 D8 ins while D4 ins after 19

1014* तद्यथा महितं वीर सुहृदां चैव ते क्षमम् ।

[Ñ2 तद्यथा न, B1 तदन्यान्य (for तद्यथा न) D2 चैव (for वीर) V नवचन मादर वीर B2 तच्छ्रुत्वा हितं वीर (for the prior half) D2 चरु (for ते)]

19 Ñ2 V B D8 transp ab and cd repeating 19cd in its proper place D2 repeats 19cd after 1044* —a) Ś1 D2 त तु Ñ1 स च, Ñ2 V B1.2.4 D1.2.6.10.11 स तु, B3 वत्तु, T3 तत्र (for तत्त्रि) V2 धर्मे, B1-3 D8 काले, Cr लोके, Cm g t as in text (for -काल) D1 om from हि up to य in 20b —b) D1.2.3 धर्मम् (for धर्म्यम्) Ś1 Ñ1 D1.2.10 [अ]नुपालितं, D2.7.8 T2 [अ]नुपायि च G1 M1.2 °पाति च Cr m as in text (for °बन्धि च) Ñ2 D8 पथ्य धर्मानुपालित V B अर्थं (B3 °र्थ्यं) धर्मानु (B1 °र्थं) पालित (B2 °सहित) D11 धर्मसत्त्वानुपालित, G2.3 धर्मार्थानुगचाति च —c) Ñ1 V B1.2.4 D8 (all first time) मन्यसे D11 प्रणम्य (for मन्यस्व) D7.8 शार्ङ्गे (for देवाय) ‡ Ck नरशार्ङ्गेति पाठः ‡ —d) V B1-4 (V both times, B1.4 second time B3 first time) पार्थिवं V B2-4 (V1 B2.4 second time, V2 both times B3 first time) प्रतिपाद्य, B3 (second time) D2.3.11 स (D2 both times च) प्रदायतां (for प्रतिदीयताम्) —After 19 D2 ins 1044*

20 D1 om up to य in b (cf v l 19) —a) D5 दृष्ट्वा (for दृष्टा) Ñ2 V1 B1.4 D4 चेयं, V1 B2.3 चेह (for हीयं) G2 Cr सीता (for देवी) —D6 om (hapl see var) 20d–21a —b) G3 दृष्टु, G2 Ck दृष्टु (for लब्धं) B3 Cr तदिह, D5 यदि हि (for यदिह) Ñ1 D1.4.6 दुष्करं D11 कारणं (for दुर्लभम्) —c) V1 B1 यच्छेषं V1 D1 तच्छेषो (D5 °षं) B1 य श्रेयो, G3 यदिह, Cm t as in text (for यच्छेष)

21 D6 om 21a (cf v l 20) —a) D11 लक्षिता (meta) (for °तेयं) Ś1 D10 च विज्ञाते, Ñ1 V B D1-3 विशालाक्षी Ñ2 मया देवी (for मया सीता) —b) Ś1 Ñ1 V B D1-4.10.11 सदा, Ñ2 D6 दुःखा, T2.3 तदा Cr m g as in text (for तथा) —c) D7.8 T1.2 गृह Cm as in text (for गृह्य) Ś1 D2.10 गृहीत्वा (D10 °त्वा) हि (D3 या) न जानासि (D10 °मि), Ñ1 D1.4.11 गृहीता हि न जानामि, Ñ2 V B D5 आदाय त्वं (B2 °यैतां) व इनवे —d) D2 इह (for इव) Ñ1 V B D1.4.10.11 भीरिं (for पन्नगीम्)

22 a) V2 धारयितुं, B2 मारयितुं, B1 जीवयितुं D1 शक्य (for शक्या) B1 नेयनेजयितुं शक्या —b) Ś1 B1 सर्वैः सुरैरपि, V2 अमरैः सासुरैरपि, D1.6 विबुधैः (D1 दानवैः) सासुरैरपि, D2 सासुरैरपि दुर्लभा —c) Ś1 D10 -संसृष्ट-, B1 D1.4.11 T सस्पृष्टम् (for -संसृष्टम्) —d) D1.4 इवासुख, D11 महौजसा (for इवौजसा) —After 22 Ñ2 V B D1-4.6.10.11 read 32–33

23 ab) B2 D1.4 सत (for तप) Ś1 D1.2.10.11 सचय, Ñ2 V B D6 -संतान, D4 -संयम, G1 -प्रवाह, Cr m g t as in text (for -संताप) B2 च (for ते) Ñ2 सत संतापन माग्रो, G3 M1 तपसा खलु लब्धस्ते (for a) D7.8 T1.2 G1.3 M1.2 सो (for यो) Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 योऽयं (Ś1 D2.10 सोऽयं) मृ (Ñ1 °स्व ति, D6 यो वा दृ) हि परिच्छद (for b) D3 तपसा यत्र सम्प्राप्त माहात्म्यमिदमुत्तम —c) G1 तु Cg t as in text (for स) Ś1 D10 नाशयितु (for नाशयितुं) Ś1 D2.10 T3 Cg न्याय (D2.8 T3 °य्य) म् D1.4 न्याय्य, D11 राज्य (sic), M1 दाव्यम् (also as in text) Cr m k t as in text (for न्याय्य) Ñ1 V B D6 रामो नाशयितुं शक्त, D2 नैतन्नाशयितुं न्याय्य ‡ Cg न न्याय्य न युक्तम् । अन्ययमेतत् ‡ —d) Ś1 Ñ2 D1.2.4.11 आत्मत्राण, V1 B1.3 D6 सात्मत्राण (V1 D6 °प्राण), V2 स त प्राण, B3 सत्त्वत्राण, B4 सा हि त्राण, D2 सदा प्राण, D11 स इव बाल- (sic) (for आत्मप्राण) Ś1 B1.3 D10 -परिच्छद, V2 D1 -परिग्रह, D2 परिग्रहात्

अवध्यतां तपोभिर्यां भवान्समनुपश्यति ।
आत्मनः सासुरैर्देवैर्हेतुस्तत्राप्ययं महान् ॥ २४

सुग्रीवो न हि देवोऽयं नासुरो न च मानुषः ।
न राक्षसो न गन्धर्वो न यक्षो न च पन्नगः ॥ २५

मानुषो राघवो राजन्सुग्रीवश्च हरीश्वरः ।
तस्मात्प्राणपरित्राणं कथं राजन्करिष्यसि ॥ २६

न तु धर्मोपसंहारमधर्मफलसंहितम् ।
तदेव फलमन्वेति धर्मश्चाधर्मनाशनः ॥ २७

G 5 47 31
B 5 51 28
L 5 47 29

24 Ś1 D16 om 24 —a) D1.4.11 अवध्यत्व(D11 °त्व) (for अवध्यतां) Ñ2 V B D1-4.8.12 T2 तपो(D5 °तो)वी(D11 °र्य)र्यात्, Cr m g as in text (for तपोभिर्यां) —b) D7 पश्यति (sic) (for पश्यति) Ñ1 D3.4.11 भवता यदि मन्यते, Ñ2 V B2.3 D3.4 भवान्य दभिमन्यते(D5 °गम्यसे [sic]) B1.4 भवान्यदिह मन्यते (B1 °से [sic]). —d) V2 अत्र (for तत्र) D11 ह्यणु (for महान्)

25 a) D5 G2 हि न(by transp), D7.8 G1 M1 न च, G1 [ऽ]पि न (for न हि) —b) G1 [ए]व (for च). T1.2 दानव, G3 M2.3 राक्षस, Cm gp as in text (for मानुष) D7 om न यक्षो न च राक्षस ※ Cr m g न च राक्षस इति पाठ मनपद(Cr इति पाठ । मानुषो न च मानुष इति क्वचित्कोशेषु दृश्यते। तदनुचितम्। "नहि चिन्ता ममान्येषु प्राणिष्वसुरपुंगव। तृणभूता इमे सर्वे प्राणिनो मानुषादय " इत्युत्तरश्रीरामायणे मनुष्यादिभिस्त्वब्यदवस्थायाधि वराद्रेभ्योऽवध्यत्व न प्रार्थित तस्मात् मानुषतिरयं) ※ —For 25ab, Ś1 Ñ2 B4 D1-4.10.11 T2 subst (Ś1 D16 read after 23 owing to om) V1 ins after 26cd (first occurrence), whereas V2 cont after 1047*

1045* स हि राम ससुग्रीवो नैव देवो न पन्नग ।

[T2 न (for स) Ñ1 दानव (for पन्नग) Ś1 V1 D2 T2 न देवो न च(D2 नापि) पन्नग (for the post half)], while Ñ2 V B1-3 D4 subst for 25ab

1046* सुग्रीवो हि न देवेषु न रक्ष स्वसुरेषु वा ।

[V1 B2 न हि (by transp), V2 न सुरेषु B2 रक्षसु च (for न रक्षसु) V1 B1 सुरेषु (for [अ]सुरेषु) Ñ2 V2 D4 च (for वा)]

—Thereafter they cont

1047* वली वानरराजोऽस्मै न तस्मादिभय तव ।

[B2 [ऽ]च (for ऽस्मै)]

—Thereafter V1 reads 26cd for the first time followed by 1045*, while V2 further cont 1045* —Ñ2 B1.2 D5.8 G1.3 M1.3 om 25cd - 26ab D7-9 om 25cd —c) M2 दानवो (for राक्षसो) Ś1 Ñ1 V B1 D1-4.10.11 T2 G2 नासुरो(G2 न यक्षो) न च गधर्वो —d) Ś1 D16 [प्]व (for च) Ś1 Ñ1 V B1 D1.2.10 T2 किंनर (for पन्नग) D8.11 न च यक्षो न किंनर , D4 यक्षो न न च किंनर, G1 न पिशाचो न राक्षस .

26 Ñ2 B D1.4 T1 G M om 26ab (for all except B4 T1 G1 M2, cf v l 25) —a) Ś1 D16 राजा (for राजन्) —b) V1 वानरान् (for सुग्रीवश्च) V2 कपीश्वर (for हरी°) D2 सुग्रीवो वानरेश्वर . —V1 reads 26cd for the first time after 1047* and repeats it here —c) Ś1 Ñ2 V1(second time) 2 B1 D1.2.4.10.11 T2 ताभ्या, Ñ1 V1 (first time) B2-4 D3 तत , Cm g k t as in text (for तस्मात्) Ñ1 D1.4.11 T1.2 स्वाग , Ct as in text (for प्राण) —d) D2 नाम, D16 रानो (sic) (for राजन्) Ñ1 D2 न पश्यसि, B1 D11 करिष्यति (for करिष्यसि) —After 26cd (first occurrence) V1 ins 1045*

27 B2 om 27-28 —a) D2 ननु (for न तु) G3 न (for [उ]प) Ś1 D1.2.4.10 न च(D2.3 हि) धर्मोपि(D1.2.4 °प)महार्थो(D1.2.4 °हार्), Ñ V B1.4 D5.11 न हि(Ñ1 D11 च D1 स) धर्मोप्यमहार्थो —b) Ś1 Ñ1 D10.11 ह्यधर्म , Ñ2 V B1.2 D2.6 त्रिधर्म , B4 विकर्म (for सधर्म) D16 -वश (for फल) Ś1 Ñ1 D8-10 समुत (D8 °त) Ñ2 V B1.2.4 D1.2.4.6 महिम (for सहितम्) —Ñ2 om 27cd —c) Ś1 Ñ1 D10.11 स तत्र, B4 सदैव (for तदेव) Ś1 Ñ1 D16 त्वन्वेति, V B1.2.4 D2.6 त्वासोति (for अन्वेति) —d) Ś1 B1 D10 धर्मो नापरो , Ñ1 V B1.2 D6 धर्मोण्या धर्म , D1.2.4 ह्यधर्मा धर्म , D2 धर्मेणाधर्म , D11 धर्मेता धर्म (sic) (for धर्मश्चाधर्म) V2 D2.11 -नाशन, D1 नाशक (for नाशन) ※ Cg न त्विति । तुशब्द उक्तशङ्का व्यावर्तक । धर्म उपसंह्रियतेऽनेनेति धर्मोपसहार धर्मफलम्। फलेन धर्मस्योपसंह्रियमाणत्वात्। फलीभावनत्वमार्षम्।। Ck यद्वा महत्तु धर्मोपसहार धर्मफल कर्तृ - अधर्मफलसहित तत्सहानु भवत्, न भवतीत्याह अत्र ' वच्छवत्ता पुनि" इति धर्मोपसहार इत्येन साम्यम्। उपसहारशब्दश्च व्यर्थ । धर्मोऽधर्मफलसहित इत्येतावत एव वक्तव्यत्वात्। नापि चेद वक्तव्यम्। धर्माधर्मं फल्यो सुखदुःखप्रवृत्त्योर्यौगपद्यस्य मत्वाविचारात्। अस्मे तावत्।. Ct केचित्तु 'धर्मोपसहारमधर्मफलपहित' मिति पाठ । धर्मोपसहार धर्ममुपसंह्रियतेऽनेनेति धर्मफल सुख तदधर्मफल सहित न भवतत्यधर्मफलेन दु खेन सहानुभव न भवति, ततस्मा दव फलमन्वेति धर्मो धर्मफल सुखमेवान्वेति, एवमधर्मो दुःख दुःखरूप फलमेवान्वेति। अग्रे 'धर्मो नाधर्मनाशन' इति पाठ । पूर्वकृतो धर्मोऽधर्मस्वेदानीं कृतस्य न नाशन । चान्धर्मोऽपि धर्मनाशनो नेत्यर्थ इति वदन्ति। तत्रार्थमामञ्जस्य व्युत्पत्तै विभाव्यम्। ※

C 5 47 31 B 5 51 29 L 5 47 30

प्राप्तं धर्मफलं तावद्भवता नात्र संशयः ।
फलमस्याप्यधर्मस्य क्षिप्रमेव प्रपत्स्यसे ॥ २८

जनस्थानवधं बुद्ध्वा बुद्ध्वा वालिवधं तथा ।
रामसुग्रीवसख्यं च बुध्यस्व हितमात्मनः ॥ २९

कामं खल्वहमप्येकः सवाजिरथकुञ्जराम् ।
लङ्कां नाशयितुं शक्तस्तस्यैष तु विनिश्चयः ॥ ३०

रामेण हि प्रतिज्ञातं हर्यृक्षगणसंनिधौ ।
उत्सादनममित्राणां सीता यैस्तु प्रधर्षिता ॥ ३१

अपकुर्वन्हि रामस्य साक्षादपि पुरंदरः ।
न सुखं प्राप्नुयादन्यः किं पुनस्त्वद्विधो जनः ॥ ३२

यां सीतेत्यभिजानासि येयं तिष्ठति ते वशे ।
कालरात्रीति तां विद्धि सर्वलङ्काविनाशिनीम् ॥ ३३

तदलं कालपाशेन सीताविग्रहरूपिणा ।
स्वयं स्कन्धावसक्तेन क्षममात्मनि चिन्त्यताम् ॥ ३४

सीतायास्तेजसा दग्धां रामकोपप्रपीडिताम् ।
दह्यमानामिमां पश्य पुरीं साट्टप्रतोलिकाम् ॥ ३५

28 B1 om. 28 (cf v l 27) —a) B1 कर्म (for धर्म) D1 तात, D13 चात्र (for तावद्) —c) D13 अद्य तु (for अस्यापि) —d) D6 एव (for एव) Ś1 Ñ1 V B1.4 D2.3.10 [उ]पभोक्ष्यसे, Ñ2 D6 [इ]परप्स्यसे D5.9 T2 प्रपत्स्यसे, Ct 1 प्रपत्स्यसे (as in text) D1.4.11 क्षिप्र समुपस्प्स्यते (D5 °लप्स्यते, D11 °से)

29 a) B3 वनस्थाने (for °स्थान) Ñ1 घोर, Ñ2 V B D6 श्रुत्वा, D3 दृष्ट्वा (for बुद्ध्वा) —b) D7–9 वालिनश्च (for बुद्ध्वा वालि). Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 वालिनश्चैव (Ś1 D3.10 °श्चापि) सक्षय, Ñ2 V B D6 वालिनश्च तथा (B3 यथा) क्षय (Ñ2 V3 D6 वध) —c) Ñ1 D2 हि, Ñ2 om (for च).

30 a) B3 राम (for काम) Ś1 Ñ1 D10 पुत्र (for अपि) —b) B3 D2.10.12 -कुञ्जर (B3 °र) T1.3 G2 -सकुञ्जरा (for कुञ्जराम्) —c) D13 न त्वा (for लङ्का) D3 कालयितु (for नाश°) Ñ2 V B D6 शक्तो नाशयितु लङ्का —d) D6 T1.3 [ए]व (for [ए]ष), D2.11 भुवि D4.7.9 G2.3 M2.3 Ck t तु न (for तु वि) Ś1 D10 तस्यैकस्य विनिश्चित (D10 °श्चय) Ñ1 तस्यैषैव तु निश्चय (sic), Ñ2 V1 B D6 तत्र नैष तु निश्चय, V2 किं पुनस्ते सहायका, D3 तत्र चैव विनिश्चय

31 a) B1 T2 तु, D3 [अ]पि (for हि) —b) Ś1 D2.10 हर्यृक्षक्षपि, Ñ2 V B D6 वानराधिप (for हर्यृक्षगण) —c) B2 उच्छेदनम् (for उत्सादनम्) —d) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 क्षिप्र तस्य (Ś1 D10 तत्तु, Ñ1 तस्य, D3 °प्रमेव) करिष्यति, Ñ2 V B1 येनासौ मैथिली हृता B2–4 D6 येन सा (B2 से) मैथिली हृता

32 Ś1 Ñ V B D1–3.6.10.11 read 32–33 after 22 —a) D3 अपकृत्य (for °कुर्वन्) V2 B4 तु, D6 न (for हि) D13 अपकुर्वंश्च रामस्य (sic) —b) B4 राक्षसेश, D1 साक्षदिव (for साक्षादपि) Ñ1 D1.6.11 शतक्रतु (for पुरंदर) —c) Ñ V B D1–4.6.10.11 राजन्, G1 किंचिद् (for अन्य) —d) D3 त्वादृशो (for त्वद्विधो) V B1–4 किं पुनस्त्वद्विधा जना

33 Ś1 Ñ V B D1–4.6.10.11 read 32–33 after 22 —a) B1 या, B4 सा (for या) Ñ1 या त्व सीतेति वक्षसि —b) Ś1 तेऽप्रत, Ñ1 B2.4 रूपिणी, D2 जानकी, D7–9 ते दृढ (for ते वशे) Ñ2 D6 निधनीममिरूपिणी, V B1.3 D1.3.4.10.11 सैव तिष्ठति रूपिणी —c) B1.2 D3.6 कालरात्रिं हि (D6 तु) (for °रात्रीति) —d) G2 लोक (for लङ्का) Ś1 Ñ1 V B1–3 D2.3.6.10.11 G2 निवासिना (G1 °नी) (for विनाशिनीम्)

34 a) D1.4.11 अथ (for अल) —b) M3 -विग्रह (for विग्रह) D11 सीता व्यग्रहरूपिणी (sic) —c) Ñ2 V1 B D2.6 कण्ठ (for स्कन्ध) Ñ2 -दोदेश, D11 -कुण्ठन G1.2 सिक्तेन (sic) Ck t as in text (for -सक्तेन) D11 अथ कृत्वावसक्तेन —d) D5.7–9 T1.3 क्षेमम् (for क्षमम्) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 क्षेम (D1.3.4 क्षय, D2 क्षम) मात्मेक्षमाप्नुत Ñ2 V B D6 चिंत्यता हितमात्मन —After 34 Ñ2 V1 B read 5 50 1, D6 ins 1046*.

35 Ñ2 V1 B D6 om 35 —a) D11 अग्ना (for दग्धा) —b) M2 काम (for राम) D13 -शोक (for -कोप) Ś1 Ñ1 D1–4.7.11 T1 G1.2 प्रदीपिता (for -प्रपीडिताम्) V2 सवाजिरथकुञ्जरा —d) Ś1 Ñ1 D1–3.10.11 हम्र्यसरथकुञ्जरा, V2 रामकोधप्रदीपिता —After 35 Ś1 Ñ1 V1 D1–4.10.11 read 5 50 1, while D5–7 (D6 after 34 owing to om) S ins after 35

1046* स्थानि मित्राणि सर्वांश्च ज्ञातीन्भ्रातृन्सुतान्हितान् ।
भोगान्दाराश्च लङ्कां च मा विनाशमुपानय ।
सत्य राक्षसराजेन्द्र शृणुष्व वचनं मम ।
रामदासस्य दूतस्य वानरस्य विशेषतः ।
सर्वाँल्लोकान्सुसंहृत्य सभूतान्सचराचरान् ।
पुनरेव तथा स्रष्टुं शक्तो रामो महायशाः ।
देवासुरनरेन्द्रेषु यक्षरक्षोगणेषु च ।
विद्याधरेषु सर्वेषु गन्धर्वोरगेषु च ।
सिद्धेषु किंनरेन्द्रेषु पतत्रिषु च सर्वतः ।
सर्वभूतेषु सर्वत्र सर्वकालेषु नास्ति सः ।
यो रामं प्रति युध्येत विष्णुतुल्यपराक्रमम् ।

स सौष्ठवोपेतमदीनवादिनः
कपेर्निशम्याप्रतिमोऽप्रियं वचः ।
दशाननः कोपविवृत्तलोचनः
समादिशत्तस्य वधं महाकपेः ॥ ३६ G. 5 47 0 B 5 51 45 L 5 47 37

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनपञ्चाशः सर्गः ॥ ४९ ॥

सवलोकेश्वरस्येह कृत्वा विप्रियमुत्तमम् ।
रामस्य राजसिंहस्य दुर्लभं तव जीवितम् ।
देवाश्च दैत्याश्च निशाचरेन्द्र
गन्धर्वविद्याधरनागयक्षाः ।
रामस्य लोकत्रयनायकस्य
स्थातुं न शक्ताः समरेषु सर्वे ।
ब्रह्मा स्वयंभूश्चतुराननो वा
रुद्रस्त्रिनेत्रस्त्रिपुरान्तको वा ।
इन्द्रो महेन्द्रः सुरनायको वा
स्थातुं न शक्ता युधि रामवध्यम् ।

[(l 1) T2 G3 मन्त्रिणः स्वानि मित्राणि (for the prior half) ‡ Cr g मन्त्रीन् मन्त्रिण । इकाराभावमार्षम् ‡ D6 हिताः सुतान् (by transp) D6 सुतांस्तथा, D3 M1 सुहृद्धितान् (for सुतान् हितान्) —(l 5) D7-9 T M3 मुसङ्ख्य G3 समा° (for स सङ्ख्य) —(l 7) T1 सुरेन्द्रेषु (for न°) D7-9 T1 3 G1 [उ]रगेषु (for नागेषु) —G3 om l 8-9 —(l 8) D7 8 नागेषु (for सर्वेषु) D1 7-8 T2 M1 2 सुरेषु D6 नरेषु (for [उ]रगेषु) —D6 repeats l 7-8 after l 8 —(l 9) D7 8 G1 M1 सवत (for °तु) D1 8 (marg) M1 2 नागेन्द्रेषु च सर्वेषु किंनरेषु पतत्रिषु —G1 2 transp l 10 and 11 —(l 10) G1 2 लोकेषु (for भूतेषु) D6 8 Ct transp सर्वभूतेषु and राम T लोकेषु G1 2 भूतेषु (for °लोकेषु) D6 यो (for न) ‡ Cv सर्वभूतेषु सत्त्व सर्वलोकेषु नास्ति स । यो राम प्रति युध्येत विष्णुतुल्यपराक्रमम् । इति सजीवेत पाठ । Cr नास्ति स इति पाठ साधु ‡ —(l 11) D6 वध्येत (for यु°) D9 पराक्रम —D6 om l 12-27 —(l 12) T1 M1 2 [प]व T3 [इ]व (for [ए]व) D7-9 T1 G1 2 M1 देहेन (for तवाश्रम) —(l 13) G3 नर (for राम) —(l 14) D6 8 निशाचरेन्द्रा M1 निशाचराश्च —(l 21) D7 8 स्थातु (for शातु) D7 8 रामवध्य (for रामवध्यम्) ‡ Cv तस्येत्यादि श्लोक परस्मादि पुरस्तात् लेखकप्रमादात्पतन् । Cr स सौष्ठवेति श्लोकात्पूर्वं दशाननस्तस्येति श्लोक उत्तरस्मादि । अत्र प्रमादाल्लिखित । अतो न पुनरुक्ति । , so also Cg ‡]
—Thereafter T2 cont

1049* तस्य ते त्रिषु लोकेषु न पिशाच न राक्षसम् ।
त्रातार नानुपश्यामि न गन्धर्वं न चासुरम् ।

—Then T2 reads 5 50 1 while D6 G1 2 M1 read 5 50 1 after 1048*

36 a) D6 मायिन, G1 भाषिण, M1 मानिन (for °वादिन) —For 36ab Ś1 Ñ V B D1 2 4 10 11 subst

1050* स तस्य तद्वाक्यमदीनभाषिण
कपिप्रवीरस्य निशम्य विप्रियम् ।

[(l 1) B1 om up to स्य V1 B2 (m also as above) 3 उग्र (for अदीन) —(l 2) B1 4 भाषिण D11 विक्रम (for विप्रियम्) D2 कपेर्निशम्य प्रियमप्रियं वदत्]
—c) Ñ2 V B1 3 4 D1 4 10 11 क्रोध (for कोप) B2 विवृद्ध (for °त्त) —d) G3 समादिदेशास्य (for °शत्तस्य) D1 2 4 11 कपेर् (for वध) B1 G1 [अ]क्षय, D1 2 4 11 वध (for कपे) Ś1 D10 समादिशत्तत्र महाकपेर्वधं

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ1 V1 B1 D1 2 4 10 11 हनुमद्वाक्य Ñ2 V3 B1 3 D6 दूतवाक्य, B2 दूतवध प्रकार, D2 हनुमत्प्रत्युदाहरण —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, Ś1 D2 M2 50 Ñ2 V1 D6 49 V2 39 B1 47, B3 45 B4 D2 52, D7-9 T G M1 2 51 —After colophon D2 concludes with राम, G M1 with श्रीरामाय नम

५०

G 5 47 36 B 5 52 1 L 5 47 36 तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वानरस्य महात्मनः ।
आज्ञापयद्वधं तस्य रावणः क्रोधमूर्छितः ॥ १
वधे तस्य समाज्ञप्ते रावणेन दुरात्मना ।
निवेदितवतो दौत्यं नानुमेने विभीषणः ॥ २
तं रक्षोधिपतिं क्रुद्धं तच्च कार्यमुपस्थितम् ।
विदित्वा चिन्तयामास कार्यं कार्यविधौ स्थितः ॥ ३
निश्चितार्थस्ततः साम्नापूज्य शत्रुजिदग्रजम् ।
उवाच हितमत्यर्थं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ ४
राजन्धर्मविरुद्धं च लोकवृत्तेश्च गर्हितम् ।
तव चासदृशं वीर कपेरस्य प्रमापणम् ॥ ५

50

M3 begins with श्रीरामाय नम

1 Ś1 Ñ1 V2 D1 4 10 11 read 1 after 5 49 35 Ñ2 V1 B read 1 after 5 49 34 D8 G1 3 M1 read 1 after 1048* T2 reads 1 after 1049* — ᵃᵇ) D7 T2 3 Ct न तु तस्य Cg k as in text (for तस्य तद्) Ñ1 महाबल Ñ2 V B D6 एवमुक्तस्तु कपि(B1 बलि)ना पौलस्त्यो राक्षसाधिप —ᶜ) Ñ1 D2 राजा (for तस्य) —ᵈ) D5 in marg क्रोधमूर्छित ॐ Cg तस्य तद्वचन श्रुत्वेति श्लोक सर्गस्य प्रथम ॐ

2 ᵃ) V3 B1 4 तत्र (for तस्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 आज्ञप्त तु वध तस्य D5 आज्ञापित वध तस्य —ᵇ) V3 वानरेण (sic) (for रावणेन) Ñ2 V B D3 6 हनूमत, D6 महात्मना (for दुरात्मना) —ᶜ) Ñ2 V B1 3 4 D1 4 11 वाक्य, G2 3 Cm g) दूत्य Cv g k t as in text (for दौत्य) Ś1 Ñ1 B3 D2 3 5 10 M1 निवेदित(D3 °ते) ततो (M1 वध) वाक्य(Ś1 D5 M1 दौत्य) D6 T3 M2 3 निवेदितवतो(T3 °सौ) दौत्य T2 निवेदितवधो दूत्ये T3 निवेदितमति दूत्य ॐ Crm निवेदितवतौ(Cm °सौ) इति पाठ) I, Cg निवेदितमतौ दूत्यमिति पाठान्तरम्), Ck ' निवेदितवतो दौत्यम्' इति पाठ्ठ ॐ —ᵈ) Ñ1 नार्थ मेने Ś1 नानुमेने, V1 B अभाषत (for नानुमेने)

3 B1 reads 3ᵃ in marg —ᵃ) Ñ2 V B4 D3 4 G1 3 स (for तं) Ś1 Ñ1 B1-3 D1 2 4 10 11 राक्षसाधिपतिं M1 त तु रक्षोधिप —ᵇ) Ś1 D10 तद्वधार्थम्, B3 कार्यं चेदम्, D3 तस्य कार्यम् (for तच्च कार्यम्) D4 तत्र कायकरण स्थित (Hypm) —ᵈ) D4 om कार्यं Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 विदृ चर Ñ2 V B1-3 D6 विधि प्रति (for विधौ स्थित)

4 Ś1 D10 om (hapl ?) 4 —ᵃ) Ñ2 V B (B3 (m also) as in D1) D1 4 5 11 निश्चितार्थं D2 निश्चितार्थं G1 तदा (for ततः) D1 om D3 सास्ना (sic) (for साम्ना) —ᵇ) Ñ1 D1 3 7 8 पूज्य D3 सव, D2 पूना (sic) (for [आ]पूज्य) Ñ2 V B D6 पूजयित्वा स(B3 च) रावण ॐ Cg आपूज्येति छन्द ॐ —ᵈ) Ñ2 D2 4 6 G1 विद्वा वर (for विशारद) —After 4 D5 → T3 G M ins

1051* क्षमस्व रोषं त्यज राक्षसेन्द्र
प्रसीद मद्वाक्यमिदं शृणुष्व ।
वधं न कुर्वन्ति परावरज्ञा
दूतस्य सन्तो वसुधाधिपेन्द्राः ।

[(l 2) D5 7 9 M3 मे (for मद्) —(l 3) D5 परापरज्ञा (for °वरज्ञा)]

5 ᵃ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 राजवृत्त (D1 °त्ति) D5 राजधर्मं Ñ2 V B D6 इद धर्मविरुद्ध हि D3 राजलोकविरुद्ध हि —ᵇ) Ś1 D10 M2 लोकवृत्ते, Ñ2 B1 4 D6 हा मुग्ध, Ck t as in text (for लोकवृत्तेश्च) V इह चामु(V1 °न्य)त्र गर्हित D3 4 इहान्यत्र वि(B3 तु)गर्हितं D1 4 तव राजन्विगर्हित, D2 11 राज(D11 लोक)वृत्तविगर्हित —ᶜ) Ś1 D10 सर्वथा Ñ1 उवाच (for तव च) Ñ2 V B D1 2 4 10 11 त्वत्तो न सदृश वीर —ᵈ) T2 कपिवर्य (for कपेरस्य) Ś1 च मारण, Ñ2 V2 D6 प्रणाशन (for प्रमापणम्) B4 वीरस्यास्य प्रमापण —After 5 D5 7 9 G M ins, while T2 ins after 6

1052* धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च राजधर्मविशारद ।
परावरज्ञो भूताना त्वमेव परमार्थवित् ।
गृह्यन्ते यदि रोषेण त्वादृशोऽपि विपश्चित ।
तत शास्त्रविपश्चित्त्व श्रम एव हि केवलम् ।
तस्मात्प्रसीद शत्रुघ्न राक्षसेन्द्र दुरासद ।
युक्तायुक्त विनिश्चित्य दूतदण्डो विधीयताम् ।
विभीषणवच श्रुत्वा रावणो राक्षसेश्वर ।
रोषेण महताविष्टो वाक्यमुत्तममब्रवीत् ।
न पापाना वधे पाप विद्यते शत्रुसूदन ।
तस्मादेन वधिष्यामि वानर पापचारिणम् ।
अधर्ममूल बहुदोषयुक्त
मनार्यजुष्ट वचन निशम्य ।
उवाच वाक्य परमार्थतत्त्व
विभीषणो बुद्धिमता वरिष्ठ ।
प्रसीद लङ्केश्वर राक्षसेन्द्र
धर्मार्थतत्त्व वचन शृणुष्व ।
दूतानवध्यान्समयेषु राजन्
सर्वेषु सर्वत्र वदन्ति सन्त ।

[(l 1) D5 राजा धर्म T3 धर्मज्ञश्च G1 साधुश्च (for राजधर्म) G3 विद्वा वर (for विशारद) —(l 2) D5

असंशयं शत्रुरयं प्रवृद्धः
कृतं ह्यनेनाप्रियमप्रमेयम् ।
न दूतवध्यां प्रवदन्ति सन्तो
दूतस्य दृष्टा बहवो हि दण्डाः ॥ ६

वैरूप्यमङ्गेषु कशाभिघातो
मौण्ड्यं तथा लक्षणसंनिपातः ।
एतान्हि दूते प्रवदन्ति दण्डा-
न्वधस्तु दूतस्य न नः श्रुतोऽपि ॥ ७

कथं च धर्मार्थविनीतबुद्धिः
परावरप्रत्ययनिश्चितार्थः ।
भवद्विधः कोपवशे हि तिष्ठे-
त्कोपं नियच्छन्ति हि सत्त्ववन्तः ॥ ८

न धर्मवादे न च लोकवृत्ते
न शास्त्रबुद्धिग्रहणेषु चापि ।
विद्येत कश्चित्तव वीर तुल्य-
स्त्वं ह्युत्तमः सर्वसुरासुराणाम् ॥ ९   G 5 4* 8 B 5 52 17 L 5 48 8

परापरज्ञो, G1 परावराणां —(l. 3) G1 रोषेण (for रोषेण) M1 स्वाहृशाध (sic) D7 8 विचक्षुणा (for विचक्षित) ॐ Ch t स्वाहृश इति (Ct किमन्व) बहुवचनम् ॐ —(l 4) G2 कृतशास्त्र (for तत शास्त्र-) —(l 6) G1 दूत (for दूत-) —(l 7) G1 2 राक्षसाधिप —(l 8) D7-9 कोपेन (for रोषेण) —(l 9) G2 पापो (sic) —(l 10) D1 8 क्रम (for श्रुत) D7-9 G2 Ch t पापकारिण —(l 11) M1 -रोष- (for -रोष) —(l 12) D1 in marg निशम्य —(l 15) D8 राक्षसेश्वर —(l 16) D8 G1 2 M2 धर्मार्थयुक्त —(l 17) D5 7-9 T2 G1 दूता न वध्या D8 स्तयमेव G2 समरेषु (for स्मयेषु) G1 राज्ञा (for राजन्) —(l 18) G1 सर्वे (for सन्त)]

6 Ś1 D10 om 6^{ab} —^{a}) B2 D11 प्रवृद्ध, D1 प्रवृद्ध (for प्रवृद्ध) —^{b}) B2 कृपेन (sic), D8 ह्यनेन (for ह्यनेन) B4 अप्रिय (for अप्रमेयम्) —After 6^{ab}, T2 G1 ins

1053* यथार्हेन कर्म कृतं तथापि
दूतस्य हिंसा न वदन्ति सन्तः ।
[(l 1) T2 यथार्हेन]

—^{c}) Ś1 (before corr) D1 2 8 7 न दूतवध्य, D2 वध्य न दूत, G3 न दूतहत्या Ñ1 D2 10 हि (for प्र) Ñ2 V D11 दूतो न वध्यो हि (D11 °ध्य प्र) वदन्ति सतो, B D6 दूता न वध्या हि (B3 °ध्या प्र) वद (B4 मन)न्ति सन्तो ॐ Cr g दूतवध्यां दूतवधम् । स्त्रियां भावे क्यप् । हन्तेर्वधादेशश्चार्षः ॐ —^{d}) D2 हतस्य (for दूतस्य) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 8 10 11 दृष्टा, D6 G3 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्टा) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 प्रदि(D1 °दि)ष्टा, Ñ1 D3 6 8 हि दृष्टा V B1 विसृष्टा, B3 हि सृष्टा, B2 [s]पि दृष्टा (for हि दण्डा) —After 6, T2 ins 1052*

7 Ś1 D10 om 7 —^{a}) Ñ V B1 2 4 D2 4 8 11 कशा (Ñ2 V2 D2 8 °पा)निपातो, B3 कशायपातो, T2 कशाघ घातो —^{b}) D2 4 8 11 T2 G3 मौण्ड्य, Ct as in text (for मौण्ड्यं) T2 तदा (for तथा) D3 सन्निपात —^{c}) M1 एतानि (sic) (for एतान्हि) B4 यतो हि दूतेषु वदन्ति दण्डान्, —^{d}) D2 च (for तु) D3 न स, D2 मन, T2 न हि, Cr m g k t as in text (for न नः) D2 8 श्रुतोऽस्ति, D3 श्रुतो वै, T2 श्रुतो न, Cm k t श्रुतोपि (as in text) Ñ2 *** दूतस्य वधो न दृष्ट, B4 D2 11 दूतस्य दृष्टो हि वधो न दृष्ट (D11 न वधो हि शस्त) D1 4 न दूतवधो हि धर्म प्रशस्त —For 7^{cd}, Ñ2 V B1-3 D6 subst

1054* एवंविधानर्हति रक्षसार्ह
दण्डेषु दूतस्य वधो न दृष्ट ।
[(l 2) V2 दण्डेन, B1 D6 दण्डेषु B3 om D6 वधा (for वधो) Ñ2 न मुक्त (sic) V2 हि दृष्ट, D6 नियुक्त (for न दृष्ट)]

8 ^{a}) Ś1 D2 10 हि (for च) G3 damaged from र्मा up to प्रत्यय in 8^{b} Ñ1 धर्मानुविहीन (sic), Ñ2 V B1-3 D6 धर्मार्थनयेन, B4 D1 4 11 धर्मार्थविशुद्ध, D5 बह्वर्थविनीत, M2 धर्माभिविनीत, T2 -बुद्धि —^{b}) D6 Cv परापर, M1 परावर —^{c}) D1 4 G2 क्रोध (for कोप) Ñ1 च, D1 4 न, D3 [s]तु, D6 [s]पि (for हि) Ś1 D2 10 कोपमया (D2 °वशो) विनिष्ठत्, Ñ2 V B D4 11 G1 M1 क्रोध (G1 M1 कोप) वशं हि (B3 च) गच्छेत् (D11 न तिष्ठेत्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D3 10 12 क्षोभं न (D3 °भति [sic]) गच्छति, Ñ2 V B D1 2 4 8 क्रोध न गच्छति, D5 7 9 G3 कोपं न गच्छति D5 न, G1 om (for हि) B4 D7 तत्त्ववन्त

9 B2 4 om 9 —^{a}) V1 तत्वे च, D6 वादेषु, D11 वृत्ते न (for -वादे न) Ñ2 B1 2 D6 लोकतत्त्वे, V1 लोकवादे, V2 तत्त्वलोके, G1 लोकवृत्तौ —^{b}) D3 T1 2 G2 M2 च (for वा) T2 -ग्रहणे तथापि Ś1 Ñ V B1 2 D1-4 8 10 11 न (D11 स्व) शास्त्रबुद्धे (Ñ2 V B1 2 D6 °बुद्ध्या, D1 2 4 °बुद्धौ) स्व (V2 B2 [m also] सु) मते (D2 °वले) न चा (D11 वा) पि —^{c}) Ñ1 वेदे तु (sic) (for विद्येत) Ś1 Ñ1 D1 4 10 तुल्य एकस् (for वीर तुल्यस्) Ñ2 V B1 2 D2 6 बले न (D2 विद्या) तुल्यस्तव कश्चिदन्यम् (Ñ2 D6 °दन, V2 °हद्दे), D11 विद्युत्तम स्व न च तुल्य पुत्र (sic) —^{d}) Ś1 Ñ1 B1 2 D10 हृत्तम (for ह्युत्तम) D1 om सर्वे D8 om. (hapl) सुरा Ñ2 V B1 2 D6 सुरासुरेभ्य ॐ Ck सर्वसुरासुराणामित्यनन्तरम्, न चाप्यहस्य

५०

G 5 47 36
B 5 52 1
L 5 47 36

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वानरस्य महात्मनः ।
आज्ञापयद्वधं तस्य रावणः क्रोधमूर्छितः ॥ १
वधे तस्य समाज्ञप्ते रावणेन दुरात्मना ।
निवेदितवतो दौत्यं नानुमेने विभीषणः ॥ २
तं रक्षोधिपतिं क्रुद्धं तच्च कार्यमुपस्थितम् ।
विदित्वा चिन्तयामास कार्यं कार्यविधौ स्थितः ॥ ३
निश्चितार्थस्ततः साम्नापूज्य शत्रुजिदग्रजम् ।
उवाच हितमत्यर्थं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ ४
राजधर्मविरुद्धं च लोकवृत्तेश्च गर्हितम् ।
तव चासदृशं वीर कपेरस्य प्रमापणम् ॥ ५

50

M5 begins with श्रीरामाय नमः

1 Ś1 Ñ1 V2 D1-4.10.11 read 1 after 5.49.35. Ñ2 V1 B read 1 after 5.49.34. D5 G2.3 M1 read 1 after 1048*. T2 reads 1 after 1049* — ab) D7 T1.3 Ct स तस्य, Cg k as in text (for तस्य तद्). Ñ1 महाबलः. Ñ2 V B D6 एवमुक्तस्तु कपि(B1 कपि)ना पौलस्त्यो राक्षसाधिपः — c) N1 D9 राजा (for तस्य) — d) D3 in marg क्रोधमूर्छितः ॥ Cg तस्य तद्वचनं श्रुत्वेति श्लोकः सर्गस्य प्रथमः ॥

2 a) V2 B1.4 तत्र (for तस्य). Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 आज्ञप्ते तु वधे तस्य. D5 आज्ञापिते वधे तस्य — b) V2 वानरेण (sic) (for रावणेन). Ñ2 V B D2.6 हनूमतः, D5 महात्मना (for दुरात्मना) — c) Ñ2 V B1.2.4 D1.4.6.11 वाक्यं, G1.2 Cm g p दूतं, Ct g k t as in text (for दौत्यं). Ś1 Ñ1 B3 D1.5.10 M1 निवेदित(D2 °त) तदो (M1 वध) वाक्य(Ś1 D5 M1 दौत्यं). D3 T3 M1.2 निवेदितमतो(T3 °तौ) दौत्यं. T1 निवेदितवधो दूत्ये, T2 निवेदितमति दूत्यं ॥ Cm निवेदितवतो(Cm °तौ इति पाठः), Cg निवेदितमतौ दूत्यमिति पाठान्तरम् ।, Ck "निवेदितवतो दौत्यम्" इति पाठः ॥ — d) Ñ1 नार्थं मेने. V1 नानुमेने, V2 B समादृत (for नानुमेने)

3 B1 reads 3ab in marg — a) Ñ2 V B1 D7.8 G1.3 स (for तं). Ś1 N1 B1.2 D1.2.4.10.11 राक्षसाधिपतिं, M2 तं तु रक्षोधिप — b) Ś1 D10 तद्वधार्थम्, B2 कार्यं चेदृम्, D3 तस्य कार्यम् (for तच्च कार्यम्). D5 तच्च रावणं स्थितं (hypm.) — d) D6 om कार्यं. Ś1 Ñ1 B2 D1.2.4.10.11 विदांवरः, Ñ2 V D1-3 D6 विधिं प्रति (for विधौ स्थितः)

4 Ś1 D10 om (hapl.?) 4 — a) V2 V B (B2 [m also] as in D2) D1.4.11 निश्चितार्थं, D3 निश्चितार्थं. G2 तदा (for ततः). D5 om. D6 साम्ना (sic) (for साम्ना) — b) V1 D1.3.7.8 पूज्य. D3 सत्व, D4 पूजा (sic) (for [आ]पूज्य). V1 B D6 पूजयित्वा स(B2 च) रावणं ॥ Cg आपूज्येति छेदः ॥ — d) V2 D1.6 G2 विदांवरः (for विशारदः) — After 4, D7-9 T2 G M ins.

1051* क्षमस्व रोषं त्यज राक्षसेन्द्र
प्रसीद मद्वाक्यमिदं शृणुष्व ।
वधं न कुर्वन्ति परावरज्ञा
दूतस्य सन्तो वसुधाधिपेन्द्राः ।

[(L. 2) D8.9 M2 मे (for मद्) —(L. 3) D8 परावरज्ञाः (for °वरज्ञा).]

5 a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 राजवृत्त(D1 °त्ति) D5 राजधर्म. Ñ2 V B D6 इदं धर्मविरुद्धं हि. D3 राजलोकविरुद्धं हि — b) Ś1 D10 M2 लोकवृत्ते, Ñ2 B1.4 D6 इह सुत्र, Ck t as in text (for लोकवृत्तेश्च). V इह चामु(V1 °त्र)त्र गर्हितं, D2.3 इहान्यत्र वि(B1 तु)गर्हितं D1.4.10 राजविगर्हितं, D8.11 राज(D11 लोक)वृत्तविगर्हितं — c) Ś1 D10 सर्वथा, Ñ1 उवाच (for तव च). Ñ2 V B D1.2.4.6.11 त्वत्तो न सदृशं वीर — d) T2 कपिवर्यं (for कपेरस्य). Ś1 च मारणं, Ñ1 V2 D6 प्रणाशनं (for प्रमापणम्). B1 वीरस्यास्य प्रमापकः — After 5, D7-9 G M ins.; T2 ins. after 6

1052* धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च राजधर्मविशारदः ।
परावरज्ञो भूतानां त्वमेव परमार्थवित् ।
गृह्यन्ते यदि रोषेण त्वादृशोऽपि विपश्चितः ।
ततः शास्त्रविपश्चित्त्वं श्रम एव हि केवलम् ।
तस्मात्प्रसीद शत्रुघ्न राक्षसेन्द्र दुरासद ।
युक्तायुक्तं विनिश्चित्य दूतदण्डो विधीयताम् ।
विभीषणवचः श्रुत्वा रावणो राक्षसेश्वरः ।
रोषेण महताविष्टो वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ।
न पापानां वधे पापं विद्यते शत्रुसूदन ।
तस्मादेनं वधिष्यामि वानरं पापचारिणम् ।
अधर्ममूलं बहुदोषयुक्तम्
अनार्यजुष्टं वचनं निशम्य ।
उवाच वाक्यं परमार्थतत्त्वं
विभीषणो बुद्धिमतां वरिष्ठः ।
प्रसीद लङ्केश्वर राक्षसेन्द्र
धर्मार्थतत्त्वं वचनं शृणुष्व ।
दूतानवध्यान्समयेषु राजन्
सर्वेषु सर्वत्र वदन्ति सन्तः ।

[(L. 1) D8 राजधर्म. T2 धर्मशास्त्र— G2 महत्मा (for राजधर्म) G2 विनये रतः (for विशारदः) —(L. 2) D8

पराक्रमोत्साहमनस्विनां च
सुरासुराणामपि दुर्जयेन ।
त्वया मनोनन्दन नैर्ऋतानां
युद्धायतिर्नाशयितुं न युक्ता ॥ १५

हिताश्च शूराश्च समाहिताश्च
कुलेषु जाताश्च महागुणेषु ।
मनस्विनः शस्त्रभृतां वरिष्ठाः
कोटयग्रशस्ते सुभृताश्च योधाः ॥ १६

तदेकदेशेन बलस्य तावत्
केचित्तवादेशकृतोऽपयान्तु ।
तौ राजपुत्रौ विनिगृह्य मूढौ
परेषु ते भावयितुं प्रभावम् ॥ १७ G 5 48 16 B 5 51 24 L 5 48 16

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चाशः सर्गः ॥ ५० ॥

कुरुष्व तावत्परम प्रयत्न
धर्मे समुत्थाय सुरेन्द्रशत्रो ।
देवेषु सर्वेषु सपार्थकेषु
दैत्येषु सर्वेषु सदानवेषु ।
कृत्वा प्रयत्न सुदृढं सुधीश्च
मद्वाक्यमेतन्मनसानुगृह्य ।
तौ राजपुत्रौ विनिगृह्य मूढौ
जयं पर प्राप्स्यसि राक्षसेन्द्र ।

[(l 1) G3 तस्मिन् M3 गते (for इते) G1 वीरः; M1 राज (for शूर) —(l 2) G1 2 सत (for सर्वे) —(l 5) G1 2 सुद G1 गति (for अपि) —(l 7) G1 वीर यश, G2 सुप्रयुक्त (for सुप्रयत्न) —(l 9) G1 परम- —(l 10) G1 धर्मं समास्थाय सुरेन्द्रशत्रो —(l 11) M1 सर्वेषु (for सर्वेषु) G1 सवासवेषु M1 च पार्थकेषु —(l 13) G3 सुधीरं (for सुधीश्च). —(l 14) G2 पर (for परम्)]

15 ᵃ) Ñ2 -मनस्विनश्च, V2 B3 मनस्विना च, B4 D2 समन्वितेन (for -मनस्विना च) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 परा क्रमोत्साहवता (D11 °ता) रघेन, B2 पराक्रमोत्साहबतात्मना च, M2 शूरेण वीरेण निशाचरेंद्र —ᵇ) D4 om (hapl) सुरा B3 दुर्जये च —ᶜ) Ñ2 प्रणेता सह (for मनोनन्दन) D1 4 11 त्वया सम नर(D4 * *)न राक्षसाना, D2 त्वमात्मनो नदन नैर्ऋताना (sic) —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 न राघव (Ś1 °वण) सह्य(Ñ V2 D2 °क्य)ति योद्धु(Ś1 D10 कर्तु)मार्गे, D7-9 Ck युद्धाय निर्नाश(D9 °याम)यितु न युक्त (Ck °क्त)

16 ᵃ) Ś1 D10 हिताय (for हिताश्च) Ś1 D1-4 10 11 सुभाषिताश्च(D11 °ये) (for समाहिताश्च) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 सु, D11 तु (for च) B2 4 महागुणाश्च, M1 समा हितेषु (for महागुणेषु) —ᶜ) Ś1 D1-4 10 11 यशस्विन शस्त्रभृतां वराश्च, Ñ1 यशस्विन शस्त्रभृतोसुराश्च —ᵈ) D2 कोट्योप्रशस्ते, T1 कार्यां भृश ते T2 कोट्यो भृशस्त, G2 M3 योद्ध्यप्रशस्ते, M2 कोट्यप्रशस्त, B (ed) कोपप्रशस्ता D5 [ऽ]तुभृताश्च, G1 सुहृद श्च, Cm t as in text (for सुभृताश्च). D2 वीरा, D3 G1 भृत्या (for योधा) Ś1 Ñ1 D10 कार्योद्य तास्ते सुभृता सदैव, Ñ2 V B D6 योधास्तवेमे(Ñ2 D4 °स्तवास्मिन्, B4 °स्तु ते मे) बहवो हि (V2 [illeg]) सन्ति (B4 विशति), D1 4 कोट्योप्रतस्तेस्वभृत सदैव D11 ज्येष्ठाश्च सव सुघत सदैव, T3 निशाचरा राक्षसराजभृत्या.

17 ᵃ) T2 तदैक (for तदेक) D1 4 8 M1 बलेन Gr m g t as in text (for बलस्य) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कश्चित् T2 (sup lin. also) वशा (for तव) Ś1 Ñ1 D10 M3 -कृतोभियोग (M3 °यातु), D1 4 -कृतो नियोगी, D2 3 कृतानि(D3 °भि)योग D7 8 कृतोद्य यातु D11 कृता भियोगात्, T2 भृतोपयातु —ᶜ) Ś1 Ñ1 D1-4 7 8-11 Ct उपगृह्य (for विनि°) D8 मूढो, D11 मूढा (for मूढौ) —ᵈ) D2 ये (sic) (for ते) D3 भावयत, G1 प्रापयितुं, Cm k t as in text (for भाव°) Ś1 Ñ1 D10 परे प्रतिज्ञा(D10 परेष्वतस्त) अतिगृह्य सर्वं D11 परेषु तस्य प्रगृह्याण सर्वं —For 17, Ñ2 V B D6 subst

1057* एते समेते सहितो हि तत्र
स्त्व योत्स्यसे तौ खलु राजपुत्रौ ।
तस्मादिय गच्छतु तत्र गुप्त
समाह्वयत्वाशु गतासुकल्पौ ।

[(l 1) V2 समस्तै (for समेतै) —B2 om (hapl) तो हि to सहितो हि —(l 2) Ñ2 D6 युद्धस्यसे(D6 °से) D6 विल (for खलु)]

—After 17, D7-9 T G M1 2 ins

1058* निशाचराणामधिपोऽनुजस्य
विभीषणस्योत्तमवाक्यमिष्टम् ।
श्रुत्वा तु बुद्ध्या सुरलोकशत्रु
र्महाबलो राक्षसराजमुख्य ।

[(l 1) G3 तस्यानुजस्याधिपतेर्थसत्य —(l 2) T1 2 [उ]त्तर, Ck t as above (for [उ]त्तम) D7 T2 Ck.t -वाक्यमिष्ट, M1 -वाक्यसत्यं —(l 3) G2 -राज (for -लोक) —(l 4) T2 G2 दशानना (for महाबलो).]

G 5 48 9 / D 5 52 18 / L 5 48 9

न चाप्यस्य कपेर्घाते कंचित्पश्याम्यहं गुणम् ।
तेष्वयं पात्यतां दण्डो यैरयं प्रेषितः कपिः ॥ १०

साधुर्वा यदि वासाधुः परैरेष समर्पितः ।
ब्रुवन्परार्थं परवान्न दूतो वधमर्हति ॥ ११

अपि चास्मिन्हते राजन्नान्यं पश्यामि खेचरम् ।
इह यः पुनरागच्छेत्परं पारं महोदधेः ॥ १२

तस्मान्नास्य वधे यत्नः कार्यः परपुरंजय ।
भवान्सेन्द्रेषु देवेषु यत्नमास्थातुमर्हति ॥ १३

अस्मिन्विनष्टे न हि दूतमन्यं
पश्यामि यस्तौ नरराजपुत्रौ ।
युद्धाय युद्धप्रिय दुर्विनीता-
वुद्योजयेद्दीर्घपथावरुद्धौ ॥ १४

कपेरित्यादि। अत्र मध्ये श्लोकद्वय प्रक्षिप्तम्। प्राचीनाश्च तथा पठन्ति ॐ—After 9 D7 9 T2 G1 M1 (l 5–8 after 10) ins

1055* पराक्रमोत्साहमनस्विना च
सुरासुराणामपि दुर्जयेन ।
त्वया प्रभग्ना सुरदैत्यसंघा
युद्धेषु युद्धेष्वसकृन्नरेन्द्र ।
इत्थविधस्यामरदैत्यशत्रो
शूरस्य वीरस्य तवाजितस्य ।
कुर्वन्ति मूढा मनसो व्यलीक
प्राणैर्वियुक्ता न तु ये पुरा ते ।

[(l 2) D9 om (hapl) म्र(—(l 3) D7 9 त्वया प्रमथेण सुरेशसत्रा —(l 4) D7 9 त्रिताश्च (for first युद्धेषु) —(l 5) G1 अर्थं विहत्य M1 शत्र विघाय (for शस्त्रविधस्य) —(l 6) T2 M1 तथा जितस्य (for तवाजितस्य) —(l 7) D7 9 कुर्वंतु (D7 °ति) वीरा मनसाप्यलीक —(l 8) D7 9 वियुक्ता (for वियुक्ता) G1 M1 ननु (for न तु) D7 9 मो (for ये)]

10 G1 transp 10ab and cd —a) Ñ2 V B2 4 D2 3 [ए]व (for [म]पि) D6 कपेरसे, T1 3 कपेस्तात —b) B3 D3 4 T1 3 M1 किंचित् (for कंचित्) V2 गुणान् (sic) Ñ2 V1 B1–3 D6 कांश्चित्पश्याम्यहं गुणान् —c) V B D5 6 [ए]व (for [म]य) —d) D4 मति, D6 पर (for अय) D6 om च कपि —After 10, M1 ins l 5 8 of 1055*

11 a) M3 साधुर्वा (sic) (for साधुर्वा) Ñ2 V B D1–4 6 10 11 साधु वा यदि वासाधु —b) G3 समर्पित Ś1 D10 परै समेप्रेषितो ह्यय, Ñ V B D1–4 6 पैरेवैनमर्पित —c) D11 भुव (for ब्रुवन्) Ñ V3 B D2 3 4 पराथँ, D11 परार्थं, T2 यथार्थं (for परार्थं) Ñ2 V B1 3 D6 धर्मज्ञ, B4 धर्मज्ञो (for परवान्) —d) M3 न स (hypm) (for न) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 वध प्राप्तुम् (for दूतो वधम्)

12 Ñ1 om 12 —ab) B1 D6 वा (for च) D7 9 transp राजन् and नान्य Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 वानर, D11 वै वर (for खेचरम्) —D7 9 om 12cd.—c) D1 11 योन्य पुन (D11 मान्यो हरि)रिहागच्छेत् —d) G1 पर, Cv as in text (for पर)

13 ☞ Cv is missing from 13 to 55 110. —a) Ñ2 V B D6 अस्य (for नास्य) —b) D1 4 6 11 T1 °परजय Ñ2 D6 न कार्यो राक्षसाधिप V B न कार्ये शत्रुतापन (V1 B2 °न) —D4 om 13c–14b —cd) Ś1 D6 सर्वेषु (for सेन्द्रेषु) G2 transp सेन्द्रेषु and देवेषु D10 आश्रयातुम् (for आस्थातुम्) Ś1 Ñ2 V1 D6 10 11 T1 अर्हत (for अर्हति) D5 भवान्देवानपि विजित्य विजयेत पुरा (hypm)

14 D4 om 14ab (cf v l 13) —a) B2 G3 Ck तस्मिन्, Cm g t अस्मिन् (as in text) G1 प्रनष्टे M1 प्रनष्टे, Cm g k t as in text (for विनष्टे) B4 च (for हि) Ñ1 D5 8 T2 3 G2 3 M1 3 भूतम्, B1 किंचिद् (for दूतम्), G2 अन्य (sic) (for अन्य) —b) D5 यैस, G1 यत् (for यस्) Ñ2 V1 B D1–3 6 11 T3 G2 देव, Cm k t as in text (for राज) —B3 om 14cd —c) Ct Ñ2 V B4 D6 10 योधर्षभ, B2 D2 3 11 युद्धर्षभ, B3 वानर्षभ D1 युधर्षभ (sic) D3 राक्ष्योत्तम, G3 युद्धे प्रिय, Cm k t as in text (for युद्धप्रिय) D5 दुर्निवार्यौ (for दुर्विनीतौ) —d) Ś1 D10 युध्येत गत्वा भवतो (D10 °ता) विरुद्धौ Ñ V B2 D1 2 3 6 उद्योजयेद्द्वै (Ñ2 V B2 °द्वा) भवता (D6 °ता) विरुद्धौ, B1 4 उद्योजयेद्धर्मपथाविरुद्धौ, D3 उद्योजयेन मनि युद्धकामौ, D8 उत्तेजयेद्वा भवता विरुद्धौ, D11 उद्युक्तौ भवता विरुद्धौ G2 उद्योजयेद्दीर्घपथाविरुद्धौ ॐ Cr दीर्घपथावरुद्धाविरुद्धत पर पराक्रमोत्साहमनस्विना चेत श्लोक । तत पर हिताश्चेति श्लोक । तदनन्तर सदेकदर्शनेति श्लोक । ततो निशाचराणामिति सर्गान्तश्लोक । अयमत्र समीचीन पाठक्रम ।, so also Cg And it further adds अन्येऽप्यत्र सर्गे श्लोका कल्पिता दृश्यन्ते ॐ—After 14 G M1 ins

1056* अस्मिन्हते वानरयूथमुख्ये
सर्वापवाद प्रवदन्ति सर्वे ।
न हि प्रपश्यामि गुणान्यशो वा
लोकापवादो भवति प्रसिद्ध ।
मूढै प्रगल्भैरपि दुर्विनीतै
यैर्वानरोऽय पुरुषैर्विसृष्ट ।
तेषा वधार्थं कुरु सुप्रयत्न
शीघ्रं विनाशाय निशाचरेन्द्र ।

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा राक्षसाः कोपकर्कशाः ।
वेष्टन्ते तस्य लाङ्गूलं जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः ॥ ६

संवेष्ट्यमाने लाङ्गूले व्यवर्धत महाकपिः ।
शुष्कमिन्धनमासाद्य वनेष्विव हुताशनः ॥ ७

तैलेन परिषिच्याथ तेऽग्निं तत्राभ्यपातयन् ॥ ८

लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन राक्षसांस्तानपातयत् ।
रोषामर्षपरीतात्मा बालसूर्यसमाननः ॥ ९

स भूयः संगतैः क्रूरै राक्षसैर्हरिसत्तमः ।
निबद्धः कृतवान्वीरस्तत्कालसदृशीं मतिम् ॥ १०

कामं खलु न मे शक्ता निबद्धस्यापि राक्षसाः ।
छित्त्वा पाशान्समुत्पत्य हन्यामहमिमान्पुनः ॥ ११

सर्वेषामेव पर्याप्तो राक्षसानामहं युधि ।
किं तु रामस्य प्रीत्यर्थं विषहिष्येऽहमीदृशम् ॥ १२

G 5. 49. 0
D. 5. 53. 13
L. 5. 49. 13

6 ᵃ) Ñ1 D1.4.10.11 रूपकर्कशा, Ñ2 V क्रोध(V2 कोप)कर्षिता, B1 D2.3 T2 M1 क्रोध°, D3 G1.2 M3 कोपकर्शिता, G3 क्रोधमूर्छिता (for कोपकर्कशाः) —ᶜ) Ś1 V2 D1–4.10.11 M2.3 वेष्टयन्ति स्म, Ñ2 V1 B D6 संवेष्टयन्, D5 M1 °यतेस्य (for वेष्टन्ते तस्य) ॐ Cr वेष्टयन्ति स्म लाङ्गूलमिति पाठः।, Ct वेष्टन्ते, संवेष्टयन्तेऽस्यर्थं ॐ —ᵈ) B2 D5 कार्पासकैः (for °सिकैः) Ś1 D10 जीर्णका(D10 °क)-पासकैर्, D1.4.11 जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः (D11 °कैस्तथा), M3 जीर्णैः कार्पासकैः पटैः.

7 ᵃ) Ñ V2 B1.3 D1–4.10.11 G2 M1 स(Ñ D2 सा) वेष्ट्यमाने, V2 संवेष्टमाने, B4 वेष्टमाने च (for संवेष्ट्यमाने) B2 G1 स वेष्ट्यमान(G1 °नो)लाङ्गूले(G1 °ले) —ᵇ) B4 प्रावर्धत Ñ1 महाहरि (for °कपि) —ᶜ) D2 शुष्कमङ्गलम् (sic) (for शुष्कमिन्धनम्) —ᵈ) D7 हुताशन —After 7, Ñ2 V B ins

1060* चिन्तयामास मतिमान्देशकालक्षमं बहु।

[V2 B2.4 च ह (for बहु)]

8 D4 om 8–11ᵇ Ñ2 V B om 8–10 —ᵈ) Ś1 D10 T1.2 [अ]भ्यपात(Ś1 °द)यद्, Ñ1 [अ]प्यपादयन्, D1.3.4 G1.3 ज्व(G1.3 ज्व)लयन्, D7.9 G2 Cm k t [उ]पपात°, D1 ज्वलयि°, T2 [उ]पपा°, M2 [अ]पपाद° (sic) M3 [अ]भ्यपा° (for [अ]भ्यपातयन्) ॐ Cm हुताशन इति पाठे वृद्धो ह्यान्तोऽयम्। उपपादयद्धिस्य समयो नयवित्तमर्थे।, Cr उपपादयदुदपादयत् ॐ

9 Ñ2 V B D4 om 9 (cf v l 8) D10 om 9ᵃᵇ G2 transp ᵃᵇ (including 1064*) and ᶜᵈ —ᵇ) Ñ1 D1.4 ज्वपात(Ñ1 °द)यत्, D5 त्रिलोकयन्, D7–9 समादयत्, D11 M1 समोधयत्, C0 as in text (for अपातयत्) Ś1 राक्षसास्तत्र व्यलोकयत्, D3 ददाह स महाकपि —D1 transp 9ᶜᵈ and 10ᵃᵇ —ᶜ) Ś1 D1.10 रोषदृष्टे, Ñ1 दृष्टरोष, D11 G2 रोषदृष्टं, T1.2 G2 स तु रोष —ᵈ) Ś1 D10 दृष्टोदित, Ñ1 इवानन, D3.11 G2 निभानन, M3 समप्रभ —After 9 Ś1 Ñ1 D1.2.10.11 ins, D1 ins after 9ᵃᵇ

1061* युविप्लुतस्यपराभ्रे सविद्युत्तोयदे यथा।

[Ñ1 °ब्रुक D1.2.11 गुरु- (for गुरु) D1.4 गुर्वी गुरुके Ñ1 D1.4.11 स्वनिहारे, D2.3 स्वनिहासे (for स्वयगते) D3 मतिर् (for मतिवृत्) D1.4.11 हस्तोयद]

whereas D3 T M2.3 ins after 9, D7–9 ins l 2 only after 10ᵃᵇ, G2 ins after 9ᵃᵇ

1062* लाङ्गूलं संप्रदीप्तं तु दृष्ट्वा सर्वं हनूमत।
सहस्रीबालवृद्धाश्च जग्मुः प्रीतिं निशाचराः।

[(l 1) G2 लाङ्गूलेन (for °लं सं), D5 तं (for तु) D1 T2 तस्य दृष्ट्वा M2.3 दृष्ट्वा तस्य (for दृष्ट्वा सर्वं) D5 दृष्ट्वा तस्य महानल (for the post. half) —(l 2) D5 तत्र (for सही) D5 T2 M2.3 प्रीता, T2.3 मीता (for प्रीतिं)]

10 Ñ2 V B D6 om 10 (cf v l 8) D3 transp 9ᶜᵈ and 10ᵃᵇ —ᵃ) D11 सज्ञात (for °तै) Ś1 D2.10 क्रुद्धैः (for क्रूरैः) D3 स भूयोऽप्यपरितरैः —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1.2.4, 8–11 T1 G2 हरिपुंगव, D3 भीमविक्रमैः, M2 हरियूथप. —After 10ᵃᵇ, D7.9 ins l 2 only of 1062*

11 D6 om 11ᵃᵇ (cf v l 8) —ᵃ) V1 कथं (for कामं) D2 ते (for मे) Ś1 D10 मे शक्तिर्, Ñ2 V B शक्ता मे (by transp) —ᵇ) D1.4 सुबद्धस्य D5 [अ]स्य (for [अ]पि) Ś1 D10 राक्षसैः (for °साः) Ñ2 V B D2 बद्धस्यापि निशाचरा (B2 च राक्षसा) —After 11ᵃᵇ, D1.3.4 ins

1063* युद्धस्य युगं स्यात्तु सिंहस्येवेतरे मृगाः।

—ᵃ) B2 D1.4 यातं D5 न्यस्तुपस्य —ᵈ) G1 इतिस्यैद्गम् Ñ B D2.4 गच्छन प्रतिकार(Ñ1 °राव meta))णे V1 हुमि च्यापि पुरीमिमा Ñ2 D1.4 गच्छत प्राप्त रात्र(Ñ2 घोर ,ण, D3 धन्विना प्रतिसारणे, D11 गच्छत परिधारणे —After 11 D3.7.9 S ins

1064* यदि भर्तुर्हिताय धारत मर्तुरावना।
बध्नन्त्वेते दुरात्मानो न तु मे निष्कृतिः कृता।

[(l 1) D3.7.9 T2 Cg भर्तु, Cr m t as above (for भर्तु) —D5 om l 2 —(l 2) D7.9 Ct निबध्नन्ते, T2 बध्नते ते (sic) (for बध्नन्त्वेते)]

12 Ñ2 V B D6 om 12–13ᵇ. —ᵃ) G1 सर्वे (for एव) Ś1 D10 एषामपि तु, Ñ1 D2–4.11 एषां वा(Ñ1 D11 वा ,हि

५१

G 5 47 1
B 5 53 1
L 5 49 1

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा दशग्रीवो महाबलः ।
देशकालहितं वाक्यं भ्रातुरुत्तरमब्रवीत् ॥ १
सम्यगुक्तं हि भवता दूतवध्या विगर्हिता ।
अवश्यं तु वधादन्यः क्रियतामस्य निग्रहः ॥ २
कपीनां किल लाङ्गूलमिष्टं भवति भूषणम् ।
तदस्य दीप्यतां शीघ्रं तेन दग्धेन गच्छतु ॥ ३
ततः पश्यन्त्विमं दीनमङ्गवैरूप्यकर्शितम् ।
समित्रा ज्ञातयः सर्वे बान्धवाः ससुहृज्जनाः ॥ ४
आज्ञापयद्राक्षसेन्द्रः पुरं सर्वं सचत्वरम् ।
लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन रक्षोभिः परिणीयताम् ॥ ५

—Then G M1 cont

1059* दृष्ट्वा पुनस्तं प्रति वानरेन्द्र
स राक्षसेन्द्रो मतिमान्महात्मा ।
किं वाद्भुतं ब्रह्मण एव तेन
सर्वस्य वीर जगतोऽस्य विष्णो ।
यदवदेवस्य परस्य तेन
स्तदेव तेन कपिरेष वीर ।
वधाय मे वैष्णवमेव तेन
निसृष्टयोऽयं कपिरूपधारी ।
इत्येवमेतद्बुधा विचिन्त्य
रक्षोधिप क्रोधवशं जगाम ।
क्रोधं च जातं हृदये निरुध्य
विभीषणोक्तं वचनं सुपूज्य ।
उवाच रक्षोऽधिपतिर्महात्मा
विभीषणं वाक्यमुदारवीर्यम् ।

[G2 M2 om] 1–2 —(l 3) G2 M1 किं ना पर ब्रह्म पर न सत्र(M1 स्वस्य) —(l 4) G1 भातुर् (for वीर) G2 [°]स्य (for स्य) G1 स सत्वभागुनगतोविविष्णो —(l 5) G2 M1 पर च (for परस्य) —(l 6) G1 2 तदेव किं वा कपिवीर एष (G1 °रेष वीर) —(l 7) G1 ते (for मे) G1 M1 वैष्णवतेन मन्द्(M1 °व) —(l 8) G1 2 विमाग्न वानररूपधारि —(l 11) M2 निगृह्य (for निरुध्य) ✿ Ck अनन्त । क्रोधं च जातमित्यादि श्लोकद्वय (?) प्रक्षिप्तम् ✿ —(l 12) G1 सदम्य (for सुपूज्य) —(l 13) G1 मने च रक्षोधिपतिर्महात्म —(l 14) G1 धर्मभृतां]

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 12 विभीषणवाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ2 D5 8 9 10 11 om Ś1 M2 51, Ñ2 V1 D4 50 V2 40 B1 2 48 B3 47 B4 D5 53 D1–3 T G M1 2 52 —After colophon, D2 concludes with राम जय, G M1 with श्रीरामाय नम

51

M2 begins with श्रीरामाय नम

1 Ck is missing from 1 – 10 (cf v l 5 50 13) —a) B3 स तस्य, B4 तत्तस्य (for तस्य तद्) —b) B2 3 राक्षसेंद्रो D1 महामति , D5 7 8 T M1 2 °रमत (for °बल) Ś1 ह्यत्तरस्य मनीषिण , D10 देशकालमभिहित —D10 om 1c —c) Ś1 [अ]न्वित वाक्य, Ñ1 D1–4 11 हित भ्रातुर् Ñ2 सम भ्रातुर्, V B1 4 D6 क्षम भ्रातुर्, D2 3 क्षम श्रु (B3 श्रुत्वा) (for हित वाक्य) —d) Ñ V B1 4 D1–4 11 वाक्यम् (for भ्रातुर्) Ñ1 उत्तमम्, D12 उत्तरो (for उत्तरम्) B2 3 भ्रातुर्वाक्यमथाब्रवीत्, D10 भ्रातुर्वाक्यमिद ब्रवीत् (hypm)

2 a) D12 यस्य युक्ते (sic) (for सम्यगुक्त) Ñ2 V B D5 6 सम्यगाह भवाञ्ज्ञानद् (B1 D5 6 °ज्ञात) —b) B4 [अ]तिगर्हिता, D6 8 हि म° न (for विग°) D2 3 दूतवधा (D2 °ध्य) विगर्हिता (D2 °त), D11 वधो दूतो विगर्हित (sic) ✿ Ck दूतस्य वध्या दूतवध्या । वधति प्रकृत्यन्तरं क्रिया क्विन्पश्चात् स्वयर्थे । , so also Ct ✿ —c) T1 G1 वधाय (for वधाद्) M1 अन्यत् —d) V B D6 कार्यो योस्य(V2 °र्य) (for क्रियतामस्य) D1 विग्रह D8 कर्त्योस्य विनिग्रह

3 a) D1 4 (both with hiatus) इष्ट हि (for लाङ्गूलम्) —b) D1 4 पुच्छ (for इष्ट) Ñ2 V B D6 इष्ट भूषणमिदं —c) T1 स तस्य (for तद्°) D8 11 [आ]दीप्यतां Ñ2 V1 B D6 आशु (for शीघ्र) —d) D5 8 दहेन D11 दधन (sic) G2 दीप्तेन, Cm k t as in text (for दग्धेन)

4 a) D5 पश्यति Ñ1 D5 7 T2 [अ]मु (for [इ]म) Ñ2 V B D6 पश्यन्तु ज्ञातयश्चैनम्(B2 3 °वम्) —b) Ñ2 अंग B4 अंते (for अङ्ग) Ś1 Ñ1 V B1 2 4 D5–7 9 11 -वैरूप्य कर्षित, D1 4 11 -वैरूप्यकारित(D11 °रण), D8 -वैकल्यकर्शित —c) Ś1 Ñ V D7 8 10 Ct सुमित्र , B D1 2 4–6 11 T2 G3 M1 2 समित्र , D3 T1 स(T1 सु)मित्रा D8 मित्राणि Cg समित्रा (as in text) Ñ2 V B D6 11 -बान्धवा , D1 -बान्धव (for ज्ञातय) D5 सर्वा (sic) (for सर्वे) —d) D11 ज्ञातय (for बान्धवा) T1 2 च (for स) D2 सकपीश्वरा , D8 marg (for ससुहृज्जना) Ñ2 V B D6 ज्ञातय (V B3 सुहृद) स(B3 4 °यश्च)कपीश्वरा

5 Ñ1 V B D6 om 5 —a) D1 ततोब्रवीद् (for आज्ञापयद्) D1 11 आज्ञा(D1 °य)यद्राक्षसेंद्रस्य (sic) —b) Ś1 D1 2 4 6 8 9 10 11 T2 च(D3 स) सत्वर, Cg as in text (for सचत्वरम्) D2 पुरमेव सचत्वरं

हनुमांश्चारयामास राक्षसानां महापुरीम् ।
अथापश्यद्विमानानि विचित्राणि महाकपिः ॥ १७

संवृतान्भूमिभागांश्च सुविभक्तांश्च चत्वरान् ।
रथ्याश्च गृहसंबाधाः कपिः शृङ्गाटकानि च ॥ १८

चत्वरेषु चतुष्केषु राजमार्गे तथैव च ।
घोषयन्ति कपिं सर्वे चारीक इति राक्षसाः ॥ १९

दीप्यमाने ततस्तस्य लाङ्गूलाग्रे हनूमतः ।
राक्षस्यस्ता विरूपाक्ष्यः शंसुर्देव्यास्तदप्रियम् ॥ २०

यस्त्वया कृतसंवादः सीते ताम्रमुखः कपिः ।
लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन स एष परिणीयते ॥ २१

श्रुत्वा तद्वचनं क्रूरमात्मापहरणोपमम् ।
वैदेही शोकसंतप्ता हुताशनमुपागमत् ॥ २२

मङ्गलाभिमुखी तस्य सा तदासीन्महाकपेः ।
उपतस्थे विशालाक्षी प्रयता हव्यवाहनम् ॥ २३ G. 5. 49. 20 B. 5. 53. 26 L. 5. 49. 26

17 Ñ2 V B D6 om. 17 (for B2, cf. v.l. 16). G2 om. (hapl.) 17^ab. —^a) T1 चिंतयामास. —^b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 लंकां रावणपालिताम्. —^cd) D6 यथा (for अथ). G1 विचित्राणि विमानानि (by transp.). —For 17^cd, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst.:

1071* यथापश्यद्विदि तदा भवनानि स रक्षसाम् ।
तत परिविशिष्टा च तां ददर्श पुरीं कपि ।

[(l. 1) D11 अथ (for यथा). D2 शुभानि. Ñ1 [अ]थ, D4 च (for स). D1 भवन सर्वं (for °नानि स). —(l. 2) D2 ह्येष (for तत). Ñ1 D2 3 11 प्रतिविशिष्टं (D3 °ष्ट) स, D1 4 प्रतिविशिष्टानि. Ñ1 D1 4 11 स्वभावाद्ददृशे हरि (Ñ1 कपि); D2 स पुरीं ददृशे हरि, D3 स्वभाव ददृशे कपि (for the post. half).]

18 B3 om. 18 (cf. v.l. 16). —^a) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सोपश्यद् (for संवृतान्). D2 तु (for च). Ñ2 V B1.2.4 D6 सोपश्यद्वा (B4 [orig.] अपश्यद्वा, [so also] ददर्श स) जमार्गांश्च —^b) B1 चतुष्पथान्; D1 4 च सरत्नान्; D6 च चाद्भुतान् (for च चत्वरान्). —^c) T1 3 M3 वीथींश्च; G2 रथ्यान् (for रथ्याश्च) Ñ2 D6 जन (for गृह) D1 -बाधाश्च, D1 सदनान्, G3 -सबाधान्. —^d) G2 शृङ्गाटकानि. Ñ2 V B1.2.4 D6 चारीवृक्षगृहाणि च —After 18, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins. 1069*, while D5 7-9 S ins.

1072* तथा रथ्योपरथ्याश्च तथैव च गृहान्तरान् ।

(M2 Cg गृहान्तरान्. Ct as above (for च गृहान्°) ॐ Cg: गृहान्तरान् गृहाणां मध्यानि, अन्तराणि प्रच्छन्नस्थानानि, ... ॐ]

—T2 M2 cont.

1073* गृहांश्च मेघसंकाशान्ददर्श पवनात्मजः ।

19 Ñ2 V B D6 om. 19 (for B2, cf. v.l. 16). —^a) D3 च तुर्येषु —^b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 तथा शृङ्गाटकेषु च —^c) D11 घोषयन्, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 हनू(D4 °नुं)मंतं (for कपिं सर्वे) —^d) Ś1 Ñ1 चारीकमिति Ñ1 °ति), D1 चारिकमिति, D3 चारकेति च, D10 4 च र इत्येव, D11 चारक इति, Cm (m.g.) Ck Cp as in text (for चारीक इति). ॐ Cr.m g. चार एष चारीक (Cr g स्वार्थे कप्रत्ययः । आर्षो दीर्घः ।) Ck: चारशब्दात्स्वार्थे भार्थे ईकः. ॐ —After 19, T2 G2.3 M1 2 ins.:

1074* श्रीवास्पृष्टा निर्गमुस्तत्र तत्र कुतूहलात् ।
तं प्रदीपितलाङ्गूलं हनूमन्त दिदृक्षव ।

[(l. 1) G2 आबालवृद्धवनिता (for the prior half) and जग्मुः (for the first तत्र).]

20 B2 om. 20 (cf. v.l. 16). T1 illeg. for 20–23^ab. —^a) Ñ2 V B1 3 4 D6 तत्र, G2 तस्मिन्, Ct as in text (for तस्य). Ñ1 D1.4 11 अग्निं दृष्ट्वा तदा तस्य (D11 °**स्य) —^b) B4 लाङ्गूलाग्रे, D6 लाङ्गूले तु, D11 लाङ्गूलेन. —^c) Ñ2 V B1.3.4 D6 रक्षित(B2 °ता) गस्ता, D3 ता विरूपाक्ष्या (for ता विरूपाक्ष्य). —^d) M1 कथुर. Ñ1 D11 देव्यै, D3 देवी, G2 तस्य, Ct as in text (for देव्यास्). Ś1 D1 2 3 10 प्रोचुर्देव्यै Ñ2 V B1 2 4 D2 6 सीतायै तस्य(B4 D3 मन्य)वेदयन्. ॐ Cr m.g t: शंसुः शशंसुः । (Cg आर्षो द्विर्वचनाभावः). ॐ

21 T1 illeg. for 21 (cf v l 20) —^a) G1 स च (for सीते). Ñ1 D1 4 11 प्लवग (for ताम्रमुख) —^c) B3 च (for प्र) Ñ2 V B1 3 D6 प्र लाङ्गूलेन, M1 ****प्र (for लाङ्गूलेन प्र) —^d) M3 रक्षोभि (for स एष). Ñ2 V B D6 रक्षोभि परिदृश्यते.

22 T1 illeg for 22 (cf v l. 20). —^a) Ñ2 V B D6 सा श्रुत्वा, D1 4 सा तु तद् (for श्रुत्वा तद्) B1 तस्य (with hiatus), B1 क्रूरम्, D1 4 श्रुत्वा (with hiatus), G2 3 M1 घोरम् (for क्रूरम्). D3 सा श्रुत्वा तद्वचो घोरम्. —^b) Ñ2 V B1-3 4(marg.) D1 4 6 स्वहननं मरणोपम (B4 [orig.] °र्णो पर), D2 भातृहरणोपम. —^c) Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 स जनी —^d) Ñ1 D2 समागच्छ, Ñ2 V B D6 हर्षितम्, T3 उपास

23 T1 illeg. for 23^ab (cf v l 20) —^a) B तत्र (for तस्य). —^b) Ś1 Ñ1 D1.4 10 श्रुत्वा सीता, Ñ2 V B1 3 D3 6 भूत्वा सीता, B3.4 सीता भूत्वा, D2 तथा तस्य, D11 श्रुत्वा तद्वद् (for सा तदासीन्). Ś1 D10 सद् तदि —^d) Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 नियता

G 5 49 9
B 5 53 14
L 5 49 13

लङ्का चारयितव्या मे पुनरेव भवेदिति ।
रात्रौ न हि सुदृष्टा मे दुर्गकर्मविधानतः ।
अवश्यमेव द्रष्टव्या मया लङ्का निशाक्षये ॥ १३
रामं अन्धैश्च मे भूयः पुच्छस्योद्दीपनेन च ।
पीडां कुर्वन्तु रक्षांसि न मेऽस्ति मनसः श्रमः ॥ १४

ततस्ते संवृताकारं सत्त्ववन्तं महाकपिम् ।
परिगृह्य ययुर्हृष्टा राक्षसाः कपिकुञ्जरम् ॥ १५
शङ्खभेरीनिनादैस्तैर्घोषयन्तः स्वकर्मभिः ।
राक्षसाः क्रूरकर्माणश्चारयन्ति स्म तां पुरीम् ॥ १६

सु ; D तेषां चापि सु (for सर्वेषामेव) —b) D2 मद्युधि (for मह युधि) —c) G2 transp किं तु and रामस्य V1 G3 प्रीत्यर्थं (G1 तु' G2 तु) रामस्य G3 M3 कि तु रामप्रियार्थं हि ♣ Cr g रामस्य प्रीत्यर्थमित्यत्र छन्दोभङ्ग आर्षः ♣ —d) M2 ईदृश

13 Ñ2 V B D6 om 13ab (cf v l 12) —a) G2 विचारितव्या D5 G1 2 M वै (for मे) D11 लङ्का चारयितव्याशु —b) M2 एव (for एव) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 भविष्यति —After 13ab, Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 ins

1065* इति क्षत्येऽहमेतेषा राक्षसानामिमा क्रियाम् ।

[Ś1 D10 ज्ञात्वा, D2 क्षमे (for क्षये) D4 (after m corr) इत्येव प्रमदिष्येह (for the prior half)]

—Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 transp cd and ef —c) Ñ1 D1 2 4 transp न and हि D11 च न हि (for न हि सु) M2 वै (for मे) D1 4 मया दृष्टा (for सुदृष्टा मे) D3 रात्रौ तु न तु दृष्टा मे —d) D2 दुष्टकर्म , G2 दुर्गमार्गं , Cr m g t as in text (for दुर्गकर्म) Ñ2 V B D6 दुर्गमार्गा समतत —e) V B1 3 4 D5 T G1 M3 चैव, D6 एव V B मे लङ्का (for द्रष्टव्या) V2 D6 चापि लङ्कय, D3 तु मया लङ्का (for एव द्रष्टव्या) —f) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 लङ्कय रजनीक्षये Ñ2 V B D5 6 द्रष्टव्या रजनीक्षये

14 a) D6 कार्यं (for काम) B3 यथेन, B4 यच्चैश्च, D5 3 7-9 G1 यन्नतु T1 G3 M1 2 यद्वैश्च(sic) M3 बद्धस्य (for बन्धैश्च) D3 वा (for मे) Ś1 D6 10 भूयो मे (by transp) D3 सभूप —b) G1 M1 2 [आ]दीपनेन (for [उ]द्दीप°) Ś1 N V B D1 2 4 6 10 11 लाङ्गूलस्या (V2 B3 D2 °स्योद्दी)पनेन च D3 पुच्छमुद्दीपयतु ते —c) D3 न मे (for पीडां) Ñ2 D1 5 6 9 10 G2 M3 कुर्वंति M3 यद्दग्धो (for रक्षांसि) —d) Ś1 N V B D1 2 4 6 10 11 G1 च मे (Ñ1 G1 मेस्ति) मनसि Cr m g k t as in text (for मेऽस्ति मनसः) D1 2 4 क्लम D3 पीडा न मनसि श्रम —After 14 Ñ2 V B D6 ins

1066* एव निश्चित्य मतिमानयं रामहिते रत ।
तं सर्वं क्षमयामास शक्तोऽपि हरिपुंगव ।
ततस्ते वै दुरात्मानो राक्षसा क्रोधमूर्छिता ।
खेडावसिक्तं तद्दृष्ट्वा ज्वालयामासुरोजसा ।

[(l 1) V2 B3 4 हनुमान्, D6 श्रीमान् (for मतिमान्)

B3 रामकार्य (for कार्यं राम) —(l 2) Ñ2 V1 B3 हि (for ऽपि)]

while D3 ins.

1067* एव विस्मयतस्तस्य लाङ्गूलं वेष्टितं पटैः ।
घटाभ्यां तु सहस्रेण तैलस्य सिषिचुस्तदा ।
स्नेहावसिक्तं लाङ्गूलं कृत्वा प्रज्वालयंस्तदा ।

15 B1 om 15ab B3 reads 15ab twice(vs. l —a) Ś1 D10 M1 त (for ते) B3(second time) ततो (metri causa) (for ततस्त) Ñ2 V B2 3(first time) D6 तत प्रदीप्तलाङ्गूल —D3 reads b mostly in marg —b) Ś1 D10 समुद्यत Ñ2 V B2 3(first time) D6 हनु(V2 B4 °नु)मत (for सत्त्ववन्त) Ś1 Ñ1 D1-4 10 M1 2 महाबल —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रगृह्य निर्ययु रक्षो (Ñ1 °युस्तूर्णं D1 2 4 11 °युर्वृद्ध) Ñ2 V B D6 निर्ययुर्वेदनाद्य, D3 निर्बद्ध निश्चयुर्नीत्वा —d) Ñ2 V B D6 राक्षसेश्वर (B °र) (for कपिकुञ्जरम्)

16 a) D3 खर (for शङ्ख) Ś1 D1 2 4 5 7 9-11 T1 G Ñ1 M1 2 त D3 8 T1 G3 त (for तैर्) Ñ2 V B D6 निनादेन —b) D11 घोषयतश्च Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 M1 स (for स्व) Ñ2 V1 D6 स्वकर्म यद D2 वानरा (for स्वकर्मभि) B3 om 16c–20 —c) D1 4 घोर (for क्रूर) D11 घोरकर्माण —d) D1 4 11 चारयन्त —After 16 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

1068* अथोपस्थितसर्वाङ्ग स्वस्थसर्वेन्द्रियेन्द्रिय ।

[D1 4 [उ]पस्थित (for °स्थित) Ś1 Ñ1 न्त (for स्वस्थ)]

while Ñ2 V B1 2 4 D6 ins , Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins after 18

1069* दुर्गकर्म च लङ्काया सुनिविष्टाश्च रक्षि ।
गृहाणि च समृद्धानि रावणस्य महात्मनाम् ।

[(l 1) B3 स (for first च) Ś1 Ñ D2 3 4 10 11 लङ्काया Ś1 Ñ1 D2 सन्निविष्टाश्च, B4 निविष्टाश्च D1 4 सुसंस्थिताश्च (for सुनिविष्टाश्च) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 रक्षोभिर्गृहाणि (D1 4 11 °तो हरि , D2 °दः कपि) (for the post half)]

On the other hand D5 7-9 T G1 3 M ins. after 16

1070* अन्वीक्षमाणो रक्षोभिर्ययौ सुखमरिंदम ।

हनुमाश्चारयामास राक्षसानां महापुरीम् ।
अथापश्यद्विमानानि चित्रिणि महाकपिः ॥ १७

संवृतान्भूमिभागांश्च सुविभक्तांश्च चत्वरान् ।
रथ्याश्च गृहसंबाधाः कपिः शृङ्गाटकानि च ॥ १८

चत्वरेषु चतुष्केषु राजमार्गे तथैव च ।
घोषयन्ति कपिं सर्वे चारीक इति राक्षसाः ॥ १९

दीप्यमाने ततस्तस्य लाङ्गूलाग्रे हनूमतः ।
राक्षस्यस्ता विरूपाक्ष्यः शंसुर्देव्यास्तदप्रियम् ॥ २०

यस्त्वया कृतसंवादः सीते ताम्रमुखः कपिः ।
लाङ्गूलेन प्रदीप्तेन स एष परिणीयते ॥ २१

श्रुत्वा तद्वचनं क्रूरमात्मापहरणोपमम् ।
वैदेही शोकसंतप्ता हुताशनमुपागमत् ॥ २२

मङ्गलाभिमुखी तस्य सा तदासीन्महाकपेः ।
उपतस्थे विशालाक्षी प्रयता हव्यवाहनम् ॥ २३ G 5 49 20 B 5 53 26 L 5 49 26

17 Ñ2 V B D6 om 17 (for B3 cf v l 16) G3 om (hapl) 17ab —a) T2 3 चिंतयामास —b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 लङ्का रावणपालिता —cd) D2 यदा (for अथ) G2 विचित्राणि विमानानि (by transp) —For 17cd, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

1071* यथापश्यद्विविधं तदा भवनानि स रक्षसाम् ।
तत परिविशिष्टा च ता ददर्श पुरीं कपिः ।

[(l 1) D11 अथ (for यथा) D3 भुवनानि Ñ1 [अ]त्र D2 च (for स) D1 भवन सत्र (for °नानि स) —(l 2) D3 तेभ्य (for तत) Ñ1 D2 3 11 प्रविविक्षिप्ता (D3 °ष्ट) स D1 4 प्रविविक्षितानि Ñ1 D1 4 11 स्वभावाद्दृष्टो हरि (Ñ1 कपि) D2 स पुरीं ददृशे हरि D3 स्वभाव ददृशे कपि (for the post half)]

18 B3 om 18 (cf v l 16) —a) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सोपस्पद् (for संवृतान्) D2 तु (for च) Ñ2 V B1 2 4 D6 सोपस्पद्भ्रु (B4 [orig] अपस्पद्रा [m also] ददर्श [ता]नमार्गांश्च —b) B1 चतुष्पथान्, D1 4 च महापथान्, D6 च चतुष्पथान् (for च च त्वरान्) —c) T2 3 M2 वाथीश्च, G2 रथ्यान् (for रथ्या°) Ñ2 D6 नर (for गृह) D1 बाधाश्च D4 भवाचा G3 महाधान् —d) G2 शृंगाट कानपि Ñ2 V B1 2 4 D6 चारिकैर्गृहाणि च —After 18 Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 ins 1069* while D5 7 8 S ins

1072* तथा रथ्योपरथ्याश्च तथैव च गृहान्तरान् ।

[M2 Cg गृहांतरान् Ct as above (for च गृहान्त°) ** Cg गृहान्तरान् गृहाणि गृहाणि अन्तराणि च ... अन्तरीक्ष्य । ... **]

—T2 M3 cont

1073* गृहांश्च मेघसंकाशान्ददर्श पवनात्मज ।

19 Ñ2 V B D6 om 19 (for B3 cf v l 16) —a) D3 च तु (for —b) Ś Ñ1 D1 4 10 11 तथा शृङ्गाटकेषु च —c) D11 घोषयन Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 हनु(D4 °नु)मान (for कपिं सर्वे) —d) Ś1 Ñ1 चारीकमिति (Ñ1 °ति) D2 चारिकमिति D3 स्पाचरति च D10 चर इत्येव D6 चारक इति Cr m g k (p as in text (for चारीक इति) ** Cr m g चार एव चारीकः (Cr g स्वार्थे कप्रत्ययः । चार्यौ दूते ।), Ck चारशब्दात्स्वार्थ भाव इक ** —After 19 T1,2 G2 3 M1 3 ins

1074* स्त्रीबालवृद्धा निर्जग्मुस्तत्र तत्र कुतूहलात् ।
त प्रदीपितलाङ्गूल हनूमन्त दिदृक्षव ।

[(l 1) G1 अबालवृद्धवनिता (for the prior half) and ज्जग्मुः (for the first तत्र)]

20 B3 om 20 (cf v l 16) T1 illeg for 20–23ab —a) Ñ2 V D1 2 4 D6 तत्र G2 तस्मिन् Ct as in text (for तस्य) Ñ1 D1 4 11 कपिं दृष्ट्वा तदा तस्य (D11 °** स्य) —b) B4 लाङ्गूलाग्रे D6 लाङ्गूले तु D11 लाङ्गूलेन —c) Ñ2 V B1 2 4 D6 त्वरता (B1 °ता) गत्वा D2 ता विरूपाक्ष्या (for ता विरूपाक्ष्य) —d) M2 क्रूर Ñ1 D11 दृष्ट्वै D6 दृष्ट्वा G2 तस्य Ct as in text (for देव्यास्) Ś1 D1 2 4 10 प्रोचुर्वैदेहे Ñ2 V B1 2 4 D6 सीतायै तद्वच (B4 D3 स च) दन् ** Cr m g t दासु ... । (Cg आर्यौ द्विवचनाभाव) **

21 T1 illeg for 21 (cf v l 20) —b) G1 स च (for सीते) Ñ1 D1 4 11 प्रमुखत (for ताम्रमुख) —c) B3 च (for प्र) Ñ2 V B1 3 D6 न लाङ्गूलेन ... (for लाङ्गूलेन प्र) —d) M2 रक्षसि (for स एष) Ñ2 V B D6 दृश्योसि परिदृश्यते

22 T1 illeg for 22 (cf v l 20) —a) Ñ2 V B D6 सा श्रुत्वा D1 4 मा तु तद् (for श्रुत्वा तद्) B1 तस्य (with hiatus) B1 क्रूरम् D1 4 श्रुत्वा (with hiatus) G2 3 M3 घोरम् (for क्रूरम्) D2 सा श्रुत्वा तद्वचो घोरम् —b) Ñ2 V B 1 4 (mar°) D1 4 6 अ[त्म]नो मरणोपम (B4 [orig] °र्थ पर) D3 मरणसंहरणोपम —c) Ś1 Ñ V B D1 4 10 11 जनकी —d) Ñ1 D2 अथागत Ñ2 V B D6 उदायत T2 उपागत

23 T1 illeg for 23ab (cf v l 20) —a) B तत्र (for तस्य) —b) Ś1 Ñ1 D 1 6 श्रुत्वा सीता Ñ2 V B1 2 D2 3 6 सूत्वा सीता B3 3 स्वता भूत्व D3 तथा तस्य D1 श्रुत्वा तस्य (for सा तदासीन्) Ś1 D 6 मद कपि —d) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 नियता

G 5 49 20 B 5 53 26 L 5 49 27 यद्यस्ति पतिशुश्रूषा यद्यस्ति चरितं तपः ।
यदि चास्त्येकपत्नीत्वं शीतो भव हनूमतः ॥ २४

यदि कश्चिदनुक्रोशस्तस्य मय्यस्ति धीमतः ।
यदि वा भाग्यशेषं मे शीतो भव हनूमतः ॥ २५

यदि मां वृत्तसंपन्नां तत्समागमलालसाम् ।
स विजानाति धर्मात्मा शीतो भव हनूमतः ॥ २६

यदि मां तारयत्यार्यः सुग्रीवः सत्यसंगरः ।
अस्माद्दुःखान्महाबाहुः शीतो भव हनूमतः ॥ २७

ततस्तीक्ष्णार्चिरव्यग्रः प्रदक्षिणशिखोऽनलः ।
जज्वाल मृगशावाक्ष्याः शंसन्निव शिवं कपेः ॥ २८

दह्यमाने च लाङ्गूले चिन्तयामास वानरः ।
प्रदीप्तोऽग्निरयं कस्मान्न मां दहति सर्वतः ॥ २९

दृश्यते च महाज्वालः करोति च न मे रुजम् ।
शिशिरस्येव संपातो लाङ्गूलाग्रे प्रतिष्ठितः ॥ ३०

---

24 D11 om 24[ab] —[a]) N V B D1-4 6 10 गुरु (for पति) —[c]) Ñ1 D11 चैव, Ñ2 V1 B1-3 D3 6 G1 ह्यपि, V3 M1 चापि, B4 D2 8 वा तु D5 T2 G2 3 चास्ति (for चास्ति), Ś1 D2 3 12 यदि मां तारयत्यार्यं, D4 यो मां तारयतस्यार्यं (sic) —[d]) Ś1 V3 B D2 3 6 10 11 शिवो (for शीतो) Ñ1 हुताशन (for हनूमत)

25 D7 9 om (hapl) 25–27 Ñ1 D11 transp 25 and 26 D1 4 read 25 after 27 —[a]) D4 किंचिद् (for कश्चिद्) D11 स्वनुक्रोशस ❀ Cg किंचिदनुक्रोश इति समस्त पदम् ❀ —[b]) N1 मयि रामस्य, N2 V B D6 तस्यापि मयि D3 सत्यमप्यस्ति, D4 तव मय्यस्ति —D3 om (hapl) 25[c]–26 —[c]) Ś1 V3 D1 4 8 10 11 T2 M3 भाग्यदोषो, Ñ2 भाग्यदोष —[d]) Ś1 Ñ V B D1 3 4 8 10 11 शिवो (for शीतो)

26 D7 9 om 26 (cf v l 25) Ś1 om (hapl) 26–27 Ñ1 D12 transp 25 and 26 D1 reads 26 in marg —[a]) Ñ1 कृत D6 (before corr, as in text) मत (for वृत्त) —[b]) D3 मानसा, G1 -लागल (sic) (for लालसाम्) Ñ1 D1 4 तत्सर्वैकृतमानसा Ñ2 V B D6 सद्भावगतमानसा, D10 11 तत्सर्वैगतमानस —[c]) Ñ1 D2 3 4 10 11 हुताशन विजानासि —[d]) Ñ V B D2 3 4 6 10 11 शिवो (for शीतो)

27 Ś1 D7 9 om 27 (for Ś1 cf v l 26 and for D7 9 cf v l 25) V3 om 27–28[b] Ñ2 V1 B1-3 D6 10 om (hapl) 27 —[a]) D5 G3 M Cg तारयेद् (for °यति) D6 प्राज्ञ —[b]) Ñ1 B4 D1-4 11 कृतज्ञ (for सुग्रीव) —After 27[ab], Ñ1 B4 D1 2 4 11 ins

1075* परं पारं समुद्रस्य राक्षसापहृतां सतीम् ।

[B4 अपि (for सतीम्) D1 4 राक्षसोपहृतां पुरीं D3 राक्षसापहृतां स्त्रीं (for the post half)]

—[c]) B4 तस्माद् Ñ1 B4 D1 2 4 11 दुःखेन, D3 दुःखतो धाव्, D5 °बाहो (for महाबाहु) G3 M3 अस्माद् वायुसोत्पाप —[d]) Ñ1 B4 D1-4 11 शिवो (for शीतो) —After 27, B4 ins

1076* यद्यहं कर्मणा वाचा मनसा चापि राघवम् ।
हुताशनानुवर्तेय शिवो भव हनूमत ।

—After 27, D1 4 read 25

28 V2 om 28[ab] (cf v l 27). —[ab]) Ś1 M1 D1 4 10 स्निग्धार्चिर्, D11 तिग्मार्चिर् D3 अव्यक्त (for °ग्र) D4 शिखोऽनल, D11 सुखोऽनल Ñ2 V1 B D6 ततो विपुल (B2 °म) स्निग्धा B4 सिद्धा)र्चिः प्रदक्षिणमथानल —[cd]) V2 श्वसन् (for शंसन्) V3 B4 महा, D6 च श D7 9 शुभ (for शिव). B3 जज्वाल मृगशावाक्ष सन्निधाय महाकपि (corrupt). —After 28 D5 7 9 S ins

1077* हनूमज्जनकश्चापि पुच्छानलयुतोऽनिल ।
ववौ स्वास्थ्यकरो देव्याः प्रालेयानिलशीतल ।

[(l 1) D7 9 [ए]व (for [अ]पि) D5 -सन्निवा (for -युतोऽनिल) —(l 2) T2 स्वस्ति, Cr m g t as above (for स्वास्थ्य). T1 3 चापि, Cr m g t as above (for देव्या) D5 T M2 [अ]चल, G1 चय, Cr m g t as above (for [अ]निल) G2 3 प्रालेयश्च ❀ Cg मलानलम्, दह्यमाने च लाङ्गूल इति श्लोक । अनयो श्लोकयोर्मध्ये केचन श्लोका कतिपयकोशेषु दृश्यन्ते । बहुकोशेष्वदर्शनादर्थापिक्याभावाच्च तेऽस्माभिर्नोपनीता ❀]

—Then T2 ins a passage relegated to App I (No 10)

29 [a]) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 तत्र प्रदीप्ते, Ñ2 V B D6 स(B2 प्र D6 स)दीप्यमाने (for दह्यमाने च) D1 4 तत्र प्रदीप्तलाङ्गूल —D6 reads 29[b] in marg —[b]) G2 मारुति (for वानर) —[c]) B3 प्रदीप्तार्चिर् —[d]) Ś1 N2 V B D6 G1 2 पावक, Ñ1 D2 3 4 11 सर्वेश, Ct as in text (for सर्वत)

30 [a]) D11 दृश्यते V2 B4 हि, T2 [ऽ]प (for च) D3 4 11 महाज्वाला —[b]) Ñ2 V B D6 कुरुते V2 B D6 M2 न च (by transp) Ś1 Ñ1 D10 न मनो (for च न मे) Ñ2 V B D6 व्यथां, D2 4 रुज —[c]) Ś1 D10 सदातो V3 B D1-4 8 11 सपातो —[d]) Ś1 Ñ V B D1-4 10 लाङ्गूले मे (B3 च) D6 लाङ्गूलेन, D11 लाङ्गूलं यदि.

अथवा तदिदं व्यक्तं यदृष्टं प्लवता मया ।
रामप्रभावादाश्चर्यं पर्वतः सरितां पतौ ॥ ३१

यदि तावत्समुद्रस्य मैनाकस्य च धीमतः ।
रामार्थं संभ्रमस्तादृक्किमग्निर्न करिष्यति ॥ ३२

सीतायाश्चानृशंस्येन तेजसा राघवस्य च ।
पितुश्च मम सख्येन न मां दहति पावकः ॥ ३३

भूयः स चिन्तयामास मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ।
उत्पपाताथ वेगेन ननाद च महाकपिः ॥ ३४

पुरद्वारं ततः श्रीमान्शैलशृङ्गमिवोन्नतम् ।
विभक्तरक्षःसंबाधमाससादानिलात्मजः ॥ ३५

स भूत्वा शैलसंकाशः क्षणेन पुनरात्मवान् ।
ह्रस्वतां परमां प्राप्तो बन्धनान्यवशातयत् ॥ ३६

विमुक्तश्चाभवच्छ्रीमान्पुनः पर्वतसंनिभः ।
वीक्षमाणश्च ददृशे परिघं तोरणाश्रितम् ॥ ३७

स तं गृह्य महाबाहुः कालायसपरिष्कृतम् ।
रक्षिणस्तान्पुनः सर्वान्सूदयामास मारुतिः ॥ ३८

G 5 49. 33
B 5 53 39
L 5 49 42

31 ^{a}) D2 T1 a यदृ (for तद्) Ś1 D10 मन्दं, V2 V B D2 4 मन्ये (for व्यक्त) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1 2 8,10 11 प्रमादाद्, D4 प्रमादम् (for प्रभावात्) —^{d}) Ś1 D10 11 स°त, D6 पवतान्, G2 मधे न Cv as in text (for पवत) D10 पति Ñ2 V B D2 3 4 पवतोऽन्विदवाने (B2 °पुरे, D2 3 °मरे) ✻ Cr सरितां पवतान्विसचारे । so also Cg ✻

32 ^{a}) B2 पथि (for यदि) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B1–3 D2 3 8 10 तस्य च (D8 वा) B4 च राघवं, D11 च धर्मत, G1 [इ]व धीमत (for च धीमत) —D2 om (hapl ?) 32^{c}–33^{b} —^{c}) Ś1 Ñ2 B2 4 D1 4 8 10 11 G1 2 रामार्थे, M1 पार्थे Ñ2 V B1–4 D6 नाग L1 तस्य, D3 T2 G1 2 तावत्, Ck t as in text (for तादृक्) —^{d}) Ñ2 V1 B D3 6 किमग्नेर्न भ(D3 °र्थेन)विष्यति

33 D2 om 33^{ab} (cf v l 32) —^{a}) D2 10 11 धातृ ।सत —^{b}) V2 om च (subm) —^{c}) D2 सत्येन (for सख्येन)

34 Ñ2 V2 B D6 om 34 —^{a}) Ñ1 V1 D1–4 11 तत्र (for भूय) Ś1 D10 च V1 D2 3 7 8 11 T2 M1 Cv स, Cm g as in text (for स) D4 (m also) हनुमान् (for भूय स) —After 34^{ab} Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 ins

1078* कथमस्मद्विधस्येह बन्धन राक्षसाधमैः ।
प्रतिक्रियास्य युक्ता स्यात्सति मह्य पराक्रमे ।
ततश्छित्वा च तान्पाशान्वेगवान्वै महाकपि ।

[(l 1) D1 विधश (for विधस्य) Ñ1 D1 4 बध्यते D2 11 (sic) बध्यते (for बन्धन) D11 राक्षसाधिपे —(l 2) Ś1 D1–4 10 11 न (for [अ]स्य) Ś1 मया D1 2 4 मति, D10 म हि (sic) (for सति) Ś1 मम (for मह्य) D11 सतिमह्यपराक्रमे (sic) (for the post half) —(l 3) Ñ1 D1 3 4 11 [आ]नन्त D2 महा D10 स तान् (for च तान्) D1–4 11 स (for वै)]

—D11 om 34^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 V1 D1 2 4 10 च (for [अ]थ) —^{d}) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 10 महाबल

35 ^{a}) T2 पुनर् (for पुर) Ś1 D10 पुरे च विमक्तश्री मान्, Ñ1 D1 4 11 पुरीद्वारं विमुक्तश्रीमान् M1 °शक्तिम् Ñ2 V B D2 3 4 स पुर(D3 °री)द्वारमासाद्य V D6 °साद्य) —^{b}) Ñ2 V B D6 शैलशृङ्गम् V2 B2 [इ]वोन्नत D6 [इ]व स्थित (for [इ]वोन्नतम्) —^{c}) V1 V1 D2 G2 M2 Ck रक्ष समाकाम् Ñ2 V2 B1 3 D6 रक्षिसमाकु B3 D6 °धा) तम्, B4 रक्षिसमाकीर्णम् D1 4 रक्ष समाकाम् D3 रक्ष समाकीर्णो D11 रक्षसा वाधितम् Cr m g t as in text (for रक्ष समाकाम्) Ś1 D10 विविक्त राक्षसावासम् D2 विभक्त सविध्रवाधम् —^{d}) Ñ2 V B D6 महाकपि (for [आ]निला त्मज) D3 मोक्ष चक्रे मनस्मृत

36 ^{c}) Ś1 ह्रस्वत्व Ś1 D1–8 10 11 समनु Ñ1 अणुत्व, B2 च पुनर् (for परमा) Ñ2 V B1 3 D6 गत्वा B1 प्राप्य —^{d}) Ś1 D1 4 10 11 [अ]विशातयत्, Ñ2 V1 B2 D6 [अ]व सादयत् B1 व्यशातयत्, B3 (marg also as in Ñ2 and B1) व्यनाशयत्, B4 [अ]वकाशयत् (sic) D2 [अ]व शातयत्, D3 विमोचयत्, D3 [अ]वरोपयत्
—After 36, B3 reads 5 52 17 and 15

37 B3 reads st 37 39 after 5 53 26^{ab} —^{a}) B4 स विमुक्ते (for विमुक्तश्च) Ñ2 V B1 2 D6 तत (for [अ]भवत्) —^{b}) Ñ2 V B1–3 D6 संभवत्प(B3 समूर्त प) र्वतोपम —^{c}) Ś1 D1–4 7–11 वीक्षमाणश्च D4 (sup lin) स (for च) D6 सोऽपश्यत् (for ददृशे) Ñ2 V B D6 तेनासौ (B3 D6 °इव)मासाद्य —^{d}) Ś1 Ñ V2 B D1 4 8 10 11 तोरणाश्रय

38 For sequence in B3 cf v l 37 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 गृहीत्वा स Ñ2 V B3 तदादाय B1 2 (m also as in Ñ2) 4 D6 तमादाय, D2 3 गृह्यासाथ (D3 °त्वा त) (for स त गृह्य) —^{b}) Ñ2 V B D3 6 कालायसमय B1 °धम) इद, D11 कालायसपरिष्कृत —^{c}) D3 राक्षसान् (for रक्षिणस्) Ñ2 V B D6 स(Ñ2 V2 B2 D6 स) रक्षिणस्तान् समाग् —^{d}) B3 चूर्णयामास Ñ2 V B D6 11 G2 वानर (for मारुति) —After 38 Ñ2 V B D6 ins

G 5.49.30 B 5.53.26 L 5.49.27

यद्यस्ति पतिशुश्रूषा यद्यस्ति चरितं तपः ।
यदि चास्त्येकपत्नीत्वं शीतो भव हनूमतः ॥ २४

यदि किंचिदनुक्रोशस्तस्य मय्यस्ति धीमतः ।
यदि वा भाग्यशेषं मे शीतो भव हनूमतः ॥ २५

यदि मां वृत्तसम्पन्नां तत्समागमलालसाम् ।
स विजानाति धर्मात्मा शीतो भव हनूमतः ॥ २६

यदि मां तारयत्यार्यः सुग्रीवः सत्यसंगरः ।
अस्माद्दुःखान्महाबाहुः शीतो भव हनूमतः ॥ २७

ततस्तीक्ष्णार्चिरव्यग्रः प्रदक्षिणशिखोऽनलः ।
जज्वाल मृगशावाक्ष्याः शंसन्निव शिवं कपेः ॥ २८

दह्यमाने च लाङ्गूले चिन्तयामास वानरः ।
प्रदीप्तोऽग्निरयं कस्मान्न मां दहति सर्वतः ॥ २९

दृश्यते च महाज्वालः करोति च न मे रुजम् ।
शिशिरस्येव संपातो लाङ्गूलाग्रे प्रतिष्ठितः ॥ ३०

---

24 D₁₂ om 24^ab —^a) Ñ V B D₁₋₄.₆.₁₀ गुरु- (for पति) —^c) Ñ₁ D₁₁ चैवा; Ñ₂ V₁ B₁₋₃ D₃.₆ G₁ वापि, V₂ M₁ चापि, D₅ D₇.₈ वा तु; D₉ T₄ G₂.₃ वास्ति (for चास्ति). Ś₁ D₁.₂.₁₀ यदि मा तारयत्यार्ये, D₄ यो मा तारयतस्यार्यं (sic) —^d) Ś₁ V₂ B D₁.₂.₄.₁₀.₁₁ शिवो (for शीतो) Ñ₁ हुताशन (for हनूमत)

25 D₇.₈ om (hapl) 25–27 Ñ₁ D₁₁ transp 25 and 26 D₁.₄ read 25 after 27 —^a) D₅ किंचिद् (for कश्चिद्) D₁₁ स्वनुक्रोशस्त ※ Cg किंचिदनुक्रोश इति समस्तं पदम् ※ —^d) Ñ₁ मयि रामस्य, Ñ₂ V B D₁ तस्यापि मयि D₂ मय्यमप्यस्ति, D₄ तव मय्यस्ति —D₅ om. (hapl) 25^c–26 —^c) Ś₁ V₃ D₁.₂.₆.₁₀.₁₁ T₂ M₂ नाग्य शेषो, Ñ₂ वाक्यशेष —^d) Ś₁ Ñ V B D₁.₃.₄.₆.₁₀.₁₁ शिवो (for शीतो)

26 D₂.₇.₈ om 26 (cf v l 25) Ś₁ om (hapl) 26–27 Ñ₁ D₁₁ transp 25 and 26 D₆ reads 26 in marg —^a) Ñ₁ कुल D₆ (before corr as in text) व्रत (for वृत्त) —^b) D₄ मानसा, G₃ -लाघव (sic) (for लालसाम्) Ñ₂ D₁.₄ तत्सर्वैकृतमानसा, Ñ₂ V B D₆ सद्भावगतमानसा, D₁₀.₁₁ तत्सर्वगतमानस —^c) Ñ₁ D₃.₄.₁₀.₁₁ हुताशन विजानाति —^d) Ñ V B D₁.₃.₄.₆.₁₀.₁₁ शिवो (for शीतो)

27 Ś₁ D₇.₈ om 27 (for Ś₁, cf v l 26 and for D₇.₈ cf v l 25) V₃ om 27–28^b Ñ₁ V₁ B₁₋₃ D₆.₁₀ om (hapl) 27 —^a) D₆ G₃ M Cg तारयेद् (for °यति) D₆ प्राज्ञ —^b) Ñ₁ B₄ D₁₋₄.₁₁ कृतज्ञ (for सुग्रीव) —After 27^ab, Ś₁ B₄ D₁.₂.₄.₁₁ ins

1075* पर पारं समुद्रस्य राक्षसापहृता सतीम् ।

[B₄ अपि (for सतीम्) D₁.₄ राक्षसेनहृतां पुर्णं D₂ राक्षसापहर्तां सतीं (for the post. half)]

—^c) B₄ तस्माद् Ñ₁ B₁ D₁.₂.₄.₁₁ दुःखेषु, D₃ तु सर्वे घात, D₅ °बाहो (for महाबाहु) G₁ M₃ अस्माद्दुःखात्तु सोभाव —^d) Ñ₁ B₁ D₁₋₄.₁₁ शिवो (for शीतो) —After 27, B₄ ins :

1076* यद्यहं कर्मणा वाचा मनसा चापि राघवम् ।
हुताशनानुवर्तस्व शिवो भव हनूमत ।

—After 27, D₁.₄ read 25

28 V₂ om 28^ab (cf v l 27).—^ab) Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄.₁₀ तिग्माचिर्, D₁₁ तिग्मार्चिर् D₄ मन्यत्र (for °व्य°). D₁ शिखोनल, D₁₁ सुखोनल Ñ₂ V₂ B D₆ ततो विद्युः (B₂ °त्) स्निग्धा B₄ मिद्धा)चि प्रदक्षिणमथानल —^cd) V₂ श्वसन् (for शंसन्) V₃ B₄ महा, D₅ च न, D₁₁ शुभ (for शिव) B₂ जज्वाल मृगशावाक्ष सन्निवर्त्य नृपं कपि (corrupt).—After 28, D₅.₇.₈ S ins.

1077* हनूमज्जनकश्चापि पुच्छानलयुतोऽनिलः ।
ववौ स्वास्थ्यकरो देव्याः प्रालेयानिलशीतलः ।

[(l 1) D₇.₈ [व]व (for [म]पि) D₆ -ज्वलित (for -युतोऽनिल) —(l 2) T₂ स्तब्ध, Cr m g t as above (for स्वास्थ्य). T₁.₃ चापि Cr m g t as above (for देव्या) D₅ T M₃ -[ब]न्धन-, G₁ चय, Cr m g t as above (for [अ]निल-) G₂.₃ प्रालेयशत ※ Cg कस्मात्र दह्यमाने च लाङ्गूल इति श्लोकः। अनन्तरं श्लोकद्वयं क्वचित् कोशेषु दृश्यते। रङ्गोपाध्यायसम्मत्यैव व्याख्यातम् ※]

—Then T₂ ins. a passage relegated to App. I (No. 10)

29 ^a) Ś₁ Ñ₁ D₂.₃.₁₀.₁₁ तत्र प्रदीप्ते Ñ₂ V B D₆ स(B₁ प्र D₆ स)दीप्यमाने (for दह्यमाने च) D₁.₄ तत्र प्रदीप्तलाङ्गूल —D₆ reads 29^a in marg —^b) G₁ मारुति (for वानर) —^c) B₂ प्रदीप्तार्चिर् —^d) Ś₁ V₂ V B D₂.₃ G₁.₂ पावक, Ñ₁ D₁.₃.₄.₁₁ सर्वत, Cr t as in text (for सर्वत)

30 ^a) D₁₁ दह्यते V₃ B₄ हि, T₂ (S₂ ह) य (for च) D₂.₃.₁₁ महाज्वाला —^b) Ñ₁ V B D₆ कुरुते V₁ B D₆ V₃ न च (by transp) Ś₁ Ñ₂ D₁₀ न मनो (for च न मे) Ñ₂ V B D₆ व्यथा, D₂.₃ रुज- —^c) Ś₁ D₁₀ सम्पातो V₂ B D₁₋₄.₆.₁₁ सपातो —^d) Ś₁ Ñ V B D₁₋₄.₁₁ लांगूले मे (B₁ च), D₆ लाङ्गूलेन, D₁₁ लांगुले च

अथवा तदिदं व्यक्तं यद्दृष्टं प्लवता मया ।
रामप्रभावादाश्चर्यं पर्वतः सरितां पतौ ॥ ३१

यदि तावत्समुद्रस्य मैनाकस्य च धीमतः ।
रामार्थं संभ्रमस्तादृक्किमग्निर्न करिष्यति ॥ ३२

सीतायाश्चानृशंस्येन तेजसा राघवस्य च ।
पितुश्च मम सख्येन न मां दहति पावकः ॥ ३३

भूयः स चिन्तयामास मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ।
उत्पपाताथ वेगेन ननाद च महाकपिः ॥ ३४

पुरद्वारं ततः श्रीमाञ्शैलशृङ्गमिवोन्नतम् ।
विभक्तरक्षःसंबाधमाससादानिलात्मजः ॥ ३५

स भूत्वा शैलसंकाशः क्षणेन पुनरात्मवान् ।
ह्रस्वतां परमां प्राप्तो बन्धनान्यवशातयत् ॥ ३६

विमुक्तश्चाभवच्छ्रीमान्पुनः पर्वतसंनिभः ।
वीक्षमाणश्च ददृशे परिघं तोरणाश्रितम् ॥ ३७

स तं गृह्य महाबाहुः कालायसपरिष्कृतम् ।
रक्षिणस्तान्पुनः सर्वान्सूदयामास मारुतिः ॥ ३८ G 5. 49. 33 B 5. 53. 39 L 5. 49. 42

---

31 ᵃ) D3 T1.2 यद् (for तद्) Ś1 D10 सर्वं, Ñ2 V B D3 6 मन्ये (for व्यक्तं) —ᶜ) Ś1 Ñ V B D1 2 4.10 11 प्रतापाद्, D5 प्रमादम् (for प्रभावाद्) —ᵈ) Ś1 D10 11 सर्वत, D1 पर्वतान्, G3 सर्वं न, Cv as in text (for पर्वत) D10 पति Ñ2 V B D2 3 6 पर्वतोदधिसागरे (B2 °सुरे, D2 3 °सम) ∞ Cr सरितां पतावित्यार्षं । so also Cg ∞

32 ᵃ) B2 यदि (for यदि) —ᵇ) Ś1 Ñ2 V B1-3 D2 2 6 10 नागस्य च (D6 वा), B4 च यावतः, D11 च धर्मतः; G1 [तु]त्र धीमत (for च धीमतः) —D2 om (hapl ?) 32ᶜ-33ᵇ —ᶜ) Ś1 Ñ2 B2-4 D1 2 6 10 11 G1 2 रामार्थे, Ñ1 परार्थे Ñ2 V B1-4 D6 नाग, B2 तस्य, D1 T2 G1 2 तावत्, Ch t as in text (for तादृक्) —ᵈ) Ñ2 V1 B D2 6 किमग्नेर्न स(D2 °र्नेत्र)क्रिष्यति

33 D2 om 33ᵃᵇ (cf v l 32) —ᵃ) D3 10 11 चानृशंसेन —ᵇ) V2 om. च (subm) —ᶜ) D2 सत्येन (for सख्येन)

34 Ñ2 V2 B D2 om 34 —ᵃ) Ñ1 V1 D1-4 11 तत (for भूय) Ś1 D10 च, V2 D2 5 7 8 11 T1 M2 Cv स, Cm g as in text (for स) D2 (m also) हनुमान् (for भूय स) —After 34ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 D1-4 7-11 ins

1078* कथमस्मत्प्रियस्येह मन्त्रं राक्षपार्थं ।
प्रतिक्रियास्य युक्ता स्यात्पुनः मया पराक्रमे ।
सतन्द्रित्वा च तान्पाशान्वेगवान्वै महाकपि ।

[(l 1) D2 त्रिवय (for -त्रियस्य) Ñ1 D1 4 बध्यतो D3 11 (sic) वध्यते (for वधने) D11 राक्षसाधिपे —(l 2) Ś1 D1-4 10 11 न (for [अ]स्य) Ś1 सम्या D1 4 मत्रि, D10 स हि (sic) (for मपि) Ś1 मम (for मह). D11 मतिमभ्यासरूपे (sic) (for the post half) —(l 3) Ñ1 D1 3 4 11 [आ]सन, D2 मत-, D10 स तान् (for च तान्) D1-4 11 स (for वै)]

—D11 om 34ᶜᵈ —ᶜ) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 11 च (for [अ]थ) —ᵈ) Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10 महाबल

35 ᵃ) T2 पुनर् (for पुर) Ś1 D10 पुरे च विचरन्श्री-मान्, Ñ1 D1 4 11 पुरीद्वार विशत्श्रीमान् Ñ1 °वश्रीम, Ñ2 V B D2 3 6 स पुर(D2 °री)द्वारमासाद्य (D6 °साद्य) —ᵇ) Ñ2 V B D6 शैलवत्तम् Ñ2 B2 °उ °यत, D6 [उ] च्छ्रित (for [उ]न्नतम्) —ᶜ) V1 V2 D5 G2 M2 Ch रक्ष सपाशम् Ñ2 V2 B1-3 D6 रश्मिवरा B2 D6 °धा) वम्, B4 रश्मिसमान्सम्, D1 6 रक्ष सपाशम्, D2 -रक्षः-सपातो, D11 रक्षसा सातम्, Cr m g t as in text (for रक्ष सबाधम्) Ś1 D10 त्रिदिवे रावणावासम्, D2 विमल सविमदाधम् —ᵈ) Ñ2 V B D6 महाकपि (for [अ]निला त्मज) D2 मोक्ष चक्रे सत्वरा

36 ᵃ) Ś1 हुस्वत्व Ś1 D1-4 10 11 मनसू, Ñ1 अनुस, B2 च पुनर् (for परमा) Ñ2 V B1-3 D6 सत्था, B1 प्राप्य —ᵈ) Ś1 D1, 4 10 11 [अ]वलाययत्, Ñ2 V1 B2 D6 [अ]व सादयत्, B1 व्यशातयत्, B3 (marg also as in Ñ2 and B1) व्यनाशयत्, B4 [अ]वकाशयत् (sic) D2 [अ]थ शातयत्, D3 विमोचयत्, D5 [अ]पशातयत्

—After 36, B2 reads 5 52 17 and 15

37 B2 reads st 37-39 after 5 53 26ᶜᵈ —ᵃ) B2 स विमुक्तो (for विमुक्तश्च) Ñ2 V B1-3 D6 तत (for [अ]भवत्) —ᵇ) Ñ2 V B1-3 D6 समवाप(B2 समुद्र प)-र्वतोपम —ᶜ) Ś1 D1-4 7-11 वीक्ष्यमाणस्तु D1 (sup lin) स (for च) D2 सोपश्यत् (for ददृशे) Ñ2 V B D6 तत्र्श्चं धीश्च(B2 D6 °श्च)माणश्च —ᵈ) Ś1 Ñ V2 B D1-4.6 10 11 तोरणाश्रय

38 For sequence in B2, cf. v l 37 —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1 4.10 11 गृहीत्वा स, Ñ2 V B1 तदा तम्. B1 2 (m also as in Ñ2) 4 D6 समादाय, D2 3 गृहीत्वाथ (D2 °त्वा स) (for स तं गृह्य) —ᵇ) Ñ2 V B D2 6 कालायसमय B2 °मस) दट. D11 कालायसपरिष्कृत —ᶜ) D2 रापसान् (for रक्षिण) Ñ2 V B D6 स(Ñ2 V1 B2 D6 स्ता) रक्षिणस्तत सर्वान् —ᵈ) B2 चूर्णयामास Ñ2 V B D1 11 G2 वानर (for मारुति) —After 38, Ñ2 V B D6 ins

G 5 49 0
B 5 53 40
L 5 49 43

स तानिहत्वा रणचण्डविक्रमः
समीक्षमाणः पुनरेव लङ्काम् ।
प्रदीप्तलाङ्गूलकृतार्चिमाली
प्रकाशतादित्य इवांशुमाली ॥ ३९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकपञ्चाशः सर्गः ॥ ५१ ॥

५२

वीक्षमाणस्ततो लङ्कां कपिः कृतमनोरथः ।
वर्धमानसमुत्साहः कार्यशेषमचिन्तयत् ॥ १
किं नु खल्ववशिष्टं मे कर्तव्यमिह साम्प्रतम् ।
यदेषां रक्षसां भूयः संतापजननं भवेत् ॥ २
वनं तावत्प्रमथितं प्रकृष्टा राक्षसा हताः ।
बलैकदेशः क्षपितः शेषं दुर्गविनाशनम् ॥ ३
दुर्गे विनाशिते कर्म भवेत्सुखपरिश्रमम् ।
अल्पयत्नेन कार्येऽस्मिन्मम स्यात्सफलः श्रमः ॥ ४

1079* हतशेषाश्च ये तत्र राक्षसास्ते प्रदुद्रुवुः ।
दृष्ट्वो नाश्पयन्त मृगा व्याघ्रभयादिव ।

[(l. 1) Ñ2 V ते (for ये) V2 च (for ते) V2 B2 विदुद्रुवु B1.3 [ऽ]भि(B3 [ऽ]पि)दुद्रुवु —(l. 2) B2 स्ततो (for दृष्ट्वो) B4 नान्वपश्यन]

39 For sequence in B3 cf v l 37 —a) Ś1 D10 च हत्वा D1.4.9 तु(D9 वि) हत्वा Ś1 D1.3.4.6.11 वेग (for विक्रम) N2 V B D5.8 स तानि(B3 °नि व)हत्याहव (B4 °त)चण्डवेगो —b) N2 V B2.3 D6 निरीक्ष्य(B3 °क्ष) माण B4 D1.4 स(B4 स)वीक्ष्यमाण D2.3.6.8.11 समीक्ष्य माण —c) B3 प्रदाप्य (for प्रदीप्त) Ś1 सताग्नि, D1.3.4.10.11 कृताग्नि, D3 क्षुताग्नि (for कृतार्चि) ※ Cr m निहत्यति । लाङ्गूलभाव आप । कृतार्चिमाली । रेषा भाव आर्ये । o al o Cg k t ※ —d) Ś1 D10 प्राकाशत N1 D1.4.8.11 M2 प्रकाशित, D3 T व्यराजत Cg as in text (for प्रकाशत) N1 D3.7.9 G1 M3 [अ]र्चमाली N2 V B D2 पर्व मति या प्रति(B4 गृह) दीपनाय

Colophon —Sarga nam Ś1 D2.10 हनुमतः गृहदाहन (D3 °न) N V B2.4 D6 लाङ्गूलदाहन V2 लाङ्गूलेद्दीपन Ś1 D1.7.8 लाङ्गूलप्रदापन (D4 °न) B3 एकादश, D11 हनुमद् गृहप्रदाहन —Sarga no (figures words or both) N1 B3 D1.3.11 om Ś1 M2 52 N2 V1 D6 51 V2 41 B1.2 48 B4 D5 54 D7.8.9 T G M1.3 53 —After colophon D2 concludes with श्रीराम जय G M3 with श्रीरामाय नमः

52

M2 begins with श्रीरामाय नमः

1 B3 reads at 1–14 (om 10–11[d]) and 16 after Sarga 53 D10 om 1 —a) B3 वीक्ष्यमाणा D-all वीक्ष्य° (for वीक्षमाणस्त) —c) Ñ1 V B D5 °महोत्साह (for °समुत्साह) ※ Cr वर्धमानसमुत्साह इति पाठः ※ —d) B3 कार्यागमम् (for कार्यशेषम्)

2 For sequence in B3 cf v l 1 —a) D1.4 तु खलु G3 खल्वत्र (for नु खलु) Ś1 Ñ1 D1.4.8.11 ततः किं नु(D1.4 तु) मे शेष(D3 शेष च) Ñ2 V B D5.6 किंनु स्यात्कर्म शेष(V1 [also] B2 कार्य) —b) Ś1 इव B1 G1 इति (for इह) Ś1 N1 D2.3.11 साम्प्रतम्) —c) Ñ1 पाठितः G1 तु पुनर् (for रक्षसां) —d) Ś1 D6 सन्तापाय मनो दधे N V B D-all सन्तापमुपा(B3 D6 °सा)दयेन्

3 For sequence in B3 cf v l 1 —a) B3 D3.4 यद् (for वन) B3 (also) विमर्दितं G3 damaged (for प्रमथित) —b) Ś1 Ñ V B4 D1.4.8.11 प्रवरा B1.2 राक्षसा (for प्रकृष्टा) B1.3 प्रवरा D3 समर (for राक्षसा) —c) M3 भाग (for देश) B3.4 D1 क्षपित (for क्षपित) —d) B3 D6 शेष (for शेष)

4 For sequence in B3 cf v l 1 —ab) D1 विनाशते (for °शिते) Ś1 D10 दुर्गं विनाशितं कार्यं (for °) Ś1 N1 D1.3.8.11 भवेत् (for सुख) D3 प्रवर्धतं (for °श्रमम्) N2 V B D6 विनाशितु दुर्गेषु भव(B3 कार्य)

यो ह्ययं मम लाङ्गूले दीप्यते हव्यवाहनः ।
अस्य संतर्पणं न्याय्यं कर्तुमेभिर्गृहोत्तमैः ॥ ५
ततः प्रदीप्तलाङ्गूलः सविद्युदिव तोयदः ।
भवनाग्रेषु लङ्काया विचचार महाकपिः ॥ ६

मुमोच हनुमानग्निं कालानलशिखोपमम् ॥ ७

श्वसनेन च संयोगादतिवेगो महाबलः ।
कालाग्निरिव जज्वाल प्रावर्धत हुताशनः ॥ ८   G 5 50 9 B 5 54 21 L 5 50 8

कर्मलाघव —After 4ᵃᵇ, B4 ins 1082* —B4 om 4ᵉ–9.—ᵉ) D1 4.10.11 अप्रयत्नेन, D3 अप्रमत्तेन (for यत्न प्रयत्नेन) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 कर्म स्यात् (for कार्योऽस्मिन्) Ñ2 V B1–3 D5 कर्मणाऽस्य (B1 °त्म)प्रयत्नेन (V1 B1–3 °यत्ने) न, D2 शेषे कर्मण्ययत्नेन —ᵈ) T1 न मे, T2 न हि, C5 k as in text (for मम) Ś1 D10 [अ]पि (for स्यात्) Ñ2 V B1–3 D6 फलनिश्चय, D10 [अ]निफल श्रम (sic) (for सफल श्रम)

5 For sequence in B3, cf v l 1. B4 om 5 (cf v l 4) —ᵃ) Ñ2 V B1–3 D11 यश्च D6 यथा (for यो हि) —ᶜᵈ) D4 G2 तस्य (for अस्य) G3 damaged from स्य up to गृहो Ñ2 V B1–3 D6 कर्तुं युक्तम्, D3 कार्यं कर्तुम् (sic) (for न्याय्य कर्तुम्) D11 अपि (for इमैर्)

6 For sequence in B3, cf v.l 1 B4 om 6 (cf. v l 4).—ᵃ) D1–4.10.11 सदीप्त (for प्र°) —ᵇ) G3 -दीप्त (for विद्युद्) —ᶜ) Ñ1 [अ]केषु D1 [अ]ग्रे तु (for [अ]ग्रेषु) Ñ1 V B1–3 D1.2–4.11 T2.3 G1.2 M3 लङ्कायां (for °या) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 [अ]निलात्मज (for महाकपि) —After 6 D3.7–9 S ins

1080* गृहाद्गृह राक्षसानामुद्यान चैव वानर ।
वीक्षमाणो ह्यसत्रस्त प्रासादांश्च चचार स ।
अवप्लुत्य महावेग प्रहस्तस्य निवेशनम् ।
अग्निं तत्रैव निक्षिप्य श्वसनेन समो बली ।
ततोऽन्यत्पुप्लुवे वेश्म महापार्श्वस्य वीर्यवान् ।

[l 1–3 = 5 5 15–16ᵃ.—(l 2) D3.7.8 T1.2 G1 वीक्षमाणो (for वीक्ष°) —(l 3) G3 damaged from प्रहस्तस्य up to नि in निक्षिप्य in l 4 D7.8 निवेशने (for °नम्) —(l 4) D8.7.9 विनिक्षिप्य M3 स निक्षिप्य (for [त]त्र नि°) —(l 5) Line 5 = 5 5 16ᶜᵈ]

7 For sequence in B3 cf v l 1 B4 om 7 (cf. v l 4) —ᵃ) Ś1 D10 प्रदीप्यत हुताशन, Ñ V B1–3 D1.2.4.6 प्र(Ñ1 स)दीप्तश्च हुताशन (D1 °न), D3 ससंदीप्यत चानल, D11 सदृश्य च हुताशन —After 7, Ñ2 V B1–3 D6(om hapl up to 8ᶜᵈ) 11 ins.

1081* सान्निध्य तत्र कुर्वाणा सुतस्य सुतवत्सल ।
[V1 B1 D11 तस्य (for तत्र)]

while D1.7–9 S ins App I (No 11) after 7.

8 For sequence in B3, cf v l 1 B4 om 8 (cf v l 4) D3(hapl) 6 om 8ᵃᵇ (for D6 cf v l 1081*) T1 damaged for 8 Ś1 Ñ V B1.2.3(om 8ᶜᵈ) D1.2.4.6.10.11 transp 8 and 9 —ᵃ) Ś1 Ñ V B1.2 D1.2.4.6.10 ततः श्वसन, B3 D2 ततः पवन, D11 तत सुमन (for श्वसनेन च) —ᵇ) Ñ2 V B1–3 अति(Ñ2 °भि)दीप्तो (for अतिवेगो) Ś1 Ñ V B1–3 D1.2.4.10.11 हुताशन (for महाबल) —B3 om 8ᶜᵈ M1 reads 8ᶜᵈ twice —ᶜ) Ñ2 युगान्ताग्निर् (for कालाग्निर्) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 G2 सदीप्तस्, Ñ2 V B1.2 D6 सदहस्, D3 समालस् (for जज्वाल) —ᵈ) Ś1 Ñ2 V D2.4.10 तेषु गृहेषु ददृशे, Ñ1 B1.2 D1.2.4.11 तेषु वेश्मसु दृश्यते —After 8, Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 ins B4 ins after 4ᵃᵇ, while D3 ins l 1–2 after 8 and repeats l 2 after 1087* and then cont. l 3–16

1082* ततोऽनिलानलौ क्रुद्धौ हनुमांश्चैव वीर्यवान् ।
परितप्ता तदा लङ्का भीः समन्तादवर्धत ।
क्वचित्काञ्चनवर्णाभा तपनीयनिभा क्वचित् ।
कृष्णायससवर्णा च क्वचिच्च रजतोपमा ।
फुल्लाशोकनिभा चापि किंशुकोपमसंस्थिता ।
क्वचिद्धूमावृता श्यामा ज्वलन्तीव स्थलेऽगता ।
इन्द्रायुधनिभा भूत्वा नानावर्णा क्वचित्क्वचित् ।
ततस्ते राक्षसा क्रुद्धा रावणश्च महाबल ।
बाला वृद्धाश्च शोचन्ते निर्यन्तुर्नगराद्बहि ।
परस्परमवष्टभ्य हस्त हस्तेन पश्यनाद् ।
धूमाकुलान्निर्ययुस्ते क्रोशन्तश्चेतरेतरम् ।
स्त्रियश्च रुदन्त्योऽभिद्रुता भ्रमन्त्यो वै ततस्तत ।
आकाशात्पतिता दग्धा धरण्या रजनीचरा ।
चचार सुमहातेजा तत्रैव ज्वालमालाकुले पथि ।
मायामाश्रित्य पवनो महावेगो भयानक ।
जीमूतसदृशोन्निर्दिशत्परिवृतो वशी ।

[B4 om l 1–3 —(l 1) D3 [ऽ]नलानिलौ (by transp) (for ऽनिलानलौ) —(l 2) Ñ1 D1.2(both times).4.11 परिक्षिप्य D3 °तथ (for °तप्ता). Ñ1 सु लङ्कायां D1–3(second time).4.11 ततो (D3 °ता) लङ्का, D3 (first time) पुरी लङ्का (for तदा लङ्का) D1.2 अदीप्यत D10 अदृश्यत (for अवर्धत) Ñ1 भनेकादश्यीप्यत D3 (first time) भवन भवनीयसंच and (second time) सतोऽग्निशिरोपमा D4 मानुषमर्दीयत D11 मानस्य वा प्रदीप्यते (sic) (for the post half) —After l 2, D3(first time) ins

G 5 50 8
B 5 54 2
L 5 50 7

प्रदीप्तमग्निं पवनस्तेषु वेश्मसु चारयत् ॥ ९
तानि काञ्चनजालानि मुक्तामणिमयानि च ।
भवनान्यवशीर्यन्त रत्नवन्ति महान्ति च ॥ १०
तानि भग्नविमानानि निपेतुर्वसुधातले ।
भवनानीव सिद्धानामम्बरात्पुण्यसंक्षये ॥ ११

1082(A)* लोकस्यास्य क्षये प्राप्ते शीघ्रलम्ब वनधराम् ।
ततो निर्दह्यमानानि भुवनानि चकाशिरे ।
महेन्द्रशिखराणीव ज्वलमानानि सर्वतः ।
ज्वलनेन प्रणीतानि तोरणानि चकाशिरे ।
विद्युद्भिरिव नद्धानि मेघजालानि घर्मगे ।
दाव ग्रस्तसानौ च चूर्णे प्रज्वलितैरिव ।
बभौ सा पुरी लङ्का मनी चातिभास्करा ।

—(l 3) D1-4 11 वर्णाभम् (for -वर्णाभा) D1-4 निभ (for निभा) D11 तपनीयो नाम कश्चिद् (for the post half) —(l 4) Ñ1 D1 2 4 11 म(D11 सु)वर्णाभ (for -स्वर्ण च) B4 कश्चित्कृष्णायसनिभ D8 कश्चिदयसवर्णाभ (for the prior half) Ñ1 रक्तवर्णाभ B4 D1 4 11 °तोपम (for रत्नोपमा) —(l 5) Ñ1 B4 D1 4 11 निभश्चापि D1 2 10 निभ (D10 °भा) श्चापि (for निभा चापि) Ñ1 D1 -सनिभ (for दर्पणा) B4 किंशुकोत्पलसंनिभ D2-4 कश्चित्किंशुकसंनिभ D11 किंशुकोत्थ स संनिभ (for the post half) —(l 6) B4 D1 4 11 धूमाकृत श्यामो (for °कार श्यामा) Ñ1 B4 D1 4 11 विधूमो ज्वलनि(B4 °ज्वलि D1 °ज्वल) श्चिद् (for the post half) —(l 7) Ñ1 B4 D1 3 11 निभो D1 4 प्रभो (for निभा) B4 D2 नानावर्णो D1 3 4 11 नानावर्णनिभ कश्चिद् (for the post half) —(l 8) D3 तु (for ते) B4 D11 क्रूरा D2 तत्र (for क्रुद्ध) Ñ1 B4 D1 2 4 11 सरावण D4 रावणस्य (for राक्षस) B4 D 4 11 महात्मा —(l 9) D11 बालवृद्धा स्म Ñ1 B4 बालवृद्धाश्च शोचतो D1 4 सबालवृद्धा शोचन्तो (for the prior half) —After l 9 B4 ins

1082(B)* अन्त पुराणि सर्वाणि दह्यमानानि सर्वशः ।
आशु पुष्पनाम्न्यास्य निवसुर्भराष्ट्रैः ।
रावणस्य बुधा सर्वे गे पाने महिमत्तया ।

—(l 10) B4 D1 2 4 11 वेश्मन D3 वेश्मनि (for वेश्मनाम्) —(l 11) D2 3 सवह्निर् (for वह्निर्) Ñ1 धूमाग्निदग्ध सर्वे D4 धूमसवह्निवेश्मन (sic) D11 धूमाग्निवह्निनवन (corrupt) (for the prior half) D1 4 [र]सरात् (for [ह]नरम्) —(l 12) B4 D3 11 [उ]द्दिश्य D4 -व्यथा D10 [आ]विश्य (for [आ]विश्य) —B4 om l 13 —(l 13) Ñ1 D1 4 आकाशेऽतिलम्नरा D11 आकाशेन्वलशकाण (sic) (for the prior half) —(l 14) D1 4 बभूवुश (for बभूवुः) D3 [आ]कुलीकृता (for [आ]कुले पथि) —(l 15) B4 D3 11 आ त्य (for °त्य) Ñ1 B4 D1 2 3 10 11 °दो (for पवनो) D4 वायवश्च वदे (ubm) (for the prior half) —(l 16) Ñ1 बली (for वह्नी) B4 D1 2 4 11 जन्पर्यन्ते बली (D4 वह्नी) (for the post half) D3 धीमूलदहनो दसगम्भूय बनेरित (sic)]

—Thereafter D3 105 a long passage relegated to App I (No 12)

9 For sequence in B3, cf v l 1 B4 D2 8 (owing to transp) a G1 om 9 (for B4 cf v l 4 and for D8 cf v l 1081*) Ś1 Ñ V B1 3 D 1 2 4 10 11 transp 8 and 9 —a) D10 सवाहनम् (for प्रवाहम्) Ñ1 पवने (sic) (for पवनस्) D4 ज्वलितज्ञौ —b) G3 उव (for तषु) D1 वै रो च (for वश्मसु) Ś1 [स]मुद्दर्प Ñ1 D1 T1 Cr k t चारयन्, Ñ2 D11 कारयन् V1 B3 [स]मीरयन् V3 [स]कारयन् B1 धारयन् B4 [स]धारयन् D1 G1 M Cm [स]चारयन् D1 वेगु D2 दाहयन् (for चारयत्) —After 9 T1 3 G1 M ins

1083* अभूद्धनसयोगातीवेगो हुताशन ।

[Cf 8ab M2 तत्र (for अभूत्)]

10 For sequence in B3 cf v l 1 B3 om 10cd-11ab Ś1 N1 B4 D1-4 10 11 transp 10 and 11 G3 repeats 10ab after 11 —b) Ś1 D10 -श्रुतानि V1 -श्रुताणि B1 2 4 D1 2 4 -ज्वलानि D11 विमानि (for मयानि) —c) D3 भुवनानि Ś1 D10 च दृश्यत Ñ V B1 2 D1-4 व्यशीर्यन्त B4 D2 विशीर्यन्त D1 11 च शीर्यन्त (for [अ]वशीर्यन्त) —d) B1 दृशानि (for महान्ति) Ś1 D10 शीर्यन्त दृशानि च

11 For sequence in B3 cf v l 1 B3 om 11ab (cf v l 10) Ś1 Ñ1 B4 D1 4 10 11 transp 10 and 11 —a) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 दग्धानि तु (Ś1 D10 च) D1 तानि द्रव्य (for तानि भग्न) Ñ2 V B 3 D2-4 वेश्मानि (for विमानानि) —b) Ś1 Ñ2 V1 B1 D1 2 4 10 11 T2 G3 M1 धरणीतले (for वसुधा°) —B3 om T1 damaged for 11cd —c) Ś1 N V B1 3 D 1-4 10 विमानानि (for भवनानि) D1 तु (for [इ]व) B4 सत्त्वानाम् (for सिद्धानाम्) —d) D1 क्षयोगत् (sic) (for संक्षये) Ś1 D10 आकाशापतितानि च Ñ1 सचर पुण्य कमणा —After 11 D5 1 6 S ins

1084* सनद्धे तसुत नरो रावणस्य प्रयतताम् ।
स्वगृहस्य परित्राण भग्नो नान्योऽस्मितश्रियाम् ।
नूनमेषोऽग्निरायात कपिरूपेण हा इति ।
क्रन्दन्त्य सहसा पेतु स्तन धयभरा स्त्रिय ।
काश्चिदग्निपरीताङ्ग्यो हर्म्येभ्यो मुक्तमूर्धजा ।
पतन्त्यो रेजिरेऽभ्रेभ्य सौदामिन्य इवाम्बरात् ।

[(l 2) D7 1 स्वे स्वे गृ Cg as above (for स्वगृहस्य) D6 T2 G2 M2 3 Cm gp [अ]न्ये T1 3 Cv Cg as above (for [अ]स्मित) ❀ Cg अत्र स्मादृशानश्रियामिति पाठ ❀ —(l 5) M1 कश्चिद् (for काश्चिद्)

वज्रविद्रुमवैदूर्यमुक्तारजतसंहितान् ।
विचित्रान्भवनाद्धातून्स्यन्दमानान्ददर्श सः ॥ १२
नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां तृणानां च यथा तथा ।
हनूमान्राक्षसेन्द्राणां वधे किंचिन्न तृप्यति ॥ १३
हुताशनज्वालसमावृता सा
हतप्रवीरा परिवृत्तयोधा ।
हनूमतः क्रोधबलाभिभूता
बभूव शापोपहतेव लङ्का ॥ १४
ससंभ्रमं त्रस्तविषण्णराक्षसां
समुज्ज्वलज्ज्वालहुताशनाङ्किताम् ।
ददर्श लङ्कां हनुमान्महामनाः
स्वयंभुकोपोपहतामिवावनिम् ॥ १५

G. 5 59 0
B. 5 54 42
L. 5 50 38

D7-9 I2 पीतानयो (for °वैन्दो) —T1 damaged from हर्म्येभ्यो up to सौदामिव in l 6 —(l 6) D5.6 J1.3 G सौदामिव Cg as above (for °मिव) M1 [भ]वत (for [अ]म्बरात)]

while G3 repeats 10[cd] after 11

12 For sequence in B3 cf v l 1 —[a]) D11 वज्र (for वज्र) D1-3.5.8.11 T2.3 G M -वैदूर्य (for -वैदूर्य) D4 वज्रवैदूर्यमुक्ताश्च —[b]) D4 सर्वान् (for मुक्ता) B3 -कानक (for रजत) Ś1 D10 समवान्, Ñ1 D1.2.4.7.8.11 T1 -सङ्कुलान्, N2 V B1-3 D3.6 भूषितान् B4 संस्कृतान् (for -संहितान्) —[c]) D1.4 विचित्रवत् (for विचित्रान्) Ś1 B4 D1.2.4.10.11 भवने (for भवनात्) N2 V1 B1-3 D3.6 विचित्रभवनोद्देशान् V2 विचित्राभरणोद्देशान् ⊕ Cg भवना निति पुंल्लिङ्गत्वमार्षम् ⊕ —[d]) N2 V B D1.4.6 दह्यमानान् (for स्यन्द°) B3 ह (for स)

13 For sequence in B3 cf v l 1 —[a]) T1 सदा (for तथा) M3 हरियूथप (for च यथा तथा) —M3 om 13[cd] —[d]) D6 तथा (for वधे) —For 13, Ś1 Ñ V B D1-4.6.8.10.11 subst while G1.2 ins after 13

1085* नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां नापि स हरियूथपः ।

[Cf Pancatantra 2 148 Ś1 D10 नापि G1 मय (for नाप) G2 तु (for स) N2 V B D6 हरिपुङ्गव D1.4.11 कपि° (for हरियूथप)]

—Ś1 Ñ V B D2.3.8.10 G1.2 cont while D1-4 G3 M3 Cg t ins after 13

1086* न हनूमद्विशस्तानां राक्षसानां वसुंधरा ।

[Ś1 D10 हनूमता, D3 न शक्नोति M3 Cg नाग्निरपि (for न हनूमद्) Ś1 N2 V B D2.8.10 निरस्तानां (for विश°)]
—Thereafter Ś1 Ñ V B D2.8(N2 V B1-3 D8 l 1-14) 10 ins while D1.4.11 ins after 1085* a long passage relegated to App I (No 12) whereas after 1086* D7.8(l 1-12 only) 9 G M3 ins a long passage relegated to App I (No 13) —After 1086* D3 further cont

1087* विमानेभ्यः प्रदीप्तेभ्यो दह्यमाना वराङ्गनाः ।
स्रस्ताभरणसंवीता भयार्ता विप्रदुद्रुवुः ।
मुक्तोत्तरीया संभ्रान्ता दृश्यमानपयोधराः ।
विकीर्णकेश्यो वेपन्त्यो धूमाकुलविलोचनाः ।
हा नाथ हा कान्त इति ब्रुवन्त्यः शोककर्शिताः
धावन्ति तत्र तत्रैव मृग्यो दावार्दिता यथा ।

—Thereafter D3 cont l 2-16 (repeting l 2 here) of 1082*.

—After 13 D8 T1.2 (l 3-12 only) 3 M1.2 ins a long passage relegated to App I (No 13)

14 For sequence in B3 cf v l 1 Ñ1 D11 repeat 14 after 16 while D1 T2 repeat 14 after App I (No 13) —[a]) D1.4.11 (first time) हुता शनेनाथ (for हुताशनज्वाल) Ñ1 (both times) समा कुला D11 (second time) °वृता (for °वृता) N2 V B D6 हुताशनार्चि परिवेष्टिता सा (N2 D6 °वृता) —[b]) Ś1 Ñ1 (both times) 2 V B D2.7.8.10.11 (first time) परमार्तयोधा D1.4.11 (second time) प्रभग्नोत्तमा यथा D8 (first time) हतमर्दितोत्तमा T2 (first time) परमा तैल्पा G3 परिवृत्तयोधा M3 परिवृत्तयोधा Cm e t as in text (for परिवृत्तयोधा) —[c]) Ś1 हनूमता Ś1 Ñ1 (second time) B4 D1-4.10.11 (both times) T2 (first time) G1.2 कोप (for क्रोध) T2 [अ]भिहता (for °भूता) —[d]) Ś1 Ñ1 B1 D1.2.4.10.11 T1 (N1 D8 T2 first time, D11 second time) काल V2 कोप B3 पाद, T1.2 शोक (for शाप) —After 14 (first occurrence) T2 ins l 13-44 of App I (No 13)

15 V1 B1.2 om 15 Ś1 Ñ B4 D1-4.10.11 read 15 after 17 V1 transp 15 and 16 B3 reads st 17 (17[ab] subst) and 15 after 5 51 36 —[a]) D8 T1.2 G1.2 ससंभ्रमस्तत्र, D8 T2 G3 M संभ्रमत्रस्त (for ससंभ्रमं त्रस्त) D6 वित्रस्त (for विषण्ण) D2.7.8 राक्षसां Ś1 Ñ D1.2.4.6.10 स सा समग्रा (D1.4.6 °योद्धा) तनिशाचरास्तत्र V1 D3.4 तत समुद्यत (B4 स तां प्रसह्य)- निशाचराकुला D3 स तत्र संभ्रान्तनिशाचराकुला D11 स तां भयात्रस्तनिशाचराकुला —[b]) V1 पुरीं समुज्ज्वल (for समुज्ज्वलज्ज्वाल) N2 D6 हुताशवेष्टिता D1 सहस्रमालिनीं (for हुताशनाङ्किताम्) —[c]) Ś1 N1 B4 D1-4.10.11 महायशा N2 D6 विहायसा V1 B3 महौजसा T2 Cg महात्मा G1 °वर (for महामना) ⊕ Cv हनुमान्महामना इति सम्यक् । अन्यथा पादस्याक्षरन्यूनत्वाच्छन्दःसाङ्कर्यप्रसङ्ग

G. 5 50 21
B. 5 51 44
L. 5 50 33

स राक्षसांस्तान्सुबहूंश्च हत्वा
वनं च भङ्क्त्वा बहुपादपं तत् ।
विसृज्य रक्षोभवनेषु चाग्निं
जगाम रामं मनसा महात्मा ॥ १६

लङ्कां समस्तां संदीप्य लाङ्गूलाग्निं महाकपिः ।
निर्वापयामास तदा समुद्रे हरिसत्तमः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विपञ्चाशः सर्गः ॥ ५२ ॥

स्यात् । विषमवृत्तमिति कश्चित् । Cg हनुमान्महात्मा इति पाठः । हनुमान्महात्मेति पाठे विषमवृत्तं वा ॥ —T1 damaged for 15^d —^d) D1 3 T2 G1 Ck t स्वयम्भुरोपो(G1 °षा)पहतास्, D3 स्वयम्भुव कोप°, Cg as in text (for स्वयंभुरोपोप°) Ñ2 V1 B3.4 D8 11 क्षिति (for [अ]वनिम्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 स्वयम्भुव कोपहतामिव क्षितिं(D1 °वैक्षत). —After 15 D5 T G M2 3 ins D7 9 M1 ins l 1-4 after 15 and l 5-8 after l 10 of 1089*, while D8 ins after 14 (1)

1088* भङ्क्त्वा वनं पादपसम्प्रफुल्लं
हत्वा तु रक्षांसि महान्ति संयुगे ।
दग्ध्वा पुरीं तां गृहरत्नमालिनीं
तस्थौ हनूमान्पवनात्मजः कपिः ।
गृहाग्र्यशृङ्गाग्रतले विचित्रे
प्रतिष्ठितो वानरराजसिंहः ।
प्रदीप्तलाङ्गूलकृतार्चिमाली
व्यराजतादित्य इवांशुमाली ।

[(l 3) T2 हन्य (for रत्न) —D5 T3 M3 om. l 5-8 D8 ins l 5-8 for the first time after 15 repeating them here —(l 5) T1 3 G3 M3 शिखर, G1 गृहाद्रि (for गृहाग्र्य) —(l 8) G2 प्रकाशत् (for व्यराजत) D7 9 (both times) 3 [अ]र्चिमाली (for [अ]शु°) —After l 8 (first occurrence) D8 ins l 13-14, of App I (No 13)]

—Thereafter T1 3 G2 cont 1089*, G1 cont l 1-4 of 1089*

16 For sequence in B3 cf v l 1 T1 3 G2 om 16 V1 transp 15 and 16 —^a) V रक्षोगणांस् (for स राक्षसांस्) Ś Ñ1 V2 B1 3 4 D1 4 8 10 11 निहत्य V1 B2 निहत्या (for च हत्वा) —^b) V3 वनं (for वनं) N1 D3 11 तत D1 2 4 च तत् (for तत्) Ñ2 V B1-3 D8 महचैत्यवनं, D3 बहुपादपाढ्य (for बहुपादपं तत्) —^c) B2 भयं हुताशं, B4 D4 भवनेषु चाग्नि(D4 चाग्निर्), G1 भवनेपि चाग्निं (for भवनेषु चाग्निं) G3 विनद्य रक्षोहृदय प्रकम्प —^d) Ñ2 V B D6 सीता (for रामं) N1 महाकपि (for महात्मा) —After 16 Ñ1 D11 repeat 14 while B3 ins a long passage relegated to App I (No 14)

—After 16, D1-9 M3 Ct ins T1 3 G1 cont after 1088* T2 ins l 9-10 after 16 and cont l 11-12 and l 1-8 after 1091* and G1 ins l 9-10 after 16 and cont l 1-4 after 1088*, l 11-12 and l 5-8 after 1091* G3 M1 ins l 1-4 and l 9-10 after 16 and ins l 11-12 and l 5-8 after 17 (M3 preceded by 1091*) M1 ins l 1-10 after 16 and cont l 11-12 after 1091*

1089* ततस्तु तं वानरवीरमुख्यं
महाबलं मारुततुल्यवेगम् ।
महामतिं वायुसुतं वरिष्ठं
प्रतुष्टुवुर्देवगणाश्च सर्वे ।
देवाश्च सर्वे मुनिपुंगवाश्च
गन्धर्वविद्याधरकिंनराश्च ।
भूतानि सर्वाणि महान्ति तत्र
जग्मुः परां प्रीतिमतुल्यरूपाम् ।
भङ्क्त्वा वनं महातेजा हत्वा रक्षांसि संयुगे ।
दग्ध्वा लङ्कापुरीं भीमां रराज स महाकपिः ।
तं दृष्ट्वा वानरश्रेष्ठं हनूमन्तं महाकपिम् ।
कालाग्निमिव संचिन्त्य सर्वभूतानि तत्रसुः ।

[D6 reads l 1-4 in marg T2 damaged up to महाबलं in l 2 —(l 1) T3 ततस्तुतं (for ततस्तु तं) G1 3 वानरराज G3 °यूथ (for °वीर) —(l 6) D1 9 °गन्धर्व M3 नागयक्षा (for किंनराश्च) —(l 7) M3 transp भूतानि and सर्वाणि —After l 8 D5 8 T1 3 G1 M3 3 (after l 10) Cg read colophon ॥ Cg अस्मिन्सर्गे एकादशश्लोकाः । ततो महाबलेपो क्षेत्र म राक्षसानिति श्लोकोक्तार्थतया दशश्लोके धन्तस्तचाच प्रक्षिप्त । वहुकोशेष्वेतत्सर्गसमाप्तिरित्येव उत्तरसर्गारम्भनिर्देश दृश्यते ॥ —(l 9) T2 G3 हत्वा राक्षसपुंगवान् (for the post half) —(l 10) D5 9 T2 लङ्कां (for लङ्का) D1 सर्वां T1 2 M3 रम्यां (for भीमां) ॥ Cv अस्मिन्सर्गे 'भङ्क्त्वा वनं महातेजा' इत्यादिश्लोकास्तिरः । अत एव तेषामर्थान्सम्बद्धः Cr (Venk ed) रामं मनसा जगामेत्यनेन परिसमाप्तिर्व्यक्ता 'लङ्कां समस्तां संदीप्य' इत्यत्र श्लोके केषुचित्कोशेषु प्रमाणं लिखितं ॥ —After l 10 D7 9 M1 ins l 5-8 of 1088* —D3 9 G3 om l 11-12 —(l 11) M1 महात्मं (for °कपिम्) —(l 12) T1 2 M1 3 कालाग्निरिति D5 सर्वा (for सर्व-)]

17 For sequence in B3 cf v l 15 V B1 3 om. 17 T1 damaged for 17^ab —^a) D7 9 संदीप्य (for

५३

संदीप्यमानां विध्वस्तां त्रस्तरक्षोगणां पुरीम् ।
अवेक्ष्य हनुमाँल्लङ्कां चिन्तयामास वानरः ॥ १
तस्याभूत्सुमहांस्त्रासः कुत्सा चात्मन्यजायत ।
लङ्कां प्रदहता कर्म किंस्वित्कृतमिदं मया ॥ २
धन्यास्ते पुरुषश्रेष्ठा ये बुद्ध्या कोपमुत्थितम् ।
निरुन्धन्ति महात्मानो दीप्तमग्निमिवाम्भसा ॥ ३
यदि दग्धा त्वियं लङ्का नूनमार्यापि जानकी ।
दग्धा तेन मया भर्तुर्हतं कार्यमजानता ॥ ४   G 5 47 0 B. 5 55 6 L. 5 51 4

°दीप्य] —^{b}) D3 I3 G1 2 M3 महानग (for °कपि) —For 17^{ab}, Ś1 Ñ B3 4 D1-4.8.10.11 subst

1090* स दीर्घं लीलयोद्धृत्य लाङ्गूलं भीमदर्शनम् ।

[Ś1 D10 [उ]त्थाय Ñ2 D6 बद्ध, B3 D5 [उ]त्सृज्य B6 [उ]च्छ्रित्य (for [उ]द्धृत्य)]

—^{d}) Ś1 D7-10 T3 G3 हरिपुंगव, Ñ1 B3 D1 4 11 कपि°, D2 °वृषभ (for हरिसत्तम) —After 17 Ś1 Ñ B4 D1-4.8.10.11 read 15 while D7-9 T G1 2 M1 3 ins

1091* तत्र देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
दृष्ट्वा लङ्कां प्रदग्धां तां विस्मयं परमं गताः ।

[(l 1) D7-9 ततो (for तत्र) —(l 2) D8 प्रदीप्तां (for °दग्धां) M1 दृष्ट्वा दग्धां पुरीं लङ्कां (for the prior half) G1 परमागता]

—Thereafter T2 cont l 11-12 and l 1-8, G1 cont. l 11-12 and l 5-8, M1 cont l 11-12 of 1089*

—After 17, G2 M2 (preceded by 1091*) ins l 11-12 and l 5-8 of 1089*

Colophon V2 B3 om while D5 8 T1 3 G1 M2.3 (after l 10) read colophon after l 8 of 1089*. —*Sarga name* Ś1 Ñ1 B1 D8 11 लङ्कादीपन Ñ2 V1 B1 2 D6 लङ्कादाह, D1 2 4 लङ्काप्रदीपन, D10 लाङ्गूलेन हनूमता लङ्कादीपनं —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 om Ś1 53 Ñ2 V1 D6 52 B1 50 B2 55 D3 56 D7-9 S 54 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नमः —After Sarga 52, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins a long passage relegated to App I (No 14)

53

V2 B3 continues the previous Sarga

1 ^{a}) V2 B1-3 D8 11 M1 2 स दीप्यमाना Ck t संदीप्य° (as in text) D3 निरस्तां (for विध्वस्तां) —^{b}) M3 त्रस्तो (for त्रस्त) D3 गणाकुलां (for -गणां पुरीम्) —T1 damaged for 1^{cd} —^{c}) D4 समवेक्ष्य —^{d}) Ś1 Ñ V B1 2 (marg also) 3 D2 4 10 विक्रम, B2 विहग, D1 विस्मय (for वानर) —After 1, V1 reads 5-6 (including star passage) while B1 2 read 5^{cd} only, all repeating 5^{cd} in its proper place

2 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 2-4 —^{a}) Ś1 Ñ1 B3 4 D1 2 4 10 11 G2 M2 [अ]भूत् Vt [अ]त्र (for [अ]भूत्) D3 हनुमतस्त्रास —^{b}) Ñ1 चैव हि, D1 4 11 चैव हि (for चात्मनि) V1 B1 कृच्छ्रादेव व्यजायत, B2 कृत्या देवाविजायत —^{c}) Ñ1 किंचित, D7-9 काम, Cr m k t as in text (for कर्म) —^{d}) Ś1 B2 D1 10 11 किंचित्, D2 किं स्विद्, D6 कथित् (for किंस्वित्) Ñ1 कृत कम मया इद (with hiatus)

3 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 3 (cf v l 2) —^{a}) D1 4 पुरुषा, T2 वानर (for पुरुष) D7-9 धन्या खलु महात्मानो —^{b}) B3 4 क्रोधमुत्थितं D2 क्रोधमूर्च्छितं D1 11 कोप (D11 क्रोध)मूर्छित (for कोपमुत्थितम्) —^{c}) D8 निरुन्धन्ति T1 3 निघ्नन्ते B3 प्रदीप्तमनुकुर्वन्ति ⊗ Cm t दुःसाधिशयो देव महात्मपदप्राप्तस्य न कोपाय ⊗ —^{d}) V1 D1 [अ]र्चि असि (for [अ]म्भसा) —After 3 D5 7 8 S ins

1092* क्रुद्धः पापं न कुर्यात्कः क्रुद्धो हन्याद्गुरूनपि ।
क्रुद्धः परुषया वाचा नरः साधूनधिक्षिपेत् ।
वाच्यावाच्यं प्रकुपितो न विजानाति कर्हिचित् ।
नाकार्यमस्ति क्रुद्धस्य नावाच्यं विद्यते क्वचित् ।
यः समुत्पतितं क्रोधं क्षमयैव निरस्यति ।
यथोरगस्त्वचं जीर्णां स वै पुरुष उच्यते ।
धिगस्तु मां सुदुर्बुद्धिं निर्लज्जं पापकृत्तमम् ।
अचिन्तयित्वा तां सीतामग्निदं स्वामिघातकम् ।

[T1 damaged for l 1 —(l 1) G3 Cm p k (p प) (for क) —(l 2) T2 अपि (for अपि) —(l 3) D5 वाचा (for वाच्य) G3 न हि (for न वि) —(l 4) D5 T2 G3 कार्यम Ck t as above (for [अ]का°) D5 7 T3 वाच्य G3 वाच (for [अ]वाच्य) —(l 5) D5 T2 G1 2 M1 कोप (for क्रोध) —T1 damaged for l 6 —(l 7) T2 G1 2 विध्यामनार्यं दुर्बुद्धिं (for the prior half)]

4 Ñ2 V2 B1 2 D6 om 4 (cf v l 2) D1 2 4 om 4-5^{b} —^{a}) Ñ1 V1 B3 4 D3 M2 मया D11 om (for त्विय) D7-9 Ct सर्वा (for लङ्का) Ś1 D10 परिदग्धा पुरी मया —^{b}) B3 नूनमार्या B4 नून भार्या D8 °मपि (for नूनमार्या) D10 मैथिली (for जानकी) —D5 reads 4^{cd} in marg —^{c}) T2 दग्ध Ś1 D10 मया तथा (for तेन

G 5 50 21
B 5 54 41
L 5 50 33

स राक्षसांस्तान्सुमहूंश्च हत्वा
वनं च भङ्क्त्वा बहुपादपं तत् ।
विसृज्य रक्षोभवनेषु चाग्निं
जगाम रामं मनसा महात्मा ॥ १६

लङ्कां समस्तां संदीप्य लाङ्गूलाग्निं महाकपिः ।
निर्वापयामास तदा समुद्रे हरिसत्तमः ॥ १७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विपञ्चाशः सर्गः ॥ ५२ ॥

स्यात्। त्रिषमद्भुतमिति क्वचित्।, Cg हनुमान्महात्मना इति पाठ। हनुमान्महात्मेति पाठे त्रिषमद्भुत वा ※—T1 damaged for 15[d] —[d]) D7.9 T3 G1 Ck t स्वयमुरोपो(G1 °पा)पहनाम्, D6 स्वयमुत कोप°, Cg as in text (for स्वयमुकोपोप°) Ñ2 V1 B2.4 D8.11 क्षिति (for [क्ष] यनिम्) Ś1 Ñ1 D1-4.10 स्वयमुत कोपहनामिव दिति(D1 °वैक्षत). —After 15, D5 T G M2.3 ins D7.9 M1 ins l 1-4 after 15 and l 5-8 after l 10 of 1089*, while D3 ins after 14 (r)

1088* भङ्क्त्वा वन पादपरत्नसंकुल
हत्वा तु रक्षांसि महान्ति संयुगे ।
दग्ध्वा पुरीं तां गृहरत्नमालिनीं
तस्थौ हनूमान्पवनात्मजः कपिः ।
गृहाग्र्यशृङ्गाग्रतले विचित्रे [5]
प्रतिष्ठितो वानरराजसिंहः ।
प्रदीप्तलाङ्गूलकृतार्चिमाली
व्यराजतादित्य इवांशुमाली ।

[(l 3) T2 हम्य (for रत्न) —D5 T3 M3 om. l 5-8 D3 ins l 5-8 for the first time after 15, repeating them here —(l 5) T1.2 G2 M2 विकृ°, G1 गृहादि (for गृहाग्र्य) —(l 8) G1 मन्दार (for व्यरा°) D7.9(both times) a [अ]चिंमाली (for [अ]सु°) —After l 8 (first occurrence), D3 ins l 13-47 of App I (No 13)]

—Thereafter T1.2 G2 cont 1089*, G1 cont l 1-4 of 1089*

16 For sequence in B2 cf v l 1 T1.2 G2 om 16 Ñ1 transp 15 and 16 —[a]) V रक्षोगणास्(for स राक्षसास्) Ś1 Ñ1 V2 B1.3.4 D1-4.8.10.11 निहत्य, V1 B2 निहत्य (for च हत्वा) —[b]) V3 वन (for वनं) Ñ2 D8.11 तत, D1.2.4 च तत् (for तत्) Ñ2 V B1-3 D6 महद्चैत्यवत, D3 बहुपादपाय (for बहुपादपं तत्) —[c]) B3 भय * हुताग्निं, B4 D6 भवनेषु चाद्य(D4 चाग्निम्), G1 भवनेति चाग्नि (for भवनेषु चाग्निं), G3 विनद्य रक्षोद्रवय प्रकप —[d]) Ñ2 V B D8 सीता (for राम) Ñ1 महाकपि (for महात्मा) —After 16 M3 D11 repeat 14, while B3 ins a long passage relegated to App I (No 14).

—After 16, D1-4 M1 Ct ins, T1.2 G1 cont after 1088*, I1 ins l 9-10 after 10 and cont. l 11-12 and l 1-8 after 1091* and G1 ins l 9-10 after 16 and cont l 1-4 after 1088*, l 11-12 and l 5-8 after 1091*, G3 M3 ins l 1-4 and l 9-10 after 16 and ins l 11-12 and l 5-8 after 17 (M3 preceded by 1091*), M1 ins l 1-10 after 16 and cont. l 11-12 after 1091*

1089* ततस्तु त वानरवीरमुख्य
महाबल मारुततुल्यवेगम् ।
महामतिं वायुसुत वरिष्ठ
प्रतुष्टुवुर्देवगणाश्च सर्वे ।
देवाश्च सर्वे मुनिपुंगवाश्च [5]
गन्धर्वविद्याधरकिंनराश्च ।
भूतानि सर्वाणि महान्ति तत्र
जग्मु परा प्रीतिमतुल्यरूपाम् ।
भङ्क्त्वा वन महातेजा हत्वा रक्षांसि संयुगे ।
दग्ध्वा लङ्कापुरीं भीमा रराज स महाकपि । [10]
त दृष्ट्वा वानरश्रेष्ठ हनूमन्त महाकपिम् ।
कालाग्निमिव संचिन्त्य सर्वभूतानि तत्रसु ।

[D6 reads l 1-4 in marg T1 damaged up to महाबल in l 2 —(l 1) T2 सदद्भुत (for ततस्तु त) G1.2 वानरराज, G3 °यूथ (for °वीर) —(l 6) D1-4 गन्धर्व M3 -नागयक्ष (for किंनराश्च) —(l 7) M3 transp भूतानि and सर्वाणि —After l 8, D3.8 T1.2 G1 M3(after l 10) Cg read colophon ※ Cg अस्मिन्सर्गे एकत्रिंशत्श्लोका । ततो महात्मेत्यत्र श्लोके म राक्षसानित्यत्र श्लोकार्धं कथाक्रमदर्शनाय प्रक्षिप्त । बहुश्लोकेष्वसमापितेष्वेव सर्गान्तं कृत्वा हन्त्यर्थ दृश्यते ※—(l 9) T2 G2 हत्वा राक्षसपुंगवान् (for the post half) —(l 10) D3.9 T2 लङ्कां (for लङ्का) D1 सर्वां T1.2 M3 रम्या (for भीमां) ※ Cv अत्र सर्गे 'भङ्क्त्वा वन महातेजा' इत्यादिश्लोकपरिगणनम् । अन्यत्र केचनाप्यत्र कल्प्य , Cr (Venk ed) रराज स महाकपिरित्यत ऊर्ध्वं 'निर्वापयामास' 'लङ्कां समस्तां संदीप्य' इत्यत्र केचुनिश्लोकेषु प्रक्षेप लिखन्ति ※ —After l 10, D7.9 M1 ins l 5-8 of 1088* —D7.9 G2 om l 11-12 —(l 11) M1 महान्तं (for °कपिम्) —(l 12) T1.2 M1.2 कालाग्निरिति D6 सर्वा (for सर्व-)]

17 For sequence in B2, cf v l 15 V B1.2 om. 17, T1 damaged for 17[ab]. —[a]) D7.9 संदीप्य (for

५३

संदीप्यमानां विध्वस्तां त्रस्तरक्षोगणां पुरीम् ।
अवेक्ष्य हनुमाँल्लङ्कां चिन्तयामास वानरः ॥ १
तस्याभूत्सुमहांस्त्रासः कुत्सा चात्मन्यजायत ।
लङ्कां प्रदहता कर्म किंस्वित्कृतमिदं मया ॥ २
धन्यास्ते पुरुषश्रेष्ठा ये बुद्ध्या कोपमुत्थितम् ।
निरुन्धन्ति महात्मानो दीप्तमग्निमिवाम्भसा ॥ ३
यदि दग्धा त्वियं लङ्का नूनमार्यापि जानकी ।
दग्धा तेन मया भर्तुर्हतं कार्यमजानता ॥ ४

G 5 41 0
B 5 55 8
L 5 54 1

°दीप्य) —^{b}) D3 T3 G1 2 M3 महाबल (for °कपि) —For 17^{cd} Ś1 Ñ B3 4 D—4 6 10 11 subst

1090* स दग्धं दीप्यमानं च दृष्ट्वा भीमदर्शनम् ।

[Ś1 D6 [उ स्थाय Ñ2 D8 स्थ B2 D3 [उ 'त्थाय B4 [उ त्थित्य (for [उ द्वृत्य)]

—^{d}) Ś1 D1 10 T3 G2 हरियूथप N1 B3 D2 4 11 कपि° D3 °यूथप (for हरिसत्तम) —After 17 Ś1 Ñ B4 D1 4 6 10 11 read 15 while D7 3 T G 2 M1 3 ins

1091* तत्र दृष्ट्वा सगन्धर्वा सिद्धाश्च परमर्षय ।
दग्धां लङ्कां प्रदग्धा ता विस्मय परम गता ।

[(l 1) D7—3 तत्रो (for तत्र) —(l 2) D3 प्रदीप्तां (for °दग्धां) M3 दृष्ट्वा लङ्कां पुरीं दग्धा (for the prior half) G1 परमाक्षय]

—Thereafter T2 cont l 11–12 and l 1–8 G1 cont l 11–12 and l 5–8 M1 cont l 11–12 of 1089*

—After 17 G3 M1 (preceded by 1091*) ins l 11–12 and l 5–8 of 1089*

Colophon V2 B3 om while D3 6 T1 2 G1 M2 3 (after l 10) read colophon after l 8 of 1089* —*Sarga name* Ś1 Ñ3 B1 D2 11 लङ्कादाहन N3 V1 D1 3 D6 लङ्कादाह D1 3 4 लङ्कानदाहन D6 लाङ्गूल हनूमत्कृत लङ्कादीपन —*Sarga no* (figures words or both) N1 B2 D1 3 4 10 11 om Ś1 53 N2 V1 D3 52 B1 50 B4 55 D2 56 D7 3 5 54 —After colophon G M1 2 conclude with श्रीरामाय नमः —After Sarga 52 Ś1 N1 D—4 10 11 ins a long passage relegated to App I (No 14)

53

V2 B2 continues the previous Sarga

1 ^{a}) V2 B1 2 D2 3 11 M1 2 स दीप्यमानां Ck t संदीप्य° (as in text) D2 विप्रस्तां (for विध्वस्तां) —^{b}) M3 त्रस्तां (for त्रस्त) D3 मृगाकुलां (for गणां पुरीम्) —T1 damaged for 1^{cd} —^{c}) D8 प्रदह्य —^{d}) Ś1 Ñ V B1 3 (marg also) 2 D1 3 6 10 विद्रुत B3 विद्रुत B4 विज्वर (for वानर) —After 1 V1 reads 5 6 (including star passage) while B2 4 read 5^{ab} only all repeating 5^{ab} in its proper place

2 N2 V2 B1 2 D8 om 2 4 —^{a}) Ś1 N1 B2 4 D1 2 4 10 11 G2 M1 [आ सीत् V1 [अ थ (for [अ] भूत्) D3 हनुमतस्त्रास —^{b}) N1 चैव हि D1 11 चैव हि (for चात्मनि) V1 B4 कुत्सा तस्य व्यजायत B3 कुत्सा दत्ताविनानत —^{c}) N1 किंस्वित् D3 7 9 काम Cr m k t as in text (for कर्म) —^{d}) Ś1 B2 D1 10 11 किंचित्, D2 कि चित् D3 कच्चित् (for किंस्वित्) N1 कृत काम मया इद (with hiatus)

3 N2 V2 B1 3 D8 om 3 (cf v l 2) —^{a}) D1 4 पुरुषा T2 वानर (for पुरुष) D7 3 धन्या खलु महात्मानो —^{b}) B2 4 क्रोधमुत्थित D2 क्रोधमुत्पन्न D1 11 कोप (D11 क्रोध)मूर्छित (for कोपमुत्थितम्) —^{c}) D6 निरुन्धन्ति T1 2 निरुन्धत B2 प्रदीप्तमनुलक्षन्ति ⊗ Cm t दुःखाग्निपदा देव महात्मपदर्शनकस्य न क्रोधाय ⊗ —^{d}) V1 D1 [अ] ग्नि (for [अ]म्भसा) —After 3 D7 3 S ins

1092* क्रुद्ध पाप न कुर्यात्क क्रुद्धो हन्याद्गुरूनपि ।
क्रुद्ध परुषया वाचा नर साधूनधिक्षिपेत् ।
वाच्यावाच्य प्रकुपितो न विजानाति कर्हिचित् ।
नाकार्यमस्ति क्रुद्धस्य नावाच्य विद्यते क्वचित् ।
य समुत्पतित क्रोध क्षमयैव निरस्यति ।
यथोरगस्त्वच जीर्णां स वै पुरुष उच्यते ।
धिगस्तु मां सुदुर्बुद्धिं निर्लज्ज पापकृत्तमम् ।
अचिन्तयित्वा तां सीतामग्निद स्वामिघातकम् ।

[T1 damaged for l 1 —(l 1) G1 Cm^{p} k t^{p} कुर्या (for क) —(l 2) T2 अपि (for अधि) —(l 3) D3 वाचा (for वाच्य) G2 न हि (for न वि) —(l 4) D5 T2 G2 कार्यम् Ck t as above (for [अ]का°) D7 3 T2 वाच्य G2 वाच्य (for [अ]वाच्य) —(l 5) D3 T2 G1 2 M1 कोप (for क्रोध) —T1 damaged for l 6 —(l 7) T2 G1 2 धिक्कामसत्पदुर्बुद्ध (for the prior half)]

4 Ñ2 V2 B1 2 D8 om 4 (cf v.l 2) D1 3 4 om 4–5^{b} —^{a}) N1 V1 B2 4 D3 M2 मया D1 om (for त्वय) D7 3 Ct मयी (for लङ्का) Ś1 D6 दग्धया पुरी लङ्का —^{b}) B3 नूपमाया B4 नून भाया D5 °माया (for नूनमार्या) D6 मैथिली (for जानकी) —D5 reads 4^{cd} in marg —^{c}) T2 दग्ध Ś1 D6 मया यया (for तेन

G 5 51 8 B 5 55 9 L 5 51 5

यदर्थमयमारम्भस्तत्कार्यमवसादितम् ।
मया हि दहता लङ्कां न सीता परिरक्षिता ॥ ५
ईषत्कार्यमिदं कार्यं कृतमासीन्न संशयः ।
तस्य क्रोधाभिभूतेन मया मूलक्षयः कृतः ॥ ६
विनष्टा जानकी व्यक्तं न ह्यदग्धः प्रदृश्यते ।
लङ्कायाः कश्चिदुद्देशः सर्वा भस्मीकृता पुरी ॥ ७
यदि तद्विहतं कार्यं मया प्रज्ञाविपर्ययात् ।
इहैव प्राणसंन्यासो ममापि ह्यतिरोचते ॥ ८
किमग्नौ निपताम्यद्य आहोस्विद्वडवामुखे ।
शरीरमाहो सत्त्वानां दद्मि सागरवासिनाम् ॥ ९
कथं हि जीवता शक्यो मया द्रष्टुं हरीश्वरः ।
तौ वा पुरुषशार्दूलौ कार्यसर्वस्वघातिना ॥ १०
मया खलु तदेवेदं रोषदोषात्प्रदर्शितम् ।
प्रथितं त्रिषु लोकेषु कपित्वमनवस्थितम् ॥ ११

मया) B3 हत (for भर्तुर्) —^{d}) N1 हृतं, B2 कृत, B4 हित D5 हत, T1 3 G1 3 हित G2 हता (sic), Cm t as in text (for हत) T1 damaged from कार्यं up to 5^b

5 D1 3 6 om 5^{ab} T1 damaged up to 5^b (for both cf v l 4) V1 reads 5-6 after 1 repeating 5^{ab} here B2 4 read 5^{ab} after 1 repeating it here —^{a}) B3 यद्दृश्योयम् V3 मारब्धत् (for आरम्भम्) —^{b}) D13 सर्वम् (for कार्यम्) Ś1 D10 तत्कार्यमफलं कृतं, V1 B2 4 (all second time) तत्कार्यमिह नाशितं —B3 om 5^c-6 —^{c}) Ñ2 V B1 3 4 D6 [ह]ह D11 [अ]पि (for हि) D1 4 यदि दग्धा मया लङ्का D5 यदि लङ्का मया दग्धा —^{d}) T1 3 transp न and सीता

6 V1 reads 5 6 (including star passage) after 1 B3 om 6 (cf v l 5) —^{a}) Ś1 D10 ईषत्कृतम्, Ñ1 °कर्म, Ñ2 V2 अल्पशेषम्, V1 B1 3 4 D6 अल्पशेषम्, D1 3 5 11 Ck ईषत्करम् (for °कार्यम्) —Ś1 om (hapl) 6^b-8^a —^{b}) Ñ1 D1 4 10 आसीत्पूर्वं (for कृतमासीन्) D11 मया प्रज्ञाविपर्ययात् (= 8^b) —^{c}) D6 8 अस्य, D10 तेन (for तस्य) —^{d}) D3 मया (for मया) Ñ1 मूलक्षय, T2 °क्षति, Cv as in text (for °क्षय) T2 कृता —For 6^{cd}, Ñ2 V B1 3 4 D6 11 subst

1093* तन्मे कोपपरीतेन समूलमिह नाशितम् ।

[B3 मया (for तन्मे) V2 तस्मात्कोपपरीते न (for the prior half)]

7 Ś1 om 7 (cf v l 6) —^{a}) D13 T1 3 M3 नून (for व्यक्तं) —^{b}) Ñ1 प्रकाशते, D11 प्रदह्यते (for प्रदृश्यते) D1 न ह्यदग्धा प्रकाशते —^{c}) D6 T M3 3 एकापि B2 कश्चिद् (for कश्चिद्) D10 लङ्का चैव हि दुर्धर्षा —T1 damaged for 7^d-8^b —^{d}) B4 सर्वं D10 मया (for सर्वा) B3 D1 4 T2 मया (for पुरी)

8 Ś1 om 8^a (cf v l 6) T1 damaged for 8^{ab} (cf v l 7) —^{a}) D10 यदीह Ñ1 D1 10 T2 G विहित (for विहत) Ñ2 V B D3 6 11 तद्व विहि(Ñ2 V1 B4 °ह, D6 °दि D11 च ह)तं कार्यं, D1 4 यदिद नहित कर्म, D5 तदेव विहत कार्यं —^{b}) Ñ V B D1 2 T2 M मम (for मया) D11 मत प्रज्ञाविपर्यय —^{c}) D1 देह (for प्राण) Ś1 D10 विन्यासो, Ñ1 सन्न्यासो, Ñ2 V1 B D6 सन्यासम् (for -सन्यासो) —^{d}) D1 3 11 मया (for मम) Ś1 D10 G1 M1 3 [अ]पि, V2 D1 3 M1 [अ]द्य, D11 [अ] पि, G1 तु (for [अ]ति) Ñ1 V1 B D6 मह्यमद्यपि (D6 °पि)रोचये, D2 3 ममैव ह्यपि (D3 मम चाप्यपि)रोचते, D2 मम सप्रति युज्यते ✻ Cr मम चापि त्वत्र निवासमुदाय कार्यविहतिसमुच्चयर ✻

9 ^{a}) Ś1 D10 न पतास्याशु, Ñ2 V B1-3 D3 11 प्र (D11 नि)क्षिपे ह्य(B1 3 °द)हम्, B4 निपतिष्यामि D1 नि क्षिपाम्येतद्, D5 (after corr *sup lin*) निपतिष्यामि D6 °वाम्यद्र, T2 °तिष्येऽह, G1 2 °तिष्ये वा (for निपताम्यद्य) M1 किमत्र न पताम्यग्नौ —Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) Ñ2 V B1 3 D6 अथवा D1-4 11 वाहो स्विद्, M1 वाहो° (for आहो°) B3 वडवानले —^{c}) Ñ1 V B2 D6 उत, B1 3 वत T2 G1 3 इह (for आहो) T1 अह शरीर सत्त्वाना —^{d}) Ñ2 V B1-3 D6 दद्म्य(B1 °द्याम)र्णववासि(Ñ2 V2 °वासि, V1 °वासि)नां —For 9^{cd} Ś1 Ñ1 B4 D1-3 10 11 subst

1094* शरीरं वापि सत्त्वेभ्यो ददामि मकरालये ।

[D1 3 11 च (for वा) Ñ1 भूतेभ्यो (for सत्त्वेभ्यो) D1 दस्यालये]

10 ^{a}) B1 D7 3 T1 3 G2 तु, D5 स, D4 स (for हि) D2 3 G1 M1 जीविता D11 शक्य (for शक्यो) —^{d}) Ñ1 V B4 D1-4 11 कपीश्व(D11 °र) —D1 om 10^d-11^a —^{d}) B4 सर्वकार्यविघातिना

11 D5 om 11^a (cf v l 10) —^{a}) Ñ2 V D1-4 D6 तदेवेदं खलु मया —^{b}) T2 रोष (for रोष) Ñ V B D3 5 11 प्रकाशित, D5 प्रकाशित (for प्रदर्शितम्) Ś1 D10 रोषाधेन(D1 °सर्पो)ऽप्रकाशित, D1 सत्वमेव प्रकाशितं —^{c}) Ś1 D10 प्रसुत, Ñ2 V B D6 त्रिस्पष्ट (for प्रथित) —^{d}) V2 B1 3 (m also as in text) कार्यं यद् (for कपित्वम्) V1 B3 यदवस्थित (for मन°) —After 11 B2 reads 12^{cd} for the first time repeating it in its proper place

धिगस्तु राजसं भावमनीशमनवस्थितम् ।
ईश्वरेणापि यद्रागान्मया सीता न रक्षिता ॥ १२
विनष्टायां तु सीतायां तावुभौ विनशिष्यतः ।
तयोर्विनाशे सुग्रीवः सबन्धुर्विनशिष्यति ॥ १३
एतदेव वचः श्रुत्वा भरतो भ्रातृवत्सलः ।
धर्मात्मा सहशत्रुघ्नः कथं शक्ष्यति जीवितुम् ॥ १४
इक्ष्वाकुवंशे धर्मिष्ठे गते नाशमसंशयम् ।
भविष्यन्ति प्रजाः सर्वाः शोकसंतापपीडिताः ॥ १५
तदहं भाग्यरहितो लुप्तधर्मार्थसंग्रहः ।
रोषदोषपरीतात्मा व्यक्तं लोकविनाशनः ॥ १६

इति चिन्तयतस्तस्य निमित्तान्युपपेदिरे ।
पूर्वमप्युपलब्धानि साक्षात्पुनरचिन्तयत् ॥ १७
अथवा चारुसर्वाङ्गी रक्षिता स्वेन तेजसा ।
न नशिष्यति कल्याणी नाग्निरग्नौ प्रवर्तते ॥ १८
न हि धर्मात्मनस्तस्य भार्याममिततेजसः ।
स्वचारित्राभिगुप्तां तां स्प्रष्टुमर्हति पावकः ॥ १९
नूनं रामप्रभावेन वैदेह्याः सुकृतेन च ।
यन्मां दहनकर्मायं नादहद्धव्यवाहनः ॥ २०
त्रयाणां भरतादीनां भ्रातॄणां देवता च या ।
रामस्य च मनःकान्ता सा कथं विनशिष्यति ॥ २१

G 5. 51. 19
B 5. 51. 25
L 5. 52. 21

12 B3 D2 om. 12. D1.4 T3 G3 om. (hapl.) 12ab. Ś1 Ñ1 D10 transp. ab and cd. —a) N2 राजसभावम्, D6 राजसद्भावम् (for राजसं भावम्) —b) V2 अनीशमनवस्थित ॥ Cv. अनीशस्य अस्वतन्त्रस्य दूतभावस्य बहुतरतिरोहितस्य तृष्णाधीनस्य ? —B4 repeats 12cd here (cf. v.l. 11) —c) Ñ2 V1 B1.2 D4 [ए]व (for [अ]पि). Ś1 Ñ1 D1.4.10 M1 यद्रोषात्, D11 तद्रागात्, G2 यन्मोहात् (for यद्रागात्). B4 (first time) इदानीमपि यद्रोषात्, B4 (second time) ईदृशेन च यद्रागात् —d) D6 om. न (subm.). T1 न धार (for सीता न).

13 D6 om. 13abc —a) Ś1 om. (subm.), Ñ1 न, Ñ2 V B1.2 D6 हि (for तु). Ś1 N2 D1–3.10.11 वैदेह्यां (for सीतायां) —b) D3 न भविष्यतः (for विनशिष्यतः). N2 V B D5 तौ द्वावपि विनश्यतः (V2 °श्यतः) —c) N2 तथा (for तयोर्). Ś1 Ñ V B D1–4.10.11 विनाशात् —d) Ñ2 V B D6 न भविष्यति. D1 विनशिष्यते, D10 विविशिष्यति (sic). D3 भ्रातृभिर्भी विनश्यति.

14 a) Ñ2 V1 B D5 तत (for एतद्). Ś1 Ñ V B1.2.4 D1–4.6.10.11 प्रवदिष्ये. B3 तथ इव (for एव वच) —c) N1 धनञ्ज. N2 V B D1.4 स च, D1.11 स हि (for सह) —d) Ś1 शक्नोति. D11 शक्ष्यति (for शक्ष्यति). N2 V2 B D6 नियतं न भविष्यति, V1 न भविष्यति सर्वथा, D1.4 सोऽपि स्वयं(D4 °न)ति जीवितं.

15 a) Ś1 Ñ1 धर्मिष्ठो (sic). N2 V B D6 मनष्टे. D1.4.10.11 धर्मिष्ठे D6 श्रेष्ठ (for धर्मिष्ठे) —b) Ś1 D10.11 न संशय, Ñ1 D1–4 T2 G1 असंशय. N2 V B D6 नष्टे धर्मे (N2 B1.2 °र्मे)परिरक्षिता. D1.2 सद्(D4 तर्व)संपरिपालिता. D6 गते नाशं * संशयं —After 15ab, B4 ins.:

1095* विनष्टायां तु सीतायामनर्थो भविता महान् ।

—c) Ś1 D1.10.11 नशिष्यति, B2.4 भविष्यति. D1 दिवं द्रति (for भविष्यन्ति). D2 reads from सर्वाः up to d in marg. N2 V B D6 वीरा (for सर्वाः). Ñ1 D1.4 प्रजा संता विन(D1 नश्चि, D4 नश्चि)ष्यति —d) B1 D12 -सतप्त (for संताप).

16 B3 om. 16–17 —a) D11 अथ (for अहं). Ś1 Ñ B1.2.4 D1–3.8.10.11 मदभाग्यस्तु —b) D5 M1 लुप्त (for लुप्त). D12 -कामार्थ; M3 धर्मार्थ (for धर्मार्थ) —c) B1 रोष (for रोष). Ñ2 V B1.2.4 D6 मोह (for -दोष). G1 missing for रोषात्मा —d) Ś1 Ñ V B1.4 D1.2.4.10.11 M2 विनाशक.

17 B1 om. 17 (cf. v.l. 16). Ś1 D10 om. 17. —a) Ñ V B1.2.4 D2.3.4.11 तस्ये(B2 °द)व तो! B4 सो, कामत्रास, D1 तमेव लोकसंत्रास, D4 तमेव शोकसंत्रास —c) D3 सर्वम् (for पूर्वम्). D6 अपि (for अपि) —d) Ñ2 V B1.2.4 D6 स चैं. D3 स ते (sic) (for साक्षात्). D3 स भूय पर्यचिन्तयत्.

18 a) Ñ V B D1.4 विनङ्क्षति (for नशिष्यति). D3 G1 कल्याणि. D11 न नाशयति कल्याणी —d) D3 प्रवर्तते (for प्रवर्तते).

19 D11 reads 19ab twice —a) T3 स (for हि). Ś1 D10 तस्य धर्मात्मनो भार्या, D11 (second time) भर्तुर् मनो विशुद्धस्य —b) D10 सामर्थ्यम् (for भार्याम्). D3 अमिततेजसा. Ś1 भार्यां रामस्य तेजसः, V3 भार्यां रामस्य तेजसः —c) Ñ2 V B3 D2.8 स्वचरित्रेण, B1.4 सुचा-रित्राभि, D1.4 सुचा°, D3 सचा°, D3 सच° D3 T3 स्व च(T3 °चा)रित्राभि, G3 स्वचारित्रेण (for °रित्राभि). Ś1 D10 गुप्तस्य. D11 सुचरित्राभिगुप्तायाः —d) B4 द्रष्टुम्, D3 दग्धुम् (for स्प्रष्टुम्). D10 नार्हति (for अर्हति).

20 a) D3 इत (for नूनं). Ś1 Ñ1 V2 B D1.4.11 रामप्रभावेण —b) Ś1 D10 वैदेह्याश्चरणाद् वा —c) Ś1 यस्या. D3 नित्यं, D6 M1.2 यस्मा (for यन्मां). Ś1 Ñ V1 B D1–4.6.10.11 -कर्मापि. G3 -कर्म सौ (for कर्मायं) —d) D3 नाधाक्षीद्, T3 न दहेद् (for नादहद्).

21 a) V B1 त्रयस्य (for त्रयाणां) —b) Ś1 Ñ1 B4

G 5 51 0
B 5 55 26
L 5 54 0

यद्वा दहनधर्मोऽयं सर्वत्र प्रभुरव्ययः ।
न मे दहति लाङ्गूलं कथमार्यां प्रधक्ष्यति ॥ २२
तपसा सत्यवाक्येन अनन्यत्वाच्च भर्तरि ।
अपि सा निर्दहेदग्निं न तामग्निः प्रधक्ष्यति ॥ २३
स तथा चिन्तयंस्तत्र देव्या धर्मपरिग्रहम् ।
शुश्राव हनुमान्वाक्यं चारणानां महात्मनाम् ॥ २४
अहो खलु कृतं कर्म दुर्विषहं हनूमता ।
अग्निं विसृजताभीक्ष्णं भीमं राक्षससद्मनि ॥ २५
दग्धेयं नगरी लङ्का साट्टप्राकारतोरणा ।
जानकी न च दग्धेति विस्मयोऽद्भुत एव नः ॥ २६

D1 3 4 10 11 दव(D11 थेत्र [meta])वर्षेपा N2 V1 B1 3 D4 देवतोपमा B2 °म( ), V2 B3 देवत्तोपम D5 देवतेजसा (for देवता च सा) —c) D5 मनस (for च मन) Ś1 N1 B2 4 D1 3 4 10 11 मय काता —d) Ñ2 V B1 तु(V2 B3 तु) विनश्यति, D6 तु विधक्ष्यति (for विनशिष्यति) Ś1 D10 नि य रामपरायणा Ñ1 B4 कथमपि प्रधक्ष्यति, B2 ता कथ सप्रधक्ष्यत, B3 ता कथ न प्रधक्ष्यति, D1 3 4 कथ सा नाशमाप्नुयात्, D5 कथ सोन प्रधक्ष्यति, D11 कथ वह्नि प्रधक्ष्यति

22 a) B4 D1-4 11 T2 G M1 2 यदा, D5 यथा (for यद्वा) D4 य , D11 [अ]था, G3 [अ]सौ (for [अ]य) —b) Ñ1 B4 D1-4 11 सर्वत्रा(Ś1 °त्रा)प्रतिम (Ñ1 D1 3 4 °म) प्रभु —c) N1 B4 D1-4 11 [अ]दहन्मम (for मे दहति) —d) G1 भविष्यति (for प्रधक्ष्यति) D11 कथ याथा प्रचक्षते —For 22, Ś1 D10 subst

1096* कथ सा दहते ह्यग्निरतितीव्रवते स्थिताम् ।

[D10 दहते and -व्रते (for दहते and -तीव्र)],

while Ñ2 V B1-3 D6 subst for 22, Ñ1 B4 D1-4 11 ins after 22

1097* व्रतोपवासपरमा नित्य रामपरायणाम् ।
ता कथ धक्ष्यते वह्निरतितीव्रां तपस्विनीम् ।

[(l 1) Ñ1 D1 3 4 11 निरता V1 नियमा V2 नियता (for परमा) D1 4 स्त्व (for नित्य) —(l 2) V2 ता कथ च (hypm) D2 कथ ता (by transp) D5 यशस्विनी (for तप°) N1 कथ तां धक्ष्यते ह्यग्नि अतिक्रान्ततपस्विनीं, D1 4 11 कथ ता धक्ष्यति (D11 °ते) ह्यग्निरतितीव्रवतां स्त्रीं(D11 °प्रभवत), D5 कथ धक्ष्यति तां वह्निरतिवीर्यां तपस्विनी]
—After 22 D5 7-9 S ins

1098* पुनश्चाचिन्तयत्तत्र हनूमान्निश्चितस्तदा ।
हिरण्यनाभस्य गिरेर्जलमध्ये प्रदर्शनम् ।

[(l 1) G2 निश्चिनय (for निश्चितस्) D6 हनुमान्वाक्या तस्य (for the post half) —(l 2) G2 ह्रद (for जल-) D2 marg G1 मध्ये प्रदर्शित]

23 D2 om 23 —a) Ś1 Ñ1 D1-4 10 सत्यसत्वाग्द्, D6 तस्य च वचेन (for सत्यवा°) —Note hiatus between a and b —b) (2 (to avoid hiatus) ह्यनन्यत्वात् —For 23ab, N2 V B1 2 4 D6 11 subst

1099* सा हि सत्याभिसवाद्रा तथानन्या च भर्तरि ।

[N1 सत्या हि, B1 पचभि (for सत्याभि) V B3(m also as above) -सवादा B1 संवाधा, D11 -सवस्य (for -सवादा)]

—c) D7 9 भसौ दि (for अपि सा) B3 वह्नि (for अग्नि) —d) Ñ1 D1 3 4 11 प्रधक्ष्येत, Ñ2 V B1 2 4 D6 तु निर्देहेत्, D10 प्रभक्ष्यति (for प्रधक्ष्यति)

24 a) Ñ1 D5 8 तदा B1 च ता, B4 सोऽपि (for तथा) Ñ2 V B2-4 D6 दीनो, B2 देवीं (for तत्र) G3 साधु चिंतयतस्तस्य ॠ Cr चिन्तयतस्तस्य धर्मपरायणः) चिन्तयन् इत्यर्थे । so also Ck ॠ —b) D1 4 धर्मं, G3 Ck साधु Cm as in text (for धर्म) —V2 om (hapl) from वाक्य in c up to हनुमान् in l 1 of 1101*. —c) D1 4 शुश्रुवे (for शुश्राव). Ś1 सोऽपि तत्र, Ñ1 B3 D8 9 वाच Ñ2 V1 B1 2 4 D1 3 4 10 11 वाचस्तु, D7-9 तत्र (for वाक्य) —d) Ś1 D1 3 4 10 11 मनस्विना, Ñ2 V1 B D6 दिवौकसा D5 खचारिणा (for महात्मनाम्) Ñ1 आश्चर्यमागता मनस्विनीं.

25 V2 om 25 (cf v l 24) —a) D5 om खलु —b) V1 D2 7 9 Ct दुर्विगाह, B °गाहा, D11 च विषम T1 2 M3 दुष्कर हि (for दुर्विषह) —c) Ś1 Ñ V1 B D1-3 8 10 11 भीम D4 om, D7-9 G3 M3 तीक्ष्ण (for [अ]भीक्ष्णं) —d) T2 3 G2 M3 वेश्मनि (for -सद्मनि) Ś1 N2 V1 B D1-4 6 10 11 भीमे राक्षसमंदिर (D1 4 °पुगवे D3 11 °सद्मने), N1 राक्षसाधिपमंदिरे —After 25 D7 9 S ins

1100* प्रपलायितरक्ष स्त्रीबालवृद्धसमाकुला ।
जनकोलाहलाध्माता क्रन्दन्तीवाद्रिकन्दरे ।

[(l 1) T2 प्रलपन्त (for प्रपलायित] —(l 2) D5 G1 ध्माता, T2 [आ]ध्माने Cr k as above (for -[आ]ध्माता) T2 3 M1 3 क्रन्दी D5 T2 3 G2 M3 [अ]द्रिकन्दरे]

26 V2 om up to हनुमान् in l 1 of 1101* (cf v l 24) —a) Ś1 D1 10 T G2 M1 3 सर्वा D11 एवं (sic) (for लङ्का) —b) D6 सादि (for साट्ट) D11 सार्धं प्राकारतोरणा —After 26ab, B2 reads 5 51 37 39. —B3 om 26c-29 —c) Ś1 D1 3 10 M1 च न (by transp), B4 [इ]ति न D1 4 तु न, D5 नैव (for न च) D5 दग्धेयम् —d) T1 2 M2 [ऽ]द्भुतम्, Ś1 D10 विस्मयो भूमहान्हि न , Ñ1 °य महानभूत्, N2 V1 B1 2 D6 °माद (B1 °ख्यात, B2 [m also] 2 °दत)भाषिणा D1 °यास्तुत

स निमित्तैश्च दृष्टार्थैः कारणैश्च महागुणैः ।
ऋषिवाक्यैश्च हनुमानभवत्प्रीतमानसः ॥ २७

ततः कपिः प्राप्तमनोरथार्थ-
स्तामक्षतां राजसुतां विदित्वा ।
प्रत्यक्षतस्तां पुनरेव दृष्ट्वा
प्रतिप्रयाणाय मतिं चकार ॥ २८ G 5 51 26 B 5 55 35 L 5 51 29

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिपञ्चाशः सर्गः ॥ ५३ ॥

सेतम्; D1 2 3 11 °योऽनुगमेत्र च. D2 कदौ देवासिमेदान्. —After 26, Ś1 Ñ V B2 4 D1-4 6-11 T2 ins.:

1101* इति शुश्राव हनुमान्वाचं तामसृतोपमाम् ।
बभूव चास्य मनसो हर्षस्तत्कालसंभव ।

[V3 om. up to हनुमान् in l. 1.—(l. 1) B3 श्रुत्वा स, D1 4 11 शुश्रुवे (for शुश्राव). Ñ2 D4 शुश्रुवे हनुमान्वाचम् (for the prior half). Ñ2 D4 इति (for वाच).—(l. 2) B2 बाभ- (for चास्य). Ñ1 बभूव मनस्य मनो, B4 बभूवास्य महोत्साहो (for the prior half).]

27 B3 om. 27 (cf. v. l. 26).—[a]) D5 6 T1 G2 सनिमित्तैस्तु. G2 damaged from र्थै up to महा in [b]. Ñ2 V1 B1 3 4 D2 5 दृष्टार्थं. Ś1 D10 स निर्दिश्याथ हृ(D10 द)-ष्टार्थे.—[b]) B3 (sup. lin. also) D5 चारणैश्च (for कार°) D6 महात्मनो.—[c]) D10 ऋषिवाक्यैः (for °क्यैश्च).—[d]) Ñ2 B3 D6 प्रीतिमानभूत्, B1 4 D1 3 7 9 T2 3 M2 प्रीतिमानसः. V पुनर्हृष्टतोऽभवत्.

28 B3 om. 28 (cf. v. l. 26).—[a]) G1 प्रीत- (for प्राप्त). Ñ2 V1 B1 2 4 D4 -पराक्रमार्थम्, V2 पराक्रमप्रा-प्तपुरः (for -मनोरथार्थस्).—[b]) D1 तद्विश्रम (sic). Ś1 रामपुत्रीं, B4 °सभां (for °सुतां).—[c]) T2 स्ता (sic) (for तां). D3 6 10 प्रत्यक्षतस्तां (D2 °स्तत्). Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 12 द्रष्टुं (for दृष्ट्वा). Ñ2 V B1 2 4 D6 कार्याणिधेयो वि (B2 °नि)निश्चितबुद्धि

Colophon.—Sarga name: Ś1 D3 10 हनुमच्चिन्ता. Ñ2 हनुमद्वचन, Ñ2 V1 B2 D6 लङ्कादाहानुशय, V2 लङ्कादाह; B1 लङ्कादाहे सीताभय, B3 लङ्कापुरप्रदीपन, B1 हनुमच्छोचना, D1 2 3 11 सीतानुशोचन.—Sarga no. (figures, words or both): Ñ1 B2 D1 2 3 10 12 om.; Ś1 D5 7 9 T G M1 2 55, Ñ2 V1 D6 53, V2 42, B1 51, B2 49, B4 56, D2 58, M3 54.—After colophon, D3 concludes with रामः; G M1 2 with श्रीरामाय नमः.—After Sarga 53, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins. a passage relegated to App. I (No. 14), while B3 reads 5.52.1–14 (om. 10–11[b]) and 16.

५४

G 5 53 1 R 5 56 1 L 5 53 1 ततस्तु शिंशपामूले जानकीं पर्यवस्थिताम् ।
अभिवाद्याब्रवीद्दिष्ट्या पश्यामि त्वामिहाक्षताम् ॥ १

ततस्तं प्रस्थितं सीता वीक्षमाणा पुनः पुनः ।
भर्तृस्नेहान्वितं वाक्यं हनूमन्तमभाषत ॥ २

54

Before 1 D11 ins 1102*

1 a) D5 ता D8 T2 G2 3 Ch स (for तु) Ś1 D3 शि(Ś1 शि)शिपा, D3 शशपा, D6 7-9 T2 3 शिंशुपा- (for शिंशपा) D11 मध्ये (for -मूले). —b) T2 3 G2 M3 पर्युप (for पर्यव) D11 जानकी पर्युपस्थिता —c) Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 दृष्ट्वा, D11 प्रहो (for दिष्ट्या) D2 [आ]गता (for [अ]क्षताम्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 दिष्ट्या पश्यामि चाक्षताम् ॥ Ct इत आरभ्य 'पुनर्मत्येन सागरम्' इत्यन्ता सार्धचतुर्विंशतिश्लोका प्रक्षेपाः प्रायः एव ॥
—For 1, Ñ2 V B D8 subst, Ś1 Ñ1 D1-4 7 9 10 T2 ins only 1 1 before 9. D11 ins before 1

1102* प्रवरान्राक्षसान्हत्वा नाम विश्राव्य चात्मन ।
दग्ध्वा च नगरीं लङ्कां सीतां द्रष्टुं ययौ कपि ।
गत्वा चामन्त्रयामास गमनाय महोदधेः ।

[D11 repeats 1 1 (var) before 9 —(l 1) Ś1 Ñ1 D1-4 7 9 राक्षसप्रवरान् (by transp) D10 राक्षसप्रवरान्, D11 (second time) स तत्र राक्षसान् —(l 2) B4 स दग्ध्वा पुरीं लङ्कां D11 दग्ध्वा च नगरीं लङ्कां (for the prior half). —(l 3) D11 वा (for च) B2 मन्त्रयामास (for [आ]म°) Ñ2 B3 D8 क्रमणाय (for गमनाय)]

—After 1, D2 ins

1103* आत्मानं दर्शयित्वा तु तस्या स कपिकुञ्जर ।
संप्रहृष्टमना भूत्वा गमनाय मनो दधे ।

2 a) G3 स (for त) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 दृष्ट्वा (for सीता) Ñ2 V B D8 राम(B2 °द)मिप्रस्थि(B4 °स्तु [sic])त दृष्ट्वा —b) Ś1 V D3-10 वीक्ष्यमाणा, Ñ1 D1 2 11 वीक्ष्यमाणा (for वीक्षमाणा) —c) D5 8 भर्तु (for भर्तृ) D7 8 भर्तु स्नेहान्वितं वाक्यं —For 2cd, Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 subst

1104* भर्तृस्नेहादिदं वाक्यं सौहार्दाचमथाब्रवीत् ।

[D1 भर्तु Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 भर्तुं सुहृद D3 भर्तुं सौहार्द° (for वाक्यं सौहार्दा) D2 सुहृद वाक्यमब्रवीत् (for the post half)]

—Then B4 cont

1105* साधु साधु महावीर यस्य ते वलमीदृशम् ।
दग्धा लङ्कापुरी सर्वा शत्रो वधमेष्यति ।

—Then P4 further cont, while Ś1 Ñ V B1-3 D1-4 8 10 11 cont after 1104*, whereas D7 8 ins after 2

1106* यदि वा मन्यसे तात वसैकाहमिहानघ ।
क्वचित्सुसंवृते देशे विश्रान्त श्वो गमिष्यसि ।
मम चैवाल्पभाग्याया सांनिध्यात्तव वानर ।
शोकस्यास्याप्रमेयस्य मुहूर्तं स्यादपि क्षयः ।
गते हि हरिशार्दूल पुन संप्राप्तये त्वयि ।
प्राणेष्वपि न विश्वासो मम वानरपुंगव ।
अदर्शनं च ते वीर भूयो मां दारयिष्यति ।
दु खाद्दु खतरं प्राप्तां दुर्मनःशोककर्शिताम् ।
अयं च वीर संदेहस्तिष्ठतीव ममाग्रतः ।
सुमहांस्त्वत्सहायेषु हर्यृक्षेषु महाबल ।
कथं नु खलु दुष्पारं संतरिष्यन्ति सागरम् ।
तानि हर्यृक्षसैन्यानि तौ वा नरवरात्मजौ ।
त्रयाणामेव भूतानां सागरस्यापि लङ्घने ।
शक्तिः स्याद्वैनतेयस्य तव वा मारुतस्य वा ।
तदत्र कार्यनिर्बन्धे समुत्पन्ने दुरासदे ।
किं पश्यसि समाधानं त्वं हि कार्यविशारद ।

[(l 1) B1 यदीह B3 D3 यदि ह (for यदि त) Ś1 Ñ1 D10 तावद् (for तात) Ñ V B1 2 4 D1 4 8 वसेरेक (for वसैकाह) B3 वद्याम्यहमरिंदम (for the post half) —(l 2) V B2 3 D8 त्व (for सु). D3 अविश्रमे सुगुप्ते देशे (for the prior half) D2 6 गमिष्यति —(l 3) D1 वसेत् (for °ल्पाय). Ñ1 ह्यस्मिन्वालपराक्रमे (for the post half) —V2 om from the post half of l 4 up to the prior half of l 5 —(l 4) V1 B1 4 D1 4 °पि (for अपि). B3 4 क्षयः (for क्षय) —(l 5) D8 ततुः Ś1 Ñ1 D2 10 11 मुहूर्तगमने त्वयि Ñ2 V1 B D8 पुन गम(B1 4 °म)ने त्वयि D3 पुनरागमनात्पि (for the post half) —(l 6) Ñ1 D1 2 4 11 [त्]व (for [अ]पि) Ñ2 V B D8 प्राणानामपि (for प्राणेष्वपि न) D3 प्राणानामेव संदेहो (for the prior half) Ñ2 V B D8 मम ते वानरर्षभ (for the post half) —(l 7) D10 मां (for मा) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 दारयिष्यति (for दार°) —(l 8) Ś1 Ñ1 दु ख (for दु खाद्) Ś1 D10 11 भूय Ñ1 भूयान् Ñ2 V B D1 2 4 8 प्राप्य (for प्राप्तां) Ś1 प्रयाते Ñ2 V B D8 दुर्भिक्षे D10 मयास्ये (sic) (for दुर्मन) Ñ1 D3 दुर्भगां शोककर्शिताम् (for the post half) D2 दु खे दु खपरामृष्टां दुर्भगां भामिनीं —(l 9) D1 2 संदेहस्य (for संदेह) Ñ1 B1 4 D2 8 [इ]ह (for [इ]व) —(l 10) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 8 10 सुमहांस्त्वत्(Ñ2 V D1 °स्तत् B1 4 °स्त)सहायेषु B3 सुमहांस्त्वामि निश्चितम् (for the prior half) Ś1 D10 11 हर्यृक्षेषु (sic) B3 त मारुत (for हर्यृक्षे) Ś1 D10 महात्मन D1 2 4 हर्यृक्षेषु (sic) महाबल (for the post half)
]

ममस्य त्वमेवैकः कार्यस्य परिसाधने ।
र्याप्तः परवीरघ्न यशस्यस्ते बलोदयः ॥ ३
लैस्तु संकुलां कृत्वा लङ्कां परबलार्दनः ।
ां नयेद्यदि काकुत्स्थस्तत्तस्य तत्सदृशं भवेत् ॥ ४
द्यथा तस्य विक्रान्तमनुरूपं महात्मनः ।
भवत्याहवशूरस्य तत्त्वमेवोपपादय ॥ ५
तदर्थोपहितं वाक्यं प्रश्रितं हेतुसंहितम् ।
निशम्य हनुमांस्तस्या वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ ६
क्षिप्रमेष्यति काकुत्स्थो हर्यृक्षप्रवरैर्वृतः ।
यस्ते युधि विजित्यारीञ्शोकं व्यपनयिष्यति ॥ ७ G. 5. 53. 0 B. 5. 50. 21 L. 5. 53. 0

—(l. 11) Ñ1 V2 B1-3 D2,4 6 11 तु यत्. B4 यत्तु- (for तु यत्). Ñ2 V D1-4 6,11 तु पार. Ś1 Ñ1 D1,4,10 पारये(D3,4 °यि)ष्यति सागर; Ñ2 V B1-3 D6 शोष्यति महोदधि(D6 °र्णव); B4 पर शुष्यति सागर (sic); D3,7,11 तारयिष्य(D11 °ष्य)ति सागर (for the post. half).—(l. 12) B3 D1-4 6,7 9-11 हर्यु(D6 °ष्टु)क्ष- (for हर्यृक्ष-). Ñ1 वामर- (for वानर-). D1,4 -वरोत्तमैः (for वरात्मजौ). Ś1 D10 तौ चोभौ रामलक्ष्मणौ (for the post. half).—(l. 13) Ñ2 V B1 D3,4,6,11 अपि (for त्व). Ś1 Ñ2 B1-3 D1,6 11 [अ]भि-; V भि; D1,2,4,7,8 [अ]ति-; D10 [भ]स (for [अ]पि). Ñ1 त्यक्त्वा सागरस्य हि (for the post. half).—(l. 14) B4 D11 च (for second वा).—(l. 15) Ñ2 V B1-3 D6 अस्मिन् (for अत्र). Ś1 D10 -निर्वेदे, Ñ1 B4 -सुयोगे, D3 -निर्देशे; D11 -निर्विन्ने (sic) (for -निर्बन्धे). D1,4 बाहुनियोगे (for कार्यनिर्बन्धे). Ñ2 V B D6 युगान्ते (for युगान्ते). —(l. 16) Ś1 पश्यामि (for पश्यसि). D1 कार्ये (for कार्य-). Ś1 D3 10 विद्धि वर' (for -विशारद).]

3 = 37.27. B1 om. 3.—a) D3 अपि (for अस्य).—c) D1 6 8 11 पद्मीदयः.—d) T2 G1 फलोदय; Cv m g.k as in text (for बलो°). Ś1 Ñ1 D1,10 न त्वेतद्गुणितं मम (Ñ1 महत्); Ñ2 B1 D6 नैतत्त(B4 °स्त)मितं मम (D6 तत्); B2 नैतत्त्वयि मतं मम; B3 नान्यश्चेति मतिर्मम; D1 4 11 किंतु(D11 किंतुन [by pm.]) सर्वं सुमहता; D2 न त्वेतत् तु चिरं मम (sic).—After 3, Ś1 Ñ V B D1-4,6, 10,11 (Ś1 Ñ1 D1-4 10,11 l. 1-2 after 4) ins.:

1107* बलैः समग्रैर्यदि मां निहत्य रजनीचरान् ।
नयेत स्वपुरं राम' पर तत्त्वयायशस्करम् ।
यथाहं तस्य वीरस्य विरहे दहती सती ।
द्दष्टा छलेन पापेन तथा नार्हति राघवः ।

[l. 1-2 = 37.28.—(l. 1) Ś1 Ñ1 D1,2,4 10 11 शरैस्तु- मुसंविदि मां युधि निक्षिप्य रावण —D4 om. l. 2-4.—(l. 2) Ś1 Ñ1 विजित्य, B1 नयेद्य, D1-4 10,11 विजयी (for नयेन). Ñ2 B2 D6 स्वपुरीं. Ś1 Ñ1 D1-3,10 11 नयेत; Ñ2 तस्य (for पर). D2 तत्स्यु (for तत्यद्). B3 तस्यास्तस्य यशस्कर, D4 स्वस्त्यथारास्तमस्कर (sic) (for the post. half).—Ś1 Ñ1 D1-3,10,11 om. l. 3-4.—(l. 4) Ñ1 V1 हृतेस्येतेन (sic) (for हृता छलेन). B3 तथा नार्यतिरेदित (for the post. half).]

4 = 37.29.—a) D1,4 यावत्तस्य; D3,4 G1 M1,3 Cr,m g शरैस्तु; Ck as in text (for बलैस्तु).—b) Ñ2 V B D6 -सुरंजयः; D11 -बलार्दिनौ (for -बलार्दनः).—c) D1 4 माः; D11 मा- (sic) (for मां).—d) Ś1 Ñ1 तद्दस्य; V B D1-3,7-11 S तत्तस्य (by transp.).—After 4, Ś1 Ñ1 D1-4,10,11 ins. l. 1 and 2 of 1107*.

5 = 37.30. B2 om. 5; D4 om. 5ab.—a) D2 यद् (for तद्).—b) T2 मनुकूले (for °रूपं).—c) G1,2 भवेद् (for भवति).—d) Ś1 Ñ V B1,2,4 D1-4,8-11 M3 कथा(B1 कथां) स्वमुपपा(M3 °सा)द्य(Ś1 D10 °ये:).

6 = 37.31.—b) V1 B1,2 4 D1-4 11 प्रसृ(B2 °श्रि)तं (for प्रश्रितं). Ś1 -संमितं; V2 -संस्थितः; D1-4 10 11 -संयु(D2 °म)तं (for -सहितम्).—c) Ñ2 V B D1-4 धीरो (for तस्या).—After 6, Ś1 Ñ V B D1-4 7 9-11 ins.:

1108* देवि हर्यृक्षसैन्यानामीश्वरः प्लवतां वरः ।
सुग्रीवः सत्त्वसम्पन्नस्तवार्थे कृतनिश्चयः ।
स वानरसहस्राणां कोटीभिरभिसंवृतः ।

[l. 1-2 = 37.32 and l. 3 = 37.33ab. D2 repeats l. 1 and 2 after l. 2 of 1111(A)*.—(l. 1) Ñ2 V B D6 वानर- (for हर्यृक्ष-). Ś1 प्लवगेश्वरः; Ñ2 V B D6 शाखामृगः (for प्लवतां वरः). D2 (second time) अधिपः प्लवगाधिपः (for the post half).—(l. 2) D1 3 (first time) सत्य- (for सत्त्व-).—(l. 3) B3 -सहस्राणि (sic). D1 4,11 कोटिभिर्, V1 परिवारित (for अभिसंवृत). Ś1 D10 कोटिकोटिभिरावृतः; B2 3 कोटिभिः परिवारित (B3 °संवृत) (for the post. half).]

—Thereafter, D7 9 cont. 1109*.

7 b) D7-9 युधः (for युधि).—For 7ab, Ś1 Ñ V B D1-4 8 10,11 subst., while D7,9 cont. after 1106*:

1109* क्षिप्रमेष्यति वैदेहि सुग्रीवः प्लवगाधिपः ।

[The prior half = 37.33c. Ñ2 V B D6 सुग्रीवो वैदेहि (by transp.). D2 3 क्षिप्रमेष्यति महाबलः (for the post. half).]

—Then Ñ2 V B D6 cont.; D9 cont. after l. 2 (r.) of 1108*; D11 cont. after l. 2 of 1111*:

1110* तस्य विक्रमसम्पन्नाः सत्त्ववन्तो महाबलाः ।
मनःसंकल्पसम्पाता निदेशे हरयः स्थिताः ।

G. 5. 53 29
B. 5. 56 22
L. 5. 53 22

एवमाश्वास्य वैदेहीं हनूमान्मारुतात्मजः । गमनाय मतिं कृत्वा वैदेहीमभ्यवादयत् ॥ ८

येषां नोपरि नाधश्च न तिर्यक्सज्जते गतिः।
न ते कर्मसु सीदन्ति महत्स्वमितविक्रमाः।
नैकशस्तैर्महाभागैः ससागरधराधरा ।
प्रदक्षिणीकृता भूमिर्वायुमार्गानुसारिभिः ।
मद्विशिष्टास्तथा तुल्याः सन्ति तत्र वनौकसः।
मत्तः प्रत्यवरः कश्चिन्नास्ति सुग्रीवसंनिधौ।
अहं तावदिह प्राप्तः किं पुनस्ते महाबलाः।
न हि प्रकृष्टान्प्रेष्यन्ति प्रेषयन्त्यवरावरान्।
तदलं परितापेन देवि मन्युरपैतु ते।
एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यन्ति हरिपुंगवाः।
मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ।
त्वत्सकाशं महाभागौ नृसिंहावागमिष्यतः।

[l. 1—14 = 5.37.31–40. —(l. 1) B₃ ॰द्भिमतो (for ॰त्सवनो). D₃ मनोमारुतरंहस (for the post. half). —D₃ om. l. 2. —(l. 2) D₁₁ निवेशे (for निवेशे). D₆ निदेशहा॰य॰ स्थिता (for the post. half). —(l. 3) V₂ D₃ नाधस्तात्; B₃ धानश्च (meta.) (for नाधश्च). Ñ₂ B₃ D₆ तिर्यक्सम्पज्जते गति॰ (for the post. half). —(l. 4) D₃ च (for ते). D₃ ॰तेजस (for ॰विक्रमा॰). —B₃ om. l. 5–7. —(l. 5) V₃ B₃ D₁₁ नैकशस्ते (B₃ ॰शैस्ते)((for ॰शस्तैर्). V₁ महावेगै. (for ॰भागै). B₄ एकशस्तैर्महावेगै, D₃ असंहत-मनोत्साहै॰ (for the prior half). Ñ₂ D₁₁ ॰धराधरौ (for ॰धरा). —(l. 6) D₃ सर्वा (for भूमिर्). B₄ सर्ग॰ (for वायु) —(l. 7) B₄ तथा तन्ये, D₃ च तुल्याश्च (for तथा तुल्या॰). —(l. 9) D₁₁ प्रापा॰ (sic) (for प्राप॰). D₃ वनौकस (for महाबला). —B₃ om. l. 10. —(l. 10) V₂ ते, B₁ तु (for च). D₁₁ प्रेष्यन्तु (for प्रेष्यन्ति). Ñ₁ (अ)मिताकरान्, B₄ विदक्षिण (for (अ)वरावरान्). V₃ न सन्त हापन्प्रेष्यन्ते प्रेषयति च वानरा ; D₃ न हि प्रकृष्टा॰ प्रेष्यन्ते ** प्रेत्य धरावरा॰. —B₁ transp l. 11–12 and l. 13–14 reading l. 13–14 in marg. —(l. 11) Ñ₂ V ऽपैतु (for ऽपैतु). B₁ देवि सौरत्युपैतु ते, D₃ देवि मन्युहत्स्वना (for the post. half). —(l. 12) B₄ एकोत्पातेन लङ्कायाम् (for the prior half). D₃ यूथपा (for ॰पुंगवा॰). —V₃ om l. 14. —(l. 14) B₄ महाभागे D₃ भजस्वामि (hypm.) (for महाभागौ)]
—Thereafter Ñ₂ V B D₃ further cont., while Ś₁ Ñ₁ D₁–₃ ₇ ₈–₁₁ cont. after 1109*

1111* तौ च वीरौ नरवरौ सहितौ रामलक्ष्मणौ।
आगम्य नगरीं लङ्कां सायकैर्विधमिष्यतः ।
सगणं राक्षसं हत्वा नचिराद्रघुनन्दनः ।
त्वामादाय वरारोहे स्वां पुरीं प्रतियास्यति।
समाश्वसिहि भद्रं ते भव त्वं कालकाङ्क्षिणी।
क्षिप्रं द्रक्ष्यसि रामेण निहतं रावणं रणे।
निहते राक्षसेन्द्रे च सपुत्रामात्यबान्धवे।
त्वं समेष्यसि रामेण शशाङ्केनेव रोहिणी।

[l. 1–8 = 5.37.41–44. B₃ om. (hapl.) l. 1 and 2. —(l. 1) V ॰ऽभौ (for ॰रौ). Ñ₂ V B₁ ₂ ₄ D₃ प्राप्तौ (for सहितौ). —(l. 2) Ś₁ D₁₀ ₁₁ आगत्य (for आगम्य). V₃ च पुरीं (for नगरीं). B₃ आगत्य रक्षः तौ वीरौ (for the prior half). —After l. 2, D₁₁ cont. 1110*. —(l. 3) D₁ ₄ रणे (for ॰गणं). Ñ₂ V B D₃ ₆ रावणं (for राक्षसं). Ñ₂ V B D₆ राघवो (B₃ वानरौ) वरारोहे (B₁–₃ ॰रौ) (for the post. half). —(l. 4) D₃ वरारोह. Ś₁ स्व : B₃ तां (for स्वां). B₃ प्रतियास्यत ; D₂ ₃ अभियास्यति, D₁₁ प्रतिगच्छति (for प्रतियास्यति). —B₃ om. l. 5. —(l. 5) Ñ V B₁ ₂ ₄ D₁–₄ ₆ तद् (for सद्-). D₁₁ तदाश्वासिव भद्रं ते (for the prior half) B₄ देवि (for भद्र). —After l. 5, D₃ cont. :

1111(A)* तानि हर्यृक्षसैन्यानि शतशोऽथ सहस्रशः।
क्षिप्रं द्रक्ष्यसे कल्याणि लङ्काद्वारे स्थितानि तु।
मा विषाद विशालाक्षि कुरु द्रक्ष्यसि राघवम्।
लक्ष्मणं च धनुष्मन्तं लङ्काद्वारमुपस्थितम्।
सुग्रीवं च महावीरं वानरेन्द्रमरिंदमम्।
शतेकांश्च महाकायान्हरीन्द्रमणिलोचने।
नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान्।
वानरान्वानरेन्द्राणां क्षिप्रं द्रक्ष्यसि सगणान्।
शैलाम्बुदनिकाशांश्च लङ्कामलयसानुषु।
नर्दतो कपिसैन्यानां क्षिप्रं श्रोष्यसि निःस्वनम्।
निहतं च दशग्रीवं रामबाणैः सबान्धवैः।
भिन्नदेहतनुत्राणं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि भामिनि।

[After l. 2, D₃ repeats l. 1 and 2 of 1108* and then cont. 1110*.
—(l. 6) Ñ₁ V B₁ D₁,₂ ₄ ₁₁ रावणं निहतं (by transp.). —(l. 7) D₂ ₃ तु (for च). B₃ निहते रावणे चैव (for the prior half). Ś₁ D₁₀ ॰मित्र (for ॰पुत्र). D₁ ॰वीरे . —(l. 8) Ñ₂ D₆ वीरेण (for रामेण). B₃ सा च बान्धवे रामेण (for the prior half). —After the prior half of l. 8, D₁₀ wrongly repeats the post. half of l. 6 and the prior half of l. 7.]
—Ś₁ Ñ V B D₁–₄ ₈ ₁₀ ₁₁ om. 7ᶜᵈ. —ᶜ) D₁,₂ ₄ T₁ विनिर्जित्य (for विजित्यारीन्).

8 D₃ repeats 8ᶜᵈ after 9ᵃᵇ. —ᵈ) Ś₁ Ñ₂ V₁ B D₁ ₃ ₄ ₆ (first time) ₈ ₁₁ जानकीम् (for वैदेहीम्). D₃ अभ्यभाषयत्. —After 8, Ś₁ D₇,₁₀ ins :

1112* अवाप्स्यसि विशालाक्षि लक्ष्मीं त्वं जयसंगतौ।
दृष्ट्वा हि सीतां वैदेहीं श्रेयो मे गमनं प्रिये।

[(l. 1) D₃ अवाप्स्यसि च कुशलं, D₁₀ अवाप्स्यसि व *** (for the prior half). —(l. 2) D₃ च (for हि). D₂ वै (for मे).].

While D₃ ins after 8:

ततः स कपिशार्दूलः स्वामिसंदर्शनोत्सुकः ।
आरुरोह गिरिश्रेष्ठमरिष्टमरिमर्दनः ॥ ९

तुङ्गपद्मकजुष्टाभिर्नीलाभिर्वनराजिभिः ।
सालतालाश्वकर्णैश्च वंशैश्च बहुभिर्वृतम् ॥ १०

G. 5.51. 3
B. 5.55. 31
L. 5.51. 4

1113* हनूमता श्वासमर्दनभाषिता
मनोनुकूल्यमिरभिप्रसादिता ।
हनूमतश्चाभिमुखी विदेहजा
मुदा कृतार्थेव बभूव वानला ।

—Ś1 D2.10 after 1112*; D3 after 1113*; whereas Ñ V1 B D1.4.6.11 after 8; read an addl. colophon.

[Sarga name: Ś1 D10 हनुमता सीताश्वासनं; Ñ1 D3 सीताप्रत्याश्वासनं; Ñ2 B1.2.4 D1.4.6.11 सीताश्वासनं (D1.6.11 °नः); V1 सीतासमाश्वासनं; B3 जानक्याश्वासनं; D5 सीतासमाश्वासने हनुमत्प्रस्थानं.—Sarga no. (figures, words or both): Ñ1 D1-4.10.11 om.; Ś1 Ñ2 V1 D4 55; B1.2 53; B3 51; B4 58; D3 59.—After colophon, D2 concludes with २ म.]

9 Before 9, Ś1 Ñ1 D1-4.7.8-11 (D11 repeats cf. v.l. 1) T2 ins. only l. 1 of 1102* and then cont.; while Ñ2 V1 B D5 ins. before 9:

1114* समाश्वास्य च वैदेहीं दर्शयित्वा परं बलम् ।
नगरीमाकुलां कृत्वा वञ्चयित्वा च रावणम् ।
दर्शयित्वा बलं घोरं वैदेहीमभिवाद्य च ।
प्रत्यागन्तुं मनश्चक्रे पुनर्मध्येन सागरम् ।

[Ś1 Ñ2 V1 B D5 om. l. 1. D2.10 transp. l. 1 and 2.—(l. 1) D2.10 पुनर्दृष्ट्वा (for समाश्वास्य). Ñ1 D1.3 धा (Ñ2 वा) रयित्वा; D2 दर्शयिष्यति (hypm.); T2 पालयित्वा (for दर्शयित्वा). D2.10 व्यथयित्वा च रावणं; D11 मंत्रयन् कानने मुदा (for the post. half).—(l. 2) Ñ1 व्याकुलां. Ñ2 V1 B D5 आकुलां नगरीं (by transp.). B D1.8 व्य (B3 क) थयित्वा (for वञ्च°). Ś1 D10 हत्वा च प्रवरं बलं; D2 वारयित्वा पुर बल (for the post. half).—Ś1 om. l. 3.—(l. 3) D2 मैथिलीम् (for वैदेहीम्). Ñ2 V1 B D5 अभिवाद्य (Ñ2 V1 D5 समाश्वास्य) च मैथिलीं (for the post. half).—Ñ2 V1 B D5 om. l. 4.—(l. 4) D2.3 प्रतिगंतुं. D5 पुनश्च (for मनश्च). D2 कपिर् (for पुनर्). Ś1 मध्ये च (for मध्येन).]; whereas D3 ins. before 9:

1115* प्रदक्षिणं परिक्रम्य गगनं घोरवपात् तु ।

V2 om. 9–26. Ñ2 om. 9ᵃ.—ᵃ) B3 G2 च; G3 तु (for स).—ᵇ) D5 स्वामिदर्शन उत्सुकः; B2 स्वामिनं (sic) दर्शनोत्सुकः.—After 9ᵃᵇ, D5 repeats 8ᶜᵈ.—ᶜᵈ) Ś1 Ñ V1 B1.2.4 D1.10.11 गिरिं सुमहाम्; B3 गिरिं सुरम् (for गिरिश्रेष्ठम्). D3 सुवेलम्; G1 हनूमान्; Cv as in text (for अरिष्टम्). Ś1 Ñ V1 B D2.8.10.11 अरिं (Ñ1 B रिपु; D10 लिलि [sic]) सूदनः (for अरिमर्दनः). D5 स तदा आरोह * गिरिमुख्यमरिसूदनः.

10 V3 B3 om. 10 (for V2, cf. v.l. 9).—ᵃ) Ñ1 D1-4.11 -पर्वत-; Cv as in text (for -पद्मक-). Ś1 D10 दलितकाहलजुष्टाभिर्; T2 स तुंगपद्मजुष्टाभिर्.—After 10ᵃᵇ, D3 (ins. only l. 1 [followed by 1116(A)*] after 13), 5.7-9 S ins.:

1116* सोत्तरीयमिवाम्भोदैः शृङ्गान्तरविलम्बिभिः ।
बोध्यमानमिव प्रीत्या दिवाकरकरैः शुभैः ।
उन्मिषन्तमिवोद्धूतैर्लोचनैरिव धातुभिः ।
तोयौघनिःस्वनैर्मन्द्रैः प्राधीतमिव सर्वतः ।
प्रगीतमिव विस्पष्टं नानाप्रस्रवणस्वनैः ।
देवदारुभिरत्युच्चैरूर्ध्वबाहुमिव स्थितम् ।
प्रपातजलनिर्घोषैः प्राक्रुष्टमिव सर्वतः ।
वेपमानमिव श्यामैः कम्पमानैः शरद्घनैः ।
वेणुभिर्मारुतोद्धूतैः कूजन्तमिव कीचकैः ।
निःश्वसन्तमिवामर्षाद्घोरैराशीविषोत्तमैः ।
नीहारकृतगम्भीरैर्ध्यायन्तमिव गह्वरैः ।
मेघपादनिभैः पादैः प्रक्रान्तमिव सर्वतः ।
जृम्भमाणमिवाकाशे शिखरैरभ्रमालिभिः ।
कूटैश्च बहुधाकीर्णं शोभितं बहुकन्दरैः ।

[After l. 1, D3 ins.:

1116(A)* परिधाननिशाथसालतालाश्वकर्णाद्वृतम् ।

—(l. 2) T1.2 G1.3 M1 Cr शुभैः; Cg as above (for शुभैः).—(l. 3) D5 [उ]त्फुल्लैर् (for [उ]द्धूतैर्). D3 नवैर् (for लोचनैर्).—(l. 4) D5 G M -निस्वनैर्. D5 G2 M3 मंद्रैः; Cv.g as above (for मन्द्रैः). D3 तोयैघनस्वनैर्मंद्रैः (for the prior half). D2.8.9 T2 प्रधी (D5 °नी) तम्; Cr.m.g.k.t as above (for प्राधीतम्). T2 मर्वतः; G2 M3 पर्वते (for सर्वतः).—D3 transp. l. 5 and 6.—(l. 5) D3 संस्पष्टं; G2 M3 विस्प (M3 °(स्प)) ष्टं (for विस्पष्टं). D3 नानाविधविस्फोटैर्; T2 प्राधीतमिव सुस्पष्ट (for the prior half).—After l. 5, D3 ins.:

1116(B)* आलम्बमिवाम्भोदैः स्वच्छैरिवाग्रजैः ।
विस्तीर्णैरम्बरनिभैश्च छिन्दन्निव पन्नगम् ।

—(l. 6) T G2.3 M1.2 अत्युच्चैर् (for अत्युच्चैर्).—After l. 6, D3 ins.:

1116(C)* प्रस्तरवनकर्णजालैरैरिवालीव सर्वतः । (hypm.)

—D3 transp. l. 7 and 8.—(l. 7) T2 प्रस्तर; Cv as above (for प्रपात-). D3 प्रपातजलनिर्घोषैः (for the prior half). D5 प्रोत्कृष्टम्; M3 प्राकुष्टम्; Cr.m.g.k.t as above (for प्राक्रुष्टम्). T2 सर्वशः; G2 पर्वतः (for सर्वतः).—After l. 7, D3 ins.:

1116(D)* आश्लिष्यन्तमिवाकाशेर्भिन्नैर्गण्डशैलैः क्रियावद्भिः ।
विभीषिकरकाहूय सशरीरमिवात्मजम् ।

G. 5 54 4
B 5 56 34
L 5 54 5

लतावितानैर्विततैः पुष्पवद्भिरलंकृतम् ।
नानामृगगणाकीर्णं धातुनिष्पन्दभूषितम् ॥ ११

बहुप्रस्रवणोपेतं शिलासंचयसंकटम् ।
महर्षियक्षगन्धर्वकिंनरोरगसेवितम् ॥ १२

लतापादपसंबाधं सिंहाकुलितकन्दरम् ।
व्याघ्रसंघसमाकीर्णं स्वादुमूलफलद्रुमम् ॥ १३

तमारुरोहातिबलः पर्वतं प्लवगोत्तमः ।
रामदर्शनशीघ्रेण प्रहर्षेणाभिचोदितः ॥ १४

तेन पादतलाक्रान्ता रम्येषु गिरिसानुषु ।
सघोषाः समशीर्यन्त शिलाश्चूर्णीकृतास्ततः ॥ १५

—(l 8) G1 कपमानम् D5 T1 3 G1 3 M1 शरद्धने D3 स्कध मात्र शिलोच्चये (for the post half) M3 वेपमानमिवाकाशे शिखरैरभ्रमालिभि ‡ Cv शरद्धने शरद्धानिति यथा कृपाचार्य जनकस्य शरस्तम्भजत्वात् दृश्यते तेनोक्तश्चाग्रवदतीति । Cr k शरद्धने (Ck इति पाठः) । शिखरतीनैविंति शेष । Cm t शरद्धै सप्तपर्णादिशारदवृक्षसंघै । Cg शरदि ये घना भवन्ति ते शारदना । शरत्कालपुष्पिण सप्तच्छदान्पर्यते शुभ्रीभूतेऽत्या कम्पमानमिव स्थित मित्यर्थ । शरद्धनैरिति पाठे बहुवार्षिकवृक्षैरित्यर्थं । शरदर्णैरिति वार्थे । तत्र(द्गतो) ष्वरित । शरवणे जातस्य कृपाचार्यस्य शारद्वत इति नाम दर्शनात् ‡ —M3 om l 9-14 —(l 9) D5 reads मिव नीतक in marg —(l 10) D7-9 T2 G M1 3 निस्रोतम् D5 [व]क्षणे D6 3 G [उ]पमे, T2 [अ]निले Cg as above (for [उ]च्चै) —(l 11) T2 [आ]वृत G2 [आ]वृत्ति G3 वृत्त Cv as above (for कृत) D5 नीहारमिव गर्भीरे (for the prior half) D5 कन्दै (for गह्वरे) —(l 12) D3 राजि D5 पान T2 M1 जाल Cv as above (for पान) G1 मेघातनिर्भरैते (for the prior half) D3 प्रकुरम् (for प्रपातनम्) G1 M3 स्वनम् (for सवत) —T1 illeg for l 13 —(l 13) T3 जालिभि G3 Cr k शालिभि Cm g t as above (for मालिभि) —After l 13 D3 ins

1116(E)* गुहान्तरगतौ सिंहैगर्जं तमिव निर्झरै ।
लताद्रुमसमाकीर्णं कुञ्जैबहुभिरावृतम् ।

—(l 14) D5 M3 Cg [आ]कीर्णै Ck as above (for °र्णं) D3 निकुञ्जैर्विविधाकारै (for the prior half) D3 कुञ्जैरे (for कन्दरै) —After l 14 D3 ins

1116(F)* बहुमूलफलैश्च चन्दनैश्च समावृतम् ।]

—°) B1 D1-3 6 शाल (for साल) D10 11 तालैस् (for ताल) V1 D5 7 9 11 च (for [अ]थ) N1 सालतालाश्च कर्णाश्च —d) Ś1 D1 2 4 10 11 च वैश्व, Ñ V1 B1 2 4 D5 द्रुमैश् (for वशैश्) M1 विविधैर् (for बहुभिर्)

11 V3 om 11 (cf v l 9) —a) Ś1 M1 D10 11 बहुभि, Ñ2 V1 B D1 4 6 विविधै D5 विगत (for विततै) —B1 om (hapl) 11d-13c D6 om (hapl ?) 11cd G1 M1 transp 11d and 13d —d) B1 D1 4 5 निस्यद, D3 निस्पद D6 7 निस्यद, D11 विस्फर, M1 निष्पद, Cr m g t as in text (for निष्पन्द) Ś1 Ñ D8 10 शोभित (for भूषितम्) V1 धातुस्यदनभूषित, B2 3 धातु स्रुदविभूषित, T2 स्वादुमूलफलद्रुम (=13d) ‡ Cv धातु निष्पन्द धभूषितमिति पाठ ‡

12 V3 B4 om 12 (cf v l 9 and 11) —b) Ñ3 D5 M3 सकुल, M2 कटक Cm t as in text (for संकटम्) Ś1 शिलाभिश्च सुसंकट —d) D5 भूषित (for सेवितम्)

13 V2 om 13 B4 om 13abc (cf v l 9 and 11) B6 om 13ab —a) B3 नाना (for लता) D5 M3 Cg संघात D10 सवाद, D11 सबाध (sic) Ct as in text (for संबाध) —b) Ñ2 V1 B1 [आ]कुलित (sic) D5 7-9 T2 [अ]धिष्ठित, T1 3 M2 -[अ]ध्युषित, G1 M1 2 [आ]लुलित; G2 3 [आ]लोलित (for [आ]कुलित) Ś1 D10 11 सिद्ध(Ś1 मुनि)सेवितकंदर D1 4 सिंहशह(D1 °ह) तकंदर —c) Ś1 Ñ V1 B2 3 D8 10 सिंह, D1 द्वीपि; D3 4 द्विप G2 सवै (for संघ) B1 सिंहव्याघ्र D5 7 9 T2 व्याघ्रद्विपि (for व्याघ्रसंघ) D11 व्याघ्रसिंहसमायुक्त —G1 M1 transp 11d and 13d —d) D3 चारु (for स्वादु) T1 3 G2 3 फलोदक (for फलद्रुमम्) D6 धातु निष्पन्दभूषित —After 13 D3 ins only l 1 (followed by 1116(A)*) of 1116*

14 V3 om 14 (cf v l 9) —a) Ś1 D5 10 सम् (for तम्) B2 3 विपुल, D1 4 [अ]तिबल T1 3 G1 M3 हनुमान् (for [अ]तिबल) D5 7 9 T2 G2 3 M1 2 आरुरोहानिलसुत —b) D1 4 वानरोत्तम T1 3 G1 M1 पवनात्मज (for प्लवगोत्तम) —c) G2 शीघ्रेण Cr m t as in text (for शीघ्रेण) D11 रामदर्शनलालसा —d) V1 B1-3 D5 11 प्रचो(V1 °णो D11 °सो)दित D5 च चोदित (for [अ]भिचोदित) Ś1 B4 D6 स हर्षण(B4 हर्षेण च) प्रचोदित, N1 स हर्षेणाश्च देशित D1 4 पौरुषेण प्रणोदित; D3 5 M2 हर्षणा(D3 मनसा)भिप्रचोदित

15 V3 om 15 (cf v l 9) —a) D3 कपि (for तेन) Ñ2 G1 2 M3 मात्रा B2 शिला (for [आ]क्रान्ता) —b) D4 रमणीयेषु(hypm) (for रम्येषु) —cd) Ñ B D5 सनिनादम् (for सघोषा सम्) M1 समशीर्यत Ś1 D1 2 4 to 11 सघोषमप्(Ś1 D10 °ष)शीर्यंत (for °) Ś1 धूली, B3 D6 चूर्णा (for चूर्णी) D1 2 4 G1 M1 तदा D5 11 तथा Ck as in text (for तत) D3 सघोषमिव शीर्यंत शिलाश्चोपलसंकटा

स तमारुह्य शैलेन्द्रं व्यवर्धत महाकपिः ।
दक्षिणादुत्तरं पारं प्रार्थयँल्लवणाम्भसः ॥ १६

अधिरुह्य ततो वीरः पर्वतं पवनात्मजः ।
ददर्श सागरं भीमं मीनोरगनिषेवितम् ॥ १७

स मारुत इवाकाशं मारुतस्यात्मसंभवः ।
प्रपेदे हरिशार्दूलो दक्षिणादुत्तरां दिशम् ॥ १८

स तदा पीडितस्तेन कपिना पर्वतोत्तमः ।
ररास सह तैर्भूतैः प्रविशद्वसुधातलम् ।
कम्पमानैश्च शिखरैः पतद्भिरपि च द्रुमैः ॥ १९

तस्योरुवेगोन्मथिताः पादपाः पुष्पशालिनः ।
निपेतुर्भूतले रुग्णाः शक्रायुधहता इव ॥ २०

कन्दरोदरसंस्थानां पीडितानां महौजसाम् ।
सिंहानां निनदो भीमो नभो भिन्दन्स शुश्रुवे ॥ २१

स्रस्तव्याविद्धवसना व्याकुलीकृतभूषणा ।
विद्याधर्यः समुत्पेतुः सहसा धरणीधरात् ॥ २२

अतिप्रमाणा बलिनो दीप्तजिह्वा महाविषाः ।
निपीडितशिरोग्रीवा व्यचेष्टन्त महाहयः ॥ २३ G 5 54 17 B 5 55 47 L 5 54 49

16 V3 om 15 (cf v l 9) —ᶜ) N2 B2 D2.3.6 तीर (for पार) —ᵈ) Ś1 D10 पर्वतेन्द्र, Ñ1 समीक्ष्य, Ñ2 V1 B D3.6 गमि यैर्न (for प्रार्थयँल्ल) D2.11 लवणाम्भसि

17 V3 om 17 (cf v l 9) —ᵃ) B3 अधि, D11 अथ (for अधि) —ᶜ) Ñ V1 B D6 घोर (for भीम) —ᵈ) B1 D1.7.9 भीम, D3 महा (for मीन) Ñ2 विभूषित (for निषेवितम्) D2 भीमनक्रनिषेवितम्

18 V3 om 18 (cf v l 9) —ᵃ) Ś1 Ñ V1 B D1.2.3.6.10.11 [आ]काशे —ᵇ) Ś1 Ñ V2 B D1–4.6.10.11 [औ]रस सुत (for [आ]त्मसंभव) —ᵈ) Ś1 Ñ V1 B D1.4.6.10.11 गिरेः पवनसुतम

19 V3 om 19 (cf v l 9) —ᵃ) Ś1 D1.4.10.11 M1 स तथा Ñ V1 B1.3 D2.6 तत स, B1.4 D3 तत (B4 °थ) स (for स तदा) —ᶜᵈ) D1 ररास, D11 चचाल (for ररास) Ñ V1 B1–4 D2.6 सहितैः (Ñ1 °त) सर्वैः (B2 D3 °र्व) B1 D3 सह वै सर्वैः (D3 °र्वै) D1.4 सभूतो भूते, D5–9 T2 G1 M2 विविधैर्भूतैः, D11 सवृक्षैर्भूतैः, Cg as in text (for सह तैर्भूतैः) Ñ2 V1 B1.2 D1.4.6.8 G1 M3 प्र(M2 प्रा)विशन्(B1 °द्), D11 प्रविवेश (for प्राविशद्) Ñ2 D1.4.11 च महीतलं (for वसुधा°) D3 विशन्निव महीतलं (for ᵈ) Ś1 D10 सर्वैश्च सहित सर्वैः प्रविवेश महीतलं —B3 om 19ᵉᶠ. —ᶠ) G2 इव (for अपि) Ś1 Ñ2 D1.2.4.10.11 पतद्भिश्च लोप(Ś1 Ñ1 D11 °त)सि, Ñ2 B1.2.4 D6 प्र D2 वि)पत द्भिस्तथापरैः, V1 *****नद्भुमै (illeg) D3 पतद्भिश्च तथापरैः —After 19 Ś1 Ñ V1 B1.2.4 D1.4.6.10.11 ins

1117* स गिरिं क्षोभितस्तेन मधूच इव लक्ष्यत ।

[B1 मधूच (sic) D1.4 मधूत्यन् D3.10.11 मधूत (for मधूत) Ś1 D6 इयक्षे, B1 लक्षे(sic) (for लक्ष्यते)]

20 V3 om 20 (cf v l 9) —ᵃ) B D3 वेगान् (for वेग) N D1 मथिता (for [उ]न्मथि°) Ś1 D10 तस्योरुवेगमाक्षिप्त —ᵇ) Ś1 D3.10 शोभित, Ñ V1 B D1.2.3.6.10.11 -शोभिता (for शालिन) —ᶜ) Ś1 Ñ V1 B D1–4.6–11 भग्ना (for रुग्णा) —ᵈ) Ś1 Ñ V1 B D1–4.6.10.11 शक्रवज्र (Ś1 °ज्रा) G2 शक्रशनि Cg t as in text (for शक्रायुध)

21 V3 om 21 (cf v l 9) Ñ1 om 21ᵃᵇ —ᵃ) Ś1 Ñ2 V1 B1.2.4 D1–4.10.11 T1.3 M3 [शं]वर (for [उ]दर) B3 D6 कन्दरान्तरगता(D6 °सम्था)ना —ᵇ) Ś1 D1.3.4.10.11 महात्मना (for महौजसाम्) —ᶜ) Ñ V1 B D1.4.6.11 घोरो (for भीमो) D3 सहासु निनदो भूयो —ᵈ) D1.3 हि, T2 G2 प्र (for स) Ś1 Ñ V1 B D1–4.6.10.11 G1 मेघानामिव शुश्रुवे

22 V3 om 22 (cf v l 9) —ᵃ) D7.9 Ct त्रस्त, M1 हस्त, Cr g k as in text (for स्रस्त) Ś1 D10.11 प्रवृद्ध, B3 D6 व्यावृत्त, D1.4 प्रविद्ध, M2 व्यावृत्त, Cr m g t as in text (for व्याविद्ध) Ñ V1 B1.3 स्र(Ñ2 त्र)स्तव्याकु(B1 °ह)लवसना, B4 त्रस्तविनिश्चयवना, D3 स्रस्तवस्त्रस्रग्रशना, T1.3 G2 स्रस्तव्यावृत्त(G2 °विद्ध)रशना ⊗ Cm t (Cm त्रस्तव्याविद्धवसना इति पाठः) त्रस्तेन त्रासेन(Ct त्रस्ता, अत एव) व्याविद्धानि व्यस्तवस्त्राणि वसनानि यासां ता ⊗ —ᵇ) D10 भूषिता (sic) (for भूषणा) —After 22ᵃᵇ D3 reads 24 —ᶜ) Ś1 D10 प्रपेतुश्चारणाप्सरसा ; Ñ2 V1 B D6 स D1 च)मुत्पेतुर (D2 °श्चा)प्सरसः , D1.4 पेतुश्चाप्सरसस्ता , D11 प्रपेतुश्चाप्सरसस्ता —ᵈ) Ñ1 B1.4 D10 -हस्तात्(D10 °तः) (for धरात्)

23 V3 om 23 (cf v l 9) Ś1 Ñ V1 B D2–4.6.10.11 transp 23 and 24 (including 1118*) —ᵃ) D1.4 प्रति (for अति) D1 G2 M1 प्रमाथ (for प्रमाण) Ñ V1 B1–3 D6 बहवो M2 विपुलैः (for बलिनो) D3 स्वप्रमाणाश्च बहवो —ᵇ) D1.4 दीर्घोन्धा D2 G2 M2 दीप्तजिह्वा (for दीप्तजिह्वा) —ᶜ) D6 नि पीडित B4 भुज (for शिरो) —ᵈ) G3 व्यावेष्टन्त Ś1 D10 T2 G महोरगा T1.3 भुजगाः (for महाहय) Ñ V1 B D6 व्यचेष्टन्, Ñ1

G 5 51 16 B 5 56 48 L 5 54 18 किंनरोरगगन्धर्वयक्षविद्याधरास्तथा ।
पीडितं तं नगवरं त्यक्त्वा गगनमास्थिताः ॥ २४
स च भूमिधरः श्रीमान्बलिना तेन पीडितः ।
सवृक्षशिखरोदग्रः प्रविवेश रसातलम् ॥ २५
दशयोजनविस्तारस्त्रिंशद्योजनमुच्छ्रितः ।
धरण्यां समतां यातः स बभूव धराधरः ॥ २६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुःपञ्चाशः सर्गः ॥ ५४ ॥

°चर)त भुजगमा , D1 4 8 व्य(D3 वि[sic])चेष्टत महोरगा , D11 निविष्टात्महोरगा ❀ Cm t व्यचेष्टन्त कुण्डलीकृतशरीरा अजायन्त । व्यचेष्टन्तेति पाठे पीडया लुण्ठितास्थ ❀ —After 23 Ś1 Ñ V1 B D1–4 8 10 11 ins

1118* क्वचित्सुस्राव सलिलं क्वचिन्ननाद स्वनम् ।
धातुरक्ताश्च विविधा महाद्रुमप्रपोडित ।

[(l 1) Ñ V1 B1 4 D1–4 8 11 सु(B1 D1–4 11 सु)स्राव (sic) (for सुस्राव) Ñ B3 D3 4 6 वि (N1 स N2 B3 वि)-स्र(D3 °श्र)व V1 विस्रव B1 4 D8 विश्र(D3 °स्र)व D11 मिश्र (corrupt) (for वि स्वनम्) B2 क्वचिच्च रजतस्य (for the post half) —B3 om l 2 —(l 2) Ñ2 B2 D3 4 अत्र (for अ श्वाश्च) V1 B1 धातुमन्तश्च विविधान् (for the prior half) Ś1 पीडिता D11 पीडितान् (for पीडित) D4 महापादपपीडितान् (for the post half)]

24 V2 om 24 (cf v l 9) Ś1 Ñ V1 B D1–4 8 10 11 transp 23 and 24 (including 1118*) D1 reads 24 after 22ab —a) Ś1 V1 D1–4 10 11 M1 सवर्णा —b) Ś1 यक्षा (for यक्ष) T2 G3 1 M3 सदा (for तथा) —c) Ñ V1 B D4 पीडयाम् (for पीडितं) D8 ते (for तं) Ś1 D10 गिरिवर L3 °द्वार (for नगवरं) —d) B3 श्रिता (for आस्थिता)

25 V2 om 25 (cf v l 9) —a) Ñ V1 B D3 4 तु (for च) Ś1 D10 स चापि पर्वत श्रीमान् —b) D1 4 11 स(D11 [अ])त प्रपीडित , D8 प्रतिपीडित —c) Ś1 D10 सवृक्ष (for स वृक्ष) Ñ1 स च वृक्षशिरोदग्र , D3 °शिखर सर्व , D4 रसातिरोदग्र —d) D14 महीतल (for रसा°)

26 V2 om 26 (cf v l 9) —a) B2 D11 विस्तीर्ण , G1 विस्तार (for विस्तारस्) N1 दशयोजन मायाम —b) G1 आयत G2 आयत (for उच्छ्रित) Ś1 D1 4 10 11 त्रिंशदुच्छ्रित(Ś1 D10 °दुच्छ्राय)योजन Ñ V1 B D8 शतयोजनमायत (Ñ1 °विस्तर) —cd) Ś1 धरण्या D3 °णी T3 °ण्या (for धरण्यां) D8 प्राप्तो (for यात) B4 धराधिप (for °धर) D3 8 बभूव स (by transp) Ś1 D10 बभूव स महीधर , Ñ V1 B1–3 D1 4 बभूव वसुधा(D1 4 धरणी)धर (for d) D11 धरण्या शिशुना यात सवेगो धरणीधर —After 26 D3 ins 1119* D1–4 S ins

1119* स लिलङ्घयिषुर्भीम सलील लवणार्णवम् ।
कल्लोलास्फालवेलान्तमुत्पपात नभो हरि ।

[(l 1) D3 सलिल लवणभीम (for the prior half) D7 8 G1 M1 सलिल (for सलील) D6 G1 M1 2 सलिल (for लवण) —(l 2) D1 वेगान्तम् (for वेलान्तम्) D6 गिरि (for हरि)]

Colophon —*Sarga nam*. Ś1 D10 अरिष्टपुर Ñ V B D1 4 8 11 अरिष्टारोहणं(Ñ2 D1 4 11 °ण) D3 प्रमिल्लवन D4 हनुमत्रिकूटारोहण —*Sarga no* (figures words or both) N1 D1 4 8 10 11 om Ś1 Ñ2 V2 D6–8 T G M1 2 56 V2 47 B1 2 54 (as in text) B3 52 B4 59 D3 60 M3 55 —After colophon G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम (M1 also शुभमस्तु)

५५

सचन्द्रकुमुदं रम्यं सार्ककारण्डवं शुभम् ।
तिष्यश्रवणकादम्बमभ्रशैवलशाद्वलम् ॥ १

पुनर्वसुमहामीनं लोहिताङ्गमहाग्रहम् ।
ऐरावतमहाद्वीपं स्वातीहंसविलोलितम् ॥ २

वातसंघातजातोर्मि चन्द्रांशुशिशिराम्बुमत् ।
भुजंगयक्षगन्धर्वप्रबुद्धकमलोत्पलम् ।
अपारमपरिश्रान्तः पुप्लुवे गगनार्णवम् ॥ ३

ग्रसमान इवाकाशं ताराधिपमिवालिखन् ।
हरन्निव सनक्षत्रं गगनं सार्कमण्डलम् ॥ ४

मारुतस्यालयं श्रीमान्कपिर्व्योमचरो महान् ।
हनूमान्मेघजालानि विकर्षन्निव गच्छति ॥ ५ G 5 55 21 B 5 57 6 L 5 53 24

55

Before 1, D1.4 ins. while D3 ins. after 1^{ab}

1120* सचुक्रोश कपिः कर्णौ बाहुभ्यां परिपीडितौ ।
स निकृष्य हृदि प्राणानुत्पपात महाबलः ।
देवराजध्वजाकारं कपिरुक्तो रोमभिश्चितम् ।
विपरिक्षिप्य लाङ्गूलमम्बरं महदास्थितः ।

[(l. 1) D3 सरोच्य च (for सचुक्रोश) D4 परिपीड्य तौ D4 परिपीन्ति —(l. 2) D1 सनिकृष्य (for स नि°) D3 प्राणम् (for प्राणान्) —(l. 3) D4 रोमभिश्च (for रोमभिश्च्)]

—Thereafter D1.4 cont. Ś1 V B4 D10.11 ins. before 1, while D7.8 ins. before 3^{cd}

1121* आप्लुत्य च महावेगः पक्षवानिव पर्वतः ।

—After 1120*, D3 cont.

1122* स एवं महाघोरं दक्षिणं सागरोत्तमम् ।
समाप्लुत्य सत्त्वेन ननाद व्यथयन्कपिः ।

1 Before 1 D7.8 read 3^{cd} (preceded by 1121*) —^{a}) V3 सचित्र (for सचन्द्र) Ś1 B4 -कुसुम, D11 कुन्द्र (for कुमुद) —^{b}) Ś1 B4 D1-4.10.11 सूर्य (for सार्क) —^{c}) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 पुष्य (for तिष्य) Ñ1 कादंबम् (sic) T3 कारडम् (for -कादम्बम्) —^{d}) B4 मेघ (for अभ्र) B4 D3.8 T2 G3.4 M1.3 Cg शैवाल V3 शैवल्य D10 शैवल, Ct as in text (for शैवल) D2.4.6.8 T3 G M1.2 -शाद्वल D11 शाद्वलि Cg t -शाद्वल (as in text)

2 ^{a}) D1.4.11 महामीम(D6 °मा [sic]) (for °मीन) —^{b}) B1 G1 लोहिताग, Cr m g t as in text (for °ताङ्ग) Ś1 D1-4.10.11 रक्ताक्ष(Ś1 D10 चक्राग, D11 रक्ताक्ष)महामीपण —^{d}) Ś1 N V2 B1.4 D1.6.10.11 स्वाति (for स्वाती) Ś1 V3 D1.8.10.11 Cg विलोडि(Ś1 °हि, D4 °मि त, Ñ1 D7.8 विलासित T1.2 G M विलोडित Ct as in text (for विलोलितम्)

3 B3 om. 3^{ab} —^{a}) Ś1 वायु (for वात) D2 -संज्ञात (for संघात) Ś1 D1.2.4.10.11 भीमोर्मि (Ś1 D10 °र्मि), Ñ1 D1.4 Ct नालोर्मि (Ct °र्मि) N2 V B1.3.4 D6 घोरोर्मि, D3 वातोर्मि, D7.8 -ज्वालोर्मि, T1.2 G1 M Cg -जातोर्मि, Ck as in text (for जातोर्मि) —^{b}) D11 शिखर (for शिशिर) Ś1 D1-4.10.11 [अं]बुद Ñ2 V B1.3.4 D6 [उ]दक, D3 [अं]बुवत् (for [अ]म्बुमत्) Cg Ct मतुबर्थं — D7.8 read 3^{cd} (preceded by 1121*) before 1 —^{d}) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 प्रबुद्ध (Ñ1 °द्ध) Ñ2 D6 विशुद्ध, V B3.4 विरूढ B1 D3 विबुद्ध, B4 विहग (for प्रबुद्ध) —After 3^{cd}, D5 T G M3 ins., while D3 M2 ins. after 3^{ab}

1123* हनूमान्मारुतगतिर्महानौरिव सागरम् ।

—Ś1 D1.2.4.10.11 read 3^{ef} and 8^{ab} after 4 —^{e}) B1 अपानम्, D7.8 हनूमान् (for अपारम्) B1 अपरिश्रान्त —^{f}) T2 स्वर्ण (for गगन) Ś1 D1-4.10 सा(Ś1 सा) बुधि सम(Ś1 D3.10 स स्य)माहृत Ñ1 V1 B1-3 सोऽगमा हृदय सर (B3 °ह हनूमत), Ñ2 V3 B4 D6 सोमाहृद नभ सर, D11 खातु विशमग्राहउ (sic) —After 3 D3 reads 5^{ab}

4 D6 om. 4.5^{ab} Ñ V B om. 4 —^{a}) D3 ग्रसन्निव महातेजास् —^{b}) D7.8 G2.3 M1 Cm t (उ)ल्लिखन्(D3 °खत्), D5 [आ]लिखत् (for [आ]लिखन्) Ś1 D1.2.4.10.11 ताराधिप(D1.2.4 °रि)वोल्लिखन् T2 ताराधिपमिवा लिखन् —After 4 Ś1 D1.2.4.10.11 read 3^{ef} and 8^{ab}

5 D6 om. 5^{ab} (cf. v. l. 4) Ñ V B D6 transp. 5-7 (D6 5^{c}-7) and 8^{c}-9 and only with 10 read (including star passages) after 16 (preceded by 1132*) D1.4.11 read 17^{ab}, 9 and 5 (including star passages) after 10 D2 repeats 5-7 (including star passages) after 9 G1 repeats 5 after 1.5 of 1131* Ś1 repeats 5^{ab} (followed by 1124*) after 9 while D3 reads 5^{ab} after 3 —^{ab}) Ś1 Ñ2 V3 D1.2.4.6.10(Ś1 D10 both times) T G2 M1.2 [आ]लयम् B1 सुत Ck as in text (for [आ]लयम्) B3 राजन् (for श्रीमान्) D3 स मारुतात्मज श्रीमान् (for ^{a}) Ś1 D10 (both first time) कपिर्वायुसुतो नरे (for

स किंचिदनुसंप्राप्तः समालोक्य महागिरिम् ।
महेन्द्रमेघसंकाशं ननाद हरिपुंगवः ॥ १०
निशम्य नदतो नादं वानरास्ते समन्ततः ।
बभूवुरुत्सुकाः सर्वे सुहृद्दर्शनकाङ्क्षिणः ॥ ११
जाम्बवान्स हरिश्रेष्ठः प्रीतिसंहृष्टमानसः ।
उपामन्त्र्य हरीन्सर्वानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १२
सर्वथा कृतकार्योऽसौ हनूमान्नात्र संशयः ।
न ह्यस्याकृतकार्यस्य नाद एवंविधो भवेत् ॥ १३
तस्य बाहूरुवेगं च निनादं च महात्मनः ।
निशम्य हरयो हृष्टाः समुत्पेतुस्ततस्ततः ॥ १४ G 5 55 6 B 5 57 24 L 5 55 9

(for वीर्यवान्) —^{c}) D3 व्यामुक्त (for ज्यामुक्त) —^{d}) D5 7-8 (S)भ्युपागमत् (for °गत) Ś1 Ñ1 B D1 4 10 महावेगमुपागमत्(B3 °द्रवत्) Ñ2 V D2 8 11 महावेग उपा(D11 °द्रुत)गमत् —After 9 Ś1 repeats 5^{ab} (followed by 1124*) while D10 repeats 5–7 (including star passages)

10 For sequence in Ñ V B D6 cf v l 5 B3 om 10 —^{a}) V1 कपि, D5 इव D7 9 आसान्, G3 damaged (for अनु) Ś1 Ñ2 V1 D1 10 सम्प्राप्त B3 सम्प्राप्य (for -संप्राप्त) —^{b}) D5 समालोच्य —B3 om 10^{cd} —^{c}) D1 मलय, D5 7 8 G M महेन्द्र (for महेन्द्र) T2 मेरु (for -मेघ) D7 8 सकाशे Ś1 स्तन ददद्रुमनादं Ñ1 D2 ननाद सुमहानादं, Ñ2 V B1 2 D1 4 6 10 11 अनदद्धनुमान्वाद —^{d}) D3 ननर्द (for ननाद) D7 8 स महाकपि, G1 3 हरियूथप (for हरिपुंगव) Ś1 Ñ1 V B1 2 D1 2 4 10 11 मेघनादसम(D1 4 °मित्र)स्वन(Ñ1 D3 °न), Ñ2 D6 मेघस्वने स(D6 °नस)मस्वन —After 10 Ś1 Ñ1 D2 10 ins

1130* स दृष्ट्वा पर्वतश्रेष्ठं सुहृद्दर्शनहर्षित ।
महर्षमतुलं लेभे हनूमान्मारुतात्मज ।
ते तस्य निनदं श्रुत्वा सर्व एव वनौकस ।
आसन्प्रहृष्टमनस सुहृद्दर्शनकाङ्क्षिण ।

[Ś1 om l 1–2 —(l 1) Ñ1 illeg for सुहृद्दर्शन —(l 2) Ñ1 तुष्ट (for अतुल) —D2 om l 3–4 —(l 3) Ñ1 स श्रुत्वा निनदं घोरं वानरास्ते हनूमत —(l 4) Ñ1 -काम्य (for -काङ्क्षिण)]
—After 10, D1 4 11 read 17^{ab}, 9 and 5 (including star passages) while D5 7-8 S ins whereas D3 ins only l 10–11 after 10

1131* स प्रकाशमथ कपिर्दिशो दश समन्तत ।
स त देशमनुप्राप्त सुहृद्दर्शनलालस ।
ननाद हरिशार्दूलो लाङ्गूलं चाप्यकम्पयत् ।
तस्य नानद्यमानस्य सुपर्णाचरिते पथि ।
फलतीवास्य घोषेण गगनं सार्कमण्डलम् ।
ये तु तत्रोत्तरे तीरे समुद्रस्य महाबला ।
पूर्वं संविष्ठिता शूरा वायुपुत्रदिदृक्षव ।
महतो वायुनुन्नस्य तोयदस्येव गर्जितम् ।
शुश्रुवुस्ते तदा घोषमूरुवेगं हनूमत ।
ते दीनवदना सर्वे शुश्रुवु काननौकस ।
वानरेन्द्रस्य निर्घोषं पर्जन्यनिनदोपमम् ।

[(l 1) G1 हरि (for कपि) —After l 1 D5 7 8 S repeat 8^{ab} —(l 3) D7 8 सु(D6 सु)महानादं (for हरिशार्दूलो) —(l 4) D6 M नदिते (for [आ]चरिते) —(l 5) T2 फलति (for फलति) —After l 5 G1 repeats 5 —(l 6) D5 7-8 T1 3 G2 M2 कूले (for तीरे) —(l 7) D5 पूर्वं Cm as above Ct पूर्व (for पूर्वं) T1 तु T3 सु Cm t as above (for स) D5 Ct पुत्र (for पुत्र) —(l 8) D5 G1 M1 2 वात (for वायु) T3 G3 पुत्रस्य Cg as above (for -नुन्नस्य) T1 महानाग नुन्नस्य (for the prior half) D5 7 8 Cm t नि(Ct नि)स्वन (for गर्जितम्) —(l 9) D5 तथा M2 Cr महा (for तदा) G2 M1 शब्दम् Cm g k t as above (for घोषम्) T1 3 G3 M1 वेगात्, Cr m g k t as above (for -वेगं) —G1 3 om l 10–11 —(l 10) D5 7 8 T1 M1 Cg मनस (for वदना) D5 तत प्रहृष्टमनस (for the prior half) D5 शुश्रुवु (for शुश्रुवु)]

11 Ś1 D10 read 11–16 (including star passage) after 7 —^{ab}) D3 G3 निनदं घोरं (for नदतो नादं) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 स श्रु(B1 D6 श्रु)त्वा निनदं घोरं (for ^{a}) D3 वानरेन्द्रा (for वानरास्ते) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 हनूमत (for समन्तत) D2 ततस्य निनदं श्रुत्वा सर्व एव वनौकस —^{c}) Ś1 D1 2 4 10 11 आसन्प्र(D11 °न्सु)हृष्टमनस, Ñ V B D6 बभूवुर्हृष्टमनस —^{d}) Ś1 D1 4 10 11 काम्या (for -काङ्क्षिण)

12 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 —^{a}) D1-4 जाम्बवान् Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 च D5 G1 3 तु (for स) —^{b}) B1 प्रीत, D2 6 प्रीत (for प्रीति) Ś1 D10 सम्प्रहृष्टतनूरुह —^{d}) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 समागम्या(B1 अगद वा)क्यम् (for इदं वचनम्)

13 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 —^{a}) D3 -कृत्यो (for -कार्यो) —^{c}) Ñ2 V B D2 6 -कृत्यस्य (for -कार्यस्य) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 रवो (for नाद)

14 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 —^{a}) Ś1 D10 वेगेन (for वेगं च) —^{b}) Ś1 Ñ V1 B1-3 D1 2 4 6 10 निनदं (for निनादं) D3 हनूमत (for महात्मन) —^{c}) Ś1 Ñ V B D1 4 10 11 संश्रुत्य D5 संश्रुत्य (for निशम्य) D7 श्रेष्ठा (for हृष्टा) —^{d}) D4 समुत्पेतु

G 5 55 15
B 5 7 7
L 5 55 16

पाण्डुरारुणवर्णानि नीलमाञ्जिष्ठकानि च ।
हरितारुणवर्णानि महाभ्राणि चकाशिरे ॥ ६
प्रविशन्नभ्रजालानि निष्क्रमंश्च पुनः पुनः ।
प्रच्छन्नश्च प्रकाशश्च चन्द्रमा इव लक्ष्यते ॥ ७

नदन्नादेन महता मेघस्वनमहास्वनः ।
आजगाम महातेजाः पुनर्मध्येन सागरम् ॥ ८
पर्वतेन्द्रं सुनाभं च समुपस्पृश्य वीर्यवान् ।
ज्यामुक्त इव नाराचो महावेगोऽभ्युपागतः ॥ ९

*) D₁₀ अप रमणरेश्वातश्चाम्बुधि समगाहत —After 5^{cd} Ś₁ Ñ V B D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ ins

1124* सप्रसादैवैव गगने कर्षयित्रिव दिशो दश ।

[Ś₁ D₁₀ (both first time) स(D₁₀ सं)प्रसादैव and (second time) सप्रच्छायव Ñ V₂ B₁ ₃ सप्रसादे (V₂ B₃ °दे)न B₂ D₂ सप्रसादे (D₂ °ादै)व B₄ सप्रसादैव (for सप्रसा दैव) V₁ सयातयविव व्योम (for the prior half) D₂ दश (for दश)]

—D₂ om 5^{cd} 8 —*) D₁₀ (second time) विकिरन्, T₃ पातर्यन् G₂ प्रकर्षन् (for विकर्षन्) —After 5 Ś₁ Ñ V B D ₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ ins

1125* वायुभ्यामन्तरे सक्त मेघजाल च पाण्डुरम् ।

[Ś₁ D₁ ₄ ₁₀ first time) तु प्रयोर् (for वायुभ्याम्) D₂ पुन स्तरसा (for the prior half) D₁ om (hapl) from the post half up to the prior half of 1126* Ś₁ D₂ ₄ ₁₀ (first time) तु सु(D₂ ₁₀ स)पादुर (for च पाण्डुरम्)]

—Thereafter Ś₁ Ñ₁ D₁ ₂ ₄ ₁₁ cont

1126* उत्तरीयमिवासक्तमासीत्तस्य महाकपे ।
[D₁ om महा]

6 For sequence in Ñ V B D₂ cf v l 5 D₂ om while D₁₀ repeats 6 (cf v l 5) —*) T₁ G M पाण्डुर —*) Ś₁ Ñ V B D₁ ₂ ₄ ₁₀ (both times) तु लोहितवर्णानि (for माञ्जिष्ठकानि) —G transp 6^{cd} and 7 M₁ transp 6^{cd} and 7^{ab} repeating 6^{cd} after l 1 of 1127* —*) Ś₁ Ñ V B D₁ ₂ ₄ ₁₀ (both times) तु वर्णिनानि (D₁₁ °ह)व्यमणानि —*) D₂ महाद्रीणि (for महाभ्राणि) ⊛ Cv पाण्डुरारुणेत्यादिश्लोकद्वयोश्चार्थे हरितारुणादि । प्रविशत्रित्यादि श्लोकस्योपरि ऐकरूपमदित त्रिपितम् । Cg पाण्डरेति । धवल्यवस्तारानि चेन शरण शन्त्यावर्णा आभिरवरलुरम् । महा १ अरुण कृष्ण लोहित १ इत्यमराम ⊛

7 For sequence in Ñ V B D₂ cf v l 5 D₂ om v l 1 D₁₀ repeats 7 (cf v l 5) G transp 6^{cd} and 7 —*) Ś₁ Ñ V B D₁ ₂ ₄ ₁₀ (both times) तु घारय मेघवृन्दं (V B₁ °जाल D₁₁ °दणा)नि —*) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ (first time) निपतन् Ñ₂ V B D₁ ₄ ₁₁ प्लवगः, D₂ T₁ G₁ M₁ ₃ निपतमग्, D ₃ T₂ G₃ ₃ नि तामग् (for निष्क्रमन्) D₁₀ (second time) एवम स पुन पुन —After 7^{ab}, M₁ reads 6^{cd} repeating it after l 1 of 1127* —*) B₄ प्रसन्नश्च (for प्रच्छन्नश्च) V₂ om first च D₁₄ प्रकाश प्रकाशश्च —*) D₂ लक्ष्यसे (०८) D₁₀ दृश्यते (for लक्ष्यते) —After 7 Ś₁ D₁₀ read 11 16 (including star passage) —After 7 D₂ ins 1132* while D₁ ₃ S ins

1127* विविधाभ्रघनापन्नगोचरो धवलाम्बर ।
दृश्यादृश्यतनुर्वीरस्तदा चन्द्रायतेऽम्बरे ।
ताक्ष्यायमाणो गगने बभासे वायुनन्दन ।
दारयन्मेघवृन्दानि निष्पतंश्च पुन पुन ।

[(l 1) D₂ [आ]घन, G₂ [आ]गम, Cv as above (for [आ]घन) —(l 2) M₁ -तनुः Cv or g t as above (for तनुर्) D₇ ₈ तथा (for तदा) ⊛ Ct अत्र केचि प्रक्षिप्ति इति वाति ⊛ —(l 3) D₂ नभसे (for गगने) D₇ ₈ स बभौ (for बभासे) —(l 4) D₂ T₂ G₂ -जालानि (for वृन्दानि)]

8 D₂ om 8 (cf v l 5) Ś₁ D₁ ₄ ₁₀ ₁₁ read 3^{ef} and 8^{ab} after 4 D₁ ₂ ₃ S repeat 8^{ab} after l 1 of 1131* —*) Ś₁ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ दर्पा (for नदन्) D₂ G₁ M₁ (all second time) हनुमान् (for महता) —*) Ñ₁ illeg for मेघस्वन B₂ महास्वन D₂ महास्वन (for महास्वन) Ś₁ D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ गुरुमेघनिस्वन B₁ मेघस्वनमिव स्वन, G₂(both times) हनुमा मेघनि स्वन —After 8^{ab}, T₂ ins

1128* ननाद विविध नाद रोदसी पूरयन्निव ।

—Thereafter T₂ cont, while D₁ ₃ T₁ ₃ G M ins after 8^{ab}

1129* प्रयात्यागमनार्थ वा नाम विश्रान्य चात्मन ।
आकुला नमति कुल प्यथवि वा च सागरम् ।
मर्दयित्वा च घोर वैदेहीमभिवाद्य च ।

[(l 1) G₁ Ck प्रवीतान् —(l 2) D₂ दर्शयित्वा (for व्यथयित्वा) —(l 3) D₂ दर्शयित्वा (for म°) D₁ ₅ ₇ वीरान् G₂ घन सतम् (for च घोर) G₂ ₃ अभिवाद्य च वैदेही (for the post half)]

—For sequence in Ñ V B D₂ cf v l 5 D₁ ₄ ₁₁ read 8^{cd} (preceded by 1132*) after 16 —*) D₂ महातेजा (for °तेजा) —*) B₁ तत्र (for पुनर्)

9 For sequence in Ñ V B D₁ ₄ ₁₁ cf v l 5 —*) B₂ समस्पृश्य च D₁ ₄ ₁₁ स तु स्पृश्य (for समुपस्पृश्य) Ś₁ Ñ V B D₁ ₂ ₄ ₁₀ ₁₁ पाणिना

स किंचिदनुसंप्राप्तः समालोक्य महागिरिम् ।
महेन्द्रमेघसंकाशं ननाद हरिपुंगवः ॥ १०
निशम्य नदतो नादं वानरास्ते समन्ततः ।
बभूवुरुत्सुकाः सर्वे सुहृद्दर्शनकाङ्क्षिणः ॥ ११
जाम्बवान्स हरिश्रेष्ठः प्रीतिसंहृष्टमानसः ।
उपामन्त्र्य हरीन्सर्वानिदं वचनमब्रवीत् ॥ १२
सर्वथा कृतकार्योऽसौ हनूमान्नात्र संशयः ।
न ह्यस्याकृतकार्यस्य नाद एवंविधो भवेत् ॥ १३
तस्य बाहूरुवेगं च निनादं च महात्मनः ।
निशम्य हरयो हृष्टाः समुत्पेतुस्ततस्ततः ॥ १४

G 5 55 8
B 5 57 24
L 5 55 9

(for धीर्यवान्) —ᶜ) D3 व्यामुक्त (for व्यामुच) —ᵈ) D3 7-8 [ऽ]भ्युपागमत् (for °गत). Ś1 Ñ1 B D1 6 10 महावेगमुपागमत् (B3 °द्रवत्), Ñ2 V D8 6 11 महावेग उपा(D11 इवा)गमत् —After 9 Ś1 repeats 5ᵃᵈ (followed by 1124*) while D10 repeats 5–7 (including star passages)

10 For sequence in Ñ V B D6 cf v l 5 B3 om 10 —ᵃ) V1 वक्ति D3 इव, D7-8 आरात्, G3 damaged (for अनु) Ś1 Ñ2 V1 D8 10 सप्राप्त B3 -सप्राप्य (for -सप्राप्त) —ᵇ) D3 समालोच्य —B3 om 10ᶜᵈ —ᶜ) D1 मरुय, D5 7 8 G M महेंद्र (for महेन्द्र) T2 भेद (for -मेघ). D7 8 सकाशो Ś1 व्यन दद्धनुसनाद, Ñ1 D3 ननाद सुमहानाद, Ñ2 V B2 3 D1 4 9 10 11 अनदद्धनुमानाद —ᵈ) D3 ननर्द (for ननाद) D7 8 स महागिरि, G1 3 हरियूथप (for हरिपुंगव) Ś1 Ñ2 V B1 3 D1 3 4 10 11 मेघनादसम(D1 4 °मित्र)स्वन(Ñ1 D3 °न), Ñ2 D6 मेघस्वने स(D6 °मस)मस्वन —After 10 Ś1 Ñ1 D2 10 ins

1130* स दृष्ट्वा पर्वतश्रेष्ठ सुहृद्दर्शनहर्षित ।
प्रहर्षमतुल लेभे हनूमान्मारुतात्मज ।
ते तस्य निनद श्रुत्वा सर्व एव वनौकस ।
आसन्सहृष्टमनस सुहृद्दर्शनकाङ्क्षिण ।

[Ś1 om l 1–2 —(l 1) Ñ1 illeg for सुहृद्दर्शन. —(l 2) Ñ1 सुगर (for अतुल) —D2 om l 3-4 —(l 3) Ñ1 स श्रुत्वा निनद घोर वानरास्ते हनूमत —(l 4) Ñ1 -लालस (for -काङ्क्षिण)]

—After 10 D1 4 11 read 17ᵃᵇ, 9 and 5 (including star passages), while D5 7-8 S ins whereas D3 ins only l 10–11 after 10

1131* स पूरयामास कपिर्दिशो दश समन्तत ।
स त देशमनुप्राप्त सुहृद्दर्शनलालस ।
ननाद हरिशार्दूलो लाङ्गूल चाप्यकम्पयत् ।
तस्य नानद्यमानस्य सुपर्णाचरिते पथि ।
फलतीवास्य घोषेण गगन सार्कमण्डलम् ।
ये तु तत्रोत्तरे तीरे समुद्रस्य महाबला ।
पूर्वं संविष्टिता शूरा वायुपुत्रदिदृक्षव ।
महतो वायुनुन्नस्य तोयदस्येव गर्जितम् ।
शुश्रुवुस्ते तदा घोषमूरुवेग हनूमत ।
ते दीनवदना सर्वे शुश्रुवु काननौकस ।
वानरेन्द्रस्य निर्घोष पर्जन्यनिनदोपमम् ।

[(l 1) G1 हरिर् (for कपिर्) —After l 1 D5 7 8 S repeat 8ᵃᵈ —(l 3) D7 8 सु(D8 सु)महानाद (for हरि शार्दूलो) —(l 4) D6 M चरिते (for [आ]चरिते) —(l 5) T1 नन्दति (for फलति) —After l 5, G1 repeats 5 —(l 6) D5 7-8 T2 3 G1 M2 कूले (for तीरे) —(l 7) D5 पूर्वे Cm as above Ct पूर्व (for पूर्वं) T1 तु T3 तु, Cm t as above (for स) D8 Ct पुत्र (for -पुत्र) —(l 8) D3 G1 M1 2 वात (for वायु) T3 G3 पुत्रस्य Cg as above (for नुन्नस्य) T3 महावातेन नुन्नस्य (for the prior half) D5 7 8 Cm t नि(Ct नि)स्वन (for गर्जितम्) —(l 9) D5 तथा M2 Cr महा (for तदा) G2 M1 शब्दम् Cm g k t as above (for घोषम्) T1 2 G2 M1 -वेगाद्, Cr m g k t as above (for वेग) —G1 3 om l 10–11 —(l 10) D5 7 8 T2 M1 Cg मनस (for वदना) D3 तत प्रहृष्टमना (for the prior half) D3 शुश्रुवु (for शुश्रुवु)]

11 Ś1 D10 read 11–16 (including star passage) after 7 —ᵃᵇ) D3 G3 निनद घोर (for नदतो नाद) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 त श्रु(B1 D6 तच्छ्रु)त्वा निनद घोर (for ᵃ) D3 वानरेंद्रा (for वानरास्ते) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 हनूमत (for समन्तत) D3 तत्तस्य निनद श्रुत्वा सर्वे एव वनौकस —ᶜ) Ś1 D1 3 4 10 11 आसन्स(D11 °न्सु)हृष्टमनस, Ñ V B D6 बभूवुर्हृष्टमनस —ᵈ) Ś1 D1 4 10 11 लालसा (for काङ्क्षिण)

12 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 —ᵃ) D1-3 जाम्बवान्, Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 च, D3 G1 3 तु (for स) —ᵇ) B1 प्रीत, D1 6 प्रीत (for प्रीति) Ś1 D10 सप्रहृष्टतनूरुह —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 अगदान्वा(B1 अंगद वा)क्यम् (for इद वचनम्)

13 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 —ᵃ) D1 -कृत्यो (for -कार्यो) —ᶜ) Ñ2 V B D1 4 -कृत्यस्य (for -कार्यस्य) —ᵈ) Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 वेग (for नाद)

14 For sequence in Ś1 D10, cf v l 11 —ᵃ) Ś1 D10 वेगेन (for वेग च) —ᵇ) Ś1 Ñ V1 B2 3 D1 4 6 10 निनद (for निनाद) D3 हनूमत (for महात्मन) —ᶜ) Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 सश्रुत्य D6 सश्रुत्या (for निशम्य) D7 श्रेष्ठा (for हृष्टा) —ᵈ) D6 स्समुत्पेतु

G 5 55 9 B 5 57 25 L 5 55 10

ते नगाग्राङ्गनागाग्राणि शिखराच्छिखराणि च ।
प्रहृष्टाः समपद्यन्त हनूमन्तं दिदृक्षवः ॥ १५
ते प्रीताः पादपाग्रेषु गृह्य शाखाः सुपुष्पिताः ।
वासांसीव प्रकाशानि समाविध्यन्त वानराः ॥ १६
तमभ्रघनसंकाशमापतन्तं महाकपिम् ।
दृष्ट्वा ते वानराः सर्वे तस्थुः प्राञ्जलयस्तदा ॥ १७

ततस्तु वेगवांस्तस्य गिरेर्गिरिनिभः कपिः ।
निपपात महेन्द्रस्य शिखरे पादपाकुले ॥ १८
ततस्ते प्रीतमनसः सर्वे वानरपुंगवाः ।
हनूमन्तं महात्मानं परिवार्योपतस्थिरे ॥ १९
परिवार्य च ते सर्वे परां प्रीतिमुपागताः ।
प्रहृष्टवदनाः सर्वे तमरोगमुपागतम् ॥ २०

(for समुपेतुरा) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 T1 2 G3 समतत, D3 4 यतस्तत (for ततस्तत)

15 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 B3 om 15 —a) D2 नगात्तु (for नगाग्रान) D5 * * * णि (for नगाग्राणि) —D3 reads from पद्यन्त in a up to तम in 17a in marg —c) D2 समपद्यते N1 समागम्य प्रहृष्टास्ते, G3 दृष्ट्वा समभिपद्यते —d) Ś1 D10 दिदृक्षया (for °क्षव)

16 For sequence in Ś1 D10 cf v l 11 D3 reads 16 in marg (cf v l 15) —a) Ś1 D10 स्थिरश्च, Ñ1 D1 2 4 8 11 T3 G3 M1 स्थिता B4 प्रासा, Cg as in text (for प्रीता) Ñ1 B1 D3 पर्वत (for पादप) Ñ2 V B D2 4 [अ]ग्राणि (for [अ]ग्रेषु) —b) Ś1 Ñ V B D2 8 10 द्रुम (for गृह्य) D7-9 M3 Ct शाखाम् (for शाखा) Ś1 सुपुष्पिता Ñ2 V B1-3 D2 3 4 च पुष्पिता D5 M2 3 सु(M2 प्र)तिष्ठिता, D7-9 अवस्थिता (for सुपुष्पिता) D1 4 11 द्रुमशाखासु वानरा (D1 4 वेगिता) —c) Ś1 Ñ V B1-3 D6-10 M1 Cv च D3 वि (for [इ]व) D3 प्रकाश स, D5 T1 G1 M2 प्रशाखानि D8 T3 G3 M3 महाप्रीत्या G2 M3 Cm g प्रशाखाश्च Ct as in text (for प्रकाशानि) B2 D1 4 11 वासांसि चीरवृन्दानि ※ Ck वासांसीव महाप्रीत्येति पाठः ※ —d) V1 समाविध्य च B1 °विध्यन्त (sic) B4 विक्षेपु सर्व (for समाविध्यन्त) M2 दुधुवुर्वानरास्तदा ※ Cv समाविध्यन्त समाधूयन्त । प्रशाखानीति पाठे प्रशाखानि प्रकाण्डानि । समाविध्यन्तेत्यस्य समावेष्य समाश्रयन्त इत्यर्थः ※ —After 16 Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 ins while D2 ins after 7

1132* उत्तमं जवमास्थाय द्रुमाद्द्विगुणविक्रम ।

[Ś1 D1 4 10 11 वेगम् (for जवम्) Ñ2 त्रिगुण (for द्विगुण) Ś1 -संभ्रमः, Ñ1 रहस V1 D6 विक्रमा D1 2 (sup lin as above) मानस (for विक्रम)]

—Thereafter Ñ V B D6 read 5-7 (D6 5c-7) and 6c-9 (transposing them) and 10 while D1 4 11 read 8cd —After 16 D2 7-8 S ins

1133* गिरिगह्वरसंलीनो यथा गर्जति मारुत ।
एवं जगर्ज बलवान्हनूमान्मारुतात्मज ।

[(l 2) T3 गर्जेत (for जगर्ज) D6 हनुमान्बलवान्]

17 For sequence in D1 4 11, cf v l 5 D2 reads up to तम in marg (cf v l 15) —a) Ś1 Ñ1 V1 D2 3 4 10 11 अद्रि, Ñ2 V2 B1-3 D6 अभ्रि (for अभ्र) Ñ2 V B D6 चय, D11 -नाभ (for घन) —b) Ś1 D1 समायात (for आपतन्त) —c) Ñ2 दृष्ट्वा (for दृष्ट्वा) —After 17, D2 reads 29 repeating it in its proper place

18 B4 om 18 19 —a) Ñ1 च D2 तु (for तु) Ñ1 D7 9 वीरो G2 3 तस्मिन्, Cm as in text (for तस्य) —b) G2 3 गिरौ, Cm t as in text (for गिरेः) Ñ1 बलं (for कपि) —For 18ab Ś1 Ñ2 V B1 2 D1 2 4 6 10 11 subst

1134* स तस्यैव गिरेः शृङ्गे निपत्य सुमहाबल ।

[Ś1 B2 3 D10 तस्यैव च (for स तस्यैव) Ś1 D1 4 10 11 निपपात B1 D3 निपत्य स (D2 च) B3 निहत्य स (for निपत्य सु)]

—c) Ś1 Ñ V B1-3 D1 4 6 10 11 निषसाद D2 स निषाद (sic) (for निपपात) D7 9 Ct गिरेस्तस्य (for महेन्द्रस्य) —d) Ś1 Ñ V B1-3 D1 2 4 6 10 11 सानौ (for शिखरे) D3 [आ]वृते (for [आ]कुले) —After 18 D6 ins

1135* तेन तस्मिन्निपतता कम्पितः स महीधरः ।
प्रचकम्पे च पृथिवी क्षोभिताश्च जलाशयाः ।

while D5 7-8 S ins

1136* हर्षेणापूर्यमाणोऽसौ रम्ये पर्वतनिर्झरे ।
छिन्नपक्ष इवाकाशात्पपात धरणीधरे ।

[(l 1) D5 G3 पूर्वभागे Cm t as above (for [आ]पूर्यमाणो) D5 रम्य (for रम्ये) ※ Cm t पर्वतनिर्झरे निर्झरप्रवर्तके शिखर इत्यर्थः (Cm °र इत्येके) ※ । अथवा निर्झरे वक्र एव च तत् इत्यर्थे ※ —(l 2) M3 हीन (for छिन्न) D5 [आ]काशे (for [आ]काशात्) T1 3 धरणीधरे Cm t धरणीधर (as above)]

19 B4 om 19 (cf v l 18) —a) B3 D1 3 G1 प्रीत (for प्रीत) —d) D1 पर्यवार्य (sic) (for पर्य°)

20 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 20cd, 25 and 20ab after 31 (followed by 1141*) Ñ2 V B1 D6 read

उपायनानि चादाय मूलानि च फलानि च ।
प्रत्यर्चयन्हरिश्रेष्ठं हरयो मारुतात्मजम् ॥ २१
विनेदुर्मुदिताः केचिच्चक्रुः किलकिलां तथा ।
हृष्टाः पादपशाखाश्च आनिन्युर्वानरर्षभाः ॥ २२
हनूमांस्तु गुरून्वृद्धाञ्जाम्बवत्प्रमुखांस्तदा ।
कुमारमङ्गदं चैव सोऽवन्दत महाकपिः ॥ २३
स ताभ्यां पूजितः पूज्यः कपिभिश्च प्रसादितः ।
दृष्टा देवीति विक्रान्तः संक्षेपेण न्यवेदयत् ॥ २४

निषसाद च हस्तेन गृहीत्वा वालिनः सुतम् ।
रमणीये वनोद्देशे महेन्द्रस्य गिरेस्तदा ॥ २५
हनूमानब्रवीद्धृष्टस्तदा तान्वानरर्षभान् ।
अशोकवनिकासंस्था दृष्टा सा जनकात्मजा ॥ २६
रक्ष्यमाणा सुघोराभी राक्षसीभिरनिन्दिता ।
एकवेणीधरा बाला रामदर्शनलालसा ।
उपवासपरिश्रान्ता मलिना जटिला कृशा ॥ २७　G 5 55 0 / B 5 57 10 / L 5 56 7

20ᶜᵈ after l 1 and 25 and 20ᵃᵇ after l 2 of 1141*. B1 3 4 read 20ᶜᵈ after l 1 repeating it after l 2 of 1141* and read 25 and 20ᵃᵇ after 20ᶜᵈ (r) D3 om 20ᵃᵇ —ᵃ) V2 तत, D8 वने (for च ते) —ᵇ) D11 परा (for परा) Ś1 D10 प्रत्रेदिरे, Ñ2 V B D8 उपागमन् (for उपागता) —D3 reads 20ᶜᵈ after 31 (followed by 1141*) —ᶜ) Ś1 Ñ V B(B1 3 4 both times) D1-4 6 10 11 मनस दृष्ट्वा, G2 3 मनस सर्वे (for -वदना सर्वे) —ᵈ) B1(second time) समयोगम्, B4 (second time) समवोचद्, D1 4 7 8 समागतम्, D3 स मारुतिम्, D8 समारासम् (for समरोगम्) Ś1 Ñ1 V B1 2 3(B1 3 4 second time) D1 2 4 10 11 G1 उपस्थित (B4 °त), Ñ2 D4 समवस्थित, D5 7 9 उपागमन् (for उपागतम्) B(B1 3 4 first time) हनूमतमुपस्थित

21 B4 om 21-22ᵇ —ᵇ) Ś1 Ñ V B1 3 D1-4 6 10 11 मधूनि च, B2 सुगन्धीनि (for मूलानि च) —ᶜ) D3 अपूजयन् (for प्रत्यर्चयन्) G2 हनूमत (for हरिश्रेष्ठ) —For 21ᶜᵈ, Ś1 Ñ V B1-3 D1 2 4 6 10 11 subst

1137* अर्चयन्तो हरिवर मारुतस्यौरस सुतम्।

[Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 परिवार्यार्चयन्ति स्म (for the prior half)]

22 B4 om 22ᵃᵇ (cf v l 21) D5 6 T1 3 G M1 om 22 —ᵃ) B2 विरेजुर (for विनेदुर्). V2 सर्वे (for केचिच्) —ᵇ) D7 9 T1 कपित् (for चक्रु) Ś1 किलकिलाश्च ते, V1 B2 3 D1-4 10 11 T2 किलकिलाश्च (B2 D10 T2 °ला)तथा(B1 3 D1 4 T2 °दा D10 परे), V2 B1 किलकिलाध्वनि(V2 °ला यथा) —Note hiatus between ᶜ and ᵈ —ᶜ) B2 (marg also) दृष्ट्वा, D2 दृष्ट (for हृष्टा) Ñ2 B2-4 D6 शाखासु (for शाखाश्च) —ᵈ) D1 T2 व्यानिन्युर्, D3 [अ]थानिन्युर्, D4 वानिन्युर्, D11 विनिन्युर् (for आनिन्युर्) N1 [आ]निन्युर्वानरपुंगवा Ñ2 V1 B1 3 4 D1 व्या(B1 3 4 व्य) एवंत च चचन V2 व्यहरन्नानुरुत च B2 स्पच्वर्तव पचन

23 ᵃ) Ś1 त, D2 3 च (for तु) Ś1 N V B1 3 4 D1-4 6 10 11 गुरु वृद्ध(D2 ऋक्ष), B3 महावृद्ध (for गुरून्वृद्धाञ्) —ᵇ) T G1 2 तथा (for तदा) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 जाव(Ś1 Ñ1 D2 3 4 °वु)वत्र महाकपि (D3 °बल) —ᶜ) D10 अंगदा (for अङ्गद) Ś1 Ñ1 D10 [प्]वम्, D2 [अ]पि (for [च्]व) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D10 अभ्यवदन्महाबल, Ñ2 V B D1 4 ववंदे स(V1 B1 च, V2 D2 3 °य) महाबल (B1 D3 °कपि), D1 11 व्यवदत महाबल (D4 °ल), D2 [अ]थावदत महाबल

24 ᵃ) V1 B3 4 D2 पूज्य (for पूज्य) —ᵇ) B4 स (for च) Ś1 D10 [अ]भिपूजित , Ñ V B1 2 D1-4 6 11 समानित , B2 4 समाहित (for प्रसादित) —ᶜ) D11 दृष्ट्वा (for दृष्टा) T2 G3 M2 3 सीता (for देवी) D2 T2 G1 विख्यात (for विक्रान्त) —ᵈ) D11 सादरेण (for संक्षेपेण) D11 निवेदयत्.

25 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 cf v l 20 D3 om 25 —ᵃ) Ś1 Ñ V B D1 2 4, 6 10 11 ततो हस्ते (for च हस्तेन) —ᵇ) Ś1 Ñ2 V B D10 वालिन सुत, D1 2, 4 11 पवनात्मज (for वालिन सुतम्) —ᶜ) B2-4 रमणीय (for °ये) —ᵈ) Ś1 Ñ1 V1 B1 D1 2 4 10 11 दर्दुरस्य, V2 दुर्धरस्य (for महेन्द्रस्य) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 महागिरे (D10 °रि [sic]) T1 गिरेस्तथा (for गिरेस्तदा)

26 Ñ2 V B D1 4 6 11 om 26-27 Ś1 N1 D2 3 10 read 26-27, 32-34 (including star passages) after 5 56 1 (followed by 1149* and 1150*) —ᵃ) D3 अब्रवीद्वाक्यम्, D7 9 M1 2 अनयी गुरुम् —ᵇ) T2 G2 3 M1 समतान् (for तदा तान्) Ś1 Ñ1 D3 10 सर्वान्हरीन्द्वरि(D1 °कपि)पुत्रान्, D2 इद वानरसंसदि —ᶜ) Ś1 N1 D2 3 10 वनिकामध्ये D6 -वनिकायां तु —ᵈ) Ś1 [अ]सौ Ñ1 D2 3 10 स (for सा)

27 Ñ2 V B D1 4 6 11 om 27 (cf v l 26) For sequence in Ś1 N1 D2 3 10, cf v l 26 —ᵃ) D2 T2 रम्यमाणा (for रक्ष्य°) D3 विशालाक्षी (for सुघोराभी)

G 5 55 25 B 5 57 40 L 5 55 28 ततो दृष्टेति वचनं महार्थममृतोपमम् ।
निशम्य मारुतेः सर्वे मुदिता वानरा भवन् ॥ २८
क्ष्वेडन्त्यन्ये नदन्त्यन्ये गर्जन्त्यन्ये महाबलाः ।
चक्रुः किलिकिलामन्ये प्रतिगर्जन्ति चापरे ॥ २९
केचिदुच्छ्रितलाङ्गूलाः प्रहृष्टाः कपिकुञ्जराः ।
अञ्चितायतदीर्घाणि लाङ्गूलानि प्रविव्यधुः ॥ ३०
अपरे तु हनूमन्तं वानरा वारणोपमम् ।
आप्लुत्य गिरिशृङ्गेभ्यः संस्पृशन्ति स्म हर्षिताः ॥ ३१
उक्तवाक्यं हनूमन्तमङ्गदस्तु तदाब्रवीत् ।
सर्वेषां हरिवीराणां मध्ये वाचमनुत्तमाम् ॥ ३२

—ᵇ) Ś1 Ñ1 D2.10 मनस्विनी (for व्रतिनिवृता) —ᶜ) T2.3 M1 दाना (for बाला) —ᵉ) D8 परिग्लाना (for °श्रान्ता) —ᶠ) D5 M3 transp मलिना and नग्ना —After 27 D3 ins

1138* मार्गेता नगरीं लङ्का गुप्ता रावणपालिताम् ।

—Thereafter D3 cont while Ś1 Ñ1 D2.10 ins after 27

1139* यत्नेन महता दृष्टा सा मया जनकात्मजा ।
तया च सह गत्वा वा पृष्ट्वा चैनामनामयम् ।
अभिज्ञानं गृहीत्वा च सिद्धार्थोऽहमिहागतः ।

[(l 1) D2 मया सा (by transp) —(l 2) Ñ1 स चारित्राभिनष्टा सा (for the prior half) N1 दृष्टा (for पृष्टा) D2.10 [ए]नाम् (for [ए]नाम्) —(l 3) D2 तु (for च)]

28 ᵃ) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.6.10.11 दृष्टा(D11 °ष्टा) देवी B3 दृष्टा सीता (for ततो दृष्टा) —ᵇ) Ś1 B4 D10 महद्वद् (for महार्थम्) —ᶜ) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.6.10.11 श्रुत्वा ते(D1.2 तु) मारुतेस्तस्य B3 श्रुत्वा च वचनं तस्य —ᵈ) Ś1 D2.10 हर्योऽभवन्, Ñ1 D8.11 हरयस्तदा, N2 V B D4 कपयोऽभवन्, D1.4 हरिपुंगवा, G1 M1 वानरर्षभा, Cg L as in text (for वानरा भवन्) ✻ Cg भवन् अभवन् । अभिस्यत्वादडभाव I, so also Ct ✻

29 D3 reads 29 for the first time after 17 repeating it here —ᵃ) Ñ2 B1 D5.6.8 T2.3 G M Cg क्ष्वेलन्त्यन्ये, V1 क्ष्वेलयन्तो, B2-4 क्ष्वेलन्त्यन्ये (for क्ष्वेडन्त्यन्ये) Ś1 D1.4(D3 both times).10.11 हसन्त्यन्ये, D9 om (hapl) M3 वदन्त्यन्ये, Cg as in text (for नदन्त्यन्ये) —ᵇ) Ś1 D10 गायन्ति (for गर्जन्ति) Ś1 Ñ1 D1.3 first time).4.10.11 प्लवगमा N2 V B D2.6 द्विपत्तिपा, D3(second time) वनौकस, D8 महास्वना (for महाबला) —ᶜ) B4 हृष्टा (for चक्रुः) B3 किलकिलान्, D1.4 T3 G2 M Cg किलिकिलाम् —ᵈ) D2.3(both times) नर्दन्ति (for गर्जन्ति) D6 वानरा (for चापरे) Ñ2 V B D6 वनद्रुम(B4 °नृद्धा)परे तथा(B2 °दा), G2 मारुतिं प्रति चापरे

30 ᵃ) Ś1 D10 चोत्प्लुत, B3 कम्पित, D3 उद्धृत, G1 उद्धृत (for उच्छ्रित) —B2 om 30ᶜᵈ —ᶜ) Ś1 D10 अधिकायत, Ñ1 अचिवायत, Ñ2 V1 B1.2.4 D6 कुञ्चितायत, V2 किञ्चित्त ** (illeg) D7.8 Ct आयताञ्चित (by transp) Cm g as in text (for अञ्चितायत) ✻ Cm अञ्चितायतदीर्घाणि दीर्घशब्दश्रुतिनिधानादायतशब्दस्य स्थौल्यमुच्यते I, so also Cg, Ct आयामो विस्तरः स्थौल्यमित्यन्ये ✻ —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 विचिक्षिपु N2 V B1.2.4 D6 विबभ्रमु M3 प्रविध्यधु, Cg as in text (for प्रविव्यधु)

31 ᵃ) Ś1 B4 D10.11 M3 च हनूमन्त Ñ2 V1 B1.3 D1.2.4.6 हनुमन्त तु, B3 D5 हनुमन्त च (for तु हनूमन्तं) —After 31ᵃ, T2 ins

1140* प्लवमानाश्च वानरा ।
ततोऽङ्गद हनूमन्त

—ᵇ) B2.3 M1 वानर D7.8 श्रीमन्त (for वानरा) Ś1 काननौकस, Ñ1 रावणोपमा N2 V1 B3 D10.11 वारणोप(B3 °म)मा, V2 B1.2 D1-4.6 वार(D1 °र)णोपमा, D5.2.3 वानरोत्तम, D6 मत्तशिरे (for वारणोपमम्) —ᶜ) D11 आरुह्य (for आप्लुत्य) D1.7-9 T2 G1.3 M3 Ckt शृङ्गेषु (for शृङ्गेभ्य) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 T3 G1 प्रहर्षिता, Ñ2 B4 D6 स्म पाणिना V B1.2 D6 स्म वानरा (for स्म हर्षिता) —After 31 Ś1 Ñ V B D1.4.10.11 ins

1141* स्तुवन्ति च नमस्यन्ति परिषस्वजिरेऽपरे ।
वालिपुत्रोऽङ्गदश्चैव सपरिष्वज्य पीडितम् ।

[(l 1) Ñ2 V B1.4 D6 स्तुवन्तश्च, B2.3 स्तुवन्तश्च (for स्तुवन्ति च) D5 परिष्वजन्ते चापरे D6 परिष्वजन्ति चैवं (sic) (for the post half) D8 स्तुवन्ति स्म नमन्ति स्म मन्ती स्म तथापरे —After l 1 Ñ2 V B1 D6 read 20ᶜᵈ, while B1.2.4 read 20ᶜᵈ repeating it after l 2 of this star and read 25 and 20ᵃᵇ after 20ᶜᵈ (1) —V1 om l 2 —(l 2) N2 B1 [ए]न (for [ए]व) Ś1 Ñ1 D10 परिष्वज्य च B3 D11 परिष्वज्य स (for संपरिष्वज्य)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 read 20ᶜᵈ, 25 and 20ᵃᵇ while Ñ2 V B1 D6 read 25 and 20ᵃᵇ whereas D3 reads 20ᶜᵈ

32 Ñ2 V B D6 om 32-34 For sequence in Ś1 Ñ1 D2.10, cf v l 26 D1.4.11 read 32-34 (including star passages) after 1145* —ᵈ) T3 तु तदा G1 M3 तमथ M1 स तदा (for तु तदा) D3 reads in

सत्त्वे वीर्ये न ते कश्चित्समो वानर विद्यते ।
यदवप्लुत्य विस्तीर्णं सागरं पुनरागतः ॥ ३३
दिष्ट्या दृष्टा त्वया देवी रामपत्नी यशस्विनी ।
दिष्ट्या त्यक्ष्यति काकुत्स्थः शोकं सीतावियोगजम् ॥ ३४
ततोऽङ्गदं हनूमन्तं जाम्बवन्तं च वानराः ।
परिवार्य प्रमुदिता भेजिरे विपुलाः शिलाः ॥ ३५
श्रोतुकामाः समुद्रस्य लङ्घनं वानरोत्तमाः ।
दर्शनं चापि लङ्कायाः सीताया रावणस्य च ।
तस्थुः प्राञ्जलयः सर्वे हनुमद्वदनोन्मुखाः ॥ ३६
तस्थौ तत्राङ्गदः श्रीमान्वानरैर्बहुभिर्वृतः ।
उपास्यमानो विबुधैर्दिवि देवपतिर्यथा ॥ ३७ G 5 55 36 B 5 57 32 L 5 55 40

marg [श]ब्रवीत् —c) T2 कपि (for हरि) D5 सुराणां (for वीराणां) —d) T2.3 M3 श्रेष्ठं वचनमुत्तमं —For 32 Ś1 Ñ2 D1-3.10.11 subst

1142* अङ्गदोऽथ शुभं वाक्यं वायुपुत्रस्य धीमतः ।
श्रुत्वैव परमप्रीतो हरिमध्यगतोऽब्रवीत् ।

[(l 1) D2 अनघ (for अङ्गदोऽथ) D2 वायुपुत्रमपीदृश (for the post half) —(l 2) D1.3.4.11 [ए]तत् (for [ए]व) D11 परम (for परम) D2 मध्ये (for मध्य)]

33 Ñ2 V B D5 om 33 (cf v l 32) For sequence in Ś1 Ñ2 D2.3.10 cf v l 26 and for that in D1.4.11 cf v l 32 —a) Ś1 Ñ2 D1-4.10.11 तुल्यवीर्या, G1 सत्त्ववीर्ये, G2 वायुपुत्र (for सत्त्वे वीर्य) —b) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 सुराणामपि दृश्यते —G2 damaged from पुनर् in 33d up to स्वामिनि त in 1144* —cd) T2 क्षिप्तुत्य (for अव°) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 पुनरागत्य (Ś1 Ñ1 D10 °लङ्घ्य, D2.3 °गम्य) यो भीमं समुद्रं स्वमिहा (D1.11 °मुपा)गतः —After 33 Ś1 Ñ1 D1.3-11 T2 ins

1143* जीवितस्य प्रदाता नस्त्वमेको वानरोत्तम ।
त्वत्प्रसादात्समेष्याम सिद्धार्था राघवेण ह ।

[(l 1) N1 प्रदातासि (sic) D1.4.11 प्रदाता त्वम् D3 प्रदाने नः (for प्रदाता नः) D3.4 वानरेश्वर Ñ1 स्वगवेन. प्लवगवर, D1.4.11 पश्चे वानरपुंगव (D11 °व) (for the post half) —(l 2) Ñ1 D3.10 हि (for ह)]

—Thereafter D7.8 T3 Ct cont, while D5 T1.2 G M ins after 33

1144* अहो स्वामिनि ते भक्तिरहो वीर्यमहो धृतिः ।
[G2 धैर्यम् (for वीर्यम्)]

34 Ñ2 V B D5 om 34 (cf v l 32) For sequence in Ś1 Ñ1 D2.3.10 cf v l 26 and for that in D1.4.11 cf v l 32 —a) Ś1 Ñ1 D2.3.4.10 सीता (for देवी) D11 दिष्ट्या सीता त्वया दृष्टा —c) D11 दृष्टान् (sic) (for दिष्ट्या) Ś1 Ñ1 द्रक्ष्यति (for त्यक्ष्यति) —d) Ñ2 सीता शोकं (sic) (for शोकं सीता) —After 34 D11 reads 5 56 2ab (followed by 1152*)

35 a) Ś1 Ñ V B D1.4.8.10.11 नाव(D1.4.8 °बु)वर्तं (for ततोऽङ्गदं) —b) T1.2 वानर Ś1 Ñ V B D1-4.10.11 अंगदं च हरिं (Ñ2 V1 B D6 कपी)श्वरं G2 वानर ***नाः —c) Ś1 D10 [उ]पविश्यन्त Ñ1 V2 L1.2 D11 हरिश्रेष्ठे N2 V1 D2 हरिश्रेष्ठ B2.4 D1.4.6 हरिश्रेष्ठा (for प्रमुदिता) —d) D1.4 विपुलां गिरं —After 35 Ś1 Ñ V B D1.4.11 ins

1145* उपविष्टा गिरेस्तस्य शिलासु विपुलासु ते ।

[Ñ2 V B1.4 D6 transp शिलासु and विपुलासु Ś1 Ñ2 B2.3 D1.10 च B4 तत्र (for ते)]

36 b) D5 प्लवन (for लङ्घन) D2.3 वानरोत्तमात् —cd) V1 D1.4.11 G2 सीतायाः लङ्कायाः (by transp) D5 रावणस्य च दर्शनं (for cd) —f) Ś1 D10 -वच(D3 -वक्त्र)नोन्मुखा, M -वचनोन्मुखा (for -वदनोन्मुखाः) Ñ V B D1-4.6.11 परिवार्य समंततः —After 36 Ś1 Ñ V B D1.4.6.10.11 ins

1146* प्रीतिविस्फारिताक्षास्ते निःशब्दा हर्षोऽभवन् ।
निश्चितास्तत्परा सर्वे हनुमद्वचनोत्सुकाः ।

[(l 1) Ś1 D10 विस्फारित (for विस्फारित) D11 निःशब्दा —B3 om l 2 —(l 2) Ś1 तन्निश्चय B3 निश्चित्य D4 निश्चित्य, D10 तन्निश्चय (for निश्चिताः) Ś1 D2.3 चैव (for सर्वे) B3 D1.4.11 [उ]त्सुका (for [उ]त्सुकाः)]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 cont, while D2 cont after 1148* (preceded by 1146*)

1147* जाम्बवानङ्गदश्चैव गयो गवय एव च ।
पनसश्च गवाक्षश्च मध्ये तस्थुर्वनौकसाम् ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D1 जांबुवान् Ñ1 D2.4 च (for तु) —(l 2) D2 तस्थुर्मध्ये (by transp) D11 मध्ये तस्थौ (for मध्ये तस्थुः) Ś1 D10 वनौकसा]

—Thereafter, Ś1 D10 cont 1148*

37 D5 om 37 —a) Ñ2 V1 B ययौ (for तस्थौ) D5 तत्रो (for तत्र) —b) D6 हनुमान्वानरैर्वृत:—For 37ab, Ñ1 D1.4.11 subst, while Ś1 D10 cont after 1147*, whereas D2 cont after 1146*

1148* अङ्गदं मध्यतः कृत्वा हनूमन्तं च वानराः ।

—Thereafter D2.3.11 read 32–34 (including star passages) —D1.4 om from 37c up to 5 56 2 N1 om 37cd —c) Ś1 D2.10 विविधैर् N2 V B1-3 D6-8

G 5. 49. 0
B 5. 57. 53
L 5. 55. 41

हनूमता कीर्तिमता यशस्विना
तथाङ्गदेनाङ्गदबद्धबाहुना ।
मुदा तदाध्यासितमुन्नतं मह-
न्महीधराग्रं ज्वलितं श्रियाभवत् ॥ ३८

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चपञ्चाशः सर्गः ॥ ५५ ॥

T1 G2.3 विविधैर् B4 कपिभिर्, D11 बहुभिर् (for विबुधैर्) —d) Ś1 D6.10 देवैर् (for दिवि) Ñ2 V B D8.12 देवै(B4 बुधै, D11 दिवौ [sic])रिव(V2 °रपि) पुरंदर

38 D1.4 om 38 (cf v l 37) —ab) D2 तद् (for तथा) D7.9 नद्ध (for -बद्ध) Ś1 D10 [अ]ङ्गदेनापि विपश्चिता, Ñ2 V B1-3 [अ]ङ्गदेना मनस्विना, B4 [अ]ङ्गदधारिणा सदा, D3.5 [अ]ङ्गदेना(D2 °दिना) विपश्चिता, D8.11 [अ]ङ्ग(D6 [अ]थ)ेदेन मनस्विना (for [अ]ङ्गदबद्धबाहुना) Ñ1 हनुमता **** महात्मना *****ङ्गदिना मनस्विना (illeg) ⊕ Cv यशस्विना, यशस्त्वोपादानमपदानवशात्। Cr m यशस्विनेत्यङ्गदविशेषणम्। (Cm अतो न पुनरुक्तिः)। Cg कीर्तिमतेति हनुमद्विशेषणम्। यशस्विने त्यङ्गदविशेषणम्। भाव्यर्थोऽयं स्वस्मिन् कीर्तिः। अन्यथा पौनरुक्त्यात्। यद्वा, बुद्धिमत्त्वजन्या कीर्तिः। शौर्यजन्यं यशः।, so also Ct ⊕ —D11 om from मुदा in c up to न्म in d —c) Ñ V B D2.3.8.10.11 तदा तद्, D3.6 T1 G3 M3 मुदा तद् (for मुदा तदा) T2 [अ]भ्यासितम् (for [अ]ध्या°) Ś1 Ñ D2.3.8.10 उत्तम, B3 (marg also) उन्नत (for उन्नत) V3 T3 महान्, B4 महा, D3 हि तन् (for महन्) Ś1 D10 सदा (for श्रिया) D8 महद्, D11 भवेत् (for [अ]भवत्)

Colophon D1.4 om (cf v l 37) —Sarga name Ś1 Ñ1 V B1.2 D2.3.10 हनूमत्प्रत्यागम(B1.2 °प्रत्य°)न(D3 न), Ñ2 D8 हनुमदागमन, B3 प्रत्यागमने B4 हनुमत्प्रत्यागमन, D11 प्रतिप्रयाण —Sarga no (figures words or both) Ñ1 D3.10.11 om Ś1 Ñ2 V1 D5-8 T G M1.2 57 V2 46 B1.2 55 B3 53 B4 60 D2 61 M3 56 —After colophon, G M1.2 conclude with श्रीरामाय नमः

५६

ततस्तस्य गिरेः शृङ्गे महेन्द्रस्य महाबलाः ।
हनुमत्प्रमुखाः प्रीतिं हरयो जग्मुरुत्तमाम् ॥ १
तं ततः प्रतिसंहृष्टः प्रीतिमन्तं महाकपिम् ।
जाम्बवान्कार्यवृत्तान्तमपृच्छदनिलात्मजम् ॥ २
कथं दृष्टा त्वया देवी कथं वा तत्र वर्तते ।
तस्यां वा स कथं वृत्तः क्रूरकर्मा दशाननः ॥ ३
तत्त्वतः सर्वमेतन्नः प्रब्रूहि त्वं महाकपे ।
श्रुतार्थाश्चिन्तयिष्यामो भूयः कार्यविनिश्चयम् ॥ ४
यश्चार्थस्तत्र वक्तव्यो गतैरस्माभिरात्मवान् ।
रक्षितव्यं च यत्तत्र तद्भवान्व्याकरोतु नः ॥ ५

G 5 56 5
B 5 55 6
L 5 56 15

56

Ś1 begins with ॐ

1 D1.4 om 1 (cf v l 5 55 37) —a) G3 lacuna for गिरे B3.4 D7.9.11 शृग (for शृङ्गे) —b) B2 दपविष्टा (for महेन्द्रस्य) Ñ1 B1.3 D10 महाबल —d) D3.5.10.11 उत्तम —After 1 Ś1(l 3 only) Ñ V B D2.3.6.10 ins, D11 ins l 1 before 1 and l 2-3 after 1

1149* समागत महावीर्यं राक्षसं क्षतविक्षतम् ।
समीक्ष्य हरय सर्वे परिवार्य समन्तत ।
ततस्तमनवीह्वाक्य हरीणां प्रवरस्तदा ।

[(l 1) D6 मनागन D6 महावीर (for °वीर्यं) Ñ1 B2 D3.11 कृतविक्षत B1.3.4 D10 वृ(B3 D10 क्ष)तविक्षत (for क्षत°) —(l 2) Ñ2 B2 D6 समावम्न्, V1 D11 समाक्रम्य, D3.6 समागते (for समन्तत) —(l 3) B1(also) 2 कपीनां (for हरीणां) Ś1 D2.3.10 प्रवर्तिन Ñ1 V1 B3 °रस्तथा, V2 पुरतस्तदा B1 °रतन (for प्रवरस्तदा)]

—Thereafter, Ś1 Ñ1 D2.3.10 cont

1150* ब्रूहि वानरशार्दूल कृत्वा कर्म सुदुष्करम् ।
अपि दृष्टा त्वया सीता रामस्य महिषी प्रिया ।
प्रसन्नवर्णो हि शुभस्तत्राङ्गुष्ठगतो मणि ।
एतत्कथा शुभ वाक्यमङ्गदस्य विपश्चित ।

[(l 1) Ś1 D10 कृत (for कृत्वा) D2 गुरुत्रम D10 स्व भास्कर (sic) (for सुदुष्करम्) D3 यत्कृत कर्म दुष्कर (for the post half) —(l 2) D3 युद्ध (for अपि) D3 रामपत्नी यशस्विनी (for the post half) —(l 4) D10 अङ्गदस्य च (hypm) D3 स तु रामानन्तैवमुच्चै हरिवरस्तत]

Then Ś1 Ñ1 D2.3.10 read 5 55 26–27, 32–34 (including star passages)

—After 1, D7-9 C1 ins T1.2 subst for 2^{ab} while M1 ins after 2^{ab}

1151* प्रीतिमत्सूपविष्टेषु वानरेषु महात्मसु ।

2 Ñ2 V B D6 om while D11 reads 2^{ab} after 5 55 34 —a) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 त पुन, D6 तस्वत, G1 ततस्त(by transp) (for त तत) D7.8.11 G M3 प्रीति (for प्रति) D4 प्रतिसहृष्ट T2 तत समीतिमहृष्टा —b) D7-9 प्रीतियुक्त T1 G3 महाबल (for °कपिम्) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 प्री(D3 स)तिमान्वै(D3 °न्म) महाकपि —After 2^{ab} D11 ins

1152* बभौ वैरङ्गद धीमान्वानरैर्बहुभिर्वृत ।,

while M1 ins 1151* after 2^{ab}

—c) Ś1 Ñ1 D3.4 जाम्बवान् —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 मारुतात्मजं, Ñ2 V B D6 पवना° (for अनिला°)

3 a) D1.4 कुपे (for कथं) D3.10.11 दृष्टा (sic) (for दृष्टा) D1.4 om from त्वया up to समागता in 1153* Ś1 Ñ B D2.3.6.10.11 राजा (for देवी) —b) D2 सब (for तत्र) Ñ2 V B D6 रामस्य महिषी प्रिया —c) Ś1 Ñ1 D2.10.11 सवादश, Ñ2 B2 स वा(B3 च) तस्या, V B1-3 D2 स वा(B1.3 D3 च) तस्या D6 सर्वेन स, D7-9 T1 तस्या चापि, T2 तस्या पाप, G3 M2 तस्या चाप (for तस्यां वा स) ॐ Cr m g t कथवृत्त दीदृशापार ॐ —d) Ś1 D10 स रावण, Ñ1 स राक्षस, D3.11 हि रावण, D6 निशाचर, G3 द्*** (for दशानन)

4 D1.4 om up to समागता in 1153* (cf v l 3) —a) Ś1 Ñ1 D2.10.11 व्यासन, Ñ2 B2.3.4 D6 यथातत्त्, D3 विस्तरात् (for तत्त्वत) B1 से (for न) V B3 यथा वास्तव(V2 °वै)मेतत्तु —b) V तन्मे ब्रूहि, B1.3.4 ब्रूहि ब्रूहि, B2 ब्रूहि सर्वं (for प्रब्रूहि त्व) Ś1 Ñ1 D2.10.11 महाभुज (D11 °ज) B1 T2 °मते (for °कपे) —After 4^{ab} Ś1 Ñ1 D1-4.9-11 ins

1153* समागता कथ देवी किं च सा प्रत्यभाषत ।

[D1.4 om D7-9 समागिता (for समागता) Ś1 D10 सा च किं (by transp)]

—c) B4 M3 श्रुत्वार्थान् G1 श्रुत्वार्थं M1 श्रुतार्थान्, Cr g श्रुतार्थाश्र (as in text) —d) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 कार्यस्यास्य, V2 स्वय कार्य B1 विचिन्तयन् (sic) (for विनिश्चयम्) —After 4 Ñ2 V B D6 ins

1154* प्रसन्नवर्णो हि मणिस्त्वय पाणिगत शुभ ।
अपि दृष्टा त्वया सीता ब्रूहि न परिपृच्छताम् ।

5 a) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 यथार्थेषु, Ñ2 V B D6 यच्चापि D6 यो वार्थेषु (for यश्चा°) D11 तस्य (for तत्र) Ñ2 वक्तव्यो —b) T M3 आत्मवद् (for °वान्) —After

G 5 56 6
D 5 58 7
L 5 56 17

स नियुक्तस्ततस्तेन संप्रहृष्टतनूरुहः ।
नमस्यञ्शिरसा देव्यै सीतायै प्रत्यभाषत ॥ ६

प्रत्यक्षमेव भवता महेन्द्राग्रात्खमाप्लुतः ।
उदधेर्दक्षिणं पारं काङ्क्षमाणः समाहितः ॥ ७

गच्छतश्च हि मे घोरं विघ्नरूपमिवाभवत् ।
काञ्चनं शिखरं दिव्यं पश्यामि सुमनोहरम् ॥ ८
स्थितं पन्थानमावृत्य मेने विघ्नं च तं नगम् ॥ ९
उपसंगम्य तं दिव्यं काञ्चनं नगसत्तमम् ।
कृता मे मनसा बुद्धिर्भेत्तव्योऽयं मयेति च ॥ १०

5ab Ś1 reads while D10 ins 1155* —B3 om 5cd. —c) D1 2 G3 तु (for च) Ñ2 V B2 (m also) D1 त्वया चापि(Ñ2 D6 चैव) हि गद्वाक्य(B2 °च्य) B1 2 4 वक्तव्य चैव यत्तत्र, D11 वीक्षितव्य तु यत्तत्र —d) Ś1 D10 प्रब्रवीतु (for व्याकरोतु)

6 a) D8 स, G1 सु (for स) M1 अथ (for ततस्) D1 11 स तु पृष्टस्तदा तेन, D4 10 स तुष्टस्तु(D10 पुष्टस्तु) तदा तेन —c) D6 8 T1 नमस्य T2 G3 M प्रणम्य (for नमस्यन्) Ñ1 देवीं (for देव्यै) Ś1 D10 प्रणम्य मनसा सीतां, D1 4 11 नमस्य मनसा देवीं(D11 सीतां) —d) Ś1 Ñ1 देवीं(Ñ1 सीता)मकथयत्तदा, D1 4 10 11 सीता(D10 11 देवीं) सोऽकथयत्तदा —For 6 Ñ2 V B D2 3 6 subst Ś1 subst for 6cd and reads after 5ab whereas D10 ins after 5ab Ñ1 D 4 11 ins after 6

1155* इति जाम्बवता पृष्टो वानरानुमतं वचः ।
यथावृत्तं हरिश्रेष्ठ कथयामास मारुतिः ।

[(l 1) Ś1 D4 जाम्बुवता D11 जीववता Ñ1 इति जाम्बवतो दृष्ट (for the prior half) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 वानरानुमतेन च (Ñ1 D1 4 त) B4 हनूमानुत्तमं वचः D2 11 वानरानुमतो (D11 °ते) वचः (for the post half) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 कपिश्रेष्ठ (Ś1 D10 °ष्ठः) Ñ2 V2 हरिश्रेष्ठ (for °श्रेष्ठ)]

7 a) D3 एतद् (for एव) G3 भवता Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रत्यक्ष वस्तस्य(Ñ1 D11 °स्तु य)द्(D10 °दा)ह Ñ2 V B D3 प्रत्यक्ष(B3 °श्लोक) वो यथाह वै —b) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 नवप्लुत, D3 अहं प्लुत (for खमा°) —cd) Ś1 Ñ1 D8 10 11 अपर, Ñ2 विस्तार, V1 B2 अतर V3 D1 4 च पर, B1 4 D6 उत्तर, B3 वितत (for दक्षिण) V2 वीक्ष्यमाणो (for काङ्क्षमाण) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 सहात्मन (for समाहित) D3 दक्षिण दक्षिणस्याब्धेः काञ्चनाभार महोदधे —After 7 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

1156* अपारं तु तदा व्योम पुप्लुवेऽहं समाहितः ।

[D2 अपा च D3 अभ्रम D11 अपा तु (for अपारं तु) Ś1 D10 अपार तु महद्व्योम (for the prior half) Ñ1 illeg D3 प्लुतोऽहं तु (for पुप्लुवेऽहं)]

while Ñ2 V B D6 ins after 7 D11 ins after 20ab

1157* ततो देवाः सगन्धर्वाः सिद्धाश्च परमर्षयः ।
विमानस्था समानूत्य दृष्टुः सहिता हि माम् ।

[(l 2) D11 उत्पत्य (for आवृत्य) B1 दृष्टुमां हि सर्वे (for the post half)]

8 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 8-19 after 44ab (preceded by 1187*) while Ñ2 V B (B1 after 1176*) D6 read 8-20d (including star passages) after 1180* —ab) V B D3 6 चैव मे(B4 ते) G1 च महा (for च हि मे) D3 घोरे Ñ1 D1 2 4 11 द्वितीयं चैव (Ñ1 चापि) मे विघ्न, Ñ2 गतश्चैव महाघोर (for c) T1 G2 3 दृष्ट्वा(T2 °हा)गत (for °भवत्) Ñ V B D1 2 4 11 घोर(Ñ2 V B D6 विघ्न)मापतितं महत्, D2 गिरि आपतितो महान् (for d) Ś1 D10 द्वितीयश्चैव विघ्नो मे(D10 मे विघ्नो) घोर सजनित(D10 °नि)तो महान् —c) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सुवर्ण, Ñ2 V B D6 सौवर्ण (B1 °र्णं) (for काञ्चन) D11 शिखरे Ś1 T2 रम्य (for दिव्य) —d) M3 सुमनोरम Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 अपश्य पर्वतोत्त(Ś1 Ñ V2 B4 °म)म Cv अत्र पश्यामीत्यादयो भूतार्थे वेदितव्याः, Cr पश्यामि व्यत्ययेन भूतार्थे लट्, so also Cm G Ck Cg —After 8, D11 reads 10cd

9 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 cf v l 8 —ab) C1 विघ्नकर (for विघ्नं च तं) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मार्गमावृत्य तिष्ठन्त मध्ये नदनदीपते —For 9 Ñ2 V B D6 subst

1158* मध्ये समुद्र तिष्ठन्तं विघ्नभूतमिवाग्रत ।

[Ñ2 B1 D6 समुद्रमध्ये (for मध्ये समुद्र) B4 विघ्नभूतमवस्थितम् (for the post half)]

10 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 cf v l 8 —a) Ś1 Ñ2 V B1 3 D1 2 4 6 उपगम्य तु (V B1 3 च), B2 उपगम्य च, B4 D11 उपागम्य च(D11 तु) D10 उपगम्य तु (for उपसंगम्य) Ñ1 उपगम्य भृशं दिव्य D3 उपगम्यायस दिव्य —b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 पर्वतोत्तम Ñ2 V B D6 9 नगमुत्तम (for °सत्तमम्) —B4 om 10c-11b D11 reads 10cd after 8 —cd) Ñ1 कृता तदा (for मे मनसा) D6 तदा मे बुद्धिरेषा (for c) M1 हन्तव्यो (for भेत्तव्यो) V2 वा D3 [s]य (for ऽय) Ñ1 V B1 D1-4 महागिरि, Ñ2 B4 D6 11 मया गिरि D2 नगोत्तम T2 मयेति च M3 मयेति ह (for °ति च) Ś1 D10 मया कृता तदा बुद्धिर्भेदने तस्य भूभृत

प्रहतं च मया तस्य लाङ्गूलेन महागिरेः ।
शिखरं सूर्यसंकाशं व्यशीर्यत सहस्रधा ॥ ११
व्यवसायं च मे बुद्ध्वा स होवाच महागिरिः ।
पुत्रेति मधुरां वाणीं मनः प्रह्लादयन्निव ॥ १२
पितृव्यं चापि मां विद्धि सखायं मातरिश्वनः ।
मैनाकमिति विख्यातं निवसन्तं महोदधौ ॥ १३
पक्षवन्तः पुरा पुत्र बभूवुः पर्वतोत्तमाः ।
छन्दतः पृथिवीं चेरुर्बाधमानाः समन्ततः ॥ १४

श्रुत्वा नगानां चरितं महेन्द्रः पाकशासनः ।
चिच्छेद भगवान्पक्षान्वज्रेणैषां सहस्रशः ॥ १५
अहं तु मोक्षितस्तस्मात्तव पित्रा महात्मना ।
मारुतेन तदा वत्स प्रक्षिप्तोऽस्मि महार्णवे ॥ १६
रामस्य च मया साह्ये वर्तितव्यमरिंदम ।
रामो धर्मभृतां श्रेष्ठो महेन्द्रसमविक्रमः ॥ १७
एतच्छ्रुत्वा मया तस्य मैनाकस्य महात्मनः ।
कार्यमावेद्य तु गिरेरुद्धतं च मनो मम ॥ १८ G 5 56 50 B 5 58 19 L 5 56 41

---

11 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 B4 om 11ab (cf v l 10) B3 om 11 —a) Ś1 प्रहृत च Ñ1 प्रपितेन Ñ2 V1 B1 D5 7 9 M3 प्रहृतस्य B2 (m also प्रहितस्य) प्रवितस्य D1 4 10 प्रहृत च D2 प्रहृतन D3 8 G3 प्रहृत च D6 प्रहृतस्य D11 प्रहृतन (for प्रहृत च) —b) Ś1 (before corr as in text) महागिरौ B1 मया गिर (for महा°) —c) B1 2 शिखर सूर्यसकाशो —d) B2 D11 व्यदार्यत D5 G2 व्यशी° (for व्यशी°) Ñ1 सहस्रशः

12 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 —a) Ñ1 D7 9 T2 G1 M च त बुद्ध्वा D6 तु बुद्ध्वा च (for च मे बुद्ध्वा) Ś1 Ñ2 V1 B D1 4 6 10 11 तस्य व्यवसित दृष्ट्वा V2 त व्यवसित च दृष्ट्वा —b) Ś1 Ñ2 V B1–3 D1 3 4 6 10 11 स उवाच B4 स तत्र च T1 3 G2 3 तदोवाच T2 मामुवाच (for स होवाच) —c) D5 मधुर (sic) T3 मम वा (for मधुरा) —d) Ś1 D 0 मा स पर्वतसत्तम Ñ1 D1 4 मा स सत्य(Ñ1 ** [illeg])पुरस्कृत (M1 °त) Ñ2 V B1 D6 अति(V2 °मि)सात्त्वपुरस्कृता (Ñ2 V2 °त) B2 अतिमात्रपुरस्कृता B3 अभिनद्य पुरस्कृत B4 सत्त्वसम्पुरस्कृता D3 11 वदा सत्त्वपुरस्कृता D3 आत्मन निसर्गे स्थित

13 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 Ś1 D10 om 13–14b —a) T1 2 G3 [पृ]त T3 हि (for [अ]पि) Ñ2 V B D1–4 6 11 पितुरास्मि विद्धि —b) Ñ V B D1 3 4 11 सुहृद मारुतस्य मा(D1 11 च) D3 मारुतस्य महात्मने D6(marg) पितुस्त सुहृद तथा —c) Ñ V B1 D1 6 11 सुनाभ B2 3 D1 4 सुनाभम्, D5 8 G2 M1 मैनाक (for °कम्) B4 विख्यात —d) B4 स्वस्थितोऽह (for निवसन्त) D3 महार्णवे (for महोदधौ)

14 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 Ś1 D10 om 14ab (cf v l 13) —a) D1 7–9 वत्स (for पुत्र) Ñ V B D1 4 6 11 पूर्वं पक्ष(D1 **) शमा पुरा(Ñ1 D1 2 4 11 भूत्वा) —b) Ñ1 D1 2 4 11 बहव (for बभूवु) D3 बभूवुरचला निल —c) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 छन्दत T1 विचर T3 G1] °न्त Cv °ध्या Cr m g k t as in text (for छन्दत) D3 सर्वां (for चेरु) —d) D11 विध्यमाना Ñ V B D1 3 4 6 नगो घनान् (for समन्तत) Ś1 D10 व्याघाताशास्ततस्तत D2 वर्धमाना इतस्तत

15 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 —b) Ś1 D 0 दुर्बुद्ध (for महेन्द्र) —cd) D5 विच्छेद Ñ1 D3 5 7 9 पक्षौ B1 क्रुद्धो (for पक्षान्) D7–9 transp विच्छेद and वज्रेण Ś1 Ñ V B1–3 D3 6 10 11 गुरुणा तत (B3 कृत [sic] D11 ततः) Ñ1 B1 D1 3 4 शरपञ्चणा (for [व]णा सहस्रश)

16 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 —a) B3 त (for तु) Ś1 Ñ1 D3 7 10 T2 3 G3 मोचितम् D3 रक्षितस् (for मोक्षि°) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 3 10 11 तत्र V B2 3 D3 6 तात D3 तावत् (for तस्मात्) —c) Ś1 Ñ1 D10 11 पुत्र D5 तात (for वत्स) —d) Ś1 Ñ1 B1 D1 4 10 11 सागर(Ś1 Ñ1 °रे) म(B1 D2 च) प्रक्षिप्त Ñ1 V B1 2 D6 समुद्र(D3 °द्र) च प्रक्षिप्त D7 9 प्रक्षिप्तो वरुणालये

17 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 —a) D1 रामस्य हि D7 9 राघवस्य Ś1 Ñ1 D10 त्वया (for मया) V2 B1 D1 4 मर्त्ये B1 2 मया B3 साह्य (for साह्ये) —cd) D3 महेंद्रवरुणोपम (for d) Ñ2 V B D6 तस्माद्विश्राम्य गच्छाश(D6 °द्गच्छाश विश्रम्य) भक्षयित्वा फलानि च

18 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 11 cf v l 8 —a) D3 कृत्वा (for श्रुत्वा) B2 सुनाभस्य B4 D6 M3 वचनस्य (for मया तस्य) —b) Ś1 Ñ2 V B1(m) 2 4 D1 3 4 6 10 11 सुनाभ(Ñ2 V1 °भ)स्य B3 मया तस्य D3 marg (for मैनाकस्य) Ñ2 V1 B1 3 D6 महा मत (for महात्मन) —c) D7–9 T1 2 G1 M1 Cr च (for तु) Cv Cr कार्यमावेद्य च(Cv °द्य?) गिरेरिति पाठ —d) G1 M1 उद्धृत G2 उद्धृत M1 Cm g उद्यत, Ct as in text (for उद्धत) D7 9 वै (for च) —For 18cd, Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

G 5 56 50
B 5 58 19
L 5 56 42

तेन चाहमनुज्ञातो मैनाकेन महात्मना ।
उत्तमं जवमास्थाय शेषमध्वानमास्थितः ॥ १९
ततोऽहं सुचिरं कालं वेगेनाभ्यगमं पथि ।
ततः पश्याम्यहं देवीं सुरसां नागमातरम् ॥ २०
समुद्रमध्ये सा देवी वचनं मामभाषत ।
मम भक्ष्यः प्रदिष्टस्त्वममरैर्हरिसत्तम ।
ततस्त्वा भक्षयिष्यामि विहितस्त्वं चिरस्य मे ॥ २१
एवमुक्तः सुरसया प्राञ्जलिः प्रणतः स्थितः ।
विवर्णवदनो भूत्वा वाक्यं चेदमुदीरयम् ॥ २२
रामो दाशरथिः श्रीमान्प्रविष्टो दण्डकावनम् ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया च परंतपः ॥ २३
तस्य सीता हृता भार्या रावणेन दुरात्मना ।
तस्याः सकाशं दूतोऽहं गमिष्ये रामशासनात् ॥ २४

1159* कार्यगौरवमाख्यानमखिलेन विशेषतः ।

[B1 ख्यातवानो Ś1 अपि तेन D1 अखिलेषु D3 अचिरेण (for अखिलेन) Ñ2 V B D6 निखिलेन महा(Ñ2 B1 D6 °या)-गिरे (B1 °रि) (for the post half)]

19 For sequence in Ś1 Ñ V B D1 2 4 8 10 11 cf v l 8 —a) D11 सोऽहम् (for चा°) —b) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 सुनाभेन (for मैनाकेन) —After 19ab, D5 7-9 S ins

1160* स चाप्यन्तर्हितः शैलो मानुषेण वपुष्मता ।
शरीरेण महाशैलः शैलेन च महोदधौ ।

[(l 1) M1 स्थो Cv as above (for शैलो)]

—d) Ś1 Ñ2 V1 B D1-4 6 10 11 T1 2 G3 M3 पथानम् (for अध्वानम्) B1 आश्रित (for आस्थितः) Ñ1 पथेन निहत स्थित (sic)

20 For sequence in Ñ2 V B D6 cf v l 8 D3 reads 20ab before 34 —a) Ś1 Ñ1 D1-8 10 11 तु (for ऽहं) Ś1 Ñ V B D1 2 4 8 10 11 सु(D11 ह)चिरे(Ñ2 V2 °र) काले —b) D5 7 9 जवेन (for वेगेन) D8 [अ]भिगमं, T1 2 M1 [अ]भ्यागम (for [अ]भ्य°) M2 पुनः (for पथि) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 गच्छन्स(V2 B4 D2 3 8 10 11 °सु)ग्रगत पथि(B4 D3 कपि) —After 20ab D11 ins 1157* —Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om (hapl ?) 20c–33 —For 20c–23 Ñ2 V B D6 11 subst 1163* while for 20c–21 D3 subst 1161*

21 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 21 (cf v l 20) For subst in Ñ2 V B D6 11 cf v l 20 and 23 —b) D7 8 चेदमब्रवीत्, D8 समभाषत —c) D5 T2 3 G1 3 M1 भक्ष (for भक्ष्य) —d) T1 G1 M3 भवान् —d) G3 विहितास्य (for °तस्त्व) D7 9 हि मे सुरैः (for चिरस्य मे) —For 20c–21 D3 subst

1161* गच्छन्नथ समाश्रय सत्वमभ्येत्य विष्ठितम् ।
प्रभावं से तदा दृष्ट्वा माबवी मां च भीषयन् ।
सुरसा सा विजानीहि हनुमन्नागमातरम् ।
मम भक्षस्त्वमुद्दिष्ट ईश्वरैर्वानरर्षभ ।

22 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 22 (cf v l 20) For subst in Ñ2 V B D6 11 cf v l 20 and 23 For 22–24 D3 subst 1165* —a) T2 प्रस्थित (for प्रणत) —c) D8 G2 विषण्ण (for विवर्ण) —d) T3 पुवद्, M1 चैवम् (for चेदम्) T1 M3 वदैरय Ck as in text (for उदीरयम्) ⊛ Ck उदीरयम्, उदैरयमिति पाठः ⊛ —After 22, D8 M1 ins

1162* कृतो राघवकार्य मासागत भयशाहवा ।
एवमुक्त्वा तु ता देवीं रामकार्यं निवेदितम् ।

[(l 1) M1 [अ]मृता (for [आ]हृता) —(l 2) M1 निवेद्य (for °दितम्)]

23 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 23 (cf v l 20) For subst in D3 cf v l 22 and 24 —b) T G1 [अ]पि भार्यया B (ed) परतप (for परंतप) —For 20c–23 Ñ2 V B D6 11 subst

1163* एतस्मिन्नन्तरेऽधस्ताद्राक्षसी सुमहानु ।
विरूपा विकृत वक्त्र कृत्वा मा प्रत्यधावत ।
कायेन कायमावृत्य भक्षे त्वामिति चाब्रवीत् ।
ता दृष्ट्वा मेघसकाशा राक्षसीमग्रत स्थिताम् ।
ईषद्भयसमाविष्ट उक्तवानस्मि तामहम् । [5]
राजा दशरथो नाम अयोध्याधिपति प्रभु ।
तस्य पुत्रोऽग्रजो राम सीतया लक्ष्मणेन च ।
प्रविष्टो दण्डकारण्य पित्राज्ञामनुपालयन् ।

[(l 1) Ñ2 हस्ताद् (sic) B3 धीरा (for °स्ताद्) B3 सुमहानना B3 च गदानु —(l 2) Ñ2 B1 D6 विरू V2 वितत, D6 विकृत (for विकृत) V2 प्रत्यधाव° D11 °धारयत् (for °धावत) —(l 3) D6 11 भक्ष्ये (for भक्षे) B4 सा (for च) —(l 5) B3 भय (for भय) Ñ2 V1 B3 D6 समाविष्ट (for °विष्ट) —(l 6) Note hiatus between the two halves —(l 8) D11 -[अ]रण्ये (for [अ]रण्य) B3 D11 पित्रर्थम् (for पित्राज्ञाम्) B4 अवधारयन् (for अनुपालयन्)]

24 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 24 (cf v l 20) —a) Ñ2 V B D6 11 तस्य भार्या जनस्थानाद् —b) D3 दुरात्मना (for दुरा°) —After 24ab, Ñ2 V B D6 11 ins.

1164* सुनिश्चित समास्थाय हत्वा दृष्ट्वा प्रवेशिता ।

कर्तुमर्हसि रामस्य साह्यं विषयवासिनि ॥ २५
अथवा मैथिलीं दृष्ट्वा रामं चाक्लिष्टकारिणम् ।
आगमिष्यामि ते वक्त्रं सत्यं प्रतिशृणोमि ते ॥ २६
एवमुक्ता मया सा तु सुरसा कामरूपिणी ।
अब्रवीन्नातिवर्तेत कश्चिदेष वरो मम ॥ २७
एवमुक्तः सुरसया दशयोजनमायतः ।
ततोऽर्धगुणविस्तारो बभूवाहं क्षणेन तु ॥ २८ G. 5. 56. 0 B. 5. 58. 30 L. 5. 56. 0

[V1 मुनिवेष; D6 मुनिवर (for मुनिना). D11 कृत्वा (sic) (for कृत्वा).]
—c) Ñ2 V B1.2.4 D6.11 गच्छामि; B3 वाहयामि (for दूतोऽहं). —d) Ñ2 V B D6.11 दूतोऽहं तस्य राक्षसि. —For 22–24, D5 subst.:

1165* एवं चाभिहिते वाक्ये क्रूरे सुरसया तदा।
रामदूत्येन यासीति मया तस्यै निवेदितम् ।

25 Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 om. 25 (for Ś1 Ñ1 D1.2.4.10, cf. v.l. 20). —d) D5.7.8 G1 M2.3 Ct साह्यार्थं विषये सति; T2 सहायं प्रियवादिनि. ‡ Cv: विषये सति विषयवासिनि ।; Ck: विषयवासिनीत्यादिकं प्रागेव प्रथमकथनस्थल एव व्याकृतम्. ‡

26 Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 om. 26 (cf. v.l. 20). —ab) D5 पुनश्चोक्ता मया देवी कृत्वा कार्यमशेषतः. —D5 om. 26cd. —For 26, Ñ2 V B D6.11 subst.:

1166* दृष्ट्वा सीतां कृतार्थोऽहमागमिष्यामि भीरुणे।
सत्यमेवद्बवीमि त्वां तदा भक्षसि मां ध्रुवम् ।

[(l. 1) D11 च ता (for सीतां). D6 समर्थो (for कृतार्थः). —(l. 2) B3 भोक्ष्यसि; D11 भक्ष्यसि (for भक्षसि).]

27 Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 om. 27 (cf. v.l. 20). —a) D5 एवमुक्त्वा Ñ2 V1 B1.3.4 D6.11 तदा सा तु; V2 तु न श्रद्दाम्; B2 ततः सा तु (for मया सा तु). —b) Ñ2 V1 B1-3 D6 न श्रद्धामनु(B1-3 °न्व)कल्पयत्; V2 अनुकल्प-विशाचरी, B4 न च मामनुकंपयत्; D11 न श्रुत्वा मन्वकल्पते (with hiatus). —c) M1 नातिवर्तेथाः (for °वर्तेत). —d) D5 कश्चिन्मामिति मे वरः. —For 27cd, Ñ2 V B D6.11 subst.:

1167* नागन्तुं न च वै गन्तुं न कालाविग्रमं क्षमो।
प्रविश्य वक्त्रं सर्वस्यैऽहं प्रविश त्वोदरं मम।

[(l. 1) B2 नागर्त; B3 नागते, B4 न गंतुं (for नागन्तुं). Ñ2 D6 स्वर्तुं; B4 स्थानु (for गन्तुं). V2 नावागत न चै गंतुं (for the prior half). B1 वाक्य (for न काल-). B4 तां मदामि न च क्षमे (for the post. half). D11 नागतैर्वैव गतु * न मन्गतिक्रमेण च. —B3 om. l. 2. —(l. 2) V3 समविश्ये (hypm.); D11 दानिश्ये (for पक्षिष्ये). B1 मद्द; B2 प्रति (for मम). D11 प्रविशत्वुदरं मम (for the post. half).]

—Then all the above MSS. cont.:

1168* ततः क्रोधसमायोक्ता सा कुरु यक्षं विशामि ते।
दृष्ट्वा तु सा से विस्तारं चार कृत्वा सुदारुणम्।
दशयोजनविस्तारं वक्रं कृत्वाननं स्थिता।
तां दृष्ट्वा दशविस्तारामास विंशतियोजनः।
दृष्ट्वा विंशतिविस्तारं सा त्रिंशद्योजनान्यभूत्।
त्रिंशद्योजनिकां दृष्ट्वा चत्वारिंशत्ततो ह्यहम्।
चत्वारिंशद्गतं दृष्ट्वा सा तु पञ्चाशतं गता।
गतां पञ्चाशतं दृष्ट्वा षष्टियोजनकोऽभवम्।
षष्टियोजनकं दृष्ट्वा साभूत्सप्ततियोजना।
सप्तत्या राक्षसीं दृष्ट्वा अशीत्येव स्थितो ह्यहम्।
अशीतिकं तु मां दृष्ट्वा साभूत्नवतियोजना।
नवत्या राक्षसीं दृष्ट्वा शतयोजनिकोऽभवम्।
शतयोजनविस्तारं दृष्ट्वा मां राक्षसी तत।
चकार वदनं साथ शतयोजनमायतम्।
दृष्ट्वा विक्रमसामर्थ्यादतिचिन्त्यन्तमेव हि।
दातेन सा प्रतिष्ठाप्य वदनं मामभाषत।
अलं खेदेन भवतः प्रविशस्वोदरं मम।

[(l. 1) B3.4 न (for सा). —(l. 2) B3 सा मे स- (for तु सा मे). B3 transp. दृष्ट्वा तु and सा मे. B2 कृत्वा चाह (by transp.). —(l. 4) D11 दशविस्तार. V2 D11 मया; B3.4 अह (for आस). V1 D11 -योजन; B2 -त्रिंशत्' (for -योजन). —(l. 5) V1 B3 D11 सा त्रिंशद्योजनामभव (D11 °ना भूत्); V2 साभूत्त्रिंशद्योजना (for the post. half). B2 दृष्ट्वा विस्तार त्रिंशत योजना नान्यम्भूत् (sic). —(l. 6) D11 त्रिंशद्यो-जनकां. B4 तां त्रिंशद्योजनां दृष्ट्वा (for the prior half). V2 गतो ह्यम्; B3 अह तथा, B4 D11 गतो ह्यह (for गतो ह्यहम्). —(l. 7) B3 त दृष्ट्वा * * * * * (for the prior half). —(l. 8) B3.4 स तां (for गतां). Ñ2 गत्वा (sic) (for दृष्ट्वा). B3 ह्यह (for ऽभवम्). —(l. 9) B1-3 षष्टियोजनिक. —(l. 10) V1 D6 सप्तत्या. Note hiatus between the two halves. D11 (to avoid hiatus) त्वशीत्येव. Ñ2 B4 अशीत्यावस्थितो ह्यह; D6 अशीत्या च स्थितो ह्यह (for the post. half). —(l. 12) V1 D6 नवत्या. —V2 om. (hapl.) from the post. half of l. 12 up to the prior half of l. 14. B4 D6.11 -योजनको. —(l. 13) Ñ2 D6.11 मां दृष्ट्वा (by transp). V1 B2 तदा (for ततः). —(l. 14) Ñ2 साथ; B1 सा च, B4 सार्धं; D11 साग्र (for साथ). D6 चकार योजनं स्वार्थं (sic) (for the prior half). —V1 D6 om. (hapl.) from l. 15 up to l. 1 of 1170*. —(l. 15) V2 अति ; B1.2 इति (for अति-). D11 इति विस्मय तमेव हि (for the post. half). —(l. 16) B2 सा वेजन, D11 सा तु येन (for दातेन सा). B3 प्रतिस्थाप्य, D11 वचन (for वदनं). —(l. 17) D11 अल विस्मयेन भवान् (for the prior half).]

28 Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 om. 28 (cf. v.l. 20). For

G 5 56 0 B 5 58 30 L 5 56 0

मत्प्रमाणानुरूपं च व्यादितं तन्मुखं तया ।
तद्दृष्ट्वा व्यादितं त्वास्यं ह्रस्वं ह्यकरवं वपुः ॥ २९
तस्मिन्मुहूर्ते च पुनर्बभूवाङ्गुष्ठसंमितः ।
अभिपत्याशु तद्वक्त्रं निर्गतोऽहं ततः क्षणात् ॥ ३०
अब्रवीत्सुरसा देवी स्वेन रूपेण मां पुनः ।
अर्थसिद्ध्यै हरिश्रेष्ठ गच्छ सौम्य यथासुखम् ॥ ३१

28–30 Ñ2 V B D6 11 subst 1170* while D5 subst 1172* —b) D6 G2 आयत (for आयत) —c) D5 द्विगुण (for 5ध°) ※ Cv ततोऽर्धगुणविस्तार इति। ततोऽर्धं दशार्धम्। तस्य गुणस्तद्यावृत्ति । तस्य द्वयामिति यावत्। अन्तर्गु (°र्धगु)णो विस्तारो यस्य सोऽर्धगुणविस्तार । दशयोजनविस्तार इत्यर्थ । एव चलश्चा पूर्वं हनुमतो लङ्घनसमये दशयोजनविस्तारो बभूवेति वचनात्।, Cr तदर्धगुणविस्तार । तदर्धं दशयोज नार्धम्, तस्य गुण आवृत्तिर्द्विभाव ।, so also Cm t Cg तत इति। अर्धगुणविस्तार । अत्रार्धशब्द एकदेशवाची। किंचिदधिकविस्तारोऽभवमित्यर्थं । एवमेवार्थ । प्रथमम्पगान शतयोजनविस्तारस्तु विरुद्ध । तद्वन्थ कल्पितमेवेत्युक्तम् ※ —After 28 D5 T3 M2 ins

1169* मा दृष्ट्वा पर्वताकारमनद्यमचलोपमा।
चकार सुरसा वक्त्रं दशयोजनमायतम्।

[(l 1) D5 अनद्यमचलोपमा (for the post half) —(l 2) M2 °यास्य (for वक्त्र)]

29 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 29 (cf v l 20) —For subst in Ñ2 V B D6 11 cf v l 1170* and for subst in D5 cf v l 1172* —a) D7–9 G1 [अ]धिक चैव (for [अ]नुरूप च) —b) D6 om D7 9 T2 M तु (for तन्) M2 transp मुख and तया ※ Cg व्यादित व्यात्तम् ※ —After 29ab, G2 M2 read 39cd repeating (M2 twice) it in its proper place while D5 reads 30 and 39cd after 29ab repeating 39cd twice in its proper place —c) D7 9 त Cg as in text (for तद्) D5 [अ]प्यानत (for व्यादित) D6 T2 G1 M1 3 च (for तु) —d) D7 9 G1 पुन (for वपु) G2 ह्रस्व कृत्वा पुन पुन

30 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 30 (cf v l 20) —For sequence in D5 cf v l 29 —ab) D6 मुहूर्त (for °र्ते) T1 3 G2 3 ह्यभव (for च पुनर्) M1 ह्यभवमहम् (for च पुनर्बभूव) D5 M2 Cg मात्रक, T3 संमित, Ct as in text (for संमित) T1 2 G2 3 पुनरङ्गुष्ठमात्रक —c) M2 सति पत्य (for अभि°) D6 तद्वक्त्रान

—For 28–30 Ñ2 V B D6 11 subst

1170* तद्दृष्ट्वा विवृतं वक्त्रं शतयोजनमायतम्।
समाहितमना भूत्वा पतग इव वेपित ।
अङ्गुष्ठमात्रो भूत्वाहं प्रविष्टोऽस्म्युदरं महत्।
दन्तौष्ठपुटसंयद्ध वक्त्रं सापि तदाकरोत्।
तद्दृष्ट्वा संवृत वक्त्रं क्षणमाविश्य दक्षिणम्। [5]
विपक्रम्य क्षम तु स्वस्थ प्रहसन्वाक्यमब्रुवम्।

[V1 D6 om l 1 (cf v l 1168*) —(l 1) V2 B1 D11 त (for तद्) V2 विवृत D11 विवृ° (for विवृत) —V2 om (hapl) from the post half up to the prior half of l 5 —(l 2) Ñ2 वेपित, B4 वेपन (for वेपित) D11 पतग इव नेपित (for the post half) —(l 3) V1 [अ]हं भूत्वा (by transp) B2 1 हि (for अपि) —(l 4) D6 दन्तोष्ठ Ñ2 V1 D6 °पुट B3 °बद्ध (for °संयद्ध) D11 तथा (for तदा) —(l 5) V1 D11 त (for तद्) V1 संवृत (for संवृत) V2 चतुर (for क्षणम्) —(l 6) Ñ2 स्वस्थ (for स्वस्थ) B2 प्रहस्य (for प्रहसन्) V2 D11 अब्रवीत् (sic) (for अब्रुवम्)]

—Then they cont (V2 D11 om [hapl] up to 31d [see var])

1171* प्रविष्ट ते मया वक्त्रं दाक्षायणि नमोऽस्तु ते।
गमिष्ये यत्र वैदेही दिष्ट्या सत्य वचस्तव।

[(l 2) B3 दृष्टा, D6 कृता (for दिष्ट्या) V1 B2 कृता (B1 दृष्टा) सत्यो वरस्तव (for the post half)]

while D5 subst for 28–30

1172* एवमुक्तस्त्वहं तत्र चिन्तयित्वा मुहूर्तकं।
आयुध कुरु तद्वक्त्रं येन त्वं भक्षयिष्यसि।
इत्युक्ता सा मया देवी दशयोजनविस्तरम्।
कृतवत्यागतो वक्त्रं पर्वतान्तरदर्शनम्।
संक्षिप्याङ्गमात्मानमङ्गुष्ठ प्रविष्टोऽहं मुखं तदा। [5]
निष्क्रम्य च मुखात्तस्मादन्तरिक्ष गत पुन ।

—Then D5 cont

1173* विज्ञप्ता च मया देवी प्रणम्य विधिवत्तदा।
प्रविश्य वक्त्रमक्लिष्टान्तो दाक्षायणि नमोऽस्तु ते।
गमिष्ये यत्र वैदेही सत्यश्चास्तु वरस्तव।

31 Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 om 31 (cf v l 20) V2 D11 om 31ab (cf v l 1171*) —ab) D5 केन (for स्वेन) Ñ2 V1 B D6 एवमुक्ता मया देवी तुष्टा तत्र च सा (B3 वचनं) अब्रवीत्, D5 दृष्ट्वा सा तु तदा मुक्तं सुरसाप्यब्रवीदिदं —After 31ab, Ñ2 V B D6 11 (V2 D11 after 1170* owing to om) ins

1174* सुरसा नाम वीराद्य दैवै सर्वैर्नियोजिता।
त्वत्पराक्रमसामर्थ्यं जिज्ञासार्थमिहागता।
तुष्टाहं ते कपिश्रेष्ठ वायुपुत्र महाबल।

[(l 1) B1 वाराह D11 हे वीर (for वीराद्य) B1 सनदेवैर् (for दैवै सर्वैर्) D6 विनियोजिता —(l 2) B2 3 जिज्ञासत्वम् (for °सार्थम्) B3 अहं गता (for इहागता) —(l 3) V2 तुष्टाद्य ते B1 तुष्टा तेऽहं (for तुष्टाहं ते) B1 वानरेन्द्र (for ते कपि°)]

समानय च वैदेहीं राघवेण महात्मना ।
सुखी भव महाबाहो प्रीतास्मि तव वानर ॥ ३२
ततोऽहं साधु साध्वीति सर्वभूतैः प्रशंसितः ।
ततोऽन्तरिक्षं विपुलं प्लुतोऽहं गरुडो यथा ॥ ३३
छाया मे निगृहीता च न च पश्यामि किंचन ।
सोऽहं विगतवेगस्तु दिशो दश विलोकयन् ।
न किंचित्तत्र पश्यामि येन मेऽपहृता गतिः ॥ ३४

G 5 56 53
B 5 59 56
L 5 56 21

—ᶜ) V3 B1 G1.2 कार्य(B4 कार्यं)सिद्धा, T3 अभिवाद्य, G3 as in text (for °सिद्धं) Ñ2 V1 B1.2.4 D6 कच्चे सौम्य, V2 यत्र सौम्य, B3 गच्छ सौम्य, D11 चान्सौम्य (for हरिश्रेष्ठ) D3 सर्वसिद्धि करिष्ये, D5.7.8 M3 अथ सा व्याहरद्देवी (D5 M3 °देवी) —ᵈ) Ñ2 V B2.4 D6.11 सर्वे (V1 °ष)न पुनरानय, B3.4 सर्वेरस्त्र पवना(B3 वानरा)स्मन —After 31, Ñ2 V B D6.11 ins

1175* अथ शत्रुमहावीर्य धर्मेणो हापराजित ।
मित्रापदागतं वीर सामर्थ्यं तुल्यवन्त्यहम् ।
अतुल्यविक्रमो हि त्वं तेजस्वी वानरोत्तम ।
स्वस्त्यस्तु ते गमिष्यामि महद्भयश्च प्रति ।
एवमुक्त्वा तु सा देवी तत्र स्वभवनं गता । [5]

[(l 1) B2.4 तु (for शत्रु) B4 अनेकैश्वर्यान्वि, D11 धर्मेण दाशरान्वा (sic) (for the post half) —(l 2) V1 मित्रार्द् (for °मित्र) B1 [आ]त्म —B3 om from सामर्थ्यं up to देवी in l 5 Ñ2 V1 D6 तुल्यानि (for °दानि) B4 समवस्य तु यत्यह (sic) (for the post half) —(l 3) D11 तेलस्य (sic) (for तस्वी) —(l 5) D11 उक्ता (for उक्त्वा) D6 स्वभवने B2 त्वा स गमन गता (for the post half)]

—Thereafter Ñ2 V B D6.11 read 1178*

32 Ś1 Ñ1 D1-4.10 om 32 (for all except D1 cf 1.3 20) —For 32, Ñ2 V B D6.11 subst

1176* परितुष्टा स्म ते वीर शिवोऽस्तु विजयश्च ते ।
समानयस्व वैदेहीं राम स्थापितं कुरु ।

[(l 1) V2 D11 परितुष्टेऽस्मि V1 तु वीर (for ते वार) B2.4 [ऽ]स्तु (for च) —B3 om from l 2 up to 33ᵈ. —(l 2) B2 समानय D6 समानय च (for °नयस्व)]

—Then all the above mss (except B4) cont

1177* एवमुक्त्वा ततो देवा गता स्वास्थं सदालयम् ।
गतपु चाह देवेषु प्रहृष्टेनान्तरात्मना ।
विक्रमेणाप्रमेयेण वीक्ष्यमाणो महार्णवम् ।

[(l 1) B1 D11 तदा (for तता) B2 ते (for स्वम्) V2 तत्रस्थ, D6 तथास्थान्, D11 स्वस्थान —(l 2) Ñ2 V2 प्रहृष्ट (for प्रहृ°) —(l 3) V1 B1-3 वीक्षमाण (for वीक्ष्य°)],

while B4 reads 8–20ᵇ after 1176*

33 Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 om 33 (cf 1.1 20) —For 33ᵃᵇ, Ñ2 V B D6.11 subst and read after 1175*

1178* ततो देवा समन्वया सिद्धाश्च परमर्षय ।
पुष्पवृष्टिविपातेन साधु माविति चाब्रुवन् ।

[(l 1) B3 तत्र (for तत्) D11 च (for स) B2 सिद्धाश्च मन्त्र (for the post half) —(l 2) V1 माब्रुवन्, B3 वानर (for चाब्रु°)]

—Then all the above mss (except B3) cont

1179* महेन्द्रविक्रम दृष्ट्वा तव वीरानुत्तोपनम् ।
इदं च सुमहत्कर्म कृतं सुरमया सह ।

[(l 1) V2 महेन्द्रो D11 तीव (for दृष्ट्वा) —(l 2) B1 तु (for च) B4 कार्य (for कर्म) V2 नुरसया D6 तथा (for सह)]

—B1 om 33ᶜᵈ —ᶜ) M1 ततो (for ततो) —ᵈ) M1 प्लुत्वे (for प्लुतोऽहं) —For 33ᶜᵈ, Ñ2 V B1-3 D6.11 subst

1180* प्रभञ्जन इवाविष्ट शरवत्त्वरितो व्रजन् ।
यथा सुमहता व्योम वर्त्मनाऽहमभिद्रुत ।

[(l 1) Ñ2 V2 [अ]भि V1 [आ]वि° B1 [आ]विष्ट (for [आ]विष्ट) Ñ2 D6 त्वद (for शरवत्) Ñ2 B3 D6 [ऽ]व्रत (for व्रजन्) V2 शरवत्व विगाहत (sic) B1 शरवद्ध निगेषन (for the post half) —B3 om from l 2 up to 34 —(l 2) V1 अथ तु D11 अथ तु B2 महतो व्याने (for °ता व्योम) B1 अभिद्रुत B2 परिद्रुत (for अभि°) D11 पुप्लुवे समाविश (for the post half)]

—Thereafter all the above mss (except D11) read 8–20ᵇ (including star passages) while D11 cont the line of 20ᵃᵇ

—For 33 D1 subst

1181* तां चाप्यहमुपामन्त्र्य मधुरपे पुनर्नभ ।
सर्वेऽपि निरालम्बं सुसिद्धनिषेवितम् ।

34 Before 34, D1 reads 20ᵃᵇ B3 om 34 (cf v.l 1180*) —ᵃ) Ś1 वञ्चन् (for छाया मे) Ñ V B1.2.4 D6 पत्त्र(Ñ2 B3 °बा)हि(Ñ2 °हि)गृहीतोऽस्मि (Ñ1 °तासा Ñ2 °ता च) D1.2.4.10.11 पतत्र(D2 °बा)हि गृहीतास्मि D3 पतत्त्व गृहीतोऽस्मि —ᵇ) B4 तन D11 न दि (for न च) —ᶜ) G2 सोय D3 विरुत (for विगत) Ś1 Ñ2 V1 D3.6.10 वेग सन्, Ñ1 B1 वेगश्च, D11 वेगान (for वेगस्तु) V2 सोऽहं विलवचाक्षेत (sic), D1.4 ततोऽधिगतवान् सन् —ᵈ) B3 त्रिलोकयन्दिशो दश —ᵈ) D3 नि च (sic) (for किंचित्) M2 तेज (for तत्र) D3 न च किंचित्र

G 5.55.53 B 5.58.37 L 5.56.22 ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना किं नाम गमने मम ।
ईदृशो विघ्न उत्पन्नो रूपं यत्र न दृश्यते ॥ ३५
अधोभागेन मे दृष्टिः शोचता पातिता मया ।
ततोऽद्राक्षमहं भीमां राक्षसीं सलिलेशयाम् ॥ ३६
प्रहस्य च महानादमुक्तोऽहं भीमया तया ।
अवस्थितमसंभ्रान्तमिदं वाक्यमशोभनम् ॥ ३७
क्वासि गन्ता महाकाय क्षुधिताया ममेप्सितः ।
भक्षः प्रीणय मे देहं चिरमाहारवर्जितम् ॥ ३८
बाढमित्येव तां वाणीं प्रत्यगृह्णामहं ततः ।
आस्यप्रमाणादधिकं तस्याः कायमपूरयम् ॥ ३९
तस्याश्चास्यं महद्भीमं वर्धते मम भक्षणे ।
न च मां सा तु बुबुधे मम वा निकृतं कृतम् ॥ ४०

पश्यामि —^{f}) Ś1 Ñ2 D10 मे सहवा Ñ2 V1 B2.3 D6 सा मे हृता V2 D5 सा मे (D2 मे सा) हृता, B4 मे विहृता, D1.4.11 मे सा हृता D3.7-9 Ct मे विहृता (for मेऽपहृता)

35 ^{a}) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 तस्य, D5 तत्र, D7.8 यथ, T1 तदा (for ततो) —^{b}) B2.3 D1.4 T2 G2 M1.2 गगने (for गमने) B4 किंचिद्गमने मम —D5 reads 35^{cd} in marg —^{c}) T2.3 M2 विघ्नम् (sic) (for विघ्न) V3 उत्पन्न, B1 सपन्नो (for उत्पन्नो) Ś1 Ñ1 D10 विघ्न ईदृश उत्पन्नो, Ñ2 B3 D2.8 ईदृग् विघ्नमुत्पन्न D1.2.4.11 विघ्नमीदृशमुत्पन्न —^{d}) D6 यस्य D5 यच्च, D7.8 यत्र T3 तत्र (for यत्र) D3 रूपमात्र Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 वेगो मे (Ś1 D10 हसूर्ने) यत्र निग्रह, Ñ2 V1 B D6 यत्रास्यो हि (B1 °पोति) नि (V3 B2.3 वि)ग्रह, V2 रूपोय मम विग्रह

36 ^{a}) D7.8 M1 अधोभागे तु —^{b}) D7.9 शोचत D1.3 T2 G1 M1 पतिता, D3 [आ]पादिता (for पा°) D7-9 तदा (for मया) —For 36^{cd}, Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 subst

1182* अधोमुखी ततो दृष्टिंच्छता धारिता मया ।

[Ñ1 V B D6 तत, D2 तत्र (for ततो) B2 विहिता B3 धारिता B4 वारिता D1.4.8 चारिता D11 तारिता (sic) (for चरिता) Ñ1 गच्छता च मया तत D3 शोचता विनिपातिता (for the post half)]

—^{c}) Ñ1 om B3 D3.7.9 M2 तत्र (for ततो) Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 पश्यामि (for °द्राक्षम्) D5 om भीमा D8 महाभीमा —^{d}) Ñ2 V1 B D1.11 सलिलाश (B1-4 °ल)ये, V1 सलिलाश्रये, D7.8 M2 °लाशया, Cg as in text (for °लेशयाम्)

37 ^{a}) V2 तु D1.4 M1.2 सु, D3 om (subm) (for च) Ś1 D10 महानादो Ñ1 °हास (for °नादम्) —^{b}) Ś1 D10 मुक्तो वै Ñ2 V2 D4.7.9.11 M1 मुक्तोऽह (for उक्तोऽहं) G1 तदा (for तया) B1 मुक्तोऽह भीमया मिव (sic) D3 सतोऽह भीमरूपया —D1.4 om 37^{cd} —^{c}) Ś1 अथ सुतम् Ñ2 D6 अभ्युत्थिताम् (for अवस्थितम्) D10 अथ स्थुतमसत्वम् (sic) —^{d}) D3 उक्तो (for इदं) Ś1 Ñ V B D2.3.6.10.11 सुदारुण (for अशोभनम्)

38 ^{a}) B1 कासि D11 क्वापि D3 om गन्ता Ś1 D2.10.11 महाभाग D5 °काय, D1 °काय (for °काय)

—^{b}) T1 M1 ममेप्सित Ś1 V1 B4 D2.6.10.11 मया सुवि (B4 °भि)तयेप्सित, D3 त्वं प्राप्नोसि समप्सित —^{c}) D1 भक्ष, D4 T3 भक्ष्य, Cr m k t as in text (for भक्षः) ※ Cr k. प्रीणय प्राप्नुहि । (Ck. प्रीणतर्व्यत्ययपाठरत्। शिष्टप्रयोगेपदम्। प्रीणयति पाद । परस्मैपदी स्वयंकयार्थ परत्ते पठति ※ —^{d}) D3 दीर्घकाल बुभुक्षिता —For 38^{cd} Ś Ñ V B D1.2.4.6.10.11 subst

1183* चिराय भक्ष्यस्त्वं दत्तो दिश्या धात्रा महात्मा

[B1 D1.4.6.11 भक्ष्यस्त D2 दाता (for दत्तो) D3 चिरं मीश्य तदसो (for the prior half) Ñ1 चात्र (for धात्रा) Ś1 D2.3.6.10.11 महात्मने Ñ2 महाप्रभ (for °त्मा)]

39 T1 illeg for 39 —^{a}) B1 तद्वाक्य (for तां वाणीं) —^{b}) Ś1 D1.2.4.10.11 प्रतिगृह्य स्वदु तत, V2 प्रत्यगृह्णाम्य तत, B1 प्रत्यगृह्य समवत, B4 प्रतिगृह्याऽस्तव, D6 प्रतिगृह्य ततो मया —D5 (after 30) G2 M2 read 39^{cd} for the first time after 29^{cd} repeating (D5 M2 twice) it here T3 reads 39^{cd} twice —^{c}) C1 अधिकम् Ś1 Ñ V B D2.4.6.10.11 वर्धयन्निपुल काय D5 वर्धितो विपुल कायम्, D5 T2 (second time) G3 M1.2 (D3 M2 third time) वर्धितश्चास्मि सुमहान् —^{d}) M2 (first time) तस्या (for तस्या) B2-4 D1-4.6.10.11 कायम् (for कायम्) Ś1 B1.4 D2.3.10.11 T2 G3 अपूरयत्, D5 G2 (both first time) अपूरयत्, Cm g t अपूरय (as in text)

40 ^{a}) B2 चाद् Ñ2 V B D6 महाघोरम्, D1 (in also as in text) महद्रूप, T3 महद्रूप M1 महादीन (for महद्भीम) Ś1 D1.2.10.11 तस्याश्चविपुल वक्त्रं M1 तस्यास्तु वर्धत वक्त्र —^{b}) Ś1 D10 विवृद्ध (for वर्धते) Ñ2 V B D6 अभवच्च B1.2 °व द्ग)तयानन D6 शुभैत तमश्चस्य (sic) M2 काश्यपा मम नाशन —^{c}) G1.2 M1 Cr g साहं (for सा तु) V2 V B1-3 न चार्दमानमनुष्यपा B4 न चाद बुद्ध्यात्र तस्याश्च (hypm) D5.9 न तु (D8 च) मा सा बुबुधे D3 न चादमानमनुष्यमा (sic) —^{d}) Ñ2 V D1.2 D6 मतभीर्, B4 मया तद्, T2 मर्मैव G1.2 M1 ममापि M2 समदन् म (for मम वा) T2 [अ]विकृत M2 विहृत Cr m k t as in text (for निकृत) ※ Cr g मम कृत निकृतं मया कृता निकृतिं वा न ज्ञातवती (Cg बुबुधे) । Cr m मम कृत विकृत वा (Cm सा) मया कृत विकृत (Cm °कार)

ततोऽहं विपुलं रूपं संक्षिप्य निमिषान्तरात् ।
तस्या हृदयमादाय प्रपतामि नभस्तलम् ॥ ४१
सा विसृष्टभुजा भीमा पपात लवणाम्भसि ।
मया पर्वतसंकाशा निकृत्तहृदया सती ॥ ४२
शृणोमि खगतानां च सिद्धानां चारणैः सह ।
राक्षसी सिंहिका भीमा क्षिप्रं हनुमता हता ॥ ४३
तां हत्वा पुनरेवाहं कृत्यमात्ययिकं स्मरन् ।
गत्वा च महदध्वानं पश्यामि नगमण्डितम् ।
दक्षिणं तीरमुदधेर्लङ्का यत्र च सा पुरी ॥ ४४
अस्तं दिनकरे याते रक्षसां निलयं पुरीम् ।
प्रविष्टोऽहमविज्ञातो रक्षोभिर्भीमविक्रमैः ॥ ४५

G. 5. 56. 65
D. 5. 58. 46
L. 5. 56. 41

स्वरूपम् ।, so also Ck t ঞ্জ —For 40^cd, Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 subst

1184* त चाहमवबुद्ध्यैव तस्यास्तद्विवृत्त मुखम् ।

[Ś1 स च (for तं) D1 4 अवबुध्ये च D3 ततोऽहं समबुध्ये च, D11 तस्याहमवबुध्यैवम् (for the prior half) D11 अतीव (for तस्यास्तद्) Ś1 Ñ1 विवृत मुख]

—Then Ś1 cont

1185* प्रविष्टोऽस्म्यधिक तस्या कृत्वा रूप च योगत ।

—For 40, D3 subst

1186* अवर्धत ततस्तस्या भक्षणार्थं तदाननम् ।
साप्युभयत न चास्मान विवृतमानं चाकरोत् ।

41 ^a) B3 निकृत (for विपुलं) Ñ2 V B D5 6 काय (for रूप) —^b) D1 4 [अा]निमिषान्तरात् —^c) Ś1 D10 आसाद्य, Ñ2 V1 B D6 आदीर्थं (for आदाय) —^d) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 प्रस्थितोऽस्मि (B4 °ह) (for प्रपतामि) ঞ্জ Cr m t प्रपतामि प्रापतम् ।, Ck प्रपतामि स्म ঞ্জ V1 T2 नभ स्थल, D8 7 9 T2 3 G M नभस्थल, D10 (*sup lin* also as in text) महाबल (for नभस्तलम्) D5 तूर्णमुत्पतितो नभ

42 ^a) Ś1 D10 विसृष्टचा, D11 विशिष्ट° (for विसृष्टभुजा) Ñ2 V B D8 सा विसृज्य महानाद, D3 सा प्रसार्य भुजौ भीमौ —^c) Ś1 Ñ V1 B D1 3 4 6 10 11 महा (for मया) —^d) D9 11 निकृत्त (for निकृत्त) Ñ1 सत्वा, Ñ2 V B1-3 D8 [अा]नना, B4 D1-4 11 T1 3 G2 3 M2 तदा, D10 मया (for सती)

43 ^ab) Ñ2 V B1-3 D6 श्रुता मे (for शृणोमि). Ñ1 B4 D1 2 4 11 खेचराणां, Ñ2 D6 देवतानां, M3 स गतानां (for खग°) Ñ1 व (for च) Ś1 Ñ1 V2 D1 2 3 10 वाच (V2 °णी) सौम्या महात्मनां, Ñ2 V2 B D6 11 वाचो (D2 11 °च) व्योम्नि महात्मना (for ^b) D3 खर्थीर्भं खगता चार्णोदृप्तीण भावितात्मना —^c) D3 सिंहिता (for सिंहिका). Ś1 M1 P4 D1-4 10 11 भृशा, Ñ1 V B1-3 D6 क्षुद्रा, G3 नाम (for भीमा) —^d) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 शीघ्र (for क्षिप्रं) D3 सिंहिका कपिना बलात्

44 ^a) Ñ1 बद्धा (for हत्वा) —^b) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 कार्यम् (for कृत्यम्). M1 आत्ययिकं D5 कृत्य कृत्ययिक स्मरन् (sic) —After 44^ab, Ś1 N V B D1-4 6 10 11 ins

1187* अगच्छ विमले व्योम्नि वायुवेगसमाश्रित ।

[Ñ2 सुगच्छ V2 B3 4 D4 आगच्छ Ś1 Ñ1 D4 D1-4 10 11 विपुले (D3 11 °ल) (for विमले) D3 -योम Ñ2 V2 B2-4 D6 वायुवेग D2 3 11 वायोर्वेग (for °वेग) Ś1 Ñ1 D2 4 10 -समाश्रित, B3 समाश्रित, D3 उपाश्रित D11 समाश्रित]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 read 8 – 19

—^c) Ś1 D10 महातम्, Ñ1 T2 स महद्, B4 च बृहद्, D1 2 4 11 तमहम्, D3 च दूरम्, G3 [अ]पि महद्, Ct as in text (for च महद्) B3 गत्वा च महतामेन, M3 गत्वा चाहं महाध्वानं —^d) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 अपश्य Ñ2 V B D6 प्राप्तोऽस्मि (for पश्यामि) D11 नगमरुप —^f) Ñ2 V B D3 4 transp लङ्का and यत्र Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 8 10 11 G1 M3 महापुरी, D7 प्रतिष्ठिता, D2 3 गता पुरी (for च सा पुरी)

45 Ñ1 om (hapl ?) 45^ab D5 reads 45^ab (except अस्त) in marg —^a) D8 दिवाकरे (for दिन°) B1 अस्ते दिनगते सूर्ये, D3 अस्त गते दिनकरे —^b) Ś1 D1 2 4 10 आलय, B1 3 D7 9 T2 3 G3 निलया (sic) D11 आरुह्य (for निलय) D8 G1 2 M1 3 पुर, M2 पुन (for पुरीम्) —After 45^ab, D3 ins

1188* प्रविष्टोऽह परामृश्य लङ्का मूर्तिमतीं तत ।

—^c) G1 अविज्ञाय (for °ज्ञातो) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सम्प्रविष्टोऽहम् (D11 °ष्टो महा)ज्ञातो —^d) Ś1 D10 राक्षसैर् (for रक्षोभिर्) —After 45 D8 9-8 S ins

1189* तत्र प्रविशतश्चापि कल्पान्तघनसप्रभा ।
अट्टहास विमुञ्चन्ती नारी काप्युत्थिता पुर ।
जिघांसन्तीं ततस्तां तु ज्वलदग्निशिरोरुहाम् ।
सव्यमुष्टिप्रहारेण पराजित्य सुभैरवाम् ।
प्रदोषकाले प्रविश भीतयाहं तयोदित ।
अहं लङ्कापुरी वीर निर्जिता विक्रमेण ते ।
यस्मात्तस्माद्विजेतासि सर्वरक्षांस्यशेषत ।

[(l 1) T2 तत (for तत्र) D8 G1 2 M1 3 सनिभा, T2 निस्वना (for सप्रभा) —(l 2) M1 अट्टस (sic) D8 पुन (for पुर) D6 मां स्थाप्युत्थिता G1 2 M3 नार्येकाप्युत्थिता पुरा (M3 °न) (for the post half)

G 5 59 65
B 5 58 52
L 5 55 45

ततोऽहं सर्वरात्रं तु विचिन्वञ्जनकात्मजाम् ।
रावणान्तःपुरगतो न चापश्यं सुमध्यमाम् ॥ ४६
ततः सीतामपश्यंस्तु रावणस्य निवेशने ।
शोकसागरमासाद्य न पारमुपलक्षये ॥ ४७
शोचता च मया दृष्टं प्राकारेण समावृतम् ।
काञ्चनेन विकृष्टेन गृहोपवनमुत्तमम् ॥ ४८
स प्राकारमवप्लुत्य पश्यामि बहुपादपम् ॥ ४९
अशोकवनिकामध्ये शिंशपापादपो महान् ।
तमारुह्य च पश्यामि काञ्चनं कदलीवनम् ॥ ५०
अदूराच्छिंशपावृक्षात्पश्यामि वरवर्णिनीम् ।
श्यामां कमलपत्राक्षीमुपवासकृशाननाम् ॥ ५१
राक्षसीभिर्विरूपाभिः क्रूराभिरभिसंवृताम् ।
मांसशोणितभक्ष्याभिर्व्याघ्रीभिर्हरिणीं यथा ॥ ५२

—(l. 3) D2 M1 ऋ (for सन्) M2 अग्नि (for अग्नि). —(l. 4) G2 नग्न (for मग्न) T2 om. भुवि T1 3 स (for तु) —(l. 5) D2 T2 M3 प्रविश्य, Cr m t as above (for प्रविश्य) ∞ Cr m t प्रविश्य प्रविशन् ∞ D2 सीतया च G1 सीतयाद् (for सीतया°) T1 तदेविति —(l. 6) T1 (also सीत) 2 G2 भ मा G2 बाम (for सीर) —(l. 7) T2 स्तन् (for बलात्)]

46 a) G1 ता (for [अ]हं) M2 सर्वं, Cr m g k t as in text (for सर्वे) Ś1 Ñ1 V1 B2 3 D1-3 10 11 तत्र चाहं निशा सर्वां, Ñ2 V2 B1 2 D2 तत्र चाहं नगान्सर्वान् ∞ Cm 'ततोऽहं सर्वरात्रे तु' इति पाठः साधुः ∞ —b) Ś1 Ñ1 विचित्वा, D1 3 T2 विचरन् (for विचिन्वन्) —c) Ñ2 V B1 2 D3 4 G1 -गता (for -गतो) B2 3 D1 T2 राक्षसा (B3 D3 °वस)न पुरे(D1 T2 °र) गत्वा —d) Ś1 Ñ1 D1 2 11 नापश्य ता, Ñ2 V B D3 न पश्यामि, D10 न पश्य ता (for न चापश्य) D2 3 नापश्य जनका मया

47 b) M1 रावणस्तु(sic) (for °णस्य) D11 निवेशन —c) D2 reads from सागर up to d in marg D2 शोकसागरमक्षोभ्य —d) B1 उपलभे (for °लक्षये) ∞ Cr m t उपलभये उपालक्षयम्, Ct उपलक्षय इत्यादौ लडि सर्वत्र स्मलकारो योज्य ∞

48 a) Ñ2 V B1-3 D2 शोचित च B4 विचिन्वता (for शोचता च) B1 D1 दृष्ट (sic) (for दृष्टं) —b) Ñ2 V B1-3 D2 सुसंवृत, D7 2 [अ]भिसंवृत (for समा°) —c) Ś1 Ñ V2 B D1-3 4 10 11 प्रकृष्टेन, V2 प्रहृष्टेन, D3 3 G1 2 M1 2 विचित्रेण T2 विचित्र च, Ct r m g t as in text (for विकृष्टेन) ∞ Cr r m g विकृष्टेन विप्रकृष्टेन। अत दैर्ध्येनेति यावत्।, Ct विकृष्टेन विप्रकृष्टोर्ध्वभागेन, अत्युच्चेनेति यावत् ∞ —d) Ś1 Ñ2 V B1 4 D1-3 4 10 11 पुरोपवनम्, Ñ1 तत्रो°, B2 पुरोपमम्, B1 प्रमदा° (for गृहोपवनम्)

49 a) D2 3 G1 M1 2 स (for स) D2 उपप्लुत्य (for अव°) Ś1 Ñ V B D1 2 3 4 10 11 त प्रा(D2 तथा)-कारमनुप्राप्य, B4 °र समासाद्य) ∞ Cr स प्राकारमित्यत्र म इति पदच्छेदः ∞ —b) Ś1 Ñ V B D1 4 10 11 बहुपादपा —After 49 Ś1 Ñ1 2 (om. [hapl.]) V B D1-4 8 10 11 ins.

1190* अशोकवनिका रम्या महेन्द्रस्येव नन्दनम् ।

[D11 रम्या (for रम्या)]

50 b) Ś1 D1 4 शिंशिपा, D 2 T2 3 G1 शिंशुपा (for शिंशपा) D7 शिंशिपापादपास्तथा —c) V2 वृक्ष (for तम्) Ś1 Ñ V B D1 2 4 8 10 11 तमारुह्य (Ś1 D1 °ह्य) D3 आरुह्य तु —d) Ñ1 बहुपादप (for कदलीवन)

51 a) B2 सुदूरात्, M2 अदूरे, Ct as in text (for अदू°) Ś1 D1 2 4 6 11 शिंशिपा, D3 4 5 T2 3 G1 Cg शिंशुपा, Ck t as in text (for शिंशपा) —b) Ś1 D1 2 4 10 11 अपश्यम् (for पश्यामि) —c) V1 V B1 2 D2 गौरीं (for श्यामां) V2 कनक (for कमल°) B2 शिखा स्त्रीमत्सर्वाङ्गीम् —d) Ñ2 V B D2 -कृशानना (for °ननाम्) Ś1 D1 2 4 10 11 तयैव सु(D4 स)कृता(D11 °ता)नना —After 51, D3 7-9 S ins.

1191* तदेकवास संवीता रजोध्वस्तशिरोरुहाम् ।
शोकसंतापदीनाङ्गीं सीतां भर्तृहिते स्थिताम् ।

[(l. 1) ∞ Cv तदेकवासःसंवीताभिति तु सन्धि ∞ —(l. 2) D5 मनुस् (for भर्तृ) D3 T2 M3 -ना (for स्थिताम्)]

52 b) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 8 10 11 क्रूराभिरभितो वृ° —D8 om. 52cd —c) Ś1 D1 2 10 11 -भक्षाभिर्, V1 V B1 2 D1 D5 हिंसाभिर्, D1 4 सत्वाभिर्, D5 T2 G1 M1 2 रक्षाभिर् (for भक्ष्याभिर्) —d) Ś1 D1-4 10 11 T2 3 G2 M3 हरिणीमिव, Ñ V B1 2 4 D2 इव सौरभी (for हरिणीं यथा) —After 52 D3 7-9 S ins.

1192* सा मया राक्षसीमध्ये तर्ज्यमाना मुहुर्मुहुः ।
एकवेणीधरा दीना भर्तृचिन्तापरायणा ।
भूमिशय्या विवर्णाङ्गी पद्मिनीव हिमागमे ।
रावणाद्विनिवृत्तार्था मर्तव्यकृतनिश्चया ।
कथंचिन्मृगशावाक्षी तूर्णमासादिता मया । [5]

[(l. 1) M1 तदा (for मया) ∞ Cv ... सर्वविनरार्थो [illegible] ... अनन्तरम्, ... [illegible] ... Cr m ... [illegible] ... Cm ... [illegible] ... Cg ... [illegible] ... Ck सा मया ... [illegible] ...]

तां दृष्ट्वा तादृशीं नारीं रामपत्नीमनिन्दिताम् ।
तत्रैव शिंशपावृक्षे पश्यन्नहमवस्थितः ॥ ५३
ततो हलहलाशब्दं काञ्चीनूपुरमिश्रितम् ।
शृणोम्यधिकगम्भीरं रावणस्य निवेशने ॥ ५४
ततोऽहं परमोद्विग्नः स्वरूपं प्रत्यसंहरम् ।
अहं च शिंशपावृक्षे पक्षीव गहने स्थितः ॥ ५५
ततो रावणदाराश्च रावणश्च महाबलः ।
तं देशं समनुप्राप्ता यत्र सीताभवत्स्थिता ॥ ५६
तं दृष्ट्वाथ वरारोहा सीता रक्षोगणेश्वरम् ।
संकुच्योरू स्तनौ पीनौ बाहुभ्यां परिरभ्य च ॥ ५७
तामुवाच दशग्रीवः सीतां परमदुःखिताम् ।
अवाक्शिराः प्रपतितो बहुमन्यस्व मामिति ॥ ५८
यदि चेत्त्वं तु मां दर्पान्नाभिनन्दसि गर्विते ।
द्विमासानन्तरं सीते पास्यामि रुधिरं तव ॥ ५९

G 5. 56. 79
B 5. 58. 69
L 5. 56. 53

न तानकरि शुन्यः । न च शुद्धयुक्ते । तस्य तु शक्रमवा°त्वन्तिना न्नायलात् ।, Ct मा मद्-त्र मधा कश्चिन्महात्योत्स्वन्त्व इ° —(l 2) T2 3 G2 संगुह्य (for भद्र) —(l 4) D3 द्विवृक्षा सा (for °वाया) D3 3 M3 Cg मरैन्ने, Ck मरा (for मरैश्च) T3 G3 मत्यशिति निखग (for the post half)]

53 ᵃ) D3 सदृशीं (for ता°) D3 ता दृष्ट्वा पद्मपत्राक्षीं —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1 2 3 10.11 रामपत्नीम् (for रामपत्नीम्) D1 7 9 G2 M1 यशस्विनीं (for अनिन्दिताम्) Ñ2 V B D2 शोकसंतापपीडिता —ᶜ) Ś1 D1 2 4 6 11 शिंशिपा, D6 4 T3 G3 शिंशुपा (for शिंशपा) D1 मध्ये, D3 -वृक्ष (for -वृक्षे) —After 53ᵃ D2 ins

1193* स्थितस्तस्या दिदृक्षया।
तासामन्तरमासाद्य

[l 1 = 55ᵈ in Ś1]

—ᵈ) Ś1 Ñ2 V D2 6 10 पश्यिवस्तमवस्थित, Ñ1 B D1 4 11 पक्षि(D2 4 °रि)वत्समुपस्थित, D1 [S]पितिष्ठेह सुसंवृत

54 ᵇ) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 भूषण (for -नूपुर) B4 भूषित, D2 निस्वन (for मिश्रितम्) D5 काञ्चीनूपुरमास्थित —Ñ1 illeg for ᶜᵈ —ᶜ) Ś1 D2.3 10 शृणोम्यह सुघोषवत्, Ñ2 V B D6 मध्येऽमहामाघात(B4 °मथ्याते) D1 4 शृणोम्यहमथायात, D11 शृणोम्यह कथायात —ᵈ) Ś1 D1 9.4 10.11 च निस्वन, Ñ2 V B D6 निवेशनात्, D3 पुरा स्मन (for निवेशने)

55 ᵃ) Ñ1 मनसा D3 सहसा (for परम) —ᵇ) M2 स्व रूप M3 प्रतिसहरन्, Ct as in text (for प्रत्यसहरम्) Ś1 Ñ V B1 4 D1-4 6 10 11 स्व(Ñ B2 D3 4 6 11 स्व) रूप संक्षिप्य तु (D1 °न्मुद्धु) B2 स्व रूप प्रतिसंक्षिप्त, B3 स्वस्वरूप क्षिपस्तथा D5 स्वरूप प्रहसहरन् (sic) T1 3 G2 स्व रूप प्रतिसहृ —B1 om 55ᶜᵈ —ᶜ) Ś1 Ñ B1 4 D1-4 6 10 11 M2 लीनश्च V1 विलीन V2 निलीन, M3 अह तु (for अह च) D5 reads from पा up to ᵈ in marg Ś1 D1 2 4 6 11 शिंशिपा, D6 7-9 T2 3 G3 शिंशुपा (for शिंशपा) —ᵈ) D3 गगन, T2 G3 M1 3 गगने, Cr m g t as in text (for गहने) D3 वने (for स्थित) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 स्थितस्तस्या दिदृक्षया Ñ2 V B2 4 D6 विजिज्ञासुर्थ(Ñ2 D6 °र)वस्थित

56 ᶜ) Ś1 V2 B1 2 4 D1 2 4 10 समनुप्राप्तो, Ñ V1 D5 8 9 T अनु(T °भि)मप्राप्तो(D5 °प्ता) G1 3 अभिमप्राप्ता (for समनु°) —Ñ1 illeg for ᵈ —ᵈ) D2 गत्वमिथिता (for [अ]भवत्स्थिता) Ś1 Ñ2 V B D1 2.3 4 10 11 राक्षसीभि सुरक्षित D3 यस्मिन्नीता सुरक्षिता

57 ᵃ) V1 B1 2 4 D6 त च दृष्ट्वा, V2 सा दृष्ट्वा च B2 D3 तच्च दृष्ट्वा, T2 सा दृष्ट्वाय (for त दृष्ट्वाथ) Ś1 Ñ D1 2 4.10 त च (Ś1 D10 तत्र) दृष्ट्वा महाबाहु, D11 त दृष्ट्वा च महाबाहु —ᵇ) Ś1 Ñ V B D1-4 6.8 10 11 T3 G1 महाबल(B2 °ल) (for -गणेश्वरम्) D3 साता नवकन्मिनी —ᶜ) Ś1 Ñ V1 B2.3 D1 4.4 10 11 संक्षिप्य वामसक्थौ सा (D2 4 च) V2 B1 4 संक्षिप्य परम वामो, D1 संक्षिप्य वाममस्तथौ —ᵈ) M2 भुजाभ्या (for बाहुभ्या) Ñ2 D1 ऊरुणोस्तनौ D2 धारयित्वा (for परिरभ्य च)
—After 57 D1 G1 ins

1194* प्रावेपत वरारोहा प्रवाते कदली यथा ।

—D1 G1 cont D5.7 9 T G2 3 M ins after 57

1195* विवर्णा परमोद्विग्ना वीक्षमाणा ततस्ततः ।
त्राण किंचिदपश्यन्ती वेपमाना तपस्विनीम् ।

[(l 1) D7-9 ततस्तु (for ततस्त) D5 M1 विवर्णा परमोद्विग्ना वीक्षमाणा पुन पुन (M1 ततस्तत) —(l 2) D7 9 कश्चिद् (for किंचिद्) D5 अपश्यन्ती T1 3 G3 मन्वि°ते (for तप°) D5 प्रावेपन् यशस्विना M1 वेपमाना तपस्विनी (for the post half)]

58 ᵇ) D11 सतीं (for सीता) D5 दुःखितां (for दुःखिताम्) —ᶜ) D1 4 M3 अवाक्शिरा Cv अवाक्शिरा, Cg अवाक्शिरा (as in text) D3 दयानामपि जताल —ᵈ) Ś1 V2 D1 2 10 11 मा प्रिये Ñ1 मा प्रिये D3 मा पति, D4 मा प्रिय G2 M3 भामिनि (for मामिति)

59 ᵃ) Ś1 D11 च त्व न, Ñ2 V1 D6 च त्व तु B1 चेत्त्व हि B2 3 G1 वा त्व तु B4 त्व तु न D1 त्व सुभ्रु D3 तत्र न D5 वाक्य तु D6 त्व सुन्दरी D10 त्व च न M1 चेत तु (for चेत्त्व तु) D2 3 11 मे दर्पाद्, D6 मा दर्पात्, M3 दर्पान्मा (by transp) (for मा दर्पात्) V2 यदि त्व च समासाद्य —ᵇ) Ś1 B4 D2 10 11 नाभिनन्दसि Ś1 D1 2 4 10.11 [अ]निंदित, Ñ2 V B2 4 D6 [अ]पण्डित B2 पण्डित

G 5 56 79 B 5 55 70 L 5 56 59 एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य रावणस्य दुरात्मनः ।
उवाच परमक्रुद्धा सीता वचनमुत्तमम् ॥ ६०
राक्षसाधम रामस्य भार्याममिततेजसः ।
इक्ष्वाकुकुलनाथस्य स्नुषां दशरथस्य च ।
अवाच्यं वदतो जिह्वा कथं न पतिता तव ॥ ६१
किंस्विद्वीर्यं तवानार्य यो मां भर्तुरसंनिधौ ।
अपहृत्यागतः पाप तेनादृष्टो महात्मना ॥ ६२
न त्वं रामस्य सदृशो दास्येऽप्यस्य न युज्यसे ।
यज्ञीयः सत्यवाक्चैव रणश्लाघी च राघवः ॥ ६३
जानक्या परुषं वाक्यमेवमुक्तो दशाननः ।
जज्वाल सहसा कोपाच्चितास्थ इव पावकः ॥ ६४
विवृत्य नयने क्रूरे मुष्टिमुद्यम्य दक्षिणम् ।
मैथिलीं हन्तुमारब्धः स्त्रीभिर्हाहाकृतं तदा ॥ ६५

(for गमिते) D3 न करिष्यसि भामिनि —^{c}) Ś1 D7 10.11 [अ]भ्यतान्, D1 3 4 [अ]भ्यतरे (for [अ]नन्तरं) Ñ2 V D6 द्वौ मासावस्य(Ñ2 D6 °स्य)तिक्रम्य B द्वौ मासौ समतिक्रम्य D5 G1 2 M Cg द्वौ मासावर सीते, T1 G3 द्विमासाद वर सीते —^{d}) D11 पश्यामि रुधिरं तव

60 ^{a}) B2 एव (for एतत्) —D11 om 60^{c}–61^{d} —^{c}) M2 वचन (sic) (for परम) —Ñ1 illeg from 60^{d} up to 73 —^{d}) G2 M1 उत्तर (for उत्तमम्) Ś1 Ñ2 V B D1-4 10 सीता सदशमानन, D6 सीता सुरसुतोपमा

61 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 om 61^{ab} (for D11 cf v l 60) Ñ1 illeg for 61 (cf v l 60) —^{c}) G2 damaged from इय up to वदतो in ^{c} D1 4 T1 -वसा (for -कुल) —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D1-4 6 10 11 धर्मपत्नी (Ñ2 B1 2 D2 °त्नीं) महात्मन (D1 यशस्विनी D10 महौजस) —G2 reads 61^{d} in marg (see m) —^{f}) G2 damaged after कथ V2 नु (for न) M2 मुत्रि (for तव) D11 कथ तपति तावक (sic)

62 Ñ1 illeg for 62 (cf v l 60) —^{a}) Ś1 Ñ2 V B D2 3 4 6 10 11 किं च, D1 4 किं तद्, D5 T2 3 G M1 3 Cr g किंचिद्, M1 किं नु Ct as in text (for किंस्विद्) B4 G1 तवानार्यं —^{b}) Ś1 D1 10 11 यो मद्, Ñ2 V2 B2 3 D6 यस्त्व, V3 यत्व, B4 यस्त्व, D2 4 यो से, D2 यन्मद् (for यो मा) —^{c}) Ś1 D1-4 10 11 मामिहाभ्याप्(D2 °ह द्वा)नय क्रू(D2 11 क्रूर, D2 पाप), Ñ2 V B D6 मामिहानीत वान्पाप(B1 °स्मूढ) —^{d}) M1 [अ]दृष्ट (for [अ]दृष्टो) Ś1 महात्मन (sic) —After 62, Ś1 Ñ2 V B D1 4 6 10 11 ins

1196* गर्हितं कर्म कृत्वा च पापं कस्मान्न लज्जसे ।

[Ñ2 V B3 B4 [अ]पि (for च) B1 D6 पापकर्म B2-4 पापकर्मन् D1 2 4 पापकर्मा (for पाप कस्मान्न)]

—Then D3 cont 1197*

63 Ñ1 illeg for 63 (cf v l 60) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10.11 दासोऽपि (for सदृशो) —^{b}) T2 damaged for ऽप्यस्य Ś1 D6 यस्त्व प्रार्थयसे तु मा, Ñ2 V B D2 योग्य किं पुन भाषसे D1 2.4.11 योग्य प्रार्थयसीद(D2.11 °से च) मा, D3 प्रशोऽपि कुलपासन —After 63^{ab} Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1 2 6 10 11 ins, while D3 cont after 1196*

1197* सन्निधौ कथमागत्य विराधाग्निमुखा ।

[Ś1 D10 नय मा स D1-3 11 नयन्त्व (for कथं°) D11 विराव (for विराध) B1 सन्निधा (for आग°)]

—^{c}) D3 7 9 अमेय, G1 2 धार्मिक, M1.2 यज्ञीय Ct as in text (for यज्ञीय) D7-9 T2 शूरो (for चैव) Ś1 D1-4.10 11 यज्वा च सत्यसंधश्च(D2 °वाद च) Ñ2 V B D6 यायजूक (D6 अपापो वै) सत्यमयो, T2 3 G1 M2 यज्ञीय सत्यवादी च ॥ Ck यज्ञमर्हतीति यज्ञीय । छन्दसि चेति यज्ञञ्छन्दोऽवद्धार्थ ॥ —^{d}) Ñ1 B2 3 रणे(B1 [s]प्ये) श्लाघ्यस्, Ñ2 रणश्लाघ्यस्, B1 रणे श्लाघी D2 घन श्लाघी (for रणश्लाघी) —G2 damaged from च up to क्तो in 64^{a} in which the portion from प वाक्य in 64^{a} up to 64^{b} is written sec m marg D12 स राघव (sic) (for च राघव) Ñ2 D6 शरण्यश्चापि(D6 °श्चैव) राघव

64 Ñ1 illeg for 64 (cf v l 60) G2 damaged up to क्तो in ^{c} (cf v l 63) —^{a}) D3 सीतया (for जानक्या) Ś1 D1 2.4 6 10 11 परम (for परुष) —^{b}) T1 वाक्यम् (sic) (for एवम्) —^{cd}) Ñ2 V B1-3 D6 क्रोधाद् (for कोपाच्) Ñ2 D6 साहुतश्, Ñ1 क्रुद्ध B1 साहुताग्नि (for चितास्थ) Ñ1 हुताहुति**** B4 हुताग्नि इव दीपित (for ^{d}) Ś1 D1 2 4 10 11 उवाच राक्षस क्रोधाच्चितायां(D11 °या) पावको यथा B4 जज्वाल सुमहत्क्रोधात्समिद्ध इव पावक, D2 जज्वाल सहसा क्रोधाच्चिरुढ़ुत इवानल

65 Ñ1 T1 illeg for 65 (for Ñ1 cf v l 60) —^{a}) D2 10 11 M1 विवृत्य (for विवृत्य) B1 क्रूरो (for क्रूरे) —^{b}) D2 T2 दक्षिणा —^{c}) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D1-4.6.10 11 वैदेहीं B3 जानकीं (for मैथिलीं) —^{d}) Ś1 D10 तामि स्त्रीभिर्निवारित Ñ2 D2 4 11 स्त्रीभिस्तु(Ñ2 D6 °स्तु) विनिवारित, V B स्त्रीभि स तु निवारित D11 स्त्रीभिस्तु स नि(D1 सम)वारित-

स्त्रीणां मध्यात्समुत्पन्ना तस्य भार्या दुरात्मनः ।
वरा मन्दोदरी नाम तया स प्रतिबोधितः ॥ ६६

उक्तश्च मधुरां वाणीं तया स मदनार्दितः ।
सीतया तव किं कार्यं महेन्द्रसमविक्रम ।
मया सह रमस्वाद्य मद्विशिष्टा न जानकी ॥ ६७

देवगन्धर्वकन्याभिर्यक्षकन्याभिरेव च ।
सार्धं प्रभो रमस्वेह सीतया किं करिष्यसि ॥ ६८

ततस्ताभिः समेताभिर्नारीभिः स महाबलः ।
उत्थाप्य सहसा नीतो भवनं स्वं निशाचरः ॥ ६९

याते तस्मिन्दशग्रीवे राक्षस्यो विकृताननाः ।
सीतां निर्भर्त्सयामासुर्वाक्यैः क्रूरैः सुदारुणैः ॥ ७०

तृणवद्भाषितं तासां गणयामास जानकी ।
तर्जितं च तदा तासां सीतां प्राप्य निरर्थकम् ॥ ७१

वृथागर्जितनिश्चेष्टा राक्षस्यः पिशिताशनाः ।
रावणाय शशंसुस्ताः सीताध्यवसितं महत् ॥ ७२   G 5. 55. 91 B 5. 58. 83 L 5. 56. 71

66 Ñ1 illeg for 66 (cf v l 60) D2 om 66 G2 damaged for 66 in which the portion from दुरात्मन in ᵇ up to मन्दोदरी in ᶜ is written in marg sec m —ᵃ) M1 समुत्पन्नौ, Cv समुत्पाय, Cr समुत्पन्ना (as in text) —ᵇ) D3 transp तस्य and भार्या B3.4 महात्मन (for दुरा°) —ᶜ) T2 -नामा Ct as in text (for नाम) Ś1 Ñ2 V B D1.4.6.10.11 मन्दोदरी नाम शुभा (D11 °भ), D5 धान्यमालिन्यभिख्याता ‡ Cv मन्दोदरीत्यादीनि नामानि यत्र तत्रत्यानां परस्परव्यवहारेषु हनुमता श्रुतानीति परिकल्पनीयम् । अन्यथा, स पूर्वविषये नाम निर्देश शक्यते न कर्तुम् ।, Cr पूर्वं धान्यमालिन्या प्रतिषिद्ध इत्युक्तम्, इदानीं मन्दोदर्येत्युच्यते । अत उभाभ्यामपि प्रतिषिद्ध इत्यवगन्तव्यम् । यद्वा मन्दोदरी, धान्यमालिनी, इति नाम द्वय मन्दोदर्या एव ।, so also Cm t, Cg मन्दोदरी मन्दन मूलोदरी । "मदि भूषायाम्" इत्यस्माद्धातो पचाद्यच् । मन्दोदरी वा । दवयोरभेद । दमनो दाडिममित्यादिवत् । यद्वा मन्दस्य धात्यत्वम् । । सूक्ष्मोदरीत्यर्थं । मन्दा स्वल्पपिपीलिका त्याचक्षते । अस्या इव कृशमस्या उदरमित्यर्थं । ननु पूर्वं धान्यमालिन्या प्रतिषिद्ध इत्युक्तम्, सम्प्रति मन्दोदर्येत्युच्यते । विप्रतिषिद्धमिदम् । नैवम् । उभाभ्यामपि प्रतिषिद्धत्वसम्भवात्तयोरेकतरस्याविरोधात् । मन्दोदर्यादिनामपरिज्ञान च हनुमतस्तद्व्यवहारात् ।, so also Ck. ‡ —ᵈ) Ś1 D1.10.11 G2 स D3 च, Cv r k as in text (for स) V B प्रतिवारित, D1.2.4.6 प्रतिबोधित Cv r k as in text (for °बोधित)

67 Ñ1 illeg for 67 (cf. v l 60) D4 reads 67ᵃᵇᶜᵈ in marg —ᵃ) Ś1 D10 उक्तश्च, Ñ2 V1 B3-4 D6 M3 उक्त (for उक्तश्च) Ś1 D1.2.4.10.11 शुभया वाचा (D2 °चय), Ñ2 V B D4.6 मधुरं वाक्य (for मधुरां वाणीं) —D5 reads 67ᵇ in marg —ᵇ) D4 तदा (for तया) Ś1 Ñ2 V B D1.2.4.6.10.11 सानुनय (D11 °या) तदा (B4 च यत्), D5 सप्रणयादिद (for स मदनार्दित) —ᶜ) D11 सीताया D2 वद D3 वद D11 न च, G1 सह (for तव) —ᵈ) D3 इहेद्र (for महेन्द्र) B1 D1.11 -समविक्रम —Ñ2 V1 B D2.4 T1.2 G M om. 67ᵉᶠ

68 Ñ1 illeg for 68 (cf v l 60) D2 reads 68ᵃᵇ in marg —ᵃ) B3 तत्र (for देव) Ś1 D11 -पन्नग, Ñ2 V B D1.2.4.6.10 -कन्याभ, D5 -कन्याभि (for -कन्याभिर्) —ᵇ) Ś1 Ñ2 V B D1.2.4.6.10.11 यक्षराक्षसयोषित, D5 सर्वाभिरन्ययोषित —G2 damaged from 68ᶜ up to स in 69ᵇ in which 68ᵈ is written in marg sec m —ᶜ) D3-4 T2 [इ]ति (for [इ]ह) Ś1 D10 तासी रमस्व सुभग, Ñ2 V B D6 ताभि सह रमस्व त्व D1.2.4.11 ताभि सह रमस्वाद्य (D2 °द्यं), D5 ताभि सार्धं रमस्वेति —ᵈ) Ś1 D10 प्रयोजन Ñ2 V B1.2.4 D1.2.4.6 तवानया (D1.4 °या), B3 अकर्त्रा, T2 करिष्यसि (for करिष्यसि) D11 किं त्वया सीतया तया

69 Ñ1 illeg for 69 (cf v l 60) G2 damaged up to स in ᵇ (cf v l 68) —ᵃ) D3.4 T2 M2 समस्ताभिः (for समेता°) —ᵇ) Ś1 D1.2.4.10.11 योषिद्भि (for नारीभि) D5 च (for स) —ᶜ) D1.4.11 इत्याय, D3 G1 M1 इत्याय, D4 M2 उत्थाप्य D6 T2 G1.2 M3 प्रसाद्य (for उत्थाप्य) —ᵈ) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D1.2.4.10.11 येनैवा D6 °*वा स्यागत यथा (B3 तथा) B3 येन चाभ्यागत पथि D5 दिव्य भुवनमागत

70 Ñ1 illeg for 70 (cf v l 60) —ᵃ) Ś1 Ñ2 V B D1.4.10.11 गते (for याते) —B1 D11 om (hapl) 70ᶜ–72ᵇ D5 reads 70ᶜᵈ (except सीता) in marg —ᶜ) G1 निर्भत्सयामास —ᵈ) T2 उग्रै, G2 वाक्यै (for क्रूरै) Ś1 Ñ2 V B1.2 D1.2.4.10 समागात (V2 B2-3 D2.4 °गम्य) सहसा D5 क्रूरवाक्यै सहसा

71 Ñ1 illeg for 71 (cf v l 60) B1 D11 om 71 (cf v l 70) —ᵃ) D5 तृणवद्भाषिता तासा —ᵇ) Ś1 Ñ2 V B1.2 D1-4.10 सु (D1.2.4 सो) त्यादाय, B3 तृण याताम (sic) —ᶜ) Ś1 Ñ2 V B1-3 D1-4.10 T M2.3 तर्पित, M1 तर्पेन (for तर्जित) Ś1 Ñ2 V B1.2 D1.4.6.10 तथा, D3.4 G1 तथा (for तदा) D2.4 घोर (for तासा) —ᵈ) Ś1 D1-4.10 सीता श्रुत्वा न शोचति, Ñ2 V B1-3 D6 श्रुत्वा सीता न शोचति (V2 B2 °त)

72 Ñ1 illeg for 72 (cf v l 60) B1 D11 om 72ᵃᵇ (cf v l 70) B3 om 72 —ᵃ) Ś1 Ñ2 V B1

G 5 56 93 B 5 58 84 L 5 55 72 ततस्ताः सहिताः सर्वा निहताशा निरुद्यमाः ।
परिक्षिप्य समन्तात्तां निद्रावशमुपागताः ॥ ७३
तासु चैव प्रसुप्तासु सीता भर्तृहिते रता ।
विलप्य करुणं दीना प्रशुशोच सुदुःखिता ॥ ७४
तां चाहं तादृशीं दृष्ट्वा सीताया दारुणां दशाम् ।
चिन्तयामास विश्रान्तो न च मे निर्वृतं मनः ॥ ७५
संभाषणार्थे च मया जानक्याश्चिन्तितो विधिः ।
इक्ष्वाकुकुलवंशस्तु ततो मम पुरस्कृतः ॥ ७६
श्रुत्वा तु गदितां वाचं राजर्षिगणपूजिताम् ।
प्रत्यभाषत मां देवी बाष्पैः पिहितलोचना ॥ ७७

D1 2 4 6 10 गर्जंति, B1 गच्छति (for गतत) G2 निघाथा (for निश्चेष्टा) —b) Ś1 Ñ2 V B1 2 D1–5 6 10 विकृता नना (for पिहिताशना) —d) M2 [अ]ध्यवसित —For 72cd, Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1–5 6 10 11 subst

1198* सीताया व्यवसाय त रावणाय न्यवेदयन् ।

[Ñ2 V2 D8 ता B1 2 4 तु (for त) Ś1 D10 रावणस्य D3 चचक्षिरे (for -न्यवेदयन्)]

73 Ñ1 illeg for 73 (cf v l 60) 73 = l 1–2 of 659* —For 73ab, Ś1 Ñ2 V B D1–4 8 10 11 subst

1199* विहताशास्तु ता सर्वा हतवेगा सुदुःखिता ।

[Ś1 D10 विकृतास्ताम् B3 विहताशास् D2 4 विहतास्तास् Ś1 तदा B4 D1–4 8 10 11 तत (for तु ता)]

—G1 repeats 73cd after 1201* —c) D6 T1 परिक्रम्य, Cg as in text (for °क्षिप्य) D1 T2 G1 2 ता (for ता) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 परिवार्य तदा (V2 °तो) देवीं, D3 जानकीं परिवार्याथ, D7–9 Ct परिक्षिप्य समन्ततस्ता —d) B4 निद्रां च समुपागता

74 74 = l 3–4 of 659* —a) D3 ध्यान D8 चैव (for चैव) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तासु च प्रति(D1 2 4 11 व्यव)सुप्तासु, Ñ2 V B1 D8 तासु चाप्यथ(V2 B1 °व) सुप्तासु B2 4 तासु तासु च(B4 सर्वासु) सुप्तासु —b) D6 भर्तुर् (for भर्तृ) —c) Ś1 Ñ1 D2 10 11 विलेपे, B4 व्यलपत् (for विलप्य) D5 परिक्षिप्य चिर दीना —d) Ś1 Ñ1 D10 नि (D10 नि)श्वास B4 D1 2 4 11 निराशा च, D3 प्रशोचत, T2 प्ररोद, T3 G3 प्रचुक्रोश, Cg t as in text (for प्रशुशोच) D10 च, T3 स (for सु) Ñ2 V B1–3 D8 तदाशोचत(B3 °दा शोचति) दु खिता —After 74 D5 7 9 S ins

1200* ताभ्य मध्यात्समुत्थाय त्रिजटा वाक्यमब्रवीत् ।
आत्मान खादत क्षिप्र न सीता भक्षयिष्यथ ।
जनकस्यात्मजा साध्वीं स्नुषा दशरथस्य च ।
स्वप्नो ह्यद्य मया दृष्टो दारुणो रोमहर्षण ।
रक्षसा च विनाशाय भर्तुरस्या जयाय च ।
अलमस्मान्परित्रातु राघवाद्राक्षसीगणम् ।
अभियाचाम वैदेहीमेतद्धि मम रोचते ।
यस्या ह्येवविध स्वप्नो दु खिताया प्रदृश्यते ।
सा दु खैर्विविधैर्मुक्ता सुखमाप्नोत्यनुत्तमम् ।
प्रणिपातप्रसन्ना हि मैथिली जनकात्मजा ।
तत सा ह्रीमती बाला भर्तुर्विजयहर्षिता ।
अवोचद्यदि तत्तथ्य भवेय शरण हि व ।

[(l 1) M2 मध्ये B(ed) समुत्थाय —(l 2) T1 2 G3 [अ]त्वार्या (for क्षिप्र) D7 9 अतितीक्ष्णा (for भक्षयिष्य) D5 8 T2 M न सीता विनशिष्यति (for the post half) —(l 3) D5 9 T2 M [आ]त्मजा(T2 सुता) साध्वी कन्या ... तु (for च) —(l 5) T2 G2 M1 राक्षसानां (for रक्षसां च) —(l 6) D5 9 T2 M2 Cm अस्मात्, G1 M1 एना, Ct as above (for अस्मान्) —(l 7) D5 अभियाचाम —(l 8) D5 7 9 T2 M1 यदि G2 तस्या (for यस्या) M1 च (for ह्ये) —(l 9) T1 2 G2 3 M1 प्राप्नोति (for आप्नोति) —For l 10–12, cf l 5–7 of 659* —(l 10) D5 reads in marg after प्रणिपात —After l 10 D5–9 T2 ins

1200(A)* अलमेषा परित्रातु राक्षस्यो महतो भयात् ।

—(l 12) G3 वत् (for तत्)]

—Then G1 cont

1201* एवमुक्तस्त्रिजटया सहसा राक्षसीगण ।

—Thereafter G1 repeats 73cd

75 a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 [अ]पि (for [अ]हं) D3 तत्रापि सदृशीं दृष्ट्वा —b) D10 11 सीताया D3 दारुणीं —cd) Ś1 D3 4 10 बुद्धयाह, D5 G1 2 M विक्रान्तो (for विश्रान्तो) Ñ1 D1 2 11 चिंतयामि सु(D11 सु)बुद्धयाह, D1 T3 चिंतया समभिक्रान्तो(T2 °त) (for °) T2 तु (for च) D7 विवृत, D11 विकृत (for निर्वृत) Ñ2 V B D8 कथं संभाषयाम्येना(D8 °ता)मिति चिंतापरोऽभव

76 B3 om 76ab —a) Ś1 Ñ B1 2 4 D1–4 10 11 M1 संभाषणार्थं D2 तु (for च) D5 जानक्याह् (by pen) (for मया) V2 संभाषणं चासु मया (sic) —b) Ś1 D10 सीतायास्, B3 निश्चितो (for चिन्तितो) D4 चिंतितो विधिविस्तरम् —c) Ñ2 V B D8 इक्ष्वाकुराज, T1 2 G1 2 M2 इक्ष्वाकूणां हि Ś1 Ñ V B D1 2 4 10 11 -वंशस्य D1 4 वृद्धस्य, T2 वंशश्च (for -वंशस्तु) —d) Ś1 Ñ1 V1 D1–4 10 स्तवो रा(D3 मा)म, D1 7 9 स्तुतो मम, D11 G1 ततो राम, T1 स्तुतो मनु (for ततो मम) Ñ2 V2 B D8 कथा रामपुरस्कृता —After 76 D2 ins

1202* इक्ष्वाकुकुलकीर्त्यर्थं संप्रकीर्तयता मया ।
तत सा वचनैः शान्ता विश्वासमुपपादिता ।

77 a) Ñ2 V B2 3 D1 4 6 च (for तु) V3 [आ]स्रगता, D3 [अ]नुगता (for गदिता) D5 G3 वार्त्तां D10

कस्त्वं केन कथं चेह प्राप्तो वानरपुंगव ।
का च रामेण ते प्रीतिस्तन्मे शंसितुमर्हसि ॥ ७८

तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा अहमप्युत्तरं वचः ।
देवि रामस्य भर्तुस्ते सहायो भीमविक्रमः ।
सुग्रीवो नाम विक्रान्तो वानरेन्द्रो महाबलः ॥ ७९

तस्य मां विद्धि भृत्यं त्वं हनूमन्तमिहागतम् ।
भर्त्राहं प्रहितस्तुभ्यं रामेणाक्लिष्टकर्मणा ॥ ८०

इदं च पुरुषव्याघ्रः श्रीमान्दाशरथिः स्वयम् ।
अङ्गुलीयमभिज्ञानमदात्तुभ्यं यशस्विनि ॥ ८१

तदिच्छामि त्वयाज्ञप्तं देवि किं करवाण्यहम् ।
रामलक्ष्मणयोः पार्श्वं नयामि त्वां किमुत्तरम् ॥ ८२

एतच्छ्रुत्वा विदित्वा च सीता जनकनन्दिनी ।
आह रावणमुत्साद्य राघवो मां नयत्विति ॥ ८३

प्रणम्य शिरसा देवीमहमार्यामनिन्दिताम् ।
राघवस्य मनोह्लादमभिज्ञानमयाचिषम् ॥ ८४ G 5 56 105 B. 5.58 102 L 5 55 83

याचा —^{b}) M1 गुण (for मम) Ñ1 D3 7-9 T2 G1 M1 भूषिता (for पूजिताम्) Ś1 D3 10 11 रामार्थचारि(D11 °रचि)ता शुभा, Ñ2 V B D1 3 4 रामस्थितचरिता शुभा(D4 °त शुभ) —M2 reads 77^{cd} twice —^{c}) D3 अन्य मापत Ś1 Ñ V B D1 1 8 10 11 सीता (for देवी) —^{d}) Ś1 Ñ B1 3 D2 6 10 11 बाष्पापिहित, V1 सबाष्पाकुल, V2 D1 4 बाष्पोपहत, B4 बाष्पाकलित, D2 बाष्पव्याकुल

78 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 कस्य (for केन) Ñ2 कथम् (for कथं) —^{b}) V2 सुसो (for प्राप्तो) D3 प्राप्तवान्वानरोत्तम —Ñ1 illeg for ^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 V B D1-4 8 10 11 कथं D5 M1 2 कथं च (for का च) D3 से (for ते) —^{d}) D10 त्वं (for मे) Ś1 V B D1 3 4 10 11 वक्तुमिह Ñ2 D6 वक्तु स्वम्, D2 व्याख्यातुम् (for शंसितुम्) ❁ Cv तन्मे शंसितुमर्हसीत्यत पर तस्यास्तद्वचन श्रुत्वा अहमप्युत्तरं वच इत्येतदर्धं द्रष्टव्यम् ❁

79 Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{ab}) M3 (to avoid hiatus) इदम् (for अहम्) D7 8 [अ]त्र D3 एतच्छ्रुत्वा वचो देव्या मया वाक्यमुदीरितं —For 79^{ab}, Ś1 Ñ1 D1 7 8 10 11 subst

1203* रामचन्द्रोऽमरः दीना शङ्किता शङ्कितो वच ।

[Ś1 Ñ1 अह दवी D4 च म ज्ञाना, D10 महादेवी (for अह गीता)]

while Ñ2 V B D6 subst

1204* एवमुक्तस्ततोऽहं वा प्रत्यवोच कृताञ्जलिः ।

[B1-4 [उ]वाच (for [अ]वोच)]

—Thereafter Ñ2 V B D6 cont

1205* विस्तरेण शुभैर्वाक्यैः रामसुग्रीवसंगमम् ।

—^{c}) M1 श्रूयतां इति (for देवि रामस्य) —^{d}) Ñ2 V B D6 सदा भीमपराक्रम —^{e}) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 सुग्रीव इति विख्यातो

80 ^{a}) D6 मा D6 च (for त्व) Ś1 Ñ V D1 6 सचिव विद्धि B D1 3 4 10 11 विद्धि सचिव (for विद्धि भृत्य त्वं) —^{b}) Ś1 D3 10 11 उपागत —^{c}) Ñ1 D7 8 G1 M, D5 तु, D7 om (for [अ]ह) T2 G M प्रहितम् (for प्रहितस्) Ś1 D1 3 4 10 11 मया च प्रहि(D10 प्रवि)तस्तेह Ñ2 V B D6 भर्त्रा च प्रहितोहं ते D3 भर्त्रा मयवित विद्धि ❁ Ct तुभ्य भर्त्रा तव भर्त्रा ❁

81 ^{a}) Ñ1 D7 8 तु (for च) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 इक्ष्वाकुकुलनन्दन —^{c}) B अंगुलीयम् —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 प्राणसम D3 पुनस्तस्ते (for अदात्तुभ्य) M1 मनस्विनि (for यश^{o}) Ñ2 D6 प्रादात्तु(D6 °त्त) वरवर्णिनि, V B त्वचलस्य मैथिलि

82 D1 om 82-83^{b} B3 om 82 Ñ1 illeg for ^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D1-4 10 11 इच्छेय (for इच्छामि) Ś1 त्वयाज्ञां वै, Ñ2 D1 4 तदाज्ञप्त, D11 त्वदाज्ञा तु, M1 त्वयाज्ञप्तं —^{b}) D5 सीते (for देवि) B4 D3 T1 2 G2 ते (for [अ]हम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 मूल, D1 4 मूल, D5 पार्श्व (for पार्श्वं) —After 82^{c}, D5 erroneously repeats 81^{d}-82^{b} —D5 om 82^{d} —^{d}) D2 त्वा (for त्वां) —For 82^{cd}, Ñ2 V B1 2 4 subst

1206* रामस्य पादमूलं त्वां प्रापयामि यदीच्छसि ।

[Ñ2 V1 पार्श्वमूल (for °मूलं त्वां)]

83 D6 om 83^{ab} (cf v l 82) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 च दृष्टा सा Ñ2 V B D2 3 11 च(B3 om [subm]) दृष्ट्वा च(Ñ2 मां), D1 4 प्रहृष्टा च(D1 om [subm]) D5 विदित्वा तु —Ñ1 illeg for ^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 B3 D6 10 11 अह (for आह) Ñ2 D1 4 5 Ct उत्पाद्य B4 आश्लिष्य, D3 आमाय (for उत्साद्य) —^{d}) D5 मा (for मां) Ś1 Ñ2 V B D1 3 4 6 10 11 आनृश्या स्तु(V1 B3 4 नेतु V2 B3 नीत)मुत्सहे, B4 आनृश्या नाहमुत्सहे (corrupt) D5 रामेणेच्छामि सगत

84 ^{a}) D11 महसा (for शिरसा) Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 सीताम्, D6 वाचम् —^{b}) Ś1 Ñ1 D6 10 11 अहमाम, V2 B3 महामाना(B3 °वीर्या), B3 ममाताय D1 4 अहमन्वा (sic) (for अहमार्याम्) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 यश स्विनी —^{c}) D6 मनोह्लादि Ś1 Ñ V B D1 2 3 4 10 11 राघवाह्लादनकरम्(B3 °जनकम्), D3 रामाभिज्ञानजनकम्

G 5.58.106 B 5.58.104 L 5.55.84 एवमुक्त्वा वरारोहा मणिप्रवरमुत्तमम् ।
प्रायच्छत्परमोद्विग्ना वाचा मां संदिदेश ह ॥ ८५
ततस्तस्यै प्रणम्याहं राजपुत्र्यै समाहितः ।
प्रदक्षिणं परिक्राममिहाभ्युद्गतमानसः ॥ ८६
उत्तरं पुनरेवाह निश्चित्य मनसा तदा ।
हनूमन्मम वृत्तान्तं वक्तुमर्हसि राघवे ॥ ८७
यथा श्रुत्वैव नचिरात्तावुभौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवसहितौ वीरावुपेयातां तथा कुरु ॥ ८८
यद्यन्यथा भवेदेतद्द्वौ मासौ जीवितं मम ।
न मां द्रक्ष्यति काकुत्स्थो म्रिये साहमनाथवत् ॥ ८९
तच्छ्रुत्वा करुणं वाक्यं क्रोधो मामभ्यवर्तत ।
उत्तरं च मया दृष्टं कार्यशेषमनन्तरम् ॥ ९०
ततोऽवर्धत मे कायस्तदा पर्वतसंनिभः ।
युद्धकाङ्क्षी वनं तस्य विनाशयितुमारभे ॥ ९१
तद्भग्नं वनषण्डं तु भ्रान्तत्रस्तमृगद्विजम् ।
प्रतिबुद्धा निरीक्षन्ते राक्षस्यो विकृताननाः ॥ ९२

—d) D1 ह्यभिज्ञानम् Ś1 Ñ1 D10 समर्पयित B1 मयेरित D3 प्रयच्छ मे (for अश्वचित्तम्) —After 84, D2.3.4 T G1.3 M ins.:

1207* अथ सान्त्वयतीं सीता गुह्यमानयमुत्तम ।
मन्निधेन महाबाहू राक्षस्या बहु मन्यते ।

[(1 2) G2 महाबाहो (for °हू) D3 सा D3 मत्ते (for मन्यत)]

85 G1 om. 85cd —a) B2.4 D2.10 एवमुक्त्वा D5—8 T G1.2 M इत्युक्त्वा तु (T2 स) (for एवमुक्त्वा) —b) Ś1 Ñ1 D1.2.3.10 सर्वं (D1.2 °मेव) सर्वेन्द्र, Ñ2 V B D4 परम मण्म्, D3 सा हेमनभिम्, D11 सीता मे मण्म् (for मणिप्रवरम्) T2 G2 M1.2 वद्भुत —c) B2.4 D2.4 ययो (for वाचा) D4.11 मा Ś1 Ñ1 V1 B2.3 D10.11 च (for ह) D3 संदेश्य च मालिद

86 B3 D7 om. 86 —ab) Ś1 Ñ1 B1.2.4 D1.2.4.6.10.11 तत प्रणम्य शिरसा वैदेही सु(Ñ2 V B1.2.4 D5 दे D6 स)मसादि(D1 °स)त —c) Ś1 Ñ1 D10 उपावृत्य, Ñ2 V B1.2.3 D6.9 T2 G1 M1.2 परिक्रम्य (with hiatus) D1.2.4.11 उपावर्तं T2 G1 °क्रामन्, C9 as in text (for परिक्रामम्) C9 परिक्राम पर्यक्रामम् —d) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 स्वकार्योत्तर, V1 D1.2.4 D5 इहाभ्युत्थत (for इहाभ्युद्गत)

87 a) T1.2 G2.3 उवाच (for उत्तर) M1.2 सपि (for एव) T1.2 G2.3 M3 [इ]ह (for [एवा]ह) T2 उत्तर कर्म निश्चित्य —b) T2 सोऽह हि (for निश्चित्य) D5 तथा T1.2 G1.3 M3 तथा (for तदा) —For 87cd, Ś1 Ñ1 V B D1—4.6.10.11 subst.:

1208* ततोऽस्मात्यत्य वाक्य बाष्पगद्गदया गिरा ।

[Ñ2 V B D5 वदत (for अमत्र) D3 वाक्य (for दत्त) D1.4 तत D2.11 मत (for गिरा) Ñ1 V B कारत का ... D1.3 बगस्माद (for the post half)]
—After 87cd, T2 ins.:

1209* हनूमन्नुत्तर दृष्ट्वा ततो मामाह जानकी ।

—c) B1 मत (for मद) —d) Ś1 Ñ1 V B D1.2.4.6.10.11 इमसा B3 इदमा, D3 इन यथा, D11 सवना)हनुवन्ति D7 रामाचारयतुमर्हसि

88 a) Ś1 Ñ1 D1.3.10.11 श्रुत्वा यथा च(D2 °दा) Ñ2 V B1.2.4 D6 यथा श्रुत्वा च, B3 यथा हि श्रुत्व (for यथा श्रुत्वैव) D1.4 श्रुत्वा यथेहमचिरात् —b) Ś1 V T B D1—4.6.10.11 उभौ (तौ) (by transp.) —c) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 उप(Ś1 Ñ1 D10.11 °या)यातम्, Ñ2 V B1 D3 उपा(V2 B1 °य)याता

89 a) Ñ2 V B2—4 D1—4 G1 यद्यन्यथा D1 यत्तथा D3 यद्वान्यथा Ś1 Ñ1 V B3—4 D1—4.6.10.11 कार्यं B1 कर्म (for एतद्) —b) Ś1 Ñ1 V B D1—4.6.10.11 transp. द्वौ ... and मम —c) B3 om. न (subm.) Ś1 Ñ1 V B D1.2.4.6.10.11 पश्यति (for द्रक्ष्यति) —d) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 विनश्यामि (D1.10 °मिह D11 °नति) शोकार्ता Ñ2 V B D6 विनश्यामीह (B3 °ति) शोकार्ता D3 वैश्वसातव ...

90 a) B1 क्रोधो (for क्रोधो) Ś1 Ñ1 V B D1.2.4.10.11 क्षम्य (D10 °क्य) सुसत्, D1.4 अस्यन्द्रा (D1 °ताः) वत्, D3 आविशत्तदा —c) D6 (sup. lin. after corr. as in text) दत्तम (for उत्तर) D5 दिश (for दृ) —d) D5 अनुत्तम (for अनन्तरम्) D5 तत कार्यं ...

91 a) D6 वर्धते (for ऽवर्धत) B1 क्रोधो (for कायस्) T1.2 G2.3 ततोऽह वानरपात —c) Ś1 Ñ1 V B D1—4.6.10.11 महा (for तदा) —cd) Ś1 Ñ1 V B D1.2.4.6—11 T1 युद्धाकाङ्क्षी Ñ2 D5 तत्तु B1 D1.3.11 T1.2 हत (for तस्य) Ś1 Ñ2 V B D1.10 तदा Ñ1 D1.2.4 आश्रित (for आरभे) D7 ततो युद्धमतेन तव मे वनमुत्तम

92 a) M1 तद्भग्न Ś1 Ñ1 V B1 D1.2.4—6.11 T1 G1 वनखड, G1 वृक्षषण्ड (for वनषण्ड) Ñ1 V B D6 च (for तु) D5 भग्न विनष्टविद्रु —b) V त्रस्त— B2.4 T2 भ्रान्त त्रस्त (B1 तत्र) B1 द्विप (sic) (for °द्विजम्) —c) Ñ2 V D2.7 T1 G1.2 प्रतिबुद्धा B1 °बुद्धा T2 °बुध्य D7 प्रतिबुद्धा M2 °बुद्धा (for प्रतिबुद्धा) Ś1 Ñ2 V B1.2 D1.2.4.6.10.11 निरीक्ष्य D5 निरीक्ष्यो Ñ2 ...

मां च दृष्ट्वा वने तस्मिन्समागम्य ततस्ततः ।
ताः समभ्यागताः क्षिप्रं रावणायाचचक्षिरे ॥ ९३
राजन्वनमिदं दुर्गं तव भग्नं दुरात्मना ।
वानरेण ह्यविज्ञाय तव वीर्यं महाबल ॥ ९४
दुर्बुद्धेस्तस्य राजेन्द्र तव विप्रियकारिणः ।
वधमाज्ञापय क्षिप्रं यथासौ विलयं व्रजेत् ॥ ९५
तच्छ्रुत्वा राक्षसेन्द्रेण विसृष्टा भृशदुर्जयाः ।
राक्षसाः किंकरा नाम रावणस्य मनोऽनुगाः ॥ ९६
तेषामशीतिसाहस्रं शूलमुद्गरपाणिनाम् ।
मया तस्मिन्वनोद्देशे परिघेण निषूदितम् ॥ ९७
तेषां तु हतशेषा ये ते गता लघुविक्रमाः ।
निहतं च मया सैन्यं रावणायाचचक्षिरे ॥ ९८
ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना चैत्यप्रासादमाक्रमम् ॥ ९९
तत्रस्थान्राक्षसान्हत्वा शतं स्तम्भेन वै पुनः ।
ललामभूतो लङ्काया मया विध्वंसितो रुषा ॥ १००
ततः प्रहस्तस्य सुतं जम्बुमालिनमादिशत् ॥ १०१ G 5 56 123 B 5 55 119 L 5 56 100

बुद्धा निरीक्ष्य, B4 प्रातबुध्या रा°क्षस (sic), D3 सन राक्षस्यो राक्षस्यो —d) D9 विबुद्धा (for राक्षस्यो) Ś1 D1.2.4.10.11 भ्रान्तलोचना, Ñ1 भ्रान्तचित्ता (for विह्वलनना)

93 a) D2 मा (for मां) Ñ2 V B D3.4 पत्र(B4 °ह)गत (for वने तस्मिन्) —b) D1 समागत्य Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 परस्पर (for ततस्ततः) —B3 om 93cd —c) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 रक्षाधिपतये क्षिप्रं Ñ2 V B1.2.4 D5 तासाम°वसमा क्षिप्र(B1 शीघ्र), T1 M1 ता समस्ता गता क्षिप्रं —d) B4 चचक्षिरे

94 a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 रावणवनयं दिव्य, Ñ2 V B1-3 D5.6 रावणवन(B3.5 D6 °नहरं, D3 °जगृप) वन दिव्यं(V मम B3 सर्वं), B4 महाराज वन दिव्य —b) V3 वानरेण D1 दिव्य मम (for तव भग्नं) —cd) M1 (ह्य)व ज्ञाय (for (ह्य)विज्ञाय) Ñ2 V B D5 चैत्य(V1 °त्य) प्रासाद(B3 °समासाद)मुख्यश्च कपिना विनिपातित —For 94cd, Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 subst

1210* चैत्यप्राकारमुख्य च सदर्थं सुमहाबल ।

[D1.3 प्रासाद (for प्राकार) D1.2.4.11 मुख्याश्च D3 मुख्यश्च Ñ1 illeg for सदर्थं D3 वानरेण (for सदर्थं सु) D1.4.11 रक्षित सु(D4 स)महाबल, D3 दुर्धर सुमहाबल (for the post half)]

95 a) B1 T2 दुर्बुद्धिस Ñ2 V B D5 नृपते (for राजेन्द्र) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 कपेर्दुरात्मनस्तस्य, D6.7.9 M1.2 Ct तस्य(M1 °व) दुर्बुद्धिता(D6 M1.2 °तो) रावण ⊛ Cv दुर्बुद्धेस्तस्य राजेन्द्र इति च पाठ ⊛ —c) B2 वधमाज्ञाप याज्ञाय (sic) B4 रणमाज्ञापयेच्छीघ्र —d) Ś1 Ñ V B D1.2.4.5.10.11 स (for (अ)सौ) Ñ1 V1 निलय (sic) D6.7.9 न पुनर् (for विलय)

96 a) B1 श्रुत्वा च राक्षसेन्द्रस्य —D5 om (hapl) (reads 101-102 before 104cd) from 96b up to the prior half of l 1 of 1214* —b) D3 राक्षसा (for विसृष्टा) Ś1 दश D1 सुत D6.7.8 बहु, D10 रण, G1.2 वल (for भृश) —c) D1 आदिष्टा (for राक्षसा) —d) Ś1 Ñ V B1-3 D1.2.4.10.11 महौजस, B4 दुरासन (for मनोऽनुगा)

97 D4 om 97 (cf v l 96) —a) Ñ V B D1-4.11 -साहस्रा —b) B1 पट्टिश (for -मुद्गर) Ś1 Ñ1 D1.10.11 धारिणा B2 D2.4 धारिणा B1 D5(marg) -पाणय M2 पाणिना ⊛ Cm शूलमुद्गरपाणिनाम्। (Cm °नामित्यत्र) दीर्घाभाव आर्ष ⊛ —M2 om (hapl) 97c-99 D4 om 97cd —c) Ś1 Ñ1 D1.10 त मया तद् (for मया तस्मिन्) —d) Ś1 Ñ1 D1.2.10.11 निपातिता, Ñ2 V B D3 निषूदिता

98 D4 M2 om 98 (cf v l 96 and 97 respy) T1 illeg for 98-99 —ab) Ś1 Ñ V B1.4 D1.2.10.11 च (for तु) V B D5-8 T शिष्टा (for -शेषा) B2 च्याहत शिष्टा Ś1 Ñ1 D1.2.10.11 तु B4 च (for ये) D2 T1 M1.2 गत्वा (for गता) Ś1 Ñ V B D1.2.10.11 दग्धशेषाय रावणा, D3 ते गता रावणान्तिक (for b) D1 (marg) हनूमता हतास्ते तु शेषा रावणं विनिवेदितु (hypm) —c) M2 महत्सैन्य —For 98cd, Ś1 Ñ V B D1.2.10.11 subst

1211* गत्वा न्यवेदयन्शीघ्र हतं सैन्य रणे मया ।

[D10 सर्व (for शीघ्र) Ñ2 V B गत्वा निवेदयामास, D3 निवेदयन्तत्र क्षिप्र (hypm) (for the prior half) Ñ2 V1 B2-4 महारणे(B4 °णात्), V3 B1 महारण D3 मया रणे (by transp) (for रणे मया).]

99 D4 M2 om 99 (cf v l 96 and 97 respy) T1 illeg for 99 (cf v l 98) Ś1 D10 om 99-102 Ñ V B D1-4.11 om 99-100 —b) D5-8 प्रासादमुत्तम, T2 G2 M1 प्रासादमञ्जने

100 Ś1 Ñ V B D1-4.10.11 om 100 (cf v l 96 and 99) —a) G1 तत्रस्तान्, M2 मया तान् (for तत्र स्थान्) —b) T2 M1 शत (for शतं) —c) G1 लङ्काया —d) M2 स वै विध्वंसितो मया

101 Ś1 D10 om 101 (cf v l 99) Ñ(Ñ1 om 102) V B(B1 om 102ab) D1.2.4.6.11 read 101-102 before 104cd —a) Ñ V B D1.2.4.6.11 प्रहस्तस्य सुत वीर —b) Ñ1 B4 जाम्बमालिनम् —After 101 D1.2-4 S ins.

G 5 56 123
R. 5 58 120
L 5 56 101

तमहं बलसम्पन्नं राक्षसं रणकोविदम् ।
परिघेणातिघोरेण सूदयामि सहानुगम् ॥ १०२
तच्छ्रुत्वा राक्षसेन्द्रस्तु मन्त्रिपुत्रान्महाबलान् ।
पदातिबलसम्पन्नान्प्रेषयामास रावणः ।
परिघेणैव तान्सर्वान्नयामि यमसादनम् ॥ १०३
मन्त्रिपुत्रान्हतान्श्रुत्वा समरे लघुविक्रमान् ।
पञ्च सेनाग्रगाञ्शूरान्प्रेषयामास रावणः ।
तानहं सहसैन्यान्वै सर्वानेवाभ्यसूदयम् ॥ १०४
ततः पुनर्दशग्रीवः पुत्रमक्षं महाबलम् ।
बहुभी राक्षसैः सार्धं प्रेषयामास संयुगे ॥ १०५

1212* राक्षसैर्बहुभिः सार्धं घोररूपैर्भयानकैः ।

[D3 घोर घोरपराक्रम (for the post half)]

102 Ś1 N1 D10 om 102 (for Ś1 D10 cf v l 99) B4 om 102^{ab} For sequence in Ñ2 V B D1 3 4 6 11 cf v l 101 —^{a}) Ñ2 V B1-3 D1 3 4 6 महा (for बह) D11 वलस्तु वल्सपन्नो —^{c}) Ñ2 V B1-3 D6 [अ]तिकायेन, B4 [अ]तिवेगेन D8 सुघोरेण (for [अ]तिघोरेण) —^{d}) Ñ2 V B D6 सह(V तच B1 4 त स B3 महा)सैन्यमसूदय, D1 3 4 11 रणे सूदितवानहं D3 नीतवान्यमसादनं —After 102 N2 V B D1 3 4 6 11 ins

1213* तं कुमारं हतं श्रुत्वा समरेऽतुलविक्रमम् ।

[Ñ2 D6 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) B2 3 D3 [ऽ]मर(B3 सम, D2 [ऽ]तुल्य)विक्रमं, D1 4 बलशालिनं]

103 After 103^{cd} G2 reads 104^{ef} —^{f}) M3 नयाम (sic) —For 103 Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 subst

1214* तच्छ्रुत्वा राक्षसेन्द्रेण मन्त्रिपुत्रा महाबला ।
पदातिबलसम्पन्ना समीपं प्रेषिता मम ।
सर्वायसं महाघोरं प्रगृह्य परिघं तदा ।
सर्वांस्तान्सपरीवाराञ्राक्षसान्हतवानहम् ।

[D6 om up to the prior half of l 1 (cf v l 96) —(l 1) Ñ2 V B1-3 D4 महारथा (for °बला) —(l 2) Ñ2 V1 B1-3 D6 पा(Ñ2 V1 प)दात, B4 प्रधाना (for पदाति) V2 पदातय सुसम्पन्ना (for the prior half) D4 11 समीपे Ñ1 मया (sic) (for मम) D3 प्रषिता मम सखश (for the post half) —(l 3) V1 B D3 तमायस D2 सर्वायण B2 अद्र (for महा) Ś1 V3 D4 10 सर्व(V3 तमा)यसमय घोर Ñ2 D3 बभाय तमहं घोरं (for the prior half) D3 परिघोत्तम (for परिघं तदा) Ñ2 V B1-3 D4 आनाय परिघं पुन (V हृद B2 3 तत) (for the post half) —(l 4) D1 मम (for सर्वांस्) B2 परिवाराश्च Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सा(D1-4 11 सू)दयामि रणे संयुगे (for the post half)]

104 D10 om $104-113^{b}$ Ś1 om 104 —For 104^{cd} N V B D1-4 6 11 subst

1215* स श्रुत्वा निहतान्श्रुत्वा दशग्रीवः प्रतापवान् ।

[N1 D1-4 11 तानपि B3 च तानि (for तान्निति) Ñ2 D6 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा)]

—Before 104^{cd} N (N1 om 102) V B (B4 om 102^{ab}) D1 3 4 6 11 read 101-102 —^{c}) V1 सेनापतीन् D1 सेनानुगाम् Ñ1 क्षिप्र, V2 युद्धे D3 वीरान् (for शूरान्) —D11 om 104^{ef} G2 reads 104^{ef} after 103^{cd} —^{ef}) G3 परिघेण (for सर्वानेव) Ck [अ]भ्यसूदय D3 तानप्यहं तथा तत्र सबलान्समयोधय —For 104^{ef} N V B D1 3 4 6 subst

1216* तानहं सह सैन्येन सूदयित्वा महारथान् ।

[Ñ D6 सन (for सह) B2 3 सैन्यांस्तु (for सैन्येन) B4 राक्षसान्सर्वान् (for सह सैन्येन) Ñ1 B4 महाबलान् (for °रथान्)]

—Then Ñ V B1 2 4 D1 3 4 6 cont while D3 ins after 104

1217* युद्धार्थी तोरणोद्देश रक्षामि रणशीर्षकं ।

[D1 6 युद्धार्थं Ñ1 D2 3 तोरणोद्देशे N3 B3 तं रणोद्देशं(N2 °शे) V3 च वनोद्देश D6 रणोद्देशं (subm) N1 भक्ष्याणि (sic) Ñ2 D6 पश्यामि B4 गत्वा वै D2 रक्षामि D3 विशिष्टे (for रक्षामि)]

—Ñ1 D1 3 4 further cont while D11 ins after 104^{cd}

1218* प्रागेवान्यान्महाशूरान्मम मन्त्रिसुतानथ ।
प्रेषितांस्तानहं सर्वान्ससैन्यान्हतवानिह ।

[(l 1) Ñ1 illeg up to शूरान् D11 च (for [अ]न्यान्) D3 शूरान् (for शूरान्) —(l 2) Ñ1 D11 स्व. शूरान् D1 4 सह(D4 महा)सैन्यान् (for स्व सर्वान्) N1 तैन्यान् (for समैन्यान्) D1 4 हतवानस्मि पणि (for the post half)]

105 D10 om 105 (cf v l 104) For 105 Ś1 subst 1222* —^{b}) N2 D6 दुरासदं V3 B1-4 रथ (for महाबलम्) —^{cd}) Ñ1 D1-4 11 राक्षसैर्बहुभि (by transp) —After 105^{c} G2 ins

1219* घोररूपैर्भयानकैः ।
परिघायुधहस्तैस्तैः

Ñ1 D1 4 11 वै पुन D6 मद्वध D3 दुर्जय M3 राक्षस (सयुगे) N2 V B D6 प्रेषयामास बहुभी राक्षसैरमित(B1-3 °रपरैः V2 B4 °र्बहुभिर्)वृत(B4 °तै) —After 105 Ñ2 V B D6 read 108^{ab} (including 1223*

तं तु मन्दोदरीपुत्रं कुमारं रणपण्डितम् ।
सहसा खं समुत्क्रान्तं पादयोश्च गृहीतवान् ।
चर्मासिनं शतगुणं भ्रामयित्वा व्यपेषयम् ॥ १०६
तमक्षमागतं भग्नं निशम्य स दशाननः ।
तत इन्द्रजितं नाम द्वितीयं रावणः सुतम् ।
व्यादिदेश सुसंक्रुद्धो बलिनं युद्धदुर्मदम् ॥ १०७
तस्याप्यहं बलं सर्वं तं च राक्षसपुंगवम् ।
नष्टौजसं रणे कृत्वा परं हर्षमुपागमम् ॥ १०८
महता हि महाबाहुः प्रत्ययेन महाबलः ।
प्रेषितो रावणेनैष सह वीरैर्मदोत्कटैः ॥ १०९
ब्राह्मेणास्त्रेण स तु मां प्रबद्ध्वा चातिवेगतः ।
रज्जुभिरभिबध्नन्ति ततो मां तत्र राक्षसाः ॥ ११० G 5.56 132 B 5.58 131 L 5.56 111

---

106 D10 om 106 (cf v l 104) Ñ2 V B D8 om 106 For subst in Ś1 cf v l 105 and 107 For 106–107, Ñ1 D1 2.4.11 subst 1221* —ᵃ) D6 अहं (for तं तु) G1.2 M महोदरी G1 M1 -वत्स (for पुत्र) —ᶜ) D7–9 समुद्यत (for समुत्क्रान्त) —ᵉ) T1 चर्मासीन Cr as in text (for चर्मासिन) ⊛ Cr चर्मासिनमित्यत्र नकारान्तत्वमार्षम् ⊛ —ᶠ) D5 [व्य]द पेषय, D8 विपेष च, G3 व्यपेतय (sic) (for व्यपेषयम्)

107 D10 om 107 (cf v l 104) —ᵃ) T1 आत्मज (for मागत) —ᵇ) G1 तु (for स) —ᶜ) D1–3 चेंद्रजित —ᵉ) D7.8 सुत क्रुद्धो —ᶠ) M1 युद्धदुर्जय —For 107, Ñ2 V B D8 (reads after 108) 8 subst

1220* ततो राजा दशग्रीव शूरमिन्द्रजित सुतम् ।
प्रेषयामास रक्षोभिर्बहुभि सुमहाबलम् ।

[(l 1) D3 पुत्रम् and रणे (for शूरम् and सुतम् respy). —D3 om l 2 —(l 2) V2 om (hapl) from the post half up to 109ᵃ B1 तम् (for सु)]

while Ñ1 D1 2.4.11 subst for 106–107

1221* तमहं समरे हत्वा तोरणोत्तममाश्रित ।
ततो द्वितीय तनय व्यादिदेश स रावण ।

[D11 आस्थित (for आश्रित) —(l 2) Ñ1 illeg for द्वितीय तनय]

whereas Ś1 subst for 105–107

1222* ततोऽक्षमपि मे पुन प्राहिणोन्मदगर्वितम् ।
रावणो राक्षसेन्द्रोऽथ सोऽपि तत्र हतो मया ।
अथेन्द्रजिन्नामधेयो रावणस्याज्ञया पितु ।
मदन्तिकमुपायातो युद्धार्थं युद्धकोविद ।

108 D10 om 108 (cf v l 104) Ś1 om 108–109 Ñ2 V B D8 read 108ᵃᵇ (including 1223*) after 105 —ᵃ) Ñ1 D5.7.8 T2 G1 M2 तच्च (for तस्य) —ᵈ) V2 M1 तच्च B1 पंच (sic) D1.4 तथा (for तं च) —After 108ᵃᵇ, Ñ2 V B D8 ins while D8 subst for 108ᵈ

1223* सूदयित्वा रणे हृष्टो युद्धमेव न्यरोचयम् ।

[Ñ2 D8 दृष्टो (for हृष्टो) Ñ2 B2.3 D8 [अ]न्य(Ñ2 D8 [अ]न्व)रोचयं (for न्यरोचयम्) D3 तोलन इ हृन विर (for the post half)]

—V2 om 108ᶜᵈ (cf v l 107) —ᶜ) D8 न त (for रणे) Ñ V1 B D8 दृष्ट्वाहं तमरण्य(V1 B3 D8 °ण्ये), D1 2.4.11 हत्वा (D11 दृष्ट्वा) स्ववलविरहय —ᵈ) Ñ2 B D1–2.11 T2 G1 M2.3 उपागत —After 108, D3 reads 1220*

109 Ś1 D10 om 109 (for D10 cf v l 104 and for Ś1 108) V2 om 109ᵃᵇᵉ (cf v l 107) —ᵃ) Ñ2 D7–9 M3 [अ]पि B2.4 [अ]ति D5 च (for हि) —ᵇ) B4 D5.6 प्रयत्नेन (for प्रत्ययेन) Ñ V1 B D1–4.6.11 महाबलं —ᶜ) D7.9 प्रहितो (for प्रेषितो) D3 [इ]ह, G1.2 M [ए]व (for [ए]ष) Ñ V B D1.4.11 प्रेषयामास बहु(D3 रक्षो)भि —ᵈ) V1 सर्वं (for सह) Ñ1 महो** (illeg) Ñ2 V B2.3.4 D8 बलोत्कटै D1.4 मनोत्कट D7–9 °द्धतै (for मदोत्कटै) D8 बहुभि सह दुर्जय —After 109 Ñ V B D1–4.6.11 ins

1224* तमाह रोषमविशस्तस्य सैन्यमवसादयम् ।

[Ñ1 V2 B2.3 सविश D1.2.4.11 तस्यापि मया सर्व (for the prior half) B4 अवहत्य B1 अवमान्यत् D1.2.4.11 अवमानित (for °साद्यम्) B3 तच्च सैन्यममृत्य (for the post. half)]

whereas D3 ins.

1225* तस्याप्यह रणे सैन्य तत्सर्व समसूदयम् ।

while D5.7–9 S ins

1226* सोऽविषह्य हि मां बुद्धा स्वबलं चावमादितम् ।

[D3 तु (for हि) D5.7–9 T2 G1 M1.2 समरे (for स्वबल) D8 [अ]व (for [अ]व)]

110 D10 om 110 (cf v l 104) —ᵃ) D1.2.4.11 ब्रह्मणोऽस्त्रेण Ñ1 V2 D1.2.4.11 मा बद्ध्वा D3 स च मां, G1 सप्रास G2 मां बभार M1 भविमान् (for स तु मां) ⊛ Cv ब्राह्मणास्त्रेण तु महामिति च ⊛ —ᵇ) D8 प्रवेष्टुन, T1.2 G1 M1.2 प्रागमात् G2 प्रयत्नात् (for प्रबध्वा) D3 T1.2 G M वेगित B(ed) वेगित (for वेगत) Ñ2 V2 D1.2.4.11 प्रतिनमाद दुर्मन D3 ततश्च महाबल, D7.9 प्रबद्ध्वा च निर्जित ⊛ Ct प्रबद्ध्वा प्रबद्ध ⊛ —For 110ᵃᵈ, Ñ2 V1 B D8 subst

1227* माह्मण मा स चाहवा बबहास्ति सुदुर्मति ।

G 5.55 131
B 5.58 132
L 5.56.111

रावणस्य समीपं च गृहीत्वा मामुपानयन् ।
दृष्ट्वा संभाषितश्चाहं रावणेन दुरात्मना ॥ १११
पृष्टश्च लङ्कागमनं राक्षसानां च तद्वधम् ।
तत्सर्वं च मया तत्र सीतार्थमिति जल्पितम् ॥ ११२
अस्याहं दर्शनाकाङ्क्षी प्राप्तस्त्वद्भवनं विभो ।
मारुतस्यौरसः पुत्रो वानरो हनुमानहम् ॥ ११३
रामदूतं च मां विद्धि सुग्रीवसचिवं कपिम् ।
सोऽहं दौत्येन रामस्य त्वत्समीपमिहागतः ॥ ११४
शृणु चापि समादेशं यदहं प्रब्रवीमि ते ।
राक्षसेश हरीशस्त्वां वाक्यमाह समाहितम् ।
धर्मार्थकामसहितं हितं पथ्यमिवाशनम् ॥ ११५
वसतो ऋश्यमूके मे पर्वते विपुलद्रुमे ।
राघवो रणविक्रान्तो मित्रत्वं समुपागतः ॥ ११६

[D6 मा (for मां) B2 मङ्गावेश मां भेति B3 मङ्गा पाशाङ्का (for the prior half) B1 च (for [म]च) V2 B3 स (for सु)]

—cd) D5 रज्जुभिरसि D7 T2 M1 रज्जुभिश्चापि (D7 °सि), D6 G1 M3 रज्जुभिश्चासि (G1 °च) M3 च बद्धस्त, Cr as in text (for अभिबद्धस्ति) Ñ1 D2.6.11 मम चा (Ñ1 D11 चा)बध्यत ज्ञात्वा (for c) Ñ1 illeg for d D1.3.4.11 रज्जुभिरहं (D12 °हं)बबध्यत (D4.11 °ध्य वै), M1 राक्षसा रोषदुस्सहा (for d) V2 V3 B D4 अबध्य स च मा ज्ञात्वा बद्धकामशुभि पुन (V2 सह) D8 अबध्यता च मे ज्ञात्वा स रज्जुभिरबध्यत —For 110 Ś1 subst

1228* स चिर युद्धसक्तो मे दत्त्वाश्विन्द्रजित्तदा ।
ब्रह्मास्त्रेण मा जातु महास्त्र समुदारयत् ।
तेन बद्धोऽहमस्त्रेण विमुक्तश्च विधवशात् ।

—Then cont

1229* शक्रुकर्मा दशग्रीव यन्धमनोऽभव तदा ।

111 D8 om 111 (cf v l 104) For 111-113ab Ś1 subst 1230* —a) D1.4 समीपे Ñ1 D2.6.11 तु (for च) —b) D7-9 उपागमत् (for °नयत्) Ñ1 D7.11 नीत(V1 D1.4 त)वोह तत्र दृष्ट्वा Ñ2 V B1.3.4 D6 समादायानयद्बलात् B2 मामादाय गतो बली —Ñ1 illeg for c —cd) M1 दृष्ट (for दृष्ट्वा) Ñ2 V B D1.4 दृष्ट्वा (D1.4 नीत) पृष्टवान्दाह तु (for c) D2.11 दृष्ट्वानीत तदा मा तु रावण स (D11 सु) दुरात्मवान्

112 D9 om 112 (cf v l 104) V B om 112-113 For subst in Ś1 cf v l 111 and 113 —a) Ñ D1.3.11 पप्रच्छ चैवागमन D1 एवमुक्त्वा गमन —b) Ñ D1.3.4.11 तथा, D2 तदा D3.7.8 T6 M3 च त (for च तद्) —c) Ñ2 D4.11 सर्वं स च (D8.11 च स), D1.4 सर्व च तत् (by transp) D8 एव तु स D6 स सर्व च (for तत्सर्वं च) Ñ1 D7-9 G2 रूपे (for मया) ✠ Cv 'तत्सर्वं च मया तत्र' इति च ✠ —d) D1.4 सीतार्थे Ñ1 D(with hiatus)11 उपजल्पित Ñ2 D1.3.11 प्रतिजल्पित (D3 °त), D2.5 T2 M2 अभिजल्पित (D2 °त)

113 D8 om 113ab (cf v l 104) V B om 113 (cf v.l. 112) —a) Ñ1 D7.8 Ct तस्यास्तु Ñ2 D1.3.4.11 सीतायाः D2 तस्याह T G1 तस्याहं G1 तस्यास्तु M1 अस्या स Cv r m g as in text (for अस्याह) ✠ Ct अस्याऽस्मितस्य अस्या इति पदच्छेद । इत्यपि ✠ so also Cm g ✠ —b) D1.3.4.11 ते (for त्वद्), D8 तत्र (for विभो) —For 111-113ab, Ś1 subst

1230* नीतोऽहं राक्षसैर्वीरै रावणस्यान्तिकं तदा ।
रावणेऽपि तदा मां स वाक्यं मामब्रवीदिदम् ।
कस्त्वं वानर देवो वा यक्षो नागोऽपि वा तु ते ।
केन वा प्रेषितस्तूर्णं कथयस्व ममाग्रतः ।
ततोऽहमब्रुवं तस्य वाक्यं वाक्यविशारदः । [5]

—c) Ś1 Ñ D1.2.4.10.11 पवनस्य (for मारुतस्य)

114 b) Ś1 Ñ D1.4.11 हरिं, T2 हिरं (for कपिम्) —For 114ab, V B subst while Ś1 Ñ D1.4.11 ins after 123ab

1231* रामदूतोऽहमस्मीति तस्य चावेदितं मया ।
[D2 राज (for राम) Ś1 Ñ1 D1.4.11 पुरः (for तस्य) B4 मे गदित (for चावेदित)]

—V B om 114c-123 —c) Ś1 Ñ1 D1 दूतेन D2 G1 M1.3 दूत्येन (for दौत्येन) Ñ2 D6 रामस्य दौत्येन (by transp) —d) D7 T1 M1 सकाशं (for समीपम्) Ś1 Ñ D1.4.11 उपागत —After 114 D5 T1.2 G M ins, while D7.8 T2 ins after 115

1232* सुग्रीवश्च महातेजा स त्वां कौशलमब्रवीत् ।
[D5 M2 सुग्रीवस्तु D7.8 महामात्र (D8 °त्र) (for °तेजा) M1.2 सत्वा T1.2 G2 M3 कुशल [for कौशलम्]]

115 V B om 115 (cf v l 114) D1.4 om (hapl) 115-116 D5 T1.2 G M om 115cd —a) D2 शृणु चापि Ś1 D2.4 समादेश (for समादेशं) —b) D1 यम् (for यद्) D5 तु (for प्र) —d) Ś1 D2.11 समाहित, D6 समीहित —After 115cd, D7.8 T1.2 1232* Ñ2 D6 om 115ef —e) M1 धर्मकामार्थ (by transp) G1 -[ड पहित (for सहित) —f) D6 mar D1 तव G2 हृद् (for हित) G1 तत्पथम् (for पथ्यम्) Ś1 Ñ1 D10 इवाशता, D7-9 T1.2 G2.3 M3 इवाच इ(D1 T1 M3 च) (for इवाशनम्)

116 V B D1.4 om 116 (cf v.l. 114 and

तेन मे कथितं राजन्भार्या मे रक्षसा हृता ।
तत्र साहाय्यहेतोर्मे समयं कर्तुमर्हसि ॥ ११७
वालिना हृतराज्येन सुग्रीवेण सह प्रभुः ।
चक्रेऽग्निसाक्षिकं सख्यं राघवः सहलक्ष्मणः ॥ ११८
तेन वालिनमुत्पाद्य शरेणैकेन संयुगे ।
वानराणां महाराजः कृतः संप्लवतां प्रभुः ॥ ११९
तस्य साहाय्यमस्माभिः कार्यं सर्वात्मना त्विह ।
तेन प्रस्थापितस्तुभ्यं समीपमिह धर्मतः ॥ १२०
क्षिप्रमानीयतां सीता दीयतां राघवस्य च ।
यावन्न हरयो वीरा विधमन्ति बलं तव ॥ १२१
वानराणां प्रभावो हि न केन विदितः पुरा ।
देवतानां सकाशं च ये गच्छन्ति निमन्त्रिताः ॥ १२२
इति वानरराजस्त्वामाहेत्यभिहितो मया ।
मामैक्षत ततो रुष्टश्चक्षुषा प्रदहन्निव ॥ १२३
तेन वध्योऽहमाज्ञप्तो रक्षसा रौद्रकर्मणा ॥ १२४ G. 5 56.134 B 5 58.110 L. 5 55 125

115) —c) T1 G1.2 तु (for स) —d) D2 G2 विपुले (for विपुल) —For 116ab, Ś1 Ñ D2.3.4.10.11 subst

1233* ऋष्यमूके निवसत पर्वते चित्रकानने ।

[Ñ1 illeg D2.3 ऋष्यमूके (for ऋष्यमूके) Ñ2 D6 तु सहित (for निवसत) D2 विविधद्रुमे (for चित्रकानने)]

—c) Ñ2 D6 रामस्य (for राघवो) —d) Ñ2 D5.6 मित्रत्वाय समागत, D2 मम मित्रत्वमागत

117 V B om 117 (cf v l 114) —a) Ś1 Ñ2 D2.3 वै, D1.10 [तु]व (for मे) Ś1 D10 T2.3 G2.3 M3 रात्रा (for राजन्) —After 117ab, T2.3 G2.3 M3 ins.

1234* तत्र साहाय्यमस्माकं कार्यं सर्वात्मना त्वया ।
मया च कथितं तस्मै वालिनश्च वधं प्रति ।

—c) D2 T2 G2 M1 तस्य, D11 तस्मात् (for तत्र) Ś1 Ñ1 D10 हेतोस्त्वा, N2 D2.6 हेतुस्त्वं, D3.4.11 हेतोस्त्वं, G3 हेतोर्हि —N1 illeg for d —d) Ś1 D10 याचे पामदु रित, N2 D6 वरैश्च बहुभि सह, D3.4.11 सत्ता त्वरय हु सहा D2 सेना सत्वरयस्व मे

118 V B om 118 (cf v l 114) D2 om from हृत in a up to सह in b —b) M3 मह्ना (for सह) Ś1 N D1-3.4.10.11 मया वै कारणेन स —c) Ś1 N D1.10 कृत्वा D2 कृत (for चक्रे) ⊛ Cv r अग्निसाक्षिकमिति (Cr °क सख्यमिति) pāṭha ⊛ —d) D2 राधवस महात्मना

119 V B om 119 (cf v l 114) —a) Ś1 Ñ D1-4.7-11 आहृत्य, D2 M3 उत्पाट्य (for उत्साद्य) —c) Ś1 Ñ D1-4.10 कृत राजा (for महाराज) —d) Ś1 Ñ D1-4.10.11 प्रभवता (D1.3.4.10 °ता) D2.3 T2 G1.2 M1.2 स प्लवता T1.3 G3 M1 Cv प्रपतता (for संप्लवता) T3 G1 M1 वर

120 V B om 120 (cf v l 114) —b) Ñ2 D1.4.6 कृत (for कार्यं) Ś1 N D1.4.6.10.11 भुज (for त्विह) —c) N1 सह (for तेन) —d) Ñ1 सम स त्वा स धर्मवित् —For 120cd, Ś1 N2 D [illegible] subst

1235* तत्र प्रस्थापयत्तूर्णं त्वत्समीपे स धर्मवित् ।

[D2 तत्र (for तत्र) D1-4.11 प्रस्थापयत् D2 तूर्णं (for तूर्णं) Ñ2 त्वत्समीपे तु स D1 समीपातु स D2.3.6 समीप सो (D2 त) स D11 सम्प्राप्तः (for त्वत्समीपे स)]

121 V B om 121 (cf v l 114) —b) Ś1 Ñ2 D1-4.10.11 T G2.3 M2.3 राघवाय D2 तु (for च) —c) D2 ते (sic) (for न) Ñ2 वीरा D10 वीर (for वीरा) —d) D10 विधिमन (corrupt) (for विधमन्ति)

122 V B om 122 (cf v l 114) —a) D2 T1 G1 Cl, tp वानराणा Cm t as in text (for वानराणां) Ś1 D10 स्वभावाद्य Ñ1 D2.3 प्रभावोय D3.4.6 स्वभावो हि D11 T2 स्व(T2 प्र)भावोपि Cm as in text (for प्रभावो हि) —b) Ś1 D2.10 न ते न, Ñ2 D1.4.11 न ते किं D2 किं ते न T3 न ते तु (for न केन) Ś1 D2 विदिता —cd) M1 तु (for च) Ś1 Ñ1 D2.3.10 यदि मते D1.4.11 यदि सदा D2 च सकाश च (hypm) (for सकाशं च) D2 reads ये in marg Ś1 D1 [अ]निमन्त्रिता Ñ1 D2.3.4.10 [अ] निमन्त्रिता, D11 [अ]नि° (for निमन्त्रिता) Ñ2 D2 देवा (Ñ2 देवता) (hypm) तासपि मानाय अनन्त्यभिमन्त्रिता ⊛ Cr वानराणामिति । पवित्रम(?)घाता । यत्रमहा[illegible] देवताना सकाश ये गच्छन्ति तेषां वानराणां पुरा केन न विदित । सर्वथा विदित इति भाव । महाना वानराणां प्रभावम । न केवल महत्वादेव प्रभुवशित्वा किं न शास्त्र बलादपीत्याह सामर्थ्यस्येति । इत्यतरमस्तम्पुस्ता । पूर्वादि सर्वं । केन न विदित सर्वलोकप्रसिद्ध एवेत्यर्थ ⊛

123 V B om 123 (cf v l 114) Ś1 Ñ2 D1.3.4.6.11 [अ]भिहित D2 °मतो (for °हितो) —After 123ab, Ś1 Ñ D1-4.10.11 ins 1231* —c) M1 समैक्षत (for मामैक्षत) M1 दृष्ट्वा (for रुष्ट) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 अवेक्ष्य स D2 स(अ)वेक्ष्य, Ñ2 D6 मावैक्षत (D6 च कुद्ध —d) Ś1 Ñ D1.4.10.11 निर्दहन्

124 ab) Ñ2 D6 मम sic! B1.3 [अ]हम् (for हम्) D2 कूर D6 गृहेत (for रौद्र) Ś1 N V P D1.2.4.10.11 तव राजन् दुरात्मन (for b) D2 वचनादेव दुर्बुद्धिरिति चापि समादिशत् —After 124, Ś1 N1 D1.4.10.11 ins

G 5 56 135 B 5 58 147 L 5 56 126

ततो विभीषणो नाम तस्य भ्राता महामतिः ।
तेन राक्षसराजोऽसौ याचितो मम कारणात् ॥ १२५
दूतवध्या न दृष्टा हि राजशास्त्रेषु राक्षस ।
दूतेन वेदितव्यं च यथार्थं हितवादिना ॥ १२६
सुमहत्यपराधेऽपि दूतस्यातुलविक्रम ।
विरूपकरणं दृष्टं न वधोऽस्तीह शास्त्रतः ॥ १२७
विभीषणेनैवमुक्तो रावणः संदिदेश तान् ।
राक्षसानेतदेवाद्य लाङ्गूलं दह्यतामिति ॥ १२८
ततस्तस्य वचः श्रुत्वा मम पुच्छं समन्ततः ।
वेष्टितं शणवल्कैश्च पटैः कार्पासकैस्तथा ॥ १२९
राक्षसाः सिद्धसंनाहास्ततस्ते चण्डविक्रमाः ।
तदादीप्यन्त मे पुच्छं हनन्तः काष्ठमुष्टिभिः ॥ १३०

1236* राक्षसाधिपतिं ज्ञात्वा घातने मम निश्चितम् ।

[Ñ1 राक्षस ऽथविज्ञाय (sic) D1.2.4.11 राक्षसेन (D2.11 °सानां) पर D8 मत) ज्ञात्वा (for the prior half) D1.4 घातेन (for घातने) Ñ1 D1.2.4.11 निश्चय]

while Ñ2 V B D6 ins

1237* रावणस्य परिज्ञाय पापस्य वधनिश्चयम् ।

[D4 परिज्ञाय (for °ज्ञाय) Ñ2 V2 निश्चित B1 निश्चय (sic) B3 नि** (for निश्चयम्)]

whereas D5.7.9 S ins

1238* संप्रभावमविज्ञाय रावणेन दुरात्मना ।

125 a) Ś1 Ñ V B D1.2.4.8.10.11 वि(B2–4 वि)भी षणो नाम ततस् —b) Ñ1 समाहित T3 महाद्युति (for महामतिः) D3 भ्राता तस्य सुधार्मिक —c) Ñ2 V1 B1.2.4 D2.6 M3 राज स V2 T2 G3 राजस्य B3 D5.7.9 T1 M1 राजाश्च (M1 °स्तु) T3 राजो वै (for राजोऽसौ) —d) Ñ1 D1.4 वारितो (for याचितो) —After 125 D5.7.9 S ins

1239* नैव राक्षसशार्दूल त्यज्यतामेष निश्चय ।
राजशास्त्रव्यपेतो हि मार्गः संसेव्यते त्वया ।

[(l 1) M2 मा Cg t as above (for न) D5 राक्षस राजेन्द्र —(l 2) D5 राज्ञ् (for राज) G1 [S]प (for हि) D5.7.9 सुर (D8 °र)क्ष्यो G1 समाप्यते (for संसेव्यते)]

126 B3 om 126–127b —a) Ñ2 V2 D2.3.10 दूता वध्या Ñ1 V B1.3 D2.6 विहिता (for दृष्टा हि) B4 दूता ह्यवध्या विहिता —b) D11 राजन्शास्त्रेषु G2 ***स्त्रेषु Ś1 N1 D1.4.10.11 रावण (for राक्षस) Ñ2 V B1.2.4 D4 राजनिति वचो (B1 च सो)ब्रवीत् —V B1.2.4 om 126c–127b —c) G1 हि (for च) Ś1 Ñ D1.4.8.10.11 मन्तव्य हि (for वेदितव्य च) —d) Ś1 N D1–4.8.7.9.10 G1.2 Ck यथाभि D5.8 T3 G3 M1 यथार्हं (for यथार्थं) D11 यथा हि तव वाचिना (sic)

127 V B om 127ab (cf v l 126) —a) D6 च M3 वा (for ऽपि) —b) D6 G1.2 [क्ष]मित (for [त्व]तुल) —c) Ś1 निरूपकरण B1 घात्य (for दृष्ट) —d) T1.2 G1 transp न and वधो D1–6 T1.3 G2 हि M2 [इ]ति (for [इ]ह) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 ताडन वा (D2.4.11 घा)पि (for न वधोऽस्तीह) N2 V B1.3 D6 ताडन च निशाचर (V1 °तम) B4 आवर्तं च निपातन

128 b) M1.2 ह (for तान्) Ś1 N1 D1–4.11 रावणो राक्षसेश्वर (D2.4 °सात्तत) —c) D5.8 M [अ]त्र (for [अ]द्य) Ś1 Ñ1 D.6.11 आदिदेशाथ (D11 °शु) D–4 आदिदेशास्य, G1 एवमद्यैव (for एतदेवाद्य) T1.2 (for) राक्षसा नूनमासाद्य —d) Ś1 Ñ1 D2.10 लाङ्गूलो —For 128 N2 V B D6 subst

1240* तत स रावण क्रुद्धो राक्षसास्ता महाबल ।
अब्रवीदस्य लाङ्गूल क्षिप्रमादीप्यतामिति ।

[(l 1) N2 D6 च (for स) B1.4 महाबलान् (for °बल)]

129 a) G3 damaged for ततस्त M2 ते तस्य वचन श्रुत्वा —b) Ś1 Ñ1 D3 लाङ्गूल ते D1.4.10.11 लाङ्गूलं (D11 °ल) मे (for मम पुच्छं) —c) Ś1 D1.8.10 वेष्टयञ्शणवल्कैश्च (D1.4 °पट्टैस्तु) N2 V1 B3 समवेष्टयञ्शणैर्वल्कै (B3 °वद्ध | V3 B1.2.4 D3.6 सं(V2 D3 आ)वेष्टयञ्शणप(D6 °पौर्ण)कै (D4 °पैर्पट्टैर्, D6 °पैर्वद्धे) D2.11 वेष्टय गम(D3 °यञ्छण)वल्कैश्च —d) Ñ V B1–3 D1.2.7.9 T2 पट्टै B1 वस्त्रै (for पटैः) V2 B1.2.4 D2.5–8.10.11 T2 G1 M1.3 कार्पासिकैस् V1 D3 अपि (for तथा) T1.3 G1.2 M3 जीर्णैः कार्पासकैः (G2 °सिकैः) पटैः

130 N2 V B D6 om 130ab —a) Ś1 N1 D1–4.10.11 बद्ध (for सिद्ध) T2 सकल्पास्त् Cv r ss in text (for संनाहास्) —After 130ab Ś1 N1 D–4.10.11 ins

1241* लाङ्गूलमग्निसंयोगैः सह कर्तुमभिसंस्थिता ।
क्रुद्धा किलकिलायन्तस्ते शस्त्रवरपाणय ।

[(l 1) D11 अमित स्थिता (for मभिसंस्थिता) —(l 2) D11 किलकिलायते]

—c) D8 T1.3 G2.3 Cv r तदादहद् M2 तदादहन् — D8 T1.3 G2.3 M2 Cr निघ्नन् G1 M1 हनन्ति Cv t in text (for हनन्तः) ⊛ Cv r तदादहन्त मे पुच्छं (Cr निघ्न)न्त काष्ठमुष्टिभिरिति पाठ । Ct हनन्त, मार्गैष । मार्गमेतत् ⊛ —For 130cd, Ś1 Ñ V B D1.4.10.11 subst

बद्धस्य बहुभिः पाशैर्यन्त्रितस्य च राक्षसैः ।
न मे पीडा भवेत्काचिद्दिदृक्षोर्नगरीं दिवा ॥ १३१

ततस्ते राक्षसाः शूरा बद्धं मामग्निसत्कृतम् ।
अघोषयन्राजमार्गे नगरद्वारमागताः ॥ १३२

ततोऽहं सुमहद्रूपं संक्षिप्य पुनरात्मनः ।
विमोचयित्वा तं बन्धं प्रकृतिस्थः स्थितः पुनः ॥ १३३

आयसं परिघं गृह्य तानि रक्षांस्यसूदयम् ।
ततस्तन्नगरद्वारं वेगेनाप्लुतवानहम् ॥ १३४

पुच्छेन च प्रदीप्तेन तां पुरीं साट्टगोपुराम् ।
दहाम्यहमसंभ्रान्तो युगान्ताग्निरिव प्रजाः ॥ १३५

दग्ध्वा लङ्कां पुनश्चैव शङ्का मामभ्यवर्तत ।
दहता च मया लङ्कां दग्धा सीता न संशयः ॥ १३६

G 5 56 143
B 5 58 160
L 5 56 138

1242* अदीपयंश्च मे पुच्छं महान्तं दुष्करं मम ।

[Ñ2 V B D2 6 म(B2 4 D6 अ)दीपयंश्च D1 6 11 भारीपदन् B1 पुच्छं मे (by transp) D2 दीप्तं (for मे पुच्छं) D1 4 कृत (for दुष्क) V1 चेतसा]

131 Ñ2 V B D6 om 131–132[b] —D2 T1 3 G M om 131[cd] —[c]) Ś1 D1 8 10 (अ)भवत् (for भवेत्) —[d]) D10 दिग्भोर् (for दिदृक्षोर्)

132 Ñ2 V B D6 om 132[ab] (cf v l 131) —[a]) G3 damaged for राक्षसा शू Ñ1 D1 3 4 क्रूरा (for शूरा) —[b]) G1 मारुह्य (for मामग्नि) Ś1 Ñ1 D1–4 10 T3 G1 3 -सत्कृत D6 सम्वृत (for सत्कृतम्) T3 बद्धमा श्राय मां तदा —[cd]) Ñ2 V B D6 घोषयन्तोऽनयंस्तत्र (for [c]) T3 G2 श्रावयंतः Cg as in text (for मागता) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 घोषयन्तो महाकाया नगरीद्वारमागमन् (D3 °मापयु)

133 [b]) B4 प्रक्षिप्य D6 निक्षिप्य (for संक्षिप्य) —D4 om 133[cd] —[d]) D6 M2 पुन स्थित (by transp) T2 पुनस्तत (for स्थित पुन) G1 प्रकृतिं संस्थित पुन —For 133[cd], Ś1 Ñ V B D1–3 6 10 11 subst

1243* मोचयामास बन्धान्संक्षिप्य प्रकृतिस्थ पुन स्थित ।

[B4 D2 सर्वन्बन्धान् (by transp) Ś1 Ñ2 B1 संक्षिप्य (for संक्षिप्य) Ś1 Ñ2 B1 D10 पुन पुन D3 [ऽ]मन पुन (for पुन स्थित)]

134 [a]) D11 पट्टिशं (for परिघं) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 प्राप्य (for गृह्य) Ñ2 V B1–3 D6 आदाय परिघं चापि —[b]) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 नगर(D11 °र्या)द्वारेऽहं पुन Ñ2 V1 D6 पुर(V1 नग [sic])द्वारमुपस्थित (D6 °गागत) V2 B1–3 नगरद्वारेण(V2 °गोपुर)स्थित 1 D2 नगरद्वारमाश्रितवान् —[c]) D1 G2 तु (for तन्) —[d]) D2 3 प्लुतवान् —For 134 B4 D2 subst , while Ś1 Ñ V B1–3 D1 3 4 10 11 subst for 134[cd]

1244* राक्षसांश्चानयुद्धस्थं सूदयामि स्म संयत ।

[Ś1 Ñ1 D10 संनद्धस्थं D1 4 सन्नद्धस्थं D3 सन्नद्धस्थ (for स्थं पुन) V1 D6 रम संयत B1 सूदयन् (for स्म संयत) D2 सूदयामि सर्वान् (for the post half)]

135 [a]) D1 [ऽ]पि G1 हि (for च) Ś1 Ñ V B1–4 D1 3 4 10 11 लाङ्गूलेन (for पुच्छेन च) D1 लाङ्गूल-दीप्तेन * ता —[b]) D3 नगरीं (for ता पुरीं) D1 4 साट्टि (for साट्ट) Ś1 Ñ V B2–4 D1–4 6 10 T3 G3 3 तोरणा (for -गोपुराम्) B1 D6 11 पुरीं साट्टालतोरणा (D6 °गोपुरा) —D1 4 om 135[c]–136[b] Ñ1 illeg for [cd] —[c]) D6 सुसंभ्रान्तो (for असंभ्रान्तो) Ś1 D10 दग्धवानहमसंभ्रान्तो Ñ1 B2 D3 दग्धवानस्म्यसंभ्रान्तो V B1 3 स्म्यदहमसंभ्रान्तो T1 2 G1 3 M1 2 दहामि स्म सुसंभ्रान्तो ✽ Cr दहामि स्म सुसंभ्रान्त इति पाठ ✽ —[d]) B3 युगान्ताग्निर् D2 प्रजा D11 [उ]दित (for प्रजा)

136 D1 4 om 136[ab] (cf v l 135) —[ab]) Ñ1 ततो दग्ध्वा B4 तत पश्चाच्च (for पुनश्चैव) Ñ1 शङ्का मे समजायत Ñ2 D6 शङ्कमानोऽभ्यवर्तत B4 शङ्कामालक्ष्य वर्तते (for [b]) Ś1 D10 लङ्का दग्धवतश्चैव शङ्का मे समजायत D2 दग्ध्वा लङ्का तत पश्चाच्छोको मेऽभ्यवर्तत D3 दग्ध्वा च नगरीं लङ्कां पुन शङ्का समाभवत D11 दग्ध्वा लङ्का तत पश्चाच्छङ्का मेऽभ्यवर्तत —For 136[ab] T G1 3 subst while D3 5–8 G2 M subst 1 2 only for 136[ab]

1245* ततो मे ह्यभवत्त्रासो लङ्कां दग्ध्वा समीक्ष्य तु ।
विनष्टा जानकी व्यक्तं न ह्यदग्धः प्रदृश्यते ।

[(l 1) T1 2 G1 दग्धां (for दग्ध्वा) T2 च (for तु) —(l 2) M3 [अ]दग्ध (sic) (for [अ]दग्ध)]

—Thereafter all cont

1246* लङ्कायां कश्चिदुद्देशः सर्वा भस्मीकृता पुरी ।
[D5 T1 M2 लङ्कायां]

—[d]) T1 2 G2 न सीता परिरक्षिता —For 136[cd] Ś1 Ñ V B D1–4 6 10 11 subst

1247* दग्धा सीता न संदेहो दुष्कृतं खलु मे कृतम् ।

[D1 4 दीप्ता (for दग्धा) V D2 3 10 11 दुष्कृत D1 4 दुष्कर (for दुष्कृत)]

—After l 6 D2 5–8 S ins

1248* रामस्य च महत्कार्यं मयेदं वितथीकृतम् ।
इति शोकसमाविष्टश्चिन्तामहमुपागत ।

[G1 om l 1 —(l 1) D5 G2 M1 2 हि D6 [इ]दं M3 [ए]त (for च) D6 मया कार्य D6 भूयो वा M3 यदिदं (for मयेदं) D2 3 विफलीकृत —(l 2) D6 G2 M3 ह्यगमं (for उपागत)]

G 5 56 14[illegible] B 5 58 161 L 5 56 139 अथाहं वाचमश्रौषं चारणानां शुभाक्षराम् ।
जानकी न च दग्धेति विस्मयोदन्तभाषिणाम् ॥ १३७
ततो मे बुद्धिरुत्पन्ना श्रुत्वा तामद्भुतां गिरम् ।
पुनर्दृष्टा च वैदेही विसृष्टश्च तया पुनः ॥ १३८
राघवस्य प्रभावेन भरतां चैव तेजसा ।
सुग्रीवस्य च कार्यार्थं मया सर्वमनुष्ठितम् ॥ १३९
एतत्सर्वं मया तत्र यथावदुपपादितम् ।
अत्र यन्न कृतं शेषं तत्सर्वं क्रियतामिति ॥ १४०

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्पञ्चाशः सर्गः ॥ ५६ ॥

137 ᵃ) D3 4 9 ततो, T3 तदा, T2 G3 तथा (for अथ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ख(Ś1 खे)गताना ततो वाक्य, Ñ2 V B D6 खग(B2 3 आदद्याः)ानामथो वाक्य —ᵇ) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 मया श्रुत, Ñ1 समाश्रुत, D2 खचारिणा, G M1 शुभाक्षर, M2 महात्मनो (for शुभाक्षराम्) —After 137ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

1249* दग्धेय नगरी लङ्का साट्टप्राकारतोरणा ।
[D4 साद्रि (for साट्ट)]

—B3 om 137ᶜ–140ᵇ —ᶜᵈ) Ś1 D1 4 10 तु न, D2 11 न तु M3 च न (by transp) (for न च) D2 3 G1 2 M1 Cr विस्मयोदात्त (D2 °योदाय), T1 3 G3 °द्भुत, Cm) k t as in text (for °दन्त) D5 M1 भाषिता Ś1 Ñ1 D10 विस्मयादिति भाषित(Ñ1 °षिणा, D10 °षता) D11 विस्मयो याति मीषण (sic) (for ᵈ) Ñ2 V B1 2 4 D6 सर्वं च(B4 सा सर्वा) नगरी दग्धा सीता च(B2 सा सीता) परिरक्षिता ✠ Cv r m विस्मयोदन्तभाषिणा(Cr °दात्तभाषिणा) विस्मयवृत्तान्तविषयकसम्भाषणम् (Cv °न्तविषयकसंवादिनाम् ?), Cr °न्तविषयकसंलापाणाम्)।, Cg विस्मयोद्न्तभाषिणः अपितु विस्मयोदन्तानाम्, उक्ताद्भुतवार्तामित्यर्थः । विस्मयवृत्तान्तव्यवहारामिति वा । Ck विस्मयोदन्तो विस्मयवृत्तान्तः।, Ct विस्मयकारी य उदन्तो वृत्तान्तस्तद्भाषिणा तं वदताम् ✠

138 V2 B om 138 (for B1 cf v l 137) —ᵃ) Ś1 Ñ1 V1 D1 4 6 10 हर्ष उत्पन्न, Ñ2 D2 11 हर्षमुत्पन्न (sic) (for बुद्धिरुत्पन्ना) —ᵇ) D1 गिरं (for गिरम्) Ñ2 D6 श्रुत्वा चारणभाषित —After 138ᵃᵇ, D5 7 8 S ins

1250* अदग्धा जानकीत्येव निमित्तैश्चोपलक्षिता ।
दीप्यमाने तु लाङ्गूले न मां दहति पावक ।
हृदयं च प्रहृष्टं मे वाता सुरभिगन्धिन ।
तैर्निमित्तैश्च दृष्टार्थैः कारणैश्च महागुणैः ।
ऋषिवाक्यैश्च सिद्धार्थैरभवं हृष्टमानसः ॥ [5]

[(l 1) G1 damaged up to न G1 [त्ये]व M [चे]व (for [त्ये]व) D5 T2 G1 M2 3 Ct लक्षिता T3 °तैः —(l 2) T2 च (for तु) G1 मे (for मां) —(l 5) D7 8 T1 दृष्टार्थैः (for सिद्धार्थैः) D8 प्रमन (for अभवं)]

—ᶜ) D5 T2 G1 M2 3 पुनर्दृष्टा च वैदेही —For 138ᶜᵈ, Ś1 Ñ V1 D1–4 6 10 11 subst

1251* गत्वा च तां पुनर्दृष्ट्वा अभिवाद्याहमागत ।

[Note hiatus between the two halves. Ś1 दृष्टा तां च (by transp.) Ñ1 D4 तां च दृष्ट्वा (for गत्वा च तां) D2 पृष्ट्वा चानाम्य पुन (for the post half)]

—Then D3 cont

1252* कार्यमात्ययिकं ज्ञात्वा त्वरितोऽहमुपागत ।

—After 138, D5 7–9 S ins

1253* तत पर्वतमासाद्य तत्रारिष्टमहं पुन ।
प्रतिप्लवनमारेभे युष्मद्दर्शनकाङ्क्षया ।
तत पवनचन्द्रार्कसिद्धगन्धर्वसेवितम् ।
पन्थानमहमाक्रम्य भवतो दृष्टवानिह ।

[D8 transp l 1 and 2 —(l 1) T1 [आ]विश्य (for [अ]रिष्ट) G1 आदिश्य (for अहं पुन) —(l 3) D7 8 श्वपन (for पवन) —(l 4) D5 T1 G1 दृष्ट (for इह) ✠ Cv अहमाक्रम्याहं दृष्टवानिति क्रियाद्वैतेनाहंशब्दस्य द्विरुक्तिः । एकेनैव वाक्यपूरणे सति, उक्तार्थस्य प्रयुक्तो लोके । भवतो दृष्टवानिहेति सम्यक् । so also Cr Cm अहं च पन्थानमाक्रम्य भवतो दृष्टवानिहेति पाठः । अ यथाऽहशब्दपौनरुक्त्यं न, ✠]

139 B3 om 139 (cf v l 137) —ᵃ) D5–8 G1 प्रसादेन (for प्रभावेन) —ᵇ) M1 चापि (for चैव) —For 139ᵃᵇ, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 (Ś1 D10 repeat after 1253*) 11 subst

1254* एवं रामप्रभावेन वैदेह्याश्च तपोबलात् ।

[Ś1 Ñ V1 B2 4 D2 10 (Ś1 D10 both times) प्रसादेन D2 प्रसादेन Ś1 D10 (both second time) तपसो, D6 च ततो (for च तपो)]

—ᶜ) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 च प्रीत्यर्थं, Ñ1 V B1 2 4 D6 प्रियार्थं च (D6 तु) (for च कार्यार्थं) ✠ Cg कार्यार्थं कार्यसिद्ध्यर्थं कार्यवशादित्यर्थः ✠ —ᵈ) B1 प्रतिष्ठित (for अनुष्ठितम्) D6 मयाद्य समनुष्ठितं

140 B3 om 140ᵃᵇ (cf v l 137) —ᵃ) D1 4 यथा (for मया) Ś1 Ñ V B2 4 D2 4 6 10 11 तस्य D5 तथ्य (for तत्र) —ᵇ) Ñ2 B2 4 D6 उपवर्णितं V अनुवर्णितं (V1 °तन्त्र) (for उपपादितम्) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11

५७

एतदाख्याय तत्सर्वं हनूमान्मारुतात्मजः ।
भूयः समुपचक्राम वचनं वक्तुमुत्तरम् ॥ १
सफलो राघवोद्योगः सुग्रीवस्य च संभ्रमः ।
शीलमासाद्य सीताया मम च प्लवनं महत् ॥ २
आर्यायाः सदृशं शीलं सीतायाः प्लवगर्षभाः ।
तपसा धारयेल्लोकान्क्रुद्धा वा निर्दहेदपि ॥ ३
सर्वथातिप्रवृद्धोऽसौ रावणो राक्षसाधिपः ।
यस्य तां स्पृशतो गात्रं तपसा न विनाशितम् ॥ ४
न तदग्निशिखा कुर्यात्संस्पृष्टा पाणिना सती ।
जनकस्यात्मजा कुर्याद्यत्क्रोधकलुषीकृता ॥ ५   G 5 57 5 B 5 59 5 L 5 57 5

समागता (Ś1 Ñ1 D10 °सखो) एवागत (D12 °सवित) —Ś1 D10 repeat 140^{cd} (preceded by 1254*) after 1253* —^{e}) D14 T2 तत्र T1 3 G2 मया (for अत्र) M3 पत्र तु (by pm) (for यत्र) Ś1 Ñ1 D1 4 10 (Ś1 D10 second time) इङ्गित, T1 3 G3 कर्म (for शाप) Ś1 Ñ2 V B D2 3 4 10 (Ś1 D10 first time) तु यत्र तत्र (D12 °र) कार्यं, D8 सर्वो यत्कर्म शेष नस् —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 (Ś1 D10 second time) तद्युत B3 सर्वं तत् (by transp) (for तत्सर्वं) T1 3 G1 कर्तुमहम् ॥ C$_{g}$ अभिमन्यत सार्धमद्य पद्युत्तरश्लोका ॥ —After 140 Ś1 D10 ins

1255* लगडाना वच श्रुत्वा हयाद्विगुणविक्रम ।
पुच्छं निर्वाप्य सहसा समुद्रे लवणाम्भसि ।
निश्चयार्थं पुनस्तत्र गत्वा दृष्ट्वा च जानकीम् ।
अभिवाद्य ततो देवीं तस्यां संस्मुत्सुक ।
कृतिह नगमायाच्च पुत्रु सर्वनी पतिम् ।   [5]
सागरोत्तरविक्षोभि वेगेन हरिपुंगव ।
आरोहद् गिरिश्रेष्ठ सहसा गमनोत्सुक ।

[(l 2) Ś1 वि च स्य (for निर्वाप्य) —(l 6) Ś1 हरियुगवा] —Then Ś1 D10 repeat 1254* and 140^{cd}

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1 2 4 10 11 हनुमत्कर्मनिवेदन (Ś1 D10 11 °म), Ñ2 हनुमद्विवरण, Ñ3 V3 B D1 हनुमद्वाक्य V1 हनुमद्वृत्तान्त D2 हनुमत्स्वकर्मनिवेदन —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B3 D1 2 4 10 11 om Ś1 V2 59 Ñ2 D5 9 T G M1 3 58 V2 47 B4 64 D2 62 M2 57 —After colophon G M conclude with श्रीरामाय नमः

57

1 ^{a}) Ś1 Ñ V B D1 2 10 11 एवम् (for एतद्) D6 एवमाख्यातवान्सर्वं —^{c}) D1 6 समनुचक्राम —^{d}) D3 वक्तु वचनम् (by transp) Ś1 Ñ2 V2 B2 4 D1 4 10 11 उत्तम (for °रम्)

2 ^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 संगम B3 सश्रम (for °भ्रम) —^{c}) Ś1 दीप्तम् (for शीलम्) D11 आगाय (for आसाद्य) M3 °वेद्यतां —^{d}) V2 B1 (अ)पि (for च) B3 (मा)स्याक्षलं D3 प्रवण D10 lacuna D11 प्रपद (for प्लवन) V3 प्रति T2 पुन (for महत्) D2 4 प्रवण प्रति (sic) D5 6 T1 3 G3 M2 3 Cv m g t p प्रवण मन D7 8 Ct प्रीणित मन (for प्लवन महत्) Ś1 मम तद्गत महत् Ñ1 मम * गमन प्रति (illeg) D3 सफलो मम च श्रम

3 B3 om 3 D2 T1 3 G M om 3^{ab} —^{a}) V1 B1 2 4 D3 11 धारस (for स°) B1 कर्म —^{b}) D10 प्रवर्णिता (sic) —^{c}) Ś1 नाशयेद् D6 धारयद् D11 धात्रीद (corrupt) G3 शापयेद् (for धारयेत्) —^{d}) Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D1 2 4 10 11 क्रुद्धा वा V1 क्रुद्धा स D3 कुपिता D6 क्रुद्धो सा T2 3 G M क्रुद्धो वा Ct as in text (for क्रुद्धा वा)

4 ^{a}) Ñ2 (अ)ति G1 तु Cm g t as in text (for (अ)ति) Ś1 Ñ2 V B D1 4 6 10 11 प्रमत्तो V2 D7 8 T1 प्रहृष्टो Cm g t as in text (for प्रवृद्धो) —^{b}) D3 राक्षसेश्वर T1 3 G2 3 लोकरावण (for राक्षसाधिप) —^{c}) B3 यस्मात् T1 3 G3 M3 Cm तस्य Ck t as in text (for यस्य) Ñ1 D3 स (for ता) D2 पृष्ट्वा वा स्पृशत वा Ś1 Ñ V B1 3 D1 2 4 10 सर्वाङ्गी D1 6 सावा (for गात्र) —^{d}) Ś1 Ñ V B D1 4 10 गात्र न (B 3 न गात्र B4 सीतां न) तपसा हत (Ñ2 D4 हत) D11 सर्वं न तपसा हत

5 ^{a}) Ñ2 V B D6 तथा (for तद्) —B3 om (hapl) 5^{bc} —^{c}) Ś1 Ñ V B1-3 D सुता (for (आत्)मजा) —^{d}) B4 तत्क्रोध, D7 8 क्रोधन (for यत्क्रोध)

☞ After 5 D7 8 read 5.58 $1^{a}-13^{b}$ (including 1266*) repeating 5.58 3–4 after st 16 of that Sarga and D7 8 alone repeating 13^{ab} in its proper place —D5 G1 read 6 and 8^{cd} for the first time after 5 repeating both in their proper place After the first occurrence of 8^{cd} D5 reads 5.58 $1^{a}-13^{b}$ (including 1266*) repeating $1^{a}-2$ and 13^{ab} (with l 1 only of 1266*) in their proper place —T1 3 G2 3 read 5.58 $1^{a}-13^{b}$ (including 1266*) for the first time after 5 repeating them along with l 1 only of 1266* in their proper place —After the first occurrence of 8^{cd}, G1 reads 5.58 $1^{a}-13^{b}$

G. 5 57. 6 B 5 59 21 L. 5 57 6

अशोकवनिकामध्ये रावणस्य दुरात्मनः ।
अवस्ताच्छिंशपावृक्षे साध्वी करुणमास्थिता ॥ ६
राक्षसीभिः परिवृता शोकसंतापकर्शिता ।
मेघलेखापरिवृता चन्द्रलेखेव निष्प्रभा ॥ ७
अचिन्तयन्ती वैदेही रावणं बलदर्पितम् ।
पतिव्रता च सुश्रोणी अवष्टब्धा च जानकी ॥ ८
अनुरक्ता हि वैदेही रामं सर्वात्मना शुभा ।
अनन्यचित्ता रामे च पौलोमीव पुरंदरे ॥ ९
तदेकवासःसंवीता रजोध्वस्ता तथैव च ।
शोकसंतापदीनाङ्गी सीता भर्तृहिते रता ॥ १०
सा मया राक्षसीमध्ये तर्ज्यमाना मुहुर्मुहुः ।
राक्षसीभिर्विरूपाभिर्दृष्टा हि प्रमदावने ॥ ११
एकवेणीधरा दीना भर्तृचिन्तापरायणा ।
अधःशय्याविवर्णाङ्गी पद्मिनीव हिमागमे ॥ १२
रावणाद्विनिवृत्तार्था मर्तव्यकृतनिश्चया ।
कथंचिन्मृगशावाक्षी विश्वासमुपपादिता ॥ १३

(with 1266*), repeating 13^{ab} (followed by 1267*) in its proper place —M1,2 read 5 58 1^{c}–13^{b} (including 1266*) for the first time after 5, M1 repeating 1^{cd} and 13^{ab} (followed by 1267*) in their proper place and M3 repeating st. 3–12 (followed by 1263* and 1261*) after 5 58 16 —M3 reads 5 58 1^{c}–16 (followed by l. 2–7 of 1266*) after 5

6 D3 G1 repeat 6 here (cf v.l 5) D1 om 6^{c}–7^{b} —^{c}) Ś1 D1,3 शिशु(Ś1 °शि)पामूले, Ñ1 B2,3 D2,4 शिंशि(Ñ1 [also] B2,3 °श)पायास्तु(Ñ1 [also] D2,4 °पा सा), V1 B1 D3,10,11 शिं(D3 स)शपाया सा (B1 हि), V2 शिंशपामूलम्, D5 (both times) T2,3 G3 शिंशुपावृक्षे, G1 (both times) शिंशपावृक्षात् —^{d}) Ś1 Ñ1 D2,3,10,11 शय्या(V1 °था)स्ते शोककर्शि(D11 °र्शि)ता, Ñ2 V1 D4 समध्यास्ते दुःखिता, V2 B (B1,2 with hiatus) स(B3,4 सा)ध्यास्ते च सु(V2 °स्तेसा*, B2 °स्तैव, B3 °स्ते इति)दुःखिता, D1 यत्रास्ते जनकात्मजा

7 D1 om 7^{ab} (cf v.l 6) B3 om 7–8 —^{a}) G1 M1 सा राक्षसी (for राक्षसीभिः) —Ś1 om (hapl.) 7^{bc} —^{b}) Ñ1 D2,3,10,11 -दुर्मना, Ñ2 V B2,3,4 D4 पीडिता, D5,6 -कर्षिता (for -कर्शिता) —Ñ2 V B1,2,4 D4 om 7^{c}–8^{b} —^{c}) D2,7,8 रेखा T2 -वालै (for लेखा) —^{d}) D3,7,8 T2 चन्द्ररेखा D1,2,4 निःप्रभा, D11 निर्वृता (for निष्प्रभा)

8 B1 om. 8 Ñ2 V B2,3,4 D4 om 8^{ab} (for all, cf v.l 7) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1–3,10,11 Ch न चिंतयति, T2 न चिंतयित्वा Cm t as in text (for अचिन्तयन्ती) —D8 G3 repeat 8^{cd} here (cf v.l 5) Note hiatus between ^{c} and ^{d} —^{c}) V T2 G3 तु (for च) B1 T2 G1 (both times) 2 Ch पतिरता (T2 °त)त्र B3 °ताना, Cg as in text (for °ता च) —^{d}) G1 (both times) 3 M1 ह्यवष्टब्धा (to avoid hiatus) T2 (अ)प, Cg as in text (for च) V2 V B1 सावष्टब्धा नृपात्मजा (to avoid hiatus) B2 D6 सा च वृता (D6 महता) नृपात्मजा —For 8^{d}, Ś1 Ñ1 B4 D1–3,10,11 subst

1256* पतिव्रता च सा देवी सततं सुव्यवस्थिता।

[D1,3,4 पतिव्रताः, D2,11 पतिव्रता च (D11 तु) D1 व्य-स्थिता (for सुव्यवस्थिता)]

9 ^{a}) D5 T2,3 G3 M2 च (for हि) —^{b}) T1 E2 रामे, T2 रोष (sic) (for रामं) Ñ2 V1 B1–3 D4 G दुःखिता V2 प्रिया B4 सती M2 वरा (for शुभा) —^{c}) Ś1 Ñ1 D2,4,7–10 T2 G1,2 Ct अनन्यचित्ता Ñ1 D1,3 रामे तु V1 V B D3,6 G3 सा रामे, D2,11 रामे सा D7–9 T G1 Ct रामेण (for रामे च)

10 B3 om 10^{ab} —^{a}) Ñ2 V B1,2,4 D4 सा चैक वास, D2,3,11 सा चैकवस्त्र (D3 °वास), D5 तदेक वास, T2 तथैकवास, Ct as in text (for तदेकवास) Ś1 Ñ1 D11 तदेव वास सुरज (Ñ1 D11 सरज) —^{b}) Ś1 Ñ1 D10 पांसु(D10 परा)ध्वस्ता(V1 °स्त), D4 पांसु° (for रजोध्वस्ता) D10 सा (for च) —D2,7,8 T1 M2 om 10^{cd} —^{c}) Ś1 D10 दुःखार्ता, V1 B1 -दीनाङ्गी D11 -संवीता (for -दीनाङ्गी)

11 ^{a}) B2 तन्मया D3 मृगशावाक्षी (for राक्षसीमध्ये) —^{b}) B4 D3 भर्त्स्यमाना (for तर्ज्य°) Ś1 V1 B D1–4,6,10,11 पुनः पुनः —D1,3 om 11^{c}–13^{b} —^{c}) Ś1 Ñ2 D2,3,10,11 सुघोराभी (for विरूपाभिः) —^{d}) Ś1 D2,10,11 रक्षिता, Ñ2 V B D4 संवृता D3 दृष्टा हि (sic), T1,3 G3 दृष्टासि, T2 दृष्टा च, Ct as in text (for दृष्टा हि)

12 D1,4 om 12 (cf v.l. 11) —^{a}) V1 (also) D3 दिव्या, D9,11 बाला, D6 देवी (for दीना) —^{b}) B1,2 D6 भर्तुर, D3 राम (for भर्तृ) —^{c}) Ñ2 V B D4 भूमिशय्या, D1 विवर्णाङ्गी (for -विव°) —^{d}) D2,7,8 T1 M2 हिमोदये (for हिमागमे) D10 पद्मिनी हि सतागमे (sic)

13 D1,4 om 13^{ab} (cf v.l. 11) —^{a}) V1 रावण Ñ2 V2 B D6 विनिवृत्तार्था (for °त्तार्था) Ś1 रामसंनि विवृत्ताशा —^{b}) Ś1 V2 V B1,3 D2,4,10,11 मर्तव्य (for °व्य) B2 मर्तव्यमितिनिश्चया —^{c}) B3 कथयन्, D3 कथं च (for कथंचिद्) —^{d}) B2 समुपाहिता (for उप°) D2,4 विश्वासकृतनिश्चया (sic)

ततः संभाषिता चैव सर्वमर्थं च दर्शिता ।
रामसुग्रीवसख्यं च श्रुत्वा प्रीतिमुपागता ॥ १४
नियतः समुदाचारो भक्तिर्भर्तरि चोत्तमा ॥ १५

यन्न हन्ति दशग्रीवं स महात्मा दशाननः ।
निमित्तमात्रं रामस्तु वधे तस्य भविष्यति ॥ १६
एवमास्ते महाभागा सीता शोकपरायणा ।
यदत्र प्रतिकर्तव्यं तत्सर्वमुपपाद्यताम् ॥ १७   G 5 57 15 B 5 59 32 L 5 57 17

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे सप्तपञ्चाशः सर्गः ॥ ५७ ॥

14 ᵃ) D4 पुन (for तत) D5 M3 समाश्रिता (for °षिता) D11 सीता (for चैव) Ñ3 V B D6 कृत(B1 3 4 °त) स(V3 सु)मागमं चैव(V1 चापि) —ᵇ) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 3 4.8 10 11 सत्यम्, D5 धर्मम् (for सर्वम्) B3 स्वासमर्थं (sic) (for सर्वमर्थं) B4 D4 च दर्शिता, D7 9 T1 Ct प्रकाशिता Cm g as in text (for च दर्शिता) G1 सर्वार्थे चापि दर्शिता —ᵈ) Ñ- V B D6 श्रुत्वा प्रीतिरता (B3 °युता)भवत्

15 ᵃᵇ) D6 नियतं (for °त) T2 G1 नियता समुदाचारा (for °) D5 नियतं सा सदाचारा भर्तृभक्तिपरायणा —For 15 Ś1 Ñ V B D1 2.4 6 10 11 subst

1257* नियम समुदाचार भक्तिं भर्तरि चोत्तमाम् ।
या धारयति लोकेषु महाभेत्यमिधीयते ।

[(l 1) Ś1 नियम (for °म) —(l 2) Ś1 D10 सा (sic) B3 यो (for या) Ś1 D4 साध्वी सती, Ñ1 D1 4 महात्मनी, Ñ3 D6 सा माहात्म्ये, V1 सा साध्वीति B4 स महात्मा, D1 तत्सत्यम्, D10 11 साध्वी सेति (for महात्मेति)]

16 ᵃ) D1 यत्र हन्याद् T2 G1 यदि°, Cm g t as in text (for यन्न हन्ति) —ᵇ) T2 G1 3 M2 दशानन, M1 कृतागस, Cr m g t as in text (for दशानन) D3 तत्पर परित्यजति, M2 स्वमाहात्म्येन मैथिली —For 16ᵃᵇ, Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 subst while D5 ins after 16ᵃᵇ

1258* सर्वथा सीतया दग्धस्तपसा स निशाचर ।

(D10 transp सीतया and तपसा Ś1 D1 3 4 च (for स)]

—ᶜ) Ś1 Ñ1 D1 4,10 भूतो (for मात्र) —ᵈ) B4 सख्ये (for वधे) B2 यत्र (for तस्य) —After 16 D7-9 T1 2 G M1 3 ins

1259* सा प्रकृत्यैव तन्वङ्गी तद्वियोगाच्च कर्शिता ।
प्रतिपत्पाठशीलस्य विद्येव तनुतां गता ।

[(l 1) G3 प्रकृत्या च, B(ed) °त्येव (for °त्यैव) G1 2 तद्वियोगेन (for °गाच्च) D7 9 कर्शिता, G3 दर्शिता]

17 ᵇ) T2 सीता सुरसुतोपमा —ᶜ) Ñ3 B D2.6 11 प्रतिपत्तव्य, D10 परिकर्तव्यं, T2 G1 M3 प्रति(T2 परि)बन्धकृ —ᵈ) Ś1 D1-4 10 11 क्रियतामिति, Ñ V B D6 सविधीयता, D7-9 उपकल्प्यता, T1 3 G M2 3 Cg उप(T1 3 G3 प्रति)-पद्यता (for उपपाद्यताम्).
ꕥ Cg अस्मिन्सर्गे सार्धसप्तविंशति श्लोका । , Ch. . अत्र सर्गविच्छेदो मूलेषु दृश्यते ꕥ

Colophon Ś1 D1-4 10 T3 om (cont the Sarga) —*Sarga name* Ñ1 B3 हनु(B2 °नू)मद्वाक्ये सीताप्रशंसा Ñ3 V B1 3 4 D6 11 सीताप्रशंसा —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D11 om Ñ3 V1 D1-9 T1 3 G M1 3 59 V2 48 B3 55 B4 62 M2 58 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम

५८

G 5 58 1
B 5 60 1
I 5 57 18
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वालिसूनुरभाषत ।
जाम्बवत्प्रमुखान्सर्वाननुज्ञाप्य महाकपीन् ॥ १
अस्मिन्नेवंगते कार्ये भवतां च निवेदिते ।
न्याय्यं स्म सह वैदेह्या द्रष्टुं तौ पार्थिवात्मजौ ॥ २
अहमेकोऽपि पर्याप्तः सराक्षसगणां पुरीम् ।
तां लङ्कां तरसा हन्तुं रावणं च महाबलम् ॥ ३
किं पुनः सहितो वीरैर्बलवद्भिः कृतात्मभिः ।
कृतास्त्रैः प्लवगैः शक्तैर्भवद्भिर्विजयैषिभिः ॥ ४
अहं तु रावणं युद्धे ससैन्यं सपुरःसरम् ।
सपुत्रं विधमिष्यामि सहोदरयुतं युधि ॥ ५

58

Ś1 D1-4 10 T2 cont the previous Sarga Cv does not comment on Sarga 58 It seems from the citation in Sarga 57 that the sequence in Cv of st 1^c–13^b is as in T1 etc Cg comments on st. 22 only

1 ^{b}) D3 वालिपुत्रोंऽगदोऽब्रवीत् —D5 7 8 read 1^c–13^b (including 1266*) after 5 57 5, repeating 3–4 after 16 and D7 8 alone repeating 13^{ab} in its proper place D3 reads 1^c–13^b (including 1266*) after the first occurrence of 5 57 8^{cd} (repeating 1^c–2 and 13^{ab} [with l 1 only of 1266*] in their proper place) T1 3 G2.3 read 1^c–13^b (including 1266* for the first time after 5 57 5 (repeating them [along with l 1 only of 1266*] in their proper place) G1 reads 1^c–13^b (including 1266*) after the first occurrence of 5 57 8^{cd} (repeating 13^{ab} [followed by 1267*] in its proper place) So also in Cr m g t (Ct alone repeating them in their proper place) M1 2 read 1^c–13^b (including 1266*) for the first time after 5 57 5, M1 repeating 1^{cd} and 13^{ab} [followed by 1267*] in their proper place and M2 repeating 3–12 [followed by 1265* and 1261*) after 16 M3 reads 1^c–16 (followed by l 2–7 of 1266*) after 5 57 5 —^{c}) Ñ1 D1 4 वीरान् M1 (second time) वृद्धान् (for सर्वान्) —^{d}) Ś1 D1–3 10 अनुमान्य, D11 उपामन्त्र्य (for अनुज्ञाप्य) Ś1 D1 3 10 11 G3 (first time) महाकपि, G1 M2 Cr महाहरीन्. Ñ V B D6 हनूमत च वानर —After 1, G1 reads 7

2 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M, cf v l 1 —^{a}) T2 Ck तस्मिन्, Cr m t अस्मिन् (as in text) Ś1 B1 3 4 D10 [ए]व (for [ए]वं) Ś1 D10 महा, Ñ D1–3 11 12 विधे (for गते) —^{b}) D8 विनिवेदिते D11 भवता चाभिनन्दिते —^{c}) D11 नार्यं (sic) (for न्याय्य) Ś1 D1 3 10 च, D3 व D11 न, T1 3 G2 3 (all both times) हि, Cr m as in text (for स्म) —^{d}) T2 द्रष्टु, Cv r m t as in text (for द्रष्टुं) Ś1 Ñ1 D3 11 नृपवर, D1 2 4 नरवर- (for तौ पार्थिव) —For 2^{cd}, Ñ2 V B D6 subst

1260* क्रो नयोऽस्माभु वैदेहीं पश्यश्येत्पार्थिवात्मज ।

[V3 यो (for क्रो) B1 2 (m also) [ऽ]न्यो यो (for नयो) B3 आनयस्त्वाशु वैदेहीं (for the prior half) B1 2 तौ पार्थिवात्मजौ, B2 (m also) ता पश्येत्पार्थिवात्मजा (for the post. half).]

3 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M cf v l 1 V2 om 3–4^b. —^{a}) G1 एकोऽहम् (by transp) V2 V3 B1–3 D6 10 G3 (first time) हि, D3 सु (for ऽपि) —^{c}) Ñ2 B4 D1–4 11 लङ्कां तां (by transp) T1 3 G3 (all both times) transp लङ्कां and हन्तुं Ś1 D10 लङ्कां नाशयितुं हन्तुं —^{d}) Ś1 D2 3 10 11 बलोत्कट, Ñ1 D1 4 मदोत्कटं, Ñ2 V1 B D6 निशाचरं, D7 8 (both first time) सराक्षस (for महाबलम्)

4 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M cf v l 1 V2 om 4^{ab} (cf v l 3) —^{a}) Ñ2 V1 B D6 सहितैः (B4 बहुभि) सर्वैर् (for सहितो वीरैर्) —^{b}) B1 (marg also as in text) निशाचरैः, D3 G1 2 (first time) महात्मभि (for कृतात्मभि) —^{c}) G1 कृतार्थैः Ś1 Ñ1 D2 3 प्रवणैः, Ñ2 V B1–3 D6 प्लवने, B4 प्राणैः (for प्लवगैः) D1 4 कृतज्ञैः प्रवणैः शक्तैर् —^{d}) Ś1 Ñ V D1 6 10 विज(D1 °न)योद्य(D10 °दि)तैः B1–3 विजये रतैः, B4 विजये वृतैः, D1 3 4 विजये धृतैः —After 4, D5 7 8 (all after second occurrence) T2 Ct ins, M2 cont after 1265*

1261* वायुसूनोर्बलेनैव दग्धा लङ्केति न श्रुतम् ।

[T2 विश्रुत (for न श्रुतम्)]

5 For sequence in D5 7–9 T1 3 G M cf v l 1 —^{a}) Ś1 D1–4 10 11 तं (for तु) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सर्वं V1 illeg (for युद्धे) —^{b}) D2 सामात्यं (for ससैन्यं) M1 (first time) ससुहृज्जन (for सपुरःसरम्) —^{c}) B3 सपुरं (for सपुत्रं) Ñ2 V B D6 निहनिष्यामि D7 समीद्यं वधिष्यामि, D5 7–9 M2 (both times) 2 सहपुत्रं वधि(D3 हनि)ष्यामि. —^{d}) T1 2 G3 (all both times) रिपुं, G1 (both times) रणे (for युधि) Ś1 Ñ2 V B D1 2 4 6 10 11 ससुहृद्बान्धवं युधि, Ñ1 समरे दर्पपरायण, D3 सपुत्र सहबान्धवं

ब्राह्ममैन्द्रं च रौद्रं च वायव्यं वारुणं तथा ।
यदि शक्रजितोऽस्त्राणि दुर्निरीक्ष्याणि संयुगे ।
तान्यहं विधमिष्यामि निहनिष्यामि राक्षसान् ॥ ६
भवतामभ्यनुज्ञातो विक्रमो मे रुणद्धि तम् ॥ ७
मयातुला विसृष्टा हि शैलवृष्टिर्निरन्तरा ।
देवानपि रणे हन्यात्किं पुनस्तान्निशाचरान् ॥ ८
सागरोऽप्यतियाद्वेलां मन्दरः प्रचलेदपि ।
न जाम्बवन्तं समरे कम्पयेदरिवाहिनी ॥ ९
सर्वराक्षससंघानां राक्षसा ये च पूर्वकाः ।
अलमेको विनाशाय वीरो वायुसुतः कपिः ॥ १०
पनसस्योरुवेगेन नीलस्य च महात्मनः ।
मन्दरोऽप्यवशीर्येत किं पुनर्युधि राक्षसाः ॥ ११ G 5.58.11 B 5.59.15 L 5.57.18

6 For sequence in D5.7.9 T1.2 G M cf v l 1 —a) D1.4.6 T2.3 (second time) ब्राह्मम् D7.9 ब्रह्म (for ब्रह्म) D2.11 वायव्य (for रौद्रं च) Ñ2 V B1.2.4 D4 ब्राह्ममस्त्रं तथा रौद्रं, B3 महास्त्रं च तथा दिव्यं —Ś1 om 6b–8a —b) D2.11 रौद्रं वै (for वायव्य) Ñ2 B1 वरुण, V1 D1.4 T2 वार(V2 राव)ण (for वारुण) V2 G3 (first time) तदा D11 च तत् (for तथा) —After 6ab, D2 ins

1262* आग्नेयं वैष्णवं चैव कौबेरं चासुरं तथा।

—c) Ñ2 V D3 यदि (for अस्त्राणि) B1-3 यानि (B3 यदि) शत्रुजित यदि B4 यानि शत्रुजितोऽस्त्राणि D4 T1.3 G2 (all, except D4 both times) यदि (D4 यानि) शक्रजिद् स्त्राणि —d) Ñ2 V B1-3 D6.10.11 दुर्निवाराणि B4 D2.4 दुर्नि(B4 यानि वाराणि (for दुर्निरीक्ष्याणि) —ef) G2 (first time) तस्य Ck t as in text (for यानि) D11 वधमिष्यामि (sic) (for विधमिष्यामि) D5.6.11 निहनिष्यामि च D10 निहत्यामि च (corrupt) (for निहनिष्यामि) Ñ1 V2 D7-9 G1 Ct transp विधमिष्यामि and निहनिष्यामि Ñ2 V1 D2 राक्षसि (sic) V1 M2 रावण (for राक्षसान्) B1.3 हनिष्यामि च रावणं (for f)

7 For sequence in D5.7-9 T1.2 G M cf v l 1 Ś1 om 7 (cf v l 6) Ñ1 illeg for 7 D1.2 M1 repeat 7 (var) after 8 D5 transp 7 and 8 G1 reads 7 after 1 —a) D1.2.6.10 भवद्भिः (for भवताम्) Ñ2 B3 D4 M1 (both times) अनुज्ञात V B1.4 समनुज्ञातो D1.2 (both second time) Ck t अनुज्ञातो, T3 G2 M2 (all second time) अभ्यनुज्ञातो, Cr m g अभ्यनुज्ञातो (as in text) B4 D2.11 भवद्भिरनुज्ञातो —b) D7-9 (D7.9 second time) T2 G1 M1 (both times) Ck म॰, T3 (both times) क (inf lin also as in text) Cm g as in text (for तम्) Ñ2 V B1.2 D1 रुणद्धि मम विक्रमं B4 D1.2.8.10.11 दर्शयामि च (D10 त्व) विक्रमः D4 दर्शयिष्यामि विक्रम

8 For sequence in D5.7-9 T1.2 G M, cf v l 1 Ś1 om 8a (cf v l 6) B2 om 8-9 D5 transp 7 and 8 —a) D6 G1 M2 (both times) मम (for मया) Ñ1 तु D1.2.6.11 च (for हि) Ñ2 V B1.2.4 D2.4 म(D6 च)हाद्रुमसमृद्धा हि D10 मयोपस्थितमृद्धा च —b) D11 अनन्तरा (for निरन्तरा) —After 8 D2.9 M1 repeat 7 (var)

9 For sequence in D5.7-9 T1.2 G M cf v l 1 B2 om 9 (cf v l 8) —a) M2 त्यतियाद् Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.6.10.11 तु (B4 त्व) तीयाद्यात्तो वेला ✻ Cr अतियाद् अतीत्यागच्छेद् । वेलामाइ आर । so also Cg ✻ —b) Ś1 Ñ1 D1-4.10 तथा (for अपि) Ñ2 V B1.2.4 D4 चलेदपि च (Ñ2 D4 हि) मन्दर (V3 वसुधरा) D11 मन्दर द्रुतेन च —c) Ś1 Ñ1 D10 नाचलत न (by tr asp) D5 समाज्ञे (for समरे) —d) B1.2 वातु (for अरि) Ś1 Ñ1 B4 D3-6.10.11 चयेद्युधि (D2 °युध्य मर) राक्षसा Ñ2 V D4 चार (V3 वार) येच्छत्रुवाहिनी D1 नयेद्युधि राक्षसा

10 For sequence in D5.7-9 T1.2 G M cf v l 1 —a) B1.2 सर्व Ś1 Ñ1 D2.4.10 -समागतान् Ñ2 V B1-3 D4 -समागत B4 -समान D2.11 मया ये —b) Ñ2 D4 राक्षसा B1 D1.3.7-9 T2 G2 (T1 G2 second time) Cr t पूर्वका, T1 ([first time] inf lin also as in text) M2 (both times) पूर्वका G2 (first time) पूर्विका Cm g k पूर्वका (as in text) Ś1 Ñ2 D10 राक्षसेषा पूर्वकान् D1.2.6.11 राक्षसेभ्यश्च पूर्वजान् (D2 °का D11 °जा) —After 10ab D2 G1.2 (after second occurrence) ins

1263* तेषामपि न संदेहः समरे बलिना वर ।

—c) Ś1 D1-4.11 हि निधने Ñ1 [ऽ]पि निधने, D7.9 T1 G1 (both second time) Ct [ऽ]पि नाशाय, D10 निहंतुं हि (for विनाशाय) —d) Ñ1 D2.4.11 तेषां वायु D1 तेषां बलि, D4.5.7-9 T1.2 (T1.2 first time) G1.2 (first time) M (M2 first time) धीरो वायु (for वीरो वायु) Ś1 (with hiatus) D10 स च (D10 कपिर्) वायुसुतो ✻ Ck वायुसुत कपिरिति पाठः ✻ —For 10cd, Ñ2 V B D4 subst

1264* अयमेको निहन्ता हि सामात्यानां निशाचराम् ।

[B2.4 अहम् D4 स्वयम् (for अयम्) B1 स (for हि) V2 illeg for सामात्यानि B3 सलिर्युद्धकाम (for °चरा)]

11 For sequence in D5.7-9 T1.2 G M, cf v l 1 B2 om 11ab —a) Ñ1 पनसस्य, D2.4 पनसस्य (for पनसस्य) —b) Ś1 मैन्दस्य Ñ1 पनस्य, Ñ2 V L1.2.4 D1-4.6.10.11 T2 (second time) महात्म (for मैन्दस्य)

G. 5.58.12 B. 5.59.16 L. 5.57.29

सदेवासुरयक्षेषु गन्धर्वोरगपक्षिषु ।
मैन्दस्य प्रतियोद्धारं शंसत द्विविदस्य वा ॥ १२
अश्विपुत्रौ महाभागावेतौ प्लवगसत्तमौ ।
पितामहवरोत्सेकात्परमं दर्पमास्थितौ ॥ १३
अश्विनोर्माननार्थं हि सर्वलोकपितामहः ।
सर्वावध्यत्वमतुलमनयोर्दत्तवान्पुरा ॥ १४
वरोत्सेकेन मत्तौ च प्रमथ्य महतीं चमूम् ।
सुराणाममृतं वीरौ पीतवन्तौ प्लवंगमौ ॥ १५
एतावेव हि संक्रुद्धौ सवाजिरथकुञ्जराम् ।
लङ्कां नाशयितुं शक्तौ सर्वे तिष्ठन्तु वानराः ॥ १६

D6 [प]श्व (for च) —c) T1.3 (both second time) G2.3 (both times) त्रिशीर्षेत (for [स]श्व°) Ś1 V2 D1.4.10 गिरयोपि च(D1 °यो स्यत्र)दार्येत(V2 °र्येयु) Ñ1 पवतापि विदार्येत (metr causa) Ñ2 V1 B पवता अपि दार्येयु D6 गिरयोप्यवनात्यु D2.11 गिरयोपि हि(D11 °प्यत्र) दीर्येयु

12 For sequence in D3.7.8 T1.2 G M cf v.l. 1 —a) Ś1 Ñ V B D1.4.10.11 न D9 सु (for स) Ñ1 V2 B3 -युद्धेषु (for -यक्षेषु) —b) Ś1 Ñ V D1.2.4.10 पन्नगेषु नरे(Ñ2 V °गे)षु वा(V D4 च) B D6.11 पन्नगो रगेषु च D1 वा) D2 पन्नगोरगमत्येषु च (sic) —c) M2 (second time) सुषेण प्रति योद्धार —d) Ñ1 D1.2.4 पश्येय- Ñ2 V B D2.4 मन्येह D10 पश्यामि (for शंसत) Ñ2 V B D2.8.10 G2 (both times) च (for वा) Ś1 पश्यामि द्विविधस्य च D11 मन्येह द्विपन्यस्य च M2 (second time) सर्वे शंसत वानरा —After 12 (second occurrence) M2 ins.

1265* ऋक्षराजस्य तु बलं पुराणेषु च विश्रुतम् ।
तस्य नास्ति समो लोके वीर्ये दर्पे च सत्तमः ।

—Then M2 cont 1261*

13 For sequence in D3.7.8 T1.2 G M cf v.l. 1 Ñ1 illeg for 13ab —a) B3 भास्करपुत्रौ B4 वायुपुत्रौ Ñ2 B1.2 T1.3 G1.3 M1.3 (T1.3 G1.3 M2 second time) महाभागाव B4 D2 (first time) महावीर्यो (B4 °र्यौ) T2 M2 दमावेतौ G2 (both times) महाबाहू (for महावेगाव्) V1 D6 अग्निपुत्रौ महाभागाव D1.2.4 अश्विनोरगजा(D2 °मनया)वेतौ —b) Ñ1 D1 महा D6 (first time) यौ सौ T2 G2 (both times) M2 वातौ Ck as in text (for एतौ) Ś1 V B1.2.4 D2.10.11 एतौ वौ(V B1.2 एतौ हि B4 समस्त) प्लवगोत्तमौ Ñ2 B3 D6 इमौ (B3 वेतौ) हि प्लवगोत्तमौ D-(all second time) G1 M1 (both first time) बलवन्तौ प्लवगमौ —After 13ab, D3 T1 (only l 1) M3 Ct ins. D7.8 T1.3 G2.3 M1 ins. after the first occurrence of 13ab M3 ins l 1 and l 2–7 after 13ab and 16 resp.

1266* एतयो प्रतियोद्धार न पश्यामि रणाजिरे ।
सर्वैव निहता लङ्का दग्धा भस्मीकृता पुन ।
राजमार्गेषु सर्वेषु नाम विश्रावित मया ।
जयत्यतिबलो रामो लक्ष्मणश्च महाबल ।
राजा जयति सुग्रीवो राघवेणाभिपालित ।
अह कोसलराजस्य दास पवनसभव ।
हनूमानिति सर्वत्र नाम विश्रावित मया ।

[D3 T1.3 G2.3 repeat l. 1 here (cf. v.l. 1) —(L.) D— (for पुन) —(L. 3) M2 — (for —) T1 G2.3 तथा T3 — (for —) —(L. 5) M1 —]

—After the second occurrence of 13ab G1 M1 ins.

1267* मैन्दस्य द्विविदस्याथ आभ्या नास्ति समो भुवि ।

☞ B2 missing after पितामह in 13c up to 5.60.3 (except 13 19 and colophon of Sarga 59)

—T1 om 13cd —c) M2 वरो सख्य —d) Ś1 D1.4.10 यत्नम्, V1 D2.11 वार्यम् (for दर्पम्) V1 B2.4 D6 पर व्यवस्थितौ —After 13, D3 T1.3 G M1.3 ins. T1 cont after l 1 of 1266* (om 5 to om)

1268* वसुतप्राप्तिनावत्यौ सर्ववानरसत्तमौ ।

[T2 G2 M2 — G3 — — (for the prior half)]

14 For sequence in M3 cf v.l. 1 —a) Ś1 D1 माननार्थं हि V चैव मानार्थं B1 D6 मानार्थं च T2 M2 मानलाघव —V1 illeg for 14cd —c) Ś1 [स]र्वत्र त्वम्, V2 D7.9 [स]वध्यत्वम् (for [स]वध्यत्वम्) —d) D3 तदा (for पुरा) Ś1 D1.2.4.10.11 दत्तवान् Ñ2 V B1.2.4 D6 वीराभ्यामददत्तदा

15 For sequence in M3 cf v.l. 1 —a) Ś1 V1 V B1.2.4 D—4.10.11 तत (for वर) Ś1 D11 M2 — V1 D3 च तत, V2 V B1.2.4 D4.6.11 च(B3 हि) तदा (for मत्तौ च) —b) Ñ2 V1 B1.2.4 D6 — V2 महर्षे (corrupt) D2 प्रमुख (for प्रमथ्य) —d) V1 पीतवर्णौ (sic) (for °वन्तौ) D7.8 महाबलौ (for प्लवगमौ)

16 For sequence in M3 cf v.l. 1 —a) Ś1 Ñ D4.4.10 तदैतावपि V B1.2.4 D6 तद्(B3 तद्)तावपि D1.4 तावेतावपि सु, D11 तावेतावपि (for एतावेव हि) D2 सक्रुद्धौ (for संक्रुद्धौ) —b) D6 -सकला (for -कुञ्जराम्) V रथवाजिसकुञ्जरा —cd) D2 सर्वे द्वारे (for —) V1 V B1.2.4 D6 लङ्का रावणसपूर्णा दुर्धर्षा सुदुरासदा (D6 °दम्) —After 16 D7.8 repeat 3 4 and M3 repeats 3–12

[5]

अयुक्तं तु विना देवीं दृष्टवद्भिः प्लवंगमाः ।
समीपं गन्तुमस्माभी राघवस्य महात्मनः ॥ १७
दृष्टा देवी न चानीता इति तत्र निवेदनम् ।
अयुक्तमिव पश्यामि भवद्भिः ख्यातविक्रमैः ॥ १८
न हि वः प्लवने कश्चिन्नापि कश्चित्पराक्रमे ।
तुल्यः सामरदैत्येषु लोकेषु हरिसत्तमाः ॥ १९
तेष्वेवं हतवीरेषु राक्षसेषु हनूमता ।
किमन्यदत्र कर्तव्यं गृहीत्वा याम जानकीम् ॥ २०
तमेवं कृतसंकल्पं जाम्बवान्हरिसत्तमः ।
उवाच परमप्रीतो वाक्यमर्थवदर्थवित् ॥ २१ G 5 59 1 B 5 60 14 L 5 58 1

17 D3 om 17. T1 2 G1 om 17^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2.4 5 10 11 T3 हि, Cr g as in text (for तु) D6 T2 G1 M1 3 ध वानरा (D6 °रै) (for प्लवगमाः) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सीतासमि(D2 °मि)तलोचनां D5 विद्रवद्भिश्च वानराः (for ^{b}) Ñ2 V B1 2 4 जनकस्य सुतां विना देवीं ममितलोचनां ⊕ Cg वानरा इति मशोधनम् ⊕ —D5 om. 17^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 समीप(Ś1 Ñ1 D10 °पे)-गमन तस्य, Ñ2 V B1 2 4 D6 युक्तं समीपगमनं

18 ^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D8 11 सीता (for देवी) D4 वा (for च) B1 transp न and च D2 दृष्टा सीता न चानीता —Note hiatus between ^{a} and ^{b} —^{b}) Ś1 D1 3 4 10 11 [इ] त्येव(Ś1 °व) D5 [इ] त्येतद् (for इति) D11 तु * (for तत्र) Ś1 D1 2 7–12 G1 M1 Cm t निवेदितुं Ñ1 D1 4 निवेदितं, Ñ2 V B1 2.4 D6 निवेदिते, Ch. निवेदनम् (as in text) —^{cd}) D1 4 6 Cm t न युक्तम् D1 2 इति (for इव) D1 3 वीर्यं, Ch. as in text (for विक्रमैः) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 जानामि and करोमि (for पश्यामि and विक्रमैः) Ñ2 V B1 2.4 D6 वीर्य(V °र्य)विक्रमशौर्यवा(B1 °शूरा)णां धोषणं गर्हितं भवेत् —After 18 Ñ2 V B1 2.4 D6 ins

1269* अथवा विक्रमे बुद्धिर्युक्ता दृश्येत कर्मणा ।

[D6 कथं वा (for अथवा) D6 बुद्धि बुद्धिं]

19 ^{a}) Ś1 D1–4 10,11 M1 न (D1 वा) प्लवने T1 2 G2 तुल्यो (for कश्चिद्) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 सागरलङ्घने योग्यो —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B4 D2 10 न च, B1 नर॰, T1 नास्ति (for नापि).—^{c}) V B1 हरियुगवा (for °सत्तमा) —After 19 Ś1 Ñ1 D1–4 7–11 ins† Ñ2 V B1 2 4 D6 subst for 20

1270* जित्वा लङ्कां सरक्षौघां हत्वा च रावणं रणे ।
सीतामादाय गच्छामः सिद्धार्थं हृष्टमानसाः ।

[(l 1) B4 लङ्कां जित्वा (by transp) D11 सरक्षस्कां (for °क्षौघां) Ś1 D2 10 जित्वा सराक्षसां लङ्कां (for the prior half) D6 दैः (for च) —(l 2) Ñ1 V B1 2.4 D6 प्रसह्य सीतामानीय कृताथा हृष्टमानसाः]

—Thereafter, Ñ2 V B1 2.4 D6 cont 1272*

20 For 20, Ñ2 V B1 2 4 D6 subst 1270* —^{a}) D3 T1 2 G3 [ए]व (for [ए]व) Ś1 Ñ1 D1–4,7–11 दैत्येषु D3 T2 M1 वैरेषु G2 M1 वीर्येषु (for वीरेषु) —^{c}) T1 तत्र (for अत्र) —For 20^{cd}, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1271* किं प्रासकालं कर्तव्यं प्राप्य गच्छाम मैथिलीम् ।

[D2 वक्तव्य (for कर्तव्य) D5 प्राप्तुं (for प्राप्य) Ś1 D10 गच्छामि Ñ1 गत्वा न प्राप्य]

—Thereafter all the above MSS cont while Ñ2 V B1 2 4 D6 cont after 1270* D7–9 T3 (only l 1) Ct ins after 20

1272* रामलक्ष्मणयोर्मध्ये न्यस्याम जनकात्मजाम् ।
तं परिक्षिप्य तान्सर्वान्वानरान्वानरर्षभाः ।
वयमेव हि गत्वा तान्हत्वा राक्षसपुंगवान् ।
राघवं द्रष्टुमर्हामः सुग्रीवं सहलक्ष्मणम् ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 न्यस्यन्तु Ñ2 B1 नेष्यामो Ñ1 दर्शनं B2 D3 नेष्याम B1 नयामो D4 न्यसन्तो D3 11 नेष्यामि D6 पश्यामो (for न्यस्याम) —D1 om l 2 —(l 2) B2 D2 4 12 Ct p °क्षिप्य D7 9 Ct व्यपैरन्तु (for परिक्षिप्य) V2 4 प्लवगान् B1 2 D2 4 मर्हान् B1 मर्हाम (for तान्सर्वान्) Ñ1 B4 D7 9 वानरर्षभात् —V B1 2 4 D3 11 om l 3–4 —(l 3) D3 मयवि (for एव हि) Ñ2 D6 न (for तान्) Ñ2 D6 -पुंगव —(l 4) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 मनसीव मन्दहास (for the post half)]

21 ^{b}) D2 वाक्यम् * * * * * —^{d}) G2 अर्थविद् (for °वद्) T1 2 G2 3 धीमान् (for अर्थवित्) —For 21 Ś1 Ñ1 V (V1 after 1272* owing to om) B1 2 4 D1 2.4 10 11 subst and read after colophon D3 subst for 21^{cd} and reads after 22 T2 subst for 21^{cd}

1273* भक्तस्य वचनं श्रुत्वा जाम्बवान्वाक्यमब्रवीत् ।

[D1 10 जांबु(D10 °म)वान् T2 इत्युक्तः (for वाक्यमब्रवीत्)]

—Thereafter all the above MSS (except T2) cont D7–9 T3 Ct ins after 21

1274* नैषा बुद्धिर्महाबुद्ध यद्ब्रवीषि महाकपे ।
विचेतुं वयमाज्ञप्ता दक्षिणां दिशमुत्तमाम् ।
नानेतुं कपिराजेन नैव रामेण धीमता ।
कथंचिन्निर्जितां सीतामस्माभिर्नाभिरोचयेत् ।
राघवो नृपशार्दूलः कुलं व्यपदिशन्स्वकम् । [5]
प्रतिज्ञाय स्वयं राजा सीताविजयमग्रतः ।
सर्वेषां कपिमुख्यानां कथं मिथ्या करिष्यति ।
विफलं कर्म च कृतं भवेत्तुष्टिर्न तस्य च ।
वृथा च दर्शितं वीर्यं भवेद्वानरपुंगवाः ।

G. 5 59. 0
B 5 60. 20
L. 5 58 0

न तावदेषा मतिरक्षमा नो
यथा भवान्पश्यति राजपुत्र ।
यथा तु रामस्य मतिर्निविष्टा
तथा भवान्पश्यतु कार्यसिद्धिम् ॥ २२

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे अष्टपञ्चाशः सर्गः ॥ ५८ ॥

तस्माद्गच्छामहे सर्वे यत्र राम सलक्ष्मण ।
सुग्रीवश्च महातेजा कार्यस्यास्य निवेदने ।

[(l 1) V B1.2.4 D3.6.11 महाबाहो, D8 मम मता, D4 महाबुद्धि (for °बुद्धे) Ñ1 D1.3.4.11 यो (for यद्). B1.2.4 महाभवे (for °कपे). —(l. 2) Ñ2 V B1.3 D6 विचिन्त्व(B1.3 D6 °न्तु)ध्वमितिश्रोक्ता(B3 °क्त). B4 विचिन्त्यमिति सप्रोक्ता (sic) (for the prior half). —(l. 3) Ś1 D10 तेन वै; Ñ1 D4 न नेतु, Ñ2 V B2.3.4 D6 न केतु (for नानेतु). Ñ2 V B1.4 D8 [अ]पि, D3 च (for [ए]व). Ś1 B3 D10 राघवेण(B3 लक्ष्मणेन) च धीमता (for the post. half) —(l 4) Ñ2 V B1.2.4 D1.4.6.7 T3 कथ विभि(T3 चेत्रि)र्जितां सीताम्(Ñ2 D6 साध्वीम्) (for the prior half). D3.9.11 सोस्माभिर् (for भस्माभिर्). Ś1 D10 नैव, Ñ2 D6 सोपि, V1 सोपि, B2 इति, B4 अपि, D1 अमि-; D8 न स (for नाभि-). —(l 5) V2 च व्यपदिशन् (hypm.) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D1.3.10.11 महत् (for स्वकम्). —(l. 6) D8.9 (also) स्वक (for स्वय). Ñ1 (with hiatus) मारमनो-जयम् (for सीताविजयम्). —(l. 7) B4 भवि-ष्यति, D11 करिष्यसि —(l. 8) D7-9 विपश्च (for विपुल). Ś1 D2.10 तत्कृत्वा, Ñ1 D1.4 कृत्वा नै (for च कृत). Ñ2 V B1.3.4 D6 विपुले(B1 °फले) कर्मणि कृते (for the prior half). Ñ2 V1 B4 D1.2.4.6 तु (for च). —(l. 9) B3 तथा (for एवा). Ś1 D1-3.10.11 वो, V1 नो, D6 न; T3 वा (for च). D11 पूर्वे (for वीर्ये). Ñ2 V B1.2.4 D6 वानरर्षभा (for °पुंगवा). —(l. 10) Ñ1 D7-9 T3 गच्छाम वै (for गच्छामहे). Ñ2 V B1.3.4 D3.6 तत्र (for सर्वे) —(l 11) Ñ2 V B1.2.4 D6 महाबाहु (for °तेजा). D11 निवेदन (for °दने). Ñ2 V B1.3.4 D6 कार्यमेतन्निवे(V2 °न)दनौ (for the post. half).]

22 Ś1 Ñ V B1.2.4 D1.2.4.6.10.11 om. 22 —[a]) D3 om from न up to मता in [b]. T1.2 G3 C, Cm.t as in text (for नो). —[b]) D6 भवान्पश्या (by transp.). D6 राजपुत्र. —[c]) D3 T3 M2 हि, D3 तु (for तु). D8 निविष्टा (for निविष्टा). —[d]) G3 पश्यति. ❀ Cg: अस्मिन्सर्गे सार्धषट्श्लोकाः. ❀ —After 22, D3 reads 1273*.

Colophon. V1 om; B3 missing (cf. v.l. 13). —Sarga name: Ś1 Ñ V2 B1.2.4 D1-4.9.10.11 अंगदवाक्यं —Sarga no. (figures, words or both): Ñ1 D1.2.4.10.11 om.; Ś1 Ñ2 D6-9 T1.2 G M1.2 60; V2 49; B4 D2 63; T3 M3 59 —After colophon, Ś1 Ñ V2 B1.2.4 D1.2.4.6 to 11 read 1273*, while D3 concludes with श्रीराम. G M1.2 with श्रीरामाय नमः.

५९

ततो जाम्बवतो वाक्यमगृह्णन्त वनौकसः ।
अङ्गदप्रमुखा वीरा हनूमांश्च महाकपिः ॥ १
प्रीतिमन्तस्ततः सर्वे वायुपुत्रपुरःसराः ।
महेन्द्राग्रं परित्यज्य पुप्लुवुः प्लवगर्षभाः ॥ २
मेरुमन्दरसंकाशा मत्ता इव महागजाः ।
छादयन्त इवाकाशं महाकाया महाबलाः ॥ ३
सभाज्यमानं भूतैस्तमात्मवन्तं महाबलम् ।
हनूमन्तं महावेगं वहन्त इव दृष्टिभिः ॥ ४
राघवे चार्थनिर्वृत्तिं भर्तुश्च परमं यशः ।
समाधाय समृद्धार्थाः कर्मसिद्धिभिरुन्नताः ॥ ५
प्रियाख्यानोन्मुखाः सर्वे सर्वे युद्धाभिनन्दिनः ।
सर्वे रामप्रतीकारे निश्चितार्था मनस्विनः ॥ ६
प्लवमानाः खमाप्लुत्य ततस्ते काननौकसः ।
नन्दनोपममासेदुर्वनं द्रुमलतायुतम् ॥ ७
यत्तन्मधुवनं नाम सुग्रीवस्याभिरक्षितम् ।
अधृष्यं सर्वभूतानां सर्वभूतमनोहरम् ॥ ८

G 5 59 13
B 5 61 8
L 5 58 14

59

☞ B3 missing for Sarga 59 (except st 18-20 22 and colophon) (cf v l 5 58 13) Ś1 Ñ V B1.3.4 D1.3.4.6.10.11 cont the previous Sarga

1 Ñ2 V3 B1.2.4 D4 om 1 —^{a}) T3 अगृह्णन्कान- नौकस (for ^{b}) Ś1 Ñ1 V1 D1-4.10.11 जगृहुस्तेथ तद्वाक्यं कपेर्जाम्बवतस्तदा(D3 °था) —After 1^{ab}, Ś1 V1 D3.10.11 ins while Ñ2 V3 B1.2.4 D4 subst for 2^{cd}

1275* याढमित्येव चोक्त्वा वै प्रस्थाने समरोचयन् ।

[V3 [उ]क्तं (for [उ]क्त्वा) V3 B1.2.4 ते (for वै) D1.6 बाढमित्येवमुक्त्वा च (for the prior half)]

—^{c}) D1 -प्रमुखान्वीरान् (sic) —^{d}) Ś1 D10 जाम्बवान् (for हनूमान्) T3 महाबल

2 ^{a}) Ś1 D10 च ते (for ततः) —^{b}) T2 पुरोगमा (for पुरःसराः) —For 2^{ab}, Ñ2 V3 B1.2.4 D4 subst and read after 3 V1 ins after 3

1276* अग्रे कृत्वा हनूमन्तं सर्वे वानरपुंगवाः ।

—^{c}) D1.6 महेंद्रं स, M3 महाद्रिं D7-9 महेंद्रमासम्पुत्पत्य —^{d}) Ś1 D3.10 वानरर्षभाः, Ñ1 V1 D3.4.11 वानरोत्तमाः —Ñ2 V3 B1.2.4 D4 subst 1275* for 2^{cd}

3 ^{b}) Ñ2 V3 B1.2.4 D4.11 महाद्विपाः, V3 °बला° (for °गजाः) —^{c}) D1 छादयतम् (for °यन्त) —^{d}) D3 महाकाय Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 कपयस्तोयदोपमाः(D1.4.11 °दा यथा), D2 जग्मुर्वानरपुंगवाः —After 3 Ñ2 V (V3 ins) B1.2.4 D4 read 1276*

4 ^{a}) Ś1 D10.11 सपूज्यमानं, Ñ2 D1.4 सभाज्यमानो, B4 स भाज°, D2 सभाज्य° (for सभाज्यमानं) D6 भूतैश्च (for भूतैस्तम्) Ś1 V B4 D3.10.11 च, Ñ1 D1.2.4 तैर्, Ñ2 B1.2 D4 तु (for तम्) —^{b}) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D4.10.11 हनूमत (for आत्मवन्तं) G1.2 M1 महाकपि (for °बलम्) Ñ1 D1.4 जाम्बवान्स(D1 °वांस्तु, D4 °न्तु) महाबल, D2.3 हनूमत महाकपि —^{c}) Ś1 Ñ2 V B1.2 D4.10 कपिश्रेष्ठं महाभागं(Ś1 D10 °काया), B4 D4.11 कपिश्रेष्ठा महाकाया (B4 °भागा) D6 हनुमांश्च महाभाग —^{d}) Ś1 Ñ2 V B1.2.4 D3.4.10.11 G1 चिवत Cr m g k t as in text (for वहन्त) Ñ1 D1.4 पीयमान इवेक्षणैः

5 ^{a}) Ñ2 B1.4 D4 रामस्य (for राघवे) G2 M2 स सिद्धिं, Cm g k t as in text (for निर्वृत्तिं) Ś1 D10 राघवस्यार्थसिद्धिं च, Ñ1 रामस्य कार्यसंसिद्धिं, V3 रामस्याथ विनिर्वृत्तं, B3 रामस्य चात्मनिर्वृत्तिं D1.3.4.11 रामस्याप्य(D3.11 °स्य चा)र्थसंसिद्धिं, D2 रामस्य कार्यमथाप —^{b}) D5.7-9 S Ck t कर्तुं च (for भर्तुश्च) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 विपुलं (for परमं) —D10 om 5^{c}–6^{b} —^{c}) B1 D2 समाराध्य (for °धाय) B3 समृध्याथा (for °द्धार्था) —^{d}) B2 कार्य- (for कर्म) D3.6 उत्तमा (for उन्नता) Ñ1 D1.2.4.11 कर्म(D1 काम)सिद्धिसमुत्तमां

6 D10 om 6^{ab} (cf v l 5).—^{a}) B2 कपि (for प्रिय) V3 B1.2.4 D1-4.6.11 -[उ]त्सुका, T3 -परा, G1.2 -सुखा (for [उ]न्मुखाः) —^{b}) V1 -कारिणः, D6.11 -नन्दिताः —^{d}) D7.12 निश्चितार्थं

7 ^{a}) G1 प्रीयमाणा (for प्लवमानाः) Ś1 V D6.10.11 M3 समाश्रित्य, Ñ2 B1.2.4 D1-4 समाप्लुत्य, T2 तदाप्लुत्य, T3 G1.2 उत्पत्य —^{b}) D1 सर्वे ते, D6 ततस्तु (for ततस्ते) —^{c}) B4 आलोक्य (for आसेदुर्) —^{d}) Ś1 Ñ1 V B1.2 D1.4.10.11 -लता(Ñ1 ता)आकुलं, Ñ2 D4 -लतान्वितं, B1 D2.3 -लतावृतं, D7.9 T2.3 G2 M2 शतायुत (for -लतायुतम्)

8 ^{a}) D10 यत्तु, G1 युक्त (for यत्तत्) Ś1 Ñ V B1.2 D1.2.4.6.10.11 श्रीमत् (for नाम) —^{b}) Ś1 Ñ V1 B4 D1-4.10.11 सुरक्षित V3 B1.2(m also सुरक्षितं) D6 सुरक्षित (for [अ]भिरक्षितम्) —^{c}) D3 अध्यक्ष, D6 अदृश्य (for अधृष्यं) Ś1 D10 सर्वलोकानां D6 om (hapl) (for सर्वभूतानां)

G 5 59 14
B 5 61 9
L 5 18 15

यद्रक्षति महावीर्यः सदा दधिमुखः कपिः ।
मातुलः कपिमुख्यस्य सुग्रीवस्य महात्मनः ॥ ९
ते तद्वनमुपागम्य बभूवुः परमोत्कटाः ।
वानरा वानरेन्द्रस्य मनःकान्ततमं महत् ॥ १०
ततस्ते वानरा हृष्टा दृष्ट्वा मधुवनं महत् ।
कुमारमभ्ययाचन्त मधूनि मधुपिङ्गलाः ॥ ११
ततः कुमारस्तान्वृद्धाञ्जाम्बवत्प्रमुखान्कपीन् ।
अनुमान्य ददौ तेषां निसर्गं मधुभक्षणे ॥ १२
ततश्चानुमताः सर्वे संप्रहृष्टा वनौकसः ।
मुदिताश्च ततस्ते च प्रनृत्यन्ति ततस्ततः ॥ १३
गायन्ति केचित्प्रणमन्ति केचि-
न्नृत्यन्ति केचित्प्रहसन्ति केचित् ।
पतन्ति केचिद्विचरन्ति केचि-
त्प्लवन्ति केचित्प्रलपन्ति केचित् ॥ १४

9 ᵃ) Ś1 D7.9.10 वीर . Ñ2 V B1.2 D1 -बाहु , D3 -तेजा (for वीर्य) —ᶜ) Ñ2 V B1.3 D5.6 M1 राजस्य (for -मुख्यस्य) —ᵈ) Ś1 D1.2.4.10.11 [अ]मितौजस (for महात्मन)

10 ᵃ) G1 वचनमागम्य (sic) (for वनमुपा°) —ᵇ) Ś1 B4 D1-4.10.11 हृष्टमानसा (for परमोत्कटा) Ñ2 V B1.2 D6 दृष्ट्वा प्रीतिमुपागता —ᶜ) B4 प्लवगा (for वानरा) Ñ2 V1 B1.2 D5.6 G1 वानरेशस्य D6 वानराधिपतेरस्य —ᵈ) Ś1 Ñ2 V B1.2 D2.6.10 मन कान्त मनोहर, Ñ1 D5.11 मन कांत मनोरम B4 D1.4 वन कान्त मनोरम (B4 °हर) D3.7.9 Ct मन कान्त महावन, D1 T1 M2 मन कान्त महद्वन ※ Cv मन कान्ततम महदिति पाठ ※

11 ᵃ) D2.4.5 भक्षियाचते (for भ्ययाचन्त) —ᵈ) D2 भक्षणे (for पिङ्गला) —For 11ᶜᵈ, Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.4.10.11 subst.

1277* हनूमन्तमयाचन्त जाम्बवत्प्रमुखास्तदा ।

[D1 क्रमुरेव (for अयाचन्त) Ś1 Ñ1 जांबुवत् Ñ2 D1 तत , V2 तथा (for तदा)]

—Then all the above MSS cont

1278* स चाङ्गदमुपागम्य याचते स्म तदा मधु ।
पिबामाना विशालाक्ष प्रसादं कर्तुमर्हसि ।
अङ्गदस्तु हनूमन्त प्रवदत् शुभया गिरा ।
निर्भिष्यापि यद्रक्षति प्रीतो वाक्यमुवाच ह ।
अङ्गदस्य वच श्रुत्वा हनूमान्हरिपुङ्गव ।
ज्ञातिभि सहितो ह्यादिद् वचनमब्रवीत् ।
राजस्तु पक्षे विभुतप्रवृत्य
सर्वे बभूवाप्रतिम सुगुप्तम् ।
तद्देहि दाय हरिपुङ्गवाना
सुदुर्लभ नो हरितानुग ।

Colophon

[B1 reads l 1 within brackets —(l 1) Ñ2 V B1 D6 °पे B3 तु B4 सौ (for स च) D2.6 याचते D1 तदा (for तदा) Ñ2 V B1 D6 हनूमान्हरिमब्रवीत् B3 याचते स्म सदा मधु B4 मधु याचन्त वानरा (for the post half) —After l 1, B1 ins.

1278(A)* ज्येष्ठमङ्गदमुपागम्य हनूमानिदमब्रवीत् ।

while B4 ins

1278(B)* इत्युक्तो हनुमान्वीरो याचते स्म तदा मधु ।

—(l 2) Ñ2 V B1.2.4 D6 तम् (for किम्) Ñ2 पिबाम किंचित् (for पिबामाना किम्) —Ś1 om (hapl) l. 3–4. —(l 3) D3 च (for तु) Ñ V1 B4 प्रहृष्ट D1 उक्तः (for प्रवाक्य) —(l 4) Ñ2 V1 B1 D5 प्रीति (for प्रीतो) T1 वाचम् (for वाक्यम्) —(l 5) D2 वाक्यम् D4 °पुंगव (for हरिपुङ्गव) —(l 7) Ñ2 V B1.2.4 D6 खेरम D1 राजस्य (for राजस्तु) Ñ2 B4 तु विभु प्रवृत्य (for विभुतप्रवृत्य) —(l 8) V1 सुगुप्त (sic) B4 सुप्त च (for सुगुप्तम्) —(l 9) Ñ V B1.4 D1 दान (for दाय)

[*Sarga name* Ś1 D2.3.10.11 वानरप्रयाचनम् (D1 °म्) Ñ1 मधुवनप्रवेशनम् , Ñ2 V B1.2.4 मधुवन (V B1 °ना) प्रवेश D1 मधुपानम् —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 D1.10.11 om Ś1 Ñ2 D5 61 V1 60, V2 57 B1 59 B4 D1 64 —After colophon D1 concludes with नम]

—Thereafter Ś1 Ñ1 D2.10.11 read 5 60 2 while Ñ2 V B1.2.4 D1 read 5 60 2 – 12 (except 11ᶜᵈ, including star passages and omissions) —After 11 D1 ins. विघ्नाये नम

12 Ñ2 V B1.2.4 D6 om 12–13 —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 तथा (for वृद्धान्) —ᵇ) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 T1 G2 M1 हरीन् (for कपीन्) —ᶜ) D11 अनुज्ञां प्रददौ तेषां —ᵈ) Ś1 D10 विसर्ग —After 12 Ś1 Ñ1 D1.10.11 read 5 60 3 – 12 (including star passages and omissions) while D1.7-9 T1 ins 1291*

13 Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.10.11 om 13 (for Ñ2 V B1.2.4 D6 cf 1 1 12) —ᵃ) D7 अनुमतास्ता (for सर्वे) —ᶜᵈ) T1 M1 मुदिता (for ते च) M2 मुदिता हरिवीरास्ते प्रनृत्यन्तोऽभवंस्तदा ※ Ct मुदिताश्च ततस्ते चेति पाठ ※

14 For 14 – 17ᵈ Ś1 Ñ1 B1 D1-4.10.11 subst 1282*, while Ñ2 V B1.2.4 D6 subst 1283* —ᵇ) D7-9 transp प्रणमन्ति and प्रहसन्ति —ᶜ) D1 वदन्ति (for पतन्ति) D1.2 प्रयान्ति T1.2 G1 विहरन्ति T2 चरन्ति (for विचरन्ति) —ᵈ) M2 प्रवान्ति (for प्लवन्ति)

परस्परं केचिदुपाश्रयन्ते
परस्परं केचिदतिब्रुवन्ते ।
द्रुमाद्द्रुमं केचिदभिद्रवन्ते
क्षितौ नगाग्रान्निपतन्ति केचित् ॥ १५

महीतलात्केचिदुदीर्णवेगा
महाद्रुमाग्राण्यभिसंपतन्ते ।
गायन्तमन्यः प्रहसन्नुपैति
हसन्तमन्यः प्रहसन्नुपैति ॥ १६

रुदन्तमन्यः प्ररुदन्नुपैति
नुदन्तमन्यः प्रणुदन्नुपैति ।
समाकुलं तत्कपिसैन्यमासी-
न्मधुप्रपानोत्कटसत्त्वचेष्टम् ।
न चात्र कश्चिन्न बभूव मत्तो
न चात्र कश्चिन्न बभूव तृप्तः ॥ १७ G 5.60.18 B 5.61.19 L 5.53.23

˚ Cg: "गायन्ति केचित्प्रणदन्ति (Cg ˚न्ति) केचिन्नृत्यन्ति केचित्। पतन्ति केचिद्विचरन्ति केचित्प्लवन्ति (Cg ˚वन्)न्ति केचित्" इति पाठ. ˚

15 For subst. in Ś1 Ñ V B1.3.4 D1-4.8.10, cf. v.l. 1252* and 1253*. M3 reads 15ᵃᵇ twice.—ᵃ) D1 उपाश्रयन्ति M3 (both times) अपाश्रयन्ते.—ᵇ) D10 अतिब्रुवन्ति, T2 M3 ह्रस्वब्रुवन्ते.—After 15ᵃᵇ, D6 T1 ins., D6 T1.2 G2.3 M1.2 ins. l. 1 after 15ᵇ and l. 2 after 15ᵈ (M's after 15ᵈ [r.]), G1 M3 ins. after 15ᵈ:

1249* परस्परं केचिदुपालभन्ते
परस्परं केचिदुपालभन्ते।

[(l. 2) D6 ˚, T1.2 G1 स, G3 स˚, M3 ˚ (for ˚)]

—ᵈ) D5.7 T2 G2 M3 क्षितिद्रवन्ति (D6 M3 ˚न्ते), M3 क्षिन्निद्रवन्ति (for क्षितौ निपतन्ति)

16 For subst. in Ś1 Ñ V B1.3.4 D1-4.8.10, cf. v.l. 1252* and 1253*. M3 reads 16ᵃᵇ twice.—ᵇ) D5.7 G1 M3 [अ]भिसंपतन्ति T1 [अ]भि˚; T2 [अ]भिपतन्ति M1 [अ]भिपतन्ते (for [अ]भिसंपतन्ते).—After 16ᵃᵇ, D6 T1.2 G M1 (after 15ᵈᵈ [r.]) ins.:

1250* धावन्ति केचित्प्रहसन्ति केचि-
न्नृत्यन्ति केचित्प्रणमन्ति केचित्।

[(l. 1) D6 नृत्यन्ति (for धावन्ति).—(l. 2) D6 ˚.]

—After 16ᵇ, T1 reads 17ᵇ.

—ᶜ) D6 om. गायन्तं. G1 M1 प्रहरन् (for प्रहसन्).—D6 M1 om. (hapl.) 16ᵈ. G1 transp. 16ᵈ and 17ᵃ.—ᵈ) D5.7 G2 M2.3 प्रहसन्; T2 प्रलपन्; G1 प्रवदन् (for प्रहसन्).—After 16, G1 ins.:

1251* वदन्तमन्यः प्रवदन्नुपैति.

17 T2 om.; M3 reads 17ᵃ twice. G1 transp. 16ᵈ and 17ᵃ.—ᵃ) D6 प्रणदन्; T1.2 M2.3 प्रनदन्, G1.3 M1 प्रवदन् (for प्ररुदन्).—M1 om. (hapl.) 17ᵇ, T2 reads 17ᵇ after 16ᵇ.—ᵇ) D5.7 T1.2 G1 नदन्तं. D6 T2 प्रणदन्; G1 प्रहसन्, G2 प्रवदन् (for प्रणुदन्).—For 15–17ᵇ, Ś1 Ñ2 B4 D1-4.8.10 subst.:

1252* गायन्ति केचित्प्रहसन्ति केचि-
न्नृत्यन्ति केचित्प्रणमन्ति केचित्।
वदन्ति केचित्प्रचरन्ति केचि-
त्स्वपन्ति केचित्प्रक्षपन्ति केचित्।
धावन्ति केचित्प्रलपन्ति केचि-
द्व्रजन्ति केचित्प्रहसन्ति केचित्।
प्लवन्ति केचित्प्रणदन्ति केचि-
त्कुर्वन्ति केचित्प्रवदन्ति केचित्।
गर्जन्ति केचिद्विनदन्ति तुष्टा
नदन्ति केचित्प्रणदन्ति केचित्।
स्निह्यन्ति केचित् दधन्ति केचि-
त्स्फुरन्ति केचित्प्रवरा प्रहृष्टा।
परस्परं केचिदुपाश्रयन्ति
परस्परं केचिदुपाश्रयन्ति।
महीतलात्केचिदुदीर्णवेगा
द्रुमं द्रुमाद्धि निपतन्ति।
गायन्तमन्यः प्रहसन्नुपैति
प्ररुदन्तमन्यः प्ररुदन्नुपैति।
प्रधावमन्यः प्रहसन्नुपैति
हसन्तमन्यः प्रहसन्नुपैति।
द्रुमाद्द्रुमं केचिदभिद्रवन्ति
क्षितौ नगाग्रान्निपतन्ति केचित्।
महीतलात्केचिदुदीर्णवेगा
महाद्रुमाग्राण्यभिसंपतन्ति।

[B4 om. l. 1-2. D2 om. l. 2-9.—(l. 2) Ś1 D2 नृत्यं, D2.3 ˚ (for नृत्यन्ति) Ś1 D2 ˚ (for ˚न्ति) Ñ1 ˚ केचिद्विनदन्ति ˚.—(l. 3) Ś1 D2 वदन्ति, Ñ1 D3.8 (D1 ˚)˚, B4 ˚ (for वदन्ति). Ñ1 ˚, B1 D1 ˚, D2.3 ˚ (for ˚न्ति)—Ś1 D2 om. (hapl.) l. 4–11. D1 om. (hapl.) l. 4.—(l. 4) B4 ˚ (for second केचित्).—(l. 5) D1 ˚ (for ˚न्ति) Ñ1 illeg. for ˚न्ति केचित्.—D1 om.

(hapl) l 6 —(l 6) D2 प्रहरन्ति (for नृत्यन्ति) —For l 5–6 B4 subst and reads before l 3

1282(A)* केचित्प्रतन्ति गायन्ति नृत्यन्ति च हसन्ति च।

—B4 om l 7–13 —(l 7) Ñ1 प्रवन्ति D2 प्रवदन्ति (for प्रवान्ति) —(l 8) V1 स्वपन्ते न कश्चित् D2.4 शयन्ति केचित् (for शयान्ति केचित्) —D3 transp l 9 and 10 —(l 9) D2 om (hapl) गायन्ति केचि D4 हि (for चि) —For l 9 Ñ1 D2 subst while D3 ins after l 8

1282(B)* स्तुवन्ति केचिद्विहरन्ति केचित्

[D2 विहरन्ति D3 प्रवन्ति (for विहरन्ति)]

—(l 10) Ñ1 D2.8.11 ईक्षन्ति (for वल्गन्ति) D11 प्रनृत्यन्ति (for प्रनृत्यन्ति) —D3 reads l 11–16 (om l 14) and l 5 after l 1 —(l 11) Ñ1 D11 प्रहसन्ति D2 प्रहरन्ति D3 प्रवमन्ति (for हु वमन्ति) —(l 13) S1 D10 अपसवन्ति Ñ1 अपाक्रमन्ति D3.11 अपा° (for उपाश्रयन्ति) —Ñ1 om l 14–15 D2 om (hapl) l 14 —(l 14) S1 D10 आक्रमन्ति D1.4.11 अपाक्रमन्ति (for अपाश्रयन्ति) —D2 om l 15–16 —(l 15) S1 D10 मनीवाद D2.11 मनीषरात् (D11 °हन्यात्) (for मनीनले) —(l 16) S1 Ñ1 B4 D3.10 द्रुमाग्राण्यपि (B4 D1 °पि) (for द्रुमाग्राण्यपि) —(l 17) D2 अन्य S1 Ñ1 B4 D2.3.10.11 प्र(S1 D10 हु)हसन्तुपैति (for प्रहसन्नमेति) —S1 Ñ1 B4 D2.10.11 om l 18 —(l 18) D3 प्रहसन्तुपैति (for प्रसन्नमेति) —(l 19) D2 अन्य B4 गायन्नमन्य —After l 19 B4 ins

1282(C)* वल्गन्तमन्य प्रवल्गुपैति
हिण्डन्तमन्य प्रहिण्डुपैति।

—B4 om l 20–24 —(l 20) Ñ1 प्रवदन्तम् (for वदन्तम्) D3.11 प्रवद(D11 °द)नुपैति S1 D10 हसन्तमन्य प्रहसन्तम्य —After l 20 D3 reads 17^{a} —V1 illeg from l 21 on to st 19. —(l 21) S1 D10 भयकवन्ति D3 उपक्रमन्ति (for अपक्रमन्ति) D3 द्रुमाद्रुमं कश्चिदुपाक्रमन् —After l 21 S1 D10 (reads twice) 11 ins

1282(D)* मनीषया केचिदुपक्रमन्ति

[D1 मनीषया and अपक्रमन्ति]

—(l 22) S1 D10 क्रि (for कचि) D3 न च (for नाम च) S1 D10 निरन्ति (for प्रवन्ति) D3 (l 22) केचित्पतन्ति केचित् —After l 22 S1 D3 (l 22 only) ins

128 (E)* केचिद्विरेचाःप्रवदन्ति
वल्गन्तमन्य प्रवल्गुपैति।

—S1 D10.11 om l 23–24 D3 reads l 23–24 after l 14 while D2 reads l 23–24 after l 9 (tra n) —(l 23) D2.3 मनीषया (for मनाकाश) —(l 24) D1 द्रुम D3 द्रुत (for महा)]

while V1 Ñ1 B1.4 D2 subst.

1283* गायन्ति कश्चित्प्रवदन्ति कचि
न्नृत्यन्ति कश्चित्प्रहसन्ति कश्चित्।
पिबन्ति कश्चिद्विलपन्ति कचि
त्स्वपन्ति कश्चित्प्रवदन्ति कश्चित्।
परस्परं कश्चिदुपाश्रयन्ति
क्षीबा द्रुमाग्राण्यधिरुह्य कश्चित्।
महाबलाः केचिदुदीर्णवेगा
पुनर्द्रुमाग्राण्यपि संपतन्ति।
प्रतीपमन्यं प्रहसन्नुपैति
प्रसुप्तमन्यं प्रपतन्नुपैति।
प्रयातमन्यं सहसाभ्युपैति
रुदन्तमन्यं प्ररुदन्नुपैति।

[(l 3) V1 B1.2 पिब न्ति (for पिबन्ति) —(l 4) B1 हसन्ति (for स्वपन्ति) V B4 क्रन्दन्ति (for स्वपन्ति) —(l 5) V1 उपाश्रयन्ति B1.4 अन्योन्य —V1 repeats l 6 after l 12 —(l 6) V1 (second time) अधिरोहयन्ति (for प्रयान्ति केचित्) —(l 8) V1 B1.4 द्रुमाग्राण्य(B2 °न)पि (for द्रुमाग्राण्यपि) —(l 9) B1 प्रतीपमन्य —(l 10) D1 प्रहसन् (for प्रसुप्तम्) —V1 om l 11 B1 om (hapl) from सहसा in l 11 on to रुदन्तम् in l 12 —(l 11) B2 प्रयान्तमन्य ; D2 प्रवुद्ध —(l 12) V1 प्ररुदन् (for प्ररुदन्)]

—After 17^{b} D3 T2 G1 (T2 G1 l 1 only) ins

1284* प्रवन्तमन्य प्रपतन्नुपैति
पतन्तमन्य प्रपतन्नुपैति।
मधुप्रपान मधुपानरम्भ

—M1 om 17^{c} D3 reads 17^{c} after l 20 of 1282 —(17^{c}) Ñ2 D2 प्रहृष्ट D3.4 T1 G1 प्रहृष्ट ; Cr (as in text) (for प्रपान) Ñ1 V1 D2 मधुपानं ... D3 नष्ट° (for मधुपानवृन्दम्) ; Cr "प्रवृत्त मधुप्रवृत्तं प्रहृष्टम्बमन्य मधुपानरम्भ इति पाठः। ... प्रपानम्, मधुपानारम्भ " मधुप्रपानोत्सवमध्यगाः " इ... सम्बद्धः ; Cr मधुप्रपानोत्सवमध्यगा इति ... —D3 om (hapl) from मधो in 17^{c} up to मधु in 17^{d} —(17^{d}) Ñ2 V1 B1.2.4 D2.3.4 M1 न तत्र D2 तत्र (for न तत्र) —D11 om (hapl) from कश्चित् up to दर्शय in 20^{a} D3 प्रहृष्ट B1 हुतो G1 M1 हृष्टा (for मत्तो) —B1 om 17^{d} —(17^{d}) D3 reads first न तत्र ... Ñ1 V1 B1.4 (न) हि (for (न) तत्र) D2 तत्र and ... (for तत्र and न ... resp) V1 ... D3.4 T1 G1 तत्र ; G1 M1 तत्र (for तत्र)

ततो वनं तत्परिरक्ष्यमाणं
द्रुमांश्च विध्वंसितपत्रपुष्पान् ।
समीक्ष्य कोपाद्दधिवक्त्रनामा
निवारयामास कपिः कपींस्तान् ॥ १८
स तैः प्रवृद्धैः परिभर्त्स्यमानो
वनस्य गोप्ता हरिवीरवृद्धः ।
चकार भूयो मतिमुग्रतेजा
वनस्य रक्षां प्रति वानरेभ्यः ॥ १९
उवाच कांश्चित्परुषाणि धृष्ट-
मसक्तमन्यांश्च तलैर्जघान ।
समेत्य कैश्चित्कलहं चकार
तथैव साम्नोपजगाम कांश्चित् ॥ २०
स तैर्मदात्प्रतिवार्य वीरै-
र्बलाच्च तेनाप्रतिवार्यमाणैः ।
प्रधर्षितस्त्यक्तभयैः समेत्य
प्रकृष्यते चाप्यनवेक्ष्य दोषम् ॥ २१
नखैस्तुदन्तो दशनैर्दशन्त-
स्तलैश्च पादैश्च समापयन्तः ।
मदात्कपिं तं कपयः समग्रा
महावनं निर्विषयं च चक्रुः ॥ २२ G. 5 61 20 B. 5.61 24 L. 5.59 29

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकोनषष्टितमः सर्गः ॥ ५९ ॥

18 D₁₀ om. Ñ₁ illeg for 18 (for both cf v.l. 17) D₃ om 18ᵃᵇ —ᵃ) T₃ G₃ Cv तै (for तद्) Ś₁ परिसुरक्ष्यमान, Ñ₂ V D₆ प्रति(V₂ परि)रक्ष्यमान (for परिरक्ष्यमाणं) —ᵇ) D₃ वनाद् (for द्रुमाद्) B₃ विध्वंसित (for विध्वंसित) V B₃ सुपत्रपत्रान् (by transp.) —ᶜ) Ś₁ D₂.₃.₁₁ सवान्, Ñ₂ V B₁.₂.₄ D₆ वृद्ध, D₁ ₅ महान् (for कोपाद्) —ᵈ) D₁₀ कपीन्समस्तान्, D₁ कपि कपीशान्, D₇ महाकपीशान् —After 18 Ś₁ Ñ₁(illeg.) D₁₋₄.₁₁ read 21

19 D₁₀ om. Ñ₁ illeg for 19 (for both, cf v.l. 17) —ᵃ) Ś₁ Ñ₂ V B₁.₂ D₁.₃.₄.₆.₁₁ प्रमत्तै, B₄ समूहै, D₃ प्रपद्यै (for प्रवृद्धैः) Ñ₂ प्रतिवार्यमाणो: V B₁.₂.₄ D₆ °वार्यमाणो(B₂ °णै) (for परिभर्त्स्यमानो) —ᵇ) D₄.₇.₈ -वृद्धवीर (by transp.) —ᶜ) Ñ₂ D₆ मतिम्, D₃ पुनर् (for मतिम्), M₂ तपस्वी —ᵈ) Ñ₂ V B₁.₂.₄ D₆ वानरेषु (for वानरेभ्य) Ś₁ D₁₋₄.₁₁ वनस्य तस्य प्रतिरक्ष(D₁.₄.₁₁ °चार)णार्थं —After 19 (followed by colophon) Ñ₂ V B₁.₂.₄ D₆ read 5 60 11ᶜᵈ (preceded by 1293*) and 13–26 (including omissions and insertions)

20 D₁₀ om उवाच in ᵃ (cf v.l. 17) —ᵃ) Ś₁ Ñ₁ D₁₀ कश्चिद्, B₄ किंचिद्. Ś₁ Ñ₁ D₁₀ दुष्ट, D₇.₁₁ क्रुद्ध; D₃ T₃ रुष्ट, D₅.₈ (स)भीतम् (for धृष्टम्) Ñ₂ D₆ मधुरेण वाचा V B मधुराणि वाचा(B₂ वाचा) D₁.₄ पदानि घोर (for परुषाणि धृष्टम्) —ᵇ) Ñ₂ V B₁.₄ D₆ समक्षम्, B₂ मधुरम्, B₃ मदाद्दम् (for असक्तम्) Ś₁ Ñ₁ D₁₋₄.₁₀.₁₁ T₃ कांश्चित्तलाभि(D₁₀ °पि)जघान तेषाद् —ᶜ) Ñ₂ V B₁₋₃ D₂.₁₀.₁₁ कश्चिद् (for कैश्चिद्) B₃ कलहात् —ᵈ) D₃ तदा (for तथा) D₆ कैश्चिद् (for कांश्चिद्) V₂ B D₆ त चैव तत्रोपजगाम(B₂ °जाम) कांश्चिद्, V₃ बलं च तत्रोपजगाम कश्चिद्

21 Ñ₁ illeg for 21 (cf v.l. 17) D₁₀ om 21 Ś₁ Ñ₁ (illeg.) D₁₋₄.₁₁ read 21 after 18 —ᵃ) Ś₁ महामातत्रिभीर्यकृतैर्, Ñ₂ V B₁.₂.₄ D₆.₉ महाद्यमतिवार्यवर्गैर्, D₁.₄ °वाग्रनिवसवीर्यैर्, D₂.₃.₁₁ °श्वाप्रतिहृतवीर्यैर्, D₃ G₁.₃ M₃ °त्स्यपर्मितार्थं वानरैर्, D₆ मदाच प्रतिवार्यवर्गैर्, T₂ M₁.₃ °त्सपरिवार्यमाणो(M₂ °माणैर्) (for मदात्प्रतिवार्यवीरैर्) ⊕ Cv स तैर्मदात्प्रतिवार्यवीरैरिति पाठः ⊕ —ᵇ) V₃ बलाच्च T₃ तत्र (for तेन) Ñ₂ V₂ B₁.₄ D₁₋₄.₁₁ [अ]प्र निवार्यमाणै; D₇.₉ T₂ M₂ प्रनिवार्यमाणै, M₂ [अ]प्रतिवार्यवाक्यैः. Ś₁ बलादुपैत्य परिवार्यमाणं, B₃ बलाद्धृतो नोपनिवार्यमाणे —ᶜ) Ñ₂ B₁.₂.₄ प्रहर्षितैश्च(Ñ₂ °तश्च), D₆ प्रहर्षितैस्, D₇.₈ Ct प्रधर्षणे Cv as in text (for प्रधर्षितस्) —ᵈ) M₂ प्रहृष्यते, Cv प्रमुच्यते, Cm t as in text (for प्रकृ°) M₂ (अ)नपेक्ष्य, Cv m t as in text (for °वेक्ष्य). Ś₁ प्रकर्षित कपितवान्सरान्स, Ñ₂ प्रमुच्यमा क्षिप्यत चानपेक्षै, V B₁.₂ प्रहृ(V₂ B₁.₂ °कृ)प्य चा(B₂ [अ] also) °प्यदा)कृष्य चानपेक्षै (B₂ °क्ष), B₄ कृष्ट्वस्य चाक्रम्य तदानपेक्षैः; D₁ ₅ प्राकृष्यताकर्षकृष्टोपतरुम (sic) D₁.₃.₁₁ प्राकर्ष(D₃ प्रकृष्य)ताकर्षत चापरान्स, D₆ प्रकृष्यता क्षिप्यत चानपेक्षै

22 ᵃ) Ś₁ च कश्चिद् Ñ₁ D₁₋₄.₁₀.₁₁ च नीरवैर्, Ñ₂ V B D₆ किंरातैर्, M₂ तुदन्तैर् (for तुदन्तो) D₁ om दशनैर् —ᵇ) D₆ om (hapl. ?) पादैश्च Ś₁ Ñ₁ D₂.₁₀

६०

G. 5 60 0
B. 5. 62 1
L. 5 57 0

ततुवाच हरिश्रेष्ठो हनूमान्वानरर्षभः ।
अव्यग्रमनसो यूयं मधु सेवत वानराः ॥ १
श्रुत्वा हनुमतो वाक्यं हरीणां प्रवरोऽङ्गदः ।
प्रत्युवाच प्रसन्नात्मा पिबन्तु हरयो मधु ॥ २
अवश्य कृतकार्यस्य वाक्यं हनुमतो मया ।
अकार्यमपि कर्तव्यं किमङ्ग पुनरीदृशम् ॥ ३
अङ्गदस्य मुखाच्छ्रुत्वा वचनं वानरर्षभाः ।
साधु साध्विति संहृष्टा वानराः प्रत्यपूजयन् ॥ ४
पूजयित्वाङ्गदं सर्वे वानरा वानरर्षभम् ।
जग्मुर्मधुवनं यत्र नदीवेग इव द्रुतम् ॥ ५

समाप्लवत , Ñ1 V B D6 हि वाद्यत ; D14 समाप्लुवति, D8.11 °प्लुवत , D4.7.9 M2 Ct °पवत , Cv as in text (for समाप्लुवन्त) T2 कौश पाद्य समाप्लुवत .—ᶠ) D6 G1 महाकोपैः T2 महोत्कट (for महात्कार्ये) D1 9 ते (for तं) D7 9 समवान् ; T1 समभ (for समग्रा) Ś1 Ñ V B D1–4. 6.10.11 महाकार्ये ते (D1–4.11 त) कपय समेता (B1 °मस्ता) —ᵈ) Ś1 D1 3.4.10 महावनात् , Ñ1 V B D6 °वन, D2 °वरा , D8 महद्वन, T1.2 G2.3 वराह्वन, G1 नराद्वन, Ct as in text (for महावन) Ś1 D1.3.4.10 सन (for च) Ñ2 प्रवक (sic) V3 B2 प्रचक्रु , V2 B1.3.4 D6 प्रचक्रु , D2 ध चक्र (sic) (for च चक्रु) Ñ1 महावनसतीव चक्रं भ्रा (sic), D11 वद्रा वनानि विजय वा चक्रु (sic) —After 22, Ñ2 V B D6 ins. an addl. colophon

[*Sarga name* Ñ2 V B D6 दधिमुखविवाद.—*Sarga no.* (figures, words or both) B2 om., Ñ1 D6 63, V2 62, V3 52, B1 61 B3 57, B4 66.]

Colophon Ñ2 V B1.3.4 D6 read colophon after st 19.—*Sarga name* Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 मधुभक्षण (Ś1 D1.10.11 °ण) Ñ2 V B1.2.4 D6 मधुवनविध्वंसन —*Sarga no.* (figures, words or both) Ñ1 D1.2.10.11 om Ś1 Ñ2 D6 62, V1 D4.7–9 T G M1.2 61, V3 51, B1.2 60, B3 D3 65 —After colophon, G M1 conclude with श्रीरामाय नमः

60

B3 missing up to 8 (cf v.l. 5.58.13)

1 V2 om. 1–2ᵇ Ś1 Ñ V1 B1.2.4 D2.3.4.10.11 om 1 —ᵇ) D6 वानराद् (for हनूमान्) D14 M1 मारुतात्मज —ᶜ) D1 4 सुग्रीवकरात् सर्वे —ᵈ) D1 4 सेवन्तु (for सेवत) ⊗ Cv तान् हरिमुखकन्दरस्थानुदितान् । अन्ये तु तानुवाचेत्येतत् पूर्वोक्त सर्वे महेन्द्रेऽनूद्य °होम्यंत् ॥ परिपत्स्यन्तीनि स्थापयन्ते । यामार्थमस्य सर्वेमुखे केनिचपश्चिमे श्लोकः ॥, so also Cg which further adds अपरे तु सर्वमुखे केचि श्लोकाः पठितः इत्याहु —After 1 D3.7–9 S ins.

1285* अद्यमावदयिष्यामि युष्माकं परिपन्थिनः ।

[D4 M1 आवदयिष्यामि; D7 9 Ct अवलोकयिष्ये. D6 र° (for परि°)]

2 V3 om. 2ᵃᵇ (cf v.l. 1) Ś1 Ñ1 D2.3.4.10 om. 2, Ñ2 V B1.2.4 D6 read 2–12 (except 11ᶜᵈ, including omissions and insertions) after 1ᶜᵈ (followed by an additional colophon) —ᵇ) Ñ2 V वानर , Ñ1 D1 अंगद (sic) (for हरीणां) Ñ1 D1 प्रवरोत्तमः, D3 अंगद प्रवरा वर.—ᶜ) Ś1 D2.3.4.10 महातेजा , Ñ V B1.2.4 D6 हनुमता D1.4 महात्मा (for प्रसन्नात्मा)

3 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D6, cf. v.l. 2. Ś1 Ñ1 D2.3.4.10.11 read 3–12 (including star passages and omissions) after 5.59.12.—ᵇ) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1–4.6.10.11 कार्ये (for वाक्य) Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.3.4.10.11 वच , D1 4 प्रिय (for मया) —ᶜ) D6 हि माय (for कर्तव्य) Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.3.4.11 यदीच्छसि (Ñ1 B2.4 °सिरि, D11 °सि) प्रतीप्सितं (Ñ V1 B1 marg also यातं) D6 प्राप्त , B1 प्राप्तं] —ᵈ) Ñ2 B1 D6 (V2 सर्वे, B1 (marg also) मया) B1 मद (for अङ्ग)

4 For sequence in Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.3.4.10.11, cf. v.l. 2 and 3. D3 om. 4 —For 4ᵃᵇ, Ś1 Ñ V B1.2.4 D1.2.3.4.10.11 subst

1286* एवमुक्त्वा तु वचनमङ्गदस्य मुखाच्छ्रुतम् ।

[Ñ2 D6 च (for तु) Ś1 D2.3.4.10.11 वा (D3.4 एवं) वचनं श्रुत्वा (for the prior half) D11 हर्ष्य D1.4 हर्षणविवर्धन (for the post. half)]

—Ñ1 om. 4ᶜ–6ᵇ.—ᶜ) M1 त सर्वे M1 त हरी (for संहृष्टा) —ᵈ) G1 हरय , M1 महता (for वानरा) Ñ2 V D1.4 समपूजयन् —After 4 Ś1 Ñ V B1 D1 D2.3 (after 3 owing to om.) 4.10.11 ins.

1287* तेऽङ्गदेनाभ्यनुज्ञाता महता मधुरां गिरम् ।

[Ś1 D2.3.10.11 अङ्गदेन (for तेऽङ्ग°) Ś1 D6 ..... D1.11 ते तु ..... (for महता°) D1 ..... (for the post half)]

5 For sequence in Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.3.4.10.11 cf. v.l. 2 and 3. Ñ1 om. 5 (cf. v.l. 4) —ᵃ) D6 ....

ते प्रहृष्टा मधुवनं पालानाक्रम्य वीर्यतः ।
अतिसर्गाच्च पटवो दृष्ट्वा श्रुत्वा च मैथिलीम् ॥ ६
उत्पत्य च ततः सर्वे वनपालान्समागताः ।
ताडयन्ति स्म शतशः सक्तान्मधुवने तदा ॥ ७
मधूनि द्रोणमात्राणि बाहुभिः परिगृह्य ते ।
घ्नन्ति स्म सहिताः सर्वे भक्षयन्ति तथापरे ॥ ८

G 5 60 8
B 5 62 6
L 5 59 21

(for [स]हृष्ट) —^{b}) Ś1 D10 यूथप यूथपर्षभा , N2 V B1.2 D1 4 8 9 11 यूथपा यूथपर्षभ(D11 °भा) —^{c}) D1 मधुवने Ś1 D10 11 रम्य N2 V1 B2 D3 यत्तद्‌ V2 B1 सर्वे B4 यत्र D1 4 भूयो, D2 रम्ये D3 T2 G2 तत्र, Ct as in text (for यत्र) ❀ Cm जग्मुर्मधुवनमिति पुनर्वचनं प्रदेशभेदविवक्षयेति द्रष्टव्यम् । so also Cg which further adds यद्वा दधिमुखनिवारणेन सीताया हनुमदङ्गदाभ्या पुनस्तु शापनेन पुनर्गमनमित्यर्थ ❀ V2 om 5^{d}–6^{a} —^{d}) Ś1 D8 10 G2 M3 वेगा T1 3 G3 वेगाद् (for वेग) D1 4 [अ]र्पेन, D7 8 द्रुम, D11 द्रुद् (for द्रुतम्) N2 V1 B2 4 D6 वालिन सुमहात्मन , B1 पानाय समागतास्तदा

6 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 cf v l 2 and 3 Ñ1 B1 om 6^{ab} (for Ñ1 cf v l 4) V2 om 6^{a} (cf v l 5) —^{a}) Ś1 N1 V1 B2 D1 4 8-11 T2 G1 3 M1 2 Cm t प्रविष्टा (for प्रहृष्टा) D6 मधुवने T2 G2 °बलात्, Cm t as in text (for °वन) —^{b}) D2 बलात् ; T1 3 फलानि G1 3 बलाद् , Cm g t as in text (for पालान्) D7 8 शक्तित , Cm g t as in text (for वीर्यत) Ś1 D10 फलान्यनशयस्तदा Ñ2 V B2 4 D2.8 पालास्ता(V2 B2 4 D2 °न)समयस्तदा D11 वानरा समयस्तदा —^{c}) Ñ2 समिमगाद्य , T1 G1 °गर्वा G1 3 ते निसर्गात् , Cv m g t as in text (for अतिसर्गाच्च) D1 क्रियव (sic) (for पटवो) Ś1 D10 अतिहृष्टास्तत्र , Ñ2 V B1 2 4 D6 मति(B2 अति D8 श्रुति)सुप्राप्य बहवो(B2 D6 हरयो) —^{d}) G2 श्रुत्वा दृष्ट्वा (by transp) Ś1 Ñ1 D1-4 8 10 11 सीतायां दर्शनेन च —After 6 D3 5-8 S ins

1288* पपु तत्र मधु तदा हसत्प्रफुल्लमादृतु ।

[D2 पुन (for पपु) D3 G1(before corr as above) तथा (for तत्र) G2 मानुत्र]

7 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 cf v l 2 and 3 —^{a}) G2 हरयूथ N1 V B1 2 4 D6 यथा यूथ(Ñ1 D6 °र्त) (for तत सर्वे) —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 8 10 T2 G1 M1 2 वनपालान् Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 समन्तत ; D1 8 T1 3 G2 3 M2 समागतान् Ñ V B1 2 4 D6 तद्वन हरियूथपा —After 7^{ab} Ś1 N1 D2 8 10 11 ins while D1 4 subst for 7^{cd}

1289* ताडयन्ति स्म [illegible] दृश्यन्ति दिशो दश ।

[N1 om स्म (subm) Ś1 D10 [illegible] तथा द्वे (D10 भव)[illegible]]

—Thereafter all the above MSS cont

1290* [illegible] तु [illegible] मनोरमा ।

[D2 3 मधु (for सर्वान्) D2 5 मनोहरा]

—Then Ś1 Ñ1 D2 8 10 11 cont l 1–2 and ins l 3–4 after 7 Ñ2 V B1 2 4 D6 ins l 1–2 and l 3–4 after 7^{ab} and 8 respy D1 2 4 8 T1 ins after 5 59 12

1291* ते निसृष्टा कुमारेण धीमता वालिसूनुना ।
हरय प्रत्यपद्यन्त द्रुमान्मधुकराकुलान् ।
भक्षयन्त सुगन्धीनि मधूनि रसवन्ति च ।
नग्मु प्रहर्ष ते सर्वे बभूवुश्च मनोत्कटा ।

[(l 1) V2 om ते (subm) Ś1 D8 11 अतिसृष्टा Ñ V1 B1 2 4 अभिसृष्टा D3 अतिहृष्टा D5 अभिसृष्टा D10 अनिसृष्टा (for ते निसृष्टा) Ñ2 V B1 2 4 D6 वालिपुत्रेण धीमता D2 निसृष्टा वायुसूनुना (for the post half) —(l 2) D1 4 9-9 T2 समपद्यन्त (for प्रत्य°) Ñ2 V B1 2 D6 मधुरमाकुलान् B4 रसवत्सुनान् D1 4 मधुरसकुलान् (for मधुकरा°) —Ñ1 om l 3 —(l 3) B4 मधुसिता D1 4 8 11 मक्षयन्ति Ś1 Ñ1 मूलानि (for मधूनि) D6 transp मधूनि and रसवन्ति D1 4 9-4 T2 मूलानि च फलानि (D2 reads फलानि in marg) च (for the post half)]

—^{a}) Ś1 D2 8 10 11 क्रोडयन्ति D10 om स्म (subm) D6 सतत (for शतश) Ñ V B1 2 4 D6 क्रोड(Ñ1 क्राड V2 क्रोड)यित्वा च(Ñ1 B1 तु) बहुन D7 8 ते ताडयन्त सतत —^{d}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 सर्वं D2 सर्वे D1 शक्तान् , D7 8 T2 G1 M2 सक्ता G2 सुसान् Cm g as in text (for सक्तान्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 नग (for वने) ❀ Cv सक्ता मधुवन इति पाठ ❀

8 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 cf v l 2 and 3 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 बहूनि (for बाहुभि) T2 प्रतिगृह्य B1 D2 4 4 च (for ते) —After 8^{ab} Ś1 Ñ1 D1-4 7 9-11 ins

1292* पिबन्ति कपय केचित्सङ्घशस्तत्र हृष्टवत् ।

[D2 हरय (for कपय) D1 4 केचित्कपय (by transp) Ś1 Ñ1 D10 संघाश्च प्रहृष्टवत् (for the post half)]

—^{c}) M2 Ch पिबन्ति (for घ्नन्ति स्म) D1 4 कश्चिद् (for सर्वे) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 पात(Ñ2 V1 B2 पान B1 शोष)यति स्म(V2 B1 D8 11 च) सहृष्टा(Ś1 D10 ते हृष्टा D11 त तदा) D6 पातयन्ति सुहृष्टाश्च —^{d}) D6 रम यति M3 Cg लिम्पन्ति स्म Ck as in text (for भक्षयन्ति) Ś1 Ñ1 D1 4 4 10,11 स्म चापरे N2 V B1 2 4 D6 पिबन्ति च (for तथापरे) —After 8 N2 V B1 2 4 D6 ins l 3–4 of 1291* D1 4 ins l 1–2 of 1293*

G 5 60 10
B 5 67 0
L 5 59 12

केचित्पीत्वापविध्यन्ति मधूनि मधुपिङ्गलाः ।
मधूच्छिष्टेन केचिच्च जघ्नुरन्योन्यमुत्कटाः ॥ ९
अपरे वृक्षमूलेषु शाखां गृह्य व्यवस्थिताः ।
अत्यर्थं च मदग्लानाः पर्णान्यास्तीर्य शेरते ॥ १०
उन्मत्तभूताः प्लवगा मधुमत्ताश्च हृष्टवत् ।
क्षिपन्त्यपि तथान्योन्यं स्खलन्त्यपि तथापरे ॥ ११
केचित्क्ष्वेडान्प्रकुर्वन्ति केचित्कूजन्ति हृष्टवत् ।
हरयो मधुना मत्ताः केचित्सुप्ता महीतले ॥ १२

9 For sequence in Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.6.10.11 cf v l 2 and 3 —^{a}) Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.6.10.11 पीत्वा केचित् (by transp) Ś1 Ñ1 D3.6.10.11 T2 G2 प्रवि (D3 °व)ध्यति, Ñ2 V B1.2.4 D6 भवि(B1 [marg also] °व)ध्यत, D2 प्रवधुलि, Cm g t as in text (for [अ]पविध्यन्ति) —^{b}) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.6.10.11 मधु-पाला(Ś1 Ñ1 D3.10 °यूथा, D1.4 °हृष्टा, D2 °पुष्टा)श्वलीमुखा —D1.4 om 9^{cd}. —^{c}) G1 किंचिच्च D3 तु(for च) Ś1 Ñ V B1.2.4 D2.3.6.10.11 अपरे मधुशिष्टेन(B1.3 [both in also] °सिक्थेन, D11 °शृष्टेन) —^{d}) Ś1 B4 जग्मुर् D11 अन्ये मदोत्कटा —After 9, Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 (l 3 only) ins , Ñ2 V B1.3.4 D6 ins before 11^{cd}, B2 subst. for 9–11^{d} D1.4 ins l. 1–2 after 8 and subst l 3 for 10^{ab}

1293* मधु पीत्वा तु ते नादान्व्यसृजन्त बलीमुखा ।
उपविष्टास्तथा चान्ये जग्मुरन्ये मदोत्कटा ।
अपरे वृक्षशाखासु व्यवस्यन्त बलीमुखा ।

[(l 1) Ś1 D10 [अ]थ नादांश्च Ñ1 प्रमादाश्च, Ñ2 B1 D6 च(D3 तु) ते नाद, B3 च ते नादान्, D1.4 प्रणानांश्च (for तु ते नादान्) V1 व्यशीर्यंत, V2 D3–4 असृजत (for व्यसृजन्त) Ś1 Ñ1 D2.10 विसृ(D6 with hiatus) वसृ)जन्ति महाबला , D1.4 [अ]भ्युसृजंति महाबला , D3 विमुचंति तथापरे (for the post half) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1–4.10 अन्ये पुष्टो(D1.4 तथो)पविष्टाश्च V1 अनुस * * * * * (illeg) (for the prior half) B3 D2.3.10 अमुर् (for जग्मुर्) D6 अस्था (for अन्ये) —(l 3) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 तरु (for वृक्ष). B1 -शाखाग्र, D1 -मूलेषु (for शाखासु) D4 मूलवृक्षेषु (for वृक्षशाखासु) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 मदाविष्टा स्थिरे, D1.4 प्राप्य शाखा स्थिरे (for the post half)]

—After 9, M1 reads 12^{ab} for the first time, repeating it in its proper place

10 For sequence in Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.6.10.11, cf v l 2 and 3. For 9–11^{b}, B2 subst. 1293*, while D1.4 subst. l 3 only of 1293* for 10^{ab}, D6 om 10^{ab}. —^{a}) Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 अन्ये च (for अपरे) M2 -मूले तु —^{b}) D2.3.6 शाखा Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.10.11 विहृत्य (Ñ2 V1 व्यवहृत, V2 व्याहृत्य ; B1 व्यनद्रता B3 व्यपेक्षत, B4 व्यहृत्य) प्लवगमा —T1 damaged for ^{c}. —^{c}) B1.4 अत्यर्थम् (for अत्यर्थं). Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.10.11 भारिश्र(B4 °श्रि, D11 °न)मा श्रा(Ś1 Ñ1 क्ला)ता , T1 च मधु° (for च मदग्लाना) D1.4 अपरे च मदाकारा, —^{d}) Ś1 N B1 T2 G2.3 M1.2 पर्णान्, T2 पर्णस्य (for पर्णानि) D1.4 [आ]कम्प (for [आ]स्तीर्य)

11 For sequence in Ś1 N V B1.3.4 D2.3.6.10.11 cf v l. 2 and 3. For 9–11^{b}, B2 subst 1293* —^{a}) D3.6 -वेगा (for -भूता) Ñ1 प्रवेशा(sic) Ñ2 D6 सहसा (for प्लवगा). —^{b}) Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.6.10.11 मधुपानप्रहृ(Ñ2 °ध)षिता , D1.4 बभूवुर्मधुना तदा —After 11^{ab}, Ś1 Ñ1 read 1294*, Ñ2 V B1.3.4 D2.3.6.10.11 ins l 1 of 1294*. Ñ2 V B1.3.4 D6 read 11^{cd} (preceded by 1293*) and 13–26 (including om and star passages) after 5 59 19 (followed by colophon) —D2.3.10.11 transp 11^{cd} and 12^{ab} —^{cd}) Ñ2 V B D6 स्म, D2.3.11 T2 M3 च (for first [अ]पि) D1.4 क्षिपन्तश्च D3 यथा, M3 तदा (for तथा) G1.2 हसंति (for स्खलन्ति) D6.7.8 T2 M3 च (for second [अ]पि) Ñ2 V B D6 स्खलन्ति स्म(V1 * * यति D1.2 खेलंति स्म, B4 स्खलति च, D6 वल्गयति) परस्पर D1.4 शेरते स्म महीतले D2.3.11 स्खलंति च पृथग्विध (for ^{d}) Ś1 Ñ1 D11 केचित्क्षिपति चान्योन्य चलति स्म पृथक्क्रिया

12 For sequence in Ś1 Ñ V B1.3.4 D2.3.6.10.11 cf v l 2 and 3 M1 repeats 12^{ab} here (cf v l 9) B3 om 12 D2.3.10.11 transp 11^{cd} and 12^{ab} —^{a}) M1 om केचित् Ñ2 V B1.3.4 D2.3.6.10 नादान् D1.4 नादान् , D6 Cg क्ष्वेला, D11 नादं, T G M1(second time) 2.3 क्ष्वेला (for क्ष्वेडान्) V B1.3 D6 प्रकुर्वं (D3 °त), D3 तु कुर्वंत (for प्रकुर्वन्ति) M1(first time) केचिन्मत्ता प्रनृत्यंति —^{b}) B4 D1–4.10.11 नृत्यंति D6 M1(second time) गर्जंति (for कूजन्ति) Ñ2 V B2.3 D6 ननृतुश्च प्रहृष्टवत् —T1 damaged for ^{d} —For 12, Ś1 Ñ1 subst and read after 11^{ab}, D2.3.10.11 ins l 1 after 11^{ab} and subst l 2 for 12^{cd} (reading l 2 before 12^{ab} [transp]), Ñ2 V B1.3 D6 ins l 1 after 11^{ab} and cont. l. 2 after 1295*, B4 ins l 1 after 11^{ab} and l 2 after 12

1294* क्रीडा कुर्वंति हास्यं च कलहं च तथापरे ।
अनुभवन्तिचरन्त्यन्ये मधूनि मधुपिङ्गला ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 क्ष्वेला , B4 क्रीडां , D3 क्रीडां (for क्रीडा) D3 हास्यानि (for हास्यं च) B3.4 D2.3.11 क्ष्वेडांश्च, Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 प्रकुर्वते (for तथापरे) —(l 2) Ñ2 D6 ... (for the prior half) D3 ... (for मधुपिङ्गला)]

येऽप्यत्र मधुपालाः स्युः प्रेष्या दधिमुखस्य तु ।
तेऽपि तैर्वानरैर्भीमैः प्रतिषिद्धा दिशो गताः ॥ १३
जानुभिश्च प्रकृष्टाश्च देवमार्गं च दर्शिताः ।
अब्रुवन्परमोद्विग्ना गत्वा दधिमुखं वचः ॥ १४
हनूमता दत्तवरैर्हतं मधुवनं बलात् ।
वयं च जानुभिः कृष्टा देवमार्गं च दर्शिताः ॥ १५
ततो दधिमुखः क्रुद्धो वनपस्तत्र वानरः ।
हतं मधुवनं श्रुत्वा सान्त्वयामास तान्हरीन् ॥ १६
एतागच्छत गच्छामो वानरान्बलदर्पितान् ।
बलेनावारयिष्यामो मधु भक्षयतो वयम् ॥ १७   G 5.61.8 B 5.61.19 L 5.60.6

—After 12, Ñ2 V B1.3 D6 ins

1295* उद्धूत्य च तथा वृक्षात्मद्रुन हरियूथपा ।

[V2 वृक्षात् (for वृक्षान्)]

—After 12 D5.7–9 S ins

1296* कृत्वा केचिदसन्त्यन्ये केचित्कुर्वन्ति चेतरत् ।
कृत्वा केचिद्वदन्त्यन्ये केचिद्दूपयन्ति चेतरत् ।

((1 1) D7.9 भुक्त्वा, G1 M1 स्मृत्वा, Cr m g as above (for कृत्वा) D6 M1 किंचित् (for first केचित्) T2 G1 [अ]न्यत् (for [अ]न्ये) —(1 2) D5 T2 G3 M1.2 किंचित्, Cm g as above (for first केचित्) T2.3 G M1.2 [अ]न्यत् (for [अ]न्ये).]

13 For sequence in Ñ2 V B2.4 D6, cf v l 11. Ñ1 illeg for 13–14^b —^{a}) Ś1 Ñ2 B1–3 D2.4 यत्र ये (Ś1 वै), V D2.4 ये तत्र, B4 यत्र ते, D7.10.11 तत्रैव, D6 ये यत्र, M1 ये ह्यत्र Ś1 D1.3.10.11 मधुपाला ये, Ñ2 V B D6 मधुपालाश्च (Ñ1 V1 D6 °स्ते) D1.4 मधुपालस्य, D5 मधुप पाला ; M3 वनपाला स्यु —^{b}) D6 मुख्या (for प्रेष्या) D1.4 च; M1 वै (for तु) Ś1 Ñ2 V B D2.3.4.10.11 स्थिता (D6 °स्ता) दधिमुखाज्ञया —Ś1 D2.3.10.11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{c}) Ś1 D1–4.10.11 वानरैर्बहुभिर्भीमै (D11 °र्भिर्भै) —^{d}) T1 G2 प्रतिशिष्टा, G3 M2 °विद्धा, Ct as in text (for °षिद्धा) —For 13^{cd}, Ñ2 V B D6 subst Ś1 D2.3.10.11 ins after 13^{ab}

1297* नाचिन्तयन्त तान्सर्वान्वार्यमाणा प्लवंगमा ।

[Ś1 [अ]चिन्तयन्, D6 [अ]चिन्तयन् (subm) B1 नाचिन्तयन्तः D3.11 सर्वे (for सर्वान्) D1 वार्यमाणान्, D10 प्लवंगमान्]

14 For sequence in Ñ2 V B2.4 D6 cf v l 11 Ñ1 illeg for B3 om 14^{ab} (for Ñ1 cf v l 13) Ś1 D2.3.10.11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{a}) D1.4 ते, D5 G2 °ऽपि तु M1 स (for first च) D1.4 Ck t प्रहृष्टाश्च Ś1 V2 D2.10.11 तैर्वि(V2 D11 ते वि)कृष्टाश्च जानुभ्यां, Ñ1 D6 तेऽपि क्षिप्ताश्च बाहुभ्यां V1 B1.2.4 ते वि(V1 प्र)कृष्टाश्च बाहुभ्यां D5 ते वै विहस्य जानुभ्यां —^{b}) Ś1 D2.3.10.11 मार्गेषु T2 M1.2 प्र (for च) —After 14^{ab}, Ñ2 V B1.2.4 ins while B3 (owing to om) cont after 1297*

1298* ताड्यमाना दिशः सर्वा जग्मुर्भीताः प्लवंगमा ।

[Ñ2 V2 ताड्यमानाश्च (hypm) B3 सर्वे (for सर्वा)]

—D1 om (hapl) 14^c–15 —^{c}) Ñ2 V B D6 मधुवन परित्रस्ता (B1 °त्रस्ता) —^{d}) T2 सर्वे (for गत्वा) Ś1 Ñ2 V B D2.3.4.10.11 तदा, D1.4 तत (for वच)

15 For sequence in Ñ2 V B2.4 D6 cf v l 11 D6 om 15 (cf v l 14) —^{a}) Ś1 D2.3.10.11 तारा (D11 नीला) गदहनूमद्भि, Ñ2 V B D6 हनूमदङ्गदाद्यैस्तै (B1 °द्यै तै; B2.4 °स्तैर्, B3 °श्च) —^{b}) Ś1 पीतं (for हृतं) Ś1 D11 प्रसह्य, Ñ2 V B D2.3.4.11 कपे, D1.4 च तत् (for बलात्) —After 15^{ab} Ñ2 V B1.2.4 D6 ins while Ś1 D2.3.10.11 ins after 15

1299* यदत्रानन्तरं कार्यं तद्भवान्कर्तुमर्हति ।

[B2 D6 कर्तुम् (for वक्तुम्) V1 B2.4 D6 अर्हसि (sic) Ś1 D2.3.10.11 तत्र कर्तुमिहार्हसि (for the post half)]

—B3 om 15^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1–4.10.11 वय वि(Ñ1 D3 प्र, D6 हि)कृ(D11 सृ)ष्टा जानुभ्या (B1 बाहुभ्यां), D5 वय च तैर्महावीरैर् —^{d}) D1.4 मार्गेषु, D2.10 मार्गेषु (for मार्गे) T2 प्र (for च) D11 देवमार्गानुदर्शिता

16 For sequence in Ñ2 V B2.4 D6, cf v l 11 —^{a}) D7.9 G1.3 तदा (for ततो) D5 धीमान् (for क्रुद्धो) —^{b}) T2 वेगवान् (for वनपस्) Ś1 Ñ2 V B D2.3.4.10.11 वनपालाधिपस्तदा, D1.4 वनपालस्तत्र वानरान् —^{c}) D1 मत्वा, D5.7.9 G1 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) —^{d}) Ñ2 D1.2.4 कपीन् (for हरीन्) Ś1 D10 हताश्वासयद्धरीन्, Ñ2 V1 B1.4 D6 स ताश्चाश्वासयत्क(D6 °ष्क)पीन्, V2 B3 तांश्चाश्वासयत्क(V2 °ष्क)पीन्, B2 D11 हताश्वासयत्कपीन् (D2 °यद्धरीन्, D11 °यन्हरीन्) ‖ Ck "सान्त्वयामास तान्हरीन्" इत्यनन्तरं "एत गच्छत गच्छाम" इत्यत्र मध्ये कश्चिच्छ्लोकः प्रक्षिप्तः । प्राचीनपुस्तकेष्वदर्शनात् ‖

17 For sequence in Ñ2 V B2.4 D6 cf v l 11 —D5 om 17–27 —^{a}) Ñ D1.4.6 तदा (Ñ1 D6 सखा) गच्छत, V B2.4 D10.11 मुदा (V2 प्रदा) गच्छत, D3 पुत्रानागच्छत, D7.9 T2 G1.2 M3 Ck इहा (D7.9 Ck इत) गच्छत, T1.3 G2 M2 एते गच्छत (sic), M1 एते गच्छेत; Ct as in text (for एता°). ‖ गच्छामो ‖ Cv गच्छाम इत्यत्राहसि बहुवचनम् ‖, Cg गच्छाम इति वै साहित्येन बहुवचनम् । आत्मनि बहुवचनं वा ‖ —G2 M1.2

G 5 60 10 B 5 62 0 L 5 59 12

केचित्पीत्वापविध्यन्ति मधूनि मधुपिङ्गलाः ।
मधूच्छिष्टेन केचिच्च जघ्नुरन्योन्यमुत्कटाः ॥ ९
अपरे वृक्षमूलेषु शाखां गृह्य व्यवस्थिताः ।
अत्यर्थं च मदग्लानाः पर्णान्यास्तीर्य शेरते ॥ १०

उन्मत्तभूताः प्लवगा मधुमत्ताश्च हृष्टवत् ।
क्षिपन्त्यपि तथान्योन्यं स्खलन्त्यपि तथापरे ॥ ११
केचित्क्ष्वेडान्प्रकुर्वन्ति केचित्कूजन्ति हृष्टवत् ।
हरयो मधुना मत्ताः केचित्सुप्ता महीतले ॥ १२

9 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 —a) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 पीत्वा केचित् (by transp) Ś1 Ñ1 D3 6 10 11 T1 G2 प्रवि (D3 °व)ध्यति, Ñ2 V B1 2 4 D6 भवि(B1 2 [marg also] 4 °व)ध्यत, D3 प्रवध्रति, Cm g t as in text (for [अ]पविध्यन्ति) —b) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1–4 6 10 11 मधुपाला(Ś1 Ñ1 D3 11 °यूथा D1 4 °हृष्टा, D3 °पुष्टा)न्वलीमुखाः. —D1 4 om 9cd.—c) G1 किंचिच्च, D6 तु(for च) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 अपरे मधुशिष्टेन(B1 2 [both in also] °सिक्थेन, D11 °सृष्टेन) —d) Ś1 B4 जग्मुर् D11 सन्ये मदोत्कटा —After 9 Ś1 Ñ1 D3 5 10 11 (l 3 only) ins , Ñ2 V B1 2 4 D6 ins before 11cd, B3 subst. for 9–11b, D1 4 ins l 1–2 after 8 and subst l. 3 for 10ab

1293* मधु पीत्वा तु ते नादान्व्यसृजन्त वलीमुखा ।
उपविष्टास्तथा चान्ये जग्मुरन्ये मदोत्कटा ।
अपरे वृक्षशाखासु व्यवस्थन्त वलीमुखा ।

[(l 1) Ś1 D10 [अ]थ नादांश्च Ñ1 प्रमादांश्च, Ñ2 B1 D6 च(B1 तु) ते नाद°, B3 च ते नादान्, D1–4 प्रणादांश्च (for तु ते नादान्) V1 व्यसृजन्त V2 B2–4 असृजन्त (for व्यसृजन्त) Ś1 Ñ1 D3 10 विस्(D3 with hiatus) उत्सृ)जन्ति महाबला , D1 4 [अ]भ्युत्सृजन्ति महाबला , D5 विमुञ्चन्ति तथापरे (for the post half) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1–6 10 अन्ये तुष्टो(D1 4 तथो)पविष्टाश्च V1 अनुप्र ***** (illeg) (for the prior half) B1 D3 5 10 जग्मुर् (for जग्मुर्) D6 अन्या (for अन्ये) —(l 3) Ś1 Ñ1 D3 5 10 11 तरु (for वृक्ष) B1 -शाखाग्र, D1 -मूलेषु (for -शाखासु) D4 मूलवृक्षेषु (for वृक्षशाखासु) Ś1 Ñ1 D3 5 10 11 गृहीत्वा स्कन्धिरे D1 4 प्राप्य शाखा स्कन्धिरे (for the post. half)]

—After 9, M1 reads 12ab for the first time, repeating it in its proper place

10 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11, cf v l 2 and 3 For 9–11b, B3 subst 1293*, while D1 4 subst. l 3 only of 1293* for 10ab. D6 om 10cd.—a) Ś1 Ñ1 D3 5 10 11 अन्ये च (for अपरे) M3 -मूले तु —b) D3 7 9 शाखा Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 10 11 विहृत (Ñ2 V1 व्यवहृत, V2 व्याहृत , B1 व्यवहृत, B4 व्यवेक्ष्य, D2 व्याहृत) प्लवगमा —T1 damaged for b. —c) B1 4 सार्थेनम् (for अत्यर्थं) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 10 11 भू(दि(B1 °मि D11 °न)ता हृता(Ś1 Ñ1 प्र)ता , T3 च मधु° (for च मदग्लाना) D1 4 अपरे च महाबला —d) Ś1 N B1 T2 G2 3 M2 3 पर्णान्, T2 दर्पेन (for पर्णानि) D1 4 [आ]क्रम्य (for [आ]स्तीर्य)

11 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 cf v.l 2 and 3. For 9–11b, B3 subst 1293* —a) D7 9 -वेगा (for भूता) Ñ1 प्रवेशा(sic) Ñ2 D6 सहसा (for प्लवगा).—b) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 मधुपानप्रहृ(Ñ2 °ष्ट)पिता , D1 4 मधुकुमेषुना सदा —After 11ab, Ś1 Ñ1 read 1294*, Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 11 ins. l 1 of 1294* Ñ2 V B1 2 4 D6 read 11cd (preceded by 1293*) and 13–26 (including om and star passages) after 5 59 19 (followed by colophon) —D2 3 10 11 transp 11cd and 12ab —c) Ñ1 B D6 स्म, D2 3 11 T1 M3 च (for first [अ]पि) D1 4 क्षिपतश्च D3 यथा, M3 तदा (for तथा) G1 3 हसन्ति (for स्खलन्ति). D5 7 9 T2 M3 च (for second [अ]पि) Ñ2 V B D6 स्खलति स्म(V1 ** यति, B1 2 खेलति स्म B4 स्खलति च, D6 चलयति) परस्पर, D1 4 शेरते स्म महीतले D2 3 11 स्खलन्ति च पृथग्विध (for d) Ś1 Ñ1 D10 केचिक्षिपति चान्योन्य चलति स्म पृथक्क्रिया

12 For sequence in Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 6 10 11 cf v l 2 and 3 M1 repeats 12ab here (cf v.l 9) B3 om 12 D2 3 10 11 transp 11cd and 12ab —a) M2 om केचित् Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 नादान्, D11 नादान्, D5 Cg क्ष्वेला, D11 नादं, T G M1(second time) 2 3 क्ष्वेला (for क्ष्वेडान्) V B1 2 D3 प्रकुर्व (D3 °a), D2 तु कुर्वन्त (for प्रकुर्वन्ति) M1(first time) केचिन्मत्ता प्रनृत्यन्ति —b) B1 D1–4 10 11 नृत्यन्ति D5 M1(second time) गर्जन्ति (for कूजन्ति) Ñ2 V B1 2 D6 ननृतुश्च प्रहृष्टवत् —T1 damaged for b —For 12, Ś1 Ñ1 subst and read after 11ab, D2 3 10 11 ins l 1 after 11ab and subst l 2 for 11cd (reading l 2 before 12ab [transp]), Ñ2 V B1 2 D6 ins l 1 after 11ab and cont l 2 after 1293*. B4 ins l 1 after 11ab and l 2 after 12

1294* क्ष्वेला कुर्वन्ति हास्ये च कलहं च तथापरे ।
मधुप्रवर्षिणस्त्वन्ये मधूनि मधुपिङ्गला ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D10 क्ष्वेला , B1 गीता , D1 क्रीडां (for क्ष्वेला) D3 हास्यानि (for हास्ये च) B1 2 4 D2 3 11 कुर्वन्ति, Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 प्रकुर्वते (for तथापरे) —(l 2) V B1 2 4 पिबन्त्येके (for the prior half) D2 मधुप्रिया (for मधुपिङ्गला)]

येऽप्यत्र मधुपालाः स्युः प्रेष्या दधिमुखस्य तु ।
तेऽपि तैर्वानरैर्भीमैः प्रतिषिद्धा दिशो गताः ॥ १३
जानुभिश्च प्रकृष्टाश्च देवमार्गं च दर्शिताः ।
अब्रुवन्परमोद्विग्ना गत्वा दधिमुखं वचः ॥ १४
हनूमता दत्तवरैर्हतं मधुवनं बलात् ।
वयं च जानुभिः कृष्टा देवमार्गं च दर्शिताः ॥ १५
ततो दधिमुखः क्रुद्धो वनपस्तत्र वानरः ।
हतं मधुवनं श्रुत्वा सान्त्वयामास तान्हरीन् ॥ १६
एतागच्छत गच्छामो वानरानतिदर्पितान् ।
बलेनावारयिष्यामो मधु भक्षयतो वयम् ॥ १७ G 5.61.8 B 5.62.19 L 5.60.6

—After 12, Ñ2 V B1.2 D5 ins

1295* दग्धुत्य च तथा वृक्षात्पत्तन हरियूथपाः ।

[V2 वृक्षात् (for वृक्षान्)]

—After 12, D5.7–9 S ins.

1296* कृत्वा केचिद्धसन्त्यन्ये केचित्कुर्वन्ति चेतरत् ।
कृत्वा केचिद्धसन्त्यन्ये केचिद्गायन्ति चेतरत् ।

[(l 1) D7.9 कृत्वा , G1 M3 स्मृत्वा, Cr m g as above (for कृत्वा) D8 M1 किंचित् (for first केचिद्) T3 G1 [अ]न्यत् (for [अ]न्ये). —(l 2) D4 T3 G2 M1.2 किंचिद्, Cm g as above (for first केचिद्) T2.3 G M1.3 [अ]न्यत् (for [अ]न्ये)]

13 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D5, cf v l 11. Ñ2 illeg for 13–14^{b} —^{a}) Ś1 Ñ2 B1–3 D2.8 तत्र ये (Ś1 वै), V D1.4 ये तत्र, D6 यत्र ते, D3.10.11 तत्रैव D5 ये यत्र, M1 ये ह्यत्र Ś1 D2.10.11 मधुपाला ये, Ñ2 V B D5 मधुपालाश्च(Ñ2 V1 D5 °स्ते) D1.4 मधुपालस्य, D3 मधुनपाला , M3 वनपाला स्तु —^{b}) D6 मुख्या (for प्रेष्या) D1.4 च, M1 वै (for तु) Ś1 Ñ2 V B D2.3.6.10.11 स्थिता (D6 °ता) दधिमुखाज्ञया —Ś1 D2.3.10.11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{c}) Ś1 D1–4.10.11 वानरैर्हरिभिर्भीमैः (D11 °भिर्भी) —^{d}) T3 G1 प्रतिषिद्धा, G2 M2 °षिद्धा. Ct as in text (for °षिद्धा) —For 13^{cd}, Ñ2 V B D5 subst Ś1 D2.3.10.11 ins after 13^{ab}

1297* नातिलङ्घयन्त जानुभ्यां वार्यमाणाः प्लवंगमाः ।

[Ś1 [अ]तिलङ्घन्त D6 [अ]तिलङ्घ्य (subm) D3 नातिलङ्घयन्त D2.11 सर्वे (for सर्वान्) B3 वार्यमाणान् D10 प्लवगमान्]

14 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D5 cf v l 11 Ñ1 illeg for B3 om 14^{cd} (for Ñ1 cf v l 13) Ś1 D2.3.10.11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{a}) D1.4 तैः, D1 G2 I1 तु, M2 स (for first च) D7.9 Ck t प्रवेशाद् Ś1 V2 D2.10.11 तैर्वि(V2 D3.11 ते वि)कृष्टाश्च जानुभ्या, Ñ2 D5 तेऽपि क्षिप्ताश्च बाहुभ्यां V1 B2.3.4 तैर्वि(V1 प्र)कृष्टाश्च बाहुभ्यां D3 ते वै विहस्य जानुभ्यां —^{b}) Ś1 D2.3.4.10.11 मार्गांश्च T2 M2 प्र (for च) —After 14^{ab}, Ñ2 V B1.3.4 ins , while B3 (owing to om) cont after 1297*

1298* ताड्यमाना दिशः सर्वा जग्मुर्भीता प्लवंगमाः ।

[Ñ2 V2 ताड्यमानाश्च (hypm) B3 सर्वे (for सर्वा).]

—D3 om (hapl) 14^{c}–15 —^{c}) Ñ2 V B D5 अब्रुवंश्च परित्रस्ता(B2 °श्रस्ता) —^{d}) T2 सर्वे (for गत्वा) Ś1 Ñ2 V B D2.3.6.10.11 तदा, D1.4 सत (for वच)

15 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D5 cf v l 11 D4 om 15 (cf v l 14) —^{a}) Ś1 D2.3.10.11 ततः (D11 नीता) गत्वा हनूमति , Ñ2 V B D5 हनूमदादयोस्ते (B1 °श्चा ते, B2.4 °स्तैर्, B3 °श्च) —^{b}) Ś1 पीत (for हत) Ś1 D10 प्रभो, Ñ2 V B D2.3.6.11 कपे, D1.4 च सत् (for बलात्) —After 15^{ab} Ñ2 V B1.2.4 D5 ins while Ś1 D2.3.10.11 ins after 15

1299* यदत्रानन्तरं कार्यं तद्भवान्वक्तुमर्हति ।

[B3 D5 कर्तुम् (for वक्तुम्) V1 B3.4 D5 अर्हसि (sic) Ś1 D2.3.10.11 तत्र कर्तुमिहार्हसि (for the post half)]

—B3 om 15^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1–4.6.10.11 वयं वि(Ñ1 D5 प्र, D6 हि)कृ(D11 सृ)ष्टा जानुभ्या (B1 बाहुभ्यां), D5 वयं च तैर्महावीरैर् —^{d}) D1.4 मार्गान्, D3.10 मार्गांश्च (for मार्गं) T2 प्र (for च) D11 देवमार्गानुदर्शिता

16 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D5, cf v l 11. —^{a}) D7.9 G1.2 तदा (for ततो) D5 धीमान् (for क्रुद्धो) —^{b}) T2 वेगवान् (for वनपस्) Ś1 Ñ2 V B D2.3.6.10.11 वनपालाधिपस्तदा, D1.4 वनपास्तत्र वानरान् —^{c}) D3 मत्वा, D2.7.9 G1 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) —^{d}) Ñ1 D1.2.4 कपीन् (for हरीन्) Ś1 D10 वृत्तानाश्वासयद्धरीन्, Ñ2 V1 B1.2.4 D5 स तत्राश्वासयत्क(D5 °न्क)पीन्, V2 B3 तत्रैवाश्वासयत्क(V2 °न्क)पीन्, B2 D7.11 वृत्तावाश्वासयत्कपीन्(D2 °यद्धरीन्, D11 °यन्हरीन्) ॐ Cl "सान्त्वयामास तान्हरीन्" इत्यनन्तरं "एत गच्छत गच्छाम" इत्यत्र मध्ये कैश्चिच्छ्लोका प्रक्षिप्ता । प्राचीनास्तथावदन् ॐ

17 For sequence in Ñ2 V B1.2.4 D5 cf v l. 11 —D6 om 17–27 —^{a}) Ñ D1.4.6 तदा(Ñ2 D4 समा)गच्छत V B1.3.4 D10.11 एता(V1 प्रता)गच्छत, D3 एतानाच्छत, D7.9 T2 G1.2 M2 Ck इहा(D7.9 Ck एत)गच्छत, T2.3 G3 M3 एते गच्छत (sic), M1 एते गच्छत, Ct as in text (for एता°) D5 पृष्ठामो ॐ Cv गच्छाम इत्यात्मनि बहुवचनम् ।, Cg गच्छाम इति तैः सह स्वेन बहुवचनम् । आत्मनि बहुवचनं वा ॐ —G1 M1.2

G 5 61 9
B 5 62 20
L 5 60 7

श्रुत्वा दधिमुखस्येदं वचनं वानरर्षभाः ।
पुनर्वीरा मधुवनं तेनैव सहिता ययुः ॥ १८
मध्ये चैषां दधिमुखः प्रगृह्य सुमहातरुम् ।
समभ्यधावद्वेगेन ते च सर्वे प्लवंगमाः ॥ १९
ते शिलाः पादपांश्चापि पाषाणांश्चापि वानराः ।
गृहीत्वाभ्यगमन्क्रुद्धा यत्र ते कपिकुञ्जराः ॥ २०
ते स्वामिवचनं वीरा हृदयेष्ववसज्य तत् ।
त्वरया ह्यभ्यधावन्त सालतालशिलायुधाः ॥ २१
वृक्षस्थांश्च तलस्थांश्च वानरान्बलदर्पितान् ।
अभ्यक्रामन्त ते वीराः पालास्तत्र सहस्रशः ॥ २२

om (hapl) 17^{b}–28^{a} —^{b}) B1 4 D2 4 M3 बलदर्पितान्, B2 अतिदर्पितान्, D11 अतिगर्वितान् B3 बलवानपि दर्पितान् —^{c}) Ñ2 V B1 3 4 D5 6 10 11 M3 वारयिष्यामो, D7 8 [आ]वारयिष्यामि Ñ1 D1 4 वारयिष्यामहे गत्वा, T3 वारयिष्यामि गत्वा न —T1 2 om 17^{d}–28^{a} —^{d}) Ś1 Ñ2 V B D3 6 10 11 भक्ष्य(V3 B3 4 D2 11 °क्ष) माणान्मधूत्तम Ñ1 D1 4 5 9 T3 प्रभुञ्जानान्मधूत्तम(Ñ1 °भुञ्जमान्, D1 4 °धूत्तमान्), D2 पिबतो मधुर मधु —After 17 D1 4 read 19^{cd} for the first time, repeating it in its proper place

18 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6 cf v l 11 D5 T1 2 G3 M1 2 om 18 (cf v l 17) Ñ1 om 18 D1 4 om 18^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ2 V B1 2 4 D2 3 6 10 11 [प्]लद्, B3 [प्]व (for [इ]द) —^{b}) Ś1 D2 3 10 11 यद्तो (for वचन) —D1 4 read 18^{cd} (including star passage) after 21 —^{c}) Ñ2 V B D6 मधुवनं वीराम् (by transp) —^{d}) T3 G1 M3 सहसा (for सहिता) —After 18 D1 4 ins l 2 of 1300*

19 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 D5 T1 2 G3 M1 2 om 19 (cf v l 17) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 19^{ab} after 21 Then all except D3 11 repeat 19^{cd} —Ñ1 illeg for 19^{a}. —^{a}) D6 मध्य Ñ2 V B D3 6 8 T3 तेषां (for चैषां) —^{b}) T3 शिला (for तरुम्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 प्रगृह्य द्रुमसु(D1 4 °स)त्तम, Ñ2 V B D6 गृहीत्वा पादपोत्तम(B3 °त्तमान्), D7 9 सुप्रगृह्य महातरु, M3 प्रगृह्य तरसा तरु —D1 4 repeat 19^{cd} here (cf v l 17) —^{c}) Ś1 Ñ1 V1 D1 2 4 5 10 T3(Ś1 D10 first time, Ñ1 D2 both times D1 4 second time) Ct समभ्यधावन्, B4 समेत्य श्रद्रु, D1 4 (both first time) समाधावत (for समभ्यधावद्). —^{d}) Ś1 Ñ1 (both first time) ते सर्वे च (by transp), Ñ1 (second time) D1 2 सर्वे ते च (by transp) D1 4 (both second time) सर्वे चैव, D2 (first time, with hiatus) अथ (second time तेन) सर्वे D2 ते तु सर्वे (for ते च सर्वे) Ñ2 V B D6 सद्य (V1 B3 °द्यः) स्ते द्रुमयोधिनः —After 19^{cd} (r.) D1 4 read 22 (including star passage)

20 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6, cf v l 11 D5 T1 2 G3 M1 2 om 20 (cf. v l 17) T3 repeats 20^{cd} and 21 after 21 —^{a}) Ś1 Ñ2 V1 B1 3 D1 3 4 6 10 11 T3 (both times) लता, Ñ1 B3 लते V2 लता D3 तालान् (for शिला) Ñ1 T3 (first time) पादपैस्, Ś1 Ñ V B D1–4 6 7 9–11 T3 (first time) [अ]पि (for [इ]व) —^{b}) Ś1 Ñ V B D1–4 7 9–11 अपि (for चापि) D3 G1 2 पाणिभिश्चापि (D3 °श्च) T3 (first time) पाषाणैरपि, T3 (second time) पाणिभिश्च M3 पर्वताश्चापि (for पाषाणांश्चापि) D3 वेगिन (for वानरा) —^{c}) Ś1 D1 3 4 8 10 M3 [आ]भ्यगमन्, Ñ V B D5 6 11 [अ]भ्य(B2 [अ]भ्या)व्रजन् Ś1 D10 क्रु (for क्रुद्धा) —^{d}) Ñ2 V B D6 हरियूथपा (B1 °यूथपाः) (for कपिकुञ्जरा).

21 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6 cf v l 11 D5 T1 2 G3 M1 2 om 21 (cf v l 17) T3 repeats 21 here (cf v l 20) B4 D7 9 om 21–22 —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 T3 (both times) श्रुत्वा D3 वीरा (for वीरा) —^{b}) Ñ2 V B1 3 D6 वै (for तत्) D1 4 [अ]वसज्यत, D11 [अ]वसह्यत T3 (first time) हृदये कोपसंहित —^{c}) D6 च (for हि) Ś1 Ñ1 D1 4 10 T3 (first time) हरयोऽपि (T3 °य) गता सर्वे, Ñ2 V B1–3 D6 हर्षिताश्चाभ्यधावन्त, D2 3 11 हरयः सम(D3 सम्)भ्यधा° T3 (second time) धावन्तस्त्वरयामासु —^{d}) D3 T3 (first time) तालसाल (by transp) B3 -[आ]भिला- (for शिला) —After 21, Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 read 19^{ab}, then all (except D3 11) repeat 19^{cd} here —After 21, D1 4 read 18^{cd} (including star passage)

22 For sequence in Ñ2 V B1 2 4 D6 cf v l 11 D5 T1 2 G3 M1 2 om 22 (cf v l 17) D1 4 read 22 (including star passage) after 19^{cd} (r) Ñ1 V B D5 7 9 om 22 (for B4 D7 9 cf v l 21) —^{a}) Ś1 वृक्ष स्थांश्च (sic), Ñ1 लता°, D2 जल°, D3 तुल°; D1 10 11 स्था°) D6 om (hapl) (for तलस्थांश्च) —^{c}) T3 अभ्याक्रामंस्ते Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 क्रमि(Ś1 D10 °क्रम, D3 °कृति)र्वीरा(D3 °री)रा, D6 अभ्याक्रामन्तो वीरा —^{d}) Ś1 D10 तत्र (for तत्र) Ñ1 D1 4 महाबला (for सहस्रश) —After 22, Ś1 Ñ1 D1–4 (D1 4 l 1 after 22 and l 2 after 18^{cd}) 7 9–11 T3 ins.

1300* बलाद्विवारयिष्यन्त आसेदुर्हरयो हरीन् ।
सदष्टौष्ठपुटाः क्रुद्धा भर्त्सयन्तो मुहुर्मुहुः ॥

अथ दृष्ट्वा दधिमुखं क्रुद्धं वानरपुंगवाः ।
अभ्यधावन्त वेगेन हनूमत्प्रमुखास्तदा ॥ २३
तं सवृक्षं महाबाहुमापतन्तं महाबलम् ।
आर्यकं प्राहरत्तत्र बाहुभ्यां कुपितोऽङ्गदः ॥ २४
मदान्धश्च न वेदैनमार्यकोऽयं ममेति सः ।
अथैनं निष्पिपेषाशु वेगवद्वसुधातले ॥ २५
स भग्नबाहुर्विमुखो विह्वलः शोणितोक्षितः ।
मुमोह सहसा वीरो मुहूर्तं कपिकुञ्जरः ॥ २६
स कथंचिद्विमुक्तस्तैर्वानरैर्वानरर्षभः ।
उवाचैकान्तमागम्य भृत्यांस्तान्समुपागतान् ॥ २७
एते तिष्ठन्तु गच्छामो भर्ता नो यत्र वानरः ।
सुग्रीवो विपुलग्रीवः सह रामेण तिष्ठति ॥ २८
सर्वं चैवाङ्गदे दोषं श्रावयिष्यामि पार्थिवे ।
अमर्षी वचनं श्रुत्वा घातयिष्यति वानरान् ॥ २९ G 5 61 3 B 5 62 30 L 5 60 19

[(l 1) D1 4 T2 निवारयतश्च —(l 2) D1 4 ददृशेष D2 7 2 T2 सदृशेष]

—Thereafter Ñ1 D1 4 ins an additional colophon

[*Sarga name* Ñ1 D1 4 दधिमुखकोप]

23 For sequence in Ñ2 V B1 3 4 D6, cf v l 11 D5 T1 3 G3 M1 3 om 23 (cf v l 17) D10 om 23-24[b] Ś1 om 23 B4 om 23[ab] —[b]) D2 3 11 सर्वे (for क्रुद्ध) —[c]) D3 11 अभ्यद्रवंत Ñ2 V B D2 3 4 6 11 G1 2 सक्रुद्धा (for वेगेन) —[d]) Ñ2 V3 B3 तथा D3 11 कपि, D4 G1 तत (for तदा)

24 For sequence in Ñ2 V B1 3 4 D6 cf v l 11 D5 T1 3 G3 M1 3 om 24 (cf v l 17) D10 om 24[ab] (cf v l 23) —[a]) Ś1 Ñ1 D1-4 7 9 11 सवृक्षं च (by transp) Ñ2 V2 B1-4 D1-4 6 महाबाहुर —[b]) B3 4 D1 4 महाबल —[c]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 वेगवच्च नि(D1 2 4 6 वि)जघान —[d]) Ñ2 B1-3 D6 भुजाभ्या (for बाहुभ्यां)

25 For sequence in Ñ2 V B1 3 4 D6 cf v l 11 D5 T1 3 G3 M1 3 om 25 (cf v l 17) —[a]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9-11 मदान्धो न(Ñ2 V B D6 °धोपि) कृपा चक्र —[b]) T2 आर्ये को, Cont as in text (for आर्यको) Ñ2 V B D6 इति स्मरन्, D11 मनोभव (for ममेति स) —[c]) B1 तथा (for अथ) V3 B1 [अ]प (for [आ]शु) —[d]) Ś1 Ñ D1-4 6 7 9-11 वेगेन, B M3 वेगवान् (for वेगवद्)

26 For sequence in Ñ2 V B1 3 4 D6 cf v l 11 D5 T1 3 G3 M1 3 om 26 (cf v l 17) —[a]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 7 9 11 M3 [ऊ]रुभुग्नो(M3 °भुग्नो) (for विमुखो) —Ś1 D10 om 26[c]-27[b] —[c]) Ñ V B1-3 D1-4 6 11 स(Ñ1 D11 स)मुमोह महावीर्यो (B2 °रो), B1 D6 T2 मुमोह स(B4 च) महावीर्यो D7 9 प्रमुमोह महावीरो —After 26 Ñ2 V B D6 T2 G1 3 M1 ins

1301* स समाश्वास्य बलवान्सक्रुद्धो राजमातुलः ।
वानरान्वारयामास हठेन मधुरेण च ।

[(l 1) V2 om स (subst) D6 G1 3 M3 सहसा, T2 मतिमान् (for बलवान्) —(l 2) B4 स्ववान् (for वानरान्) B4 स्वरेण, D6 हेठेन(sic) (for हठेन) D6 T2 G1 3 M3 हठेन मधुरोदितान् (G1 °सान्त्वकान्) (for the post half)]

27 D5 T1 3 G3 M1 3 om 27 (cf v l 17) Ś1 D10 om 27[ab] (cf v l 26) —[a]) G1 कथंचित्स(by transp) B1 3 D2 7 विमुक्तैस —[b]) D3 om (hapl) वानरैं —[c]) Ñ1 B3 4 D7 9 भाषन्त्य B2 भाषाद्य, M3 आश्रित्य (for आगम्य) Ś1 D10 समभाषत तान्सर्वान् —[d]) Ś1 D10 वानरान्, Ñ1 D7 9 स्थान्भृत्यान्; B1(marg also as in text) हरीस्तान्, D1 4 11 G3 तान्भृत्यान्(by transp), M3 भृत्यान्स्थान्

28 T1 3 G3 M1 3 om 28[a] (cf v l 17) —[a]) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 तत्रागच्छत, Ñ2 V B D6 समागच्छत(B2 °त्) D3 6 7 9 G1 3 एते(D3 °ता D6 °च) गच्छत (for एते तिष्ठन्तु) —[b]) B1 मे, B2 वै (for नो) B D1-4 6 10 11 वानरा (B2 °र) —Ś1 om 28[c]-29[b]

☞ V3 illeg from 28[c] up to 5 62 13[b] —[d]) Ñ2 V2 B D6 10 रामेण सह (by transp) Ñ V2 B D1 2 4 6 10 11 धीमता (for तिष्ठति) —After 28 D6 ins

1302* पीतं मधुवनं हेममिर्वार्यमाणैर्दुरासदैः ।
वक्ष्यामि च हरिश्रेष्ठ सुग्रीव सहराघवम् ।

29 Ś1 om 29[ab] (cf v l 28) —[a]) Ñ1 D1 2 4 10 11 सर्वं(D1 4 °वें) चापि, Ñ2 V2 B D6 इमं(B2 °मे) सर्वं, D6 सर्वमपि (for सर्वं चैव) V2 B1 [अ]पर —[b]) Ñ1 V2 D1 3 6 7 9-11 T1 3 G M3 श्रावयिष्यामः, Ñ2 B D6 श्रावयामोस(D6 °थ), D1 4 साधयिष्याम (for श्रावयिष्यामि) Ñ V2 B D1 4 6 10 11 वानरा —[c]) V2 B2 D3 11 अमर्षात्, D6 अमर्षं, D6 G3 अमर्षि L(ed) अमर्षी Ś1 D10 न हितं, Ñ1 D1-4 न हि ता, Ñ2 V2 B D6 न हि स, D11 उचितान् (for वचनं) D1 om श्रुत्वा —[d]) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 धर्षणां मर्षयि(D6 प्रसहि)ष्यति

G 5 62 4 B 5 62 31 L 5 60 20

इदं मधुवनं ह्येतत्सुग्रीवस्य महात्मनः ।
पितृपैतामहं दिव्यं देवैरपि दुरासदम् ॥ ३०

स वानरानिमान्सर्वान्मधुलुब्धान्गतायुषः ।
घातयिष्यति दण्डेन सुग्रीवः ससुहृज्जनान् ॥ ३१

वध्या ह्येते दुरात्मानो नृपाज्ञापरिभाविनः ।
अमर्षप्रभवो रोषः सफलो नो भविष्यति ॥ ३२

एवमुक्त्वा दधिमुखो वनपालान्महाबलः ।
जगाम सहसोत्पत्य वनपालैः समन्वितः ॥ ३३

निमेषान्तरमात्रेण स हि प्राप्तो वनालयः ।
सहस्रांशुसुतो धीमान्सुग्रीवो यत्र वानरः ॥ ३४

रामं च लक्ष्मणं चैव दृष्ट्वा सुग्रीवमेव च ।
समप्रतिष्ठां जगतीमाकाशान्निपपात ह ॥ ३५

स निपत्य महावीर्यः सर्वैस्तैः परिवारितः ।
हरिर्दधिमुखः पालैः पालानां परमेश्वरः ॥ ३६

स दीनवदनो भूत्वा कृत्वा शिरसि चाञ्जलिम् ।
सुग्रीवस्य शुभौ मूर्ध्ना चरणौ प्रत्यपीडयत् ॥ ३७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षष्टितमः सर्गः ॥ ६० ॥

30 ^a) Ś1 Ñ1 D1 ... 10 11 प्रिय, G1 नष्ट (for इद्‌) —T1 om 30^c–32 B1 om 30^c–31^b —^c) D1 रम्य (for दिव्य) —^d) Ś1 Ñ V1 B1 D1–4 8 10 11 दे(Ś1 Ñ V1 D1 दे)वैरप्य(D11 °पि)धर्षित, B3 देवैरपि ह्यदर्शित, B4 देवतैरप्रधर्षितं

31 T1 om 31 B1 om 31^ab (for both cf v l 30) —^a) Ś1 Ñ1 D1–4 10 स वानर(D1 4 कानन)पति सबान्(Ś1 D10 धीमान्) —^b) D1 4 भग्नायुष D2 ग*** (for गतायुष) ❀ Cg गतायुष इत्यधिक्षेपवचनम् ❀ —^c) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तीक्ष्णेन (for सुग्रीव) Ñ2 V2 D5–8 D9 ससुहृज्जनान्

32 T2 om 32 (cf v l 30) —^a) Ñ2 V2 D5 7–9 वध्या (for वध्या) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 वधसेपा(D1 4 °ध रोप) दुरात्मानो —^b) D2 नृपाज्ञा परि, D3 राजशासन Ś1 Ñ1 D1 2.10 दूषिणो V1 V2 B D6 घातिन D1 4 नृपवणात् D7 8 M1 2 Ct पथिन (for भाविन) D11 नृपाज्ञापरक्षरणात् —^c) D3 शेष (for रोष) —^d) D7 8 G1 M1 मे (for नो) —For 32^cd, Ś1 Ñ V1 B D1–4 10 11 subst

1303* धर्षणामर्षजो रोषस्तेषां संकारयिष्यति ।

[Ś1 Ñ1 D10 धर(D10 °र्ष)णं मर्षिता (sic) D11 धर्षण मर्षे Ñ2 V1 B D6 राजा (for रोषस्) and सर्वे दे(V1 °वानान्) धारयिष्यति (for the post half)]

33 ^a) Ś1 Ñ V1 B1–4 D1 2 4 6 8 10 12 M1 वनपालो D3 स्थापित (for महाबल) —^cd) Ś1 Ñ1 D1–4 10 समागम्य (D10 °तै); D11 T1 समेतम (for समन्वित) Ñ2 V2 B D6 वानरो सहितै (D6 °त) सर्वैस्तैराम हरिपुंगव

34 ^a) D3 निमिषान्तर —^b) Ś1 समाप्तान वनेश्वरः Ñ1 D1–4 10 11 समाप्त स वनेश्वर, Ñ1 V1 B D6 स तु (B1 2 च) प्राप्तो वनेचर —^cd) T1 M1 श्रीमान् (for धीमान्) Ñ2 V2 B D6 यत्रास्ते (B1 °स्ति) सह राघवे सुग्रीव सहलक्ष्मण ❀ Ck "सुग्रीवो यत्र वानर इत्यनन्तरं "स दीनवचन" इति । मध्यापि श्लोकद्वय प्रक्षिप्तम् ❀

35 ^ab) Ñ2 V2 B1–3 D6 राघवं (for रामं च) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 राघवं सहसुग्रीवं लक्ष्मणं च समी(B1 D1 °रीक्ष्य स —Ś1 D10 om 35^c–36 —^c) Ñ1 V1 B D1–4 6 G2 M2 सर्वं Cm g t as in text (for समं) D11 सर्वं प्रतिष्ठा जगताम् —^d) D1 4 आकाशाद् (for आकाशात्) D2 स (for ह)

36 Ś1 D10 om 36 (cf v l 35) —^a) B4 D1 4 8 T2 G1 M2 सन्निपत्य Ñ2 V2 B D6 महाबाहु D1 4 महावीर, D7 8 महावीर (for °वीर्य) —^c) D1 2 4 11 सर्व (for पालै) —^d) Ñ2 V2 B D1 4 वनपालाधिपस्तदा (B1 °धा, D3 °त)

37 ^a) Ñ1 स्वाङ्गुल Ñ2 V1 D1–3 D6 तत्र B4 स्वयं (for भूत्वा) —^c) Ś1 D2 7 8 G1 [श्री]गु णौ(D1 4 V1 D6 सतो V1 सतो, T2 3 G2 3 (स)मौ (for शुभौ) D3 पादौ (for मूर्ध्ना) —^d) Ś1 V1 D1 2 6 10 11 शिरसा ह D1 4 G2 प्रत्यपीडयन् D3 शिरसा पीडयां चकार ❀ Cs अस्मिन्सर्गे चत्वारिंशच्छ्लोकाः ❀ —After 37 Ś1 V1 V2 B D1–4 10 11 ins

1304* स तं वर्धयित्वा करशिरोभिरुग्र
सहोत्थ राज्ञा प्रवरो हरीशम् ।
निवर्त्यामास वनं च भग्नं
मधूनि मुक्तानि च कानिचिद्यानि ।

६१

ततो मूर्ध्ना निपतितं वानरं वानरर्षभः ।
दृष्ट्वैवोद्विग्नहृदयो वाक्यमेतदुवाच ह ॥ १
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ कस्मात्त्वं पादयोः पतितो मम ।
अभयं ते भवेद्वीर सत्यमेवाभिधीयताम् ॥ २
स तु विश्वासितस्तेन सुग्रीवेण महात्मना ।
उत्थाय च महाप्राज्ञो वाक्यं दधिमुखोऽब्रवीत् ॥ ३
नैवर्क्षरजसा राजन्न त्वया नापि वालिना ।
वनं निसृष्टपूर्वं हि भक्षितं तत्तु वानरैः ॥ ४
एभिः प्रधर्षिताश्चैव वारिता वनरक्षिभिः ।
मधून्यचिन्तयित्वेमान्भक्षयन्ति पिबन्ति च ॥ ५ G 5 63 6 B 5 63 6 L 5 61 6

[(l 1) B1 विमुक्तं (for विमुक्त) Ñ1 कपिविप्रयुक्त —(l 2) B1 राजे (for राजा) Ñ2 V2 B D6 हरियूथपेन (B1 2 6 °पस्तु) (for प्रवरो हरीणाम्) —(l 3) Ñ1 वन (for वन) —(l 4) B1 तैरेव D3 चिराणि (for मुख्यानि) B1(m also as above) भक्षयन्ति (for भक्षितानि)]

Colophon Ñ1 om, V1 illeg for colophon. —*Sarga name* Ś1 D1 4 10 11 मधुवनविलोपन(D1 4 °न), Ñ2 V2 D6 दधिमुखागमन, B1 मधुवनविध्वसने दधिमुखवाक्य, B2 3 मधुवनविध्वसने (B3 °न), B4 दधिमुखसमागमन, D2 मधुवनविलोपने सुग्रीवनिवेदन, D3 मधुवनविलोडन —*Sarga no* (figures words or both) D1 2 4 10 11 om Ś1 Ñ2 63 V2 53 B1 3 D5 7-9 T1 3 G M1 3 62 B2 58, B4 67, D1 66 D3 64 T2 M2 61 —After colophon D2 concludes with राम, G M1 2 श्रीरामाय नम

61

V1 illeg for Sarga 61 (cf v l 5 60 28) Ñ1 cont the previous sarga

1 ᵃ) B1 (क)सिपतित (for निप°) —ᵇ) Ñ2 V2 B D6 स(B1 च) हरीश्वर (V2 °र) (for वानरर्षभ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 वनपाल कपी(Ś1 D3 10 हरी)श्वर (D1 4 °र), D11 वनपाल महाकपि —ᶜ) V2 चाविग्न, B2 4 [द्]वाविग्न (for [द्]वोद्विग्न) Ś1 Ñ1 B2 D1-4 10 हृदय (for हृदयो)

2 ᵇ) D6 पतित पादयोर् (by transp) —ᶜᵈ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 दृद्धि(D11 यद्दि) त वीर, Ñ2 V2 D6 त ददानीह(V2 °ति), D5 7 9 T1 G2 M2 ते प्रदास्यामि D6 G1 M1 तेभय वीर (for ते भवेद्वीर) B2 3 D3 द्(D3 व) दामि तेभय वीर (for °) Ś1 Ñ V2 B2 3 D1-4 6 11 तत्यम्, D10 तत्तत्रम् (hypm) T2 G2 M3 सर्वम् (for सत्यम्) B1 4 अभय ददामि ते वीर वाक्यमेवाभिधीयता ⁂ Ck 'प्रयुक्तं त हरिवीर' इति पाठः ⁂ —After 2 Ś1 Ñ V2 B D1-4 6-11 T2 ins

1305* किं सभ्रमाद्धितमुरस्त्व ब्रूहि यद्वक्तुमिच्छसि ।
कच्चिन्मधुवने स्वस्ति श्रोतुमिच्छामि वानर ।

[(l 1) B2 किमर्थं मां (for किं संभ्रमाद्) D1 2 हि चक्षुमत (sic) D4 11 निर्वि(D11 °मु)कल्प D7-9 T2 Ct हित मुक्त (for हितमुरस्त्व) D2 न सभ्रमत्वया कार्यो (for the prior half) Ñ1 V2 B1-3 D6 मत्सा D11 कुशम् (for वक्तुम्) B4 D7-9 T2 Ct महंसि (for इच्छसि) —(l 2) B2 D6 10 कश्चिद्, D1 4 किंचिन् (for कच्चिन्) B1 -वन (for -वने) D3 सूचय (for वानर)]

3 ᵃ) Ś1 Ñ1 D1-4 7 9-11 समाश्वासितस्‌ B1 3 D6 तु विश्वासितस्, B2 तु प्रत्यापितस् (for तु विश्वासितस्) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 7-11 T2 G1 M2 3 स(D10 M2 3 सु) महाप्राज्ञो, Ñ2 V2 B D6 [द्]द महाप्राज्ञो, D5 सहसा प्राज्ञो M1 त महाप्राज्ञ (for च महाप्राज्ञो) D3 उत्थाय ततो मतिमान् (sic)

4 ᵃ) T2 नै ** (for नैवर्क्ष) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 ऋक्षराजेन यत्पूर्वं, Ñ2 V2 B D6 यदृक्ष(B4 सर्वेक्ष)पतिना तात, D1 4 ऋक्षराजेन सम्राजन् —ᵇ) Ñ1 B2 4 D7-9 च (for [अ]पि) Ñ2 D6 T1 2 G2 न त्वया वालिनापि वा —ᶜ) Ñ2 B1(before corr) 2 3 D5 प्रसृ(B3 °वि)ष्ट, V2 B4 प्रसृष्ट, B1(after corr) D6 प्रसृष्ट, D1 2 3 9 M2 विसृष्ट, D4 5 विसृष्ट, D11 विनिष्ट, Cv as in text (for निसृष्ट) V2 D4 5 ते, D3 M2 यत्, M3 तु (for हि) —ᵈ) D7 9 भक्षितं, Cg L as in text (for भक्षित) T2 त तु, M3 तच्च (for तत्तु) Ś1 Ñ V2 B D1-4 10 11 वानरैस्तद्विनाशित —After 4 D7-9 Ct ins 1306*

5 ᵃ) D5 7 9 M2 Ct प्रधर्षणायां च D6 M1 प्रहत्य माणाश्च(M1 °स्ते) (for प्रधर्षिताश्चैव) —ᵇ) G2 M1 2 वानरा, Ck as in text (for वारिता) D5 9 Ct वारित वनपालकैः —ᶜ) D6 त (for [इ]मान्) D5 9 Ct मामप्यचिंतयन्त्य —G2 repeats erroneously 5ᵈ–6ᵉ after 6ᶜ —ᵈ) D7 9 चलोकस Cm g as in text (for पिबन्ति च) —For 5 Ś1 Ñ1 D1-4 10 subst D7 9 Ct ins after 4 D11 cont after 1307*

1306* न्यवारयमह चैतान्सहैभिर्वनचारिभि ।
अविचिन्त्य तु मा हृष्टा भक्षयन्ति पिबन्ति च ।

[D9 om] 1 —(l 1) D11 निवारयन् Ś1 Ñ2 D1 10 चैतान् D7 8 मर्दन् (for चैतान्) Ñ2 महितो (for सहैभिर्) D1 4 -चारिभि D11 -गोचरै (for चारिभि) D2 निवारयन्नपि मां मममेभि प्रजग्मे —(l 2) D7 8 अचिंतयित्वा D11

G 5 63 20 B 5 63 8 L 5 61 7 शिष्टमत्रापरिध्यन्ति भक्षयन्ति तथापरे ।
निवार्यमाणास्ते सर्वे भ्रुवौ वै दर्शयन्ति हि ॥ ६
इमे हि संरब्धतरास्तथा तैः संप्रधर्षिताः ।
वारयन्तो वनात्तस्मात्क्रुद्धैर्वानरपुंगवैः ॥ ७

ततस्तैर्बहुभिर्वीरैर्वानरैर्वानरर्षभाः ।
संरक्तनयनैः क्रोधाद्धरयः संप्रचालिताः ॥ ८
पाणिभिर्निहताः केचित्केचिज्जानुभिराहताः ।
प्रकृष्टाश्च यथाकाम देवमार्गं च दर्शिताः ॥ ९

व्यतिक्राम्य च (for अपेक्षिन्स्तु) D2.11 मा सर्वे, D3 मां दृष्ट्वा (for गां दृष्ट्वा) Ñ1 च तन्मधु (for तिष्ठन्ति च)] while Ñ2 V2 B D2.11 subst. for 5

1307* अङ्गदं सहितैः सर्वैर्हनुमत्प्रमुखैः कपि ।
दृष्ट्वा मधुवनपालैश्च सर्वानस्मान्भक्षयत् ।

[(l 1) V2 B4 सहित (for °है) Ñ2 D2 अपि (for कपि) D11 अगदप्रमुखै सर्वैर्वीरैस्तत्प्रतिदर्शितैः]

—Ñ2 V2 B1.2.4 D2 cont

1308* मया चैतैः समेतेन वानरैर्वानराधिप ।
प्रतिषिद्धा अनादृत्य भक्षयन्ति स्म वानराः ।

[(l 1) V2 B1 D2 च तै, B4 चैनद् (for चैतै) V2 वानरर्षभ —(l 2) Ñ2 D2 दुनाइत्य]

6 G1 repeats 6^{abc} (cf 1 5) —^{a}) D8 T1 G2.3 M1 शिष्टमात्र (sic) Cg as in text (for °मत्र) —^{b}) G1 तदा (for तथा) —^{c}) M1 क्रोधाद् (for सर्वे) —^{d}) D1.3 G1 Ck t भ्रुकर्णि (D8 G1 °र्णी), T1.2 G2.3 M3 भ्रुवो वै, M2 भ्रुवौ मिर् (for भ्रुवौ वै) —For 6 Ś1 Ñ1 D1.2 (marg) 4.10.11 subst

1309* केचित्तु रोषाद्गर्जन्ति विक्षिपन्ति तथापरे ।
प्रस्फुरन्त्यपरे क्रुद्धा भ्रुवोऽन्ये विक्षिपन्ति च ।

[(l 1) Ś1 D10 च (for तु) D4.12 तेषाम् (for तु रोषाद्) —(l 2) D2.3 पर (for [अ]परे) D11 क्रुत्वा (for क्रुद्धा) D2.3 भृशोय (D3 °ये) (for भ्रुवोऽन्ये) D2 व (for च)]

—Thereafter they cont

1310* इत्येवमभिसक्रुद्धा सप्रहार प्रचक्रिरे ।
ते मया प्रतिषिद्धाश्च भर्त्सयन्ति वहीमुखा ।
भ्रति चैवोच्छ्रयस्तथा ब्रुवन्ति परुषाणि च ।

[(l 1) Ñ1 अभिविज्ञाय D10 अभिसक्रुद्धा (for अभिसक्रुद्धा) Ś1 D2.10 प्रकुर्वते (for प्रचक्रिरे) —D12 om l 2 —(l 2) Ñ1 D1.4 प्रतिषिद्धाश्च (Ñ1 °तु D1 °ति D2 °तो) (for प्रतिषिद्धाश्च) D3 भक्षयन्ते (for भर्त्सयन्ति) —Ś1 Ñ1 D1.4 om l 3 —(l 3) D2 [उ]च्छ्रयाय (for [उ]च्छ्रयस्)] —For 6 Ñ2 V2 B D2 subst and read after 8

1311* दन्तैः स्पर्शन्ति कश्चिच्च भर्त्सयन्ति स्म चापरे ।
भस्फुरन्त्यपरे रोषात्कृतं वैश्राभ्यवर्तयन् ।

[(l 1) B4 स्म (for च) Ñ2 V2 मधुवनं (for भर्त्सयन्ति) —(l 2) Ñ2 V2 B2 स(B2 भा)स्फुरन्त्य(V2 °रंस)परे रोषात्, B3 भवस्थ्यपरे रोषात् (for the prior half) B2 अन्यैरेव (for भ्रुवैरेव) Ñ2 [अ]नादृत्य (for [अ]तर्जयन्)]

7 ^{a}) Ś1 Ñ V2 B D1.4.6.10.11 सह तु (Ś1 Ñ1 D2.10 च) सत्स्थतरास (Ś1 Ñ1 D2.3.10.11 °रम्) —^{b}) Ñ1 तैश्च D7.8 T2 तदा (for तथा) Ś1 Ñ1 D1.2.4 स(Ñ1 च)प्रधर्षित, Ñ2 V2 B D2 नाशित वने (V2 बल) (for संप्रधर्षिता) B1 तथा च नाशित वन, D3 तदा न वनवर्ति —Ñ1 D2.4 om 7^{c}–9^{b} —^{c}) D7.8 T2 निवारयन्त (for वारयन्तो) —D5 reads 7^{d} in marg —For 7^{cd} Ñ2 V2 B D2.3.4.10.11 subst

1312* वारयामि स्म बाहुभ्यां सहैभिर्वनगोचरैः ।

[Ś1 D2.10 निवारयामि, V2 B2 D11 वारयन् स्म B4 D1 वारयामास (for वारयामि स्म) V2 D2 सह तैर् B1.4 D1 सहितैर् B2 मधौ ह्य (for सहैभिर्) Ś1 D2 नारैर् (for °गोचरैः)]

8 Ñ1 D1.4 om 8 (cf 1 7) —^{a}) Ś1 D2 सर्वैर् V2 वानरैर्, B सर्वैर् D2.12 क्रूरैर् D1 क्रुद्धैर् D2 वीरैर् (for वीरैर्) —^{b}) Ś1 Ñ2 V2 B D2.3.4.10.12 अङ्गदं च D8 T2.3 G1.2 M वानरर्षभ (G2 °र्भा) —^{c}) D2 मार्गं (for सरक्त) Ś1 D2.10.12 क्रूरैर्, B2 कोपाद्, D1 T1 M2 क्रुद्धैर् D3 दर्पैर् (for क्रोधाद्) —^{d}) D2.3 T3 सदर्पं (T2 °पीडि)ता M1.2 प्रवि(M1 से प्र)चालिता (for संप्रचालिता) Ś1 सह प्रयुत नाडित, Ñ2 V2 B D2.3.4.10.11 सहसुग्रस्त (B2 °ह मुष्टमपि) ताडित, D8 V3 भर्त्सयन्ति प्रधर्षिता —After 8, Ñ2 V2 B D2 read 1311*

9 Ñ1 D1.4 om 9^{ab} (cf 1 7) —^{a}) V2 B D2 जानुभ्या, V2 नगस्था (for पाणिभिर्) —^{b}) Ñ2 B D2 मुष्टिभिर् (for जानुभिर्) —For 9^{ab}, Ś1 D2.3.4.10.11 subst

1313* नगस्था कृष्यमाणाश्च जानुभ्या विनिपातिताः ।

[D2 च विनिपिष्टो, D11 हि हस्ताद्यु (for कृष्यमाणा) D12 च (for हि)]

—M1 illeg for 9^{cd} —^{c}) Ś1 V2 B1.4 T2 G1 प्रह(G2 °ह)ष्टाश्च, D1.4.11 प्रकृष्टा (D2.3.11 °ष्टा) D10 आकृष्य (for प्रकृष्टाश्च) Ñ1 V2 D2.3 G M1 च तदा (V2 °था) (for च यथा) D1.4 -काल (for -काम) Ñ1 D2 आकृष्टा यूथपा काम —^{d}) V2 मार्गं B2 -मार्गे, D2.11 मार्गम् (for मार्गं) Ś1 धर्षित, D1.4.10.11 दर्शित (for दर्शिता) —After 9 Ñ2 V2 B D2 ins.

1314* इत्येवमभिसक्रुद्धा प्रहारमकुर्वत ।

एवमेते हताः शूरास्त्वयि तिष्ठति भर्तरि ।
कृत्स्नं मधुवनं चैव प्रकामं तैः प्रभक्ष्यते ॥ १०
एवं विज्ञाप्यमानं तु सुग्रीवं वानरर्षभम् ।
अपृच्छत्तं महाप्राज्ञो लक्ष्मणः परवीरहा ॥ ११
किमयं वानरो राजन्वनपः प्रत्युपस्थितः ।
कं चार्थमभिनिर्दिश्य दुःखितो वाक्यमब्रवीत् ॥ १२
एवमुक्तस्तु सुग्रीवो लक्ष्मणेन महात्मना ।
लक्ष्मणं प्रत्युवाचेदं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ १३ G 5.63.16 B 5.63.15 L 5.61.13

[V3 om from संप्रहारम् up to the prior half of 1315* B3 प्रवृत्ते (for प्रवृत्त)]

—Ñ2 V2 B D4 cont while Ś1 D10.11 ins after 9

1315* ते सर्वे परमक्रुद्धैर्वनपालाश्च मामका ।

[V3 om the prior half D11 कृद्धे (sic) (for सर्व) B ते सर्वे (D1 सर्वे ते) परमक्रुद्धा (for the prior half) B3 मामकाः (for मामका)],

while D2 ins after 9

1316* ततोऽहमिह संप्राप्तस्त्वत्सकाशमरिंदम ।
वानरेश महाप्राज्ञ महाबल महाद्युते ।

10 D1.4 om 10[cd] —[a]) Ś1 Ñ1 D2.10.11 अस्मि हत, Ñ2 D4 तैर्निहता, B1 एतैर्हता, D6 ते निहता, G1 एव हता (for एते हताः) Ś1 Ñ1 V2 B1.3.4 D2.6.10.11 शूरेषु (for शूरास्त्व) B3 शूराश्च (for हताः शूरास्त्व) D3 पृथक्संमिलत क्रुद्धेषु —[b]) Ś1 D10 भर्तरि तिष्ठति (by transp) B2 राजनि तिष्ठति (for तिष्ठति भर्तरि) —[c]) D1 सर्व, D5 तत्ते, D4 सर्वं (sic) M1 चैतत् (for चैव) —[d]) D1 प्रकाम (for °मं) Ś1 Ñ1 D1.4.10 स (D5 तैः) प्रधर्षितं, Ñ2 V3 B D6 सर्व (Ñ2 ते स, B1 तद्) भक्षितं, D7.9 वैश्च भक्ष्यते, D11 भग्नवर्यं (sic); T1.2 तैः प्रमथ्यते (for तैः प्रभक्ष्यते)

11 [a]) B3 विज्ञाप्यमाने (for °मानं) Ñ1 B1.2.4 D1.7.8 T2.3 M2.3 स (for तु) —[b]) Ś1 Ñ1 D10 M1 वानरे (Ñ1 वरमे) श्वर, D1-4.11 कुरुवोत्तम (for वानरर्षभम्) —[c]) Ś1 Ñ1 B4 D1.4.10.11 अपृच्छत्स (D1.10.11 °च्छ); Ñ2 V1 B1.3 D2 G1 M1.2 अपृच्छत T2 मप्रयोग, G2 माप्रच्छर्य (corrupt) (for अपृच्छत्तं) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 महातेजा (for महाप्राज्ञो)

12 [a]) B3 D2 अयं (for अय) T1.2 वनपो (for वानरो) —[b]) T1.2 G1 भवत (for वनप) D2 त्वाम् (for प्रति) Ñ2 V2 B D6 वनपाल (V2 °ल) समागत (V2 °ता) G3 भवत प्रत्यवस्थित —[c]) Ś1 Ñ1 B1 D1-5.7.9-11 T1.2 G1 किं चार्थम्, Ñ2 B3 कस्यार्थम्, V2 कंचानुम् (sic), B3 कमार्यम्, Cr as in text (for कं चार्थम्) D2 अभिनिर्देश्य, G2 Ck °श्रित्य (for °दिश्य)

13 [a]) D3 लक्ष्मण परवीरहा —[c]) B4 लक्ष्मण (for °णं) —[d]) B1 विशारद T1 G2 विद्या वा (for विशारद)

☞ In Ś1 Ñ1 D1-4.10.11, the sequence of stanzas 14–24[b] (along with substitutes and insertions) is so complicated that it is given separately in a tabular form for the guidance of the reader and is mostly ignored in the Critical Apparatus

Tabular Conspectus of the sequence of stanzas 14–24[b] in Ś1 Ñ1 D1-4.10.11

Ś1	Ñ1	D1.4	D2	D3	D10	D11
14[ab] 19[cd] 14[cd]	14[ab] 19[cd] 14[cd]	14[ab]	14[ab]	14[ab] 19[ab] 19[cd]	14[ab] 16[a] 19[cd]	14[ab] 19[cd] 19[ab]
1317*	1317*	1317* (14[cd])	1317* (14[cd])	1317* (14[cd])	1317* (14[cd])	1317* (14[cd])
15	15	15	15	15	15	15
1–4 of 1318* (20)	1–4 of 1318*	1–4 of 1318*	1–4 of 1318*	1–4 of 1318* (20)	1–4 of 1318* (20)	1–4 of 1318* (20)

Ś1	Ñ1	D1.4	D2	D3	D10	D12
1319*	1319*	1319* (only D1)	1319*	1319*	1319*	1319*
l 2 of 1320*			l 2 (first time) of 1320*	l 2 of 1320*	l 2 of 1320*	l 2 of 1320*
					l 3-4 of 1320*	
16–18	16–18	16–18	16–18	16–18		16 18
19^{ab}	19^{ab}	19^{ab}				
19^{cd} (r)	19^{cd} (r)	19^{cd}				
21^{ab}	21^{ab}		21^{ab}	21^{ab}		21^{ab}
21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}		21^{cd}
	l 1, l 2, l 3, l 4 } of 1320* (22 23)	l 1, l 2, l 3, l 4 } of 1320* (22-23)	l 1, l 2 (second time), l 3, l 4 } of 1320* (22–23)	l 3 of 132 *		l 3, l 4 } of 1320*
	l 1, l 2, l 3 } of 1321*	l 1, l 2, l 3 } of 1321*	l 1, l 2, l 3 } of 1321*	l 3 of 1321*	l 1, l 2, l 3 } of 1321*	l 1, l 2, l 3 } of 1321*
	l 2, l 3, l 4 (r) } of 1318* (20)	l 2, l 3, l 4 (r) } of 1318* (20)	l 2, l 3, l 4 (r) } of 1318* (20)	l 2 (r), l 3 (r), l 4 (r) } of 1318*		l 2(r), l 3(r), l 4(r) } of 1318*
	l 1, l 2 } of 1319* (r)	l 1, l 2 } of 1319* (D1 r)	l 1, l 2 } of 1319* (r)	l 1, l 2 } of 1319*(r)	l 2 (r) of 1319*	l 1, l 2 } of 1319* (r)
	l 1, l 2, l 3, l 4 } of 1320* (r)	l 1, l 2, l 3, l 4 } of 1320* (r)	l 1 (r), l 2 (third time), l 3 (r), l 4 (r) } of 1320*	l 1, l 2 (r), l 3 (r), l 4 } of 1320* (22 23)	l 1, l 2(r), l 3(r), l 4(r) } of 1320* (22–23)	l 1, l 2(r), l 3(r), l 4(r) } of 1320* (22–23)
24^{ab}	24^{ab}	24^{ab}	24^{ab} 19	24^{ab}	24^{ab}	24^{ab}

आर्य लक्ष्मण संप्राह वीरो दधिमुखः कपिः ।
अङ्गदप्रमुखैर्वीरैर्भक्षितं मधु वानरैः ॥ १४

नैषामकृतकृत्यानामीदृशः स्यादुपक्रमः ।
वनं यथाभिपन्नं तैः साधितं कर्म वानरैः ॥ १५

दृष्टा देवी न संदेहो न चान्येन हनूमता ।
न ह्यन्यः साधने हेतुः कर्मणोऽस्य हनूमतः ॥ १६

कार्यसिद्धिर्हनुमति मतिश्च हरिपुंगवे ।
व्यवसायश्च वीर्यं च श्रुतं चापि प्रतिष्ठितम् ॥ १७

जाम्बवान्यत्र नेता स्यादङ्गदश्च बलेश्वरः ।
हनूमांश्चाप्यधिष्ठाता न तस्य गतिरन्यथा ॥ १८

अङ्गदप्रमुखैर्वीरैर्हतं मधुवनं किल ।
विचित्य दक्षिणामाशामागतैर्हरिपुंगवैः ॥ १९

आगतैश्च प्रविष्टं तद्यथा मधुवनं हि तैः ।
धर्षितं च वनं कृत्स्नमुपयुक्तं च वानरैः ।
वारिताः सहिताः पालास्तथा जानुभिराहताः ॥ २० G 5 63.19 B 5 63.21 L 5 61.31

---

14 Ñ2 V3 B D6 om 14–18 —^{a}) T3 भद्र (for आर्य) Ś1 Ñ1 D1–4.10.11 अथ लक्ष्मण सप्राप्तो वचनं शृणु कारण —^{c}) Ś1 Ñ1 T3 हृ(Ś1 पी)तं मधुवनं महत्(T3 किल) ⊛ Ck. अङ्गदेत्यादि। उच्यमानविशेषणैर्हरिपुंगवैर्मधुवनं हतमित्याचष्टे किलेति योजना। उक्तार्थस्यैव विवरणं नैषामि त्यादि ⊛ —For 14^{cd}, D1–4.10.11 subst., while Ś1 Ñ1 ins after 14^{c}:

1317* भाष्यति चाङ्गदमुखैर्वानरैर्मधु भक्षितम्।

[D3 मागदमुखैर्, D2.4 पान्त्याङ्ग(D4 °मुख)स्य, D11 वन पान तु (for चाङ्गदमुखैर्).]

—*After 14*, D6 reads 19^{c}–20^{b}, T3 reads 19^{c}–20^{d} for the first time here, repeating them in their proper place while M3 reads 19^{cd}.

15 Ñ2 V3 B D6 om 15 (cf v.l. 14). G2 om (hapl.) 15 —^{a}) Ś1 D10 देषाम्, D5 नैषम् (for नैषाम्) Ś1 Ñ1 D1–4.7.9–11 G1 -कार्याणाम् (for कृत्यानाम्) —^{b}) Ś1 D10 सेदृश (for ईदृश) Ś1 Ñ1 D1–4.7.9.10 T3 व्यतिक्रम (for उपक्रम). D11 कार्यमास्य व्यतिक्रम (sic) —*After* 15^{ab}, M3 reads 20$^{a–d}$ —^{c}) M3 यथा (for यथा) D5.6 M2.3 Cm [अ]भिपन्नास्ते, T2 [अ]विच्छिन्नं तैः, G1 [अ]विपन्नं तैः (for [अ]भिपन्नं तैः) Ś1 D2.7.9.10 Ck.t वनं यदभिपन्नास्ते, Ñ1 D1.3.4.11 यदर्थमभि(D3 °मुप)पन्नास्ते. —^{d}) Ś1 Ñ1 D4.10.11 तैर्ध्रुवं, D1.2 वै ध्रुव, D7.9 सद्ध्रुवं (for वानरैः) —*After* 15, D1–4 T3 ins l. 4 of 1318*.

16 Ñ2 V3 B D6 om 16 (cf v.l. 14). D10 om 16–18 —^{a}) Ś1 Ñ1 D3 दृष्टा तु(D1 च) मन्ये वैदेही, D2.4 दृष्टा च(D4 तु) मन्ये वैदेही, D3.11 दृष्टा(D3 °ष्टा) मन्ये च वैदेही(D3 °ही) —^{c}) G1 न ह्यस्य (for न ह्यन्य) —^{d}) D5 महात्मन (for हनूमत) Ś1 Ñ1 D1–4.11 कर्म णामृद्धिर्यो भवेत्

17 Ñ2 V3 B D4.10 om 17 (cf v.l. 14 and 16) —^{ab}) D3 T3 M1.3 हनूमत कार्यसिद्धिर्, G1 हनूमति हि सिद्धिश्च (for ^{a}) M3 मधुश्च हरियूथपे (for ^{b}) Ś1 Ñ1 D1–4.11 हनूमतो हि (D3 °ति च) सिद्धि(D1.2.4 °द्ध)श्च कर्पेर्(D3 कार्ये श)तिर्नीत च, D6 T1.2 G2.3 M2 °सिद्धिर्मतिश्चैव तस्मिन्वानरपुंगवे ⊛ Cr. "कार्यसिद्धिर्मति-श्चैव तस्मिन्वानरपुंगवे" इति पाठः ⊛ —^{c}) D3 T3 G1.3 M व्यवसाय (for °यश्) D1.11 वीर्यस्य (for वीर्यं) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–4.9.11 M1 सूर्य(M1 °र्यं)तेज इव ध्रुव (Ñ1 ध्रुवं).

18 Ñ2 V3 B D6.10 om 18 (cf v.l. 14 and 16) —^{a}) G1 यस्य (for यत्र). —^{b}) D11 अंगदस्य (for °दश्च) Ś1 Ñ1 D1–3.7.9.11 G1 M1 महाबल, D5 हरीश्वर, T3 बलाधिप (for बलेश्वर) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1–4.11 प्रतिष्ठा (D11 °ष्ठा)ता (for [अ]प्यधिष्ठाता) T1 हृ * * * * * * * ता —^{d}) Ś1 Ñ1 D1–3.7–9.11 T3 G1 नत्र (for तस्य)

19 ^{a}) D5 हत्वा (for हत) Ñ2 B D6.11 मम, V3 D10 महत् (for किल) —T3 repeats 19^{cd} (cf v.l. 14) D6 reads 19^{c}–20^{b} after 14 M3 reads 19^{cd} after 14 ⊛ Cv. अङ्गदप्रमुखैरित्यादि सुग्रीववाक्यात्स्मादृ दृष्टा देवीत्यत्र अङ्गदप्रमाणमङ्गदप्रमुखैर्वीरैर्हतं मधुवन किलेत्यादिश्लोक, आगतैश्चेत्यादि। पञ्चसंख्येयस्य द्योपतया सवन्धनीयम् ⊛ —^{c}) V3 B2 D1.4.6.11 G1 विचिंत्य (for विचित्य). —^{d}) M3 आगत (for आगतैर्) Ś1 Ñ(Ś1 Ñ1 first time) V2 B1.3.4 D2.4.10.11 T1.2 G2.3 हरियूथपैः, Ś1 Ñ1 (both second time) D1.4 कपिकुञ्जरैः, Ck. as in text (for हरिपुंगवैः) D5 आगत स हरीश्वर

20 T3 repeats 20$^{a–d}$ (cf v.l. 14) D6 reads 19^{c}–20^{b} after 14 M3 reads 20$^{a–d}$ after 15^{ab} —^{a}) D5 प्रविष्ट तु, T1.2 G3 [अ]प्र(T3 °ण्य)प्रप्य तद्, T3 (first time) प्रहृष्ट तद्, G1 M3 प्रमथितं (for प्रविष्टं तद्) D5 आगतैस्तत्र हृष्टैश्च; G1 अन्यैरप्रविष्टयं तद् (sic). —^{b}) D1 T1.2 G2 हृतं (for यथा) —^{d}) D5 उप मुक्त (for °युक्त) D7.9 तु (for च) T3 (first time) भक्षित मधु वानरैः T3 damaged from वारि up to पा in ^{f}. —^{e}) T3 G1 वानरा ; Ck as in text (for वारिता) D5 T3 M2.3 वारयतश्च सहितान्, D7.9 पालिता वनपालास्ते —^{f}) D1.4 G1 तस्य M3 पाल (for तथा) —*For* 20,

Ś1	Ñ1	D1.4	D5	D7	D10	
1319*	1319*	1319* (only D2)	1319*	1319*	1319*	13
l 2 of 1320*			l 2 (first time) of 1320*	l 2 of 1320*	l 2 of 1320* l 3-4 of 1320*	l 2 of 13
16 – 18	16 – 18	16 – 18	16 – 18	16 – 18		16 – 18
19^{ab}	19^{ab}	19^{ab}				
19^{cd} (r.)	19^{cd} (r)	19^{cd}				
21^{ab}	21^{ab}		21^{ab}	21^{ab}		21^{ab}
21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}	21^{cd}		21^{cd}
	l 1, l 2, l 3, l 4 of 1320* (22-23)	l 1, l 2, l 3, l 4 of 1320* (22-23)	l 1, l 2 (second time), l 3, l 4 of 1320* (22-23)	l 3 of 1320*		l 3, l 4 of 1320*
	l 1, l 2, l 3 of 1321*	l 1, l 2, l 3 of 1321*	l 1, l 2, l 3 of 1321*	l 3 of 1321*	l 1, l 2, l 3 of 1321*	l 1, l 2, l 3 of 1321*
	l 2, l 3, l 4 (r) of 1318* (20)	l 2, l 3, l 4 (r) of 1318* (20)	l 2, l 3, l 4 (r) of 1318* (20)	l 2 (r), l 3 (r), l 4 (r) of 1318*		l 2(r), l 3(r), l 4(r) of 1318*
	l 1, l 2 of 1319* (r)	l 1, l 2 of 1319* (D1 r)	l 1, l 2 of 1319* (r)	l 1, l 2 of 1319* (r)	l 2 (r) of 1319*	l 1, l 2 of 1319* (r)
	l 1, l 2, l 3, l 4 of 1320* (r)	l 1, l 2, l 3, l 4 of 1320* (r)	l 1 (r), l 2 (third time), l 3 (r), l 4 (r) of 1320*	l 1, l 2 (r), l 3 (r), l 4 of 1320* (22-23)	l 1, l 2(r), l 3 (r), l 4(r) of 1320* (22-23)	l 1, l 2 (r), l 3 (r), l 4(r) of 1320* (22-23)
24^{ab}	24^{ab}	24^{ab}	24^{ab} 19	24^{ab}	24^{ab}	24^{ab}

ततः प्रहृष्टो धर्मात्मा लक्ष्मणः सहराघवः ।
श्रुत्वा कर्णसुखां वाणीं सुग्रीववदनाच्च्युताम् ॥ २४
प्राहृष्यत भृशं रामो लक्ष्मणश्च महायशाः ।
श्रुत्वा दधिमुखस्येदं सुग्रीवस्तु प्रहृष्य च ।
वनपालं पुनर्वाक्यं सुग्रीवः प्रत्यभाषत ॥ २५
प्रीतोऽस्मि सौम्य यद्भुक्तं वनं तैः कृतकर्मभिः ।
मर्षितं मर्षणीयं च चेष्टितं कृतकर्मणाम् ॥ २६

G 5 63 26
B 5 63 31
L 5 61 38

[(l 1) Ñ1 (both times) D11 दृष्ट्वा, T2 दृष्ट्वा (for दृष्टं) Ñ1 (first time) D11 T2 वैदेही (for वैदेही) D2 दृष्टं मन्ये सत्य सीतां (for the prior half) Ñ1 (first time) D11 निमानना (for °नाम्). D2 (first time) T2 मुनिकानन्दर्शन (for the post half) —Ñ1 illeg for l 2–4 in second occurrence D10 reads l 2–4 for the first time after l. 2 (first time) of 1319* repeating them here D1,11 read l. 2 for the first time after 1319* (first time) repeating it here D2 reads l 2 for the first time after 1319* (first time) repeating it here and also after 1319* (1) —(l 2) D2 (first time) समाप्त- (for सुसित-) Ś1 D2,11 (all except Ś1 first time) च (for हि) Ś1 तृषिता, Ñ1 (first time) हरस (for कपय) D2 (third time) 2 4,10 11 (all second time) कृतवार्षिकन सर्वे (for the prior half) Ñ1 D1–4 11 T2 (Ñ1 D2 first time, D1 4 second time, D2 11 both times) पिबति (for पिबतु) Ś1 वयो, D1–4 10 11 (D1 both times, D2 third time, D1 4,10 11 second time) हरयो, D2 4 11 (all first time) तु (D2 ह) पिता, T2 सहित (for सहिता) —D2 (l 3 only) 11 read l. 3–4 for the first time after 21, repeating them here —(l 3) Ñ1 D10 11 (all first time) T1 कष्टा (for अद्दा) D11 (first time) सीतां हि (for ते सीतां) D1–1,10 11 (all second time) मा (D4 ता) नवाप्य (D11 तान्वेष्य) हि सीतां त (D2 ते सीतां) (for the prior half) D1 om वानरा in second occurrence D1 4 (both second time) वानरोत्तमा, D2 2 10 11 (all second time) वानरेश्वर (D10 °र्षभ) (for पुरुषर्षभ) —(l 4) Ñ2 V2 B D4 प्रस्त्वेयुर्, D2 पर्षयते (sic), T2 मखरेयुर् (for धर्षयेयुर्) Ñ1 (first time) V2 D2 10 (D2 10 second time) दृष्टा B1 दृष्ट्वा, B1 दृष्टो (sic) (for दृष्टा) Ñ2 V2 B D4 मर्षिष्यन्ति (for हि वानरैः) D1 दृष्टा तान तु वानरैः (for the post half)]

—After 1320* (first time) Ñ1 D1 2 4 cont, D2 cont l 3 only after l 3 (first time) of 1320*, D10 11 cont after l 4 (first time) of 1320*

1321* तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सुग्रीवस्य महात्मनः ।
लक्ष्मणो मतिमान्प्राज्ञो वानरेशमथाब्रवीत् ।
अहृष्टो यदनुप्राप्तो विचिन्त्य दक्षिणां दिशम् ।

[(l 3) D2 11 यदि संप्राप्तो (for यदनु°) D1 2 4 10 विचिन्त्य D2 11 दृष्ट्वा तां (for विचित्य)]

24 a) T2 damaged for तत . D11 तु हृष्टो (for प्रहृष्टो) —b) B1 स च (for सह) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 राघव सह (Ñ1 °वश्च स) लक्ष्मण —After 24ab, D2 reads 19 —c) D2 श्रोत्रसुखा (for कर्ण°) Ñ2 V2 B D4 श्रुत्वै तद्वचनं सौम्य (V2 सर्वं) —d) Ñ2 V2 D4 -वदनाच्युतं, B D1 2 4 G1 -वदनाच्युतां (B °तं) D2 -वचनाच्युतां.

25 a) D1 2 5 प्रहृष्यत (sic), M1 प्राहृष्यति (for प्राहृष्यत) D1 4 भृशो (sic) (for भृशं) —b) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 M1 सहाबल (for °यशाः) —For 25ab, Ñ2 V2 B D4 subst

1322* प्रहृष्यच्च च रामस्य लक्ष्मणस्य च धीमतः ।

[V2 B2 तु (for both च) Ñ2 D4 सम्प्रहृष्य (for प्रहृष्य च)]

—c) D2 दधिमुखस्य (for °स्येद) Ñ1 D1–4 [ए] तत्, D2 11 [ए] त, D2 [ए] त (for [इ] द) Ś1 Ñ2 V2 B D4,10 इदं (Ś1 D10 दृष्ट्वा) दधिमुख वाक्य (Ś1 D10 चैव) —Ñ2 V2 B D4 om (hapl) 25cd —c) M1 स (for तु) Ś1 Ñ1 D1 2 4,10,11 वाक्य (Ś1 च प्र [sic]) हृष्यत (for तु प्रहृष्य च) D2 सुग्रीवस्य प्रहृष्यत (sic) —f) D2 प्रहृष्ट (for सुग्रीव) Ś1 D10 वाक्यमारत. Ñ2 V2 B1 2 D4 मुदितोऽब्रवीत् (B2 °ब्रवत्), B1 4 वाक्यमब्रवीद् (for प्रत्यभाषत) ⁂ Cv सुग्रीव प्रत्यभाषतेत्यत्र सुग्रीवस्तत्र शोभ(मन)प्रीत इति गुणवचन । अन्यथा पुनरुक्ति स्यात् ।, so also Cr m g t and Cg further adds क्रियाभेदेनापुनरुक्तिर्वा ⁂

26 Ñ2 om 26 B2 transp ab and cd —ab) D1 2 4 G1 M1 सोढ, D11 मैत्र (for सौम्य) D1–4 11 वन तद्, T1 2 G1 2 वानरैः (for वन तैः) Ñ2 V2 B D4 प्रीतोऽस्मि सा सूनमुखे कृतकर्मा स वानर (Ñ2 राघव) —cd) D2 धर्षणं, D2 4 M1 धर्षितं (for मर्षितं) G2 धर्षणीय, Ck as in text (for म°) Ñ2 V2 B D2 4 M2 मर्षणीयं च मे तस्य (D2 तेषां तथ, M2 मे तथा) D1 अमर्षणीयमेतेषां (for c) Ñ2 V2 B D1 कृतकर्मणः Ś1 D1 2 4 10 11 T2 तेषां च (T2 तु) कृतकार्याणां मर्षणीय (T2 धर्षयामि) विचेष्टितं (D1 °तु) —After 26 Ś1 Ñ2 V2 B D1–4 6 7 9–11 T2 Ct ins while Ñ1 ins l 2 only after 25

1323* गच्छ शीघ्रं मधुवनं संरक्षस्व त्वमेव हि ।
ताश्च प्रयच्छ सर्वांस्त्वं हनुमत्प्रमुखान्कपीन् ।

[(l 1) D2 रक्षा पुरा (for त्वमेव हि) Ñ2 V2 B D4 सरक्ष स कपीन् (for the post half) —(l 2) Ś1 तान्प्रेषय D2 4 T2 तान् प्रेषय (for ताश्च प्रयच्छ) B1 D2 4,11

G 5.63.20 B 5.63.25 L 5.61.26

एतदर्थमयं प्राप्तो वक्तुं मधुरवागिह ।
नाम्ना दधिमुखो नाम हरिः प्रख्यातविक्रमः ॥ २१
दृष्टा सीता महाबाहो सौमित्रे पश्य तत्त्वतः ।
अभिगम्य यथा सर्वे पिबन्ति मधु वानराः ॥ २२
न चाप्यदृष्ट्वा वैदेहीं विश्रुताः पुरुषर्षभ ।
वनं दत्तवरं दिव्यं धर्षयेयुर्वनौकसः ॥ २३

Ś1 Ñ1 D1.2.11 subst. Ñ2 V2 B D4 subst and repeat l. 1–2 after 21, while D7–9 T2 ins l. 4 only after 15

1318* आगतोऽस्मौ महदश्च यथा मधुवने हरि ।
महदेवानरैः सर्वैर्हनुमत्प्रमुखैरिह ।
धर्षितं च वनं सर्वमुपभुक्तं च तन्मधु ।
वारयन्तश्च मद्धाता' पाला वानुमिराहता ।

[Ñ1 D1.2.4 om. l. 1.—(l. 1) Ñ2 V2 B D4 (all first time) कान्देव (V2 B1 °न्देव, B4 °त्व च) (for आगतोऽस्मौ). Ñ2 V2 B1–4 D4 (all first time) प्रविष्ट (Ñ2 V2 °ष्टा)म्, B1 (first time) महदृष्ट (for महदम्). B2 D4 (both first time) तु (for च). Ñ2 V2 B D4 (all second time) कनाहृत प्रविश्य (B1 °न्तु) (for the prior half). Ñ2 V2 B1.2.4 D4 (all first time) तदा; B3 (first time) मद्य (for यथा). Ñ2 V2 B D4 (all first time) महत्, Ñ2 V2 B D4 (all second time) मम (for हरे).—D2.11 repeat l. 2–4 after 1321*.—(l. 2) Ñ1 हर्षैः, Ñ2 V2 B D4 (all both times) वानरैः, D1.2 (second time) महद्दे, D2.11 (both first time) प्रविष्टे, D11 (second time) दृष्टे (for सर्वैः). D1 (first time) हनुमन्त् (sic) (for वानरैः). D4 (first time) मार्गं (for सर्वैः). Ñ1 हन., Ñ2 V2 B D4 (Ñ2 B1–3 D4 second time, V2 first time, B4 both times) मम, D11 (second time) इन (for इह).—(l. 3) Ñ2 V2 B D4 नदिनं च, D4 प्रवर्तित (for धर्षितं च) Ñ1 मधुवन (by pm.) (for च वन) D2.11 (both first time) इमाम् (for सर्वम्) Ñ2 B4 D1.2.11 (both times) उपभुक्तं (for °भुक्त) Ñ1 तु (for च) Ñ2 V2 B D4 सर्वो (for तन्मधु) —Ñ1 D1.2.4 read l. 4 for the first time after 15, repeating it here.—(l. 4) D7–9 T2 मृत मया (for च योधना) Ñ2 V2 B1.2.4 D4 वारितोऽपि च संयुद्ध (V2 °द्ध, B1 °द्ध, B4 °द्धा) (for the prior half). B2 चैव, B4 पश्चि (for पाला) Ñ2 V2 B1.2 D4 तथा (B4 °त्व) (for मया). D3 वानरैस्तु संयुद्धे प्रनुदितः प्रहर्षितैः.—After l. 4 (first occurrence), D4 erroneously ins मत्त ? नदितः.]

—Thereafter, Ś1 D7–11 T2 cont., Ñ1 D1–3.11 cont. for the first time after l. 4 (first occurrence) of 1318* repeating it after l. 4 (second occurrence) of 1318*, D4 cont. after l. 4 (second occurrence) of 1318*:

1319* तथा न गणितश्चाय कपिर्दधिमुखो बली ।
पतिर्मधुवनस्यायमन्यानि स्थानि मधून् ।

[(l. 1) Ñ1 D1–3.11 (all [except D4] second time) यदा (for तथा). D2 (first time) [न]°. D2.11 (both first time) [च]र (for [श्च]य). Ñ1 (second time) यत्र (sic) (for बली).—Ñ1 (second time) ins. l. 2.—D11 repeats l. 2 after 1321*.—(l. 2) Ñ1 (first time) पति (for पतिः) D1 (second time) मधुवनस्य, D7–9 T2 मम वनस्य (for मधुवनस्य) D1–3 (all second time) दुधानि (for स्थानि) D1 (first time) मत्त (for मधून्).]

21 D10 om. 21. D1.2 om. 21ab.—a) Ñ1 D11 एवम्; D11 कामम्; T2 M1 G1 एतम् (for एतद्). Ñ1 D1 मर्त्यम् (for अर्थम्). Ś1 Ñ1 D2.3 मनु; D11 मधु-; T2 G2 इम (for अयं). Ñ2 V2 B1.2 D4 वक्तुं प्राप्तो (by transp.); B3 स्वयं प्राप्तो; B4 तुभ्यं प्राप्तो (for प्राप्तो वक्तुं). Ś1 Ñ1 D2.3.11 मधुरवेषः; Ñ2 V2 B D4 मधुवने प्र(B1–3 °नय)मु; D4 T2.3 G1 मधुरादिह (T2 °धा मि)रा, M2 मधुवनादिह (for मधुरवागिह).—c) Ś1 Ñ1 D1.4 वैन्य: T1.2 G1.2 वृद्धो, T3 वैन (for नाम). Ñ2 V2 B D4 दधिमुखेति नाम्ना.—d) Ś1 Ñ1 D1–3 कपि (for हरिः). D11 विख्यात (for प्रख्यात).—After 21, Ñ2 V2 B D4 repeat l. 1–2 of 1318*.

22 Ś1 om. 22–23. For 22–23, Ñ1 D1–3.11 subst. 1320*.—a) D3 दृष्ट्वा (for दृष्टा). Ñ2 V2 B1.2.4 D4 दृष्टा (V2 °ष्टा) मन्ये तथा (V2 B1 °था) देवि B (marg. also) दृष्टा देवीति मन्ये हं, B4 दृष्टा देवी तव मन्ये.—b) D4 पश्येत (for तत्त्वतः). Ñ2 V2 B D4 सुनिश्चयं कथितं.—c) Ñ2 V2 D4 य(Ñ2 त)थैते हि B1 वने सर्व B4 वनेऽस्मिन्, B3 वनेनेह (sic), B4 वनेष्वपि, D4 T2 G1 M1.2 तथा (D4 °था) सर्वे (for यथा सर्वे).—d) Ñ2 V2 B D4 हरयो मधु (for मधु वानराः).

23 Ś1 om. 23 (cf. v.l. 22).—b) M1 विश्रुते (for विश्रुताः). G2 पुरुषर्षभाः.—c) M1 तत्तु (for दत्त).—For 22–23, Ñ1 D1–3.11 (Ñ1 D1.2.4 repeat it after 1319* [r.], D4 after 1319*) subst.; Ñ2 V2 B D4 subst. l. 3–4 for 23, while Ś1 cont. l. 2 only after 1319*, whereas T2 ins. after 23.

1320* दृष्टा तु मन्ये वैदेही रामरक्षितमानसम् ।
महितारां हि कथय विश्रुत्य महिता मधु ।
अदृष्ट्वा न हि ते सीतां वानरा दुरासदाः ।
धर्षयेयुर्मधुवनं बलवद् इदं हि वानराः ।

स प्रविश्य मधुवनं ददर्श हरियूथपान् ।
विमदानुद्धतान्सर्वान्मेहमानान्मधूदकम् ॥ ४
स तानुपागमद्वीरो बद्ध्वा करपुटाञ्जलिम् ।
उवाच वचनं श्लक्ष्णमिदं हृष्टवदङ्गदम् ॥ ५

सौम्य रोषो न कर्तव्यो यदेभिरभिवारितः ।
अज्ञानाद्रक्षिभिः क्रोधाद्भवन्तः प्रतिषेधिताः ॥ ६
युवराजस्त्वमीशश्च वनस्यास्य महाबल ।
मौर्ख्यात्पूर्वं कृतो दोषस्तद्भवान्क्षन्तुमर्हति ॥ ७

G. 5 61 7
R. 5 64 8
L. 5 62 8

D1 5-6 7 9-11 M3 Ck त्वरित Ñ1 ययौ (for गत) Ñ2 V2 B D6 त्वरित स(Ñ2 B3 D6 प्र, V2 स) ययौ तथा —B3 om 3ᶜ-5 —ᶜ) D3 reads, from मौ up to ᵈ in marg Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 भूमि (for भूमौ)

4 B3 om 4 (cf v l 3) —ᵃ) Ñ2 V2 B1 2 D6 प्रविश्य तन् (for स प्रविश्य) D8 मधुवने, T1 * * * न (damaged) (for मधुवन) B4 प्रविश्य बहून तत्र —ᶜ) Ñ2 D6 विमर्दांद् (for विमदान्) Ś1 Ñ B1(before corr) 2 4 D1-8 9 10 11 M दर्पितान्, V2 कुपितान्, B1 (marg after corr) उर्जितान्, T2 उद्धितान् (sic) (for उद्धतान्) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D10 हीष(Ñ1 येष)मानमरान्यथान्, Ñ2 V2 B1 2 4 D7 8 वेपमानान्मदा(B1 2 D8 °दा)त्यये, D1 2 4 11 वेपमानान्मदा(D11 °द्दा)त्ययान् (D2 11 °यान्)

5 B3 om 5 (cf v.l 3) —ᵃ) Ś1 D10 अनुगतो, Ñ1 D11 अनुनयद्, Ñ2 B1 2 D6 उप(B1 °पा)चरन्, B4 वंदयद् (subm), D1 4 अनुमनन्, D2 अनुव्रजन् (for उपागमद्) D3 ते सर्वे वानरश्रेष्ठा —ᵈ) D1 2 (अं)जलिं T2 य * * * *रान्तलिं (damaged) —ᶜ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 हृष्टवद्, Ñ2 चैव, V2 चेद् (for श्लक्ष्णम्) D3 क्रूम्भिरे भसृत वाक्यम् —ᵈ) Ñ2 श्लक्ष्ण, V2 हृष्ट, D6 om D8 हित (for हृष्ट) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 हृष्ट दधिमुख (D1 4 °खः) कपि (D2 °पिः), D6 हृष्ट च हृष्टगद्द —After 5 D3 ins

1326* अस्माभिर्मर्दमत्तैश्च यूथपैश्च महाबले ।

6 D2 transp ᵃᵇ and ᶜᵈ (including star passages) —ᵃ) B3 स सा (for सौम्य) D1 4 10 11 [का]रोषो (for रोषो) —ᵇ) V2 अपि वारित B1-3 अपि वारित, D5 8 G1 अतिवादित D7 8(marg also) 9 Ct परिवारि(Ct °र) तं T2 Ck परिवारित (Ck °त); M3 अभिचारित M2 इद वारित, Cv r °तं Cg as in text (for अभिवारित) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 यदस्मी(Ś1 Ñ1 D10 °स्मा)भिर्निवारिता (D11 °त) —After 6ᵃᵇ, D3 ins

1327* अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानात्प्रियम्सद्द हरीश्वरैः ।

—ᶜ) Ś1 Ñ V2 B D1-4 6 10 11 यदि वा ज्ञानाद् (for रक्षिभिः क्रोधाद्) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 समधर्षिता (Ś1 Ñ1 D11 °ता), T1 प्र * * * * (damaged) (for प्रतिषेधिता) Ñ2 V2 B1 2 4 D6 न वधिताय(Ñ2 V2 B2 [before corr] D6 °इय)राध्यति D8 मात्र कार्यपरात्पति ॐ Cm t नविस्मानात्क्रोधाच भवन्त प्रतिषेधिता इति यदेवपरिवारित(Ct °त) पतितो पारम प्रति रोषो न कर्तव्य इति योजना(Ct °न्वयं)।, Cg एभिर्वानैरभिवारित अभिवारितोऽसीति यद्, अत्रार्थे रोषो न कर्तव्य । भवन्त इति पूजाया बहुवचनम् । य च हनुमदादिकमादाय बहुवचनम्, उत्तरश्लोकेऽपि युवराजस्त्वमिति युने । अज्ञानात्क्रोधात्, अज्ञानयुक्तक्रोधादित्यर्थ । अभिवारितमिति पाठे लिङ्गव्यत्यय मार्ष । कश्चित्तु—अज्ञानात्क्रोधाच्च भवन्त प्रतिषेधिता इत्येवपरिवारित परिवारण प्रति रोषो न कर्तव्य इति योजयन्ति।, Cl. भवन्त. प्रतिषेधिता प्रतिपिद्धा इत्यर्थ ॐ —After 6, Ñ1 ins

1328* एव मुख्यान्हरीन्सर्वान्दृष्ट्वा दधिमुख कपि ।,

while D3 ins after 6ᶜᵈ (transp)

1329* मौर्ख्याद्बालस्वभावाच्च तत्र यद्वोऽपराधितं ।
एतदुक्त्वा च वचन दधिवक्त्र महाप्रिय ।
क्षान्तमेव मया सर्वं नास्ति कोऽपि व्यतिक्रम ।

—Ñ1 D3 cont Ś1 D1 2 4 10 11 ins after 6

1330* उवाच वचनं श्लक्ष्णमङ्गदं कनकाङ्गदम् ।

[Ñ1 इदम् (for श्लक्ष्णम्) D1 तमुवाच वच श्लक्ष्णम् (for the prior half) D4 चाङ्गद (for अङ्ग°) Ś1 D10 काञ्चन (for कनक)]

—D3 further cont

1331* कार्यं कोऽह तव विभो मातुलस्ते विभु कपे ।

—Thereafter D3 cont while D7 8 T2 (repeats after 7ᵃᵇ) ins 1332* after 6

7 ᵃ) Ś1 D1 10 युवराज G2 स (with hiatus) (for त्वम्) —ᵈ) B3 D1 2 4 G2 M3 महाबल, B4 महामुन (for °बल) —After 7ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 ins, D7 8 T2 ins after 6 T2 alone repeating after 7ᵃᵇ, D3 cont after 1331*

1332* आगतो दूराद्दनुप्राप्तो भक्ष्यतां भक्ष मधु ।

[D1 4 दूरपरिश्रान्तो (for दूरादनुप्राप्तो) D1 2 4 T2 (second time) भक्ष्य च D8 भक्ष्यश्च D11 °भक्ष्यम् (for °वरत) D11 इद (for स्वक) Ñ1 स्वय भक्षयते मधु (for the post half)]

—Thereafter, Ś1 cont D1 11 cont after 1334*, D10 ins after 8

1333* योऽयं मौर्ख्यापकारो मे तत्र त्वा मर्षयाम्यहे ।

[D11 मे (for त्व) D11 प्रहारो (for प्रकारो) and क्षमता दयेत् (for °हे)]

G 5 63 28
B 5 63 32
L 5 61 39

इच्छामि शीघ्रं हनुमत्प्रधाना-
न्शाखामृगास्तान्मृगराजदर्पान् ।
द्रष्टुं कृतार्थान्सह राघवाभ्यां
श्रोतुं च सीताधिगमे प्रयत्नम् ॥ २७

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे एकषष्टितमः सर्गः ॥ ६१ ॥

६२

सुग्रीवेणैवमुक्तस्तु हृष्टो दधिमुखः कपिः ।
राघवं लक्ष्मणं चैव सुग्रीवं चाभ्यवादयत् ॥ १
स प्रणम्य च सुग्रीवं राघवौ च महाबलौ ।
वानरैः सहितैः शूरैर्दिवमेवोत्पपात ह ॥ २
स यथैवागतः पूर्वं तथैव त्वरितो गतः ।
निपत्य गगनाद्भूमौ तद्वनं प्रविवेश ह ॥ ३

T2 तान् (for तं) M1 तानत्र प्रथमान (for the prior half) D1 2 4 11 हतान् (for कपीन्)]

27 D8 om 27 —ᵃ) V2 सवान् (for शीघ्रं) —ᵇ) B4 दर्पितान् (for दर्पान्) —ᶜ) B3 दृष्टा, D7 9 प्रष्टु (for द्रष्टुं) —ᵈ) B3 तु (for च) Ś1 V2 B3 D1-4 10 11 [सी]ता[ऽ]धि(V2 °भि)गम (D1-4 11 °म [sic]) B2 [सी]तागमे (sic) (for [स]ीतागमे) V V2 B T2 G1 प्रवृत्तिं, D1 2 3 प्रयत्नात् D2 10 11 °त्नान् (for प्रयत्नम्) ⊛ Cg अस्मिन्सर्गे एकोनत्रिंशच्छ्लोका इ ⊛ —After 27, D5 7-9 S ins

1324* प्रीतिस्फीताक्षौ संप्रहृष्टौ कुमारौ
दृष्ट्वा सिद्धार्थौ वानराणां च राजा ।
अङ्गैः संहृष्टैः कर्मसिद्धिं विदित्वा
बाह्वोरासन्नां सोऽतिमात्रं ननन्द ।

[(l 1) D5 तथैव (for कुमारौ) —(l 3) D5 7 9 Ct प्रहृष्टैः T2 स हृष्टैः Cs r m g k as above (for संहृष्टैः) D7 9 M1 Ct ज्ञात्वा, Cr m g k as above (for वि°) —(l 4) D1 9 Cr अतिमात्र (for सोऽतिमात्रं)]

Colophon —*Sarga name* Ś1 D10 मधुवनगमनं, Ñ1 D1 3 4 सुग्रीववाक्यं, V2 B2 B D6 दधिमुखनिवेदनं, D1 दधिमुखसान्त्वनं D11 सुग्रीवदधिमुखवाक्यं —*Sarga no* (figures words or both) Ñ2 D1 3 4 10 11 om Ś1 V2 61 B2 54 B1 2 D4 9 T1 3 G M1 3 63 B3 59 B4 68 D2 67 D8 65 T2 M2 62 —After colophon T2 concludes with श्रीरामार्पणमस्तु, G M1 2 with श्रीरामाय नमः

1 ᵃ) Ś1 उक्ते तु (for उक्तस्तु) B3 सुग्रीवेणैव सहृष्टो —ᵇ) B3 वीरो (for हृष्टो) Ñ2 V2 (marg also) B1-3 D6 हरिः, B4 [ऽ]ग्रगीः (for कपिः) —For 1ᶜ⁻ᵈ Ś1 Ñ1 D1-4 10 subst 1325* while V1 V2 B D11 subst l 1 only of 1325* for 1ᶜᵈ

2 ᵃᵇ) V2 B1 2 प्रणम्य तु B3 तु प्रणम्य (for प्रणम्य च) B4 प्रणम्य च स (by transp) D5 रामलक्ष्मणौ (for च महाबलौ) Ñ2 V2 B D6 राघव (B4 °व च) लक्ष्मणं तथा (B1 °णा) (for ᵇ) D11 समणम्य तु सुग्रीवे राघवे लक्ष्मणे तथा —For 1ᶜ-2ᵇ, Ś1 V1 D1-4 10 subst V1 V2 B D8 11 subst l 1 only for 1ᶜᵈ

1325* उक्त्वा धन्योऽहमस्मीति चरणावभ्यवादयत् ।
राघवं लक्ष्मणं चैव सुग्रीवं चाभ्यवादयत् ।

[(l 1) B3 उक्ते (for उक्त्वा) D11 (with hiatus) अन्या (for धन्यो) Ñ1 D1 4 तस्य पादावभ्यवन्दत् (Ñ1 °वन्दे [sic]) B1 चरणावभिवाद्यस्य (for the post half) —(l 2) Ñ1 लक्ष्मणा (hypm) D1 [अ]पि (for [अ]भि-)]

—ᶜ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सह शूरैस्तैर्, V2 V2 B D6 सहितैः सर्वैर्, D7-9 सहितः शूरैर्, T1 2 सह तैः शूरैर् M1 सचिवैः शूरैर्, Cg as in text (for सहितैः शूरैर्) ⊛ Cg वानरैः सहितैरिति पाठः ⊛ —ᵈ) D2 एव पपात (for एवोत्पपात) B3 च (for ह)

3 ᵃ) B4 D12 तथैव, G3 यथैव M2 यथा च Ct as in text (for यथैव) B4 श्रीमान्, D1 4 11 शीघ्रं D3 तूर्णं, D1 क्षिप्रं (for पूर्वं) Ś1 Ñ V1 B1 2 D2 10 स(D1 त)थैव (Ñ1 स यथैव [hypm]) वानरं श्रीमत्(Ś1 Ñ1 D10 शीघ्रं) —ᵇ) D11 यदा, G1 तदा (for तथा) Ś1

62

☞ V1 illeg for 2 - 13ᵇ (cf V1 5 60 28)

पीत्वा मधु यथाकामं विश्रान्ता वनचारिणः ।
किं शेषं गमनं तत्र सुग्रीवो यत्र मे गुरुः ॥ १४
सर्वे यथा मां वक्ष्यन्ति समेत्य हरियूथपाः ।
तथास्मि कर्ता कर्तव्ये भवद्भिः परवानहम् ॥ १५
नाज्ञापयितुमीशोऽहं युवराजोऽस्मि यद्यपि ।
अयुक्तं कृतकर्माणो यूयं धर्षयितुं मया ॥ १६
ब्रुवतश्चाङ्गदस्यैवं श्रुत्वा वचनमव्ययम् ।
प्रहृष्टमनसो वाक्यमिदमूचुर्वनौकसः ॥ १७
एवं वक्ष्यति को राजन्प्रभुः सन्वानरर्षभ ।
ऐश्वर्यमदमत्तो हि सर्वोऽहमिति मन्यते ॥ १८
तव चेदं सुसदृशं वाक्यं नान्यस्य कस्यचित् ।
संनतिर्हि तवाख्याति भविष्यच्छुभभाग्यताम् ॥ १९

G 5 61 20
B 5 61 20
L 5 62 21

(Ñ2 V2 B1 2 4 D6 8 11 हि B3 प्र (for च) B1-3 जानीम (for जानामि) V2 तेन जानीमहे तथा (for the post half)]

—Ñ2 reads 13^{cd} in marg D9 11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{a}) Ñ2 illeg for तत्क्षम नेह Ś1 तत्कृत्ये, D10 तत्कृते, T1 2 (before corr as in text) G3 तत्क्षण (for तत्क्षम) Ñ1 D1 4 G3 स (for न) D6 स्थान (for स्थात्) D11 न च क्षेममिह स्थातु ❀ Ck नास्थातुमित्यत्र न इति पदम् ❀ —^{d}) D1 3 4 11 कृत, D2 reads in marg (for कृते) D2 4 कार्येर् (for कार्ये) Ś1 Ñ D1-8 10 11 विक्षेपत (for पर्तव्या)

14 D9 11 transp 13^{cd} and 14^{ab} —^{a}) Ś1 Ñ2 V2 B D1-8 10 11 पीत (for पीत्वा) B4 यत्र (for यथा) Ś1 -काल (for काम) —^{b}) D7 8 विश्राता (for विश्रान्ता) Ñ2 V2 B D5 सर्वेरस्माभिर् कृते —^{cd}) Ñ2 V1 B3 D8 11 तत्क्षम, V3 B4 स क्षेम, B3 तत्क्षण D1 4 विक्षेप, T1 किं शेष (for किं शेषं) D6 G1 यत्र, Cg k as in text Cgp तत्र (for तत्र) B1 सुमीतो (for सुग्रीवो) Ś1 Ñ V B1-4 D6 7 8 11 वानर, D1 2 6 10 वानरा, Cg k as in text (for मे गुरु) B1 गच्छेम तत्र सुग्रीवो यत्र राम सलक्ष्मण, D8 विक्षेप तत्र गमन काङ्क्षता तस्य दर्शन

15 B3 om (hapl) 15-19 —^{a}) Ś1 Ñ1 च वीक्ष्यते, B2 मा रक्षति, D10 च वीक्षेते (for मा वक्ष्यन्ति) —Ñ1 illeg for 15^{b} —^{b}) Ś1 D10 समेता, Ñ2 V B1 2 4 D6 11 भवतो (for समेत्य) D7 8 M2 युगपा (for यूथपा) —^{c}) G3 तदा (for तथा) Ś1 D1-4 10 11 सद्वाक्य, Ñ1 कर्तव्य (for कर्तव्ये) Ñ2 V B1 2 4 D6 तथा प्रतिविधा तस्य —^{d}) Ñ1 भवत, Ñ2 V B1 2 4 D6 भवत्सु (for भवद्भि) D2 4 परिवारित (for परवानहम्)

16 B3 om 16 (cf v l 15) —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 M3 आज्ञापयितुम्, D1 न ज्ञाप° (for नाज्ञा°) G1 (before corr as in text) ईशे (for ईशो) D8 11 वै (for ऽह) —^{b}) Ś1 Ñ1 V1 B1 (om, orig न) 3 D1 2 4 6 10 11 [ऽ]पि, Ñ2 B2 D6 हि (for ऽस्मि) Ś1 Ñ1 D1 4 6 10 11 [ऽ]हं (for [अ]पि) —^{c}) Ś1 D10 न युक्तं, Ñ1 V2 B1 4 युक्त तु Ñ2 V1 D6 युक्त हि, B2 युक्तं च (for अयुक्त) —^{d}) D2 आज्ञापितु (for धर्षयितु] Ñ1 D7 8 Ch.t बलात् D2 त्वया (for मया) Ñ2 V B1 2 4 D6 यूय समनुज्ञातुम् (Ñ2 V1 °म, V2 °तन) ❀ Cv अयुक्तमिति। युनिवृत्तमेव तदव्ययम्। अन्यथा अयुक्ता इति वक्तव्यम्।, so also Cr m g Cg further adds शक्यमितिवत्सामान्योपक्रमात्नपुंसकैकवचननिर्देश इत्याहु । Ct कृतकर्माणो यूयम् कृतकर्मणो युष्मानित्यर्थ आर्षमिदम्। तथापरत परम् बलाद्धर्षयितु न युक्तम् ❀ —After 16 Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ins

1339* युक्त हि कृतकार्याणां युष्माकमनुवर्तितुम् ।

[Ś1 Ñ1 D11 -कार्याणां (metri causa) (for -कार्याणां) Ñ2 D1 4 वर्तन D10 -वर्तित D11 -वर्तिता (for -वर्तितुम्) D3 युक्त युष्मासि सिद्धार्था मया समनुवर्तितु (sic)]

17 B3 om 17 (cf v l 15) —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D6 ब्रुवाणस्य (for ब्रुवतश्च) Ñ2 V B4 D6 [ए]तद्, D2 [ए]व (for [ए]व) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 एव सत्य युवराजस्य —^{b}) Ś1 Ñ1 वानराम् (for वचनम्) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1-4 6 11 T2 उत्तम (for अव्ययम्) —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 G1 वदता, D6 मानसा (for मनसो) Ñ2 V B1 2 4 D6 सव (for वाक्यम्) —D1 reads 17^{d}-19^{a} twice —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 व्याजह्रुस्त महाबला

18 B3 om 18 (cf v l 15) D1 repeats 18 (cf v l 17) —^{a}) Ś1 Ñ1 D10 क एव यो (D10 च) इच्छते वीर (Ś1 °र, D10 °र), Ñ2 V B1 2 4 D1 (both times) 6 11 G1 M2 क एव (D2 °ना, D11 °ता) च (B4 यो) इच्छत वाच (B2 D1 °क्य, G1 M2 राजन्), D2 4 क एव वक्ष्यति वच (D1 वाक्य) —^{b}) B1 4 स, D1 (both times) 4 6 7 (for सन्) Ś1 Ñ1 D1 (first time) 2 4 10 वानरोत्तम (D1 second time °म), V2 B1 2 D6 वानरर्षभ (B1 °भा) D2 प्रभु सत्यपराक्रम, D11 प्रभुशक्त्या नरोत्तम —^{c}) B1 [ऽ]पि (for हि) D3 ऐश्वर्य च प्रमत्तो हि —^{d}) B1 [ऽ]यम् (for ऽहम्) D7 मन्यते (for मन्यते)

19 B3 om 19 (cf v l 15) D1 repeats 19^{abc} (cf v l 17) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1 (both times) 2 4 10 [ए]व, D11 [ए]व (for [इ]दं) D1 (both times) 2 4 तु सदृश, D6 स्वसदृश, D11 तु सादृश्य (for सुसदृश) Ñ2 V B1 2 4 D6 तवैव (V1 °यम्, V2 °वैव, B1 2 °दिद, D3 °वैतद्) सदृशं वाक्य, B1 (marg also) तवेद सदृशं वाक्य,

G 5 64 9
B 5 64 8
L 5 62 10

यथैव हि पिता तेऽभूत्पूर्वं हरिगणेश्वरः ।
तथा त्वमपि सुग्रीवो नान्यस्तु हरिसत्तम ॥ ८
आख्यातं हि मया गत्वा पितृव्यस्य तवानघ ।
इहोपयानं सर्वेषामेतेषां वनचारिणाम् ॥ ९
स त्वदागमनं श्रुत्वा सहैभिर्हरियूथपैः ।
प्रहृष्टो न तु रुष्टोऽसौ वनं श्रुत्वा प्रधर्षितम् ॥ १०
प्रहृष्टो मां पितृव्यस्ते सुग्रीवो वानरेश्वरः ।
शीघ्रं प्रेषय सर्वांस्तानिति होवाच पार्थिवः ॥ ११
श्रुत्वा दधिमुखस्यैतद्वचनं श्लक्ष्णमङ्गदः ।
अब्रवीत्तान्हरिश्रेष्ठो वाक्यं वाक्यविशारदः ॥ १२
शङ्के श्रुतोऽयं वृत्तान्तो रामेण हरियूथपाः ।
तत्क्षमं नेह नः स्थातुं कृते कार्ये परंतपाः ॥ १३

—^{cd}) D8 मौख्यात् (for मौर्ख्यात्) D5 पूर्वकृतो, T2 पूर्वकृतान् (for पूर्वं कृतो) D7 8 T1 Cl रोषस्, T2 दोषाद् (for दोषस्) G1 दोषं कृतं पूर्वं (by transp.) M3 त (for तद्) D5 G2 (before corr as in text) M3 अर्हसि (for अर्हति) Ñ1 मया सौम्यादनुज्ञाता * त्वयस्त्व मजानता —For 7^{cd}, Ś1 (reads after 1330*) Ñ2 V2 B D2 6 10,11 subst

1334* मूर्खैरेतैर्यदुक्तस्त्व तत्र क्षन्तोऽयमञ्जलिः ।

[Ś1 D2,10 सर्वमतत्, D11 सर्वमेव (for मूर्खैरेतैर्). B3 यदु क्तस्तु D12 तदुक्तस्त (for यदुक्तस्त्व) V2 B1 4 मया, B3 मम (for ऽयम्)]

—Then Ñ2 V2 B D6 cont

1335* श्रान्तस्य दूराध्वगस्य स्वकं भक्षयतो मधु ।
यो मौर्ख्यादपकारी मे तत्राह त्वां प्रसादये ।

[(1 2] B3 अधिकारी D6 अपकारो (for अपकारी) B3 (marg also) ते (for मे) B3 तदा (for तत्र)]

—For 7^{cd}, D1 3 4 subst Ś1 D10 cont after 1333*, Ñ1 ins after 7

1336* मया मौर्ख्याद्व विज्ञातस्तत्र क्षन्तोऽयमञ्जलिः ।

[Ñ1 illeg D3 एभिर्मौर्ख्यकृते दोषे (for the prior half) D8 मया (for तत्र)]

8 D5 T1 3 G M om 8 Ś1 reads 8 after 10^{ab} —^{a}) B1 तथैव, D3 यथा च (for यथैव) Ñ2 V2 B D6 तु, D8 [पु]व (for हि) V3 B1 2 4 स, B3 च (for ऽभूत्) —^{b}) D3 राजा (for पूर्वं) Ñ2 V3 B D6 कपि (for हरि) —^{c}) Ś1 D10 11 सुग्रीव, V2 B D1-4 6 सुग्रीवाद् (for सुग्रीवो) —^{d}) Ś1 N D1 2,4 6 10 11 नान्यो वै, V2 B4 अनन्योऽ, B1-3 अन्यो न, D3 नान्योसि (for नान्यस्तु). Ś1 D10 11 यूथप (D11 °प), Ñ1 B3 पुगव (Ñ1 °व), B4 D1 T2 सत्तम (for सत्तम) —After 8, D10 reads 1333* and 1336*

9 Ś1 D1-4 10 11 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) Ñ1 V2 B D6 च (for हि). Ñ1 V2 D6 सर्वं, T1 damaged (for गत्वा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 गत्वाख्यातं मया तात (Ñ1 तेभ्य, D4 तुभ्य), D3 समाख्यातमितो गत्वा —^{b}) Ñ1 D1 2 4 11 महामन, Ñ2 V2 B D6 तव प्रभो, D3 मया तव, D7 महानघ (for तवानघ) —^{c}) D7 [उ]पयात, Cr,k as in text Cg °यात (for °यान) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 भवता, Ñ2 V2 B D6 युष्माक, D3 भवत (for सर्वेषाम्) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सर्वेषा, D2 T2 भवता (for एतेषा) Ñ2 V2 B D6 सर्वेषा हरिपुगव (Ñ2 B1 D6 °सत्तम B1 °वा), D3 सह सर्वै प्लवगमै

10 ^{a}) D7 8 भवद् (for स त्वद्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 स (Ñ1 ये) तु त्वामागत श्रुत्वा (Ñ1 ज्ञात्वा), Ñ2 V2 B D6 त्वा तु प्राप्तमिह श्रुत्वा —^{b}) B2 सहितैर् (for सहैभिर्) Ś1 D7 8 वनचारिभि, Ñ1 D1-4 10 11 कपिकुञ्जरै, M3 हरिपुगवै —After 10^{ab}, Ś1 reads 8 —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 त्वत्सह (D1 °तु, D10 °ह) ष्टो, D3 तु सकुद्धो, G2 तु तुष्टोसौ (for तु रुष्टोऽसौ) Ñ2 V2 B1-3 D6 सहृष्टो न च सक्रुद्धो B4 सप्रहृष्टो न च क्रुद्धो —^{d}) D3 दृष्ट्वा (for श्रुत्वा) D3 तु धर्षित, D11 प्रधर्षण (for प्रधर्षितम्)

11 Ś1 om. 11 —^{a}) Ñ V2 B1 3 4 D6 11 सामब्रवीत् B2 D1-4 10 मा चाब्रवीत्, G3 प्रहृष्टोह, M3 सप्रहृष्ट (for प्रहृष्टो मा) —^{b}) B2 प्लवगेश्वर (for वानरे°) —^{c}) Ñ V2 B1 3 4 D2 3 6 10 11 तान्सर्वान् (by transp.) D1 4 तास्त्व हि (for सर्वांस्तान्) B2 शीघ्र प्रवेशय सर्वान् —^{d}) Ñ V2 B D1 2 4 (D1 4 with hiatus) 6 10 11 इति ह (B1 [before corr]ह) देव (Ñ1 शीघ्रेण) गम्यता, D3 आगच्छ प्रमुखानिह

12 ^{a}) T1 * * * स्य (damaged) (for दधिमु°) D3 11 [ए]व, D8 M3 [इ]दं (for [ए]तद्) —^{b}) D11 तद्वन (sic) (for वचन) V3 क्षिप्रम् (for श्लक्ष्ण) —^{c}) D10 तु (for तान्) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 G1 M3 हरिश्रेष्ठान्, Ñ2 D6 हरीन्सर्वान्, V2 B हरिवराद् (for °श्रेष्ठो) —^{d}) Ñ2 V2 B D6 सर्वा (Ñ2 D6 वीरा) नेव (Ñ1 D6 °च) प्रहर्षयन्

13 ^{b}) D12 स्तुतो (for श्रुतो) —^{b}) D3 सत्तमा, M3 पुगवा (for यूथपा) Ś1 N V2 B1 2 4 D1 2 4 6 10 11 राज्ञा वानरपुगवा (Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 °यूथपा) —After 13^{ab}, T2 ins

1337* दर्शनं काङ्क्षतास्माकं पितृव्येन महात्मना ।

—Thereafter T2 cont while Ś1 Ñ D1 4 7-11 ins. after 13^{ab}, V2 B1 2 4 D6 subst for 13^{cd}, B3 subst for 13

1338* क्षय च हर्षादाख्याति तेन जानामि हेतुना ।

पीत्वा मधु यथाकामं विश्रान्ता वनचारिणः ।
किं शेषं गमनं तत्र सुग्रीवो यत्र मे गुरुः ॥ १४
सर्वे यथा मां वक्ष्यन्ति समेत्य हरियूथपाः ।
तथास्मि कर्ता कर्तव्ये भवद्भिः परवानहम् ॥ १५
नाज्ञापयितुमीशोऽहं युवराजोऽस्मि यद्यपि ।
अयुक्तं कृतकर्माणो यूयं धर्षयितुं मया ॥ १६
ब्रुवतश्चाङ्गदस्यैवं श्रुत्वा वचनमव्ययम् ।
प्रहृष्टमनसो वाक्यमिदमूचुर्वनौकसः ॥ १७
एवं वक्ष्यति को राजन्प्रभुः सन्वानरर्षभ ।
ऐश्वर्यमदमत्तो हि सर्वोऽहमिति मन्यते ॥ १८
तव चेदं सुसदृशं वाक्यं नान्यस्य कस्यचित् ।
संनतिर्हि तवाख्याति भविष्यच्छुभभाग्यताम् ॥ १९ G 5.61.10 B 5.64.20 L 5.62.21

[Ñ2 V2 B1.2.4 D6.8.11 हि B3 स (for च) B1-4 जानीम (for जानामि) V3 वैस जानीमहे तथा (for the post half).]

—Ñ2 reads 13^cd in marg D3.11 transp 13^cd and 14^ab —^c) Ñ2 illeg for तत्क्षम नेह Ś1 तत्कृतो, D10 तत्कृते, T1.2 (before corr as in text): G3 तत्क्षण (for तत्क्षम) Ñ1 D7.4 G2 स (for न) D9 स्थान (for स्थात्) D11 न च क्षेममिह स्थात् ⊛ Ck नास्थात्सुमित्यत्र न इति पदम् ⊛ —^d) D2.3.4.11 कृत, D5 reads in marg (for कृते) D7.4 कार्येद् (for कार्ये) Ś1 Ñ D1-6.10.11 विशेषत (for परतया)

14 D3.11 transp 13^cd and 14^ab —^a) Ś1 Ñ2 V3 B D1-3.6.10.11 पीत (for पीत्वा) B4 वन (for यथा) Ś1 -काए (for -कामं) —^b) D7.9 विसता (for विश्रान्ता) Ñ2 V3 B D8 सर्वैरस्माभिरत्वरै —^cd) Ñ2 V1 B1 D6.11 तत्क्षम, V3 B4 तत्क्षेम, B3 तत्क्षण D2.4 विशेष, T3 कि शेष (for किं शेषं) D1 G1 यत्र, Cg k as in text, Cgp तत्र (for तत्र) B3 सुग्रीतो (for सुग्रीवो) Ś1 Ñ V B3.4 D6.9.11 वानर, D1.2.4.10 वानरा, Cg k as in text (for मे गुरु) B1 गच्छेम तत्र सुग्रीवो यत्र राम सलक्ष्मण, D8 विशेष तत्र गमन काङ्क्षता तस्य दर्शन

15 B3 om (hapl) 15–19 —^a) Ś1 Ñ1 च वीक्ष्यते, B2 मा वक्ष्यति, D10 च वीक्षते (for मा वक्ष्यन्ति) —Ñ2 illeg for 15^b —^b) Ś1 D10 समेता, Ñ2 V B1.2.4 D6.11 भवतो (for समेत्य) D7.9 M2 पुमत्रा (for यूथपा) —^c) G2 तदा (for तथा) Ś1 D1-6.10.11 तदास्य Ñ1 कर्तव्य (for कर्तव्ये) Ñ2 V B1.2.4 D6 तथा प्रविविधास्य —^d) Ñ1 भवत, Ñ2 V B1.2.4 D6 भवत्सु (for भवद्भि) D1.4 परिवारित (for परवानहम्)

16 B3 om 16 (cf v l 15) —^a) Ñ2 V B1.2.4 D6 M2 आज्ञापयितुम्, D1 न ज्ञाप° (for नाज्ञा°) G1 (before corr as in text) ईशे (for ईशो) D8.11 वै (for ऽह) —^b) Ś1 Ñ1 V1 B1(om, orig न): D1.2.4.6.10.11 [ऽ]पि, Ñ2 B2 D6 हि (for ऽस्मि) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 [अ]हं (for [अ]पि) —^c) Ś1 D10 न युक्त Ñ1 V2 B1.4 युक्तं तु Ñ2 V1 D6 युक्त हि, B2 युक्तं च (for अयुक्त) —^d) D8 आज्ञापितु (for धर्षयितु) Ñ1 D7.9 Ck (बलात् D3 त्वया (for मया) Ñ2 V B1.2.4 D6 यूय समनुवर्तितु (Ñ2 V1 °व, V2 °र्तन) ⊛ Cv अयुक्तमिति । युक्तिङ्गमेव सदृश्यम् । अन्यथा अयुक्ता इति वक्तव्यम् ।, so also Cr on g Cg further adds शक्यमितिवत्सामान्योपक्रमात्पुंस्त्वनिर्देश इत्याहु । Ct कृतकर्माणो यूयम् कृतकर्माणो युष्मानित्यर्थं आर्षमिदम् । तथाप्यत परम् बलाद्धर्षयितु न युक्तम् ⊛ —After 16 Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 ins

1339* युक्त हि कृतकार्याणां युष्माकमनुवर्तितुम् ।

[Ś1 Ñ1 D11 -कर्माणां (metri causa) (for -कार्याणां) Ñ1 D1.4 -वर्तन, D10 वर्तिन D11 -वर्तिना (for -वर्तितुम्) D3 युक्त युष्मामि भिद्वार्थामया समनुवर्तितु (sic)]

17 B3 om 17 (cf v l 15) —^a) Ñ2 V B1.2.4 D6 ब्रुवाणस्य (for ब्रुवतश्च) Ñ2 V B4 D6 (द)वच्, D5 [त]त्र (for [ए]व) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 एव तस्य ब्रुवाणस्य —^b) Ś1 Ñ1 वानराम् (for वचनम्) Ś1 Ñ V B1.2.4 D1-4.6-11 T3 उत्तम (for अव्ययम्) —^c) Ś1 Ñ1 D1.2.4.6.10.11 G1 वदना D8 मानसा (for मनसो) Ñ2 V B1.2.4 D6 सत्र (for वाक्यम्) —D1 reads 17^d–19^c twice —^d) Ñ2 V B1.2.4 D6 प्रवानहुस्ते महाबला

18 B3 om 18 (cf v l 15) D1 repeats 18 (cf v l 17) —^a) Ś1 Ñ1 D10 क एव वी(D10 व)क्ष्यत वीर(Ś1 °र, D10 °र), Ñ2 V B1.2.4 D1(both times) 2.4.11 G1 M2 क एव(D2 °न, D11 °व) व(B2 मी)क्ष्यत वाच(B2 D1 °क्य G1 M2 राजन्), D3.4 क एव वक्ष्यति यथ (D4 वानर) —^b) B2.4 म, D1 (both times) 4 त्व (for सन्) Ś1 Ñ1 D1 (first time) 2.4.10 वानरोत्तम(D1 second time °म), V2 B1.2 D5 वानरर्षभ (B2 °भा) D8 प्रभु सत्वाभरोत्तम, D11 प्रभुदास्या नरोत्तम —^c) B1 [ऽ]पि (for हि) D8 ऐश्वर्ये च प्रमत्तो हि —^d) B1 [ऽ]यम् (for ऽहम्) D9 मन्यते (for मन्यते)

19 B3 om 19 (cf v l 15) D1 repeats 19^abc (cf v l 17) —^a) Ś1 Ñ2 D1(both times) 2.4.10 [ए]व, D11 [ए]व (for [इ]द) D1(both times) 2.4 तु सदृशं, D6 सम्मदर्शं, D11 तु सादृश्य (for सुसदृश) Ñ2 V B1.2.4 D6.8 तदेव (V1 °देन, V2 °देव, B1.2 °दिदं, D8 °वेतद्) सदृश वाक्य, B1 (marg also) तवेद यादृश वाक्य,

G 5 64 21
B 5 64 21
L 5 62 22

सर्वे वयमपि प्राप्तास्तत्र गन्तुं कृतक्षणाः ।
स यत्र हरिवीराणां सुग्रीवः पतिरव्ययः ॥ २०
त्वया ह्यनुक्तैर्हरिभिर्नैव शक्यं पदात्पदम् ।
कचिद्गन्तुं हरिश्रेष्ठ ब्रूमः सत्यमिदं तु ते ॥ २१
एवं तु वदतां तेषामङ्गदः प्रत्यभाषत ।
बाढं गच्छाम इत्युक्त्वा उत्पपात महीतलात् ॥ २२
उत्पतन्तमनूत्पेतुः सर्वे ते हरियूथपाः ।
कृत्वाकाशं निराकाशं यज्ञोत्क्षिप्ता इवानलाः ॥ २३
तेऽम्बरं सहसोत्पत्य वेगवन्तः प्लवंगमाः ।
विनदन्तो महानादं घना वातेरिता यथा ॥ २४

G2 तव चेदृग सदस —b) N2 V P1 3 4 D6 शुद्धि (for वाक्य) B1 कर्हिचित् (for कस्य°) Ś1 Ñ1 D1 (both times) 3 4 10 11 ना (D11 मा)न्यस्य हरिपुंगव (D11 °व), D3 नान्यस्य शुचि कस्यचित् —c) B1 (after corr as in D3) समतिर् D2 सवतिर् (for सनतिर्) D3 च (for हि) D1 (both times) 4 वम् (for तव) B1 G3 रपाति (G3 °तिर्) D1 (first time) [आ]स्यातिं D3 T2 3 [आ]रथातिर्, Ct as in text (for [आ]ख्याति) —d) D2 भविष्या (for भविष्यच्) Ñ2 V B1 2 D6 शुभमगद् (V1 B1 °द्), D5 7-9 M3 Cm t शुभयोरग्रता, D11 G3 शुभ धात्रपता D1 4 भविष्या च शुभागमता D2 वसिष्ठगुणसपदा

20 a) T2 कति, T3 इह, G1 अनु, G3 इव (for अपि) Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 प्राप्त (B2 °प्तु, B4 D11 °प्ता), G3 [अ]प्रासास (for प्राप्तास्) —b) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 गन्तु तत्र (by transp) (for तत्र गन्तु) Ñ2 V B1-3 D6 स्वरा, B4 D11 Cr क्षण, Cg k t as in text (for क्षणा) —cd) D1 4 यत्र (for यत्र) V2 कपिर्, D1 G3 M3 प्रभुर् (for पतिर्) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 यत्रास्तौ वानरश्रेष्ठ सुग्रीवो हेमपिंगल (D1 4 11 हरिपुंगव)

21 a) Ś1 Ñ1 D2 10 स्वनुक्तैर्, B1 2 D6 11 T1 3 अनुक्ते B3 [अ]नुक्तेन D1 4 स्वनुक्ते D5 स्वदुक्तैर् D3 स्वनुक्तैर् (for ह्यनुक्तैर्) —b) D3 G3 [ए]व (for [ए]व) D3 शक्य (for शक्य) Ñ2 V B D6 नेह युक्त कथचन D1 4 निर्विवाक्य (D1 °क) पदात्पद —d) Ś1 Ñ1 D3 10 11 सत्यमेतद्वदा (D2 11 °द्रुवा)महे D1 4 मन्यसे त्वद्वदामहे D3 संविधस्य मद्युत्तर —For 21cd, Ñ2 V B D6 subst

1340* व्याहर्तुं हरिशार्दूल तत्त्वमेतन्निबोध न ।

[B1 (marg also as above) न द्द्यु (for व्याहर्तुं) V2 ? त्वम्, B2 सचम् (for तत्त्वम्) V2 एव B1 4 एव (for एतन्) V2 निबोधयन्, D6 निबोधन (for निबोध न)]

22 a) D11 om तु (subm) Ś1 Ñ V B D2 3 4 10 11 शृणता (for वदता) —b) V B2-4 D11 समहृष्यत (for प्रत्यभाषत) B2 अगदस्त्व प्रहृष्टवत् (marg also °द समभाषत) —c) D7 8 साधु (for बाढ) —T1 damaged from गच्छाम up to उत्पपात in d V B1 2 गच्छामि, B4 इत्यादि (with hiatus) D11 गच्छेम (for गच्छाम) Ñ2 V B1-3 D6 8 11 चेति (for इति) D6 [उ]क्त (for [उ]क्त्वा) —d) D1 7 9 T2 3 G3 M3 4 Cm t समुत्पेतुर् (M3 °त्पेते) Cr g k as in text (for उत्पपात) D1 2 M3 महाबला, G3 महाबलात् (for महीतलात्) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 समुत्पत्य च (D1 4 स) भूतलात्, Ñ2 V1 B1 3 4 D6 समुत्पतितवान्कपि (V1 B1 °न्मुत्र, B2 °न्मुत्र B3 °नाव [sic]) V2 समुत्पेतु स भूतलात्, B2 (marg also as in B4) समुत्पतति वानर, D2 भूतलादुत्पपात ह, D11 समुत्पतति भूतले (sic) ❀ Cr k उक्त्वा उत्पपातेत्यत्र असंधिरार्षः ❀

23 a) Ñ2 D6 समुत्पेतु V2 B1 4 D1 2 4 समुत्पेतु (for अनू°) Ś1 Ñ1 D10 तमुत्पततमुत्पेतु —c) T2 3 G3 तु, T3 स (for ते) —d) Ś1 Ñ1 D2 3 यत्रक्षिप्ता Ñ2 V D4 7 8 T2 G1 M3 Ct यत्रोत्क्षिप्ता, B1 D6 यत्राक्षिप्ता D3 10 11 यत्र क्षिप्ता, D1 यत्रो क्षिप्ता (for यज्ञोत्क्षिप्ता) Ś1 Ñ V B4 D1-4 7 9 10 इवोपला, D6 G3 इवानिला, D1 यथोपला, D11 इवोत्पला, T2 M3 इवाचला (for इवानला) B1-3 D6 य (D6 य)त्रोत्क्षिप्तोप (B1 °ल)म इव ❀ Cr k यत्रोत्क्षिप्ता, वज्रेणोत्क्षिप्तपक्षा पक्षरहितसत पर्वता इत्यर्थः । Ck further adds वज्रोत्क्षिप्ता इवाचला इति पाठः सर्वत्र, योजनाशक्त्या प्रकारान्तरेण नाम पद पठति स्मान्य । यज्ञोत्क्षिप्ता इवाचला । यद्वा यज्ञोत्क्षिप्ता इवानला इति ❀ —After 23 D7-9 read for the first time 36cd repeating it in its proper place

24 B2 om 24ab —a) B4 चेलुश्च (for तेऽम्बर) M1 [उ]त्प्लुत्य (for [उ]त्पत्य) —c) Ñ2 V B1 3 4 D6 व्यनदन्स्तु, B2 स्वनत सु, D2 नदति स्म (for विनदन्तो) Ś1 Ñ1 V1 B4 D1-3 11 महानादान्, V2 महानादाद्, D10 महानादा ❀ Cv विनदन्तो महानादमिति सम्यक् ❀ —d) Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 मेघा (for घना) —T1 damaged from रि up to प्रा in 25a Ś1 Ñ V B D3 4 10 11 इव (for यथा) —After 24 Ś1 Ñ2 V B D3 4 10 11 ins an addl colophon

[*Sarga name* Ś1 D10 मधुवनदानरोपगमन Ñ2 मधुवनदानरागम, V1 वानरप्रत्यागमन V2 मधुवनात्प्रयाण D मधुवनाद्वानरप्रयाण D2 उद्योगे वानरोत्पतन D6 मधुवनाद्वानरागमन D11 सुग्रीवं प्रति मधुवनाद्वानरप्रयाण —*Sarga no* (figures words or both) B2 3 D3 10 11 om, Ś1 65 Ñ2 D6 66 V1 B1 64 V2 55 D4 69 —After colophon D1 concludes with राम]

—After 24 Ñ1 D1 4 8 T1 read for the first time 36cd (Ñ1 D1 4 followed by an addl colophon)

अङ्गदे ह्यननुप्राप्ते सुग्रीवो वानराधिपः ।
उवाच शोकोपहतं रामं कमललोचनम् ॥ २५

समाश्वसिहि भद्रं ते दृष्टा देवी न संशयः ।
नागन्तुमिह शक्यं तैरतीते समये हि नः ॥ २६

न मत्सकाशमागच्छेत्कृत्ये हि विनिपातिते ।
युवराजो महाबाहुः प्लवतां प्रवरोऽङ्गदः ॥ २७

यद्यप्यकृतकृत्यानामीदृशः स्यादुपक्रमः ।
भवेत्तु दीनवदनो भ्रान्तविप्लुतमानसः ॥ २८

पितृपैतामहं चैतत्पूर्वकैरभिरक्षितम् ।
न मे मधुवनं हन्यादहृष्टः प्लवगेश्वरः ॥ २९

कौसल्या सुप्रजा राम समाश्वसिहि सुव्रत ।
दृष्टा देवी न संदेहो न चान्येन हनूमता ।
न ह्यन्यः कर्मणो हेतुः साधने तद्विधो भवेत् ॥ ३० G 5 65. 7 B 5.64 33 L 5.63 7

repeating it in its proper place On the other hand, D3 reads for the first time 34 (with 1346* and an addl colophon) after 24 repeating it in its proper place

25 T1 damaged up to प्रा in ^a (cf v l 24) B3 om from 25 up to colophon —^a) Ś1 Ñ1 D1-4 7-11 Cm t समनुप्राप्ते, D5 T2 [s]प्यननुप्राप्ते, M1 स ननु प्राप्ते, M2 ह्यनुमप्राप्ते (for ह्यननुप्राप्ते) Ñ2 V B 2 4 D6 तेषामागमन श्रुत्वा —^b) Ś1 Ñ1 D10 वानरर्षभ , Ñ2 V2 B1 3 4 D1-4 6-9 11 G1 M1 Cm वानरेश्वर —^c) Ś1 Ñ1 D1-4 7-11 T2 व्यग्रम्, Ñ2 V B1 2 4 D6 [अ]भिहत (for [उ]पहत)

26 B3 om 26 (cf v l 25) —^a) G1 समाश्वस्य हि (for °श्वसिहि) —^b) Ñ2 V B1 2 4 D6 सीता (for देवी) —^c) Ñ2 V B1 2 4 G1 M1 2 ह्यागन्तुम्, M3 नानुगन्तुम् (hypm) (for नागन्तुम्) Ñ2 V B1 2 4 D3 4 तै शक्यम् (by transp), D1 11 शक्य ते (for शक्य तैर्) —^d) Ś1 Ñ1 B1 D1 3 4 6-11 T1 G1 अतीत , Ñ2 अतीय (for अतीते) Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 समयेऽस्मि(D4 °ये अ)यान्, Ñ2 V B1 2 4 D5 6 T2 G1 M1 2 समयेन हि(V2 च, D5 T2 °येऽद्गति) D2 समयेऽन्यथा, D7-9 समयेऽपीह (for समये हि न) ℘ Cr समयेऽतीते सति नेहागन्तु शक्यम्। Ck -- समयमतीति सर्वत पाठ । अतीते समये नहीति पदति योजनाशक्या पाठस्य ℘ —After 26, Ś1 Ñ D1-4 6-11 ins while V1 cont after 1342*

1341* अङ्गदस्य प्रहरातु जानामि शुभदर्शन ।

[Ś1 D10 बहं Ñ1 D7-9 च (for तु) D1 राघव, D4 तुभ्यमिति D5 शुभदर्शन]

27 B3 om 27 (cf v l 25) —^a) D1 स (for न) —^b) V B1 2 मत्कृ(B1[marg also]मत्कृ)ते, B4 मत्कृत्ये, D1 10 कृते हि T2 कार्ये हि, T3 कृत्ये वा (for कृत्ये हि) Ñ2 D6 मत्कृत्येन नियोजित , D4 मत्कृत्वा कृत्यमुत्तम —^c) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 T2 G2 महाप्राज्ञ (for °बाहु) —^d) D1 4 प्रवरोत्तम , D7-9 अंगदो वर (for प्रवरोऽङ्गद) —After 27, Ś1 Ñ V1 D1 2 4 8 10 11 T2 ins *

1342* दर्शनीयो महाबाहुर्वाग्मिनः कृतश्रम ।

—Thereafter V1 cont 1341*

28 B3 om 28 (cf v l 25) —^a) M1 न च (for यदि) Ś1 Ñ B2 D1 4 10 11 हि, B4 ह, D3 कृत्य (sic), D1 तु, D5 न (for [अ]पि) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 10 11 -कार्याणां, D3 -कृत्येषां (for कृत्यानाम्) —^b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मत्समीपमनु(D3 °मिहा गत्य), Ñ2 V B1 2 4 D6 मत्सकाशमुप(Ñ2 B4 D6 °गा)गमेत् —^c) Ñ2 V B1 2 4 D6 स भवेद्, D2 भवच, D8 भवेदस, T2 M1 भवेद्युः, M2 भवेत, Ct as in text (for भवेत्तु) T2 M1 -वदना, Cv m g k t as in text (for °नो) —^d) Ś1 Ñ1 भ्रान्तो, Ñ2 V B1 2 4 D1 3 4 10 11 भ्रान्तो, D3 क्रान्तो, D2 भ्रान्तम् (sic), D6 भ्रान्ति (for भ्रान्त) Ś1 Ñ V1 D1 4 10 विप्लुत , D2 विक्लव , D5 उद्विप्लुत (hypm) T2 विश्लथ (for विप्लुत) Ś1 Ñ1 B3 D1-4 10 11 -लोचन , T2 M1 मानसा , Cv m as in text (for मानस)

29 B3 om 29 (cf v l 25) —^a) B1 पैतामहं, Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 3 10 11 [ए]व (for [ए]तत्) —^b) D3 पूर्वैर् (for °कैर्) B2 असि, D2 पार (for अभि) Ś1 Ñ1 D1 4 8 10 11 पूर्वैः (D1 4 8 °कै) पालि(D1 रक्षि)रक्षित —^c) D3 Cm अदृष्टा T1 2 G1 अदृष्ट , G1 अतुष्ट (for अहृष्ट) Ś1 Ñ1 D1 3 4 7-11 T2 अदृष्टा जनकात्मजा Ñ2 V B1 2 4 D6 अदृष्ट्वा कपिकुञ्जर , D2 अदृष्ट्वा कृत्यमुत्तम ℘ Ck अदृष्ट इति पाठ । मे मधुवन अहृष्ट सन् न हन्यात्, अकृतकृत्य इति शेष । न्यादृष्ट इति पाठ । हन्यादहृष्ट इति वा पाठ ℘

30 B3 om 30 (cf v l 25) —^a) Ñ2 V B2 D6 मा शुच , B1 मद्रुच , B4 D6 सुव्रत (for सुव्रत) —^c) B2 सीता (for देवी) —^d) Ñ2 V B1 4 D2 6 हनूमत —For 30^cd, Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 subst , while Ñ2 V B1 2 4 D6 ins after 33, whereas D3 ins after 30^ab

1343* सर्वथा खलु वैदेही लक्षिता नात्र संशय ।

—Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 cont, Ñ2 B1 2 4 D6 ins after 30 V1 ins after the first occurrence of 30^cd, whereas D7-9 T2 ins after 33

G 5 65 9
B 5 64 31
L 5 63 0

हनूमति हि सिद्धिश्च मतिश्च मतिसत्तम ।
व्यवसायश्च वीर्यं च सूर्ये तेज इव ध्रुवम् ॥ ३१
जाम्बवान्यत्र नेता स्यादङ्गदश्च बलेश्वरः ।
हनूमांश्चाप्यधिष्ठाता न तस्य गतिरन्यथा ॥ ३२
मा भूश्चिन्तासमायुक्तः संप्रत्यमितविक्रम ॥ ३३
ततः किलकिलाशब्दं शुश्रावासन्नमम्बरे ।
हनूमत्कर्मदृप्तानां नर्दतां काननौकसाम् ।
किष्किन्धामुपयातानां सिद्धिं कथयतामिव ॥ ३४
ततः श्रुत्वा निनादं तं कपीनां कपिसत्तमः ।
आयताञ्चितलाङ्गूलः सोऽभवद्धृष्टमानसः ॥ ३५
आजग्मुस्तेऽपि हरयो रामदर्शनकाङ्क्षिणः ।
अङ्गदं पुरतः कृत्वा हनूमन्तं च वानरम् ॥ ३६

1344* यथा हि दर्पितोद्दप्ता सगता काननौकसः ।
नैषामकृतकार्याणामीदृशः स्यादुपक्रमः ।
वनभङ्गेन जानामि मधूनां भक्षणेन च ।

[(l 1) Ñ2 V1 B1.3 D4 तथा D1-6 यदा (for यथा) D14 om हि (subm) Ś1 Ñ1 D10 दर्पिता यथा (for °तोदृप्ता) B4 तथा हृष्टा दृश्यन्ते (for the prior half) Ñ2 V1 B1.2.4 D3 संगता, D4 संगता (for संगता) D5 समागता वनौकस (for the post half) —(l 2) Ś1 Ñ1 D1-6.10 व्यतिक्रम, Ñ3 D4.11 पराक्रम (for उप°) —(l 3) B2.3.4 D5 मधुनो (for मधुनां)]

—Thereafter Ñ2 V1 B1(within brackets).2.4 D5 cont

1345* दृष्टा देवी हरिवरा जानकी भुवमागता ।

[D6 [द]ष्टौ (for [द]ष्टा) B1.3 हि हरयो and एव च (for हरिवरा and आगता respy)]

—Ś1 Ñ2 D1.3.4.10.11 om 30^cd–33 D2 om 30^cd V1 reads 30^cd twice —c) Ñ3 V1(second time as in D1).2 B1.2.4 D4 मान्यो(B4 °न्य)स्य, D4.5-8 T2 G3 M1.3 Ct न ह्यस्य (for न ह्यन्य) T1.3 G3 साधने, Ct कर्मणो (as in text) —d) T1.3 G1 कर्मणोऽस्य हनूमत, M3 साधनेऽस्य हनूमत

31 B1 om 31 (cf v l 25) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 om 31 (cf v l 30) M1 damaged for ab —a) B1.3 हा B1 [म]ति D4.7.9 [ह]ह (for हि) D6 मतिश्चैव (for हि सिद्धिश्च) —b) D7 om (hapl) मतिश्च Ñ2 V B2.3.4 D1.6 स्तुवन्ता G1 मतिसत्तमे (for मतिसत्तम) D4 कर्मसिद्धिश्च सत्तम —c) Ñ2 B1.3 G1 व्यवसाय Ñ1 V B1.2.4 D1.5-8 T2 G1 M1.3 शौर्यं (for वीर्यं) —d) B1.3 D2.6 T1 M1 सूर्यं (for सूर्ये) D1.5 श्रुत्वापि प्रतिष्ठित

32 B1 om 32 (cf v l 25) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 om 32 (cf v l 30) —a) Ñ2 V1 B1.3.4 D4 [म]भूद् (for स्याद्) —b) V1 D6-9 T2 हरीश्वर (for बले°) —c) V2 B1.3.4 D4 ह्यध्यधिष्ठाता, D2 च प्रतिष्ठाता —d) Ñ1 V B1.2.4 D1.6-8 T2 M1 तथा T1.3 G3 नदी, Cg as in text (for तस्य)

33 B1 om 33 (cf v l 25) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 om 33 (cf v l 30) —a) D2 मैव शोकं (for मा भूश्चिन्ता) Ñ2 V1 B2.3.4 D4 नैव चिन्तयितुं युक्त(B1 °क्तं) V2 नैव वचयितुं शक्य —b) D2 तिष्ठस्व (for संप्रति) V B1.4 D2.8 G3 विक्रम —After 33 Ñ2 V B1.2.4 D5 ins 1343*, while D2 ins.

1346* त्यज शोकं च चिन्तां च सीता प्राप्स्यस्यसंशयम् ।

—After 33 D5-6 T2 ins 1344*, while T1.3 G3 ins.

1347* इत्येवमुच्यमाने तु हरिराजेन राघवे ।

34 B1 om 34 (cf v l 25) D2 repeats 34 here (cf v l 24) —a) B1 अत्र (for ततः) Ś1 Ñ1 D1.3(both times).4.10.11 किल(D10 °लि)किलाशब्दं T1.3 G3 M1.3 किलिकिलाशब्द —b) Ñ2 V B1.2.4 D5 स तदा (for [आ]सन्नम्) Ś1 Ñ1 D1.3.4(first time).10.11 शुश्रुवे(D2.3.4 श्रूयते) विमर्दे(D11 स तदा)वरे: D3(second time)शुश्रुवे स ततोऽम्बरे, T1 शुश्रुवे सम्भ्रमेऽम्बरे —c) Ñ2 B1.2.4 D3(first time).6 हृष्टानां, D3.11 प्रहृष्टा (for दृप्तानां) D3(second time) हनुमत्कर्मणा तेन —D11 om 34^cd–35^ab —d) Ñ V B1.2.4 D6-7.8 G3 M1 नदतां D3(second time) दृप्तानां (for नर्दतां) Ś1 D1.3.10 सगतानां वनौकसां —After 34^cd (first occurrence) D3 ins

1348* स तेषां तु महाह्लादं सिंहानामिव नर्दताम् ।

—After 34^cd (second occurrence) D3 ins.:

1349* अतिक्रम्य यदृच्छेशानन्योन्यपरिसर्पणात् ।

—f) D3(first time) उपयाति स्म (for °यातानां) —f) Ś1 D10 इह (for इव) —After 34 (first occurrence), D3 ins an addl colophon

[*Sarga name* अंगदप्रत्यागमन —*Sarga no* 68]

35 B1 om 35 (cf v l 25) D11 om 35^ab (cf v l 34) —a) D1.3 T2 G3 तत्र (for तत्) D6 तत्र D3 तु (for तं) Ñ2 V B1.3.4 D6 कपीनां तु(B1 च) (for निनादं तं) —b) Ñ2 V B1.2.4 D6 निनं(B1 °नां)दं (for कपीनां) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 चोत्तर (for सत्तम) —c) Ś1 Ñ1 D10 [उ]च्छ्रित, D3 [उ]च्चित (for [आ]ञ्चित) —d) D4 दीप्ति, M1 हृत (for हृष्ट)

36 B1 om 36 (cf v l 25) —a) B1 हि (for

तेऽङ्गदप्रमुखा वीराः प्रहृष्टाश्च मुदान्विताः ।
निपेतुर्हरिराजस्य समीपे राघवस्य च ॥ ३७
हनूमांश्च महाबाहुः प्रणम्य शिरसा ततः ।
नियतामक्षतां देवीं राघवाय न्यवेदयत् ॥ ३८

निश्चितार्थं ततस्तस्मिन्सुग्रीवं पवनात्मजे ।
लक्ष्मणः प्रीतिमान्प्रीत बहुमानादवैक्षत ॥ ३९
प्रीत्या च रममाणोऽथ राघवः परवीरहा ।
बहुमानेन महता हनूमन्तमवैक्षत ॥ ४०

G 5 65 19
B 5 64 45
L 5 63 15

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे द्विषष्टितमः सर्गः ॥ ६२ ॥

ऽपि) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 आगतास्ते तु (D1 2 4 11 °स्तेष) (for आगमुस्तेऽपि) D3 तेप्याजग्मु कपिवरा —^{b}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 6 10 11 रामसुग्रीवदर्शन (Ś1 D8 10 °दर्शनात्) —Ñ1 D1 4 5 7–9 T1 repeat 36^{cd} here (cf v l 24 and 23) —^{c}) D3 (first time) तेपद् (for अङ्गद्) —^{d}) Ñ1 (second time) पुनित (for वानरम्) —After 36^{cd} (first occurrence), Ñ1 D1 4 ins an addl colophon

[*Sarga name* Ñ1 अङ्गद् * * (illeg), D1 4 अङ्गद् वाक्य —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 illeg , D1 4 om]

37 B3 om 37 (cf v l 25) —^{a}) Ñ2 V B1 2 4 D5 6 सर्वे (for वीरा) —^{b}) D7 9 M1 मदान्विता (for मुदा°) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्र (D1 4 11 स D2 सप्र [hypm]) हृष्टा परया मुदा, Ñ2 V B1 2 4 D6 सप्र (V2 सह, B4 सुख) हृष्टमुखास्तदा (V2 B1 °था) D3 हृष्य प्रीति मानसा —M3 damaged for 37^{cd} —^{c}) Ñ2 V D5 6 कपि (for हरि) —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 पार्श्वो, G2 समीप (for समीपे) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 राघवस्य च सन्निधौ (Ñ1 D1 4 पार्श्वो) ❁ Ck राघवस्य चेत्यनन्तरम्, "बहुमानेन महता हनुमन्तमवैक्षत " सुग्रीवो रामश्चाति शेष । सार्धश्लोकद्वय क्वचित्प्रक्षिप्तम् । स्थल चेद् तदुक्तिताम् ❁

38 B3 om 38 (cf v l 25) —^{a}) B3 D1 2 4 11 तु (for च) Ś1 D2 10 11 महाकाय , Ñ1 सद्य राम, D1 4 प्रवो राम (for महाबाहु) D3 हनूमानथ तेजस्वी —^{b}) D4 प्रणत (for प्रणम्य) D3 तयो (for तत) —After 38^{ab}, Ñ2 V B1 2 4 D6 ins

1350* अस्यपादयन प्राज्ञो राम कमललोचनम् ।

[B1 (before corr as above marg after) 2 प्रज्ञो (for प्राज्ञो)]

while D3 ins ·

1351* रामलक्ष्मणयोर्धाजो सुग्रीव चाप्यवादयत् ।

—V1 B2 4 D3 om 38^{cd} —^{c}) D4 * * * * क्षता देवीं —^{d}) D8 7 निवदयत् (sic) —After 38 D7–9 G1 ins

1352* दृष्टा देवीति हनुमद्वदनादमृतोपमम् ।
आकर्ण्य वचन रामो हर्षमाप सलक्ष्मण ।

39 B3 om 39 (cf v l 25) T1 illeg up to सुग्रीव in ^{b} —^{a}) Ś1 Ñ V B2 D1 4 8 10 11 G2 M2 3 निश्चितार्थेषु (for °तार्थं) —^{b}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 3 8 10 11 G2 M2 3 सुग्रीव D3 6 पवनात्मज —D1 om 39^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 8 10 11 चैव, D3 चैवं D5 7 8 M3 प्रीतो, T1 पूर्वं G3 M1 प्रीति (for प्रीत) Ñ2 V B1 2 4 D6 च पर हृष्टो (for प्रीतिमान्प्रीत) —^{d}) Ñ2 V B1 2 4 D6 हनूमन्तम् (for *बहुमानाद्*)

40 B3 om 40 (cf v l 25) —^{a}) Ś1 Ñ1 D7 8 10 परमो (D10 °यो) वेतो (for रममाणोऽथ) Ñ2 V B1 (m also) 2 4 D5 6 प्रीत्या परमया युक्तो (V2 B4 प्रीतो B1 [orig] हृष्टो) D1 2 4 8 11 स प्रीत्या परयोपेतो —^{b}) V2 B1 4 D6 रामश्च (for राघव) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 सहलक्ष्मण (for परवीरहा) D3 तथा रामोऽपि बुद्धिमान् ❁ Cg अस्मिन्सर्ग सार्धैकोनचत्वारिंशच्छ्लोका ❁ —After 40 D1 2 4 ins

1353* सोत्कम्पहृदयश्चैव शोकहर्षसमाकुल ।

Colophon B3 om (cf v l 25) —*Sarga name* Ś1 D10 वानरसमागम Ñ1 श्रीरामदर्शने, Ñ2 V B2 4 D6 सुग्रीवश्रावण, D1 4 सुग्रीवदर्शन D2 11 अङ्गदोपयान, D3 वानरागमन —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om Ś1 66 Ñ2 D6 67 V1 B3 65, V2 56 B4 70, D3 69 D7 9 T1 3 G M1 3 64, T2 M2 63 —*After colophon*, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नम

६३

G 5 66 1 B 5 65 1 L 5 64 1

ततः प्रस्रवणं शैलं ते गत्वा चित्रकाननम् ।
प्रणम्य शिरसा रामं लक्ष्मणं च महाबलम् ॥ १
युवराजं पुरस्कृत्य सुग्रीवमभिवाद्य च ।
प्रवृत्तिमथ सीतायाः प्रवक्तुमुपचक्रमुः ॥ २
रावणान्तःपुरे रोधं राक्षसीभिश्च तर्जनम् ।
रामे समनुरागं च यश्चापि समयः कृतः ॥ ३
एतदाख्यान्ति ते सर्वे हरयो रामसंनिधौ ।
वैदेहीमक्षतां श्रुत्वा रामस्तूत्तरमब्रवीत् ॥ ४
क्व सीता वर्तते देवी कथं च मयि वर्तते ।
एतन्मे सर्वमाख्यात वैदेहीं प्रति वानराः ॥ ५
रामस्य गदितं श्रुत्वा हरयो रामसंनिधौ ।
चोदयन्ति हनूमन्तं सीतावृत्तान्तकोविदम् ॥ ६
श्रुत्वा तु वचनं तेषां हनूमान्मारुतात्मजः ।
उवाच वाक्यं वाक्यज्ञः सीताया दर्शनं यथा ॥ ७
समुद्रं लङ्घयित्वाहं शतयोजनमायतम् ।
अगच्छं जानकीं सीतां मार्गमाणो दिदृक्षया ॥ ८
तत्र लङ्केति नगरी रावणस्य दुरात्मनः ।
दक्षिणस्य समुद्रस्य तीरे वसति दक्षिणे ॥ ९

63

1 a) Ś1 Ñ2 V B D1 3 10 11 ते तु, Ñ1 से तं, D1 2 त ते D6 त तु (for तत) —b) Ś1 Ñ1 D1 2 3 10 11 समागताः (for ते गत्वा) Ñ2 V B D6 समागम्य (V °म्य) हरियूथपा (B2 °पुङ्गवा), D5 आगम्य शुभकानन —d) Ñ2 V B1-3 D6 महारथ (for °बलम्) D5 भ्रातर चास्य लक्ष्मण

2 M1 om 2-3b —a) T1 यु * * त्य (damaged) (for पुरस्कृत्य) —b) Ñ1 चाभिवाद्य स (for अभिवाद्य च). —c) Ś1 Ñ1 D1 2 3 10 11 आख्यातु (D10 11 °त) तस्य (Ñ1 D1 4 ते तु), D5 आख्यातुमथ (for प्रवृत्तिमथ) —d) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 M2 प्रवृत्तिम् Ñ2 V B D6 आख्यातुम् (for प्रवक्तुम्) B3 D3 7 9 उपचक्रमे (for उपचक्रमुः)

3 D4 M1 om 3ab (for M1, cf v l. 2). —a) Ś1 D10 रोधे, D11 रोध (for रोधं) D1 2 रावणात पुर चोर —b) Ś1 D2 3 11 T2 राक्षसीना (for राक्षसीभिश्च) —c) T1 मनु * * (damaged) (for समनुरागं) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 अनुरागं च वैदेह्या (Ñ1 D6 सीताया) —d) D3 T1 3 G3 M3 [य]त्र (for [य]श्चा) D1 4 कृतो यश्चापि समय D7 9 यथा च नियम कृत

4 a) Ś1 D10 समाचचक्षिरे वीरा Ñ1 D1 2 4 एव चा (Ñ1 D4 °चम)चक्षिरे वीरा Ñ2 V B D6 11 तदाचचक्षिरे सर्वे (Ñ2 D11 वीरा, B4 सर्वे), D5 एतमाख्यानमतुलं, D7-9 T2 3 G2 एतदाख्याय ते (G2 तत्) सर्वे (D7 9 सर्वे) —b) V B D6 वानरा (for हरयो) D6 राम (for राम) —After 4ab, T2 ins

1354* स्थिताः प्राञ्जलय सर्वे समहृष्टतनूरुहा ।

—D11 om (hapl.) 4c-6b —c) B2 दृष्टतो (sic), D3 सहृतां (for अक्षतां) Ś1 Ñ V B1 2 4 D1 2 4 6 10 रामः श्रुत्वा (by transp.) B3 राम श्रुत्वा (for श्रुत्वा रामस्). Ś1 Ñ1 V B D1-4 10 M3 च (for तु) N2 D6 वचनम् (for तूत्तरम्)

5 D11 om 5 (cf v l 4) —a) B3 इव (for देवी) G3 कच्चिदावर्तते देवि —b) Ś1 Ñ1 D1 2 3 10 च (for च) D1 4 transp. मयि and वर्तते —c) Ñ2 D11 T2 G1 M1 आख्यात T1 3 G2 एतन्मे सर्वमाख्यात —d) B3 राक्षसीभिश्च तर्जनं = 3b

6 D11 om 6ab (cf v l 4) —a) Ś1 Ñ1 D10 तु(D1 च) वच, Ñ2 V B D1-4 6 वचन (for गदितं) —c) Ś1 D10 चोदयतो, Ñ1 देशयति, Ñ2 V2 D2 11 प्रचोदयन्, V1 B3 प्रचोदयन्, B1 2 D3 प्रचोदयन् (B1 [marg also] प्रचोदयन्), B4 प्रचोदयन्, D5 चोदयति (for चोदयन्ति) ❀ Ch अत्र मध्ये द्वौ श्लोकौ (damaged) ❀

7 a) Ñ2 V B2 4 D6 तद्, D3 च (for तु) B1 तच्छ्रुत्वा (for श्रुत्वा तु) —After 7ab, D7-9 S ins.

1355* प्रणम्य शिरसा देव्यै सीतायै ता दिश प्रति ।

—c) D2 वाक्यज्ञ —d) Ñ2 B1 (marg. also as in text) D1 4 प्रति, V2 B2 D3 तथा D11 तदा (for यथा) —After 7 Ś1 Ñ1 D1 3 4 7-10 T1 ins. l 1-2 of 1357* (V1 D10 repeat them in their proper place)

8 a) B2 तु (for [अ]हं) —b) V शतयोजनविस्तृतं —c) B2 4 D11 आगच्छं —d) Ś1 Ñ1 D1 3 10 11 यदृच्छया Ñ2 V B1 2 4 D6 विहायसा (for दिदृक्षया) B3 मार्गमाणो विहायसा

9 a) Ñ2 V B D6 लङ्का नाम पुरी त(Ñ2 D6 य)त्र (B2 om from तत्र up to राक्षसी in 11a) —b) V1 D11 दुर्गिणं तु (for दुरात्मनः) —d) B1 प्रति B4 भवति (for वसति) Ñ1 दारुणे, D11 दुर्गम (for दक्षिणे)

तत्र दृष्टा मया सीता रावणान्तःपुरे सती ।
संन्यस्य त्वयि जीवन्ती रामा राम मनोरथम् ॥ १०

दृष्टा मे राक्षसीमध्ये तर्ज्यमाना मुहुर्मुहुः ।
राक्षसीभिर्विरूपाभी रक्षिता प्रमदावने ॥ ११

दुःखमापद्यते देवी तवादुःखोचिता सती ।
रावणान्तःपुरे रुद्ध्वा राक्षसीभिः सुरक्षिता ॥ १२

एकवेणीधरा दीना त्वयि चिन्तापरायणा ।
अधःशय्या विवर्णाङ्गी पद्मिनीव हिमागमे ॥ १३

रावणाद्विनिवृत्तार्था मर्तव्यकृतनिश्चया ।
देवी कथंचित्काकुत्स्थ त्वन्मना मार्गिता मया ॥ १४

इक्ष्वाकुवंशविख्यातिं शनैः कीर्तयतानघ ।
सा मया नरशार्दूल विश्वासमुपपादिता ॥ १५

ततः संभाषिता देवी सर्वमर्थं च दर्शिता ।
रामसुग्रीवसख्यं च श्रुत्वा प्रीतिमुपागता ॥ १६

नियतः समुदाचारो भक्तिश्चास्यास्तथा त्वयि ।
एवं मया महाभागा दृष्टा जनकनन्दिनी ।
उग्रेण तपसा युक्ता त्वद्भक्त्या पुरुषर्षभ ॥ १७ G 5 66 18 B 5 65 19 L 5 64 18

---

10 B3 om 10 (cf v l 9) —a) D5 नात्र (for तत्र) Ñ V B1 2 4 D1-4 11 T2 G1 M1 2 transp दृष्टा and सीता —After 10ab G2 reads 12cd for the first time, repeating it in its proper place —c) D2 4 transp संन्यस्य and त्वयि Ñ1 D1-4 10 11 भाव(D1 4 °र) सा Ñ2 V B1 2 4 D5 भर्तृ त (for जीवन्ती) Ś1 संन्यस्य भाव त्वयि सा —d) Ś1 Ñ1 D1 2 4 8 10 11 M1 राम (for रामा) G1 2 M2 transp रामा and राम Ś1 N1 D1 2 4 10 मनोरथा, D3 11 मनोरमा (for मनोरथम्) Ñ2 V B1 2 4 D5 प्राणात्त(B3 D5 °र्ता)म मनोरथे

11 B3 om up to राक्षसी in c (cf v l 9) —a) B4 D5 दृष्टा मा, D3 11 सदृष्टा, D1 10 दृष्टा तो (for दृष्टा मे) Ñ1 जानकी, V2 रक्षसा (for राक्षसी) —b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 भर्त्स्यमाना (for तर्ज्यमाना) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 पुन पुन (for मुहुर्मुहु) —D4 om (hapl) from 11c up to 12c —c) D9 (also) विरूपाभिर्मी (hypm) (for विरूपाभी)

12 D1 om up to 12c (cf v l 11). —ab) T2 G1 M1 2 Cg स्वाप(G1 °प)द्यत Cr k t as in text (for आपद्यते) ‡ Cg आपद्यत आसीदिति। आर्षो यद् ‡ D1 2 9 त्वया वीर(D2 सह) दुःखोचिता D5 T G3 M3 त्वया (T2 तदा, G3 त्वयि, M3 तथा) दुःखोचिता सती (for b) Ś1 Ñ1 D1-3 10 11 दुःखं सा(D3 दुःखेन) वसति सीता सुखा सामुचिता सती, Ñ2 V B D5 दुःखमास्ते भृशं सीता नित्य देवी सुखो(B3 यथो)चिता ‡ Cv तवादुःखोचिता सतीति पाठः ‡ G2 repeats 12cd here (cf v l 10) —c) D5 [ध्वं]स पुर

13 a) B3 सा तु (for दीना) —b) B3 दीना (for त्वयि) Ś1 Ñ1 D3 10 11 त्वच्चिन्ता त्वत्, Ñ2 V B1 2 4 D1 2 5 त्वच्चिन्ता त्वत्- D3 मर्तुश्चिन्ता (for त्वयि चिन्ता) —d) D1 हिमोद्ये (for हिमागमे)

14 a) B1 4 D5 [आ]त्तार्थं (for [आ]र्था) —b) Ś1 Ñ1 मृत्यवे, V1 B1 4 D1-4 6 10 11 मर्तव्ये, Ck as in text (for मर्तव्य) ‡ Cg मर्तव्ये मरणे कृतनिश्चया ‡ —G2 om 14cd Ś1 N1 D1-4 10 11 transp 14cd and 15ab —c) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 कथंचिद्व(Ś1 Ñ2 D10 °द्वि), D1 T1 2 कथंचिद्देवी (by transp) (for देवी कथंचित्) —d) G2 त्वन्मया (for त्वन्मना) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 विश्वासमुप(D2 °स समु)पादिता Ñ2 B1 D5 सा तदा (B3 सा मया) पादिता मया, V B1 2 तत्र सापादिता मया, B4 तत्र समाविता मया

15 Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 transp 14cd and 15ab M1 partly illeg for 15ab —a) V1 कुल (for वंश) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 -वंश(B4 D1 3 °श) वि(Ś1 ख्या)त्यान (for वंशविख्यातिं) —b) Ś1 Ñ1 V1 B D1-4 6 10 11 मया Ñ2 V2 D6 तदा (for [अ]नघ) —D3 om (hapl) 15cd —c) Ś1 Ñ1 B1 2 D1 2 4 6 10 11 सु (for नर) V2 नरशार्दूल V2 B4 कथंचिद्व काकुत्स्थ —d) V2 B3 अभिपादिता B3 अभिपादिता (m also प्रतिपादिता) (for उपपादिता) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समाश्वासमुपागता D2 4 संभाषिता तदा —After 15 T2 ins

13,6* सा प्रहृष्टेव नवज्ञी तद्वियोगाच्च कर्शिता ।
प्रतिपत्पाठशीलस्य विद्येव तनुतां गता ।

[= 1259*]

16 Ñ2 reads 16 in marg —a) B1 D2 समाश्वसिता B3 सीता (for देवी) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 समाश्वास्य सतो देवी(D11 °वीं) —b) Ñ1 om अर्थं च Ś1 D10 प्राहिता Ñ2 V B D 2 4 6 11 श्राविता (for दर्शिता) D5 सर्वं कथयिता मया —c) V1(also) -कर्म च (for -सख्य च) N2 रामसुग्रीवयो सख्य —d) Ś1 प्रीतिम्, D1-4 हर्षम् (for प्रीतिम्) Ñ2 V B2 4 D5 उपागमत्, D2 2 4 परा गता (for उपागता)

17 a) Ś1 D3 10 T1 M2 नियम, Ñ V B1-3 D1 2 4 6 11 विनय (D1 °य), B4 विनय, D5 नियतं, Ct as in text (for नियत) Ñ1 om समुदाचारो —b) Ś1 Ñ2 V1 B1-3 D1-4 6 10 11 G1 M1 भक्त्यास्, Ct as in

G 5 66 29
B 5 65 20
L 5 64 28

अभिज्ञानं च मे दत्तं यथावृत्तं तवान्तिके । चित्रकूटे महाप्राज्ञ वायसं प्रति राघव ॥ १८

text (for चाश्यास्) Ñ1 B4 भतृ(B4 °तुंर्)भक्तिस्, V3 यथा भक्तिस् (for भक्तिश्चाश्यास्) D7 9 Ct सदा G1 M3 यथा (for यथा) T2 3 G2 3 भक्तिर्भर्तरि चोत्तमा —After 17^{ab}, Ś1 Ñ V B D1-4 8 10 11 T2 ins

1357* यत्र हन्ति दशग्रीव तन्महात्मा स राक्षस ।

[Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 T2 हन्ति यत्र (by transp) D11 हन्ति यस्त V1 B 3 V2 T2 स (for तन्) Ś1 Ñ2 D10 स रावण B3 D8 स राक्षस B4 स रावन T2 दशानन (for स राक्षस)]

—^{c}) Ñ2 B1 D5 7 9 महाभाग D11 तदा दृष्टा (for महाभागा) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 एव तस्मा(Ś1 D10 वृत्ता) मया दृष्टा —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 सीता (for दृष्टा) —M1 partly illeg for 17^{ef} —^{f}) Ś1 Ñ B1 3 4 D1-4 8 11 T1 3 G2 M2 भक्ता, Ct as in text (for भक्त्या) D1 14 पुरुषोत्तम, D8 रघुनन्दन (for पुरुषर्षभ) —After 17 Ś1 N1 V1 B4 D2 10 11 ins

1358* सा धारयति लोकेषु माहात्म्य गुणभूषिता ।
सर्वथा सीतया दृष्टो राक्षसोऽसौ महाबल ।
निमित्तमात्र स्व तत्र वधे तस्य भविष्यसि ।
मणि च दिव्यरूप मे प्रादाच्छोकाकुलेक्षणा ।
यद्दत्र प्रतिपत्तव्य तत्सर्वमुपपाद्यताम् । [5]

[Ñ1 om l 1 —(l 1) V1 B4 सुचिर (for भूषिता) —(l 2) B4 [आ]सीतया (for सीतया) Ñ1 रावणो (for राक्षसो) Ś1 D10 न सगर (for महाबल) —(l 3) D2 transp स्व and तत्र —Ś1 om l 4-5 V1 illeg from l 4 up to 1359* —(l 4) Ñ1 तु (for च) Ñ2 B4 ते (for मे) —(l 5) D2 11 उपपद्यतां]

—Thereafter Ś1(except l 1-2) Ñ1 V1 (illeg, cf v l 13 B*) B4 D2 10 11 cont, Ś1 Ñ1 D1 2 4 7-10 T2 ins l 1-2 after 7 (Ñ1 D10 for the first time repeating them here) while D2 ins l 3-7 after 21 whereas Ñ2 V2 B1-3 D8 ins after 17

1359* स मणि दिव्यरूप च दीप्यमान स्वतेजसा ।
दत्त्वा रामाय हनुमांस्तत प्राञ्जलिरब्रवीत् ।
तासामन्तरमासाद्य राक्षसीना वरानना ।
अब्रवीन्मा तदा सीता शोकबाष्पपरिप्लुता ।
यत्त्वयस्त नरव्याघ्रो राम सत्यपराक्रम । [5]
निमित्ते नेह यद्वृत्त राक्षसीना च यत्कृतम् ।
सचिव राक्षसेन्द्रस्य गर्जित भीषण तथा ।
द्वौ मासौ जीवितव्य मे स यदि समय कृत ।

[(l 1) Ś1 Ñ1 D2-11 (Ñ1 D10 first time) कांचन निभ, D1 8 4 कनकाभ (for दिव्यरूप च) Ś1 स्वतेजसा, Ñ1 (second time) सुतेजसा D10 (first time) सुतेजसा (for स्वतेजसा) —(l 2) Ś1 transp दत्त्वा and रामाय D10 (first time) दत्त्वा राम हनुमांश्च (for the prior half) N1 (second time) D2 11 तदा, B4 तत्र D10 (second time) पुन (for तत) —B3 om l 3 —(l 3) Ñ1 B1 D1 वरांगना (for वरानना) —(l 4) Ñ1 D2 11 सा (for मां) Ñ1 V2 तथा B1 2 तत (for तदा) Ś1 D10 om from शोक up to यद्व in l 6 B3 8 D8 बाष्पशोक (by transp) (for शोकबाष्प) Ñ2 B4 D2 11 राक्षसीभि सुरक्षिता (for the post half) —(l 5) D8 विज्ञाप्यश्च (for त्वयस्ते) Ñ1 महाबाहु D2 11 महाबाहो (for नरव्याघ्रो) D2 राघो वायुसुत त्वया (for the post half).—(l 6) Ñ1 तु D2 11 च (for [इ]ह) B4 यैद्, D11 तद् (for यद्) B4 निमित्त चेह यद्वृत्त (for the prior half) Ś1 D10 सीविनो B4 तर्जन, D11 तच्छ्रुत (for यत्कृतम्).—(l 7) Ś1 Ñ1 B1 D2 3 10 11 गर्जित, B3 तर्जन (for तर्जित) Ś1 Ñ1 B1 D2 4 10 11 तजन (for गर्जित) B4 यथा, D2 तथा (for तथा) —(l 8) B3 D2 11 जीवितव्यौ V2 जीवित मेव Ś1 Ñ1 स्थापि D2 10 11 यद्यपि (for स यदि)]

18 Ś1 Ñ V B D2 8 10 11 read 18 after 23 —^{a}) D8 तवान्तिके Cg as in text (for तवान्तिके) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मानद (for राघव) —For 18 M1 V B D4 subst while Ś1 Ñ1 D2 10 11 ins after 18

1360* मूर्ध्नश्चेदमभिज्ञान वैदेह्या शृणु राघव ।
उत्तरे चित्रकूटस्य वृत्त पादे मनोरमे ।

[(l 1) D2 [ए]तद् (for [इ]दम्) V2 सूक्ष्म स्व विज्ञान (for the prior half) —(l 2) B4 चित्रकूटे मा (for °कूटस्य) —D10 om from the post half of l 2 up to the prior half of l 1 of 1361* Ś1 Ñ1 D2 वृत्त° वृत्त (by transp), D11 पादे वृत्ते (for वृत्त पादे) Ñ1 V1 मनोहरे (for °रमे) B4 बहुपादपसंकुले (for the post half)]

—Thereafter all the above MSS cont

1361* बाध्यमानस्य वैदेही मासार्थे वायसस्य तु ।
क्षिप्तामिषीकां काकस्य तस्यार्थे दुष्टकारिण ।
ऐषीकमस्त्रमपि तत्काकार्थे सन्निपातितम् ।
जहि पापमिद रक्ष क्रूर दारापहारिणम् ।

[(l 1) V1 B3 4 येद(B4 रक्ष)मानस्य V2 बाध्य° B3 रो(also र in marg)क्षमाणस्य (sic) (for बाध्यमानस्य) Ś1 Ñ1 D2 11 रु(D2 लोभ D11 रोढ)मानस्य काकस्य D10 om (for the prior half) B3 सीतार्थे (for मांसार्थे) B3 च (for तु) Ś1 Ñ1 D2 10 11 स्वमुपहिती, B4 रावणस्य च (for वायसस्य तु) —(l 2) Ś1 Ñ1 D2 10 11 तस्यास्य (for काकस्य) B4 क्षिप्तामिषिका च (for क्षिप्तामिषीकां) Ś1 Ñ1 D2 10 11 तेन(Ñ1 मोरा)दैवलनाशिनी (for the post half) —D2 om l 3 —(l 3) Ś1 Ñ V1 D8 दर्शिताम् (for ऐषीकम्)

विज्ञाप्यश्च नरव्याघ्रो रामो वायुसुत त्वया ।
अखिलेनेह यद्दृष्टमिति मामाह जानकी ॥ १९
इदं चास्मै प्रदातव्यं यत्नात्सुपरिरक्षितम् ।
ब्रुवता वचनान्येवं सुग्रीवस्योपशृण्वतः ॥ २०
एष चूडामणिः श्रीमान्मया ते यत्नरक्षितः ।
मनःशिलायास्तिलकस्तं स्मरस्वेति चाब्रवीत् ॥ २१
एष निर्यातितः श्रीमान्मया ते वारिसंभवः ।
एतं दृष्ट्वा प्रमोदिष्ये व्यसने त्वामिवानघ ॥ २२
जीवितं धारयिष्यामि मासं दशरथात्मज ।
ऊर्ध्वं मासान्न जीवेयं रक्षसां वशमागता ॥ २३ G 5 66 28 B 5 65 25 L 5 64 27

Ñ1 D11 ते, V2 यद् (for तद्) Ś1 D10 अभिके (for अपि तद्) Ś1 D10 मार्थायें D11 कार्थायें (for कार्थायें) —(l 4) B1 2 सम (for इद), B4 भार्या (for दारा) Ś1 D2 10 [अ]पहरक (for °रिणम्)]

—After 18, D2 reads 21^{cd}

19 D3 om 19 Ś1 Ñ V B D1 8 10 11 read 19 after 21 —^{a}) Ñ2 V B D8 11 G2 विज्ञाप्य स, T2 विज्ञाप्यत (sic) (for °प्यश्च) Ñ1 महाराजो (for नरव्याघ्रो) D3 1 विज्ञाप्य पुनरप्येव —^{b}) Ś1 Ñ V B1 2 4 D2 8 10 11 यत्नाद् (for रामो) B3 दूतेन सुहृदा त्वया, D1 4 रामो वानरपुंगव —^{c}) B3 निखिलेन D1 [इ]ति (for [इ]ह) M1 यः, Cr as in text (for यद्) D7 8 Ct यथा (for [इ]ह यद्) D5 T2 वृत्तम्, Ct as in text (for दृष्टम्) D4 अखिल यथा दृष्टम् —^{d}) T1 damaged from second मा up to त in 20^{a} V2 B3 स्माह, G3 कति (sic), M2 प्राह, Cr as in text (for माह)

20 T1 damaged up to त in ^{a} (cf v l 19) —^{a}) Ś1 Ñ1 D1-6 7 9-11 T2 M3 अय चास्मै (D1 4 °पि) प्रदातव्यो, Ñ2 V B D8 मय तस्मै प्रदातव्यो —^{b}) D8 यत्नत् (for यत्नात्) Ś1 च सुपरिक्षित, Ñ B4 D1-7 9 11 T2 M3 °रक्षित, V1 B1-3 °पालित (for सुपरिरक्षितम्) V2 यत्नार्थं परिपालित —After 20^{ab}, T1 3 G2 3 ins

1362* मणिरत्न कपिश्रेष्ठ शिरोभूषणमुत्तमम् ।

[G2 3 हरि (for कपि)]

—D2 11 om (hapl) 20^{c}-21^{d} D1 4 om 20^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 ब्रुवत्या (for ब्रुवता) Ñ2 V B D6 स च मद्वचनाद्वाच्य —^{d}) Ś1 Ñ1 D6 10 [अ]पि, V B1 [ए]व (for [उ]प)

21 D1 11 T1 3 G3 om 21^{ab} (for D2 11 cf v l 20) —^{a}) Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 दिव्यो (for श्रीमान्) —^{b}) D1 4 यत्नान् (for मया) Ś1 N V B D1 3 4 6 10 M3 सुपरि, D8 ते परि (for ते यत्न) —After 21^{ab}, Ñ2 V B1-3 D8 ins, while D11 ins after 20^{ab} (owing to om)

1363* सत्र निर्यातित सौम्य येनाह जीविता विभो ।

[B4 निर्यापित D11 प्रभो (for विभो)]

—B1 transp 21^{cd} and 22^{ab} D1 reads 21^{cd} after 18 —^{c}) Ś1 Ñ V B D T2 M1 Cr k t तिलक (for तिलकस्) —After 21^{c}, D3 ins

1364* गण्डपार्श्वे निवेशितम् ।
मय च मे मणिर्दत्तस्त्व हतो रघूत्तम ।
राजवेश्च मे श्रुत्वा ।

while T1 2 G2 3 M3 ins

1365* गण्डपार्श्वे निवेशित ।
त्वया प्रणष्टे तिलके

[(l 2) T1 damaged from प्रणष्टे up to या in 22^{a}]

—D7 om 21^{d} except तत् —^{d}) B2 4 D2-9 M1 Ck t तद् (for त) Ś1 Ñ2 D10 स्मरस्वेति, V2 D1 2 4 11 T2 स्मरस्वेति, Cr as in text (for त स्मरस्वेति) D2 सा (for च) D3 सर्वं श्रद्धातुमर्हसि, T2 G2 3 M3 त किल स्मर्तुमर्हसि —After 21 Ś1 N V B D2 8 10 11 read 19 while D3 ins l 3-7 of 1359*

22 T1 damaged up to या in ^{a} (cf v l 1365*) B1 transp 21^{cd} and 22^{ab} D3 transp ^{ab} and ^{cd} —^{a}) B1 तत्र (for एष) B4 D3 निर्यापित (for °तित) —After 22^{a}, D3 ins

1366* मया सुपरिरक्षित ।
एष निर्यापित श्रीमान्

—After 22^{ab} B1 2 ins

1367* मणिर्वैमरकरास्य दुहिता वैदिनोऽनघ ।,

while D3 ins

1368* अत पर न मे काचिज्जीविताशा नरेश्वर ।

—G3 om 22^{cd} —^{c}) Ś1 Ñ2 V B2-4 D6 10 T2 G2 मुम, B1 D3 11 त्व, D8 एतद् (for एत) Ś1 Ñ V B D1-4 10 11 प्रहृष्या(B2 °हृष्ये)मि(V2 °मे) (for प्रमोदिष्ये) —D11 om (hapl) 22^{d}-23^{a} —^{d}) Ś1 D2 इह (for इव) Ñ2 V1 B3 D8 पीडिता V2 [S]पि हि च B1 2 4 [S]पीह च (for त्वामिव)

23 D11 om 23^{a} (cf v l 22) —^{c}) Ñ2 V B D8 G2 मासादूर्ध्वं (by transp) D3 जीविष्ये (for जीवेय) —^{d}) V B राक्षसी (for रक्षसा) Ñ1 D3 11 च समागता, D2 वशमागम Ś1 D10 राक्षसेन समागता —After 23, Ś1 Ñ V B D8 10 11 read 18

G 5 66 52
B 5 65 26
L 5 64 31

इति मामब्रवीत्सीता कृशाङ्गी धर्मचारिणी ।
रावणान्तःपुरे रुद्धा मृगीवोत्फुल्ललोचना ॥ २४
एतदेव मयाख्यातं सर्वं राघव यद्यथा ।
सर्वथा सागरजले संतारः प्रविधीयताम् ॥ २५
तौ जाताश्वासौ राजपुत्रौ विदित्वा
तच्चाभिज्ञानं राघवाय प्रदाय ।
देव्या चाख्यातं सर्वमेवानुपूर्व्या-
द्वाचा संपूर्णं वायुपुत्रः शशंस ॥ २६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे त्रिषष्टितमः सर्गः ॥ ६३ ॥

24 [b]) Ś1 N1 D1 2 4 10 11 तन्वङ्गी, Ñ2 V B D4 धर्मज्ञा, D2 सुकृशा (for कृशाङ्गी) D8 वराङ्गिनी (for धर्मचारिणी) —[c]) D1 4 सा हि (for रुद्धा) —[d]) D2 [उ]त्फुल्ल (for [उ]त्फुल्ल) —After 24, D3 ins

1369* सा प्रकृत्या च तन्वङ्गी त्वद्वियोगाच्च कर्शिता ।
अनभ्यस्तनशीलस्य विशेषे तनुता गता ।

—D3 cont Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 T1 ins after 24, while Ñ2 V B D6 ins after 25

1370* उपायो दृश्यतां कश्चिद्यथा नदनदीपतिम् ।
नचिरेण महान्घोरं समैन्य सागरं तरेत् ।

[(1 2) D3 अचरेण (for नचिरेण) Ś1 D10 महा (for महान्) D8 सागरे D10 तरे (for तरेत्) D3 कर सैन्येन महता नचिरात्संतरिष्यसि]

—Thereafter Ñ2 V B D6 cont Ś1 Ñ1 D1 2 4 11 ins after 26 while D3 ins after 25

1371* वार्तां श्रुत्वा राजपुत्रौ प्रहृष्टौ
दृष्ट्वा सिद्धिं वानरेन्द्रश्च राजा ।
नेत्राम्भ लक्ष्मणश्चासितात्मा
कृत्वा पूजां वायुपुत्रं शशंसुः ।

[(1 1) Ś1 Ñ1 D1–4 11 प्रीत्या युक्तौ (for वार्तां श्रुत्वा) V2 तौ राजपुत्रौ (for राजपुत्रौ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 निरीक्ष्य V2 om, B2 तौ प्रहृष्य (for प्रहृष्टौ) —(1 2) Ś1 सिद्धार्थौ तौ Ñ2 D1–4 11 संसिद्धार्था(D2 11 °र्थो) (for दृष्ट्वा सिद्धिं) Ś1 वानराणां च V2 B2 वानरेन्द्रस्य B1 वानरेन्द्रैश्च (for वानरेन्द्रश्च) —B1 om 1 3-4 —(1 3) V2 तत्रैरास्य D6 गात्रास्य (for नेत्राम्भ) B1 लक्ष्मणो (for लक्ष्मणश्च) —(1 4) V2 B1 दृष्ट्वा B3 दृष्टे (for कृत्वा) V राजपुत्र (for वायु°) V2 प्रणाशम् (for श शुः) —For 1 3-4 Ś1 Ñ1 D1–4 11 subst

1371(A)* वानरेन्द्रमपि वानरं स कृतार्थं
भूयो कृत कर्म तथागतस्य ।

[(1 1) Ś1 भावितेन, D2 नन्दैः स्थितौ (for वानरेन्द्रमपि). Ś1 वै (for त) D2 वानरेन्द्र D3 वायुपुत्र (for वानरं च) —(1 2) Ñ2 कृष्ट D2 11 कृत (for कृत) D3 तच्छ्रुत्वा (for तथाग°) D1 4 शाखोत्तमात्कर्म तथा शशास]

25 T1 damaged for 25[abc] —[a]) G2 श्रुत्वा M1 पूर्वं (for एव) D3 मम, M2 यथा (for मया) Ś1 Ñ V B D2 8 10 11 एतत्ते (D10 °त्तु) सर्वमाख्यातं, D3 एवमेतद्यथाख्यातं —[b]) Ś1 Ñ V B D2 8 10 11 मया (for सर्वं) Ś1 Ñ2 D2 10 तद्यथा Ñ2 V B D6 तत्त्वतः (for यद्यथा) —[c]) D1 4 राघव (for सागर) —[d]) D1 4 सविचिन्त्यतां D2 3 11 प्रतिचिन्त्य(D11 °ति)तां (for प्रविधीयताम्) Ś1 Ñ1 D6 सत(Ñ1 प्रका)रः प्रविचिन्त्यतां Ñ2 V B1 2 D6 सता Ñ2 V2 °त)रः प्रवि(B1 3 °ति)चिन्त्य, B4 सतां(मनु)चिन्त्य —After 25, Ñ2 V B D6 ins 1370* and 1371*, while D3 ins 1371* only

26 [a]) Ś1 Ñ V B2 D1–4 8 10 11 om तौ Ñ1 तत्प्राप्तौ (for जाताश्वासौ) —[b]) Ś1 Ñ1 D10 तत्राभिज्ञ V2 तौ चाभिज्ञा, D8 श्चाभि°, D11 तथा विज्ञान (for तच्चाभिज्ञानं) —[c]) B1 D6 चाख्यानं, T1 2 G2 ख्यान्यानं Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 देव्या वृत्तं Ñ2 B2 4 D8 देव्या(B2 °व्या)ख्यानं D11 दृष्ट्वा (for देव्या चाख्यातं) Ś1 Ñ1 B2 D1 2 4 8 10 11 T2 M1 °पूर्व्या B1 °पूर्वं, D3 4 °पूर्वाम् (for [आ]नुपूर्व्याद्) —[d]) G1 सपत्रं (for संपूर्णं) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 सम्यक्पूर्णं Ñ2 V B D6 तूर्णोमुक्त्वा (for वाचा संपूर्णं) D11 G2 वायुपुत्र Ñ2 V B D6 लङ्घयन्भूत् (for शशंस) —After 26, Ś1 Ñ1 D1 2 4 11 ins 1371*

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1 2 4 10 11 मणिनिर्यातन(D1 4 °न), Ñ1 हनुमन्निवेदनं, Ñ1 B1 D6 मणिसमर्पणं, V B2–4 D3 अभिज्ञानमणि(B2 om मणि)समर्पणं (D3 °दर्शनं) —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B2 D1 2 4 10 11 om, Ś1 V1 66, Ñ2 D6 68, V2 57, B1 67, B2 61, B4 71, D8 70, D11 T1 2 G M1 2 65 T1 M3 64 —After colophon, G M1 2 conclude with श्रीरामाय नमः

६४

एवमुक्तो हनुमता रामो दशरथात्मजः ।
तं मणिं हृदये कृत्वा प्ररुरोद सलक्ष्मणः ॥ १
तं तु दृष्ट्वा मणिश्रेष्ठं राघवः शोककर्शितः ।
नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यां सुग्रीवमिदमब्रवीत् ॥ २
यथैव धेनुः स्रवति स्नेहाद्वत्सस्य वत्सला ।
तथा ममापि हृदयं मणिरत्नस्य दर्शनात् ॥ ३
मणिरत्नमिदं दत्तं वैदेह्याः श्वशुरेण मे ।
वधूकाले यथा बद्धमधिकं मूर्ध्नि शोभते ॥ ४
अयं हि जलसंभूतो मणिः प्रवरपूजितः ।
यज्ञे परमतुष्टेन दत्तः शक्रेण धीमता ॥ ५
इमं दृष्ट्वा मणिश्रेष्ठं तथा तातस्य दर्शनम् ।
अद्यास्म्यवगतः सौम्य वैदेहस्य तथा विभोः ॥ ६
अयं हि शोभते तस्याः प्रियाया मूर्ध्नि मे मणिः ।
अद्यास्य दर्शनेनाहं प्राप्तां तामिव चिन्तये ॥ ७
किमाह सीता वैदेही ब्रूहि सौम्य पुनः पुनः ।
परासुमिव तोयेन सिञ्चन्ती वाक्यवारिणा ॥ ८

G 5.67 8
B 5.66 8
L 5.65 8

64

1 T1 damaged after स in ^{b} up to ह in ^{c}. D6 om 1^{cd} —^{d}) Ś1 Ñ V D1-4 7-11 G2 M1 रुरोद सह (for प्ररुरोद स) ❀ Ck सलक्ष्मण इत्येकं पदम् ❀

2 ^{a}) Ñ2 B2 D4 निरीक्ष्य च, V B1 (before corr as in Ñ2 m also after corr) 3 निरीक्ष्य त, B4 स निरीक्ष्य, D2.11 त च (D11 स त) दृष्ट्वा Ñ2 मणि (for मणिं) T1 G2 -वर (for श्रेष्ठं) —^{b}) Ś1 V B3 4 D2 5 7 8 10 -र्पित, Ñ1 B2 D4 मूर्छित (for -कर्शित) —^{c}) Ñ2 V B1 3 (m also वारि) 3 4 D6 वाष्प (for अश्रु) —^{d}) Ś1 Ñ1 D1 7 6 10 11 सुग्रीव वाक्यम्, Ñ2 V B D3 6 8 इदं वचनम् (for सुग्रीवमिदम्)

3 ^{ab}) D2 प्रस्रौति D10 11 स्रवते (for स्रवति) D1 4 यथा धेनु प्रस्नौति (for ^{a}) B2 स्नेहस्य (sic), D6 om (hapl) (for द्वत्सस्य) D6 यथा हि प्रस्नुता धेनुर्यम दृष्ट्वा तु वत्सला —^{cd}) D7-9 G1 3 श्रेष्ठस्य, Cg k as in text (for रत्नस्य) Ś1 Ñ V B D1 2 4 6 10 11 एव मे (Ś1 Ñ1 म [sic]) मणिरत्नस्य वैदेह्या इव दर्शने ❀ Ck मणिरत्नस्य दर्शनादित्यनन्तरम्, अद्यास्म्यवगत सौम्येत्यादि। अत्र द्विविश्लोका प्रक्षिप्ता क्वचित्कोशे (damaged) मन्यातोऽत्यधिक यद्बुभुत्पश्लोकदर्शन तच्छास्त्र व्याहृत्य निश्च स्यात ❀

4 B1 om (hapl) 4–6 (see 3^{cd} and 6^{d} var) —^{a}) D2 दिव्य (for दत्त) —^{b}) D5 वैदूर्य Ñ2 V B1 3 D3 6 11 वै, B2 च (for मे) —^{c}) Ś1 Ñ1 D10 पुरा विद्धि Ñ2 V1 D5 T1 G2 3 तथा यद्दम्, V2 B1 3 तदा बद्धम्, D1 2 4 11 T2 पुरा बद्धम्, D6 तदा दत्तम्, D3 3 T3 यथा (T3 पुरा) स्वयम्, M2 मया बद्धम्, Cg t as in text (for यथा बद्धम्) —^{d}) B1-3 D3 4 [ऽ]शोभत (for शोभते) Ś1 D10 मूर्ध्नि तस्याश्च शोभन

5 B1 om 5 (cf v l 4) —^{a}) D2 इदं (for अयं) D2 जलज, D1 4 हि मणि (sic) (for हि जल) D6 सम्भूत —^{b}) Ñ2 V B1 3 D6 T2 G1 2 M2 परम, M3 सज्जन, Ct as in text (for प्रवर) Ś1 Ñ1 D10 भूषण (for पूजित) D1 3 11 मणि परमभूषण (D2 °भास्वर, D4 °शोभन), D6 मणिवरमुत्तम —^{c}) Ñ2 B1-3 D6 राज्ञे, V राज, D11 यज्ञात् (for यज्ञे) D3 यज्ञ परमया तुष्ट्या —^{d}) D6 दत्त D3 मे पितु (for धीमता)

6 B1 om 6 (cf v l 4) —^{a}) B1 D1 8 10 11 G1 M2 इद, D2 इय (sic) (for इमं) D11 दृष्ट्वा (sic) (for दृष्ट्वा) —^{b}) Ś1 Ñ V B1 3 D3 5 6 10 T3 M3 यथा Ś1 Ñ1 D10 11 तस्यैव (for तातस्य) —B3 om (hapl) while T3 reads twice 6^{cd} Ś1 D10 transp 6^{cd} and 7^{ab} —^{c}) Ś1 D10 [स]म्युपगत, Ñ2 V B1 D3 6 T2 [अ]स्म्यु (V2 [अ]भ्यु) पगत, B2 [अ]भ्युप°, D2 [अ]स्म्यनु°, D6 [अ]प्यवगत, G2 [अ]भ्युपागत, M2 [अ]भ्युप°, Cr m g k t as in text (for [अ]स्म्यवगत) D1 4 कथाभ्युपगत सौम्य D5 अद्याहमवगच्छामि, T2 (first time) तस्माद्भ्युपगत सौम्य, T2 (second time) यद्यास्य पगत सौम्य —^{d}) D1 यथा T1 तदा (for तथा) T2 G1 3 M2 विभो Ś1 D2 10 T3 (first time) वैदेह्याश्चापि दर्शनं, Ñ V B1 3 D1 2 4 6 11 वैदेह्या इव (N1 अपि D1 4 अपि) दर्शन

7 Ś1 D10 transp 6^{cd} and 7^{ab} —^{ab}) D11 त (sic) (for हि) D4 सर्व शोभनि T1 G2 मम मूर्ध्नि (for मूर्ध्नि मे मणि) D6 वैदेह्याः वालम्भव (for ^{b}) Ñ2 V B D6 अयं मणिवर कान्त प्रियया धारितश्चिर —^{c}) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 G1 3 M2 अद्यास्य (by transp), D3 पतस्य —^{d}) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 ता प्राप्ताम् (by transp) Ñ2 B1 2 3 दृष्ट्वा ताम् Ś1 Ñ1 D5 G1 इह (for इव) D6 लक्षय (for चिन्तये) Ñ2 V2 B2 D6 इष्ट्वा तामिति (V2 °मत्र) चिन्तये (D2 °यन्) —After 7 D3 reads 12–13

8 V2 B1 om (hapl ?) 8–10 —^{a}) D3 सौम्य वै सीता (for सीता वैदेही) —^{b}) D3 ब्रूया (for ब्रूहि) D3 सर्वं (for सौम्य) —^{cd}) D1 4 G2 3 M2 पिपासुम्, T2

G 5 67 9
B 5 66 9
L 5 68 9

इतस्तु किं दुःखतरं यदिमं वारिसंभवम् ।
मणिं पश्यामि सौमित्रे वैदेहीमागतं विना ॥ ९
चिरं जीवति वैदेही यदि मासं धरिष्यति ।
क्षणं सौम्य न जीवेयं विना तामसितेक्षणाम् ॥ १०
नय मामपि तं देशं यत्र दृष्टा मम प्रिया ।
न तिष्ठेयं क्षणमपि प्रवृत्तिमुपलभ्य च ॥ ११
कथं सा मम सुश्रोणी भीरुभीरुः सती तदा ।
भयावहानां घोराणां मध्ये तिष्ठति रक्षसाम् ॥ १२
शारदस्तिमिरोन्मुक्तो नूनं चन्द्र इवाम्बुदैः ।
आवृतं वदनं तस्या न विराजति राक्षसैः ॥ १३
किमाह सीता हनुमंस्तत्त्वतः कथयस्व मे ।
एतेन खलु जीविष्ये भेषजेनातुरो यथा ॥ १४
मधुरा मधुरालापा किमाह मम भामिनी ।
मद्विहीना वरारोहा हनुमन्कथयस्व मे ।
दुःखाद्दुःखतरं प्राप्य कथं जीवति जानकी ॥ १५

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे चतुःषष्टितमः सर्गः ॥ ६४ ॥

विषासुर, G1 विषासुम्, Ct as in text (for परासुम्) V1 V1 B1-3 D6 शोकाभिना दह्यमान, D1.4.11 पुरा शोकेन दह्यन D2 पुरा शोकाभिपश्यत, D3 T3 पुरा शोकेन दह्यामि (T3 तप्यत) (for °) V2 V1 B1-3 D1-4.11 T2.3 सिंच मा Ct as in text (for सिञ्चन्ती) Ś1 Ñ1 D10 पुरा शोकाभिनिर्दग्ध सिंच मा (D10 मा) वाक्यवारिणा

9 V2 B4 om 9 (cf v l 8). —[a]) Ś1 Ñ V1 B1-3 D1-4.10.11 अतम् (for इतस्) —[b]) Ś1 समेत, Ñ1 D7.9 यमिमं V2 D1 M2 यदिद, B1.2 यदन B3 यदि°, D10 समेम (sic), T2 यदीम (for यदिम) —M1 damaged for °[d] —[c]) Ś1 Ñ V1 B1-3 D1-4.10.11 हनुमन् D6 वैदेहीं (for सौमित्र) —[d]) D6 हनूमन् (for वैदेहीम्) Ś1 V1 V1 B1.2 D1.4.6.9 T मागतो D11 चिरात् (for विना) D2 विना तां दीर्घलोचना, G1.3 न च पश्यामि जानकीं, G2 वैदेहीमागत(sic) विना

10 V2 B4 D11 om 10 (for V2 B4 cf v l 8) —[a]) Ñ2 V1 B1-3 D6 जीविष्यति चिर सीता —[b]) D6 मास धास्यति (for यदि मास) T3 तरिष्यति G धरिष्यते Cm g t धरिष्यति(as in text) —[c]) D7.9 वीर (for सौम्य) —[d]) Ś1 Ñ1 V1 B1-3 D2.4.6.10 हरि विना, Ñ2 हरि विक्षय । D3 हरि ते मति (for तामसितेक्षणाम्)

11 B4 om 11 —[a]) D2 सौम्य (for मपि) Ñ2 V D6 हनुमन्तय, B1.2 नय हनुमन् B3 मामपि स यत्र (for मपि तं देशं) —[b]) Ñ2 V B1 D6 [सा]स्ते मा (for दृष्टा) D2 [स तिष्ठतः (for मम प्रिया) B1 यत्रास्ते मम सा प्रिया B3 दृष्टा मम प्रिया क्वचे —[c]) Ś1 Ñ V B1.3.4 D1-4.10.11 मुहूर्तं मा(Ś1 Ñ1 V1 मे)वस्थातु —[d]) D1 मवाप्य च (for उपलभ्य) Ś1 Ñ1 V1 B1.3.4 D1-4.10.11 हि, Ñ2 D1 वै (for च) V1 उपलभ्य ते (for °भ्य च)

12 D3 reads 12-13 after 7 —[a]) D2 कर्थ (for कथं), Ś1 D10 वा वद, Ñ1 सा हन, B1 D1 सा ? D11 सुतह (for सा मम) —[b]) D1 M2 सदा (for तदा) Ś1 D1.4.10 T2 G1.2 M1 भीरु D3 धीरा D11 G2 भीरु G1 भूत)भीरुरा सती, Ñ1 D2.11 भीरुहीना मया सह V1 V D2-4 D6 भीरुरेकाकिनी सती, T2 भीरु सा तदी मम —[c]) Ś1 D1.4.10 मया विहीना मायास्रौ —[d]) Ś1 V1 D1.3.10.11 वसति, D2 वहति (for तिष्ठति) B1 उपर्युक्त

13 D3 reads 12-13 after 7 B1 om 13[cd]. —[ab]) B1.2 D1.2.4.6 तिमिरान्मुक्तो D11 शारदैस्तिमिरैर्मुक्तो (for °) Ś1 D1.4.10 [इ]वे (for [इ]वाम्बुदैः) D3 शारद सौम्यदीर्घ चद्राविवमिवावृतं. —[c]) Ś1 D1.4.10 वद वक्त्र D3.9 Cm t आवृतो, Cl as in text (for आवृतं) Ñ1 D3.11 तद्वदन(V1 °स्य) सुभ तस्या —[d]) B1 न वै राजति, B2 विराजयति (for न विराजति) Ś1 D1.4.10 [स]मरण, D7.9 मानव (for राक्षसैः)

14 [a]) D1 सर्वं वैनदहोवेन —[b]) B1 हनूमन् D1 [ह]मन् (for तत्त्वत) D1 T G1 M1.3 कथयाद्य Ś1 D1.4.10 यदि से स्य पुन पुन —D1 reads 14[c]-15[d] in m —[c]) Ś1 D10 जीवामि D3 जीवये (for जीविष्ये) —[d]) B1 मिषजेन D6 भेषजेन (for भेषजेन) Ś1 Ñ V1 B D1.4.10 यथातुर (by transp), V2 D1 ?? D3(with hiatus) इवातुर

15 D6 reads in marg up to 15[d] (cf. v l. 14) Ś1 om 15 —[a]) Ñ V B D1-4.6.10.11 मधुरं मधुर[a] D? °स्या [hyp m]) मात्रा —[b]) T1 किं ? ? ? [damaged] Ñ1 D1.4.10 जानकी Ñ2 V B1.2.3 D6 मा प्रिय D1 माशिनी (for भामिनी) B3 कथयस्व मे (for मम भामिनी) D2 किं मामाह सुविस्मिता —B1 om. 15[cdef]. —[c]) D2 मद्विना सा D11 यदि हीना (for मद्विहीना) —After 15[ab], D1 ins.,

६५

एवमुक्तस्तु हनुमान्राघवेण महात्मना ।
सीताया भाषितं सर्वं न्यवेदयत राघवे ॥ १

इदमुक्तवती देवी जानकी पुरुषर्षभ ।
पूर्ववृत्तमभिज्ञानं चित्रकूटे यथातथम् ॥ २

सुखसुप्ता त्वया सार्धं जानकी पूर्वमुत्थिता ।
वायसः सहसोत्पत्य विरराद स्तनान्तरे ॥ ३

पर्यायेण च सुप्तस्त्वं देव्यङ्के भरताग्रज ।
पुनश्च किल पक्षी स देव्या जनयति व्यथाम् ॥ ४

ततः पुनरुपागम्य विरराद भृशं किल ।
ततस्त्वं बोधितस्तस्याः शोणितेन समुक्षितः ॥ ५

वायसेन च तेनैव सततं बाध्यमानया ।
बोधितः किल देव्या त्वं सुखसुप्तः परंतप ॥ ६   G 5 68 5 B 5 67 6 L 5 66 5

1372* एवं विलपमानं तु रामं वायुसुतः पुनः ।
आश्वासयामास तदा हनुमान्स कृताञ्जलिः ।

—Ñ2 V B1 2 4 D2 5 7 8 10 11 T2 G M om 15[cd] —[a]) D1 4 प्राण, D10 प्राप्त (for प्राप्य)

Colophon V1 D2 om (cont the Sarga). —*Sarga name* Ś1 Ñ2 V2 B1 2 4 D6 10 रामपरिदेवन Ñ2 B2 श्रीरामपरिदेवन D1 2 4 रामदेव(D2 °वेद् (meta))न D11 मणिनिवेदन —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1 2 3 10 11 om, Ś1 67, Ñ2 D6 69 V2 58, B1 68, B2 62, B4 72, D5 7-9 T1 2 G M1 2 66 T2 M2 63.—After colophon, D2 concludes with राम, G M1 2 with श्रीरामाय नमः.

65

V2 D2 continue the previous Sarga

1 D2 T1 om 1 —[a]) Ś1 D10 स हनुमान्, Ñ1 हनुमता —[b]) G2 M2 राघवं प्रत्यभाषत —M1 om 1[cd] —[c]) Ś1 D10 वैदेह्या (for सीताया) Ñ1 शुश्रा G2 सत्य (for सर्वं) —For 1, G2 subst

1373* एवमुक्तस्तु हनुमान्राघवं प्रत्यभाषत ।

2 [a]) Ś1 D1 4 10 एवम् (for इदम्) —[b]) T2 रघुनन्दन (for पुरुषर्षभ) —[c]) D1 7 8 11 स(D8 11 पू)र्ववृत्तम् (for पूर्ववृत्तम्) D7 8 अभिज्ञान —[d]) Ś1 Ñ1 D10 यदा तदा, D1 4 13 यथा तदा, D2 यथाभवत्, D5 T1 यथा तथा, T2 यथागत, Ct as in text (for यथातथम्) —For 1-2, Ñ2 V B D6 subst

1374* एवमुक्तस्तु रामेण हनुमान्वानरर्षभः ।
पूर्ववृत्तमभिज्ञानं भूयः समभाषत ।

[(l 1) V2 स (for तु) —(l 2) V2 सोऽब्रवीत्]

3 [a]) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 त(Ś1 च)त्र सुप्ता Ñ2 V B D6 सुप्ता किल, M1 सुखसुप्ता Ś1 D10 साकं (for सार्धं) —[b]) Ś1 Ñ1 V B D1-4 6 10 11 पुनर् (for पूर्वम्) M1 जानकी पूर्वमुत्थिता —After 3[ab], Ś1 D10 read 5[cd] —[c]) Ñ2 B2 D6 वायसो, V2 B1 2 4 D2 स(B1 च)हसा, V2 वायसो (for वायस) Ñ2 V B D1 4 वायसोऽप्यत्र, M1 महसोत्पत्य —[d]) Ś1 Ñ V B D T2 M1 2 विददार (for विरराद) Ñ1 V1 B D1-4 7 स्तनान्तर —After 3 D2 reads 5[cd] for the first time repeating it in its proper place

4 D1 4 om (hapl) 4-7[b] Ś1 D10 om 4-5[b] —[a]) D2 प्रसुप्तोऽन, D5 T1 2 G2 3 M1 प्रसुप्तस्त्व D11 [न]त्र°, G1 च सुप्तस्, Ct as in text (for च सुप्तस्त्वं). —[b]) D2 तस्यास्त्व (for देव्यङ्के) Ñ1 रघूत्तम (subm) D8 11 T2 पुरुषर्षभ, D1 3 भरताग्रज —For 4[ab] Ñ2 V B D6 subst

1375* देव्यास्त्वमङ्के सुप्तश्च विश्राममभिगच्छता ।

[B1 त्वया B2 तनय (corrupt) (for त्वमङ्क) B2 4 सुप्तश्च (sic), B1 सुप्तोऽसि B2 4 अपि (for अभि)]

—[c]) D6 च (for स) —[d]) T1 G2 3 M2 दुर्ग्य, G1 देव्या Ñ2 V B D6 व्य(V2 B1 व्य)जनयत् (for जनयति) D3 भय

5 D1 4 om 5 Ś1 D10 om 5[cd] (for both cf v l 4) —[a]) Ñ1 M2 पुन (for ततः) Ñ2 V B D6 तस्योपेत्य (V2 °पेतोपे, sic), पुन सहसा D2 तत स पुनरागम्य —[b]) Ñ V2 B D2 3 5-7 M1 विददार, V2 विचचार, D1 विराराद B1 (after corr *sup lin* as in text) D2 स्तनान्तर (for भृशं किल) —Ś1 D10 read 5[cd] after 3[ab], while D2 repeats it here (cf v l 3) —[c]) T1 G स (for त्व) Ś1 D10 सद्य एव प्रतिबुद्धोऽसि, Ñ1 D2 (both times) स ततस्त्वं(D2 °स्त्वस)तत्र, Ñ2 V B D6 त(B4 श)तस्त्व(V2 °स्ता, B2 3 °स्तु) तु(B4 कु)द्वान्तर —[d]) G2 रुधिरेण Ñ2 V B1 2 D6 समुक्षिता, D2 (first time) समुत्थित , T2 3 M2 समुक्षित (sic)

6 D1 4 om 6 (cf v l 4) —[a]) Ś1 Ñ1 D2 7 8 10 G3 M1 [पु]त्र (for [च]ते) Ñ2 V B D1 6 ततस्तेन, T2 च तस्यैव (sic) (for च तेनैव) —[b]) Ś1 D10 ताड्यमानया, B1 2 D2 य(D3 चो)द्यमानया, D2 बाध्यमाना (sic), D11 सम्बाधमाना (corrupt) —[c]) D10 वैदेह्या G1 2 खलु (for किल) Ñ2 V B D6 सुप्तस् (for देव्या) —[d]) D5 8 परंतप Ñ2 V B D6 वैदेह्या रघुनन्दन

5.69.6 तां तु दृष्ट्वा महाबाहो दारितां च स्तनान्तरे ।
5.67.7 आशीविष इव क्रुद्धो निःश्वसन्नभ्यभाषथाः ॥ ७
5.65.8 नखाग्रैः केन ते भीरु दारितं तु स्तनान्तरम् ।
कः क्रीडति सरोषेण पञ्चवक्त्रेण भोगिना ॥ ८
निरीक्षमाणः सहसा वायसं समवैक्षथाः ।
नखैः सरुधिरैस्तीक्ष्णैर्मामेवाभिमुखं स्थितम् ॥ ९
सुतः किल स शक्रस्य वायसः पततां वरः ।
धरान्तरचरः शीघ्रं पवनस्य गतौ समः ॥ १०
ततस्तस्मिन्महाबाहो कोपसंवर्तितेक्षणः ।
वायसे त्वं कृथाः क्रूरां मतिं मतिमतां वर ॥ ११
स दर्भं संस्तराद्गृह्य ब्रह्मास्त्रेण न्ययोजयः ।
स दीप्त इव कालाग्निर्जज्वालाभिमुखः खगम् ॥ १२

---

7 D1.4 om 7[cd] (cf 5.1.4) —[a]) Ś1 Ñ1 D8.10.11 तच्च D2 तां तु D5.7.9 T3 G1.2 M3 तां च (for तां तु) Ś1 D8.10 महाद्युत्या D3 विमुच मे (for महाबाहो) Ñ2 V B D6 सदा दृष्ट्वा वसतोदा —[b]) Ś1 D10 चैद्ध्याल्लव Ñ1 illeg Ñ2 V2 D6 विच्छरता ता, V3 B1.3 विलुप्ता ता, B2 विभिन्ना ता, B4 विच्छिता ता D2.11 प्रलुप्ते वै D3 वायसेन, D5.7 T1.2 M3 Cm.g दारिता च G2 वारिता च: M1 भर्दिता च G1 K as in text (for दारितां च) D8.11 स्तनान्तर —[d]) D1 T1.2 G M निःश्वसन् D3.4 G3 M2 अभ्यभाषत (for अभ्यभाषथाः) Ś1 D10 ततस्तां वाक्यमूचिवान् Ñ V B D2.6 अभ्यभाषथा (B4 D2 °त [sic]) D1.2.4.11 T3 ततो वाक्यं तमूचि (D1.4 °मुच)वान्

8 [a]) D1 किल (for केन) —[b]) D3 वै G3 त (for तु) Ś1 Ñ1 D10 भिन्न वै तत् V2 V B1.2 D1.2.4.8.11 विलुप्तं हि (Ñ2 V1 तु, D1.8.10.11 वै) B3 विभिन्नं हि, B4 भिन्न मूढि, D3 दारमय D5.7.9 T1 G1.2 M1 Ct दारितं वै (T1 त) M2 भर्दितं तु (for दारितं तु) V2 D3 T2.3 G1.2 (after corr prim as in text) M3 स्तनान्तरे —[d]) D3 दीपेन (for वक्त्रेण) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 भुज (D2 °च)गेन वरानन —After 8 Ś1 V2 D1.4.10 ins

1376* कृत तत्स्तनमध्ये भीरु विकृतं वै स्तनान्तरम् ।
[D1.4 [illegible] D1 [s]नान्तर मीरु Ñ2 D3 विकृत D1.4.10 कृतं (for विकृत)]

9 D1 reads 9[ab] twice erroneously —[a]) V3 D2.8 निरीक्ष्यमाण Ñ2 V B D2.4 समय (D2 °ये) (for सहसा) Ś1 Ñ1 D1 (both times) 2.4.10.11 भयतश्चास्य (D1.4 °न्नतु D8.11 °प च) तमो —[b]) Ś1 V1 D1 (both times) 2.4.10.11 स(D1.2.4.11 स)मन्दृष्ट्वा ; B4 D5 T3 G3 M3 समवैक्षत D5.7 G1 समुद्वेक्षत (D2 G2 °त) (for समवैक्षथाः) —[c]) B2 स्थितेस् (for तीक्ष्णैः) —[d]) Ś1 Ñ V B1.2 D1.2.4 T1.2 G1 M मामथ B4 सदैव (for मामेव) B3.4 D1.2.4 T2 मुख D2 °स्या स्थितं (D2 °त)

10 [a]) Ś1 Ñ1 D10 सुतु ; Ñ2 V B D1.4.11 सुत (for सुत:) D1 om स (subm) Ś1 Ñ B4 D1.2 किल (by transp) B1 (sup lin as in text) शक्रस्य (for स शक्रस्य) —[b]) Ś1 D10 दुरवर्ष वर ; Ñ2 V B D1 [illegible] (for पततां वर) —D1.4 om (hapl.)

10[c]–11 D5 reads in marg after धरा in [c] up to [d] —[c]) T1 G2 धराधर , Ct as in text (for धरान्तर) Ñ1 D2.7.10 T3 नन ; D3 धर (sic) Ct as in text (for चर) Ñ1 M1 शीघ्र , V D2 शीघ्रम् (for शीघ्रं) Ñ2 B1 (sup lin) 2.4 D6 वन्त (B4 orig) स्थाने नाथ श्रीमान्, D1 धराधरगति शीघ्र .—[d]) M2 [illegible] Ś1 Ñ1 D10 M3 गत सम , Ñ2 V D6 समौ इव B समौ गतौ (by transp) (for गतौ समः)

11 D1.4 om 11 (cf 5.1 10) —[a]) Ś1 Ñ1 तदा (for ततस्) V2 V B1.2 D6 तु हि (for तस्मिन्) Ś1 Ñ1 D10 महाबाहु —[b]) D3 रोष (for कोप) [illegible] संवर्तितेक्षण —[c]) Ś1 V1 D8.10.11 कृतवान् , D1 [illegible] D1 (marg orig as in text) ; Ct इव त्वया (for त्वं कृथाः) —[d]) Ś1 Ñ1 D8.11 G1 M1 वर (for वर) D2 कृतवानसि राघव —For 11[cd] Ñ2 V B D6 [illegible] (followed by 13[ab])

1377* वधे तु तस्य दुष्टस्य कृतवानसि वै मतिम् ।
[B1 हि (for तु) D1 वधे तस्य न V2 D6 [illegible] कृतवान् (for दुष्टस्य) B1 दुर्निरीक्ष्य (for दुष्टस्य)]

12 [a]) D2.3 T3 G1 M3 Ct दर्भं (for दर्भं) D3 दर्भ मस्तर —[d]) D1.4 नि(D2 च)योजय ; T1 G2.3 [illegible] योजय (G2 °यन्) T1 M2 प्रयोजय (T1 °यन्) G3 न्ययोजयत् —For 12[cd], Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 subst [illegible] B4 ins after 13[ab]

1378* गृहीत्वा संस्तराद्दर्भं ब्राह्मेणास्त्रेण योजय ।
[B1 गृहीत्वा (for संस्तरात्) D1.4 [illegible] (for [illegible] D1 [illegible] D11 [illegible] (for the pr half)],

whereas Ñ2 V B D6 subst

1379* दर्भं संस्तरमध्यस्थं दिव्यास्त्रेणाभ्ययोजय ।
[B4 [illegible] (for [illegible]) V2 V [illegible] V3 B1 [illegible] B2 [illegible] (for [illegible]) V1 [illegible] , B1 [illegible] (for the pr half)]

—B1 om Ñ1 illeg for 12[cd] —[a]) Ś1 D1.4.10 [illegible] V1 [illegible] D2 D6 तु (for स) —[c]) D1 [illegible] Ś1 D [illegible] Ñ2 V B1.2 D1 [illegible]

स त्वं प्रदीप्तं चिक्षेप दर्भं तं वायसं प्रति ।
ततस्तु वायसं दीप्तः स दर्भोऽनुजगाम ह ॥ १३
स पित्रा च परित्यक्तः सुरैः सर्वैर्महर्षिभिः ।
त्रीँल्लोकान्संपरिक्रम्य त्रातारं नाधिगच्छति ॥ १४
तं त्वं निपतितं भूमौ शरण्यः शरणागतम् ।
वधार्हमपि काकुत्स्थ कृपया परिपालयः ॥ १५
मोघमस्त्रं न शक्यं तु कर्तुमित्येव राघव ।
ततस्तस्याक्षि काकस्य हिनस्ति स्म स दक्षिणम् ॥ १६
राम त्वां स नमस्कृत्वा राज्ञो दशरथस्य च ।
विसृष्टस्तु तदा काकः प्रतिपेदे स्वमालयम् ॥ १७
एवमस्त्रविदां श्रेष्ठः सत्त्ववाञ्शीलवानपि ।
किमर्थमस्त्रं रक्षःसु न योजयसि राघव ॥ १८
न नागा नापि गन्धर्वा नासुरा न मरुद्गणाः ।
तव राम मुखे स्थातुं शक्ताः प्रतिसमाधितुम् ॥ १९ G 5 66.19 B 5 67 20 L 5 66 16

[अ]भिमुखो द्विज, D7 8 11 [अ]भिशिक्षोपम, D7 8 11 G2 [अ]भिमुख खग

13 Ñ2 V B1 2 (including 1378*) 3 4 D6 read 13[cd] after 1377* —[a]) Ś1 D10 स तद्, V2 मत्त, D1 सद्य्, T3 M2 स स. Ñ2 D6 दीप्त हि (for प्रदीप्त). B3 त्रिदिश (for चिक्षेप) M3 त्रिसवारस्व प्रदीप्त हि ❀ Ct चिक्षेप विक्षेपित। भार्य प्रयोग, ❀ —[b]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 दर्भाग्र (for दर्भं त) V B D6 क्षिप्त खग (for त वायस) —After 13[ab], B3 ins 1378* —[c]) Ñ V B1 2 4 D2 4 त (for तु) Ś1 B2 D10 वायसो V2 B1 4 दीप्त, D3 दर्भं (for दीप्त) —[d]) D3 प्रदीप्तो (for स दर्भो) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 [ऽ]नु(Ś1 D10 [ऽ]भि)ससार ह, D3 [ऽ]नु समाद्रवत् D5 [ऽ]भिजगाम स

14 [a]) Ś1 D2 10 स च पित्रा (by transp), Ñ1 B1 2 D1 2 4 11 पित्रा स तु(L1 2 स स) Ñ2 V B3 D5 6 T2 3 पित्रा च स (by transp) D7 8 भीतश्च स (for स पित्रा च) —[b]) Ñ2 V1 B D2 3 M3 च स (for सर्वैर्) D5 7-8 T2 G1 2 M1 2 च वायस, T2 च सर्वैर्भि (for महर्षिभि) D10 सुरै महाहर्षिभि (corrupt).—[cd]) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 स ततो गत्वा (for संपरिक्रम्य) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 [अ]प्यगच्छत, T3 [अ]ध गच्छति (for [अ]धिगच्छति) Ñ2 V B D6 परिक्रम्य च लोकांस्त्रीन्त्रातार नाप्य(Ñ2 V B3 °तु, D6 °न्त्र)विंदत(V2 °ति,), D2 संपरिक्रम्य लोकांस्त्रीं स्तवामेव शरण गत —After 14, D5 7-8 S ins

1380* पुनरेवागतस्तत्र त्वत्समीपमरिंदम ।

[D2 7 8 T2 3 M3 अभ्या(T3 °भ्य)गमत् T2 M1 2 मत्सम् (for तत्र) D5 7 8 T2 3 M3 त्वत्सकाशम्]

15 [ab]) Ś1 D1 2 4 10 11 ततो, D5 T3 G3 स त्व, D7 8 T3 त्व स(by transp), M3 स तं (for तु त्व) D5 ततस्त पतित Ñ1 निपतन्त ततो भूमौ, G1 स त्व ****** (for [a]) D1 2 शरण्य(sic), D7 8 शरण्या (for शरण्य) G2 शरण गत (for शरणागतम्) Ñ2 V B D6 स त्वा निपतितो(V2 °तै) भूमौ शरण्य शरणं गत —[c]) B2 वधार्होऽपि हि (sic) D3 वधार्हमपि(sic) D3 4 T2 G1 काकुत्स्थ —[d]) D6 स न रायवान्(?) D3 8 T M पर्यपालय (D5 T3 °यत् [sic]), G1 °पालयन् (sic) Ct a, in text (for परिपालय)

Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 ह्यवायासि वायस, Ñ2 V B D6 दयया त्व तम (V2 B1 त ... B1 त्व ततो)सवी ❀ Ct परिपाल्य पर्यपाल्य ❀

16 [a]) D6 शास्त्रम् (for मस्त्र) D1 2 4 T1 G M3 अशक्य Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 च V हि (for तु) B1 D11 मोघ ममास्त्र न शक्य(D11 शक्य च) —[b]) Ñ2 V B1-4 D6 कर्तुमस्त्रमयोधत —After 16[ab] Ñ2 V B D6 ins

1381* सर्वेकल्मष खचर यत्तेऽनिष्टमिति प्रभो ।
तेन चैक परित्यज नयन दीनचेतसा ।

[(1 1) V2 B4 [ए]नम B1 [ए]कमत (for [च]क्षुषु) Ñ2 B3 D6 सर्वेऽऽग खचर (for the prior half) Ñ2 D6 [ऽ]निष्टम]

—[c]) M3 मवास् (for ततस्) T2 damaged for क्षि काकस्य —[d]) Ñ2 V B1 3 D6 दक्षिण पा(V2 प, B2 3 पा)नित त्वया(V2 तदा), B4 पतित नक्षिश तदा —For 16[cd], Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 subst

1382* दक्षिण क्षिप्त काकस्य शातित नयन त्वया ।

[Ś1 Ñ1 D10 धातेन नयन, D3 नयन शाविन (by transp]

17 [a]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 राम तुभ्य, B4 राघवाय, D2 स ते वीर, D7 8 वायसस्त्वा, D6(marg as in D7) ततो राम, G2 स रामाय, G3 राम त्वा तु (for राम त्वा स) Ś1 Ñ1 B4 D1-4 7-11 G2 M1 2 नमस्कृत्य Ñ2 V B1-3 D6 नमस्कृत्य स ते राम —[b]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 G2 M राज्ञे दशरथाय च(B1 वै) —[c]) Ś1 Ñ V B D1-4 6 10 11 T2 स(D2 om [subm], D3 च) त्वया, G1 M2 तु तत (for तु तदा) T1 G2 3 स विसृष्टस्तत (T1 °श्च, G2 °दा) काक —[d]) B4 सुरालय

18 [a]) D1 3 श्रेष्ठ (for श्रेष्ठ) —[b]) T3 सत्त्ववान् Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 T1 G3 M1 बलवानपि, Ñ2 V B D6 सत्त्वान्वित (V1 B1 4 °र) (for शीलवानपि) —[c]) Ś1 D10 रक्षोभ्यो, D2 राम त्व (for रक्षःसु) —[d]) G2 M2 योजयति D3 राक्षसे, G2 M2 राघव (for राघव)

19 [a]) Ñ2 V B D2 4 न च D3 [अ]पि च (for नापि) D7 8 दानवा न (for नागा नापि).—[b]) B2 सुरा, B4 यक्षा (for [अ]सुरा) —[c]) D1 6 T2 3 न च राम(D1 °म),

G 5 68.20 B 5 67.20 L 5 46.19 तव वीर्यवतः कच्चिन्मयि यद्यस्ति संभ्रमः ।
क्षिप्रं सुनिशितैर्बाणैर्हन्यतां युधि रावणः ॥ २०
भ्रातुरादेशमादाय लक्ष्मणो वा परंतपः ।
स किमर्थं नरवरो न मां रक्षति राघवः ॥ २१
शक्तौ तौ पुरुषव्याघ्रौ वाय्वग्निसमतेजसौ ।
सुराणामपि दुर्धर्षौ किमर्थं मामुपेक्षतः ॥ २२
ममैव दुष्कृतं किंचिन्महदस्ति न संशयः ।
समर्थौ सहितौ यन्मां नावेक्षेते परंतपौ ॥ २३
वैदेह्या वचनं श्रुत्वा करुणं साश्रु भाषितम् ।
पुनरप्यहमार्यां तामिदं वचनमब्रुवम् ॥ २४
त्वच्छोकविमुखो रामो देवि सत्येन ते शपे ।
रामे दुःखाभिभूते च लक्ष्मणः परितप्यते ॥ २५
कथंचिद्भवती दृष्टा न कालः परिशोचितुम् ।
इमं मुहूर्तं दुःखानामन्तं द्रक्ष्यसि भामिनि ॥ २६
तावुभौ नरशार्दूलौ राजपुत्रावरिंदमौ ।
त्वद्दर्शनकृतोत्साहौ लङ्कां भस्मीकरिष्यतः ॥ २७

T1 G1.3 ममैव त्वन् (G2 तद्), M1 न च सर्वे (for तव राम). Ś1 Ñ V B1-3 D1-3.5.11 T2.3 M3 युधे स्वका [for मुखे स्यात्]. B4 रजे वाग्स्य ते स्वका —d) Ś1 Ñ V B D1.5.9-11 T2.3 M3 Ct चैव (D3.7 T2 Ct तथा, T3 तद्रा, M3 राम) प्रतिमयानि (D3 °ध्रि तु, D4 न शक्ता प्रतिमाधितु. Cm g प्रतिमयान्नितु प्रतिमुख स्यानुम्.

20 a) T3 G1.3 M3 नदय, M3 तथा. Ś1 वीर तत (for वीर्यवत) V2 B D1-3.5.8.9.10.11 T3 G1.2 M1 कच्चिद् —b) D4 नितृति (for यद्यस्ति) Ñ2 B2.3 D6 G1.2 M1.3 transp अपि and यद्यस्ति. Ś1 D1.8.10.11 यदि मय्यपस्य (Ś1 D11 °स्य)गुमङ्, V1 यद्यस्ति मय्यनुग्रह, D6 यद्यद्रस्ति अपि भ्रम (sic) —cd) Ś1 V1 तु शरैरेद्, D1.8.10.11 तु(D10 तु)रुचिरैर्, D2.3 G1 सुनिशरैद् (for सुनिशितैर्) D1 वध्यता (for हन्यता) Ñ2 V B D3.6 किमर्थं न दोरसौद्दर्य क्षय नयसि रावणम्

21 a) T3 निर्देशम्. Ś1 Ñ2 V1 B1 D1-6 G1 M3 सोदाय, T2.3 शायाय (for वादाय) —c) Ñ2 V B1-3 D6 तु V न, B1 च, D6 om (subm) मा वीरा (for नरवरो). B4 किमर्थं हनुमन्वीर —d) Ñ2 V B D1 क्षायते न(V च) महाम(V2 °सु)दि.

22 a) D4 तु (for तौ). —b) Ś1 Ñ1 D10 काल (for वायु). Ñ1 D1-11 समरिजसौ —c) B2 reads दुर्धर्षौ in marg —d) B4 सा त्रिमयाम् (by transp.) D1 उपेक्षे (sic), D4 T2 उपेक्षत (sic), G1 उपेक्षितौ (sic)

23 T2 transp ab and cd —a) Ñ2 V B D4 दुर्वे मे (for ममैव). V2 D1.5.11 दुष्कृत. B4 दुष्कृति (sic) B4 कि च (for किंचिद्) —b) B1 महदारि (for महदस्ति) —c) T1 damaged from सहितौ up to d. Ś1 D10 G1.2 M1 क्षणौ तौ (for सहितौ), Ś1 D10 वीरौ, B2.3 V2 दमास् (for यन्मां). Ñ1 D1.5.11 सीता ते मा नार्यौ (for सहितौ यन्मां) —d) Ś1 वद्दीक्षेते. Ñ2 B D1.2 G1.3 M1.3 न वेक्षेते, V D6 G1 उपेक्षेते, D1.5.11 हे(D4 कौ)ऐते च, D3 T2 नावेक्षेतौ, D1.3 न रक्षेते. D11 नावेक्षेते च, T2 नावेक्षेते (sic), M3 नारेक्षाता (sic) (for नावेक्षेते). Ś1 D10 वीक्षेते परंतपः —After 23, D1 ins.:

1383* इह मद्दुःखमाद्धाघ्यो राघवः सहलक्ष्मणः ।
इति प्रतिममामिदमाह धर्मवत्सल ।

24 cd) Ñ1 D1.4 transp वचन and करुण. Ñ T1 G1 M1 सानु (for साश्रु). T2 वानर (for भाषितम्) —d) T3 वचन चेदम् (for इदं वचनम्). Ś1 Ñ1 D1.11 मन्त्रौव (sic), V B1.2.4 उवाचाम्; D3 अब्रवम् (for अब्रुवम्).

25 a) Ś1 D10 त्वच्छोकविमुखो; Ñ1 D1.2.11 दुःखविमुखो, Ñ2 V B त्वदागे, D4 परमौ, D6 करणे, T1.2 विमुखे. Cm g t as in text (for विमुखो) —b) D3 देवि शोकेन तप्यते —c) D6 T2.3 G1 M1.3 तु, T1 च (for च). Ś1 Ñ V B D1-4.6.10.11 दासो(Ñ1 V1 D4.6 °दु:खा)भिभूतश्च

26 a) Ś1 D10 त्वद्वौ दृष्टा, Ñ1 V1 B D1.2.11 मत्तवौ दृष्टा (B4 दृष्ट). —b) Ś1 Ñ2 V B D1.2.3.5.11 पुनरासितु (D6 °मर्षी [sic]), D3 परिदेवितु, D1 T3 V विराम्सितु. Cm t as in text (for परिशोचितुम्). Cg परि रक्षयामासितु न काले योग्य इति पाठान्तरे. —T1 damaged from मुहूर्त in c up to नरवर in 27 —c) Ś1 M1 D10 तरिवाद्दि, Ñ1 V1 अविलम्ब तु, B2.3 D1.2.11 T1 नचिरात् तु, B1 नचिरमग्र तु, D10 अचिराद्दे तु (D6 हि); D1 T3 G1 M1.3 अचिरमुहूर्त, D6 Ct इदं मुहूर्ते, Cm as in text (for इमं मुहूर्तं) Cm t इम(Ct °द) मुहूर्तम्, अविलम्बेन मुहूर्त इत्यर्थ: —d) B1.3 पर (for अन्त) Ñ1 भामिनि, Ñ1 V1 भामिनि (for भामिनि)

27 T1 damaged up to नरवर in a (cf. v. l. 26) —a) D1.4 M1.3 पुरुषव्याघ्रौ, D3 राक्षसारौ —b) Ñ1 V1 B D1-4.11 G M1 अरिन्दमौ, D1.4 परंतपौ, D6 M1 महाबलौ (for अरिंदमौ).

28 a) D3 reads from च up to d in marg. Ś1 Ñ V B2.3 D1-5.10.11 T2.3 दृष्टे, B1.3 दृष्टे, D6 दृष्ट (for

हत्वा च समरे रौद्रं रावणं सहबान्धवम् ।
राघवस्त्वां महाबाहुः स्वां पुरीं नयते ध्रुवम् ॥ २८
यत्तु रामो विजानीयादभिज्ञानमनिन्दिते ।
प्रीतिसंजननं तस्य प्रदातुं तत्त्वमर्हसि ॥ २९
साभिवीक्ष्य दिशः सर्वा वेण्युद्ग्रथनमुत्तमम् ।
मुक्त्वा वस्त्राद्ददौ मह्यं मणिमेतं महाबल ॥ ३०
प्रतिगृह्य मणिं दिव्यं तव हेतो रघूद्वह ।
शिरसा संप्रणम्यैनामहमागमने त्वरे ॥ ३१
गमने च कृतोत्साहमवेक्ष्य वरवर्णिनी ।
विवर्धमानं च हि मामुवाच जनकात्मजा ।
अश्रुपूर्णमुखी दीना बाष्पसंदिग्धभाषिणी ॥ ३२ G 5 67 33 B 5 67 33 L 5 66 32

रौद्र) —[b]) G1 राक्षस (for रावण) G2 सह बान्धवैः —[cd]) Ś1 Ñ1 D 2 1 10 11 G1 2 महाभागे D5 7-9 T2 3 M3 वरारोहे (for महाबाहु) D5 9 G1 स्वपुरीं Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 प्रतिनेष्यति Ñ2 V 1 D3 प्रापयिष्यति, D7 9 T1 G3 M1 2 नयति (D7 9 °यिता) ध्रुव (for नयते ध्रुवम्) D6 रामस्त्वां पुरुषव्याघ्र स्वपुरीं प्रतियास्यति ‖ Cg नयत इत्यत्र ‖

29 Ś1 om 29 30 —[a]) Ñ2 B1-3 D2 3 G1 2 (ऽ)भि (for वि) B3 रामो वत्स विजानीयाद् —T1 damaged from मनिन्दिते in [b] up to साभिवीक्ष्य in 30[a] —[c]) D1 5 प्रीति (sic) —[d]) B3 मा त्वम् B4 D6 मे त्वम्, G M2 3 त्वमिह (for तत्त्वम्) Ñ1 D1 2 4 10 11 सम्मे त्व(Ñ1 om [subst])मागम्(D10 च त्वम् [sic]) B1 D2 तस्य(B1 प्रति)दातुं त्वम् (for प्रदातुं तत्त्वम्)

30 Ś1 om 30 T1 damaged for साभिवीक्ष्य in [a] (for both cf 1 1 79) M1 illeg for 30 —[a]) Ñ2 V B1 3 D2 4 4 G2 3 समीक्ष्य, D3 निरीक्ष्य Cv g as in text (for [सा]भिवीक्ष्य) D11 तस्मा (corrupt) (for दिश) —[b]) Ñ2 V B D6 ग्रथितम् D3 [व]द्ग्रथितम् (for [द]ग्रथनम्) D1 2 4 10 11 वेण्याग्रस्थं भामिनी(D10 °मिनी) T2 देव्युद्ग्रथितमुत्तम —[c]) Ñ2 V B D4 वि(Ñ2 D4 प्र)मुच्य प्र, D1 4 G1 मुक्त्वा च प्र (G1 सदा), D2 3 10 11 मुक्तं (D3 °क्त) प्र Cv m g as in text (for मुक्त्वा वस्त्राद्) ‖ Cr वस्त्र मुक्त्वा ददौ । वस्त्रान्ताभिमतं वाग्बद्धात् मणिं मुक्त्वा दत्तवत्यथ । Cg अभिमन्यमानं [illegible] —[d]) G1 मणिरत्न D6 G2 M1 2 महाबल (for °बल) Ñ2 V B D1 4 6 10 11 मणिरत्नमिदं शुभ (D10 11 प्रभो)

31 [a]) D11 इदं (for मणि) Ś1 Ñ1 B1 2 4 D1 4 10 11 T2 3 M1 2 दिव्यम्, D2 3 दीप्त्यं (for दिव्यं) —[b]) Ś1 D10 चलितोऽसि, D11 तव वाशो (sic) (for तव हेतो) Ñ1 इव मया (sic) V B2 4 D5 7 9 M3 रघुप्रिय, D1 4 भाविद्रस T2 G2 3 M1 मानप्रिय, M2 रघूद्वह —[c]) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 च D6 °[a] तत् D11 [अ]भि (for सं) Ś1 Ñ1 D2 4 10 [ए]नाम् M3 [अ]हम् M2 [आ]याम् (for [ए]नाम्) Ñ2 V B D6 तां प्रणम्याहम्, D3 प्रगतो भूत्वा (for संप्रणम्यैनाम्) —[d]) D5 भृशम् (for अहम्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 T2 अभिमानमने कृते Ñ2 V B D6 मातरस्मीद (V2 B2 D6 °ति) त्वरे D11 गमनाभिमुखोऽस्य M3 गमनाय मतिं दध ‖ Cm t स्वरे त्वराश्वाहं इत्यर्थः ‖

32 [a]) B1 तु (for च) D11 गमनं (for गमने च) —[b]) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 मां वीक्ष्य D3 दृष्ट्वा च T2 मां प्रेक्ष्य T1 damaged from वरवर्णिनी up to मुखी in [d] —[c]) Ñ2 V मा (for वि) Ś1 Ñ1 D1 2 10 11 T3 सा भद्रा, Ñ2 V2 B1 3 4 D1 4 4 सुमध्यमा V1 मध्यम् D5 M1 मां वक्त्रम् (for च हि माम्) B2 वर्धमाना स्वमध्यमाम् —[d]) Ś1 Ñ1 D1 4 10 11 T3 विनि (D1 4 T3 °नि)श्वस्य (D3 °पि)नक्षणा —[f]) D1 9 T2 3 गद्गद (for संदिग्ध) Ś1 Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 बाष्पगद्गदया गिरा Ñ2 V B1 3 D2 6 वा सदिग्धया गिरा — After 32, D5 8 9 ins

1384* मनोपहासप्राप्ता शोकरोगसमाहता ।

[G3 मनोत्समघ्रता (sic) (for the prior half) D5 समाहृता, T1 G1 M2 समाता T3 समाहिता (for समाहता)]

—D1 9 T2 3 cont Ś1 Ñ V B D1 4 6 10 11 ins after 32

1385* मामुवाच ततः सीता समाश्वस्य महाकपे ।
यद्वक्ष्यसि महाबाहुं रामं कमललोचनम् ।
लक्ष्मणं च महाबाहुं इदम् मे वचनादिदम् ।
सौभ्रात्रेणैषमुक्तोऽहमनुत्तरं गौरवी तथा ।
पृष्टमाहोह मे दृष्टिं क्षिप्रं नन्दवर्ति ॥
यावत् दर्शयस्यथ सुग्रीवं सहलक्ष्मणम् ।
यावत्र च महाभागो मनःप्रख्यापितस्तथा ।
सान्त्वमीप्सा ततो दृष्टी नैव धर्मो महाकपे ।
यथा पुष्टं निषेव्यद्य स्वतः हतयुगम ।
पुरा च यन्मह वीर रक्षण वाञ्छितु स्वयम् ।
तत्राह किं कारण्यामि कान्तोपविनिपीडिता ।
गच्छ त्वं कपिशार्दूल यत्र तौ नृपतेः सुतौ ।
इत्युक्त्वा सा समाभा च मुख सम्प्रमालिता ।

[(l 2) D10 इह (for त्वं) Ñ2 V 1 D6 ग्रन्थस्थ भूभिरिति (for the prior half) —D1 4 om (hapl) l 2 8 —(l 2) Ñ2 V1 B D1 4 8 10 11 [illegible] (for यद्) V1 महाबाहो (for °बाहुं) Ś1 D10 रामाय (for कमल°) —(l 3) Ś1 Ñ1 D1 10 11 महाभाग Ñ2 V B1 2 4 D6 °बाहो B3 D1 °बाहुं (for °बाहु) V1 D11 च (for

G 5 68 40
B 5 67 41
L 5 66 39

हनुमन्सिंहसंकाशौ तावुभौ रामलक्ष्मणौ ।
सुग्रीवं च सहामात्यं सर्वान्ब्रूया अनामयम् ॥ ३३
यथा च स महाबाहुर्मां तारयति राघवः ।
अस्माद्दुःखाम्बुसंरोधात्त्वं समाधातुमर्हसि ॥ ३४
इमं च तीव्रं मम शोकवेगं
रक्षोभिरेभिः परिभर्त्सनं च ।
ब्रूयास्तु रामस्य गतः समीपं
शिवश्च तेऽध्वास्तु हरिप्रवीर ॥ ३५
एतत्तवार्या नृप राजसिंह
सीता वचः प्राह विषादपूर्वम् ।
एतच्च बुद्ध्वा गदितं मया त्वं
श्रद्धत्स्व सीता कुशलां समग्राम् ॥ ३६

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे पञ्चषष्टितमः सर्गः ॥ ६५ ॥

मे) —(l 4) Ś1 N1 D2.3.10 T3 लेवम् D12 लेहम् (sic) T2 भवन् (for [अ]भेवम्) Ś1 N1 D2.3.10.11 T2.3 तथा (for तथा) N2 V B D6 एवमुक्तवती सीता मया प्रोक्ता सुमध्यमा —(l 5) Ñ2 V B3 D6 देवि रामस्तु रक्षस(V1 **सुप्रैश्वर्य V2 भागवल्लभस्य) पृष्ठमारुह्य मे शुभे(D6 ते शुभ) B1.2.4 देवि मा त्वं विश्वस्य पृष्ठमारोह मे शुभे —(l 6) Ñ2 V B1.3 D6 अथ त्वां दर्शयिष्यामि B4 राघवं त्वां दर्शयिष्ये (for the prior half) D3 राघवं (for सुग्रीवं) V1 सलक्ष्मण (subm) (for सहलक्ष्मणम्) V2 B2 D7.8 ससुग्रीवं स(D8 सम् [hypm])लक्ष्मण B3 D8 सुग्रीवं च सलक्ष्मणं (for the post half) —(l 7) Ś1 Ñ2 D2.10.11 T2 सङ्ग्रामे (for °मारे) Ś1 D10 [इ]क्षण (for [इ]क्षणे) N2 V B D6 राघवं पृथिवीपालमिति मे निश्चिता मतिः D6 सुग्रीवं चापि राजानं वानराणां बलीयसां —(l 8) D3 अवनीन्द्र (for सार्वभौमं) —(l 9) D11 पृष्ठ (for पृष्ठे) D4.11 T2.3 निर्वेह(D1.4 °य) (for निषण्णेऽहं) Ś1 Ñ V B D2.3.6.10 पश्ये पृष्ठे(D3 °ष्ठ) निर्गतेष (for the prior half) V3 सुरमा (sic) (for सवर्णां) Ś1 N1 D2.3.4.10.11 मार्गे रावस्य धीमतः (for the post half) —(l 11) D1-4 अवशा यथ T3 अवशा यथा (for पुरा न यद्) Ś1 N2 D10.11 अवशा यथा वीर Ñ2 V B D8 अवशास्मि हृता वीर (for the prior half) D3 स्पर्शं (sic) D2 स्पृशं (sic) D4.11 स्पृष्ट Ś1 N V B D1-4.10 गात्रं D11 गात्रम् (for गात्रम्) —(l 11) B4 अभाग T3 विवशा (for तथाह) Ś1 N V D10 [त]पर्दपीडिता B D6 पर्दपीडिता —(l 12) D1-4.11 T2.3 हरे (for कपि) Ś1 D10 रामलक्ष्मणौ V1 नृपती N2 V B D6 नृपरामेषौ (for नृपती सुतौ) —D10 om (hap) from l 13 up to 33[b] —(l 13) Ś1 N2 B1 D1-4 T2 ते D11 मे (for मे) N2 V B1.3 D6 मां चोरेवनमध्ये (for the prior half) Ś1 पुन (for भूय) D2 संद्रष्टुम् (sic) N2 V B1-4 आरभस्व, B4 भागेन D1 भागेन D6 भवतः (for भविता)]

33 D10 om 33[ab] (cf v l 3) —[a]) Ś1 V1.2 (also as in text) B D6 विक्रान्तौ (for °सकाशौ) —[b]) D6 T2 M1.2 भ्रातरौ M3 इमौ तौ (by transp.) (for तावुभौ) —[c]) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 T2 महाबाहु(D3 °हो) Ñ2 B3 D6 महासत्त्व, V2 B4 महामात्य (for सहामात्य) —[d]) Ś1 D10 सर्वान्प्रब्रूहि N2 V B D2.6 ब्रूया सर्वम् T1 G1 सर्वान्ब्रूया (for सर्वान्ब्रूया) Ñ2 D1.2.3.4.11 T G1.2 M ह्य(N2 M3 त्व)नामयं

34 [a]) D1 तथा (sic) Ś1 V2 V3 स च (by transp) D3 स सु (for च स) —T3 damaged from हाबाहुर् up to [c] —[c]) D1 तस्माद् (sic) Ś1 N1 D2.4.10.11 [उ]परोधात् Ñ V B D6 महारोधात् D1 [रो]धस°, T2 [अ]नुस° (for [अ]म्बुसंरोधात्) —[d]) T1 G2.3 M2.3 त्व (for त्वं) Ś1 N V B D1.2.3.4.10.11 तथा त्वं कर्तुम्, D7.9 T2 M1 समस्माख्या(T2 M1 °श्वा)तुम् (for त्वसमाधातुम्) —After 34 Ś1 N1 D1.2.3.4.10 T2.3 ins.

1386* यथा रामस्समीरं त्वं शीघ्रं वानरपुङ्गव ।

35 [a]) Ñ2 B2 D2.3.7-9 T2.3 G1 M1.2 इदं (for इमं) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 तु B3 T3 शीघ्र D3 सर्वं (for तीव्रं) B3 कारण (for वेग) —T1 mostly damaged for [b] —[b]) Ś1 एन (sic) Ñ2 B2-4 D2.6 एव (for एभिः) D1 पारमत्स्य निमानं D3 परिवर्तनं च —For 35[cd] B1 subst

1387* इम तीव्र शोकवशा रक्षोभि परिभर्त्सनम् ।

—[c]) D3 G3 मूयात्(G3 °स्तु) V2 V B1-3 D6 दर्शे (V °शू)यस्व (for ब्रूयास्तु रामस्य) Ś1 V1 B1 D2.3.4.10.11 रामस्य पार्श्व हि(B4 °श्वस्य D3.11 °श्वं हि) रक्षो सदृशस्य —[d]) T3 शिव B3 तत्रो B3 गुन D3 तव (for च ते) V2 स्वस्तु (for ऽध्वास्तु) Ś1 Ñ B1 D1.2.4.10.11 भिन्न शिव तस्तु (for शिवश्च तऽध्वास्तु) N1 T3 D3 हरिप्रवार

36 [a]) Ś1 T3 D10.11 एवं तदा(Ś1 °व) N1 इदं यव N2 V B1-4 D2.6 एवमादि D1 एवं ततः T1 तदतः

६६

अथाहमुत्तरं देव्या पुनरुक्तः ससंभ्रमम् ।
तव स्नेहान्नरव्याघ्र सौहार्दादनुमान्य च ॥ १
एवं बहुविधं वाच्यो रामो दाशरथिस्त्वया ।
यथा मामाप्नुयाच्छीघ्रं हत्वा रावणमाहवे ॥ २
यदि वा मन्यसे वीर वसैकाहमरिंदम ।
कस्मिंश्चित्संवृते देशे विश्रान्तः श्वो गमिष्यसि ॥ ३
मम चाप्यल्पभाग्यायाः सांनिध्यात्तव वानर ।
अस्य शोकविपाकस्य मुहूर्तं स्याद्विमोक्षणम् ॥ ४
गते हि त्वयि विक्रान्ते पुनरागमनाय वै ।
प्राणानामपि संदेहो मम स्यान्नात्र संशयः ॥ ५
तवादर्शनजः शोको भूयो मां परितापयेत् ।
दुःखाद्दुःखपराभूतां दुर्गतां दुःखभागिनीम् ॥ ६ G 5 65 5 B. 5 68 6 L. 5 67 6

(for पुत्रत्व) Ñ2 V D6 उक्त्वा (for [आ]या) D1 मम (for नृप). Ś1 D10 वीरसिंह, Ñ1 B4 D1 2 4 11 सिंह वीर, Ñ2 V B1-3 D5 6 राजपुत्री, D7 मयता सा, D6 राज वीर (corrupt) (for राजसिंह) —ᵇ) T1 damaged after ग्रा up to कृ in ᵈ Ś1 B4 D10 11 -युक्ता, Ñ1 D1-4 -युक्त (for -युतम्) Ñ2 V B1-3 D6 वाक्यमिदमुवाच दुःखि —ᶜ) Ś1 D10 सीता, Ñ1 B4 D1 2 4 11 क्षुद्रा (for वृद्धा) D5 7 9 गद्गदो Ś1 D10 तथा त्व, B4 यथा तव, D7 9 यथा त्व, D8 त्रिधात्रा (for यथा त्व) —ᵈ) M3 ममम (for ममग्रम्) Ś1 Ñ1 D10 सीतोपलम्भाय कुरुष्व शीघ्रं (Ñ1 बुद्धिं) Ñ2 V D6 सीता मम (V2 ममा [sic]) शीघ्रं कुरुष्व बुद्धिं, B1 (m after corr) 2 सीता (B3 यथा) प्रलम्भाय (B1 before corr as in Ñ1) कुरुष्व बुद्धिं B2 यथा ममस्येति कुरुष्व बुद्धिं, B4 D3 11 सीतोपलम्भे च (D3 11 प्र) कुरुष्व बुद्धिं, D1 2 4 सीतोपलम्भे (D2 °लम्भे) M1 भद्रस्व सीताकुशलं ममम

Colophon —*Sarga name* Ś1 D2 10 अभिज्ञानप्रदान (D2 °न), Ñ1 D1 4 अभिज्ञानसमर्पण (D1 4 °ण), Ñ2 B4 D6 हनु (Ñ2 °नु)मद्वाक्य, V B1-3 प्रत्यागमहनु (V2 B1 °नु)मद्वाक्य, D3 सीतासंदेशप्रतिश्रवण D11 अभिज्ञान प्रदान —*Sarga no.* (figures, words or both) Ñ1 B2-4 D1 2 4 10 11 om , Ś1 68 Ñ2 D6 70 V3 D3 7-9 T1 2 G M1 2 67 V2 59 B1 69 D1 71, T3 M3 66 —*After colophon* D2 concludes with राम, G M1 2 with श्रीरामाय नमः

66

1 ᵃ) D2 तथा (for अथ) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 [इ] दम् (for [अ]हम्) Ñ1 सीता (sic) (for देव्या) Ñ2 V B D6 दुःखशोकाभि (for पुनरुक्तः) B2 (with hiatus) असमम. B4 सुसंभ्रम, D2 स्वमम्भ्रम, D2 8 9 T3 G2 M2 3 Cv m g t सम्भ्रमम्, Ck as in text (for ससंभ्रमम्) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 पुनरुक्तममंभ्रम —ᶜ) D2 न च (for तव) —ᵈ) T1 2 M3 Cv t सौहृदाद्, Cm g सौहार्दाद् (as in text) D6 G2 3 M बै1 Cm as in text (for च) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 सौहृदे चास (D1 2 4 11 °नु) दर्शित, Ñ2 V B D6 मान यत्वा च सौहृद

2 Ñ2 V B D6 om 2 —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 तथा (for एवं) D11 वाच्यो (sic) (for वाच्यो) —T1 damaged from ᵇ up to मामाप्नु in ᶜ —ᶜ) D2 ममाप्नुयाच D1 4 Ct मां प्राप्नुयाच Ck as in text (for मामाप्नुयाच्)

3 ᵃ) B1-3 मां D1 4 मा (for वा) M1 तात (for वीर) —ᵇ) B1 त्वम्, D11 स च (sic) (for वस) —ᶜ) G3 कस्मिंश्च B2 ममते D11 सग्रमे (sic) (for संवृते) —ᵈ) B1 च (for श्वो) B4 D1 2 4 T3 (after corr *inf lin pr m* as in text) गमिष्यति (sic) G3 विश्रान्त शोकमिष्यामि (sic)

4 B2 om (hapl) 4-6ᵈ —ᵃ) Ś1 Ñ V B1 3 D1-4 6 10 G1 चैव, T1 G2 3 चेद् (for चापि) D11 समेद लम्भाग्याया (sic) —ᵇ) Ś1 D10 राघव, Ñ1 D1 2 4 11 G1 2 M1 2 वीर्यवान् (for वानर) Ñ2 V B1-3 D6 दर्शनेन तवानघ —ᶜ) T1 damaged from कस्य up to त्वयि in 5ᵃ Ś1 Ñ V B1 D11 शोकस्यास्य प्रमेयस्य, B2 3 D1-4 10 शोकस्यास्यप्रमेयस्य —ᵈ) Ś1 Ñ1 D1 10 11 अपि क्षण Ñ2 V B1-3 D1 4 यदि क्षण, D1 4 अपि क्षण, G2 3 हि मोक्षणं, M2 हि क्षण (*for विमोक्षणम्*)

5 B2 om 5 T1 damaged up to त्वयि in ᵃ (for ᵃ cf v l 4) —ᵃ) M2 च (for हि) Ś1 Ñ V B1-3 D1 2 4 10 11 हरिशार्दूल (D4 °रे) D1 2 9 T2 G1 M1 2 त्वयि विक्रान्त (for त्वयि विक्रान्ते) —ᵇ) Ś1 Ñ2 D1 2 4 10 11 समागते त्वयि Ñ1 आगन्तये त्वयि, V B1-3 D6 आगमनाय (V2 B3 °न स्य)पि (*for आगमनाय वै*) —D6 om 5ᶜ–6ᵇ ⊕ Cr प्राणानामपि सन्देहो मम स्यान्नात्र संशय । इत परम्, तवादर्शनज शोको भूयो मा परितापयेत् । दुःखाद्दुःखतरा भूत्वा दुर्गता दुःखभागिनीति ⊕

6 B4 D5 om 6ᵃᵇ (cf. v l 4 and 5 resp) —ᵃ) G1 2 चापि (for शोको) Ś1 Ñ1 D1 2 4 10 11 तवा(D11 °था)दर्शनमप्येतद्, Ñ2 V1 B1-3 तवादर्शनज वीर, V2 तव चादर्शन वीर D3 5 9 T1 2 G3 M2 तवादर्शनज चापि (D5

G 5.69.6 B 5.68.7 L 5.67.7 अयं तु वीर संदेहस्तिष्ठतीव ममाग्रतः ।
सुमहांस्त्वत्सहायेषु हर्यृक्षेषु असंशयः ॥ ७
कथं नु खलु दुष्पारं तरिष्यन्ति महोदधिम् ।
तानि हर्यृक्षसैन्यानि तौ वा नरवरात्मजौ ॥ ८
त्रयाणामेव भूतानां सागरस्यास्य लङ्घने ।
शक्तिः स्याद्वैनतेयस्य वायोर्वा तव वानघ ॥ ९
तदस्मिन्कार्यनिर्योगे वीरैवं दुरतिक्रमे ।
किं पश्यसि समाधानं ब्रूहि कार्यविदां वर ॥ १०
काममस्य त्वमेवैकः कार्यस्य परिसाधने ।
पर्याप्तः परवीरघ्न यशस्यस्ते बलोदयः ॥ ११
बलैः समग्रैर्यदि मां हत्वा रावणमाहवे ।
विजयी स्वां पुरीं रामो नयेत्तत्स्याद्यशस्करम् ॥ १२
यथाहं तस्य वीरस्य वनादुपधिना हृता ।
रक्षसा तद्भयादेव तथा नार्हति राघवः ॥ १३
बलैस्तु संकुलां कृत्वा लङ्कां परबलार्दनः ।
मां नयेद्यदि काकुत्स्थस्तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ १४

दु ख) —b) D3 7 Ta3 M3 भय G1 शोको (for भूयो) Ś1 Ñ V B1-3 D2 3 5 10 11 तार(M3 D11 °र(sic))-यिष्यति (for परितापयेत्) —cd) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 M1 दुःखाद् (Ś1 N2 °खदु)त्तर(D2 4 °रा) भूत्वा(D3 दुःख) D6 दुःखाद् दुःखाभिभूता च G1 दुःखाद् दुःखतर याता M2 दुःखाद् यमनुप्रासा (for °) ※ Ck "दुःखाद् दुःखतरीभूत्वा" इति सर्वत्र पाठः । ※ Ś1 Ñ1 D1 4 10 दुःखिता D2 11 G1 दुःखिता, D3 प्रसाद् (for दुर्गता) T2 मद् (for दुःख) Ś1 Ñ1 D1-4 10 भागिनी Ñ2 V B D5 इद दुःखतर भूत दुःखाना मद्भागिनी।

7 a) Ś1 Ñ1 D2 3 7-11 M1 3 Ct च Ñ2 V B D5 हि, T2 3 M2 Ck से (for तु) T1 damaged after स up to हर्यृक्षे in d —b) B1 तिष्ठतीह D2 मत्स्यतीव (for तिष्ठतीव) —c) V2 सह (for त्वत्) D1 4 सुमहत्सु (for सुमहांस्त्वत्) D5 सत्यमपसो D7 G1 सत्सहायेन, T2 सत्सहाय (for त्वत्सहायेषु) —d) Note hiatus between हर्यृक्षेषु and असंशय G2 om (hapl) हर्यृक्षेषु Ñ2 V B D5 6 न(B3 च)संशय, G2 M1 3 हरीश्वर, Ct as in text (for असंशय) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 वानरेषु महाबल

8 a) D1 4 D1 सु D5 हि (for नु) —c) Ñ2 V B D5 वानर (for हर्यृक्ष) —d) D11 नृप (for नर) M1 नरवरात्मजौ

9 a) Ñ2 B2 4 D3 5 6 G1 M3 अपि (for एव) Ś1 M3 लोकाना (for भूतानां) —b) Ñ1 [अ]पिलङ्घने, N2 D2 4 M1 [दु]र्लङ्घने, V B D5 निर्°, D1 4 11 [अ]भिलङ्घने, D2 3 G1 [अ]भिलङ्घने, D11 T2 M2 प्लवने (for [अ]स्य लङ्घने) —c) D5 वा (for स्याद्) —d) D3 7-9 T2 M3 च (for second वा) Ś1 N1 V2 B2 4 D2 8 10 T2 M3 तव वा मारुतस्य वा Ñ2 V1 B1 3 D1 4 11 तव वा(D3 तथा च) मारुतस्य च

10 T1 damaged up to हि in d. —a) D1 तद् (for तद्) Ñ1 D1 4 11 सवोः Ñ2 V B D5 सन्देह (for निर्योग) T2 M3 नियोगे, M1 °योग)ऽपि निर्योगे

—b) Ś1 N1 B1 D1 3 4 10 11 देवैरपि दुरासदे(B1 °त्तम्) Ñ2 B3 D5 समासेतीव दुस्तरे V B1 3 समासक्ते दुस्त(B1 °क्र)रे, T2 निर्वेत दुरतिक्रम (sic) —c) B1 पश्यामि (for पश्यसि) —d) Ś1 N1 D1 2 4 10 11 त्व वै, Ñ2 V B D5 त्व हि, D2 मयि (for ब्रूहि) D1 4 वाक्य (for कार्य) V B3 D1 4 6 विदा वर, B1 विशारद

11 M1 damaged for 11ab —a) D1 एक स्यात् (for एवैक) —c) D2 पर्याप्त D2 4 11 पर्यवीरघ्ने (for °वीरघ्न) —d) D2 त्वयस्यस (sic) (for यशस्यस) D4 11 तु (for ते) D6 T2 3 G1 2 M1 Ck कर्मोदय Ct as in text (for बलो°) Ñ2 V B D5 हि तु विक्रमपार्थि त D2 4 यशस्यस्तु यशोदय, D3 यशस्तुल्यबलोदयं

12 a) Ñ2 V B D5 जिताः D5 इह (for यदि) —b) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 निरय (for हत्वा) Ñ2 V B D5 रावण यदि संयुगे —c) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 मनोज्ञ Ñ2 V1 B1-3 D5 नयेत V3 न नयेद् (for विजयी) Ś1 Ñ V B1-3 D2 7 8 स्व, G2 स्वां (for स्वां) B1 नयेद्यदि T1 damaged from पुरीं up to 13a —d) Ñ2 V B2 3 D6 तस्यात्तस्य B2 तत्र तस्य D6 नयेन्नो नः D1 नयेत्तस्य (for नयेत्तत्स्याद्)

13 T1 damaged for 13abc (cf v l 12) —a) Ñ1 यदा, T2 3 यद् (for यथा) B2 सहसा (for वीरस्य) Ś1 D1 4 10 य(Ś1 त)था तस्य नुवीरस्य —b) B2 4 D6 बलाद्, D1 भयाद् (for वनाद्) D2 6 हसवेषा T2 दुस्तरितना (for उपधिना) Ś1 D2 10 वनात्तु(G1 °द्)बहुना D1 4 वचना विविधा हृता T2 विना ••• बहुना —c) Ś1 Ñ2 च (for एव) Ñ1 V B D5 रोषात्तं रामामेन(D6 °ष) —d) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 transp तथा and न

14 a) D1 शरैस् (for बलैस्) Ñ2 च (for तु) D1 बलैस्तु संकुलो कृत्वा —T1 damaged from d up to a in 16a —b) V B D5 पुरीं D1 पुरा (for लङ्कां) Ś1 N1 D1-4 10 11 परपुरंजय (for °बलार्दन) —c) D2 10 11 मा (for मां)

तद्यथा तस्य विक्रान्तमनुरूपं महात्मनः ।
मनस्याहवशूरस्य तथा त्वमुपपादय ॥ १५
तदर्थोपहितं वाक्यं प्रश्रितं हेतुसंहितम् ।
निशम्याहं ततः शेषं वाक्यमुत्तरमब्रुवम् ॥ १६
देवि हर्यृक्षसैन्यानामीश्वरः प्लवतां वरः ।
सुग्रीवः सत्त्वसम्पन्नस्तवार्थे कृतनिश्चयः ॥ १७
तस्य विक्रमसम्पन्नाः सत्त्ववन्तो महाबलाः ।
मनःसंकल्पसंपाता निदेशे हरयः स्थिताः ॥ १८
येषां नोपरि नाधस्तान्न तिर्यक्सज्जते गतिः ।
न च कर्मसु सीदन्ति महत्स्वमिततेजसः ॥ १९
असकृत्तैर्महाभागैर्वानरैर्बलसंयुतैः ।
प्रदक्षिणीकृता भूमिर्वायुमार्गानुसारिभिः ॥ २०
मद्विशिष्टाश्च तुल्याश्च सन्ति तत्र वनौकसः ।
मत्तः प्रत्यवरः कश्चिन्नास्ति सुग्रीवसंनिधौ ॥ २१
अहं तावदिह प्राप्तः किं पुनस्ते महाबलाः ।
न हि प्रकृष्टाः प्रेष्यन्ते प्रेष्यन्ते हीतरे जनाः ॥ २२
तदलं परितापेन देवि मन्युर्व्यपैतु ते ।
एकोत्पातेन ते लङ्कामेष्यन्ति हरियूथपाः ॥ २३ G 5 69 22 B 5 66 23 L 5 67 23

---

15 T1 damaged for 15 (cf v l 14) —a) D6 यद् (for तद्). —b) B1 महाबल (for °त्मन) —c) D6 M1 त्वमेव Ck t as in text (for तथा त्वम्) Ś1 D6.10 उपपादये

16 T1 damaged up to वा in a (cf v l 14) —a) B4 तदर्थसहित D2 त्वयुक्त शुभ D1 तद्याय हित (for तदर्थोपहित) —b) B2.3 D1-4.11 प्रसृत (for प्रश्रित) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 सधु(D3 °ह)न, B2 सहित (for संहितम्) —c) Ś1 Ñ1 B2.4 D1.2.4.10.11 प्रवाक्य, Ñ2 V1 B3 D6 प्रणम्य, V2 D3 प्रवाक्य, B1 प्रहृष्य (for निशम्य) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 वाक्यं, B3 तथा (sic) (for शेष) —d) D1 मम, D3 तत्क्षणात्, D11 क्रमशः (for मनुत्तम्)

17 a) Ñ2 V B D6 वानर (for हर्यृक्ष) Ś1 Ñ1 D1.4.10.11 सैन्येन, V2 सिंहानाम् (for सैन्यानाम्) —b) Ś1 Ñ1 D1.10.11 सयूथ, D4 सर्वेश (for ईश्वर) M3 प्लवगाधिप —c) B3 सत्त्व, G1 सत्य (for सत्त्व) —d) D7.8.11 T2 त्वदर्थे (for तवार्थे) —After 17, D11 ins

1388* श्रीघ्रमेष्यति वैदेहि मा त्वं भूयश्च शोचय ।

18 D6 om 18 T1 damaged from b up to हरय in d. —c) B3 -सपत्न (sic) (for संकल्प) Ś1 Ñ D1.2.10.11 सिद्धार्थ, V नमना, B2-4 सपत्ना, B4 सिद्धाश्च, D2 सद्यो, D4 सिद्धयर्थ, D1.2.3 T2.3 G1 Ck -सदा (for संपाता) —d) B4 D4.11 निर्देशे (for निदेश)

19 a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 G1 तेषां, T1 G2.3 M1 यथा (for येषां) Ñ2 V1 B नाधश्च, D6 धाव°; T1 G1 धाव° (for नाधस्तान्) —b) T G3 तिर्यक् (for तिर्यक्) D1 गगने, D6 G1 सज्यते (for सज्जते) D2 न तिर्यक्सर्व कर्मगते (hypm) Cv न तिर्यक्सज्जत गतिरिति सम्यक्पाठ । न च वै सज्जत गतिरिति च —After 19ab, D3 T2 ins

1389* भूमावुपरि चाधस्ताक्षाम्बरं नागालये ।

[T3 न (for च)]

—c) Ñ1 तव Ñ2 V1 B1.2.4 D6 न त V2 B3 ते न (for न च) D6 सजन्ति, G3 सिध्यन्ति (sic) (for सीदन्ति) —d) Ñ1 V B D6 विक्रमा (for तेजस) T1 G3 वानरा ह्यमितौजस

20 T3 reads 20ab twice —a) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 T3 (second time) तैश्वापीय, Ñ2 V B D6 नैकशस्तैर्, D2 असमृत (for असकृत्तैर्) D3 M1 महोत्साहै, T3 (first time) G1 महावीरैर् M3 महाकायैर् (for महाभागैर्) —V3 om (hapl ?) 20b-24c —b) G2 damaged from वैर up to 21a M3 दर्पितै (for -संयुतै) Ś1 Ñ V1 B D1-4.6.10.11 T3.2 (second time) M1 ससागरधरा धरा(B4 °रावरा) —c) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10 शीघ्र, B2 भूमौ D2 सर्वा (for भूमिर्) —d) B2 बाहु (for वायु) Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 सत्त्ववद्भिर्महात्मभिः (Ś1 D10 °र्वसुधा D2 °र्महाबलैः)

21 V3 om 21 G3 damaged for 21a (for both cf v l 20) —a) B4 विसृष्टाश्च (sic) (for विशिष्टाश्च) T1 damaged from तुल्याश्च up to स in d Ñ2 V1 B D6 तथा तुल्या (for च तुल्याश्च) —After 21ab Ñ2 B1 D6 ins

1390* सर्वेण प्रवराश्चान्ये सुग्रीवस्य महात्मन ।

22 V3 om. 22 (cf v l 20) —a) D2 पुनर् (for तावद्) D3 संप्राप्त (hypm) D6 प्रात (sic) (for प्राप्त) —b) D1.4 प्रकृष्टाश्च (for किं पुनस्) —c) D3 प्रेष्यते (for प्रेष्यन्ते) Ñ2 V1 B D6 न हि प्रकृष्टान्प्रेष्याश्च (V1 B1.3.4 °स्तु) —d) D3 (marg) प्रेक्ष्यत (for प्रेष्यन्ते) D1.4 त्वधरा नरा , D11 हीनतेजस (for हीतरे जनाः) Ś1 Ñ2 V1 B1-3 D6.10 प्रेषयत्यवरानवरान्(Ś1 D10 °न्वरा) B4 प्रेषयति हि वानरान् ; T1.2 प्रेषयत्यपरान्हि ते

23 V3 om 23 (cf v l 20) G3 damaged for 23a —c) Ś1 Ñ V1 B D1-4.6.7.8 T1 M1 व्यपैतु, D10.11 व्यपैति (for व्यपैतु) —c) D1.4 एकावास्, D

G 5 69 23
B 5 68 24
L 5 67 24

मम पृष्ठगतौ तौ च चन्द्रसूर्याविवोदितौ ।
त्वत्सकाशं महाभागे नृसिंहावागमिष्यतः ॥ २४
अरिघ्नं सिंहसंकाशं क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ।
लक्ष्मणं च धनुष्पाणिं लङ्काद्वारमुपस्थितम् ॥ २५
नखदंष्ट्रायुधान्वीरान्सिंहशार्दूलविक्रमान् ।
वानरान्वारणेन्द्राभान्क्षिप्रं द्रक्ष्यसि संगतान् ॥ २६
शैलाम्बुदनिकाशानां लङ्कामलयसानुषु ।
नर्दतां कपिमुख्यानामचिराच्छ्रोष्यसे स्वनम् ॥ २७
निवृत्तवनवासं च त्वया सार्धमरिंदमम् ।
अभिषिक्तमयोध्यायां क्षिप्रं द्रक्ष्यसि राघवम् ॥ २८
ततो मया वाग्भिरदीनभाषिणी
शिवाभिरिष्टाभिरभिप्रसादिता ।
जगाम शान्तिं मम मैथिलात्मजा
तवापि शोकेन तथाभिपीडिता ॥ २९

इति श्रीरामायणे सुन्दरकाण्डे षट्षष्टितमः सर्गः ॥ ६६ ॥

॥ समाप्तं सुन्दरकाण्डम् ॥

T1 G2 3 M3 मे लङ्काम् (for ते लङ्काम्) —ᵈ) Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 कपि(D11 हरि)वरास्, Ñ2 V1 B D8 हरिपुंगवा

24 V2 om 24ᵃᵇᶜ (cf v l 20) —ᵃ) T1 damaged from गतौ up to नृसिं in ᵈ B1 हि, B3 G1 तु (for च) —For 24ᵃᵇ, Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 subst

1391* हृष्टा तुष्टा च वैदेहि भविष्यस्यचिरादिव ।

[D1 4 हृष्टतुष्टा D2 हृष्टुष्टा D3 तुष्टा हृष्टा (by transp) (for हृष्टा तुष्टा) D2 3 तु (for च) Ś1 Ñ1 वैदेही Ś1 Ñ1 भविष्यति चिरादिव (for the post half)]

—ᶜ) D8 समीपं (for सकाशं) Ś1 Ñ V1 B D1–4 6 10 11 G2 3 महाभागौ (for °भागे)

25 D5 repeats 25 after 26ᵃᵇ —ᵃᵇ) M3 अरिघ्न (for °घ्नं) Ś1 Ñ1 D1 2 3 (both times) 4 10 11 विक्रान्त (for सकाश) —D1 4 om (hapl) 25ᵇ–26ᶜ Ñ2 V B D8 नचिराद्द्रक्ष्यसे राम सुग्रीवं च महाबलं —ᶜ) D5 7–9 T2 G1 M1 2 धनुष्मन्त D6 महाबाहु (for धनुष्पाणिं) —ᵈ) Ś1 Ñ2 D5 7–10 T2 G1 उपागत (for उपस्थितम्)

26 D1 4 om 26ᵃᵇᶜ (cf v l 25) —After 26ᵃᵇ, D5 repeats 25 —ᶜ) T1 damaged from न्द्राभान् up to निकाशा in 27ᵃ Ś1 Ñ1 V2 D2 10 वानरेंद्रं च Ñ2 V1 B3 D8 वानरेंद्रांश्च B4 D5 7 9 T2 G1 वानरेंद्राभान्, D3 11 वानरेंद्रांश्च (for वारणेन्द्राभान्) —ᵈ) V1 B D8 चागतान् V3 चापरान् D6 (with hiatus) आगतान् (for संगतान्)

27 T1 damaged up to निकाशा in ᵃ (cf v l 26) B1 reads 27–28 in marg —ᵃ) B1 नील (for शैल) —ᶜ) B4 नदतां Ñ2 V1 B D8 -सैन्यानां, D5 सिंहानाम् (for मुख्यानाम्) Ś1 Ñ1 D2 3 4 10 11 कपीनां नर्द(D10 °दं)मानानां —ᵈ) Ś1 Ñ2 V B2 3 D2 3 10 T2 नचिरात् T1 damaged (for अचिरात्) D5 T1 G2 3 M2 3 श्रोष्यति (for श्रोष्यसे) Ś1 D10 गिर, Ñ2 V B2 3 D8 रव T1 ध्वनिं M3 निस्वन (hypm) (for स्वनम्) Ñ1 D2 3 4 11 श्रोष्यसे नचिराद्गिर B3 नचिराच्छ्रोष्यते ध्वनि D3 अचिश्रोषे महारव (corrupt) D3 आर्ये श्रोष्यसि नि स्वन

28 B2 reads 28 in marg (cf v l 27) D6 om 28 —ᵃ) B4 विवृत्त (for निवृत्त) B4 M3 तु D1 4 11 तु (for च) —ᵇ) T1 G2 साकम् (for सार्धम्) Ś1 B1 D9 अनिंदिते, D2 अचिंतिते (for अरिंदमम्) —After 28ᵃᵇ M3 ins

1392* देवैः सेन्द्रैस्तथा सिद्धैः पन्नगैश्च महर्षिभिः ।
स्तूयमानं रघुश्रेष्ठं त्वं द्रक्ष्यसि सलक्ष्मणम् ।

—ᶜ) D5 अयोध्यायां पुनः प्राप्तं

29 T1 damaged up to प्रसा in ᵇ —ᵃ) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 तथा (for ततो) D3 D6 उदार (for अदीन) D8 G M2 3 Cr m g भाषिणा (G3 °णो [sic]) Ck t as in text (for भाषिणी) —ᵇ) Ñ2 गिराभिर् (for शिवा°) Ś1 N1 B4 D1 2 3 10 11 आपार्हवर्जित N1 B1 2 D8 हृष्टाभिरि(Ñ2 °र)ति (for इष्टाभिरभि) G1 मत्प्रसादिता —ᶜ) Ś1 Ñ1 B4 D1 3 4 10 11 चकार Ñ2 V B1 2 D6 G1 M3

Ck इवाच, D5.7.9 M1 Cl ददाह, Cr m g as in text (for जगाम) Ñ2 V1 B1-3 D4 मम चापि जानकी, D2 मम चापि मैथिली (for मम मैथिलात्मजा) —[d]) Ś1 Ñ1 D2.3.4.5.10 M2 न चापि, D7-9 तथापि (D8 °पि) T2.3 G1 तथापि, G2 तथापि, Cr m g as in text (for तथापि) T1 damaged for शोकेन तथापि Ś1 Ñ2 B4 T2 G3 M1 तथापि, D2.7.9 Ct तथापि, D3.4.10.11 G1 तथापि, J2 M3 Cm g तथापि, G2 तथापि, Cr k as in text (for तथापि) Ñ1 पीडितामपि (for पीडिता) Ñ2 V B1-3 D6 न चापि शोक (V2 सीता) प्र(V पि)जहातरिणिता D3 न चापि शोक विदधाति चेतसा

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ1 D1.2.4.10.11 उत्तरो त्तरवाक्य, Ñ2 V B1.3 D6 हनूमद्वाक्य, B2 प्रत्यागतहनूमद्वाक्य D3 हनूमत्प्रत्यागम —*Sarga no* (figures, words or both) Ñ1 B2 D1.2.3.10.11 om T1 damaged Ś1 V1 D5.7-9 T2 G M1.3 68 Ñ2 D4 71, V2 60 B1 70 B2 64 B3 74 D6 72 T3 M2 67. —After colophon, D2 concludes with राम D5 ins the concluding st of Govindarajiya and then reads सवत् १८२१ वैशाखमासे शुक्लपक्षे द्वादशी रविवारे। श्रीमते रामानुजाय नम ।

—D7.9 ins

इति सुन्दरकाण्डसपूर्णमस्तु (D9 om up to स्तु) । अत पर युद्धकाण्ड भविष्यति। तस्यायमाद्यश्लोक ।

श्रुत्वा हनूमतो वाक्य यथावदभिभाषितम्।
राम प्रीतिसमायुक्तो वाक्यमुत्तरमब्रवीत् ॥ १ ॥

—D8 ins

श्रीमत्सुन्दरकाण्डमिद समाप्तम् ।

—T1 ins

महावस्तुप्रहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्रस्वामिने नम । श्रीगुरुभ्यो नम । शुभमस्तु। श्रीरस्तु।

—T3 ins

श्रीहनुमत्सीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नविभीषणसमेतरामचन्द्रार्पण मस्तु ।

—T2 ins

श्रीरामार्पणमस्तु।

—G1 ins

श्रीरामाय नम । सुन्दरकाण्ड समाप्तम्। हरि ॐ। शुभमस्तु। सीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्रस्वामिने नम ।

—G2 ins

श्रीरामाय नम ।

श्रुत्वा हनुमतो वाक्य यथावदभिभाषितम्।
राम प्रीतिसमायुक्तो वाक्यमुत्तरमब्रवीत्।
युद्धकाण्डे प्रथमश्लोकोऽयम्।

—G3 ins

श्रीमते रामानुजाय नम । हरि ॐ। शुभमस्तु। श्रीगुरुभ्यो नम । श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेतश्रीरामचन्द्राय मङ्गलम्। श्रीरामाय नम । शुभमस्तु ।

—M1 ins

श्रीरामाय नम । सुन्दरकाण्ड समाप्त श्रीरामाय नम ।

—M2 ins

इति श्रीमत्सुन्दरकाण्ड समाप्तम्। श्रीगुरुभ्यो नम । कराकृतमपराध क्षन्तुमर्हन्ति सन्त ।

—M3 ins

श्रीमत्सुन्दरकाण्डे फलश्रवणयो फल ब्रह्माण्डपुराणे सप्तचत्वारिंशदुत्तरशततमे अध्याये। काण्डस्य सुन्दरा।

—

This Appendix comprises 14 additional passages found in some of the 29 MSS which have been cited in the foot notes to the constituted text. They are either too big or unimportant to be included in the foot notes below the text.

The order of the MSS and the principles adopted in writing the foot notes to these passages are the same as those of the foot notes to the constituted text.

I

After 5 3 19 D3 (after 19 1st time) 1–2 S ins D2 ins after 143*

अथ सा हरिशार्दूल प्रविशन्तं महाबलम्।
नगरी स्वेन रूपेण ददर्श पवनात्मजम्।
सा तं हरिवरं दृष्ट्वा लङ्का रावणपालिता।
स्वयमेवोत्थिता तत्र विकृताननदर्शना।
पुरस्तात्तस्य वीरस्य वायुसूनोरतिष्ठत।
मुञ्चमाना महानादमब्रवीत्पवनात्मजम्।
कस्त्वं केन च कार्येण इह प्राप्तो वनालय।
कथयस्वेह यत्तत्त्वं यावत्प्राणा धरन्ति ते।
न शक्या खल्वियं लङ्का प्रवेष्टुं वानर त्वया।
रक्षिता रावणबलैरभिगुप्ता समन्ततः।
अथ तामब्रवीद्वीरो हनूमानग्रतः स्थिताम्।
कथयिष्यामि ते तत्त्वं यन्मां त्वं परिपृच्छसि।
का त्वं विरूपनयना पुरद्वारेऽवतिष्ठसे।
किमर्थं चापि मां क्रोधान्निर्भर्त्सयसि दारुणा।
हनुमद्वचनं श्रुत्वा लङ्का सा कामरूपिणी।
उवाच वचनं क्रुद्धा परुषं पवनात्मजम्।
अहं राक्षसराजस्य रावणस्य महात्मनः।
आज्ञाप्रतीक्षा दुर्धर्षा रक्षामि नगरीमिमाम्।
न शक्यं मामवज्ञाय प्रवेष्टुं नगरी त्वया।
अद्य प्राणैः परित्यक्तः स्वप्स्यसे निहतो मया।
अहं हि नगरी लङ्का स्वयमेव प्लवंगम।
सर्वतः परिरक्षामि ह्येतत्ते कथितं मया।
लङ्काया वचनं श्रुत्वा हनूमान्मारुतात्मजः।
यत्नवान्स हरिश्रेष्ठः स्थितः शैल इवापरः।
स तां स्त्रीरूपविकृतां दृष्ट्वा वानरपुंगवः।

1

(I 1) D3 अथ वानरशार्दूल G2 अथ साथ हरिश्रेष्ठ (for the prior half) D5 7 8 G2 कपिं (for बलम्) —(I 3) D2 हरिवर (for °वरं) —(I 4) D2 महारौद्रोत्थिता तत्र (for the prior half) G1 विकृता विकृतानना (for the post half) —(I 5) D3 (before corr marg) तत्र (for तस्य) M3 पुरस्तात्कपिवर्यस्य (for the prior half) D3 वायुसूनो पुरः स्थिता (for the post half) ꣸ Cr पुरस्तादिति। तस्मै स्वात्मानं प्रकाशितवती। प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्चेत्यात्मनेपदम्। Ck अति ष्ठदिति देवतारूपं प्रकाशितवतीत्यर्थः। प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्चेत्यात्मनेपदम्। Ct अतिष्ठत् दैवतारूपं प्रकाशितवती ꣸ —(I 6) D3 दानम् (meta) (for °नादम्) —(I 7) Note hiatus between the two halves D8 हत (for इह) D2 वनेचर D3 8 वनालय Ck t as above (for वनालय) —(I 8) G1 सत्य (for तत्त्व) T2 G1 3 M3 प्राणान् D6 त (for ते) T2 G2 धरिष्यन्ते (G2 °मि) G1 हरिष्यमि M1 हरामि ते (for धरन्ति ते) D2 कथयस्व मम तथ्यं न मां विशति वानर ꣸ Cr येन तव प्राणा यावद्धारन्ति ध्रियन्ते तावत्तत्त्वं तत्त्वयस्व कथय धृञ् (धृङ्?) अवस्थाने। विकरणव्यत्ययश्चार्षः। यावत्प्राणान्हरामि ते इति वा पाठः। Cm ते तव प्राणा यावद्धारन्ति ध्रियन्ते तावत्तत्त्वं तावत्कथय ꣸ —(I 9) D2 G2 M3 3 न शक्य D5 6 अशक्य ꣸ Cr न शक्यमिति। लिङ्गसामान्येन नपुंसकत्वम्। तथा चोक्तं भगवता भाष्यकारेण—सामान्ये नपुंसकमिति शास्त्रे इदुष्पत्(इयम्?)नुमितिः। Ck न शक्या खल्वियमिति पाठः। Ct स्त्वेषा प्रवेष्टुं न शक्यम्। सुदुपदं तु शक्यमिति शेषः। न शक्या" इति पाठस्तु सुगम एव ꣸ —(I 10) D3 G1 रावण (for रावण) D3 समतः (for सम°) ꣸ Cr रावणबलैः सामन्तैरभिगुप्तां समन्ततः संवृतामत एव रक्षिताम्। Cg नेति। अभिगुप्ता समागूर्नेस्थार्थे। अतो न रक्षितेत्यनेन पुनरुक्तिः ꣸ —(I 11) G1 [ए]नाम् (for ताम्) T वीरो (for वीरो) M3 कथामर्त्ये वानरो वै (for the prior half) —(I 12) D6 च D2 8 G3 तव (for ते) D6 यस्मात् T2 यथा (for यन्मां) D2 परिपृच्छसे —(I 13) D1 नयने (for °ना) D3 [ए]वतिष्ठसि D6 M3 [ए]व तिष्ठसि (for [ऽ]वतिष्ठसे) D2 पुरद्वारगुप्ताश्रिता (for the post half) —(I 14) D2 हा D6 8 T2 G3 M3 क्रुद्धा T1 2 G1 2 M1 2 रुद्धा (for क्रोधात्) T2 विनिर्भर्त्सयसि (for निर्भर्त्सयसि) D1 4–8 M2 दारुणे D3 G3 °ण (for दारुणा) —D3 reads I 15 in marg —(I 15) D2 transp लङ्का and सा —(I 19) T2 G2 मशक्या (G3 °क्य) T2 M3 न शक्या (for न शक्यं) D6–8 G1 नगरीम् G2 वानर (for नगरी) D3 7 8 त्वां (for त्वया) —(I 20) D6 M3 अद्य प्राणापरित्यक्त (for the prior half) D6 स्वाप्स्यसि (for स्वप्स्यसे) —(I 22) D1 2 (with hiatus) अमस्ते (for ह्येतत्ते) D3 यन्मेदं निबोधस्व (for the post half) —(I 23) D1 1 G1 मरुता (D6 पवना) त्मज —(I 24) D3 बलवान् (for यत्न°) D6 T2 G1 2 M1 2 हि (for स) G3 कपि (for हरि) —(I 25) D4 विकृता D6 विकृतां (for विकृतां) —(I 26) D6

आवभाषेऽथ मेधावी सत्त्ववान्प्लवगर्षभः ।
द्रक्ष्यामि नगरीं लङ्कां साट्टप्राकारतोरणाम् ।
इत्यर्थमिह संप्राप्तः परं कौतूहलं हि मे ।
वनान्युपवनानीह लङ्कायाः काननानि च ।
सर्वतो गृहमुख्यानि द्रष्टुमागमनं हि मे ।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा लङ्का सा कामरूपिणी ।
भूय एव पुनर्वाक्यं बभाषे परुषाक्षरम् ।
मामनिर्जित्य दुर्बुद्धे राक्षसेश्वरपालिताम् ।
न शक्यमद्य ते द्रष्टुं पुरीयं वानराधम ।
ततः स कपिशार्दूलस्तामुवाच निशाचरीम् ।
दृष्ट्वा पुरीमिमां भद्रे पुनर्यास्ये यथागतम् ।
ततः कृत्वा महानादं सा वै लङ्का भयानकम् ।
तलेन वानरश्रेष्ठं ताडयामास वेगिता ।
ततः स कपिशार्दूलो लङ्कया ताडितो भृशम् ।
ननाद सुमहानादं वीर्यवान्पवनात्मजः ।
ततः संवर्तयामास वामहस्तस्य सोऽङ्गुलीः ।
मुष्टिनाभिजघानैनां हनूमान्क्रोधमूर्छितः ।
स्त्री चेति मन्यमानेन नातिक्रोधः स्वयं कृतः ।
सा तु तेन प्रहारेण विह्वलाङ्गी निशाचरी ।
पपात सहसा भूमौ विकृताननदर्शना ।
ततस्तु हनुमान्प्राज्ञस्तां दृष्ट्वा विनिपातिताम् ।
कृपां चकार तेजस्वी मन्यमानः स्त्रियं तु ताम् ।
ततो वै भृशमुद्विग्ना लङ्का सा गद्गदाक्षरम् ।
उवाचागर्वितं वाक्यं हनूमन्तं प्लवंगमम् ।
प्रसीद सुमहाबाहो त्रायस्व हरिसत्तम ।
समये सौम्य तिष्ठन्ति सत्त्ववन्तो महाबलाः ।
अहं तु नगरी लङ्का स्वयमेव प्लवंगम ।
निर्जिताहं त्वया वीर विक्रमेण महाबल ।
इदं च तथ्यं शृणु वै ब्रुवन्त्या मे हरीश्वर ।
स्वयं स्वयंभुवा दत्तं वरदानं यथा मम ।
यदा त्वां वानरः कश्चिद्विक्रमाद्वशमानयेत् ।
तदा त्वया हि विज्ञेयं रक्षसां भयमागतम् ।

अवभाषत (for आवभाषेऽथ). D3 वमवान्. —(l. 27) D3 साद्रि- (for साट्ट-). —After l. 27, D3 G2 M1 ins.:

निर्विशङ्कमिम लोकं पश्यन्नागत मन्त्रतम् ।

—(l. 28) T1.2 G2 अत्यर्थम्, G1 तदर्थम्, Ct as above (for इत्य°). M1 एतदर्थमिह प्राप्त (for the prior half). —(l. 29) D3 लङ्काया (for °याः). —(l. 31) D1 वै (for सा). —(l. 32) M1 हि सा (for पुनर्). D3 भूयस्तेऽचारत वाक्य (for the prior half). G2 उवाच परुषं हि मे (for the post. half). —(l. 33) T1 M2 पालितां (for °ताम्). —(l. 34) D3 चाद्य, D7 द्रष्टुं. D3.5 G2 न शक्या त्व(D3 त्व)य ते द्रष्टुं; M2 न शक्यसे त्वया द्रष्टुं (for the prior half). ॐ Cr: न शक्यमिति लिङ्गसामान्ये नपुंसकत्वम्। अव्ययत्वाद्वा। पुरीमात्मनाधिकरण्यम्।; Cg: शक्यमित्येतदव्ययम्। तदाह वामनः — "शक्यमरविन्दसुरभिः कणवाही मालिनीतरङ्गाणाम्। अङ्गैरनङ्गललितैरालिङ्गितुं पवनः" इति। पुंलिङ्गं वस्तु शक्यमिति शक्य पुर्या सामानाधिकरण्यं वा. ॐ —(l. 35) D3 M1 हरि- (for कपि-). —(l. 36) D3 इहा (for इमां). G2 द्रष्टुकामा पुरीं भद्रे (for the prior half). ॐ Cg: यास्ये यास्यामि. ॐ —(l. 37) D3 M1 महाघोरं, D2.3 भयङ्कर, G2 भयानकं (for भयानकम्). —(l. 38) G1 करेण. —(l. 39) D1-3 हरि- (for कपि-). D3 T2 G2 लङ्कया (for लङ्कया). G1 transp. लङ्कया and ताडितो. M2 लङ्कयाताडितो भृशं (for the post. half). —(l. 40) D2.3 मारुतात्मजः; D3 प्लवगर्षभ, Ck as above (for पवनात्मजः). —(l. 41) D3 तदा (for तत.). D3 G M1.2 °ङ्गुलिं (G °लीन्), Cr m.k.t as above (for °ली). —(l. 42) D3 मुष्टिनाभ्यहनत्क्रुद्धो हनूमानुग्रदर्शनः. —(l. 43) D1 चेव, D6 स्त्रीति (for चेति). D3 तदा (for स्वय). —(l. 44) D3 विह्वलाङ्गी (for विह्वलाङ्गी). —(l. 45) M1 [भ]पतेद् (for भूमौ). D3 विकृत, D6 T2 विकृत-, Cr.m.t as above (for विकृत-). D3 निकृत्ता वदती यथा (for the post. half). —After l. 45, D3 ins.:

लब्धसंज्ञोत्थिता भीता हनूमन्तमथाब्रवीत् ।
रक्ष कुरुष्व तेजस्विन्प्रावमन्यस्व मा स्वयम् ।

—D3 om. l. 46–47. —(l. 46) G1 स (for तु). D6.7.8 वीरस्ततः (for प्राज्ञस्). —(l. 47) D4-6 T2 च ता, M1 स्त्रियस (for तु ताम्). —(l. 48) D3 T1.2 G2 M3 भृशमुद्विग्ना, Ct as above (for °मुद्विग्ना). D3 त्वा सा विशारदैर्गि (for the post. half). —(l. 49) D1 G2 गर्वितं (G2 °त) D3 [स]गर्वितं (for [अ]गर्वितं). —(l. 50) D3 त्व (for तु). D3 पाहि मां प्लवगर्षभ (for the post. half). —(l. 53) M3 विक्रमे ह (for °ण). —After l. 53, M1 erroneously reads the prior half of l. 56 and brackets it. —(l. 54) T1.2 G1 M2 तु (for च). D3 G1 पथ्यं, D6 वृत्तं (for तथ्यं). D6 मे (for वै). D6.7.8 transp. वै and मे. D3 वचो हरिगणेश्वर (for the post. half). —(l. 55) T1.2 G1 M3 स्वयंभुवा पुरा दत्तं (for the prior half). D3 मनोरथम्, T2 यदा मम, G2 हरीश्वर, M1 यथाक्रमं (for यथा मम). —(l. 56) G1 यथा. G3 विक्रम्य (for °माद्). D3 विक्रम्य निर्जिता बलात् (for the post. half). ॐ Cr: यदेति। इः वरदान तदेवी भरद्वाजेनास्त्रः सर्वोऽपि विनाशनीलस्य लङ्कया प्रार्थितेन ब्रह्मणा कृतमिति पुराणमिदम्।; Cm: यदेति। अत्र रावणाधिष्ठितत्त्वादित्येतस्याः पालस्य प्राप्तो विनाशः स्वयमुक्तस्तथा वानरैरवस्कन्दनपर्यन्तं प्रतिषिद्धं इति कथानुसंधेया।; Cg: यदेति। अत्र रावणस्य दिग्विजये नन्दिकेश्वरादिभिर्दत्ताः शापाः मतो विनाशार्थं दत्तो न ब्रह्मणा गत्वा प्रार्थयामास विनाशो मे मा भूदिति। स च तस्यै वरमदात्, तव सद्यो विनाशो न भविष्यति। यदा तु वानरस्त्वामभिभविष्यति तदा तु विनाशो भविष्यतीति वक्ष्यतीयते. ॐ —After l. 56, D3 ins.:

यदाकान्येष्यति क्षिप्र तेजस्वी वानरेश्वरः ।
स लङ्कां लोकविख्याता सर्वां वै नाशयिष्यति ।

—(l. 57) G1 च, M1.2 [अ]पि- (for हि). D3 राक्षसाश्च रणे सर्वान्नशिष्यन्ति न संशयः. —(l. 58) D3 इत्यहरत्ये (for तव दर्शनात्). —(l. 59) D6 एव तु, D7.8 स्वयम् (for °यं तु).

स हि म समय सौम्य प्राप्तोऽद्य तव दर्शनात्।
स्वयंभूविहित सत्यो न तस्यास्ति व्यतिक्रम ।
सीतानिमित्त राजस्तु रावणस्य दुरात्मन ।
रक्षसां चैव सर्वेषां विनाश समुपागत ।
तत्प्रविश्य हरिश्रेष्ठ पुरीं रावणपालिताम्।
विधत्स्व सर्वकार्याणि यानि यानीह वाञ्छसि।
प्रविश्य शापोपहता हरीश्वर
पुरीं शुभा राक्षसमुख्यपालिताम्।
यदृच्छया त्व जनकात्मजा सतीं
विमार्ग सर्वत्रगतो यथासुखम्।

Colophon

स निर्जित्य पुरीं श्रेष्ठा लङ्का ता कामरूपिणीम्।
विक्रमेण महातेजा हनूमान्कपिसत्तम ।
अद्वारेण महाबाहु प्राकारमवपुप्लुवे।
निशि लङ्का महासत्त्वो विवेश कपिकुञ्जर ।
प्रविश्य नगरीं लङ्का कपिराजहितकर ।
चक्रेऽथ पाद सव्य च शत्रूणा स तु मूर्धनि।

2

Before 5 7 D5 7 8 S ins Ś1 D1 4 6 ins after 5 7 15[cd]

स तस्य मध्ये भवनस्य संस्थित
महद्विमान मणिवज्रचित्रितम्।
प्रतप्तजाम्बूनदजालकृत्रिम
ददर्श वीर पवनात्मज कपि ।
तदप्रमेयाप्रतिकारकृत्रिम
कृत स्वय साध्विति विश्वकर्मणा।
दिव गत वायुपथप्रतिष्ठित
व्यराजतादित्यपथस्य लक्ष्मवत्।

M3 सद्यो (for मयो) D2 स्वयभुवा मयो दत्त (for the prior half) D2 G1 तस्य नास्ति (by transp) (for न तस्यास्ति) ॐ Ck न तस्य व्यतिक्रमोऽस्तीति भगवद्वच प्रतिपादितस्येत्यर्थ । Ct न तस्यास्ति व्यतिक्रमो भगवद्दत्तवरस्य रावणस्य स्वकृतापिक्षेपक्षुभित नन्दिकेश्वरशापात्तु सद्य प्राप्तो विनाश स्वयभूवरप्रदानादारभ्य तत्पर्यन्त प्रतिबद्ध इति कथानुसधेयेति तीर्थ ॐ —T3 om l 60 —(l 60) D3 राज्ञा (for राज्ञस्) D1 रावणेन दुरात्मना (for the post half), —(l 61) G2 समुपस्थित (for °पागत) D5 राक्षसाना विनाशाय क्षमेतत्र तदाश्रय —(l 62) G1 त्वा (for पुरीं) —(l 63) M1 च (for [ह]र) D1 स्वयं हरिपुंगव (for the post half) —(l 64) M3 [भ]व (for [न]प) M1 हितं (for हता) D1 पुरीमिन (for हरीश्वर) —(l 65) T1 M1 transp पुरी and शुभा D1 रावणराज (for राक्षसमुख्य) D3 हनैश्वरा भाव्युपृष्ठेतो —(l 66) M1 तां (for त्व) D2 भनो (for सतीं) —(l 67) D1 विचिन्व (for विमार्ग) T3 विमार्ग सर्वत्र यथासुखं कपे ॐ Cr प्रविश्येति । हरीश्वर स त्व यदृच्छया स्वैर विमार्गेति संबन्ध । यदृच्छया स्वैरता हेतुशून्यता स्वादि ("रिता हेतुशून्यता स्वाच्छन्द्ये च) इत्यमरः । Cm प्रविश्येति । यदृच्छया स्वैरम् । Cg प्रविश्येति । शापो नन्दिकेश्वरात् कृत । यद्यदृच्छेयमन्य गत इति संबन्ध । यदृच्छयाप्राप्तमिदं त्वमित्यर्थ । Ch यदृच्छया स्वेच्छया । Ct शापोपहता स्वयंकृतभगवद्दर्शनेन नन्दिकेश्वर शापेन च प्राप्तिनाशकाला हरीश्वरस्त्व प्रविश्य यदृच्छया सर्वत्र रावणान्तःपुरपर्यन्त यथासुख गत सतीनामग्रगण्याप्रतिमतां जानकीं विमार्ग मृगय। अनेन च वचनेन सीतावियोगाख्य पुर कथेन रघुवीर्येण ॐ

Colophon D1 om (Sarga cont) —Sarga name D1 लङ्कापुर —Sarga no (figures words or both) D2 5 D4 7-8 S 3 —After colophon G M1 conclude with श्रीरामाय नम —D3 om l 68–71 —(l 68) M3 पुरीं (for पुरीं) D4 7 8 transp श्रेष्ठा and लङ्का —(l 69) G1 2 हरि (for कपि) T3 प्रविश्य हनुमान्कपि (for the post half) —After l 69 D5 reads 5.3.1[cd] followed by 5 2 47 and 53 colophon —D1 om l 70–73 —(l 70) D7 8 वीर्ये (for बाहु) T G2 M3 भ्रमि Ch t as above (for अव) —D3 T G1 M om l 71 —(l 72) G3 हरि (for कपि) D3 पादुक स्तस्यां प्रविश्य हरिपुंगव —D3 om l 73 —(l 73) D1 T1 M3 च पाद G1 पादाभ्यां (for स्थ पाद) G3 च (for तु)

2

M3 1 begin with श्रीरामाय नम —Ś1 D1 3 om l 1–2 —(l 1) G3 तत्र स Cr m g h t as above (for स तस्य) D5 7 8 T2 G1 M2 3 संस्थितो —(l 2) D1 3 4 विमान (for विमान) D1 4 वज्रोज्ज्वि G1 वित्र (before corr -रत्न)भूषित G3 -वज्ररचित (for °चित्रितम्) ॐ Cv मणिवज्रचित्रितमिति पाठ । अन्यथा पुरेकस्य प्राप्त्यर्थी । Cr मणिरत्नचित्रितमिति पाठ । अन्यथा छन्दोभङ्ग स्यात्। Ch मणिरत्नैश्चित्रित । Ct मणिरत्नैर्मणिश्रेष्ठैश्चित्रितम् ॐ—(l 3) D1 3 4 -रत्न (for -जाल) Ś1 D11 T1 चित्रित (for कृत्रिम) —(l 4) D7 8 धीमान् (for वीर) Ś1 D1-3 10 सर्वतो (for पवनात्मज) —(l 5) Ś1 D1-4 10 T1 G1 3 Ck t प्रतिकार Cv r m g as above (for [अ]प्रतिम) ॐ Ck अप्रमेयप्रतिकारेति पाठ । अप्रमेयैरपरिच्छेद्यैरन्यैः कर्तुं प्रतिमातुं कृत्रिम निर्वृत्त चित्रशोभम्। Ct अप्रमेयप्रति कृत्रिमम् । अप्रमेयैरपरिच्छेद्यैरन्यैरपि प्रतिकर्तुं प्रतिमातुं कृत्रिमं निर्वृत्तचित्रशोभम् । पाठान्तरे स्वयमन्यायिकृतमिति यावत् ॐ —(l 6) Ś1 D1-4 10 स्वय कृत (by transp); D5 कृत सर्व (for कृत स्वयं) —(l 7) Ś1 D1-4 10 दिवगत D7 8 Ck t दिव गत Cr m g as above (for दिवं गत) D7 8 10 T1 2 G Ct वायुपथे Cr m g as above (for वायुपथ) —(l 8) Ś1 D2 10 व्यरोचत G3 विराजत (for व्यराजत) D1 4 कविमन्तम् D7 8 Ch स्वर्गमनम् Cv r m g as above (for लक्ष्मवत्) D1-4 तस्य नक्षत्रपथस्य (D3 °थे रत) लक्ष्मवत् —After l 8, Ś1 D1 11 ins. D1 2 4 ins. after l 21

न तत्र किंचिन्न कृतं प्रयत्नतो
न तत्र किंचिन्न महार्हरत्नवत्।
न ते विशेषा नियताः सुरेष्वपि
न तत्र किंचिन्न महाविशेषवत्।
तपःसमाधानपराक्रमार्जितं
मनःसमाधानविचारचारिणम्।
अनेकसंस्थानविशेषनिर्मितं
ततस्ततस्तुल्यविशेषदर्शनम्।
मनः समाधाय तु शीघ्रगामिनं
दुरावरं मारुततुल्यगामिनम्।
महात्मनां पुण्यकृतां महर्द्धिनां
यशस्विनामग्र्यमुदामिवालयम्।
विशेषमालम्ब्य विशेषसंस्थितं
विचित्रकूटं बहुकूटमण्डितम्।
मनोभिरामं शरदिन्दुनिर्मलं
विचित्रकूटं शिखरं गिरेर्यथा।
वहन्ति यं कुण्डलशोभितानना
महाशना व्योमचरा निशाचराः।
विवृत्तविध्वस्तविशाललोचना
महाजवा भूतगणाः सहस्रशः।
वसन्तपुष्पोत्करचारुदर्शनं
वसन्तमासादपि कान्तदर्शनम्।
स पुष्पकं तत्र विमानमुत्तमं
ददर्श तद्वानरवीरसत्तमः।

Colophon.

यत्रस्थितिर्ध्यानमिवात्मनस्य
नत्वाकृत भूमितलेऽपि तस्य।
नारणाटिक नाभणिरत्नपूर्णं
नारात्र किंचिदकाञ्चनं वा।
वनानि शैला स्तराणि नद्य
सरांसि चित्राणि न काञ्चनानि।
तले बभूवुः स्फटिकान्तराणि
तस्मिन्विमाने तपसो निधाने।
भूतत्र रत्नोत्करपङ्क्तिचित्रैः
कीर्णो रहेमोत्पलपत्ररेणुः।
यथाविधा रात्रिचरोत्तमानां
चूडासु चूडामणयो विभान्ति।
तथाविधास्तत्र कृता विमाने
स्तम्भाश्च जालानि च वेदिकाश्च।
स्तम्भप्रमाणान्यविलम्बितानि
स्तम्भानि चित्राण्यपि चोत्तमानि।
तत्रापि वैडूर्यकृत विशाल
यथा सनारायणमान्तरिक्षम्।
द्वाराणि पद्मोत्पलगन्धवन्ति
प्रमुग्धमुक्तोत्कट सुरम्यम्।

[(l. 1) D2 अपि नागरूप (for अभिराम°).—(l. 2) D1.3.4 भूमितलेषु (for °तलेऽपि).—(l. 4) D3 न रात्रि; D4 नैराजक (for नाराजन).—(l. 5) D3 om. from नद्य in l. 5 up to नि in l. 6.—(l. 7) Ś1 बभूव (for °वुः). Ś1 D10 स्फटिकोत्त(D10 °तैत)राणि.—(l. 8) D6 विमाने (for विमाने).—D1.3.4 om. l. 9–10.—(l. 10) Ś1 कृष्ण, D3 -रत्नचित्रैः (for -पत्ररेणु).—After l. 10, D2 ins.:

सुवर्णपद्मोत्पलकेसरैश्च
तथैव पद्मोत्पलकेसरैश्च।
सर्वत्र ते वेदितले च तस्मि-
न्नावर्तिता लोहितचन्दनेन।
प्रभुग्धपद्मोत्पलपत्ररेणु
रचितवर्णैश्च सुवर्णरेणु।

—(l. 11) Ś1 [व]थाभि°.—(l. 12) D1.3.4 चूडासु- (for °डासु).—(l. 13) Ś1 D10 विमान- (for विमाने).—(l. 14) Ś1 (after corr. as above) वेदिकानि (for °काश्च).—D1.3.4 om. l. 15–20.—(l. 15) Ś1 [अ]वनविभाति.—D2 transp. l. 17–18 and l. 19–20.—(l. 17) D3 तत्रीन- (for तत्रापि).—(l. 18) Ś1 सुवर्णगण (for सनारा°).—Ś1 D10 om. l. 19–20.]

—(l. 9) Ś1 D10 प्रयत्न; D1.3.4 प्रयत्नो, D2 प्रयत्नान्, Cm.k.t as above (for प्रयत्नतो).—(l. 10) D7.8 महार्थ- (for महार्ह-). Ś1 D2.10 -रत्न, Ct as above (for -रत्नवत्).—Ś1 D1-4.10 T1 G2 M3 transp. l. 11 and 12.—(l. 11) D1.2.4 नियत, M3 न यथा, Cm.k.t as above (for नियता).—(l. 12) Ś1 D10 -विशेषः- D2 -विशेषण, Ct as above (for -विशेषवत्).—D1.3.4 om. l. 13–16.—(l. 13) D3 G1 ततः (for तप -), G2 तत° समाधाय (for तप समाधान). D10 -[क्रा]न्ति (for -[क्र]मार्जि). Ś1 -परैः समार्जित (for परा-क्रमार्जित).—(l. 14) Ś1 पुन. (for मन -). Ś1 D2.10 T2 -विचारचारित.—(l. 15) D2 -मणान (for -संस्थान)—(l. 16) Ś1 D2.10 श्लक्ष्ण (for तुल्य-). D7.8 G1 -निर्मित (for दर्शनम्).—(l. 17) T2 स (for तु). Ś1 D2-4.10 सुरासुराणामपि दुष्प्रधर्षं.—(l. 18) Ś1 D1.3.4.7.8.10 T2.3 Ct दुरासद, D2 दुराधर (sic), Cr m g as above (for दुरावर). ⁂ Ct दुरासदम् पापिभिरिति शेषः। "दुरावरम्" इति पाठे शत्रुभिर्दुर्निवारमित्यर्थः ⁂ Ś1 D2.10 -चेतदर्शन, D1.3.4 -चडवेग, Ct as above (for -तुल्यगामिनम्).—(l. 19) D2 महर्षिणां, G1.2 मनस्विना (for महर्द्धिनां). Ś1 D2.10 उ(Ś1 स)भ्रच कृतात्मना, D1.3.4 उम-त्मापि कृत्वा (for पुण्यकृतां महर्द्धिनां). ⁂ Cv महर्द्धिनामिति। वृत्तानुकूल्यार्थं नामीति दीर्घो न कृतः। Cr m महर्द्धिनामत्र दीर्घाभाव श्छान्दसः। Cg महर्द्धिनां महत्कीर्तिनाम्। "अपि माषं मषं कुर्याच्छन्दो भङ्गं न कारयेत्" इत्युक्तरीत्या मुराभङ्गभिया ह्रस्वोच्चारणम्।, Ct महर्द्धिनाम्। दीर्घाभावश्छान्दसः। अत्र पुण्यकृतामित्यादिनिर्देश्य पुरस्कृतम्। विमानं कुबेरस्य अत्रैवोपपादितम्। ⁂—(l. 20) Ś1 D2.10 पुण्यकृतां यथा(D2 °तं तथा)न्य, D1.3.4 पुण्यकृतामिवालय, D2 तथागतस्य महत्यामिता लय, T2 यश समर्थ्यमनुसारमालय. ⁂ Ct: अग्र्यमुदां महासुखानां पुण्यकृतामेवालयमास्पदम्। स्व शब्द अर्थो. ⁂—(l. 21) D7

3

After 5 7 29 D3 ins

परात्क्रमानीतमनुत्तम श्रिया
विमानवर्यं प्रसमीक्ष्य पुष्पकम् ।
अनेकरत्नोज्ज्वलभासितायत
स मारुतिर्विस्मयमागत परम् ।
[पुष्पकदर्शनो नाम एकादश सर्ग ।]
ददर्शाथ विमानाग्रे निषण्ण श्रीमतांकुलम् ।
राक्षसेन्द्र महेन्द्राभ रावण हनुमान्कपि ।
आसीन बालसूर्याभ काञ्चने परमासने ।
कैलासशिखराप्रख्य यथा वैश्रवण तथा ।
नीलजीमूतसकाश रक्तचन्दनभूषितम् ।
मदोत्कट गजा मध्ये नर्दन्तमिव गोपतिम् ।
यक्षदानवदैत्याना कन्याभि सर्वतो वृतम् ।
किंनरीभिर्नागपीभि * * * * श्च सेवितम् ।
विद्याधराणा कन्याभी राक्षसीभिश्च राक्षसम् ।
सेव्य गुह्यककन्याभिर्गान्धर्वीभिश्च रावणम् ।
आहृतामिर्बलाद्वीर न करोति उपस्थितम् ।
धर्षणापहृताभिश्च प्रसह्य च महासुरान् ।
तत्र दिव्यानि माल्यानि वस्त्राण्याभरणानि च ।
गात्रेषु परमस्त्रीणा ददर्श स महाकपि ।
ज्ञातानां चन्दनानां च धूपाना चैव उत्थित ।
प्रववौ सुरभिर्गन्धो विमाने पुष्पके शुभे ।
सर्वकामैरुपेता ता पानभूमि महात्मन ।
ददर्श हरिशार्दूलस्तस्य रक्ष पतेर्गृहे ।
पानभोजनविशेषै फलैश्च विविधैरपि ।
कृतपुष्पोपहारामूलमधुपोपाविता श्रियम् ।
तस्मिश्च कल्पधौतैश्च दिव्यस्त शयनासनै ।
पानभूमि विभामग्नि प्रदीप्त चाभ्यदृश्यत ।
बहुप्रकारैर्विविधैर्वतसस्कारसस्कृतै ।
मांसै कुशलसपक्तै पानभूमिगतै पृथक् ।
तथाम्लस्वणोत्तसैर्विविधै रागषाडवै ।
मांसैर्घृष्णैश्च शाकैश्च विविधै स्म विराजत ।
गोकन्दकमनोत्तसैरपरसातरेषु च ।
वैडूर्यमणिचित्रेषु भाजनेषु सुगन्धिषु ।
शर्करासवमाध्वीकमैश्रत च शुभ मधु ।

4

After 5 14 28 Ś1 Ñ1 D1-3 8(1 67-70 after 5 14 30) 10 11 ins

तद्विहीना न भात्येषा चन्द्रहीनेव शर्वरी ।
यदा तु खलु दु खस्य पार यास्यति मैथिली ।
एव चिन्तयतस्तस्य मारुतेर्विक्रमात्मन ।
प्रभाता शर्वरी पुण्या चन्द्रनक्षत्रमण्डिता ।
यतोऽरुणपरिस्पन्दमन्दीकृतवपु शशी ।

श्रालभ्य (for आलभ्य) Ś1 D10 विशेषतश्चासनसंप्रतिष्ठित, D1-4 विशल्यतायामशात (D3 °त)प्रतिष्ठित —(l 22) D10 -कूर T1 3 -रत्न Ck t as above (for कू°) D1 3 4 चित्र कूत (D4 * *)तद्दृचित्रमडित —(l 23) Ś1 D1 4 10 शरदीव (for °न्दु) —(l 24) Ś1 D3 10 महाभ्रकूट (for विचित्र°) G3 यथा गिरे (by transp) (for गिरेर्यथा) Ś1 D1 4 10 विविधाभ्रमडल (D2 °डित) M1 शिखरे गिरेर्यथा (for शिखर गिरेर्यथा) ✽ Cv कूट शृङ्गम् । शिखर महाशृङ्गम् । एतच्च भगवत प्रतिनियतविशेषणे प्रयोगेणैव निश्चीयते । Cr विचित्रकूट (विचित्र) शिखरम् । शिखरस्यावान्तरशिखरसङ्घात् ।, Cm विचित्रकूट विचित्रशिखरम् ।, Cg विचित्रकूट शिखर गिरेर्यथा । कूटमवान्तर शृङ्गम् । शिखर महाशृङ्गमिति प्रयोगादवगम्यते ।, Ck विचित्रकूट विचित्रा वा तरशृङ्गवत् । धन विचित्रकूट विचित्रप्रासादवल्लिखर्य Ct गिरे विचित्र वा तरशृङ्गवच्छिखरमिव ✽ —(l 25) Ś1 D3 10 यत् D1 3 4 तत् Cg k t as above (for य) ✽ Cg य यत् । आश्चर्यमत्यर्थ ✽ D3 गोभितानना ✽ Cr भवन्ती (वदन्ती ?)त्यनेन शोरुः । विमानस्य राक्षसवाहन प्रतीयते । कामगस्य दिव्यस्य तत्रोपपद्यते । अत पुररक्षणार्थ राक्षमावस्थानायोगात् । अतोऽत्र समाधान विद्वद्भि श्चिन्त्यम् । Cm नदति वदतीव । इवशब्दोऽत्राध्याहर्तव्य ✽ —Ś1 D3 10 om (hapl) l 26-27 —(l 26) D 3 4 महानना T3 येऽसिचरा —(l 27) D 3 4 निवृत्त (D3 °त्ति)निकृष्ट (for विवृत्तविध्वस्त) D3 निरीक्ष्य —(l 28) Ś1 D1 4 10 मनोजवा (for महा°) G1 महाबला दूतगणा ✽ Cg महाजवा महाबला इव स्थिता । भूतगणा गोपुरवाहना इव प्रतिमारूपेण स्थिता । अन्यथा रावणस्य पुरे पुरसंचारायोगात्कामगस्य विमानस्य वक्तार्थम वाच । यद्वा शिविकावाहका इव भूतगणा अधोभागे वहन्ति । तद्द्वारेणैव कामगत्वमपि । चेतनप्रेरण विनाऽचेतनसचारस्यासभवत्वाच्च ✽ —(l 29) M3 वमनि (for -वमन्त) G1 पुष्पोत्कट D10 -चित्रदर्शन Ś1 D1 4 पुष्पोत्कटचित्र (D3 चैत्र)रशन D3 प्रस्त चामीकरचारुदर्शन —(l 30) D3 7 9 चारुदर्शन (for -कान्त°) —(l 31) M3 सुपुष्पकं Ś1 चैव D1 4 10 नाग (for तत्र) —(l 32) M1 (before corr) सत्तम (for -सत्तम) —After l 32, D3 reads राम

Colophon —*Sarga name* Ś1 D1-4 10 पुष्पकवर्णन (D1 3 4 °न) —*Sarga no* (figures words or both) D1 3 4 10 om Ś1 6 D3 10 D5 7 9 S 8 —*After colophon* G concludes with श्रीरामाय नम

4

(l 2) D1 3 4 कथ (for कदा) Ś1 D10 11 तु (for तु) Ñ1 अस्य दु खस्य तु कथ (for the prior half) —(l 3) D11 विक्लवात्मन Ñ1 कथ शोकाकुलात्मन (for the post half) —(l 4) Ś1 D10 चद्र D11 तत्र (for पुण्या) Ś1 D10 11 अद्र (for चन्द्र) —(l 5) D3 -तनु (for -वपु) —(l 6) D3 4 परिहाय D3 परिक्षीण D11 परीताय (for परिशाय) —(l 7) Ñ1 illeg for द्रष्टुं प्लवग D3 प्लवग (for प्लवग) D6 प्लवगपुगव —(l 8) D3 गभिगम्य (for हनुमत) Ñ1 हनुमाश्रितयाभास (by transp) —(l 9) Note hiatus

दध्रे कामपरिक्षामवासिनीमण्डपाण्डुराम् ।
अधोमन्त्रं चिरमन्वर्दं दृष्ट्वा प्लवगसत्तमः ।
चिन्तयामास हनुमांस्तत्र बुद्धिमतां वरः ।
यादृग्रूपा मे सीता इमां च वाग्मिनीम् ।
इङ्गितैरभिजानामि सीतां शोकपरायणाम् ।
राक्षसीभिः सुघोराभिस्तर्ज्यमानां मुहुर्मुहुः ।
ध्यायन्तीं बाष्पसंदिग्धां निःश्वसन्तीं पुन पुनः ।
अधोमुखीं निरानन्दामेकवस्त्रावगुण्ठिताम् ।
एकामनेकरूपाभिर्मानुषीं राक्षसीवृताम् ।
सुरूपां मलदिग्धाङ्गीमेवंविधमनर्हतीम् ।
रावणस्य पुरं श्रीमत्सर्वमन्तःपुरं तथा ।
गृहाणि रक्षसां चैव तथोद्यानानि सर्वशः ।
रात्रौ मृगयता सीता विश्रब्धं लक्षिता मया ।
न चात्र दुःखिता नारी नामसा नाप्यविकृता ।
न च बन्धुवियुक्ता च सुरवेतां राक्षसीवृताम् ।
अपयातं मया सर्वं रावणान्तःपुरं महत् ।
अत्र चित्तं समासक्तं ध्रुवं सीतेयमङ्गना ।
संपातिवचनाच्चापि जानाम्येतामहं ध्रुवम् ।
रामस्य महिषी देवी लक्ष्मीर्नारायणस्य वा ।
न शक्या प्रसभं द्रष्टुं राक्षसीसंनिधौ मया ।
तद्रूपमत्र राक्षस्यः कार्यनाशस्ततो भवेत् ।
मृता वा यदि हन्ति यद्दृष्ट्वा जनकात्मजाम् ।
कार्यमेतदविज्ञाय विघ्नो मे भवेद्वृथा ।
तस्मादल्पेन रूपेण सांध्यं लक्षयाम्यहम् ।
एतां दृष्टिपथे कृत्वा हृदि योगीव देवताम् ।
इति बुद्ध्या समीक्ष्याथ संक्षिप्य च वपुः स्वकम् ।
तस्थावन्तरमन्वेक्षी कालज्ञः पवनात्मजः ।
ततो रश्मिसहस्रेण मुष्णंस्तेजांसि ज्योतिषाम् ।
काञ्चनाभं जगत्कुर्वन्नुदितो विमलो रविः ।
दिवाचराणां सहादः शुश्रुवे तुमुलो भुवि ।
रात्रिचराश्च ये सत्त्वास्ते निद्रावशमागताः ।
रक्षोद्वारे राक्षसानां शब्दोऽभूद्भीमनिःस्वनः ।
धावतामाह्वयानानां घनानामिव गर्जताम् ।
अग्निहोत्रोत्थितैर्धूमैराज्यगन्धैश्च सा पुरी ।
मारुतेन समापूर्णैर्यज्ञभूमिरिवाभवत् ।
शुश्राव राक्षसेन्द्रस्य नानावाद्यं समीरितम् ।
जयशब्दांश्च विविधांस्तुतिशब्दांश्च पुष्कलान् ।
शङ्खतूर्यरवोन्मिश्रान्वेणुगीतस्वनांस्तथा ।
अथ ते राक्षसा घोरा नीलाञ्जनचयप्रभाः ।
रावणं जयशब्देन सपूज्याभिप्रवस्थिरे ।

between the two halves. D5 सीता मे (by transp.). D11 स (for च). D5 तामिमां जनकात्मजां (for the post. half).—(l. 10) D5 कारणैर् (for इङ्गितैर्). D11 वपि (for अभि-). D5 मनु- (for शोक-). D1,4 मैथिलीं शोककर्शितां (for the post. half).—(l. 11) D2 विरूपा-भिः (for सुघोरा°). D11 तप्यमानां (for तर्ज्यमानां). Ñ1 प्रतिक्षण (for मुहुर्मुहुः).—(l. 12) D2 -पूर्णाक्षीं (for -स्राक्षीं). Ś1 D3 उच्छ्वसन्तीं, D11 उच्छ्वसन्तीं (for निःश्वसन्तीं). Ñ1 मुहुर्मुहुः (for पुनः पुनः).—Ñ1 illeg. from l. 13 up to जय- in l. 45.—(l. 13) D3 -[अ]वगुण्ठिनीं (for °ताम्).—(l. 14) D11 एका (with hiatus) (for एकाम्). Ś1 राक्षसीभिः समावृतां (for the post. half).—(l. 15) Ś1 स्वरूपां (for सुरूपां). D5 एवम् (for -विधम्). D1,3,4 एवं शोक (D5 एवंविध)-पराम् सतीं (for the post. half).—(l. 16) D5 पुरीं (for पुरं). D1,11 श्रीमत् (for श्रीमत्). D5 श्रीमद्- (for सर्वम्). Ś1 महत् (for तथा).—(l. 17) D1,4 तद् (for तथा). D11 कोशानि (for [उ]द्यानानि).—(l. 18) D5 लक्षितं; D1 11 लक्षितं (for लक्षिता). Ś1 विश्रब्धालक्षिता मया; D10 मया विश्रब्ध लक्षिता (for the post. half).—(l. 19) D11 न चाह दुःखिता दीना (for the prior half). D10 न ज्ञाता (for नामता). Ś1 न चान्यो न च विकृता (for the post. half).—(l. 20) D11 -वियुक्ता (for °क्ता). D1,4 वा (for second च). D2 मुचवेषा; D11 मुक्तका तां (for मुक्तवेतां). Ś1 -गणात्; D2,11 -गणान्; D3 -गणे (for -वृताम्).—D1-4 om. l. 21.—(l. 21) D11 अत्र (for अप-). D11 चारेणांतःपुर (for रावणान्त°).—(l. 22) D1,3 समायुक्तं; D11 समाश्रयं (for समासक्तं). D1,4 अत्र चित्तं समायुक्तं (for the prior half).—(l. 23) Ś1 चैव (for चापि). D11 [प]नाम् (for [ए]ताम्).—(l. 24) D5,11 च (for वा).—(l. 25) D11 यथा (for मया).—(l. 26) D11 यदि (for मम). Ś1 D10 शक्नेयं राक्षसीनां तु, D5 शक्नेयं तां हि राक्षस्य (for the prior half). Ś1 D10 भविष्यति (for ततो भवेत्).—(l. 27) D11 नै (for वा). D10 वा (for [वे]द्). D1,4 अदृष्टा (with hiatus), D10 अदृष्टा (with hiatus); D11 अदृष्टां (for यद्दृष्टा).—(l. 28) Ś1 -तथम् (for -तस्तत्). Ś1 D10 वृथा भवेद् (by transp.).—(l. 29) D1 चैवाल्पमद (subm.), D2 कन्याल्पक, D11 स्वल्पयाल्पक (for लक्षयाम्यहम्).—(l. 31) Ś1 पुनस्ततः (for वपुः स्वकम्).—(l. 34) Ś1 D10 कांचनं च (for काञ्चनाभं). D1,4 विभुः (for जगत्). D5 सर्वे (for कुर्वन्). D5 कुर्वन्नपि महाद्युतिः (for the post. half).—(l. 35) D2 सहादः (for सहादः).—(l. 36) D1,4 नक्त- (for रात्रि-). D11 निद्रावशमुपागताः (for the post. half).—(l. 37) D1 राक्षसानां (for राक्ष°). D5 भूरि- (for भीम-). D10 -निस्वनः; D11 -दर्शनः (for -निःस्वनः).—Ś1 D10 om. l. 38.—(l. 38) D11 द्विषमाणानां (for आह्वयानानां). D2,3 धर्मिणे (for गर्जताम्).—(l. 39) D5 मिश्रैर् (for -[उ]त्थितैर्).—(l. 40) D2 समुत्कीर्णैर् (for समापूर्णैर्).—(l. 41) D10 श्राव (for शुश्राव).—(l. 42) D1,4 मुनि- (for स्तुति-).—D11 om. l. 43–44.—(l. 43) D2 -रवैर्मिश्रान्; D14 -रवैर्मिश्रा (for -रवोन्मिश्रान्). D1,3,4 -स्वनैः; D10 -स्वनान् (for -स्वनांस्).—(l. 44) Ś1 -चयोपमाः (for -चयप्रभाः).—(l. 45) D1 संपूज्याभिनिवस्थिरे, D2 समुत्थाय्योपतस्थिरे (for the post. half).—(l. 47) Ñ1 D1,3,4 विविधाकारा (for सहस्रा°). D11 गृहा च संख्याकारा (for the prior half). Ñ1 सानूनि विपुलानि च (for the post. h

उद्यानानि विहाराश्च पर्वतांश्च मनोरमान् ।
गुहाश्च सवृक्षकारा सानूश्च विपुलानपि ।
वेश्मानि चापि रम्याणि मनोदृष्टिहराणि च ।
आक्रीडान्विविधांश्चित्रान्नदीना पुलिनानि च ।
वृक्षखण्डास्तथा दिव्यान्गह्वराशिशिराणि च ।
स्वच्छन्दगतयस्ते हि रावणाश्रयनिर्भया ।
सयशो रेमिरे तेषु विश्वस्ताश्च तथा पृथक् ।
हनुमानपि सहृष्ट सीतासंदर्शनोत्सुक ।
सूर्यास्तमनमाकाङ्क्षंस्तस्थौ वृक्षान्तरे स्थित ।
तत सताप्य पृथिवीं जपाकुसुमोत्करप्रभ ।
दिनक्षयान्मन्दरश्मिरस्तमुपागत ।
अथ क्रीडा परित्यज्य राक्षसा विकृतेक्षणा ।
स्व स्व स्थान समाश्रित्य तस्थू रात्र्यागमे तदा ।
अशोकवनिकामेव विहगाना प्रभास्वताम् ।
सघशोऽभून्महाशब्दो गवामिव महाव्रजे ।
ततो रात्र्या प्रवृत्ताया स्वरन्निव कपिस्तदा ।
बहुप्रकार निश्चित्य सीता तामित्यमन्यत ।
इय हि सीता नान्यैषा भविष्ठी सुदृढा मन ।
पत्नी रामस्य दयिता रोहिणी शशिनो यथा ।
स ता सजलपूर्णाभ्या चक्षुषा व्यवलोकयत् ।
अवलोक्य च तेजस्वी जहर्ष च ननन्द च ।
　इय हि सीता जनकात्मजा ध्रुव
　　भवत्यवश्य मम हर्षवर्धिनी ।
यतोऽन्तरात्मा मम हृष्टरूप
　　सिन्धुर्यथा चन्द्रमसोदयेन ।

5

After 608*, T1 3 G2 3 M2 ins T2 ins 1 1-2 after 5 75 15 G1 M1 (1 1 5 and 9 only) ins after 17[cd] (1) D8 ins after 1 4 of 610*

दण्ड त्रिभुवन भीम सर्वत सचराचरम् ।
सर्वं प्रहृत मया दृष्ट रामेणाक्लिष्टकर्मणा ।
क्षीरोदधिजले मध्ये श्वेत शैल समुत्थित ।
तस्य मूर्ध्नि तत श्वेतश्चतुर्दन्तो महागज ।
तस्य पृष्ठे स्थित श्रीमान्रामो राजीवलोचन ।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीतया सह भार्यया ।
तत सीता समुत्थाय भर्तुरङ्काश्रिता स्थिता ।
बाहुभ्या सपरिष्वज्य सपूर्ण चन्द्रमण्डलम् ।
ततोऽन्यत्र मया दृष्टो रामो रक्तान्तलोचन ।
आसीन प्राङ्मुख श्रीमानासने परमे शुभे ।
अभिषिक्तस्तु काकुत्स्थ सर्वदेवैर्नमस्कृत ।
सब्रह्मर्षिगणै सिद्धै सर्वतीर्थजलेन च ।
शुक्लमाल्याम्बरधरा शुक्लगन्धानुलेपना ।
सीता तत्र पृथुश्रोणी रराज जनकात्मजा ।
ततो देवा सगन्धर्वा सिद्धाश्च परमर्षय ।

—(1 48) Ś1 D10 चापि , D2 यानि (for चापि) —D2 om 1 49 —(1 49) D11 आक्रीडाश्च (hypm) (for °डान्) Ś1 D3 10 रम्यान् (for विशान्) —(1 50) Ñ1 illeg up to गह्वरान् D3 10 निर्झराणि (for °णि च) —(1 51) D2 स्वपस्ते तु (for °न्दगयस्ते हि) D11 मत्तवस्तगस्ते हि (corrupt) (for the prior half) —(1 52) D2 विश्वस्ता तु (for °श्च) Ñ1 D1 पृथक् D4 om (for तथा) —(1 53) N1 अथ (for अपि) —(1 54) Ś1 Ñ1 D10 11 सूर्यास्त (Ś1 °स्त)मनसा(D10 °कसा)वाक्षस्(Ś1 D16 °क्षस्) (for the prior half) —Ñ1 illeg after वृक्षा up to जपा in 1 55 D2 11 वृक्षान्तराश्रित (for °रे स्थित) —(1 55) D2 जपाकुसुमोत्करप्रभ (hypm) (for the post half) —(1 56) Ś1 Ñ1 D10 दिनक्षये D2 निशाक्षयान् (for दिनक्षयान्) N1 D11 उपागमत् (for °गत) D2 भास्करोस्तमुपागमत् (for the post half) —(1 57) D10 11 अथानीडो (for अथ क्रीडा) Ñ1 अथ सीता परिष्वज्य (for the prior half) D2 विवृतेक्षणा (for विकृते°) —(1 58) Ś1 D10 उपागम्य D2 समाश्रित्य D8 समास्थाय D11 उपाश्रित्य (for समाश्रित्य) D11 तथा (for तदा) —(1 59) Ś1 D10 °वनिकायां च (for °कामेव) Ś1 D10 विहगाना —N1 illeg from प्रभास्वताम् up to शब्दो in 1 60 —(1 60) D2 11 महान् (for महा) —(1 61) D2 प्रवृत्तायां (for प्रवृत्ताया) Ś1 कपिस्तथा Ñ1 महाकपि (for कपिस्तदा) —(1 62) D11 विनिश्चित्य (hypm.) D2 यदि (for तामिति) Ś1 D10 सीता तदैव ना यत , D11 सीतामित्यमन्यत (for the post half) —(1 63) Ñ1 सा (for हि) D2 भवेदेषा (for नान्यैषा) D1 4 10 तु (for सु) —(1 63) Ñ1 illeg for the prior half D1-4 11 स ता (for स ता) Ñ1 D2 10 व्यवलोकयत् , D2 च व्यलोकयत् (for व्यवलोकयत) —After 1 65, Ñ1 ins

सीता पश्य यशोराशा हनूमान्पवनात्मज ।

—(1 66) D1 4 तु (for first च) Ś1 D10 ननाद (for ननन्द) —(1 67) D11 च (for हि) —(1 68) D1 4 11 हर्षवर्धनी —(1 69) Ś1 D10 तथा D2 यथा D4 ततो (for यतो) D2 हृष्ट (for हृष्ट) —(1 70) D1 4 10 -[च]न्द्रिकेन (for [च]न्द्रोदयेन)

5

D8 reads 1 1-2 for the first time after 5 25.12 repeating them here after 1 22 T1 damaged for 1 1-2 (cf v l 608*) —(1 1) T2 सोढु (for दण्ड) D8 (first time) सर्व, G2 दीन (for भीम) D8 (second time) दृष्ट सर्वं त्रिभुवन (for the prior half) D8 (first time) T2 M2 सवभूत(D8 °त)चराचर, G1 समन्त सचराचरे (for the post half). —M3 om 1 3-8 —(1 4) G1 स्थित (for तत) —(1 5) G1 तत्र (for तस्य) —T3 G2 om 1 6-9 D3 om 1 6 T1 damaged for 1 6-17 —(1 8) G1 चारुकुण्डल (for चन्द्रमण्डलम्) —(1 9) D1 राजीवलोचन —(1 10) D8 परमाद्भुते, M3 परमासने (for परमे शुभे) —(1 11) G2 स (for तु) —(1 12) G1 M1 महर्षिभि (for सब्रह्मर्षि) D8 M3 G1 सर्वै (for सिद्धै)

महागणसमेतं कृत्वा रामं तत्र वरन्दिरे ।
पुनरेव मया दत्तो रामो रमयतां वरः ।
त्रिगुरेव स्वयं भूत्वा तस्मिन्नास्ते वरासने ।
परं ब्रह्म परं सत्यं परं ज्ञानं परं तपः ।
परं बीजं परं क्षेत्रं परं कारणकारणम् ।
शङ्खचक्रधरः श्रीमान्पुण्डरीकायतेक्षणः ।
श्रीवत्सवक्षा नित्यश्रीरजय्यः शाश्वतो ध्रुवः ।
एवंभूतो महात्मा हि रामः कमललोचनः ।
सर्वलोकेश्वरः श्रीमान्नराणां रघुनन्दनः ।
ततोऽमरेन्द्राः पितरो मुनीन्द्रा
गन्धर्वविद्याधरपन्नगेन्द्राः ।
कृताभिषेकं परितार्य रामं
प्रतुष्टुवुः प्राञ्जलयः प्रहृष्टाः ।
ततस्तु सर्वाप्सरसः प्रहृष्टा
नृत्यन्ति गायन्ति समेत्य तत्र ।
वाद्यं प्रकुर्वन्ति नदन्ति शङ्खा
वंशाश्च वीणा मुरजाश्च भेर्यः ।

6

After 5.33.19ab, D5 ins.

त्रिगम्भीरः सप्तरक्तः पञ्चसूक्ष्मः प्रतापवान् ।
चित्तोन्नतो दशावर्तो रामः सत्यनोरसः ।
कक्षायां लिङ्गभेदे च मुखे गात्रे स्थितिर्यथा ।
पुष्पाणां मत्स्यगन्धानां तथा मृगमदस्य च ।
प्रोच्यते स चतुर्गन्धः सर्वलक्षणपूजितः ।
सूत्रमन्त्रविद्यायां धर्मकामार्थयोस्तथा ।
सन्धिविग्रहयानानां कालज्ञः स्यात्त्रिवर्गवित् ।
अनसूया दया क्षान्तिस्त्रिकमेकं प्रकीर्तितम् ।
मङ्गलाचारयुक्तं च शौचं चैव तथा स्पृहा ।
अनायासपरत्वकार्पण्यं शौर्यं चेति त्रयस्त्रिका ।
त्रिकं धर्मादिसंयुक्तं त्रिकं स्थानादि चापरम् ।
त्रिकं नीतित्रयं चान्यद्दशैस्त्रिस्त्रिकमुच्यते ।
प्रलम्बं मेढ्रं यस्य प्रलम्बौ वृषणौ तथा ।
प्रलम्बबाहुश्च तथा नरश्चैव प्रशस्यते ।
उदरमास्यमोष्ठौ च तथोदारस्तनो हि यः ।
स चाभिगुणसंयोगाच्छ्रीमत्तो मतः ।
नेत्रान्ते मूर्ध्नि श्मश्रु रक्ताश्रितासिता शुभा ।
तस्मिन्प्राणवनशक्त्याश्रयरूपा स दृश्यते ।
उरसि वेगानुभावेन विक्रमेण स्थिरा तथा ।
यश्चतुर्भिर्यशोलेशैश्चतुरस्रः स दृश्यते ।
धर्मार्थकाममोक्षाणां रक्षा तामिकर्तेन च ।
प्राप्नोत्युत्तमाँल्लोकान्साध्यथा यज्ञसत्तमान् ।
चतुर्णां लोकपालानां वपुर्धारयते नृप ।
चक्रवैश्रवणगामीनां तथा प्रजाभिरस्य च ।
पाणिपादं चतुरस्रं पुरस्य सर्वदा ।
चक्रवर्तिपदं तस्य दुर्लभं न कथंचन ।
समाश्च पञ्चभिः मार्गे दैवतेन पुरोधसा ।
पश्यन्नपि स्वयं पञ्चाग्न्योऽस्त्राक्षो नृपो भवेत् ।
अङ्गुष्ठोऽङ्गुलिपर्वाणि हृदयं च स्थानस्तथा ।
समाः सुविदितार्थेन यस्य स्यान्म चतुः समः ।
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः ।
वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दश ।
स्वर्गमोक्षानि तथा कला वाक्शिल्पादि पञ्चमी ।
पर्वाणि च स्थिरत्वानि यस्य स्युः स नृपो नरः ।
जानुत्रशावुभौ यस्य भुजतागुभौ तथा ।
ऊरुद्वयं चैव पृष्ठवंशश्च नासिका ।
नाभिरदमसमो यस्य सोऽष्टवंशः प्रकीर्तितः ।
स्वरः सत्त्वं च नाभिश्च त्रिगम्भीरः प्रकीर्तितः ।
पाणिपादतलौ रक्तौ नेत्रान्तानि नखास्तथा ।
तालुजिह्वाधरोष्ठौ च सप्त रक्तः प्रशस्यते ।
सूक्ष्माण्यङ्गुलिपर्वाणि केशास्त्वग्दशना नखाः ।
पञ्च सूक्ष्माणि यस्य स्युः स च सम्मानमर्हति ।

7

After 5.33, Ś1 Ñ V B D1.4.10.11 ins.

स तोकानामशोकस्थो ददर्श हनुमान्कपिः ।
विमुक्तां किंनरेणेव किंनरीं नभसाभसाम् ।
तां निरम्य विशालाक्षीं स्थितां शिशिरतोऽरगम् ।

—(l. 13) D5 -ऋस्थानुरेणार (for -ग्या°) —(l. 14) D5 ...सु भा तत्र सुखोणी G1 सीता च तत्र सुश्रोणी (for the prior half) —T1 damaged for ll. 17–19 —(l. 17) M3 दर' (for वर') —(l. 18) G1 एव (for आस्ते) —(l. 19) D5 सर्व (for सत्य) —(l. 21) D5 नन (for भर') —G1 om. (hapl.) from the post half of l. 21 up to the prior half of l. 24 —T1 damaged from the post half of l. 22 up to l. 32 —(l. 23) D5 भूत्वा (for भूतो) —(l. 24) D5 स राजा G3 राजो (for राम) —(l. 25) T1 G3 सर्वेन्द्र, G1 नरेन्द्रा (for इन्द्रेन्द्रा) —(l. 26) T2 पन्नगेश्वरा (for °गेन्द्रा) —T3 G3 read l. 29 after l. 32 —(l. 29) T3 G3 नदन्ते शङ्खा पणवाश्च सर्वे —(l. 31) T3 G3 शोद्धनाय (for नदन्ति शङ्खा) —(l. 32) T3 G1.2 M3 मुरजाश्च

7

(l. 1) Ñ1 तां सशोकाम् B4 शोकार्तां ताम् (for स शोकार्ताम्) Ś1 Ñ1 B1 D1.4.10.11 मशोकस्थां (Ś1 D10 °स्थां) (for मशोकस्थो) Ñ1 मारुतात्मज (for हनुमान्कपिः) —(l. 2) B1 (marg. also) D1 विमुक्तां (for विमुक्तां). B4 D11 [ए]व (for [इ]व) D1 विमुक्तां किंनरेणेव (for the prior half) D1 ददर्श D1 विमुक्तं (for किंनरीं). —(l. 3) Ñ1 V B D1 निरीक्ष्य, D1 निरीक्ष्य (for निरम्य) Ś1 D11 -स्वविशालाक्षीं Ñ1 -नतनासां B1 -त्वङ्गुणां B2 (marg. also as above) -नतोक्षितां, B4 D2 -तपस्विनीं (D2 °त्)नी-

वाष्पसंदिग्धया वाचा पुनश्चैनमभाषत ।
दूतोऽहमनवद्याङ्गि लङ्कां प्राप्तो नृपाज्ञया ।
त्वदर्थं प्रेषितस्तेन राघवेण महात्मना ।
सा तस्य वचनं श्रुत्वा मानुषस्येव भाषितम् ।
अक्षोभ्या कपिमाश्रित्य न विषादं न विस्मयम् ।
तथा ब्रुवाणं वैदेही वानरं राक्षसाध्ये ।
नाभ्यभाषत शोकेन हर्षेण च जडीकृता ।
स मुहूर्तात्कपिश्रेष्ठो हनुमान्वाक्यकोविदः ।
निपत्य पादयोर्मूर्ध्ना कीर्तयामास राघवम् ।
यशसा तपसा चैव वीर्येण च समो व्रते ।
गुणो योगविदां श्रेष्ठः स त्वा कौशल्यमब्रवीत् ।
यः समुद्र इवाक्षोभ्यो हिमवानिव निश्चलः ।
सत्यधर्म इवाकम्प्यः स त्वां कौशल्यमब्रवीत् ।
प्रियो यस्य च सौमित्रिः सौमित्रेश्चापि यः प्रियः ।
यो नाथो वानरेन्द्रस्य स त्वां कौशल्यमब्रवीत् ।
भ्राता कनीयान्रामस्य सुमित्रा येन सुप्रजा ।
प्रणम्य शिरसा पादौ स त्वां कौशल्यमब्रवीत् ।
पितृवद्वीक्षते रामं यश्च पश्यति मातृवत् ।
यो नित्यमर्चिमन्वेति स त्वां कौशल्यमब्रवीत् ।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा वानरस्य महात्मनः ।
मुमोच दुःखिता सीता शोकोष्णं वारि नेत्रजम् ।
अशोभन्त पतन्तोऽस्या नेत्राभ्यामश्रुबिन्दवः ।
फुल्लाभ्यामिव पद्माभ्यां प्रसन्नाश्चोदबिन्दवः ।
सा प्रमृज्यायते नेत्रे कराभ्यां करुणावृता ।
उपपन्नैर्निशानैर्दूतं तमवगच्छत ।

8

After 5 36 11 Ñ V B D1-4 6 11 ins while Ś1 D 9 ins after 5 36 35

भूयस्तु चूपति सीता त्वत्प्रसादपरायणा ।
अशोकमूले शोकार्ता भूमौ स्वपिति जानकी ।
मत्समण्डलग्रिधाङ्गी शोकाश्रुकलिलानना ।
वसन्तादौ विमुदिता वापीव न विराजते ।

D2 4 रजश्रिना D11 नरश्रिनी (for रक्षेन्द्रमान्) D2 स्त्रिनौ कपिवर स्थिता (for the post half) —(l 4) D11 वाक्य (for वाच) —(l 5) D3 हनुमानाह (for अन वद्याङ्गि) B1 (marg also) प्राप्तोऽस्मि मैथिलि B2 प्राप्तो नृपात्ते (for प्राप्तो नृपाज्ञया) —(l 6) Ñ2 B3 तत्र (Ñ2 °थं) (for त्वदर्थं) Ñ2 Ñ1 प्रेषित D4 प्रविष्ट (for प्रविष्ट) D11 मे प्रविष्टे (for प्रेषितस्तेन) Ñ2 V B1 3 D6 बलीयसा (for महात्मना) —(l 7) Ñ1 मारुति Ñ2 V B1 2 4 D6 जल्पत D11 भावन (for भाषित) B3 मनुष्यवत्काभिनी (for the post half) —(l 8) Ñ2 V B D6 स्वस्थं (for कपिम्) B4 आस्थाय D1 आसृत्य (for आश्रित्य) B3 विषादं न तु D3 स्म सीता च न (for न विषादं न) —(l 9) B3 D1 3 राक्षसा (B3 °वश्या) न्ते D4 राक्षसाध्ये D6 राक्षसाग्र (for राक्षसाध्ये) (l 10) V B चैर्येण D1 देवेन (for शोकेन) V B शोकेन (for हर्षेण) Ñ1 D1 transp शोकेन and हर्षेण D6 तु (for च) —(l 11) D2 तु (for स) B1 हरि (for कपि) Ñ1 सुप्त (for हनुमान्) Ś1 D2 D10 11 मारुतात्मज B2 4 कर्थ° (for वाक्यकोविद) —(l 12) Ś1 Ñ1 D2 4 10 11 चरणौ (for पादयो) D3 वानर (for राघवम्) —Ñ1 D11 om l 13-28 —(l 13) Ñ2 V B D6 तेजसा (for तपसा) Ñ2 D6 धर्मेण V B1-3 D6 धैर्येण (for वीर्येण) Ś1 D10 क्षमा एति D1-4 विभाति (D2 °ते) (for समोव्रते) B4 धैर्येण विक्रमेण च (for the post half) —(l 14) Ś1 D10 देवता (D4 °तो) Ñ2 B4 केऽपि D1 3 राम सर्वे (for योगविदां) D6 श्रेष्ठ (for श्रेष्ठ) Ś1 D6 10 त्वा (for त्वां) Ñ2 D2 कौशल्य D1 कुशल्य —Ñ2 om (hapl) l 15-18 D2 6 om (hapl) l 15-16 —(l 15) B3 हिम (for second इव) Ś1 D3 11 चाचल (for निश्चल) —(l 16) Ś1 D10 सत्यो B1 2 4 D3 सत्ये (for सत्य) B1 धर्मे (for धर्म) D10 त्वा (for त्वां) D1 3 कु (D3 कौ) शल्य (for कौशल्य) —D3 om (hapl) l 17-28 —(l 17) B1 हि (for च) B3 transp यस्य and च Ñ1 Ñ1 B2 D2 4 6 चैव B3 यश्च (for चापि) B3 हि (for य) —(l 18) Ś1 विभ्राता (for यो नाथो) D10 त्वा (for त्वां) —D10 om (hapl) l 19-20 B1 D2 transp l 19-20 and 21-22 and B1 alone reads after l 14 —(l 19) B2 कुलश्रेष्ठो (for कनीयान्) Ñ B1 2 रामस्य कनीयाश्च (Ñ1 °श्चौ भ्रा B1 2 °न्यसो भ्रा B3 (also in marg) °भौले भ्रा) ता B1 रामस्यावरजो भ्राता D2 भ्राता कनीयसा तस्य (for the prior half) D1 सुमित्रात्मजा (for °त्रा येन) —(l 20) Ñ1 सा (for त्वां) Ñ2 D1 8 कु (Ñ2 कौ) शल्य (for कौशल्यम्) —D3 om (hapl) l 21 22 —(l 21) Ś1 D2 4 10 पश्यते, D4 °श्यतो (for वीक्षते) Ñ1 ता (for त्वां) —(l 22) B3 D2 [अ]सु (for [अ]श्रि) B3 ते D1 10 त्वा (for त्वां) V1 D2 कु (Ñ2 कौ) शल्यम् (for कौशल्यम्) —(l 23) V B1 2 तनय (for तस्य) —(l 24) B2 दुःखिता D1 सहसा (for दुःखिता) Ś1 D10 शोकोत्थं B3 [आ]नन्द (for शोकोष्णं) Ś1 D1-4 10 नेत्रजं जलं (for वारि नेत्रजम्) —(l 25) Ñ2 V अस्र (for अश्रु) —D10 om (hapl) l 26 —(l 26) Ś1 D1 2 3 प्रसन्नाश्च (for °श्चो°) B1 कमले अन्विन्दव , D2 यथावश्याय बिन्दव (for the post half) —(l 27) Ś1 D 9 प्रमृज्य ततो Ñ1 प्रमृज्य वै (subm) (for प्रमृज्यायते) D2 प्रमार्ज ततो नेत्र (for the prior half) Ś1 Ñ B1 D2 करुणावती (D3 °ते) (for °वृता) —(l 28) B3 भूत (for दूत) B2 4 मन् (for तम्) Ś1 D10 त चाप्य गच्छत Ñ2 तमभिगच्छत B3 D3 तमभिगच्छति D1 6 तदपश्य (D6 त स्मा[नि]गच्छ°) D2 यथा श्रेष्ठी प्रियाप्रियैः (for the post half)

8

(l 1) B4 त नृप (for नृपति) Ñ2 B1 2 सा त Ñ1 वैर D1-4 11 नरा (for सीता) Ś1 D10 नृपशार्दूल (for नृपति सीता) भूते सौम्य स त गता (for the prior half) —(l 3)

शोकोपहतसर्वाङ्गी तव दर्शनलालसा ।
सीता शोकार्णवे मग्ना ता समुद्धर्तुमर्हसि ।
सशरः सायुधश्चापि वीर्यवांश्च महीपते ।
म्रियते च यथाद्यापि रावण किं न बुध्यसे ।
क्व ते तदायुधं चित्रं क्व शराः पावकप्रभाः ।
क्व तेन क्व च शस्त्राणि यन्मामेवमुपेक्षसे ।
किं नु ते पौरुषं नष्टं कच्चिद् मद्भाग्यसंक्षयात् ।
यदद्य रावणः पापो म्रियते जीवति त्वयि ।
ये त्वां शूरमिति प्राहुस्तेषां तद्वितथं वचः ।
न हि भार्यां परामृश्य कश्चिच्छूरस्य जीवति ।
शूरो हि रक्षते भार्यां सापि शूरमुपासते ।
न च मां रक्षसे वीर किमिदं शूरलक्षणम् ।
पूर्वं हि रक्षति पिता कौमारे रघुनन्दन ।
त्वया हीना हृता सा रावणेन दुरात्मना ।
जनकानां कुले जाता रावणेन हृता ह्यहम् ।
वरप्रदस्य नाथेऽत्र दीना रामस्य वेश्मनि ।
हन्तोऽपि च समुद्रस्य पतनं चन्द्रसूर्ययोः ।
चलनं शैलराजस्य शोषणं कुम्भकर्णेन ।
अशक्यानि सर्वाणि यथैतानि नरोत्तम ।
तथाहमपि मन्ये त्वां रावणं यदुपेक्षसे ।
पतत्यत्र वचस्य कृपा कृपायाथा मयि ।
वायुना धूयमानो हि वनं दहति पावकः ।
भर्तव्या रक्षणीया च पत्नी पत्या हि सर्वदा ।
तदहमुभयं कस्मान्मोपेक्ष्यसे समन्वय ।

V1 2 -वरि-, B1 D2 -मदन- (for मण्डन) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 दुःख (for शोक-) Ś1 B1 2 D11 -क (D11 -कृ) लितानना, V2 -मलिनानना B1 D2 मलिनानना (for -कलितानना) —(l 4) B2 सुनांसीता, B3 D1 प्रमुदिता D2 च मुदिता (for विमुदिता) D1 वाणी न च (for वाचीव न). Ś1 D10 कुपि (D10 तव) सीदति (for न विराजते) —(l 5) B1 D1 10 -मवांले (for °गी) and -लाम्मा (for °सा) —(l 6) Ś1 B1 D1 10 सीता (for सीता) and मग्ना (for मग्ना) Ś1 D1 10 त्व (for तां) —(l 7) Ñ2 B3 D2 साभिर्, V2 B3 D1 2 11 चापि (for चापि) B2 म (for च) B3 D2 11 महीपति (for °ते) —(l 8) Ñ2 D2 हि (for च) Ś1 म जीवति, Ñ1 D11 जीवते न, D2 आननाथी, D10 जावस्यपि (for म्रियते च) Ś1 V2 B2 बध्यते (for बुध्यसे) —(l. 9) D11 कृत (for क ते) B1 वरायुध (for तदा°) Ñ2 B3 4 D1 10 पावकोपमा —After l 9, D1 repeats l 8.—(l 10) Ś1 Ñ1 D1 10 क ते तेन क चा (Ñ1 श) स्त्राणि, D1 2 11 क च (D2 नु) तेन क चास्त्राणि, D3 क तेन क्वापि चाप्यानि (for the prior half) —(l. 11) B3 तव (for ते) Ś1 D10 मन्ये (for कच्चि) Ś1 तद् (for मद्) —(l 12) D2 नीच (for पापो) Ś1 D10 म्रियते, D2 पश्यति (for म्रियते) Ś1 D10 म्रियते, B2 4 जीवित, D11 भुङ्क्ति (for जीवति) D2 4 transp जीवति and त्वयि —(l 13) D6 om ये (subm) Ñ2 D1 3 4 शूर (for शूरम्) B2 तु (for तद्) Ś1 Ñ2 D1-4 10 11 वचन वृथा, Ñ2 विहित वच (for वितथं वचः) —(l 14) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 प्रियां, B3 न न (for न हि) Ś1 Ñ1 D10 11 परामृश्याद्, D1 3 4 पराभवेत्, D1 दशग्रीवो (for परामृश्य). B2 शूरो हि, B4 D2 शूरस्य (for शूरस्य). Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 को हि (Ñ1 कश्च) शूरस्य जीवति, D2 हरणापि हृदि जानति (for the post. half) —(l. 15) Ñ1 D2 11 शूरो हि रक्षते भार्या D1 3 4 शूरो रक्षति भार्यां हि (D4 वै) (for the prior half) Ñ1 शूरः (for शूरम्). D10 उपासिता (for उपासते) —(l 16) D2 यत्, D11 न हि (for न च) D4 मे (for मां) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 भाषसे (D11 °ते) राजन् B2 रक्षसे शूर (for रक्षसे वीर) Ś1 D1-4 10 11 किं (Ś1 क) नु ते, D1 किं कुतः (for किमिदं) D1 किं नु शूरस्य लक्षणम् (for the post half) —After l 16 D1 ins

तथा न तव दयिता मनोऽनार्ता रक्षिता ।

—Ñ2 illeg for l 17 —(l 17) Ś1 D1 10 वै मार D1 4 11 योनि D2 वा मिह (for पूर्वं ह) Ñ2 D2 रक्षते (for रक्षति) and पित्रा (for पिता) D1 जनक, D1 4 11 पुराधम (for रघुनन्दन) Ś1 D1 10 यौवने पुनः प्रिय (for the post half) —After l 17, D11 ins

किं न रक्षसि मामद्य पुत्रस्य शासन ।

—(l 18) Ś1 D1 3 4 10 11 त्वया (for हीना) V1 B2 हृता (for हृता) Ś1 D1 4 10 माद D1 11 चाह (for रावण) —Ñ1 illeg from रावणेन up to l 20 D2 त्वया यौवने वीर किमर्था न रक्षिता —(l 19) B1 राक्षस्य (for °सानां) —(l 20) Ś1 Ñ2 D1-4 10 11 रावण (for राघव) —After l 20 D1 ins

शूरा इक्ष्वाकव स्थानु न दृष्टा पुरुषम ।

—D2 om l 21 —(l 21) Ñ1 V2 D10 मन्तोऽपि (for हन्तोऽपि) —(l 22) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 transp चलन and शैलस्य B2 D1 कुम्भकर्ण, D1 उष्णत्वं च (for कुम्भकर्णेन) —After l 22 D2 ins

शाखा स्थैर्यं शर शाखमुख्य विनाशनं ।

—D2 om l 23 —(l 23) B1 कर्माणि (for सर्वाणि). Ś1 D10 यानि B1 D1 तथा (for यथा) Ś1 नराधिप (for नरोत्तम) —After l 23, D2 ins

तथा तवाप्यहमेवं दशक्रिया नैव सत्या ।

—(l 24) Ś1 D10 त्यापदेवम् D2 अभवानन् (for तथा नाहम्) D1 अह (for इव) Ś1 Ñ1 D1-4 10 11 रावण (D11 °ण) राजमुखे (D1 °मुखे) (for the post half) —After l 24, Ś1 Ñ2 D1-4 10 11 ins

यमानन्तराघवदीर त्वयि नाथे व्यवस्थिते ।

[Ś1 D1 11 वीर, Ñ1 राम (for वीर) D1 (with hiatus) निहन्यते प्रनाथव, D4 यमान्यदनदेव (for the prior half). D1 च जीवति (for व्यवस्थिते)]

—(l. 25) B1 अवस्थ (for वाचस्य) B1 2 D1 4 वचस्य

ततस्तद्वचनं श्रुत्वा वैदेह्या शोककारणम्।
शोकेन महताविष्टो हनूमान्प्लवगो ह्य।
एवमुक्त्वा वचनमध्यं सीता शशिनिभानना।
उदैक्षत ततो भूयः शिंशपां तां हिरण्मयीम्।
प्रादेशमात्रे शाखायामुपविष्ट प्लवगमम्।
ददर्श सीता कल्याणी प्राञ्जलिं प्रियवादिनम्।
तं दृष्ट्वापि तत सीता तु रिताति तपस्विनी।
नि श्वस्य दीर्घं तमरथं पुनर्वचनमब्रवीत्।
द्रष्टुमिच्छामि रामस्य वदनं पुष्करेक्षणम्।
पौर्णमास्यां यथा पूर्णं विमलं चन्द्रमण्डलम्।
दृष्ट्वा हि वदनं तस्य प्रहृष्येय प्लवगम।
[illegible]तस्येव तोय प्राप्य वसुधरा।

9

After 915*, Ś1 D1 10 ins, while Ñ1 V B D3 5 6 ins, after Sarga 40:

किं [illegible] वा [illegible]।
[illegible] वनम्।
[illegible]।
[illegible] यान्नि [illegible] पिधान्द्रुमान्।
[illegible] पथ [illegible] च।
[illegible] च वनपाला समन्ततः।
[illegible] महता गता यत्र दशाननः।
[illegible] स्तुदार्थैर शिरोभिरवनीं गता।
[illegible] भयविप्लुतलोचना।
[illegible] स महाशैल प्रवरा राक्षसा हताः।
अपरे च तद्वन सर्वं वानरेण गतायुषा।
तत्प्रसाद महाबाहो कर्तुमर्हसि पार्थिव।
यथा बध्येत दुष्टात्मा तथा यत्नो विधीयताम्।
श्रुत्वा तेषां तु तद्वाक्य स क्रोधात्प्रज्वलन्निव।

(for °a). D2 तथा स्त्रं कराग्र मृग. (for the prior half). V3 तथा; B2 वपे (for नौ). —Ś1 om. l. 26-28. —(l. 26) D4 (S)ति (for हि). B2 यत्र (for यं). D2 यायुग्म इत्यो [illegible] यत्रा मर्गा यां [illegible] —(l. 27) D1 3 10 [illegible] (for [illegible]). V2 [illegible] (for [illegible]). Ñ1 B1—4 11 पश्ती पश्य (D4 [illegible]) सीत है. D10 पश्ती दि [illegible] (for the post. half). —(l. 28) B1 [illegible] (for [illegible]). V1 B1 4 [illegible] (for °[illegible]). —For l. 28, Ñ2 D1—4 10 11 [illegible] —(l. 37) D4 पुष्कलाक्ष (for पुष्करेक्षणम्). —(l. 38) D1-4 11 [illegible]. Ś1 Ñ2 D3 10 चद्र(Ś1 D10 °द्र) (for पूर्णं) Ñ1 D4 पूर्णं (for चन्द्र). Ś1 D10 [illegible] निर्मलं च तद्(D10 तुर) (for the post half). —For l. 39 and 40, cf. 5 38 2 —(l. 39) Ś1 D10 तु, D1 [अ]द (for हि) Ñ2 illeg for [illegible] प्रवगम V2 प्रहृष्यामि, B1 D1 प्रहृष्येह (for °य). —(l. 40) Ś1 अथवा त यथा विष्णु रामायेव वसुधरा.

9

आदिदेश गणं तत्र राक्षसानां महाबलम् ।
ते घोरा महिता राज्ञः राक्षसाः पर्वतोपमाः ।
शुलन्त सिंहनादांश्च प्रमुमुचुश्च वानरः ।
समासाद्य च तं वीरं हनूमन्तं महाकपिम् ।
ते मुद्गरैश्च शूलैश्च पट्टिशैः समताडयन् ।
अन्यैश्च विविधैः शस्त्रैर्हनूमन्तं तथा हरिम् ।
तत क्रुद्धः स हनुमान्प्रगृह्य विपुलं द्रुमम् ।
जघान राक्षसान्घोरांस्तान्सर्वान्स महाबलः ।
ते पावकमिवासाद्य शलभा जीवितक्षये ।
जग्मुर्विनाशं सर्वे वै किङ्करास्ते च राक्षसाः ।
निहतान्किङ्करान्श्रुत्वा रावणो लोकरावणः ।
प्रहस्तस्य सुतं वीरं जम्बुमालिनमादिशत् ।
नाहत्वा वानरं वीर निवर्तितुमर्हसि ।

10

After 1077*, T1 ins.

तां तथा परमोद्विग्नां सीतां शोकाभिकर्शिताम् ।
हनूमति गृहीते तु रक्षोभिर्भीमविक्रमे ।
उवाच सरमा वाक्यं तां विश्वासयितुं तदा ।
मा शुचो देवि वैदेहि हनूमन्तं महाकपिम् ।
निहत्यारक्षिण सर्वांश्चाक्षसांस्तत एव च ।
पुरीं लङ्कां दहति न साक्षादिव हुताशनः ।
भवनाद्भवनं गच्छन्सौमनस्येन वीर्यवान् ।
प्रासादवरसंस्थाश्च गवाक्षस्थाश्च योषितः ।
वह्निप्रदीप्तभवना नादान्कुर्वन्ति दुःखिताः ।
काश्चित्तत्र विशालाक्ष्यो वह्निज्वालासमावृताः ।
अपश्यन्त्यः क्वचिद्द्वारं सर्वतोऽग्निसमावृतम् ।
प्रासादशिखरेभ्यस्तु कलंबं माभिवर्तिरे ।
अभिपातिन्ति सहसा रोदन्त्यो मधु करुणं ।
आतु(गु)ल्मा निहता सा वायोर्मिर्विनिपातिता ।
स्वर्णं रावणसौधानि प्रासाद्यग्निपातभि ।
दह्यन्तेऽग्निसमानानि वज्रार्गलविबोधित ।
प्रासादानां यथा शक्निदग्धा पतन्ति हि ।
दीप्यमानेव सा भाति लङ्का कालविपर्यये ।
कपिदग्धेषु गेहेषु कपिर्धूर्तीनाशिता ।
चतुर्धाम विभाति स्म गृहाणां भूमय शुभा ।
कान्ताभिः सह विभ्रान्ता दृश्यन्ते राक्षसाङ्गनाः ।
महोद्युद्धेषु स्म आगतं सदभिरक्तिर ।
सप्रदीप्ता पुरी लङ्का हनुमद्वीर्यशालिनाम् ।
भग्न पुराणि सर्वाणि दृष्ट्वा निर्दग्धानि गम ।
कपिदग्धगृहाभा हरिर्षिशुक्मनिभा ।
वह्निप्राकारशालाश्च गिरीशाग्रप्रकाशिनि ।
धूमेन महता चैव विद्रुमोद्देशा समावृता ।
पर्वताग्रेषु संवासे मदा इव नभस्तले ।
देवी पश्यतु प्रासादान्हनूमन्तं प्रति प्रियं ।
दृष्ट्वा लङ्कापुरीं सीता व्योम्नि वीरं प्रकाशनं ।
क्षिप्रो वनौकसां श्रेष्ठः सुग्रीवस्य इवामलः ।
एतच्छ्रुत्वा सरमावाक्यं सीता शशिनिभानना ।
निर्वृतिं परमां प्राप्ता बाला मत्स्यामरपरा ।

D5 आशित (for पतित) Ś1 Ñ2 V B D1.5.10 ञ्ज, D2 न (for स). V2 महाबल (for महाबलम्) Ñ2 V B D6 राक्षसा (B3 °स) प्रवरा (by transp).—(l 11) Ñ2 V1 B D6 अथ तत्र (V1 B2.4 °तथा B1 बभंज च B3 °तु तद्) वन (Ñ2 वन) राजन् (for the prior half) B4 हता (for गता) —(l 12) D2 तद् (for स्तु) D2 न प्रमाद (for हाप्रमाद) Ñ2 V B D6 सादर (for पाथिव) —Ś1 D1.5.10 om l. 13 —(l. 13) Ñ2 बाष्पत (sic) (for बध्येत) —(l 14) Ñ2 V1 B D6 तु तेषां (by transp). Ś1 तथा V2 तद् (for तु तद्) Ñ2 D6 वचन (for तद्वाक्य). Ñ2 D6 क्रोधेन, B2 क्रोधात्स (by transp) B3 प्रज्वलन्निव —(l 15) Ñ2 D2 राक्षसानां (for आदिदेश). V2 B2 D6 गणेषु, D5 गणे (for गण) D1 lacuna after त Ñ2 D6 व्यादिदेश (for राक्षसानां) Ś1 B2 D10 महाबल (B2 °बल) —(l 16) B1 रुषिता (for म°) —(l 17) Ś1 शुचन्ते (for शुभन्त) Ś1 D1.5.10 ते (for च) D2 प्रमुमुचु (for प्रमुमुचु) —(l 18) B1 समासाद्य Ñ2 V B D6 गताभ्यर्णं (for महाकपिम्). —(l. 19) Ñ2 V1 B1.2 D6 आयुधैः, V2 B2 शस्त्रैः (for ते शस्त्रैः). D2 विविधैः (for विविधैः). B1 घोरै, D2 युद्धे (for शूलै). Ñ2 स्थ-, V2 B2 D5 च (for स).—(l 20) Ś1 D1.5.10 विविधः, B1 तथा घोरै (for तथा घोरै). —(l 21) Ś1 D5.10 तु (for स) B2 तस्य स हनुमान्क्रुद्ध (for the prior half) Ñ2 V B D2 तरसा (for वृक्ष) D2 विपुलद्रुमान् —(l 22) D1 lacuna for राक्षसान्घोरान् Ñ2 V B महाबलान् (by transp) D6 ममर्द च (for तामस्तान्) B2 D1 महारणान् (for महाबल) —B1 om l 23–26 —(l 23) Ś1 D10 न (for ते) V2 तद् पावक समासाद्य (for the prior half) D2 पतङ्गो D6 क्षये (for क्षये) —(l 24) Ś1 B2 ते सर्वे, D1.2 नेदुः (for सर्वे वै) Ś1 D10 नाम राक्षसाः, Ñ2 तत राक्षसा, B3 किङ्कराख्या D1.2 दश राक्षसा (for वै च राक्षसा) —After l. 24, V2 B3 read an additional colophon

(Sarga name V2 B3 किंकरवध —Sarga no (figures, words or both) V2 30, B3 38)

—(l 25) D10 निहता (sic) (for °तान्) D1-3 राक्षसान् (for किङ्करान्) —(l 26) D1.2 आदिशत् (for °शत्) —(l 27) Ñ2 V2 वानरं (sic) (for वानरं) Ś1 D1 वीर, Ñ2 V B2.3.4 D6 तु (for वीर)

—Thereafter Ñ2 V1 B1.4 D1 read 5.40.36 with an additional colophon Sarga name: Ñ2 किंकरवध (illeg), V1 जम्बुमालिवधः, B1 किंकरवध, B4 जम्बुमालि-प्रयाणं, D6 किंकरवधः.—Sarga no (figures, words or both) B1 om., Ñ2 V1 D6 40, B4 43

आदिदेश गणं तत्र राक्षसानां महाबलः।
ते घोराः सहिता सर्वे राक्षसाः प्रवरर्षिणः।
मुञ्चन्तः सिंहनादांश्च प्रययुर्यत्र वानरः।
समासाद्य च तं वीरं हनूमन्तं महाबलम्।
ते जघ्नुर्विमलैः शूलैः पट्टिशैः मुद्गरैः।
अन्यैश्च विविधैः शस्त्रैर्हनूमन्तं तथा शरैः।
ततः क्रुद्धः स हनुमान्प्रगृह्य विपुलं द्रुमम्।
जघान राक्षसान्घोरांस्तान्समेतान्महाबलः।
ते पावकमिवासाद्य शलभा जीवितक्षये।
अभ्युपेत्य सर्वे वै किंकरास्ते च राक्षसाः।
निहतान्किंकरान्श्रुत्वा रावणो लोकरावणः।
प्रहस्तस्य सुतं वीरं जम्बुमालिनमादिशत्।
साहसं वानरं वीरं विनिर्जेतुमर्हसि।

10

After 1077*, T1 ins.:

तां तथा परमोद्विग्नां सीतां शोकाग्निकर्शिताम्।
हनूमति गृहीते तु रक्षोभिर्भीमविक्रमैः।
उवाच सरमा वाक्यं तां विश्वासयितुं तथा।
मा शुचो देवि वैदेहि हनूमन्तं महाकपिम्।
निहत्याशिनः सर्वांस्राक्षसांस्तत एव च।
पुरीं लङ्कां दहति नः साक्षादिव हुताशनः।
भवनाद्भवनं गच्छन्सौमनस्येन वीर्यवान्।
प्रासादवरसंस्थाश्च गवाक्षस्थाश्च योषितः।
बहुभिर्दीप्तनयना नादान्कुर्वन्ति दुःखिताः।
काश्चिच्चत्रा विमानाग्रे वह्निज्वालासमावृताः।
अपश्यन्त्यः क्वचित्त्राणं पर्वतोऽग्निसमावृतम्।
यद्यद्वेश्म ... ... ।
...
भवनु(रू)गृह निकृता ... ... ।
...
... ।
... ।
दीप्यमानेव सा भाति लङ्का कालविपर्यये।
क्वचित्प्रवर्तमानाग्निः क्वचित्प्रज्वलिताजिरा।
बहुधा विभान्ति स्म गृहाणां भूमय शुभाः।
कान्ताभिः सह निःसृत्य ... राक्षसास्तदा।
महोत्सुकं रुदन्ति स्म आर्ता ... ।
सवर्णां पुरीं लङ्कां हनुमद्वीर्यनिर्जिताम्।
... ... तदा।
क्वचित्कुसुमसंकाशा क्वचित्किंशुकसंनिभा।
क्वचिदङ्गारसदृशकाशा ... ।
धूमेन सहताः केचित् ... समावृताः।
पर्वकालेषु संप्राप्ते मेघा इव नभस्थले।
देवी स्वपयतु ... ... प्रति प्रियं।
दग्ध्वा लङ्कापुरीं भीमां ज्योतिं वीरं ... ।
स्निग्धो ... ... ।
एवमुक्त्वा ... सीता ... ।
निर्वृत्तिं परमां प्राप्ता ... ।

D4 ... (for ...). Ś1 Ñ2 V B D1.2.10 ... ; D1 ... (for ...). V2 ... (for ...). Ñ2 V B D2 ... (B1 °...) ... (by transp.). —(l. 11) Ñ2 V1 B D4 ... (V1 B2.4 °...; B1 ...; B2 °...) ... (Ñ2 ...) ... (for the prior half). B4 ... (for ...). —(l. 12) D2 ... (for ...). D2 ... (for ...). Ñ2 V B D2 ... (for ...). —Ś2 D1.3.10 om. l. 13. —(l. 13) Ñ2 ... (sic) (for ...). —(l. 14) Ñ2 V1 B D4 ... (by transp.). Ś1 ...; V2 ... (for ...). Ñ2 D4 ... (for ...). Ñ2 D4 ...; B4 ... (by transp.). B2 .... —(l. 15) Ñ2 D4 ... (for आदिदेश). V2 B2 D4 ...; D1 ... (for गणं). D1 lacuna after ... Ñ2 D4 ... (for ...). Ś1 B2 D10 ... (B1 °...). —(l. 16) B4 ... (for स°). —(l. 17) Ś1 ... (for ...). Ś1 D1-3.10 ... (for च). D4 ... (for ...). —(l. 18) B1 ... Ñ2 V B D4 ... (for ...). —(l. 19) Ñ2 V1 B2.4 D4 ...; V2 B1 ... (for ...). D2 ... (for ...). B1 ...; D4 ... (for ...). Ñ2 ...; V2 B2 D4 च (for ...). —(l. 20) Ś1 D1-3.10 ...; B1 ... (for तथा शरैः). —(l. 21) Ś1 D3.10 ... (for स). B4 ... (for the prior half). Ñ2 V B D4 ... (for ...). D1 .... —(l. 22) D1 lacuna for ..., Ñ2 V B ... (by transp.). D4 ... (for ...). B2 D1 ... (for ...). —B4 om. l. 23–26. —(l. 23) Ś1 D10 ... (for ...). V2 ... (for the prior half). D1 .... D4 ... (for ...). —(l. 24) Ś1 B2 ...; D1.3 ... (for ...). Ś1 D10 ...; Ñ2 ...; B2 ..., D1.3 ... (for ...). —After l. 24, V1 B2 read an additional colophon.

[*Sarga name*: V1 B2 .... —*Sarga no.* (figures, words or both): V2 30; B2 38.]

—(l. 25) D10 ... (*sic*) (for °...). D1-3 ... (for ...). —(l. 26) D1.3 ... (for °...). —(l. 27) Ñ2 V2 ... (sic) (for वानर). Ś1 D2 ..., Ñ2 V B1.2.4 D4 ... (for ...).

—Thereafter Ñ2 V1 B2.4 D4 read 5.40.1-6 with an additional colophon. *Sarga name*: Ñ2 ... (illeg.); V1 ...; B1 ...; B4 ...; D4 .... —*Sarga no.* (figures, words or both): B1 om.; Ñ2 V1 D4 40; B4 43.

आदिदेश गणं तत्र राक्षसानां महाबलः ।
ते घोरा प्रहिता राज्ञा राक्षसा बलदर्पिताः ।
शूलानि भिन्दिपालांश्च प्रगृह्याथ ययुस्तदा ।
समासाद्य च तं वीरं हनूमन्तं महाबलम् ।
ते समुद्गरैः शूलैः परिघैः समताडयन् ।
अन्यैश्च विविधैः शस्त्रैर्हनूमन्तं तथा शरैः ।
ततः क्रुद्धः स हनुमान्प्रगृह्य विपुलं द्रुमम् ।
जघान राक्षसान्घोरान्सर्वेशान्महाबलः ।
ते पावकमिवासाद्य शलभा जीवितक्षये ।
तानुद्दिश्य सर्वे वै किङ्करास्ते च राक्षसाः ।
निहतान्किंकरान्श्रुत्वा रावणो लोकरावणः ।
प्रहस्तस्य सुतं वीरं जम्बुमालिनमादिशत् ।
आहत्वा वानरं वीरं निनिराक्तुमर्हसि ।

10

After 1077*, T3 ins.

तां तथा परसोद्विग्ना सीता शोकाभिकर्शिताम् ।
हनूमति गृहीते तु रक्षोभिर्भीमविक्रमैः ।
उवाच सरमा वाक्यं तां विशालयितुं तथा ।
मा शुचो देवि वैदेहि हनूमन्तं महाकपिम् ।
निहत्याक्षिणं सर्वांश्चाप्यक्षमेव च ।
पुरीं लङ्कां दहति न साक्षादिव हुताशनः ।
मधनाद्धवनं गच्छन्सीमनरस्येन वीर्यवान् ।
प्रासादवरसस्थाश्च गवाक्षस्थाश्च योषितः ।
वह्निप्रदीप्तनयना मदात्कुर्वन्ति तु स्थिता ।
काश्चिच्च विशालाभ्यो वह्निज्वालासमावृता ।
अपश्यन्त इतिवार्ता सर्वतो विप्रमाद्रताम् ।
यद्वावन्निवपन्त्यासु कारयं स्वनिनरिन ।
अभिधावन्ति सहसा धीरन्त्य सह वानरैः ।
सद्यु(शु)ल्म निकृत्य स्म वायोर्विविश्रिन्तसदा ।
गगनं शारवनीकं प्रयान्मतिधारमि ।
दग्धपक्षस्निग्धशापेणा यद्वावन्निवेश्विन ।
प्रासादस्मान्य बहुधा दृश्यन्ता दर्शनि हि ।
दीप्यमानेन सा भाति लङ्का काञ्चिपद्य ।
वचित्स्थसदाणु कचिदर्धविनाशिता ।
बहुधेना विभाविन स्म शुद्धाया भूमय शुभा ।
काताभि मह विजन्ता दरन्त राक्षसस्तदा ।
अहोप्यधर्मेणभि स्म यावति नाभितरिन ।
समदीप्तां पुरीं लङ्कां हनुमदीपधातिताम् ।
काम पुराणि सर्वाणि दग्ध विद्रानि तदा ।
कचिदकुमसंज्ञामा कचिद्रनुकमनिभा ।
ववितकालमन्मिकाशा शिलाधातुश्चकाणि ।
भूमेन संवृता कचिच्छोरेणा समावृता ।
पर्वताग्रेषु संभाहे महा इव नमस्तर ।
दती स्थपवत् शापादनुमन्त प्रति शिवे ।
दृष्ट्वा लङ्कापुरीं भीमां व्योम्नि धीर प्रकारन ।
विरगो धर्नौवेसरोधा सुतदन्त इयामस ।
गतस्कृतमवस्त्रीना सीता शशिनिभानना ।
निर्वृति परमा प्राप्ता बाला स्वस्थामना तदा ।

D1 नास्ति (for धषित) Ś1 Ñ2 V B D1.6.10 तु D1 च (for स) V3 महाश्चिव (for महाश्चिव) Ñ2 V B D6 राक्षसाः (B3 °स) प्रवरा (by transp) —(l 11) Ñ2 V3 B D6 सह तत्र (V1 B3.4 °तत्र B1 वर्मेन च B2 °तु तद्) येन (Ñ2 वल) रावम् (for the prior half) B2 दृढा (for ममा) —(l 12) D2 तव (for तद्) D3 न प्रमाद (for तमाद्) Ñ2 V B D6 मानद (for पार्थिव) —Ś1 D1.8.10 om l 13 —(l 13) Ñ2 बाध्यन (sic) (for वधेन) —(l 14) Ñ2 V1 B D6 तु तेषां (by transp) Ś1 तथा V2 *तद् (for तु तद्) Ñ2 D6 वचन (for तद्वाक्य) Ñ2 D6 क्रोधेन B4 क्रोधहन (by transp) B3 प्रसरत्स्थित —(l 15) Ñ2 D6 राक्षसानां (for आदिदेश) V2 B2 D6 गणान्, D1 गणं (for गणं) D2 lacuna after रा Ñ2 D6 व्यादिदेश (for राक्षसानां) Ś1 B1 D10 महाबल (B3 °बले) —(l 16) B2 सहिता (for प्र°) —(l 17) Ś1 गृहन्ते (for शूलानि) Ś1 D1-8.10 वै (for च) D2 प्रकम्पुर् (for प्रययुर्) —(l 18) B2 समा*च Ñ2 V B D6 महाबलम् (for महाबलम्) —(l 19) Ñ2 V1 B1.2 D6 आवव्रुः, V2 B3 आजघ्नुः (for ते जघ्नुः) D2 विविधैः (for विपुलैः) B1 शरैः, D2 शूलैः (for शूलैः) Ñ2 स्व, V1 B3 D2 च (for स) —(l 20) Ś1 D1-8.10 निर्धिय, B1 तत्र शरैः (for तथा शरैः) —(l 21) Ś1 D8.10 तु (for स) B4 तत स हनुमान्कपि (for the prior half) Ñ2 V B D6 क्रमाय (for प्रगृह्य) D1 विपुल्द्रुमान् —(l 22) D1 lacuna for जघान राक्षसान् Ñ2 V B सर्वेशान्महा (by transp) D6 ममतास (for सर्वेशान्) B2 D1 समागतान् (for महाबल) —B4 om l 23–26 —(l 23) Ś1 D1.8 न (for ते) V2 अग्नि पावक माश्रित्य (for the prior half) D1 दृष्ट्वा D6 -शूर (for -शरे) —(l 24) Ś1 B2 ते सर्वे D1.8 सर्वे (for सर्वे वै) Ś1 D10 नाम राक्षसः Ñ2 ते च राक्षसाः B3 किंकरास्तदा D1.8 तस रक्षस (for ते च राक्षसाः) —After l 24 V2 B3 read an additional colophon

[*Sarga name* V2 B3 किंकरवध —*Sarga no* (figures, words or both) V2 30, B3 38]

—(l 25) D10 भाचा (sic) (for °तम्) D1.8 दृष्ट्वान् (for श्रुत्वा) —(l 26) D1.8 आदिदेश (for °शत्) —(l 27) Ñ2 V2 वान° (sic) (for वानरं) Ś1 D2 वीरं, Ñ2 V B1.2.4 D6 द्रुतं (for वीरं)

—Thereafter Ñ2 V2 B1.4 D6 read 5.40 36 with an additional colophon *Sarga name* V2 किंकरवध (illeg) V1 जम्बुमालिवध B1 किंकरवध, B4 जम्बुमालिप्रयाण D6 किंकरवधः —*Sarga no* (figures, words or both) B1 om Ñ2 V2 D6 40 B4 43.

ततस्तद्वचनं श्रुत्वा वैदेह्याः शोककारणम् ।
शोकेन महताविष्टो हनूमान्प्ररुरोद ह ।
एवमुक्त्वा वचस्तथ्यं सीता शशिनिभानना ।
उदैक्षत ततो भूयः शिंशपां तां हिरण्मयीम् ।
प्रादेशमात्रं शाखायामुपविष्टं प्लवंगमम् ।
ददर्श सीता कल्याणी प्राञ्जलिं प्रियवादिनम् ।
तं दृष्ट्वापि तत सीता दुःखितापि तपस्विनी ।
निःश्वस्य दीर्घं तत्रस्थं पुनर्वचनमब्रवीत् ।
द्रष्टुमिच्छामि रामस्य वदनं पुष्करेक्षणम् ।
पौर्णमास्यां यथा पूर्णं विमलं चन्द्रमण्डलम् ।
दृष्ट्वा हि वदनं तस्य प्रह्लाद्येय प्लवंगम ।
अर्धसंजातसस्येव तोयं प्राप्य वसुंधरा ।

9

After 945*, Ś1 D1.10 ins., while Ñ2 V B D2.3.6 ins. after Sarga 40:

किंकरान्सुबहून्हत्वा हनुमान्मारुतात्मजः ।
शाखामृगवनच्छन्नं बभञ्ज प्रमदावनम् ।
चम्पकान्नागवृक्षांश्च तिलकान्बकुलानपि ।
नारिकेलानशोकांश्च तथान्यान्विविधान्द्रुमान् ।
बभञ्ज परमक्रुद्धो वृक्षपालाञ्जघान च ।
तं दृष्ट्वा भज्यमानं च वनपालाः समन्ततः ।
विद्रुताः सहसा त्रस्ता गता यत्र दशाननः ।
बद्धाञ्जलिपुटाश्चैव शिरोभिरवनीं गताः ।
न्यवेदयन्रावणाय भयविप्लुतलोचनाः ।
धर्षितः स महांश्चैत्यः प्रवरा राक्षसा हताः ।
भग्नं च सदनं सर्वं वानरेण गतायुषा ।
तत्प्रसादं महाबाहो कर्तुमर्हसि पार्थिव ।
यथा बध्येत दुष्टात्मा तथा यत्नो विधीयताम् ।
श्रुत्वा तेषां तु तद्वाक्यं स क्रोधात्प्रज्वलन्निव ।

(for °न्य) D8 तथा त्वं करुणं कुरु (for the prior half). V2 तथा, B1 कपे (for कवि). —Ś1 om. l. 26-28. —(l. 26) D3 [ऽ]पि (for हि). B2 यथा (for यत). D2 मायुक्त दशग्रीवं हत्वा नयति मां लघु —(l. 27) D1.2.4.10.11 रक्षितव्या (for रक्षणीया). V1 सदैव हि (for हि सर्वदा). Ñ1 D1-4.11 पत्नी पत्या (D4 भर्त्रा पत्नी) सदैव हि. D10 पत्नी हि पतिना मया (for the post. half). —(l. 28) B1 प्रणष्टम् (for तत्रष्टम्). V1 B3.4 धर्मज्ञस्य (for °स्थस्य). —For l. 28, Ñ1 D1-4.10.11 subst.

उभयं वितथं त्वत्तो ह्यद्य सौम्य समाभवत् ।

[Ñ1 illeg., D2 नाथ (for त्वत्तो). D10 यदि (for ह्यद्य) D10 सौम्यमस्ता अम् (for सौम्य समाभवत्). D3 तथा त्वं कर्तुमर्हसि (for the post. half)]

—(l. 29) Ś1 D10 तस्यास् (for तत्त्). V B2-4 शोककारणं. —(l. 32) Ś1 Ñ2 B4 D6.10 समैक्षत, D8 निश्चस्य च (for उदैक्षत). Ś1 D1.2.4.11 पुनर्दीना, Ñ2 D6 तदा भूय, D8 पुनर्हनू-मान्, D10 मुहुर्दीना (for ततो भूय) D2 शिंशिपागुल्माश्रिता (for the post. half) —(l. 33) Ś1 स्थितं च (for उपविष्ट). —Ś1 om. l. 34-35 —(l. 34) B3 D10 प्रिय वादिनी —After l. 34, Ñ1 (illeg.) D8 ins.

महता शोकभारेण सभागनवधूरिव ।

—(l. 35) Ñ2 transp. त and दृष्ट्वा. Ñ1 B4 D1.2.4.11 विस्मिता, D8.10 दुःखिता (for [अ]पि तत). D8.10 विस्मिता (for दुःखिता). B1 [अ]थो, B3 हि, B4 [अ]पि, D1.3.11 च (for [अ]पि). V1 यशस्विनी. Ñ2 दु शोकपरिप्लुता (for the post. half). —(l. 36) Ś1 Ñ1 D2.4.11 तत्रस्था, Ñ2 V D6 उर्व्यां च, D1 तवस्य, D10 समस्ता (for तत्रस्थ). —After l. 36, Ñ1 ins.:

हनूमन्हरिशार्दूल पण्डितः कुशलो ह्यसि ।
ब्रवीमि त्वां कुरुष्वेह कल्याणदर्शितागमना ।

—(l. 37) B4 पुण्डरीक्षण (for पुष्करेक्षणम्). —(l. 38) D1-4.11 पूर्णमास्या. Ś1 Ñ2 D6.10 चन्द्र(Ś1 D10 °द्र) (for पूर्ण) Ñ1 D6 पूर्ण- (for चन्द्र-). Ś1 D10 -मण्डलं निर्मलं च तव (D10 शुभ) (for the post. half). —For l. 39 and 40, cf. 5.38.3 —(l. 39) Ś1 D10 तु; D4 [अ]द्य (for हि). Ñ2 illeg. for प्येय प्लवगम V2 प्रह्लद्यामि, B4 D1 प्रह्लादेद् (for °य). —(l. 40) Ś1 अथवा त यथा सिद्धा सप्राप्येव वसुधरा.

9

(l. 1) D1 lacuna for किंकरान्सुबहून्. Ś1 D1.3.10 कपि-कुञ्जर, V B हरिपुंगवः (for मारुतात्मज). —(l. 2) Ñ2 V B D6 उद्यानं द्रुम(B3 वन)संछन्नं, D1 शोचनप्रवणस्य (for the prior half). Ñ2 V1 B D6 मृगताकुल(V1 B1 °स्र) (for प्रमदावनम्). V2 शालभाकुलवारण (for the post. half). —(l. 3) Ś1 D10 चण्वकान् (for चम्पकान्). Ñ2 नाग पुष्पाश्च, V B1-3 D6 नागपुष्पांश्च, B4 नागपुष्पाणि, D3 नाग वृक्षाश्च V1 D3 बकुलान् (for बकुल°). —(l. 4) D1-3 नालिकेरान् (for नारि°). Ñ2 V B D6 तथाशोकान् (for अशोकांश्च). Ñ2 V B D6 अन्यांश्च (for तथा-न्यान्). B4 विविध (for °धान्). —(l. 5) D2 रक्ष (for वृक्ष). Ś1 D10 वृक्षशाला बभञ्ज च, B4 वृक्षान्पुष्पफलान्वितान्, D3 शालान्तालाश्चयान च (for the post. half). —(l. 6) V1 B1 (m. also as above) हि, D3 तद् (for तं). D6 भज्यमान Ñ2 V B1-4 D6 तु (for च). Ś1 D10 भज्यमान वनं दृष्ट्वा, B4 तान्दृष्ट्वा भज्यमानांस्तु (for the prior half). —D10 om. l. 7-9. —(l. 7) V1 B3 जग्मुर् (for गता). Ś1 दशग्रीवमुपागम्य वाक्यमूचुरिद तदा. —Ś1 om. l. 8-9. —(l. 8) D1 lacuna for the prior half. B1 बद्धा (for बद्ध). Ñ2 V1 B D6 [इ]दम्; V2 [ए]वम् (for [ए]व). D1.3 अवनिं. Ñ2 V B D6 कृत्वा प्रणता भुवि (for the post. half). —(l. 9) Ñ2 V B D6 रावण तत्र संक्रुद्ध (for the prior half). Ñ2 V B D6 शोक- (for भय-). D1 -विप्लुत- (for -विप्लुत-). B4 -लोचन. —(l. 10) Ñ2 V B

आदिदेश गण तत्र राक्षसाना महाबल ।
ते घोरा प्रहिता राज्ञा राक्षसा दर्पदर्पिता ।
शुभ्रन्त सिंहनादांश्च प्रययुर्यत्र वानर ।
समासाद्य च त वीर हनूमन्त महाबलम् ।
ते जघ्नुर्विमलै शूलै परिघै सपरश्वधै ।
अन्यैश्च विविधै शस्त्रैर्हनूमन्त तथा शरै ।
तत क्रुद्ध स हनुमान्प्रगृह्य विपुल द्रुमम् ।
जघान राक्षसान्घोरान्कालसंकाशान्महाबल ।
ते पावकमिवासाद्य पतङ्गा जीवितक्षये ।
जग्मुर्विनाश सर्वे वै किंकरास्ते च राक्षसा ।
निहतान्किंकराञ्श्रुत्वा रावणो लोकरावण ।
प्रहस्तस्य सुत वीर जम्बुमालिनमादिशत् ।
आहत्वा वानरं वीर विनिवर्तितुमर्हसि ।

10

After 1077*, T2 ins

सा तथा परमोद्विग्ना सीता शोकाभिकर्शिताम् ।
हनूमति गृहीते तु रक्षोभिर्भीमविक्रमे ।
उवाच सरमा वाक्य ता विशालाक्षि तथा ।
मा शुचो देवि वैदेहि हनूमन्त महाकपिम् ।
निहत्याक्षिण सत्राक्षसास्तथा पुनश्च ।
पुरीं लङ्का दहति न साक्षादिव हुताशन ।
अचलाद्भवन गच्छन्मौनसत्येन वीर्यवान् ।
प्रासादवरसस्थाश्च गवाक्षस्थाश्च योषित ।
वह्निप्रदीप्तनयना नादान्कुर्वन्ति दु खिता ।
काश्चिच्च विशालाक्ष्यो वह्निज्वालासमावृता ।
कपदयन्त्य करिष्याथ मर्वगोऽग्निसमावृतम् ।
पक्षाव्यसिषक्तात्तु कर्तव्य नाभिजानति ।
अभिधावन्ति सहसा क्रोशन्त्य सह बालकै ।
अवरु(रु)ह्य निकृत्ता ऋ वालेभिर्विनिपातिता ।
राक्षसौ शाकसौर्य प्रवालमणिभूषिता ।
दह्यन्तेऽग्निमथापन्ना वह्नावभिवृतोऽभिता ।
प्रासादभ्राणि बहुधा अग्निदग्धा पतन्ति हि ।
दीप्यमानेव सा भाति लङ्का कालविपर्यये ।
क्वचिज्ज्वलद्दशास्तु क्वचिद्धर्मविनाशिता ।
बहुधा विभान्ति स्म गृहाणा सुमध्यमा ।
कालाभि सह विशाला दह्यन्ते राक्षसास्तदा ।
महोत्सुवर्वन्ति स्म प्राकार नाभिजानति ।
सप्रदीप्ता पुरीं लङ्का हनुमद्वीर्यवर्धिताम् ।
मत्वा पुराणि महान्ति दग्धा विमानानि तदा ।
क्वचित्कुङ्कुमवर्णाभा क्वचित्किंशुकसंनिभा ।
क्वचिच्छाल्मलिकुसुमा विद्युद्भासप्रकाशिता ।
धूमेन सवृता क्वचिद्द्रोहेणा समावृता ।
पर्वकालेषु सप्रास ग्रहा इव नभस्थले ।
देवी व्यथयतु प्रासादनूमत प्रति प्रिये ।
दग्ध्वा लङ्कापुरीं सीमा व्योम्नि वीर प्रकाशते ।
स्निग्धो घर्णीसमतोया सुरक्षन्द्र इवामल ।
तद्वचश्चामरप्रीता सीता शशिनिभानना ।
निर्वृतिं परमा प्राप्ता बाला स्वस्थामनस्तदा ।

D6 नाशित (for धर्षित) Ś1 Ñ2 V B D1 4.10 सु, D1 च (for स) V2 महाक्षेत्र (for महाक्षिल) Ñ2 V B D6 राक्षसा (B2 °स) प्रवरा (by transp) —(l 11) Ñ2 V1 B D6 मत्र तत्र (V1 B3 4 °स्थ, B1 यमत्र च B2 °हु तद्) वन (Ñ2 ब्र) रावस् (for the prior half) B4 तदा (for गता) —(l 12) D2 स्व (for तद्) D1 न प्रमाद (for हयमाद) Ñ2 V B D6 मारुद् (for पार्थिव) —Ś1 D1 3.10 om l 13 —(l 13) Ñ2 वाध्यत (sic) (for वध्येन) —(l 14) Ñ2 V1 B D6 तु येषा (by transp) Ś1 तथा V1 * तद् (for तु तद्) Ñ2 D6 वचन (for तद्वाक्य) Ñ2 D6 क्रोधेन B4 क्रोधात्म (by transp) B3 प्रत्युक्ति —(l 15) Ñ2 D6 राक्षसाना (for आदिदेश) V2 B2 D6 गणान, D2 गणै (for गण) D1 lacuna after स Ñ2 D6 व्यादिदेश (for राक्षसाना) Ś1 B3 D10 महाबल (B3 °बले) —(l 16) B4 सैन्येना (for प्र°) —(l 17) Ś1 शुचन्तै (for शुभ्रन्त) Ś1 D1-3.10 वे (for च) D3 प्रजग्मुर् (for प्रययुर्) —(l 18) B2 समा * * Ñ2 V B D6 गताकुल (for महाबलम्) —(l 19) Ñ2 V1 B1 2 D6 आजघ्नुर्, V2 B3 आजघ्नुर् (for ते जघ्नु) D3 विविधै (for विमलै) B2 घोरै, D3 शक्ते (for शूलै) Ñ2 स्व, V2 B3 D6 च (for स) —(l 20) Ś1 D1-3.10 विविध, B1 तत्र शरै (for तथा शरै) —(l 21) Ś1 D2.10 तु (for स) B4 तत स हनुमान्क्रुद्ध (for the prior half) Ñ2 V B D6 मारुत (for प्रगृह्य) D1 विपुलद्रुमान् —(l 22) D1 lacuna for जघान राक्षसान्, Ñ2 V B सर्वेनाशान् (by transp) D6 समराप (for कालसमान्) B3 D1 महाबलान् (for महाबल) —B3 om l 23–26 —(l 23) Ś1 D10 त (for न) V2 तत्र पावक सामन्य (for the prior half) D1 सम्भो D6 -क्षय (for -क्षये) —(l 24) Ś1 B2 ते सर्वे D1 2 सर्वेरि (for सर्वे वै) Ś1 D10 नाम राक्षस Ñ2 तत्र राक्षसा B3 भीमराक्षसा D1 2 तत्र सहस (for ते च राक्षसा) —After l 24, V2 B2 read an additional colophon

[*Sarga name* V2 B2 कैन्धवध —*Sarga no* (figures words or both) V2 30, B2 38]

—(l 25) D10 निहत्वा (sic) (for °तान्) D1-3 राक्षसान् (for किंकरान्) —(l 26) D1 2 आदिदेश (for °शत्) —(l 27) Ñ2 V2 दानर (sic) (for वानर) Ś1 D6 वैर, Ñ2 V B1 2 4 D6 शूर (for वीर)

—Thereafter Ñ2 V1 B1 4 D6 read 5.40 36 with an additional colophon *Sarga name* V2 किंकरवधो वध (illeg), V1 जम्बुमालिवधो B1 किंकरवध, B4 जम्बुमालिप्रस्थानं D6 किंकरानां वध —*Sarga no* (figures, words or both) B1 om Ñ2 V1 D6 40 B4 43

11

After 5 52 7 D6 7 S ins

वज्रदंष्ट्रस्य च तथा पुप्लुवे स महाकपिः ।
शुकस्य च महातेजाः सारणस्य च धीमतः ।
तथा चेन्द्रजितो वेश्म ददाह हरियूथपः ।
जम्बुमालेः सुमालेश्च ददाह भवनं ततः ।
रश्मिकेतोश्च भवनं सूर्यशत्रोस्तथैव च ।
ह्रस्वकर्णस्य दंष्ट्रस्य रोमशस्य च रक्षसः ।
युद्धोन्मत्तस्य मत्तस्य ध्वजग्रीवस्य रक्षसः ।
विद्युज्जिह्वस्य घोरस्य तथा हस्तिमुखस्य च ।
करालस्य विशालस्य शोणिताक्षस्य चैव हि ।
कुम्भकर्णस्य भवनं मकराक्षस्य चैव हि ।
नरान्तकस्य कुम्भस्य निकुम्भस्य महात्मनः ।
यज्ञशत्रोश्च भवनं ब्रह्मशत्रोस्तथैव च ।
वर्जयित्वा महातेजा विभीषणगृहं प्रति ।
क्रममाणः क्रमेणैव ददाह हरिपुंगवः ।
तेषु तेषु महार्हेषु भवनेषु महायशाः ।
गृहेष्वृद्धिमतामृद्धिं ददाह स महाकपिः ।
सर्वेषां समतिक्रम्य राक्षसेन्द्रस्य वीर्यवान् ।
आससादाथ लक्ष्मीवान्रावणस्य निवेशनम् ।
ततस्तस्मिन्गृहे मुख्ये नानारत्नविभूषिते ।
मेरुमन्दरसंकाशे सर्वमङ्गलशोभिते ।
प्रदीप्तमग्निमुत्सृज्य लाङ्गूलाग्रे प्रतिष्ठितम् ।
ननाद हनुमान्वीरो युगान्तजलदो यथा ।

12

After 1086* Ś1 Ñ1 B4 D5 10 ins Ñ2 V B1-3 D6 ins l 1-14 after 1081* and l 15-25 after l 5 (B3 after l 4) of App I (No 14) D1 8 11 ins after 1083* D3 ins after 1082* while D4 T1 ins after l 12 of App I (No 13)

सीतयाभ्यर्थितो वह्निर्लङ्कां राक्षससंकुलाम् ।
ज्वालामालापरिक्षेपैरदहन्मारुतान्वितः ।
तेन शब्देन वित्रस्ता धर्षितास्तेन वह्निना ।
अभिपेतुस्तदा घोरा हनुमन्तं निशाचराः ।
सप्रदीप्तैश्च शूलाग्रैः पाशैः खड्गैः परश्वधैः ।
हनूमन्तं महावेगैराजघ्नुर्नैकशः प्रभो ।
ते राक्षसा भीमबला नानाप्रहरणान्विताः ।
आसमुत्तीर्णरथाश्च वर्णैरादित्यसंनिभैः ।
आवर्त इव गाङ्गस्य तोयस्य विपुलो महान् ।

11

(l 1) l 1 = 5 5 18ab T3 G3 तत्र (for तथा) —For l 2-4 cf 5 5 19-20ab —(l 2) G2 शुक्रस्य (for शुकस्य) M1 महावेग (for °तेजा) G3 damaged for सारणस्य च T2 G3 वीर्यवान् (for धीमत) —(l 3) T2 अथ (for तथा) T1 2 गत्वा (for ददाह) G1 पुप्लुवे स महाकपि (for the post half) —(l 4) T1 damaged after जम्बु up to l 5 T3 तत्र (for तत) D5 T3 M2 तथा कुम्भनिकुम्भयो (for the post half) —After l 4 G2 reads l 7 —l 5-6 = 5 5 20cd and 22cd —(l 6) D6 रोमणस्य G1 om च (subst) —For l 7 9 cf 5 5 23-24ab —(l 7) D6 ह्रस्वग्रीवस्य (for ध्वज°) M1 नाग्नि (for रक्षस) —(l 8) G2 damaged for घोरस्य त —(l 9) T2 3 G1 2 M1 3 विशालस्य (for विशालस्य) D6 M2 इ (for हि) ※ Ck करालस्य विशालस्येति पाठ ※ —(l 10) D6 M2 चैव इ M1 चालय (for चैव हि) —T1 damaged for the post half —D5 G3 M2 om l 11 T3 M1 transp l 11 and 12 —(l 11) T2 नरान्तकस्य (for नरान्तकस्य) T1 2 M3 दुरात्मन (for महा°) —T3 om l 12 —(l 12) G2 मूर्धे (for ब्रह्म) —(l 13) G1 कपि Cv as above (for प्रति) —For l 14 cf 5 5 24cd —(l 14) T G हरियूथप (for (for °पुंगव) M1 हनूमान्मारुतात्मज (for the post half) —l 15 = 5 5 25ab —For l 16-18 cf 5 5 25c-26 —(l 16) G2 M1 2 वेश्मसु G3 क्रतुषु (for गृहेषु) D6 [म]भिमताम् (for [ऋ]द्धिमताम्) D6 सहसा कपि, D7 8 कपिकुञ्जर T2 G1 2 M1 2 हरियूथप, Cm as above (for स महाकपि) —T1 damaged for l 17-18 —(l 17) G1 3 तेषां (for सर्वेषां) G1 2 M2 भवनानि समतत (for the post half) —(l 18) M1 राक्षसेन्द्र (for रावणस्य) —(l 20) D7 8 M1 नाना (for सर्व) D5 भूषिते (for शोभिते) —(l 21) M1 प्रवलम् (for उत्सृज्य) M1 तेषु वेश्मसु वायसद (for the post half) —(l 22) D5 ददाह (for ननाद) D6 G1 युगान्ते (for युगान्त) D5 -ज्वलनो (for -जलदो)

12

(l 1) D2 [ऋ]भ्यर्थितो (for °र्थितो) Ñ2 V B1-3 D6 स तु समर्थितो वह्नि(B3 3 °तथाग्नि) D5 8 11 स तथार्थि (D3 °भ्यर्थि)तो वह्नि T2 सा समभ्यर्थित वह्नि (for the prior half) —(l 2) D1 4 परिक्षिप्तैर् (for °क्षेपैर्) Ñ1 V1 B1 3 D11 मारुतात्मज D6 मारुतेरित (for मारुतान्वित) —(l 3) V2 भेरी (for तेन) Ñ2 D5 सर्वे च (for शब्देन) Ś1 D11 सहसा V1 विध्वस्ता B4 D2 8 सकला (for वित्रस्ता) Ñ2 B4 D6 वह्निना (for वाह्निना) —(l 4) Ś1 D10 ततो (for तदा) Ñ2 V B D6 त कपि राक्षसात्मा (for the post half) —Ñ2 V B D6 om l 5-6 —(l 5) Ñ1 D5 8 11 T2 त (for श्च) D5 दे संप्रदीप्तै (for सप्रदीप्तैश्च) D11 अंगुले (for शूलाग्रै) D1 8 T2 प्रासै (for पाशै) D1 4 11 च तोमरै (for परश्वधै) —(l 6) D1 8 अभ्यघ्नन् D5 अभिघ्नन्, D8 11 T2 अभिघ्नन् (for आजघ्नुर्) —(l 7) D1 4 [आ]तुरा (for [अ]न्विता) —Ñ1 D5 11 T2 om l 8-14 —(l 8) cf 5 40 27cd V2 B3 आजघ्नुर् (for °घ्नुर्) D6 शरैश्च D5 शरैर् (for वाणैर्) —(l 9) cf 5 41 12ab Ś1 D10 transp गांगस्य and

परिक्षिप्य हनूमन्तं स बभौ रक्षसां गणः ।
ततो वातात्मजः क्रुद्धो हेमस्तम्भसमावृतम् ।
प्रासादस्य समुद्धृत्य स्तम्भं हेमविभूषितम् ।
भ्रामयित्वा शतगुणं वामं विभ्राम्य चात्मनः ।
जघान राक्षसांस्तोरान्वज्रेणेन्द्र इवासुरान् ।
निहत्य च वरांस्तत्र दिवमेवोत्पपात ह ।
ज्वलन्निदग्ध सहसा सन्नमन्तं गृहाद्गृहम् ।
एषामादीपयामास वायुपुत्रः प्रतापवान् ।
स लाङ्गूलसमाविद्धो मृत्युमुग्रमिव ।
क्रुद्धो ययावनहस्ताऽसौ दह सप्तार्चिः ।
तोरणेषु गवाक्षेषु हर्म्येषु शिखरेषु च ।
विमानेषु पश्यन्ति राक्षसाः प्रदोषवत् ।
ततो हनुमानर्क समपतत्स्य मन्दिरान् ।
हुताशन इवाकाशे ज्वालामालापरिष्कृतः ।
ततः पुरविमानेषु रावणस्य महाकपिः ।
निपपाताग्निसहितो मूर्तिमानिव पावकः ।

°क्षिप्य —(l 10) cf 5 41 12cd D3 परिक्षिप्त (for °क्षिप्य) N2 V B D3 हरिश्रेष्ठ D6 हरीश्वर (for हनूमन्त) Ś1 तस्थौ (for स बभौ) —After l 10 N2 V B D6 ins

ये प्रवीराणि शूलानि प्रासाङ्कुशपट्टिशान् ।
तान् प्रति हनूमन्तं ज्ञि न्ति स्म निशाचराः ।

[(l 1) B2 3 transp प्रासानि and शूलानि Ñ2 मुद्गर (by pm) B1 D6 खड्ग (for चङ्कु) V2 पाशान् B4 प्राशङ्क (for प्रासाङ्कुश)]

—(l 11) cf 5 41 13 B1 श्रीमान् (for क्रुद्धो) Ñ2 D6 मीन स्त्र V1 B3(marg also हेमस्तम्भ) 3 4 D6 श्रीमन्ध (for हेमस्तम्भ) N2 V1 B D6 समाश्रित (B1 °त) V2 समाश्रित D1 2 4 समार्चित D3 प्रसाहित (for समावृतम्) —For l 12–14 cf 5 40 935* —(l 12) Ñ2 V B1 3 D6 समुत्पात्य D1 समुद्धृत्य D4 समुत्क्षिप्य (for समुद्धृत्य) B4 प्रासादाग्रमभ्युद्धृत्य (for the prior half) N2 V B2 3 D1 4 रत्न (for हेम) —(l 13) V2 बहुगुण D1 10 गुणाग्र (for शतगुण) —(l 14) D1 4 सर्वान् D3 रक्षो (for घोरान्) D1 वज्रेणेव शतक्रतु (for the post half) —After l 14 D1 ins

ताश्च सुक्षा भीमरूपाश्च नानाप्रहरणान्वितान् ।

—B3 om l 15 Ś1 (l 15 only) N1 B4 D2 3 10 11 repeat l 15–18 while D1 4 repeat l 15 and 18 after l 5 of App I (No 14) —(l 15) Ś1 N V B2 D6 10 (Ś1 Ñ1 D10 second time) राक्षसान्वीरान् (V2 °न्स वीरान्) N1 (first time) प्रवरान्सर्वान् D4 (first time) शूलान्तस्य and (second time) बलाशश्च D1 4 (both first time) वेशान्तान् D1 4 11 (all second time) सर्वो न्ति D4 (first time) म यहतोत्र and (second time) च बलवीरा D3 11 (first time) T2 च म तोलय (for च वरांस्त) D3 (first time) बाहु (for पद) N2 T2 च D10 (first time) म (for च) N1 (first time with hiatus) दर्शनाग्र पि वधि (for the post half) —(l 16) N1 (second time) 2 V B D2 3 4 10 11 (B4 D2 3 10 11 both times) अथ D1 4 अपि D6 T2 न च (for ज्वलि) N1 V1 B 3 D6 स हरिसु V2 (with hiatus) च्यवार B4 (first time) समाशाद D2 (first time) सदारा D6 T2 संलाय (for एषामाद) D1 4 गृहाद्गृहान् D3 (second time) वायुपुत्रो महाबल D11 (first time) संक्रान्तस्त्था गृहं (for the post half) —(l 17) B4 D2 10 11 (all second time) महाबल D11 (first time) प्रवीरवान् (for प्रतापवान्) D3 (second time) गृहाद्गृहं समासाद्य दीपयामास मारुत —(l 18) N1 D1 4 10 (all second time) पि पुच्छ (for लाङ्ग°) V1 B1 3 D1 4 4 (D1 4 second time) [अ]दविन्द D3 T2 [अ]म्यक्त (for [अ]द्यमक) D11 (second time) स ह पुच्छाग्नकलोमी (for the prior half) B2 मृत्युरुग्रो (by transp) B4 (first time) भयद D3 second time) पयाद T2 प्रसाद (for मुग्रम्) —(l 19) Ñ2 V2 B1 3 D6 पर्वतान् V1 B3 D11 पथवाश B4 म पर्वत् D3 पर्वक्रमस् D3 पर्वेन्ट्र T2 पयनयत् (for पर्वतस्) B4 प्रतनिय (for म°) —(l 20) B4 गवाक्षेषु (by pm) (for तोरणेषु) N2 V1 B1 3 D6 हर्म्य } V2 तल्पाग्रे D3 तल्पेषु (for हर्म्येषु) —(l 21) Ñ2 V2 B1 3 D6 विनिविपान V2 B3 विचेष्टमान B4 D1 3 4 निघ्नाण स्म D3 विचरन् स्म D11 निघ्नाना स्म (for विमानेषु) D6 T2 निघ्नन्ति (T2 °ह) स्म प्रपश्यन्ति (for the prior half) N1 D1 4 11 दर्शनीयम् (for प्रदोषवत्) —D6 om l 22–25 —(l 22) V2 V3 B1 3 D6 11 स विराजते V2 B3 चारत्ने D3 तातानाद (for स पतत्स्य) —(l 23) N1 कुद्धो (for [आ]काशे) V2 अस्तु ज्वाला (for ज्वालामाल) Ś1 N2 V2 D6 10 परिक्षिप्त B4 समावृत (for परिष्कृत) —D3 reads l 24–25 in marg —(l 24) T2 अद्रानिम्न (for मनःपुर) D6 विमानेषु (for विमानेषु) D11 बलि पिभ (for महाकपि) —(l 25) B4 D3 विवतन B3 मृ त हूताश (for [अ]ग्निसहितो) —After l 25 B4 ins

वानीरप्रेक्षाणां तु सन्दह्यतां तथैव च ।
विस्फूलो वह्निनालो धनाग्राणां सहिस्रान् ।
शस्त्राणामनष्ठाणां च समायाताश्च तथा ।
सन्ताना च क्रीडानां नित्यं वरताम्रितान् ।
पुष्पाणां गन्धमालानां शाला च प्रतप्ता ।
दक्षिणानां वाजिनाणां धाणा च कनकमयी ।
यानि यानि च रम्याणि रावणान्तःपुरे पुरे ।
विस्फाद महावीरस्तानि सर्वाणि मारुतिः ।
क्षणात् पुरस्कृत्य चर महता नलिनं शुभम् ।
अहस्तेऽग्निनिमवाप्य चर नलिनस्वार तत ।
ताम्यन्था महावीरं रक्षोऽन्ताग्निना ।
आर्याश्च मर्यादारे दन्तैरेव दण्पिरे ।

13

After 5 52 13 D5 T2 3 M1 2 ins D2 3 G M3 C5 t (om l 1-2) ins after 1086* D1 ins l 1-12 after 1086* and l 13-44 after l 8 (first occurrence) of 1088* while T2 ins l 3-12 after 5 52 13 and l 13-44 after 5 52 14 (first occurrence)

क्वचित्किंशुकसंकाशाः क्वचिच्छाल्मलिसंनिभाः ।
क्वचित्कुङ्कुमसंकाशाः शिखा वह्नेश्चकाशिरे ॥
हनूमता वेगवता वानरेण महात्मना ।
लङ्कापुरं प्रदग्धं तद्रुद्रेण त्रिपुरं यथा ।
ततस्तु लङ्कापुरपर्वताग्रे
समुत्थितो भीमपराक्रमोऽग्निः ।
प्रसार्य चूडावलयं प्रदीप्तो
हनूमता वेगवता विसृष्टः ।
युगान्तकालानलतुल्यवेगः
समारुतोऽग्निर्ववृधे दिविस्पृक् ।
विधूमरश्मिर्भवनेषु सक्तो
रक्षःशरीराज्यसमर्पितार्चिः ।
आदित्यकोटीसदृशः सुतेजा
लङ्कां समस्तां परिवार्य तिष्ठन् ।
शब्दैरनेकैरशनिप्ररूढै
र्भिन्दन्निवाण्डं प्रबभौ महाग्निः ।
तत्राम्बरादग्निरतिप्रवृद्धो
रूक्षप्रभः किंशुकपुष्पचूडः ।
निर्वाणधूमाकुलराजयश्च
नीलोत्पलाभाः प्रचकाशिरेऽभ्राः ।
वज्री महेन्द्रस्त्रिदशेश्वरो वा
साक्षाद्यमो वा वरुणोऽनिलो वा ।
रुद्रोऽग्निरर्को धनदश्च सोमो
न वानरोऽयं स्वयमेव कालः ।
किं ब्रह्मणः सर्वपितामहस्य
सर्वस्य धातुश्चतुराननस्य ।
इहागतो वानररूपधारी
रक्षोपसंहारकरः प्रकोपः ।
किं वैष्णवं वा कपिरूपमेत्य
रक्षोविनाशाय परं सुतेजः ।
अनन्तमव्यक्तमचिन्त्यमेकं
स्वमायया सांप्रतमागतं वा ।
इत्येवमूचुर्बहवो विशिष्टा
रक्षोगणास्तत्र समेत्य सर्वे ।
सप्राणिसंघा सगृहा सवृक्षा
दग्धा पुरी सा सहसा समीक्ष्य ।
ततस्तु लङ्का सहसा प्रदग्धा
सराक्षसा साश्वरथा सनागा ।
सपक्षिसंघा समृगा सवृक्षा
रुरोद दीना तुमुलं सशब्दम् ।
हा तात हा पुत्रक कान्त मित्र
हा जीवितं भोगयुतं सुपुण्यम् ।
रक्षोभिरेवं बहुधा ब्रुवद्भिः
शब्दः कृतो घोरतरः सुभीमः ।

14

After 5 52, Ś1 Ñ1 D1-3 8 10 11 ins, Ñ2 V B1 4 D9 ins after 5 53 while B3 ins after 5 52 16

ततस्तु सरमा नाम राक्षसी सीतया सह ।
ईदृक्पाना रक्षा लङ्का सत्यमीति मिथ ।
प्रसाद माम वैदेहि हनूमन्त प्रति प्रिये ।

13

D2 3 M1 2 om l 1 —(l 2) G1 2 असृत्(with hiatus) (for सृत्) —(l 5) D1 5 स (for तु) M3 मोपुर (for पर्वत) ⊕ Cm g लङ्कापुरपर्वताग्र लङ्कापुराधारश्रिकूटाग्रे (Cg तदग्नि प्रथममपरया शिखे । पर्वताग्रप्रपुरे इति पर्वताग्रे वा) । so also Ck t ⊕ —(l 7) T1 damaged from प्रदीप्तो up to l 8 —(l 8) D1 3 [उ]ग्रेण G1 उ°, Cm g as above (for वि°) —(l 9) D1-3 रुग (for वेग) —(l 10) D1 f सकृत् , T3 M1 f दिविस्पृक्(M1 °ष) Cm g as above (for दिविस्पृक्) —(l 11) M3 सारि (for सक्तो) T1 3 मन्दरेषु (for भवनेषु) —After l 12 D3 T2 ins a long passage relegated to App I (No 12). —(l 13) T2 आर्च (for भुक्त) D1 स्तम्भ (for g°) —(l 14) M1 समस्तां (for समस्तां) —(l 15) D1 T1 3 G1 प्रभूतः , Cv as above (for प्ररूढैः) —T1 damaged for l 17-18 —(l 17) G1 [अ]ग्नि Cr k as above (for [अ]ग्निः) —(l 18) D2 G1 रु D1 T2 M1 रुक्ष (for रुक्ष) —(l 19) D1 [अ]पि (for [अ]भि) G1 नदवद् (for नाभवद्) —(l 23) D3 4 ईशे (for रुद्रो) T1 3 वरो (for सर्वो) —(l 25) T2 damaged after सर्व up to l 26 —(l 26) D2 सर्वज्ञ, D1 om (for सर्वस्य) —(l 31) D1-4 transp अनन्तम् and अचिन्त्यम् T2 3 G1 एव(T2 °व) (for एक) —(l 32) T1 आगतो (for °त) ⊕ Cv अत्र स्थितो वाऽपि कर्तो । , Cg अपर (l 29) बालरूपधारी । . प्रिये मिर्के ⊕ —(l 33) T2 विशिष्टा Cm g k t as above (for विशिष्टा) —(l 35) T1 damaged from प्राणि up to पुरी in l 36 D3 सवृक्षा (for सगृहा) —(l 40) T1 3 तुमुलं रुदन्तं (for तुमुलं सशब्दम्) —(l 42) D1 3 जीवितं भोगयुतं (for जीवित भोगयुत) —T1 damaged for l 43-44 D1 reads l 44 in marg —After l 44, D1 T2 repeat 5 52 14 and then D2 alone ins 5 52 1088*.

14

Before l 1, Ś1 Ñ1 B1 D1-3 8 10 11 ins

अदीर्घस्तम्भं दह्यति महारवे ।

[D3 प्रज्वलिते (for अदीर्घस्तम्भे) and प्रज्वलिते महारवे (for the post half)]

गते स प्रियदूतस्ते छित्त्वा पाशमिव द्विपः ।
स राक्षससहस्राणि निहत्य हरिपुंगवः ।
दावाग्निरिव कोपेन कपिः पावकसंनिभः ।
अदहत्तां पुरीं लङ्कां कृत्स्नां काल इवान्तकः ।
कपिकोपविमुक्तेन दीप्तेनैव दवाग्निना ।
सा सर्वा दह्यते पुरी शिशिरेणेव पद्मिनी ।
प्रासादाः पाण्डुराभासा ज्वलनेन समावृताः ।
पर्वता इव दृश्यन्ते काञ्चनाञ्चनधातवः ।
अग्निज्वालाप्रदीप्ताश्च महाशालाश्च कुम्भराः ।
राजमार्गेषु दृश्यन्ते गुरवाश्च सहस्रशः ।
सप्रकीर्णकलापाश्च शिखरिण्यश्च सर्वशः ।
सकाशन्त इवाभान्ति पुष्पिताः कमलाकराः ।
काश्चित्किंशुकवर्णाभाः काश्चिच्छाल्मलिसंनिभाः ।
रक्तोत्पलनिकाशाश्च दृश्यन्ते पावकार्चिषः ।
ज्वालाङ्गुलीभिर्गवाक्षान्निरीक्ष्य स हुताशनः ।
स्वकार्यमिव प्रासाद् ज्वलन्तोऽभ्यगमद्भृशम् ।
रावणान्तःपुरं चैव सर्वतोऽप्यदहाग्निना ।
नाम तु दह्यते देशो यत्रास्ति स्व पतिव्रता ।
सा वायुविभ्रान्तहुताशनार्चिषा
पुरी दशास्यप्रतिमेन सर्वतः ।
प्रसह्य लङ्का प्लवगेन धीमता
हुताशनायोपहृता यथा हविः ।
कपिप्रयुक्तेन भृशं तु वह्निना
प्रसह्य लङ्का बलवान्ति दह्यते ।
बलाद्धरिप्रेक्षयसेन धीमता
गतासुकल्पाश्च कृता निशाचराः ।
न सन्ति चैत्यानि न सन्ति राक्षसा
गृहाण्यदृश्यानि न सन्ति मारुतम् ।

—(l 1) Ś1 Ñ1 B4 D1-4.10.11 नगरीं शोक(Ś1 D3.10 दुःख)-संतप्तां दृत्वा वानरसत्तमः —Ñ1 B4 D1.4.11 om l 2 —(l 2) B1 स्वयं लङ्का (for सवा लङ्काया) Ś1 D10 बौक्षपि वीं (for वीक्षमाणेन) and यथा (for इव) D6 यो राक्षसोत्तमो यथा (for the post half) —(l 4) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 सुप्रति (for स प्रिय) Ś1 Ñ1 D3.10.11 पाशाद् (for पाशम्) —B3 om l 5-19 —(l 5) D1 यातुधान (for स राक्षस) Ś1 Ñ1 V1 B1.4 D3.10 विशाम्य (for निशाम्य) —After l 5, Ñ2 V B1-3 (B3 after l 4) D6 read l 15-20, Ś1 (l 15 only) Ñ1 B4 D1.3.10.11 repeat l 15-18, while D1.4 repeat l 15 and 18 only of App I (No 12) —Ś1 om l 6-19, V2 om l 6. D6 repeats l 6-10 after l 15 —(l 6) Ñ1 B4 D3.10 रोपेण D3.11 रोषेण (for कोपेन) —(l 7) Ñ1 D2.3.11 ददाह तां, B4 ददाहैनां, D1.4.10 ददाह तां (for अदहत्तां) V2 D1.3.4.11 transp लङ्कां and कृत्स्नां D1.4 काल इवापर, D3 कालमग्निरि , D10 दशन्वालिन्ति (for काल इवान्तक) —(l 8) V1 B2 दाोन च, B1 D6 (both times) °गत (for इ श्लेव) B1 वनाग्निना (for दवा°) Ñ1 B4 D1-4.10.11 रोष रोष(Ñ1 क्षय, D1.4.11 कृत, D3 क्षय)समन्व कुर्वने (D3 °नै)र्वानराग्निना —(l 9) Ñ1 B4 D1-4.10 कृत्स्ना प्रत्य (B1 °दग्ध, D10 °दह्य)त लङ्का D11 कृत्स्ना प्रदग्धा लङ्का (for the prior half) V1 B2.3 D5 [ह]व (for [इ]व) D6 शिशिरे वनर्षयः (for the post half) —(l 10) Ñ1 V1 B1 पाण्डराभासा, V2 °राभाय B3 पाण्डराभाश्च B1 D2.3.10.11 पाण्डु(B1 °ड)राभासा (for पाण्डुराभासा) —(l 11) B3 (marg also) पर्वता (for पर्वता) —(l 12) D11 प्रदिप्ताश्च (for प्रदीप्ताश्च) Ñ1 अग्निज्वालसमाभासो D1.4.10 अग्नी ज्वालाप्रदीप्ताश्च, D3 अग्निज्वालाप्रदीप्ताश्च (for the prior half) Ñ1 B4 D2.3 गृह(D3 गुर)ज्वालाः D1.4.10.11 गव(D1.4 °ख)क्षाश्च (for महाशालाश्च) D3 वातानि (for कुम्भराः) —(l 13) Ñ1 D3 राजमार्गे सहस्रशः (for the prior half) Ñ2 D6 गुणगणाः Ñ1 B4 D1-4.10.11 तथा सैन्यगुणा स्व (for the post half) —(l 14) B4 पुंगवाश (for सर्व°). Ś1 B4 D1.3.4 -कलापाश्च (for °श्च) Ñ1 B4 D1-4.10 शिरस्याश्च D11 शिरसामास्तु (for शिखरिण्यश्च) —(l 15) V2 विकसन्त (for सकाशन्त) —(l 16) Ñ1 V2 B4 D1-4.10.11 कश्चिद् (for काश्चित्) Ñ B2 D3.6 पुष्पाभा, V1 °वर्णाभा (for °वर्णाभा) Ñ1 V2 B4 D1-4.10.11 कश्चिद् (for काश्चिद्) —(l 17) B3 यथा काश्चिद् D10 निशा कपि (for निशा-काश्च), Ñ2 D6 पावकाश्चिष —V1 D1-4.10 om l 18-19 —(l 18) D6 निघुष्य, D11 °भाष्य (for °ईक्ष्य) B1 ज्वाला-माल्याकुलैश्च भ्रमन्ति हुताशन (sic) —(l 19) V1 [अ]नु-ग्रहात्, B4 [अ]भि° (for [अ]भ°) V2 ज्वलन्नभ्यगमद्भृशम्, B1 ज्वलन्नभ्यगमद्भृशम्, D6 स्वकार्यन्व महद्भृशम् (for the post half) —(l 20) D1 -अन्तःपुरे Ś1 D3.10 सर्वं (for चैव) Ñ1 B1 D1.3.4.11 दह्यते (for स्वयं) Ś1 D3.10 दह्यते मन्युनोथिता (for the post half) —(l 21) B4 महाव्रत (for पति°) Ś1 Ñ1 D1-4.10.11 न्याय्ये न तु देशोऽपि (Ñ1 कुल-देशोऽपि) यत्र वध(D1.4 दग्ध) तपस्विनी (D6 कुलस्त्रिया) —B3 om l 22-23 —(l 22) Ś1 V2 D1-4.10.11 सवायुना प्रशस्य- (for सा वायुविभ्रान्त) —(l 23) Ñ1 D1.4 सवेग (for °तं) —(l 24) Ñ1 D1.4.11 प्रविश्य V2 उत्पत्य (for प्रसह्य) B1 D3.11 लङ्का (for लङ्का) Ñ2 धीमता, B4 D1.4 दानिना (for धीमता) —(l 25) V1 [उ]पहृता D1.3.4.11 [उ]प हृता(D3 °तो) (for [उ]पहृता) B3 यथा (for यथा) —D1 om l 26-27 —(l 26) V1 B1 D3 प्रयुक्तेन, D10 °प्रेरितेन (for °युक्तेन) Ś1 D10 स (sic), D3.4 च (for तु). Ñ1 D3 भृशेन (for भृशं तु) B4 हुताशना (for वह्निना). —(l 27) D11 भृशं तु (for बलवान्ति) B1 वह्निना प्रदह्यते, D6 बलवानपि दह्यते (for बलवान्ति दह्यते) —(l 28) Ś1 Ñ1 D10 कपि, V1 कपि (for हरि) V1 वह्निना D1.4 दानिना (for धीमता) —D1 reads l 29 after l 33 —(l 29) D1 कुर्वेन (sic) (for गतासु) —B1 om (hapl) l 30-35 D2 om l 30-31 —(l 30) Ś1 Ñ1 D1.3.4.10.11 यानानि (for चैत्यानि) D2 चैव (for second

कृता हि लङ्का सगृहासनद्रुमा
हुताशनेनाप्रतिमेन भस्मसात्।
ततस्तु लङ्का कुपिताग्निदीपिता
समीक्ष्य सर्वे व्यथिता निशाचराः।
महुमुहुर्दारुणदर्शना भृश
ननाद नाद स च हर्षितो हरिः।
पुरी प्रदग्धा तु हुताशनार्चिषा
सरावणा भाविनि सर्वतो दिशम्।
तवार्थसिद्धिं प्रवदामि तत्त्वतो
विनाशमेतद्धि वदन्ति पण्डिता।
कृतार्थबुद्धिं प्रवदन्ति सर्वत
कपिप्रवीरस्य निशम्य विक्रमम्।
पुरीमिमा रावणबाहुपालिता
विनश्यमाना प्रसमीक्ष्य सर्वत।
ततस्तु धैर्येण निशम्य मैथिली
निशम्य रोषाग्निमपा बहेरिव।
इद हि सा तन्मधुर वचस्तदा
निशम्य तस्या जहृषे ननन्द च।

Colophon

सत्ति) —(l 31) Ś1 Ñ1 V2 D10 दग्धानि (for [अ]द-ग्धानि) Ś1 Ñ1 D1 3 4 10 11 जानकि (for साम्प्रतम्) —(l 32) Ś1 D10 वनद्रुमा Ñ1 D1 4 महाकुला N2 D3 8 सद्रुमा V3 गणद्रुमा (sic), D2 महद्रिणा (sic) D11 महाचिपा (for [आ]सनद्रुमा) —D2 om l 34–35 —(l 34) B4 [ऽ]पि (for तु) Ñ1 V1 B4 ज्वलिताग्नि V3 ज्वलदग्नि, B2 कपिनाग्नि°, D11 ज्वल्अग्नि° (for कुपिताग्नि) Ś1 D10 °विद्रुता Ñ1 B4 विद्रुमा, D3 विद्रुता D11 विज्वला (for दीपिता) B2 कपिना प्रदीपिता, D1 4 कुपिताग्निना हता (D4 द्रुता) (for कुपिताग्निदीपिता) —(l 35) Ś1 Ñ1 B4 D2 10 कुपिता, D11 कुपिता (for व्यथिता) D1 4 समीक्ष्य सर्वा मथिता महारुणो —Ñ1 D1 4 om l 36–37 —(l 36) Ś1 B1 दर्शनाद् (for °दर्शना) —(l 37) Ś1 B4 D2 10 ससार सार D3 सराम नार (for ननाद नाद) Ś1 B4 D10 transp स and च —(l 38) B3 D2 च (for तु) Ś1 D3 4 10 11 पुरी प्रदग्धे (D3 4 11 °दीप्त) ज्वलनेन भस्मना, Ñ1 B4 D3 पुरी प्रदग्धा च हुताशनार्चिषा B1 2 पुरी प्रपश्यामि (B1 °य) हुताशनार्दिता —(l 39) Ś1 Ñ1 B1 2 D1 3 4 10 सराक्षसा, B4 सराक्षसा (for सरावणा) Ś1 D1–4 10 भाविनि —(l 40) Ñ1 [अ]पि (for [अ]र्थ) Ñ1 D3 सिद्धै (for सिद्धिं) Ś1 V2 B4 D1 4 10 11 प्रवदति, D2 हि वदन्ति (for प्रवदामि) Ś1 V2 B4 D1 2 3 10 11 खेचरा, Ñ1 D3 [अ]न्य नव, B1 2 तद्वचो B3 तद्विते (for तत्त्वतो) —D1 2 4 11 om l 41–42 —(l 41) Ś1 D10 एवा Ñ1 D3 यद (for एतद्) Ñ1 B1 D3 प्रवदति (for हि वदन्ति) V2 B3 कपिप्रवीरेण निशम्य धर्षिता (V2 धीमता) —(l 42) Ñ1 V2 ह (V2 ह)तार्थबुद्धिं, V1 कृतार्थसिद्धिं (for कृतार्थबुद्धिं) —(l 43) Ś1 Ñ1 D1–4 10 11 °प्रवीरेण (for प्रवीरस्य) Ś1 Ñ1 D2 3 10 11 निशम्य धर्षितो D1 4 निशाम्यधर्षिता (for निशम्य विक्रमम्) —(l 44) B3 राक्षस (for रावण) —(l 45) B3 रक्षो विनाश D2 प्रणश्य° (for विनश्यमाना) Ś1 D10 च वदति D3 च समीक्ष्य Ś1 D10 पठित (for सर्वत) D1 4 विनश्यतीं चापि वदन्ति पण्डिता, D11 ता चापि नष्टां प्रवदन्ति सर्वत —(l 46) D3 च (for तु) Ś1 B4 D1 4 10 11 विचार्य, Ñ1 भावि (for निशम्य) —(l 47) Ś1 Ñ1 V2 B4 D1–4 10 11 प्रशाम्य (for निशम्य) Ś1 कोप, Ñ1 V1 B4 D1–4 10 11 शोकं (for रोष) —(l 48) V2 स्वर (for वचस्) Ś1 Ñ1 B4 D1–4 10 11 गता प्रसादं मधुराक्षर वचो —(l 49) B1 (m also) हृदये, B3 (m also) हृदय (for जहृषे) Ś1 Ñ1 D1 4 10 ननाद (for ननन्द) D2 च काम हर्ष (for जहृषे ननन्द च)

Colophon —*Sarga name* Ś1 Ñ V B D1 3 4 6 10 रामायणे D2 11 एकादशे सर्गाध्याय —*Sarga no* (figures words or both) Ñ1 B4 D1 2 4 10 11 om Ś1 Ñ1 V2 D3 54 V2 43 B1 2 52, B3 50, D2 57

CRITICAL NOTES

AND

CORRIGENDA ET ADDENDA

1

1) चारण—देवजातिविशेष (Ct), मनुष्यादिगो देवगायका (Cg). They are called Rsis, cf 53 24 and 27 चारणाचरिते पथि In the sky. Locative used for Instrumental ✓Cf Cg for different metaphorical interpretations of the stanza.

4-5) Syntax requires सह (= तुल्यम्) to be understood. Cf. comm in Crit. App.

14) रीती—सोन प्रकारान् (Ct), रेखा (Cg).

15[a]) V. l हरिणा probably due to failure to see that पीड्यमानेन is in apposition to गिरिणा

24) परिहार्ये A wristlet. However, see Crit App. सुस्थिता —because they were standing high up in the sky and were beyond danger

27) महावेगम्—Adv. Variants attempt to avoid महावेग being mistaken as an epithet of सागरम्

33) A peculiar use of आ+विश् with वीर्यम् etc 'attained his vigour etc. to the full'.

43-44) Note the aptness of the similes.

56[d]) S MSS divided on the reading पुरुष It has, however, the unanimous support of such N codices as read the st.

68[d]) Put a wavy line under मुग्धा

[d]) The variant स्व regularises the grammatical construction

72[c]) V.l वानौ of N MSS avoids the queer looking euphonically lengthened form वायु

84-88[c]) Ck states that these four and a half st. are interpolated by an astute scribe, Ct notices Ck's view with apparent approval. As far as MS evidence is concerned, only Ds and Ms omit these st All other MSS of both the recensions have them. Besides, the presence of च in 88[c] presupposes one or more conjoints, if the conjunctive particle is to have any significance This would support the acceptance of 88[ab] in the text at the very least.

88[d]) Delete the wavy line under आप्लवम्

89[b]) स्वगात्मन —Objective Genitive. Or वत्र to be understood as comm suggest

108[d]) Variants seek to avoid the redundant स्त् termination affixed to a form that could be a regular Bahuvrihi compound

146-49) Despite the emphatic view of comm that these verses are later additions, the fact is that they are fully supported by MS evidence and therefore merit retention in the text Note the biting sarcasm of Cr in Crit App of st 145 The context would appear to warrant this detailed description of the competition between Hanumat and Surasa because the latter was commissioned by the gods to act as an obstacle to Hanumat and thus test his prowess However see Introduction for the Surasa episode as a whole

150[c]) सुरसया-स्यादित would be a normal construction but it would result in *Duranvaya* More probably, it is an instance of the Instrumental case used for the Genitive, meaning 'the gaping horrid mouth of Surasa etc ' Cf. the parallel case of सीतया in 23 9[b]

171) This is a reference to 4 40 26 where the *name of the female demon is given as* अङ्गारका and not सिंहिका Rm IV 560 characterizes सिंहिका as राहुजननी It should be noted that in 4 40 24-25, Sugriva does not mention Lanka by name but refers to the region as a द्वीप where Ravana resides Again अङ्गारका i e सिंहिका *is mentioned after Lanka— further down southwards Here the female demon is referred to while Hanumat is on his way southwards—to Lanka*

85* and 86*) *The first two lines of these two star passages show a significant agreement between* NE version and S recension as against NW and W versions.

Read line 3 of 86* इहाहार्या इच्छ्या वसा देवताया (?) before st. 178 in the text In st 178[ab] there is an abrupt reference to Simhika having dropped down as a result of the assault by Hanumat This

नाम् as 'pleasant of speech' and the second as 'having pleasant names'

15^c) प्रमत्तैरुग्रा—a case of double Sandhi of प्रमत्ता उग्रा *metri causa*

21^d) N 1 समेतैश्च adopted unanimously by N MSS is inferior reading and only confirms the original समैङ्गी against °नान् found in some S MSS

5

13^c) The S recension has the reading महाघ° while all N MSS except Ś2 D1 4 11 which read °महा°, have महाजन° Now, the star passage 184* is supported by the entire S recension but it had to be dropped from the text as it had no support from N recension The prior half of 184* reads महाजनकारिणम्, the posterior half containing a simile महाजन° has therefore the support of both the recensions although in slightly different locations On the other hand रत्न is mentioned in 13^b and it would seem improbable that it should be mentioned again in ^c Lastly, the text of 184* and the order of stanzas read in G1 would lend strong support in favour of °जन° It therefore appeared safe and legitimate to accept महाजन° in the text

32^c) वाहिनी—सेना (Cg t) More probably 'Carries', 'Carriages' referring to the शिबिका in the following st In any case Comm are constrained to connect ^cd with शिबिका in st 33

6

4^c) Lanka was known to have been built by Visvakarman and not Maya Cf 7 3 26 and 7 5 20 ff (B ed) See Crit App for the efforts of Comm to reconcile स्वेन साक्षात् etc with this fact

5^d) Possibly there was originally a hiatus between गृहोत्तम and अस्ति° which both the recensions have tried to remove in their own ways

9^d) No MS attempts to make this pada rhyme with the other three ending in ^c.

10^d, ^c) Cf Crit App for attempts to assure the end rhyme

14^d) पक्षिणि—पक्षवनानि (Ct) So also Cg s The feminine form is more in vogue than the neuter

16) The st stands incomplete in sense N provides a finite verb through substitute readings. D1 T1 2 M1 2 read हृष्ट्वा in place of °हान् in ^d some Comm. follow suit while others (Ct) remark दृष्टिवा अध्याहार्य t

16^d) नैरुतेन्द्रस्य—The variants वेगु and वेगा are meaningless Cf [illegible]

7

1^ab) The wavy line should be transferred from ^b to गम in ^a

^c) The variant स्थित्वा accepted and interpreted as an आर्ष form for स्थित्वा b, Ct r m g would be in conformity with epic usage and would supply a finite verb to the st It has however, very little MS support

24^d) [illegible] (Cg t)

31^c) उपरतम्— stopped The root रम् with उप generally has the sense of dying therefore some N MSS have attempted to replace it with the more familiar वि+रम् उप+रम् has been however used many times in this Kanda in the sense of 'desisting' Cf 8 8^c, 9^c etc

38^c) A possible original hiatus ?

43^d) Cf Ct [illegible]

45^c) N MSS try to avoid the tautology of च and दिश

64^d) The augmentless Imperfect form प्रपश्य appears to have been responsible for the variants The meaning is The golden lamps could observe the lovely ladies with steadfast eyes as it were, because Ravana was fast asleep!

68) Comm have found this st especially the last pada difficult to interpret Cg has a long inventory of alternate explanations The meaning appears to be Hanumat thought that if Sita were like those other wives of Ravana who, as stated in st 66 and 67, were not brought by him by force and were devoted to him, it would be good (सुसंगत) indeed for Ravana who in that case would be a person of a good faith or intentions (शुद्धि) In the following st, however, Hanumat is convinced that Sita was a virtuous lady and that Ravana, though a hero in spirit, had committed an ignoble act in abducting her

8

276*) A characteristically southern insertion!

9

13) [illegible]—Cg gives three meanings (i) [illegible], (ii) [illegible], (iii) [illegible]

18-19) These two stanzas present a syntactical difficulty, especially in st. 19, which in its case is solved in some N MSS by reading it after st. 21 or 300*. N MSS steer clear of the option between [illegible] and [illegible] by adopting variants which are inferior. [illegible] adopted by some S MSS. and supported by some Comm. is manifestly an attempt to solve the difficulty straightaway. [illegible] which is accepted by V2 D1-3.5 T1 G1.3 M1 and Ct is likely to be the original reading. Syntactically, Ct's suggestion '[illegible]' would perhaps offer the most acceptable solution.

28^b) [illegible]—[illegible] (Cm.g.t).

38^b) All N MSS avoid the reading [illegible], probably, on account of its having another-unpleasant-meaning viz., 'a widow'.

10

St. 1–5 all in the [illegible] metre of the Jagatī class (except 3^a) really break the continuity of the narrative. In the last st. of Sarga 9 it was stated that Hanumat proceeded to think over the situation and st. 6 of this Sarga would be a very appropriate continuation. St. 1 at any rate is an unnecessary restatement of the situation. However, the st. have full MS. support.

20^d) [illegible] (Ct). [illegible] is generally used in the sense of a daughter. Its unusual sense here has given rise to different variants.

23^a) [illegible] and other variants due to the desire to avoid the repetition of the word [illegible] which already occurs in ^{a}.

11

1^d) Put a wavy line under [illegible] in [illegible]

5) See 4.57.21–22 and 28^{cd}.

7^a) It is surprising that not a single MS. has tried to correct the irregular Genitive of [illegible] to the Ablative [illegible].

19^d) Obviously, a finite verb and not a present participle is required here. The variant [illegible] of D1 T2.3 M1.2 (supported by N1 in its insertion passage 33^{c*}) is far outweighed in MS. support by the reading accepted in the text.

21^a) For the construction [illegible], cf. [illegible] [illegible] in st. 36 below.

35^d) [illegible] 'will practise', 'will execute'.

50^d) Cf. Cg : [illegible] ['[illegible]' इति हरिः ।

53) The reference is to 4.61.12 and 62.8 ff.

56–67) These st. are omitted in B1-4. N2 reads them all except 56 and 60–64 ; V2 reads all except 57–58^b. D4 reads all except 56, 60–64. V1 is illegible. What is important to note is that st. 59 and 65–67 in which Hanumat reveres various gods along with Rāma, Lakṣmaṇa and Sītā are present in Ñ2 V2 D4. NE version is thus divided in regard to this passage. Now see Bulcke, JOI Vol. V, no. 1 (1955) p. 80, no. 101.

12

1^{cd}) Ct : [illegible]

15^{cd}) A striking simile : 'Like gamblers who have lost and pledged their clothes and ornaments'. नि+क्षिप् used in a technical sense.

29–31) These st. contain very imaginative similes based on the changing moods of a 'lassie'.

40) Ct's' : [illegible] Cg connects [illegible] with [illegible] in st. 51. It is to be noted that no MS. except those of NE version felt the need to complete the sentence with a finite verb or its equivalent. Is the Gerund [illegible] to be understood as [illegible] used predicatively? Cf. [illegible] in 25.10.

42^d) Note the word [illegible] applied to Rāvaṇa as against [illegible] as he is called more than once.

13

7–8) The words in the Instrumental are to be connected with [illegible] (understood) as suggested by Ct or to be understood in the sense of [illegible] as taken by Cg. Perhaps, the Instrumental case is used here in place of the Genitive which may well accord with [illegible] in 8^a. Cf. [illegible] in 1.150^a.

11^a) [illegible]—[illegible] (Ct).

13^d) The variant [illegible] attempts to cover up the absence of [illegible] in the text.

15^d) [illegible] can mean a place of worship in general. Cg t. are agreed, however, in interpreting it as a Buddhist temple. Cf. Ct : [illegible] [illegible] ।

34^d) The variant [illegible] adopted by D7 T2.3 would be easy to interpret and would be in line with [illegible]

(and classical) convention in describing the features of a beautiful woman Cf 33 77 below. The variants in N MSS clearly indicate that they had before them the difficult reading वक्र and not the simpler वक्र which they would have had little reason to change. Indeed, the expression is clumsy. There is no need for the word अक्षि either.

46^{a}) Note the unanimity of N MSS. in *wrongly* describing Sitā as इन्दीवरश्यामा

39–52) Bulcke, JOI Vol V No 1 (1955), p 81 no. 114, remarks that "R (= Vulgate) 15 41–54 and R 17 26–32 has nothing corresponding to it in B (= Gorresio) 18 and 17." This is obviously due to oversight as most of these st are found in G ed in Sarga 19 (st 12 ff)

15

22^{b}) NW and W MSS offer simpler variants because of the doubtful propriety of the reading बलात् which is supported by all S MSS except M1 which agrees in substance with N MSS 453* indicates that Ñ1 was aware of the reading बलात् Also cf Rm 5 182

24^{f}) If the simile is to have any significance in the context, the variant कुसुमितामिव which has very strong MS support cannot be accepted In her present miserable plight, Sitā could hardly be compared with a creeper in blossom This reading would not be in consonance with the simile in ^{e} सग्रहामिव रोहिणीम्. It appears that Sita's natural loveliness unaided by any decoration is what the poet has in mind Cf st 30^{b} below This idea can be expressed with propriety by comparing Sita with a creeper with its delicate loveliness unaccompanied by the flaunting of blossoms Ct अकुसुमलतामाहृदयमाभरणलाघवात् वपुषा स्वरूपीयमहत्सौन्दर्येण ।

29^{e}) A rather rare case of disagreement of gender between the Upamana and the Upameya

16

469*) The passage shows how S rec, too, has an inflated text

21^{c}) उपसक्रान्तम्—A contraction of उपसंक्रान्तवत्, *metri causa?* St 23 would show that Ravana entered the garden after Hanumat got ready to observe him closely

17

1^{b}) Could the original reading be with a hiatus?

2^{a}) An epic simile Cf 23 8^{b}, 3 2 14^{ef}.

8^{c}) धूमजालम्-संछाद्यमानाम् (Cg), 'Being obscured' The word धूमेन is used in the place of केतु

12^{c}) Read तमोध्वस्ताम् in place of नष्टां°.

14^{a}) उद्धृत—Used in the etymological sense, 'drawn out', 'plucked'

20) The st means 'Sitā had folded her hands and hence appeared as if she was passionately (याचन) begging the favourite deity for the defeat of Rāvana at the hands of Rāma. रघुवरस्य—Subjective Gen

18

5) Cf Manu III 33 which defines the Rākṣasa form of marriage

7^{c}) प्रणयस्व—Compare the word प्रणय meaning 'love' Etymologically used—'Lead forth', i.e., offer thyself

13^{a}) उपरत —See the Notes on 7 31^{c}.

21^{a}) गृहाण (मां) looks strange as an expression but has good MS support. 'Accept me' Cf. 20 38^{a}.

21^{c}) पश्यामि—'Let me see'. वर्तमानसामीप्ये लट् । Cf. Ct प्रतिकर्मणा युक्तं ते रूपं पश्यामि मानिकमलङ्कारः ।

27^{cd}) Cf Cg: हिरण्यकशिपु दीनानिन्द्रस्तानाशिनेति वैपरीत्यदृष्टान्तः । अत्र कीर्तिस्पर्धेन गार्ग्यं रक्ष्यते ।

35^{a}) काननानि विहर—Acc used instead of Loc.

19

3^{ab}) Alone among NE MSS, B1 refers to the holding of a blade of grass or straw, although the custom is not unknown to NE MSS. Cf R. 3 54 1. Rm has the same expression in 265 17^{c}, Rm 5 227^{a} reads निधाय तृणमन्तरे. For the custom of speaking to a low or unworthy person with a blade of grass held in between, Cf. *Dūtavākya* st. 36

9^{cd}) निरुद्धमणितात्मना—to be construed with ^{b}, then construe ^{cd} as follows: तिष्ठ मा पश्य नय उपरत । (referring to the next st.).

10) Cf *Kauṭilya Arthaśāstra* VI. 1 16–17.

14^{a}) N MSS transpose दृष्ट्वा and रावण, thereby creating a hiatus between ^{a} and ^{b}. Could this N reading be the original, for this very reason?

S recension however supports the text unanimously

14^cd) राघवेण भवत्या—Idiomatic use of the Instrumental N MSS attempt to regularize the case with राघवस्य in the Gen भवत्या then probably meaning faithful or devoted only

502*) W version agreeing with S recension

26^c) Note the meaning of the word गोचरम्

26) युगग्रहणम्—Engaging a pair The meaning of the st appears to be In the case of a fight with those two your engaging the pair would be quite doubtful (impossible) just as in the engagement with the two arms of Indra the grip of the one arm of Vrtra was doubtful Cf Ct वज्रच्छिन्नैकबाहुको वृत्रबाहुरिन्द्रस्य संदेहबाहुना युद्धं कृतवान्महाविजयं इति भागवते प्रसिद्धम्।

20

2) The Comm interpret वश्य as प्रिय or वश and therefore encounter difficulty in explanation The meaning is The more conciliatory a man is the more he has to yield to women the more he speaks sweetly the more is he rebuffed

3^cd) There is no need to read जघन्ये as comm suggest even though they have the support of उत्क्रमिणाम् of N MSS अवमत्य is a key word Again Ravana would hardly accept even by implication that his love for Sita was against the rules—An expert driver would restrain his speeding horses even on a smooth road for the sake of safety

11^b) The variant नैनमङ्गे found in some S MSS arose probably from a desire to avoid the violation of the rule द्वन्द्व प्राणितूर्यसेनाङ्गानाम्। Pan II 4 2 which requires a neut sing ending in a compound consisting of words denoting the limbs of the body of a living being

17^d) V I यातः is a simpler reading न तावद् etc. means you have not yet gone etc

20^d) There is little to choose between reading मत्प्रार्थितेवमा as one word or separately as मत्प्रार्थिता एवमा

22^a) Read °ग्राहा for °ग्राहा

22^c) भर्त्सय—A non causal form with a causal sense

35^c) Ravana would wish the female demons to bring Sita round (भावनेन) rather than appease (सान्त्वन) her—even with a flourish of the big stick!

21

16^b) भीतो यस्य etc —Gen used instead of Abl.

17^c) Among S MSS D2 3 G M read युयुधे D1 युयुधु and T1 3 नग्न The variants appear to have arisen from doubts regarding the propriety of connecting युयुधु with शैल पातयन् although it could be properly used with नग्न in ^d Cf 1 13 but also Cf 1 14 where √युध is used to describe the mountain throwing up—releasing—boulders. However this distinction is not always observed for in 4 66 39 we find the expression युयोध तन्वी तीव्रम् Once the doubt was raised the variant युयुधे was only natural The word युयुधे however made the pada metrically abnormal with its third Vipula (Cf Hopkins GE p 221 f) which was regularized by the variant नग्न —without real ... however that √युध was altogether out of place here

22

19^c is to be read in parenthesis as the adjectives in ^ab qualify रावणम् in ^d

20^d) S MSS except Ms read वैदेही Nom sing while all N MSS except D10 11 read वैदेहि voc sing The Nom sing cannot be construed grammatically and would be unnatural as a third personal reference to Sita in the course of a speech addressed to her The two adjectives in ^ab will have to be construed with त्वमसि understood Note how Du has dealt with this part of the problem It appears that the long ई (Nom sing ending) is a scribal error perpetuated in S MSS

41^d) नृत्याम निकुम्भिलाम्—An idiomatic expression meaning Let us dance in front of the deity निकुम्भिला and propitiate her thereby Cf निकुम्भिला नाम लङ्कायां पश्चिमभागवर्तिनी भद्रकाली।

23

1^ab) Gen absolute constr

9^b) सीतया (Instr) is incongruous with the adjectives वेपन्त्या and रुदत्या in the Gen case That the unusual form of the Instr used in place of the Gen was known to both the recensions is indicated by the fact that S MSS record no variant at all while N MSS although divided among themselves are trying to avoid the glaring solecism NE version substituting पततस्त्र and NW and W versions reading 579* in place of ^ab Comm assert षष्ठ्यर्थे तृतीया। Cf Crit App Now, it is noteworthy

that not a single S MS. attempts to rectify this irregular form. The original Gen. form सीतायाः was obviously metrically unsuitable in this place. Phonetically, सीतायाः *could* be pronounced with the contraction into सीतया(:), which later on was reduced to the correct Instr. form by dropping the final *visarga* of the Gen. case. The Instr. case would thus appear as the result of the erosion of an original Gen. form.

Another possible explanation may lie in taking the clue from the NW and W substitute passage 579* which, at one stroke, eliminates the irregular Parasm. form वेपन्त्या and the incongruous Instr. case in सीतया. It uses the adjective अमिता. If, following this clue, the reading वेपन्त्या अमिता तथा is hypothetically accepted as the original, the transformation of वेपन्त्या अमिता into वेपन्त्या सीतया would have to go through unusual mutations. In this connection, attention may be drawn to Ru. 265.25 तस्या हृत्या भामिन्या दीर्घा वेणी सुमध्यमा । ददृशे सामिना क्लिष्टा काले व्यालीव मूर्धनि ॥

For a parallel case, see the use of सुरभ्या in 1 150. The case cited by Dr. Vaidya in the Critical Notes on 2 2 4 does not really require the Instr. पूर्वैः to be understood as standing for the Gen पूर्वेषाम् because पूर्वैः is to be connected with आचरितम्

24

3c) राक्षसस्याप्रमत्तस्य—Gen. abs constr. Cf. Crit. App. for attempts to simplify the rather difficult reading अप्रमत्तस्य

13d) अभिपद्यते—In the sense of अभ्युपपद्यते (helps). However, Cf. 26.1 for a contrary meaning.

18d) Cf: सर्वैरिवनीलेव वायु' ।

23) The stanza presents syntactical difficulties which are only aggravated by the MS. evidence in regard to the words भूयो in b and रक्षमाम् in c. Let us discuss the reading भूय first: The variant भूयात् supported by T1.2 G1 2 is a *lectio simplicior* and would preclude the rise of different variants in N MSS. Of course, the subject of भूयात् will have to be दृष्टुः understood. Again, the Pot. or Fut. forms of verbs are generally used in such situations; the Benedictive hardly, if at all. For instance, M1 reads भविष्यति. On the other hand, the reading भूयः is supported by T2 G3 M1.2. This reading, however, does not complete the sentence which overflows into the next line cd.

Now, in c the reading रक्षसाम् is objective Genitive and is the object of अन्विष्य. That is what the only other significant variant राक्षसान् indicates. A further difficulty now is the absence of an objective-complement in the sentence ततः दृष्टुः कुर्यात्. The difficulty is sought to be solved by Ś1 Ñ3 D8 11 by substituting विनष्टराक्षसान् for अन्विष्य रक्षसाम् and by Ñ2 D6 by reading कस्मात् in place of रक्षसाम्

The combination of two different ideas with a simile thrown in between has resulted in condensation which is confusing. With the readings adopted in the text, I would interpret the stanza as follows यथाहमेव स्त्री (इतासि) तथा मन्दभाग्यः ततः रक्षसाम् (= राक्षसान्) अन्विष्य विहननशाला राक्षसीनां गृहे गृहे दृष्टुः भूय (स्त्रीम् to be supplied) कुर्यात् न संशयः । Cf. 24 29 below. —Lastly in 34 33f, the variant यथाहमेव हतराक्षसान् of Ñ2 V1 B1 as well as V2 would support the interpretation of अन्विष्य रक्षसाम् proposed here.

25cd) Read विवर्षम् for विवर्ष .

दुष्प्रस्थान—Wicked, perverse, behaviour. Masc. in place of Neut. Gender.

40d) Note the epithet परमात्मन applied to Rāma in both the recensions.

41b) The variant अद्भुतम् is more archaic but has weak MS support. It is not unlikely that it came into existence out of a desire to balance with इत्यमाने in a.

43b) Read महात्मन in place of महात्मना The adj. has to be in agreement with रामात् in the Abl. सिंहेना in the proximity appears to have attracted the Instr. case of the word whose adjectival nature was overlooked.

44a) स्वस्तुर्वी— used predicatively.

25

3a) Read अद्य in place of इत्य

10) The sentence is to be completed by supplying दृष्टा from the following st. (which has दृष्टा) with which it is syntactically connected. That the two sts. are to be read together is clear from the conjunctive च in 11 a The constr. would be: किंचिद् आश्वाय(= आश्रित) राम इव वेदयमानतस्विना सीता च दृष्टा । —The Gerund आश्वाय is used as an equivalent of आश्रित . For a parallel case, see 12 . 40f.

This elliptical construction is responsible for the insertion of 17cd (शुक्लाम्बरधरो व्यक्तेन सनाग' ।)

after st. 10 in all S MSS. in an attempt to complete the sense of the sentence Apart from the lack of support in the N recension, there are other reasons for excluding this hemistich from the text here समागत would ordinarily mean अन्वित (accompanied) and not सह आगत. In that case, the sentence would still remain incomplete. That is why NW and W MSS as well as S MSS read सहागत in 17^{cd} which is read in its proper place by both the recensions. Secondly, as the description relates a dream-sequence, the statement should refer to Rāma being 'seen' as, indeed, Sitā is 'seen' or Rāghava is 'seen' in st. 12 Thirdly there are three spectacles in the dream in regard to Rāma, Sitā and Laksmana: (i) शिबिकाश्वेतपर्वत, (ii) चतुर्दन्तगज and (iii) रथ The शिबिका scene describes Sitā, who was on the white Mountain, joining Rāma in the palanquin. The absence of a reference to Laksmana here must have prompted the reciters or the scribes to rectify the deficiency —which they did by repeating 17^{cd} after st 10. The simile in st. 11 would indicate that Rāma was alone in the palanquin when Sita joined (समागता) him.

It is curious that Rm which generally follows the NW version reads a reference to Laksmana here, although it is absent in NW MSS Cf लक्ष्मणश्च तथा दिव्य पुष्पकाख्ये पुर (?)—Rm. 5 285^{ab}. This reference is suspect because of आरूढ (sing.) in 285^{c} which would be quite natural if 285^{ab} is omitted, but particularly because in 287^{ab} Sitā is stated to have been accompanied by Rāma only (रामसहिता).

It may be noted that Ru does not mention the details about Rāma, Lakṣmaṇa and Sita being in the sky or on the elephant etc. in Trijaṭā's dream. Cf. Ru. 264 261 ff

17) That सहागत means सह only is apparent from the word सह in ^{a}. Here, too, सह will have to be understood to complete the sense The repetition in ^{a} and ^{c} is probably meant for emphasis, 'with Lakṣmana—indeed, with Lakṣmaṇa and Sitā'.

614*) This S insertion attempts to cover up the deficiency in the description of the dream-sequence in the light of facts a reference to विभीषण cannot be omitted! Broadly, 617* shows that N MSS. also refer to Vibhīṣaṇa; but, apart from the mere fact, the descriptions in N and S recensions differ in details.—Ru. 264.66-67 states that Vibhīṣana and his four advisers climbed on a mountain and were destined to be saved

29^{ab}) Are the S MSS mistakenly worried about a hiatus and therefore substitute यस्या दुःखितायाम् or do they consider यस्या दुःखिताया of the text as a Gen Abs construction which they try to normalize by substituting the Loc. case?

38) Cg has a longish dissertation on kinds of poetry and the allegorical philosophical meaning of the stanza

26

1^{b}) The variant in N MSS. avoids repetition of the idea contained in ^{a} and provides better contextual relevance

5^{cd}) भाव अनुप्र-दा—To offer one's heart, to respond in love

6^{d}) The simile is interesting because of its reference to a form of surgery—Craniotomy.

9^{ab}) The variant in Ś1 Ñ1 B4 D1-4 10 11 shows that these MSS have missed the sense of the two lines

10^{c}) विमृशे—The use of the Perf in the 1st. Pers is justified by मृत्वा

^{d}) How artificial!

11-20) NE MSS. are divided in regard to these stanzas V3 B1 a.4 read only 19^{cd} and 20^{cd} and omit the rest. Ñ2 D4 read all stanzas except 16^{cd}, 17^{ab}, 18^{cd} and 20^{cd}, B4 reads all sts except 16^{cd}. G ed. has omitted these stanzas. Cf. Bulcke, JOI. Vol. V, No 1 (1955), p. 81 no. 115.

28

2^{cd}) चिन्तां चिन्तयामास—use of a cognate object.

21^{c}) जानमाना—An irregular Pres Part form with the suffix मान applied to a root of the 9th conj.

35^{a}) अप्रत्यय—unusual in sense, 'unreliable', 'doubtful'.

43^{d}) समारभे—Probably used in the sense of समभिद्ये.

29

8) Construe. तत्र महारण्ये सुगन्धे परिघाताना येन (मया) जनस्थानवधे दृष्टौ खरदूषणौ च सुधा रावणेन आसन्नी मनसा दृष्टा ।

30

2^{a}) Put a wavy line under तु

4^{d}) See Crit App for the attempt of some N MSS to restore the Dative in place of the Gen for grammatical correctness.

31

7^{c}) कोपयित्वा - कोपितवती Gerund used in place of the Past Passive Part. Cf आरुह्य in 12 40 and आश्वास्य in 25 10

13-14) The readings द्वादश in 13^{a} and अष्टादश in 14^{a} are supported by all MSS except those of NE version which read षट् in place of द्वादश The variants have an important bearing on the question of the ages of Rama and Sita Prof G H Bhatt has discussed this problem in his Notes on 3 45 5 where he notices this stanza and the evidence of the MSS Viewing the problem as a whole he has chosen to accept the reading of NE MSS The reading adopted here in the text is in accordance with the principles accepted for constituting the present text

13) Incomplete sentence Cg अभवदिति शेषः । Cs अभवदिति शेषः ।

19^{cd}) Ct मन्त्रयामासुरिति शेषः ।

20^{ab}) N MSS agree in reading कृत्वा in place of गीमान्, which, however, involves a hiatus between ^{a} and ^{b} as T2 boldly accepts They avoid the hiatus by substitutes in ^{b} This N reading with कृत्वा involving a hiatus may appear to be earlier However, it appears that N MSS are trying to elucidate the compact statement of S MSS which omit the mention of a naturally expected word like कृत्वा The S reading is idiomatic Rama having first accepted the words of his father mentally, accepted it later with words

23^{c}) पतत्प्राणिनी—used proleptically

32

11^{a}) Delete the wavy line under श्यामां ता Cf the Crit App for the anxiety of Comm to explain the reference to अशोक instead of शिंशपा

15^{b}) Put the wavy line under वृक्ष in °वृक्षस्य

16^{cd}) सन्तापयति संतापम्—A verb with a cognate object Alternatively, भृशसंतापम् could be an Adv. Cpd.

39^{c}) विशङ्का—An unjustified or false doubt

33

14^{a}) The reference to Yajurveda is pointless despite the solemn remark of Cg (cf Crit App). On the other hand, the variant ऋजु found in some N MSS may be an attempt at providing a significant reading The wavy line is not put because of the variant विप्र° found in V2.

22^{c}) वदथ्यु —Irregular for ग्रहणु
कृतार्थिनः—शाखामृगार्थिनः (Ct)

23^{a}) For the spelling ऋश्यमूक, Cf Mbh (Crit Ed) 3 263 40 where ऋश्य of the S recension is accepted in preference to ऋष्य of N recension Also cf Crit Note on R 3 64 12^{a}

37^{d}) If the Dative had been used instead of the Loc case the two words would have qualified तस्याय in ^{a} and the construction would have been normal though in that case, the use of तस्मै would be hard to justify in the context It is obvious, therefore that this Loc Constr is to be understood as a Loc Abs Constr However, this would be a rare use of the Loc Abs. Constr which would signify the subsequent and not the antecedent condition of an action he being hurt at heart as a consequence' The variants in G2 and W MSS are secondary विसंज्ञेषु may mean 'grief-stricken' or, perhaps 'fallen in a swoon

39^{a}) Read तानि for तस्य तानि—Acc in ^{a} and Nom in ^{d}

53 etc) There is no reference here to the ऋतुवेष incident described at length in 4.49 ff

56) Cf 4 52 19 ff

59^{c}) आख्यातुम् Infinitive used in a passive sense

73^{a}) The MSS are in utter disarray in regard to the name of the mountain—the S MSS more so than the N ones Although there are half a dozen variants seeking to give the name of the mountain the surprising fact remains that not a single MS reads the name as सुमेरु which is given in B (ed) 7 35 19 Cf सर्वेच्छवरस्ता सुमेरुर्नाम पर्वतः । यत्र राज्यं प्रशास्त्यस्य केसरी नाम वै पिता ॥ A few S MSS substitute माल्यवत् which is supported by Cg.S t which all, it may be noted, record सुमेरु in B(ed) 35 19 as the name of the mountain where Kesari resided ! M1 reads गोकर्ण and is supported by NE MSS NW and W MSS read कृत्वा which appears to

be an attempt at rationalizing the reading कौरज found in M1 G1 T1 2. If मास्यवत्, the name of a southern mountain, were the original reading, it is difficult to understand how seven S MSS, should have as many as four variants. कुंजर, adopted by NW and W MSS is the name of a mountain which is situated further south of Lanka. Cf. 4.40.34. कौरज accepted in the text is, frankly, less than certain and has an unfamiliar ring about it.

74[a]) The variant दिष्ट supported by some S MSS. is easier to explain than दृष्ट. दृष्ट (seen) would appear inadequate in the context and require to be replaced by a word of more positive import—दिष्ट (instructed, ordered) which derives confirmation from the expression महर्षिचोदनात् in st 80[b] below. However, दृष्ट which has strong MS. support is to be understood in relation to the statement in the preceding stanza. Kesari used to go to Gokarna when, once, he was seen by the sages who asked him to kill the demon शम्बसादन.—Rm. (IV. 500-502) gives a different account of the incident there was an overbearing elephant शङ्खशल by name which harrassed the sages in the Prabhāsakṣetra. Kesari killed him for saving the sages from his harrassment. Thereupon, sage Bharadvāja pronounced a boon that he would have a son born through the *prabhāva* of the Wind-god.

75[a]) हरिण:—Irregular Gen. sing. of हरि.

[b]) आत्मो वातेन—Instr. used in place of the Abl.

78) Read the figure 78 after [a], making it a two line st.

34

4[c]) A rhythmically defective pāda with the third *Vipulā*. D7-8 T1 regularize the metrical form with the variant दर्शितः च. See Hopkins, GE pp. 221-22. Ck's remarks (cf. Crit. App.) indicate that it read the pāda with seven syllables only.

11[b]) Read श्लक्ष्णसत्त्व instead of श्मि°

27[a]) The N variant हेम for हेम would offer little relief to commentators who attempt to justify the comparison of the dark, though lustrous, face of Rāma with bright gold.

—N MSS. conclude the sarga after st. 30 and begin a new one with st. 31. Four long-metre stanzas in the body of a Sarga would appear unusual, they might well conclude a Sarga. Indeed, st. 30 has all the appearance of a concluding st. S MSS. are unanimous in continuing the Sarga. A possible justification for continuation may be that these stanzas conclude Sītā's speech only and are followed by Hanumat's address in the Anustubh metre.

36[c]) S MSS are divided between दर्दर and दर्दुर. In Ru, all MSS. except G1 M2 read दर्दर, cf. Mbh. 3. 266.42. That the mountain was known as दर्दुर in the North since early times is shown by Kālidāsa's reference 'शैलौ मलयदर्दुरौ' in *Raghu*, IV. 51

39[d]) N MSS. read कष्टमे in place of पञ्चमम् and make the observance more rigorous!

35

12-13) Put a wavy line against these two stanzas. They are supported by N MSS. and D7-8 T1 from among S MSS. A reference to अविन्ध्य occurs in Ru but is materially different in content: Trijatā informs Sītā that Avindhya had asked her to assure her that Rāvana could not touch her on account of the curse of Nalakūbara. cf. Mbh. 3. 264. 55 ff. Rm. 5 340 refers to a demon Vindhya who had informed Sītā about the alliance concluded between Rāma and Sugrīva.

25[cd]) The simile has already occurred in 34.38[cd]. Its occurrence there appears natural: Rāma staying on the Prasravana mountain may well be compared with Indra staying in his residence on high-heaven. Here, the reading नाकपृष्ठस्थ (which is strongly supported in 34.38[cd]) has no support at all. The word नाक occurs only in M2 which, however, has the meaningless variant नाकराजस्य. नागराजस्य has better support than नगराजस्य. The idea of Indra sitting on high would call to mind either heaven or the celestial elephant which Indra usually rides. The variant नागपृष्ठ adopted by D1-3 would run into difficulties because of the word मूर्धनि. As a result, नागपृष्ठ may have given place to नागराज(स्य मूर्धनि).

48[a]) Here, as well as in st. 50 below, the word कलत्र is used in the rather unfamiliar sense of 'a charge' (रक्ष्य-Cg), which need not be a woman. In 4 64.23, Jāmbavat tells Aṅgada: कलत्रमसि अस्माकम्। Indeed, Jāmbavat gives a very definite meaning of the word in stanzas 23 and 24.

67[b]) For विदाम, cf. Jacobi, *Das Rāmāyana*, pp. 6 f.

36

13^{d}) Note how an unwarranted fear of a hiatus has prompted the MSS. to resort to various devices: interposing हि, तु or हि (despite a change of meaning!); changing the Abl. into the Loc., substituting वद्गृत by मांसेन. or अविदूरत (in a cpd.). Our oldest MS., Ñ1, alone has the reading accepted in the text.

834^{*} and 835^{*}) These two passages show that N MSS. except those of W version carried an additional detail, *viz.*, the *Tilaka* mark made by Rāma on Sītā's forehead. W version and S recension which omit this detail here mention it, however, in 63 21.

14–36) There is a plethora of variants in the stanzas dealing with the *Kāka*-episode, apart from insertions in MSS. of both recensions. The difficulty of selecting a reading is in many cases aggravated by the problem created by the use of direct speech and indirect speech. *One thing, however, is certain: that Sītā uses direct speech* in relation to Rāma while describing the Kāka-incident. This direct speech has to end somewhere and be followed by the frame—address to Hanumat. N recension has adopted readings in direct speech while S MSS. have readings of indirect speech so far as Rāma is concerned.

That both the N recension and S recension (except G2 M1) started the message addressed to Rama in the direct form of speech is beyond doubt as the verb as well as the pronoun त्वं (or मम) in st. 14^{d} shows. *The expression is either* तवाङ्कसमुपस्थित *accepted by N MSS. and most of the S MSS.* (°समुपस्थितम्) or ममाङ्के समुपस्थिता accepted by the rest of the S MSS. except G1 M1 which have the third personal (indirect speech) reading °स्थित It is only natural that this direct form of speech should continue up to the end of Sītā's narration of the *Kāka*-incident. The situation is indeed complex. Sītā charges Hanumat with a message *for Rāma in the course of which she refers to a highly* personal incident known to Rāma and herself only. Sītā is not merely narrating the episode before Hanumat but addressing it to Rāma. After this reference to the Kāka-episode, Sītā speaks to Hanumat directly (stanzas 37–49) wherein she refers to Rāma in the third person. Thereafter, in stanzas 50–51 she adds another piece of a message addressed to Rāma where even the S MSS. (except G2 in 51^{r}) have adopted readings appropriate to direct speech. As a matter of fact, Sanskrit does not know the indirect or reported form of speech as we have it, say, in English

S MSS., as stated above, begin with the direct form of speech as stanzas 14–21 clearly show. From st 22 onwards S MSS. adopt the indirect form of speech in the wake of the third personal *reference to Rāma in* 839^{*} *which was then continued in st* 15, 836^{*} *etc. in that order Quite* suddenly, however, they all revert to the direct form of speech addressed to Rāma in stanzas 33, 34, 853^{*} and 35. In fact, comm. have found it necessary to explain this sudden switch-over to direct speech (cf. Crit. App.) In st 36, S MSS. are divided as the variants in ^{d} show.

After a careful consideration of the evidence and other relevant factors, the direct form of speech appeared preferable to the indirect Consequently, second personal forms have been accepted *in the text—which has necessitated emendation in three places.*

15^{b}) मनस्विनी (Nom.) of S recension is retained *in the text instead of the Voc. sing supported* by N MSS. This line may be in parenthesis —addressed directly to Hanumat, probably, with a view to avoiding the inelegance and lack of feminine grace involved in a direct address to Rāma

The contents of this single-line stanza are attested by Kālidāsa in *Raghu* XII. 21^{cd}.

23^{b}) समवेक्षथा —An emendation. See note on 14–36 above.

26^{a}) Read दर्भं° in place of दर्भं.

26^{b}) मोक्षय —An emendation. See note on 14–36 above.

27^{b}) इषीका—the word is attested by *Raghu.* XII. 23.

29^{d}) पर्यागच्छ —An emendation. See note on 14–36 above.

30^{c}) N MSS. read the substitute passage 847^{*} and complete the question of Rāma in a more specific form, it is to be noted that no S MS. has felt the need to do so. Besides, no other MS. ex-

cept M1 (cf. 848*) makes any mention of the reply of the crow.

852*) D1 has all along accepted 2nd pers. readings in reference to Rāma and now it inserts a stanzas in the 3rd pers. probably to mark the conclusion of the description of the crow-incident.

33^a) Put a wavy line under अपि.

43) The st. is to be read together with st. 44 and the nouns in the Acc. case in it are to be construed as objects of स्मरता in st. 44 f.

51^cd) The mythological reference is variously explained: Ct: पुरा किल वृत्रवधाभिभूतस्येन्द्रस्य लक्ष्मी पाताल प्रविष्टा देवप्रार्थितो नारायण उद्धृत्य पुनरिन्द्राय प्रायच्छदिति पुराणगाथेति तीर्थः। Cg. कौशिकः इन्द्रः तत्सम्बन्धिनी श्री कौशिकी तामिव। Cg further remarks that according to some the simile refers to an episode in which Varuna carried off to Pātāla the wife of Utathya while she was bathing in the Yamunā and she was rescued by her husband by drying up the ditch.

53^cd) Comm. are at pains to explain the line in accordance with the size—minute or enormous—of Hanumat at this moment. The gem was obviously set in a frame with a small bore through which a thread or hair could pass and hold it in position. Hanumat's hand could not pass through it, his finger did.

37

The statement in the Crit. App. that this Sarga is omitted in Ñ2 V B D2, i.e., NE version (Ñ1 generally agreeing with NW version) is to be understood in the sense that it has no independent existence. For, a few of the stanzas in the beginning of this Sarga and one at its end are found in Sarga 38 (marked as star passages) as the following table shows:

Sarg 37		NE Version
st. 7	=	899*
,, 9	=	900*
,, 10	=	901* lines 1-2
,, 13^ab	=	901* line 5
,, 14^cd	=	901* line 6
,, 15	=	901* lines 7-8
,, 16	=	901* lines 9-10
,, 50	=	901* lines 11-12

More important, however, is the problem regarding stanzas 19-53 which are omitted in NE version. The passage consisting of these stanzas is called Abschied scene (Departure Scene) by Jacobi and occurs thrice in B. (Vulgate): (i) in Sarga 39 (= Crit. 37), (ii) in Sarga 56 (= Crit. 54), and (iii) in Sarga 68 (= Crit. 66). The occurrence of the passage in B. 68 (Crit. 66) is natural and does not raise any major problem. The Vulgate is supported in its repetition of the passage in Sarga 56 (= Crit. 54) by Ct and Cs' which both remark that these stanzas have been already commented upon in Sarga 39 = Crit. 37); while Cg reads the stanzas only in B. 39 (= Crit. 37) and omits them in B. 56 (Crit. 54).

Turning to our MS. evidence, it is noteworthy that S MSS. except D7.9 read the passage only in Sarga 37 and omit it in Sarga 54. D7.9 are the only codices of the S recension which, like the Vulgate, read the stanzas in Sarga 37 as well as Sarga 54. Among N MSS., NW and W versions read the stanzas in Sarga 37 and repeat them in Sarga 54, while NE version omits them in Sarga 37 but reads them in Sarga 54. In other words, NW and W versions read the passage in Sargas 37 and 54, NE version only in Sarga 54 and S recension only in Sarga 37. Ruling out the repetition of so many stanzas in two places without reason, the important question arises: Where do these stanzas originally belong?

Jacobi (*Das Rāmāyana* pp. 31 ff) has dealt with the problem in detail and expressed his considered opinion that the passage originally belonged to Sarga 37 (B. 39). However, on the basis of the evidence of the Southern recension before him which repeated the passage in Sarga 54 (B. 56) and in view of the fact that the entire N recension read this passage in Sarga 54, he asserted that the Ur-Rāmāyana, too, had repeated the passage in Sarga 54 "Da aber A B C die Stelle nach der Episode haben, so ist sicher, dass schon U sie dort wiederholte" (p. 33).

Now, let us consider the question on the basis of MS. evidence before us. The passage (37.19-53) cannot be accepted in Sarga 54 in the constituted text on principle because it is supported there by N recension (all versions) but not by S recension except D7.9 which have little independent value. In Sarga 37, however, the passage is supported by

S recension as well as by N recension except NE version Therefore, as the passage is supported by both the recensions, it is entitled to inclusion in the text in Sarga 37 Jacobi has already pointed out the intrinsic absurdity of the repetition of the passage in Sarga 54 (cf *op cit* p 33).

With the evidence of the S recension MSS *which omit the repetition of the passage in Sarga* 54, Jacobi's conclusion that the Ur-Ramayana, too, repeated the passage in Sarga 54 would require re-consideration

The question how NE version came to omit the passage in Sarga 37 and shift it to Sarga 54 where *it does not quite fit still demands investigation* Cf Jacobi *op cit* pp 33-34

4ᵃ) तस्य विनयम्—object put in the Gen Case

5ᶜ) Read विशाल नय in place of विस्मावय

18ᵇ) अविनयम्—सत्यानुसुकाव्यम् । according to the dictum आर्द्रत्वमि न. । Cf Jacobi s attempt at interpreting this word, *op cit*, p 33, specially note 1

20ᵇ) नीचताम्—Though syntactically difficult it is supported by Ñ₁ D₁₋₄ T₁ ₂ G₁ ₂ M₁ ₂ पातं and दीपम् are inferior variants. D₁ *struggles to make* the construction meaningful by reading यत् दीपयेताम् which, however, is pointless नीचताम् appears to be an irregular Voc sing form, if it is not a scribal error T₁ ₂ read दीपयन् (Voc) *A reference to* the conspectus of readings given by Jacobi (*op cit* p 17 ff) would be of interest

28ᶜᵈ) मां रावण नित्य—Cg k t complete the sense by supplying गृहीत्वा after माम् Only D₁₋₄ ₁₀ ₁₁ read नयेत् in ᵈ to complete the sentence Could रावणम् (acc) stand for रावणात् (Abl) under *Prakrit* influence ? Cf अस्य दुक्ख तेसो । भमावर 3.14

39ᶜ) उपातेन—used in the etymological sense See 38 20ᵃ

49) The verb द्रक्ष्यति is to be brought down from the preceding st W version and some S MSS *remove this deficiency by reading* श्रोष्यति *etc in* ᵈ

38

4ᶜ) S MSS avoided the word रामस in the narration of the Kaka episode in Sarga 36 Here they all use it for the first time Cf note on 36 27ᵇ

5 ff) Stanzas directly addressed to Rama.

12) ᵒस्वरितम्—दीर्घेण विनाम

12-20ᵃᵇ) These sts are omitted in Ñ₁ V B D₄ *They are to some extent repetitive.*

39

4ᵃ) ᵒयु for स्युः Pot 3rd pers plu of १ The initial ए is lengthened *metri causa*

8ᶜᵈ) The meaning is How I wish Ravana *brought me and his strong army together in* battle !

—The Sarga has a total of 17 stanzas out of which eight are in वसन्त metre and nine in Anustubh The distribution of the metres is also worth noting

40

13ᵇ) Supply इति after प्रभाव for clarification of meaning

19ᵃ) A case of N recension *versus* S recension N MSS read ᵒन(ट च (or other grammatical forms *of* शास) *while S MSS unanimously read* ᵒस्त though they are divided on पश° or गुण° or शोभ° or शोभस्त Probably the original reading was ᵒशास्त्रम्, the N MSS somehow missed the word शास्त्र and substituted त for स्त while S MSS thought that शास्त्र would go better with a word like पथ or गुण or शोभा than with दास

24ᵇ) Note the unanimity of S MSS on ᵒसहजु and विनतु which lack grammatical agreement and the efforts of N MSS to rectify this defect.

Note— S recension reads 41.4-9 after st 28 and repeats them in their proper place However the fact that 28ᵈ reads नाम च महास्मन् and 9ᵈ reads तस सखाम्भन shows that the interpolating of 41.4-9 is not only unnecessary but interferes with the textual sequence

41

9ᵈ) *Gen abs constr* पश्य वदारते ।

12-15ᵃᵇ) The statements in the *Crit App* are true as far as they go However the fact is that these three stanzas and a half constituting the *Hemastambha* episode are read by all the MSS of the N *recension in* Sarga 52 *as lines 9 ff in* Appendix I (No 12). The passage is therefore fully supported by both the recensions and

stitute °व यत्तु Construe॰ वैदेहि मदनुग्रहः मे मूर्ती याहुधी विविधा येषु मे मरवः मदनुग्रहः मरविदु (मे सम्पूर्ण) उत्सवम्।

17[c]) मारविदुः—in the literal causal sense 'to cause to be', 'to establish', 'to assert'

51

13[c]) Note the light (*laghu*) pronunciation of a before the conjunct consonant द्. NE version removes this Prakrit influence by transposition of words.

13) Ct has a long note on the chronology of the events beginning with Sita's abduction and ending with Hanumat's setting fire to Lanka

17[a]) पादावृत—'Covered on foot' Ct॰ व्याप्तौ पिधि

21[a]) परीयते—in the etymological sense 'is being taken around'.

52

15[c]) For the mythological reference, cf. Ct सप्तद्वीपाः यथा सर्वे प्रलये दह्यन्ते युगान्ते (which implies a reference to the destruction of the world at the end of a day of Brahman cf. *Gitā* 8.17-18. Cg: कल्पे नाशमा दाग्निर्ना but who the मदक्ष्य is is not made clear Cs' is more explicit दिवा स्वनामना कल्पाग्निः...। अत्र सप्तद्वीपा इत्युक्ता इति च सामर्थ्यानुकर्षेण।

53

26[d]) अद्भुत विस्मय—is obviously tautologous. Comm. have tried to rationalize the meaning. Cf. the speculations of Cg अत विस्मय अद्भुत पद अद्भुत आश्चर्य कथास्य वैचित्र्यादिति। यत विस्मय आश्चर्य अद्भुत मधुपुच्छ इत्य। अद्भुत अद्भुतरस तद्व्यापारी भावो विस्मय। तथा च अद्भुत पद अद्भुतरसका भाव परः। तद्वान् विस्मय। न विस्मयमात्रार्थः। MSS. variants are interesting Most of the NE MSS avoid the apparent tautology by reading विस्मयोत्फुल्लनयना or 'सह' or 'विस्म' and turning a declaratory statement into a phrase. The Ms read अद्भुतम्, perhaps, to be construed as follows॰ इति अद्भुतम् (इति) विस्मये च। D1 and read अद्भुतमेव च। Perhaps, the reading of Ś1 D1a विस्मयोत्फुल्लाहरि may provide an indication that the original reading was विस्मयोद्भव च। involving a double Samdhi in विस्मय उद्भव. The double Samdhi gave विस्मयोद्भव which appeared irregular because विस्मय would immediately bring to mind अद्भुत So the easiest way out was to shorten the long ओ and read विस्मयोद्भुत—a reading which is intelligible but tautologous!

54

The vulgate repeats here a number of stanzas which are not found in MSS. of the S recension except the composite codices Dev, though these stanzas are read here in the entire N recension. For a detailed discussion of the problem, see Notes on Sarga 37.

7) The stanza is supported by S recension but as it is omitted in N recension, it merits exclusion from the text However, its exclusion would result in the absurd juxtaposition of st 6 and st. 8 both of which refer to some words of consolation addressed by Hanumat to Sita. In N MSS, st 6 is followed by an elaborate description of Sugriva and his monkey army and their might and an assurance that with their help Rama and Lakṣmaṇa would attack Lanka, destroy Rāvaṇa and rescue her. S recension reads this stanza which is marked by relevance, compactness and fitness. It is therefore retained in the text—with a wavy line.

55

3[d]) Put a wavy line under °दिन्

10[c]) Read मृत्युम् for मृत्यु.

56

8 ff.) NE MSS. describe Hanumat's encounter with Surasā, Mainaka and Simhika in that order here as well as in Sarga 1. NW and W MSS. except D1 agree with S recension in describing Mainaka Surasa and Simhika encounters in that order in Sarga 1 but here they describe the Simhika incident first and Mainaka incident next, omitting the Surasa episode altogether. See Introd.

Bulcke's statement (JOI, Vol. X, no 1, p. 89, no 112) that there are no verses in Vulgate 58 (= Crit. 56) embodying Hanumat's encounter with Surasā is not borne out by facts. The Surasā episode is found in Vulgate 58.22-34.

49) The subject of the verb is मया, understood, मे being only pleonastic.

51[c]) NE variant °श्यै probably due to failure to realize that श्यामा may mean young and not necessarily dark-complexioned.

57) The stanza has no finite verb. N MSS. have attempted to provide it through variants

in ^{c} and ^{d}. Probably, सीता, a word naturally to be expected after वराहेहा, is a scribal error for सिता in ^{b}. In st. 85 below, वराहेहा is used independently of the word सीता.

58^{d}) N MSS. are trying to avoid इति because Rāvaṇa's speech is continuing.

66^{d}) Comm. have noticed the inconsistency in the statement that Mandodarī dissuaded Rāvaṇa while earlier in 20.37 it was stated that Dhānyamālinī did so and have attempted to reconcile the two statements.

67^{cd}) Put a wavy line under both the pādas.

76^{d}) मम = मया

94^{cd}) Put a wavy line under the hemistich. Although N recension which has substitutes does not support it, yet the line is necessary to complete the sense. A reference to चाप is indispensable.

The reference in N MSS. (cf. variant and 1210*) to the destruction of the *Caityaprāsāda* in this report of the female demons to Rāvaṇa is gratuitous because the female demons did not mention it to Rāvaṇa in their actual report to him as 40.12-21 would show and because the *prasāda* was destroyed by Hanumat only after the destruction of the *Kiṁkaras*. Cf. 40.22 ff and 41 1. A natural consequence of this reference to *Caityaprāsada* here would be that N MSS. would omit st. 99 and 100 in which the incident is described.

99-100) See Notes on 94^{cd} above.

113^{a}) अयाहम् = अथा अहम् A case of double Samdhi.

118-119) The change-over to the 3rd pers. reference to Sugrīva in these two stanzas is variously explained by comm. N MSS. are aware of this interruption and have variants with 1st pers. readings.

122^{d}) S MSS. unanimously support the reading निमंत्रिता which is really pointless N MSS. read an अ before नि° or नि° (Du). But paying visits to gods without an invitation would surely be lacking in social decency. Ś1 D3 read अनिमंत्रिता which is appropriate in meaning but weak in MS. support. Probably, it is a case of a scribe misreading an original व (अनियन्त्रिता) as म (अनिमंत्रिता which in fact is the reading of Ñ1 D1.2.4.10) which through permutations ended up with निमंत्रिता. अनियन्त्रिता — unchecked.

57

5 ff) There is a varying degree of divergence in S MSS. in regard to the sequence of stanzas after st. 5. The facts are re-stated here with slightly greater clarity: T1.2 G2.3 read 58.1^{c} — 13^{b} here and repeat them in their proper place, too. M1 reads $58.1^{c}-13^{b}$ here and repeats 58.3-12 after 58.16. M2 reads $58.1^{c}-13^{b}$ here and repeats only 58.1^{cd} and 13^{ab} in their proper place. G1 reads (in this order) 6, 8^{cd}, $58.1^{c}-13^{b}$ here and repeats only 58.13^{ab} in its proper place. D5.7.8 read $58.1^{c}-13^{b}$ here and repeat 58.3-4 after 58.16; only D7.8 repeat 58.13^{ab} in its proper place. D6 has the following sequence here: 6, 8^{cd}, $58.1^{c}-13^{b}$, 6, 7, 8^{abcd} and repeats $58.1^{c}-2$ and 13^{ab} in their proper place. M3 reads $58.1^{c}-16$ here and does not repeat any stanza later. Lastly, to complete the tally of S MSS. T3 in glaring and significant contrast to S MSS. does not read any stanzas from Sarga 58 here, but reads them all in their proper place only.

It will be clearly seen that all S MSS. except T3 are agreed in reading $58.1^{c}-13^{b}$ after 57.5, while all N MSS. are agreed in reading them where they belong — in Sarga 58. Considering the problem simply from the text-critical point of view, we notice that two MSS. (T1.2) of the Telugu version, two (G2.3) of the Grantha Version and one (M3) of the Malayalam version repeat practically all the stanzas in Sarga 58, thereby agreeing with N recension. As it is, we can only proceed on the rational hypothesis that the stanzas could not have been read twice originally. As the stanzas are supported by both the recensions in Sarga 58, they have to be read in Sarga 58 on principle, in Sarga 57, they are supported only by MSS. of S recension and that too not uniformly. Besides, a consideration of propriety and circumstance would favour the boastful speech coming from the mouth of the young prince Aṅgada who was the leader of the group rather than Hanumat who does not need to indulge in verbal bravado to prove his strength and capacity. For these reasons, the sequence of stanzas in N recension is preferred to that in S recension.

l. 2 of 1259^{*}) A very well-known hemistich goes overboard for want of adequate MS. support.

58

1^a – 13^d) see Notes on 57 5 ff

10^d) It is quite understandable that S MSS read वानरेन्द्र in the first occurrence of this stanza in Sarga 57 because the speaker there is Hanumat, while here in the second occurrence they read मधुगुप्त because the speaker is Angada Absurd is the case of D1 4 which read वानरेन्द्र here Ś1 D10 revealing misplaced self consciousness on the part of Aṅgada read मधुगुप्तो ममत्व!

1274^*) It is important to note that this passage of eleven lines is an insertion of the N recension only. No MS of T (except T2 which quite frequently agrees with N MSS), G or M version supports it D7-9 are mixed codices the presence of this passage in them can scarcely be considered as amounting to support from S recension

Jacobi who considered B 61–64 (crit 59-62) comprising the episode of the destruction of Madhuvana to be superfluous and disturbing (*störend*) has suggested that B 60 19 (crit 1274^* lines 10–11) can easily be followed by B 65 1 (crit 63 1) and the sequence would be natural (*Das Rāmāyana*, p 37) He had thereby implied the omission of B 60 20 (crit 58 22) which, however, is supported by S recension as well as by N recension, the latter substituting lines 1–4 of 1274^* by way of explicitation

59

5^a) Put a wavy line under मधु

This is a case of S recension vs N recension the former reading मधुम्, the latter मधु Among the comm, Ck Ś t read मधुम् Cg does not mention any word but straightway connects अर्चितुं चिम् with समाधाय and explains समाधाय as त्रिधिवत् संकल्प वा Ct offers the same explanation but interposes मधुम् समाधानाय यद्य कर्तुं च विरिय यथा मधुम् is a feeble phrase and sounds unusual in the context On the other hand, one would expect a reference to Sugrīva in the glorious prospects that lie before the monkeys.

13) The contents of this stanza are supported by N MSS through 1294^* lines 1 and 4

60

1) The beginning of the Sarga is considered abrupt by Cv which even asserts that a few stanzas have dropped out here

6^c) Read व्रीडा for ...

16–17) Ck s statement, apparently based on hearsay (see Crit App), that some verses have been interpolated between these two stanzas is not borne out by any codex

17–28^a) This passage describing the attack which Dadhimukha and his followers led against Angada and the monkey host is omitted in D1 T1 3 G2 M1 2 while it is supported by D7-9 T2 G1 3 M3 among S MSS This support is not confined to any single version of S recension though it has to be borne in mind that T2 is quite frequently in agreement with N MSS However G2 M1 2 have omitted the passage through haplology, this fact would materially weaken the grounds for its omission in the text.

29^b) Read ... for ...

61

2^c) The line of approach in selecting the reading is as follows The place of अमर्ष in the pada has very strong support अमर्ष न मात्, however is mild in its assurance and rather unusual because one would expect here a phrase like अमर्ष न अमर्ष है मनेह has the support of T1 2 G2 M1 All other MSS are trying to accommodate the more familiar phrase with the ... B1 4 adopt the straightforward reading अमर्ष दर्शनि है वीर but it is hypermetric ! Ś1 Ñ1 D1 2 8 10 11 accepted the epic looking form ... in place of दर्शनि and rectified the metrical defect By the bye these MSS confirm the position of है वीर in the pada V2 V2 D4 dropped वीर and read दर्शनि (or ...) D3 1 1 T3 G2 M3 followed suit with है प्रदर्शनि B1 3 D2 are the only MSS to disturb the position of अमर्षं in the pāda—perhaps in an attempt to correct the hypermetricism of B1 4. Now, the very fact that there is such a large number of variants using the ... indicates that the original reading did not have the simple and familiar reading with the ... which, had it been the case, would have possibly left no room for variants That अमर्ष न मत्सरं was probably the

original reading is confirmed by the reading अमत्र तैजस वीर of Ds G₁ M₁ which appear to have misread भवे (त) as (भव)

8^b) Read वानरर्षभ in place of °र्षभा..

The N variant अङ्गदेन च is possibly intended to redeem Dadhimukha's statement in 60.29 that they would report to Sugrīva that Aṅgada was really at the bottom of all this mischief

9^c) प्रहृत —used in the literal sense, 'dragged forth'.

25) The repetition of the word सुग्रीव in ^{d} and ^{e} is supported by all S MSS. as well as NW and W MSS. except D₇, NE MSS. have omitted ^{de} through haplology. Comm. explain the word once as सुग्रीव —an epithet of the monkey-chief.

62

4^c) विगतानुनयम् — a Cpd. of विनय + अनुनय. 'Sober and chastened'.

8) Omit the stanza from the text.

23^d) Put a wavy line under the pāda.

The variant यज्ञशिखा (or यज्ञोल्किवा) इवोत्थिता of most of N MSS. is a *lectio simplicior*. Ck's reading यज्ञोल्किया इवानला, and its interpretation are far-fetched. The reading adopted in the text is not easy of explanation. It may mean like sparks thrown up from sacrifices (sacrificial fires)

24) Ct s', जग्मुरिति शेषः । So also Cg.

63

9^d) वर्तते — in the unfamiliar sense of being situated.

10 ff) Strangely enough, Hanumat does not mention the ring which he had brought with him for Sītā as a mark of recognition.

22^a) Only D₃ reads एतद् neut. which refers to the ring sent by Rāma. एत or एष is difficult grammatically

64

8^a) स्पष्टम् — सुगुण्ठितम् (Ct.A). A rather unusual though not impossible meaning.

13) A case of disagreement in gender between the उपमान and the उपमेय.

15^{ef}) Omit the hemistich from the text.

65

16^d) Comm. explain स as referring to Rāma and try to circumvent the grammatical difficulty: Cs' adds भवान् to complete the sense; Ct is for the right: इतिरिति स्त्रालिङ्ग । स should apparently stand for दर्भ mentioned in st. 12. The stanza is identical with 36.31.

19^d) प्रतिसमाधितुम् — °धातुम् shortened into °धितुम् *metri causa*.

31^b) Put a wavy line under स्पृशन.

33^d) Note how all MSS. are trying to avoid a supposed hiatus.

66

3-29) These stanzas repeat the departure-scene of Hanumat already described in Sarga 37. The following table will show the relationship of the two passages.

Sarga 66		*Sarga 37*
st. 3-12	=	st. 19-28
13	=	—
14-17	=	29-32
—	=	33
18-24	=	34-40
—	=	41-46
25-27	=	47-49
28-29	=	—
—	=	50-53

13) Translate 'That I was carried off by that demon from the forest by a trick of (*i.e.* played on) that brave one, indeed through fear of him (Rāma) — that is not what Rāma deserves to do.

29^c) मम — मदे (Cs), पुरस्तात् (Cg).

ERRATA

Misprints in the Constituted Text and The Critical Apparatus are shown below.

TEXT

Sarga	St.	For	Read
6	5^a	स्त्रोऽविश्वर्ष°	स्त्रोऽविमर्ष°
17	12^c	तनोष्यसात्	तनोऽयस्मात्
20	22^a	धन्यप्राप्य	धनप्राप्य
24	25^a	त्रिवर्षेव	त्रिवर्षेवम्
24	43^b	महात्मना	महात्मन
33	39^a	तस्य	तानि
33	75^d	स्तोतुराट् ।	स्तोतुराट् ॥७५
34	11^b	धर्मवत्स°	सत्यवत्स°
36	26^a	दर्भ-	दर्भे
37	5^c	दिरम्यानन्य	हिरण्यवन्य
44	17^d	°नेत्रो रविन°	°तेजोऽदि।°
44	34^b	°सुप्रिय°	°सुप्रिय°
50	4^{ab}	मध्याद्युक्त	साध्या युक्त
50	17^b	कुलोऽशयानु	कुलोऽशयानु
54	22^b	°भूगा।	°भूगा
66	5^d	ममस्यात्	मम स्यात्

CRITICAL APPARATUS

P. 8, col. 1, l. 2	—Thereafter Ś1 D1-3.10 cont.	—Thereafter D1-2 cont., while Ś1 D3.10 cont. after 17*.
P. 34, col. 2, l. 16, 86*	Add after—(l. 4) Ś1 D10 हृत्य (for सत्य).	Ś1 D10 निपुत्र.
P. 58, col. 2, l. 7	Ñ2 V1 B D4 om. (hapl.) 34^c–37.	Ñ2 V1 B D4 om. 34^c–37
P. 72, concordance; st. 27	L. 5.4.28	L. 5.4.32.
P. 81, col. 2, l. 23	—After 4.	—After 3.
P. 84, col. 1, 248*, l. 1	पत्रौ	श्वौ
P. 90, col. 2, l. 30	Add after st. 52—After 52, Ñ2 B (B 3 after 52^{ab} owing to om.) D4 read 5.8.33–45	
P. 92, col. 1, l. 29	Add before—For l. 3–4,—For l. 1–2, Cf. 5.9.32.	
	l. 1–2 of 258* respy.	l. 1–2 of 260* respy.
P. 108, col. 2, l. 19	Ñ2 VB	—Ñ2 VB
P. 133, col. 2, l. 14	Add before Ñ2 variant—Cf. 56^{ab}.	
P. 134, col. 1, l. 31		
P. 142, concordance; st. 31	L.5.10.22	L.5.10.0

Errata

Sarga	St	Read
P 152 concordance st 8	B 5 17 28	B 5 17 8
	L 5 12 28	L 5 12 8
P 208 col 1 619* l 1	सदशा	सहिता
P 260 col 2 l 19	(for [ए] व)	(for [ए] व)
P 296 concordance st 17	B 5 41 31	B 5 41 21
P 302 col 2 l 6	Add before st 36 Ñ2 V1 B1 4 D1 read 36 with an addl colo after App 1 (No 9)	
P 326 col 1 l 6	M2 नरोकु	M2 न रोकु

